36
17E
5

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

36-17-E-5

Digitized by Google

36.14.E.5

ORIGENIS ADAMAN-
TII EXIMII SCRIPTVRARVM INTER

PRETIS OPERA, QVAE QVIDEM EXTANT OMNIA, PER
DES. [redacted] partim uerſa, partim uigilanter re-
cognita, cum præfatione de Vita, Phraſi, Docēdi ratione, & Operibus illius,
adiectis epiſtola [redacted] cupatoria, quæ pleraq; de ui
ta obituq; ipſius [redacted] cognitu digna continet:
tum Indice copioſiſsimo.

[redacted]

IESV BIBL. SEC. COLL.

[redacted] M. D. XC.
[redacted] Septembri.

PRIMA PARTE QVAE CONTINEANTVR

In Geneſim homiliæ		XVII
In Exodum homiliæ		XIII
In Leuiticum homiliæ		XVI
In Numeros homiliæ		XXVI
In lib. Ieſu Naue, homiliæ		XXVI
In lib. Iudicum homiliæ		IX
In lib. Regnorum homilia		I
In librum Iob tractatus		III
In Pſal. XXXVI homiliæ		V
In Pſal. XXXVII homiliæ		II
In Pſal. XXXVIII homiliæ		II
In Cantica canticorum explanationis prioris	homiliæ	II
In Cantica canticorum explanationis poſterioris	homiliæ	IIII
In Eſaiam, homiliæ		IX
In Hieremiam, homiliæ		XIIII
In Ezechielem, homiliæ		XIIII
Peri archon, id eſt de principijs, libri		IIII
Threni ſeu planctus Origenis.	Tractatus	I
Apologia Pamphili Martyris pro Origene.	Liber	I
Ruffinus de deprauatione librorum, præcipue Origenis.	Liber	I

SECVNDA PARTE CONTENTA

In Matthæum, tractatus	XXXVIII
In Lucam, homiliæ	XXXIX
In diuerſos noui teſtamenti, homiliæ	X
In epiſtolam ad Romanos, libri	X
Contra Celſum libri	VIII

ORIGENIS ADAMANTII, EXIMII SCRIPTVRARVM ENARRATORIS HOMILIAE IN GENESIM, INTERprete, ut opinor, Ruffino. Nam Hieronymi titulũ falsò additum docuimus in Catalogo operum.

IN GENESEOS CAP. I HOMILIA I

De Ortu mundi, & eorum quæ in mundo ſunt.

IN principio creauit deus cœlum & terram.] Quod eſt omnium principiũ: niſi dominus noſter, & ſaluator omniũ Chriſtus Ieſus, primogenitus omnis creaturæ? In hoc ergo principio, hoc eſt in uerbo ſuo, deus cœlum & terrã fecit: ſicut & Euangeliſta Ioannes in initio Euangelij ſui ait, dicens. In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud deum, & deus erat uerbũ. Hoc erat in principio apud deũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non ergo hic temporale aliquod principiũ dicit: ſed in principio, id eſt in ſaluatore factum eſſe dicit cœlum & terram, & omnia quæ facta ſunt. Terra autem erat inuiſibilis, & incõpoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei ferebaẽ ſuper aquas.] Inuiſibilis & incõpoſita terra erat antequam deus diceret, fiat lux, & antequam diuideret inter lucem & tenebras, ſecundũ quod ſermonis ordo declarat. Verum quoniã in conſequentibus firmamentũ iubet fieri: & hoc cœlum appellat: cum ad ipſum locum uenerimus, ibidem differentiæ ratio cœli firmamentiq́; dicetur, cur etiã firmamentum appellatum ſit cœlum. Nunc aũt ait. Tenebræ erant ſuper abyſſum.] Quæ eſt abyſſus? Illa nimirum in qua erit diabolus & angelus eius. Deniq; hoc manifeſtiſſime & in Euangelio deſignaẽ, cum dicitur de ſaluatore. Et rogabant dæmonia quæ eijciebat, ne iuberet ea ire in abyſſum. Propterea ergo deus ſoluit tenebras, dicẽte ſcriptura. Et dixit deus, fiat lux: & facta eſt lux. Et uidit deus lucẽ, quia bona eſt, & diuiſit deus inter medium lucis & inter mediũ tenebrarum. Et uocauit deus lucem, diem: & tenebras uocauit noctem. Et factum eſt ueſpere, & factum eſt mane, dies una.] Secũdũ literam deus & lucem uocat diem, & tenebras noctem. Secundũ ſpiritualẽ uero intelligẽtiam uideamus quid ſit: quod cum in initio illo, quo ſuperius diximus, fecerit deus cœlum & terrã, dixerit quoq; ut lux fieret, & diuiſerit inter mediũ lucis & tenebrarum, & uocauerit lucem diem, & tenebras noctem: & dixerit quia factum eſt ueſpere, & factum eſt mane: nõ dixit dies prima, ſed dixit dies una. Quia tempus nondum erat antequam eſſet mundus. Tempus aũt eſſe incipit ex conſequentibus diebus. Secunda nanq; dies, & tertia dies, & quarta, & reliquę omnes tempus incipiunt deſignare. Et dixit deus. Fiat firmamentũ in medio aquæ, & ſit diuidens inter medium aquæ & aquæ. Et factum eſt ſic. Et fecit deus firmamẽtum.] Cum iam antea deus feciſſet cœlum, nunc firmamentũ facit. Fecit enim cœlum prius, de quo dicit. Cœlum mihi ſedes eſt. Poſt illud aũt firmamentum facit, id eſt corporeum cœlum. Omne enim corpus firmum eſt ſine dubio, & ſolidũ: & hoc eſt quod diuidit inter aquam quæ eſt ſuper cælũ, & aquam quæ eſt ſub cœlo. Cum enim ea quæ facturus erat deus, ex ſpiritu cõſtarent & corpore, iſta de cauſa in principio, & ante omnia cœlum diciẽ factum, id eſt omnis ſpiritalis ſubſtantia, ſuper quã uelut in throno quodam & ſede deus requieſcit. Iſtud aũt cœlum, id eſt firmamentũ, corporeum eſt. Et ideo illud quidem primũ cœlum, quod ſpiritale diximus, mens noſtra eſt, quæ & ipſa ſpiritus eſt, id eſt ſpiritalis homo noſter qui uidet ac perſpicit deum. Iſtud aũt corporale cœlũ quod firmamentum dicitur, exterior homo noſter eſt, qui corporaliter intuetur. Sicut ergo firmamentum cœlum appellatũ eſt, ex eo quod diuidat inter eas aquas, quę ſuper ipſum & eas quæ ſub ipſo ſunt: ita & homo qui in corpore poſitus eſt, ſi diuidere potuerit, & diſcernere quæ aquæ ſunt ſuperiores ſuper firmamentũ, & quæ ſub firmamento ſunt, etiam ipſe cœlum, id eſt cœleſtis homo appellatur, ſecundum Apoſtoli Pauli ſententiam dicentis:

Marginal notes:

ἀόρατος ϗ ἀκατασκεύαστος.

Dies unus non primus, ſed hoc magis eſt ex proprietate ſermonis hebraici qui interdum primũ diem uocant unum.

Angeli quãdo creati

Origenicum

Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Ita ergo continenť uerba ipſa ſcripturæ. Et fecit
deus firmamentū, & diuiſit inter medium aquæ quæ eſt ſuper firmamentū, & inter medi
um aquæ quæ eſt ſubter firmamentū. Et uocauit deus firmamentū cœlum. Et uidit deus
quia bonum eſt, & factum eſt ueſpere, & factum eſt mane, dies ſecundus.] Studeat er
go unuſquiſq; noſtrū diuiſor aquæ effici eius quæ eſt ſupra, & quæ eſt ſubtus: quo ſcilicet
ſpiritalis aquæ intellectum, & participiū capiens eius quæ eſt ſupra firmamentū, flumina
de uentre ſuo educat aquæ uiuæ ſalientis in uitam æternā, ſegregatus ſine dubio, & ſepa-
ratus ab ea aqua, quæ ſubtus eſt, id eſt aqua abyſſi, in qua tenebræ eſſe dicunť, in qua prin
ceps huius mundi, & aduerſarius draco, & angeli eius habitant, ſicut ſuperius indicatum
eſt. Illius ergo aquæ ſupernæ participio, quæ ſupra cœlos eſſe dicitur, unuſquiſq; fidelium
cœleſtis efficitur, id eſt cum ſenſum ſuum habet in arduis & excelſis, nihil de terra, ſed to
tum de cœleſtibus cogitans, quæ ſurſum ſunt quærens, ubi Chriſtus eſt in dextera dei pa
tris. Tunc enim & ipſe laude dignus habebiť à deo, quæ hic ſcribitur cum dicit, Et uidit
deus quia bonū eſt. Deniq; & ea quæ de tertia die in cōſequentibus deſcribunť, in hunc
eundem conueniunt intellectum. Ait enim. Et dixit deus. Congregetur aqua quæ eſt
ſub cœlo in congregationem unam, & appareat arida. Et factum eſt ita.] Nos ergo la-
boremus congregare aquam quæ eſt ſub cœlo, & abijcere eam à nobis, ut cum hoc factū

Arida quid

fuerit, appareat arida, quæ ſunt in carne geſta opera noſtra, quo ſcilicet uidentes homines
opera noſtra bona, glorificent patrem noſtrū qui in cœlis eſt. Si enim aquas iſtas quæ ſunt
ſub cœlo non ſeparauerimus à nobis, id eſt peccata & uitia corporis noſtri, arida noſtra
non poterit apparere, nec habere fiduciam procedendi ad lucem. Omnis enim qui male
agit odit lucem, & non uenit ad lucem, ut in ea manifeſtentur opera eius, & uideantur ſi
in deo ſunt geſta. Quæ utiq; fiducia non aliter dabitur, niſi uelut aquas, abijciamus à no-
bis & ſegregemus uitia corporis, quæ ſunt materiæ peccatorum. Quo facto iam arida no
ſtra non permanebit arida, ſicut ex cōſequentibus oſtenditur. Ait enim. Et congrega-
ta eſt aqua quæ eſt ſub cœlo in cōgregationes ſuas, & apparuit arida. Et uocauit deus ari-

Hebræi omnē cōgregationē aquarū ſiue ſalſarum ſiue dulcium uocant mare

dam terram, & cōgregationes aquarum uocauit maria.] Sicut ergo arida hæc ſegrega
ta à ſe aqua, quemadmodū ſuperius diximus, ultra non manſit arida, ſed iam terra nomi-
natur; hoc modo etiam noſtra corpora ſi hæc ab eis ſegregatio fiat, iam nō permanebunt
arida, ſed terra appellabunť, ex eo quod fructum deo ferre iam poterunt. Quoniam qui-
dem in initio deus cœlum fecit, & terram: poſtea uero fecit firmamentū & aridam. Et fir
mamentū quidem uocauit cœlum, donans ei eius cœli quod ante creauerat nomen. Ari-

rū

dam uero appellauit terrā, pro eo quod ei facultatē ferēdorum fructuū largiretur. Si quis
ergo ſua culpa aridus adhuc manet, & fructum nullum affert, ſed ſpinas & tribulos, ue-
lut ignis eſcas gerens, ſecundum ea quæ ex ſe protulit, etiā ipſe eſca ignis efficitur. Si ue-
ro ſtudio & diligentia ſua ſeparatis ex ſe aquis abyſſi, qui ſunt dæmonū ſenſus, exhibuit ſe
terram fructiferam, debet ſperare ſimilia, quod ipſe introducať à deo in terram fluentē lac
& mel. Videamus autem ex cōſequentibus qui ſunt fructus, quos producere deus iubet
terram ipſam, cui ipſe hoc nomen indulſit. Et uidit (inquit) deus quia bonū eſt, & dixit
deus. Producat terra herbā fœni ſemen ſeminantis ſecundū genus, & ſecundum ſimilitu
dinem, & lignum fructiferum faciens fructum, cuius ſemen eſt in ipſo ſecundum ſimilitu
dinē ſuper terra. & factum eſt ſic.] Secundum literam manifeſti ſunt fructus quos ter-
ra non arida producit. Sed iterum referamus ad nos. Si iam facti ſumus terra, ſi iam non
ſumus arida, afferamus fructus uberes & diuerſos deo, ut & nos benedicamur à patre di-
cente: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, quem benedixit dominus. Et illud quod
ait Apoſtolus, cōpleatur in nobis: Terra enim excipiens frequenter uenientem ſuper ſe
imbrem, & generans herbam opportunam ijs à quibus colitur, percipiet benedictiones
à deo. Quæ uero ſpinas & tribulos profert, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius fi-
nis eſt in aduſtionem. Et produxit terra herbam fœni ſemen ſeminantis ſecundum ge-
nus, & ſecundum ſimilitudinem, & lignum fructiferum faciens fructum, cuius ſemen in
ipſo faciens fructum ſecundum genus ſuper terram. Et uidit deus quia bonum eſt, & fa-
ctum eſt ueſpere, & factum eſt mane, dies tertia.] Non ſolum iubet terræ proferre her
bam fœni, ſed & ſemen proferre, ut ſemper fructum poſſit afferre. Et non ſolum iubet li-
gnum fructiferum, ſed & faciens ſemen, cuius ſemen in ipſo eſt, ſecūdum genus, id eſt ut
ſemper

ſemper ex his ſeminibus, quæ in ſe habet, fructum poſſit afferre. Et nos erga ita debemus & fructificare fructum, & ſemina habere in nobis ipſis, id eſt omnium bonorum operum omniumq; uirtutum ſemina in corde noſtro continere: ut hæc habentes fixa in mentibus noſtris ex ipſis iam omnes actus, qui incurrerint nobis, ſecundum iuſtitiam geramus. Iſti ſunt enim ſeminis illius fructus, actus noſtri qui ex bonis cordis noſtri theſauris proferuntur. Si uero audimus quidem uerbum, & ex auditu ſtatim terra noſtra producit herbam, & hæc herba antequam ad maturitatem uel ad fructum ueniat, aruerit, terra noſtra petroſa appellabitur. Si uero ea quæ dicuntur profundioribus nitantur in corde noſtro radicibus, ita ut & fructũ operum afferant, & ſemina in ſe habeant futurorum, tunc uere uniuſcuiuſq; noſtrum terra ſecundum uirtutem ſuam affert fructum, alia centeſimũ, alia ſexageſimum, alia triceſimum. Sed & illud admonendum neceſſarium duximus, ut fructus noſter nuſquam zizania, id eſt nuſquam loliũ habeat: ut fructus noſter nõ ſit ſecus uiam, ſed in ipſa uia, in illa quæ dicit: Ego ſum uia: ſemineẽ utiq; in ea ne aues cœli comedãt fructus noſtros, neq; uineam noſtram. Si quis tamen noſtrum uinea eſſe meruerit: uideat ne pro uua afferat ſpinas: & propter hoc iam non putabitur, neq; fodietur: neq; mandabitur nubibus ut pluant ſuper eam pluuiam: ſed econtrario relinquetur deſerta, ut increſcãt ſuper eam ſpinæ. Poſt hæc uero iam firmamentũ meretur etiã luminaribus adornari. Ait enim deus. Fiant luminaria in firmamento cœli: ut luceant ſuper terrã: & diuidant inter diem & noctẽ.] Sicut in firmamẽto iſto quod iam cœlum fuerat appellatũ, iubet deus fieri luminaria, ut diuidant inter medium diei & noctis: ita & in nobis fieri poteſt: ſi tamẽ ſtudeamus & nos uocari & effici cœlum: luminaria habebimus in nobis, quæ illuminent nos, Chriſtum & eccleſiã eius. Ipſe eſt enim lux mũdi: qui & eccleſiã illuminat ſua luce. Sicut enim Luna de Sole dicitur percipere lumen, ut per ipſam etiam nox poſſit illuminari: ita & eccleſia ſuſcepto lumine Chriſti, illuminat omnes qui in ignorantiæ nocte uerſantur. Si uero quis in hoc proficiat, ut iam filius dei efficiatur, ſic ut in die honeſte ambulet, quaſi filius dei, & filius lucis: hic ab ipſo Chriſto illuminatẽ ſicut dies à ſole. Et ſint in ſigna & tempora, & in dies & in annos: & fiant ad illuminandum in firmamento cœli, ut luceant ſuper terrã. Et factum eſt ſic.] Sicut luminaria iſta cœli, quæ uidemus, poſita ſunt in ſigna & in tẽpora, & dies & annos, ut luceant de firmamẽto cœli his qui ſuper terram ſunt: hoc modo etiam Chriſtus illuminans eccleſiã ſuam, ſigna dat per pręcepta ſua: ut ſciat quomodo quis accepto ſigno fugiat ab ira superuentura: uti ne dies illa ſicut fur eum cõprehendat: ſed ut magis peruenire poſſit in annũ domini acceptabilem. Chriſtus ergo eſt lux uera quæ illuminat omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundum: ex cuius lumine illuminata eccleſia, etiã ipſa lux mundi efficitur, illuminans eos qui in tenebris ſunt: ſicut & ipſe Chriſtus conteſtatẽ diſcipulis ſuis dicẽs. Vos eſtis lux mundi. Ex quo oſtenditur, quia Chriſtus quidem lux eſt Apoſtolorum, apoſtoli uero lux mundi. Ipſi enim ſunt non habentes maculam uel rugam, aut aliquid huiuſcemodi, uera eccleſia: ſicut & Apoſtolus dicit: ut ipſe ſibi exhibeat glorioſam eccleſiam nõ habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Et fecit duo luminaria magna: luminare maius in principatum diei: & luminare minus in principatum noctis, & ſtellas. Et poſuit ea deus in firmamento cœli: ut luceant ſuper terrã, & poteſtatem habeant diei & noctis, & diuidant inter medium lucis, & inter medium tenebrarũ. Et uidit deus quia bonum eſt: & factum eſt ueſpere, & factũ eſt mane dies quarta.] Sicut Sol & Luna magna luminaria dicta ſunt eſſe in firmamẽto cœli: ita & in nobis Chriſtus & eccleſia. Sed quoniã etiã ſtellas in firmamẽto poſuit deus, uideamus quæ ſunt etiã in nobis ſtellæ, id eſt in cordis noſtri cœlo. Moyſes ſtella eſt in nobis, quæ lucet & illuminat nos actibus ſuis. Et Abraham, Iſaac, & Iacob, & Eſaias, & Hieremias, & Ezechiel, & Dauid, & Daniel: & oẽs quibus ſcriptura ſancta teſtimonium dedit: quia placuerint deo. Sicut enim ſtella ab ſtella differt in claritate: ita etiã ſanctorum unuſquiſq; ſecundum magnitudinem ſuam lumen ſuum fundit in nos. Sicut enim ſol & luna illuminant corpora noſtra: ita & à Chriſto atq; eccleſia illuminãtur mentes noſtræ. Ita tamẽ illuminamur, ſi non ſimus mẽtibus cæci. Nam ſicut Sol & Luna corporalibus oculis cæcos quãuis illuſtrent, illi tamen recipere lumẽ nõ poſſunt: ita & Chriſtus lucem ſuam præſtat mentibus noſtris: ſed ita demum nos illuminabit, ſi nequaquam cæcitas mentis impediat. Quod etiam ſi accidat primo, oportet eos qui cæci ſunt ſequi

Chriſtum, dicentes & clamantes, Miſerere nobis fili Dauid: ut etiam uiſum ab ipſo recipientes, poſsint deinceps & lucis eius ſplendore radiari. Verum non æqualiter oẽs qui uident illuminantur à Chriſto, ſed ſinguli ſecundum eam menſuram illuminãtur, qua uim luminis recipere ualent. Et ſicut non æqualiter oculi corporis noſtri illuminanẽ à ſole, ſed quanto quis in loca altiora conſcenderit, & ortus eius editioris ſpeculæ intuitione fuerit contemplatus, tanto amplius & ſplendoris eius uim percipiet & caloris: ita etiã mens noſtra quanto altius & excelſius appropinquauerit Chriſto, ac ſe uiciniorẽ ſplendori lucis eius obiecerit, tanto magnificẽtius & clarius eius lumine radiabiẽ, ſicut & ipſe ait per prophetam: Apppropinquate mihi & appropinquabo uobis, dicit dominus. Et iterũ dicit: Deus approximãs ego ſum, & non deus delonge. Non ſimiliter tamen uenimus ad eum omnes, ſed unuſquiſq; ſecundũ propriã ſuam uirtutẽ. Aut enim cũ turbis uenimus ad eũ, & per parabolas nos reficit, ad hoc tantummodo ne multis ieiunijs deficiamus in uia: aut certe ſemper & indeſinẽter eius pedibus aſsidemus, uacãtes ad hoc ſolũ ut audiamus uerbum eius, nequaquam perturbati erga multum miniſterium, ſed optimam partem eligentes, quæ non auferẽ à nobis. Et utiq; qui ſic accedunt ad eum, multo amplius ex eius lumine conſequuntur. Si uero ſicut Apoſtoli nuſquam omnino moueamur ab eo, ſed ſemper cum eo permaneamus in omnibus tribulationibus eius, tunc nobis ſecreto ea, quę ad turbas locutus fuerat, exponit, atq; diſſoluit, & multo clarius illuminat nos. Si uero etiã talis quis fuerit, ut poſsit & in montẽ aſcendere cũ eo ſicut Petrus & Iacobus & Ioãnes, iſte non ſolum Chriſti lumine, ſed etiã patris ipſius illuminabitur uoce. Et dixit Deus.

Et piſces repunt Producant aquæ repentia animarum uiuarum, & uolatilia uolantia ſuper terram ſecundum firmamentum cœli. Et factũ eſt ſic.] Secundum literam iuſſu dei producuntur ab aquis repentia & uolatilia, & hæc quæ uidemus à quo ſint facta cognoſcimus. Sed uideamus quomodo etiam ſecundum noſtrum firmamentũ cœli, id eſt mentis noſtræ uel cordis ſoliditatem, hæc eadem fiant. Arbitror, quia ſi mens noſtra illuminata fuerit à noſtro ſole Chriſto, iubetur poſtmodum ex his quæ in ea ſunt aquis producere repentia & uolatilia uolantia, id eſt cogitationes bonas uel malas proferre in mediũ, ut diſcretio fiat bonorum à malis, quæ utiq; utraq; ex corde procedũt. De corde nanq; noſtro uelut de aquis proferuntur & bonæ cogitationes & malæ. Sed nos uerbo ac præcepto dei utraq; proferamus ad conſpectũ, & iudiciũ dei, ut cum ipſius illuminatione diſcernere poſsimus à bono quod malum eſt: id eſt ut ea quæ ſuper terram repunt, & terrenas ſollicitudines gerũt ſeparemus à nobis, illa uero quæ meliora ſunt, id eſt uolatilia, ſinamus uolare nõ ſolum ſuper terram, ſed etiam ſecundum firmamentum cœli: id eſt ut ſenſum & rationem tam terrenorum quã cœleſtium pertractemus in nobis, ut intelligere quoq; poſsimus, quæ ſint in nobis noxia ex repentibus. Si uiderimus mulierem ad concupiſcendũ eam, illud eſt in nobis reptile uenenatũ. Si uero ſit in nobis ſobrietatis ſenſus, etiam ſi domina Aegyptia nos adamauerit, efficimur aues, & relinquẽtes Aegyptia ueſtimenta in manibus eius, ex obſcœnis inſidijs euolabimus. Si ſit in nobis ſenſus ad furandum nos prouocans, iſtud eſt reptile peſsimũ. Si uero ſit in nobis ſenſus, ut etiã ſi duo minuta habeamus, hæc ipſa pro miſericordia offeramus in dona dei, iſte ſenſus auis eſt, nihil de terrenis cogitans, ſed ad firmamentum cœli uolatibus tendens. Si ueniat nobis ſenſus perſuadens nobis cruciatus martyrij nos non debere tolerare, iſtud erit reptile uenenatũ. Si uero aſcendat nobis ſenſus & cogitatio talis, ut uſq; ad mortem pro ueritate certemus, auis erit hæc, à terrenis ad ſuperna conſcendens. Similiter etiam de cæteris uel peccatorum uel uirtutum ſpeciebus ſentiendum eſt, & diſcernendum quæ ſint repentia, & quæ ſint uolatilia, quæ producere ad diſcretionẽ in conſpectu dei aquæ noſtræ iubentur. Et fecit Deus cetos magnos, & omnem animam repentium animalium, quæ eduxerunt aquæ ſecũdum genus ſuum, & omne uolatile pennatũ ſecundum genus ſuum.] Et de his ſimiliter, ut de illis quæ ſupra diximus, ſentiendum eſt, quod producere debeamus etiam cetos magnos, & animam repentium ſecundũ genus. In magnis iſtis cetis impias cogitationes, & nefarios quoſq; contra deũ ſenſus arbitror iudicari. Quæ tamẽ omnia producenda ſunt ante cõſpectũ dei, & ponenda ante ipſum, ut diuidamus, & ſeparemus bona à malis, ut unicuiq; ſuus locus à domino tribuaẽ, ſicut ex his quæ ſequuntur, oſtenditur. Et uidit Deus quia bona ſunt, & benedixit ea dicẽs. Creſcite & multiplicamini, & replete aquas quæ ſunt in mari, & uo-

latilia repleantur ſuper terras. Et factũ eſt ueſpere, & mane, dies quinta.] In mari quidem cetos magnos, & omnem animam animalium, & repentium, quæ produxerunt aquæ, iubet immorari, ubi & draco ille quem plaſmauit deus ad illudendũ ei inhabitat. Volucres autem multiplicari iubet ſuper terram, quæ aliquando arida fuit, nunc autem iam terra appellatur, ſicut ſuperius expoſuimus. Sed requiret aliquis quomodo ceti magni, & repentia in malo accipiũtur, & uolatilia in bono, cum de omnibus ſimul dictũ eſt, Et uidit deus quia bona ſunt? Ipſis ſanctis bona ſunt ea, quæ illis aduerſantur: quia uincere ea poſſunt, & cum ea uicerint, maioris gloriæ efficiuntur apud deũ. Deniq; cum diabolus petiſſet ut ſibi poteſtas daretur aduerſum Iob, impugnans eum aduerſarius cauſa ei extitit duplicis gloriæ poſt uictoriam. Quod oſtenditur ex eo, quia quæ in præſenti perdiderat, in duplũ receperit, ſimili modo ſine dubio & in cœleſtibus recepturus. Et Apoſtolus dicit, quia nemo coronat̃, niſi qui legitime certauerit. Et re uera quomodo erit certamen, ſi nõ fuerit qui reſiſtat? Quantus decor & ſplendor ſit lucis, nõ dinoſceretur, niſi obſcuritas intercederet noctis. Vnde aliqui in caſtitate laudantur, niſi quia alij pro impudicitia cõdemnantur? Vnde uiri fortes magnificarentur, niſi exiſterent imbecilles, & timidi? Si amarũ adhibeas, tunc dulce efficitur laudabilius. Si atrum conſideraueris, gratiora tibi quæ clara ſunt uidebuntur. Et ut breuiter dicam, ex malorum cõſideratione decus bonorum lucidius indicatur. Propterea ergo de omnibus hoc dicit ſcriptura, Et uidit deus quia bona ſunt. Quare tamen nõ eſt ſcriptum, & dixit deus quia bona ſunt, ſed uidit deus quia bona ſunt? id eſt uidit utilitatem ipſorũ, & eam rationem, qua cum eſſent ipſa per ſe talia, bonos tamen facere poſſunt optimos. Propterea ergo dixit. Creſcite & multiplicamini, & replete aquas quæ in mari ſunt, & uolatilia repleant̃ ſuper terras, id eſt ut ceti quidem magni, & repentia in mari eſſent, ſicut ſuperius expoſuimus, & uolatilia ſuper terras. Et dixit deus. Producat terra animã uiuam ſecundum genus, quadrupedia & repentia & beſtias terræ ſecundum genus. & factũ eſt ſic. Et fecit Deus beſtias terræ ſecundum genus, & omnia repentia terræ ſecundum genus. Et uidit Deus quia bona ſunt.] Secundũ literam quidem nulla quæſtio eſt. Manifeſte enim à deo creata eſſe dicuntur, uel animalia, uel quadrupedia, uel beſtiæ, uel ſerpentes ſuper terram. Aptare autẽ hæc his, quæ ſupra expoſuimus, ſecundum ſpiritalem intellectum, non otioſa res eſt. Ibi quidem dictũ eſt, Producant aquæ repentia animarum uiuarum, & uolatilia uolantia ſuper terrã ſecundum firmamentum cœli. hic autem ait: Producat terra animam uiuam ſecundum genus, quadrupedia & repentia, & beſtias terræ ſecundum genus. Et illa quidem quæ de aquis producta ſunt, diximus debere motus & cogitationes mentis noſtræ, qui de profundo cordis producuntur, intelligi. Nunc uero hoc quod dicitur, Producat terra animam uiuã ſecundum genus, quadrupedum, & repentium, & beſtiarum ſuper terrã ſecundum genus, exterioris hominis noſtri, id eſt carnalis & terreni motus arbitror indicari. Deniq; nihil uolatile in his quæ de carne loquitur, indicauit, ſed tantũmodo quadrupedia & repentia & beſtias terræ. Secundum illud nempe, quod dictũ eſt ab apoſtolo, quia non habitat in carne mea bonum, & quia ſapientia carnis inimica eſt deo, iſta nimirũ ſunt, quæ terra, id eſt caro noſtra producit. de quibus rurſum apoſtolus præcipit dicẽs. Mortificate membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, impudicitiam, auaritiam, idololatriam, & cætera. Cum ergo hæc omnia fierent quæ uidentur iuſſu dei per uerbũ eius, & prepararetur immenſus iſte uiſibilis mundus, ſimul autem & per allegoriæ figuram oſtenderetur quæ eſſent quę exornare poſſent minorem mundum, id eſt hominem, tunc iam ipſe homo creatur ſecundum ea quæ in cõſequentibus declarantur. Et dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, & principatũ gerat piſcium maris & uolucrũ cœli, & animalium & uniuerſæ terræ, & omniũ quæ repunt ſuper terram.] Conſequenter ſecundum ea quæ ſuperius expoſuimus, talem hominem qualem deſcripſimus uult principatũ gerere prædictarum beſtiarum, & uolucrũ, et repentium, & quadrupedum, & omnium reliquorum. Quæ qualiter intelligi per allegoriã debeant, expoſuimus, cum diximus iuberi aquã, id eſt mentem eius ſenſum producere, & terram ſenſum carnis proferre, ut dominetur eis mens, & non illa dominetur ei. Vult enim deus ut magna iſta dei factura homo, propter quem et uniuerſus creatus eſt mundus, non ſolũ immaculatus ſit ab his, quæ ſupra diximus, & immunis, ſed & dominetur eis. Iam uero

quale animal ſit homo, ex ipſis ſcripturæ ſermonibus conſideremus. Omnes reliquæ creaturæ iuſsione dei fiũt, dicente ſcriptura, Et dixit deus, fiat firmamentũ. Et dixit deus, congregetur aqua quæ ſub cœlo eſt, in congregationẽ unam, & appareat arida. Et dixit deus, Producat terra herbã fœni. ita etiam in reliquis dicit. Videamus autem quæ ſunt quæ ipſe deus facit, & per hæc quæ magnitudo hominis ſit, aduertamus. In principio fecit deus cœlum & terram. Similiter ait, Et fecit duo luminaria magna. & nunc iterum, Faciamus hominem. In his ſolis factura ipſius dei aſcribitur, in alijs uero nuſquã: ſed tantummodo cœlum & terra, ſol & luna ac ſtellæ, & nũc homo à deo factus eſt, omnia uero reliqua iuſsione eius facta eſſe dicuntur. Ex hoc ergo cõſidera quanta ſit magnitudo hominis, qui tam magnis elementis tamq; præcipuis adæquetur, qui habet honorem cœli, propter quod & cœlorum ei promittitur regnũ. Habet & terræ honorem, quoniam quidem in terram bonam, & terram uiuorũ fluentem lac & mel ingredi ſperat. Habet honorem ſolis & lunæ, habens repromiſsionẽ fulgere ſicut ſol in regno dei. Illud ſane etiã eminentius in conditione hominis uideo, quod alibi nõ inuenio dictũ, & fecit deus hominẽ, ad imaginem dei fecit eũ. Quod neq; in cœlo, neq; in terra, neq; in ſole uel luna inuenimus aſcriptũ. Hunc ſane hominem, quem dicit ad imaginem dei factum, non intelligimus corporalem. Non enim corporis figmentum, dei imaginem continet, neq; factus etiam corporalis homo dicitur, ſed plaſmatus, ſicut in cõſequentibus ſcriptũ eſt. Ait enim. Et plaſmauit Deus hominem.] id eſt finxit de terræ limo. Is autem qui ad imaginem dei factus eſt, interior homo noſter, eſt inuiſibilis & incorporalis, & incorruptus atq; immortalis. In his enim talibus dei imago rectius intelligitur. Si qui uero hunc corporeum putent eſſe, qui ad imaginem & ſimilitudinem dei factus eſt, deum ipſum corporeum & humanæ formæ uident̃ inducere. quod ſentire de deo manifeſtiſsime impiũ eſt. Deniq; carnales iſti homines qui intellectum diuinitatis ignorãt, ſicubi in ſcripturis de deo legunt, quia cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorũ, ſuſpicantur deum tam ingentis eſſe corporis, ut putent eum ſedentem in cœlo, pedes uſq; ad terram protendere. Hoc autem ſentiunt, quia non habent illas aures, quæ digne poſsint audire uerba dei de deo, quæ per ſcripturã referunt̃. Quod enim dicit, Cœlũ mihi ſedes eſt, ita digne de deo intelligitur, ut ſciamus quia in his quorum in cœlis cõuerſatio eſt, deus requieſcit & reſidet. In his autem qui adhuc terrenum propoſitũ gerunt, ultima pars eius prouidentiæ inuenitur, quod in pedum appellatione figuraliter indicatur. Ex quibus ſi qui forte ſtudium ac deſideriũ ſumpſerint fieri cœleſtes, perfectione uitæ, & intellectus altitudine, efficiũtur etiam ipſi ſedes dei, facti prius peritia & conuerſatione cœleſtes. qui etiam dicũt, Suſcitauit nos cum Chriſto, & ſimul ſedere nos fecit in cœleſtibus. Sed & illi quorũ theſaurus in cœlo eſt, cœleſtes dici poſſunt & ſedes dei, quoniam ibi eſt cor eorum ubi eſt theſaurus eorum. Et non ſolum requieſcit ſuper eos deus, ſed & inhabitat in eis. Si uero tantus quis effici poteſt, ut poſsit dicere, an documentũ quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? in hoc non ſolũ inhabitat deus ſed etiam inambulat. Et propterea perfecti quiq; cœleſtes facti, uel cœli effecti, enarrant gloriã dei, ſicut in pſalmo dicitur. Propterea deniq; Apoſtoli qui erant cœli, mittuntur ad enarrandam gloriam dei, & Boanarges nomen accipiũt, quod eſt filij tonitrui, ut per tonitrui poteſtatẽ, uere eos cœlos eſſe credamus. Fecit ergo deus hominẽ, ad imaginem dei fecit illũ. Oportet nos uidere quæ eſt imago dei, & perquirere ad cuius imaginis ſimilitudinem homo factus eſt. Non enim dixit, quia fecit deus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem ſuã, ſed imaginem dei fecit illum. Quæ eſt ergo alia imago dei ad cuius imaginis ſimilitudinem factus eſt homo, niſi Saluator noſter, qui eſt primogenitus omnis creaturæ? de quo ſcriptum eſt, quia ſit ſplendor æterni luminis, & figura expreſſa ſubſtantiæ dei. quia & ipſe de ſe dicit. Ego in patre, & pater in me: & qui me uidit, uidit & patrẽ. Sicut enim qui uiderit imaginem alicuius uidet eum cuius imago eſt, ita & per uerbũ dei, quæ eſt imago dei, deum quis uidet. Et ita uerum erit quod dixit, qui me uidet, uidet & patrem. Ad huius ergo imaginis ſimilitudinẽ homo factus eſt, & propterea ſaluator noſter, qui eſt imago dei, miſericordia motus pro homine, qui ad eius ſimilitudinẽ factus fuerat, uidens eum depoſita ſua imagine, maligni imaginem induxiſſe, ipſe motus miſericordia, imagine hominis aſſumpta, uenit ad eum, ſicut apoſtolus conteſtatur dicens. Cum in forma dei eſſet non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui

mam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominũ factus, & habitu inuentus ut homo humi-
liauit ſemetipſum uſq; ad mortem. Quicunq; ergo ueniunt ad eum, & rationabilis imagi
nis participes effici ſtudent per profectum ſuum ſecundũ interiorem hominem renouan
tur quotidie ad imaginem eius, qui fecit eos, ita ut poſſint conformes corporalis clarita-
tis eius effici, ſed unuſquiſq; pro uiribus. Apoſtoli ſe ad eius ſimilitudinẽ reformarunt in
tantum ut ipſe de eis diceret, Vado ad patrem meum & patrem ueſtrum, ad deum meum
& ad deum ueſtrum. Ipſe uero iam petierat patrẽ pro diſcipulis ſuis, ut eis ſimilitudo pri-
ſtina redderet̃, cum dixit: Pater da, ut ſicut ego & tu unũ ſumus, ita & iſti in nobis unum
ſint. Semper ergo intueamur iſtam imaginem dei, ut poſſimus ad eius ſimilitudinẽ refor-
mari. Si enim ad imaginem dei factus homo, contra naturam intuens imaginem diaboli
per peccatum ſimilis eius effectus eſt: multo magis intuens imaginem dei, ad cuius ſimili
tudinem factus eſt à deo, per uerbum & uirtutem eius recipiet formam illam, quæ data ei
fuerat per naturam. Sed nemo deſperet uidens ſimilitudinem ſuam magis eſſe cum diabo
lo, quàm cum deo, poſſe ſe iterum recuperare formam imaginis dei, quia nõ uenit Salua-
tor uocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Matthęus publicanus erat, & utiq; ima
go eius diabolo ſimilis erat, ſed ueniẽs ad imaginem dei dominũ & ſaluatorem noſtrum,
& ſequens eam, transformatus eſt ad ſimilitudinem imaginis dei. Iacobus Zebedęi filius,
& Ioannes frater eius piſcatores erant, & homines ſine literis, qui utiq; tunc magis ad ima
ginem diaboli ſimilitudinẽ ferebant, ſed ſequentes & iſti imaginem dei, ſimiles facti ſunt
ei, ſicut & cæteri apoſtoli. Paulus ipſius imaginis dei perſecutor erat. Vt autem potuit de-
corem eius & pulchritudinem contueri, uiſa ea intantum ad eius ſimilitudinem refor-
matus eſt, ut diceret, an documentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Ma-
ſculum & fœminã fecit eos, & benedixit eos deus dicens: Creſcite, & multiplicamini, &
replete terrã, & dominamini in ea.] Dignum uidet̃ hoc in loco requirere ſecundum li
teram, quomodo nondum facta muliere dicit ſcriptura, maſculũ & fœminã fecit eos. For
taſsis (ut ego arbitror) propter benedictionem qua benedixit eos dicẽs, Creſcite & mul-
tiplicamini, & replete terrã, præueniens quod futurum erat, dicit maſculũ & fœminã fe-
cit eos, quoniam quidem creſcere aliter & multiplicari nõ poterat homo, niſi cum fœmi-
na. Vt ergo benedictio eius ſine dubio futura eſſe crederetur, ait: Maſculũ & fœminã fe-
cit eos. Hoc namq; modo homo uidens creſcendi & multiplicandi conſequentiã eſſe ex
eo quod ei fœmina iungebatur, certiorẽ ſpem gerere poterat in benedictione diuina. Si
enim dixiſſet ſcriptura, creſcite & multiplicamini & replete terram, & dominamini in ea,
non adijciens hoc, quia maſculum & fœminam fecit eos, utiq; benedictioni diuinæ incre
dulus extitiſſet, ſicut & Maria ad eam benedictionem qua benedicebatur ab angelo ait:
Quomodo † ſciam hoc? quoniam uirũ non cognoſco. Aut fortaſſe quia omnia quæ à deo *fiet*
facta ſunt, coniuncta & cõpàginata dicunt̃, ut cœlum & terra, ut ſol & luna, Ita ergo ut
oſtenderetur quoniã & homo dei opus eſt, & non ſine harmonia, uel cõpetenti coniun-
ctione prolatus eſt, idcirco præueniens ait: Maſculũ & fœminã fecit eos. Hæc quidem ad
eam quęſtionem dicta ſunt, quę ſecundũ literam proferri poteſt. Videamus aũt etiam per
allegoriam quomodo ad imaginem dei homo factus maſculus & fœmina eſt. Interior ho-
mo noſter ex ſpiritu & anima cõſtat. Maſculus ſpiritus dicitur, fœmina anima poteſt nun
cupari. Hæc ſi concordiam inter ſe habeant, & conſenſum, cõuenientia inter ſe ipſa cre-
ſcunt & multiplicant̃, generantq; filios ſenſus bonos, & intellectus uel cogitationes uti-
les, per quæ repleant terrã & dominent̃ in ea: hoc eſt ſubiectum ſibi ſenſum carnis ad me
liora inſtituta conuertunt, & dominant̃ eis, ſcilicet cum in nullo caro contra uoluntatem
ſpiritus inſoleſcit. Iam uero ſi anima coniuncta ſpiritui, atq; eius (ut ita dicam) coniugio
copulata, declinet aliquando ad corporeas uoluptates, ſenſumq; ſuum in delectationibus
carnalibus inclinet, & aliquando quidẽ obtemperare uideatur ſalutaribus monitis ſpiri-
tus, aliquando uero uitijs carnalibus cedat, talis anima uelut adulterio corporis maculata,
neq; creſcere, neq; multiplicari legitime dicitur, quoniamquidem filios adulterorum im-
perfectos ſcriptura deſignat. Talis enim anima, quæ ſpiritus coniunctione deſerta, ſenſui
ſe carnis, & deſiderijs corporalibus totam proſternit, uelut auerſa à deo imprudenter, au-
diet, quia facies meretricis facta eſt tibi, ſine pudore effecta es ad omnes. Veluti meretrix
ergo punietur, & filij eius ad occiſionẽ præparari uidebunt̃. Et dominamini piſcium ma-

De fabrica arcæ, & eorum quæ in ea ſunt. Homilia II Cap. VI

INcipientes de arca, quę ſecundum mandatum dei à Noe cõſtructa eſt, diſſerere, primo omnium uideamus, quæ de ea ſecundum literam referuntur: & quæſtiones proponentes quæ obijci à pluribus ſolent, etiam abſolutiones earum ex his, quæ nobis ſunt à maioribus tradita, requiramus: ut cum huiuſcemodi fundamenta iecerimus, ab hiſtoriæ textu poſsimus aſcendere ad ſpiritalis intelligentiæ myſticum & allegoricum ſenſum, & ſi quid in eis arcanum continetur, aperire, domino nobis uerbi ſui ſcientiam reuelante. Primo igitur hæc ipſa, quæ ſcripta ſunt præponamus. Et dixit, inquit, dominus ad Noe. Tempus omnis hominis uenit ante me, quoniam impleta eſt terra iniquitatibus ab eis, & ecce ego diſperdam illos cum terra. Fac ergo tibi arcã de lignis quadratis, nidos facies in arca, & bituminabis eam abintus, & à foris bitumine, & ſic facies arcam. Trecentorũ cubitorũ longitudinẽ arcæ, & quinquaginta cubitorum latitudinem, & triginta cubitorum altitudinem eius colligẽs facies arcam, & in cubitum conſummabis eam in ſummo. Oſtium aũt arcæ facies ex latere, inferiora bicamerata, & tricamerata ſuperiora facies ea.] Et poſt pauca addit. Et fecit, inquit, Noe omnia quæ præcepit ei dominus deus, ſic fecit.] Primo ergo quærit̃ qualem oporteat habitum ipſum, & formam arcæ intelligi. Quam ego puto quantum ex his quæ deſcribunt̃ apparet, quatuor angulis ex uno conſurgentibus, eiſdemq; paulatim uſq; ad ſummũ in anguſtum attractis, in ſpacium unius cubiti fuiſſe collectam. Sic enim refertur, quod in fundamentis eius trecenti cubiti in longitudine, in latitudine uero quinquaginta ſint poſiti. Triginta autẽ in altitudine ædificati. Sed collecta in cacumen anguſtum, ita ut cubitus ſit latitudinis, & longitudinis, eius. Iam uero intrinſecus ea quidẽ quę dicuntur eius inferiora, bicamerata ponunt̃, id eſt habitationẽ duplicem cõtinentia. Superiora uero tricamerata, ueluti ſi dicamus triplicibus cõſtructa cœnaculis. Sed hæ habitationũ diſtinctiones ad hoc factæ uidẽtur, ut ſecerni per ſingulas manſiones diuerſa animalium uel beſtiarũ genera facilius poſsint, & à beſtijs feris manſueta quęq; & ignaua ſeiungi. Iſtæ ergo habitationũ diſcretiones nidi appellant̃. Quadrata uero ligna fuiſſe referuntur, quo & facilius alterum alteri poſſet aptari, & inundante diluuio totus aquarum prohiberetur incurſus, cum intrinſecus & extrinſecus oblita bitumine iunctura muniretur.

Arcæ figura

Traditum ſanè nobis eſt, & non abſq; ueriſimilitudine, inferiora, quæ ſupra diximus conſtructa dupliciter, quæ & ſeparatim bicamerata dicunt̃, ob hũc modũ fuiſſe duplicia, quoniam quidẽ annum integrũ fecerunt omnia animalia in arca. Et utiq; in totũ annũ neceſſe erat prouidere cibos, & nõ ſolũ cibos, uerũ et digeſtionũ cõſtitui loca: quo neq; ipſa animalia, præcipue tamen homines, fimi fœtore uexarent̃. Tradunt ergo quod inferior regio ipſa, quæ in fundo eſt, ad huiuſcemodi neceſſitates mancipata ſit & excepta: huic aũt ſuperior contigua, cõſeruandis pabulis deputet̃. Etenim neceſſarium uidebatur, ut ijs beſtijs, quibus natura ueſci carnibus dedit, introducta ſint extrinſecus animalia, quorum ueſcentes carnibus conſeruare uitam poſteritatis reparandæ gratia ualerent: alijs uero alia, quæ naturalis uſus depoſcit, ſeruarentur alimenta. In hos ergo uſus inferiores partes, quę bicameratæ dicuntur, tradunt fuiſſe diſtinctas. Superiores uero ad habitaculũ beſtijs, uel animalibus deputatę ſunt: quibus inferiores quidẽ feris, & immitibus beſtijs, uel ſerpentibus habitaculũ præbuiſſe, his uero contigua in ſuperioribus loca, mitioribus animãtibus ſtabula fuiſſe. Supra omnia uero in excelſo hominibus ſedem locatam, utpote qui & honore & ratione cuncta præcellant: ut ſicut ratione & ſapientia principatum gerere ſupra omnia quæ in terris ſunt, dicit̃ homo: ita etiam loco celſior, & ſupra omnes animãtes, quæ in arca ſunt, collocatus ſit. Tradunt aũt etiam oſtiũ, quod ex latere factum dicitur, eo loci fuiſſe, ut inferiora, quæ dixit bicamerata, infra ſe haberet, & quę dixit tricamerata, ſuperiora à loco oſtij appellata ſint: ut inde ingreſſa uniuerſa animalia, per ſua quæq; loca, ſecundum quod ſupra diximus, cõgrua diſcretione dirempta ſint. Verũ oſtij ipſius munimen, non iam humanis rationibus adimplet̃. Quomodo enim poſtea ꝙ clauſum eſt, & nullus hominũ extra arcam fuit, bituminari extrinſecus oſtium potuit, niſi quia diuinæ uirtutis ſine dubio opus fuit, ne ingrederet̃ aqua per aditum, quẽ humana non munierat manus? Propterea ergo ſcriptura cũ de cæteris omnibus dixiſſet, quia fecit arcam Noe, & introduxit animalia, & filios, & uxores eorum, de oſtio nõ dixit, quia Noe clauſit oſtium arcę, ſed ait

Serpentes in arca

Quæſtio

ſed ait, quia clauſit dominus deus deforis oſtiũ arcæ, & ſic factum eſt diluuiũ. Obſeruandum tamen eſt quod poſt diluuiũ non dicit Noe aperuiſſe oſtium, ſed feneſtram, cũ emiſit coruum, ut uideret utrum ceſſaſſet aqua ſuper terrã. Quod aũt intulerit cibum Noe in arcam omnibus animantibus, uel beſtijs, quæ cũ eo introierunt, audi ex his, quæ dominus dicit ad Noe. Tu, inquit, accipe tibi ipſi ab omnibus eſcis quę eduntur, & cõgregabis ad temetipſum, & erũt tibi & ipſis ad edendũ.] Quod aũt fecit Noe ea quæ præcepit ei dominus, audi ſcripturã dicentẽ Et fecit, inquit, Noe oĩa quæ præcepit ei dominus deus, ſic fecit.] Sanè quod de locis, quę diximus ad fimũ animaliũ ſeparata, ſcriptura nihil retulit, ſed traditio tenet, opportune uidebitur ſuper hoc habitum eſſe ſilentiũ, de quo ſufficienter cõſequentiæ ipſius ratio doceret. Et quia ad ſpiritalem intelligentiã minus digne poterat aptari, merito ergo ſcriptura ſiluit de hoc, quæ magis narrationes ſuas intellectibus allegoricis coaptat. Verũtamen quantũ ad neceſſitatẽ pluuiarum & diluuij ſpectat, nulla potuit tam conueniens & congrua arcæ ſpecies dari, ꝙ ut è ſummo uelut è tecto quodam in anguſtũ culmine ducto diffunderet imbrium ruinas, & ima in aquis quadrata ſtabilitate cõſiſtens, nec impulſu uentorũ, nec impetu fluctuum, nec inquietudine animaliũ, quæ intrinſecus erant, aut inclinari poſſet, aut mergi. Sed his omnibus tanta arte cõpoſitis, obijciunt quidã quæſtiones, & præcipue Apelles, qui fuit diſcipulus quidẽ Marcionis, ſed alterius hæreſeos magis, ꝙ eius quam à magiſtro ſuſcepit, inuentor. Is ergo dum aſſignare cupit ſcripta Moyſi nihil in ſe diuinę ſapientiæ, nihilꝗ operis ſancti ſpiritus continere, exaggerat huiuſmodi dicta, & dicit nullo modo fieri potuiſſe, ut tam breue ſpatium tot animalium genera eorumꝗ cibos, qui per totũ annum ſufficerent, capere potuiſſet. Cũ enim bina & bina ex immundis animalibus, hoc eſt bini maſculi & binę fœminæ (hoc eñ indicat ſermo repetitus) ex mundis uero ſeptena & ſeptena in arcã dicanẽ inducta, quomodo, inquit, fieri potuit iſtud ſpatiũ, quod ſcriptũ eſt, ut quatuor ſaltẽ ſolos elephantes capere potuerit? Et poſt ea ꝙ per ſingulas ſpecies hoc modo refragatur, addit ſuper omnia his uerbis. Conſtat ergo fictã eſſe fabulam. Quod ſi eſt, conſtat nõ eſſe à deo hanc ſcripturam. Sed ad hæc nos quæ à prudentibus uiris, & Hebraicarũ traditionũ gnaris, atꝗ à ueteribus magiſtris didicimus, ad auditorum noticiam deferemus. Aiebant ergo maiores, quod Moyſes, qui (ut de eo ſcriptura teſtatur) omni ſapientia Aegyptiorum fuerat eruditus, ſecundũ artem geometricam, quam præcipue Aegyptij callent, cubitorũ numerum in hoc loco poſuit. Apud Geometras enim ſecundum eam rationẽ, quę apud eos uirtus uocatur, ex ſolido & quadrato uel in ſex cubitos unus deputaẽ ſi generaliter, uel treecentos ſi minutatim deducatur. Quæ utiꝗ ratio ſi obſeruetur, in huius arcæ menſura inuenientur & longitudinis & latitudinis tanta ſpatia, quæ uere totius mundi reparanda germina & uniuerſorum animantiũ capere rediuiua ſeminaria potuerint. Hęc quantum ad hiſtoriæ pertinet rationẽ, aduerſum eos dicta ſint, qui impugnare ſcripturas ueteris teſtamenti nituntur, tanquam impoſſibilia quædam & irrationabilia continentes. Nunc uero iam deprecantes eum prius qui ſolus poteſt de lectione ueteris teſtamenti auferre uelamen, tentemus inquirere quid etiam ſpiritalis ædificationis contineat magnifica hęc arcæ conſtructio. Puto ergo (ut ego pro paruitate ſenſus mei aſſequi poſſum) quod illud diluuium, quo pene finis tunc datus eſt mundo, formam teneat finis illius qui uere futurus eſt mundi. Quod & ipſe dominus pronunciauit dicens. Sicut enim in diebus Noe emebant, uendebant, ædificabant, nubebant & nuptum tradebant, & uenit diluuium, & perdidit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. In quo euidenter una eademꝗ forma diluuij, quod præceſſit, & finis mundi quem uenturũ dicit, deſignaẽ. Sicut ergo tunc dictum eſt ad illum Noe, ut faceret arcam, & introduceret in eam ſecum non ſolum filios, & proximos ſuos, uerum etiam diuerſi generis animalia: ita etiam ad noſtrum Noe, qui uerè ſolus iuſtus & ſolus perfectus eſt, dominum Ieſum Chriſtum in cõſummatione ſeculorum dictũ eſt à patre, ut faceret ſibi arcam ex lignis quadratis, & menſuras ei daret cœleſtibus ſacramentis repletas. Hoc enim deſignaẽ in pſalmo, ubi dicit: Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę. Conſtruit ergo arcam, & facit in ea nidos, id eſt promptuaria quædam, quibus diuerſi generis animalia recipiantur. De quibus & propheta dicit. Perge populus meus, intra in promptuaria tua, abſcõde te parumper donec tranſeat furor iræ meæ. Confertur ergo populus hic qui ſaluatur in eccleſia

Quæſtio ex Apelle

Solutio

Cubiti geometrici

Inuocatio apta

Allegoria Noe Chriſti typus

cleſia, illis omnibus, ſiue hominibus, ſiue animalibus, quæ ſaluata ſunt in arca. Verū quoniam non eſt omnium unum meritum, nec unus in fide profectus, idcirco & arca illa non unam præbet omnibus manſionem, ſed bicamerata ſunt inferiora, & tricamerata ſuperiora, & nidi diſtinguunt̃ in ea: ut oſtendat quia & in eccleſia licet omnes intra unam fidem contineantur, atq; uno baptiſmate diluantur, non tamen unus omnibus atq; idem profectus eſt, ſed unuſquiſq; in ſuo ordine. Hi quidem, qui per rationabilem ſcientiam uiuunt & idonei ſunt non ſolum ſemetipſos regere, ſed & alios docere, quoniam ualde pauci inueniuntur, qui cum ipſo Noe ſaluantur, & proxima ei propinquitate iungunt̃, & tenent figuram: ſicut & dominus noſter uerus Noe Chriſtus Ieſus paucos habet proximos, paucos filios & propinquos, qui uerbi eius participes ſint, & ſapiētiæ capaces. Et ij ſunt, qui in ſummo gradu poſiti ſunt, & in ſummitate arcæ collocantur. Cæterum multitudo irrationalium animalium, uel etiam beſtiarum in inferioribus locis habetur, & eorum maxime, quorum feritatis ſæuitiam nec fidei dulcedo molliuit. Superiores uero aliquantulo ab his ſunt, qui licet minus rationis, plurimum tamen ſimplicitatis, innocentiæq; cuſtodiunt. Et ſic per ſingulos habitationū gradus aſcendentibus peruenitur ad ipſum Noe, qui interpretatur requies, uel iuſtus, qui eſt Ieſus Chriſtus. Neq; enim in illum Noe conuenit, [Recedit à litera] quod dicit Lamech pater eius. Hic enim, inquit, requiē dabit nobis ab operibus & à triſtitijs manuum noſtrarū, & à terra quam maledixit dominus deus. Quomodo enim uerum erit, quod ille Noe requiem dederit illi Lamech, uel populo, qui tunc habebatur in terris, uel quomodo à triſtitijs & labore ceſſatum eſt temporibus Noe, uel quomodo ablatum eſt maledictum terræ, quod dederat dominus, ubi potius iracundia diuina maior oſtenditur, & refertur dicere deus, Pœnitet me quod feci hominem ſuper terram? Et iterum dicit. Deleam omnem carnem quæ eſt ſuper terram. Et ſuper omnia ſummæ offenſæ indicium interitus uiuētium datur. Si uero reſpicias ad dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, de quo dicitur Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. & iterum de quo dicitur. Factus pro nobis maledictum, ut nos de maledicto legis redimeret. & iterum cum dicit. Venite ad me qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiā uos, & inuenietis requiem animabus ueſtris: inuenies hunc eſſe, qui uere requiem dedit hominibus, & liberauit terram de maledicto, quo maledixit ei dominus deus. Huic ergo ſpiritali Noe, qui requiem dedit hominibus, & tulit peccatum mundi, dicitur. Facies tibi arcam ex lignis quadratis. Videamus ergo quæ ſint quadrata ligna. [Quadrata] Quadratum eſt, quod nulla uacillat ex parte, ſed quocunq; uerteris, fida & ſolida ſtabilitate conſiſtit. Iſta ſunt ligna, quæ omne pondus uel animalium intrinſecus, uel fluctuum extrinſecus ferunt. Quos ego arbitror doctores eſſe in eccleſia, & magiſtros atq; æmulatores fidei, qui & populos intrinſecus poſitos uerbo cōmonitionis, & doctrinæ gratia conſolant̃, & impugnantibus extrinſecus, uel gentilibus, uel hæreticis, & quæſtionum fluctus, ac procellas certaminum cōmouentibus, uirtute uerbi, ac ſapientia rationis obſiſtunt. Vis autem uidere quod ligna rationabilia nouit ſcriptura diuina? Recenſeamus quid apud Ezechielem prophetam ſcriptum eſt. Et factum eſt, inquit, in undecimo anno, tertio menſe, una die menſis, factum eſt uerbum domini ad me dicens. Fili hominis dic ad Pharaonem regem Aegypti, & ad multitudinem eius. Cui te ſimilē facis in exaltatione tua? Ecce Aſſur cypreſſus in Libano, ſpecioſus ramis, & condenſus umbraculis, excelſus in altitudine. Inter medias nubes factum eſt cacumen eius, aqua enutriuit eū, & abyſſus exaltauit eum, & adduxit omnia flumina ſua circa eum, & congregationes ſuas emiſit ad omnia ligna campi. Propterea exaltata eſt altitudo eius ſuper omnia ligna campi. Et poſt pauca dicit. Cypreſſi multæ in paradiſo Dei, & pini non ſunt ſimiles ramis eius, & abietes nō fuerunt ſimiles ei. Omne lignum in paradiſo dei nō aſsimilatum eſt ei, & zelata ſunt eum omnia ligna paradiſi delitiarum dei. Animaduertis de quibus uel qualibus lignis dicat propheta? quomodo deſcribit cypreſſum Libani, cui omnia ligna, quæ in paradiſo dei ſunt, comparari non poſſint? Et addidit etiam hoc ad ultimum, quod omnia ligna, quæ ſunt in paradiſo Dei zelata ſint eam, euidenter oſtendens ſecundum ſpiritalem intelligentiam rationabilia dici ligna quæ in paradiſo dei ſunt: quippe in quibus æmulationem quandam deſcribit eſſe aduerſum ea ligna, quæ ſunt in Libano. Vnde & excurſu etiam hoc dicamus. Conſidera ne forte & illud, quod ſcriptum eſt, quia maledictus à deo omnis qui pendet in ligno, ſic debeat intelligi, quomodo & illud,

quod

quod alibi dictum eſt, Maledictus homo, qui ſpem habet in homine. Pēdere enim in ſolo deo debemus, & in nullo alio etiam ſi de paradiſo Dei procedere quis dicatur, ſicut & Paulus dicit. Etiam ſi nos, aut angelus de cœlo Euangelizauerit uobis aliter quàm Euangelizauimus uobis, anathema ſit. Sed hæc alias. Interim uidiſti quæ ſint quadrata ligna, quæ uelut murus quidam & defenſio his qui ſunt intrinſecus, obſtaculum autē & impugnatio his qui extrinſecus ſuperueniunt, collocantur ab ſpiritali Noe. Quæ ligna extrinſecus, & intrinſecus bitumine liniuntur. Vult enim te architectus eccleſiæ Chriſtus non eſſe talem, quales ſunt illi, qui deforis quidem apparent hominibus iuſti, deintus autem ſunt ſepulchra mortuorū. Sed uult te & corpore ſanctū eſſe extrinſecus, & corde intrinſecus purum. Cautum undiq; & caſtitatis atq; innocentiæ uirtute munitum, hoc eſt intus & foris bitumine eſſe oblitū. Poſt hæc de longitudine, & latitudine arcę, & de altitudine memoratur, & numeri in his quidam ponuntur ingentibus myſterijs conſecrati. Sed antequam de numeris diſſeremus, hoc quod dicit longitudinem, & latitudinem, & altitudinem, quale ſit uideamus. Apoſtolus in quodam loco, cum de myſterio crucis ſacratius loqueretur, ita ait. Vt ſciatis quæ ſit longitudo, & latitudo, & altitudo, & profundum. Profundum autem & altitudo idem ſignificat, tantum non, quod altitudo ſpatium de inferioribus uidetur ad ſuperiora metiri, profundum uero de ſuperioribus incipere, & ad inferiora deſcendere. Cōſequenter igitur ſpiritus Dei & per Moyſen, & per Paulum ingentium ſacramentorū figuras enunciat. Nam Paulus quoniam deſcenſionis Chriſti myſterium prædicat, profundum nominauit, quaſi de ſuperioribus ad inferiora uenientis. Moyſes uero quia reſtitutionem deſignans eorum, qui per Chriſtum de interitu & perditione ſeculi tanquam de nece diluuij ex inferioribus ad ſuperna & cœleſtia reuocanī, in menſura arcæ non profundum memorat, ſed altum, tanquam ubi de terrenis & humilibus ad cœleſtia & excelſa conſcenditur. Numeri quoq; ponuntur, trecenti cubiti longitudinis, quinquaginta latitudinis, triginta altitudinis. Trecenti, tercenteni ſunt. Centenarius autem numerus, plenus in omnibus & perfectus oſtenditur, & totius rationalis creaturæ continens ſacramentum: ſicut in Euangelijs legimus, ubi dicit quia habens quis centum oues, ex quibus cum periſſet una, relictis nonaginta nouem in montibus deſcendit quærere eam, quæ perierat. quamq; inuentam humeris ſuis reportauit, & poſuit cum illis nonaginta nouem, quæ non perierant. Hic ergo centenarius totius creaturæ rationalis numerus, quoniam non ex ſemetipſo ſubſiſtit, ſed ex trinitate deſcendit, & longitudinem uitæ, hoc eſt immortalitatis gratiam, ex patre per filium ac ſpiritum ſanctum ſuſcepit, idcireo triplicatus ponitur: utpote qui ad perfectionem per gratiam trinitatis augetur, & qui ex centenario per ignorantiam lapſum, per agnitionem trinitatis reſtituat in trecentos. Latitudo quinquagenarium numerum tenet. Qui numerus remiſsioni & indulgentiæ conſecratus eſt. Secundum legem enim quinquageſimo anno remiſsio erat, id eſt, ut ſi quis diſtraxiſſet poſſeſsionem, reciperet, ſi liber in ſeruitutem ueniſſet, reciperet libertatem, indulgentiam debitor acciperet, exul rediret ad patriam. Spiritalis ergo Noe Chriſtus, in arca ſua, in qua humanū genus de interitu liberat, id eſt in eccleſia ſua, hunc quinquagenarium remiſsionis numerum in latitudine collocauit. Niſi enim remiſsionem peccatorum donaſſet credentibus, non fuiſſet per orbem terræ eccleſiæ latitudo diffuſa. Triginta autem altitudinis numerus ſimile ut trecenti continet ſacramentum. Quod enim ibi centeni, hoc hic deni tertio multiplicati faciunt. Ad unum autem totius conſtructionis numerum ſumma reuocatur, quia unus deus pater ex quo omnia, & unus dominus, & una eccleſiæ fides eſt, unum baptiſma, unum corpus, & unus ſpiritus, & ad unum perfectionis dei finem cuncta feſtinant. Sed & tu qui hæc audis, ſi ſcripturis ſanctis intendas ex otio, permulta inuenies magnarū rerum geſta ſub tricenario uel quinquagenario numero contineri. Triginta annorum Ioſeph educitur de carcere, & totius Aegypti ſuſcipit principatum, ut imminentis perniciem famis diuina prouiſione depellat. Triginta annorum refertur Ieſus, cum uenit ad baptiſmum, & uidit cœlos diuiſos, & ſpiritum dei in columbæ ſpecie uenientē ſuper ſe. Vbi & primum cœpit ſacramentum pateſcere trinitatis. & multa his ſimilia inuenies. Sed & quinquageſimum diem feſtum, in nouarum frugum cōſecratione reperies, & de Ammanitarum ſpolijs domino quinquageſima delibatur. Cum trecentis uero inuenies & Abraham uincentem Sodomitas, & Gedeon cum

trecentis

Marginal notes: Bituminata. Longum & latum. Centenarius numerus. Ternio. Τριακόσιοι. Πεντηκοντάδες. Τριάκοντα. Exempla de numeris.

trecentis lingua aquam lãbentibus ſuperat. Oſtiũ ſanè, quod non à fronte, nec deſuper,
ſed è latere ex tranſuerſo collocatur, quoniam iræ diuinæ tempus eſt: Dies enim domini,
dies iræ, & furoris, ſicut ſcriptum eſt: licet enim uideãtur aliqui ſaluari, multi tamen, quos
merita ſua reprobant, delentur & pereunt: ex tranuerſo oſtium ponitur, ut illud oſten-
datur, quod per prophetam dicitur. Quia ſi inceſſeritis mecum peruerſi, & ego incedam
uobiſcũ in ira peruerſa. Poſt hæc uideamus & de eo quod dicit ſeparatim inferiora bica- *Alia allegoria*
merata, & ſuperiora tricamerata: ne forte indicetur per hæc, quod apoſtolus dixit, quia in
nomine Ieſu omne genu flectetur, cœleſtium terreſtriũ, & infernorum: & in arca ſigni-
ficetur omnium quidem inferiora ipſa eſſe, quæ Apoſtolus dicit inferna, horum autẽ con
tigua ſuperiora ipſa eſſe terreſtria, tricamerara uero ſuperiora quæ dicit ſimul omnia eſſe
cœleſtia. Sed in his eorũ merita diſtingui, qui poſſunt ſecundũ Apoſtolum Paulum uſq;
ad tertiũ cœlum cõſcendere. Nidi uero & nidi, quia multi ſunt in arca, multas eſſe apud
patrem indicant manſiones. De animalibus uero, & beſtijs, ac pecoribus, cæteriſq; diuer
ſis animantibus, quæ nobis alia figura ſeruanda eſt, niſi quã uel Eſaias oſtendit, cũ dicit,
in regno Chriſti lupum cum agno, pardum cum hœdo, leonem & bouẽ, ſimul ire ad pa-
ſcua, eorumq; fœtus ſimul paleis ueſci, inſuper etiam in aſpidum cauerna, paruum pue-
rum (talem ſine dubio, qualem dicebat Saluator, niſi conuerſi fueritis & effecti ſicut pu-
er hic non introibitis in regnum dei) miſſurum eſſe manum, & nihil lædendum? Vel eti-
am illa figura, quam Petrus iam nunc in eccleſia haberi docet, cum refert ſe uiſionem ui-
diſſe, in qua omnia quadrupedia, & beſtiæ terræ, ac uolatilia cœli intra unũ fidei lintheũ
continebantur, quatuor euangeliorum initijs alligatum. Verum quoniam arca quam de-
ſcribere conamur, non ſolum bicamerata ſed & tricamerata à deo conſtrui iubetur, ope-
ram demus & nos ad hanc duplicem quæ præceſſit expoſitionem, ſecundũ præceptum
dei etiam tertiam iungere. Prima enim quæ præceſſit hiſtorica eſt, ueluti fundamentum *Senſus ſcripturæ triplex*
quoddam in inferioribus poſita. Secunda hęc myſtica, ſuperior & excelſior fuit. Tertiam
ſi poſſumus moralẽ tentemus adijcere. Quãuis & hoc ipſum quod neq; bicameraram ſo-
lum dixit & ſiluit, neq; tricameratã tantum & ceſſauit, ſed cum dixiſſet bicameratam ad-
didit & tricameratam, nec abſq; huius ipſius expoſitionis quam habemus in manibus, ui-
deatur eſſe myſterio. Nam tricamerata triplicem hanc expoſitionem deſignant. Sed quia *Hiſtoria non conſiſtens*
non ſemper in ſcripturis diuinis hiſtorialis cõſequentia ſtare poteſt, ſed nonnunq; deficit,
ut (uerbi cauſa) cum dicitur: Spinę naſcent̃ in manus ebrioſi: & cum in templo à Salomo
ne conſtructo, dicitur, Vox mallei & ſecuris nõ eſt audita in domo Dei: & iterum in Le-
uitico, cum lepra parietis & pelliculæ & ſtaminis inſpici iubetur à ſacerdotibus & purga-
ri: propter hæc ergo & his ſimilia non ſolum tricamerata, ſed & bicamerata arca contexi-
tur, ut ſciamus in ſcripturis diuinis non ſemper triplicem, quia non ſemper nos hiſtoria
ſequitur, ſed interdũ duplicis tantũmodo ſenſum expoſitionis inſertum. Tẽtemus igitur
& tertiam expoſitionem diſſerere, ſecundũ moralem locum. Si quis eſt, qui creſcentibus *Moralis ſenſus*
malis, & inundantibus uitijs conuertere ſe poteſt à rebus fluxis & pereuntibus & ca-
ducis, & audire uerbum Dei, ac præcepta cœleſtia: hic intra cor ſuum arcam ſalutis ædifi-
cat, & bibliothecam (ut ita dicam) intra ſe diuini conſecrat uerbi, Longitudinem in ea, &
latitudinem, & altitudinẽ, fidem, ſpem, charitatemq; collocat. Fide trinitatis ad longitudi
nem uitæ immortalitatẽq; deſcendit. Latitudine charitatis, indulgentiæ & benignitatis
fundat affectum. Altitudine ſpei ad cœleſtia erigit & excelſa. Super terrã enim ambulãs,
in cœlis habet conuerſationem. Summã uero actuum ſuorum refert ad unum. Scit enim
quia omnes quidem currunt, ſed unus accipit palmam, ſcilicet qui cogitationum uarieta-
te, & inſtabilitate mentis non fuerit multiplex. Sed hanc bibliothecam nõ ex agreſtibus
& impolitis, ſed ex quadratis & ſecundũ æquitatis lineam directis conſtruit lignis: id eſt,
non ſecularium auctorũ, ſed ex propheticis atq; apoſtolicis uoluminibus. Ipſi enim ſunt,
qui diuerſis tentationibus edolati, reſecatis omnibus uicijs & exciſis, quadratã continent
uitam, & ex omni parte libratam. Nam auctores ſecularium librorum poſſunt quidem di-
ci ligna excelſa, & ligna umbroſa. Sub omni enim ligno excelſo & nemoroſo accuſatur
fornicatus eſſe Iſrael. quia illi loquũtur quidem excelſa, & florida utuntur eloquentia: nõ
tamen ita egerunt, ut loquuti ſunt: & ideo non poſſunt ligna quadrata nominari, quod
in eis nequaquam uita & ſermo conlibret. Tu ergo ſi facis arcam, ſi bibliothecam con-

gregas, ex ſermonibus propheticis & apoſtolicis, uel eorum qui eos rectis fidei lineis ſe-
quuti ſunt, congregas, bicameratam, & tricameratam facito eam, ex ipſa narrationes hi-
ſtoricas diſce, ex ipſa myſterium magnum quod in Chriſto & in eccleſia impletur, agno-
ſce. Ex ipſa etiam emendare mores, reſecare uitia, purgare animam, atq; exuere eam om-
ni uinculo captiuitatis intellige, nidos in ea, & nidos diuerſarum uirtutũ, & profectuum
collocans. Deintus ſanè & deforis bituminabis eam, corde fidem gerens, ore confeſsio-
nem proferens: intus ſcientiam, foris operam habens: intus corde mũdus, foris caſtus cor-
pore incedens. In hanc ergo arcam, ſiue eam bibliothecam diuinorum librorũ ſiue animã
fidelem ſecundum moralem interim locum ponamus, introducere debes etiam animalia
ex omni genere, non ſolum munda, ſed & immunda. Sed munda quidem animalia faci-
le poſſumus dicere, quod memoria, eruditio, intellectus, examinatio, & iudicium eorum
quæ legimus, aliaq; his ſimilia intelligi poſſunt. De immũdis uero pronũciare difficile eſt,
quæ & bina & bina nominant̃. Veruntamẽ quantũ in tam difficilibus locis audere poſ-
ſumus, puto quod concupiſcentia, & ira, quæ ineſt omni animæ, neceſſario iſtæ ſecundũ
hoc, quod ad peccandum homini famulantur, immundæ dicuntur. Secundum hoc uero
quod neq; poſteritatis ſine concupiſcentia ſucceſſio reparat̃, neq; emendatio ulla ſine ira
poteſt neq; diſciplina conſtare, neceſſariæ & conſeruandæ dicuntur. Et quãuis hæc iam
non morali, ſed naturali ratione diſcuſſa uideant̃, tamen quæ ad præſens occurrere potue
runt, pro ædificatione tractauimus. Si quis ſane potuerit ex otio ipſam ſibi cõferre & cõ-
parare ſcripturã diuinã, & ſpiritalibus ſpiritalia coaptare, nec nos latet quod plura in hoc
loco profundi & arcani myſterij ſecreta reperiet, quæ nunc nos adducere in medium, uel
Peroratio apta pro breuitate tẽporis, uel pro auditorũ labore non poſſumus. Omnipotẽtis tamen dei mi
ſericordiam deprecemur, qui nos nõ ſolum auditores uerbi ſui faciat, ſed & factores, & in
ducat ſuper noſtras quoq; animas diluuium aquæ ſuæ, & deleat in nobis quæ ſcit eſſe de-
lenda, & uiuificet quæ iudicat eſſe uiuificanda, per Chriſtum dominum noſtrum, & per
ſpiritum ſuum ſanctum. Ipſi gloria in æterna ſecula ſeculorum. Amen.

De circumciſione Abrahæ. Homilia III Cap. XVII

QVoniam in multis diuinæ ſcripturæ locis deum legimus ad homines loqui:
& propter hoc Iudæi quidem, ſed & noſtrorũ nonnulli, deum quaſi homi-
Exordium habens confutationem nem intelligendũ putauerunt, id eſt, humanis membris, habituq; diſtinctũ:
philoſophi uero uelut fabuloſa hæc & ad poeticorũ ſimilitudinẽ figmento-
rum formata deſpiciunt: uidet̃ mihi de his primo paucis ſermocinandũ, &
tunc ad ea quæ recitata ſunt ueniendũ. Primo ergo ad eos ſit ſermo, qui foris poſiti arro-
ganter nos circũſtrepunt, dicentes excelſo illi & inuiſibili atq; incorporeo deo non con-
uenire, ut humanis utatur affectibus. Si enim loquendi (inquiunt) ei datis uſum, ſine du-
bio dabitis & os, & linguam, cæteraq; membra, quibus loquendi expletur officiũ. Quod
ſi ſit, receſſum eſt ab inuiſibili & incorporeo Deo: & multa his ſimilia nectentes noſtros
farigãt. Ad hæc ergo, ſi precibus ueſtris iuuemur, prout dominus dederit, breuiter occur
remus. Nos ſicut incorporeum eſſe deum, & omnipotentẽ, & inuiſibilẽ profitemur, ita
eum curare mortalia, & nihil abſq; eius prouidentia geri, neq; in cœlo, neq; in terris, certo
Prouidentia ſine præſcientia & uoluntas ſine prædeſtinatio & immobili dogmate profitemur. Memẽto quia nihil ſine prouidẽtia eius geri diximus,
non ſine uoluntate. Multa enim ſine uoluntate eius gerunt̃, nihil ſine prouidentia. Pro-
uidentia nanq; eſt, qua procurat, & diſpenſat, & prouidet quæ geruntur. Voluntas uero
eſt, qua uult aliquid aut non uult. Sed de his aliàs. Longior enim eſt & diffuſior iſte tracta
tus. Secundum hoc ergo quod prouiſorem omnium, & diſpenſatorẽ profitemur Deum,
conſequens eſt, ut quid uelit, uel quid hominibus expediat, indicet. Si enim non indicet,
nec erit prouiſor hominis, nec creditur curare mortalia. Indicans igitur deus hominibus
quæ eos agere uult, quo potiſſimum affectu dicendus eſt indicare? Nonne eo, qui homi-
nibus in uſu & notitia eſt? Si enim (uerbi cauſa) dicamus quia ſilet deus, quod naturæ illi
conueniẽs creditur, quomodo indicatum eſſe aliquid ab eo putabitur per ſilentiũ? Nunc
autem idcirco loquutus dicitur: ut ſcientes homines hoc miniſterio uoluntatem alterius
alteri innoteſcere, agnoſcant ea quæ ſibi per prophetas deferuntur, dei eſſe uoluntatis
indicia. In quibus utiq; non intelligitur uoluntas Dei contineri, niſi ea loquutus dicatur:
quia

quia nec ſentitur, nec intelligitur inter homines indicari unquam poſſe per ſilentium uo-
luntatem. Sed hæc rurſum non ſecundum errorem Iudæorum, uel etiam ex noſtris non- *Anthropomorphitæ*
nullorum, qui cum illis errant, eatenus dicimus, ut quoniam humana fragilitas aliter audi-
re de Deo non poteſt, niſi ut ſibi res ipſa, & uocabula nota ſunt, idcirco etiã membris hęc
noſtris ſimilibus, & habitu humano Deum agere ſentiamus. Alienũ hoc eſt ab eccleſia-
ſtica fide. Sed hoc ipſum quod uel aſpirat in corde uniuſcuiuſq; ſanctorũ, uel ſonum uo-
cis peruenire ad aures eius facit, loquutus homini Deus dicitur. Sic & cum nota ſibi eſſe
indicat quæ unuſquiſq; uel loquitur, uel agit, audiſſe ſe dicit: & cum aliquid iniuſtum ge-
ri à nobis indicat, iraſci ſe dicit: cum beneficijs ſuis ingratos nos arguit, pœnitere ſe dicit:
indicans quidem hæc his affectibus qui hominibus in uſu ſunt. Simplex nanq; eſt illa ſub
ſtantia, & neq; membris ullis, neq; compaginibus, affectibusq; cõpoſita, ſed quicquid di-
uinis uirtutibus geritur, hoc ut homines poſſent intelligere, aut humanorũ membrorum
appellatione profertur, aut cõmunibus & notis annũciatur affectibus. Et hoc modo uel
iraſci, uel audire, uel loqui dicitur Deus. Nam ſi uox humana aer ictus, ideſt lingua reper-
cuſſus dicitur, poteſt & uox dei dici aer ictus, uel ui uel uolũtate diuina. Et inde eſt quod
ſi quando uox diuinitus datur, non ad omnium aures, ſed ad quorum intereſt, auditus al-
labitur: ut agnoſcas ſonitum nõ linguæ pulſu redditum, alioquin fieret cõmunis auditus,
ſed ſuperni nutus moderamine gubernatum. quamquam prophetis ſæpe & patriarchis,
cæteriſq; ſanctorum, etiam ſine uocis ſono uerbum Dei factum eſſe referatur, ſicut ex o-
mnibus ſacris uoluminibus abundanter docemur. In quo (ut breuiter dicam) illuminata
mens per ſpiritum dei formatur in uerba. Et ideo ſiue hoc, ſiue illo quo ſupra diximus mo- *Sermo ſine uoce*
do, cum uoluntatem ſuam indicat, loquutus eſſe dicitur deus. Secundum hunc ergo ſen-
ſum aliqua iam ex his quæ lecta ſunt, diſſeramus. Multa reſponſa dantur à deo ad Abra- *Abraham circuncíſus*
ham, ſed nõ omnia ad unum eundemq; referuntur. Quædã enim ab Abram, quædam ad
Abraham, id eſt alia poſt immutationẽ nominis, & alia cum adhuc genuino uocabulo cẽ-
ſeretur. Et primum quidẽ à deo ad Abram ante immutationẽ nominis illud defertur ora-
culum, quo dicit. Exi de terra tua, & de domo patris tui, & de cognatione tua &c. Sed ni
hil in hoc de teſtamẽto dei, nihil de circuncíſione præcipitur. Non enim poterat, cum ad-
huc eſſet Abram, & carnalis natiuitatis uocabulum ferret, ſuſcipere & teſtamentũ dei, &
circumciſionis inſigne. Cum uero exijt de terra ſua, & de cognatione ſua, tunc ad eum
ſacratiora iam reſponſa deferũtur. Et primo dicitur ei quia non uocaberis Abram, ſed A-
braham erit nomen tuum. Tunc iam & teſtamentum dei ſuſcipit & ſignaculum fidei ac-
cipit circumciſionem, quam non potuit accipere dum eſſet in domo patris, & in conſan
guinitate carnali, & cũ adhuc Abram uocaretur. Sed neq; presbyter appellatus eſt ipſe, *Senectus animi*
& uxor ſua, donec eſſet in domo patris, & carni cohabitaret ac ſanguini: ſed poſtquam
inde profectus eſt, & Abraham uocari, & presbyter meruit. Erant, inquit, ambo presby-
teri, ideſt, ſenes, Abrahã ſcilicet, & admiranda uxor eius, & prouecti in diebus ſuis. Quan
ti ante eos longioribus annorũ ſpatijs uitam duxere nongẽtis & eo amplius annis, aliqui
non multo minus uſq; ad diluuium uixere: & nulli ex his presbyteri appellati ſunt. Non
enim hoc nomine in Abraham ſenecta corporis, ſed cordis maturitas appellata eſt. Sic &
ad Moyſem dominus dicit. Elige tibi presbyteros, quos tu ipſe ſcis presbyteros eſſe. Intu
eamur ergo diligentius domini uocẽ, quid ſibi uelit iſta adiectio quæ ait, quos tu ipſe ſcis
eſſe presbyteros. Nunquid is qui ſenilem corporis gerebat ætatem, non omnium oculis
perſpicuus erat quod eſſet presbyter, ideſt ſenex? Quid ergo ſoli Moyſi tanto ac tali pro-
phetæ ſpecialis iſta mandatur inſpectio, ut illi eligantur, nõ quos cæteri homines norunt,
non quos imperitum uulgus agnoſcit, ſed quos propheta Deo plenus elegerit? Nõ enim
erga eos de corpore, non de ætate, ſed de mente iudicium eſt. Tales ergo erant iſti beati
presbyteri Abraham & Sara. Et primo omnium genuina nomina, quæ ortus carnalis de
derat, cõmutantur. Cum enim eſſet nonaginta & nouem annorum Abraham, apparuit
ei Deus, & dixit. Ego ſum deus, complace coram me, & eſto inculpabilis, & ponam
teſtamentum meum inter me & te. Et procidit Abraham in faciem ſuam, & adorauit de
um, & loquutus eſt ei deus dicens. Ego ſum: ecce teſtamentum meum tecum, & eris pa- *δᾶρ*
ter multitudinis gentium, & benedicentur in te omnes gentes, & iam non uocabitur no
men tuum Abram, ſed erit nomen tuum Abraham.] Et cum dixiſſet hoc nomen, ſta-

 tim

tim ſubiungit. Et ponam teſtamentum meum inter me & te, & inter ſemē tuum poſt
te. Et hoc eſt teſtamentum quod ſeruabis inter me & te, & inter ſemen tuum poſt te.]
Et poſt hæc addit. Circumcidetur omne maſculinum ueſtrum, & circumcidetur caro
præputij ueſtri.] Igitur quandoquidē in hunc deuenimus locum, requirere uolo, ſi o-
mnipotens deus, qui cœli ac terræ dominatū tenet, uolens teſtamētum ponere cum uiro
ſancto, in hoc ſummam tanti negocij collocabat, ut præputium carnis eius, ac futuræ ex
eo ſobolis circumcideretur. Erit enim, inquit, teſtamentum meum ſuper carnem tuam.
Circuncisio cordis Hoccine erat, quod cœli ac terræ dominus, ei quem è cūctis mortalibus ſolum delegerat,
æterni teſtamenti munere cōferebat? Hæc enim ſunt ſola, in quibus magiſtri & doctores
ſynagogę ſanctorum gloriam ponūt. Eccleſia uero Chriſti, quæ per prophetam dixerat,
Mihi autē ſatis honorificati ſunt amici tui deus, quomodo honoret amicos ſponſi ſui, &
quantam eis gloriam conferat, cum geſta eorum reuoluit, ueniant (ſi uidetur) & audiant.
Nos ergo imbuti per Apoſtolū Paulum dicimus, quia ſicut multa alia in figura & in ima-
gine futuræ ueritatis fiebant, ita & circuncisio illa carnalis, circunciſionis ſpiritualis for-
mam gerebat. De qua & dignum erat, & decebat, deum maieſtatis præcepta mortalibus
dare. Audite ergo quomodo Paulus doctor gentium in fide & ueritate, de circunciſionis
myſterio, Chriſti eccleſiam docet. Videre, inquit, circumciſionem (de Iudęis loquens qui
circumciduntur in carne.) Nos enim ſumus, ait, circumciſio, qui ſpiritu deo ſeruimus, &
non in carne fiduciam habemus. Hæc una Pauli de circumciſione ſententia. audi & ali-
am. Non enim qui in manifeſto Iudęus eſt, inquit, neq; quæ manifeſte eſt in carne circum
ciſio, ſed qui in occulto Iudæus circunciſione cordis, in ſpiritu, non litera. Non tibi digni
us uidetur talis circunciſio dicēda in ſanctis, & amicis dei, quàm carnis obtruncatio? Sed
ſermonis nouitas fortaſſe non ſolum Iudæos, ſed etiam aliquos fratrum noſtrorum deter-
reat. Impoſsibilia enim uidetur Paulus præſumere, qui circunciſionē cordis inducit. Quo
modo enim fieri poterit, ut circūcidatur membrum, quod internis uiſceribus obtectum,
etiam conſpectibus ipſis hominum latet? Redeamus ergo ad propheticas uoces, & oran
tibus uobis, hæc de quibus quærimus, inde clareſcant. Ezechiel propheta dicit. Omnis a-
lienigena incircunciſus corde, & incircunciſus carne, nō introibit in ſancta mea. Et item
alibi nihilominus exprobrans propheta dicit. Omnes alienigenæ incircumciſi carne, filij
autem Iſrael incircuncisi corde. Deſignatur ergo, quod niſi quis circunciſus fuerit corde,
Sorex & circūciſus carne, nō introibit in ſancta dei. Sed uidebor meis ipſe indicijs captus. Hoc
enim prophetæ teſtimonio continuo conſtringet me Iudæus, & dicet. Ecce propheta u-
tranq; circunciſionem deſignat, carnis & cordis. Allegorię non ſupereſt locus, ubi utraq;
ſpecies circūciſionis exigitur. Si me ueſtris precibus iuueritis, ut adeſſe dignetur uerbum
Dei uiui in apertione oris noſtri, poterimus ipſo duce per arctum hoc quæſtionis iter ad
latitudinem ueritatis exire: quia non ſolum carnales Iudæi de circunciſione carnis reuin-
cendi ſunt nobis, ſed nōnulli ex ijs, qui Chriſti nomen uidentur ſuſcepiſſe, & tamen carna-
Ebionitæ lem circunciſionem recipiendam putant: ut Ebionitæ, & ſi qui his ſimili paupertate ſen-
ſus aberrant. Vtamur igitur ueteris inſtrumenti teſtimonijs, quibus libenter indulgent.
Scriptum eſt enim in Hieremia propheta: Ecce populus hic incircunciſus auribus. Audi
Iſrael propheticam uocem, grande tibi opprobriū indicitur, grandis tibi impingitur cul-
pa. Accuſatio tua profertur, quod incircunciſus es auribus. Et cur non hæc audiens adhi-
buiſti ferrum auribus tuis, & incidiſti eas? Culparis nanq; à deo, & cōdemnaris, cur aures
non habeas circunciſas. Cōfugere eñ tibi ad allegorias noſtras, quas Paulus docuit, non
permitto. Circuncidere quid ceſſas? Deſeca aures, abſcinde membra, quæ Deus ad utilita
tem ſenſuum, & ad ornatū humani ſtatus creauit. Sic enim intelligis uerba diuina. Sed
& aliud tibi adhuc proferam, cui cōtradicere non poſsis. In Exodo, ubi nos in codicibus
eccleſiæ habemus ſcriptum, reſpondentem ad dominum Moyſen, & dicentem. Prouide
domine alium quem mittas. Ego enim gracili uoce ſum, & tardus lingua: uos in Hebræis
Citat hebræa exemplaribus habetis, ego autem incircunciſus labijs ſum. Ecce habetis circunciſionem
labiorum, ſecundum ueſtra quæ ueriora dicitis exemplaria. Si ergo ſecundum uos Moy-
ſes indignum ſe eſſe adhuc dicit quod non ſit labijs circunciſus, certum eſt hoc illud indi-
care, quod dignior ſit & ſanctior ille, qui circunciſus eſt labijs? Adhibete ergo etiam la-
bijs falcem, & oris operimenta deſecate, quādoquidem talis uobis in diuinis literis com-

placet

placet intellectus. Quod ſi circunciſionem labiorum ad allegoriam reuocatis, & circunciſionem aurium nihilominus allegoricam dicitis et figuralem, quomodo nō & in circunciſione præputij allegoriam requiritis? Sed illos quidem qui ad idolorum modum aures habent & non audiunt, & oculos habent & nō uident, omittamus. Vos autem ó populus dei, & populus in acquiſitionē electus ad enarrandas uirtutes domini, ſuſcipite dignā circumciſionem uerbi dei in auribus ueſtris, & in labijs, & in corde, & in pręputio carnis ueſtræ, & in omnibus omnino membris ueſtris. Circunciſæ nanq; ſint aures ueſtrę ſecundū uerbum dei, ut uocem non recipiant obtrectantis, ut maledici & blaſphemi uerba nō audiant, ut falſis criminationibus, mendacio, irritationi non pateant. Oppilentur, & clauſæ ſint, ne iudicium ſanguinis audiant, aut impudicis canticis & theatralibus ſonis pateant. Nihil obſcœnum recipiant, ſed ab omni ſcena corruptionis auerſæ ſint. Hæc eſt circunciſio, qua eccleſia Christi aures ſuorum circuncidit infantium. Iſtæ credo ſunt aures, quas in auditoribus ſuis requirebat, dicens: Qui habet aures audiendi audiat. Nemo enim poteſt incircuncisus auribus & immundus, munda uerba ſapientiæ & ueritatis audire. Veniamus (ſi uultis) & ad labiorum circūciſionem. Ego puto quod incircunciſus ſit labijs, qui nondum ceſſauit à ſtultiloquio, à ſcurrilitate, qui bonis derogat, qui criminatur proximos, qui inſtigat lites, qui calumnias mouet, qui fratres inter ſe falſa loquendo cōmittit, qui uana, inepta, ſecularia, impudica, turpia, iniurioſa, proterua, blaſphema, & cætera quę indigna ſunt Chriſtiano ore proloquitur. Si quis uero ab his omnibus continet os ſuum, & diſponit ſermones ſuos in iudicio, uerboſitatem reprimit, linguā temperat, uerba moderatur, iſte merito circunciſus labijs dicitur. Sed & qui iniquitatē in excelſo loquuntur, & extendunt in cœlum linguam ſuam, ſicut hæretici faciunt, incircunciſi, & immundi labijs dicendi ſunt. Circunciſus uero & mundus eſt, qui ſemper uerbū Dei loquitur, & ſanam doctrinā Euangelicis & apoſtolicis munitā regulis profert. Hoc ergo modo & circunciſio labiorū datur in eccleſia dei. Nunc uero ſecundum pollicitationē noſtram, qualiter etiam carnis circunciſio ſuſcipi debeat, uideamus. Membrū hoc, in quo præputium uidetur eſſe, officijs naturalibus coitus & generationi deſeruire nemo eſt qui dubitet. Si quis igitur erga huiuſcemodi motus non importunus exiſtat, nec ſtatutos legibus terminos ſuperet, nec aliam fœminam quàm coniugem legitimam nouerit, & in ea quoq; ipſa poſteritatis tantūmodo cauſa certis & legitimis temporibus agat, iſte circunciſus præputio carnis ſuæ dicendus eſt. Qui uero in omnem laſciuiam proruit, & per diuerſos & illicitos paſsim pendet amplexus, atq; in omnem libidinis gurgitem fertur infrenis, iſte incircunciſus eſt præputio carnis ſuæ. Verum eccleſia Chriſti, gratia eius qui pro ſe crucifixus eſt roborata, non ſolum ab illicitis nefandisq; cubilibus, uerumetiam à conceſsis & licitis temperat, & tanquam iam uirgo ſponſa Chriſti caſtis & pudicis uirginibus floret, in quibus uera circuncīſio carnis præputij facta eſt, & uere teſtamentū dei, & teſtamentū æternum in eorum circūciſa carne ſeruatur. Supereſt nobis etiam deſignare circunciſionem cordis. Si quis eſt, qui obſcenis deſiderijs & fœdis cupiditatibus æſtuat, & (ut breuiter dicam) qui mœchat̄ in corde, hic incircunciſus eſt corde. Sed & qui hæreticos ſenſus mente continet, & blaſphemas aſſertiones cōtra ſcientiam Chriſti diſponit in corde, hic incircunciſus eſt corde. Qui uero puram fidem in conſcientiæ ſynceritate cuſtodit, iſte circunciſus eſt corde. De quo dici poteſt: Beati mundo corde, quia ipſi deum uidebūt. Ego uero audeo ex ſimili etiā hæc propheticis uocibus addere: quia ſicut oportet auribus, & labijs, & corde, & carnis præputio, ſecundū ea quæ ſupra diximus, circuncidi: ita fortaſſe & manus noſtræ indigent circunciſione, & pedes, uiſus, & odoratus, & tactus. Vt enim perfectus ſit homo dei in omnibus, cuncta circuncidenda ſunt membra. Manus quidem à rapinis, à furtis, à cædibus, & ad ſola dei opera pandendæ. Circuncidendi ſunt pedes, ne ueloces ſint ad effundendum ſanguinem, & ne intrent in cōſilium malignantium, ſed ut tantum pro mandatis dei circumeant. Circuncidantur & oculi, ne concupiſcant aliena, ne uideant ad concupiſcendam mulierem. Qui enim erga fœminarum formas laſciuo & curioſo oberrat aſpectu, iſte incircunciſus eſt oculis. Sed & ſi quis eſt, qui ſiue bibat, ſiue manducet (ſicut Apoſtolus præcepit) ad gloriam dei manducat & bibit, iſte circunciſus eſt guſtu. Cuius autē deus uenter eſt, & ſuauitatibus gulæ deſeruit, huius incircunciſum dixerim guſtum. Si quis Chriſti odorem bonum capit, & in operibus miſericordiæ odo-

Circuncifio membrorum omnium

Doctrinæ ſynceritas unde petendá

Coniugium caſtum

rem ſuauitatis requirit, huius circūciſa eſt odoratio. Qui uero primis unguentis delibutus incedit, iſte incircunciſus odoratu dicendus eſt. Sed & ſingula quæq; membrorū ſi in officijs mandatorum Dei deſeruiant, circunciſa dicenda ſunt. Si uero ultra pręſcriptas ſibi diuinitus luxuriant leges, incircunciſa reputanda ſunt. Et hoc puto eſſe quod apoſtolus dicit. Sicut enim exhibuiſtis membra ueſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra ueſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationē. Cum enim iniquitati ſeruirēt membra ueſtra, non erant circunciſa, nec erat in eis teſtamentū dei. Cum uero cœperint ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationē, promiſsio quę ad Abraham facta eſt, impletur in eis. Tunc enim lex dei, & teſtamentū eius ſignatur in eis. Et hoc eſt uere ſignū fidei, quod inter deum & hominē, æterni fœderis continet pactum. Iſta eſt circuncisio quæ petrinis machæris per Ieſum populo dei data eſt. Quæ eſt aūt machæra petrina, & qui gladius quo circunciſus eſt populus dei? Audi apoſtolū dicentē. Viuus enim eſt dei ſermo & efficax, & acutior omni gladio utrinq; acuto, pertingēs uſq; ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus. cōpagum quoq; & medullarum, & eſt diſcretor cogitationū, & intentionū cordis. Iſte ergo eſt gladius quo circuncidi debemus, de quo dicit Ieſus dominus. Nō ueni pacem mittere in terram, ſed gladium. Non tibi uidetur dignior hæc eſſe circunciſio, in qua teſtamentū dei debeat collocari? Confer (ſi placet) hæc noſtra cū ueſtris Iudaicis fabulis, & narrationibus fœtidis, & uide ſi in illis ueſtris, an in his, quæ in Chriſti eccleſia prædicantur, circunciſio diuinitus obſeruetur. Si non etiam ipſe ſentis, & intelligis hanc eccleſiæ circunciſionem honeſtam, ſanctam, deo dignam: illam ueſtram turpem, fœdam, deformem, ipſo etiam habitu & aſpectu παχιμφατων præferētem. Et erit (inquit deus ad Abraham) circunciſio & teſtamentum meum ſuper carnē tuam. Si ergo talis fuerit uita noſtra, ita omnibus membris quadrata & compoſita, ut uniuerſi motus noſtri ſecundum dei leges agantur, uere teſtamentum dei erit ſuper carnem noſtram. Hæc quidem breuiter à nobis de ueteri teſtamento tranſcurſa ſint, ad confutandos eos, qui in carnis circunciſione cōfidunt, ſimul & ad eccleſiam domini ædificandam. Sed uenio etiam ad Nouum teſtamentum, in quo eſt plenitudo omnium, & inde uolo oſtēdere quomodo & nos poſſimus Nouum teſtamentum domini noſtri Ieſu Chriſti habere ſuper carnem noſtram. Non enim ſufficit ſolo nomine & uerbo hæc dici, ſed rebus oportet impleri. Ioānes quippe apoſtolus dicit: Omnis ſpiritus, qui confitet̄ Ieſum in carne ueniſſe, à deo eſt. Quid ergo? Si peccans quis, & non recte agens confiteatur Ieſum in carne ueniſſe, in ſpiritu dei uidebitur confiteri? Non eſt hoc teſtamentum dei habere in carne, ſed in uoce. Dicitur ergo ad eum ſtatim. Erras homo, regnum dei nòn in ſermone eſt, ſed in uirtute. Quomodo ergo erit teſtamentū Chriſti ſuper carnem meam, requiro. Si mortificauero membra mea, quæ ſunt ſuper terram, teſtamentū Chriſti habeo ſuper carnem meam. Si ſemper mortē Chriſti in corpore meo circumferam, teſtamentū Chriſti eſt in corpore meo, quia ſi compatimur & conregnabimus. Si cōplantatus fuero ſimilitudini mortis eius, teſtamentum eius oſtendo eſſe ſuper carnem meam. Quid enim prodeſt ſi in illa tantum carne, quam de Maria ſuſcepit, dicam ueniſſe Chriſtum, & non oſtendam etiam in hac mea carne, quod uenerit? Oſtendo autem ita demum, ſi quemadmodum prius exhibui membra mea ſeruire iniquitati ad iniquitatem, nunc ea conuertam, & exhibeam ſeruire iuſtitię ad ſanctificationē. Teſtamentum dei oſtendo eſſe in carne mea, ſi potuero dicere ſecundum Paulum, quia Chriſto cōcrucifixus ſum, uiuo autē iam non ego, uiuit uero Chriſtus in me. Et ſi potuero dicere ut ipſe dicebat: ego autem ſtigmata domini mei Ieſu Chriſti in corpore meo porto. Vere autem ille oſtendebat teſtamentū dei eſſe ſuper carnem ſuam, qui dicebat: quis nos ſeparabit à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu? Tribulatio? an anguſtia? an periculū? an gladius? Si enim uoce tantūmodo confiteamur dominum Ieſum, & non oſtendamus teſtamentum eius eſſe ſuper carnem noſtram ſecundū hæc, quę ſupra expoſuimus, uidebimur etiā nos ſimile aliquid facere Iudæis: qui ſolo circunciſionis ſigno deum ſe confiteri putant, factis autem negant. Nobis autem præſtet dominus corde credere, ore confiteri, operibus comprobare teſtamentū dei eſſe ſuper carnē noſtram, ut uidētes homines opera noſtra bona, magnificent patrem noſtrum, qui in cœlis eſt, per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Profeſsio Noui teſtamenti

De eo

De eo, quod ſcriptum eſt: Viſus eſt dominus Abrahæ. Homilia Quarta. Cap. XVIII

RECITATA eſt nobis alia uiſio dei ad Abraham, hoc modo. Viſus eſt, inquit, Deus ad Abraham cum ſederet ad oſtium tabernaculi ſui ad quercum Mambre. Et ecce uiri tres aſtiterunt ſuper eum, & reſpiciens oculis ſuis Abraham uidit, & ecce tres uiri ſuper eum, & exijt in occurſum eis, & cætera.] Conferamus primo (ſi uidetur) hanc uiſionem cum illa, quæ facta eſt ad Loth. Tres uiri ueniunt ad Abraham, & ſtant ſuper eum: ad Loth duo ueniunt, & ſedent in platea. Vide ſi non diſpenſatione ſpiritus ſancti pro meritis res geruntur. Etenim Loth inferior longe erat ab Abraham. Niſi enim fuiſſet inferior, non eſſet ſeparatus ab Abraham, nec dixiſſet ei: ſi tu ad dextram, ego ad ſiniſtram, ſi tu ad ſiniſtram, ego ad dextram. Et niſi fuiſſet inferior, non ei Sodomorum terra & habitatio placuiſſet. Veniunt ergo ad Abraham tres uiri meridie, ad Loth duo ueſpere ueniunt. Non enim capiebat Loth meridianæ lucis magnitudinem. Abraham uero capax fuit plenum fulgorem lucis excipere. Videamus nūc quomodo Abraham ſuſceperit uenientes, & quomodo Loth, & qui apparatus hoſpitalitatis utriuſq; ſit, comparemus. Primo tamen obſerua quod Abraham cum duobus angelis etiam Dominus affuit, ad Loth uero duo tantummodo angeli pergunt. Et quid dicunt? Miſit nos dominus cōterere ciuitatē, & perdere eam.]

Collatio locorum

Ille ergo ſuſcepit eos, qui perditum darent, non ſuſcepit eum, qui ſaluaret. Abraham uero ſuſcepit & eum qui ſaluat, & eos qui perdunt. Nunc uideamus quomodo unuſquiſque ſuſcipiat. Vidit, inquit, Abraham, & occurrit eis obuiam.] Conſidera protinus impigrum, & alacrem in officijs Abraham. Ipſe currit obuiam, & cum occurriſſet: feſtinat, inquit, ad tabernaculum, & dixit ad uxorem ſuam. Feſtina ad tabernaculum.]

Hiſtoriæ annotatio

Vide in ſingulis quanta ſit ſuſcipientis alacritas. Feſtinatur in omnibus, omnia perurgentur, nihil per ocium geritur. Dixit ergo ad uxorem ſuam Saram. Feſtina ad tabernaculū, & cōſperge tres menſuras ſimilaginis, & fac ſubcineritias.] Hoc Græce ἐγκρυφίας dicitur, quod occultos, uel abſconditos indicat panes. Ipſe autem cucurrit, inquit, ad boues, & accepit uitulum.] Sed qualem uitulum? Forte qui potuit primus occurrere? Non ita, ſed uitulum bonum & tenerum. Et licet per cuncta feſtinet, ſcit tamen quæ præcipua & magna ſunt domino uel angelis offerenda. Accepit ergo uel elegit de grege uitulum bonum & tenerum, & tradidit puero. Puer, inquit, feſtinauit facere eum.] Ipſe currit, uxor feſtinat, puer accelerat. Nullus piger eſt in domo ſapientis. Apponit ergo uitulum, & ſimul cum eo panes, & ſimilam, ſed & lac & butyrum. Hæc ſunt Abrahæ & Saræ hoſpitalitatis officia. Nunc uideamus quid etiam Loth. Hic neq; ſimilam habet, neq; panem mundum, ſed farinam. Neq; tres menſuras ſimilæ nouit, neque ἐγκρυφίας, id eſt abſconditos ac myſticos panes apponere uenientibus poteſt. Sed perſequamur nunc interim quid agit Abraham cum tribus uiris, qui aſtiterunt ſuper eum. Hoc ipſum uide quale ſit, quod ſuper eum ueniunt, non contra eū. Subiecerat ſe quippe uoluntati dei, ideo ſuperaſtare dicitur Deus. Apponit ergo panes tribus menſuris ſimilaginis conſperſos. Tres uiros ſuſcepit, tribus menſuris ſimilaginis panes cōſperſit. Totum quod agit myſticum, totum ſacramentis repletū. Apponitur uitulus, ecce aliud ſacramentum. Vitulus ipſe non eſt durus, ſed bonus, & tener. Et quid tam tenerum, quid tam bonum, quàm eſt ille, qui humiliauit ſe pro nobis uſq; ad mortem, & animam ſuam poſuit pro amicis ſuis? Vitulus ille ſaginatus, quem pro recepto pœnitente filio iugulat pater. Sic enim deus dilexit hunc mundum, ut filium ſuū unicum daret pro huius mundi uita. Nec tamen latet ſapientem quos ſuſceperit. Tribus occurrit, & unū adorat, & ad unum loquitur dicens: Declina ad puerum tuum, & refrigera te ſub arbore. Sed quomodo addit iterum, quaſi hominibus loquens? Accipiatur, inquit, aqua, & lauentur pedes ueſtri. Docet quidem te per hæc Abraham pater gentium & magiſter, quomodo hoſpites ſuſcipere debeas, & ut laues hoſpitū pedes, tamen & hoc in myſterio dicitur. Sciebat enim dominica ſacramenta, non niſi in lauandis pedibus cōſummanda. Sed nec illius quidem præcepti tum pondus latebat, quo dicitur à Saluatore. Si quis non ſuſceperit uos, etiam puluerem qui adhæſit pedibus ueſtris, excutite in teſtimoniū illis. Amen dico uobis quia tolerabilius erit terrę Sodomorū in die iudicij quàm illi ciuitati. Volebat ergo præuenire,

ἐπιφώνημα

τελὰς

Lotio pedum

& lauare pedes, ne quid forte pulueris reſideret, quod ad teſtimonium incredulitatis ex-
cuſſum, poſſet in die iudicij reſeruari. Propterea ergo dicit ſapiens Abraham, accipiatur
aqua & lauentur pedes ueſtri. Sed uideamus iam quid etiam in conſequentibus dicitur.

Ipſe autem, inquit, Abraham aſtabat eis ſub arbore.] Ad huiuſcemodi narratio-
nes, circumciſas aures requirimus. Neq; enim ſummā ſolicitudinem ſpiritui ſancto fuiſ-
ſe credendum eſt, ut ſcriberet in libris legis ubi ſtaret Abraham. Quid enim me iuuat qui
ueni audire quid ſpiritus ſanctus humanum doceat genus, ſi audiero quod Abraham ſta-
bat ſub arbore? Sed uideamus quæ ſit hæc arbor, ſub qua ſtabat Abraham, & conuiui-

Mambræ allegoria

um domino atq; angelis exhibebat. Sub arbore, inquit, Mambre.] Mambre in noſtra
lingua interpretatur uiſio, ſiue perſpicacia. Vides qui & qualis eſt locus, in quo dominus
poteſt habere conuiuium? Delectauit eum uiſio & perſpicacia Abrahæ. Erat enim mun
dus corde ut poſſet uidere Deum. In tali ergo loco, & in tali corde, poteſt Dominus cum
angelis ſuis habere conuiuiū. Deniq; ante prophetæ uidentes dicebantur. Quid autem
dicit Dominus ad Abraham? Vbi eſt, inquit, Sara uxor tua? At ille. Ecce, ait, in taber-

Vxor intus poſt uirum

naculo eſt. Dixit autem dominus. Veniens ueniam in tempore ad te ſecundum tempus
hoc, & habebit filium Sara uxor tua. Audiebat autem Sara ſtans poſt oſtium tabernacu
li ſui poſt Abraham.] Diſcant mulieres exemplis patriarcharum, diſcant inquam mulie
res ſequi uiros ſuos. Neq; enim ſine cauſa ſcriptum eſt quod Sara ſtabat poſt Abraham:
ſed ut oſtenderetur, quia uir ſi præcedit ad dominum, ſequi mulier debet. Quod dico ſe-
qui debere mulierem, in eo dico ſi aſtare uirum ſuum uideat Deo. Alioquin aſcendamus
ad altiorem intelligentiæ gradum, & dicamus uirum in nobis eſſe rationabilem ſenſum,
& mulierem, quæ ei uelut uiro ſociata eſt, carnem noſtram. Sequatur ergo caro ſemper
rationabilem ſenſum, nec in id unquam deſidiæ ueniatur, ut carni in luxuria, & uolupta-
tibus fluitanti, in ditionē redactus obſequatur rationabilis ſenſus. Stabat ergo Sara poſt
Abraham. Sed & myſticum aliquid ſentire in hoc poſſumus loco, ſi uideamus quomodo
in Exodo præcedebat Deus in columna ignis per noctē, & in columna nubis per diem:
& ſynagoga domini ſequebatur poſt ipſum. Sic ergo intelligo & Saram ſequutam eſſe,

Senes qui uere

uel ſtetiſſe poſt Abraham. Quid poſt hæc dicitur? Et erant, inquit, ambo presbyteri, id
eſt ſenes & prouecti in diebus ſuis.] Quantum ad ætatem corporis pertinet, multi ante
ipſos numeroſioribus annis duxerāt uitam, nemo tamen presbyter appellatus eſt. Vnde
uidetur nomen hoc ſanctis non longæuitatis ratione, ſed maturitatis aſſcribi. Quid ergo
poſt tantū ac tale conuiuiū, quod Abraham domino & angelis ſub arbore uiſionis exhi-
buit? Proficiſcuntur hoſpites. Abraham autem deducebat, inquit, eos, & ambulabat
cum eis. Dominus autem dixit. Non celabo Abraham puerum meum, quid ego faciam.
Abraham autem fiet in gentem magnam, & multam, & benedicētur in ipſo omnes gen
tes terræ. Scio enim quia præcipiet filijs ſuis, & ſeruabunt uias domini, ut faciant iuſti-
tiam & iudicium, ut impleat dominus Abrahæ quæ indicauit ei. Et dixit. Clamor Sodo-
morum & Gomorreorum repletus eſt, & peccata eorū magna ualde. Deſcendi ergo ut
uiderem ſi ſecundum clamorem eorū, qui uenit ad me, cōſummentur. Sin autē, ut ſciā.]
Hæc ſcripturæ diuinæ ſunt uerba. Videamus ergo nunc quid intelligi in his dignum ſit.
Deſcendi, inquit, ut uideā. Quando ad Abraham reſponſa deferuntur, non dicitur Deus
deſcendere, ſed ſupra ipſum aſtare, ſicut ſupra expoſuimus. Aſtiterunt, inquit, tres uiri

Deſcendere et aſcendere quomodo dicitur deus

ſuper eum. Nunc autem quia peccatorum cauſa agitur, deſcendere dicitur Deus. Vnde
ne aſcenſionem & deſcenſionem localem ſentias. Frequenter enim hoc in diuinis literis
inuenitur, ſicut in Michæa propheta. Ecce, inquit, Dominus exijt de loco ſancto ſuo, &
deſcendit, & incedit ſuper excelſa terræ. Deſcendere ergo dicitur Deus, quando curam
humanæ fragilitatis habere dignatur. Quod ſpecialius de domino ac ſaluatore noſtro ſen
tiendum eſt, qui non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum ex-
inaniuit, formam ſerui accipiens. Deſcendit ergo. neq; enim alius aſcendit in cœlum, ni-
ſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Deſcendit ergo Dominus non ſo
lum curare, ſed & portare quæ noſtra ſunt. Formam nanq; ſerui accepit, & cum ipſe in-
uiſibilis ſit naturæ, utpote æqualis patri, habitum tamen uiſibilem ſuſcepit, & repertus eſt
habitu ut homo. Sed & cum deſcendit, alijs deorſum eſt, alijs uero aſcendit, & ſurſum
eſt. Nam & electis apoſtolis aſcendit in montem excelſum, & ibi transformatus eſt co-
ram ipſis

ram ipſis. Illis ergo, quos de myſterijs regni cœlorum docet, ſurſum eſt. Turbis autem, & Phariſæis, quibus exprobrat peccata, deorſum eſt, & ibi eſt cum ipſis, ubi fœnum eſt. Transformari autem deorſum non poterat, ſed ſurſum aſcendit cum ijs, qui ſequi ſe poterant, & ibi transformatur. Deſcendi ergo, inquit, ut uideam ſi ſecundum clamorem eorum, qui uenit ad me, conſummentur. Sin autem, ut ſciam. Ex iſto uno ſermone hæretici impugnare ſolent Deum meum dicentes, ecce neſciebat Deus legis quid ageretur in Sodomis, niſi deſcendiſſet ut uideret, & miſiſſet qui diſcerent. Sed nos, quibus præcipitur præliari prælia domini, acuamus aduerſus eos rompharam uerbi dei, & occurramus eis ad pugnam. Stemus in aciem ſuccincti lumbos in ueritate, ſimul & ſcutum fidei præferentes, excipiamus eorum uenenata diſputationum iacula, & in ipſos ea rurſum librata diligentius torqueamus. Talia nanque ſunt prælia Domini, quæ præliatus eſt Dauid, & cæteri patriarchæ. Stemus aduerſus eos pro fratribus noſtris. Melius eſt enim mori me, quàm ut rapiant, & prædentur aliquos ex fratribus meis, & argutis uerborum ſurreptionibus, captiuos ducãt paruulos & lactentes in Chriſto. Perfectus autem nec conferre poterunt manum, nec uenire in certamen audebunt. Nos ergo prius dominum deprecantes & ueſtris orationibus adiuti, aggrediamur contra eos prælium uerbi. Dicimus ergo cum fiducia, quod ſecundum ſcripturas, non omnes ſciat Deus. Peccatum neſcit Deus, & peccatores neſcit Deus, alienos à ſe ignorat. Audi dicentem ſcripturam. Cognouit Dominus, qui ſunt eius, & diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomẽ domini. Suos cognoſcit dominus, iniquos autem & impios neſcit. Audi ſaluatorem dicentem. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ: non noui uos. Et iterum Paulus dicit. Si quis in uobis eſt propheta uel ſpiritalis, agnoſcat quæ ſcribo, quia domini ſunt. Qui autẽ ignorat, ignoratur. Hæc autem dicimus non blaſphemum aliquid (ſicut uos facitis) de Deo ſentientes, neque ignorantiam aſcribẽtes ei: ſed ita intelligimus, quod hi quorum actus deo eſt indignus, indigni etiam notitia dei dicantur. Non enim dignatur Deus noſſe eum, qui auerſus eſt ab eo, & ignorat eũ. Et ideo dicit Apoſtolus. Quoniã qui ignorat ignoratur. Tali ergo ſpecie, & nunc de his qui habitant in Sodomis dicitur, ut ſiquidem ſecundum clamorem qui aſcendit ad dominum, actis eorũ indigni conſummentur, notione eius iudicentur indigni. Si uero eſt illis aliqua conuerſio, ſi uel decem in illis inuenti fuerint iuſti, ita demum nouerit eos Deus. Et ideo dixit. Sin autem, ut ſciam quid agũt, id eſt ut ipſos ſciam, & ſcientia mea dignos faciam, ſi quos in ipſis inueniam iuſtos, ſi quos inueniam pœnitentes, ſi quos tales, quos debeam ſcire. Denique quia nullus qui pœniteret, nullus qui conuerteretur alius inuentus eſt, præter Loth, ipſe ſolus de incendio liberatur. Nec generi ſecundo admoniti, nec uicini, nec proximi, nullus cognoſcere uoluit clementiam dei, nullus ad miſericordiam eius confugere. Idcirco & nullus agnoſcitur. Hæc quidem aduerſus eos, qui iniquitatem in excelſum loquuntur. Nos uero operam demus tales effici actus noſtros, talem conuerſationem noſtram, ut digni habeamur notitia Dei, ut nos ſcire dignetur, ut digni habeamur noticia filij eius Ieſu Chriſti, & noticia ſpiritus ſancti: ut agniti à trinitate, & nos ſacramentum trinitatis plene & integre & perfecte mereamur agnoſcere, reuelante nobis Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Quæſtio

Scire aut neſcire quõ dicitur deus

Peroratio

De Loth & filiabus eius. Homilia Quinta Cap. XIX

MISSI angeli ad ſubuerſionem Sodomorum, cum iniunctum cuperent maturare negotium curam prius gerunt hoſpitis Loth, ut eum de imminenti ignis excidio, cõtemplatione hoſpitalitatis eximerẽt. Audite hæc, qui peregrinis clauditis domos: audite hæc, qui hoſpitem uelut hoſtem uitatis. Loth in Sodomis habitabat. Alia eius bene geſta non legimus. Hoſpitalitas in eo ſola ex uſu ueniens memoratur: euadit ignes, euadit incendia, ob hoc ſolum, quod domũ ſuam patefecit hoſpitibus. Hoſpitalem domum angeli ingreſſi ſunt. Clauſas hoſpitibus domos ignis ingreſſus eſt. Quid ergo ad hoſpitem pro hoſpitalitatis officijs dicant angeli uideamus. In montem, inquiunt, ſaluam fac animam tuam, ne forte comprehendaris.] Erat quidem hoſpitalis Loth, qui etiam (ſicut ei ſcriptura teſtimonium tulit) ab interitu latuit angelis hoſpitio receptis. Sed non erat ita perfectus, ut ſtatim de Sodomis exiens,

montem

montem poſſet aſcendere. Perfectorum nanq; eſt dicere. Leuaui oculos meos in montes unde ueniet auxilium mihi. Iſte ergo neq; talis erat, qui inter Sodomitas perire deberet, neq; tantus erat, qui cum Abraham in excelſioribus poſſet habitare. Si enim fuiſſet talis, nunquam ad eum diceret Abraham, ſi tu ad dextram, ego ad ſiniſtrã, aut ſi tu ad ſiniſtram, ego ad dextrã: nec habitacula ei Sodomitica placuiſſent. Erat ergo medius quidam inter perfectos & perditos. Et ſciens non conuenire uiribus ſuis, ut aſcenderet in montem, religioſe & humiliter excuſat dicens. Non poſſum in montem ſaluus fieri, ſed ecce hæc ciuitas puſilla eſt, & hic ſaluabor, & non eſt puſilla. Ingreſſus uero Segor ciuitatem puſillã in ea ſaluatur. Et poſt hæc cum filiabus aſcendit in montem. Neq; enim de Sodomis aſcendi poterat in montem, quamuis ſcriptum ſit de terra Sodomorum priuſquam ſubuerteretur, eo tempore quo Loth habitationem eius elegit, fuiſſe ſicut paradiſus Dei, & ſicut terra Aegypti. Et tamen (ut paruo quodam utamur exceſſu) quænam uidetur eſſe uicinitas paradiſo Dei, & terræ Aegypti, ut ex æquo his Sodoma comparetur? *Torquet* Sed ego ita puto, quod ante quàm peccaret Sodoma, cum adhuc ſimplicitatem uitæ incontaminabilis cuſtodiret, erat ſicut paradiſus Dei. Vbi uero decolorari cœpit, & peccatorum maculis obſcurari, ſicut terra Aegypti facta eſt. Sed & illud requirimus, quoniam quidem prophera dicit, quia reſtituetur ſoror tua Sodoma in antiquum, utrumnam reſtitutio eius etiam hoc recipiat, ut ſit ſicut paradiſus Dei, an ſit ſicut terra Aegypti. Ego quidem dubito, ſi intantum potuerint Sodomorum peccata decoqui, & eouiq; ſcelera purgari, ut reſtitutio eorum tanta ſit, quæ non ſolum terræ Aegypti, uerumetiam Dei paradiſo comparetur. Vrgent tamen nos, qui hoc confirmare uolunt, ex eo præcipue ſermone, qui additus huic repromiſſioni uidetur. Non enim dixit quia reſtituetur Sodoma, & ceſſauit: ſed ait, reſtituetur Sodoma in antiquum. Et aſſeuerant antiquum eius ſtatum non fuiſſe ut terram Aegypti, ſed ut paradiſum Dei. Sed redeamus ad Loth, qui cum uxore & filiabus interitum fugiens Sodomorum, accepto ab angelis mandato, ne retrorſum reſpiceret, tendebat in Segor. Sed uxor eius immemor fit præcepti, retrorſum *Mulier reſpiciens allegorice* reſpicit, impoſitam legem rumpit, efficitur in ſtatuam ſalis. Putamus ne tantum ſceleris in hoc eſſe commiſſo, ut quia reſpexit mulier, interitum quem diuino beneficio effugere uidebatur, incurreret? Quid enim tantum criminis habuit, ſi ſollicita mulieris mens retrorſum unde nimio flammarum crepitu terrebatur, aſpexit? Sed quia lex ſpiritalis eſt, & quæ contingebant antiquis, in figuram illis conringebant, uideamus ne forte Loth qui non reſpexit poſt ſe, rationabilis ſit ſenſus, & animus uirilis, uxor autem hic carnis imaginem teneat. Caro eſt enim, quæ reſpicit ſemper ad uitia, quæ cum animus tendit ad ſalutem, illa retrorſum reſpicit, & uoluptates requirit. Inde deniq; & dominus dicebat. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & retro reſpiciens, aptus eſt regno Dei. Et addit. Mementote uxoris Loth. Quod autem fit ſtaticulum ſalis, inſipientiæ eius indicium uidetur expoſitum. Sal enim prudentiæ loco ponitur, quæ ei defuit. Pertendit ergo Loth in Segor, ibiq; pauliſper collectis uiribus, quas in Sodomis habere non potuit, aſcendit in montem, & ibi habitauit (ſicuti ſcriptura dicit) ipſe, & duæ filiæ *Inceſtus Loth* eius cum eo. Poſt hæc iam refertur illa famoſiſsima fabula, in qua ſcribitur filias eius arte furatas concubitum patris. In quo neſcio ſi quis poteſt excuſare ita Loth, ut eum immunem faciat à peccato. Neq; rurſum ita eum accuſandum puto, ut ita grauis inceſti fieri debeat reus. Non enim inuenio eum inſidiatum eſſe, aut uiolenter eripuiſſe pudicitiam filiarum, ſed magis inſidias paſſum, & arte circumſcriptum. Sed neq; rurſum circumuentus fuiſſet à puellis, niſi inebriari potuiſſet. Vnde uidetur mihi in parte culpabilis, in parte excuſabilis inueniri. Excuſari nanq; poteſt, quod à concupiſcentiæ & uoluptatis crimine liber eſt, & quia neq; ipſe uoluiſſe arguitur, neq; uolentibus conſenſiſſe. Subiacet uero culpæ, quod decipi potuit, quod uino nimis indulſit, & hoc non ſemel, ſed iterum fecit. Nam & ipſa ſcriptura mihi uidetur pro eo quodammodo ſatisfacere, cum dicit. Neſciebat enim cum dormiret cum eis, & cum ſurgeret. De filiabus hoc non dicit, quæ ſtudio & arte decipiunt patrem. Ille tamen intantum ſopitus eſt uino, ut neſciret dormiſſe ſe *Ebrietas quantum malum* cum filia priore, neq; cum filia iuniore. Audite ebrietas quid agat, audite quantum facinoris concilliet temulentia. Audite & cauete uos ô quibus iſtud malum non in crimine, ſed in uſu eſt, ebrietas decipit quem Sodoma nõ decepit. Vritur ille flammis mulierũ quem

ſulphurea

ſulphurea flamma non uſsit. Erat ergo Loth arte, non uoluntate deceptus. Ideo medius quidam eſt inter peccatores & iuſtos: quippe qui ex Abrahæ quidem cognatione deſcenderit, in Sodomis tamen habitauerit. Nam & hoc, quod euadit ex Sodomis (ſicut ſcriptura indicat) magis ad honorem Abrahæ, quàm ad meritum pertinet Loth. Sic enim ait. Et factum eſt (inquit) cum exterminaret Deus ciuitates Sodomorum, recordatus eſt dominus Abrahæ, & eiecit Loth de terra illa. Sed & filiarum eius propoſitũ puto diligentius conſiderandum, ne forte etiam ipſæ non tantum quantũ putantur accipere criminis mereantur. Refert enim ſcriptura, quia dixerũt inuicem ſibi. Pater, inquiunt, noſter ſenex eſt, & nemo eſt ſuper terram, qui intret ad nos, ſicut conuenit omni terræ. Veni & potemus patrem noſtrũ uino, & dormiamus cum eo, & ſuſcitemus de patre noſtro ſemen.]

Quantum ad ea, quæ de his dicit ſcriptura, uidetur etiam pro ipſis quodammodo ſatisfacere. Apparet nanq; filias Loth didiciſſe quædam de conſummatione mundi, quæ immineret per ignem, ſed tanquam puellæ non integre perfecteq; didicerant, neſcierũt quod Sodomiticis regionibus igne uaſtatis, multum adhuc ſpacij integrum reſideret in mundo. Audierunt in fine ſeculi terram & omnia elementa ignis ardore decoquenda. Videbant ignem, uidebant ſulphureas flammas, uidebant cuncta uaſtari. Matrem quoq; ſuam uidebant non eſſe ſaluatam, ſuſpicatæ ſunt tale aliquid factum, quale in temporibus audierant Noe: & ob reparandam mortalium poſteritatem ſolas ſe eſſe cum parente ſeruatas. Recuperandi igitur humani generis deſiderium ſumunt, atq; inſtaurandi ſeculi ex ſe dandum opinantur exordium. Et quamuis grande eis crimen uideretur, furari concubitum patris, grauior eis tamen uidebatur impietas, ſi humanæ (ut putabant) poſteritatis ſpem; ſeruata caſtitate delerent. Propter hoc ergo conſilium ineunt minore (ut ego arbitror) culpa, ſpe tamen, argumentoq; maiore: patris mœſtitiam, uel rigorem uino molliũt & ſoluunt. Singulis ingreſſæ noctibus, ſingulæ ſuſcipiunt ab ignorante conceptũ. Vltra non repetunt, non requirunt. Vbi hic libidinis culpa: ubi inceſti crimen arguitur? Quomodo dabitur uitio, quod non iteratur in facto? Vereor proloqui quod ſentio, uereor inquam ne caſtior fuerit harum inceſtus, quàm pudicitia multarum. Diſcutiant ſe, & requirant fœminæ in coniugijs poſitæ, ſi ob hoc ſolum adeant uiros, ut ſuſcipiant liberos, ſi poſt conceptum deſiſtunt. Iſtæ enim, quæ argui uidentur inceſti, ut adeptæ ſunt conceptum, ultra non accedunt ad concubitum uiri.

Grauidæ abſtineant à uiris

Nonnullæ uero mulieres, neq; enim uniuerſas pariter notamus, ſed ſunt quædam, quæ ſicut animalia abſq; ulla diſcretione indeſinenter libidini ſeruiunt, quas ego nec mutis pecoribus comparauerim. Pecora enim & ipſa ſciunt cum conceperint, ultra non indulgere maribus copiam ſui. Notat tales & ſcriptura diuina, cum dicit: Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Et iterum. Equi admiſſarij facti ſunt. Sed uos ô populus dei, qui Chriſtum amatis in incorruptione, intelligite apoſtoli ſermonẽ quo ait: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quod facitis, omnia in gloriam dei facite. Quod enim poſt manducare, & bibere dicit, ſiue aliud quid facitis, inuerecunda coniugij negotia uerecundo ſermone ſignauit, oſtendens etiam ipſa ad dei gloriam geri, ſi poſteritatis ſolius cõtemplatione procurent. Proſecuti ſumus ut potuimus, uel de culpis Loth, ac filiarum eius, uel rurſum de excuſationibus eorum. Verum ſcio nonnullos, quantum ad allegoriam pertinet Loth traxiſſe ad domini perſonam, & filias eius ad duo teſtamenta.

Allegoria

Sed hæc, qui ſciat quid de Ammanitis & Moabitis ſcriptura dicit, qui ex genere Loth deſcendũt, neſcio ſi libenter accipiat. Quomodo enim poterit aptare Chriſto, quod qui de ſemine eius generentur, uſq; in tertiã & quartã progeniem, non introibunt in eccleſiam domini? Nos autẽ (prout ſentire poſſumus) Loth figuram ponimus legis. Nec uideatur incongruum quod fœmineo genere apud nos declinatur lex, cum maſculinum genus ſeruet in Græco.

Hoc de ſuo addit interp.

Huius uxorem populum illum ponimus, qui de Aegypto profectus, & de mari rubro, ac perſecutione Pharaonis, tanquam de Sodomiticis ignibus liberatus, rurſum carnes, & ollas Aegypti, & cepas, cucumeresq; deſiderans, retro reſpexit, & cecidit in deſerto, factus etiam ipſe cõcupiſcentiæ memoria in eremo. Ibi ergo lex primum illum populum (tanquam Loth) retro reſpicientem perdidit, ac reliquit uxorem. Inde ueniens Loth habitat in Segor, de qua dicit: Ciuitas hæc puſilla, & ſaluabitur anima mea in ipſa, & non eſt puſilla. Quæ ergo eſt quantũ ad legẽ pertinet, ciuitas puſilla, & non puſilla, uideamus. Ciuitas à conuerſatione multorũ dicta eſt,

pro eo

Segor puſilla & nõ puſilla pro eo quod plurimorum in unum cõſtituat & contineat uitas. Hi ergo qui in lege conuerſantur, puſillam habent & paruam conuerſationem, quamdiu ſecundum literã intelligunt legem. Nihil enim grande eſt, ſabbata, & neomenias, & circũciſionem carnis, & ciborum diſtinctiones carnaliter obſeruare. Si uero ſpiritaliter intelligere quis cœperit, ipſæ illæ obſeruantiæ, quæ ſecundum literam puſillæ erant & paruæ, ſecundum ſpiritum non erũt paruæ, ſed magnæ. Aſcendit ergo poſt hæc Loth in montẽ, & ibi habitat in ſpelunca (ut dicit ſcriptura) ipſe & duæ filiæ eius. Et aſcendiſſe lex putanda eſt, quod ei per templum à Salomone conſtructũ acceſsit ornatus, cum facta eſt quidem domus Dei domus orationis. Mali aũt habitatores, fecerunt eam ſpeluncam latronũ. Habitauit ergo in

Ezech. 23 ſpelunca Loth, & duæ filiæ eius. Duas has filias euidenter propheta deſcribit, dicẽs Oollam & Olibam duas ſorores eſſe, & eſſe quidem Oollam Hieruſalem, & Olibam eſſe Samariam. In duas ergo partes populus diuiſus, duas fecit filias legis. Iſtæ carnalem cupiẽntes progeniem propagare, & uires regni terreſtris numeroſa poſteritate munire, ſopientes patrem, & ſomnũ ei inducentes, id eſt cogentes, & obruentes eius ſpiritalem ſenſum, ſolam ex eo carnis intelligentiã trahunt. Inde concipiunt, inde generant filios tales, quos nec ſentiret, nec agnoſceret pater. Neq; enim iſte ſenſus, aut hæc uoluntas fuerat legis, ut carnaliter generaret: ſed ſopitur lex, ut talis poſteritas generetur, quæ non intrat in ecclesiam domini. Ammanitæ enim (inquit) & Moabitæ non introibunt in eccleſiã domini uſq; in tertiam & quartam progeniem, & uſq; in ſeculum. Deſignat quod carnalis generatio legis nõ intrat in eccleſiã Chriſti, nec tertia generatione pro trinitate, nec quarta pro euangelijs, nec in ſeculum, niſi forte poſt præſens ſeculum, cum plenitudo gentium introierit, & ſic omnis Iſrael ſaluus fuerit factus. Hæc ut potuimus ſecũdum allegoricam intelligentiam de Loth, & uxore eius, ac de filiabus exculpſimus, nihil præiudicãtes his, qui ſacratius aliquid de hoc ſentire potuerint. Quod uero in morali loco ſuperius ipſum quidem Loth ad rationabilẽ ſenſum, & uirilem animũ traximus, uxorem uero eius, quæ retro reſpexerit, carnem cõcupiſcentijs & uoluptatibus deditã diximus, nõ negligenter

Vana gloria hæc ô auditor excipias. Obſeruare enim debes ne forte etiã cum effugeris flãmas ſeculi, & incẽdia carnis euaſeris, etiã cum puſillã & non puſillam ciuitatẽ Segor, qui eſt medius quidam & ciuilis profectus ſuperaueris, & ad ſcientiæ altitudinẽ, uelut ad quædam cacumina montis aſcenderis: uide ne tibi inſidientur duæ filię iſtæ, quæ à te non diſcedunt ſed ſequunt̃ te etiã cum aſcendis in montem, id eſt uana gloria, & maior ſoror eius ſuperbia. Vide ne iſtæ filiæ te ſopitũ, ac dormientẽ, dum tibi nec ſentire nec intelligete uideris, cõplexibus ſuis inſtringant. Quæ idcirco filiæ dicuntur, quia non nobis extrinſecus ſuperueniunt, ſed de nobis, & de actuũ noſtrorum uelut quadam integritate procedũt. Vigila ergo quantũ potes, & obſerua ne de his generes filios: quia qui de his nati fuerint, nõ introibunt in eccleſiam domini. Tu autem ſi uis generare, in ſpiritu genera: quoniã qui in ſpiritu ſeminat, de ſpiritu metet uitam æternam. Si uis amplecti, amplectere ſapientiã, & dic ſapientiam ſororem tuam eſſe, ut & ſapientia dicat de te: Qui fecerit uoluntatẽ patris mei qui in cœlis eſt, hic meus & frater, & ſoror, & mater eſt. Quæ ſapiẽtia Ieſus Chriſtus dominus noſter eſt, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De Abimelech rege Phyliſtinorũ, ſeu Palæſtinorũ, quomodo accipere uoluit Saram in matrimonium. Homilia Sexta Cap. XX.

Recitata eſt nobis hiſtoria libri Geneſeôs, ubi refertur quod poſt uiſionẽ trium uirorum, poſt euerſionem Sodomorum, & Loth uel hoſpitalitatis merito uel cõſanguinitatis Abrahæ gratia ſeruatum, profectus eſt, inquit, inde Abraham ad Aphricum, & uenit ad regem Phyliſtinorum. Refertur etiam quod pactus ſit cum Sara uxore ſua, ut non diceret uxorem ſe Abrahæ, ſed ſororẽ eius eſſe. Et quod rex Abimelech acceperit eam, ingreſſus ſit autẽ Deus ab Abimelech noctu, & dixerit ei, Quia non contigiſti, inquit, mulierem hanc, & non permiſi te cõtingere eam, & cætera.] Poſt hæc uero Abimelech reddidit eam uiro ſuo ſimul & increpauit Abraham, cur ei nõ confeſſus fuerat ueritatem. Refertur etiã quod tanquam propheta Abrahã orauerit pro Abimelech, & uxore eius, & ancillis eius, & ſanauerit dominus Abimelech, & uxorem eius, & ancillas eius. Et cur curę fuit omnipotenti Deo, ut

etiam

etiam ancillas Abimelech ſanaret. Quoniam quidem concludens cōcluſerat, inquit, uuluas earum ne parerent. Cœperūt autem parere propter orationem Abrahæ. Si quis hæc ſecundum literam ſolū audire uult & intelligere, magis cum Iudæis quàm cum Chriſtianis debet habere auditoriū. Si autē uult Chriſtianus eſſe, & Pauli diſcipulus, audiat eum dicentem, quia lex ſpiritalis eſt. Et cum de Abraham atq; uxore eius ac filijs loqueretur, pronunciat hæc eſſe allegorica. Et licet qui eiuſmodi allegorias habere debeant, haud facile quis noſtrum inuenire poſsit, orare tamen debet ut à corde eius auferatur uelamen, ſi quis eſt qui conetur conuerti ad dominū: dominus enim ſpiritus eſt: ut ipſe auferat uelamen literæ, & aperiat lucem ſpiritus, & poſsimus dicere: quia reuelata facie gloriā domini ſpeculantes, in eadem imagine transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini ſpiritu. Puto ergo Saram, quæ interpretatur princeps uel principatū agens, formam tenere ἀρετῆς, quod eſt animi uirtus. Hæc ergo uirtus coniuncta eſt, & cohæret ſapienti & fideli uiro, ſicut & ille ſapiens, qui dicebat de ſapientia. Hanc quæſiui adducere ſponſam mihi. Ideo ergo dicitur à Deo ad Abrahā. Omnia quæcunq; dixerit tibi Sara, audi uocem eius. Quod utiq; in corporali coniugio non conuenit. Dictum eſt quippe, cum diuinitus prolata ſit illa ſententia, quæ dicit ad mulierem de uiro: Ad ipſum cōuerſio tua, & ipſe tui dominabitur. Si ergo dominus eſſe dicitur uir mulieris, quomodo ergo iterū diceretur ad uirum: omnia quæcunq; dixerit tibi Sara, audi uocem eius? Si quis ergo aſciuit ſibi in coniugio uirtutem, audiat uocem eius in omnibus, in quibus conſiliū dederit ei. Igitur Abraham non uult iam uirtutem uxorem ſuam dici. Donec enim uxor appellatur uirtus, propria eſt, & cum nullo participari poteſt. Et eſt cōueniēs, ut donec ad perfectū ueniamus, intra nos ſit animi uirtus, & propria ſit. Cum uero ad perfectū uenerimus, ita ut idonei ſimus & alios docere, tunc iam uirtutē, non ut uxorem intra gremiū concludamus, ſed ut ſororem etiā alijs uolentibus copulemus. Ad hos deniq;, qui perfecti ſunt, dicit ſermo diuinus: Dic ſapientiā ſororem tuam eſſe. Secundum hoc igitur Abraham Sarā dicebat ſororem ſuā eſſe. Permittit ergo quaſi iam perfectus, ut qui uult habeat uirtutem. Voluit tamen aliquando & Pharao accipere Sarā, ſed non in mundo corde uoluit, & uirtus niſi cū cordis munditia, non poteſt cōuenire. Propterea ergo ſcriptura refert, quia afflixit dominus Pharaonē afflictionibus magnis & peſsimis. Nec enim poterat cum exterminatore (hoc enim interpretat̄ in lingua noſtra Pharao) uirtus habitare. Abimelech uero quid dixerit ad dominū uideamus. Tu ſcis, inquit, domine, quia in corde mūdo feci hoc.] Longe aliter agit Abimelech iſte quā Pharao. Non eſt ita imperitus, & ſordidus, ſed ſcit quia cor mundū debet præparare uirtuti, & quia puro corde uoluit ſuſcipere uirtutē, idcirco eum deus ſanat, orante pro ipſo Abraham. Et non ſolum ipſum, ſed & ancillas eius ſanat. Quid aūt eſt quod adiecerit ſcriptura, & dominus, inquit, non permiſit ei cōtingere illā? Si uirtutis formam tenet Sara, & in corde mundo Abimelech uoluit accipere uirtutem, quid eſt quod dicitur, quia dominus non permiſit eum contingere illam? Abimelech interpretatur pater meus rex. Et uidetur ergo mihi quod hic Abimelech formā teneat ſtudioſorum, & ſapientum ſeculi, qui philoſophiæ operā dantes, licet non integram, & perfectam regulam pietatis attigerint, tamen ſenſerint Deum patrē & regem eſſe omnium: id eſt qui genuerit, & regat uniuerſa. Iſti ergo quantum ad ethicam, id eſt moralem philoſophiam ſpectat, etiam puritati cordis operam dediſſe aliquatenus cōprobantur, & omni animo, omniq; ſtudio diuinæ uirtutis inſpirationē quæſiſſe. Sed hanc non permiſit Deus contingere eos. Hæc enim gratia non per Abraham, qui quamuis eſſet magnus, famulus tamen erat, ſed per Chriſtum gentibus parabatur. Idcirco ergo quamuis feſtinaret Abraham per ſe, & in ſe illud impleri, quod ad eum dictum eſt: quoniam benedicentur in te omnes gentes: tamen in Iſaac ei ponitur repromiſsio, id eſt in Chriſto, ſicut dicit Apoſtolus, Non dixit & ſeminibus quaſi in multis, ſed tanquā in uno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Sanat tamen dominus Abimelech, & uxorem eius, & ancillas eius. Verum nō mihi uidetur ocioſum quod non ſolum uxoris, ſed & ancillarum Abimelech mentio facta eſt, in eo maxime, quod dicit, quia ſanauit eas Deus, & pariebant. Concluſerat enim illas ne parerent. Quantum poſſumus in tam difficilibus locis ſentire, putamus uxorem Abimelech naturalem poſſe philoſophiam dici, ancillas uero eius, diuerſa & uana pro qualitate ſectarum commenta dialectica. Interea Abraham impartiri cupit etiam gentibus donum

Literam contemnit

Sero docendum

Philoſophia mundana

Phyſica

diuinæ uirtutis, ſed nondū eſt tempus à priore populo tranſire ad gentes gratiā dei. Nam & Apoſtolus,licet ſub alia ſpecie & alia figura, dicit tamen mulierē alligatā eſſe legi, quan diu uir eius uiuit. Si autem mortuus fuerit uir, ſolutam eſſe à lege uiri, ut iam non ſit adul tera ſi fuerit cum alio uiro. Oportet ergo mori prius legem literæ, ut ita demū libera iam anima ſpiritui nubat, & noui teſtamenti matrimonium ſortiatur. Hoc aūt in quo nunc ſumus,tempus eſt uocationis gentium, & mortis legis, quo poſsint liberæ animæ iam ſo-lutæ à lege uiri, nouo uiro nubere Chriſto. Quod ſi edoceri uis quomodo lex mortua ſit, conſidera & uide ubi nunc ſacrificia, ubi nūc altare, ubi templum, ubi purificationes, ubi ſolennitas paſchæ, nonne mortua eſt in his omnibus lex? Aut ſi poſſunt iſti amici & de-fenſores literæ, cuſtodiant literam legis. Secundum hunc ergo allegoriæ ordinem, Pha-rao qui eſt homo immundus, & exterminator, Saram, id eſt uirtutē accipere omnino non poterat. Porrò Abimelech, id eſt qui munde & philoſophice uiuebat, poterat quidem ac-cipere, quia in corde mundo quærebat, ſed nōdum tempus aduenerat. Manet ergo apud Abrahā uirtus, manet in circumciſione, donec tempus ueniat, ut in Chriſto Ieſu domino noſtro in quo habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, integra & perfecta uirtus ad eccleſiam gentiū tranſeat. Tunc ergo & domus Abimelech, & ancillę eius, quas ſanauit dominus, parient eccleſię filios. Hoc enim tempus eſt, quo ſterilis parit, & quo multi ſunt filij deſertæ, magis quàm eius quæ habet uirum. Aperit enim dominus uuluam ſterilis, &
Eſaia 26 effecta eſt fœcunda, ita ut pariat gentem de ſemel. Sed & ſancti clamant, & dicūt, Domi ne à timore tuo in uentre cōcepimus, & peperimus, ſpiritū ſalutis tuæ fecimus ſuper ter-ram. Vnde & Paulus ſimiliter dicit. Filioli mei quos iterū parturio, donec formetur Chri ſtus in uobis. Tales ergo parturit, & tales filios generat omnis eccleſia dei. Nam qui ſemi nat in carne, de carne & metet corruptionem. Filij aūt ſpiritus iſti ſunt, de quibus & apo ſtolus dicit, mulierem ſaluam futurā per filiorū procreationem, ſi permanſerint in fide & caſtitate. Eccleſia igitur dei ſic intelligat partus, ſic generationes accipiat, ſic patrū geſta decora & honeſta interpretatione ſuſtollat. Sic uerba ſpiritus ſancti non ineptis, & Iudai cis fabulis decoloret, ſed plena honeſtatis, & plena uirtutis atq; utilitatis aſsignet. Alio-quin quæ nobis ædificatio erit legentibus Abraham tantum patriarcham, nō ſolum men titum eſſe Abimelech regi, ſed & pudicitiam cōiugis prodidiſſe? Quid nos ædificat tanti patriarchæ uxor, ſi putetur cōtaminationibus expoſita per conniuentiā maritalem? Hæc Iudæi putent, & ſi qui cum eis ſunt literæ amici, non ſpiritus: nos autem ſpiritalibus ſpi-ritalia comparantes, & actu & intellectu ſpiritales efficiamur in Chriſto Ieſu domino no-ſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De natiuitate Iſaac, & quod à lacte depulſus eſt. Homilia Septima Cap. XXI

MOyſes nobis legitur in eccleſia. Deprecemur dominum, ne ſecundum uer-bum apoſtoli, etiam apud nos cum legitur Moyſes, uelamen ſit poſitum ſu-per cor noſtrum. Lectum eſt enim quia genuerat Abraham filiū Iſaac, cum eſſet centū annorum. Et dixit Sara. Quis, inquit, nunciabit Abrahæ, quod lactat puerum Sara? Et tunc, inquit, circūcidit Abraham puerū die octaua. Huius pueri diem natalem nō celebrat Abraham, ſed celebrat diem depoſitionis à lacte,
Iſaac ablactatus & facit conuiuium magnum. Quid? putamus quia propoſitū ſit ſpiritui ſancto hiſtorias ſcribere, & narrare quod à lacte depulſus ſit puer, & cōuiuium factum ſit, quomodo luſe rit, aliaq; puerilia egerit? An per hoc putandū eſt quod diuinū aliquid nos edocere uelit, & dignum quod humanum genus dei uocibus diſcat? Iſaac riſus uel gaudium interpreta-tur. Quis ergo eſt qui talem filium generet? Ille nimirū qui dicebat de his, quos per euan-gelium genuerat: Vos enim eſtis gaudium meum, & corona gloriæ dei. De huiuſmodi fi lijs cum fuerint à lacte depulſi, ſit cōuiuium & lætitia magna, de his qui non iam lacte in digent, ſed cibo forti, qui pro poſsibilitate ſumendi exercitatos habēt ſenſus, ad diſcretio nem boni uel mali. Super his talibus cum depelluntur à lacte, ſit cōuiuium magnum. Su per illis autem non poteſt exhiberi conuiuium, nec haberi lætitia, de quibus dicit apoſto-lus. Lac uobis dedi potū non eſcam, Nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem po teſtis. Et ego non potui loqui uobis quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, quaſi paruulis in Chriſto. Dicāt nobis iſti qui ſimpliciter intelligi uolūt ſcripturas diuinas, quid eſt, Nō potui

potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus ſed quaſi carnalibus, quaſi paruulis in Chriſto, lac uobis potum dedi nõ eſcam: Poſſunt ne hæc ſimpliciter accipi: Sed interim redeamus ad ea unde digreſsi ſumus. Lætatur Abraham, & conuiuiũ facit magnũ in die qua depulit à lacte Iſaac filium ſuum. Poſt hæc ludit Iſaac, & ludit cum Hiſmahel. Indignatur Sara quod filius ancillæ ludat cum filio liberæ, & luſum illum perniciem putat, conſilium dat Abrahæ, & dicit. Ejce ancillam, & filiũ eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cũ filio meo Iſaac.] Hæc quomodo intelligi debeãt, non ego nunc cõmentabor. Apoſtolus ita diſſeruit, dicens. Dicite mihi qui legem legiſtis, legẽ non audiſtis: Scriptũ eſt enim, quia Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unũ de libera. Sed is quidem qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt. Qui uero ex libera, per repromiſsionem. quæ ſunt allegorica. Quid ergo: Iſaac non eſt ſecundũ carnem natus: non eum peperit Sara: non eſt circumciſus: Hoc ipſum quod ludebat cum Hiſmaele, non in carne ludebat: Hoc eſt enim quod mirabile eſt in Apoſtoli ſenſu, quod de quibus non poteſt dubitari quin ſecundum carnẽ geſta ſint, hæc ille dicit eſſe allegorica: ut nos quid faciendum ſit in cæteris nouerimus, & in his maxime, in quibus nihil diuina lege dignum hiſtorica uidetur indicare narratio. Hiſmahel ergo ſecundum carnẽ naſcitur ancillæ filius. Iſaac uero qui erat liberæ filius, non naſcitur ſecundum carnem, ſed ſecundũ repromiſsionem. Et dicit de his apoſtolus, quod Agar in ſeruitutẽ genuerit carnalem populũ: Sara uero quæ erat libera, populum genuerit qui non ſecundũ carnem, ſed in libertate uocatus eſt, qua libertate liberauit eum Chriſtus. Ipſe enim dixit, quia ſi uos filius liberauerit, uere liberi eritis. Quid uero his addit exponens apoſtolus, uideamus, Sed ſicut tunc inquit is qui ſecundum carnẽ eſt, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritũ, ita & nũc. Vide quomodo nos apoſtolus docet, quia in omnibus caro aduerſat̃ ſpiritui: ſiue populus ille carnalis aduerſatur huic populo ſpiritali, ſiue etiã inter nos ipſos, ſi quis adhuc carnalis eſt, ſpiritalibus aduerſatur. Nam & tu ſi ſecundum carnem uiuis, & ſecundum carnẽ conuerſaris, filius es Agar, & propterea aduerſaris his qui ſecundum ſpiritũ uiuũt. Sicut etiã in nobis ipſis ſi requirimus, inuenimus concupiſcere carnẽ aduerſus ſpiritum, & ſpiritũ aduerſus carnẽ, & hæc ſibi inuicem aduerſari. Et inuenimus legẽ in membris noſtris repugnantem legi mentis noſtræ, & captiuos nos ducentem in lege peccati. Vides quantæ ſunt pugnæ carnales aduerſus ſpiritũ: Eſt adhuc & alia pugna his pene omnibus uiolentior, quod ij qui legẽ ſecundum carnem intelligunt, aduerſantur his qui ſecundum ſpiritũ ſentiunt, & perſequuntur eos. Quare: quia animalis homo nõ percipit ea, quæ ſunt ſpiritus dei. Stultitia eſt enim illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritaliter dijudicatur. Et tu ergo ſi habes in te fructum ſpiritus dei, quod eſt gaudiũ, charitas, pax, patientia, Iſaac eſſe potes, non ſecundũ carnem natus, ſed ſecundum repromiſsionẽ, & eſſe filius liberæ, ſi tamen potes & tu ſecundum Paulum dicere, In carne enim ambulantes, non ſecundum carnẽ militamus. Arma enim militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potẽtia à deo ad deſtructionẽ cogitationũ, deſtruẽtes omnem altitudinẽ extollentem ſe aduerſum ſcientiã dei. Si potes talis eſſe, ut digne tibi aptet̃ etiã illa apoſtoli ſententia, quæ dicit. Vos aũt in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus dei habitat in uobis. Et tu ergo ſi talis es, non es ſecundum carnẽ natus, ſed ſecundum ſpiritum per repromiſsionẽ, & eris hæres repromiſsionũ, ſecundũ quod dictũ eſt: Hæredes quidem dei, cohæredes aũt Chriſti. Non eris cohæres eius, qui ſecundum carnẽ natus eſt, ſed cohæres Chriſti. Quia etſi cognouimus Chriſtũ ſecundum carnẽ, ſed nunc iam non nouimus. Et tamen ſecundũ ea quæ ſcripta ſunt, non uideo quid mouerit Sarã, ut filium ancillæ iuberet expelli. Ludebat cum filio Iſaac. Quid læſerat, aut quid nocuerat, ſi ludebat: Quaſi non hoc in ætate illa etiã gratum eſſe debuerit, quod luſerit filius ancillæ cum filio liberæ. Tum deinde & apoſtolũ miror, qui ludum hunc perſecutionẽ pronunciauit, dicens. Sed ſicut tunc is qui ſecundum carnẽ, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritũ, ita & nunc. cum utiq; nulla perſecutio Hiſmaelis aduerſum Iſaac mota referatur, niſi hic ſolus ludus infantiæ. Sed uideamus quid in hoc ludo intellexerit Paulus, & quid indignata ſit Sara. Superius iam exponẽtes ſpiritaliter, loco uirtutis poſuimus Sarã. Si ergo caro cuius perſonã gerit Hiſmael, qui ſecundũ carnem naſcitur, ſpiritui blandiat̃, qui eſt Iſaac, & illecebroſis cum eo deceptionibus agat, ſi delectationib. illiciat, uoluptatibus molliat, huiuſcemodi ludus carnis cum ſpiritu, Sarã maxime quæ eſt uirtus offendit, & huiuſcemodi

Luſus Iſaac cum Iſmaele

Deſtruit literam

Perſequebatur in poſteris

Perſequutio allegorica modi blandimēta acerbiſsimā perſecutionē iudicat Paulus. Et tu ergo ô auditor horū nō
illam ſolā perſecutionem putes, quando furore gentiliū ad immolandum idolis cogeris:
ſed ſi forte uoluptas carnis illiciat, ſi tibi libidinis alludat illecebra, hæc, ſi uirtutis es filius,
tanquam perſecutionem maximā fuge. Idcirco enim & Apoſtolus dicit, fugite fornica-
tionem. Sed ſi iniuſtitia blandiatur, ut perſonam potentis accipiens, & gratia eius flexus,
non rectum iudiciū feras: intelligere debes, quia ſub ſpecie ludi blandam perſecutionem
ab iniuſtitia pateris. Verum & per ſingulas malitiæ ſpecies, etiā ſi molles & delicatæ ſint
& ludo ſimiles, has perſecutionem ſpiritus dicito, quia in his omnibus uirtus offenditur.
Duo ſunt ergo filij Abrahā, unus de ancilla, & unus de libera: uterq; tamen filius Abra-
ham, licet non uterq; de libera. Propterea & is qui de ancilla naſcitur, hæres quidem non
fit cum filio liberæ, accepit tamen dona, & non dimittitur uacuus. Accepit & ipſe bene-
dictionem, ſed filius liberæ accepit repromiſsionem. Fiat & ille in gentem magnā, ſed iſte
in populum adoptionis. Spiritaliter ergo omnes quidem qui per fidem ueniūt ad agnitio
nem dei, poſſunt filij Abrahæ dici. Sed in his ſunt aliqui pro charitate adhærētes deo, alij
pro metu & timore futuri iudicij. Vnde & Apoſtolus Ioānes dicit, Qui timet nō eſt perfe
ctus in charitate. Perfecta autem dilectio foras mittit timorem. Iſte ergo qui in charitate
perfectus eſt, & de Abrahā naſcit̃, & filius liberæ eſt. Qui uero nō perfecta charitate, ſed
futuræ pœnæ metu & ſuppliciorū timore mandata cuſtodit, eſt quidē & ipſe filius Abra-
hæ, accipit & ipſe dona, id eſt operis ſui mercedē: quia etiā qui calicē aquæ frigidæ dederit
tantū in nomine diſcipuli, nō peribit merces eius. Tamen inferior illo eſt qui nō ſeruili ti-
more, ſed in charitatis libertate perfectus eſt. Tale aliquid etiā Apoſtolus oſtēdit cū dicit.
Quamdiu quidē hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omniū, ſed ſub
tutoribus & actoribus eſt, uſq; ad præfinitum tempus à patre. Paruulus ergo eſt qui lacte
alitur, & expers eſt ſermonis iuſtitiæ, nec poteſt cibū ſolidum accipere ſapientiæ diuinæ,
& ſcientiæ legis, qui nō poteſt ſpiritalia ſpiritalibus cōparare, qui nondum poteſt dicere;
cum autem factus ſum uir, euacuaui quæ erant paruuli. Iſte ergo nihil differt à ſeruo. Si
uero relinquens initiorū Chriſti ſermonem, ad perfectionem feratur: & quæ ſurſum ſunt
quærat, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, non quæ ſuper terrā: & cōtempletur non
ea quæ uidentur, ſed quæ non uidentur, neq; in diuinis ſcripturis ſequatur occidentē lite-
ram, ſed uiuificantem ſpiritū: ex illis erit ſine dubio, qui nō accipiunt ſpiritū ſeruitutis ite
Iſmael eiectus cū utre aquæ rum in timore, ſed ſpiritum adoptionis, in quo clament abba pater. Quid interim agat A-
braham poſtq; indignata eſt Sara, uideamus. Eijcit ancillam & filiū eius, ſed tamen dat ei
utrem aquæ. Non enim habebat mater eius puteum aquæ uiuę, nec poterat puer haurire
de puteo aquā. Iſaac habebat puteos, pro quibus & certamina patitur aduerſus Phyliſti-
nos. Hiſmahel aūt de utre bibit aquā, ſed hic uter quaſi uter deficit, & ideo petit & nō in-
uenit potū. Tu aūt qui ſecundū Iſaac repromiſsionis es filius, bibe aquas de tuis fontib. &
de tuis puteis: aquæ nō effluāt foras, ſed intus in tuis plateis currāt tuæ aquę. Ille uero qui
ſecundū carnē natus eſt, de utre aquā bibit, & aqua ipſa deficit ei, & in multis deficit. Vter
legis eſt litera, de qua ille carnalis populus bibit, & inde intellectū capit: quę litera frequen
ter ei deficit, & explicare ſe nō poteſt. In multis enim defectū patit̃ hiſtorialis intelligen-
tia. Eccleſia aūt de euangelicis & apoſtolicis fontibus bibit, qui nunq; deficiūt, ſed in pla-
teis ſuis percurrūt, quia in latitudine ſpiritalis interpretationis abundant ſemper & fluūt.
Bibit & de puteis, cum profundiora quæq; haurit, & ſcrutatur ex lege. Pro hoc arbitror
myſterio, quod etiā dominus & ſaluator noſter dicebat ad Samaritanā, ubi uelut ſi cū ipſa
Agar loqueret̃, aiebat. Omnis qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterū: qui aūt biberit de aqua
quam ego dabo ei, non ſitiet inæternum. Et illa dicit ad ſaluatorē. Da mihi domine hanc
aquam ut non ſitiā, neq; ueniā huc haurire. Poſt hæc dominus ad eam: Qui credit, inquit,
in me, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitā æternam. Errabat ergo Agar per deſertū cum
puero, & puer plorabat, & proiecit eum Agar, dicens, ne uideā mortē filij mei. Poſt hæc
cum iam quaſi moriturus fuiſſet abiectus, & fleuiſſet, adeſt ei angelus domini, & aperuit
oculos Agar, & uidit puteum aquæ uiuæ. Hæc ad hiſtoriam referri quemadmodum poſ-
Deſtruit literam ſunt? Vbi enim inuenimus quod Agar clauſos habuerit oculos, & aperti ſunt poſtmo-
dum? Nónne luce clarior eſt in his intelligentia ſpiritalis & myſtica, quòd abiectus eſt is,
qui ſecundum carnē eſt populus, & tandiu iacet in fame & ſiti? Non enim famem panis
perferens

perferens, neq; ſitim aquæ, ſed ſitim uerbi dei, donec aperiantur oculi ſynagogæ. Hoc eſt
quod Apoſtolus dicit eſſe myſteriū, quia cæcitas contigit ex parte in Iſrael, donec pleni-
tudo gentiū introiret, & tunc omnis Iſrael ſaluus fieret. Iſta eſt ergo cæcitas in Agar, quæ
ſecundum carnē genuit: quæ tandiu in ea permanet, donec uelamen literæ auferatur per
euangeliū dei, & uideat aquam uiuam. Nunc enim iacent Iudæi circa ipſum puteum, ſed
oculi eorū clauſi ſunt, & non poſſunt bibere de puteo legis & prophetarū. Sed & nos ca *Peroratio*
ueamus, quia frequenter & nos circa puteū iacemus aquæ uiuæ, id eſt circa ſcripturas di-
uinas, & erramus in ipſis. Tenemus libros & legimus, ſed ſpiritalem ſenſum non attingi-
mus. Et ideo opus eſt lachrymis & orationibus indeſinētibus poſtulare, ut dominus ape-
riat oculos noſtros: quia & illi cæci qui ſedebant in Hiericho, niſi clamaſſent ad dominū,
non fuiſſent aperti oculi eorū. Et quid dico ut aperiant̄ oculi noſtri? quia iam aperti ſunt.
Ieſus enim uenit aperire oculos cæcorū. Aperti ergo ſunt oculi noſtri, & de litera legis ue
lamen ablatū eſt. Sed uereor ne nos ipſi eos ſomno iterum profundiore claudamus, dum
non uigilamus in intellectu ſpiritali, neq; ſolliciti ſumus, ut ſomnū diſcutiamus ab oculis
noſtris, & cōtemplemur quæ ſpiritalia ſunt, uti ne cū populo carnali circa ipſam aquā po
ſiti erremus, quin potius uigilemus, & cum propheta dicamus, Si dedero ſomnum oculis
meis, & palpebris meis dormitationē, aut requiē temporibus meis, donec inueniā locum
domino, tabernaculum deo Iacob. Ipſi gloria & imperiū in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod obtulit Abraham filiū ſuum Iſaac, Homilia octaua Cap. XXII

ADhibete huc aures, qui acceſſiſtis ad dominū, qui fideles eſſe uos creditis, &
conſiderate diligentius quemadmodum fideliū fides probat̄ ex his quæ re-
citata ſunt nobis. Et factū eſt, inquit, poſt hæc uerba, tentauit deus Abra-
ham, & dixit ei. Abraham Abraham. Et ille dixit. Ecce ego.] Obſerua ſin
gula quæ ſcripta ſunt. In ſingulis enim ſi quis ſcit in altum fodere, inueniet
theſaurū. Et fortaſsis etiā ubi non exiſtimat̄, latent myſteriorū precioſa monilia. Abram
uocabatur uir iſte prius, & nuſquā legimus quod hoc nomine uocauerit eum deus, aut di
xerit ei, Abram Abram. Nō enim à deo uocari poterat nomine delendo, ſed uocat eum
hoc nomine quod ipſe donauit, & non ſolum uocat eum hoc nomine, ſed & ingeminat.
Cumq; ille reſpondiſſet, ecce ego, dicit ad eum. Accipe filiū tuum chariſsimū quem dili
gis Iſaac, & offeres mihi eū. Vade, inquit, in terrā excelſam, & ibi offeres eum holocauſtū
in uno ex mōtibus, quē oſtendero tibi.] Nomen quidem cur ei donauerit deus, & uoca *Vt tractat*
uerit eum Abraham, ipſe interpretatus eſt, quia patrē, inquit, multarum gentiū poſui te. *affectus*
Hanc repromiſsionē dedit ei deus, cum haberet filiū Iſmahel, ſed pollicitus eſt ei, quia in
filio qui naſceretur ex Sara, cōplebitur iſta promiſsio. Accenderat ergo animū ipſius in
amore filij, non ſolum poſteritatis gratia, ſed & promiſsionum ſpe. Sed hūc in quo ei po-
ſitæ ſunt promiſsiones magnæ iſtæ & mirabiles, hunc inquam filium quo uocatū eſt no-
men eius Abraham, holocauſtum domino iubetur offerre in uno ex montibus. Quid tu
ad hæc ô Abraham? Quę & quales cogitationes mouentur in corde tuo? Prolata eſt uox
à deo, quæ diſcutiat & probet fidem tuam. Quid ad hæc dicis? Quid cogitas? quid retra-
ctas? Putas ne reuoluis in corde tuo, quia ſi in Iſaac data eſt mihi repromiſsio, hūc autem
offero holocauſtum, ſupereſt ut non ſperetur illa promiſsio? Aut magis illa cogitas & di-
cis, quia impoſsibile eſt mentiri eum qui repromiſit, quicquid illud fuerit promiſsio per-
manebit? Verum ego quia minimus ſum, tanti patriarchæ cogitationes nō ualeo perſcru
tari, nec ſcire poſſum, uox dei quæ ad tentandū eum proceſſerat, quas ei cogitationes mo
uerit, quid animi attulerit, cum iuberetur unicum iugulare. Sed quoniā ſpiritus prophe-
tarum prophetis ſubiectus eſt, Paulus Apoſtolus qui per ſpiritum (credo) didicerat, quid
animi, quid conſilij Abrahā geſſerit, indicauit dicens. Fide Abraham non hæſitauit, cum
unicum offerret, in quo acceperat repromiſsiones, cogitans quia & à mortuis eum ſuſci
tare potens eſt deus. Prodidit ergo nobis cogitationes uiri fidelis Apoſtolus, quod fides
reſurrectionis iam tum haberi cœperit in Iſaac. Abrahā ergo reſurrecturū ſperabat Iſaac,
& credidit futurum, quod adhuc non erat factum. Quomodo ergo filij ſunt Abrahā, qui
factum non credunt in Chriſto, quod ille futurum credidit in Iſaac? Imò (ut apertius lo-
quar) ſciebat ſe Abraham futuræ ueritatis imaginem præformare, ſciebat de ſemine ſuo

naſciturum Chriſtũ,qui & offerendus eſſet totius mundi uerior hoſtia,& reſurrecturus à mortuis. Sed nunc interim tentabat, inquit, deus Abrahã, & dicit ad eum. Accipe filium tuum chariſsimũ quem diligis. Nõ enim ſuffecerat dixiſſe filium, ſed adijcitur & chariſsimum. Eſto & hoc: quid adhuc addit, & quẽ diligis? Sed uide tentationis pondus. Charis & dulcibus appellationibus iterum ac ſæpe repetitis, paterni ſuſcitant̃ affectus, ut amoris euigilãte memoria ad immolandũ filiũ paterna dextera retardaretur, & aduerſus fidẽ animi, tota carnis militia repugnaret, additur tentationis tempore. Accipe, inquit, ergo filiũ tuum chariſsimũ, quem diligis Iſaac. Eſto domine quia cõmemoras de filio patrẽ, addis & chariſsimũ, quẽ præcipis iugulari. Sufficiat hoc ad ſupplıciũ patris. Addis rurſum & quẽ diligis. Sint & in hoc parenti triplicata ſupplicia. Quid opus eſt adhuc ut cõmemores & Iſaac? Nunquid neſciebat Abrahã quia filius ſuus ille chariſsimus, ille quẽ diligebat, Iſaac uocaretur? Sed cur hoc additur in tẽpore? Vt recordaretur Abrahã quia dixeras ad eum quod in Iſaac uocabitur tibi ſemen, & quod in Iſaac erunt tibi repromiſsiones. Fit & cõmemoratio nominis, ut & promiſsionũ quę ſub hoc nomine factæ ſunt, deſperatio ſubeat. Sed hæc omnia, quia tentabat deus Abrahã. Quid poſt hæc? Vade, inquit, in terrã excelſam in unum ex montibus, quẽ tibi oſtendero, & ibi eum offeres holocauſtum. Intuemini per ſingula quomodo fiunt tentationis augmenta. Vade in terram excelſam. Nunquid non potuerat duci prius Abraham cum puero ad illam terram excelſam, & imponi prius in montem quemcunq; delegerat dominus, & ibi ad eum dici ut offerret filiũ? ſed prius ei dicitur quia offerre debeat filium ſuũ, & tunc iubetur ire in terram excelſam, & aſcendere in montẽ. Quo hoc ſpectat? Vt dum ambulat, dum iter agit, per totã uiam cogitationibus diſcerpatur, ut hinc perurgente præcepto, hinc uero unici affectu obluctante crucietur. Propterea ergo etiam uia iniungitur, etiam montis aſcenſio, ut in his omnib. ſpatium certaminis accipiat affectus & fides, amor dei & amor carnis, præſentium gratia & expectatio futurorũ. Mittitur ergo in terrã excelſam, & nõ ſufficit patriarchæ tantum opus domino peracturo terra excelſa, ſed & montẽ iubetur aſcendere, ſcilicet ut fide elatus terrena derelinquat, & ad ſuperna conſcendat. Surrexit ergo Abrahã mane, & ſtrauit aſinam ſuam, & concidit ligna ad holocauſtum. Et accepit filium ſuum Iſaac, & duos pueros, & peruenit ad locum, quem dixerat ei deus die tertia.] Surrexit Abrahã mane. Quod addidit mane, oſtendere forraſſe uoluit, quia initiũ lucis ſplenderet in corde eius. Strauit aſinã ſuam, ligna præparauit, aſſumpſit filium. Non deliberat, non detractat, non cõmunicat cum ullo homine conſiliũ, ſed ſtatim occupat iter. Et peruenit, inquit, ad locum, quẽ dixerat ei dominus die tertia.] Omitto nũc quid ſacramenti contineat dies tertia, ſapientiã & conſiliũ tentantis intueor. Sic in proximo nõ erat mons aliquis, cum totũ ageretur in montibus: ſed per triduum iter protenditur, & per totum triduum recurſantibus curis, paterna uiſcera cruciantur: ut omni hoc ſpacio tam prolixo intueretur filiũ pater, cibũ cum eo ſumeret, tot noctibus penderet in amplexibus patris, inhęreret pectori, cubitaret in gremio? Vide in quantũ tentatio cumulat̃. Tertia tamẽ dies apta fit ſacramentis. Nam & populus cũ exiſſet de Aegypto, tertia die offert ſacrificiũ deo, & in die tertia purificat̃. Et reſurrectionis domini tertia eſt dies: & multa alia intra hãc diem myſteria cõcludunt̃. Reſpiciens, inquit, Abrahã uidit locũ delonge, & dixit ad pueros ſuos. Sedete hic cum aſina, ego aũt & puer ibimus uſq; illuc, & cũ adorauerimus reuertemur ad uos.] Pueros dimittit. Non enim poterãt aſcendere pueri cum Abrahã ad holocauſti locũ quẽ oſtenderat deus. Vos ergo, inquit, ſedete: Ego aũt & infans ibimus, & cũ adorauerimus reuertemur ad uos. Dic mihi Abraham, uerũ dicis ad pueros, quod adores, & redeas cum

Dilemma infante, an fallis? Si uerũ dicis, ergo non facies eum holocauſtum. Si fallis, tantũ patriarcham non decet fallere. Quid enim animi in te indicat ſermo hic? Verum, inquit, dico, & holocauſtum offero puerũ. Idcirco enim ligna mecum porto, & cum ipſo redeo ad uos. Credo enim & fides mea hæc eſt, quod & à mortuis ſuſcitare eum potẽs eſt deus. Poſt hæc accepit, inquit, Abrahã ligna ad holocauſtum, & ſuperpoſuit ea Iſaac filio ſuo, & accepit ignẽ in manibus ſuis, & gladium, & abierunt ſimul.] Quod ipſe ſibi ligna ad holocauſtum portat Iſaac, illa figura eſt, quod & Chriſtus ipſe ſibi baiulauit crucem, & tamen portare ligna ad holocauſtũ ſacerdotis officiũ eſt. Fit ergo ipſe hoſtia, & ſacerdos. Sed & quod additur, & abierunt ambo ſimul, ad hoc refertur. Cum enim Abrahã uelut ſacrifi

caturus ignẽ portaret & cultrum, Iſaac non uadit poſt ipſum ſed cum ipſo, ut oſtendatur
cum ipſo pariter fungi ſacerdotio. Quid poſt hęc? Dixit, inquit, Iſaac ad Abrahã patrẽ
ſuum. Pater.] Et hęc pro tẽpore à filio prolata tẽtationis eſt uox. Quomodo enim putas
immolandus filius per hanc uocẽ uiſcera paterna cõcuſſit? Et quãuis Abraham rigidior
eſſet pro fide, reddit tamen etiã ipſe affectionis uocẽ, & reſpondit. Quid eſt fili? At ille.
Ecce, inquit, ignis & ligna, ubi ouis eſt ad holocauſtum? Ad hæc reſpondit Abraham.
Deus prouidebit ſibi ouẽ ad holocauſtũ fili.] Mouet me Abrahæ ſatis diligẽs & cauta
reſponſio. Neſcio quid uidebat in ſpiritu, quia non de præſenti ſed de futuro dicit. Deus
prouidebit ipſe ſibi ouẽ: futura reſpondit filio de præſentibus requirenti. Ipſe nanq; ſibi
dominus ouẽ prouidebat in Chriſto, quia & ſapientia ipſa ſibi domũ ædificauit, & ipſe ſe
humiliauit uſq; ad mortẽ: & omnia quæcunq; legeris de Chriſto, nõ neceſsitate, ſed ſpon
te facta reperies. Perrexerunt ergo ambo, & uenerunt ad locũ quem dixerat ei deus.]
Moyſes cum ueniſſet ad locum quẽ oſtendit ei deus, non permittiẽ aſcendere, ſed ante
ei dicitur, ſolue corrigiã calciamenti de pedibus tuis. Abrahę nihil horum dicitur & Iſaac,
ſed aſcendunt, nec calciamẽta deponunt. In quo illa fortaſsis eſt ratio, quod Moyſes quã-
uis eſſet magnus, tamen de Aegypto ueniebat, & erant aliqua mortalitatis uincula pedi-
bus eius innexa. Abraham uero & Iſaac nihil horũ habent, ſed ueniunt ad locũ, ædificãt
altare: Abraham ponit ligna ſuper altare, colligat puerũ, præparat ſe ad iugulandũ. Multi
eſtis patres in eccleſia dei, qui hæc audiſtis. Putas aliq; ueſtrum ex ipſa hiſtoriæ narratione
tantum cõſtantiæ, tantum animi robur acquirit, ut cum forte amittitur filius morte com-
muni, & omnib. debita, etiã ſi ſit unicus, etiã ſi ſit dilectus, adducat ſibi in exemplũ Abra
ham, & magnanimitatẽ eius ante oculos ponat? Et quidẽ à te nõ exigitur iſtud animi ma
gnitudinis, ut ipſe alliges filium, ipſe cõſtringas, ipſe gladiũ pares, ipſe unicũ iugules. Hęc
omnia à te myſteria non quæruntur. Propoſito ſaltem & mente conſtans eſto, fide fixus
lætus offer filium deo. Eſto ſacerdos animę filij tui. Sacerdotem autem immolantem deo
non decet flere. Vis uidere quia exigitur hoc à te? In Euangelio dominus dicit. Si filij A-
braham eſſetis, opera utiq; Abrahæ faceretis. Ecce iſtud eſt opus Abrahæ. Facite opera
quæ fecit Abraham, ſed non cum triſtitia, Hilarem enim datorem diligit deus. Quod ſi &
uos tam prompti fueritis, à deo dicetur uobis: aſcende in terrã excelſam, & in montem,
quem oſtendero tibi, & ibi offer mihi filium tuum. Non in profundis terræ, nec in con-
ualle fletus, ſed in altis & excelſis montibus offer filium tuum. Oſtende quia fides in do-
minum fortior eſt, quàm carnis affectus. Amabat enim, inquit, Abraham Iſaac filium ſu-
um, ſed amori carnis prætulit amorẽ dei. Et inuentus eſt non in uiſceribus carnis, ſed in ui
ſceribus Chriſti, id eſt in uiſceribus uerbi dei & ueritatis & ſapientiæ. Extendit, inquit,
Abraham manũ ſuam, ut acciperet gladiũ, & iugularet filiũ ſuum, & uocauit eum ange-
lus domini de cœlo, & dixit, Abrahã Abraham. At ille dixit. Ecce ego. Et dixit. Ne inij-
cias manum tuã ſuper puerum, neq; facias ei quicq;. Nunc eñ cognoui quia tu times de
um.] In hoc ergo ſermone ſolet obijci nobis, quod deus nũc ſe cognouiſſe dicat quia *Quæſtio*
Abraham timeat deũ, quaſi qui ante ignorauerit. Sciebat deus & non eũ latebat, quippe
qui nouit omnia anteq; fiant: ſed propter te hæc ſcripta ſunt: quia & tu credidiſti quidem
deo, ſed niſi opera fidei expleueris, niſi in omnib. præceptis etiã difficilioribus parueris,
niſi ſacrificiũ obtuleris, & oſtẽderis quia nec patrẽ, neq; matrem, nec filios pręferas deo, nõ
agnoſceris quia timeas deũ, nec dicetur de te, quia nũc cognoui quia times tu deũ. Et ta-
men conſiderandũ eſt, quia angelus hęc refertur ad Abrahã locutus, & quia in conſequẽ
tibus euidenter hic angelus dominus oſtendiẽ. Vnde puto quod ſicut inter nos homines
habitu repertus eſt ut homo, ita & inter angelos habitu eſt repertus ut angelus. Et ipſius
ſequentes exemplũ angeli in cœlo lætantur ſuper uno peccatore pœnitentiã agente, &
de profectibus hominũ gloriantur. Ipſi enim uelut procurationẽ animarum noſtrarum te
nent, quibus dum adhuc paruuli ſumus, uelut tutoribus & actoribus cõmittimur uſq; ad
præfinitũ tempus à patre. Et ipſi ergo nunc de profectu uniuſcuiuſq; noſtrũ dicunt, quia
nunc cognoui quia tu times deũ. Verbi cauſa, propoſitum habeo martyriũ, nõ ex hoc di
cere ad me angelus poterit, quia nunc cognoui quod tu times deũ. Deo enim ſoli cogni-
tum eſt propoſitũ mentis. Si uero acceſſero ad agones, protulero bonã confeſsionẽ, quæ
inferuntur conſtanter cuncta ſuſcepero, tunc poteſt dicere angelus, uelut cõfirmans me

& corroborans, nunc cognoui quod tu times deũ. Verum hæc dicta ſunt ad Abrahã, ut pronunciatus ſit timere deũ. Quare? quia nõ pepercit filio ſuo. Nos uero cõferamus hæc cum apoſtoli dictis, ubi dicit de deo: Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Vide deũ magnifica cũ hominibus liberalitate certantẽ. Abraham mortalem filium nõ moriturũ obtulit deo, deus immortalẽ filiũ pro omnibus tradidit morti. Quid nos ad hæc dicemus? quid retribuemus domino pro omnib. quæ retribuit nobis? Deus pater propter nos proprio filio nõ pepercit. Quis ueſtrũ putas audiet aliquãdo uocem angeli dicẽtis, nunc cognoui quia times tu deum, quia non pepercisti filio tuo, uel filiæ tuæ uel uxori, aut non pepercisti pecuniæ, uel honoribus ſeculi, & ambitionibus mundi: ſed omnia contempſiſti, & oĩa duxiſti ſtercora, ut Chriſtũ lucri faceres, uẽdidiſti omnia & dediſti pauperibus, & ſecutus es uerbũ dei? Quis ueſtrum, putas, audiet ad angelis huiuſcemodi uocẽ? Iterum Abraham audit hanc uocẽ, & dicitur ad eum, quia non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Et reſpiciens, inquit, Abrahã oculis ſuis uidit, & ecce

Aries quid indicet

aries tenebat̃ cornibus in uirgulto Sabet.] Diximus, puto, in ſuperioribus quod Iſaac formam gereret Chriſti, ſed & aries hic nihilominus formã Chriſti gerere uidet̃. Sed quo modo Chriſto uterq; cõueniat, & Iſaac qui nõ eſt iugulatus, & aries qui iugulatus eſt, operæprecium eſt noſcere. Chriſtus uerbũ dei eſt, ſed uerbũ caro factum eſt. Vnum igitur in Chriſto de ſuperioribus eſt, alterũ ex humana natura & uirginali utero ſuſceptum. Patitur ergo Chriſtus, ſed in carne, & pertulit mortẽ, ſed caro, cuius hic aries forma eſt. Sicut & Ioãnes dicebat. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Verbũ uero in incorruptione permanſit, quod eſt ſecundũ ſpiritum Chriſtus, cuius imago eſt Iſaac. Ideo ipſe & hoſtia eſt, & pontifex ſecundum ſpiritum. Nam qui offert hoſtiam patri ſecundũ carnem, ipſe in altari crucis offertur. Quia ſicut dictũ eſt de eo, ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi: ita de eo dictum eſt, Tu es ſacerdos inæternũ ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Tenetur ergo cornibus aries in uirgulto Sabet. Et accepit, inquit, arietem, & obtulit eum holocauſtũ pro Iſaac filio ſuo, & uocauit Abrahã nomẽ loci illius, Dominus uidet.] Scientibus hæc audire intelligentiæ ſpiritalis euidens panditur uia. Omnia enim quæ geſta ſunt, ad uiſionẽ peruenirũt. Dicitur namq; quia dominus uidet. Viſio autem quam dominus uidit in ſpiritu eſt, ut & tu hæc quæ ſcripta ſunt in ſpiritu uideas: & ſicut in domino corporeũ nihil eſt, ita etiam tu in his omnibus corporeũ nihil ſentias: ſed in ſpiritu generes etiam tu filium Iſaac, cum habere cœperis fructũ ſpiritus, gaudiũ, pacem. Quem tamen filium ita demũ generabis, ſi ut de Sara ſcriptum eſt, quia defecerunt Saræ muliebria, & tunc genuit Iſaac, ita deficiant & in anima tua muliebria: ut nihil iam muliebre & effœminatũ habeas in anima tua, ſed uiriliter agas, & uiriliter præcingas lũbos tuos: ſi ſit pectus tuum thorace iuſtitiæ munitũ, ſi galea ſalutari, et gladio ſpiritus accingaris. Si ergo deficiant muliebria fieri in anima tua, generas filium de coniuge tua uirtute & ſapientia, gaudiũ ac lætitiã. Generas aũt gaudium, ſi omne gaudium exiſtimaueris, cum in tentationes uarias incideris, & iſtud gaudiũ offeras in ſacrificiũ deo. Cũ enim lætus acceſſeris ad deũ, iterũ tibi reddit quod obtuleris, & dicit tibi: quia iterum uidebitis me, & gaudebit cor ueſtrũ, & gaudiũ ueſtrũ nemo auferet à uobis. Sic ergo quæ obtuleris deo, multiplicata recipies. Tale aliquid licet per aliã figuram refert̃ in Euangelijs, cũ per parabolam dicit̃ accepiſſe quis mnam, ut negotiaretur, & patrifamilias pecuniã quæreret. Sed ſi attuleris quinq; multiplicata in decẽ, tibi ipſi donantur, tibi conceduntur. Audi enim quid dicit. Tollite, inquit, huic mnam, & date illi, qui habet decẽ mnas. Sic ergo uidemur quidem domino negotiari, ſed nobis cedunt negotiationis lucra: & uidemur offerre domino hoſtias, ſed nobis quæ offerimus redonantur. Deus em̃ nullius indiget, ſed nos uult diuites eſſe, noſtrũ deſiderat per ſingula quæq; profectũ. Hæc nobis figura oſtenditur etiã in his quæ geſta ſunt erga Iob. Et ille em̃ propter deum perdidit omnia cum diues eſſet. Sed quia pertulit bene agones patiẽtiæ, & in omnib. quæ paſſus eſt magnanimus fuit, & dixit, Dominus dedit, dominus abſtulit, ut domino placuit ita factũ eſt, ſit nomẽ domini benedictum: uide ad ultimũ quid de eo ſcribit̃. Recepit, inquit, omnia dupla quæ amiſerat. Vides quid eſt amittere aliquid pro deo, hoc eſt multiplicata recipere tibi. Et aliquid amplius Euangelia promittũt, centuplũ tibi pollicentur. Inſuper & uitam æternam, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De repro-

De repromiſsionibus ſecundis ad Abraham factis. Homilia Nona

Secundæ partis capituli XXII.

QVantum legentes progredimur, tantũ nobis ſacramentorũ cumulus augetur. Et ut ſi quis exiguo uectus nauigio ingrediaẽ mare, donec terrę uicinus eſt, minus metuit: cum uero paulatim in altũ fuerit progreſſus, & undis intu- *Exordium* meſcentibus, uel in excelſum attolli cœperit, uel eiſdẽ dehiſcentibus in ima deduci: ibi uero mentẽ pauor ingens & formido percutit, quod exiguam ratem tam immenſis fluctibus credidit: ita etiã nos pati uidemur, qui exigui meritis, & ingenio tenues, inire tam uaſtũ myſteriorũ pelagus audemus. Sed ſi orantibus uobis, dominus dignetur ſpiritus ſui ſancti aurã nobis proſperã dare, ſecundo uerbi curſu portum ſalutis intrabimus. Videamus ergo nunc quæ ſunt, quę nobis recitata ſunt. Et uocauit, inquit, angelus domini Abrahã ſecundo de cœlo, dicẽs. Per memetipſum iuraui, dicit dominus: Propterea quod feciſti uerbũ hoc, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me, benedicens benedicã te, & multiplicãs multiplicabo te, & erit ſemẽ tuũ ſicut ſtellę cœli in multitudine, & ſicut arena maris, quæ nõ poteſt dinumerari: &c.] Sollicitũ hæc & intentũ auditorem requirũt. Nouũ eſt enim quod dicit, & uocauit, inquit, angelus domini Abraham ſecundo de cœlo. Quod tamẽ addidit non eſt nouũ. Nam benedicens benedicã te, & ante iam dictũ eſt, & multiplicans multiplicabo te, ante promiſſum eſt: & erit ſemen tuũ ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris, & prius fuerat pronunciatũ. Quid ergo eſt nũc amplius quod ſecũdo clamaẽ è cœlo? Quid noui ueteribus repromiſsionib. additẽ? Quid plus pręmij daẽ in eo quod dicit, propterea quod feciſti uerbũ hoc, id eſt, ꝓpterea quod filium obtuliſti, propterea quod nõ pepercisti unico filio tuo? nihil aliud additũ uideo, eadẽ repetunẽ, quæ prius fuerãt repromiſſa. Ergo ſuperfluũ uidebitur eadẽ ſępius retractare, & minus neceſſariũ. In ſacramentis enim fiunt cuncta quæ fiunt. Abrahã ſi tantũ ſecundum carnem uixiſſet, & unius populi quẽ ſecundũ carnẽ genuit, pater fuiſſet, una ſuffecerat repromiſſio. Nunc uero ut oſtenderet eum primo patrẽ futurũ eorum, qui ſecundum carnẽ circuncisi ſunt, circũciſionis ſuæ tẽpore datur ei repromiſſio, quæ ad populũ circuncisionis pertinere deberet. Secundo quia pater eſſet futurus etiã eorũ qui ex fide ſunt, & qui per paſsionẽ Chriſti ueniunt ad hæreditatẽ, tẽpore nihilominus paſſionis Iſaac, promiſſio renouaẽ, quæ pertinere debeat ad eum populũ, qui paſſione Chriſti ac reſurrectione ſaluaẽ. Et eadem quidẽ repeti uidentur, ſed longe diuerſa ſunt. Illa eñ quæ prius dicta ſunt, & ad priorẽ populum pertinent, in terris dicta ſunt. Sic eñ dicit ſcriptura. Et eduxit eum foras, de tabernaculo ſcilicet, & dixit ei. Reſpice ſtellas cœli ſi dinumerari poſſunt à multitudine. Et addidit, Sic erit ſemen tuũ. Vbi aũt ſecundo repetitur repromiſsio, deſignat quia loquutus eſt ei de cœlo. & daẽ promiſsio de terra prima, ſecunda de cœlo. Nõne aperte hic illud deſignate uideẽ, quod apoſtolus dicit, Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis? Iſta ergo promiſſio, quæ ad fidelẽ populũ pertinet, de cœlo eſt, illa de terra. In illa ſermo tantũmodo fuit, hic interponitur iuſiurandum: quod interpretatur ad Hebræos ſcribens ſanctus apoſtolus hoc modo dicens: Volens, inquit, deus oſtendere pollicitationes hæredibus per immobilitatẽ conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum. Et iterum. Homines, inquit, per maiorẽ ſuum iurant, deus aũt quoniam neminẽ habuit per quem iuraret maiorẽ, per memetipſum iuro dicit dominus. Non quod deum iuſiurandi neceſſitas urgeret. Quis enim ab eo exigeret ſacramentũ? Sed ſicut interpretatus eſt apoſtolus Paulus, quo per hoc immobilitatẽ cõſilij ſui cultorib. deſignaret. Sic & alibi per prophetam dicitur, Iurauit dominus, nec pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundũ ordinẽ Melchiſedech. Tunc deinde in prima repromiſsione nõ habet poſitam cauſam cur data ſit repromiſſio: tantũ quod eduxit eũ foras, & oſtẽdit, inqt, ei ſtellas cœli, & dixit, ſic erit ſemen tuũ. Nunc uero addit cauſam propter quã iuramẽto cõfirmat promiſsionẽ firmã futuram. Dicit enim, quia feciſti uerbũ hoc, & nõ pepercisti filio tuo. Oſtendit ergo quod propter oblationẽ uel paſsionẽ filij, promiſſio firma ſit: euidenter deſignãs quod propter paſſionẽ Chriſti populo ex gẽtibus, qui ex fide eſt Abrahæ, maneat firma promiſſio. Et nunqd in hoc ſolo ſecũda firmiora ſunt primis? In multis huiuſcemodi adumbrata inuenies ſacramẽta. Primas tabulas legis in litera, cõfregit Moyſes & abie- *δευτέρων* cit: Secundã legem in ſpiritu ſuſcepit, & ſunt firmiora ſecũda ꝙ prima. Rurſus idem ipſe *ἀμεινόνων*

cum

cum omnem legem in quatuor libris cōprehendiſſet, Deuteronomiū ſcribit, quod ſecunda lex dicitur. Iſmael primus eſt, ſecundus Iſaac, & ſimilis in ſecūdo prælationis forma ſeruatur. Hoc & in Eſau & in Iacob, in Effrem & Manaſſe, in mille alijs ſimiliter inuenies adumbratū. Sed redeamus nunc ad noſmetipſos, & moralē locū per ſingulos quoſq; tractemus. Apoſtolus dicit, ſicut iam ſuperius memorauimus, primus homo de terra terrenus, ſecūdus homo de cœlo cœleſtis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœleſtis,

Tropologia tales & cœleſtes. Sicut portauimus imaginē terreni, portemus & imaginem cœleſtis. Vides quid oſtēdit, quia ſi permanſeris in eo quod primū eſt, quod de terra eſt, reprobaberis, niſi te cōmutes, niſi conuerſus fueris, niſi cœleſtis effectus imaginem cœleſtis acceperis. Hoc idem eſt, quod alibi dicit. Exuite uos ueterē hominem cū actibus ſuis, induentes nouum, qui ſecundū deum creatus eſt. Id ipſum & alio loco ſcribit. Ecce uetera tranſierunt, facta ſunt omnia noua. Idcirco ergo promiſsiones ſuas renouat deus, ut oſtēdat tibi quia debes & tu renouari. Nō permanet ille in ueteribus, ne & tu uetus homo permaneas. De cœlo hæc loquit̄, ut & tu imaginē cœleſtis accipias. Nunquid tibi prodeſt ſi deus innouet promiſsiones, & tu nō innoueris? Si ille de cœlo loquatur, & tu de terra audias? Quid tibi prodeſt ſi deus ſe iuramento conſtringit, & tu hæc quaſi cōmunem audiens fabulam tranſeas? Quare nō cōſideras quod propter te deus etiā ea quæ naturæ ſuæ apta minime uidentur, amplectit̄? Iurare dicitur deus, ut tu audiens paueas & intremiſcas, & metu conſternatus inquiras, quid illud tantū eſt, pro quo deus iurare dicatur. Fiunt ergo hæc, ut tu attentus & ſollicitus fias, & audiens tibi repromiſsionē parari in cœlis, uigiles & requiras quatenus diuinis promiſsionibus dignus exiſtas. Veruntamen hunc locū & apoſtolus interpretat̄, dicēs. Quia Abrahæ promiſit deus, & ſemini eius: nō dixit & ſeminibus, quaſi in multis: ſed tanquā in uno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. De Chriſto ergo dicit̄, multiplicans multiplicabo ſemen tuū, & erunt ſicut ſtellę cœli in multitudine, & ſicut arena, quæ eſt ad oram maris. Quis iā expoſitione indiget, ut ſciat ſemē Chriſti quomodo multiplicetur, qui uidet à finibus terræ uſq; ad fines terræ propagatā prædicationē Euangelij, & nullum pene eſſe iam locum, qui non ſemen uerbi ſuſceperit? Hoc nanq; & in initijs mundi præfigurabat̄, cum diceretur Adæ, Creſcite & multiplicamini. Quod & ipſum dicit apoſtolus, in Chriſto dici & in eccleſia. Quod autē dixit, ſicut ſtellæ cœli in multitudine, & adiecit ſicut arena quę eſt ad oram maris innumerabilis, fortaſſe quidē dicat aliquis cœleſtis numeri figurā Chriſtianorū populo, arenæ maris Iudaico conuenire. Ego tamen hoc magis puto quod utrunq; exemplum utriq; populo poſſit aptari. Nam & in illo populo fuerunt multi iuſti & prophetæ, quibus ſtellarū cœli merito cōparatur exemplum: & in noſtro populo ſunt multi qui terrena ſapiunt, & quorū ſtultitia grauior eſt arena maris. In quibus præcipue hæreticorū turbas arbitror deputandas. Sed ne nos quidem ſecuri ſimus: donec enim quis noſtrum non deponit imaginē terreni, & induit imaginem cœleſtis, terrenis cōparatur exemplis. Vnde & apoſtolus ex his (ut opinor) motus, in cœleſtibus & terreſtribus corporibus reſurrectionis format imaginē dicens. Alia quidem cœleſtium gloria, alia autē terreſtriū. Et ſtella ab ſtella differt in claritate, ita erit & reſurrectio mortuorum. Sed & dominus cum dicit, Vt luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uidentes homines opera ueſtra bona glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt, hoc idem cōmonet eum qui nouit audire. Quod autem Chriſtus ſemen Abrahæ, & filius Abrahę ſit, ſi uis euidentius ſcripturæ uerbis diſcere, audi quomodo in Euangelio ſcriptū eſt. Liber, inquit, generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. In hoc ergo completur & ille

Gen. 22 ſermo quē dicit: Hæreditate capiet ſemen tuum ciuitates aduerſariorū. Quomodo hæreditate cepit Chriſtus ciuitates aduerſariorū? Per hoc ſine dubio quod in omnem terram exijt ſonus apoſtolorum, & in orbē terræ uerba eorū. Vnde & ad iracundiā excitati ſunt angeli illi, qui ſingulas quaſq; nationes ſub poteſtate retinebant. Cum enim diuideret excelſus gentes ſecundū numerum angelorum dei, tunc pars eius facta eſt Iacob, & funiculus hęreditatis eius Iſrael. Chriſtus enim ad quē dixerat pater, Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionē tuam terminos terræ: depellens ipſos angelos poteſtate & dominatione, quam habebant in nationibus, prouocauit eos ad iracundiā. Et idcirco dicit, quia aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unū, aduerſum dominum, & aduerſus Chriſtū eius. Et ideo aduerſantur etiā nobis, atq; agones contra nos & certamina

certamina concitant. Hinc & apoſtolus Chriſti, Luctamen eſt, inquit, nobis non aduerſum carnē & ſanguinē, ſed aduerſum principatus, & poteſtates, & mūdi huius rectores. Propterea ergo uigilandū nobis eſt, & ſollicite agendū, quia aduerſarius noſter, ſicut leo rugiens circuit, quærens quē tranſuoret. Cui niſi reſtiterimus fortes in fide, rurſum nos in captiuitatem reuocabit. Quod ſi nobis eueniat, ingratum faciemus opus eius, qui cruci ſuæ affixit principatus, & poteſtates, cum fiducia triumphans eos in ſemetipſum, & qui uenit captiuos dimittere in remiſsionē. Quin potius fidem Chriſti ſequentes, qui triumphauit eos, diſrumpamus uincula eorū, quibus nos deuinxerūt poteſtati ſuæ. Vincula uero quibus nos cōſtringunt, paſsiones, & uitia noſtra ſunt, quibus tamdiu innectimur, donec carnem noſtrā crucifigamus cum uitijs & cōcupiſcentijs, & ita demū diſrumpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugū ipſorum. Igitur occupauit ſemen Abrahæ ciuitates aduerſariorum, id eſt ſemen uerbi, quod eſt prædicatio Euangelij, & fides Chriſti. Sed dico. Nunquid iniquitate uſus eſt dominus, ut eriperet gētes de poteſtate aduerſariorum, & ad fidem ſuam deditionēq; reuocaret? Nequaquā. Erat enim aliquando pars domini Iſrael, ſed quia peccatis receſſerant à Deo ſuo, propter peccata ſua dixit eis deus. Ecce peccatis ueſtris diſtracti eſtis, & propter peccata ueſtra diſperſi eſtis ſub uniuerſo cœlo. Sed iterū dicit ad eos. Si fuerit diſperſio ueſtra ab extremo cœli uſq; ad extremū eius, inde congregabo uos, dicit dominus. Quia ergo principes huius mundi inuaſerant partē domini, neceſſe habuit paſtor bonus relictis in ſupernis nonaginta & nouem deſcendere ad terras, & unam ouem quæ perierat quærere, inuentamq; eam & humeris reuectam, ad supernū perfectionis ouile reuocare. Sed quid mihi prodeſt ſi ſemē Abrahæ qui eſt Chriſtus, hæreditate poſsideat ciuitates aduerſariorū, & meam ciuitatem non poſsideat? ſi in mea ciuitate, hoc eſt in anima mea, quæ eſt ciuitas Regis magni, neq; leges eius, neq; inſtituta ſeruentur? *Tropologia* Quid mihi prodeſt quod uniuerſum mundū ſubiecit, & aduerſariorum ciuitates poſsidet, ſi non & in me aduerſarios ſuos uincat, ſi non deſtruat legē, quæ eſt in membris meis repugnans legi mentis meæ, & captiuū me ducit in lege peccati? *Peroratio* Sic ergo unuſquiſq; noſtrum ſatis agat, ut & in ſua anima, & in ſuo corpore uincat Chriſtus aduerſarios ſuos, & ſubijciens eos, ac triumphans etiā ſuæ animæ poſſideat ciuitatē. Hoc enim modo de parte eius efficimur, de parte meliore quæ eſt ſicut ſtellæ cœli in claritate, ut & nos benedictionē Abrahę capere poſsimus, per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De Rebecca cum exiſſet ad aquam hauriendam, & occurriſſet ei puer Abrahæ.
Homilia Decima. Cap. XXIIII

Isaac (inquit ſcriptura) creſcebat, & confortabatur. id eſt gaudiū creſcebat Abrahæ reſpicienti non ad ea quæ uidentur, ſed quæ nō uidentur. Non enim gaudebat de præſentibus Abrahā, neq; de diuitijs mundi, & actibus ſeculi. Sed uis audire Abrahā unde gauderet? Audi dominū ad Iudæos dicentem. Abrahā pater ueſter deſiderauit, ut uideret diem meū, & uidit, & gauiſus eſt. Per hoc ergo creſcebat Iſaac, per quod Abrahæ uiſio illa qua uidebat Chriſti diē & ſpes quæ in ipſo eſt, gaudia cumulabat. *Obiurgatio* Atq; utinā efficeremini etiā uos Iſaac, & eſſetis gaudium matris ueſtræ eccleſiæ. Sed uereor ne adhuc in triſtitia & gemitu eccleſia filios pariat. An nō eſt ei triſtitia & gemitus, cum uos nō cōuenitis ad audiendū Dei uerbum? & uix feſtis diebus ad eccleſiam proceditis? Et hoc non tam deſiderio uerbi, ꝙ ſtudio ſolennitatis, & publicæ quodāmodo remiſsionis obtentu. Quid igitur ego faciā, cui diſpenſatio uerbi credita eſt? Qui licet inutilis ſeruus ſim, accepi tamē à domino diſtribuendam familiæ dominicæ tritici menſurā. Sed uide quid addit ſermo domini, diſtribuendā inquit in tempore tritici menſuram. Quid ergo faciā? Vbi uel quando ueſtrum tempus inueniam? Plurimum ex hoc, imò pene totum tempus mūdanis occupationibus teritis in foro, aliud in negotiatione conſumitis, alius agro, alius litibus uacat, & ad audiendum Dei uerbum nemo, aut pauci admodum uacant. Sed quid uos de occupationibus culpo? Quid de abſentibus cōqueror? Præſentes etiā & in eccleſia poſiti nō eſtis intenti, ſed cōmunes ex uſu fabulas teritis, uerbo Dei uel lectionibus diuinis terga conuertitis. Vereor ne & uobis dicatur à domino illud, quod per prophetā dictum eſt. *Hier.* Conuerterunt ad me dorſa,

& non

& non facies ſuas. Quid igitur ego faciã, cui miniſterium uerbi Dei creditũ? Quæ leguntur myſtica ſunt, in allegoricis exponenda ſunt ſacramentis. Poſſum ne ſurdis, & auerſis auribus ingerere margaritas uerbi dei? Non ita ait Apoſtolus. Vide enim quid dicit. Qui legem, inquit, legitis, legẽ non auditis. Abraham enim duos filios habuit, & cætera. quibus addit. Quæ ſunt allegorica. Nunquid ſacramenta legis eis aperuit, qui neq; audiunt, neq; legunt legẽ? Sed legem legentibus dicebat: legem non audiſtis. Quomodo ergo potero myſteria legis, & allegorias, quas ab apoſtolo edocti ſumus, aperire & prodere his, quibus & auditio, & lectio legis incognita eſt? Aſperior fortaſſe uobis uideor, ſed nõ poſſum linire parietem lapſantẽ. Timeo enim illud quod ſcriptũ eſt, Populus meus qui beatificant uos ſeducunt uos, & ſemitas pedum ueſtrorũ conturbant: tanquã filios meos chariſsimos moneo, Miror ſi nondũ uobis innotuit uia Chriſti. Si ne hoc quidem audiſtis, quod non eſt lata & ſpatioſa, ſed arcta & anguſta uia eſt, quæ ducit ad uitam. Et uos ergo intrate per anguſtã portam, relinquite perennibus latitudinem. Nox præceſſit, dies autẽ appropinquauit, ut filij lucis ambulate. Tempus breue eſt, ſupereſt ut & qui habent, tanquam non habentes ſint, & qui utuntur hoc mundo, tanquã non utantur. Sine intermiſſione orandũ apoſtolus præcipit. Vos qui ad orationes nõ conuenitis, quomodo impletis ſine intermiſsione, quod ſemper omittitis? Sed & dominus præcipit, Vigilate & orate ne intretis in tentationẽ. Quod ſi illi uigilantes & orantes, & ſemper uerbo Dei adhærentes, tentationem tamen nequaquã effugerũt, quid faciunt hi qui diebus tantum ſolẽnibus ad eccleſiam conueniunt? Si iuſtus uix ſaluus fiet, peccator & impius ubi parebunt? Piget me dicere aliquid ex his quæ lecta ſunt. Nam & apoſtolus dicit de huiuſcemodi ſermonibus, quia ininterpretabiles ſunt ad dicẽdũ, quoniã uos, inquit, imbecilles facti eſtis ad audiendum. Videamus tamen hoc quod nobis modo recitatũ eſt. Rebecca, inquit, ueniebat cum filiabus ciuitatis haurire aquam de puteo.] Rebecca quotidie ueniebat ad puteos, quotidie hauriebat aquam. Et quia quotidie uacabat ad puteos, idcirco inueniri potuit à puero Abraham, & in matrimoniũ ſociari Iſaac. Hæc fabulas putatis eſſe, & hiſtorias narrare in ſcripturis ſpiritũ ſanctũ? Animarũ eſt iſta eruditio, & ſpiritalis doctrina, quæ te inſtituit, & docet quotidie uenire ad puteos ſcripturarum, ad aquas ſpiritus ſancti, & haurire ſemper, ac plenũ uas domum referre, ſicut faciebat & ſancta Rebecca. Quę non aliter iungi potuiſſet tãto patriarchæ Iſaac, qui ex repromiſsione natus eſt, niſi hauriendo aquas: & in tantum hauriendo, ut non ſolũ potare poſſet eos, qui domi ſunt, ſed & puerum Abrahæ: & nõ tantũ puerum, ſed & eo uſq; abundaret aquis, quas hauriebat de puteis, ut & camelos poſſet adaquare, uſquequo ceſſarẽt, inquit, bibẽtes. Myſteria ſunt cuncta quæ ſcripta ſunt, uult te Chriſtus ſibi deſponſare: ad te enim loquitur per prophetam dicẽs. Deſponſabo te mihi in æternũ, & deſponſabo te mihi in fide & miſericordia, & cognoſces dominũ. Quia ergo uult te ſibi deſponſare, pręmittit ad te iſtum puerũ. Puer iſte, ſermo propheticus eſt, quẽ niſi prius ſuſceperis, nubere Chriſto non poteris. Scio tamen quia nemo inexercitatus & imperitus ſermonẽ propheticum ſuſcipit, ſed qui ſcit haurire aquam de profundo putei: & qui intantũ ſcit haurire, ut etiam his ſufficiat qui irrationabiles & peruerſi uidentur, quorũ figuram tenent cameli: ut & ipſe poſſit dicere, quia ſapientibus & inſipiẽtibus debitor ſum. Deniq; ſic dixerat in corde ſuo puer iſte. Ex his, inquit, uirginibus quæ ueniũt ad aquã, quæcũq; dixerit mihi bibe tu, & camelos tuos adaquabo, ipſa erit ſponſa domini mei. Sic ergo Rebecca, quæ interpretatur patiẽtia, ut uidit puerum, & inſpexit propheticũ uerbũ, deponit de humero hydriam. Deponit enim elatam græcæ facundiæ arrogantiã, & ad tam humilem ac tam ſimplicẽ ſe inclinans propheticũ ſermonẽ dicit. Bibe tu, & camelos tuos adaquabo. Sed dicis fortaſſe, ſi puer prophetici ſermonis tenet figurã, quomodo potatur à Rebecca, quã ipſe magis potare deberet? Vide ergo ne forte ſicut & dominus Ieſus, cũ ipſe ſit panis uitæ, & ipſe paſcat animas eſurientes, ipſe rurſum eſurire ſe fatetur cum dicit, Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: & iterum cum ipſe ſit aqua uiua, & potum det omnibus ſitientibus, rurſum ipſe dicit ad Samaritanam, Da mihi bibere: ſic & propheticus ſermo, cum ipſe potum det ſitientibus, nihilo minus ipſe ab his potari dicatur, cum ſtudioſorũ exercitia & uigilantiã ſuſcipit. Iſta ergo talis anima, quæ agit cuncta patienter, quæ tam prompta eſt, & tanta eruditione ſubnixa, quæ de profundis haurire ſcientiæ fluenta cõſueuit, ipſa poteſt copulari nuptijs Chriſti.

Niſi ergo

Niſi ergo quotidie uenias ad puteos, niſi quotidie haurias aquas, non ſolum alios potare non poteris, ſed & ipſe quoq; ſitim uerbi Dei patieris. Audi & dominũ dicentẽ in Euangelijs. Qui ſitit ueniat, & bibat. Sed tu (ut uideo) nec eſuris, nec ſitis iuſtitiã. Et quomodo poteris dicere, Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te deus, Sitiuit anima mea ad Deum fortem uiuum, quando ueniã & parebo ante conſpectũ eius? Obſecro uos qui auditorio uerbi ſemper adſiſtitis, patienter accipite, donec paululum negligẽtes & deſides cõmoneamus. Habetote patientiã, quia de Rebecca nobis, id eſt de patientia ſermo eſt. Et neceſſe eſt nos eos qui collectã negligunt, & audire declinãt uerbum Dei, paululum per patientiã caſtigare, qui non deſiderant uerbũ panẽ uitæ, nec aquam uiuam, qui nõ exeunt de caſtris, nec procedunt de domibus luteis, ut colligant ſibi manna, qui non ueniunt ad petram, ut bibant de ſpiritali petra. Petra eñ eſt Chriſtus, ut apoſtolus ait. Habetote inquam uos paululum patientiã. Sermo enim nobis ad negligentes, & eos qui male habent. Sani enim non indigent medico, ſed male habẽtes. Dicite mihi uos qui tantũmodo feſtis diebus ad eccleſiã conuenitis, cæteri dies non ſunt feſti? non ſunt dies domini? Iudęorũ eſt, dies certos & raros obſeruare ſolennes. Et ideo ad eos dicit Deus. Quia νεομηνίας ueſtras, & ſabbata, & diem magnũ non ſuſtineo. Ieiunium, & ferias, & dies feſtos ueſtros, odit anima mea. Odit ergo deus eos qui unum diem putant feſtum diem eſſe domini. Chriſtiani omni die carnes agni comedũt, id eſt carnes uerbi dei *Caro Chriſti*
quotidie ſumũt. Paſcha enim noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Et quia lex Paſchæ talis eſt, *uerbum dei*
ut in ueſpera comedaẽ, propterea in ueſpera mũdi paſſus eſt dominus, ut tu ſemper manduces de carnibus uerbi, quia ſemper in ueſpera es, uſquequo ueniat mane. Et ſi in hac ueſpera ſollicitus fueris, & in fletu ac ieiunijs, atq; in omni labore iuſtitiæ uitã duxeris, poteris & tu dicere: Ad ueſperam demorabiẽ fletus, & ad matutinum lætitia. Lætaberis eñ mane, id eſt in ſeculo futuro, ſi in hoc ſeculo fructũ iuſtitiæ in fletu & labore collegeris. Venite ergo & uos dum tempus eſt, bibamus de puteo uiſionis, ubi Iſaac deambulabat, & ubi procedit ad exercitiũ. Obſerua quanta geruntur ad aquas, ut & tu inuiteris quotidie uenire ad aquas uerbi Dei, & aſſiſtere puteis eius, ſicut faciebat Rebecca de qua dicitur. Virgo erat decora ualde, & uir non cognouerat eam. Et hæc, inquit, exijt ſero haurire aquam.] Nec hoc fruſtra ſcriptum eſt de ea. Veruntamẽ mouet me, quid eſt quod dicitur, uirgo erat, uir nõ cognouerat eam: quaſi uero aliqua ſit uirgo, quam uir contigerit. Et quid tibi uideẽ additamentũ in uirgine, ut dicaẽ quia uir non cognouerat eam? Eſt enim aliqua uirgo, quã contigerit uir? Sæpe iam dixi quod in his non hiſtoriæ narrantur, ſed myſteria contexuntur. Tale enim in hoc aliquid indicari puto. Sicut Chriſtus animæ uir dicitur, cui nubit anima cũ uenit ad fidem: ita & huic contrarius uir ille eſt, cui nubit anima eum declinat ad perfidiã. Ipſe ille qui & inimicus homo dicitur, cũ lolium superſerit tritico. Non ergo ſufficit animæ, ut caſta ſit corpore, opus eſt ut & uir hic peſſimus nõ cognouerit eã. Poteſt eñ fieri ut habeat quis in corpore uirginitatẽ, & cognoſcens iſtum uirum peſſimũ diabolum, atq; ab eo concupiſcentiæ iacula in corde ſuſcipiẽs, animę perdiderit caſtitatẽ. Quia ergo Rebecca uirgo erat, ſancta corpore & ſpiritu, idcirco eius duplicat laudẽ, & dicit, uirgo erat, & uir nõ cognouerat eam. Veſpere ergo uenit ad aquas. De ueſpera iam ſupra diximus. Vide aũt prudentiam pueri, non uult aſſumere ſponſam domino ſuo Iſaac, niſi quam inuenerit decoram & pulchram facie uirginẽ, & non ſolum uirginem, ſed quam non contigerit uir, & niſi quam repererit aquas haurientẽ, non uult aliam deſpondere domino ſuo, non ei dat ornamenta, niſi talis ſit. Non dat inaures: non brachialia. Manet incõpoſita, ineruditа, incompta. Putamus quia pater Rebeccæ uir diues nõ habebat brachialia, & inaures, quas imponeret filiæ ſuæ? Tanta eius aut negligentia erat, aut auaritia, ut filiæ ornamenta nõ daret? Sed Rebecca non uult de auro Bathuelis ornari. Non ſunt ei condigna ornamẽta hominis barbari & imperiti. De domo Abrahæ requirit monilia, quia patientia de domo ſapientis ornaẽ. Non potuerunt ergo aures Rebeccæ recipere decorẽ ſuum, niſi ueniret puer Abrahæ, & ipſe eas ornaret. Nec manus eius ornamẽta ſuſcipiunt, niſi quæ miſerit Iſaac. Vult eñ aurea in auribus ſuſcipere uerba, & aureos actus in manibus habere. Sed hæc prius accipere nõ potuit, nec mereri, niſi ueniſſet ad puteos haurire aquas. Tu qui non uis uenire ad aquas, qui nõ uis in auribus tuis aurea prophetarũ uerba ſuſcipere, quomodo poteris ornatus eſſe in doctrina, or-

natus in actibus, ornatus in moribus? Sed ut omittamus plurima, neq; enim cõmentandi nunc tempus eſt, ſed ædificandi eccleſiã Dei, & pigriores ac deſides auditores exemplis ſanctorũ & myſticis explanationibus prouocandi: ſecuta puerũ Rebecca, uenit ad Iſaac. Secuta enim ſermonẽ propheticũ eccleſia uenit ad Chriſtum. Et ubi eum inuenit? Ad puteum, inquit, iuramenti deambulantẽ.] Nuſquã receditur à puteis, nunquã deſiſtitur ab aquis. Rebecca inuenitur ad puteũ. Rurſum Rebecca ad puteũ inuenit Iſaac. Ibi primos eius cõtemplatꝰ aſpectus, ibi deſilit de camelis, ibi à puero ſibi demonſtratũ uidit Iſaac. Hæc putas ſola referri de puteis? Et Iacob ad puteum uenit, & ibi inuenit Rachel, & ibi innoteſcit ei Rachel bona oculis, & decora aſpectu. Sed & Moyſes ad puteũ inuenit Sefforam filiam Raguhel. Nondũ moueris, ut hæc intelligas ſpiritaliter dici? Aut putas ſemper caſu contingere, ut patriarchæ ad puteos ueniant, & ad aquas cõiugia ſortiantur? Qui hæc ita putat, animalis homo eſt, & non percipit quæ ſint ſpiritus dei. Sed qui uult maneat in his, maneat animal: ego Paulum Apoſtolum ſequens, dico hæc eſſe allegorica, & ſanctorũ nuptias coniunctionẽ dico eſſe animæ cum uerbo Dei. Qui em̃ iungit ſe domino, unus eſt ſpiritus cum eo. Hanc autem coniunctionẽ animę cum uerbo, certum eſt non aliter fieri poſſe, niſi per inſtructionẽ diuinorũ librorum, qui figuraliter putei appellantur. Ad quos ſi quis ueniat, & hauriat ex his aquas, id eſt meditando in his ſenſum, intellectum percipiat altiorem, inueniet nuptias deo dignas. Coniungitur enim anima eius cum Deo. Deſilit etiã de camelis, id eſt diſcedit à uitijs, abijciet irrationabiles ſenſus, & coniungetur Iſaac. Dignũ nanq; eſt, ut Iſaac tranſeat de uirtute ad uirtutẽ. Qui uirtutis filius eſt Saræ, nunc coniungit & ſociatur patientiæ, quæ eſt Rebecca. Et hoc eſt tranſire de uirtute ad uirtutem, & ex fide ad fidem. Sed & ad Euãgelia ueniamus. Ipſe dominus cum ex itinere fatigatus fuiſſet, uideamus ubi requiẽ quærit. Venit, inquit, ad puteum, & ſedebat ſuper eum. Vides ubiq; ſibi cõcordare myſteria, uides noui & ueteris teſtamenti conſonantes formas. Ibi ad puteos & ad aquas uenitur, ut inueniatur ſponſa, & Eccleſia Chriſto in lauacro aquę coniungit. Vides quantus nos ſacramentorũ cumulus perurget, quanta ſunt quæ occurrunt, explicare nõ poſſumus. ſaltem hæc incitare te debent ad audiendũ, ad conueniendum, ut etiã ſi nos aliqua pro breuitate tranſcurrimus, tu cum relegis & requiris, etiã ipſe diſcutias, & inuenias certe, uel in horũ inquiſitiõe permaneas, ut & te uerbũ dei inueniens ad aquã aſſumat, & coniungat ſibi, ut efficiaris cũ eo unus ſpiritus in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria, & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod Abraham Ceturam accepit uxorẽ, & quod Iſaac habitauit ad puteum uiſionis. Homilia Vndecima. Cap. XXV

Semper nobis ſanctus Paulus Apoſtolus occaſiones præbet intelligẽtiæ ſpiritalis, & pauca licet, tamẽ neceſſaria ſtudioſis oſtẽdit indicia, quibus quod lex ſpiritalis ſit, in omnibus agnoſcatur. Ipſe igitur de Abraham & Sara diſputans quodã loco ait. Non, inquit, infirmatus fide conſiderauit ſuum corpus emortuũ cum fere centum annorũ eſſet, & emortuam uuluam Saræ. Hunc ergo quẽ ille dicit emortui corporis in centenario annorũ numero fuiſſe, & Iſaac magis uirtute fidei quàm corporis fœcunditate genuiſſe, ſcriptura nunc refert accepiſſe uxorem Cethuram nomine, & filios ex ea plurimos genuiſſe, cum fere centũ triginta & ſeptem uideretur annorũ. Nam Sara uxor eius, decem ab eo annis iunior ſcribitur, quæ centeſimo uiceſimo & ſeptimo anno defuncta, indicat Abrahã ſuper cẽtum triginta ſeptem annorũ fuiſſe, cum Cethuram accepit uxorẽ. Quid ergo? putamus quod in tãto patriarcha per idem tempus incitamenta carnis uiguerint? Et qui olim à naturalibus motibus emortuus dicit̃, nunc à libidine rediuiuus putabitur? An (ut ſæpe iam diximus) patriarcharum coniugia myſticũ aliquid indicant & ſacratum? Sicut & ille, qui dicebat de ſapientia: Hanc ego cogitaui uxorẽ adducere mihi. Fortaſſis ergo iam tunc & Abrahã ſimile aliquid cogitauit, & quãuis eſſet ſapiens, hoc ipſo tamẽ ſciebat, quod ſapientiæ nullus eſt finis, nec diſcendi terminũ ſenectus imponit. Qui em̃ cõſueuit eo modo ſortiri matrimonium, quo de ipſo ſuperius indicauimus, id eſt qui uirtutẽ habere in coniugio ſolet, quando poteſt ab huiuſcemodi ceſſare coniugio? Saræ nanq; dormitio, uirtutis eſt intelligenda conſummatio. Qui uero cõſummatæ & perfectæ uirtutis eſt, ſemper neceſſe eſt ut in aliqua

Sapientia ſenum uxor

in aliqua eruditione uerſetur. Quam eruditionem cõiugem eius ſermo diuinus appellat. Secundum hoc puto quod & in lege cœlebs & ſterilis maledicto ſubiacet. Dicit em̃, Maledictus qui non reliquerit ſemen in Iſrael. Quod ſi hæc de carnali ſemine dici putent̃, omnes eccleſiæ uirgines ſub maledicto poſitæ uidebunt̃. Et quid de eccleſię uirginibus dico? Ipſe Ioannes, quo maior inter natos mulierũ nemo fuit, & alij ſanctorũ plurimi, ſemen ſecundum carnem nõ reliquerunt, quippe qui nec inijſſe quidẽ matrimonia referunt̃. Sed & certum eſt illos ſpiritale ſemen & ſpiritales filios reliquiſſe, & habuiſſe unumquẽq; cõiugem ſapientiam, ſicut & Paulus per Euangelium filios generabat. Accepit ergo ſenex mortui iam corporis Abraham Cethuram uxorẽ. Ego puto ſecundum hanc, quam ſupra expoſuimus rationẽ, quod melius tunc uxor accipitur, quãdo emortuũ corpus eſt, quando mortificata ſunt mẽbra. Maior enim ad ſapientiã ſenſibus noſtris capacitas ineſt, quando mortificatio Chriſti circumfertur in corpore noſtro mortali. Deniq; Cethura, quam nunc ſenex Abraham ſortitur in matrimoniũ, θυμίαμα interpretatur, quod eſt incẽſum, uel bonus odor. Et ipſe enim dicebat ſicut Paulus dixit, quia Chriſti bonus odor ſumus. Quomodo autem quis Chriſti bonus odor efficitur, uideamus. Peccatum res eſt fœtida. Deniq; peccatores porcis cõparantur, qui in peccatis uelut in ſtercore fœtido uolutãtur. Et Dauid ex perſona peccatoris pœnitẽtis dicit. Cõputruerunt & exeſæ ſunt cicatrices meæ. Si quis ergo ueſtrum eſt, in quo odor peccati iam nullus eſt, ſed odor iuſtitiæ, ſuauitas miſericordiæ, ſi quis ſine intermiſſione orando offert domino ſemper incenſum, & dicit, Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuũ mearum ſacrificium ueſpertinum, hic Cethuram duxit uxorẽ. Sic ergo ſenum nuptias interpretari dignius puto, ſic pulchre inita patriarcharum in ultima iam & defecta ætate coniugia, ſic neceſſarias filiorum procreationes exiſtimo numerandas. Ad tales enim nuptias, & huiuſcemodi ſobolem, non ita iuuenes ut ſenes apti ſunt. Quanto enim quis carne plus feſſus eſt, tanto erit animi uirtute robuſtior, & ſapientiæ cõplexibus aptior. Sic & ille in ſcripturis uir iuſtus Elchana duas ſimul refertur habuiſſe uxores, quarum una Fenenna, alia Anna dicebatur, id eſt conuerſio & gratia. [πολυγαμία myſtica] Et primo quidem dicitur de Fenenna filios ſuſcepiſſe, id eſt de conuerſione, & poſtmodum de Anna, quæ eſt gratia. Profectus etenim ſanctorum ſcriptura figuraliter per coniugia deſignat. Vnde & tu potes (ſi uis) huiuſcemodi nuptiarũ maritus exiſtere. Vt (uerbi cauſa) ſi hoſpitalitatẽ libenter exerces, hanc tibi coniugem uideberis aſſumpſiſſe. Huic ſi addideris pauperum curam, ſecundã uideberis ſortitus uxorẽ. Quod ſi & patientiam tibi iungas, & manſuetudinẽ, cæteraſq; uirtutes, tot uideberis accepiſſe uxores, quot uirtutibus gaudes. Inde ergo eſt quod nonnullos patriarcharum ſimul plures habuiſſe cõiuges, alios defunctis prioribus accepiſſe alias, ſcriptura commemorat: ut illud figuraliter indicetur, quod quidam plures ſimul poſſunt exercere uirtutes, alij non prius quæ ſequuntur incipere, q̃ priora perduxerint ad perfectum. Inde deniq; Salomon plures ſimul habuiſſe refertur uxores, cui dixerat dominus: Sapiẽs ante te non fuit talis, & poſt te non erit. Quia ergo dederat ei dominus multitudinem prudentiæ, ſicut arena eſt maris, ut iudicaret populum ſuum in ſapientia, ideo plures ſimul poterat exercere uirtutes. Sane præter hoc, quod ex lege dei edocemur, ſi etiã ex his eruditionibus, [Artes humanæ concubinæ] quæ extrinſecus uidentur eſſe in ſeculo, aliquas cõtingimus: uerbi cauſa, ut eſt eruditio literarũ, uel artis grãmaticæ, ut eſt geometrica doctrina, uel ratio numerorum, uel etiam dialectica diſciplina: et hęc om̃ia extrinſecus quęſita, ad noſtra inſtituta perducimus, atq; in aſſertionem noſtrę legis adſciſcimus, tunc uidebimur uel alienigenas in matrimonium ſumpſiſſe, uel etiam concubinas. Et ſi de huiuſcemodi coniugijs diſputando, contradicentes redarguendo, cõuertere aliquos poterimus ad fidem, & ſi ſuis eos rationibus & artibus ſuperantes, ad ueram philoſophiã Chriſti, & ueram ſocietatẽ Chriſti, pietatem dei ſuſcipere ſuaſerimus: tunc ex dialectica, uel rhetorica uidebimur quaſi ex alienigena quadam, uel concubina filios genuiſſe. Igitur ad tales nuptias, uel ad huiuſcemodi filios procreandos, per ſenectã nullus excluditur, imò potius hæc caſta progenies maturæ ætati plus cõuenit. Sicut & nunc Abrahã grandæuus, & (ut ſcriptura dicit) ſenex, & plenus dierum Cethuram ducit uxorẽ. Sed ne hoc quidem latere nos debet ex his quæ per hiſtoriam referuntur, quæ & quales ſint generationes, quæ ex ipſa propagantur. Si em̃ horum meminerimus, facilius de diuerſis gentibus quæ in ſcripturis dicuntur, poterimus agno-

ſcere. Verbi cauſa, ut cum dicitur quod Moyſes accepit uxorẽ filiã Iethro ſacerdotis Madian, qui Madian inuenit̃ filius fuiſſe Cethurę, & Abrahã. Agnoſcimus ergo, quod uxor Moyſi ex ſemine Abrahã ſit, & nõ fuerit alienigena. Sed & cũ ſcribit̃ regina Cedar, ſciendũ nihilominus eſt, quod & Cedar ex ipſo genere Cethuræ deſcẽdat & Abrahã. Sed & in generationibus Iſmael, ſimilia inuenies. Quas ſi diligenter intuearis, plurimas in his quæ cæteros latent, hiſtorias deprehendas. Sed & nos interim hæc in aliud tẽpus prætermittentes, ad ea quæ in conſequentib. recitata ſunt, properemus. Et factum eſt, inquit, poſtq̃ mortuus eſt Abraham, benedixit dominus Iſaac filium eius, & habitauit ad puteũ uiſionis,] De morte Abrahã quid nobis amplius dicendum eſt, quàm ſermo domini in Euangelijs continet dicens: De reſurrectione aũt mortuorum non legiſtis quomodo dicit in rubo, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Deus aũt non eſt mortuorũ, ſed uiuorum. Omnes enim illi uiuunt. Optemus ergo & nos huiuſmodi mortẽ, ſicut & apoſtolus dicit, ut moriamur peccato, uiuamus autẽ Deo. Talis namq; Abrahæ mors intelligenda eſt, quæ intantum dilatauerat ſinus eius, ut omnes ſancti qui de quatuor terræ partibus ueniunt, in ſinum Abrahæ portentur ab angelis. Sed uideamus iam quomodo poſt mortẽ eius benedixerit dominus Iſaac filium eius, & quæ eſt iſta benedictio. Bene

Puteus uiſionis

dixit, inquit, dominus Iſaac, & habitauit ad puteum uiſionis.] Hæc eſt ẽm omnis benedictio, qua benedixit dominus Iſaac, ut habitaret ad puteũ uiſionis. Intelligentib. grandis eſt iſta benedictio. Vtinam & dominus mihi donet hanc benedictionẽ, ut habitare merear ad puteum uiſionis. Quis poteſt ſcire & intelligere quæ eſt uiſio, quam uidit Eſaias filius Amos? Quis poteſt ſcire quæ eſt uiſio Naum? quis poteſt intelligere quid cõtineat illa uiſio quam uidit Iacob in Bethel, cum abiret in Meſopotamiã, ubi dixit, Hæc eſt domus Dei, & porta cœli? Et ſiquis poteſt ſingulas quaſq; uiſiones, uel quæ in lege ſunt, uel quę in prophetis, ſcire & intelligere, ille habitat ad puteũ uiſionis. Sed & hoc diligentius perſpice, quod ita magnã benedictionẽ accipere à dño meruit Iſaac, ut habitaret ad puteum uiſionis. Nos uero quando ſatis mereri poterimus, ſi forte tranſitũ habere poſſumus per puteum uiſionis? Ille tamen permanere meruit in uiſione et habitare, nos quidẽ parũ illuminati per dei miſericordiam ſentire, uel ſuſpicari de unaquaq; uiſione uix poſſumus. Si tamen potuero unum aliquem intellectũ ſentire de uiſionibus Dei, unam diem uidebor

Tres ſcripturæ ſenſus

feciſſe ad puteum uiſionis. Si uero non ſolum ſecundum literã, ſed aliquid & ſecundum ſpiritum attingere, biduum uidebor feciſſe apud puteũ uiſionis. Quod & ſi moralem locum contigero, fecerim triduũ. uel certe etiam ſi nõ potuero omnia intelligere, aſſidue tamen in ſcripturis diuinis, & in lege Dei meditor die ac nocte, & omnino nunquam deſino, inquirendo, diſcutiendo, tractando, & certe (quod maximũ eſt) orando deum, & ab ipſo poſcendo intellectum, qui docet hominẽ ſcientiã, uidebor etiam ego habitare ad puteum uiſionis. Sin uero negligam, neq; domi exercear in uerbo Dei, neq; eccleſiam ad audiendũ uerbũ dei frequenter ingrediar, ſicut nonnullos in uobis uideo, qui diebus tantummodo ſolennibus ad eccleſiam ueniunt, qui huiuſmodi ſunt, non habitant apud puteum uiſionis. Ego autẽ uereor ne forte qui ita negligentes ſunt, etiã cum ad eccleſiam ueniunt, non bibant de puteo uitæ, nec reficiantur, ſed occupationibus uacent cordis ſui & cogitationibus quas ſecum deferunt, & diſcedant nihilominus ab ſcripturarũ puteis ſitiẽtes. Feſtinate ergo uos, & ſatis agite, ut iſta ad uos domini benedictio ueniat, qua apud puteum uiſionis habitare poſſitis: ut aperiat dominus oculos ueſtros, & uideatis puteum uiſionis, & percipiatis ex eo aquã uiuam, quæ fiat in uobis fons aquæ ſalientis in uitã æternam. Si quis aũt raro ad eccleſiam ueniat, raro de ſcripturarũ fontibus hauriat, & quę audit continuo diſcedens, & alijs negotijs occupatus omittat, hic nõ habitat apud puteum uiſionis. Vis tibi oſtendã quis eſt, qui nunq̃ recedit à puteo uiſionis? Apoſtolus Paulus, qui dicebat: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini ſpeculamur. Et tu ergo ſi ſemper perſcruteris propheticas uiſiones, ſi ſemper inquiras, ſemper diſcere cupias, hæc mediteris, in ijs permaneas, percipis & tu benedictionẽ à domino, & habitas apud puteũ uiſionis. Et tibi ẽm apparebit dominus Ieſus in uia, & aperiet tibi ſcripturas, ita ut dicas, nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cum aperiret nobis ſcripturas? Apparet autem his, qui de ipſo cogitant, & in ipſo meditãtur, atq; in lege eius die ac nocte uerſantur. Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De con

De conceptu Rebeccæ, & partu, Homilia Duodecima, ſecundæ partis Cap. XXV

Per ſingulas quaſq; lectiones cũ legitur Moyſes, orãdus eſt nobis pater uerbi, ut impleat etiã in nobis illud, quod in Pſalmo ſcriptum eſt. Reuela oculos meos: & cõſiderabo mirabilia de lege tua. Niſi enim ipſe aperiat oculos noſtros, quõ uidere poterimus tanta hæc, quæ in patriarchis ſacramenta formantur? Quę nunc in puteis, nunc in nuptijs, nũc in parturitionibus, nunc etiam in ſterilitatibus figurantur. Refert nanq; præſens lectio, quod Iſaac rogauit Deum pro Rebecca uxore ſua, quia ſterilis erat, & exaudiuit illum Deus, & concepit, & exultabant, inquit, pueri in utero eius. Primo omniũ intuere, quid iſtud eſt quod plurimę ſanctarũ mulierũ in ſcripturis ſteriles fuiſſe referunt, ſicut ipſa Sara, ecce & nunc Rebecca. Sed & Rachel dilecta Iſrael ſterilis fuit. Anna quoq; mater Samuelis, ſterilis ſcribit. Sed & in Euangelijs Heliſabeth ſterilis fuiſſe memoratur. In omnibus aũt iſtis unus hic titulus deſignatur, quod poſt ſterilitatẽ ſanctum omẽs ediderint partũ. Sic ergo & hæc nunc Rebecca ſterilis fuiſſe dicitur: ſed orauit, inquit, Iſaac pro ea dominũ, & exaudiuit illum, & concepit, & exultabant (ait) pueri in utero eius. Sterilis hæc, ecce quid concepit. Filij ſterilis antequã naſcant, exultant, & quę deſperauerat ſobolem, gentes & populos geſtat in utero. Sic emẽdicit. Abijt, inquit, Rebecca interrogare dominũ, & dixit ei dominus, Duæ gentes in utero tuo ſunt, & duo populi de uentre tuo ſeparabuntur.] Longũ eſt ſi uelimus nunc exultationẽ puerorũ adhuc in utero habitantiũ perſcrutari. Longũ eſt ſi de his interpretationes & ænigmata quæ ſcribit Apoſtolus proferamus, quid myſterij, quid cauſæ cõtineant, cur anteq; naſcantur pueri, aut aliquid in hoc ſeculo agant boni uel mali, dicitur de his, quia populus populũ ſuperabit, & maior ſeruiet minori: cur anteq; de matris utero procederẽt, dicitur per prophetã, quia Iacob dilexi, Eſau aũt odio habui. Hęc ſupra noſtrã linguam ſunt, & ſupra auditũ ueſtrũ. Nũc interim uideamus quid eſt quod dicitur, abijt Rebecca interrogare ad dominũ. Abijt. Quo abijt? Ex eo loco in quo non erat dominus, abijt ad eum locum, in quo erat? Hoc eñ uidet indicare cum dicitur abijt interrogare dominũ. Nõne ubiq; eſt deus? Nõne ipſe dixit, Cœlũ & terrã ego repleo, dicit dñs? Quo ergo abijt Rebecca? Ego puto quod nõ de loco ad locũ abierit, ſed de uita ad uitã, de actu ad actum, de bonis ad meliora tranſierit, de utilibus ad utiliora perrexerit, de ſanctis ad ſanctiora properauerit. Abſurdũ nanq; eſt ſi ita putemus imperitã fuiſſe Rebeccã & indoctã, quæ in domo ſapientis Abrahæ ſub uiro eruditiſſimo Iſaac fuerat inſtituta, ut intra aliquem locũ dominũ putauerit eſſe concluſum, & illuc iret interrogare, quid paruulorum intra uterũ exultatio deſignaret. Vis aũt uidere, quia ex more uenit hoc ſanctis, ut cum aliquid à deo oſtẽdi ſibi uiderint, uel abire, uel tranſire ſe dicant? Moyſes cum uidiſſet rubũ ardere, & non exuri, admiratus uiſu dixit. Tranſeam, & uidebo uiſum hoc. Non utiq; & ipſe ſignificabat ſe aliquod terræ ſpatiũ tranſiturũ, non montes cõſcendere, nec digredi prærupta conualliũ. Prope ipſum erat uiſio, in ore & in oculis eius. Sed dicit tranſeam, ut oſtendat ſe cõmonitũ uiſione cœleſti ad ſuperiorẽ uitam debere cõſcendere, ab his, in quibus erat, ad meliora tranſire. Sic ergo & nunc refert de Rebecca, quod abijt interrogare dominũ: quæ (ut diximus) abijſſe nõ paſſibus pedum, ſed mẽtis profectibus exiſtimanda eſt. Et tu ergo ſi cœperis intueri, non ea quæ uident, ſed quæ nõ uidentur, id eſt non carnalia ſed ſpiritalia, nõ præſentia, ſed futura, abijſſe diceris interrogare dominũ. Si eruas te de cõuerſatione ueteri, & à conſortio eorũ cum quibus turpiter & notabiliter uixeras, honeſtis uero te ac religioſis actibus ſocies, cum requiſitus fueris inter ſodales turpitudinis, & in cateruis noxiorũ nequaq; fueris repertus, dicetur & de te, quia abijt interrogare dominũ. Sic igitur ſancti non de loco ad locũ, ſed de uita ad uitã, de inſtitutis primis abeunt ad inſtituta potiora. Dixit ergo ei dominus. Duæ gentes in utero tuo ſunt, & duo populi de uentre tuo ſegregabuntur. Et populus populũ ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Quomodo populus populũ ſuperauerit, id eſt eccleſia ſynagogam, & quomodo maior ſeruiet minori, etiã ipſis Iudæis licet nõ credentibus notũ eſt. De his ergo quæ palam ſunt, & ualde omnib. trita, dicere ſuperfluũ puto. Illud (ſi placet) addamus, quod unũ quenq; noſtrũ, qui hæc audit, ædificare & inſtruere queat. Ego puto quod & de ſingulis nobis hoc dici poteſt, quia duæ gentes, & duo populi intra nos ſunt. Nam & uirtutũ populus intra nos eſt, & uitiorũ nihilominus populus intra nos eſt. De corde eñ noſtro pro-

Exordium

Sterilitas unde

Abire ad dominum

Deſtruit literam

Tropologia

cedunt cogitationes malæ, adulteria, furta, falſa teſtimonia, doli, cōtentiones, hæreſes, inuidiæ, comeſſationes, & his ſimilia. Vides quantus malorū populus intra nos eſt? Si uero mereamur illam uocē dicere ſancto ſpiritui: A timore tuo domine in utero concepimus, & peperimus, ſpiritū ſalutis tuę fecimus ſuper terrā: tunc & alius intra nos populus inuenitur in ſpiritu generatus. Fructus eñ ſpiritus eſt charitas, gaudiū, pax, patientia, humilitas, manſuetudo, cōtinentia, caſtitas, & his ſimilia. Vides & alium populum qui & ipſe intra nos eſt, ſed iſte minor eſt, ille maior. Semper eñ plures ſunt mali ꝙ boni, & uitia numeroſiora uirtutibus. Sed ſi tales ſimus, qualis Rebecca, & mereamur de Iſaac, id eſt de uerbo dei habere conceptū, etiam in nobis populus populum ſuperabit, & maior ſeruiet

Impleti dies minori. ſeruiet etenim caro ſpiritui, & uitia uirtutibus cedent. Et impleti ſunt, inquit, dies eius ut pareret, & erant gemini in uētre eius.] Hic ſermo, id eſt impleti ſunt dies eius ut pareret, nunꝙ fere niſi de ſanctis mulieribus ſcribitur. De hac nanq; Rebecca dictū eſt hoc, & de Heliſabeth matre Ioānis, & Maria matre domini noſtri Ieſu Chriſti. Vnde mihi uidetur eximiū aliquid, & præter cæteros homines huiuſcemodi partus oſtendere, & repletio dierum ortum perfectæ ſobolis indicare. Exijt aūt filius, inquit, primitiuus, rubens, & totus tanꝙ pellis hirſutus. Cognominauit aūt nomē illius Eſau. Et poſtea exijt frater eius, & manus eius implexa erat calcaneo Eſau, & appellauit nomen illius Iacob.]

Refert de his alia ſcriptura, quod Iacob ſupplantauit in uentre fratrē ſuum, & huius rei indicium ſit, quod manus eius implexa erat calcaneo fratris ſui Eſau. Qui Eſau de utero matris ſuæ proceſſit hirſutus totus tanꝙ pellis, Iacob aūt leuis & ſimplex. Vnde & Iacob à luctando nomen accepit. Eſau uero (ut aiunt qui Hebræa nomina interpretantur) uel à rubore, uel à terra, id eſt rubrus uel terrenus, uel (ut alijs uiſum eſt) factura dictus uidet. Verum quæ ſunt iſtius natiuitatis priuilegia? Cur aūt ille ſupplantauerit fratrem, & leuis ac ſimplex natus ſit, cū utiq; (ſicut dicit apoſtolus) ex uno fuerint Iſaac patre noſtro utriuſq; filij conceptus, uel cur ille totus hirſutus & horridus, & (ut ita dicam) peccati & nequitiæ ſqualore circundatus, non eſt meum diſcutere. Si eñ uoluero in altum fodere, & aquæ uiuæ latentes uenas aperire, continuo aderunt Phyliſtini, & litigabunt mecum, & rixas mihi & calumnias cōmouebunt, & incipient replere terra ſua & luto puteos meos. Nam utiq; ſi permitterent iſti Phyliſtini, & ego uolebam accedere ad dominū meum patientiſſimum Ieſum, qui dicit, quia ego uenientē ad me non repello: uolebam accedere, & ſicut dixerunt ei diſcipuli, domine quis peccauit, hic, an patentes eius, ut cæcus naſceretur? & ego uolebam interrogare eum & dicere, domine quis peccauit, hic Eſau an parentes eius, ut ſic totus hirſutus & horridus naſceretur, ut in utero ſupplātaretur à fratre?

Facete Sed ſi uoluero interrogare de his uerbum dei, & inquirere, ſtatim mihi lites Phyliſtini, & calumnias mouent. Et ideo nos relinquentes hunc puteum, & uocantes eum inimicitiā, alium fodiamus. Poſt hæc, inquit, ſeminauit Iſaac hordeum, & inuenit centuplum. Bene dixit aūt illum dominus, & magnificatus eſt homo, & proceſſu maior fiebat quoaduſq; magnus factus eſt ualde.] Quid eſt quod Iſaac hordeum ſeminauit, & nō frumentum, & benedicitur in eo quod hordeum ſeminat, & magnificatur quouſq; magnus fiat? Ap-

Hordeum & triticum paret ergo quia nondum magnus erat, ſed poſteaꝙ ſeminauit hordeum, & collegit centuplum, tunc factus eſt magnus ualde. Hordeum iumentorū maxime cibus eſt, aut ſeruorum ruſticorū. Eſt enim ſpecies aſperior, & quę uelut acuminibus quibuſdam contingentem ſtimulare uideatur. Iſaac ſermo dei eſt, qui ſermo in lege hordeū ſeminat, & in euāgelijs triticū. Illum enim cibum perfectiorib. & ſpiritalibus, hunc imperitioribus & animalibus parat: quia ſcriptū eſt, Homines & iumēta ſaluos facies domine. Iſaac ſermo legis hordeum ſeminat, & tamē in ipſo hordeo inuenit centeſimū fructū. Inuenis enim & in lege martyres, quorū eſt centeſimus fructus. Sed & dñs noſter in euangelijs Iſaac, perfectiora quæq; apoſtolis, turbis aūt plebeia & cōmunia loquebatur. Vis autē uidere, quod etiam ipſius hordei cibos incipientibus exhibuit? Scriptū eſt in euangelijs, quod ſecundo pauerit turbas. Sed illos quos primo paſcit, id eſt incipiētes, hordeaceis panibus paſcit. Poſtea uero cū iam profeciſſent in uerbo & doctrina, triticeos eis exhibet panes. Sed poſt hoc dominus, inquit, benedixit Iſaac & magnus factus eſt ualde. Paruus erat Iſaac in lege, ſed proceſſu temporis fit magnus. Fit magnus proceſſu temporis in prophetis. Nam in ſola lege nondū magnus eſt, quippe quę & uelamine tecta eſt. Creſcit ergo iam in prophetis.

Cum

Cum uero peruenerit ad hoc uſq;, ut & uelamen abijciat, tūc erit magnus ualde. Cum cœperit litera legis uelut palea hordei eius ſecerni, & apparuerit quod ſpiritalis eſt lex, tunc Iſaac magnificabitur & fiet magnus ualde. Vide enim quia & dominus in euangelijs paucos panes frangit, & quot milia reficit populorū, & quanti cophini reliquiarū ſuperſunt. Donec integri ſunt panes nemo ſaturatur, nemo reficitur, nec ipſi panes uidētur augeri. Conſidera ergo nunc quomodo paucos panes frāgimus: de ſcripturis diuinis paucos ſermones aſſumimus, quot milia hominum ſaturātur. Sed niſi fracti fuerint iſti panes, niſi in partes cōminuti à diſcipulis, hoc eſt, niſi minutatim litera fuerit diſcuſſa & fracta, ſenſus eius ad omnes non poteſt peruenire. Cum autē pertractare cœperimus & ſingula quæq; diſcutere, tunc turbæ quidem quantum poterunt, ſumant. Quod autem non potuerint, colligendum eſt & reſeruandum, ne quid pereat. Seruamus ergo & nos ſi quid turbæ capere non poſſunt, & colligimus in cophinis & ſportis. Deniq; cum pauloante fregiſſem panem de Iacob & Eſau, quanta de illo pane fragmenta ſuperauerunt? Quæ nos diligenter recollegimus ne perirent: & ſeruamus in ſportis uel cophinis, uſquequo dominus de ipſis quid etiam fieri iubeat, uideamus. Nunc autem quantū poſsibile eſt, uel de panibus comedamus, uel de puteis hauriamus. Tentemus facere etiam illud quod ſapientia cōmonet dicēs: Bibe aquas de tuis fontibus, & de tuis puteis, & ſit tibi fons tuus proprius. Tenta ergo & tu ô auditor habere proprium puteū & proprium fontem, ut & tu cum apprehenderis librum ſcripturarum, incipias etiam ex proprio ſenſu proferre aliquem intellectum, & ſecundum ea, quæ in eccleſia didiciſti, tenta & tu bibere de fonte ingenij tui. Eſt intra te natura aquæ uiuæ, ſunt uenæ perennes, & irrigua flucta rationabilis ſenſus, ſi modo non ſint terra & ruderibus oppleta. Sed ſatis age fodere terram tuam, & purgare ſordes, id eſt ingenij tui amouere deſidiam, & torporem cordis excutere. Audi enim quid dicit ſcriptura: Punge oculum, & profert lachrymam: punge cor, & profert ſenſum. Purga ergo & tu ingenium tuū, ut aliquando etiam de tuis fontibus bibas, & de tuis puteis haurias aquam uiuam. Si enim ſuſcepiſti in te uerbum dei, ſi accepiſti ab Ieſu aquam uiuā, & fideliter accepiſti, fiet in te fons aquæ ſalientis in uitam æternam, in ipſo Ieſu Chriſto domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Frangere panem (margin)

Eccle. 44 (margin)

De puteis quos fodit Iſaac, & repleti ſunt à Phyliſtinis. Homilia Tredecima Cap. XXVI

SOlita ergo ad puteos ſemper patriarcharū inuenimus exercitia. Ecce enim refert ſcriptura, quod Iſaac poſtquàm benedixit illum dominus, & magnificatus eſt ualde, aggreſſus eſt opus magnum. Et cœpit, inquit, fodere puteos. Puteos quos foderant pueri eius in tempore patris eius Abraham, ſed oppilauerunt eos Phyliſtini, & impleuerunt terra. Primo ergo habitauit apud puteum uiſionis, & illuminatus à puteo uiſionis, aggreditur alios puteos aperire. Et non primum nouos puteos, ſed quos foderat pater eius Abrahā. Et cum fodiſſet primum puteum, zelati ſunt, inquit, eum Phyliſtini. At ille zelo eorum non eſt deterritus, nec ceſsit inuidiæ: ſed iterum, inquit, fodit puteos, quos foderant pueri Abraham patris eius, & oppilauerant eos Phyliſtini poſt mortē Abrahæ patris eius, & poſuit illis nomina ſecundum nomina quæ poſuerat pater eius. Fodit ergo illos puteos, quos pater ſuus foderat, & qui per malitiam Phyliſtinorum terra fuerant repleti. Fodit & alios nouos in ualle Gerararum, non quidem ipſe, ſed pueri eius, & inuenit, inquit, ibi puteum aquæ uiuæ. Sed rixati ſunt paſtores Gerararum cum paſtoribus Iſaac, dicentes ſuam eſſe aquam, & appellauit nomen putei, iniquitas. Inique enim geſſerūt cum eo. Sed Iſaac recedit à malitia eorum, & fodit iterum alterum puteum, & pro ipſo nihilominus, inquit, altercabātur, & appellauit nomen eius inimicitiā. Et receſsit inde, & fodit iterum puteū alium, & non ſunt rixati. Ideo & appellauit nomen eius amplitudo, dicens quia nunc dilatauit nos deus, & auxit nos ſuper terrā. Bene in quodam loco ſanctus Apoſtolus cōſiderans myſteriorum magnitudinem dicit, Et ad hæc quis idoneus? Simili modo, imò longe diſsimili, quanto longe illo inferiores ſumus, etiam nos uidentes tantā myſterij altitudinem puteorum, dicimus, & ad hæc quis idoneus? Quis enim digne ualeat explicare uel puteorū ſacramenta tantorum, uel eorum quæ geſta pro puteis referuntur, niſi inuocemus patrem uerbi ui

Rixa pro puteis (margin)

uentis, & ipſe in ore noſtro uerbum dare dignetur, ut ſitientibus uobis poſsimus aliquantulum aquæ uiuæ haurire ex his tam copioſis & multiplicibus puteis? Sunt ergo putei, quos foderunt pueri Abraham, ſed hos Phyliſtini repleuerunt terra. Hos ergo primū purgare aggreditur Iſaac. Phyliſtini aquas oderunt, terram diligunt: Iſaac aquas diligit, pute- *Allegoria* os ſemper quærit, ueteres purgat, nouos aperit. Intuere noſtrum Iſaac, qui pro nobis oblatus eſt hoſtia, uenientem in uallem Gerararū, quam interpretantur machæram ſiue ſepem uenientem in aquam, ut medium parietem ſepis ſoluat, & inimicitias in carne ſua: uenientem tollere machæram, id eſt peccatum quod inter nos ſeparat & deum, machæram quæ eſt media inter nos & cœleſtes uirtutes, ut faciat utraq; unum, & ouem quæ errauerat, humeris ſuis repottet ad montes, & reſtituat ad alias nonagintanouem quæ non errauerunt. Hic ergo Iſaac ſaluator noſter cum ueniſſet in iſtam uallem Gerararum, primo omnium illos puteos fodere uult, quos foderant pueri patris ſui, legis ſcilicet & prophetarum. Vult puteos innouare, quos Phyliſtini terra repleuerant. Qui ſunt iſti, qui terra puteos replent? Illi ſine dubio qui in lege terrenam & carnalem intelligentiam ponūt, & ſpiritalem ac myſticam claudunt, ut neq; ipſi bibant, neq; alios bibere permittant. Audi Iſaac dominum noſtrum Ieſum in euangelijs dicentem. Væ uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ quoniam tuliſtis clauem ſcientiæ, & neq; ipſi introiſtis, neq; intrare uolentes permiſiſtis. Iſti ſunt ergo, qui puteos, quos foderant pueri Abraham, terra repleuerunt, qui legem carnaliter docent, & aquā ſancti ſpiritus maculant. Qui puteos ad hoc habent, non ut aquam proferant, ſed ut terram ponāt. Hos ergo puteos aggreditur fodere Iſaac. Et uideamus quomodo eos fodit. Cum pueri Iſaac, qui ſunt apoſtoli domini noſtri, tranſirent, inquit, per ſegetes ſabbato uellebant ſpicas, & confricantes manibus manducabāt. Tunc ergo dicebant ei iſti, qui terra repleuerant puteos patris eius. Ecce diſcipuli tui faciunt ſabbatis quod non licet. Ille ut terrenum eorum foderet intellectum, dicit ad eos. Non legiſtis quid fecit Dauid, cum eſuriret ipſe, & qui cum ipſo erant: quomodo intrauit ad Abiatar ſacerdotem, & panes propoſitionis manducauit ipſe & pueri ſui: quos nō licebat manducare niſi ſolis ſacerdotibus? Et his addidit. Si ſciretis quid eſt, miſericordiā uolo, & non ſacrificium, nunquam utiq; condemnaſſetis innocentes. Sed illi ad hæc quid referunt? Rixati ſunt cum pueris eius, & dicunt. Non eſt hic homo à deo qui ſabbatum non cuſtodit. Hoc ergo modo fodit puteos Iſaac, quos foderant pueri patris ſui. Puer patris ſui erat Moyſes, qui foderat puteū legis. Pueri patris ſui erant Dauid & Solomon, & prophetæ, & ſi qui alij ſunt, qui libros ſcripſerant ueteris teſtamenti, quos terrena & ſordida repleuerat intelligentia Iudæorū. Quam cum uellet purgare Iſaac, & oſtendere quia quæcunq; lex & prophetæ dixerant, de ipſo dixerant, rixati ſunt cum eo Phyliſtini. Sed diſcedit ab eis. Non enim poteſt eſſe cum eis, qui in puteis nolunt aquam habere, ſed terram, & dicit eis: Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta. Fodit ergo Iſaac & nouos puteos, imò pueri Iſaac fodiunt. Pueri ſunt Iſaac, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, pueri eius ſunt Petrus, Iacobus, Iudas: puer eius eſt & Apoſtolus Paulus, qui omnes noui teſtamenti puteos fodiunt. Sed & pro his altercantur illi, qui terrena ſapiunt, nec noua condi patiuntur, nec uetera purgari. Euangelicis puteis contradicunt, apoſtolicis aduerſantur. Et quoniam in omnibus contradicunt, in omnibus litigant, dicitur ad eos: quoniam indignos uos feciſtis gratia dei, ex hoc iam ad gentes ibimus. Poſt hæc ergo fodit tertium puteum Iſaac, & appellauit nomen loci illius amplitudo, dicens, quia nunc dilatauit nos Dominus, & auxit nos ſuper terram. Vere enim dilatatus eſt Iſaac, & auctum eſt nomen eius ſuper terram, cum adimpleuit nobis ſcientiam trinitatis. Tunc enim tantum in Iudæa notus erat Deus, & in Iſrael magnum nomen eius nominabatur: nunc autem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Euntes enim pueri Iſaac per uniuerſum orbem terræ foderūt puteos, & aquam uiuam omnibus oſtenderunt, baptizantes omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Domini enim eſt terra, & plenitudo eius. Sed & unuſquiſq; noſtrum qui uerbum dei miniſtrat, puteum fodit, & aquam uiuam quærit, ex qua reficiat auditores. Si ergo incipiam & ego ueterū dicta diſcutere, & ſenſum in eis quærere ſpiritalem, ſi conatus fuero uelamen legis emouere, & oſtendere allegorica eſſe quæ ſcripta ſunt, fodio quidem puteos, ſed ſtatim mihi mouebunt calumnias amici literæ, & inſidiabuntur mihi, inimicitias cōtinuo &

perſecutiones

perſecutiones parabunt, ueritatem negantes ſtare poſſe niſi ſuper terram. Sed nos ſi Iſaac
pueri ſumus, puteos aquæ uiuæ diligamus & fontes: à litigioſis & calumniatoribus rece-
damus, & relinquamus eos in terra quam diligunt. Nos uero nunquam ceſſemus pute-
os aquæ uiuæ fodiendo: & nunc quidem uetera, nunc etiam noua diſcutiendo, efficia-
mur ſimiles illi euangelico ſcribæ, de quo dominus dixit, quia profert de theſauro ſuo no
ua & uetera. Sed & ſi quis eorũ me nunc audiat diſputantem, qui ſeculares literas nouit,
dicit fortaſſe, Noſtra ſunt iſta quæ dicis, & noſtræ artis eruditio eſt: hæc ipſa qua diſpu-
tas & doces, noſtra eloquentia eſt. Et mouet mihi lites uelut Phyliſtinus quidam dicens,
quia in meo ſolo fodiſti puteum, & uidebitur ſibi merito uendicare, quæ propriæ terræ
ſunt. Verum ad hæc ego reſpondebo, quia habet omnis terra aquas, ſed qui Phyliſtinus
eſt, & terrena ſapit, neſcit in omni terra inuenire aquã, neſcit in omni anima inuenite ra-
tionabilem ſenſum ad imaginẽ dei, neſcit fidem, pietatem, religionẽ poſſe in omnibus in-
ueniri. Quid tibi prodeſt habere eruditionẽ, & neſcire ea uti? & habere ſermonẽ, & neſci
re loqui? Iſtud opus proprie puerorum Iſaac eſt, qui in omni terra fodiunt puteos aquæ ui
uæ, id eſt omni animæ uerbum dei loquuntur, & inueniunt fructum. Deniq; uis uidere,
unus puer Iſaac quantos puteos in terra alienigenarũ foderit? Vide Paulum, qui ab Hie-
ruſalem in circuitu uſq; ad Illyricum repleuit euangelicum dei. Sed per ſingulos iſtos pu-
teos perſecutiones paſſus eſt Phyliſtinorum. Audi ipſum dicentem: Quanta mihi accide
runt Iconio, Lyſtris, quãta in Epheſo? Quoties cæſus & quoties lapidatus eſt? quoties pu-
gnauit ad beſtias? ſed permanſit uſquequo exiret ad latitudinem, id eſt uſquequo in toti-
us orbis terræ latitudinem eccleſias collocaret. Sic ergo putei, quos fodit Abraham, id eſt
ſcripturæ ueteris teſtamẽti, repleti ſunt terra à Phyliſtinis: ſiue malis doctoribus, Scribis,
& Phariſæis, ſiue etiam aduerſarijs poteſtatibus: & obturatæ ſunt eorum uenę, ne potum
præbeant his, qui ex Abraham ſunt. Non enim populus ille bibere poteſt de ſcripturis,
ſed ſitim patiť uerbi dei, donec ueniat Iſaac, & aperiat eos ut bibant pueri ſui. Gratiæ ergo
filio Abrahæ Chriſto, de quo ſcriptum eſt, Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij
Abrahã, qui uenit & aperuit nobis puteos. Ipſos eñ aperiebat illis, qui dicebant. Nónne
cor noſtrũ ardens erat in nobis, cum aperiret nobis ſcripturas? Aperuit ergo hos puteos,
& uocauit eos, ſicut uocauerat eos Abrahã pater eius. Non enim immutauit uocabula
puteorum. Et eſt mirum quod Moyſes etiam apud nos Moyſes appellatur, & Prophetæ
unuſquiſq; ſuo nomine appellãtur. Non enim Chriſtus in eis nomina, ſed intelligentiam
commutauit. Commutauit aũt in eo, ut iam ultra non attendamus Iudaicis fabulis, & ge
nealogijs infinitis: qui à ueritate quidem auditum auertant, ad fabulas autem conuertan-
tur. Aperuit ergo puteos, & docuit nos, ut non in aliquo loco quæramus deum, ſed ſcia-
mus quod in omni terra offertur ſacrificiũ nomini eius. Nũc enim illud eſt tempus quan-
do ueri adoratores adorant patrẽ, neq; in Hieroſolymis, neq; in monte Garizin, ſed in ſpi
ritu & ueritate. Non ergo in loco, neq; in terra habitat deus, ſed in corde habitat. Et ſi lo-
cum dei requiris, cor mundũ eſt locus eius. In hoc nanq; loco habitaturũ ſe dicit, cum per
prophetã ait. Habitabo in eis, & inambulabo: & ipſi erunt mihi populus, & ego ero illis
deus: dicit dominus. Vide ergo quia forte etiam in uniuſcuiuſq; noſtrũ anima eſt puteus *Moralis*
aquæ uiuæ, eſt quidã cœleſtis ſenſus, & imago dei latens: & hũc puteũ Phyliſtini, id eſt po-
teſtates aduerſæ repleuerunt terra. Quali terra? Carnalibus ſenſibus, & terrenis cogitatio
nibus, & propterea portauimus imaginẽ terreni. Tunc ergo cum portaremus imaginem
terreni, Phyliſtini repleuerunt terra puteos noſtros. Sed nunc quoniã uenit noſter Iſaac,
ſuſcipiamus eius aduentũ, & fodiamus puteos noſtros, & abijciamus ab eis terrã: purge-
mus eos ab omnibus ſordibus, & à cunctis cogitationibus luteis & terrenis, & inuenie-
mus in eis aquam uiuã, illam quam dicit dominus, qui credit in me, flumina de uentre ei
fluent aquæ uiuæ. Vide quanta ſit liberalitas domini. Puteos repleuerũt Phyliſtini, & ue-
nas nobis aquarum exiles & tenues inuiderunt, & pro his nobis fontes redduntur & flu
mina. Si ergo & uos hodie hæc audientes fideliter percipiatis auditum, operatur & in uo-
bis Iſaac, purgat corda ueſtra à terrenis ſenſibus, & uidẽtes hæc tanta myſteria in ſcriptu
ris diuinis eſſe latentia, proficitis in intellectu, & proficitis in ſpiritalibus ſenſib. Incipietis
etiam ipſi eſſe doctores, & procedẽt ex uobis flumina aquæ uiuæ. Adeſt enim uerbũ dei,
& hæc nunc eius eſt operatio, ut de anima uniuſcuiuſq; noſtrũ remoueat terrã, & aperiat
fontem

fontem uiuum. Intra te enim eſt, & non extrinſecus uenit, ſicut & regnũ dei intra te eſt.
Et mulier illa, quæ perdiderat drachmam, nõ illam inuenit extrinſecus, ſed in domo ſua,
poſteaquàm accendit lucernã, & mundauit domum ſordibus & immunditijs, quas longi
temporis ignauia & hebetudo congeſſerat, & ibi inuenit drachmam. Et tu ergo ſi accen-
das lucernam, ſi adhibeas tibi illuminationem ſpiritus ſancti, & in lumine eius uideas lu-
men, inuenies intra te drachmam. Intra te nanq; eſt collocata imago regis cœleſtis. Cum
enim faceret hominem ex initio deus, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit eum, &
hanc imaginem non extrinſecus, ſed intra eum collocauit. Hæc in te uideri non poterat,
donec domus tua ſordida erat, immũditijs & ruderibus repleta. Iſte fons ſcientiæ intra te
erat ſitus, ſed non poterat fluere, quia Phyliſtini repleuerant eum terra, & fecerant in te
imaginem terreni. Sed tu portaſti quidem tunc imaginem terreni, nunc uero his auditis
ab illa omni mole & oppreſsione terrena per uerbum dei purgatus, imaginem cœleſtis in
te ſplendeſcere facito. Hæc ergo imago eſt, de qua dicebat pater ad filium, faciamus ho-
minem ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtrã. Filius dei eſt pictor huius imaginis. Et quia
talis ac tantus eſt pictor, imago eius obſcurari per incuriam poteſt, deleri per malitiã non
poteſt. Manet enim ſemper imago dei in te, licet tu tibi ipſe ſuperducas imaginẽ terreni.
Iſtam picturam tu tibi ipſe depingis. Cum enim te libido fuſcauerit, induxiſti unum colo
rem terrenũ. Si uero & auaritiæ ſtudeas, miſcuiſti & alium. Sed & cum te ira ſanguineũ
facit, addis nihilominus & tertiũ colorem. Superbiæ quoq; alius additur fucus, & impie-
tatis alius. Et ſic per ſingulas quaſq; malitias, uelut diuerſis coloribus congregatis, hanc
imaginem terreni, quam Deus in te nõ fecit, tu tibi ipſe depingis. Propterea ergo depre-
Eſa. 44 candus eſt nobis ille, qui dicit per prophetam: Ecce ego deleo ſicut nubem iniquitates
tuas, & ſicut caliginem peccata tua. Et cum deleuerit omnes iſtos in te colores, qui ex fu
cis malitiæ ſumpti ſunt, tunc reſplendebit in te imago illa quæ à deo creata eſt. Vides quo
modo diuinæ ſcripturæ formas inducunt & figuras, quibus ad agnitionem uel purgatio-
nem ſui anima doceatur. Vis adhuc & aliam uidere formam huius imaginis? Sunt quæ-
dam literæ quas deus ſcribit, quædam literæ quas nos ſcribimus. Peccati literas nos ſcribi
mus. Audi apoſtolum dicentem. Delens, inquit, quod aduerſum nos erat chirographum
in decretis, quod erat contrarium nobis, tulit illud de medio, affigẽs illud cruci ſuæ. Iſtud
quidem quod dicit chirographum, peccatorum noſtrorum cautio fuit. Vnuſquiſq; ete-
nim noſtrum, in his quæ delinquit, efficitur debitor, & peccati ſui literas ſcribit. Quia
Dan. 7 & in iudicio dei, quod Daniel cõſediſſe deſcribit, libros dicit apertos, ſine dubio qui pec-
cata hominũ continerent. Hos ergo ipſi nobis ſcribimus per ea quæ delinquimus. Huius
enim rei & illa imago eſt, quæ in euangelio dicitur de uillico iniquitatis, qui ad unũquen-
que debitorem dicit, accipe literas tuas, & ſedens ſcribe octoginta, & cætera quæ referun
tur. Vides ergo quia unicuiq; dicitur, accipe literas tuas. Vnde conſtat noſtras eſſe literas
peccati, literas autem iuſtitiæ deus ſcribit. Ita enim dicit Apoſtolus. Vos enim eſtis epiſto
la ſcripta, non atramento, ſed ſpiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis
carnalibus. Habes ergo in te literas dei, & literas ſpiritusſancti. Si uero delinquas, ipſe tibi
conſcribis peccati chirographum. Sed uide quia cum ſemel acceſsiſti ad crucem Chriſti,
& ad gratiam baptiſmi, chirographum tuũ cruci affixum, & in fonte baptiſmi deletum
eſt. Non reſcribas ultra quæ deleta ſunt, nec repares quę abolita ſunt: ſolas in te ſerua lite
ras dei, ſola in te permaneat ſcriptura ſpiritus ſancti. Sed redeamus ad Iſaac, & fodiamus
cum ipſo puteos aquæ uiuæ: etiã ſi obſiſtunt Phyliſtini, etiam ſi rixantur, nos tamen per-
ſeueremus cum ipſo puteos fodiendo, ut & nobis dicatur, bibe aquam de tuis fontibus,
& de tuis puteis: & intantum fodiamus, ut ſuperabundent aquæ putei in plateis noſtris,
ut non ſolum nobis ſufficiat ſcientia ſcripturarum, ſed & alios doceamus, & alios inſtrua
mus, ut bibant homines, bibant & pecora. Audiant prudentes, audiant ſimplices quiq;:
ſapientibus & inſipientibus debitor eſt doctor eccleſiæ, potare homines, potare debet &
pecora. quia & propheta dicit: Homines & iumenta ſaluos facies domine. illuminante
nos, & purgãte corda noſtra ipſo domino Ieſu Chriſto ſaluatore noſtro, cui eſt gloria &
imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod apparuit dominus Iſaac ad puteũ iuramenti, & de pacto quod cõpo-
ſuit cum Abimelech. Homilia Quartadecima, Secũdæ partis Cap. XXVI

SCriptum eſt in propheta ex perſona domini dicentis, Et in manibus prophe *Regula ad*
tarum aſsimilatus ſum. Qui ſermo illud indicat, quod cum unus ſit dominus *allegorias*
noſter Ieſus Chriſtus per ſubſtantiã ſuam, & nihil aliud quàm filius dei ſit, in *faciens*
figuris tamen, & formis ſcripturarũ, uarius ac diuerſus oſtendit. Verbi gra-
tia, ſicut in ſuperiorib. expoſuiſſe nos memini, quod ipſe fuiſſet in typo Iſaac,
cum offerret ad holocauſtũ, ipſius tamen & aries formã teneret. Ego amplius dico quod
in angelo qui locutus eſt ad Abrahã, & dicit ei, ne inijcias manum tuã in puerum, ipſe o-
ſtenditur, quia iterum dicit ad eum. Propterea quod feciſti uerbũ hoc, benedicens benedi
cam te. Ouis, uel agnus qui immolat in paſcha, ipſe dicitur, & ouiũ paſtor ipſe ſignat: &
pontifex, qui offert ſacrificium, nihilominus ipſe deſcribitur. ſponſus tanquã uerbum dei
ipſe appellatur, & tanꝙ ſapiẽtia ipſe rurſus ſponſa nominatur: ſicut & propheta dicit ex
perſona ipſius, Tanꝙ ſponſo poſuit mihi mitrã, tanquã ſponſam adornauit me ornamen
to. & multa alia, quæ nunc interim perſequi longũ eſt. Sicut ergo ipſe dominus pro loco
& tempore formã ſui ſingulis quibuſq; accõmodat cauſis: ita etiã ſancti, qui eius typũ ge
rebant, pro locis & temporibus & cauſis, myſteriorũ figuras egiſſe credendi ſunt: ſicut &
nunc fieri in Iſaac uidemus, de quo recitatũ eſt nobis. Aſcendit, inquit, inde ad puteum
iuramẽti, & apparuit ei dominus nocte illa, & dixit. Ego ſum deus Abrahã patris tui, noli
timere. Tecũ enim ſum, & benedicã te, & multiplicabo ſemen tuũ propter Abrahã patrẽ
tuum.] Huius Iſaac duas nobis figuras expoſuit apoſtolus Paulus: unã, qua dixit, quod
Iſmael quidẽ filius Agar, populi ſecundum carnẽ, Iſaac uero populi qui ex fide eſt, formã
tenet: & aliam qua ait, non dixit ex ſeminibus, quaſi in multis, ſed ſemini tuo tanquam in
uno, qui eſt Chriſtus. Tenet ergo Iſaac populi figurã, & Chriſti. Chriſtum aũt tanquam
uerbum dei nõ ſolum in euangelijs loqui, ſed & in lege certũ eſt & prophetis. Verum in
lege incipientes, in euangelijs perfectos, docet. Et Iſaac ergo formã nunc uerbi, quod in
lege uel prophetis eſt, tenet. Aſcendit igitur Iſaac ad puteũ iuramenti, & apparuit illi do-
minus. Aſcenſionẽ legis & ante iam diximus ornatũ templi eſſe, & eorũ quæ inibi diuina
gerebãtur obſequia. Poteſt & augmentũ prophetarũ legis aſcenſio nominari: & propte-
rea forte ad puteum iuramenti aſcendiſſe dicitur, & ibi apparuiſſe ei dominus. Nam per
prophetas iurauit dominus, & non pœnitebit, quod ipſe ſit ſacerdos in æternũ ſecundũ
ordinem Melchiſedech. Ad puteũ ergo iuramenti uiſus eſt ei deus, futura in eo promiſſa
confirmans. Et ædificauit ibi altare Iſaac, & inuocauit nomen domini, & fixit ibi taber
naculũ ſuum. Foderunt aũt ibi pueri Iſaac puteum.] Aedificat quidem Iſaac etiã altare
in lege, & figit tabernaculum ſuũ. In euangelijs uero non tabernaculum figit, ſed domũ
ædificat, & fundamentũ collocat. Audi enim dicentem ſapientiã de eccleſia. Sapientia,
inquit, ædificauit ſibi domũ, & ſuppoſuit ſeptem columnas. Audi de hoc etiã Paulum di-
centem. Fundamentũ enim nemo poteſt ponere, præter id quod poſitũ eſt, qui eſt Ieſus
Chriſtus. Vbi ergo tabernaculũ eſt, etiam ſi figatur, ſine dubio reſoluendum eſt: ubi uero
fundamenta ſunt, & ſupra petrã ædificatur domus, nunquã reſoluitur domus illa. Funda
ta enim eſt ſupra petram. Fodit tamen & ibi puteum Iſaac, nec unquam ceſſat puteos fo
diendo, donec oriatur fons aquæ uiuæ, & fluminis impetus lætificet ciuitatem dei. Sed &
Abimelech ille, qui dudum honorauerat Abraham, uenit nunc cum amicis ſuis de Gera
ris ad Iſaac. Et dicit illis Iſaac. Quidueniſtis ad me? uos enim odiſtis me, & eieciſtis me à
uobis. Ad hæc illi reſpondent. Videntes, inquit, uidimus, quia eſt dominus tecum, &
diximus: fiat coniuratio inter nos & te, & conſtituamus tecum pactum ne facias nobi-
ſcum mala, & cætera.] Iſte Abimelech (ut uideo) non ſemper pacem habet cum Iſaac,
ſed aliquando diſsidet, aliquãdo pacem requirit. Si meminiſtis quomodo in ſuperioribus
diximus de Abimelech, quod perſonam teneat ſtudioſorum & ſapientium ſeculi, qui per
eruditionem philoſophiæ multa etiam ex ueritate comprehenderũt: intelligere poteſtis
quomodo hic cum Iſaac, qui uerbi dei, quod in lege eſt, tenet figuram, neq; in diſſenſione
ſemper poteſt eſſe, neq; ſemper in pace. Philoſophia enim neq; in omnibus legi dei cõtra
ria eſt, neq; in omnibus conſona. Mulri enim philoſophorum unum eſſe Deum, qui cun *Mercurius*
cta creauerit, ſcribunt. In hoc conſentiunt legi dei. Aliquanti etiam hoc addiderũt, quod *& Plato*

Deus

Deus cuncta per uerbũ ſuum & fecerit, & regat, & uerbum dei ſit quo cuncta moderentur. In hoc non ſolum legi, ſed etiam euangelijs cõſona ſcribunt. Moralis uero & phyſica quæ dicitur philoſophia, pene omnia quæ noſtra ſunt ſentiũt. Diſsident uero à nobis, cũ Deo dicũt eſſe materiã coæternã. Diſsident, cum negant Deũ curare mortalia, ſed prouidentiã eius ſupra lunaris globi ſpacia cohiberi. Diſsident à nobis, cum uitas naſcentiũ ſtellarum curſibus pendunt. Diſsident, cum ſempiternũ dicunt hunc mundum, & nullo fine claudendum. Sed & alia plurima ſunt, in quibus nobiſcum uel diſsident, uel concordant. Et ideo Abimelech ſecundum hanc figuram aliquando in pace eſſe cum Iſaac, aliquando diſsidere deſcribitur. Sed & hoc non puto quod ocioſe ſpiritui ſancto, qui hæc ſcribit, curæ fuerit comprehendere, quod duo alij cum Abimelech uenerint, id eſt Ochozach gener eius, & Ficol dux exercitus eius. Interpretatur autem Ochozach tenens, & Ficol os omnium. Ipſe autem Abimelech, pater meus rex. Qui tres (ut ego arbitror) imaginem totius philoſophiæ tenent, quæ apud eos in tres partes diuiditur, logicã, phyſicam, ethicam, id eſt rationalẽ, naturalem, moralem. Rationalis eſt illa, quæ deũ patrem omniũ confitetur, ut eſt Abimelech. Naturalis illa eſt, quæ fixa eſt & tenet omnia uelut naturæ ipſius uiribus nitens, quam profitetur Ochozach, qui dicitur tenens. Moralis eſt, quæ in ore eſt omnium, & ad omnes pertinet, & pro cõmuni ſimilitudine præceptorũ, in omniũ ore uerſatur, quam deſignat iſte Ficol, qui os omnium interpretatur. Hi ergo omnes in huiuſcemodi eruditionibus inſtituti, ueniũt ad legem Dei, & dicunt. Videntes uidimus, quia eſt dominus tecum, & diximus: fiat coniuratio inter nos & inter te, & conſtituamus tecum pactum, ne facias nobiſcum mala, ſed quemadmodum nos te non ſumus execrati, ita & tu benedictus domino. Poſſunt quidem iſti tres, qui pacem requirunt à uerbo dei, & præuenire cupiunt pacto ſocietatem eius, figuram tenere Magorum, qui ex orientis partibus ueniunt eruditi paternis libris, & inſtitutionibus maiorũ, & dicunt: Quia uidentes uidimus natum regem, & uidimus quia deus eſt cum ipſo, & uenimus adorare eum. Sed & ſi quis ille eſt, qui huiuſcemodi eruditionibus inſtitutus uidens quia Deus erat in Chriſto mundũ reconcilians ſibi, & admiratus operũ eius maieſtatem dicat, uidentes uidimus quia eſt dominus tecum, & diximus, fiat coniuratio inter nos. Aſcendens enim ad legem dei neceſſario dicit. Iuraui & ſtatui cuſtodire mandata tua. Sed quid petũt? Ne facias nobis, inquiũt, mala, ſed ſicut nos te execrati nõ ſumus, ita & tu benedictus domino. Remiſsionem peccatorũ per hæc depoſcere mihi uidẽtur, ne recipiant mala. Benedictionem poſtulant, non retributionem. Denique uide quid ſequitur. Et fecit illis, inquit, conuiuium magnum Iſaac, & manducauerunt & biberunt. Certũ eſt enim, quia qui miniſtrat uerbum, ſapiẽtibus & inſipientibus debitor eſt, quia ergo conuiuiũ ſapientibus exhibet, idcirco dicitur, quia nõ paruũ ſed magnũ conuiuiũ fecit. Et tu ſi non ſis adhuc paruulus, & lacte non indigeas, ſed exercitatos deferas ſenſus, & eruditione plurima præmiſſa ad intelligentiam uerbi dei capacior uenias, fit etiam tibi conuiuiũ magnum. Non tibi holera languidorum parabitur cibus, nec lacte nutrieris, quo paruuli nutriũtur, ſed faciet tibi miniſter uerbi conuiuiũ magnum. Loquetur tibi ſapientiã, quę inter perfectos profertur, ſapientiã dei in myſterio abſconditam proferet tibi, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. Reuelabit tibi Chriſtum ſecundum hoc, quod in eo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi ſunt. Faciet ergo tibi conuiuiũ magnum, & ipſe tecũ epulabitur, ſi te non inueniat talem, ut dicat tibi: quia non potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, tanquam paruulis in Chriſto lac uobis potũ dedi non eſcam. Corinthijs hoc dicit, quibus & addit: Cum enim ſint inter uos contentiones, & diſſenſiones, nónne carnales eſtis, & ſecundum hominẽ ambulatis? Iſtis nõ fecit magnũ conuiuiũ Paulus, intantum, ut cum eſſet apud eos, & egeret, nulli oneri eſſet, nec panẽ gratis ab aliquo manducaret, ſed ſibi, & omnibus qui ſecũ erant, nocte & die laborantes manus ſuæ miniſtrarẽt. Tam ergo longe aberant Corinthij quibus magnum cõuiuium fieret, ut nec minimum quidem, uel exiguum apud eos prædicator uerbi dei potuerit habere conuiuiũ. Qui uero ſciunt audire perfectius, qui eruditos & exercitatos ad audiendum uerbũ dei deferũt ſenſus, iſtis fit magnũ conuiuiũ, cum iſtis epulatur Iſaac, & non ſolum epulatur, ſed & ſurgens cum iuramento eis pacem de futuris promittit. Oremus ergo & nos tali mente, tali fide accedere ad audiendum uerbũ dei, ut facere nobis dignetur conuiuiũ magnum. Sapientia

Philoſophia mundana

Philoſophia præparat ad Theologiam

pientia enim iugulauit hoſtias ſuas, miſcuit in cratere uinũ ſuum, & miſit ſeruos ſuos, qui omnes quotquot inuenerint, perducant ad conuiuiũ ſuum. Tantũ eſt, ut & nos ingreſſi conuiuium ſapientiæ, non rurſum nobiſcum indumenta inſipientiæ deferamus, non inſi delitatis ueſte circũdati, non peccatorũ maculis fucati, ſed in ſimplicitate & puritate cordis amplectamur uerbum, & diuinæ ſapientiæ famulemur, qui eſt Chriſtus Ieſus dominus noſter, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod ſcriptũ eſt. Et aſcenderunt ex Aegypto, & uenerunt in terrã Chanaan, ad Iacob patrem ſuũ, & nunciauerũt ei dicentes, quia filius tuus Ioſeph uiuit, & ipſe principatũ agit totius terræ Aegypti. Homilia XV. Cap. XLV. & XLVI.

Aſcendere & deſcẽdere quid

OBſeruandum nobis eſt ſcripturas ſanctas legentibus, quomodo in ſingulis quibuſq; locis aſcendere cõmemoratur, & deſcendere. Si enim diligentius conſideremus, inueniemus quia nunquam ferè in ſanctum quis locum dicitur deſcendiſſe, neq; ad uituperabilem conſcendiſſe memoratur. Quæ obſeruationes oſtendunt ſcripturam diuinam non (ut plurimis uidetur) inerudito & agreſti ſermone compoſitã, ſed ſecundum diſciplinã diuinæ eruditionis aptatam: neq; tantum hiſtoricis narrationibus, quantũ rebus & ſenſibus myſticis ſeruientem inuenies. Ergo ſcriptum eſt eos, qui ex ſemine Abrahã naſcuntur, deſcendiſſe in Aegyptum, & rurſum filios Iſrael aſcẽdiſſe de Aegypto. Deniq; & de ipſo Abrahã ſic dicitur. Aſcendit autem Abrahã de Aegypto, ipſe & uxor eius, & omnia quæ eius erant, & Loth cum ipſo in deſertũ. Tum deinde & de Iſaac dicitur, quia apparuit ei dominus, & dixit ei. Ne deſcendas in Aegyptum. Sed & Iſmaelitæ, qui portabant θυμιάματα & rheſinam, & guttam, & ipſi ex ſemine Abraham erant, in Aegyptum deſcendere referuntur, cum quibus Ioſeph deſcendiſſe in Aegyptum dicitur. Sed & poſt hæc, uidens, inquit, Iacob quia eſt cõmercium frumenti in Aegypto, dixit ad filios ſuos. Vt quid deſides eſtis? Ecce audio quia eſt frumentum in Aegypto. Deſcẽdite illuc, & emite nobis eſcas, ut uiuamus, & non moriamur. Et paulo poſt. Deſcenderunt, inquit, fratres Ioſeph in Aegyptũ comparare frumentũ. Sanè cum detentus fuiſſet Simeon in Aegypto, & nouem fratres eius dimiſſi reuerterentur ad patrem, non eſt ſcriptum, quia aſcenderunt ex Aegypto, ſed imponentes, inquit, frumentũ ſuper aſinos ſuos abierũt. Neq; enim digne dicerentur aſcendere, quorũ frater uinctus tenebatur in Aegypto, cũ quo & ipſi mente & animo ſoliciti, uelut quibuſdam charitatis uinculis cruciabantur adſtricti. Cum autem recepto fratre, & agnito Ioſeph, ſed & Beniamin in oculis eius oblato, cum lætitia reuertuntur, tũc dicitur quia aſcenderunt ex Aegypto, & uenerunt in terram Chanaan ad Iacob patrem ſuum. Tunc etiam, quando dicunt ad patrem, quia Ioſeph filius tuus uiuit, & ipſe principatum tenet & agit totius terræ Aegypti. Neceſſario enim ab infimis & humilibus dicuntur ad ardua & excelſa conſcendere, qui Ioſeph uiuere nunciãt, & principatum totius Aegypti gerere. Hæc interim ad præſens nobis occurrere de aſcenſione & deſcenſione potuerunt: ex quibus ſtudioſi quiq; occaſiones habere poſſunt, plura de ſcripturis ſanctis pro huiuſmodi aſſertione probamenta colligere. Videamus ſanè quomodo audire debeamus de eo quod ſcriptum eſt, quia Ioſeph filius tuus uiuit. Ego hæc non cõmuniter dicta ſuſcipio. Si enim (uerbi cauſa) ponamus quia potuiſſet uinci à libidine, & peccaſſet cũ uxore domini ſui, non puto quod hoc à patriarchis de eo nunciatũ fuiſſet patri eius Iacob, quia filius tuus Ioſeph uiuit. Hoc enim ſi feciſſet, ſine dubio non uiuebat. Anima enim quæ peccat, ipſa morietũ. Sed & Suſanna eadem docet, cum dicit. Anguſtiæ mihi ſunt undiq;. Si enim hoc fecero (id eſt ſi peccauero) mors mihi eſt: & ſi non fecero, non effugiam manus ueſtras. Vides ergo & ipſam, mortem in peccato poſuiſſe. Sed & ad primũ hominem à deo prolata ſententia, eadem cõtinet, cum dicit: Qua die manducaueritis ex eo, morte moriemini. Statim nanq; ut præuaricatus eſt mandatum, mortuus eſt. Mortua eſt enim anima quæ peccauit, & arguitur ſerpens fefelliſſe, qui dixit, nõ morte moriemini. Et hæc de eo quod dictum eſt à filijs Iſrael ad Iacob, quia Ioſeph filius tuus uiuit. Quibus ſimilia etiam in poſterioribus referuntur, cum dicitur. Et reſuſcitatus eſt ſpiritus Iacob patris eorum: & dixit Iſrael, magnum mihi eſt, ſi adhuc Ioſeph filius meus uiuit. Quod in latino dicitur reſuſcitatus eſt ſpiritus eius, in Græco ἀνεζωπύρησε ſcriptum eſt. Quod non tam re

Hoc de ſuo addit interp. ſuſcitare, quàm reaccendere (ut ita dicam) ſignificat, & reignire. Quod dici ſolet, cum forte in aliqua materia ignis euſq; deficit, ut extingui uideatur, & ſi forte fomentis adhibitis reparetur, reaccenſus dicitur. Aut ſi lucernæ lumen eouſque perueniat, ut putetur extingui, ſi forte infuſo oleo reſuſcitetur, licet minus polito ſermone, reaccenſa lucerna dicitur. Similiter & de lampade, uel alijs huiuſcemodi luminibus appellabitur. Tale ergo aliquid & in Iacob indicare uidebitur hic ſermo: quod donec longe fuit ab Ioſeph & non eſt ei annunciatum de uita eius, ueluti defecerat in eo ſpiritus eius, & lumen quod in ipſo fuit, fomentis deficientibus iam fuerat obſcuratum. Vbi uero uenerunt, qui ei annunciarent de uita eius, id eſt qui dicerent, quia uita erat lux hominum, reaccendit in ſe ſpiritum ſuum, & reparatus eſt in eo fulgor luminis ueri. Quod autem poſsit interdum diuinus ignis extingui etiam in ſanctis & fidelibus, audi Apoſtolum Paulum præcipientem his, qui dona ſpiritus & gratiam merebantur accipere, & dicentem, Spiritū nolue extinguere. Tanquã ergo tale aliquid paſſus fuerit Iacob, quale Paulus præcepit fieri non debere, & reparauerit ſe per ea, quæ ei nunciata fuerant de uita Ioſeph, dicitur de eo. Et reaccendit ſpiritum ſuum Iacob, & dixit Iſrael. Magnum mihi eſt, ſi adhuc filius meus Ioſeph uiuit. Sed hoc obſeruandum eſt, quia qui reaccendit ſpiritum ſuum, eum ſcilicet, qui penè uidebatur extinctus, Iacob dicitur. Ille autē qui dicit, Magnum mihi eſt, ſi filius meus Ioſeph uiuit, quaſi intelligens & uidens magnam eſſe uitam quæ eſt in Ioſeph, ſpiritalis iſte *Iſrael uidēs deum* noniam Iacob, ſed Iſrael ſcribitur, tanquã qui mente uideat ueram uitam, quæ eſt uerus deus Chriſtus. Non ſolum aūt de hoc motus eſt, quod audiuit, quia Ioſeph filius tuus uiuit, ſed & de illo maxime, quod annūciatū eſt ei, quia ipſe ſit qui principatū teneat totius Aegypti. Hoc enim uere magnū eſt ei, quod in ditionem ſuam redegit Aegyptum. Calcare enim libidinē, fugere luxuriã, omneſq; uoluptates corporis premere ac frenare, hoc eſt principatū gerere totius Aegypti. Et hoc eſt quod apud Iſrael magnū ducit, & in admiratione habetur. Si quis uero eſt, qui aliqua quidē uitia corporis ſubiuget, alijs uero cedat & ſubiaceat, de iſto non integre dicitur, quia principatum agit totius terræ Aegypti, ſed (uerbi cauſa) unius forte, aut duarū, uel trium ciuitatum uidebitur gerere principatū. Ioſeph uero cui nulla corporis libido dominata eſt, totius Aegypti princeps & dominus fuit. Dicit ergo non iam Iacob, ſed Iſrael reaccenſo ſpiritu. Magnum mihi eſt, ſi adhuc Ioſeph filius meus uiuit, ibo & uidebo eum antequã moriar. Sed ne hoc quidem ocioſe relinquendum eſt, quod non animam, ſed ſpiritum, tanquam meliorem ſui partem, reſuſcitatum, uel reaccēſum dicit. Splendor etenim lucis, qui erat in eo, etiam ſi extinctus in eo penitus non eſt tunc cum obtulerunt filij eius tunicam Ioſeph, hœdi ſanguine maculatam, ſed mendacio eorū decipi potuit, ita ut ſcinderet ueſtimenta ſua, & poneret ſaccum ſuper lumbum ſuum, & lugeret filium ſuū, nec uellet omnino conſolari, ſed diceret, quia deſcendo ad filium meum lugens in infernum: tunc etiam ſi (ut diximus) non erat penitus extinctum in eo lumen, maxima tamen ex parte fuerat obſcuratum, quod decipi potuit, quod ueſtimenta ſcindere, quod falſo lugere, quod implorare mortem, quod in infernum cuperet lugendo deſcendere. Propter hæc ergo nunc reſuſcitat & reaccendit ſpiritum ſuum: quia conſequens erat, ut lumen, quod in eo obſcurauerat fraus mendacij, reaccenderet & refoueret ueritatis auditus. Verum quia diximus quod Iacob eſt qui reaccendit ſpiritum ſuum, Iſrael uero eſt, qui dicit, Magnum mihi eſt, ſi adhuc filius meus Ioſeph uiuit, potes & tu qui hæc audis, incipiens ab eo loco ubi ſcriptum eſt, quia dixit ei: *Iſrael fortis deo* Iam non Iacob uocabitur nomen tuū, ſed Iſrael, quia inualuiſti ad deum, & cum hominibus potens factus es: omnem ſcripturam decurrens inuenire huius uocabuli differentiã. Verbi cauſa, cum dicit, annuncia mihi nomen tuum, hic is qui ignorat nomen, non Iſrael eſſe dicitur, ſed Iacob. Vbi uero non edunt neruum, qui obſtupuit in latitudine femoris patriarchæ, non filij Iacob, ſed filij Iſrael eſſe dicuntur. Ille uero qui reſpiciens uidit Eſau uenientem, & cum ipſo quadringentos uiros, & adorauit ſepties fornicatorem, & profanum, & eum qui pro una eſca uendidit primogenita ſua, nō Iſrael, ſed Iacob dicitur. Sed & cum ei offert dona, & dicit: ſi inueni gratiã coram te, ſuſcipe hæc munera de manibus meis, propter quod uidi faciem tuam, ſicut qui uidet faciem dei: hic non erat Iſrael, ſed Iacob. Et ubi audiuit quia contaminata eſt Dina filia eius, & tacuit Iacob uſquequo conuenirent filij eius, non dicitur Iſrael. Sed & tu (ut dixi) ſimilia ſi obſerues, inuenies. In præ-

ſenti

ſenti igitur lectione non Iacob,ſed Iſrael dicit: Magnum mihi eſt,ſi adhuc filius meus Io-
ſeph uiuit. Sed & cum uenit ad puteum iuramenti, & offert hoſtias deo patris ſui Iſaac,
non Iacob dicitur, ſed Iſrael. Verum ſi requiras, cur in uiſu nocte loquens ad eum Deus,
non dicit Iſrael, ſed Iacob,fortę propter hoc, quia nox erat, & adhuc per uiſum, & non-
dum palàm uocem Dei audire merebatur. Et cum intrat in Aegyptum,non Iſrael,ſed Ia
cob dicitur, & filij eius cum ipſo. & cum ſtat ante Pharaonem, ut benedicat eum, non
Iſrael,ſed Iacob nominatur. Neq; enim capiebat Pharao Iſraelis benedictionẽ. Et Iacob
non Iſrael eſt,qui dicit ad Pharaonẽ, quia parui & peſsimi ſunt dies uitæ ſuæ. Quod utiq;
nunquam diceret Iſrael. Poſt hæc uero non de Iacob,ſed de Iſrael dicitur,quia uocauit fi-
lium ſuum Ioſeph,& dicit ei: Si inueni gratiam in cõſpectu tuo,pone manum tuam ſub
femore meo, & facies ſuper me miſericordiam & ueritatem. Et qui adorauit ſuper faſti-
gium uirgæ Ioſeph, non erat Iacob ſed Iſrael. Tum deinde cum benedicit filios Ioſeph,
Iſrael dicitur. Et cum cõuocat filios ſuos,dicit. Conuenite ut annunciem uobis, quæ eue
nient uobis in nouiſsimis diebus. Cõgregamini filij Iacob,& audite Iſrael patrẽ ueſtrum.
Sed fortaſſe requires,quare filij Iacob dicuntur qui cõueniunt. Iſrael uero dicitur, qui be-
nedicit eos. Vide ne forte hoc indicetur, quod illi nondum eouſq; profecerant, ut Iſrael
meritis æquarentur. Et ideo illi filij Iacob dicuntur tanquam inferiores:ille uero, qui iam
perfectus erat, & benedictiones futurorũ conſcius dabat, Iſrael appellabatur. Sane quod
dicitur, quia ſepelierunt ſepultores Aegypti nõ Iacob, ſed Iſrael,grandis uidetur quæſtio.
Sed ego arbitror quod illorum in hoc uitium exponatur, quibus pro eo quod exoſus eſt
omnis intellectus bonorum, & omnis perſpicacia intelligentiæ cœleſtis, Iſrael ab eis ſepe
liri dicatur: quia apud impios ſancti mortui ſunt, & ſepulti. Hæc inquantũ ad præſens oc-
currere potuit de differentia Iacob, & Iſrael, memorata ſint nobis. Dignum ſanè poſt hæc
uidetur intueri, & proſpicere, quæ ad ipſum deus loquatur, & quomodo eum, uelut ad
quoſdam agones proficiſcentẽ corroborans & cohortans mittat ad Aegyptũ. Ait enim.
Noli timere deſcendere in Aegyptum. hoc eſt dicere, cõgreſſurus aduerſus principatus,
& poteſtates, & aduerſus mundi huius (qui figuraliter Aegyptus appellatur) rectores te-
nebrarum harum, noli timere, noli trepidare. Quod ſi & cauſam ſcire uis, quur timere nõ
debeas, audi promiſsionem meam. In gentem enim magnã faciam te ibi, & deſcendam
tecum in Aegyptũ, & ego te reuocabo inde in finem. Non ergo timet deſcendere in Ae-
gyptum, nõ timet agones huius mundi, & obſiſtentium dæmonũ ſubire certamina, cum
quo in agones deſcenderit deus. Deniq; audi apoſtolum Paulum dicentem. Amplius, in-
quit, ego quàm omnes illi laboraui, non autem ego, ſed gratia dei mecum. Sed cum Hie-
roſolymis aduerſus eum cõmota fuiſſet ſeditio, & agonem clariſsimum pro uerbo & præ
dicatione domini deſudaret, aſtitit ei dominus, & dixit eadẽ quæ nunc dicuntur ad Iſrael.
Noli, inquit, timere Paule, quia ſicut teſtificatus es de me Hieroſolymis, ita te oportet &
Romæ teſtimonium dare. Verum ego amplius adhuc aliquid hoc in loco arbitror latere
myſterij. Mouet enim me quod dixit, In gentem magnã faciam te, & deſcendam tecum
in Aegyptũ, & inde te reuocabo in finem. Quis eſt iſte, qui factus eſt in gentem magnã Quæſtio
in Aegypto, & in fine reuocatus eſt? Quantum ad Iacob illum ſpectat, de quo dici puta-
tur, non uidebitur eſſe uerum. Nõ enim reuocatus eſt in finem de Aegypto, quippe qui
defunctus in Aegypto eſt. Abſurdum autem erit, ſi quis in eo reuocatũ dicit à deo Iacob,
quia corpus eius reportatum eſt. Quod ſi recipiatur, non erit uerum quod deus non eſt
deus mortuorum, ſed uiuorum. Non ergo cõuenit hoc de corpore mortuo intelligi, ſed
ſuper uiuis & uigentibus approbari. Videamus ergo ne forte, uel domini deſcendẽtis in
hunc mundum, & in gentem magnam, hoc eſt in eccleſiam ex gentibus factam, conſum
matisq; omnibus ad patrem regreſsi: uel protoplaſti in hoc figura formetur, qui in agones
deſcendit in Aegyptũ, cum de paradiſi delitijs eiectus, ad huius mundi labores erumnasq;
deducitur, propoſito ſibi cum ſerpente certamine, cũ dicitur, Tu illius obſeruabis caput,
& ipſe tuum obſeruabit calcaneum. & iterum cum ad mulierem dicitur, quia ponam ini
micitias inter te, & ipſum, & inter ſemen tuũ, & ſemen illius. Nec tamen eos in hoc cer-
tamine poſitos deſerit deus, ſed ſemper eſt cum ipſis. Complacet in Abel. corripit Cain.
Inuocatus adeſt Enoch. Noe mandat in diluuio arcam ſalutis extruere. Abraham dedu-
cit de domo patris ſui, & de cognatione ſua, Iſaac & Iacob benedicit, filios Iſrael educit ex

Aegypto. Per Moyſen legẽ literis ſcribit, per prophetas quæ deerant implet. hoc eſt eſſe cum eis in Aegypto. Quod autem dicit, reuocabo te inde in finem, hoc eſt arbitror (ſicut ſuperius diximus) quod in fine ſeculorum unigenitus filius eius pro ſalute mundi uſq; ad inferna deſcendit & inde protoplaſtum reuocauit. Quoq; enim dixit ad latronem, Hodie mecum eris in paradiſo, hoc non illi ſoli dictum, ſed & omnibus ſanctis intellige, pro quibus in inferna deſcenderat. In hoc ergo uerius, quàm in Iacob adimplebitur, quod dictũ

Tropologia eſt, quia reuocabo te inde in finem. Sed & unuſquiſq; noſtrum eodem ordine, atq; eadem uia Aegyptum & agones ingreditur, & ſi mereatur ut deus ſemper maneat cum eo, faciet eum in gentem magnam. Magna enim gens eſt uirtutum numerus & iuſtitiæ multitudo, in qua ſancti quiq; multiplicari dicuntur & creſcere. Completur in eo etiam illud quod dictum eſt, quia reuocabo te inde in finem. Finis enim perfectio rerum & uirtutum conſummatio ponitur. Propter hoc deniq; & alius quidam ſanctorum dicebat. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. Et iterum magno patriarchæ Abraham ſcriptura teſtimonium perhibet. quoniam defunctus eſt Abraham plenus dierum. Hoc eſt ergo, reuocabo te inde in finem; uelut ſi diceret, quoniam certamen bonum certaſti, fidem ſeruaſti, curſum conſummaſti, reuocabo te iam de hoc mundo ad beatitudinem futurã ad perfectionem uitæ æternæ, ad iuſtitiæ coronã, quam reddet dominus in finem ſeculorum omnibus qui diligunt eum. Videamus autem quid etiam inde ſentiendum ſit quod dicit. Et Ioſeph ponet manus ſuas ſuper oculos tuos. Multa quidem intra huius ſermonis uelamen arcanæ intelligentiæ contegi arbitror ſacramẽta, quæ contingere & pulſare alterius temporis eſt. Nunc interim non uidebitur abſq; ratione dici, quod & prioribus noſtris quibuſdam uiſum eſt, prophetiã quandam in hoc deſignatam uideri. Quoniam quidem de tribu Ioſeph fuit Hieroboam ille, qui fecit duas uaccas aureas ut ſeduceret populum adorare eas: & per hoc uelut impoſitis manibus ſuis excæcauit, & clauſit oculos Iſrael ne uiderent impietatem ſuam, de quo dictum eſt, Propter impietatem Iacob hæc omnia, & propter peccatum domus Iſrael. Quæ autem impietas Iacob? nónne Samaria? Sed ſi quis forte neget debere ea, quæ ſub ſpecie pietatis futura à deo dicta ſunt, ad partem uituperabilem flecti: dicemus quia & uerus Ioſeph dominus & ſaluator noſter ſicut corporalem manum ſuam poſuit ſuper oculos cæci, & reddidit ei uiſum quem perdiderat: ita etiã ſpiritales manus ſuas poſuit ſuper oculos legis, qui per corporalem intelligẽtiam ſcribarum & phariſæorũ fuerant excæcati: & reddidit eis uiſum, ut his quibus aperuit dominus ſcripturas ſpiritales in lege, uiſus & intellectus appareat. Atq; utinam & nobis iniiciat dominus Ieſus manus ſuas ſuper oculos, ut incipiamus & nos reſpicere non ea quæ uidentur ſed quæ non uidentur, & aperiat nobis illos oculos, qui non intuentur præſentia, ſed futura, & reuelet nobis cordis aſpectũ, quo deus uidetur in ſpiritu, per ipſum dominũ Ieſum Chriſtum cui gloria eſt & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod ſcriptũ eſt, Et adquiſiuit Ioſeph omnem terrã Aegyptiotum Pharaoni. uendiderũt enim Aegyptij terrã ſuam Pharaoni, quia obtinuit eos fames, & facta eſt terra Pharaonis, & populum ſibi in ſeruitutem redegit, à ſummis finibus Aegypti uſq; ad ſummos fines eius. Homilia XVI. Cap. XLVII

SEcundum ſcripturæ fidem nullus Aegyptius liber. Pharao enim populũ ſibi in ſeruitutem redegit, nec aliquem intra Aegyptiorum fines liberum dereliquit, ſed in omni terra Aegypti adempta libertas eſt. Et propterea forte ſcriptum eſt: Ego ſum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Facta eſt ergo Aegyptus domus ſeruitutis, & quod eſt infelicius, uoluntariȩ ſeruitutis. Nam de Hebræis quamuis legatur quod in ſeruitutem redacti ſint, & quod iugũ dominationis erepta libertate pertulerint, uiolenter tamen ad hoc me morantur addicti. Scriptũ eſt enim, quia Aegyptij abominabantur filios Iſrael, & per potentiam opprimebant Aegyptij filios Iſrael uiolenter, & affligebant uitam eorũ in operibus duris, luto, & latere, & omnibus operibus quæ erãt in cãpis, in quibus omnibus in ſeruitutem eos redigebãt cum ui. Intende ergo diligentius quomodo Hebræi ſcribunt uiolenter in ſeruitutẽ redacti, quibus naturalis inerat libertas, quæ non eis facile, uel per deceptionem aliquã, ſed cum ui extorquebatur. Pharao uero Aegyptium populum facile ſibi

in ſeruitutem redegit, nec ſcribit quod cum ui hoc fecerit. Procliues enim ſunt Aegyptij ad degenerem uitã, & cito ad omnem famulatũ decidunt uitiorũ. Reſpice ad originẽ generis, & inuenies quod pater eorũ Cham, qui nuditatem riſerat patris, huiuſcemodi ſententiã meruit, ut filius eius Chanaan ſeruus eſſet fratribus ſuis, quo in eo nequitiã morum argueret conditio ſeruitutis. Non ergo immerito ignobilitatẽ generis decolor poſteritas imitatur. Hebræi uero etiã ſi in ſeruitutẽ redigantur, etiam ſi tyrannidem patiantur ab Aegyptijs, uiolenter & neceſsitate patiũtur. Idcirco ergo liberãtur de domo ſeruitutis, & ad libertatem priſtinã, quam inuiti amiſerant, reuocantur. Deniq; etiã diuinis legibus cauet ut ſi forte emerit quis Hebręum puerũ, non eum perpetua ſeruitute poſsideat, ſed ſex annis ſeruiat ei, ſeptimo uero anno exeat liber. De Aegyptijs nihil tale cenſetur, nec uſq; diuina lex curã gerit libertatis Aegyptiæ, qui eam ſponte perdiderant, ſed æterno eos conditionis iugo, ac ſeruituti perpetuæ derelinquit. Hæc ergo ſi intelligamus ſpiritaliter quæ ſit Aegyptiorũ ſeruitus, agnoſcimus quia ſeruire Aegyptijs nõ aliud eſt q̃ obnoxiũ fieri carnalibus uitijs, & dæmonibus eſſe ſubiectũ. In quod utiq; unumquenq; non extrinſecus illata neceſsitas cogit, ſed ſegnities animi, & libido ac uoluptas corporis ſubegit, cui ſe animus per concordiã ſubdit. Qui uero libertatis animæ curã gerit, & dignitatem mentis cœleſti cogitatione nobilitat, iſte ex filijs Iſrael eſt. Qui etiã ſi uiolenter opprimatur ad tempus, non tamen libertatem ſuã in perpetuũ perdit. Deniq; & ſaluator de libertate & ſeruitute in euangelio diſſerens, ita loquitur. Omnis, inquit, qui peccat, ſeruus eſt peccati. Et iterũ dicit. Si manſeritis in uerbo meo agnoſcetis ueritatem, & ueritas liberos faciet uos. Quod ſi quis forte dicat nobis, quomodo ergo per Ioſeph omnis terra in poſſeſsionẽ traditur Pharaoni? & cum omnis iſta ſeruitus quã ſuperius expoſuimus, ex peccati cõditione ſuſcepta, per hanc temporalem ſeruitutẽ ſignificatur, quomodo per ſanctũ uirum in ſeruitutẽ omnis terra addicitur Pharaoni? Poſſumus ad hæc reſpondere, quod ipſe ſcripturæ ſermo excuſat ſancti uiri miniſteriũ, cum dicit quod ſemetipſos uendiderũt Aegyptij, & poſſeſsiones ſuas. Non ergo ad diſpenſantẽ culpa reflectitur, ubi digna diſpenſatorum meritis prouidenť. Inuenies enim tale aliquid & à Paulo fieri, cũ ab eo is, qui ſemetipſum pro fœditate actuũ conſortio ſanctorũ fecit indignũ, traditur Satanæ, ut diſcat non blaſphemare. In quo utiq; nemo dixerit Paulũ dure egiſſe, qui hominẽ de eccleſia eiecit, & Satanę tradidit. Sed in illũ ſine dubio culpa refert, qui pro actibus ſuis meruit ut nõ ei eſſet in eccleſia locus, ſed ſatanæ conſortio mereretur adiungi. Ita ergo & Ioſeph, cum nihil Hebrææ libertatis, nihil Iſraeliticæ nobilitatis in Aegyptijs prouidiſſet, digna ſeruitia digno dominatui ſociauit. Ego etiam amplius aliquid dico. Inuenies & in diuinis diſpenſationibus tale aliquid geſtum, in eo quod dicit Moyſes. Cum diuideret excelſus gentes, & diſtingueret fines gentium, ſecundum numerum angelorum dei poſuit eas, & facta eſt pars domini Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſrael. Vides ergo quoniam pro meritis unicuique genti angelorum ſtatuitur principatus. Pars autem domini, gens efficitur Iſrael. Poſt hæc ſequitur. Vendiderunt, inquit, Aegyptij terram ſuam Pharaoni: obtinuit enim eos fames. Vituperatio mihi uidetur & in hoc Aegyptiorum contineri. Non enim facile de Hebræis ſcriptum inuenies, quia obtinuit eos fames. Licet enim ſcriptum ſit, quod inualuit fames ſuper terram, non tamen ſcriptum eſt, quod obtinuit fames Iacob, aut filios eius, ſicut de Aegyptijs dicitur quod obtinuit eos fames. Quamuis enim ueniat etiã ad iuſtos fames, non tamen obtinet eos: propter quod & gloriantur in ea: ſicut Paulus inuenitur libenter gloriari huiuſcemodi paſsionibus, cum dicit, In fame, & ſiti, & frigore, & nuditate. Quod ergo iuſtis exercitium uirtutis eſt, hoc iniuſtis pœna peccati eſt. Deniq; etiam Abrahæ temporibus ſcriptum eſt, quod facta eſt fames ſuper terram. Deſcendit Abraham in Aegyptum habitare ibi, quoniam inualuerat fames ſuper terram. Et utiq; ſi (ut quidam putãt) incaute, & imperite eſſet ſermo ſcripturæ diuinæ compoſitus, potuerat dicere, quod deſcendit Abraham in Aegyptũ habitare ibi, quia inualuerat ſuper eum fames. Sed intuere quãta diſtinctione utatur ſermo diuinus, quanta cautela. Cum de ſanctis refert, famem dicit inualuiſſe ſuper terram: cum de iniuſtis, ipſos fame dicit obtentos. Neq; ergo Abraham, neq; Iacob, neq; filios eorum obtinet fames. Sed & ſi inualeſcat, ſuper terram dicitur inualeſcere. Et temporibus Iſaac nihilominus ſcriptũ eſt, quia facta eſt fames ſuper terram, præter illam famem priorem, quæ facta eſt temporibus Abrahæ. In-

tantum autem non poteſt obtinere fames Iſaac,ut dicat ad eum dominus. Noli deſcende re in Aegyptum, ſed habita in terra quancunq; oſtendero tibi, & in ea habita, & ego ero tecum. Secundum hanc (ut arbitror) obſeruantiam longe poſt iſta tempora propheta dicebat. Iuuenis fui, etenim ſenui, & non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Et alibi. Non occidet deus fame animam iuſti. Ex quibus omnibus declaratur ter ram quidem poſſe pati famem, & eos qui terrena ſapiunt. Quorum autem iſte cibus, ut fa ciant uoluntatem patris, qui in cœlis eſt, et quorum animam panis ille alit, qui de cœlo de ſcendit, nunquam poſſunt famis inedia laborare. Idcirco ergo obſeruanter ſcriptura diui na non dicit eos fame obtineri, quibus nouit eſſe ſcientiam dei, & cibũ cœleſtis præberi ſapientiæ. Sed & in tertio Regnorum libro ſimilem de relatione famis inuenies habitam eſſe cautelam, ubi cum fames inualuiſſet ſuper terrã, dicentem audis Heliam ad Achab. Viuit dominus deus uirtutũ, deus Iſrael, in cuius conſpectu ſto, ſi in his annis ros, uel plu uia fuerit ſuper terram, niſi per ſermonem oris mei. Et poſt hæc mandatur à domino cor uis ut paſcant prophetam, & ut aquam bibat de torrente Coraph. Et iterum in Satepta Sidoniæ mandatur mulieri uiduæ, paſcere prophetam, ut cui nõ amplius quam unius diei ſupererat uictus, largiendo ea indeficiẽs fieret, & multipliciter abundaret exhauſtus. Hydria enim farinæ, & capſaces olei ſecundum uerbum domini non deficit paſcendo prophetam. Similia quoq; inuenies etiam in temporibus Heliſæi, cum filius Adadezer rex Syriæ aſcendit aduerſum Samariam, & obſedit eam, & facta eſt, inquit, fames magna in Samaria uſquequo efficeretur caput aſini quinquaginta ſiclis argenteis, & quartariũ ſter coris columbini quinq; argenteis. Sed ſubito per uerbum prophetæ fit mira conuerſio, dicentis. Audi uerbum domini. Hæc dicit dominus deus. Sicut hac hora craſtino, menſu ra ſimilaginis ſiclo uno, & duæ menſuræ hordei ſiclo uno in portis Samariæ erunt. Vides ergo ex his omnibus quid colligatur. Quia cum terram fames obtineat, non ſolum non obtinet iuſtos, ſed medela potius per eos intentatæ cladi defertur. Cum ergo uideas huiuſmodi obſeruantiam in omnibus penè ſcripturæ ſanctæ locis integre cuſtodiri, conuerte hæc ad tropicum & allegoricum ſenſum, quem ipſorum nihilominus prophetarũ ſermonibus edocemur. Vnus enim ex duodecim prophetis, aperte & euidenter ſpiritalem dici famem nudo ſermone pronunciat dicens. Ecce dies ueniunt dicit dominus, & emit tam famem ſuper terram, non famem panis, neq; ſitim aquæ, ſed famem audiendi uerbũ domini. Vides quæ ſit fames, quæ obtinet peccatores? Vides quæ ſit fames, quæ inualeſcat ſuper terrã? Qui enim de terra ſunt, & terrena ſapiunt, & non poſſunt percipere quæ ſunt ſpiritus dei, famem uerbi dei patiuntur, legis mandata nõ audiunt, correptiones prophetarum neſciunt, apoſtolicas conſolationes ignorant, non ſentiunt Euangelij medicinam. Et ideo de his merito dicitur, quod inualuit fames ſuper eos. Iuſtis autẽ, & in lege domini meditantibus die ac nocte, ſapientia præparat menſam ſuam, occidit uictimas ſuas, miſcuit in cratere uinum ſuum, & ſumma uoce clamat, non ut omnes ueniant, nõ ut abundantes, non ut diuites, neq; ut ſapientes huius mundi diuertant ad ſe: ſed ſi qui ſunt, inquit, inopes ſenſu, ueniant ad me: id eſt, ſi qui ſunt humiles corde, qui à Chriſto didicerũt mites eſſe & humiles corde, quod alibi dicitur ſpiritu pauperes, ſed fide diuites, iſti conue niãt ad epulas ſapientiæ, & dapibus eius refecti depellant famem quæ inualeſcit ſuper ter ram. Vide ergo ne & tu forte inueniaris Aegyptius, & obtineat te fames, ne forte ſeculi actibus occupatus, aut auaritiæ uinculis ſtrictus, aut luxuriæ effuſione reſolutus, alienus efficiaris à ſapientiæ cibis, qui ſemper in dei eccleſiis exhibentur. Si enim auertas auditũ ab his, quæ uel leguntur in eccleſia, uel diſputantur, ſine dubio famem uerbi dei patieris. Si uero de Abrahã ſtirpe deſcendas, & nobilitatem Iſraelitici generis cuſtodias, paſcit te ſemper lex, paſcũt prophetæ, exhibent tibi & apoſtoli opulenta cõuiuia. In ſinibus quoq; Abrahã, & Iſaac, & Iacob, in regno patris recumbere te inuitabunt euangelia, ut ibi man duces de ligno uitæ, & bibas uinum de uite uera, uinum nouũ cum Chriſto in regno patris eius. Ab his enim cibis non poſſunt ieiunare, nec famem pati filij ſponſi, donec cum ipſis eſt ſponſus. Refertur ſanè in conſequentibus, quod terra ſacerdotum Aegyptiorum non ſit in ſeruitutẽ redacta Pharaoni, neq; cũ cæteris Aegyptijs uendiderint ſemetipſos, ſed quod extrinſecus acceperint, uel frumẽta, uel munera, non à Ioſeph, ſed ab ipſo Pharaone, & propter hoc tanquam familiariores cæteris, non uendiderint terram ſuam Pharaoni

Fames uerbi dei

Tropologia

raoni:ſed per hoc nequiores eſſe cæteris oſtenduntur,qui pro nimia familiaritate, quæ e-
rat eis cum Pharaone,nihil immutationis recipiunt, ſed permanent in mala poſſeſſione.
& ſicut his qui in fide & ſanctitate profecerant,dicit dominus, iam non dico uos ſeruos,
ſed amicos:ita dicit & iſtis Pharao,tanquã qui ad ſummũ gradum nequitiæ & ad ſacerdo
tium perditionis aſcenderint, iam non dico uos ſeruos, ſed amicos. Deniq; uis ſcire quid [redacted]
interſit inter ſacerdotes dei,& ſacerdotes Pharaonis? Pharao terras concedit ſacerdotib.
ſuis,dominus autẽ ſacerdotibus ſuis partem non concedit in terra ,ſed dicit eis: Ego ſum
pars ueſtra. Obſeruate ergo qui hæc legitis, omnes domini ſacerdotes, & uidete quæ ſit
differentia ſacerdotum,ne forte qui partem habent in terra, & terrenis cultibus ac ſtudijs
uacant,non tam domini ꝙ Pharaonis ſacerdotes eſſe uideantur. Ille eſt enim qui uult ſa-
cerdotes ſuos habere poſſeſſiones terrarum, & exercere agri nõ animę culturã,ruri & nõ
legi operã dare. Chriſtus aũt dominus noſter ſacerdotibus ſuis quid præcepit, audiamus.
Qui non abrenunciauerit,inquit, omnib.quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.
Contremiſco hæc dicẽs. Meus enim primo omniũ, meus inq; ipſe accuſator exiſto,meas
condẽnationes loquor. Negat Chriſtus ſuũ eſſe diſcipulũ, quem uiderit aliquid poſſiden
tem,& eum qui nõ renunciat omnibus quæ poſſidet. Et quid agimus? quõ hæc aut ipſi le
gimus,aut populis exponimus,qui non ſolum non abrenunciamus his quæ poſſidemus,
ſed & acquirere uolumus ea quæ nunꝙ habuimus anteꝙ ueniremus ad Chriſtũ? Nun-
quidnã quia nos redarguit cõſcientia, tegere & nõ proferre quæ ſcripta ſunt poſſumus?
Nolo duplicati criminis fieri reus. Cõfiteor hęc palam,populo audiente,cõfiteor hęc ſcri
pta eſſe,etiã ſi nondum impleſſe me noui. Sed ex hoc ſaltem cõmoniti feſtinemus imple-
re,feſtinemus tranſire à ſacerdotibus Pharaonis, quibus terrena poſſeſſio eſt, ad ſacerdo-
tes domini, quibus in terra pars nõ eſt, quibus portio dominus nõ eſt . Talis enim erat &
il e,qui dicebat: Tanꝙ egentes,multos aũt locupletãtes. Vt nihil habentes, & omia poſ
ſidentes. Paulus hic eſt,qui in talibus gloriat̃. Vis audire quid etiam Petrus de ſeipſo pro
nunciet? Audite eum cum Ioanne pariter profitentem, & dicentẽ. Aurum & argentum
non habeo,ſed quod habeo hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti ſurge, & ambula. Vides
ſacerdotũ Chriſti diuitias,uides nihil habentes,quanta & qualia largiunt̃. Iſtas opes largi
ri non poteſt terrena poſſeſſio. Cõtulimus ſacerdotes ſacerdotibus, nunc (ſi uidetur) &
populum Aegyptiũ populo Iſraelitico conferamus. Dicitur eñ in conſequentibus, quia
poſt famẽ & ſeruitutẽ populus Aegyptius quintas offerat Pharaoni. Ecõtrario uero Iſra-
eliticus populus decimas offert ſacerdotibus. Vide & in hoc ſcripturã diuinã ingenti ra-
tione ſubnixam. Vide Aegyptium populum quinario numero tributa pẽdentẽ. Quinq;
enim ſenſus corporei deſignant̃,quibus populus carnalis deſeruit. Semper eñ Aegyptij
uiſibilibus rebus & corporalibus obſequunt̃. At uero Iſraeliticus populus honorat deca
dem perfectionis numerũ. Decem eñ uerba legis accepit, & decalogi uirtute inſtructus
ignota mundo huic ſacramenta diuina largitione ſuſcepit. Sed & in Nouo teſtamento ſi
militer uenerabilis eſt decas,ſicut & fructus ſpiritus denis exponitur germinare uirtuti-
bus. Et ſeruus fidelis de negotiationis ſuæ lucris decẽ mnas offert domino, & decem ciui
tatum accipit poteſtatẽ. Verum quia unus auctor eſt omniũ:& fons, & initium unus eſt
Chriſtus,id circo & populus decimas quidẽ miniſtris, & ſacerdotibus præſtat, primoge-
nita uero offert primogenito omnis creaturæ,& initia initio omniũ: de quo ſcriptum eſt:
Qui eſt initiũ,primogenitus omnis creaturæ. Vide ergo ex his omnib. differentiã populi
Aegyptiorũ & populi Iſrael,& differentiã ſacerdotum Pharaonis, & ſacerdotũ domini:
& diſcutiens temetipſum, peruide de quo populo ſis, & cuius ordinis ſacerdotiũ teneas.
Si adhuc carnalibus ſenſibus ſeruis,ſi adhuc quinario numero uectigal exoluis, & reſpi-
cis ea quæ uiſibilia & temporalia ſunt, & nõ reſpicis ea quæ inuiſibilia & æterna ſunt, de
Aegyptio te populo eſſe cognoſce. Si uero decalogũ legis, & decadẽ noui teſtamẽti quã
ſupra expoſuimus,ſẽper ante oculos habes,& de his decimas offers, & primogenita ſen-
ſus tui in fide immolas primogenito ex mortuis,& initia tua refers ad initiũ omniũ,uerus
Iſraelita es,in quo dolus nõ eſt. Sed & ſacerdotes domini ſi ſemetipſos diſcutiant, ut ter-
renis actibus liberi ſint & poſſeſſione mũdana, uere poſſunt dicere ad dominũ: ecce nos
dimiſimus omia,& ſecuti ſumus te:atq; audire ab eo,quia uos qui ſecuti eſtis me, in rege
neratione omniũ,cum uenerit filius hominis in regno ſuo, ſedebitis & uos ſuper duode-

cim thronos, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Poſt hęc uideamus quid dicit Moyſes. Et
habitauit, inquit, Iſrael in Aegypto, in terra Geſſen.] Interpretatur aũt Geſſen proximi
tas, uel propinquitas. Per quod oſtenditur, quia etiã ſi in Aegypto habitet Iſrael, nõ tamẽ
longe eſt à deo, ſed proximus eſt ei & coniunctus, ſicut etiã ipſe dicit, Quia ego deſcendã
tecum in Aegyptum, & ego ero tecum. Et nos ergo etiam ſi uidemur in Aegyptũ deſcen
diſſe, etiã ſi in carne poſiti agones mũdi huius & certamina ſuſtinemus, etiam ſi inter eos
habitamus qui deſeruiunt Pharaoni, tamẽ ſi prope deum ſimus, ſi in mandatorũ eius me-
ditatione uerſemur, & præcepta eius ac iudicia perquiramus (Hoc eſt enĩ prope eſſe deo,
ſemper quæ dei ſunt cogitare, quæ dei quærere) & Deus ſemper erit nobiſcũ. Per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria, in ſecula ſeculorum. Amen.

De benedictionibus patriarcharum. Homilia XVII Cap. XLIX

SCiendum eſt primo, quod in ſingulis quibuſq; locis ubi ſcriptura de duode
cim patriarchis cõmemorat, multa ſit in ipſa ordinis conſcriptione diuerſi-
tas. Alius ordo eſt in ipſa eorum natiuitate conſcriptus, alius cum terram
Aegypti una cum patre ſuo Iſrael & ſobole poſteritatis referuntur intrare.
Alius nunc cũ benedictiones obituri parentis excipiunt, alius cum egreſſæ
de Aegypto tribus, uel cum in deſerto cõmemorantur aliquid agere, uel terrã repromiſ-
ſionis ingreſſæ in monte Gebal pro benedictionibus & maledictionibus ſtatuuntur. A-
lius etiam cum diuiſionem terræ hæreditatis ſorte ſuſcipiunt. Et intantum ordo iſte uaria
tur, ut interdum quidam ex ipſis, nec aſcripti inueniantur in numero. Quod utiq; certum
eſt non abſq; aliqua ratione uariari, & extare cauſas probabiles, quibus in alio loco ille, in
alio uero alius præferatur. Sed de his nobis nunc propoſitũ non eſt, niſi ea tantummodo
prout deus dederit explicare, quæ in benedictionibus quas mortis tempore à patre ſuſci-
piunt, continentur. Quæ quidem benedictiones ex eo fortaſſe ſolũmodo appellari potue
runt, quod in nouiſſimis dicitur: Et hæc locutus eſt eis pater eorum, & benedixit illos, u-
numquemq; ſecundũ benedictionem ſuam benedixit illos. Cæterum in initijs ubi con-
uocat eos pater, non quaſi ad benedictionem conuocat, ſed ita ſcriptum eſt. Vocauit au-
tem Iacob filios ſuos & dixit, congregamini, ut annunciem uobis quæ occurſura ſunt uo
bis in nouiſſimis diebus. Quod utiq; magis prophetiam ſignificat, per quam quæ eis euen
tura ſunt præſignantur. In ipſo autem corpore, & ſerie uerborum, neq; benedictiones
tantum, neq; futurorum ſola prænunciatio, quantum mores uel propoſitum eorum, uel
Triplex ſcri- etiam quædam ab eis geſta notabiliter arguuntur. Quæ res nobis tripertitã (ut in alijs fe-
pturæ ſenſus cimus) explanationis materiã ſubijcit, ita ut benedictiones hiſtoriæ locum ſeruent, pro-
phetia uero myſticum, atq; dogmaticum. Quorum correptio & obiurgatio moralem di-
rigat ſtylum. Ruben, inquit, primogenitus meus, uirtus mea & initium filiorum meo-
rum, durus in conuerſatione, durus & temerarius contumelias irrogaſti. Tanquam aqua
non ferueſcas. Aſcendiſti enim ſuper cubile patris tui. Tu polluiſti thorũ ubi aſcendiſti.]
Hiſtoria Inceſtus hiſtoria neminem latet, quomodo Ruben in concubinã patris ferbuerit flam
ma libidinis, & paternũ maculauerit thorum. Sed quod in initijs laudis ei aliquid uidetur
aſcribere dicens, tu uirtus mea, idcirco fit, ut grauius notetur in crimine, qui cum uirtus
patris haberetur, & initium filiorum, neſcijt ſeruare reuerentiam patri. Quale eſt & illud
quod dicitur per prophetã. Ego te plantaui uineam fructiferã totam feracem, quomodo
conuerſa es in amaritudinẽ uitis alienæ: Secundum uero intelligentiã, uidetur mihi Ru-
ben prioris populi Iudæorũ ferre poſſe perſonã, qui & primogenitus eſt, & initium filio-
Allegoria rum, ſicut propheta dicit: Iſrael primogenitus meus. Primo nanq; illis data ſunt eloquia
dei. Quod aũt durus fuerit ille populus & temerarius, ſcripturæ denunciant: dicit enim
de eis propheta: Omne quod loquitᷣ populus hic, durum eſt. Et iterum alibi de ipſis dicit.
Vos ſemper dura ceruice, & incircũciſi corde. Patri uero deo irrogauit iniurias, cum con
uertit ad eum dorſum, & non faciem ſuam. Thorum autẽ concubinę polluit quem aſcen
dit, id eſt legem ueteris teſtamenti, quam ſæpe præuaricando maculauit. Quod autem in
concubinæ perſona lex ueteris teſtamenti ponatur, Paulus docuit dicẽs. Abraham duos
filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Hæc autem ſunt duo teſtamẽta. In quo
Agar quæ concubina fuit, in ueteris teſtamenti ponitur typo. Vna etenĩ erat perfecta co-

lumba genitricis ſuæ, quæ uirgo caſta regina ſponſo regi eccleſia per Euangeliũ iungitur Chriſto. Sed & moralis nobis in hoc ita tractabitur locus. Ruben interpretatus eſt à ma- ioribus, filius qui uidet, hoc eſt uiſibilis & carnalis, ipſe credo de quo dicit apoſtolus: Primus homo de terra terrenus. Et alibi. Si enim is qui uidetur noſter homo corrumpit, ſed qui intra eſt renouatur: Hunc eundem qui uidetur, exteriorẽ hominem appellans. Et iterum dicit quia nõ primo quod ſpiritale eſt, ſed quod animale. Primo ergo omnis homo in hoc mundo carnaliter uiuit, & ſecũdum carnem mouetur. Et prius eſt carnalis motus in concupiſcentia libidinis, qui cum primæ iuuentutis tẽpus obſederit, durum & temerariũ ſimul & laſciuum iuuenẽ reddit, aſcendentem etiam ſuper cubile patris, & polluentem thorum paternũ: id eſt, etiam pręcepta & monita naturalis legis, quę in nobis eſt, & nunc patrius thorus dicitur, præuaricantẽ. Eſt enim intra nos lex quædam naturalis quę arguit unũquemq; peccantẽ, & malum ei eſſe ſuggerit quod delinquit. Cubile ergo legis huius temerat, ac ſedẽ ſecreti eius maculat, qui præceps & infrenis fertur ad uitia. Symeon & Leui fratres perfecerunt iniquitatem uoluntatis ſuæ. In conſilium eorum nõ introeat anima mea, & in conſilio eorum non innitantur uiſcera mea, quoniã in ira ſua occiderunt homines, & in cupiditate ſua ſubneruauerunt taurũ. Maledictus furor eorum quia temerarius eſt, & ira illorum, quia indurata eſt. Diuidam illos in Iacob, & diſpergam illos in Iſrael.] Quantũ quidem ad hiſtoriam pertinet, uidetur illud eorum culpæ cõmiſſum, quod Emor filium Sichem, qui poſt ſororis eorum concubitũ familiæ Iſrael uoluerat ſociari, fraude & circũuentione iugularunt, atq; omnes eius populos peremerunt: quando & dicebat eis Iſrael pater eorũ, quia odibilem me feciſtis in hoc mundo: maledictũ eorum furori temeritatiq; imprecatur, & diuidendos eos per populum Iſrael proteſtatur: utpote ex ipſis Leuitas & ſacerdotes futuros, qui forte terram propriã non habuerunt. Spiritalis autem de his explanatio talis mihi quædã poſſe uideṙ aptari, quod Symeon & Leui, ſcribarum & phariſæorũ Iudaici populi poſſint ferre perſonã, de quibus dictum eſt, Conſiliũ fecerunt ſcribæ & phariſæi ut Ieſum tenerent: de quo conſilio dicit ſanctus qui mente deum uidebat, In conſilium eorũ non introeat anima mea. Falſis teſtibus adhibitis cõdemnabant Ieſum. Non, inquit, in cõſilio eorũ innitantur uiſcera mea. Non tibi hoc uidetur dicere, mundus ego ſum à ſanguine iuſti huius, mundus ego ſum à ſententia quam decernitis aduerſus innocentẽ. Quia in ira ſua, inquit, occiderunt homines, & in cupiditate ſua ſubneruauerunt taurum.] Requiro quos homines occiderunt, cum certũ ſit ante paſſionem domini neminem credentium eſſe punitum: niſi forte quis ipſis aſcribat etiã ſanguinem prophetarum: quia ut dicit dominus, à ſanguine Abel iuſti uſq; ad ſanguinẽ Zachariæ omnis qui effuſus eſt ſanguis iuſtorum ab ipſa generatione requiratur. Sed uideamus ne forte & illos homines occiderint quos perſuaſerunt clamare: Sanguis illius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Et in cupiditate ſua ſubneruauerunt taurum.] Taurum appellari filium dei legimus in ſcripturarũ figuris, nimirum in Euangelio ubi ſcriptum eſt ex perſona filij ſenioris dicentis ad patrem: Ego ſemper tecum fui, & mandatum tuum nunquam præteriui, & nunquã dediſti mihi hædum ut cum amicis meis epularer. Cum autem uenit filius tuus hic iunior, qui dilapidauit omnem ſubſtantiam ſuam, occidiſti ei uitulum ſaginatũ. Iſtum ergo taurum ſiue uitulum cõſilio ſuo ſcribæ & phariſæi ſubneruaſſe dicuntur: quorum maledictus furor, quia temerarius eſt, & ira illorũ, quia indurata eſt. Diuidam illos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael.] Videndũ eſt ne forte diuiſio iſta quæ hic cõmemoratur, talis ſit qualis & illa de qua in Euangelio dicitur, quia cum uenerit dominus ſerui illius, diuidet eum, partẽq; illius cum infidelibus ponet. uel certe, ut audiui quendã ex ſanctis patribus differentẽ, quia diuiſio ſimul & diſperſio nominatur, pro eo quod nonnulli ex ipſis domino crediderunt, & alij in infidelitate permãſerunt, diuiſi dicantur hi qui ab eis ſeparanṫ, & ueniunt ad fidem, & diſperſi hi quorũ patria tot ũq; per orbem terræ incredulum diſpergitur genus. Videtur & per ipſos tripartitus iſte motus totius animæ deſignari. In quibus Ruben ſeruat primã notam ſanguinis cum macula effuſi. Secundã iræ uel furoris ſpeciem tenet Symeon, qui & ipſe ex furoris eius demonſtratur opprobrio. Tertiã formam motus irrationabilis tenet Leui, quippe cui etiã legem ſeruare permiſſum eſt. Has ergo tres ſpecies uideṙ mihi omnis prope anima quæ in hunc mundũ uenit primis motibus culpabiliter agere, uſquequo peccatorũ uitijs prægrauata, & malorum

Tropologia

Symeon & Leui

& malorum ſocietate feſſa,ad locum poſſit pœnitentiæ peruenire. Iudas enim poſt hęc ſe quitur,qui purgat confeſſionis peccata, quia Iudas confeſſio interpretať lingua Hebræa. Ait ergo. Iuda te collaudant fratres tui, manus tuæ ſuper dorſum inimicorū tuorum.] Poteſt hoc uel ad ipſum Iudam,uel ad eos qui ex ipſius uidentur eſſe progenie referri,qui regnum gentis illius miniſtrātes,inimicorū terga domuerunt. Sed & in Chriſto cōpeten ter accipitur,qui à fratribus ſuis,id eſt ab apoſtolis quos ipſe fratres in Euangelio nomina uit,merito collaudatur. Inimici uero eius ſuper quorū dorſa manus eius eſt,illi intelligun tur quos pater promittit ſub pedes ſe eius poſiturum,dicens: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſub pedibus tuis. Sunt ergo inimici, donec increduli ſunt & infideles,& ideo cæduntur in tergo:qui poſteaquam cōuerſi fuerint efficiuntur fratres, & collaudant eum qui eos in adoptionem patris uocatos ſibi & cohæredes fecit & fratres. Bene autē terga inimicorū cædi dixit à Chriſto. Omnes enim qui adorabant idola,terga dabant deo:ſicut & per prophetā dominus exprobrat dicens: Qui conuerterunt ad me dorſa ſua & non faciem. Hæc ergo dorſa cædit,ut conuerſi aliquando terga dent idolis, & faciem erigant ad deum,& faciant hoc quod in conſequentibus ſcriptū eſt. Et adorent te filij patris tui.] Tunc enim eum adorāt,cum filij patris fuerint effecti,& ſpiritū adoptionis acceperint,in quo clament abba pater. Nemo enim dicit dominum Ieſum niſi in ſpiritu ſancto. Iſte ſermo paulo durius refertur ad Iudam, niſi abuſiue dicamus adoratos eſſe quaſi reges à fratribus ſuis,id eſt à cæteris contribulibus filios Iuda. Catulus leonis Iuda, de germine eius aſcēdit, Recubās dormiſti ſicut leo, & ſicut catulus leonis. Quis ſuſcitabit eum?] In his uerſiculis nō iam cōcludimur,ſed pene excludimur:nam catulū leonis ſi ponamus Iudam dici poſſe pro uirtute bellandi,quomodo exponitur quod de germine eius dicitur aſcendiſſe? Germen autē hic in græco *βλάϛμ* dicitur,quod magis uirgultū,uel ramus rectius interpretatur,qui de radice repullulare,uel de ipſo robore arboris ſolet. Ex quo ergo uirgulto,uel ex quo ramo Iudas aſcendiſſe dicitur?uel quomodo recūbens dormiſſe ut leo,& ut catulus leonis,ita ut quærať quis eum ſuſcitet? Niſi forte aliquis uim faciens uelit ita aſſeuerare,ex germine proceſſiſſe Iudam, id eſt ut ſuperius diximus, uel ex uirgulto,uel ex ramo:quod de ipſa patris fortitudine & uirtute ſignificet, qui uirtutis cōfidentia recubet, & requieſcat ut leo, & ut catulus leonis, nec eum auſus aliquis ſit ſuſcitare, dum pro magnitudine uirium & potentia bellatorū ſuſcitare eum nullus audeat ad prælia. Sed multo cōuenientius aptabitur huic loco myſtica expoſitio, in qua catulus leonis Chriſtus, non ſolum tropicus uerumetiā phyſicus deſignatur: nam phyſiologus de catulo leonis hæc ſcribit,quod cum fuerit natus tribus diebus et tribus noctibus dormiat, tum deinde patris gemitu, uel mugitu tanquam tremefactus cubilis locus ſuſcitet catulū dormientem. Iſte catulus ergo aſcendit ex germine:ex uirgine enim natus eſt. Non ex ſemine,ſed ex uirgine abſq; cōcubitu uiri, & abſq; ſemine naturali naſcitur Chriſtus, uelut uirgultum ſiue ramus. In quo manifeſtiſſime & ueritas carnis aſſumptæ ex uirgine declaratur. In ſacroſancto germine contagio humani & carnalis ſeminis excuſatur. Recūbens dormiſti ſicut leo, & catulus leonis. Manifeſtiſſime recubuiſſe & dormiſſe dictum de paſſione mortis oſtenditur. Sed uideamus quare ut leo, & ut catulus leonis dormit. De catuli quidem ſomno iam ſuperius dictum eſt, quod ualde conuenienter aptatur in Chriſto, qui tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ ſepultus ſomnū mortis impleuit. Vt leo aūt hoc modo debere intelligi arbitror. Mors Chriſti oppreſſio & triumphus dæmonum fuit. Omnem nanq; prędam quam leo ille contrarius inuaſerat proſtrato homine & deiecto,hic leo interripuit. Quiq; rediens ab inferis, & aſcendens in altum, captiuā duxit captiuitatem. Hoc ergo modo & ſomno ſuo leo fuit uincēs omnia & debellans, & deſtruxit eum qui habebat mortis imperium, & uelut catulus leonis die tertia ſuſcitatur. Quis ſuſcitabit eum? Recte quaſi inquirentis prophetæ perſonam quæ ſuſcitarit Chriſtum ſermo ſignificat. Quia apoſtolus quidem dicit: quia deus ſuſcitauit eum à mortuis, ſuſcitabit & mortalia corpora ueſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in uobis. Et iterum Chriſtus dicit in Euāgelijs. Soluite templum hoc, & ego in tribus diebus ſuſcitabo illud: hoc autem dicebat de templo corporis ſui. Quia ergo & ipſe ſe dicit ſuſcitare templum ſuum, & deus illum dicit ſuſcitaſſe, recte propheta ſtupore tantæ patris & filij unitatis atq; indiſcretionis attonitus eſt, quis ſuſcitauit eum. Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux

Mirū de leone

dux de femoribus eius uſquequo ueniant ea quæ repoſita ſunt ei, uel (ut in alijs exempla
ribus habetur) ueniat is cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio gentium.] Hic locus
manifeſte refertur ad Iudam: conſtat enim uſque ad natiuitatem Chriſti non defeciſſe prin
cipes ex genere Iudæ, nec duces de femoribus eius uſque ad Herodem regem, qui ſecun-
dum hiſtorię fidem quam Ioſephus ſcribit, alienigena fuiſſe, & per ambitionem in regnũ
Iudæorũ dicitur irrepſiſſe. Statim ergo ut hoc factũ eſt, & ut defecit dux de femoribus Iu
dę, aduenit ille cui erat regnũ repoſitum. In quo quomodo gentes ſperent, Euãgelij fides
& eccleſiarum docet propagatio. Repoſita aũt dicuntur ea quæ opportuno tempore pro
ferenda ſunt, Sicut & Chriſtus in finem ſeculorũ adueniſſe dicitur, cum dicit apoſtolus.
Ecce nunc tẽpus acceptabile, ſcilicet ad ſalutem gentibus inferendam. Si uero quis in o-
mnibus cupiat curſum utriuſque expoſitionis aptare, poteſt extorquere fortaſſis, ut etiã de
Chriſto hæc hoc modo uideanẽ intelligi: quia non deficiet princeps ex Iuda, id eſt hic qui
poſt reſurrectionẽ eius eccleſiarum princeps ordinatur. Et dux de femoribus eius, duces
quoque Chriſtianorum de femoribus Chriſti hoc modo exponet. Membra Chriſti eſſe di-
cit apoſtolus, fidelium populum, ſine dubio intelligendo ſpiritaliter iudicare eos qui pro
firmitate & conſtantia fortitudinis omne corpus eccleſiæ ſuſtentare uidenẽ & ferre. Vel
quia humani ſeminis indicium ſolet in femorũ appellatione figuraliter dici, apud nos au-
tem qui ſeminat, uerbũ ſeminat: poterunt ergo qui miniſterium uerbi eccleſiæ exhibent,
de Chriſti femoribus intelligi duces uſquequo ueniãt quæ repoſita ſunt. Et uidebitur ita
poſſe intelligi, quod uſque ad conſummationẽ ſeculi nõ deerunt iſti duces, donec ueniant
ea quæ repoſita ſunt, quæ præparauit deus his qui diligũt eũ: & ipſe erit expectatio genti
um, in die ſcilicet iudicij, cum oẽs gentes & populi Chriſtum iudicẽ in pauore cordis, &
tremore conſcientiæ expectabunt. Alligans ad uitem pullum ſuum, & ad palmitem aſi
nam ſuam.] Hoc de Chriſto & proprie & ſingulariter dicitur: ipſe eñ alligauit ad uitem
pullum ſuum qui dixit, Ego ſum uitis uera. Ad hanc uero uitem pullum ſuum alligauit,
& ad palmitem aſinam ſuam. Pullus eſt ex gentibus populus, cui utique nunquã adhuc le-
gis onus fuerat impoſitum, & ſuper quem nemo niſi ipſe Chriſtus inſederat. Pullus uero
aſinæ ſunt hi qui de priore populo qui nunc in figura aſinæ nominatur, electi ſunt ad ſalu
tem, de quibus propheta dicit. Si fuerint filij Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ ſaluæ fient.
Abiecta ergo aſina quę onus legis in infidelitate portare maluit, pullus ex ipſa natus eligi
tur, id eſt nouellus ex uetere per fidem populus aſciſcitur, ac populo ex gentibus ſociatur.
Vitis ergo Chriſtus ex ea parte dicitur quæ naturam ſuſcepit humanam, ad quã deus uer
bum ſuum pullũ alligat: id eſt populum ſuum coniungit & ſociat ei conuerſationi quam
ipſe exegit in carne: ut imitatione ipſius, pullus qui ad ipſam alligatus eſt, efficiaẽ cum il-
lo & filius dei, & cohæres Chriſti. Palmitem uero de quo in initijs quid ſignificaret expo
ſuimus, intelligere poſſumus hoc modo. Fides quæ in Chriſto eſt, & præſentis uitæ regu-
lam tenet, & futuræ ſpei fiduciã præſtat. Vitis ergo illud uidetur oſtendere, quod Chriſti
in carne poſiti geſta in ipſo credẽtes imitanẽ. Palmes uero illud intelligitur, quod palmes
arbori connectitur & confirmatur à lapſu, quo adminiculo fretus uentos ac turbines con
temnit & reſpuit, futurorũ bonorũ indicat ſpem: quia fideles quique non ſolũ in his quæ ge
runt, ſed & in his quæ ſperant & credunt, futuram conſummationẽ ſalutis expectant. In
quo quaſi ad quandã patientiæ arborẽ ſpe iuncti & cõfirmati, tentationũ procellas ac tur
bines ferunt. Quod de hiſtoriali Iuda interpretari nulla mihi ratio uidetur poſſe permitte
re, niſi Iudaicis fabulis annuentes putemus ita poſſe intelligi, pro eo quod dicunt partem
tribus Iudæ quam in terræ hæreditate ſuſcepit, ita refertam eſſe uineis, ut tanquam nullo
alterius generis exiſtẽte uirgulto tanta uitis eſſe copia uideatur, ut ne animal quidem alli-
gandi ad aliud genus arboris detur facultas. Sed hæc, ut diximus, Iudaica magis cõmenta
uidebuntur: nobis autem myſtica, & plus etiam ſi ſola ſit, placet expoſitio. Lauabit in
uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ amictum ſuum.] Videbuntur & hæc quantũ ad
hiſtoricam expoſitionem agrum fertilem uite, ὑπερβολικῶς uini abundantiam ſignificare.
Sed nobiliorem ſenſum myſtica producit expoſitio. Nam ſtola Chriſti quæ lauatur in ui
no, merito eius intelligitur eccleſia, quam ipſe mundauit ſibi ſanguine ſuo, nõ habentem
maculam aut rugam: non enim (inquit apoſtolus) argento, uel auro redẽpti eſtis, ſed pre-
cioſo ſanguine unigeniti à deo. In huius eñ ſanguinis uino, id eſt lauacro regenerationis

à Chriſto

à Chriſto lauatur eccleſia. Cõſepelimur enim per baptiſmum in mortem, & in ſanguine ipſius, id eſt in morte ipſius baptizamur. In ſanguine aũt uuæ quomodo amictum ſuum lauit uidendũ eſt. Amictus propinquior quædam uel ſecretior corpori ueſtis uidetur eſſe quàm ſtola. Hi ergo qui prius per lauacrum loti ſtola eius fuerant effecti, poſteaquam ad ſacramentũ ſanguinis uuæ peruenerint, uel interioris myſterij ſecretiorisq; facti ſunt participes, amictus eius eſſe dicuntur. Lauatur enim & etiam in uuæ ſanguine anima, cum ſacramenti huius cœperit capere rationem. Agnita nanq; & intellecta uirtute ſanguinis uerbi dei, quanto capacior effecta fuerit anima, tanto purior fit & lauatur quotidie ad ſcientiæ profectũ, & iungens ſe deo non ſolum amictus eius, uerumetiã unus iam cum ipſo ſpiritus fiet. Huic cõtrarius erat amictus ille populi Iſrael, in quo ut gentis impudicitiam deſignaret, non tam amictũ, quàm præcinctorium nominauit. Quod Hieremias circũdare lumbis ſuis, & auferre rurſus, atq; in Euphraten iubetur abſcondere. Gratifici oculi eius à uino, & dentes eius lacte cãdidiores.] Vides quomodo hiſtorialem intellectum

Recedit à literâ erga finem præcipue amputat, & abſcindit. Si eñ adhuc cõtentioſius agentes dicere uelimus quia gratifici ſunt oculi Iudæ ex uino, pro abundantia (ut ſupra diximus) uini, & ab undantia poculorum: quid de candidis dentibus reſpondebimus, & qualitati lactis prælatis? In quo aduerſum ueritatem impudẽter non eſt agendũ, ſed interruptione intelligentiæ hiſtorialis excluſi, ad ſpiritalis expoſitionis ordinem redeamus. Gratifici, inquit, oculi eius à uino. Superius oſtendimus apoſtolica autoritate mẽbra Chriſti dici dignos quoſq; fidelium, & diuerſa ſingulariter membra nominari, pro eo quod unuſquiſq; omni eccleſiæ corpori dependit officiũ. Erunt enim pedes Chriſti qui currunt ad faciendam pacem, qui pergunt ad ſubueniendũ his qui in neceſſitate ſunt poſiti. Erunt manus Chriſti, quæ ad miſericordiam extenduntur, quæ auxilium indigentibus ferunt, quæ inualidis ad adminiculum porrigunt. Sic erunt & oculi Chriſti, qui ſcientiæ lumen uniuerſo corpori præſtant. Sicut in Euangelio ſcriptũ eſt: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Gratifici ergo ſunt oculi iſti: ſermo enim ſcientiæ ſale conditus eſt, ut det gratiam audiẽtibus. Non ergo per hoc ſolum gratificus dicitur, quia ſciẽtiæ ſermonẽ miniſtrat, ſed quod habet in ſe gratiam, facit. His eñ (inquit ſapiens) auditis, ſapiens ſapientior erit. Gratifici ergo ſunt oculi eius à uino, quia nihil eſt aquatum in uerbo ſcientiæ, nihil fluidum, nihil frigidum, ſed ui num quod lætificat cor hominis, & quod infunditur uulneribus illius qui incidit in latrones, quo ſcilicet audientiũ uulnera peccatorũ non ſolum olei lenitate mitigentur, uerum etiam uini auſteritate purgẽtur. Et quis eſt, inquit apoſtolus, qui me lætificat, niſi qui contriſtatur ex me? Candidi dentes eius ſuper lac. Sæpius de membrorũ Chriſti ordine & ratione iam diximus, & eadem frequentius in eis locis repetere abſurdum uidetur. Dentes ergo eius ſuper lac candidi erunt hi, qui fortem & ſolidum cibum uerbi dei mandere & cõminuere ad ſummam ſubtilitatẽ dentibus poſſunt: de quibus dicit apoſtolus in epiſtola ad Hebræos. Perfectorum autem eſt cibus ſolidus, qui pro poſſibilitate ſumendi exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. Semiperfectis autem Corinthijs dicit. Lac uobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis. Super eos qui lacte aluntur, dentes eius ſunt candidi, id eſt hi qui perfectum cibum capere poſſunt & comedere, ſuper illos ſunt qui tanquam paruuli adhuc lacte indigent. Deniq; & in lege, ea animantia quę ruminant, & ſumptum cibum ad dentes denuo reuocant, quem ſubtiliter minutatum ſuſtentationi corporis tradunt, munda eſſe animalia deſignantur. Aptiſſime ſane etiam candidos dentes eius dicit. Omnes enim qui perfecti ſunt, & qui ſcripturarũ cibos dignis & cõpetentibus interpretationibus explanantes ſubtilem & minutum intellectum (qui ſpiritalis dicitur) eccleſiæ corpori ſubminiſtrant, candidi debent eſſe & puri, atq; omni malo liberi, ne forte dicatur eis, qui alios doces, te ipſum nõ doces. Verum quoniam diuina ſcriptura non ſolum ſacramentorũ debet ſcientiam continere, uerum etiam mores geſtaq; informare diſcentium: ſic enim & ſapientia per Solomonem dicit, Deſcribe hæc

ἠθικῶν tibi dupliciter, & tripliciter in corde tuo, & arca quæ conſtruebatur à Noe, bicamerata & tricamerata fieri iubetur: conemur & nos poſteaquam dupliciter iſta prout potuimus ſentire deſcripſimus, id eſt ſecundum hiſtoriã & ſecundũ myſticum intellectũ, nunc in quantum recipere locus poteſt, etiam moralem in eo diſcutere ſermonem: ut ſcripturarum ſtudioſi, non ſolum quid in alijs, uel ab alijs geſtum ſit, ſed etiam ipſi intra ſe quid gerere debeant

beant doceantur. Iudas confeſſio interpretatur. Qui ergo uel peccata ſua confeſſus pœnitentiam gerit, uel Chriſtum in perſecutione coram hominibus confitetur, collaudatur à fratribus ſuis. Lætitia enim & gaudium eſt angelis in cœlo ſuper unum peccatorem pœnitentiam agentem. Ab ipſis ergo tanquam à fratribus (unius etenim & creatoris & patris filij ſunt & homines & angeli) collaudantur. Verum is qui confitetur dominum Ieſum, quia in ſpiritu ſancto confitetur, manus eius ſuper dorſum inimicorum efficiuntur. Qui enim ante exhibuerat membra ſua ſeruire iniquitati ad iniquitatem, nunc ea exhibens ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, iam fugientium ſe inimicorum ſuorum, id eſt dęmonum, terga uexat & cædit. Sic enim pugnat nõ quaſi aerem cædens, ſed dæmones fugans: quicq; ob nimios profectus uelut dei iam in ſe participium habens, etiam adorari dicitur à filijs patris ſui. Filios patris ſui quaſi in morali loco poſſumus intelligere minoris meriti fideles, qui in eo maiores quoſq; & perfectiores adorant, quod eorum opera humiles ac ſubiecti uenerantur & laudant: unde ad eccleſiam dicitur. Adorabunt ueſtigia pedum tuorum.

HOMILIARVM IN GENESIM FINIS

ORIGENIS IN EXODVM HOMILIA PRIMA

CAPVT PRIMVM.

Exordium à ſimili

VIDETVR mihi unuſquiſq; ſermo ſcripturę diuinę ſimilis eſſe alicui ſeminum, cuius natura hęc eſt, ut cum iactum fuerit in terrã, regeneratum in ſpicam, uel in quancunq; aliã ſui generis ſpeciem multipliciter diffundat, & tanto cumulatius, quãto uel peritus agricola plus ſeminibus laboris impenderit, uel beneficiũ terræ fœcundioris indulſerit. Sic ergo efficitur, ut culturæ diligentia exiguũ ſemen (uerbi cauſa) ſinapis, quod eſt minimũ omniũ, efficiat maius omnibus oleribus, & fiat arbor, ita ut ueniant uolatilia cœli, & habitent in ramis eius. Ita & hic ſermo qui nunc nobis ex diuinis uoluminibus recitatus eſt, ſi peritum inueniat & diligentẽ colonum, cum primo attactu uideatur exiguus & breuis, ut cœperit excoli, & ſpiritaliter retractari, creſcit in arborem, in ramos, & in uirgulta diffunditur, ita ut poſſint uenire diſputatores, & rhetores huius mundi, qui uelut aues cœli leuib. pennis, uerborũ duntaxat pompa, excelſa ſectantur & ardua, & rationibus capti uelint habitare in ramis iſtis, in quibus non loquendi decor eſt, ſed ratio uiuẽdi. Quid ergo faciemus & nos de his quæ lecta ſunt nobis? Si mihi dominus concedere dignaretur ſpiritalis agriculturæ diſciplinam, ſi peritiam colẽdi ruris donâret, unus ſermo ex his quæ recitata ſunt intantum poſſet longe lateq; diffundi, ſi tamen & auditorum capacitas ſineret, ut uix nobis ad explicandum ſufficeret dies. Tentabimus tamen pro uiribus noſtris aliqua diſſerere, etiam ſi neq; nobis uniuerſa explicare, neq; uobis cuncta audire poſſibile eſt. Quia & hoc ipſum agnoſcere, quod ſupra uires noſtras ſit horum ſciẽtia, non paruæ arbitror eſſe peritiæ. Videamus ergo quid ſtatim in initijs Exodi lectio cõtineat, & qua poſſumus breuitate quantum ad ædificationẽ auditorum ſufficit, perſequamur. Si tamen precibus ueſtris iuuetis, ut adſit nobis ſermo Dei, & ipſe dux noſtri dignetur eſſe ſermonis. Hæc ſunt, inquit, nomina filiorum Iſrael, qui ingreſſi ſunt in Aegyptũ una cũ Iacob patre ſuo, unuſquiſq; cum uniuerſa domo ſua intrauerunt, Ruben, Symeon Leui, Iudas, & cæteri patriarchæ. Ioſeph autem, inquit, erat in Aegypto. Erant autẽ omnes animæ de Iacob ſeptuagintaquinq;.] Simile huic myſterio & illud eſſe puto, quod per prophetã dicitur, ſi quis aduertere poteſt. In Aegyptum deſcẽdit populus meus, ut habitaret ibi, & in Aſſyrios ui abductus eſt. Si quis ergo poteſt inuicẽ ſibi iſta conferre, & ex his quæ uel à prioribus noſtris, uel etiam ab ęqualibus, ſed & à nobis non nunquã diſputata ſunt, intelligere poterit quæ Aegyptus in quam populus dei non tam ad habitandum, quàm ad incolendum de-

Alius recitabat, alius interpretabatur

ſcendit,qui etiam ſint Aſſyrij, qui eos uim facientes abduxerunt, conſequenter aduertet quis ſit patriarcharum numerus, & ordo, quæue eorum domus, & familiæ deſignentur, quæ una cum Iacob patre ſuo ingreſſæ dicantur in Aegyptũ. Deſcendit eñ Ruben cum tota domo ſua, & Leui cum tota domo ſua, ſed & cæteri oñes. Ioſeph autem, inquit, erat in Aegypto, & uxorem de Aegypto accepit, & licet ibi poſitus, tamen in patriarcharũ numero habetᷣ. Si quis ergo poteſt ſpiritaliter iſta diſcutere, & apoſtoli ſenſum ſequi, quo diſcernit & ſegregat Iſrael, & dicit eſſe quendam ſecundũ carnem Iſrael, ut alium ſine dubio indicet eſſe ſecundum ſpiritũ: ſed & ſi quis ſermonẽ Domini diligentius cõſideret, quo hoc ipſum deſignat cum dicit de quodam, Ecce uerus Iſraelita, in quo dolus non eſt, & dat intelligi eſſe aliquos ueros Iſraelitas, aliquos ſine dubio non ueros: poterit fortaſſe ſpiritalibus ſpiritalia conferens, & nouis uetera ac ueteribus noua cõponens, myſterium Aegypti & patriarcharum in eam deſcenſionem aduertere. Sed & differentias tribuũ cõtemplabitur, ut conijciat quid eximium uiſum ſit in tribu Leui, quod ex ea ſacerdotes domini eliguntur ac miniſtri: quid etiam in tribu Iuda præcipuũ dominus ſenſerit, quod ex ea Reges aſſumuntur, & principes, & quod eſt maius omnium, quod ex ipſa etiam dominus & ſaluator noſter ſecundum carnẽ naſcitur. Neſcio enim ſi huiuſmodi priuilegia ad illorum meritum referenda ſint, ex quorum ſtirpe nomẽ uel originem ducunt, id eſt uel ad ipſum Iudam, uel ad Leui, uel ad unum quenq; eorum, qui tribui nomen dedit. Mouet enim me in hac intentione & illud, quod Ioannes in Apocalypſi de populo hoc qui Chriſto credidit, ſcribit. Dicit eñ quia ex tribu Ruben duodecim milia: ex tribu Symeon duodecim milia: ſimiliter aũt & ex ſingulis quibuſq; tribubus duodena milia: quos ſimul omnes dicit eſſe centũ quadragintaquatuor milia, qui ſe cũ mulieribus non coinquinauerint, ſed uirgines permãſerint. Quod utiq; cum dicitur, nec qualiſcunq; uel inepta poteſt eſſe ſuſpicio, quin ad iſtas tribus Iudæorum Symeon, & Leui, & cæteras quæ de Iacob genus ducunt, poſſint reuocari. Ad quos igitur patres iſte numerus uirginum referẽdus ſit, tam ęqualis, tam integer, tamq; compoſitus, ita ut nullus altero ſuperior aut inferior numeretur? Ego quidem progredi ultra requirendo nõ audeo, ſed & hactenus pene cum aliquo diſcrimine incedo. Apoſtolus tamen quaſdam ſuſpiciones his qui altius intueri poſſunt, ſubiecit cum dicit. Propter quod flecto genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et quidem de terrenis paternitatibus intellectus non uidetur eſſe difficilis, Patres etenim tribuum uel domorum ſunt, ad quos ſucceſſio poſteritatis refertur ſimul oñis paternitas appellatur. In cœlo uero quod dicit, quomodo aut qualiter ſint patres, aut pro quibus poſteritatibus cœleſtis paternitas nominetur, ipſius eſt noſſe ſolius, cuius cœlum cœli eſt, terram autẽ dedit filijs hominũ.

Ex Leui ſacerdotes, ex Iuda Reges

Neſcit nodum nec ſoluit

Deſcenderunt ergo in Aegyptum patres, Ruben, Symeon, Leui, unuſquiſq; cum omni domo ſua.] Quomodo quis & hoc diſſerat, quod cum omni domo ſua introierunt in Aegyptũ? Quibus additur. Et omnes, inquit, animę quæ introierunt cum Iacob L X X V. Hic iam nominando animas pene nudauerat myſterium ſermo propheticus quod ubiq; contexerat, ut proderet quod non de corporibus, ſed de animabus hæc dicit. Veruntamẽ habet adhuc uelamen ſuum. In uſu nanq; eſſe creditur, animas pro hominibus appellari. Interim L X X V. animæ deſcenderunt cum Iacob in Aegyptum. Iſtæ ſunt animæ, quas genuit Iacob. Ego non puto quod quilibet hominum poſſit animam gignere, niſi ſi quis forte talis ſit, qualis ille qui dicebat: Nã etſi multa milia pędagogorũ habeatis in Chriſto, ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu per Euangeliũ ego uos genui. Iſti tales ſunt, qui generant animas, & parturiunt eas, ſicut & alibi dicit: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in uobis. Alij enim huiuſmodi generationis curã, aut nolũt habere, aut nequeunt. Deniq; ſtatim in initijs ipſe Adam qui dicit: Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea: nec tamẽ addidit, & anima de anima mea. Sed uelim mihi diceres ô Adam, ſi os de tuis oſſibus agnouiſti, & carnem de tua carne ſenſiſti, cur non intellexiſti etiam animam de tua anima proceſſiſſe. Si enim oñia quæ in te erant tradidiſti, cur non etiam animæ facis cum cæteris mentionem, quæ melior totius hominis pars eſt? Sed uidetur per hæc intelligentibus indicium dare, quod cum dicit, os de oſſibus meis, & caro de carne mea, quæ de terra ſunt ſua profiteri, nõ audere uero ſua dicere quæ ſcit non eſſe de terra. Sed et Laban ſimiliter cum dicit ad Iacob, quoniã os meũ et caro mea es tu,

nec ipſe

nec ipſe amplius aliquid uidetur audere ſuum dicere, niſi quod terrenæ conſanguinitatis agnoſcit. Alia quippe eſt animarum cognatio, quæ uel Iacob deſcendenti in Aegyptum ſociatur, uel cæteris patriarchis, & ſanctis ſub enumeratione myſticæ poſteritatis aſcribitur. Sed qui uicinum terræ nauigantes ſeruare diſpoſuimus curſum, & ipſam quodamodo oram littoris ſtringere, in altum neſcio quomodo undarum nos uiolentior æſtus adducit. Redeamus igitur ad ea, quæ cõſequenter adduntur. Mortuus eſt, inquit, Ioſeph & omnes fratres eius, & omnis generatio illa. Filij aũt Iſrael creuerunt & multiplicati ſunt, & in multitudine magna diffuſi ſunt, & inualuerunt multum ualde: multiplicauit enim illos terra.] Donec uiueret Ioſeph non refert quod multiplicati fuerint filij Iſrael nec aliquid omnino in his de augmẽtis & numeroſitate memorat. Ego credens uerbis domini mei Ieſu Christi, in lege & prophetis iota quidem unum aut unum apicem non puto eſſe myſterijs uacuũ, nec puto aliquid horũ tranſire poſſe, donec omnia fiant. Verum quoniam exiguæ capacitatis ſumus, ea nunc tantũ pulſemus, quibus tutius incedamus. Ante quam moreretur noſter Ioſeph, ille qui diſtractus eſt triginta argenteis ab uno ex fratrib. ſuis Iuda, ualde pauci erant filij Iſrael. Cum uero pro omnibus guſtauit mortẽ, per quam deſtruxit eum qui habebat mortis imperium, id eſt diabolum, multiplicatus eſt fideliũ populus, & diffuſi ſunt filij Iſrael, & multiplicauit eos terra, & creuerunt nimis ualde. Niſi enim (ſicut ipſe dixit) cecidiſſet granum frumenti in terram, & mortuũ fuiſſet, non utiq; fructum hunc plurimũ totius orbis terræ eccleſia attuliſſet. Igitur poſteaquã cecidit granum in terram, & mortuũ eſt, omnis hæc ex ipſo ſurrexit fidelium ſeges, & multiplicati ſunt filij Iſrael, & inualuerunt nimis ualde. In omnem terram exiuit ſonus apoſtolorum, & in fines orbis terræ uerba eorum, & per ipſos ſicut ſcriptum eſt, uerbum domini creſcebat, & multiplicabatur. Hæc quantum ad myſticum pertinet intellectum. Sed & moralẽ in his non omittamus locum. Aedificat enim animas auditorũ. Igitur in te ſi moriatur Ioſeph, id eſt ſi mortificationẽ Chriſti in corpore tuo ſuſcipias, & mortifices membra tua peccato, tunc in te multiplicabuntur filij Iſrael. Filij Iſrael ſenſus boni & ſpiritales accipiuntur. Si ergo ſenſus carnis mortificentur, ſenſus ſpiritus creſcunt, & quotidie emorientibus in te uitijs, uirtutũ numerus augetur, Sed & terra te multiplicat in operibus bonis, quæ per officium corporis miniſtrantur. Verum ſi uis ut oſtendam tibi de ſcripturis, quis eſt quem terra multiplicauerit, intuere apoſtolum Paulum quomodo dicit. Si autem uiuere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor eñ ex duobus, deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto, multo enim melius, permanere in carne magis neceſſariũ propter uos. Vides quomodo hæc terra multiplicat? Dum enim manet in terra, id eſt in carne ſua, multiplicatur condendo eccleſias, multiplicat̃ acquirendo populum deo, & ab Hieruſalem in circuitu uſq; ad Illyricum dei Euangelium prædicando. Sed uideamus quid additur in conſequentibus. Surrexit aũt, inquit, rex alius in Aegypto, qui neſciebat Ioſeph, & dixit genti ſuæ. Ecce gens filiorum Iſrael grandis multitudo eſt, & ualet ſuper nos.] Primo omnium requirere uolo quis eſt rex in Aegypto qui ſcit Ioſeph, & quis eſt rex qui neſcit Ioſeph. Dum enim ille regnaret qui ſciebat Ioſeph, non referuntur afflicti eſſe filij Iſrael, neq; in luto & latere conſumpti, neq; maſculi eorum necati, & fœminæ uiuificatæ. Sed cum ſurrexit iſte, qui non nouerat Ioſeph, & cœpit ipſe regnare, tunc hæc omnia geſta referuntur. Quis ergo eſt iſte rex, uideamus. Si dominus regit nos, & ſenſus mentis noſtræ illuminatur à domino, ſi Chriſti ſemper memoriã tenet, faciens illud quod Paulus ad Timotheum ſcribit: Memor eſto Chriſtum Ieſum reſurrexiſſe à mortuis: dum hic uiuit in Aegypto, id eſt in carne noſtra, ſpiritus noſter regnum cum iuſtitia tenet, & filios Iſrael, quos ſupra diximus rationabiles ſenſus uel animæ uirtutes, in luto & latere nõ conſumit: nec curis eos terrenis & ſolicitudinibus atterit. Si uero perdiderit horum memoriã ſenſus noſter, declinauerit à deo, neſcierit Chriſtũ, tunc ſapientia carnis, quæ inimica eſt deo, ſuccedit in regnũ, & alloquitur ad gentẽ ſuam, corpore as ſcilicet uoluptates, & uitiorũ ducibus ad concilium uocatis, initur deliberatio aduerſus filios Iſrael quomodo circũueniantur, quomodo opprimant̃, ut luto & lateribus affligantur, ut mares exponãt, fœminas alant, ut ædificẽt ciuitates Aegypti, & ciuitates munitas. Nõ nobis hæc ad hiſtoriã ſcripta ſunt, neq; putandũ eſt libros diuinos Aegyptiorũ geſta narrare: ſed quæ ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt & cõmonitionem; ut tu qui

Marginal notes: ἐς καλῶς — Moralis ſenſus — Hiſtoriam deſtruit

hęc audis, ſi forte iam gratiam baptiſmi cōſecutus es, & adnumeratus es inter filios Iſrael, ac ſuſcepiſti in te deum regem, & poſt hæc declinare uolueris ad opera ſeculi, agere actus terræ, & lutea explete miniſteria, ſcias & agnoſcas quia ſurrexit in te rex alius, qui neſcit Ioſeph, rex Aegypti, & ipſe te cogit ad opera ſua, & ipſe te facit laterē ſibi operari & lutū. Ipſe eſt qui te ſuperpoſitis magiſtris & compulſorib. ad opera terrena flagris ac uerberibus agit, ut ædifices illi ciuitates. Ipſe eſt qui te facit diſcurrere per ſeculum maris ac terræ, elementa pro cupiditate turbare. Ipſe eſt hic Aegypti rex, qui te forum pulſare litibus facit, & pro exiguo terrę ceſpite propinquos iurgijs fatigare, & ut dicam, caſtitati inſidiari, decipere innocentiam, domi fœda, foris crudelia, intra conſcientiam flagitioſa committere. Cum ergo tales uideris actus tuos, ſcito te regi Aegyptio militare, quod eſt immundi ſpiritus imperio agi. Si uero & aliquid de hoc etiam altius ſentiendū eſt, poteſt uideri rex iſte qui neſcit Ioſeph, diabolus, inſipiens ille qui dixit in corde ſuo nō eſt deus, genti ſuæ, hoc eſt apoſtaticis angelis, colloqui, & dicere. Ecce genus filiorum Iſrael magna multitudo eſt, de his ſcilicet qui poſſunt mente deum uidere, & potentior eſt nobis. Venite itaq; circumſcribamus illos ne forte increſcant, & cum acciderit nobis bellum, conſentiant & hi cum aduerſarijs, & expugnantes nos exibunt de terra noſtra. Sed unde hoc ſentit diabolus? unde intelligit quia magna gens ſit Iſrael, & ipſo fortior, niſi quia ſæpe congreſſus eſt, ſæpe habuit luctamen, & ſępe ſuperatus eſt? Scit enim & ipſum Iacob luctatum eſſe, & adiutorio angeli obtinuiſſe aduerſarium, & inualuiſſe cum Deo. Non dubito quin & aliorum ſanctorum ſenſerit luctamen, & ſpiritalia pertulerit ſæpe certamina: & inde dicit, quia gens filiorum Iſrael magna eſt ualde, & ualet ſuper nos. Sed & illud quod timēt, nequando eueniat eis bellum, & conſentiant aduerſarijs eius, & deuictis eis diſcedant de terra ſua, uidetur mihi ex his quæ ſanctis patriarchis uel prophetis dę aduentu Chriſti nōnunquam indicata fuerant præſenſiſſe, & inde ſcire quod ſibi immineat bellum. Sentit uenturum qui exuat principatus eius, & poteſtates, & cum fiducia triumphet eos, & affigat in ligno crucis ſuæ. Igitur conuocata omni gente ſua circumuenire, & circumſcribere cupit in hominibus rationabilem ſenſum, qui nunc figuraliter dicitur Iſrael: & ideo pręfecit eis magiſtros operum, qui eos cogant dicere opera carnis, ſicut & in pſalmis dicit: Et admixti ſunt gentibus, & didicerunt opera eorum. Docet eos & ciuitates ædificare Pharaoni. Fithon, quæ in noſtra lingua ſignificat os defectionis, uel os abyſſi, & Rameſſes, quæ interpretatur cōmotio tineæ, Ethon, id eſt Heliopolis, quæ dicitur ciuitas ſolis. Vides quales ſibi ciuitates ædificari præcipit Pharao? Os, inquit, deficiēs deficit. Namq; os cum mēdacium loquitur, à ueritate & probationibus deficit. Ille enim ab initio mendax fuit, & ideo tales ſibi ciuitates ædificari uult. uel etiam os abyſſi, quia abyſſus perditionis, & interitus eſt locus. Et alia eius ciuitas cōmotio tineę eſt. Omnes enim qui eum ſequuntur, ibi congregant theſauros ſuos, ubi tinea exterminat, & ubi fures effodiunt & furantur. Sed & ciuitatem ſolis ædificant falſo nomine, pro eo quod conuertit ſe ſicut angelus lucis. In his ergo præuenit, in his occupat mentes, quæ ad hoc factæ ſunt, ut uideant deum. Proſpicit tamen imminere ſibi bellum, & maturum gentis ſuæ affuturum ſentit exitium. Ideo dicit, quia gens Iſrael ualet ſuper nos. Vtinā & de nobis hoc dicat, ſentiat nos ualere ſuper ſe. Quomodo ſentire hoc poterit? Si cum mihi cogitationes inijcit malas, & concupiſcentias peſsimas, ego non ſuſcipiam, ſed iacula eius ignita ſcuto fidei repellam, ſi in omnibus quæcunq; ſuggerit mēti meæ, ego memor Chriſti mei domini, dicam. Vade retro Satanas. Scriptū eſt enim, dominū deum tuū adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Si ergo hæc omni fide, omni cōſtantia agamus, dicit & de nobis, quia gens Iſrael magna eſt, & ualet ſuper nos. Sed & hoc quod dicit, Ne forte accidat nobis bellū, & cōſentiāt & hi cum aduerſarijs noſtris, ex propheticis uocibus præuidit uenturū ſibi bellum, & derelinquendum ſe à filijs Iſrael, & quia cōſentient aduerſario eius, & adijcienrur ad dominum. Hoc eſt enim quod de eo Hieremias propheta prædixerat. Clamauit perdix, cōgregauit quæ non peperit, fecit diuitias ſuas nō cum iudicio, in dimidio dierū eius derelinquent eū, & in nouiſſimis ſuis erit ſtultus. Intelligit ergo perdicem ſe dictū, quæ non peperit cōgregaſſe, & quod hi quos non cum iudicio cōgregauit, in dimidio dierū ſuorū derelinquent eum, & ſequentur dominū & creatorem ſuum Chriſtum Ieſum, qui nos genuit. Ille autem congregauit, quos non genuit. Et ideo remanebit ſtultus in nouiſſimis ſuis, cum ad

factorem

factorem & ad parentē ſuum uniuerſa, quæ nunc pro huius tyrannide congemiſcit, creatura confugerit. Et hoc indignatur, & dicit, ne expugnantes, inquit, nos, exeant de terra noſtra. Nō uult nos exire de terra ſua, ſed uult ut ſemper portemus imaginem terreni. Si enim ad aduerſarium eius confugerimus, eum qui nobis præparauit regna cœlorum, neceſſe eſt ut relinquamus imaginem terreni, & ſuſcipiamus imaginem cœleſtis. Propterea ergo Pharao ſtatuit magiſtros operū, qui nos ſuas artes doceant, qui nos artifices malitiæ faciant, qui nobis magiſterium malorum præbeant. Et quia multi ſunt iſti magiſtri & doctores malitiæ, quos præfecit Pharao, & eſt ingens multitudo huiuſcemodi cōpulſorum, qui omnes exigunt, imperant, & extorquent opera terrena: ideo ueniens dominus Ieſus fecit alios magiſtros, & doctores, qui pugnātes aduerſum illos, & ſubijcientes omnes eorum principatus, & poteſtates, & uirtutes, defendant à uiolentijs eorū filios Iſrael, & doceant nos opera Iſraelitica, & rurſum doceant nos mēte deum uidere, & relinquere opera Pharaonis, exire de terra Aegypti, abijcere Aegyptios et barbaros mores, deponere totum ueterem hominem cum actibus ſuis, & induere nouum, qui ſecundū deum creatus eſt, renouari ſemper de die in diem ad imaginem eius qui fecit nos in gloriam & laudem ſuam. cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De obſtetricibus, ſecundæ partis Cap. I Homilia II

MVlta quidem aduerſum gentem dei molitur rex iſte, qui non nouit Ioſeph; & artes nocendi nouas ſemper inquirit. Verum nunc calliditas eius ſupereminet modum, cum obſtetricū miniſterio ſobolem gentis conatur extinguere, quarū arte ſolet uita ſeruari. Quid enim dicit? Et dixit, inquit, rex Aegyptiorum obſtetricibus Hebræorū, quarum uni nomē erat Sephora, & nomen alterius Phua, & ait. Cum obſtetricabitis Hebræas, & prope partum erunt, ſi maſculus fuerit, occidite eum, ſi fœmina, uiuificate.] Sed his adiungitur in cōſequentibus. Timuerunt autem obſtetrices deum, & non fecerunt ſicut præceperat illis rex Aegypti, & uiuificabant maſculos.] Si ſecundum hiſtoriæ narrationem ſuſcipienda eſſent quæ ſcripta ſunt, uidetur hoc quod dicit ſcriptura, quia non fecerunt obſtetrices ſecundum quod præceperat eis rex Aegypti, ſtare non poſſe. Non enim inueniuntur obſtetrices non uiuificaſſe fœminas, quas præcepit rex Aegypti uiuificari. Sic eñ ait, ſi quidem maſculus eſt, occidite illum: ſi fœmina, uiuificate. Et ſi nō fecerunt obſtetrices ſicut
præceperat rex Aegypti, debuerant utiq; ſicut maſculos uiuificabant contra præceptum *Cauillatur in*
regis, ita fœminas occidere, ut & hoc eſſet cōtra præceptū regis. Nam fœminas uiuificaſ- *hiſtoriam*
ſe, ſecūdū præceptū eſt feciſſe Pharaonis. Hæc interim propter eos qui amici ſunt litteræ, & non putant legē ſpiritalem eſſe & ſpiritaliter intelligendā. Sed nos qui omnia quæ ſcripta ſunt, nō pro narrationibus antiquitatū, ſed pro diſciplina & utilitate noſtra didicimus ſcripta, hæc quæ leguntur, etiam nunc fieri non ſolum in hoc mundo, qui Aegyptus figuraliter dicit̃, ſed in uno quoq; noſtrum deprehendimus. Requiramus ergo quomodo rex Aegypti, qui eſt princeps huius mundi, uiuificari mares nō uult, fœminas uult. Si meminiſtis, ſæpe oſtendimus diſputantes, quod in fœminis caro & affectus carnis deſignatur, uir autem rationabilis ſenſus, & intellectualis ſit ſpiritus. Senſum autē rationabilem, qui poteſt cæleſtia ſapere, qui poteſt intelligere Deum, & quæ ſurſum ſunt quærere, hunc odit Pharao rex & princeps Aegypti, hunc necari cupit & interimi. Cupit autem quæcunq; carnis ſunt uiuere, & quæ ad materiam pertinent corporalem, hæc non ſolum uiuere, ſed & augeri & excoli cupit. Vult eñ ut omnes carnalia ſapiant, temporalia deſiderent, quæ ſupra terram ſunt quærant, nemo eleuet ad cœlum oculos ſuos, nemo requirat unde huc uenerit, nemo patriam paradiſum recordetur. Cum ergo uideris homines in uoluptatib. & delitijs uitam ducere, luxu fluitare, epulis, uino, conuiuijs, cubilibus et impudicitijs operam dare, in iſtis ſcias quod rex Aegypti maſculos necat, & uiuificat fœminas. Si uero rarum quenq; uideas unum ex mille ad dominū conuerti, oculos ſurſum erigere, quæ perpetua ſunt & æterna quærere, contemplari non ea quæ uidentur, ſed quæ non uidentur, odiſſe delicias, amare continentiam, luxuriam fugere, excolere uirtutes, iſtum quaſi maſculum, quaſi uirum necari cupit Pharao, perſequitur, inſectatur, mille aduerſus eum machinis pugnat. Odit tales, uiuere eos in Aegypto nō ſinit. Inde ergo eſt quod in hoc mun

do ſerui dei & omnes qui deum quærunt, deſpectui habentur, & cõtemptui. Inde contu
melijs expoſiti ſunt, inde replentur opprobrijs, inde odia in eos & perſecutiones agitan-
tur, quia odit eos Pharao, odit huiuſmodi mares, qui fœminas amat. Iſte etiam obſtetrices
corrumpere aggreditur, & per ipſas implere quod deſiderat, quarum etiam nomina no-
bis per prouiſionẽ ſpiritus ſancti, qui hæc ſcribi uoluit, indicantur. Sephora, inquit, una,
quæ interpretatur paſſer: & Phua, quæ apud nos uel rubens, uel uerecunda dici poteſt.
Per has igitˀ necari mares, & uiuificari ſolas fœminas quærit. Sed quid dicit ſcriptura? Et
timebant, inquit, obſtetrices deum, & nõ fecerũt ſicut præcepit eis rex Aegypti. Iſtas ob-
Diſciplinæ humanæ cõferũt ad intelligentiam ſcripturarum ſtetrices dixerũt ante nos quidã, rationabilis eruditionis formã tenere. Obſtetrices enim
mediæ quædam ſunt, & tam maſculos naſcentes, quàm fœminas fouent. Eruditio ergo iſta
cõmunis rationabilis ſcientię, ad omnẽ propemodũ peruenit ſenſum, oẽs inſtruit, omnes
fouet. Si quis in ea uirilis animi fuerit, & uoluerit cœleſtia quærere, & diuina ſectari, uelu
ti medicatus, & fotus per huiuſmodi eruditiones, ad diuinorũ intelligentiã paratior ueni-
et. Eſt enim una uelut paſſer, quæ celſiora docet, & rationalibus doctrinæ pẽnis in altum
Duæ eiuſdem loci allegoriæ uolare prouocat animos. Alia quæ rubens eſt, uel uerecunda, moralis eſt, mores compo-
nit, uerecundiam docet, inſtituit honeſtatem. Mihi tamẽ, quoniam dicit de his ſcriptura,
quia timebant Deum, & non fecerunt præcepta regis Aegypti, uidentur obſtetrices iſtæ
duæ utriuſq; teſtamenti figuram ſeruare: & Sephora quæ paſſer interpretatur, legi, quæ
ſpiritalis eſt, poſſe conferri: Phua uero quæ rubens, uel uerecunda eſt, indicare euangelia,
quæ Chriſti ſanguine rubent, & per uniuerſum mundum paſſionis eius rutilant cruore.
Ab his ergo animæ, quæ naſcuntur in eccleſia, uelut obſtetricibus medicantur, quia ex
ſcripturarum lectione cuncta in ea eruditionis medicina confertur. Tentat tamen Pha-
rao per hæc necare eccleſiæ maſculos, cum ſtudioſis quibuſq; in ſcripturis diuinis hæreti-
cos ſenſus, & peruerſa dogmata ſuggerit. Sed ſtat immobile fundamẽtum Dei. Timent
enim obſtetrices Deum, id eſt timorem dei docent, quia initium ſapientiæ timor domini.
Sic deniq; cõpetentius aptari puto & illud quod in poſterioribus ſcriptum eſt, ubi dicit:
Quia timebant obſtetrices deum, fecerunt ſibi domos. Quod dictum nullam conſequen
Literam deſtruit tiam ſecundum literam habere poteſt. Quis enim ordo eſt, ut dicat, quia timebant obſte-
trices deum, fecerunt ſibi domos? quaſi propterea domus fiat, quia timetur deus. Hoc ſi
ita accipiatur ut ſcriptum eſt, non ſolum nihil conſequentiæ, ſed & inanitatis plurimum
habere uidebitur. Sin autem uideas quomodo ſcripturæ noui ac ueteris teſtamenti timo-
rem Dei docentes domos eccleſiæ faciant, ut uniuerſum orbem terræ orationũ domibus
repleãt, tunc quod ſcriptũ eſt, rationabiliter ſcriptũ uidebitˀ. Sic ergo iſtę obſtetrices, quia
timent Deum, & timorẽ Dei docent, nõ faciunt præceptũ regis Aegypti, ſed uiuificant
maſculos ſuos: nec tamẽ dicitˀ quia paruerint præcepto regis Aegypti, ut uiuificarent fœ-
minas. Ego confidenter audeo dicere ſecundũ ſcripturæ ſenſus, obſtetrices iſtæ nõ uiuifi-
cant fœminas. Neq; enim uitia docentˀ in eccleſiis, aut luxuria prædicatˀ, aut peccata nu-
triuntur. hoc eñ uult Pharao, cum uiuificari fœminas iubet. ſed ſola uirtus excolitˀ, et ipſa
Moralitas ſola nutritur. Verum hæc ad unũquenq; noſtrũ referamus. Et tu ſi times Deum, non fa-
cis præceptũ regis Aegypti. Ille eñ tibi præcipit, ut in delitijs uiuas, ut diligas præſens ſe-
culum, ut præſentia cõcupiſcas. Tu ſi Deum times, & exhibes obſtetricis officiũ animæ
tuæ, ſi ei ſalutẽ conferre cupis, nõ facis hæc, ſed uiuificas maſculum, qui in te eſt, interiorẽ
tuum hominẽ medicaris & foues, & ipſi per actus aut intellectus bonos uitam conquiris
æternã. Sed poſt hæc ubi uidit Pharao, quod per obſtetrices non poſſet necare maſculos
Iſrael, præcepit, inquit, omni populo dicens. Omne maſculinũ quodcunq; natũ fuerit
Hebræis, in flumen proijcite, & omne fœmininum uiuificate.] Videte quid princeps
huius mundi præcipit ſuis, ut infantes noſtros rapiant, & in flumẽ proijciãt, primæ ſtatim
natiuitati noſtrorũ inſidiantes continuo, ut ubera eccleſiæ prima contigerint, irruant, di-
ripiant, perſequantur, undis & fluctibus huius ſeculi abſorbeant. Videte quid audiatis, ſa
pientia Dei per Salomonem dicit. Intelligibiliter intellige quæ apponuntur tibi. Vide ſta
tim ut natus, immo ut renatus fuerit, quid tibi imminet. Hoc illud eſt, quod in euangelio
legis, quia Ieſus ſtatim ut aſcendit de baptiſmo, ductus eſt ab ſpiritu in deſertum ut tenta
retur à diabolo. Hoc ergo eſt quod & hoc loco Pharao præcepit populo ſuo, Hebræos in
fantes ſtatim ut nati fuerint inuadant, diripiant, aquis ſubmergant. Hoc fortaſſis eſt quod

per

per prophetam dicitur: Quia intrauerunt aquæ uſq; ad animam meam. Defixus ſum in li-
mo profundi, & non eſt ſubſtantia. Sed propterea Chriſtus ſuperauit & uicit, ut tibi uin-
cendi iter aperiret. Propterea ieiunans uicit, ut & tu ſcias huiuſmodi genus dæmoniorũ
ieiunijs & orationibus ſuperandum. Propterea & oblata ſibi omnia regna mundi, & glo
riam eorum contemnit, ut & tu contemnens gloriam mundi poſsis ſuperare tentantem.
Aegyptij uero, quibus Pharao dedit præcepta, fœminas tantum uiuificant, oderunt ma-
ſculos. oderunt nanq; uirtutes, uitia tantũ & uoluptates nutriunt. Et nũc igitur inſidiãt
Aegyptij, ſi forte Hebræis naſcatur aliquis maſculus, ut ſtatim perſequant & interficiãt,
niſi caueãt, niſi obſeruent, & occultent germen maſculinũ. Deniq; refert ſcriptura quod
de tribu Leui quædam genuit maſculinũ, & uidens infantẽ eſſe elegantẽ, occultauit eum
menſibus tribus. Vide ſi non propterea nobis præcipitur, ne bonos actus in publico ge-
ramus, ne iuſtitiam noſtrã coram hominibus faciamus, ſed ut clauſo oſtio oremus patrem
in occulto, & quod facit dextera noſtra neſciat ſiniſtra. Niſi enim in occulto fuerit, diri-
pietur ab Aegyptijs, inuadet, in flumen iactabitur, undis & fluctibus ſubmergetur. Ergo
ſi facio eleemoſynam, quia opus dei eſt, maſculum genero. Sed ſi ita faciam, ut homini-
bus innoteſcat, & ab hominibus laudem quæram, & non eam occultauero, rapta eſt ab
Aegyptijs eleemoſyna mea, & in flumen demerſa eſt, & tanto labore, tantoq; ſtudio Ae-
gyptijs maſculum genui. Propterea ô uos populus dei qui hæc auditis, nolite putare (ut
ſæpe iam diximus) ueterum uobis fabulas recitari, ſed doceri uos per hæc, ut agnoſcatis
ordinem uitæ, inſtituta morũ, fidei, uirtutiſq; certamina. Videntes ergo iſti de tribu Leui
elegantem eſſe infantem, celauerunt eum menſibus tribus. Cumq; non poſſent amplius
celare eum, ſumpſit, inquit, mater eius tibin, & liniuit bitumine, & iniecit infantẽ in eam,
& poſuit in palude ſecus flumen, & obſeruabat ſoror eius delonge, ut uideret quid acci-
deret ei. Deſcendit autem filia Pharaonis, ut lauaretur in flumine, & audiuit plorantem
infantem, & miſit, inquit, & aſſumpſit eũ, & dixit filia Pharaonis, quia de infantibus He-
bræorum eſt hic. Poſt hæc iam refertur quomodo ſoror eius dixit, ut matrem pueri uoca-
ret, quæ eum nutriret. Et dixit, inquit, ad illam filia Pharaonis. Cuſtodi mihi hunc infan-
tem, & nutri eum mihi, ego autem dabo tibi mercedem. Cumq; nutriſſet eum, & fortior
factus eſſet, induxit illum ad filiam Pharaonis, & factus eſt ei in filium, & nominauit no-
men eius Moyſen dicens, quia de aqua eum aſſumpſi. Singula hæc immenſis repleta my- *Moſei*
ſterijs, tempus exigunt grande, & totius diei ſpatia ſi in his conſumamus, uix fortaſſe ſuf-
ficiat. Breuiter tamen aliqua nobis pro eccleſię ædificatione pulſanda ſunt. Puto filiã Pha
raonis eccleſiam quæ congregatur ex gentibus uideri poſſe, quæ quamuis impiũ & ini-
quum habeat patrem, tamen dicitur ad eam per prophetam. Audi filia & uide, & inclina
aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, quia cõcupiuit rex ſpe
ciem tuam. Hæc ergo eſt quæ exijt de domo patris, & uenit ad aquas, ut lauaretur à pec-
catis quæ contraxerat in domo patris ſui. Deniq; ſtatim uiſcera miſericordiæ ſuſcipit, &
miſeratur infantem. Hæc ergo eccleſia ex gentibus ueniens, in palude inuenit iacentem
Moyſen, abiectum à ſuis & expoſitum, dat eum nutrici, & nutritur apud ſuos, ibi agit in-
fantiam. Cum autem fortior factus eſt, tunc inducitur ad eam, & adoptatur in filiũ. Moy-
ſes autem quia lex appellatur, in multis locis iam ſæpe diſſertum eſt. Veniens ergo eccle-
ſia ad aquas baptiſmi ſuſcepit etiam legem, quæ tamen lex erat intra tibin concluſa, pice
& bitumine oblita. Tibis genus eſt tegminis, ex uirgis, aut ex papyro contextum, uel *Tibis quid*
etiam ex arborum cortice formatũ. intra quod iniectus infans uidebatur expoſitus. Iace-
bat ergo lex concluſa intra huiuſmodi tegmina, & pice ac bitumine oblita, uilibus & ter-
reis Iudæorũ ſenſibus ſordebat obſepta, uſquequo eccleſia ueniret ex gentibus, & adſu-
meret eam de luteis & paluſtribus locis, atq; intra ſapientiæ aulas & regalia tecta cõſciſce
ret. Hæc tamen lex infantiã ſuam apud ſuos trãſigit. Apud illos enim qui ſpiritaliter eam
intelligere neſciunt, paruula eſt & infans, & lactentiũ habens cibos. Cum uero ad eccle-
ſiam uenit, cum eccleſiæ ingreditur domum, fortior eſt & ualidior Moyſes. Amoto enim
uelamine literæ, perfectus in lectione eius cibus, & ſolidus inuenitur. Quid tamen eſt
quod & mercedẽ nutrimentorũ à filia percipit Pharaonis, illa apud quã lex & nata eſt, &
nutrita? Quid eſt quod ſynagoga accipit de eccleſia? Puto illud intelligi poſſe, quod idem
Moyſes ſcribit, dicẽs. Ego in non gentẽ in æmulationẽ uos inducã, in gentem inſipientẽ

 in irã

in ira uos cõcitabo. Et ſynagoga ergo de eccleſia iſtud mercedis accipit, ut ultra idola nõ colat. Videns enĩ eos qui ex gentibus ſunt, ita ad deum cõuerſos eſſe, ut ultra idola neſciant, deum præter unum neminem ueherentur, ipſa erubeſcit idola ultra iam colere. Iſtud ergo recipit beneficij de eccleſia ſynagoga, quod ei paruulam nutriſſe uiſa eſt legem. Sed & nos etiã ſi Pharaonem habuimus patrẽ, etiam ſi nos in operibus malis genuit princeps huius mundi, cum uenimus ad aquas, aſſumamus ad nos legem dei. nec nobis ſordeat literæ eius uile tegumen & obſcurũ, quæ parua eius ſunt & lactentia, cõcedamus, quæ perfecta & ualida ſunt, ſumamus, atq; hæc intra cordis noſtri tecta regalia collocemus. Grandem & ualidũ habeamus Moyſen, nihil de eo paruũ, nihil humile ſentiamus, ſed magnificum totum, totũ egregium, totũ elegans. Totum enim magnũ eſt, quicquid ſpiritale, quicquid ſublimis intelligentiæ. Et oremus dominum Ieſum Chriſtum, ut ipſe nobis reuelet, & oſtendat quomodo magnus eſt Moyſes, & quomodo ſublimis, ipſe enim reuelat, quibus uult, per ſpiritũ ſanctum. Ipſi gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod ſcriptum eſt: Ego autem gracili uoce ſum, & tardus lingua.
Homilia Tertia Cap. IIII

DOnec eſſet Moyſes in Aegypto, & erudiretur omni ſapientia Aegyptiorũ, non erat gracili uoce, nec tardus lingua, nec profitetur ſe eſſe ineloquentẽ: Erat enim quantum ad Aegyptios, & ſonoræ uocis, & eloquentiæ incomparabilis. Vbi aũt cœpit audire uocem dei, & eloquia diuina ſuſcipere, tunc ſenſit exilem & gracilem uocem ſuam, tardamq; & impeditam eſſe ſuã intelligit linguam: tunc ſe pronunciat mutum, cum cœpit agnoſcere uerum illud uerbum, quod erat in principio apud deum. Sed quo facilius quod dicimus poſſit aduerti, utamur huiuſmodi ſimilitudine. Mutis animalibus, quamuis ſit imperitus & indoctus, rationalis homo ſi cõparetur, uidebit̃ eloquens ad cõparationem eorũ, quæ & rationis & uocis expertia ſunt: ſi uero eruditis & eloquentibus uiris, atq; in omni ſapientia probatiſſimis conferatur, ineloquens & mutus uidebit̃. At ſi ipſum quis contemplet̃ diuinũ uerbũ, ipſamq; diuinã reſpiciat ſapientiã, quantæuis ſit eruditionis, & quantæcunq; ſapientiæ, multo amplius q̃ apud nos ſunt pecudes, ipſe apud deum mutũ ſe animal profitebit̃. Hoc nimirum erat Moyſes. Quod & beatus Dauid intuens, & tali ordine ſemetipſum ad diuinã ſapientiam librans, dicebat: Vt iumentũ factus ſum apud te. Secũdum hoc ergo & prophetarũ maximus Moyſes in præſenti lectione dicit ad eũ, quod gracili uoce ſit, & tardus lingua, & quod non ſit eloquens. Omnes enim homines ad cõparationem uerbi diuini, non ſolũ ineloquentes, ſed & muti putandi ſunt. Quia igit̃ in id intelligentiæ profecit, ut agnoſceret ſemetipſum, in quo eſt pars maxima ſapientiæ, remunerat eum diuina dignatio. Audi quàm opimis magnificiſq; muneribus. Ego, inquit, aperiã os tuũ, & inſtruã te quæ oporteat te loqui.] Beati ſunt, quorũ Deus os aperit ut loquantur. Prophetis Deus aperit os, & replet illud eloquio ſuo, ſicut in præſenti dicit. Ego aperiã os tuum, & inſtruam te quę oporteat te loqui. Sed & per Dauid dicit deus. Dilata os tuum, & replebo illud. Similiter & Paulus dicit. Vt detur mihi ſermo in adapertionem oris mei. Eorum ergo qui uerba dei loquuntur, os Deus aperit. Vereor autem ne ſint aliqui, quorum econtrario os diabolus aperiat. Nam qui loquitur mendaciũ, certum eſt quia diabolus aperiat os eius ut mendacium loqueretur. Qui falſum teſtimonium dicit, qui ſcurrilitates ac turpitudines & cætera huiuſmodi de ore ſuo proferunt, diabolus aperuit os eorum. Vereor ne et ſuſurronum & detractorum os diabolus aperiat, ſed & eorum qui ocioſa uerba proferunt, pro quibus reddenda in die iudicij ratio eſt. Iam uero qui iniquitatẽ in excelſo loquuntur, qui negant dominum meum Ieſum Chriſtũ in carne ueniſſe, uel qui ſpiritum ſanctum blaſphemant, quibus neq; in præſenti neq; in futuro ſeculo remittetur, quis dubitet quod os eorum diabolus aperiat. Vis tibi & hoc de ſcripturis oſtendã, quomodo huiuſmodi hominibus, qui aduerſum Chriſtum loquuntur, os diabolus aperit? Vide quid ſcriptum eſt de Iuda, quomodo refertur quia introiuit in illũ Satanas, & quia miſit in cor eius diabolus, ut traderet dominũ. Ipſe ergo aperuit os eius, ut loqueretur cum principibus, & phariſęis, quomodo eum traderet accepta pecunia. Vnde mihi uidetur non eſſe paruæ gratiæ intelligere os quod aperit deus, & intelligere os quod aperit diabolus. Nõ eſt ſine ſancti ſpiritus gratia

Humana ad deum comparata nihil ſunt (margin)

Os aperit deus (margin)

huiuſmodi

huiuſmodi os & uerba diſcernere. Et ideo in diuiſionibus ſpiritalium gratiarum additur etiam hoc, quod datur quibuſdam diſcretio ſpirituum. Ergo ſpiritalis eſt gratia per quam ſpiritus diſcernitur, ſicut & alibi dicit Apoſtolus. Probate ſpiritus qui ex deo ſunt. Sed ſicut deus aperit os ſanctorum, ita puto quod & aures ſanctorum deus aperiat, ad audienda uerba diuina. Sic enim dicit Eſaias propheta. Dominus mihi aperuit aurẽ, ut ſciã quando oporteat dici uerbum. Sic & oculos aperit dominus, ſicut aperuit oculos Agar, & uidit puteũ aquæ uiuæ. Sed & Heliſæus propheta dicit. Aperi domine oculos pueri, ut uideat quia plures nobiſcum ſunt quàm cum aduerſarijs. Et aperuit, inquit, dominus oculos pueri, & ecce totus mons plenus erat equitibus, & curribus, auxilijsq́ cœleſtibus. Circumdat enim angelus domini in circuitu timentium eum, ut eripiat eos. Aperit ergo (ut diximus) deus, & os, & aures & oculos, ut uel loquamur, uel cernamus, uel audiamus, quæ dei ſunt. Sed & illud non otioſe accipio, quod dicit propheta. Eruditio, inquit, domini aperuit mihi aurem. Hoc mihi uidetur ad nos, id eſt, cõmuniter ad omnem dei eccleſiã pertinere. Si enim in domini eruditione uerſemur, aperit & nobis aurem domini eruditio. Auris uero quæ per eruditionẽ domini aperitur, nõ ſemper aperta eſt, ſed aliquando aperta, aliquando clauſa eſt. Audi legiſlatorem dicentem: Ne reſpexeris auditũ uanum. Siquando ergo uana dicuntur, ſi quãdo inania, inepta, turpia, profana, ſceleſta proferunẽ, qui nouit domini eruditionem, claudit aures, & auertit auditum, & dicit: Ego autẽ ſicut ſurdus non audiebam, & ſicut mutus, qui non aperuit os ſuum. Si uero ad utilitatem animæ pertinent quæ dicuntur, ſi de Deo ſermo eſt, ſi mores docet, uirtutes inuitat, uitia reſecat, patere debent aures huiuſcemodi eloquijs: & non ſolum aures, ſed & cor, & mens, & tota ad huiuſcemodi auditũ, animæ ianua pandenda eſt. Summa tamen moderatione præcepti uſa eſt lex, ut non diceret, non audies auditum uanum, ſed nõ recipies. Nam uana frequẽter audimus. Marcion quæ loquitur uana ſunt, Valentinus quæ loquitur uana ſunt, & omnes qui contra creatorem deum loquuntur, uana ſunt quæ loquuntur. Sed tamen frequenter nos audimus ea, ut aduerſum ea reſpondere poſsimus, ne forte ſubrepãt ſimplicioribus quibuſq́ fratrum noſtrorum per ſermonis ornatum. Audimus ergo hæc, ſed non recipimus. Dicta ſunt enim de ore illo quod diabolus aperuit. Et ideo orandũ nobis eſt ut dignetur dominus aperire os noſtrum, ut poſsimus & cõtradicentes reuincere, & obturare os quod diabolus aperuit. Hæc de eo quod ſcriptum eſt: Ego aperiam os tuũ, & inſtruam te, quæ oportet te loqui. Non ſolum autẽ Moyſi promittitur os aperiri à domino, ſed & Aaron. Dicitur enim & de ipſo. Ego aperiam os tuum, & os illius, & inſtruam uos quæ faciatis. Occurrit enim & Aaron Moyſi, & exijt de Aegypto. Occurrit autem ei, ubi? In quali loco? Intereſt enim ubi occurrat Moyſi is, cuius os aperiendum eſt à deo. Occurrit enim, inquit, in montem dei. Vides quia merito aperitur os eius, qui poteſt occurrere in montẽ dei. Petrus, & Iacobus & Ioannes montem dei aſcenderũt, ut transformatum Ieſum uidere mererentur, & Moyſen cum ipſo, atq́ Heliam uiderent in gloria. Et tu ergo niſi aſcenderis ad montem dei, & ibi occurreris Moyſi, id eſt niſi excelſum legis aſcenderis ſenſum, niſi ad ſpiritalis intelligentiæ cacumen euaſeris, non eſt os tuum apertum à domino. Si in humili loco literæ ſteteris, & hiſtoriæ textum Iudaicis narrationibus innectas, non occurriſti Moyſi in montem dei, nec os tuum aperuit Deus, neq́ inſtruxit te, quæ oporteat te loqui. Niſi ergo Aaron occurriſſet Moyſi in mõte, niſi eius ſenſum ſublimem uidiſſet & arduum, niſi excelſam eius intelligentiã perſpexiſſet, nunquam ei locutus fuiſſet uerba dei, neq́ uirtutem ſignorum, prodigiorumq́ tradidiſſet, neq́ participem eum tanti myſterij conſciuiſſet. Verum quoniam longum eſt de ſingulis per ordinem dicere, uideamus ingreſsi ad Pharaonem Moyſes & Aaron quid dicunt. Hæc dicit dominus. Dimitte populum meum, ut ſeruiant mihi in eremo.] Non uult Moyſes ut populus in Aegypto poſitus ſeruiat domino, ſed ut exeat in deſertum, & ibi ſeruiat domino. Hoc eſt ſine dubio quod oſtẽdit, quia donec quis in tenebris ſecularibus manet & in negotiorũ obſcuritate uerſatur, non poteſt ſeruire domino. Non enim poteſt duobus dominis ſeruire, nõ poteſt domino ſeruire & Mammonæ. Exeundum igitur nobis eſt de Aegypto, relinquendus eſt mundus, ſi uolumus domino ſeruire. Relinquendus aũt dico, non loco, ſed animo, nõ itinere proficiſcendo, ſed fide proficiẽdo. Audi hæc eadẽ Ioannẽ dicentẽ. Filioli nolite diligere mundũ, neq́ ea quæ in mũdo ſunt. Quoniã omne quod in mundo

Oculos aperit deus

Aures aperit deus

mundo eſt, deſideriũ carnis eſt, & deſideriũ oculorum. Et quid tandem dicit? Quomodo uel quatenus proficiſci iubet ex Aegypto, uideamus. Viam, inquit, triũ dierum ibimus in eremo, & ibi immolabimus domino deo noſtro.] Quæ eſt uia trium dierum, quæ nobis incedenda eſt, ut exeuntes de Aegypto peruenire poſsimus ad locũ, in quo immolare debeamus? Ego uiam illam intelligo qui dixit, Ego ſum uia, & ueritas, & uita. Hæc uia triduo nobis incedenda eſt. Qui eñ confeſſus fuerit in ore ſuo dominũ Ieſum, & crediderit in corde ſuo quod deus illũ ſuſcitauit à mortuis tertia die, ſaluus erit. Hæc ergo eſt tridui uia, per quam peruenitur in locum, in quo domino immoletur, & reddatur ſacrificiũ laudis. Hæc, quantũ ad myſticũ pertinet intellectũ. Si uero etiã moralem, qui nobis perutilis eſt, requirimus locum: iter tridui de Aegypto proficiſcimur, ſi ita nos ab omni inquinamento animæ, & corporis, ac ſpiritus conſeruemus, ut quemadmodum dixit Apoſtolus, integer ſpiritus noſter, & anima, & corpus in die Ieſu Chriſti ſeruetẽ. Tridui iter proficiſcimur de Aegypto, ſi rationalẽ, naturalem, moralem ſapientiã de rebus mundialibus auferentes ad ſtatura diuina conuertimus. Tridui iter de Aegypto proficiſcimur, ſi purificantes in nobis dicta, facta, uel cogitata (Tria ſunt eñ hæc, per quę peccare homines poſſunt) efficiamur mundi corde, ut poſſimus Deũ uidere. Vis autẽ uidere quod huiuſmodi ſunt, quę in ſcripturis indicat ſpiritus ſanctus? Pharao hic, qui eſt princeps Aegypti, ubi ſe uidet uehementius perurgeri ut dimittat populum dei, ſecundo loco hoc cupit impetrare, ne longius abeant, ne totũ triduum proficiſcantur, & dicit, non longe abeatis. Nõ uult longe à ſe fieri populum dei, uult eum ſi non in facto, uel in ſermone peccare, ſi non in ſermone, uel in cogitatione delinquere. Non uult ut totum à ſe triduum proficiſcantẽ. Vult in nobis uel unum diem ſuum habere, in alijs duos, in alijs totum triduum ipſe poſſidet. Sed illi beati, qui integrũ ab eo triduũ diſcedunt, & nullam in eis ſuam poſsidet diẽ. Non ergo putetis, quia tunc tantummodo eduxit Moyſes populũ de Aegypto. Et nũc Moyſes, quẽ habemus nobiſcũ (habemus enim Moyſen, & prophetas) id eſt lex dei uult te educere de Aegypto ſi audiamus eam, uult te longe facere à Pharaone, eruere te cupit de opere luti & palearum, ſi tamen audias legem dei, & ſpiritaliter intelligas. Non uult te in carnis & tenebrarum actibus permanere, ſed exire ad eremum, uenire ad locum perturbationibus & fluctibus ſeculi uacuum, uenire ad quietem ſilentij. Verba enim ſapientiæ in ſilentio & quiete diſcuntur. Ad hunc ergo locũ quietis cum ueneris, ibi poteris immolare domino, ibi legem dei, & uirtutem diuinæ uocis agnoſcere. Propterea ergo cupit te Moyſes eijcere de medio fluctuantium negotiorum, & de medio perſtrepentium populorum, propterea cupit te exire de Aegypto, id eſt, de tenebris ignorãtiæ, ut legem dei audias, & lucem ſcientiæ cupias. Sed obſiſtit Pharao, relaxare te non uult rector tenebrarum harum, nõ uult te abſtrahi de tenebris ſuis, & ad ſcientiæ lumen adduci, & audi quid dicit. Quis eſt, inquit, cuius audiam uocem? Neſcio dominũ, & Iſrael non dimittam. Audi quid reſpondet princeps huius mundi, neſcire ſe Deum dicit. Vides quid agit cruda ſuperbia? Donec in laboribus hominũ non eſt, & cum hominibus non flagellatur, proptera tenuit eum ſuperbia. Deniq; uidebis eũ paulo poſt quantũ proficit in flagellis, quãto melior uerberatus efficitur. Iſte qui modo dicit, neſcio dominum, poſtea cum uim ſenſerit uerberum, dicturus eſt, Orate pro me dominũ: & non ſolum hoc, ſed etiam conteſtantibus magis fatebitur, quia digitus dei eſt in uirtute ſignorum. Nemo ergo ita ineruditus diuinæ ſit diſciplinę, ut flagella diuina perniciem putet, ut uerbera domini pœnalẽ credat interitũ. Ecce Pharao duriſsimus, tamen proficit uerberatus. Ante uerbera dominum neſcit, uerberatus ſupplicari pro ſe dominũ rogat. Eſt profectus in pœnis, hoc ipſum agnoſcere quod merueris pœnã. Neſcio ergo, ait, dominum, & Iſrael non dimitto. Sed uide in euangelijs, quomodo uerberatus emendet hanc uocẽ. Scriptũ eſt enim quia clamauerũt dæmones ad dominũ, & dixerũt. Quid ueniſti ante tempus torquere nos? Scimus te qui ſis, tu es filius dei uiui. Vbi tormenta ſenſerunt, ſciunt dominũ. Ante flagella dicit, neſcio dominum, & Iſrael non dimitto. Sed poſtea Iſrael dimittit, & non ſolum dimittit, ſed & ipſe perurgebit eum exire. Nulla enim ſocietas lucis ad tenebras, nulla pars fideli cum infideli. Sed quid adhuc addit in reſponſis ſuis? Quare, inquit, Moyſes & Aaron peruertitis populum ab operibus? Diſcedite unuſquiſq; ad opus ueſtrum. Donec ſecũ eſt populus, & lutũ operatur ac laterem, donec in paleis occupatus eſt, nõ putat eum eſſe peruerſum,

ſed recto

ſed recto itinere incedere. Si uero dicam, uolo ire uiam trium dierum, & ſeruire domino,
peruerti populum dicit per Moyſen & Aaron. Hoc quidem dicebat̃ antiquis. Sed & ho-
die ſi Moyſes & Aaron, id eſt propheticus & ſacerdotalis ſermo animam ſollicitet ad ſer-
uitium dei, inuitetq́; eam exire de ſeculo, renunciare omnibus quæ poſsidet, operam dare
diuinæ legi, & ſequi uerbum dei, continuo audies dici ab his, qui Pharaoni unanimes &
amici ſunt: Videte quomodo ſeducuntur homines & peruertuntur, quales adoleſcentes
ne laborent, ne militent, ne agant aliquid quod eis proſit, relictis rebus neceſſarijs, & uti-
libus, ineptias ſectantur & otiū. Quid eſt ſeruire domino? Laborare nolunt, & inertis otij
occaſiones requirunt. Hæc erant tunc uerba Pharaonis, hæc & nunc amici eius, & fami-
liares loquūtur. Non ſolum uerbis res agitur, ſequūtur & uerbera, flagellari iubet ſcribas
Hebræorum, paleas non dari, opus exigi. Hæc pertulerunt patres, ad quorum figuram ſæ-
pe etiam populus dei qui eſt in eccleſia, patitur. Inuenies enim ſi conſideres eos qui ſe ex
integro principi huius mundi tradiderunt, proſperis ſucceſsibus agere, omnia eis (ut ipſi
putant) feliciter euenire: ſeruis autem dei ſæpe nec hæc quidem humani uictus humilia
& parua ſuccedere. Iſtas enim puto uideri paleas, quæ à Pharaone miniſtrantur. Fit ergo
ſæpe, ut deum timentes, uili hoc etiam & paleis ſimili indigeant uictu. Sæpe etiam perſe-
cutiones ſuſtinent tyrannorum, perferunt cruciatus & ſæua tormenta, ita ut fatigati non-
nulli dicant ad Pharaonem: Vt quid tu affligis populum tuum? Superati nanq; uerberi-
bus nonnulli à fide decidunt, & confitentur ſe eſſe populum Pharaonis. Non enim om-
nes qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, nec quia ſunt ſemen, ſunt omnes & filij. Iſti ergo qui du-
bij ſunt, & in tribulationibus fatigantur, etiam contra Moyſen & Aaron loquūtur, & di-
cunt. Ex qua die intraſtis & exiſtis uos ad Pharaonem, execrabilem feciſtis odorem no-
ſtrum coram eo. Verū dicunt iſti, licet ignorent fortaſſe quod dicunt, ſicut & Caiphas ille
uerum dicebat, quia expedit uobis ut moriatur unus pro populo, ſed quid diceret neſcie-
bat. Nam (ut Apoſtolus dicit) Chriſti bonus odor ſumus. Et alijs, inquit, odor de uita in
uitam, alijs aūt odor de morte in mortē. Ita & propheticus ſermo ſuauis odor eſt credenti-
bus. Dubijs uero & incredulis, & his qui ſe populum profitent̃ eſſe Pharaonis, odor exe-
crabilis efficitur. Sed & ipſe Moyſes dicit ad dominum. Quia ex quo loquutus ſum cum
Pharaone, afflixit populum tuum. Certum eſt enim, quia antequam ſermo dei audiatur;
antequam prædicatio diuina naſcatur, non eſt tribulatio, non eſt tentatio. Quia niſi buc-
cinet tuba, non cōmittitur bellum. Vbi uero ſignum belli tuba prædicationis oſtenderit,
ibi, inquit, ſequitur afflictio, ibi omnis tribulationum pugna conſurgit. Ex quo ergo lo-
qui cœpit Moyſes & Aaron ad Pharaonem, affligitur populus Dei. Ex quo in animam
tuam ſermo dei perlatus eſt, neceſſario certamen intra te uirtutibus aduerſum uitia ſuſci-
tatur. Prius uero quàm ueniret ſermo qui argueret, uitia intra te in pace durabāt. Sed ubi
ſermo dei facere cœpit uniuſcuiuſque diſcrimen, tunc perturbatio magna conſurgit, & ἄσπονδος
ſine fœdere naſcitur bellum. Cum iniuſtitia enim quando poteſt conuenire iuſtitia? im- πόλεμος.
pudicitia cum ſobrietate? cum ueritate mendacium? Et ideo non magnopere perturbe-
mur, ſi uidetur odor noſter execrabilis eſſe Pharaoni. Execrationi nanque & uitijs duci-
tur uirtus. Quin potius ut in poſterioribus dicit, quia ſtetit Moyſes ante Pharaonem, ſte- *Stare quid*
mus etiam nos contra Pharaonem, & non flectamur, ſed ſtemus ſuccincti lumbos no-
ſtros in ueritate, & calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Sic enim nos horta-
tur Apoſtolus dicens: State ergo & nolite iterum iugo ſeruitutis inhærere. Iterum dicit:
In quo ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ dei. Stamus autem confidenter, ſi dominum
deprecemur, ut ſtatuat pedes noſtros ſuper petrā, ne nobis illud eueniat, quod idem pro-
pheta dicit: Mei autem paulo minus moti ſunt pedes, & paulo minus effuſi ſunt greſſus
mei. Stemus ergo ante Pharaonem, id eſt obſiſtamus ei in certamine, ſicut & Petrus A-
poſtolus dicit: Cui reſiſtite fortes in fide. Sed & Paulus nihilominus dicit: State in fide, &
uiriliter agite. Si enim fortiter ſteterimus, conſequetur illud quod orabat Paulus pro diſci-
pulis dicens: quia Deus conteret Satan ſub pedibus ueſtris uelociter. Quanto enim nos
conſtantius & fortius ſteterimus, tanto infirmior & inualidior erit Pharao. Si autem nos
uel infirmi cœperimus eſſe, uel dubij, ille aduerſum nos ualidior & conſtantior fiet. Et ue-
re illud impletur in nobis, in quo Moyſes dedit figuram. Cum enim ipſe eleuaret ma-
nus, uincebatur Amalech. Si uero uelut laſſas deijceret, & brachia infirma deponeret,
inualeſce-

inualeſcebat Amalech. Ita ergo etiam nos in uirtute crucis Chriſti extollamus brachia, & eleuemus in oratione ſanctas manus in omni loco ſine ira & diſceptatione, ut domini mereamur auxilium. Hoc idem nanq; & Iacobus Apoſtolus cohortatur dicens: Reſiſtite autem diabolo, & fugiet à uobis. Agamus ergo omni fide, ut non ſolum fugiat à nobis, ſed & conteratur Satanas ſub pedibus noſtris, ſicut & Pharao demerſus eſt in mare, & in profuñdo abyſſi extinctus. Nos autem ſi recedamus de Aegypto uitiorum, fluctus ſeculi tanquam iter ſolidum euademus, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De decem plagis, quibus percuſſa eſt Aegyptus. Homilia IIII Cap. VII

HIſtoria quidem famoſiſsima nobis recitata eſt, & quæ pro ſui magnitudine uniuerſo mundo ſit cognita, per quã deſignatur, quod ingentibus ſignorũ ac prodigiorum uerberibus Aegyptus cum Pharaone rege caſtigata ſit, ut Hebræorum populum, quem ex liberis patribus natũ uiolenter in ſeruitutem redegerat, ingenitæ redderet libertati. Verum ita geſtorũ contexta narratio eſt, ut ſi ſingula diligenter inſpicias, plura in quibus hæreat intellectus, quàm in quibus expedire ſe poſsit, inuenias. Et quia longũ eſt ſingula per ordinem ſcripturę dicta proponere, cõtinentiã totius hiſtoriæ cõpendioſius recenſebimus. Igitur primo ſigno proiecit uirgam ſuã Aaron, & facta eſt draco, & cõuocati incantatores & malefici Aegyptiorum fecerunt ſimiliter ex uirgis ſuis dracones. Sed draco qui ex uirga Aaron fuerat effectus, abſorbuit dracones Aegyptiorum. Quod cum ſtupori eſſe debuerit Pharaoni, & ad credulitatem proficere, in contrarium uerſum eſt. Dicit enim ſcriptura, quia induratũ eſt cor Pharaonis, & non exaudiuit eos. Et hic quidem dicit, quia induratum eſt cor Pharaonis, ſed & in prima nihilominus plaga, ubi aqua in ſanguinem uertitur, ſimiliter reſcriptũ eſt, & in ſecunda cum ranæ debulliunt, ſed & in tertia cum Scnipes ingruunt. In quarta quoq; cum Cynomyia educitˀ, & in quinta ubi manus domini fit ſuper pecora Aegyptiorum, paria ſuper hoc dicũtur & ſimilia. In ſexta uero ubi ſumpſit fauillã de fornace Moyſes, & reſperſit, & facta ſunt ulcera, & ueſicæ feruentes in hominibus, & in quadrupedibus, & iam non poterant ſtare malefici in conſpectu Moyſi, non dicitur quia induratũ eſt cor Pharaonis, ſed terribilius aliquid dicitur. Scriptum eſt enim quia indurauit dominus cor Pharaonis, & non audiuit illos, quemadmodum cõſtituit dominus. Rurſum in ſeptima, cum grando & ignis Aegyptum uaſtat uniuerſam, induratur quidem cor Pharaonis, ſed non à domino. In octaua, ubi locuſta producitur, dominus dicitur indurare cor Pharaonis. Sed & in nona cum tenebræ palpabiles fiunt per totam terram Aegypti, Pharaonis cor dominus ſcribitur indurare. Ad ultimum quoq; cum extinctis primogenitis Aegyptiorum, Hebræus populus diſceſsiſſet, poſt multa dicitur. Et indurauit Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & ſeruorum eius, & inſecutus eſt poſt filios Iſrael. Sed & cum Moyſes de terra Madiam ad Aegyptum mittitur, & præcipitur ei facere omnia prodigia, quæ dedit Dominus in manu eius, additˀ. Facies, inquit, ea in conſpectu Pharaonis. Ego autem induro cor Pharaonis, & non dimittet populum meũ. Hic primo dictum eſt à domino, ego induro cor Pharaõis. Sed & ſecundo ubi enumerati ſunt principes Iſrael, poſt pauca addit ex perſona domini. Ego, inquit, induro cor Pharaonis, & multiplico ſigna mea. Quod ſi credimus diuinas eſſe has literas, & per ſpiritum ſanctum ſcriptas, non puto quod tam indigne de diuino ſpiritu ſentiamus, ut fortuitu in tanto hoc opere facta ſit iſta uarietas, ut nunc quidem dominus dicatur induraſſe cor Pharaonis, nunc autem nõ à domino, ſed quaſi ſponte induratum dicatur. Equidem confiteor me minus idoneum, & minus capacem, qui ualeam in huiuſcemodi uarietatibus diuinæ ſapientiæ ſecreta rimari. Paulum tamen Apoſtolum uideo, qui propter inhabitantem in ſe ſpiritũ dei dicere confidenter audebat. Nobis autem reuelauit dominus per ſpiritum ſuũ. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam alta Dei. Hunc, inquam, uideo tanquam intelligentem quid differat induratum eſſe cor Pharaonis, & induraſſe cor Pharaonis dominum, dicere. Alibi quidem dicit. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam, & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij dei. Per quod cum ſine

dubio

dubio, qui ſponte induratus eſt, culpat. Alibi uero uelut quæſtionem ſuper hoc quandam proponens dicit. Ergo cui uult miſeretur, & quem uult indurat. Dicis itaq; mihi. Quid igitur adhuc conqueritur? Voluntati enim eius quis reſiſtit? Addit etiam his. O homo tu quis es qui contra reſpondeas Deo? Per quod de eo qui à domino dicitur induratus, non tam quæſtionis abſolutione, quàm apoſtolica autoritate reſpondit, credo non iudicans dignum pro incapacitate auditorum, chartis & atramento huiuſcemodi abſolutionum ſecreta committere. Sicut & in alio loco de quibuſdam uerbis ipſe dicit, audiſſe ſe quædam, quæ non licet hominibus loqui. Vnde & in conſequentibus, eum qui non tam ſtudiorum merito, quàm ſciendi cupiditate ſecretioribus ſe quæſtionibus curioſus immergit, magnifici doctoris ſeueritate deterret, cum dicit. O homo, tu quis es, qui contra reſpondeas Deo? Nunquid dicit figmentum, ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? & cætera. Vnde & nobis hæc obſeruaſſe tantum, & inſpexiſſe ſufficiat, atq; oſtendiſſe auditoribus quanta ſint in lege diuina profundis demerſa myſterijs, pro quibus dicere in oratione debeamus, De profundis clamaui ad te domine. Sed & illa non minus mihi intuenda uidetur obſeruatio, cum quædam uerbera Aaron inferre dicitur Pharaoni uel Aegypto, quædam Moyſes, quædam uero ipſe dominus. Nam in prima plaga, cum aquas uertit in ſanguinem, Aaron dicitur leuaſſe uirgam, & percuſsiſſe aquam. Sed & in ſecunda, cum percuſsit aquas, & eduxit ranas, & in tertia cum extendit manu ſua uirgam, & percuſsit puluerem terræ, & facti ſunt ſcnipes. In his tribus uerberibus Aaron miniſterium fuit. In quarto uero Dominus feciſſe dicitur ut adueniret cynomyia, & repleret domos Pharaonis. Sed & quinto cum extinguuntur pecora Aegyptiorum, dominus nihilominus feciſſe dicitur uerbum hoc. In ſexto uero Moyſes aſpergit fauillam de fornace, & fiunt ulcera, & ueſicæ cum feruore in hominibus & pecoribus. Sed & in ſeptimo Moyſes eleuat manum ſuam in cœlum, & fiunt uoces in cœlo, & grando, & diſcurrit ignis ſuper terram. In octauo quoq; idem Moyſes extendit manum ſuam in cœlum, & dominus induxit uentum tota die & tota nocte, & adducit locuſtas. Sed & in nono idem nihilominus Moyſes extendit manū ſuam in cœlum, & fiunt tenebræ, & caligo ſuper omnem terrā Aegypti. In decimo uero, finis & perfectio totius operis à domino miniſtratur. Ita enim ſcriptum eſt. Factum eſt enim circa mediā noctem, & dominus percuſsit omne primogenitum in terra Aegypti, à primogenito Pharaonis, qui ſedebat ſuper thronū eius, uſq; ad primogenitum captiuæ, quæ eſt in lacu, & omne primogenitum pecoris. Eſt & alia in his differentia, quam obſeruauimus, quod in prima quidem plaga, cum aqua in ſanguinem fluit, nondum dicitur Moyſi, ut intraret ad Pharaonem, ſed dicitur ei. Vade in occurſum eius ad ripam fluminis, cum procedit ad aquam. In ſecunda uero plaga, poſteaquam prima ab eis conſtanter & fideliter miniſtrata eſt, dicitur ad eum. Intra ad Pharaonem, & ingreſſus dic. Hæc dicit dominus, & reliqua. Iam uero in tertia, ubi Scnipes inferuntur, magi qui prius obſtiterāt, cedunt cōfitentes quia digitus Dei eſt hic. In quarta quoq; uigilare iubetur Moyſes mane, & ſtare contra Pharaonem procedentem ad aquā, cum cynomyia replentur Aegyptiorum domus. In quinta nihilominus, ubi pecora Aegyptiorum delentur, intrare iubetur ad Pharaonem Moyſes. In ſexta ſanè contemnitur Pharao, & non refertur quod intrauerit Moyſes uel Aaron ad Pharaonē, quia facta ſunt ulcera & ueſicæ cum feruore etiam ſuper maleficos Aegypti, & non poterant reſiſtere Moyſi. In ſeptima uigilare iubetur mane ualde, & ſtare contra Pharaonem, cum grandinem & ignem producit, & uoces. In octaua præcipitur intrare ad eum, cum locuſta producitur. In noua rurſum contemnitur Pharao, & præcipitur ad cœlum manus extendere Moyſes, ut fianr in tota terra Aegypti palpabiles tenebræ: & non quidem per ſe intrat, ſed uocatur à Pharaone. Similiter & in decima cum primitiua delentur, & cogitur cum feſtinatione exire de Aegypto. Sunr & aliæ permultæ obſeruationes, in quibus ſingulis diuinæ demonſtrantur indicia ſapientiæ. Inuenies enim quod primo non flectitur Pharao, nec diuinis uerberibus cedit, cum aquæ in ſanguinē uerſæ ſunt. In ſecundo uero parum quid molliri uideť. Vocauit enim Moyſen & Aaron, & dixit ad eos. Orate pro me ad dominum, ut tollat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populum. In tertio magi cedunt, & dicunt ad Pharaonem, Digitus dei hic eſt. In quarto per cynomyiam uerberatus dicit. Euntes immolate domino deo ueſtro, ſed non longius tenteτis iter. Orate igi-

tur pro me ad dominum. In quinto nece pecudum cæditur, & non ſolum non cedit, ſed
& amplius induratur. Similiter & in ſexto ſuper plagas ulcerũ facit. In ſeptimo uero cum
grandine uaſtatur, & ignibus: Miſit, inquit, Pharao, & uocauit Moyſen & Aaron, & di-
xit illis. Peccaui, & nunc dominus iuſtus eſt, ego autem & populus meus impij. Orate
igitur pro me ad dominum. In octauo cum locuſtis urgeretur, Et feſtinauit, inquit, Pha-
rao, & uocauit Moyſen & Aaron dicens. Peccaui ante dominum Deum ueſtrum, & in
uos, ſuſcipite peccatum meum etiam nũc, & orate pro me ad dominum Deum ueſtrum.
In nono cum tenebris offunditur, Vocauit, inquit, Pharao Moyſen & Aaron dicens. Ite,
ſeruite domino Deo ueſtro. Iam uero in decimo cum primitiua hominum extinguuntur
& pecorum, Vocauit, inquit, Pharao Moyſen & Aaron nocte, & dixit illis. Surgite &
exite de populo meo, & uos & filij Iſrael, ite, ſeruite domino Deo ueſtro, ſicut dicitis:
oues & boues ueſtros aſſumentes pergite, ſicut dixiſtis. Benedicite autem & me. Et co-
gebant Aegyptij populum quàm celerrime exire de terra Aegypti. Dicebãt enim, quo-
niam omnes nos moriemur. Quis eſt ille, quẽ repleat illo ſpiritu Deus, quo repleuit Moy
ſen & Aaron, cum hæc prodigia & ſigna perficerent, ut eodem ſpiritu illuminatus poſſit
quæ per illos ſunt geſta, diſſereret? Aliter enim non arbitror has ingentium rerum uarieta
tes ac differentias explanari, niſi eodem ſpiritu quo geſta ſunt, diſſerantur. Quia & Pau-
lus Apoſtolus dicit, quod ſpiritus prophetarũ prophetis ſubiectus ſit. Non ergo quibuſ-
cunq; ad explanandum dicta prophetarum, ſed prophetis dicuntur eſſe ſubiecta. Verum
quoniam idem beatus Apoſtolus huius gratiæ, id eſt prophetalis doni, tanquam ex parte
ſit & in poteſtate noſtra, imitatores nos fieri iubet, dicens, Aemulamini autem dona me-
liora, magis autem ut prophetetis: tentemus & nos æmulationem ſuſcipere bonorũ, & ſi
quid eſt in nobis, à nobis exigere, à domino uero plenitudinem muneris expectare. Pro
hoc enim dicitur à domino per prophetam, Aperi os tuũ, & replebo illud. Pro illo uero
Eccle.22 alia ſcriptura dicit, Punge oculum, & producit lachrymam: punge cor, & producit ſen-
ſum. Ne ergo ex deſperatione ſilentio nos tradamus, quod utiq; non ædificat eccleſiam
Allegoria Dei, de quibus poſſumus, & inquantum poſſumus breuiter repetamus. Puto ergo (ut
ſentire poſſum) quod Moyſes ad Aegyptum ueniens, & deferens uirgam, qua caſtigat &
uerberat Aegyptum decem plagis, Moyſes hic lex Dei ſit, quæ data eſt huic mundo, ut
eum decem plagis, id eſt decem mandatis, quæ in Decalogo continentur, corripiat, & e-
mendet. Virga ergo per quam geruntur hæc omnia, per quam Aegyptus ſubijcitur, &
Pharao ſuperatur, crux Chriſti ſit, per quã mundus hic uincitur, & princeps huius mun-
di cum principatibus & poteſtatibus triumphatur. Quod autem uirga proiecta fit draco,
uel ſerpens, & deuorat Aegyptiorum magorum ſerpentes, qui id ſimiliter fecerant: ſer-
pentem pro ſapientia poni, uel prudentia, indicat euangelicus ſermo cum dicit, Eſtote
prudentes tanquam ſerpentes, Et alibi. Serpens erat prudentior omnibus animalibus &
beſtijs, quæ erant in paradiſo. Crux ergo Chriſti, cuius prædicatio ſtultitia uidebatur, quam
Moyſes, id eſt lex continet, ſicut dominus dixit, De me enim ille ſcripſit: hæc, inquam,
crux de qua Moyſes ſcripſit, poſtquàm in terra proiecta eſt, id eſt poſteaquam ad creduli-
tatem & fidem hominum uenit, conuerſa eſt in ſapientiam, & tantam ſapientiam, quæ
omnem Aegyptiorum, id eſt huius mundi ſapientiam deuoraret. Intuere ergo quomo-
do ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi, poſteaquam manifeſtauit Chriſtum, qui
crucifixus eſt, Dei uirtutem eſſe & Dei ſapientiam: & uniuerſus iam mundus compre-
henſus eſt ab eo qui dicit, Comprehendens comprehendam ſapientes in aſtutia eorum.
Quod uero aquæ fluminis uertuntur in ſanguinem, ſatis conuenienter aptatur. Primo
quidem ut is fluuius, cui Hebræorum paruulos crudeli nece tradiderant, auctoribus ſce-
leris poculum ſanguinis redderet, & cruorem polluti gurgitis, quem paricidali cæde ma-
culauerant, potando ſentirent. Tum deinde, ut allegoricis legibus nihil deſit, aquæ uer-
tuntur in ſanguinem, & ſanguis ſuus Aegypto propinatur. Aquæ Aegypti, erratica, &
lubrica philoſophorum ſunt dogmata, quæ paruulos quoſq; ſenſu, & pueros intelligen-
tia deceperunt: ubi crux Chriſti mundo huic ueritatis lumen oſtendit, necis eorum pœ-
nas, & reatum ſanguinis exigunt. Ita enim & ipſe dominus dicit, quia omnis ſanguis qui
effuſus eſt ſuper terrã, à ſanguine Abel iuſti uſq; ad ſanguinẽ Zachariæ requiretur à ge-
neratione hac. Per ſecundam uero plagam, in qua ranæ producuntur, indicari figuraliter
arbitror

arbitror carmina poetarum, qui inani quadam & inflata modulatione, uelut ranarum ſo- *Ranæ poetæ*
nis & cantibus mundo huic deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim aliud animal
utile eſt, niſi quod ſonum uocis improbis & importunis clamoribus reddit. Poſt hoc ſcni- *Scniper dialectici*
pes producuntur. Hoc animal pennis quidem ſuſpenditur per aera uolitãs, ſed ita ſubtile
eſt & minutum, ut oculi uiſum, niſi acute cernentis, effugiat: corpuſq; tamen cum inſede-
rit, acerrimo terebrat ſtimulo, ita ut quem uolitantem uidere quis non ualeat, ſentiat ſti-
mulantem. Hoc ergo animalis genus digniſſime puto arti dialecticæ comparari, quæ mi-
nutis & ſubtilibus uerborũ ſtimulis animas terebrat, & tanta calliditate circumuenit, ut
deceptus nec uideat nec intelligat unde decipitur. Quarto quoq; in loco Cynomyiã Cy-
nicorum ſectæ comparauerim, qui ad reliquas deceptiones ſuæ improbitatis, etiam uolu-
ptatem & libidinem ſummum prædicant bonum. Quoniam igitur per hæc ſingula prius
deceptus eſt mundus, adueniens ſermo, & lex Dei huiuſcemodi eum correptionibus ar-
guit, ut ex qualitate pœnarum, qualitates proprij agnoſcat erroris. Quod uero quinto in
loco animalium nece, uel pecudum Aegyptus uerberatur, uecordia in hoc arguitur ſtul-
titiaq; mortaliũ, qui tanquam irrationalia pecora cultum & uocabulum Dei diuerſis im-
poſuerunt figuris, non ſolum hominum, ſed & pecudum, ligno & lapidibus impreſsis,
Hammonem Iouem in ariete uenerantes, & Anubin in cane, Apin quoq; colentes in
tauro, cætera quoq; quæ Aegyptus Deorum portenta miratur: ut in quibus cultum cre-
debatur ineſſe diuinũ, in his uiderent miſeranda ſupplicia. Vlcera poſt hæc & ueſicę cum
feruore, ſexto in uerbere producuntur. Et uidetur mihi quod in ulceribus arguatur dolo-
ſa & purulenta malitia, in ueſicis tumens & inflata ſuperbia, in feruore ſcilicet iræ ac furo-
ris inſania. Hucuſq; per errorum ſuorũ figuras, mundo ſupplicia temperantur. Poſt hæc
uero uerbera ueniunt de ſupernis uoces, inquit, tonitrui ſine dubio, & grando, & ignis
diſcurrens in grandine. Vide temperamentum diuinæ correptionis, non cum ſilentio
uerberat, ſed dat uoces, & doctrinam cælitus mittit, per quam poſsit culpam ſuam caſti-
gatus agnoſcere mundus. Dat & grandinem, per quam & tenera adhuc uaſtantur na-
ſcentia uitiorum. Dat & ignem, ſciens eſſe ſpinas & tribulos, quos debeat ignis ille de-
paſcere, de quo dicit dominus, Ignem ueni mittere in terrã. Per hunc enim incentiua uo-
luptatis & libidinis conſumuntur. Quod autem locuſtarum in octauo loco fit mentio,
puto per hoc genus plagæ, diſſidentis ſemper à ſe & diſcordãtis humani generis incõſtan-
tiam confutari. Locuſta enim cum regem non habeat, ſicut ſcriptura dicit, una acie ordi-
natum ducit exercitum: homines uero cum rationales à Deo facti ſint, neq; ſemetipſos
ordinate regere potuerunt, neq; Dei regis patienter moderamina pertulere. Nona plaga
tenebræ ſunt, ſiue ut mentis eorum cæcitas arguatur, ſiue ut intelligant diuinæ diſpenſa-
tionis & prouidentiæ obſcuriſsimas eſſe rationes. Poſuit enim Deus tenebras latibulum
ſuum, quas illi audacter & temere perſcrutari cupientes, & alia ex alijs aſſerentes, in craſ-
ſas & palpabiles errorum tenebras deuoluti ſunt. Ad ultimum primitiuorum infertur in-
teritus, in quo ſit fortaſsis aliquid ſupra noſtram intelligentiam, quod commiſſum ab Ae-
gyptijs uideatur in eccleſia primitiuorum, quæ adſcripta eſt in cœlis. Vnde & extermina-
tor angelus ad huiuſcemodi miniſterium mittitur, qui parcat illis tantum, qui utroſq; po-
ſtes agni ſanguine inuenti fuerint habere ſignatos. Delentur interim primogenita Ae-
gyptiorum, ſiue hos principatus & poteſtates, & mundi huius rectores tenebrarum dica-
mus, quos in aduentu ſuo Chriſtus dicitur traduxiſſe, hoc eſt captiuos duxiſſe, & trium-
phaſſe in ligno crucis: ſiue inuentores falſarum, ſiue auctores quæ in hoc mundo fuerunt
religionum dicamus, quas Chriſti ueritas cum ſuis extinxit & deleuit auctoribus. Hæc
quantum ad locum myſticum ſpectat. Iam uero ſi etiã moralis nobis figura tractanda eſt, *Tropologia*
dicemus quod unaquæq; anima in hoc mundo, dum in erroribus uiuit, & ignorantia ue-
ritatis, in Aegypto poſita eſt. Huic ſi appropinquare cœperit lex dei, aquas ei uertit in ſan-
guinem, id eſt fluidam & lubricam iuuentutis uitam conuertit in ſanguinem ueteris uel
noui teſtamenti. Tum deinde educit ex ea uanã & inanem loquacitatem, & aduerſum
dei prouidentiam ranarum ſimilem querelam. Purgat etiam malignas cogitatiões eius,
& ſcnipum mordacitate ſimilis calliditatis aculeos diſcutit. Libidinum quoq; morſus Cy-
nomyiæ ſpiculis ſimiles depellit, ſtultitiamq; in ea, & intellectũ pecudibus ſimilem delet:
per quam homo cum in honore eſſet, nõ intellexit, ſed comparatus eſt iumentis inſipien-

tibus, & ſimilis factus eſt illis. Arguit enim & ulcera peccatorũ, atq; arrogantiæ timorem, furoremq; in ea feruoris extinguit. Adhibet poſt hæc etiã uoces filiorum tonitrui, id eſt, euangelicas apoſtolicasq; doctrinas. Sed & caſtigationẽ grandinis admouet, ut luxuriam uoluptatesq; coerceat. Adhibet ſimul & ignem pœnitentiæ, ut & ipſa dicat: Nonne cor noſtrum ardens erat intra nos? Nec locuſtarũ ab ea ſubducit exempla, quibus mordeantur, & depaſcantur omnes inquieti motus eius & turbidi, quo & ipſa dicat, quod Apoſtolus docet, ut omnia ſua ſecundum ordinẽ fiant. Vbi uero ſufficienter fuerit caſtigata pro moribus, & pro emendatioris uitæ correptione coercita, cum auctorem uerberum ſenſerit, & confiteri iam cœperit quia digitus Dei eſt, & parum quid agnitionis acceperit, tũc præcipue geſtorum ſuorum tenebras uidet, tunc errorum ſuorũ caliginem ſenſit. Cumq; in hoc uenerit, tunc merebitur ut extinguantur in ea primogenita Aegypti. In quo tale aliquid intelligi poſſe arbitror. Omnis anima cum ad ſupplementũ ætatis aduenerit, & uelut naturalis in ea quædã lex cœperit ſua iura defendere, primos ſine dubio motus ſecundum deſiderium carnis producit, quos ex cõcupiſcentiæ uel iræ fomite uis incentiua cõmouerit. Vnde quaſi præcipuũ & quod non ſit cõmune cum cæteris hominibus, de ſolo Chriſto propheta dicit: Butyrum & mel manducabit, priuſquam faciat aut proferat maligna, eligit bonũ. Quoniam priuſquam ſciet puer bonum, aut malum, reſiſtit malitiæ, ut eligat quod bonũ eſt. Alius autem propheta tanquã de ſemetipſo loquens, dicebat. Delicta iuuentutis meæ, & ignorantiæ meæ ne memineris. Quia ergo primi iſti animæ motus ſecundum carnem prolati in peccatũ ruunt, merito in morali loco Aegyptiorum primitiua ponuntur, quæ eatenus extinguuntur, ſi reliquæ uitæ conuerſatione emendatiorem dirigat curſum. Sic ergo in anima quam lex diuina ab erroribus ſuſceptã caſtigat & corrigit, etiam primogenita Aegyptiorum intelliguntur eſſe deleta, niſi poſt hæc omnia in inſidelitate perduret, & nolit adiungi Iſraeliticæ plebi, ut exeat de profundo, & uadat incolumis, ſed in iniquitate permaneat, & deſcendat tanquam plumbum in aquam ualidiſsimã. Iniquitas enim ſecundum Zachariæ prophetę uiſum, ſuper talentũ plumbi ſedet. Et ideo qui permanet in iniquitate, tanquam plumbũ demergi dicitur in profundum. Sanè quod in ſuperioribus obſeruauimus, quædam prodigia per Aaron, quædam per Moyſen, quædam uero per ipſum dominũ miniſtrata: intelligi eatenus poſſunt, ut agnoſcamus in quibuſdam per ſacrificia ſacerdotum, & obſeruationes pontificum nos eſſe purgãdos, quod Aaron perſona deſignat: in quibuſdam uero per ſcientiã diuinæ legis emendãdos, quod Moyſi deſignat officium: in alijs autem, ſine dubio quæ difficiliora ſunt, ipſius domini egere uirtute. Sed ne illud quidem putandum eſt nobis inaniter obſeruatum, quod primo quidem Moyſes non intrat ad Pharaonem, ſed occurrit ei exeunti ad aquas. poſtmodum uero intrat ad eum. poſt hoc non intrat, ſed acceſitus accedit. Et in hoc ita arbitror intelligi poſſe: quod ſiue nobis in uerbo dei, & religionis adſertione certamen eſt aduerſum Pharaonem: ſiue etiam obſeſſas ab eo animas à poteſtate eius conamur eripere, & eſt nobis in diſputatione luctamen: nõ ſtatim in prima fronte ingredi debemus ad ultima quæſtionum loca, ſed occurrendum nobis eſt aduerſario, & occurrendũ ad aquas ſuas. Aquæ enim ſuæ ſunt auctores gentilium philoſophorum. Ibi ergo nobis primum diſputare uolentibus, occurrendũ eſt, ut ipſos arguamus, & ipſos erraſſe doceamus. Poſt hoc iam ingrediendum nobis eſt & ad interiora certaminis. Dicit enim dominus: Niſi prius quis alligauerit fortem, non poteſt introire in domum eius, & uaſa eius diripere. Prius ergo alligandus eſt fortis, & quæſtionum uinculis cõſtringendus, & ita introeundum ad diripiendum uaſa eius, & liberandas animas, quas deceptionis fraude poſſederat. Quod cũ ſæpius fecerimus, & ſteterimus contra ipſum, ſteterimus autem eo modo, quo Apoſtolus dicit, State ergo ſuccincti lumbos ueſtros in ueritate. Et iterum, State in dño, & uiriliter agite. Cũ ergo hoc modo ſteterimus aduerſum ipſum, ille artifex antiquus, & callidus etiã uinci ſe ſimulabit & cedere, ſi forte per hoc negligentiores nos efficiat ad certamen. Sed & pœnitentiã ſimulabit, & deprecabitur nos diſcedere quidem, ſed non longe diſcedere. Vult nos eſſe ſibi aliqua ex parte uicinos, uult nos à ſuis finibus non longe diſcedere. Sed nos niſi ab eo longius recedamus, & tranſeamus mare, & dicamus, quantũ interiacet ortus ab occaſu elongabit à nobis iniquitates noſtras, ſalui eſſe non poſſumus. Propter quod deprecemur miſericordiam domini, ut & nos eripiat de terra Aegypti, de poteſtate tenebrarum, &

Gentes primũ ſuis literis con futandæ

rum, & Pharaonem cum exercitu ſuo, tanquã plumbum demergat in aquã ualidiſsimã. Nos autem liberati, cum gaudio & exultatione hymnũ cantemus domino, glorioſe enim honorificatus eſt. Quia ipſi gloria & honor in ſecula ſeculorum, Amen.

De profectiõe filiorũ Iſrael de terra Aegypti. Homilia V Cap. XII. XIII. XIIII

Doctor gentiũ in fide & ueritate Apoſtolus Paulus tradidit eccleſiæ, quam congregauit ex gentibus, quomodo libros legis ſuſceptos ab alijs, ſibiq; ignotos prius, & ualde peregrinos deberet aduertere, ne aliena inſtituta ſuſcipiens, & inſtitutorum regulam neſciens, in peregrino trepidaret inſtrumento. Propterea ergo ipſe in nonnullis intelligentiæ tradit exempla, ut & nos ſimilia obſeruemus in cæteris, ne forte pro ſimilitudine lectionis & inſtrumenti, Iudæorum nos effectos eſſe diſcipulos crederemus. Hoc ergo differre uult diſcipulos Chriſti à diſcipulis ſynagogæ, quod legem quam illi male intelligendo, Chriſtum non receperunt, nos ſpiritaliter intelligendo oſtendamus eam ad eccleſiæ inſtructionem merito datam. Iudæi ergo hoc ſolum intelligebant, quia profecti ſunt filij Iſrael de Aegypto, & prima profectio eorum fuerit ex Rameſſe, & inde profecti uenerunt in Sochoth, & de Sochoth profecti uenerunt in Othon, ad Epauleũ iuxta mare. Tum deinde quod ibi nubes eos præceſſerit, & ſecuta ſit petra, de qua biberunt aquam. Tranſierunt etiam per mare rubrum, & uenerunt in deſertum Sina. Nobis autem qualem tradiderit de his Paulus Apoſtolus intelligentiæ regulam, uideamus. Corinthijs ſcribens in quodam loco ita dicit. Scimus enim quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant autem de ſpiritali conſequenti eos petra, petra uero erat Chriſtus. Videtis quantum differat ab hiſtorica lectione Pauli traditio. Quod Iudæi tranſitum maris putant, Paulus baptiſmum uocat: quam illi exiſtimant nubem, Paulus ſpiritum ſanctum ponit: & huic ſimile intelligi uult illud, quod dominus in Euangelijs præcepit dicens, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnũ Dei. Et rurſum manna, quod Iudæi cibum uentris & ſatietatem exiſtimant gulæ, eſcam ſpiritalem nominat Paulus. Et non ſolum Paulus, ſed & dominus de eodem in Euangelio dicit. Patres ueſtri manna manducauerunt in deſerto, & mortui ſunt. Qui autem manducauerit de pane quem ego do ei, non morietur in æternum. Et poſt hoc dicit: Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcẽdi. Tum deinde de ſequenti petra aperte pronunciat Paulus, & dicit, Petra uero erat Chriſtus. Quid igitur agendũ nobis eſt, qui huiuſmodi à Paulo eccleſiæ magiſtro, intelligẽtiæ inſtituta ſuſcepimus? Nonne uidetur iuſtum, ut traditam nobis huiuſmodi regulam ſimili in cæteris ſeruemus exemplo? An (ut quidam uolunt) hæc quæ tantus ac talis Apoſtolus tradidit, relinquentes, rurſum ad Iudaicas fabulas conuertamus? Mihi quidem ſi hæc aliter, quàm Paulo uidetur, exponam, hoc puto eſſe manus dare inimicis Chriſti, & hoc eſſe quod propheta dicit, Væ qui potat proximum ſuum ſubuerſione turbulenta. Accepta ergo à beato Paulo Apoſtolo ſemina ſpiritalis intelligentiæ, inquantũ nos dominus precibus ueſtris illuminare dignabitur, excolamus. Et leuantes, inquit, filij Iſrael de Rameſſe uenerunt in Sochoth, & profecti de Sochoth, uenerunt in Othon.] Si quis eſt qui proficiſci de Aegypto parat, ſi quis eſt qui cupit obſcuros mundi huius actus, & errorum tenebras derelinquere, primo omnium ex Rameſſe ei proficiſcendum eſt. Rameſſe uero interpretatur cõmotio tineæ. Si ergo uis uenire in Sochoth, ut dominus tibi dux ſit, & in columna nubis te præcedat, & ſequatur te petra, quæ tibi eſcam ſpiritalem, & potum nihilominus præbeat ſpiritalem, proficiſcere, & exi ex Rameſſe, nec theſaurizes ibi, ubi tinea exterminat, & ubi fures effodiunt, & furantur. Hoc eſt quod aperte & dominus in Euangelijs dicit: Si uis perfectus eſſe, uade uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & ueni ſequere me. Hoc eſt ergo proficiſci de Rameſſe, & ſequi Chriſtum. Videamus autem quis ſit & caſtrorũ locus, ad quem uenitur ex Rameſſe. Venerũt, inquit, in Sochoth. Sochoth tabernacula intelligi apud Hebræos tradunt interpretes nominũ. Cum ergo derelinquens Aegyptũ diſcuſſeris abs te tineas totius corruptelæ, & uitiorum incitamenta reieceris, habitabis in tabernaculis. Habitamus

Manſiones *Rameſſe* *Sochoth*

enim in tabernaculis, ex quibus nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri. Habitatio autem tabernaculorũ expeditum & abſq; ullis impedimentis indicat eſſe eum, qui feſtinat ad deũ. Sed nec in hoc quidem ſtandum eſt, urgenda eſt profectio. Mouenda ſunt caſtra etiã de

Othon Sochoth, & feſtinandum eſt, ut ueniamus in Othon. Othon uero in noſtram linguã uerſum, dicunt ſigna eis. Et merito. Hic enim audiens dicit, quia Deus antecedebat eos per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, non hoc inuenis factũ apud Ramesse, nec apud Sochoth, quæ ſecunda proficiſcentibus caſtra dicuntur, ſed tertia caſtra ſunt, in quibus fiunt ſigna diuina. Recordare quæ ſuperius lecta ſunt, cũ dicebat Moyſes ad Pharaonem: Iter trium dierũ ibimus in deſerto, & immolabimus domino deo noſtro. Hoc ergo erat triduũ, ad quod feſtinabat Moyſes, & contradicebat Pharao. Ille enim dicebat, non eatis longius. Non permittebat Pharao ad locũ ſignorũ peruenire filios Iſrael, non permittebat eos intantũ proficere, ut poſſent tertij diei myſterijs perfrui. Audi enim prophetã quid dicit. Reſuſcitabit nos deus poſt biduũ, & in die tertia reſurgemus, & uiuemus in conſpectu eius. Prima dies nobis, paſsio Saluatoris eſt, & ſecũda qua deſcendit in infernũ, tertia aũt reſurrectionis eſt dies. Et ideo in die tertia deus antecedebat eos, per diem in columna nubis, per noctẽ in columna ignis. Quod ſi ſecundum ea quæ ſuperius diximus, in his uerbis recte nos Apoſtolus docet baptiſmi myſteria contineri, neceſſariũ eſt ut qui baptizantᷣ in Chriſto, in morte ipſius baptizentur, & ipſi conſepeliantᷣ, & cum ipſo die tertia reſurgant à mortuis: quos & ſecundum hoc quod dicit apoſtolus, ſimul ſecum ſuſcitauit, ſimulq́; fecit ſedere in cœleſtibus. Cum ergo tibi tertij diei myſterium fuerit ſuſceptũ, incipiet te deducere Deus, & ipſe tibi uiam ſalutis oſtendere. Sed uideamus quid poſt hæc dicitur ad Moyſen, quæ uia præcipitur eligenda. De Othon, inquit, con-

Magdalum uerſi iter facite inter Epauleum & inter Magdalũ, quod eſt contra Beelſephon. Hæc aũt ſic interpretantur. Epauleũ quidem aſcenſio tortuoſa. Magdalũ turris. Beelſephon aſcenſio ſpeculæ, uel habens ſpeculam. Tu fortaſſe credebas, quia iter quod deus oſtendit planum eſſet & molle, & nihil prorſus haberet difficultatis aut laboris. Aſcẽſio eſt & deſcenſio tortuoſa. Non enim procliue iter eſt, quo tenditur ad uirtutes, ſed aſcenditur, & anguſte ac difficulter aſcenditur. Audi etiam dominũ in Euangelio dicentem, quia arcta & anguſta uia eſt, quæ ducit ad uitã. Vide ergo quantũ conſonat Euangeliũ cum lege. In lege oſtenditᷣ uirtutis uia aſcenſio tortuoſa. In Euangelijs dicitur arcta & anguſta uia quæ ducit ad uitam. Nónne hic aperte etiã cæci uidere poſſunt, quod legem & Euangelia unus atq; idem ſpiritus ſcripſit? Eſt ergo iter quod incedũt aſcenſio tortuoſa, & aſcenſio ſpeculæ, uel habẽs ſpeculam. Aſcenſio ad actus pertinet, ſpecula ad fidem. Oſtendit ergo quia & in actibus, & in fide multa eſt difficultas, & multus labor. Multæ enim tentationes nobis occurrũt, multa in fide offendicula uolentibus agere quæ dei ſunt. Tum deinde in fide multa inuenies tortuoſa, plurimas quæſtiones, multas obiectiones hæreticorum, multas contradictiones infidelium. Hoc ergo iter agendum eſt ſequentibus deum. Sed eſt & turris in hoc itinere. Quæ eſt iſta turris? Illa nimirũ, quã dominus in Euangelio dicit: Si quis ueſtrum uolens turrim ædificare, nónne prius ſedebit, & cõputabit ſumptus, ſi habet unde perficiat? Iſta eſt ergo turris, ſedes ardua & excelſa uirtutum. Sed uidens hæc Pharao, audi quid dicit. Errant, inquit, iſti. Apud Pharaonem, qui deum ſequitur, errare dicitur, quia (ut diximus) ſapientiæ iter tortuoſum eſt, multos habens flexus, multas difficultates, plurimos anfractus. Deniq; cum confitearis unũ Deum, eademq́; confeſsione patrem, & filium, & ſpiritũ ſanctum aſſeris unum Deum, quàm tortuoſum, quàm difficile, quàm inextricabile uidetur hoc eſſe infidelibus? Tum deinde cum dicis dominũ maieſtatis crucifixum, & filium hominis eſſe qui deſcendit de coelo, quàm tortuoſa hæc uidentur, & ꝙ difficilia? Qui audit, ſi nõ cum fide audiat, dicit, quia errant iſti. Sed tu fixus eſto, nec dubites de huiuſmodi fide, ſciens quia deus tibi oſtendit hanc fidei uiam. Ipſe enim dixit, Tollentes de Othon caſtra collocate ea inter Epauliũ, & inter Magdalũ cõtra Beelſephon. Fugiens ergo Aegyptum uenis ad hæc loca, uenis ad has operum aſcenſiones & fidei, uenis ad ædificium turris, uenis etiam ad mare, & occurrũt tibi fluctus. Non enim iter uitæ ſine tentationũ fluctibus agitur. Sicut & apoſtolus dicit, Omnes qui uolunt pie uiuere in Chriſto, perſecutiones patientur. Sed Iob nihilominus pronunciat, quia tentatio eſt uita noſtra ſuper terrã. Hoc eſt ergo ueniſſe ad mare. Sed ſi Moyſen, id eſt, legem dei ſe-

quens

quens agas hoc iter, Aegyptius te quidē perſequitur & inſectatur, ſed uide quid fiat. Le-
uauit, inquit, angelus domini, qui antecedebat caſtra Iſrael, & abijt poſt illos. Eleuauit &
columna nubis à facie eorum, & ſtetit poſt illos, & intrauit inter caſtra Aegyptiorum, &
Iſraelitarum. Hęc columna nubis populo quidem dei efficitur murus, Aegyptijs uero ob
ſcuritatem imponit, & tenebras. Non em̃ transfertur columna ignis ad Aegyptios, ut ui
deant lucem, ſed in tenebris permanēt, quia dilexerunt tenebras magis quam lucem. Et
tu ergo ſi ab Aegyptijs recedas, & de poteſtate dæmonum fugias, uide quanta diuinitus
tibi præparantur auxilia, uide quantis adiutoribus uteris. Tantū eſt, ut permaneas fortis
in fide, nec te Aegyptiorum equitatus, & quadrigarū formido perterreat, nec reclames
contra legem dei & Moyſen, & dicas, ſicut quidā ex illis dixerunt: Tanquā non eſſent ſe
pulchra in Aegypto, ita eduxiſti nos, ut in deſerto hoc moriamur: melius fuerat nos ſerui-
re Aegyptijs, ꝙ mori in deſerto hoc. Hęc fatiſcentis in tentatione animi uerba ſunt. Sed
quis ita beatus eſt, qui ſic tentationū pondus expediat, ut nulla menti eius cogitatio ambi
guitatis obrepat? Vide magno illi eccleſiæ fundamento, & petræ ſolidiſſimæ, ſuper quam
Chriſtus fundauit eccleſiā, qui dicatur à domino. Modicæ, inquit, fidei, quare dubitaſti?
Verūtamen qui dicunt, melius fuerat nos ſeruire Aegyptijs, ꝙ mori in eremo, tētationis
& fragilitatis hæc uerba ſunt. Alioquin falſum eſt. Longe enim melius eſt in eremo mo-
ri, ꝙ ſeruire Aegyptijs. Qui enim in eremo moritur, hoc ipſo quod ſeparatus eſt ab Ae-
gyptijs, & diſceſſit à rectoribus tenebrarū, & de poteſtate Satanæ, habuit aliquem profe-
ctum, etiam ſi ad integrum peruenire nō potuit. Melius em̃ perfectam uitam quærenti eſt
in itinere mori, ꝙ ne proficiſci quidem ad perfectionē quærendā. Vnde & eorum falſa ui
detur opinio, qui dum nimis arduum iter uirtutis exponunt, dumq; multas eius difficul-
tates multaq; pericula & lapſus enumerant, ne ineundum quidem id aut incipiendū iudi
cant. Sed multo melius eſt me in hoc itinere uel mori, ſi ita neceſſe eſt, ꝙ inter Aegypti-
os permanentē necari, & falſis atq; amariſsimis fluctibus obrui. Sed interim clamat Moy
ſes ad dominū. Quomodo clamat? Nulla eius uox clamoris auditur, & tamē dicit ad eum
deus, Quid clamas ad me? Velim ſcire quomodo ſancti ſine uoce clamāt ad dominū. A-
poſtolus docet. Quia dedit deus ſpiritū filij ſui in cordibus noſtris, clamantē abba pater.
Et addit. Ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et iterum. Qui au
tem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecūdum deum poſtulat pro ſanctis.
Sic ergo interpellante ſpiritu ſancto apud deum, per ſilentiū ſanctorū clamor auditur. Et
quid poſt hoc? Iubetur Moyſes uirga percutere mare, ut ingredienti populo dei dehiſcat
& cedat, ac uoluntati diuinæ elementorum famulentur obſequia, & aquæ quæ timeban-
tur, dextra læuaq; famulis dei murus effectæ, non ſolum perniciem neſciant, ſed & muni-
men exhibeant. Cogitur ergo fluctus in cumulum, & unda in ſemetipſam repreſſa cur-
uatur. Soliditatē recipit liquor, & ſolum maris areſcit in puluerem, ut ſicca planta popu-
lus dei tranſiret. Bonitatem dei creatoris intellige, ſi uoluntati eius obtemperes, ſi legem
eius ſequaris, ipſe tibi elementa etiam contra ſui naturam ſeruire compellit. Audiui à ma- *Traditio*
ioribus traditū, quod in iſta digreſsione maris, ſingulis quibuſq; tribubus filiorū Iſrael, ſin
gulæ aquarum diuiſiones factæ ſint, & propria unicuiq; tribui in mari aperta ſit uia. Idq;
oſtendi ex eo, quod in pſalmis ſcriptū eſt, Qui diuiſit mare rubrū in diuiſiones. Per quod
multæ diuiſiones docentur factæ, non una. Sed & per hoc quod dicitur ibi, Beniamin iu-
nior in ſtupore, principes Iuda duces eorum, principes Zabulon, et principes Neptalim,
nihilominus unicuiq; tribui proprius enumerari uidetur ingreſſus. Hæc à maioribus ob-
ſeruata in ſcripturis diuinis, religioſum credidi non tacere. Quid ergo nos docemur per
hæc? Iam ſuperius diximus quis ſit in his apoſtoli ſenſus. Baptiſmū hoc nominat in Moy-
ſe conſummatum in nube & in mari, ut & tu qui baptizaris in Chriſto, in aqua & in ſpiri
tu ſancto, ſcias inſectari quidem poſt te Aegyptios, & uelle te reuocare ad ſeruitiū ſuum,
rectores ſcilicet huius mundi, & ſpiritales nequitias, quibus antea deſeruiſti. Quæ conan
tur quidem te inſequi, ſed tu deſcendis in aquam & euadis incolumis, atque ablutis ſordi-
bus peccatorum, homo nouus aſcendis paratus ad cantandum canticum nouum. Aegy-
ptij uero poſt te inſequentes, demergentur in abyſſum, etiam ſi uidentur rogare Ieſum,
ne interim mittat eos in abyſſum. Sed & alium ex his accipere poſſumus intellectum. Si
Aegyptum fugias, ſi ignorātiæ tenebras relinquas, & ſequaris legem dei Moyſen, obuiet

autem tibi mare, & contradicentium tibi fluctus occurrant, percute tu obluctãtes undas uirga Moyſi, id eſt uerbo legis, & uigilantia ſcripturarum iter tibi ipſi diſputando per aduerſarios pande: cedent undę cõtinuo, & ſuperati fluctus locũ uictoribus dabunt, mirantibusq; & attonitis ac ſtupore defixis his qui paulo ante aduerſabantur, legitimis tu diſputationum lineis rectũ fidei iter ſecabis: & intantũ doctrinæ uerbo proficies, ut auditores tui, quos in uirga legis erudiſti, ipſi iam contra Aegyptios, uelut fluctus maris inſurgant, & non ſolum impugnent eos, ſed & ſuperent & extinguãt. Extinguit nanq; Aegyptiũ, qui nõ agit opera tenebrarum. Extinguit Aegyptium, qui nõ carnaliter, ſed ſpiritualiter uiuit. Extinguit Aegyptium, qui cogitationes ſordidas, & impuras uel depellit ex corde, uel omnino non recipit: ſicut & apoſtolus dicit. Aſſumẽs ſcutum fidei in quo poſſumus omnia iacula maligni ignita extinguere. Hoc enim modo poſſumus etiã hodie Aegyptios uidere mortuos, & iacẽtes ad littus, ſubmergi quadrigas eorũ & equos. Poſſumus etiam ipſum Pharaonẽ uidere demergi, ſi tanta fide uiuamus, ut deus conterat Satanam ſub pedibus noſtris uelociter per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De cantico, quod cantauit Moyſes cum populo, & Maria cum mulieribus.
Homilia VI. Finis Cap. XV

MVlta quidem cantica fieri legimus in ſcripturis diuinis, horum tamen omnium primum iſtud eſt canticum, quod Aegyptijs & Pharaone ſubmerſo populus dei poſt uictoriam cecinit. Moris quippe ſanctorum eſt, ubi aduerſarius uincitur, tanquam qui ſciant non ſua uirtute, ſed dei gratia uictoriam factam, hymnum deo gratulationis offerre. Accipiunt tamen hymnum canentes, etiam tympanum in manibus ſuis, ſicut de Maria ſorore Moyſi & Aaron refertur. Et tu ergo ſi mare rubrũ tranſieris, ſi Aegyptios mari ſubmergi uideris, & extingui Pharaonem, atq; in abyſſi profundum præcipitari, potes hymnum canere deo, potes uocem gratulationis emittere, & dicere. Cantemus domino, glorioſe eñ honorificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare. Melius autem & dignius hæc dices, ſi habueris tympanum in manu tua, id eſt, ſi carnem tuam crucifixeris cum uitijs & concupiſcentijs, & ſi mortificaueris membra tua, quæ ſunt ſuper terram. Et tamen uideamus quid dicit: Cantemus domino, glorioſe enim honorificatus eſt. Quaſi non ſufficeret honorificatus eſt, ſed addidit glorioſe honorificatus eſt. Equidem quantum poſſum conijcere, uidetur mihi aliud eſſe glorificari, aliud glorioſe glorificari. Nam dominus meus Ieſus Chriſtus, cum carnẽ ex uirgine Maria pro ſalute noſtra ſuſcepit, glorificatus eſt quidem, quia uenit quærere quod perierat, non tamen glorioſe glorificatus eſt. Dicitur enim de ipſo, quia uidimus eum, & non habebat ſpeciem, neq; decorem, & uultus eius ignobilis ſuper filios hominũ. Glorificatus eſt & cum ad crucem uenit, & pertulit mortẽ. Vis ſcire quia glorificatus eſt? Ipſe dicebat: Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te. Erat ergo ei gloria, etiam ipſa paſſio crucis: uerum gloria hæc nõ erat glorioſa, ſed humilis. Deniq; dicitur de eo, Humiliauit ſe uſq; ad mortem, mortem autem crucis. De quo etiam propheta prædixerat: Morte turpiſſima condemnemus eum. Sed & Eſaias dicit de eo, In humilitate iudicium eius ſublatũ eſt. In his ergo omnibus glorificatus eſt dominus, ſed (ut ita dicam) humiliter non glorioſe glorificatus eſt. Verum quia hæc oportebat pati Chriſtũ, & ſic introire in gloriã ſuam, cum uenerit in gloria patris & ſanctorũ angelorum, cum uenerit in maieſtate ſua iudicare terrã, quando & uerũ Pharaonẽ, id eſt diabolum interficiet ſpiritu oris ſui: cũ ergo refulgebit in maieſtate patris ſui, & poſt aduentum humilitatis, ſecundum nobis in gloria oſtendet aduentũ, tunc non ſolum glorificat dominus, ſed & glorioſe glorificatur, cum omnes ita honorificant filiũ, ſicut honorificant patrem. Equum & aſcẽſorem proiecit in mare, adiutor & protector factus eſt mihi in ſalutem. Homines qui nos inſequũtur, equi ſunt, & (ut ita dicam) omnes qui in carne nati ſunt, figuraliter equi ſunt. Sed hi habent aſcenſores ſuos. Sunt equi, quos dominus aſcen
Abac. 3 dit, & circueunt omnem terrã, de quibus dicitur, Et equitatus tuus ſalus. Sunt aũt equi, qui aſcenſorem habent diabolũ, & angelos eius. Iudas equus erat, ſed donec aſcenſorem habuit dominũ, de equitatu fuit ſalutis. Cum cæteris enim apoſtolis miſſus, ægrotis ſalu-

tem

tem, & ſanitatem languentibus præſtabat. Sed ubi ſe diabolo ſubſtrauit, poſt buccellam enim introiuit illum Satanas, & aſcenſor ipſius effectus eſt Satanas, & illius habenis ductus aduerſus dominũ, & ſaluatorẽ noſtrũ cœpit equitari. Omnes ergo qui perſequũtur ſanctos, equi ſunt hinnientes, ſed habẽt aſcẽſores, quibus agunt, angelos malos, & ideo feroces ſunt. Si ergo uideris aliquando perſecutorẽ tuum nimium ſæuientẽ, ſcito quia ab aſcenſore ſuo dæmone perurget, & ideo ſæuus, ideo truculẽtus eſt. Dominus ergo equũ & aſcenſorem proiecit in mare, & factus eſt mihi in ſalutẽ. Hic deus meus, & honorificabo eum, deus patris mei, & exaltabo eũ. Hic ergo & meus eſt deus, & patris mei. Pater noſter qui nos fecit, & genuit, Chriſtus eſt, & ipſe dicit. Vado ad patrẽ meũ, & patrẽ ueſtrum, deum meum, & deum ueſtrũ. Si ergo agnoſcã quod deus meus ſit deus, glorificabo eum. Si uero etiã iſtud agnoſcã, quomodo patris mei Chriſti ſit deus, exaltabo eũ. Altior nanq; intellectus eſt, quomodo Chriſtus ut unius dei conſtringat & muniat ueritatẽ, deum ſuum dicit, quẽ natura patrẽ uocat. Deus cõterens bella, dominus nomẽ eſt illi.]

Nolo putes, quia tantũ uiſibiles pugnas cõterit dñs, ſed & illas cõterit, quæ nobis ſunt non aduerſus carnẽ & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, & aduerſus mundi huius rectores tenebrarũ harum. Dominus enim nomẽ eſt illi. Non eſt ẽm ulla creatura, cuius dominus non ſit. Quadrigas Pharaonis, & exercitũ eius proiecit in mare. Electos aſcenſores, ternos ſtatores demerſit in rubrũ mare.] Pharao uelut potentior in malitia, & regnũ nequitiæ tenens, quadrigas agit. Non illi ſatis eſt unum equũ aſcẽdere, ſed plures ſimul agitat, plures ſimul plagis torti uerberis cogit. Quoſcunq; uideris in luxuria turpiores, in crudelitate ſæuiores, in auaritia teterriores, in impietate flagitioſiores, ſcito hos de quadrigis eſſe Pharaonis, ipſis ſedet, ipſos currui ſuo ſubiungit, in ipſis fertur, & uolitat, & per apertos ſcelerum campos effuſis eos agit habenis. Sunt & alij electi aſcẽſores, electi ſine dubio ad malitiã. Sed iam de aſcenſoribus ſupra diximus, nunc etiam qui ſunt terni ſtatores uideamus. Mihi uidenẽ terni ſtatores pro eo dici, quod triplex eſt hominibus peccandi uia. Aut enim in facto, aut in dicto, aut in cogitatione peccatur. Et ideo terni ſtatores per ſingulos quoſq; dicunẽ, qui tres iſtas in nobis peccãdi obſideãt uias, & ſpeculentur ſemper, atq; in inſidijs agant, ut aut ille ex miſero homine ſermonẽ malum eliciat, aut ille iniquum opus extorqueat, aut ille cogitationẽ peſſimã rapiat. Deniq; & ſemen uerbi dei ubi cadit, & deperit, triplex deſcribitur locus. Vnus ſecus uiam refertur, qui cõculcatur ab hominibus, alius in ſpinis, alius in petroſis. Et econtrario terra bona afferre dicitur triplicẽ fructum, uel centeſimũ, uel ſexageſimum, uel triceſimũ. Triplex nanq; eſt etiã bene agẽdi uia: nihilominus ẽm uel opere, uel cogitatione, uel uerbo boni aliquid agitur. Hoc enim ſignificat & apoſtolus cum dicit. Qui aũt ædificat ſuper fundamentũ hoc, aurum, argentum, lapides precioſos: triplicem bonorum indicãs uiam. Subiungit nihilominus triplicem etiam malorum, cum dicit, Ligna, fœnum, ſtipulam. Iſti ergo terni ſtatores ſunt angeli nequam de exercitu Pharaonis, qui ſtant in huiuſcemodi uijs, obſeruãtes unumquenq; noſtrum per hæc iter agere in peccatum, quos demergit dominus in rubrũ mare, & ignitis eos in iudicij die fluctibus tradet, ac pœnarum pelago teget, ſi tu deum ſequens de eorum te poteſtate ſubtraxeris. Deciderũt in profundũ quaſi lapis.] Quare deciderunt in profundum tanquam lapis? Quia non erant tales lapides, de quibus ſuſcitari poſſent filij Abrahæ, ſed tales, qui amarent profundum, & liquidũ diligerent elementum, id eſt qui amaram & fluxam præſentium rerum caperent uoluptatem. Vnde & ipſis dicitur. Demerſi ſunt tanquam plumbũ in aquam ualidiſſimam. Peccatores graues ſunt. Deniq; & iniquitas ſuper talentũ plumbi ſedere monſtraẽ, ſicut Zacharias propheta dicit. Vidi, inquit, mulierem ſedentẽ ſuper talentum plumbi. & dixi, Quæ eſt hęc? Et reſpondit, iniquitas. Inde eſt ergo quod iniqui demerſi ſunt in profundũ ſicut plumbum in aquam ualidiſsimã. Sancti autem non demerguntur, ſed ambulant ſuper aquas, quia leues ſunt, & peccati pondere non grauantur. Deniq; dominus & ſaluator noſter ſuper aquas ambulauit. Ipſe eſt enim qui uere peccatũ neſcit. Ambulauit & diſcipulus eius Petrus, licet paululum trepidauerit. Non ẽm tantus erat ac talis, qui nihil omnino de ſpecie plumbi in ſe haberet admixtũ. Habuit, licet parum. Propter quod dicit ad eum dominus. Modicæ fidei quare dubitaſti? Idcirco igitur qui ſaluus fit, per ignem ſaluus fit, ut ſi quid forte de ſpecie plumbi habuerit admixtũ, id ignis decoquat, & reſoluat, ut efficiantur om

nes aurum

Terni ſtatores qui

nes aurum bonum. Quia aurum terræ illius bonũ eſſe dicitur, quam habituri ſunt ſancti, & ſicut fornax probat aurum, ſic homines iuſtos tentatio. Veniendum eſt ergo omnibus
Malach.3 ad ignem, ueniẽdum eſt ad conflatoriũ. Sedet enim dominus & conflat, & purgat filios Iuda. Sed & illuc cũ uenitur, ſi quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attule rit, illud parum tãquam plumbum igni reſoluitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Etſi quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, ut amplius decoquatur, ut etſi parum aliquid ſit auri, purgatum tamen reſideat. Quod ſi aliquis illuc totus plumbeus ue nerit, fiet de illo hoc quod ſcriptũ eſt, Demergetur in profundũ tanquã plumbũ in aqua ualidiſſima. Sed longum eſt ſi per ordinem uelimus exponere, ſufficiat pauca perſtringe re. Quis, inquit, ſimilis tibi in dijs domine? quis ſimilis tibi? Glorioſus in ſanctis, mirabi lis in maieſtatibus, faciens prodigia.] Quod dicit, Quis ſimilis tibi in dijs, non ſimulacris gentium comparat deum, nec dęmonibus, qui ſibi falſo deorũ nomẽ adſciſcunt, ſed deos illos dicit, qui per gratiam, & participationem dei, dij appellantur. De quibus & alibi ſcri ptura dicit: Ego dixi dij eſtis. Et iterum: Deus ſtetit in cõgregatione deorũ. Sed hi quam uis capaces ſunt dei, & hoc nomine donari per gratiam uideantur, nullus tamen deo ſimi lis inuenitur, uel in potẽtia, uel in natura. Et licet Ioannes apoſtolus dicat, Filioli nõdum ſcimus quid futuri ſumus, ſi autem reuelatum nobis fuerit (de domino ſcilicet dicẽs) ſimi les illi erimus: ſimilitudo tamen hæc nõ ad naturam, ſed ad gratiam reuocatur. Verbi cau ſa, ut dicamus picturam ſimilem eſſe ei, cuius imago in pictura uidetur expreſſa. Quantũ ad gratiam pertinet uiſus, ſimilis dicitur: quantum ad ſubſtantiam, longe diſſimilis. Illa e nim ſpecies carnis eſt, & decor corporis uiui: iſta colorum fucus eſt, & cæra tabulis ſen ſu carentibus ſuperpoſita. Nullus ergo in dijs ſimilis domino, nullus enim inuiſibilis, nul lus incorporeus, nullus immutabilis, nullus ſine initio & ſine fine, nullus creator omniũ, niſi pater cum filio & ſpiritu ſancto. Extendiſti dexteram tuam, deuorauit eos terra.]

Impios quidẽ & hodie deuorat terra. An nõ tibi uidetur terra deuorare illum, qui ſem per de terra cogitat, qui ſemper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra liti gat, terram deſiderat, & omnem ſpem ſuam ponit in terra, qui ad cœlum nõ reſpicit, qui futura non cogitat, qui iudicium dei non metuit, nec beata eius promiſſa deſiderat, ſed ſemper de præſentibus cogitat, & terrena ſuſpirat? Talem cum uideris, dicito quia deuo rauit eum terra. Sed & ſi quem uideris luxuriæ carnis, & uoluptatibus corporis deditũ, in quo animus nihil ualet, ſed totum libido carnis obtinuit, dicito & de hoc, quia deuo rauit eum terra. Adhuc me mouet quod ait, Extendiſti dexteram tuam, & deuorauit eos terra: quaſi ut deuorarentur à terra, hæc cauſa fuerit quod extendit dominus dexteram ſuam. Si conſideres quomodo dominus exaltatus in cruce tota die extendit manus ſuas ad populum non credentem, ſed contradicentẽ: & qualiter infidelem populum, qui cla mauit Crucifige crucifige eum, mors admiſſi ſceleris oppreſſit: euidẽter inuenies quomo do extendit dexteram ſuam, & deuorauit illos terra. Nec tamen penitus deſperandũ eſt. Poſſibile nanq; eſt, ut ſi forte reſipiſcat qui deuoratus eſt, rurſum poſſit euomi, ſicut Io nas. Sed & omnes nos puto quod aliquando terra deuoratos in inferni penetralibus reti nebat, & propterea dominus noſter deſcendit nõ ſolum uſq; ad terras, ſed uſq; ad inferio ra terrę: & ibi nos inuenit deuoratos, & ſedẽtes ſub umbra mortis: & inde educens non iam locum terræ, ut iterũ deuoraremur, ſed locum præparat nobis regni cœlorũ. Dedu xiſti in iuſtitia tua populum tuum hunc, quem liberaſti. Conſolatus es in uirtute tua, in re quie ſancta tua.] Dominus populum ſuum, quem liberauit per lauacrum regeneratio nis, deducit in iuſtitia, conſolatur etiã eum per conſolationẽ ſpiritus ſancti in uirtute ſua, & in requie ſua. Futurorũ namq; ſpes, laborantibus requiem parit, ſicut & in agone po ſitis dolorem uulnerum mitigat ſpes coronæ. Audierunt gentes & iratæ ſunt, dolores comprehenderunt habitatores Phyliſtijm. Tunc feſtinauerũt duces Edom, & principes Moabitarũ, apprehendit illos tremor. Tabuerunt oẽs inhabitantes Chanaan.] Quan tum ad hiſtoriam pertinet, nullum ex his gentibus interfuiſſe mirabilibus quæ facta ſunt,
Deſtruit literã conſtat. Quomodo ergo uidebuntur tremore deterritæ, uel feſtinaſſe (ut dicit) uel iratæ eſſe, Phyliſtijm, & Moabitæ, & Edom, & reliquæ quas enumerat nationes? Sed ſi redea mus ad intelligẽtiam ſpiritalem, inueniemus quia Philiſtini, id eſt cadentes populi, & E dom, qui interpretatur terrenus, trepidant, & horũ omniũ principes curſitant, & pauent

conſtricti

conſtricti doloribus, cum uident regna ſua, quæ in inferno ſunt, penetrata ab eo qui deſcendit in inferiora terræ, ut eriperet eos, qui poſſidebanť à morte. Hinc eos cõprehendit timor & tremor, quia ſenſerunt magnitudinẽ brachij eius. Hinc etiam tabuerunt omes inhabitantes Chanaan, qui mutabiles interpretantur, & mobiles, cum uident moueri regna ſua, alligari fortem, & uaſa eius diripi. Veniat ergo ſuper eos timor, & tremor magnitudinis brachij tui. Quid timẽt dæmones? Quid tremũt? Sine dubio crucẽ Chriſti, in qua triumphati ſunt, in qua exuti ſunt principatus eorũ, & poteſtates. Timor ergo & tremor cadent ſuper eos, cum ſignum in nobis uiderint crucis fideliter fixum, & magnitudinem brachij illius, quod dominus expandit in cruce, ſicut dicit. Tota die expãdi manus meas ad populum nõ credentẽ, & contradicentẽ mihi. Non te ergo aliter timebunt, nec aliter tremor tuus ueniet ſuper eos, niſi uideant in te crucem Chriſti, niſi & tu poteris dicere, mihi aũt abſit gloriari, niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus cruci fixus eſt, & ego mundo. Fiant tanquam lapis donec tranſeat populus tuus domine, donec tranſeat populus tuus hic, quem adquiſiſti.] Fieri tanquã lapidem, non eſt natura eſſe lapidẽ. Non eñ fieret, niſi quod non erat. Hoc propter illos dicimus, qui malæ naturæ Pharaonem, uel Aegyptios dicunt fuiſſe, & nõ ex arbitrij libertate in hoc eſſe deductos. Sed & propter eos, qui creatorẽ deum accuſant tanquam ſ̨euum, quod homines uertat in lapides. Hi ergo priuſquã blaſphement, conſiderent ſumma libratione, quæ ſcripta ſunt. Non enim dixit fiant tanquã lapis, & tacuit, ſed tẽpus ſtatuit, & menſurã cõdemnationis decernit. Ait enim. Donec tranſeat populus tuus domine. Quo ſcilicet poſt tranſitum populi non ſint tanq̃ lapides. In quo mihi uideť prophetiæ aliquid latere. Video eñ quia prior populus, qui fuit ante nos, factus eſt tanquã lapis durus, & incredulus. Verum non eatenus, ut in lapidis natura permaneat, ſed donec tranſeat populus hic, populus hic quem adquiſiuit. Cæcitas eñ ex parte contigit in Iſrael ſecundum carnem, donec plenitudo gentium ſubintroiret. Cum enim plenitudo gentium ſubintrauerit, tunc etiã omis Iſrael, qui per incredulitatis duritiam factus fuerat ſicut lapis, ſaluabitur. Et uis uidere quo modo ſaluabitur? Potens eſt, inquit, deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę. Manẽt ergo lapides nunc, donec trãſeat populus tuus domine, populus tuus hic, quẽ adquiſiſti. *Acquirere quo dicitur deus* Sed ſi ipſe dñs creator eſt omniũ, uidendũ eſt quomodo hic adquiſiſſe dicať, quæ ſua eſſe non dubium eſt. Dicitur & in alio cantico Deuteronomij. Nõne hic ipſe deus tuus, qui fecit te & creauit te, & acquiſiuit te? uidetur enim unuſquiſq; illud acquirere, quod non fuit ſuum. Inde deniq; & hæretici dicunt de Saluatore, quia nõ erant ſui, quos adquiſiuit. Dato etenim precio mercatus eſt homines, quos creator fecerat. Et certum eſt (aiunt) unũ quenq; nõ illud emere, quod ſuum eſt. Apoſtolus enim ait. Precio enim empti eſtis. Sed audi quid dicit propheta. Peccatis ueſtris uenundati eſtis, & pro iniquitatibus ueſtris *Eſa. 50* dimiſi matrem ueſtram. Vides ergo, quia dei quidem creatura omnes ſumus, unuſquiſq; uero peccatis ſuis uenundatur, & pro iniquitatibus ſuis à proprio creatore diſcedit. Dei igitur ſumus, ſecundũ quod ab eo creati ſumus. Effecti uero ſumus ſerui diaboli, ſecundũ quod peccatis noſtris uenundati ſumus. Veniens aũt Chriſtus redemit nos cum ſeruiremus illi domino, cui noſmetipſos peccando uendidimus. Et ita uidetur tanquã ſuos quidem recepiſſe, quos creauerat: tanquã alienos autem adquiſiſſe, quia alienum ſibi dominum ſiue errando, ſiue peccãdo quæſiuerant. Et fortaſſe recte quidem dicitur redemiſſe nos Chriſtus, qui precium noſtri ſanguinẽ ſuum dedit: quid tale autẽ ut nos mercaretur etiam diabolus dedit? Ergo (ſi uidetur) auſculta. Homicidiũ, pecunia diaboli eſt. Ille enim ab initio homicida eſt. Feciſti homicidium? diaboli pecuniam ſuſcepiſti. Adulteriũ, diaboli pecunia eſt. Diaboli enim in eo imago eſt, & ſuperſcriptio. Commiſiſti adulteriũ, accepiſti diaboli numiſma. Furtum, falſum teſtimonium, rapacitas, uiolentia, hęc omnia diaboli cenſus eſt, & diaboli theſaurus. Talis enim pecunia de eius moneta procedit. Hac igiť pecunia emit ille, quod emit, & efficit ſibi ſeruos omes, qui de huiuſcemodi cenſu eius quantulumcunq; ſuſceperunt. Verũ ego uereor, ne etiã aliquos de aſtantibus, quos neſcimus, diabolus mercetur occulte, ne etiam aliquibus noſtrorũ hanc pecuniam, quam ſupra enumerauimus, ingerat, & faciat illos rurſum ſuos, & rurſum pro eis tabulas ſeruitutis, & peccati chirographũ ſcribat, atq; immiſceat ſeruis dei eos, quos peccati precio ſibi fecerit ſeruos. Solet enim, quia inimicus homo eſt, tritico miſcere zizaniam. Et tamen ſi quis forte

huiuſmodi pecuniam à diabolo deceptus accepit, non uſquequaq; deſperet: miſericors
enim eſt, & miſerator dominus, & creaturę ſuæ nō uult mortē, ſed ut conuertaṫ, & uiuat.
Eſa. 45 Pœnitendo, flendo, ſatisfaciendo deleat, quod admiſſum eſt. Dicit enim prophera. Quia
ſi conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Paulo latius progreſſi ſumus, dum uolumus ex
ponere quomodo deus quæ ſua ſunt dicaṫ adquirere, & redimere Chriſtus ſanguine pre
cioſo, quos emerat diabolus uili mercede peccati. Inducens planta eos in monte hæredi
tatis tuæ.] Non uult nos deus in Aegypto plantare, nec in deiectis & in humilibus lo-
cis, ſed in monte hęreditatis ſuæ uult plantare quos plantat. Tum præterea quod addit, in
ducens planra eos, num tibi uidetur tanquā de pueris dicere, qui inducuntur ad ſcholas,
inducuntur ad literas, inducunṫ ad omnē eruditionē? Intellige ergo per hæc, ſi ramen ha-
bes aures audiēdi, quomodo deus plantat, ne forte cum audis eum inducere, & plantare,
putes eū ficus in terra, aut alia huiuſmodi uirgulta defigere. Audi & alibi quomodo plan
Pſal. 79 tat deus. Propheta dicit. Vineam ex Aegypto tranſtuliſti, & expuliſti gētes, & plantaſti
eam. Peruium iter feciſti ante eam, plantaſti radices eius, & repleſti terram. Operuit mon
tes umbra eius, & arbuſta eius cedros dei. Aduertiſti iam quomodo plantat deus, & ubi
plantat? Nō plantat in uallibus, ſed in montibus excelſis, & ſublimibus locis. Quos enim
educit de Aegypto, quos de ſeculo adducit ad fidem, non uult eos iterū in humilibus col
locare, ſed conuerſationem eorum uult eſſe ſublimem. Vult nos in mōtibus habitare, ſed
in ipſis nihilominus mōtibus nō uult nos ſuper terram repere: nec ultra uult uineā ſuam
humi deiectos habere fructus, ſed uult palmites eius ſurſum duci, in alto collocari, tradu-
ces fieri, & traduces non in quibuſcunq; humilibus arboribus, ſed in excelſis, & in altiſſi-
mis cedris dei. Cedros dei ego prophetas & apoſtolos puto, quibus nos ſi adiungamur, ui
tis quam de Aegypto tranſtulit deus, & per ramos eorū noſtri palmites diffundantur, atq;
Palmitum ipſis innixi traduces quædam efficiamur charitatis adinuicem uinculis connexi, fructum
nexus ſine dubio plurimum adferemus. Nam omnis arbor quæ nō facit fructum, excidetur, &
in ignem mittetur. In præparara habitatione tua, quā præparaſti domine.] Vide cle-
mentis domini bonitatem, nō uult te inducere ad laborem, non uult ut ipſe tibi facias ha-
bitaculum, iam te ad præparatam deducit habitationem. Audi deum dicentē in Euange-
lio. Alij laborauerūt, & uos in labores eorum introiſtis. Sanctimonium domine, quod
præparauerunt manus tuæ.] Sanctimoniū dicitur rabernaculum dei, uel templum, ab
eo quod ſanctificat accedētes. Hoc non dicit manu hominis factum, ſed manu dei. Quid
ergo? propter te deus & plantat, & ædificat, agricola efficitur, ſtructor efficitur, ne tibi ali-
quid deſit. Audi & Paulū dicentē. Dei agricultura, dei ædificatio eſtis. Quod ergo iſtud
eſt ſanctimoniū quod non manu hominis factum eſt, ſed manibus dei paratum? Audi ſa-
pientiam dicētem, quia ædificauit ſibi domum. Ego autem hoc de incarnatione domini
rectius intelligendum puto. Non enim manu hominū factum eſt, id eſt nō opere huma-
no templū carnis ædificatur in uirgine, ſed ſicut prædixerat Daniel, Lapis ſine manibus
exciſus creuit, & factus eſt mons magnus. Iſtud eſt ſanctimoniū carnis aſſumptæ, & ſine
manibus, id eſt abſq; opere hominū, de monte humanæ naturæ, & ſubſtantiæ carnis exci
ſum. Domine, qui regnas in ſeculum, & in ſeculū, & adhuc.] Quoties in ſeculum di-
citur, longitudo quidem temporis, ſed eſſe finis aliquis indicatur: & ſi in aliud ſeculum di
catur, aliquis ſine dubio longior quidē, tamen ponitur finis: & quoties ſecula ſeculorum
nominātur, fortaſſe licet ignotus nobis, ramen à deo ſtatutus aliquis terminus indicatur.
Quod uero addit in hoc loco & adhuc, nullum ſenſum termini alicuius, aut finis reliquit.
Quodcunq; enim illud cogitaueris, in quo finem putes poſſe conſiſtere, ſemper tibi dicit
ſermo propheticus, & adhuc: uelut ſi loquaṫ ad te, & dicat, Putas in ſeculū ſeculi dominū
regnaturū? & adhuc. Et quomodocunq; dixeris illud de regni eius ſpatijs, ſemper tibi di-
cit prophera, & adhuc. Quoniam intrauit equitatus Pharaonis cum quadrigis, & aſcen
ſoribus in medium mare, & induxit ſuper eos dominus aquas maris. Filij autē Iſrael am-
bulauerunt per ſiccū in medio mari.] Et tu ſi filius Iſrael es, potes ambulare per ſiccum
in medio mari. Si fueris in medio nationis prauæ, & peruerſæ, ſicut lumen ſolis uerbū ui-
tæ continēs ad gloriam, poteſt fieri ut in medio peccatorum incedentem te non infundat
humor peccati: poteſt fieri, ut tranſeuntem te per hunc mundum, nulla libidinis unda re-
ſpergat, nullus cupiditatis æſtus euerberet. Qui Aegyptius eſt, & ſequitur Pharaonem,
ille uitiorum

ille uitiorũ fluctibus mergit̃. Qui uero ſequitur Chriſtũ, & ſicut ipſe ambulauit, ita & ipſe
ambulat, aquæ eius murus fiunt dextra leuaq́ꝫ, ipſe aũt media uia incedit per ſiccum. Nõ
declinat ad dexteram, neqꝫ ad ſiniſtrã, uſquequo exeat ad libertatẽ, & hymnũ uictoriæ do
mino concinat dicens, Cantemus domino. glorioſe eñ honorificatus eſt: per Ieſum Chri
ſtum dominum noſtrũ, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De amaritudine aquæ merrhæ. Homilia VII Finis Cap. XV

POſt tranſitum maris rubri, & magnifici ſecreta myſterij, poſt choros & tym
pana, poſt triũphales hymnos, uenitur ad merrham. Merrha autẽ aqua erat
amara, quam non poterat populus dei bibere. Quid ergo? poſt tanta & tam
mirifica mirabilia ad amaras aquas & periculum ſitis adducit̃ populus dei?
Ait enim. Et uenerunt filij Iſrael in merrhã, & non poterant aquam bibe
re de merrha, quia amara erat, & propter hoc appellatũ eſt nomen loci illius amaritudo.]
Sed quid addit poſt hęc? Clamauit, inquit, Moyſes ad dominum, & oſtendit illi domi
nus lignum, & miſit illud in aquã, & facta eſt dulcis aqua. Et ibi, inquit, poſuit illi deus iu
ſtitias & iudicia.] Ibi, ubi amaritudo, ubi ſitis, & quod eſt grauius, ſitis in abũdantia a
quarum, ibi poſuit ei deus iuſtitias & iudicia. Alius nõ erat locus dignior, aptior, uberior,
quàm iſte, in quo amaritudo eſt. Tum propterea quod dixit, Oſtendit illi dñs lignum, &
miſit illud in aquam, & facta eſt dulcis aqua, mirũ admodum eſt, ut deus lignũ oſtenderet
Moyſi, quod mitteret in aquã, & faceret eam dulcẽ. Efficere deus aquã dulcẽ ſine ligno
non poterat? Aut Moyſes neſciebat lignum, ut ei deus oſtenderet? Sed uidendũ eſt quid
decoris in his interior habeat ſenſus. Ego puto quod lex ſi ſecundũ literam ſuſcipiatur, ſa
tis amara ſit, & ipſa ſit merrha. Quid enim tam amarũ, q̃ꝫ ut puer octaua die circũciſionis
uulnus accipiat, & rigorem ferri tenera patiatur infantia? Amarum ſatis, & peramarũ eſt
huiuſmodi poculum legis, intantũ ut populus dei nõ ille, qui in Moyſe baptizatus eſt in
mari, et in nube, ſed iſte qui in ſpiritu & aqua baptizatus eſt, nõ poſſit bibere de iſta aqua:
ſed ne guſtare quidẽ de circunciſionis amaritudine poteſt, neqꝫ hoſtiarũ ferre amaritudi
nem ualet, nec ſabbati obſeruantiã. Si uero oſtendat deus lignũ quod mittitur in hanc a
maritudinẽ, ut dulcis aqua fiat legis, poteſt de illa bibere. Quod eſt iſtud lignum, quod do
minus oſtendit Moyſi, Salomon edocet nos, cum dicit de ſapientia, quia lignum uitæ eſt
omnibus amplectentibus eam. Si ergo lignum ſapientiæ Chriſtus miſſum fuerit in lege,
& oſtenderit nobis q̃uo intelligi debeat circunciſio, quomodo ſabbata, quomodo lex le
præ ſeruanda ſit, qualiter mundi & immundi diſcrimen habeat̃, tunc efficitur aqua mer
rhæ dulcis, & amaritudo literæ legis conuertit̃ in dulcedinẽ intelligẽtiæ ſpiritalis, & tunc
poteſt bibere populus dei. Si eñ non interpretentur hæc ſpiritaliter, populus qui idola de
reliquit, & ad Deum cõfugit, ſi audiat legem de ſacrificijs præcipientẽ, cõtinuo refugit,
& nõ poteſt bibere: amarũ quippe hoc ſentit & aſperum. Si eñ, inquit apoſtolus, quæ de
ſtruxi, hæc iterum reædifico, præuaricatorem me cõſtituo. Et in hac ergo amaritudine
merrhæ, id eſt in illa litera legis, poſuit deus iuſtitias, & teſtimonia. Non tibi hoc uidet̃ di
cere, quia uelut in uaſculo quodam, ita in legis litera ſapientiæ & ſcientiæ ſuæ theſauros
cõdiderit deus? Hoc eſt ergo quod dicit, & ibi poſuit ei deus iuſtitias, & teſtimonia. Hoc
erat quod & apoſtolus dicebat. Habemus aũt theſaurũ hunc in uaſis fictilibus, ut ſublimi
tas uirtutis dei ſit, & nõ ex nobis. Vt ergo poſſit bibi aqua hæc de merrha, oſtẽdit deus li
gnum quod mittatur in eam, ut qui biberit ne moriat̃, nõ amaritudinẽ ſentiat. Vnde cõ
ſtat quod ſi quis ſine ligno uitæ, id eſt ſine myſterio crucis, ſine fide Chriſti, ſine intelligen
tia ſpiritali bibere uoluerit de legis litera, per amaritudinẽ nimiã morietur. Hæc ſciẽs Pau
lus apoſtolus dicebat, quia litera occidit. Hoc eſt aperte dicere, quia aqua merrhæ occidit,
ſi non mutata bibatur, & in dulcedinẽ uerſa fuerit. Sed quid addidit, poſtq̃ꝫ poſuit illi de
us iuſtitias, & iudicia? Et ibi, inquit, tentabat eum dicens. Si auditu audieris uocẽ domi
ni dei tui, & quæ placent coram illo feceris, & audieris præcepta eius & cuſtodieris, om
nem infirmitatẽ quam induxerã Aegyptijs, non inducam ſuper te. Ego enim ſum domi
nus tuus qui ſano te.] Videtur mihi quo proſpectu datæ ſint iuſtificationes & iudicia &
teſtimonia legis exponere, ut tentaret, inquit, eos deus ſi audirent uocem domini, & quę
mandabant̃, cuſtodirent. Nam quantũ ad priorẽ populum ſpectat, quid eis boni, aut per

fecti murmurantibus, & cõtradicentibus mandaretur? Deniq; paulopoſt etiam ad idola
conuertuntur, & obliti beneficiorũ, & mirabiliũ dei, caput uituli ſtatuunt. Propterea er-
Lex tentat go dantur eis præcepta, in quibus tententur. Inde eſt, quod & per Ezechielẽ prophetã di
cit dominus ad eos, Quia dedi uobis præcepta, & iuſtificationes nõ bonas, in quibus non
uiuetis in eis. Tentati ẽm in præceptis domini non inueniuntur fideles. Ideo ẽm inuentũ
eſt eis mandatũ quod erat ad uitam, hoc eſſe ad mortẽ: quia unum atq; idem mandatum ſi
ſeruetur, uitam, ſi non ſeruetur, generat mortẽ. Secundum hoc ergo quod nõ ſeruantib.
generat mortem, dicunẽ mandata nõ bona, in quibus nõ uiuat in eis. Sed quia admiſcuit
eis lignum crucis Chriſti, & in dulcedinẽ uerſa ſunt, & ſpiritaliter intellecta ſeruantur, ea
Baruch 3 dem ipſa mandata uitæ appellanẽ, Sicut & alibi dicit: Audi Iſrael mãdata uitæ. Sed uidea
mus quid eis promittiẽ ſi ſeruentur. Si, inquit, ſeruaueritis præcepta mea, non inducã ſu-
per uos omnes ægritudines, quas induxi Aegyptijs. Quid ergo uidetur dicere? ſi quis ſer-
uet mandata, nullam ægritudinẽ patiatur? hoc eſt neq; febriat, neq; alios dolores corporis
ferat? Non puto quod hæc ſint quæ promittantur diuina mandata ſeruantibus. Alioquin
indicio nobis eſt Iob iuſtiſſimus, & totius pietatis obſeruantiſſimus, qui à capite uſq; ad
pedes repletur ulcere peſſimo. Non his carere dicũtur infirmitatibus qui mandata custo-
diunt, ſed non habebunt illas infirmitates, quas Aegyptij habent. Aegyptus nanq; mun-
dus figuraliter appellatur. Diligere ergo mundum, & ea quæ in mundo ſunt, Aegyptius
languor eſt. Dies obſeruare, & menſes, & tẽpora, ſigna requirere, ſtellarũ curſibus adhæ-
rere, Aegyptius languor eſt. Deſeruire carnis luxuriæ & uoluptatibus operam dare, uaca
re delitijs, Aegyptius languor eſt. Caret ergo his infirmitatibus & languoribus, qui man-
data cuſtodit. Poſt hæc dicit, quia uenerũt in Helim, & erant ibi duodecim fontes aqua-
rum & lxx. arbores palmarũ.] Putas ne habet aliqd rationis, quod nõ ante in Helim du
citur populus, ubi erant duodecim fontes aquarũ, quibus nihil amaritudinis inerat, imò
potius ubi erat amœnitas plurima ex dẽſitate palmarũ: ſed primo ductus eſt ad aquas ſal-
ſas & amaras, quibus per lignum mõſtratũ à domino dulcibus effectis, poſtea uenitur ad
fontes? Si hiſtoriam ſolam ſequamur, non multũ nos ædificat ſcire ad quẽ locũ primo ue-
nerit, & ad quẽ ſecundo. Si uero rimemur in his myſteriũ latens, inuenimus ordinẽ fidei.
Primo enim ducitur populus ad literam legis, ab hac litera legis donec permanet in amari
tudine ſua, recedere non poteſt. Cum uero per lignũ uitæ dulcis fuerit effecta, & intelligi
lex ſpiritaliter cœperit, tunc de ueteri teſtamento tranſitur ad nouum, & uenitẽ ad duode
cim apoſtolicos fontes. Ibi etiã arbores reperientur lxx. palmarũ. Non ẽm ſoli duodecim
apoſtoli fidem Chriſti prędicauerunt, ſed & alij ſeptuaginta miſſi ad prædicandum uerbũ
dei referuntur, per quos palmas uictoriæ Chriſti mundus agnoſceret. Non ergo ſufficit
populo dei aquam merrhæ bibere, quamuis in dulcedinẽ uerſa ſit, quãuis per lignum ui-
tæ, & myſterium crucis omnis literæ amaritudo depulſa ſit, ſolum uetus inſtrumentũ non
ſufficit ad bibendum: ſed ueniendum eſt ad nouum teſtamentũ, de quo abſq; ſcrupulo bi-
bitur, abſq; ulla difficultate potatur. Iudęi etiã nunc apud merrhã ſunt, etiã nunc aſſident
aquas amaras. Nondum ẽm eis deus oſtendit lignum, per quod dulces fierent aquę ipſo-
rum. Etẽm prædixit eis propheta, quia niſi credideritis, neq; intelligetis. Poſt hæc ſcriptũ
eſt In ſecũdo menſe, inquit, poſtq; de Aegypto profecti ſunt, quintadecima die menſis,
murmurauit populus aduerſum Moyſen dicens. Vtinã mortui fuiſſemus in terra Aegy-
pti, cum ſederemus ſuper ollas carnis, & manducaremus panes ad ſatietatẽ, quoniam edu
xiſti nos in deſertum hoc, necare omnẽ ſynagogam fame.] Eſto quod propter corre-
ptionem legentiũ indicetur populi peccatum, quia murmurauerit, & ingratus fuerit be-
neficijs diuinis, cum cœleſte manna ſuſciperet, quid etiã dies deſcribitur, in qua murmu-
rauerit populus? Secũdo, inquit, menſe, quintadecima die mẽſis. Quod utiq; nõ abſq; ra-
tione ſcriptum eſt. Recordare de legibus paſchæ quę ſcripta ſunt, & inuenies ibi, hoc eſſe
tempus quod ſtatuitur ad ſecundũ paſcha faciendũ his qui immundi in anima fuerint, uel
occupati in negotijs peregrinis. Qui ergo non fuerunt immundi in anima, uel nõ longe
peregrinabanẽ, quartadecima die primi menſis paſcha fecerunt. Qui aũt longe peregri-
nabantur, & immundi erant, ſecundũ paſcha in hoc tẽpore faciunt, quo & manna de cœ
lo deſcendit. In die quo primũ paſcha fit, nõ deſcendit manna de cœlo, ſed in hoc quo ſe-
cundũ paſcha fit. Videamus ergo nunc quis ſit in his ordo myſterij. Primũ paſcha, primi
populi

populi eſt. Secundum paſcha, noſtrū eſt. Nos enim fuimus immundi in anima, qui colebamus lignum & lapidē, & ignorātes deum, his qui natura nō erant dij ſeruiebamus. Nos enim eramus, qui longe peregrinabamur, de quibus dicit apoſtolus. Qui fuimus hoſpites & peregrini teſtamentorū dei, ſpem nō habentes, & ſine deo in hoc mundo errantes. Veruntamen non datur manna de cœlo in illa die, qua primum paſcha fit, ſed in illa qua ſecundum. Panis enim qui de cœlo deſcendit non uenit ad illos, qui primam ſolennitatē celebrabant, ſed ad nos, qui ſecundā ſuſcepimus. Noſtrū enim paſcha immolatus eſt Chriſtus, qui uerus nobis panis de cœlo deſcendit. Sed interim uideamus quid eſt, quod in hac die geſtum monſtratur. Quinta decima, inquit, die menſis ſecundi murmurauit populus, & dixit. Quia melius fuerat nos mori in Aegypto, quādo ſedebamus ſuper ollas carniū.]

Paſcha ſecundum

O populus ingratus, deſiderat Aegyptum, qui Aegyptios uidit extinctos. Carnes Aegypti requirit, qui Aegyptiorū carnes uidit maris piſcibus, & cęli alitibus daras. Murmur ergo aduerſum Moyſen, imò aduerſum deum leuant. Sed hoc primo quidē ignoſcitur, ignoſcitur & ſecundo, fortaſſis & tertio, ueruntamē ſi non deſinant, ſed perſiſtant, audi quid poſt hæc murmurantē populum conſequatur. In Numerorum libro refertur, quod & in ſuis ſcripturis retexuit Apoſtolus dicēs. Neq; murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & à ſerpentibus perierūt. Murmurantē populum uenenatus in eremo depaſcitur ſerpentiū morſus. Videamus nos, qui hæc audimus, nos inquā pro quibus ſcripta ſunt, Illis enim ad correctionē facta ſunt, ſcripta ſunt aūt propter nos, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Si non deſinimus murmurātes, ſi non ceſſamus à querelis noſtris, quas frequenter habemus aduerſus deum, obſeruemus ne ſimile offenſionis incurramus exemplū. Etenim cum de cœli intēperie, de infœcunditate fructuū, de raritate imbrium, de proſperitatibus aliorū, & de aliorum improſperitate cauſamur, hoc eſt aduerſus deum murmur attollere. Sed hæc initia habentibus ignoſcit, in eos uero, qui non deſinunt, grauiter uindicatur. Mittuntur namq; in eos ſerpentes, id eſt immundis ſpiritibus traduntur, uenenatisq; dęmonibus, qui eos morſibus occultis ac latentibus perimūt, atq; internis & intra cordis penetralia concluſis cogitationibus abſumant. Sed obſecro uos, proſint nobis præmiſſæ correptionis exempla, illorū pœna, emendatio noſtra ſit. Dicit enim deus, quia audiui murmurationē filiorū Iſrael.] Videtis quia non latet deū murmuratio noſtra: audit omnia, & quod nō ſtatim punit, pœnitentiā noſtræ conuerſionis expectat. Sed quid poſt hęc recitatum eſt? Dixit, inquit, dominus ad Moyſen. Ecce ego pluam uobis panes de cœlo, & exibit populus, & colliget unius diei in diem, ut tentem illos ſi ambulant in lege mea, an nō. Et erit in die ſexto parabunt quicunq; intulerint, & erit duplum quodcūq; intulerint quotidiamum in die.] Ego quidē ſuper hac ſcriptura uelim primo cum Iudæis habere ſermonē, quibus credita dicūtur eloquia dei, quid illis uideatur de eo quod dicit. Sed diebus cōtinuis colligetis. Die autē ſexto duplum colligetis. Apparet aūt ſextam diem nominari illam, quæ ante ſabbatum ponitur, quæ apud nos Paraſceue appellatur. Sabbatum autē, ſeptima dies eſt. Quæro ergo qua die cœperit manna cœlitus dari, & uolo cōparare dominicam noſtram cum ſabbato Iudæorum. Ex diuinis nanq; ſcripturis apparet, quod in die dominica primo in terris datum eſt manna. Si enim (ut ſcriptura dicit) ſex diebus cōtinuis collectum eſt, ſeptima autē die, quæ eſt ſabbati, ceſſatū eſt, ſine dubio initiū eius à die prima, quæ eſt dies dominica, fuit. Quod ſi ex diuinis ſcripturis hoc conſtat, quod die dominica deus pluit manna de cœlo, & in ſabbato nō pluit, intelligant Iudæi iam tunc pręlatam eſſe dominicā noſtram Iudaico ſabbato, iam tunc indicatū quod in ſabbato ipſorū gratia dei ad eos de cœlo nulla deſcenderit, panis cœleſtis, qui eſt ſermo dei, ad eos nullus uenerit. Dicit enim & alibi propheta: Diebus multis ſedebūt filij Iſrael ſine rege, ſine principe, ſine propheta, ſine hoſtia, ſine ſacrificio, ſine ſacerdote. In noſtra enim dominica die ſemper dn̄s pluit manna de cælo. Sed & hodie ego dico, quia pluit dominus manna de cœlo. Cœleſtia nanq; ſunt eloquia iſta, quæ nobis lecta ſunt, & à deo deſcenderunt uerba, quę nobis recitata ſunt, & ideo nos felices qui tale manna ſuſcepimus. Semper manna nobis datur de cælo, illi infelices dolent, & ſuſpirant, & ſe miſeros dicūt, quia manna, ſicut acceperunt patres ipſorum, ipſi non merentur accipere. Illi nunquam manna manducant: non enim poſſunt illud manducare, quod eſt minutum ſicut ſemen coriandri, & candidum ſicut pruina. Nihil enim in uerbo dei minutum, nihil ſubtile, nihil

Oſeæ 3

Manna uerbum dei

ſentiunt ſpiritale, ſed totum pingue, totum craſſum. Incraſſatum eſt enim cor populi illi-
us. Sed & interpretatio nominis hoc idem ſonat. Māna enim interpretatur quid eſt hoc.
Vide ſi non ipſa nominis uirtus ad diſcendum te prouocat, ut cum audis legem dei recita-
ri, ingras ſemper, & interroges, & dicas doctoribus, Quid eſt hoc? Hoc eſt̄ eſt quod indi-
cat manna. Tu ergo ſi uis manducare manna, id eſt ſi cupis ſuſcipere uerbum dei, ſcito il-
lud minutum eſſe, & ualde ſubtile ſicut ſemē coriandri. Habet enim aliquid in ſe holeris,
quo nutrire, & recreare poſſit infirmos, quia qui infirmus eſt, holera manducat. Habet a-
liquid rigoris, & ideo ut pruina eſt. Candoris autem & dulcedinis babet plurimū. Quid
em̄ candidius? quid ſplendidius eruditione diuina? Quid dulcius, quidue ſuauius eloquijs
domini, quæ ſunt ſuper mel & fauū? Sed quid eſt quod dicit, ut in die ſexto duplū colliga-
tur in repromiſſione, quantum ſufficiat etiam ſabbato? Hoc ſecundum noſtram intelli-
gentiam non otioſi, nec ſecuri præterire, uel tranſire debemus. Sextus dies eſt hæc in qua
nunc ſumus uita, In ſex enim diebus dominus fecit hunc mundum. Hac ergo die tātum
reponere, & recōdere debemus, quantum ſufficiat & in futuro die. Si quid enim hic bo-
ni operis adquiras, ſi quid iuſtitiæ, miſericordiæ, & pietatis recondas, hoc tibi in futuro ſe-
culo erit cibus. Nunquid non ita in Euangelio legimus, quia qui adquiſiuit hic decem ta-
lenta, ibi accepit decē ciuitates, & qui adquiſiuit quatuor, accepit quatuor ciuitates? Hoc
eſt quod & per aliam figuram apoſtolus dicit. Quod enim ſeminauerit homo, hoc & me-
tet. Quid ergo agimus nos qui amamus illud recondere, quod corrumpatur, non quod
permaneat, & perduret in craſtinum? Diuites huius ſeculi ea recondunt quæ in hoc ſecu-
lo, imò cum ſeculo corrumpuntur. Siqua autem bona opera recondunt, illa permanent
uſq; in craſtinum. Deniq; ſic ſcriptum eſt, quod Qui infideles fuerunt, ſeruauerunt, in-
quit, de manna, & ebullierūt ex eo uermes, & computruit.] Illud autem quod pro die
ſabbati reponebatur, non eſt corruptum, neq; uermes ebullierunt in eo, ſed permanet in-
tegrum. Et tu ergo ſi propter præſentē uitam tantūmodo, & propter amorem ſeculi the-
ſaurizes, continuo uermes ebulliunt. Quomodo uermes ebulliunt? Audi de peccatori-
bus, & ijs qui præſens ſeculum diligunt, quæ ſit prophetæ ſentētia. Vermis enim, inquit,
eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Iſti ſunt uermes, quos generat a-
uaritia, iſti ſunt uermes, quos generat diuitiarum cæca cupiditas ijs qui habent pecuni-
as, & uidentes in neceſſitate fratres ſuos, claudunt ab eis uiſcera ſua. Propterea & apoſto-
lus dicit. Diuitibus autē huius ſeculi præcipe non ſuperbe ſapere, neq; ſperare in incerto
diuitiarū, ſed diuites ſint in operibus bonis, facile tribuant, cōmunicent, & theſaurizent
ſibi ueram uitam. Sed dicit aliquis. Si manna uerbum dei eſſe dicis, quomodo uermes fa-
cit? Nec aliunde fiunt uermes in nobis, niſi ex uerbo dei. Sic enim dicit ipſe. Niſi ueniſ-
ſem & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Poſt ſuſceptum ergo uerbum dei
ſi quis peccet, efficitur ei ipſum uerbum uermis, qui eius ſemper conſcientiam fodiat, &
arcana pectoris eius rodat. Sed quid nos adhuc amplius docet ſermo diuinus? Et ad ue-
ſperam, inquit, ſcietis, quia ego ſum dominus, mane aūt uidebitis maieſtatem domini.]
Et de hoc uelim mihi Iudęi reſpōderent, quomodo ad ueſperā agnoſcitur dominus, ma-
ne autem uidetur maieſtas eius. Vbi dominus agnitus eſt ad ueſperā, & eius maieſtas ui-
ſa eſt mane? Reſpōdete nobis qui erudimini ab infantia uſq; ad ſenectutē ſemper diſcen-
tes, & nunquā ad ſcientiam ueritatis peruenientes, Quare non intelligitis hæc propheti-
ce dici? Sed ſi uis iſta intelligere, nō potes niſi per euangeliū. Ibi nanq; inuenies ſcriptū,
quia ueſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, uenit Maria Magdalene, & Maria Ia-
cobi ad ſepulchrū, & inuenerunt lapidem reuolutū à monumento. Ibi audies terræmotū
factum, monumenta diſrupta, centurionē & milites qui ad cuſtodiam poſiti erant, dicen-
tes, Vere hic filius dei erat. Agnitus ergo eſt per hæc in ueſpera dominus, quia ipſe domi-
nus eſt agnitus in uirtute reſurrectionis. Sed quomodo mane gloria eius uiſa eſt? Cum ue-
niſſent aliæ mulieres prima ſabbati ualde mane, inuenerunt angelos cum ingenti clarita-
te ad ſepulchrum ſedentes, & dicentes. Non eſt hic, reſurrexit à mortuis. Venite & uide-
te locum ubi poſitus erat, & ite dicite diſcipulis eius quia reſurrexit, & præcedet uos in
Galilæam. Viſa eſt ergo mane maieſtas domini, cū per angelos reſurrectio nunciata eſt.
Additur autē in conſequentibus. Veſperi, inquit, manducabitis carnē, & mane replebi-
mini panibus.] Et de hoc uelim ſcire, quali ordine Iudęi prophetæ dicta ſuſcipiūt. Quid
enim

enim conſequentiæ uidebitur, ut aut ueſpere carnes ſine panibus comedant, aut mane panes abſq; pulmenti adiectione manducent? Quid in hoc diuini muneris, quid tempera menti gratiæ cæleſtis oſteditis? Hoccine eſt in quo agnoſci deum ponitis, quod carnes in ueſpera ſine panibus comedantur? & maieſtatem dei dicitis apparere, ſi rurſum panes ſine carnibus comedantur? Sed uobis iſta ſeruate, & ijs qui adquieſcunt uobis, & in coturnicibus agnoſci poſſe deum putant. Nos aūt quibus in fine ſeculi, uel ad ueſperam mundi Verbū caro factum eſt, in illa carne agnoſci dicimus deum, quam ſuſcepit ex Virgine. Iſtas enim Verbi dei carnes, neq; mane aliquis, neq; meridie manducauit, ſed ad ueſperā. Aduentus enim domini in carne, ad ueſperam factus eſt. Sicut & Ioannes dicit. Pueri nouiſſima hora eſt. Sed et mane, inquit, replebimini panibus. Nobis in quo poſitus eſt panis, uerbū dei eſt. Ipſe enim panis uiuus, qui de cœlo deſcendit, et uitam dat huic mundo. Sed quomodo dicit mane dari hunc panem, cum aduentū eius in carne factum dixerimus ad ueſperā? Hoc modo intelligendū puto, quod ad ueſperam quidē uergentis mundi, et prope finem curſus ſui poſiti dominus uenerit, ſed aduētu ſuo, quoniā ipſe eſt ſol iuſtitiæ, nouum credentibus teparauerit diem. Quia ergo nouum mundo ſcientiæ lumen accendit, ſuum quodāmodo mane effecit, & ſuum mane tanquā iuſtitiæ ſol produxit, & in hoc mane replentur panibus, qui eius præcepta ſuſcipiunt. Nec mireris quia uerbum Dei & caro dicitur, & panis, & lac dicitur, & holera dicitur, & pro menſura credentium, uel poſſibilitate ſumentiū diuerſe nominaṫ. Poteſt tamē & hoc intelligi, quod poſt reſurrectionē ſuam quam mane oſtendimus factam, credētes repleuerit panibus, pro eo quod libros legis & prophetarū ignotos prius et incognitos dederit nobis, & ad inſtructionē noſtrā hęc eccleſiæ inſtrumenta conceſſerit, ut ipſe ſit panis in Euangelio: cæteri uero libri legis uel prophetarum, uel hiſtoriarum, plures appellati ſunt panes, ex quibus repleantur qui ex gentibus credunt. Quod tamen non ſine prophetica autoritate factum docemus. Prædixerat nanq; Eſaias propheta hoc modo. Aſcendent in montem, bibent uinum, ungentur ungento. Trade hæc omnia gentibus, conſilium enim domini omnipotentis eſt hoc. Si ergo cōpetenter & carnes ad ueſperam accepimus, & panibus replemur mane: quia nec poſſibile erat nobis mane carnes edere, nondum enim tempus erat, ſed nec meridie poteramus. Vix enim angeli edunt carnes meridie, & illi fortaſſis ordini meridianum concedítur tempus. Preterea & illud intelligere poſſumus, quod unicuiq; noſtrum mane eſt, & initium diei illud tempus, quo primum illuminamur, & ad lucem fidei accedimus. In hoc ergo tempore, quo adhuc in principijs ſumus, carnes uerbi dei comedere non poſſumus: id eſt perfectæ & conſummatæ doctrinæ nondū capaces exiſtimus. Sed poſt longa exercitia, poſt profectum plurimū, cum iam proximi ſumus ad ueſperā, et ad ipſum finem perfectionis urgemur, tunc demū ſolidioris cibi, & perfecti uerbi capaces fieri poſſumus. Nunc ergo feſtinemus cœleſte manna ſuſcipere: Iſtud enim manna, prout uult quiſq;, talem ſaporem reddit in ore eius. Audi enim & dominū dicentem ijs qui accedunt ad ſe. Fiat tibi ſecundum fidem tuam. Et tu ergo ſi uerbum dei, quod in eccleſia prædicatur, tota fide, tota deuotione ſuſcipies, fiet tibi ipſum uerbum, quodcunq; deſideras. Verbi gratia, ſi tribularis, conſolatur te dicens. Cor contritū & humiliatū deus non ſpernit. Si lætaris pro ſpe futura, cumulat tibi gaudia dicens. Lætamini in domino, & exultate iuſti. Si iracundus es, mitigat te dicens. Deſine ab ira, & derelinque indignationē. Si in doloribus, ſanat te dicens. Dominus ſanat omnes languores tuos. Si paupertate cōſumeris conſolatur te dicens. Dominus alleuat de terra inopem, & de ſtercore erigit pauperem. Sic ergo manna uerbi dei reddit in ore tuo ſaporem quemcunq; uolueris. hoc tamen ſi quis infideliter ſuſcipiat, & non comedat, ſed abſcondat, uermes ex eo ebuliunt. Putas ne eo uſq; deducendum eſt uerbū dei, ut etiam uermis fieri putetur? Non te hic turbet auditus, audi prophetam ex perſona domini dicentem. Ego aūt ſum uermis & non homo. Sicut enim ipſe eſt qui fit alijs in ruinam, alijs autē in reſurrectionē: ita & ipſe eſt qui nūc in manna, fidelibus quidem dulcedo mellis, infidelibus autē uermis efficitur. Ipſe eſt em̄ ſermo dei, qui iniquorum mentes arguit, & correptionū ſpiculis peccatorum cōſcientias terebrat. Ipſe eſt qui & ignis efficit in cordibus illorū, quibus adaperit ſcripturas, qui dicunt. Nonne cor noſtrum ardens erat intra nos, cum aperiret nobis ſcripturas? Et alijs ipſe ignis eſt, qui conflagrat ſpinas de terra mala, id eſt qui malignas cogitationes in cor de cōſumit. Et

Panis uerbum dei

ideo peccatoribus quidem, neq; uermis arguens iniqua moritur, neq; ignis exurens aliquando reſtinguitur. Iuſtis autẽ & fidelibus permanet dulcis & ſuauis. Guſtate enim & uidete, quoniam ſuauis eſt dominus, Ipſe dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De initio Decalogi. Homilia VIII Cap. XX.

OMnis qui didicit contemnere præſens ſeculum, quod figuraliter Aegyptus appellatur, & per uerbum dei, ut ſecundum ſcripturas dicam, translatus eſt & non inuenitur, quia ad ſeculum futurum feſtinat ac tendit, de huiuſmodi anima dicit dominus. Ego ſum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis.] Nõ ergo hæc ad illos tãtum dicunẽ, qui de Aegypto profecti ſunt, ſed multo magis ad te, qui nunc audis iſta, ſi tamẽ proficiſcaris ex Aegypto, & Aegyptijs ultra nõ ſeruias, dicit hæc deus. Ego ſum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Vide ſi non negocia ſeculi, & actus carnis, domus eſt ſeruitutis: ſicut rurſum econtrario relinquere ſecularia, & ſecundum deum uiuere, domus eſt libertatis, ſicut & dñs in euangelio dicit, Si permanſeritis in uerbo meo uos agnoſcetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Ergo Aegyptus domus eſt ſeruitutis, Iudęa uero & Hieruſalem domus eſt libertatis. Audi & apoſtolũ de his ſecundum ſapientiam quæ ei in miniſterio data fuerat, pronuntiantem. Quæ autem ſurſum eſt, inquit, Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Sicut ergo Aegyptus iſta terrena prouincia filijs Iſrael domus dicitur ſeruitutis, ad comparationẽ Iudææ, & Hieruſalem, quæ eis domus efficitur libertatis: ita ad cõparationem cœleſtis Hieruſalem, quæ (ut ita dicã) mater eſt libertatis, totus hic mundus, & omnia quæ in hoc mundo ſunt, domus eſt ſeruitutis. Et quoniam de paradiſo libertatis pro pœna peccati ad huiuſmodi uentum fuerat ſeruitutem, idcirco primus ſermo Decalogi, id eſt prima mandatorum dei uox de libertate profertur, dicens. Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti de domo ſeruitutis. Hanc uocẽ in Aegypto poſitus, audire nõ poteras, etiã ſi tibi iniungatur ut paſcha facias, etiã ſi accingaris lumbos, & ſandalia accipias in pedibus, etiã ſi uirgam teneas in manu, & azyma cũ amaritudine comedas. Et quid dico in Aegypto poſitus hęc audire non poteras? Sed ne inde quidẽ profectus in prima ſtatim manſione hæc audire potuiſti, nec in ſecunda, nec in tertia, nec cum tranſires rubrũ mare, etiã ſi ad merrham ueneris, et fuerit ibi amaritudo in dulcedinem uerſa, etiã ſi in Helim ueneris ad duodecim fontes aquarum, & lxx. arbores palmarũ, etiam ſi Raphidim præterieris cæteroſq; profectus aſcenderis, nondũ ad huiuſcemodi uerba idoneus iudicaris, ſed cum perueneris ad montem Sina. Multis ergo ante laboribus peractis, multis erumnis, & tentationibus ſuperatis, uix aliquando mereberis præcepta ſuſcipere libertatis, & audire à domino. Ego ſum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Verũ hic ſermo nondum ſermo mandati eſt, ſed qui ſit qui mandat, oſtendit. Nunc ergo uideamus quid ſit initium decem mandatorũ legis, & ſi nõ occurrimus ad omnia, initia ſaltem prout dominus dederit, explicemus. Primum ergo mandatum eſt. Non erunt tibi dij alij, præter me. Et poſt hoc ſequitur. Non facias tibi idolum, neq; ullam ſimilitudinem, quæcunq; in cœlo ſurſum ſunt, & quæcunq; in terra deorſum ſunt, & quæcunq; ſunt in aquis ſubtus terram, & nõ adorabis illa, neq; coles illa. Ego eñ ſum dominus deus tuus, deus zelans, qui reddo peccata patrum in filios in tertiam & quartam progeniẽ ijs qui oderunt me, & faciens miſericordiã in milia ijs, qui diligunt me, & qui ſeruant præcepta mea.] Hæc omnia ſimul nõnulli putant eſſe unum mandatũ. Quod ſi ita putetur, non complebitur decẽ numerus mandatorũ. Et ubi iam erit decalogi ueritas? Sed ſi eo modo dirimatẽ, quo & nos in ſuperiori pronunciatione diſtinximus, integer decẽ mandatorũ numerus apparebit. Eſt ergo primum mandatũ. Non erunt tibi dij alij præter me. Secundũ uero. Non facies tibi idolum, neq; ullam ſimilitudinẽ, &c. Incipiamus ergo à primo mãdato. Sed & ego auxilio indigeo ipſius qui hæc præcepit dei, ad dicendũ, & uos purgatioribus egetis auribus ad audiendũ. Si quis ergo ueſtrum habet aures audiendi, audiat quomodo dictũ eſt, non erunt tibi dij alij, præter me. Si dixiſſet nõ ſint dij præter me, abſolutior ſermo uideretur. Nunc aũt quia dicit, non erunt tibi dij alieni præter me, non negauit quia ſint,

ſed ne illi ſint cui hæc præcepta dantur, inhibuit. Hinc puto apoſtolũ Paulũ ſumpſiſſe illud, quod ad Corinthios ſcripſit, dicens. Siquidẽ ſunt qui dicunť dij, ſiue in cœlo, ſiue in terra. & addit. Et ſicut ſunt dij multi, & domini multi. Nobis tamen unus deus pater, ex quo omnia, & nos per ipſum, & unus dominus Ieſus Chriſtus per quẽ omnia, & nos per ipſum. Sed & in multis alijs inuenies ſcripturæ locis deos nominari, ſicut & alibi dicit. Quoniã deus ſummus, terribilis, & rex magnus ſuper oẽs deos. & deus deorũ dominus loquutus eſt. & In medio aũt deos diſcernit. De dominis idẽ apoſtolus dicit, Siue throni, ſiue dominationes, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. Dominatiões autẽ nihil aliud ſunt, ꝙ ordo quidam & multitudo dominorũ. In quo (ut mihi uidetur) ſenſum legis lucidiorẽ fecit apoſtolus Paulus. Tale eſt eñ quod dicit. Licet ſint multi domini, qui alijs gentibus dominentur, & dij multi, qui ab alijs colantur, ſed nobis unus deus, & unus dominus. Quid aũt cauſæ ſit in dijs multis, uel dominis multis, ſi intente, & patienter auditis, ipſa nos ſcriptura poterit edocere. Ait enim idem Moſes in Deuteronomij cantico. Cũ diuideret, inquit, excelſus gentes, & diſpergetet filios Adæ, ſtatuit terminos gentium ſecundum numerum angelorũ dei, & facta eſt portio domini populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſrael. Angelos igitur, quibus regendas gentes cõmiſit excelſus, uel deos appellari, uel dominos conſtat. Deos quaſi à deo datos, & dominos quaſi à domino ſortiti ſint poteſtatẽ. Vnde & dominus dicebat ad angelos qui nõ ſeruauerunt ſuũ principatũ. Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes. Vos aũt ut homines moriemini, & ſicut unus de principibus cadetis: imitantes ſcilicet diabolum, qui princeps omnium factus eſt ad ruinã. Vnde conſtat quod execrabiles illos fecit præuaricatio, nõ natura. Tibi ergo ô populus Iſrael, qui pars dei es, qui funiculus hærediratis eius effectus es, nõ erunt inquit, alij dij, præter me. Quia uere deus unus eſt deus, & uere dominus unus eſt dominus. Cæteris uero, qui ab ipſo creati ſunt, cõtulit nomen iſtud nõ natura, ſed gratia. Verũ ne exiſtimes hæc tantũ ad illũ dici Iſrael, qui ſecundum carnẽ natus eſt, multo magis hæc ad te dicunť, qui Iſrael effectus es, mente deũ uidendo, & circumciſus es corde, nõ carne. Nam & ſi in carne gentes ſumus, in ſpiritu Iſrael ſumus, propter eũ qui dixit, Pete à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſſionẽ tuam terminos terrę. Et propter eum qui iterũ dixit. Pater omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt, & glorificatus ſum in his. ſi tamen ita agas, ut dignus ſis pars eſſe dei, & in funiculo hærediratis eius metiri. Alioqui ſi indigne agas, exemplo ſint tibi illi, qui ad hoc uocati fuerãt, ut eſſent pars dei, & peccatis ſuis hoc meruerunt, ut diſpergerentur per omnes gentes. Et qui prius educti fuerant de domo ſeruitutis, nũc rurſum (quia qui peccat ſeruus eſt peccati) non iam Aegyptijs ſolis, ſed omnibus gentibus ſeruiunt. Ergo dicitur & tibi, qui per Ieſum Chriſtũ exiſti de Aegypto, & de domo ſeruitutis eductus es, non erunt tibi dij alij præter me. Poſt hæc uideamus quid etiam ſecundum uideť continere mandatũ. Non facies tibi ipſi idolum, neq; omnem ſimilitudinem eorum quæ ſunt in cœlo, uel quæ in terra, uel quæ in aquis, & quę ſubtus terram] Longe aliud ſunt idola, & aliud dij, ſicut ipſe nos nihilominus Apoſtolus docet. Nã de dijs dixit, Sicut ſunt dij multi, & domini multi. De idolis aũt dicit, quia nihil eſt idolum in mundo. Vnde mihi uidetur non tranſitorie hæc legiſſe quæ lex dixit. Vidit enim differentiã deorum, & idolorum: & rurſum differentiã idolorum, & ſimilitudinum. Nam qui de idolis dixit quia non ſunt, non addit quia ſimilitudines non ſunt. Hic autem dicit, Non facies tibi ipſi idolum, neq; ſimilitudinem omniũ. Aliud eſt ergo facere idolum, aliud ſimilitudinẽ. Et ſi quidem dominus nos ad ea quæ dicenda ſunt, illuminare dignetur, ego ſic arbitror accipiendũ: quod (uerbi cauſa) ſi quis in quolibet metallo auri, uel argenti, uel ligni, uel lapidis faciat ſpeciẽ quadrupedis alicuius, uel ſerpentis, uel auis, & ſtatuat illam adorandã, non idolũ, ſed ſimilitudinem fecit. Vel etiam ſi picturã ad hoc ipſum ſtatuat, nihilominus ſimilitudinem feciſſe dicendus eſt. Idolum uero facit ille, qui ſecundum Apoſtolum dicentẽ, quia idolum nihil eſt, facit quod non eſt. Quid eſt autem quod non eſt? Species quam nõ uidit oculus, ſed ipſe ſibi animus fingit. Verbi gratia, ut *Idolum quid proprie* ſi quis humanis membris caput canis, aut arietis formet, uel rurſum in uno hominis habitu duas facies fingat, aut humano pectori poſtremas partes equi, aut piſcis adiungat, hæc & ijs ſimilia qui facit, non ſimilitudinem, ſed idolum facit. Facit enim quod nõ eſt, nec habet aliquid ſimile ſui. Et idcirco hæc ſciens apoſtolus, dicit, quia idolum nihil eſt in mũdo.

Non enim aliqua ex rebus extantibus adſumitur ſpecies, ſed quod ipſa ſibi ocioſa mens
& curioſa repererit. Similitudo uero eſt, cũ aliquid ex his quæ ſunt uel in cœlo uel in ter-
ra, uel in aquis, formatur, ſicut ſuperius diximus. Veruntamen non ſicut de ijs quæ in ter
ra ſunt, uel in mari ſimilitudinibus in promptu eſt pronũciare, ita etiã de cœleſtibus, niſi
ſi quis dicat de Sole, & Luna, & ſtellis hoc poſſe ſentiri. Et horum nanq; formas expri-
mere gentilitas ſolet. Sed quia Moyſes eruditus erat in omni ſapiẽtia Aegyptiorũ, etiam
ea quæ apud illos erant in occultis & reconditis, prohibere cupiebat: ſicut (uerbi cauſa,
ut nos quoq; appellationibus utamur ipſorum) Hecaten quã dicunt, aliasq; dæmonũ for
mas, quæ Apoſtolus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus uocat. De ipſis fortaſsis & prophe-
ta dicit, quia inebriatus eſt gladius meus in cœlo. His enim formis, & ſimilitudinibus in-
uocare dæmonia moris eſt ijs, quibus talia curæ ſunt, uel ad repellenda, uel etiam ad ui-
randa mala. quæ nunc ſermo Dei uniuerſa complectens ſimul abiurat, & abijcit, & non
ſolum idolum fieri uetat, ſed & ſimilitudinem omniũ quæ in terra ſunt, & in aquis, & in
cœlo. Addit autẽ & dicit. Non adorabis ea, neq; coles ea.] Aliud eſt colere, aliud adora
re. Poteſt quis interdum & inuitus adorare, ſicut nonnulli regibus adulantes, cum eos ad
huiuſcemodi ſtudia deditos uiderint, adorare ſe ſimulant idola, cum in corde ipſorum cer
tum ſit quia nihil eſt idolum. Colere uero eſt, toto his affectu & ſtudio mancipari. Vtrun
que ergo reſecat ſermo diuinus, ut neq; affectu colas, neq; ſpecie adores. Sciendũ tamen
eſt, quod cum decreueris præcepti eius ſeruare mandatum, & omnes cæteros deos & do-
minos repudiare, & præter unum deum & dominum neminem habere uel deum uel do
ἄσπονδος πόλεμος minũ, hoc eſt bellum ſine fœdere denunciaſſe omnibus cæteris. Cum ergo uenimus ad
gratiam baptiſmi, uniuerſis alijs dijs & dominis renunciantes, ſolum confitemur Deum
patrem, & filium & ſpiritum ſanctum. Sed hoc confitentes, niſi toto corde diligamus do
minum deum noſtrum, & tota anima, & tota uirtute adhæreamus ipſi, non ſumus effecti
pars domini: ſed uelut in confinio quodam poſiti, & illos offenſos patimur, quos refugi-
mus, & dominũ ad quem cõfugimus propitium non efficimus, quem non ex toto & in-
tegro corde diligimus. Et ideo luget nos propheta, quos uidet huiuſcemodi inconſtantia
Eccle. 2 fluctuare, & dicit: Væh duplices corde & animo: Et iterũ. Vſquequo claudicatis utriſq; ge
3. Reg. 18 nibus ueſtris? Sed & Apoſtolus Iacobus dicit. Vir duplex animo inconſtans eſt in omni-
bus uijs. Sumus ergo nos, qui non integra nec perfecta fide ſequimur deum noſtrũ, & ab
alienis receſsimus dijs, uelut in medio quodam confinio poſiti: & ab alienis quaſi fugaces
cædimur, & à noſtro domino tanquam inſtabiles & dubij non defendimur. An non hoc
eſt, quod & prophet:: ſimpliciter imaginantur de amatoribus Hieruſalem, cum dicunt,
quia amatores tui ipſi inimici facti ſunt tibi? Ita ergo intellige & animæ tuæ multos fuiſſe
amatores, qui delectati ſunt decore eius, cum quibus meretricata eſt. De quibus & dice-
bat. Poſt amatores meos ibo, qui dant mihi uinũ meum, & oleum meum, & cætera. Sed
uenit iam illud tempus, ut diceret. Reuertar ad uirum meum priorem, quia melius mihi
erat tunc, quàm modo. Regreſſa es ergo ad uirum tuũ priorem, offendiſti ſine dubio ama
tores tuos cũ quibus adulteria cõmittebas. Niſi ergo nunc tota fide permaneas cum uiro
tuo, & toto ei ore glutineris, ex multis ſceleribus quæ cõmiſiſti ſuſpecta es ei, omnis mo-
tus tuus, & aſpectus tuus, ipſe etiam inceſſus ſi fuerit negligentior, diſplicebit. Nihil ultra
in te laſciuũ uidere, nihil diſſolutum & prodigum poteſt. At ubi parũ quidem à uiro tuo
diuerteris oculos, ſtatim neceſſe eſt memoriam fieri priorum. Vt ergo priora deleas & fi-
des tibi poſsit haberi in reliquis, non modo agendum tibi nihil eſt impudicũ, ſed ne cogi-
tandum quidem. Vide enim quod ſcriptum eſt. Cum, inquit, immundus ſpiritus exierit
ab homine, uadit per loca arida, quærit requiem, & non inuenit. Tunc dicit. Reuertar in
domum meam unde exiui. Et ſi ueniens inuenerit eam uacantem, mundatã, & ornatam,
uadit, & adducit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & intrans in domũ illam habi-
tat in ea. Et erunt nouiſsima hominis illius peiora prioribus. Hæc ſi aduertamus, quomo-
do poſſumus uel in paruo negligentiæ locũ dare? Habitauit enim in nobis immundus ſpi
ritus, antequã crederemus, anteq; ueniremus ad Chriſtũ, cum adhuc (ut ſuperius dixi) for
nicaret anima noſtra à deo, & eſſet cum amatoribus ſuis dæmonibus. Sed poſteaq; dixit,
reuertar ad uirũ meum priorem, & uenit ad Chriſtũ, qui eam ex initio ad imaginem ſuam
creauit, neceſſario locum dedit adulter ſpiritus, ubi uidit legitimũ uirũ. Suſcepti ergo ſu-

mus

mus à Chriſto, & mundata eſt domus noſtra à peccatis prioribus, & ornata eſt ornamentis ſacramentorũ fidelium, quæ norunt qui initiati ſunt. Sed non ſtatim domus hæc habitatorem habere Chriſtũ meretur, niſi ſit uita eius & conuerſatio ita ſancta, ita pura, & incontaminabilis, ut templum dei eſſe mereatur. Non enim domus adhuc, ſed templũ eſſe debet in quo habitet deus. Si ergo acceptam gratiã negligat, & implicet ſe negotijs ſecularibus, cõtinuo ſpiritus ille immundus redit, & uendicat ſibi domũ uacantem. Et ne iterum poſsit expelli, alios ſecũ ſeptem ſpiritus adhibet nequiores, & fiunt nouiſsima huiuſmodi hominis peiora prioribus: quia tolerabilius fuerat non rediſſe ad uirũ priorem animam ſemel meretricantẽ, quã egreſſam poſt confeſsionẽ uiri, rurſum adulterã fieri. Nulla ergo ſocietas, ſicut dicit Apoſtolus, templo dei cum idolis, nulla cõſonantia Chriſto & Belial. Si dei ſumus, tales eſſe debemus ut cõpleatur illud quod dicit de nobis Deus. Quia habitabo in eis, & in eis ambulabo, & ipſi erunt mihi in populũ. Et ſicut alio loco propheta dicit. Exite de medio eorũ, & ſeparamini, dicit dominus, qui portatis uaſa domini. Exite, & immundũ nolite contingere, & ego recipiam uos, & ero uobis in patrẽ, & uos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotens. Propterea ergo dicit, non erunt tibi dij alij præter me, nec facies tibi ipſi idolum, neq; ſimilitudinem ullam quæcunq; in cœlo ſunt, & quæcunq; in terra, & quæ in aquis, non adorabis eos, neq; coles eos. Ego enim ſum dominus Deus tuus, deus zelans. Vide benignitatem Dei, quomodo ut nos doceat, & perfectos faciat, ipſe fragilitatem humanorum non recuſat affectuum. Quis enim audiens Deum zelantem non continuo miretur, & humanæ fragilitatis uitium putet? Sed omnia propter nos agit & patitur Deus: & ut poſsimus edoceri, notis & uſitatis affectibus nobis loquitur. Videamus ergo quid eſt hoc quod dicit, quia Deus zelans ego ſum. Sed ut contemplari facilius poſsint diuina, de humanis, ſecundum ea quæ ſuperius diſſeruimus, doceamur exemplis. Omnis mulier aut ſub uiro eſt, & ſubiecta legibus uiri: aut meretrix eſt, & utitur libertate peccandi. Qui ergo ingreditur ad meretricem, ſcit ſe ad eam ingreſſum eſſe mulierem quæ proſtituta eſt, & cunctis uolentibus patet. & ideo indignari non poteſt, ſi cum ea etiam alios uidet amatores. Qui uero legitimo utitur matrimonio, non patitur in uxore poteſtatem peccandi, ſed accenditur zelo ad caſtitatem matrimonij conſeruandam, quo poſsit ex ea fieri legitimus pater. Hoc ergo exemplo intelligamus omnem animam, aut proſtitutã eſſe dæmonibus, & habere plurimos amatores, ita ut intret ad eam modo quidem ſpiritus fornicationis, illo diſcedente intret ſpiritus auaritiæ, poſt hũc ueniat ſuperbiæ ſpiritus, inde iræ, inde inuidiæ, poſt etiã uanæ gloriæ, alijq; cum eis plurimi ſpiritus immundi. Iſti autem omnes ita cum infideli anima meretricãtur, ut alter alteri non inuideat, nec zelotypia moueantur adinuicem. Et quid dico quod alter alterum non excludat? imò & inuitant ſe inuicem, & ſponte ſe cõuocant, ſicut paulo ante iam diximus, quod in Euangelio ſcriptũ eſt de illo ſpiritu qui exijt ab homine, & regreſſus adduxit ſecũ ſeptem alios nequiores ſe ſpiritus, ut in una anima ſimul habitarent. Sic ergo nullam zelotypiam amatorum ſuorum patitur anima, quæ dæmonibus proſtituta eſt. Si uero legitimo cõiuncta ſit uiro, illi uiro cuius matrimonio Paulus animas coniungit & ſociat, ſicut & ipſe dicit, Statui enim uos uni uiro uirginem caſtã exhibere Chriſto, & de quo in Euangelijs ſcriptum eſt, quia rex quidam fecit nuptias filio ſuo: in huius ergo uiri nuptias cum ſe anima dederit, & legitimo eum ſortita fuerit matrimonio, etiam ſi fuit aliquando peccatrix, etiã ſi meretricata eſt, tamen ſi ſe huic uiro tradidit, ultra eam peccare non patitur. Non poteſt ferre ut rurſum anima quæ ſe ſortita eſt uirum, alludat cum adulteris, quia excitatur ſuper eam zelus eius uiri, & defendit cõiugij caſtitatem. Et ideo zelans dicitur dominus, quia animam ſibi mancipatam non patitur dæmonibus admiſceri. Alioquin ſi eam uiderit temerantem iura coniugij, & occaſionẽ quærere ad peccandum, tunc (ut ſcriptum eſt) dat ei libellum repudij, & dimittit eam dicẽs. Vbi eſt libellus repudij matris ueſtræ, quo dimiſi eam? Quibus etiã addit & dicit. Ecce peccatis ueſtris uenundati eſtis, & propter iniquitates ueſtras dimiſi matrẽ ueſtrã. Hæc qui loquit̃ zelans eſt, & zelo cõmotus hæc dicit. poſt agnitionẽ em̃ ſui, poſt illuminationẽ uerbi diuini, poſt gratiã baptiſmi, poſt confeſsionẽ fidei, & tot tantiſq; ſacramẽtis matrimoniũ confirmatũ, non uult nos ultra peccare, nõ patit̃ animã cuius ipſe uel ſponſus, uel uir appellat̃, cum dæmonibus ludere, ſcortari cũ immundis ſpiritibus, cum uitijs & immunditijs uolutari.

Quod

Quod & ſi forte aliqualiter eueniat infeliciter, ſaltem ut conuertatur, & redeat, & pœniteat miſeratus expectat. Nouũ enim hoc bonitatis eius eſt genus, ut etiã poſt adulterium reuertentem, tamen ex toto corde pœnitentem ſuſcipiat animã. Sicut & ipſe per prophetam dicit. Nunquid mulier ſi exierit à uiro, & dormierit cum alio uiro, reuertetur ad uirũ ſuum? Nonne cõtaminatione cõtaminabitur? Tu aũt fornicata es cum amatoribus multis, & reuertebaris ad me. Item alibi dicit. Et poſteaq́ fornicata es in omnibus his, dixi, reuertere ad me: & nec ſic reuerſa es, dicit dominus. Hic ergo deus zelans ſi requirit & deſiderat animam tuam adhærere ſibi, ſi te ſeruat à peccato, ſi corripit, ſi caſtigat, ſi indignatur, ſi iraſcit, & uelut zelotypia quadã erga te utitur, ſpem tibi eſſe ſalutis agnoſce. Si uero caſtigatus nõ reſipiſcis, correctus non emendaris, uerberatus cõtemnis, ſcito quod eouſq; peccando profeceris, diſcedit à te zelus eius, & dicetur tibi illud, quod per Ezechielẽ prophetam ad Hieruſalem dicitur. Propterea diſcedet zelus meus à te, & non iraſcar ultra ſuper te. Vide miſericordiã & pietatẽ boni dei, quãdo uult miſereri, & indignari ſe dicit, & iraſci, ſicut per Hieremiam dicit. Dolore & flagello caſtigaberis Hieruſalem, uti ne abſcedat anima mea abs te. Hæc ſi intelligis miſerantis dei uox eſt: ubi iraſcitur & zelatur, ibi adhibet dolores & uerbera. Flagellat enim omnem filiũ quem recipit. Vis aũt audire indignantis dei terribilem uocem? Audi quod dicit per prophetã. Cum enumeraſſet multa nefanda quæ cõmiſerat populus, addit etiam hæc. Et propter hoc, inquit, non uiſitabo ſuper filias ueſtras cum fornicantur, neq; ſuper nurus ueſtras cum mœchantur. Hoc eſt terribile, hoc extremum, cum iam non corripimur pro peccatis, cum iam nõ corrigimur delinquentes. Tunc enim cum exceſſerimus peccãdi modum, Deus zelans auertit à nobis zelum ſuum, ſicut ſuperius dixit. Auferetur enim zelus meus à te, & nõ iraſcar ſuper te ultra. Hæc de eo quod dictum eſt, Deus zelans. Videamus nunc & quod ſequitur, quomodo reddi dicuntur peccata patrum in filios in tertiam & quartam progeniem. In hoc enim ſermone ſolent nos hæretici ſuggillare, quod non ſit boni dei ſermo, qui pro peccatis alterius alium plecti dicat. Sed ſecundum ipſorum rationẽ, qui dum legis mandatum licet non bonũ, iuſtum tamen dicunt, ne ipſi quidem poſſunt oſtendere quomodo ſecundum ſenſum ſuum iuſtitiæ ſuæ cõuenire uideatur, ſi alius alio peccante puniatur. Supereſt igitur ut dominum deprecemur, oſtendat nobis quomodo præcepta hæc iuſto bonoq́; conueniãt Deo. Sæpe iam diximus quod ſcripturæ diuinæ non omnia ad exteriorem hominem, ſed perplura ad interiorem loquuntur. Interior igitur homo noſter, aut Deum dicitur habere patrem, ſi ſecundum deum uiuit, & quæ dei ſunt, agit, aut diabolum ſi in peccatis ſit, & uoluntates illius gerit. Sicut euidenter in euangelijs Saluator oſtendit, cum dicit. Vos de patre diabolo eſtis, & deſideria patris ueſtri facere uultis. Ille homicida fuit ab initio & in ueritate nõ ſtetit. Sicut ergo ſemen dei in nobis dicitur manere, cum uerbum dei ſeruantes in nobis non peccamus, ut Ioannes dicit, Qui autem ex deo eſt, nõ peccat, quia ſemen dei manet in eo: ita etiã cum à diabolo ad peccandũ ſuademur, ſemen eius efficimur. Cum uero etiam implemus quod ſuaſerit, tũc iam & genuit nos. Naſcimur enim ei filij per peccatum. Verum quoniam peccantes uix ferè accidit ut ſine adiutore peccemus, ſed aut miniſtros peccati, aut adiutores ſemper requirimus: uerbi cauſa, ſi adulteriũ quis molitur, non poteſt hoc ſolus admittere, ſed neceſſe eſt etiam adulteram conſortem fieri ſociamq́; peccati: tunc præterea etſi non plures, eſſe tamen neceſſe eſt aliquẽ uel aliquam in miniſterijs ad ſocietatem peccati: qui omnes uelut unus ex altero ſecundum perſuaſionis ordinem generati, ex patre diabolo noxiæ natiuitatis progeniem ducunt. Et ut ad ea quæ ſcripta ſunt ueniamus, dominus maieſtatis Ieſus Chriſtus Saluator noſter crucifixus eſt, huius piaculi auctor & pater ſceleris ſine dubio diabolus eſt. ſic enim ſcriptum eſt. Cum autem introijſſet diabolus in cor Iudæ Scariotis, ut traderet eũ. Pater ergo peccati diabolus eſt. Iſte in hoc ſcelere primum filium generat Iudam, ſed ſolus hoc Iudas implere non poterat. Quid ergo ſcriptum eſt? Abijt, inquit, Iudas ad ſcribas, & phariſæos, & ad pontifices, dicens eis, Quid mihi datis, & ego uobis eum tradam? Naſcitur ergo ex Iuda generatio tertia & quarta peccati. Et hunc ordinem deprehendere poteris etiam in ſingulis quibuſq; peccatis. Nunc ergo uideamus ſecundum hanc quam diximus progeniem, quomodo deus peccata patrum reddat in filios in tertiã & quartam progeniem, & in ipſos nõ reddat patres. Nihil enim de patribus dixit deus. Diabolus ergo qui peccandi

Ira dei implacabilis

Quomõ alius pro alio punitur

iam

iam modum exceſsit, ſicut propheta dicit, quemadmodum ueſtimentũ in ſanguine con-
cretum non erit mundum, ita & ipſe non erit mundus in hoc ſeculo neq; corripitur pro
peccato, neq; flagellatur. Omnia nanq; ei ſeruata ſunt in futurũ. Vnde & ipſe ſciens ſibi Caue
iſtud ſtatutum tempus eſſe pœnarũ, dicebat ad ſaluatorem. Quid ueniſti ante tempus tor
quere nos? Dum ergo ſtat hic mundus, peccata ſua nõ recipit diabolus, qui eſt peccantiũ
pater. Redduntur autẽ in filios, id eſt, in eos quos genuit per peccatum. Etenim homines
in carne poſiti, corripiũtur à domino, uerberantur, flagellantur. Non enim uult dominus
mortem peccatoris, ſed ut reuertat̃, & uiuat. Et propterea benignus & miſericors domi-
nus reddit peccata patrũ in filios. Vt quoniam patres, id eſt diabolus & angeli eius, cæte-
riq; principes mundi huius ac rectores tenebrarum harum: & ipſi enim efficiuntur patres
peccati, ſicut & diabolus: quoniã inquã patres iſti indigni ſunt qui in præſenti ſeculo cor-
ripiãtur, ſed in futuro recipient quæ merentur: filij eorũ, id eſt quos peccare perſuaſerint,
& qui nihilominus per ipſos adſciti fuerint ad conſortiũ ſocietatemq; peccati, hic recipiãt
quæ geſſerunt: ut purgatiores ad futurũ ſeculum pergant, & ultra diabolo ſocij nõ effici
antur in pœna. Quia ergo miſericors eſt dominus, & omnes homines uult ſaluos fieri, pro
pterea dicit, Viſitabo in uirga ferrea facinora eorũ, & in flagellis peccata eorũ. Miſericor
diam autẽ meã non auferã ab eis. Viſitat ergo dominus animas, & requirit, quas iſte peſſi
mus perſuaſione peccati genuerit pater, & dicit ad unamquanq; earũ, Audi filia & uide,
& inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuũ, & domum patris tui. Viſitat ergo te
poſt peccatum, & cõmonet te, & in flagello & uirga te uiſitat pro peccatis, quæ tibi pa-
ter diabolus ſuggeſſit, ut reddat tibi illud in ſinum, id eſt dũ in corpore degis. Et ſic com-
pletur, reddit peccata patrũ in ſinus filiorũ in tertiam & quartam progeniem. Deus enim
zelans eſt, & animã quam ſibi deſpondit in fide, nõ uult illam permanere in cõtaminatio
ne peccati: ſed uult eam cito purgari, uult eam uelociter abijcere omnes immũditias ſuas,
ſicut forte ſubreptũ eſt. Si uero permanet in peccatis, & dicit, Non audiemus uocem do
mini, ſed faciẽtes faciemus uoluntates noſtras, & incendemus ignẽ reginæ cœli, ſicut ex-
probratur per prophetã: tunc ſeruantur etiã ipſi ad illam ſapientiæ ſententiam, quæ dicit,
Quoniam quidẽ uocabã, & nõ obaudiebatis, ſed irridebatis ſermones meos: itaq; & ego
ueſtræ perditioni ſuperridebo. Vel illam quæ poſita eſt illis in Euangelio, dicente domi-
no. Diſcedite à me in ignem æternũ, quem præparauit deus diabolo, & angelis eius. Ego
opto ut dum in hoc ſeculo ſum, uiſitet dñs peccata mea, & hic mihi reſtituat, ut ibi dicat
etiam de me Abrahã, ſicut dixit de paupere Lazaro ad diuitẽ. Memento fili quod recepi
ſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc aũt hic requieſcit, tu uero cruciaris.
Propterea ergo cum corripimur, cum caſtigamur à domino, eſſe nõ debemus ingrati, ſed
intelligamus propterea nos in præſenti ſeculo corripi, ut in futuro requiem cõſequamur,
ſicut & Apoſtolus dicit. Cum aũt caſtigamur à domino, corripimur, ne cum hoc mundo
dãnemur. Propterea deniq; & beatus Iob libẽter ſuſcipiebat cuncta ſupplicia, & dicebat.
Quia ſi bona accepimus de manu domini, nónne & mala tolerabimus? Dominus dedit,
dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictũ. Red-
dit autem & miſericordiam in milia ijs qui diligunt eum. Qui enim diligunt, correptione
non indigent. neq; enim peccant, ſicut & dominus dicit. Qui diligit me, mandata mea cu
ſtodit. Et ideo perfecta dilectio foras mittit timorem. Ob hoc ergo diligentibus ſola miſe
ricordia poſita eſt, Beati enim miſericordes, quia ipſis miſerebitur Deus, in Chriſto Ieſu
domino noſtro, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De Tabernaculo. Homilia IX Cap. XXVI. XXVII. XXVIII

SI quis digne intelligat, uel ex Aegypto Hebræorum profectionem, uel tran
ſitum maris rubri, ſed & omnem hanc uiam, quæ agitur per deſertũ, & me-
tationes ſingulas quaſq; caſtrorum: ſi horum ita extiterit capax, ut etiam le
gem dei ſuſcipiat ſcriptã non atramento, ſed ſpiritu dei uiui: ſi quis inquam
ad hæc ita per ordinem profectuum perfecte ueniant, ut ſingula quæq; im-
plens in ſpiritu aſſecutus ſit & ea quæ in his indicantur augmenta uirtutum: ille poterit
conſequenter etiam ad uiſionem, & intelligentiam tabernaculi peruenire. De quo taber
naculo multis quidem in locis memorãt ſcripturæ diuinæ, & indicare quædam uidentur,
quorum

quorũ uix capax eſſe poſsit humanus auditus: præcipue tamen Apoſtolus Paulus de intelligentia tabernaculi quædam nobis prodit ſcientiæ excelſioris indicia. Sed neſcio quo pacto fragilitatem fortaſsis intuens auditorũ, claudit quodammodo ipſa quæ pandit. Dicit nanq; ad Hebræos ſcribens. Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo erat candelabrum, & propoſitio panum, quod dicebatur ſancta ſanctorũ. Poſt ſecundum autem uelamen, tabernaculum quod dicitur ſanctum, habens aureum altare incenſi, & arcam teſtamenti, & intra eam duas tabulas, & manna, & uirgam Aaron, quæ fronduerat. Sed ijs addidit, De quibus nõ eſt modo dicendum per ſingula. Quod ergo ait, de quibus non eſt modo dicendum, quidam ad illud tempus referunt quo Hebræis ſcribebat epiſtolam. Alijs uero uidetur, quod pro myſteriorum magnitudine omne tempus præſentis uitæ ad hæc explananda idoneum neget. Verum non uſquequaq; triſtes nos relinquit Apoſtolus, ſed ut ſibi moris eſt, aperit pauca de multis: ut clauſum ſit quidem negligentibus, inueniatur autem à pulſantibus, & quærẽtibus aperiatur. Repetit ergo rurſum de tabernaculo, & dicit. Non enim in ſancta manu facta ingreſſus eſt Ieſus exemplaria uerorum, ſed in ipſum cœlum, ut appareat nũc uultui dei per uelamen, id eſt per carnem ſuã. Qui ergo uelamen interioris tabernaculi, carnem Chriſti interpretatus eſt, ſancta autem ipſum cœlum, uel cœlos, Dominum uero Chriſtum pontificem, eumq́; dicit introijſſe ſemel in ſancta, æterna redemptione inuẽta, ex his paucis ſermonibus, ſi quis intelligere nouit Pauli ſenſum, poteſt aduertere quantum nobis intelligentiæ pelagus patefecerit. Sed qui ſatis amant literam legis Moyſi, ſpiritum uero eius refugiunt, ſuſpectum habent Apoſtolum Paulum interpretationes huiuſcemodi proferentem. Videamus ergo ſi non etiam ueterum ſanctorum aliqui opinionem tabernaculi longe aliam, quàm iſti nunc exiſtimant, habuere. Dauid nanq; eximius prophetarum, quàm magnifice de tabernaculo ſentit, auſculta. Dum dicitur, inquit, mihi per ſingulos dies, ubi eſt deus tuus? hęc memoratus ſum, & effudi in me animam meam, quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, uſq; ad domũ dei. Et iterũ quartodecimo pſalmo dicit. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, &c. Quis ergo eſt iſte locus tabernaculi admirabilis, ex quo peruenitur uſq; ad domum dei, cuius quia memor factus eſt, effuſa eſt in ipſo anima eius, & uelut quodam intolerabili deſiderio reſolutus eſt? Ita ne tandem credendum eſt, quia iſtud tabernaculũ quod ex pellibus & cortinis, atq; operimentis cilicijs, alijsq; noſtri uſus materijs cõſtabat, propheta deſiderans effunderetur animo, ac tota mente corrueret? Vel certe quomodo uerum erit de iſto dici tabernaculo quod non habitet in eo niſi innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in uanum animam ſuam: cum Regnorum prodat hiſtoria habitaſſe in tabernaculo dei ſacerdotes peſsimos filios peſtilẽtię, et ipſam quoq; arcã teſtamẽti ab Allophylis captam, apud impios & prophanos fuiſſe detentam? Ex quibus omnibus conſtat longe alio ſenſu Prophetã ſentire de tabernaculo hoc, in quo dicit quod non habitet in eo niſi innocens manibus, & mundo corde, & qui non accepit in uanũ animam ſuam, nec fecit proximo ſuo malum, & obprobrium non accepit aduerſus proximum ſuum. Talem ergo oportet eſſe huius habitatorem tabernaculi, quod finxit dominus & & non homo. Sed ueniamus etiam ad euangelia, ſi quid in ipſis dici de tabernaculis inuenimus, ut per ſententiam domini indubitatũ poſsit eſſe quod quærimus. Inuenimus ergo ipſum ſaluatorem Ieſum Chriſtum tabernaculum non unum, ſed plura memorantem, & non temporalia, ſed æterna, cum dicit. Facite uobis amicos de iniquo Mammona, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Audiſti pronunciantem dominũ æterna eſſe tabernacula, audi nũc & apoſtolum dicentem. Tabernaculum noſtrũ quod de cœlo eſt, & ſuperindui cupientes. Nondum tibi ex his omnibus iter aperitur, quod derelicta terra ſequens propheticũ & apoſtolicũ ſenſum, & (quod omniũ maximum eſt) ſequens uerbum Chriſti, tota mente & toto ſenſu aſcendas in cœlum, atq; ibi æterni tabernaculi magnificentiã quæras, cuius figura per Moyſen adumbratur in terris? Deniq; ſic ad eum etiam dominus dicit. Vide, inquit, omnia facito ſecundum figuram, quę tibi oſtenſa eſt in monte. Verum humana mens, & noſtra præcipue, qui nos minimos, aut etiam nullos in diuina ſapientia nouimus, eouſq; fortaſsis poſsit accedere, ut ſentiat quidem hæc, quæ diuinis uoluminibus inſeruntur, non de terrenis, ſed de cœleſtibus dici, & formas eſſe non

præſentium

præſentium, ſed futurorum bonorum, non corporalium, ſed ſpiritaliũ rerum: quomodo autem horum narratio aptari poſsit cœleſtibus & æternis, nec noſtræ menſuræ eſt dicere, nec ueſtræ (ut opinor) capacitatis audire. Pauca tamen ſi nos orantibus uobis dominus illuminare dignetur, quæ ad eccleſiæ ædificationem pertineant, aperire tentabimus. Iubetur ergo uniuerſus populus, unuſquiſq; pro uiribus cõferens facere tabernaculum, ut quodammodo omnes ſimul unũ ſint tabernaculum. Collatio uero ipſa non fit neceſſitate ſed ſponte. Ait enĩ dominus ad Moyſen, ut unuſquiſq; ſicut uiſum fuerit cordi eius, aurum, argentum, lapides precioſos, æs, tum præterea byſſum, coccum, hyacinthum, & purpuram, pelles etiam arietum rubras, & pelles hyacinthinas, ſed & ligna imputribilia, pilos quoq; caprarum ad conſtructionem tabernaculi offerat. Mulieres quoq; ſapientes in arte textrina requiruntur, & fabri qui aurum uel argentum, uel æs, lapides etiam aptare nouerint, aurum & ligna formare. Tum deinde menſuræ traduntur atriorum. Quæ atria extenta tentorijs, columnis erecta, ſeris ſtabilita, & funibus diſtenta firmantur. Fiũt præterea quædam uelaminibus diſtincta, quæ appellantur ſancta, & alia nihilominus ſecundo dirempta uelamine, quæ dicuntur ſancta ſanctorum. Collocatur intrinſecus arca teſtamenti, ſupra quam Cherubim extenſis alis, ſeq; inuicem contingentibus ſtatuuntur, ibiq; ex auro uelut baſis eis quædam collocatur, ac ſedes, quod appellatur propitiatorium, ſed & altare aureum incenſi. Tum præterea in exteriori loco candelabrum ponitur aureum in parte auſtri, ut reſpiciat ad aquilonem. In parte uero aquilonis menſa collocatur, & propoſitio panum ſuper eam. Nec non & altare holocauſtorum iuxta uelamen interius ponitur. Sed quid ego de his reuoluo per ſingula? Vix ad hæc tantum enarranda ſufficimus, uix nobis ipſa rerum materialium forma adduci ante oculos poteſt, & quomodo quis latentia in his myſteria expedire ſufficiet? Veruntamen cauſa pro qua fieri deberet tabernaculum, in ſuperioribus inuenitur prædicta, dicente domino ad Moyſen. Facietis, inquit, mihi ſanctificationem, & inde uidebor uobis. Vult ergo deus, ut faciamus ei ſanctificationem. Promittit enim, quia ſi fecerimus ei ſanctificationem, poſsit à nobis uideri. Vnde & Apoſtolus ad Hebræos dicit. Pacem ſequimini & ſanctificationẽ, ſine qua nemo uidebit deum. Hæc ergo eſt ſanctificatio, quam iubet dominus fieri, quam & Apoſtolus in uirginibus eſſe uult, ut ſint ſanctæ corpore, & ſpiritu: ſciens ſine dubio, quod qui fecerit domino ſanctificationem per cordis ſui & corporis puritatem, ipſe uidebit deum. Faciamus ergo & nos ſanctificationem domino, & omnes unam, & unuſquiſq; per ſingulos unam, ut omnes ſanctificationem eccleſiam faciamus quæ eſt ſancta, non habens maculam, aut rugã, hoc modo ſi columnas habeat doctores & miniſtros ſuos, de quibus dicit Apoſtolus: Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui uidebantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis. In tabernaculo ergo hoc, columnæ ſeris interiectis iunguntur, dum in eccleſia doctores, datis ſibi dextris ſociantur. Sed columnæ iſtæ inargentatæ ſint, & baſes earum inargentatæ. Binæ autem baſes columnis ſingulis deputentur. Vna quæ caput dicitur, & ſuperponitur. Alia quæ uere baſis appellatur, & columnæ uelut fundamentum ſubijcitur. Inargentatæ ergo ſunt columnæ idcirco, quia qui uerbũ dei prædicant, accipient per ſpiritum eloquia domini, quæ ſunt eloquia caſta, argentum igne probatum. Iſti autem prędicationis ſuę baſes habent prophetas. Super fundamentũ enim apoſtolorum, & prophetarũ collocantur, quorum teſtimonijs utentes, fidem Chriſti confirmant. Caput autem columnarum eſt ille (ut opinor) de quo dicit Apoſtolus, quia caput uiri Chriſtus eſt. Seras uero columnarum, ſocietatis apoſtolicæ datas ſibi inuicem dextras ſuprà iam diximus. Tentoria quæ anſulis aſſuta, & circulis ſuſpenſa, atq; innexa funibus, ad modum cortinarum uiginti & octo in longum, atq; in latum quatuor cubitis diſtenduntur, habeatur reliqua credentium plebs, quæ hæret & pendet in funibus fidei. Funis enim triplex non rumpitur, quæ eſt trinitatis fides, ex qua dependet, & per quam ſuſtinetur omnis eccleſia. Viginti autem et octo cubitorum, quot in longum diſtenditur, et in latum quatuor, atrij unius menſura, puto quod inſerta lex euangelijs deſignet. Septenarius nanq; numerus legem ſignificare ſolet, pro multis ſeptimi numeri ſacramentis. Si cõſotiatur ad quatuor, quater ſeptem conſequenter xxviij. numerũ faciunt. Decem uero hæc atria fiunt, ut integrũ perfectionis numerum teneant, & legis decalogũ ſignent. Iam uero cocci, & hyacinthi, byſſi, ac purpuræ ſpecie, multa ac diuerſa opera explicãtur. Inde

tentoria, inde uelum exterius, & interius, inde tota ſacerdotalis, & pontificalis ueſtis, auro
& gemmis expeditur adiunctis. Sed ne diutius per ſingularum demoremur ſpecies uirtu
tum, poſſumus breuiter dicere, illa ſignificari per hæc quibus ornaretur eccleſia. Fides
enim auro cõferri poteſt, ſermo prædicationis eius argento, lapidibus precioſis, æs patien
tiæ, lignis imputribilibus ſcientia, quæ per lignum uenit, aut incorruptio caſtitatis, quæ
nunquam ueteraſcit, Byſſo uirginitas, cocco confeſsionis gloria, purpuræ charitatis ful-
gor, Hyacintho ſpes regni cœlorum. Iſtæ ſint interim materiæ, ex quibus omne taberna-
culum conſtruatur, induantur ſacerdotes, ornetur & pontifex. Quorum indumenta quę
ſint, uel qualia, in alio loco pronũciat propheta, & dicit. Sacerdotes tui induantur iuſtitiã.
Sunt ergo omnia iſta indumenta iuſtitiæ. Et iterum Paulus Apoſtolus dicit. Induite uos
uiſcera miſericordiæ. Sunt ergo indumenta miſericordiæ. Sed & alia nihilominus Apo-
ſtolus indumenta nobiliora deſignat, cum dicit: Induite uos dominum Ieſum Chriſtum,
& carnis curam ne feceritis ad concupiſcentias. Iſta ſunt ergo indumẽta, quibus ornatur
eccleſia. Poteſt autem & unuſquiſq; noſtrum etiam in ſemetipſo conſtituere tabernacu-
lum deo. Si enim (ut quidam ante nos quoq; dixerunt) tabernaculum hoc totius mundi
tenet figuram, mundi autem etiam ſinguli quiq; habere imaginem poſſunt, cur nõ & ta
bernaculi unuſquiſq; in ſemetipſo formam poſsit explere? Has ergo debet columnas ſibi
aptare uirtutum, columnas argenteas, id eſt patientiã rationabilem. Poteſt enim eſſe qui-
dem in homine, quæ uideatur patientia, ſed quæ rationabilis non ſit. Nam & qui non ſen
tit iniuriam, & propterea non reddit, patiens uidetur, ſed non eſt rationabilis iſta patien-
tia. Iſte ergo habet quidem columnas, ſed non ſunt argentatæ. Qui uero propter uerbum
dei patitur, & fortiter fert, iſte columnis argenteis decoratus eſt & munitus. Poteſt in ſe
& atria diſtendere, cum dilatauerit cor ſuũ, ſecũdum Apoſtoli uocem dicentis ad Corin-
thios, Dilatamini & uos. Poteſt ſe & ſeris munire, cum ſe unanimitate dilectionis adſtrin
xerit. Poteſt ſuper argenteas baſes ſtare, cum ſuper ſtabilitatẽ uerbi dei, uerbi prophetic i
& apoſtolici collocatur. Poteſt habere in columna deauratum caput, ſi caput aureum ſit
ei fides Chriſti. Omnis nanq; uiri caput, Chriſtus eſt. Decem uero atria poteſt in ſemet-
ipſo diſtendere, cum non in uno tantũ uerbo legis dilatatur, neq; duobus, aut tribus, ſed
in toto decalogo legis ſpiritalis intelligentiæ dilatare amplitudinem poteſt, aut fructũ ſpi-
ritus, gaudium, pacem, patientiam, benignitatem, bonitatem, modeſtiam, fidem, cõtinen
tiam, adiecta, quæ eſt mater omnium, charitate, protulerit. Habeat adhuc in ſe anima iſta,
quæ non dederit ſomnum oculis ſuis, nec palpebris ſuis dormitationẽ, nec requiem tem-
poribus ſuis, donec inueniat locum domino tabernaculum deo Iacob: habeat inquam in
ſe defixum & altare, in quo orationũ hoſtias, & miſericordiæ uictimas offerat deo: in quo
continentiæ cultro ſuperbiam quaſi taurum immolet, iracundiam quaſi arietem iugulet,
luxuriam omnemq; libidinem tanquam hircos & hædos litet. Sciat tamen ex his etiam ſa
cerdotibus ſeparare dextrum brachiũ, & pectuſculum, & maxillas, id eſt opera bona, &
opera dextra. Nam ſiniſtrum nihil reſeruet. Pectuſculũ quoq; integrum, quod eſt cor re-
ctum, et mens deo ſacrata, & maxillas ad uerbum dei loquendũ. Sciat ſibi in ſanctis etiam
candelabrum luminis collocandum, ut ſint ei lucernæ ſemper ardentes, & lumbi ſuccin-
cti, & ipſe tanquam ſeruus, qui expectat dominũ ſuum redire de nuptijs. De his enim lu-
cernis, & dominus dicebat. Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Sed iſtud candelabrum
lucernarũ in auſtro collocet, ut ad aquilonem reſpiciat. Accenſo etenim lumine, id eſt ui-
gilanti corde reſpicere ſemper debet ad aquilonem, et obſeruare eum qui ab aquilone eſt.
Sicut & propheta uidere ſe dicit ſuccenſum lebetẽ, uel ollam, & faciem eius à facie aqui-
lonis. Ab aquilone enim accenduntur mala uniuerſæ terræ. Vigilans ergo & ſollicitus, et
ardens intueatur ſemper aſtutias diaboli, & ſemper aſpiciat unde ſit uentura tentatio, un-
de hoſtis irruat, unde inimicus obrepat. Dicit enim & Petrus Apoſtolus. Quia aduerſa-
rius ueſter diabolus, ſicut leo rugiens, circuit quærens quem tranſuoret. Menſa quoq; pro
poſitionis habens duodecim panes, in parte collocetur aquilonis, reſpiciens ad auſtrum.
Panes iſti, apoſtolicus ei tam numero q; uirtute ſit ſermo, quo indeſinenter utimur quoti-
die. Nanq; hos ante dominum iubetur apponere. Rurſum reſpiciat ad auſtrum, unde do
Abacuc 3 minus uenit. Dominus enim ex Theman ueniet, ſicut ſcriptũ eſt, quod eſt de auſtro. Ha
beat in penetralibus pectoris ſui etiam altare incẽſi, ut ipſe dicat, quia Chriſti bonus odor
ſumus

ſumus. Habeat & arcam teſtamenti, in qua ſint tabulæ legis, ut in lege dei meditetur die ac nocte, & memoria eius arca & bibliotheca efficiatur librorum Dei. Quia & propheta beatos dicit eos, qui memoria tenent mandata eius, ut faciant ea. Sit intra ipſum urna mannæ repoſita, intellectus uerbi Dei ſubtilis & dulcis. Sit & uirga Aaron intra eum, doctrina ſacerdotalis, & florida ſeueritas diſciplinæ. Supra omnem uero gloriã ſit ei pontificalis ornatus. Poteſt enim intra ſe agere pontificatum pars illa quæ in eo eſt precioſiſsima omnium, quod quidam principale cordis appellant, alij rationalem ſenſum, aut intellectualem ſubſtantiam, uel quocunq; modo appellari poteſt in nobis portio noſtri illa, per quã capaces eſſe poſſumus dei. Iſta erga pars in nobis uelut quidam pontifex exornetur indumentis, & monilibus precioſis, ac podere byſsino. Indumenti hoc genus eſt, quod uſq; ad pedes deducitur totum contegens corpus. In quo deſignatur, ut primo omnium totus ſit caſtitate ueſtitus. Accipiat poſtmodũ & humerale gemmatum, in quo fulgor operum collocatur, ut uidentes homines opera ueſtra bona magnificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Accipiat & logium, quod rationale dici poteſt, pectori ſuperpoſitum, quaterno lapidum ordine diſtinctum. Sed & aurea lamina in fronte reſplendeat, quod Petalum appellatur, in quibus utriſq; ueritas, & manifeſtatio dicitur collocata. Ego in his quæ in pectore locari dicuntur, ſermonem euangelicum ſentio, qui quadruplicato ordine ueritatem fidei nobis & manifeſtationem trinitatis exponit, cuncta referens ad caput, ad unius ſcilicet dei naturam. In his eſt ergo omnis ueritas, & omnis manifeſtatio ueritatis. Igitur ſi recte uis pontificatum gerere deo, euangelicus ſermo, & trinitatis fides ſemper tibi habeatur in pectore. Cui conuenit etiam Apoſtolicus ſermo tam uirtute, quàm numero, tantum ut nomen Dei ſemper habeatur in capite, & ad unum deum cuncta referantur. Habeat etiam in interioribus pontifex partibus operimenta ſua, habeat pudenda contecta, ut corpore & ſpiritu ſanctus ſit, & cogitationibus & operibus purus ſit. Habeat etiam per indumenti circuitum tintinnabula, ut ingrediens, inquit, ſancta, det ſonitum, & non intret cum ſilentio. Et hæc tintinnabula, quæ ſemper ſonare debent, in extremo ueſtimenti ſunt poſita, idcirco credo, ut de extremis temporibus, & fine mundi nunquam ſileas, ſed inde ſemper ſones, inde diſputes, & loquaris, ſecundum eum qui dixit: Memor eſto nouiſsimorum tuorum, & non peccabis. Ad hunc ergo modum homo noſter interior Deo pontifex adornetur, ut introire poſsit non ſolum in ſancta, ſed in ſancta ſanctorum: ut poſsit adire propitiatorium, ubi ſunt Cherubim, & inde appareat ei Deus. Sancta poſſunt eſſe ea, quæ in præſenti ſeculo habere ſancta conuerſatio poteſt. Sancta uero ſanctorum, in quæ ſemel tantummodo intratur, ad cœlum eſſe tranſitum puto, ubi eſt propitiatorium, & Cherubim, ubi & mundis corde apparere poterit Deus, uel quia dominus dicit. Ecce regnum Dei intra uos eſt. Hæc interim quantum ad præſens in tranſcurſu occurrere ſenſibus noſtris potuit, quantumq; moderari auribus potuimus auditorum, de tabernaculo dicta ſint, ut unuſquiſq; noſtrum ſtudeat facere intra ſe tabernaculum deo, Non enim fruſtra de patribus refertur, quia in tabernaculis habitauerunt. Ego ſic intelligo Abraham habitaſſe in tabernaculis, & Iſaac & Iacob. Conſtruxerũt nanq; iſti intra ſe tabernaculum Deo, qui ſe tantis ac talibus uirtutũ ſplendoribus adornauerunt. Refulgebat nanq; in eis inſigne regium purpura, propter quod dicebatur ad Abraham à filijs Heth, A deo rex in nobis tu es. Splendebat & coccus, propterea enim ad iugulandum duxit Deo unicũ, & propterea dextrã illius angelus tenuit. Splendebat hyacinthus, cum cœlum ſemper intuens cœli dominum ſequebatur. Sed & in cæteris ſimiliter ornabatur. Ego ſic intelligo & diem feſtum tabernaculorum qui mandatur in lege, ut exeat populus certa die anni, & in tabernaculis habitet, habẽs ramos palmarum, & frondes ſalicis, ac populi, & ramos arboris frondoſæ. Palma uictoriæ ſignũ eſt illius belli, quod inter ſe caro & ſpiritus gerit. Arbor autem populus, & ſalix, tam uirtute quàm nomine uirgulta ſunt caſtitatis. Quæ ſi integre cõſerues, habere potes & nemoroſæ ac frondentis arboris ramos, quæ eſt æterna & beata uita, cum te dominus in loco uiridi collocauerit ſuper aquam refectionis. Per Chriſtum Ieſum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De muliere prægnante, quæ duobus uiris litigantibus abortiuerit.

Homilia x. Cap. XXI

QVod ſi litigabunt duo uiri, & percuſſerint mulierem prægnantem, & exie-
rit infans eius nondum formatus, detrimentum patietur quantũ indixerit
Pœna talionis uir mulieris, & dabit cum honore. Quod ſi formatus fuerit, dabit animam
pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manũ pro manu, pedem
pro pede, combuſturã pro combuſtura, uulnus pro uulnere, liuorẽ pro liuo
re.] Primo omniũ in his requirendũ eſſe puto, ſub quo legis titulo huiuſmodi ſtatuta cen
ſentur. Non enim (ut ſimplicioribus uiderur) cuncta quæ ſtatuunt̃ lex dicitur, ſed quædã
quidem lex, quædã teſtimonia, alia mandata & iuſtitiæ, quædã iudicia appellantur. Quod
euidentius in unũ collectũ, octauuſdecimus edocet Pſalmus, cum dicit. Lex domini irre-
prehenſibilis, conuertens animas: teſtimoniũ domini fidele, ſapientiam præſtãs paruulis.
Iuſtitiæ domini rectæ lætificantes corda, præceptũ domini lucidum illuminãs oculos. Ti-
mor domini ſanctus permanẽs in ſeculum ſeculi, iudicia domini uera, iuſtificata in ſemet
ipſa. Cum ergo iſtæ diuerſitates eorũ quæ in lege ſtatuta ſunt, habeantur, nunc ſermo qui
habetur in manibus, ſub titulo iuſtitiarum, uel iuſtificationum ſcriptus eſt. Sic enim dicit
ſuperius. Et hæ iuſtitiæ, quas propones palàm eis. Non eſt aũt præſentis temporis uniuſ-
cuiuſq; horum exponere differentias, exigimur enim ad explanationem horũ quæ lecta
ſunt. Sciendum ſanè eſt, quod pars aliqua ex his de quibus differendũ nobis eſt, in Euan-
gelio ſecundum Matthæũ poſita eſt, dicente domino hoc modo. Audiſtis quia dictũ eſt
antiquis. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico uobis, non reſiſtere ma
lo. Sed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam, cõuerte ei & alteram. Sed fortaſsis qui
ſcripturas attentius legit, dicat ea quę de euangelio ſcripra memorauimus nõ de hoc Exo
di ſumpta loco, ſed magis Deuteronomij, ubi nihilominus hoc modo quædam ſcripta re
feruntur. Quod ſi ſteterit, inquit, teſtis iniquus, teſtimonium ferens aduerſum hominem
de impietate, ſtatuent̃ utriq; homines, quibus eſt cõtrouerſia, ante dominũ, & ante ſacer-
dotes, & ante iudices, quicunq; illi fuerint in diebus illis, & diſcutient iudices diligẽter, &
examinabũt. Et ſi inuenerint quia teſtis iniquus teſtatus eſt iniuſte, & ſurrexit aduerſum
fratrem ſuũ, facietis ei quemadmodum ipſe conatus eſt facere fratri ſuo, & auferetis mali-
gnum de medio ueſtrum, ut cæteri audientes metũ habeant, & non adijciant ultra facere
ſecundum uerbũ hoc malum inter uos. Nõ parcet oculus tuus ſuper eum, animã pro ani
ma, dentem pro dente, manũ pro manu, pedem pro pede. Videntur quidem in utroq; lo-
co ſimilia dici, nõ tamen euidenter oſtendit̃ ex quo potiſsimũ loco ſermo qui in Euange
lio poſitus eſt, uideatur aſſumptus, quem dicit. Quia audiſtis quod dictũ eſt. Oculum, pro
oculo, dentẽ pro dente. Veruntamen nunc ad ea quæ nobis in Exodo ſcripta ſunt, ſermo
uertendus eſt, ubi duo uiri litigant, & percutiũt mulierem prægnantem, & ita percutiũt,
ut exeat infans ex ea, uel formatus iam, uel nondũ formatus. Primũ quidem uideamus de
eo, qui nondum formatus exierit, quomodo iubetur damno pecuniæ percuti unus ex his
qui litigãt, cum ab ſcriptura culpa litis, non ad unũ, ſed ad utrunq; referatur? Quid etiam
quod uir mulieri indicit, uel imponit ei, & nõ eis? & dabit, & nõ potius dabunt cũ hono-
re? Et quis iſte eſt honor? Quod ſi infans iam formatus exierit, percuſſa à litigãtibus uiris
prægnante muliere, animam dari pro anima facile intelligimus, hoc eſt ut morte uindice-
tur admiſſum. Quæ ſequuntur aũt, operæprecium eſt explicare. Oculum pro oculo, den
tem pro dente. Neq; enim uidetur eſſe poſsibile, ut infans quẽ percuſſa mulier abortierit,
quamuis formatus exierit, intelligamus quod uiri litigantis calce percuſſus oculũ in uen-
Vt tentat abrogare literam tre perdiderit, pro quo orbari oculo à iudicibus debeat. Sed pone, ſit & hoc, quia iam for-
matus refert̃, quid & de dente dicemus? Nunquid in uentre matris dentes habuit, quos
percutientis ictus excuteret? Si uero hoc referamus ad eam quę abortierit, quomodo rur
ſus conuenier, ut abortiens mulier oculum perdat, aut dentes doleat? Sed pone quia per-
cuſſa dicatur in oculo, aut in dente, & inde cauſa aborſus exorta ſit, pone liuorem, pone
uulnus acceperit, quid etiã dicemus cõbuſturam pro combuſtura? Nunquid litigantibus
uiris aſsiſtens mulier comburi potuit, ut cõbuſtura pro cõbuſtura ſoluatur? Quæ tamen
ſingula uidentur mihi nec in Deuteronomij quidem locis, ubi ſimiliter ſcripta referunt̃,
facilem habere exitũ poſſe. Ponamus enim & ibi exſurrexiſſe teſtem iniquũ, teſtimoniũ

falſum

falſum dicentem aduerſum hominem de impietate. Adhibeatur uterq; iudicio, inquirãt iudices diligenter, deprehendant accuſatorem uel teſtem illum falſa dixiſſe: quomodo iudex qui parcere nõ debet falſo teſti, & animã rei pro innocentis anima damnare, quomodo inquam poterit etiã oculum pro oculo eximere? Quaſi uero is qui iniuſte accuſabatur, in oculo lædendus fuerit ab accuſatore, aut in dente, uel manu, uel pede. Hæc aũt à nobis dicta ſunt, oſtendere uolentibus, quod in utroq; loco quæ ſcripta ſunt, ediſſeri non facile queant. Oportebat enim nos prius ſecundum hiſtoriã diſcutere quæ legũtur, & ſic quoniam lex ſpiritualis eſt, ſpiritalẽ in his intelligentiã quærere. Verũ quantũ ad præſens ſpectat, etiam ipſa nobis allegoriæ pars, quæ ſemper patere latius ſolet, in anguſtum cogitur. Tamen (prout poſſumus) quid nobis in hoc loco uideaẽ, explanare tentabimus. Frequenter diximus, quod in ſcripturis eiſdem uocabulis, eiſdemq; officijs, membra animæ nominentur, quibus utuntur, uel appellantur corporis membra. Verbi cauſa, ut cum dicit, Vides feſtucã in oculo fratris tui, & ecce in oculo tuo trabes ſubiacet. Certũ eſt enim quod non de oculo corporis dicat, in quo trabes iaceat, ſed de oculo animæ. Et cũ dicit, Qui habet aures audiendi audiat, & quã ſpecioſi pedes Euangelizantiũ pacem, & multa his ſimilia. Hæc aũt idcirco præmiſimus, uti ne ſuper membrorũ nos uocabulis ſimilitudo cõturbet. Sint ergo duo uiri iſti qui litigant, duo diſputantes, & de dogmatibus, uel quæſtionibus legis ſecũ inuicem cõquirentes, & (ut Apoſtoli ſermone dicamus) rixantes circa uerborum pugnas. Vnde & idem Apoſtolus ſciens inter fratres huiuſmodi lites exurgere, præcipit & dicit. Noli uerbis contendere, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. Et alibi. Quæſtiones aũt legis deuita, ſciẽns quod generant lites. Seruũ autem dei non oportet litigare. Quia ergo iſti qui in quæſtionibus litigant, ad ſubuerſionem audientium litigant, idcirco percutiunt mulierem prægnantem, & eijciunt infantem eius, uel formatum iam, uel nondum formatũ. Mulier prægnans dicitur anima, quæ nuper dei concepit uerbum. De tali autem conceptione legimus in alio loco ſcriptũ. A timore tuo domine in utero concepimus, & peperimus. Qui ergo concipiunt, & ſtatim pariunt, iſti nec mulieres exiſtimandæ ſunt, ſed uiri, & perfecti uiri. Deniq; audi & prophetam dicentem, Si peperit terra in una die, & nata eſt gens de ſemel. Iſta eſt generatio perfectorum, quæ ſtatim ſub die, ut concepta fuerit, naſcitur. Verum ne ſibi nouum uideatur, quod uiros parere diximus, iamdudum præmiſimus quomodo membrorum appellationem ſuſcipere debeas, ut recedas à corporeis ſenſibus, & interioris hominis capias intellectum. Si autem uis ut adhuc & in hoc de ſcripturis tibi ſatiſfaciam, audi Apoſtolum dicentem. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Chriſtus formetur in uobis. Perfecti ergo ſunt & uiri fortes, qui ſtatim ut concipiunt pariunt, id eſt, qui conceptum fidei uerbum in opera producunt. Anima autem quæ concepit, & in uentre retinet, & non parit, iſta mulier appellatur, ſicut & propheta dicit. Dolores partus aduenerunt ei, & uirtus pariendi non eſt in ea. Hæc ergo anima, quæ nunc pro infirmitate ſui mulier appellatur, duobus inter ſe litigantibus uiris, & in certamine ſcandala proferentibus, quod habere ſemper uerborum contentio ſolet, percutitur & ſcandalizatur, ita ut uerbum fidei, quod tenuiter conceperat, abijciat, & perdat. Et hæc eſt lis & contentio ad euerſionem audientiũ. Si ergo nondum formatum anima quæ ſcandalizata eſt, abiecerit uerbũ, qui ſcandalizauit, damnum dicitur pati. Vis ſcire quia eſt in aliquibus formatum uerbum, in aliquibus nondum formatum? Euidenter nos docet Apoſtoli ſermo, quem ſupra memorauimus, cum ait. Donec formetur Chriſtus in uobis. Chriſtus autẽ eſt uerbum dei. Per quod oſtendit, quia eo tempore quo ſcribebat, nondum erat in illis formatum uerbum dei. Si ergo nondum formatum exierit, damnum patietur. De damnis doctorum etiam Apoſtolus docet, eum dicit: Si cuius autem opus arſerit, damnum patietur. Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Sed & dominus in Euangelijs dicit, Quid enim prodeſt homini, ſi uniuerſum mundum lucretur, animam autem ſuam perdat, aut damnum faciat? Vnde uidetur oſtendi quod quædam peccata ad damnum quidem pertineant, non tamen ad interitum: quia qui damnum paſſus fuerit, ipſe tamen ſaluari dicitur, licet per ignem. Vnde credo & Ioannes Apoſtolus in epiſtola ſua dicit quædam eſſe peccata ad mortem, quædam non eſſe ad mortem. Quæ autem ſint ſpecies peccatorum ad mortem, quæ uero non ad mortem, ſed ad damnum, non puto facile à quoquam hominum poſſe diſcerni. Scriptũ nanq; eſt, De-

licta quis intelligit? Veruntamen ex his quæ in Euangelio per parabolas referuntur, ex parte aliqua cognoſcere poſſumus cuiuſmodi ſint, quæ damna nominanẽ, cum ibi iterũ uideamus ad lucrum deputari quædam, quæ per negociationem quæſita dicuntur. Verbi gratia, cum referuntur ſuper quinq; mnas acquiſitæ eſſe aliæ quinq;, uel ſuper duas acquiſitæ aliæ duæ Aut cum drachma, uel denarius, uel talentũ ponitur, & quaſi pecunia quædam in quæſtu operum nominatur. Sed & cum dicitur paterfamilias ponere rationẽ cum ſeruis ſuis, & offertur ei unus, qui debebat decem milia talenta. Talis ergo quædam ratio damni eſt: ut uerbi gratia, qui pro mercede ſua accepturus erat decem mnas, non accipiat decem ſed octo, uel ſex, aut etiã minus: & hoc damno percuti dicitur is, qui cauſam ſcandali infirmiori & muliebri præbuit animæ. Dabit autem, inquit, ſecundum quod indixerit, uel impoſuerit uir eius, & dabit cum honore. Animæ diſcenti, ſi uir magiſter eius eſt, ſecundum quod indixerit. Ergo uir iſte, uel Chriſtus qui omniũ magiſter eſt, uel qui pro Chriſto eccleſiæ præeſt doctor animarũ, ille qui ad ſubuerſionem audientiũ uerbis contendit, patietur damnum pro anima illa, quæ nondum formatũ abiecit infantem. Quod poteſt forte de ſcandalo catechumeni accipi nondum formati. Poteſt enim fieri, ut rurſum ipſe qui læſit, inſtruat, reparet, reſtituat animæ ea, quę perdidit, & hæc iam faciet cum honore, cum modeſtia, cũ patientia: ſicut Apoſtolus dicit, Cum manſuetudine corripientes eos, qui reſiſtunt ueritati. Non cum lite, ſicut prius, cum ſcandalũ intulit. Quod ſi formatus iam fuerit infans, dabit animam pro anima. Formatus infans poteſt uideri ſermo dei in corde eius animæ, quæ gratiam baptiſmi conſecuta eſt, uel quæ euidentius, & clarius uerbum fidei concepit. Hæc ergo ſi nimia contentione doctorum percuſſa abiecerit uerbum, & inuenta fuerit eſſe de illis, de quibus dicebat Apoſtolus, Iam enim quædam conuerſæ ſunt retro poſt Satanam, animam pro anima dabit. Vel in die iudicij accipiendum eſt apud deum iudicem, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Quia & alibi dicit Propheta ad Hieruſalem: Dedi commutationem tuam Aegyptum, Aethiopiam, & Sidonem pro te. Vel certe poteſt fortaſsis etiã illud aptari, ut qui ſibi conſcius tanti ſcandali fuerit, ponat animam ſuam pro anima illius, quem ſcandalizauerit, & uſq; ad mortem det operam quomodo redeat, quomodo reparetur, quomodo reſtituatur ad fidem. Ponat etiam oculum pro oculo, ſi oculum læſit animæ, id eſt intellectũ eius turbauit: auferatur oculus ipſius ab eo, qui eccleſiæ præeſt, & intellectus eius ille turbulentus & ferox qui ſcandalũ generat, deſeretur. Sed & ſi dentẽ læſit auditoris, quo ſuſcipiẽs cibũ uerbi dei, uel cõminuere uel molaribus terere ſolitus erat, ut ſubtilem ex his ad uentrem animæ tranſmitteret ſenſum: ſi hunc dentem ille uexauit, & euellit, ut contentione ipſius non poſsit anima ſubtiliter & ſpiritaliter ſuſcipere uerbum dei, auferatur dens eius, qui non bene ſcripturarum comminuit & atriuit cibos. Fortaſsis enim propter hoc & alibi dicitur à domino, Dentes peccatorum contriuiſti. Et alibi nihilominus ſcribitur, Qui manducat uuam acerbam, obſtupeſcent dentes eius. Et alibi, Molas leonum cõfregit dominus. Sic ergo per membra dicitur lædi anima & percuti, manũ quoq; pro manu & pedem pro pede depoſcitur. Manus eſt animæ uirtus, qua tenere aliquid, & cõſtringere poteſt, uelut ſi dicamus actus eius, & fortitudo: & pes quo incedit ad bona, uel mala. Quia ergo ſi ſcandalum patiatur anima, non ſolũ in fide, ſed & in actibus deijcitur, qui per manum ſignificãtur: & pedes auferenẽ illius, qui offendiculũ præbuit, & manus: manus quibus non bene operatur, & pedes quibus non bene incedit. Recipiet etiã cõbuſturã pro combuſtura, qua combuſsit, & gehennæ tradidit animam. Per quæ ſingula oſtenditur, ut iſte percuſſor omnibus detruncatis membris, à corpore excidatur eccleſiæ: ut cæteri, inquit, uidentes timorem habeant, & nõ faciant ſimiliter. Idcirco & Apoſtolus cum doctorem deſcribit eccleſiæ, inter cætera pręcipit eum non eſſe percuſſorẽ, ne percutiens prægnantes mulieres, animos inſipientes, ponat animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente. Tales ſunt & illæ animæ quas etiam dominus in Euangelio deflet cum dicit, Væ prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus, in quibus ſcandalizabuntur (ſi fieri poteſt) etiã electi. Sciendum tamen eſt, quod nõ eſt perfectorũ ſcandalizari, ſed aut mulierum aut paruulorũ. Sicut & dominus in Euangelio dicit, Si quis ſcandalizauerit unũ de puſillis iſtis minimis. Puſillus ergo eſt, & minimus, qui ſcandalizari poteſt. Spiritalis aũt dijudicat omnia, omnia probat, & quod bonũ eſt, continet, & ab omni ſe ſpecie ma-

la abſtinet

la abſtinet. Hęc prout nobis occurrere potuerũt, in pręſenti capitulo diximus. Poſcamus uero à domino, ut quæ perfecta ſunt, ipſe nobis reuelare dignetur per Chriſtũ Ieſum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De ſiti populi in Raphidin, & de bello Amalechitarũ, & de præſentia Iethro, Homilia Vndecima Cap. XVII XVIII.

QVoniam omnis qui uult pie uiuere in Chriſto perſecutionem patitur, & ab hoſtibus impugnatur, agens iter uitæ huius ſemper debet eſſe armatus, & ſtare ſemper in caſtris. Ideo & de populo dei refertur. Profecta eſt, inquit, omnis ſynagoga filiorũ Iſrael de deſerto Sin, ſecundũ caſtra ſua, per uerbũ domini.] Eſt ergo una quidẽ ſynagoga domini, ſed hæc in quatuor caſtra diuiditur. Quatuor nanq; caſtra deſcribuntur circa tabernaculũ domini poſita, ſicut refertur in Numeris. Et tu ergo ſi ſemper uigiles, & ſemper armatus ſis, et ſcias te in caſtris domini militare, obſerua illud mandatum, quia nemo militans deo, implicat ſe negocijs ſecularibus, ut ei placeat cui ſe probauit. Quia ſi ita milites, ut à rebus ſecularibus liber ſis, & in caſtris domini agas ſemper excubias, & de te dicetur, quia per uerbum domini exeas de deſerto Sin, & uenias in Raphidin. Sin eñ tentatio interpretatur. Raphidin uero ſanitas iudicij. Qui bene exijt de tentatione, & quem tentatio probabilem reddit, iſte uenit ad ſanitatem iudicij. In die enim iudicij ſanus erit, & ſanitas cum eo erit, qui in tentatione non fuerit uulneratus. Sicut & in Apocalypſi ſcriptum eſt: Qui autem uicerit, dabo ei de ligno uitæ, quod eſt in paradiſo dei mei. Venit ergo ad ſanitatem iudicij, qui bene diſponit ſermones ſuos in iudicio. Sed quid eſt quod ſequitur? Sitijt ibi, inquit, populus aquam, & murmurabant aduerſum Moyſen.] Videatur fortaſſe ex ſuperfluo dictum, quod dixit, quia aquam ſitierit populus. Suffecerat enim dicere, quia ſitijt, quid opus fuit addere aquam ſitijt? Non eſt ſuperflua adiectio. Sunt enim diuerſę ſites, & unuſquiſq; habet propriam ſitim. Qui beati ſunt, ſecundum uerbum domini eſuriunt, & iuſtitiam ſitiunt: & alij nihilominus dicunt: Sitiuit anima mea ad te deus. Qui uero peccatores ſunt, patiuntur non ſitim aquæ, neq; famem panis, ſed ſitim audiendi uerbum dei. Idcirco igitur & hic addit, quia populus ſitijt aquam, qui debuit deum ſitire, qui debuit ſitire iuſtitiam. Verũ quia deus uere eruditor eſt infantium, & magiſter inſipientium, corrigit culpas, & emendat errores, & dicit ad Moyſen, ut ſumat uirgam, & percutiens petrã, educat eis aquam. Vult enim eos iam de petra bibere, uult eos proficere, & ad interiora uenire myſteria. Murmurauerunt enim aduerſus Moyſen, & propterea iubet dominus ut oſtẽdat eis petram, ex qua bibant. Si quis eſt, qui legens Moyſen murmurat aduerſus eum, & diſplicet ei lex, quæ ſecũdum literam ſcripta eſt, quod in multis non uidetur ſeruare conſequentiam, oſtendit ei Moyſes petram, quæ eſt Chriſtus, & adducit eum ad ipſam, ut inde bibat, & reficiat ſitim ſuã. Sed hæc petra, niſi fuerit percuſſa, aquas nõ dabit: percuſſa uero fontes producit. Percuſſus enim Chriſtus, & in crucẽ actus, noui teſtamẽti fontes produxit, Et propterea dictum eſt de eo, quia percutiam paſtorem, & diſpergentur oues. Neceſſe ergo erat illum percuti. Niſi eñ ille fuiſſet percuſſus, & exiſſet de latere eius aqua & ſanguis, om̃es nos ſitim uerbi dei pateremur. Hoc ergo eſt, quod & Apoſtolus interpretatus eſt, quia omnes eundem manducauerunt cibum ſpiritalem, & om̃es eundem ſpiritalem biberunt potum. Bibebant aũt de ſpiritali, ſequẽte petra. petra uero erat Chriſtus. Obſerua tamen quod dixit hoc in loco Deus ad Moyſen. Antecede populum, & duc tecum maiores natu, id eſt presbyteros populi. Non ſolus Moyſes ducit populum ad aquas petræ, ſed & ſeniores populi cum ipſo. Non eñ ſola lex adnunciat Chriſtum, ſed & prophetæ, & patriarchæ, & omnes maiores natu. Poſt hæc bellũ deſcribitur geſtum cum Amalechitis, pugnaſſe refertur populus & uiciſſe. Antequam mãducaret panem de cœlo, & biberet aquam de petra, nõ refertur populus pugnaſſe, ſed dicitur ad eum. Dominus pugnabit pro uobis, & uos tacebitis. Eſt ergo tempus quando dominus pugnat pro nobis, nec permittit nos tentari ſupra id quod poſſumus, nec impares uiribus ſinit ad fortis uenire congreſſum. Deniq; & Iob omne illud tentationis ſuæ famoſiſſimũ certamen iam perfectus impleuit. Et tu ergo cũ cœperis manducare manna, panem cœleſtem uerbi Dei, & bibere aquam de petra, cumq; ad interiora doctrinę ſpiritalis acceſſeris, *Panis uerbum dei*

ſperato pugnam: & præpara te ad bellum. Bello igitur imminente, uideamus quid præcipiat Moyſes. Dixit, inquit, ad Ieſum. Elige tibiipſi uiros, & exi, & cõflige cũ Amalech craſtino.] Vſq; ad hunc locũ beati nominis Ieſu nuſquam facta eſt mentio. Hic primũ uocabuli huius ſplendor effulſit. Hic primũ uocauit Moyſes Ieſum, & dixit ei. Elige tibi ipſi uiros. Moyſes uocat Ieſum, lex uocat Chriſtũ, ut eligat ſibiipſi uiros potẽtes de populo. Non poterat Moyſes eligere, ſed Ieſus ſolus eſt qui poſſit potẽtes uiros eligere, qui dixit. Non uos me elegiſtis, ſed ego uos elegi. Ipſe eſt enim electorum dux, ipſe potentium princeps, ipſe qui confligit cum Amalech. Ipſe eſt enĩ qui intrat in domum fortis, & alligat fortem, & uaſa eius diripit. Sed interim uideamus quid nũc hiſtoria præſens retexat.

Aſcendit, inquit, Moyſes in uerticem collis. Nondum aſcendit in uerticem montis, ſed in uerticem collis. Seruabatur enim ei tunc aſcendere in uerticẽ montis, cum aſcenſurus erat Ieſus, & cum ipſo Moyſes, & Helias, & ibi transformandus in gloria. Nunc ergo uelut nondum glorificatus ex transformatione Ieſu, nondum aſcendit in uerticem montis, ſed aſcendit in uerticem collis. Et factum eſt, inquit, cum eleuaret Moyſes manus, ſuperior fiebat Iſrael.] Moyſes quidem eleuat manus, non extendit: Ieſus autem qui uniuerſum orbem terræ exaltatus in cruce complexurus erat brachiis ſuis, dicit, Extendi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi. Moyſes ergo eleuat manus ſuas, & cum eleuaret manus uincebat Amalech. Eleuare manus, hoc eſt opera & actus eleuare ad Deum, & non habere actus deorſum deiectos, & humi iacentes, ſed Deo placitos, & ad cœlum erectos. Eleuat ergo manus, qui theſaurizat in cœlum: ubi enim theſaurus eius, ibi & oculus eius, ibi & manus eius. Eleuat manus & ille qui dicit, eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Si ergo eleuentur actus noſtri, & non ſint in terra, uincitur Amalech. Sed & Apoſtolus præcipit leuare ſanctas manus ſine ira & diſceptatione: & ad quoſdã dicebat, Demiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & rectos greſſus facite pedibus ueſtris. Si ergo ſeruat populus legem, eleuat Moyſes manus, & aduerſarius uincitur. Si nõ ſeruat legem, inualeſcit Amalech. Quia igitur & nobis pugna eſt aduerſus principes, & poteſtates, & mundi huius rectores tenebrarum, ſi uis uincere, ſi uis obtinere, eleua manus, & eleua actus tuos, & cõuerſatio tua nõ ſit in terris, ſed ſicut dixit apoſtolus: Super terram ambulantes, conuerſationem habemus in cœlo. Et ita poteris ſuperare populum aduerſantẽ tibi Amalech, ita ut dicatur de te etiam, quia in manu occulta expugnabat dominus Amalech. Eleua & tu manus ad Deũ, & imple mandatum, quo Apoſtolus dicit, Sine intermiſſione orantes: & tunc fiet quod ſcriptũ eſt, Quia ſicut uitulus ablingit in campis herbam uiridem, ita ablinget populus hic populũ qui ſuper terram eſt. Per quod (ut à maioribus accepimus) indicari dicitur, quia populus Dei nõ tam manu & armis, quàm uoce & lingua pugnabat: id eſt orationem fundens ad deum, proſternebat inimicos. Ita ergo & tu ſi uis uincere inimicos, eleua actus tuos, clama ad Deum, ut dicit Apoſtolus, Orationi inſtantes, & uigilantes in ea. Hæc enim eſt Chriſtiani pugna, qua ſuperat inimicum. Puto autẽ quod per hanc figuram etiam duorum populorum Moyſes formam deſignet, & oſtendat unum eſſe populum ex gẽtibus qui eleuet manus Moyſi, & erigat eas: id eſt qui in ſublimi extollat ea quæ ſcripſit Moyſes, & in excelſo eorum intelligentiam ſtatuat, & per hoc uincat. Alium eſſe qui quoniam non eleuat manus Moyſi, nec extollit eas à terra, nec altum in eo aliquid & ſubtile cõſiderat, uincitur ab aduerſariis, & proſternitur. Poſt hæc uenit ad montem Dei Moyſes, & occurrit ei Iethro ſocer ſuus. At ille exit ei obuiam de caſtris, & non eum ducit ad montem dei, ſed ducit eum ad tabernaculum ſuum. Non enim poterat ſacerdos Madian aſcendere ad montem dei, ſed nec in Aegyptũ deſcendere potuit uel ipſe, uel uxor Moyſi, ſed nũc ad eum uenit cum filiis eius. Non enim poteſt deſcendere in Aegyptum, & ſubire agones Aegyptios, niſi qui fuerit athleta probabilis, & talis qualem dicit Apoſtolus. Quia omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem uerberans. Moyſes ergo quia magnus erat & potens athleta, deſcẽdit in Aegyptum, deſcendit ad agones & exercitia uirtutum. Sed & Abraham deſcendit in Aegyptum, quia erat & ipſe magnus & potens athleta. Nam de Iacob quid dicam, qui ipſo nomine athleta eſt: Luctator enim & ſupplantator interpretat. Et ideo cum deſcendiſſet in

ſeptuaginta

ſeptuaginta quinqꝫ animabus in Aegyptũ Iacob, factus eſt ſicut ſtellæ cœli in multitudi-
nem. Sed non omnes qui deſcendunt in Aegyptũ ita pugnant, & ita expediunt agones,
ut in multitudinem fiant, & ut ſtellæ cœli multiplicent. Alijs in contrarium cedit deſcen-
diſſe in Aegyptũ. Scio ego Hieroboam fugientẽ à Salomone deſcendiſſe in Aegyptum,
& non ſolum nõ creuiſſe in multitudinẽ, ſed & ſcidiſſe & corrupiſſe populum dei. Quia
deſcẽdens in Aegyptũ accepit à Suſachim rege uxorẽ Thecimene uxoris eius ſororem.
Sed interim uenit Iethro ad Moyſen, adducens ſecum filiam ſuam uxorẽ Moyſi, & filios
eius. Et uenit, inquit, Aaron & omnes presbyteri de Iſrael manducare panem cum ſoce
ro Moyſi in conſpectu Dei.] Non omnes panem manducant in cõſpectu Dei, ſed qui
presbyteri ſunt, qui ſeniores, qui perfecti ſunt, & meriti probati, ipſi manducant panẽ in
conſpectu Dei, qui obſeruãt illud quod apoſtolus dicit, Siue mãducatis, ſiue bibitis, ſiue
aliud quid facitis, omnia ad gloriam dei facite. Omnia ergo quæ faciunt ſancti, in conſpe-
ctu dei faciunt. Peccator aũt à conſpectu Dei fugit. Deniqꝫ ſcriptũ eſt, quia Adam poſt-
quam peccauit, fugit à cõſpectu Dei, & interrogatus reſpõdit. Audiui uocẽ tuam, & ab
ſcondi me quia erã nudus. Sed & Cain poſtqꝫ pro parricidio condẽnatus à Deo eſt, exijt,
inquit, à facie dei, & habitauit in terra Naim. Exijt ergo à facie Dei, qui indignus eſt con
ſpectu Dei. Sancti aũt manducant & bibunt in conſpectu Dei, & omnia quæ agunt in
conſpectu eius agunt. Ego amplius adhuc locũ præſentẽ diſcutiens, uideo quia qui pleni
orem ſcientiam dei accipiunt, & plenius diuinis imbuti ſunt diſciplinis, iſti etiã ſi malum
faciunt, corã Deo faciunt, & in cõſpectu eius faciũt: ſicut ille qui dixit. Tibi ſoli peccaui,
& malum coram te feci. Quid ergo plus habet qui malum corã Deo facit? Illud profecto
quod cõtinuo pœnitet, & dicit: Peccaui. Qui aũt diſcedit à cõſpectu dei, neſcit conuerti,
& peccatũ pœnitendo purgare. Hoc ergo intereſt, malum coram deo facere, & à dei con
ſpectu diſceſſiſſe peccãtem. Sed ut uideo Iethro nõ fruſtra uenit ad Moyſen, nec fruſtra
manducauit panem cum ſenioribus populi in conſpectu domini. Dat eñ cõſilium Moy
ſi probabile ſatis & utile, ut eligat uiros, & cõſtituat principes populi, uiros Deum colen
tes, uiros potentes, & odientes ſuperbiã. Tales enim oportet eſſe principes populi, qui *Iudicum de-*
non ſolum ſuperbi nõ ſint, ſed & qui oderint ſuperbiam: id eſt ut non ſolum ipſi abſqꝫ ui- *ſcriptio*
tio ſint, ſed & in alijs oderint uitia. Non homines dico odiſſe, ſed uitia. Et ordinabis, in
quit, eos tribunos, & centuriones, & quinquagenarios & decanos, & iudicabunt popu-
lum omni hora. Verbum autem quod grauius fuerit, referent ad te.] Audiant princi-
pes populi & presbyteri plebis, quia debent omñi hora populum iudicare, ſemper & ſine
intermiſſione ſedere in iudicio, dirimere lites, reconciliare diſſidentes in gratia, recordare
diſcordes. Diſcat unuſquiſqꝫ ex ſcripruris ſanctis officiũ ſuum. Moyſes, inquit, ut ſit in his
quæ ad Deum ſunt, & uerbũ Dei ediſſerat populo. Cæteri aũt principes quos appellant
tribunos. Tribuni eñ ex eo dicunt, quod tribui præſint. Cæteri ergo tribuni, uel centu-
riones, uel quinquagenarij, præſint minoribus iudicijs, quæ ad ſingulos quoſqꝫ pertinẽt
dirimentes. Puto autem hanc ipſam figuram non ſolũ in præſenti ſeculo eccleſiæ datam,
uerumetiã in futuro ſeruandã. Audi deniqꝫ quid dominus dicat in Euangelio. Cum ſede
rit, inquit, filius hominis ſuper thronũ gloriæ ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim thro-
nos, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Vides ergo quia non ſolum dominus iudicat, cui
omne iudicium pater dedit, ſed & cõſtituit ſibi & alios principes qui iudicent populum
de minoribus cauſis, uerbum autem quod grauius fuerit, referant ad ipſum. Idcirco dice-
bat & dominus de quodam quidem, quia reus erit conſilio, de alio autẽ, reus erit iudicio,
& de alio, reus erit gehennæ ignis. Sed & de omni uerbo otioſo dicimur præſtaturi ratio-
nem, & nõ dixit quia Deo præſtabimus rationem: ſicut de periurio dicit. Reddes autem
domino iuramenta tua. Verum & regina Auſtri ſurget in iudicio cum uiris generationis
huius, & condemnabit eos. Ecce & aliud iudicij genus. Qui habet aures audiẽdi audiat.
Hæc enim omnia typus & umbra ſunt cœleſtium, & imago futurorum. Verum ſicut ſcri
ptum eſt, legimus quia nõ ſatiatur oculus uiſu, nec auris auditu, nec nos ſatiari poſſumus
intuendo & conſiderando quæ ſcripta ſunt, quot ex partibus nos ædificent, quantis nos
inſtruant modis. Etenim cum perſpicio quod Moyſes propheta deo plenus, cui deus fa-
cie ad faciem loquebatur: conſiliũ accepit à Iethro ſacerdote Madian, admiratione nimia
ſtuporẽ mentis incurro, Dicit enim ſcriptura. Et audiuit Moyſes uocem ſoceri ſui, & fe

cit quæcunqꝫ

cit quæcunq; dixit ei.] Non dixit, quia mihi deus loquit̃, & quid agere debeam, cœleſti ad me ſermone defertur, & quomodo conſilium ab homine accipiã, & ab homine genti li, alieno à populo dei? Sed audit uocẽ eius, & facit omnia quæ dicit, & nõ quis dicat, ſed quid dicat, auſcultat. Vnde & nos ſi forte aliquãdo inuenimus aliquid ſapienter à gentili bus dictum, non continuo cum auctoris nomine ſpernere debemus & dicta, nec pro eo quod legẽ à deo datam tenemus, conuenit nos tumere ſuperbia, & ſpernere uerba prudentium. Sed ſicut apoſtolus dicit, Om̃ia probantes, quod bonum eſt tenentes. Quis aũt hodie eorum qui populis præſunt, non dico ſi iam aliqua ei à deo reuelata ſunt, ſed ſi in legis ſcientia aliquid meriti habet, conſilium dignatur inferioris ſaltem ſacerdotis accipere? ne dum dixerim laici, uel gentilis. Sed Moyſes qui erat homo manſuetus ſuper omnes, accepit conſiliun inferioris, ut & formam humilitatis populorũ principibus daret, & futuri ſacramenti deſignaret imaginem. Sciebat enim futurũ quandoq;, ut gentiles bonum conſilium proferrent apud Moyſen, ut bonum & ſpiritalem intellectum adferrent ad legem dei: & ſciebat quia audiet eos lex, & faciet omnia ſicut dicũt. Non enim poteſt facere lex ſicut Iudæi dicunt, quia infirmatur lex in carne, id eſt in litera, & nihil poteſt ſecundum literam facere: nihil enim ad perfectum adducit lex. Secundum autẽ cõſilium quod nos afferimus ad legem, poſſunt om̃ia ſpiritaliter fieri. Poſſunt & ſacrificia ſpiritaliter offerri, quæ modo carnaliter non poſſunt. Poteſt & lex lepræ ſpiritaliter ſeruari, quæ ſecundum literam nõ poteſt. Sic ergo quomodo nos intelligimus, quomodo nos ſentimus, & conſilium damus, omnia facit lex: ſecundum literam aũt non omnia, ſed admodum pauca. Poſt hæc autem cum profectus eſſet Iethro, & ueniſſet Moyſes ex Raphidim in deſertum Sina, ibiq; in columna nubis deſcẽdiſſet dñs ad Moyſen, ut uidẽs populus crederet ei, & uerba eius audiret, ait dominus ad Moyſen, Deſcẽde, proteſtare populo, & purifica illos hodie, & cras, & lauent ueſtimẽta ſua, & ſint parati in diem tertiũ. Si quis eſt qui ad audiendũ uerbũ dei conueniat, audiat quid præcepit dñs: ſanctificatus uenire debet ad audiendũ uerbũ, lauare debet ueſtimẽta ſua. Si em̃ ſordida huc detuleris ueſtimenta, audies & tu. Amice quõ huc introiſti non habens ueſtem nuptialem? Nemo ergo poteſt audire uerbũ dei, niſi prius fuerit ſanctificatus: id eſt niſi fuerit ſanctus corpore & ſpiritu, niſi ueſtimenta ſua lauerit. Ingreſſurus eſt enim paulopoſt ad cœnam nuptialem, mãducaturus eſt de carnibus agni, potaturus eſt poculum ſalutaris. Nemo intret ad hanc cœnam ſordi

Cœna domini dis ueſtimentis. Hoc enim & alibi ſapientia præcepit dicens, In omni tempore ſint ueſtimenta tua munda. Lota ſunt enim ſemel ueſtimenta tua cum ueniſti ad gratiã baptiſmi, purificatus es corpore, mundatus es ab omni inquinamento carnis & ſpiritus. Quæ ergo deus mundauit, tu immunda ne feceris. Audi igit̃ nunc & ſanctificationis genus. Ne acceſſeritis, inquit, ad mulierẽ hodie, & craſtina, ut die tertia audiatis uerbũ dei.] Hoc eſt quód & apoſtolus dicit, Bonum eſt homini mulierẽ non tangere. Saluo tamen remedio his qui pro infirmitate ſua remedio indigent nuptiali. Veruntamen conſiliũ audiamus apoſtoli dicẽtis, Quia tempus breue eſt, ſupereſt ut & qui habent uxores, tanquã non habentes ſint, & qui emunt, tanquã non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Præterit em̃ habitus huius mundi, præterit temporale regnum, ut perpetuum ueniat & ęternũ. Sicut & in oratione dicere iubemur. Adueniat regnũ tuum: in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

De uultu Moyſi glorificato, & uelamine quod ponebat in facie ſua.
Homilia Duodecima. Cap. XXXIIII

LEctio nobis Exodi recitata eſt, quæ nos ad intelligentiæ inquiſitionem, uel incitet, uel repellat. Incitat mentes ſtudioſas & liberas, deſides & occupatas repellit, Scriptũ eſt em̃. Quia uidit Aaron & omnes filij Iſrael Moyſen, & erat glorificata facies eius, & color uultus eius, & timuerũt accedere ad illum. Et poſt pauca. Ponebat, inquit, Moyſes uelamen ſuper faciem ſuam. Cum aũt introierat in conſpectu domini, ut loqueretur illi, deponebat uelamen.] Hæc autem Apoſtolus diſſerens magnifico illo ſenſu quo in cæteris utitur, de quo dixit, Nos aũt ſenſum Chriſti habemus, ait. Quod ſi miniſterium mortis in literis formatum in lapidibus fuit ad gloriam, ita ut non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter glo

riam

riam uultus eius, quæ aboletur, quomodo non magis miniſterium ſpiritus erit in gloria?
Et iterum paulo poſt dicit. Et non ſicut Moyſes ponebat uelamen ſuper faciem ſuam, ut
non intenderent filij Iſrael in faciem uultus eius. Obtuſi ſunt enim ſenſus eorum, uſq; in
hodiernũ diem. Cum enim legitur Moſes, uelamẽ eſt poſitum ſuper cor eorũ. Quis non
admiretur myſteriorum magnitudinẽ? quis non pertimeſcat uelamen obtuſi cordis? Glo-
rificata eſt facies Moyſi, ſed non poterant intendere in faciem uultus eius filij Iſrael, non
poterat intendere populus ſynagogæ. Si quis autem conuerſationẽ, & uitam poteſt ha-
bere eminentiorem quàm reliquũ uulgus, iſte poteſt intueri gloriam uultus eius. Et nunc
enim, ſicut dixit Apoſtolus, uelamen eſt poſitum in lectione ueteris teſtamenti & nunc
Moyſes glorificato uultu loquitur, ſed gloriam quæ eſt in uultu eius non poſſumus intue
ri. Idcirco autem non poſſumus, quia adhuc populus ſumus, & nihil ſtudij, nihil meriti
pluſquam reliqua plebs habemus. Verum quia dicit ſanctus Apoſtolus, Idipſum autem
uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, amputaret nobis omnẽ intelligentiæ ſpem
tanti & talis apoſtoli prolata ſententia, niſi addidiſſet. Cum autẽ quis conuerſus fuerit ad
dominum, auferetur uelamen. Igitur cauſam auferendi uelaminis, cõuerſionem noſtram
eſſe dicit ad dominum. Ex quo colligenda ſunt nobis indicia, quod donec legẽtes ſcriptu-
ras diuinas latet nos intellectus, donec obſcura ſunt nobis & clauſa quæ ſcripta ſunt, non
dum cõuerſi ad dominum ſumus. Si enĩ conuerſi eſſemus ad dominũ, ſine dubio auferre-
tur uelamen. Sed & hoc ipſum conuerti ad dominũ quale ſit uideamus. Et ut euidentius
ſcire poſſimus quid ſit conuerſus, dicendum nobis prius eſt quid ſit auerſus. Omnis qui
cum recitantur uerba legis, cõmunibus fabulis occupatur, auerſus eſt. Omnis qui cum
legitur Moyſes, de negotijs ſeculi, de pecunia, de lucris ſollicitudinẽ gerit auerſus eſt. O-
mnis qui poſſeſſionũ curis ſtringitur, & diuitiarum cupiditate diſtenditur, qui gloriæ ſe-
culi, & mundi honoribus ſtudet, auerſus eſt. Sed & qui ab his quidẽ uidetur alienus, aſſi-
ſtit autẽ & audit uerba legis, & uultu atq; oculis intentus, corde tamen & cogitationibus *Studium theo-*
euagatur, auerſus eſt. Quid ergo eſt conuerti? Si his omnibus terga uertamus, & ſtudio, *logiæ*
actibus, mente, ſollicitudine, uerbo dei operam demus, & in lege eius die ac nocte medite
mur, omiſſis omnibus deo uacemus, exerceamur in teſtimonijs eius, hoc eſt conuerſum
eſſe ad dominũ. Tu ergo ſi uolueris filium tuum ſcire literas quas liberales uocant, ſcire
grãmaticam, uel rhetoricam diſciplinã, nunquid non ab omnibus eum uacuum & liberũ
reddis? Nunquid nõ omiſſis cæteris, huic uni ſtudio dare operam facis? Pedagogos, magi-
ſtros, libros, impenſas, nihil prorſus deeſſe facis quoaduſq; perfectũ propoſiti ſtudij opus
reportet. Quis noſtrũ ita ſe ad diuinæ legis ſtudia cõuertit? Quis noſtrũ ita operam dedit?
Quis tanto ſtudio ac labore diuina quærit ſtudia, quanto quæſiuit humana? Et quid con-
querimur ſi quod non didicimus ignoramus? Aliqui ueſtrum ut recitari audierint quæ le
guntur, ſtatim diſcedũt. Nulla ex his quæ dicta ſunt inquiſitio adinuicem, nulla collatio,
nuſquam memoria mãdati illius, quo te diuina lex cõmonet. Interroga patres tuos, & di-
cent tibi, presbyteros tuos, & annunciabunt tibi. Alij ne hoc ipſum quidem patienter ex
pectant, uſquequo lectiones in eccleſia recitentur. Alij uero nec ſi recitantur, ſciunt, ſed
in remotioribus dominicæ domus locis, ſecularibus fabulis occupantur. De quibus ego
auſus ſum dicere, quia cum legitur Moyſes, iam non uelamen ſuper cor eorũ, ſed paries
quidam & murus eſt poſitus. Si enĩ ille qui adeſt, qui audit, & intentus eſt, & quę audit re
tractar, & diſcutit, & quæ aſſequi non poteſt, percontatur, & diſcit, uix poteſt ad liberta-
tem ſcientiæ peruenire: ille qui abſcondit aures ſuas ne audiat, & terga in faciem legentis
obuertit, quomodo dicendus eſt uelamen habere ſuperpoſitum cordi, ad quem ne ipſum
quidem uelamen literę, quo ſenſus uelatur, qui eſt ſonus uocis, acceſſit? Euidens igitur fi
gura eſt, quomodo glorioſa efficitur facies Moyſi: habent enim gloriam ea quæ loquitur:
ſed hæc tegitur, & occultatur, & eſt om̃is gloria eius intrinſecus. Illud quoq; intuere qua-
le ſit, quod in lege uultus quidem Moyſi glorificatus refertur, licet uelamine contegatur:
manus autẽ eius intra ſinum miſſa, leproſa facta memoratur ſicut nix In quo mihi uide-
tur forma totius legis pleniſſime deſignari. In uultu enim eius ſermo legis, in manu opera
deſignantur. Quia ergo ex operibus legis nullus erat iuſtificandus, nec aliquem ad perfe
ctum adducere poterat lex, idcirco manus Moyſi leproſa fit, & in ſinum reconditur, tan-
quam nihil perfecti operis habitura: facies uero eius glorificata eſt, ſed uelamine tegitur,
quia

quia ſermo eius habet ſcientię gloriam, ſed occultam. Vnde & propheta dicit: Niſi audieritis occulta, plorabit anima ueſtra. & Dauid dicit: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. In lege ergo Moyſes ſolam faciē habet glorificatam, neq; manus eius habent gloriam, imò potius & contumeliam: ſed neq; pedibus. deniq; ſoluere iubetur calceamentum ſuum, ſic nulla erat gloria in pedibus eius, licet & hoc fieret non ſine alicuius forma myſterij. Nouiſſima nanq; pars hominis pedes ſunt. Oſtendebatur ergo quod in nouiſſimis temporibus ſolueret Moyſes calciamentum ſuum ut acciperet alius ſponſam, & illa uocaretur domus diſcalceati uſq; in hodiernum diem. Nihil ergo aliud in lege glorioſum habet Moyſes, niſi ſolam faciem. In Euangelijs autē totus glorificatur ex integro. Audi enim quid dicatur in Euangelijs. Cum aſcendiſſet Ieſus in montem excelſum, aſſumens ſecum Petrum & Ioannem & Iacobum, transformatus eſt ibi coram ipſis: & ecce apparuerunt, inquit, Moyſes & Helias in gloria, colloquentes cum eo. Hic nō refertur quia glorificatus eſt uultus eius, ſed quia totus apparuit in gloria, colloquens cum Ieſu, & ibi ei cōpletur illa promiſſio, quam accepit in monte Sina, cum dictum eſt ei, Poſteriora mea uidebis. Vidit ergo poſteriora eius. Vidit enim quę in poſterioribus & nouiſſimis diebus facta ſunt, & gauiſus eſt. Sicut enim Abraham concupiuit uidere diem domini, & uidit, & gauiſus eſt: ita & Moyſes concupiuit uidere diem domini, & uidit, & gauiſus eſt: & neceſſario gauiſus eſt, quia iam non ſolum uultu glorificatus deſcendit de monte, ſed totus glorificatus aſcendit in montem. Gauiſus eſt ſine dubio Moyſes, quod eum de quo dixerat, Prophetam uobis ſuſcitabit dominus deus ueſter ex fratribus ueſtris, ſicut me ipſum audietis per omnia: nunc adeſſe cernebat, & fidem facere ſermonibus ſuis. Et ne cunctaretur in aliquo, audit paternam uocem dicētem: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipſum audite. Moyſes dudum dixit, illum audietis: nūc pater dicit, hic eſt filius meus, ipſum audite: & præſentem de quo dicit, oſtendit. Gaudere etiā mihi pro hoc uidetur Moyſes, quia & ipſe quodāmodo nunc deponit uelamen conuerſus ad dominū, cum euidenter quæ prædixit, implentur: uel cum tempus aduenit, ut per ſpiritū ſanctum quæ obtexerat reuelentur. Retractandus tamen eſt ſancti Apoſtoli ſenſus, & conſiderandum quid ei uiſum ſit, cum dixiſſet, Si autē conuerſus quis fuerit ad dominū, aufertur uelamen, ut adderet, Dominus autē ſpiritus eſt: per quod quaſi interpretari uidetur quid eſt dominus. Quis enim neſcit quod dominus ſpiritus eſt? Sed nunquid in hoc loco de domini uel natura, uel ſubſtantia tractabatur, ut diceret quia dominus ſpiritus eſt? Videamus ergo ne nō ſolum cum Moyſes legitur, ſed & cū Paulus legitur, uelamen ſit poſitū ſuper cor noſtrum. Et manifeſte, ſi negligenter audimus, ſi nihil ſtudij ad eruditionē & intelligentiam cōferimus, non ſolum legis & prophetarū ſcriptura, ſed & apoſtolorū & Euangeliorum grandi nobis uelamine tegitur. Ego autē uereor, ne per nimiam negligentiam, & ſtoliditatē cordis, nō ſolū uelata ſint nobis diuina uolumina, ſed & ſignata: ut ſi detur in manus hominis neſcientis literas liber legēdus, dicat, quia neſcio literas: ſi detur in manus hominis ſcientis literas, dicat quia ſignatus eſt. Vnde oſtenditur non ſolum ſtudium nobis adhibendū eſſe ad diſcendas literas ſacras, uerū & ſupplicandū domino, & diebus

Eſa.29 ac noctibus obſecrandū, ut ueniat agnus ex tribu Iuda, & ipſe accipiens librum ſignatum dignetur aperire. Ipſe eſt em̄ qui ſcripturas adaperiens, accendit corda diſcipulorū, ita ut dicant: Nonne cor noſtrum erat ardens intra nos, cum aperiret nobis ſcripturas? Ipſe ergo etiam nunc nobis aperire dignet̃ quid eſt quod apoſtolo ſuo inſpirauit ut diceret, Dominus autē ſpiritus eſt. ubi autem ſpiritus domini, ibi libertas. Ego quidem quantum pro paruitate intelligentiæ meæ ſentire poſſum, puto quod uerbū dei pro eo quod auditorib. intereſt (ut ſæpe iam diximus) nunc uia, nunc ueritas, nunc uita, nunc reſurrectio nominatur, nunc etiam caro, nunc uero ſpiritus dicitur. Quāuis enim uere ex uirgine ſubſtātiam carnis acceperit, in qua & crucem pertulit, & reſurrectionē initiauit: tamen eſt ubi Apoſtolus dicit, Et ſi cognouimus Chriſtū ſecundum carnē, ſed nunc iam nō nouimus. Quia ergo & nunc ſermo eius ad ſubtiliorē & ſpiritalem intelligentiā prouocat auditores, & uult eos nihil carnale in lege ſentire, dicit ut qui uult auferri uelamen de corde ſuo, conuertatur ad dominum. Non quaſi ad carnē dominum, eſt em̄ & hoc, quia uerbum caro factum eſt: ſed quaſi ad ſpiritum dominū. Si enim quaſi ad ſpiritū dominum conuertatur, de carnalibus ad ſpiritalia ueniet, & ad libertatē de ſeruitute tranſibit. Vbi enim ſpiritus

domini

domini, ibi & libertas. Et ut adhuc euidentius fiat quod dicitur, utamur & alijs apoſtoli ſenſibus. Ad quoſdam dicit quos ſenſerat incapaces, Quia nihil me iudicaui aliud ſcire inter uos, niſi Chriſtũ Ieſum & hunc crucifixum. Iſtis talibus non dicebat quia dominus ſpiritus eſt, nec dicebat eis quia Chriſtus dei ſapientia eſt. Non eñ poterant agnoſcere Chriſtum ſecundũ hoc quod ſapiẽtia dei eſt, ſed ſecundum hoc quod crucifixus eſt. Illi autem quibus dicebat, Sapientiam loquimur inter perfectos, Sapientiam aũt non huius ſeculi, neq; principum huius mundi, qui deſtruuntur, ſed loquimur dei ſapientiam in myſterio abſconditam: non indigebant ut uerbum Dei ſecundũ hoc ſuſciperent, quod caro factũ eſt, ſed ſecundũ hoc, quod ſapientia in myſterio abſcondita eſt. Sic ergo & in hoc loco, ijs qui de carnali ad ſpiritalem intelligentiam prouocantur, dicitur, Dominus autem ſpiritus eſt. Vbi autem ſpiritus domini, ibi & libertas. Vt autem oſtenderet, quia ipſe iam peruenit ad ſcientiæ libertatem, & exutus eſt de uelaminis ſeruitute, addit his, & dicit: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini ſpeculantes. Si ergo & nos dominum deprecemur, ut uelamen de corde noſtro dignetur auferre, capere poſſumus intelligentiam ſpiritalem, ſi tamen conuertamur ad dominum, & libertatem ſcientiæ requiramus. Sed quomodo inuenire poſſumus libertatem, qui ſeruimus ſeculo? qui ſeruimus pecuniæ? qui ſeruimus deſiderijs carnis? Ego meipſum corripio, meipſum iudico, ego meas culpas arguo, uiderint qui audiunt, quid de ſemetipſis ſentiant. *Artifex* Ego interim dico, quod donec alicui horum deſeruio, non ſum conuerſus ad dominum, nec ullam conſecutus ſum libertatem donec talia me negotia, & ſollicitudines ſtringũt. Illius à quo conſtringor negotij & ſollicitudinis ſeruus ſum. Scio eñ ſcriptũ eſſe, quia unuſquiſq; à quo uincitur, huic & ſeruus addicitur. etiã ſi me amor pecuniæ nõ ſuperet, etiã ſi poſſeſſionũ & diuitiarũ cura non ſtringit, laudis tamen cupidus ſum, & gloriam ſector humanam, ſi de hominũ uultibus & ſermonibus pendeo, quid de me ille ſentiat, quomodo ille me habeat, ne illi diſpliceam, ſi illi placeam, donec requiro iſta, ſeruus horum ſum. Sed uolebam ex hoc ſaltẽ ſatis agere, ſi poſſim liber fieri, ſi poſſim de iugo huius ſeruitutis abſolui, & peruenire ad libertatẽ ſecundum Apoſtoli cõmonitionẽ dicentis. In libertate uocati eſtis, nolite fieri ſerui hominum. Sed quis mihi dabit hanc manumiſſionẽ? quis me ab hac ſeruitute turpiſſima liberabit, niſi ille qui dixit, Si uos filius liberauerit, uere liberi eritis? Etenim ſcio quia ſeruus nõ poteſt libertate donari, niſi fideliter ſeruiens, niſi dominum diligens. Et ideo etiam nos fideliter ſeruiamus, & ex toto corde, & ex toto animo, & ex tota uirtute noſtra diligamus dominum deum noſtrum, ut mereamur libertate donari à Chriſto Ieſu filio eius domino noſtro, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

De his quæ offeruntur ad tabernaculũ. Homilia XIII Cap. XXV

IAm quidem & prius de tabernaculo pro uiribus dixeramus, uerũ quoniam ſæpe in Exodi libro reperitur ipſa deſcriptio: dicitur enim & cum dominus præcepit Moyſi qualiter fieri debeat, & iterũ cũ Moyſes præcepit populo, ut offerat conſtruendo operi materias, ſicut hæc lectio continet, quæ nobis modo recitata eſt: ſed & poſtmodum enumeranẽ ſingula, cum per Beſelehel, & cæteros ſapientes uiros fabricantur, & iterum, cum ad cõſpectum Moyſi deferuntur, & rurſum, cum præcepto domini dedicantur. Fit pręterea & in alijs, uel libris, uel locis, horum cõmemoratio, & frequenter reperitur, utpote quod neceſſario cõmonetur. Nunc ergo recitatus eſt nobis ille ſermo, ubi dicit. Et dixit Moyſes ad omnẽ ſynagogam filiorum Iſrael dicens. Hoc eſt uerbum quod præcepit dñs dicẽs. Sumite à uobis ipſis redemptionem domino, omnis qui concepit corde, offerat initia domino aurum, argẽtum, æramentum, hyacinthum, purpurã, coccum duplicatum, & byſſum tortam, pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas, & pelles hyacinthinas, ligna imputribilia, & lapides ſardinos, & lapides ad ſculpturam in humerali & podere, & om̃is ſapiens corde in uobis ueniat, & operetur omnia quæ præcepit dominus. Cum cõſidero meipſum primũ, & diſcutio, piget ad hæc aperienda manum mittere. Vereor enim ne forte etiam ſi dominus reuelare dignetur alicui, ſicut forte dignatur (de me enim nõ ſum auſus dicere) uereor inquã, & ualde dubito ſi inueniam auditores: & cum ita ſit, ne forte ab eo qui explanare conabitur requirantur dominicæ margaritæ, ubi uel quomodo, uel ante quos mittantur. Verum

quoniam magnopere expectatis ut aliqua ex his quæ lecta ſunt, diſſerantur, & præcepit mihi dominus meus dicẽs, Oportebat te dare pecuniam meam ad menſam, & ego ueniens cum uſuris utiq; exegiſſem eam: ipſum rogabo, ut uerbum meum ſuam pecuniã facere dignetur, ut nõ meam pecuniã, non meum aurum uobis, ſed ipſius fœnerẽ, ipſius uobis uerbo, & ipſius ſenſu loquar, & ad auditus ueſtri hæc deferam mẽſam. Vos iam uidetitis ſuſcipientes dominicam pecuniã, quomodo uſuras eius uenienti domino præparetis. Vſuræ aũt ſunt uerbi Dei, habere in uſu uitæ & actuum ea quæ præcepit ſermo dei. Si ergo audientes uerbum utimini eo, & agitis ſecundum ea quę auditis, & ſecundum hæc uiuitis, uſuras domino præparatis: & poteſt fieri ut unuſquiſq; ueſtrum de quinq; talentis faciat decem, & audiat à domino, Euge ſerue bone, & fidelis, eris poteſtatẽ habens ſuper decem ciuitates. Tantum illud uidete, ne quis ueſtrum acceptam pecuniam, aut in ſudario colliget, aut defodiat in terrã, quia huiuſmodi hominis in aduentu domini quis ſit exitus bene noſtis. Tentabimus igitur pauca de multis, imò pauciora de paucis, quippe quibus & noſter ſermo librãdus, & ueſter auditus. Primo igitur omniũ uideamus quid eſt quod dicit Moyſes ad filios Iſrael. Sumite à uobis ipſis redemptionẽ domino, omnis qui conceperit corde, offerat initia domino. Non uult Moyſes, ut aliquid offeras deo quod extra te eſt, à uobis ipſis, inquit, ſumite, & initia offerte domino, prout unuſquiſq; concepit corde. Aurũ iubetur & argentum deferri, æs & cæteræ materię, qũo hoc poſſum ego de me ipſo offerre? Nunquid intra me aurum naſcitur aut argentũ, & cætera quæ iubentur? Nõne hoc unuſquiſq; de prõptuarijs, & de ſcrinijs ſuis profert? Quid eſt ergo quod dicit Moyſes, offerte à uobis ipſis, & unuſquiſq; ſicut concepit corde? Illud quidẽ aurũ & argentum cæteræq; materiæ unde tabernaculũ conſtructũ eſt, conſtat de ſcrinijs & promptuarijs uniuſcuiuſq; prolatũ. Spiritalis aũt lex aurum requirit ad tabernaculũ, quod intra nos eſt, argentũ quod intra nos eſt, & oẽs reliquas materias illas depoſcit, quas et intra nos habere poſſumus, & proferre de nobis. Dicit eñ ſcriptura, quia prope eſt uerbum in ore tuo, & in corde tuo, quia ſi confeſſus fueris in ore tuo dominũ Ieſum, & credideris in corde tuo, quod deus illũ ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. Si ergo credideris in corde tuo, cor tuum, & ſenſus tuus aurũ eſt. Obtuliſti igitur aurum ad tabernaculũ, id eſt fidẽ cordis tui. Si uero cõfeſſus fueris, ſermonẽ obtuliſti, ſermonẽ confeſſionis argentũ. Idcirco ergo dicit Moyſes, qui eſt lex ſpiritalis, ſumite à uobis ipſis. Hæc à te ipſo ſumis, hæc intra te ſunt, hæc etiã ſi nudus ſis, habere potes. Sed & quod addidit, unuſquiſq; ſicut concepit corde, huc reſpicit. Nõ eñ poteris aliquid de ſenſu tuo offerre Deo, uel de uerbo tuo, niſi prius quæ ſcripta ſunt corde conceperis, niſi intentus fueris, & diligenter audieris, nõ poteſt aurũ tuum probatũ eſſe, nec argentũ: requiritur enim ut probatum ſit. Audi ſcripturam dicentem. Eloquia domini eloquia caſta, argentũ igne probatũ purgatum ſeptuplũ. Si ergo quę ſcripta ſunt corde cõceperis, erit aurum tuum, id eſt ſenſus tuus probus, & argentum tuum, qui eſt ſermo tuus, probatum. Quid etiã de ære dicemus? opus eſt & ære ad tabernaculi cõſtructionẽ. Videtur quidẽ æs pro fortitudine ſuſcipi, & loco poni poſſe fortitudinis & cõſtantiæ: ſed ne quis dicat, hoc diuinare magis eſt q̃ explanare, ubi quod dicitur, non de ſcripturarũ auctoritate munitur, puto ergo æs accipi poſſe pro uoce. Aliud enim eſt ſermo, aliud uox. Sermo dicitur loquela rationi ſubnixa. Vox uero eſt (uerbi cauſa) ſi latine, ſi græce dicatur, ſi eleuatius, ſi preſſius. Sed hæc neceſſario ut de ſcripturis probemus exigitis. Audi quid dicat Apoſtolus. Si linguis hominum loquar & angelorũ, charitatem autem nõ habeam, factus ſum ut æramentum ſonans, ut cymbalum tinniens. Ita ergo loqui linguis, & interpretari ex alia in aliam linguam, æris oblatio eſt. Neceſſe eſt enim omnia habere tabernaculum Dei, & nihil deeſſe in domo domini. Eſt igitur (ut diximus) æris oblatio uox. Vox autem eſt quæ alterius ſenſum in alterã linguam uertit. Sermo uero eſt, qui ſenſum propriũ refert. Omnia ergo offerantur Deo, & ſenſus, & ſermo, & uox. Quid de cæteris dicemus? Multa ſunt enim, & ſingula diſcutere opus eſt ingens. Verũ quid proderit, ut noſtro quidem ingenti labore dicantur, ab occupatis uero auditoribus, & uix unius horæ puncto uerbo Dei aſſiſtentibus ſpernantur, & pereant? Niſi eñ dominus ædificauerit domum, inuanũ laborauerunt qui ædificant eam. Veruntamẽ nos (ut ſupra iam dictum eſt) tradimus ad menſam pecuniam domini, uideat eñ unuſquiſq; auditorũ, quo modo ſuſcipiat quę traduntur. Vnuſquiſq; aũt, inquit, noſtrum, ſicut corde

concepit, offerat initia domino. Quod dixit initia, quæro quæ ſint initia auri, uel quæ pri
mitiæ argenti? Quomodo aũt de cocco & purpura & byſſo uidentur conferri primitiæ?
Aut q̃uo ſicut corde conceperit quis offert? Hoc iam ſingulos noſtrum pulſat, uideamus
ſimul & q̃uo corde concepimus. Quanti modo hic præſentes ſumus, & ſermo dei tracta-
tur. Sunt qui concipiunt corde quæ lecta ſunt, ſunt qui omnino non concipiunt, quæ di-
cuntur, ſed eſt mẽs eorũ & cor aut in negocijs, aut in actibus ſeculi, aut ſupputationibus
lucri: & præcipue mulieres, quomodo putas corde concipiunt, quæ tantum garriunt, quę *Mulier in templo garrula*
tantum fabulis obſtrepunt, ut non ſinant eſſe ſilentium? Iam quid de mente earum, quid
de corde diſcutiã, ſi de infantibus ſuis, aut de lana cogitent, aut de neceſſarijs domus? Ve
reor magis ne ſequantur illas, de quibus dicit apoſtolus, Quæ diſcunt circumire domos,
non ſolum uerboſę, ſed & curioſæ, loquentes quæ non oportet. Quomodo ergo iſtæ ta-
les corde concipiunt? Non cõcipiet corde quis, niſi uacet corde, niſi ſit mente liber & to-
tus intentus, niſi corde uigilet, non poteſt corde concipere, & offerre dona deo. Quod ſi
hactenus neglexímus, ex hoc ſaltem attentiores ſimus, & ſollicite intendamus, ut poſſi-
mus mente cõcipere. Iuſtum eſt em̃, ut in tabernaculo domini inueniat̃ unuſquiſq; habe-
re portionẽ ſuam. Non em̃ latet deũ unuſquiſq; quid ei offerat. Quàm glorioſum tibi eſt,
ſi dicatur in tabernaculo domini, Aurum iſtud (uerbi cauſa) quo arca teſtamẽti obtegitur,
illius eſt: argentum ex quo baſes, & columnæ ſunt, illius eſt: de quo anuli, & candelabrũ,
& nonnullæ columnarũ baſes factæ ſunt, illius eſt: ſed & lapides iſti humeralis, & logij, il-
lius ſunt, & purpura qua ornat̃ pontifex, illius eſt, & coccus illius eſt, & cętera quæq; per
ſingula? Et rurſum q̃ indecorum, q̃ miſerum erit, ſi dominus ueniens requirere ædificiũ
tabernaculi, nihil muneris tui inueniat in eo, nihil à te cognoſcat oblatũ? Sic indeuotus,
ſic infidelis uixiſti, ut nihil memoriæ tuæ in tabernaculo dei eſſe geſtieris? Sicut em̃ prin-
ceps huius mundi uenit ad unumquẽq; noſtrum, & quærit ſi quid de ſuis actibus inueni-
at in nobis, & ſi quidẽ inuenerit, ſibi nos uindicat: ita & econtrario ſi ueniens dñs inueni-
at aliquid tuum in tabernaculo ſuo, ſibi te defendit, & ſuum te dicit. Domine Ieſu præſta
mihi, ut aliquid monumẽti habere merear in tabernaculo tuo. Ego optarẽ (ſi fieri poſſet)
eſſe aliquid meum in illo auro, ex quo propitiatoriũ fabricatur, uel ex quo arca cõtegitur,
uel ex quo candelabrum fit luminis & lucernæ. Aut ſi aurũ non habeo, aut argentũ, ſaltẽ
aliquid inueniar offerre, quod proficiat in columnas, uel in baſes earũ. Aut certe uel æris
aliquid habere merear in tabernaculo, unde circuli fiant, & cætera quæ ſermo diuinus de
ſcribit. Vtinam mihi eſſet poſſibile unum eſſe ex principibus et offerre gẽmas ad ornamẽ
tum pontificis humeralis, & logij. Sed quia hæc ſupra me ſunt, certe uel pilos caprarũ ha-
bere merear iñ tabernaculo dei, tantum ne in omnibus ieiunus & infœcundus inueniar.
Vnuſquiſq; ergo ſicut concepit corde. Videte ſi cõcipitis, uidete ſi tenetis, ne forte efflu-
ant quæ dicunt̃, & pereant. Volo uos admonere religionis ueſtræ exẽplis: noſtis, qui di-
uinis myſterijs intereſſe cõſueſtis, q̃uo cum ſuſcipitis corpus domini, cum om̃i cautela &
ueneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat, ne cõſecrati muneris aliquid dilabat̃.
Reos enim uos creditis, & recte creditis, ſi quid inde per negligentiã decidat. Quod ſi cir- *Corpus domini*
ca corpus eius cõſeruandũ tanta utimini cautela, & merito utimini: q̃uo putatis minoris
eſſe piaculi uerbum dei neglexiſſe, q̃ corpus eius? Initia ergo iubentur offerre, hoc eſt pri
mitias: qui offert quod primum eſt, neceſſario habeat ipſe quod reliquum eſt. Vide quan
tum nos oportet abundare auro, quantũ argento, ac reliquis omnibus quę iubentur offer
ri, ut & domino offeramus, & nobis ſuperſit. Primo enim omniũ debet ſenſus meus intel
ligere deum, & ipſi offerre primitias intellectus ſui, ut cũ deum bene intellexerit, reliqua
conſequenter agnoſcat. Hoc etiam ſermo faciat, hoc & omnia quæ in nobis ſunt, agant.
Sed uideamus & cætera, Hyacinthum & purpuram, & coccum duplicatũ, & byſſum tor
tam. Quatuor iſta ſunt ex quibus conficiunt̃, uel põtificis indumenta, uel cætera quæ ad
ſacrum parantur ornatũ. De his dixerunt quidã ante nos, & ſicut non decet aliena fura-
ri, ita conueniens puto bene dictis alterius non abuti fatentem. Iſta ergo (ut de prioribus
uiſum eſt) quatuor elementorum, ex quibus & mundus conſtat & corpus humanum, te
nent figurã, id eſt aeris, ignis, aquæ, & terræ. Hyacinthus ergo ad aerem refertur, hoc em̃
ipſe indicat color, ſicut & coccus ad ignẽ. Purpura aquæ tenet figurã, quaſi quæ de aquis
accipiat fucum. Byſſus terræ, quia oritur ex terra. Habemus ergo & nos hæc omnia in no

 bis, &

bis,& quia ex his primitias domino iubemur offerre,ideo dicit. Sumite ex uobis ipſis,& offerte primitias domino. Verum illud conſiderandū puto, quod cum de cæteris ſimpliciter dixit Moyſes,tantū de cocco addidit duplicatū,& byſſum tortam. Requiritur ergo, cur alias quidē materias,ex quibus & cætera indicantur elementa,ſimpliciter dixerit:coc cum quo ignis deſignatur,ſolum poſuerit duplicatum. Difficilia hæc ad intelligendū, & ad proferendum multo difficiliora. Veruntamen prout dominus dederit, tentabimus explanare. Oportet eñ & dici aliqua,& aliquanta ſeruari. Videamus ergo qua ratione coccum dixerit duplicatū. Color iſte(ut diximus)ignis indicat elementū. Ignis aūt duplicem habet uirtutē,unam qua illuminat,aliam qua incendit. Hæc eſt hiſtoriæ ratio. Veniamus & ad intellectum alium. Etiā ignis ipſe duplex eſt. Eſt ignis quidā in hoc ſeculo, eſt & in futuro. Dominus Ieſus dicit,Ignem ueni mittere in terrā. Ignis iſte illuminat. Item rurſus dominus dicet in futuro operarijs iniquitatis, Ite in ignem æternum,quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Ille ignis incēdit. Veruntamen iſte ignis, quē uenit mittere Ieſus,illuminat quidem omnē hominē uenientē in hunc mundum, habet tamen aliquid & quod incendat,ſicut confitenẽ illi qui dicunt, Nōne cor noſtrū ardens erat intra nos,cum adaperiret nobis ſcripturas?Simul ergo & incendebat & illuminabat, adaperiens ſcripturas. Neſcio aūt ſi & ille ignis in futuro ſeculo qui incendit, habeat aliquid & quod illuminet. Eſt ergo(ut oſtendimus)natura ignis duplex,& ideo iubetur offerri coccus duplicatus Quomodo ergo nos offerre poſſumus ignem iſtū duplicatū ad ædificium tabernaculi, uideamus Si doctor es, extruis tabernaculum ædificans eccleſiam dei: dicit ergo & ad te deus quod & ad Hieremiā dixit, Ecce dedi uerba mea in os tuū, id eſt ignē. Si ergo docens & ædificans eccleſiam dei, increpes tantūmodo & arguas & caſtiges, & peccata populi exprobres,nihil autem conſolationis proferas de ſcripturis diuinis, obſcurum nihil explanes, nihil ſcientiæ profundioris attingas, nec aliquid intelligentiæ ſacratioris aperias,obtuliſti quidem coccum,ſed non duplicatum. Ignis eñ tuus incendit tantummodo,& non illuminat. Et rurſum ſi docens myſteria legis aperias, ſecretorum arcana diſcutias,peccantē uero non arguas, negligentē non corripias, ſeueritatem diſciplinę non teneas, obtuliſti quidē coccum,ſed non duplicatum. Ignis eñ tuus tantū illuminat, non accendit. Qui ergo recte offert,& recte diuidit, coccum offert duplicatum, ut cum ſcientiæ lumine igniculum ſeueritatis admiſceat. Quid autē ſibi uelit & byſſus torta uideamus. Et hic enim dedit aliquid additamenti præ cæteris elementis. Byſſum diximus terræ habere formam,quod eſt caro noſtra. Carnem ergo non uult offerri deo fluitantem luxu,& delitijs reſolutam,ſed torqueri iubet eam & conſtringi. Quis ergo eſt qui torquebat carnem ſuam?Ille nimirū qui dixit. Macero corpus meum,& in ſeruitutē ſubijcio,ne forte cum alijs prędicauerim,ipſe reprobus efficiar. Sic ergo eſt offerre & byſſum tortam, carnem abſtinentia,uigilijs,& meditationum labore conficere. Offeruntur & pili caprarum. Hoc genus pecudis in lege pro peccato iubetur offerri. Pilus uero ſpecies eſt emortua, exanguis & exanimis. Hanc qui offert, oſtendit in ſe ſenſum peccati iam mortuum,nec in membris ſuis ultra uiuere aut regnare peccatum. Pelles quoq; offeruntur arietum. Arietem etiā ante nos quidam pro furore poſuerunt. Et quia pellis mortui animalis indicium eſt, oſtendit in ſe furorem mortuum qui deo offert arietum pelles. Poſt hæc. Et uiri, inquit,acceperunt à mulieribus ſuis,oēs quibus uiſus eſt ſenſus, & attulerunt gemmas,& inaures,et anulos,& diſcriminalia,& dextralia. Vides & hic quomodo illi afferūt dona deo,qui corde uident,qui intellectū corde cōcipiunt, qui mentem intentā & dedi tam habent ad uerbum dei. Iſti ergo afferunt munera, & afferunt etiā à mulieribus ſuis inaures,inquit, & gemmas & dextralia. Mulieres ſecundum allegoricā rationem ſæpe iam diximus quòd caro accipitur,& uir rationabilis ſenſus. Bonæ ſunt ergo iſtæ mulieres quę obediunt uiris ſuis. Bona eſt caro quæ iam ſpiritui non repugnat, ſed obtēperat & cōſentit, & ideo ſi duobus uel tribus in uobis conuenerit, ex quacunq; re petieritis, fiet uobis, dicit dominus. Offerunt ergo à mulieribus ſuis inaures. Vides quomodo domino offerẽ auditus. Sed & dextralia domino offerunẽ. Opera dextra, & opera bona, quæ per carnē geruntur. Hæc domino offerat rationabilis ſenſus. Sed & diſcriminalia offerūtur. Offert diſcriminalia,qui bene ſcit diſcernere quid agēdum ſit,quid uitandum, quid deo placeat, quidue diſpliceat,quid iuſtum ſit,quid iniuſtum. Iſta ſunt diſcriminalia quæ domino offeruntur

Ignis purgatorij

runtur. Hæ ergo mulieres inaures domino offerunt, quia ſunt mulieres ſapientes. Venerunt em̃, inquit, mulieres ſapientes, & fecerunt quæcunq; neceſſaria erant ad indumenta pontificis. Illę uero mulieres quæ inaures ſuas obtulerunt ut fieret uitulus, inſipiẽtes erãt, quæ à ueritate quidẽ auerterunt auditum, ad fabulas autem impietatẽq; ſe cõuerterunt, & ideo obtulerunt inaures ſuas, ut fieret caput uituli. Sed & in Iudicum libro aliud nihilominus idolum inuenimus ex mulierum inauribus factum. Iſtæ ergo beatæ mulieres, beata iſta caro, quæ domino offert inaures ſuas, & dextralia ſua, & anulos ſuos, & omnia opera manuũ ſuarum quę in mandatis domini agit. Additur poſt hęc, quia & apud quem inuẽta ſunt ligna imputribilia, obtulit deo. Si quis diligit Chriſtũ dñm in incorruptionẽ, lignum imputribile offert domino. Beatus ergo apud quem inueniẽ, uel ſenſus incorruptus, uel corpus incorruptum, & hoc offert deo. Vnde & bene ualde dixit: Apud quem inuenta ſunt ligna imputribilia. Non enim apud omnes inueniuntur ligna imputribilia. De auro non dixit neq; de argento, apud quem inuentũ eſt, Poteſt enim apud omnes inueniri ſenſus & ſermo. Sed nec de quatuor coloribus hoc dixit. Omniũ nanq; eſt ex quatuor conſtare ſecundum corpus elementis. Ligna autem imputribilia, id eſt incorruptionis & uirginitatis gratia, apud rarum quenq; inueniri poteſt, ſicut & dominus dicit. Non omnes capiunt uerbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sed & principes, inquit, obtulerunt dona ſua. Quæ ſunt iſta dona quæ principes offerunt? Gẽmas, inquit, obtulerunt, & lapides Smaragdos, & lapides repletionis, & lapides adhumerales. Lapides repletionis dicuntur, qui ponuntur in logio, hoc eſt qui in pectore pontificis collocantur, ſcripti per nomina tribuum filiorum Iſrael. Hoc quod dicitur logion, id eſt rationale, qui eſt pannus exiguus ex auro & gemmis, coloribusq; uarijs, & ſuperhumerali contra pectus pontificis annectebatur, formam habet ſenſus rationabilis qui in nobis eſt. In hoc poſiti dicuntur lapides repletionis, qui tamen cohærent, & connexi ſunt ad lapides humerales, atq; ex his continentur adſtricti. Humeralis ornatus indiciũ eſt actuum bonorum. Actus ergo cum ratione, & ratio cum actibus ſociatur, ut ſit conſonantia in utroq;. Qui enim fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Sit ergo in nobis ſermo de actibus pendens, & ſermonem actus exornent. Hic enim pontificis refertur ornatus. Sed ad hæc explenda principes requiruntur: iſte ornatus eorum eſt, qui intantum profecerunt, ut præeſſe populis mereantur. Offerunt etiam oleum principes ad uſus duplices profuturũ, lucernis & chriſmati. Debet enim lucerna eorum qui populis præſunt, non abſcondi, aut ſub modio poni, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sed & incenſi compoſitionem principes offerunt, quæ componatur per Moyſen in odore ſuauitatis domino, ut & ipſi dicant, quia Chriſti bonus odor ſumus. Et poſteaquam obtulit populus, uocauit, inquit, Moyſes omnem ſapientem ad fabricandũ, & architectum, ut componerent, & fabricarentur ſingula quæq; quę ſcripta ſunt. Sed & mulieres, inquit, ſapientes uocauit, ut facerent quæ conuenirent in tabernaculo domini. Vides hæc omnia quæ fiunt, à ſapientibus fieri, & mulieres ſapientes uocanẽ, & uiri ſapientes. Omnia enim opera domini in ſapientia fiunt. Venit ergo unuſquiſq; ſapiens ſenſu, & facit opera domini. Non ſufficit nobis ſi offeramus tantum, ſed opus eſt ut cum ſapientia ea quæ in nobis ſunt operemur, ſciamus miſcere aurũ cum byſſo, & coccum duplicare, uel miſcere cum purpura. Quid enim tibi prodeſt ſi habeas hæc, & uti his neſcias, neque agnoſcas quomodo unumquodque in ſuo tempore, & in ſuo loco aptare debeas & proferre? Et ideo danda nobis eſt opera, ut ſapientes ſimus, & hæc quæ audimus de ſcripturis ſanctis proferre in tempore & aptare poſſimus, & componere atque ex his adornare tabernaculum deo Iacob. Per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

HOMILIARVM ORIGENIS IN
Exodum Finis.

ORIGENIS TRACTATVS IN LEVITICVM.

HOMILIA PRIMA SVPER I. CAP.

SIcut in nouiſſimis diebus uerbum dei ex Mariæ carne ueſtitum proceſſit in hunc mundũ, & aliud quidẽ erat quod uidebat̃ in eo, aliud quod intelligebatur. Carnis nanq; aſpectus in eo patebat omnibus, paucis uero & electis dabatur diuinitatis agnitio. Ita et cum per prophetas uel legiſlatorem uerbum dei profertur ad homines, nõ abſq; cõpetentibus profertur indumentis. Nam ſicut ibi carnis, ita hic literæ uelamine tegitur. Vt litera quidem aſpiciatur tanquam caro, latens uero intrinſecus ſpiritalis ſenſus tanquam diuinitus ſentiatur. Tale ergo eſt quod & nunc inuenimus librum Leuitici reuoluẽtes, in quo ſacrificiorum ritus, & hoſtiarum diuerſitas ac ſacerdotũ miniſteria aſcribuntur. Sed hęc ſecundũ literã, quæ tanq̃ caro uerbi dei eſt, & indumentum diuinitatis eius, digni fortaſſe uel aſpiciant, uel audiant & indigni. Sed & beati ſunt illi oculi, qui uelamine literæ obtectũ intrinſecus diuinum ſpiritum uident, & beati ſunt qui ad hæc audienda mundas aures interioris hominis deferunt. Alioquin aperte in his ſermonibus occidentem literam ſentient. Si enim ſecundum quoſdam etiam noſtrorum intellectum ſimplicem ſequar, & abſq; ulla (ut ipſi ridere nos ſolent) ſtropha uerbi & allegoriæ nubilo uocem legiſlatoris excipiam, ego eccleſiaſticus ſub fide Chriſti uiuens, & in medio eccleſiæ poſitus, ad ſacrificandum uitulos & agnos, & ad offerendã ſimilam cum thure & oleo diuini præcepti auctoritate compellor. Hoc enim agunt, qui deſeruire nos hiſtoriæ, & ſeruare legis literã cogunt. Sed tẽpus

Suſanna hiſtoria

eſt nos aduerſus improbos presbyteros uti ſanctæ Suſannæ uocibus, quas illi quidẽ repudiãtes, hiſtoriã Suſannæ de catalogo diuinorũ uoluminũ deſecarũt. Nos autẽ & ſuſcipimus & oportune cõtra ipſos proferimus, dicẽtes, Anguſtiæ mihi ſunt undiq;. Si eñ hoc conſenſero uobis, ut legis literã ſequar, mors mihi erit. Si aũt nõ conſenſero, nõ effugiam manus ueſtras. Sed melius eſt me ſine ullo geſtu incidere in manus ueſtras, ꝙ peccare in cõſpectu domini. Incidamus ergo & nos (ſi ita neceſſe eſt) in obtrectationes ueſtras, tantum ut ueritatẽ uerbi dei ſub literæ tegmine coopertã ad Chriſtũ iam dñm conuerſa cognoſcat eccleſia. Sic eñ dicit Apoſtolus, Quia ſi conuerſus quis fuerit ad dominum auferetur uelamen. Vbi eñ ſpiritus domini, ibi libertas. Ipſe igitur nobis dñs, ipſe ſanctus ſpiritus deprecandus eſt, ut omnẽ nebulam, omnẽq; caliginẽ quæ peccatorũ ſordibus concreta uiſum noſtri cordis obſcurat, auferre dignetur, ut poſſimus legis eius intelligẽtiam ſpiritalẽ, & mirabilem contueri, ſecundũ eum qui dixit, Reuela oculos meos, & cõſiderabo mirabilia de lege tua. Igit̃ ꝙ poſſumus breuiter pauca perſtringamus ex multis, non tam ſingulorum uerborũ explanationi ſtudentes, hoc eñ facere per otium ſcribentis eſt, ſed quæ ad ædificationẽ eccleſiæ pertinent proferentes: ut occaſiones potius intelligentiæ auditoribus demus, ꝙ expoſitionũ latitudinem proſequamur, ſecundũ illud quod ſcriptum eſt: Da occaſionẽ ſapienti & ſapiẽtior erit. Principiũ ergo Leuitici dicit, quia uocauit dñs Moyſen, & locutus ęſt illi de tabernaculo teſtimonij, ut promulgaret filijs Iſrael ſacrificiorum leges & munerũ, & ait. Si homo munus offerat domino, offerat ex bobus uel pecoribus, id eſt, agnis uel hędis. Si uero ex auibus, turtures uel pullos columbarũ. Si uero non homo, ſed anima offerat munus deo, ex ſimila, inquit, offerat panes azymos coctos in clibano, uel certe ſimilam ex ſattagine in oleo cõſperſam, aut ex craticula oleo nihilominus ſubactã. Tum deinde edocemur quia fermentatũ nihil omnino oportet offerri ad altare dei, neq; mellis quicq̃ ſacrificijs admiſceri, ſed ſale ſaliri omne ſacrificiũ uel munus. Secũdo in loco de primitiarũ pręcepit ſacrificijs, quæ recentia toſta bene purgata offerri domino iubet. Poſthęc ſub eadẽ legis cõtinentia de ſacrificijs ſalutarib. iniungit̃, primo ex bobus, ſecũdo ex ouibus, in quibus tamen liceat, ſiue in agnis, ſiue in hædis uel fœminas offerre, uel mares. & nihil præter hæc animalia decernit in ſacrificijs ſalutarib. offerendũ. Sed repetamus paululum, & uideamus primo omniũ quidẽ quod dicit, Homo ex

uobis

uobis ſi offerat munus, quaſi uero poſsit alius aliquis offerre ꝙ homo. Et utiq; ſuffeciſſet dicere, ſi quis ex uobis offerat munus: ſed nunc dicit, Si homo ex uobis offerat munus. In conſequentibus uero dicit, Si aũt anima offerat munus. In poſterioribus porrò, cũ ſecundo iam loquiť dominus ad Moyſen, & mandat de ſacrificijs pro peccato offerendis, ita dicit. Si pontifex peccauerit, offerat illud & illud. Vel ſi omnis ſynagoga peccauerit, uel ſi principes peccauerint, uel ſi anima una peccauerit: mandatur ſingulis quibuſq; quid offerant. Quid ergo? inanem putamus eſſe iſtam perſonarũ diſtinctionẽ, ut aliud quidem offerendum ſub hominis appellatione, aliud ſub animæ, aliud ſub pontificis, aliud uero ſub ſynagogæ, aliud etiã ſub principis, uel ſub unius animæ cognominatione mandeť? Ego interim pro exiguitate ſenſus mei, hoc in loco hominem quẽ appellauit, & primũ in omnibus poſuit ad offerendũ munus deo, intelligendum eſſe omne humanũ arbitror genus, & ipſum dici hominẽ qui holocauſtum offerat uitulum ex bobus ſine macula. Iſte aũt uitulus ſine macula, uide ſi non ille ſaginatus eſt uitulus quẽ pater regreſſo ac reſtituto ſibi illo qui perierat filio, quiq; omnem eius ſubſtantiã dilapidauerat, iugulauit, & fecit conuiuium magnũ, & lætitiam habuit, ita ut lætarẽtur angeli in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiã agente. Homo ergo iſte qui perierat & inuentus eſt, quoniã nihil habuit proprię ſubſtantiæ quod offerret, cuncta nanq; dilapidauerat uiuens luxurioſe, inuenit iſtũ uitulum cœlitus quidem miſſum, ſed ex patriarcharũ ordine, & connexis ex Abrahã generationum ſucceſsionibus uenientẽ, & idcirco non dixit uitulũ & ſiluit, ut uideatur uitulus quicunq; mandatus, ſed uitulum ex bobus, id eſt ex patriarcharũ generatione uenientẽ. Eſt autem maſculus ſine macula. Maſculus uero eſt, qui peccatũ quod eſt fœmineæ fragilitatis ignorat. Solus ergo ille maſculus, ſolus ſine macula eſt, qui peccatum nõ fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius, & qui acceptus contra dominũ, offertur ad hoſtium tabernaculi. Ad oſtium tabernaculi non eſt intra oſtium, ſed extra oſtium. Extra oſtiũ etenim fuit Ieſus, quia in ſua propria uenit, & ſui eum non receperunt. Non eſt ergo ingreſſus tabernaculum illud, ad quod uenerat, ſed ad oſtiũ eius oblatus eſt in holocauſtũ, quia extra caſtra paſſus eſt. Nam & illi mali coloni uenientem filium patrisfamilias eiecerunt foras extra uineam, & occiderunt. Hoc eſt ergo quod offertur ad oſtiũ tabernaculi acceptum contra dominum. & quid tam acceptum ꝙ hoſtia Chriſti, qui ſeipſum obtulit deo? Et tamen imponent manũ ſuam, inquit, ſuper caput hoſtiæ, & iugulabunt uitulum contra dominum, & offerẽt filij Aaron ſacerdotis ſanguinem, & effundent ſanguinem ad altare in circuitu, quod eſt ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Poteſt quidem uideri ob hoc dictum, quod de filijs Aaron erant Anna & Caiphas, & cæteri omnes qui conſilium agentes contra Ieſum pronunciauerunt eum reũ mortis, & effuderunt ſanguinẽ eius circa baſim altaris tabernaculi teſtimonij. Ibi enim effunditur ſanguis, ubi erat altare, & baſis eius. ſicut ipſe dominus dixit, Quia nõ capit perire prophetã extra Hieruſalem. Poſuit ergo & manum ſuam ſuper caput uituli, hoc eſt peccata generis humani impoſuit ſuper caput ſuũ. Ipſe eſt enim caput corporis eccleſiæ ſuæ. Sed & hoc fortaſſe nõ ſine cauſa fit, quod cum ſuperius dixiſſet, applicabit eum ad oſtiũ tabernaculi teſtimonij, in poſterioribus repetit, & iterum dicit, ad altare quod eſt ad oſtium tabernaculi teſtimonij, quaſi non eundem locum ſub eadem narratiõe ſemel deſignaſſe ſuffecerit. Niſi quia forte hoc intelligi uoluit, Caue quod ſanguis Ieſu non ſolum in Hieruſalem effuſus eſt, ubi erat altare, & baſis eius, & tabernaculũ teſtimonij, ſed & quod ſuper illud altare quod eſt in cœlis, ubi & eccleſia primitiuorũ eſt, idem ipſe ſanguis aſperſus erit, ſicut & Apoſtolus dicit, quia pacificauit per ſanguinem crucis ſuæ, ſiue quæ in terra ſunt, ſiue quæ in cœlis. Recte ergo ſecundo nominat altare, quod eſt ad oſtium tabernaculi teſtimonij, quia non ſolum pro terreſtribus, ſed etiam pro cœleſtibus oblatus eſt hoſtia Ieſus: & hic quidem pro hominibus ipſam corporalem materiam ſanguinis ſui fudit: in cœleſtibus uero miniſtrantibus (ſi qui illi inibi ſunt) ſacerdotibus, uitalem corporis ſui uirtutem, uelut ſpiritale quoddam ſacrificium immolauit. Vis autem ſcire quia duplex hoſtia in eo fuit, cõueniens terreſtribus, & apta cœleſtibus? Apoſtolus ad Hebræos ſcribens dicit: Per uelamen, id eſt carnem ſuam. Et iterum interius uelamen interpretatur cœlum, quod penetrauit Ieſus, ut adſiſtat nũc uultui Dei pro nobis, ſemper, inquit, uiuens ad interpellandum pro his. Si ergo duo intelliguntur uelamina, quæ uelut pontifex ingreſſus eſt Ieſus: conſequenter & ſacrificium duplex

intelligendum eſt,per quod & terreſtria ſaluauerit & cœleſtia. Deniq; & ea quæ ſequuntur,plus cœleſti ſacrificio quàm terreno uidenť aptanda. Et decoriãtes,inquit, holocauſtum diuidēt illud membratim,& imponent filij Aaron ſacerdotis ignem ſuper altare,& conſtipabunt ligna in ignem,& imponēt filij Aaron ſacerdotis diuiſa membra,& caput, & adipes, & ligna quæ ſunt ſuper altare. Interanea uero & pedes lauabunt aqua, & imponet ſacerdos omnia ſuper altare,hoſtia eſt & ſacrificiũ odor ſuauitatis domino.] Quomodo decorieť caro uerbi dei,quod hic uitulus nominať, & quomodo membratim diuidatur à ſacerdotibus,operæpreciũ eſt aduertere. Ego puto quod ille ſacerdos detrahit corium uituli oblati in holocauſtũ, & deducit pellem qua membra eius cõteguntur, qui de uerbo dei abſtrahit uelamen literæ, & interna eius,quæ ſunt ſpiritalis intelligentiæ membra,denudat: & hæc membra uerbi interioris ſcientiæ,nõ in humili aliquo loco ponit,ſed in alto & ſancto,id eſt ſuper altare collocat:cũ non indignis hominibus,& humilē uitam ac terrenã ducẽtibus pandit diuina myſteria,ſed illis qui altare dei ſunt, in quibus ſemper ardet diuinus ignis, & ſemper conſumiť caro. Super hos ergo tales membratim diuiſus iſte holocauſti uitulus collocať. Diuidit nanq; membratim uitulũ,qui explanare per ordinem poteſt, & cõpetenti diſtinctione diſſerere,qui ſit profectus, Chriſti fimbriã cõtigiſſe: qui uero pedes eius lauiſſe lachrymis, & capillis capitis extersiſſe:quanto aũt ijs potius ſit caput eius unxiſſe myrrha: ſed & in pectore eius recubuiſſe quid habeat eminẽtiæ. Horũ ergo ſingulorũ cauſam diſſerere, & alia quidẽ incipientibus,alia uero ijs qui iam proficiũt in fide Chriſti, alia aũt illis qui iam perfecti ſunt in ſciẽtia & charitate eius,aptare,hoc eſt membratim uitulum diuiſiſſe. Sed & qui nouit oſtendere quæ fuerint legis principia,qui etiam in prophetis profectus acceſſerit, quæ uero in Euangelijs plenitudo perfectionis habeatur:uel qui docere poteſt,quo uerbi lacte alendi ſint paruuli in Chriſto, & quo uerbi holere refouendi ſint qui infirmantur in fide, quis etiam ſit cibus ſolidus & fortis, quo impinguandi ſint athletæ Chriſti: qui hæc ſingula nouit ſpiritali ratione diuidere, poteſt huiuſmodi doctor ille ſacerdos uideri,qui imponit ſuper altare holocauſtum per membra diuiſum. Addit & ligna altari,quo ignis animetur, & ardeat is à quo non ſolum de corporalibus uirtutibus Chriſti, ſed etiã de diuinitate eius ſermo miſcetur. Deſurſum enim eſt diuinitas Chriſti,quo ignis iſte feſtinat. Conuenienter ergo omnia hæc quæ in corpore à ſaluatore geſta ſunt,cœleſtis ignis abſumpſit, & ad diuinitatis eius naturam cuncta reſtituit. Lignis tamen adhibitis ignis iſte ſuccenditur. Vſq; ad lignum enim carnis paſſio fuit Chriſti. Vbi autem ſuſpenſus in ligno eſt, diſpenſatio carnis finita eſt. Reſurgens enim à mortuis aſcendit in cœlum,quo iter eius natura ignis oſtendit. Vnde & Apoſtolus dicebat. Quia & ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Holocauſtum nanq; carnis eius per lignum crucis oblatum, terrena cœleſtibus, & diuinis humana ſociauit. Interanea ſanè cum pedibus aqua dilui iubet ſermo præcepti, ſacramentum baptiſmi ſub figurali prædicatione denuncians. Nam interanea diluit,qui conſcientiam purgat. Pedes abluit,qui conſummationem ſuſcipit ſacramenti, & ſcit quia qui mundus eſt non indiget niſi ut pedes lauet, & quia partem quis habere non poteſt cum Ieſu,niſi lauerit pedes eius. Verum ſi hæc etiam ad moralem locum inclinare uelis, habes & tu uitulum,quem offerre debeas. Vitulus eſt, & quidem ualde ſuperbus,caro tua:quã ſi uis munus domino offerre, ut eam caſtam pudicamq; cuſtodias, adduc eam ad oſtiũ tabernaculi, id eſt ubi diuinorum librorum ſuſcipere poſsit auditum. Maſculinum ſit munus tuum,fœminam neſciat,concupiſcentiam reſpuat,fragilitatem refugiat,nihil diſſolutum requirat aut molle. Impone etiã manum tuã ſuper hoſtiam tuam, ut ſit accepta domino,et iugula illam contra dñm,hoc eſt impone ei cõtinentiæ frenũ, & manũ diſciplinę ne auferas ab ea ſicut impoſuit manũ carni ſuæ ille qui dicebat, Macero corpus meũ, & ſerui tuti ſubijcio,ne forte cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Et iugula eã cõtra dominũ,mortificans ſine dubio membra tua quæ ſunt ſuper terrã. Sed & filij Aaron ſacerdotis offerant ſanguinem eius. Sacerdos in te eſt, & filij eius, mens quæ in te eſt & ſenſus eius. qui merito ſacerdos, & filij ſacerdotis appellantur. ſoli enim ſunt qui intelligunt deũ, & capaces ſunt ſcientiæ dei. Vult ergo ſermo diuinus, ut rationabili ſenſu carnem tuã in caſtitate offeras deo: ſecundum quod Apoſtolus dicit, Hoſtiã uiuam, ſanctã, placentem deo,rationabile obſequium ueſtrum. Et hoc eſt per ſacerdotē uel filios ſacerdotis offerre

ſanguinem ad altare, cum & corpore & ſpiritu quis caſtus efficitur. Sunt enim & alij, qui offerunt quidem holocauſtũ carnem ſuã, ſed non per miniſteriũ ſacerdotis. Non enim ſci entes, nec ſecundum legẽ quæ in ore ſacerdotis eſt offerunt, ſed ſunt quidẽ caſti corpore, anima aũt inueniuntur inceſti. Aut enim gloriç humanæ cõcupiſcentia maculanť, aut cu piditate auaritiç polluuntur, aut inuidiæ ac liuoris infelicitate ſordeſcunt, uel furentis odij & iræ immanitate uexantur. Quicunq; ergo tales ſunt, licet corpore caſti ſint, tamen nõ offerunt holocauſta ſua per manus & miniſteria ſacerdotis. Nõ eſt enim in eis conſiliũ, & prudentia, quæ ſacerdotio fungitur apud deum. ſed ſunt ex illis quinq; uirginibus ſtultis, quæ uirgines quidem fuerunt, & caſtitatem corporis ſeruauerunt, oleum autem charitatis, & pacis, & reliquarum uirtutum, in uaſis ſuis condere neſcierunt, & idcirco excluſæ ſunt à thalamo ſponſi: quoniam ſola carnis cõtinentia ad altare dominicũ non poteſt peruenire, ſi reliquis uirtutibus & ſacerdotalibus miniſterijs deſeratur. Et ideo qui hæc legimus uel audimus, in utranq; partem operam dare debemus, caſti eſſe corpore, recti mente, mundi corde, moribus emendati, proficere in operibus, uigilare in ſcientia, fide, & actibus, geſtis, & intellectibus eſſe perfecti, ut ad ſimilitudinem hoſtiæ Chriſti cõformari mereamur. Per ipſum dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quem deo patri omnipotenti cum ſancto ſpiritu eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De ſacrificiorũ ritu, hoc eſt de muneribus ſalutaribus, & pro peccatis, & quomodo offert pontifex pro peccato ſuo, & ꝓ peccato ſynagogæ, uel pro anima quæ ex populo terræ peccauerit nõ uoluntate. Homilia II. Cap. I. & II

SVperior quidẽ de principio Leuitici diſputatio edocuit nos legẽ ſacrificiorum, quæ munera appellantur, ut ſi homo munus offerat ex animalibus, id offerret ex bobus, uel ouibus, uel etiã capris. Si uero ex auibus, turturũ par, aut duos pullos columbinos adhiberet. Si uero anima offerat munus, ſimilã offerret ex clibano, id eſt panes ex ſimila azymos, aut ſimilam oleo conſperſam ex ſartagine uel etiam craticula. Si autem ſacrificium offerat primitiarũ, de primitijs frugum, ut ſimila ſit recens, id eſt noua, igni quoq; eam torreri uult, & medio fractã eſſe, ne multum minutatum ſit, quia primitiæ ſunt, & bene purgata ſit. Oleum quoq; & thus ut imponantur ſuper eam, & ſic offeratur. At uero ſi quis offerat ſacrificium ſalutare, ex bobus iubetur offerre, uel etiam ex ouibus ſiue capris, & exceptis his nullum aliud ſacrificij genus ſubſtituiť in ſalutaribus hoſtijs. Nam pro peccatis non uoluntarijs, generaliter quidem anima iubetur offerre, & poſt hæc per diuerſas itur, uariasq; perſonas: & iubetur, ſi quidem pontifex ſit qui deliquit, & offert ſacrificiũ pro peccato, ut uitulum in holocauſtum offerat, ſed non eo ritu, quo illum pro munere obtulit. De hoc enim tantum adipes, & duos renes cum adipibus ſuis, & adipem qui tegit interiora, imponet ſuper altare holocauſtorũ. De ſanguine quoq; eius intingens digitum ſuum, reſpergit ſepties contra domi num, & linit ex eo cornua altaris incenſi. Cæteras autẽ carnes cum corio, & interaneis, & ſtercore extra caſtra igni cremari iubet in loco mũdo. Obſeruandum ſanè eſt, quod in peccato pontificis non addidit legiſlator, quia per ignorantiam, aut non uoluntate peccauerit. Neq; enim cadere ignorãtia poterat in eum, qui ut cæteros doceret, prouectus eſt. Si autem totius ſynagogæ peccatum fuerit, uitulum nihilominus in holocauſtum ſynagoga iubetur offerre. Sed in peccato ſynagogæ dicitur, ſi ignorauerit, & latuerit uerbum ab oculis ſynagogæ, & fecerit unum ab omnibus mandatis domini, quod non fiet. Vnde apparet etiam omnem ſynagogam poſſe delinquere per ignorantiã. Quod & dominus confirmat in euangelijs cũ dicit. Pater remitte illis, non enim ſciunt quid faciũt. Quod ſi princeps fuerit qui offert hoſtiam pro peccato, hircum ex capris iubetur offerre, nõ holocauſtum, ſed tantũ ut de ſanguine eius imponat ſacerdos ſuper altare, & omnẽ adipem eius offerat in altari: reliquum autem ſacerdotibus remanet ad edendum, ſanguine tantum ad baſim altaris effuſo. Si uero anima fuerit, inquit, una quæ offert pro peccato, capram fœminam offerat: ritu ſcilicet eodem, quo hircũ ſuperius diximus immolatũ. Quod ſi non ualuerit, inquit, manus eius ad capram, uel ad agnum, par turturũ offerat, aut duos pullos columbarum. Quod ſi nec hoc inueniet, decimam partem offæ ſimilaginis ſine oleo & ſine thure mandatur offerre. Hæc quidẽ nobis ſingula priori lectione recitata ſunt, ue-

rum explanatio eorum, quoniam tempore excludebamur, omiſſa eſt: de qua nunc paucis
commonere ſtudioſos quoſq;, & eos qui etiam præteritarum meminerint lectionum, ab-
ſurdum non puto, quanquam ad ea quæ nuper recitata ſunt, urgeamur. Et primo uelim
uidere quæ ſit iſta differentia, quod alia quidem hominem dicit offerre, alia animam, alia
pontificem, alia ſynagogam, alia principem, alia unam animam ex populo terræ. Et puto
quidem hominem illum debere intelligi, qui ad imaginem & ſimilitudinē dei factus, ratio
nabiliter uiuit. Hic uero munus offert deo uitulum, cum carnis ſuperbiā uicerit. Ouem,
cum irrationabiles motus inſipienteſq; contexerit. Hædū, cū laſciuiā ſuperauerit. Offert
etiam par turturum, cum non fuerit ſolus, ſed mentem ſuā uerbo dei uelut uiro coniugi
ſociauerit, ſicut hoc genus auium, unū dicitur & caſtum ſeruare coniugiū. Offert etiam
& duos pullos columbarum, cum & ipſe intellexerit myſteriū, quo oculi ſponſæ ſicut co
lumbæ dicuntur ad plenitudines aquarū, & collum eius ſicut turturis. Hæc ergo ſunt ho
minis ſecundum quod ſupra expoſuimus, munera. Animæ autē munera, longe inferiora
deſcribit. Anima hæc neq; uitulum haber, neq; ouem, neq; hædum, quē offerat deo, ſed
ne par quidem turturum, aut duos pullos inuenit columbarū. Similam tantum habet, ex
ipſa panes azymos offert à clibano, ex ipſa in ſartagine opus factum, uel in craticula oleo
permixtum. Videtur mihi hæc quæ anima appellata eſt, homo ille, quem Paulus anima-
lem hominem nominat, intelligendus: qui etiam ſi peccatis nō urgeatur, nec ſit præceps
ad uitia, non tamen habet aliquid in ſe ſpiritale, & quod figuraliter carnes uerbi dei repu-
tentur. Sic enim de eo ipſe Paulus Apoſtolus dicit, Quia animalis homo non percipit ea
quæ ſunt ſpiritus dei. Stultitia enim eſt illi, & nō poteſt intelligere, quia ſpiritaliter dijudi
catur. Spiritalis autem examinat omnia. Iſte ergo qui anima nominatur, non poteſt offer-
re omnia, quia examinare nō poteſt omnia: ſed offert ſolam ſimilam & panes azymos, id
eſt cōmunem hanc uitam, uerbi gratia, in agricultura, aut in nauigando, aut in aliquibus
communis uitæ uſibus poſita: offert tamen etiam ipſa munus deo, licet ſolam ſimilam di
catur offerre oleo tantum cōſperſam. Omnis enim anima eget oleo diuinæ miſericordię,
nec præſentem uitam euadere quiſpiā poteſt, niſi ei oleum cœleſtis miſerationis adfuerit.
Secundo in loco, primitiarum, id eſt de initijs frugū mandatur oblatio. Quod ſi bene me
miniſtis, in die Pentecoſtes fieri lex iubet. In quo illis planè umbra data eſt, nobis autem
ueritas reſeruata eſt. In die enim Pentecoſtes oblato orationum ſacrificio, primitias adue
nientis ſancti ſpiritus apoſtolorū ſuſcepit eccleſia. Et uere hæc fuerunt recentia, quia erat
nouum, unde & muſto repleti dicebantur. Igni toſta. igneæ nanq; linguæ ſupra ſingulos
conſederunt. Et medio fracta. Frangebātur enim media, cum litera ſeparabatur à ſpiritu.
Et bene purgata. Purgat nanq; omnes ſordes præſentia ſancti ſpiritus, remiſſionē tribu-
ens peccatorum. Oleum quoq; miſericordiæ huic ſacrificio infunditur, & thus ſuauitatis,
per quod Chriſti bonus odor efficimur. Poſt hæc de ſacrificijs ſalutaribus dicit, quę ex ani
malibus, id eſt bobus, uel capris, atq; ouibus offeruntur, & nihil his ultra ſubſtituit ad im-
molandum, ſed ne de auibus quidē, quæ ſuperius in offerendis muneribus fuerant ſubſti-
tutæ. Iſte enim qui ſalutares hoſtias offert, ſine dubio iam ſuæ ſalutis eſt conſcius: & ideo
qui ad ſalutē peruenit, neceſſe eſt ut quæ magna & perfecta ſunt offerat. Sic enim & apo
ſtolus dicit, Perfectorum autē eſt cibus ſolidus. Dehinc ad offerendas pro peccatis uicti-
mas ſacrificiorum ordo dirigitur, in quo & ſecūdo dicitur. Locutus eſt dominus ad Moy-
ſen, dicens. Anima quæcunq; peccauerit corā domino, nō uoluntate. Recte animā dicit,
quam peccare deſcribit. Non enim ſpiritū uocaſſet, quē diceret peccatorē. Sed ne homi-
nem quidē hunc diceret, in quo nequaq; imago dei peccato interueniente cōſtaret. Non
ergo eſt ſpiritus ille qui peccat. Fructus enim ſpiritus eſt (ut deſcribit Apoſtolus) charitas,
gaudium, pax, patientia. & cætera his ſimilia, quæ etiā fructus uitæ appellantur. Deniq;
& alibi dicit. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionē: & qui ſeminat in ſpiritu,
de ſpiritu metet uitā æternā. Quoniā ergo alius eſt qui ſeminat, & alius eſt in quo ſemina
tur, ſeminat̄ aūt uel in carne cū peccatur ut metat̄ corruptio, uel in ſpiritu cum ſecundū
deum uiuitur ut metatur uita æterna: cōſtat animā eſſe, quæ uel in carne, uel in ſpiritu ſe-
minat, & illam eſſe quæ uel in peccatum ruere poſſit, uel cōuerti à peccato. Nam corpus
ſequela eius eſt ad quodcunq; delegerit: & ſpiritus dux eius eſt ad uirtutem, ſi eum ſequi
uelit. Sed hæc generaliter dicta ſunt, nūc uero per ſpecies diuiduntur. Si pontifex, inquit,

qui unctus

qui unctus eſt peccauerit, & populum fecerit peccare, offerat pro peccato ſuo uitulum de bobus ſine macula domino. Terror ſimul & miſericordia in diuinis legibus oſtẽtatur. Ita ne tandem nihil tutum eſt, nec pontifex quidem? & qui pontifex? Ipſe qui unctus eſt, ipſe qui ſacris ignibus diuina ſuccendit altaria, qui deo munera & ſaluiares hoſtias immolat, qui inter deum & homines medius quidam repropitiatot interuenit, nec iſte inquã ipſe immunis manet à contagione peccati. Sed uide miſericordiã dei, & plenius eam, Paulo docente, cognoſce. Ipſe enim ad Hebræos ſcribens dicit. Omnis nanq; pontifex ab hominibus adſumptus, pro hominibus conſtituit̃ ad offerẽdas hoſtias deo. Et paulo poſt. Lex, inquit, homines cõſtituit ſacerdotes infirmitatẽ habentes, ut poſsint ſicut pro ſua, ita etiã pro populi infirmitate offerre. Vides ergo diſpenſationẽ diuinæ ſapientię. Sacerdotes ſtatuit, non eos qui omni modo peccare non poſſent, alioquin non eſſent homines, ſed eos qui imitari quidem debeãt illum, qui peccatũ non fecit. Offert aũt hoſtias primo pro ſuis, poſt ea pro populi delictis. Sed quid præcipue in huiuſmodi ſacerdote mirandũ eſt? non ut non peccet, quod fieri nõ poteſt, ſed ut agnoſcat & intelligat peccatũ ſuum. Nunquã enim ſe emendat, qui peccaſſe ſe nõ putat. Simul quia & facilius poteſt indulgere peccantibus, is qui aliquius infirmitatis ſuæ cõſcientia remordetur. Quæ eſt autẽ oblatio ſacerdotis pro peccato? Vitulus, inquit, ad holocauſtũ. Secundo inuenimus offerri à pontifice uitulum in holocauſtũ, ſemel pro munere, ſemel pro peccato. Sed ille qui offert̃ in munere, ſuper holocauſti altare cõſumitur. Qui uero pro peccato, extra caſtra, cum corio, & interaneis ac ſtercore, in loco mũdo iubetur exuri, adipibus ſolis in alrare oblatis & renibus. Quæ ſingula diuidere ac diſcernere, quamuis & ſupra noſtras uires ſit, & ſupra auditũ ueſtrum, tamen aliquas uobis ad intelligendũ occaſiones cõquirere, atq; in mediũ proferre tentabimus. Vide ergo ne forte Ieſus quẽ Paulus dicit pacificaſſe per ſanguinem ſuũ non ſolum quæ in terris, ſed & quæ in cœlis ſunt, idem ipſe ſit uitulus, qui in cœlis quidẽ non pro peccato, ſed pro munere oblatus eſt: in terris aũt ubi ad Adam uſq; ad Moyſen regnauit peccatũ, oblatus ſit pro peccato, & hoc eſt paſſum eſſe extra caſtra. Extra illa, opinor, caſtra, quæ uiderat Iacob, angelorum dei caſtra cœleſtia. De quibus ſcriptũ eſt in Geneſi: Et ſuſpiciens Iacob uidit caſtra dei in apparatu, & occurrerunt illi angeli dei, & dixit Iacob cum uideret eos, caſtra dei ſunt hæc. Extra illa ergo caſtra cœleſtia eſt omnis, in quo habitamus nos, locus iſte terrenus, in quo in carne paſſus eſt Chriſtus. Quod uero dicit, quia cum ſtercore exuritur & interaneis, uide ne forte ad comparationem cœleſtiũ corporum, corpus iſtud humanæ naturæ, ſtercus figuraliter appelletur. Terra enim eſt, & de terra ſumptum. Sed & cophinus ille ſtercoris qui ad radices ſuccidendæ ficulneæ mittitur, quid aliud quàm myſterium ſuſceptæ in corpore diſpenſationis oſtendit? Nec tamen ei interanea deeſſe dicuntur. Quamuis enim uilem ſerui geſſerit formã, plenitudo tamen in eo diuinitatis habitabat. Hæc quamuis audacter diſcuſſa ſint, tamen fideliũ quorumq; nutriri ſemper ad maiora debet auditus. Eadem quoq; etiã de ſynagogæ uitulo accipienda ſunt. In morali autem loco poteſt pontifex iſte ſenſus pietatis & religionis uideri, qui in nobis per orationes & obſecrationes quas deo fundimus, uelut quodã ſacerdotio fungitur. Hic ſi in aliquo deliquerit, omnem continuo qui intra nos eſt bonorũ actuum peccare populum facit. Neq; enim recti operis aliquid gerimus, cum in prauũ declinauerit dux bonorum operum ſenſus, & ideo ad huius emendationem non qualiſcunq; hoſtia, ſed ipſius ſaginati uituli requiritur ſacrificium. Similiter & ſynagogæ culpa, hoc eſt omnium quę intra nos ſunt uirtutum emendatio, non aliter quàm ex Chriſti mortificatione reparatur. Si uero princeps, inquit, peccauerit, hircum offerat ex capris. Princeps iſte poteſt uideri uis rationis quæ intra nos eſt. Quæ ſi peccet in nobis, & ſtultum aliquid agamus, pertimeſcenda nobis eſt illa ſententia Saluatoris, quæ dicit. Vos eſtis ſal terræ. Si autem ſal infatuatum fuerit, ad nihil ualet niſi ut proijciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Habet ergo & iſte hoſtiã ſuã. Sed & anima, inquit, una ſi peccauerit, caprã fœminã ſimiliter offerat, ſecundum illam ſubſtitutionem hoſtiarũ, quam ſuperius memorauimus. Sed fortaſſe dicant auditores eccleſiæ. Melius ferè agebaẽ cum antiquis, quàm nobiſcũ, ubi oblatis diuerſo ritu ſacrificijs, peccãtibus uenia præſtabaẽ. Apud nos una tantũmodo uenia eſt peccatorũ, quæ per lauacri gratiam in initijs datur. Nulla poſt hæc peccãti miſericordia, nec uenia ulla cõceditur. Decet quidem diſtrictioris eſſe diſciplinæ Chriſtianũ,

Cane

pro quo

pro quo Chriſtus oblatus eſt. Pro illis oues, hirci, boues iugulabant & aues, & ſimila cõſpergebatur: pro te dei filius iugulatus eſt, & iterum te peccare delectat? Et tamen ne tibi hæc non tam erigant animos pro uirtute, quàm pro deſperatione deijciant, audiſti quanta ſint in lege ſacrificia pro peccatis, audi nunc quantæ ſint remiſsiones peccatorũ in Euangelijs.

Septem modi remittendi peccata

Eſt iſta prima, qua baptizamur in remiſsionem peccatorũ. Secunda remiſsio eſt in paſsione martyrij. Tertia eſt, quæ pro eleemoſyna datur. Dicit enim Saluator: Veruntamen date eleemoſynã, & ecce omnia munda ſunt uobis. Quarta nobis fit remiſsio peccatorũ, per hoc quod & nos remittimus peccata fratribus noſtris. Sic enim dicit ipſe dominus & ſaluator noſter, quia ſi dimiſeritis fratribus ueſtris ex corde peccata ipſorũ, & uobis remittet pater ueſter peccata ueſtra. Quod ſi nõ remiſeritis fratribus ueſtris ex corde, nec uobis remittet pater ueſter: & ſicut in oratione nos dicere docuit. Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Quinta peccatorum remiſsio eſt, cum conuerterit quis peccatorem ab errore uiæ ſuæ. Ita enim dicit ſcriptura diuina, quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluat animã eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorũ. Sexta quoq; fit remiſsio per abundantiã charitatis, ſicut & ipſe dominus dicit. Amen dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multum, &

Pœnitentia

Apoſtolus dicit, Quoniã charitas cooperit multitudinem peccatorũ. Eſt adhuc & ſeptima, licet dura & laborioſa, per pœnitentiã remiſsio peccatorũ, cum lauat peccator in lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymę ſuæ panes die ac nocte, & cum non erubeſcit ſacerdoti domini indicare peccatũ ſuũ, & quærere medicinã, ſecundũ eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod Apoſtolus dicit. Si quis autem infirmat, uocet presbyteros eccleſiæ, & imponant ei manus, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmũ, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei. Et tu ergo cum ueneris ad gratiam baptiſmi, uitulum obtuliſti, quia in morte Chriſti baptizaris. Cum uero ad martyriũ duceris, hircum obtuliſti, quia auctorem peccati diabolum iugulaſti. Cum uero eleemoſynã feceris, & erga indigentes affectum miſericordiæ ſollicita pietate dependeris, altare ſacrũ hœdis pinguibus oneraſti. Nam ſi ex corde remiſeris peccatũ fratri tuo, & iracundiæ tumore depoſito mitem intra te & ſimplicem recollegeris animum, immolaſſe te arietem, uel agnum in ſacrificiũ obtuliſſe confide. Porrò aũt ſi diuinis lectionibus inſtructus meditando ſicut columba, & in lege domini uigilando die ac nocte, ab errore ſuo conuerteris peccatorem, & abiecta nequitia ad ſimplicitatẽ eum columbæ reuocaueris, atq; adhærendo ſanctis, feceris eum ſocietatem turturis imitari, par turturũ aut duos pullos columbarũ domino obtuliſti. Quod ſi illa quæ ſpe & fide maior eſt charitas, abundauerit in corde tuo, ita ut diligas proximũ tuum non ſolum ſicut teipſum, ſed ſicut oſtendit ille qui dicebat, Maiorem hac charitatem nemo habet quàm ut animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis, panes ſimilagineos in charitatis oleo ſubactos ſine ullo fermẽto malitiæ & nequitiæ, in azymis ſinceritatis & ueritatis te obtuliſſe cognoſce. Si autẽ in amaritudine fletus tui fueris luctu, lachrymis & lamentatione cõfectus, ſi carnẽ tuã maceraueris, & ieiunijs ac multa abſtinẽtia aridam feceris, & dixeris, quia ſicut frixorium cõfrixa ſunt oſſa mea, tunc ſacrificiũ ſimilam à ſartagine, uel à craticula obtuliſſe te noueris: & hoc modo inueniris tu uerius, & perfectius ſecũdum Euangeliũ offerre ſacrificia, quæ ſecundum legem iam offerre non poteſt Iſrael. Sed uideamus quid etiã de his quæ nuper recitata ſunt, ſentiendum ſit. Si autem, inquit, una anima peccauerit nolens ex populo terræ, faciendo unum ab omnibus mandatis domini quod non fiet, & deliquerit, & notum factum fuerit illi peccatum quod peccauit, adducet donum ſuum capram de hœdis, fœminam ſine macula adducet pro peccato quod peccauit.] Et omnem poſt hæc ſacrificij ritũ, ſecundum quod ſupra expoſuimus, enarrauit. De anima quam ſub peccato factam dicit offerre, qualiter ſentiendũ ſit, in ſuperioribus (prout potuimus) explanauimus: quod uero in hoc loco addidit, dicens, Anima ſi peccauerit ex populo terræ, non mihi uidetur ocioſum. Quis enim dubitaret, quin ea quæ dicit lex, ad animas, uel ad populum, qui ſunt in terra, dicerentur? Quid ergo neceſſarium fuit, ut ad hoc quod dixit, anima una ſi peccauerit, adderet ex populo terræ? Sed uidendum eſt, ne forte ad diſtinctionẽ alterius populi qui nõ eſt de terra, hæc anima quæ peccauit, de populo terrę eſſe dicatur. Neq; enim cõuenire dictũ

hoc poteſt

hoc poteſt illi, qui dicebat: noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt, unde & Saluatorem expectamus dominũ Ieſum. Quomodo ergo iſtam animã merito dixerim de populo terræ, quæ nihil habet cõmune cum terra, ſed tota in cœlis eſt, & ibi conuerſatur ubi Chriſtus eſt in dextra dei ſedens, quo & redire deſiderat, & eſſe cum Chriſto, multo enim melius, ſed permanere in carne neceſſarium dicit propter nos? Hæc enim anima quæ peccat, de populo terræ eſt, faciens unum ab omnibus mandatis domini, quod non fiet. Diu me in hoc ſermone quidam ſtupor attonitum tenuit, Non enim conſequenter dictum uideo, quod peccauerit anima, & fecerit unum ex mandatis domini quod nõ fiet. Si enim mandatum domini eſt, quomodo fieri non debuit, cum utiq; ad hoc dentur mandata domini, ut fiant? Et quomodo hic dicitur peccaſſe animam quæ fecerit unũ de mandatis domini, quod non fiet? Et fortaſsis aliquibus uidebitur errorem locutionis per interpreres factũ: ſed mihi curioſius inquirenti compertũ eſt omnes interpretes ſimiliter protuliſſe, & ideo non elocutionis error, ſed profundioris intelligentiæ requirendus eſt ſenſus. Inquantum ergo nobis occurrere poteſt, hæc mihi uidetur abſolutio. Mandata domini quædam data ſunt ut fiant, quædam ut non fiant. Sed ea quæ fieri debent, neceſsitas popoſcit humana ut inſerta illis proferrentur, quæ fieri non deberent. Verbi gratia (ut de his ipſis quæ nũc habemus in manibus, ſacrificijs proferamus exemplum) Agnus immolari iubetur in Paſcha, non quo uere agni hoſtiã per ſingulos annos requireret deus, ſed quòd ſignificaret immolari debere illum agnũ, qui tolleret peccata mundi. Hoc ergo fieri uoluit, illud noluit. Sic enim per Eſaiam dicit: Quo mihi multitudinem ſacrificiorum ueſtrorũ, dicit dominus? Plenus ſum holocauſtis arietũ, & adipem agnorum, & ſanguinem hircorũ, & taurorum nolo. Audiſti quomodo non uult hoſtiã arietum, nec adipes agnorũ? dedit tamen mandatũ quomodo uel taurorũ uel agnorũ hoſtia deberet offerri. Sed qui legem ſpiritaliter intelligit, ſpiritaliter hæc quærit offerre. Si uero quæ ſecundum ſpeciem mandati carnalis obtulerit, hæc anima una ex populo terræ, quæ peccauit nolens faciendo unum ab omnibus mandatis domini quod nõ fiet, & deliquit, & ideo adiũgit in ſubſequẽtibus: Et cum notum factum fuerit illi peccatũ quod peccauit, adducet munus ſuum ante deum. Debet enim munus offerre anima, cum ei innotuerit, quia deus non quærit carnale ſacrificium. Quia ſacrificium Deo eſt ſpiritus contribulatus. Notũ fit ergo ei peccatũ ſuum, cum didicerit à domino dicẽte, Miſericordiã malo, quàm ſacrificium: & cum agnouerit immolare ſacrificiũ laudis in eccleſia, & reddere altiſsimo uota ſua, per Chriſtum dominũ noſtrum, cui laus & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Conſulit interpretes

De eo quod ſcriptũ eſt. Si aũt anima peccauerit, & audierit uocem iuramenti, & hic teſtis ſit aut uiderit, aut cõſcius fuerit, ſi non indicauerit, & ipſa accipiet peccatũ eius. Et anima quæcunq; tetigerit omnem rem immundam, aut morticinum, aut à fera captum, & cætera. Homilia III. Cap. III

DE ſacrificijs quæ offeruntur ab his qui per ignorantiam, uel qui non uoluntate peccauerint, ſermo eſt. Vnde & in ſuperioribus, cũ de pontificis ſacrificio diceremus, obſeruauimus nõ eſſe ſcriptum de eo, quia ignorauerit. Sed ſi quis bene meminit eorum quæ dicta ſunt, poteſt nobis dicere, quia ſacrificium quod pontificem pro peccato diximus obtuliſſe, figurã Chriſti tenere poſuimus, & conueniens non uidebitur uero Chriſto qui peccatum neſcit, ut pro peccato dicatur obtuliſſe ſacrificiũ, licet per myſteriũ res agatur, & idem ipſe pontifex, idem ponatur & hoſtia. Vide ergo ſi & ad hoc poſſumus hoc modo occurrere, quia Chriſtus peccatum quidem non fecit, peccatum tamen pro nobis factus eſt, dum qui erat in forma dei, in forma ſerui eſſe dignatur, dum qui immortalis eſt, moritur, & impaſsibilis patitur, & inuiſibilis uidetur. & quia nobis hominibus, uel mors, uel reliqua omnis fragilitas in carne ex peccati conditione ſuperducta eſt: ipſe etiam qui in ſimilitudinem hominum factus eſt, & habitu repertus ut homo, ſine dubio pro peccato, quod ex nobis ſuſceperat, quia peccata noſtra portauit, uitulum immaculatũ, hoc eſt carnẽ incontaminatã obtulit hoſtiã Deo. Sed quid faciemus de eo, quod in ſequentibus iungitur? Vbi enim dicit, Si quidem pontifex qui unctus eſt, peccauerit, ibi additur, Vt populum faceret peccare, offeret pro peccato ſuo. Quomodo ergo conueniet, quia per carnem ſuam, quam ſuſcepit ex nobis

Ieſus, ipſe peccatū factus eſt, peccare fecerit populum? Auſculta & de hoc, ſi forte cum
aliqua cōſonantia poſſumus reſpondere. Paſsio Chriſti credentibus quidem uitam, mor-
tem uero non credentibus confert. Quamuis enim ſalus gentibus ſit per crucem eius, &
iuſtificatio, Iudæis tamen interitus eſt, & condemnatio. Sic enim & ſcriptum eſt in Euan
gelio. Ecce hic natus eſt ad ruinam, & reſurrectionem multorum. Et hoc modo per pec-
catum ſuū, hoc eſt per carnem in crucem actam, in qua noſtra peccata ſuſceperat, nos qui
dem credentes liberauit à peccato: populum uero non credentē peccare fecit, quibus ad
incredulitatis malū, etiam ſortilegij acceſsit impietas. Et hoc modo pontifex iſte per ſuū
peccatum peccare populum fecit, dum in carne poſitus, & teneri potuit, & occidi. Nam
ponamus (uerbi gratia) ſi dominus maieſtatis nō ueniſſet in carne, non arguiſſet Iudæos,
non eis fuiſſet grauis etiam ad uidendum, non utiq; teneri potuiſſet, & neq; ad mortē tra
di: nunquam ſine dubio ueniſſet ſanguis eius ſuper ipſos, & ſuper filios eorū. Sed quia ue
nit in carne, & pro nobis peccatū factus eſt, & hæc pati potuit, idcirco ipſe dicitur pecca-
re populū feciſſe, qui fecit eum in ſe poſſe peccare. Sed uideamus iam quid agit & iſta ani
ma, quæ audit uocem iuramenti, & teſtis eſt, uel quę uidit aliquid, & conſcia eſt, & non in
dicat: ex quo accepit etiā ipſa peccatū eius ſine dubio, qui inique aut egit aliquid, aut iu-
rauit. Hoc etiā ſecundum hiſtoriā nos ædificat, & docet, ne unq̃ in peccatis alterius pol-
luamus conſcientias noſtras, ne conſenſum male agentibus præbeamus. Conſenſum aūt
dico, non ſolum pariter agendo, ſed etiam quæ illicite geſta ſunt, reticendo. Vis aūt ſcire
quia conſentiant hæc etiam euangelicis præceptis? Ipſe dominus dicit. Si uideris fratrem
tuū peccare, argue eum inter te, & ipſum ſolū. Si te audierit, lucratus es fratrē tuū. Quod
ſi te non audierit, adhibe tecū alios duos, uel tres. Quod ſi nec ipſos audierit, dic eccleſiæ.
Si uero nec eccleſiā audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. Sed euangelicū præce
ptum in eo perfectius datum eſt, quod indicandi peccatum modum diſciplinamq; conſti
tuit. Non uult enim te, ſi forte peccatum uideris fratris tui, continuo euolare ad publicū,
& proclamare paſsim, ac diuulgare aliena peccata: quod eſſet utiq; non corrigētis, ſed po
tius infamantis. Solus, inquit, inter te & ipſum ſolum corripe eum. Vbi enim ſeruare ſibi
myſterium uiderit ille qui peccauerit, ſeruabit & ipſe emendationis pudorem. Si uero dif-
famari ſe uideat, illico ad denegandi impudentiā conuertetur: & non ſolum non emenda
ueris peccatū, ſed & duplicaueris. Diſce ergo ex euangelijs ordinem. Primo, inquit, ſolus
inter te & ipſum. Secundo adhibe tecum alios duos, uel tres. Quare duos, uel tres? In ore
enim, inquit, duorum, uel trium teſtium ſtabit omne uerbum. Quoniā quidem tertio cor
reptionem mandat ad eccleſiam deferendam, ſecundo uult duos, uel tres teſtes adhiberi:
quibus præſentibus correptus, ſi emendare ſe non uult, cum ad eccleſiam delatum fuerit
eius peccatum, poſsit duobus adhibitis teſtibus confutari. frequenter enim accidit, ut uo-
lens quis euangelicum implere mandatū, calumniator uideatur ſi crimen deferat ad eccle
ſiam, & deficiat teſtibus. Ne ergo hoc accidat, idcirco duos uel tres teſtes in ſecunda con-
uentione iuſsit adhiberi. Cum ergo euangelij tale mandatū ſit, & lex præcipiat: quia ſi ta-
cuerit, accipiet peccatum eius: ſciendum eſt, quod ſi quis ea quæ uidet in delicto proximi
ſui, uel non indicat ſecundum regulam ſuperius datam, uel in teſtimonium uocatus, non
quæ uera ſunt dixerit, peccatū quod cōmiſit ille quem celat, ipſe ſuſcipiet, & pœna com-
miſsi reuoluetur ad conſcium. Sufficienter ergo in hoc capite, ipſe nos ædificauit textus
hiſtoriæ. Puto tamen quod & illa anima, quæ legit ſcriptum in lege dei, quia iurauit domi
nus, nec eum pœnitebit, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech,
audit uocem iuramenti. ut faciunt Scribæ & Phariſæi ſemper hæc meditantes, ſed tacēt,
& enunciare ad populum nolunt, ne Chriſti teſtentur aduentū. Propterea ergo ipſi acci-
pient peccatū, in quo non enunciantes ad populum quę uera ſunt, peccare faciant Iſrael.
Poſt hæc alia lex promulgatur. Anima, inquit, quæcunq; tetigerit omnē rem immun-
dam, aut morticinum iumentorū immundorum, & latuerit eum, & inquinatus eſt, aut ſi
tetigerit ab immunditia hominis, ab omni immunditia, ex qua inquinetur, & cætera.]
Hæc quidem apud Iudæos indecenter ſatis, & inutiliter obſeruantur. Vt quid enim im-
mundus habeatur qui contigerit (uerbi cauſa) animal mortuū, aut corpus hominis defun
cti? Quid ſi prophetæ corpus ſit? quid ſi patriarchæ, uel etiam ipſius Abrahę corpus? quid
ſi & oſſa Samuelis contigerit, immundus erit? Quid ſi Heliſæi oſſa cōtingat quæ & mor-
tuum

tuum ſuſcitant? Immundus erit ille qui cõtingit, & immundũ faciunt oſſa prophetæ etiã illum ipſum, quẽ à mortuis ſuſcitant? Vide ꝙ inconueniens ſit Iudaica intelligentia. Sed nos uideamus primo quid ſit tangere, & quis ſit tactus qui faciat immundum, qui uero ſit tactus qui faciat mundum. Apoſtolus dicit: Bonũ eſt homini mulierem nõ tangere. Hic tactus, immundus eſt: hoc eſt enim illud, quod dominus in Euangelio dixit. Si quis uiderit mulierem ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Tetigit enim cor eius concupiſcentiæ uitium, & immunda facta eſt anima eius. Si quis ergo hoc modo tangit aliquam rem, id eſt uel per mulieris concupiſcentiã, uel per pecuniæ cupiditatem, uel alio quolibet peccati deſiderio, immundum tetigit, & inquinatus eſt. Oportet ergo te ſi quid tale contigeris, ſcire quomodo offeras ſacrificiũ, ſecundum ea quæ in ſuperioribus memorauimus, ut mundus effici poſsis. Vis tibi oſtendam quæ eſt anima, quæ tetigit immundum, & immunda facta eſt, & rurſum tetigit mundum, & facta eſt munda? Illa quæ profluuium ſanguinis paſſa eſt, & erogauit omnem ſubſtantiã ſuam in medicos, nec aliquid proficere potuit, per immunditiam peccati in hoc deuoluta eſt. Tetigerat enim peccatum, & idcirco flagellum carnis acceperat. Sed poſtꝙ fide plena tetigit fimbriã Ieſu, ſtetit fluxus ſanguinis eius, & repente facta eſt munda, quæ ante per tantũ tempus uixit immunda. Et quemadmodum cum tetigiſſet dominũ, & Saluatorem, dixit ipſe, Quis me tetigit? Ego enim ſenſi uirtutem exiſſe de me: illam ſine dubio uirtutẽ, quæ mulierẽ ſanauerat, & fecerat eam mundam. ſic intelligendum eſt, quia ſi quis cõtigerit peccatũ, & exeat ex ipſo peccato uirtus quædã maligna, quæ eum qui ſe cõtigit faciat immundum, & hoc eſt uere contigiſſe immundum. Simili ratione etiã de morticino hominis, uel de morticino pecoris mundi aut immundi dicendum eſt. Morticinũ nanꝗ hominis contingit is, qui in peccatis ſuis mortuũ quempiã uel ſequitur, uel imitatur. Sed quia ſingulorũ differentię requirẽdæ ſunt, ſingula recenſeamus. Hominis morticinũ (ſicut ſupra diximus) illud poſſumus dicere, quod Apoſtolus ad Corinthios dicit. Scripſi, inquit, uobis in epiſtola, ut nõ commiſceamini fornicarijs. Non utiꝗ fornicarijs huius mundi aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus, alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi uobis, ut non cõmiſceamini. Si quis frater nominatur fornicator, aut immũdus, aut auarus, aut idolis ſeruiẽs, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum quidem ſumere. Illud eſt ergo hominis morticinũ contingere, qui ei ſe ſocium ſaltem in cibo præbuerit, qui in Chriſto homo effectus, rurſum in peccatis eſt mortuus. Nam & illa uidua, de qua dicit Apoſtolus, quæ in delitijs uiuens mortua eſt, morticinũ hominis dici poteſt. Sed & animalia morticina nihilominus quæ ſunt in eccleſia, requirenda ſunt. Si ſimpliciores quiꝗ ad hoc quòd nihil prudentiæ egerunt, etiam in peccatorum ſordibus uoluentur, hos ſi quis ſequatur, uel tangat eo tactu quo ſupra expoſuimus, morticinũ animal tetigit. Quod autẽ eccleſia habeat & animalia, audi quomodo dicit in pſalmis. Homines & iumenta ſaluos facies domine. Hi ergo, qui uerbi dei & rationabilis inſtituti ſtudiũ gerunt, homines appellantur. Qui uero abſꝗ huiuſmodi ſtudijs uiuunt & ſcientiæ exercitia non requirunt, fideles tamen ſunt, animalia quidem, ſed munda dicũtur. Sicut enim ſunt quidam homines dei, ita ſunt quidam & oues dei. Scriptum eſt enim, quia Moyſes non erat ouis dei, ſed homo Dei. Et Helias non erat ouis Dei, ſed homo Dei. Sic enim ipſe dicit. Si homo dei ſum ego, deſcendat ignis de cœlo, & conſumat te, & quinquaginta tuos. Vis autem audire de ouibus Dei? dicitur per prophetã. Oues meæ, oues ſanctæ ſunt, dicit dominus. Et iterum Saluator dicit in euangelio. Oues meæ uocem meam audiunt. Et non puto eum dixiſſe de hominibus, quia uocem meã audiunt homines, ſed oues. Sed hæc qui habet aures audiendi audiat, quomodo uocem audiunt oues, homines aũt uerba eius audiunt. Iſta ergo ſunt animalia munda quidem propter Chriſtum, morticina autem propter peccatum. Quæ ſi quis tetigerit, hoc eſt, ſi ſecutus fuerit quis in peccato, immundus erit. Et ſi quis huiuſmodi hominis morticinum contigerit: id eſt eius qui ſecundum rationem uiuens primo, & in uerbo dei ſemetipſum exercens, poſtmodũ decidit in peccatum: ſi quis eum ſequatur aut imitetur, hominis contingit morticinum, & erit immundus. Sed & à fera captũ ſi contigeris, immũdus eris. Quæ eſt fera? leo eſt, an lupus, quæ rapit homines, uel iumenta? Illa (credo) fera eſt, de qua dicit Petrus Apoſtolus, quia aduerſarius ueſter diabolus, ſicut leo rugiens circuit, quærens quẽ deuoret. Cui reſiſtite fortes

in fide. Et rurſum de quibus dicit Apoſtolus Paulus. Intrabũt enim poſt diſceſſum meũ
lupi rapaces nõ parcentes gregi. Ab iſtis ergo feris ſi captũ uideris, noli eos ſequi, noli cõ-
tingere, ne & tu efficiaris immũdus. Sunt preterea & alia immunda animalia, quorũ mor
ticinum uetat contingi. Immunda animalia ſunt homines, qui extra Chriſtũ ſunt, in qui-
bus neq; ratio, neq; religio ulla eſt. Horum ergo omniũ morticina, id eſt peccata ſi uideas,
dicit tibi Legiſlator, ne cõtigeris, ne adtaminaueris, ne adtrectaueris. Et iſtæ ſunt immũdi
tiæ, quæ merito fugiendæ ſunt. Hominis autẽ tactum noli refugere uel mortui corporis,
cui magis ſepultura religioſe deferenda eſt. Iudaicæ iſtæ ſunt & inutiles fabulæ, ſpeciem
quidem pietatis habentes, uirtutem uero ipſius denegantes. Prima ergo lex de immundi
tijs data eſt. Si quis iuramenti alicuius uel delicti teſtis fuit, & non indicabit, & per hoc im
mundus quodammodo effectus eſt etiam ipſe ſocietate peccati. Secunda lex, qua contin
gere immundum aliquid, ac morticinũ uetatur. Tertia nũc lex promulgatur huiuſmodi.

Et anima, inquit, quæ iurauerit pronunciãs labijs ſuis malefacere, aut benẽfacere ſecun
dum omnia quæcunq; dixerit homini cum iuramento, & latuerit eum, & hic cognoue-
rit, & peccauerit unum aliquid de iſtis, pronunciet peccatũ quod peccauit, & offeret pro
his quæ deliquit domino pro peccato quod peccauit, fœminam de ouibus, & cætera.]
Quomodo quidem ſi pronũciauero labijs meis, uel iurauero benefacere, & nõ faciã, pec-
cati reus ſim, difficultas nõ eſt oſtendere: quomodo aũt ſi iurem uel pronunciem malefa-
cere, & nõ fecero, peccauerim, uerbo adſignare difficile eſt. Abſurdũ enim uidetur (uerbi
gratia) ut ſi per iracundiã dixero me hominem occiſurũ, & non fecero, ne periurare, aut
fallere uidear, cogar ad explendũ opus, quod temere & illicite promiſi. Quæramus ergo
quæ ſit res, in qua ſi promittimus nos malefacere, & nõ fecerimus, peccamus: ſi uero fece
rimus, excuſemur à peccato, ut rationabiliter ſtare præcepti ueritas poſsit. Quantum in
hoc loco intelligendum uidetur, male facere aduerſari alicui eſt, & nõ indulgere ei ut faciat
quod uult. Et nos ergo cũ uenimus ad deũ, & uouemus ei nos in caſtitate ſeruire, pronun
ciamus labijs noſtris, & iuramus nos caſtigare carnem noſtrã, uel male ei facere, atq; in ſer
uitutem eam redigere, ut ſpiritũ ſaluũ facere poſsimus. Sic enim & ille iuraſſe ſe dixit qui
ait. Iuraui, & ſtatui ſeruare omnia præcepta tua. Quia ergo carnis uox eſt, quę dicit, Non
enim quod uolo ago, ſed quod odi illud facio, afflicta ſine dubio ab ſpiritu, & coercita eſt:
reſiſtit enim & repugnat aduerſum ſpiritũ, & niſi male ei fiat, ut affligatur, & infirmetur,
non poteſt dicere ſpiritus: cũ infirmor, tũc potens ſum. Huic ergo carni reſiſtẽti, & repu-
gnanti aduerſum ſpiritũ, ſi quis iurauerit, & pronũciauerit malefacere, & affligere ac ma
cerare eã, & nõ fecerit, peccati reus eſt, in quo iurauit cruciare ſe carnem ſuã, & ſeruituti
ſubijcere, & nõ fecit. Eodem aũt iuramento, & ſpiritui decernit benefacere. In quo enim
carni malefacit, ſpiritui benefacit. Si quis ergo hoc iurauerit, & nõ fecerit, peccati efficit
reus. Vis aũt ſcire quia nec poteſt uni eorũ benefieri, niſi alij malefeceris? Audi etiam do-
minum ipſum dicentẽ. Ego occidã, & uiuere faciã. Quid occidit deus? Carnem utiq;. Et
quid uiuere facit? Spiritũ ſine dubio. Et rurſum in ſequentibus dicit. Percutiã, & ego ſa-
nabo. Quid percutit? carnẽ. Quid ſanat? Spiritũ. Prorſus ut illa deficiat, iſte proficiat, ut
faciat te mortificatũ carne, uiuificatũ ſpiritu: ne forte & tu mente ſeruias legi dei, carne
aũt ſi mortificata nõ fuerit, obſtringaris legi peccati. Si ergo iſtũ ordinẽ promiſeris, & ſer
uare nõ quiueris, audi quid legis ordo pręcipiat. Si peccauerit, inquit, unũ aliquid de iſtis,
pronunciet peccatũ quod peccauit. Eſt aliquod in hoc mirabile ſecretũ, quod iubet pro-
nunciare peccatũ. Etenim omni genere pronuncianda ſunt, & in publicũ proferẽda cun
cta quæ egerimus, ſi quod in occulto gerimus, ſi quod in ſermone ſolo, uel etiã intra cogi
Confeßio tationũ ſecreta cõmiſimus, cuncta neceſſe eſt publicari, cuncta proferri. Proferri autẽ ab
illo, qui & accuſator peccati eſt, & incentor. Ipſe enĩ nunc nos ut peccemus, inſtigat, ipſe
etiã cum peccauerimus, accuſat. Si ergo in uita præueniamus eum, & ipſi noſtri accuſato
res ſimus, nequitiam diaboli inimici noſtri & accuſatoris effugimus. Sic enim & alibi pro
pheta dicit. Dic tu, inquit, iniquitates tuas prior, ut iuſtificeris. Nónne euidẽter myſteriũ
de quo tractamus oſtendit, cum dicit, Dic tu prior? ut oſtendat tibi quia præuenire illũ de
beas, qui paratus eſt ad accuſandum. Tu ergo, inquit, dic prior, ne te ille pręueniat: quia ſi
prior dixeris, & ſacrificiũ pœnitentiæ obtuleris, ſecundũ ea quæ in ſuperioribus diximus
offerenda, & tradideris carnem tuã in interitũ, ut ſpiritus ſaluus fiat in die domini, dicetur

& tibi

& tibi, quia percepiſti & tu in uita tua mala, nũc uero hic requieſce. Sed & Dauid eodem
ſpiritu loquiť in pſalmis, & dicit. Iniquitatem meã notam feci, & peccatũ meum non co-
operui. Dixi pronunciabo aduerſum me iniuſtitiã meam, & tu remiſiſti impietatẽ cordis
mei. Vide ergo quia pronũciare peccatũ, remiſsionẽ peccati mereť. Præuentus enim dia
bolus in accuſatione, ultra nos accuſare nõ poterit: & ſi ipſi noſtri ſimus accuſatores, pro-
ficit nobis ad ſalutẽ: ſi uero expectemus ut à diabolo accuſemur, accuſatio illa cedit nobis
ad pœnã: habebit enim ſocios in gehenna, quos cõuicerit criminũ ſocios. Multũ erit nũc
hoſtiarũ diuerſitates, & ſacrificiorũ ritus, ac uarietates exequi, & longe alterius operis, quàm
eius uerbi, quod in cõmuni auditorio uulgus excipiat. Verũ ut aliqua in tranſcurſu per-
ſtringere uideamur, omnis quidẽ penè hoſtia quę offerť, habet aliquid formæ, & imaginis
Chriſti. In ipſum nanque omnis hoſtia recapitulatur, intantũ ut poſtquam ipſe oblatus eſt, oẽs
hoſtiæ ceſſauerint, quæ eum in typo & umbra præceſſerant: de quibus, prout potuimus,
in ſuperioribus diximus, quãdo quod uitulus à pontifice oblatus, ſiue in munere, ſiue pro
peccato, formã eius haberet oſtendimus. Adipes uero qui offeruntur in munere, operien
tes interiora, & renibus cohærentes, poteſt ſancta illa eius anima intelligi: quæ interiora
quidem, id eſt diuinitatis eius ſecreta uelabat: renibus autẽ hoc eſt corporali materiæ, quæ
ex nobis caſte ſumpta fuerat, cohærebat: & media inter carnem deumque poſita, deifican-
dam, ſanctificandã ſacris altaribus, & diuinis ignibus illuſtrandam, & cõſeruandam ſecũ
ad cœlos, naturã carnis imponit. Renunculi aũt ignibus traditi, quis dubitet quod nullos
in Chriſto fuiſſe indicẽt genitaliũ partium motus? Quod uero de ſanguine hoſtiæ ſepties
ante dominũ ſacerdos reſpergere memorať, euidenter ſancti ſpiritus uirtus ſeptemplicis
gratiæ ſub myſterio deſignatur. Quatuor cornua altaris, quæ ſanguine liniuntur, Chriſti
paſsionẽ referri quatuor Euangelijs indicant, qui penna iecoris offertur. In iecore, ira iu-
gulatur. In penna uelox, & concita uis furoris oſtenditur. Reliquus aũt ſanguis, qui ad ba
ſim altaris effunditur, puto quod illius gratiæ formam deſignet, qua in nouiſsimis diebus,
poſteaquam plenitudo gentiũ ſubintroierit, omnis qui reliquus fuerit Iſrael, ad ultimũ uelut
ad baſim altaris poſitus, effuſionẽ Chriſti ſanguinis etiã ipſe ſuſcipiet. De agnis uero, &
hædis, turturibus, & columbis, ſed & ſimila conſperſa in oleo, aut in panibus azymis co-
cta, quantũ res pati potuit, ſupra dictũ eſt. Videamus nunc quæ lex proponitur in offeren
dis hoſtijs pro peccato. Et locutus eſt, inquit, dñs ad Moyſen dicẽs. Anima ſiqua latue-
rit, & peccauerit nõ uolens à ſanctis domini, offerat pro delicto ſuo arietem immaculatũ
de ouibus, emptum precio argenti ſiclo ſancto, in eo quod deliquit, & quod peccauit à
ſanctis, reddet, & quintas adijciet ad illud, & dabit illũ ſacerdoti, & ſacerdos exorabit pro
eo in ariete delicti, & remittet ei.] In ſuperioribus legibus, quæ de immunditiæ ſacrificijs
referebanť, ſicubi dixit offerendũ (uerbi cauſa) ouem, aut hædũ, addidit: Quod ſi nõ ſuf-
ficit manus eius ad hædũ, aut ad agnũ, offerat par turturũ, aut duos pullos colũbinos. Et
iterum. Quod ſi nec ad hoc ſufficiet, offerat ſimilaginem. In hac uero lege, ubi de peccato
quod in ſanctis cõmittitur, diſſerit, nullã ſubſtitutionẽ inferioris hoſtiæ ſecundæ, uel tertię
ſubrogauit, ſed ſtatuit ſolũ arietem offerendũ: nec aliter oſtẽdit ſolui poſſe peccatũ quod
in ſancta cõmittitur, niſi arietem iugulauerit: & nõ ſimpliciter arietem, ſed arietẽ precio
emptum, & certo precio, ſiclo, inquit, ſancto. Quid igitur? ſi quis pauper fuerit, & nõ ha-
buerit ſiclum ſanctũ unde mercari poſsit arietem, peccatũ eius non ſoluetur? Quærendæ
ſunt ergo unicuique & diuitiæ, ut peccatũ eius poſsit abſolui. Verũ ſi dignetur dominus,
uel nobis oculos ad uidendum, uel uobis ad audiendũ aures cordis aperire, quid ſibi uelit
Legiſlatoris ſenſus apertis myſterijs requiremus. Et primo quidem uideamus hoc ipſum
quod recitatum eſt ſecundum literã quale ſit. Videtur enim de his dicere, in quorũ mani
bus ſancta cõmiſſa ſunt, id eſt quæ in domini donis oblata ſunt: uerbi gratia, uota & mu-
nera quæ in eccleſiis dei ad uſus ſanctorũ, & miniſteriũ ſacerdotũ, uel quæ ob neceſsitatẽ
pauperũ à deuotis, & religioſis mentibus offeruntur. De his ſi quis qualibet præſumptio
ne ſubtraxerit, decernit lex, ut ſi rememoratus fuerit peccaſſe ſe, & ſponte cõpunctionẽ
cordis acceperit: de eo enim qui non ſponte compungitur, ſed alio arguente cõuincitur,
difficilius remediũ eſt. Hic ergo, qui ſponte recordatus fuerit peccatum ſuum, reddet, in-
quit, illud ipſum, quod ſubtraxerat, & addet ad illud quintas, & offeret arietẽ pro peccato
emptũ precio ſiclo ſancto. Quod dicit, addet ad illud quintas, ſimpliciores quique exiſtimãt

ita dictum, ut (uerbi cauſa) ſi quinq; numi ſubtracti ſunt, unus addatur, ut pro quinq; ſex reddere uideatur. Sed qui in diſciplina numerorum peritiam gerũt, longe aliter iſtius uocabuli numerum ſupputant. Nam & in græco non habet πέμπτον, quod ſimpliciter quintas facit, ſed habet ἐπίπεμπτον, quod nos quidem poſſumus dicere ſuperquintas: niſi diceretur iſtud ſpecialis cuiuſdam numeri apud illos eſſe uocabulũ, quo indicaret pro quinq; alios quinq; dandos, & unum ſuper: ut uerbi gratia intelligatur qui furatus ſit quinq; numos, ipſos quidẽ quinq; reſtituere, & alios quinq; uno ſuperaddito. Nec tamen hæc continuo pro furtis aut fraudibus intelligenda ſunt, ſed quod etiam ſi quis pro uſibus neceſſarijs ſibi de ſanctis pecuniam ſumpſit, & moras attulit in reſtituendo, huiuſmodi lege conſtringitur. Quæ lex etiam ſecundum literam ædificare debet audiẽtes. Valde enim utilis & neceſſaria eſt obſeruatio, his præcipue qui eccleſiaſticis diſpenſationibus præſunt, ut ſciant ſibi ab his quæ in uſum ſanctorum oblata ſunt, cautius & diligentius obſeruandũ. Sed & nos, quibus iſta forte non accidũt, uideamus qua ex parte ſermo legis ædificet. Et ego hodie, licet peccator ſim, tamen quia diſpenſatio mihi uerbi dominici credita eſt, ſancta dei uideor habere commiſſa. Neq; nunc primum, ſed ſæpe iam & olim diſpenſatione hac erga uos utimur. Si quis ergo ex uobis ſuſcipiat à me dominicam pecuniam, & (ut fieri ſolet) egreſſus eccleſiam, & diuerſis occupationibus ſeculi raptus, obliuioni quæ audierat, dedit, nec opus aliquod ex uerbo quod ſuſcepit impleuit, iſte eſt qui pecuniam de ſanctis ſuſceptam, non reddidit. Vnde uel his auditis in memoriam reuocet, quod ea quæ dudum ſibi fuerant in uerbo dei commiſſa neglexit. Reddat ergo & hoc, quod accepit, & addat ad id quintas eo modo, quo ante iam diximus: id eſt, ut bis quina ſint, & unus ſuperaddatur. Videamus ergo quomodo quinq; iſti reddantur. Quinq; numerus frequenter, imò penè ſemper pro quinq; ſenſibus accipitur. Scire ergo debemus hoc modo iſtos quinq; ſenſus in ſanctis actibus poſſe reſtitui, ut ſi forte præſumpſimus abuti eis in ſecularibus actibus, & impendimus uſum eorum in his, quæ non ſecundum Deum geſſimus: reſtituamus nunc & ipſos quinq; ſanctis actibus religioſisq; miniſterijs, & alios his quinque addamus, qui ſunt interioris hominis ſenſus: per quos uel mundi corde effecti Deum uidemus, uel aures habemus ad audienda ea quæ docet Ieſus, uel odorem capimus illum, quem dicit Apoſtolus, quia Chriſti bonus odor ſumus Deo: uel etiam guſtum ſumimus illum, de quo dicit propheta, Guſtate, & uidete, quoniam ſuauis eſt dominus: uel tactum illum, quem dicit Ioannes, quia oculis noſtris inſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de uerbo uitæ. His aũt omnibus unũ ſuperaddamus, ut ad unum deũ hæc cuncta referamus. Et hæc quidẽ de reſtituendis his, quæ qualibet culpa ex ſanctis ablata fuerant, dicta ſint. Quid uero dicemus de ſacrificio arietis precio empti, & precio ſicli ſancti, qui pro peccati expiatione iubetur offerri? Diues futurus eſt, qui precio arietis poſſit delicta purgare. Quæ ſunt iſtæ diuitiæ, requiramus. Docet nos ſapientiſsimus Salomon dicens. Redemptio animæ uiri, proprię diuitiæ eius. Audis uerba ſapientię, quomodo neceſſarijs cũ proprietatibus uim uniuſcuiuſq; ſermonis enũciat? Diuitias dicit aptas ad animæ redẽptionem, & diuitias nõ alienas, neq; cõmunes, ſed diuitias ꝓprias. Per quod oſtẽdit eſſe quaſdam diuitias proprias, quaſdã uero non proprias. Sed hoc euidentius dominus in euangelijs declarauit, cum dixit. Quod ſi in alieno fideles nõ fuiſtis, quod ueſtrũ eſt, quis dabit uobis? oſtendens per hoc præſentis ſeculi diuitias nõ eſſe noſtras proprias, ſed alienas. Tranſeunt em̃, & ſicut umbra prætereũt. Propriæ uero ſunt illæ diuitiæ, de quibus propheta dicit: Et ad te cõgregabo diuitias gentiũ. Ex his fortaſſe diuitijs & Abrahã diues factus eſt ualde in auro, & argento, & pecoribus, atq; omni ſuppellectili. Vis tibi oſtendam ex quibus theſauris deſcendant iſtæ diuitiæ? Audi apoſtolũ Paulũ dicentẽ de domino Ieſu Chriſto. In quo ſunt, inquit, omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Sed & in Euangelijs dominus dicit, quia ſcriba diues profert de theſauris ſuis noua, & uetera. De his & Apoſtolus Paulus dicit, quia in omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni uerbo, & in omni ſcientia. Ex his ergo diuitijs, quæ de theſauris ſapiẽtiæ & ſcientię proferunt̃, mercandus nobis eſt iſte aries, qui offerri debeat pro peccatis, illis ſcilicet quæ in ſancta cõmiſſa ſunt, & ſicli ſancti adnumeratione mercandus. Iam ſuperius diximus quod omnis hoſtia typũ gerat & imaginẽ Chriſti, multo magis aries, qui & pro Iſaac quondã à deo ſubſtitutus eſt immolandus. Siclo igitur ſancto cõparandus nobis eſt Chriſtus, qui peccata noſtra

diſſoluat

diſſoluat. Siclus ſanctus fidei noſtræ formam tenet. Si enim fidẽ obtuleris tanquam pre-
cium, Chriſto uelut ariete immaculato in hoſtiam dato remiſſionẽ accipies peccatorum. *Fides iuſtificat*
Sentio quod in explanando uires noſtras myſteriorum ſuperat magnitudo. Sed quamuis
non ualeamus cuncta diſſerere, tamen ſentimus cuncta repleta eſſe myſterijs. Et ideo ſtu-
dioſis quibuſq; indicia poſuiſſe ſufficiat, quibus excitati ad altiora horum, & profundio-
ra perueniant, & intelligant ex quibus eis gregibus queratur uitulus ad hoſtiam, ex qui-
bus ouibus aries prouidendus ſit. Habeo enim (inquit Ieſus) & alias oues, quæ non ſunt
de hoc ouili, & illas oportet me adducere, ut fiat unus grex, & unus paſtor. Sciant etiam
ubi turtures, ubi columbæ requirendæ ſunt. Oculi, inquit, tui ſicut columbę ſuper pleni-
tudines aquarum. Ad aquarum ergo plenitudines properandum eſt, in his enim ſponſæ
deſcribitur pulchritudo. Et collum, inquit, tuũ ſicut turturis. In columbis oculi prædican-
tur. Quod enim dixit, columbę ſuper plenitudines aquarum, ferunt hoc genus auis, cum
ad aquas uenerit, quia ibi ſolet accipitris inſidias pati, uenientem deſuper inimicum, uoli- *Columbæ natura*
tantis umbra aquis inſpecta deprehendere, & oculorum perſpicacia fraudem periculi im-
minentis euadere. Quod ſi & tu ita proſpicere potueris inſidias diaboli, & cauere, ſacrifi-
cium deo columbas obtuleris. Sed & quibus talia curæ ſunt, illud etiam requirant, ex qui-
bus eis agris ſimila debet offerri. Ego arbitror quod ex illius terræ ſegetibus, quæ facit ali-
um centeſimum, alium ſexageſimum, alium triceſimum fructum. Requirant etiam, niſi
pluſquam debet curioſum uidetur, quibus molentibus ſimila iſta ad ſacrificia pręparetur.
Nec eos lateat duas eſſe quæ molunt, quarũ una adſumitur, & alia relinquitur. Ex illius
ergo mola, quæ adſumenda eſt, ſimilam oportebit offerre. Sed & ſiclus ſanctus, qui ad ari-
etis precium neceſſarius dicitur, uide unde, & quomodo perquirẽdus ſit. Siclus pecuniæ
dominicæ nomen eſt, & in multis ſcripturarum locis, diuerſis appellationum nominibus
pecunia dominica memoratur. Sed quędam proba, quædam uero reproba dicitur. Proba
erat illa pecunia, quã paterfamilias peregre profecturus, uocatis ſeruis ſuis dedit unicuiq;
ſecundum uirtutem ſuam. Proba erat & illa pecunia, quæ denarius nominatur, qui cum
mercenarijs pactus eſt, & à nouiſſimis datus eſt uſq; ad primos. Scire ergo te oportet,
quia eſt & alia pecunia reproba. Audi prophetam dicentem, Argentum ueſtrum repro-
bum. Quia ergo eſt quædam proba, quædam uero reproba, propterea Apoſtolus, uelut *Hier. 6*
ad probabiles trapezitas, probantes, inquit, omnia, quod bonum eſt obtinentes. Solus e-
nim eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui te huiuſmodi artem poſſit edocere, per quam
ſcias diſcernere, quæ ſit pecunia, quæ ueri regis imaginem tenet: quæ uero ſit adulterina,
& (ut uulgo dicitur) extra monetam formata, que nomẽ quidem habeat regis, ueritatem
autem regiæ figuræ non teneat. Multi nanq; ſunt, qui nomen Chriſti habent, ſed uerita-
tem non habent Chriſti. Et propter hoc dicit Apoſtolus Paulus: Oportet enim & hære-
ſes eſſe, ut probati manifeſti fiant inter uos. Idcirco igitur & in præſenti lectiõe legiſlator
totus ad myſticum & ſpiritalem reſpiciens ſenſum, addidit ut aries iſte, qui ob hoc com-
paratur ut peccatum poſſit abſoluere, non qualicunq; ſiclo, hoc eſt, non qualicunq; pecu-
nia, ſed ſiclo ſancto comparetur. Quod ſi non reſpiciebat ad myſterium, quid rationis eſſe
uidebatur, ut aries emptus offerretur ad hoſtiam, & certo precio? & non ſufficit nomen
pecuniæ ſiclo nominaſſe, ſed addidit & ſancto ſiclo? Quid ſi haberet aliquis in gregibus
ſuis arietes optimos, & diuinis ſacrificijs dignos? Aut quid ſi aliquis ita pauper eſſet, ut ſi-
clum ſanctum habere non poſſet? Hec eſt ergo legiſlatoris moderatio, ut niſi quis habeat
certum pecuniæ modum, peccatum eius non poſſit abſolui, Quod aperte ſecundum lite-
ram quidem uidetur abſurdum. Secundum ſpiritalem uero intelligentiam certum eſt,
quod remiſſionem peccatorum nullus accipiat, niſi detulerit integram, probam, & ſan-
ctam fidem, per quam mercari poſſit arietem: cuius natura hæc eſt, ut peccata credentis *Fides iuſtificat*
abſtergat. Et hic eſt ſiclus ſanctus, probata (ut diximus) & ſyncera fides, id eſt ubi nul- *per Chriſtum*
lus perfidiæ dolus, nulla hæreticæ calliditatis peruerſitas admiſcetur, ut ſynceram fidem
offerentes precioſo Chriſti ſanguine tanquam immaculatæ hoſtiæ diluamur. Per quem
eſt Deo patri omnipotenti, cum ſpiritu ſancto gloria, & imperium in ſecula ſeculorum.
Amen.

De eo quod ſcriptum eſt. Si peccauerit anima, & præteriens præterierit præcepta domini, & mentietur proximo ſuo ſuper depoſito, aut ſocietate, & cætera. Homilia IIII Cap. VI

SI ſecundum diuinæ legis fidem hæc quæ leguntur nobis, dominus locutus eſt ad Moyſen, puto quod tanquam Dei uerba non debeant ſecundum incapacitatem audientium, ſed ſecundum maieſtatem loquẽtis intelligi. Dominus, inquit, locutus eſt. Quid eſt dominus? Apoſtolus tibi reſpondeat, & ab ipſo diſce quod dominus ſpiritus eſt. Quod ſi tibi apoſtoli ſermo nõ ſufficit, audi ipſum dominum in Euangelijs loquentem, quia deus ſpiritus eſt. Si ergo & dominus, & Deus ſpiritus eſt, quæ ſpiritus loquitur ſpiritaliter debemus audire Ego ad huc & amplius aliquid dico, quia quæ dominus loquitur, non ſpiritalia tantum, ſed & ſpiritus eſſe credenda ſunt. Non meo ſenſu hæc, ſed de Euangelijs approbabo. Audi dominum & ſaluatorem noſtrum ad diſcipulos ſuos dicentem. Verba quæ locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt. Si ergo ipſius Saluatoris uoce didicimus, q̃a uerba quæ locutus eſt Apoſtolis, ſpiritus & uita eſt, nequaquam dubitare debemus, quod etiam quæ per Moyſen locutus eſt, ſpiritus & uita credenda ſint. Sed uideamus, quæ ſint de quibus nũc prout poſſumus, aliqua dicere debemus. Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicens. Anima quæcunq; peccauerit, & præteriens præterierit præcepta domini, & mentietur proximo ſuper depoſito, aut ſocietate, aut rapina, aut nocuit aliquid proximo, aut inuenit perditionem, & mentietur de ea, aut iurauerit inique de uno ab omnibus quæcunq; fecerit homo, ut peccet in his: & erit cum peccauerit, & deliquerit, & reddet rapinam quam rapuit, aut iniuriam qua nocuit, aut depoſitum quod commodatum eſt ei, aut perditionem, quam inuenit, ab omni re, pro qua iurauerit iniuſte, & reſtituet ipſum caput, & quintas inſuper augebit, & cuius eſt ei reddet, qua die conuictus fuerit.] Huc uſq; enim peccati ſpecies exponuntur, poſtea uero purgatio eius per hoſtias imperatur. Sed qui infirmi ſunt, & incapaces profundioris myſterij, ædificentur ex litera, & ſciant quia ſi quis præteriens præterierit præcepta domini, & mentitus fuerit proximo ſuper depoſito, aut ſocietate, aut rapina, peccati ingentis ſtatuetur reus. Sed abſit hoc ab eccleſia dei, ut ego credam eſſe aliquem in cœtu iſto ſanctorum, qui ſe tam infeliciter agat, ut depoſitum proximi ſui neget, aut ſocietatem fraude contaminet, aut uel ipſe aliena diripiat, aut ab alijs rapta ſuſcipiat, & pro his ſi ab eo requiratur, contra conſcientiam iuret. Abſit abſit inquam, ut hæc ego de aliquo fidelium ſentiam. Cõfidenter ergo de uobis dico, quia uos non ita didiciſtis Chriſtum, neq; ita docti eſtis, ſed neq; lex ipſa hęc ſanctis & fidelibus præcipit. Vis ſcire, quia non ad ſanctos & iuſtos iſta dicantur? Audi Apoſtolum iſta diſtinguentem. Iuſto, inquit, lex non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, ſceleſtis & contaminatis, patricidis, matricidis, & horum ſimilibus. Quia ergo huiuſmodi hominibus Apoſtolus legem dicit impoſitam, eccleſia dei quam abſit in huiuſmodi facinoribus maculari, relicta alijs litera, ſanctius ædificetur à ſpiritu. Videamus itaq; nunc quod eſt depoſitũ, quod fideliũ unuſquiſq; ſuſcepit. Ego puto quod & ipſam animam noſtram & corpus depoſitũ accepimus à deo. Et uis uidere maius aliud depoſitũ, quod accepiſti à deo? Ipſi animæ tuæ deus imaginẽ ſuam, & ſimilitudinẽ cõmendauit. Iſtud ergo depoſitũ tam integre tibi reſtituendum eſt, quam à te conſtat eſſe ſuſceptum. Si enim ſis miſericors ſicut pater tuus in cœlis miſericors eſt, imago dei in te eſt, & integrũ depoſitum ſeruas. Si perfectus es, ſicut pater tuus in cœlis perfectus eſt, imaginis dei in te depoſitum manet. Similiter & cætera omnia, ſi pius, ſi iuſtus es, ſi ſanctus, ſi mundus corde, & omnia quę in deo præſto ſunt per naturam, ſi tibi per imitationẽ ſubſiſtant, depoſitum apud te diuinæ imaginis ſaluum eſt. Si uero econtrario agas, & pro miſericorde crudelis, pro pio impius, pro benigno uiolentus, pro quieto turbulentus, pro liberali raptor exiſtas, abiecta imagine dei, diaboli in te imaginẽ ſuſcepiſti, & bonum depoſitum tibi diuinitus cõmendatum abnegaſti. Aut non hoc erat quod ſub myſterio Apoſtolus electo diſcipulo mandabat Timotheo dicẽs, O Timothee, bonum depoſitũ cuſtodi? Ego etiam illud addo, quod & Chriſtum dominũ depoſitũ ſuſcepimus, & ſanctum ſpiritum depoſitũ habemus. Videndum ergo nobis eſt, ne hoc ſancto depoſito non ſancte utamur, & cum nos in cõſenſum ſui peccata ſollicitant, iuremus nos non ſuſcepiſſe depoſitum. Quod utiq; ſi habeamus in

nobis

nobis,peccato conſentire nō poſſumus. Sed & ipſe ſenſus rationabilis, qui in me eſt, cōmendatus mihi eſt ut eo utar ad intelligentiā diuinorū: ingenium, memoria, iudiciū, ratio, & omnes, qui intra me ſunt motus, cōmendati mihi uident̃ à deo, ut eis utar in his, quæ præcepit lex diuina. Si uero ad malas artes ſolers & perſpicax uertamus ingeniū, & rebus dei abutamur in his quæ non uult deus, hoc eſt abiurare depoſitum, & beneficia uertere in perfidiam. Videamus nūc quid etiam ſocietas intelligenda ſit. Putas eſt aliquis, qui ſecundum literam commoneri debeat, ne forte in ratione pecuniæ, uel qualibet alia ſpecie ſocietatis, ſocium fraude decipiat? Vltimæ miſericordiæ eſt anima illa, in qua cadere adhuc fraudis hoc genus poteſt. Veruntamen quoniam multa eſt in homine fragilitas, etiam de his commoneamus, quia nec Apoſtolum piguit iſta mandare: dicit enim. Ne quis circunſcribat in negotio fratrem ſuum, quoniam uindex eſt de his omnibus deus. Nunc uero requiramus, quæ ſit etiam ſocietas ſpiritus. Audi de his ipſis uerbis Apoſtolum dicentem. Si quod ſolatiū charitatis, ſiqua ſocietas ſpiritus, ſiqua uiſcera miſerationis, implete gaudiū meū. Vides ſocietatis legem quomodo intellexit apoſtolus Paulus. Audi & Ioannem quomodo uno eodemq; ſpiritu proloquatur. Et ſocietatē, inquit, habemus cū patre, et cum filio eius Ieſu Chriſto. Et iterum Petrus dicit. Conſortes, inquir, facti eſtis diuinæ naturæ, quod eſt ſocij. Et iterum dicit apoſtolus Paulus. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Quod ſi luci ad tenebras ſocietas nulla eſt, poteſt ergo ſocietatē lux habere cum luce. Igitur ſi nobis cum patre, & filio, & ſpiritu ſancto ſocietas data eſt, uidendum nobis eſt, ne ſanctam iſtam diuinamq; ſocietatem peccando abnegemus. Si enim agamus opera tenebrarum, certum eſt quia ſocietatem negauimus lucis. Sed & ſanctorum ſocios nos dicit apoſtolus, nec mirum. Si enim cum patre & filio dicirur nobis eſſe ſocietas, quomodo nō & cum ſanctis, nō ſolū qui in terra ſunt, ſed & qui in cœlis? quia & Chriſtus per ſanguinem ſuū pacificauit cœleſtia, & terreſtria, ut cœleſtib. terrena ſociaret. Quod euidenter indicat, ubi dicit gaudiū eſſe in cœlis ſuper uno peccatore pœnitentiā agenre. Et rurſum cum dicit eos, qui reſurgūt à mortuis, futuros eſſe ſicut angelos dei in cœlo, & cum ex integro hominib. cœlorum regna promittit. Hanc ergo ſocieratem dirumpir, & abnegat, quicunq; malis actibus ſuis, maliſq; ſenſibus ab eorum coniunctione ſeparatur. Poſt hæc de rapina dicitur. Raptores ſunt mali, & boni, & boni quidem illi de quibus dicit ſaluator, quia regnum cœlorum diripiunt. Sunt autē & mali raptores, de quibus dicit propheta. Et rapina pauperū in domibus ueſtris eſt. Apoſtolus uero abrupte pronunciat dicens. Nolite errare. quia neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorū concubitores, neq; fures, neq; rapaces, regnum dei poſſidebunt. Et tamen aliqui ſciunt & ſecūdum ſpiritalem intelligentiā culpabiliter rapere, ſicut illi laudabiliter rapiunt regna cœlorū. Vt uerbi cauſa dicamus, ſi homo nondum purgatus à uitijs, nōdum ſegregatus à profanis & ſordidis actibus, uelit ſe cœtui ſanctorum & perfectorum latēter ingerere, & ſermonem quo perfecta & myſtica tractantur audire, huiuſmodi homo ſecretorum & perfectorū ſcientiam non bene rapit. Meminiſſe eñ oportet præcepti ſaluatoris quo dicit, Quia nemo mittit uinum nouum in utres ueteres, alioquin & utres rumpentur, & uinum peribit: oſtendēs quod animæ nondum renouatę, ſed in uetuſtate malitiæ perduranti, nō oporteat nouorum myſteriorum, quæ per Chriſtum mundus agnouit, ſecreta cōmitti. Addit dehinc legiſlator, Aut ſi quid nocuir proximo, uel inuenit perditionem. Lex literæ hic uidet̃ mandare, ut ſi quis inuenit quod alius perdidit, & requiſitū fuerit, reddat nec periuret pro eo. Eſt & hæc utilis audiētibus ædificatio. Multi eñ ſine peccato putant eſſe, ſi alienū qđ eſt inuenerint teneant, et dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Diſcant ergo peccatū hoc eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inuenta nō reddat. Veruntamen ſi hoc tantum quod ſecundum literam putatur, legiſlator uoluiſſet intelligi, potuerat dicere, ſi inuenir quod perierat, uel quod aliquis perdiderat. Nunc autē cum dicit, inuenit perditionem, amplius nos aliquid uoluit intelligere. Qui nimis peccāt, in ſcripturis perditio appellanrur, ſicut in Ezechiele propheta legimus dictum. Perditio, inquit, factus es, & nō ſubſiſtes in æternum tempus. Eſt ergo oſtendere qui multum quærendo inuenit perdirionē: ut uerbi gratia dicamus, Hæretici ad cōſtruenda & defendenda dogmata ſua multum perquirunt & diſcutiunt in ſcripturis diuinis, ut inueniant perditionem. Cum enim multum quęſierint teſtimonia, quibus aſtruant quæ praue ſentiunt, perditionem ſibi inueniſſe dicendi ſunt. Sed

ſi forte

ſi forte aliquis horum audiens in eccleſia uerbum dei catholice tractari, reſipiſcat, & intelligat quia quod inuenerat perditio eſt, reddet, inquit, quod inuenit. Et is qui perditionem inuenit, & ille qui rapinã, ſed & ille qui depoſitũ abnegauit, & omnis quicunq; aliqua ex parte animę nocuit proximo, aut iurauit iniuſte, reſtituet, inquit, ipſum caput, & quintas ſuperaugebit, & ei cuius eſt, reddet, ſecundum eam duntaxat expoſitionẽ, quam de quintis addendis ante iam diximus, Et offeret, inquit, domino arietẽ de ouibus ſine macula, precio in id quod deliquit, & orabit pro eo ſacerdos contra dominũ, & remittetur ei pro uno ab omnibus quæ fecit, & deliquit in eo. Diximus in ſuperiorib. quid eſt offerre arietem, & hunc precio ſicli ſancti emptũ. Nunc ſupereſt, ut differentiã illam dicamus: quod ibi precium poſuit ſicli ſancti, hic tantũmodo precium dicit, nec quantitatem precij, nec nomen pecuniæ deſignauit. In ſuperioribus ẽm ubi pro peccato quod in ſancta commiſſum fuerit, lex dabatur, ſiclum ſanctũ diximus nominatũ, & ſiclum nomen eſſe pecunię: ut alibi obolus, alibi drachma, alibi mna, uel talentum, uel minutum æs, denarius dicitur. Hic ergo nihil horum nominatur, ſed tantũ precium quo offerendus aries dicitur. Intereſt enim peccare in ſanctis, & peccare extra ſancta. Vis & alibi uidere hanc ipſam diſtinctionem? Audi quomodo in Regnorũ libris dicit Heli ſacerdos ad filios ſuos. Si ẽm peccauerit quis in homine, exorabit pro eo ſacerdos. Si autem in deum peccauerit, quis exorabit pro eo? Similiter & Ioannes apoſtolus dicit. Eſt peccatũ ad mortem, non pro illo dico ut oretur. Quia ergo diuerſitates peccatorum diſcere ex ſpiritali lege debemus, in quibus peccatis tantũmodo emendus ſit aries, in quibus uero ſiclo ſancto mercandus, qui etiam ſint iſti qui uendant arietes, requiramus. Ego arbitror ipſos eſſe iſtos, qui arietes ad ſacrificium diſtrahunt, qui ſunt & illi, qui oleum ad lampadas uirginũ uẽdunt, de quibus dicebant illę prudentes ſtultis uirginibus, ite ad uẽdentes, & emite uobis. Vendunt ergo uel oleum luminibus, uel arietes ſacrificijs, qui alij niſi prophetę ſancti & apoſtoli, qui mihi cum peccauero oſtendunt, & conſilium dant quõ debeam corrigere errores meos, & emendare peccata? Vendit mihi Eſaias arietem ad ſacrificandum pro peccato, cum mihi dicit, tanquam ex dei perſona: Holocauſta arietum, & adipes agnorum, & ſanguinem hircorum & taurorũ nolo. Et paulopoſt ſubiungit: Auferte nequitias ab animis ueſtris, à cõſpectu oculorum ueſtrorũ, diſcite bonum facere, eripite iniuriam accipientem, iudicate pupillo, & iuſtificate uiduã, & uenite diſputemus, dicit dominus. Et ſi fuerint peccata ueſtra ut phœnicium, ut niuem dealbabo: Si aũt ut coccinum, ut lanam candidam efficiam. Vendit mihi arietem & Daniel cum dicit, Quia nõ eſt locus ad ſacrificandum in conſpectu tuo, ut poſſimus inuenire miſericordiam. Sed in anima cõtribulata, & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur uelut in multitudine agnorum pinguiũ, ſic fiat ſacrificiũ noſtrum in cõſpectu tuo hodie. Vendit nobis & Dauid arietẽ ſacrificij, cum dicit: Sacrificium deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatũ deus non ſpernit. Cum ergo ſinguli prophetarum, uel etiam apoſtolorum conſilium his qui delinquũt, dederint, quo poſſint corrigere uel emendare peccatũ, merito his uendidiſſe arietes ad ſacrificiũ uidebunẽ. Quid autem precij à cõparantibus ſumant, illud opinor, legendi ſtudium, uigilias audiẽdi uerbi dei, & ſuper omnia digniſſimum preciũ obedientiã puto, de qua dicit dominus. Obedientiam malo, quàm ſacrificium, & dicto audientiam magis, quàm holocauſta. Poſt hæc ſubſequiẽ. Et locutus eſt, inquit, dñs ad Moyſen dicens. Præcipe Aaron, & filijs eius dicens. Hæc eſt lex holocauſti. Hoc holocauſtũ in crematione ſua erit ſuper altare tota nocte uſq; in mane: & ignis altaris ardebit ſuper illud, nec extingueẽ: & induet ſe ſacerdos tunicam lineam, & cãpeſtre lineum induet circa corpus ſuum: & auferet hoſtiam, quam conſumpſerit ignis, & holocauſtum de altari, & ponet illud ſecus altare: & deſpoliabit ſe ſtola ſua, & induetur ſtola alia: & ejciet hoſtiam quæ cremata eſt, extra caſtra in locum mundum: & ignis ſuper altare ardebit, nec extinguetur, & cõburet ſuper illum ſacerdos ligna mane, & conſtipabit in illud holocauſtum, & imponet ſuper illud adipem ſalutaris, & ignis ſemper ardebit ſuper altare, nec extinguetur.] Audi ſemper debere eſſe ignẽ ſuper altare & tu, ſi uis eſſe ſacerdos dei, ſicut ſcriptum eſt, Omẽs enim uos ſacerdotes domini eritis. Et ad te enim dicitur, Gens electa, regale ſacerdotiũ, populus in adquiſitionẽ. Si ergo uis ſacerdotium agere animę tuæ, nunq̃ recedat ignis de altari tuo. Hoc eſt quod & dominus in Euangelijs præcipit, ut ſint lumbi ueſtri præcincti, & lucernę ueſtrę ardentes

tes. Semper ergo tibi ignis fidei, & lucerna ſcientiæ accenſa ſit. Sed & quod dixit, lumbi ueſtri præcincti, dominus in Euangelio: hoc idẽ eſt, quod & nunc legiſlator præcepit, ut campeſtri lineo prçcingat ſacerdos, & ita ueteri cinere depoſito, innouet ſacros ignes. Oportet enim etiã nos dicere: ecce uetera tranſierunt, & facta ſunt omnia noua. Cãpeſtri enim lineo cingitur, uel (ſicut alibi dicitur) femoralibus utitur, qui luxuriã fluxę libidinis, cingulo reſtrinxerit caſtitatis. Ante oĩa eñ ſacerdos qui diuinis aſſiſtit altaribus, caſtitate debet accingi, nec aliter purgare uetera, & inſtaurare poterit noua, niſi lineis indutus. De lineis ſæpe iam dictum eſt, & tunc maxime, cum de indumentis ſacerdotalibus dicebamus, quod ſpecies iſta formã teneat caſtitatis: quia origo lini ita è terra ducitur, & de terra editur, ut ex nulla admixtione concepta ſit. Obſeruandũ tamen eſt quod alijs indumentis ſacerdos utitur dum eſt in ſacrificiorũ miniſterio, et alijs, cum procedit ad populũ. Hoc faciebat & Paulus ſcientiſſimus pontificũ, & peritiſſimus ſacerdotũ. Qui cum eſſet in cœtu perfectorũ, tanq̃ intra ſancta ſanctorũ poſitus, & ſtola perfectionis indutus, dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos. ſapientiam aũt non huius mundi, neq; principum huius mundi, qui deſtruuntur, ſed loquimur dei ſapientiã in myſterio abſconditam, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunq̃ dominũ maieſtatis crucifixiſſent. Sed poſt hæc tanquam ad populum exiens mutat ſtolam, & alia induitur lõge inferiore, q̃ illa. Et quid dicit? Nihil aliud, inquit, iudicaui me ſcire inter uos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Vides ergo iſtum doctiſſimũ ſacerdotem, quomodo indutus ſit. Cum eſt iturus inter perfectos, uelut in ſancta ſanctorum, alia utitur ſtola doctrinæ. Cum uero exit ad eos, qui incapaces ſunt, mutat ſtolam uerbi, & inferiora docet: & alios lacte potat, ut paruulos: alios holeribus nutrit, ut infirmos: alijs uero fortes præparat cibos, his ſcilicet qui pro poſſibilitate ſumendi exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni, uel mali. Sic ſciebat Paulus mutare ſtolas, & alia uti ad populum, alia in miniſterio ſanctorum. Ipſe autem põtificum pontifex, & ſacerdotum ſacerdos dominus, & ſaluator noſter, de quo dicit Apoſtolus quia pontifex ſit futurorum bonorũ, audi quomodo primus hæc fecerit, & ita diſcipulis ſuis hæc imitanda reliquerit. Euangelium refert de eo, & dicit, quia in parabolis loquebatur ad turbas, & ſine parabolis non loquebatur eis. Seorſum autem ſoluebat ea diſcipulis ſuis. Vides quomodo ipſe docuit alijs indumentis uti debere pontificem, cum procedit ad turbas, alijs cum eruditis & perfectis miniſtrat in ſanctis. Vnde optandum nobis eſt, & agendum, ne tales nos inueniat Ieſus, ita imparatos, & ita ſeculi ſollicitudinibus alligatos, ut cum turbis loquatur nobis in parabolis, ut uidentes nõ uideamus, & audientes nõ audiamus: ſed potius inter eos inueniri mereamur, ad quos dicit, uobis datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei. Poſthoc, Hæc eſt, inquit, lex ſacrificij, quod offerent filij Aaron ſacerdotis ante altare contra dominũ. Auferet ab eo plenam manũ de ſimilagine ſacrificij cum oleo eius, & cum omni thure eius, quæ ſunt ad ſacrificium, & imponet ſuper altare hoſtiam odorem ſuauitatis, memoriale eius domino. Quod autẽ ſuperfuerit ex ea, manducabit Aaron & filij eius. Azyma edetur in loco ſancto, in atrio tabernaculi teſtimonij manducabunt eam. Nõ coquetur fermentatũ, partem illis hanc dedi ab hoſtijs domini, ſancta ſanctorum ſunt, ſicut eſt pro peccato, & pro delicto: omnes maſculi ſacerdotum edent eam. Legitimũ æternum in progenies ueſtras ab hoſtijs domini. Omnis qui tetigerit ea, ſanctificabit.] In his quę propoſita ſunt, mos quidem ſacrificandi ſacerdotibus datur, & obſeruantiæ quibus coli deus, uel purificari populus uideretur, uel etiam in neceſſarijs uictus cauſa conſuleretur ſacerdotibus & miniſtris. Offerendę enim ſimilæ in ſacrificio menſura poſita eſt, quæ decima pars ephi appellatur. huic oleum ſuperfunditur, & thus ſuper ponitur. Sed cũ ad altare peruenerit, ſacerdos, inquit, plenam manum ex ea ſumet, ita ut intra plenitudinem manus concludat & oleum quod infuſum eſt, & thus quod ſuperpoſitum eſt, ut ſit hoc libamẽ, & ſacrificium deo in odorem ſuauitatis. Cætera, inquit, maneãt ſacerdotibus ad edendum, ſed edenda ea tradidit lex in loco ſancto, in atrio tabernaculi, ita ut nihil fermentetẽ ex eis. Hãc enim inquit, dedi partem ſacerdotibus, & hæc ſunt ſancta ſanctorũ. Sed & aliud obſeruari uoluit, ut ſoli maſculi edant ex eo, fœmina nulla cõtingat. Addit & hoc, quod qui tetigerit ea ſanctificetur. Sed ſi uelimus nũc ab ijs, qui in manifeſto Iudæi ſunt, requirere de ſingulis qua ratione illud hoc modo dictum ſit, aut illud alio modo, abſoluta nobis reſponſione

ſatisfacient

ſatisfacient dicentes. Ita uiſum eſt legem danti, nemo diſcutit dominũ ſuum. Et ideo cedentes eis in cæteris, de hoc nouiſſimo ſermone requiramus, ut dicant: quomodo omnis qui tetigerit ex ſacrificio ſanctorũ, ſanctificetur. Si homicida tetigerit, ſi profanus, ſi adulter, ſi inceſtuoſus, ſanctificatus erit? Non enim excepit aliquem ſed dixit, om̃is qui tetigerit ea, ſanctificabitur. Ponamus enim, quòd etiã nunc integer ſit ſtatus illius templi, offerantur hoſtiæ, ſacrificia conſumant̃. Ingreſſus eſt aliquis templũ ſceleſtus, iniquus, impurus, inuenit carnes ex ſacrificijs propoſitas, & tetigit eas, ſanctificatus continuo pronunciabitur? Enimuero nullo modo, uel rei natura, uel ueritas religionis hoc recipit: & ideo redeundum nobis eſt ad expoſitiones Euangelicas, atq; apoſtolicas, ut lex poſſit intelligi. Niſi em̃ uelamen abſtulerit euangeliũ de facie Moyſi, non poteſt uideri uultus eius, nec ſenſus eius intelligi. Vide ergo quõ in eccleſia apoſtolorum diſcipuli adſunt his, quę Moyſes ſcripſit, & defendunt ea, quod & impleri queant, & rationabiliter ſcripta ſunt. Iudæorum uero doctores, & impoſſibilia hæc, & irrationabilia, ſequentes literam faciunt. Igitur ſacrificium, pro quo hæc omnia ſacrificia in typo & figura præceſſerant, unum, & perfectum, immolatus eſt Chriſtus. Huius ſacrificij carnẽ ſi quis tetigerit, cõtinuo ſanctificat̃. Si immundus eſt, mundatur: ſi in plaga eſt, ſanatur. Sic deniq; intellexit illa, de qua paulo ante memoraui, quæ profluuiũ ſanguinis patiebatur, quia ipſe eſſet caro ſacrificij, & caro ſancta ſanctorũ: & quia uere intellexit quæ eſſet caro ſancta ſanctorũ, idcirco acceſſit. Et ipſam quidem carnẽ ſanctã contingere non audet: nondum em̃ mundata fuerat, nec quę perfecta ſunt, apprehenderat: ſed fimbriã tetigit ueſtimẽti, quo ſancta caro tegebatur, & fideli tactu uirtutẽ elicuit ex carne, quę ſe & ab immunditia ſanctificaret, & à plaga quam patiebatur ſanaret. Non tibi uidet̃ iſto magis ordine ſtare poſſe dicta Moyſi, quibus dicit, Omnis qui tetigerit ex carnibus ſanctis ſanctificabitur? Has enim carnes, quas nos expoſuimus, tetigerunt omnes, qui ex gentib. crediderunt. Has tetigit & ille, qui dicebat: Fuimus enim & nos aliquando ſtulti, & increduli, errantes, ſeruientes deſiderijs, & uoluptatibus uarijs, in malitia, & inuidia agẽtes, odibiles, odientes inuicem. Sed cum benignitas & humanitas inluxit ſaluatoris noſtri dei, ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis ſpiritus ſancti. Et alibi dicit. Et hæc, inquit, quidẽ fuiſtis, ſed iuſtificati eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri. Si em̃ (ut diximus) tangat quis carnem Ieſu eo modo quo ſupra expoſuimus, tota fide, omni obedientia accedat ad Ieſum, tanq; ad uerbum carnem factum, iſte tetigit carnem ſacrificij, & ſanctificatus eſt. Tangit aũt carnes uerbi & ille, de quo dicit Apoſtolus. Perfectorũ autem eſt cibus ſolidus, eorum qui pro poſſibilitate ſumendi exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali. Tangit ergo & ille carnẽ uerbi dei, qui interiora eius diſcutit, & occulta poteſt explanare myſteria. Et nos ſi haberemus talem intellectũ, ut poſſemus ſingula quæ ſcribuntur in lege, ſpiritali interpretatione diſcernere, & obiectũ uniuſcuiuſq; ſermonis ſacramentũ in lucem ſcientiæ ſubtilioris educere: ſi ita docere poſſemus eccleſiam, ut nihil ex his quæ lecta ſunt, remaneret ambiguũ, nihil relinqueretur obſcurum: fortaſſis & de nobis dici poterat, quia tetigimus carnes ſanctas uerbi dei, & ſanctificati ſumus. Sic aũt accipio & illud quod dictum eſt, quia oẽs maſculi ex ſacerdotibus edẽt eam. Nulla em̃ fœmina, nec remiſſa & diſſoluta anima poterit edere carnes ſanctas uerbi dei. Maſculus quæritur, qui eas edat. Maſculi deniq; ſunt, qui perducuntur & ad numerum, nuſq; fœminæ, nuſq; paruuli numerant̃. Vnde & apoſtolus dicebat: Cum aũt factus ſum uir, depoſui quæ erant paruuli. Talis ergo iſte maſculus, & talis uir quæritur, qui carnes ſanctas poſſit comedere, & comedere nõ in quocunq; loco, ſed in loco ſancto, intra atriũ tabernaculi. Audiant hæc qui ſcindunt eccleſiã, & peregrinas ac prauas inducẽtes doctrinas purant ſe ſacras carnes extra templũ dei & extra aulam dominicam poſſe comedere. Profana ſunt eorũ ſacrificia, quæ contra mandati legem gerunt̃. In loco ſancto edi iubentur, intra atria tabernaculi teſtimonij ſint. Atria tabernaculi teſtimonij ſunt quæ fidei murus ambit, ſpei columnæ ſuſpendunt, charitatis amplitudo dilatat. Vbi hæc non ſunt, carnes ſanctæ nec haberi poſſunt, nec comedi. Bene aũt quod & ea, quæ ex ſacrificio ſimilaginis offerũtur, plena manu cum oleo offerunt̃ & thure, in odorẽ ſuauitatis domino. Iſtũ locum breuiter explanauit Apoſtolus Paulus ad Philippenſes dicens: Repletus ſum accipiens ab Epaphrodito, ea quæ à uobis miſſa ſunt in odorẽ ſuauitatis, hoſtiam acceptam,

placentem

placentem deo. In quo oſtendit, quod miſericordia quidem, quę erga pauperes fit, oleum infundit in ſacrificio dei: miniſterium uero quod ſanctis defertur, ſuauitatem thuris imponit. Sed hoc plena manu fieri debere pręcipitur. Sic enim idem apoſtolus dicit, Quia qui parce ſeminat, parce & metet. Qui autẽ ſeminat in benedictione, de benedictione & metet uitam æternam. Eſt tamẽ aliquid in ipſo ſacrificio, quod memoriale appellatur, quod offerri domino dicitur. Ego ſi poſſem die ac nocte in lege domini meditari, & omnes ſcripturas memoria retinere, memoriale ſacrificij mei domino obtuliſſem. Certe ſi non om̃ia poſſumus, ſaltem ea quæ nunc docentur in eccleſia, uel quæ recitantur, memoriæ commendemus: ut exeuntes de eccleſia, & agentes opera miſericordiæ, & implentes diuina precepta, ſacrificium cum thure & oleo offeramus in memoriã domino. Ex his ergo edocemini, ut quæ auditis in eccleſia tanquam munda animalia, ueluti ruminantes ea reuocetis ad memoriam, & cum corde ueſtro quæ dicta ſunt cõferatis. Quod ſi aliqua memorię ſuperfuerint, & intellectum ueſtrum ſuperauerint, facite quod præſentis mandati auctoritas præcipit, dicens. Quod autem ſuperfuerit ex ijs, manducabit Aaron, & filij eius. Si quid ſuperauerit, & exceſſerit intellectum tuum, uel memoriam tuam, ſerua Aaron: hoc eſt reſerua ſacerdoti, reſerua doctori, ut ipſe hæc manducet, ipſe diſcutiat, ipſe exponat: ſicut & alibi ipſe Moyſes dicit. Interroga patres tuos, & annũciabunt tibi, presbyteros tuos, & dicent tibi. Ipſi eñ ſciunt quomodo hæc Azyma debeant manducari, & in azymis ſynceritatis & ueritatis exponi. Additur in ſequentibus. Et locutus eſt dñs ad Moyſen dicens. Hoc munus Aaron & filiorũ eius, quod offerent domino in die qua unxeris eum decimam partem ephi ſimilaginis in ſacrificio ſemper, dimidium eius mane, & dimidium eius poſt meridiem. In ſartagine ex oleo fiet conſperſa, offeret eam teneram, ſacrificiũ de fragmẽtis, in odorem ſuauitatis diomino. ſacerdos qui unctus fuerit pro eo ex filijs eius, faciat ea, lege æterna omnia conſummabuntur. Et omne ſacrificium ſacerdotis holocauſtum erit & non edetur.] In cęteris quidem præceptis pontifex in offerendis ſacrificijs populo præbet officium, in hoc uero mandato, quę propria ſunt curat, & quod ad ſe ſpectat, exequitur. Iubetur enim ex die, qua unctus fuerit, ſemper & in perpetuum offerre ſimilaginem oleo conſperſam, teneram ex ſartagine. Idq; cognominat ſacrificium ex fragmentis, in odorem ſuauitatis: & hoc lege ęterna permanere, & tranſmitti ad poſteros iubet. Addit ſane obſeruandum, ne ullum ſacrificium ſacerdotis, hoc eſt quod pro ſe ipſo offert, edatur à quoquam: ſed holocauſtũ fiat, quod eſt igni abſumi. Præceptũ quidem ſecundum literam clarum eſt, uelim tamen uidere qui in hoc typus, & quæ figura formetur. Dimidium ſacrificij huius mane uult offerri, & dimidium ueſpere, certa menſura ſimilæ oleo conſperſæ teneræ à ſartagine. Vide ſi non (ut ego ſuſpicor) ſacrificij ſacerdotis hæc ipſa ſit lex, quæ per Moyſen promulgatur, cuius dimidium mane iubetur offerre, dimidiũ uero ad ueſperam. Quam legem in duas partes diuidi præcepit, in literam uidelicet, & ſpiritum. Et dimidiam quidẽ partem, quæ eſt litera, offerri iubet mane, primo ſcilicet legis tẽpore: quod illis quibus tunc ſecundum literam data eſt, nouam lucem, & nouum protulit diem. dimidium uero eius offerri iuſſit in ueſperam. In ueſpera enim nobis datus eſt ſaluatoris aduentus, in quo pars illa dimidia, hoc eſt ſenſus uel ſpiritus legis, ſecundũ quod lex ſpiritalis eſt, offeratur oleo conſperſa tenera. Oleum ad miſericordiam reuocatur, quæ debet in ſacerdotibus abũdare. Tenera ad ſubtilem & puram intelligẽtiam pertinet. Quod autem à ſartagine dicitur, puto quod diſtrictũ, & multa continentia aridum, & torridum uelit eſſe ſacerdotem, in quo nihil remiſſum habeat ad luxuriam, nihil fluitans ad libidinẽ poſſit. Quod autem ſacrificium ipſum ex fragmentis nominauit in odorem ſuauitatis, puto quod fragmenta ſacerdotum uelit intelligi: cum legis per eos litera frangitur, & cibus ex ea latens intrinſecus ſpiritalis elicitur: ut audientes turbæ reficiantur, ſicut & dominus feciſſe refertur in Euangelijs, ubi benedixit panes, & dedit diſcipulis, & diſcipuli cõfringentes appoſuerunt turbis. Et cum ſatiati fuiſſent omnes, ſuperfuerunt, inquit, fragmentorum cophini duodecim. Iſtud eſt ergo ſacrificium ex fragmentis, cum minutatim quæ ſunt legis ſancta diſcutimus, ut ſpiritalem ex his cibum, purumq; capiamus. Et hæc, inquit, eſt lex æterna. Ioannes quidẽ apoſtolus in Apocalypſi dicit eſſe euangelium æternum, inuenimus & hic ſcriptum eſſe legem æternam. ſed iſti qui legem ſecũdum literam ſequi uolunt, uelim mihi nunc dicerent quomodo lex huius ſacrificij eſſe poſſit æterna:

cum utiq; deſtructo templo, ſubuerſo altari,& omnibus quæ dicebantur ſancta, profa-
natis,ritus iſte ſacrificiorum non potuerit permanere. Quomodo ergo æternum dicent,
quod olim ceſſaſſe,& finitum eſſe iam conſtat? Reſtat ut ſecundum eam partem lex hæc
æterna dicatur,qua nos dicimus legem eſſe ſpiritalem,& per eam ſpiritalia poſſe offerri ſa
crificia, quæ neq; interrũpi unquam,neq; ceſſare poſſunt. Nõ enim in loco eſt, quod ſub
uertitur,aut in tẽpore quod mutatur,ſed in fide credentis, & in corde ſacrificantis. Sane
quod ait,non edetur de ſacrificio ſacerdotis, ſed holocauſtũ erit, certum eſt ad domini &
ſaluatoris noſtri perſonã referri. De illius enim ſacrificio non edetur,ſed holocauſtũ erit.
Hoc in loco ſacrificium,uerbum ipſum accipiendum eſt,& doctrina,de qua nullus edet,
hoc eſt nullus diſputat;nullus tetractat, ſed holocauſtũ eſt. Quicquid eñi dixit, quicquid
ſtatuit,æterna conſecratione perdurat,nec aliquis ita inſanus inuenitur,aut profanus,qui
retractare de eius ſermonibus poſſit:quos tanq̃ holocauſtum, ſacrificiũ deo oblatũ,in o-
mni cultu & ueneratione habere debemus. Quia cœlum & terra tranſibunt, uerba aũt
eius non tranſibunt, ſed ſemper manent, ſicut & ipſe ſemper manet. Per ipſum deo pa-
tri cum ſpiritu ſancto gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptum eſt. Hæc lex peccati,in loco quo iugulabuntur holocauſta,
occident & id quod peccati eſt, & cætera. Homilia V Cap. VII

ET locutus eſt dominus ad Moyſen dicens. Loquere ad Aaron, & ad filios
eius dicens. Hęc eſt lex peccati, in loco quo iugulabũtur holocauſta,occi
dent & id quod peccati eſt contra dominum,ſancta ſanctorum ſunt. Sacer
dos qui offert illud in loco ſancto edet,in atrio tabernaculi teſtimonij.om-
nis qui tãgit de carnibus eius,ſanctificabitur, & cuicũq; aſperſum fuerit ex
ſanguine eius, ſuper ueſtimentũ quodcunq; reſperſum fuerit, & ipſum lauabitur in loco
ſancto,& uas ficüle in quocunq; coctum fuerit, confringetur: ſi autem in uas æreum co-
ctum fuerit,defricabit illud, & diluet aqua. Omnis maſculus ex ſacerdotibus edet ea, ſan
cta ſanctorum ſunt domino. Et omnia quæ pro peccato ſunt, ex quibus illatum fuerit à
ſanguine eorum in tabernaculo teſtimonij deprecari in loco ſancto,nõ edentur, ſed igni
comburentur.] Hæc omnia niſi alio ſenſu accipiamus,quàm literæ textus oſtẽdit, ſicut
ſæpe iam diximus, cum in eccleſia recitantur, obſtaculũ magis & ſubuerſionẽ Chriſtia-
næ religioni quàm rationẽ ędificationẽq; præſtabũt. Si uero diſcutiant & inueniant quo
ſenſu hæc dicta ſunt,& digne deo quæ hic ſcribuntur aduertantur,fiet quidẽ Iudæus qui,
hęc audit,ſed non ille qui in manifeſto,ſed qui in occulto Iudæus eſt: ſecũdum illam diffe
rentiam Iudæi,quam diſtinguit Apoſtolus dicens. Nõ enim qui in manifeſto Iudæus eſt,
neq; quæ manifeſte in carne eſt circũciſio,ſed qui in occulto Iudæus eſt circunciſione cor
dis, qui ſpiritu non litera, cuius laus non ab hominibus, ſed ex deo eſt. Quam differenti-
am Iudæi uiſibilis & Iudæi inuiſibilis non intelligentes impij hæretici, non ſolum ab his
ſcripturis refugerunt,ſed & ab ipſo deo,qui legem hanc,& ſcripturas diuinas hominibus
dedit,atq; alium ſibi deum,præter illum qui cœlum & terram cõdidit,cõfinxerunt, cum
utiq; fidei ueritas unum eundemq; deum legis & Euangeliorum teneat, uiſibiliũ & inui
ſibilium creatorẽ. Quia & cognationẽ plurimam uiſibilia cum inuiſibilibus ſeruant, ita
ut Apoſtolus dicat,Quia inuiſibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt,intellecta
conſpiciuntur. Sicut ergo cognationem ſui ad inuicẽ gerunt uiſibilia & inuiſibilia, terra
& cœlum,anima & caro,corpus & ſpiritus, & ex horũ cõiunctionibus conſtat hic mun-
dus: ita etiam ſanctam ſcripturam credendum eſt ex uiſibilibus & inuiſibilibus conſta-
re:ueluti ex corpore quodam,literę ſcilicet quæ uidetur:& anima,ſenſus qui intra ipſam
deprehenditur:& ſpiritu,ſecundum id quod etiam quædam in ſe cæleſtia teneat,ut Apo
ſtolus dicit,quia exemplari & umbræ deſeruiunt cœleſtium. Quia ergo hæc ita ſe habẽt,
inuocantes deum, qui fecit ſcripturæ animam & corpus & ſpiritum: corpus quidem ijs
qui ante nos fuerunt, animam uero nobis, ſpiritum autem ijs qui in futuro hæreditatem
uitæ æternæ conſequentur,per quam perueniãt ad regna cœleſtia: eam nunc, quam dixi
mus legis animam requiramus,quantum ad præſens interim ſpectat. Neſcio autẽ ſi poſſu
mus etiam ad ſpiritum eius aſcendere in his,quæ nobis de ſacrificijs lecta ſunt. Debemus
enim eum, quem diximus in occulto Iudæum, ſicut oſtendimus quia non carne, ſed cor

de circumciditur: ita oſtēdere quia & ſacrificat non in carne, ſed corde: & quia edet de ſacrificijs non carne, ſed ſpiritu. Sed uideamus iam quæ ſunt illa, quæ referūtur in lege. Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicens. Loquere ad Aaron, & filios eius dicens,

Hæc lex peccati: & cætera quæ paulo ante recitata ſunt. Et ante iam dixiſſe nos memini, quia lex non ſemper eiſdem datur. ſed alia quidem datur filijs Iſrael, alia autem filijs Aaron, alia etiam (ſicut iampridem obſeruauimus) Moyſi & Aaron eſt: & alia lex quæ ſoli Moyſi datur, ita ut nec Aaron legi ipſius particeps fiat. Quarum per ſingula diſtinctiones & diuerſitates, quis ita ſcientiæ dono illuminatus à deo eſt, ut poſſit integre aperteq; diſſerere? Inuenimus enim in conſequentibus præceptum domini ad ſolum Moſen dari, & iuberi ut pectuſculum arietis perfectionis Moyſi detur, ſicut præcepit, inquit, dominus Moyſi. In qua portione neq; Aaron, neq; filij eius participes fiunt. Et inuenit lex quæ pertinet ad arietē perfectionis, nō poſſe peruenire uſq; ad Aaron, neq; ad filios eius, multo magis nec ad reliquos filiorū Iſrael, ſed ad ſolum Moyſen, qui erat amicus dei. Verum quid opus eſt, quæ poſtmodum recitanda ſunt, præuenire? Nunc interim lex recitata eſt, quæ ad Aaron & filios eius promulgatˢ, lex peccati, hoc eſt hoſtiæ quæ offertur pro peccato: in loco, inquit, in quo iugulantur holocauſta, ibi occident & id quod pro peccato eſt, in conſpectu domini, ſancta ſanctorum ſunt. Multa quidem iam (deo iuuante) de ſacrificiorum ritu ſecundum ſpiritalem intelligentiā in ſuperioribus dicta ſunt, ſed & nunc ſi gratia domini nos uiſitare dignetur, & uos orationibus annitamini, addemus quæ dederit dominus. Hoſtiarum quædam quidem ſunt dei ſolius, ita ut nullus hominum participet ex ipſis. Quędam ſunt Aaron ſacerdotis, & filiorum eius: quædam ipſius, & filiorum, & filiarum eius, ita ut etiā uxorē ſacerdotis edere liceat ex his. Quædam ſunt ſacerdotū, & filiorum ac filiarum eorum, ſed de quibus edere liceat etiam filios Iſrael. Et in illis quidem hoſtijs de quibus licet edere filios Iſrael, ſine dubio habent participium etiā ſacerdotes, & filij ſacerdotum: nō tamen ex omni hoſtia, quam edet ſacerdos, etiā filios Iſrael edere licebit. Igitur cum iſtę ſint hoſtiarum differentiæ, illam quam diximus ſolius dei eſſe, ex qua neq; Moyſen, neq; Aaron, neq; filios eius participare fas eſt, aliquando quidem holocauſtomata nominari inuenimus: aliquando uero nō holocauſtomata, ſed holocarpomata, ueluti dicamus, quod totus fructus ſit, ille ſcilicet qui deo offertur. Eſt ergo prima legiſlatio de ſacrificijs, ſi tamen uel obſeruaſtis uel retinetis diligenter quæ lecta ſunt, ac diſſerta, & non tranſcurrunt aures ueſtras in uanum, uel quæ à nobis dicuntur, uel quæ ex diuinis uoluminibus recitantur. Prima ergo eſt hoſtia, holocauſtomata. Neq; enim oportebat aliam primo hoſtiam nominari, niſi eam quæ omnipotenti deo offerebatur. Secunda hoſtia eſt, quæ ad edendum ſacerdotib. mancipatur. Tertia, de qua etiā filios Iſrael contingere, uel edere, ipſos ſcilicet qui offerunt, fas eſt. Sed filios Iſrael non omnes, niſi illos tantum qui mundi ſunt. Soli enim qui mundi ſunt de ſacrificijs edere iubentur. Verū iſtas omnes hoſtias tu qui in occulto Iudæus es, noli in animalib. requiras uiſibilibus: nec in mutis pecoribus inueniri putes, quod offerri debeat deo. Iſtas hoſtias intra teipſum require, & inuenies intra animā tuam. Intellige te habere intra temetipſum greges boum, illos qui benedicuntur in Abrahā. Intellige habere te & greges ouium, & greges caprarum, in quibus benedicti, & multiplicati ſunt patriarchæ. Intellige eſſe intra te etiam aues cœli. Nec mireris quod hæc intra te eſſe dicimus, intellige te & alium mundum eſſe paruum, & eſſe intra te ſolem, eſſe lunam, etiā ſtellas. Hoc enim ſi ita non eſſet, nunquam dixiſſet dominus ad Abrahā. Aſpice ad cœlum, & uide ſtellas, ſi dinumerari poſſunt à multitudine, ſic erit ſemen tuum. Nec mireris inquam ſi dicitur ad Abraham, quia ſic erit ſemen tuū ſicut ſtellæ coeli, de illis ſcilicet qui ex fide eius geniti rationabiliter uiuant, ac diuinas leges, & præcepta cuſtodiant. Audi amplius aliquid ſaluatorem ad diſcipulos dicentem. Vos eſtis lux mundi. Dubitas ne eſſe intra te ſolem, & lunam, ad quem dicitur, quia lux ſis mūdi? Vis adhuc amplius aliquid de teipſo audire, ne forte parua de te & humilia cogitans, tanquam uilem negligas uitam tuam? Habet hic mundus gubernatorē ſuum, habet qui eum regat, & habitet in ipſo omnipotentē deum, ſicut ipſe per prophetam dicit. Nonne cœlum & terram ego impleo, dicit dominus? Audi ergo, ipſe omnipotens deus quid etiā de te, hoc eſt quid de hominibus dicat. Habitabo, inquit, in eis, & in ipſis ambulabo. Plus aliquid adhuc audi erga perſonam tuam. Et ero, inquit, eis in patrem, & ipſi

erunt mihi in filios & filias, dicit dominus. Habet hic mundus filium dei, habet ſpiritum ſanctum, ſecundum quod dicit propheta: Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et itetum alibi. Spiritus eñ domini repleuit orbem terrarum. Audi & tibi quid dicit Chriſtus. Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad cõſummationem ſeculi. Et de ſpiritu ſancto dicitur: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt. Cum ergo uideas habete te omnia quæ mundus habet, dubitare non debes quod etiam animalia quæ offeruntur in hoſtijs, habeas intra te, & ex ipſis ſpiritaliter offerre debeas hoſtias. Sed de illis (prout potuimus) in ſuperioribus explanauimus. Nunc uero illud addimus, quod dicit: quia in loco in quo iugulantur holocauſta, ibi etiã hoſtiæ pro peccato. Vide quàm multa miſericordia & benignitas dei eſt, ut ubi holocauſtum iugulatur illud quod ſoli deo offertur, ibi etiam hoſtia quę pro peccato eſt, immolari iubeatur: quo ſcilicet intelligat ſe qui peccauit, & pœnitet, & conuerſus ad dominum cõtribulati ſpiritus hoſtiam iugulat, in loco iam ſancto ſtare, & ſociari his quæ pertinent ad deum. Ibi ergo immolatur hoſtia pro peccato, ubi & holocauſtum, in conſpectu, inquit, domini. Eſt fortaſſis in conſpectu domini offerre ſacrificium, & nõ offerre in conſpectu domini. Quis ergo eſt qui offert in conſpectu domini? Ille (ut opinor) qui non exijt à conſpectu domini, ſicut Caim, & effectus eſt timens & tremens. Si quis ergo eſt qui habet fiduciam adſtare in conſpectu domini, & non fugit à facie eius, nec aſpectum eius peccati conſcientia declinat, iſte in cõſpectu domini offert ſacrificium. Hanc ergo hoſtiam quæ offertur pro peccatis, dicit eſſe ſancta ſanctorũ. Maius aliquid audere uult ſermo, ſi tamẽ & ueſter ſequatur auditus. Quæ eſt hoſtia quæ pro peccatis offertẽ, & eſt ſancta ſanctorũ, niſi unigenitus filius dei, dominus meus Ieſus Chriſtus? Ipſe ſolus eſt hoſtia pro peccatis, & ipſe eſt hoſtia ſancta ſanctorum. Sed quod addit, Sacerdos, inquit, qui offert illud, edet illud, uidetur difficile eſſe ad intelligẽdum. Illud enim quod edendum dicit, ad peccatum referri uidetur. ſicut & alibi dicit de ſacerdotib. propheta, quia peccata populi mei manducabunt. Vnde & hic oſtendit ſacerdotem peccatum offerẽtis comedere debere. Sæpe oſtẽdimus ex diuinis ſcripturis Chriſtum eſſe & hoſtiam quę pro peccato mundi offertẽ, & ſacerdotẽ qui offerat hoſtiã. Quod uno uerbo Apoſtolus explicauit, cum dicit: Qui ſe ipſum obtulit deo. Hic ergo eſt ſacerdos, qui peccata populi comedit, & conſumit, de quo dictum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Saluator ergo & dominus meus peccata populi edit. Quomodo edit peccata populi? audi quid ſcriptum eſt. Deus, inquit, noſter ignis conſumens eſt. Quid cõſumit deus ignis? Numquid tam imperiti erimus, ut putemus quòd deus ignis ligna conſumat, aut ſtipulam, aut ferrum? Sed conſumit deus ignis humana peccata, illa abſumit, illa deuorat, illa purgat, ſecundum quòd & alibi dicit, Et purgabo te igni ad purum. hoc eſt mãducare peccatum eius qui offert ſacrificium pro peccato. Ipſe enim peccata noſtra ſuſcepit, & in ſemetipſo ea tanquam ignis comedit, & abſumit. Sic deniq; econtrario eos qui permanent in peccatis, mors dicit deglutiſſe, ſicut ſcriptũ eſt. Deglutiuit mors præualẽs. Hoc puto eſſe quod in euãgelio ſaluator dicebat. Ignem ueni mittere in terram, & quã uolo ut accẽdatur. Atq; utinam & mea terra accẽdatur igni diuino, ut ultra non afferat ſpinas & tribulos. Sic intelligere debes & illud, quod ſcriptum eſt. Ignis accẽſus eſt ab ira mea, comedet terram, & generationes eius. Dicit ergo lex. Sacerdos qui obtulerit, edet illud in loco ſancto, in atrio tabernaculi teſtimonij. Conſequens enim eſt, ut ſecũdum imaginem eius qui ſacerdotium eccleſiæ dedit, etiam miniſtri eius ſint, & ſacerdotes eccleſiæ peccata populi accipiant, & ipſi imitantes magiſtrum, remiſſionem peccatorum populo tribuant. Debent ergo & ipſi eccleſiæ ſacerdotes ita perfecti eſſe, & in officijs ſemper ſacerdotalibus eruditi, ut peccata populi in loco ſancto, in atrijs tabernaculi teſtimonij, ipſi non peccando cõſumant. Quid autẽ eſt in loco ſancto manducare peccatum? Locus erat ſanctus, in quem peruenerat Moyſes, ſecũdum quòd dictum eſt ad eum. Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Similiter ergo & in eccleſia dei locus ſanctus eſt, fides perfecta, charitas de corde puro, & cõſcientia bona Qui in his ſtat in eccleſia, in loco ſancto ſtare ſe agnoſcat. Neq; enim in terra quærendus eſt locus ſanctus, in quã ſemel data ſententia eſt à deo dicente, Maledicta terra in opere tuo. Fides ergo integra, & ſancta conuerſatio, locus eſt ſanctus. In hoc itaq; loco poſitus ſacerdos eccleſiæ, populi peccata conſumit, ut hoſtiam iugulãs

uerbi dei, & doctrinæ ſanæ uictimas offerens, purget à peccatis cōſcientias auditorū. Edit ergo ſacerdos carnes ſacrificij in atrio tabernaculi teſtimonij, cum intelligere potuerit quæ ſit ratio in ijs, quæue myſteria, quæ deſcribuntur de atrijs tabernaculi teſtimonij. Ad hæc enim atria ſecreta & recondita nullus accedit, nulli hæc niſi ſacerdotibus patēt: ſi tamen pateāt, ſi ſcientia ſua, & intellectu myſtico potuerint eorum ſecreta penetrare. Scio autem eſſe & alia quædā in eccleſia dogmata ſecretiora, quæ adire nec ipſis ſacerdotibus liceat. Illa dico, ubi arca reconditur, ubi urna, ubi manna, & tabulæ teſtamenti. Illuc ne ipſis quidē ſacerdotibus datur acceſſus, ſed uni tantū pontifici, & huic ſemel in anno certis quibuſq; & myſticis purificationib. conceditur iſtud intrare ſecretū. Sunt & alia eccleſiæ dogmata, ad quæ poſſunt peruenire etiā leuitæ, ſed inferiora ſunt ab ijs quæ ſacerdotibus adire cōceſſum eſt. Scio & alia eſſe, ad quę poſſunt accedere etiam filij Iſrael, hoc eſt laici, non tamen alienigenæ, niſi adſcripti iā fuerint in eccleſia domini. Aegyptius em̄ tertia generatione intrabit in eccleſiam dei. Credo fidē patris, et filij, & ſpiritus ſancti, in quam credunt omnes qui ſocientur eccleſiæ dei, tertiam generationē myſtice dictam. Veruntamē ſciendum eſt, ꝙ ex hoſtijs quæ offeruntur, licet concedant̄ ſacerdotibus ad edendū, non tamē omnia cōceduntur: ſed pars ex ipſis aliqua deo offertur, & altaris ignibus traditur: ut ſciamus etiam nos ꝙ etſi cōceditur nobis aliqua ex diuinis ſcripturis apprehendere & agnoſcere, ſunt tamen aliqua quæ deo reſeruanda ſunt: quæ cum intelligentiam noſtram ſuperant, ſenſusq; eorum ſupra nos ſit, ne forte aliter à nobis quàm ſe habet ueritas, proferantur, melius igni iſta ſeruemus. Et ideo etiā in hoc loco, quæ quidē conceſſa ſunt hominibus ad edendum, prout potuimus intra tabernaculū domini cōſumpſimus: ſi qua uero ſuperſunt, & uel uos in audiendo, uel nos ſuperant in dicendo, ſeruemus igni altaris, tanquam eam partē, quæ pro peccato ſuper altare domini iubetur offerri. Et hæc eſt, inquit, lex arietis qui pro delicto eſt, ſancta ſanctorum, in loco in quo iugulantur holocauſtomata, iugulabunt & arietē qui pro delicto eſt, contra dominū &c. Videtur quidem in ſcripturis diuinis frequenter peccatū pro delicto, & delictū pro peccato indifferēter, & abſq; aliqua diſtinctione nominari: in hoc tamen loco inuenietur eſſe diſcretū. Nam cum ſuperius in hoſtia pro peccato ritum ſacrificij atq; ordinē tradidiſſet, nunc ſeparatim mandat ſacrificium pro delicto. et quāuis eodem ordine, atq; eadem obſeruantia cuncta mādentur, & addat in nouiſſimis, Sicut id quod pro peccato eſt, ita & id quod pro delicto eſt, lex una erit eorum: tamen uoluit oſtēdere eſſe aliquid differentiæ in his, quibus ſacrificia diuiſa mandauit. In quo puto ego delictū quidem cōmiſſum eſſe leuius aliquanto, ꝗ̃ peccatum. Nam inuenimus de peccato dici, ꝙ ſit peccatum ad mortē. De delicto non legimus quod eſſe dicatur ad mortē. Scio tamen & illam differentiā, quæ nonnullis ſapientiū uiſa eſt, quod delictum quidem ſit, cum nō facimus ea, quę facere debemus. Peccatū uero ſit, cum cōmittimus ea quæ cōmittere non debemus. Sed hæc qm̄ non ſemper in ſcripturis diuinis ſub iſta diſtinctione inuenimus, idcirco generaliter affirmare nō poſſumus. Igitur eodem modo, atq; eadem traditione de ſacrificio quod pro delicto offertur, accipiendum eſt, quo & ſupra expoſuimus de eo quod pro peccato eſt. Similiter enim iubentur adipes arietis, ij qui circa renes ſunt, & ij qui interiora operiunt, imponi ſuper altare: ut & tu qui hæc audis, ſcias omne quod eſt intra te craſſius, & operit interiora tua, debere te offerre igni altaris: ut purgētur omnia interiora tua, & dicas & tu, ſicut & Dauid dicebat. Benedic anima mea dominū, & omnia interiora mea nomen ſanctū eius. Niſi em̄ ablata fuerit craſſitudo illa quæ tegit interiora tua, non poſſunt ſubtilem & ſpiritalē capere ſenſum, nec poſſunt intellectum capere ſapientiæ, & ideo dominū laudare non poſſunt. Quod ſi ablatum fuerit omne quod pingue eſt de renibus, & de omnib. interioribus uiſcerū, tunc uere purgatus omni uitio libidinis iugulaſti hoſtiā pro delicto, et obtuliſti ſacrificium deo in odorē ſuauitatis. Sacerdotis, inquit, qui offert illud & repropiciabit pro delicto, ipſius erit. Diſcant ſacerdotes domini, qui eccleſiis præſunt, quia pars eis data eſt cum his, quorum delicta repropitiauerint. Quid aūt eſt reꝓpitiare pro delicto? Si aſſumpſeris peccatorē, & monendo, hortando, docēdo, inſtruendo, adduxeris eum ad pœnitentiā, ab errore correxeris, à uitijs emendaueris, & effeceris eum talem, ut ei conuerſo propitius fiat deus, pro delicto repropitiare diceris. Si ergo talis fueris ſacerdos, & talis fuerit doctrina tua, & ſermo tuus, pars tibi dabitur eorum quos correxeris: ut illorum meritum, tua merces ſit,

& illorum ſalus, tua gloria. Aut non & Apoſtolus hęc oſtendit, ubi dicit quia quod ſuper
ædificauerit quis mercedē accipiet? Intelligant igitur ſacerdotes domini, ubi eſt his data
portio, & in hoc uacent, atq; his operā dent. Non ſe inanibus & ſuperfluis actibus impli-
cent, ſed ſciant ſe in nullo alio partē habituros apud deū, niſi in eo quod offertur pro pec-
catis: id eſt ꝙ à uia peccati conuerterint peccatores. Notandū etiā illud eſt, ꝙ quę offerun
tur in holocauſtū, interiora ſunt: quod uero exterius eſt, domino non offertur. Pellis do-
mino nō offertur, nec cedit in holocauſtomata. Talis fuit & ille filius Iuda, qui dicebatur
Her, quod interpretatur pellis. Propterea & Her peſſimus erat, & occidit eum deus, quia
iſti tales domino non offeruntur. Et omne ſacrificium quod fiet in clibano, & omē quod
fiet in craticula, uel in ſartagine, ſacerdotis qui offeret illud ipſius erit. Quid dicimus? Pu-
tamus ne quod omnipotens deus qui reſponſa Moyſi cœlitus dabat, de clibano, & crati-
Vt ubiq; ſubmouet literam cula, & ſartagine præciperet: ut diſceret populus per Moyſen, quia per hæc deus his
propitius fiet, ſi quædam in ſartagine frixerint, quædam in clibano coxerint, quædam in
craticula aſſauerint? Sed non ita eccleſiæ pueri Chriſtū didicerunt, nec ita in eum per A-
poſtolos eruditi ſunt, ut de domino maieſtatis aliquid tam humile & tam uile ſuſcipiant.
Quin potius ſecūdum ſpiritalem ſenſum, quem ſpiritus donat eccleſiæ, uideamus quod
ſit iſtud ſacrificium, quod coquatur in clibano, uel quis iſte clibanus intelligi debeat. Sed
ubi inueniam modo ad ſubitum ſcripturā diuinam, quæ me doceat quis ſit clibanus? Do
minum meū Ieſum inuocare me oportet, ut quęrētem me faciat inuenire, & pulſanti ape
riat, ut inueniam in ſcripturis clibanum, ubi poſſim coquere ſacrificium meum, ut ſuſci-
Oſee 7 piat illud deus. Et quidē inueniſſe me puto in Oſee propheta ubi dicit. Omnes mœchan
tes, ſicut clibanus ſuccenſus ad comburendum. Et iterum. Incaluerunt, inquit, ſicut cliba
nus corda eorum. Cor ergo eſt hominis clibanus. Iſtud autem cor ſi uitia ſuccenderint,
uel libido inflammauerit, non coquet, ſed exuret. Si uero ille id ſuccenderit, qui dixit,
Ignem ueni mittere in terram, panem ſcripturarū diuinarum, & ſermonum dei, quos in
corde ſuſcipio, non exuro ad perditionem, ſed coquo ad ſacrificium. Et fortaſſis illa coqui
dicunť in clibano, quæ interiora ſunt, & recondita, nec proferri facile ad uulgus poſſunt.
Sunt eñ multa in ſcripturis diuinis huiuſmodi: ſicut apud Ezechielem, cum uel de Che-
rubim, uel de deo, & de illa magnifica uiſione deſcribitur. Hæc ſi in clibano non coquan
tur, comedi ita ut ſunt cruda nō poſſunt. Neq; eñ credendum eſt, quod ſit animal quod
dam in forma leonis poſitum, quo uehatur deus, uel aliud in forma uituli, aut aquilę. Hæc
ergo & ſiqua huiuſmodi ſunt, non ſunt cruda proferenda, ſed in cordis clibano ſunt co-
quenda. Tria itaq; ſunt hæc, in quibus dicit ſacrificia debere præparari, in clibano, in ſarta
gine, in craticula. & puto quod clibanus ſecundum ſui formam profundiora, & ea quæ
ſunt inenarrabilia ſignificet in ſcripturis diuinis. Sartago uero ea quæ ſi frequenter ac ſæ-
pe uerſentur, intelligi, & explicari poſſunt. Craticula autem ea quæ palam ſunt, & abſq;
aliqua obtectione cernuntur. Triplicē nanq; in ſcripturis diuinis intelligētiæ inueniri ſæ-
pe diximus modum, hiſtoricum, moralem, & myſticum. Vnde & corpus ineſſe ei, & ani
Triplex ſcripturæ ſenſus mam, ac ſpiritum intelleximus. Cuius intelligentiæ triplicem formam, ſacrificiorum tri-
plex hic apparatus oſtendit. Sed & alibi inuenimus, id eſt in his ipſis, quę de ſacrificijs me
morantur, dici caniſtrū ſanctum perfectionis, in quo tres panes haberi mandantur. Vides
conſonare ſibi ſacramentorū omnium formas? Caniſtrum perfectionis, in quo tres panes
poni iubentur, quid aliud debemus accipere, niſi ſcripturas diuinas, cibos auditoribus tri
pliciter apponentes? Vis tibi & de euangelijs ſimilis myſterij proferamus exempla? Re-
colamus domini uocem, ubi dicit, quia medio noctis uenit quidam ad amicum ſuum pul-
ſans oſtium eius, & ait: Amice, cōmoda mihi tres panes, quoniā amicus mihi ſuperuenit
de uia, & non habeo quod ponam ei. In quibus (ut breuiter perſtringamus) nox eſt tem-
pus hoc uitæ, & tres panes ſunt, unus qui in clibano, alius qui in ſartagine, tertius qui in
craticula coquitur. Poſt hæc inquit, Et omē ſacrificiū factum in oleo ſiue non factum, o-
mnibus filijs Aaron erit ſingulis æqualiter. Quod ſacrificiū factū eſt in oleo, uel quod eſt
non factū in oleo? Sacrificiū ſalutaris in oleo fieri iubeť, ſicut ſupra iam diximus. Sacrifici
um uero pro peccato nō fit in oleo. Dicit eñ. Non ſuperponet ei oleum, quoniā pro pec
cato eſt. Quod ergo pro peccato eſt, nec oleum lætitiæ ei, nec thus ſuauitatis imponitur.
De peccantibus enim dicit apoſtolus, Et lugeam eos, qui ante peccauerunt, & non ege-
runt

runt pœnitentiā. Nec odor in eo ſuauitatis eſt, quia ex perſona peccatoris dicitur, Cōputruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ. Hæc interim à nobis obſeruata ſunt de ſuperiori capitulo, ubi lex ſacrificij ſcribit̃ pro delicto. Non aūt dubito multa eſſe, quæ nos latent, & ſenſum noſtrū ſuperant. Non enim ſumus illius meriti, ut & nos dicere poſsimus: Nos aūt ſenſum Chriſti habemus. Ipſe enim plus eſt ſenſus Chriſti, cui patent uniuerſa, quæ in legibus ſacrificiorū intra literæ continentur arcanum. Si enim mererer ut daretur mihi ſenſus Chriſti, etiā ego in his dicerem, Vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis, quę & loquimur. Sed nunc cōtenti paruitate ſenſus noſtri, ſecūdi capituli uideamus exordiū.

Hæc eſt, inquit, lex ſacrificij ſalutaris, quod offerent domino. Siquidē pro laudatione offerent illud, & offerēt ad ſacrificiū panes laudationis ex ſimila factos in oleo, & lagana azyma uncta oleo, & ſimilaginē conſperſam in oleo: ſuper panes fermētatos offeret munera ſua, quia ſacrificiū laudationis ſalutaris eius eſt: & offeret ab eo unū de omnibus muneribus ſuis ſeparationē domino, ſacerdoti qui effundit ſanguinē ſalutaris: & carnes ſacrificij laudationis ſalutaris, ipſi erunt, & in qua die donū offertur, manducabunt, & nō derelinquent ex eo uſq; in mane.} Sacrificiū hoc, quod ſalutare appellatur, in duas diuidit partes, & unā quidem laudationis nominat, alterā uoti, utrunq; tamen ſacrificiū, ſalutare nominatur. Verum quoniam non eſt nobis nunc ſecundum literā inſtaurare ſacrificia, requiramus in nobis quiſnam eſt tantus ac talis, qui ſacrificium ſalutare, & ſacrificiū laudis offerat deo. Ego illum eſſe arbitror, qui in omnibus actibus ſuis facit laudari deum, & impletur per eum illud quod dominus & Saluator noſter dicit, Vt uideant homines opera ueſtra bona, & magnificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Ille ergo obtulit ſacrificium laudis, pro cuius actibus, pro cuius doctrina, uerbo, & moribus, & diſciplina, laudatur & benedicitur Deus. ſicut è cōtrario ſunt illi, de quibus dicitur: Quia per uos nomen meū blaſphematur inter gentes. Obſerua tamē & hic, quomodo panes ex ſimila facti in oleo, & lagana azyma uncta oleo, & ſimila conſperſa in oleo ponitur: & triplici iterum ſacramento hoſtia ſalutaris offertur: & ad ultimum, ſacerdoti, inquit, qui effundit ſanguinem ſacrificij ſalutaris ipſi erit. Superius dixit, Sacerdoti qui propitiabit ipſi erit. Hic ſacerdoti qui effundit ſanguinem ſacrificij ſalutaris, ipſi erit. Digno ordine utitur: prius enim repropitiatio quærenda eſt, & poſt hæc offerendum ſacrificium ſalutaris. Neq; enim ſalus eſſe cuiquam poteſt, niſi prius ſibi propitium faciat Deum. Sed & carnes, inquit, ſacrificij laudationis ſalutaris ipſi edunt. Sæpe iam diximus quod carnes in ſcripturis ſolidum indicāt cibum, perfectamq; doctrinam. Secundum ſcripturas ſcio eſſe animæ cibum quendam lactis, & alium cibū animæ olerū, & alium carnis. ſicut ipſe Apoſtolus de quibuſdam dicit: Quia lacte uos potaui, non eſca. Nondum enim poteratis, ſed nec adhuc poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Et iterum alibi dicit. Alius quidem credit manducare omnia, qui aūt infirmus eſt olera manducat. Et rurſum alibi. Perfectorum autem eſt cibus ſolidus, & cætera. Hic ergo carnes ſacrificij ſalutaris, quod offertur pro laudatione, ipſius iubentur eſſe ſacerdotis. Ex ſimila uero tripliciter oblata (ut ſupra diximus) unum tantum quod placuerit ſacerdoti deputatur: cætera offerentis ſunt laici, ita tamen ut ſub die comedantur, nec remaneat ex his aliquid in mane. Carnes ergo in quibus ſolidus cibus eſt, & perfecta ſcientia, ſacerdotibus deputantur: quia debent in omnibus eſſe perfecti, in doctrina, in uirtute, in moribus. Si enim hoc in ſe non habuerint, de ſacrificiorū carnibus nō edent. Vnum uero illud quod ſeparatur, tanquam præcipuum ex tribus quæ ex ſimila præcepta ſunt, in hoc illam partem ſcientiæ arbitror deſignari, de qua ſuperius diximus, quę perfectam indicat profundamq; doctrinam. Sed requires fortaſſe, cum ſuperius fermentum penitus abiecerit de ſacrificijs, quomodo nūc ſuper panes fermentatos ſacrificium mandat imponi? Verum diligentius intuere, quia non ad ſacrificium, ſed ad miniſterium ſacrificij fermentatus panis aſſumitur. Quid ergo hic ſit agendum, uideamus. Dominus in Euangelijs humanam doctrinam Phariſæorum, qui tradebant traditionem præcepta hominum, fermentum appellat, cum dicit diſcipulis: Obſeruate à fermento Phariſæorum. Similiter ergo humana doctrina eſt (uerbi cauſa) grammatica ars, uel rhetorica, uel etiam dialectica. Ex qua doctrina ad ſacrificium quidem, hoc eſt in his quæ de Deo ſentienda ſunt, nihil ſuſcipiendum eſt: ſermo uero lucidus, & eloquentiæ ſplendor, ac diſputandi ratio, ad miniſterium uerbi dei decenter iubetur admitti. An non ſuper hoc fermentum ha

bebat uerbi dei ſacrificium poſitũ ille qui dicebat, Corrumpunt mores bonos colloquia
mala, & Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, uentres pigri: & alia his ſimilia ex fer-
mento ſumpta Græcorum. Quod autem dicit, ſub die comedetur, nec derelinquetur ab
eo uſq; in mane, conferamus cum cæteris ſacrificijs: & uideamus quæ ſit ratio quòd in
hoc quidẽ ſacrificio ſalutari, eadem die quæ offeruntur præcepit comedenda: in alio uero
ſacrificio, etiam in ſecundam diem ſeruari indulget, & uſq; in tertiam, tertia uero iam die
igni tradi quæ ſuperfuerint, ne polluant offerentem. Quid ergo habeat iſta differentia, ui
deamus. Sed uere indigemus auxilio dei, qui omnes adipes contegentes interiora noſtra
dignetur abſcindere, & omne craſsioris ſenſus uelamen auferre, ut hæc ſecundũ id quod
à deo mandari dicitur, poſsimus aduertere. Conferamus igitur ipſam ſibi ſcripturam diui
nam, & quam apetuerit nobis abſolutionis ſemitam ſubſequamur. Inuenimus enim de
ſacrificio Paſchę, quod in ueſpera immolari iubetur, dari mandatũ ſimiliter, ut nihil rema
neat ex carnibus uſq; in mane. Nõ eſt hoc ocioſum quòd heſternas carnes ueſci nõ uult
nos ſermo diuinus, ſed recentes ſemper & nouas: eos uero maxime qui ſacrificiũ paſchę,
uel ſacrificiũ laudis immolant deo: nouas uero carnes, & recentes ipſius diei edere iubet,
heſternas prohibet. Recordatus ſum ſimile aliquid & prophetã Ezechielem dicere, cum
ei dominus præcepiſſet, ut coqueret ſibi panes in ſtercore humano: Reſpondit enim do
Ezech. 4 mino & dixit. O domine, nunq; contaminata eſt anima mea, & morticinũ aut immundũ
non introiuit in os meum. Sed neq; caro heſterna introiuit in os meũ. De quo ſæpe apud
memetipſum requirebam quænã eſſet iſta prophetæ exultatio, qua uelut magnũ aliquid
ante deũ proferret, & diceret, quia nunquã carnem heſternam manducaui. Sed ut uideo,
hinc edoctus, & ex iſtis imbutus myſterijs, hæc propheta loquebatur ad dominũ: quia nõ
ita abiectus, & degener ſum ſacerdos, ut heſternis, id eſt ueteribus carnibus ueſcar. Au-
dite hæc omnes domini ſacerdotes, & attentius intelligite quæ dicuntur. Caro quæ ex ſa
crificijs ſacerdotibus deputatur, uerbũ dei eſt quod in eccleſia docent. Pro hoc ergo figu
ris myſticis cõmonentur, ut cum proferre ad populum ſermonem cœperint, nõ heſterna
proferant, non uetera quæ ſunt ſecundum literam proloquantur, ſed per gratiã dei noua
ſemper proferant, & ſpiritalia ſemper inueniant. Si enim ea quæ didiceris à Iudæis heſter
no, hæc hodie in eccleſia proferas, hoc eſt heſternã carnem ſacrificij edere. Si meminiſtis,
etiam in oblationem primitiarũ eodem ſermone uſus eſt Legislator, ut ſint, inquit, noua
& recentia. Vides ubiq; ea, quæ ad laudes dei pertinent (hoc enim eſt ſacrificium laudis)
noua, & recentia eſſe debere, ne forte cum uetera profers in eccleſia, labia tua loquantur,
& mens tua ſine fructu ſit. Sed audi quid dicit Apoſtolus. Si, inquit, loquar linguis, ſpiri-
tus meus orat, ſed mens mea ſine fructu eſt. Quid igitur eſt? orabo, inquit, ſpiritu, orabo
& mente, pſalmum dicam ſpiritu, pſalmum dicam & mente. Ita ergo & tu ſiue ex erudi-
tione ſpiritali, & ex dono gratiæ dei, præſentem & recentem protuleris ſermonẽ in laudi
bus dei, os quidem tuũ offert ſacrificiũ laudis, ſed mens tua pro ſterilitate heſternæ carnis
arguitur. Nam & dominus panẽ, quem diſcipulis dabat, & dicebat eis, Accipite & man
Corpus domini ducate, non diſtulit, nec ſeruari iuſsit in craſtinũ. Hoc fortaſſe myſterij continetur etiã in
eo quòd panem portari non iubet in uia, ut ſemper recentes, quos intra te geris, uerbi dei
panes proferas. Deniq; Gabaonitæ illi propterea cõdemnant, & ligni cæſores, uel aquæ
geſtatores fiunt, quia panes ueteres ad Iſraelitas detulerunt, quibus lex ſpiritalis iubebat
ſemper uti recentibus & nouis. Alia ſanè ſacramentorum figura eſt, quæ iubet etiam in
altera die, quod ſuperfuerit edi, nihil uero in tertiam diem reſeruari, de qua ſuis locis uide
bimus. Sed ne illud quidem nos lateat, eſſe quoddam tempus, in quo benedictio ſit ueteri
bus ueſci. Nam de anno ſeptimo, qui remiſsionis annus uel ſabbaticus nominatur, ita di-
citur. Manducabis, inquit, uetera, & uetera ueterum. Tunc ſub ſeptimi anni myſterio (ut
diximus) benedictio eſt uetera manducare, nunc uero prohibetur. Sed multus eſt exceſſus
hærere per hæc ſingula, & ex occaſione teſtimoniorũ longius euagari, cum explanationẽ
ſacrificiorũ habeamus in manibus. Dicitur ergo in ſequẽtibus, quòd ſi uotum fuerit, aut
ſi uoluntarium ſacrificauerit munus ſuum, quacunq; die obtulerit ſacrificiũ ſuũ edetur &
altera die. Et quod ſuperfuerit de carnibus ſacrificij uſq; in diem tertiũ, igne cremabitur. Si
aũt manducãs manducauerit ex carnibus die tertia, nõ erit acceptũ ei, qui offert illud, nõ
reputabitur ei, coinquinatio eſt. Anima aũt ſi qua manducauerit ex eo, peccatũ accipiet.

Hoc eſt

Hoc eſt nimirum, quod & Dauid dicit in pſalmis. Fiat oratio eius in peccatum. quando non ſolum nihil meriti, ſed etiam culpæ multum ex ſacrificijs quæritur. Audis enim Legiſlatorem decernere, quia ſi quis manducauerit ex eo quod ſuperfuerit in tertiam diem, peccatum accipiet. Vnde cognoſcendum eſt quanta humanæ conditioni peccatorum labes immineat, cum oriatur etiam inde peccatũ, unde hoſtia propitiationis offertur. Hæc credo conſiderans beatus Dauid, dicebat in pſalmis: Peccata quis intelligit? Voti igitur & uoluntatis ſacrificium eſt, quo & ſecunda quidem die ueſci fas eſt, penitus uero abiuratur in tertiam. Sed dat remedium negligentibus. Si, inquit, inualidus fueris, & non potueris omnes carnes ſacrificij ſecunda finire die, nihil de his in die tertia comedas, ſed igni trade quod ſupereſt. Si enim uolueris poſt duos dies manducare de ſacrificio, peccatum accipies. Ego (prout ſenſus mei capacitas habet) in hoc biduo puto duo teſtamenta poſſe intelligi, in quibus liceat omne uerbum quod ad deum pertinet (hoc enim eſt ſacrificiũ) requiri, & diſcuti, atq; ex ipſis omnem rerum ſcientiam capi. Si quid autem ſuperfuerit, quod non diuina ſcriptura decernat, nullam aliam tertiam ſcripturam debere ad auctoritatem ſcientiæ ſuſcipi, quia hæc dies tertia nominatur, ſed igni tradamus quod ſupereſt; id eſt deo reſeruemus. Neq; enim in præſenti uita deus ſcire nos omnia uoluit, maxime cum id & Apoſtolus dicat. Quia ex parte ſcimus, & ex parte prophetamus. Cum uenerit autem quod perfectum eſt, deſtruentur illa, quæ ex parte ſunt. Iſte eſt ergo ignis, cui quæ in tertium diem ſuperfuerint, ſeruare debemus, & non temeritate præſumpta aſſumamus nobis cunctorum ſcientiã, ut merito nobis dicatur ab eodem apoſtolo, Neſcientes neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Ne forte ergo non fiat acceptum ſacrificium noſtrum, & hoc ipſum quod ex diuinis ſcripturis cupimus ſcientiam capere, uertatur nobis in peccatũ, ſeruemus eas menſuras, quas nobis per Legiſlatorem lex ſpiritalis enunciat. Et carnes quæcunq; tactæ fuerint ab omni immundo, non manducabuntur, igni cremabunt. Omnis mundus manducabit carnes, & anima quæcunq; manducauerit carnes ſacrificij ſalutaris quod eſt domino, & immunditia eius in eo fuerit, peribit anima illa de populo ſuo. Et anima quæcunq; tetigerit omnẽ rem immundã, uel ab immunditia hominis, uel quadrupedum immundorum, uel ab omni abominato immundo, & manducauerit ex carnibus ſacrificij ſalutaris quod eſt domini, peribit anima illa de populo ſuo.]

Triplices immunditiæ cauſas hic Legiſlator expoſuit. Vnam, ne carnes ſacrificiorum aliqua immunditia contingantur. Aliam, ne is qui edit carnes ſacrificij, immundus ſit, & immunditia eius in ipſo ſit. Tertiam, quod etſi carnes mundæ ſint, & ipſe qui edit mundus ſit, tamen ne contigerit aliquid immundũ, uel à pecoribus, uel ab auibus, uel ex omnibus quæ immunda pronunciata ſunt. Et hæc quidem uoluntas eſt Legiſlatoris de ritu ſacrificiorum corporalium ſancientis. Secũdum noſtræ uero expoſitionis ordinem, ubi carnes ſanctæ uerba intelligantur eſſe diuina, huiuſmodi habenda eſt obſeruatio quia ſæpe accidit mundas carnes contingi ab aliquo immũdo. ut (uerbi cauſa dixerim) ſi quis de deo patre, ac de unigenito eius, & ſpiritu ſancto, digno deitatis myſterio purũ faciat ſyncerumq; ſermonem, ſimiliter & de omnibus creaturis rationabilibus tanquã à deo factis ad hoc ut caperent & intelligerent eum: non autem cõſequenti myſterio afferat etiam carnis reſurrectionem: primus quidem ſermo eius quem perfecte & ſancte diſſeruit, ſolidus cibus eſt, carnes ſanctæ ſunt: hoc uero quod his addit, reſurrectionis carnis negando gloriam, quia alienum à fide eſt, ſuperioribus iunctum perfectis & fidelibus uerbis, ſanctas carnes contaminauit & polluit. Ideo ergo præcepit Legiſlator ne manducentur huiuſmodi carnes, quibus immũditia infidelitatis alicuius adiungitur. Propterea & apoſtolus dicit. Etenim diem feſtũ celebremus non in fermento ueteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. Secundum immunditiæ genus eſt, ne ipſe qui carnes edit, immundus ſit, & immunditia eius in ipſo ſit, quod hoc modo intelligi poteſt. uerbi gratia, ſi ſit aliquis naturæ florentis, & ardentis ingenij, non continuo aptus uidebitur ad ſuſcipiẽda uerbi dei myſteria: ſed quæritur etiã hoc, ut prius à profanis actibus, & immundis operibus ſeparetur, & ita demum eruditionis capax fiat, ſi prius capax fuerit ſanctitatis. Simile his in Numeris legimus ſcriptũ, ubi dominus carnes cœlitus dedit filijs Iſrael & dicit. Sanctificamini in craſtinum, ut manducetis carnes: hoc oſtendens, quod niſi ſanctificati eſſent prius, & mundi effecti, carnes eis non daret Deus. Bene autẽ clementiam

domini

domini Legiſlator oſtendit, ut non diceret quia nõ manducet carnes in quo fuit immunditia: ſed ait, in quo immunditia eius in ipſo eſt. Nemo etenim ferè inueniť, in quo nõ fuit immunditia. Inueniri autẽ poteſt, in quo fuerit quidem, ſed audita lege domini ultra iam non ſit. Quod ſi permanet in eo immunditia ſua, & his auditis conuerti nõ uult, & emendari, peribit, inquit, anima illa de populo ſuo. Tertia eſt immũditiæ ſpecies, quã is qui mundus eſt, ſi aliquid contigit immundum, non tam ſuo peccato, quàm aliena cõtagione polluitur: ut puta ſi quis ſocietur amicitijs & conſortio hominis liuidi, uel iracundi, uel adulteri, & ipſe quidem proprijs actibus non inſeratur ſceleribus eius, uideat tamen eum, & intelligat quomodo fratrem ſuum odit, & homicida eſt, uel quomodo inſidiatur alienæ mulieri, & adulter eſt, uel quomodo in cæteris quibuſq; ſacrilegus eſt, nec deprehẽſis his diſcedat ab eius cõſortio: iſte eſt qui cõtingit immundũ, uel animal, uel auem, uel morticinum, & aliena immundicia ipſe pollutus eſt. De diuerſitatibus aũt immundorum, prout occurrere potuit, in ſuperioribus diximus. Aut non & Apoſtolus ſecundũ hanc eandem præcepit formam, cum dicit, Nunc autem ſcripſi uobis in epiſtola, ut non cõmiſceamini fornicarijs, ſi quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiẽs, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibũ ſumere? In quibus omnibus quid eſt aliud quod præcepit, niſi ne nos ab alienis peccatis & immũditijs polluamur? Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicens. Loquere filijs Iſrael dicens. Omnem adipem boum, & ouium, & caprarum, non edetis, & adeps morticinorũ, & à fera captorũ non erit ad omne opus, & in eſca non edetur. Omnis qui adipem edet ex pecoribus ex quibus offertis ab eis hoſtiam domino, peribit anima illa de populo ſuo. Et omnem ſanguinem nõ edetis in omni habitatione ueſtra, à pecoribus, & à uolatilibus. Omnis anima quæcunq; manducauerit ſanguinẽ, peribit anima illa de populo ſuo.] Adipes quidem eorum animaliũ, quæ in ſacrificijs offeruntur, & aliorum nonnullorum edi uel in uſu haberi abnegat Legiſlator, ſanguinẽ uero omnis carnis comedi uetat. In ſuperioribus locum myſticũ pertractantes, ubi uitulus in holocauſtũ dabatur pro peccato, & adipes imponebantur altari, ſanguinẽ quidem quo ex parte aliqua cornua liniebanť, reliquus uero ad baſim effundebatur altaris, in eorum accepimus figuram, qui reſiduus dicitur Iſrael, & poſtq̃ plenitudo gentium ſubintroierit, ſalutem in nouiſsimis ſperant. Adipes uero animam diximus Chriſti, quæ eſt eccleſia amicorum eius, pro quibus animam ſuam poſuit. Poteſt ergo fieri & in hoc loco, ut quod mandatur ne quis adipes edat ex his quæ domino offeruntur, hoc ſit quod & dominus dicit, Ne quis ſcandalizet unum ex his minimis, qui credunt in me. Quod autẽ ſanguis nullius animalis edi iubetur, illud fortaſſe ſit, quod de Iſraelitis dicit Apoſtolus. Dicis ergo, ſi fracti ſunt rami ut ego inſerar. Bene propter incredulitatẽ fracti ſunt. Tu autem fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time. Et iterum. Noli gloriari aduerſus ramos. quo ſcilicet caſui eorum nullus inſultet. Ne forte ſicut idem Apoſtolus dicit, & tu excidaris, & illi ſi non permanſerint in incredulitate inſerãtur. Sanguis autem puto quod populus ille competenter intelligatur. Non enim ex fide, neq; ex ſpiritu Abraham, ſed tantum ex ſanguine eius deſcendunt. Poſt hæc: Et locutus eſt dominus ad Moyſen dicens, filijs Iſrael loquere dicẽs. Qui offert ſacrificiũ ſalutaris ſui domino, offeret munus ſuũ domino in ſacrificio ſalutaris ſui, manus eius offerent hoſtiam domino, adipem qui ſuper pectuſculũ eſt, & pinnam iecoris, offeret ea ita, ut ponatur donum contra dominũ: & imponet ſacerdos adipem, qui eſt ſuper pectuſculum, ſuper altare, & erit pectuſculum Aaron, & filijs eius, & brachium dextrum dabitis ſeparationẽ ſacerdoti à ſacrificijs ſalutaribus ueſtris. qui offert ſanguinem ſalutaris, & adipem ex filijs Aaron, ipſi erit brachiũ dextrum in parte. pectuſculum enim impoſitionis, & brachiũ demptionis accepi à filijs Iſrael à ſacrificijs ſalutaribus ueſtris, & dedi ea Aaron ſacerdoti, & filijs eius, legitimũ æternum à filijs Iſrael.] Hoc eſt ſacrificiũ quod diciť ſalutare. Quod ſacrificiũ nemo offert domino, niſi qui ſanus eſt, & ſalutis ſuæ conſcius, gratias domino refert. Nemo ergo qui æger eſt animo, & languidus in operibus, offerre poteſt ſacrificium ſalutare. Vis uidere quia nemo æger & languidus non poteſt illud offerre ſacrificiũ? Leproſus ille, quem in euangelio dominus curaſſe deſcribitur, non poterat offerre hoſtiam, donec lepræ ægritudine tenebatur. Cum aũt acceſsit ad Ieſum, & mundatus eſt, tũc iubetur ei à domino offerre munera ad altare, quod præcepit, inquit, Moyſes in teſtimonium illis. Audiſti quis ſit, qui offerre debeat

hoſtiam

hoſtiam ſalutaris, audi nũc quomodo debeat offerre. Manus, inquit, eius offerent hoſtiã domino. Nunquid nõ euidenter clamat Legiſlator, quia nõ homo eſt qui offert hoſtiam, ſed manus eius, id eſt opera eius? Opera nanq; ſunt, quæ cõmendant hoſtiã deo. Si enim attracta ſit manus tua ad dandum, & expanſa ad accipiẽdum, intra te eſt adhuc lepra tua, & offerre non potes hoſtiã ſalutaris. Manus ergo eius offerent ſacrificiũ ſalutaris, & manus eius offerent ea, quæ dñо offerenda ſunt, id eſt adipẽ qui ſuper pectuſculũ eſt, & pinnam iecoris. In hoc loco ubi nos habemus manus eius offerent hoſtiã domino, in Græcis habetur pro hoſtia ὁλοκαρπώματα, quod intelligitur omnem fructũ: per quod oſtendit non poſſe domino offerre omnem fructũ eum qui infructuoſus eſt, qui non affert fructũ iuſtitiæ, fructũ miſericordiæ, uel etiam fructus ſpiritus, quos enumerat Apoſtolus, charitatem, gaudium, pacem, patientiam, unanimitatem, & cætera his ſimilia. Vnde & in alio loco propheta dicit. Et holocauſtũ tuum pingue fiat. Offeret ergo adipes, qui ſuper pectuſculum ſunt, & pinnam iecoris, quæ ſuperponantur altari. De adipibus ſæpe iam diximus. Quod autem dicit, adipes qui ſuper pectuſculum ſunt, Pectuſculum tuum intellige eſſe cor tuũ, de quo tibi auferendæ ſunt omnes malæ cogitationes: inde enim procedunt, & altaris igni tradendæ ſunt, ut poſsit cor tuum mundum effectum deum uidere. Sed & pinnam iecoris præcepit offerendam. Diximus & ante, iecoris pinnam, loca iracundiæ, uel cupiditatis exponi. Offert enim pinnam iecoris, qui ex ſe omne uitium iræ, & furoris excidit. Adipes ergo qui ſunt ſuper pectuſculum, imponũtur altari: ipſum uero pectuſculum, Aaron & filijs eius, ſed & brachium dextrum ſeparari præcepit, & eſſe eis muneris loco ex ſacrificio ſalutari. Vide quibus muneribus honoratur ſacerdos. Pectuſculum accipit, & brachium, ſed brachium dextrum. Putamus non eſſe aliquid rationis, quod ex omnibus membris animalium, quæ iugulantur in ſacrificijs, hæc potiſsimum membra delecta ſint? Ego puto quod ſi quis dicit ſe eſſe ſacerdotem dei, niſi habeat pectus ex omnibus membris electum, non eſt ſacerdos: & niſi habeat brachiũ dextrum, nõ poteſt aſcendere ad altare domini, nec ſacerdos nominari. Quod ergo eſt ſacerdotis pectus, aut quale? Tale ego puto eſſe, quod plenum ſit ſapientia, plenum ſcientia, plenum omni diuina intelligentia. & quid dico plenum intelligentia? imò quod plenum ſit Deo. Quale eſt & brachium ſacerdotis, quod ei offerũt filij Iſrael pro ſalute ſua, qua ſaluantur. Formæ ſunt ſingula iſta quæ ſcribuntur in lege, eorum quæ in eccleſia geri debeãt. Alioquin nec fuiſſet neceſſarium legi hæc in eccleſia, niſi ex his ædificatio aliqua audientibus præberetur. Si ergo ſacerdos eccleſiæ per uerba, & doctrinam, & multã ſollicitudinem ſuam, & laborem uigiliarum, cõuertere potuerit peccatorem, & docere eum, ut meliorem uiam ſequatur, ut ad timorem dei redeat, cogitet ſpem futuram, à malis actibus deſinat, & conuertatur ad bonos: ſi inquam tale opus fecerit, cõſequens eſt eum, qui in ipſius labore ſaluatur, Deo gratias agere, & offerre hoſtiam ſalutaris, pro eo quod ſalutem cõſecutus ſit. In qua hoſtia pars efficitur ſacerdotis, pectuſculum & brachium dextrum: ut ſit indicium quod pectus eius & cor quod ante mala cogitabat, ſacerdotis labore cõuerſum, recepit cogitationes bonas, & ita mundatum eſt, ut etiam Deũ poſsit uidere. Similiter & in brachio illud indicium eſt, quod mala eius opera & ſiniſtra, quæ ſunt utiq; praua, & nõ bona, conuerrit in dextram, ut eſſent ſecundum Deum: & hoc eſt dextrum brachium, in quo pars eſſe dicitur ſacerdotis. Sed & uos deprecamur, qui hæc auditis, detis pectuſcula, offeratis pectora ueſtra ſacerdotibus dei, ut auferant ex his omne quod craſſum eſt, ut ſacerdotalem eam faciant portionem. Date nobis etiam brachia, ſed dextra à uobis poſcimus brachia: ſiniſtrũ nihil uolumus, dextra à uobis opera requirimus. Sed & hoc quod addit pectuſculũ dici appoſitionis, & brachiũ demptionis, non mihi ſine cauſa dictum uidetur. Et ideo uelim requirere quid eſt quod apponendũ eſt ad pectuſculũ, ut fiat pectuſculũ appoſitionis. Poſteaquam ablatum fuerit à corde tuo omne quod craſſum eſt, & emundatum fuerit ab omni operimento, uel inquinamẽto, quod igni tradendum eſt, reſtat ut apponatur ei gratia ſpiritus ſancti, & tunc fiet pectuſculum appoſitionis, ſed & brachium ſeparationis, ſiue demptionis. Quomodo erit & brachium ſeparationis? Si ſcias, & intelligas diſcernere quæ ſint opera lucis, & quę ſint opera tenebrarum, & ſepares actus tuos de tenebris, ut ſint opera tua in lumine, brachium tuum efficitur brachium ſeparationis: uel cum ſeparaueris te ab omni fratre inquiete ambulante: uel certe cũ ſecundum prophetã ſeparant ſe

Citat Græca interpres nõ Origenes

rant ſe

ſant ſe, & exeũt de medio peccatorum, qui portant uaſa domini. Deniq; uernacula quadam conſuetudine ſcripturæ, commune eſſe dicitur quod immundum eſt. Sicut & ad Petrum uox de cœlo dicit: Quod deus mundauit, tu cõmune ne dixeris. Conſequẽter ergo ſi id quod immundum eſt, cõmune appellatur, quod ſanctum eſt, nominabitur ſeparatũ. Sed & illud addimus. Si quis dei ſolius ſeruus eſt, cõmunis non poteſt dici. Si quis autem communis eſt, dubium non eſt quod multorum ſit, & ideo cõmunis dicatur. Grande eſt in hoc ſermone myſterium, quod Iſrael ſecundum carnem in uſu ſenſum quidem habet, ſed intellectum non habet. Communem dicunt & illi hominem immundum, ſed cur cõmunis dicatur, ignorant. Diſcant ergo ab eccleſia, quia qui ſanctus eſt, ſolius dei eſt, & cũ nullo ei cõmunio eſt. Qui autem peccator eſt & immundus, multorũ eſt. Multi enim dæmones poſsident eum, & ideo cõmunis appellatur. Deniq; & ille, qui in euangelijs à domino curatus eſt, cum interrogatus eſſet, quod tibi nomen eſt: dixit Legio, multi enim ſumus. Hæc licet in exceſſu quodam, neceſſaria tamen addita uidentur, ut myſteriũ pectuſculi appoſitionis, & brachij ſeparationis, quare ſcriptum ſit diſſereremus, quæ eſt æterna portio ſacerdotibus data. in qua dignos nos facere dignetur, ut per cordis puritatẽ, & operum probitatem, in diuino ſacrificio habere participium mereamur, per æternum pontificem dominum & Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, per quẽ eſt Deo patri cum ſpiritu ſancto gloria & imperium in ſecula ſeculorum, . Amen.

De indumentis pontificis, & ſacerdotum. Homilia VI Cap. VIII

CAuſam, qua quidem hæc quæ nobis recitantur, aut intelligi poſſunt, aut nõ intelligi, breuiter oſtendit Apoſtolus, dicens ab eius oculis poſſe ueteris teſtamenti uelamen auferri, qui conuerſus ad deum fuerit ex quo ſciri uoluit, quod quanto minus hæc nobis plana ſunt, tanto minus eſt ad deum noſtra conuerſio. Et ideo omni uirtute nitendum eſt, ut ab occupationibus ſeculi, & à mundanis actibus liberi, & ipſas etiam (ſi fieri poteſt) ſuperfluas ſodalium fabulas relinquentes, uerbo dei operã demus, & in lege eius meditemur die ac nocte: ut toto corde conuerſi, reuelatam, & apertam Moyſi faciem poſsimus aſpicere, & maxime in his, quæ nunc recitata ſunt, uel de ſacerdotalibus indumentis, uel de conſecratione pontificis: in quibus talia quædam dicuntur, ut etiam illum ipſum carnalem Iſrael, ab hiſtorica intelligentia penitus excludant: & ideo nobis ad hæc exponenda, non humani ingenij uiribus nitendum eſt, ſed orationibus, & precibus ad deum fuſis. In quo etiã ueſtri adiutorio indigemus, ut deus pater uerbi, det nobis uerbum in adapertionẽ oris noſtri, ut poſsimus conſiderare mirabilia de lege eius. Eſt ergo initiũ eorũ quæ hodie recitata ſunt, in his uerbis.

Hæc unctio Aaron, & unctio filiorum eius ab hoſtijs domini, qua die applicuit eos ſacrificare domino, ſicut præcepit dominus dare illis, qua die unxit illos à filijs Iſrael, legitimum æternum in progenies eorum: Hæc lex eſt holocauſtorum, & pro peccato, & pro delicto, & cõſummationis, & ſacrificij ſalutaris, ſicut mandauit dominus Moſi in monte Sina, qua die præcepit filijs Iſrael offerre munera ſua coram domino in deſerto Sina.] Cum propoſuerit dicere Legiſlator, hæc unctio Aaron, & hæc unctio filiorum eius, non ſubiũxit quæ eſſet unctio, nec qualiter unxiſſet expoſuit: ſed hoc quidem in ſequentibus facit, nunc uero poſteaquam dixit hæc unctio Aaron & filiorum eius, nihil de unctione ſubiunxit. Profecto ut oſtenderet, quia hæc quæ ſupra dixerat, id eſt pectuſculum impoſitionis, & brachium ſeparationis, ipſa eſſet unctio Aaron, & filiorũ eius: ne putaremus illa pro carnibus dicta, ſed ut doceret etiam ipſa ſub ſacramento unctionis inſerta. Deniq; in conſequentibus repetit ea, quæ ſuperius expoſuerat, & dicit. Hæc lex holocauſtorum, & ſacrificij, & pro peccato. Hæc, id eſt quæ ſupra expoſita eſt. & uidetur eſſe ἀνακεφαλαίωσις, id eſt recapitulatio ſacramentorum, quæ in ſuperioribus latius fuerant enarrata. Poſt hæc uero ſubiungit. Et locutus eſt dominus, inquit, ad Moyſen dicens. Sume Aaron, & filios eius, & ſtolas, & oleum unctionis, & uitulũ qui eſt pro peccato, & duos arietes. & caniſtrum azymorum, & omnem ſynagogam conuoca ad ianuam tabernaculi teſtimonij. Et fecit Moyſes ſicut præcepit ei dominus, & cõuocauit ſynagogam ad ianuam tabernaculi teſtimonij. Et dixit Moyſes ad ſynagogam. Hoc eſt uerbum quod mandauit dominus facere. Et applicuit Moyſes Aaron fratrem ſuũ, & filios eius, & lauit eos aqua:

& ueſtiuit

& ueſtiuit eum tunica, & præcinxit eum zona: & ueſtiuit eum tunica interiore, & impoſuit ei humeralem, & cinxit eum ſecundum facturã humeralis, & cõſtrinxit eum in ipſo: & impoſuit ſuper eum logium, & impoſuit ſuper logium manifeſtationem & ueritatem, & impoſuit mitram ſuper caput eius, & poſuit ſuper mitram ante faciem eius laminã auream ſanctificatam ſanctam, ſicut præceperat dominus Moyſi.] Intentis auribus & uigilanti corde conſecrationem pontificis uel ſacerdotis audite: quia & uos ſecundum promiſſa dei, ſacerdotes dei eſtis. gens enim ſancta, & ſacerdotium ſanctum eſtis. Accepit, inquit, Moyſes ſecundum præceptum domini Aaron & filios eius, & primo quidem lauat, poſtea uero induit eos. Conſiderate diligentius ordinem dictorum, primo lauat, poſtea induit. Non enim potes indui, niſi ante lotus fueris. Lauamini ergo, & mundi eſtote, & auferte nequitias ab animis ueſtris. Niſi enim hoc modo lotus fueris, nõ poteris indue te dominum Ieſum Chriſtum: ſecundum quod dicit Apoſtolus, Induite dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curã ne feceritis in concupiſcentijs. Lauet te igitur Moyſes, ipſe te lauet, & ipſe te induat. Quomodo te lauare poteſt Moyſes, frequẽter audiſti. Sæpe enim diximus quod Moyſes in ſcripturis ſuis pro lege ponatur, ſicut in Euangelio dictum eſt: Habent Moyſen, & prophetas, audiant illos. Lex ergo dei eſt quæ te lauat, ipſa ſordes tuas diluit, ipſa ſi audias eam peccatorum tuorum maculas abſtergit, ipſe eſt Moyſes, hoc eſt lex quæ ſacerdotes conſecrat, nec poteſt ſacerdos eſſe, quẽ non lex cõſtituerit ſacerdotem. Multi enim ſunt ſacerdotes, ſed quos nõ lauit lex, neq; puros reddidit uerbũ dei, neque abluit à peccatorum ſordibus ſermo diuinus. Sed & uos, qui ſacrum baptiſma de fide ratis accipere, & gratiam ſpiritus promereri, prius debetis ex lege purgari, prius debetis audito uerbo dei, uitiorum germina reſecare, & mores barbaros feroſq; componere, ut manſuetudine & humilitate ſuſcepta, poſsitis etiam gratiã ſancti ſpiritus capere. Sic enim dicit dominus per prophetam. Super quem requieſcam, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Si humilis non fueris, & quietus, nõ poteſt inhabitare in te gratia ſpiritus ſancti, ſi non cum tremore ſuſcipis uerba diuina. Superbã nanq; & contumacem animam, & fictam refugit ſpiritus ſanctus. Debes ergo prius meditari legem dei, ut ſi forte actus tui intemperati ſunt, & mores inconditi, Lex dei te emendet & corrigat. uis uidere quia Moyſes ſemper cum Ieſu eſt, hoc eſt lex cum Euangelijs? Docet te Euangeliũ, quia cum transformatus eſſet in gloriam Ieſus, etiam Moyſes & Elias ſimul cum ipſo apparuerũt in gloria: ut ſcias quia lex, & prophetæ, & euangelia, in unũ ſemper conueniunt, & in una gloria permanẽt. Deniq; & Petrus cum uellet eis tria facere tabernacula, imperitiæ notatur, tanquam qui neſciret quid diceret. Legi enim & prophetis, & euangelio non tria, ſed unum eſt tabernaculum, quæ eſt eccleſia dei. Lauat ergo primo Moyſes ſacerdotem domini, & cum eum lauerit, & purgatum reddiderit à ſordibus uitiorum, poſt hæc induit eum. Sed cõſideremus quæ ſint iſta indumenta, quibus induit Moyſes Aaron fratrem ſuum pontificem primum, ſi forte poſsibile ſit etiam tibi indui eiſdem indumentis, & eſſe pontificem. Eſt quidem unus pontifex magnus dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſed ille non ſolum ſacerdos, ſed & ſacerdotum ſacerdos eſt, & non ſolum pontifex, ſed pontificum pontifex, nec ſacerdotum princeps, ſed princeps principum ſacerdotum. Sicut & rex non dicitur plebis, ſed regum rex, & dominus non ſeruorum, ſed dominus dominorum. Poteſt ergo fieri, ſi & tu lotus fueris per Moyſen, & fueris ita mundus, quaſi quem Moyſes lauerit tantus ac talis, ut poſsis etiam peruenire ad hæc indumenta quæ profert Moyſes, & ſtolas iſtas, quibus induit Aaron fratrem ſuum, & filios eius. Sed non ſolum indumentis opus eſt ad ſacerdotales infulas, uerum & cingulis. Sed priuſquã de ſpecie ipſa indumentorum dicere incipiamus, uelim conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo cum peccaſſet, indutus eſt, cũ his ſanctis & fidelibus indumẽtis. Et quidem illa dicitur deus feciſſe. Fecit enim, inquit, deus tunicas pelliceas, & induit Adã & mulierem eius. Illæ ergo tunicæ de pellibus erãt ex animalibus ſumptæ. Talibus enim oportebat indui peccatorem: pelliceis, inquit, tunicis: quæ eſſent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, & fragilitatis eius quæ ex carnis corruptione ueniebat, indicium. Si uero iam lotus ab his fueris, & purificatus per legẽ dei, induet te Moyſes indumento incorruptionis, ita ut nuſquã appareat turpitudo tua, & ut abſorbeatur mortale hoc à uita. Videamus ergo quali ordine pontifex conſtituitur. Conuocauit, inquit, Moyſes ſynago-

gam, & dicit ad eos, Hoc eſt uerbum, quod præcepit dominus.] Licet ergo dominus de conſtituendo pontifice præcepiſſet, & dominus elegiſſet, tamen cōuocatur & Synagoga. Requiritur enim in ordinando ſacerdote & præſentia populi, ut ſciāt omnes, & certi ſint, quia qui præſtātior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni uirtute eminentior, ille eligitur ad ſacerdotium, & hoc aſtante populo, ne qua poſtmodum retractatio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Hoc eſt autē quod & Apoſtolus præcipit in ordinatione ſacerdotis dicens: Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his qui foris ſunt. Ego tamen & amplius aliquid uideo in eo quod dicit, quia conuocauit Moyſes omnem ſynagogam: & puto quod conuocare ſynagogā, hoc ſit colligere omnes animi, & in unum congregare uirtutes: ut cum ſermo de ſacerdotalibus ſacramētis haberur, uigilent omnes animi uirtutes, & intentæ ſint, nihil in eis ſapiētiæ, nihil ſcientiæ, nihil deſit induſtriæ: ſed adſit omnis multitudo ſenſuum, adſit omnis cōgregatio ſanctarum cogitationum, ut quid ſit pontifex, quid unctio, quæ indumenta eius, conferens intra ſacrarium cordis ſui poſsit aduertere. Lauit ergo eum, & induit. Quali indumento? Tunica, inquit, & pręcinxit eum zona, & iterum ueſtiuit eum tunicā talarem, uel (ut alibi legimus) interiorē. Duabus (ut uideo) tunicis per Moſen induit pontifex. Sed quid faciemus quòd Ieſus ſacerdotes ſuos, apoſtolos noſtros, prohibuit uti duabus tunicis? Dixeramus quòd Moyſes & Ieſus, id eſt lex & euangelia ſibi inuicem cōſonarent. Poſſet fortaſſe dicere aliquis, quia quod præcepit Ieſus duas tunicas nō habendas, non eſt contrariū legi, ſed perfectius lege: ſicut & cum lex homicidiū uetat, Ieſus autem etiam iracundiā reſecat, & cum lex prohibet adulterium, Ieſus etiam concupiſcentiā cordis abſcindit. Sic ergo uidebitur & duabus ibi tunicis pontificem, & hic una apoſtolos induiſſe. Sit quidem etiam iſte ſenſus probabilis ſi uidetur, ego tamen non intra huius intelligentiæ anguſtiam pontificalia ſacramenta concludo. Amplius mihi aliquid ex iſta forma uidetur oſtendi. Pontifex eſt, qui ſcientiam legis tenet, & uniuſcuiuſq; myſterij intelligit rationes: & ut breuiter explicem, qui legem & ſecundum ſpiritum, & ſecundum literā nouit. Sciebat ergo pontifex ille, quem tunc ordinabat Moſes, quia eſſet circūciſio ſpiritalis, ſeruabat tamen & circumciſionem carnis, quia incircumciſus pontifex eſſe non poterat. Habebat ergo iſte duas tunicas. Vnam miniſterij carnalis, & aliam intelligentiæ ſpiritalis. Sciebat quia & ſacrificia ſpiritalia offerri debent deo, offerebat tamen nihilominus & carnalia Non enim poterat eſſe pontifex eorum qui tunc erant, niſi hoſtias immolaret. Ita ergo cōuenienter ille pontifex duabus indutus tunicis dicitur. Apoſtoli uero, qui dicturi erāt, quia ſi circūcidamini, Chriſtus uobis nihil proderit: & qui dicturi erant, nemo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomenia, aut ſabbato; quæ ſunt umbra futurorum: iſti ergo ut huiuſmodi ſecundum literam legis obſeruantias penitus repudiarent, nec occuparēt diſcipulos Iudaicis fabulis, & imponerent his iugum, quod neq; ipſi, neq; patres eorum portare potuerunt: merito duas tunicas habere prohibentur, ſed ſufficit eis una, & hæc interior. Nam iſtam quæ foris eſt, & quæ deſuper apparet, legis tunicā nolunt. Vnam nanq; eis Ieſus, & ipſam interiorem habere permittit. Imponet tamen Moyſes pōtifici & humeralem, qui eſt humerorum quidam ex circumductione ueſtis ornatus. Humeri autē operum figuram tenēt, ac laboris indicia. Vult ergo pontificem eſſe etiam in operibus ornatum, nec ſufficit ſola ſcientia, quia qui fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Et cinxit, inquit, eum ſecundum facturam humeralis. Iam & ſuperius dixerat quia cinxit eum zonam ſuper tunicam, & modo iterum cingitur ſecundum facturā humeralis. Quod eſt iſtud duplex cingulum, quo conſtrictum uult eſſe ex omni parte pontificem? Conſtrictus ſit in uerbo, cōſtrictus in opere, expeditus ad omnia, nihil remiſſum, nihil habeat diſſolutum. Accinctus ſit animi uirtutibus, conſtrictus ſit à corporalibus uicijs, nullum animæ lapſum, nullum corporis timeat: utroq; cingulo ſemper utatur, ut ſit ſanctus corpore, & ſpiritu. Bene autē & ſecundum facturam humeralis cingitur. Secundum facta enim ſua & ſecundū opera ſua cingulo uirtutis utitur. Et poſt hæc, inquit, impoſuit ſuper eum logiū, quod eſt rationale, & impoſuit ſuper logiū manifeſtationem, & ueritatem: & impoſuit mitram ſuper caput eius. Sed uideamus quid logium, quod eſt rationale, ſignificet. Poſteaq; nuditas tecta eſt, & indumentis turpitudo uelatur, poſteaquā munitus operibus & cingulo utroq; firmatus eſt, logiū ei id eſt rationale tūc traditur. Logium

gium

gium, ſapientiæ indiciũ eſt, quia ſapientia in ratione conſiſtit. Sed quæ ſit ſapientiæ huius & rationis uirtus oſtendit. Imponit enim ſuper rationalem, manifeſtationẽ, & ueritatem. Non enim ſufficit pontifici habere ſapientiã, & ſcire omnium rationem, niſi poſsit etiam populo manifeſtare quæ nouit. Ideo ergo imponit rationali manifeſtatio, ut poſsit reſpondere omni poſcenti ſe rationem de fide & ueritate. Ponitur autem ſuper illud & ueritas, ut nõ illa adſtruat, quæ proprio excogitare poteſt ingenio, ſed quæ ueritas habet, nec unquã à ueritate diſcedat, ut in omni ſermone eius ſemper ueritas maneat. Hoc eſt ergo ſuperpoſuiſſe rationali manifeſtationẽ & ueritatẽ. Infelices illi, qui hæc legentes omnem intelligentiã ſuam erga ſenſum ueſtimenti corporalis effundunt. Dicant nobis quale eſt ueſtimentum manifeſtationis, aut indumentũ quale eſt ueritatis. Si quis unquã uidit, ſi quis audiuit manifeſtationem & ueritatem ueſtimenta nominari, dicant nobis quæ ſint mulieres quæ iſta texuerint, in quo hæc unquam ſint confecta textrino. Sed ſi uerum uultis audire, ſapientia eſt quæ huiuſmodi confecit indumenta. Illa occultorum manifeſtationem, illa texit rerum omniũ ueritatem. Hanc ergo oremus ad dominũ ut accipere mereamur, & ipſa nos talibus circumdabit indumentis. Sed & ipſe ordo rerum quàm ſanctus ſit, & quàm mirabilis, intuere. Non ante logium, & poſtea humerale: quia non ante ſapientia quàm opera, ſed prius opera haberi debent, & poſtea quærenda ſapiẽtia eſt. Tum deinde non ante manifeſtatio quàm rationale, quia nõ ante alios docere, quàm nos inſtructi & rationabiles eſſe debemus. Super hæc autem additur ueritas, quia ueritas eſt ſumma ſapientia. Deniq; propheta hunc eundem ordinem ſeruat cum dicit, Seminate uobis ad iuſtitiã, & metite fructũ uitæ, illuminate uobis lumen ſcientiæ. Vides quomodo non dicit primo illuminate uobis lumen ſcientiæ, ſed primo ſeminate uobis ad iuſtitiam: & non ſufficit ſeminare, ſed metite, inquit, fructũ uitæ, ut poſt hæc poſsitis implere quod ſequit, Illuminate uobis lumen ſcientiæ. Sic ergo etiam hic imponitur humeralis ornatus, & non ſufficit ſolus ornatus, ſed & zona conſtringitur. Sed ne hoc quidem ſatis eſt, ſecundo adhuc cingitur, ut ita demum rationale poſsit imponi, ut poſt hæc manifeſtatio ſubſequatur & ueritas. His indumentis pontifex utatur. Tali ornatu debet indui, qui ſacerdotium gerit. Sed nondum finiuit, & adhuc ornatus addendus eſt, neceſſe eſt ut accipiat etiã coronam. Propterea accipit primo cidarim, quod eſt uel operimentum quoddam capitis, uel ornamentũ. Et poſt hæc ſuperimponitur ei mitra. Ante faciẽ, id eſt à fronte pontificis, lamina aurea ſanctificata, in qua ſculptũ dicitur uocabulum dei. Verum iſte capitis ornatus, ubi nomen dei impoſitum dicitur, poſt illa omnia, quibus inferiora corporis membra fuerant exornata, ſuperponitur. In quo mihi indicari uidetur, quod ſuper omnia, quæ de mundo uel de cæteris creaturis ſentiri, aut intelligi poſſunt, eminentior tanquam auctoris omnium ſcientia dei ſit. Et quia ipſe caput eſt omnium, ideo & ornatus iſte ſuper omnia capiti ſuperponit. Nihil enim poſt hæc adijcitur pontificis capiti. Et ideo miſeri ſunt, illi de quibus dicit Apoſtolus, quia non tenent caput, ex quo omnis iunctura connexa, & cõpaginata creſcit in incrementum dei in ſpiritu. Sed nos ſi bene intelleximus quis ſit ſacerdotis ornatus, quiue ſuper omnia honor capitis eius, myſteriorum diuinorum profunda rimantes, non ſcire tantum hæc & audire, ſed & implere deſideremus & facere: quia non auditores legis iuſtificabũtur apud deũ, ſed factores. Potes enim & tu (ut ſæpe iam diximus) ſi ſtudijs & uigilijs tuis huiuſcemodi tibi præparaueris indumẽta, ſi te ablueri t, & mundũ fecerit ſermo legis, & unctio chariſmatis, & gratia in te baptiſmi incõtaminata durauerit, ſi indutus fueris indumẽtis duplicibus literæ ac ſpiritus, ſi etiã dupliciter accingatis, ut carne & animo caſtus ſis, ſi humerali operum, & ſapientiæ rationali orneris, ſi etiã mitra tibi & lamina aurea, plenitudo ſcientiæ dei caput coronet, ſcito te etiam ſi apud homines lateas & ignoreris, apud deum tamen agere pontificatum intra animæ tuæ templum. Vos enim eſtis templum dei uiui, ſi ſpiritus dei habitat in uobis. Poſt hæc quæ de conſecratione eius dicuntur & de unctione, ſparſim à nobis & ſæpe diſſerta ſunt. Quod aũt dicit: Et applicuit Moſes filios Aaron, & induit eos tunicas, & præcinxit eos zonas, & impoſuit eis cidaras, ſicut præcepit dominus Moſi: attendendum eſt quæ ſit differentia minorũ ſacerdotum, ad maiora ſacerdotia. Iſtis neq; bina indumẽta traduntur, neq; humeralis, neq; rationalis, neq; capitis ornatus, niſi tantum cidaris, & zonæ, quæ tunicam ſtringãt. Et iſti ergo accipiunt ſacerdotij gratiam, & iſti funguntur officio, ſed nõ ut ille qui & humerali

Oſee 10

 & rationali

& rationali ornatus eſt, qui manifeſtatione & ueritate reſplendet, qui aureę laminæ ornamento decoratur. Vnde arbitror aliud eſſe in ſacerdotibus officio fungi, aliud inſtructum eſſe in omnibus & ornatū. Quiuis enim poteſt ſolenni miniſterio fungi ad populum, pauci autem ſunt, qui ornati moribus, inſtructi doctrina, ſapientia eruditi, ad manifeſtandam ueritatem rerum peridonei, & qui ſcientiam fidei non ſine ornamento ſenſuum & adſertionum fulgore depromant, quod aureæ laminæ capiti impoſitus deſignat ornatus. Vnū igitur eſt ſacerdotij nomē, ſed nō una, uel pro uitæ merito, uel pro animi uirtutibus dignitas. Et ideo in his quæ lex diuina deſcribit, ueluti in ſpeculo inſpicere ſe debet unuſquiſq; ſacerdotum, & gradus meriti ſui inde colligere: ſi ſe uideat in his omnibus, quæ ſupra expoſuimus, poſitum pontificalibus ornamentis, ſi conſcius ſibi ſit quod uel in ſcientia, uel in actibus, uel in doctrina tantus, ac talis ſit, ſciat ſe ſummum ſacerdotium non ſolum nomine, ſed & meritis obtinere. Alioquin inferiorem ſibi gradum poſitū nouerit, etiā ſi primi nomen acceperit. Nos ſanè nō debet præterire etiam hoc, quod poteſt ab ſtudioſo lectore proferri, in quo & ego ſæpe mecū ipſe hæſitaui. In Exodo enim legēs, ubi de ſacerdotalibus mandaт̃ indumentis, inuenio octo eſſe ſpecies, quæ pontifici præparantur. Hic uero ſeptem tantummodo numerātur. Requiro ergo quid ſit, quod omiſſum eſt. Octaua ſpecies ibi ponitur campeſtre, ſiue (ut alibi legimus) femoralia linea, de quo hic inter cætera ſiluit indumēta. Quid ergo dicemus? obliuionē dabimus in uerbis ſpiritus ſancti, ut cū cætera omnia ſecundo enarrauerit, una cū ſpecies ſuperius dicta latuerit? Non audeo hæc de ſacris ſentire ſermonibus. Sed uideamus ne forte, quoniā in ſuperioribus diximus hoc genus indumenti indicium caſtitatis uideri, quo uel femora operiri, uel conſtringi renes uidentur ac lumbi: ne forte inquam non ſemper in illis qui tunc erant ſacerdotes, has partes dicat eſſe conſtrictas. *Sacerdotum cælibatus* Aliquādo enim & de poſteritate generis, & de ſucceſſu ſobolis indulgetur. Sed ego in ſacerdotibus eccleſiæ huiuſmodi intelligentiā non introduxerim. Aliam nanq; rem uideo currere ſacramēto. Poſſunt enim & in eccleſia ſacerdotes, & doctores filios generare, ſicut & ille qui dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in uobis. Et iterum alibi dicit: Tametſi multa millia pædagogorū habeatis in Chriſto, ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu per Euangelium ego uos genui. Iſti ergo doctores eccleſiæ in huiuſmodi generationibus procreandis aliquando conſtrictis femoralibus utuntur, & abſtinent à generando, cum tales inuenerint auditores, in quibus ſciant ſe fructum habere non poſſe. Deniq; & in actibus Apoſtolorū refertur de quibuſdā, quod non potuerunt, inquit, in Aſia uerbū dei loqui: hoc eſt impoſita habuiſſe femoralia, & continuiſſe ſe ne filios generarent: quia ſcilicet tales erant auditores, in quibus & ſemen periret, & nō poſſet haberi ſucceſsio. Sic ergo eccleſiæ ſacerdotes, cum incapaces aures uiderint, aut cū ſimulatores inſpexerint & hypocritas auditores, imponant campeſtre, utantur femoralibus, non pereat ſemen uerbi dei: quia & dominus eadē mandat & dicit, Nolite mittere ſanctū canibus, neq; margaritas ueſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus, & conuerſi dirumpāт uos. Propterea ergo ſi quis uult pontifex non tam uocabulo eſſe, quàm merito, imitetur Moſen, imitetur Aaron. Quid enim dicit de eis? quia non diſcedunt de tabernaculo domini. Erat ergo Moſes indeſinēter in tabernaculo domini. Quod aūt opus eius erat? ut aut à deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt pontificis opera, ut aut à deo diſcat legendo ſcripturas diuinas & ſæpius meditando, aut populū doceat. Sed illa doceat, quæ ipſe à deo didicerit, nō ex proprio corde, uel ex humano ſenſu, ſed quæ ſpiritus ſanctus docet. Eſt & aliud opus quod facit Moyſes: ad bella non uadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? Orat: & donec ille orat, uincit populus eius. Si relaxauerit & dimiſerit manus, populus eius uincitur & fugatur. Oret ergo & ſacerdos eccleſiæ indeſinenter, ut uincat populus qui ſub ipſo eſt hoſtes inuiſibiles Amalechitas, qui ſunt dæmones, impugnantes eos, qui uolunt pie uiuere in Chriſto. Et ideo nos meditantes in his, & hæc die ac nocte ad memoriā reuocantes, & orationi inſtantes ac uigilantes in ea, deprecemur dominū, ut nobis ipſe horū quæ legimus ſcientiam reuelare dignetur, & oſtendere quomodo ſpiritalem legem non ſolum in intelligētia, ſed & actibus obſeruemus: ut ſpiritalem gratiā conſequi mereamur illuminati per legem ſpiritus ſancti, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod mandatum eſt Aaron, & filijs eius, ut uinum & ſiceram non bibant cum ingrediūtur tabernaculum teſtimonij, uel cum accedunt ad altare, & de pe-culiſculo appoſitionis, & de brachio ſeparationis, & de mundis & immundis animalibus, uel cibis. Homilia Septima Cap. x

Plura quidem ſuperiori lectione fuerunt recitata, ex quibus temporis breuitate conſtricti pauca admodum diximus. Non enim nunc exponendi ſcripturas, ſed ædificādi eccleſias miniſterium gerimus: quamuis & ex his, quæ à nobis ante tractata ſunt, prudens quiſq; auditor euidentes ad intelligendum poſsit ſemitas inuenire. Et ideo ex his quoq;, quæ nūc lecta ſunt, quoniam cuncta non poſſumus, aliqua tamen, quæ ædificēt auditores, uelut agri pleni, quem benedixit dominus, floſculos colligemus. Quid ergo ſit quod nobis nunc lectum eſt, uideamus. Et locutus eſt dominus ad Aaron dicens. Vinum, & ſiceram nō bibetis, tu & filij tui tecum, cum intrabitis in tabernaculum teſtimonij, aut cum acceditis ad altare, & non moriemini. Legitimum æternum in progenies ueſtras, diſcernere inter medium ſanctorum, & contaminatorum, & inter medium immundorum, & inter medium mundorum, & inſtruere filios Iſrael omnia legitima quæ locutus eſt dominus ad eos per manum Moyſi.] Lex euidens datur, & ſacerdotibus, & principi ſacerdotum, ut cum accedunt ad altare, uino abſtineāt, & omni potu, quod inebriare poteſt. quod ſcripturæ diuinæ appellatione uernacula, ſiceram moris eſt nominare. uult ergo ſermo diuinus ſobrios in omnibus eſſe domini ſacerdotes, utpote, qui accedentes ad alrare dei orare pro populo debeant, & pro alienis interuenire delictis, qui portionem in terra non habeant, ſed ipſe dominus portio eorum ſit. Sic enim dicit de his ſcriptura. Filijs, inquit, Leui nō dabitis partem in medio fratrum ſuorum, quia ego portio eorum dominus deus ipſorum. Vult ergo iſtos, quibus ipſe dominus portio eſt, ſobrios eſſe, ieiunos, uigilantes in omni tēpore, maxime autem cum ad exorandum dominum, & ſacrificandum in conſpectu eius altaribus præſto ſunt. Quę mandata in tantū uim ſui ſeruant, & omni obſeruātia cuſtodienda ſunt, ut & Apoſtolus hæc eadem noui teſtamenti legibus firmet. In quo ſimiliter etiam ipſe ſacerdotibus, uel principibus ſacerdotum uitæ regulas ponens, dicit eos nō debere eſſe uino multo ſeruiētes, ſed ſobrios eſſe. Sobrietas enim omnium uirtutū mater eſt, ſicut econtrario ebrietas omniū uitiorum. Aperte enim pronunciauit Apoſtolus dicens, Vinum, in quo eſt luxuria: ut oſtenderet ex ebrietate, ueluti primogenitam filiam generari luxuriam. Tum prætetea & Saluator, domini & regis auctoritate ſacerdotibus ſimul & populis leges ac iura cōſtituens, Attendite, inquit, ne forte grauentur corda ueſtra in ebrietate, & crapula, & in ſolicitudinibus ſeculi, & ueniat ſuper uos ſubitaneus interitus. Audiſtis edictū regis æterni, & lamenrabilem finē ebrietatis, uel crapulæ didiciſtis. Si quis uobis peritus, & ſapiens medicus his ipſis uerbis præciperet, & diceret, attendite uobis, ne quis (uerbi gratia) de illius, uel illius herbæ ſucco auidius ſumat, quod ſi fecerit, ſubitus ei ueniet interitus: non dubito quod unuſquiſq; propriæ ſalutis intuitu præmonentis medici præcepta ſeruaret. Nunc uero animarū & corporū medicus, ſimulq; & dñs, iubet ebrietatis herbā & crapulæ uitandā: ſimiliter & ſollicitudinū ſecularium, uelut mortiferos ſuccos cauendos. Et neſcio ſi quis noſtrū non in his conſumitur, uti ne dixerim ſauciaṫ. Eſt ergo ebrietas uini pernicioſa in omnibus: ſola nanq; eſt, quæ ſimul cum corpore & animā debilem reddat. In cæteris etenim poteſt fieri, ut ſecūdum Apoſtolū, cum infirmatur corpus, tunc magis potens ſit ſpiritus, & ubi is qui de foris eſt homo corrumpiṫ, ille qui intus eſt, renouetur. In ebrietatis uero ægritudine, corpus ſimul & anima corrumpiṫ, ſpiritus pariter cum carne uitiaṫ. Omnia membra debilitat, pedem, manū, linguā reſoluit, oculoſq; tenebrat, mentē uelat obliuio, ira ut hominem ſe neſciat eſſe, nec ſentiat. Habet ergo iſtud primo dedecoris, corporalis ebrietas. Iam uero ſi diſcutiamus quot modis mens inebriaṫ humana, inueniemus ebrios etiā eos, qui ſibi ſobrij uidetur. Iracundia inebriat animā, furor uero eam pluſquā ebriam facit, ſi quid tamen eſſe ebrietate amplius poteſt. Cupiditas & auaritia, non ſolum ebriū, ſed & rabidū hominē reddunt. Et obſcœnæ cōcupiſcentiæ inebriant animā, ſicut è contrario & ſanctæ cōcupiſcentiæ inebriant eā, ſed ebrietate ſancta illa de qua dicebat quidā ſanctorū, Et poculum tuū inebrians ꝙ præclarū eſt. Sed poſtmodum de ebrietatis diuerſitate uidebimus, nūc interim uide quanta ſunt quæ inebriāt animam: & Ebrietas

mam: & formido inebriat eam, & uana ſuſpitio. Inuidia autem & liuor, ſupra omnem ebrietatem macerant eam. Sed enumerari non poſſunt quanta ſunt, quæ infelicem animam uitio ebrietatis afficiant. Nunc interim de ſacerdotibus uideamus, quos accedentes ad altare, uino lex præcipit abſtinere. Et quidem quantum ad hiſtoricum pertinet præceptum, ſufficiant iſta, quę dicta ſunt Quantum autem ad intelligentiam myſticam ſpectat, in ſuperioribus tenetur noſtra profeſsio, quod ſecundum auctoritatē Pauli Apoſtoli, dominus, & ſaluator noſter futurorum bonorum pontifex dicitur. Ipſe eſt ergo Aaron, filij uero eius, Apoſtoli eius ſunt, ad quos ipſe dicebat. Filioli, adhuc modicū uobiſcum ſum. Quid ergo præcepit lex, Aaron, & filijs eius? ut uinum, & ſiceram non bibant, cum accedunt ad altare. Videamus quomodo id uero pontifici Ieſu Chriſto domino noſtro, & ſacerdotibus eius ac filijs, noſtris uero Apoſtolis poſsimus aptare. Et perſpiciendū primo eſt, quomodo prius quidem, quàm accedat ad altare uerus hic pontifex, cum ſacerdotibus ſuis bibit uinum. Cum uero incipit accedere ad altare, & ingredi in tabernaculū teſtimonij, abſtinet uino. Putas poſſumus inuenire tale aliquid ab eo geſtū? Putas poſſumus ueteris inſtrumenti formas, noui teſtamenti geſtis & ſermonibus coaptare? Poſſumus, ſi nos ipſum dei uerbum & iuuare & inſpirare dignetur. Quærimus ergo quomodo dominus & Saluator noſter, qui eſt uerus pontifex, cum diſcipulis ſuis, qui ſunt ueri ſacerdotes, antequam accedat ad altare dei, bibebat uinū: cum uero accedere cœperit, non bibebat. Venerat in hunc mundum Saluator, ut pro peccatis noſtris carnem ſuā offerret hoſtiam deo. Hanc priuſquam offerret, inter diſpenſationū moras uinum bibebat. Deniq; dicebatur homo uorax, & uini potator, amicus publicanorum, & peccatorum. Vbi uero tempus aduenit crucis ſuæ, & acceſſurus erat ad altare ubi immolaret hoſtiam carnis ſuæ, accipiens, inquit, calicem, benedixit, & dedit diſcipulis ſuis dicens. Accipite, & bibite ex hoc. Vos, inquit, bibite, quia modo acceſſuri non eſtis ad altare. Ipſe autem tanquā acceſſurus ad altare, dicit de ſe. Amen dico uobis, quia non bibam de generatione uitis huius, uſquequo bibam illud uobiſcū nouū in regno patris mei. Si quis ueſtrum auribus ad audiendum purificatis accedit, ineffabilis myſterij intueatur arcanum. Quid eſt quod dicit; quia non bibam ex generatione uitis huius, uſquequo bibam illud uobiſcum nouū in regno patris mei? Dicebamus in ſuperioribus promiſsionem ſanctis bonæ huius ebrietatis datam, cum dicunt, Et poculum tuū inebrians, quàm præclarum eſt. Sed & in alijs multis ſcripturæ locis ſimilia legimus, ut ibi. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente bonitatis tuæ potabis eos. In Hieremia quoq; dicit dominus. Et inebriabo populum meū. Et Eſaias dicit. Ecce qui ſeruiunt mihi bibunt, uos aūt ſitietis. Et multa de huiuſcemodi ebrietate in ſcripturis diuinis inuenies memorari. Quę ebrietas ſine dubio pro gaudio animæ, & lætitia mentis accipitur, ſicut & alibi diſtinxiſſe nos meminimus, aliud eſſe nocte inebriari, & aliud die inebriari. Si ergo intelleximus ſanctorum quæ ſit ebrietas, & quomodo hæc pro lætitia ſanctis in promiſsionibus datur, uideamus nunc quomodo Saluator noſter non bibit uinū, uſquequo bibat illud cum ſanctis nouū in regno dei. Saluator meus luget etiā nunc peccata mea. Saluator meus lætari non poteſt donec ego in iniquitate permaneo. Quare nō poteſt? quia ipſe eſt aduocatus pro peccatis noſtris apud patrē, ſicut Ioannes ſymmyſta eius pronunciat dicens: Quia & ſi quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrem Ieſum Chriſtū iuſtum, & ipſe eſt repropitiatio pro peccatis noſtris. Quomodo ergo poteſt ille, qui aduocatus eſt pro peccatis meis, bibere uinū lætitiæ, quē ego peccando cōtriſto? Quomodo poteſt iſte, qui accedit ad altare ut repropitiet me peccatorem, eſſe in lætitia, ad quem peccatorū meorum mœror ſemper aſcendit? Vobiſcū, inquit, illud bibam in regno patris mei. Quamdiu nos non ita agimus, ut aſcendamus ad regnum, non poteſt illud uinū bibere ſolus, quod nobiſcum ſe bibere promiſit. Eſt ergo tamdiu in mœrore, quamdiu nos perſiſtimus in errore. Si enim Apoſtolus ipſius luget quoſdam qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam in his quæ geſſerunt: quid dicam de ipſo, qui filius dicitur charitatis? qui ſemetipſum exinauiuit propter charitatem quam habebat erga nos: & nō quæſiuit quę ſua ſunt, cum eſſet æqualis deo: ſed quæſiuit, quæ noſtra ſunt, & propter hoc euacuauit ſe. Cū ergo iſta quæ noſtra ſunt quæſierit, nūc iam nos non quærit, nec quæ noſtra ſunt cogitat, nec de erroribus noſtris mœret, nec perditiones noſtras & contritiones deflet, qui fleuit ſuper Hieruſalem, & dixit ad eam:

Quoties

Quoties uolui congregare filios tuos, ſicut gallina cõgregat pullos ſuos, & noluiſti? Qui ergo uulnera noſtra ſuſcepit, & propter nos doluit, tanꝗ animarum noſtrarum, & corporum medicus, modo uulnerum noſtrorum putredines negligit? Cõputruerunt enim (ut ait propheta) & corruptæ ſunt cicatrices noſtræ, à facie inſipientiæ noſtræ. Pro his ergo omnibus adſiſtit nunc uultui dei, interpellans pro nobis, adſiſtit altari, ut repropitiationẽ pro nobis offerat deo: & ideo dicebat tanquam acceſſurus ad iſtud altare, quia iam non bibam de generatione uitis huius, donec bibam illud uobiſcum nouum. Expectat ergo ut cõuertamur, & ipſius imitemur exemplũ, ut ſequamur ueſtigia eius, & lętet' nobiſcũ, & bibat uinum nobiſcum in regno patris ſui. Nunc enim quia miſericors eſt & miſerator dominus, maiore affectu ipſe quam Apoſtolus ſuus flet cum flentibus, cupit gaudere cum gaudentibus. Et multo magis luget ipſe eos, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. Neq; enim putandum eſt, quod Paulus quidem lugeat pro peccatoribus, & fleat pro delinquentibus: dominus autem meus Ieſus abſtineat à fletu, cum accedit ad patrem, cum adſiſtit altari, & propitiationem pro nobis offert: & hoc eſt accedentem ad altare non bibere uinum lætitiæ. quia adhuc peccatorum noſtrorũ amaritudines patitur. Non uult ergo ſolus in regno dei bibere uinum, nos expectat. Sic eñ dixit: Donec bibã illud uobiſcum. Nos ſumus igitur, qui uitam noſtram negligentes, lætitiam illius demoramur. Expectat nos ut bibat de generatione uitis huius. Cuius uitis? Illius utiq;, cuius ipſe erat figura, dicens: Ego ſum uitis, uos palmites. Vnde iterũ dicit: Quia ſanguis meus uere eſt potus, & caro mea uere eſt cibus. Vere enim in ſanguine uuæ lauit ſtolã ſuam. Quid ergo eſt? expectat lętitiam. Quando expectat? Cum cõſummauero, inquit, opus meum. Quando conſummat hoc opus? Quando me, qui ſum ultimus, & nequior omniũ peccatorum, conſummatũ fecerit & perfectum, tunc conſummat opus ſuum. Quando me qui ſum ultimus & nequior omnium peccatorum, conſummatum fecerit & perfectũ. Nunc enim adhuc imperfectũ eſt opus eius, donec ego maneo imperfectus. Deniq; donec ego non ſum ſubditus patri, nec ipſe dicit' patri eſſe ſubiectus. Non quo ipſe ſubiectione indigeat apud patrẽ, ſed pro me, in quo opus ſuum nondũ conſummauit, ipſe dicitur nõ eſſe ſubiectus. Sic enim legimus, quoniam corpus ſumus Chriſti, & membra ex parte. Quid autem eſt quod dicit ex parte, uideamus. Ego nũc (uerbi gratia) ſubiectus ſum deo ſecundum ſpiritum, hoc eſt propoſito & uoluntate: ſed quandiu in me caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, & nondum potui ſubijcere carnem ſpiritui, ſubiectus quidem ſum deo, uerum non ex integro, ſed ex parte. Si autem potuero etiam carnem meam, & omnia membra mea in conſonantiam ſpiritus trahere, tunc perfecte uidebor eſſe ſubiectus. Si intellexiſti quid ſit ex parte, & quid ſit ex integro eſſe ſubiectũ, redi nunc & ad id, quod de ſubiectione domini propoſuimus: & uide quia cum omẽs corpus ipſius & membra eſſe dicamur, donec ſunt aliqui in nobis, qui nondũ perfecta ſubiectione ſubiecti ſunt, ipſe dicitur non eſſe ſubiectus. Cum uero conſummauerit opus ſuum, & uniuerſam creaturã ſuam ad ſummam perfectionis adduxerit, tunc ipſe dicetur ſubiectus in his, quos ſubdidit patri, & in quibus opus quod ei pater dederat, conſummauit, ut ſit deus omnia in omnibus. Verum hęc quorſum ſpectant? ut intelligamus id quod ſupra tractauimus, quomodo non bibit uinum, uel quomodo bibit antequam intraret in tabernaculum, antequam accederet ad altare. Non bibit autẽ nunc, quia adſiſtit altari, & luget peccata mea: & rurſum bibet poſthæc, cũ ſubiecta ei fuerint omnia, & ſaluatis omnibus, ac deſtructa morte peccati, ultra iam neceſſariũ nõ erit offerre hoſtias pro peccato. Tunc enim erit gaudium & lætitia, & tunc exultabunt oſſa humiliata, et implebitur illud, quod ſcriptũ eſt Aufugiet dolor, & triſtitia, & gemitus. Sed & illud non omittamus, quod nõ ſolum de Aaron dicitur ut nõ bibat uinum, ſed & de filijs eius cum ingrediunt' ad ſancta. Nondum enim receperunt lætitiam ſuam, ne Apoſtoli quidem, ſed & ipſi expectant, ut & ego lætitię eorũ particeps fiam. Neq; eñ decedentes hinc ſancti, continuo integra meritorum ſuorum pręmia conſequuntur: ſed expectant etiam nos, licet morantes, licet deſides. Non eñ eſt illis perfecta lætitia, donec pro erroribus noſtris dolent, & lugent noſtra peccata Hoc fortaſſe mihi dicenti nõ credas. Quis eñ ego ſum, qui confirmare ſententiam tanti dogmatis audeam? Sed habeo horũ teſtem, de quo nõ potes dubitare. Magiſter enim gentiũ eſt in fide & ueritate apoſtolus Paulus. Ipſe igitur ad Hebræos ſcribẽs, cum

enumeraſſet oẽs ſanctos patres, qui per fidem iuſtificati ſunt, addidit poſt omnia etiã hoc.
Sed iſti, inquit, omnes teſtimoniũ habentes per fidem, nondũ adſecuti ſunt repromiſſio-
nem, deo pro nobis melius aliquid prouidente, uti ne ſine nobis perfectionẽ conſequerẽ
tur. Vides ergo, quia expectat adhuc Abrahã, ut quæ perfecta ſunt cõſequatur. Expectat
& Iſaac, & Iacob, & oẽs prophetæ expectant nos, ut nobiſcum perfectã beatitudinẽ ca-
piant. Propter hæc ergo etiam myſterium illud in ultimam diem dilati iudicij cuſtoditur.
Vnũ enim corpus eſt, quod iuſtificari expectaẽ, unum quod reſurgere dicitur in iudicio.
Licet enim ſint multa membra, ſed unum corpus. Non poteſt dicere oculus manui, non
es mihi neceſſaria, etiã ſi ſanus ſit oculus, et nõ ſit turbatus. Quantũ pertinet ad uidendũ,
ſi deſint ei reliqua mẽbra, quæ erit oculo lætitia? aut quæ uidebiẽ eſſe perfectio ſi manus
non habeat? ſi pedes deſint, aut reliqua mẽbra nõ adſint? Quia & ſi eſt præcellens aliqua
oculi gloria, in eo maxime eſt, ut uel ipſe dux ſit corporis, uel cæterorũ mẽbrorũ non de-
ſeratur officijs. Hoc aũt nos per illam Ezechielis prophetę uiſionẽ doceri puto, cum dicit
congregandũ os ad os, & iũcturam ad iuncturã, & neruos, ac uenas, & pellem, ac ſingu-
la locis ſuis eſſe reparanda. Deniq; uide quid addit propheta. Oſſa, inquit, iſta, nõ dixit o-
mnes homines ſunt, ſed dixit oſſa iſta domus Iſrael eſt. Habebis ergo lętitiã de hac uita di
ſcedens, ſi fueris ſanctus. Sed tunc erit plena lætitia, cum nullũ tibi membrorum corporis
deeſt. Expectabis enim tu alios, ſicut & ipſe expectatus es. Quod ſi tibi, qui mẽbrum es,
nõ uidetur eſſe perfecta lætitia ſi deſit aliud membrum: quanto magis dñs & ſaluator no
ſter, qui caput & auctor eſt totius corporis, non ſibi perfectam dicit eſſe lætitiã, donec ali-
quid ex membris deeſſe corpori ſuo uidet: Et propterea forte orationem fundebat ad pa-
trem dicens. Pater ſancte glorifica me illa gloria, quã habui apud te priusq; mundus eſſet.
Non uult ergo ſine te recipere perfectam gloriam ſuam, hoc eſt ſine populo ſuo, qui eſt
corpus eius, & qui ſunt mẽbra eius. Vult enim in iſto corpore eccleſiæ ſuæ & in iſtis mẽ-
bris populi ſui, ipſe uelut anima habitare: ut omnes motus, atq; omnia opera ſecundũ ipſi
us habeat uolũtatem: ut uere cõpleatur in nobis illud prophetæ dictum, Habitabo in eis,
& ambulabo. Nunc aũt, donec perfecti non ſumus omnes, ſed adhuc ſumus in peccatis,
ex parte in nobis eſt, & ideo ex parte ſcimus, & ex parte prophetamus, donec quis perue
nire mereatur ad illam menſuram, quam dicit Apoſtolus. Viuo autem iam nõ ego, uiuit
uero in me Chriſtus. Ex parte ergo (ut dicit Apoſtolus) nunc membra eius ſumus, & ex
parte oſſa eius ſumus. Cum aũt coniuncta fuerint oſſa ad oſſa, & iuncturę ad iuncturam,
ſecundũ hoc quod ſupra diximus, tunc etiã ipſe dicet de nobis illud propheticũ: Omnia
oſſa mea dicent, domine quis ſimilis tibi? Omĩa nanq; oſſa iſta loquunẽ, & hymnũ dicũt,
& gratias agunt deo. Meminerunt eñ beneficij eius, & ideo omĩa oſſa mea dicent, domi
ne qs ſimilis tibi? Eripiẽs pauperẽ de manu fortioris eius. De iſtis oſſibus cũ adhuc eſſent
diſperſa, anteq; ueniret qui ea colligeret, & cõgregaret in unũ, dictũ eſt & illud prophe-
ticum: Diſperſa ſunt oſſa noſtra ſecus infernũ. Quia ergo diſperſa erant, propterea dicit
per alium prophetã: Congregeẽ os ad os, & iunctura ad iuncturam, & nerui, & uenæ, &
pelles. Cũ eñ hoc factũ fuerit, tunc omnia iſta dicent, Domine quis ſimilis tibi? Eripiens
inopem de manu fortioris eius. Vnum quodq; eñ os ex iſtis oſſibus inops erat, & attere
batur fortioris manu. Non eñ habebat iuncturã charitatis, nõ neruos patiẽtiæ, nõ uenas
uitalis animi, & fidei uigorem. Vbi uero uenit qui diſperſa colligeret, & qui diſſipata con
iungeret, conſotians os ad os, & iuncturam ad iuncturã, ædificare cœpit ſanctum corpus
eccleſiæ. Hæc inciderunt quidẽ extrinſecus huic diſputationi, ſed neceſſario explanata
ſunt, ut manifeſtior fieret pontificis mei ingreſſus in ſancta, nõ bibẽtis uinũ uſquequo ſa-
cerdotio fungereẽ. Poſthęc tamen bibit uinum, ſed uinum nouum, & uinum nouũ in cœ
lo nouo, & in noua terra, & in nouo homine, cum hominibus nouis, & cum his, qui can-
tant ei canticum nouum: Vides ergo, quia impoſſibile eſt de noua uite nouum poculum
bibi ab eo, qui adhuc indutus eſt ueterem hominẽ cum actibus ſuis. Nemo enim, inquit,
mittit uinum nouũ in utres ueteres. Si uis ergo & tu bibere de hoc nouo uino, innouare,
& dic: Quia & ſi exterior homo noſter corrumpitur, ſed qui intus eſt renouatur de die in
diem. Et quidem de his ſufficienter dictũ. Multa ſunt & alia, quæ recitata ſunt. Sed quo-
niam cuncta non poſſumus, eligendum eſt de quibus dicere debeamus. Et quoniam
quid eſſet bibere, & non bibere uinum, pro uiribus diximus, nunc quid ſit etiã comedere

pectuſculum ſeparationis, & brachium ablationis, uideamus. Poſt hæc de mundis, & immundis, uel cibis, uel animalibus, inquantum dominus dederit, & tẽporis ſpatium fuerit, diſſeremus. Dicit ergo ſcriptura. Pectuſculũ ſegregationis, & brachiũ ablationis manducabis in loco ſancto tu, & filij tui, & domus tua tecum. legitimum eñ tibi, & legitimũ filijs tuis datum eſt de ſacrificijs ſalutarib. filiorum Iſrael, brachiũ ablationis, & pectuſculum ſegregationis.] Nõ omne pectuſculũ, ſegregationis eſt pectuſculũ: nec omne brachium, ablationis & ſeparationis eſt brachium. Sed qm̃ ad dominum meum Ieſum perſonam pontificis reuocauimus, & ad filios eius ſanctos Apoſtolos, uideamus qũo ipſe quidem pectuſculum ſegregationis manducat, & filij eius, alij aũt non omnes poſſunt ſegregationis pectuſculum mãducare. Quid igitur eſt, quod à rebus omnibus ſegregatur, nec eſt cõmune cum reliquis, niſi ſola ſubſtãtia trinitatis. Si ergo intelligã quidem rationem mundi, non poſſim aũt etiam de deo intelligere ſicut dignum eſt, neq; reuelata mihi fuerit ſcientia dei, manduco quidem pectuſculum, ſed nõ pectuſculum ſegregationis. Etiam ſi potuero dicere, ipſe enim mihi dedit omnium quæ ſunt ſcientiam ueram, ut ſciam rationem mundi, & uirtutem elementorum, initium & finem, medietatẽ temporum, permutationum uiciſſitudines, & conuerſiones tẽporum, anni circulos, & ſtellarum diſpoſitiones: horum omnium ſcientia, quia rationabilis eſt, pectuſculi cibus eſt, ſed non pectuſculi ſegregationis. Si aũt potuero de deo ſentire quæ magna, quæ ſancta, quæ uera ſunt & ſecreta, tunc manducabo pectuſculum ſegregationis, cũ id quod ab omni creatura eminet & ſegregatur, agnouero. Primus ergo pectuſculum iſtud uerus pontifex meus comedit. Qũo comedit? Nemo, inquit, nouit patrem, niſi filius. Secundo in loco manducant & filij eius. Nemo eñ nouit patrem, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Quibus autem alijs niſi Apoſtolis ſuis reuelat? Sed & brachiũ ſeparationis, uel ablationis, ſicut & ſuperius diximus, actus ſunt & opera eminentiora cæteris, quæ utiq; primus ipſe ſaluator, & dominus meus impleuit. Quomodo impleuit? Meus, inquit, cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius qui me miſit, & perficiam opus eius. Cum ergo facit uoluntatem eius qui miſit eum, in hoc nõ pectuſculum, ſed brachium ſeparationis comedit. Similiter autem & Apoſtoli eius, cum faciunt opus Euangeliſtæ, & efficiuntur operarij inconfuſibiles, recte tractantes ſermonem ueritatis, ſeparationis uel ablationis brachium comedũt. Vis adhuc planius uidere qũo ſaluator ſeparationis brachium comedat? Audi quid dicat ad Iudæ-
[illegible] Si feci, inquit, opera in uobis, quæ nullus alius fecit, pro quo horum uultis me occide-
[illegible] Vides quomodo ipſe uere manducat brachium ſeparationis, qui opera tã ſegregara & tam ſublimia fecit, quàm nullus alius fecit. Sed iam uideamus aliqua etiam ex his, quæ de mundis, atq; immundis, uel de cibis, uel animalibus lecta ſunt: & ſicut in explanatione poculi de umbra aſcendimus ad ueritatem ſpiritalis poculi, ita etiam de cibis qui per umbram dicuntur, aſcendamus ad eos qui per ſpiritum ueri ſunt cibi. Sed ad hæc inueſtiganda, ſcripturæ diuinæ teſtimonijs indigemus, ne quis putet: amant enim homines exacuere linguas ſuas, ut gladium: ne quis inquam putet, quod ego uim faciam ſcripturis diuinis, & ea quæ de animalibus, quadrupedibus, uel etiam auibus, aut piſcibus mũdis, ſiue immundis, in lege referuntur, ad homines traham, & de hominibus hæc dicta eſſe confingam. *Vim facere ſcripturis* Fortaſſis enim dicat quis auditorum, cur uim facis ſcripturę? Animalia dicuntur, animalia intelligãtur. Ne ergo aliquis hæc deprauari humano credat ingenio, Apoſtolica in eis auctoritas euocãda eſt. Audi ergo primum omnium Paulus de eis qualiter dicat. Omnes enim, inquit, per mare tranſierunt, & omnes in Moyſen baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant aũt de ſpiritali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Paulus hæc dicit, Hebræus ex Hebręis, ſecundũ legem phariſęus, & doctus ſecus pedes Gamalielis, qui utiq; nunq̃ auderet ſpiritalem eſcam, & ſpiritalem potum appellare, niſi hunc eſſe ſenſum legislatoris per traditam ſibi ueriſſimæ doctrinæ ſcientiã didiciſſet. Vnde & illud addit, tanq̃ confidens, & certus de ciborum ratione mundorũ, uel immundorum, quod non ſecundũ literam, ſed ſpiritaliter obſeruanda ſint, & dicit. Ne quis ergo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorũ, quæ ſunt umbra futurorum. Vides ergo quomodo hæc omnia, quæ de cibis, uel potu loquitur Moyſes, Paulus, qui melius iſta didicerat, quàm hi qui nunc iactant ſe eſſe doctores,

omnia

omnia hæc umbram dicit eſſe futurorū. Et ideo (ſicut diximus) ab hac umbra ad ueritatē debemus aſcendere Chriſtiani, & ad Chriſtianos ſermo eſt, quibus apoſtolicorum dictorum chara eſſe debet auctoritas. Si quis uero arrogantia tumidus apoſtolica dicta cōtemnit aut ſpernit, ipſe uiderit. Mihi aūt, ſicut deo & domino noſtro Ieſu Chriſto, ita & apoſtolis eius adhærere bonum eſt, & ex diuinis ſcripturis ſecundum ipſorum traditionē intelligentiam capere. Erit autem opportunum fortaſſe tēpus, ſi tamen dei uoluntas in hoc fuerit, & rerum tranquillitas fuerit (Neſcimus eñ quid pariat superuētura dies) ut etiam ex ueteri teſtamento adſignemus ſecūdum eam quæ Apoſtolis uiſa eſt rationē, ciborum mundorum, uel immundorū, ſed & animalium, uel auium, uel piſcium, de quibus in lege ſcribitur, intelligentiā ad homines referendam. Sed nūc quoniam latiore uti explanatione non eſt tempus, duobus luminibus Apoſtolorum Petro & Paulo teſtibus contenti ſimus. Et quidem Paulus quæ ſenſerit, iam protulimus. Petrus uero apoſtolus cum eſſet in Ioppe, & orare uellet, aſcendit in ſuperiora. Ergo ſtatim et hoc ipſum, quod noluit in inferioribus orare, ſed aſcendit ad ſuperiora. Neq; eñ tanti apoſtoli conſilium ex ſuperfluo ſuperiora delegit ad orandum, ſed quantū ego arbitror, ut oſtēderetur quod Petrus quia mortuus erat cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærebat, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, & nō quæ ſuper terram. Illuc aſcendebat, ad illa tecta, ad illa faſtigia, de quibus dicit & dominus. Qui in tecto eſt, nō aſcēdat tollere aliquid de domo. Deniq; ut ſcias quia nō hęc ſuſpitioſe de Petro dicimus, quia ad ſuperiora conſcenderit, ex cōſequentibus approbabis. Aſcendit, inquit, ad ſuperiora, ut oraret, & uidit cœlum apertum. Nondum tibi uidetur Petrus ad ſuperiora non ſolū corpore, ſed mente ac ſpiritu conſcendiſſe? Vidit, inquit, cœlum apertum, & uas quoddam deponi ut linteum in terra, in quo erant oñia quadrupedia, & reptilia, & uolatilia cœli, & audiuit uocem dicentē ſibi. Surge Petre, occide, & manduca: de his ſine dubio imperans manducādis quadrupedibus, & ſerpentibus, & uolatilibus, quę ſuperpoſita linteo ad eum cœlitus ſunt delata. At ille. Domine, inquit, tu ſcis quia nunquā cōmune, aut immundum introiuit in os meū. Et uox, inquit, ad eum ſecundo. Quod deus mundauit, tu cōmune ne dixeris: et hoc factū eſt per ter. Et poſt hoc, inquit, receptū eſt linteum in cœlis. De mundis hic, & immūdis animalibus ratio eſt. De quibus, rerum ſcientia cœlitus docetur Apoſtolus, quoniam quidem eminētiorem ſe, & maiorē non habebat in terris, & docet̃ non una uoce, nec una uiſione, ſed trina Ego nec hoc ipſum, quod tertio hæc dicuntur, otioſe dictum ſuſcipio. Tertio ei dicit̃, & per illum omnibus nobis. Quod deus mundauit, tu cōmune ne dixeris. Quæ enim mundauit, nō ſub una appellatione mundantur, neq; ſub ſecunda, ſed niſi & tertia appellatio nominet̃, nemo nundatur. Niſi eñ in patre, & filio, & ſpiritu ſancto fueris mundatus, mundus eſſe non poteris. Propterea ergo quæ pro emundatione oſtendebantur, nō ſemel, neq; iterum, ſed tertio oſtenduntur, & tertio præcipiuntur. Erant ergo omnia in illo linteo quadrupedia, & reptilia, & uolucres cœli. Et poſt hæc cogitabat, inquit, intra ſemetipſum Petrus, quid hoc eſſet. Et adhuc eo cogitāte ſuperuenerunt, inquit, hi qui à Cornelio cēturione miſſi fuerant ex hac ciuitate, id eſt à Cæſarea in Ioppe. Ibi nanq; erat Petrus, & hoſpitabatur apud Simonē quēdam coriarium. Bene aūt Petrus apud coriarium manet, illum fortaſſe, de quo dicit Iob, quia pelle me & carne induiſti. Sed hæc in exceſſu dicta ſint. Interim ſuperueniūt, qui miſſi fuerāt à Cornelio ad Petrū: Quos ille ſuſcipiēs, audit ab eis, quæ ſibi Cornelius mandat. Et deſcendens de ſuperioribus, uenit ad Corneliū. Deſcendit dicit: adhuc eñ deorſum erat Cornelius, & in inferioribus manebat. Venit ergo Cæſaream, inuenit multos apud Cornelium cōgregatos, & ait ad eos poſt multa, Et mihi, inquit, oſtendit deus neminem cōmunem aut immundum dicere hominem. Non uidetur tibi Petrus Apoſtolus quadrupedia illa oñia, & reptilia, & uolatilia dilucide ad hominē tranſtuliſſe, & homines intellexiſſe ea, quæ ſibi in linteo cælitus lapſo fuerant demonſtrata? Sed fortaſſe dicat aliquis. De quadrupedibus quidē, & reptilibus, & auibus reddidimus rationem, quod homines intelligi debeant, da etiam de his, quæ in aquis ſunt. Quoniam quidem lex etiam de ipſis munda eſſe quædam, & alia deſignat immunda. Nihil in his ut uerbis meis credatur expoſco, niſi teſtes idoneos dedero. Ipſum uobis dominum, & ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum teſtem horum & auctorem dabo, quomodo piſces homines eſſe dicantur. Simile eſt, inquit, regnum cœlorū reti miſſo in mare, quod ex

omni

omni genere piſcium colligit, & cũ repletũ fuerit, ſedentes ſupra littus cõdunt eos qui bo
ni ſunt in uaſis, qui aũt mali, foras mittunt. Euidẽter edocuit eos qui retibus colligi dicun
tur piſces, uel bonos homines eſſe, uel malos. Iſti ergo ſunt, qui ſecundũ Moyſen piſces
uel mundi, uel immundi nominant. His igitur ex auctoritate apoſtolica, atq; euangelica
cõprobatis, uideamus quõ unuſquiſq; hominũ uel mundus, uel immundus poſſit oſtẽdi.
Omnis homo habet aliquem in ſe cibum, quẽ accedenti ad ſe proximo præbeat. Non e-
nim poteſt fieri, ut cũ acceſſerimus adinuicẽ nos homines, & conſeruerimus ſermonẽ, nõ
aliquem, uel ex reſponſione, uel ex interrogatione, uel ex aliquo geſtu aut capiamus in-
ter nos guſtum, aut præbeamus. Et ſi quidẽ mundus homo eſt, & bonæ mentis is, de quo
guſtum capimus, mundũ ſumimus cibum. Si uero immundus ſit quẽ contingimus, & im
mundum cibum ſecundũ ea quæ ſupra dicta ſunt, ſumimus. Et propterea puto apoſtolus
Paulus de talibus, uelut immũdis animalib. dicit, Cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Ve
rum ut euidentius tibi pateſcant ad intellectũ quę dicimus, de maioribus ſumamus exem
plum, ut inde paulatim deſcẽdentes uſq; ad inferiora ueniamus. Dominus & ſaluator no-
ſter dicit, Niſi manducaueritis carnẽ meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebi-
tis uitam in uobis ipſis. Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Ieſus er- *Caro & ſanguis Chriſti*
go quia totus ex toto mundus eſt, tota eius caro cibus eſt, & totus ſanguis eius potus eſt; *ſermo ipſius*
quia om̃e opus eius ſanctũ eſt, & omnis ſermo eius uerus eſt. Propterea ergo & caro eius
uerus eſt cibus, & ſanguis eius uerus eſt potus. Carnibus enim & ſanguine uerbi ſui
tanquã mundo cibo ac potu, potat & reficit om̃e hominum genus. Secundo in hoc loco
poſt illius carnem, mũdus cibus eſt Petrus, & Paulus, & oẽs apoſtoli. Tertio loco diſcipu
li eorũ: & ſic unuſquiſq; pro quantitate meritorũ, uel ſenſuũ puritate, proximo ſuo mun-
dus efficitur cibus. Hæc qui audire neſcit, detorqueat fortaſſis, & auertat auditum, ſecun-
dum illos, qui dicebant, Quõ dabit nobis hic carnem ſuam manducare? Quis poteſt audi
re eum: & diſceſſerunt ab eo. Sed uos ſi filij eſtis eccleſię, ſi Euangelicis imbuti myſterijs,
ſi uerbũ caro factũ habitat in uobis, agnoſcite quę dicimus, quia domini ſunt, ne forte qui
ignorat ignoretur. Agnoſcite quia figuræ ſunt, quæ in diuinis uoluminibus ſcripta ſunt,
& ideo tanq; ſpiritales, & non tanquã carnales examinate, & intelligite quæ dicuntur. Si
e[illegible] quaſi carnales iſta ſuſcipitis, lædunt uos, & non alunt. Eſt em̃ & in euangelijs litera
q[illegible] occidit, non ſolum in ueteri teſtamento occidens litera deprehenditur. Eſt & in no-
u[illegible]ſtamento litera, quæ occidat eum, qui nõ ſpiritaliter quæ dicuntur aduerterit. Si em̃
ſec[illegible]dum literam ſequaris hoc ipſum quod dictũ eſt, Niſi manducaueritis carnẽ meam,
& biberitis ſanguinẽ meum, occidit hæc litera. Vis tibi & aliam de Euãgelio proferã lite
ram, quæ occidit? Qui non habet, inquit, gladium, uendat tunicã ſuam, & emat gladium.
Ecce & hæc litera Euangelij eſt, ſed occidit. Si uero ſpiritaliter eam ſuſcipias, nõ occidit,
ſed eſt in ea ſpiritus uiuificans. Et ideo ſiue in lege, ſiue in Euangelijs quæ dicunt, ſpirita-
liter ſuſcipe: quia ſpiritalis dijudicat omnia, ipſe uero à nemine dijudicatur. Vt ergo dixi-
mus, om̃is homo habet in ſe aliquem cibum, ex quo qui ſumpſerit, ſi quidẽ bonus eſt, &
de bono theſauro cordis ſui profert bona, mundum cibum præbet proximo ſuo. Si uero
malus, & profert mala, immundũ cibum præbet proximo ſuo. Poteſt em̃ quis innocẽs &
rectus corde, mundum animal ouis uideri, & præbere audienti ſe cibum mundũ, tanquã
ouis, quæ eſt animal mũdum. Similiter & in cæteris. Et ideo om̃is homo (ut diximus) cum
loquitur proximo ſuo, & ſiue prodeſt ei ex ſermonibus ſuis, ſiue nocet, & mundũ ei, aut
immundũ efficitur animal: ex quibus uel mundis utendũ uel immundis præcipitur abſti-
nendũ. Si ſecundũ hanc intelligentiã dicamus deum omnipotentẽ leges hominibus pro-
mulgaſſe, puto quod digna uidebitur diuina maieſtate legiſlatio. Si uero adſideamus lite
ræ, & ſecundum hoc, uel quod Iudęis, uel id quod uulgo uidetur, accipiamus quæ in lege
ſcripta ſunt, erubeſco dicere, & confiteri, quia tales leges dederit deus. Videbuntur em̃
magis elegantes & rationabiles hominũ leges, uerbi gratia, uel Romanorũ, uel Atheni-
enſium, uel Lacedæmoniorũ. Si uero ſecundum hãc intelligentiã, quam docet eccleſia,
accipiat dei lex, tunc plane oẽs humanas ſupereminet leges, & uere dei lex eſſe credetur.
Itaq; his ita præmiſſis, ſpiritali (ut cõmonuimus) intelligentia de mundis & immundis ani
malibus aliqua perſtringamus. Omne, inquit, pecus quod ungulã diuidit, & ungulas
habet, & reducit ruminationẽ in pecoribus, hæc manducabitis. Præterea ab his nõ man-
ducabitis

ducabitis, quæ reducunt ruminationē, & non diuidunt ungulas, & habent ungulas. Ca-
melus, quoniam reducit ruminationē, & ungulam nō diuidit, immundū erit hoc uobis.
Et lepus, quoniā reducit ruminationē, & ungulam non diuidit, immundū hoc erit uobis:
& erinacius, quia reducit ruminationē, & ungulam non diuidit, immundū hoc uobis, &
ſues, &c.] Decernit ergo ne manducent huiuſmodi animalia, quæ ex parte uidentur
eſſe munda, & ex parte immunda: ſicut camelus ex eo quod ruminat, mūdus uidetur, ex
eo aūt, quod ungulas diuiſas non habet, immundus dicitur. Poſt hęc iam nominat & le-
porem, & erinaciū, ſed & ipſos dicit ruminare quidē, ſed ungulas non diuidere. Alium ue
ro ordinē facit eorum, qui è contrario ungulam quidē diuidunt, ſed nō ruminant. Primū
ergo uideamus qui ſunt iſti, qui ruminant, & ungulam diuidunt, quos mundos appellat.
Ego arbitror illum dici ruminare, qui operā dat ſcientiæ, & in lege domini meditatur die
ac nocte. Sed audi qūo dictum eſt, Qui diuidit, inquit, ungulam, & reuocat ruminatio-
nē. Reuocat ergo ruminationem, qui ea quę ſecundū literam legit, reuocat ad ſenſum ſpi
ritalem, & ab infimis, & uiſibilibus ad inuiſibilia & altiora cōſcendit. Sed ſi mediteris le-
gem diuinā, & ea quæ legis, ad ſubtilem & ad ſpiritalē intelligentiā reuoces, uita aūt tua,
& actus tui non ſint tales, ut habeant diſcretionem uitæ præſentis & futuræ, huius ſeculi
& ſeculi superuenturi: ſi non iſta competenti ratione diſcernas, & diuidas, camelus es tor
tuoſus: qui cum intellectum acceperis ex meditatione legis diuinæ, nō diuidis, neq; ſegre
gas præſentia & futura, nec anguſtā uiam à uia ſpatioſa ſecernis. Sed adhuc manifeſtius
quod dicitur explanemus. Sunt qui adſumunt teſtamentum dei per os ſuum, & cum le-
gem dei in ore habeāt, uita & actus ſui longe à uerbis eorū & ſermonibus diſcrepant. Di
cunt em̄, & non faciunt: de quibus & prophera dicit. Peccatori aūt dixit deus. Quare tu
enarras iuſtitias meas, & adſumis teſtamentū meum per os tuū? Vides ergo qūo iſte rumi
nat, qui teſtamentū dei habet in ore ſuo. Sed quid in ſequentibus ad eum dicitur? Tu aūt
odiſti diſciplinā, & abieciſti ſermones meos poſt te. In quo euidenter oſtendit iſtum rumi
nantem quidem, ſed ungulam non diuidentem, & ideo immundus eſt quicunq; eſt talis.
Et iterum eſt alius, uel ex his qui extra religionē noſtram ſunt, uel ex his qui nobiſcū ſunt:
qui diuidunt quidem ungulas, & ita incedunt in uijs ſuis, ut actus ſuos ad futurum ſecu-
lum præparent. Multi enim ita & ex philoſophis ſapiunt, & futurum eſſe iudicium cre-
dunt. Immortalē nanq; animam ſentiunt, & remunerationē bonis quibuſq; poſitam con
fitentur Hoc & hæreticorum nōnulli faciunt, & quantū ſpectat, timorē futuri iudicij ge-
runt, & actus ſuos tanq; in diuino examine requirendos cautius temperant. Sed horum
uterq; non ruminat, nec reuocat ruminationē. Non enim ea quæ in lege dei ſcripta ſunt
audiens, meditatur, ac reuocat ad ſubtilem & ſpiritalem intelligentiā: ſed ſtatim ut audie
rit aliquid, aut contemnit, aut deſpicit, nec requirit qui in uilioribus uerbis precioſus late
at ſenſus. Et habent iſti diuidentē quidē ungulam, ſed ruminationē non reuocāt. Tu aūt,
qui uis eſſe mundus, cōuenientē habeto uitam, & cōſonam ſcientiæ & actus intellectui:
ut ſis in utroq; mundus, ut & reuoces ruminationē, & ungulam diuidas, ſed & ungulas
ut producas, ſiue abijcias. Requiramus & huius rei teſtimoniū, quomodo ungulas pro-
ducimus, uel (ut alibi legitur) abijcimus. Scriptum eſt in Deuteronomio. Si, inquit, exie-
ris ad bellum aduerſum inimicos tuos, & uideris ibi mulierē decora ſpecie, & concupie
ris eam, adſumes eam, & rades omnē pilum capitis eius, et ungulas eius, & indues eam ue
ſtimentis lugubribus: & ſedebit in domo lugēs pattem ſuū, & matrem ſuam, & domum
paternam ſuam, & poſt triginta dies erit tibi uxor. Sed nunc non hoc eſt propoſitum, ut
hæc quæ in teſtimoniū uocata ſunt, explanētur: ſed propterea diximus, quia & hic de un-
gulis mentio facta eſt. Veruntamen & ego frequenter exiui ad bellum contra inimicos
meos, & uidi ibi in prædam mulierem decora ſpecie. Quæcunq; em̄ bene & rationabili-
ter dicta inuenimus apud inimicos noſtros, ſi quid apud illos ſapienter & ſcienter dictum
legimus, oportet nos mundare id, & ab ſcientia quæ apud illos eſt auferre, & reſecare o-
mne quod emortuū & inane eſt: hoc enim ſunt oēs capilli capitis, & ungulæ mulieris ex
inimicorum ſpolijs adſumptę: et ita demum facere eam nobis uxorē, cum iam nihil ex illis
quæ per infidelitatem mortua dicūtur, habuerit, nihil in capite habeat mortuum, nihil in
manibus: ut neq; ſenſibus, neq; actibus, immundū aliqd, aut mortuū gerat Nihil em̄ mun
dum habent mulieres hoſtium noſtrorum, quia nulla eſt apud illos ſapientia, cui immun-

ditia

ditia aliqua non ſit admixta. Velim tamen dicerent mihi Iudæi q̃uo apud eos iſta ſeruen‑tur. Quid cauſę, quid rationis eſt decaluari mulierem, & ungulas eius demi? Verbi cauſa, ponamus quod ita inuenerit eam is qui dicitur inueniſſe, ut neq; capillos, neq; ungulas ha beat, quid habuit, quod ſecundum legem demere iuberetur? Nos uero, quibus militia ſpi ritalis eſt, & arma non carnalia, ſed potentia deo ad deſtruenda cõſilia, decora mulier ſi re perta fuerit apud hoſtes, & rationabilis aliqua diſciplina, hoc modo purificabimus eã quo ſuperius diximus. Oportet ergo eum qui mundus eſt, non ſolum diuidere ungulas, & nõ ſolum præſentis ſeculi & futuri actus & opera diſcernere, ſed & ungulas producere, uel (ut alibi legimus) abijcere, ut purificantes nos ab operib. mortuis, permaneamus in uita. Hæc quidẽ generaliter dicta ſint de animalibus: illa uero quæ in aquis ſunt, quia dicuntur ſi quidẽ habeant pinnas & ſquamas, munda eſſe: ſi uero nõ habeant, immũda, nec edi de‑bere: illud in his oſtenditur, ut ſiquis eſt in aquis iſtis, & in mari uitæ huius, atq; in fluctib. ſeculi poſitus, tamen debeat ſatis agere, ut nõ in profundis iaceat aquarũ ſicut ſunt iſti pi‑ſces qui dicunt non habere pinnas neq; ſquamas. Hæc nanq; eorũ natura perhibetur, ut in imis ſemper, & circa ipſum cœnum demorent: ſicut ſunt anguillę, & huic ſimilia, quæ non poſſunt aſcendere ad aquæ ſummitatẽ, neq; ad eius ſuperiora peruenire. Illi uero pi‑ſces qui pinnulis iuuantur, ac ſquamis muniuntur, aſcendunt magis ad ſuperiora, & aeri huic uiciniores fiunt, uelut qui libertatem ſpiritus quærant. Talis eſt ergo ſanctus quiſq;, quia intra retia fidei concluſus, bonus piſcis à ſaluatore nominatur: qui etiam mittitur in uas, ueluti pinnas habens & ſquamas. Niſi eñ habuiſſet pinnas, non reſurrexiſſet de cœ‑no incredulitatis: nec ad rete fidei perueniſſet, niſi pinnis adiutus ad ſuperiora ueniſſet. Quid eſt aũt quod & ſquamas habere dicit? tanq; qui paratus ſit uetera indumenta depo nere. Hi eñ, qui ſquamas nõ habent, uelut ex integro carnei ſunt, & toti carnales, quï de‑ponere nihil poſſunt. Si quis ergo habet pinnas, quibus ad ſuperiora nitatur, mundus eſt. Qui uero nõ habet pinnas, ſed in inferioribus permanet, & in cœno ſemper uerſatur, im mundus eſt. Similiter aũt de auibus. Non manducabis, inquit, hæc, quia immunda ſunt. Aquilam, & uulturẽ, & cætera his ſimilia. His etenim auibus ſemper mortuorũ corporũ cibus eſt, & ex mortuis cadaueribus uiuunt. Omnes ergo, qui huiuſmodi uitam gerunt, immũdi habendi ſunt. Ego puto & illos in his nominari, qui alienis incubãt mortibus, & arte quadã uel fraude teſtamenta ſubijciunt. Huiuſmodi eñ homines, uultures & aquilæ merito appellantur, uelut mortuorũ cadaueribus inhiantes. Scio & alia uolatilia, quæ ra‑piu uiuunt. Hæ ſunt animæ, quæ ſecundũ hoc quidẽ, quod rationabiles & imbutę ſunt li beralibus inſtitutis, uel rationabilibus diſciplinis, uolatilia uidentur. Legunt eñ & requi‑runt, uel de ratione cœli, uel quomodo mũdus dei prouidentia gubernetur: ſecundũ hæc ergo uolatilia nominant. Si uero huiuſmodi homines inique agant, & contra legẽ faciãt, diripiant proximos, ut cũ in uerbis eſſe uideatur eruditio cœleſtis, in actibus carnalia & mortua opera gerãt, recte uultures, uel aquilæ dicẽdi ſunt, quæ ex excelſis ad carnes mor tuas ac fœtidas delabũtur. Ad hoc referẽda eſt & accipitris rapacitas, & cæterorũ omniũ: ex quibus quædam ſunt uolatilia rapacitati ſtudentia, quædam uero nõ tam rapacitatem, quàm obſcuritatẽ & tenebras amantia. Omnis eñ qui male agit, odit lucem, & nõ uenit ad lucem: ut ſunt noctuæ, & ueſpertiliones, & cętera quæ lex pronunciauit immunda. A quibus omnibus ſpiritali nos obſeruantia cuſtodiẽtes, & cibũ ex mũdis animalibus appe tentes, etiam ipſi puri efficiemur & mundi, per Chriſtũ dominum noſtrum, per quem eſt deo patri cum ſpiritu ſancto gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptũ eſt, Mulier quæcunq; conceperit ſemen, & pepererit maſcu lum, immunda erit ſeptem diebus, & de diuerſitatibus lepræ ac purificationi‑bus leproſi. Homilia Octaua Cap. XII & XIII

MEdicum dici in ſcripturis diuinis dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, etiam ipſius domini ſententia perdocemur, ſicut dicit in Euangelijs. Nõ indigẽt ſani medico, ſed qui male habent. Non eñ ueni uocare iuſtos, ſed peccato‑res in pœnitentiam. Omnis aũt medicus ex herbarum ſuccis uel arborum, uel etiam metallorum uenis, uel animantium naturis, profutura corporib. medicamenta cõponit. Sed herbas iſtas ſi quis forte antequam pro ratione artis compo‑

nantur aſpiciat, ſi quidē in agris, aut montibus, uelut fœnum uile conculcat, & præterit. Si uero eas intra medici ſcholam diſpoſitas per ordinē uiderit, licet odorem triſtem forte & auſterum reddant, tamen ſuſpicabitur eas curæ uel remedij aliquid continere, etiam ſi nondum quæ, uel qualis ſit ſanitatis ac remedij uirtus, agnouerit. Hęc de cōmunibus medicis diximus. Veni nunc ad Ieſum cœleſtē medicum, intra ad hanc ſtationem medicinæ eius eccleſiam, uide ibi languentium iacere multitudinē. Venit mulier, quæ ex partu immunda effecta eſt, uenit leproſus, qui extra caſtra ſeparatus eſt pro immunditia lepræ, quęrunt à medico remedium quomodo ſanentur, quomodo mundenť: & quia Ieſus hic qui medicus eſt ipſe eſt & uerbum dei, ægris ſuis non herbarū ſuccis, ſed uerborū ſacramentis medicamenta conquirit. Quæ uerborum medicamēta ſi quis incultius per libros tanquam per agros uideat eſſe diſperſa, ignorans ſingulorū dictorum uirtutem, ut uilia hæc, & nullum ſermonis cultum habētia, præteribit. Qui uero ex aliqua parte didicerit animarum apud Chriſtum eſſe medicinā, intelliget profecto ex his libris, qui in eccleſia recitantur, tanquam ex agris & mōtibus, ſalutares herbas adſumere unūquenq; debere, ſermonum duntaxat uim: ut ſi quis ille eſt in anima languor, non tam exterioris frondis & corticis, quàm ſucci interioris hauſta uirtute ſanetur. Videamus ergo aduerſum immūditiam partus, & contagionē lepræ, pręſens hæc lectio, quàm diuerſa, & quàm uaria purificationum medicamenta conficiat. Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicēs. Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos. Mulier quęcunq; cōceperit ſemen, & pepererit maſculū, immūda erit ſeptem diebus.] Primo conſideremus ſecundū hiſtoriam, ſi non uidetur quaſi ex ſuperfluo additū, mulier quæ conceperit ſemē, & pepererit maſculum, quaſi poſſit aliter maſculum parere, niſi ſemine concepto. Sed nō ex ſuperfluo addiť. Ad diſcretionē nanq; illius, quæ ſine ſemine concepit & peperit, iſtum ſermonē præ cæteris mulieribus Legiſlator adiecit: ut nō omnem mulierem quæ peperiſſet, deſignaret immundam, ſed eam quæ concepto ſemine peperiſſet. Addi quoq; ad hoc etiam illud poteſt, quod lex iſta, quæ de immundicia ſcribitur, ad mulierem pertinet. De Maria autem dicitur, quia uirgo concepit, & peperit. Ferant ergo legis onera mulieres, uirgines uero ab his habeanť immunes. Sed ſi nobis aliquis occurrat argutus, & dicat, quia & Maria mulier in ſcripturis nominatur, ſic enim dicit Apoſtolus: Vbi aūt uenit plenitudo tēporum, miſit deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret: reſpondebimus ei, quia in hoc Apoſtolus mulierem nō pro corruptela integritatis, ſed pro ſexus indicio nominauit: ut quia dicebat filiū dei miſſum, ſimul & illud, quia pro cōmuni omnium uita ingreſſus in hunc mundū ueniſſet, exponeret. Eſt porrò & ætatis iſtud uocabulū, eius ſcilicet, qua fœminino ſexui de annis pubertatis exceditur, & ad id tēpus quo habilis uiro uideatur eſſe tranſitus. Sicut & è contrario uir appellatur is qui adoleſcentiæ tēpus exceſſerit, etiā ſi uxorē nondū habeat, cuius uir eſſe dicatur: quo nomine appellari ſolent etiā hi quos fœmineæ admixtionis macula nulla perſtringit. Si ergo recte dicitur uir ille pro ſola temporis ætate, etiā is qui nullius admixtionē fœminæ nouerit: qūo non eadē conſequentia etiam uirgo quæ intemerata permanſit, pro ſola ætatis maturitate mulier nominetur? Deniq; & Abrahā cū puerū mitteret Meſopotamiam in domū Batuelis, ut inde acciperet Iſaac filio ſuo uxorē, & puer curioſius percōtaretur, ait ad eum. Quod ſi noluerit mulier ſequi me, reducā filium tuū illuc? Et nō dixit, quod ſi noluerit uirgo ſequi me. Hęc ergo dicta ſint nobis de eo quod obſeruauimus ſcriptū, quia non ſuperfluo addidit legiſlator, mulier ſi conceperit ſemen, & pepererit filiū: ſed eſſe exceptionē myſticā, quæ ſolam Mariā à reliquis mulierib. ſegregaret, cuius partus nō ex conceptione ſeminis, ſed ex pręſentia ſancti ſpiritus, & uirtute altiſſimi fuerit. Nunc ergo requiramus etiā illud, quid cauſæ ſit quod mulier quæ in hoc mundo naſcentibus miniſteriū præbet, nō ſolum cū ſemen ſuſceperit immunda fieri dicitur, ſed & cum peperit. Vnde & pro purificatione ſua iubetur offerre pullos columbinos, aut turtures pro peccato, ad oſtiū tabernaculi teſtimonij. ut repropitier pro ipſa ſacerdos: quaſi quæ repropitiationē debeat, & purificationē peccati pro eo quod naſcenti in hoc mundo homini miniſteriū præbuit. Sic em̄ ſcriptum eſt. Et repropitiabit pro ipſa ſacerdos, & mundabiť. Ego in talibus nihil audeo dicere, ſentio tamen occulta in his quædam myſteria contineri, & eſſe aliquid latentis arcani, pro quo & mulier quæ conceperit ex ſemine, & pepererit, immunda dicať, & tanq; peccati rea offerre iubeatur

re iubeatur hoſtiam pro peccato, & ita purificari. Sed & ille ipſe qui naſcitur, ſiue uirilis, ſiue fœminei ſexus ſit, pronũciat de eo ſcriptura quia non ſit mũdus à ſorde, etiã ſi unius diei ſit uita eius. Et ut ſcias eſſe in hoc grande neſcio quid, & tale quod nulli ſanctorũ ex ſententia uenerit, nemo ex omnib. ſanctis inueniť diem feſtum, uel cõuiuium magnum egiſſe in die natalis ſui, nemo inueniť habuiſſe lætitiã in die natalis filij, uel filiæ ſuæ. Soli peccatores ſuper huiuſmodi natiuitate lętanť. Inuenimus etenim in ueteri quidẽ teſtamẽto Pharaonẽ regẽ Aegypti, diẽ natalis ſui cum feſtiuitate celebrantẽ, in nouo uero teſtamento Herodẽ. Vterq; tamẽ eorũ ipſam feſtiuitatẽ natalis ſui profuſione humani ſanguinis cruentauit. Ille eñ prępoſitũ piſtorũ, hic ſanctũ prophetã Ioannẽ obtruncauit in carcere. Sancti uero non ſolum nõ agunt feſtiuitatẽ in die natalis ſui, ſed & ſpiritu ſancto repleti execranť hunc diem. Neq; eñ tantus ac talis propheta (Hieremiam dico, qui in utero matris ſnactificatus eſt, & propheta in gentibus cõſecratus) libris in æternum manſuris aliquid inaniter condidiſſet, niſi ſecretũ quid cõtineret, & ingentibus myſterijs plenum, ubi dicit: Maledictus dies in quo natus ſum, & nox in qua dixerunt, ecce maſculus: maledictus qui adnunciauit patri meo, dicens, natus eſt tibi maſculus. Lętetur homo ille ſicut ciuitates quas dñs deſtruxit in furore, & non pœnituit. Videtur ne tibi hæc tam grauia, & tam oneroſa imprecari propheta potuiſſe, niſi ſciret eſſe aliquid in iſta natiuitate corporea, quod & huiuſmodi dignum maledictionis uidereť, & pro quo legiſlator tot immũdicias accuſare., quibus congruas purificationes cõſequenter imponeret. Longũ eſt aũt, & alterius temporis, ut teſtimonia quæ de propheta ſumpſimus, explanemus: quia nunc nõ Hieremiæ, ſed Leuitici nobis propoſitũ eſt diſſerere lectionẽ. Sed & Iob nõ ſine ſpiritu ſancto loquens, maledicebat diem natiuitatis ſuę, dicẽs. Maledicta dies in qua natus ſum, & nox in qua dixerũt, ecce maſculus: nox illa ſit tenebræ, & nõ requirat eam dñs denuo, neq; ueniat in dies anni, nec numeretur inter dies menſium. Quod ſi tibi nõ uidetur hæc Iob prophetico & diuino ſpiritu loqui, ex his cõſidera quæ ſequuntur: addidit enim. Sed maledicat eam, qui maledixit illum diem, in quo magnum cetum interempturus eſt. Vides ergo quõo in ſpiritu ſancto prædixit de magno ceto quẽ interfecturus eſſet dominus, cuius typus erat cetus ille Ionæ, Vnde & dominus, qui interfecturus erat cetum iſtũ diabolum, dicit. Sicut enim Ionas tres dies & tres noctes fuit in uentre ceti, ita oportet & filium hominis eſſe tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ. Quod ſi placet audire *Peccatum originis* quid etiam alij ſancti de iſta natiuitate ſenſerint, audi Dauid dicentẽ. In iniquitatibus, inquit, cõceptus ſum, & in peccatis peperit me mater mea: oſtẽdens quod quæcunq; anima in carne naſciť, iniquitatis & peccati ſorde polluitur: & propterea dictum eſſe illud, quod iam ſuperius memorauimus: quia nemo mũdus à ſorde, nec ſi unius diei ſit uita eius. Addi his etiã illud poteſt, ut requirať quid cauſę ſit, cum baptiſma eccleſiæ in remiſſionẽ peccatorũ detur, ſecundũ eccleſiæ obſeruantiã etiã paruulis baptiſmum dari: cum utiq; ſi nihil eſſet in paruulis quod ad remiſſionẽ deberet & indulgentiã pertinere, gratia baptiſmi ſuperflua uideretur. Mulier ergo quæcunq; cõceperit ſemen, & peperit maſculũ, immunda erit ſeptem diebus: ſicut & illa, quę ſecundũ dies purgationis ſuæ ſeptẽ diebus ſegregatur ad omni mundo. Quia in ſanguine immundo facit ſeptẽ dies, in ſanguine aũt mundo triginta & tres dies, Sed hoc in maſculi natiuitate, duplos aũt dies facit in natiuitate fœminæ. Incipit ergo eſſe in ſanguine mundo ab octaua die, & eſt in ſanguine mundo diebus triginta tribus, hoc eſt tribus decadis, & tribus monadis. Et cũ cœperit eſſe in ſanguine mundo illa quæ peperit, tunc circuncidit infantem: octaua eñ die circuncides, inquit, carnẽ præputij eius. Hæc eſt lex literæ, ſed require tu quam circunciſionẽ apoſtolus prædicet, quam nos & ſuſcipere & habere iubet. Nos eñ, inquit, ſumus circunciſio, qui ſpiritu deo ſeruimus. Et quod in pſalmo ait: Alienati ſunt peccatores à uulua, cõſidera ſi non de illis hoc dicit, qui illã circunciſionẽ ſuſcipiunt, qua nos circuncidi apoſtolus uetat: & tunc eſt quando alienantur peccatores à uulua, cũ non ſpiritu, ſed carne circunciduntť. Quia qui in lege circunciduntť, à gratia exciderũt. Igitur immunda fieri mulier diciť, quæ concepto ſemine peperit maſculum, quæ aũt fœminã pepererit nõ ſolum immunda erit, ſed dupliciter immunda. Bis eñ ſeptenis diebus in immunditia ſcribitur permanere. Sed interim quæ peperit maſculum, octaua die & qui natus eſt circunciditur, & illa fit munda. Satis illa operoſa res eſt, in hac breuitate tẽporis iſta cõtingere, tamen ut in tranſcurſu

aliqua dicamus, ſeptimana hæc præſentis uitæ tempus uideri poteſt. In ſeptimana nanq;
dierũ cõſummatus eſt mundus. In quo donec ſumus in carne poſiti, ad liquidũ puri eſſe
non poſſumus, niſi octaua uenerit dies, id eſt niſi futuri ſeculi tẽpus affuerit. In quo tamẽ
die ſi maſculus eſt, & uiriliter egerit, ſtatim in ipſo aduentu futuri ſeculi purgatˀ, & ſtatim
munda efficitur mater, quæ genuit eũ. Purgatã nanq; uitijs carnẽ ex reſurrectione recipi
Purgatorium et. Si uero nihil in ſe habuit uirile aduerſum peccatũ, ſed remiſſus & effœminatus fuit in
actibus ſuis, cuius peccatũ tale eſt, quod nõ remittatˀ neq; in præſenti ſeculo neq; in futu
ro: iſte tranſit & unam & aliam ſeptimanã in immunditia ſua, & tertia demũ incipiente
oboriri ſeptimana, purgatˀ ab immũditia, quã fœminã pariẽdo cõtraxit. Hoſtię uero, quæ
pro huiuſmodi immunditia iubentur adhiberi, dupliciter diſtinguuntˀ: Primo iubetur a-
gnus offerri anniculus ſine macula in holocauſtũ, aut pulli colũbini, aut turtures pro pec
cato. Secundo uero mundatur hoſtia, ſi, inquit, non inuenerit manus eius quod ſufficiat
ad agnũ, accipiat duas turtures, aut duos pullos columbarũ, unũ ad holocauſtũ, & alium
pro peccato. Vnde & mirum uidetˀ quod oblatio Mariæ nõ habuerit hoſtiã primã, id eſt
agnum anniculũ, ſed ſecundam: tanq; cuius manus nõ ſuffecerit ad primam. Sic enim ſcri
ptum eſt de ea. Venerunt, inquit, parentes eius, ut offerrent pro eo hoſtiã, ſecundũ quod
ſcriptum eſt in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. Sed & in hoc o-
ſtenditur uerum eſſe illud, quod ſcriptum eſt, quia Chriſtus Ieſus cum diues eſſet, pau-
per factus eſt. Ideo ergo & matrẽ de qua naſceretur, elegit pauperẽ, & patriã pauperem,
de qua dicitur: Et tu Bethleem minima es in millibus Iuda, & reliqua. Verum hæc bre
uiter tranſcurrere cogimur, nec ſingula quæ ſcripta ſunt diſcutere ualemus, quoniã qui-
dem feſtinamus aliquid etiã de legibus lepræ quæ recitatæ ſunt, pertractare. Inuenimus er
go ſex ſpecies poſitas eſſe in hominũ lepra, quæ ſex ſpecies hoc modo deſcribuntur. Aut
enim in cute corporis fit cicatrix, & ſignum exalbidum, & tunc fit in cute corporis eius
contagio lepræ. Aut efflorens efflorebit lepra, & conteget omnẽ cutẽ contagio à capite
uſq; ad pedes eius. Vel tertia ſpecies, in carnis cute fit ulcus, & ſanatur: & fit in loco ipſo
ulceris, cicatrix alba. aut in carnis cute fit aduſtio ignis, & poſt hæc ſanata aduſtio erit lu-
cida alba, aut cũ rubore candida. Quinta ſpecies, cum uiro, aut mulieri fit in capite, aut in
barba cõtagio lepræ. Vltima uero ſcribitur ſpecies, cũ fit in caluitie, uel in recaluatione cõ
tagio lepræ rubicundæ, quæ eſt lepra efflorens in caluitio, uel in recaluatione. Hæc ut cõ-
pendio expoſitionis utamur, quoniã quidẽ nunc propoſitum nobis eſt breuiter audito-
res ex his quæ recitata ſunt ammonere, nec eſt tẽporis ad liquidũ ſingula quęq; diſcutere,
referenda mihi uidentur ad unãquanq; ſpeciem peccatorũ, & in his animæ maculæ, quæ
ex peccatis ei accidunt, intuendæ. Dicendũ igitˀ primo eſt deſignari per hæc peccata, quę
in hac uita poſiti cõmittimus. Ex quibus aliqua curari nunc poſſunt, aliqua uero nõ poſ-
ſunt, Secundo uero & de illis ipſis, quæ poſt hanc uitã nobiſcum tranſeunt, ſignificari in-
telligẽdũ eſt: & eſſe in ipſis quædã ita animabus infixa, ut nequeant aboleri: alia uero eſſe,
quę purgationẽ poſſint recipere ſecundũ inſpectionẽ & iudiciũ põtificis illius, quẽ occul
ta latere nõ poſſunt, quiq; diſpenſabit animas ſingulorũ ſecundũ hoc ꝙ in eis maculas le-
præ, aut expiabiles, aut inexpiabiles uiderit. Cuius rei differentias de præſenti lectiõe col-
ligere, & per ſingula ſecundũ ſcripturę huius indiciũ, quæ poſſunt nos monere rimari, ex
temporaneus (ut iam ſuperius dixi) iſte ſermo nõ patitur. Vix eñ hæc multis poſſent uo-
luminib. digeſta cõponi ab his q̃bus dñs de lectione ueteris teſtamẽti uelamen abſtraxit.
Nos ergo pro uirib. noſtris, quantũ ꝓferri in mediũ cõuenit, exequamur, apoſtolo nobis
Paulo pandente intelligentiæ uiam: qua dicit legẽ umbrã futurorũ habere bonorũ, non
ipſam imaginẽ rerum: & ſecundum id ꝙ ea quæ de bobus intelligi uidentur ſcripta, non
de bobus, quorũ deo cura non ſit, ſed de apoſtolis aduertenda pronunciat. In quo conſe-
quenti utiq; ratione edocemur, quod & ea quæ de lepra ſcribuntˀ umbra ſint, & in alijs ha
beant imaginẽ ueritatis. Igitur adhibeamus primo (ſi uidetur) ipſam ſcripturæ umbrã, &
tunc de eius ueritate requiramus. In uulneribus corporũ poſteaq; curata fuerint, remanet
interdum ipſius uulneris ſignũ, quod cicatrix appellatur. Vix enim eſt qui ita curetur, ut
nullum ſuſcepti uulneris reſidere uideatur indiciũ. Tranſi nunc ab iſta legis umbra ad ue-
ritatem eius, & intuere quõ anima quæ peccati uulnus acceperit, etiã ſi curetur, tamẽ ha
bet peccati cicatricẽ in loco uulneris reſidentẽ. Quæ cicatrix nõ ſolum à deo uidetur, ſed

& ab eis

& ab eis qui acceperunt ab eo gratiã, qua peruidere poſſint animæ languores, & diſcerne
re quæ ſit anima ita curata, ut omni genere ueſtigiũ illati uulneris abiecerit: & quæ curata
ſit quidẽ, ſed ferat adhuc ueteris morbi in ipſo ueſtigio cicatricis indicia. Quod autẽ ſint
quædam animę uulnera Eſaias docet, dicens: A pedibus uſq; ad caput nõ eſt uulnus, neq;
liuor, neq; plaga cum feruore. de delictis hæc proculdubio populi loquẽs, quia ſunt aliqui
quibus poſſit adhuc medicamentũ malagmatis imponi. Alij uero quod ſint intantũ pec-
catores, ut eis nec cura poſſit adhiberi, hoc modo idẽ propheta deſignat. Non eſt, inquit,
malagma imponere, neq; alligaturas. Quod aũt contritio, & plaga doloris per correptio-
nem, curæ cauſa imponantur animæ, Hieremias docet, dicens, Sic dicit dominus: Suſcita Hiere.30
ui contritionẽ plagæ tuæ cum dolore: non eſt qui iudicet iudiciũ tuum, cum dolore cura-
ta es, utilitas nõ eſt in te. Omnes amici tui obliti ſunt tui, nec iã interrogabunt de te, quia
plaga inimici percuſſi te correptione ualida pro omni iniquitate tua, quoniã multiplicata
ſunt peccata tua. Quid uociferaris ſuper contritione tua? Violentus eſt dolor tuus, pro-
pter multitudinẽ iniquitatũ tuarum præualuerunt peccata tua, & fecerunt tibi hæc. Pro-
pterea omnes qui deuorant te deuorabuntur, & oẽs inimici tui carnes ſuas deuorabunt.
Et erunt qui te afflixerunt in afflictione, & omnes qui deuaſtauerunt te, dabo in deprę da
tionem: qm̃ reuocabo ſanctitatem tuam, & à uulneris tui dolore reuocabo te, dixit domi
nus. Memento diligentius quæ audieris à propheta de uulneribus, & de cicatricibus, &
de tumoribus dici. Hæc eñ nobis neceſſaria ſunt ad expoſitionem cicatricum, uel uulne-
rum, uel aliorũ huiuſcemodi quæ in lepræ inſpectionibus memorantur. Addemus tamen
adhuc quæ & in alio loco idẽ Hieremias ad animæ uulnera, & curas, in quibus tamẽ ueſti
gia uulnerũ reſederint poſt obductã cicatricẽ, his ſermonibus memorat. Ecce ego addu-
cam cicatricem eius, & ſimul curabo eos, & manifeſtabo eis pacem, & fidem, & conuer-
tam captiuitatem Iudæ, & captiuitatẽ Hieruſalem. Si ergo ſufficienter à propheta didici-
mus de uulneribus, & cicatricibus animarũ, & curis ac ſanitatibus, quæ deo medicante in
feruntur, intuere nunc illam animã, de qua dicit dñs, quia ego adduxi cicatricẽ eius. Poſt
uulnera ſine dubio cicatricem adducit, & ſanitatẽ. Et curabo eos, & manifeſtabo eis pa-
cem & fidem. Si ergo poſt cognitionẽ, & medicinã dei, ſi poſt manifeſtationẽ pacis & fi-
dei, quam per Chriſtũ ſuſcepimus, rurſum in iſtam cicatricẽ aſcẽdat aliquod peccati prio-
ris indiciũ, aut ſignum aliquod erroris ueteris innouetur: tunc fit in cute corporis noſtri
contagio lepræ, quæ inſpicienda eſt per pontificẽ, ſecundũ ea quæ legiſlaror expoſuit. Se
cũda uero ſpecies eſt lepræ, ſi effloruerit, inquit, in cute ita ut tegat omnẽ cutẽ corporis à
capite uſq; ad pedes per omnia quæcũq; ſacerdos inſpexerit. Cum ergo omnẽ cutem cor
poris obtexerit, tunc mundum eum eſſe ſacerdos à contagione pronunciat. Sed in qua-
cunq; die apparuerit in eo color uiuus, rurſum iudicatur immundus per hoc quod color
in eo uiuus apparuit, quem ante nõ habuit. De hoc quidam etiã ante me dixerũt, colorẽ
uiuũ indicari rationẽ uitæ quæ in homine eſt: qua nondũ in anima poſita ſi quid illic pec-
cati fiat, nõ reputatur pro eo ꝙ uideatur nondũ rationis capax eſſe is qui delinquit. Cum
autem ratio in eo locũ ac tẽpus inuenerit, ſi quid iam contra rationẽ agat, uideri eum iure
culpabilẽ. Nos aũt diligentius quæ ſcripta ſunt contuentes, arbitramur magis hæc de illis
accipienda, quibus uel phreneſi, uel furore, uel quocunq; ex pacto occupatus, uel oppreſ-
ſus eſt ſenſus, & agunt cõtra rationẽ. Mundi ergo iſti à lepra, id eſt immunes appellantur
à peccato, quia actus ſui, uel motus, non habẽt ſenſum. Quod ſi forte apparuerit in eo ui
uus color corporis, hoc eſt ſenſus ſui reparata in eo fuerit ſanitas, & poſt hæc aliquid con-
tra rationẽ recti iuſtiq; gerat, reputari ei peccatũ dicitur ex ea parte qua uiuus color, id eſt
ſenſus in eo uiuæ rationis apparuerit. Tertia lex de leproſis eſt cum in cute corporis ulcus
efficitur, & in loco ulceris cicatrix alba cum rubore inuenitur. Vlceris autẽ cauſa eſt, cum
in corpore humor ſordidus abundat & noxius. Ita ergo & in anima ulcera intelliguntur
ea, quæ ex immũdis cupiditatibus, uel ſordidis cogitationibus efferueſcunt. Quæ ſi forte
per fidei gratiam & remiſſionem curata ſunt peccatorum, & ſana facta eſt anima, reſidet
tamen cicatrix: & ſi ipſa cicatrix non habet ſimilem corporis colorem, ſed eſt albidior, le-
pra eſſe pronunciatur. Ita enim lucida eſt & clara cupiditas, ut etiã porro uidentibus pec-
cati in ſe reſidentis oſtendat indicia: & fortaſſis peccati talis, quod ad mortem ſit: & ideo
non ſolum alba cicatrix eſſe, ſed & rubicunda deſcribitur. Quod uero humiliorem ipſam

cicatticem dicit uideri, certum eſt quia huiuſmodi macula peccati humilem & deiectam animã faciat Quarta eſt lex, ubi dicitur, quia ſi in cute fiat aduſtio ignis, & poſt hæc cum ſanata fuerit aduſtio, ipſa ſplendida fiar, & alba cũ rubore, uel certe exalbida, & uiſio eius humilior reliqua cute, & hanc dicit eſſe lepram, quæ in aduſtionẽ effloruerit. Vide ergo ſi non aduſtio eſt in omni anima quæcunq; recipit iacula maligni ignita: aut ſi non igni aduritur, omnis, qui arder in amore carnali. Iſtæ ſunt ergo aduſtiones, & ſuccenſsiones ignis. Sed & ille aduſtionem patitur, qui gloriæ humanæ cupiditate ſuccenditur, & qui iræ, uel furoris æſtibus inflammatur. Quod ſi forte curetur ab his uulneribus anima per fidem, & poſt ſanitatem receptam contempro eo qui dixit, Ecce iam ſanus factus es, noli peccare, ne quid tibi deterius contingat, incipiat ueteris uitij fructus ex obducta cicatrice proferre, nec exęquer̃ cicatrix ad reliqui corporis cutẽ, ſed ſit humilior, & illum adhuc retineat colorem, quem habuit lepræ tempore: lepra eius in aduſtione refloruit, & ideo immundus à ſacerdote iudicatur. Quinta ſpecies lepræ eſt, cum in capite cõtagio efficitur, aut in barba uiri, ſiue mulieris, ita ut uiſio cõtagiõis ipſius humilior ſit à cute corporis. & hæc eſt lepra capitis, uel barbæ. Vide ergo ſi poteſt fieri, ut lepra capitis putetur in eo, qui non habet caput Chriſtum, ſed alium aliquem, uerbi cauſa, Epicurum uoluptatem ſummum bonum prædicantem, non tibi & caput, & barba talis hominis uidetur immunda? Sed & is qui cum debeat eſſe uir, & agere tanquam perfectus, ſi forte facile & tanquam puer uincatur à peccato, etiã ipſe lepram barbæ habere dicẽdus eſt: quia cum uincere deberet malignum, & ſacerdotali honore, qui in barba deſignatur, incedere, adoleſcẽtiæ uitijs impeditus, lepram barbæ perpetitur. Mulierem aũt animã in ſcripturis indicari eam, quæ non ram proferre ſemen uerbi, quàm ſuſcipere poteſt, ſæpe dictum eſt: quæ lepram habere deſignatur in capite, ſi uirum qui caput mulieris eſt, id eſt doctorem pollutum habeat, & immundum, ut Marcionẽ, aut Valentinũ, aut aliquem eiuſmodi ſequens. Sexta iam & ultima ſpecies lepræ ponitur quæ fit in caluitio, uel recaluatione: quę res quantum in ſeipſis eſt, mundæ ſunt. Sic em̃ dicit & lex. Si cuius, inquit, defluxerint capilli capitis, caluus eſt, mundus eſt. Si aũt à fronte eius defluxerint, recaluus eſt, & mundus eſt. Et cõuenienter hæc referuntur ad animã, ut cum ea quæ ſui natura mortua ſunt abijcit ac deponit, mũda eſſe dicatur. Sed poſt hæc ſi ea quæ prius purificata fuerãt, repullulare cœperint ſordidius & humilius, quàm dignitas puritatis expetit, uidebuntur immũda, ac leproſam animam reddent. Et hoc iam generaliter de omni leproſo, in quo fuerit contagio lepræ, & humilior uidebitur à reliqua cute: humilius nanq; eſt om̃e animæ uitiũ, à reliquis eius uirtutibus. Lex quæ ſpiritalis eſt, alia quædam decernit. Veſtimenta, inquit, eius diſſuta ſint, & caput eius reuelatum, & os eius adopertũ. Per quæ deſignat eum qui in anima leproſus eſt, id eſt qui peccatis cõfixus eſt, non oportere aſſuere ſibi tegumenta, & turpitudines operire peccati. Sicut enim is cuius ueſtimenta diſſuta ſunt, nudam atq; intectam gerit turpitudinem corporis: ita oportet eum qui peccatis aliquibus obſeptus eſt, mala ſua & flagitia nullis uerborũ aſſumẽtis, nullis excuſationũ uelaminib. operire: uti ne fiat ſepulchrũ dealbatũ, quod deforis quidẽ apparet hominibus ſpecioſum, intus aũt plenum eſt oſſibus mortuorũ, & omni immũditia. Vult ergo lex diuina peccatorẽ nõ ſolum ueſtimenta nõ aſſuere, ſed & caput nõ contegere: ut ſi quod eſt capitis delictũ, id eſt ſi in deum aliquid cõmiſſum eſt, ſi in fide peccatũ eſt, ne hæc quidẽ habeant̃ obtecta: ſed omnibus publicent̃, ut interuentu & correptione omniũ emendet̃, & ueniã mereatur. Veruntamen leproſus iſte, os tantũmodo iubetur obtegere. Quid eſt hoc ꝙ omnes corporis partes nudas habere pręcipit̃, & os ſolũ operire iubetur? Nonne palã eſt, & in aperto poſitũ, quod ei qui in lepra peccati eſt, claudit̃ ſermo, clauditur os, ut fiducia ſermonis, & docẽdi auctoritas excludatur? Peccatori enim dixit deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & adſumis teſtamentũ meum per os tuum? Clauſum ergo habeat os peccator, quia qui ſeipſum nõ docuit, docere alium nõ poteſt: & ideo os ſuum iubet̃ operire, qui male agẽdo, loquendi perdidit libertatẽ. Immundus, inquit, erit, & ſeparatus ſedebit foris, extra caſtra erir cõuerſatio eius. Clarum eſt quod om̃is immundus abijciat̃ à conuentu bonorũ, & ſegreget̃ à cœtu, caſtriſq; ſanctorũ: & ideo dicit ꝗa extra caſtra erit cõuerſatio eius. Quod ſi forte mundatus fuerit, ſponte quidem, & à ſemetipſo non uenit ad ſacerdotẽ: ſed offertur, inquit, ab alio, nec intrat in caſtra. Neq; enim conueniens erat, ut ea die qua mundabatur

batur, priuſquam fierent pro eo quæ cõpetebant, introiret in caſtra. Propter quod ſacer-
dos, inquit, exibit ad eũ foras extra caſtra. Semper enim ad eũ qui nondũ poteſt introire
in caſtra, exit ille qui poteſt exire extra caſtra, qui dicit, Ego à deo exiui, & ueni in hunc
mundum. Exit ergo ad eum ſacerdos, & conſiderat ſi iam recepit ſanitatem, ſi à lepræ
contagione purgatus eſt. Cum aũt uiderit eum ſacerdos, præcipit ut accipiantur duæ gal
linæ uiuæ ei, qui mũdatur, & lignũ cedrinũ, & coccũ tortum, & hyſſopũ. Videntur mihi
etiam hic duæ iſtæ gallinæ habere ſimilitudinẽ quandam duorũ hircorũ, ex quibus unus
domino offertur, alius in eremũ emittit̃: ita enim & hic ex duabus gallinis una immolat̃,
& alia in campũ dimittitur. Dat ergo & hic qui purgatur à lepra, aliquã partem quæ abij-
ciatur in eremũ. Alia aũt pars domino offertur pro eo. Nondũ tamen hic qui purgatur à
lepra, & offert gallinas, etiã ipſa illa quæ pro eo dño offertur, ad altare offertur, ſicut turtu
res, aut columbæ. Nondum enim eadem die is qui purgat̃ à lepra diuino altari dignus effi
citur. Propter quod mandat Legislator, ut eadem die qua purgatur, accipiantur duæ galli
næ ad purificationem eius. Puto aũt quòd & hic illius gallinæ intellectus latenter habea-
tur, per quam purificatio efficitur peccatoris, de qua ſcriptũ eſt, Quoties uolui cõgregare
filios tuos, ſicut gallina cõgregat pullos ſuos ſub alis ſuis, & noluiſti. Indiget tamen ut per
lignum cedrinũ purificetur is qui purificatur. Impoſsibile nanq; eſt, ſine ligno crucis, pec
cati lepram poſſe purgari, niſi adhibeatur & lignũ in quo Saluator (ſicut Apoſtolus Pau
lus dixit) exuit principatus & poteſtates, triũphans eos in ligno. Iungitur tamen ad emun
dationem lepræ huius, etiã coccum tortum, ſociatur & hyſſopũ. Coccus tortus figurã ſa
cri ſanguinis cõtinet, qui de eius latere per lanceæ uulnus exortus eſt. Et hyſſopum. Hoc
genus herbæ naturã habere medici ferunt ut diluat & expurget ſi quæ illæ pectori homi-
num ſordes ex corruptione noxij humoris inſederint. Vnde & neceſſario in expurgatio
ne peccatorũ huiuſcemodi graminis figura ſuſcepta eſt. Coccũ uero quod ſæpe ſumptum
ſit ad ſalutis ſubſidia, in diuinis referri uoluminibus inuenimus, ſicut in partu Thamar, cũ
unus, inquit, prior protulit manũ. Accipiens aũt obſtetrix coccũ, alligauit in manu eius,
dicens, Hic exibit prior. Sed & Raab meretrix, cum exploratores ſuſcepiſſet, & pactum
ab eis ſalutis acciperet, & illi, Pone, inquiũt, ſignũ reſticulam coccineã, & alligabis eã in
feneſtra iſta, per quam depoſuiſti nos. Obſerua tamen & illud, quod non ipſe ſacerdos im
molare gallinã dicitur. nondum enim dignus eſt hic qui fuit leproſus, ut ipſe ſacerdos pro
eo immolet. Propter quod nec ſanguis gallinæ offertur ad altare: ſed dicit quia occidetur
gallina in uaſculo fictili, in quo uaſe aqua uiua ſit miſſa, ut & aqua adſumatur ad purifica-
tionem, & compleatur plenitudo myſterij in aqua & ſanguine, quod dicitur exiiſſe de la-
tere ſaluatoris: & illud nihilo minus quod Ioannes ponit in epiſtola ſua, & dicit purifica-
tionem fieri in aqua, & ſanguine, & ſpiritu. Vnde & hic uideo omnia iſta compleri. Spiri
tus enim eſt gallina iſtius quæ occiditur, & aqua uiua quæ in uaſe eſt, & ſanguis qui ſuper
eam diffuſus eſt: non quod per hæc iterandam baptiſmi gratiam ſentiamus, ſed quod om-
nis purificatio peccatorum etiam hæc quæ per pœnitentiam quæritur, illius ope indiget,
de cuius latere aqua proceſsit, & ſanguis. Vide ergo quomodo & uiua gallina, & lignũ
cedrinum, & coccum tortum, & hyſſopum tingitur in ſanguine pulli & aqua uiua: ut ex
hoc aſperſus, & purificatus ex aqua & ſanguine, in quo tincta eſt & illa gallina quę in cã-
pum dimittitur, & ſepties contra dominũ reſperſus, is qui purificatur mundus efficiat̃ ab
omni immunditia, qua fuerat ex lepræ cõtagione poſſeſſus. Sed & illud aduerte, quomo-
do cũ ſuperius dixerit, Hæc lex leproſi in qua die mundatus fuerit: nũc his omnibus addit
& dicit, Et mũdus erit. Si eñ ſemel abiecta lepra mũdatus eſt, quomodo adhuc mundus
erit? Sed uide quia etiã ſi mundetur quis à peccato, & nõ ſit iam in opere peccati, ipſa ta-
men ueſtigia ſceleris cõmiſsi purificatione indigent, & ea quã expoſuimus, & alia nihilo-
minus quę mandat̃ in conſequẽtibus. Obſeruauimus eñ & hoc quod ſcriptũ eſt de lepra,
in qua die mundatus fuerit, poſt hæc inter cætera quæ mandant̃ tertio dictũ eſſe, & mun-
dus erit: & iterũ ad ultimum ſcriptũ eſſe, & mundabitur. Vnde mihi uidetur eſſe quaſdam
& in ipſa purificatione differentias, & (ut ita dixerim) profectus quoſdam purgationum.
Poteſt enim & de illo qui ceſſat à peccato, dici, & mundus erit, ſed non ſtatim ita mun-
dus uidebitur, ut ad ſummam puritatis acceſſerit. Deniq; addit his quæ dixerat, In qua-
cunque die mundatus fuerit: & emittetur, inquit, uiua gallina in campũ, & lauabit ueſti-

menta ſua is,qui purificatur. Poſt hæc autẽ omnem, inquit, pilum radet. & addit, Et lauabitur in aqua. Et poſt hæc addit, Et mundus erit. Neq; enim ſufficit quod in reſponſione dixerat, mũdus erit, niſi adiecíſſet etiam hæc. Sordida ergo ueſtimenta habuit uſq; adhuc iſte, qui purificatur à lepra, etiã poſt aſperſionem, & nunc lauare ea iubetur. Quæ tamen ueſtimenta nõ mihi per omnia malæ texturæ uidentur fuiſſe. Alioquin abijci ea magisq; lauari præciperet. In quo oſtenditur, neq; per omnia alienam fuiſſe à deo cõuerſationem eius, neq; pure omnino & integre cuſtodiiam. Non enim lauaret ueſtimenta, niſi fuiſſent ſordida: nec iterũ lotis eis uteretur, ſi fuiſſent textrini in omnibus alieni. Quod aũt radi iubet omnem pilũ, puto quòd omne quicquid emortui operis animę poſitæ in peccatis exortũ eſt. Hoc enim nũc pili nomine iubet abijcere. Peccator enim omne quod ei ſiue in conſilio natum eſt, ſiue in uerbo, ſiue in opere, expedit ſi uere purificari uult, ut eradat, & abijciat, nec reſidere aliquid patiatur. Sanctus aũt ſeruare debet omnẽ capillũ, & ſi poſſibile eſt, nec aſcendere debet ferrũ ſuper caput eius, ne abſcindere aliquid de cogitationib. ſuis ſapientibus, aut dictis, aut operibus poſſit. Inde deniq; eſt, quod & Samueli ferrũ dicitur non aſcendiſſe ſuper caput, ſed & omnibus Nazaræis, qui ſunt iuſti: quia iuſtus ſicut ſcriptũ eſt, omnia quæcunq; fecerit proſperabuntur, & folia eius nõ decident. Hinc & diſcipulorũ domini etiã capilli capitis dicuntur eſſe numerati: hoc eſt oẽs actus, omnes ſermones, omnes cogitationes eorũ ſeruantur apud deũ, quia iuſtæ, quia ſanctæ ſunt. Peccatorum uero omne opus, omnis ſermo, omnis cogitatio debet abſcindi. Et hoc eſt quod dicitur, ut omnis pilus corporis eius radat, & tunc erit mundus. Sed & hoc obſerua, quod non ſufficit ei poſt purificationẽ uel ueſtimẽta lauiſſe, uel omnem pilum raſiſſe, niſi & lotus fuerit in aqua. Oportet nanq; eum abijcere omnes ſordes, omnem immunditiã, nõ ſolum de ueſtimentis, ſed & de proprio corpore, ut nulla in eo macula extinctæ lepræ reſideat. Tertio ergo nunc purificatus, ita demum dignus efficitur ingredi caſtra domini: non tamen continuo permittitur ei introire domũ ſuam, ſed dicitur ut extra domũ ſuam maneat ſeptem diebus, & radat omnem pilum capitis, & barbæ, & ſuperciliorum: quaſi non ſuffecerit quod prius omnem pilum raſerat, nũc additur, ut omnem pilũ capitis & barbę, & ſuperciliorũ radat. Idem nanq; uidebatur dictum in eo quod dixerat omnem pilum radendum. Sed non mihi uidetur inanis eſſe iſta repetitio. Vult enim peccatorem poſteaq; fuerit mundus, poſteaquã remiſsionem per pœnitentiam acceperit peccatorũ, de purgatione capitis ammonere, & barbæ, & ſuperciliorum, uelut ſi diceret ei. Ecce ſanus factus es, uide ne ultra capitis contrahas culpam. Capitis enim peccatũ eſt, aliter quàm fides eccleſiæ continet, de diuinis ſentire dogmatibus. In barba uero, ut meminerit ſemper uirilis ætatis depoſuiſſe peccata, & conuerſus fiat ſicut infans. In ſupercilijs autem arrogantiam deijciat, & male elatum ut ad humilitatem Chriſti inclinet ſupercilium. Secundo ergo ad hunc modum omnis pilus corporis raditur. Et ſicut hæc geminantur, ita & ueſtimenta ſemel in prima purificatione lauiſſe non ſufficit, ſed ſecundo præcipitur ut lauet ueſtimenta ſua & corpus ſuũ aqua, & tunc quarto additur, & mundus erit. Hæc autem fiunt intra caſtra quidem poſito eo, adhuc tamen extra domũ ſuã. Dicit enim poſt ſeptem dies: In die octaua aſſumet ſibi duos agnos. Iam non alius aſſumit, ſed ipſe ſibi aſſumit. Duos, inquit, agnos immaculatos, & ouem unã anniculam immaculatã, & tres decimas ſimilaginis conſperſæ in oleo, & cyathum olei unum: poſt hæc quinta purificatione purificatus cõſummetur. Ex his ergo duobus agnis, unus quidem immolatur, & dicitur pro delicto: in loco, inquit, in quo iugulatur pro peccato, & ubi holocauſtomata fiunt in loco ſancto. Ecce iam dignus efficitur ut offerat ſacrificiũ, qui potuit ad quintam purificationẽ peruenire, & hoſtia eius ſancta ſanctorum fit. Alius aũt agnus holocauſtum efficitur, in quo & repropitiari pro ipſo ſacerdos dicitur, ut purgetur. Igitur primus agnus, qui pro delicto eſt, uidetur mihi uirtutis ipſius formã tenere, quam aſſumpſit is, qui erat in peccatis, per quã potuit à ſe propellere affectum peccandi, & malorum ueterũ pœnitudinem gerere. Secundus uero agnus figuram tenere illius iam recuperatæ uirtutis, per quam abiectis & procul fugatis omnibus uitijs, integrum ſe, & in integro obtulit deo, & dignus extitit diuinis altaribus. Ouis autem quæ poſt agnos aſſumitur quantum conijcere in tam difficilibus locis ualemus, fœcunditatem puto quod ſignificet eius, qui cõuerſus eſt à peccato, & totum ſe obtulit Deo, qua poſt omnia in bonorum operum fœtibus utitur, & innocentiæ

centiæ fructibus pollet. In tria ergo purificationis huius, id eſt conuerſionis à peccato ratio diuiditur. Prima eſt hoſtia, qua peccata ſoluunť. Secunda eſt, qua anima cõuertitur ad deum. Tertia eſt fœcunditatis, & fructuũ, quos in operibus pietatis is, qui dicitur conuerſus, oſtendit. Et quia tres iſtæ ſunt hoſtiæ, idcirco ſubiungit, Et tres menſuræ decimæ ſimilaginis aſſumendæ ſunt. Vbiq; intelligamus purificationẽ fieri non poſſe ſine myſterio trinitatis. Vide autẽ quod hic in quinta purificatione non aſſumitur farina, ſed iam ſimilam habet iſte qui purificatur à peccatis: ſimila ei adſcribitur, unde habeat iam panẽ mundum, & hæc oleo cõſpergitur. Sed & oleum eius ad duos uſus diuiditur. Vnũ quo ſimila conſpergitur, aliũ quo ſacerdos accipit integrã menſuram cyathi, ut ait. In quo ut ego ſentio, & panis eius pinguis efficitur pro miſericordia: & oleum quo lux uera & ſciẽtiæ ignis accenditur, per manus ſacerdotis capiti eius imponitur. Ita enim dicit. Et ſtatuet, inquit, eũ ſacerdos qui mũdat eum in cõſpectu domini, ad oſtiũ tabernaculi teſtimonij. Vides quia ſacerdotis eſt ſtatuere eum qui conuertitur à peccato, ut ſtabilis eſſe poſsit, & ultra nõ fluctuare, nec moueri omni uento doctrinæ. Statuit ergo eum non ſolum intra caſtra, ſed ad ipſum oſtiũ tabernaculi teſtimonij ante dominũ. Et poſteaq; ſecundum ea quæ ſuperius dicta ſunt, offeruntur hoſtiæ pro purificatione, adhibet, inquit, & cyathũ oleī, & ſeparat illud ante dominum. Et accipiet, inquit, ſacerdos de ſanguine, & ponet ſuper extremam auriculam eius dextram, & ſuper extremã manum eius dextram, & ſuper extremum pedem eius dextrũ. Et poſt hęc, inquit, accipiet ſacerdos nõ ipſum cyathum olei, ſed ex ipſo. Et defundet, inquit, in manum ſuam ſiniſtram, & intinget digitũ ſuum ſacerdos in oleo, quod eſt in manu eius ſiniſtra, & aſperget ſepties ante dominum, & iterum ex eo quod ſupereſt in manu eius ſiniſtra, imponet ſuper auriculam eius qui purificatur dextram, & ſuper extremam manum eius dextram, & ſuper extremũ pedem eius dextrum. Et poſt hæc id quod relictũ fuerit ex oleo, imponet, inquit, ſacerdos de manu ſua ſuper caput eius qui purificatur. Vides quomodo ultimæ & ſummæ purificationis eſt, aurem purificari, ut purus & mundus ſeruetur auditus, Et manũ dextrã, ut munda ſint opera noſtra, nec aliquid immundum his admiſceatur & ſordidũ. Sed & pedes purificandi ſunt, ut ad opus bonũ tantummodo dirigantur, nec ultra lapſus iuuentutis incurrãt. Septies aũt reſpergit ſacerdos contra dominũ ex oleo. Poſt omnia etenim quæ pro purificato celebrata ſunt, poſtq; conuerſus, & recõciliatus eſt deo, poſt immolatas hoſtias, ordinis erat, ut & uirtutẽ ſuper eum ſeptemplicem ſancti ſpiritus inuitaret, ſecũdum eũ qui dixerat, Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Vel certe quoniam peccatorum corda dominus in euangelio teſtatur à ſeptem dæmonibus obſideri, cõpetenter ſepties ante dominum ſacerdos in purificatione reſpergit, ut expulſio ſeptem ſpirituũ malignorũ de purificati corde, ſepties excuſſo digitis oleo declaretur. Sic ergo cõuerſis à peccato, purificatio quidem per illa omnia datur, quæ ſuperius diximus. Donum aũt gratiæ ſpiritus, per olei imaginem deſignatur, ut non ſolum purgationẽ conſequi poſsit is qui conuertitur à peccato, ſed & ſpiritu ſancto repleri: quo & recipere priorem ſtolam, & annulum poſsit, & per omnia reconciliatus patri in locum filij reparari, per ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De ſacrificijs repropitiationis, & de duobus hircis, quorũ unus ſors eſt domini, & unus Apopompæi, qui dimittitur in eremum, & de ingreſſu pontificis in ſancta ſanctorum. Homilia IX Ex Cap. XVI.

Die propitiationis indigent omnes, qui peccauerunt, & ideo inter ſolennitates legis, quæ figuras continent cœleſtium myſteriorum, una quædam ſolennitas habetur, quæ dies propitiationis appellatur. Hæc ergo quæ nunc recitata ſunt legislatio eſt ſolennitatis ipſius, quæ dies (ut diximus) propitiationis uocitata eſt. Sed uideamus primo quid ſibi uelit literæ ipſius cõtinentia, ut orantibus uobis, ſi tamẽ ita domino ſupplicetis ut exaudiri mereamini, poſsimus accipere gratiam ſpiritus per quam explanare ualeamus myſteria quæ continentur in lege. Defuncti ſunt duo filij Aaron Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienũ ad altare domini. Neceſſe erat, ut cœleſti doctrina inſtrueref Aaron quomõ oporteret eũ ad altare accedere, & quo ſupplicationũ ritu propiciũ faceret deũ: uti ne in ea ipſe incurreret, in quæ incurrant

rant filij ſui, incaute & inconueniēter accedentes ad altare dei, alienū ignem, & nō illum qui diuinitus datus fuerat, offerētes. Propterea ergo de his hoc modo prefata eſt lex. Et locutus eſt dn̄s ad Moſen poſteaꝗ defuncti ſunt duo filij Aaron dum offerrent ignē alienum ante dominū. Et dixit dominus ad Moſen. Loquere ad Aaron fratrem tuū, ut nō intret omni hora in ſancta interiora, quod eſt intra uelū ante conſpectū propiciatorij quod eſt ſupra arcā teſtimonij, & nō morieť.] Ex quo oſtendiť quòd ſi omni hora introeat in ſancta nō præparatus, nō indutus pontificalibus indumētis, neq; hoſtijs quæ ſtatutæ ſunt præparatis, neq; propitiato prius deo, morieť. Et iuſte quidē, ranꝗ qui non fecerit ea quæ conuenit fieri anteꝗ accedať ad altare dei. Omnes nos iſte ſermo cōſtringit, ad oēs pertinet quod hic loquiť lex: præcepit enim ut ſciamus quō accedere debeamus ad altare dei. Altare enim eſt ſuper quod oratiōes noſtras offerimus deo, ut ſciamus quō debeamus offerre: ſcilicet ut deponamus ueſtimenta ſordida, quæ eſt carnis immūditia, morū uitia, inquinamēta libidinū. Aut ignoras tibi quoq;, id eſt omni eccleſiæ dei, & credentiū populo ſacerdotiū datum? Audi quomō Petrus dicit de fidelibus. Genus, inquit, electū, regale ſacerdorium, gens ſancta, populus in acquiſitionē. Habes ergo ſacerdotiū, quia gens ſacerdotalis es, & ideo offerre debes deo hoſtiā laudis, hoſtiam orationū, hoſtiā miſericotdiæ, hoſtiam pudicitiæ, hoſtiā iuſtitiæ, hoſtiā ſanctitatis. Sed ut hæc digne offeras, indumentis tibi opus eſt mundis, & ſegregatis à reliquorū hominum cōmunibus indumentis: & ignē diuinum neceſſariū habes, non aliquē alienū à deo, ſed illū qui à deo hominibus datur, de quo filius dei dicit. Ignem ueni mittere in terrā, & quā uolo ut accendať. Si enim non hoc ſed alio & huic cōtrario igni utamur, illo qui ſe transfigurat ſicut angelū lucis, eadem ſine dubio patiemur, quæ Nadab paſſus eſt & Abiu. Præcepit ergo mandatū diuinum, ut inſtruatur Aaron ne omni hora intraret in ſancta ad altare, ſed cum fecerit prius ea quæ fieri mandantur, ne forte moriať. Sed primo omniū oſtendamus quo modo hæc quæ de ſacrificijs conſcribuntur, figuras eſſe apoſtolus dicit, & formas, quarū ueritas in alijs oſtendať: ne forte auditores præſumere nos arbitrentur, & legē dei in aliū ſenſum ꝙ ſcripta eſt, uiolenter inflectere, quippe qui nulla in his quæ aſſerimus apoſtolica præcedat auctoritas. Paulus ergo ad Hebræos ſcribens, eos ſcilicet qui legē quidem legerent, & hæc meditata haberent, & bene nota, ſed indigerēt intellectu qualiter ſentiri de ſacrificijs debeat, hoc modo dicit. Non eīn in ſancta manu facta introiuit Ieſus exemplaria uerorū, ſed in ipſum cœlum, ut appareat nunc uultui dei pro nobis. Et iterū dicit de hoſtijs, Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo. Sed quid de his ſingulatim quærimus teſtimonia? Omnem epiſtolam ipſam ad Hebræos ſcriptā ſi quis recenſeat, & præcipue eum locum, ubi pontificem legis confert pontifici repromiſsionis, de quo ſcriptum eſt, Tu es ſacerdos inæternum ſecundum ordinē Melchiſedech: inueniet quomodo hic locus omnis apoſtoli, exemplaria & formas oſtendit eſſe rerū uiuarum & uerarū, illa quę in lege ſcripra ſunt. Oportet ergo nos quærere pontificē, qui ſemel in anno, id eſt per omne hoc præſens ſæculum ſacrificiū obtulit deo, indutus ueſte, cuius domino iuuante, quæ ſit qualitas oſtendemus. Tunica,

Veſtes Aaron inquit, linea ſanctificata induetur. Linū de terra oritur. tunica ergo ſanctificata linea induitur uerus pontifex Chriſtus, cum naturam terreni corporis ſumit. De corpore enim dicitur, quia terra ſit, & in terrā ibit. Volens ergo dominus & ſaluator meus hoc quod in terram ierat ſuſcitare, terrenū ſuſcepit corpus, ut id eleuatū de terra, portaret ad cœlum. Et huius myſterij tenet figurā hoc, quod in lege ſcribitur, ut linea tunica pontifex induatur. Sed quod addidit ſanctificata, non ocioſe audiendū eſt. Sanctificata nanq; fuit tunica carnis Chriſti, nō enim erat ex ſemine uiri concepta, ſed ex ſancto ſpiritu generara. Et femoralia, inquit, linea ſint ſuper corpus eius. Femorale indumentū eſt quo pudenda corporis contegi & cōſtringi ſolent. Si ergo aſpicias ſaluatorē meū ſuſcepiſſe quidē corpus, & in corpore poſitum egiſſe humanos actus, id eſt ueſcendi, & bibendi, & cætera ſimilia, hoc aūt ſolum opus nō egiſſe quod ad pudenda corporis pertinet, carnemq; eius neq; nuptijs neq; filiorū procreationi patuiſſe, inuenies qualiter femoralia linea ſanctificata habuerit: ut uere de ipſo dici debeat, quia inhoneſtiora noſtra abundantiorē habent honorē. Conſidera tamen & ipſum pontificis habitū, quia quod per naturam minus in eo honeſtū uidetur, indutis femoralibus lineis & zona conſtrictis, etiā ſecundum literā de eo cōuenit dici, quia inhoneſtiora noſtra abundantiorē honeſtatem habent. Ita ergo & omnis qui in

caſtitate

caſtitate uiuens imitatur Chriſtum, hoc ſolum de humanis actibus neſcientem, ipſe etiam lineis femoralibus ſanctificatis indutus eſt, & inhoneſtioribus ſuis abundantiorem circumdedit honeſtatem. Tunica ergo linea ſanctificata induitur, & femoralia linea ſuper corpus eius ſunt. Sed ne forte femoralia hæc quibus pudenda conteguntur, reſoluta defluant, & turpitudinem reuelent, aut retegant, adiungit. Non enim, inquit, facies gradus ad altare, ne forte reueletur in his turpitudo tua. Ne ergo turpitudo tua defluentibus femoralibus reueletur, zona, inquit, femoralia conſtringãtur. Quodam tempore exponentes Ioannem baptiſtam, & alias Hieremiam, quod Hieremias quidem zonam, Ioannes uero pelliceam zonam circa lumbos habuiſſe diceretur, ſufficienter oſtendimus quomodo per hæc declaretur indicari pars illa corporis apud huiuſmodi uiros ita emortua, ut neque uel leuis motus, neq; alius quiſquam in lumbis eorum fuiſſe crederetur, ſed ſola caſtitas, & pura pudicitia. Zona ergo pontifex linea cingitur, & cidarim lineam imponit ſuper caput ſuum, omnia linea. Cidaris quod dicitur ornatus quidam eſt qui capiti ſuperponitur, quo utitur pontifex in offerendis hoſtijs, uel cæteri ſacerdotes. Sed unuſquiſq; noſtrum ornare debet caput ſuum ſacerdotalibus ornamẽtis. Etenim quia omnis uiri caput Chriſtus eſt, quicunq; ita agit ut ex actibus ſuis conferat gloriam Chriſto, caput ſuũ qui eſt Chriſtus ornauit. Poteſt & alio modo in nobis intelligi capitis ornatus. Quoniã quidem quod eſt in nobis primũ ac ſummum, & caput omnium, mens eſt, ad dignitatẽ pontificiam excolit caput ſuũ, ſi quis mentem ſuam adornauerit ſapientiæ diſciplinis. Iſta igitur ſunt quibus indui præcipitur pontifex, ita & demũ introire in ſancta, ne hæc non habens moriatur. Iam uero de hoſtijs quædam quidem ipſius mandantur debere eſſe pontificis, quædam uero à populo ſumenda. Ipſius enim dicitur uitulus, quod eſt in animalibus precioſius & robuſtius. Et ſecundũ animal aries, quod in ouibus ſine dubio precioſius eſt. A populo uero munera iubẽtur offerri, aries à principibus, & hirci duo à populo. Vnus qui dimittatur in eremũ, qui & apopompæus nominatur, & unus qui domino offeratur. Si eſſet omnis populus dei ſanctus, & omnes eſſent beati, nõ fierent duæ ſortes ſuper hircis: & unus quidem ſortẽ ferret, ut dimitteretur in eremũ, alius uero ut domino offerretur: ſed eſſet ſors una, & hoſtia una domino ſoli. Nunc uero quoniã in multitudine eorũ qui accedunt ad dominũ ſunt quidam domini, alij autem ſunt qui mitti ad eremum debeant, id eſt qui abijci merentur & ſeparari ab hoſtia domini: propterea pars hoſtiæ quæ offertur à populo, id eſt unus ſolus hircus domino immolatur, alius aũt abijcitur, & in eremũ dimittitur, & apopompæus nominatur. Sors tamen cadit ſuper utrunq;, & ille quidem qui in eremũ dimittitur, dicitur quòd ipſe auferat ſuper ſe peccata filiorũ Iſrael, & iniuſtitias eorũ, & iniquitates ipſorum. Non enim ille hircus qui domini ſors efficitur, ſed ille cuius ſors eſt ut in eremũ dimittatur, auferre ea dicitur, ſecundum illud credo quod ſcriptũ eſt, Dedi commutationẽ tuam Aegyptũ, & Aethiopiã, & Syenen pro te, ex quo tu honorabilis factus es in conſpectu meo. Peccata igitur eorũ qui pœnitentiã egerũt, & eorum qui dereliquerunt malitiam, ſuper capita ſua ſuſcipiunt hi qui effecti ſunt in ſorte eius, qui in eremum dimittitur, qui ſe ipſos dignos tali miniſterio, uel huiuſmodi ſorte fecerunt. Conuenit autem uelut è cõtrario aptari his & illud quod dictum eſt, Qui habet dabitur ei. Sicut enim qui habet iuſtitias, dabitur ei: ita & qui habet peccata, intantum ut in ſorte apopompæi inueniatur illius qui in eremum emittitur, addentur ei ea quæ abſtergentur à ſanctis, ut & in ipſis compleatur quod ſcriptum eſt, Ab eo autem qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo, ut ei addatur, qui habet multas mnas peccatorum. Verum quoniam is qui in ſorte domini eſt, ſpem gerit nõ in præſenti ſeculo, ſed in futuro: & cuius ſors dominus eſt, quotidie moritur: propterea is quidem, ſuper quem ſors domini cecidit, iugulatur & moritur, ut ſanguine ſuo purificet populum dei: ille autẽ qui in ſortem contrariam ceciderit, non eſt dignus ut moriatur: quia qui in ſorte domini eſt, non eſt de hoc mundo: ille uero de hoc mundo eſt, qui in mundo dimittitur, & mundus quod ſuum eſt diligit. Ideo non occiditur, nec dignus eſt iugulari ad altare dei, nec ſanguis eius ad baſim altaris meretur effundi. Sed uideamus quis eſt hic qui accepit eum, cuius ſors apopompæi facta eſt, ut eum eijciat in eremum. Homo, inquit, paratus accipiet hircum qui uenerit in ſortem eius, cui ceciderit ſors apopompæi, & adducet eum in eremum. Finis ſortis iſtius eremus eſt, id eſt locus deſertus, deſertus uirtutibus, deſertus deo, deſertus iuſtitia, deſertus

Chriſto

Chriſto, deſertus omni bono. Et nos ergo ſingulos manet ſors una è duabus. Aut enim bene agentes, ſors domini ſumus, aut male agentes ſors noſtra nos ducit ad eremum. Vis tibi oſtendam quomodo iſtæ duæ ſortes ſemper operentur, & unuſquiſq; noſtrū aut ſors domini, aut ſors apopompæi uel eremi fiat? Conſidera in euangelijs illum diuitem uiuentem ſplendide & luxurioſe, & Lazarum ad ianuam eius iacentem, ulceribus plenum, & cupientem ſaturari de micis quæ cadebāt de menſa diuitis, quis finis deſignatur utriuſq;. Mortuus eſt, inquit, Lazarus, & abductus eſt ab angelis in ſinū Abrahæ. Similiter autem & diues, & abductus eſt ad infernum in locum tormenti. Animaduertis euidenter loca ſortis utriuſq; diſtincta. Vide etiam qui ſunt qui adducant, angeli, inquit, qui ſemper parati ſunt ad adducendum. Miniſtri enim dei ſunt ad hoc ipſum deſtinati, qui impleant ſortem quam tibi ipſe paraueris. Si enim bene uixeris, ſi fregeris eſurienti panem tuū ex animo, & nudum ueſtieris, rectum iudicium iudicaueris iniquo aduerſum iniquitatem ſuam reſtiteris, nec poſueris conſilium tuum cum his qui laqueos innocentibus parant, ſortem tuam facies dominum. Si uero libidini inſeruias, uoluptatis amator ſis magis quàm dei, ſeculum diligas, ut malitiam nō oderis, ſortem tuam feciſti apopompæi: ut abducaris in eremum per manum miniſtri dei, qui in hoc ipſum à deo ordinatus eſt: & ideo paratus appellatur, quia perſonam nullius erubeſcit, nec diuitis, nec potentis, nec regis, nec ſacerdotis. Vis autem ſcire quia ad nos pertinent quæ dicuntur? Animalia hæc quæ ſortes accipiūt, non ſunt immūda, nec aliena ab altaribus dei: ſed munda ſunt, & quæ in ſacrificijs offerri ſolent: ut ſcias hæc figuram tenere non eorum qui extra fidem ſunt, ſed eorum qui in fide ſunt. Hircus enim animal mundum eſt, & diuinis altaribus conſecratum. Et tu ergo per gratiam baptiſmi cōſecratus es altaribus dei, & animal factus es mundum. Sed ſi non cuſtodias mandatū illud domini quod dixit, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat: ſed cum eſſes mundus, rurſum te peccati inquinamēto maculaſti, & ex uirtute ad libidinem, ex puritate ad immundiciam declinaſti: tuo uitio, cum animal mundum fueris, ſorti te Apopompæi eremiq; tradidiſti. Poteſt fortaſsis & alio modo homo paratus & immundus, qui abducit eum cuius ſors uenit in eremum, & eo ipſo quo educit eum, quaſi qui immundum contigerit, dicitur lauare ueſtimenta ſua ad ueſperam & eſſe mundus, etiā ipſe dominus & ſaluator noſter intelligi ex ea parte, qua naturæ noſtræ, id eſt carnis & ſanguinis ueſtimenta ſuſcepit, quæ in ueſpera lauerit. Propter quod & dudum propheta de eo dixerat: Et uidi Ieſum ſacerdotem magnum, indutum ueſtimenta ſordida, & diabolum ſtantem à dextris eius, ut cōtradiceret ei. Lauit ergo in uino, id eſt in ſanguine ſuo ſtolam ſuam in ueſpera, & factus eſt mundus. Et inde fortaſsis quod poſt reſurrectionem Mariæ uolenti pedes eius tenere, dicebat, Noli me tangere. Vis autem adhuc uidere, & aliam duarum ſortiū formam? Conſidera duos illos, qui tempore crucis eius, unus à dextris, & unus à ſiniſtris eius pependerūt latrones: & uide illum qui confitebatur dominum, ſortem factum eſſe domini, & abductū eſſe ſine mora ad paradiſum: illum uero alium blaſphemantem, ſortem factū eſſe apopompæi, qui in eremū abduceretur inferni. Sed & in eo quod dicitur, quia affixit cruci ſuæ principatus, & poteſtates cōtrarias, & triumphauit eas, ſortem in eis apopompæi compleuit, & tanquam homo paratus abduxit eas in eremū. Deniq; & in Euangelio dominus dicit, quia cum exierit de homine immundus ſpiritus, uadit per loca deſerta, quærens requiē, & non inuenit. Sic ergo poteſt & Saluator noſter homo paratus intelligi, qui ſortem quidem domini, eccleſiam ſuam fecerit, eamq; diuino conſecrarit altario: ſortem uero apopompæi contrarias fecerit poteſtates, ſpiritus nequitiæ, & mundi huius rectores tenebrarum harum: quos (ſicut dicit Apoſtolus) cum poteſtate traduxit, triumphās eos in ſemetipſo. Traduxit, Quo traduxit, niſi ad eremum, ad loca deſerta? Sicut enim illi qui confeſſus eſt, aperuit paradiſi ianuas, dicendo, Hodie mecum eris in paradiſo: & per hoc omnibus credentibus, & confitentibus ingrediendi aditum dedit, quem prius Adam peccante concluſerat. Quis enim alius romphæam flammeam & uerſatilem, quæ appoſita eſt cuſtodire lignum uitæ, & fores paradiſi, poterat dimouere? Quis alius Cherubim peruigili excubans cuſtodia ualebat inflectere, niſi ipſe ſolus, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra? Vt inquam præter ipſum nemo alius hæc facere potuit ita principatus & poteſtates, & rectores mundi, quos enumerat Apoſtolus, nemo alius poterat triumphare, & abducere in eremū inferni, niſi

ferni, niſi

ferni, niſi ipſe ſolus qui dixit: Confidite, ego uici mundum. Idcirco ergo neceſſarium fuit
dominum & Saluatorem meum, non ſolum inter homines hominem naſci, ſed etiam ad
inferna deſcendere, ut ſortem apopompæi tanquã homo paratus in eremum inferni de-
duceret, atq; inde regreſſus, opere conſummato aſcenderet ad patrem: ibiq; plenius apud
altare illud cœleſte purificaretur, ut carnis noſtræ pignus, quod ſecũ euexerat, perpetua
puritate donaret. Hic ergo eſt uerus dies propitiationis, cum propitiatus eſt deus homi-
nibus. Sicut & Apoſtolus dicit: Quoniã deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi.
Et iterum de Chriſto dicit: Pacificãs per ſanguinẽ crucis ſuæ, ſiue quæ in cœlo ſunt, ſiue
quæ in terra. Mandatur ergo in lege, ut in die repropitiationis omnis populus humiliet
animam ſuam. Quomodo humiliet populus animã ſuam, ipſe dicit: Venient, inquit, dies, *Feſti dies*
cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Plures ergo agũtur dies *Iudæorum*
feſti ſecundum legem. Eſt quidam ſolennis dies in menſe primo, eſt & alius in ſecundo.
Sed & in menſe primo alia ſolennitas paſchæ, alia azymorum, licet coniuncta uideatur
azymis paſchæ ſolennitas. Principium enim azymorum ad finem paſchæ coniungitur.
Paſcha autem ille ſolus dies appellatur, in quo agnus occiditur. Reliqui uero azymorum
dies appellantur. Sic enim dicit, Facies ſolennitatem azymorum ſeptem diebus. Hæc
ergo eſt prima ſolennitas. Poſt hæc, inquit, cum demeſſueris meſſem tuam, & congre-
gaueris natiuitates ex agro tuo, facies diem feſtum de initijs fructuũ tuorum. qui dies eſt
poſt ſeptem ſeptimanas paſchæ, id eſt Pentecoſtes, cum etiam dici iubetur, & mundabis
ſancta de domo mea. Poſt hæc in ſeptimo menſe aliæ agunt̃ ſolennitates. Primo die men
ſis Neomenia tubarum, ſicut dicitur in pſalmo: Tuba canite in initio menſis tubæ. Deci
ma uero die ſeptimi menſis eſt ſolennitas repropitiationis. In hac ſola die pontifex indui
tur omnibus pontificalibus indumentis, tunc induitur manifeſtationẽ, & ueritatem, tũc
ingreditur ad illa inacceſsibilia, quo ſemel in anno accedi tantummodo licet, id eſt in ſan-
cta ſanctorũ. Semel enim in anno pontifex populũ derelinquẽs, ingreditur ad illum locũ
ubi eſt repropitiatorium, & ſuper propitiatorium Cherubim: ubi eſt & arca teſtamenti,
& altare incenſi: quo nulli introire fas eſt, niſi pontifici ſoli. Si ergo conſiderem uerũ pon
tificem meum dominũ Ieſum Chriſtum, quomodo in carne quidem poſitus, per totum
annum erat cum populo, annum illum, de quo ipſe dicit, Euangelizare pauperibus miſit
me, & uocare annũ domini acceptũ, & diem remiſsiõis: aduerte quomodo ſemel in anno
iſto, in die repropitiationis intrat in ſancta ſanctorũ: hoc eſt cum impleta diſpenſatione pe
netrat cœlos, & intrat ad patrem, ut eum propitium humano generi faciat, & exoret pro
omnibus credentibus in ſe. Hanc repropitiationẽ eius, qua hominibus repropitiat patrẽ,
ſciens Ioannes Apoſtolus dicit: Hæc dico filioli, ut non peccemus. Quod & ſi peccaueri
mus, aduocatũ habemus apud patrem Ieſum Chriſtũ, iuſtum, & ipſe eſt repropitiatio pro
peccatis noſtris. Sed & Paulus ſimiliter de hac repropitiatione cõmemorat, cum dicit de
Chriſto, quem poſuit deus propitiatorem in ſanguine ipſius per fidem. Igitur dies propi-
tiationis manet nobis uſq; quo occidat ſol, id eſt uſquequo finem mundus accipiat. Sta-
mus enim nos pro foribus, operiẽtes pontificem noſtrũ cõmorantem intra ſancta ſancto-
rum, id eſt apud patrem, & exorantem pro peccatis eorum, qui ſe expectant, nõ pro om-
nium peccatis exorantem. Non enim exorat pro his, qui in ſortem ueniũt eius hirci, qui
emittitur in deſertũ. Pro illis exorat tantũ, qui ſunt ſors domini, qui eum pro foribus ex-
pectant, qui nõ recedunt à templo, ieiunijs, & orationibus uacantes. An tu putas, qui uix
diebus feſtis ad eccleſiã uenis, nec intentus es ad audienda uerba diuina, nec das operã ad
implenda mandata, quod poſsit ſors domini uenire ſuper te? Optamus tamẽ ut uel his au-
ditis operã detis, non ſolũ in eccleſia audire uerba dei, ſed & in domibus ueſtris exerceri,
& meditari in lege dñi die ac nocte. & ibi enim Chriſtus eſt, & ubiq; adeſt quærentibus
ſe. Propterea nanq; mandatur in lege, ut meditemur eam cũ imus in uia, & cum ſedemus
in domo, & iacemus in cubili, & cum exurgimus: & hoc eſt uere pro foribus expectare
pontificem morantẽ intra ſancta ſanctorũ, & effici in ſortem domini. Quod aũt dicimus
de ſorte, non ſic accipiat auditor, quaſi ſors talis aliqua dicatur, quę inter homines caſu, &
non iudicio agi ſolet. Sors domini ita accipienda eſt, tanq; ſi diceretur electio domini, uel
pars domini: & rurſum ſors eius qui in eremũ mittitur, accipienda eſt ueluti pars illa quæ
pro indignitate ſui à domino ſpernitur, & abijcitur. Magis enim & ſermo ipſe Apopom-

pæi, abiecti & refutati ſignificantiã cõtinet. Ex quo poſſumus etiã illud intelligere, uerbi gratia, aſcendit in cor tuũ mala cogitatio, cõcupiſcentia mulieris alienæ, aut uicinę poſſeſſionis: intellige ſtatim hanc eſſe de ſorte apopompæi, abijce cõfeſtim, & expelle de corde tuo. Quomõ abijcis? Si habeas tecũ parati hominis manũ: id eſt ſi lectio diuina ſit in manibus tuis & præcepta dei ante oculos habeantur, tunc uere inuenieris paratus ad abijciẽda & repellenda ea, quæ ſunt ſortis alienæ. Sed & ira ſi aſcendit in cor tuum, ſi zelus, ſi inuidia, ſi malitia ad ſupplantandum fratrem, paratus eſto ut abijcias eas, & expellas, & emittas in eremum. Si uero aſcendat in cor tuum, cogitare quæ dei ſunt, de miſericordia, de iuſtitia, de pietate, de pace, hæc de ſorte ſunt domini, hæc offerũtur ad altare, hæc pontifex ſuſcipit, & in his recõciliat tibi deũ. Propterea ergo & is qui eijcit eũ in quo ſors apopompæi eſt, hoc eſt malas cogitationes, malas cupiditates, non eſt homo piger, nec occupatus negotijs ſecularibus: ſed paratus eſt, & promptus, ac uigilans, qui etiam ſi ſordeſcere uideatur pro eo quod contigerit immundũ, lauabit ſtatim ueſtimenta ſua, & erit mundus. Quod intelligere poſſumus quantum ad unumquenq; noſtrum pertinet, ſecundum moralem locum, eſſe hominem paratum rationem ipſam quæ intra nos eſt, per quam diſcretio nobis boni, maliq; eſt: quæ etiam ſi uidetur ſordeſcere dum diſcernit, & pertractat ipſa quæ mala ſunt, tamen ſi ea abijciat, & expellat à corde, ac procul effuget, tunc melioribus cogitationibus uelut purificata ac diluta, munda uidebitur rationabilis mens. Nec ſane mireris, quod etiam ad perſonam Saluatoris traximus hunc qui eijcit hircũ, & expellit in eremum: quia dicitur lauare ueſtimenta ſua, & fieri mundus, propter illud quod legimus in propheta dici de domino, ſicut ſupra diximus Et uidi Ieſum ſacerdotem magnum indutum ueſtimenta ſordida. Quod ſi utiq; pro aſſumptione carnis dici pie intelligitur, etiam hic in lauandis ueſtimentis poteſt ea figura ſeruari. Videamus poſt hæc quæ ſunt quæ pontifex faciat. Et ſumet, inquit, plenũ batillum carbonibus ignis de altari, quod eſt contra dominũ. Legimus & in Eſaia, quia igni purgatur propheta per unũ ex Seraphin, quod miſſum eſt ad eum, cum accepit forcipe carbonem unum ex his qui erant ſuper altare, & contigit labia prophetæ, & dixit: Ecce abſtuli iniquitates tuas. Mihi uidentur myſtica hæc eſſe, & hoc indicare, quod unicuiq; ſecundum id quod peccat, ſi dignum fuerit purificari eum, inferantur carbones membris eius. Nam quoniam dicit propheta hic, Immunda labia habeo, in medio quoq; populi immũda labia habentis habito, idcirco carbo forcipe adſumptus à Seraphin, labia eius mundat, quibus ſolis ſe mundum non eſſe profitetur. Ex quo oſtenditur quod uſq; ad uerbum tantummodo peccatum eius inueniretur, ita quod facto uel opere nullo peccauerit. alioquin dixiſſet, quoniam immũdum corpus habeo, uel immundos oculos habeo, ſi peccaſſet in concupiſcendo aliena: & dixiſſet, immundas manus habeo, ſi eas polluiſſet operibus iniquis. Nunc autem quoniã in ſolo fortaſſe ſermone cõſcius ſibi erat delicti illius, de quo dicit dominus, Quia etiã de uerbo ocioſo reddetis rationem in die iudicij, pro eo quod difficile eſt etiam perfectis culpam uitare ſermonis, idcirco indigebat etiam propheta ſola purgatione labiorum Nos autem ſi redeat unuſquiſq; ad conſcientiam ſuam, neſcio ſi poſſumus aliquod membrum corporis excuſare, quod non igni indigeat. Et propheta quidem quoniam ab omnibus mundus erat, idcirco meruit ut unus de Seraphim mitteretur ad eum, qui eius ſola labia purgaret. Nos uero uereor ne ignem non membris ſingulis, ſed toto corpore mereamur. Cum enim laſciuiunt oculi, uel per illicitas concupiſcentias, uel per ſpectacula diabolica, quid aliud niſi ignem ſibi congregant? Cum aures non auertuntur ab auditu uano, ac derogationibus proximorum, cum manus à cæde nequaquam, & à rapinis, ac deprædationibus cõtinentur, cum pedes ueloces ſunt ad effundendum ſanguinem, cumq; corpus nõ domino, ſed fornicationi tradimus, quid aliud niſi totum corpus tradimus in gehennam? At hæc cum dicuntur, cõtemptui habentur. Quare? quia fides deeſt. Alioquin ſi tibi hodie diceretur, quia iudex ſeculi uult te craſtino uiuum exurere, & his auditis eſſet tibi unius diei ſpaciũ liberum, quanta faceres? quomodo & per quos diſcurreres? quàm humilis, quàm lugens & ſordidus oberrares? Nónne effunderes omnem pecuniam tuam in eos, quorũ interceſſione euadere poſſe te crederes? Nónne omnia quæ poſsides redemptionẽ faceres animę tuæ? Quod ſi etiam aliquis te retardare, aut impedire tentaret, nónne diceres, pereant omnia pro ſalute mea, nec quicquã remaneat, tantum ut ego uiuã? Hoc quare faceres? quia

inde

inde non dubitares, hinc dubitas. Et ideo bene dominus dicit. Putas ueniens filius homi-
nis inueniet fidem ſuper terram? Et quid ego dico de certis indubitatisq́; periculis? Tan-
tummodo ſi cauſa dicenda ſit apud iudicem terrenũ, quæ aliquem metum ex legibus ha-
bere uideatur, nónne omnibus uigilijs excubatur, aduocato patrono munera præparan-
tur, etiam ſi anceps periculum ſit, aut etiam ſolius notæ metus, uel damni ratio? Nos qua-
re non credimus, quod omnes adſtabimus ante tribunal Chriſti, ut reportet unuſquiſque
propria corporis prout geſsit, ſiue bona, ſiue mala? Hæc ſi integre crederemus eſſet nobis
ſecundum quod ſcriptũ eſt, Redemptio animæ uiri, diuitię eius. Sed unde poſſumus hæc,
uel ſentire, uel credere, uel intelligere, cũ ne ad hæc ipſa quidem audienda cõueniamus?
Quis enim ueſtrum cum recitantur ſcripturæ præbet auditum? Deus per prophetã com
minatur, & quidem in ira magna, Et mittam famem ſuper terram, nõ famem panis, neq;
ſitim aquæ, ſed famem audiendi uerba dei. Sed nunc famem nõ miſit deus ſuper eccleſiã
ſuam, neq; ſitim ad audiendum uerbũ dei. Habemus enim panem uiuum, qui de cœlo de
ſcendit, habemus aquam uiuam ſalientem in uitam æternam. Cur nos ipſos fœcunditatis
tempore fame necamus ac ſiti? Pigræ & deſidis animæ eſt, in abundantia omnium penu-
riam pati. Non audiſtis ex diuinis ſcripturis, quia certamen eſt inter homines carni aduer
ſum ſpiritum, & ſpiritui aduerſus carnem? Et neſcitis quod ſi carnem ſolam nutriatis, &
ipſam frequenti mollitie ac iugi delitiarum fluxu foueatis, inſoleſcet neceſſario aduerſum
ſpiritum, & fortior illo efficietur? Quod ſi fiat, eum ſine dubio in ditionem ſuam redactũ,
ſuis coget legibus ac uitijs obedire. Si uero ad eccleſiam frequenter uenias, aurem literis
diuinis admoueas, explanationem mandatorum cœleſtiũ capias, ſicut cibis & delicijs ca
ro, ita ſpiritus uerbis diuinis conualeſcet ac ſenſibus, & robuſtior effectus, carnem ſibi pa
rere coget, ac ſuis legibus obſequi. Nutrimenta igitur ſpiritus ſunt, diuina lectio, oratio-
nes aſsiduæ, ſermo doctrinæ. His alitur cibis, his cõualeſcit, his uictor efficitur. Quod quia
non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere quia uolumus, ſed nõ poſ-
ſumus, uolumus continenter uiuere, ſed carnis fragilitate decipimur, & impugnamur ſti
mulis eius. Tu das ſtimulos carni tuæ, tu eam aduerſus ſpiritum tuum armas, & poten-
tem facis, cum eam carnibus ſatias, uino nimio inundas, omni mollitie palpas, & ad illece
bras nutris. An neſcitis quia nõ poteſt ædificium iſtud eccleſiæ ex leproſis lapidibus con
ſtrui? Audi quid dicit Apoſtolus. Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Ex-
purgate ergo uetus fermentum, ut ſitis noua conſperſio. Sed ad propoſitum redeamus.
Et accipiet, inquit, batillum plenum carbonibus. Non omnes purgantur eo igni, qui de
altari aſſumitur. Aaron purgatur illo igne, & Eſaias, & qui ſunt ſimiles illis. Alij uero qui
non ſunt tales, de quibus etiam meipſum computo, alio igne purgabũtur. Timeo ne illo
de quo ſcriptum eſt, Fluuius ignis currebat ante ipſum. Iſte ignis non eſt de altari. Qui Dan.7
de altari eſt ignis, ignis eſt domini, qui autem extra altare eſt, non eſt domini, ſed proprius
eſt uniuſcuiuſq; peccantium: de quo dicitur: Vermis eorum non morietur, & ignis eo-
rum non extinguetur. Iſte ergo ignis, ipſorum eſt qui eum accenderunt: ſicut & alibi ſcri
ptum eſt. Ambulate in igne ueſtro, & in flamma quam accendiſtis uobis. Eſaiæ autem Eſa.50
non ſuus ignis apponitur, ſed ignis altaris, qui circum purgabit labia eius, & huic de quo
dicitur: Et ſumet batillum plenum carbonibus ignis de altari, quod eſt contra dominum,
& implebit manus ſuas incenſo compoſitionis minuto. Quod quidem plenius dominus
noſter fecit. Impleuit enim manus ſuas incenſo minuto, de quo ſcriptum eſt: Dirigatur
oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. Impleuit ergo manus ſuas ſanctis operibus,
quæ pro humano genere operatus eſt. Quare autem compoſitionis incenſum dicitur?
quia non eſt una ſpecies operum, ſed ex iuſtitia, & ex pietate, ex continentia, ex pruden-
tia, & ex omnibus huiuſcemodi uirtutibus componitur, ut eo placetur deus. Sed & mi-
nutum, quod addit, nõ otioſe intelligimus. Non enim uult eum qui ad perfectionem ten-
dit, uerbum dei craſſe & carnaliter intelligere, ſed minutũ in his ſenſum, ſubtilemq́; per-
quirere: ut ſi forte audiat ſcriptum eſſe, Non obturabis os boui trituranti, ille hæc non
de bobus intelligat, neq; enim de bobus cura eſt deo, ſed de apoſtolis dici. Sed & ſi quis
de prouidentia dei rationẽ, quæ eſt minutiſsima & ſubtiliſsima, poſſet exponere, iſte mi-
nuto incenſo manum ſuam replere dicitur. Quis ergo noſtrum ita promptus eſt, & para-
tus, ut ingreſſuro pontifice in ſancta ſanctorum, incenſum cõpoſitionis offerat minutũ?

Neceſſe eſt enim nos ſingulos aliquid offerre tabernaculo dei, aliquid etiam pontificali- bus indumentis, aliquid uero quod per pontificis manus ad ipſum deum per odorem ſua- uitatis aſcendat. Pontifex igitur noſter dominus & ſaluator, aperit manus ſuas, & ſuſci- pere uult ab unoquoque noſtrum incenſum compoſitionis minutum, neceſſe eſt nos quæ- rere ſpecies incenſi. Libanum nobis quærendum eſt, & non qualecunque libanum ſed dilu cidum. Non uult à te ſuſcipere pontifex obſcurum aliquid, aut ſordidũ, dilucidum quæ- rit. Sed & galbanum à te poſcit, cuius natura eſt, ut uehementia odoris ſui ſerpentes no- xios fuget. Quærit autem à te & Stacten: colata enim, & defecata uult eſſe uel uerba no- ſtra, uel opera. Quærit & Onychem, quo uelut ſcuto quodam obtegatur anima, & illæſa permaneat. Ita & te uult ſcuto fidei eſſe protectũ, quo omnia iacula maligni ignita reſtin- guas. Hæc tamen omnia uult in te eſſe compoſita, nil inordinatum, nihil inquietum, nihil indecens: ſed hoc uult, ut omnia noſtra compoſite, & honeſte fiant. Stat ergo etiam nũc uerus pontifex noſter Chriſtus, & repleri uult manus ſuas incenſo compoſito minuto: & ab unaquaque eccleſia quę ſub cœlo eſt conſiderat quid offeratur, quàm integre incenſum ſuum diligenterque cõponat, quàm minutum id faciat: id eſt quomodo unuſquiſque noſtrũ opera ſua ordinet, & quomodo ſenſum ac uerba ſcripturarũ ſpiritali explanatione diſcu- tiat. Nec angelorũ miniſteria ad huiuſcemodi officia deſunt. Angeli enim dei aſcendunt, & deſcendunt ad filium hominis, perquirunt, & curioſe agunt quid in unoquoque noſtrũ inueniant, quod offerant deo. Vident & perſcrutãtur uniuſcuiuſque noſtrũ mentem, ſi ha beat aliquid tale, ſi tam ſanctũ aliquid cogitet, quod deo mereatur offerri. Intuentũ, & con ſiderant ſi quis noſtrũ ex his quæ dicuntur in eccleſia corde compungitur, & animũ con uertit ad pœnitentiã: ſi his auditis corrigere cogitet uias ſuas, & obliuiſci præterita, ac pręparare ſe ad futura, ſaltem ſecundum Achab illum impiiſſimũ, de quo dicit dominus, Vi diſti quomodo compunctũ eſt cor Achab? Sed in his omnibus quid de illis dicam, qui nec audiunt auribus hæc, nec corde recipiunt? Quæ in illis compunctionis ſpes? quæ conuer- ſionis ſuſpitio? quæ emendationis expectatio? Si enim etiã de his qui audiunt dubitamus, quid ſperamus de his qui omnino non audiunt? Sed utamur uerbis domini, & dicamus:

Matth.11.15 Qui habent aures audiendi audiant: & qui audiunt ſciant ſcriptũ eſſe, quia cum cõuerſus ingemueris, tũc ſaluus eris, & ſcies ubi fueris. Et ſi dixeris tu peccata tua prior, ego exau diam te tanquam populum ſanctum. Audiſti quomodo etiam ſi peccator fuiſti, tantum ſi conuerſus es, & deſtitiſti à peccato, iam ſanctus appellaris? Nihil ergo deſperandũ eſt his qui cõpunguntur, & cõuertuntur ad dominũ. Non enim ſuperat bonitatẽ dei malitia de- lictorũ. Sumit ergo pontifex batillũ plenũ carbonibus ignis de altari, quod eſt cõtra dñm, & implet manum ſuam de incenſo cõpoſitionis minuto, & infert in interiora uelaminis. Intelligamus primo quid deſignet hiſtoria, & tunc quid ſenſus ſpiritalis habeat, require- mus. Duplex ædes eſt tabernaculi teſtimonij, uel templi domini. Prima eſt, in qua altare holocauſtorum eſt, quod perpetuis ignibus excitatur: in qua æde ſolis licet aſsiſtere ſacer- dotibus, & ſacrificiorum ritus, ac miniſteria celebrare, & neque leuitis, neque alicui unquam præterea indulgetur acceſſus. Secunda uero ædes interior eſt, ſolo ab hac diſcreta uelami ne. Intra quod uelamen, arca teſtamenti, & propitiatoriũ, ſuper quod Cherubim duo ſta tura ſunt, & altare incenſi collocatum eſt. In hanc ædem ſemel in anno primus quicunque erat pontifex oblatis prius hoſtijs propitiationis, de quibus ſupra expoſuimus, ingredie- batur, habens utranque manũ repletam, unam batillo carbonũ, & aliam compoſitionis in- cenſo: ut cum fuiſſet ingreſſus, ſtatim ſuppoſito incenſo carbonibus fumus aſcẽderet, to- tamque ædem repleret, ut aſpectũ ſanctorum, quem ingreſſus pontificis reuelauerat, nubes uelaret incenſi. Si tibi ſacrificiorum mos patuit antiquus, quid hæc etiam ſecundum ratio nem myſticã contineant, uideamus. Duas audiſti ædes, unam quaſi uiſibilem, & patentẽ ſacerdotibus: aliã uero inuiſibilẽ, & inacceſſam, excepto ſolo pontifice, cæteri foris ſunt. Prima ædes iſta puto quod intelligi poſsit hæc in qua nunc ſumus in carne poſiti eccleſia, in qua ſacerdotes miniſtrant ad altare holocauſtorum, ſuccenſo illo igne, de quo dixit Ie- ſus. Ignem ueni mittere in terrã, & quàm uolo ut accendatur. Et nolo mireris quod hæc ædes ſolis ſacerdotibus pateat. Omnes enim quicunque unguento ſacri chriſmatis delibuti ſunt, ſacerdotes effecti ſunt: ſicut & Petrus ad omnem dicit eccleſiã: Vos aũt genus ele- ctum, & regale ſacerdotiũ, gens ſancta. Eſtis ergo genus ſacerdotale, & ideo acceditis ad

ſancta

ſancta Sed & unuſquiſq; noſtrum habet in ſe holocauſtum ſuũ, & holocauſti ſui ipſe ſuc
cendit altare, ut ſemper ardeat. Ego ſi renũciem omnibus quæ poſsideo, & tollã crucem
meam, & ſequar Chriſtum, holocauſtum obtuli ad altare dei: aut ſi tradidero corpus meũ
ut ardeam habens charitatem, & gloriam martyrij cõſequar, holocauſtum me ipſum ob-
tuli ad altare dei Si diligam fratres meos, ita ut animam meam ponam pro fratribus meis,
ſi pro iuſtitia, pro ueritate uſq; ad mortem certauero, holocauſtum obtuli ad altare dei. Si
membra mea ab omni cõcupiſcentia carnis mortificauero, ſi mundus mihi crucifixus ſit,
& ego mundo, holocauſtũ obtuli ad altare dei, & ipſe meæ hoſtiæ ſacerdos efficior. Hoc
ergo modo ſacerdotiũ geritur in prima æde, & hoſtiæ offerunt, & ex hac æde ſanctifica-
tis indutus ueſtimẽtis pontifex proficiſcitur, & ingreditur in interiora uelaminis, ſicut ſu
perius Pauli uerba poſuimus dicentis. Non in manu facta ſancta, ſed in ipſum cœlũ pene
trauit, inquit, Ieſus, & apparet uultui dei pro nobis. Cœli ergo locus, & ipſa dei ſedes, per
interioris ædis figuram atq; imaginem deſignatur. Sed mirũ contuere ordinem ſacramen
torum. Ingrediens pontifex in ſancta ſanctorũ, ignem ſecũ de hoc altari portat, & incen-
ſum de hac æde ſuſcipit. Sed & ueſtimẽta quibus indutus eſt, de hoc loco ſumpſit. Putas
ne dignabitur dominus meus uerus pontifex & à me ſuſcipere partẽ aliquam incenſi cõ-
poſitionis minuti quod ſecũ deferat ad patrem? Putas ne inueniet in me aliquid igniculi,
& holocauſtum meũ ardens, ut dignetur ex eo batillum ſuum implere carbonibus, & in
ipſis deo patri odorẽ ſuauitatis offerre? Beatus eſt cuius tam uiuos, tamq; ignitos holocau
ſti ſui carbones inuenerit, ut eos aptos iudicet, quos altari ſuperponat incenſi. Beatus in
cuius corde inuenerit tam ſubtilem, tam minutũ, tamq; ſpiritalem ſenſum, & ita diuerſa
uirtutum ſuauitate compoſitũ, ut replere dignetur ex eo manus ſuas, deoq; patri ſuauem
odorem intelligentiæ eius offerre. At contra infelix anima cuius fidei ignis extinguitur,
& refrigeſcit charitatis calor: ad quam cum uenerit cæleſtis pontifex noſter, quærens ab
ea ignitos & ardentes carbones ſuper quos incenſum offerat patri, inuenit in ea aridos
cineres, & frigidas fauillas. Tales ſunt omnes qui ſubtrahunt ſe, & longe faciunt à uerbo
dei, ne audientes ſermones diuinos accendantur ad fidem, incaleſcant ad charitatẽ, igni-
antur ad miſericordiam. Vis tibi oſtendam quomodo de uerbis ſpiritus ſancti ignis exeat,
& accendat corda credentium? Audi dicentem Dauid in pſalmis. Eloquiũ domini igni-
uit eum. Et iterum in Euangelio ſcriptum eſt, poſtquam dominus locutus eſt ad Cleo-
pham, Nónne cor noſtrum, inquit, erat ardens intra nos, cum aperiret nobis ſcripturas?
Tu ergo unde ardebis? unde inuenientur in te carbones ignis, qui nunquã domini igni-
ris eloquio? nunquam uerbis ſpiritus ſancti inflammaris? Audi & alibi ipſum Dauid di-
centem. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcit ignis. Vnde tu
cõcaleſcis? unde ignis accenditur, qui nunquã in diuinis meditaris eloquijs? imò quod eſt
infelicius, concaleſcis in ſpectaculis circi, concaleſcis in equorum contentionibus, in cer-
tamine athletarum. Atqui iſte ignis nõ eſt de altari domini, ſed is eſt, qui dicitur ignis alie
nus: & audiſti paulo ſuperius, quia qui obtulerunt alienum ignem ante dominum, extin
cti ſunt. Concaleſcis & cum te repleuerit iracundia, & cum te inflammauerit furor, ure-
ris interdũ & amore carnali, ac turpiſsimæ libidinis iactaris incendijs. Sed omnis iſte ignis
alienus eſt & contrarius deo, quem qui accenderit, ſine dubio Nadab & Abiu perferet
ſortem. Ait ergo eloquium diuinum. Et imponet incenſum ſuper ignem in conſpectu
domini, & operiet fumus incenſi propitiatorium contra orientem, quod eſt ſuper teſti-
monia, & non morietur, & ſumet de ſanguine uituli, & reſperget digito ſuo ſuper propi
tiatorium contra orientem.] Ritus quidem apud ueteres propitiationis pro hominibus,
qui fiebat ad deum, qualiter celebraretur edocuit: ſed tu qui ad Chriſtum ueniſti, pontifi-
cem uerum, qui ſanguine ſuo deum tibi propitium fecit, & reconciliauit te patri, non hæ
reas in ſanguine carnis: ſed diſce potius ſanguinẽ uerbi, & audi ipſum tibi dicentem, quia
hic ſanguis meus eſt, qui pro uobis effundetur in remiſsionem peccatorũ. Nouit qui my- *Eucharistia*
ſterijs imbutus eſt, & carnem, & ſanguinem uerbi dei. Non ergo immoremur in his quæ
& ſcientibus nota ſunt, & ignorantibus patere non poſſunt. Quod autem contra orien-
tem reſpergit, non otioſe accipias. Ab oriente tibi propitiatio uenit. Inde eſt enim uir, cui
oriens nomen eſt, qui mediator dei & hominum factus eſt. Inuitaris ergo per hoc, ut ad
orientem ſemper aſpicias, unde tibi oritur ſol iuſtitiæ, unde ſemper tibi lumen naſcitur: ut

nunquam in tenebris ambules,neq; dies ille nouiſsimus te in tenebris comprehendat: ne tibi ignorantiæ nox & caligo ſubrepat,ſed ut ſemper in ſcientiæ luce uerſeris,ſemper habeas diem fidei,ſemper lumen charitatis & pacis obtineas. Addit poſt hæc ſcriptura. Et non erit,inquit,homo cum ingredietur pontifex intra uelamen interius in tabernaculum teſtimonij.] Quomodo non erit homo? Ego ſic accipio,quod qui potuerit ſequi Chriſtum, & penetrare cum eo interius tabernaculum , & cælorum excelſa cōſcendere , iam non erit homo,ſed ſecundum uerbum ipſius erit tanquam angelus dei. Aut forte etiā ille ſuper eum ſermo complebitur,quem ipſe dominus dixit. Ego dixi,dij eſtis, & filij excelſi omnes. Siue ergo ſpiritalis effectus , unus cum domino ſpiritus fiat: ſiue per reſurrectionis gloriam in angelorum ordinem tranſeat,recte iam non erit homo: ſed unuſquiſq; ipſe ſibi hoc præſtat, ut uel excedat hominis appellationem,uel intra conditionem huius uocabuli cenſeatur . Si enim factus homo ab initio ſeruaſſet illud quod ad eum ſcriptura dicit, Ecce poſui ante oculos tuos mortem & uitam, elige tibi uitam: ſi hoc feciſſet,nunq; profecto humanum genus mortalis conditio tenuiſſet . Sed quoniam derelinquens uitā, mortem ſecutus eſt,homo factus eſt: & non ſolum homo,ſed & terra,propter quod & in terram redire dicitur. Requiro tamen quæ ſit iſta mors, quā dicit ante oculos tuos poſui. De uita enim nō dubitatur quod ſemetipſum indicet Deus,qui dicit, Ego ſum ueritas & uita. Quæ eſt ergo iſta mors uitæ cōtraria, quā poſuit Deus ante oculos noſtros? De illo dici puto,de quo Paulus dicit. Nouiſsimus inimicus deſtruet̃ mors. Iſte eſt ergo inimicus diabolus, qui primo quidem ante oculos poſitus eſt , ſed nouiſsimus deſtruetur . Poſitus autem fuerat ante oculos , non ut ſequeremur eum , ſed ut uitaremus . Vnde & arbitror quod ipſa per ſe anima humana,neq; mortalis,neq; immortalis dici poteſt:ſed ſi contigerit uitā,ex participio uitæ erit immortalis:in uitam enim non incidet mors: Si uero auertens ſe à uita participium traxerit mortis,ipſa ſe facit eſſe mortalem. Et ideo propheta dicit. Anima quæ peccat,ipſa morietur:quamuis mortem eius non ad interitum ſubſtantię ſentiamus,ſed hoc ipſum quod aliena & extorris ſit à Deo, qui uera uita eſt, mors ei eſſe credenda eſt. Nulla ergo participatio ſit iuſtitiæ cum iniquitate, nulla ſocietas luci ad tenebras,nulla conſonantia Chriſto cum Belial. Si elegimus uitam,ſemper uiuemus, mors nobis non dominabitur, & complebitur in nobis ſermo domini, qui dixit. Qui credit in me,etiam ſi moriatur,uiuet. Eligamus ergo uitam,eligamus lucem,ut in die honeſte ambulemus,ut & nos ſequentes Ieſum intra uelamen tabernaculi interioris, iam non ſimus ut homines mortales, ſed ut angeli immortales , cum nouiſsimum inimicum deſtruxerit mortem ipſe dominus Ieſus Chriſtus,qui eſt uia, & ueritas,& uita. Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De Ieiunio quod in die propitiationis fit, & de hirco qui in eremum dimittitur. Homilia X. Cap. XVI

NOs quidē,qui de eccleſia ſumus, merito Moſen recipimus, & ſcripta eius legimus, ſentiētes de eo, quod propheta & deo ſibi reuelante,in ſymbolis, & figuris,ac formis allegoricis conſcripſerit futura myſteria, quæ in tēpore ſuo docemus impleta. Qui uero eiuſmodi in eo non recipit ſenſum, ſiue Iudæorum quis, ſiue etiā noſtrorum eſt, is ne prophetā quidem eum fuiſſe docere poteſt, Quomodo enim prophetam probabit,cuius literas aſſerat eſſe communes, futuri nullius cōſcias, nec occulti aliquid myſterij cōtinentes? Hunc itaq; qui ita ſentit,legentē hæc arguit ſermo diuinus,et dicit. Putas ne intelligis quæ legis? Eſt ergo lex,et omnia quę in lege ſunt, ſecundū apoſtoli ſententiā uſq; ad tempus correptionis impoſita. & ſicut hi quibus artificiū eſt ſigna ex ære facere, & ſtatuas fundere , antequam uerū opus æris producant,aut argenti,uel auri,figmentū prius luti ad ſimilitudinē futuræ imaginis formant: non quod figmentum neceſſarium ſit,ſed uſquequo opus quod principale eſt, expleatur: cum autem fuerit effectum opus illud propter quod figmentum luti fuerat formatū,uſus eius ultra non quæritur : tale aliquid intellige etiam in his, quæ in typo & figura futurorū in lege & prophetis,uel ſcripta , uel geſta ſunt. Venit enim ipſe artifex & auctor omniū, & legem quæ umbrā habebat futurorum bonorū, tranſtulit ad ipſam imaginem rerum. Sed ne forte difficile tibi probari poſſe quæ dicimus uideantur, recognoſce per ſingula.

Erat prius Hieruſalem urbs illa magna regalis, ubi templum famoſiſſimum deo fuerat ex
tructum. Poſtea uero quàm uenit ille, qui erat uerum templum dei, & dicebar de templo
corporis ſui, ſoluite templum hoc, & quia cæleſtis Hieruſalem cœpit aperire myſteria: de-
leta eſt illa terrena, ubi cœleſtis apparuit: in templo illo non remanſit lapis ſuper lapidem,
ex quo uerum templum dei facta eſt caro Chriſti. Erat prius pōtifex ſanguine taurorum
& hircorum purificans populum: ſed ex quo uenit uerus pontifex, qui ſanguine ſuo ſan
ctificaret credentes, nuſquam eſt ille pontifex prior, nec ullus ei relictus eſt locus. Altare
fuit prius, & ſacrificia celebrabantur: ſed ut uenit uerus agnus, qui ſe ipſum hoſtiam obtu
lit deo, cuncta illa uelut pro tēpore poſita ceſſauerunt. Non tibi ergo uidetur quod ſecun
dum figuram quam ſupra poſuimus, ueluti formæ fuerint quædam è luto fictæ, per quas
ueritatis exprimerentur imagines? Propterea deniq; diuina diſpenſatio procurauit, ut &
ciuitas ipſa, & templū, & omnia illa pariter ſubuerterentur: ne qui forte adhuc paruulus,
& lactens in fide ſi uideret illa conſtare, dum ſacrificiorum ritum, dum miniſteriorum or
dinem attonitus ſtuperet, ipſo diuerſarū formarū raperetur intuitu. Sed prouidens deus
infirmitati noſtræ, & uolens multiplicari eccleſiā ſuam, om̄ia illa ſubuerti fecit & penitus
auferri, ut ſine ulla cūctatione illis ceſſantibus hæc uera eſſe, pro quibus in illis typus præ
ceſſerat, crederemus. Vnde & nunc dicēda nobis ſunt aliqua etiā ad eos, qui putant pro
mandato legis ſibi quoq; Iudæorū ieiunium ieiunandum, & primo omnium ſermonibus
utar Pauli dicentis, Quia ſi quis uult unum aliquid cuſtodire de obſeruationibus legis, ob
noxius eſt uniuerſæ legis faciendæ. Qui ergo obſeruat iſta ieiunia, aſcendat & ter in anno
in Hieruſalem, ut appareat ante templum domini, ut offerat ſe ſacerdoti: requirat altare
quod in puluerem uerſum eſt, offerat hoſtias nullo aſtante pontifice. Scriptum eſt enim,
ut duos hircos ieiunans populus offerat in ſacrificium, ſuper quos ſortes mitti debeant, ut
unus ex his fiat domini ſors, & hoſtia domino offeratur: alterius uero ſors fiat, ut dimitta-
tur in eremum uiuus, qui & habeat in ſe peccata populi. Hæc tibi omnia conſequēter ex-
plenda ſunt, qui uis ſecundum pręceptū legis obſeruare ieiunium: de quibus à nobis qui-
dem (prout potuimus) ſuperiori diſputatione diſſertum eſt. Tamē quoniam diues eſt ſer-
mo dei, & ſecundum ſententiā Salomonis non ſimpliciter, ſed & dupliciter & tripliciter
deſcribendus in corde eſt, tentemus etiam nunc addere aliqua ad ea, quæ dudum pro ui-
ribus dicta ſunt, ut oſtendamus quomodo in typo futurorum etiam hic unus hircus domi
no oblatus eſt hoſtia, & alius uiuus dimiſſus eſt. Audi in Euangelijs Pilatum dicētem ad
ſacerdotes, & populum Iudæorum. Quem uultis de duobus dimittā uobis, Ieſum qui di-
citur Chriſtus, an Barabbam? Tunc clamauit om̄is populus, ut Barabbam dimitteret, Ie-
ſum uero morti traderet. Ecce habes hircum qui dimiſſus eſt uiuus in eremum, peccata ſe
cum populi ferens clamātis & dicentis, Crucifige, crucifige. Iſte eſt ergo hircus uiuus di-
miſſus in eremū: & ille eſt hircus, qui domino oblatus eſt hoſtia ad repropitiāda peccata,
& ueram propitiationem in ſe credentibus populis fecit. Quod ſi & hoc requiras, quis ſit
qui hunc hircum produxit in eremum, ut probetur in eo etiam quod lotus ſit & mundus
effectus, poteſt Pilatus ipſe accipi homo paratus. Iudex quippe gentis ipſius erat, qui eum
per ſententiam ſuam emiſit in eremum. Audi autem quomodo lotus ſit & mundus effe-
ctus. Cum ad populum diceret, Vultis dimittam uobis Ieſum, qui dicitur Chriſtus? & ac
clamaſſet omnis populus dicens: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris: tunc popoſcit,
inquit, Pilatus aquam, & lauit manus ſuas coram populo dicens, Mundus ego ſum à ſan
guine eius, uos uideritis. Sic ergo uidebitur lotis manibus ſuis mūdus effectus. Noſtra igi
tur, id eſt qui non umbræ & exemplari ſeruimus, ſed ueritati, hæc eſt propitiationis dies,
in qua data eſt nobis remiſſio peccatorum, cum paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.
Quomodo ergo cognita ueritate conuertimur iterū ad infirma & egena elementa huius
mundi, quibus rurſus à capite ſeruire uultis, dies obſeruantes, & menſes, & tempora, &
annos? Audi quomodo etiā propheta huiuſmodi ieiunium reſpuit, & dicit. Non hoc ieiu
nium elegi dicit dominus, neq; diem ut humiliet homo animam ſuam. Tu ſi uis ieiunare
ſecundum Chriſtum, & humiliare animā tuam, omne tibi tempus aptum eſt totius anni:
imò totius uitę tuæ dies habeto ad humiliandam animā tuam, ſi tamen didiciſti à domino
ſaluatore noſtro, quia mitis eſt, & humilis corde. Quando ergo non eſt tibi humiliationis
dies, qui Chriſtum ſequeris, qui eſt humilis corde, & humilitatis magiſter? Tu itaq; ſi uis

ieiunare, ieiuna ſecundum præceptũ Euangelij, & obſerua in ieiunijs Euangelicas leges, in quibus hoc modo ſaluator de ieiunijs mandat. Tu autem ſi ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua. Quod ſi requiris quomodo laues faciem tuã, Paulus Apoſtolus docet quemadmodum reuelata facie gloriam domini contẽpleris, ad eandem imaginem formatus à gloria in gloriam, tanquam à domini ſpiritu. Vnge etiam caput tuum, ſed obſerua ne oleo peccati. Oleum enim peccatoris nõ impinguet caput meum. Sed unge caput oleo exultationis, oleo lætitiæ, oleo miſericordiæ, ita ut ſecundum mandatũ ſapientiæ, miſericordia & fides nõ deſerant te. Propterea enim & apoſtolus uolens abſtrahere nos ab his uiſibilib. & terrenis, & erigere animos ſenſusq́ noſtros ad cæleſtia, clamat & dicit: Si reſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Nonne aperte tibi dicit, noli quærere in terris Hieruſalem, nec obſeruãtias legis, nec ieiunium Iudæorum, ſed ieiunium Chriſti? Ieiunans enim debes adire pontificem tuum Chriſtũ, qui utiq; non in terris requirendus eſt, ſed in cælis, & per ipſum debes offerre hoſtiam deo. Vis tibi adhuc oſtendam quale te oportet ieiunare ieiunium? Ieiuna ab omni peccato, nullum cibum ſumas malitiæ, nullas capias epulas uoluptatis, nullo uino luxuriæ concaleſcas. Ieiuna à malis actibus, abſtine à malis ſermonibus, contine te à cogitationibus peſſimis. Noli contingere panes furtiuos peruerſæ doctrinæ. Non concupiſcas fallaces philoſophiæ cibos, qui te à ueritate ſeducant. Tale ieiunium deo placet. Abſtinere uero à cibis, quos deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarum actione fidelibus, & hoc facere cum his qui Chriſtum crucifixerunt, acceptũ eſſe non poteſt deo. Indignati ſunt aliquando & Phariſęi domino cur non ieiunarẽt diſcipuli eius. Quibus ille reſpondit, quia non poſſunt filij ſponſi ieiunare quãdiu cũ ipſis eſt ſponſus. Illi ergo ieiunẽt qui perdiderũt ſponſum, nos habentes nobiſcũ ſponſum ieiunare non poſſumus. Nec hoc tamen ideo dicimus, ut ab-

Ieiunia priſca ſtinentiæ Chriſtianæ frena laxemus. Habemus enim quadrageſimæ dies ieiunijs cõſecratos. Habemus quartã & ſextam ſeptimanæ dies, quibus ſolenniter ieiunamus. Eſt certe libertas chriſtiano per omne tẽpus ieiunandi, non obſeruantiæ ſuperſtitione, ſed uirtute continentiæ. Nam quõo apud eos caſtitas incorrupta ſeruatur niſi arctioribus cõtinentiæ fulta ſubſidijs? Quomodo ſcripturis operã dabunt? Quomodo ſciẽtiæ & ſapientiæ ſtudebunt? Nonne per continentiã uentris & gutturis? Quomodo quis ſeipſum caſtrat propter regnum cælorũ, niſi ciborum affluentiã reſecet, niſi abſtinentia utatur miniſtra? Hęc ergo chriſtianis ieiunandi ratio eſt. Sed eſt & alia adhuc religioſa, cuius laus quorundam apoſtolorum literis prædicatur. Inuenimus eñ in quodã libello ab apoſtolis dictum. Beatus eſt qui etiam ieiunat pro eo ut alat pauperẽ. Huius ieiunium ualde acceptũ eſt apud

Citat apocrypha deum, & reuera digne ſatis. Imitatur enim illum, qui animam ſuam poſuit pro fratribus ſuis. Quid ergo ueteribus pannis noua indumenta miſcemus? Quid in utres ueteres mittimus uinum nouũ? Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua, per Chriſtũ dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptum eſt. Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum dominus deus ueſter. Homilia XI Cap. XX

NVper in auribus eccleſiæ recitatus eſt ſermo Dei dicens. [Eſtote ſancti, quia & ego ſanctus ſum dominus deus ueſter.] Nomẽ hoc ſanctus, quid ſibi uelit quidúe ſignificet in ſcripturis diuinis diligẽtius requirendũ eſt, ut cum uim uerbi didicerimus, etiã opus eius poſſimus implere. Cõgregemus ergo de ſcripturis diuinis, ſuper quibus ſanctum dici inuenimus, & deprehendimus non ſolum homines, ſed etiã muta animalia ſancta appellata, inuenimus & uaſa miniſterij ſancta uocitata, & ueſtimẽta ſancta dici, & loca nihilominus, quę in urbibus, uel ſub urbibus poſita ſunt, & ſacerdotibus deputata. Ex mutis quidẽ animalibus primogenita boum, uel pecorũ ſanctificari per legem domino iubentur, & dicitur. Ne facias in eis opus ullum, quia domino ſanctificata ſunt. Super uaſis uero, cum in tabernaculo teſtimonij uaſa miniſterij, thuribula, uel phialæ, uel cętera huiuſmodi uaſa, ſancta appellantur. Super ueſtimentis, etiã ſtola pontificis Aaron & tunica linea, & cætera huiuſmodi ueſtimenta, ſancta dicũtur. Si ergo intueamur quo ſenſu hæc omnia ſancta uocata ſunt, aduertemus quomodo etiam nos dare operam debeamus, ut ſancti eſſe poſſimus. Natus eſt mihi primoge

hi primogenitus bos, non mihi licet occupare eum ad opus commune: eſt enim domino cõſecratus, & ideo dicitur ſanctus. Intelligimus ergo ex hoc muto animali, quomodo lex quod ſanctum uult eſſe, nulli alij id deſeruire iubet, niſi domino ſoli. Iterũ pateras uel phialas quas dicit ſanctas, illæ ſunt quæ nunquam iubentur exire de tẽplo, ſed eſſe ſemper in ſanctis, nec ullis penitus humanis uſibus miniſtrare. Similiter & ueſtimenta quæ ſancta nominantur, nõ iubentur intra domum uſui deſeruire pontificis, ſed in templo eſſe, & inde omnino nunquam efferri, ſed ad hoc tantum cõſecrata eſſe, ut eis deo miniſtrans pontifex induatur, & ſint ſemper in templo, ad cæteros uero uſus cõmunes, utatur communibus indumẽtis. Similiter & pateris, ac phialis his quæ ſanctæ appellantur, ad humanos & cõmunes uſus uti non licet, ſed rantum ad diuina miniſteria. Quod ſi intellexiſti quomodo uel animal, uel uas, uel ueſtimentum ſanctum appellatur, conſequenter intellige quod his obſeruationibus, & legibus etiam homo ſanctus appelletur. Si quis enim ſeipſum deuouerit deo: ſi quis nullis ſe negotijs ſecularibus implicauerit, ut ei placeat cui ſe probauit ſi quis ſeparatus eſt & ſegregatus à reliquis hominibus carnaliter uiuentibus, & mundanis negotijs obligatis, non quærens ea quæ ſuper terram, ſed quæ in cœlis ſunt: iſte merito ſanctus appellatur. Donec enim permixtus eſt turbis, & in multitudine fluctuantium uolutatur, nec uacat ſoli deo, neq; ſegregatus à uulgo eſt, non poteſt eſſe ſanctus. Nam de eis quid dicemus, qui cum gentiliũ turbis ad ſpectacula maturant, & cõſpectus ſuos atq; auditus, impudicis & uerbis & actibus fœdant? Non eſt noſtrum pronũciare de talibus. Ipſi eñi ſentire, & uidere poſſunt, quam ſibi delegerint partem. Tu ergo qui hæc audis, cum lex diuina recitatur, quem ipſius etiam dei ſermo cõuenit dicens, Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum dominus deus ueſter, ſapiẽter intellige quæ dicunt, ut ſis beatus cum feceris ea. Hoc eſt eñi quod dicitur tibi. Separa te ab omni non ſolum homine, ſed & fratre inquiete ambulante, & non ſecũdum traditiones apoſtolicas. Separamini etenim qui portatis, inquit, uaſa domini, & exite de medio eorum, dicit dominus. Separa te à terrenis actibus, ſepara te à cõcupiſcentia mundi: omne enim quod in mundo eſt, ſecundum Apoſtolum, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, quæ non eſt à deo. Cum ergo ſeparaueris te ab his omnibus, deuoue te deo tãquam primogenitum uitulum, non operetur per te peccatum, nec iugũ tibi imponat malitia: ſed eſto ſemotus, & ſegregatus, uſibus tãtum ſacerdotalibus, tanquam primogenitum animal mancipatus. Segrega te & ſecerne, tanquam phialæ ſanctæ, & ſancta thuribula, ſolius templi uſibus, & dei miniſterio uacans. Separa te, & ſemoue ab omni pollutione peccati, & eſto ſemotus & ſegregatus intra templum dei, tanquam ſancta indumẽta pontificis. In templo nanq; dei eſt ſegregatus & ſeparatus ille, qui in lege dei meditatur die ac nocte, & qui in mãdatis eius cupit nimis. Sãcti ergo eſtote dicit dominus, quia & ego ſanctus ſum. Quid eſt, quia & ego ſanctus ſum? Sicut ego, inquit, ſegregatus ſum, & longe ſeparatus ab omnibus quæ adorantur, uel coluntur, ſiue in terra ſiue in cœlo: ſicut ego excedo omnem creaturã, atq; ab uniuerſis quę à me facta ſunt, ſegregor: ita & uos ſegregati eſtote ab omnibus qui nõ ſunt ſancti, nec deo dicati. Segregati autem dicimus nõ locis ſed actibus, nec regionibus, ſed conuerſationibus. Deniq; & ipſe ſermo in græca lingua, quod dicitur ἅγιος, quaſi extra terram eſſe ſignificat. Quicunq; eñi ſe conſecrauerit deo, merito extra terram, extra mundum uidebitur: poteſt enim & ipſe dicere: Super terram ambulantes, cõuerſationẽ in cœlis habemus. Salomon quoq; in prouerbijs dicit: Laqueus eſt uiro fortis cito aliquid de ſuis ſanctificare. Poſtea enim quàm uouerit, euenit pœnitere. Et hoc eſt utiq; quod dicit: ne quis forte cum fructus ex area, aut uinum ex torcularibus colligit, & dixerit uolo tãtum offerre eccleſiæ, uel in uſum pauperum aut peregrinorum tantũ præbere: ſi poſtea ex his quæ uouet aliquid ad uſus proprios præſumat, iam non de ſuis fructibus præſumpſit, ſed ſancta dei uiolauit. Et ideo laqueus fortis eſt ſanctificare aliquid, hoc eſt uouere deo, & poſtmodum pœnitentia ductum ad uſus proprios ea quæ conſecrauerat reuocare. Sed & ſi nos ipſos conſecramus & offerimus deo, aut etiam ſi alios uouemus, obſeruemus hunc laqueũ, ne forte poſteaquam nos deo uouerimus, iterum humanis uſibus uel actibus ſubiugemur. Vouet aũt ſe unuſquiſq;, uerbi gratia, ſicut Nazaræi faciebant tribus, aut quatuor, aut quot placuiſſet annis templa ſe conſecrantes dei, ut ibi ſemper uacarẽt obſeruantes illa quæ de Nazaræis ſcripta ſunt: ut comam capitis nutrirent, nec aſcenderet ferrum

Prouerb. 20

Votum

ſuper

ſuper caput eorum toto uoti ſui tempore, ut uinum non cõtingerẽt, neq; aliquid ex uite,
& cætera quæcunq;, donec cõpleta fuiſſet uoti profeſsio. Sed & aliũ quis ita uouet deo,
ſicut Anna fecit Samuelem: ante eñ quàm naſceretur, obtulit eum dicẽs. Et dabo eũ do
mino datũ omnibus diebus uitæ ſuæ. Ex quibus omnibus clarũ eſt, quomodo unuſquiſq;
noſtrũ, qui uult eſſe ſanctus, cõſecrari debeat deo, & nullis præterea negotijs, uel actibus
qui ad deũ minime pertinẽt occupari. Poſt hæc ſcriptũ eſt. Seruate, inquit, præcepta mea
& facite ea, ego dominus: & ijs addit. Homo homo ſi maledixerit patrẽ aut matrẽ ſuam,
moriatur: & poſt multa quæ præcepit, quibus etiã pœnas præuaricationis adſcripſit, ad
dit in clauſula, Et ſeruate omnia pręcepta mea, & iuſtificationes meas, & iudicia mea. Vn
de & conſequens mihi uidetur requirere quid in his ſingulis indicetur. Equidẽ ſecũdum
quod obſeruare potui, præceptũ eſt, ſiue mandatũ illud, quod (uerbi gratia) in Decalogo
dicitur, Nõ occides, nõ adulterabis: hoc eñ ſolum præcipitur, & non adſcribit̃ pœna cõ-
miſſi. Nunc aũt iterantur quidem eadem, ſed addit his pœnas: dicitur enim. Homo homo
De uiro nullũ extat exemplũ. quicunq; adulterauerit uxorẽ uiri, & uxorẽ proximi ſui, morte moriatur is qui adulterat,
& quæ adulteratur. Et ſi quis dormierit cũ uxore patris ſui, turpitudinẽ patris ſui detexit,
mortẽ moriantur ambo, rei enim ſunt. De his aũt in prioribus iam data fuerant præcepta,
ſed nõ obſeruantẽ quæ maneret pœna nõ fuerat adſcriptum. Nunc ergo eadem repetun
tur, & uniuſcuiuſq; pœna peccati decernit̃: & ideo hęc recte iuſtificationes, & iudicia ap
pellantur, quibus quod iuſtum eſt recipere iudicatur ille qui peccat. Sed intuere ordinẽ di
uinæ ſapientiæ, nõ cõtinuo pœnas cũ primis ſtatuit præceptis. Vult eñ ut non metu pœ-
næ, ſed amore pietatis, patris pręcepta cuſtodias: ſed ſi contempſeris, nõ tam homini iam,
q̃ contemptori mandatur pœna. Primo ergo benignitate prouocaris ut filius. Ego enim
dixi dij eſtis, & filij excelſi om̃es. Quod ſi filius eſſe obediens nõ uis, cõtemptor plecteris
ut ſeruus. Poſt hęc dicit. Et ſi quis dormierit cũ nuru ſua, morte moriantur ambo, impieta
tem fecerunt, rei ſunt. Et has leges uel hæc præcepta abſq; pœnis ſuperius dederat: dixe-
rat eñ. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quoniã uxor filij tui eſt, nõ reuelabis tur
pitudinem eius, & om̃ia quę ſubſequuntur. Et hunc locũ ſimili modo ibi abſq; ſupplicijs,
hic uero cum diuerſis ſuppliciorum generibus adſcripſit. Quo in loco recordor ſermonis
illius, quem beatus apoſtolus Paulus ad Hebræos ſcribens ait: Irritam quis faciens legem
Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus aut tribus teſtibus moritur: quanto maioribus ſup-
plicijs dignus putabitur, qui filium dei cõculcauerit, & ſanguinẽ teſtamenti pollutum du
xerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritũ gratiæ cõtumeliam fecerit? Sed ob quam cauſam
mentionem fecerit ſcripturæ huius auſculta. Secũdum legem adulter & adultera morte
moriebantur, nec poterant dicere pœnitentiã petimus, & ueniam deprecamur. Nõ erat
lachrymis locus, nec emẽdationi ulla concedebat̃ facultas, ſed omnimode puniri neceſſe
erat, qui incurriſſet in legẽ. Hoc autẽ ſeruabatur & in ſingulis quibuſq; criminibus, qui-
bus erat pœna mortis adſcripta. Apud Chriſtianos uero ſi adulteriũ fuerit admiſſum, nõ
eſt præceptum ut adulter uel adultera corporali interitu puniantur: nec poteſtas data eſt
epiſcopo eccleſię adulterum præſenti morte damnare, ſicut tunc ſecundum legem fiebat
à presbyteris populi. Quid igitur? dicemus quod lex Moyſi crudelis ſit, quæ iubet puniri
adulterum, uel adulteram, & Euangeliũ Chriſti per indulgentiã reſoluit auditores in de-
terius? Non ita eſt. Propterea enim ſermonem Pauli protulimus in ſuperioribus dicentis:
Quanto magis deterioribus ſupplicijs dignus eſt qui filiũ dei cõculcauerit, & cætera. Au-
di ergo quomodo neq; tunc crudelis fuerit lex, neq; nunc diſſolutũ uideatur Euãgelium
propter ueniæ largitatem, ſed in utroq; dei benignitas diuerſa diſpẽſatione teneatur: hoc
quod ſecundum legẽ (uerbi cauſa) adulter uel adultera præſenti morte puniebantur, pro
pter hoc ipſum quod peccati ſui pertulit pœnam, & cõmiſſi ſceleris exoluit digna ſuppli
cia. Quid erit poſt hæc, quod animabus eorum ultionis immineat, ſi nihil aliud delique-
runt? ſi aliud peccatũ non eſt quod condemnet eos, ſed hoc ſolum commiſerunt, & tunc
tãtum cum puniti ſunt, & legis pro hoc ſuppliciũ pertulerunt? Non uindicabit dominus
bis in idipſum, receperunt eñ peccatũ ſuum, & conſumpta eſt criminis pœna. Et ideo in
uenitur hoc genus præcepti nõ crudele, ſicut hæretici aſſerunt accuſantes legẽ dei, & ne-
gantes in ea humanitatis aliquid cõtineri: ſed plenum miſericordia, idcirco quod per hoc
purgaretur ex peccatis populus magis, quàm cõdmenaretur. Nunc uero nõ infertur pœ
na corpo-

na corpori,nec purgatio peccati per corporale ſupplicium conſtat,ſed per pœnitentiã:quã utrum quis digne gerat,ita ut mereri pro ea veniã poſſit,uideto. Multi ſunt enim,qui nec ad hoc inclinãtur,nec pœnitentiæ refugiũ quærunt: ſed cum ceciderint ſurgere ultra no lunt,delectantur in eo luto quo hæſerint uolutari. Nos tamẽ nõ obliuiſcimur præcepti illi us,quo dicitur:Qua menſura menſi fueritis,eadẽ remetietur uobis. Dicimus enim & ad deum. Quoniã dediſti nobis panem lachrymarũ, & potaſti nos in lachrymis in menſura. Sunt ergo iſta peccata,quæ dicuntur ad mortem:unde & conſequens eſt,ut quoties cõmiſerit quis tale peccatũ,toties moriatur. Multas enim eſſe peccati mortes ſignificat etiã Apoſtolus Paulus cũ dicit. Qui de tantis mortibus eripuit nos,& eripit,in quo ſperamus quia & adhuc eripiet.Quas ergo hic mortes plures cõmemorat, niſi peccatorũ? Si enim hęc nõ diceret de mortib. peccatorũ, uidebatur Paulus ſecundũ ſententiã ſuam immortalis eſſe manſurus ab hac cõmuni morte,qui dicit,quia de tantis mortibus eripuit nos,& eripit,in quo ſperamus quia & adhuc eripiet. Si eñ & eripuit,& eripiet, nunq̃ erit quan do moriatur quem dñs ſemper eripiet. Et ideo ſecundũ ea quæ diſcuſſimus, uidẽdum eſt ne forte aliquando etiã grauius ſit nobis,qui pro peccato cõmuni hac morte minime punimur,q̃ illis,quos legis ſententia corporaliter condemnabat: quia nobis ultio reponitur in futurum,illos abſoluebãt,cõmiſſi ſui perſoluta ſupplicia. Quod & ſi aliquis eſt,qui forte præuentus eſt in huiuſcemodi peccatis,admonitus nunc uerbo dei,ad auxiliũ confugi at pœnitentiæ: ut ſi ſemel admiſit, ſecundo non faciat,aut ſi & ſecundo, aut etiam tertio præuentus eſt,ultra nõ addat. Eſt eñ apud iudicem iuſtum pœnę moderatio, non ſolum pro qualitate,uerũetiam pro quantitate. Inter cętera ergo peccata quæ morte puniuntur, refert diuina lex quod & qui maledixerit patri,aut matri,morte moriatur. Nomen patris grande myſterium eſt, & nomẽ matris arcana reuerentia eſt. Pater tibi ſecundũ ſpiritum deus eſt, Mater Hieruſalem cæleſtis eſt. Propheticis hæc & apoſtolicis teſtimonijs diſce. Hic ipſe Moſes ſcribit in cantico: Nonne hic ipſe pater tuus acquiſiuit te,& poſſedit te? Apoſtolus uero dicit de Hieruſalẽ cæleſti, quia libera eſt,quæ eſt, inquit, mater omnium noſtrum. Primo ergo tibi pater deus eſt,qui genuit ſpiritũ tuum,qui et dicit,Filios genui & exaltaui. Sed & Paulus apoſtolus dicit:Obtemperemus patri ſpirituũ,& uiuemus. Secundo tibi pater eſt carnis pater, cuius miniſterio in carne natus es atq; in hunc mundum ueniſti.qui te portauit in lumbis:ſicut dicitur de Leui,quia in lumbis erat adhuc Abrahę quando occurrit ei Melchiſedech regreſſo à cæde regum, & benedixit eum, & decimas accepit ab eo. Quia igitur tam ſacratũ nomẽ eſt patris,& tam uenerabile,idcirco qui maledixerit patri aut matri,morte morietur. Similia etiã de matre exiſtimanda ſunt,cuius labore,cuius cura,cuius miniſterio,& natus,& nutritus es. Et ideo oportet te ſecundũ apoſtolum parem gratiam referre parẽtibus. Si enim dehonoraueris patrem carnalem, huius contumelia ad patrem ſpiritus redit: & ſi iniuriam feceris matri carnali, ad illam matrem Hieruſalem cæleſtẽ redundat iniuria. Sic & ſeruus ſi domino inreuerens ſit,per hunc corporalem dominum in dominũ maieſtatis cõtumeliam iactat. Ille enim huic carnali domino ſuum nomen impoſuit. Et ideo nullo genere aduerſum patrem,aut matrem,ne uerbo quidem habendum certamen eſt,aut mouenda cõtradictio. Pater eſt,mater eſt,ut ipſis uideatur,agant,faciant,dicant ipſi nouerint. Quantũcunq; detulerimus obſequij, nondum reddimus uicẽ gratiæ,qua geniti ſumus,qua portati,qua hauſimus lucem, qua nutriti ſumus,fortaſſis & eruditi,& honeſtis artibus inſtituti. Et ipſis fortaſſe auctorib. agnouimus deum, & ad eccleſiã dei uenimus,& ſermonem diuinæ legis audiuimus. Propter hæc ergo omnia quicunq; maledixerit patri,aut matri,morte morietur. Quod ſi hæc de corporalibus parentibus decernũtur, quid illi facient, qui deum patrem maledicis uocibus laceſſunt?qui eum negant conditorẽ eſſe mundi: aut qui cæleſtem Hieruſalem quæ eſt mater omnium noſtrũ, indignis ſenſibus intelligentes dicta prophetica, ad conditionẽ terrenæ alicuius urbis adducunt? Bonum ergo eſt obſeruare,nequando aut carnalem patrem, aut cæleſtem minus digna honorificẽtia ueneremur,ſimiliter & matrem: obſeruare etiam omne mandatum,quod nobis pudicitiam caſtitatẽq; cõmendat:ut neq; in præſenti uita ſecundum legem obnoxij ſimus morti, neq; ſecũdum ſpiritalem futura nos pœna maneat ignis æterni: ex quo effugere & euadere omnibus nobis concedat dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De magno ſacerdote. Homilia XII Cap. XXI

OMnis qui inter homines ſacerdos eſt, ſi attendas ad illum ſacerdotē, de quo
dixit deus: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech,
paruus eſt & exiguus. Ille eſt autem magnus ſacerdos, qui poteſt penetrare
cœlos, & uniuerſam ſupergredi creaturam, & aſcēdere ad eum, qui lucem
habitat inacceſſibilem, deum, & patrem uniuerſitatis. Propter quod & ille,
qui apud Iudęos magnus dicebatur ſacerdos, introibat quidem in ſancta, ſed manu facta,
ſed lapidibus extructa, non aſcendebat in cœlū, nec adſtare poterat apud patrē luminum.
Sed quia horum umbram implebat & imaginem, idcirco etiam magni ſacerdotis nomen
per umbram gerebat & imaginem. Vnde & Iudæi per hoc quod ad fidem proximi eſſe
debuiſſent, quia apud ipſos adumbratio quædam & imago præluxerat ueritatis, dum ty-
pos ueritatem putant, ueritatem ipſam tanquam mēdacium reſpuerunt. Nos autem qui
recipimus magnum ſacerdotem, intelligere debemus quomodo uere ipſe ſit magnus ſa-
cerdos. Vere magnus ſacerdos eſt, qui peccata dimittit, non per ſanguinem taurorum, &
hircorum, ſed per ſanguinem ſuum. Quia ergo cognouimus qui ſit magnus ſacerdos, &
confitemur ea quę in lege ſcripta ſunt, de magno ſacerdote ſcripta eſſe: id eſt de ſaluatore,
quem uere magnum ſacerdotē eſſe ſuperior tractatus oſtendit: uideamus nunc quæ ſint,
quæ de eo lex prophetico ſpiritu ſcribit. Et ſacerdos, inquit, magnus ex fratrib. ſuis, cui
infuſum eſt ſuper caput eius oleum chriſmatis, & perfectas habet manus ſuas, ut induat
ſancta ueſtimenta: de capite cidarim non deponet, ueſtimenta ſua non diſrūpet, & ad om
nem animam mortuam non intrabit: in patre ſuo, uel matre ſua non contaminabitur: &
de ſanctis non exibit, & non coinquinabit nomē quod eſt ſanctificatum dei ſui ſuper ſe,
quia ſanctum oleum chriſmatis dei ſui in ipſo eſt: ego dominus. Hic uxorē uirginem de
genere ſuo accipiet. Viduam autem & eiectam, & pollutam, & meretricem, has non acci
piet: ſed uirginem ex genere ſuo accipiet uxorem, & non maculabit ſemē ſuum in popu-
lo ſuo: ego dominus qui ſanctifico eum.] Fuerit quidem etiā apud Iudæos imago huius
obſeruantię, & cuſtodita ſint quæ lex ſtatuit à pontificibus Iudæorum: ſed & ſi diligenter
cuncta ſeruata ſint, & ſi omnia quæ lex præcepit, impleta ſint, nec ſic quidem omnis hæc
obſeruatio magnum potuit facere ſacerdotem. Quomodo etenim magnus dici poteſt ſa-
cerdos, qui peccare poteſt? Quod aūt ſub peccato fuerint oēs etiam magni ſacerdotes, &
ex hoc ipſo facile aduertimus: quod lex præcepit, ut prius pro ſuis, poſt etiam pro populi
peccatis offerat hoſtiā ſacerdos. Quomodo ergo magnus eſt ſub peccato poſitus? Meus
autem ſacerdos magnus Ieſus, idcirco magnus eſt, quia peccatū non fecit, nec inuētus eſt
dolus in ore eius: & quia uenit ad eum princeps huius mundi, & nō inuenit in eo quicq̃.
Ideo ergo & Gabriel archangelus natiuitatē eius annūciat, & dicit. Hic erit magnus, &
filius altiſſimi uocabitur. Peccatum hominē paruum facit, & exiguum: Virtus eminentē
præſtat, & magnū. Sicut ēm ægritudo corporis exile & exiguum facit corpus hominis;
ſanitas uero lætum reddit & ualidum: ita intellige quia & animam ægritudo quidem pec-
cati humilem facit, & paruam, ſanitas uero interioris hominis, & uirtutis opera, magnam
faciunt eam & eminentem, & quantum in uirtutibus creſcit, tanto prolixiorē reddit ma-
gnitudinem ſui. Sic ego intelligo illud quod de Ieſu ſcriptū eſt, quia proficiebat ſapientia,
& ætate, & gratia apud deum & homines. Nam quis eſt hominum qui nō proficiat ætate
in pueritia, ut hoc uelut egregium quiddā de Ieſu ſcriberetur? Ad te hæc dico, qui corpo-
raliter audis quod Ieſus ætate proficeret. Intellige ergo quia ætate animæ proficiebat, &
magna fiebat anima eius propter magna & ingentia opera quę faciebat. Deniq; ſciens &
Apoſtolus hanc ætatem de interiori homine ſentiendam, ita ſcribit: Donec omnes oc-
curramus in uirum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Nam ſecundum
corpus creſcere, & magnum fieri, nō eſt in nobis. Corpus ēm ex genitali origine quanti-
Arbitrium tatis materiam ſumit, ut uel magnum uel exiguū fiat. Anima uero in nobis haber cauſas,
& arbitrij libertatem, ut uel magna uel parua ſit. Si ergo puſilla & parua ſit anima, etiam
ſcandalizari poteſt. Sic ēm ſcriptum eſt in euangelio: Quia expedit præcipitari in profun
dum maris, quàm ſcandalizare unum de puſillis iſtis. Qui magnus eſt non ſcandalizatur,
ſed qui puſillus eſt. Qui magnus eſt, quodcunq; uiderit, quodcunq; paſſus fuerit, non de-
clinat à fide. Qui autem puſillus eſt animo & paruus, occaſiones quærit quomodo ſcan-
dalizetur

dalizetur, quomodo in fide uideatur offendi. Propterea deniq; oportet nos maxime his conſulere, qui parui ſunt in fide: nec tantam curam circa magnos & fortes, quantam erga paruulos & inſipientes debemus impendere. Fortis em̄ omnia tolerat, omnia ſuffert, & nunquam cadit. Paruuli uero, & infirmi in fide obſeruandum eſt ne occaſione noſtri offendantur, & recedāt à fide, ac decidant à ſalute. Aut oſtende mihi de ſcripturis, ubi aliquis peccator, aut parui meriti, magnus appellatus ſit. Nuſquā (ut opinor) inuenies. Audi uero qui ſunt, qui magni appellātur. De Iſaac dicitur, quia proficiebat ualde, uſquequo factus eſt magnus ualde. Moſes magnus dictus eſt, & Ioānes Baptiſta magnus dictus eſt, nunc autem Ieſus magnus dictus eſt, & poſt hūc iam nullus appellatus eſt magnus. Prius enim quàm adeſſet qui uere magnus eſt, ad comparationem reliquorum hominū magni appellati ſunt ſancti, quorū ſuperius fecimus mentionem. Vbi uero aduenit ipſe, qui non ex comparatione cęterorum, ſed ſui magnitudine uere magnus erat, de quo etiam ſcriptū eſt, quia exultauit ut gigas ad currendā uiam, ultra iam nullus magnus appellatus eſt. Hic eſt ergo de quo ſcribitur, Magnus ſacerdos ex fratrib. ſuis. Quibus fratribus? De quibus dixit quum reſurrexiſſet à mortuis: Vade ad fratres meos, & dic eis. Aſcendo ad patrem meum, & ad patrem ueſtrum, & ad deum meum, & deum ueſtrum. Si autem uis ex antiquis literis diſcere fratres Ieſu, lege uiceſimum primum pſalmum, ubi ex perſona Chriſti dicitur. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Ex fratribus ergo ſuis magnus eſt Ieſus, ex his qui prius magni fuerant appellati. & ſicut paſtorum paſtor eſt, & pontificum pontifex, & dominantium dominus, & regum rex: ita & magnorum magnus eſt: & ideo addit, magnus ex fratrib. ſuis. Poſt hæc uero, cui, inquit, infuſum eſt oleum chriſmatis ſuper caput eius. Iſtud oleum noli requirere in terris, quod ſuper caput infunditur magni ſacerdotis, ut fiat Chriſtus: ſed ſi uidetur, diſce à propheta Dauid iſtud oleum quale ſit. Dilexiſti, inquit, iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ, præ conſortibus tuis. Iſtud eſt ergo oleum lætitiæ, quod capiti eius infuſum fecit eum Chriſtum. Sed addit adhuc ad laudes eius. Qui conſummatas, inquit, habet manus. Cuinam (quęſo) hominum hoc conuenit dici? In quo mortaliū perfectas inuenire poſſumus manus? Etiam ſi Aaron iſte ſit cuius mentio fieri uidetur, quomodo cōſummatas putabitur habuiſſe manus, quibus uitulum fabricauit, quibus idolum ſculpſit? Etiam ſtipſum Moſen proferas, quomodo conſummatas habuiſſe uidetur manus, qui non glorificauit dominum ad aquam contradictionis? Pro quo delicto etiam uita iubetur excedere. Quod ſi & alium quenquam ſanctorum memorare uelis, occurrit tibi ſermo ſcripturæ, qui dicit. Quia non eſt homo ſuper terram qui faciat bonum, & non peccet. Merito ergo ſolus Ieſus conſummatas habet manus, qui ſolus peccatū non fecit, hoc eſt, qui perfecta & integra opera manuū habet. Et ideo de ipſo recte dicitur: Qui cōſummatas habet manus, ut induatur ſancta. Hic em̄ eſt, qui uere indutus eſt ſancta, nō illa quæ in typo erant, ſed ipſa quæ uere ſancta ſunt. Quod ſi uis audire de excelſioribus indumentis eius, accipe uerba prophetica. Amictus, inquit, lumine ſicut ueſtimēto, abyſſus ſicut pallium amictum ueſtimentū eius. Hic eſt mei magni pontificis habitus, quo modo indicatur profunda ſcientia, & ſapientiæ luce ueſtitus, quæ uere ſancta ſunt indumenta.

Nō, inquit, auferet de capite ſuo cidarim.] Iam & prius diximus Cidarim genus eſſe operimenti, quod capiti ſuperpoſitū pontifici præſtat ornatum. Hic ergo magnus pontifex meus nunquam deponit ſacri capitis ornatum. Quod ſit autem caput Chriſti, ab apoſtolo diſce qui dicit: caput autē Chriſti deus. Merito igitur iſtum capitis ſui, qui deus eſt, nunquam deponit ornatum, quia ſemper eſt pater in filio, ſicut filius ſemper in patre. Et ueſtimenta ſua non diſrumpet. Vere hic eſt qui ueſtimenta ſua nō diſrumpit, ſed ſemper ea munda, ſemper integra, ſemper caſta ſeruauit. Et ad omnem animam defunctam non intrabit. Quæ eſt anima defuncta? quam mortuā propheta dicit. Anima quæ peccat, ipſa morietur. Super hanc ergo animam mortuam Chriſtus non ſuperuenit, quia ſapiētia eſt, & ſapientia nō intrat ad animam maleuolam. Ipſa eſt enim mortua, quia cui ineſt malitia, ineſt & peccatum. Peccatum autem cum cōſummatum, inquit, fuerit generat mortem. Et propter hoc Ieſus non intrat ad animam mortuam. Si autem uiuat anima, hoc eſt ſi nō habeat in ſe mortale peccatum, tūc Chriſtus qui eſt uita, uenit ad animam uiuentē. Quia ſicut lux non poteſt eſſe cum tenebris, nec cum iniquitate iuſtitia, ita nec uita poteſt eſſe

cum morte. Et ideo ſi quis ſibi conſcius eſt quod habeat intra ſe peccatũ, neq; id à ſe per
pœnitentiam pleniſſimæ ſatisfactionis abijcit, non ſperet quod intret Chriſtus ad animã
eius, qui ad omnem animam defunctam nõ intrat, quia magnus ſacerdos eſt. In patre ſuo,
& matre ſua non contaminabitur. Hic ſcripturæ locus difficillimus eſt ad explanandum,
Peccatum ſed ſi orationibus ueſtris deum patrem uerbi deprecemini, ut nos illuminare dignetur,
originis ipſo donante poterit explanari. Omnis qui ingreditur hunc mundum, in quadam conta-
minatione effici dicitur. Propter quod & ſcriptura dicit. Nemo mundus à ſorde, nec ſi
unius diei fuerit uita eius. Hoc ipſo ergo quod in uulua matris eſt poſitus, & quod mate-
riam corporis ab origine paterni ſeminis ſumit, in patre & in matre contaminatus dici po
teſt. Aut neſcis, quia cum quadraginta dierum factus fuerit puer maſculus, offertur ad al-
tare, ut ibi purificetur, tanquam qui pollutus fuerit in ipſa conceptione, uel paterni ſemi-
nis, uel uteri materni? Om̃is ergo homo in patre, & in matre pollutus eſt, ſolus uero Ieſus
dominus meus in hac generatiõe mũdus ingreſſus eſt, in matre nõ eſt pollutus. Ingreſſus
eſt enim corpus incontaminatũ. Ipſe eĩ erat, qui & dudum per Salomonẽ dixerat: Ma-
gis autem cum eſſem bonus, ueni ad corpus incoinquinatum. Non eſt ergo contamina-
tus in matre, ſed ne in patre quidem. Nihil enim Ioſeph in generatione eius præter mini-
ſterium præſtitit & affectũ. Vnde & pro fideli miniſterio, patris ei uocabulum ſcriptu-
ra conceſſit. Sic enim Maria ipſa dicit in Euangelio, Ecce ego & pater tuus dolentes quæ
rebamus te. Sic ergo ſolus eſt hic ſacerdos magnus, qui neq; in patre pollutus ſit, neq; in
matre. Videamus autem ſi adhuc poſſumus aliquid ſublimius, & pro dignitate tanti pon
tificis inuenire. Pater omnium uerus, dicitur deus. Matrem autem, Apoſtolus Hieru-
ſalem dicit eſſe cæleſtem. Omnes ergo qui peccant, contaminantur in patre à quo crea-
ti. Siue eĩ egimus aliquid impium, ſiue locuti ſumus, ſiue cogitauimus cõtra deum, cum
non credidimus deo, contaminati ſumus in patre. Atq; utinam tunc ſolum per increduli-
tatem factum ſit, ceſſatum ſit uero poſtquam credidimus. Sic ergo etiam contaminamur
in matre, ſi credentes deo, uel eccleſiam lædimus, uel libertatẽ matris cæleſtis indigna pec
cati ſeruitute fœdamus. Solus uero dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui peccatum neſcit,
neq; in patre, neq; in matre contaminatus eſt, & de ſanctis non exiuit. Fuerant quidem
nonnulla & in ſuperioribus proponenda Iudæis, ad quæ reſpondere non poſſent, ſed o-
miſſis illis, de hoc interim ſermone quid nobis dicant, uel ipſi, uel qui ſecundum ipſorum
ſenſum intelligi legem uolunt, ſi hæc ad pontificem noſtrum & ſaluatorem non referan-
tur, quomodo ſecundũ literam probabitur, quod de ſanctis non exeat magnus ſacerdos,
Tollit literam qui utiq; & uxorẽ accipiebat, ſicut inferius dicitur, uirginem de genere ſuo? Si de ſanctis
non exit, ſi nuſquam procedit, quomodo aut ad quos uſus accipere iubetur uxorẽ? Neq;
enim putandum eſt quod cum uxore intra ſancta manere potuerit. Sed hæc putent illi,
quibus placent Iudaicæ fabulæ. Nos aũt habemus ſacerdotẽ magnum ſecũdum ordinem
Melchiſedech Chriſtũ Ieſum, nunquam de ſanctis exeuntẽ: ſemper enim in ſanctis eſt, et
manet ſemper ſanctus in uerbis ſuis, ſanctus in actibus ſuis, ſanctus in omnibus uoluntati
bus ſuis, & ſolus eſt qui nunquam inueniatur extra ſancta. Qui enim peccat, exit de ſan-
ctis: & quotieſcunq; quis peccat, toties efficitur extra ſancta. Chriſtus autem qui nunquã
peccauit, nunquam exijt de ſanctis. Sed & tu qui ſequeris Chriſtum, & imitator eius es,
ſi permaneas in uerbo dei, ſi in lege eius mediteris die ac nocte, ſi in mandatis eius exerce
aris, ſemper in ſanctis es, nec unquam inde diſcedis. Neq; enim in loco ſancta quærenda
ſunt, ſed in actibus, & uita, ac moribus. Quæ ſi ſecundum deum ſint, & ſecundum præce
ptum dei habeantur, etiam ſi in domo ſis, etiam ſi in foro, & quid dico in foro? etiam ſi in
theatro inueniaris uerbo dei deſeruiens, in ſanctis te eſſe non dubites. Aut nõ tibi uidetur
Paulus cum ingreſſus eſt theatrum, uel cum ingreſſus eſt Ariopagum, & prædicauit A-
thenienſibus Chriſtum, in ſanctis fuiſſe? Sed & cum perambulaſſet aras & idola Atheni-
enſium, ubi inuenit ſcriptũ ignoto deo, & ex hoc uerbo ſumpſit Chriſti prædicationis ex
ordium, etiam ibi aras gentilium luſtrans in ſanctis poſitus erat, quia ſancta cogitabat. Sed
& quicunq; cuſtodit ſe poſt acceptam gratiam dei ne incidat in homicidium, in adulteri-
um, in furtum, in falſum teſtimonium, & alia ſimilia, ſed permanet mundus ab omni con-
tagione peccati, non exiuit iſte de ſanctis, & non contaminauit ſanctificationem dei ſui
in ſemetipſo, quia ſanctum oleum chriſmatis dei ſui ſuper ipſum eſt. Illud oleum, de quo
in Exodo

in Exodo ſcriptum eſt, quomodo poteſt ſecundũ literã proprie oleum dei dici, quod arte
myrepſica confectum eſt à pigmentario? Sed ſi uis uidere oleum dei, audi quem propheta *Conuellit*
dicat unctũ eſſe oleo dei, illũ ſine dubio, de quo dicit. Propterea unxit te deus deus tuus *literam*
oleo lætitiæ præ participib. tuis. Hic ergo eſt magnus ſacerdos, qui ſolus oleo dei unctus
eſt, & in quo ſemper ſanctũ permãſit diuini chariſmatis oleum. Sed quid addit̃ poſt hęc?
Hic uxorem uirginẽ de genere ſuo accipiet: uiduam aũt, & eiectam, & meretricem non
accipiet, ſed uirginẽ de genere ſuo, & non contaminabit ſemen ſuum in populo ſuo: ego
dominus qui ſanctifico eum. Quia ergo totius expoſitionis ordo ad uerum ſacerdotẽ ma
gnum reuocatus eſt Chriſtum, uideamus nunc, & quid de nuptijs eius intelligi debeat.
Paulus apoſtolus dicit. Volo aũt uos oẽs uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. Ti
meo autem ne ſicut ſerpens ſeduxit Euam aſtutia ſua, ita corrũpantur ſenſus ueſtri à ſim
plicitate, quæ in Chriſto eſt. Vult ergo Paulus omnes Corinthios uirginẽ caſtam exhi-
bere Chriſto: quod utiq; nunquã uellet, niſi id poſſibile uideret. Vnde & mirum fortaſſe
uideatur, quomodo hi, qui diuerſis peccatis corrupti ad fidem Chriſti uenerũt, omnes ſi
mul uirgo caſta dicantur: quæ uirgo tam ſancta, tam caſta ſit, ut mereatur etiam Chriſti
nuptijs copulari. Verum quoniã hæc ad carnis integritatem referre non poſſumus, certũ
eſt quod ad integritatem animæ ſpectent, cuius ſecundum ipſius Pauli ſententiã, ſimplici
tas fidei quæ in Chriſto eſt, uirginitas eius appellata eſt. & per hoc quoniam ceſſantibus,
uel philoſophorũ ſophiſmatibus, uel ſuperſtitionibus Iudaicis in fide ſimplici Chriſtus ſi-
bi adſumpſit eccleſiam, uirginem de genere ſuo accepit uxorem. Huius nanq; fidẽ non
corrumpit philoſophicus ſenſus, nec circuncißionis ambitio, ſed in ſimplicitate confeſſio
nis tanquam in uirginali integritate permanſit. Sic eñ & dudum promiſerat per prophe
tam dicens: Deſponſabo te mihi in fide. Omnis ergo ſecũdum apoſtolum, qui in Chriſto
eſt, noua creatura eſt. Et ſicut idem apoſtolus dicit: Vt exhibeat ipſe ſibi glorioſam eccle-
ſiam non habentẽ maculam, aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, ſed ut ſit ſancta, & immacu
lata. Quomodo ergo eam quę rugoſa eſt, facit eſſe ſine ruga, niſi quia renouat eam? ſecun
dum quod ſcriptum eſt. Nam etſi is qui deforis eſt homo noſter corrumpitur, ſed qui in-
tus eſt, renouatur de die in diem. Viduam ſanè, & meretricem, & eiectam non accipiet
Chriſtus, nec intrat talis anima thalamum ſponſi. Qui enim ingreſſus fuerit illuc non ha-
bens indumenta nuptialia, perferet illud, quod ſcriptũ eſſe noſtis in euangelio. Virginem
ergo accipiet, uiduam non accipiet, neq; meretricem, neq; eiectam, aut contaminatã. Me
retricem quidem, & abiectam animã, & pollutam cur non ſuſcipiat Chriſtus in coniugi-
um, non eſt laboris exponere: Vidua uero cur non in uxorẽ recipiatur, diligentius intu-
endum eſt. Paulus apoſtolus ad Romanos ſcribens, uirum animæ legẽ dicit, eamq; cum
mortuus fuerit uir, ſolutã eſſe pronunciat à lege uiri, ut iã nõ ſit adultera ſi nupſerit Chri-
ſto. Quod ſi eueniat, ut lex quidẽ animæ ipſi moriatur, id eſt ut anima diſcedat à lege, nec
tamen cõſtringat ſe caſtioris connubij diſciplinis, & à lege diſcedens, euãgelici dogma-
tis non ſuſcipiat iugum: hæc nubere Chriſto non poterit, quæ libertatis laſciuiam quæſie
rit, non fidei uirginalis & ſimplicis cultum. Hic ergo ſacerdos magnus uxorẽ uirginem
accipiet de genere ſuo. Poteſt & propter hoc dictum uideri de genere ſuo, quod anima
Chriſti ex genere & ex ſubſtantia fuerit humanarũ omnium animarũ. Poteſt & ſecundũ
hoc, quod fratres uocat credentes in ſe, de genere ſuo dici anima, quæ in fide tanquam nu
ptijs ſociatur. Illud tamẽ nolo uos lateat, quod Hebręi negant ſe ſcriptũ habere, quod nos
apud lxx. interpretes inuenimus, de genere ſuo. Et recte illi nõ habent ſcriptũ. ablata eſt
enim ab illis propinquitas dei, ablata eſt adoptio filiorũ, & translata eſt ad eccleſiã Chriſti.
Illi ergo non habenr ſcriptũ quia de genere Chriſti ſint, ſicut nec eſſe meruerũt. Nos aũt
qui hoc ſcriptũ habemus, & legimus, gaudeamus quidem de dignatione dei, ſed caute &
ſollicite curemus, ne nos uita noſtra & actus ac mores faciant aliquãdo degeneres: ne &
hoc ipſum nobis ad condemnationẽ ducatur, quod cum genus ſimus Chriſti, indignis, &
fœdis, ac diabolicis actibus ſeruiamus. Qui habet ergo ſponſam, ſponſus eſt. Audis quo-
modo ſponſus dicitur Chriſtus, ſponſa uero eius anima dicitur, quæ fidei ſimplicitate, &
actuum puritate incorrupta probatur & uirgo. Dicit eñ dominus & per Hieremiã pro-
phetam: Nonne ſicut dominum me, & patrem uocaſti, & principem uirginitatis tuę? Vi
duam aũt, & eiectam, & contaminatam, non accipiet. Si quis noſtrum peccauerit, abie-

ctus eſt, etiam ſi non abijciatur ab epiſcopo, ſiue quod lateat, ſiue quod interdũ ad gratiã iudicetur, eiectus eſt tamen in ipſa conſcientia peccati. Nec prodeſt hominis gratia, cum Chriſtus huiuſmodi animã tanq̃ abiectam non recipiat in coniugiũ. Igitur neq; uiduam (ſicut ſupra diximus) accipiet, neq; eiectã, neq; pollutã. Polluta dicitur, quæ etiã ſi non ex integro cõpleuit peccatũ, tamen hoc ipſo quod cogitauit, quod uoluit, quod optauit, etiã ſi nõ admiſit, polluta eſt, & à magno pontifice nõ eligitur. Valde eñ puram, ualde mundam, & ſynceram requirit animã, quam ſibi iungat: quia qui ſe iunxerit domino, unus ſpiritus eſt. Vnde etiã hoc oſtendit, quod ſint differentię peccatorũ: & qui peccauerit peccatum ad mortẽ abiectus ſit: qui aũt non peccat ad mortẽ, ſed inferius aliquid, pollutus ſit. Sponſa aũt Chriſti, neq; abiecta, neq; polluta poteſt eſſe, ſed uirgo, incontamitata, incorrupta, & munda. Memento eñ ſermonis apoſtolici, quẽ paulo ante propoſuimus, dicentis: Vt exhibeat ipſe ſibiglorioſam eccleſiã, non habentem maculam, neq; rugam, aut aliquid eiuſmodi, ſed ut ſit ſancta, & immaculata. Sed & meretricẽ non accipiet. Quæ eſt anima meretrix? quę ad ſe recipit amatores, de quibus dicit propheta: Meretricata es poſt amatores tuos. Qui ſunt iſti amatores qui intrant ad animam meretricẽ, niſi contrariæ poteſtates, & dæmones, qui deſiderium capiunt pulchritudinis eius? Pulchra nanq; à Deo creata eſt anima, & ſatis decora Audi quomodo ipſe deus dicit: Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Vide cuius decoris, cuius pulchritudinis eſt anima quæ imaginem habet & ſimilitudinẽ dei. Hanc pulchritudinem cõtrariæ poteſtates cum aſpiciunt, id eſt diabolus & angeli eius, cõcupiſcunt ſpeciẽ ipſius: qui quia nõ poſſunt ſponſi eius fieri, meretricari cupiunt cum ea. Si ergo ſuſceperis ô homo in cubili animæ tuæ adulterum diabolum, meretricata eſt anima tua cum diabolo. Si receperis angelos eius, ſi ſpiritus diuerſos, qui peccare te ſuadeãt, meretricata eſt cum eis anima tua. Si ſpiritus irę, ſi inuidiæ, ſi ſuperbiæ, ſi impudicitiæ, ingreſſus fuerit ad animã tuam, & receperis eum, & conſenſeris ei loquenti in corde tuo, delectatus fueris his quæ tibi ſecundun ſuam mentem ſuggerit, meretricatus es cum eo. Meretricẽ ergo non accipiet ſacerdos magnus, & non contaminabit ſemen ſuum in populo ſuo. Quod eſt iſtud ſemen, quod contaminari non uult? In Euangelijs ſcriptum eſt: Qui ſeminar, uerbũ ſeminat. Non uult ergo contaminari uerbũ dei ab his qui ſeminant. Qui ſunt ergo qui ſeminant? qui uerbũ dei in eccleſia proferunt. Audiant ergo doctores, ne forte animæ cõtaminatæ, animæ meretricanti, animæ infideli uerba dei credant, ne forte mittant ſanctũ canibus & margaritas ante porcos: ſed animas mundas, uirgines in ſimplicitate fidei quæ in Chriſto eſt, eligant, ipſis cõmittant ſecreta myſteria, ipſis uerbum dei, & arcana fidei proloquant̃, ut in ipſis Chriſtus formetur per fidem. An neſcitis quia ex iſto ſemine uerbi dei quod ſeminat̃, Chriſtus naſcitur in corde auditorum? Hoc eñ apoſtolus dicit: Donec formetur Chriſtus in uobis. Concipit ergo anima ex hoc uerbi ſemine, & conceptũ format in ſe uerbum, donec pariat ſpiritum timoris dei. Sic enim per prophetam dicunt animæ ſanctorũ: A timore tuo domine concepimus in utero, & parturiuimus, & peperimus ſpiritũ ſalutis tuæ quem fecimus ſuper terram. Iſte eſt ſanctarum animarũ partus, iſte conceptus, iſta ſunt ſancta cõiugia, quæ conueniunt & apta ſunt magno pontifici Chriſto Ieſu domino noſtro, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De diebus feſtis, & lucerna, & candelabro, & oleo ad lumen, & de menſa, & panibus propoſitionis. Homilia XIII Cap. XXIII

QVi perfectus eſt, ab ipſo deo docetur de ſolennitatum ratione, & homine ad hæc diſcenda magiſtro non utitur, ſed à deo diſcit, ſi quis poteſt capere dei uocem. Qui autem non eſt talis, ſed inferior, diſcit ab eo qui didicerit à deo. Hæc ergo eſt de ſolennitatibus duplex quædam ratio doctrinæ. Vna, qua illuminata per ſpiritũ prophetica mens docetur, quæ (ut ita dicam) magis intuitu mentis diſcitur, quàm ſono uocis, per quam ueritas ipſa, non umbra & imago ueritatis agnoſcitur. Hi uero, qui ipſam dei claritatem capere nõ poſſunt, nec totũ fulgorem ueritatis intenta mentis acie cõſpicari, audiunt de ſolẽnitatibus ſecundo loco ab his, qui primo didicerunt: & cum illis ueritatẽ rerum ipſa inſpectionis proprietas dederit, ad iſtos ueritatis umbram profert ſolus auditus. Huius myſterij Apoſtolus conſcius dicebat

de Iudæis

de Iudæis, quia umbræ & exemplari deſeruiunt cæleſtium. Ipſa enim cæleſtia Moyſes uidiſſe deſcribitur, typos autem & imagines eorum quæ uiderat, populo tradidiſſe. Sic eñ ad eum diuinum dicit eloquium. Vide, inquit, omnia facito ſecũdum formam, quæ oſtenſa eſt tibi in monte. Tale ergo eſt, quod & in hoc loco recitatũ eſt, quia dominus locutus fuerit de ſolennitatibus ad Moyſen. & poſt hæc. Et locutus eſt Moyſes, inquit, de diebus ſolẽnibus domini dei filijs Iſrael. Tranſacto uero de his ſermone uideamus quid poſt hæc edocetur Moyſes. Primo de lucerna, & candelabro, & oleo quod ei infunditur. Secũdo loco, de menſa, & panibus propoſitionis, ac numero eorũ, & qui eis uti debeant. Intendamus ergo animũ diligẽtius his quæ ſcripta ſunt, & ad hæc dignoſcenda cõcedi nobis gratiam domini deprecemur, ut in his quæ legimus literis, quæ ſit uoluntas ſancti ſpiritus agnoſcamus. Præcipe, inquit, filijs Iſrael, ut deferãt tibi oleum de oliuis mundũ expreſſum ad lumen, ut ardeat lucerna ſemper extra uelum in tabernaculo teſtimonij, & accendent illam Aaron & filij eius à ueſpere uſq; in mane contra dominum indeſinenter, legitimum æternale in progenies ueſtras. In candelabro mundo accendetis lucernas contra dominum uſq; mane.] Candelabrum mundum nominat, lucernas accendi per pontificem iubet, & earum lumen miniſtrari ex oleo quod datur à populo præcepit. Itaq; niſi dederit oleum populus, ſine dubio extinguetur lucerna, & non erit lumen in ſanctis. Secundum literam ergo hæc erat conſequentia, ut conferret populus oleum mundũ de oliuis expreſſum, ut ex eo miniſtraretur lumen lucernæ: & Aaron accẽdebat lucernas à ueſpera uſq; mane, fomentis olei, quod contulerat populus, lumini pabulum præbens. Verum quoniam lex ſpiritalis eſt, petamus à domino (ſi tamen cõuerſi ſimus ad dominum) auferri nobis uelamen de lectione ueteris teſtamenti, ut poſſimus aduertere quæ ratio ſit candelabri, uel lucernarũ eius, ſecundum intelligentiam ſpiritalem. Ante aduentum domini mei Ieſu Chriſti, ſol non oriebatur populo Iſrael, ſed lucernæ lumine utebatũ. Lucerna enim erat apud eos ſermo legis, & ſermo propheticus, intra anguſtos concluſa parietes, quæ non poterat in orbem terræ lumen effundere. Intra Iudæam nanq; concludebatur ſcientia dei, ſicut & propheta dicit: Notus in Iudæa Deus. Vbi uero exortus eſt ſol iuſtitiæ dominus & ſaluator noſter, & natus eſt uir, de quo ſcriptum eſt, Ecce uir, Oriens nomen eſt ei: per uniuerſum mundum ſcientiæ dei lumen effuſum eſt. Sermo ergo legis, & ſermo propheticus erat lucerna ardens, ſed ardebat intra ædem, nec ultra poterat emittere ſplendorem ſuum. Quod autem ſermo legis & prophetarum lucerna dicatur, dominus ipſe nos docuit dicens de Ioanne baptiſta. Ille erat lucerna ardens & lucens, & uos uoluiſtis ad horam exultare in lumine eius. Et alibi dicit, quia lex & prophetæ uſq; ad Ioannem. Lucerna itaq; ardens eſt Ioannes, in quo lex concluditur & prophetæ. Donec ergo populus ille habebat oleũ quod cõferret ad lumen, lucerna nõ eſt extincta. Vbi uero defecit in eis oleum miſericordię, oleũ operum bonorũ, nec inuenta eſt apud eos puritas, purũ nanq; oleum quęrebatũ ad lumen, & quia defecit in eis oleũ miſericordiæ, neceſſario extincta lucerna eſt. Sed quid dicemus quia illis hæc euenerunt, à nobis uero aliena ſunt iſta? Imo maior cura eſt Chriſtiano olei conquirẽdi. Vide eñ quomodo dominus in euangelijs per parabolam ſtultas uirgines nominat, quę oleum non portabant in uaſculis ſuis: & intantum ſtultas, ut quoniam defuit eis oleum ad ſuccẽdendas lampades ſuas, thalamis excluſæ ſint nuptiarum, nec pulſantibus quæ olei curam neglexerant, ultra aperiri iuſſerit ſponſus. Memini tamen dudum nos cũ centeſimi decimi octaui pſalmi exponeremus illum uerſiculum, in quo ſcriptum eſt: Lucerna pedibus meis lex tua domine & lumen ſemitis meis, diuerſitatem lucernæ, & lucis, pro uiribus oſtendiſſe. Dicebamus enim quod lucernã quidem pedibus, id eſt inferioribus corporis partibus deputarit, lucẽ uero ſemitis dederit, quæ ſemitæ in alio loco ſemitæ æternæ nominãtur. Quia ergo ſecundũ quandam myſticam rationem inferiores partes creaturæ mundus hic intelligitur, ideo lucerna legis his, qui in hoc mundo tanq; totius creaturæ pedes ſunt, accẽſa memoratur. Lux aũt æterna erit illis ſemitis, per quas in futuro ſeculo unuſquiſq; pro meritis incedet. Sed de his in ſuo loco ſufficiẽter pro noſtris uiribus dictum eſt. Nunc ergo quoniã ueſpera eſt & nox uſq; ad conſummationem ſeculi, & uſquequo nouus dies futuri ſeculi & nouæ lucis effulgeat, ardet unicuiq; noſtrum lucerna hæc, intantum ſplendorem luminis præbens, quantum olei copia ubertate operum fuerit miniſtrata. Deniq; & Iob in quodam loco,

cum bona operum ſuorum exponeret, addidit etiam hoc. Cum ſplenderet, inquit, lucerna ſuper caput meum. Splendet ergo unicuiq; noſtrum lucerna hæc, inquantum oleo bonorũ operum fuerit accenſa. Si autem male agamus, & opera noſtra mala ſint, non ſolum non accendimus, ſed extinguimus nobis iſtam lucernam: & completur in nobis illud, quod ſcriptura dicit: quia qui male agit, in tenebris eſt, & qui odit fratrem ſuum, in tenebris ambulat. Extinxit enim lucernam charitatis, & ideo in tenebris ambulat. An nõ tibi uidetur extinxiſſe lucernam, qui lumẽ charitatis extinxit? Qui autem diligit fratrem, in charitatis luce perdurat, & cum fiducia poteſt dicere: Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei, & filij eius ſicut oliua nouella in circuitu menſæ eius. Oleum ergo offerri iubetur à populo, & oleum non qualecunq;, ſed mundum, & non ex quibuſcunq; ſeminibus (ut fieri diuerſis in regionibus mos eſt) ſed de oliuis expreſſum, in quibus indicium pacis oſtenditur, Neq; enim accepta poſſunt eſſe deo opera tua, niſi in pace peragantur: ſicut & Iacobus Apoſtolus dicit: Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur. Et idcirco credo etiam dominus diſcipulis ſuis tradebat fidele depoſitum dicens: Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. De hac ergo oliua oleum premanus operum noſtrorum, ex quo lucerna domino poſsit accendi, ut non in tenebris ambulemus. Hæc quidem à nobis dicta ſunt, quantum ad lucernã candelabri, & oleum eius ſpectat. Nunc uero uideamus quid etiam in conſequentibus de panibus propoſitionis ſcriptum ſit.

Et ſumetis, inquit, ſimilaginem, & facietis de ea duodecim panes. De duabus decimis erit unus panis, & imponetis eos duas poſitiones, ſex panes una poſitio ſuper menſam mundam contra dominum. Et imponetis ſuper poſitionem thus mumdum, & ſalem, & erunt panes in commemoratione appoſiti domino: die ſabbatorum proponentur contra dominum ſemper à filijs Iſrael, in teſtamentum æternum. Et erunt Aaron, & filiorum eius, & edent ea in loco ſancto: ſunt enim ſancta ſanctorum. Hoc erit illis de eis quæ offeruntur domino legitimum æternum.] Secundum ea quæ ſcripta ſunt, in duodecim panibus duodecim tribuum Iſrael uidetur cõmemoratio ante dominũ fieri: & præceptum dari, ut ſine ceſſatione iſti duodecim panes in conſpectu domini proponantur: ut & memoria duodecim tribuum apud eum ſemper habeatur, quo ueluti exoratio quędam & ſupplicatio per hæc pro ſingulis fieri uideatur. Sed parua ſatis & tenuis eſt huiuſcemodi interceſſio. Quantum enim profecit ad repropitiandum, ubi uniuſcuiuſq; tribus per panem fructus, per fructus opera conſideranda ſunt? Sed ſi referantur hæc ad myſterij magnitudinem, inuenies cõmemorationẽ iſtam habere ingentis repropitiationis effectum. Si redeas ad illum panẽ qui de cælo deſcendit, & dat huic mũdo uitã: illum panem propoſitionis, quem propoſuit deus propitiationem per fidem in ſanguine eius: & ſi reſpicias ad illam commemorationem, de qua dicit dominus, Hoc facite in meam commemorationem: inuenies quod iſta eſt cõmemoratio ſola, quæ propitium faciat hominibus deum. Si ergo intentius eccleſiaſtica myſteria recorderis, in his quæ lex ſcribit, futuræ ueritatis inuenies imaginem præformatam. Sed de his non eſt plura diſſerere, quod recordatione ſola intelligi ſufficit. Poſſumus uero & aliter dicere. Omnis ſermo Dei panis eſt, ſed eſt differentia in panibus. Eſt enim aliquis ſermo, qui ad communem proferri poſsit auditum, & edocere plebem de operibus miſericordiæ, aut totius beneficẽtiæ, & iſte eſt panis qui communis uidebitur. Eſt uero alius, qui ſecreta contineat, & de fide dei & rerum ſcientia diſſerat. Iſte panis mundus eſt, & ex ſimila confectus. Iſte in cõſpectu domini ponendus eſt ſuper menſam mundam proponendus. Iſte ſolis ſacerdotib. ſequeſtratus eſt, & filijs Aaron æterno munere condonatus. Verum ne putes hæc nos proprijs ſenſibus excogitata narrare, & non in diuinis obſeruaſſe uoluminibus, proferam tibi de ſcripturis quomodo apud diuerſos uiros, panis diuerſitas pro merito uniuſcuiuſq; ſeruata eſt. Refertur in Geneſi quod Abraham patriarcha angelos ſuſcepit hoſpitio, ſimiliter autem & Loth. Sed Abraham, qui meritis præcellebat, panes ex ſimila appoſuiſſe deſcribitur, quos & ἐγκρυφίας id eſt occultos ac recõditos nominauit. Loth uero eo quod nõ habuit ſimilam, ex farina panes hoſpitibus appoſuit: nõ quod ita pauper eſſet, & nõ habuerit ſimilam, qui in diuitijs non inferior patruo ſcribitur: ſed utriuſq; meritorum differentia per hæc deſignatur indicia: quod is quidem cui erant à Domino myſteria reuelanda, & ad quem dicebatur, non celabo à puero meo Abraham quod facturus ſum, qui imbuendus

Non omnia ad populum proferenda

eras

erat,& edocendus de occultis & ſecretis dei,ille panes ex ſimila ſcribitur habuiſſe: ille uero ad quem nihil ſacramenti deferebatur,ſed ratio præſentis ſalutis & uitæ,panes communes ex ſola farina ſcribitur habuiſſe confectos. Et tu ergo ſi habes ſcientiam ſecretorum, ſi de fide dei, de myſterio Chriſti, de ſancti ſpiritus unitate potes ſcienter cauteq́ diſſerere, panes ex ſimila offers domino. Si uero communibus uteris ad populum monitis, & moralem ſcis tantummodo locum tractare qui ad omnes pertinet, communem te obtuliſſe noueris panem. Sed uideamus iam quæ ſit confectio in iſtis panibus propoſitionis, qui ante dominū poni ſemper iubentur. De duabus,inquit, decimis ſit panis unus. Duas quidem decimas dixit,ſed cuius menſuræ ſint iſtæ decimæ non comprehendit:cum utiq́ conſequens fuiſſet, ſi de quantitate ſimilæ uolebat agnoſci, ipſam cuius duas decimas ſumi iubebat, nominare menſuram. Quæ ergo iſta res eſt, cuius menſura & modus nec comprehendi potuit nec numerari? Decem numerus ubique perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipſo ratio & origo conſurgit. Competenter igitur auctor & origo omnium Deus, ſub hoc numero uidetur oſtendi. Sed ſi in eccleſia de ſolo patre loquar, & ipſius ſolius laudes proferam,unius decimæ panem feci. Aut ſi de Chriſto ſolo fecero ſermonem, & ipſius enuntiauero paſsionem,& reſurrectionem prædicauero,unius decimæ obtuli panem. Si uero dixero quia pater cum filio ſemper eſt, & ipſe facit opera ſua: uel etiam ſi dixero, quia pater in filio eſt, & filius in patre, & qui uidet filium, uidet & patrem,& quia pater & filius unum ſunt:ex duabus decimis ſimilæ mundæ obtuli unum panem,panem uerum,qui uitam dat huic mundo. Hæretici non faciunt de duabus decimis unum panem: negant enim creatorem deum, patrem Chriſti eſſe,neq́ uetus & nouum teſtamentum unum faciunt panem,nec unum ſpiritum in utroq́ inſtrumento profitentur. Nos autem in lege,& Euangelijs unum atq́ eundem ineſſe ſanctum ſpiritum dicimus,& iſto quoq́ modo ex duabus decimis unum panem propoſitionis offerimus. Qui ergo ſeparant Chriſtum à creatore Deo patre ſuo hæretici, & Iudæi qui ſolum patrem recipiunt,& uerbum & ſapientiam eius Chriſtum non recipiunt,non faciunt ex duabus decimis unum panem. Nos autem menſuræ quidem ipſius, id eſt ſubſtantiæ, nomen uel rationem comprehendere aut inuenire non poſſumus: confitentes tamen patrem,& filium, unum facimus panem ex duabus decimis: non ut panis unus ex una decima fiat,& alius ex alia,ut ſint ipſæ duæ decimæ ſeparatæ,ſed ſint duæ iſtæ decimę una maſſa,& unus panis. Quomodo duæ decimæ una maſſa ſit?quia non ſeparo filium à patre, nec patrem à filio. Qui enim uidit me,inquit,uidit & patrem. Fiunt ergo panes ſinguli ex duabus decimis, & proponuntur duabus poſitionibus, id eſt duobus ordinibus. Si enim una poſitio fieret,confuſus & permixtus eſſet ſermo de patre ac filio. Nunc autem unus quidem eſt panis,una enim uolunras eſt & una ſubſtantia:ſed duæ ſunt poſitiones,id eſt duæ perſonarum proprietates. Illum enim patrem,qui non ſit filius, & hunc filium dicimus,qui non ſit pater. Et hoc modo duas decimas in uno pane ſeruamus, & duas poſitiones ante dominum profitemur. Sed reuera magni (ut ita dicam) cuiuſdam piſtoris,& ualde artificioſi eſt,diligenter iſtas ſeruare menſuras,& ita temperare de patre,& filio ſermonem,& coniungere ubi oportet,& rurſum ubi cōpetit ſeparare,ut neq́ duæ menſuræ aliquando deſint,neq́ unquā niſi unus panis appareat. Duodecim ergo panes ex iſta ſimila fieri mandantur ſecundum numerum tribuum quæ tunc erant carnalis Iſrael. In quo mihi uidetur forma totius creaturæ rationalis contineri. Duodecim nanq́ putantur eſſe generales ordines rationalis creaturæ, quorum figura erat in illis duodecim tribubus. In quibus erat unus quidam ordo regalis,qui Iudas nominatur. Alius erat ordo ſacerdotalis, & Leui appellatur. Erat & alius ordo Iudæ uicinus, qui Beniamin dicitur, in quo ordine & templum dei,& altare collocatum eſt. Alius ordo Iſachar,& Zabulon,& Effrem,alijq́,quos nominatim deſignat ſcriptura diuina,quorum rationem non eſt nunc temporis explicare. Eſt tamen uniuſcuiuſque tribus, uel ordinis panis ante dominum. Et licet ſit aliqua tribus, quæ non ex libera ſed ex concubina Iſrael deſcendat, & ex parte libera, ex parte ſeruilis ſit, ramen pro omnibus ex duabus decimis panis proponitur ante dominū, & in uniuerſis duæ decimæ ſimilaginis cōſtant. Proponi autem iubentur ſupra menſam mundam. Quis autem noſtrum, qui ita habeat menſam mundam, ut panes ſuper eam domino offerantur? Si ſederis (inquit Salomon) cœnare ad menſam potentis, intelligibiliter

intellige quæ apponuntur tibi. Quæ eſt ergo menſa potentis, niſi menſa illius qui dicebat, Omnia poſſum in eo qui me confortat Chriſto, & cum infirmor, tunc potens ſum? In iſtius potentis menſa munda: hoc eſt in iſtius corde, in iſtius mente, Domino panis offertur. Ad huius potentis Apoſtoli menſam ſi ſedes cœnaturus, intelligibiliter intellige quæ apponuntur tibi, hoc eſt ſpiritaliter aduerte quæ dicuntur ab eo, ut & tu facere poſſis quod additur. Ait enim: Sciens quia talia te oportet præparare. Sed uideamus quomodo hi duodecim panes proponantur. Duæ, inquit, poſitiones, in una poſitione ſex panes. Putas ne otioſa ſit iſta diuiſio? Quid eſt quod duodecimus numerus iterum partitur in ſex? Habet enim propinquitatem quandam cum hoc mūdo Senarius numerus. In ſex enim diebus factus eſt iſte uiſibilis mundus. Duo igitur ordines habentur in hoc mundo, id eſt duo populi, qui fidem patris ac filij in una eccleſia tanquam in una menſa munda cuſtodiunt. Et ſuperponitur, inquit, ſuper poſitionē thus mundum. Thuris ſpecies formam tenet orationum. Oportet ergo panibus fidei, orationum uigilantiam puritatemq; coniungere. Pura autem oratio eſt, ſicut Apoſtolus dicit, Leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. Similiter & odoris ſuauitas implere facit illud quod ſcriptum eſt: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Si quis ergo orationes quidē offerat deo, non tamen habeat mundam conſcientiam ab operibus malis: hic thus quidem uidetur panibus ſuperponere, ſed non ponit thus mundum. Nam ſi omne thus mundum eſſet, nō utiq; addidiſſet ſcriptura, Thus mundum ſuper panes propoſitionis ponendum ante dominum. Nec enim putes quod omnipotens Deus hoc mandabat, & hoc lege ſanciebat, ut thus ei ex Arabia deferretur. Sed hoc eſt thus, quod Deus ab hominibus ſibi quærit offerri, ex quo capit odorem ſuauitatis, orationes ex corde puro, & conſcientia bona, in quibus uere Deus ſuſcipit fragrantiam ſuauitatis. Et erunt, inquit, panes in commemorationem propoſiti ante dominum. In die ſabbatorum proponetis ea. Si nondum tibi manifeſtum erat quia panes iſti uerbum dei eſt, ex his nunc ſermonibus confirmare. Quid eſt enim quod nobis commemorationem Dei faciat? Quid eſt quod nos ad memoriam iuſtitiæ, & totius boni reuocet, niſi uerbum dei? Ideo ergo dicit, quia erunt in commemorationem propoſiti ante dominum. Addit & in die ſabbatorum, id eſt in requie animarum. Et quæ maior fideli animæ requies, quàm memoria dei? quàm in conſpectu dei uerſari? quàm in fide patris ac filij permanere? quàm orationes domino tanquam odorem ſuauitatis offerre? Teſtamentum, inquit, æternum erit Aaron & filijs eius, & manducabunt ea in loco ſancto. Aaron & filij eius genus eſt electum, genus ſacerdotale, quibus hæc portio ſanctorum donatur à deo, quod ſumus omnes qui credimus in Chriſto. Locum autem ſanctum ego in terris non requiro poſitum, ſed in corde. Locus enim dicitur ſanctus, rationalis anima, propter quod & Apoſtolus dicit: Nolite locum dare diabolo. Anima ergo mea locus eſt ſi male ago diaboli: ſi bene, Dei. Deniq; & ſpiritus malignus cum, inquit, exierit ab homine, & circuerit loca arida, & requiem non inuenerit, tunc dicit. Reuertar ad locum meū unde exiui. Locus ergo ſanctus, anima eſt pura. In quo loco edere nobis mandatur cibum uerbi dei. Neq; enim conuenit ut ſancta uerba anima non ſancta ſuſcipiat: ſed cum purificauerit ſe ab omni inquinamento carnis, & morum, tunc locus ſanctus effecta capiat panē illum qui de cælo deſcendit. Nónne melius ſic intelligit locus ſanctus, quàm ſi putemus ſtructuram lapidum inſenſibilium locum ſanctum nominari? Unde ſimili modo etiam tibi lex iſta proponitur, ut cum acceperis panem myſticū, in loco mundo manduces eum: hoc eſt ne in anima contaminata, & peccatis polluta dominici corporis ſacramenta percipias. Quicunq; enim manducauerit, inquit, panem, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Probet autem ſe unuſquiſq;, & tūc de pane manducet, & de calice bibat. Sancta eīn ſanctorū ſunt. Vides quomodo nō dixit ſancta tantūmodo, ſed ſancta ſanctorū: ut ſi diceret, cibus iſte ſanctus non eſt cōmunis omnium, nec cuiuſcunq; indigni, ſed ſanctorum eſt. Quanto magis hoc & de uerbo dei recte meritoq; dicemus, hic ſermo non eſt omniū, nec cuiuſcunq;, ſed ſanctorum eſt? Non quilibet uerbi huius poteſt audire myſterium, nam tantummodo qui purificati ſunt mente, qui mundi ſunt corde, qui ſimplices animo, qui uita irreprehenſibiles, qui conſcientia liberi, ipſorum eſt de hoc audire ſermonē, ipſis poſſunt explanari iſta myſteria. Vobis enim datum eſt, inquit, noſſe myſterium regni dei: illis autem, id eſt qui non

Eucharistia

merentur

merentur, qui non ſunt tales ut mereantur, nec capaces eſſe poſſunt ad intelligentiam ſecretorum: illis nõ poteſt dari ille ſacerdotalis panis, qui eſt ſecretus, & myſticus ſermo, ſed in parabolis, qui communis eſt uulgi. Legitimum æternale hoc erit. Legitimum nanq; & æternum eſt omne quod myſticum eſt. Nam præſentia hæc & paſsim uiſibilia, temporalia ſunt, & finem cito accipiunt. Præterit enim habitus huius mundi. Quod ſi huius mundi præterit, ſine dubio & literæ habitus præterit, & manent illa quæ æterna ſunt, quæ ſenſus cõtinet ſpiritalis. Si ergo intelleximus primo quomodo deus loquebatur ad Moyſen, & Moſes filijs Iſrael, ſecundo etiam rationem candelabri mundi, & lucernarum, atq; olei eius: tertio quoq; panes propoſitionis ex duabus decimis ſingulos quoſq; confectos ſi ſecundum uoluntatem ſpiritus intelleximus, demus operã quomodo & nos hoc tanto & tam ſublimi intellectu non efficiamur indigni: ſed ut anima noſtra prius fiat locus ſanctus, et in loco ſancto capiamus ſancta myſteria per gratiam ſpiritus ſancti, ex quo ſanctificatur omne quod ſanctum eſt. Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De filio mulieris Iſraelitidis, & Aegyptij patris, qui nominans nomen, maledixit, & de ſententia dei lata in eum. Homilia XIIII Cap. XXIIII

HIſtoria nobis recitata eſt, cuius quamuis uideatur aperta narratio, tamen niſi diligẽtius continentiã eius quæ eſt ſecundum literã conſequamur, interior nobis ſenſus haud facile patebit. Eſt ergo ſcripturæ ſermo de quo diſſerendum eſt hic. Et exijt, inquit, filius mulieris Iſraelitidis, & hic erat filius Aegyptij inter filios Iſrael: & litigauerũt in caſtris, is qui erat ex Iſraelitide muliere, & homo Iſraelita, & nominans filius mulieris Iſraelitidis nomen maledixit: & adduxerunt eũ ad Moſen, & nomen matris eius Salomith, filia Dabri, ex tribu Dan, & miſerunt eum in carcerem, ut iudicarent de illo per præceptũ domini. Et locutus eſt dominus ad Moſen dicens. Eijce illum qui maledixit, extra caſtra, & imponent oẽs qui audierunt manus ſuas ſuper caput eius, & lapidabit eum omnis ſynagoga.] Videamus ergo primo quid ſibi uelit hiſtoria quam propoſuimus, & quamuis plana uideatur, tamen adhuc euidentius eam tentemus ſub oculis ponere. Ponamus ergo unum ex patre & matre Iſraelitici nominis generoſitate gaudentem: alium ex matre tantum, non etiam ex patre, & uelut ex parte nobilem, & ex parte non patris, quæ utiq; melior uidetur, ſed matris, quæ inferior eſt. Si enim pater fuiſſet Iſraelita, & mater Aegyptia, eſſet aliquid amplius. hoc enĩ fuerant Manaſſes & Effrem. Nunc uero ſcriptũ eſt, quia filius ſit mulieris Iſraelitidis, & Aegyptij patris. Si ergo diligẽter ſecutus es duos iſtos uiros, unũ ex integro nobilem, aliũ ex parte, intuere nũc eos litigantes adinuicem: in qua lite is qui patre Aegyptio, & matre ſola Iſraelitide genitus uidetur, nominans maledixerit, & ob hoc perductus ſit is qui maledixerat, ad Moſen. Moſes uero neq; abſoluere eum auſus eſt, neq; cõdemnare ſine deo. tradidit enim eũ cuſtodię uſquequo à deo acciperet reſponſum quid uelit fieri de eo. Hęc eſt hiſtoriæ continentia, nunc aũt uideamus quæ ſit in ea ſpiritalis ratio, quæ ædificare debet eccleſiam. Primo omnium ſermo dicit, quia exijt filius mulieris Iſraelitidis, & Aegyptij patris, & unde uel quo exierit, non refert. Inueniũtur enim ambo in caſtris poſiti, ſicut indicat ſermo domini dicens. Educ hominem qui maledixit foras extra caſtra. Si ergo de caſtris educitur, neceſſario in caſtris erat. Quid ergo eſt quod cum nondum exiſſet de caſtris, dicit de eo ſcriptura diuina, & exijt filius mulieris Iſraelitidis? Ego puto quia docere nos uult ſermo diuinus, quod qui peccat, dupliciter exire dicitur. Primo enim exit à propoſito bono, & recta ſententia, exit à uia iuſtitiæ, exit à lege dei. Poſtmodum uero cum confutatus fuerit pro peccato, exit etiam de cœtu & congregatione ſanctorum. Vt ſi uerbi cauſa dicamus, peccauit aliquis fidelium, iſte etiam ſi nondum abijciatur per epiſcopi ſententiam, iam tamen per ipſum peccatũ quod admiſit, eiectus eſt: & quamuis intret eccleſiam, tamen eiectus eſt, & foris eſt ſegregatus à conſortio & unanimitate fidelium. Exijt ergo filius patris Aegyptij, & matris Iſraelitidis. Qui penitus extra fidem eſt, totus Aegyptius eſt. Qui autem inter nos eſt, & peccat, ex una quidem parte qua Deo credit, Iſraeliticæ uidetur originis: ex ea uero parte qua peccat, de Aegyptio genus ducit. Duos ergo ſcriptura propoſuit litigantes, unum ex integro Iſraelitam, qui litigauit quidem, ſed nõ peccauit: iſtum uero cuius peccatum deſignat, maxima ex parte mixtum

eſſe

eſſe Aegyptio generi indicat aduerſum quem litigat Iſraelita; & forte competenter, & rationabiliter litigat. Nam & in Exodo Iſraelita & Aegyptius litigant, ubi Iſraelita ſuperat, Aegyptius cadit. Igitur & ego hodie ſi ueritatem defendam, ſi pugnem pro eccleſiaſtica fide aduerſum eum, qui ex parte quidem credit Chriſto, & recipit ſcripturas, ſed nō integre ſenſum earum nec fideliter recipit: litigo aduerſum eum, qui ex matre quidem Iſraelita eſt, ex patre uero Aegyptius. Si quis ergo & fidei credulitate, & nominis profeſſione Chriſtianus eſt & catholicus, iſte ex utraq; parte Iſraelita eſt. Qui uero profeſſione quidem Chriſtianus eſt, intellectu autē fidei hæreticus & peruerſus eſt, iſte matrem quidem Iſraelitidem, patrem uero Aegyptium habet. Quomodo ergo hoc accidit? Cum ſcripturas quis legit, & literam quidem ſequitur, intellectum autem repudiat ſpiritalem, hic matrem quidem Iſraeliticam habet, id eſt literam: ſenſum uero quia ſpiritalem non ſequitur, ſed carnalem, iſti eſt Aegyptius pater: & ideo aduerſum eccleſiaſticū & catholicum litigat, id eſt contra eum qui ex utraq; parte Iſraelita eſt, qui & ſecundum literam Iſraelita eſt, & ſecundum ſpiritum, quia ipſe ſecundum literam quidem Iſraelita eſt, ſecundum ſpiritum uero Aegyptius. Quid ergo eſt utriſq; litigantibus? Neceſſario ille qui carnalem ſequitur ſenſum, tanquam de Aegyptio genus ducens, nomen nominat, & maledicit. nominat enim nomen dei, & cum maledicto nominat. negat enim eum creatorem eſſe mundi, negat eſſe patrem Chriſti. Nos uero qui ex utroq; genere Iſraelitæ ſumus, & literam, & ſpiritū in ſcripturis ſanctis defendimus, & litigamus aduerſum eos, qui ex media parte Iſraelitæ uidentur, & dicimus quia neq; ſecundum literā maledici oportet, neq; ſecundum ſpiritalem intelligentiam blaſphemari. Maledicus enim non ſolum in deum, ſed etiam in proximū, Apoſtoli Pauli ſententia à regno dei excluditur. Vide enim quomodo dicit Apoſtolus. Nolite errare, neq; fornicarij, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; maledici regnum Dei poſſidebunt. Videte inter quæ crimina, inter adulteros, inter maſculorum concubitores, inter auaros, quos alibi dicit idolis ſeruientes, etiam maledicos poſuit, & à regno dei pariter cum illis excluſit. Videant ergo ſi qui os ſuum quotidiana pene conſuetudine hoc uitio inſueſcūt, quid eis periculi immineat. Putantes enim leue & facile hoc eſſe peccatum non facile cauent, ſed conſiderent Apoſtolum quomodo maledicum à regno dei excludit, & Deus per Moyſen quomodo maledicū puniri iubet. Vnde & ego ualde admiratus ſum, quod in hoc loco quem habemus in manibus, ſcriptura non aperte deſignauit, quia iſte qui ex Aegypto genus ducit, maledixerit deum, ſed tantum poſuit quia nominans maledixerit, & reliquit in medio uel de deo, uel de homine ſuſpicandum. Vnde mihi uidetur idcirco noluiſſe aperte de deo pronunciare, ne de hominibus uideretur dediſſe licentiam, & ideo uel de deo, uel de homine ſiluiſſe, ut de utroq; caueretur. Verum quoniā ſententiam apoſtoli propoſuimus, qui dicit maledicos à regno dei excludendos, aliquid expoſcit iſte ſermo ſolatij, ne omnino deſperationem uideamur indicere ijs, qui quotidiana pene maledicendi cōſuetudine rapiuntur, & ori ſuo adhibere cuſtodiam uel oſtiū negligunt. Promiſſionis futuræ non unus eſt modus, neq; ſimplex ſpecies: ſed ſicut docuit ipſe dominus in Euangelio, cum beatos dicit pauperes ſpiritu, & ipſorum dicit eſſe regnum cælorum. Et item beatos dicit mites, nec tamen eis cælorū regna, ſed terræ hæreditatē promittit. Dicit beatos & pacificos, ſed ne ipſis quidē cælorū regnum dedit, filios tamen eos dei eſſe pronunciat. Et cum diuerſis diuerſa repromittat, omnes beatos dicit qui ad promiſſa peruenerint, non tamen omnibus cælorū regna promiſit. Poteſt ergo fieri, ut aliquis in cæteris forte operibus & actibus emendatus ſit & perfectus, ſubrepatur ei tamen aliquando oris uitio, lapſuq; ſermonis: huic licet non promittantur regna cælorum, nequaquā tamen, ſi doleat, beatitudinis abſcinditur locus, qui utiq; in regno cælorū eſt. Veruntamen eo magis ſi quis in cæteris perfectus eſt, cauere debet, ne ei ſubrepens prauæ cōſuetudinis uitiū dum emendare negligit, à beatitudinis regno penitus excludatur. Poſſumus adhuc addere etiam illud, quod natura peccati ſimilis eſt materiæ quæ igni conſumitur, quā ædificari Paulus Apoſtolus à peccatoribus dicit, qui ſupra fundamentū Chriſti ædificant ligna, fœnum, ſtipulam. In quo manifeſte oſtenditur eſſe quædam peccata ita leuia, ut ſtipulæ cōparentur, cui utiq; ignis illatus diu nō poteſt immorari. Alia uero fœno eſſe ſimilia, quæ ipſa non difficulter ignis abſumat, uerum aliquanto tardius ꝙ in ſtipulis immoretur. Alia uero

uero eſſe, quæ lignis conferantur, in quibus pro qualitate criminum diutinum & grande pabulum ignis inueniat. Ita ergo unumquodq; peccatū pro qualitate, uel quantitate ſui, pœnarū iuſta perſoluit. Veruntamen quid opus eſt fidelibus, & his qui cognouerūt deū, de pœnarum qualitatibus cogitare? Quid opus eſt ligna, quid fœnū, quid uel ipſam ſtipulam fundamento Chriſti ſuperponere? Cur non magis aurum, uel argentum, uel precioſos lapides, precioſo ſuperponimus fundamento, ubi cum ignis acceſſerit, nihil inueniat quod abſumat? Nam ſi acceſſerit ad ſtipulam, ex ſtipula fauillas reddet & cineres. Si uero acceſſerit ad aurū, aurū purius reddet. Hæc nobis dicta ſint pro his, qui negligunt oris maledici conſuetudinem reſecare: qui etiā ſi non ex corde maledicant, etiā ſi nō uoto & animo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorū ſecundum Eſaiæ uerbū, & inquinamenta oris incurrūt. Iſte tamen qui licet matre Iſraelitide, Aegyptio tamen patre progenitus eſt, exijt, & nominās nomē maledixit, de quo ego puto quod niſi exiſſet, nec litigaſſet aduerſum uerū Iſraelitē, nec nominās maledixiſſet. Exijt enim à ueritate, exijt à timore dei, à fide, à charitate, ſicut ſuperius diximus quomodo per hæc quis exeat de caſtris eccleſiæ, etiā ſi per epiſcopi uocem minime abijciatur. Sicut econtrario interdū fit, ut aliquis non recto iudicio eorum qui præſunt eccleſiæ depellatur, & foras mittatur. Sed ſi ipſe nō ante exijt, hoc eſt ſi non ita egit ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus uidetur expulſus. E tita fit ut interdum ille qui foras mittitur, intus ſit: & ille foris, qui intus retineri uidetur. Vis tibi oſtendam & alium, qui à nullo eiectus exiſſe dicitur? Scriptum eſt de Caim, quia exijt à facie dei. Quo exijt à facie dei? Vbi enim nō erat facies dei? Sed exijſſe dicitur, pro eo quod legē naturæ egreſſus eſt, & ignaram tanti ſceleris terrā fraterno ſanguine primus infecit. Sunt tamen & qui bene exeūt, & beati ſunt qui exeunt. Oſtendam etiā hoc de ſcripturis. In Exodo ſcriptū eſt. Omnes, inquit, qui quærebant nomen domini, exierūt foras ad Moyſen extra caſtra. Iſti bene exierunt extra caſtra, qui ſequebantur Moyſen, id eſt legem dei. & de alijs dicitur. Exite populus meus de medio eorū, & immundum nolite cōtingere. Exijt ergo, inquit, filius mulieris Iſraelitidis, & hic erat filius Aegyptij, inter filios Iſrael, & litigauerunt in caſtris, ille qui erat ex Iſraelitide muliere, & homo Iſraelita. Vide quanta cautela ſcripturæ diuinæ, ſi tamen intendas, ſi diligēter inſpicias: illum qui de Iſraelitide matre, & de Aegyptio patre natus eſt, nō dixit hominem: illum uero qui ex utroq; genere Iſraelita erat, hominē nominauit. Putamus hæc fortuitu ſcripta? putamus caſu adiectū, ut ille non diceretur homo, & hic diceretē? Non ſunt iſta fortuita, ratio eſt. Nihil enim in uerbis dei abſq; profunda ratione conſcriptum eſt. Ille nanq; qui ex parte Aegyptius, ex parte Iſraelita erat, nondum merebatur homo nominari. Iſte uero qui ex integro Iſraelita erat, hoc eſt qui ex mente deū uidebat, iſte homo appellatē, ille homo interior, qui ad imaginem dei factus, & poteſt uidere deum. Poſt hæc iam quæ in poſterioribus referunē, non abſq; quadam quæſtione ſunt, de qua multi quærentes, non multa explicare potuerunt. Sed ſi ueſtris me orationibus iuueritis, tentabimus etiā nos in mediū proferre, quę dominus dederit. Homo, inquit, ſi maledixerit deum, peccatum accipiet. Qui autem nominat nomen domini, morte moriatur. Quid eſt hoc? Qui maledixerit deū non habet pœnā mortis, ſed qui nominauerit nomen domini? Nonne multo grauius eſt maledicere deum, ꝙ nominare, quamuis in uanū nominaſſe dicatur? Et quomodo qui maledicit, peccatū ſuſcipit tantum, qui autē nominat, morte mulctatur? Hæc ergo ſunt, quæ in hoc loco ſolent quæſtionem mouere, quæ ignorantibus ſenſum ſcripturarū, inconſequenter dicta uidentur, & incongrue. Putant enim quod ille qui nomen dei maledicit, ſtatim puniri debeat: ille uero qui nominauerit nomen domini, hoc eſt ſuperfluo & in uanū nominauerit, ſufficiat accepiſſe peccatū. Sed nos cōſequentiā ſermonis tali quodam ſenſu tentemus aperire. Maius eſſe peccatū in quo maledicitur deus, ꝙ in quo nominatur, dubitare non poſſumus. Reſtat ut oſtendamus multo eſſe grauius accipere peccatū, & habere ſecum, quàm morte mulctari. Mors quæ pœnæ cauſa infertur pro peccato, purgatio eſt peccati ipſius pro quo iubetur inferri. Abſoluitur ergo peccatum per pœnā mortis, nec ſupereſt aliquid, quod pro hoc crimine iudicij dies & pœna æterni ignis inueniat. Vbi uero quis accipit peccatū, habet illud ſecū, ac permanet cum ipſo, nec aliquo ſupplicio pœna quæ diluitur tranſit, cum ipſo eſt etiā poſt mortem: & quia temporalia hic nō perſoluit, ibi expendit æterna ſupplicia. Vides ergo quāto

grauius

grauius ſit accipere peccatũ, quàm morte mulctari. Hic enim mors pro uindicia datur, & apud iuſtũ iudicem dominũ non uindicatur bis in id ipſum, ſicut propheta dixit. Vbi aũt non eſt ſoluta uindicta, peccatũ manet illis æternis ignibus exigendũ. Quia aũt hæc ita ſe habeant, poſſum tibi teſtes ex diuinis uoluminibus adhibere Ruben & Iudam patriarchas loquentes ad patrem ſuũ Iacob, cum uellent adſumere ſecum Beniamin, & ducere ad Aegyptum, propter ſponſionem quam cum Ioſeph fratre pepigerãt: Ibi ergo Ruben ita dicit ad patrem. Ambos filios meos occide, niſi reduxero ad te Beniamin. Iudas uero ait. Peccator ero in te niſi reduxero eum tibi. Iacob ergo pater ipſorum ſciens multo eſſe grauius quod promiſerat Iudas, qui dixerat, peccator ero in te, ab eo qui dixerat occide filios meos, Ruben quidem non credidit filium tanquam qui leuiorem elegerit pœnam. Iudæ uero tradidit, ſciens grauius eſſe quod elegerat. Hoc ergo modo conuenienter aptauit ſcriptura diuina ei qui maledixit deum, ut peccatum ſumat: ei uero qui leuius deliquit, quod morte moriatur. Vis autem & de Euangelijs noſcere quod qui receperit in hac uita mala ſua, ibi iam nõ recipiat: qui autem hic non receperit, ibi ſeruentur ei omnia? Docet nos exemplum Lazari pauperis, & illius diuitis, ad quem dicitur in infernis à patriarcha Abraham: Memento fili, quoniam tu recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem tu quidem cruciaris, hic uero requieſcit. Et ſolent homines ignorantes iudicia dei, quæ ſunt abyſſus multa, cõqueri aduerſum deum, & dicere. Cur homines iniqui, & iniuſti, raptores, impij, ſceleſti, in hac uita nihil patiuntur aduerſi, ſed cuncta eis proſperis ſucceſsibus cedunt, honores, diuitiæ, potentia, ſanitas quoq; eis ipſa & corporis habitudo famulantur? Econtra innocentibus, ac pijs, & colentibus deum innumerabiles ærumnę ſuperueniunt, abiecti & humiles, contempti & ſub colaphis potentium uiuunt, nonnunquam etiam ſæuius eis morbi quoq; ipſius corporis dominantur? Sed hæc (ut dicit) conqueruntur ignorantes quis ſit ordo diuinis iudicijs. Quanto enim grauius eos puniri uolunt, de quorum potentia & iniquitatibus ingemiſcunt, tanto neceſſarium eſt differri pœnas, quæ ſi non differrentur, temporales utiq;, & leuiores eſſent, quia finem cum morte reciperent. Nunc uero quia differuntur, certum eſt quod æternæ erunt, & cum ſeculis extendentur. Econtra igitur ſi uelint iuſtis & innocentibus in præſenti ſeculo bona reddi, eſſent etiam ipſa bona temporalia, & celeri termino concludenda. Quanto autem magis differunt in futurum, tanto magis erunt perpetua & neſcient finem. Hoc eſt ergo, quod nos ſcripturæ huius locus paucis ſermonibus cõprehenſus edocuit, ut ſciamus multo eſſe grauius accipere peccatum, & habere, ac ſecum ad inferna deferre, quàm in præſenti pœnam dare commiſsi. Et ideo hæc ſciens expedire fidelibus Apoſtolus Paulus dicit de eo qui peccauerat: Quem tradidi, inquit, Satanæ in interitum carnis. hoc eſt morte mulctaſſe. Qui autem ſit fructus mortis huius, oſtendit in ſequentibus dicens: Vt ſpiritus ſaluus fiat in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Vides ergo quomodo aperte Apoſtolus utilitatem mortis huius expoſuit. Quod enim dicit, tradidi in interitum carnis, hoc eſt in afflictionem corporis, quæ ſolet à pœnitentibus expendi, eumq; carnis interitum nominauit, qui tamen carnis interitus, uitam ſpiritui conferat. Vnde & nunc ſi quis forte noſtrum recordatur in ſemetipſo alicuius peccati cõſcientiam, ſi quis ſe obnoxiũ nouit eſſe delicto, confugiat ad pœnitentiam, & ſpontaneum ſuſcipiat carnis interitum, ut expurgatus in præſenti uita ſpiritus noſter, mundus, & purus pergat ad Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De uenditionibus domorum & redemptionibus. Homilia XV. Cap. XXV

TRes diuerſas leges de domorũ uenditionibus, & redemptionibus per Moyſen in Leuitico datas uidemus, quarum continentiam primo ſecundum hiſtoriam pertractemus, ut poſt hoc etiam ad ſpiritalẽ ſenſum poſsimus aſcendere. Domorũ quædam ſunt in urbibus muratis, quædam in uicis, uel agris non habẽtibus muros. Ait ergo, ut ſi in ciuitate murata uendiderit quis domum per annum integrum habeat copiam redimendi, poſt annum uero poteſtas recuperandi nulla cõceditur. Erit enim, inquit, domus ipſius emptoris certa poſſeſsio, ſi intra annum liberare eã non potuerit, qui diſtraxit. Secunda lex eſt, ut ſi domus quæ diſtracta eſt in uico fuerit qui murum nõ habet, cui tamen uico ager adiaceat, liceat uenditori & poſt

annum, & quandocunq; potuerit reſtiruere precium, & recuperare quam diſtraxerar domum. Tertia lex eſt, ut ſi forte domus ſit leuiræ, uel ſacerdotis, ubicunq; fuerit talis domus ſiue in ciuirate murata, ſiue in uico cui murus non eſt, licear ſemper & in omni tempore, ur quandocunq; potuerit leuita uel ſacerdos redimat domum ſuam, nec unquã uel ſacerdotalem uel leuiticam poſſeſsionem cõfirmari in aliũ qui non ſit eiuſdem ordinis, diuina iura permittunr. Iſtæ ſunt ergo leges, quibus utebatur populus ille prior, etiam ſecundum hoc ipſum quod per hiſtoriã deſignat̃, religioſe ſatis & pie ſacerdoralibus uel leuiticis ordinibus conſulenres. Sed citius hæc referamus ad nos, quibus lex Chriſti ſi eã ſequamur, nec poſſeſsiões in terra, nec in urbibus domos habere permittit. Et quid dico domos? Nec plures tunicas, nec multam cõcedit poſsidere pecuniam. Habentes enim, inquit, uictum & ueſtitum his contenti ſumus. Quomodo ergo nos datas de domibus, ſiue intra ciuitatem muratam poſitis, ſiue in uicis quibus muri nõ ſunt, obſeruabimus leges? Inuenimus in alijs ſcripturæ locis, quod ſermo diuinus maiore quodam ſacramento nominet domũ, ut cum dicit de Iacob, & quaſi pro laude eius ponit. Erar enim, inquit, Iacob homo ſimplex habirans domum. Er iterum inuenio de obſtetricibus Hebræorum ſcriptũ. Er quia inquir, timebant Deum obſtetrices fecerunt ſibi domos. Videmus ergo quod obſtetricibus quidem faciendarum domorũ cauſa, fuerit timor dei: Iacob uero ſimplicitas & innocentia cauſam dederit, ut habiraret domum. Deniq; Eſau, quia malus fuir, non eſt ſcriptũ de eo quia habirauerit domũ, nec de alio aliquo ſcriprũ eſt quia ædificauerit ſibi domum qui non habuerit timorem dei. Quæ eſt ergo iſta domus, & quale ædificiũ eſt, Paulus exponir apertius, cum dicit, Domum habemus non manu factam, æternam in cælis. Hæc ergo eſt domus, quam ædificare nemo poteſt niſi timeat Deum. Hæc eſt domus quam extruere, uel habitare nemo poreſt, niſi in ſimplicitate menris, & puritate cordis. Sed quoniam accidere ſolet, ut etiã qui bene ædificauerir, & domum ſibi cæleſtem bene agendo & bene uiuendo, ac recte credendo conſtruxerir, incurrat alicuius peccati debitum, & hanc crudeliſsimo fœneratori uenundare cogatur, ac labores ſuos rransfundere in alium, pietas & clementia legislatoris ſuccurrit, ut intra certũ tempus redimi poſsit. Si tamen inuenerit, inquit, manus tua precium quod reſtituas. Quale precium? Pœnitentiæ ſine dubio lachrymis congregatũ, & manibus, id eſt labore boni operis inuentum. Annus autẽ iſte intelligi poteſt, quem uenir uocare dominus annum acceprum, quo dimittar confractos in remiſsionem, & ſalutem delicta ſua confitentibus præbear. Quod autem dicit domum in ciuitate murata: recte ut ego arbitror, domus quæ in cælo eſſe dicitur, in ciuitate murata eſſe intelligitur. Murus eſt enim huiuſcemodi domibus ipſum cæli firmamentum. Sed ralem domum rari quiq; habere poſſunt, illi fortaſsis qui ſuper terrã ambulantes cõuerſationem habent in cælis, & de quibus dicit Apoſtolus, dei ædificatio eſtis. Cæteri autem qui in uicis habenr domos, quibus non eſt murus, eſt tamen eis adiacens ager fœcundus, illi fortaſsis qui ſibi habitaculum præparanr in rerra uiuentium, & in illa terra quam manſuetis dominus promittit dicens: Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Iſtas ergo domos, ſi forte alicui, ſicut ſupra expoſuimus, lapſus acciderit, ſemper eſt recuperandi facultas. ut uerbi gratia dicamus, ſi nos aliqua culpa moralis inuenerit, quæ non in crimine mortali, non in blaſphemia fidei, quæ muro eccleſiaſtici & apoſtolici dogmatis cincta eſt, ſed uel in ſermonibus, uel in morum uitio conſiſtat: hoc eſt uendidiſſe domũ, quæ in agro eſt, uel in uico cui murus nõ eſt. Hæc ergo uenditio huiuſmodi culpa ſemper reparari poteſt, nec aliquando tibi interdicitur de commiſsis huiuſmodi pœnitudinem gerere. In grauioribus enim criminibus ſemel tantum, uel raro pœnitentiæ conceditur locus: iſta uero cõmunia, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitenriã recipiũt, & ſine intermiſsione redimũtur. Quod ſi ſacerdotalis fuerir, inquir, iſta domus uel leuitica, ubicunq; fuerit, ſiue in ciuitate, ſiue in agro, ſemper haber redemptionẽ. In hoc loco ſacerdoralem ſenſum, & leuiticã intelligentiã quæro. Non enim inferior eſſe deber auditor horum ſi fieri poteſt, illo ipſo qui hæc ſcripſit, & ſanxit. Quid eſt ergo quod ſacerdos, & leuita domus ſuæ ſemper, & ubicunq; fuerit, habet redemptionem? Secundum ſpiritalem intelligenriam ſacerdos mens deo conſecrata dicitur, & Leui appellatur is qui indeſinenter adſiſtir deo & uoluntati eius miniſtrar. Perfectio ergo in intellectu, & opere, in fide, & actibus ſacerdos & leuita accipiendus eſt. Huic itaq; perfectæ menti ſi acciderir ali-

Pœnitentiã ſemel tantũ cõcedebatur

r quando

quando domũ, quam habet non manu factam æternam in cælis, uendere & in manus alterius dare: ſicut cõtigit aliquando magno patriarchæ Dauid, cum de tecto ſuo Vriæ Cethæi aſpexit uxorẽ: ſtatim eã redimit, ſtatim reparat. ſtatim enim dixit peccaui. Imò uero aliquid adhuc ſublimius in hoc debemus inſpicere, quomodo domus ſacerdotum & leuitarum, id eſt perfectarum mentium ſemper delicta redimantur, ſemperq́; purgentur. Siquando ſcripturas diuinas legimus, & ſanctorum patrũ in ijs delicta aliqua recenſemus: ſi ſecundum Apoſtoli Pauli ſententiam dicimus, quia hæc omnia in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem propter commonitionem noſtram: hoc modo ſemper domus eorum redimitur, quia ſemper pro culpis eorum purgatio & ſatisfactio à doctoribus adhibetur, oſtendentibus ex diuinis ſcripturis formas fuiſſe hæc & imagines rerum futurarum, non quibus arguerentur delicta ſanctorũ, ſed quibus oſtenderetur peccatores & impios in partem ſanctorum ſocietatemq́; conſciſci. Nunquam ergo ſacerdotalis poſſeſsio à ſacerdote ſeparatur, etiam ſi ad tempus fuerit ablata, etiam ſi fuerit diſtracta, ſemper redimitur, ſemper reparatur. uelut ſi diceret, charitas quæ perfecta eſt, omnia patitur, omnia ſuperat, omnia tolerat, charitas nunquam cadit. Sic ergo & poſſeſsio ac domus ſanctorum nunquam cadit, nunquam aufertur, nunquam ab eorum iure ſeparatur. Quomodo ſeparari à ſacerdotibus poteſt domus quæ ædificata eſt ſupra fundamentum apoſtolorum & prophetarum, in qua eſt ipſe angularis lapis Ieſus Chriſtus? Quod autem poſsit aliquando domus iſta diſtrahi, hoc eſt huiuſmodi ædificatio incidere in peccatum, audi Apoſtolus Paulus quomodo de talibus dicit. Vt ſapiens architectus fundamentũ, inquit, poſui, alius ſuperædificat, unuſquiſq́; autem uideat quomodo ſuperædificet. Fundamentũ enim aliud nemo ponere poteſt præter id quod poſitũ eſt, qui eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſupra fundamentum hoc ædificat aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam. Vides ergo qui potes ſupra fundamentum Chriſti ædificare ligna, fœnum, ſtipulam, hoc eſt opera peccati: quæ qui ædificat, ſine dubio uendidit domũ ſuam emptori peſsimo diabolo, à quo unuſquiſq́; peccantium peccati præmium cõſequitur, ſatisfactionem deſiderij ſui. Hoc ſi forte incurrerit aliquis, quod abſit, cito redimat, cito reparet, dũ tempus eſt reparandi, dum pœnitentiæ locus eſt, deprecantes in cõmune, ne æternæ domus habitatione fraudemur, ſed digni habeamur recipi in æterna tabernacula, per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

De benedictionibus Leuitici. Homilia XVI. Cap. XXVI

IN agonibus corporalibus gradus quidam & differentiæ ſingulorum quorumq́; obſeruari ordinum ſolent, ut pro qualitate certaminum, præmio remuneretur unuſquiſque uictoriæ. Verbi gratia, ſi inter pueros quis habeat agonem, ſi inter iuuenes, ſi inter uiros, quæ per ſingulos ordines obſeruatio haberi debeat, quid fieri liceat, quidue non liceat, & quæ certaminis regula cuſtodiri, quid etiam poſt hæc remunerationis mereatur palma uincentis, ipſis nihilominus agonicis legibus cautum eſt. Ita & nunc omnipotens Deus obſeruandæ legis ſuæ in hoc mundo agonem mortalibus ponens, poſteaquam tradidit obſeruanda quampluríma, & quid fieri quidue non fieri debeat adſcripſit: conuenienter ad ultimum iam Leuitici librum, in quo de ſingulis quibuſque obſeruationibus conſtitutum eſt, quid muneris teporet qui impleuerit, & quid pœnæ ſubeat qui non obſeruauerit, enunciat. Sed ſi lex ſecundum quod Iudæi uolunt, & hi qui eorum ſenſu ſcripturas intelligendas putant, non eſt ſpiritalis, ſed carnalis, dubium non eſt quin obſeruata carnaliter, benedictiones quoque carnales obſeruantibus tribuat. Si uero (ut Paulo uidetur Apoſtolo) lex ſpiritalis eſt, ſine dubio & ſpiritaliter obſeruanda eſt, & ſpiritalis ex ea benedictionum ſperanda remuneratio. Totius nanq; conſequentiæ eſt, ſpiritalem legem benedictiones dare ſpiritales: & eiuſdem nihilominus conſequentiæ eſt, etiam maledicta, & condemnationes legis ſpiritalis non eſſe corporeas. Sed ut indubitatum ſit quod dicimus, ipſius Pauli Apoſtoli uoce utamur, qua ad Epheſios ſcribens de ſpiritualibus benedictionibus hoc modo pronunciat. Benedictus, inquit, Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cæleſtibus in Chriſto. Quoniamquidem ſciebat nõ nullos legentes de benedictionibus poſſe in id prolabi, ut eas corporales putarent & terrenas

renas, uoluit eis euidentius aperire quæ ſit diuinarum benedictionū natura, uel ubi quærenda, & ideo ait: Qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cæleſtibus in Chriſto. Sed & hoc quod addidit in omni benedictione ſpiritali, non eſt otioſum, ſed apoſtolicæ uehementiæ plenum. Nam quia ſciebat multa eſſe implenda, quæ mandantur in lege, & in unoquoq; mandato proprios exiſtere agones, in quibus per ſingula benedictionem qui uinceret mereretur, ideo dixit: Qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali: ut & plures eas oſtenderet eſſe, & ſpiritales. Poteſt autem in hoc ſermone quo ait in omni benedictione ſpiritali, & illud intelligi, ut (uerbi gratia) iuſtus quiq; & perfectus capiat benedictiones Leuitici, de quibus nunc ſermo eſt: capiat & eas quæ in libro Numerorū ſcriptæ ſunt, ſed & illas quæ in libro Geneſis continentur benedictiones Noe ad Sem & Iaphet, & benedictiones Iſaac ad Iacob, & item Iacob benedictiões ad Ioſeph, & Effrem, & Manaſſem, & poſt hæc ad duodecim patriarchas. Quia ergo multæ ſunt benedictiones poſitæ in diuinis ſcripturis, quæ uidentur quidem ad unumquenq; ſanctorum, uerbi gratia, ad Sem, uel Iaphet, aut Ioſeph dirigi, non tamen (ut quibuſdam uidetur) ita in illos ſolos diriguntur, ut alius ex his participare non poſſit: idcirco eas ſpiritales Apoſtolus nominauit, ut quicunq; effici potuerit in uirtute & ſpiritu (uerbi gratia) Sem, uel Iaphet, uel Ioſeph, aut Iſaac, aut Iacob, ſicut & Ioannes fuit in ſpiritu & uirtute Heliæ, poſſit etiam ipſe benedictionis illius particeps fieri, cuius uirtutem & ſpiritū geſſerit. Sed uideamus nūc in Leuitico benedictionum quod ſit exordium. Si, inquit, in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis & feceritis ea. Tria ſunt quæ dicit, in præceptis ambulandum, mandata cuſtodienda, & facienda quæ mandata ſunt. Vnde uidetur mihi præceptum eſſe (uerbi gratia) cum iubetur ut ille qui ſabbatum non ſeruauit, ab omni ſynagoga lapidetur: aut qui maledixit dominū ut lapidibus perimatur, & ſiqua iubentur huiuſmodi. Mandata uero eſſe, quibus iubetur (uerbi cauſa) decimas offerri leuitis, uel ter in anno apparere domino, uel non apparere uacuum in conſpectu domini. Cuſtodire eſt ergo mandatum, intelligere uel aduertere quæ iubentur. Facere aūt mandatū, eſt implere quæ iubentur. Sic ergo intelligendum puto quod dixit: Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandara mea cuſtodieritis, & feceritis ea. Sed uideamus quæ ſit prima benedictio ijs qui ea quæ mandantur impleuerint. Dabo, inquit, pluuiam uobis in tempore ſuo. Igitur primo ad Iudæos dicamus, & eos qui ſimpliciter uel corporaliter hæc intelligenda opinantur: ſi pluuia hæc tanquam remuneratio pro laboribus datur ijs qui mandata cuſtodiunt, quomodo & ijs qui mandata nō ſeruant, una atq; eadem datur pluuia temporibus ſuis, & uniuerſus mundus cōmunibus utitur pluuijs à deo datis? Pluit enim ſuper iuſtos & iniuſtos. Quod ſi iuſtis & iniuſtis datur pluuia, non erit eximia remuneratio ijs qui mandata ſeruauerint. Vide ergo quia etiam ſi Iudæi non adquieſcunt uerbis Ieſu domini noſtri, tu tamē qui nomine eius cenſeris, & Chriſtianus appellaris, debes ei credere dicenti, quia pater ſuus cæleſtis cōmunem hanc pluuiam pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: & non debes putare, quia iuſtis eximiam ſeparauerit portionem hanc quam communem poſuit etiā cum iniuſtis. Quæramus ergo in ſcripturis quæ ſit pluuia, quæ ſanctis tantummodo datur, & de qua mandatur nubibus ne pluant pluuiam iſtam ſuper iniuſtos. Quæ ergo ſit iſta pluuia, ipſe nos Moyſes horū legislator edoceat. Ipſe eīm dicit in Deuteronomio. Attende cælum, & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo, expectetur ſicut pluuia eloquiū meū. Nunquid mea uerba ſunt iſta? Nunquid rhetoricis argumētis ſenſum diuinæ legis uiolenter inflectimus? Nónne Moyſes eſt qui dicit pluuiā eſſe quod loquitur?]

Expectetur, inquit, ſicut pluuia eloquium meum, & deſcendant ſicut ros uerba mea, ſicut imber ſuper gramen, & ſicut nix ſuper fœnum. Intende diligenter auditor, ne putes nos uim facere ſcripturæ diuinæ, cum docentes eccleſiam dicimus uel aquas, uel imbres, uel alia quæ corporaliter dici uidentur, ſpiritaliter ſentiēda. Audi Moyſen quomodo uerbum legis nunc pluuiam nominat, nunc rorem uocat, nunc imbrem, nunc etiam niuem dicit. Et ſicut Moyſes uaria & diuerſa proloquitur tanquam ex gratia multiformis Dei ſapientiæ proloquens, ita & Eſaias cum dicit, Audi cælum, & percipe auribus terra, quoniam dominus locutus eſt. Sed & unuſquiſq; prophetarum cum aperuerit os, imbres deducit ſuper faciem terræ, hoc eſt auribus & cordibus auditorum. Hoc ſciens & Apoſtolus Paulus dicebat, Terra enim uenientem ſæpius ſuper ſe bibens imbrem, & germinans

herbam oportunam ijs à quibus colitur, accipit benedictiones à deo: quæ autem protule
rit ſpinas & tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius finis ad exuſtionem. Nun
quid hæc Apoſtolus de terra hac dixit? Sed nec accipit terra hæc benedictiones à Deo,
cum imbres biberit, & fructũ produxerit. Sed neq; ſi ſpinas ac tribulos poſt pluuiam pro
tulerit, conſequetur maledictionem à Deo. Sed noſtra terra, id eſt noſtrum cor, ſi ſuſci-
piat frequenter uenientem ſuper ſe pluuiam doctrinę legis, & attulerit fructum operum,
accipit benedictiones à deo. Si uero non opus ſpiritale, ſed ſpinas, & tribulos, id eſt ſollici
tudines ſeculi habeat, aut uoluptates, & diuitiarum cupiditates, reproba eſt, & maledi-
cto proxima, cuius finis erit ad exuſtionem. Propterea unuſquiſq; auditorũ cum cõuenit
ad audiendum, ſuſcipit imbrem uerbi dei: & ſi quidem fructũ attulerit operis boni, bene-
dictionem conſequetur. Si uero ſuſceptum uerbũ dei contempſerit, & frequenter audita
neglexerit, ac ſollicitudini ſe rerum ſecularium, libidiniq; ſubiecerit, tanquam qui ſpinis
ſuffocauerit uerbum, maledictionẽ pro benedictione conquiret, & benedictionis finem,
finem exuſtionis inueniet. Dabo ergo, inquit, uobis pluuiam in tempore. Neceſſario ad-
didit & in tempore. Sicut enim imber iſte terrenus ſi importune ueniat, id eſt cum meſ-
ſis colligitur, cum frumenta teruntur in areis, obeſſe magis quàm prodeſſe uidebitur: ita
& ij quibus pluuia uerbi dei miniſtranda cõmittitur, obſeruare debẽt hoc quod dicit ſcri-
ptura, ut in tempore præbeant, id eſt ne crapulato & ebrio uerbũ dei ingerant, ne occu-
pato in alijs animo, cum attentus eſſe non poteſt: uel cum alicuius uitij languore conſtri
ctus eſt, & non doctori, ſed morbo proprio interior præſtat auditus. Prudenter ergo con
ijciat, ubi poteſt uacare mens, ubi ſobrius, ubi uigilans, ubi intentus auditor eſt, & ibi plu
uiam miniſtret in tempore: ſicut & tritici menſuram ſeruus fidelis & prudens in Euange
lio conſeruis dare iubetur in tempore. Sed & alio modo poſſumus intelligere hoc, quod
mandatur imber dandus in tempore. Puer eſt aliquis, & paruulus in fide, indiget pluuia,
ſed lactis pluuia. Sic enim dicit ille, qui ſciebat pluuias in tempore diſpenſare. Lac uobis
potum dedi, non eſcã, nondum enim poteratis. Profecit poſt hæc in fide, creuit ætate, &
ſapientia. Aptus ſine dubio factus eſt, qui ſolidiorem percipiat cibum. Infirmatur aliquis,
& non pro tempore, ſed pro infirmitate capere non poteſt quæ robuſta ſunt: uerbi cauſa,
non poteſt plene de caſtitate capere ſermonem, oportet compati, & metiri doctrinã pro
uirium qualitate, & cõcedi talibus nuptias. Hoc eſt oleribus paſcere infirmũ, & ad huiuſ-
modi menſuras animæ aptare uelut tenuem & rori ſimilem pluuiã uerbi. Eſt autem alia
terra, quæ poteſt ſuſcipere ualidos imbres, ferre etiã flumina uerbi dei, rapidos potare tor-
rentes. De ijs enim talibus propheta dicit in pſalmis: Et torrente uoluptatis tuæ potũ da-
bis illis. Dabo ego, inquit, uobis pluuiam in tempore ſuo, & dabit terra natiuitates ſuas.
Poſt primã benedictionem pluuiæ, iſta ſecunda eſt qua dicitur terra ſuſcepta pluuia dare
natiuitates ſuas. Inuenimus quia & Iſaac benedicẽs Iacob dixerit: Det tibi dominus à ro-
re cæli, & ab ubertate terræ plenitudinem frumenti, & uini. Putas ne tale frumentum in
benedictione dabat Iſaac filio ſuo Iacob, quale habẽt & peccatores homines, & quali ab-
undabat etiam impius Pharao? Hæccine erat tanti patriarchæ benedictio? Vis tibi adhuc
oſtendam quomodo & alij iniqui habeant multitudinẽ frumenti? Intuere illum in euan-
gelio, cuius ager multos attulit fructus, qui dixit: Deſtruam horrea mea, & maiora reædi-
ficabo, & dicam animę meæ. Anima habes multa bona repoſita in annos multos. Mandu
ca, bibe, & lætare. Talia ergo credimus eſſe bona, quę diuinis benedictiõibus ſanctis qui-
buſq; & fidelibus tradebantur? Alios ego terrę fructus aſpicio, & aliter multitudinem na
tiuitatis intueor. Si enim terra mea afferat fructum, ſi natiuitates ſuas ex domini benedi-
ctione producat, intelliget ſenſus meus, & explicare poterit, quæ qualiſue ſit iſta terra,
quæ accepta cæleſti pluuia natiuitates proferat rationabilium frugum. Teſtimonium de
Euangelijs ſume, quomodo exijt qui ſeminat ſeminare, & aliud quidem cecidit ſecus ui-
am, aliud autem ſuper petram, aliud ſuper ſpinas, aliud autem ſuper terrã bonam. Si ergo
ea quæ ceciderint ſuper terram bonam attulerint fructum, dedit terra fructum ſuum, &
natiuitates ſuas produxit centeſimum, & ſexageſimum, & triceſimum. Sed & ligna, in-
quit, camporum dabunt fructum ſuum. Habemus intra noſmetipſos & ligna camporũ,
quæ fructum ſuum producunt. Quæ ſunt iſta ligna camporum, quæ fructum ſuum pro-
ducunt? Quæ ſunt iſta ligna camporum? Dicet fortaſsis auditor: Quid iterum hic uerbi-

logus

logus agit? Quid undecunq; uerba conquirit, ut explanationem lectionis effugiat? quomodo intra nos eſſe ligna docebit, & arbores? Si non temere obtrectes, iam nunc audies, quia non poteſt arbor bona malos fructus facere, neq; arbor mala fructus bonos facere. Habemus ergo arbores intra nos ſiue bonas, ſiue malas: & quæ bonæ ſunt, fructus malos afferre non poſſunt, ſicut quæ malæ ſunt, fructus non afferent bonos. Vis tibi & arborum ipſarum quæ intra nos ſunt uocabula, & appellationes expediam? Non eſt ficus, neque malus, nec uitis, ſed una arbor iuſtitia uocatur, alia prudentia, alia fortitudo, alia temperantia nominatur. Et ſi uis maiorem adhuc arborum multitudinem diſce, quibus fortaſsis dignius putabitur conſitus etiā paradiſus dei. Eſtenim ibi arbor pietatis, eſt & alia arbor ſapientiæ, eſt & alia diſciplinæ, eſt & alia ſcientiæ boni & mali. Super omnia uero eſt & arbor uitæ. Non tibi uidetur magis quod pater cæleſtis agricola huiuſmodi arbores in anima tua excolat, & huiuſmodi plantaria in tua mente conſtituat? Sic ergo dicit Saluator: Non poteſt arbor mala bonos fructus facere, neq; bona fructus malos facere. Hoc eſt quod docet. Arbor pudicitiæ bona eſt, nō poteſt afferre fructus impudicitiæ. Arbor iuſtitiæ bona eſt, & afferre fructus iniuſtitiæ nō poteſt. Sic & econtrario ſi habeas malæ arboris radicem in tua mente plantatam, bonos reddere non poteſt fructus. Si enim ſit in te radix malitiæ, fructus non dabit bonos. Si ſit intra cor tuū ſtultitiæ planta, nunquam proferet ſapientiæ florem. Si iniuſtitiæ, ſi iniquitatis arbor ſit, nunquam huiuſmodi ligna gaudere bonis fructibus poſſunt. Si ergo ſeruemus mandata Dei, ſuſcepta pluuia uerbi Dei, de qua ſuperius diximus, etiam arbores quæ in campis animæ noſtræ, & cordis noſtri latitudine plantatæ ſunt, lætum & bonæ ſuauitatis afferent fructum. Vis autem tibi de ſcripturis oſtendam arbores uel ligna appellari has ſingulas quaſq; uirtutes, quas ſuperius memorauimus? Adhibeo teſtem ſapientiſsimum Salomonem dicentem de ſapientia. Lignum uitæ eſt, inquit, omnibus, qui amplectuntur eam. Si ergo ſapientia lignum uitæ eſt, ſine dubio & aliud lignum eſt, prudentiæ, & aliud ſcientiæ, & aliud iuſtitiæ. Neq; enim conſequenter dicitur, ex omnibus uirtutibus ſolam ſapientiam meruiſſe, quæ lignū uitæ dicatur, cæteras autem uirtutes nequaquam ſimilis ſortis ſuſcepiſſe uocabula. Ligna ergo campi dabunt fructum ſuum. Hoc credo de ſe ſentiebat & beatus Dauid cum dicebat. Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei. Ex quo manifeſte oſtendit lignū oliuæ iuſtum & ſanctum hominem dici. Et comprehendet uobis trituratio uindemiam. Si ſeminatum eſt in anima ſemen bonum, & ſuſcepta à deo pluuia creuit, & uenit ad ſpicā, neceſſario conſequetur & meſsis: & ſi meſsis, conſequetur etiā trituratio, in qua frumenta purgētur. Etenim anima quæ germinat ex uerbo Dei, & cæleſti pluuia rigata germen producit ad meſſem, neceſſe eſt ut ipſa meſsis quam profert purgetur in area, id eſt ut ſenſus quos genuerit anima in medium proferat, & ſiue cum cæteris doctoribus, ſiue etiam cum ipſis quæ ſentit diuinis uoluminibus conferat: ut ſi quid in eis inane & ſuperfluum, ſi quid paleæ ſimile fuerit aut ariſtis, flante in ſe ſpiritu diſcretionis excutiat, & purum frumentum quo ſolo queat nutrire conſeruos, & menſuram tritici in tempore diſpenſare, retineat. Et conſequetur, inquit, trituratio uindemiam. Quia panis (ut ſcriptura dicit) confortat cor hominis, & uinum lætificat, quæcunq; de continentia, de obſeruantijs, & cuſtodia mandatorū dei dicuntur, hæc poſſunt uideri frumentū, ex quo panis efficitur, & auditorum corda confortat. Ea uero quæ ad ſcientiam pertinent, & occultorū explanatione mentes lætificant audientiū, uino ac uindemiæ uidebuntur aptanda. Cordi etenim lætitia tribuitur, cum ea quæ occulta & obſcura ſunt, explicantur. Et uindemia, inquit, cōprehendet ſationem.] Vt ſi dicamus: primo ſeminaui quæ legis ſunt, & poſteaq; ſeminatū eſt, oraui ut daret dominus pluuiam in tempore, & facta eſt meſsis. Poſt hæc non maneo otioſus, ſed iterum ſemino, accipio ſcripturam propheticam, & ex ea ſemino terras, & noualia auditorum. Poſt hæc ſemino & alia de Euangelicis ſermonibus. Diuerſa ſunt quæ ſeminantur, per totum annū poſſumus ſeminare. Poſſumus enim & de apoſtolicis literis multa ſemina iacere. Semper eſt quod ſeminetur, in omni uita noſtra otij nullum tempus eſt: quamdiu reſpiramus ſeminemus. Tantū eſt, ut in ſpiritu ſeminemus, ut de ſpiritu metamus uitam æternam. Et manducabitis panem ueſtrū in ſaturitate. Nec hoc ego corporalis eſſe benedictionis accipio, quaſi qui cuſtodiat legem dei, panem iſtum cōmunem in abundantia conſequatur. Quid enim? Nonne impij & ſceleſti panem nō ſolum in abun-

dantia, ſed & in delitijs comedunt? Magis ergo ſi reſpiciamus ad eum qui dixit, Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi, & qui manducauerit hunc panem uiuet in æternũ: & aduertamus, quia qui hæc dicebat, uerbũ erat quo animæ paſcuntur: intelligimus de quo pane dictũ ſit in benedictionibus à deo, & manducabitis panem ueſtrũ in ſaturitate. Similia ijs etiam Salomon in prouerbijs pronunciat de iuſto dicens. Iuſtus manducans replebit animam ſuam: animæ autem impiorũ in egeſtate erunt. Hoc ſi ſecundum literã accipias, quia iuſtus manducans replet animã ſuam, animæ uero impiorum in egeſtate erũt, falſum uidebitur. Magis enim animæ impiorũ cum auiditate cibum ſumunt, & ſaturitati ſtudent. Iuſti autem interdum & eſuriunt. Denicp Paulus iuſtus erat, & dicebat: Vſcp ad hanc horam eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur. Et iterum dicit. In fame, & ſiti, in ieiunijs multis. Et quomodo dicit Salomon, quia iuſtus manducans ſatiat animam ſuam? Sed ſi intuearis quomodo iuſtus ſemper & ſine intermiſsione manducet de pane uiuo, & repleat animam ſuam, ac ſatiet eam cibo cæleſti, qui eſt uerbũ dei, & ſapientia eius: inuenies quomodo ex benedictione dei manducet iuſtus panem ſuum in ſatierate. Et habitabitis tuti ſuper terram ueſtram. Iniquus nunquã tutus eſt, ſed ſemper mouerur & fluctuat, & circumfertur omni uento doctrinæ in fallacia hominum ad deceptionem erroris. Iuſtus uero, qui legem dei cuſtodit, tutus habitat ſuper terram ſuam. Senſus enim eius firmus eſt dicentis ad deum, Confirma me domine in uerbis tuis. Et confirmatus, & tutus & radicatus habitat ſuper terrã, fundatus in fide, quia ædificium eius non eſt ſuper arenam poſitum, necp radix eius ſuper petrã eſt: ſed domus quidem eius fundata ſuper terram, planta uero eius radicata eſt in profundo terræ, hoc eſt in interioribus animæ eius. Recte ergo ad huiuſcemodi animã dicitur in benedictionibus: Et habitabitis ſuper terram ueſtrã, & dabo pacem ſuper terrã. Quam pacem dat deus? Iſtam quam habet mundus? Negat ſe iſtam dare Chriſtus. Dicit enim. Meam pacem do uobis, meam pacem relinquo uobis, non ſicut hic mundus dat pacem, ego do uobis. Negat ergo ſe pacem mundi dare diſcipulis ſuis, quia & alibi dicit. Quid putatis quia pacem ueni mittere in terram? non ueni pacem mittere, ſed gladiũ. Vis ergo uidere quam pacem dat deus ſuper terram noſtram? Si terra ſit bona, illa quæ affert fructum centeſimum, aut ſexageſimum, aut triceſimum, illam pacẽ ſuſcipiet à deo, quã dicit Apoſtolus, Pax aũt dei, quæ ſuperat omnem mentem, cuſtodiat corda ueſtra, & ſenſus ueſtros. Hæc eſt ergo pax, quam dat deus ſuper terram noſtrã. Et dormietis, & nõ erit qui uos exterreat. Et Salomon in prouerbijs dixit: Si enim ſederis, ſine timore eris: & ſi dormieris, libenter ſomnum capies, & non timebis terrorem ſuperuenientem tibi, necp impetus impiorum ſuperuenientes. Hæc ille dixit de iuſto & ſapiente uiro, & hæc in benedictione dicũtur. Dormietis, & non erit qui uos exterreat. Si enim iuſtus efficiar, nemo me exterrere poterit: Nihil timeo aliud, ſi deũ timeam. Iuſtus enim, inquit, confidit ut leo, & ideo nõ timet leonẽ diabolum, nec draconem Satanã, nec angelos eius, ſed dicit ſecundum Dauid. Non timebo à timore nocturno, à iaculo uolante per diẽ, à negotio perambulante in tenebris, à ruina, & dæmonio meridiano. Addit & illud: Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quẽ timebo? Dominus defenſor uitæ meæ, à quo trepidabo? Et iterum, Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Vides conſtantiã, & uirtutẽ animæ cuſtodientis mandata dei, & habẽtis fiduciam libertatis ingenuæ. Poſt hæc, exterminabo, inquit, beſtias malas de terra ueſtra. Beſtiæ, inquit, iſtæ corporales, non ſunt malæ, necp bonæ, ſed medium quiddam. Sunt enim muta animalia. Sed illæ beſtiæ malæ ſunt ſpiritales, quas Apoſtolus dicit Spiritales nequitias in cæleſtibus. Et illa eſt mala beſtia, de qua dicit ſcriptura: Serpens autem erat ſapientior omnium beſtiarum quæ ſunt ſuper terram. Ipſa ergo eſt hæc mala beſtia. quam promittit Deus exterminaturum ſe de terra noſtra, ſi eius mandata ſeruemus. Vis uidere & aliam beſtiam malam? Aduerſarius ueſter, inquit, diabolus ſicut leo rugiens circuit quærens quẽ deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Quod ſi adhuc plures beſtias uis diſcere, do-
Eſa.30 cebit te Eſaias propheta, qui ſub uiſione quã attitulauit quadrupedũ in deſerto, talia quędam prophetico ſpiritu de beſtijs loquitˀ. In tribulatione, inquit, & anguſtia leo, & catulus leonis: inde & nati aſpidum uolantiũ, qui portabant ſuper aſinos & camelos diuitias ſuas ad gentem quæ nõ proderit eis. Nunquid ullo modo uideri poſſunt hæc de corporalibus beſtijs dicta etiam ijs, qui ualde amici ſunt literæ? Quomodo enim leo, & catulus leonis,

uel aſpides uolantes poſſunt ſuper camelos & aſinos portare diuitias ſuas? Sed euidenter
contrarias poteſtates dæmonum peſſimorũ, propheta ſpiritu ſancto repletus enumerat:
eosq; collocare diuitias deceptionum ſuarum ſuper animas ſtolidas peruerſasq;, quas ca-
melis & aſinis per figuram comparat, deſignauit. Et ijs beſtijs ne traderetur anima deum
timens orabat propheta Dauid dicens: Non tradas beſtijs animã confitentem tibi. Et ex
terminabo, inquit, beſtias malignas de terra ueſtra, & pugna non tranſibit per terram ue-
ſtram. Multæ ſunt pugnæ quæ tranſeunt per terram noſtram ſi legẽ dei non cuſtodimus,
nec præcepta eius ſeruamus. Redeat unuſquiſq; ad animam ſuam, & ipſe ſe interna recor
datione diſcutiat, & uideat quomodo terra noſtra, id eſt caro noſtra, nunc ſpiritu fornica-
tionis, nunc iræ & furoris urgetur, nunc auaritiæ iaculis agitatur, nunc telis pulſatur inui-
diæ, nunc ſpiculis libidinis terebratur, & in quibuſcunq; concupiſcit caro aduerſum ſpi-
ritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, internis prælijs ſemper agitatur. Quid aũt dicam de cogi
tationũ pugnis, quas cordi noſtro ſuggerit inimicus, ut nos exuat a fide Chriſti, & ab ſpe
uocationis noſtræ? Cum enim afflictiones tentationum, & moleſtiarum ſeculi ſuſcitaue
rit nobis, conſequenter iam ſuggerit cogitationi, ſuperfluum & ineptum eſſe hæc tolera-
re pro Chriſto, multo eſſe melius ſecuram & ſine perſecutionibus uitam ducere. Hæc ſci
ens & Apoſtolus Paulus dicebat: Cogitationes deſtruentes, & omnem altitudinem ex-
tollentem ſe aduerſum ſcientiam Chriſti. Qui ergo diuina præcepta ſeruauerit, mandata
eius cuſtodierit, & fecerit ea, hanc pugnam, & hæc bella nõ patitur, ſed deus aufert ea de
terra eius, & nõ ſinit ea tranſire per animã iuſti. Et perſequemini inimicos ueſtros. Quos
inimicos, niſi ipſum diabolum & angelos eius, & ſpiritus malignos, & dæmonia immun-
da? Perſequemur ea non ſolum ut à nobis ipſis effugemus, ſed & ab alijs quos incurſant,
ſi diuina præcepta ſeruemus. Perſequemini, inquit, inimicos ueſtros, & cadent in conſpe
ctu ueſtro in morte. Si cõterat Satanam ſub pedibus noſtris uelociter deus, cadent inimi-
ci in conſpectu noſtro morte. Cuius morte? Ego arbitror quod noſtra: ſi enim nos morti-
ficemus membra noſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiã, ſi hanc mor-
tem inferamus membris noſtris, illi cadent in cõſpectu noſtro. Quomodo cadent in con-
ſpectu noſtro? Si tu iuſtus ſis, cecidit iniuſtitia in conſpectu tuo. Si caſtus ſis, cecidit libi-
do. Si pius, etiã ipſa impietas corruit ante te. Et perſequent̃ ex uobis quinq; centũ, & cen
tum ex uobis perſequentur multa millia. Qui ſunt iſti quinq; qui poſſunt perſequi cen-
tum? Quinquenus numerus, & in laudabilib. ponit̃, & in culpabilibus. Quinq; ſunt ſapi
entes uirgines, & quinq; inſipientes. Sic ergo & cẽtenarius numerus ad utranq; partẽ ac
cipi poteſt. Si itaq; nos ſimus ex quinq; laudabilibus, id eſt ex quinq; ſapientibus, perſe-
quemur inſipientes centum. Si enim ſapienter & probabiliter pugnemus in uerbo dei,
ſi prudenter de lege domini diſſeramus, conuincimus & fugamus infideliũ multitudinẽ.
Sicut enim quinquenus numerus, & ſapientes indicat, & inſipientes, ita & centenus nu-
merus, & fideles indicat, & infideles. Nam & ſub centenario annorũ numero Abraham
deo credidiſſe, & iuſtificatus eſſe deſcribitur, & peccator qui noritur centũ annorum ma
ledictus erit. Et hic centum infideles à quinq; ſapientibus effugantur, & rurſum centum
fideles, nõ tam numero centum q̃ perfectione ſignati, multa milia infidelium perſequen
tur. Fugant enim fideles doctores innumeros dæmones, ne animas credentium antiqua
fraude decipiant. Et cadent inimici ueſtri in conſpectu ueſtro gladio. Qui ſint inimici ſu-
pra diximus, quo autem gladio dicantur cadere, requiramus. Apoſtolus Paulus nos do-
cet quis ſit hic gladius, cum dicit. Viuus eñ eſt ſermo dei, & efficax, & penetrabilior om-
ni gladio utrinq; acuto, pertingens quoq; uſq; ad compagem animæ ac ſpiritus, membro-
rum quoq; & medullarum, & eſt diſcretor cogitationũ, & intentionũ cordis. Hic eſt gla-
dius, cuius acie cadunt inimici noſtri. Sermo nanq; dei eſt qui proſternit omnes inimicos,
& ponit eos ſub pedibus ſuis, ut ſubditus fiat oĩs mundus deo. Vis adhuc & de alia epi
ſtola Pauli diſcere, quia gladius ſermo dei ſit? Audi eum cũ arma præparat militibus Chri
ſti, quomodo dicit. Et galeam ſalutis accipite, & gladium ſpiritus quod eſt uerbũ dei per
omnem orationem, & obſecrationem: euidentiſſime per hæc pronuncians, quia per uer-
bum dei, quod eſt gladius utrinq; acutus, cadant inimici noſtri in conſpectu noſtro. Et re
ſpiciam ſuper uos, & augebo uos. Plenũ beatitudinis eſt hoc ipſum, ſi quẽ reſpiciat deus.
Vis uidere ſi reſpiciat deus ad hominẽ, quanta ſit ſalus? Petrus aliquando pene perierat,

& ex conſecratione apoſtolici numeri diabolo per os ancillæ pontificis inſpirante fuerat ereptus: ſed ubi reſpexit ad eũ Ieſus tantũ, ubi ad eũ placidi uultus ora cõuertit, ſtatim reuerſus in ſemetipſum, & prolapſum de præcipitio reuocans pedẽ, fleuit, inquit, amariſſime, atq; ita reſpectus à deo, locum ſuum flendo recepit, quẽ negando perdiderat. Reſpiciam ergo, inquit, ſuper uos, & augebo uos. Tanq; ſi ſol reſpiciat ſegetẽ & afferat fructus, quã utiq; ſi non reſpexiſſet, infructuoſa manſiſſet: ita deus ſegetẽ cordis noſtri reſpiciẽs, & radijs nos uerbi ſui illuminans, auget nos & multiplicat, ut ultra iam non ſimus paruuli, ſed magni efficiamur: ſicut magnus factus eſt Iſaac, & magnus factus eſt Moſes, & magnus Ioannes. Et ſtatuam teſtamentũ meum uobiſcum. Vide quantæ benedictiones promittantur ſi mandata ſeruemus. Statuam, inquit, teſtamentũ meum uobiſcum, & manducabitis uetera, & uetera ueterum, & eijcietis uetera à conſpectu nouorũ. Quomodo eijcimus uetera à conſpectu nouorũ? Vetera habuimus legem & prophetas, uetera aũt ueterum, ea quæ ante legem fuerunt ab initio cum mundus factus eſt. Venerunt Euangelia noua, uenerunt & apoſtoli, à cõſpectu horũ eijcimus uetera. Quomodo ea eijcimus? Legem ſecundum literam eijcimus, ut ſtatuamus legem ſecũdum ſpiritũ. Poſſumus & hoc modo dicere. Anteq; ueniret homo de cælo, & naſceretur homo cæleſtis, eramus omnes terreni, & portabamus imaginẽ terreni. Sed ubi uenit homo nouus, qui ſecundũ deum creatus eſt, eijcimus à conſpectu eius uetera, deponẽtes ueterẽ hominẽ, & induentes nouum, qui ſecundum interiorem hominẽ renouatur de die in diem. Et ponam tabernaculum meum in uobis. Si hæc habemus in nobis, quæ ſupradicta ſunt, ſi abiecto uetere homine innouatũ eſt cor noſtrum, uenit ad nos deus, & habitat in nobis, qui dixit. Et ponã tabernaculũ meum in uobis, & non abominabitur uos anima mea. Non nos abominabitur anima dei, ſi obſeruemus ea quæ ſcripta ſunt. Veruntamen uelim requirere quid eſt anima dei. Nunquidnam putamus quia deus habeat animã ſicut homo? Abſurdũ eſt hoc ſentire de deo. Ego aũt audeo, & dico, quia anima dei Chriſtus eſt. Sicut eñ uerbum dei eſt Chriſtus, & ſapientia dei, & uirtus dei, ita & anima dei eſt. Et hoc modo dicitur, quia non uos abominabitur anima mea, id eſt filius meus: ſed ambulabo inter uos. Non mihi uidetur quod hoc promittat deus, quia in terra Iudæorũ ambulaturus ſit: ſed quia ſi quis meruerit ita puri eſſe cordis, ut dei capax ſit, in eo ſe dicit ambulare deus. Et uos eritis mihi populus, & ego dominus deus ueſter, qui eduxi uos de terra Aegypti, cũ eſſetis ſerui, & contriui iugum uinculi ueſtri. Vere eduxit nos deus de domo ſeruitutis: ſerui enim eramus peccati, quia omnis qui peccat ſeruus eſt peccati. Et contriuit uinculum iugi noſtri. Iugi quod impoſuerat ſupra ceruices noſtras ille qui nos in captiuitatẽ duxerat, et peccatorũ uinculis colligarat. Contriuit ergo peccati uinculum, & iugum noſtræ captiuitatis excuſſit dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſuum nobis ſuaue iugum fidei, & charitatis, & ſpei, ac totius ſanctitatis impoſuit. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

ORIGENIS SVPER NVMEROS HOMILIA

PRIMA, CAPVT PRIMVM.

DIVINIS Numeris non omnes digni ſunt, ſed certis quibuſq; prærogatiuis deſignantur hi qui intra numerum dei debeant comprehendi. Huius autem rei euidens indicium cõtinet liber hic, qui ſcribitur Numerorũ. In quo refertur quod ex præcepto dei neq; mulieres deducantur ad numerum, fœmineæ ſine dubio infirmitatis obſtaculo, neq; ſeruorum quiſquam, utpote uita moribuſq; degeneres. Sed ne Aegyptiorum quidẽ ullus ex ijs qui erant admixti numeratur, profecto ut alienigenæ, & barbari: ſed ſoli numerantur Iſraelitæ, & iſti nõ omẽs, ſed à uiginti annis, & ſupra. Nec ſola ætatis habetur obſeruatio, ſed quæritur ſi

& aptum

& aptum bellis robur oſtendat: deſignatur enim per uerbum dei, ut numeretur om̄is qui procedit in uirtute. Non ergo ſola ætas, ſed & uirtus in Iſraelitica plebe requiritur. Pueris his ætas nō numeratur, nec apta diuinis calculis ducitur, niſi forte primogeniti ſint, aut ſacerdotali uel leuitica ſtirpe deſcendant. Iſti ſoli in pueris adducūtur ad numerum. Fœminarum uero nulla prorſus adducitur. Et quid uidetur? Poſſunt hæc uacua eſſe myſterijs? ſed hoc ſolum procuraſſe creditur ſpiritus ſanctus, qui hęc ſcribenda dictauit, ut ſciremus qui tunc in illo populo numerati ſint, & qui ſine numero manſerint? Et quis dabitur ex hoc profectus ijs qui ſacris uoluminibus geſtiūt erudiri? Quid enim prodeſt iſta didiciſſe? Aut quid animæ confertur ad ſalutem, ſi ſciat quod pars aliqua populi numerara eſt in deſerto, pars uero innumerata derelicta eſt? Si uero ſequentes Pauli ſententiam legem ſpiritalem eſſe credamus, & ſpiritaliter quæ continet audiamus, ingens profectus animæ in ijs quæ ſcripta ſunt apparebit. Docet enim me præſens lectio, quod ſi tranſcendero puerilis ætatis inſipientiam, ſi deſiero paruulus eſſe ſenſibus, & uir effectus depoſuero quæ ſunt paruuli, ſi inquam effectus fuero iuuenis, & talis iuuenis, qui uincam malignū, aptus uidebor ijs, de quibus ſcriptum eſt, omnes qui procedunt in uirtute Iſrael, & dignus diuinis numeris computabor. Donec autem ineſt alicui noſtrum, uel puerilis & lubricus ſenſus, uel fœminea & reſoluta ſegnities, uel Aegyptios gerimus & barbaros mores, haberi apud deum in ſancto & conſecrato numero non meremur. Innumeri enim apud Salomonem dicuntur eſſe qui pereunt: numerati aūt omnes illi qui ſaluantur. Et uis tibi oſtendā quia ſanctorum numerus habetur apud deum? Audi quomodo de aſtris quidē cæleſtibus dicit Dauid: Qui numerat multitudinē ſtellarū, & omnibus eis nomina uocat. Saluator uero non ſolum diſcipulos ſuos electos ſub numero ſtatuit, uerū et capillos capitis eorum dicit eſſe numeratos: ait enim: Veſtri aūt etiam capilli capitis numerati ſunt. In quo utiq; nō illos dicebat capillos eſſe numeratos, qui uel ferro attonderi & proijci ſolent, uel temporis ætate defluere ac perire: ſed illi capitis capilli apud deum numerati ſunt, qui in Nazaræis erant, quibus inerat uirtus ſpiritus ſancti ad proſternēdos alienigenas. Virtutes ergo animi, & multitudinē ſenſuum, qui de principali mentis tanq; de capite apoſtolorum producebantur, capillos capitis appellauit. Sed in hæc per exceſſum quendā deuenimus, nunc ad propoſitum reuertamur. Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen in deſerto Sina. Illa ſcilicet omnia quæ ſuperius compendioſa narratione cōprehendimus, ubi præcipitur numerari à uiginti annis & ſuprà om̄is qui procedit in uirtute Iſrael. Si quis ergo procedit in uirtute, ipſe numeratur, & nō in qualicūq; uirtute, id eſt nō in Aegyptiorum uirtute, neq; in Aſſyriorū, neq; in Græcorū, ſed uirtute Iſrael, ipſe numerat̄ apud deū. Eſt enim uirtus animi, quam græcorū philoſophi docēt. Sed hæc nō pertinet ad numerū dei. Non eñ pro deo, ſed pro gloria exercetur humana. Eſt & Aſſyriorū uirtus, eſt Chaldæorum, quæ in aſtrologiæ ſtudijs prædicatur. Sed nō eſt iſta uirtus Iſraelitica, & ideo nō pertinet ad deū. Eſt & Aegyptiorum uirtus in ea quā dicunt ſecreta ſapientia, ſed hæc nō adſūgitur ad calculū dei. Sola apud deum uirtus Iſraelitica numerat̄. Hæc eſt illa uirtus, quæ à deo docetur, quę per ſcripturas diuinas diſcitur, quæ per fidem euangelicā & apoſtolicā traditur. Et ideo dicit ut illi ſoli numerentur, qui progrediuntur in uirtute Iſrael. Sed & illud conſideremus, quid eſt quod non ſtatim ut egreſſus eſt de Aegypto populus numeratur. Adhuc enim perſequebatur Pharao. Sed nec cum mare rubrum quidem tranſiēs uenit in deſertū dicitur numerari. Nondū enim tentati, nondū ab hoſte fuerāt impugnati. Confligunt aduerſum Amalech, & uincunt. Sed nec tunc quidem numerantur. Non enim ſufficit ad perfectionē tendenti una uictoria. Mannæ accipiunt cibū, & aquæ poculum de ſequenti hauriunt petra: ſed neq; tunc numerātur. Nondū enim in his ea quæ numeris apta ducuntur adoleuerant. Tabernaculum teſtimonij conſtruitur, ſed nec in hoc quidē numerādi populi tēpus aduenit. Lex per Moyſen datur, ſacrificiorū mos traditur, purificationū ritus docetur, ſanctificationum leges & ſacramenta conduntur, & tunc ad numerum ex præcepto dei populus adducitur. Deſcribe hæc ô auditor in corde tuo dupliciter, & tripliciter. Vide quanta tibi tranſeunda ſunt, quanta toleranda, quot profectibus, quot tentationibus, quot prælijs pugnandum tibi eſt & uincendum, ut poſſis ad diuinum numerum pertinere, ut in computo aliquo habearis apud deum, ut inter ſanctas tribus adnumerari dignus habearis, ut uiſitari poſsis, & per dei ſacerdotes Aaron & Moy-

ſen

ſen numerorum cenſibus adſcribi. Suſcipiēda tibi eſt primo lex dei, lex ſpiritus ſancti, offerenda ſacrificia, explendæ purificationes, peragenda cuncta quæ lex ſpiritus docet, ut poſſis aliquādo ad Iſraeliticum numerū pertinere. Ego adhuc amplius aliquid intueor in hoc numcrorum libro myſterij. Ratio enim tribuum, & diſtinctio ordinum, ſocietas familiarum, atq; ordinatio cuncta caſtrorum, ingentium mihi ſacramentorū prodit indicia, Apoſtolo nobis Paulo ſpiritalis intelligentiæ ſemina reſpergēte. Et age iam quid om̄is hæc numerorum ratio, quid ordinum diuerſitas intelligentiæ myſticæ cōtineat, uideamus. Expectatio certa nobis eſt reſurrectionis mortuorum, cum hi qui uiuunt, qui reliqui ſunt, nō præuenient in aduentu Chriſti eos qui dormierunt, ſed ſimul cum eis iuncti & ſociati, rapientur in nubibus obuiā Chriſto in aera, terreni ſcilicet huius loci corruptelā & mortis habitacula deſerētes, atq; ad paradiſum in unam ex multis quæ apud patrem ſunt manſionibus transferendi. Diuerſitas autem translationis, & gloria ex meritis ſine dubio & actibus uniuſcuiuſq; præſtabitur, & erit unuſquiſq; in eo ordine, quem ſibi geſtorum merita contulerint: ſicut & idem Paulus proteſtatur dicēs de reſurgentibus: Vnuſquiſq; autem in ſuo ordine. Hinc ergo accidet in reſurrectione, ut unuſquiſq; aut in tribu Ruben ſpiritalibus indicijs adſcribatur, ob hoc profecto, quod aliquid in moribus, actibus, aut uita ipſi Ruben ſimile & conſanguineum habuit. Alius aūt in tribu Symeon, fortaſſis pro obaudientia. Alius in tribu Leui, credo qui bene præfuit ſacerdotio, uel qui bene miniſtrans gradum ſibi bonum acquiſiuit. Alius in tribu Iuda, non dubito quod is qui regios ſpiritus geſſit, & bene rexit populum qui intra ſe eſt, ſenſuum ſcilicet mentis & cogitationum cordis. Sed & ſingulis quibuſq; tribubus unuſquiſq; ſociabit̃ pro his quæ ad unam quanq; earum, uel in actibus cognata uel in moribus habuit. Erunt ergo huiuſmodi quidam ordines in reſurrectione mortuorū, ſicut deſignat Apoſtolus: quorum ordinum typus in hoc libro & figura præformari mihi uidetur. Sed & illud quod cōſociatione quadam tribuum & connexione, caſtrorū poſitio & metationis ordo deſcribitur, pertinet ſine dubio ad aliquē in reſurrectione mortuorū ſtatum. Quod tres ad orientem collocatæ dicuntur tribus, tres ad occidentem, tres etiam ad meridiem, & tres ultimæ ad aquilonem, qui durus dicitur uentus: ſed & quod tribus Iuda, quæ regalis eſt, ad oriētem ſtatuitur, ex qua ortus eſt dominus noſter, nō puto otioſum, & quod Iſachar huic iungitur, & Zabulon, & quod in quatuor partes trinus iſte numerus ordinatur. Quæ quamuis poſitionum ſuarū diuerſas habeant qualitates, omnes tamen intra trinitatis numerū continentur. Et quod per totas has quatuor partes in unum numerū colligitur eadem trinitas ſemper, pro eo ſine dubio quod ſub uno nomine patris & filij & ſpiritus ſancti cenſentur omnes, qui ex quatuor orbis partibus uenientes inuocant nomen domini, recumbētes cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno dei. Hæc à nobis generaliter indicata ſint, uolentib. totius ſacri huius uoluminis continentiā myſticam breuiter cōprehendere, ut ex his intelligentiæ ſpiritalis occaſione ſuſcepta unuſquiſq; & in reliquis ſimilē, aut etiā ſicui amplius deus reuelat, ſuperiorem et excelſiorē perſequatur indaginem. Ego em̄ uere imparem me iudico ad enarranda myſteria, quæ liber hic cōtinet Numerorū: multo aūt inferiorem ad illa, quæ Deuteronomij uolumen includit. Et ideo feſtinandū nobis eſt peruenire ad Ieſum, nō illum filium Naue, ſed ad Ieſum Chriſtū. Prius tamen pædagogo utentes Moſe, & apud eum rudimenta infantiæ deponentes, ſic tendamus ad perfectionem Chriſti. Moyſes enim non multa bella cōpreſsit. Ieſus autem bella quidem uniuerſa compeſcuit, pacem uero om̄ibus dedit, ita ut ſcriptū ſit, qa ceſſauit terra à bellis. Terra repromiſſionis, terra hæreditatis, terra quæ fluit lac & mel, ab Ieſu diſtribuitur. Beati em̄ mites, quia ipſi per Ieſum hæreditabunt terram. Sed & ipſius diſtributionis inuenies typos & imagines præceſſiſſe. Non em̄ otioſum eſt quod alijs ultra Iordanem terra diuiditur, alijs intra Iordanem, & alijs primis, alijs uero ſecundis, nonnullis etiam tertijs, & ſic per ordinem hæreditas terræ diuiditur: ubi unuſquiſq; requieſcat ſub ficu ſua, & ſub uite ſua, & nō ſit ultra qui exterreat. Quæ cuncta magnificis præſignata myſterijs, ipſe dominus Ieſus in die aduentus ſui nō iam per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem in ueritate complebit unicuiq;, ſecundum quod ipſe nouerit merita ſingulorum, qui cognitor cordis eſt, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De

De ordine & collocatione caſtrorum. Homilia Secunda. Cap. II

PRima Numerorũ lectio docuit, quod exercitus dei qui exiuit de terra Aegypti, & iter egit per deſertum, uiſitatus ſit hoc eſt numeratus per Moyſen & Aaron, ac per ſingulas quaſq; tribus ſequeſtratus certo ſub numero recenſitus ſit: quod nos uelut cum tota ſimul libelli continentia exponentes, formam diximus eſſe perſcriptã, quomodo populus dei egrediens de mundi huius Aegypto, & ad terrã repromiſsionis, id eſt uel ad uirtutum locum, uel ad regni cælorum gloriam hęreditatemq; feſtinans, ordinibus quibuſdam, & meritorum gradibus deducatur. Et per hæc oſtendimus futurorũ bonorum magnificentiã in legis imaginibus adumbratam. Nunc uero lectionis huius initium, quæ hodie recitata eſt, edocet nos qualiter ab his qui deo mancipati ſunt, nec implicant ſe negotijs ſecularibus, cõponatur ordo caſtrorum. Ait enim. Et locutus eſt dominus ad Moyſen, & Aaron dicens: Homo ſecundum ordinẽ ſuum, & ſecundũ ſigna ſua, & ſecundũ domos familiarũ ſuarũ caſtra collocet, filij Iſrael ex aduerſo in circuitu tabernaculi teſtimonij conſidãt.] Moſes dicit. Homo ſecundũ ordinẽ ſuum, & ſecundum ſigna ſua, et ſecundũ domos familiarũ ſuarũ incedat in caſtris: & Paulus dicit, Omnia honeſte & ſecundũ ordinem fiant. Et non tibi uidetur unus eſſe ſpiritus dei, qui & in Moyſe loquitur, & in Paulo? Secundũ ordinem Moyſes incedi mandat in caſtris: ſecundum ordinẽ cuncta geri in eccleſia præcipit Paulus. Et Moyſes quidem, qui legi miniſtrabat, in caſtris cuſtodiri ordinẽ iubet: Paulus uero tanq; Euangelij miniſter, nõ ſolum in actibus, ſed in ipſo habitu, ordinatũ uult eſſe Chriſtianũ: & ideo dicit: Mulieres ſimiliter in habitu ornato. Vnde ego arbitror quod non ſolum in officijs & habitu ſeruari ordinẽ uolunt, ſed dant intelligi quod ſit aliquis etiam in anima ordo de quo dicatur quod unuſquiſq; incedere debeat ſecundũ ordinem ſuum. Qui ordo præcipue quidẽ ex operum fructu indicatur: nihilominus aũt & ex magnificentia ſenſuum. Nam ſæpe accidit, ut is qui humilẽ ſenſum gerit & abiectũ, & qui terrena ſapit, excelſum ſacerdotij gradũ, uel cathedram doctoris obſideat: & ille qui ſpiritalis eſt, & à terrena cõuerſatione tam liber, ut poſſit examinare omnia, & ipſe à nemine iudicari, uel inferioris miniſterij ordinẽ teneat, uel etiã in plebe à multitudine relinquatꝰ. Sed hoc eſt & legis & Euangelij ſtatuta contẽnere, & nihil ſecundũ ordinem gerere. Sed & unuſquiſq; noſtrum ſi de cibo & potu ſollicitus ſit, & omnẽ curam in rebus ſecularibus gerat, unam uero aut duas horas ex integro die etiã deo deputet, & ad orationẽ ueniat in eccleſiã, uel in tranſitu uerbum dei audiat, præcipuam uero curam erga ſollicitudinẽ ſeculi & uentris expendat: iſte non cõplet mandatũ quod dicit, ut homo ſecundũ ordinem ſuum incedat, uel quod dicit, ut omnia ſecundum ordinẽ fiant. Ordo eſt enĩ ſtatutus à Chriſto, quærere prius regnum dei, & iuſtitiã eius: & credere ſecundo loco quod hæc nobis apponantur. Homo ergo ſecundum ordinem ſuum incedat. Putas ne qui ſacerdotio funguntur, & in ſacerdotali ordine gloriantur, ſecundũ ordinẽ ſuum incedunt, & agunt oĩa quæ illo ordine digna ſunt? Similiter autem & diaconi putas ſecundum ordinem miniſterij ſui incedunt? Et unde eſt quod ſæpe audimus blaſphemare homines, & dicere, ecce qualis epiſcopus, aut qualis presbyter, uel qualis diaconus? Nonne hæc dicuntur, ubi uel ſacerdos, uel miniſter dei uiſus fuerit in aliquo contra ordinem ſuum uenire, & aliquid contra ſacerdotalem, uel leuiticum ordinem gerere? Quid aũt & de uirginibus dicam, aut de continentibus uel omnibus qui in profeſſione religionis uidentur? Nonne ſi quid inuerecundũ, uel petulans, ſi quid proteruum geſſerint, arguit eos continuo Moyſes & dicit, homo ſecundum ordinẽ ſuum incedat? Agnoſcat igitur unuſquiſq; ordinem ſuum, & quid dignũ ſit eo ordine quem ſuſcepit, intelligat, & ita libret actus ſuos, ita etiam ſermonem, inceſſum quoq; ipſum & habitũ moderetur, ut cum ordinis ſui profeſſione conueniat, ne audiat dici ad ſe à deo: Quia propter uos nomen meum blaſphematur inter gentes. Quid autẽ ſit quod dicit & ſecundũ ſigna ſua, uideamus. Ego puto ſigna eſſe ea, quibus uniuſcuiuſq; proprietas deſignatur: uerbi gratia, omnes quidem homines ſimiles ſumus, ſed eſt propria quædam uniuſcuiuſq; diſtinctio, uel in ipſo uultu, uel in ſtatura, uel in poſitione, uel in habitu, per quæ (uerbi gratia) Paulus quia Paulus ſit deſignetꝰ, & Petrus quia Petrus ſit, & nõ ſit Paulus. Interdũ aũt etiam nõ uidentibus uniuſcuiuſq; ſigni diuerſitas datur, ut ex uoce & loquela agnoſcat illum eſſe uel illum qui loquitur: & ſecundum ſuæ proprietatis

ſignum

ſignum unuſquiſq; etiã ſine corporali uiſione cognoſcitur. Hoc modo arbitror eſſe etiã in animis ſigna diuerſa. Et alterius quidẽ animi motus lenior eſt, mitis, placidus, tranquillus, ęqualis: alterius turbidus, elatus, aſperior, incitatior, petulantior. Alius circunſpectus, cautus, prouidus, ſollicitus, impiger. Alius deſidioſus, remiſſus, negligens, incautus. Et in his alius plus, alius minus. Et audeo pronunciare, quia fortaſſis quanta in ſpecie uultus in eſt diuerſitas hominibus, tanta & in animis inuenitur eſſe differentia. Sicut & ſapientiſſimum Salomonem memini quodam loco dicẽtem. Sicut diuerſi ſunt uultus uultibus, ita & diuerſa ſunt corda hominum. Sed unuſquiſq; (ut ait Moyſes) ſecundũ ſigna ſua incedat, id eſt ne is cuius humilia, & deſpecta ſunt ſigna, elatior incedat, uel altior quàm animorũ ſuorũ ſigna depoſcunt. Et ut adhuc amplius diuerſitatis ſignorum ratio clareſcat, addemus etiam hæc. Omnes qui literas norunt, certum eſt quod xxiiij. ſi græca, xxiij. ſi latina, literatum elementa didicerint, & ex his omnia quæcunq; ſcribenda ſunt ſcribunt. Aliud tamen ſignum (uerbi gratia) alpha quod Paulus ſcripſerit, habet, & aliud quod Petrus: & ſic per ſingulos homines, qui literas norunt, diuerſa ſcribendi per ſingulas quaſq; literas ſigna reperies. Vnde & chirographa ſingulorũ manibus ſcripta, proprijs quibuſdã ſignis & indicijs agnoſcuntur: & cum ſint elementa eadem, eſt tamen in ipſa ſimilitudine literarum multa diſſimilitudo ſignorũ. Igitur ſi integre tibi propoſitæ rei patuit exemplũ, ueni nunc ad motus mentis & animorum, quibus ad aliquid concitanť gerendũ. Intuere ſingulorum uirorum chirographa, & uide quomodo (uerbi gratia) animus Pauli propoſuit caſtitatẽ, & animus nihilominus Petri: ſed eſt propria quædam caſtitas Petri, & alia caſtitas Pauli, etiã ſi una eademq; uideatur. Deniq; alterius ipſorũ talis caſtitas eſt, quæ requirat macerari corpus ſuũ, & ſubijcere ſeruituti, & quæ adhuc dicat, caſtigo corpus meum, ne forte alijs prædicans ipſe reprobus inueniar: alterius aũt caſtitas talis eſt, quæ iſtud forte nõ timeat. Similiter & iuſtitia habet aliquid proprietatis in Paulo, habet et in Petro. Eodem modo & ſapientia cæteręq; uirtutes. Quod ſi etiã in his nominibus quæ exempli cauſa poſuimus, poteſt fieri ut cum unum ſint per ſpiritũ dei, ſit tamẽ aliqua diuerſitas in ipſarum proprietate uirtutũ, quanto magis reliqui omnes homines propria quædã ſigna in motibus animorum, & animæ uirtutibus gerunt? Quæ Moyſes myſtica ratione perſpiciens, ſcribit in lege, ut unuſquiſq; ſecundũ ſigna ſua incedat in caſtris. Poteſt aũt fieri, ut æmulatione operum bonorũ ab inferioribus ſignis, ad meliora & magnificentiora ueniamus. Si enim recte à nobis intellectũ eſt, hæc omnia quæ in lege ſcripta ſunt, formas eſſe futurorum honorum, & illius ſeculi quod ex reſurrectione mortuorũ ſperamus, certum eſt utiq; quod ſi in præſenti uita habuerimus ſtudium meliorũ, & ſecundum Apoſtoli exemplũ poſteriora obliuiſcentes ad ea quæ in ante ſunt extendamur: in reſurrectione mortuorum, ubi ſicut ſtella ab ſtella differt in gloria, ita & uniuſcuiuſq; merita refulgebunt, poterimus utiq; ab inferioribus ad meliora ſigna & fulgentiora transferri, & ſplendidioribus ſideribus exęquari. Atq; in tantum poteſt natura humana in hac uita proficere, ut in reſurrectione mortuorum non ſolum ſtellarum gloriæ, ſed & Solis ſplendori ualeat exæquari: ſecundum quod ſcriptum eſt, quia iuſti fulgebunt in regno dei ſicut ſol. Hinc ergo

πατριά eſt, quod & in inferioribus dicit: ſecundum ſigna ſua, per domos familiarũ ſuarum. Quod dicit per domos familiarum ſuarum, in græco idem ſermo poſitus eſt, quem & ibi Apoſtolus dicit ubi ait: Huius rei gratia curuo genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur. Quas ergo hic Paulus paternitates dicit, ibi familias poſuit latinus interpres, ſed unus atq; idem ſermo habetur in Græco. *De ſuo addidit interpres* Iſtæ ſunt ergo paternitates, uel familiæ, quas Paulus quidem iam oſtendit in cælis, Moſes autem ſub figuris adhuc legalibus deſcribit in terris: ſecundus quas incedere nos monet, ut poſſimus cæleſtibus paternitatibus ſociari. Sunt enim (ut Paulus ſuperius pronunciauit) ſiuæ familiæ iſtæ dicendæ ſunt, ſiue paternitates in cælo, ex quibus forte eſt & illa, quam in alio loco nominat idem Paulus eccleſiam primitiuorum adſcriptam in cęlis: cui nos eueniet ſociari, ſi ſecundum ordinem incedamus, & omnia ſecundum ordinem geramus. Si nihil inordinatum, nihil inquietum, nihil inhoneſtum inueniatur in nobis, tunc & ſicut firmamentum reſplendebimus, & ſicut ſtellæ & ſol ipſe refulgebimus in regno dei. Per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo

De eo quod ſcriptum eſt. Ego aſſumpſi Leuitas de medio filiorum Iſrael pro omni primogenito qui adaperit uuluam, & reliqua. Homilia III Cap. III

SCriptum eſt de manna, quia ſecũdum tẽpus illud ſi quis id ita aſſumpſiſſet ut præceperat deus, nutriretur ex eo: ſi quis uero contra præceptum dei, & contra ſtatutum diuinitus modum uoluiſſet aſſumere, non frueretur eo ut uitali cibo, ſed uermes ebullirent ex eo. Et ita fiebat, ut una atq; eadem ſpecies mannæ alijs quidem uermes, & putredines generaret, alijs uero ſalubrem cibum conferret, & uitæ neceſſarium. Igitur & noſtrum manna uerbum dei eſt, & apud nos ergo ſermo dei alijs efficitur ad ſalutem, alijs cedit ad pœnam. Et propter hoc arbitror quod ipſe dominus & ſaluator, qui eſt uiuum dei uerbum, dicebat: In iudiciũ ego ueni in hunc mundum, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant. Quanto melius eſſet nonnullis omnino nec audire uerbum dei, quàm audire cum malitia, uel audire cum hypocriſi. Melius autem dicimus ad cõparationem malorum. Vere autem melius, & uere rectius, ac perfectius eſt, ut qui audit uerbum dei, audiat corde bono, & ſimplici, audiat corde recto & parato, ut quaſi in terra bona fructificet, & creſcat. Hæc in præfatione diximus propter nonnullos eorum qui ad audiendũ non ſimplici, nec fideli mente conueniunt. De quibuſdam dico catechumenis, quibus fortaſſe nõnulli etiã eorum qui iam baptiſmum conſecuti ſunt, ſociantur. Non eñ omnes qui ex Iſrael, ij ſunt Iſraelitæ: neq; omnes qui loti ſunt aqua, continuo etiam ſancto ſpiritu loti ſunt: ſicut econtrario non omnes qui in catechumenis numerant̃ alieni ſunt, & expertes ſpiritus ſancti. Inuenio eñ in ſcripturis diuinis nonnullos catechumenorũ dignos habitos ſpiritu ſancto, & alios accepto baptiſmo indignos fuiſſe ſancti ſpiritus gratia. Cornelius catechumenus erat, & antequam ad aquam ueniret, meruit accipere ſpiritum ſanctum. Simon baptiſmum acceperat, ſed quoniã cum hypocriſi acceſſit ad gratiam, repudiatur à dono ſpiritus ſancti. Nolo dubites & nunc eſſe in populo catechumenorum aliquos Cornelios, ad quos dici poſſit, quia miſericordiæ & orationes tuæ aſcenderunt in cælũ. Et rurſum in populo fideliũ eſſe aliquos Simones, quibus confidenter dicendum ſit, O plene omni dolo & fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſticiæ. Hæc ego ad correptionẽ mei ipſius loquor, nõ ſolum auditorum. Vnus enim & ego ſum ex ijs, qui audiunt uerbum dei. Sed audiamus iam quid ſermo diuinus loquatur ad Moyſen. *Admiſcet ſuã perſonam* Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicens: Ecce ego aſſumpſi Leuitas de medio filiorũ Iſrael pro om̃i primogenito qui adaperit uuluam ex filijs Iſrael, redemptiones eorũ erunt, & erunt mihi Leuitæ. Meũ eſt eñ omne primogenitũ. Ex die qua percuſſi omne primogenitũ in terra Aegypti, ſanctificaui mihi omne primogenitũ Iſrael, ab homine uſq; ad pecus meum erit, ego dominus.] Leuitæ aſſumuntur pro primogenitis, cũ utiq; non ſint primogeniti. Leui eñ tertius naſcitur ex Lia. Primus nanq; eſt Ruben, Symeon ſecundus, tertius Leui: & aſſumunt̃ in primogenitos ij, qui natura non ſunt primogeniti. Nunquid hæc in lege dei otioſe ſcripta eſſe credendũ eſt? An illud edocet nos, quod apud deum nõ illi primogeniti habeant̃, qui corporea natiuitate præcedunt, ſed ij quos propoſito mentis inſpecto, Deus ipſe in ordinẽ primitiuorũ iudicat aſſumendos? Sic eñ apud deum Iacob poſterior natu primogenitus iudicatus eſt, & benedictiones primitiuatus procurata diuinitus parentis cæcitate ſuſcepit. Ex propoſito etenim cordis quod deo patuit, etiam priuſquam in hoc mundo naſcerentur, aut aliquid agerent boni uel mali, pronunciat dominus de eis, quia Iacob dilexi, Eſau aũt odio habui. Filij ergo Leui primogeniti quidẽ non ſunt ſecundũ carnẽ, ſed pro primogenitis aſſumuntur: ut ſit amplius aliquid pro primogenito aſſumi, quàm primogenitũ naſci. Ecce, inquit, aſſumpſi Leuitas ex medio filiorũ Iſrael. Dic ſimpliciter, aſſumpſi Leuitas ex filijs Iſrael. Quid eſt quod addis & de medio filiorũ Iſrael? de quo medio? Tertius eſt Leui (ut ſupra diximus) inter filios Iſrael. De quo ergo medio aſſumãtur leuitæ cuperem ſcire. Inuenio in ſcripturis beatam illam Sunamitidem, quæ aluerat aliquãdo prophetã, reſpondentem cum fiducia regi Iſrael uolenti ſibi aliquid conferre beneficij, & dicentem: In medio populi mei ego habito. Amplius aũt, & magnificentius in Euangelio uideo ſcriptum de domino & ſaluatore noſtro, dicente Ioanne. Medius ueſtrum ſtat, quem uos neſcitis. Puto ergo eum qui nunquã declinauerit ad dextrã, neq; ad ſiniſtram, dici poſſe medium ſtare, qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Et ideo ille quidẽ, quia ſem-

per ſtat, medius ſtare dicitur. Si quis uero imitator eius eſt, ſicut omnes ſancti, & illa beata mulier, cuius ſuperius fecimus mentionẽ, ſtare quidẽ non dicitur. Non eñ poteſt fieri ut non aliquando aut ad dextrã quis inclinatus ſit, aut ad ſiniſtram. Nemo eñ mundus à ſorde, nec ſi unius diei fuerit uita eius. Habitare tamen dicitur in medio populi, Et leuitæ ergo aſſumũtur de medio filiorũ Iſrael. Leuitæ ſunt enim qui nõ cognouerunt dextram, & ſiniſtram ſuã, ſed ſequentes Moyſen, id eſt legẽ dei, nõ pepercerunt patri nec matri. Et tu ergo ſi ueniente tentatione, ſi ueniente ira peccati nõ inclineris ad dextrã, neq; ad ſiniſtram, nec præuaricaueris legẽ dei, ſed ſtes in medio fixus & ſtabilis, & nõ inclineris, neq; curues genua tua peccato, nec pecudis caput, id eſt ſtultitiæ ſequaris imaginẽ, aſſumeris de medio filiorũ Iſrael, & in primitiuorũ numero collocaberis. Hæc pro eo quod ſcriptũ eſt, & aſſumam leuitas de medio filiorũ Iſrael. Verum (ſi uidetur) recurramus adhuc ad ipſum ordinem hiſtoriæ, qui refertur in numeris, & ex ipſo myſteriũ primitiuorum, ubi uel quomodo requiri debeat, contẽplemur. Igitur recenſeamus attentius quomodo diſtribuuntur duodecim tribus per ternas in quatuor partes, & per ſingulas quaſq; cęli plagas certa ſtatione cõſidunt: & inueniemus Iudam quidẽ ab oriente ſtatui cum Iſachar & Zabulon: Ruben uero ab occidente, cũ Symeon & Gad: in meridie Effrem cum Beniamin & Manaſſe: in Aquilone uero Dan cũ Neptalim & Aſer. Et his omnibus quaſi per quatuor terræ cardines in circuitu collocatis, in medio eorũ utpote deo proximi circa ipſum tabernaculum dei conſtituuntur leuitæ. In caſtris quidẽ Iuda quæ ſunt ab oriente, Moyſes & Aaron: in caſtris uero Ruben, Gerſon: in caſtris aũt Beniamin, Caath: ubi uero Dan caſtra conſtituit, Merari ſcribitur collocatus: & ita in medio filiorũ Iſrael ex omni parte, & per circuitum, quaſi inſerti cæteris, & innexi uidentur eſſe filij Leui. Hęc ſunt quæ nobis litera legis exponit, ut ex his ſacramentorũ ſemina colligẽtes, tanquam gradibus quibuſdam ab humilibus ad excelſa, & à terrenis ad cæleſtia conſcendamus. Aſcende ergo nunc ô auditor ſi potes, & à terrenis ſenſibus intuitu mẽtis & perſpicacia cordis eleuare. Obliuiſcere pauliſper terrena, ſupra nubes & ſupra ipſum cælũ greſſu mentis incede. Ibi require tabernaculũ dei, ubi pręcurſor pro nobis introiuit Ieſus, & aſſiſtit nunc uultui dei interpellans pro nobis. Ibi inquã require quaternos iſtos ordines, ſtationesq; caſtrorũ. Ibi Iſraelitica agmina, & excubias cerne ſanctorũ, & ibi illa quæ hic nunc quærimus primitiuorum ſacramenta rimare. Sed ego nõ audeo illuc ſolus aſcendere, non audeo me in hos tam ſecretos myſteriorũ receſſus ſine auctoritate magni alicuius doctoris immergere. Nõ poſſum illuc aſcendere, niſi præcedat me Paulus, & ipſe mihi uiam noui huius & ardui itineris oſtendat. Ipſe ergo apoſtolorũ maximus, qui ſciret multas eſſe nõ ſolum in terris, ſed & in cælis eccleſias, ex quibus & ſeptẽ quaſdam Ioannes enumerat: ipſe tamen Paulus oſtendere uolens eſſe quandam præter eas etiã primitiuorũ eccleſiam, dicit ad Hebræos ſcribens: Non eñ acceſſiſtis ad ardentem & tractabilem ignem, ſed acceſſiſtis ad montem Sion, & ciuitatem dei uiuentis Hieruſalem cæleſtem, & multitudinem angelorum collaudantium, & eccleſiam primitiuorũ adſcriptam in cælis. Igitur Moyſes per quatuor caſtra populũ dei diuiſum deſcribit in terris: & Apoſtolus quatuor ordines ſanctos deſcribit in cælis, ad quorũ ſingulos unumquenq; noſtrũ dicit accedere. Non eñ omnes ad omnes accedunt, ſed & alij quidẽ accedunt ad montẽ Sion, horum aũt paulo meliores accedunt ad ciuitatẽ dei uiuentis Hieruſalẽ cæleſtem. Qui aũt & ijs eminentiores ſunt, accedunt ad multitudinẽ angelorum collaudantium. Qui autem ſuper iſtos omnes ſunt, accedunt ad eccleſiam primitiuorũ adſcriptam in cælis. Si ergo ex ijs intellexiſti quis ſit ordo primitiuorũ, & quod ſit nominis iſtius ſacramentũ, prępara te, & enitere quantum uales, ſi forte actibus, uita, moribus, fide, inſtitutisq; proficias, ut poſſis accedere ad eccleſiã primitiuorum, quæ aſcripta eſt in cælis. Quod ſi non tantum uales, ſed es paulo inferior, accede ad multitudinẽ angelorũ collaudantium. Quod ſi nec ad iſtum ordinẽ potes aſcendere, ad ciuitatẽ ſaltem dei uiuentis Hieruſalem cæleſtẽ properare cõtende. Si uero nec ad hoc aptus es, ſaltem ad montem contende Sion, ut in monte ſalueris. Tantum ne in terra reſideas, ne in uallibus maneas, ne in demerſis & humilibus perſeueres. Mihi ita intelligendum uidet̃ aſſumi primogenitos filios Leui, qui miniſtrãt deo, & altari eius tabernaculoq; deſeruiũt, excubijsq; perpetuis miniſteria diuina cõcelebrãt. Sed & quod ait pro omni primogenito, qui adaperit uuluã, non mihi facile uidetur diſſeri poſſe & explanari.

Neq;

Neq; enim quicunq; adaperit uuluam, continuo dignus ſanctificatione primitiuatus habẽdus eſt, quia & in pſalmis legimus, quod alienati ſunt peccatores à uulua, errauerunt à uentre, locuti ſunt falſa. Quod utiq; ſtare ſecũdũ literã nullo modo poteſt. Quõo enim quis errare à uia dei potuit ſtatim ut de uentre matris exiuit? Aut quomodo potuit falſa loqui nuper æditus puer, uel qualẽcunq; proferre ſermonẽ? Cũ ergo impoſſibile ſit uel errare aliquẽ à uentre, uel loqui falſa, neceſſariũ erit & uẽtrem, & uuluã talem requiri, cui cõuenire poſſit hoc dictũ quod alienati ſunt peccatores ab utero, errauerũt à uẽtre, locuti ſunt falſa. Et illa erit uulua, quam adaperit omnis primitiuus, qui ſanctificatur deo. Adaperuit aliquando deus uuluam Liæ, quæ erat clauſa, & peperit patriarchas Similiter & Rachel, ut pareret etiam ipſa cuius uiſus erat perſpicax, & decorus aſpectus. Sed & in multis alijs ſcripturæ locis inuenies adaperiri uuluas. Quarum ſi ſingula pro locis cõſideres, inuenies quomodo & errent peccatores à uulua, & illi adaperientes uuluam, ſanctificentur in ordinem primitiuorum. Et erunt mihi, inquit, leuitæ. meum eſt enim omne primtiuum: ex qua die percuſſi omne promogenitum in terra Aegypti, mihi ſanctificaui omne primogenitũ. Notum eſt quid de ijs hiſtoria cõtineat, quomodo percuſſa ſint primogenita Aegyptiorunm, cum populus Iſrael educeretur ex Aegypto. Hoc eſt ergo quod in loco indicatur, quia non prius ſanctificati ſunt primogeniti Iſrael quàm percuterentur Aegyptiorum primogeniti: & quaſi cauſam ſanctificationis horum, interitum & necem ponit illorum. Vnde & hic intelligendũ eſt, eſſe quoſdam primogenitos etiã in Aegyptijs, id eſt in contrarijs poteſtatibus, quaſi electos in malitia & primos inter dæmonas: qui niſi percuſſi fuerint & extincti, ſanctificationẽ percipere Iſraelitarum primogeniti omnino non poſſunt. Quis ergo eſt iſte, qui primogenitos Aegyptiorum, id eſt principatus, & poteſtates dæmonum percuſſit? Nonne dominus meus Ieſus Chriſtus, qui eſt primogenitus omnis creaturæ, qui principatus, & poteſtates aduerſas traduxit, triumphans eos in cruce? Quos utiq; niſi ille percuſſiſſet, & triũphaſſet, ſanctificatio ad nos primitiualis uenire nullatenus potuiſſet. Vt aũt nobis primogenitorũ benedictiones donaret, efficitur prius ipſe primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primatũ tenens, & nos credentes reſurrectionis ſuæ aſſumeret pro primitiuis, & in primitiuorũ ordine collocaret, ſi tamen benedictionum gratiã uſq; ad finem firmam retineamus, adiuti miſericordia ipſius domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptũ eſt, Viginti duo milia numero inuentos eſſe leuitas, primogenitos autem filiorũ Iſrael xx. duo milia ducentos lxxiij. Homilia IIII Cap. III

NVmerorum liber eſt, qui legitur nobis, in quo multæ ſunt numerorum differentiæ, quæ conſcribuntur de filijs Iſrael. Sed poſt filios Iſrael numerantur etiam leuitæ ſeorſum. Non eñ fuerant recenſiti cum filijs Iſrael, & habetur eorum ſegregatus quidã, ac præcipuus præ cæteris numerus, quo referuntur omnes ſimul uiginti duo milia reperti, ita ut neq; amplius aliquid neq; minus hoc numero inuentũ ſit. Poſt hoc præcepit dominus numerari etiam primogenitos filiorum Iſrael eodem ordine, quo leuitæ fuerãt numerati, id eſt ab uno menſe & ſupra. & inueniuntur primogeniti filiorũ Iſrael uiginti duo milia, & ducenti ſeptuaginta tres. Putas ne per hæc ſolam numeri hiſtoriam docere nos uoluit Moyſes, & nullũ in ijs diuerſitatibus numerorũ concluſit ſolito ſibi more myſteriũ? Nihil ne uidebitur eſſe rationis quod ducẽti ſeptuaginta tres tantum abundare dicuntur in primogenitis Iſrael, & in leuitis ad uiginti duo milia, neq; abundare quicquam, neq; deeſſe deſcribitur? Viginti duo quidem numerus in ſcripturis diuinis ſi quis obſeruet, quod principalibus quibuſdam cauſis adſcriptus ſit, frequenter inueniet? Nam uiginti duo prima apud Hebræos elementa tradunt eſſe literarum. Viginti & duo rurſus à protoplaſto Adam uſq; ad Iacob ex cuius ſemine initium duodecim tribus ſumunt, patres fuiſſe memorantur. Tradunt etiam omnium creaturarum dei ſpecies intra uiginti & duo numerum colligi. Sed & alia multa in ſcripturis ſi quis diligentius exequatur ſub hoc numero conſecrata reperiet. Propter hoc ergo & leuitæ, id eſt qui deſeruiunt domino, & primogeniti filiorum Iſrael admirabili hoc, & ſacrato numero titulantur. Quod autem in filijs Iſrael adduntur ducenti ſeptuaginta tres, neq; otioſum mihi uidetur, neq; abſolutionis uiam facile cerno,

niſi dominus uelamen iſtud impoſitum à Moyſe ijs literis adaperire nobis dignetur, & au ferre. Igitur humani generis in carne generatio (ſicut aſſerunt qui in talibus periti ſunt) nouem quidem menſibus continetur in uulua, ſed non prius moueri fertur ad partum ꝙ etiam decimi menſis triduum tranſeat: & ita inuenitur quod numerus iſte, id eſt ducenti ſeptuaginta tres dies illos indicent, qui ex nouem menſibus, & triduo menſis decimi colliguntur, & fiunt ſimul ducenti ſeptuaginta tres dies iſti, quibus humano generi in hunc mundum præbetur ingreſſus. Et ita in uiginti quidem & duobus numeris, omnium ſimul creaturarum rationibus myſticis ſumma colligitur. In his uero quæ ex abundanti in primogenitis inueniũtur Iſrael, etiam myſteriũ humanæ generationis exprimit̃. Poſt hæc cum in tres ordines diuiſi eſſent filij Leui, & ex tribus nominibus principum ſinguli quique ordines cenſerentur, etiam in ipſis diuerſitates quædam non ſine myſterijs adſcribuntur. Nam filiorum Caath primus ordo deſcribitur, & merito. Ex ipſo enim deſcẽdit Moſes & Aaron, quibus ſacerdotij ſumma committitur. Ex ipſo enim naſcitur Amram. ex Amram autem Moyſes, & Aaron. Secundus ergo eſt Gerſon, qui primus quidem in natiuitate, ſed ſecũdus habetur in ordine. Sic enim ſcriptura dicit: Filij autem Leui, Gerſon, Caath, & Merari. Sed ex filijs Caath duo rurſus ordines diriguntur, & ij quidem qui ex Aaron deſcendunt, ſacerdotio mancipantur, pars uero reliqua ad miniſtrandum ſacerdotibus ordinatur. & idcirco in quatuor partes Leuitarum diuiduntur officia, ut ſacerdotio quidem fungantur Aaron & filij eius, ſancta autem ſanctorum ut portent in humeris ſuis ij qui reliqui ſunt ex populo Caath. Quę autem ad tabernaculum pertinent teſtimonij uel ad atria eius, & pelles, uel etiam uelamenta, & quæcunq; ſunt minus dura, & ad onus leuia, ut procurent filij Gerſon. Columnas uero tabernaculi, & baſes eius, & ſeras, ut portent filij Merari. Idcirco & in recenſendis eis deſignanter ſcriptura commemorat, ut recenſeatur uirtus Merari. Virtute enim opus eſt ad portandas huiuſmodi ſarcinas. Sed redeamus aliquando ad Apoſtolum Paulum, qui hæc omnia libero iam & reuelato oculo mentis aſpiciens, & ueteris teſtamenti uelamen abijciens, ait, quia prior populus in huiuſmodi conſtructionib. exemplari & umbræ cæleſtium deſeruierit. Et hæc audiens; conſidera ne forte iſti quatuor ordines caſtrorũ exemplum ſint & umbra illorum quatuor ordinum, quos ad Hebræos ſcribens Paulus enumerauit in cælis. Et rurſus Iſraeliticis quatuor ordinibus caſtrorum, quaternos adijce Leuitarum, quæ nos non tam explanare & aperire, quam contigiſſe tantummodo, & purioribus ſenſibus (ſi qui tamen ſunt, qui puros huc & liberos à ſecularibus cogitationibus ſenſus detulerint) indicaſſe, & leuiter perſtrinxiſſe ſufficiat. Accipiat, inquit, numerum filiorum Caath. Ecce iterum alius introducitur ordo numerorum. Numerati ſunt iam filij Leui ab uno menſe & ſupra, nunc numerantur filij Leui à uiceſimo quinto anno, ſed non ut in cæteris ſupra, ſed uſq; ad quinquageſimum annum, & fit iſte præcipuus numerus & electus. Additur enim ijs. Omnis, inquit, qui procedit ad miniſtrandũ ad opera tabernaculi teſtimonij. Iſti ſunt qui numerantur meliore quodam, & præcipuo numero. Sicut enim in filijs Iſrael dicebatur, Omnis qui procedit ad prælium in filijs Iſrael: ita & hic dicitur, omnis qui procedit ad miniſterium, ut faciat opera in tabernaculo teſtimonij. Poſt hęc dicitur quæ ſint opera filiorum Caath in medio filiorũ Leui ſecundũ plebes ſuas in tabernaculo teſtimonij. Introibit, inquit, Aaron & filij eius cum eleuata fuerint caſtra, & deponent uelum, quo teguntur ſancta, & operient ex ipſo uelo arcam teſtamẽti. Et poſt hæc ſeptẽ quædã ſpecies enumerant̃, quæ præcipiuntur operiri. Primo in loco, ut omniũ precioſior ipſa arca teſtamenti operiatur uelo quo prius uelabat̃, ſed & pelle deſuper hyacinthina tegatur. Additur etiam aliud uelamen deſuper hyacinthinũ. Secundo in loco menſa operitur. Tertio candelabrum. Quarto altare aureum. Quinto uaſa miniſterij. Sexto operimentũ altaris cum quibuſdam uelamentis apponitur. Septimo in loco operitur & labrum, & nihil horũ omnium nudum relinquitur, aut reuelatum. Deniq; additur etiã præceptũ huiuſmodi. Nolite, inquit, exterminare de tribu ſua plebem Caath. Quo ſcilicet exterminandos eſſe ſe ſcirẽt, ſi forte ad hæc mouẽda manus ſuas mitterent, niſi unumquodq; eorum prius à ſacerdotibus fuiſſet obtectum. Nunc ergo redeamus ad iſtud tabernaculũ eccleſię dei uiuentis, & uideamus quomodo hæc ſingula obſeruari oporteat in eccleſia dei à ſacerdotib. Chriſti. Si quis uero ſacerdos eſt cui uaſa ſacra, id eſt myſteriorũ ſapientiæ ſecreta commiſſa ſunt,

diſcat ex ijs, & obſeruet q̃uo hæc oporteat intra uelamen cõſcientiæ cuſtodire, nec facile proferre ad publicũ. Aut ſi res poſcit proferre, & inferioribus, id eſt imperitiorib. tradere, ne nuda proferat, ne aperta oſtẽdat, & penitus patẽtia, alioquin homicidiũ facit, & exterminat plebẽ. Exterminatur eñ omnis qui ſecreta & ineffabilia ſacramẽta cõtigerit, nondum meritis & ſciẽtia in ſacerdotij ordinẽ graduq́; translatus. Solis eñ filijs Aaron, ſacerdotibus ſcilicet, ipſam arcã teſtamenti, & menſam, & candelabrũ, & ſi quid eſt eorũ quæ ſupra cõprehendimus, nuda ac reuelata uidere cõceſſum eſt. Alij aũt operta hęc uideant, immo potius uelata hæc in humeris ſuis portẽt. Et filij quidẽ Caath, quoniã ipſi licet nõ ſint ſacerdotes, ſunt tamen proximi ſacerdotibus, in humeris ſuis poſſunt iſta portare: alij uero ſarcinas ſuas, & miniſteria nec in humeris, ſed in plauſtris ponũt. Vt eñ præuenientes lectionẽ dicamus aliqua etiã de ijs quæ locus ammonuit, cum offerrenẽ à ſingulis quibusq; tribubus plauſtra, quatuor ex ijs acceperũt filij Merari, duo aũt Gerſon filij. Illi uero qui horum meliores ſunt, plauſtra nõ accipiunt. Intuere ergo nunc cuiuſmodi diuiſio efficitur in officijs miniſterij diuini, & quomodo illa quidẽ quæ ſancta ſunt, nõ imponuntur portanda animalib. mutis, ſed rationabiles eſſe debẽt homines, & in humeris ſuis portare uaſa, quibus miniſtrantur ſancta ſanctorum. Ea uero quæ grauiora ſunt & duriora, non tam rationabilibus, quàm mutis portanda animalibus imponũtur. Sed & in ipſis eſt aliqua differentia. Nam illi qui grauiora & duriora obſeruãt miniſteria, plura habent animalia. Quatuor eñ plauſtra dantur filijs Merari. Filijs aũt Gerſon quia erant prope filios Caath, duo tantum plauſtra ſufficiunt. ex quibus oſtenditur quod operibus quidẽ durioribus, & (ut ita dicam) craſſiotibus, plures ſunt qui uelut animalia inſeruiunt: ad ea uero quæ rationabilib. procurantẽ, pauci ex ijs qui in his inſtructi aut eruditi uidentur, accedũt. Nam ad illa quę myſtica ſunt, & in ſecretis recondita, & ſolis ſacerdotibus patent, non ſolum nullus animalis homo accedit, ſed ne ipſi quidẽ qui habere aliquid exercitij & eruditionis uidentur, nondum tamen meritis & uita ad ſacerdotalem gratiam conſcenderunt: non ſolum per ſpeculum ea & in ænigmate uident, ſed & operta & uelata ſuſcipiunt, & in humeris portant, quo ſcilicet magis ea actu operum, quàm ſcientiæ reuelatione cognoſcant. Quia igitur huiuſmodi diſpenſatio eſt myſteriorum dei & miniſterij quod habetur in ſanctis, tales nos exhibere debemus, ut digni efficiamur ordine ſacerdotij, ne uelut irrationabilibus nobis onera grauia imponantur, ſed tanquam rationabiles & ſancti ſacerdotalibus officijs deputemur. Gens enim ſancta regale ſacerdotium ſumus & populus in acquiſitionem, tantum ut acceptam gratiam uitæ meritis exequentes, digni habeamur ſancto miniſterio: ut cum diſceſſerimus de hac uita, mereamur aſſumi (ut ſupra diximus) inter ſacerdotes dei, & miniſtrantes arcæ teſtamenti, in arcanis ſcilicet & reconditis myſterijs, reuelata facie gloriam domini ſpeculemur, & ingrediamur terram ſanctam. Cuius hæreditatem nobis præſtabit dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptum eſt. Nolite exterminare de tribu ſua plebem Caath.
Homilia Quinta Cap. IIII

REſponſa dans dominus ad Moyſen & Aaron dicit. Nolite exterminare de tribu ſua plebẽ Caath, de medio filiorum Leui, ſed hoc facite eis & uiuent & non morientur cum accedent ad ſancta ſanctorum, & reliqua. Primo intelligamus ea, quæ ſecundum literam referũtur, & ita præſtante domino ab intellectu literæ aſcendemus ad intelligentiã ſpiritalem. Intellige ergo prius ipſam collocationẽ tabernaculi teſtimonij, intellige & ſancta ſanctorum, quæ interiecto à ſanctis uelamine dirimuntur, quæ inſpici nõ licet ab ullo hominũ, niſi à ſacerdotibus ſolis. Poſt hæc intellige, quomodo ubi uentum fuerit ut caſtra moueant filij Iſrael, ſoluitur tabernaculum, & Aaron ac filij eius ſacerdotes intra ſancta ſanctorum operiunt ſingula quęq; operimentis, ac uelaminibus ſuis, & obtecta ea relinquentes in eodem quo fuerant loco, introducunt filios Caath, qui ad iſtud officium deputati ſunt, & faciunt eos eleuare humeris ſuis omnia illa quæ manus ſacerdotalis obtexerat. Et propter hoc dicitur à domino: Ne exterminetis de tribu ſua plebem Caath. quaſi in eo exterminandi eſſent, ſi ſancta ſanctorum nuda & patentia contigiſſent, quæ non ſolum non contingere, ſed ne

intueri quidem fas erat non uelata. Si intellexiſti quid hiſtoriæ ordo contineat, aſcende nunc ad ſplendorem myſterij: & legis ſpiritalis lumen, ſi purus tibi eſt mentis oculus, contuere. Si quis dignus ex ijs qui deo miniſtrāt, diuina capere et uidere myſteria, ad quę contuenda cæteri minus capaces ſunt, hic Aaron, uel filius Aaron eſſe intelligatur, qui in gredi poteſt ad ea quæ adire alijs fas non eſt. Si quis ergo talis eſt, huic ſoli reuelata patet arca teſtamenti, hic uidet urnam intra ſe habentē manna, hic conſiderat & intelligit propitiatorium. Hic intuetur & Cherubin utrunq;, & menſam ſanctam, & candelabrum luminis, & altare incenſi. Iſte hæc conſiderat, & intelligit ſpiritaliter, id eſt qui uerbo dei & ſapientiæ myſterijs operam dat, & deo ſoli in ſanctis uacat. Sciat ſane cui hæc reuelantur, & ſpiritaliter inſpicienda creduntur, non ſibi tutum eſſe aperire ea, & pandere quibus nō licet pandi, ſed operire debet ſingula, & operta cæteris minus capacibus tradere portanda in humeris, & ceruicibus imponenda. Cum enim ex uerbis myſticis eruditi, & perfecti quiq; doctores opera populis iniungunt, & plebs agit quidē & implet quæ mandantur, non tamen eorum quæ geruntur intelligit rationem, quid aliud geritur, niſi operta & uelata ſancta ſanctorum ſuper humeros portantur? Et ut adhuc manifeſtius quæ dicuntur aduertas, exemplis te ex diuinis uoluminibus adhibitis informabimus. Moſes intelligebat ſine dubio quę eſſet uera circunciſio, intelligebat quod eſſet uerū paſcha, ſciebat quæ eſſent ueræ neomeniæ, & quæ uera ſabbata: & cū hæc omnia intellexiſſet in ſpiritu, uerbis tamen ea per rerum corporalium ſpecies adūbrationesq; uelabat: & cum ſciret uerum paſcha immolandū eſſe Chriſtum, ouem corporalem immolare mādat in paſcha. Cumq; ſciret diem feſtum agi debere in azymis ſynceritatis & ueritatis, tamen de farinæ azymis præcipiebat agi diem feſtum. Hæc ergo & huiuſmodi erant ſancta ſanctorū, quæ cum Moſes portanda cæteris traderet, id eſt rebus & operibus implenda, cooperta tamē ea & uelata communi ſermonum tradebat eloquio. Humeri aūt quod operum indicium teneant, in multis ſcripturæ ſæpe locis oſtendimus. Sed & in eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ omnibus quidē facere neceſſe eſt, nec tamē ratio eorum omnibus patet. Nam quod (uerbi gratia) genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cæli plagis ad ſolam orientis partē conuerſi orationem fundimus, non facile cuiq; puto ratione cōpertum. Sed & euchariſtiæ ſiue percipiendæ, ſiue eo ritu quo geritur explicandæ, uel eorum quæ geruntur in baptiſmo uerborū, geſtorumq;, & ordinum, atq; interrogationum, ac reſpōſionum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & uelata portamus ſuper humeros noſtros, cum ita implemus ea & exequimur, ut à magno pontifice, atq; eius filijs tradita & commendata ſuſcepimus. Cuncta hæc ergo & horum ſimilia cum gerimus, nec tamen eorum aſſequimur rationem, leuamus humeris noſtris, & portamus adoperta & obtecta diuina myſteria: niſi quis ſit inter nos Aaron, aut filius Aaron, quibus iſta cōceditur nuda & reuelata perſpicere. Ita tamen conceditur, ut ſciant ſibi uelanda hæc & operienda, ubi cæteris dari ea & in opus proferri ratio popoſcerit. Poſt hæc dicitur de Leuitis, qui operentur à uiceſimo quinto anno, & ſupra uſque ad quinquageſimum annum. Omnis, inquit, qui procedit ad opus operum, & ad opera quæ portantur tabernaculi teſtimonij. Obſerua in his diſtinctionē ſermonū ſcripturæ diuinę. Vbi de operibus filiorū Iſrael loquitur, non dicit opera operum, ſed ſola opera. Vbi uero de officijs leuitarum, non dicit ſola opera, ſed opera operum. Sicut eīn ſunt quædam ſancta, ſunt aūt & alia ſancta ſanctorum: ita ſunt quædam opera, & alia opera operum. Vnde uidetur mihi quia Moſes ubi ſenſit eſſe quędam opera uiſibilia quidem, ſed quibus ineſſet interior alia myſtica & occulta intelligentia, hæc nō ſolum opera, ſed opera operum dixerit: quæ uero cōmunia, & præſentis ſolum temporis opera intellexit, hæc ſolum opera nominauerit. Sunt ergo quædam opera operū, quæ ego puto eſſe oīa hæc, de quibus uel in pręſenti lectione, uel in Exodo & cęteris locis ſub occultis pręcipitur myſterijs, & pro parte in præſenti, pro parte uero explendis in futurum. Quæ tamen (ut diximus) opera operum, non cuilibet, ſed leuitis ſolis tradenda mandantur. Et inter Leuitas ipſos non prius ad hęc opera quiſquam uocatur, niſi à uiceſimo demū & quinto anno uitæ ſuæ uſq; ad quinquageſimum. Sed non caret ſacramento ne ipſe quidē uigintiquinq; & quinquaginta numerus annorū. Nam in uigintiquinq; numero, quinq; ſenſuū perfectio declaratur, ita ut quinquies quina numerētur. Quod utiq; indicat eum uocari ad opera operum

in myſte

in myſterio peragenda, qui ex omni parte multiplicatis & purificatis ſenſibus inuenitur eſſe perfectus. Quinquageſimus autem numerus quod remiſsionis & indulgentię teneat ſacramentum, in multis ſcripturarũ locis ſæpe & abundanter oſtendimus. Nam & quinquageſimus annus eſt qui & Iubileus dicitur apud Hebræos, in quo & poſſeſsionum & ſeruitutis & debiti fit remiſsio, & quinquageſimus dies poſt paſcha feſtus traditur in lege. Sed & dominus in euangelio cum parabolam remiſsionis doceret & indulgentię, debitores quos introducit, unũ in quinquaginta, & alium in quingentis fuiſſe denarijs dicit obnoxios. Quinquaginta aũt & quingenti cognatus eſt numerus. Decadæ enim quinquaginta faciunt quingentos. Sed & ex alia parte numerus iſte ſacratus fit. Septem enim ſeptimanis ſi addat̃ unius numeri perfectio, quinquaginta faciũt dies. Similiter & ſeptuaginta ſeptimanis ſi addat̃ unius decadæ cõſummatio, faciũt quingẽtos. Quod & ſi abundantius adhuc ſacramẽta quinquaginta & quingentorũ numeri placet colligere, habemus & in hoc ipſo qui in manibus eſt Numerorũ libro, ubi de hoſtiũ ſpolijs quidam quidem offerunt in dona dei quinquageſimam portionem, qui non proceſſerunt ad bellum: quidam uero quingenteſimã. & utiq; nõ inaniter etiam hic quinquageſimus, & quingenteſimus numerus habetur. Sed & in Geneſi ubi deus tractabat de indulgentia Sodomorũ ſi forte poſſent ad ueniam peruenire, huiuſcemodi myſteriorum conſcius patriarcha Abraham à quinquageſimo numero incipit pro indulgentia Sodomorũ dño ſupplicare, & dicit. Si inuenti fuerint quinquaginta in ciuitate, nõ ſaluabis propter quinquaginta ciuitatẽ? Sed ad propoſitũ reuertamur. Oportet ergo operari Leuitas in ſanctis uſq; ad quinquaginta annos, inferiores quidem opera, meliores uero opera operũ: horum aũt ſuperiores, ſpiritalibus officijs deſeruire, & introire in ſancta ſanctorũ, ibiq; operire quæ operienda ſunt, & tradere filijs Caath portanda humeris, & manibus euehenda. Sed & reliquis unicuiq; ſecundum ea quæ iam ſuperius ſæpe diſſerta ſunt, ordinãtur. Verum ne nimia hæc operimentorum uelamentorumq; cautela deſperationem quandam & mœſtitiam generet auditoribus, pauca aliqua quæ & nobis pandere tutũ ſit, & uobis fas ſit aſpicere, quoniam quidem (ut prius diximus) genus regale & ſacerdotium, gens ſancta & populus in acquiſitione dicti ſumus, aperire tentabimus. Intelligamus ergo tabernaculum teſtimonij omnes ſanctos, qui ſub teſtamento dei cenſentur: & in hoc tabernaculo eſſe quoſdam celſiores meritis, & gratia ſuperiores: & ex ijs aliquos quidem candelabrũ dici, ipſos forte apoſtolos, qui illuminant accedentes ad deum. Sed & ſi qui alij ſunt, qui in hoc tabernaculo dei omnibus ingredientibus ſcientiæ & doctrinæ lumen oſtendũt, omnes iſti candelabrũ myſticum nominentur. Alij ſint menſa ſacra, ſcilicet quicunq; habent panes dei, & reficiunt ac paſcunt animas eſurientes iuſtitiã. Alij ſint altare incenſi, quicunq; orationibus & ieiunijs die ac nocte uacant in templo dei, orantes non ſolum pro ſemetipſis, ſed & pro uniuerſo populo. Ii uero quibus arcana myſteria credidit deus, & occultorum prouidentiæ ſuæ iudiciorum ſecreta cõmiſit, arca teſtamenti dei appellentur. Porrò qui cum omni fiducia per hoſtias precũ, ſupplicationumq; uictimas deum hominibus repropitiãt, & pro delictis populi interueniunt, propiciatoriũ nominẽtur. At qui meruerint multitudinem ſcientiæ, & abundantes diuitias in agnitione dei, Cherubim intelligi poſſunt. Cherubim nanq; in noſtra lingua multitudo ſcientiæ interpretatur. Sed hos oẽs, qui per hæc ſingula quæ ſupra enumerata ſunt deſignant̃, portari neceſſe eſt, & portari in humeris. Vnde fortaſsis (ut ego opinor) angeli qui ordinati ſunt propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, ipſi ſint, qui ſingulos eorũ quos ſupra diximus portant. Cum enim ſolutũ fuerit tabernaculum hoc, & cœpimus ingredi ad illa ſancta, & pergere ad locum repromiſsionis, ij qui uere ſancti ſunt, & in ſanctis ſanctorum habentur, angelis ſine dubio ſubuectantibus incedunt, & uſquequo requieſcat tabernaculum dei portantur in humeris, & extollũtur in manibus. Quod proſpiciens in ſpiritu propheta dicebat: Quoniam angelis ſuis mandauit de te, ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quod quidem dictũ putauit diabolus de Saluatore accipiendum, ſed cæcatus malitia, nõ intellexit eloquia dñi myſtica. Neq; enim Saluator meus angelis indigebat, ut non offenderet ad lapidem pedem ſuum. Neq; enim calumniatur diabolus ſcripturam diuinam, qui hæc de Saluatore dicta protulerit: nõ de illo, ſed de omnibus ſanctis hoc dicitur, quia angelis ſuis mandauit deus pro populo ſuo, ut non offendat ad lapidẽ pedem ſuũ. Sed & omnia quæ

in hoc pſalmo ſcripta ſunt, iuſtis quibuſcų magis quam Saluatori cõueniunt. Liberat enim dominus à ruina, & dæmonio meridiano non Saluatorē, quod abſit à nobis ita intelligere, ſed omnem iuſtum. Iuſti enim ſunt, qui indigent adiutorio angelorū dei, uti ne à dæmonibus ſubruantur, & ne corda eorū ſagitta uolante in tenebris terebrentur. Per ipſos angelos ſub eodem myſterio Paulus portandos eſſe quoſdam cõfirmat in nubibus cum dicit, Sed & nos qui uiuimus, qui reliqui ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera. Rapiūtur ergo ab angelis ij qui penitus purgati, & leues effecti ſunt à delictis. Portantur uero ij qui aliquibus adhuc reliquijs prægrauātur. Portantur uero & columnæ tabernaculi à quibuſdam, & atria, & cætera quę à ſcriptura referuntur. Portantur autem non ab Iſraelitis, ſed à leuitis, ſecundum hunc ſenſum, quē in tranſcurſu uidemur breuiter contigiſſe, relinquentes ſenſibus auditorum, ut ſi quis de ijs maiore deſiderio flagrauerit, accendat ſibi lumen ſcientiæ, & maiora horū oculo perſpicaciore conijciat. Nobis autem concedat dominus, ut à talibus operarijs portati, & ſubleuati, liberemur & defendamur à ſagitta uolante in tenebris, & à ruina, & dæmonio meridiano, ne forte offendamus ad lapidem pedem noſtrum, uſquequo perueniamus ad locum repromiſsionis ſanctorum. Per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt honor in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptū eſt, Exijt Moſes ad populū, & de ſeptuaginta presbyteris, & de Aethiopiſſa, quam Moſes accepit uxorem. Cap. XI. Homilia VI

PLura nobis ſimul recitata ſunt, & de omnibus ijs dicere, nec temporis breuitas, nec myſteriorum magnitudo permittit. Licebit tamen ex ingentibus campis paucos floſculos legere, & non quantū ager exuberat, ſed quantum odoratui ſufficiat carpere. Sicut & cum quis accedit ad fontē, non ei tantū haurire neceſſe eſt, quantū uena diues effuderit, ſed quantū arentes ſiti mitiget fauces, ne forte plus iuſto ſumpta, fiat potāti ſalubris unda pernicies. Et exijt, inquit, Moſes ad populū, & locutus eſt ad eū uerba domini. Donec uerba domini audit Moſes & ab ipſo docetur, intus eſt, & in interioribus conſiſtit, atcų in intimis ſecretis habet. Vbi uero turbis loquit & populis, miniſtrat ei qui intus nō poteſt ſtare, exire dicit foras. Quid ergo formæ talis cõtinet ſermo? Quod omnis doctor, & magiſter eccleſię ſi de profundioribus myſterijs aliquid moueat, ſi arcanū quid & reconditū de dei ſapientia proferat inter perfectos, donec in profundis ſenſibus uerſatur, intus eſſe, & in interioribus cõſiſtere dicendus eſt. Cum uero loquitur ad turbas, & ea profert quæ ſufficiant ijs qui foris ſunt, & quæ poteſt uulgus audire, foras dicitur exiſſe, & loqui ad populum uerba domini. Hoc ui deo & Paulū feciſſe, & intus quidē fuiſſe cū diceret: Sapientiā aūt loquimur inter perfectos, ſapientiam aūt non huius mundi, nec principū huius mundi, qui deſtruētur. Sed loquimur dei ſapientiā in myſterio abſconditā, quam nemo principū huius mūdi cognouit. Vides quomodo intus eſt, & interna atcų arcana diuinæ ſapientiæ penetrat Paulus cū hęc loquitur. Cum aūt procedit ad populū, audi quid loquitur. Omnis ſermo malus de ore ueſtro non procedat, & qui furabat, iam nō furetur. & unuſquiſcų uir uxorē ſuā habeat, & unuſquiſcų proximū ſuum ſicut ſeipſum diligat. & unaquæcų mulier uirū ſuum habeat. Hæc & ſi qua huiuſmodi ſunt, Paulus ſecundum Moſis formā foras exiens ad populum loquitur. Sed uideamus & aliud caput, in quo refertur quod ſeptuaginta uiros elegerit Moſes ex ſenioribus populi, & habuerit eos ante tabernaculum teſtimonij, & de ſpiritu Moſi accipiēs deus dederit ſeptuaginta ſenioribus, & cum requieuiſſet, inquit, ſuper eos ſpiritus prophetauerunt omnes. Quod dixit, quia aſſumens de ſpiritu Moſi, dedit ſeptuaginta ſenioribus ſpiritum, non ita intelligas quaſi materialem aliquam, corporeamcų ſubſtantiam auferens deus à Moſe in ſeptuaginta ſecuerit portiones, & ita unicuicų ſeniorū exiguam particulam dederit. Impiū eſt ita intelligere naturā ſpiritus ſancti. Sed hoc modo figuram myſtici huius ſermonis aduerte, quaſi Moſes, & ſpiritus qui erat in Moſe, clariſsimi cuiuſdā luminis fuerit lucerna, ex qua alias ſeptuaginta lucernas accenderit deus, ad quas ita principalis illius luminis ſplendor peruenerit, ut origo ipſa luminis nihil damni ex commercio deriuationis acceperit. Et hoc modo pie intelligitur quod ſcriptum eſt, quia abſtulit dominus de ſpiritu Moſi, & dedit ſeptuaginta ſeniorib. Sed uideamus quid eſt quod ait in conſequentibus. Et requieuit, inquit, ſuper eos ſpiritus, & prophetauerūt omnes

omnes. Requieſcere ſpiritũ non in quibuſcunq; hominibus legimus, ſed in ſanctis & beatis. Requieſcit enim ſpiritus dei in ijs qui mũdo ſunt corde, & in ijs qui purificant animas ſuas à peccato: ſicut è cõtrario non inhabitat in corpore ſubdito peccatis, etiã ſi habitauit aliquando in eo. Non enim poteſt ſpiritus ſanctus conſortiũ pati & ſocietatẽ ſpiritus mali. Certum eſt enim peccati tempore adeſſe in corde uniuſcuiuſq; ſpiritũ malum, & agere partes ſuas. Cui utiq; cum locus datur, & recipitur à nobis per cogitationes malas, & concupiſcentias peſsimas, cõtriſtatus, & (ut ita dicã) coanguſtatus fugatur de nobis ſpiritus ſanctus. Propter quod & Apoſtolus ſciens hæc ita accidere, monebat dicens: Nolite contriſtare ſpiritum ſanctũ, in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Igitur peccantes cõtriſtamus ſpiritũ ſanctum: iuſte uero agentes, & ſancte, requiem ei paramus in nobis. Vnde & quod nunc ait de ſeptuaginta presbyteris, quia requieuit in eis ſpiritus, laudẽ uitę eorum, & uirtutes expoſuit. Deniq; quia pro puritate cordis eorũ, & ſynceritate mentis, atq; intelligentiæ capacitate requieuit ſpiritus ſanctus, cõtinuo & operatur in eis, nec otiũ patitur ubi operandi materia digna ſuppeditat. Ait enim ſcriptura. Et requieuit in eis ſpiritus, & prophetauerũt. In omnibus ergo qui prophetauerũt requieuit ſpiritus ſanctus, nec tamẽ in aliquo ipſorũ ita requieuit, ſicut in Saluatore. Propter qđ & ſcriptũ eſt de eo, quia exibit uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eũ ſpiritus dei, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij & uirtutis, ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Sed fortaſſe dicit aliquis: Nihil amplius oſtendiſti ſcriptum de Chriſto, q̃ de reliquis hominibus. Sicut enim de cæteris dictũ eſt, quia requieuit ſuper eos, ita & de Saluatore dictum eſt, requieſcit ſuper eum ſpiritus dei. Sed uide quia ſupra nullum aliũ ſpiritus dei requieuiſſe ſeptemplici hac uirtute deſcribit̃, per quod ſine dubio ipſa illa diuini ſpiritus ſubſtantia, quę quia uno nomine nõ poterat diuerſis uocabulis explanatur, requieſcere ſuper uirgam quæ de ſtirpe Ieſſe procederet, prophetatur. Habeo & aliud teſtimoniũ quo docere poſſum in domino & Saluatore meo ſpiritũ ſanctum eximio quodam genere, & longe aliter requieuiſſe, quàm refertur in cæteris. Dicit enim Ioannes Baptiſta de eo: Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem uideris ſpiritum deſcendentem, et manentem in eo, ipſe eſt. Si dixiſſet ſpiritũ deſcendentem, & non addidiſſet manentem in eo, nihil præcipuum præ cæteris habere uideretur. Nunc autẽ addidit, & manentẽ in eo, ut eſſet hoc ſignũ in Saluatore, quod in nullo alio poſſet oſtendi. De nullo enim ſcriptũ eſt, quia manſerit in eo ſpiritus ſanctus. Et ne quis me putet in hoc derogare prophetis, ſciũt ipſi quia nõ eis derogo præferens eis dominũ meum Ieſum Chriſtum. Recolunt enim ſinguli dicta ſua, & inueniunt quod de nullo alio dictũ eſt, quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Quia enim ſolus eſt ſine peccato, qui peccatum nõ fecit, idcirco in ipſo ſolo manſit & permanſit ſpiritus. Si enim ipſe eſt de quo ſingulare aliquid & eximium dicitur hoc quod ſupra diximus quia peccatum non fecit, conſtat reliquos omnes fuiſſe ſub peccato. Si omnes, neceſſario & prophetas. Et quomodo conueniet ut tempore peccati manſiſſe in eis dicamus ſpiritum ſanctũ? Aut ſi tibi incredibile uidetur prophetas poſtq; acceperant ſpiritum potuiſſe peccare, ad hunc ipſum Moſen quem habemus in manibus reuertamur, qui utiq; maximus eſt, & eximius prophetarum. Ipſe de ſe ſcribit, & teſtimonium dat de ſemetipſo, quia peccauerit in eo quo dixit: Audite me increduli. Nunquid de petra iſta producere uobis poterimus aquam? In ijs enim dictis non ſanctificauit dominum in aqua cõtradictionis: id eſt non eſt ſiſus in uirtute dei, & non dixit, quia potens eſt deus de petra hac educere uobis aquam: ſed quaſi ex diffidentiæ cuiuſdam fragilitate reſpondit dicẽs. Nunquid poterimus uobis de petra hac educere aquam? Quia ergo peccatum ei in ijs uerbis reputatur à deo, certum eſt quod hæc cum loqueretur, nõ de ſpiritu ſancto locutus ſit, ſed de ſpiritu peccati. Quod ſi ſcripturæ teſtimonio tantus propheta Moſes oſtenditur aliquãdo habuiſſe in ſe ſpiritum dei, aliquando uero non habuiſſe, peccati ſcilicet tempore, certum eſt quia & de reliquis prophetis ſimilis forma tenenda ſit. Quid autem & de Dauid dicam? qui pro ſpiritu ſancto, tanquam qui à ſe poſsit auferri, orat ne auferatur, & dicit. Ne proijcias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. In ſequentibus uero tanquam pro culpa ablatum à ſe munus repoſcit, & dicit. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Quid uero etiam de Salomone cõmemorem? quẽ utiq; nemo dicet;

aut ſine

aut ſine ſpiritu ſancto iudicaſſe iudicia, uel templum domino cõſtruxiſſe: aut rurſus in ſancto ſpiritu dæmonibus templa feciſſe, aut impijs mulieribus flexiſſe latera ſua. Etiam ille propheta, qui in tertio regnorũ libro in Bethel mittebatur à domino, in ſpiritu utiq; dei, uerba dei locutus eſt: non tamen in ſpiritu dei præuaricatus eſſe præceptum domini credendus eſt, quo iuſſus fuerat non mandueare panem in Bethel, propter quod & à leone perimitur. Sed longum eſt ire per ſingulos. Ego autem licet non uſquequaq; pronunciem, puto tamen quod ſint nonnulla etiam communium hominum geſta, quę quamuis peccato careant, non tamen digna uideantur quibus intereſſe putemus ſpiritũ ſanctum. Vt uerbi gratia dixerim, connubia quidem legitima carent quidem peccato, nec tamen tempore illo quo coniugales actus geruntur præſentia ſancti ſpiritus dabitur, etiam ſi propheta eſſe uideatur, qui officio generationis obſequitur. Sed & alia plura ſunt, in quibus ſufficit ſola uis humana, & neq; res indiget, neq; decet adeſſe præſentiam ſpiritus ſancti. Sed in hæc per exceſſum quendam incurrimus, dum oſtendere uolumus ſuper ſolum dominum, & Saluatorem meũ Ieſum manſiſſe ſemper ſpiritum dei, in cæteris autem omnibus ſanctis, ſicut & in lxx. ſenioribus, à quibus uerbi huius proceſsit exordium, requieuiſſe tantum ſpiritum dei, & operatum eſſe in tempore eo, quo expediebat ijs per quos operabatur, & utile erat ijs, quibus miniſtrabatur. Sed & in conſequentibus continet lectio quæ recitata eſt, quod Moyſes Aethiopiſſam duxerit uxorem, & Maria atq; Aaron detraxerint de Moyſe cur Aethiopiſſam duxerit, & aiunt. Nunquid ſoli Moyſi locutus eſt dominus? Nónne & nobis locutus eſt? Et audiuit, inquit, dominus. Et poſt hæc iubet eos exire ad tabernaculũ teſtimonij, atq; ibi iudicio quodam habito leproſa efficitur Maria uſq; ad certum tempus, & ſic reuocatur ad caſtra. Quod ut cõpendioſius explicemus, Mariam dicimus formã habuiſſe plebis prioris. Moyſen id eſt legem domini tranſiſſe ad connubium Aethiopiſſæ huius, quæ ex gentibus congregata eſt. Hanc ergo Moyſes, id eſt lex ſpiritalis accepit uxorem: & pro hoc facto Maria, quæ nunc ſynagoga eſt, indignatur, & detrahit, una cũ Aaron, cum ſacerdotibus ſcilicet & phariſæis. Derogat ergo uſq; in hodiernum Moyſi nobiſcum poſito plebs illa, & turpe ei uidetur quia circumciſionem carnis non docet apud nos, nec obſeruationem ſabbati, nec neomeniæ, nec ſacrificia ſanguinis: ſed circumciſionem cordis, & peccandi otium, dieſq; feſtos in azymis ſynceritatis & ueritatis, & ſacrificia laudis, & non iam pecudum, ſed uitiorum cædi uictimas monet. Iudicat ergo de ijs deus, & nuptias Aethiopiſſæ confirmat: & Moyſen quidem libenter cum ea habitare ſinit, ac requieſcere, Mariam uero eijcit extra caſtra, & porrò facit à tabernaculo teſtimonij, cum qua eijcitur etiam Aaron. Inſuper autem & leproſa efficitur Maria. Aſpice nunc ad illam plebem, & uide quanta in illa eſt lepra peccati, quanta intelligentiæ caligo, quanta obſeruantiæ fœditas, quanta turpitudo conſpectus. Veruntamen hæc lepra non perpetuo permanet, ſed ubi ſeptimana compleri cœperit mundi, reuocabitur ad caſtra. In fine enim mundi cum plenitudo gentium introierit, tunc etiam omnis Iſrael ſaluabitur, & tũc eſt cum ceſſabit lepra de facie Mariæ. recipiet enim decus fidei, & ſplendorem Chriſti agnitionis accipiet, & reſtituetur uultus eius, cum fiet uterq; unus grex, & unus paſtor. In quo uere dicendum eſt, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, qui ita concluſit omnes ſub peccato, ut omnibus miſereatur in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Rurſum de Aethiopiſſa, & de lepra Mariæ quæ ſuperfuerant. Homilia Septima Cap. XII

SIcut Apoſtolus dicit, hæc omnia in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem propter commonitionem noſtram: quæro quid commonitionis accipiamus ex eo quod lectum eſt nobis, quia detraxerũt Aaron & Maria de Moyſe, & propter hoc correpti ſunt, Maria uero etiam leproſa efficitur. Tanta autem fuit cura correptionis huius, ut dum Maria ſeptimanæ tempus expleret in lepra, populus dei non ageret iter ad terram repromiſsionis, ne tabernaculum teſtimonij moueret. Primo interim moneor, & utiliter ac neceſſario moneor ex hoc facto ne detraham fratri, ne male loquar de proximo meo, ne aperiam os meum ad derogandum non ſolum ſanctis, ſed & quibuslibet proximis meis. Vides quanta ex hoc indignatio dei fue

rit

rit, quanta uindicta proceſſerit. Deniq; aduerſum peccatū iſtud ſimili indignatione etiam in pſalmis Deum cōmoueri uidemus, & dicere: Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Similiter aūt & in alio pſalmo ex perſona iuſti ſcientis hoc deo ꝙ maxime diſplicere dicitur: Detrahentem occulte aduerſus proximū ſuū perſequebar. Ex ijs igitur omnibus diuinæ ſcripturæ ſermonibus, uelut gladijs quibuſdam utrinq; acutis, obtrectandi fratribus, & derogandi ſanctis uitiū reſecemus. Lepra enim conſequitur derogantes & cacologos, id eſt maleloquos. Poſt hæc autem à moralibus ad intelligentiā myſticam tranſeamus. Quamuis & in ſuperiore tractatu pauca iam dicta ſint, tamen quæ defuiſſe uidentur addemus. Videamus ergo quis eſt qui derogat Moyſi, quis de eo male loquitur. Non ſolū Iudæi, ſed & hæretici, qui non recipiūt legem & prophetas, etiam ipſi detrahūt de Moyſe. Deniq; ſolent ei etiam crimen impingere dicentes, quia homicida fuit Moyſes, interfecit enim Aegyptium: & alia multa, uel in ipſum, uel in prophetas blaſphemo ore concinnant. Iſti ergo quia detrahūt Moyſi, habent lepram in anima ſua, & ſunt in homine interiore leproſi, & ideo habentur extra caſtra eccleſiæ dei. Siue ergo hæretici ſint qui derogāt Moyſi, ſiue de eccleſia ſint qui detrahunt fratribus, & male loquūtur de proximis ſuis, omnes qui hoc uitio aguntur, dubitan dum non eſt quin leproſi ſint in anima ſua. Et Maria quidem interueniente Aaron pontifice ſeptima die curatur: nos uero ſi in obtrectationis uitium inciderimus, in animæ leprā, uſq; ad finem ſeptimanæ mūdi, id eſt uſq; ad reſurrectionis tempus leproſi in anima permanemus, & immundi: niſi dum pœnitendi tempus eſt corrigamur, & conuerſi ad dominum Ieſum, ac ſupplicantes ei per pœnitentiam purgemur ab immunditia lepræ noſtræ. Ego autem puto quod nō ſolus ille populus prior, neq; ſoli hæretici, de quibus ſupra memorauimus, detrahunt de Moyſe: ſed & omnis qui ſcripta eius male intelligit, & qui ſpiritalem legem carnaliter ſuſcipit, Moyſi derogat, quia de uerbis ſpiritus carnaliter homines docet. Audiſtis quid ſibi iudicij obtrectatores, & maleloqui, & quid damnationis adquirant: audite nunc & quantū beneficij conferant ijs, quibus obtrectant. Nunquā inuenimus tantas laudes deū dixiſſe de Moyſe famulo ſuo, quantas nunc dici uidemus, quando ab hominibus ei derogatum eſt. Audi ergo in conſequentibus quid referat, & quibus Moyſen laudibus efferat ſpiritus ſanctus. [Et deſcēdit, inquit, Dominus in columna nubis, & ſtetit ad oſtiū tabernaculi teſtimonij. Et uocati ſunt Aaron & Maria, & ſteterunt ambo, & dixit ad eos. Audite uerba mea. Si fuerit propheta quis ueſtrū domini, in uiſionibus ei agnoſcar, & in ſomnis loquar ei, non ſicut famulo meo Moyſi, qui in tota domo mea fidelis eſt, os ad os loquor ad eū, in ſpecie, & nō in ænigmate, & gloriā dñi uidit. Et quare nō timuiſtis detrahere famulo meo Moyſi? Et ira furoris dñi facta eſt ſuper illos, & diſceſſerunt, & nubes diſceſſit à tabernaculo, & ecce Maria facta eſt leproſa ſicut nix.] Videte quid ſibi pœnæ contulerint obtrectatores: quid uero illi cui obtrectauerāt, quæſiuerint laudis. Sibi turpitudinem, illi ſplendorem, ſibi leprā, illi gloriam, ſibi opprobriū, illi magnificentiā quæſiuerūt. Veruntamen Moyſes priuſquā acciperet Aethiopiſſam non eſt ſcriptū quia in ſpecie locutus ſit ei deus, & non in ænigmate: ſed ubi accepit Aethiopiſſam, tunc dicit de eo Deus, quia os ad os loquar ad eum, in ſpecie, & non in ænigmate. Modo enim cum Moyſes uenit ad nos, & cōiunctus eſt huic noſtræ Aethiopiſſæ, lex dei iam non in figuris, & in imaginibus ſicut prius, ſed in ipſa ſpecie ueritatis agnoſcitur: & quæ prius in ænigmate deſignabantur, nūc in ſpecie & ueritate complentur. Et ideo ille, qui ſpecies figurarum & ænigmatum diſſerebat, dicit. Scimus autem quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant aūt de ſpiritali cōſequenti eos petra. Petra autem erat Chriſtus. Vides quomodo ænigmata legis Paulus abſoluit, & ſpecies ænigmatū docet, & dicit quia petra in ænigmate erat apud Moyſem antequā iungeretur huic noſtræ Aethiopiſſæ. Nunc in ſpecie petra Chriſtus eſt. Nūc enim os ad os loquitur per legē Deus. Antea in ænigmate fuit baptiſmus in nube & in mari, nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & in ſpiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autē in ſpecie caro uerbi dei eſt uerus cibus, ſicut & ipſe dicit, Quia caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Sic ergo iā nūc Moyſes apud nos poſitus, & huic Aethiopiſſæ cōiunctus, uel ipſe ad nos, uel deus

uel deus ad ipſum nõ loquitur in ænigmate, ſed in ſpecie. His autem additur: Et gloriam
inquit, domini uidit.] Quando uidit Moſes gloriã domini? Ego tunc dico, quãdo tranſ-
formatus eſt dominus in monte, & aderat ei Moyſes cum Elia, & colloquebantur ei. Et
ideo recte in cõſequentibus adiũgit. Et quare nõ timuiſtis detrahere famulo meo Moyſi?
Quod euidenter utiq; ad eos dictum dirigitur, qui euangelia quidem ſuſcipere uidentur,
derogant aũt Moyſi. & merito arguuntur, quia cum diſcant per euangeliũ quod Moyſes
una cum Elia uidit gloriã domini, legi & prophetis auſi ſunt derogare. Et ideo nos non
detrahamus Moyſi, nec derogemus legi, ſed ſimus nõ ſolum auditores legis, ſed & facto
res, ut cum ipſo Moyſe conglorificari mereamur. Ego aũt puto quod & illi materiã præ-
ſtant ad derogandum Moyſi, qui (uerbi cauſa) cum legitur liber Leuitici, uel lectio Nume
rorum, non oſtendunt quomodo hæc quæ in ænigmate ſcripta ſunt, intelligi per ſpeciem
debeant, id eſt qui non ſpiritaliter ea quæ in lege leguntur exponũt. Neceſſario enim qui
audiunt ritũ ſacrificiorũ, uel ſabbatorũ obſeruantiã, uel cæterorũ ſimilium in eccleſia re-
citari, offendunt, & dicunt. Quid hoc neceſſe eſt in eccleſia legi? Quo nobis proſunt præ
cepta Iudaica, & ſpreti populi obſeruãtiæ? Hæc Iudæorum ſunt, & Iudæi de ijs uiderint.
Ne ergo huiuſmodi offendicula auditoribus accedant, danda opera eſt ad ſcientiã legis,
& ſecundũ hoc quod ſpiritalis eſt lex, intelligenda & explananda ſunt omnia quæ legun
tur, ne doctorũ cauſa, imò deſidia & neglig ẽtia, ab imperitis & indoctis derogetur Moſi,
ſed cõuertamur ad dominũ, ut auferat à nobis uelamen literæ: ut non nobis deformis uul
tus Moyſi, ſed glorioſus ac decorus appareat, ita ut non ſolum non obtrectemus, ſed &
pro magnitudine ſenſuum, laudem ei & gloriam conferamus. Et ira furoris domini fa-
cta eſt ſuper illos, & diſceſſerunt, & nubes receſsit à tabernaculo, & ecce Maria facta eſt
leproſa ſicut nix. Ira furoris domini efficitur ſuper eos, qui male loquuntur, & detrahũt.
Veruntamen quod dicit, & nubes receſsit à tabernaculo, & ecce Maria facta eſt leproſa
ſicut nix, conſiderandum diligentius eſt, quod prius recedit nubes, & ita lepra repletur:
ut oſtendatur quia etiã ſi eſt in aliquo gratia ſancti ſpiritus, & obtrectat, & detrahit, rece-
dit ab eo poſt obtrectationem, & ſic lepra repletur anima eius. Nam & populus ille prior
habuit in ſe gratiã dei, ſed poſtq; in uerum Moyſen dominum noſtrum Ieſum Chriſtum
extenderunt linguas blaſphemiæ ſuæ, diſceſsit ab illis nubes, & tranſiuit ad nos in mon-
tem excelſum, cum Saluator noſter transformatus eſt, & nubes refulgẽs obumbrauit di-
ſcipulos eius, & uenit uox de nube, dicens, Hic eſt filius meus dilectiſsimus, in quo mihi
bene cõplacui. Poſt hoc ergo Maria facta eſt leproſa ſicut nix. Donec aderat nubes, Ma-
ria non erat leproſa, ſed cum diſceſsit. Donec enim uiſitatio dei erat in populo illo, non
erat leproſus. Vbi uero diſceſsit, ignominia uultus ſui cõtexit eum. Sed & nos timeamus
ne forte effugemus à nobis hãc nubem male loquendo, male agendo, male cogitando, &
tunc apparebit in nobis lepra peccati, cũ deſeruerit nos gratia dei. Et reſpexit Aaron ad
Mariam, & ecce erat leproſa. Et dixit Aaron ad Moyſen. Precor domine ne cõruleris in
nos peccatũ, quoniã ignorauimus quod peccauimus. Ne fiat ſimilis morti, & ut aborſus
eiectus de uulua matris. en comedit dimidium carnis eius. Vult in hoc oſtendere quod po
pulus ille formatus quidem fuerit in uulua matris ſuæ ſynagogæ, nõ tamen peruenire po-
tuerit ad perfectũ & integrum partũ. Sicut enim aborſus imperfectus & incõpoſitus eſt
partus: ita & ille populus aliquanto quidem tempore intra uuluã matris, hoc eſt intra ſy-
nagogæ inſtitutionẽ poſitus fuit: ſed peccatis intercedentibus, formari ad integrũ, uiuifi-
cariq; non potuit: & ideo abiecti ſunt uelut aborſus imperfectus, & immaturus, peccato
ſcilicet cõſumente dimidiũ (ut ait) carnis eius. Eſt tamen interdum & aborſus bonus. Bo
nus autem aborſus dicitur cum alijs comparatur, ſicut & Eccleſiaſtes ait. Et dixi. Bonus
eſt aborſus magis quàm ille. Qui ille? Qui in uanitate, inquit, incedit, & in tenebris ambu
lat. Non ergo abſolute bonum dicit aborſum, ſed bonum magis quàm uitam, quæ in ua-
nitate ducitur, & in tenebris ignorantiæ. Et fit apud eum quædam cõparatio ſingulorũ.
Dicit enim & alibi ipſe Eccleſiaſtes, bonos eſſe mortuos magis, quàm uiuentes. Quibus
rurſus ſi compares aborſum, bonum eſſe dicat ſuper utrunq;. Si ergo conſideres qui ſunt
uiui, & qui ſunt mortui, quibus aborſus melior ſit pro eo quod ne guſtauerit quidem uitę
mundi huius auſpicia, inuenies quæ ſint in cõparatione iſta differentiæ. Conſidera ergo
quia non alios ibi nominat uiuentes, niſi de quibus dicitur in pſalmis. Veruntamen uani

tas omnis

tas omnis homo uiuens. Omni ergo homine qui in uanitate uiuit. Non enim omnis uita
in uanitate eſt, ſed illa uita quæ ſecundum carnẽ eſt, & ſecundũ errores ac uoluptates ſe-
culi, hæc eſt uita uanitatis, & ſuper hanc eſt omnis qui huic uitæ mortuus eſt, & qui dicit.
Mihi aũt mundus crucifixus eſt, & ego mundo. & de quo dicitur, Mortui ergo eſtis cum
Chriſto. Iſti ergo meliores ſunt, q̃ illi uiuentes. Sed ſuper hos eſſe dicit̃ aborſus, quia licet
uueniſſe uideat̃ in carne, nulla tamen uanitatis uitæ huius ſumpſit initia. Introducit tamen
Eccleſiaſtes & alium quendam (ut uidetur) etiã iſto meliorem, de quo dicit. Et optimus
eſt ſuper hos duos, qui nondum natus eſt. hoc eſt qui ne ad concluſionem quidem uuluæ
carnalis, & corporeæ natiuitatis uenit iniuriã. Sed & hoc ipſum quod dicit Eccleſiaſtes,
Laudaui omnes mortuos magis quàm uiuos, & eos qui uiuunt uſq; nunc, quomodo non
euidenter oſtendit quod eos dicat meliores qui mortui ſunt mũdo, & eos pronunciet in-
feriores qui uiuunt mundo? Nam ſi ſecundum literã uelis intelligere, quomodo laudandi
ſunt mortui magis quàm uiuentes? Laudari enim ſolet quis in eo quod uoluntate bona,
& propoſito gerit. Mors autem iſta communis, nulli ex uoluntate, nec ex propoſito ue-
nit. Quomodo ergo dignus laude uidebitur in eo quis quod contra propoſitum patitur?
Alioquin laudabitur & Pharao rex Aegypti, qui ſubmerſus eſt in mare, ſuper Moſen,
qui de mari uiuus euaſit. Laudabuntur & Aegyptij qui mortui ſunt in aquis, magis q̃ po
pulus dei, qui tranſiuit per ſiccum in medio mari. Non ergo ita intelligas, ſed ſcito te lau-
dandum eſſe mortuum cum potueris dicere, Chriſto concrucifixus ſum. Viuo autẽ iam
non ego, uiuit autem in me Chriſtus. Si renunciaſti ſeculo, ſi abieciſti uitia, ſi iam nõ mo-
ueris ad peccatum, ſed mortuus es peccato, melior es quàm ille qui uiuit peccato, & erit
in te mors iſta laudabilis. Nam pro morte hac communi, quæ lege naturæ unicuiq; uenit,
nemo laudatur. Hæc licet per exceſſum, cõmemorari tamen oportuit in eo loco ubi ſer-
mo dei Mariam pro culpa obtrectationis, & pro plaga correptionis aborſum dicit effe-
ctam, ut oſtenderemus quia eſt & uituperabilis, eſt & laudabilis aborſus. Denique etiam
Apoſtolus ſciens in iſtis quibus ſupra diximus ordinibus eſſe aliquem laudabilem abor-
ſus ordinem, etiam de ſemetipſo dicit. Nouiſsime autem omnium tanquam abortiuo ui-
ſus eſt & mihi. ſuper uiuentes ſe quidem & ſuper mortuos, poſt eos tamen qui necdum
nati ſunt, numerans. Fit ergo ſicut aborſus Maria. Non enim potuit populus ille ad per-
fectum formari in lege, ſicut & Paulus pronunciat dicens. Neminem enim ad perfectum
adduxit lex. Deniq; & idem Apoſtolus de quibuſdam quos à fide delapſos, & uelut in
aborſum cõuerſos ad perfectæ rurſum natiuitatis inſtituta reparabat, ait, Filioli mei, quos
iterum parturio donec formetur Chriſtus in uobis. Et proclamauit Moſes ad dominum
dicens: Deus meus precor te ſana eam. Et quem oportebat orare ad dominum pro ſani-
tate populi illius, niſi Moſen? Moſes orat pro illis. Et forte hoc erat quod cum domino
Ieſu Chriſto colloquebatur, cum in monte transformatus eſt, petens ab eo, ut cum pleni
tudo gentium introiſſet, tũc omnis Iſrael ſaluus fieret. Et dixit dominus ad Moſen. Si pa
ter eius expuiſſet in faciem eius, nónne erubeſceret ſeptem diebus? Separetur ſeptem die
bus extra caſtra, & poſt hæc introibit. Quid eſt, ſi pater eius expuiſſet in faciem eius eru-
beſceret ſeptem diebus? Mariã loco ſynagogæ poſuimus, huic expuit pater eius in faciẽ.
Signum repudij eſt in faciem conſpui. Deniq; in lege ſcriptum eſt, ubi iubetur ut relictæ
proximi proximus nubat, ſi uoluerit proximus repudiare coniugiũ, ut diſcalciatus in fa-
ciem conſpuatur, & hoc datum eſt uelut ſignum repudij. Hinc ergo Maria, id eſt popu-
lus ille cum repudiatur, à deo conſpui in faciẽ dicitur. Habemus & in alio loco ſignifican
tiam ſputi, cum dicit Eſaias. Omnes gentes ſicut guttæ ſitulæ, & ſicut ſputũ repudiatæ
ſunt. Oſtenditur ergo in hoc, quod etiã populus ille ſicut gentes cæteræ, quæ ut ſputum
reputantur, abiectus eſt. Et re uera ſi conſideres honorẽ illum priorem, cum pontificalis
apud eos ordo florebat, cum inſignia ſacerdotũ, cum leuitica miniſteria, cũ maieſtas tem-
pli, cum prophetalis ſplendor, & cum cæleſtibus ſuper terrã conſortijs utebãtur, quis ho
nor fuit ille? quæ gloria? Et rurſum ſi nunc aſpicias quanto dedecore horreſcant, ſine tem
plo, ſine altari, ſine ſacrificio, ſine propheta, ſine ſacerdotio, ſine ulla cæleſti uiſitatione, di
ſperſi per omnem terrã, profugiq; uiuentes, quis non euidenter agnoſcat quod conſpuit
pater illius in faciem eius, & perfudit uultũ eorum ignominia? Septem ergo diebus ſepa
ratur extra caſtra. Diximus etiam in ſuperioribus, quod ſeptem dies iſti, ſeptimanã mun-

di iſtius deſignent. In ſeptimana enim dierũ, creaturæ totius uiſibilis ſubſtantiæ uidentur eſſe productæ. Tunc enim quæ non erant, facta ſunt. In ſeptimana uero totius mundi, ſecreta quadam & deo ſoli cognita diſpenſatione, quæ tũc producta ſunt, explicantur. Interim in hac ſeptimana qua ſequeſtrata eſt Maria, non mouentur caſtra filiorum Iſrael, ſed ſtant uno in loco cõcluſi, & nullus eſt eis omnino profectus, donec mundetur Maria à lepra ſua. Et poſt hæc, inquit, promouit populus ex Aſeroth, & cõſederunt in deſerto Pharan. Aſeroth interpretatur domus perfectæ. Proficiſcitur ergo populus poſtq̃ Maria purgata eſt, à domibus perfectis, & uenit in Pharan, quod interpretatur os uiſibile. Mihi uidetur os uiſibile poſſe intelligi quod uerbum caro factum eſt, & inuiſibilis uiſibilis effectus: & hoc ſignificari, quod poſteaquã finis & perfectio omniũ quæ erga illum populum gerenda fuerant, uenit, tunc tranſit, & uenit ad eum, quem uerbum carnem factũ ante non credidit. Et locutus eſt dominus ad Moſen dicens, Mitte uiros, & conſiderent terrã Chananæorum, quam ego do filijs Iſrael in poſſeſsionem, & reliqua. In quibus de exploratoribus terræ narratur, qui miſsi renunciant quod terra quidem ſit bona, & admirabilis: habitant aũt in ea filij gigantum, in quorum conſpectibus populus dei quaſi locuſtę uideantur. Et plures quidem deſperant ſe poſſe ſaluari à filijs gigantum: Ieſus tamen non deſperat, ſed confirmat populi fidem cum Caleb, qui eſt de tribu Iuda, & dicunt. Si diligit nos deus, introducat nos in terram hanc. Quæ eſt ergo terra iſta ſecundum ſpiritalem intellectum, quæ terra quidem ſancta eſt, & terra bona, ſed ab impijs habitatur? Qui ſunt ergo iſti hoſtes, qui habitant in terra ſanctorũ? Et quomodo eijciendi ſunt, ut illis eiectis ſancti ſuccedant in locum eorum? Redeamus ad euangelia, redeamus ad apoſtolum. Euangelia ſanctis promittunt regna cælorũ. Apoſtolus dicit. Noſtra aũt cõuerſatio in cælis eſt. In cælis ergo eſt locus hæreditatis, qui promittitur ſanctis. Et quid putamus quod nullus nunc aduerſarius ſit in his locis quæ tibi promittuntur, quem tu debeas pugnando euincere, ut liber ad ea quæ tibi promittunt̃ loca euolare poſsis? Et quomodo dicit dominus, à diebus Ioannis baptiſtæ quia regnum cælorum uim patitur, & uim inferentes rapiunt illud? Niſi enim eſſent quibus uis fieret, nunquam eſſent qui inde depelli & extrudi deberent, nunquam diceretur per uim diripiendum eſſe regnũ cælorũ. Et niſi eſſent cum quibus certamen nobis eſſet ac prælium, nunquã diceret Apoſtolus, Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, & poteſtates, aduerſus mundi huius rectores tenebrarũ harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. De quibus etiã illud dei dictum diuinitus per prophetam intelligendum uidetur ubi ait. Et inebriatus eſt gladius meus in cælo. Neceſſe eſt ergo ſpiritales nequitias quæ in cæleſtibus eſſe dicunt̃, qui ſunt ueri Cananæi, uinci abs te, ut expeditus ad cæleſtia regna tranſire poſsis, ut tu pro illis habites ibi. Scito tamen gigantes eos eſſe. Gigas dicitur omnis qui aduerſus deum reſiſtit. Quicunq; ergo aduerſatur deo, & contrarius eſt ueritati, quod illi principaliter faciũt, merito gigas appellatur. Tibi ergo præſtatur ut deuictis gigantibus intres in regnũ quod illi perdiderunt, ut impleatur quod ſcriptũ eſt: Quis accipiet à gigante ſpolia? unde & dominus dicebat in euangelio. Nemo poteſt introire in domũ fortis, & diripere uaſa eius, niſi prius alligauerit fortem. Qui licet propter ſuperbiã ſuam à domo cæleſti iam ſit eiectus, tu tamen niſi uiceris illũ, non introibis in domũ fortis. Nec uinci ſolũ, uerum & alligari illũ oportet. Niſi enim alligetur, haudquaq; tutum eſſe poterit iter noſtrũ. Nũc ergo quantũ ad comparationẽ humanæ, & dæmonicæ naturæ, nos locuſtæ ſumus, & illi gigantes: & præcipue ſi dubia ſit fides noſtra, & ſi nos perterreat infidelitas, illi uere gigantes erunt, & nos locuſtæ. Si uero ſequamur Ieſum, & credamus uerbis eius, ac fide eius repleamur, tanquã nihil erunt in cõſpectu noſtro. Audi enim quomodo nos hortatur, & dicit. Si amat nos deus, introducat nos in terrã hanc, quoniã bona eſt, & fructus eius mirabilis. Typus ergo, & figura quæ præceſsit in patribus, cõpletur in nobis. Eiecerunt illi gentes, & conſecuti ſunt hæreditatem eorum. Conſecuti ſunt enim omnem terrã Iudæę, & Hieruſalem ciuitatẽ, & montem Sion. Hæc in illis impleta ſunt, ad te aũt quid dicitur? Non, inquit, acceſsiſtis ad ea quæ uiſibilia ſunt, ſed ad inuiſibilia. Acceſsiſtis eñ, inquit, ad montem dei uiuentis, & ad ciuitatem cæleſtem Hieruſalem, & ad multitudinem angelorum. Sed & alibi idem Apoſtolus dicit. Hieruſalem autem quæ ſurſum eſt quæ eſt mater omnium noſtrũ. Si quis uerbis Apoſtoli dicentis Hieruſalem eſſe cæleſtem, non accõmodat fi

dem

dem, poteſt & hæc uerba noſtra recuſare. Si uero uerbis Pauli fides adhibenda eſt, ſicut & certe adhibenda eſt, & Hieruſalem cæleſtem eſſe credimus ad typũ terrenæ huius, & quæ ſcripta uidentur de hac terrena, ad illam cæleſtem rectius ſpiritali intelligentia cõferemus. Acceſsimus ergo (ſicut Paulus dicit) ad cæleſtem Hieruſalem, ſine dubio & ad cæleſtẽ Iudæam. & ſicut illi de terreſtri Iudæa eiecerunt Chananæos, & Pherezæos, & Euæos, reliquasq́; gentes: ita & nos qui acceſsimus ad montẽ dei, & ad regna cæleſtia, neceſſe eſt ut debellemus contrarias poteſtates, & ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. & ſicut illi eiecerũt Iebuſæum de Hieruſalem, & quæ prius Iebus uocata fuerat, poſtmodũ appellata eſt Hieruſalem: ita & nos oportet (ut ita dicã) expellere prius Iebuſæũ de Hieruſalem, & ſic hæreditatem eius conſequi. Sed illi quidem hæc faciebant armis uiſibilibus, nos uero inuiſibilibus. Illi uincebãt corporalibus prælijs, nos aũt ſpiritali certamine ſuperamus. Quod ſi uis audire, Paulus qui non ſolum magiſter gentiũ, ſed & militiæ huius magiſter eſt, quo modo pugnauerit prior, audi q̃d ipſe de ſe ſcribat, ſicut etiã & ſupra memorauimus. Nõ eſt, inquit, nobis colluctatio aduerſum carnẽ & ſanguinem, ſed aduerſum principatus & poteſtates, aduerſus rectores mundi huius, tenebrarũ harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Propterea & hanc pugnã ſpiritalem, atq; inuiſibilem pugnaturis, ſpiritalia arma, & inuiſibilia tela cõponit, & dicit. Induite uos loricam charitatis, & galeam ſalutis, & adſumite ſcutũ fidei, in quo poſsitis omnia tela maligni ignita extinguere. Sed & gladium ſpiritus, inquit, adſumite, quod eſt uerbũ dei. Cum ergo talibus te armaueris telis ſequens Ieſum ducem, nõ uerearis gigantes illos: uidebis enim quomodo eos tibi ſubijciet dominus Ieſus: & ſicut patres calcauerunt ceruices gentium, ita & tu calcabis ſuper ceruices dæmonum. Ipſe enim dicit ijs qui eum fideliter ſequuntur, Ecce dedi uobis poteſtatem calcãdi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici. Vult enim ſemper Ieſus res mirabiles facere, uult de locuſtis uincere gigantes, & de ijs quæ in terris ſunt, cæleſtes ſuperare nequitias. Et fortaſſe hoc eſt quod dicebat in Euangelijs: quia qui credit in eum, non ſolum faciet illa quæ ipſe fecit, ſed maiora, inquit, horum faciet. Vere enim maius mihi uidetur quod homo in carne poſitus, fragilis, & caducus fide tantũ Chriſti & uerbo eius armatus, ſuperet gigantes dæmonũ legiones. Quamuis ipſe ſit qui uincit in nobis, plus tamen eſſe dicit quod per nos uincit, q̃ quod per ſe uincit. Tantum eſt ut nos armis iſtis ſemper ſimus armati, & conuerſatio noſtra ſemper in cælis ſit. Omnis motus noſter, omnis actus, omnis cogitatio, omnis ſermo cæleſtis ſit. Quanto enim nos illuc ardentius aſcendimus, tanto illi præcipitatius ruent: & quanto nos magis augemur, tanto illi inferiores fient. Vita noſtra ſi ſancta ſit, ſi ſecundum deũ ſit, illis conferet mortem. Si ſegnis & luxurioſa ſit, potentes eos aduerſum nos & gigantes faciet. Quanto ergo nos uirtutibus creſcimus, tanto illi inferiores efficiuntur, & fragiles. Sicut e contrario ſi nos infirmemur, & terrena requiramus, illi fortiores fiunt. Et quanto nos dilatamur in terris, tanto illis ſpatia in cæleſtibus largiora concedimus. Vnde hoc magis agamus, ut nobis augeſcentibus illi minuantur, nobis ingredientibus illi pellantur, nobis aſcendentibus illi cadant: ſicut & ille cecidit, de quo dicit dominus in Euangelio, Ecce uidi Satanam ſicut fulgur cadentem de cælo: ut illis proiectis, introducat nos illuc dominus noſter Ieſus, & percipere regnũ ſuum cæleſte concedat. Ipſi gloria in æterna ſecula ſeculorum. Amen.

De ijs quæ ab exploratoribus renunciãtur, & de indignatione domini, ac ſupplicatione Moſi & Aaron. Homilia VIII. Cap. XIII. XIIII

Duodecim miſsi ſunt inſpectores ex filijs Iſrael ad cõſiderandam terram, quæ eis fuerat repromiſſa. Iiq; poſt quadraginta dies regreſsi, diuerſa renunciant. Nam decem ex ijs in deſperationẽ populũ mittũt, ita ut uelint abiecto Moſe eligere alium ducem, & reuerti in Aegyptũ. Alij uero duo bona nunciant, & cohortantur populum permanere in fide dicẽtes: Si diligit nos dominus, introducat nos in terram hanc. Sed populus infidelitatis deſperatione præceps agitur, & ad lapidandos eos qui bona nunciãt, proſilit. Maieſtas uero domini protegit eos in nubibus. Et dicit dominus ad Moſen: feriam eos morte, & interimam eos, & faciam te, & domum patris tui in nationem magnã, & multo magis q̃ hæc eſt. Fit ergo tanta hæc comminatio à domino, non ut paſsibilis & iracundiæ uitio ſubiacens oſtendatur diuina natura,

ſed ut per hæc & Moſei charitas, quam erga populum habebat, & dei bonitas, quæ ſuper
omnem mentem eſt, innoteſceret. Scribitur enim iraſci deus, & cōminari intentū popu-
lo, quo doceatur homo tantū ſibi eſſe apud deum loci, tantumq́; fiduciæ, ut etiam ſi ſit ali-
qua in deo indignatio, obſecrationibus mitigetur humanis: tantūq́; de eo impetrare poſſe
hominem, ut & propria ſtatuta cōuertat. Bonitas enim, quæ ſubſequitur iracundiam, &
Moſei fiduciam oſtendit apud deum, & alienam ab iracundiæ uitio diuinā docet eſſe na-
turam. Simul & myſterium in ſeculis futuris explendum continet ſermo, per quem pro-
mittit deus, quod alium populum hoc abiecto reſuſcitet. Ait enim, Percutiam eos morte,
& perdam eos, & faciam te & domū patris tui in nationem magnam, multo magis quàm
hæc eſt. Comminatio ergo hæc, non eſt iracundia, ſed prophetia. Adſumenda nanq; erat
alia natio, id eſt populus iſte nationū, ſed non per Moſen. Excuſauit nanq; ſe Moſes. Scie
bat enim, quia gens illa magna, quæ repromittitur, non per Moſen uocanda erat, ſed per
Ieſum Chriſtū, & non Moſaicus, ſed Chriſtianus erat populus appellandus. Idcirco igitur
plurimū exorat Moſes pro populo illo. Dominus uero modum correptionis librata mo-
deratione diſpenſat, & dicit. Quia uiri quidem, qui exierunt de Aegypto, & tentauerunt
me, atq; increduli permanſerunt, cadent in deſerto hoc, & non uidebunt, inquit, terram,
quam iuraui patribus eorū: ſed filij ipſorū, qui ſunt mecū hic, quicunq; ignorant bonū uel
malum. Sit fortaſsis aliquid etiam ſecretioris myſterij in uerbis domini dicentis: Filij eorū,
qui ſunt mecum hic. Vbi hic? Aut quomodo mecum? Qui habet aures audiendi audiat.
Nos interim dicimus, quia patres noſtri fuerunt ille populus prior, nos autē filij ipſorum
ſumus. Illi ergo quoniam peccauerunt, abiecti ſunt & ceciderunt: nos autē filij ipſorum
pro ipſis ſurreximus, & erecti ſumus, qui neſciebamus bonū uel malū. Ex gentibus enim
ſumus, qui neq; bona, quæ ex deo ueniunt, noueramus, neq; mala, quæ ex peccato gene-
rantur: ſi tamen ſuccedentes in locum eorum qui abiecti ſunt, tanti lapſus timeamus ex-
emplum, audientes commonitionem Pauli dicentem. Vide autem ſeueritatem, & boni-
tatem dei, in eos quidem qui ceciderūt ſeueritatem, in te aūt bonitatem, ſi tamen perman
ſeris in bonitate. Alioquin & tu excideris, & illi ſi non permanſerint in incredulitate inſe
rentur. Addit aūt poſt hæc dominus, & dicit. Filij uero ueſtri erunt incolæ in deſerto qua
draginta annis. Et quid haberet myſterij numerus iſte, declarat dicens. Secundum nume
rum, inquit, dierum quibus conſideraſtis terram quadraginta diebus, pro die per annum,
recipietis peccata ueſtra quadraginta annis. Timeo ego myſterij huius ſecreta diſcutere.
Video enim quod peccatorū in hoc ratio comprehenditur & pœnarum. Si enim unicuiq;
peccatori annus adſcribitur ad pœnā pro unius diei peccato, & ſecundum rationem die-
rum quibus peccatur, annorum totidem numerus in ſupplicijs conſumendus eſt: uereor
ne forte nobis, qui quotidie peccamus, & nullum forte uitæ noſtræ diem abſq; peccato
tranſigimus, ne ipſa forte ſecula, aut etiam ſecula ſeculorum ſufficere poſsint ad pœnas lu
endas. In eo enim quod populus ille prior pro quadraginta dierū delicto quadraginta an-
nis cruciatur in deſerto, nec terram ſanctam introire permittitur, ſimilitudo quædam futu
ri iudicij uidetur oſtendi, ubi peccatorū ratio diſcutienda eſt: niſi erit aliqua fortaſſe etiam
bonorum operum cōpenſatio, uel etiam eorum, quæ in uita ſua unuſquiſq; mala recipit,
ut Abraham de Lazaro docuit. Sed hæc nullius eſt ad integrum noſſe, niſi illius cui omne
iudicium tradidit pater. Quod autem dies peccati in annum pœnæ reputetur, non ſolum
in hoc libro, in quo nihil omnino eſt quod dubitari poſsit, oſtendit, ſed & in libello Paſto
ris, ſi cui tamen ſcriptura illa recipienda uidetur, ſimilia deſignātur. Sed fortaſſe aliquis ne.
get bonitati dei conuenire, ut pro unius diei peccato annū ſuppliciorum rependat: qui-
nimmo dicet, etiā ſi diem pro die reddat, quamuis iuſtus, nō tamen clemens uidetur eſſe
aut benignus. Audi ergo ad hæc ſi forte poſsimus difficultatem rei exemplis lucidioribus
explanare. Si uulnus corpori infligatur, aut os cōfringatur, aut neruorum iunctura reſol-
uatur, ſub unius horæ ſpatio huiuſmodi uulnera ſolent corporibus accidere, & plurimis
poſtmodum cruciatibus ac doloribus exactis, multo uix tempore ſanari: quanti enim tu-
mores in loco, quanta tormenta generātur. Iam uero ſi accidat, ut in eodem uulnere, uel
in eadem fractura iterum & ſæpius quis uulneretur, frequentiusq́; frangatur, quantis hoc
pœnis curari, & quantis poteſt cruciatibus medicari? Quanto aūt tempore, ſi tamen po-
tuerit, ad ſanitatem perducitur? & uix aliquando ita curabitur, ut uel debilitatem corpo-
ris, uel

ris,uel fœditatem cicatricis effugiat. Tranſi nũc ab exemplo corporis ad animæ uulnera. Anima quoties peccat, toties uulneraĩ. Et ne dubites peccatis eam uelut telis & gladijs uulnerari, audi Apoſtolum monentem ut adſumamus ſcutũ fidei, in quo poſsitis, inquit, omnia iacula maligni ignita extinguere. Vides ergo peccara, maligni eſſe iacula, quæ in animã diriguntur. Patitur autem & anima non ſolum uulnera iaculorum, ſed & fracturas pedum, cũ laquei parantur pedibus eius, & ſupplantanĩ greſſus eius. Hæc ergo & huiuſmodi uulnera quanto tempore putas poſſe curari? O ſi poſſemus per unũ quodq; peccatum uidere quomodo homo noſter interior aſsidue uulneratur, quomodo ſermo malus uulnus infligit. Non legiſti, Dicunt quia uulnerant gladij, ſed non ita ut lingua? Vulnera *Eccleſ. 28* tur ergo per linguã anima, uulneratur & per cogitationes, & cõcupiſcentias malas, frangitur autem & cõteritur per opera peccati. Quæ ſi omnia uidere poſſemus, & uulneratæ animæ ſentire cicatrices, certũ eſt quod uſq; ad mortem reſiſteremus aduerſum peccatũ. Sed nunc ſicut ij qui uel dæmone repleri, uel mente alienari ſunt, non ſentiũt ſi uulnerentur, quia naturalibus ſenſibus carẽt: ita & nos uel cupiditatibus ſeculi amentes effecti, uel uitijs inebriati, ſentire non poſſumus quanta uulnera, quantas cõtritiones animæ peccando cõquirimus. Et ideo cõſequentiſsima ratio eſt, pœnæ, id eſt curę ac medicationis, tempus extendi, & per unumquodq; uulnus pro qualitate plagæ medendi quoq; ſpatia propagari. Sic ergo & dei æquitas ac benignitas etiã in ipſis animæ ſupplicijs euidens fiet: & hæc audiens, qui peccauit reſipiſcat, & ultra non peccet. Cõuerſio enim in præſenti uita, & pœnitentia fructuoſe geſta, celerem confert huiuſmodi uulneribus medicinam. Quia pœnitentia non ſolum uulnus præteritum ſanat, ſed & ultra animã peccato non ſinit uulnerari. Imò & illud adijciam: uerbi cauſa, ſi peccator ſum, nunquid eadem mihi erit pœna ſi ſemel peccaui, quæ & ſi ſecundo, & tertio, & ſi frequentius peccem? nõ ita erit: ſed pro modo, & numero & menſura peccati, etiã pœnæ quantitas metienda eſt. Deus enim dabit nobis panẽ lachrymarũ, & potabit nos in lachrymis, ſed in menſura. Menſura autem hæc erit, quam ſibi in hac uita unuſquiſq; uel minus uel amplius peccando quæſierit. Sed & calix in manu domini uini meri plenus eſſe dicitur mixto. Miſcebitur ergo ſine dubio unicuiq;, & fiet iudiciũ eius non ſolũ ex malis quæ geſsit, ſed etiã ex bonis. Et tamen cum utraq; miſceantur, fex eius, quam ego puto malorũ partem dici, non ad integrũ exinanietur. Sed hæc (ut diximus) in manu dei ſunt, noſtrum aũt eſt ad emendationẽ citius feſtinare, ad pœnitentiã ſine diſsimulatione conuerti, lugere præterita, cauere futura, inuocare auxiliũ dei. ſtatim enim ut conuerſus ingemueris, ſaluus eris. Inuenies enim aduocatũ, qui pro te interpellat patrem, dominũ Ieſum Chriſtum, multo præſtantiorem quàm fuit Moſes, qui tamen orauit pro populo illo, & exauditus eſt. Et fortaſſe propterea Moſes ſcribitur interueniſſe pro peccatis populi prioris, & impetraſſe ueniam, ut multo magis nos confidamus quod aduocatus noſter Ieſus indubitatam nobis ueniã impetrabit à patre: ſi tamen cõuertamur ad eum, & non recedat retro cor noſtrum. Sicut & Ioannes in epiſtola ſua dicit. Hæc autem dico filioli, ut nõ peccetis. Quod & ſi peccauerit aliquis ueſtrum, habemus aduocatum apud patrem, Ieſum iuſtum, qui interpellat pro peccatis noſtris. Ipſi gloria in æterna ſecula ſeculorum. Amen.

De batillis Chore, & ſeditione populi aduerſum Moſen, & de uirgis in quibus uirga Aaron germinauit. Homilia IX. Cap. XVI. XVII

APud deum ut intelligi datur nihil eſt inutile, nihil otioſum, ſed & ea quæ hominibus alienanda uidentur & abijcienda, aliquid operis neceſſarij habere inueniuntur. Hunc autem nobis intellectũ ſuggerit præſens lectio, quæ de batillis Chore, & reliquorum qui cum ipſo peccauerunt, cõmemorat, quod ne hæc quidem iubet abijci deus, ſed fieri ex eis laminas ductiles, atq; ex ijs altare circumdari. Refert ergo ſcriptura, quia ex præcepto dei accepit, inquit, Eleazar filius Aaron ſacerdotis batilla ærea, quæ obtulerunt ij qui exuſti ſunt, & fecerũt ex eis circulos, & appoſuerunt eos alrari ad cõmemorationem filiorum Iſrael, ut nõ accedat quiſquam alienigena qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum corã domino, ne fiat ſicut Chore, & cõſpiratio eius, ſicut loquutus eſt dominus in manu Moſi. Manifeſte quodam in loco dominus per prophetam dicit. Non ſunt cõſilia mea ſicut cõſilia ueſtra, nec

cogitationes meæ ſicut cogitationes ueſtræ. Si apud homines hodie iudicaretur hæc cauſa, & apud eccleſiarũ principes haberetur examen de ijs (uerbi cauſa) qui diuerſa ab eccleſiis docentes diuinæ uindictæ pertulerint ultionem, nónne iudicarent, ut ſi quid locuti ſunt, ſi quid docuerunt, ſi quid etiam ſcriptũ reliquerunt, uniuerſa pariter cum ipſorum cineribus deperirent? Sed non ſunt iudicia dei ſicut iudicia noſtra. Audi enim quomodo de batillis eorũ, qui contra prophetam dei inſurrexerant, iubentur fieri laminæ, & in circuitu altaris affigi. Chore figuram tenet eorum, qui contra eccleſiaſticam fidem, & doctrinam ueritatis inſurgunt. Scriptum eſt ergo de Chore, & de cœtu eius, quod in batillis æreis incenſum obtulerint ignis alieni. Et iubetur quidem à deo ignis alienus diſpergi & effundi: Batilla uero, inquit, quia ſanctificata ſunt, facito ea laminas ductiles, & circunda ex eis altare, quia oblata ſunt coram domino, & ſanctificata ſunt. Hoc ergo mihi per hanc figurã uidetur oſtendi, quod batilla iſta, quæ ſcriptura nominat ærea, figuram teneant ſcripturæ diuinæ. Cui ſcripturæ hæretici ignem alienũ imponentes, hoc eſt ſenſum & intelligentiã alienam à deo & ueritati contrariã introducentes, incenſum domino non ſuaue ſed execrabile offerunt. Et ideo forma eccleſiarũ ſacerdotibus datur, ut ſiquando tale aliquid fuerit exortum, ea quidem quæ à ueritate aliena ſunt, ab eccleſia dei penitus abſtrudãtur: ſiqua autem etiam in ipſis hæreticorũ uerbis ſcripturæ diuinæ ſenſibus inueniũtur inſerta, ne pariter cũ illis quæ fidei & ueritati ſunt cõtraria reſpuantur: ſanctificata ſunt enim quæ de ſcriptura diuina proferũtur, & domino oblata. Poteſt autem & alio adhuc modo intelligi quod de batillis præcipitur peccatorũ, ut iungantur & ſocientur altari. Et primo hoc ipſum quod ærea dicuntur, nõ otioſum uidebitur. Vbi enim uera fides eſt, & integra uerbi dei prædicatio, aut argentea dicuntur, aut aurea: ut fulgor auri declaret fidei puritatem, & argentum igne probatum, eloquia examinata ſignificet. Iſta ergo quæ dicũtur ærea, in ſono tantum uocis conſiſtunt, non in uirtute ſpiritus, & ſunt (ut Apoſtolus dicit) ut æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. Iſta ergo batilla ærea, id eſt hæreticorum uoces, ſi adhibeamus ad altare dei, ubi diuinus ignis eſt, ubi uera fidei prædicatio, melius ipſa ueritas ex falſorum cõparatione fulgebit. Si enim, ut uerbi gratia dicam, ponam dicta Marciõis, aut Baſilidis, aut alterius cuiuslibet hæretici, & hæc ſermonibus ueritatis, ac ſcripturarum diuinarũ teſtimonijs uelut diuini altaris igne confutem, nónne euidentior eorum ex ipſa comparatione apparebit impietas? Nam ſi doctrina eccleſiaſtica ſimplex eſſet, & nullis intrinſecus hæreticorum dogmatũ aſſertionibus cingeretur, non poterat tam clara & tam examinata uideri fides noſtra. Sed idcirco doctrinam catholicam contradicentium obſidet oppugnatio, ut fides noſtra non otio torpeſcat, ſed exercitijs elimetur. Propter hoc deniq; & Apoſtolus dicebat: Oportet autẽ & hæreſes eſſe, ut probati quiq; manifeſti fiant inter uos. Hoc eſt dicere, oportet hæreticorum batillis altare circumdari, ut certa & manifeſta omnibus fiat fideliũ, atq; infidelium differentia. Cum enim fides eccleſiaſtica uelut aurum cœperit refulgere, & prædicatio eius ut argentum igne probatũ intuentibus reſplenduerit, tunc maiore cum turpitudine & dedecore hæreticorum uoces obſcuri æris uilitate ſordebunt. Vis autem ſcire quod quæ bona ſunt, bona eſſe ex deteriorum magis comparatione noſcuntur? Quis ſciret bonam eſſe lucem, niſi noctis tenebras ſentiremus? Quis dulcedinem noſceret mellis, niſi guſtum amaritudinis accepiſſet? Ipſum deniq; diabolum, & obluctantes aduerſum nos cõtrarias poteſtates ſi auferas, uirtutes animi ſine obluctante non poterunt eniteſcere. Sic ergo & ſacerdorum fidelium gloria non poterit reſplendere, niſi eam infidelium reprobatio & pœna cõmendet. Sed & ex ijs quæ legimus, ſinguli quiq; iuſtorum magis ex comparatione cæterorum clari uidentur habiti apud deum. Deniq; de Noe ſcriptum eſt quod eſſet iuſtus & perfectus in generatione ſua. In quo oſtenditur quod nõ ex integro perfectus, ſed in generatione ſua perfectus fuerit, & ad comparationem cæterorum iuſtus pronunciatus ſit. Simili modo puto etiã de Loth habendum. Quanto enim deteriores quotidie fiebant Sodomitæ, tanto ille iuſtior apparebat. Sed & in hoc ipſo libro quem habemus in manibus, cũ regreſſi eſſent ij qui inſpexerant terram, & decem ex ijs meticuloſis ſermonibus deſperationem populo incuſſiſſent, duo uero reliqui, id eſt Caleb & Iannes, bona nunciarẽt, & hortarentur populum permanere in propoſito, immortale eis à domino meritum cõtulit non tantum ſua confeſſio, quantum formido ſodalium. Neq; enim tam magnifice in eis uirtus

animi

animi claruiſſet, niſi reliquorum decem turpis ignauiæ formido patuiſſet. Hæc aũt diximus de batillis eorũ qui condemnati ſunt, quæ altari iubentur affigi, quod ex comparatione inferiorum iuſti appareãt clariores: ſimul ut & poſteris daretur exemplum, ne qui præſumptione ſuperbi ſpiritus non ſibi à deo datum munus pontificatus inuaderet, ſed ut illi cedat, quem non ambitio humana, nõ fauor corruptus aſciuerit, nec largitio condemnanda ſubrogauerit, ſed meritorum conſcientia, & dei uoluntas aſſumpſerit. Poſt hæc refertur. Et murmurauerunt, inquit, filij Iſrael aduerſum Moſen, & Aaron dicentes: Vos occidiſtis populum domini. Et factum eſt cum irrueret ſynagoga ſuper Moſen & Aaron, in impetu fugerunt ad tabernaculũ teſtimonij. Illud uero obtexit nubes, & apparuit maieſtas domini, & introiuit Moyſes & Aaron ad faciem tabernaculi teſtimonij. Nõ legimus antea quia obtexerit nubes tabernaculum, & apparuerit maieſtas domini, & receperit intra nubem Moſen & Aaron, niſi nunc cum inſurrexit in eos populus, & lapidare eos uoluit. Diſcamus ex hoc quanta ſit utilitas in perſecutionibus Chriſtianis, quantũ gratię cõferatur, quomodo propugnator eis fiat deus, quomodo abundanter ſanctus ſpiritus infundatur. Tunc enim maxime gratia dei adeſt, cum hominum ſæuitia concitatur: & tunc pacem habemus apud deum, cum ab hominibus propter iuſtitiam bella perpetimur. Vbi enim abundauit peccatum, ſuperabundabit & gratia. Adoperit ergo eos nubes tabernaculi, & irruit ſynagoga ſuper Moſen & Aaron, & apparuit gloria domini. Quamuis magni ſint uitæ merito Moſes & Aaron, quãuis animi uirtutibus polleant, apparere tamen eis dei gloria non potuiſſet, niſi in perſecutionibus, in tribulationibus, in periculis, atq; in ipſa pene morte iam poſitis. Et tu ergo nõ putes tibi dormienti & otioſo apparere poſſe gloriã dei. Aut nõ & Paulus apoſtolus in ijs dei gloriã conſequi meruit? Nõne ſuper omnes cæteros enumerat ſe in tribulationibus, in neceſſitatibus, in carceribus fuiſſe, ter lapidatum eſſe, naufragia pertuliſſe, pericula maris, pericula fluminum, pericula latronum, pericula à falſis fratribus? Quę quãto magis abundant, tanto amplius ijs qui patienter tulerint, conferunt gloriam dei. Et locutus eſt dominus ad Moſen & Aaron, dicens: Diſcedite de medio ſynagogę huius, & interimam eos ſemel: & ceciderunt Moyſes & Aaron in faciem ſuam. In Sodomis quidem quando minus, decem requirebãtur, per quos uix ſi forte reperti eſſent, ſaluari poſſent ij qui habitabant Pentapolim Sodomorum: nunc aũt etiam duo, ſi tamẽ inueniantur tales qualis Moſes fuit & Aaron, ſufficere poſſunt, ut gẽs Iſraelitarum tota ſaluetur. Quid ergo dicemus amplius eſſe in ijs duobus? Quæ tanta uirtus, quod meritũ, quo ſexcẽta millia & eo amplius liberentur ab interitu uaſtatoris? Ego arbitror quod in Moſe lex ſignificet, quæ docet homines ſcientiã & amorẽ dei: in Aaron ſupplicandi deo, & obſecrandi eum forma conſiſtat. Si ergo accidat aliquando indignari nobis uel uniuerſo populo deum, & ſi iam ſententia ultionis procedat à domino, redeat autem lex dei in cor noſtrum cõmonens nos, & docẽs conuerti ad pœnitentiam, ſatisfacere pro delictis, ſupplicare pro culpis: ceſſabit cõtinuo iracundia indignatio cõquieſcet, propitiabitur dominus, quaſi Moſe & Aaron intercedẽtibus pro nobis, & pro uniuerſo populo ſupplicantibus. Si uero aliquando oriatur indignatio dei, & ueniat pro peccatis noſtris ſæua correptio: indurentur autem corda noſtra ne conuertamur ad dominum, neue humiliemur in conſpectu eius, ut in confeſſione ſupplicationum motus eius & iracundiam mitigemus: ſed è contrario dicamus, non eſt cura deo de uita mortaliũ, nec pertinẽt hęc ad deum, reliquit nos olim, nec ad notitiam eius iſta perueniunt: ſi talia cogitemus in cordibus noſtris, & hæc de ore noſtro procedant, certum eſt non eſſe in nobis Moſen & Aaron, legis ſcilicet ſcientiam & fructus pœnitentiæ, per quos interitum imminentis exitij poſſimus euadere. Hoc puto accidiſſe etiam populo illi qui fuit ante nos, quando omnes declinauerunt, omnes ſimul inutiles facti ſunt, & nõ fuit qui faceret bonitatem, non fuit uſq; ad unum. Si eñ fuiſſet, nunquam utiq; dereliquiſſet eos deus. Sed & nos timeamus ne forte ſimile aliquid inueniatur in nobis. Timeo enim illam ſententiam, in qua dominus & ſaluator noſter, qui cuncta prænoſcit, quaſi dubitans dicit: Putas ueniens filius hominis inueniet fidem ſuper terram? Iubentur ergo Moſes & Aaron exire de medio ſynagogæ, ut interimat̃ ſynagoga de ſemel. Sed uideamus quid iſti faciunt qui ſancti ſunt: perfecti ſunt, & plus magis euãgelij diſcipuli, quàm legis, & ideo diligunt etiam inimicos ſuos, atq; orant pro perſecutoribus ſuis. Illis eñ ſæuientibus ut interficerent eos, iſti pro-

cidunt in faciem ſuam ſuper terrā. Et ait Moyſes ad Aaton. Aſſume batillum, & impone
ſuper illud ignē ab altari, & inijce illi incenſum, & effer uelociter in caſtra, & exora pro
ipſis: exijt enim ira à cōſpectu domini, & iam cœpit uaſtare populū. Verū quoniā in hos
peruenimus locos, uolo de bonitate dei admonere diſcipulos Chriſti ne quis forte ueſtrū
ab hæreticis conturbetur ſi quando certamen inciderit, illis dicentibus quoniā deus legis
non eſt bonus, ſed iuſtus, & Moſis lex nō bonitatē continet, ſed iuſtitiam, Videant ergo
qui deum pariter criminantur & legem, quō Moſes ipſe & Aaron priores fecerunt hoc,
quod poſtmodum Euangelium docuit. Ecce diligit Moſes inimicos, & orat pro perſecu
toribus ſuis, quod utiq; Chriſtus fieri in Euangelijs docet. Audite enim quomodo caden
tes in faciem ſuper terram orant pro illis, qui ad interficiendos eos inſurrexerant. Sic er-
go inuenitur & euangelij uirtus in lege, & fundamēto legis ſubnixa intelliguntur Euan
gelia. Nec uetus teſtamentum nomino ego legem, ſi eam ſpiritaliter intelligam. Illis tan-
tūmodo lex uetus efficitur teſtamentū, qui eam carnaliter intelligere uolunt. Et neceſſa-
rio illis uetus effecta eſt, & ſenuit, quia uires ſuas non poteſt obtinere. Nobis autem, qui
eā ſpiritaliter & Euangelico ſenſu intelligimus & exponimus, ſemper noua eſt: & utrūq;
nobis nouum teſtamentū eſt, non tēporis ætate, ſed intelligentiæ nouitate. Aut nō & A-
poſtolus Ioannes in epiſtola ſua eadem ſentit, cum dicit: Filioli mandatum nouum do uo
bis, ut inuicem diligatis: cum utiq; ſciret olim datum eſſe mandatū dilectiōis in lege. Sed
quoniā chatitas nunquam cadit, nec mandatū charitatis aliquando ueteraſcit, hoc quod
nunquam ueteraſcit, ſemper nouum eſſe pronunciat. Semper enim obſeruantes & cuſto
dientes in ſe charitatis mandatum, nouos reddit in ſpiritu. Peccatori autem & charitatis
fœdera non ſeruanti, etiā Euangelia ueteraſcunt. Nec poteſt ei nouū eſſe teſtamentū, qui
non deponit ueterem hominem, & induitur nouum, ac ſecundum deum creatum. Hor-
tatur ergo Moſes pontificem magnum, ut efferat incenſum in caſtra, & exoret pro popu
lo. Iam em̄, inquit, uaſtari populus cœpit. In ſpiritu uidebat Moſes quæ gerebātur. Vidit
uirtutem exiſſe ad caſtra, & uaſtare ac perimere peccatores: & propter hoc hortatur pon
tificem adſumere batillū, ignem de altari imponere, atq; incenſo ſuperiecto exire & ſtare
inter medium mortuorum & uiuorum, ne ultra procedat uaſtatio, uel certe ut uerius ha-
bet ſe ſcripturę ſermo, confractio. Sed primo (ſi uidetur) hiſtoriæ ipſius imaginē deſcriba-
mus, ut cum rei geſtæ ſpecies apparuerit, tunc demū etiam ſi quid eſt in hoc loco myſticū
requiramus. Intellige ergo populū illum Iſrael in caſtris per ordines tribuū familiarumq;
diſpoſitum, uirtutem uero quandam à deo miſſam, non ſparſim ſed ex prima aliqua parte
cœpiſſe populum morte uaſtare, & procedentem per ordinem mortis ſtragē conſidera.
Poſt hæc pontificem indutum ueſte pontificali procedere, & portantē batillum, atq; ig-
nem cum incenſo tendere ad illum locum, quo per angelum uaſtantem mors illata perue
nerat, & ſtantē in eo loco, ubi mors finem dederat primis, & erat uicina poſtremis. Intue-
re ſtantem pontificem, & obiectione quadam ſui, uiuentes à mortuis dirimētem: uirtutē
uero repropitiationis eius, & incenſi myſteriū erubuiſſe angelum uaſtatorem, & in hoc
mortem quidem finitam, uitam uero reparatam. Si intellexiſti hiſtoriæ ordinem, & ocu-
lis (ut ita dicam) cernere potuiſti pontificem ſtantem medium inter uiuos & mortuos:
aſcēde nunc ad uerbi huius celſiora faſtigia, & uide quomodo uerus pontifex Ieſus Chri
ſtus aſſumpto batillo carnis humanæ, & ſuperpoſito igni altaris, anima ſine dubio illa ma
gnifica cum qua natus eſt in carne, adiecto etiā incenſo, qui eſt ſpiritus immaculatus, me-
dius inter uiuos, & mortuos ſtetit, & mortem nō fecit ultra graſſari: ſed ſicut Apoſtolus
dicit, deſtruxit eum qui habebat mortis imperium, id eſt diabolum, ut qui credit in eum
iam non moriatur, ſed uiuat in æternum. Hoc fuit ergo myſterium quod poſtea futurum,
iam tunc ille qui populum uaſtabat, expauit. Agnoſcebat enim figurā batilli, & ignis, &
incenſi: & qualis offerenda eſſet deo hoſtia ab eo, qui medius mortuorum uiuorumq; cō-
ſtiterat, præuidebat. Et illos quidē tunc imago præfigurata ſaluauit, ad nos aūt ſalutis ue-
ritas ipſa peruenit. Neq; em̄ indumenta pontificis purpura ac lana byſſoq; contexta eru-
buiſſet angelus ille uaſtator, ſed iſta quæ futura erant indumenta magni pontificis intelle
xit, & ijs ceſſit, quibus utiq; uniuerſa creatura inferior erat. Puto aūt quod nō ſolū primo
aduentu domini & ſaluatoris noſtri forma iſta completa ſit, ſed eadē fortaſſis ſeruabitur
& in ſecūdo. Veniet enim iterum filius hominis: & cū uenerit, ſine dubio inueniet quoſ-

dam

dam quidē mortuos, quoſdā aūt uiuentes. Quod poſſumus quidē & ſic intelligere: quia nonnulli adhuc in hoc uitæ ſtatu quo nunc ſumus inueniant, cum multi iam præceſſerint mortui. Poteſt aūt & aliter accipi: ut mortuos, corpora intelligamus: uiuentes autem, animas. Quidā tamē ex ijs, qui ante nos interpretati ſunt locū hunc, memini quod mortuos dixerunt eos, qui nimietate ſcelerū in peccatis ſuis mortui intelliguntur: uiuētes aūt eos, qui in operibus uitæ permanſerint. Verūtamen utrolibet modo ſtabit etiam in futuro magnus hic pontifex & ſaluator noſter medius uiuorū & mortuorū. Sed & tunc forte medius uirorum & mortuorū ſtare dicendus eſt, cum ſtatuer oues quidē à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Et dicet ijs qui à dextris ſunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratū eſt à cōſtitutione mundi: &c. Iis aūt qui à ſiniſtris ſunt dicet: Ite in ignem æternū operarij iniquitatis, quē præparauit pater meus diabolo, & angelis eius: quoniam non noui uos. Et ſunt utiq; mortui ij, qui in ignem mittunt æternum: ſunt autē uiui illi qui mittuntur ad regnum. Et ceſſauit, inquit, uaſtatio uel ut in alijs exemplaribus legi diximus, cōfractio: quod & magis interpretationis cōuenit ueritati. Cōfractio nanq; eſt, quæ uelut in uaſis fictilibus efficitur. Peccatores ergo uaſa fictilia fiunt: ſicut Hieremias propheta deſignat in Lamentationibus, dicens: Filij Sion, qui erant honorabiles & in auro elati, quomodo reputati ſunt in uaſa fictilia, opera manuū figuli? Et in domo magna non ſunt (inquit Apoſtolus) tantummodo uaſa aurea, & argērea, ſed & lignea, & fictilia: & alia quidē ad honorē, alia aūt ad contumeliam. Sunt ergo uaſa fictilia ad cōtumeliam, quæ & confringi poſſunt. Sed cōſideremus diligentius quid in cōſequentib. Apoſtolus de ipſis uaſis fictilib. dicat. Si quis, inqt, emundauerit ſemetipſum ab ijs, erit uas ad honorem ſanctificatū, & utile domino ad omne opus bonū paratū. In quo oſtendere uidetur, quod & uas ipſum quod fit, & per quem fit, unus atq; idem homo ſit. Intellige ergo propoſitū quidem hominis eſſe quod operatur: reliquam aūt partem hominis ipſum eſſe uas, quod fit uel ad honorē, uel contumeliam. Cum ergo ſenſus noſter quæ bona ſunt eligit, & ad bonam nos conuerſatiōnē trahit, facit nos uas utile. Cum aūt neglexerit, & deciderit propoſitū noſtrū à bonis, efficimur uas ad contumeliā. Si ergo intellectus noſter luteus ſit, & de luto ſemper ac de terrenis cogitet, efficimur uas fictile, & opus manuū figuli. Et forte propter hoc iſte qui talis eſt, increpatur ab Apoſtolo, quaſi qui ſenſum habens luteum & terrenum, de magnis & ijs quæ capere non poteſt, quærat & dicat: Quid ergo adhuc conqueritur? Voluntati enim eius quis reſiſtit? Cui Apoſtolus quaſi luteo reſpondit. Tu quis es ô homo, qui contra reſpondeas deo? Nunquid dicit figmentū ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? Dicitur præterea corpus noſtrū uas fictile, ſiue etiam legis litera, in eo quod ait Apoſtolus: Habentes aūt theſaurū hunc in uaſis fictilibus. Vtrunq; ēm in hoc ſermone accipi poteſt: & quod in corpore nobis poſitis theſaurū gratiæ per ſpiritū ſanctū dominus largiatur: & quod in ſermonibus legis, qui uiles & in contēptu habētur pro eo quod nulla arte grāmatica expoliti uidentur, reconditus ſit theſaurus ſapientiæ & ſcientię dei: ita ut merito dici poſſit, quod in ipſis ſint theſauri ſapientię, & ſcientię dei abſconditi. Hæc nobis dicta ſint de contractione, quæ ceſſaſſe memoratur: nunc aūt pauca etiam de ſequenti hiſtoria diſſeramus, in qua uirgarū cōmemoratio introducitur. Et locutus eſt dominus ad Moyſen, dicēs: Loquere filijs Iſrael: & accipe ab eis uirgam per domos familiarum ipſorū, ab omnibus principibus ipſorum duodecim uirgas: & uniuſcuiuſq; eorum nomen ſcribe in uirga ſua: & nomen Aaron ſcribe in uirga Leui: etenim uirgā unam per tribum, per domos familiarū ſuarum dabunt tibi. Et pones eas in tabernaculū teſtimonij contra arcā: ex quibus agnoſcar tibi inde. Et erit homo quēcunq; elegero, uirga eius germinabit, & auferam à te murmuratione filiorū Iſrael, in quibuſcunq; murmurant ipſi de uobis.] Omnis princeps tribus, & populi haber uirgam. Non ēm poteſt quis regere populum, niſi habeat uirgam. Vnde & Paulus apoſtolus, quia princeps erat populi, idcirco dicebat, Quid uultis? In uirga ueniam ad uos, aut in charitate, ſpirituq; manſuetudinis? Omnis ergo princeps tribuum habeat neceſſe eſt uirgam ſuam, ſed unus ſolus eſt (ſicut ſcriptura refert) pontifex Aaron cuius uirga germinauit. Verum quoniā (ut ſæpe oſtendimus) uerus pontifex Chriſtus eſt, ipſe ſolus eſt, cuius uirga crucis non ſolum germinauit, ſed & floruit, & omnes hos credentium populorum attulit fructus. Quis autem iſte eſt fructus, quem attulit. Nuces inquit, qui fructus, primo quidem indumēto amarus eſt:

ſequenti

ſequenti munitur, & tegitur. Tertio ſumentem paſcit, ac nutrit. Talis ergo eſt in adiutorio Chriſti doctrina legis & prophetarum. Prima literæ facies ſatis amara eſt, quæ circunciſionem carnis præcipit, quæ de ſacrificijs mandat, & cætera quæ per occidentē literam demonſtrantur. Hæc omnia tanquam amarum nucis corticem proijce. Secundo in loco ad munimenta teſtæ peruenies, in quo uel moralis doctrina, uel ratio continentiæ deſignatur. Quæ neceſſaria quidem ſunt ad cuſtodiam eorum quæ ſeruantur intrinſecus, frangenda quandoq; tamen & ſine dubio diſſoluenda ſunt. Vt ſi uerbi gratia dicamus, abſtinentia ciborum, & caſtigatio corporis, donec ſumus in corpore iſto corruptibili & paſsibili, ſine dubio neceſſaria eſt. Cum autem confractum fuerit ac reſolutum, & reſurrectionis tempore incorruptibile ex corruptibili redditum, atque ex animali ſpiritale: non iam labore afflictionis, nec abſtinētiæ caſtigatione, ſed qualitate ſui, nulla iam corpori corruptela dominabitur. Sic ergo & nunc neceſſaria abſtinentiæ ratio uidetur, & poſtmodū non quærenda. Tertio autē loco reconditum in ijs inuenies & ſecretum myſteriorum ſapientiæ & ſcientiæ dei ſenſum, quo nutriantur & paſcantur animæ ſanctorū non ſolum in præſenti uita, ſed etiam in futura. Iſte enim eſt pontificalis fructus, de quo promittitur ijs qui eſuriunt et ſitiunt iuſtitiam, quoniam ſaturabuntur. Hoc igitur modo in ſcripturis omnibus triplicis huius ſacramēti ratio percurrit. Sic & ſapientia monet, ut deſcribamus ea nobis in corde tripliciter, ad reſpondendum, inquit, uerbum ueritatis ijs qui propoſuerint nobis. Sic tres puteos fodit Iſaac patriarcha: quorum ſolus ille tertius ab eo latitudo uel amplitudo nominatur. Quia autem ſacramentum ſacerdotale eſt uirga nucis, idcirco arbitror etiam Hieremiam, qui erat unus de ſacerdotibus ex Anathoth, uidiſſe uirgam nuceam, & prophetaſſe de ea, illa quæ ſcripta ſunt uel de uirga nucea, uel de lebete, ſiue de olla ſuccenſa: quaſi ſi oſtenderet per hæc in uirga nucea eſſe uitā, & in lebete ſuccenſo eſſe mortē. Vita enim & mors ponitur ante faciem noſtram. Et eſt uita quidem Chriſtus in ſacramēto nucis: mors aūt diabolus in figura lebetis ſuccenſi. Si ergo peccaueris, portionem tuam pones cum lebete ſuccenſo: ſi autem iuſte egeris, efficietur portio tua in uirga nucea cum magno pontifice. Sed & in Canticis canticorum ſponſa deſcēdere dicitur in hortum nucis, ubi etiam pariter cum nucibus ſacerdotalium quodammodo pomorum copiam perſcribitur inueniſſe. Veruntamen de uirgis (ut dicere cœperamus) unum promiſit deus fructum in uirga, & plures dedit. Sed attendite diligentius, ſi forte poſſimus liberalitatem dei largiorem etiam ipſis ſuis promiſſionibus edocere: ſi forte & ex ijs illam ineffabilem bonitatē dei quæ in ſcripturæ litera ſemper tegitur, rimari atq; inueſtigare potuerimus; cum eum largiorē in præſtando, q̄ in promittendo uideamus. Igitur ſermo ſcripturæ de qua nunc loquimur ita habet: Et erit, inquit, homo quemcunq; elegero: uirga eius germinabit. Hoc eſt ſolum quod promiſit deus, ut uirga eius quem elegerit, germinet. Vbi uero ad rem uenitur, ut quod promiſſum eſt oſtendatur impletum: non unum illud quod promiſſum fuerat effectum dicitur, ſed uide quanta addantur. Ait enim: Et ecce germinauit uirga Aaron in domo Leui. Eſt hoc unum illud ſine dubio quod fuerat repromiſſum: ſed adduntur & alia, & dicitur: Et produxit frondes, & protulit flores, & germinauit nuces. Cum ergo de ſolo germine fuiſſet promiſſum, uide quāta largitur deus: ut non ſolum germen produxerit, ſed & frondes: & non ſolum frondes, ſed & flores: & germinauerit non ſolum flores, ſed & fructus. Quid igitur eſt quod ex ijs colligere & contemplari debeamus? Primo omnium reſurrectionis ex mortuis ſacramentum. Virga enī arida germinat, cum corpus extinctum cœperit reuiuiſcere. Quę ſunt autem quatuor iſta quæ reſurgenti corpori præſtabuntur? Vt ſeminatum in corruptione ſurgat in incorruptione: & ſeminatū in infirmitate, ſurgat in uirtute: & ſeminatum in ignominia, ſurgat in gloria: & ſeminatū corpus animale, ſurgat corpus ſpiritale. Iſta ſunt quatuor quę uirga aridi corporis noſtri in reſurrectione germinabit. Sed & illud ſecundo in loco dicemus: quia ſicut in ijs promiſſionem ſuam deus in quadruplū dedit, & multo plura & precioſiora largitus eſt quàm promiſit: ita multo magis in om̄ibus ſcripturæ locis, ubi aliqua dei promiſſio continetur, ſi quis tamen ad eam peruenire mereatur, in futuro multipliciter præparabitur: & ſic uere complebitur illud quod Apoſtolus dicit, quia oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus ijs qui diligunt eum. Vide ergo quanta ſint, & qualia, quæ non ſolum uidere & audire nemini licuit, ſed

ne in

ne in cor quidẽ, id eſt ad cogitationem humanam potuit aſcẽdere. Siue ergo terram, ſiue cælum dixeris, ſiue ſolem hunc & fulgorem uiſibilis luminis, omnia hæc oculus uidit, & auris audiuit: & non poſſunt eſſe ex illis quę oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Tranſgredere ergo hæc omnia, & tranſcende omne quicquid uides, quicquid audis, quicquid etiam cogitare potes, & illud ſcito eſſe repoſitum ijs qui diligũt deum, quod nec ad cogitationem cordis tui quiuit aſcendere. Vnde ego arbitror nihil in huiuſmodi repromiſsionibus de rebus corporalibus cogitandum. Ratio em̃ materiæ corporalis nõ uſquequaq; ſenſum humanæ cogitationis effugere poteſt: ſed illa ſunt quæ ad nullius ſenſum, nullius cor poſſunt aſcendere, quæ in ſola dei ſapientia continentur. At enim uidebitur hac ratione quod promiſſionum bona maiori modo quàm promiſſa ſunt dantur: ſimiliter & pœnę quæ peccatoribus cõminantur, multiplicatis cruciatibus inferẽdæ ſunt: ſicut & in ſuperioribus, ubi annus pro die ad uindictã ponitur, expoſuimus: niſi ſi quis tertium aliquid poſſe fieri cogitet, colligens aliqua ſolatia ex ijs quæ in cõminatione ea, quæ ad Dauid facta eſt, continentur: ubi triduo pronunciata eſt mortis futuræ uaſtatio, & intra ſex horas abbreuiatum uidetur tempus eſſe ſupplicij. Sed hæc tibi proficere poſſunt, ubi pœnitentiæ tempus & ſatisfactionis cõceditur locus. Scribitur tamen deus malis quidem reddens in tertiam & quartam progeniẽ: bonis autem faciens miſericordiam non ſolum in tertiam & quartam progeniem, ſed ut ſcriptura dicit: in mille generationes. Sed redeamus ad ea quæ de uirgis dicere cœperamus. Poſſumus adhuc etiam ſic intelligere eorũ quæ in uirga germinauerãt differentias. Omnis qui in Chriſto credit, primo moritur, & poſt hoc renaſcitur: & eſt etiam hęc figura, quod uirga arida poſtmodum germinat. Eſt ergo primum germen prima hominis in Chriſto confeſſio. Secundo frondeſcit, ubi renatus donum gratiæ dei ex ſpiritus ſancti purificatione ſuſceperit. Inde affert flores, ubi proficere cœperit, & motum ſuauitate decorari, ac fragrantiam miſericordiæ & benignitatis effundere. Ad ultimum quoq; affert etiam fructus iuſtitiæ, quibus non ſolum ipſe uiuat, ſed & alijs præbeat uitam. Cum enim ad perfectũ uenerit, & protulerit ex ſe uerbum fidei, uerbum ſcientiæ dei, & alios lucrifecerit, hoc eſt attuliſſe fructus quibus alij nutriantur. Sic ergo ſinguli quiq; credentiũ de uirga Aaron, qui Chriſtus eſt, germinantur: quorũ quatuor iſtæ differentiæ in alijs ſcripturæ locis, uelut ætates quatuor deſignant: quas Ioannes apoſtolus in epiſtola ſua diſtinctione myſtica cõprehendit: ait em̃. Scribo uobis pueri, & ſcribo uobis adoleſcentes, & ſcribo uobis iuuenes, & ſcribo uobis patres. In quibus utiq; nõ corporales ætates, ſed animæ profectuũ differentias ponit, ut etiam in hoc ſacerdotalis uirgæ germine obſeruauimus deſignari. Habentur ergo hæc omnia non tam in uirga Aaron, quàm in ea uirga quæ exijt de radice Ieſſe: & flos de radice eius aſcẽdit, ſuper quem requieuit ſpiritus dei. In quo nec hoc ipſum uidetur otioſum, quod exire dicitur uirga, & flos aſcendere. Quamuis enim unus ſit Chriſtus per ſubſtantiam, ſingulis tamen diuerſus efficitur, prout indiget is in quo operatur. Qui ergo ſegnior eſt & negligentior, pro diſciplina fit ei Chriſtus uirga: & in uirga non aſcẽdere dicitur, ſed exire. Exeundum nanq; eſt ei qui iners & ſegnis eſt, de eo ſtatu in quo non recte conſiſtit, & tranſeundum ad alium ſtatum, tãquam uirga compulſo, id eſt ſeueritate doctrinæ rigidioris ammonito. Qui uero iuſtus eſt, quia iuſtus ſicut palma floret, in hoc aſcendere dicitur Chriſtus. Sic ergo qui uerberibus indiget, exit ad eum uirga: qui aũt proficit ad iuſtitiam, aſcendit in florem. Aſcendet autẽ uſquequo afferat fructus ſpiritus, qui ſunt charitas, gaudium, pax, patientia, & reliquæ uirtutes, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt honor, & gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptum eſt. Et dixit dominus ad Aaron, Tu & filij tui, & domus patris tui tecum, ſumetis peccata ſanctorum. Homilia X Cap. XVIII

QVi meliores ſunt, inferiorum ſemper culpas, & peccata ſuſcipiunt. Sic em̃ & Apoſtolus dicit: Vos qui firmiores eſtis, imbecillitates infirmorum ſuſtinete. Iſraelita ſi peccet, id eſt laicus, ipſe ſuum non poteſt auferre peccatum: ſed requirit leuitam, indiget ſacerdote, imò potius & adhuc horum aliquid eminentius quęrit: pontifice opus eſt, ut peccatorum remiſſionem poſſit accipere. Sacerdos aũt ſi delinquat, aut pontifex, ipſe ſuum poteſt purgare peccatum: ſi ta-

men non peccet in deum. De huiuſmodi enim peccatis non facile remiſſionem aliquã ui demus in legis literis deſignari. Hęc aũt diximus pro ijs quæ recitata ſunt nobis. Et dixit, inquit, dominus ad Aaron dicens: Tu & filij tui, & domus patris tui tecum ſumetis peccata ſanctorum. Poteſt quidem ita exponi locus iſte: ut per ea quæ offert põtifex pro peccato uniuſcuiuſq;, & purificat eum pro quo obtulerit, ſcriptum ſit: Tu, & filij tui tecum ſumetis peccata ſanctorũ, Mihi aũt non uidetur otioſum quod ſanctorum peccata cõmemorat. In multis etenim ſcripturæ locis ſermo iſte repetitur. Vnde requirendum eſt, quo modo & ſancti dicantur aliqui, & de peccatis eorum ſcribatur. Non enim (ut putant quidam) ſtatim ut quis ſanctus eſſe cœperit, peccare iam non poteſt, & continuo ſine peccato putandus eſt. Si enim ſanctus non peccaret, non utiq; ſcriptum eſſet: Sumetis peccata ſanctorum. Si ſanctus ſine peccato eſſet, nõ diceret dominus per Ezechielem prophetam ad angelos, quos mittebat peccatores punire, Et à ſanctis meis incipietis. Si em̃ ſancti ſine peccato ſunt, quomodo ipſi primi ſuccumbunt in ſupplicijs peccatorũ? Si ſancti ſine peccato eſſent, nunq; diceret ſcriptura, ga iuſtus in principio ſermonis ſui ipſe ſui accuſator fit. Si ſancti ſine peccato eſſent, nũquam Paulus apoſtolus diceret Romanis ſcribens: Nolite propter cibum ſoluere opus dei: quibus in principio epiſtolæ ſcripſerat: Omnibus qui ſunt Romæ dilectis dei, uocatis ſanctis. Et iterũ idem Apoſtolus ad Corinthios ſcribens dicit: Paulus uocatus apoſtolus Ieſu Chriſti. Et poſt pauca: Eccleſiæ dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, uocatis ſanctis. Iſtos ergo quos ſanctificatos, & ſanctos appellat, audi quanta in eis peccata reprehendat. Ait enim in ſequentibus. Cum enim ſint inter uos æmulationes, & contentiones, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Et iterum: Iam diuites facti eſtis, ſine nobis regnatis, et utinam regnaretis. Et iterum: Tanquam autem non uenturo me ad uos inflati ſunt quidã. Et paulo poſt: Omnino auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes. In conſequentibus uero: Et uos, inquit, inflati eſtis, & nõ potius luctum habuiſtis. In quo utiq; nullum reliquit immunem, dum alijs fornicationis, alijs inflationis, & ſuperbiæ crimen adſcribit. Notat eos & in conſequentibus etiam de iudicijs, & dicit. Iam quidẽ omnino delictum eſt in uobis: quia iudicia habetis inter uos. Arguit eos quos ſanctos dixerat, & pro eo quod idolis immolata manducẽt, & quaſi ſententiã inter eos proferens dicit. Sic aũt peccantes inter fratres, & percutientes conſcientiã eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Sed & de eo nihilo minus confutat eos, quod nõ ſolum immolati cibũ, ſed & calicem dæmoniorũ præſumant, & dicit: Non poteſtis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorũ: non poteſtis menſç domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorũ. Ipſis etiam illud dicit. Quod conuenientibus uobis in eccleſia, audio ſchiſmata eſſe. Et iterum: Vnuſquiſq; em̃ ſuam cœnam præſumit ad manducandum: & alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Et pro ijs delictis dicit: Propterea inter uos multi infirmi, & ægri, & dormiunt multi. Quod ſi nos ipſos dijudicaremus, nõ utiq; iudicaremur. Poſt hæc autem nõ iam delicta moralia, ſed fidei in eis crimen exagerat. Ait em̃. Quomodo dicunt inter uos quidam quod reſurrectio mortuorum nõ ſit? Et iterum. Si autem Chriſtus nõ reſurrexit, uana eſt fides ueſtra. Adhuc em̃ eſtis in peccatis ueſtris. Longum porro eſt, nec præſenti cõueniens tempori, ut plurima de ijs teſtimonia proferamus, quibus probetur quod ij qui ſancti dicũtur, non continuo etiã ſine peccato eſſe intelligantur. Sed hæc opinentur illi qui ſcripturis diuinis non ſollicite, nec diligenter intendunt: in quibus multæ eſſe differentiæ ſanctorum docentur, ſicut à nobis & in alijs tractatibus plenius dictũ eſt. Sed & nunc quantum locus requirit dicemus. Sancti dicuntur ijdẽq; & peccatores illi qui ſe uouerunt quidem deo, & ſequeſtrauerunt à uulgi conuerſatione uitam ſuam ad hoc ut domino ſeruiant. Huiuſmodi ergo homo ſecundũ hoc, quod ſe cæteris actibus circunciſis domino mancipauit, ſanctus dicit̃. Poteſt aũt fieri, ut in hoc ipſo quod domino deſeruit, non ita omnia gerat ut geri cõpetit, ſed delinquat in nonnullis, & peccet. Sicut em̃ is qui ſequeſtrat ſe, & ſegregat ab omnibus actibus, ut diſciplinam, uerbi gratia, medicinæ, aut philoſophiæ conſequatur, nõ utiq; cõtinuo ut ſe huiuſmodi tradiderit diſciplinis, ita perfectus erit, ut non inueniatur in aliquo peccare: imò potius plurima delinquendo uix ad perfectionẽ aliquando perueniet: & tamen ſtatim ut ſe ad huiuſmodi ſcholas tradidit, certum eſt eum uel inter medicos, uel inter philoſophos numerari: Ita & de ſanctis accipiendum eſt

dum eſt, quod ſtatim quidem ut mancipat ſe quis ſtudijs ſanctitatis, ſecundum hoc quod propoſuit, ſanctus appelletur. Secundum hoc uero quod neceſſe eſt eum in multis delinquere, donec uſu & diſciplina ac diligentia abſcindatur ab eo cõſuetudo peccandi, etiam peccator (ut ſupra diximus) appellabitur. Ego aũt & amplius addo aliquid: quod niſi ſanctum propoſitum aliquis habeat, & ſanctitatis ſtudium gerat, cum peccauerit, neſcit peccati pœnitudinem gerere, neſcit delicti remedium quærere. Qui non ſunt ſancti, in peccatis ſuis moriũtur: qui ſancti ſunt, pro peccatis pœnitudinem gerunt, uulnera ſua ſentiũt, intelligunt lapſus, requirunt ſacerdotem, ſanitatem depoſcunt, purificationẽ per pontificem quærunt. Idcirco ergo caute & ſignificanter ſermo legis deſignat, quia pontifices & ſacerdotes, non quorũcunq;, ſed ſanctorũ tãtummodo ſumant peccata; ſanctus enim eſt qui peccatũ ſuum per pontificem curat. Sed redeamus ad pontificem noſtrum, pontificẽ magnum qui penetrauit cælos Ieſum dominũ noſtrum: & uideamus quomodo ipſe cum filijs ſuis, apoſtolis ſcilicet & martyribus, ſumit peccata ſanctorũ. Et quidẽ quod dominus noſter Ieſus Chriſtus uenerit ut tolleret peccatũ mundi, & morte ſua peccata noſtra deleuerit, nullus qui Chriſto credit, ignorat. Quomodo aũt & filij eius auferant peccata ſanctorũ, id eſt apoſtoli, & martyres, ſi poterimus ex ſcripturis diuinis probare tentabimus. Audi primo Paulum dicentem: Libenter enim, inquit, expendam, & expendar pro animabus ueſtris: & in alio loco. Ego eñ iam immolor, inquit, & tẽpus regreſſionis, ſiue reſolutionis meæ inſtat. Pro ijs ergo quibus ſcribebat, expendi ſe, & immolari dicit Apoſtolus: Hoſtia aũt cum immolatur, ad hoc immolatur, ut eorũ pro quibus iugulatur, peccata purgentur. De martyribus aũt ſcribit Ioannes apoſtolus in Apocalypſi, quia animæ eorũ qui iugulati ſunt propter nomen domini Ieſu, adſiſtant altari: qui autẽ adſiſtit altari, oſtenditur fungi ſacerdotis officio. Sacerdotis autem officium eſt, pro populi ſupplicare peccatis. Vnde ego uereor, ne forte ex quo martyres non fiunt, & hoſtiæ ſanctorum non offeruntur pro peccatis noſtris, peccatorũ noſtrorum remiſſionẽ non mereamur. Et ideo uereor, ne permanentibus in nobis peccatis noſtris, accidat nobis illud quod de ſemetipſis dicunt Iudæi, quia nõ habentes altare, neq; templum, neq; ſacerdotium, & ob hoc nec hoſtias offerentes, peccata, inquit, noſtra manent in nobis: & ideo uenia nulla ſubſequitur. Et contra, nos dicere debemus, quia hoſtiæ martyrũ nõ offeruntur pro nobis, idcirco manent in nobis peccata noſtra. non enim meremur perſecutionem pati propter Chriſtum, nec mori propter nomen filij dei. Et ideo etiam diabolus, ſciens per paſſionẽ martyrij remiſſionem fieri peccatorum, nõ uult nobis publicas gentiliũ perſecutiones mouere: ſcit enim, quia ſi ad reges, & præſides adducamur propter nomen Chriſti, ad teſtimoniũ Iudæis & gentibus, gaudiũ nobis & exultatio ſit, quia merces noſtra multa in cælis eſt. Hęc non facit inimicus, uel quod ipſe glorię noſtræ inuidet, uel fortaſſis quod ille qui oĩa pręuidet prænoſcit nos nõ eſſe idoneos ad martyriũ tolerandũ. Scit tamen dominus qui ſunt eius, & in quibus non ſperatꝰ, habet ille theſauros ſuos: non eñ ſicut homo uidet, ita & deus. Ego non dubito & in hoc conuentu eſſe aliquos ipſi ſoli cognitos, qui iam apud eum martyres ſint teſtimonio conſcientiæ, parati ſi quis expoſcat effundere ſanguinẽ ſuũ pro nomine domini Ieſu Chriſti: non dubito eſſe aliquos qui tulerint crucẽ ſuam, & ſequantur eum. Hæc licet per exceſſum quendam, neceſſario tamẽ uidentur dicta, ut intelligeremus quomodo per pontificem, & filios pontificis fiat in ſanctis remiſſio peccatorũ. Sequitur poſt hæc. Et tu, inquit, & filij tui accipietis peccata ſacerdotij ueſtri: & fratres tuos tribuum Leui, plebem patris tui adſume ad te, & adiungantꝰ tibi, & miniſtrent tibi: & tu & filij tui tecum in conſpectu tabernaculi teſtimonij obſeruabunt cuſtodias ſuas, & cuſtodias tabernaculi.] Obſeruare diligẽtius, & intendere ijs quæ ſcripta ſunt, cõuenit eos præcipue qui in ordine ſacerdotali gloriantꝰ: ut ſciant quid eſt quod eis lex diuina præcipit obſeruandum. Tu, inquit, & filij tui tecum in cõſpectu tabernaculi teſtimonij obſeruate cuſtodias ueſtras, & altaris, & tabernaculi. Mandata quidẽ certa ſunt & euidentia, ut obſeruare debeamus cuſtodias tabernaculi, et altaris, & ſacerdotij: quis ſane ſit qui obſeruet, & faciat ea quæ ſacerdotibus mandata ſunt: & quis ſit qui utatur quidẽ ordine & honore ſacerdotij, opera uero & miniſteriũ ſacerdotij nõ obſeruet: ille ſolus noſſe poteſt, qui ſcrutatur corda & renes. Mandantur obſeruari nõ ſolum ea quæ foris ſunt, ſed & ea, inquit, ut curent ſacerdotes præcipue quæ intra uelamen ſunt: uelut ſi diceret: cura ſit ſacerdoti

bus,euidentia ac manifeſta mandata diuinę legis implere : & myſteria eius abſcondita, &
uelata om̃i perſpicacia cõtueri. Si uero ad hominẽ uelis referre tabernaculum teſtimonij:
quoniam quidẽ corpus hominis tabernaculũ Paulus appellat, dicens : Qui em̃ ſumus in
tabernaculo hoc, gemimus aggrauati: in quo nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri: Si ergo
ad hominẽ tabernaculũ referamus, interiora uelaminis, ubi inacceſſibilia cõtegunt, prin
cipale cordis dicemus: quod ſolum recipere poteſt myſteria ueritatis, & capax eſſe arcano
rum dei. Altaria uero duo, id eſt interius & exterius, quoniã altare orationis indiciũ eſt, il-
lud puto ſignificare quod dicit Apoſtolus: Orabo ſpiritu, orabo & mente. Cum em̃ cor-
de orauero, ad altare interius ingredior, Et hoc puto eſſe quod etiam dominus in Euange
lijs dicit: Tu aũt cum oras, intra in cubiculũ tuum, & claude oſtium tuũ, & ora patrem tu
um in abſcondito. Qui ergo ita orat ut dixi, ingreditur ad altare incenſi quod eſt internus,
Cum aũt quis clara uoce, & uerbis cum ſono prolatis, quaſi ut ædificet audientes oratio-
nem fundit ad deum: hic ſpiritu orat, & offerre uidetur hoſtiam in altari quod foris eſt ad
holocautomata populi conſtitutum. Oportet ergo ſacerdotes ea curare præcipue & cu-
ſtodire, quæ intra uelamen interius conteguntur: ne quid ibi pollutum, ne quid inueniatur
immundum: hoc eſt interiorẽ hominem, & cordis ſecreta curare, ut ibi immaculata per-
maneãt. Cherubim & propitiatorium, ſcientia intelligẽda eſt trinitatis: interpretatio em̃
Cherubim multitudinẽ, id eſt perfectionẽ ſcientiæ indicat : & quæ eſt alia perfectio, niſi
agnouiſſe patrem, & filium, & ſpiritũ ſanctũ? Hæc ergo curanda ſunt à ſacerdotibus, ut
incontaminata & illæſa ſeruentur. Sed & urna habens cæleſtẽ cibum mannæ, theſaurus
utiq; eſt uerbi diuini. Et arca aurea, in qua ſunt tabulæ teſtamenti, ut opinor non aliud quam
metis noſtra eſſe declaratur, in qua legem dei debemus habere deſcriptã. Hæc aũt mens,
aurea debet eſſe, hoc eſt pura, & precioſa, in qua legem dei deſcriptã ſemper habeamus,
ſicut Apoſtolus dicit, Scriptam non atramento, ſed ſpiritu dei uiui: nõ in tabulis lapideis,
ſed in tabulis cordis carnalibus. hoc eſt em̃ quod & de quibuſdam dicitur: qui oſtendunt
opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Quis aũt ſcripſit in cordibus eorum, niſi deus digito
ſuo? Legem utiq; naturalem quam dedit deus humano generi, & in cunctorum mentib.
ſcripſit: unde & initia ſumimus, ac ſemina quædam ad perſcrutandam capimus ueritatẽ:
quæ ſemina ſi bene excolamus, fructũ uitæ afferent in nobis in Chriſto Ieſu domino no-
ſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De primitijs offerendis. Homilia Vndecima Cap. XVIII

PRimitias omnium frugum, omniumq; pecudum, ſacerdotibus lex mandat
offerri: ita ut omnis qui poſſidet agrum, uel uineam, uel oliuetum, uel etiam
hortum, & ſi quid eſt quod exercetur in terris, ſed & ſi quis peculia cuiuſ-
cunq; pecoris nutriat, offerat ex ijs deo omne quod primũ eſt, id eſt ad ſacer
dotes deferat. Deo em̃ offerri dicit quod ſacerdotib. datur. Et hoc eſt quod
docemur ex lege, quia nemo licite nec legitime utatur fructibus quos terra produxit, nec
animantibus quæ pecudum protulit partus, niſi ex ſingulis quibuſq; deo primitiæ, id eſt
ſacerdotibus offerantur. Hanc ergo legem obſeruari etiam ſecundum literam, ſicut & a-
lia nonnulla, neceſſarium puto. Sunt enim aliquanta legis mandara quæ etiam noui teſta
menti diſcipuli neceſſaria obſeruatione cuſtodiunt. Et ſi uidetur prius de ijs ipſis quæ in
lege quidem ſcripta, ſed tamen in euangelijs obſeruanda ſint, ſermo moueatur: & cum hęc
patuerint, tunc iam quid in ijs etiam ſpiritaliter ſentiri debeat requiremus. Sunt enim qui
ita dicant, quia ſi aliquid domino obſeruandum eſt ſecundum literam, cur non & cuncta
ſeruentur? Si uero ad ſpiritalem intelligentiam quæ lex continet referenda ſunt, nihil om
nino ſecundum literam, ſed ſpiritaliter debẽt uniuerſa diſcerni. Nos autem utriuſq; aſſer-
tionis inſolentiam temperãtes, qualis regula in huiuſcemodi legis ſermonibus obſeruan
da ſit ex auctoritate diuinarum ſcripturarum proferre tentabimus. Scriptum eſt in octa-
uo decimo pſalmo: Lex domini irreprehenſibilis conuertens animas, teſtimonium domi
ni fidele ſapiẽtiam præſtans paruulis. Præceptum domini lucidum illuminans oculos. Ti
mor domini caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Iuſtitiæ domini rectæ lętificantes corda,
iudicia domini uera iuſtificata in ſemetipſa. Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precio
ſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. Niſi ergo eſſent ſingula iſta à ſemetipſis

diuerſa, nunquam utiq; proprias unicuiq; ſcriptura diuina differentias indidiſſet, ut aliud de lege domini diceret, aliud de mandato, aliud de iuſtificationibus, aliud de iudicijs. Eſt ergo ut ex his oſtendimus, aliud lex, aliud præceptũ, aliud teſtimonium, aliud iuſtificatio, aliud iudicium. Sed & in ipſa lege euidentior horum differentia deſignatur, ubi dicitur: Hæc eſt lex, & mandata, & iuſtificationes, & præcepta, & teſtimonia, & iudicia, quæ præcepit dominus Moyſi. Cum ergo hæc ita ſe habere, & his à ſe inuicem differre diſtinctionibus legis ipſius teſtimonijs approbentur, diligentius debemus intendere ijs quæ recitantur in lege: quia ſicubi ſcribitur (uerbi gratia) hoc eſſe mandatum, non continuo mandatum lex accipienda eſt: uel ſicubi ſcriptum eſt, iſtæ ſunt iuſtificationes, non continuo iuſtificationes, aut lex, aut mandatum putandæ ſunt. Similiter autem & ſicubi ſcriptum eſt teſtimonium, aut iudicia, non confuſe unum ex cæteris, ſed diuerſum ab alijs unumquodq; ſentiendum eſt. Si ergo ſcriptũ legimus, quia lex umbram habeat futurorũ bonorum, non continuo etiam mandatum, uel iuſtitiæ, uel iudicia, de quibus hoc non eſt ſcriptum, umbrę eſſe credendæ ſunt futurorum bonorũ. Deniq;, ut exempli gratia unum ponamus ex multis, non eſt ſcriptũ, hoc eſt mandatũ paſchæ, ſed hęc eſt lex paſchæ. Et quia lex umbra eſt futurorum bonorũ, lex ſine dubio paſchę, umbra eſt futurorum bonorum. Cum ergo uenio ad locum illum qui de paſcha ſcriptus eſt, in agno illo corporali debeo intelligere umbram eſſe futuri boni, & hoc ſentire quod paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Simili modo inuenies etiam de azymis, & de cæteris feſtorũ dierum obſeruantijs ſcriptũ. Quia ergo hęc omnia ſub legis titulo ſcribunt̃ in lege neceſſaria, quia lex per præſentem umbram futura bona deſignat, requirere debeo quæ ſint azyma futurorũ bonorum: & inuenio dicẽtem mihi apoſtolũ, ut diem feſtum agamus nõ in fermẽto ueteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. Sed & de circuncisione ſcriptum eſt: Hæc eſt lex circuncilionis. Quia ergo & circunciſio ſub legis titulo cenſetur, lex aũt umbra eſt, quæro quid circunciſionis umbra bonorũ cõtineat futurorũ, ne forte dicat mihi in umbra circũciſionis poſito Paulus, Quia ſi circuncidamini, Chriſtus uobis nihil proderit. & illud Non ẽm quæ in manifeſto in carne eſt circunciſio, illa circunciſio eſt, neq; qui in manifeſto in carne Iudæus eſt, ſed qui in occulto Iudæus, & circunciſio cordis in ſpiritu, nõ litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex deo eſt. Hæc ergo ſingula quæ nequaquã penitus ſecũdum literam obſeruanda dicit Apoſtolus, inuenies omnia fere apud Moſen ſub legis titulo deſignari. Iam uero in eo ubi dicit, Non occides, non adulteriũ facies, non furaberis, & reliqua huiuſmodi, nõ inuenies quoniam legis in ijs titulum præmiſerit, ſed magis hæc mandata uidentur: & ideo non exinanitur apud diſcipulos euangelij ſcriptura iſta, ſed adimpletur: quia (ut dixi) non mandatum, ſed lex habere dicitur umbram futurorum bonorum. & ideo hæc nobis ſecundum literam cuſtodienda ſunt. Item alibi. Iuſte, inquit, ſectare quod iuſtum eſt. Quid opus eſt in his allegoriam quærere, cum ædificet etiam litera? Oſtendimus ergo eſſe quædam quæ omnino nõ ſunt ſeruanda ſecundum literam legis, & eſſe quædam quæ allegoria penitus immutare non debet, ſed omnimode ita ut ſcripturæ de ijs continent obſeruãda ſunt: nunc requiro ſi ſunt aliqua quæ & ſecundũ literã quidem ſtare poſſint, neceſſario tamen in eis etiam allegoriam requirendam. Et uide ſi poſſumus hæc apoſtolica & euãgelica auctoritate munire. Scriptũ eſt in lege. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Hæc quod allegorica myſteria cõtineant, Paulus cum in epiſtola ſua hoc ipſum poſuiſſet exemplũ, pronunciat dicẽs. Myſteriũ hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia. Quod aũt oporteat hoc etiam ſecundũ literam cuſtodiri, ipſe dominus & ſaluator docet dicens, Scriptum eſt, propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Quod ergo deus coniunxit, homo non ſeparet. Et oſtendit utiq; obſeruãda eſſe hæc etiam ſecundũ literam cum adijcit, Quod ergo deus cõiunxit, homo non ſeparet. Sed & in alijs apoſtolus ubi dicit, quia Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera, quis dubitat hęc ſecũdum literam ſtare debere? Certum eſt ẽm, quia & Iſaac de Sara, & Iſmael de Agar filij fuerint Abrahæ. Addit tamẽ ijs Apoſtolus, & dicit, Hæc autem ſunt allegorica, quęq; in duo teſtamenta cõueniat, & Saræ quidem ſobolem tanq; in libertatem gignentis noui teſtamenti liberos dicit. Agar autem tanq; in ſeruitutem generantis terrenæ Hieruſalem

hic enim dixit, omnes primitias olei & uini, & frumenti, horum omniũ primitiæ quę obla
tæ fuerint deo, tibi dedi ea. Requiro ergo nunc præter hæc ubi primitiæ nominent̃. Si em̃
omnes primitiæ ad pontificem pertinent, neceſſario nobis & pontifex requirẽdus eſt, ad
quem pertinere debeant etiã illæ primitiæ quas in alijs ſcripturæ locis inditas inuenimus.
Et primo quidẽ omniũ de ipſo domino Chriſto legimus ſcriptũ, quia ſit primitiæ mortuo
rum. Eſt ergo & ipſe aliqua in parte primitiæ. Et iterũ inuenimus de quibuſdam dictũ ab
Apoſtolo, quia ſunt primitiæ Aſiæ, & alij primitiæ Achaiæ. Vnde conſequens eſt per ſin
gulas eccleſias aliquos credentium, quos tamen apoſtolicus ſpiritus probauerit, primitias
nominari. Ex quibus eſſe arbitror etiã Cornelium illum qui Cæſarienſis eccleſiæ cum ijs
cum quibus ſpiritũ ſanctum meruit accipere, primitiæ merito dicitur. Et nõ ſolum huius
eccleſiæ, ſed fortaſſis & omnium gentiũ primitiæ Cornelius appellandus eſt: primus em̃
credidit ex gentibus, & primus ſancto ſpiritu repletus eſt. Et ideo recte primitię gentium
appellabit̃. Sed requiris fortaſſe quis iſtas offerat primitias deo, aut quis eſt pontifex cuius
hęc rationibus cedant. Ego arbitror quod ſecundũ domini uerbum ager dicatur hic mun
dus. Ager autem non terræ ſolum, ſed corda intelliguntur humana, quem agrum angeli
dei ſuſceperint excolendum. Culturę ergo ſuæ fructus ipſi quidem poſſident, & habent,
eos uidelicet qui ſub procuratoribus agunt, & actoribus, & nondum uſq; ad ſummã æta-
tem perfectionis uenerunt. ſi quorũ uero corda diligẽter exculta, & ab perfectum perdu
cta ſunt, hos tanq; electos & præcipuos ex cæteris primitias offerunt pontifici magno.
Deniq; inuenimus ipſum Cornelium antequam doctrinam uerbi dei, uel gratiam bapti-
ſmi ſuſciperet à Petro, audiſſe ab angelo, quia orationes eius & eleemoſinæ aſcendiſſent
ad deum, unde & per ipſum angelum uidetur deo primitię oblatus eſſe Cornelius. Poſſu
mus autem dicere etiam de Petro, & Paulo cæteriſq; apoſtolis, quod & ipſi credentium
per ſe primitias offerant, ſicut dicit Apoſtolus, quia ab Hieruſalem in circuitu uſq; ad Illy
ricum repleuerit euangelium Chriſti, & ita prædicauerit euangelium non ubi nomina-
tus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamẽtum ædificaret. Intuere ergo Paulum, omnes
eos quos docuit, quibus prædicauit, qui ex ipſo profecerũt in fide, tanq; fructus ſuos offe-
rentem, & quærentem quotidie nouos agros quos excolat, & noua rura quæ ſeminet,
& ob hoc dicentem ad quoſdam, Cupio enim uenire ad uos, ut aliquem fructum habeam
& in uobis, ſicut & in cæteris gẽtibus. Intuere inquam eum ex ijs omnibus fructibus ele-
cta quæq; ſignantem, & dicentem de quibuſdam (ſicut ſupra diximus) quia ſunt primitię
Aſiæ, & alij primitiæ Achaiæ, & ſingularum quarumq; eccleſiarum eligere primitias &
offerre deo. Habet autem fortaſſis aliquos & primogenitos. Credo autem quod habeat
& aliquos inferiores horum, quos neq; pro primitijs, neq; pro primogenitis, ſed pro deci-
mis poſſit offerre. Sed & unuſquiſq; doctorum puto pro eo quod docet & prędicat, & in
ſtruit auditores, agrum eccleſiæ illius quam docet, id eſt credentium corda uideatur exco
lere. Habet ergo & ipſe culturæ ſuæ fructum, & in ijs omnibus fructibus inuenit ſine du-
bio electum aliquem & præcipuum quem quaſi primitias offerat, inuenit & quos pro pri
mogenitis, & alios pro decimis. Quod ſi nõ uidetur temerariũ audere in talibus, poſſunt
fortaſſe primogeniti uere illi dici, de quibus ſcriptum eſt, quia cum mulieribus ſe non in-
quinauerunt, uirgines enim permanſerunt. aut etiam de martyribus poteſt dictum uide-
ri. Et primitiæ nihilominus poſſunt intelligi eccleſiæ uirgines. Decimæ quoq; ij qui poſt
coniugium cõtinenter & caſte uixerint. Verum quoniam ex angelorum primitijs ſermo
ſumpſit exordium, quas offerri ab ijſdem humani generis cultura dixeramus, atq; ad apo
ſtolos ſequenti loco, & inde ad unumquenq; doctorum deducti ſumus, redeamus ad ori-
ginem eorum quæ diſcutere cœperamus. Igitur unuſquiſq; angelorum in conſummatio
ne ſeculi aderit in iudicio, educẽs eos ſecum quibus præfuit, quos adiuuit, quos inſtruxit,
pro quibus ſemper uidit faciem patris qui in cælis eſt. Et puto etiam ibi inquiſitionem fu-
turam, non quidem an culturæ hominum angelus defuerit, ſed an culturæ angelicæ ne-
quaq; digne ſegnitia humana reſponderit. Quod ſi ita eſt, erit ergo etiam inter angelos &
homines iudicium dei: & fortaſſis iudicabuntur aliqui cum Paulo, & conferentur labori-
bus eius, & fructibus qui ex multitudine credẽtium ueniunt: & forte inuenietur in labo-
ribus ſuperior etiam aliquibus angelis, & ideo nimirum dicebat, Aut neſcitis quia ange-
los iudicabimus? Non quo ipſe Paulus iudicet angelos, ſed quod opus Pauli quod egit

in euangelio, & erga animas credentium, iudicabit aliquos. Non enim om̃es, ſed aliquos
angelorum. Et propterea fortaſſis etiam Petrus ad iſta reſpondens dicebat, In quem con
cupiſcunt etiã angeli proſpicere. quamuis & ipſi apoſtoli angelis utantur adiutoribus ad
explendum prædicationis ſuæ munus, & opus euangelij conſummandum. Sic enim dice
batur in Actibus apoſtolorũ, quia angelus Petri eſſet qui pulſaret ad oſtium. Similiter er-
go intelligitur eſſe & alius Pauli angelus, ſicut eſt Petri, & alius alterius apoſtoli, & ſin-
gulorũ per ordinẽ, uel pro meritis, quos utiq; in laboribus & doctrina ſua, ſiue apoſtolo-
rum ſiue reliquorum poſt eos doctorũ, neceſſe eſt primas partes habere & animarũ quæ
per eos profecerunt, & fructũ una cum ijs per quos operati ſunt ad aream domini cõpor-
tare. Erit ergo in cõgregatione fructuũ, id eſt in electione credentium, ille, (uerbi gratia)
qui fuit illius eccleſiæ pręcipuus & eximius, primitię, & ille etiam hoc ſuperior illius eccle
ſię primogenitus, ab illo (uerbi gratia) angelo oblatus. Et ita omne hoc quod adumbratũ
eſt in lege, quoniam lex umbram habet futurorũ bonorũ, aliquo modo per angelorum
miniſteria in futurorum bonorum ueritate complebitur: ut quæ præformata ſunt in illo
Iſrael, qui ſecundum carnem Iſrael dicitur, in Iſraelitis ueris & cęleſtibus impleantur. No
men enim Iſrael peruenit uſq; ad angelicos ordines, niſi quia multo uerius illi appellabun
tur Iſrael, quanto uerius illi ſunt mens uidens deum. Hoc enim Iſrael interpretatur. Puto
enim quia ſicut quædam nomina, uel gentium, uel principum, in ſcripturis poſita uide-
mus, quæ abſq; ulla dubitatione ad malos angelos, & ad uirtutes contrarias referantur:
ſicut uerbi gratia Pharao rex Aegypti, & Nabuchodonoſor Babylonius & Aſſyrius: ita
etiam ea, quæ de ſanctis uiris & gente religioſa ſcribuntur, ad ſanctos angelos & ad beni
gnas debemus referre uirtutes. Quod autem rex gentis impiæ ad uirtutem aliquam mali-
gnam ab ſcriptura referatur, audi quomodo Eſaias de Nabuchodonoſor dicat. Et induã,
inquit, gladium ſuper gentem magnam, ſuper principem Aſſyriorum. Ait enim. Virtu-
te mea faciam, & ſapientia ſenſus mei deſtruam fines gentium, & uirtutem eorum deprę-
dabor. Et item alibi quaſi de principe gentis cuiuſdam loquens dicit. Quomodo cecidit
de cælo lucifer, qui mane oriebatur? Si ergo hæc omnia ad angelos quoſdam magnæ uir-
tutis referri cogit ratio ueritatis, nonne eadem conſequentia etiam quæ de bonis, uel prin
cipibus, uel gentibus conſcribuntur, ad bonarũ ut ſupra diximus, uirtutum angelos, mi-
niſtroſq; referentur? Sed & illud quod in Geneſi ſcriptum legimus, deum ad angelos ſi-
ne dubio loquentem dicere, Venite confundamus linguas eorum, quid aliud putandum
eſt, niſi quod diuerſi angeli, diuerſas in hominib. linguas operati ſint ac loquelas? Vt (uer-
bi gratia) unus aliquis fuerit, qui Babylonicam tũc uni homini impreſſerit linguam, alius
qui alij Aegyptiam, & alius qui Græcam, & ſic diuerſarum gentium ipſi illi fortaſſe prin-
cipes fuerint, qui & linguarũ ac loquelæ uidebantur auctores: manſerit autem lingua per
Adam primitus data, ut putamus Hebræa, in ea parte hominum, quæ non pars alicuius
angeli, uel principis facta eſt, ſed quæ dei portio permanſit. Interim ut dicere cœperamus,
offerunt & angeli primitias, unuſquiſq; credo gentis ſuæ, & rurſum unuſquiſq; eccleſiæ
ſuæ. Quibus angelis & Ioannes in Apocalypſi ſcribere uidetur, uerbi gratia, angelo ec-
cleſiæ Epheſiorum, uel Smyrnæorum, uel Laodicenſium, aliarumq; quæ ſcriptæ ſunt.
Offert ergo unuſquiſq; angelorum primitias, uel eccleſiæ, uel gentis ſuæ quæ ei diſpen-
ſanda commiſſa eſt. Aut forte & alij extrinſecus angeli ſunt, qui ex omnibus gentibus fi-
deles quoſq; congregent. Et conſideremus ne forte ſicut in aliqua (uerbi gratia) ciuitate,
ubi nõdum Chriſtiani nati ſunt, ſi accedat aliquis, & docere incipiat, laboret, inſtruat, ad-
ducat ad fidem, & ipſe poſtmodum ijs quos docuit princeps & epiſcopus fiat: ita etiã ſan
cti angeli eorum quos è diuerſis gentibus cõgregauerint, & labore ſuo ac miniſterio pro-
ficere fecerint, ipſi eorum etiam in futuro principes fiant: ut Chriſtus non tam rex dicatur
quàm rex regum, & nõ tam dominus, quam dominus dominantium. Quippe ſi iſti reges
fiunt eorum quos regunt, & proficere faciunt, ipſi ergo offerunt quoſdam quidem ponti
fici, quoſdam uero filijs pontificis, id eſt ſuperioribus uirtutibus, & archangelis, quoſdam
etiam Leuitis, id eſt paulo inferioribus. ſi tamen conſequens uideatur tali quadam ſpecie
etiam angelicos ordines, ut Iſraelitici ſunt, eſſe diſtinctos, quandoquidẽ Iſraeliticę umbrę,
exemplari dicantur deſeruire cæleſtium. Poſſumus ergo dicere, quia forte in futuro cum
omnes fructus congregabuntur ad aream, erunt quidam portio pontificis, ſed illius ueri

pontificis

pontificis Chriſti. Erunt & alij portio Leuitarũ, ſicut iam ſupra diximus, uel angelis, uel
alijs cæleſtibus uirtutibus ſequeſtrata. Puto aũt quod erunt quidam portio etiã hominũ,
eorum duntaxat qui in hac uita prudentes ac fideles diſpenſatores uerbi dei fuerũt. Hoc
enim arbitror in euangelijs deſignari à domino, ubi ait ad eũ, cui crediderat quinq; mnas,
& fecerat ex eis decem, eſto poteſtatem habens ſupra decem ciuitates. Cui uero credide-
rat unã, & fecerat ex ea quinq;, eſto poteſtatem habens ſupra quinq; ciuitates. Quæ enim
hic poteſtas ciuitatum intelligenda eſt, niſi gubernatio animarum? Vnde & uidetur mihi
quod non ſine cauſa etiam inter ipſos angelos alij poteſtatem & principatum ſuper alios
gerant, alij autem ſubiaceant, & obtemperẽt, poteſtati. Sicut ne iſte quidem cui poteſtas
decem ciuitatum, uel ille cui quinq; ciuitatũ datur, ſine merito, eo quod creditã ſibi mul-
tiplicauit pecuniã, peruenit ad huiuſmodi poteſtatem. Omnia enim apud deum ratione
& iudicio fiunt, nec ad gratiã, ſed pro merito alius princeps eſſe multorum ponitur, alius
ſubiectus eſſe principatui. Euagati forſitan prolixiore uideamur exceſſu, ſed de primitijs
exponentibus neceſſariũ fuit etiam iſta diſcutere, quandoquidem tanti honoris nomen
iſtud in ſcripturis diuinis habetur, ut etiã ipſe Chriſtus primitiæ nominatus ſit, & primitię
dormientiũ. Et ſicut rex regum, & dominus dominantiũ, & paſtor paſtorũ, & pontificũ
pontifex, ita cõſequenter & primitiarũ primitiæ dicetur. Quæ primitiæ nõ iam pontifici,
ſed deo oblatæ ſunt, ſecundũ hoc quod ſeipſum hoſtiã obtulit deo, & ſurgens à mortuis
ſedit in dextram dei. Dicitur aũt ipſe & primitiæ, & primogenitus totius creaturæ, quod
utrum tali modo per ſingulas quaſq; creaturas intelligi debeat, quali inter homines primi
tiæ dormientium dicitur, an intelligitur in aliqua celſiore & diuiniore intelligentia, non
eſt præſentis temporis perſequi. Redeamus ergo ad primitiarum rationem quas diximus
offerri per angelos, quæ colliguntur ex agris huius mundi. Agri autem angelorum, cor-
da noſtra ſunt. Vnuſquiſq; ergo eorum ex agro quem colit, offert primitias Deo. Etſi
mererer ego hodie magnum aliquem, & ſummo pontifice dignum ſenſum proferre, ita
ut ex ijs omnibus quæ loquimur & docemus, eſſet aliquid egregium, quod ſummo ſacer-
doti placere deberet, poterat fortaſſe fieri, ut angelus qui præeſt eccleſiæ, ex omnibus di
ctis noſtris eligeret aliquid, & loco primitiarũ domino de agello mei cordis offerret. Sed
ego me ſcio nõ mereri, nec conſcius ſum mihi, quod talis aliquis ſenſus inueniatur in me,
quem dignum iudicet angelus qui nos excolit, offerre pro primitijs, uel pro primogenitis
domino. Atq; utinam tale ſit quod loquimur & docemus, ut non pro uerbis noſtris con
demnari mereamur, ſufficeret nobis hæc gratia. Offerunt ergo angeli ex nobis primitias,
& excolunt unuſquiſq; eos quos ſtudio & diligentia ſua ab erroribus etiam conuertit ad
deũ: & eſt unuſquiſq; in portione uel cura illius angeli: & ſicut ex initio ſeculi huius cum
diſpergeret deus filios Adam, ſtatuit fines gentium ſecundum numerũ angelorum dei,
& unaquæq; gens ſub illo angelo facta eſt: una autẽ fuit & electa gens Iſrael, quæ portio
domini fuit, & funiculus hæreditatis eius: ita credo & in fine huius mundi atq; in initio ſe
culi alterius futurum, ut iterũ diuidat excelſus filios Adam: & qui non potuerint ita mun
di eſſe corde ut ipſum uideant dominum, & eſſe portio domini, uideant ſanctos angelos,
& ſint ſecundum numerum angelorũ dei. Sed beatus eſt qui dignus fuerit in illa uita eſſe
portio dñi, & populus eius Iacob, ac funiculus hæreditatis ſuæ Iſrael. Optabile eſt ergo
(ut diximus) ita proficere unumquenq;, ut inter primitias, uel primogenita eligi merea-
tur, & offerri deo, & eſſe pars domini. ſicut è contrario ualde timendũ eſt ne inueniamur
inter illos, de quibus ſcriptum eſt, Introibũt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij,
partes uulpium erũt. Vides ergo reſurrectionis tempore cum diuidere cœperit excelſus
gentes, & pro meritis diſpergere filios Adam, futuros eſſe quoſdam qui intrẽt in inferio-
ra terrę, & partes uulpiũ, id eſt partes dæmonũ fiant. Ipſæ enim ſunt uulpes exterminãtes
uineas, ex quibus erat & Herodes, de quo dicitur, Ite dicite uulpi huic. Refugiamus ergo
terrenos actus, & intelligentiam terrenã, ne aggrauati terrenis ſenſibus introire dicamur
in inferiora terræ, & partes uulpium fieri. Intrant enim & illi in inferiora terræ, qui legem
dei & repromiſsionũ bona, intelligentia terrenæ cogitationis excipiunt, & non excitant
animas auditorum ad expectationem cæleſtium, & intuitum ſupernorũ: cum euidenter
Apoſtolus dicat, Si cõſurrexiſtis cum Chriſto quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt
in dextera dei ſedens, non quæ ſunt ſuper terram: quod utiq; illis dicebat Apoſtolus, qui

terrena obſeruatiõe, terrenis ne tetigeritis aiebãt, ne guſtaueritis, ne attaminaueritis, qui-
bus addit, Quæ ſunt omnia in corruptionẽ ipſo uſu ſecundũ mandata & doctrinas homi
num. Addit poſt hæc. Et locutus eſt dñs ad Aaron dicens, Ecce ego dedi uobis ad cõſer-
Græcum ci- uandum primitias. quamuis in nõnullis exemplaribus latinorũ ad obſeruandũ ſcriptũ ſit,
tat latina uerius tamen eſt ad cõſeruandum. Sed requirendum eſt quomodo ſecundum legẽ primi
tiæ conſeruenť. Non enim ut ſeruent, ſacerdotes accipiũt primitias, ſed ut inſumãt. Quo-
modo ergo dicit, Ecce dedi uobis primitias ad conſeruandũ? Vnde cõſtat non poſſe hoc
ad legem literæ, ſed ad legem ſpiritus applicari. Iſtæ enim primitiæ quas ſupra ſpiritaliter
expoſuimus conſeruari poſſunt, illæ non poſſunt. Sed & ſi Chriſtus eſt ſecundũ Apoſto
lum primitiæ, uere iſtæ primitiæ ad conſeruandum datæ ſunt nobis. Quid enim tam bea-
tum, quàm ut anima quæ ſuſcepit Chriſtum, ſemper eũ conſeruet, & ſemper habeat in ſe
manentẽ? Et talis anima, uere primitias ſuſcipit ad conſeruandũ. Nam illæ primitiæ quæ
offerebantur in lege, cõſumebantur per cibos, & ingreſſæ in uentrẽ, dirigebanť, ut euan-
gelium dicit, in ſeceſſum. Iſtas autem primitias qui manducauerit, & guſtauerit panẽ qui
de cælo deſcendit, non morietur, ſed permanet in uitam æternam. Iſte eſt enim panis, qui
cum ſemper comedatur, ſemper permanet, imò ſemper augetur. Eſt ergo, ſicut Apoſto-
lus dicit, ſpiritalis eſca, quæ quanto magis inſumitur, tánto amplius creſcit. Qanto enim
amplius uerbum dei ſumpſeris, quanto inſtantius cibum iſtum comederis, tanto in te af-
fluentius abundabit. Hæc dicta ſunt pro eo quod ſcriptũ eſt, ad conſeruandum primitias.
Sequitur aũt. Ex omnibus quæ ſanctificanť mihi à filijs Iſrael. Nec hoc ſine ſacramento
dicitur. nõ uult enim deus aliunde accipere primitias, niſi à ſanctificatis Iſrael. Poterat eñ
fieri, ut & apud gentiles inuenirenť aliqua opera digna deo. Excoluerũt eñ & inter illos
aliqui uirtutes animi, & philoſophia in nonnullis egit aliquantulum, ſed nõ uult iſta offer
ri in primitijs. Ex illis uult deus benefacta ſuſcipere, quorum mens uidet deum, & qui ſan
ctificati ſunt deo per fidem. Gentilis autem etiam ſi aliquid honeſtum & probabile habe
re uideatur in moribus, hoc ipſo quod nõ deo adſcribit animi uirtutem, ſed iactantiæ ſuæ
deputat, nõ eſt ſanctificata huiuſmodi probitas, & ideo non recipiť inter primitias. Quan
tum autem ad definitionem literæ legis, uidetur etiã proſelytos excludere ab huiuſcemo-
di munere. Solos enim ſanctificatos ex filijs Iſrael uult offerre primitias. Puto autem Iſra
elitem dici poſſe, ex quo licet ei ingredi eccleſiam dei. Scriptum eſt enim, Non abomina
beris Idumæum, quia frater tuus eſt, nec Aegyptium, quoniam incola fuiſti in terra Aegy
pti. Filij ſi nati fuerint eis, generatione tertia introibunt eccleſiam dei. Donec ergo fructũ
non affert Aegyptius, uel Idumæus, nec fecerit filios primæ & ſecundæ & tertiæ genera
tionis, non poteſt introire in eccleſiam domini, ſed filiorum generatio facit eos introire
in eccleſiam domini. Obſeruet diligentius qui legit literas diuinas, & non ut libet ſcriptu
ræ uerba pertranſeat, ſed aſpiciat ad unumquenq; ſermonem, quomodo non dixit, ſi nati
fuerint eis filij uel filiæ, ſed filij ſi nati fuerint eis, tertia generatione introibũt in eccleſiam
domini. Et conſidera ſi potes ſecũdum myſticum ſenſum, cur ſoli filij ſint, non etiã filiæ,
qui faciunt introire patres in eccleſiam domini. Deniq; inuenies etiã ſanctos quibus exi-
mium à deo teſtimoniũ datur, difficile filias, ſed filios genuiſſe. Abrahã non genuit filias,
Iſaac nec ipſe quidem, ſolus Iacob unam genuit, & ipſam fratribus ac parẽtibus grauem.
Contaminata enim ab Emor filio Sichem, opprobrium generi, & uindictę furorem fratri
bus excitauit. Sed & ter in anno apparere domino iubetur omne maſculinũ. Fœmina ad
apparendum domino non uocatur. Sic ergo ſi quis ſcripturis diuinis diligenter intendat,
inueniet nõ eſſe otioſum quod alibi quidem nominat cum filijs etiam filias, alibi autem fi
liarum non facit mentionẽ. Et hic ergo primitiæ quæ offerũtur, à ſanctificatis filijs Iſrael,
non etiam à filiabus iubentur auferri: quæ tamen ſecundum ſpiritalem intellectũ, non ad
ſexus, ſed animarũ diſcretionem referenda ſunt. Tibi enim, inquit, dedi ea in honorem,
& filijs tuis poſt te legitimum æternum. Tibi, inquit. Cui? Aaron ſine dubio reſpondebis.
Sed ſermo qui ſequitur, magis de uero pontifice Chriſto, & filijs eius apoſtolis, & docto-
ribus eccleſiarũ ſuadet intelligi. Ait enim legitimũ æternum. Quomodo ergo æternum
poteſt eſſe quod uiſibile eſt? cum Apoſtolus dicat, Quæ enim uidentur, temporalia ſunt,
quæ autem non uidentur, æterna ſunt. Si ergo uiſibiles ſunt primitiæ quæ offerũtur Aa-
ron, quæ uiſibilia ſunt, dici æterna non poſſunt. Similiter & circũciſio uiſibilis, & azyma

uiſibile

uiſibile, & paſcha uiſibile neceſſe eſt æternum nō eſſe, ſed temporale, quia quæ uidentur,
temporalia ſunt. Et rurſus ſi quæ non uidentur, æterna ſunt, ergo & inuiſibilis circūciſio,
quæ eſt in occulto, æterna eſt, & azyma ſynceritatis & ueritatis, & ipſum quia ex ijs eſt
quæ non uidentur, æternum eſt. Simili ergo modo & hæc non ei qui in manifeſto, ſed illi
qui in occulto Iudæus eſt, & qui ſpiritu non litera legē cuſtodit, ſecundum interiorem ho
minem legitima & æterna dicunt. Et hoc ſit uobis ex ijs quæ ſanctificantur ſanctis. De ſa
crificijs aliquoties apud memetipſum iſta percurrens requiſiui quænam eſſent ſanctifica-
ta ſancta, & uidetur mihi quaſi ad diſtinctionem eorum quæ non ſanctificata ſancta ſunt,
hic ſanctificata ſancta dixiſſe. Puto ergo quod ſanctus ſpiritus ita ſanctus ſit, ut nō ſit ſan-
ctificatus. Non enim ei extrinſecus & aliunde acceſsit ſanctificatio, quæ ante non fuerat,
ſed ſemper fuit ſanctus, nec initiū ſanctitas eius accepit. Similiq; modo de Patre & Filio *Hic pie loquitur de trinitate*
intelligendum eſt. Sola enim trinitatis ſubſtantia eſt, quæ non extrinſecus accepta ſancti
ficatione, ſed ſui natura ſit ſancta. Omnis uero creatura uel dignatione ſancti ſpiritus, uel
meritorum ratione ſanctificata ſancta dicetur. Sic ergo & ſcriptū legimus, Sancti eſtote,
quoniam ego ſanctus ſum, dicit dominus deus. Non continuo ſimilitudo ſanctitatis in
deo, atq; hominibus ponenda. De deo enim dicitur quia ſanctus eſt, homines autē quaſi
qui non ſemper fuerint, iubentur ut fiant ſancti. Deniq; ſermo hic in Græco, ubi nos ha- *Citat latina*
bemus, ſancti eſtote, hoc magis ſonat, ſancti efficimini. Sed noſtri interpretes indifferen
ter, eſtote pro efficimini poſuerunt. Vnuſquiſq; ergo noſtrum ex quo accedit ad timo-
rem dei, & diuinam recipit in ſe doctrinam, ex quo ſe mancipauit deo, ſi tamen ex ani-
mo mancipauit, ex eo ſanctus efficitur. Sed hic ſanctificatus ſanctus dici poteſt: uere au-
tem & ſemper ſanctus, ſolus eſt Deus. Vis autem tibi & de ſcripturis diuinis huius api-
cis aperiam differentiā? Audi quomodo Paulus ad Hebræos ſcribens dicit, Qui enim ſan
ctificat, & qui ſanctificātur, ex uno omnes. Quis ergo ſanctificat? Chriſtus ſine dubio. &
qui ſanctificantur? credentes in Chriſto. Manifeſtū ergo eſt quod qui ſanctificat, ſanctus
eſt, quia ſemper ſanctus eſt. Qui autē ſanctificantur, non ſimpliciter ſancti, ſed ſanctificati
ſancti dicendi ſunt. Nec putes huic ſenſui eſſe contrariū illud quod de Chriſto ſcriptum
legimus, Quem pater ſanctificauit, & miſit in hunc mundū. Hic enim qui ſanctificatur,
ſecundum carnem Chriſtus eſt, non ſecundum ſpiritum. Nam ſecundum ſpiritum pari-
ter, & ſecundum carnem Chriſtus dixit, Ego ſanctifico meipſum pro eis: ut qui ſanctifi-
cat, ſecundum ſpiritum intelligatur: qui autem ſanctificatur pro diſcipulis, ſecundum car
nem: unus tamen atq; idem Chriſtus ſit, qui nunc in ſpiritu ſanctificat, nunc ſanctificatur
in carne. Ab omnibus ergo fructibus ſanctificatæ ſanctæ ſunt offerendæ primitiæ, ſed ſpi
ritali pontifici. Ex quibus ergo fructibus ſpiritales primitias offeremus? Audi quot fru-
ctus enumeret Apoſtolus. Fructus autem ſpiritus, eſt charitas, gaudium, pax, patientia,
& cætera. Quas igitur primitias ex charitatis fructu, qui primus eſt fructus ſpiritus, offera
mus uero pontifici? Illas ego puto eſſe primitias charitatis, ut diligam dominū deum meū
ex toto corde meo, & ex tota anima mea, & ex tota mente mea. Iſtæ ſunt primitię. Quid
autem eſt quod ex iſto charitatis fructu ſecundo loco habere debeam? Vt diligam proxi-
mum meum ſicut meipſum. Illæ ergo primitiæ charitatis deo offeruntur per pontificem,
hæc uero quæ in ſecundo ſunt loco, meis uſibus relinquūtur. Puto adhuc eſſe aliquid ex
hoc fructu quod tertio loco habendum ſit, ut diligam etiam inimicos meos. Vide autem
ſi potes ſimiliter & de cæteris fructibus ſpiritus ſimiles inuenire primitias. Gaudium ſe-
cundo loco fructus ſpiritus ſcribitur. Si ergo in domino gaudeam, & ſpe gaudeam, & ſi
gaudeam in nomine domini paſſus iniuriā, in ijs omnibus, alijſq; horum ſimilibus, primi-
tias gaudij per pontificem uerū deo obtuli. Sed & ſi rapinā bonorum meorū cum gaudio
ſuſtineam, & ſi tribulationes, ſi paupertatē, ſi qualemcunq; cōtumeliā gaudens tolerem,
eſt mihi & iſte ſecundo in loco ex fructibus ſpiritus, fructus gaudij. Nam ſi gaudeā de re
bus ſeculi, de honoribus, de diuitijs, falſa ſunt iſta gaudia, ex uanitatibus uanitatum. Si ue
ro in malis gaudeam, & exultem de aliorum ruinis, iſta iam non ſolum uana, ſed & diabo
lica gaudia, imò nec gaudia nominā da ſunt. Non eſt gaudere impijs, dicit dominus. Vo *Eſa. 57*
lo adhuc & alium fructum gaudij requirere, imò & alias primitias gaudiorum. Si gau-
deam in uerbo domini, ſi gaudeam de ſcientia myſteriorum dei, ſi gaudeam quod dignus
habitus ſum ſapientiæ dei ſecreta & arcana cognoſcere, ſi gaudeā quod relictis omnibus

quæ ſunt

quæ ſunt in hoc mundo, non ſolũ inutilibus, ſed & utilibus, non ſolũ uanis, ſed & neceſſa rijs, ſoli me uerbo dei atq; eius ſapientiæ manciparim: in ijs omnibus ſatis, ut puto, accepię deo primitiæ gaudij offerent̃. Sed & de cæteris fructibus ſpiritus ex otio unicuiq; quę cõ petunt licebit aptare, ne nos ſermonẽ iuſto longius protrahamus. Et ab omnibus, inquit, muneribus eorũ. Munus quis obtulit deo, & rurſus ex munere offerendæ ſunt primitiæ pontifici. Hoc in expoſitione allegorica ita arbitror poſſe conſtare. Si quis uel egentibus diſtribuat, uel faciat aliquid boni operis, pro mandato munus obtulit deo. Sed huius mu neris offert primitias, ſi nõ ſolũ cibos, uerbi gratia, uel pecuniã largiatur, ſed & affectũ mi ſerandi habeat, & cõpatiendi. Hoc enim eſt quod requirit ab homine deus, ut mens ipſa pijs & miſericordibus repleatur & formetur affectibus. Et ab omnibus immolationibus eorum. Immolatio ſpiritalis eſt illa quã legimus: Immola deo ſacrificiũ laudis, & redde al tiſsimo uota tua. Laudare ergo deũ, & uota orationis offerre, immolare eſt deo. Sed huius immolationis primitiæ ita per pontificem offerent̃, ſi nõ ſolũ uerbis & uoce, ſed & men te oremus & corde, ſecundũ quod & Apoſtolus monet, Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſalmum dicã ſpiritu, pſalmũ dicam & mente. Aſsiſtũt enim & nũc angeli dei cultores & agricolæ cordis noſtri, & requirũt ſi eſt in aliquo noſtrũ huiuſcemodi mens tam ſollicita, tam intenta, quę uerbũ dei tanq; ſemen diuinũ tota auiditate ſuſceperit, ſi fructũ ſtatim ut ad orationem ſurgimus oſtenderit, id eſt ſi collectis & congregatis intra ſe ſenſibus oret deum, ſi nõ euagetur mente, & cogitationibus euolet, ita ut corpore quidem in oratione curuetur, ſenſibus aũt per diuerſa diſcurrat. Si quis inquam intentã & directam ſenſerit obſecrationem ſuam, & ipſis dei conſpectibus, atq; ineffabili illi lumini ſe intellexerit aſsi ſtentem, ibiq; orationes, & obſecrationes, poſtulationesq;, & gratiarum actiones ſuas pro fuderit nullius extrinſecus phantaſiæ ſollicitatus imagine: hic ſe nouerit per angelum qui aſsiſtit altari obtuliſſe immolationis ſuæ primitias pontifici magno & uero, Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De puteo & cantico eius. Homilia XII. Cap. XXI

LEctio nobis putei, & cantici quod apud puteum cecinit Iſrael, ex Numero rum libro recitata eſt. Quam ſolitis imò forte & amplius ſolito uidemus re dundare myſterijs. Ait enim. Et bibit de puteo populus. Hic eſt puteus, quẽ dixit dominus ad Moſen, Congrega populũ, & dabo eis aquam bibere. Sed in ijs dictis non multũ mihi iuris uidetur hiſtorica litera poſsidere. Quid eſt enim quod magnopere præcepit dominus Moſi populũ congregare, ut det eis aquam de puteo bibere? quaſi uero nõ etiam ſponte populus bibendi gratia cõueniret ad puteum. Quid ergo tantopere prophetæ præcipitur, ut proprio ſtudio, & labore congreget popu lum ad hauriendam putei aquam? Vnde uilitas literæ ad precioſitatẽ nos ſpiritalis remit tit intelligentiæ. Et ideo conueniens puto etiam de alijs ſcripturæ locis puteorũ congre gare myſteria, ut ex comparatione plurimorum, ſi quid præſens ſermo obſcuritatis conti net, eluceſcat. Ait ergo ſpiritus dei per Salomonẽ in prouerbijs. Bibe aquas de tuis uaſis & de puteorum tuorũ fonte, & non ſupereffundantur tibi aquæ extra tuũ fontẽ. Quam uis in alijs exemplaribus legerimus, Et effundantur tibi aquæ extra tuum fontem. Aquæ tuæ ſint tibi ſoli, & nemo alienus participet ex eis. Habet ergo (ut in ijs deſignatur) unuſ quiſq; noſtrũ in ſemetipſo puteum. Imò & aliquid amplius dicemus: unuſquiſq; noſtrum habet non puteum unum, ſed puteos multos, & non unum uas aquæ, ſed uaſa multa. Non enim dixit, bibe aquas de tuo uaſe, ſed de tuis uaſis: & nõ dixit, & de putei tui fonte, ſed de puteorũ tuorum fonte. Legimus habuiſſe & patriarchas puteos, habuit Abrahã, habuit & Iſaac. Puto autem habuiſſe & Iacob. Et ab iſtis puteis ſumpto initio, percurre omnem ſcripturã, puteos requirens, & perueni uſq; ad euangelia, & ibi inuenies puteum ſupra quẽ Saluator noſter ſedebat requieſcens poſt itineris laborẽ, tunc cũ ueniente mu liere Samaritana, & uolente haurire aquam de puteo, quæ eſſet in ſcripturis putei uel pu teorum uirtus exponitur, & cõparatio fit aquarũ, ubi & diuini myſterij panduntur arca na. Dicitur enim quia ſi quis bibat ex ijs aquis, quas continebat puteus ille terrenus, ſitiet rurſum. Qui aũt ex illis biberit, quas dat Ieſus, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æter nam. In alio aũt euangelij loco iam nõ fons neq; puteus, ſed amplius aliquid dicitur. Qui

credit

credit, inquit, in eū, ſicut ſcriptura dicit, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Vides ergo quia qui credit in eum, non ſolū puteū, ſed & puteos, & nō ſolum fontes, ſed & flumina habet intra ſe. Fontes aūt & flumina, non quæ iſtam mortalem uitam ſolentur, ſed quæ æternā conferāt. Igitur ſecundum ea quæ in prouerbijs ſcripta propoſuimus, ubi putei ſimul cum fonte nominantur, accipiendum eſt uerbū dei. Puteus quidem ſi profundi aliquid myſterij tegit, fons aūt ſi ad populos abundat & effluit. Sed non otioſe requirendum eſt quomodo poſsimus pluralem numerū de puteis exponere, & ſingularē de fonte, quia in prouerbijs dicit Sapientia, Bibe aquas de puteorū tuorum fonte. Videamus ergo quorum puteorū unū dixerit fontem. Ego puto quod ſcientia ingeniti patris, unus poſsit intelligi puteus, ſed & unigeniti filij eius agnitio, alius puteus intelligi debeat. Alius enim à patre filius, & non idem filius qui & pater, ſicut ipſe in euangelijs dicit, Alius eſt qui & teſtimoniū de me dicit pater. Et rurſus tertiū puto uideri puteū poſſe, cognitionē ſpiritus ſancti. Alius enim & ipſe eſt à patre, & filio, ſicut & de ipſo nihilominus in euangelio dicitur, Mittet uobis pater alium paracletū ſpiritū ueritatis. Eſt ergo hæc triū diſtinctio perſonarum in patre & filio & ſpiritu ſancto, quę ad pluralem puteorū numerū reuocatur. Sed horum puteorū unus eſt fons. Vna enim ſubſtantia eſt, & natura trinitatis. Et hoc modo non ocioſa inuenietur ſcripturæ ſanctæ diſtinctio, quæ dicit, de puteorum tuorum fonte. Sed obſeruanter myſtica ſignauit eloquia, ut quod pluraliter dictū eſt perſonis, ſingulariter ſubſtantiæ conueniret. Poſſunt aūt & illi putei uideri, de quorum ſcientia dicebat ille, qui repletus eſt ſapientia dei. Ipſe enim mihi dedit eorum quæ ſunt ſcientiā ueram, ut ſcirem ſubſtantiam mūdi, & elementorū uirtutem, initium & finem & medietatem, temporum uiciſsitudinem, permutationes & cōmutationes temporum, anni circulos, & aſtrorum poſitiones, naturas animalium, & iras beſtiarū, ſpirituum uiolentias, & cogitationes hominum, differentias uirgultorū, & uirtutes radicum. Vides quanti ſunt putei in rerum ſcientia? Puteus eſt, uerbi gratia, ſcientia uirgultorum, & forte uniuſcuiuſq; uirgulti natura habet proprium puteum. Et iterū, puteus eſt de animalium ſcientia, & forte unaquæq; ſpecies animalium proprium habet puteum. Et iterum puteus eſt de ratione temporum, & uiciſsitudine, ac permutatione. Et hæc ſingula quoniā altam, profundamq; habent ſcientiam, merito figuraliter putei appellantur. Et donec quidem abſconditū fuit myſteriū Chriſti à ſeculis, & generationibus, recte horū ſcientia putei appellati ſunt: cum autem ſicut Paulus dicit, credentibus manifeſtauit deus per ſpiritum ſuum, efficientur hæc omnia fontes, & flumina: ut iam non ira habeatur in occulto horum ſcientia, ſed proferatur ad multos, & riget credentes, ac ſatiet. Et ideo credo Saluator dicebat ad diſcipulos ſuos, quia qui credit in eum, & aquā doctrinæ eius biberit, non iam puteus, nec fons, ſed fient in eo flumina aquæ uiuæ. Sicut enim unus iſte puteus, qui eſt ſermo dei, efficitur putei, & fontes, & flumina innumerabilia: ita & anima hominis, quia ad imaginem eſt dei, poteſt in ſe habere, & producere ex ſe, & puteos, & fontes, & flumina. Sed & reuera putei qui ſunt in anima noſtra indigent fodiente: debent enim mundari, & omne quod terrenum eſt ab eis debet auferri, ut uenæ illæ rationabilium ſenſuum, quas ei inſeruit deus, pura ac ſyncera fluenra producant. Donec enim terra contegit aquarum uenas, & obturat occultum fluenti, non poteſt puri laticis unda profluere. Deniq; propterea ſcriptum eſt quia pueri Abraham fodiebant puteos, ſed replebant atq; operiebant eos terra Phyliſtijm. Sed & Iſaac, qui hæreditatem ſuſceperat patris, rurſum fodit puteos, & terram remouit Phyliſtinorum, quam per inuidiā iniecerant aquis. Sed & illud obſeruauimus in Geneſi, unde & hiſtoria hæc uidetur aſſumpta, quod donec uiueret Abraham, non fuerunt auſi Phyliſtiim replere puteos, aut inijcere eis terrā. Sed cum exceſsit ex hac uita, tunc inualuerunt Phyliſtiim & inſidiati ſunt puteis eius. Sed reparantur poſtmodum per Iſaac, & redeunt in ſtatum ſuum. Præterea & puer Abraham cum pergit uxorem ſpondere, uel deducere Iſaac, apud puteū inuenit Rebeccam, quæ interpretatur patiētia: hæc efficitur uxor Iſaac, non alibi niſi apud puteos. Similiter & Iacob, cum in Meſopotamiam uenit, habens præceptum patris, ne alieni generis uel extranei ſanguinis coniugem ſumeret, apud puteos etiam ipſe inuenit Rachel. Et Moſes Sephoram apud puteos reperit. Si ergo intellexiſti quæ qualesq; ſint uxores ſanctorum, etiam tu ſi uis patientiam in coniugium tibi adſciſcere, ſi ſapientiam, & ſi quæ aliæ ſunt animæ uirtutes, & dicere quod de ſapientia dictū eſt,

Et hic pie loquitur de trinitate

Hanc

Hanc amaui, hanc quæſiui adducere mihi uxorem: eſto frequens, eſto aſsiduus circa puteos iſtos, & ibi reperies huiuſmodi cõiugem. Apud aquas enim uiuas, id eſt apud uiuentis uerbi fluenta, certũ eſt oẽs animi habitare uirtutes. Sunt ergo multi putei, quos diximus eſſe intra animã. Sunt & alij plurimi, qui in ſingulis quibuſcp̨ ſcripturarum ſermonibus intelligũtur & ſenſibus. Eſt tamen eminentior cæteris iſte puteus, & eximius, de quo in præſenti loco ſcriptura dicit, quia foderint eum non quicunq; communes homines, ſed principes & adhuc horum ſublimiores, quos reges appellauit. Propter quod & hymnus canitur deo apud hunc eundem puteum. Et ideo ſcriptum eſt. Vade, inquit, ad puteum. Hic eſt puteus quem dixit dominus ad Moſen. Congrega populum, & dabo eis aquã de puteo, dixit dominus. Moſes congregare iubetur populum, ut conueniat ad puteũ, & bibat aquam. Moſen autem legem accipi debere ſæpe oſtendimus. Lex ergo dei eſt quæ te conuocat, ut ad puteum conuenias. Quem puteũ, niſi illum de quo ſupra diximus Ieſum Chriſtum filiũ dei, propria quidem ſubſtantia ſubſiſtentem, uno tamen cum patre & ſpiritu ſancto deitatis fonte nominatum? Ad hunc ergo puteum, id eſt ad fidem Chriſti nos conuocat lex. Ipſe enim dicit, quia Moſes de me ſcripſit. Vt quid nos conuocat? Vt bibamus aquam, & cantemus ei canticum: hoc eſt corde credamus ad iuſtitiam, & ore confiteamur ad ſalutem. Initiate, inquit, illi puteum. Hic eſt ſenſus. Initium ait omniũ, puteum ponite. ſicut & Apoſtolus dicit, Quia ipſe eſt principium, & primogenitus omnis creaturæ, & in ipſo creata ſunt omnia. Initiate ergo ei puteum, hoc eſt, initium omnium confitemini eſſe puteum. Poteſt autem & hoc modo intelligi, ut uerba dirigi uideantur ex perſona Moſis ad populum, cohortantis & dicentis, Date initiũ cordi ueſtro, ut incipiat intelligere quis ſit puteus de quo aquæ ſpiritales hauriendæ ſunt, & reficiendus eſt credentium populus. Initiate ergo ei, hoc eſt Iſraeli hunc puteum: ut ſenſum myſticum ſi quis eſt corde deũ uidens, de profundis poſsit haurire. Ad iſtum ergo puteum ut Moſes, id eſt lex nos congreget, non fruſtra dictũ uidetur. Poteſt enim fieri, ut aliquis uenire ad iſtum puteum uideatur, ſed niſi per Moſen congregetur, nõ eſt acceptus deo. Marcion ueniſſe ſibi uidetur ad iſtum puteum, & Baſilides, & Valentinus, ſed quia non uenerunt per Moſen, nec receperunt legem & prophetas, non poſſunt laudare dominũ deum de fontibus Iſrael. Non ergo ueniunt qui huiuſmodi ſunt, ad puteũ quem foderunt principes, & excuderunt reges. Sed uultis oſtendam uobis de ſcripturis, ad quos iſti putei ueniunt? Eſt uallis quædam ſalſa, in qua ualle ſunt putei bituminis. Omnis ergo hæreſis, & omne peccatum in ualle eſt, & in ualle ſalſa. Peccatum enim & iniquitas non aſcendit ſurſum, ſed ſemper ad ima & inferna deſcendit. Eſt ergo in ualle poſitus, & ſalſus, atq; amarus omnis hæreticus ſenſus, & omnis actus peccati. Quid enim dulce, quid ſuaue poteſt habere peccatum? Sed & amplius aliquid habet. Si enim ueneris ad hæreticã ſententiã, ſi ueneris ad amaritudinẽ peccati, ueniſti ad puteos bituminis. Bitumen, eſca & nutrimentũ ignis eſt. Si ergo & tu guſtaueris aquã de iſtis puteis, ſi ſumpſeris hæreticũ ſenſum, ſi peccati amaritudinem ceperis, fomenta in te ignis, & gehennæ incendia præparabis. Et propterea ad eos qui nolunt de illo puteo aquam bibere, quem principes foderunt & reges, ſed ex iſtis qui in ualle peccati ſunt, & ignis materias alunt, dicitur: Incedite in lumine ignis ueſtri & flammæ quam uobis accendiſtis. Quid ergo canitur apud hũc puteum? Initiate ei, inquit, puteum. Foderũt illum principes, excuderunt reges. Poſſunt quidem principes & reges ijdem uideri: ſi uero diſtingui neceſſe eſt, principes prophetas intelligamus. Ipſi enim ſenſum & prophetiam de Chriſto defoſſam, & demerſam in profundo literę collocarunt, & & ideo quidã ex ipſis dicebat, Niſi occulte audieritis plorabit anima ueſtra. Et item alius propheta dicit ad dominum. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te. Iſti ergo ſunt principes, qui foderunt hunc puteum, reges autem qui excuderunt eum. Quod dixit excuderunt, ab excudendo, non ab excidendo dictum eſt. Excudi enim dicitur, quod in ſaxo uel cæditur, uel formatur. Principes ergo tanquã aliquantulo inferiores, fodere dicuntur puteũ, hoc eſt quaſi in terræ mollitie altitudinem quandam demergere. Iſti uero quos reges appellat, quaſi eminentiores ac fortiores, nõ ſolum terræ profundum, ſed & ſaxi duritiam penetrant, ut peruenire poſsint ad profundiores aquas, & ipſas (ſi dici poteſt) in eo uenas abyſsi perſcrutentur, ſcientes iudicia dei eſſe abyſſum multã. Iſtos ergo reges, qui tam profunda poſſunt & tam abſcondita putei perſcrutari

Eſa. 50

Exponit Latina

ſcrutari, merito apoſtolos dixerimus, ex quibus aliquis dicebat, Nobis aũt reuelauit deus per ſpiritum ſanctũ. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiã alta dei. Quia ergo per ſpiritum poſſunt etiam ipſi perſcrutari alta dei, & alta ac profunda putei penetrare myſteria, idcirco reges eſſe dicuntur, qui puteum etiã iſtum in petra excuderint, ac dura & difficilia ſecreta ſcientiæ penetrauerint. Quod autem reges dici poſsint etiã apoſtoli, puto & ex eo facile probari poſſe, quod de omnibus credentibus dicitur: Vos autẽ genus regale, ſacerdotium magnum, gens ſancta. Si ergo illos dicunt reges, qui per uerbum ipſorũ crediderunt, quanto magis ipſi reges habendi ſunt, qui faciunt reges? Sed & inde facile colligitur. Si enim reges à regendo dicuntur, omnes utiq; qui eccleſias dei regunt, reges merito appellabũtur, multo aũt rectius illi, qui & illos ipſos dictis atq; ſcriptis ſuis regũt, à quibus reguntur eccleſiæ. Et propter hoc, merito dominus rex regum dicitur. Niſi enim iſti, & cæteri qui eos imitantur, reges fuerint, ille non uidebitur rex regum. Sed & ipſe Apoſtolus Paulus Corinthijs ſcribens, & uelut per quandam ironiã corripiens eos ait: Sine nobis regnatis, & utinã regnetis, ut & nos uobiſcum regnemus. In quo utiq; reges quidem eſſe debere Corinthios, & ſemetipſum cum ijs regnare uelle pronunciat, ſed elationem nondum pro merito aſſumpti honoris incuſat. Fodiunt ergo ij omnes puteũ iſtum principes, & excudunt eum reges gentiũ. Apoſtoli enim præcipue reges ſunt gentiũ, qui gentes ad obedientiã fidei congregarunt, & Chriſti ſcientiam omnibus patefecerunt: in quo ſunt theſauri ſapientiæ dei, & ſcientiæ abſconditi: ſecundum præceptum domini circumeuntes orbem terræ, & implentes quod mandatũ eſt, ut doceant omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: & per hæc excuderunt, hoc eſt patefecerunt ſcientiam putei, & in notitiam uniuerſis gentibus adduxerũt. Sed & hæc quæ nunc habemus in manibus, quæ recitata ſunt nobis, puteus eſt, & omnis ſimul ſcriptura legis, & prophetarum: Euangelica quoq; atq; Apoſtolica ſcripta ſimul omnia unus eſt puteus, quem non poſſunt fodere, uel excudere, niſi inueniantur reges, & principes. Vere enim reges, & uere principes habendi ſunt, qui poſſunt auferre terram de puteo, hoc eſt amouere ſuperficiem literæ, & de interiore petra ubi Chriſtus eſt, ſpiritales ſenſus uelut aquam uiuam proferre. Hæc ergo facere decet eos ſolos, qui uel reges ſunt, uel principes, Reges ex eo dicti, quod peccati regnum ex corpore ſuo depulerint, & iuſtitiæ regnum parauerint in membris ſuis. Decet enim eum docere cæteros, qui prius fecerit ipſa quæ docet. Sic enim ſcriptum eſt, quia qui fecerit, & docuerit ſic homines, hic magnus uocabitur in regno cælorum. Magnum autem eſſe in regno, hoc eſt regem eſſe. Excuderunt eum, inquit, reges gentiũ in regno ſuo, dum dominarentur eis. Re enim uera non poſſunt fodere puteum iſtum, nec latentes aquæ uiuæ uenas aperire, niſi prius dominatum tenuerint gentium barbararũ. Omne enim quicquid in eis ferum fuit in actibus, quicquid in moribus barbarũ, ſi edomuerint, & ſubiecerint regio ſenſui, & domimati fuerint eis: ita ut de cætero non gentiliter, ſed legitime agant: iſti ſunt uere reges profunda putei rimantes, & uerbi dei arcana ac myſtica perſcrutãtes. Poſt hæc & à puteo, inquit, profecti ſunt in Mathanaim, & à Mathanaim in Nahaliel, & à Nahaliel in Bamoth, & à Bamoth in nemus quod eſt in campo Moab, à uertice montis excelſi qui reſpicit ad faciem deſerti. Nomina hæc quæ uidentũ locorũ eſſe uocabula, ex ſignificãtijs ſuis quas in lingua propria deſignãt, rerum magis myſticarũ cõſequentiam, ꝙ uocabulorũ appellationẽ uidentur oſtendere. Profecti enim, inquit, à puteo, ueniũt in Mathanaim. Interpretatur enim Mathanaim munera ipſorũ. Vides ergo quia ſi quis de puteo hoc biberit, quẽ foderũt reges & principes, ſtatim proficit ad hoc ut habeat munera quę offerat deo. Quid aũt eſt quod homo offerat deo? Hoc ipſum quod in lege ſcriptũ eſt: Munera mea, hoc eſt dara mea. Ex ijs ergo quæ deus dedit, offerunt nihilominus homines deo. Quid dedit deus homini? Agnitionẽ ſui. Quid ergo offert deo? Fidem ſuam & affectum. Hoc eſt quod expetit ab homine deus. Deniq; ita ſcriptum eſt, Et nũc Iſrael quid eſt quod dominus deus tuus poſcit abs te, niſi ut timeas dominum deum tuum, & incedas in uijs eius, & diligas eum, & cuſtodias omnia mandata eius, & ſeruias domino deo tuo ex toto corde tuo, & ex tota anima tua? Iſta ſunt munera, iſta dona quæ oportet domino dari. Damus autem hæc domino cordis noſtri munera poſteaquam agnouerimus eum, & agnitione bonitatis eius de putei eius altitudine biberimus. Obſerua tamen quomodo dixerit propheta. Et nunc Iſrael quid domi

nus deus tuus poſcit abs te? Erubeſcant illi hæc uerba, qui negãt in homine liberum eſſe
arbitrium, Quomodo poſceret ab homine deus, niſi haberet homo in ſua poteſtate, quod
poſcenti deo deberet offerre? Sunt ergo quæ dantur à deo, & ſunt quæ præbent̃ ab homi
ne. Verbi gratia, in homine fuit ut una mna faceret decẽ mnas, aut una mna faceret quin
que mnas. Ex deo aũt fuit, ut haberet homo mnam, ex qua facere poſſet decẽ mnas. Cum
autẽ obtulit ex ſe decem mnas, accepit rurſus à deo non iam pecuniã, ſed poteſtatẽ & re-
gnum decem ciuitatũ. Petit iterum deus ab Abraham, ut offerret ei Iſaac filium ſuum, in
montẽ quemcunq; oſtendiſſet ei. Obtulit Abrahã intrepidus unigenitũ, impoſuit ſuper
aram, cultrũ eduxit ut iugularet, inhibetur cõtinuo & aries ei pro filio datur ad uictimã.
Vides ergo quia quæ deo offerimus, nobis manẽt: ſed ad hoc expetimur, ut in ijs affectus
noſter erga deum probetur & fides. Hæc pro eo quod diximus profectos eſſe filios Iſrael
à puteo, & ueniſſe in Mathanaim, quod interpretatur munera eorum. A Mathanaim au
tem uenimus in Nahaliel, quod interpretatur ex deo. Quid ex Deo? Poſteaquã obtuleri
mus nos quæ ex nobis ſunt, uenimus ad hoc ut conſequamur ea, quæ ex deo ſunt. Cum
enim fidem noſtram, & affectum obtulerimus ei, tunc & ipſe largitur nobis diuerſa dona
ſpiritus ſancti, de quibus dicit Apoſtolus. Omnia autem ex deo ſunt. Et à Nahaliel ueni
mus in Bamoth, quod interpretatur aduentus mortis. Cuius mortis hic intelligimus ad-
uentum, niſi illius, qua Chriſto cõmorimur, ut & cõuiuamus ei? & qua debemus mortifi
care membra noſtra, quæ ſunt ſuper terrã? Et iterum. Conſepulti enim illi ſumus per ba-
ptiſmũ in morte. Si quis ergo ſalutaris huius uiæ ordinem tenet, per hæc ſingula quæ me-
morauimus iter agere debet, & uenire poſt multa ad hunc locũ, quem diximus ſignifica-
re mortis aduentum. Vt autem ex ſcripturis docemur, eſt quædam mors inimica Chriſti,
& quædã amica eius. Non ergo illius mortis dicit inimicæ Chriſti, de qua dicitur, Nouiſ-
ſimus inimicus deſtruetur mors, qui eſt diabolus: ſed huius mortis qua cõmorimur ei, ut
& conuiuamus ei: ſecundum quam mortẽ dicit deus, Ego occidam, & uiuere faciam. Oc
cidit enim ut cõmoriamur Chriſto, & uiuere facit ut cõuiuamus ei. Optandum ergo no-
bis eſt, ut ueniamus in Bamoth, & promptiſsime ſuſcipiamus beatæ huius mortis aduen-
tum, ut & uiuificari cum Chriſto mereamur. Et ex Bamoth, inquit, in nemus, quod eſt in
campo Moab, à uertice montis excelſi, qui reſpicit ad deſertũ. Si hoc itinere incedamus
quod non tam locorũ uocabulis, q̃ animæ profectibus conſtare ratio explanationis aſſe-
ruit, poſt omnia iſta uenimus in nemus, ſiue (ut in alijs habent̃ exẽplarijs) in Ianan, quod
interpretatur aſcenſus, ſiue uertex montis. Per hæc ergo uenitur ad illud famoſiſsimũ di-
uini paradiſi nemus, & amœnas delitias habitationis antiquæ, uel certe ad uerticem perfe
ctionis, & beatitudinis ſummitatẽ: ita ut poſsit etiã ipſe dicere, quia reſuſcitauit nos cum
ipſo, & ſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto. Vides quouſq; peruenit̃ à puteo? Vides qui-
bus manſionibus, imò quibus profectibus, iter animæ paratur ad cælũ? Quæ ſi diligenter
inſpicias, ipſe apud temetipſum quotidianos profectus tuos diſcuties, quibus in locis ſis,
& quàm proximus ad regna cælorum habearis aduertes: ſicut & ille, de quo dominus di-
xit, quia nõ longe es à regno dei. Subſequitur poſt hæc & alia hiſtoria. Ait enim. Et mi
ſit Moſes, aut (ut habetur in nonnullis exemplaribus) & miſit Iſrael legatos ad Seon re-
gem Amorræorum uerbis pacificis dicens. Tranſibimus per terrã tuam, per uiam tranſ-
ibimus, non declinabimus neq; in agrum, neq; in uineam. Non bibemus aquam de lacu
tuo, uia regia incedemus uſquequo tranſeamus fines tuos. Et non cõceſsit Seon ut Iſrael
tranſiret per fines ſuos. Et collegit Seon omnem populum ſuum, & exijt belligerare ad-
uerſum Iſrael in deſerto, & uenit in Aſſaar, & congreſſus eſt cum Iſrael, & percuſsit eum
Iſrael nece gladij, & dominati ſunt terræ eius.] Hiſtoria quidẽ manifeſta eſt, ſed depre-
cemur dominũ, ut aliquid dignũ poſsimus interioribus eius ſenſibus peruidere. Seon du
plicem habet interpretationẽ, ſiue arbor infructuoſa, ſiue elatus. Mittit igitur Iſrael lega-
tos ad Seon, mittit ad arborem infructuoſam, mittit ad elatum, & ſuperbũ. Hic aũt Seon,
rex eſt Amorræorum, qui & ipſi interpretantur in amaritudinem adducẽtes, uel loquen
tes. Mittit ergo ad Seon regem Amorræorũ Moſes uerbis pacificis dicens. Tranſibimus
per terram tuam. Si ſecundum ſpiritalem intelligentiã dixerimus Seon regem figurã te-
nere diaboli, quia ipſe eſt elatus, & infructuoſus: puto quod nõ debeas mirari, quod eum
dixerim regẽ, cum audias etiã ipſum dominum & Saluatorem noſtrũ in euangelijs de eo
dicentem

dicentem, Ecce nũc uenit princeps huius mundi, & in me non inuenit quicquã. Et iterũ. Ecce nunc princeps huius mundi mittetur foras. Si ergo totius mũdi princeps eſſe in Euangelijs dicitur, nõ debet abſurdum uideri ſi Seon regi Amorræorũ, uel etiam alijs quibuslibet gentiũ regibus comparetur. Princeps autem dicitur mundi, non quia creauerit mundum, ſed quia multi ſunt in hoc mundo peccatores. Peccati autẽ quia ipſe princeps eſt, ideo etiã mundi princeps appellatus eſt: in ijs uidelicet, qui nõdum relinquentes mundum, conuertuntur ad patrem. Secundum hoc enim etiã illud dicitur, quia omnis mundus in maligno poſitus eſt. Quid em̃ nobis prodeſt dicere quia princeps noſter Chriſtus eſt, ſi rebus & operibus arguamur, quia diabolus principatũ tenet in nobis? Aut non palam eſt ſub quo principe agat impudicus, inceſtus, & iniuſtus? Nunquid poteſt huiuſmodi homo dicere, quia ſub Chriſto poſitus hæc ago, etiam ſi ſub Chriſti nomine cenſeri uideatur? In quo Chriſtus principatũ gerit, nulla ibi immunditia, nulla iniquitas admittitur, nec habere aliquem locũ poteſt iniuſta cupiditas. Secundum hunc itaq; modum recte & Chriſtus uirtutũ princeps, & diabolus malitiæ ac totius iniquitatis dicetur. Mittit igitur Iſrael legatos ad regem Amorræorũ, regem in amaritudine prouocantiũ, regẽ infructuoſum, regem ſuperbũ. Quomodo ſuperbus, quomodo elatus docebitur diabolus? Ipſe eſt qui dixit: Virtute mea faciam, & ſapientia intellectus mei auferam fines gentium, & fortitudinem eorum deprædabor, & cõmouebo ciuitates quæ inhabitãtur, & uniuerſum orbem terræ capiam manu mea ſicut nidum. Et iterum dicit elatus hic & ſuperbus: Aſcendam in cælum, ſupra ſidera cæli ponã thronum meum. Sedebo in monte excelſo, ſupra montes altos qui ſunt ad aquilonẽ, aſcendam ſupra nubes, & ero ſimilis altiſsimo. Adhuc requiris ſi ipſe ſit elatus, & ſuperbus? Imò potius & ipſe ſuperbus eſt & elatus, & ille qui quaſi unigenitus eius eſt, de quo ſcriptũ eſt, quia extollit̃ ſuper omne quod dicitur deus, aut quod colitur: ita ut in templo dei ſedeat, oſtentans ſe tanquã ſit deus. Omnis ergo qui elatus eſt & ſuperbus, uel filius eſt elati huius, uel diſcipulus & imitator. Et propterea dicit Apoſtolus de quodam: Ne forte elatus incidat in iudiciũ diaboli: oſtendens per hoc, quia omnis elatus ſimili ut diabolus iudicio cõdemnabitur. Nos ergo ſumus qui tranſire uolumus per hunc mundum, ut peruenire poſsimus ad terrã ſanctam, quę repromiſſa eſt ſanctis: & mittimus uerbis pacificis ad Seon, ꝓmittentes nõ nos habitaturos in terra eius, nec moraturos cum eo, ſed tranſituros tantummodo, & inceſſuros uia regali, nec declinaturos uſquam, neq; in agrum, neq; in uineam, ſed nec de lacu eius aquam bibituros. Videamus ergo quando nos iſta promiſimus, quando hæc uerba diabolo denũciauimus. Recordetur unuſquiſq; fidelium, cum primum uenit ad aquas baptiſmi, cum ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſsit, quibus ibi tunc uſus ſit uerbis, & quid denunciauerit diabolo: non ſe uſurum pompis eius, neq; operibus eius, neq; ullis omnino ſeruitijs eius ac uoluptatibus pariturum. Et hoc eſt quod his legis ſermonibus adumbratur, quia non declinet Iſrael, neq; in agrum eius, neq; in uineam eius. Sed neq; aquam de lacu eius pollicetur ſe eſſe potaturum. Non enim ultra diſciplinæ diabolicæ, non aſtrologiæ, non magicæ, non ullius omnino doctrinæ, quæ contra dei pietatem aliquid doceat, poculum ſumet fidelis. Habet enim ſuos fontes, & bibit de fontibus Iſrael, bibit de fontibus ſalutaris: non bibit aquam de lacu Seon, nec relinquens fontem aquæ uiuæ congregat ſibi lacus confractos. Sed & uia regali inceſſurum ſe profitetur. Quæ eſt uia regalis? Illa ſine dubio quæ dicit, ego ſum uia, ueritas, & uita. Et merito regalis: ipſe eſt enim, de quo propheta ait, Deus iudicium tuũ regi da. Via ergo regali incedendum eſt, nec declinandum uſquam neq; in agrum eius, neq; in uineam eius: id eſt neq; ad opera, neq; ad ſenſus diabolicos declinare ultra mens fideliũ debet. Quomodo ergo uolumus fines Amorræorum cum pace tranſire? Amorræi, infidelium qui ſunt in hoc mundo pars accipi poteſt: ſed iſti interpretãtur (ut ſupra diximus) uel in amaritudinem adducentes, uel loquentes. Et quomodo quidem in amaritudinem adducant deum infideles & increduli, expoſitione non indiget: quod aũt ait loquentes, ad illam partem trahi poteſt qua infideles quiq; & ſub principe diabolo agentes loqui norunt tantummodo, ſed loquũtur inania. Verbi cauſa, ut poetæ eorum, ut aſtrologi, ut nonnulli etiam philoſophorum, qui inania loquuntur & uana. Fidelium aũt regnum quod à deo eſt, nõ in ſermone eſt ſed in uirtute. Volumus ergo nos pacifice tranſire per mundum, ſed hoc ipſum magis incitat principem mun

di, quod dicimus nos nolle permanere cum ipſo, nec morari, nec aliquid eius uelle contingere: inde magis exacerbatur, inde extollitur, & iraſcitur, & cōmouet nobis perſecutiones, pericula ſuſcitat, cruciatus intentat. Et ideo dicit. Congregauit, inquit, Seon omnem populum ſuum, & exijt confligere aduerſus Iſrael. Quis eſt omnis populus Seon, quem concitat contra Iſrael? Principes ac iudices mundi, cunctiq; nequitiæ miniſtri, qui impugnant ſemper, & perſequūtur populum dei. Sed quid facit Iſrael? Venit, inquit, in Iſſaar. Iſſaar interpretatur mandati adimpletio. Si ergo ueniamus & nos ad locum iſtum, id eſt ad expletionem mandatorū, etiam ſi cum omni exercitu ueniat aduerſum nos Seon iſte elatus, & ſuperbus diabolus, & confligat aduerſum nos, ſi omnes ſuos contra nos dæmones concitet, ſuperamus eum ſi dei mandata complemus. Complere enim mandata, hoc eſt diabolum & omnem eius exercitum ſuperare. Et tunc cōplebitur in nobis apoſtolica oratio qua ait: Deus autem conteret Satanam ſub pedes noſtros uelociter. Et illud quod dominus ait: Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Nihil enim nocere nobis poterunt iſta omnia ſi ueniamus in Iſſaar, id eſt ſi mandata & pręcepta domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruemus. Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De ijs quæ ſuperfuerunt priori tractatui, & de Balaam, atq; aſina eius.
Homilia XIII. Cap. XXII

HEſterna die dixeramus quomodo Seon rex Amorræorum, qui eſt elatus, & arbor infructuoſa, cōgreſſus cum Iſrael uictus fuerit, de quo & obſeruãter ſcriptura dicit, quia cecidit in nece gladij, uel (ut alibi legimus) in ore gladij. Sed ſi uis diligẽtius ſcire, quo gladio infructuoſus iſte, & elatus ſicut cedrus Libani ceciderit, diſcamus ab Apoſtolo Paulo dicente. Viuus enim eſt ſermo dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio. Et item in alijs. Et gladiũ, inquit, ſpiritus, quod eſt uerbũ dei. In huius ergo gladij nece cecidit ſpiritalis Seon, qui eſt diabolus. Additur poſt hæc. Et dominati ſunt, inquit, filij Iſrael omni terræ eius. Omnis quidem regio hæc terrena, terra dicit̃ Seon: ſed Chriſtus & eccleſia eius dominatur in omni terra Seon. Et dominati ſunt ab Arnon uſq; Iaboc. Arnon & Iaboc ciuitates erãt regis Seon, ſed initiũ regni eius erat Arnon, & finis Iaboc, & ideo dicit̃ quia dominati ſunt ab Arnon uſq; Iaboc. Interpretatur aũt Arnon maledictiones eorũ. Initiũ enim regni Seon huius elati, & infructuoſi, maledictiões ſunt. Finis uero eſt Iaboc, quod interpretat̃ luctamẽ. Neceſſe eſt enim ut omnis qui uult exire de regno diaboli, & fines eius euadere, luctamen inueniat, & certamina ei à miniſtris eius & ſatellitibus ſuſcitent̃. Sed ſi luctatus fuerit & uicerit, iam nõ erit Iaboc ciuitas Seon, ſed erit ciuitas Iſrael. Hoc eſt em̃ nimirũ, quod legimus & de patriarcha Iacob, quoniã cum ueniſſet ad locũ quendã, luctamen ei præparatũ eſt: & ibi tota nocte luctatus cum obtinuiſſet & inualuiſſet ad deũ, uocitatũ eſt nomen eius Iſrael. Et accepit, inquit, Iſrael oẽs ciuitates iſtas, & habitauit in omnibus ciuitatib. Amorræorũ. Hic Iſrael, ꝗ in Chriſto Iſrael eſt, qui nõ in carne Iſrael, nec in manifeſto Iudęus eſt, ipſe habitat in omnibus ciuitatibus Amorræorũ, cum in omni orbe terrarũ Chriſti eccleſiæ propagant̃. Sed & unuſquiſq; noſtrũ prius ciuitas fuit regis Seon, regis elati: regnabat enim in nobis ſtultitia, ſuperbia, impietas, & omnia quæ ſunt ex parte diaboli: ſed ubi expugnatus & deuictus eſt fortis, & uaſa eius direpta ſunt, effecti ſumus ciuitas Iſrael, & hæreditas ſanctorũ: ſi tamen penitus exciſa eſt in nobis poteſtas illa, quę prius dominabatur nobis, & exciſa eſt arbor infructuoſa, & deiectus eſt rex elatus, & ſumus ſub eo rege, qui dicit, Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Poſt hæc ſigillatim iã ciuitates ſuperbi & infructuoſi regis enumerat, & dicit. In Eſebon & in omnibus finibus eius. Quid eſt hoc, quod præcipuã urbem de regno Seon nominauit Eſebon. Eſebon interpretat̃ cogitationes. Merito ergo pars maxima regni diabolici, & poteſtas eius plurima in cogitationibus regnat. Sic enim dixit & dñs, quia de corde procedunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ: & iſta ſunt quæ coinquinãt hominẽ. Et ideo neceſſario incẽditur iſta ciuitas, & igne exurit̃. Quo igni? Illo profecto, de quo dicit Saluator, Ignem ueni mittere in terrã, & ꝙ uolo ut accẽdatur. Poſt pauca aũt refertur de ipſa ciuitate. Propter hoc, inquit, dicent ænigmatiſtæ. Venite in Eſebon, ut ædificetur, &

conſtruatur

conſtruatur ciuitas Seon: quoniã ignis proceſsit de Eſebon, & flãma de ciuitate Seon, deuorauit uſq; Moab. Seon (ut diximus) erat rex, cuius erat ciuitas Eſebon. Sic ergo intelligendus eſt ordo uerborũ, quaſi dicant iſti ænigmatiſtæ: Venite ut conſtruat̃, & ædificetur Eſebon, quæ fuit ciuitas Seon. Sed requiramus nũc qui ſint iſti ænigmatiſtę. Aenigma dicitur ſermo figuratus. Aenigmatiſtæ ergo dicunt̃, qui figuraliter loquũtur. Et quis eſt alius, qui in figuris locutus ſit, niſi lex & prophetæ? Audi enim quomõ Dauid dicit: Aperiã in parabolis os meũ, loquar propoſitiones ab initio ſeculi. Sed & Eſaias, quia ænigmata ſint quæ ſcripſit, hoc modo declarat. Et erunt, inquit, uerba libri huius ſicut uerba libri ſignati: quē ſi dederint in manus hominis neſcientis literas, & dixerint ei, lege, dicet, non noui literas. Si aũt dederint ſcienti literas, dicet non poſſum legere, ſignatus eſt enim. Signatus aũt dicitur liber pro eo, quod figuris perplexus eſt, & ænigmatibus inuolutus. Dicunt ergo iſti ænigmatiſtę. Venite in Eſebon, ut ædificet̃. Cecidit illa prima Eſebon, imò ſubuerſa eſt & incenſa, reædificãda eſt alia. Sed quomodo hoc fiat, aſſumpto oſtendamus exemplo. Si uideas gentilē in dedecore uitæ poſitũ, ac religionis errore, nõ dubites de eo dicere, quod ſit hic Eſebon ciuitas in regno regis Seon. Regnat enim in cogitationibus eius rex infructuoſus & elatus. Ad hunc ſi accedat Iſrael, hoc eſt eccleſiæ filius, & adhibeat iacula uerbi dei, & diſtringat contra eum gladiũ ſpiritus, deſtruat in eo oẽs munitiones gentiliũ dogmatũ, & elationes argumentorũ eius igne ueritatis exurat, dicito de hoc, quia ſubuerſa eſt Eſebon ciuitas Seon. Sed nõ cõtinuo deſertus & deſtitutus relinquitur iſte, in quo ſubuerſa ſunt gentiliũ dogmata. Non enim diſciplina eſt filijs Iſrael deſtructas relinquere quas deſtruxerint ciuitates: ſed cũ ſubruerint, & euerterint in homine malas cogitationes, & impios ſenſus, reædificabũt rurſus in corde eius quę deſtruxerint, bonas cogitationes, pios ſenſus, doctrinã ueritatis inſerent, religionis ritũ tradent, ordinē uiuendi docebunt, honeſtatem morũ, obſeruantiæ ſtatuta monſtrabunt. Et tunc uere dicent iſti ænigmatiſtæ ad ſemetipſos inuicem: Venite & ædificemus Eſebon, quæ fuit ciuitas Seon. Et ipſi enim, hoc eſt filij eccleſiæ, quia figuras legis & ænigmata ſpiritaliter intelligũt, ænigmatiſtæ appellantur. Hoc eſt quod & Hieremias figurali nihilominus ſermone deſignat, ubi ad eum dicitur à dño. Ecce dedi uerba mea in os tuũ, ecce cõſtitui te hodie ſuper gentes, & regna, eradicare, & ſubuertere, & reædificare, & replãtare. Quid eradicat? & quid ſubuertit? Ciuitatē Eſebon, quę erat regis Seon. Quid eradicat in ea, & quid ſubuertit? Cogitationes impias, & impuras. Quid reædificat in ea, & quid replantat? Cogitationes pias, & caſtas, ut efficiatur Eſebon ciuitas nõ Amorræorũ, ſed filiorũ Iſrael. Sed ſi uolumus ſingula perſequi, excludemur à diſſertione eorũ, quę nobis recitata ſunt de Balaam: cuius lectionis tanta difficultas eſt, ut uix ad hiſtoriæ ipſius rationē, & conſequentiã explanandã peruenire poſsimus. Quanta ergo iam difficultas nobis erit in explanatione ſpiritaliũ ſenſuum, ſi prima ipſa literę facies tantis difficultatibus inuoluta eſt? Sed quamuis rapiat nos deſideriũ ad ea quæ magis obſcura ſunt diſſerenda, tamen nõ ſunt penitus omittenda etiã hæc, quæ media referuntur. Poſt ea enim ꝙ obtinuerunt filij Iſrael ciuitates Amorræorũ, aſcenderunt etiam uiam, quæ ducit in Baſan, ubi erat Og rex Baſan: ſed ad hunc neq; legatos mittere dignantur, neq; petere ab eo, ut per terrã eius tranſeant, ſed continuo confligunt cum eo, & ſuperant tam ipſum quàm populum ipſius. Videamus ergo quæ eſt Baſan. Baſan interpretat̃ turpitudo, Merito ergo nec legati mittunt̃ ad iſtam gentem, nec tranſitus per terrã eius poſcitur. Nullus enim nobis tranſitus debet eſſe, nullus acceſſus ad turpitudinē: ſed ab initio ſtatim expugnanda, & omnimode cauenda eſt. Og autē qui rex dicitur eſſe Baſan, interclusio interpretatur. Poteſt hic figuram tenere omnium carnaliũ & materialiũ rerum, quarũ amore & deſiderio detenta anima excluditur & ſeparatur à deo. Aduerſus Og ergo ita præcipitur bellum gerendum, ut non relinquatis, inquit, ex eo uiuentem. Nullum enim à filijs Iſrael oportet relinqui in regno turpitudinis & dedecoris uiuentem. Sed & decet Iſraeliticam uirtutē excidere, & reſecare turpia, & pia quæq; in anima reædificare, atq; honeſta ac religioſa plantare. De regno Seon non eſt ſcriptũ, ut nullus uiuus relinquatur, nec de regno Moab. Forte enim ex illis opus habemus aliquibus, & nonnullis eorũ pro uitæ huius agonibus & exercitijs indigemus: alioquin debuiſſemus de hoc mundo exiſſe. De Baſan tamen, hoc eſt de turpitudine, nullo penitus indigemus, nihil ex ea relinquamus: excidēda omnia, cuncta ſubuertenda ſunt

opera turpitudinis. In nullo enim poteſt honeſtum eſſe quod turpe eſt. Et profecti inde fi lij Iſrael collocauerũt caſtra ab occidente Moab iuxta Iordanem contra Hiericho. Et ut uidit Balach filius Sephor, & reliqua. Omnia iam quæ de Balaam, & aſina eius ſcribũtur, hiſtoria plena negotijs: interior uero intellectus multo negotioſior, & neſcio an facile ſit, uel ipſas tantũ hiſtoricas explanare ſententias. Deo tamen donante, breuiter quæ poſſu. mus perſtringemus. Bellũ tibi imminet ô rex Balach fili Sephor: ſexcenta millia armato. rum fines tuos inruũt. Oportebat & te parare arma, exercitũ congerere, de cõſtructione prælij cogitare, ut hoſti adhuc procul poſito, armis inſtructus occurreres. Tu uero mittis ad Balaam diuinum, & mittis multa munera, ac maiora promittis, & dicis. Veni maledic mihi populũ, qui exiuit de Aegypto. Sed Balaam (ut ſcriptura docet) retulit hæc ad deũ, à quo & uenire prohibetur. Sed & iterum rex mittit legatos, & neglectis armis ſpem om nem ponit in Balaã ut ueniat, & uerba deferat, atq; in populum iaculetur maledicta pro telis, ſi forte uerbis Balaam uincatur populus, quẽ regis exercitus ſuperare non poterat. Hæc hiſtoria quid conſequentiæ habet? quid conſilij regit? Vbi uel quando auditum eſt, quod quis regum imminente ſibi prælio, omiſsis armis, exercituq; neglecto, ad diuini ali. cuius uel aruſpicis uerba cõfugerit? Vnde iterum atq; iterum dei nobis exoranda eſt gra tia, ut hæc nõ fabuloſis & Iudaicis narrationibus, ſed rationabilibus & dignis diuina lege poſsimus ſenſibus explicare. Primo ergo omniũ fatendum eſt in quibuſdam plus poſſe, & plus ualere uerba quàm corpora. Quia quod exercitus multarũ gentium nequiret effi cere, quod ferro & armis nõ poſſet obtineri, hoc uerbis efficiť: & nõ dico ſanctis uerbis, uel dei uerbis, ſed uerbis quibuſdam, quæ inter homines habentur, quæ quomodo nomi nem neſcio: ſunt tamen inutili arte cõpoſita, cuius artis uocabulũ illud ſit, quod unicuiq; appellari libet. Eſt ergo (ut dixi) apud homines opus aliquod, quod uerbis efficiť. Quod tamen opus tale eſt, ut quamuis magnis corporis uiribus nõ poſsit impleri. Verbi gratia, erant in Aegypto incantatores & magi. Quis poteſt hominũ fortitudine corporis uirgã mutare in ſerpentem, quod ab illis factũ refertur? Aut quis poteſt uiribus corporis aquam in ſanguinem uertere? Fecerunt tamen hoc Aegyptiorũ incantatores & magi. Fecerat enim hæc prius Moſes: ſed quia ſciebat rex Aegypti quod poſſent hæc arte quadam fieri uerborũ, quæ habetur inter homines, putauit & Moſen non hæc dei uirtute, ſed magica arte feciſſe, & quod humana arte fecerat, id dei factum uirtute ſimulare. Conuocat conti nuo Aegyptiorũ incantatores & magos: inter eum qui uirtute dei operabatur, & eos qui dæmones inuocabant, facit eſſe certamen. Efficit tamen ſimiliter & cõtraria uirtus uirgã ſerpentem, ſicut fecerat uirtus dei: ſed ſerpens qui per uirtutẽ dei factus fuerat, abſorbuit & deuorauit omnes illos ſerpentes, qui arte magica ex uirgis uerſi fuerant in ſerpentes. Non enim potuit uirtus dæmoniaca malum quod ex bono fecerat, reſtituere in bonum. Potuit ex uirga facere ſerpentem, uirgam uero reddere ex ſerpente non potuit: & ideo conſumuntur omnes ex ea uirga, quæ dei uirtute uerſa fuerat in ſerpentem. Poſtea uero per diuinam uirtutem naturæ ſuæ redditur, ut naturæ dominum fateretur. Fecerunt in. cantatores Aegyptiorum, ut & aquæ uerterentur in ſanguinem, ſed non potuerunt iterũ ſanguinem uertere in aquam. Dei autem uirtus non aquam, ſed totum fluuium uertit in ſanguinem: & rurſum orante Moſe, lympidis eum, ac naturalibus reddidit fluentis. Et iterum, produxerunt magi Aegyptiorum Scnipes, ſed non potuerunt repellere eas. Mo. ſes uero & produxit Scnipes, & repulit. Deus enim noſter delere facit, & iterũ reſtituit: contraria autem uirtus male quidem facere aliquid poteſt, ſed reſtituere in integrum non poteſt. Hæc aũt omnia præmiſimus, ut opera Balaam, uel uerba eius poſsimus aduertere. Sunt enim & magorũ nõnullæ differentiæ: alij enim plus, alij minus ualent. Hic Balaam famoſiſsimus erat in arte magica, & in carminibus noxijs præpotens. Non enim habebat poteſtatem, uel artem uerborũ ad benedicendum, ſed habebat ad maledicendum. Dæmo nes enim ad maledicendum inuitantur, nõ ad benedicendum. Et ideo quaſi expertus in talibus, in opinione erat omnibus, qui erant in oriente. Niſi enim experimenta eius pluri ma præceſsiſſent, quod frequenter maledictis hoſtem uertiſſet armatũ, non utiq; præſum pſiſſet rex hoc poſſe fieri ſermonibus, quod ferro & acie uix poſſet impleri. Certus ergo Balach de hoc, & frequenter expertus, omiſsis omnibus inſtrumentis, & auxilijs bellicis, mittit ad eum legatos dicẽs, Ecce populus exiuit de Aegypto & cooperuit faciẽ terræ, & hic ſedit

hic ſedit iuxta me. Sed & amplius aliquid puto quod mouerit regem: uidetur em̃ audiſſe, quia filij Iſrael ſolẽt hoſtes uincere oratione, non armis, nec tam ferro, ꝙ precibus. Nulla enim Iſrael aduerſum Pharaonẽ arma cõmouit, ſed dictum eſt ei: Dominus pugnabit pro uobis, & uos tacebitis. Sed nec nontra Amalechitas quidem tantũ uis armorũ, quantum Moſis ualuit oratio. Vt em̃ eleuaſſet Moſes manus ad deum, uincebatur Amalech. Remiſſæ uero & deiectæ, uinci faciebant Iſrael. Hæc profecto audierat Balach rex Moab. Scriptum eſt enim. Audierunt gentes, & iratæ ſunt: dolores cõprehenderunt habitantes Phyliſtijm. Tunc feſtinauerunt duces Edom, & principes Moabitarum, apprehẽdit eos tremor. Vides perueniſſe ad eos quod in Cantico prædixerat Moſes quando tranſierant mare rubrum. Audierat ergo rex Moab, quia populus hic orationibus uincit, & pugnat aduerſum hoſtes ore non gladio, & ob hoc ſine dubio apud ſemetipſum cogitauit dicens, quoniam quidem orationibus populi huius, & precibus nulla poſſunt arma cõferri, ideo etiam mihi tales aliquæ preces, & talia requirenda ſunt arma uerborũ, & orationes tales quæ ſuperare poſſint orationes iſtorum. Vt aũt ſcias tale aliquid cogitaſſe regem, ex ſcripturæ uerbis intellige, quæ ego à magiſtro quodam, qui ex Hebræis crediderat, expoſita didici. Scriptũ eſt ergo: Et dixit Moab ad ſeniores Madian. Nunc ablinget ſynagoga hæc om̃es qui in circuitu noſtro ſunt, ſicut ablingit uitulus herbam campi. Aiebat ergo magiſter ille, qui ex Hebręis crediderat. Cur, inquit, tali uſus eſt exemplo dicens, ſicut ablingit uitulus herbam campi? Ob hoc ſine dubio, quia uitulus ore obrumpit herbã de campo, & lingua tanquam falce quæcunq; inuenerit ſecat. Ita ergo & populus hic, quaſi uitulus ore & labijs pugnat, & arma habet in uerbis ac precibus. Hæc igitur ſciens rex mittit ad Balaam, ut & ipſe deferat uerbis uerba contraria, & precibus preces. Nec mireris ſi eſt in magica arte tale aliquid. Eſſe em̃ hãc artem deſignat etiam ſcriptura, ſed uti ea prohibet. Nam & dæmones ſcriptura eſſe deſignat, ſed coli eos & exorari uetat. Recte ergo etiam magica uti prohibet, quia magorum miniſtri angeli ſunt refugæ, & ſpiritus maligni, & dęmonia immunda. Nullus enim ſanctorum ſpirituum obtemperat mago. Nõ poteſt inuocare magus Michaelem, nõ poteſt inuocare Rhaphaelẽ, neq; Gabrielẽ, Multo magis magus inuocare non poteſt omnipotentẽ deum, nec filium eius dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, nec ſanctũ ſpiritum eius. Nos ſoli accepimus poteſtatem inuocandi deum patrem. Nos ſoli habemus poteſtatem inuocandi unigenitum eius Ieſum Chriſtũ. Sed illud eſt quod dico: qui iam poteſtatem accepit inuocandi Chriſtũ, non poteſt iterũ dæmones inuocare: & qui ſancti ſpiritus particeps factus eſt, ad immundos ultra ſpiritus accedere non debet. Si enim inuocauerit immundos ſpiritus, ſanctus ab eo ſpiritus refugit. Magi ſunt qui inuocant Beelzebub. Deniq; ſciebat hoc populus ille, & ideo mentiẽtes contra dominum meum Ieſum, & falſa dicẽtes aiebant. Hic in Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Saluator autem ſciens quia uerum eſt quidem quod princeps quidẽ dæmoniorũ Beelzebub ſit, in hoc eos nõ arguit mendacij: ſed reſpondit eis, ſi ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij ueſtri in quo eijciunt? Vnde conſtat eſſe quoſdam dæmones malos, qui inuocati à magis, adſunt eis ad malum, nõ ad bonũ. Parati enim ſunt ad malefaciendum, bene aũt facere neſciunt. Iſti ergo dęmones arte quadam & compoſitione uerborum in amicitias (ut ita dicam) ceſſerant Balaam: quorũ amicitijs fretus, magnus apud homines uidebatur. Ob hoc ergo mittit ad eum rex, & ait. Veni nũc, & maledic mihi populum hunc, quia fortior eſt hic ꝙ nos, ſi forte poſſimus percutere aliquos ex eis, & eijcere eos de terra. Videtur mihi rex hic nõ ex integro confidere in Balaã diuino, ingẽti credo de uirtutibus, quæ in populo dei factę ſunt, auditione perterritus: & ideo dicit, ſi forte uel eouſq; præualeant maledictiones Balaã, ut aliquos ex ipſis poſſit percutere, cæteros uero fugare perterritos, & propria terra depellere. Addit præterea. Quia ſcio, inquit, ꝙ quos benedixeris benedicti erunt, & quos maledixeris maledicti erunt. Ego nõ credo quia ſciret rex, quod quibuſcunq; benedixiſſet Balaam benedicti eſſent, ſed uidetur mihi adulandi gratia hæc dicere, ut artem eius efferens & extollens, prõptiorem eum ſibi reddat ad facinus. Ars enim magica neſcit benedicere, quia nec dæmones ſciunt benefacere. Noſcit benedicere Iſaac, & Iacob, & omnes ſancti: impiorum nullus ſcit benedicere. Sed tãdem ueniunt ad Balaã legati. Venerũt ergo, inquit, ſeniores Moab, & ſeniores Madian, & diuinacula in manibus eorum. In illis diuinationis artibus quas curioſitas humana compo-

ſuit, ſunt quædam quæ ſcriptura quidem diuinacula nominauit : gentilis aũt conſuetudo
uel tripodas, uel cortinas: uel alijs huiuſmodi uocabulis appellat : quæ quaſi ad hoc ipſum
conſecrata, moueri ab eis & contrectari ſolenr. Scriptura ſane diuina Ephod quodã uer-
naculo ſermone nominat in prophetis, quod indumentum tradunt eſſe prophetantium.
Aliud tamen apud ſcripturas diuinas prophetia, aliud diuinatio habetur. Ait enim. Non
erit auguratio in Iacob, neq; diuinatio in Iſrael. In tẽpore dicetur ad Iacob & Iſrael, quid
facturus ſit deus. Abdicatur ergo penitus diuinatio : opere eñ & miniſterio dæmonum
(ut ſupra iam diximus) adimpletur. Igitur Balaam diuinaculis acceptis cũ ſolerenr dæmo
nes ad ipſum uenire, fugatos quidem dęmones uidet, ſed adeſſe deum. Et ideo dicit inter
rogare ſe deum, quia conſuetos ſibi parere nuſquam dæmones uidet. Venit ergo ipſe ad
Balaam, nõ quo dignus eſſet ad quem ueniret deus, ſed ut fugarẽtur illi qui ei ad male di-
cendum, & malefaciendum adeſſe conſueuerant. Iam enim hinc prouidebat deus popu-
lo ſuo. Adeſt ergo, & dicir deus ad eũ. Quid homines iſti uenerunr ad te? Et dixit Balaam
ad deum. Balach filius Sephor rex Moab miſit eos ad me dicens. Ecce populus exijr de
Aegypto, & cooperuit faciẽ terræ, & hic ſedet iuxta me. Veni ergo nunc, & maledic mi
hi eum, ſi forte poterimus percutere eum, & eijcere. Er dixit deus ad Balaã. Non eas cum
eis, neq; maledicas populum : eſt enim benedictus. Altior hic exoritur quæſtio, & neſcio
utrum cõueniat rem tam profundi myſterij denudare & proferre ad turbas, et eas turbas
quæ ad auditoriũ uerbi dei non niſi paucis diebus adueniunt, & continuo diſcedunt, nec
in meditatione uerbi dei diutius immorãtur: tamẽ pro ijs qui ſtudioſi ſunr, & ſciunt audi
re, poſſuntq́; capere ſpiritalẽ ſenſum, pauca aliqua dicemus ex mulris. Poteſt ergo obijci
tale aliquid. Inuocer licet dæmones Balaam, maledicat populo, inuocati dæmones faciãt
quod poſſunr: nunquid non poteſt deus defendere à dęmonibus populum, uimq́; eorum
in malefaciendo deſtruere? Quid ergo opus erat, ut ipſe ueniret ad Balaam, & conſuetos
dæmones prohiberet accedere, ne uel tentarent, aut conarentur lædere populum ſuum?
Ad hæc ergo licet non omnia quæ poſſunt occurrere, proferẽda ſunt, tamen dicemus ex
parte, quia non uulr deus dæmonum genus ante tempus damnare. Sciũt enim & ipſi dæ
mones, quia tempus eorum præſens hoc ſeculum continet. Propterea deniq; & dominũ
rogabant, ur nõ torquerer eos ante tempus, neq; in abyſſum mitteret. Et ob hoc neq; dia
bolum remouit à principatu ſeculi huius, quia adhuc opus eſt opera eius ad perfectionem
eorum, qui coronandi ſunt, opus eſt adhuc opera eius ad exercitia certaminum, & uicto-
rias beatorum. Sic ergo & reliquos dæmones non uult ante tempus à propoſiti ſui inten-
tione uiolenter abſtrahere: & ideo ex initio nõ eis indulſit inuocari per Balaam, ne forte
inuocati deſtruerentur anre tempus, & perimerentur defendẽte populum ſuum deo. A-
liud enim eſt ſi expetat dæmon à deo aliquẽ ad tentandum ſicut Iob, & cum certa diſtin
ctione poteſtatem eius accipiat. Verbi gratia, ur dicatur ei, do tibi om̃ia eius in poteſtate,
ſed ipſum non cõtingas. Aut iterũ, do tibi in eum poteſtatem, ſed animã eius cuſtodi. Et
aliud eſt ſi mago exigente, & adiuramentis quibuſdam extorquente, dæmones ſine ulla
obſeruatione deſæuiant. In quo utiq; ſi eis libertas ſeruetur arbitrij, populũ dei perdirum
dabunt. Si uero libertas auferatur arbirrij, hoc erat damnaſſe rationabilẽ creaturam, & an
te tempus intuliſſe iudicium, & impediſſe omnibus, qui aduerſum eos in agone certãtes
poterant coronari. Si enim dæmonijs auferatur libertas arbitrij, nullus ultra impugnabit
athletas Chriſti. Nullo autem impugnãte, nec certamen aliquod erit: & ſublato certami-
ne, nullum erit præmiũ, nulla uictoria. Idcirco igirur tali uia utitur Deus, ut & populus ad
huc rudis, & qui nuper abſtrahi cœperat à cultu dæmonum, dæmonibus nõ tradatur, &
inuocante mago reſponſa deferantur, & genus dæmonũ non nudetur arbitrij poteſtate.
Et ideo præuenit deus, & ire Balaam, atq; inuocare dæmones ad maledicendũ prohibet,
ſi tamen à cupiditate ceſſaſſet. Sed quia perſiſtit in deſiderio pecuniæ, indulgẽs deus arbi-
trij liberrati rurſus ire permittit. Verbum tamen ſuum inijcit in os eius, prohibẽs maledi-
ctionem fieri per dæmones, ut benedictionibus locũ darer, & pro maledictis proferat Ba
laam benedictiones, ac prophetias, quæ poſſunt ædificare nõ ſolum Iſrael, ſed & reliquas
gentes. Si enim à Moyſe prophetiæ eius ſacris inſertæ ſunr uoluminibus, quanto magis
deſcriptæ ſunr ab ijs, qui habitabant nunc Meſopotamiã, apud quos magnificus habeba
tur Balaam, quosq́; artis eius cõſtat fuiſſe diſcipulos? Ex illo deniq; fertur magorum ge-
nus, &

nus, & inſtitutio in partibus orientis uigere: qui deſcripta habentes apud ſe omnia quæ prophetauerat Balaam, etiam hoc habuerunt ſcriptum, quod orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael. Hæc ſcripta habebant Magi apud ſemetipſos, & ideo quādo natus eſt Ieſus, agnouerunt ſtellam, & intellexerūt adimpleri prophetiam magis ipſi quàm populus Iſrael, qui ſanctorum prophetarum audire uerba contempſit. Illi ergo ex ijs tantum quæ Balaam ſcripta reliquerat, agnoſcentes adeſſe tempus, uenerunt, & requirentes eum ſtatim adorauerunt: & ut fidem ſuam magnam eſſe declararēt, paruum puerum quaſi regem uenerati ſunt. Sed redeamus ad propoſitum. Moleſtus eſt Balaam deo, & extorquet propemodum permitti ſibi, ut eat maledicere filijs Iſrael, & ut inuocet dæmones, ad quem iam uenerat deus. Aſcendit aſinam, occurrit ei angelus, qui excubabat pro Iſrael. De quo ſcriptum eſt dicente domino ad Moyſen: Angelus meus ibit tecum. Petenti ergo ire conceditur, in uia conteritur ab aſina. Sed magus dæmonas uidet, angelum non uidet, aſina tamen uidet. Non quod digna eſſet uidere angelum, ſicut nec loqui digna erat, ſed ut cōfutaretur Balaam: & ut ait quodam in loco ſcriptura, Mutum animal humana uoce reſpondens, arguit prophetæ demētiam. Verum quoniam de hiſtoria multa iam dicta ſunt, aliqua etiam de allegoria perſtringamus in fine. Si uideas contrariam poteſtatem impugnantem populum dei, intelligis quis ſit qui ſedeat ſuper aſinam. Et ſi conſideres homines quomodo à dæmonibus præcipitantur, intelligis quę ſit aſina. Sic enim & in Euangelio intelliges Ieſum mittentem diſcipulos ſuos ad aſinam, quæ alligata erat, & ad pullum eius: ut diſcipuli eam ſoluant, & adducant, ut ipſe ſedeat ſuper eam. Et forte hæc aſina, id eſt eccleſia, prius portabat Balaam, nunc autem Chriſtum, ex quo ſoluta eſt à diſcipulis, & à quibus innexa erat uinculis relaxata: ut filius dei ſederet ſuper eam, & cum ipſa ingrederetur ſanctam ciuitatē Hieruſalem cæleſtem, & compleretur ſcriptura, quæ dicit, Lætare filia Sion, prædica filia Hieruſalē, ecce rex tuus uenit tibi mitis, & ſedens ſuper ſubiugale. Subiugale, id eſt aſinam, credētes ſine dubio ex Iudæis dicit: & pullum nouellum, eos profecto qui ſunt ex gentibus credentes in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum Amen.

Item de Balaam. Homilia Quartadecima Cap. XXIII

Plura ſunt, quæ nobis reſederunt exponentibus lectionē de Balaam, atq; aſina eius: & quoniā eſt temporalis tractatus, qui in eccleſia ædificandi gratia habetur, nō habuimus tantū ſpatij, ut poſſemus ſingula quęq; ſcripturę uerba proponere, & ita ut nihil omnino indiſcuſſum remaneret explanationē ſingulis adhibere, quoniā quidem huiuſmodi ſtilus cōmentariorum magis eſt. Idcirco quæ inquiſitione digna uidentur, repetimus, eaq; diſcutientes, qua poſſumus explanatione diſſerere, & in mediū proferre tentabimus. Eſt aūt adhuc difficile in explanatione hiſtoriæ ipſius, quō cum dicatur ueniſſe deus noctu ad Balaam primo, & interrogaſſe qui eſſent homines qui ueniſſent ad eū: ac reſpondiſſet, quia miſſi eſſent à Balach filio Sephor dicente, Veni, & maledic mihi populū: reſponderit ei deus, Nō ibis cum eis, neq; maledices populū, eſt eñ benedictus. Iterum ſecundo dicitur ad eum noctu ueniſſe deus, & dixiſſe, ut iret cum eis: ſed hoc obſeruaret, ut uerbū quod daret deus in ore eius, hoc loqueretur. Et rurſum tertio eunti ei occurriſſe angelum dei, cui intantū uia eius non elegans nec opportuna uideretur, ut etiam interficere eum uellet, niſi aſina uidens angelum, quem Balaam uidere non potuit, declinaſſet. Et tamē poſteaq; culpatur ab angelo cur ire uoluiſſet, rurſus etiam ab ipſo ire permittitur: tantū ut cuſtodiat uerbū, quod deus dederit in ore eius, ut hoc ſolum proferat, nec amplius aliquid. Hæc ergo oīa difficilem habent explanationem: paucis tamen (ut ſupra iam diximus) occaſionem intelligētiæ uobis dabimus, quo & uos faciatis quod ſcriptum eſt, Vt ijs auditis ſapiens ſapientior fiat, et Da occaſionē ſapienti, & ſapientior erit. Sed priuſquā perueniamus ad rem, ne illud quidem omittemus, quod curioſius intendentes in hoc loco obſeruauimus. In Hebræorū literis nomē dei, hoc eſt deus, uel dominus, diuerſe ſcribi dicitur. Aliter eñ ſcribitur deus, quicunq; deus: aliter deus ipſe, de quo dicitur: Audi Iſrael, dominus deus tuus, deus unus eſt. Iſte ergo deus Iſrael, deus unus, & creator omnium, certo quodam literarū ſigno ſcribitur, quod apud illos tetragrāmaton dicitur. Si quando ergo ſub hoc ſigno in ſcripturis

ſcribitur deus,nulla eſt dubitatio quin de deo uero,& mundi creatore dicatur. Siquando uero alijs,id eſt cõmunibus literis ſcribitur,incertũ habetur utrum de deo uero,an de aliquo ex illis dicatur,de quibus Apoſtolus dicit,Tametſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cælo ſiue in terra:ſicut ſunt dij multi,& domini multi: nobis tamẽ unus deus pater,ex quo omnia,& nos per ipſum. Aiunt ergo qui Hebraicas literas legunt, in hoc loco deus nõ ſub ſigno tetragrammati eſſe poſitũ,de quo qui poteſt,requirat. Sed & quod dixit deus ad Balaam quaſi interrogans qui ſunt iſti homines?requiritur cur ignorare uideatur: & iterum quod ait,nõ maledices populum, eſt eñ benedictus. Sic itaq; poteſt intelligi, quaſi dixerit nõ maledices populum meum. Nos interim dicimus diſpenſatione quadam,& ſapientia dei,ita omnia in hoc mundo eſſe diſpoſita,ut nihil prorſus otioſum ſit apud deũ,etiam ſi malum illud ſit,etiã ſi bonum. Sed planius quod dicitur explicemus. Malitiã deus non fecit:tamen cum ab alijs inuentam poſſit prohibere,nõ prohibet: ſed cum ipſis à quibus habetur,utitur ea ad neceſſarias cauſas. Per ipſos eñ in quibus eſt malitia,claros et probatos efficit eos, qui ad uirtutũ gloriã tendunt. Nam ſi perimeretur malitia, non eſſet utiq; qui contrairet uirtutibus. Virtus aũt non habens aliquid contrarium non clareſceret,nec ſplendidior & examinatior fieret. Nõ probata uero nec examinata uirtus, nec uirtus eſt. Sed hæc ſi dicantur ſine diuinorũ uerborum teſtimonijs,exquiſita magis & humana arte compoſita, quàm uera atq; indubitata uidebuntur. Requiramus ergo huiuſmodi ſenſus ſi etiam uolumina diuina cõtineant. Veniamus ad Ioſeph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam,tolle illud omne parricidale cõmentum quo ſæuierunt in fratrẽ uſquequo uenderent eum. Si hæc auferas,uide quãtam ſimul peremeris diſpenſationem dei. Simul enim abſcindes cuncta illa,quę apud Aegyptum per Ioſeph pro ſalute omniũ geſta ſunt. Non fuiſſet interpretatio ſomnij Pharaonis, ſi per inuidiã fratrũ non fuiſſet Ioſeph diſtractus,& ueniſſet in Aegyptũ:nemo intellexiſſet quæ deus reuelauerat regi, nemo frumẽta cõgregaſſet in Aegypto, nemo neceſſitatẽ famis ſapiẽti prouiſione curaſſet: perijſſet Aegyptus,perijſſent & finitimę regiões fame.Interijſſet etiã ipſe Iſrael,& ſemẽ eius quærens panem,ſi Aegyptũ nõ fuiſſet ingreſſum,nec egreſſi fuiſſent ex ea filij Iſrael cum mirabilibus domini. Nuſq; plagæ in Aegyptios, neq; uirtutes illę, quas fecit deus per Moſen & Aaron. Nemo rubrum mare ſiccis ueſtigijs inceſſiſſet. Cibũ mannæ mortalis uita neſciſſet. Nulla de ſequenti petra aquarũ fluenta prorupiſſent. Lex à deo hominibus data nõ fuiſſet:quæ in Exodo,quæ in Leuitico,in Numeris etiã,& Deuteronomio referuntur,ad humani generis ſcientiã non ueniſſent:hæreditatem certe paternam, & terram repromiſſionis nullus intraſſet. Et ut ad hæc quæ habẽtur in manibus, ueniamus, tolle Balach huius regis peſſimi malitiã, qua maledici deſiderat Iſraelem, aufer eius aſtutiam,qua inuitabat Balaam ad deuotandum populum:pariter abſtuleris erga filios Iſrael diſpenſationem dei,& prouidentiæ eius fauorem: nuſquam prophetiæ ille erunt, quæ per os Balaam,& filijs Iſrael,& gentibus prophetantur. Quod ſi etiam noui teſtamẽti cupis hæc teſtimonijs confirmari, ſi auferas malitiam Iudæ, proditionemq; eius perimas, abſtuleris pariter crucem Chriſti & paſſionem eius: & ſi non ſit crux, non exuuntur principatus, & poteſtates,nec triumphantur in ligno crucis. Si non fuiſſet mors Chriſti, utiq; nec reſurrectio fuiſſet, nec extitiſſet aliquis primogenitus ex mortuis. Quod ſi non fuiſſet primogenitus ex mortuis,nec ſpes nobis reſurrectionis fuiſſet. Simili ergo modo & de ipſo diabolo ponamus:uerbi gratia,neceſſitate aliqua conſtrictum fuiſſe ne peccaret,uel poſt peccatum ablatam fuiſſe ab eo malitiæ uoluntatem: ſimul utiq; ablatũ fuiſſet nobis certamen aduerſum inſidias diaboli, nec expectaretur corona uictoriæ ei, qui legitime certaſſet. Si non haberemus qui aduerſum nos obſiſterent, agones nõ eſſent, nec uictoribus munera ponerentur,nec regnum cælorum uincentibus pararetur:neq; momentaneum hoc & leue tribulationis noſtræ,ſupra modum pondus gloriæ operaretur nobis in futuro: nec aliquis noſtrum pro tribulationum patientia ſperaret immenſam gloriã futurorum. Ex quibus omnibus colligitur,quia deus non ſolũ bonis utatur ad opus bonum, ſed & malis. Et hoc uere mirabile eſt,quod uaſis malis utitur deus ad opus bonũ. In magna eñ hac mundi huius domo non ſunt tantummodo uaſa aurea,& argentea,ſed & lignea,& fictilia:& alia quidem ad honorem, alia aũt ad contumeliam,utraq; tamen neceſſaria. Verum quoniam uaſa hæc quæ dicimus,rationabilia intelligenda ſunt,& liberi arbitrij: nõ caſu, neq; fortuitu

fortuitu,unuſquiſq; aut uas honoris efficitur aut uas cõtumeliæ:ſed qui ſe talem præbue/rit,ut electus eſſe mereatur,uas electum,& uas honoris efficitur. Qui uero indignis & deterrimis ſenſibus uiuit,iſte formatur uas contumeliæ,nõ à conditore,ſed à ſemetipſo cauſis contumeliæ ſuæ datis. Non ergo eos tales eſſe conditor fecit, ſed huiuſmodi mentes ſecundum propoſitũ eorum, prouidentiæ ſuæ iuſta & ineffabili quadam ratione diſpenſat. Sicut(uerbi gratia)in urbibus magnis,ſi qui indigniores ſunt,& abſtruſæ uitæ, ac deterrimæ homines,ultima quæq; opera,& laborioſa cõdemnantur operari, & tamẽ neceſſaria ſunt ciuitati huiuſmodi opera. Verbi cauſa, aut fornacibus lauacri ad ſuccẽdendos ignes deſeruiunt,ut tu uel cõmoditate,uel delicijs perfruatis:aut cuniculos purgant,aut alia huiuſmodi gerunt,ut tibi in urbe fiat & delectabilis habitatio. Et illi quidẽ uel agunt ex propoſito,uel ex merito patiuntur: opus tamen ipſorum proficit ad utilitatẽ eorum, quibus quæ bona & utilia ſunt,parantur. Ita & hæc de quibus propoſuimus: deus quidem malitiam nõ fecit,inuentam tamen ex propoſiti intentione eorum qui declinarunt à uia recta, auferre penitus noluit:prouidens hoc,quod etiam ſi illi eſſet inutilis qui ea utebatur,faceret eam tamẽ utilem ijs,aduerſum quos exercebatur. Et ideo refugere quidem omnibus modis debemus,ne unq; malitia inueniatᷣ in nobis:in alijs uero uincere eam, nõ perimere ſtudendũ eſt:quia & illi,in quibus eſt malitia,aliquid neceſſarij operis cõferunt uniuerſitati. Nihil eñ otioſum,nihil inane eſt apud deũ. Quia ſiue bono propoſito hominis utitur ad bona,ſiue malo utitur ad neceſſaria. Sed beatior eris,ſi magis ex uirtutibus quæ in te ſunt,inueniatᷣ boni aliquid ex te uitæ huius uniuerſitas cõſequi:ſicut illi, de quibus dicit Apoſtolus Petrus:ut ſitis ſicut luminaria in hoc mundo,uerbũ uitæ continentes. Ad gloriam ſunt ergo neceſſaria luminaria mũdo huic. Et quid tam delectabile,quid tam magnificũ,q̃ opus ſolis,uel lunę,à quibus illuminatur mundus? Opus eſt tamen ipſi mundo etiam angelis qui ſint ſuper beſtias, & angelis qui præſint exercitibus terrenis. Opus eſt angelis qui præſint animalium natiuitati, uirgultorũ plantationũq;, & cæteris pluralibus incrementis. Et rurſum angelis opus eſt,qui præſint operibus ſanctis, qui æternæ lucis intellectum, & occultorũ dei agnitionem,ac rerum diuinarũ ſcientiã doceãt. Vide ergo ne te ipſe facias inter eos angelos inueniri, qui beſtijs præſunt, ſi belluinã duxeris uitam: aut inter eos, qui terrenis operibus præſunt,ſi corporea & terrena dilexeris. Sed ſatiſage quo modo magis adſumaris ad ſocietatem Michaelis archangeli, qui orationes ſanctorũ ſemper offert deo. Adſumeris autem in hunc numerum uel in iſtud officium, ſi inſiſtas ſemper orationi,& uigiles in ea, & impleas quod Apoſtolus ait, Sine ceſſatione orantes. Vel certe ut adſumaris in ſocietatẽ & officiũ Raphaelis, qui medicinæ præeſt: ſi cum uideris aliquem uulneratum peccatis, & ſagittis diaboli cõfixum,adhibueris curationum ſermonem ac uerbi dei contuleris medicinam, ut peccati uulnera per pœnitẽtiam ſanes, & medicinam cõfeſſionis oſtẽdas. Si quis uero huiuſmodi opera in hoc mundo agit, ipſe ſe præbet, ut in futuro ſeculo uas electionis, & utile domino ad omne opus bonum paratum à conditore formetur. Si uero contraria gerat, uas ad cõtumeliam diuinæ ſemetipſum præbebit diſpenſationi. Et propterea puto in diuinis uoluminibus ſcripta eſſe & bonorũ geſta, & malorũ,& ex ſiniſtris,& dextris actibus ſcripturas diuinas eſſe contextas, ut intelligamus quia apud deum otioſa non ſunt, nec malorũ opera,nec bonorũ. Verũ nunc poſt exceſſum plurimũ quidẽ,ſed cauſæ neceſſarium,redeamus ad propoſitũ. Balaam hic (ut ſuperius diximus) diuinus erat,dæmonũ ſcilicet miniſterio,& arte magica nonnunq; futura prænoſcens. Rogatur à Balach rege ad maledicendũ populo Iſrael, legati ueniunt,diuinacula in manibus ferũt, ſtant attonitæ gentes, & anxiæ, expectantes quid reſpondeat Balaam, de quo perſuaſum habebãt quod dignus diuinis colloquijs haberetᷣ. Vide nunc quomodo ſapientia dei uas iſtud ad contumeliã præparatum proficere fecit ad utilitatem non ſolum gẽtis unius, ſed pene totius mundi: & huic cui ſolebant uideri dæmones, uidetur deus,prohibens mali operis iter. Stupeſcit Balaam & miratur prohibentis auctoritatem: Non enim ſolebat malum dæmonibus diſplicere. Sed iterum remittit legatos dicẽs, nõ ſe poſſe facere,niſi uerbũ quod deus dederit in os eius. Redeũt rurſus legati, iterũ requirit,iterum moleſtus eſt, & iterum cupit audire. Non eñ facile cupidus mercedibus caret. Quid ergo audit ſecundo à deo? Si uocare te,inquit, uenerũt homines iſti,ſurge & uade cum eis: In quo uoluntati quidem cupiditatis eius cedit deus, ut cõpleatur illud, quod

ſcriptum

ſcriptum eſt: Dimiſit eos in deſiderio cordis eorũ, ibunt in uoluptatibus ſuis: ſed tamẽ cõ
ſilium diuinæ diſpenſationis expletur. Dicitur eñ ad eum. Verbũ quodcunq; dedero in
ore tuo, hoc loqueris. Si dignus fuiſſet Balaam, uerbũ ſuum deus nõ in ore eius, ſed in cor
de poſuiſſet. Nunc aũt quoniã in corde eius deſiderium mercedis erat, & cupiditas pecu-
niæ, uerbũ dei non in corde, ſed in ore eius ponitur. Agebatur eñ mira & magna diſpen-
ſatione, ut quoniã prophetarum uerba quæ intra aulam continebant̃ Iſraeliticam, ad gen
tes peruenire non poterant, per Balaam cui fides ab uniuerſis gentibus habebatur, inno-
teſcerent etiam nationibus ſecreta de Chriſto myſteria, & theſaurum magnum proferret
ad gentes, nõ tam corde & ſenſu, ꝙ ore & ſermone portatum. Sed ne per ſingula immo
remur, non eñ temporis eſt cuncta diſſolui, aſcenſa aſina ſua Balaam ibat per uiam: occur
rit ei angelus, ille ſine dubio, qui aderat filijs Iſrael. Aperit os aſinæ, ut arguatur per eã Ba-
laam, & muti pecudis uocibus confutetur is, qui diuinus uidebatur & ſapiens. Verum
poſt hæc conueniens iam uidetur aliqua etiam de allegoria contingere. Balaam hic, qui
interpretatur populus uanus, uidetur mihi perſonã habere ſcribarũ & phariſęorũ Iudaici
populi. Balach uero qui excluſio uel deuoratio interpretat̃, & ipſe perſonã habere intelli
gendus eſt unius alicuius ſpirituũ mundi huius contrarię poteſtatis, quæ excludere & de-
uorare cupiat Iſrael, non eum qui ſecundum carnẽ eſt, ſed eum qui ſecundum ſpiritum.
Volens ergo poteſtas iſta contraria deleri & penitus extingui ſpiritalem Iſrael, non alijs
utitur miniſtris, niſi pontificibus & ſcribis ac phariſæis: ipſos inuitat, ipſis mercedem pro-
mittit & pręmia. Illi uero, ſicut iſte Balaam facit, ſimulant ſe cuncta ad deũ referre & zelo
dei agere. Dicunt eñ. Scrutare ſcripturas, & uide quia propheta à Galilæa nõ ſurgit. Et
iterũ dicunt. Nos legem habemus, & ſecundũ legem debet mori, quia filium dei ſe fecit.
Per quę ſingula uident̃ quidẽ ſcribę & Phariſęi zelum dei habere, ſed ſimulatũ. Aſina ue
ro, cui ſedebat Balaam, quoniã ſcriptura dicit: Homines & iumẽta ſaluos facies domine,
ea pars credentiũ poteſt intelligi, quę ſiue pro ſtultitia, ſiue pro innocentia, animalibus cõ
1.Cor.1 paratur. Sic eñ et Apoſtolus dicit, Videte aũt uocationẽ ueſtram fratres, quia non multi
inter uos ſapientes, nõ multi potentes, nõ multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit
deus, ut confundat ſapientes. Iſti ergo tales, ſicut Euangelica quæ in parabolis agebãtur
geſta deſignãt, ab iſtis peſſimis dominis ſcribis ac phariſęis ſubiecti quodãmodo tenebant̃
& uincti, ſed à domino ſoluuntur, non quidẽ per ipſum dominũ, ſed per diſcipulos eius.
Dicit enim ipſe ad diſcipulos. Ite in uicum, qui eſt contra uos: & inuenietis aſinam alliga-
tam, & pullum eius, ſoluentes adducite. Sicut ergo in euangelio nõ ipſe dominus, ſed di-
ſcipuli ſoluunt aſinam; ita & hic non ab eo ipſo, ſed ab angelo aperitur os aſinæ. & ſicut
in Euangelijs qui non uident arguunt uidentes: ita & hic, qui muti erant arguũt loquen-
tes. Et hoc eſt, quod dominus dicebat. Pater gratias ago tibi, quoniam abſcondiſti hæc
ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Scribæ autem & phariſæi erant qui
ſedebant ſuper aſinam hanc, & tenebant eam uinctam. Ipſis ergo iraſcitur angelus, & ni-
ſi quodam futurorum proſpectu, illos quidem peremiſſet, aſinam autem ſeruaſſet, quæ ui
dit, & reuerita eſt eum qui uenit ad uineam, & ſtat inter uineas. Compreſſit tamen pedes
ſedentis ſuper ſe in maceriam: & ideo forte non poteſt ambulare ille eius ſeſſor antiquus,
nec uenire ad eum, qui dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis. Aſina ta
men uenit, adducta à diſcipulis: & cui tunc ſedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei ſe
det Ieſus. Nec mireris ſi eum quem diximus ſcribarum, & doctorum populi formam te-
nere, uideas prophetantem de Chriſto. Hoc enim legimus feciſſe & Caipham, qui dixit:
Expedit uobis, ut unus homo pereat pro omni populo. Sed hoc, inquit, quia erat ponti-
fex anni illius prophetauit. Prophetat ergo & Balaam de Chriſto: & ideo nemo extolla-
tur etiam ſi prophetet, etiam ſi præſcientiam mereatur: ſed redeat ad Apoſtoli dictum,
quo ad iſta reſpiciens ait: Siue prophetiæ abolebuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcien-
tia deſtruetur. Et quid eſt ergo quod permanet? Fides, inquit, ſpes, & charitas: maior au
tem horum charitas. Et ſola, inquit, charitas eſt, quæ nunquam excidit. Ideo ſuper pro-
phetiam, ſuper ſciẽtiam, ſuper fidem, ſuper ipſum etiam martyrium (ut Paulus docet) cha
ritas habenda eſt, & charitas excolenda: quia & deus charitas eſt, & Chriſtus filius eius
charitas eſt, qui nobis perfectionem charitatis donare dignetur. Ipſi gloria, & imperium
in ſecula ſeculorum. Amen.

De prophetia Balaam. Homilia Decimaquinta. Cap. XXIIII

Licer nos ordo lectionum quæ recitätur, de illis dicere magis exigat quæ Lector explicuit, iamen quoniam nonnulli fratrum depoſcunt ea potius quæ de prophetia Balaam ſcripta ſunt, ad ſermonem diſputationis adduci, nõ ita ordini lectionum ſatisfacere æquum credidi, ut deſiderijs auditorũ. Primo ergo omnium de ipſo Balaam requiramus, cur in ſcripturis nunc uituperabilis, nunc laudabilis ponitur. Nam uituperabilis eſt, cum prohibitus à deo uenire ad regem, perſiſtit ut ueniat, & mercedis cupidus iterum conſulit, iterum requirit à deo, donec relinquatur cupiditatibus ſuis, & eat in uolũtatibus ſuis. Culpabilis eſt, cum ędificat aras, & uictimas imponit dæmonijs, & apparatu magico poſcit diuina cõſulta. Culpabilis eſt, cum conſilium peſſimum dat, ut populus decipiatur per mulieres Madianitidas, & cultũ idolorum. Rurſus laudabilis oſtenditur, cum uerbũ dei ponitur in ore eius, cum ſpiritus dei fit ſuper eum, cum de Chriſto prophetat, cum Iudæis & gentibus de aduentu Chriſti myſteria futura pronunciat, cum pro maledictionibus benedictiones populo largitur, & nomen Iſrael ſupra uiſibilē gloriam myſticis extollit eloquijs. Cum ergo hæc tam diuerſa de eo & tam uaria indicet ſcriptura diuina, ualde mihi difficile uidetur ex definito ſtatuere eius perſonam, cui non ſolum conueniat iſta diuerſitas, uerũ & illud aptari poſſit quod ipſe de ſemetipſo uelut prophetans dicit: Moriatur anima mea inter animas iuſtorũ, & fiat ſemen meum ſicut ſemē iuſtorum, Sed & per Michæam prophetã tale de eo dominus teſtimonium perhibet, ubi dicit: Populus meus quid feci tibi? reſponde mihi, quia reuocaui te de terra Aegypti, & ex domo ſeruitutis liberaui te, & miſi ante faciem tuam Moſen, Aaron, & Mariam. Populus meus memento quid cogitauerit aduerſum te Balach rex Moab, & quid reſpondit ei Balaam filius Beor, à funiculis uſq; in Galgal ut agnoſceretur iuſtitia domini. Oſtendit ergo per hæc quia ut iuſtitia domini agnoſceretur propterea illa omnia reſpondit Balaam filius Beor ad regem Balach, quæ ſcripta referuntur in libris. Et quis putas inuenietur talis, qui poſſit ex ipſis reſponſis Balaã oſtendere quod dei iuſtitia manifeſtetũ in eis? Reuera eñ ſi ſermo dei poſitus eſt in ore eius, & ſpiritus dei factus eſt ſuper illum, & iuſtitia dei ex reſponſis eius agnoſcitur & manifeſtatũ, omnimode quę ab eo dicuntur, nõ niſi prophetica & diuina eſſe credenda ſunt. Quamuis difficile alicubi ſcriptum legamus, quia factus eſt ſpiritus dei ſuper aliquem prophetarũ: ſed aut uiſio quam uidit, aut aſſumptio uerbi dei, aut dei uerbũ factum eſt ad illum, uel ad illum, & alia quædam de prophetis legimus. Factum uero eſſe ſpiritum dei ſuper aliquē prophetarum, legiſſe me ad præſens interim non recordor, niſi de Dauid ita ſcriptũ memini. Et apparuit, ſiue illuxit ſpiritus dei ſuper Dauid à die illa, & deinceps: non tamen factus eſt ſpiritus dei ſuper Dauid. De Saul uero ita memini ſcriptũ: Et decidet ſpiritus domini ſuper te, & prophetabis cum ipſis, & cõuerteris in uirum alterum. Et iterum de eodem dicitũ. Et ſpiritus domini diſceſſit à Saul, & obſtupefecit cũ ſpiritus malignus à domino. Et iterum. Et factum eſt cum eſſet ſpiritus malus ad Saul, adſumpſit Dauid pſalteriũ, & pſallebat in manibus ſuis, & percutiebat, & erat bonum ei, & diſcedebat ab eo ſpiritus malignus. Hæc pro eo, quod medium poteſt uideri hoc quod ſcriptum eſt: Et factus eſt ſpiritus domini ſuper eum. Propter quod & nos ſecundum ea quæ ſuperiore tractatu ſenſeramus, etiam nunc in Phariſæorum, & ſcribarum, eiſq; ſimilium perſona hunc ipſum Balaam explicare conabimur. Sed age iã prophetiæ eius uerba, quæ adſumpta parabola ſua dixiſſe ſcribitur, uideamus. Ex Meſopotamia, inquit, uocauit me Balach rex Moab, ex montibus orientis Meſopotamiam dicit terrã, quæ inter flumina Babyloniæ iacet, de quibus ſcriptum eſt: Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur Sion. Si quis ergo inter iſta flumina fuerit Babylonis, ſi quis rheumatibus libidinis inundatur, & luxuriæ æſtibus circumluitur, iſte non dicitur ſtare, ſed ſedere: & ideo qui ibi cõprehenſi ſunt dicebãt, Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur Sion. Sdd nec flere quidem ante poſſunt, niſi cum recordati fuerint Sion. Bonorũ nanq; recordatio, malorum cauſas lamētabiles facit. Niſi enim quis recordetur Sion, niſi legem dei, & ſcripturarum montes aſpiciat, mala ſua flere non incipit. Ex iſtis ergo fluminibus uocatur Balaam, & ab iſtis orientis montibus inuitatur. Montes iſti non ſunt ſancti montes illi, de quibus ſcriptum eſt: Fundamenta eius in montibus ſanctis. Et iterum:

Hieruſalem quæ ædificatur ut ciuitas,cuius participatio eius in idipſum.Montes in circui tu eius,& dominus in circuitu populi ſui. Nõ ſunt ergo tales Meſopotamiæ montes,ſed illi, de quibus dicitur, Montes tenebroſi, & iterum de quo dicitur, Ecce ego ad te mons corrupte. Iſti ſunt mõtes,in quibus eſt omnis altitudo extollens ſe aduerſum ſcientiã dei. Ab iſtis ergo montibus accerſitur Balaam hic. Quales autem iſti ſunt montes, talem habent & orientem. Habet enim & ortum luminis ſui ille, qui cõuertit ſe ſicut angelum lucis.Habet illam lucem,de qua ſcriptum eſt:Lux impiorum extinguetur. Et ſicut iſta lux impiorum, & illa quæ cõuertit ſe ſicut angelum lucis, contraria eſt illi luci, quæ dicebat, Ego ſum lux mundi:ita & iſte oriens cõtrarius eſt illi orienti,de quo ſcriptũ eſt in Zacharia:Ecce uir,oriens nomen eius eſt.Ex illius ergo non huius orientis finibus ueniebat Balaam,illuminatus ſine dubio ab illo Lucifero, de quo dicitur: Quomodo cecidit de cœlo Lucifer,qui mane oriebatur? Sed uideamus quid dicit illi Balach rex Moab, qui accerſiuit eum e medio fluminum de montibus oriẽtis. Veni,inquit, & maledic mihi Iacob,& ueni maledic mihi Iſrael. In latinis ſermonibus pene ſuperflua uidetur eſſe repetitio, qua ait. Maledic mihi Iacob,& maledic mihi Iſrael. Sed eſt in Græcis literis ſub nomine Iſrael in maledicto pręp oſitionis adiectio,quã noſtri uel minus decenter dici credentes,uel nullam uim dictionis addi ex hoc poſſe exiſtimantes omiſerunt. Nos autem ſermonem licet contra conſuetudinem fingimus,ut ſenſum ex integro colligamus. Poteſt ergo dici, ueni maledic mihi Iacob, & ueni ſupermaledic mihi Iſrael. Per quod oſtenditur idcirco ſermo repetitus, ut ampliore ui, maiore intentione maledictionem in Iſrael,quàm in Iacob Balach uideretur expoſcere. Donec enim quis tantum Iacob eſt,hoc eſt in actibus ſolum & operibus poſitus, inferioribus maledictionibus impugnatur. Vbi autem profecerit, & interiorem hominem ad uidendum deum reuelato mentis oculo exacuerit, & prouocare iam cœperit, tunc non ſolum maledictis ab inimico, ſed & ſupermaledictis,hoc eſt uehementioribus maledictorum iaculis impugnabitur. Sed tunc quidem os Balaam maledictione & amaritudine plenum erat, & ſub lingua eius labor & dolor, & ſedebat in inſidijs cum diuitibus. Expectabat enim mercedes à diuite rege, ut in occultis interficiat innocentes. Sed deus qui facit ſemper mirabilia ſolus,ex inimicis operatur ſalutem. Inijcit enim uerbum in os eius,quamuis nondum cor eius capere poſſet uerbum dei. Adhuc enim erat in corde eius mercedis cupiditas, propter quod etiam poſt uerbum dei, quod habuit in ore ſuo, dicebat ad Balach. Veni, & do tibi conſilium. & docebat eum quomodo mitteret ſcandalum in conſpectu filiorum Iſrael, ut manducarent idolis immolata, & ut fornicarentur. Propter quod & cecidit populus, & plaga magna facta eſt in eo, donec Finees perempto Iſraelita, qui fornicabatur cum Madianitide, ſedauit furorem domini. Et poſt hæc, inquit, produxit Finees exercitum contra Madianitas, & interfecerunt duodecim milia uirorum, & Balaam filium Beor in gladio. Sed & hæc ante tempus per exceſſum quendam introduximus, ut oſtenderemus quia Balaam nõ in corde, ſed in ore tantummodo habuit uerbum dei. Interim quæ profert, quæ loquitur, ex uerbo dei loquitur, ideoq; dicit, uerbum dei eſt. Ait ergo. Quid maledicam, quem non maledicit dominus? Aut quid ſupermaledicam, quẽ non ſupermaledixit dominus? Supermaledicit, nos præſumimus ſecundũ Græci ſermonis rationem, uim uerbi oſtẽdere ex præpoſitionis augmento cupientes. Quid ergo dicemus? Iacob quidem nõ maledicit dominus nec Iſrael,
Gen.3 ſed alij putas alicui maledicit? Legimus ſcriptũ, quia dicit dominus ad ſerpentem: Maledictus tu in omnibus beſtijs terræ. Et iterum ad Adam, Maledicta terra in opere tuo. Sed & Cain, Et nunc maledictus tu à terra, quę aperuit os ſuum, ut reciperet ſanguinẽ fratris tui de manibus tuis. Et maledictus omis qui facit ſculptile, aut fuſile. Verum ne putes hęc in ueteribus tantũmodo literis contineri, etiam in euangelijs ſimilia inuenies. Scriptum eſt enĩ quod dicturus ſit dominus ijs, qui à ſiniſtris ſunt, Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ. Sed & cum dicit: Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, & Væ uobis diuitibus, & ſingula huiuſmodi, quid aliud niſi maledictis eos uidetur urgere? Sed quid dicemus quod mandatum per apoſtolum datur, ubi dicit: Benedicite, & nolite maledicere? Quod ergo ab hominibus non uult fieri, hoc ipſe facit, qui exemplũ uitæ hominibus ponit? Nõ ita eſt. Deus enim quibus maledicit, meritum deſignat eius cui maledicitur, & ſentẽtiam promit, utpote quem non fallat, neq; peccati qualitas, neq; peccantis affectus. Homo au

tem

tem quia hæc nõ poteſt ſcire: neq; enim propoſitum mentẽq; alterius uidere alius aut cognoſcere poteſt: idcirco etiã ſi iudicantis, uel ſententiam promentis intuitu proferat maledictum, nõ poteſt eſſe iuſta maledicendi cauſa, ubi ignoratur peccantis affectus. maxime cum humanũ uitium tunc ſciat maledicta proferre, cum forte cõuitijs, aut iniurijs prouocatur. Quod uitiũ reſecare apoſtolus uolens, ne maledictis maledicta & cõuitijs conuitia prouocemus, mandatũ neceſſariũ ponit: ut benedicamus & non maledicamus: quo conuitiandi uitiũ reſecetur, & non quo iudicandi ueritas quæ homines latet, & pronunciandi auctoritas perimatur. Et tamen quid cauſæ ſit, quod nõ maledicat dominus Iacob, neq; Iſrael, ab ipſo nihilominus Balaã, immo à uerbo quod poſuit deus in ore eius, diligentius audiamus. Quoniã de uerticibus, inquit, mõtium intuebor eum, & à collibus intelligam eum. Quia, inquit, in excelſis montibus & altis collibus poſitus eſt Iſrael, hoc eſt in edita uita & ardua, ad quam contuendam, & intelligendã nõ facile quis idoneus fiat, niſi aſcendat ad eminentem & excelſam ſcientiã, idcirco, inquit, non ei maledicit deus. Eſt enim uita eius alta & præcelſa, non humilis & deiecta. Quod tamẽ non mihi uidetur quia de illo Iſrael, qui ſecundũ carnem Iſrael eſt, dixerit, ſed de illo, cuius ſuper terrã ambulantis conuerſatio in cælis eſt. Aut ſi etiã ad illum populũ dicta hæc referẽda ſunt, recte cum diſtinctione dicit, intuebor & intelligam: ut futurum tẽpus ſignificet, illud ſine dubio quando omnis Iſrael ad fidem Chriſti ueniens ſaluabitur, & à montibus & à collibus intuebitur: ab ijs ſine dubio, qui excelſam, & cæleſtem uitam conſurgentes cum Chriſto exercuerint ſuper terras. Sed & quod dixit de Iacob quidem uidebo, de Iſrael autem intelligam, etiam hoc aptiſſima diſtinctione ſuſcipiendum eſt: ut aliud ad actus uiſibiles, aliud ad inuiſibilem fidem, atq; intelligibilem ſcientiam conferatur. Aut ſi ad futurũ ſeculum iſta conuertimus, id eſt ad reſurrectionis tẽpus: Iacob uidebo, poteſt de corporibus dictum intelligi: Iſrael autem intelligam, ſpiritum & animam ſignificare reſurgentium. Ecce, inquit, populus ſolus habitabit, & in nationibus non reputabitur. Poteſt quidem & ſecundum literam ſtare. Solus enim populus Iacob non eſt permixtus cæteris hominibus, nec inter cæteras gentes reputatus eſt. Habuit enim certa quæq; priuilegia in obſeruationibus, & in legitimis ſuis, ex quibus ſequeſtratus à cæteris gentibus haberetur. Sicut enim tribus Leui non eſt permixta inter cæteras tribus, nec adnumeratur inter eas: hoc pacto & omnis Iſrael nec miſcetur cęteris gentibus, nec reputatur inter eas. Hęc quidẽ in illo populo fuerint ſecundum formã futurorum bonorum, uerus autem Iacob, & ſpiritalis Iſrael, uere ſolus habitabit in gentibus. Si eñ acceſſimus ad Sion montem, & ciuitatẽ dei uiuẽtis Hieruſalem cæleſtem, & uenimus ad ſpiritalem Iudæam, quæ eſt portio dei, & in terris poſiti ibi habemus conuerſationem, uere non reputamur inter cæteras gentes, nec reliquarum nationum fines cum noſtris finibus admiſcẽtur, etiã ſi reſtituatur Sodoma in antiquum, & Aegyptus in ſtatum ſuum redeat, & ſi quid aliud tale in prophetis ſcriptum eſt. Verun tamen illi Iacob & ſpiritali Iſrael, cum ad eccleſiam primitiuorum aſcenderint, nullus exæquabitur, nullus admiſcebitur, etiam ſi iſtæ gentes ſecundum dicta prophetica fuerint reſtitutæ. Niſi enim inſertus fuerit ramus oleaſtri, & ſocius factus erit radici pinguedinis oliuæ, quomodo poteſt ſociari & coniungi ad Iacob, uel Iſrael, cum ſine iſta radice nec Iacob quiſquam poſſit appellari, nec Iſrael? Neq; ergo ex Iacob uel Iſrael ſi quis peccat, Iacob dici uel Iſrael poteſt, neq; ex gentibus ſi quis ingreſſus fuerit eccleſiam domini, inter gentes ultra reputabitur. Quis inueſtigabit ſemen Iacob? & quis dinumerabit plebem Iſrael? Simile eſt hoc illi quod ſcriptum eſt, quia eduxit deus Abraham foras, & ait ei: Reſpice ad cælum, & dinumera ſtellas ſi potes dinumerare eas, & ait. Ita erit ſemen tuum. Et credidit Abraham deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã. Et Abraham quidem, & alius quilibet hominum aut etiam angelorum, fortaſſis autem & ſuperiorum uirtutum nõ poterant numerare ſtellas nec ſemen Abraham, de quo ſcriptum eſt, Sic erit ſemen tuum: Deus autem, de quo ſcriptum eſt: Qui numerat multitudinẽ ſtellarum, & om̃ibus eis nomina uocat, & qui dixit, Ego ſtellis omnibus mandaui, poteſt inueſtigare ſemẽ Iacob, & dinumerare plebem Iſrael. Ipſe eñ ſcit ſolus qui uere ſit Iacob, & qui uere ſit Iſrael. Non enim ad eum qui in manifeſto Iudæus eſt, reſpicit, neq; ad eam, quæ manifeſte in carne eſt circuncíſio: ſed uidet illum, qui in occulto Iudæus eſt, & qui circuncíſus eſt corde, nõ carne. Ipſe ergo eſt ſolus, qui dinumerare poteſt, & inueſtigare, & ipſe ſecũdum ineffabilem

& incõptehenſibilem ſapientiam ſuam ad illam cæleſtem formam, quam ipſe ſolus ſcire poteſt, poſuit etiã iſtos numeros, quos habemus in manibus: in quibus præcipit, ut ſecundum cognationes ſuas, & ſecundum domos familiarũ ſuarũ, ex nomine omnes maſculi per capita numerentur à uiginti annis & ſupra, omnis qui ingreditur in uirtute Iſrael: & colligitur eorũ quidam ſacratus numerus, de quo iam ſuperius (prout donauit dominus) diximus. Sed iſte numerus tunc demum ſacratus eſt, & placitus deo, cũ ipſo præcipiente numeratur. Si aũt contra prçceptũ domini uoluerit aliquis numerare, licet ille Dauid ſit, licet magnus propheta, contra legem agit, & arguitur per prophetã, & patitur illa quæ in ſecundo lib. Regnorum legimus ſcripta. Solus ergo ipſe, qui numerat multitudinẽ ſtellarum, & qui omnia menſura & numero & pondere produxit, inueſtigat ſemen Iacob, & dinumerat plebem Iſrael. Poſthæc quaſi de ſemetipſo quædam prophetare uidetur, cum dicit: Moriatur anima mea inter animas iuſtorũ, & fiat ſemen meũ ſicut ſemen iuſtorum. Sed hoc quãtum ad perſonam ſpectat illius Balaã, & illius Iſrael, nec factũ eſt, nec fieri potuit. non eñ inter ipſos, ſed ab ipſis mortuus eſt. Magis enim (ut diximus) ipſorum perſonæ conueniet: qui licet in præſenti ſeculo uanus populus habeatur, quia ſine gratia eſt ſpiritus ſancti: in fine tamen ſeculi, cum plenitudo gentium introierit, & omis iſta prophetia quæ de Iſrael dicitur, in ſpiritali Iſraele fuerit implera, tunc anima eius morietur cum animabus iuſtorũ. Suſcipiet enim in ſe fidem Chriſti, ita ut & ipſi dicant: Qui in Chriſto baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti eñ ſumus illi per baptiſmum in morte. Et iterum: Si enim cõmorimur, & conregnabimus. Et ſic uere complebitur intelligi Balaam ut moriatur anima eius inter animas iuſtorũ. Quod aũt dicit, ut fiat ſemen meum ſicut ſemen iuſtorum, poſſet quidẽ & de illo Balaam intelligi, ſecundũ hoc quod magi illi, qui de oriente ueniẽtes primi adorare uenerunt Ieſum, de ſemine eius eſſe uideantur, ſiue per ſucceſſionem generis, ſiue per diſciplinæ traditionẽ. Euidenter enim conſtat illos agnouiſſe ſtellam, quam prædixerat Balaam orituram in Iſrael, & ſic ueniſſe, & adoraſſe regem, qui natus eſt in Iſrael. Conueniet tamẽ & populo illi ſecundum ea quæ ſupra diximus. Non enin tam ipſi, q̃ ſemen eorum efficierur ſicut ſemen iuſtorũ. Eorum ſcilicet, qui credenres in Chriſto iuſtificati ſunt. Vnde manifeſtum eſt, quia ſicut apoſtolus dicit, neq; circuncíſio aliquid eſt, neq; præputium, ſed fides, quæ per charitatem operatur. Et ideo nemo aut circunciſionis antiquitate ſe iactet, aut in præputij nouitate glorietur. Sed ut Apoſtolus dicit, probet unuſquiſq; opus ſuum, & tunc in ſemetipſo tantũ gloriam habebit. Sic deniq; propheta dicit: Ecce homo, & opus eius & merces in cõſpectu domini eſſe dicitur, ut reddat unicuiq; ſecundũ opera ſua. in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum Amen.

De prophetia alia Balaam. Homilia Sextadecima Cap. XXIII

PRiore tractatu inquantum poſſibile fuit primas partes prophetiæ Balaam explicare tenrauimus. Secundum nunc prophetiç initium ſumpſimus, ut ſi dominus aſpirare dignetur, etiam de hac pro uiribus, quæ occurrere potuerint, in mediũ proferamus. Inconueniens enim nihi uiſum eſt, quamuis hęc difficilia uideantur, interrumpere tractatum eorum, quo minus de ſingulis quæ cõprehendere poſſumus, explicemus. Igitur Balach rex, uelut attonitus, & percuſſus ex ijs, quç cõtra ſpem dici uidebat à Balaam, benedictionẽ enim pro maledictionibus audiebat, ultra nõ ferens interrupit uerba eius & ait. Quid feciſti mihi? Ad maledicendos inimicos meos uocaui te, & ecce benedixiſti benedictione. Nõ tulit rex amarus benedictionũ dulcedinẽ, ſed maledicta quærit, maledicta depoſcit. Eſt eñ ex cognatione illius, ad quẽ dixit dominus: Maledictus tu ab omnibus beſtijs terræ. Sed quid ad hæc reſpõdit ei ille, cui uerbũ deus in ore poſuerat? Nõne quęcũq;, inquit, iniecerit deus in os meũ, hęc obſeruabo loqui? Ad hæc Balach putans quia perterritus eſſet Balaam populi Iſraelitici mulnitudine, & idcirco nõ fuiſſet auſus proferre maledicta, mutationem ſibi loci credidit profuturam, & ait ad eum. Veni adhuc mecum in locum alium, de quo totum nõ uideas eum, ſed partem aliquam eius uideas, omnes autem non uideas, & maledic mihi eum inde. Demẽs qui Iſraeliticã gratiã loci obiectione crederet poſſe celari, & qui neſciret quia non poteſt abſcondi ciuitas ſuper montẽ poſita. Et adſumpſit, inquit, eũ in ſpeluncã agri

in uerticem montis celſi, & cõſtruxit ibi ſeptẽ aras, & impoſuit uitulũ, & arietem ſuper a-
ram & dixit Balaã ad Balach. Adſiſte ad ſacrificiũ tuũ, ego uero pergã per cunctari deum.
Et occurrit deus ipſi Balaã, & iniecit uerbũ in os eius, & dixit ſine dubio deus. Cõuertere
ad Balach, & hęc loqueris. At ille (hoc eſt Balach) ſtabat iuxta holocauſtomata ſua, & o-
mnes principes Moab cũ illo. Et dixit ei Balach. Quid locutus eſt dñs? Res quidem pro-
phanis ſacrificijs gerebatur, & diuinatio magica arte requirebatur: uolens tamen deus ibi
abundare gratiã, ubi ſuperabũdauit peccatũ, adeſſe dignatur, nec refugit ab ijs, quæ nõ ſe
cundum Iſraeliticã diſciplinam, ſed ſecundum gentilium gerebantur errorem. Adeſt aũt
non ſacrificijs, ſed in occurſum ueniẽti, & ibi dat uerbũ ſuum, atq; ibi myſteria futura præ
nunciat, ubi maxime fides & admiratio gentiliũ pẽdet, ut qui noſtris nolunt credere pro-
phetis, credant diuinis & uatibus ſuis. Et adſumẽs, inquit, parabolã ſuam dixit. Per para-
bolam ergo dicit Balaam. Surge Balach, & audi, auribus percipe teſtis fili Sephor. Nõ ſi
cut homo deus fruſtrat̃, neq; ſicut filius hominis terretur. Ipſe cum dixerit, non faciet? lo-
quetur, & nõ permanebit? Ecce ad benedicendũ adſumptus ſum, benedicã, & non auer-
tam eam. Non erit labor in Iacob, neq; uidebit̃ dolor in Iſrael, dominus deus ſuus cũ ipſo,
præclara principum cũ ipſo ſunt. Deus qui eduxit eum ex Aegypto, ſicut gloria unicor-
nis eius. Nõ enim erit auguratio in Iacob, neq; diuinatio in Iſrael. In tẽpore dicetur Iacob
& Iſrael, quid perficiet deus. Ecce populus ſicut catulus leonis exurget, & ſicut leo exul
tabit, non dormiet donec comedat prædam, & ſanguinẽ uulneratorũ bibat. Hæc eſt con
tinentia ſecũdæ prophetiæ in uerbis Balaam. Videamus ergo primo hoc ipſum quod ait.
Exurge Balach, & audi. Si eñ in ſuperioribus non dixiſſet quia ſtaret iuxta holocauſtum
ſuum, non uideretur magnopere requirendũ cur dixerit, exurge Balach. Nunc aũt cum
hortetur exurgere eum, quem nuper dixerat ſtare, nõ eſt otioſe prætereundus ſermo pro
pheticus. Quod ergo ait in ſuperioribus, quia ſtaret ad holocauſtum ſuum deſignat eum
non recte ſtare. Stabat eñ in idololatria poſitus, & ſtabat quaſi inimicus dei, quod magis
eſſet non ſtare, ſed cadere. Quaſi ergo qui de illo ſtatu cadere debuerit, immo & qui ceci
derit, ita nunc intellectu prophetico exurgere eum iubet. Quippe qui per hoc, quod ſta-
re in idololatria uiſus fuerat, cecidiſſet. Exurgat ergo qui talis eſt, exurgat animo, exurgat
fide, & efficiatur teſtis: ſi quidẽ conuertetur, teſtis fidei: ſi uero permanet infidelis, ut ſit te
ſtis condemnationis ſuæ. Sed quid eſt quod ei adnunciat, uideamus. Non ſicut homo, in
quit, deus fruſtrat̃, neq; ſicut filius hominis terretur ipſe. Nõ, inquit, habeas talem opinio
nem de deo, ut putes eum eſſe ſicut hominẽ, qui in ijs quæ loquitur, fruſtrari poſſit. Ho-
mines enim multis occaſionibus & uitijs impediuntur, ne uerum ſit quod loquunt̃. Aut
irati eñ loquuntur, & ira ceſſante fruſtra locuti ſunt: aut metus aut cupiditatis aut iactan-
tiæ gratia, alijsq; horũ ſimilibus, & utiq; fruſtra erit & uanũ oĩe quicquid uitio dominan
te locuti ſunt. Deus aũt, in quo nulla eſt paſſio, nulla fragilitas, omne quod dixerit, pro
cauſarum meritis dicit, & ideo nunq; fruſtrari poteſt, quia quod ratione profertur, carere
non poteſt ratione. Nõ ergo deus ſicut homo, qui fruſtra loquat̃: neq; ſicut filius hominis
terretur, uel (ut in alijs exẽplaribus legimus) neq; ſicut filius hominis terret. In hominibus
interdum ſententiã mutat terror, deus aũt qui ſupra omnia eſt, à quo terreri poteſt, ut ſen-
tentiam mutet? Si uero ſecundũ hoc accipiamus quod in alijs exemplaribus diximus le-
ctum, hoc eſt neq; ſicut filius hominis terret: illud uidebitur dici, quod homines quidem
interdum pro iactantia terrores faciunt & minas, etiam ijs nonnunq; quibus nocere non
poſſunt: deus aũt non terret ita homines quaſi qui punire non poſſit, ſed & ſi terret, ratio
ne terret. Terret eñ ut corripiat hominem in auditionis tribulatione, ut uerbo cõmina-
tionis deterritus emendet ſe qui male agit, nec perueniat ad eum ipſa uindicta malegeſto-
rum ſuorum. Non ergo ita deus terret ut homo. homo enim (ut diximus) pro iactantia,
Deus uero pro emendatione terret. Poſt hæc ait. Ipſe cum dixerit, nõ faciet? loquetur, &
nõ permanebit? Sic legendus eſt locus, quaſi interrogãtis affectu dicat, ipſe, hoc eſt deus,
quod dicit nonne & faciet? & quæ locutus fuerit nonne permanebit in eis? Cum utiq; ho
mines non faciant quæ dicunt, & uitio humanæ fragilitatis in ijs non permaneant quæ lo
quuntur. mutabilis enim eſt homo, deus uero immutabilis. Sed poteſt aliquis occurrere,
& dicere. Quomodo ergo non permanſit deus in ijs, quæ locutus eſt de Niniue, ut poſt
triduum ſubuerteretur? neq; in ijs quæ locutus eſt Dauid, ubi tribus diebus promiſſa fue-

rat mors, ut uaſtaret populum, & intra unum diem, & uſq; ad horam prandij ceſſauit? Et uidebitur fortaſſis, quia hęc quæ per interrogationem dicuntur, non penitus pro definito accipienda ſint: ſed talis quædam figura uerbi ſit, quæ medium aliquid uideatur oſtendere, nõ tamen definitæ & irreuocabilis ſententiæ declaret affectũ: quo temperatius aliquid dictum uideatur in eo quod ſcriptum eſt, ipſe cum dixerit nonne faciet? quàm ſi ſcriptum eſſet, ipſe cum dixerit omnimode faciet. Sed recenſeamus & ipſa ſcripturæ loca, quæ uel in Iona, uel in Regnorũ libris poſita ſunt, ne forte & ibi (ut moris eſt) ſcripturæ diuinæ ſecreti aliquid habeant. Scriptũ eſt ergo in Iona: Et factum eſt uerbũ domini ad Ionam filium Amati dicens: Surge & uade in Niniuen ciuitatẽ magnã, & prędica in ea, quia aſcendit clamor malitiæ eius ad me. Et poſteaquam præceptum eſt ceto, & eiecit Ionam in terram, iterum ſcriptum eſt: Et factum eſt uerbum domini ad Ionam ſecundo dicens. Surge & uade in Niniuen ciuitatem magnam, & prædica in ea ſecundum prædicationẽ quam ego locutus ſum ad te. Et Ionas quidẽ prædicauit, & dixit. Adhuc tres dies, uel (ut Hebræi habere ſe ſcriptũ dicunt) adhuc quadraginta dies, & Niniue deſtruetur. Viri aũt Niniuitæ crediderunt in deo, & prædicauerunt ieiunium, & induerunt ſe cilicijs, à minore uſq; ad maiorem ipſorum. Et poſt pauca: Et uidit deus, inquit, opera eorum, quia conuerſi ſunt à uijs ſuis malis, & pœnituit, uel (ut in alijs exemplaribus legimus) deprecatus eſt deus ſuper malitiam quam locutus eſt facere eis, & nõ fecit. Obſerua igitur in ijs quæ aſſumpſimus de propheta, quod non inuenitur in ſermonibus dei quibus ad prophetam locutus eſt, dictum, quia adhuc tres dies, & Niniue deſtruetur: ſed Ionas cum ingrederetur inquit ciuitatẽ, quaſi iter dierum trium, ipſe dixit, quia adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur: ut ſermo iſte, qui ſcriptus eſt, & non eſt factus, à Iona potius, quàm à deo prolatus eſſe uideatur. Sed & de ſecũdo libro Regnorũ proferamus quæ ſcripta ſunt, ubi cum Dauid populum numeraſſet, factum eſt, inquit, uerbum domini ad Gad prophetam uidentem dicens. Vade, & loquere ad Dauid. Hæc dicit dominus. Tria ego leuabo ſuper te, elige tibi ex ijs unum, quod faciã tibi. Et introiuit Gad ad Dauid, & denunciauit ei dicens, Aut ueniet tibi tribus annis fames ſuper terram tuam: aut tribus menſibus ut fugias ante inimicos tuos, qui te perſequent̃: aut triduo mors fiat in terra tua. Nunc ergo ſcito, uide quid reſpõdeã ei, qui me miſit. Et dixit Dauid ad Gad. Anguſtię mihi ſunt undiq; ualde. Sed incidam in manus domini magis, quia multæ miſerationes eius ſunt, & in manus hominum non incidam. Et dedit dominus in Iſrael mortẽ à mane uſq; ad horam prandij, & mortui ſunt de populo à Dan uſq; Berſabee ſeptuaginta milia uirorũ. Et extẽdit angelus dei manum ſuam in Hieruſalem ut corrũperet eam, & deprecatus eſt dominus ſuper malitiam, & ait ad angelum, qui exterminabat populum. Satis eſt, remitte manũ tuam. Obſerua ergo quomodo nec in ijs tribus cõminationibus deus inuenitur de morte dixiſſe trium dierum. In uerbis enim Gad poſitum eſt, non in mandatis domini: & non ſemper ea quæ per propheram dicuntur, quaſi à deo dici ſuſcipiantur. Deniq; & per Moſen quidem multa locutus eſt deus, aliquanta tamẽ & Moſes propria auctoritate mandauit: quod dominus in euangelijs euidẽtiſſima diſtinctione ſecernit, cũ dicit de repudio mulieris interrogatus: quia ad duritiã cordis ueſtri ſcripſit uobis hæc Moſes, ab initio autẽ non fuit ſic. Qui em̃ fecit hominẽ, maſculum & fœminã fecit eos, & benedixit eos, & dixit. Propter hoc relinquet homo patrẽ ſuum, & matrẽ ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & ambo erunt in carne una. Et addit. Quod ergo deus cõiunxit, homo nõ ſeparet. Vides ergo & hic deum quidẽ nõ præcepiſſe, nec fieri uoluiſſe diuortiũ, Moſen uero propter duritiam cordis Iudæorũ ſcripſiſſe dandũ eſſe repudium. Oſtendit hæc & Paulus in literis ſuis cum dicit de quibuſdam. Dominus dicit & nõ ego. & de alijs. Hæc aũt ego dico, non dominus. Et iterum in alijs. Pręceptũ domini nõ habeo, conſilium autem do. Et iterum. Quæ loquor, non loquor ſecundum deum. Vnde ſimiliter etiam in cæteris prophetis aliqua quidem dominus locutus eſt, & non prophetæ, alia uero propheræ, & nõ dominus. & ſic uidebit̃ obiectio intentata diſſolui, cum nõ tam ſua, quàm prophetæ uerba dominus reuocat, ac mutat in melius. Sed magis arbitror abſolutionem priorem totius ſcripturæ ſenſibus conuenire, & illis præcipue dictis, quibus patiens & multæ miſericordiæ, & pœnitens ſuper malitias dicitur deus: uel ijs maxime, quæ generaliter ab Hieremia pronunciant̃, in quib. euidenter oſtenditur pro multis miſerationibus, & incomprehenſibili bonitate ſua deus

dicere

dicere, & non facere, loqui, & non permanere. Ait ergo per Hieremiã deus. In finem loquar, hoc eſt ex definito loquar ſuper gentem, & ſuper regnum, ut auferã eos, & diſperdam. Et ſi conuertatur gens illa à malitijs ſuis, pœnitebo de omnibus malis quæ cogitaui facere eis. & in finem loquar ſuper gentem, & regnum, ut reædificem eos, & replantem: & ſi fecerint mala in conſpectu meo, ut non audiant uocem meã, pœnitebit me de omnibus bonis quæ locutus fueram ut facerem eis. Quomodo ergo poſſumus ijs, quæ abſolute per Hieremiã dicta ſunt, præferre illa quæ ſuſpenſe per Balaam dicuntur: niſi quia negligentibus, & contemptoribus illa confirmanda, hæc uero à perfectioribus ſecretius aduertenda ſunt? Sed poſt hæc Balaam, Ecce, inquit, ad benedicendum aſſumptus ſum, benedicam, & nõ auertam eam. Ad benedicendum Balaã aſſumptus eſt, non à Balach, ſed à deo, qui iniecit uerbum in os eius, quo populum benediceret, & hanc benedictionem non auertit. Nec enim poteſt etiam ſi uelit, uerbum dei humana lingua conuertere. Poſt hæc, non erit, inquit, labor in Iacob, neq; uidebitur dolor in Iſrael. Aperte in iſtis ſermonibus futuræ uitæ denunciat ſtatum. Quis enim eſt, qui hanc uitam ſine labore & dolore tranſcurrat? Nec ſi Petrus aliquis, aut ſi Paulus ſit. Quomodo nõ in labore & dolore eſt cum ter uirgis cæditur, ſemel lapidatur, ter naufragium facit, in profundo maris die ac nocte eſt, aliaq; innumera perpetitur, quę de laboribus ſuis ac doloribus ſcribit? Sed ibi iſtud complebitur, ubi dictum eſt: Aufugiet dolor, & triſtitia, & gemitus. Quod tamen nõ ad omnes, ſed ad eos tantũ, qui meritis Iacob & Iſrael fuerint, refertur: ut fuit ille pauper Lazarus, qui præſentem quidem uitã in labore ac dolore tranſegit, ibi aũt dicitur ad diuitem, Memento fili, quia tu recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc aũt hic requieſcit, tu uero cruciaris. Ille ergo eſt Iſrael, & Iacob, in quẽ non uenit labor, & dolor. Diues autem ille erat quidem & ipſe ſecũdum carnem Iſrael, dicitur enim ei, quia fratres ſui habent leges, & prophetas, audiant illos: ſed quia nõ erat ſecundum ſpiritũ Iſrael, ideo uenit ſuper illum labor & dolor. Dominus deus ſuus cum ipſo, præclara principum cum ipſo ſunt. Nunq; enim Iſrael ſuum deſerit deus. Quorum autem principũ præclara cum ipſo Iſrael ſint, uideamus. Præclara principum, poteſtas eſt, principatus & regnũ. Verum quoniã ſunt & aliqui principes, qui de principatu ſuo, uel pellendi, uel iam forte depulſi ſunt, & in locum ac principatum eorum introducendi ij, qui uere Iſraelitæ ſunt, præclara illa omnia, quæ habuerunt in cælis illi principes, qui non ſeruauerunt principatũ ſuum, ſed dereliquerũt æterna domicilia, Iſrael iſte & Iacob, qui colluctatus eſt & uicit, accipiet, & ſic cum ipſo erunt præclara principum. Deus qui eduxit eum ex Aegypto ſicut gloria unicornis eius. Eductus eſt ille quidem Iſrael de Aegypto iſta terrena, hic autem ſpiritalis Iſrael de Aegypto ſeculi, & de poteſtate tenebrarum, & eſt gloria eius tanq; unicornis. Vnicornis quidem fertur eſſe animal eo habitu formatum, quo nominis ipſius deſignat indicium. Quod animal frequenter in ſcripturis diuinis poſitum legimus, ſed præcipue apud Iob dei ipſius uocibus potentia eius & uirtus exponitur, in quibus, ut in quampluri mis, Chriſtus intelligitur deſignari. Et in ſcripturis diuinis cornu pro regno poſitũ ſæpe reperimus. ſicut & propheta dicit. Quatuor autẽ cornua, quatuor regna ſunt. Sub nomine itaq; unicornis, in Chriſto hoc uidetur oſtendi, quia omne quod eſt, unum eius cornu eſt, hoc eſt unum regnum eius. Omnia enim pater ſubiecit ſub pedibus eius uſquequo & nouiſsimus inimicus deſtruatur mors, & tanquã unicornis unum omnium regnum teneat Chriſtus. Quia ſicut ſcriptum eſt, Regni eius non erit finis. Erit ergo, inquit, ei, hoc eſt Iſraeli illi ſpiritali, gloria, ſicut eſt gloria unicornis. Sic enim & ipſe in euangelio dominus dicit, Pater, da illis, ut ſicut ego & tu unum ſumus, ita & iſti in nobis unũ ſint. Et ideo ſimilis gloria dabitur Iſraeli, ſicut eſt gloria unicornis, maxime cũ transformabit corpus humilitatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ. Non erit auguratio in Iacob, neq; diuinatio in Iſrael. In tempore dicetur ad Iacob & Iſrael quid perficiet deus. Igitur quoniã uiſum eſt iam nos diligentius de ſingulis quibuſque diſcutere, non uidebitur abſurdum, ſi etiam quid ſit auguratio, uel diuinatio, quoniam quidem placuit ſcripturæ cõmemorare de ijs, ne quis forte ignoranter in hæc incidat, requiramus. Videtur ergo mihi futurorum præſcientia quantum ad ipſam rem ſpectat, medium quiddam eſſe, id eſt neq; proprie bonum, neq; proprie malum. Quandoquidem poteſt interdum etiam à parte diaboli ad hominum notitiam futurorum uenire præſcientia: ſine dubio autem cum tempus &

oportunitas poſcit, & uoluntas dei fuerit, datur etiā à deo per prophetas hominibus præſcientia. & ideo diximus, quia neq; proprie bonum dici poteſt, quod aliquando à malo uenit: neq; proprie malum, quod aliquādo à deo deſcendit. Et quamuis de hoc abundanter etiā ex ſcripturis diuinis exēpla ſuppeditent, ſufficere tamē credimus ſi utamur eo, quod in regnorū libro ſcriptū legimus: ubi arca dei ab Allophylis capta eſt, & deducta in Azotum: & ibi introduxerunt, inquit, eam in domū Dagon, & inuentus eſt Dagon cecidiſſe pronus in terram ante arcam teſtamēti domini. Et grauata eſt manus domini ſuper Azotos, & diſsipauit eos, & percuſsit eos in natib. Poſt hæc, inquit, ingreſſa eſt arca in Accaron, & miſerūt Accaronienſes, & congregauerunt omnes ſatrapas Allophylorū, & congregauerūt ſacerdotes, & diuinos ſuos dicētes. Quid faciemus arcæ domini: Indicate nobis quomodo remittamus eam in locum ſuum. Reſponderunt ſacerdotes & diuini. Si te mittitis arcam dn̄i dei Iſrael, nolite eam dimittere inanem, ſed dantes dabitis ei pro delicto, & tunc ſanabimini, & innoteſcet uobis. Sin aūt, nō diſcedet manus eius à uobis. Et poſt pauca. Et nunc, inquit, facite carrum nouum, duas uaccas fœtas aſſumite, quibus iugum non eſt impoſitū, & iungite uaccas ad carrum, & fœtus earum retro abducite ad domū: & adſumite arcam domini, & imponite eam ſuper carrū, & uaſa aurea quæ obtuliſtis ei pro delicto, ſimul ponite ſuper carrū, & omnia ſancta eius: & dimittite eam, & uadat. & uidete, ſi quidem uadit per uiam ſuā, & ad fines ſuos aſcendit in Bethſamis, ipſa nobis fecit mala hæc magna. Si autem non uadit illuc, ſciemus quia manus eius nō contigit nos, ſed fortuitu hæc nobis acciderunt. Obſerua ergo in ijs quomodo ſacerdotes & diuini cauſam malorum, quæ acciderant Allophylis, utrum ex manu dei, & pro arcæ iniuria uenerit, an fortuitu acciderit, propoſitis contemplantur indicijs dicentes. Si per uiam ſuam ad fines ſuos aſcendit in Bethſamis, ipſa nobis fecit hæc mala. Deniq; in ſequentibus refert. Et cum impoſuiſſent, inquit, arcam domini ſuper carrum, direxerunt boues in uia contra uiam quæ ducit Bethſamis, & non declinauerūt ad dextram, aut ſiniſtram. Quis ergo in his ſi diligenter inſpiciens, præſcientiā hanc quæ de boum directione prædicta eſt, uel fortuitam dicat, uel aliqua arte compoſitam, & non operatione quadam dæmonum miniſtratam, qui pertimuerint arcæ domini uirtutem: qua non ſolum affligebantur, & puniebantur Allophyli, uerum & cultus ipſe dæmonū deſtruebatur, utpote ſimulachris eorū templiſq; ad ingreſſum arcæ domini corruentibus? Eſt ergo talis quædam in miniſterio præſcientiæ operatio dæmonū, quæ artibus quibuſdam ab ijs qui ſe dæmonibus mancipauerint, colligitur: & nunc per eas quas ſortes nominant, nunc per ea quæ auguria appellāt, nunc etiā ex contemplatione fibrarū, quæ extiſpicia uocant, alijſq; horum ſimilibus præſtigijs comprehendi uidetur, & intelligi. Quę artes in tantū ad decipiendum genus hominum profecerunt, ut etiam iuſtiſsimi Ezechiæ filius Manaſſe hoc errore deceptus, ædificauerit (ut ſcriptura dicit) altare omni exercitui cæli in utraq; domo domini. Hūc autem eſſe arbitror exercitum cæli, quem Paulus ſpiritales nequitias in cæleſtibus poſitas ſcripſit. Niſi ergo multum in ijs artibus & deceptionis eſſet & erroris, non puto tanti uiri filium in lege domini educatū, in illas impietates potuiſſe corruere, quæ in quarto Regnorum libro de eo ſcriptæ referunt. Ait enim. Et ſortiebatur, & augurabat, & fecit θυγλῶν, & tranſducebat filios ſuos in igni, & præſcios abundare fecit, ut faceret malignū in conſpectu domini, & exacerbaret eum. Talia ergo erāt quæ peccabat, de quibus dici poſsit, quia in omni uirtute, ſignis & prodigijs mendacibus fierēt, ita ut deciperent etiā electi. Deceptus eſt em̄ per eum & populus, ut faceret malignū in conſpectu domini ſuper gentes illas, quas exterminauerat deus à facie filiorum Iſrael. Sed & in ſecūdo libro paralipomenon ſimilia nihilominus de Manaſſe ſcribuntur. Et fecit, inquit, lucos, & adorauit omnem militiā cæli, & ſeruiuit eis, & cōſtruxit altaria in domo dei, ubi dixit dominus, In Hieruſalem erit nomen meum in æternum, & ibi inſtruxit altaria omni magnificentiæ cæli in ambabus domibus domini. Et ipſe tranſducebat filios ſuos in igni in gehennam, & ſortiebatur, & maleficia faciebat, & augurabatur, & fecit uentriloquos, & incantatores, & multiplicauit ut faceret malignum in conſpectu domini, ut exacerbaret eum. Hæc ergo omnia, id eſt ſiue auguratio, ſiue extiſpicium, ſiue quælibet immolatio, ſiue etiam ſortitio, aut quicunq; motus auium, uel pecudum, uel inſpectio quæcunq; fibrarum, ut aliquid de futuris uideantur oſtendere, in operatione dæmonum fieri non dubito, dirigentium uel

auium

auium, uel pecudum, uel fibrarum motus, aut ſortium, ſecundum ea ſigna quæ docuerũt ijdem dæmones obſeruari ab ijs, quibus artis huius ſcientiam tradiderunt. A quibus omnibus, is qui homo dei eſt, & in portione dei numeratur, penitus eſſe debet alienus, nec aliquid in ijs habere cõmune, quæ occulte machinis dæmones operantur, ne forte rurſus per hæc dæmonibus ſocietur atq; eorum ſpiritu & uirtute repleatur, & ad idolorum cultum denuo reparetur. Hæc enim omnia religio noſtra diuina & cœleſtis abiurat, in Leuitico quidem aperta lege deſignans, & dicens, Non diuinabitis, neq; augurabimini. Et poſt pauca. Non ſequemini inquit uentriloquos, nec adiungemini ad incantatores, ut cõtaminemini in eis, ego dominus deus ueſter. & iterum in Deuteronomio. Si autẽ tu, inquit, introieris in terram quam dominus deus tuus dabit tibi, non diſcas facere ſecundum abominationes gentiũ illarum, non inueniatur in te qui luſtret filium ſuũ aut filiam ſuã igni, neq; diuinans diuinatione, neq; ſortiẽs ſortibus, neq; maleficus, neq; incantator, neq; uentriloquus, neq; portentorũ inſpector, neq; interrogans mortuos. Eſt enim abominatio domino, omnis qui facit hæc. Propter iſtas enim abominationes dominus Deus tuus euertit gentes iſtas à conſpectu tuo. In quibus omnibus uidetur oſtendere, quia omnis qui in ijs uerſatur, nihil aliud faciat niſi mortuos interroget. Mortui ſunt enim, quia non ſunt uitæ participes. Deus autem, uiuorũ Deus eſt, & non mortuorum. His autem omnibus legibus additur etiã illud, ut qui uult eſſe perfectus, à nullo alio diſcat, niſi ab eo, qui per dei uirtutem fuerit electus propheta ut miniſtret populo. Ait ergo. Perfectus eſto in conſpectu domini dei tui. gentes enim iſtæ, quarũ tu hæreditatem cepiſti, iſtæ audiunt ſortilegos & diuinos, tibi autem non ita dedit dominus deus tuus. Prophetã enim de medio tui ex fratribus tuis ſuſcitabit tibi dominus deus tuus, ipſum audietis per omnia quæcũq; petiſti à domino deo tuo in Oreb in die eccleſiæ, cum dixiſſetis, Non apponemus audire uocẽ domini dei noſtri, & iſtum ignem magnum nõ uidebimus ultra, ne moriamur. Non uult deus auditores nos fieri & diſcipulos dæmonũ, neq; uult ut ſi quid uolumus diſcere diſcamus à dæmonibus. Melius eſt enim ignorare, quàm à dæmonibus diſcere: & melius eſt à propheta diſcere, quàm à diuinis inquirere. Diuinatio enim non (ut quidam putant) diuinitus datur, ſed magis (ut mihi uidetur) per antiphraſim, id eſt ex contrario, nomen accepit, quaſi quæ per homines dæmonibus repletos fiat. Sed gentilium ritus, diuinũ credit omne, quod per qualemcunq; ſpiritũ profertur. Nos tamen nihil ab ijs diſcere deus iubet, ne efficiamur conſortes ipſorum, & incurramus in ea, quæ Eſaias dicit. Et humiliabuntur in terra uerba tua, & ſermones tui in terra demergentur, & erit uox tua ſicut loquẽtis de terra, & ad ſolum uox tua infirmabitur. Propter hoc & dominus noſter Ieſus non dignatur à dæmonibus accipere teſtimonium, ſed ait: Obmuteſce & exi ab ea. Quem etiã apoſtolus ſuus Paulus imitatus, dolens conuertit ſe, & ait ſpiritui Pythonis: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti, diſcede ab ea. In quo requiras fortaſſe, quid dolens Paulus increpat ſpiritum Pythonis: nunquid aliquid blaſphemũ dixerat? Mulier enim, inquit, habẽs ſpiritum Pythonis ſequebatur Paulum, & eos qui cum eo erãt, & clamabat dicens: Iſti homines ſerui ſunt ſummi dei, qui annunciãt uiam ſalutis. & hoc faciebat per dies multos. Vnde oſtenditur nõ pro blaſphemia doluiſſe Paulum, ſed pro eo quod indignũ iudicaret ſermoni ſuo ab ſpiritu Pythonis teſtimonium dari. Quod ſi Paulus teſtimonium ſibi eum dare non patitur, ſed dolet ſuper hoc: quanto magis dolere debemus ſi quando decipi uidemus animas ab ijs, qui uelut diuino alicui ſpiritui Pythonis, aut uentriloquo, aut diuino, aut auguri, uel alijs quibuslibet huiuſmodi dæmonibus credunt? Propter hoc ergo, non erit, inquit, auguratio in Iacob, neq; diuinatio in Iſrael. Sed quid ijs additur? In tempore, inquit, dicetur Iacob, & Iſraeli, quod perficiet deus. Quid eſt in tẽpore dicetur? cum oportet, & cum expedit, hoc eſt in tempore. Si ergo expedit prænoſcere nos futura, dicẽtur à deo per prophetam dei, per ſpiritum ſanctũ. Si uero non dicuntur, neq; denunciãtur, ſcito quia non nobis expedit uentura prænoſcere. Quod ſi idcirco non dicũtur nobis, quia nobis ea ſcire non expedit, qui diuerſis artibus, & dæmonum inuocationibus geſtiunt futura prænoſcere, nihil aliud faciunt, niſi ea cupiunt diſcere, quæ ſibi ſcire non expedit. Iacob aũt in ijs dici intelligendus eſt omnis cui luctamen eſt aduerſus principatus & poteſtates, & aduerſus huius mũdi rectores. Et Iſraelem intellige omnẽ, qui per fidei puritatẽ, & munditiã mentis uidet deum. Sed poteſt aliquis dicere, ſi à ſolo deo debemus diſcere

de futuris

de futuris, & neq; diuinũ neq; augurem, neq; aliud quodcũq; horũ recipere, ne iſte quidẽ ipſe Balaã recipiendus eſt à nobis. Vnus enim ex ijs eſt, quos recipi prohibet diuina ſententia. Sed aduerte diligentius, & memento quid in ſuperioribus legimus, ubi dicit̃ de eo quia inſecit dñs uerbum ſuũ in os eius. Non ergo hæc nunc à Balaã, ſed à uerbo dei, quod in ore eius eſt poſitũ, diſcimus. Niſi enim uerba dei eſſent, non ea utiq; reuelaſſet famulo ſuo Moſi, quæ procul poſitus cum ab eo regi Balach dicerentur, certũ eſt quod niſi à deo ſibi reuelata, Moſes ſcire non potuit. Adhuc aũt ad deſtruendam penitus diuinationem, uel augurationem, atq; alia huiuſmodi, etiã hoc cõpetenter addemus, quod oẽs iſti auium, uel animalium miniſterio utuntur, ſed talium quæ & immunda ſcribuntur in lege, & humano generi deprehendũtur ſemper inſidiantia, ex quo utiq; oportuna, & digna miniſterio dæmonũ iudicata ſunt. Nam Pythonibus dracones, alijq; ſerpentes miniſtrare perhibentur. Auguribus & ijs qui ex incidentibus diuinandi captare putant̃ auſpicia, aut lupi ferunt omina, aut uulpes, aut accipitres, aut corui, aut aquilæ, aut alia huiuſmodi, quæ in lege Moſes (ut diximus) ijs credo de cauſis notauit immunda. Poſt hæc, Ecce, inquit, populus ſicut catulus leonis exurget, & ſicut leo exultabit. In ijs mihi uidetur cõfidentiã populi deſcribere credentis in Chriſto, & libertatẽ quam habet in fide & exultationẽ quam gerit in ſpe. Comparatur enim catulo leonis, cum tendit ad perfectionẽ lætus, & uelox: leoni uero cõfertur, cum iam obtinet quæ perfecta ſunt. Sicut enim leo & catulus leonis nullum animal, nullam beſtiã timent, ſed ſunt eis cuncta ſubiecta: ita & perfecto Chriſtiano, qui tollit crucem ſuã & ſequitur Chriſtũ, qui poteſt dicere, Mihi enim mundus cruci fixus eſt, & ego mundo, cuncta calcantur, cuncta ſubiecta ſunt. Deſpicit enim & cõtemnit omnia quæ in hoc mundo ſunt, & imitatur eum, qui leo de tribu Iuda dicitur, & catulus leonis dicitur: quia ſicut lux eſt mũdi, & diſcipulis ſuis dedit ut & ipſi eſſent lux huius mundi, ita & cum ipſe ſit leo, & catulus leonis, credentibus in ſe nomen leonis, & catuli leonis adſcripſit. Vide autem ꝙ euidenter nõ de illo qui tunc erat populo, ſed de hoc qui futurus erat, iſta dicuntur. Ait enim. Ecce populus ſicut catulus leonis exurget, & ſicut leo exultabit. Exurrecturum dicit populum, utiq; qui futurus erat. Nam ſi de eo diceret quem uidebat, dixiſſet ſine dubio, ecce populus ſicut catulus leonis exurrexit. Sed certũ eſt quia de illo populo dicat, de quo in pſalmis ſcriptũ eſt. Et annunciabunt cæli iuſtitiam eius populo qui naſcetur, quem fecit dominus. Eſt ergo populus hic catulus leonis, dum adhuc tanquam nuper geniti infantes, rationabile & ſine dolo lac cupiunt. Leo aũt exultans, cum uir perfectus, quæ paruuli erant depoſuit. Non dormiet donec comedat prædam, & ſanguinem uulneratorũ bibat. In his uerbis quis ita erit hiſtoricæ narrationis contentioſus adſertor, imò quis ſic abruptus inuenitur, qui non horreſcens ſonum literæ, ad allegoriæ dulcedinem ipſa neceſsitate cõfugiat? Quomodo enim iſte populus tam laudabilis, tam magnificus, de quo tanta præconia ſermo dei enumerat, in hoc ueniet, ut ſanguinem uulneratorũ bibat? cum tam ualidis præceptis cibus ſanguinis interdicatur à deo, ut etiam nos qui ex gentibus uocati ſumus, neceſſario iubeamur abſtinere, ſicut ijs quæ idolis immolantur, ita & à ſanguine. Dicãt ergo nobis, quis eſt iſte populus, qui in uſu habet ſanguinem bibere. Hæc erant quæ & in Euangelio audientes ij qui ex Iudæis dominum ſequebantur, ſcandalizati ſunt, & dixerunt. Quis poteſt manducare carnem, & ſanguinem bibere? Sed populus Chriſtianus, populus fidelis audit hæc, & amplectitur, & ſequitur eum qui dicit, Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis uitam in uobis ipſis: quia caro mea uere cibus eſt, & ſanguis meus uere eſt potus. Et utiq; qui hæc dicebat uulneratus eſt pro omnibus, ipſe enim uulneratus eſt pro peccatis noſtris, ſicut Eſaias dicit. Bibere autem dicimur ſanguinem Chriſti, non ſolum ſacramentorum ritu, ſed & cum ſermones eius recipimus, in quibus uita cõſiſtit. ſicut & ipſe dicit, Verba quæ locutus ſum, ſpiritus & uita eſt. Eſt ergo ipſe uulneratus, cuius nos ſanguinẽ bibimus, id eſt doctrinæ eius uerba ſuſcipimus. Sed & illi nihilominus uulnerati ſunt, qui nobis uerbum eius prędicarunt. & ipſorũ enim, id eſt apoſtolorum eius, uerba cum legimus, & uitam ex eis conſequimur, uulneratorũ ſanguinem bibimus. Non ergo, inquit, dormiet, donec comedat prædã. Iſte enim populus, qui catulo leonis, uel leoni cõparatur, non quieſcet, nec dormiet donec rapiat prædam, id eſt donec rapiat regnum cælorum: quia à diebus Ioannis regnũ cælorum uim patitur, & uim facientes diripiũt illud.

Vt autem

Vt autem euidentius cognoſcas hæc de noſtro populo, qui in ſacramentis Chriſti confœderatus eſt, ſcribi, audi quomodo & in alijs Moſes ſimilia pronunciat dicens, Butyrũ boum, & lac ouium, cum adipe agnorum, & arietũ filiorũ, taurorum & hircorũ, cum adipe renium, frumenti, & ſanguinem uuæ bibent uinũ. Et hic ergo ſanguis qui nominatᷣ uuę, illius uuæ eſt quæ naſcitur ex illa uite, de qua Saluator dicit. Ego ſum uitis uera, diſcipuli uero palmites, Pater aũt agricola eſt, qui purgat eos, ut fructũ plurimum afferãt. Tu ergo es uerus populus Iſrael, qui ſcis ſanguinem bibere, & noſti carnem uerbi dei comedere, & ſanguinem bibere, & uuæ ſanguinẽ illius quæ eſt ex uera uite, & illis palmitibus quos pater purgat, haurire. Quorum palmitum fructus, uulneratorum ſanguis merito dicitur, quem ex uerbis eorum & doctrina bibimus, ſi tamen ſimus ut catuli leonis exurgentes, & ut leo exultantes. Hæc interim de ſecunda uiſione Balaã dicta ſufficiant. Oremus aũt dominũ ut nobis etiã ad cætera, quæ ab eo prophetata ſunt, intelligẽda lucidiores quoſq; & ueritati proximos ſenſus aperire dignetur, ut in ſpiritu ſancto conſiderantes quæ per ſpiritum ſcripta ſunt, & ſpiritalibus ſpiritalia comparantes, digne Deo, & ſancto ſpiritui, qui hæc inſpirauit, quæ ſcripta ſunt explicemus, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eiuſdem tertia prophetia. Homilia XVII Cap. XXIIII

TErtiam nunc prophetiam ex ijs quæ ſermo dei per Balaam protulit, habemus in manibus, ut etiã de ipſa (prout dominus dederit) aliqua diſſeramus. Etenim infelix iſte Balach putans quod Balaam diuino ad maledicendum loci oportunitas magis defuerit quàm uoluntas, utilius eſſe ratus ſi mutaret locum, Veni, inquit, & educã te in locum aliũ (ſi placet deo) & maledices eum inde. & aſſumpſit Balach ipſum Balaã in uerticem montis Fogor, qui tendit in deſertum. Eos quidem quos deus uocat, imponit eos in uerticem montis Sina: hic autẽ Balach, qui deo cõtrarius eſt, imponit Balaam in uerticem montis Fogor. Fogor autem interpretatur delectatio. In uerticem autem delectationis & libidinis imponit homines iſte Balach. Amator enim eſt uoluptatis magis quàm dei, & idcirco impònit eos in ſummitatem & uerticẽ uoluptatis, ut excludat eos à deo. Excludens enim & deuoratio interpretatur Balach. Ideo deniq; & in eremũ tendit Fogor, id eſt ad ea quæ eremia ſunt, & deſerta deo negotia. Et dixit Balaam ad Balach. Cõſtrue mihi hic ſeptem aras, & fac mihi hic ſeptem uitulos, & ſeptem arietes. & fecit Balach ſicut dixit ei Balaã, & obtulit uitulum, & arietem ſuper aram. Aperta quidem Apoſtoli ſententia eſt dicentis: Quæ enim ſacrificant gentes, dæmonijs, & non deo ſacrificant. Sed & propheta ſimiliter dicit: Sacrificauerunt dæmonijs, & non deo. Tamen quoniam & lex dei de ſacrificijs præcipit, & ritum ſacrificandi tradit filijs Iſrael, requiratur fortaſsis, cur hæc cum dæmonijs dicata uideantur, etiam deo iubeãtur offerri. Et erit quidem ſimplex & cita reſponſio, ut quemadmodũ in alijs oſtendimus, quod libellum repudij dari non dei uoluntatis fuit, qui quod coniunxerat noluit ſeparari, ſed Moſes hæc proprie ad duritiam cordis Iudæorum ſcripſit: ita etiam & de hoc uideri poſſe, quia Deus (ſicut per alium prophetam dicit) nõ manducat carnes taurorum, nec ſanguinem hircorum potat. Et item ut alibi ſcriprum eſt, Quia non mandaui tibi de ſacrificijs, uel uictimis, in die qua eduxi te de terra Aegypti. Sed Moſes hæc ad duritiam cordis eorum pro cõſuetudine peſsima qua imbuti fuerant in Aegypto, mandauit eis: ut qui abſtinere ſe non poſſent ab immolando, deo ſaltem, & non dæmonijs immolarent. Videndum tamen eſt, ne forte ſit & aliqua ſacrificandi Deo occultior ac ſecretior ratio. Ne forte inquam ſacrificia quæ deo offeruntur, ad deſtructionem fiant eorum ſacrificiorum quæ dæmonibus immolantur: ut quia per illa uulnerantur animæ, per iſta ſanentur: ſicut & ij confirmant, qui medicinæ peritiam gerunt. Serpenrum nanq; uenena depelli medicamentis nihilominus confectis ex ſerpentibus perhibent. Ita ergo & ſacrificiorum dæmonicorum uirus per ſacrificia deo oblata depellitur, ſicut & mors Ieſu mortem peccati credentibus non ſinit dominari. Et quidem donec tempus patiebatur, ſacrificia ſacrificijs opponebantur: ubi uero uenit perfecta hoſtia, & agnus immaculatus, qui totius mundi tolleret peccatum, ſacrificia illa quæ ſingillatim offerebantur deo, iam ſuperflua uiſa ſunt, cum una hoſtia omnis dæmonũ cultura depulſa ſit. Verum Balaam

iſte ſiue

iſte ſiue ſecundum cordis ſui propoſitum quod non emendauerat: ſiue ſecundum illam figuram, qua diximus eum tenere perſonã doctorum ac Phariſæorum plebis incredulæ: inſtaurat adhuc hoſtias, & præparari ſacrificia iubet. In his enim omnẽ ſpem gerunt ij, quorum cor non recipit fidem Chriſti. Sed quid ſequitur. Et uidens, inquit, Balaam quia bonum eſt in conſpectu domini benedicere Iſrael, non abijt ex more in occurſum auſpicijs, ſed conuertit faciem ſuam in deſertum: & eleuans Balaam oculos ſuos intuens Iſrael caſtra conſtituiſſe per tribus, & factus eſt ſuper eum ſpiritus dei, & adſumpta parabola ſua ait. Requiratur fortaſſe unde uidit Balaam quia bonum eſt in conſpectu domini benedicere Iſrael, & putabitur ex ſacrificijs intellexiſſe quæ immolauerat. Vbi enim uidit nullũ adeſſe dæmonum, nullam contrariam poteſtatem uictimis ſuis adſiſtere audentem, excluſos eſſe omnis malitiæ miniſtros, quibus uti ad maledicendum ſolebat, potuit ex his intellexiſſe, quia bonũ eſſet in conſpectu domini benedicere Iſrael. Ego tamen magis illud intelligo, quod populus ille qui nũc uanus eſt, & illi doctores, qui Chriſto non credentes in uanitate populum detinent, aliquando uiſuri ſunt, id eſt in nouiſsimis diebus, cum plenitudo gentiũ introierit, & omnis Iſrael uenire cœperit ad fidem Chriſti: illi inquã qui nunc oculos habentes non uident, tũc uidebunt. Eleuabũt enim oculos ſuos ad altiores & ſpiritales ſenſus, & uidebunt, & intelligent quia bonum eſt in cõſpectu domini benedicere ſpiritalem Iſrael. Videbũt enim eum diſpoſitum per tribus, & per domos, & per familias, & unumquenq; in ſuo ordine reſurrectionis gloriam adepturum, & adſumpta parabola ſua intelligent quæ in parabolis ſcripta ſunt: quæ nunc propter uelamen quod poſitũ eſt ſuper cor eorum, neq; uident, neq; intelligunt. Deniq; non abijt, inquit, ex more in occurſum auſpicijs. Non enim more ſibi ſolito, ſtultis & inanibus ſenſibus rapietur, in animalibus mutis, & pecudibus, dei conſiderans uoluntatem, ſicut ij, qui ex iſtis talibus auſpicia colligunt: ſed agnoſcet etiã ipſe, quia neq; de bobus cura eſt deo, ſimiliter neq; de ouibus, neq; de auibus alijſq; animalibus, ſed ſiqua de his ſcripta ſunt, propter homines intelliget ſcripta. Sed uideamus iam quæ ſint quæ in tertia prophetia proloquatur Balaam. Dixit, inquit, Balaam filius Beor, homo uere uidens, dixit audiens uerba fortis, qui uiſum dei uidit in ſomnis, reuelati oculi eius. Mirũ profecto eſt quomodo tantæ laudis dignus habeatur Balaam, qui accepta parabola ſua, hæc de ſemetipſo pronunciat. Quomodo enim homo uere uidens Balaam ſit, qui diuinationi, & augurijs operam dederit, qui etiam magicę ſtuduerit (ſicut ſupra oſtendimus) ualde mirum eſt. niſi forte pro eo, quod ſupra dictũ eſt, quia ſpiritus dei factus fuerit in ipſo, & quia uerbum dei poſitum ſit in ore eius, hæc de eo, putentur tam magna conſcripta eſſe præconia. Nec Moſes enim, nec alius quis prophetarum facile inuenietur tantis laudibus eleuatus. Vnde magis mihi uidetur hæc illi populo conuenire eo tempore, quo iam conuerſus ad dominum depoſuit uelamen, quod erat ſuper cor ſuum. Dominus ſpiritus eſt. Idcirco deniq; dicit, reuelati oculi eius, quaſi qui nunc uſq; clauſi fuerint, & nunc per ſpiritum dei, qui ſuper eum factus eſt, ablato uelamine reuelentur. Nunc ergo eſt quando uere uidet, & uere audit uerba fortis, & uiſum dei uidet in ſomnis: id eſt ea quæ in ſomnis Danieli prophetæ tempora deſignata ſunt, uidebit impleta: & uiſiones illas quæ in ſomnis ad illum delatæ ſunt, uidebit, hoc eſt intelliget, & agnoſcet oculis reuelatis. Efficietur enim ſimilis ijs, qui dicebant: Nos aũt omnes reuelata facie gloriam domini ſpeculamur eadem imaginatione transformati à gloria in gloriam, tanquam à domini ſpiritu. Velim tamen requirere qui ſunt iſti oculi eius qui reuelati dicuntur. Ne forte ipſi ſint, qui in alijs ſcripturæ locis (ut in quibuſdam exemplaribus legimus) oculi terræ appellãtur, & ille, quẽ Paulus ſenſum carnis dicit, cum ait de quodam, Fruſtra inflatus à ſenſu carnis ſuæ. De iſtis credo oculis etiam ſerpens dixerit ad Euam, Quia ſciebat dominus quod in quacunq; die manducaueritis ex eo, aperientur oculi ueſtri. Et paulo poſt. Et manducauerunt, inquit, & aperti ſunt oculi eorũ. Niſi enim eſſent differentiæ oculorũ, & alij eſſent qui per præuaricationem aperiuntur, & alij quibus uidebant Adam & Eua antequã iſti aperirentur, nunquã utiq; ſcriptura nondum apertis oculis eorũ, illis qui ex præuaricatione patefacti ſunt, diceret. Et uidit mulier quia bonum eſt lignum ad manducandum & gratum oculis ad uidendum, & ſpecioſum eſt ad conſiderandum, & accipiens de ligno manducauit, & dedit uiro ſuo ſecum, & manducauerũt, & aperti ſunt oculi amborum. Quomodo enim ſi nondum aperti fuerant oculi amborũ,

uidit

uidit mulier quia bonum eſſet lignũ ad manducandum, & gratum eſſet oculis ad uidendum? quibusq; etiã oculis & ſpecioſum dicitur fuiſſe ad conſiderandum? Sed ego audiẽs uocem domini mei Ieſu Chriſti, & uirtutem bonitatis eius intelligens, ita aduerto illud quod dicit: In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant: quod in peccatoribus non uident illi oculi, qui meliores ſunt, ſed ij, qui ſenſus carnis appellantur, & qui conſilio ſerpentis aperti ſunt. Opus ergo magnificum Saluatoris noſtri domini eſt, ut ij qui nõ uident melioribus oculis quæ bona ſunt, ſed illis qui conſilio ſerpentis patefacti ſunt, & quæ mala ſunt intuentur, cæci fiant: & qui cæci fuerint illis oculis, quos perſuaſio ſerpentis aperuit, uideãt bona domini his oculis, quos Ieſus Saluator noſter uenit aperire. Niſi enim prius malorum uiſus claudatur, bonorum non patebit intuitus. Sic ergo etiam illud boni dei dictum accipio, quod dixit, Quis fecit uidentẽ, & cæcum? Videntem quidem ſecundum Chriſtum, cæcum uero ſecundum conſiliũ ſerpentis. Hæc autem cõmonuimus, ut euidentius eluceſceret qui ſunt oculi qui claudãtur, & qui ſunt oculi qui reuelentur: ſimul ut & illud ex his intelligatur quod in propheta ſcriptum eſt, Videntes uidebitis & non uidebitis: ut ſciamus quibus oculis uident, & quibus uidentes non uident. Apparet ergo & hunc Balaam pro eo quod reuelati fuerant oculi eius, dicere de ſemetipſo, homo uere uidens: & dicere, dixit audiens uerba fortis. Eodem enim ordine quo alij oculi clauduntur, & alij aperiuntur, etiam aures aliæ claudendæ, & aliæ aperiendæ intelliguntur. Verum ſi quis hæc etiam ſecundum hiſtoriam uelit dicta ſuſcipere, poteſt dicere, quia in eo quod uidit Balaam quod bonum eſt in conſpectu domini benedicere Iſrael, oſtenduntur reuelati oculi eius, & factus eſſe homo uere uidens. Vere enim uidit quæ futura erant de Iſrael, uel Iacob. Audiſſe quoq; eum uerba fortis dicit in eo, cum uenit ad eum deus, & dixit ei in ſomnis. Verbum quod dedero in ore tuo, hoc obſerua ut loquaris: & hoc erat uiſum dei, quod uidit in ſomnis. & per hæc reuelatos eſſe oculos eius aſſerit, quia potuit uidere quæ uidit. Hæc quidẽ de ijs, quæ in præfatione ſua Balaam in ſemetipſum uiſus eſt prophetare: nũc iam uideamus quæ ſunt, quæ in conſequentibus dicit. Quàm bonæ, inquit, domus tuæ Iacob, tabernacula tua Iſrael? Vt nemora umbrantia, ut paradiſi ſuper flumina, & ſicut tabernacula quæ fixit dominus, ſicut cedri iuxta aquas. Bonas quas dicit domus Iacob, non puto quod domicilia eorũ collaudet terrena. neq; enim tale aliquid fuiſſe apud eos præter gentes cæteras memoratur. Sed uideamus ne forte, quoniã populus per tribus erat diuiſus, & unaquæque tribus per plebes, & iterum plebes per cognationes, & cognationes per domos familiarum, & rurſum domus familiarum per numerum nominum, & per capita numerabantur: hoc eſt, omnis qui erat à uiginti annis & ſupra, maſculus qui procedere poterat ad bellum: has domus Balaam in ſpiritu contuens magnificet, & extollat. Sed non in his ſolius literæ contuenda ſententia eſt, quoniamquidem quæ loquitur Balaam, adſumpta parabola ſua loquitur. In parabolis ergo & nos quod dicitur audiamus. Si enim cõſideres diuiſiones illas, & ordines populorum qui in reſurrectione habebuntur in populo ueri Iſrael, quando unuſquiſq; reſurget in ſuo ordine: ſi potes intueri tribus illas & plebes, & cognationes, in quibus non tam carnis & ſanguinis eſt cognatio, quàm mentis & animi: tunc intelliges q̃ bonæ ſunt domus Iacob, & quàm bona tabernacula Iſrael. Quod & ſi differentias domorum, & tabernaculorum requiras, & Iacob atq; Iſrael diuerſitatem, etiã de hoc talis quædam habenda diſtinctio eſt. Domus res eſt fundata, ac ſtabilis, & certis terminis ſepta. Tabernacula uero ſunt habitacula quædam eorum, qui ſemper in uia ſunt, & ſemper ambulant, nec itineris ſui terminum repererunt. Igitur Iacob habendus eſt in eorum perſonis, qui in actibus & opere perfecti ſunt: Iſrael uero illi intelligendi ſunt, qui ſtudium erga ſapientiam ac ſcientiam gerunt. Quia ergo operum geſtorumq; exercitia certo fine clauduntur: neq; enim ſine fine eſt operum perfectio: ubi adimpleuerit quis omnia quæ facere debuit, & ad finem perfectionis operum uenerit, perfectio ipſa operum, bona domus eius eſſe dicetur. Eorum uero qui ſapientiæ & ſcientiæ operam dant, quoniam finis nullus eſt. Quis enim terminus dei ſapientiæ erit? ubi quanto amplius quis acceſſerit, tanto profundiora inueniet, & quanto magis ſcrutatus fuerit, tanto ea ineffabiliora & incomprehenſibiliora deprehendet: incõprehenſibilis enim & inæſtimabilis eſt dei ſapiẽtia. Idcirco eorum qui iter ſapientiæ dei incedunt, non domos laudat, non enim peruenerũt ad

finem, ſed tabernacula miratur, in quibus ſemper ambulant, & ſemper proficiunt, & quanto magis proficiunt, tanto eis proficiendi uia augetur, & in immenſum tenditur: & ideo iſtos ipſos profectus eorum per ſpiritum cõtuens, tabernacula ea nominat Iſrael. Et uere ſi quis ſcientiæ cœpit aliquos profectus, & experimenti aliquid in talibus ſumpſit, ſcit profecto quod ubi ad aliquam uentum fuerit theoriam, & agnitionem myſteriorum ſpiritalium, ibi anima quaſi in quodam tabernaculo demoratur. Cum uero ex his quæ reperit, alia rurſus rimaẽ, & ad alios proficit intellectus, inde quaſi eleuato tabernaculo tendit ad ſuperiora, & ibi collocat animi ſedem, ſenſuum ſtabilitate cõfixam: & inde iterum ex ipſis alios inuenit ſpiritales ſenſus, quos priorum ſine dubio ſenſuum cõſequentia patefecerit: & ita ſemper ſe ad priora extendens, tabernaculis quibuſdam uidetur incedere. Nunquam eſt enim quando anima ſcientiæ igniculo ſuccenſa otiari poſsit & quieſcere, ſed ſemper à bonis ad meliora, & iterũ ad ſuperiora à melioribus prouocatur. Hoc ergo ſapientiæ dei iter grate ſatis, & cum multo decore deſcripſit dicens. Vt nemora obumbrantia, & ut paradiſi ſuper flumina, & ſicut tabernacula quæ fixit dominus, ſicut cedri iuxta aquas. Qui enim incedunt hac uia, per nemora obumbrantia incedunt. Nemora enim ſunt eis obumbrantia, omnis iuſtorum cœtus, & ſanctorum prophetarum chorus. Sub umbra enim ſenſuum, quos apud illos ſcriptos inueniunt, refrigerantur animæ ipſorum, & in doctrinis eorum quaſi incidentes per opaca nemorum delectantur, & ſicut paradiſi ſuper flumina inueniuntur. Iſti enim paradiſi ſuper flumina, ſimiles & cognati ſunt illi paradiſo, in quo lignum uitæ eſt. Flumina uero poſſumus uel ſcripturas Euangelicas atq; apoſtolicas accipere, uel etiam angelorũ, uel cæleſtium uirtutum erga huiuſmodi animas adiutoria: rigantur enim ab illis & inundantur, atq; ad omnem ſcientiam & agnitionem rerum cæleſtium nutriuntur. Quamuis & Saluator noſter fluuius ſit qui lætificat ciuitatem dei: & ſpiritus ſanctus nõ ſolum ipſe fluuius ſit, ſed & ijs quibus datus fuerit, flumina de uentre eorum procedant: & deus pater dicat, Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, ex quo ſcilicet fonte flumina iſta procedunt. His igitur inundata fluminibus tabernacula Iſrael, fiunt tabernacula ſicut ſunt illa quæ fixit dominus. Sed intentũ fortaſsis mouere poterit auditorem, quod duas quaſdam ſpecies tabernaculorũ præſens ſermo cõmemorat. Ait enim, Quàm bonæ domus tuæ Iacob, tabernacula tua Iſrael: Vt nemora umbrantia, & ut paradiſi ſuper flumina. Et rurſum tabernacula tabernaculis comparat, & dicit: Et ſicut tabernacula quæ fixit dominus. Poteſt ergo & alia poſt illas, quas ſupra protulimus, recipi expoſitio, ut dicamus domus Iacob eſſe legem, & tabernacula Iſrael prophetas. Nõ enim ipſum Iacob, ſed domus eius laudat: nec ipſum Iſrael, ſe tabernacula eius. Et tunc ea laudat, cũ reuelati ſunt oculi eius. Quandiu enim uelamen poſitũ eſt ſuper lectionem legis & prophetarũ, non uidentur bona tabernacula, nec laudabiles domus. Vbi aũt ablatum fuerit uelamen, & intelligi cœperit lex quia ſpiritalis eſt, & prophetæ: tũc bonæ & admirabiles domus Iacob, & tunc admiranda erunt tabernacula Iſrael, cum amota litera quæ occidit, uiuificantẽ ex eis percipere ſpiritũ cœperis. Poteſt adhuc & alio modo intelligi, ut populi credentis & perfecti huius, qui ad Chriſtũ ex gentibus congregatus eſt, corpora ſimul laudari uideantur & animæ: & Iacob quidem domus de corporibus dicaẽ, ſicut & in libello quodam legitur, quia Iacob domus ſit Iſrael: hoc eſt corpus eius Iacob dicatur, & anima Iſrael. Similiter ergo & perfectorũ quorũq; corpora laudabiles domus eſſe dicantur. Iacob eſt enim corpus laudabile, cum cõtinentia, & caſtitate, non nunq; aũt etiam cum martyrio decoraẽ. Tabernacula uero ad animas perfectas referri poſſunt, quibus & nomen à uidendo deum conuenit Iſraelis. Iſta autẽ tabernacula ſunt, inquit, ſicut nemora umbrantia, & ſicut paradiſi ſuper flumina, & ſicut tabernacula quæ fixit deus. Alia ergo tabernacula oſtendit eſſe quæ fixit Dñs, quibus ſint ſimilia tabernacula Iſrael. Extra hunc mundum me progredi cõuenit, ut uideam quę ſint tabernacula quæ fixit dominus. Illa nimirum ſunt, quæ oſtendit Moſi, cum tabernaculum conſtrueret in deſerto, dicens ad eum. Vide, inquit, ut facias omnia ſecundum typũ, qui oſtenſus eſt tibi in monte. Ad imitationem ergo iſtorum tabernaculorũ quæ fixit dominus, Iſrael iubentur facere tabernacula, & unuſquiſq; noſtrum expedire, & fabricare tabernaculum ſuum. Vnde mihi uidetur non fortuitu cõtigiſſe, ut Petrus quidem, & Andreas, & filij Zebedæi, arte piſcatores inuenirentur, Paulus uero arte faber tabernaculorũ. Et quia illi uocati ab arte

capien-

capiendorum piſcium, mutantur, & fiunt piſcatores hominum, dicente domino, Venite poſt me, & faciam uos piſcatores hominum: nō dubium quin & Paulus, quia & ipſe per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum uocatus apoſtolus eſt, ſimili artis ſuæ transformatione mutatus ſit: ut ſicut illi ex piſcatoribus piſcium piſcatores hominū facti ſunt, ita & iſte à faciēdis tabernaculis terrenis, ad cæleſtia tabernacula cōſtruenda tralatus ſit. Conſtruit enim cæleſtia tabernacula docens unumquenq; uiā ſalutis, & beatarū in cæleſtibus manſionum iter oſtendens. Facit tabernacula Paulus & cum ab Hieruſalem in circuitu uſq; ad Illyricum replet Euangelium dei, eccleſias cōſtruendo: & hoc modo facit & ipſe tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculorū cæleſtiū, quæ oſtendit deus in monte Moſi. Sed & unuſquiſq; noſtrum, ſi quis tamen exiuit de Aegypto, & habitat in deſerto, in tabernaculo debet habitare, & diem feſtum in tabernaculis agere. Sicut enim commemoratio fit egreſsionis ex Aegypto per paſcha & azyma, ita & cōmorationis in deſerto fit memoria per tabernacula. In tabernaculis enim habitauerunt patres noſtri in deſerto. Vnde autem fieri oportet iſta tabernacula, niſi ex uerbis legis & prophetarū, ex ſermonibus pſalmorū, & omnium quæ cōtinentur in lege? Cum enim ex ijs quæ ſcripta ſunt, proficit anima, & ſemper quidem ea quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ in ante ſunt ſe extendit, & de loco inferiore progrediens creſcit, ac proficit ad ſuperiora, ex augmento uirtutū, & ex ipſa immutatione profectuū, in tabernaculis merito dicetur habitare. Vide autem ſi non ſunt tabernacula quæ fixit deus, etiam illa quæ Saluator cōmemorat in Euangelio dicens. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant uos in æterna tabernacula. Fixa autem dicuntur à deo, quaſi quæ non circumferantur omni uento doctrinæ. Sunt autem & adhuc tabernacula iſta & ſicut cedri iuxta aquas. Cedros hic non illas dicit, in quibus culpabilis notatur elatio: ſed Cedros dei, quæ ſuſcipiunt uitis illius quę ex Aegypto tralata eſt, palmites, & in quibus requieſcit fructus ille, cuius umbra operuit montes. Si intellexiſti quantam requiem habeat iter ſapientię, quantū gratiæ, quantumq; dulcedinis, noli diſsimulare, noli negligere, ſed aggredere hoc iter, nec eremi ſolitudinem perhorreſcas. Habitanti enim tibi in huiuſmodi tabernaculis, occurret manna cæleſte, & angelorum panem manducabis. Incipe tantū, nec te perterreat (ut diximus) ſolitudo deſerti. Cito in cōſortiū tuum etiam angeli uenient, quos ſub ſpecie cedrorū arbitror indicatos. Sed nunc uideamus quid etiam de Chriſto prophetet. Ipſe eſt enim, de quo dicit. Exibit homo de ſemine eius, & dominabitur gentibus multis, & exaltabitur Gog regnū eius, & creſcet regnū eius. Deus deduxit eum ex Aegypto ſicut gloria unicornis. Chriſtus ergo eſt, qui exijt de ſemine Iſrael ſecundum carnem, qui quomodo gentibus dominetur, expoſitione non indiget, maxime qui legat dictū ei à patre: Pete à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuā, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Quid eſt aūt quod ait, exaltabitur Gog regnū eius? Gog ſuper tecta interpretatur: & in loco iſto nō pro gentis alicuius nomine (ut putatur) poſitū eſt, ſed ut in alijs nōnullis, ipſe ſermo Hebræus non interpretatus relictus eſt, & ob hoc quaſi de gente aliqua dictū uidetur. Eſt ergo ſermonis conſequentia talis. Et exaltabitur ſuper tecta regnū eius, & creſcet regnum eius. Exaltari autem ſuper tecta de perfectione credentiū dicitur: creſcere aūt ad multitudines refertur. In ijs ergo qui perfecti ſunt ſuper tecta exaltatur regnum Chriſti, id eſt ſuper eos etiā, qui in ſupernis ſunt, & in ſuperioribus habitant. Sunt enim fortaſsis aliqui etiā in cæleſtibus, à quibus plus proficiant & altius exaltentur ij, qui in regno Chriſti ſunt. Et ideo etiā (credo) ipſe Saluator dicebat, Qui in tecto eſt, nō deſcendat tollere aliquid de domo: monens ut ij, qui ad excelſam perfectionem uenerunt, non iterū ad mundi huius, qui nūc domus appellatur, humilia & abiecta deſcendant. Sed & illud quod ait, Quod audiſtis in aures, prædicate ſuper tecta, ad hoc nihilominus reſpicit. Sic ergo exaltatur ſuper Gog regnum eius, & creſcit regnū eius. Creſcit enim dum multiplicantur eccleſiæ, & fideliū numerus augetur: & in tantū creſcit regnum Chriſti, uſquequo ponat pater omnes inimicos eius ſub pedibus eius, ſed & nouiſsimū inimicū deſtruat mortem. Poſt hæc ſcriptū eſt adhuc de Chriſto, quia deus deduxit eum ex Aegypto: quod in eo cōpletum uidetur, ubi poſt mortem Herodis reuocatur de Aegypto, & deſignat Euangeliū dicens, Ex Aegypto uocaui filium meū. Qui ſermo quibuſdam ex hoc loco aſſumptus uidet̃, & Euangelijs inſertus, alijs aūt de Oſee propheta. Poteſt aūt & ſecūdum allegoriā intelligi: quia poſteaq;

uenit ad Aegyptū mundi huius, eduxit cum pater, & aſſumpſit ad ſemetipſum, ut uiā fa-
ceret ijs, qui de Aegypto mundi huius aſcenſuri erant ad deum. Et gloria unicornis eius.
Omnia enim dæmonū regna deijciens Chriſtus, unū ſuum regnū, tanquam ueri unicor-
nis, fundauit in gloria. Cornu enim pro regno ſæpe docuimus nominari. Edet, inquit, de
eodem adhuc dicens, gentes inimicorū ſuorū, & craſsitudines eorū emedullabit. Gentes
ait, quas inimici ſui poſsidebāt, ipſe edet, deſtructa uirtute inimici. Et craſsitudines eorū
medullabit, cum omnem de eis ſenſum craſſum, & carnalem extenuat, & cōuertit ad in-
telligentiam ſpiritalem. Quod autem craſsitudo culpabiliter in ſcripturis habeatur, indi-
cio erit illud quod ſcriptum eſt. Incraſſatū eſt cor populi huius. Et alibi. Satiatus eſt, & in-
craſſatus eſt, & recalcitrauit dilectus. Edet ergo gentes, & cibum habebit eos, qui credūt
in eum, ſicut & ipſe dicit in Euangelio: Meus cibus eſt, ut faciā uoluntatem eius, qui me
miſit. Cuius utiq; uoluntas hæc erat, ut gentes conuerterentur ad fidem. Quod ſi (ut ſu-
perius docuimus) craſsitudo culpabilis habetur, è contrario ſubtilitas laudabilis habenda
eſt: quia & ſpiritus ſapientię, qui intelligibilis, & ſanctus, & multiplex dicitur, ſimiliter &
ſubtilis eſſe perhibetur. Et iaculis ſuis ſagittabit inimicū. Iacula eius, uerba eius ſunt, qui-
bus uel diabolum uicit, uel omnes inimicos, & contradicentes ſibi etiam nūc ſuperat &
confringit. Omnis enim qui peccat, inimicus eius eſt dum peccat. Si autem audiat uerba
dei, & agnoſcens peccata ſua configatur ex eis & compungatur, atq; ad pœnitentiā con-
uertatur, ueritatis ſermone terebratus, etiā ipſe dicetur iaculis eius eſſe cōfixus. Sed poſt
hæc etiam de ipſa paſsionis diſpenſatione cōmemorat, & dicit. Recumbens requieuit ut
leo, & ut catulus leonis, quis excitabit eū? Requieuit ut leo, cum in cruce poſitus, princi
patus & poteſtates exuit, & triumphauit eas in ligno crucis. Vt catulus autē leonis, cum
reſurrexit à ſomno mortis. Quod autem leoni ſimul & catulo leonis comparatur, poteſt
adhuc & propter hoc intelligi, ut in ijs qui perfecti ſunt, leo, in ijs uero qui incipiētes ſunt
& rudes, catulus leonis nominetur. Quod uero ait, quis ſuſcitabit eum? idcirco quia nūc
à patre dicitur ſuſcitatus, nunc etiam ipſe templum corporis ſui poſt triduum ſuſcitare ſe
dicit: & merito in hoc quaſi percontantis deſignatur affectus. Qui benedicunt tibi bene-
dicti ſunt: & qui maledicunt tibi, maledicti ſunt. Certum eſt quod benedicentes Chriſto
benedicti ſunt, & in cōmunione paternæ benedictionis aſſumpti. Qui autē maledicunt,
maledicti ſunt. Si enim ad populum iſtum reſpicias, qui maledicit Chriſto, etiā lachryma-
biliter inuenitur eſſe maledictus. Quid enim aliud euenire poſſet ijs qui maledicūt ſapien
tiæ, qui maledicunt ueritati, qui maledicunt uitæ, niſi ut ab ijs omnibus bonis extorres,
& exules iaceant? Hæc enim omnia Chriſtus eſt: & qui maledicit Chriſto, tanquā ijs o-
mnibus bonis maledicens, perpetua maledictione damnatus eſt. Ego tamen puto quod
non ille ſolum maledicat Chriſto, qui ſermonem aduerſum eum maledicum profert: ſed
& ille, qui ſub nomine Chriſtiani male agit, & turpiter conuerſatur, & inhoneſtis uerbis,
uel actibus ſuis facit nomen eius blaſphemari inter gentes: ſicut è contrario non ille qui
ſermonibus ſolis dominū benedicit, ipſe benedicere putandus eſt, ſed qui actibus, & uita,
& moribus ſuis facit ab omnibus nomen domini benedici. Et in iſtis magis complebitur
quod tertia prophetia Balaam deſignat, quia benedicentes Chriſto benedicentur, & ma
ledicentes ei maledicti erunt. Propter quod omnimode caueamus, ne propter actus no-
ſtros Chriſti nomen blaſphemetur, ſed magis id agamus, ut de benedictionibus eius par-
ticipes eſſe mereamur, Ipſi gloria, & benedictio in ſecula ſeculorum. Amen.

De Quarta prophetia. Homilia XVIII Cap. XXIIII

QVartam nunc prophetiam ex ijs quæ Balaā in uerbo dei locutus eſt, in ma-
nibus aſſumimus, uolentes etiam de ipſa quæ deus dederit aperire. Cui ta-
men prophetiæ ſimilia, ut in ſuperioribus, in præfatione præmiſſa ſunt. Ait
enim. Et iratus eſt Balach aduerſum Balaā, & plauſum dedit manibus ſuis.
Et dixit Balach ad Balaam. Maledicere inimicū meum uocaui te, & ecce be
nedicens benedixiſti tertio. Nūc ergo fuge in locum tuū: dixi honorabo te, & nunc frau
dauit te dn̄s honore. Oſtendit in ijs, quia & Balach intellexerit non iam dæmonū miniſte
rio decipi Balaam, ſed dei uirtute ad meliora transferri, & ideo dicit, dominus fraudauit te
honore. Sed hæc quæ plana ſunt tranſcurrentes, ad ſequentia ueniamus. Et dixit Balaam
ad Balach

ad Balach. Nónne & nuncijs tuis, quos miſiſti ad me, locutus ſum dicens: ſi mihi dederit Balach plenam domum ſuam argento, & auro, non potero tranſgredi uerbū domini, facere illud bonum, aut malum apud meipſum. Quæcunq; mihi dixerit deus hæc dicā. Et nunc ecce redeo in locum meum. Sciens Balaam quod non ſibi per miniſtros ſolitos reſponſa deferrentur, ſed ab eo qui haberet omnium poteſtatem, recte uidetur proteſtatus non ſe poſſe uerbum domini tranſgredi, & facere ullum puſillum, aut magnum apud ſemetipſum. Non enim ille loquebat̃ ei, qui poſſet ſacrificijs & muneribus permutari, ſed ille erat apud quem non eſt tranſmutatio, nec cōmutationis umbra. Et ideo nō poteſt ſacerdos mercede mutari, ubi deus muneribus nō mouetur. Diſceſſurus tamen Balaam incipit iterum prophetare, & dicit. Veni, conſilium do tibi quid faciet populus hic populo tuo in nouiſsimis diebus. Et aſſumpta parabola ſua ait. Sed priuſquam ad explanationem eorum quæ prophetata ſunt, ueniamus, uelim requirere quis iſte ſenſus ſit, quis ordo uerborum, quod ait, ueni & conſiliū do tibi. Et cōſilij quidem nihil dare uidetur, ſed ait, quid facturus ſit populus hic populo tuo in nouiſsimis diebus: cum utiq; conuenientius dictū uidereť ſi diceret, ueni propheto tibi quid facturus ſit populus hic populo tuo in nouiſsimis diebus: & eſſet utiq; conſequentia, ut uideretur Balaam prophetare de ijs, quæ populus Iſrael facturus eſſet populo Balach, uel cæteris gentibus, & quod in uirtute faciet ita ut non relinquat ex urbibus Moab ullum, qui ſaluus fiat. Sed & prophetia nihilominus quam de Chriſto coniungit in conſequentibus, & dicit, Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael, & uaſtabit principes Moab, cōuenienter poſita uideretur ſi ſcriptum eſſet, ueni, & propheto tibi. Nunc autem quid dicemus ad hoc quod ſcriptū eſt, ueni conſiliū tibi do quid faciet populus hic populo tuo? Requiramus ergo quomodo intelligi debeat quod ſcriptum eſt, conſilium tibi do: de quo ſæpe apud memetipſum requirens, nullum potui exitum inuenire ſententiæ, ſi hoc quod ait, conſilium tibi do, cōmuni & uſitato more dictum putemus. Sed illud magis uidi eſſe cōueniens quod ait cōſilium tibi do, ut ita dixiſſe intelligatur, conſilium diuinū quod in nouiſsimis diebus implendū eſt, mihi nunc reuelatum, aperio tibi & manifeſto, ut ſcias quid populus hic faciet populo tuo. Et hoc modo ſtare mihi uiſum eſt poſſe quod ait, conſilium tibi do quid facturus eſt populus hic populo tuo: hoc eſt conſilium dei enuncio tibi, & manifeſto. Requirenti ſane mihi ſicubi forte in ſcripturis diuinis ſub hoc ſermone ſimile aliquid dictum poſſet occurrere, uiſum eſt etiā & illud ſimiliter aduertendum, quod Apoſtolus ait. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis ei cōſiliarius fuit? Hic enim quis, non pro nullo, ſed pro raro, uel eximio habeť. Quomodo enim non cognouit ſenſum dei unigenitus ſuus, qui dicit, Nemo nouit patrem, niſi filius & cui uoluerit filius reuelare? Quid eſt ergo aliud ſcire patrem, niſi ſcire & conſilium eius, & ſenſum? Sed & ſpiritus ſanctus qui ſcrutatur etiam alta dei, quid ni ſenſum eius agnoſcat? Agnoſcit ergo & filius, & ſpiritus ſanctus ſenſum domini, & ij quibus uoluerit filius reuelare. Quod ſi agnoſcit filius ſenſum dei, eſt ergo & cōſiliarius eius. Sed conſiliarius non ita accipiendus eſt, quaſi ignoranti ei quid agat conſilium det filius, aut ſpiritus ſanctus, ſed quod conſilij, & uoluntatis eius particeps & ſciens ſit filius, & ſpiritus ſanctus. Simili ergo modo & Balaā, quia cōſilij quod ei reuelauerat deus, participem faciebat & gnarum Balach, ait. Veni conſilium tibi do: tanquam qui uere uidens ſit, & uere audierit uerba dei, ſicut in conſequentibus dicit. Dixit Balaam filius Beor, homo uere uidens, & audiens ſermones dei, ſciens ſcientiam excelſi, & uiſionem dei uidēs in ſomnis, reuelati oculi eius. De ijs omnibus iam ſuperius diximus, quia & in præfatione tertiæ prophetiæ eadem ſcripta ſunt. Hoc ſanè ſolum in præſenti uidetur additum quod ait. Sciens ſcientiam excelſi. Hoc enim in ſuperioribus non eſt dictum de Balaam: quod quidem nec facile de quoquam omnium ſanctorum prophetarum ſcriptū eſſe deprehendi. Vnde & ualde miror quomodo hoc de Balaam ſcriptum eſt, cui nec hoc conceſſum eſt dicere, quod prophetis eſſe in uſu ſolet, hæc dicit dominus: ſed ait, dixit Balaā, dixit homo uere uidens. Tum deinde & quomodo dignum erit tantum iſtud intelligi de Balaam, ut ſciat ſcientiam excelſi: qui etiā Balach regem docuerit quomodo ſcandalum mitteret coram filijs Iſrael, ut manducarent immolata, & fornicarentur. Vix enim de ſanctis prophetis, aut apoſtolis inueniet aliquis dictum, quia ſciant ſcientiam excelſi. Quamuis Paulus dixerit audiſſe ſe uerba inenarrabilia, quæ non licet homini loqui, tamen non

eſt profeſſus habere ſe ſcientiam excelſi. Propter quod diligentius intendamus ſi forte dignum aliquid nobis deus ſuper hoc ſermone reuelare dignabitur. In libro qui apud nos quidem inter Salomonis uolumina haberi ſolet, & Eccleſiaſticus dici, apud Græcos uero ſapientia Ieſu filij Sirach appellatur, ſcriptũ eſt: Omnis ſapientia à deo eſt. Quod fortaſſe poſſumus ita intelligere, quaſi à deo ſit & illa ſapientia mundi huius, quæ deſtruenda dicitur, & principum mundi huius, & ſiqua alia eſt per quam falſa ſcientia cõmendatur: niſi in ipſo libello in cõſequentibus diceretur: Non eſt enim ſapientia, malitiæ diſciplina. Per quod utiq; docet, quia omnis diſciplina quæ falſi aliquid aſſerit, etiam ſi uehemens uideatur, & ueriſimilis, & quæ ſubuerti difficile poſsit, tamen nequaquam huiuſmodi ſcientia ad ſapientiæ titulum debeat applicari. Quid ergo eſt quod ait, omnis ſapientia â deo eſt? Illud mihi ſenſiſſe uidetur, quia omnis peritia, quæ uel erga artem aliquam uſui humano neceſſaria habetur, uel cuiuslibet rei ſcientia, ſapientia dicatur à domino data. Deniq; apud Iob ſcriptum eſt: Quis dedit mulieribus texendi ſapientiam, & uarietatis diſciplinã? Sed & in Exodo. Locutus eſt, inquit, dominus ad Moſen dicẽs: Ecce uocaui nominatim Beſelehel filium Vri, filij Or, ex tribu Iuda, & repleui eum ſpiritu diuino ſapientię, & intellectus, & diſciplinæ, ut in omni opere intelligat, & ſit architectus ad operandũ argentum, & aurũ, & æs, & lapides repletionis, & omnia opera fabrilia, & in ligno, ut operetur ſecundũ omnia opa, ad quæ ego dedi eũ, Sed & Eliab filiũ Achiſamach ex tribu Dan. Et dedi in cor omni prudenti intellectũ, ut faciãt omnia quæ cõſtitui tibi. Conſidera ergo ex ijs omnibus quomodo à domino eſt ſapientia fabrilis, ſiue in auro, ſiue in argento, ſiue in alia quacunq; materia, uel etiam textrini ſapiẽtia: & uide quia iure dici de ijs omnibus poteſt quod horũ ſcientia ab excelſo ſit. Quod ſi fabrilis ſcientia ab excelſo eſſe declaratur, quomodo non & geometrica, ex qua utiq; hæc ſcientia quã ſcriptura architectonicã nominat, deriuatur? Deniq; & in Zacharia funiculus geometricus dicitur, in quo dimetitur angelus Hieruſalem: & ideo non puto abſurdum uideri, ſi etiã hæc ſcientia dicatur excelſi. Quid autem dicemus de Muſica, cuius omnem peritiã ita attigerat ſapientiſsimus Dauid, ac totius melodiæ, & rhythmorum collegerat diſciplinas, ut ex ijs omnibus inueniret ſonos, quibus poſſet etiam perturbatum regem uexatumq; ab ſpiritu maligno pſallendo mitigare? Vnde non puto aliquem recti ſenſus, qui in horum omniũ ſcientia neget quia omnis ſapientia à domino eſt. Iam uero de medicinæ ſcientia nec dubitari puto. Si eñ eſt ulla ſcientia à deo, quæ magis ab eo erit quàm ſcientia ſanitatis, in qua etiam herbarum uires, & ſuccorum qualitates, ac differentiæ dinoſcuntur? Igitur ex his omnibus colligitur quod etiam huius Balaam ſcientia, pro qua accerſitus eſt ex Meſopotamiæ montibus ab oriente ut malediceret Iacob, habeat quidẽ initia & originẽ ab excelſo, & inde ſit ei agnitio qua didicerit uel naturas animalium, uel motus auiũ, uel differentias uocũ: ſed ea quæ ad ſcientiam bonorum acceperit, contuliſſe ſe ad uſum malorum. Quod mihi ſimile uidetur, quaſi ſi is qui medicinã didicerit, & herbarũ uires, ac temperamenta cognouerit, medendi ſine dubio gratia à deo hominibus data, cõuertere uelit propoſitũ, & omni ſcientia quæ ad ſalutem corporũ præſtita eſt, utatur ad malum, & pro medico uenenarius fiat, pro remedijs morbos, pro ſanitatibus inferat mortes. Vt aũt amplius intelligamus adhuc totius ſcientiæ ſapientiam à deo originem trahere: ab hominibus autem mali propoſiti, uel etiam à dæmonibus corruptelas quaſdam ſapientiæ dei ammiſcentibus declinari ad malum: relegamus ea, quę in Daniele ſcripta ſunt de ipſo Daniele, & tribus amicis eius, quos Nabuchodonoſor rex tribus annis erudiendos tradidit, uolens eos in ſua, id eſt patria & Babyloniorum ſapientia ſcientiſsimos fieri. Ibi ergo ſcriptum eſt, quia dedit eis dominus ſcientiam & intellectum, & prudentiam in omni arte grãmatica, & Danieli dedit intellectum in omni uerbo, & uiſione, & ſomnijs: & erant apud regẽ: & in omni uerbo, & prudentia, & diſciplina in quibuſcunq; quæſiuit ab eis rex, inuenit eos decuplo amplius q̃ erant ſophiſtæ & philoſophi, qui erant in omni regno eius. Et hæc quidem in exemplaribus ſeptuaginta interpretũ habentur: in Hebræorũ uero codicibus aliquid etiã uehementius repperi, quibus quamuis non utamur, tamen agnoſcendi gratia dicemus etiã ibi quæ legimus. Dedit, inquit, deus intellectum & prudentiam in omni grammatica ſapientia, & Daniel intellexit in omni uiſione, & ſomnijs. Et poſt pauca. Et ſteterũt, inquit, in conſpectu regis, & in omni uerbo ſapientiæ, & diſciplinæ, in quo quæſiuit ab eis rex, inuenit

in eis

in eis decuplo ſuper omẽs incantatores & magos, qui erant in omni regno eius. Ex ijs ergo omnibus poteſt intelligi quõ, & Balaam dixerit de ſemetipſo, qui ſcit ſciẽtiam excelſi, ſcilicet ut intelligatur quod origo totius ſcientiæ ab ipſo acceperit exordiũ: uitio aũt humanæ malitiæ, adſpirantibus & ſubripientibus etiam dæmonibus, in perniciem uerſa ſint quæ pro utilitate conceſſa ſunt. Hæc de eo quod dixit, ſciens ſcientiã excelſi, à nobis pro uiribus diſcuſſa ſint. Poſt hæc ait: Viſionem dei uidens in ſomnis, reuelati oculi eius. De ijs ſufficienter in tertia uiſione diſſertũ eſt, & eadem repetere otioſum eſt. Videamus ergo quid eſt quod in conſequentibus dicit. Oſtendam ei, & nõ modo, Beatificabo, & non appropinquat. In alijs quidẽ exemplaribus legimus, uidebo eum, ſed nõ modo. Quod ſi recipiatur, facilius intelligi putabitur: ut Chriſtũ de quo in cõſequẽtibus dicit, Orietᷓ ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſrael, uidendum dicat eſſe, ſed non modo: hoc eſt, nõ eo tempore, quo iſta loquebatur. In nouiſſimis eñ diebus, ubi uenit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum. Sed ſi ſecundũ hoc quod nos habemus in exemplaribus, legendum ſit, hoc eſt: oſtendam illa, & nõ modo: beatificabo, & nõ appropinquat: nõ ad hunc Balaam, per quem hæc dicuntur, ſed ad illos quorũ perſonam haberi in hoc diximus, refertur. Illi enim doctores legis, & ſcribæ oſtẽdent Chriſtum in lege & prophetis prophetatum: ſed nõ modo, hoc eſt non eo tẽpore quo uenit: ſed cum plenitudo gentiũ introierit, & cũ omnis Iſrael ſaluari incipiet, tunc eũ oſtendent, & tunc beatificabunt, quẽ modo blaſphemãt. Sed hoc tẽpus in quo hęc futura ſunt, nõ appropinquat: lõge eñ eſt, & in ipſo ſeculi fine ſperandũ. Et ideo ait, oſtendam illi, & nõ modo. Illi, hoc eſt populo qui tunc ſaluabitur. Poſthæc, orietur, inquit, ſtella ex Iacob, & exſurget homo ex Iſrael. De his & in ſuperioribus diximus, quia euidenter de ſtella quæ magis in oriẽte apparuit, prophetetur: qua duce uenerunt ad Iudæã, requirentes eum qui natus eſt rex Iſrael, & repertũ oblatis muneribus adorauerunt. Sed mouet me, quod de ipſa ſtella poſteaq̃ dictũ eſt in Euangelio, quia pręceſſerit magos uſq; in Bethleem, & ueniens ſtetit ſupra ubi puer erat: ultra nõ ſit dictũ, quia uel diſceſſerit inde, uel euanuerit, uel aſſumpta ſit, aut aliquid omnino de hoc narratio Euãgelica deſignauerit: ſed hoc tantũ dixerit, quia uenit, & ſtetit ſupra ubi erat puer. Ne forte ergo ſicut tẽpore baptiſmi, cũ baptizatus Ieſus aſcendit de Iordane, aperti ſunt ei cæli, & uidit Ioannes ſpiritũ dei deſcendentẽ quaſi columbam, & manẽtem ſuper eum, & audiuit uocem dicentem de cælo: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene complacui: ita & ſtella hæc, quæ uenit ſupra ubi erat puer, & ſtetit, in Chriſto ſimiliter permanſit, ſicut & ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ ueniſſe dicitur, & mãſiſſe in eo. Et ſicut ueniſſe ſpiritũ dei ſuper eum, & manſiſſe in eo, ita accipimus quod nunq̃ ab eo receſſerit ſpiritus dei: ita & ſtella quę uenit, & ſtetit ſuper eum, accipiendũ puto quod ſic ſteterit ſuper eum, ut nunq̃ inde mota ſit. Et ideo deitatis eius indicium illã ſtellam fuiſſe opinor. Vnde & ordo prophetiæ hæc eadem cõſequenter oſtendit, cũ de deitate quidẽ eius dicit, Orietur ſtella ex Iacob: de humana uero natura, Et exurget homo ex Iſrael: ut in utroq; & ſecundum deitatem, & ſecundũ humanitatẽ Chriſtus prophetatus euidenter appareat. Et uaſtabit principes Moab. Moab quidẽ gens eſt, cuius principes nõ alios eſſe, q̃ ſpiritales nequitias, & principatus illos aduerſum quos nobis luctamen eſt intelligimus. Hos ergo iſte homo ex Iſrael uaſtauit, cum exuit principatus & poteſtates, affigens illos cruci ſuæ. Neq; eñ poterat ſaluare Moabitas, & ad dei agnitionẽ perducere, niſi principes illos, qui in eis dominationẽ impietatis tenuerant, deuaſtaſſet. Et prædabitur oẽs filios Seth. Seth filius eſt Adam, de quo Eua dixit cũ natus eſſet, Suſcitauit eñ mihi deus ſemen aliud pro Abel quem occidit Cain. Iſte eſt ergo Seth, ex quo omne humanũ in hoc mundo ducitᷓ genus. Nam de Cain qui nati fuerant, diluuio perierunt. Filij ergo ſunt Seth oẽs homines, qui in hoc mundo ſunt. Et cum dicitur, deprędabitur omẽs filios Seth, prędam ſic accipe, ſicut in ſuperioribus interpretati ſumus: ubi ſcriptum eſt, edet gentes inimicorum ſuorum: & ubi catulo leonis, & leoni cõparatur. Et hic ergo in prædam accipit oẽs filios Seth. Victis aduerſarijs dæmonibus, eos qui ſub ipſorum dominatione tenebantur, Chriſtus quaſi prædam uictoriæ ſuæ ducit, & ſpolia ſalutis reportat: ſicut & in alijs de eo ſcriptum eſt, quia aſcendens in altũ, captiuam duxit captiuitatẽ. Captiuitatẽ ſcilicet illam humani generis, quam diabolus ad perditionem ceperat, iſte rurſus captiuã duxit, & à morte reuocauit ad uitam. Vtinam ergo me & captiuũ habeat ſemper Chriſtus Ieſus, & me

ducat in prædam ſuam, & ego tenear eius uinculis alligatus: ut & ego dici merear uinctus Ieſu Chriſti, ſicut Paulus de ſemetipſo gloriatur. Et erit Edom hæreditas eius, Eſau inimicus eius. Edom idem eſt, qui Eſau. Hic ſecundum hiſtoriã quidem inimicus eſt Iſrael, ſed in aduentu, inquit, Chriſti etiã ipſe hæreditas eius erit: hoc eſt recipietur ad fidem, nec excludetur ab hæreditate Chriſti. Si uero ſpiritaliter aduertamus, Edom caro intelligit̃, quę aduerſatur ſpiritui, & eſt inimica. In aduentu aũt Chriſti cum ſubiecta fuerit caro ſpiritui, per reſurrectionis ſpem etiam ipſa ad hæreditatẽ ueniet. Non eñ ſola anima, ſed & caro, quæ aliquando fuerat inimica, per obedientiã ſpiritus conſors futuræ hæreditatis exiſtet. Et Iſrael fecit in uirtutẽ. Hoc eſt quod dicit, quia tunc Edom, uel Eſau, hoc eſt carnis natura in hæreditatis ſocietatẽ uocabitur: cum Iſrael, anima uidelicet, facta fuerit in uirtutẽ, & decenter fuerit repleta uirtutibus. Si eñ anima non ueniat ad uirtutes, ſed in ignauia perſeueret, nec caro ad hæreditatẽ ueniet, ſed ad iudicium illius, qui poteſt animã, & corpus perdere in gehẽnam. Et exurget ex Iacob, & perdet liberatũ de ciuitate. Ille, inquit, qui exſurgit ut ſtella ex Iacob, perdet liberatum de ciuitate. Non in hoc ſolum ſed in omni pene prophetico ſtilo quę dicuntur, inuoluto ſatis & obſcuro ſermone dicuntur. Non enim placuit ſancto ſpiritui, qui de ijs ſcribi uoluit, ut palam hæc & pedibus (ut ita dicam) imperitorũ conculcãda ponerentur: ſed ita prouidit, ut cum publice haberi uideantur, ſermonum tamen obſcuritate recondita in arcanis, & in ſecretis obtecta ſeruẽtur. Et nunc ergo quod ait perdet liberatũ de ciuitate, niſi ad conſuetudinẽ propheticam reſpicias, de qua dicitur, omnis prophetia non poteſt propria abſolutione conſtare, ualde difficilis uidebitur intellectus. Videamus tamen ſi forte hoc modo poterit explanari. Ciuitatem hic mundũ intelligamus, ſicut & in Euangelijs dicitur de luxurioſo filio, qui dilapidauit ſubſtantiam patris: quia acceſſit, inquit, ad quendam primariũ ciuitatis in regione illa. A quo receptus, in agrũ mittit̃ porcos paſcere. Et hæc ergo ciuitas, cuius ille primarius erat, mundus hic intelligit̃. Igitur de hac ciuitate liberatũ, hoc eſt quẽ liberat Chriſtus de hoc mundo, perdit eum. Dicit enim, quia qui perdet animam ſuam propter me, ſaluã faciet eam. Salutari ergo perditione perdit Ieſus eum, quem de huius mundi ciuitate liberauerit. Et nos itaq; ſi ad ſalutẽ uenire uolumus, & de hoc mũdo liberari, perdere debemus animas noſtras perditione utili, & neceſſaria. Perdit eñ animã ſecundũ Chriſtum, qui deſideria eius refrenat, qui cupiditates eius reſecat, qui luxuriã eius, reſolutionẽq; caſtigat, & in nullo prorſus facit uoluntatẽ ſuam, ſed uoluntatẽ dei: & per hæc perire dicitur anima. Perijt nanq; uita eius prior, & incipit nouam uitam, quæ in Chriſto eſt, ducere. Simile aũt huic dicto etiam illud eſt. Si cõmorimur, & cõuiuemus. Et illud. Si aũt mortui eſtis ab elementis huius mundi, qũo uelut uiuentes in hoc mundo decernitis? Neceſſario ergo etiam in his declaratur, quia perdidit animã ſuam in hoc mundo, qui cũ Chriſto moritur: & qui hic eam perdiderit, inueniet eam ibi ſine dubio, ubi dicit Apoſtolus, quia uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Cui gloria in æterna ſecula ſeculorum. Amen.

De uiſione Quinta Balaam. Homilia Decimanona Cap. XXIIII

QVinta hæc nobis, eademq; ultima Balaã uiſio diſcutitur, de qua ſimiliter ut in cæteris dominum deprecemur, quo in fine nõ deſerar, ut poſſimus huius quoq; uiſionis ſenſum haud procul à ueritate captare. Eſt ergo initium eius in ijs uerbis. Et cum uideret, inquit, Balaam Amalech, aſſumẽs parabolam ſuam dixit. Initium gẽtium Amalech, & ſemẽ eorum peribit. Neceſſarium mihi uidetur requirere in ſcripturis diuinis, quibus in locis uel quo in tẽpore nomẽ Amalech ſcriptum ſit, quoue ex genere gens iſta deſcẽderit. Facilius eñ quod quæritur agnoſcetur, ſi ex pluribus locis, quæ de eadem re ſcripta ſunt, proferantur. Igitur in Geneſis lectione ubi quinq; reges cõuenerunt ut expugnarent quatuor reges qui regnabant in Sodomis, poſt aliquanta ita refertur. Et regreſſi, inquit, uenerunt ad fontẽ iudicij, hic eſt Cades, & interfecerunt om̃es principes Amalech, & Amorræos qui habitabant in Sarathẽ. In his primo locis Amalech memini nominatũ. Sed requiratur fortaſſis utrum duæ gentes eiuſdem nominis habeantur, quoniam quidem & in catalogo filiorũ Eſau, & ducum qui ex eius genere deſcenderant, refertur Amalech. Ita enim ſriptum eſt. Iſtæ ſunt autem generationes Eſau patris Edom, in monte Seir, & hæc nomina filiorum Eſau. Eliphas filius Ada

lius Ada uxoris Eſau, & Raguel filius Baſemmach uxoris Eſau. Fuerunt autem filij Eliphas Theman, Suphar, Gothon, Cenes. Thamnas aũt fuit cõcubina Eliphas filij Eſau, & hæc peperit Amalech ipſi Eliphas, & iſti ſunt filij Ada uxoris Eſau. & poſt pauca: Et ij ſunt, inqt, duces ex filijs Eſau. Filij Eliphas, qui fuit primogenitus filij Eſau. Dux Theman, dux Chomor, dux Suphar, dux Cenes, dux Chore, dux Gothon, dux Amalech. Hic igitur Amalech, filius fuit Eliphas primogeniti Eſau, natus ex concubina nomine Thamna. Sed redeamus ad primã de Amalech cõmemorationem, ubi ij qui reuerſi ſunt, & uenerunt ad fontẽ iudicij, qui uocatur Cades, interficiunt oẽs principes Amalech. Cades enim interpretatur ſanctificatio, uel ſanctũ. Amalech uero interpretatur ablingẽs populum, uel declinans populum. Igitur ij qui reuertuntur ad ſanctum, & conuertunt ſe ad ſanctificationẽ, interficiunt & perimunt Amalech, illum ſcilicet qui ablingit populum uel declinat populum. Quis autem alius eſt qui declinat populum à deo, niſi uirtus contraria, & nequitiæ ſpiritales? Horum ergo principes qui ſunt? Illi ſine dubio principatus, aduerſum quos ſanctis eſt colluctatio. Aduerſum principatus eñ & poteſtates, & mundi huius rectores ſunt eis agones. Quos tamen ſuperare non poterunt, niſi conuertantur ad ſanctimoniam. In ipſa tamẽ ſanctimonia, quæ eſt Cades, fons eſt iudicij. Omnis enim qui ſe ad ſanctimoniam conuertit, habet ſemper ante oculos ſuos fontẽ iudicij. Proſpicit enim iudicij diem, & purificato corde tam malorũ pœnas quàm piorum beatitudines cõtuetur: & hæc faciens omnes Amalechitarum principes proſternit & deijcit. Si quis autem non ſe conuerterit ad Cades, id eſt ad ſanctimoniam, fontemq́ iudicij, neq; futurum iudicij cogitat diem, iſti ſubiecti ſunt principibus Amalech. Hunc enim populũ ablingit & conſumit, & talem populum declinat à deo. Hęc ad illum primũ referantur Amalech. Nunc aũt uideamus & iſtum Amalech filium Eliphas primogeniti Eſau, quẽ peperit ei Thamnas cõcubina ſua, cuius pater eſt Eliphas, qui interpretatur deus me diſperſit: mater autem Thamnas, quæ & ipſa primo quidẽ eſt degener, deinde interpretatur defectio commota: ut neceſſario utiq; qui ab his talibus gignitur, hoſtis ſit Iſrael ablingens, uel declinans populum. Primus enim ipſe Hebræos egreſſos ex Aegypto bello aggreſſus eſt in Raphidin, tũc cum Moſes ait ad Ieſum: Elige tibi uiros, & exi, & cõflige cum Amalech craſtino, & ecce ego ſto in uertice collis, & uirga dei in manu mea erit. Et fecit Ieſus ſicut dixit ei Moſes, & conflixit cum Amalech: Moſes autem, & Aaron, & Vr aſcenderunt in uerticem collis: & factum eſt, ut cum leuaret manus Moſes, inualeſceret Iſrael: cum autem deponeret manus ſuas, inualeſcebat Amalech. Et poſt pauca iterum ſcriptũ eſt, quia fugauerit Ieſus Amalech, & populum eius gladio deiecerit: tunc enim dominus dixit ad Moſen. Conſcribe hæc ad memoriam in libro, & da in auribus Ieſu. Quia delens delebo memoriam Amalech de ſub cælo. Et ædificauit Moſes altare, & nominauit nomen eius, dominus refugium meum, & ait. Quia in manu occulta dominus expugnat Amalech à generatione in generationem. Intellige ex hoc euidẽtius quid debeat intelligi Amalech, quem manu occulta, id eſt inuiſibili, expugnare dicitur deus à generatione in generationem. Sed in Deuteronomio ita ſcriptum eſt. Memẽto quanta tibi fecerit Amalech in uia cum exiſſes de Aegypto, quomodo obſtitit tibi in uia, & excidit caudam tuam, oẽs qui laborabant poſt te. Tu autem eſuriebas, & laborabas, & non timuiſti deum. Obſerua ergo & in ijs qũo Amalech obſtitit Iſrael in uia, ſed tamen non potuit caput eius abſcindere, niſi caudam tantum: id eſt eos potuit obtinere, qui retro poſiti erant, qui ultimi ſequebantur, nec ea quæ retro erant obliuiſcẽtes extẽdebant ſe ad ea quæ in ante ſunt. Et ideo puto quia dominus præcipiebat in Euangelijs dicẽs: Nemo mittens manum ſuam ſuper aratrum, & retro reſpiciens, aptus eſt regno dei. & merito. Si eñ retro quis inuentus fuerit in cauda, abſcindet eum Amalech. Sed & aliam adhuc de Amalech hiſtoriam proferamus, ut ex pluribus ſcripturæ locis clarius quod quærimus aduertatur. In primo Regnorum libro ait Samuel ad Saul, Miſit me dominus ungere te regem ſuper populũ ſuum Iſrael, & nunc audi uocem uerborũ domini. Hæc dicit dominus uirtutum. Recogitaui omnia quæ fecit Amalech aduerſum Iſrael, quomodo percuſſit eum in uia cum aſcẽderet ex Aegypto. Nunc ergo uade, & percute Amalech, & anathematiza omnia quæcunq; habet, & non parcas, ſed interfice omnes, à uiro uſq; ad mulierem, & paruulos, & lactentes, & tauros, & greges ouiũ, & camelos, & aſinos. & præcepit Saul populo, & inſpexit eos

in Galaad

in Galaad ducenta milia peditum, & tria milia uirorum ex Iuda, & uenit Saul ad ciuitatē Amalech, & inſidias poſuit in ualle, & ait Saul ad Cineum. Vade tu, & diſcede de medio Amalech, ne forte & tu deijciaris cum ipſo. Tu enim feciſti miſericordiā cum omnibus filijs Iſrael, cū aſcenderēt de terra Aegypti. Et diſceſſit Cineus de medio Amalech, & percuſſit Saul Amalech, ab Eiula uſq; Sur, quæ eſt contra faciem Aegypti, & cepit Agag regem Amalech uiuum, & omnem populum eius anathematizauit in ore gladij. & pepercit Saul & populus regi Agag, & ſeruauit omne quod bonum erat ex ouibus & bobus, ſed & quę fœcunda erant ex omnibus pecoribus bonis, & noluerunt ea exterminare, ſed omne quod fuit cōtemptibile & deſpectum, hoc anathematizauerūt. Et factus eſt ſermo domini ad Samuelem dicens. Pœnitet me, quia unxerim Saul in regem. Et hic ergo obſerua qūo deus per prophetam regi Saul præcipit ut expugnet Amalech, & non parcat cuiquam ex eis: & quoniā pepercit regi Amalech Agag, offenſam incurrit inexpiabilē, ita ut eouſq; permoueret deū, ut cōtra ꝙ recipit illa natura diceret, pœnitet me qđ unxi Saul in regem. Nō ergo expedit nobis parcere illi, qui declinat populum, uel ablingit, & deuorat: illi ſcilicet inuiſibili Amalech, qui uolentibus aſcendere de Aegypto, & de mundi huius euadere tenebris, atq; ad terram repromiſſionis aſcendere, reſiſtit in uia, & impugnat nos: & ſi inuenerit nos laſſos ac defectos, & retro reſpiciētes, atq; in ultimis & in cauda poſitos, abſcindit nos & perimit. Et ideo tendendū ſemper in ante eſt, & ad priora feſtinandum, imò & in uerticem montis aſcendendum, & ſemper leuandæ ſunt in orationibus ad cælum manus, ut ita demum uincatur Amalech & cadat. Vis autem ſcire quoniam non tranſitur ad terram ſanctam, neq; peruenitur ad regnū, niſi prius uincatur Amalech? Dauid cū multa bella geſſiſſet, & contra Allophylos fuiſſent ei acerrimi frequētesq; conflictus, non tamen ſcribitur obtinuiſſe regnū, niſi prius edomuiſſet Amalech. Ait ēm ſcriptura. Et regreſſus eſt Dauid poſteaquā cecidit Amalech, & ſuſcepit regnum Saul: cum tamen ipſe Amalech deſcribatᷣ multas prius ſtrages feciſſe in populo Iſrael, & urbes eorum incendiſſe quamplurimas. Vere enim ante aduentum ueri Dauid, illius qui natus eſt ex ſemine Dauid ſecundū carnem, multas ſtrages ſpiritales Amalechitæ, quæ ſunt contrariæ uirtutes, fecerunt in populo Iſrael. Sed & ipſius Dauid captiuarunt, inquit, duas uxores: Iudæum puto primum, & ſecundum gentilē populū dici: & Iudæos enim & gentiles omnes conſtat ſub peccato fuiſſe concluſos. Sed nō in his rerum exitus manſit. Adueniēs ēm Dauid audi quid faciat. Et inuenit, inquit, Dauid diſperſos Amalechitas manducantes, & bibentes, & exultantes pro præda quam abſtulerant: & cecidit, inquit, eos à prima nocte uſq; ueſperam in craſtinum. Et poſt hanc cædem Amalechitarum, regreſſus ſuſcepit regnum. Hunc ergo Amalech uidens Balaā filius Beor, homo uere uidēs, & audiens uerba dei, qui ſcit ſciētiam excelſi, & uiſiones dei uidet, accepta parabola ſua (ſicut & in prioribus uiſionibus ſcriptū eſt) ait: initium gentium Amalech, & ſemen eorum peribit. Quod ait initium gentium Amalech, certum eſt quia nullo pacto ad illum qui tunc erat in carne Amalech, referri poſſit: neq; enim primus erat antiquitatis origine: ſed ad inuiſibilem Amalech melius refertur, qui à declinando populos à deo, & faciendo gentiles ex dei cultoribus, Amalech nominatur. Et ideo recte initium gentium dicitur, quaſi talis quædā uirtus contraria, quæ prima initium dederit, ut homines gentiles fierēt, mutando gloriam incorruptibilis dei in ſimilitudinē imaginis corruptibilis hominis, & uolucrum, & pecudū, & ſerpentium, & ſeruiendo creaturæ, potius ꝙ creatori. Sicut enim in populo dei ſcriptum eſt initium Chriſtus, ſic è contrario in populo qui declinat à deo, & gentilis efficitur, initium eſt Amalech. Et ſemen eorum peribit. Semen eorum eſt perſuaſio, & doctrina, qua docuerūt homines declinare à deo. Iſtud ergo ſemē malū, & doctrina peſſima, non ipſi in quibus ſeminatum eſt peribunt. Ipſi enim cum cōuerſi ingemuerint, ſalui erunt. Et uide ſi non talis expoſitio etiam illis cōuenienter obſiſtet, qui deum legis uelut duritię & crudelitatis accuſant, qui non ſolum gentē Amalech, ſed & ſemē eius pronunciet periturum: cum gens quidem ad ſpiritales nequitias referatur, ſemen uero eius doctrina ſuperſtitionum gentilium, & cultus idolorum, atq; omnis ſecta quæ à deo populum declinare ſuadet, exponatur. Commemorat aūt prophetia poſt Amalech Cineum dicens. Et uidens Cineum, aſſumēs parabolam ſuam dixit. Valida habitatio tua, & ſi poſueris in petra nidum tuum, & ſi fuerit tibi Beor nidus aſtutiæ, Aſſyrij captiuū te ducent. Videtur

mihi

mihi quod Cineum non ualde culpabiliter nominet. Ipſe eſt eñ cui & in ſuperioribus di cebat Saul. Diſcede de medio Amalech, et nõ percutiam te: quia tu feciſti miſericordiam in Iſrael, cũ aſcenderet de Aegypto. De hoc ergo & nunc dicitur, quia ualida ſit habitatio eius, ſi ponat nidum ſuũ in petra. Petra Chriſtus eſt. Si ergo ponat nidum ſuũ in petra, ua lida eſt habitatio eius, ſi tamẽ nõ fiat ei Beor nidus aſtutiæ. Beor, pater eſt Balaam, qui po teſt accipi in perſona hæreticorũ: ut hoc dici uideaſ, quod ſaluus poſſit eſſe Cineus, ſi po nat in petra nidum ſuum, hoc eſt ſi in Chriſto collocet ſpem ſuã, & non eum hæreticorũ circundet & circumſcribat aſtutia. Nam ſi hoc fuerit, nihil ei proderit quod in petra, qui eſt Chriſtus, collocatus uidetur. Ab Aſſyrijs enim captiuus ducetur, malignis ſcilicet uir tutibus, quæ eos captiuos ducunt, & in poteſtatẽ accipiunt, quos hæreticus error inuolue rit. Videtur ſane ſecundum hanc expoſitionem quam de Cineo edidimus, & cõiunctio interturbare ſenſum. Sed ſciendum eſt, quod uernaculũ eſt Hebrææ linguæ, & coniun ctione frequenter uti, ita ut interdum abundet, & in non neceſſarijs, ut in noſtra apparet lingua, uideatur inſerta: quod utiq; cũ uenia accipiendũ eſt. Habet eñ una quæq; lingua aliquid proprietatis, quod apud alias linguas uitioſum uideatur. Et hic ergo, & cõiunctio quaſi abundãs habenda eſt, & ſuperflua. Caueat ergo Cineus, qui interpretaſ poſſidẽs, caueat inquam etiam ſi poſſideat, & promereatur iſtam gratiã, ut in eccleſia Chriſti ſit, ne forte aſtutia Beor circũueniat eum, & declinet ad dogmata praua, & peruerſa, & ob hoc tradatur Aſſyrijs. Qui eñ blaſphemant in eccleſia poſiti, traduntur Satanæ, ſicut Phyge lus & Hermogenes, de quibus Paulus dicit: Quos tradidi, inquit, Satanæ, ut diſcant non blaſphemare. Propterea ergo Aſſyrijs traditur, qui declinauerit in hęreticam blaſphemiã: quia Aſſyrij interpretantur dirigentes: & ob hoc traduntur eis qui traduntur, non ut pe reant, nec ut penitus intereant, ſed ut dirigantur, & corrigãtur: & ſicut ipſe Paulus dicit, ut diſcant nõ blaſphemare. Poſt hæc uero Balaam prophetiæ ſuæ ſermonem in his con cludit dicens. Et aſſumpta parabola ſua dixit. O quis uiuet, cum fecerit hæc deus? Et exi bunt de manu Cithiorũ, & affligẽt Aſſur, & affligent Hebræos, & ipſi pariter peribunt. Quod per ſingula per parabolã loqui dicitur Balaam, legenti incutit pudorẽ, ne quid in ijs quæ dicuntur, non quaſi in parabola, ſed ſecundũ literam dictũ putet. Ait ergo: O quis uiuet cũ fecerit hæc deus? Hic uitã nõ hanc cõmunẽ, ſed illam nominat, quæ ſecundũ de um eſt: & hoc eſt quod dicit, quia cum hæc omia fient, cum orietur aſtrũ ex Iacob, & ſur rexerit homo ex Iſrael, & deleuerit Amalech, & ſemẽ eius perdiderit: hoc eſt cum adue nerit Chriſtus, & idolorũ cultum deſtruxerit, atq; omniũ dęmonũ ſubiecerit poteſtatem, quis erit ille tam beatus, tã felix qui hæc uideat? hoc eſt qui ſentiat, & intelligat, & credat quod hæc ita fecerit deus? Et exibũt de manibus Cithiorum, & affligent Aſſyrios. Cithij interpretantur plaga finis. Hi ergo qui conuertunſ ad deum, & à Chriſto eruditi, plagam quæ in fine ſeculi impijs ueniet, effugiũt, ipſi affligẽt Aſſyrios: hoc eſt his qui in agone pie tatis poſiti ſunt, conteret Satanam deus ſub pedibus. ipſi affligẽt Aſſyrios, dęmonum ſci licet gentem. Calcabunt nanq; ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici, & affligent eos. Affligent Hebræos, & ipſi pariter peribunt. Hebræi tranſeuntes interpretantur. Iſte ergo ipſe populus etiam Hebræus dicitur, quia tranſiit de Aegypto ad terram repromiſsionis, de tenebris ad lucem, de morte ad uitam. Sed quoniam (ut dixi mus) hæc non ſine agone, nec ſine magno certamine poterit obtinere, quaſi in agone po ſitus nunc affligit, nunc affligitur. & nunc cædit aduerſariũ, nunc ipſe ab aduerſario uer beratur. Affligent ergo etiam ipſi Aſſyrij Hebræos, hoc eſt populũ domini, ſicut affligun tur ab eis: ſed ipſi, id eſt Aſſyrij, cum hæc fecerint, & cum uires ſuas omẽs erga Hebræos affligendos effuderint, ſtatim etiam ipſi peribunt. Quod ergo ait, & affligẽt Hebræos, & ipſi pariter peribunt: nõ ita accipiendum eſt, quaſi pariter cum Hebræis peribunt & Aſ ſyrij: ſed pariter, id eſt ſtatim ut hæc fecerint, & Hebræos afflixerint, etiam ipſi peribunt. Pariter ergo Gręcus ſermo pro ſtatim ponit. Hic ergo erit finis omnium, ut & Aſſur, cui tradebantur hi qui delinquebant ex populo dei, uel in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus fieret, uel ut diſcerent nõ blaſphemare, peribit etiam ipſe ab eo, qui poteſtatẽ habet per dere in gehennam. Dicetur enim eis à iuſto iudice, Ite in ignẽ ęternum, quẽ parauit deus diabolo, & angelis eius. Ibi ergo peribit Aſſur. Et quidem perijt aliquãdo & una ouis ex centum ouibus: ſed hanc ouem paſtor bonus relictis nonaginta nouem in montibus de

ſcendens

ſcendens ad uallem hanc noſtram, uallem lachrymarũ, & requirens inuenit, atq; impoſitam humeris ſuis reportauit, & illi numero qui in ſuperioribus ſaluus manebat, adiunxit. Iſte autem Aſſur qui in fine omnium dicitur periturus, neſcio ſi aliquãdo aut quæri poſſit aut inueniri: perijt ẽm non errore, ſed iudicio, nec lapſu motus ſed perſeuerantia perduratus. Quod enim ſcriptũ eſt: Ego occidam, & ego uiuere faciam, deducã in infernum & reducam, neſcio ſi generaliter oĩes aſpiciat, an ad eos tantum quos deceptio diaboli deduci fecit in mortem. Hęc etiam de ultima Balaam prophetia à nobis pro uiribus dicta ſint, quæ pro locorum difficultate explanandi magis, quàm perorandi ſtilo placuit explicari. Quid enim intereſt dummodo omnia ad ædificationẽ dicantur, & omnia ad gloriam dei fiant: qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo qui fornicatus eſt in Madianitide, & quod conſecratus eſt populus Beelphegor. Homilia XX Cap. XXV

LEctio hodie recitata eſt, primam quidem hiſtoriam continens de fornicatione uiri Iſraelitę & mulieris Madianitidis, ſecundam uero de uiſione populi, in qua numerari iterum iubetur ex præcepto domini, in irritum ſcilicet deuocato priore numero, propter peccata quæ commiſerant ij, qui prius fuerant ſub numeri definitione cenſiti. Caſſatur ergo & in irritum deducitur ex peccatis numerus qui ſcriptus eſt: & tantum ualent delicta, ut nec hoc proſit quod in numero quis habitus ſit apud deum, cum declinauerit. Sed (ut ſcriptura refert) etiam artus eorum qui receſſerunt à deo, ceciderunt in deſerto. Duæ ergo ſunt hiſtoriæ, quæ recitatæ ſunt: ſed nos de prima interim, quæ fornicationem populi deſcribit, ſi quid orãtibus uobis dominus gratiæ dignabitur præſtare, dicemus. Si uero ipſe conceſſerit, aliquid etiã de ſecunda contingere audebimus. Et applicuit, inquit, Iſrael ad Sethim, & pollutus eſt populus, & fornicatus eſt in filias Moab, & inuitauerunt eos ad ſacrificia idolorũ ſuorum, & manducauit populus de ſacrificijs eorũ, & adorauerunt idola eorum, & conſecratus eſt Beelphegor, & iratus eſt furore dominus cõtra Iſrael.] In his oſtendit̃ illud, quod ſæpe memorauimus, quia Balaam poſteaq; dei uirtute conſtrictus non eſt permiſſus male dicere Iſrael, uolens tamen placere regi Balach, ait ad eum ſicut ſcriptũ eſt. Veni conſiliũ do tibi. Et quid conſilij dederit, ibi non apparuit, in poſterioribus tamẽ ipſius libri Numerorum ſcriptum refertur. Sed plenius in reuelatione Ioannis, ubi ita continetur. Habes, inquit, ibi doctrinam Balaam, qui docuit Balach, ut mitteret ſcandalum in cõſpectu filiorum Iſrael, ut manducarent idolis immolata, & fornicarentur. Ex hoc ergo apparet quod nequitia uſus ſit Balaam, & conſilium dederit regi, talia quędam dicens ad eum. Populus hic non proprijs uiribus, ſed deum colẽdo uincit, & pudicitiam conſeruando. Si uis eum uincere, primo eorum pudicitiam deijce, & ſponte uincẽtur. Sed aduerſum hæc nõ uirtute militum, ſed mulierum decore pugnandum eſt, nec armatorum uigore, ſed mollitie fœminarum. Procul amoue armatorum manum, & electã congrega ſpeciem puellarum, ludentes pedibus eant, manibusq; plaudentes: forma uincit armatos, ferrũ pulchritudo captiuat, uincentur ſpecie qui nõ uincunt̃ prælio. Verũ ubi ſenſerint eos mulieres Moabitides uel Madianitides manus dediſſe libidini, & peccato inclinaſſe ceruices, non prius ſemetipſas cupiẽtibus præbeant, q; de ſacrificijs idolorũ acquieuerint deguſtare: ut cogente libidine, conſilijs obtemperent fœminarũ, & cõſecrentur prius Beelphegor, quod eſt idolum turpitudinis. Hæc fuerunt cõſilia Balaam: quibus acceptis rex Balach parat cõtinuo exercitũ non armis uirilibus ſed fœmineo nitore compoſitum, nõ furore bellico, ſed libidinis flamma ſuccenſum. Nullam refrenat pudor, nullam prohibet uerecũdia. Amor patriæ, & uitium gentis conſpirant pariter in laſciuiam, & ad decipiendum proba exiſtit improbitas. Pro nefas, uix prohibetur libido legum minis, uix gladij terrore reprimitur: quid ſceleris non perpetret, ubi facinore ſuo placituram ſe mulier regi credidit, & ſalutem patriæ quæſituram: Captiuantur ergo Iſraelitæ, nõ ferro, ſed luxu, nec uirtute, ſed libidine, & fornicantur in mulieres Madianitidas, et ira dei inſurgit ſuper eos. Sunt quidẽ in ijs & myſtica quædam, atq; interioris intelligẽtiæ ſecreta: ſed nos primo ipſe hiſtoriæ textus ædificet, ut diſcamus ex hoc, quoniam aduerſus nos militat fornicatio, aduerſus nos iaculantur tela luxuriæ. Sed ſi nobis non deſint arma, quibus nos armari iubet Apoſtolus, hu

iuſmodi

iuſmodi iacula nos terebrare non poterunt. ſi ſit nobis lorica iuſtitię, ſi habeamus galeam ſalutis, & gladium ſpiritus, & ſuper omnia ſcutum fidei, & calceati ſimus pedes in præparatione Euangelij pacis. Iſta ſunt arma quæ nos defendunt in huiuſmodi bellis. Si aūt talia arma proijcimus, ſtatim locum diabolico uulneri damus, & captiuos nos ducit omnis dæmonum chorus: atq; ob hoc ira dei inſurgit ſuper nos, & non ſolum in pręſenti ſeculo puniemur, uerum etiam in futuro. Quod ergo facit nos uincere in ijs prælijs quæ aduerſum nos diabolus cōmouet, pudicitia eſt, & iuſtitia, & prudentia, & pietas, cęteræq; uirtutes. Quæ aūt faciunt nos uinci, luxuria eſt, & libido, auaritia, & impietas, omniſq; malitia. Hæc ergo ſunt, quæ nos hiſtoriæ textus edocuit. Verum quoniā Ioannes in reuelatione ſua, ea quæ in lege ſecundū hiſtoriam ſcripta ſunt, adducit ad myſteria diuina, & ſacramēta quædam in ijs edocet contineri, neceſſariū uidetur etiā ſecundū id quod ille ſenſit, nos quoq; ab illo datam expoſitionis regulam ſequi, & primo memorare ea, quæ ad angelū eccleſiæ cuiuſdam ſcribens dicit. Habes ibi quoſdam, qui tenent doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere ſcandalū in cōſpectu filiorū Iſrael, ut manducarēt immolata idolis, & fornicarentur. Ergo temporibus Ioannis apoſtoli erant quidam in eccleſia illa ad quā ſcribebat, docentes doctrinā Balaam. Putas ne ita accipiendū eſt quod fuerint in illis diebus qui dicerēt ſe docere ea quæ Balaam docuit, & qui profiterentur ſe dogmatū & traditionum illius eſſe doctores? An illud potius debemus aduertere, quod ſi quis faciat opus qđ fecit Balaā, is doctrinā Balaā docere uideatur? Sicut & de doctrina Iezabel in eadē reuelatione memorat, nō quo aliquis ex diſcipulis Iezabel doceat quę illa tradiderit, ſed quod ſi quis (uerbi cauſa) aut prophetas dei perſequať ut illa fecit, aut ad idola aliquos decipiat, uel falſis circumſcriptionibus perimat innocentes, iſte Iezabel dicetur tenere doctrinam. Si ergo aliquis malis conſilijs ſcandalū generet populo dei, & offenſionē diuinā, atq; iracundiam cęleſtem prouocet plebi, uel idolorū ſacrificijs cōmunicando, uel ſtupris aut libidini ſeruiendo, hic doctrinā Balaam tenere dicendus eſt. Eſt ergo execrabilis corporis etiam fornicatio. Quid enim ita execrabile, q̄ templum dei uiolare, ac tollere membra Chriſti, & facere mēbra meretricis? Multo tamē magis execrabilis eſt generalis illa fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetˋ. Generalis aūt fornicatio dicitur, cum anima quæ in conſortiū uerbi dei aſcita eſt, & matrimonio eius quodāmodo ſociata, ab ullo alieno ſcilicet, & aduerſario illius uiri qui eam ſibi deſpondit in fide, corrūpitur & uiolať. Eſt ergo ſponſus & uir animæ mundæ & pudicæ, uerbū dei, qui eſt Chriſtus dominus. ſicut & Apoſtolus dicit: Volo aūt omnes uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. Timeo aūt ne forte ſicut ſerpens ſeduxit Euam aſtutia ſua, ſic corrūpantur ſenſus ueſtri à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Donec igitur anima adhæret ſponſo ſuo, & audit uerbum eius, & ipſum complectitur, ſine dubio ad ipſo ſemen ſuſcipit uerbi: & ſicut ille dixit, De timore tuo domine in utero concepi, ita & hæc dicit, de uerbo tuo domine in uentre concepi, & parturiui, & ſpiritū ſalutis tuæ feci ſuper terras. Si ergo ſic de Chriſto concepit anima, fecit filios pro quib. dicatur ad eā, quia ſalua erit per filiorū procreationē, ſi permanſerit in fide, & charitate, & ſanctitate, cum ſobrietate, etiā ſi prius ſicut Eua ſeducta fuiſſe anima uideatur. Eſt itaq; uere beata ſoboles, ubi concubitus factus fuerit animæ cum uerbo dei, & ubi cōplexus ad inuicem dederint. Inde naſcetur generoſa progenies, inde pudicitia orietur, inde iuſtitia, inde patientia, inde manſuetudo, & charitas, atq; omnium uirtutū proles uenerāda ſuccedet. Quod ſi infelix anima diuini uerbi dereliquerit ſancta connubia, & in adulterinos ſe complexus diaboli, aliorūq; dæmonum illecebris deceptam tradiderit, generabit ſine dubio etiam inde filios, ſed illos, de quibus ſcriptū eſt. Filij autem adulterorū imperfecti erunt, & ex iniquo concubitu ſemen exterminabatur. Omnia ergo peccata filij ſunt adulterij, & filij fornicationis. Vnde & oſtēditur, quod per ſingula quæq; quæ gerimus, parit anima noſtra & generat filios, ſenſus ſcilicet & opera quę gerit. Et ſi quidem ſecundum legem eſt quod gerit, & ſecundū uerbum dei, ſpiritum parit ſalutis, & propterea ſaluabitur per filiorum generationem. & iſti ſunt filij, de quibus propheta dicit: Filij tui ſicut nouellæ oliuarū in circuitu mēſæ tuæ. Si uero quod agit contra legem eſt, & peccatum eſt, ſine dubio ex conceptione contrarij ſpiritus malignam ſobolem gignit. Parit enim filios peccati. Et iſtæ ſunt maledictæ generationes in quibus nonnullis ſanctorum maledicitur etiam dies in quo nati ſunt. Nunq; eſt ergo quando nō

A pariat

pariat anima. Anima ſemper parit, ſemper generat filios. Sed illa quidem benedicta generatio eſt, quæ de uerbo dei cõcepta generatur, & iſta eſt filiorũ generatio, per quam ſalua fiet. Si autem (ut diximus) ex contrario ſpiritu concipiat, certum eſt quia pariat filios iræ, aptos ad interitum. Et forte ad utraſq; iſtas generationes animæ reſpicit illud, quod dictũ eſt. Cum enim nondum nati fuiſſent, ut aliquid egiſſent boni uel mali, ut propoſitum dei, quod ſecundum electionem factum eſt, maneat, non ex operibus ſed ex uocante, dictum eſt, quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Iſtę enim tales generationes animæ etiam priuſquam faciãt boni aliquid, ſiquidem ex ſancto ſpiritu generatæ ſunt, iam diliguntur. Si uero ex ſpiritu maligno, etiam priuſq; opere impleant aliquid mali, hoc ipſo tamẽ quod huiuſmodi uoluntatẽ peperit anima, digne in ea odio habetur malæ uoluntatis execranda conceptio. Propterea fortaſſis in huius ſacramẽti figura etiã Chanaan puer anteq; naſceretur maledicitur. Cham nanq; peccauerat pater eius: & prophetans Noe cum unicuiq; filiorum ſuorum optima quęq; ſignaret, ubi ad Cham uentum eſt, maledictus, inquit, Chanaan puer. Cham peccauit, & Chanaan progenies eius maledicitur, & maledicta eſt. Et ideo acrius nobis intendendum eſt, & proſpiciendũ, ne forte generet aliquid anima, quod maledicto dignum ſit, ut etiã ſi nondũ opere impleuerit, in ipſa tamen uoluntate & propoſito eius erit huiuſmodi maledicta progenies. Quod & ſi forte aliquãdo euenerit. quis ẽm inueniet facile qui ab huiuſmodi generatione, id eſt peccandi uoluntate habeatur immunis? Si ergo acciderit tale aliquid, quid remedij detur, ex diuinis uoluminibus requiramus. Inuenimus ergo in pſalmis de hoc ſcriptum. Filia Babylonis miſera, beatus qui retribuit tibi retributionẽ quã retribuiſti nobis. Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram. Et ſi nondum aliquid operis geſſit Babylonius in nobis iſte cõceptus, dũ adhuc paruulus eſt, nõ miſerearis eius, nec parcas ei, ſed ſtatim interfice. Odibilis enim eſt, perime, occide elidẽs ad petram. Petra autem eſt Chriſtus. Quis ergo tantus ac talis eſt, ut non expectet omnino uſquequo creſcat in eo Babylonię ſoboles, nec augeantur in eo opera confuſionis, ſed in primis ſtatim initijs, ubi naſci cœperint, & ex uoluntatis motibus coaleſcere, atq; (ut ita dicã) ubi caput cœperint de uulua animæ proferre pernicioſa deſideria maligni ſpiritus inſpiratione concepta, arripiat ſtatim & elidat ad petram: id eſt adducat ad Chriſtum, ut in conſpectu tremendi iudicij eius poſita exoleſcant, & pereant? Hæc dicta ſunt nobis de generali fornicatione, quæ ſpecies habet plurimas: quarum una eſt hæc quæ in conſuetudine ob corporale ſtuprum fornicatio nominatur. Ego uero legens Apoſtolum, cum ueniſſem ad eum locum in quo dicit, Qui ſe iungit domino, unus ſpiritus eſt, & qui ſe iungit meretrici unum corpus eſt: quærebam ſi eſt aliquid aliud medium præter hoc, ut aut domino quis iungatur, aut meretrici: & pro uiribus meis diſcutiens, profundum ſatis & reconditum in ijs uerbis intuebar Apoſtoli ſenſum, qui ita definierit, quod omnis anima aut domino coniuncta ſit, aut meretrici: & intellexi quod dominũ quidem dixerit uirtutes quæ Chriſtus eſt, id eſt uerbum, ſapientiam, ueritatem, iuſtitiam: cæteraq; huiuſmodi, meretricẽ uero omnes ẽ contrario malitiæ ſpecies. Hoc etiam apud Salomonem dici intelligo in eo quod ait de meretrice, quia per feneſtras proſpicit in plateas, & ſi quem uiderit inſipientium adoleſcentulorum, & inopem ſenſuum tranſeuntem iuxta angulos domus ſuæ, & loquentem in tenebris ueſpertinis, cum ſilentium fuerit nocturnum, uel caligo noctis: mulier autem occurrit ei habens ſpeciem meretricis, quæ facit iuuenum euolare corda. Hæc ergo quæ dicitur meretrix, ipſa eſt malitia: & qui ſe iunxerit huic meretrici, unũ corpus malitiæ efficitur. Sicut ergo qui ſe iungit Chriſto domino, iungit ſe ſapientiæ, iungit ſe iuſtitiæ, iungit ſe pietati, & ueritati, & cum his omnibus unus efficitur ſpiritus: ita & qui ſe iungit huic meretrici, iungit ſe impudicitiæ, impietati, iniquitati, mendacio, & ſimul omnibus peccatorum malis, cum quibus unum corpus efficitur. Veruntamen applicuit Iſrael in Sattin. In interpretatione Hebraicorum nominum Sattin inuenimus in lingua noſtra reſponſionem, uel refutationem dici. Applicuit ergo Iſrael ad reſponſionem, uel refutationem. Non bene applicuit. Vide deniq; quid incurrit in hac poſitus manſione. Fornicatus eſt cum mulieribus Madianitarum, & refutatus eſt à deo: quia non ſolum fornicatus, ſed & idolis gentium conſecratus eſt, & comedit ex ijs quæ fuerant idolis immolata. quæ utiq; execrabilia ſunt ad deum. Qui enim conſenſus templo dei cum idolis? Verum ego etiam

etiam de ijs, quæ apoſtolus ad Corinthios ſcribit dicens: Si quis autem uiderit ſcientiam habentē in idolio recumbere, nonne cõſcientia eius cum ſit infirma ædificabitur ad manducandum immolata: ualde miratus ſum. Videtur enim non tam rem ipſam grauem pronunciare, ꝙ illius offenſam, qui hæc uidens ſimili prouocatur exemplo, cum non ſimili ſcientia muniatur: ita ut oſtendat eum qui habens ſcientiam recumbit in idolio, non tam ſui ꝙ alterius damni effici reum. Sed uide ne forte nõ hoc ſolum fiebat apud Corinthios, ut in idolio recumberent, & immolata idolis manducarent. Sed forte quoniam ſtudioſi literarum Græcarum homines erãt, & amatores philoſophiæ, deſiderio adhuc ſtudiorũ ueterum tenebantur, & philoſophorum dogmata, quaſi idolis immolata edebant. Quæ tamē lædere fortaſſe non poterant eos, qui plenam ſcientiã ueritatis acceperant. Hi aũt qui in Chriſto minus eruditionis habebant, ſi imitarētur eos legentes talia, & illis adhuc ſtudijs operam dantes, uulnerari poterant, & diuerſorũ dogmatũ uarijs erroribus implicari. Sic ergo fiebat, ut læderetur alius, unde is qui habebat plenam ſcientiam ueritatis, lædi non poterat. Sed quoniam charitas non requirit quod ſibi utile eſt, ſed quod multis, obſeruari oportet talem uerbi capere cibum, qui non ſolum nos ædificet & delectet, ſed & qui uidentes non offendat aut lædat. Eſt ergo non ſolum in cibis idolis immolatũ, ſed & in uerbis. Ego puto, quia ſicut omnis ſermo qui pietatem, & iuſtitiam, & ueritatem docet, deo conſecratus eſt, & deo immolatus: ita & omnis ſermo qui ad impudicitiã, uel iniuſtitiam uel impietatē reſpicit, idolis immolatus ſit, & qui eum recipit, quaſi idolis immolata manducet. Manducauit ergo populus de ſacrificijs eorum, & adorauerunt idola eorum. Non ſolum manducauerunt, ſed & adorauerunt. Vide ordinē mali, ſeruos domini prima concupiſcentia, inde uentris ingluuies, poſtrema captiuauit impietas. Impietatis aũt merces exoluitur fornicatio. Si relegas quæ ſcripta ſunt de Salomone, inuenies eum, & quidem cum eſſet ſapientiſſimus, multis mulieribus inclinaſſe latera ſua, cum lex dei dicat: Non multiplicabis tibi mulieres, ne forte fornicari te faciant à deo tuo. Ille ergo cum eſſet ſapientiſſimus, & ingentis apud deũ meriti, tamē quia ſe tradidit multis mulieribus deceptus eſt. Ego puto quod multæ mulieres, multa dogmata & multarum gentium diuerſæ philoſophiæ nominentur. Quæ cum ſingula agnoſcere, & perſcrutari utpote & ſcientiſſimus & ſapientiſſimus uoluiſſet, ſemetipſum intra legis diuinæ regulam tenere nõ potuit. Decepit eũ Moabitica philoſophia, & perſuaſit ut idolo Moabitico immolaret, ſimiliter & Ammonitarum, ſed & reliquarum gentium, quarum mulieres dicitur recepiſſe, & ædificaſſe templa, uel immolaſſe idolis earum. grande eſt ergo & uere opus dei, tam multis dogmatibus quaſi mulieribus miſceri, nec tamen à ueritatis regula declinare, ſed conſtanter dicere. Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta cõcubinæ, & aduleſcentulæ quarum nõ eſt numerus. Vna tamen eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matris ſuæ, una eſt genitricis ſuæ. Sed iſti adorauerunt idola, & cõſecrati ſunt Beelphegor. Beelphegor idoli nomē eſt, quod apud Madianitas præcipue à mulieribus colebatur. In huius ergo idoli myſterijs conſecratus eſt Iſrael. Interpretationē nominis ipſius cum requireremus attentius inter Hebræa nomina, hoc tantum inuenimus ſcriptum, quia Beelphegor ſpecies ſit turpitudinis. Noluit tamen declarare quæ, uel qualis ſpecies, uel cuius eſſet turpitudinis, honeſtati credo cõſulens, qui interpretatus eſt, uti ne auditum pollueret audientiũ. Igitur cum multæ ſint turpitudinum ſpecies, una quædam ex pluribus turpitudinis ſpecies Beelphegor appellatur. Vnde ſciendum eſt, quod omnis qui aliquid turpe cõmittit, & in aliquam ſpeciem turpitudinis declinat, Beelphegor Madianitarum dæmonio conſecratur. Sed & per ſingula peccata quæ committimus, maxime ſi iam non ſubreptione aliqua, ſed ſtudio affectuq; peccamus, illi ſine dubio dæmoni, cui peccatum illud quod commiſimus inoperari curæ eſt, conſecramur. Et fortaſſe continget nobis tot dæmonibus eſſe conſecratos, quot peccata committimus, & in ſingulis quibuſq; delictis uelut myſteria illius, aut illius idoli ſuſcipimus. Et fortaſſe propter hoc dicebat Apoſtolus. Iam enim myſterium iniquitatis operatur. Circumeunt ergo ſpiritus maligni: & quærunt quomodo unumquenq; decipiant, & per illecebram peccati myſterijs conſecrent, & neq; ſentientē, neq; intelligentem (uerbi cauſa) per fornicationis peccatum introducunt ad dęmonium Madianitarum, & conſecrant Beelphegor, conſecrant turpitudini. Similiter & per alia peccata (ut diximus) alijs dęmonibus homines conſecrantur. Sed tu obſerua diligentius quod ſcriptum

 eſt, & ſta

eſt, & ſta in uijs, & interroga quæ ſint uiæ domini æternæ, & quæ ſit uia bona, & incede in ea, & non accedas ad ianuas domus malitię. Sed ſi ſenſeris malignum ſpiritum loqui in corde tuo, ut te ducat ad aliquod opus peccati, intellige quia te ducere uult ut conſecret te alicui dæmoni. Ducere te uult ut ſuſcipias myſteria diabolica, myſteria iniquitatis. Et hoc eſſe puto quod ſcribit Apoſtolus. Cum autem gentes eſſetis, idolorum forma euntes prout ducebamini. à quo uel à quibus ducebamini? à ſpiritib. nempe malignis ducebamini ad opera peccatorum. Hæc audiens uigilans quiſq; auditor dicet fortaſſe: Quid ergo faciemus? ſi circumeunt ſpiritus maligni unumquenq; noſtrum, & ducunt, ac pertrahũt ad peccatum: nemo autem alius eſt qui ad iuſtitiam trahat, qui inuitet & ducat ad pudicitiã, ad pietatem: quomodo non uidebitur ad pereundum quidem lata uia patere, ad ſalutem uero nuſquam ullus aditus dari? Immo uero aduerte diligentius ſi potes, & aperto cordis oculo, interiora mecum conſidera myſteriã: & uidebis quanto maior in ſecretis ſalutis noſtræ cura geratur, quàm facultas ad decipiẽdum præbeatur. Adeſt unicuiq; noſtrum, etiam minimis qui ſunt in eccleſia dei, angelus bonus, angelus domini qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus noſtris corrigendis, & miſerationibus expoſcendis, quotidie uideat faciẽ patris qui in cælis eſt: ſicut dominus deſignat in euãgelijs. Et iterum ſecundũ ea quę Ioãnes in Apocalypſi ſcribit, unicuiq; eccleſię generaliter angelus pręeſt, qui uel collaudatur pro bene geſtis populi, uel etiã pro delictis eius culpat̃. In quo etiã ſtupendi myſterij admiratione permoueor, quod intantũ deo cura de nobis ſit, ut etiã angelos ſuos culpari pro nobis & cõfutari patiat̃. Sic eñ cum pędagogo traditur puer, ſi forte minus dignis nec ſecundũ paternã nobilitatẽ imbutus appareat diſciplinis, continuo culpa ad pædagogum refertur, nec ita puer à patre ut pædagogus arguitur, niſi durior fuerit, & pædagogi monita ſpreuerit, atq; in laſciuiam pronus ac proteruiã ſalutaria eius uerba contẽpſerit, illis magis obtẽperans qui luxuriã ſuadent, & ad laſciuiam prouocant. quid ſi at illi animæ prophetæ uocibus diſce. Derelinquet̃, inquit, filia Sion ſicut tabernaculum in uinea, & ſicut caſa cuſtodiaria in cucumerario, & ſicut ciuitas quæ expugnata eſt. Et iterum. Auferetur maceria eius, & erit in cõculcationẽ, & diripient eam omnes qui tranſeunt uiam, & ſingularis ferus depaſcet eam. Hæc patietur ſi non acquieſcat monitis angeli, qui ſibi appoſitus eſt ad ſalutem. Sui nanq; arbitrij eſt anima, & in quam uoluerit partem eſt ei liberũ declinare: & ideo iuſtũ dei iudiciũ eſt, quia ſpõte ſua ſiue bonis, ſiue peſſimis monitoribus paret. Vis tibi adhuc amplius aliquid ex ſcripturis diuinis oſtẽdam, quomodo maior cura ſalutis erga homines deo eſt, quàm diabolo perditionis? Nunquid non ſufficiebat angelorum diligentia aduerſus inſidias dæmonũ & aduerſum eos qui ad peccandum homines trahunt? Ipſe unigenitus, ipſe inquam filius dei adeſt, ipſe defendit, ipſe cuſtodit, ipſe nos ad ſe trahit. Audi quomodo ipſe dicit: Et ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi. Sed nec ſufficit eum eſſe nobiſcum, ſed quodammodo uim nobis facit, ut nos pertrahat ad ſalutem. Ait enim in alio loco: Cum autem exaltatus fuero, omnia ad me traham. Vides quomodo non ſolum inuitat uolentes, ſed & cunctantes trahit. Vis autem audire quomodo trahat etiam cunctantes? Non conceſſit illi qui uolebat ire, & ſepelire patrem ſuum, nec ſpacium temporis dedit, ſed ait illi: Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autem ſequere me. Et alibi dicit: Nemo mittens manum ſuam ſuper aratrum, & retro reſpiciens, aptus eſt regno dei. Quod ſi amplius adhuc uis de hoc cognoſcere ſacramento, oſtendam tibi de ſcripturis, quod etiam ipſe dominus pater diſpenſationem ſalutis noſtræ nõ negligit, ſed & ipſe nos ad ſalutem non ſolum uocat, ſed & pertrahit. Sic enim dominus dicit in Euangelio: Nemo uenit ad me, niſi quem pater meus cæleſtis attraxerit. Sed & paterfamilias, qui mittit ſeruos ſuos inuitare amicos ad nuptias filij ſui, poſteaquam excuſauerunt illi qui priores fuerant inuitati, dicit ſeruis. Exite ad uias, & angiportus, & quoſcũq; inueneritis cogite introire. Sic ergo non ſolum inuitamur à deo, ſed & trahimur, & cogimur ad ſalutem. Sed nec ſanctus quidem ſpiritus in huiuſcemodi diſpenſationibus deeſt. ipſe enim dicit. Segregate mihi Paulum & Barnabam in miniſterium, ad quod adſumpſi eos. Et iterum prohibet Paulum ire in Aſiam, & rurſum cogit eum ire in Hieroſolymam, prædicens ei, quia uincula & carceres eum ibi maneant. Quod ſi angeli domini circundant in circuitu timẽtium eum, ut eripiant eos: ſi deus pater, ſi filius, ſi ſpiritus ſanctus, non ſolum hortantur & prouocant

cant, ſed & pertrahunt: quomodo non multo maior cura pro nobis geritur ad ſalutem, ꝙ ab aduerſarijs procuretur ad mortem? Hæc autem dicta ſint pro eo quod conſecratus eſt populus Beelphegor. Et iratus eſt, inquit, furore dominus contra Iſrael, & dixit dominus ad Moſem. Aſſume principes populi, & oſtenta illos domino contra ſolem, & auertetur ira furoris domini ab Iſrael. Neſcio ſi de his diſſerentes, non offendamus aliquos: ſed & ſi offendamus, obedire magis & deſeruire oportet uerbo domini, quàm gratiæ hominum. Peccauit Iſrael, & dixit dominus ad Moſen, ut aſſumat oēs principes, & oſtentet eos domino contra ſolem. Populus peccat, & principes oſtentantur contra ſolem. Iidem ad examinandum producuntur, ut arguantur à luce. Vides quæ ſit cōditio principū populi: nō ſolum pro ſuis proprijs arguunt̄ delictis, ſed & pro populi peccatis coguntur reddere rationem: ne ipſorum ſit culpa quod populus deliquit, ne forte nō docuerint, ne forte non monuerint, neq; ſolliciti fuerint arguere eos qui initiū culpæ dederint, uti ne cōtagio diſpergeretur in plures. Hęc eñ omnia facere principibus imminet, & doctoribus. Si enim illis hęc nō agentibus, nec ſollicitudinē gerentibus circa plebem peccauerit populus, ipſi oſtentantur, & ipſi ad iudicium producuntur. Arguit eñ eos Moſes, id eſt lex dei, uelut negligentes & deſides, & in ipſos conuertetur iracundia dei, & ceſſabit à populo. Hęc ſi cogitarent homines, nunquā cuperent, nec ambirent ad populi principatū. Sufficit enim mihi pro meis proprijs argui delictis, ſufficit mihi pro memetipſo & peccatis meis reddere rationē. Quid mihi neceſſe eſt etiā pro populi peccatis oſtentari? & oſtentari contra ſolem, ante quem nihil poteſt abſcondi, nihil obſcurari? Sed fortaſſis etiam ſit aliquis in hoc arcanus & reconditus ſenſus, qui plus aliquid doceat, ꝙ cōmunis hæc habere uidetur expoſitio. Fortaſſis enim referri & hoc poteſt ad illos principes populi, de quibus paulo ſuperius diximus. Veniēt eñ angeli ad iudiciū nobiſcum, & ſtabunt pro nobis ante ſolem Cant. iuſtitiæ, ne forte aliquid etiam ex ipſis cauſæ fuerit quod nos deliquimus, ne forte minus erga nos operis & laboris expenderint, quo nos à peccatorū labe reuocarint. Niſi enim eſſet etiam aliquid in ipſis quod in cauſa noſtri culpandum uideretur, nunquā diceret ſermo ſcripturæ ad angelum illius, uel illius eccleſiæ, quia habes (uerbi gratia) quoſdam tenentes doctrinam Balaam, uel quia dereliquiſti charitatem tuam priſtinam, uel patientiā tuam, uel alia huiuſmodi, quæ iam ſuperius memorauimus, pro quibus in Apocalypſi angeli uniuſcuiuſq; eccleſiæ culpantur. Si enim mercedem ſperat angelus (uerbi gratia) qui me conſignatum accepit à deo, pro ijs quæ bene geſſi, certum eſt quia & culpari ſperabit pro eis, quę à me non bene geſta ſunt. Et ideo oſtentari dicuntur contra ſolem, proculdubio ut appareat utrum pro mea inobedientia, an per illius neglientiam peccata commiſſa ſint per quę Beelphegor, ſiue cuilibet alij idolo pro qualitate ſcilicet peccandi cōſecrarer. Quod ſi princeps meus (angelum dico qui mihi eſt conſignatus) non defuit, ſed commonuit de bonis, & locutus eſt in corde meo in eo duntaxat in quo me conſcientia reuocabat à peccato, ſed ego contemptis eis monitis, & ſpreto conſcientiæ retinaculo præceps in peccata prorui, duplicabitur mihi pœna, uel pro contemptu monitoris, uel pro facinore cōmiſſi. Nec mireris ſane ſi angelos dicimus uenire cum hominibus ad iudicium, cum ſcriptura dicat, quia ipſe dominus ad iudicium ueniet cum ſenioribus populi, & cum principibus eius. Oſtētantur ergo principes, & ſi in illis culpa eſt, deſinit ira dei à populo. Debet nobis & acrior eſſe ſollicitudo actuum noſtrorū, ſcientibus quod non ſolum nos ante tribunal dei pro actibus noſtris ſtabimus, ſed angeli pro nobis ad iudicium deducentur tanquam principes & duces noſtri. Propterea enim & ſcriptura dicit: Obedite prępoſitis ueſtris, et obtemperate eis in omnibus. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri. Poſt hæc refertur, quia cū uideſſet Finees filius Eleazar filij Aaron ſacerdotis Iſraelitem quendam introiſſe ad mulierē Madianitidem, rapto ſiromaſte in manu ſira ingreſſus ſit proſtibulum, & utrunq; per ipſa pudenda transfoderit. Et pro hoc, inquit, dixit dominus ad Moſen. Finees filius Eleazar filij Aaron ſacerdotis ſedauit iracundiam meam. Hæc ædificauerint priorem populum: tibi autem qui à Chriſto redemptus es, & cui de manib. gladius corporalis ablatus eſt, & datus eſt gladius ſpiritus, arripe hunc gladium: & ſi uides Iſraeliticum ſenſum cum Madianiticis ſcortātem meretricibus, id eſt cum diabolicis ſe cogitationibus uolutantem, nolo parcas, nolo diſſimules, ſed ſtatim percute, ſtatim perime. Ipſam quoq; uuluam, id eſt ſecreta naturæ diſcutiens & penetrans,

illum ipſum peccandi fomitem deſeca, ne ultra concipiat, ne ultra generet, & maledicta peccatorũ ſoboles Iſraelitica caſtra contaminet. Hoc eñ ſi facias, continuo ſedabis iracundiam domini, præueniſti eñ iudicij diem, quæ dies iræ dicitur & furoris, & exterminato à te fomite peccati, qui nunc uulua Madianitidis mulieris appellatur, ſecurus uenies ad iudicij diem. Et ideo ſurgentes oremus, ut inueniamus paratũ ſemper iſtum gladium ſpiritus, per quem exterminētur & ſemina ipſa, & conceptacula peccatorũ, ac propicius fiat nobis deus, per uerum Finees ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſecundo populus numeratus eſt. Homilia XXI Cap. XXVI

NVmeri ſunt & in ijs quos legimus: & priore quidē lectione tēpore excluſi ſumus, ne aliquid etiã de ſecunda dinumeratione diceremus, ſed cõueniens eſt, omiſſa uel excluſa nunc reddere. Igitur per præceptũ domini primo numeratus eſt populus, ſed quoniã illi, qui primo fuerãt adſciti, ceciderũt propter perſeuerantiã delictorũ, ſecundus nunc populus, qui in lapſorũ locum rediuiua generatione ſucceſſit, uocatur ad numerũ, & quod de illis prioribus dictum non fuerat, de ijs dicitur. Poſtea enim ꝙ per tribus & plebes, domoſq;, ac familas collectus eſt numerus, dicit dñs ad Moſen, his diſtribuetur terra in ſortē, ex numero nominum. Pluribus plura dabũtur in ſortem, & exiguis exiguã dabis hæreditatē. Si de prioribus dictum fuiſſet, quia ijs diſtribuetur terra in ſortem, falſum utiq; fuiſſet, quia ceciderunt illi in deſerto propter delicta ſua. quod ergo primis non eſt dictum, poſtremis dicitur, quibus & cuncta quæ promittunt̃ impleta ſunt. Hæc aũt nolo putes ſolius hiſtoriç textu concludi, myſteria ſunt quæ per legis imaginē cõſcribuntur. Reprobatur eñ prior populus, qui eſt in circuncisione: & introducitur ſecundus, qui congregatur ex gentibus, & ipſe eſt qui hæreditatē conſequitur paternam. Et à quo conſequitur? non ab Moſe, ſed ab Ieſu. Nam Moſes etiam ſi dat aliquibus hæreditatem, non dat intra Iordanē, nec tranſit omnino Iordanem, ſed extra Iordanē dat terram, non fluentē lacte & melle, ſed pecoribus aptam, & muta animalia, atq; irrationabiles pecudes melius ꝙ rationales homines nutriētem. Ieſus uero meus ſecundo populo terrã quã dat, terra eſt lacte & melle fluens, immo fauus mellis eſt præ omni terra. Et Moſes hæredidiratē non dat in clero, nec ſorte diſtribuit, nec poteſt per plebes, & domos, ac familias, & nomina, & merita ſingulorũ diuina ſorte penſare: hoc ſolus facit Ieſus, cui omne iudicium pater tradidit: ipſe ſcit quõ populum ſuũ non ſolum per tribus, & familias & domos, uerũ & per nomina unumquenq; digna & cõpetenti manſione diſpenſet. Sunt tamen aliqui in iſtis qui conditione ſortis ſupereminent, & omnino nec adducuntur ad ſortem omnes leuitæ: id eſt omnes qui intente & indeſinenter permanēt in miniſterio dei, & peruigiles in ſeruitio eius excubias gerunt, ſortem inter cæteros nõ accipiunt: ſed nec omnino in terra eſt ſors eorum, ſed ipſe dominus ſors eis & hæreditas eſſe memoratur. Per hos illi mihi uidentur indicari, qui nullis corporeæ naturæ obſtaculis hebetati, ſed omniũ uiſibilium gloriam ſupergreſſi, in ſola ſibi ſapientia dei, & uerbo eius uiuendi uſum, exercitiũq; poſuerunt, qui corporeum nihil requirunt, nihil rationis alienũ. Concupierunt enim ſapientiam, concupierunt ſecretorum dei agnitionem: & ubi eſt cor eorum, ibi erit & theſaurus eorum. Iſti ergo hæreditatem nõ habent in terris, ſed ſupergrediuntur ſumma cæli faſtigia, & ibi ſemper in domino, ſemper in uerbo eius, ſemper in ſapientia, & in uoluptate ſcientiæ eius deliciabunt̃. Hic eis cibus, hoc erit poculum, iſtæ diuitiæ, hoc erit regnum. Tales ergo erunt, & in ijs erunt illi, quibus hæreditas ipſe dñs erit. Qui aũt inferiores ſunt, nec in iſtum profectuũ uerticem peruenerunt, hæreditatē terrç accipient, licet ſublimioris alicuius, & potentioris. terra eñ uiuentium repromittitur, quæ utiq; idcirco terra uiuentiũ dicitur, quod neſciat mortem. Et iſti quidem magni, & iſti beati: ſed beatiores illi qui iam non per ſpeculũ, & in ænigmate, neq; in ſub-
Caue ſtantijs corporalibus, ſed facie ad faciē deum uidebunt, ſapientiæ illuminatione radiati, & ueræ diuinitatis capaces per puritatē cordis effecti: portionēq; ſuam non in creatura, ſed in creatore habētes, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula. Ait ergo, ex numero nominum pluribus plura dabũtur in ſortē, & exiguis exiguam dabis hæreditatē, unicuiq; ſicut recēſitus eſt, dabitur hæreditas eius. Hiſtoria hoc eſt quod docet, ut ſiqua tribus numeroſior habetur

ſior habetur

ſior habetur in populis, maiora terræ ſpatia ſortiatur: ſiqua autem minore hominum nu: mero cenſetur, breuiore poſſeſsione contenta ſit. Sed quoniam terræ huius diuiſionẽ, hæreditatem〈que〉 terrenã, ſpeciem dicimus tenere & imaginem futurorum bonorũ, ac formam cæleſtis illius, quæ à fidelibus & ſanctis ſperatur, hæreditatis oſtendere: requiro in illa hæreditate quæ ſperãda eſt, qui ſint plures, & qui ſint pauci, & inuenio ibi beatiores paucos haberi quàm plures. Nam qui per uiã latam & ſpatioſam, quę ducit ad perditionẽ, egerint iter, multi dicuntur. Qui uero per arctam & anguſtam uiam perrexerint, quæ ducit ad uitam, pauci appellantur. Et iterũ in alijs dicitur, Quàm pauci ſunt, qui ſaluantur. Et iterũ in alijs. Vbi multiplicatur iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ, non paucorũ. Sed & in arca, quæ à Noe conſtructa eſt, ubi menſuræ cælitus dantur, in inferioribus trecentorum cubitorũ ponit̃ longitudo, & quinquaginta latitudo. Vbi uero textus eius ad altiora conſurgit, in anguſtum cogitur, & paucorũ cubitorũ concluſione colligitur, ita ut ſummitas eius in unius cubiti ſpacium cõſummetur: proptereaq́ in inferioribus quidem, ubi lata & ſpacioſa habebant̃ loca, uel beſtiæ, uel pecudes erant collocatę, in ſuperioribus uero aues: in ſummis autem quæ anguſtiora, & altiora erant, ibi homo rationalis collocatur. Ipſe uero uertex in unum cubitum colligitur. omnia enim ad monadem redigũtur. Quæ tamen trinitatis ſacramentum in numero trecentorum cubitorum deſignat, & huic ſacramento proximus ponit̃ homo utpote rationalis, ut dei capax. Sed unde, quæ ſit differentia inter paucos & multos, colligamus indicia? Pone omnem humani generis numerũ, ex uniuerſis gentibus elige fideles, ſine dubio pauciores erunt, q̃ ſunt uniuerſi. Tunc deinde ex fidelium numero, elige meliores. Certũ eſt quod multo inferior numerus remanebit. Et iterum ex ipſis quos elegeris, elige rurſum perfectiores, pauciores ꝓfecto reperies. Et quanto amplius eligẽdo proceſſeris, tanto magis exiguos & pauciores inuenies uſquequo ultimo uenias ad unum aliquem, qui confidenter dicat, quia amplius quàm omnes illi laboraui. Hi ergo qui hoc modo plures ſunt, plus terræ, & plus corporeæ hæreditatis accipiũt: pauci autem exiguum aliquid de terra conſequuntur, qui plus in domino habent: ubi autem nihil omnino terrenæ hæreditatis accipiant ſi qui digni fuerint ſacerdotes ſunt & miniſtri dei. horũ enim ex integro ipſe dominus hæreditas erit. Et quis ita beatus eſt, ut uel inter paucos exiguũ terræ accipiat, uel inter electos ſacerdotes & miniſtros ſolum deum capere hæreditatis ſorte mereatur? Licet etiam ipſi propter iumenta ſua accipiant aliquid terræ, ſed illius terræ, quę urbibus cõtigua eſt, & adhæret ciuitatibus. Poteſt tamen adhuc & alio modo intelligi ſermo iſte, qui dicit ut pluribus multiplicetur hæreditas. Vnus enim iuſtus ſecundum hoc quod acceptũ eſt deo pro pluribus habetur. Deniq; & ſcriptũ eſt: Per unum ſapientem inhabitabitur ciuitas, tribus aũt iniquorum deſolabuntur. Et unus iuſtus pro toto mundo reputatur, iniqui autem, etiã ſi multi ſint, exigui & pro nihilo ducuntur apud deum. Eſt ergo & multitudo laudabilis, ſicut uidemus etiã ad Abraham dictum, cum eduxit eum deus foras, & dixit ad eum. Reſpice ad cælũ ſi potes dinumerare ſtellas, ita erit ſemen tuum. In quo & hoc intuere, quomodo iuſtus intus eſt, & in interioribus ſemper cõſiſtit: quia intus in abſcondito orat patrẽ, & omnis gloria filiæ regis, id eſt animæ regalis, intrinſecus eſt, ſed tamen deus educit eum foras, eum res poſtulat, & rerũ uiſibilium ratio depoſcit. Poteſt ergo & hoc modo multis iſtis, qui ſunt ſicut ſtellæ cæli in multitudine, multiplicari hęreditas: & exiguis illis, uidelicet qui etiã ſi numero multi ſunt uitæ tamen ſuæ indignitate & uilitate exigui habẽtur, exigua hæreditas poni. Per ſortẽ, inquit, erit hæreditatis diſtributio. Hoc quidẽ præcipitur, ſed cum uenio ad ſcripturas, uideo ipſum Moſen, cui iſta mandantur, ſorte non uti in diuiſione hæreditatis Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe. Sed & Ieſus Naue, extra ſortem dat hæreditatem Tribui Iuda, & Caleb extra ſortem dat, & tribui Effrem, & dimidiæ tribui Manaſſe: in cæteris ſors mittitur, & prima ſors Beniamin procedit, & inde iam tribuũ reliquarum. Vnde puto quod & in illa regni cælorum beata hæreditate erunt aliqui, qui non ueniant ad ſortem, neq; cum cæteris, quamuis ſint ſancti, numerabũtur: ſed erit egregia quædam & exímia eorum hæreditas ſicut fuit Caleb ex tribu Iuda, & Ieſu ipſius filij Naue. Sicut enim (uerbi cauſa) cum poſt prælium uictoribus prouinciæ partiunt̃ ſpolia, egregij quiq; & eximij bellatores non cum cæteris militibus in diuiſione ſpoliorum ducuntur ad ſortem, ſed optima quæq; & præcipua eis uirtutũ merito decernuntur, cæteri uero utuntur ſorte ſolo

iure uictoriæ: ita mihi uidetur & dominus meus Ieſus Chriſtus facturus. quoſdam enim quos ſcit abundantius quàm cæteros laboraſſe, & quorũ geſta magnifica ſublimesq; uirtutes ipſe cognoſcit, illis præcipuos quoſq; & eximios, atq; (ut ita audeam dicere) ſimiles ſibi honores decernit & glorias. An non tibi uidetur ſimile aliquid ſuæ beatitudinis chariſsimis ſuis conferre diſcipulis, cum dicat, Pater uolo ut ubi ego ſum, & iſti ſint mecum? Et cum iterum dicit, quia ſedebitis & uos ſuper duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael? Et iterum, Sicut tu in me pater, & ego in te, ita & iſti in nobis unũ ſint? Hæc omnia non ſorte decernuntur, ſed dilectionis prærogatiua donantur ab eo, qui corda & mentes hominum uidet ſolus, qui nos quoq; etiam ſi nõ inter eximios & electos, atq; illos qui ſupra ſortem ſunt, in ſortem tamen ſanctorum dignetur adducere. Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De filiabus Salphaat, & de ſucceſsione Moſi. Homilia XXII. Cap. XXVII

QVinq; filiæ fuerunt, quarum etiam nomina in ſcriptura comprehenſa ſunt, de Salphaat quodam Iſraelita progenitæ, qui mortuus eſt in deſerto, nulla uirili ſobole derelicta. Iſtæ ergo filiæ Salphaat interpellant Moſen, & ſortem paternæ hæreditatis expoſcunt dicentes, ne deleatur nomen patris earum de medio plebis ſuæ, quia non eſt ei uir filius natus. Refert pro hoc Moſes cõſultationem ad deum. Omnipotentis autem dei clementia non ſpernit, nec deſpicit conſultationem, quæ offertur à puellis: & non ſolum reſponſa dare dignatur, ſed in tantum probat, & amplectitur uerba earum, ut ex ipſis æterna hominibus iura conſtituat & ſeculis omnibus obſeruanda. Ait enim. Loquens erat dominus ad Moſen. Recte locutæ ſunt filiæ Salphaat. Dabis eis poſſeſsionem in medio fratrum patris ſui, & dabis ſortem patris ipſarum ipſis, & filijs Iſrael loqueris dicens. Homo ſi mortuus fuerit, & filius non fuerit ei, dabitis hæreditatem eius filiæ eius. Quod ſi non fuerint ei filiæ, dabitis hæreditatem fratri eius. Quod ſi non fuerint ei fratres, dabitis hæreditatem fratri patris eius. Quod ſi non fuerint ei fratres patris eius, dabitis hæreditatem domeſtico, qui fuerit propinquior illi ex tribu ſua, & capiet hæreditatem eius, & erit hoc filijs Iſrael iuſtificatio iudicij, ſicut conſtituit dominus Moſi. Hæc ſecundum hiſtoriam quid uigoris habeant, omnibus palam eſt qui ſciunt leges iſtas non ſolum apud filios Iſrael cuſtodiri, ſed apud omnes homines, qui tamen legibus uiuunt. Vnde apparet quod libertas filiarum Salphaat non ſolum ipſis hæreditatem contulerit, ſed & perpetua uiuendi iura ſeculo dederit. Vides quanta ſit etiam hiſtoriæ ipſius utilitas in lege dei. Quis poteſt leges iſtas aliquando diſſoluere, quibus uniuerſus utitur mundus? Sed tamen nos quæramus quomodo etiam ſpiritaliter ædificemur. Poteſt enim fieri, ut neq; filiæ mihi ſint ſecundum carnem, neq; aliquid ruris, cuius capi poſsit hæreditas. Quid ergo? nihil apud eum qui huiuſmodi eſt, iſta lex operabitur, & erit alicui ocioſum, quod diuina uoce ſancitũ eſt? Requiramus ergo etiam apud ſpiritalem legem quæ ſint iſtæ filiæ quinq;, quarum etiam ſi pater mortuus fuerit pro aliquo peccato, ipſæ tamen hæreditatem ex uerbo dei capiant. In ſuperioribus, cum de ſpiritalibus filijs tractaremus, uirtutes animi, & ſenſus mentis filios dici docuimus. Conſequens ſine dubio, & conueniens uidetur, etiam filias opera quæ corporis miniſterio explentur accipere. Ideo deniq; & quinarius eis numerus aſcribitur. Quinque enim corporei ſenſus ſunt, quibus omne opus expletur in corpore. Iſtæ ergo quinq; filiæ, id eſt operum perfectio, etiam ſi patre orbentur, & remaneant orphanæ, non tamen eijciuntur ab hæreditate, neq; excluduntur à regno, ſed in medio plebis dei portionem hæreditatis accipiunt. Interim uideamus quis eſt iſte pater earum, qui mortuus eſſe dicitur. Salphaat, inquit. Salphaat autem interpretatur umbra in ore eius. Pater operum intellectus eſt. Sæpe ergo accidit, & non pauci inter fratres noſtros ſunt, in quibus intellectus altior & profundior nullus, ſed eſt in eis ſenſus emortuus, ſicut de quodam ſcriptum eſt, Et emortuum eſt cor eius in ipſo. Iſte ergo etiam ſi ad intelligentiam ſpiritalem nihil ſapit, ſed eſt emortuus, tamen ſi genuerit filias, id eſt opera miniſterij, opera obſequiorũ, opera mandatorum dei, hæreditatem terræ cum plebe domini conſequitur. Non poterit quidem inter eos numerari, quorum portio dominus eſt, quorum hæreditas deus eſt, non poterit miniſtrorum & ſacerdotum numero ſuſcipi, in plebeio tamen ordine hæreditatem terræ

tem terræ

tem terræ repromiſsionis accipiet. Multi enim ſunt uocati, pauci aũt electi. Oſtenditur tamen & cauſa ex ipſius nominis interpretatione, quia iſte Salphaat non potuerit filios generare, ſed filias. Interpretatur enim (ut diximus) umbra in ore eius. Vides ergo quoniã ſi quis umbram legis habet in ore, & non ipſam imaginem rerũ, hic quia nihil ſpiritale, nihil profundi intellectus ſentire poteſt, ſed ſola umbra legis in ore eius eſt, ſenſus uiuos & ſpiritales non poteſt generare: generare tamen poteſt opera & actus, quæ ſunt ſimplicioris uitæ miniſteria. & ideo oſtendit in his clementia dei, quod innocentiores quiq; etiã ſi ſenſu deficiant, habeant tamen opera bona, non excludantur ab hæreditate ſanctorũ. Recte ergo locutæ ſunt filiæ Salphaat. Poſt hæc ponitur lex dei de ſucceſsione: ut primo filius, filia ſecundo in loco ſuccedat, tertio frater, quarto patris frater. Quintus uero gradus certũ aliquem nõ deſignat, ſed quiſquis illi propinquior ex omni familia fuerit, ut ipſe ſuccedat. In his tam integer & perfectus eſt hiſtoriæ ſenſus, ut nihil requirere uideatur extrinſecus. Tamen ſi quis bene in ſpiritalibus legibus eruditus eſt, & pleniore ſcientiæ lumine radiatus, ille poteſt intelligere diuerſos iſtos ſucceſsionũ gradus, & quomodo primus ſit conſequendæ cæleſtis hæreditatis gradus, doctrinæ & ſcientiæ merito, qui eſt maſculus filius. Secundus operum prærogatiua, quæ filia eſt. Tertius cõpaſsionis alicuius & imitationis, propter quod & frater nominatur. Sunt enim nõnulli, qui ſponte quidem ſua, & proprio intellectu nihil agunt, poſiti tamen inter fratres, ex imitatione cæterorũ eadem uidentur agere quæ & illi agunt, qui intellectu proprio mouentur. Datur etiam iſtis tertius hæreditatis ſub titulo fratrum nominis gradus. Quartus uero, quem fratrem patris nominat, poteſt fortaſsis intelligi ille ordo hominũ, qui audita à patribus, & ueterum narratione ſuſcepta conantur implere, & non tam proprijs ſenſibus moti, nec præſentis doctrinæ cõmonitionibus excitati, ꝙ ueterum uel traditione, uel cõſuetudine ſola inſtituti, boni tamen aliquid gerunt. Vltimus uero gradus ſcribitur ille, qui quolibet pacto ijs proximus fuerit: quaſi ſi diceret, ſiue occaſione ſiue ueritate doctrinæ ſi quis aliquid boni fecerit, non peribit boni operis merces, ſed largiente domino locum hæreditatis accipiet. Hæc quidem à nobis audacter fortaſsis præſumpta, & in mediũ prolata uideantur, non tamen erit abſurdum ſi ſpiritalibus ſpiritalia proponentes, ſecretioris eos intelligentiæ æmulatores, cupidosq; reddamus. Poſt hæc hiſtoria refert, & narratione mirabilis, & intellectu magnifica. Ponitur enim quomodo deus dixerit ad Moſen, ut aſcenderet in montẽ, & inde cũ proſpexiſſet, & intuitus fuiſſet omnẽ terrã repromiſsionis, ibi defungeret. Sed ille qui populi curam magis ꝙ ſui gereret, orat ad deũ, ut prouideat hominẽ qui regat populũ Iſrael: ne fiat, inquit, ſynagoga hæc, ſicut oues quibus non eſt paſtor. Vide ergo primo omniũ quomodo qui perfectus, & beatus eſt, non in ualle, nec in aliqua terræ planitie, aut in colle aliquo, ſed in monte, id eſt in alto, & in arduo defungitur loco. Vitæ nanq; eius conſummatio & perfectio habebatur in excelſo. Sed & oculis ſuis contueri iubetur omnem terram repromiſsionis, & diligenter ex eminenti ſtatione cuncta perſpicere. Oportebat eñ ſummam perfectionis conſecuturo, nihil incognitum remanere, ſed cunctorum quæ uidentur & audiuntur habere notitiam: ob hoc credo, ut omnium quæ in carne poſitus, corporali cœpit aſpectu, in ſpiritu effectus, & nuda mente ad auditoria & diſcipulatum ſapientiæ properans, uelociter eorum rationes adſequatur & cauſas. Nam quid uidebitur utilitatis ut deceſſuro de ſeculo, & finem uitæ huius protinus accepturo oſtenderentur terræ, & loca quorum nec laborem perpeſſus eſt, nec gratiam ſuſcepturus? Perterret me ſane ſermo qui ſequitur, & ad dicendum reddit timidum ac trepidum, quo de magno illo Moſe famulo & amico dei, cui facie ad faciem locutus eſt deus, per quem ſigna & uirtutes mirificæ perpetratæ ſunt, tam grauia, tam periculoſa referuntur. Quid enim ei dicit deus? Et apponeris, inquit, ad populum tuum & tu, ſicut appoſitus eſt Aaron frater tuus in monte Or. Et quaſi cauſam mortis exponit dicens: Propter quod tranſgreſsi eſtis uerbum meũ in deſerto Syn, cum reſtitit ſynagoga ne me ſanctificaret. Nõ me ſanctificaſtis in aqua coram eis. Ergo ne in culpa eſt etiam Moſes? Etiam ipſe tranſgreſsionis crimen incurrit, etiam ipſe factus eſt ſub peccato. Idcirco credo cum confidentia dicebat Apoſtolus, quia regnauit mors ab Adam uſq; ad Moſen. Acceſsit enim ad Moſen, & nec ipſi pepercit. Et ideo opinor dicebat, quia peccatum introiuit in hunc mundum, & per peccatum mors, in quo omnes peccauerũt. Et iterum: concluſit deus omnes ſub peccato, ut

omnibus

omnibus miſereatur. Sed gratias domino Ieſu Chriſto, qui nos liberauit de corpore mortis huius, ut ubi abundauit peccatũ ſuperabũdaret gratia. Nam Moſes quomodo aliquẽ liberare potuiſſet à peccatis, cum etiã ipſi dicatur, quia tranſgreſſi eſtis uerbũ meũ in deſerto Syn, & non me ſanctificaſtis in aqua corã filijs Iſrael: ut manifeſtũ ſit omnibus quod ille debeat ſolus requiri, qui ſolus peccatũ nõ fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sed interim uideamus Moſis magnificentiã. Receſſurus de ſeculo orat deũ, ut prouideat ducem populo. Quid agis Moſes? Nunquid filij tibi nõ ſunt, Gerſon & Eleazar? Aut ſi aliquid de ipſis dubitas, non ſunt filij fratris magni & egregij uiri? Quomodo non oras deũ pro ipſis, ut eos cõſtituat populo duces? Sed diſcãt eccleſiarũ principes ſucceſſores ſibi nõ eos, qui cõſanguinitate generis iuncti ſunt, nec qui carnis propinquitate ſociantur, teſtamento ſignare, neq; hæreditariũ tradere eccleſiæ principatũ, ſed referre ad iudiciũ dei, & non eligere illum, quẽ humanus cõmendat affectus, ſed dei iudicio totũ de ſucceſſoris electione permittere. Nunquid non poterat Moſes eligere principẽ populo, & uero iudicio eligere, & recta iuſtaq; ſententia, ad quẽ dixerat deus, Elige presbyteros populo, quos tu ipſe ſcis presbyteros eſſe, & elegit tales, in quibus continuo dei ſpiritus requieſceret, & prophetarent oẽs? Quis ergo ita potuit eligere principem populi, ut Moſes poterat? Sed hoc non facit, non eligit, nõ audet. Cur non audet? Ne poſteris præſumptionis relinquat exemplũ. Sed auſculta quid dicit. Prouideat, inquit, dominus deus ſpirituũ, & omnis carnis, hominẽ ſuper ſynagogã hanc, qui egrediatur ante faciem eorũ, & qui ingrediatur, & qui producat eos, & qui reducat. Si ergo tantus ille ac talis Moſes non permittit iudicio ſuo de eligendo principe populi, de conſtituendo ſucceſſore, quis erit qui audeat, uel ex plebe quæ ſæpe clamoribus ad gratiã, aut ad preciũ fortaſſe excitatis moueri ſolet, uel ex ipſis etiam ſacerdotibus quis erit qui ſe idoneũ ad hoc iudicet, niſi ſi cui oranti, & petenti à domino reueletur? Sicut & deus dicit ad Moſen. Adſume ad temetipſum Ieſum filium Naue hominẽ qui habet ſpiritum dei in ſemetipſo, & impones manus tuas ſuper eum, & ſtatues eum corã Eleazaro ſacerdote, & præcepta dato ei in conſpectu totius ſynagogæ, & præcipe de ipſo coram eis, & dabis claritatem tuã ſuper illum, ut audiant illũ filij Iſrael. Audis euidenter ordinationẽ principis populi tam manifeſte ad ſcripturã, ut penè expoſitione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla cõſanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio eſt. Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas: gubernatio populi illi tradatur, quẽ deus elegerit: homini ſcilicet tali, qui habet (ſicut ſcriptum audiſtis) in ſemetipſo ſpiritum dei, & præcepta dei in cõſpectu eius ſunt, & qui Moſi ualde notus & familiaris ſit, id eſt in quo ſit claritas legis & ſcientia, ut poſsint eum audire filij Iſrael. Verum quoniam myſterijs cuncta referta ſunt, non poſſumus quæ precioſiora ſunt omittere, etiam ſi hæc quæ ſecundum literam mandantur, neceſſaria uideantur & utilia. Conſideremus ergo quæ ſit Moſis mors. finis ſine dubio legis: ſed legis illius quæ ſecundum literam dicitur. Quis autẽ eius finis eſt? Sacrificiorum ſcilicet interruptio, & cæterorum quæ ſimili obſeruantia mandantur in lege. Hæc ergo ubi finem accipiunt, Ieſus ſuſcipit principatum. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Et ſicut de prioribus dictum eſt, quia omnes in Moſe baptizati ſunt in nube, & in mari: ita & de Ieſu dicatur, quia oẽs in Ieſu baptizati ſunt in ſpiritu ſancto & aqua. Ieſus nanq; eſt, qui tranſit aquas Iordanis, & in ipſis quodammodo iam tum populũ baptizat: & ipſe eſt qui terram hæreditatis, terrã ſanctam partitur uniuerſis, nõ priori populo ſed ſecundo. Prior enim populus propter præuaricationem ſuam cecidit in deſerto. De Ieſu autem temporibus dicitur, quia terra quieuit à bellis: quod Moſi tempore dici non potuit. Sed de Ieſu hoc dicitur meo domino, non illo Naue. Atq; utinam mea terra ceſſet à bellis, & ceſſare poſſet ſi ego Ieſu principi meo fideliter militarem. Si enim pareã meo domino Ieſu, nunquam caro mea inſurget aduerſus ſpiritum meum, nec impugnabitur terra mea ab aduerſarijs gentibus, diuerſis ſcilicet cõcupiſcentijs ſtimulata. Oremus ergo, ut Ieſus regnet ſuper nos, & ceſſet terra noſtra à bellis, ceſſet ab impugnationibus carnalium deſideriorũ: & cum iſta ceſſauerint tũc unuſquiſq; requieſcet ſub uite ſua, & ſub ficu ſua, & ſub oliua ſua. Sub uelamento enim patris, & filij, & ſpiritus ſancti requieſcet anima, quæ pacem in ſe recuperauerit carnis, ac ſpiritus. Ipſi æterno deo gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo

De eo quod ſcriptum eſt: Munera mea, data mea. & de diuerſitate feſtiuitatum. Homilia XXIII. Cap. XXVIII

SI obſeruatio ſacrificiorum, & inſtituta legalia, quæ in typo data ſunt populo Iſrael, uſq; ad præſens tempus ſtare potuiſſent, excluſiſſent ſine dubio euangelij fidem per quam ex aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti gentes conuertuntur ad deum. Erat enim in illis quæ tunc obſeruabantur, magnifica quædam, & totius reuerentię plena religio, quę ex ipſo etiã primo aſpectu obſtupefaceret intuentes. Quis enim uidens illud, quod appellabatur ſanctuariũ ſiue ſacrariũ, & intuens altare, adſtantes etiã ſacerdotes ſacrificia cõſummantes, omnemq; ordinē quo cuncta illa gerebantur aſpiciēs, non putaret pleniſsimũ hunc eſſe ritũ, quo Deus creator omniũ ab humano genere coli deberet? Sed gratias aduentui Chriſti, qui animas noſtras auellens ab hoc intuitu, ad conſideratione̅ cæleſtium, & contemplatione̅ rerũ ſpiritalium contulit, & deſtruxit quidem illa quæ magna uidebantur in terris, cultumq; dei à uiſibilibus ad inuiſibilia tranſtulit, & à temporalibus ad æterna. Sed reuera ipſe dominus Ieſus Chriſtus & aures requirit quæ hæc audiant & oculos qui hæc uideant. Vnde & nos nũc legem datam per Moſen habentes in manibus, & uolentes eam oſtendere legē eſſe ſpiritalem, aures à uobis & oculos tales requirimus, qui non ad illa quæ ſunt deſtructa reſpiciant, ſed qui ibi hæc requirant, ubi Chriſtus eſt in dextra dei ſedens, & quæ ſurſum ſunt ſapiant, non quæ ſunt ſupra terras. Sufficiat ergo iſta præfationis loco pro ijs quæ dicenda ſunt, à nobis eſſe præmiſſa. Nunc aũt ad ea iam, quæ ſcripta ſunt ueniamus. Et locutus eſt, inquit, dñs ad Moſen dicens. Præcipe filijs Iſrael, & dices ad eos. Munera mea, data mea, hoſtias meas, in odorē ſuauitatis obſeruate, ut offeratis mihi in diebus feſtis meis. & dices ad eos. Hæ ſunt hoſtiæ meæ, quas offeratis domino.] Nemo ſuũ aliquid offert deo, ſed quod offert domini eſt, & non tam ſua quis offert, ꝗ ipſi quæ ſua ſunt reddit. Propterea ergo uolens dominus ſacrificiorũ, & munerũ offerendorum ſibi ab hominibus leges ſcribere, primo omniũ ipſorum, quæ offerenda erãt, aperit rationē, & dicit: Munera mea, data mea, ſacrificia mea in odorem ſuauitatis obſeruate, ut offeratis mihi in diebus feſtis meis. Hæc, inquit, munera de quibus uobis præcepturus ſum ut offeratis mihi in diebus feſtis meis, data mea ſunt, hoc eſt à me uobis dantur. A me enim cuncta quæ habet humanum percipit genus. Ne quis ergo in offerendis muneribus beneficij ſe aliquid conferre crederet deo, & per hoc impius in eo ipſo quo deũ colere uidebaĩ exiſteret: quid eñ tam impiũ, niſi ſi putet homo uelut indigenti aliquid ſe præſtare deo? neceſſario (ut diximus) prius edocet hominem, quo ſciat ſe quicquid obtulit deo, reddere id ei potius ꝗ offerre. Sed & illud uideamus quomodo ait. Quæ offeratis mihi in diebus feſtis meis. Habet ergo deus dies feſtos ſuos? Habet. Eſt enim ei magna feſtiuitas humana ſalus. Ego puto quod per ſingulos quoſq; credentiũ, per ſingulos qui cõuertuntur ad deũ, qui proficiũt in fide feſtiuitas oritur domini. Quomodo putas lætificat eam, cum is qui fuerat impudicus, fit caſtus, & qui fuerat iniuſtus iuſtitiam colit, & qui fuerat impius, efficitur pius? Iſtę omnes ſingulorũ quorumq; cõuerſiones, feſtiuitates generant deo. Nec dubium aũt quin & dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui pro ſalute noſtra etiam ſanguinem ſuum fudit, agat feſtiuitatem maximam, cum operæprecium uidet eſſe quod ſe humiliauit, & formam ſerui ſuſcipiens factus eſt obediēs uſq; ad mortem. Agit feſta pariter & ſpiritus ſanctus, ubi plura ſibi uidet in ijs qui conuertuntur ad deum, templa præparata. Nam de angelis quid dicã, ad quorum feſtiuitatem lætantium dicuntur accedere omnes, qui conuertuntur ad dominum? Aut non eſt illis magna feſtiuitas, cum lætantur in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente magis, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia? Agunt ergo etiam angeli diem feſtum, lætantes ſuper ijs, qui refugientes conſortia dæmonum, per exercitia uirtutum angelicis ſe feſtinant ſociare conſortijs. Mirum fortaſſe ſit, quod dicere uolo: Cauſas (ut uidetur) feſtiuitatis & lætitiæ, nos deo & angelis damus: nos occaſionem lætitiæ & exultationis in terris poſiti cælo præbemus, dum ſuper terras ambulantes, conuerſationem habemus in cælis: & per hoc ſine dubio diem feſtum cæleſtibus uirtutibus generamus. Sed ſicut boni actus noſtri, & uirtutum profectus, lætitiam feſtiuitatemq; deo & angelis gignunt: ita uereor ne mala conuerſatio noſtra non ſolum terris, ſed & cælo lamentationes inducat & luctus, & fortaſsis etiam ipſi deo luctum incutiant

incutiant humana peccata. Aut nõ lugentis eſt illa uox cum dicitur, Pœnitet me, quia feci hominẽ ſuper terrã: Sed & illa domini & Saluatoris noſtri in euangelio, ubi dicit, Hieruſalem Hieruſalem, quæ lapidas prophetas, & occidis eos miſſos ad te, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cõgregat pullos ſuos ſub alis ſuis, & noluiſti: Et ne putes quia de antiquis tantummodo dictũ eſt quod lapidauerint prophetas: & ego hodie ſi prophetæ uerba nõ audiam, ſi monita eius ſpernã, lapido prophetã, & quantum in me eſt, occido, cuius ſcilicet uerba nõ audio, tanquã mortui. Sed & illa humanũ genus lamentantis dei uox eſt qua dicitur per prophetam. Heu me, quoniã factus ſum ſicut qui congregat ſtipulam in meſſe, & ſicut racemus in uindemia, quia nõ eſt ſpica, neq; botrus ad edenda primogenita. Hei mihi anima, quoniã perijt reuertens à terra, & qui corrigat in hominibus non eſt. Domini ſunt iſtæ uoces, genus humanum lugentis. Ipſe enim uenit ad colligendam meſſem, & inuenit ſtipulam pro meſſe, & uenit ad colligendam uindemiam, ſed inuenit racemos paucos pro uindemia, Apoſtolos ſcilicet: quos niſi dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, & granum frumenti niſi cecidiſſet in terram ut fructum plurimum faceret, ſicut Sodoma facti eſſemus & ſicut Gomorra ſimiles fuiſſemus, Angelis quoq; dei (ſicut ſupra diximus) fit gaudiũ in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Certum eſt quod ubi pro bonis gaudia aguntur, ibi pro contrarijs lamentetur: ſi ergo gaudent pro cõuerſo, neceſſe eſt ut lugeãt pro peccãte. Propterea ergo quod grande peccatũ peccauit Hieruſalem, ſecundum quod ſcriptũ eſt in lamentatione, in cõmotione facta eſt, & perierunt omnes feſtiuitates eius, & dies ſolennes eius. quoniam in loco ſancto, & in die feſtiuitatis dominũ meum Ieſum Chriſtum occiderunt. Et propterea dicit ad eos. Neomenias ueſtras & ſabbata & dies feſtos ueſtros odit anima mea. Hic quidẽ, ubi de muneribus mandatur, ubi adhuc nulla peccata ſunt, dies feſtos meos dicit: ubi autem peccatum eſt, non meos, ſed ueſtros dies dicit dominus. Hæc autem omnia in quibus uel lugere, uel gaudere, uel odiſſe, uel lætari dicitur deus, tropico & humano more accipienda ſunt ab ſcriptura dici. Aliena porro eſt diuina natura ab omni paſsionis & permutationis affectu, in illa ſemper beatitudinis apice immobilis & inconcuſſa perdurans. Quia ergo feſtorum leges habemus in manibus, & inde nũc ſermo eſt, requiramus diligentius qui ſit ordo feſtiuitatũ, ut ex ipſis ordinibus & ſacrificiorũ ritu colligere poſsimus, qualiter unuſquiſq; ex ſuis actibus & cõuerſationibus ſanctis deo feſtiuitatem poſſit parare. Prima ergo eſt feſtiuitas dei, quæ appellatur indeſinens. de ijs enim mandatur, quæ indeſinẽter, & ſine ulla prorſus interruptione matutinis & ueſpertinis ſacrificijs offerantur. Mandans igitur feſtiuitatũ ritus, non primo ſtatim uenit ad feſtiuitatem paſchę, neq; ad azymorũ, neq; ad ſcenopegiæ, aliasq; de quibus præcipitur, ſed hãc primã poſuit, in qua ſacrificiũ indeſinẽs mandat offerri: quo ſcilicet agnoſcat quiſquis ille uult eſſe perfectus & ſanctus, quia non aliquando quidem agenda eſt deo, aliquando uero nõ agenda feſtiuitas, ſed ſemper & indeſinenter iuſtus agere debet die mfeſtum. Sacrificium nanq; quod indeſinẽter, & in matutinis & in ueſpertinis mandatur offerri, hoc indicatur, ut in lege ac prophetis, quæ matutinũ tempus oſtendũt, & in euangelica doctrina, id eſt enim ueſpertinũ, quæ ueſpera mundi ſaluatoris oſtendit aduentũ, indeſinenti intentione perſiſtat. Has ergo feſtiuitates Dñs dicit, Et obſeruabitis dies feſtos meos. Dies ergo feſtus eſt domini, ſi & ſacrificium indeſinens offeramus, ſi ſine intermiſsione oremus, ita ut aſcendat oratio noſtra ſicut incenſum in conſpectu eius mane, & eleuatio manuũ noſtrarum fiat ei ſacrificium ueſpertinũ. Eſt igitur prima ſolennitas ſacrificij indeſinentis, quæ à cultoribus euangelij eo modo quo ſupra expoſuimus, debet expleri. Sed quoniã (ſicut propheticus ſermo perdocuit) dies feſti peccatorum conuertuntur in luctum, & cantica eorum in planctum, certum eſt quia qui peccat, & agit diem peccati, agere non poteſt diem feſtum: & ideo illis diebus quibus peccat, offerre non poteſt indeſinens ſacrificium deo. Sed ille offerre poteſt, qui indeſinenter cuſtodit iuſtitiam, & conſeruat ſemetipſum à peccato. Qua die autem interruperit, & peccauerit, certum eſt quod in illa die non offert ſacrificium indeſinẽs deo. Vereor aliquid dicere quod ex ſermonibus Apoſtolicis intelligi datur, ne forte uidear aliquos contriſtare. Nam ſi oratio iuſti ſicut incenſum offert̃ in conſpectu domini, & eleuatio manuũ eius ſacrificium eſt ueſpertinum, dicit autẽ Apoſtolus ijs qui in coniugijs ſunt, Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut uacetis

cetis

cetis orationi, & iterum in id ipſum ſitis: certum eſt quia impeditur ſacrificiũ indeſinens ijs qui coniugalibus neceſsitatibus ſeruiũt. Vnde uidetur mihi quod illius eſt ſolius offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati. Sed ſunt & alij dies feſti ijs, qui forte non poſſunt indeſinenter immolare ſacrificia caſtitatis. Secũda ergo feſtiuitas poſt indeſinentis ſacrificij feſtiuitatẽ ponitur ſabbati, & oportet ſanctorũ quenq;, & iuſtum agere etiam ſabbati feſtiuitatem. Quæ eſt autem feſtiuitas ſabbati niſi illa, de qua Apoſtolus dicit, relinquetur ergo ſabbatiſmus, hoc eſt ſabbati obſeruatio populo dei? Relinquẽtes ergo Iudaicas ſabbati obſeruationes, qualis debeat eſſe Chriſtiano ſabbati obſeruatio, uideamus. Die ſabbati nihil ex omnibus mundi actibus oportet operari. Si ergo deſinas ab omnibus ſecularibus operibus, & nihil mundanum geras, ſed ſpiritalibus operibus uaces, ad eccleſiam conuenias, lectionibus diuinis & tractatibus aurem præbeas, & de cæleſtibus cogites, de futura ſpe ſollicitudinem geras, uenturum iudicium præ oculis habeas, non reſpicias ad præſentia & uiſibilia, ſed ad inuiſibilia & futura, hæc eſt obſeruatio ſabbati Chriſtiani. Sed hæc & Iudæi obſeruare deberent. Deniq; etiã apud ipſos ſi faber, ſi ſtructor, & ſi quis huiuſmodi opificũ fuerit, otiatur in die ſabbati. Lector autem legis diuinæ, uel doctor, non deſinit ab opere ſuo, & tamen ſabbatum non contaminat: ſic enim & dominus meus dicit ad eos. Aut non legiſtis, quia & ſacerdotes in templo ſabbatum uiolant, & ſine crimine ſunt? Qui ergo ceſſat ab operibus ſeculi, & ſpiritalibus uacat, iſte eſt qui ſacrificium ſabbati, & diem feſtum agit ſabbatorũ. Neq; onera portat in uia. Onus enim eſt omne peccatum, quemadmodum dicit & propheta, Sicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Neq; ignem accendit: illum ſcilicet ignem, de quo dicitur: Ite in lumine ignis ueſtri, & in flamma quã accendiſtis. In ſabbato unuſquiſq; ſedet in loco ſuo, & non procedit ex eo. Quis ergo eſt locus ſpiritalis animæ? Iuſtitia eſt locus eius, & ueritas, ſapiẽtia, ſanctificatio, & omnia quæ Chriſtus eſt, locus animæ eſt. Ex quo loco eam non oportet exire, ut uera ſabbata cuſtodiat, & diem feſtum in ſacrificijs exigat ſabbatorum: ſicut & dominus dicebat, Qui in me manet, & ego in illo. Quod autẽ diximus uera ſabbata, ſi altius repetamus quæ ſint uera ſabbata, ultra hunc mundũ eſt ueri ſabbati obſeruatio. Quod enim ſcriptum eſt in Geneſi, quia requieuit deus in die ſabbati ob operibus ſuis, non uidemus uel tunc factum eſſe in die ſeptima, uel etiam nunc fieri. Semper enim uidemus deũ operari, & nullum ſabbatũ eſt in quo deus non operet̃, in quo nõ producat ſolem ſuũ ſuper bonos & malos, & pluat ſuper iuſtos & iniuſtos, in quo nõ producat in montibus fœnũ, & herbam ſeruituti hominũ, in quo non percutiat & ſanet, deducat in infernũ & reducat, in quo non occidat & uiuere faciat. Vnde & dominus in Euangelijs cum Iudæi præſcriberent ſibi de operatione & curatione ſabbati, reſpondit eis. Pater meus uſq; modo operatur, & ego operor: oſtendens per hæc in nullo ſeculi huius ſabbato requieſcere Deum à diſpenſationibus mundi, & à prouiſionibus generis humani. Nam creaturam quidem fecit ex initio, & ſubſtantias protulit, quantas ſciebat utpote rerum conditor, ad perfectionem mundi poſſe ſufficere, ſed uſq; ad conſummationem ſeculi ab earum prouiſione & diſpenſatione non ceſſat. Erit ergo uerum ſabbatum, in quo requieſcet deus ab omnibus operibus ſuis, ſeculum futurum, tunc cum aufugiet dolor, & triſtitia, & gemitus, & erit omnia & in omnibus deus. In quo ſabbato concedat etiam nobis deus diem feſtum agere ſecum, & cum ſanctis angelis ſuis feſta celebrare, offerentes ſacrificium laudis, & reddentes altiſsimo uota noſtra, quæ hic diſtinxerunt labia noſtra. Tunc fortaſsis & ſacrificiũ indeſinens, de quo ſupra expoſuimus, melius offeretur. Tunc enim melius indeſinenter poterit anima adſiſtere deo, & offerre ſacrificiũ laudis per pontificem magnum, qui eſt ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Tertia feſtiuitas ponitur neomeniæ dies, in qua offertur & hoſtia. Neomenia autem dicitur noua luna. Eſt ergo & iſta feſtiuitas cum Luna innouatur. Noua autẽ dicitur, cum Soli proxima fuerit effecta, & ualde ei coniuncta, ita ut ſub claritate eius lateat. Sed mirum fortaſſe uideatur, imò ſuperfluum lex diuina mandare. Quid enim religioni conducit, Lunæ nouæ, id eſt cum cõiungitur Soli, & adhæret ei, obſeruare feſtiuitatem? Hæc ſi ſecundum literam conſiderentur, non tam religioſa quàm ſuperſtitioſa uidebuntur, ſed ſciebat Apoſtolus Paulus, quia non de ijs loquitur lex, nec illum ritum qui à Iudæis obſeruari uidetur, ſpiritus ſanctus præcepit: & ideo ad eos qui fidem dei ſuſceperunt dicebat. Nemo

ergo uos iudicet in cibo,aut potu,aut parte dei feſti,aut neomeniæ,aut ſabbato,quæ ſunt
umbra futurorum. Si ergo umbra futurorum eſt ſabbatum, de quo pro uiribus ſupra ex-
plicuimus, & neomenia umbra futurorum eſt, certum eſt quod & cæteræ feſtiuitates ſi-
militer umbræ ſunt futurorum. Sed nũc uideamus de neomenia. Diximus quod neome-
niæ feſtiuitas appellatur, cum Luna innouari cœperit, & Soli proxima fuerit, penitusq́;
coniuncta. Sol iuſtitiæ Chriſtus eſt: huic ſi Luna, id eſt eccleſia ſua, quæ lumine ipſius re-
pletur, iuncta fuerit, & penitus ei adhæſerit, ita ut ſecundum uerbum Apoſtoli, qui ſe iun
git domino unus cum eo ſpiritus fiat, tunc feſtiuitatem neomeniæ agit: tunc enim noua
efficiẽ cum abiecerit ueterem hominẽ, & induta fuerit nouũ, qui ſecundũ deum creatus
eſt: atq; ita merito innouationis ſolennitatem, quæ eſt neomeniæ feſtiuitas, geret. Tunc
deniq; eſt quando neq; uideri neq; cõprehendi humanis aſpectibus poteſt. Anima enim
cum tota ſe ſociauerit domino, & ſplendori lucis eius tota cõceſſerit, nihilq́; omnino ter-
renum cogitat, nihil mundanum requirit, nec hominibus placere ſtudet, ſed totam ſe ſa-
pientiæ, totam lumini, totam calori ſancti ſpiritus mancipauerit, ſubtilis & ſpiritalis effe-
cta, quomodo cerni ab hominibus, aut ab humanis poteſt conſpectibus apprehendi? Ani
malis nanq; homo intelligere & diſcernere nõ poteſt ſpiritalem. Et ideo digniſsime diẽ fe
ſtum aget, & hoſtiam neomeniæ domino, utpote per ipſum innouata, iugulabit. Quarto
in loco ponitur inter feſtiuitates dei, paſchæ ſolennitas, in qua feſtiuitate agnus occiditur.
Sed uide tu agnum uerum, agnum dei, agnum qui tollit peccatum mundi, & dicito, quia
paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Iudæi carnali ſenſu comedant carnes agni, nos
autem comedamus carnem uerbi dei. Ipſe enim dixit, Niſi comederitis carnes meas, non
habebitis uitam in uobis ipſis. Hoc quod modo loquimur, carnes ſunt uerbi dei, ſi tamen
non quaſi infirmis holera, aut quaſi pueris lactis alimoniam proferamus. Si perfecta loqui
mur, ſi robuſta, ſi fortiora, carnes uobis uerbi dei apponimus comedendas. Vbi enim my
ſticus ſermo, ubi dogmaticus & trinitatis fide repletus profertur ac ſolidus, ubi futuri ſe-
culi amoto uelamine literæ legis ſpiritalis ſacramenta pandũtur, ubi ſpes animæ auulſa de
terris iactatur in cælos, & in illis collocatur, quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec
in cor hominis aſcenderunt, hæc omnia carnes ſunt uerbi dei: quibus qui poteſt perfecto
intellectu ueſci, & corde purificato, ille uere feſtiuitatis paſchæ immolat ſacrificium, & di
em feſtum agit cum deo, & angelis eius. Poſt hanc, imò cõtinuata huic feſtiuitas ſequitur
azymorum, quam merito celebrabis, ſi extermines omne fermẽtum malitiæ & nequitiæ
ab anima tua, & azyma ſynceritatis ueritatisq́; cuſtodias. Neq; enim putandũ eſt omnipo
tentem deum leges homini pro fermento ſcribere, & propterea iubere exterminari ani-
mam de populo ſuo, ſiqua forte parũ aliquid fermenti huius ex farina conſperſi in domo
ſua habuiſſe deprehenditur: eamq́; curam magnopere fuiſſe diuinæ maieſtati, qua fermen
ti huius cauſa in tantum ſe dicat offendi, ut animã, quam ipſe ad imaginem & ſimilitudi-
nem ſuã fecit, exterminari pro hoc iubeat, & euerti: non mihi uidetur hęc diuinis legibus
digna eſſe intelligentia: ſed illud magis eſt quod horreſcit, & merito horreſcit deus, ſi ma-
litiæ, ſi iræ, ſi nequitiæ ſpiritu infermenteẽ anima, & intumeſcat ad flagitia. Hæc non uult
eſſe in anima deus, & tale fermentũ niſi abiecerimus de domo animæ noſtræ, merito ex-
terminabimur. Sed ne cõtemnas etiam ſi paruam uideris intra te fermentari malitiã, quia
modicũ fermenti totam maſſam corrumpit: & ideo neq; de paruo peccato negligas, quo
niam ex uno peccato generatur & aliud. Sicut enim ex iuſtitia generatur iuſtitia, & ex ca
ſtitate caſtitas (Si quis enim primo tenuiter caſtus eſſe cœperit, accepto caſtitatis fermen
to quotidie caſtior efficitur) ita & qui ſemel intra ſe licet paruũ malitię repoſuerit fermen
tum, quotidie ſemetipſo nequior efficitur ac deterior. Et ideo ſi uis agere azymorum feſti
uitatem cum deo, ne paruum quidem malitiæ fermentum intra te reſidere patiaris. Poſt
hanc ſequitur ſexta feſtiuitas, quæ dicitur nouorũ, id eſt cum primitiæ de nouis fructibus
offeruntur. Vbi enim ſeminatus fuerit ager, & diligenter excultus, atque ad maturitatem
peruenerit ſeges, tunc fructuũ perfectione feſtiuitas domini geritur. Si ergo & tu uis no-
uorum diem feſtum agere cum domino, uide quomodo ſemines, aut ubi ſemines, ut poſ-
ſis tales metere fructus, ex quibus lætari facias deum, & agere diem feſtum. Quod alter
implere non poteris, niſi audias Apoſtolum dicentem: Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu
metet uitam æternam. Si ſic ſemines, & ſic metas, uere diem feſtum ages nouorum. Pro-

pterea

pterea deniq; & propheta ammonet dicens: innouate uobis noualia, & nolite ſeminare ſuper ſpinas. Qui ergo cor ſuum, & interiorem hominem renouat de die in diem, iſte ſibi innouat noualia, & non ſeminat ſuper ſpinas, ſed ſuper terram bonam, quæ reddat ei fructum triceſimum, aut ſexageſimum, aut centeſimum. Iſte ergo eſt, qui in ſpiritu ſeminat, & colligit fructum ſpiritus. Fructus autem ſpiritus primum omniũ eſt gaudium. Et merito diem feſtum nouorum fructuum agit, qui gaudium metit: præcipue ſi ſimul metat & pacem, & patientiam, & bonitatem, & manſuetudinem, alioſq; horum ſimiles fructus ſi colligat, digniſsime nouorum fructuum feſtiuitatem domino ager. Tunc deinde ſequitur feſtiuitas ſeptimorum. Sicut enim inter dies ſeptimus quiſq; dies obſeruatur ſabbatũ, & eſt feſtiuitas, ita & inter menſes ſeptimus quiſq; menſis ſabbarum eſt menſium. Agitur ergo in eo feſtiuitas, quæ dicitur ſabbata ſabbatorum, & fit in die prima menſis tubarum memoria. Sed quis eſt qui feſtiuitatem gerat memoriæ tubarum, niſi qui poteſt ſcripturas propheticas, & Euangelicas atq; apoſtolicas, quæ ueluti cæleſtis quædam perſonãt tuba, mandare memoriæ & intra theſaurũ cordis ſui recondere? Qui ergo hæc facit, & in lege dei meditatur die, ac nocte, iſte feſtiuitatem gerit memoriæ tubarũ. Sed & ſi quis poteſt gratias illas ſancti ſpiritus promereri quibus inſpirati ſunt prophetæ, & pſallẽs dicere, Canite initiũ menſis tuba in die inſignis ſolennitatis eius, & qui ſcit in pſalmis iubilare ei, digne agit ſolennitatem tubarum. Eſt adhuc & alia feſtiuitas, cum affligunt animas ſuas, & humiliant ſe deo feſta celebrantes. O mira feſtiuitas, dies feſtus uocaſ afflictio animæ. Hic enim, inquit, dies eſt propitiationis decima die menſis ſeptimi. Vide ergo ſi uis diem feſtũ agere, ſi uis ut lætet̃ deus ſuper te, afflige animam tuã, & humilia eam. Non ei permittas explere deſideria ſua, nec concedas ei laſciuijs euagari, ſed inquantum fieri poteſt, afflige & humilia eam. Deniq; paſchæ feſtiuitas, & azymorum, panem afflictionis habere dicit̃. nec poteſt quis agere diem feſtum, niſi afflictionis panem manducauerit, & manducauerit paſcha cum amaritudine. Manducabitis enim, inquit, azyma cum amaritudine, ſiue picrijs. Audis ergo quid eſſent feſtiuitates dei: non recipiunt dulcedinem corporalem, nihil remiſſum, nihil uoluptuoſum aut luxurioſum uolunt, ſed afflictionem animæ & amaritudinem humilitatemq; depoſcunt. quia qui ſe humiliat, ipſe exaltabitur apud deum. Hoc ergo depoſcit & propitiationis dies. Cum enim afflicta fuerit anima, & humiliata in conſpectu domini, tũc ei repropitiatur deus, & tunc ad eam uenit ille, quem propoſuit deus propitiatorem per fidem in ſanguine ſuo, Chriſtus Ieſus dñs & redemptor eius. Iam uero ultimus dies feſtus dei quis ſit quo deus lætaſ in homine, uideamus. Scenopegia, inquit. Lætatur ergo ſuper te, cum te uiderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem, cum te uiderit non habere fixũ & fundatum animũ ac propoſitum ſuper terras, nec deſiderãtem quæ terrena ſunt, nec umbram uitæ huius quaſi poſſeſsionem propriã, & perpetuam deputantem: ſed uelut in tranſitu poſitũ, & ad ueram illam patriã unde egreſſus es, paradiſi feſtinantem, ac dicentem, Incola ego ſum & peregrinus, ſicut omnes patres mei. In tabernaculis enim habitauerunt & patres, & Abraham in caſulis, id eſt in tabernaculis habitauit cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſsionis eiuſdem. Cum ergo incola fueris & peregrinus in terris, & non eſt mens tua fixa & radicata in deſiderijs terrenorum, ſed paratus es ut cito tranſeas, & paratus es extendere te ſemper ad interiora uſquequo peruenias ad terrã fluentem lac & mel, & hæreditatem capias futurorum: ſi te inquam poſitum in his uideat deus, lætatur in te, & diem feſtũ agit ſuper te. Hæc quidem in pręſenti, in futuro uero ſi uis conſiderare quomodo agantur dies feſti, erige paululum ſi potes ſenſus tuos à terra, & obliuiſcere pauliſper hæc quæ habent̃ in facie. Deſcribe uero tibi quomodo cælum & terra tranſeant, & tranſit omnis hic habitus mũdi, Cælum uero nouum, & terra noua fundetur. Amoue de conſpectibus tuis etiam Solis huius lucem, & da illi mundo qui uenturus eſt, Solis ſeptuplum lumen. Imò potius ſecundum ſcripturæ auctoritatem ipſum ei da dominum lucem. Pone adſtantes angelos gloriæ, pone uirtutes, poteſtates, ſedes, dominationes, atq; omne nomen clariſsimarum cæleſtiumq; uirtutũ, non ſolum quod in præſenti ſeculo nominaſ, ſed quod etiã in futuro. Inter hos oẽs conſidera, & conijce quomodo agi poſsint dies feſti domini, quæ ibi feſtiuitas, quæ gaudia, quæ lætitiæ magnitudo. Nam de ijs quas ſupra diximus ſpiritalibus feſtiuitatibus etiam ſi magnę ſint & ueræ, præcipue cum ſpiritaliter gerunt̃ in anima, magna tamen ex parte ſunt, non ex

B 2 integro

integro. Sicut enim dixit Apoſtolus, quia ex parte ſcimus, & ex parte prophetamus: Ita conſequẽs eſt, ut ex parte diem feſtum geramus Vt autem ſcias hæc ita eſſe, redeamus ad ipſius Pauli ſermonem, quem de diebus feſtis & neomenijs poſuit: & uide quomodo obſeruanter dixit. Nemo ergo, ait, uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti. Attende ergo diligentius quomodo nõ dixit in die feſto, ſed in parte diei feſti. Ex parte enim & non ex integro diem feſtũ in hoc mundo poſiti celebramus. Interpellamur enim etiã ſi nolumus ab onere carnis, pulſamur à cõcupiſcentijs eius, curiſqꝫ & ſollicitudinibus terebramur. Corpus enim corruptibile (ut ait ille ſapientiſsimus) aggrauat animã, & deprimit ſenſum multa cogitantem. Ex parte ergo in hoc mundo ſancti agunt diem feſtũ, quia & ex parte ſciunt, & ex parte prophetãt. Cum aũt uenerint quæ perfecta ſunt, deſtruentur iſta quæ ex parte ſunt. Sicut enim perfectæ ſcientiæ cedit iſta quæ ex parte eſt, & perfectæ prophetiæ cedit iſta quæ ex parte eſt: ita & perfectæ feſtiuitati cedit iſta quæ ex parte eſt feſtiuitas. Neqꝫ enim quod perfectum eſt mundus iſte capere poteſt, ubi (ut diximus) neceſsitas corporis nunc cibum, nunc potum, nunc ſomnum ſuggerit, nunc etiam quantamcunqꝫ neceſſario uitæ præſentis ſollicitudinem mouet, quæ omnia interrumpunt ſine dubio continuationem feſtiuitatis dei. Cum autem uenerit illud quod dictũ eſt de ijs qui reſtituuntur in ſancta, ſi tamen & nos ex ijs eſſe mereamur qui reſtituendi ſunt, qui neqꝫ eſurient, neqꝫ ſitient, neqꝫ dormitabunt, neqꝫ laborabunt, ſed erunt peruigiles, ſicut angelorum uita peruigil dicitur: cum in illum ordinem reſtitui merebimur, tunc erit uera, & incorrupta feſtiuitas, cuius feſtiuitatis princeps & ſponſus & dominus erit ipſe Ieſus Chriſtus Saluator noſter, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De ſacrificijs quæ per unamquanqꝫ feſtiuitatem iubentur offerri, & de uotis quæ uouentur deo. Homilia XXIIII. Cap. XXVIII. XXIX. XXX

OMnes qui imbuendi ſunt eminentioribus diſciplinis, tandiu moleſtum ducunt rudimentorum laborem, donec quis ſit & diſciplinæ illius ad quam introducuntur finis & fructus ignorãt. Cum uero imbutos per ordinem perfectio conſecuta fuerit diſciplinæ, tunc delectabit rudimentorum pertuliſſe moleſtias. Sunt ergo & in ſanctis, ac diuinis rebus prima quædam rudimenta, quibus inducuntur ij, qui ad perfectionẽ beatitudinis tendunt. Quod euidenter famulus dei in cantico Exodi deſignat dicens. Induc, & planta eos in monte hæreditatis tuæ in præparata habitatione tua, quàm præparaſti domine. Paulus quoqꝫ Apoſtolus ſciens eſſe quædam prima imbuendi initia, tunc deinde per tempus etiam ad perfectionẽ ueniri, ſcribens quibuſdam dicebat: Etenim cum deberetis iam magiſtri eſſe propter tẽpus, rurſum indigetis ut doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonũ dei, & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non cibo forti. Omnis enim qui lacte alitur, expers eſt ſermonis iuſtitiæ, paruulus enim eſt. Perfectorum uero cibus ſolidus eſt, qui pro poſsibilitate ſumendi exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni uel mali. Et iterum in alijs, literã legis, omnemqꝫ huiuſmodi ſcripturam elementa mundi eſſe cõmemorar. Er nunc ergo ea quæ pertinuerũt ad illos, qui primis imbuebantur elementis, moleſta nobis primo uidentur auditu. Volenti enim unicuiqꝫ auditorũ diſcere de ijs quę ad ſalutem pertinent, cum de ſacrificijs arietum & hircorum uitulorumqꝫ recitatur, nihil ſibi utilitatis cõferre huiuſmodi literas iudicãt, quantũ ad ipſum ſpectat auditũ. Si uero quis inueniatur qui poſsit uelamen quod eſt impoſitũ in lectione ueteris teſtamenti, remouere, atqꝫ inde perquirere quæ ſint uera ſacrificia, quæ purificenr populũ in diebus feſtis: tũc uidebit quàm mira, & magnifica ſunt, quæ per hæc indicantur, quæ ſuperflua ignorantibus ac ſuperſtitioſa ducuntur. Sed hęc quidẽ Paulus & ſi qui ei ſimiles ſunt, plenius ab ipſa ſapientia & uerbo dei perfectiusqꝫ cognouerint: nos autẽ quantum ex ipſorũ literis colligere poſſumus, in quibus nobis uelut per umbram & imaginem indicia quædam dederunt, ad ædificationem cõmunem diſcutere ſummatim de ſacrificiorũ ritu aliqua tentabimus. In Paſchæ feſtiuitate agnus ſcribit̃ eſſe qui purificat populũ, in alijs uitulus, in alijs hircus aut aries, uel capra, uel uitula, ſicut ex ijs quæ recitata ſunt didiciſtis. Vnus ergo ex ijs animalibus, quæ ad purificandũ populum ſumunt̃, eſt agnus. Qui agnus ipſe eſſe dicitur dominus & Saluator noſter. Sic enim intellexit Ioannes qui eſt maior omnium prophetarũ, & ſignauit de ipſo dicẽs: Ecce agnus

dei, ecce

dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quod ſi agnus qui ad purificandum populum datus eſt, ad perſonam domini & Saluatoris noſtri refertur, conſequens uidetur quod etiam cætera animalia, quæ eiſdem purificatiuis uſibus deputata ſunt, referri debeāt ſimiliter ad aliquas perſonas, quæ per meritum ſanguinis Chriſti purificationis aliquid humano generi conferant. Vide ergo ne forte ſicut dominus & ſaluator noſter, quaſi agnus ad occiſionē ductus, & in ſacrificium altaris oblatus, peccatorum remiſſionem uniuerſo præſtitit mundo: ita fortaſsis & cæterorum ſanctorū, ac iuſtorū ſanguis, qui effuſus eſt à ſanguine Abel iuſti, uſq; ad ſanguinem Zachariæ prophetæ, qui interfectus eſt inter ædem & altare: alterius quidem ſanguis ſicut uitulæ, alterius ſicut hirci, aut capræ, aut alicuius horū fuſus eſt ad expiandum pro parte aliqua populum. Siue hæc ad iuſtorū, prophetarumq; perſonas, qui in hoc mundo iugulati ſunt, uel eorum qui dicunt, Quoniam propter te morte afficimur tota die, exiſtimati ſumus ſicut oues occiſionis, referenda uideantur: ſiue etiam ad ſuperiores uirtutes, quibus procuratio humani generis data eſt: quis facile audeat affirmare? Neq; enim hæc animalia per ſpeciem, ſed per figuram referri ad illam, uel illam putanda ſunt. Nam & ipſe dominus Ieſus Chriſtus, non ideo agnus dicitur quaſi qui mutatus ſit, & conuerſus ſit in ſpeciem agni. Dicitur tamen agnus, quia uoluntas, & bonitas eius qua deum repropitiauit hominibus, & peccatorū indulgentiam dedit, talis extitit humano generi quaſi agni hoſtia immaculata & innocens, qua placari hominibus diuina creduntur. Sic ergo fortaſsis & ſi quis eſt angelorum, cæleſtiumq; uirtutum, aut ſi quis iuſtorū hominum, uel etiam ſanctorū prophetarum, atq; apoſtolorū, qui enixius interueniat pro peccatis hominum: hic pro repropitiatione diuina, uelut aries, aut uitulus aut hircus, oblatus eſſe ſacrificium ob purificationem populo impetrandam accipi poteſt. An non uidetur ut aries, aut hircus holocauſtum ſe obtuliſſe Paulus pro populo Iſrael, cum dicebat, Optabam aūt ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem? Vis autem ſcire, quia ſe hoſtiam Paulus offerat iugulandum? Audi eum in alijs dicentem. Iam enim ego immolor & tempus reſolutionis, uel (ut in græcis codicibus legimus) reuerſionis meæ inſtat. Sic ergo figuraliter poteſt uideri, quod alius pro feſtiuitate nouorum, alius pro feſtiuitate ſabbati, alius pro feſtiuitate tabernaculorum, quaſi hircus, aut uitulus, aut aries offeratur ad reconciliandum hominibus deū. Donec enim ſunt peccata, neceſſe eſt requiri & hoſtias pro peccatis. Nam pone (uerbi gratia) nō fuiſſe peccatum: ſi non fuiſſet peccatum, non neceſſe fuerat filium dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne poſitū iugulari: ſed manſiſſet hoc quod in principio erat deus uerbum. uerū quoniā introijt peccatū in hunc mundum, peccati autem neceſsitas propitiationē requirit, & propitiatio non fit niſi per hoſtiam, neceſſarium fuit prouideri hoſtiā pro peccato. Et quoniam peccati ipſius diuerſæ & uariæ qualitates fuerunt, diuerſorū animalium mandantur hoſtiæ, proculdubio quæ conuenirent uarietatibus peccatorum. Sic ergo efficitur alius ſanctorum, ſiue angelorum (ut diximus) ſiue hominum uitulus, qui in illa feſtiuitate interueniat pro populi delictis: alius autem aries in alia feſtiuitate: quorū interceſſione fiat purificatio pro peccatis. Quod ſi purificari potuerint homines à peccatis, & eſſe puriores, minuuntur & hoſtiæ. Si enim pro peccatis ſunt hoſtiæ, & pro multitudine peccatorum multiplicatæ ſunt, ſine dubio & pro exiguitate minuūtur. Huius autem rei in præſentibus locis ſcripturæ habemus indicia, id eſt in ultima feſtiuitate Scenopegiæ, cum per octo dies hoſtiæ iubentur offerri. Et prima quidem die quaſi adhuc in abundantia peccatorum, quatuordecim uituli iubentur offerri. Secunda autem die imminutis utpote peccatis minuūtur & hoſtiæ, & tredecim uituli offeruntur. Tertia die duodecim, & poſt hæc undecim: & ita quaſi deficiente per dies multitudine peccatorum, minuitur conſequenter etiam numerus hoſtiarum. Sic etiam per diſpenſationem totius mundi ratio eſt purificationis & intellectuum. Indigent enim purificatione non ſolum quæ in terra ſunt, ſed quæ in cælis. Imminet nanq; & cæli perditio. ſic enim dicit propheta. Cæli peribunt, & omnes ut ueſtimentum ueteraſcent, & ſicut amictum inuolues eos, & mutabuntur. Intuere igitur totius mundi, id eſt cæleſtium, ac terreſtrium, & infernorum purificationem: uide quantis indigeant iſta omnia hoſtijs, quantos requirant uitulos, quantos arietes, quantos hircos. Sed & in his omnibus unus eſt agnus, qui totius mundi potuit auferre peccatum, & ideo ceſſauerūt cæteræ hoſtiæ; quia talis hæc fuit hoſtia, ut una

B 3 ſola

ſola ſufficeret pro totius mundi ſalute. Cæteri enim precibus peccata, hic ſolus poteſtate dimiſit. Dicebat enim. Fili remiſſa ſunt tibi peccata tua. Sic ergo imbuitur mundus, primo per diuerſas hoſtias remiſsionem quærere peccatorum, donec ueniat ad hoſtiam perfectam, ad hoſtiam conſummatam, agnum anniculum, perfectum, qui tollat peccata totius mundi, per quem feſtiuitates agat ſpiritales, non ad ſatietatem carnis, ſed ad profectum ſpiritus ſacrificijs ſpiritalibus purificatione mentis oblatis. Decet enim deo immolari uictimam cordis, & hoſtiam cõtribulati ſpiritus, nõ carnis & ſanguinis iugulari: quia & ſi agnouimus Chriſtũ aliquando ſecundum carnẽ, ſed nunc iam nõ nouimus: & ideo in ſpiritu diem feſtũ agamus, & ſpiritalia ſacrificia iugulemus. Hæc pro uiribus noſtris de diuerſitate ſacrificiorum diſcuſſa ſint, quorũ ad liquidum intelligentiam ſcit ille, cui nuda & reuelata ſunt omnia, nec eſt ulla creatura in cõſpectu eius inuiſibilis. Poſt hæc uotorũ lex ponitur, & nouo principio utitur in hac legiſlatione Moſes. Ait enim. Homo homo quicunq; uouerit uotum domino. Quæ eſt iſta repetendi nominis cauſa? Quaſi non ſuffi ceret dixiſſe, Homo qui uouerit uotum domino. Quid eſt ergo quod ait, homo homo, & quid ſibi uelit ingeminata hominis appellatio, non mihi ſilentio prætereundum uidetur. Apoſtolus docet alium eſſe interiorem hominẽ, & alium exteriorem: & illum eſſe qui renouatur de die in diem ſecundũ imaginem eius qui creauit eum: hũc uero eſſe uiſibilem, qui corrumpitur. Cum ergo uenitur ad iſtum iam profectũ ut lex dei ſuſcipiatur, & uota domino offerantur: uota autem domino offerre nemo poteſt, niſi qui habet aliquid in ſemetipſo, & in ſubſtantia ſua quod offerat deo: non ſufficit iſte exterior homo legẽ dei ſuſcipere, nec uota ſolus offerre, non enim poteſt aliquid dignũ deo habere: ſed ille interior eſt homo qui magis habet in ſe quod offerat deo. In illo nanq; eſt habitaculum uirtutum, in illo omnis intellectus ſcientiæ, in illo eſt diuinæ imaginis innouatio. Qui cum ſpeciem ſuam, qua ex initio à deo factus eſt, recuperauerit, & uirtutum redintegratione pulchritudinem priorem formæ receperit, tunc iam poteſt uota offerre deo, & tunc iam nõ homo ſolum, ſed homo homo dicetur. Nam qui interiorem hominem non excolit, qui illius curam non gerit, qui uirtutibus eum non inſtruit, moribus non adornat, diuinis inſtitutionibus non exercet, ſapientiam dei non quærit, ſcientiæ ſcripturarum operam non impendit, hic non poteſt homo homo dici, ſed homo tantũ, & homo animalis. Quia ille interior cui uerius & nobilius homo nomen eſt, ſopitus in eo eſt carnalibus uitijs, & mundi huius curis ac ſollicitudinibus obrutus, ita ut in eo nec nominis eius haberi poſsit appellatio. Vnde ſatiſagendum eſt unicuiq; noſtrũ, ut ſi forte uidet in ſe interiorẽ hominẽ peccatorũ ſordibus & uitiorũ ruderibus oppreſſum iacere, citius ab eo auferat omnes immunditias, citius eruat eum ab omni inquinamento carnis & ſanguinis, cõuertatur aliquando ad pœnitentiam, reuocet ad ſe memoriam dei, reuocet ſpem ſalutis. Non enim hæc extrinſecus aliunde quærenda ſunt, ſed intra nos eſt ſalutis occaſio, ſicut & dominus dixit. Ecce enim regnum dei intra uos eſt. Intra nos nanq; eſt conuerſionis facultas. Cum enim conuerſus ingemueris, ſaluus eris, & tunc poteris digne altiſsimo reddere uota tua, & homo homo appellari. Votum autẽ eſt, cum aliquid de noſtris offerimus deo. Vult ergo à nobis prius aliquid accipere deus, & ita nobis aliquid ipſe largiri, ut dona ſua & munera merentibus & nõ immeritis largiri uideatur. Quid aũt eſt quod uult accipere à nobis deus? Audi ſcripturæ ſententiã. Et nũc Iſrael quid dominus deus tuus poſcit à te, niſi ut timeas dominũ deum tuum, & ambules in omnibus uijs eius, & diligas eum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis? Hæc ſunt ergo quæ deus poſcit à nobis. Quæ ſi nõ pri us offeramus, ab ipſo accipiemus nihil. Legimus & in alio loco: Date gloriã deo, & date magnificentiã deo. Si dederitis gloriam, recipietis gloriam. Sic enim dicit ipſe deus: Glorificantes me, glorificabo. Ego uero dico, quod & ſi offeramus ei iuſtitiam noſtrã, accipiemus ab ipſo iuſtitiam dei. Et ſi offeramus ei noſtrã, id eſt corporis caſtitatẽ, accipiemus ab ipſo ipſius caſtitatem. Et ſi offeramus ei ſenſum noſtrũ, accipiemus ab ipſo ſenſum ipſius. Sicut & Apoſtolus dicebat, nos autem domini Chriſti ſenſum habemus. Cum autẽ nos obtulerimus deo quæ in nobis ſunt, & ille contulerit in nos quæ ſua ſunt, tunc uere iam non homo ſolũ, ſed homo homo dicetur. Vterq; enim homo uocabuli ſui perfectione decenter ornatus eſt. Iſta ſunt ergo uota, quæ debet exſoluere is, qui homo homo appellatꝰ. Scio diuerſa uota in ſcripturis referri. Anna quidem uouit deo fructum uentris ſui, & Sa

muelem cõſecrauit in templo. Alius, quodcunq; ſibi poſt uictoriam redeunti occurriſſet
uouit deo, & occurrente filia, uota lachrymanda perſoluit. Alij uitulos, aut arietes, aut do
mos, aut alia huiuſmodi ratione carentia, uota offerunt deo. Ille uero qui appellat̃ Naza-
ræus, ſemetipſum deuouit deo. Hoc eſt enim uotum Nazaræi, quod eſt ſuper omne uo-
tum. Nam filiũ offerre, uel filiam, aut pecus, aut prædiũ, hoc totum extra nos eſt. Semet-
ipſum deo offerre, & nõ alieno labore, ſed proprio placere, hoc eſt perfectius & eminen-
tius omnibus uotis: quod qui facit, imitator eſt Chriſti. Ille enim dedit homini terrã, ma-
re, & omnia quæ in eis ſunt, ad obſequiũ, dedit & cęlum, Solem quoq;, & Lunam, ac ſtel-
las hominũ miniſterio conceſſit: pluuias, uentos, & omne quicquid in mundo eſt homini
bus largitus eſt. Sed poſt hęc omnia ſemetipſum dedit. Sic enim dilexit deus mundũ, ut fi
lium ſuum unigenitũ daret pro mundi huius uita. Quid ergo magnum faciet homo, ſi ſe-
metipſum offerat deo, cui ipſe ſe prior obtulit deus? Si ergo tollas crucem tuam, & ſequa
ris Chriſtũ, ſi dicas, Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus, ſi deſideret & ſi-
tiat anima noſtra redire, & eſſe cum Chriſto, ſicut & Apoſtolus dicebat, & præſentis ſe-
culi nõ delectetur illecebris, & ſi omnẽ legem quæ de Nazaræis data eſt, ſpiritaliter imple
at, tunc ſemetipſum, id eſt animã ſuam obtulit deo. Qui in caſtitate uiuit, corpus ſuũ uo-
uit deo, ſecundũ eum qui dixit: Virgo aũt cogitat quomodo ſit ſancta corpore & ſpiritu.
Nam & hoc ipſum quod dixit ſancta, ad hoc reſpicit, Sancti enim dicuntur illi, qui ſe uo-
uerunt deo. Vnde & aries (uerbi cauſa) ſi uouetur deo, ſanctus appellatur, quem tonderi
ad cõmunes uſus non licet. Sed & uitulus ſi deuotus fuerit deo, ſanctus nihilominus ap-
pellatur, nec licet eum iungi in opus cõmune. Ex ijs ergo colligamus quid eſt hominẽ ſe-
ipſum uouere deo. Si te uoueris deo, imitandus tibi eſt uitulus, quem non licet humanis
operibus deſeruire, nihil facere, quod ad homines & ad præſentẽ pertineat uitã. Sed quic
quid ad animã pertinet, & ad diuini cultus obſeruantiã, hoc & agendum & cogitandum
tibi eſt. Sed interim præſens lectio continet diuerſitates quaſdã uotorum. Etenim ſi uir
fuerit qui uouit, liber eſſe dicit̃ in uotis ſuis, nulliq; ſubiectus. Mulier aũt ſi uoueat, ſi qui-
dem in domo patris ſui ſit uotum eius, in patris pendet arbitrio: & ſi quidem ille recuſaue
rit, liberabitur. Si uero nõ recuſauerit, & ipſe & filia tenentur obnoxij. Quod ſi poſteaq̃
non recuſauerit pater, non reddiderit uotum filia, peccatũ ipſi manet. Similiter autem &
erga maritũ decernitur, ut ſi in domo mariti uxor aliquid uouerit, & audiens maritus non
recuſauerit, reus ſit uoti pariter cum uxore. Si uero recuſauerit, tam uxor ſit libera, quàm
maritus. Si uero tacuerit, uterq; (ut diximus) reus habeatur. Hæc ſunt quidẽ quæ ſcripta
ſunt: ſed orandus eſt nobis deus, ut intellectum dare dignetur ſe dignũ, quo hæc ut decet
de Dei uerbis intelligere poſſimus & aduertere. Omnes qui ſub lege dei uiuimus, & in
eccleſia eius habemur, aliquid ſub patribus, aliquid ſub uiris agimus. Et ſi quidẽ paruula
eſt anima, & initia habet in eruditionibus diuinis, hæc ſub patre agere credenda eſt. Si ue
ro iam adultior facta eſt, ita ut uiripotens ſit ad concipiendum ſemen uerbi dei, & doctri-
næ ſpiritalis capere ſecreta, hæc ſub uiro polita dicitur. Sic enim & Paulus dicebat de Co
rinthijs: Volo autem om̃es uos uni uiro uirginẽ caſtam exhibere Chriſto. Qui uero per-
fectiores ſunt & eminentiores horũ, de illis non dicitur quod ſub uiro ſint, ſed audi quo-
modo de ſemetipſo ſuiq; ſimilibus pronũciet Paulus. Donec occurramus, inquit, omnes
in uirum perfectũ, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Huic ergo animæ, quæ in ui-
rum perfectũ occurrit, nemo dominatur in uotis, ſed habet poteſtatẽ ſuorum libertatẽq;
uotorum. Si autem fœminei adhuc generis fuerit anima, cui uel uir uel pater dominetur
in uotis, nõ ſemper in ipſa eſt culpa, ſed interdum redit ad uiros uel parentes. De quibus
applicare difficile ſit, tamen quæ domino largiente potuerint inferemus. Sæpe diximus
animarũ quæ in eccleſia dei ſunt, curam procurationẽq; haberi per angelos, quoſq; etiam
ad iudicium uenire cum hominibus oſtendimus, ut illo diuino conſtet examine, utrũ ſua Caue
deſidia peccauerint homines, an monitorum cuſtodumq; negligentia uidetur mihi etiam
in hoc loco, etiam ſub myſterio deſignari & oſtendi, quod aliæ quidem ut filiæ ſuperis ani
mæ degunt, aliæ ut uxores ſecundum ea quę ſuperius diſtinximus. Siqua ergo harum of-
ferre aliquid & uouere cupiat deo, ſi quidem præproperum, & minus aptum quod uouit
eſt, illius eſt, utpote cuſtodis et monitoris angeli, retrudere & reprimere uouentis audaci-
am. Si uero audiens nõ repreſſerit, non monuerit, anima quidem liberabitur à culpa, ipſe

uero uoti manebit obnoxius. Hoc quidem erga inferiores quaſq; fieri accipiendum eſt, perfectioribus ipſe adeſt deus, ſicut ſcriptũ eſt de populo Iſrael. Dominus ipſe deducebat eos. Poſt ea uero quàm deliquerunt, & inferiores ſemetipſis facti ſunt, angelo traduntur. Vnde & Moſes dicebat, Niſi tuipſe ueneris nobiſcum non me educas hinc. Sed & de iuſto dicit deus, Cum ipſo ſum in tribulatione: & alio dicit, Non timeas deſcendere in Aegyptum, quoniam tecum ero. Iuſtis ergo & electis ipſe adeſt dominus: inferioribus uero adſunt angeli, ſecundum ea quæ ſuperimus diximus. Sed contendere debemus ut occurramus in uirum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: ut utamur libertate uotorũ, & ita adhærere domino feſtinemus, ut cum ipſo unus ſpiritus ſimus, & ipſe in nobis maneat, & nos in ipſo: & nihil in nobis fœmineũ, nihil paruulæ ætatis habeatur: ne neceſſe ſit nobis ſub tutoribus & procuratoribus derelinqui à patre: ſed feſtinemus audire illam à domino & ſaluatore noſtro uocem, qua ait, ipſe pater diligit uos: ipſi gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De ultione quæ in Madianitis facta eſt. Homilia XXV Cap. XXXI

IN ſuperioribus fornicati ſunt filij Iſrael cum mulieribus Madianitarum, & hoc fuit ſcandalũ filijs Iſrael in quo offenderunt deum, & ad iracundiã prouocauerunt ſanctum Iſrael. Nunc aũt poſteaquam pertulit Iſrael quæ pertulit, locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicens: Vlciſcere ultionẽ filiorum Iſrael de Madianitis, & ad ultimum apponeris ad populũ tuum. Igitur ſcandala quæ acciderant Iſraelitis, quoniã tergiuerſatione Madianitarũ acciderant: ipſi enim ſubornauerunt mulieres quæ eos deciperẽt ut peccarent coram domino: illi quidem pro peccato ſuo pertulerũt uindictã, mediocrius tamen & parcius: hi uero, qui eis fuerũt cauſa peccandi, multo uehemẽtiori ſubiacent ultioni. Vnde edocemur, quia longe ſit grauius alijs cauſam præbere peccati, ꝙ ipſum unumquemq; peccare. Sicut & dñs deſignat cum dicit, quia melius fuerat homini illi nõ naſci, aut molam aſinariã alligari circa collum eius, & præcipitari in profundũ maris, ꝙ ut ſcandalizet unum de puſillis iſtis. Simulq; aduertendum eſt, quoniãquidem nomen ſcandali à nonnullis incõpetenter præſumitur. Illud igitur ſcãdalum dicitur, ubi recto itinere ambulanti deceptio aliqua inſtruitur ad peccandum, & ſubijcitur cauſa peccati: ſicut & Madianitæ, ambulantibus in lege domini Iſraelitis, & cuſtodientibus caſtitatẽ, ſubornarunt mulieres, quæ eos deciperent ad peccandum. Cauſam ergo præbere peccati, hoc eſt ſcandalizare. Veruntamen datur uindicta, ſed multo grauior in eos qui ſcandalizauerunt, & qui cauſam peccati præbuerunt, quàm in eos qui peccauerunt. Simul autem & illud obſerua, quod ijs ſubiecit. Nouiſſime autem, inquit, & tu apponeris ad populum tuum. Siquando nobis cum Samaritis ſermo eſt, quoniamquidem reſurrectionẽ mortuorũ negant, nec recipiunt futuri ſeculi fidem, perurgeamus eos ex ijs uerbis, quibus dominus dicit ad Moſen, quia apponatur ad populum ſuum. Nemo enim apponitur ad eos, qui nõ ſunt. Vnde conſtat eſſe aliquem populum, cui Moſes poſt uitæ huius exitum dicitur applicandus. Quia ergo prophetis non credunt Samaritæ, ex quibus poſſet reſurrectionis mortuorum latius fides approbari, ex ijs ſaltem Moſei libris, quos recipiunt, & quorum auctoritatẽ fatentur, conuincendi ſunt & curandi, ſi tamen oportet Babyloniam curari. Eſt ergo locus hic reſurrectionem mortuorum euidenter oſtẽdens. Deſignat enim eſſe populum, cui poſt obitum ſuum Moſes adiungendus ſit, & ad quos pro ſuis meritis transferendus. Poſt hæc locutus eſt Moſes ad populum dicens. Armate ex uobis uiros, & belligerate aduerſum Madian, reddere uindictam in Madian à domino: mille ex tribu, & mille ex tribu, ex omnib. tribubus Iſuael mittite ad belligerandum. Attendite lectioni. Non ſolum enim ad auditum ſermonũ, ſed ad rerum conſiderationẽ intendendus eſt animus. Recordare præterita, audi præſentia, quæ ſequuntur aduerte. Confer priora poſterioribus, & diuinarũ uirtutum magnificentiam contemplare. Filij Iſrael dudum ſexcenta milia fuerant armatorũ, qui proceſſerant aduerſum Madian, & hi omnes uicti ſunt, quoniam peccatum erat in ipſis. Nunc uero uictores Madianitæ, qui ſexcenta milia fugauerãt, uincuntur à duodecim milibus: ut ſcias quia nõ in multitudine, nec in numero militũ uincit Iſrael, ſed iuſtitia & pietas eſt in eis quæ uincit. Propterea deniq; & in benedictionibus eorum dicitur: quia ſi ſeruauerint legẽ domini, unus

ni, unus ex ipſis perſequatur mille, & duo uertant decem milia. Vides ergo, quia multo plus ualet unus ſanctus orando, quàm peccatores innumeri præliando. Oratio ſancti penetrat cælum. Quomodo non & hoſtem uincat in terris? Et ideo omnimode ſtudendum eſt quærere primo, & cuſtodire iuſtitiam dei. Quam ſi obtinueris, & ſeruaueris, omnes tibi hoſtes ipſa ſubijciet: ſi fueris indutus (ſicut Apoſtolus dicit) loricam iuſtitiæ, & accinctus ueritatem, ſi galeam ſalutis acceperis, & gladiũ ſpiritus, & ante omnia ſcutum fidei, in quo poſſis omnia iacula maligni ignita extinguere. Talibus enim inſtructus armis, uniuerſa diabolica caſtra, omnemq; eius fugabis exercitum, et cum fiducia cãtabis. Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum: ſi inſurgat in me prælium, in hoc ego ſperabo. Congrediuntur ergo duodecim milia aduerſum Madianitas, & interficiunt, inquit, omne maſculinũ eorum & reges eorum, & Balaam filium Beor interfecerũt gladio cum reliquis uulneratis eorum. Quod in ſuperioribus quęrebamus, quomodo de ſcripturis probari poſſit Balaam conſilio ſubornatas eſſe mulieres Madianitarũ, quæ deciperẽt filios Iſrael ad fornicandum, præſens hic ſcripturæ locus euidenter oſtendit, dicens eum peremptum eſſe gladio uelut auctorem ſcandali, quod immiſſum eſt filijs Iſrael. Dicitur aũt de eo & in ſequentibus adhuc euidentius hoc modo. Et ait ad eos Moſes. Cur uiuam reſeruaſtis om̃em fœminam? Ipſę enim ſunt, quæ filios Iſrael ſecundum uerbum Balaam apoſtatas fecerunt. Interficiuntur autem & reges Madianitarũ, atq; illi qui prius à mulieribus uicti ſunt, nunc expiatione habita, & geſta pœnitentia, etiam reges uincunt. Ex hoc intelligamus quantum ualeat conuerſio ad deum, quantum proſit emendatio peccatorum. Omne maſculinum, om̃es reges madianitarum uincuntur, & perimuntur ab ijs, qui per correptionẽ domini, & per geſtorum pœnitentiã correpti ſunt, & emendati. Quinq; ergo reges Madianitarum referuntur ab Iſraeliticis militibus ſuperati. Sed & nomina eorum curæ fuit ſcripturæ diuinæ memorari. Euin, inquit, & Rocon, & Sur, & Vr, & Roboc. Iſti ſunt qui regnant apud Madianitas, quos ſuperare, & penitus debent extinguere omnes qui militant deo. Euin nanq; beluinus, uel ferinus interpretatur. Et quomodo poteris placere ei, qui te probauit, ſi non abſcideris à te, & penitus peremeris beluinos & feros mores? Quomodo poteris ad manſuetorum beatitudinem peruenire, niſi prius interficias Euin, & morti tradas prius iracundiæ feritatem? Ego puto quod nomina hæc ſcriptura diuina non pro hiſtoria narrauerit, ſed pro cauſis & rebus aptauerit. Nam putas fuerit aliquis ita ſtultus, qui filio ſuo nomen Beluinus imponeret? Sed hoc arbitror magis, quod inſtructioni animarũ proſpexerit ſermo diuinus, uolens nobis oſtendere quod aduerſum huiuſmodi uitia militare debeamus, & de habitaculis ea carnis noſtræ depellere, iſtos reges fugare de regno corporis noſtri: quod Apoſtolus euidentius deſignat dicens. Non ergo regnet peccatum in ueſtro mortali corpore. Vis autem uidere quoniam nõ ſolum apud ſanctos nomina pro rebus aptantur, ſed etiam apud gentiles, & barbaros? De ſanctis quidẽ notum eſt cur Abram Abraham uocitatus ſit, & Sarai Sara, & Iacob Iſrael. Doceamus autem quod mos iſte habeatur etiam apud Barbaros. Nonne unus ex filijs Iſrael à parentibus ſuis Ioſeph nomen acceperat? Cum autem tranſiit in Aegyptum, & ſtetit ante Pharaonẽ, cõmutauit nomẽ eius, & de Ioſeph cognominauit eum Pſomphthom phanec, quod lingua ſua Pharao de ſecretorũ, uel ſomniorum reuelatione compoſuit. Et nõ ſolum Ioſeph huic apud Pharaonem ex re nomẽ aptatur, ſed & Daniel in Babylonia Baltaſſar nominat̃: & Ananias, atq; Azarias, & Miſael, Sidrach, Miſac, Abdenago uocitantur. Vides ergo quia tam Iſraeliticorum, quam etiam barbarorũ hominũ nomina non fortuitu, ſed pro rebus & cauſis aptantur in lege. Igitur Madianitarum regem Moſes appellauit, prout ipſe cenſuit appellãdum. Beluina, inquit, feritas eſt, quæ regnat in Madianitis, & non ipſa ſolum, ſed & alius apud ipſos rex nomine Rocon: quod eſt in noſtra lingua inanitas. Regnat ergo & inanitas in Madianitarũ gente. Eſt enim reuera multa inanitas, & uanitas in hoc mundo, imò & uanitas uanitatum, & omnia uanitas, quam dei miles ſuperare debet & uincere. Vincit autem inanitatem, qui nihil inaniter, nihil ſuperflue, & quod ad rem nõ pertinet gerit: qui meminit præcepti illius dominici quo ait, quia etiã de uerbo otioſo reddent homines rationem in die iudicij. In hac aũt uita homines totũ pene otioſum, & totũ inane eſt, quod loquũtur, quod agunt. Inanis enim dicitur omnis actus, & omnis ſermo, in quo non eſt intrinſecus aliquid pro deo, uel pro mandato dei. Eſt &

alius

alius rex Madian Vr, & hic interpretatur irritatio. Vides quales ſunt, qui regnent apud Madianitas, quibus hominibus aduerſari oportet, imò quos perimi cõuenit ab ijs qui deũ ſequuntur & interfici. Non enim tam regum, quàm uitiorum nomina, quę regnant in hominibus, referuntur in lege: & non tam gentium bella, quàm cõcupiſcentiarum carnaliũ, quæ militant aduerſus animam, deſcribũtur. Deniq; hi qui in uitijs regnant, quinq; reges eſſe dicuntur: ut euidentiſſime doceamur, quia omne uitium quod regnat in corpore, ex quinq; ſenſibus pendet. Iſti ergo quinq; ſenſus perimendi ſunt de regno Madianitarũ, ut ultra uitia non regnent ſuper eos, ſed iuſtitia, ne ad ſcandalum uideant quæ uident, ſed ad ædificationem. Apud Madianitas enim ſenſus iſti ad ſcandalizandum regnabant, ut ſcandalizarent, & deciperent. Et ideo præcepit dominus, ut ſi te ſcandalizauerit oculus tuus, eruas eum: ſi manus aut pes, abſcindas eũ. Vides ergo, quia & ipſe iubet abſcindi, & perimi reges ſcandalizãtium. Melius eſt, inquit, te luſcum introire in regnũ dei, & mancum, aut claudum, q̃ cum ijs mitti in gehennam. In quibus non utiq; effodiendum præcipit oculum corporis noſtri, nec manum, aut pedem abſcindẽdũ: ſed ſenſum carnalia ſentientem, & concupiſcentijs carnalibus laſciuiẽtem mandat abſcindi: ut oculi noſtri recta uideant, & aures noſtræ recta audiant, & guſtus noſter uerbũ dei guſtet, manusq; noſtræ palpent, & contingant de uerbo dei. Et hoc eſt in quo peremptis regibus Madianitarum, & ſcandali affectibus amputatis, regnat in nobis iuſtitia ipſe dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui factus eſt nobis iuſtitia à deo, & pax, & redemptio. Igitur ex præcepto domini à filijs Iſrael aduerſum Madianitas bella confecta ſunt, ſpolia ex ipſis copioſa referunt, auri atq; argenti cæterorumq; mobilium pondus immenſum, iumentorum captiuorumq; numerum plurimus. Verum quoniam cuncta hæc apud Iſraelitas immunda ducuntur, purificatio ſingulis quibuſq; competens adhibetur: & ea quidem, quæ ex metallis conſtant, ignis purificat: quæ uero fragiliora ſunt & ignem non ferunt, aqua purificari iubẽtur. Fiunt ergo ex omnibus ſpolijs æquales duæ partes, ut una ſit eorum, qui ad bellum proceſſerant, & alia eorum, qui in caſtris reſederant. Iubentur etiã ex ijs offerre in dona dei: illi quidem qui proceſſerant ad bellum, unum caput ex quingentis; illi uero qui in caſtris manſerant, unum ex quinquaginta: atq; omniũ ſimul in unũ collectus numerus refertur. Hæc eſt hiſtoriæ cõtinentia. Sed uideamus quid in ijs ſenſus indicet ſpiritalis. In populo dei ſunt quidam (ſicut Apoſtolus dicit) qui militant deo: illi ſine dubio, qui ſe nõ obligant negotijs ſecularibus: & iſti ſunt qui procedunt ad bellũ, & pugnant aduerſus gentes inimicas, & aduerſum ſpititales nequitias pro reliquo populo, & pro ijs qui infirmiores ſunt ſiue per ętatem, ſiue per ſexum, ſiue per propoſitum. Pugnant autem iſti orationibus & ieiunijs, iuſtitia & pietate, manſuetudine & caſtitate, cunctiſq; continentiæ uirtutibus, tanquam armis bellicis cõmuniti: & cum ingreſſi fuerint ad caſtra uictores, fruuntur laboribus eorũ etiam imbelles, & ij qui ad pugnã uel non uocãtur, uel exire nõ poſſunt. Sciendũ tamen eſt quod om̃ia quæ ſumuntur ex iſtis gentibus immunda ſunt: & omne fortaſſe quicquid ex hoc ſeculo adſumitur, uel pręlio capitur, immundũ eſt, & purificatione indiget: & quędam ex ipſis per ignem tranſitura ſunt, alijs autẽ ſufficiet aquæ purificatio. Adſumuntur autẽ ex prælio etiam homines, & iumenta, cũ captiuantur omnes intellectus ad obediendum Chriſto. Ex ijs enim ipſis quos ceperimus, offerimus deo. Niſi em̃ pugnauerimus in uerbo dei, nõ poterimus captiuare intellectum eorũ qui diuerſa à Chriſto ſentiunt, & perducere eos ad obedientiã Chriſti. Pauci ſunt tamen qui pugnare poſſint, & prælia iſta conficere: de ſexcentis milibus & amplius armatorũ, qui uidebãtur militare deo, ſola duodecim milia eliguntur, cæteri relinquũtur in caſtris. Intuere mihi nunc populũ dei, qui eſt in eccleſia, quanti ſunt ex ijs qui poſſint pro ueritate pugnare, qui poſſint reſiſtere ijs qui contradicunt, qui ſciant uerbi bella tractare. Beati ſunt iſti, qui pro om̃i populo pugnare poſſunt & defendere dei plebem, & copioſa de hoſtibus ſpolia reportare. Tamen & reliqua pars populi, quæ uidet̃ imbellis, ſi cum quiete reſideat in caſtris, ſi in ſilentio agat, & non recedat à Moſe, ſed permaneat in lege dei, partem ſpoliorum etiã ipſa percipiet. Fiet enim æqua portio, non per numerũ quidem, ſed quantũ datur omni populo reliquo, tantum & illis duodecim milibus quibus uincentibus capta ſunt ſpolia. Quis hæc audiẽs nõ inuitetur ad militiam dei? Quis nõ animetur pugnare pro eccleſia, & reſiſtere aduerſum ueritatis inimicos, eos ſcilicet qui uel dogmata eccleſiæ oppugnate, uel uoluptati & luxuriæ operam

riæ operam dare homines docent. Qui ergo hos expugnat, & uel in ſe, uel in proximis ſuis uitia perimit, hic accipiet ſpolia multa, quinquagies multiplicata ꝙ cæteri. In tantum nanqꝫ numeri quantitas uidetur augeri, cũ ſexcentis milibus duodecim milia conferunt. Offerre tamen pars utraqꝫ iubetur deo. Et illi quidem qui uicerunt, unum ex quingentis: qui aũt domi reſederunt, unum ex quinquaginta. Quingentorum aũt & quinquaginta numerum ſanctum eſſe ſcriptura teſtatur. Vnde & ſaluator dicebat in Euangelijs. Homini cuidam fœneratori erant duo debitores: unus ex ipſis debebat denarios quingẽtos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donauit utriſqꝫ. Sed & ſeptem ſeptimanæ monada, id eſt uno addito, quinquageſimæ diẽ faciunt, quæ Pentecoſtes feſtiuitas appellatur. Similiter & ſeptuaginta ſeptimanæ, addita unius decadis perfectione, quingentorũ numerũ reddunt. Sed quãto plures ſunt ſeptuaginta ſeptimanę ꝙ ſeptem, tanto præſtantior & perfectior numerus quingentorũ, quàm quinquaginta. Inde deniqꝫ & in parabola Euangelij, quã ſupra propoſuimus, ſaluator noſter pronunciat, quod plus diligat ille, cui quingenti quos debebat denarij donati ſunt, quàm ille cui quinquaginta. Deniqꝫ in præſenti lectione Eleazar ſacerdos non ſcribitur ad omnẽ populũ locutus, ſed ad eos tantum, qui de prælio redeunt. Ait enim. Et dixit Eleazar ſacerdos ad uiros uirtutis, qui reuertebantur de prælio. Vides ergo quomodo ad uiros uirtutis loquitur ſermo dei. Viri enim uirtutis ſunt, qui ad bellum procedunt. Si quis uero pugnare nõ uult, nec militare, ſi quis non uult habere certamen ſtudiorum diuinorum & abſtinentiæ, hic non uult implere illud quod Apoſtolus dicit: Qui autẽ in agone contendit, ab omnibus continens eſt. Qui ergo non contendit in agone, & ab omnibus nõ eſt continens, neqꝫ exerceri uult in uerbo dei, & in lege domini meditari die ac nocte, hic etiam ſi uir dicatur, uir tamen uirtutis nõ poteſt appellari. At uero hic, de quo nunc ſermo eſt ſcripturæ diuinæ, qui ſpolia de hoſtibus refert, uir uirtutis appellatur. Hoc eſt ẽm laudis eius inſigne, quod ſcriptura dicit, quia locutus eſt Eleazar ſacerdos ad uiros uirtutis, qui reuertebãtur à prælio. Quis noſtrum ita paratus eſt, ut procedat ad bellum, & contra aduerſarios dimicet, ut & ipſe uir poſſit appellari uirtutis? Sicut autem uita continens, & abſtinentiæ labor, atqꝫ agonum certamina, faciunt unumquenqꝫ uirum uirtutis appellari: ita è contrario remiſſa uita, ac negligens, & ignaua, facit uirum ignauiæ appellari. Si ergo uis uir appellari uirtutis, indue te Chriſtum dominum, qui eſt dei uirtus, & dei ſapientia, & in omnibus adiunge te domino, ita ut unus cum eo ſpiritus fias, & tunc uir uirtutis efficieris. Tempus igitur belli nobis eſt in hoc mundo, pugna aduerſus Madianitas eſt, ſiue aduerſum uitia carnis noſtræ, ſiue aduerſum contrarias poteſtates. Spectat nos angelorum chorus, uirtutum cæleſtiũ pia erga nos pendet expectatio, quando uel quomodo de hoc prælio reuertamur, quid unuſquiſqꝫ noſtrũ manubiarũ reportet: & intuentur curioſius, ac ſollicitius perſcrutãtur quis noſtrum auri hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pondus exhibeat, quis ue lapides deferat precioſos. Requirunt etiam ſi quis æs deferat, aut ferrum, aut plumbũ, ſed & uas ligneum ſi forte aliquis, aut fictile, aut aliud huiuſmodi magnę domus uſibus neceſſarium. In magna enim domo nõ ſunt tantummodo uaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia. Requiritur ergo diligenter cũ abierimus illuc, quid unuſquiſqꝫ noſtrum deferat, & ſecundum ea quæ detulerit, ſecundũ quod labor eius pro contemplatione exuuiarum probatur, etiam manſionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc: quæ per ignem, per ignem: quæ per aquam, per aquam. Vniuſcuiuſqꝫ enim opus quale ſit, ignis probabit. Propterea ergo ait: Hæc eſt iuſtificatio legis, quam conſtituit dominus Moyſi: præter, aurum & argentum, & æramentum, & ferrum, & plumbũ, & ſtannum, & omnis res quæ tranſit per ignem, traducite per ignem, & mundabitur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quęcunqꝫ non tranſeunt per ignẽ, tranſibunt per aquam, & lauabitis ueſtimenta ueſtra die ſeptima, & mundi eritis, & poſt hęc introibitis in caſtra. Vides quomodo purificatione indiget omnis, qui exierit de pręlio uitę huius. Quod ſi aliquid eſt, ut aliquid audeam dicere ſecundum ſcripturæ diuinæ auctoritatẽ, omnis qui exierit de hac uita, nõ poteſt eſſe mundus. Conſidera enim diligẽter quid indicet hiſtoriæ textus. Exierũt iſti pugnare pro filijs Iſrael, interfecerunt Madianitas: interficientes aũt eos quantũ ad hiſtoriæ ordinem ſpectat & literam legis, placuerunt deo, uoluntatem nanqꝫ dei impleuerunt: tamẽ hoc ipſo quod interfecerũt aduerſarios, immũdi dicuntur

tur effecti

tur effecti & propterea dicitur ad eos. Et lauabitis ueſtimẽta ueſtra die ſeptima, & mundi
eritis, & poſt hæc introibitis in caſtra. Ergo hi qui pugnant, pro eo ipſo quod cõtigerunt
hoſtes immundos, & quod ingreſſi ſunt contra eos, & habuerint cum eis certamẽ, pollu-
ti ſunt. Et ego ergo etiam ſi uincere potuero diabolum, etiam ſi cogitationes immũdas &
malas, quas cordi meo ſuggerit, uel repellere uenientes, uel ingreſſas necare intra me, ne ad
effectum perueniant, quiuero, & ſi calcare potuero caput draconis, hoc ipſo tamẽ pollui
me & inquinari neceſſe eſt, quo eum qui pollutus, & inquinatus eſt contigi: & ero quidẽ
beatus, quod eum ſuperare potui, immundus tamẽ ſum, & pollutus qui pollutum cõtigi,
& ob hoc purificatione egeo. Idcirco nimirum & ſcriptura dicit: quia nemo mũdus à ſor-
de. Oẽs ergo purificatione indigemus, imò purificationibus. Multæ eñ & diuerſæ nos
manent purificationes. Sed myſtica hæc ſunt & ineffabilia. Quis eñ nobis enarrare po-
terit quæ ſint purificationes quæ parentur Paulo, uel Petro, uel alijs horum ſimilibus, qui
tantum pugnauerunt, tot gentes barbaras deleuerunt, tot hoſtes proſtrauerũt, tanta ſpo-
lia, tot triumphos ceperunt, qui cruẽtis manibus de cæde hoſtium redeunt, quorum pes
tinctus eſt in ſanguine, & manus ſuas lauerunt in ſanguine peccatorũ? Interfecerũt quip-
pe in matutinis omnes peccatores terræ, & imaginem eorum exterminauerunt de ciui-
tate domini. Vicerunt quippe & peremerunt diuerſas dæmonũ gentes. Niſi eñ uiciſſent
eas non potuiſſent capere ex eis captiuos, omnem hunc credentium numerum, & perdu
cere eos ad obediẽtiam Chriſti, & ſubdere eos iugo eius ſuaui, & imponere eis onus eius
leue. Quis ergo ita beatus eſt, qui ſuccedat eis in his prælijs, & interficiat omnes Madiani
tas, & iuſtificetur ex ſanguine eorum? Sanguinem enim dæmonum fundere dicitur, qui
eripit eos quibus illi dominantur. Lauabitur aũt hoc ſanguine, & purificabitur in regno
dei, ut purificatus, & mundus effectus, poſſit ingredi ſanctam ciuitatem dei: aperiẽte ſibi
oſtium Chriſto Ieſu domino noſtro, imò qui eſt oſtium ciuitatis ipſius dei. Cui eſt gloria,
& imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De ſumma numeri filiorum Iſrael. Homilia XXVI Cap. XXXI

DIfferentias eſſe profectuum, & meritorũ in populo fidelium, ſi quis diligen-
tius intendat lectioni, multis in locis diuinis in uoluminibus deprehendet.
Non minus autem hæc & ex præſenti lectione colligimus de eo quod ſcri-
ptum eſt: Et acceſſerunt ad Moſen oẽs qui conſtituti erant principes per
tribus in exercitu, tribuni, & centuriones, & dixerunt ad Moſen. Nos pue
ri tui collegimus ſummam uirorum bellatorũ noſtrorum, & non diſſenſit ex nobis quiſ-
quam, & obtulimus munus domino, unuſquiſq; uir quodcunq; inuenit uas aureum, tor-
quem, aut uiriolam, aut anulũ, aut dextrale, aut catenulã, ad propitiandũ pro nobis coram
domino. Loquũtur ergo ad Moſen electi principes, qui cõſtituti ſunt ſuper exercitum,
& pro bene geſtis rebus munera offerunt deo dicentes. Nos pueri tui ſumus, qui accepi-
mus ſummam bellatorum filiorum Iſrael. Dicunt autem ſummã bellatorum illorum duo
decim milia uirorum, qui electi ſunt ex omnibus tribubus Iſrael, ut cõfligerent aduerſus
Madianitas. Sunt ergo in populo dei bellatores multi, ſunt & imbelles plurimi: & rurſus
inter bellatores ſunt quidam, qui appellantur ſumma bellatorũ, eminentiores ſine dubio
ijs qui bellatores dicuntur, ſicut & eminentiores ſunt ab imbellibus bellatores. Et rurſus
ſunt aliqui celſiores ab ijs, qui ſumma bellatorum dicti ſunt: ij ſcilicet qui cõſtituti ſunt ſu
per eos principes, & prælati ſingulis quibuſq; milibus electorũ. Eſt ergo multa diuerſitas
in eo ordine, qui bellatores appellãtur. Sed & inter ipſos imbelles eſt nihilominus aliqua
differentia. Nec ipſi enim æqualiter, & uno ordine oẽs appellantur imbelles. Quidam
enim ita imbelles ſunt, ut nunquam poſſint fieri bellatores, ut eſt ſenilis ætas, & omnis fœ
mineus ſexus, ſed & conditio ſeruilis. Puerilis uero ætas ita imbellis eſt, ut ſpem gerat ali-
quando fieri bellatrix, ſcilicet cum occurrit in uirum perfectũ, in menſuram ætatis, tunc
non ſolum bellatores fieri ex pueris, ſed & in ſummã bellatorum uenire ſe ſperant, & eſſe
electi, & in duodecim milibus numerari, uel etiam præferri, & eſſe principes electorũ. Cõ
ſidera nunc præſentis ſeculi ſtatũ, & uide omnia bellis repleta, omnẽq; humanã uitam in
uiſibilibus prælijs, & impugnationibus dæmonũ perurgeri: in populo uero dei eſſe quoſ-
dam ita robuſtos fide, armatoſq; uirtutibus, ut aduerſum huiuſmodi hoſtes quotidie bella

conficiant, & ſemper in procinctu poſiti nō ſolum ſemetipſos, ſed cæteros qui uel per ſe-
xum, uel per ætatē, uel per ſeruitutis conditionē pugnare nō poſſunt, ab hoſtium tueant̄
inſidijs, uerbo doctrinæ eos, exemploq; uitæ, & cōmonitionū ſedulitate munientes: ſi ta-
men nō deſit eis fides. Siue eñ bellatores, ſiue imbelles, impoſſibile eſt ſaluari ſine fide.
Inter ipſos tamē bellatores, eos duntaxat qui militant deo, conſidera alios ita eſſe paratos
& expeditos ut nullis ſe implicent omnino negotijs ſecularibus, ut placere poſſint ei, cui
ſe probauerunt, ſed in lege dei meditari die ac nocte. Iſti ergo qui huiuſmodi ſunt, ſumma
bellatorū appellātur. Deniq; non eſt dictum de cōmuni numero bellatorum, quia nemo
in eis diſſenſit, ſed de ijs dictū eſt, qui ſumma bellatorū nominati ſunt. In iſtis eñ qui tales
ſunt, nulla diſſenſio, nulla diſcordia. Ipſi enim ſunt iſti, de quibus dictum eſt: Erat aūt cre-
dentium cor & anima una, nec quiſquam eorum aliquid proprium dicebat, ſed erant illis
omnia cōmunia. Iſti ſunt ergo ſumma bellatorū, in quibus nemo diſſenſit. Iſti ſunt qui au
ri plurimū pugnando ceperunt, & oñe aurū, atq; omne ornamentū, ſiue capitis, ſiue bra-
chiorum, ſiue etiā digitorū, id eſt quicquid in intellectibus, quicquid in operibus habent,
deo offerunt. Sciunt eñ quia munera eius, data eius ſunt, & ideo non diſſentit in eis nec
unus. Nec eñ poſſent munera offerre deo, poſiti in diſſenſione. Iſtos puto eſſe ſecundū
euangeliū, qui præceptū illud diligenter obſeruāt, quod mandat dominus & ſaluator. Si
aūt offers munus tuū ad altare, et rememoratus fueris quia frater tuus habeat aliqd aduer
ſum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & uade prius recōciliari fratri tuo, & tunc ue-
niens offeres munus tuū, quo ſcilicet leuet manus ſuas ad deū ſine ira & diſſenſione. Iſti
ſunt ergo qui dicunt, collegimus ſummā uirorū bellatorū noſtrorum, & non diſſenſit ex
nobis quiſq;, & obtulimus munus domino. Diſcenda igitur nobis magnopere eſt conſo-
nantia diſciplinæ: quia tanquā in muſicis, ſi harmonia chordarū fuerit cōſonanter aptata,
ſonum ſuauē modulati carminis reddit: ſi uero ſit aliqua in fidibus diſſonantia, ingratiſſi-
mus ſonus reddit̄, & carminis dulcedo corrūpitur: ita & ij qui deo militāt, ſi diſſenſiones
& diſcordias inter ſe habeāt, ingrata erunt oñia, & nihil acceptū deo uidebit̄, etiā ſi mul-
ta bella conficiant, etiā ſi ſpolia multa deferāt, & multa munera offerant deo. Dicetur eñ
ad eos, depone munus tuū ad altare, & uade prius recōciliari fratri tuo, ut poſſis & tu in-
ter eos qui ſumma ſunt uirorū bellatorū, numerari, & dicere, quia non diſſenſit ex nobis
quiſq;. Ego etiam amplius aliquid dico. Niſi talis fueris, ut in nullo diſſentias à mandatis
dei, nec in aliquo diſcrepes ab euāgelicis præceptis, nō poteris ſuperare inimicū. In eo eñ
ipſo iam uictus es, in quo diſſentis: & per hoc ipſum ſuperaris à diabolo, in quo diſcordas
à deo. Si aūt uis uincere inimicum, & eſſe ſumma bellatorū, adhære deo, & concorda cum
ipſo, ſicut ille qui dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate dei? Tribulatio, an anguſtia, an
fames, an nuditas, an periculū, an gladius? Et iterum. Neq; uita, neq; mors, neq; inſtantia,
neq; futura, neq; altitudo, neq; profundū, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charita
te dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Iſte talis in nullo omnino diſſentit, iſte talis
poteſt uincere Madianitas, & interficere oēs peccatores terræ, & perdere omnē imaginē
eorū de ciuitate domini. Et ego ergo debeo de meipſo, et de terra carnis meę perdere pec
catores, & interficere fornicationē, immunditiā, paſſionē, concupiſcentiā malam, & auari
tiam. Iſti eñ ſunt peccatores terræ meæ, quos tunc demū exterminare potero, & interfi-
cere, ſi non diſſentiā à mandatis domini: & tunc uere dignus ero, qui offerā deo munera.
Omne uas aureū, torquē, inquit, aut uiriolam, aut anulū, aut dextrale, aut catenulā. Tor-
quis ornamentū ſapientię eſt. In prouerbijs eñ de ſapiētia dicitur, quod ſi acquiſierit eam
torquē aureā ponat circa collum ſuū. Viriola & anulus, ornamēta ſunt manuū, in quibus
operum ſignant̄ indicia. Similiter & dextrale. Catenulæ uero, uerbi & doctrinæ cōnexio
nes declarant. Ad propitiandū, inquit, deū pro nobis. Si dicamus propter aurū deum pro-
pitium fieri hominibus, uide q; abſurdum imò q; impium iudicet̄. Hoc enim etiā in uiro
bono notabile ducitur, ſi accepto auro ab inferioribus placetur. Quanto ergo magis hæc
de deo ſentire nō conuenit? Vnde puto expoſitionis huius eccleſiaſticę magis cōſtare ra
tionē, quæ per auri ſpecies indicari docet animi uirtutes, & bonorū operū geſta, quæ ſola
offerri deo ab hominib. dignū eſt, & pro quibus ſolis propitiū fieri deum hominibus de-
cet. Et accepit, inquit, Moyſes, & Eleazar ſacerdos aurum ab omnib. tribunis, & centuri
onibus, & intulit illud in tabernaculū teſtimonij, memoriale filijs Iſrael coram domino.

Vides quia quæ dicuntur, nõ ad conſpectũ uiſibilem, ſed ad mentis memoriã referuntur, Beatus em̃ eſt ille qui recordatur ſe boni aliquid operis egiſſe corã domino, & obtuliſſe munera beneplacita deo, animi uirtutes, & ornamẽta pietatis. Poſt hæc ſequitur hiſtoria de hęreditate Ruben, & Gad, & dimidię tribus Manaſſe: de qua proponẽtes aliqua diſſerere, uolumus prius auditorũ diligentiã cõmonere, & animos eorum ad contemplationẽ ſpiritalis intelligentiæ ſuſcitare. Omnia quæ dicuntur nõ ſolum ex ipſo qui dicitur ſermone penſanda ſunt, ſed & perſona dicentis magnopere cõſideranda eſt. Verbi gratia: ſi puer eſt qui loquitur, animos noſtros ad auditũ eloquij puerilis aptamus, nec plus aliquid in ijs quæ dicuntur, niſi inquantũ ſentire puer potuit, expectamus. Si uero qui loquitur uir eſt, continuo cõtemplamur ſi uiro digna ſunt, quæ dicuntur. Et rurſus ſi uir ille eruditus ſit qui dicit, pro eruditionis eius intuitu etiã dicta penſamus. Si uero uir quidem ille eſt, imperitus tamen & idiotes, aliter quæ dicuntur accipimus. Sic item ſi ſit ſenior, qui loquitur, & multæ ac probatæ peritiæ, utpote qui in eruditionibus cõſenuerit, longe maior in eo dictorũ habebitur expectatio. Cur aũt iſta pręmiſerimus, hiſtoriã hæreditatis Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manaſſe exponere uolẽtes, auſculta. Qui hæc geſta narrat quę legimus, neq; puer eſt, qualem ſupra deſcripſimus, neq; uir talis aliquis, neq; ſenior, nec omnino aliquis homo eſt: & ut amplius aliquid dicam, nec angelorum aliquis, aut uirtutũ cælestium eſt, ſed ſicut traditio maiorum tenet, ſpiritus ſanctus hæc narrat. Vnde em̃ poterat Moſes, uel quæ ab origine mundi geſta ſunt, uel quæ in fine eius c. .nt gerenda narrare, niſi per inſpirationẽ ſpiritus dei? Vnde potuiſſet prophetare de Chriſto, niſi loquente ſpiritu ſancto? Sic enim & ipſe Chriſtus ei teſtimoniũ reddit, & dicit. Si crederetis Moſi, crederetis utiq; & mihi. De me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis, quomodo meis uerbis credetis? Conſtat ergo ea per ſpiritum ſanctum dicta, & ideo conueniens uidetur hæc ſecundum dignitatem, immo potius ſecundũ maieſtatẽ loquentis intelligi. Sed & illud hoc in loco memorare aptiſſimum duco, quod Abrahã cum audiret illum diuitem poſitum in tormentis rogare ſe ut dimitteretur, & ueniens moneret fratres ſuos pie uiuere, ne & ipſi in locum illum deſcenderent tormentorũ, reſpondit ei, quia habent Moyſen & prophetas, audiãt illos. Nõ utiq; homines aliquos dicebat in corpore poſitos Moſen & ꝓphetas, ſed hæc quæ per Moſen ſpiritu dei dictãte ſcripta ſunt, Moſen ea nominauit. Dicat ergo aliquis: cum hęc ita ſcripta ſint, ſi Abrahã me ad Moſis dicta tranſmittat, ut legens ea poſſim illum locum euadere tormentorũ, quid me iuuabit ad effugiendã gehennam, ſi legam quõ filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manaſſe hæreditatem capiunt à Moſe trãs Iordanẽ, quia erãt illis pecora multa præ cæteris tribubus: & quia dicit ad eos Moſes. Videte ne exacerbetis deum ſicut & illi decem qui miſſi ſunt cũ Ieſu & Caleb explorare terram & dicebant, quia terra talis, & talis eſt, & nõ poſſumus eã capere, Et quia ad hæc reſponderunt filij Ruben, & cæteri cum ipſis. Da nobis terrã hanc, & hæreditatẽ eius, & nõ quæremus iam intra Iordanẽ hæreditatis terrã cũ fratribus noſtris, ſed hic relinquemus iumenta noſtra, & ſarcinas noſtras, & mulieres noſtras, & infantes noſtros. Viri autem noſtri ibunt pariter & tranſibunt Iordanem. Et quia poſt hæc Moſes commendat eos Ieſu filio Naue, et Eleazaro ſacerdoti filio Aaron, ſub ea tamen conditione, ut tranſeant cum filijs Iſrael & pugnent cum eis aduerſus hoſtes qui erant trans Iordanem, donec liberetur ab eis terra, et tunc accipiant terram quã popoſcerunt, regis Seon & regis Og, atq; ipſis ſolis per Moſen detur hęreditas extra Iordanẽ, cęteris aũt omnibus per Ieſum intra Iordanẽ. Dicet ergo aliquis, quid iſta proſunt ad hoc quod dixit Abrahã, habent Moſen & prophetas, audiant illos? Quo ſcilicet hæc legentes & audiẽtes, in locũ illum non deueniãt tormentorũ. Hæc aũt diximus excitãtes animos audientiũ, ut uigilantius ijs quæ leguntur, uel dicũtur, intẽdant, & in Moſei literis remoto literæ uelamine ita intelligãt quæ ſcripta ſunt, ut ſingulis quibuſq; ea dici inueniãt, quæ ſi intelligantur & obſeruentur, poſſint auditores non ad illum locum tormenti deduci, quo diues ille, qui audire hæc quæ in ſecreto ſunt ſcripta contempſit, abductus eſt, ſed in ſinum eant Abraham ubi Lazarus requieſcit. Oremus ergo dominum, ut auferatur uelamen à cordibus noſtris de lectione ueteris teſtamẽti, ut ea quæ abſcondita ſunt & occulta in Moſei literis, uidere poſſimus, ſecundum prophetæ cõmonitionẽ dicentis: Et niſi audieritis occulte, plorabit anima ueſtra. Et quidem quod hæc myſtica ſint, & diuinum aliquem ſenſum contineant,

puto quod ex ijs quæ ſuperius aſſerta ſunt, nullus poſſit ambigere, quãuis ſit ille Iudaicis fabulis inſatiabiliter deditus: tamen ſicut hoc neminem negare puto, ita quæ ſint illa quæ ex iſtis narrationibus indicentur, & quæ rerum facies ſub hoc uelamine contegatur, ad liquidum ſcire, ipſius puto eſſe ſancti ſpiritus qui hæc inſcribi inſpirauit: & domini noſtri Ieſu Chriſti, qui de Moſe dicebat, de me eñ ille ſcripſit: & omnipotẽtis dei, cuius conſiliũ antiquum humano generi non nudũ, ſed uelatum literis indicatur. Nos autẽ oremus ex corde uerbũ dei, qui eſt unigenitus eius, & qui reuelat patrẽ quibus uult, ut & nobis hæc reuelare dignetur: ſunt eñ in his repromiſſionũ myſteria, quæ repromiſit diligentibus ſe: ut ſciamus & nos quæ à deo donara ſunt nobis. Sed & uos iuuate nos in orationibus, & diligenter intendite, nõ tam nobis dicentibus, ꝗ domino illuminanti eos, quos illuminatione ſua dignos inuenerit. Quorũ contẽplatione etiã nobis dare dignetur uerbũ in adapertionẽ oris noſtri. Sed age iam ſi corda erexiſtis ad dominũ, & uerbi eius ſancti illuſtrationem petijſtis, ad perſcrutandũ ſenſum eorum quæ uidentur latere, ueniamus. Exeundi de Aegypto figuram duobus modis accipi, & à prioribus noſtris & à nobis ſępe iam dictum eſt. Nam & cum quis de errorũ tenebris ad agnitionis lumen deducit̃, & de terrena cõuerſatione ad ſpiritualia inſtituta cõuertitur, de Aegypto uidet̃ exiſſe, & ueniſſe ad ſolitudinem: ad illum uidelicet uitæ ſtatum, in quo per ſilentiũ & quietẽ exerceatur diuinis legibus, & eloquijs cæleſtib. imbuatur: per quæ inſtitutus & directus, cũ Iordanẽ tranſierit properet uſq; ad terram repromiſſionis, id eſt per gratiã baptiſmi uſq; ad euangelica inſtituta perueniat. Sed & illã figuram eſſe diximus exeũdi de Aegypto, cum relinquit anima mundi huius tenebras, ac naturæ corporeæ cæcitatẽ, & transfertur ad aliud ſeculum: quod uel ſinus Abrahæ, ut in Lazaro, uel paradiſus, ut in latrone qui de cruce credidit, indicatur: uel etiam ſiqua nouit deus eſſe alia loca, uel alias manſiones, per quę tranſiens anima deo credens, & perueniẽs uſq; ad flumen illud quod lætificat ciuitatẽ dei, intra ipſum ſortem promiſſę patribus hæreditatis accipiat. Igit̃ cum duplici (ut memorauimus) modo egreſſus deſignetut ex Aegypto, & tranſitus ad deſertũ, atq; inde ingreſſus ad ſanctæ terræ hæreditatẽ, uideamus nunc quid ſibi uelit Ruben & Gad, & dimidia tribus Manaſſe. Hæreditas quæ per Moſen traditur, & extra Iordanẽ decernitur, in duodecim tribubus filiorum Iſrael, occultis quibuſdam & myſticis rationibus totius humani generis figuram complectitur, uel omnium certe hominum, qui ad agnitionem dei uenerũt. Horum ergo pars aliqua extra Iordanem hæreditatem conſequitur per Moſen, pars uero trans Iordanem, & hæreditatem ſuſcipit in terra repromiſſionis per Ieſum. Et illi quidem, quibus extra Iordanem hæreditas decernitur, primitiui ſunt: licet minus nobiles, licet nõ inculpati, primitiui tamen ſunt. Ruben enim eſt primogenitus Iacob: licet conraminauerit thorum patris, primogenitus tamen eſt. Sed & Gad, licet ex ancilla, tamen & ipſe primogenitus eſt. Manaſſe quoq;, cuius dimidia tribus extra Iordanẽ conſequitur, & ipſe licet de Aegyptia natus, primogenitus tamen eſt. Omnes ergo iſti primogeniti ſunt, & ideo priorẽ populum deſignãt, qui nõ per Ieſum dominũ noſtrum, ſed per Moſen extra Iordanẽ ſortem hæreditatis accipiunt. Conſidera aũt diligentius etiam cauſam, qua priores & extra Iordanem, & ſequeſtrati à cæteris conſequunt̃ hæreditatẽ. Iumenta, inquiunt, & pecora multa ſunt nobis. Hæc ergo cauſa eſt, quia prior populus ad hæreditatẽ illius terræ, quæ lacte fluit, quæ melle abundat, quæ fauus mellis eſt præ omni terra, non potuit peruenire, nec uerbum carnẽ factum potuit agnoſcere, quia multa iumẽta habebant, & multa pecora. Animalis enim homo non potuit percipere quæ ſunt ſpiritus dei, nec ſpiritaliter dijudicare. Quia homo in honore cum eſſet, non intellexit, ſed comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt ijs pro quibus hæreditatẽ ſuam extra Iordanis fluenta percepit, & à terra ſe ſancta fecit alienum. Ille ergo populus accepit hæreditatem per Moſen, accepit terram duorum regum tantummodo. Non enim amplius potuit Moſes interficere niſi duos reges, quorum terram diuideret populis multa animalia multaq; pecora habẽtibus. Illis uero qui Iordanẽ tranſeant, Ieſus diuidit terram, quamuis habeãt etiam ipſi animalia, habeant pecora, nõ tamen tanta, quæ eos excludant ne Iordanẽ tranſeant, ſed cum ipſis & mulieribus, & cum infantibus ſuis contendunt tranſire Iordanem, & ad patrum peruenire promiſſa. Illi aũt propter pecora & iumenra, & mulieres ſuas, & infantes non potuerunt tranſire Iordanẽ, nec ad fidẽ Chriſti, quæ eſt terra repromiſſionis, intrare. Incre-

pat ramen Moſes, & dicit ad filios Ruben, & ad filios Gad. Fratres ueſtri pergent ad prælium, & uos ſedebitis hic? Et quare peruertitis corda filiorum Iſrael, ut non tranſeant in terram, quam dominus dat eis? Et cum increpuiſſet eos huiuſmodi uerbis, acceſſerunt, inquit, ad eum filij Ruben, & filij Gad, & dicebant. Ouilia ouibus fabricabimus hic, & pecoribus, & ciuitates impedimentis noſtris, & nos armati prima turma incedemus ante filios Iſrael uſquequo perducamus eos in ſuum locum. Et hæc promittentes mitigauerunt Moſen, ita ut ipſe eos cõmendaret Ieſu & Eleazaro. Ita enim ſcriptum eſt. Et adhibuit illos Moſes ad Eleazarum ſacerdotem, & Ieſum filium Naue, & principes familiarum tribuum Iſrael. Et ait ad eos Moſes Si tranſierint filij Ruben, & filij Gad uobiſcũ Iordanem omnis armatus ad prælium coram domino, & obtinueritis terram in conſpectu ueſtro, dabitis eis terram Galaad in poſſeſſionem. Terræ nomen in ſcripturis diuinis poſitum diuerſis ſignificationibus inuenimus, & primo quidem terra hæc in qua habitamus, non ex initio terra uocitata eſt, ſed arida: & poſt hæc quæ prius dicta fuerat arida, terra nomen accepit: ſicut & cælum iſtud uiſibile, non ab initio cælum dictum eſt, ſed prius firmamentum, poſt etiam cæli uocabulo nuncupatum eſt. In principio tamen creaturæ cælum & terram feciſſe dicitur deus, & poſtea aridam, & poſtea firmamẽtum. Vis autem ſcire quia aliud ſit in ſcripturis arida, aliud terra? Audi Aggeum prophetam dicentẽ. Adhuc ſemel & ego mouebo cælum & terram & mare & aridam. Vides quomodo propheta aliud ponit terram & aliud aridam. Sed & in multis ſcripturæ locis inuenimus terram laudabilem nominari: aridam uero non facile legimus laudabilem poni. Nam & Adam in hunc locum quaſi culpabilis poſt peccatum detruditur, qui arida nominatus eſt. Antea enim non fuit in arida, ſed in terra. Paradiſus nanq; non eſt in arida, ſed in terra. Sed & manſuetis quod repromittit dominus in euangelio, non eſt arida, ſed terra. Beati enim, inquit, manſueti, quoniam ipſi hæredirabunt terram. Et iterum in euangelio, ſemen quod dat fructum centeſimum, ſexageſimum, & triceſimum, terra dicitur eſſe nõ arida. Et puto quia profectus quidam ſit ab arida ad terram ueniendi, ſicut & profectus quidam fuit ut hæc arida terra uocaretur. Omnes enim nos, donec infructuoſi ſumus, & nullum iuſtitiæ fructum, nullum pudicitiæ, nullum pietatis afferimus, arida ſumus. Si autem noſmet ipſos cœperimus excolere, & ad uirtutum frugem deſides animos ſuſcitare, terra efficimur ex arida, quæ uerbi dei ſuſcepto ſemine læta fruge multiplicet. Eſt ergo quædam etiam in regno dei terra, quæ manſuetis repromittitur, & terra quæ uiuentium nominatur, & terra in excelſis poſita de qua ad iuſtũ dicit propheta. Et exaltabit te ut hæredites terram. Iſtius ergo terræ hęreditatem poſteaquam de mundi huius Aegypto exierit deo credens anima conſequitur: & alibi quidem ij, qui ſub lege uixerunt, alibi autem qui per Ieſu Chriſti fidem & gratiam diſpenſati ſunt. Veruntamen ij qui uidẽtur primi, & per Moſen diſpenſati, non prius conſequẽtur hęreditatem ſibi decretam, quam Moſeo duce meruerunt, niſi & ipſi tranſeant cum ijs quos Ieſus diſpenſat, & pugnent cum eis contra inimicos, & collocent eos in ſedibus ſuis, & ita ipſi conſequẽtur hæreditatem quam Moſeo duce meruerunt. Sed hæc niſi ex ſcripturis diuinis approbentur, fabulę uidebuntur. Paulus ergo horum producatur in medium idoneus teſtis, qui in epiſtola ad Hebræos, ubi deſcribit omnes illos patres, & patriarchas, ac prophetas, qui per fidem placuerunt deo, poſt enumerationẽ cunctorum, in ultima concluſione ſic dicit de eis. Et ij omnes teſtimonio fidei accepto nõ perceperunt repromiſſiones, deo pro nobis melius aliquid prouidente, uti ne ſine nobis conſummarent. Quaſi dicerent iſtæ nouẽ & ſemis tribus de illis duabus & ſemis tribubus, quia propterea nõ ceperunt promiſſiones terræ illius, quę eis extra Iordanem per Moſen decreta eſt, deo pro nobis aliquid melius prouidente, uti ne ſine nobis conſummarentur. Propterea ergo tranſeunt nobiſcum armati ad prælium, & iuuant nos ad belligerandum, ad expugnandos inimicos. Sed illi tranſeunt qui armati ſunt, qui uiri fortes ſunt & potentes: cæteri uero, ignaua manus & imbellis, remanẽt extra Iordanem. Si qui aũt in ipſis uiri fortes ſunt, relictis animalibus & pecoribus & omnibus impedimentis, pugnant aduerſum hoſtem nobiſcum uſquequo uincantur inimici noſtri, uſquequo hæreditatem terræ bonæ, terræ mellis lactiſq; capiamus. Quis enim dubitat quod ſancti quiq; patrũ, & orationibus nos iuuent, & geſtorũ ſuorum confirment atq; hortentur exemplis, ſed & uoluminibus ſuis, per ea quæ nobis ad memoriã ſcripta reliquerunt docen-

tes nos

tes nos, & inſtruentes quomodo aduerſum inimicas poteſtates dimicandũ ſit, & quõ agonum toleranda certamina? Pugnãt ergo pro nobis & ipſi, incedunt primi ante nos armati. Ipſos eñ nos habentes ad exemplum, & uidentes eorũ per ſpiritum fortia facta, armamur ad prælium ſpiritale, & aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus dimicamus. Sic deniq; qui ſub Ieſu duce militant, triginta & eo amplius reges perimunt, & terras eorũ ſorte hæreditatis accipiunt. Depulſis nanq; ſpiritalibus nequitijs de cæleſtibus, hæreditatem regni cæleſtis à Ieſu domino noſtro percipiunt. Poteſt & tertius adhuc expoſitionis uideri modus, ut in filijs Iſrael, id eſt in populo eccleſiæ intelligantur quidam eſſe ſpiritales, & intra Iordanẽ percipere hæreditatẽ terræ fluuentis lac & mel: ſapientiæ ſcilicet & ſcientię capientes dulcedinem, quorum terra flumine Dei quod repletum eſt aquis diuinæ intelligentiæ, circundatur & rigatur. Alij autem ſunt carnales, qui iumentis & pecudibus, id eſt craſſis & ſtolidis ſenſibus abundant: ſicut erant illi de quibus dicebat Apoſtolus: Ita inſenſati eſtis, ut cum ſpiritu cœperitis, nunc carne perficiamini: & ô inſenſati Galatæ quis uos faſcinauit ueritati non obedire? Sed & unuſquiſq; noſtrum, niſi ſe armauerit, & abiectis brutis & beluinis ſenſibus ad ſpiritalem intelligentiam properauerit, remanebit extra Iordanem, nec poterit per ſapientiæ flumen incedere, quod lætificat ciuitatem dei, id eſt animam dei capacem: non aſſequetur eloquiorum domini interiora, quę ſunt dulciora ſuper mel & fauum, ſed illam tantummodo conſequetur terram, in qua duo reges occiſi ſunt, ubi dicatur ei: Nihil aliud iudicaui meipſum ſcire inter uos niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Qui autem potuerit trãſire Iordanem, & ad interiora penetrare, ibi Ieſum dominum noſtrum ſequens, interficiet triginta, & eo amplius reges illos fortaſſis, de quibus dicitur, quia adſtiterunt reges terrę, & principes congregati ſunt in unum, aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Depulſiſq; ijs regibus & proſtratis agnoſcet ſecretiora myſteria, uſquequo ueniat ad illum locum ubi ſedes dei eſt & Hieruſalem ciuitas dei uiuentis, non iſta quæ ſeruit cum filijs ſuis in terris, ſed illa cæleſtis, quæ libera eſt, & mater omnium noſtrũ. Ad cuius nos hæreditatem perducere dignetur dux & dominus noſter Ieſus Chriſtus. Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De manſionibus filiorũ Iſrael. Homilia XXVII Cap. XXXIII

CVm conderet deus mundum innumeras creauit ciborũ differentias, pro diuerſitatibus ſcilicet uel humani deſiderij, uel naturæ animaliũ. Vnde non ſolum homo cum uiderit animaliũ cibum ſcit eum non pro ſe, ſed pro animalibus creatum, ſed & ipſa animalia agnoſcunt proprios cibos: & alijs quidem (uerbi cauſa) utił leo, alijs ceruus, alijs bos, alijs uero aues. Sed & inter homines ſunt quædam differentię in appetendis cibis: & alius quidem qui bene ſanus eſt & habitudine corporis ualens, fortem cibum requirit, & credit confiditq; ſe edere omnia uelut robuſtiſsimi quiq; athletarum. Si quis uero inferiorem ſe ſentit & inualidum, delectatur oleribus, & fortem cibum pro ſui infirmitate non recipit. Si uero ſit aliquis paruulus, etiam ſi uoce indicare non poſſit, re tamen ipſa nullam aliam quàm lactis requirit alimoniam. Et ita unuſquiſq; uel pro ætate, uel pro uiribus, uel pro corporis ualitudine, aptum ſibi & competentem uiribus ſuis expetit cibum. Si ſufficienter rerum corporalium conſideraſtis exemplum, nunc ab ijs ad intelligentiam ſpiritalium ueniamus. Omnis natura rationabilis proprijs & ſibi competentibus nutriri indiget cibis. Cibus autem uerus naturæ rationabilis, ſermo dei eſt. Sed ſicut in nutrimentis corporis multas paulo ante dedimus differentias, ita & natura rationabilis, quæ ratione & uerbo dei (ut diximus) paſcitur, non omnis uno atq; eodem uerbo nutritur. Vnde ad ſimilitudinẽ corporalis exempli eſt aliquibus etiam in uerbo dei cibus lactis, apertior ſcilicet ſimpliciorq; doctrina, ut de moralibus eſſe ſolet, quæ præberi conſueuit ijs, qui initia habent in diuinis ſtudijs, & prima eruditionis rationabilis elementa ſuſcipiunt. His ergo cum recitatur talis aliqua diuinorum uoluminũ lectio, in qua non uideatur aliquid obſcurum, libenter accipiunt: uerbi cauſa, ut eſt libellus Heſter, aut Iudith, uel etiã Thobiæ, aut mandata Sapiẽtię. Si uero legatur ei liber Leuitici, offendit̃ cõtinuo animus, & quaſi non ſuum refugit cibũ. Qui eñ uenit ut diſceret deum colere, iuſtitiæ ac pietatis eius pręcepta ſuſcipere, audit mãdata de ſacrificijs dari, & immolationum ritus doceri, quomodo non cõtinuo auertit auditum, &

tanquam nō ſibi aptum cibum recuſat: Sed & alius cum leguntur euāgelia, uel Apoſtolus, aut pſalmi, lætus ſuſcipit, libenter amplectitur, & uelut remedia quædam infirmitatis ſuę inde colligens gaudet. Huic ſi legatur Numerorū liber, & iſta maxime loca quę nunc habemus in manibus, nihil hæc ad utilitatē, nihil ad infirmitatis ſuæ remediū, aut animæ ſalutem prodeſſe iudicabit: ſed continuo refutabit, & reſpuet tanquam graues & onero-ſos cibos, & qui ægre atq; inualidę non competant animæ. Sed ſicut uerbi gratia (ut iterum ex corporalibus repetamus exempla) leoni ſi detur intellectus, non continuo culpabit abundantiā herbarum creatam, quia ipſe crudis carnibus ueſcitur, nec dicet illas ſuper fluo à conditore productas, quia ipſe earum cibo non uitur: nec iterum homo quia pane aliiſq; aptis ſibi utitur alimoniis, culpare debet cur fecerit deus ſerpētes, quos cibū uideat præbere ceruis: neq; ouis, aut bos culpare (uerbi cauſa) quod aliis animalibus carnibus ueſci datum eſt, cum ipſis ad edendum gramina ſola ſufficiant: Ita ergo & in cibis rationabilibus diuinorū dico uoluminū, non cōtinuo aut culpanda aut refutanda eſt ſcriptura, quæ difficilior aut obſcurior ad intelligendū uidetur, uel ea cōtinere, quibus ſiue incipiens & paruulus, ſiue infirmior & minus ad intelligenda omnia ualidus uti nō poteſt, nec cōferri ſibi ex iis utilitatis aliquid exiſtimat aut ſalutis: ſed cōſiderare debet, quia ſicut ſerpens, & ouis, & homo, ac fœnum, dei creatura ſunt omnia, & diuerſitas iſta ad laudem ſpectat & gloriam creatoris, quod competentem & in tempore. unicuiq; eorum pro quibus creata ſunt uel præbeant uel capiant cibum, ita & hæc omia quæ uerba dei ſunt, & in quibus diuerſus pro captu animarum cibus eſt, unuſquiſq; prout ſanū ſe & validū ſentit aſſumat. Quamuis & ſi diligentius requiramus (uerbi cauſa) in euāgelii lectione, uel apoſtolica doctrina, in quibus delectari uideris, & in quibus tibi aptiſſimū & ſuauiſſimū deputas cibū, quanta ſunt quæ te latent, ſi diſcutias, & perſcruteris mādata domini: Quod ſi ea quæ obſcura uidentur & difficilia, refugienda ſunt protinus & uitanda, inuenies etiam in illis, in quibus ualde confidis, tā multa obſcura & difficilia, ut ſi hanc ſententiā teneas, ſit tibi etiā inde recedendum. Sunt tamē plurima in illis, quæ apertius & ſimplicius dicta ſunt, q̄ ut parui ſenſus ædificent auditorem. Hæc aūt in præfatione præmiſimus, ut ſuſcitemus animos ueſtros, quoniā quidem huiuſmodi lectio habetur in manibus, quæ difficilis ad intelligendum & ſuperflua uideatur ad legēdum. Sed nō poſſumus hoc dicere de ſancti ſpiritus literis, quod aliquid in eis otioſum ſit aut ſuperfluum, etiam ſi aliquibus uidentur obſcura. Sed hoc potius facere debemus, ut oculos mentis noſtrę conuertamus ad eum, qui hæc ſcribi iuſſit, & ab ipſo horum intelligentiam poſtulemus: ut ſiue infirmitas eſt in anima noſtra, ſanet nos ille, qui ſanat omes languores eius: ſiue parui ſenſus ſumus, adſit nobis cuſtodiens paruulos dominus, & enutriat nos atq; in menſurā ætatis adducat. Vtrūq; enim in nobis eſt, ut ex infirmis ad ſanitatem, & ex paruulis ad ætatem uirilem peruenire poſſimus. In nobis ergo eſt hęc à deo poſcere. Dei aūt eſt petentibus dare, & pulſantibus aperire. Sed ſatis ſit iſta præfatio, nunc iam ad lectionis ipſius quæ recitata eſt, ueniamus exordium, ut iuuante domino ſenſum quoq; eorum etiam ſi nō ad liquidum, ſummatim tamen colligere & explicare poſſimus. Ait ergo: Hę ſunt manſiones filiorū Iſrael, ex quo exierunt de terra Aegypti cum uirtute ſua in manu Moyſi & Aaron. Et ſcripſit Moyſes profectiones eorū, & manſiones per uerbum domini. Et cætera. Audiſti quia ſcripſit hæc Moſes per uerbū domini. Et quid uoluit dominus hæc ſcribi: Vt prodeſſet nobis aliquid ſcriptura hæc manſionum quas fecerunt filii Iſrael, aut nihil prodeſſet: Et quis audeat dicere quod ea quę per uerbum domini ſcribunt, nihil utilitatis habeant, nec ſalutis aliquid conferant, ſed ſolam rem geſtam narrent, quæ tunc quidem præterierunt, nunc autem nihil ad nos ex eius reuelatione perueniat: Impia hæc & aliena à catholica fide ſētētia eſt, & eorum tantūmodo, qui legis & euangeliorū negant unum ſolum ſapientē eſſe deum patrē domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui ergo ex iis manſionibus fidelis ſentiri debeat intellectus, ſummatim (pro ut tempus patitur) pertractare tentemus. Superior diſputatio, cum nobis occaſionem dicendi de profectione filiorum Iſrael ex Aegypto præbuiſſet, dupliciter diximus uideri poſſe ſpiritaliter exire unumquenq; de Aegypto: uel cum relinquētes gentilem uitam ad agnitionem diuinæ legis accedimus, uel cum anima de corporis huius habitatione diſcedit. Ad utrunq; ergo iſtę manſiones, quas nunc per uerbum domini Moſes deſcribit, aſpiciunt. Nam de illis quidem manſionibus, quas animæ corpore exutæ, ſummo corpore

imò corpore ſuo rurſus in dutæ habituræ ſunt, dominus pronunciauit in euangelio dicēs: Multæ manſiones ſunt apud patrē meū. Alioquin dicerem uobis, uado & præparabo uobis manſionē. Sunt ergo illic multæ manſiones, in quibus poſt ſeculi huius ærumnas, & Aegyptiā ſeruitutem fideles animæ requieſcant. Sed nos pene immemores præfationis noſtræ, ſubito auditum ueſtrum ad alta & excelſa ſurreximus. Imò uero redeamus ad ea quæ inter nos & in nobis gerūtur. In Aegypto erant filij Iſrael, in operibus Pharaonis regis luto ac latere affligebantur, donec ingemiſcentes clamarent ad dominum, & exaudiens gemitum eorum mitteret eis uerbum ſuum per Moſen, & educeret eos de Aegypto. Et nos ergo cum eſſemus in Aegypto, mundi dico huius erroribus & ignorantiæ tenebris, operantes opera diaboli, & in concupiſcentijs & uoluptatibus carnis, miſeratus eſt dominus afflictionem noſtram: & miſit uerbum ſuum unigenitū filium, qui nos de ignorantia erroris ereptos, ad lucē diuinæ legis adduceret. Sed primo omnium intuere myſterij rationem: quam qui diligenter obſeruauerit, in ſcripturis inueniet in egreſsione filiorū Iſrael de Aegypto quadraginta & duas habitas eſſe manſiones: & rurſum aduētus domini & Saluatoris noſtri in hunc mundum per quadraginta & duas generationes adducitur. Sic enim Matthæus euangeliſta commemorat dicens. Ab Abrahā uſq; ad Dauid regem generationes quatuordecim. Et à Dauid uſq; ad tranſmigrationem Babylonis generationes quatuordecim. Et à tranſmigratione Babylonis uſq; ad Chriſtum, generationes quatuordecim. Iſtas ergo quadraginta & duas generationum manſiones, quas Chriſtus fecit aſcendens in Aegyptum mundi huius, ipſo numero quadraginta & duas manſiones faciunt, qui aſcendunt de Aegypto. Et bene obſeruanter poſuit Moſes dicēs. Aſcenderunt filij Iſrael cum uirtute ſua. Quæ eſt uirtus eorum, niſi ipſe Chriſtus, qui eſt uirtus dei? Qui ergo aſcendit, cum ipſo aſcendit, qui ad nôs inde deſcendit, ut illuc perueniat, unde ille nō neceſsitate, ſed dignatione deſcendit, ut uerum ſit illud, quod dictum eſt, quia qui deſcēdit, ipſe eſt & qui aſcendit. Igitur in quadraginta duabus manſionibus perueniunt filij Iſrael uſq; ad principium capiendæ hæreditatis. Principium uero capiendæ hæreditatis fuit ubi Ruben & Gad, & dimidia tribus Manaſſe, accipiunt terram Galaad. Conſtat itaque numerus deſcenſionis Chriſti per quadraginta & duos patres ſecundum carnem, uelut per quadraginta duas manſiones deſcendentis uſq; ad nos, & per totidem manſiones aſcenſus filiorū Iſrael uſq; ad hæreditatis promiſſæ principium. Quod ſi intellexiſti quantū ſacramenti numerus iſte deſcenſionis, aſcenſionisq; contineat, ueni iam & incipiamus per ea quæ deſcendit Chriſtus aſcendere, & primā manſionem iſtam facere, quam ille nouiſsimā fecit, ſcilicet qui natus ex uirgine eſt: & hæc ſit prima nobis manſio de Aegypto exire uolentibus, in qua relicto idolorum cultu, & dæmoniorū non deorum ueneratione, credimus Chriſtum natum ex uirgine, & de ſpiritu ſancto, & uerbū carnem factum ueniſſe in hunc mundū. Poſt hæc iam proficere, & aſcendere ad ſingulos quoſq; fidei & uirtutum gradus nitamur. Quibus ſi tandiu immoremur, donec ad perfectum ueniamus, in ſingulis uirtutum gradibus manſionem feciſſe dicemur, uſquequo ad ſummū peruenientibus nobis inſtitutionū profectuumq; faſtigium promiſſa compleatur hæreditas. Sed & anima cum de Aegypto uitæ huius proficiſcitur, ut tendat ad terrā repromiſſionis, pergit neceſſario ad illas, quæ apud patrem ab initio præparatæ ſunt manſiones. Quarum credo memor propheta dicebat. Hæc memoratus ſum, & effudi ſuper me animam meam, quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis uſq; ad domū dei. Iſtæ ſunt manſiōnes, & iſta tabernacula, de quibus in alio loco dicit. Quàm amabilia ſunt tabernacula tua domine uirtutum: cōcupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Idcirco & in alio loco idem propheta dicit. Multum peregrinata eſt anima mea. Intellige ergo ſi potes, quæ ſint iſtæ peregrinationes animæ, in quibus cum quodam gemitu ac dolore peregrinari ſe diutius deflet. Sed hebeſcit hatum intellectus & obſcuratur, donec adhuc peregrinatur: tunc autem uerius edocebitur, & uerius intelliget quæ fuerit ratio peregrinationis ſuæ, cum regreſſa fuerit ad requiem ſuam, id eſt ad patriam ſuam paradiſum. quod ſub myſterio intuens propheta dicebat. Conuertere anima mea in requiem tuā, quia dominus benefecit tibi. Sed interim peregrinatur & agit iter & cōficit manſiones, utilitatis ſine dubio alicuius cauſa per hæc dei promiſsionibus diſpenſata, ſicut & quodam loco dicit: Afflixi te & cibaui te manna in deſerto, quod neſcierunt patres tui, ut dinoſceretur

quid eſt in corde tuo. Iſtæ ergo manſiones ſunt, quibus iter è terris agitur ad cælũ. Et quis ita inuenitur idoneus, & diuinorum cõſcius ſecretorum, qui poſsit itineris iſtius & aſcenſionis animæ deſcribere manſiones, & uniuſcuiuſq; loci uel labores explicare uel requies? Quomodo enim enarret quod primam & ſecundam & tertiam manſionem inſequatur adhuc Pharao, inſequantur Aegyptij, & licet non cõprehendant tamen inſectentur, & licet ſubmerſi ſint, tamen inſecuti ſint? Quomodo enũciet quod ſaluus effectus dei populus, poſt aliquot manſiones primum cantauerit canticum dicens, Cantemus domino, glorioſe enim glorificatus eſt, equũ & aſcenſorem proiecit in mare? Sed hæc ut dixi qui per ſingulas manſiones audeat aperire, & pro contemplatione nominũ qualitates quoq; conijcere manſionum, neſcio ſi aut ſenſus dicentis ad myſteriorum pondus ſufficiat, aut auditus capiat audientium. Quomodo enim uel occurſus belli explicetur Amalechitarum, uel diuerſæ tentationes, & illi quomodo enarrentur, quorum artus ceciderunt in deſerto, & quod omnino non filij Iſraël ſed filij filiorum Iſrael ad terram ſanctam peruenire potuerunt, & omnis ille uetus populus cecidit, quibus conuerſatio & habitatio fuerat cum Aegyptijs, ſolus autẽ nouus peruenit ad regnum qui ignorabat Aegyptios, exceptis ſacerdotibus & leuitis? Si quis enim potuerit ſe in ſacerdotum & leuitarum ordine collocare, ſi quis potuerit non habere portionem in terris ullam, niſi ſolum dominum, iſte non cadet in deſerto, ſed perueniet ad terram repromiſsionis. Vnde & tu ſi uis non cadere in deſerto, ſed peruenire ad terram repromiſsionis patrum, ſortem tuam non habeas in terra, nec ſit tibi aliquid commune cum terra. Portio tua ſit dominus ſolus, & nunquam cades. Agitur ergo aſcenſio de Aegypto ad terram repromiſsionis, per quam ut dixi myſticis deſcriptionibus edocemur aſcenſum animæ ad cælum ex reſurrectionis ex mortuis ſacramento. Ponuntur autem & ñomina manſionibus. Neq; enim conueniens uidebatur, ut omnis locus qui ſub cælo, ſiue montium, ſiue collium, ſiue camporum nominibus uteretur: illa uero aſcenſio qua anima aſcendit ad regnum dei, manſionum ſuarum nomina non haberet. Habet nomina manſionum myſticis aptata uocabulis, habet & deducentem ſe non Moſen, & ipſe enim quo iret ignorabat: ſed columnam ignis & nubem: filium ſcilicet dei, & ſpiritum ſanctum. ſicut & in alio loco propheta dicit, Ipſe dominus ducebat eos. Talis ergo fiet beatæ animæ aſcenſus, cum ſubmerſi fuerint omnes Aegyptij, & Amalechitæ, atq; uniuerſi qui impugnauerant eam: & per ſingulas quaſq; digrediens manſiones, illas ſcilicet multas quæ dicuntur eſſe apud patrẽ, illuminatur amplius ex una ad aliam ueniens, maiora ſemper illuminationis augmenta conquirit, uſquequo aſſueta ſit ipſius ueri luminis quod illuminat omnem hominem intuitum pati, & miræ maieſtatis ferre fulgorem. Si uero ad ſecundam, de qua ſuperius memorauimus, expoſitionem redeamus: & animæ in hac uita poſitæ per hæc doceri intelligamus profectus, quæ cõuerſa de gentili uita, non tam Moſen quàm legem dei, nec Aaron, ſed ſacerdotem illum qui permanet in æternum ſequitur: antequam ad perfectum ueniat, in eremo habitat: ubi ſcilicet exerceatur in præceptis domini, & ubi fides eius per tentationes probetur. Vbi cum uicerit unam tentationem, & fides eius in ea fuerit probata, inde uenit ad aliam, & quaſi de una manſione ad alteram tranſit. & ibi cum obtinuerit quæ acciderint, & fideliter tulerit pergit ad aliã: & ita per ſingula quæq; tentamenta uitæ ac fidei profecutus, manſiones habere dicitur: in quibus per ſingula uirtutũ quæruntur augmenta: & impletur in ijs illud quod ſcriptũ eſt, Ibunt de uirtute in uirtutem, uſquequo perueniatur ad ultimũ, imò ad ſummum gradum uirtutum, & tranſeatur flumen dei, ac promiſſa ſuſcipiatur hæreditas. Duplici igitur expoſitione utentes, omnem hunc qui recitatus eſt conſiderare debemus ordinem manſionũ, ut ex utroq; ſit animæ noſtræ profectus, agnoſcẽtibus ex ijs uel hæc uita quæ ex cõuerſione erroris legem dei ſequit, qualiter agi debeat, uel futuræ ſpei quæ ex reſurrectione promittitur, quanta ſit expectatio. Sic enim puto quod in ijs quæ leguntur, digna ſancti ſpiritus legibus intelligentia doceatur. Nam ſcire in deſerto illo qui dictus ſit locus ille, ubi (uerbi gratia) applicuerunt tunc tranſeuntes filij Iſrael, quid mihi utilitatis affert, aut quid legentibus ex hoc profectus & legem dei die ac nocte meditantibus conferatur? maxime cum uideamus tantam fuiſſe curam domino de iſtis manſionibus perſcribendis, ut deſcriptio earum ſecundò iam loco diuinis legibus inderetur. Commemorata ſunt enim nomina iſta, licet in nõ nullis immutata, iam tunc cum per loca ſingula

gula eleuaſſe dicuntur filij Iſrael de illo loco, & applicuiſſe: ſed & nunc iterũ per uerbum domini deſcribi iubentur à Moſe. Vnde & hoc ipſum quod ſecundo repetitur iſta deſcriptio, ſatis congrue mihi uidetur ad myſteriũ expoſitionis huius quàm propoſuimus. bis enim repetuntur, ut duas animæ oſtenderent uias. Vnam qua in carne poſita per legẽ dei in uirtutibus exercetur, & per gradus quoſdam profectuũ aſcendens pergit (ut diximus) de uirtute in uirtutẽ, & ipſis profectibus quaſi manſionibus utitur. Aliam uero qua poſt reſurrectionẽ aſcenſura ad cælos nõ ſubito nec importune ad ſumma conſcendit, ſed per multas deducit̃ manſiões, in quibus illuminata per ſingulas & augmẽto ſemper ſplendoris accepto, in unaquaq; manſione illuſtrata ſapientiæ lumine uſq; ad ipſum perueniat luminum patrem. Exierunt ergo, inquit, filij Iſrael cum uirtute ſua. Erat cum illis uirtus illa quæ dixerat, Tecum deſcendam in Aegypto. & quia erat cum illis iſta uirtus, propterea dicit propheta, Et non erat in tribubus eorum infirmans. Exierunt aũt in manu Moſi, & Aaron. Ad exeundũ de Aegypto nõ ſufficit una manus Moſi, quærit̃ & manus Aaron. Moſes indicat ſcientiã legis, Aaron ſacrificandi deo & immolandi peritiã. Opus eſt ergo, ut exeuntes de Aegypto non ſolum ſcientiã legis & fidei, ſed operum quibus deo placetur fructus habeamus. Ideo enim & manus cõmemoratur Moſi & Aaron, ut opera per manus intelligas. Etenim ſi exiens de Aegypto, & conuerſus ad deum abijciam ſuperbiam, per manus Aaron taurum deo ſacrificaui. Si petulantiam, laſciuiamq; peremero, hircum domino iugulaſſe me Aaron manibus credam. Si libidinem uicero, uitulum: ſi ſtultitiam, ouem immolaſſe uidebor. Sic ergo cum animæ uitia purgantur, manus Aaron operatur in nobis: & manus Moſi nobiſcum eſt, cum ad hæc ipſa intelligenda illuminamur ex lege. Et ideo utraq; manus neceſſaria eſt de Aegypto exeuntibus, ut inueniatur in eis non ſolum fidei, & ſcientiæ, ſed & actuum operumq; perfectio: & tamen utraq; hæ non ſunt duæ manus, ſed una. In manu enim Moſi & Aaron eduxit eos dominus, & non in manibus Moſi & Aaron. unum enim opus utriuſq; manus eſt, atq; una perfectionis expletio. Et ſcripſit, inquit, Moſes profectiones eorũ, & manſiones eorum, per uerbum domini. Scripſit ergo hæc per uerbũ domini, ut legentes nos, & uidentes quantæ nobis immineant profectiones ad iter quod ducit ad regnum, præparemus nos ad uitam hanc, & conſiderantes iter quod nobis immineat nõ ſegniter nec remiſſe uitæ noſtrę tempus permittamus abſumi: ne forte dũ in his mundi uanitatibus immoramur, & ſingulis quibuſq; quæ ad uiſum uel auditum, uel etiã quæ ad tactum atq; odoratũ guſtumq; ueniunt, delectamur, labantur dies, tempus prætereat, & non occurramus omne ſpatium imminentis itineris explicare, & deficiamus in medio, atq; accidat nobis illud quod de quibuſdam refertur, qui peruenire nõ potuerũt, ſed artus eorũ ceciderunt in deſerto. Iter ergo agimus, & idcirco deuenimus in hunc mundũ, ut tranſeamus de uirtute ad uirtutem: non ut permaneamus pro terrenis in terra, ſicut & ille qui dicebat. Deſtruam horrea mea, & alia maiora ædificabo, & dicã animæ meæ. Anima habes multa bona repoſita in annos multos, manduca, & bibe, & lætare, ne forte dicat & nobis dominus, ſicut illi: Stulte hac nocte auferetur à te anima tua. Nõ dixit in hac die, ſed in hac nocte. In nocte enim perimit̃ & hic, ſicut primogenita Aegyptiorũ, tanquam qui dilexerit mundum, & tenebras eius, & particeps fuerit rectorũ mundi huius tenebrarũ harũ. Tenebræ aũt & nox mundus ille appellatur pro ijs qui in ignorantia uiuunt, nec lumen recipiunt ueritatis. Qui autem tales ſunt, de Rameſſe non proficiſcuntur, nec tranſeunt ad Sochoth. Videamus tamen prius quando proficiſcunt̃ filij Iſrael ex Rameſſe. Menſe, inquit, primo quintadecima die menſis. Per præceptum domini quartadecima die menſis egerãt paſcha in Aegypto, iugulantes agnum pridie quàm proficiſcerentur, & initiũ quodammodo feſtiuitatis adhuc in Aegypto poſiti gerunt. Sequenti ergo die qui eſt primus dies azymorum, quintadecima die menſis primi proficiſcuntur de Rameſſe, & ueniunt in Sochoth, ut ibi faciant feſtiuitatis azymorum diem. Quis ſapiens & intelliget hæc? ſenſatus & cognoſcet ea? Imò quis eſt qui hæc uel ex parte cognoſcat? ſicut Apoſtolus dicit, Ex parte ſcimus & ex parte prophetamus. Quis intelligit quomodo ex parte dies feſtos agimus, ut nemo nos iudicet in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbati? Omnis nanq; dies feſtus qui in terris ab hominibus geritur, in parte, nõ in integro, neq; perfecto feſtiuitatis titulo geritur: ſed cum exieris de Aegypto iſta, tũc erit tibi perfecta feſtiuitas, tunc azyma ſynceritatis & ueritatis ad

perfectum

perfectum curabis, tunc pentecoſtes diem in eremo ages, & tunc forte primũ mannæ cibum cæleſtẽ ſuſcipies, ac ſingulas quaſq; feſtiuitates geres, de quibus iam ſuperius (ut potuimus) dictum eſt. Scito tamen quoniã poſt illud paſcha quod in Aegypto factum eſt, ſemel inuenimus in deſerto paſcha curatum, cum lex data eſt, & aliud (ſicut obſeruauimus in Numeris) poſt hæc iam nuſquam geri, niſi in terra repromiſsionis. Igitur quindecima die menſis primi, ſequenti poſt paſcha die, qui eſt primus azymorum dies, profecti ſunt filij Iſrael de Rameſſe, in manu, inquit, excelſa, in conſpectu omnium Aegyptiorum. Quę eſt manus excelſa? Et alibi enim dicit, Exaltetur manus tua. Vbi non eſt humanum opus nec terrenum, ſed diuinũ, ibi manus excelſa nominatur. Per manus nanq; opus intelligi, ſæpe iam dictum eſt. In manu ergo excelſa in conſpectu omnium Aegyptiorum profectũ ſunt. Et Aegyptij, inquit, ſepeliebant mortuos ſuos: uiuentes autem ſequebantur dominum deum ſuum. Poſt hæc dicitur quia & in dijs eorum fecit dominus uindictam. Sed & in Exodo ita dicit: Et in omnibus dijs Aegyptiorum faciet dominus uindictam. Hic autẽ dicit quia fecit in eos dominus uindictam: Sunt quidam qui dicuntur dij ſiue in cælo, ſiue in terra, Apoſtolus ait. Sed & in pſalmis dicitur: Omnes dij gentiũ dæmonia. Non ergo ſimulacra, ſed dæmones qui ſimulacris aſsident, deos dicit in quos fecit dominus uindictam. Sed uelim requirere quomodo deus uindictam faciat in dæmones, cum utiq; uindictæ dies & iudicij nondum aduenerit. Sed hanc ego puto in dæmones fieri uindictam, cum is qui ab illis deceptus fuerat ut idola coleret, per uerbum domini conuerſus dominum colit: & ex ipſo opere conuerſionis, in eum uindicta qui deceperat, datur. Similiter ſi is qui à dæmonibus deceptus fuerat ad fornicandum, conuertatur ad pudicitiã, diligat caſtitatem, erraſſe ſe defleat, pœnitentiæ ipſius lachrymis uritur & incenditur dæmon, & ſic uindicta datur in deceptionis auctorem. Similiter etiam ſi quis de ſuperbia ad humilitatem, de profuſione ad parſimoniam redeat, per hæc ſingula dæmones, qui ſe in hæc deceperant, flagellat & cruciat. Quantis eos putatis agi tormentis, ſi quem uideãt, ſecundum uerbum domini, uendere omnia ſua quæ poſsidet, & dare pauperibus, & tollere crucem ſuam, & ſequi Chriſtum? Super omnia uero eis eſt tormentorũ genera, & ſuper omnes pœnas, ſi quem uideant uerbo dei operam dare, ſcientiam diuinæ legis & myſteria ſcripturarum intentis ſtudijs perquirentem: in hoc eorum omnis flamma eſt, in iſto uruntur incendio, quoniamquidem ignorantiæ tenebris humanas obſcurauerant mentes, & per hæc obtinuerant, ut Deus quidem ignoraretur, ad ipſos uero diuini cultus ſtudia transferrentur. Quæ putas in illos uindicta datur, quæ infertur eis flamma pœnarum, cum uident hæc lumine ueritatis aperiri, & fraudis ſuæ nebulas per agnitionem legis diuinæ reſerari? Poſsident enim cunctos qui in ignorantia uiuunt: & non ſolum illos qui adhuc in ignorantia ſunt, ſed ingerunt ſe ſæpe etiã ijs qui agnouerunt deum, & rurſus in eis opera ignorantiæ conantur operari. Neq; enim ſine ipſis conſummatur omne peccatum. Nam cum adulterium quis committit, non eſt utiq; ſine dæmone: uel cum ira immoderata rapitur, uel cum diripit aliena: & qui ſedens aduerſus proximum ſuum detrahit, & aduerſum filium matris ſuæ ponit ſcandalum, non eſt ſine dæmone. Et ideo omnimode agendum eſt nobis, ne forte Aegyptiorum primogenita, uel deos eorum quos dominus percuſsit & extinxit, reſuſcitemus in nobis, ſi eis locum dederimus operãdi in nobis ea quæ odit deus. Si aũt ab his omnibus contineamus nos, eo modo quo ſuperius diximus, dedit uindictã in omnibus dijs Aegyptiorũ, pœnasq; ex noſtra emendatione & cõuerſione dæmones ſuſcipiũt. Exeũt ergo ex Aegypto filij Iſrael, & proficiſcentes ex Rameſſe ueniũt in Sochoth. Profectionis hic ordo, & diſtinctio manſionũ, ualde neceſſaria, & obſeruãda eſt ijs qui ſequunt deũ, & de uirtutũ profectibus cogitant. De quo ordine memini quod iam & in alijs, cum ædificationis cauſa aliqua loqueremur, quæ dñs dare dignatus eſt proſecuti ſumus. Sed & nũc paucis iterum cõmonebimus. Fit ergo prima profectio ex Rameſſe, & ſiue de hoc mundo anima proficiſcens ad futurũ ſeculum pergit, ſiue ab erroribus uitæ ad uiam uirtutis & agnitionis conuertitur, ex Rameſſe proficiſcitur. Rameſſe enim in noſtra lingua dicitur commotio turbida, uel commotio tineæ. In quo utiq; oſtenditur, quod omnia in hoc mundo in commotionibus, & perturbationibus poſita ſunt, & in corruptela. hoc enim tinea indicat. In quibus non oportet reſidere animam, ſed proficiſci, & uenire in Sochoth. Sochoth autem interpretatur tabernacula. Igitur primus animæ profectus

mæ profectus eſt ut auferatur à commotione terrena, & ſciat ſibi tanquam peregrinanti
in tabernaculis habitandum, quo uelut in procinctu poſita aduerſus inſidiantes expedita
occurrere poſsit & libera. Inde iam ubi ſe ſentit eſſe præparatã, proficiſcitur ex Sochoth
& applicat in Buthan. Buthan conuallis appellatur. Virtutum diximus in his eſſe profe-
ctum. Virtus non niſi exercitijs & labore conquiritur, nec tantũ in proſperis, quantum
in aduerſis probatur. Venitur ad conuallem. In cõuallibus autem & in inferioribus locis
certamen habetur aduerſus diabolum, & contrarias poteſtates. In conualli ergo agon ge
rendus eſt, & in conualli pugnandum eſt. Deniq; & Abraham in ualle Salinarum pugna
uit aduerſum barbaros reges, & ibi uictoriam conſecutus eſt. Deſcendit ergo uiator hic
noſter ad eos qui in profundis ſunt & in imis, nõ ut ibi demoretur, ſed ut ibi uictoriã con
ſequatur. Profecti ſunt aũt ex Buthan, & applicuerunt ad os Iroth. Iroth uicus interpre-
tatur. Nondum enim uenitur ad ciuitatem, nec quæ perfecta ſunt iam tenentur, ſed inte-
rim primo parua quæq; capiuntur. Hic eſt enim profectus, ut à paruis ad magna ueniatur.
Venitur ergo ad Iroth, hoc eſt ad ingreſſum primum uici, quod eſt initiũ conuerſationis,
& abſtinentiæ mediocris. Periculoſa eſt nanq; in initijs grandis & immoderata abſtinen-
tia. Iroth aũt hæc poſita eſt contra Beelſephon, & contra Magdalum, Beelſephon inter-
pretatur aſcenſio ſpeculæ, ſiue turris. A paruis ergo aſcenditur ad magna, & nondum in
ipſa ſpecula, ſed contra ſpeculam, id eſt in cõſpectu ſpeculæ poſita eſt. Speculari enim in-
cipit, & proſpicere ſpem futuram & altitudinem profectuũ contemplari, & paulatim cre
ſcit, dum plus ſpe nutritur ꝗ laboribus fatigatur. Quæ ſtatio, ſiue manſio contra Magda-
lum eſt, nondum in ipſo Magdalo. Magdalum enim magnificentia dicitur. Habens ergo
in conſpectu & aſcenſionem ſpeculæ, & magnificentiam rerum futurarũ, ſpebus (ut dixi
mus) ingentibus paſcitur & nutritur. In profectibus enim eſt, non in perfectione iam po
ſita. Poſt hæc proficiſcuntur de Iroth, & tranſeunt per medium maris rubri, & applicue-
runt ad amaritudines. Diximus tempus profectuum, tempus eſſe periculorũ: quàm mo-
leſta tentatio tranſire per mediũ mare, uidere fluctus in cumulum creſcere, audire unda-
rum inſanientium uoces & ſtrepitus: ſed tamen ſi ſequaris Moſen, id eſt legem dei, aquæ
tibi murus dextra leuaq; fiẽt, & iter inuenies per ſiccũ in medio mari. Sed & illud iter cæ-
leſte quod agere dicimus animã, poteſt fieri ut habeat aliquid aquarum, poteſt fieri ut ibi
inueniantur undæ: eſt enim ibi pars aliqua aquarũ, & pars aliqua ſub cælo: & nos interim
harum quæ ſub cælo ſunt aquarum undas fluctusq; perferimus: deus uiderit ſi illæ quietæ
ſunt & placidæ, nec aliquibus uentis flantibus excitantur. Sed nos interim cum ueneri-
mus ad tranſitum maris, etiamſi uideamus Pharaonem & Aegyptios inſequentes, nihil
trepidemus, nullus de his metus, nulla formido ſit. Credamus tantũ in unum uerum deũ,
& quem miſit filium ſuum Ieſum Chriſtum. Quod & ſi dicatur populus deo credidiſſe
& famulo eius Moſi, credimus & nos ſecũdum hoc etiam Moſi, id eſt legi dei, & prophe-
tis. Conſtans ergo eſto, & paulo poſt uidebis Aegyptios iacentes ad littus maris. Cum au
tem uideris eos iacẽtes, tu exurge & canta in canticis domino, & collauda eum qui equũ
& aſcenſorem demerſit in rubrum mare. Applicuerunt ergo ad amaritudines. Audiens
amaritudines non paueſcas, neq; terrearis. Omnis enim eruditio ad præſens non uidetur
dulcis eſſe, ſed amara. Poſtea uero fructum dulciſsimum, & pacatiſsimum exercitatis per
ſemetipſam reddit iuſtitię, ſicut Apoſtolus Iacobus docet. Deniq; & azyma cũ amaritudi
ne ueſci præcipiũtur: nec eſt poſsibile peruenire ad terram repromiſsionis, niſi per amari-
tudines tranſeamus. Sicut enim medici amaritudines quaſdã medicamentis inſerunt ſalu
tis proſpectu, & ſanitatis languentium: ita & ſalutis proſpectu medicus animarum noſtra
rum amaritudines nos uitę huius uoluit pati in diuerſis tentationibus, ſciens quia finis hu
ius amaritudinis animę noſtræ dulcedinẽ ſalutis adquirat: ſicut & è contrario finis dulce-
dinis quæ eſt in uoluptate corporea, ut diuitis illius exempla docuerunt, amarũ finem red
dit in infernum pœnarũ. Tu ergo qui iter uirtutis incedis, non refugias applicare ad ama-
ritudines. Proficiſceris enim & inde, ſicut & filij Iſrael. Profecti ſunt, inquit, de amaritudi
ne, & uenerũt in Helim. Helim eſt, ubi ſunt duodecim fontes aquarũ, & ſeptuaginta duæ
arbores palmarum. Vides poſt amaritudines, poſt aſperitates tentationum, ꝗ te amœna
ſuſcipiunt loca. Non ueniſſes ad palmas, niſi tentationum amaritudines pertuliſſes: nec
ueniſſes ad dulcedinem fontium, niſi prius quæ triſtia fuerant & aſpera ſuperaſſes. Non
quo iam

quo iam finis ſit in his itineris, & perfectio cunctorum: ſed diſpenſator animarum deus in ipſo itinere interſerit laboribus etiam quædam refrigeria, quibus refota anima & reparata, promptior redeat ad reliquos labores. Helim autem interpretatur arietes. Arietes duces ſunt gregum. Qui ſunt ergo duces gregis Chriſti, niſi Apoſtoli, qui ſunt & duodecim fontes? Verum quoniã non ſolum illos duodecim elegit dominus & Saluator noſter, ſed & alios ſeptuaginta duos: idcirco nõ ſolum duodecim fontes, ſed & ſeptuaginta duæ arbores ſcribuntur eſſe palmarũ. & ipſi enim Apoſtoli nominantur, ſicut & ipſe Paulus dicit, cum de reſurrectione Saluatoris exponeret. Viſus, inquit, eſt illis undecim, deinde apparuit & omnibus Apoſtolis. In quo oſtendit eſſe & alios Apoſtolos, exceptis illis duodecim. Hæc te ergo amœnitas poſt amaritudinem, hæc te requies poſt laborem, hæc te gratia poſt tentamenta ſuſcipiet. Profecti ſunt, inquit, de Helim, & applicuerũt iuxta mare rubrum. Obſerua quia iam nõ intrant in mare rubrum. ſemel tantum ſufficit intraſſe: modo iam applicant iuxta mare, ut uideant quidem mare, & undas eius aſpiciant, nequaquam tamen motus ipſius & impetus pertimeſcant. Et profecti ſunt à rubro mari, & applicuerunt in deſerto Syn. Syn rubus interpretatur, ſiue tentatio. Incipit ergo tibi iam arridere bonorum ſpes. Quæ eſt autem bonorum ſpes? De rubo apparuit dominus, & reſponſa dedit Moſi, & dehinc initium uiſitationis factum à domino ad filios eſt Iſrael. Sed non otioſe Syn etiam tentatio interpretatur. Solet enim in uiſionibus eſſe tentatio. Nam nonnunquam angelus iniquitatis transfigurat ſe in angelum lucis. Et ideo cauẽdum eſt, & ſollicite agendum, ut ſcienter diſcernas uiſionũ genus. ſicut & Ieſus Naue cum uiſionem uideret, ſciens eſſe in hoc tentationẽ, ſtatim requirit ab eo qui apparuit, & dicit. Noſter es, an aduerſariorum? Ita ergo & proficiſcens anima ubi aduenerit ut iam incipiat diſcretionem habere uiſionũ, inde probabitur ſpiritalis eſſe, ſi ſcit omnia diſcernere. Idcirco denique & inter dona ſpiritalia, unum ex donis ſancti ſpiritus eſſe memoratur diſcretio ſpirituum. Profecti uero ex deſerto Syn, uenerunt in Raphaca. Raphaca interpretaẽ ſanitas. Vides ordinem profectuũ, quomodo ubi iam ſpiritalis efficitur anima, & diſcretionẽ cæleſtium cœperit habere uiſionum, peruenit ad ſanitatem, ut merito dicat: Benedic anima mea dominum, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius. Quem dominũ? qui ſanat, inquit, omnes languores tuos, qui redimit de interitu uitam tuam. Sunt enim multi languores animæ. Auaritia languor eius eſt, & quidẽ peſſimus. Superbia, ira, iactantia, formido, inconſtantia, puſillanimitas, & horum ſimilia. Quando me domine Ieſu ab his omnibus languoribus curabis? quando ſanabis, ut ego dicam, Benedic anima mea dominum qui ſanat omnes languores tuos? ut poſſim & ego manſionem facere in Raphaca, quod eſt ſanitas. Longũ eſt ſi uelimus ire per ſingulas manſiones, & ex unaquaque ſiqua ex nominum contemplatione ſuggerũtur, aperire: ſtrictim tamen & breuiter percurremus, ut non tam plenam uobis expoſitionem, quia minime id tempus indulget, ſed occaſiones in eis intelligentiæ præbeamus. Proficiſcuntur ergo ex Raphaca, & ueniunt in Halus. Halus labores interpretantur. Nec mireris ſi ſanitatem ſequuntur labores. Propterea enim & adipiſcitur à domino anima ſanitatem, ut labores delectabiliter, & nõ inuita ſuſcipiat. Dicitur enim ei, Labores fructuum tuorum manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Poſt hæc ueniunt in Raphidin. Interpretatur aũt Raphidin laus iudicij. Iuſtiſsime laus ſequiẽ poſt labores: cuius tamen rei laus? iudicij, inquit. Fit ergo laude digna anima quæ recte iudicat, recte diſcernit, id eſt quæ ſpiritaliter dijudicat omnia, & ipſa à nemine dijudicatur. Poſt hæc peruenitur in deſertum Sina. Sina ipſe quidem locus eſt deſerti, quem ſupra Sin memorauit: ſed hic magis locus montis, qui in ipſo deſerto eſt, appellatur: qui etiam ipſe uocabulo deſerti Sina nominatur. Poſtquam ergo laudabilis iudicij facta eſt anima, & rectum cœpit habere iudicium, tũc ei datur lex à deo cum capax eſſe cœperit ſecretorũ diuinorũ & cæleſtium uiſionũ. Inde uenitur ad monumenta concupiſcentiæ. Quid eſt monumenta concupiſcentiæ? Sine dubio ubi ſepultæ ſunt & obrutæ concupiſcentiæ, ubi extincta eſt omnis cupiditas, nec ultra concupiſcit caro aduerſus ſpiritum, mortificata ſcilicet morte Chriſti. Poſt hæc uenitur in Aſeroth, quod interpretatur atria perfecta, uel beatitudo. Intuere diligentius omnis uiator quis ſit ordo profectuum: poſteaquam ſepelieris, & morti tradideris concupiſcentias carnis, uenies ad amplitudines atriorum, uenies ad beatitudinem. Beata nanque eſt anima quæ nullis iam uitijs carnis urgetur. Inde uenitur

in Rhathanim

in Rhathanim,ſiue Pharam. Rhathanim uiſio conſummata interpretatur, Pharam uero uiſibile os. Quid? niſi ita creſcat anima, ut cum deſierit moleſtijs carnis urgeri uiſiones habeat conſummatas, perfectamq́ rerũ capiat intelligentiã, cauſas ſcilicet incarnationis uerbi dei, diſpenſationumq́ eius rationes plenius altiusq́ cognoſcens? Hinc iam uenitur in Remonphares, quod in noſtra lingua excelſa intercíſio dicitur, hoc eſt ubi magnarum & cœleſtium rerum à terrenis & infimis ſeparatio fit & diſcretio. Creſcente nanq; intellectu animæ, & notitia ei excelſorum præbetur, & iudicium datur, quo ſciat à temporalibus æterna intercidere, & à perpetuis caduca ſeparare. Poſt hæc uenitur Lebna, quod interpretatur dealbatio. Scio in alijs dealbationem culpabiliter poni, ut cum dicitur paries dealbatus, & monumenta dealbata. Sed hic dealbatio illa eſt, de qua dicit propheta, Lauabis me & ſuper niuem dealbabor. Et iterum Eſaias: Si fuerint peccata ueſtra ſicut phœnicium, ut niuem dealbabo, & ut lanã candidam efficiam. Item in pſalmo: Niue dealbabuntur in Selmon. Et uetuſti dierum capilli dicũtur eſſe candidi, id eſt albi ſicut lana. Sic igitur dealbatio hæc ex ſplendore ueræ lucis uenire intelligenda eſt, & ex uiſionum cæleſtium claritate deſcendere. Poſt hæc manſio fit in Reſſa, quod apud nos dici poteſt uiſibilis ſiue laudabilis tentatio. Quid eſt hoc, quod quamuis grandes habeat anima profectus, tamen tentationes ab ea nõ auferuntur? Vnde apparet quia uelut cuſtodia quædam, & munimen, ei tentationes adhibentur. Sicut enim caro ſi ſale non aſpergatur, quamuis ſit magna & præcipua, corrumpitur: ita & anima niſi tentationibus aſsiduis quodammodo ſaliatur, continuo reſoluitur, ac relaxatur. Vnde conſtat propter hoc dictũ eſſe, quod omne ſacrificium ſale ſalietur. Inde deniq; eſt quod & Paulus dicebat. Et ex ſublimitate reuelationum ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Hæc ergo eſt uiſibilis, uel laudabilis tentatio. Ex hac uenitur ad Macelath, quod eſt principatus, uel uirga. Ex utroq; uero poteſtas indicari uidet, & quod anima eouſq; profecerit, ut dominetur corpori, & ipſa in illud uirgam poteſtatis obtineat: imò non ſolum corpori, ſed & uniuerſo mundo, cum dicit, Mihi autem mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Inde uenitur in montem Sephar, quod tubicinatio appellatur. Tuba ſignũ belli eſt. Igitur ubi ſe tantis ac talibus uirtutibus anima ſentit armatam, neceſſario procedit ad bellum, quod eſt ei aduerſus principatus, & poteſtates, & aduerſum mundi rectores: uel certe tuba canit in uerbo dei, prædicationis ſcilicet & doctrinæ, ut det ſignificantem uocem per tubam, ut qui audierit, præparare ſe poſsit ad bellũ. Poſt hæc uenitur ſuper Charadath, quod in noſtra lingua ſonat idoneus effectus: profecto ut & ipſe dicat, quia idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. Inde manſio habetur apud Maceloth, quod interpretatur ab initio. Contemplatur nanq; qui ad contemplationem tendit initium rerum, imò potius cuncta ad eum refert, qui erat in principio, nec ab iſto initio aliquando diſcedit. Poſt hæc fit manſio in Caath, quod eſt confirmatio, uel patientia. Neceſſe eſt enim eum qui uult etiam alijs prodeſſe, multa pati, & cuncta ferre patienter, ſicut de Paulo dictum eſt: Ego enim oſtendam ei quanta oporteat eum pro nomine pati meo. Inde uenitur Thara, quod apud nos intelligitur contemplatio ſtuporis. Non poſſumus in latina lingua uno ſermone exprimere uerbum græcum, quod illi ἔκστασιν uocant, id eſt cum pro alicuius magnæ rei admiratione obſtupeſcit animus. Hoc eſt ergo quod dicit contemplatio ſtuporis, cum in agnitione magnarum & admirabilium rerum mens attonita ſtupet. Poſt hæc uenitur ad Matheca, quod interpretatur mors noua. Quæ eſt noua mors? Quando Chriſto commorimur ut & conuiuamus ei. Inde Aſenna uenitur, quod os, uel oſſa ſignificare dicitur. Virtus per hæc ſine dubio, & robur patientiæ declaratur. Iam hinc habetur manſio apud Meſaloth, quod ſignificare putatur excludens. Quæ excludens eſt? ſine dubio malignas ſuggeſtiones contrarij ſpiritus de cogitationibus ſuis. Sic enim & ſapientia dei dicit. Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuũ ne dimittas. Tenendus eſt ergo locus, & excludendus eſt aduerſarius, ne inueniat locũ in corde noſtro, ſicut Apoſtolus dicit, Nolite locum dare diabolo. Poſt hæc Banaim uenitur, quod fontes ſignificat, uel excolationes, id eſt ubi diuinorum uerborũ fontes haurit uſquequo excolet eos bibendo. Excolat autem dicitur hic à colando, non à colendo. Excolat ergo uerbum dei quis, cum ne minimum quidem mandatũ prætererit, imò cum ne iota quidem unum, uel unus apex de uerbo dei intellectus eius habetur otioſus. Poſt hæc uenitur in

D Galgat

Galgat, quod interpretatur tentamentum, ſiue cōſtipatio. Fortitudo quædam (ut uideo) & munimen eſt animæ, tentamentum. Ita enim uirtutibus admiſcetur, ut uideatur abſq; his uirtus nec decora eſſe, nec plena. Et ideo proficientibus ad uirtutem, & uariæ & frequentes manſiones in tentationibus fiunt. Quas cum tranſieris, applicabis in Tabatha. Tabatha interpretatur bona. Ad bona ergo non niſi poſt tentamentorum experimenta uenitur. Inde applicuerunt, inquit, in Ebrona, quod eſt tranſitus. Tranſeunda nanq; ſunt omnia: quia etiam ſi ad bona uenias, oportet te & ad meliora tranſire, uſquequo ad illud bonum uenias, in quo ſemper debeas permanere. Poſt hæc peruenitur ad Gaſiongabis, quod interpretatur conſilia uiri. Si quis deſiit puer eſſe ſenſibus, iſte peruenit ad conſilia uiri, ſicut & ille qui dicebat, Cum autem factus ſum uir quæ paruuli erant depoſui. Sunt ergo magna conſilia uiri, ſicut & ille ait, Aqua alta, conſilium in corde uiri. Hinc iterū uenitur Sin. Iterum tentatio eſt Sin. Diximus enim quia nec aliter expedit iter iſtud incedere: ſicut (uerbi gratia) ſi quis aurifex uas neceſſarium facere uolens, frequenter illud igni admoueat, frequenter malleis ſubdat, taſorijs ſæpe perſtringat, ut & purgatius fiat, & ad illam ſpeciem, quam proſpicit artifex, atq; ad illam pulchritudinem deducatur. Poſt hæc applicatur ad Pharancades, quod eſt fructificatio ſancta. Vides inde quo uenit, uides quia tentationū ſulcos fructificatio ſancta ſubſequitur. Inde applicatur in montem Or, quod interpretatur montanus. Venit enim ad montem dei, ut & ipſe fiat mons uber, & mons coagulatus, uel ab eo quod ſemper in monte dei habitet, montanus dicatur. Subſequitur poſt hæc manſio Selmona, quod interpretatur umbra portionis. Illam puto umbram dici de qua & propheta dicebat, Spiritus uultus noſtri Chriſtus dominus, cui diximus, In umbra eius uiuemus in gentibus. Sed & illa ſimilis huic umbra eſt, de qua dicitur, Spiritus domini obumbrabit tibi. Vmbra ergo portionis noſtræ, quæ nobis opacitatem præſtat ab omni æſtu tentationum, Chriſtus dominus eſt, & ſpiritus ſanctus. Hinc iam uenitur ad Fino, quod interpretari putamus oris parſimoniam. Qui enim intueri potuerit myſteriū de Chriſto, & de ſpiritu ſancto, & ſi uiderit, ſiue audierit ea quæ non licet hominibus loqui, neceſſario habebit oris parſimoniam, ſciens quibus, uel quando, uel quomodo de myſterijs diuinis oporteat loqui. Poſt hæc uenitur Oboth, cuius nominis quamuis nō inuenerimus interpretationem, tamen non dubitamus, ſicut & in cæteris omnibus, etiam in hoc nomine conſequentiam profectuum conſeruari. Sequitur poſt hæc manſio quæ appellatur Cai, quod interpretatur chaos. Appropiat enim per hos profectus ad ſinus Abrahæ, qui dicit ad eos qui in tormentis ſunt, Quia inter uos & nos chaos magnum cōfirmatum eſt, ut & ipſe in ſinibus eius, ſicut beatus Lazarus requieſcat. Inde iterū uenitur Dibongad, quod ſignificare fertur apiarium tentationū. O miram diuinæ prouidentiæ cautelam. Ecce iam uiator hic itineris cæleſtis, ſummæ perfectioni proximus fit ſucceſsione uirtutum, & tamen ei tentamenta non deſunt, ſed noui generis audio tentamenta. Apiarium, inquit, tentationum. Apis laudabile animal in ſcripturis poſitum eſt, ex cuius laboribus reges & mediocres ad ſanitatem abutuntur: quod recte de uerbis prophetarum & apoſtolorum, atq; omnium qui ſacra uolumina cōſcripſerunt, accipitur: & iſtud eſſe apiarium, id eſt omnem numerum ſcripturarum diuinarū digniſsime intelligi puto. Eſt ergo ijs qui ad perfectionem tendunt, etiam in hoc apiario, id eſt in uerbis propheticis & apoſtolicis, nonnulla tentatio. Vis uidere quia ſit in his tentatio non minima? In hoc apiario ſcriptum inuenio. Vide, inquit, ne aſpiciens Solem & Lunam, adores ea quę ſequeſtrauit dominus deus tuus gentibus: Vides quæ tentatio de apiario iſto procedit? Et iterum cum dicit, Deos non maledices. Et iterū in noui teſtamenti apiario, ubi legimus. Quid me uultis occidere hominem qui ueritatem locutus ſum uobis? Et iterū in alijs ipſe dominus dicit. Propterea in parabolis loquor eis, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant, ne forte conuertantur, & ſanem eos. Sed & cum Apoſtolus dicit, In quibus deus huius ſeculi excæcauit mentes infidelium: & multa huiuſmodi in hoc diuino apiario tentamenta reperies. Atq; neceſſe eſt uenire unumquemq; ſanctorum, ut etiam per hæc, ꝙ perfecte & pie de deo ſentiat, agnoſcatur. Poſt hæc iam uenitur Gelmon Deblathaim, quod interpretatur contemptus ficuum, id eſt ubi contemnuntur, & deſpiciuntur penitus terrena. Niſi enim ſpreta fuerint & contempta ea quæ delectare uidentur in terris, ad cæleſtia tranſire non poſſumus. Sequitur enim poſt hæc manſio Abarim contra Nabau,

quod

quod eſt tranſitus. Nabau uero abſceſsio interpretat̃. Vbi enim per has omnes uirtutes iter egerit anima, & ad ſummã perfectionis aſcenderit, tranſit iam de ſeculo, & abſcedit: ſicut ſcriptum eſt de Enoc: Et non inueniebatur, quia tranſtulerat eum deus. Quod etſi uideatur eſſe adhuc in ſeculo qui huiuſmodi eſt, & in carne habitare, tamen non inuenietur. In quo non inuenietur? In nullo actu ſeculari, in nulla re carnali, nullo colloquio uanitatis inuenitur. Tranſtulit enim eum deus ab ijs, & eſſe fecit in regione uirtutum. Vltima manſio eſt ab occidente Moab iuxta Iordanem. Omnis nanq; hic curſus propterea agit̃, & propterea curritur, ut perueniatur ad flumen dei, ut proximi efficiamur fluentis ſapientiæ, & rigemur undis ſcientiæ diuinæ: ut ſic per omnia purificati, terrã repromiſsionis mereamur intrare. Hæc interim de Iſraeliticis manſionibus ſecundum unũ exponendi modum in tranſcurſu perſtringere, atq; in medium proferre potuimus. Verũ ne huiuſmodi expoſitio, quæ per Hebræorum linguam & nominũ ſignificantias currit, ignorantibus linguæ illius proprietatem affectata uideatur & uiolenter extorta, dabimus etiã in noſtra lingua ſimilitudinem, qua conſequentiæ huius ratio pateſcat. In literario ludo, ubi pueri prima elementa ſuſcipiunt, abecedarij dicuntur quidam, alij ſyllabarij, alij nominarij, alij iam calculatores appellantur: & cum audierimus hæc nomina, ex ipſis qui ſint in pueris profectus agnoſcimus. Similiter & in liberalibus ſtudijs, cum aut locum recitare, aut allocutionem, uel laudem, aliaſq; per ordinem materias audierimus, ex materiæ nomine profectum adoleſcentis aduertimus. Quomodo ergo & per hæc quæ locorũ quaſi materiarũ nomina memorantur, non credamus in diuinis eruditionibus profectus indicari poſſe diſcentiũ? Et ſicut illic ſingulis quibuſq; dicendi materijs immorantes quaſi manſiones in eis quaſdam facere uidentur, & de una ad aliam, ac de alia item ad aliam proficiſci: ita etiã hic manſionum nomen & profectio ab una ad aliam, & ab alia iterum ad aliam, cur non profectũ mentis indicare credatur, & incrementa ſignificare uirtutum? Illam uero aliam expoſitionis partẽ prudentibus quibuſq; ex iſta conijciendam & contemplandam relinquo. Sapientibus enim ſufficit occaſionem dediſſe: quia nec expedit ut auditorũ ſenſus penitus remaneat otioſus & piger. Ex horum ergo collatione etiam illa meditetur, imò & aliquid perſpicacius ac diuinius contempletur. Non enim ad menſuram dat deus ſpiritum: ſed quia dominus eſt ſpiritus, idcirco ubi uult ſpirat, & optamus ut etiam uobis aſpiret, quo meliora horũ, atq; altiora in uerbis domini ſentiatis, iter agentes per hæc quæ pro noſtra mediocritate deſcripſimus: ut & in illa uia ſuperiore, & excelſiore, etiam nos uobiſcum poſsimus incedere: deducente nos ipſo domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt uia, & ueritas, & uita, uſquequo perueniamus ad patrem, cum tradiderit regnum deo & patri, & ſubiecerit ei omnem principatum, & poteſtatem. Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Quæ ſit terræ ſanctæ deſcriptio, terminorumq; eius, & finiũ quos dominus deſcripſit. Homilia XXVIII Cap. XXXIIII

VLtima in libro Numerorum hiſtoria refertur, in qua dominus iubet Moſi præcepta dare filijs Iſrael, ut cum ingreſsi fuerint terrã ſanctam capere hæreditatem eius, ſciant quos in ea terminos finium ſuorum debeant obſeruare: & poſt iam ipſo domino deſcribente dicitur. Ad Aphricũ quidem, hoc eſt ad occidentem illius loci terminus obſeruetur, & illius ad orientem: & ſic per quatuor cæli plagas, nomina quædam dominus ipſe deſignat, quæ in Iudæa iſta terrena populus dei debeat cuſtodire. Dicit ergo in ijs ſimplicior quiq; auditorũ, quia poſſunt hæc neceſſaria uideri & utilia etiam ſecundum literam, pro eo ut nemo tranſgrediatur terminos per præceptum domini conſtitutos, & fines alterius tribus alia uiolare non audeat. Ecquid faciemus, cum in terris iſtis non ſolum inuadendi alterius fines Iudæis, ſed qualitercunq; poſsidendi facultas nulla remanſerit? Profugi nanq; ab ea, & extorres exulant, & fines non quos lex diuina ſtatuit nunc poſsidentes cuſtodiunt, ſed quos uictorum iura mandarunt. Quid inquã nos faciemus qui hæc in eccleſia legimus? Si ſecundum Iudæorum ſenſum legamus, ſuperflua nobis profecto uidebuntur & inania. Sed & ego qui lego de ſapientia ſcriptum, Exi poſt eam ſicut ueſtigator, uolo exire poſt eam, & quia in rebus eam corporalibus non inuenio, inſequi eius ueſtigia cupio, & inueſtigare quo eat,

 ac uidere

ac uidere intellectus meus ad quæ me cubilia pertrahat. Puto enim quod ſi diligēter eam ſequi potuero, & inueſtigare uias eius, dabit mihi aliquas occaſiones ex ſcripturis, quomodo etiā de his locis explicare debeamus, ſi credimus ijs quæ Paulus in myſterio loquitur, quod qui per legem deſeruiunt, umbræ & imagini deſeruiunt cæleſtium. Et ſi ſecundum ipſius nihilominus ſententiam, lex cuius pars eſt hæc lectio quam habemus in manibus, umbram habet futurorum bonorū, conſequens uidetur & neceſſarium, omnia quæ quaſi de rebus terrenis deſcribūtur in lege umbras eſſe futurorū bonorum, omnisq; hæreditas terræ illius, quæ in Iudæa terra ſancta & terra bona appellatur, imago ſit bonorū cæleſtiū: quorum hæc (ut diximus) quæ in terris bona memorantur, umbram atq; imaginem teneant. Sed ut paululum & meus ſermo, & ueſtra intelligentia ſublimetur, atq; ingreſſum quendam ad ea quæ dicimus aduertenda cōcipiat, utamur aliqua ſimilitudine. Nemo dubitat quod in terra Iudæa omnis locus, omnis mons, omnis ciuitas, & uicus, certis quibuſque uocabulis deſignetur: nec eſt ullus omnino ſine nomine locus, ſed proprijs ſingula quæq; appellationibus deſignantur: uerbi gratia quibus aut Chananæi in ſuis locis, aut Phereſæi nihilominus in ſuis, Amorrhæiq;, aut Euæi, uel etiam Hebræi nominarunt. Ita ergo ſecundum ſententiam Pauli, qua umbram & exemplar cæleſtium dicit eſſe terrena, fortaſſe & in cæleſtibus regionibus erunt locorum differentiæ non minimæ. Videtis quibus, uel quorum appellationibus, uocabulisq; diſtinctæ, & nomina non ſolum plagarum cæli, ſed etiam omnium ſtellarum ſiderumq; ſignata. Qui enim fecit multitudinem ſtellarum (ut ait propheta) omnibus eis nomina uocat. De quibus quidem nominibus plurima in libellis qui appellantur Enoch, ſecreta continenť, & arcana: ſed quia libelli ipſi nō uidentur apud Hebræos in auctoritate haberi, interim nunc ea quæ ibi nominantur, ad exemplū uocare differamus, ſed ex his quæ habemus in manibus, de quibus dubitari non poteſt, rerum proſequamur indaginem. Deſcribitur ergo uerbis dei in lege diuina terra Iudææ, & hæc referri debere dicitur ad imaginem cæleſtium. In cælis autem euidenter eſſe Hieruſalem ciuitas pronunciatur ab Apoſtolo, & mons Sion. Conſequēs igitur eſt, ut ſicut ſunt etiam aliæ ciuitates circa Hieruſalem terrenam ſitæ, & uici, & diuerſæ quæque regiones: ita & illa cæleſtis Hieruſalem ſecundum imaginem terrenorum habeat circa ſe & alias ciuitates, ac uicos, diuerſasq; regiones, in quibus populus dei & uerus Iſrael, per Ieſum uerum, cuius ille Ieſus Naue ferebat imaginem, collocandus eſt quandoq;, & hæreditatem ſortis diſtributione, id eſt meritorum contemplatione, capturus. Sic ergo nunc dominus dicit in diſtributione terræ (uerbi gratia) terminos tribus illius eſſe iſtos, & alterius alios: ne forte quoniā diuerſa erunt merita eorū qui hæreditatem conſecuturi ſunt regni cælorū, idcirco etiam in ijs tribubus obſeruanter dirimi iubetur iſta diſtinctio terminorum, ut ſciamus has eſſe meritorum differentias obſeruandas in unoquoq;. Verbi gratia, qui ita negligenter uixerit ut pro fide quidē ſua mereať haberi inter filios Iſrael, pro negligentia uero uitæ, geſtorumq; deſidia in tribu Ruben aut Gad, aut dimidia tribu Manaſſe debeat reputari, & non intra Iordanem, ſed extra eum, ſortem hæreditatis accipere. Alius uero qui ſe emendatione uitæ, & conuerſatione propoſiti talem reddiderit, ut ſecundum quas ſolus deus nouit rationes, aut in tribu Iuda, aut etiam in ipſa tribu Beniamin, in qua ipſa Hieruſalem, & templum dei atq; altare conſiſtit, debeat reputari: & alius in alia, atq; alius in alia. Et hoc modo hæc quæ nunc in libro Numerorum ſcripta referuntur adumbratio quædam ſit futuræ ſortis in cælis, eorum duntaxat qui per Ieſum dominum ac Saluatorem noſtrum hæreditatem (ut diximus) capient regni cælorum. Ibi credo diligenter obſeruabūtur etiam iſta quæ hic adumbrantur priuilegia ſacerdotum, quibus uicina quæq; urbibus loca, & ipſis mœnibus iuncta ſegregari mandatur à filijs Iſrael. Ibi credo & ciuitates iſtæ erunt, quarum hic figura deſcribitur, quas refugij nominat ciuitates, ad quas confugiant non omnes homicidæ, ſed qui ignoranter homicidium commiſerunt. Sunt enim fortaſsis aliqua peccata, quæ ſi propoſito ac uoluntate committimus, homicidas nos faciunt: & ſunt alia quæ ſi ignoranter admittimus, decernitur nobis, credo, & præparatur ex præcepto dei aliquis locus, ubi ad certum tempus habitare debeamus, ſi qui non uoluntaria peccata commiſimus: ſi tamen mundi inueniamur & alieni ab ijs peccatis quæ uoluntate cōmiſſa ſunt. Et ob hoc ſecernuntur quædam ciuitates ad refugium.

Caue Videtur quibuſdam quod ſingulorum quoq; ſiderum poſitio & cœtus ciuitas dici uel haberi

beri poſsit in cælo: Quod ego quidem definire non audeo. Video enim omnem creaturam in ſpe quidem propter eum qui ſubiecit eſſe ſubiectam, expectare tamen libertatem in redemptione filiorū dei ſine dubio, & præclarius aliquid aut ſublimius opperiri. Si ergo (ut diximus) umbram habet lex futurorum bonorum, & exemplari & umbræ deſeruiūt cæleſtium qui in lege deſeruiunt, & nunc per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem habebitur rerum contemplatio, credo quod & nunc conuerſationem dicimur habere in cælis per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem talem conuerſationem merebimur habere in cælis. Si ergo per conſequentiam rerum, & promiſsionum fidem nos transferri de terris oportet ad cælum, puto quod in ipſis cæleſtibus locis Ieſus dominus noſter non abſq; meritorum ſorte unumquenq; in illa uel illa cæli parte & habitatione conſtituat. Sed ſicut multa eſt differentia in terris, uerbi gratia, habitare in locis fœcundis & copioſis, ac bonis omnibus abundantibus, ubi & aeris temperies, & eruditio hominum, ac liberalia inſtituta nō deſunt: & longe aliud eſt habitare, aut in locis infœcundis, & rerum penuria ſqualidis, aut æſtu torridis, aut frigore geluq; torpentibus, uel certe ubi nullæ leges, ſed immanis & ſæua barbaries, ubi bella ſemper & nunquā quies, & hæc non ſine occulta quadam dei diſpenſatione, & iudicio eius, & iuſtitia unicuiq; decernuntur: ita & in illis locis erit aliquid tale, ut in nullo prorſus inanis habeatur in terris umbra cæleſtium. Erit ergo & ibi (ut diximus) aliqua ciuitas refugij, & erit alia in deſerto: ſicut Boſſor in hæreditate Ruben ciuitas eſſe dicit̄ in deſerto. Sed & illa nihilominus conſequentia capiēda eſt: quia ſicut cum diſpergeret deus filios Adam, ſtatuit fines gentium ſecundum numerum angelorū dei, uel (ut in alijs exemplaribus legimus) ſecundum numerum filiorum Iſrael: in initio mundi ita diſperſi ſunt filij illius Adam, ſicut uel illorum merita, uel ipſius Adæ contemplatio poſtulabat: quid dicemus futurum, cum nouiſsimi Adam (qui non in animam uiuentem, ſed in ſpiritum uiuificantem factus eſt) cœperit filios non diſpergere, ſed diſpenſare diuina dignatio, non in initio, ſed in fine mundi: & nō ut illos qui in Adam omnes mortui ſunt, ſed ut eos qui in Chriſto omnes uiuificati ſunt? Sine dubio erit quædam diuiſio & diſtributio talis, quę non ſolum pro meritis eorum qui diſpenſantur, ſed & pro nouiſsimi Adam, in quo omnes uiuificandi dicuntur, contemplatione penſanda ſit. Sed quis noſtrum talis eſt, ut ad huiuſmodi diſtributionem, & ad illam cæleſtis hæreditatis ſortē uenire mereatur? Quis ita beatus erit, cuius ſors in Hieruſalem ueniat, ut ſit ibi ubi templū dei eſt, imò ut ipſe ſit dei templum? Quis ita beatus eſt ut ibi dies feſtos agat, ubi altare diuinum perpetuis ignibus adoletur? Quis ita beatus eſt qui ſacrificium ſuū, & incenſum ſuauitatis ſupra illum ignem ponat, de quo dicebat Saluator, Ignem ueni mittere in terrā? Quis ita beatus eſt qui ibi ſemper agat paſcha in loco quem elegit dominus ſuus? Ibi pentecoſtes diem gerat, & feſtiuitatem repropitiationis, & tabernaculorum ſolennitatem, non iam per umbram, ſed per ipſam ſpeciem rerumq; ueritatē? Quis noſtrum dignus habebitur tam beatæ ſortis electione, cum deus diuidere cœperit filios nouiſsimi Adam: non cui dicat, Eris ſuper quinq; ciuitates poteſtatem habens, aut cui dicat, Eris ſuper decem ciuitates poteſtatem habens, nec cui dicat, intra in gaudiū domini tui: ſed cui dicat, Sedete & uos mecum ſuper duodecim thronos, iudicantes & uos duodecim tribus Iſrael: de quibus dicat, Pater uolo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint mecum. Volo etiam iſtos eſſe reges, ut ego ſim rex regum. Volo & iſtos habere dominationē, ut & ego ſim dominus dominantium. Beati qui ad hanc peruenient beatitudinis ſummam. Beati qui ad iſta conſcendere poterunt faſtigia meritorum, & benedictus deus noſter qui hæc promiſit diligentibus ſe. Hi ſunt ipſi uere ſacris numeris numerati apud dominum, imò ipſi ſunt quorū etiam capilli capitis numerati ſunt per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria, & imperiū in ſecula ſeculorum. Amen.

HOMILIARVM IN NVMEROS FINIS

PROLOGVS SANCTI HIERONYMI
PRESBYTERI AD CHROMATIVM EPISCOPVM IN Tractatum Origenis ſuper librum Ieſu Naue.

Hæc præfatio inepta & uulgaris, impudēter aſſicta nomini Hieronymiano, de quo plura in catalogo operum

IN diuinis uoluminibus refertur, quod ad conſtructionem templi unuſquiſq; pro uiribus obtulerit: potentes quidem, & principes populi aurū, argentum, lapides precioſos alij, æra & ligna, ſed imputribilia: quidam etiam coccum, purpuram, & byſſum, & linū alij, ueſtibus hæc quoq; ſacerdotū & ſtolæ pontificis profutura. Pauperiores autem quiq; etiam pelles rubras offerentes, ſed & pili caprarum non reſpuūtur. Idcirco nanq; Beſelehel ille repletus dicitur omni ſapientia à deo, ut intelligens ſingula hæc quibus uſibus apta ſint, nihil ex offerentium deuotione repudiet. Quia ergo & tu ô mi ſemper uenerabilis pater Chromati iniungis, & præcipis nobis, ut aliquid ad ædificationem & conſtructionem diuini tabernaculi ex Græcorū opibus & copijs cōferamus: Oratiunculas xxvi. in Ieſum Naue, quas ex tempore in eccleſia perorauit Adamantius ſenex, ex græco latine tibi pro uiriū mearum paruitate diſſerui: ut ſanè nunc noſtri temporis Beſelehelis iudicij ſit, in ijs quæ offerimus, etiā ſi nihil inuenitur auri puri quod ad altare proficiat, nec argēti quod eccleſiæ baſes efficiat, aut capitella decoret: ſi nullus ex ijs illis lapidibus qui logio inſertus pontificale ueſtimentū, & ueſtrum diuinorum conſcium pectus exornet: at certe perſpicere ſi uel purpuræ aliquis in his, & règij decoris, aut cocci, & myſtici cruoris color intexitur: ſi quid puritatem byſſi imitetur, & fortitudinē lini, & dignum aliquid habeat ſacerdotalibus indumentis: poſtremo ſi uel rubras apud nos pelles, uerecundiam frontis inuenias; ad ultimum ſi uel caprarum certe reperias pilos, quibus uel penuriam noſtrā tegamus, aut ſi quas incurrimus culpas, pœnitendo purgemus. Totū ergo hoc, de tuo iudicio pendeat. Si quid ſane eſt quod placere poteſt, hoc ſit auctoris: neq; enim quæ alijs labore parta ſunt diripere, & noſtræ laudi applicare iuſtum putamus. Si uero uim ſenſuum, oratio inculti ſermonis exaſperat, hoc uel mihi, uel (ut cum tua uenia dixerim) tibi ipſi reputato, qui opus quod eruditis debet iniungi, expetis ab indoctis.

PROLOGI FINIS.

ORIGENIS ADAMANTII IN LIBRVM IESV NAVE
HOMILIA PRIMA

DONAVIT Deus nomen, quod eſt ſuper omne nomen, domino & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto. Eſt autē nomen quod eſt ſuper omne nomen Ieſus. Et quia eſt iſtud nomen ſuper omne nomen, idcirco in nomine Ieſu omne genu flectitur cæleſtiū, terreſtrium, & infernorū. Et quia eſt hoc nomen ſuper omne nomen: idcirco in multis generationibus à nullo cognominatū eſt. Scripſit Moſes librum Geneſis, in quo legimus Abrahā, & eos qui ex eo generati ſunt, in quibus ſunt iuſti ꝗ plurimi, ſed nullus ex ipſis Ieſus meruit nominari. Neq; Abel Ieſus dictus eſt, neq; ille qui cœpit inuocare nomen domini dei: neq; ille qui placuit deo, & tralatus eſt: cuius mors inuenta nō eſt: neque ille qui in generatione ſua ſolus iuſtus inuentus eſt apud deum Noe: ſed ne ipſe quidem qui repromiſſiones acceperat teſtamenti Abrahā: nec ille qui ex eo natus eſt Iſaac: ſed nec ſupplantator Iacob, nec quiſquā ex filijs eius. Moſes fidelis erat in omni domo eius, et nondū tamen uocatus eſt Ieſus. Sed Ieſu nomen primo inuenio in Exodo: & uolo intueri quādo primo nomen Ieſu cognominatur. Venit, inqt, Amalech, & expugnabat Iſrael, & dixit Moſes ad Ieſum in Raphidim. Hæc eſt prima appellatio nominis Ieſu. Elige, inquit, tibi uiros potētes ex omnibus filijs Iſrael, & egredere, & conflige cum Amalech craſtino. Moſes confitetur nō poſſe ſe exercitum

ducere

ducere, confitetur ſe non poſſe obtinere, quãuis eum de terra Aegypti eduxerit. Et ideo, inquit, uocauit Ieſum, & dixit, Elige tibi uiros, & egredere. Vides cui ceſſerit bellum gerere aduerſum Amalech. In hoc primo nomẽ diſcimus Ieſu, ubi eum primũ uidemus ducem exercitus: non cui Moſes iniunxerit principatũ, ſed cui ceſſerit principatũ. Non poteſt Moſes eligere uiros potentes. Tu, inquit, elige tibi uiros potentes ex omnibus filijs Iſrael. Hic ergo ubi primũ diſco nomen Ieſu, ibi cõtinuo etiam myſterij uideo ſacramentum. Ducit em̃ exercitum Ieſus. Et factũ eſt cum extolleret manus ſuas, inualeſcebat Iſrael. Cum aũt deijceret manus ſuas inualeſcebat Amalech. Tunc ergo inualeſcit Ieſus magis, & tunc uincit, quando Moſes erigit manus ſuas. Victus aũt eſt populus ille ab Amalech, quoniam iam nõ erigebat manus ſuas, ſed erant dimiſſæ deorſum: Illi ſunt enim quibus dicitur, Si crederetis Moyſi, crederetis utiq; & mihi. Et ecce me uultis occidere qui legem non facitis? Ceſſante nanq; lege apud illos & operibus legis, qui dum ſuam iuſtitiã quærunt ſtatuere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti, demiſſę ſunt manus Moyſi, inualuit incredulitas, uincit̃ populus. Sed & Nabat, & Abiud, & Eleazar relinquunt̃ in caſtris, ut iudicent populum. Derelinquitur etiã Iethro & ipſe ut iudicet populũ cum eis. Ieſus uero non derelinquitur, ſed ſequitur Moſen in montẽ cum quadam adiectione uerbi mirabilis, in eo quod dicit quia aſſiſtebat Moſi. Quomodo aſſiſtebat? non ut ſecundus, nõ ut inferior, ſed ut adiutor protegens. Sed & illud quale eſt, quod cũ primo nominatus eſt, non eſt indicatum nomen patris eius, neq; in ſecundo, neq; in tertio: cum uero pater eius nominatur Naue, tunc ipſe non Ieſus, ſed Auſe dicitur? Inter eos enim qui ad explorãdum miſſi ſunt, nomen eius Auſe ſcribitur. Et fortaſſis (ut mihi uidetur) pro exploratoris officio non Ieſus, ſed Auſe dictus eſt, & Naue filius nominatur. Cum uero redit opere expleto, & perterritis omnibus ſolus ſubleuat lapſos, deſperationeq; populi ſolus erigit, tunc à Moſeo Ieſus nominatus eſt: nec Naue filius dicitur, ſed ille ad quẽ dixerat Moſes, Educ exercitum, & conflige cum Amalech. Illud etiã intuẽtes, magnitudinẽ eius peruidemus, quod cum in transfigurationem uultus Moſi omnis filiorũ Iſrael hebetaret aſpectus, nec aliquis poſſet intueri faciem uultus eius, Ieſus non ſolum faciem contuetur, uerumetiam in interioribus tabernaculi myſteriorum conſcius perſeuerat. Quo igitur nobis hæc cuncta proſpiciunt? Nempe eo quod liber hic non tam geſta nobis filij Naue indicet, q̃ Ieſu mei domini nobis ſacramenta depingat. Ipſe eſt enim qui poſt mortem Moſi ſuſcepit imperium, ipſe eſt qui ducit exercitum, & confligit aduerſus Amalech: & quod ibi adumbrabatur in monte manibus extenſis, affigit cruci ſuæ triumphans principatus, & poteſtates in ſemetipſo. Defunctus eſt igitur Moſes: ceſſauit enim lex. Quoniã lex & prophetæ uſq; ad Ioannem. Vis autem de ſcripturis proferam documenta, quod lex Moſes appellatur? Audi quid dicit in Euangelio, Habent Moſen, & prophetas, audiant illos. Moſen utiq; hic ſine dubio legẽ nominat. Defunctus eſt ergo Moſes famulus dei: defuncta eſt em̃ lex, & legalia præcepta iam ceſſant. Aut ſi non tibi auctoritatis uidetur, cum à me iſta proferuntur, ſequere Apoſtoli auctoritatem dicentis, Quoniam mulier uiuente uiro alligata eſt legi, & adultera nominabitur ſi fuerit cum alio uiro: ſi uero mortuus fuerit uir eius, ſoluta eſt à lege uiri, ut iam non ſit adultera ſi fuerit cum alio uiro. Mulierem ſine dubio animam nominat, quæ ſub Moyſi lege tenebatur de qua dicit, Viuente uiro alligata eſt legi. Si autem mortuus fuerit uir eius, ſine dubio lex, abſolutam dicit eam animam quę uidebatur eſſe ſubiecta: idcirco neceſſe eſt legẽ mori, ut qui credunt Ieſu, nequaquã adulterij crimen incurrant. Ieſus igitur dominus & ſaluator meus ſuſcepit principatum: & ſi uidetur, conferamus geſta Moſi cum principatu Ieſu. Dum Moſes educeret populũ de terra Aegypti, nullus ordo in populis, nulla in ſacerdotibus obſeruantia. Tranſeunt aquam maris, aquam ſalſam, nec quicquam in ſe dulcedinis cõtinentem, & murus erat eis aqua dextra, læuaq;. Hæc Moſeo duce geſta cognoſcimus. Cum uero dominus meus ducit exercitũ, quæ ſunt quæ iam tunc adumbrantur, uideamus. Sacerdotes præcedunt, arca teſtamenti portatur in humeris ſacerdotũ, nuſquam iam mare, nuſquam ſalſus fluctus occurrit, ſed duce domino meo Ieſu uenio ad Iordanem, & uenio nõ perturbatione fugæ, neq; perterritus metu, ſed uenio cum ſacerdotibus arcam teſtamenti domini, in qua dei lex & diuinę literæ ſeruantur, ceruicibus ſuis humeriſq; portantibus: Ingredior Iordanem nõ cum furtiuo ſilentio, ſed in tubarũ cantibus myſticum quiddam diuinumq; canentibus, ut ad præ

dicationem tubæ cæleſtis incedam. Ibi dictum eſt quod diuiſa eſt aqua in duas partes, &
ex aquis unus murus factus eſt à dextris, alius à ſiniſtris. Hic uero qui uenit ſoluere me
dium parietem ſepis, fecit utraq; unum. ex una enim parte erecta eſt aqua, alia uero pars
defluxit in mare. Deinde hic ait, Pręparate uobis cibos ad uiã. Et hodie ſi audias, dicit tibi
Ieſus: ſi ſequeris me, præpara tibi cibos ad uiam. Cibi etenim opera ſunt, quæ nos ad futu
ram uitam, uelut fidele uiaticum comitantur. Videamus tamen quoniã non conuenit ne
gligẽter, & quaſi in tranſitu literas legere diuinas, unde eos iubet cibos parare nõ haben-
tes frumentum. Manna etenim cibus erat eis. Sed cum iam tranſierimus fluminis huius ri
pas deſit manna: & ideo ſi non unuſquiſq; pręparauerit ſibi cibos, nõ poterit ſequi Ieſum
terram repromiſſionis intrantem. Videamus quos primum in terra repromiſſionis capiat
fructus. Tunc, inquit, manducauerunt primum fructum de regione palmarũ, & mandu
cauerunt primo azyma. Vides ergo quia primum nobis mundi huius iter digreſſis, ſi re-
cte ſequamur Ieſum, primo occurrit palma uictoriæ, & abiecto fermento maliciæ & ne-
quitiæ, azyma nobis ſynceritatis & ueritatis parantur. Mittit tamen Ieſus noſter explora
tores ad Hierichontiũ regem, & hoſpitio ſuſcipiuntur à meretrice. Sed illa meretrix quæ
ab Ieſu miſſos ſuſcepit exploratores, propterea ſuſcepit ne ultra ſit meretrix. Sed & uni-
uſcuiuſq; noſtrum anima meretrix fuit, donec in deſiderijs & cupiditatibus uiueret car-
nis. Suſcepit uero exploratores Ieſu, angelos quos miſit ante faciẽ ſuam, ut præpararent
uiam eius. Quos tamen ſi ex fide anima unaquæq; ſuſcepit, nõ in humilibus locis, neq; in
inferioribus collocat, ſed in ſuperioribus & excelſis: quia nõ humilioribus & terrenis Ie-
ſum dominum ſuſcipimus, ſed à patre profectum, & de cæleſtibus uenientẽm. Sed nec lini
ſtipulam, in qua exploratores deliteſcebant, ego abſq; ſacramẽtis accipio. Linũ nanq; eſt
indumẽtum ſacerdotale, per quod ſignificatur uel ijs qui inuitandi erant culmen ſacerdo
tale delatum, ſicut Petrus apoſtolus dicit: Vos autẽ gens ſancta, regnum ſacerdotale: uel
certe quod in ſacramẽto legis, ubi de ſacerdotibus adnotatur, populi huius qui eſt ex gen
tibus, latebat occulta uocatio. Continuo ergo inimicitias ſuſcepit meretrix aduerſus Hie
richontium regem. Quid niſi quia caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus
carnem? Et iterum ait. Odit uos hic mundus, quia me priorem ueſtrũ odio habuit. Eſt er-
go rex aliquis inimicus meretricis huius qui eſt princeps huius mundi, qui inſequitur, &
occupare cupit exploratores Ieſu, ſed nõ poteſt obtinere, quia per montes iter faciunt: nõ
incedunt per humilia, nec uallibus delectãtur, ſed collinos uertices, & montiũ excelſa ſe-
ctantur: quia hæc meretrix dicit, Leuaui oculos meos ad montes unde ueniet auxiliũ mi-
hi. Nõ poteſt illuc aſcendere mũdi huius princeps, nec poteſt per excelſum iter ad Ieſum
peruenire: quinimo & ſi eum tentans collocauerit in excelſis, dicit ei, Mitte te deorſum:
quia humilia ſemper diligit, & caduca, in his regnat, in his ſedẽ ſuam collocat, in quibus
etiam uſq; ad infernũ deſcẽdat. Moſes nõ dixit, ſtet ſol, nec maximis imperauit elemẽtis,
ſicut Ieſus fecit. Stet, inquit, ſol ſuper Gabaon, & luna ſuper uallem Elom: & propterea
addit ſcriptura & dicit, quia nunq; ſic audiuit deus hominẽ. Ieſus ergo meus ſolẽ ſtare fe
cit nõ tunc ſolum, ſed multo magis modo in aduẽtu ſuo. Deniq; dum nos bellũ gerimus
aduerſus inimicos noſtros, & colluctamur aduerſus principatus, & poteſtates, & recto-
res tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus, ſol nobis iuſtitiæ indeſi
nenter aſſiſtit, nec deſerit unq;, nec feſtinat occumbere, quia ipſe dixit, Ecce ego uobiſcũ
ſum omnibus diebus. Non ſolũ aũt duplicato die nobiſcum eſt, ſed omnibus diebus no-
biſcum eſt uſq; ad conſummationẽ ſeculi, donec & nos obtineamus aduerſarios noſtros.
Sed & illud uideamus, quid eſt quod repromiſit Ieſus militibus ſuis. Omnis, inquit, locus
quemcunq; ſubdideritis ueſtigijs pedum ueſtrorũ, ueſter erit. Dixerat hoc illis qui tunc
erant, de regionibus Chananæorum, Pherezæorum, Iebuſæorũ, cæterarumq; gentium,
quarũ regiones expulſis indignis habitatoribus, ipſi hæreditate ceperunt: ſed nobis in his
uerbis quid repromittit, uideamus. Sunt quędã aduerſariarũ poteſtatũ gentes diabolicæ,
aduerſum quas nobis certamẽ geritur, & agones in hac uita deſudant. Quantaſcũq; ergo
ex his gentes pedibus noſtris ſubdiderimus, quantoſcunq; in certamine uicerimus, ipſorũ
regiones, ipſorũ prouincias & regna, Ieſu nobis domino diſtribuente capiemus. Fuerunt
enim illi aliquãdo angeli, fuerũt in regno dei magnifici. An nõ legimus quod Eſaias dicit
de uno ex ipſis, Quomodo cecidit Lucifer qui mane oriebatur? Lucifer iſte ſine dubio ſe

dem habe

dem habebat in cælis: poſtea uero quàm factus eſt angelus refuga, ſi eum uincere potuero, & ſubijcere pedibus meis, ſi meruero ut dominus meus Ieſus cōterat Satanam ſub pedibus meis: conſequēter locum Luciferi accipere merebor in cælis. Sic ergo intelligimus promitti nobis ab Ieſu domino noſtro, quod omnis locus quē ſubdiderimus ueſtigijs pedum noſtrorū, noſter erit: ſi nō putemus quia in hanc hæreditatē per otium & negligentiam oſcitantes & dormitātes intrare poſſimus. Ira ſuæ gentis angelū habet. Hanc niſi uiceris in temetipſo, & abſcideris abs te omnes motus iracundiæ ac furoris, locum quem aliquando habuit ille angelus, capere in hæreditate non poteris, pro eo quod deſidia tua nequaquā eum de terra repromiſſionis expuleris. Similiter & ſuperbiæ, & zeli, & auaritiæ, ac libidinis ſunt aliqui incentores angeli, & inſtinctores horum malorū, quotū niſi uitia in temetipſo uiceris, atq; ea de tua terra quæ iam per gratiam baptiſmi ſanctificata eſt exterminaueris, nullo modo plenitudinem repromiſſæ hæreditatis accipies. Sub Moſeo nō eſt dictum hoc quod ſub Ieſu dicitur, quia ceſſauit terra à prælijs. Certū eſt quod & terra noſtra hæc, in qua agones habemus, & certamina ſuſtinemus, ſolius Ieſu domini uirtute ceſſare poterit à prælijs. Intra nos etenim ſunt omnes gentes iſtæ uitiorum, quæ animam iugiter, & indeſinenter oppugnant. Intra nos ſunt Chananæi, intra nos ſunt Pherezæi, hic ſunt Iebuſæi. Qualiter ergo nobis laborandum eſt, qualiter uigilandū, uel quanto tempore perſeuerandum, ut omnibus iſtis de nobis uitiorū gentibus effugatis, tandem terra noſtra ceſſet à bellis? Et ideo propheta cōmonet, ut in lege domini meditemur die ac nocte. Quæ utiq; diuinorū uerborū meditatio, uelut tuba quædam eſt animos tuos ad prælium concitans, ne forte aduerſario uigilante tu dormias. Ideo nec dies ad meditādum ſufficit, ſed & nox adiūgitur. Vos uero quid facietis, qui nō ſolum nocte dormitis, ſed & tota die aut occupationibus ſeculi, aut carnis delitijs deſeruitis, & uix taro ad eccleſiam diebus ſolennibus conuenitis? Aliqui autem ex uobis etiam uenientes non ueniunt, quia uenientes nō uerbo dei ſed fabulis uacant. Propter quod dicit ad uos ſermo diuinus. Exurge qui dormis, & exurge à mortuis, ut contingas Chriſtū. Exurge enim à mortuis dicitur ijs qui in operibus permanent mortuis, in immunditijs ſuis & ſceleribus perdurantes: quæ licet hominibus nō ſint manifeſta, deo tamen ſunt cognita. Sed uel ex hoc pœnitudinē agite, & conuertimini ad deū ex toto corde ueſtro, uacate orationibus, uacate uerbo dei. Quid prodeſt ſi ieiunamus pro peccatis, & iterum peccata cōmittimus? quid prodeſt lauiſſe, & in cœno denuo uolutari? Ieiunaſti aliquanto tempore, tale eſt quale ſi interim ex Aegypto diſceſſeris. Tranſiſti mare rubrum, ſecutus es Moſen, præcepta ſcilicet & mandata legis obſeruās: ſed iam te à Moſeo ſuſcepit Ieſus, qui te etiā circūcidat ſecundo, in loco qui dicitur collis præputiorū. Circuncidendus igitur tibi eſt non ſolum idolorū cultus, quem in initijs abieciſti, ſed denuo tibi etiā auaritia circuncidenda eſt, qui eſt idolorum ſubtilior cultus. Deniq; Ieſus ſecundo circunciſum populum circuncidens ſic dixit. Hodie abſtuli à uobis opprobriū Aegypti. Donec peccamus, donec regnāt in nobis uitia paſſionum, etiam ſi relictis ſimulacris abſceſſiſſe uideamur ex Aegypto, opprobrium tamē Aegypti ablatum nō eſt à nobis. Si ergo ſecundā hanc circunciſionē acceperis uitiorum, & abſcideris à te omne uitiū iræ, ſuperbiæ, inuidiæ, libidinis, auaritiæ, iniquitatis, cæterorūq; ſimilium, tunc à te Aegypti abſtergentur opprobria, & translatus in terrā repromiſſionis hæreditatem regni cæleſtis accipies, per uerum Ieſum, Chriſtum dominū & ſaluatorē noſtrum, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptū eſt, Moſes famulus meus defunctus eſt. Homilia II Cap. I

NIſi moriatur Moyſes, non poterimus aduertere quomodo regnat Ieſus. Si ergo conſideres Hieruſalem ſubuerſam, altare deſtitutum, nuſquam ſacrificia, nec hoſtias, nec libamina, nuſquam ſacerdotes, nuſquam pōtifices, nuſquam miniſteria Leuitarum, cum hæc omnia uides ceſſare, dicito quia Moſes famulus dei defunctus eſt. Si uideris neminē ter in anno uenire ante conſpectum domini, nec offerre munera in tēplo, nec iugulare paſcha, nec azyma edere, nec offerre primitias, nec primogenita cōſecrare, cum hæc omnia non uides conſecrari, dicito quia Moſes famulus dei defunctus eſt. Cum uero uideris introire gētes ad fidem eccleſiæ, extrui altaria, non cruore pecudum reſpergi, ſed precioſo Chriſti ſanguine comparari; cum

ri:cum uideris ſacerdotes & leuitas non ſanguinem hircorum, & taurorum, ſed uerbum dei per ſpiritus ſancti gratiam miniſtrantes, tunc dicito quia Ieſus poſt Moſen ſuſcepit, & obtinuit principatū, nō ille Ieſus filius Naue, ſed Ieſus filius dei. Cum uideris quia paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, & azyma edimus ſynceritatis, & ueritatis: cum uideris fructus terræ bonæ in eccleſia triceſimos, ſexageſimos, & centeſimos, id eſt uiduas, & uirgines, & martyres: cum uideris multiplicari ſemē Iſrael ex ijs qui nō ex ſanguinibus, neq; ex uoluntate uiri neq; ex uoluntate carnis, ſed ex deo nati ſunt: & cum uideris filios dei qui diſperſi erant, congregari in unum: cum uideris ſabatizare populum dei, non otium gerentem à conuerſatione cōmuni, ſed otium gerentem ab operatione peccati: cum hæc omnia uides, dicito quia Moſes famulus dei defunctus eſt, & Ieſus filius dei obtinet principatum. Deniq; & in libello quodam licet in canone non habeatur, myſterij tamē huius figura deſcribitur. Refertur enim quia duo Moſes uidebantur: unus uiuus in ſpiritu, alius mortuus in corpore. In quo hoc eſt mirum quod adumbrabatur: quia ſi intuearis literam legis inanem, & uacuam ab ijs omnibus quę ſuperius memorauimus, ipſe eſt Moſes mortuus in corpore. Si uero potes remouere legis uelamē, & intelligere quia lex ſpiritalis eſt, iſte eſt Moſes qui uiuit in ſpiritu. Et dixit, inquit, dominus ad Ieſum filiū Naue miniſtrū Moſei, Moſes famulus meus defunctus eſt. Nunc ergo exurgens tranſi Iordanē hunc tu & omnis populus hic in terrā quam do uobis. Requires fortaſſe quomodo miniſter Moſei fuerit etiam dominus noſter Ieſus filius dei. Quia cum ueniſſet plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. Per hoc ergo quod factus eſt ſub lege, Moſei miniſter effectus eſt. Dicit autem deus, ut tranſeat in terram, non quam dedit Moſes, ſed quam, inquit, ego do uobis. Vides ergo quia Moſeo mortuo deus dat terram populo per Ieſum. Quam terram? Illam ſine dubio de qua dicit dominus, Beati manſueti, quia ipſi hæreditate poſſidebunt terram. Omnem, inquit, locum quencunq; aſcenderitis ueſtigijs pedum ueſtrorum, uobis dabo eum. Quæ ſunt loca quæ aſcēdimus ueſtigijs pedum noſtrorū? Legis litera humi poſita eſt, & deorſum iacet. Nuſq; ergo aſcendit qui legis literā ſequitur. Si uero potueris à litera aſcēdere ad ſpiritū, & ab hiſtoria ad intellectum conſcēdere celſiorē, tunc uere aſcendiſti locū editum & excelſum, quē à deo in hæreditate percipies. Si eñ in ijs quæ ſcripta ſunt, typos intelligas, & aduertas formas eſſe cęleſtiū, & mente ac ſenſu quæ ſurſum ſunt quæras, ubi Chriſtus eſt in dextra dei ſedens: tunc & illum locū in hæreditate percipies, dicēte domino & ſaluatore noſtro, Quia ubi ego ſum, ibi erit & miniſter meus. Si ergo uſq; ad Chriſtū ſedentē in dextra dei perueneris fide, uita, puritate, uirtute, & illis ueſtigijs pedū tuorū quæ lauit Ieſus, illum locum inceſſeris, dabit tibi eū deus: dum non ſolū hęres efficieris dei, ſed & cohęres Chriſti. Sicut, inquit, dixi Moſi, eremū, & Antilibanū hunc uſq; ad flumen magnū, flumē Euphraten. Eremū deus ſubiecit Ieſu, id eſt deſerta: de quibus dicit propheta, Lætare eremus ſitiens: & multi filij deſertę, magis q̃ eius quę habet uirū. Et iterū: nō dixit Libanū, ſed Antilibanū, quē à deo accepit Ieſus. Antilibanus aūt dicitur quaſi pro Libano. Si ergo uideas priorē populum illum ſecundū carnē Iſrael, qui erat uera oliua, ipſum intellige fuiſſe Libanum uerum: ſed cum uideris quia pro incredulitate ſua auffertur ab eo regnū, & datur gēti facienti fructum eius, iſtum populum qui pro illo expulſo introducitur in regnū, Antilibanū ſenti, quæ eſt eccleſia dei ex gentibus congregata per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria, & imperium cum ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

De duabus & ſemis tribubus, id eſt tribu Ruben, & tribu Gad, & ſemitribu Manaſſe, & nouem & ſemis tribubus. Homilia Tertia Cap. II

MOſes duabus & ſemis tribubus terrā partitur, id eſt tribui Ruben, & tribui Gad, & tribui Manaſſe dimidiæ. Reliquis uero tribubus, nō Moſes, ſed Ieſus diuidit terrā. Pactum tamen initum eſt cum illis duabus & ſemis tribubus quæ trans Iordanē acceperāt terrā, ut relictis mulieribus, & infantibus ſuis in illa terra trans Iordanē, ipſi cū fratribus ſuis pugnent uſquequo etiam ipſi conſequantur hæreditatem. Oportuit igitur poſt obitū Moſei, qui pactum iſtud inierat, Ieſum promiſſa depoſcere, & commonere eos auxilium pugnaturis fratribus ferre. Hæc quidem hiſtoria narrat: uerū quia nos forte iam conuerſi ad dominū ſumus, qui auffert uela

fert uelamẽ ex lectione ueteris teſtamẽti, & donat ſeruis ſuis credentibus in ſe, ut reuelata facie gloriam domini ſpeculentur, hæc omnia quæ figuraliter illis accidebant, propter nos ſcripta eſſe ſentiamus, in quos fines ſeculorũ deuenerunt. Et ideo(ſicut ante iam diximus)aſcẽdere tentemus à litera ad ſpiritũ, à figuris ad ueritatem; & cõſideremus quam formam teneant iſtæ duæ & ſemis tribus, quę per Moſen terram hæreditatis accipiunt: & quam formam teneant reliquæ nouem & ſemis tribus, quæ per Ieſum repromiſſionẽ terræ ſanctæ ſuſcipiũt. Et primo omniũ puto quod impoſſibile fuerit fortuitu accidiſſe, ut hi qui per Moſen accipiũt portionẽ, oẽs primogeniti eſſent. Ruben nanq; primogenitus eſt ex Lia, Gad primogenitus ex Gelfa, & Manaſſes primogenitus ex Aſſenech Aegyptia filia Putipharis ſacerdotis Heliopoleos, quã accepit Ioſeph. Nunq́; ego mihi perſuadeo ut fortuitu acciderit primogenitos eſſe oẽs quibus per Moſen decernebatur hæreditas, ſed magis hoc arbitror quod in ijs iam tunc duorũ adumbrabatur forma populorum: unius quidẽ qui primogenitus per naturæ ordinẽ uideret̃; alterius qui per fidem & gratiam, benedictionẽ acciperet hæreditatis. Nec prius illis qui per Moſen accipiũt hæreditatem, id eſt qui per legẽ placuerunt deo, requies datur, niſi adiuuent in prę̃lijs fratres ſuos. Mulieres tantũ, & infantes accipiunt quierẽ per Moſen: cæteri aũt nõ requieſcunt, ſed exeunt ad auxilium fratrũ ſuorũ. Vide mihi hodie laboranti in agone uitę huius, & habenti certamen aduerſus inimicos, id eſt contrarias poteſtates, quomodo in auxiliũ ueniunt illi qui ante aduentũ Ieſu Chriſti domini mei in lege iuſtificati ſunt. Vide quomodo Eſaias mihi præſtat auxiliũ, cum me ſermonibus ſuæ lectionis illuminat. Vide accinctum, & expeditum uenĩetem Hieremiam ad auxilium noſtrũ, & uoluminis ſui iaculis hoſtes acerrimos, & cordis mei tenebras effugãtem. Accingitur & Daniel ad auxilium noſtrum, cum nos de Chriſti præſentia ac regno, & de Antichriſti futura fraude inſtruit & præmonet. Adeſt & Ezechiel ſacramenta nobis cæleſtia in quadriformibus rotarũ circulis ſignãs, & rotam cõcludens in rota. Ducit & Oſee biſſenas prophetici agminis turmas, & procedũt omnes ſuccincti lumbos in ueritate quam prædicant ad auxiliũ fratrũ ſuorũ, ut eorũ uoluminibus inſtructi, diabolicas non ignoremus aſtutias. Iſti ergo qui uiri fortes ſunt, armati & præcincti lumbos in ueritate exeunt in auxiliũ noſtrũ, & pugnant nobiſcum. Infantes aũt, & mulieres nõ exeunt ad prælium noſtrum. Nec mirum, infans enim dicitur qui non loquitur. Quid me ergo adiuuare potuit ille qui nihil locutus eſt? cuius nihil inuenio quod legam? cuius ſermo nõ inſtruit? Mulierem uero dicit Apoſtolus infirmum uas eſſe. Vnde & conſequenter, infirmũ uas ad cõflictum non uenit, ne confringatur & pereat. Sic nanq; & de Ieſu domino in Euangelijs dicitur, quia calamũ quaſſatum nõ confregit. Quia ergo mulieres à uiris ſuis domi doceri iubentur, & magis in diſcipulorum quam docentium perſona ponuntur, ad auxiliũ meum nõ uenit qui docere me nõ poteſt, & cuius nihil inuenio quod imitari debeam, uel tenere. Videamus ergo quid dicunt ad Ieſum iſti qui ueniunt ex illa terra quam diſtribuit Moſes. Sicut audiuimus(aiunt) Moſen, ita audiemus & te. Nihil tam uerum, quam quod omnis qui audit Moſen, audiat & Ieſum dominum noſtrũ. De Ieſu eñ ille ſcripſit. Vnde & dominus in Euangelio arguẽs eos, quia ex eo quod ſibi nõ credunt, nec Moſeo credant, dicit: Si crederetis Moſi, crederetis utiq; & mihi. De mę enim ille ſcripſit. Mihi tamen nec hoc otioſum uidetur, quod nõ tres integræ tribus ſunt iſtæ quæ per Moſen diſpenſantur, & illæ integræ nouẽ quæ per Ieſum hæreditatem potiuntur, ſed duæ & ſemis hic, & ibi nouem & ſemis, & iſta una tribus diuiditur in duas partes, per quã neq; hic tertius numerus integer adimpletur, neq; ibi decimus perfecte & integre conſummat̃. In quo arbitror illud indicari, quod & illi priores qui per legem habebantur, cõtigerint quidem ſcientiam trinitatis, nõ tamen integre & perfecte, ſed ex parte. Deerat enim illis in trinitate, etiam de unigeniti incarnatione cognoſcere. Nam licet de aduentu eius crederẽt, & de reliquis eius diſpenſationibus nõ ſolum crederent, ſed etiam prædicarent: non tamen etiã uidere, & adipiſci ea quæ crediderant, potuerunt: ſicut & dominus diſcipulis ſuis dicit de eis, Quia multi prophetę & iuſti cupierũt uidere quæ uos uidetis, & nõ uiderunt: & audire quæ uos auditis, & nõ audierũt. Erat eñ fides eorum nõ integra, pro eo quod nondũ in Chriſto fuerat diſpenſatio carnis impleta: & quod nos factum iam credimus & impletum, illi tantũmodo futurum credebant. Propterea ergo tribus illæ neq; duæ ſunt, ne patres extra fidem & ſalutem ſint trinitatis: neq;

tres integræ & perfectæ, ne beatæ trinitatis in illis iam ſacramentũ uideretur expletũ. Sed contigerunt quidem tertium numerũ, & ſicut dixit dominus, cupierunt uidere quę uidemus, & audire quę audimus: ſed minime potuerũt, quia nondum filius hominis fuerat exaltatus, nec tẽporum iam uenerat plenitudo. Hic me etiam aliquid amplius mouet. Ego puto quod fortaſſe nec in aduẽtu Ieſu, & incarnatione eius adhuc quod perfectum eſt & integrum diſcimus: ſed nec ſi ad crucem ducatur iam, & conſummetur in omnibus, nec ſi à mortuis reſurrexerit, cuncta nobis per ſemetipſum quæ perfecta ſunt, pandet. Alio adhuc opus habemus qui nobis aperiat, & reuelet uniuerſa. Audi ipſum dominũ in Euangelijs dicẽtem: Multa adhuc habeo uobis loqui, ſed nõ poteſtis illa modo audire. Veniet autem ſpiritus ueritatis qui à patre procedit, & de meo accipiet, & ille uobis indicabit omnia. Vides quia nõ ſolum apud Moſen iſte tertius numerus nõ demonſtratur impletus, ſed adhuc & Ieſus dicit diſcipulis ſuis: Nõdũ poteſtis audire, niſi ille paracletus ueniat ſpiritus ueritatis: quia per ipſum, & in ipſo adimpletur perfectio trinitatis. Nam & quod nouem & ſemis tribus ſunt quæ ſub Ieſu duce agunt, & nõ integrę decẽ, qui numerus in omnibus cõſummatus dicitur & perfectus, eadẽ ſine dubio ratio inuenitur, ut hoc quod à domino Ieſu reſeruari dicitur ſpiritui ſancto, ſemiplenum uideatur ac medium. Quamuis enim per dominũ & ſaluatorem pœnitentia prædicetur, & conuerſio à malis ad bona, & detur omnibus credentibus remiſſio peccatorũ, & omnia quæ ad perfectionem decadæ uidentur tendere, compleantur: tamen perfectio & ſumma cunctorũ bonorũ in eo conſiſtit, ſi poſt hæc om̃ia ſancti ſpiritus quis gratiã mereatur accipere. Alioqui nihil in eo perfectum putabitˀ, cui ſanctus ſpiritus deeſt, per quẽ myſteriũ beatę trinitatis impletur. Vis ut adhuc tibi euidẽtius probem, apud priorẽ populum illum, quẽ Moſes in duabus & ſemis tribubus adumbrabat, non fuiſſe om̃ia integra, nec perfecta? declarat etiam illa hiſtoria quæ in hoc ipſo libello Ieſu Naue ſcripta eſt, cũ dicit quia altare quidẽ uerũ erat in illa terra quam Ieſus diſpenſabat, iſti tamẽ qui erant trans Iordanẽ, id eſt Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe, fecerunt ſibi altare, ſed nõ uerũ altare, ſed quod typũ haberet, & formam ueri altaris quod erat apud Ieſum. Nihil ergo mireris ſi nõ integram ſcientiã trinitatis acceperant illi, qui nec integrum nec uerũ altare cõſtruxerant. Ideo deniq; nec multi hoſtes, neq; plures reges contrariarũ uirtutũ ab illis dicuntur eſſe deiecti. Seon, inquit, tantummodo regem Ammorræorũ, & Og regẽ Baſan, & Amalechitas deiecerunt trans Iordanem. Ieſus uero ubi ducit exercitum, nunc quinq; reges ſimul cadunt qui confugerant in ſpeluncas: & non ſolum cadunt, ſed & ſuſpenduntur in ligno: nunc uigintinouẽ pariter iugulanturˀ, & immenſę multitudines aduerſi exerçitus proſternuntur, & exterminantur omnes qui ſanctã terram in immunditijs poſſident, qui terram fluentẽ lac & mel in amaritudine malitię detinẽt. Interea mittuntur ab Ieſu exploratores in Hiericho, & ſuſcipiuntur à meretrice Raab. Exploratores iſti qui mittũtur ante faciem Ieſu, poſſunt & angeli dei putari, ſicut ſcriptũ eſt: Ecce mitto angelum meum ante faciẽ tuam qui pręparet uias tuas. Quod per alios quidẽ inuiſibilitet, per Ioannẽ uero uiſibiliter complebatur: de quo & hoc ſcriptum eſt, Deniq; de Ioannis baptiſmo dicitur à domino: quia Scribę & Phariſæi non crediderunt ei, meretrices autem & publicani credẽtes baptizati ſunt. Sic ergo etiam in hoc completur quod meretrix Ieſu exploratores ſuſceperit, per quos & de interitu totius inimicæ gentis refertur erepta. Sed uideamus quidẽ quæ eſt meretrix. Raab dicitur. Raab intarpretatur latitudo. Quæ eſt ergo latitudo, niſi eccleſia hæc Chriſti, quæ ex peccatoribus uelut ex meretricatione collecta eſt? Et dicit. Anguſtus mihi eſt locus, fac mihi locum ubi habitem. Hos aũt mihi quis enutriuit? Et iterum ad quam dicitur, Dilata pedes tuos, & extende tentoria tua. Iſta ergo latitudo eſt quæ ſuſcepit exploratores Ieſu. Scio me aliquando in quadam eccleſia diſputantem de duabus meretricibus, de quibus ſcriptum eſt in tertio lib. Regnorum, quæ ad iudicium uenerant Solomonis, quarum una uiuum, alia mortuum habebat infantẽ, diſcuſſiſſe diligentius, & dixiſſe quia illa meretrix hæc eſſet cui Solomon non ille, ſed hic qui pacem uenit facere eorum quæ in cælis ſunt & quæ in terris, reddi unum iuſſit infantem: illa uero alia quæ mortuum habebat infantem, uel illius eſſet prioris populi ſynagoga, uel eorũ qui in hęreſim declinarunt. Eſt & alia meretrix quam in Oſee iubetur accipere propheta, in figura ſine dubio huius quæ ex gentibus congregata eſt. Talis ergo & hæc meretrix eſſe diciturˀ quæ exploratores

ſuſcepit

ſuſcepit Ieſu: ſed hæc ſuſceptos eos in ſuperioribus collocat, atq; in editis & excelſis fidei conſtituit ſacramentis. Nemo enim qui ab Ieſu mittitur, inuenitur deorſum & humi iacens, ſed in ſuperioribus permanet: & non ſolum ipſe in ſuperioribus permanet & excelſis, ſed & iſta meretrix quæ eos ſuſcepit, ex meretrice efficitur iam prophera. dicit enim. Scio quia dominus deus ueſter tradidit uobis terram hanc. Vides quomodo illa quæ aliquando erat meretrix & impia & immunda, nunc iam ſpiritu ſancto repleta eſt, & de præteritis quidem confitetur, de præſentibus uero credit, prophetat autem & prȩnunciat de futuris. Sic ergo Raab, quæ latitudo interpretatur, dilatatur & proficit, uſquequo in omnem terram exeat ſonus eius. Sed & Iaphet ſimiliter dilatatio interpretatur: qui utiq; & ipſe formã populi huius ferebat, qui ſaluatur ex gentibus, & Chanaan puer ſeruus ei ſubijcitur à patre, & fratri ſuo Sem, qui formã gerit eorum qui ex circunciſione ſaluantur. in quo admiranda eſt benignitas & prouidẽtia dei, qui uolens peccatori Chanaan præſtare remedium, & conferre ei ſalutẽ, ſeruũ eum fecit fratribus ſuis, ſicut Eſau factus eſt, ut ſeruiret fratri ſuo Iacob: nõ utiq; ut periret, ſed ut ſalutẽ meliorib. obediẽdo cõquireret. Præſtatur eñ malis plurimum, & peccatoribus qui ſemetipſos recte gerere neſciunt, ut non ſibimet ipſis cõmittantur, ſed ut ſerui fiant ſanctorũ, & ſubiaceant melioribus, ut nõ ſuo ſenſu malo, ſed illorum bono regantur. Videtis q̃ multa benignitas dei: quam abſcondit, & occultat ab auribus uulgi, & quam uerbis aſperioribus tegit, ne forte ſeruus malus & ingratus contẽptor efficiatur, cũ nimiam domini ſui intellexerit bonitatẽ. Sed uideamus quid egit cũ exploratoribus iſta ſapiens meretrix. Conſilium eis dat myſticũ & cæleſte, nihil habens terrenum. Per montana, inquit, abite. nolite per ualles incedere, humilia & deiecta refugite, quæ excelſa ſunt & ſublimia prædicate. Ipſa aũt ſignum coccineum ponit in domo ſua, per quod ſaluari de excidio debeat ciuitatis. Aliud nullũ fuit ſignũ quod acciperet, niſi coccineum, quod ſanguinis formã gerebat. Sciebat etem̃ quia nulli eſſet ſalus, niſi in ſanguine Chriſti. Datur etiam hoc mandatũ huic, quæ quondã meretrix fuit. Omnes, inquit, qui inuenti fuerint in domo tua ſaluabuntur. Qui aũt exierint de domo, impunes ſumus nos ab hoc iuramento tuo. Si quis ergo ſaluari uult, ueniat in hanc domũ huius quæ quondam meretrix fuit. Etiã ſi de illo populo uult aliquis ſaluari, ad hanc domum ueniat, ut ſalutẽ conſequi poſſit. Ad hanc ueniat domũ, in qua Chriſti ſanguis in ſigno redemptionis eſt. Nam apud illos qui dixerunt, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros, Chriſti ſanguis in condẽnatione eſt. Poſitus eñ fuerat Ieſus in ruina, & reſurrectione multorũ, & ideo contradicentibus ſigno eius, efficitur ſanguis eius ad pœnã, credẽtibus ad ſalutẽ. Nemo ergo ſibi perſuadeat, nemo ſemetipſum decipiat: extra hanc domum, id eſt extra eccleſiã nemo ſaluatur. Nam ſi quis foras exierit, mortis ſuæ ipſe fit reus. Hic ſanguis eſt ſignum, quia hic eſt purificatio, quæ per ſanguinẽ cõſtat. Quod aũr in feneſtra dependet hoc ſignum, illud arbitror indicari, quia feneſtra eſt quæ illuminat domum, & per quã non integrum, ſed tantum quantum oculis & uiſui noſtro ſufficiat luminis capimus. Quia ergo & incarnatio ſaluatoris non nobis merum ingeſſit & integrum deitatis aſpectũ, ſed tanq̃ per feneſtras fecit nos per incarnationẽ ſuam lumẽ deitatis aſpicere, idcirco mihi uidetur ſignum ſalutis per feneſtrã datum: quo ſigno, ſalutẽ cõſequantur om̃es, qui in domo eius quæ aliquando erat meretrix, fuerint inuẽti, mundati in aqua & ſpiritu ſancto, & in ſanguine domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod Iordanem tranſit arca teſtamenti domini, cum ſacerdotibus & leuitis & populo. ubi dicif̃ ad Ieſum, In die hac incipio exaltare te. Vbi præcipif̃ populo, ut longe ſit ab arca teſtamẽti duo milia cubita. Homilia IIII Cap. III

PEccatori quidem omnis creatura hoſtis eſt, ſicut de Aegyptijs ſcriptum eſt. Terra eos impugnabat, fluuius impugnabat, aer ipſe impugnabat. Iuſto uero etiam quæ inacceſſibilia uidentur, plana efficiuntur & procliuia. Mare rubrum iuſtus tanquam per aridam tranſit: Aegyptius uero ſi trãſire uoluerit ſubmergetur, nec fiet ei aqua murus dextra, læuaq;. Iuſtus etiam ſi eremum horribilem ingrediatur & uaſtam, cibus ei miniſtratur è cælis. Ita ergo & in Iordanem arca teſtamenti duxerat populum dei. Conſiſtit ordo ſacerdotalis & leuiticus, &

aquæ uelut reuerentiam quandam dei myſterijs referentes, curſum ſuum refrenant, &
coaceruantur in cumulum, iter dei populo innoxiũ concedentes. Et ne mireris cum hæc
geſta tibi erga priorem populum referuntur, tibi Chriſtiane, qui per baptiſmi ſacramen-
tum Iordanis fluenta digreſſus es, diuinus ſermo maiora multo & celſiora promittit, iter
tibi per aera ipſum & tranſitum pollicetur. Audi etenim Paulum dicentem de iuſtis. Ra-
piemur, inquit, obuiam Chriſto in aera, & ita ſemper cum domino erimus. Nihil omni-
no eſt quod metuat iuſtus, omnis ei creatura famulatur. Audi deniq; quomodo etiam per
prophetam repromittit deus dicens. Si tranſeas per ignem flamma non aduret te, quoni-
am ego dominus deus tuus. Omnis igitur locus ſuſcipit iuſtum, & omnis creatura exhi-
bet debitum famulatum. Et ne exiſtimes quod hæc in prioribus quidem geſta ſunt, in te
uero qui nunc auditor horum es, nihil tale geratur: oĩa complentur in te ſecundum my-
ſticam rationem. Etenim tu qui nuper cupis idololatriæ tenebris derelictis ad audientiam
diuinæ legis accedere, nunc primum Aegyptum derelinquis. Cum catechumenorũ ag-
gregatus es numero, & præceptis eccleſiaſticis parere cœpiſti, digreſſus es mare rubrum,
& in deſerti ſtationibus poſitus, ad audiendam dei legem, & intuendũ Moſei uultum per
gloriam domini reuelatum quotidie uacas. Si uero ad myſticũ baptiſmi ueneris fontem,
& conſiſtente ſacerdotali & leuitico ordine initiatus fueris uenerandis illis magnificiſq;
ſacramentis, quæ norunt illi quibus noſſe fas eſt, tunc etiam ſacerdotũ miniſterijs Iorda-
ne digreſſo terram repromiſſionis intrabis, in qua te poſt Moſen ſuſcepit Ieſus & ipſe tibi
efficitur noui itineris dux. Tu uero tantarũ ac talium uirtutum dei memor, quod tibi ma-
re diuiſum eſt, & quod aqua fluminis ſtetit, cõuerſus ad ea dices. Quid tibi eſt mare quod
fugiſti? & tu Iordanis, quia cõuerſus es retrorſum? Montes quia exultaſtis ſicut arietes, &
colles ſicut agni ouium? Sed reſpõdebit tibi ſermo diuinus & dicet: A facie domini com
mota eſt terra, à facie dei Iacob. Qui conuertit petrã in ſtagnum aquæ, & rupem in fon-
tes aquarum. Quanta ante geſta ſunt. Mare rubrum pedibus tranſitum eſt, manna de cæ
lo datũ eſt, fontes in eremo diſrupti ſunt, Lex per Moyſen data eſt, ſigna & prodigia mul
ta in eremo geſta ſunt, & nuſq; dicitur exaltatus eſſe Ieſus. Vbi uero Iordanis tranſitur,
ibi dicitur ad Ieſum: In hac die incipio exaltare te in conſpectu populi. Neq; eñ ante my-
ſterium baptiſmi exaltatur Ieſus, ſed exaltatio eius, & exaltatio in conſpectu populi, inde
ſumit exordiũ. Si enim omnes qui baptizantur, in morte ipſius baptizantur, mors autem
Ieſu in crucis exaltatione cõpletur, merito unicuiq; fidelium tũc primum Ieſus exaltatur,
cum ad myſterium baptiſmi peruenerit. quia ſic & ſcriptum eſt, quod exaltauit illum de-
us, & donauit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu fle-
ctatur cæleſtium & terreſtrium & infernorũ. Veruntamen per ſacerdotes deducitur po-
pulus, & iter agit ad terram repromiſſionis magiſterio ſacerdotum. Et quis hodie in ſacer
dotibus tantus ac talis eſt, qui in illo ordine mereaẽ aſcribi? Si eñ ſit aliquis talis, cedent ei
flumina Iordanis, & ipſa elemẽta uerebuntur, pars aquarum fluminis retrorſum reſiliet,
ac poſt tergum frænabitur, pars uero in mare ſalſum rapido lapſu diffugiet. Quod tamen
nec ipſum abſq; myſterij ratione arbitror ſcriptũ, quod pars aquarum Iordanis mergatur
in mare, atq; in amaritudinem profluat, pars uero in dulcedine perſeueret. Si eñ omnes
qui baptizantur acceptæ cæleſtis gratiæ dulcedinẽ cuſtodirent, & nullus in peccatorum
amaritudinẽ uerteretur, non utiq; eſſet ſcriptum quia pars fluminis ſalſi maris gurgitibus
fuiſſet immerſa. E ideo mihi uideẽ in his uerbis baptizatorũ uarietas deſignari, quã quidẽ
nos (quod cum dolore commemoro) ſæpe uidemus accidere, ut hi qui ſecundum bapti-
ſma cõſequuntur, cum ſe rurſum ad negotia ſeculi, & illecebras libidinis tradunt, & cum
auaritiæ ſalſum poculum bibunt, in ea aquarum parte firmẽtur, quæ in mare profluit, atq;
in ſalſis fluctibus diffluit: pars uero illa quę cum ſtabilitate permanet, & dulcedinẽ ſuam
ſeruat, deſignet eos qui acceptum dei munus indeclinabiliter tenẽt. Et recte una pars eſt
eorum qui ſaluantur, quia & panis unus eſt, qui de cælo deſcendit, & dat huic mundo ui-
tam, & fides una eſt, & unum baptiſma, & unus ſpiritus quo oẽs potantur in baptiſmo,
& unus deus pater omnium. Interea ſacerdotalis ordo eſt, & leuiticus, qui iter oſtendat
populo dei, qui exijt de Aegypto. Ipſi enim ſunt qui edocẽt populum exire de Aegypto,
de erroribus ſcilicet mundi, & tranſire per eremum uaſtam, id eſt tentationum genera di-
uerſa tranſcurrere, neq; noceri à ſerpentibus, qui ſunt morſus dæmonũ, & malarum ſug-
geſtionum

geſtionum uenena uitare. Quod ſi aliquis forte percuſſus fuerit in eremo à ſerpente, ut
oſtēdant ei æreum ſerpentē in cruce ſuſpenſum: quē qui uiderit, id eſt qui crediderit in cū
cuius figuram ſerpens ille monſtrabat, diabolica per hoc uenena diffugiet. Sacerdotalis
& leuiticus ordo eſt, qui adſiſtit arcæ teſtamēti domini, in qua lex dei portatur ſine dubio,
& ipſi illuminant populum de mandatis dei, ſicut propheta dicit: Lucerna pedibus meis
uerbū tuum domine, & lumen ſemitis meis. Hoc lumē per ſacerdotes accenditur & leui
tas. Quod ſi alius forte quis ex hoc ordine accenſam lucernā poſuerit ſub modio, & non
ſuper cādelabrum, ut luceat omnib. qui in domo ſunt: uideat quid ſibi agendū ſit cum do
mino lucis reddere cœperit rationem pro ijs qui nihil illuminationis à ſacerdotibus capi-
entes in tenebris ambulant, & peccatorū obſcuritate cæcantr. Vide deniq; quid dicit. Po-
pulus, inquit, ut longe ſit ab arca teſtamēti duo millia cubitorū. Sacerdotes uero, & leuitę
proximi, & ſatis proximi, ita ut humeris ipſorum arca domini, & legislatio diuina porte-
tur. Beati qui merentur proximi eſſe deo. Sed memento quod ſcriptum eſt. Qui approxi
mant mihi, approximant igni. Si aurū uel argentū fueris, & igni approximaueris, multo
per ignē ſplendidior et rutilantior effulgebis. Si uero ſupra fundamentū in te fidei poſitū
conſcius tibi es ſuperędificaſſe te ligna, fœnū, ſtipulam, cum tali ædificatione ſi igni appro
ximaueris, conſumeris. Beati igitur qui proximi ſunt, & qui ita proximi ſunt, ut ignis eos
illuminet, nō adurat. Saluabitr tamen & Iſrael, ſed longe poſitus ſaluabitur, & iter aget nō
ſua uirtute, ſed adminiculis & prouidentia ſacerdotum. Quando autem? Ad tranſitum
Iordanis. notaui enim & hoc non ſine cauſa eſſe ſignatum ut & tempus diſtingueretur.
Decima, inquit, menſis primi. Iſta ipſa eſt dies, in qua & agni myſterium pręcipiebatur in
Aegypto. Decima die menſis primi terrā repromiſſionis incedunt: quod mihi ualde bea
tum uidetur, ut eadem ipſa die qua errores quis ſubterfugerit ſeculi, etiam terram repro-
miſſionis ingredi mereatur, id eſt in hac die qua in hoc ſeculo uiuimus. Omnis enim uita
noſtra præſens in uno die deſignatur. Et ideo edocemur per iſtud myſterium, ne actus
noſtros, & opera iuſtitiæ in craſtinum differamus, ſed hodie, id eſt donec uiuimus, donec
in hoc mundo demoramur, omnia quæ ad perfectionem pertinēt, feſtinemus implere, &
ita demum poterimus decima die mēſis primi terram repromiſſionis, id eſt beatitudinem
perfectionis intrare. Sed & alia quamplurima ſi diligenter obſerues, in hanc diem recapi-
tulari ſcripturarum relatione deprehendes de libris ſingulis. Vti ne nunc ſermo nobis
plus ꝙ uolumus dilatetur, hoc ſentiendum eſt de eo, quod ſæpius dies iſte repetitur: quia
licet generalis nobis ſit una perfectio, tamen unāquanq; ſpeciem uirtutum quam aggre-
dimur explicare, ſi eam potuerimus integre perfecteq; complere, eſt ipſius uirtutis ſua
quoq; perfectio. Verbi cauſa, ſi is qui iracundus eſt, uirtutem manſuetudinis cupiat adipi-
ſci, ſine dubio primo offendit in multis, donec longa meditatiōe uſum multi temporis in
naturam conuertat. Et cum obtinuerit quod propoſuit, adipiſcitur quidem perfectionē
manſuetudinis, non tamen ex hoc etiam perfectionē uirtutū omnium poſſidet. Sic ergo
per ſingulas uirtutes inueniūtur multæ perfectiones. Perfectio uero generalis illa eſt, quæ
omnium in ſe perfectionū continet ſummam. Propterea ergo multa in hac die geſta re-
capitulantur, ut multas perfectiones ad unum tendere ſignificent finem, ſicut & prophe-
ta dicit. Multum peregrinata eſt anima mea. Et iterū. Dum dicunt mihi per ſingulos dies
ubi eſt deus tuus, hæc rememoratus ſum, & effudi in me animā meam: quia pertranſeam
in loco tabernaculi uſq; ad domum dei, in uoce exultationis, & confeſſionis ſonus epulan
tis. Poſt labores eñ & tentationes quas in huius mundi eremo pertulerimus, poſt tranſi-
tum rubri maris, poſt fluenta Iordanis, ſi digni fuerimus terrā repromiſſionis intrare, cum
lętitia & exultatione perueniemus, ſequentes ſacerdotes domini Chriſti & ſaluatoris no-
ſtri, cui eſt gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

De duabus & ſemis tribubus, quæ tranſierunt Iordanē. Et de Ieſu quō exal
tauit eum dominus in conſpectu filiorum Iſrael. Et quomodo populum cir
cuncidit cultris petrinis ſecundo. Homilia V Cap. IIII & V

DE ijs quidem qui mare rubrum tranſierunt, apoſtolus dicit, quia omnes in Mo
ſe baptizati ſunt in nube, & in mari. De ijs uero qui Iordanē tranſeunt, poſſu-
mus etiam nos ſimili modo pronunciare, quia omnes in Ieſu baptizati ſunt in

Iordane:ita ut ea quæ in Iordane geſta referuntur,formã teneant ſacramenti,quod per baptiſmum celebratur.Illud uero quod ſcriptũ eſt: Et feſtinauit populus & trãſiit Iordanẽ, & factum eſt cum pertranſiſſet omnis populus, tranſiit & arca teſtamenti domini; non mihi otioſe additum uidetur à ſpiritu ſancto quod dixit quia feſtinauit populus tranſire. Vnde & ego arbitror,quia nobis quoq; uenientibus ad baptiſmũ ſalutare, & ſuſcipientibus ſacramenta uerbi dei,nõ otioſe,nec ſegniter res gerenda eſt, ſed feſtinandum eſt, & perurgendum,uſquequo omnia tranſeamus.Tranſire enim omnia,implere eſt omnia quę mandantur. Feſtinemus ergo tranſire,id eſt adimplere primo quod ſcriptũ eſt,Beati pauperes ſpiritu:ut depoſita omni arrogantia,& Chriſti humilitate ſuſcepta peruenire ad repromiſſam beatitudinẽ mereamur. Sed & cum hæc impleuerimus, non nobis ſtandũ eſt, neq; ceſſandũ,ſed tranſeunda ſunt & cætera quæ ſequũtur,ut eſuriamus & ſitiamus iuſtitiam. Tranſeundum nobis eſt & quod ſequitur,ut in hoc mundo lugeamus. Cito etiã reliqua tranſeunda ſunt,ut manſueti efficiamur,& ut pacifici maneamus, ut per hoc filij dei uocari poſſimus. Feſtinandũ quoq; nobis eſt, ut perſecutionum pondus uirtute patientię tranſeamus. Cumq; hæc ſingula quæ ad uirtutis gloriã ſpectant,non ſegniter nec remiſſe, ſed cum omni inſtantia & celeritate cõquirimus, hoc mihi uidetur eſſe cum feſtinatione trãſire Iordanẽ. Cum uero tranſierimus,& obtinere potuerimus quę obtinere debemus, rurſum nobis diligentiæ & cautelæ cura ſuccedit,ne forte negligentius incedẽtes, improuiſo aliquo lapſu effundanẽ greſſus noſtri.ſicut & propheta dicit. Paulominus effuſi ſunt greſſus mei. Nec remiſſior nobis ſollicitudo in cõſeruandis, quàm in cõquirendis debet eſſe uirtutibus. An nõ hæc tibi deſignari uidentur in eo quod dicitur, quia quadraginta milia uirorum accincti, uel expediti tranſierunt ad pugnã in conſpectu domini ad expugnandum Hiericho ciuitatẽ:requiramus qui iſti ſunt, quos ſcriptura dicit accinctos uel expeditos. Ego ex meipſo præſumere aliquid,& pronunciare non audeo: Apoſtoli magis literis doceamur in talibus, qui ſunt iſti accincti Paulo exponente diſcamus. Audi ipſe quid dicit. Eſtote ergo accincti lumbos ueſtros in ueritate. Vides ergo quia Paulus accinctos nouit eos,qui præcincti ſunt cingulo ueritatis. Igitur etiã noſtrum eſſe cingulum ueritas debet,ſi tamen ſeruauerimus militiæ huius & cinguli ſacramentũ. Si enim ueritas eſt cingulũ noſtrum quo ad Chriſti militiam cingimur, ſiquando falſum loquimur, & mendaciũ de ore noſtro procedit, diſcingimur à militia Chriſti, & balteo ueritatis exoluimur. Ergo ſi in ueritate ſumus,ſumus cincti:ſi uero in falſitate,diſcincti. Sed nos imitemur potius iſtos quadraginta milia uirorũ accinctorũ procedẽtium ad bellum in cõſpectu domini,& ſemper ſimus in ueritate ſuccincti. Sed ne illud quidem otioſe prætereo quod addidit ſcriptura,quia accincti in conſpectu domini. Non enim ſufficit te apud homines uideri ſeruare ueritatẽ. Poſſibile nanq; eſt fallere homines,& ueracem uideri, ſed non ex eo in ueritate ſuccinctus es,niſi & in cõſpectu domini ſeruaueris ueritatẽ,id eſt nõ ſolum quæ uoce homines audiũt,ſed et ea quę in corde perſpicit deus,ut nihil ſit falſum in lingua,nihil ſit in corde fucatũ. ſecundũ quod propheta dicit de talibus, Qui loquunẽ pacẽ cum proximo ſuo, mala aũt ſunt in cordibus eorum. Abſq; his ergo omnibus eſſe debet qui uult accinctus in conſpectu domini procedere ad expugnandũ Hiericho,quia tranſeuntes Iordanẽ fluuium,ad pugnas & bella tranſimus. Vis iterum diſcere quæ nos pugnæ poſt baptiſmũ quæ bella ſuſcipiunt? Noli à me,ſed ab ipſo rurſus diſce Apoſtolo Paulo,ipſe te docet dicens. Non enim nobis pugna eſt aduerſus carnẽ & ſanguinẽ,ſed aduerſus principatus,& aduerſus poteſtates,aduerſus huius mundi rectores tenebrarum harũ, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cęleſtibus. Formę ſunt & figurę quæ ſcripta ſunt.Ita enim dicit apoſtolus. Hæc enim omnia in figura cõtingebant illis: ſcripta ſunt aũt propter nos,in quos fines ſeculorũ deuenerunt. Si ergo propter nos ſcripta ſunt,age quid ceſſas? Exeamus ad bellum, ut oppugnetur à nobis ciuitas prima huius mundi malitia, & peccati ſuperba mœnia deſtruãtur. Circumſpicis forte quo tibi itinere progrediendum ſit, qui campus certaminis expetendus. Nouum tibi fortaſſe uidebitur quod dicturus ſum,ſed tamen uerũ eſt,præter temetipſum extrinſecus nihil requiras. Intra te eſt prælium quod geſturus es: intrinſecus eſt mala ædificatio,quæ ſubruenda eſt: hoſtis tuus de tuo corde procedit. Non mea uox iſta, ſed Chriſti eſt. Audi enim ipſum dicentẽ. De corde enim procedũt cogitatiões malæ, homicidia, adulteria,fornicationes,furta,falſa teſtimonia,blaſphemiæ. Vides quantus & qualis exercitus hoſtiũ

citus hoſtium tuorum aduerſum te de tuo corde procedit?Iſti nobis prima ſtrage funden
di ſunt,iſti prima acie proſternẽdi. Horum ſi ſubruere mœnia, ipſosq́ ad internitionẽ cæ
dere poterimus ita ut non relinquamus ex eis qui renunciet,uel reſpiret , ſi iam nullus ex
ijs prorſus in noſtris cogitationibus rediuiuus eruperit, tunc nobis per Ieſum dabitur illa
requies,ut unuſquiſq; requieſcat ſub uinea ſua, & ſub ficu ſua,cum iam nõ ſit qui exterre
at filios Iſrael. Veruntamen tranſeunt Iordanem quadraginta milia uirorum armatorum
accincti in cõſpectu domini ad bellum,& tunc dicit ſcriptura, quia in die illa exaltauit do
minus Ieſum in conſpectu totius generis filiorum Iſrael.Fuerit quidẽ exaltatio filio Na-
ue,ut dux populi illius apud eos quos regebat magnificus haberet: noſter uero Ieſus do-
minus meus,dux & rector populi huius, quomodo exaltatur in conſpectu omnis gentis fi
liorum Iſrael,uideamus. Ego arbitror,quia ipſe ſemper apud patrem exaltatus eſt, & ex-
celſus.Sed hoc opus eſt,ut in cõſpectu noſtro exalter illum deus.Exaltatur aũt in cõſpe-
ctu meo, cum mihi ſublimitas & celſitudo diuinitatis eius aperitur.Quãdo ergo mihi ex-
celſa diuinitas reuelata eſt?tunc profecto cum Iordanem tranſierim, & uarijs ſacramento
rum munimẽtis futura armarer ad prælia.Et timuerũt,inquit, Ieſum, ſicut timuerant Mo
ſen. Omnis qui ſub lege eſt,timet Moſen: cũ uero ad euangeliũ ex lege tranſierit mutata
obſeruãtia mutatur & timor.ſicut apoſtolus dicit:Ego aũt per legem, legi mortuus ſum,
ut deo uiuam,cum Chriſto crucifixus ſum. Viuo aũt iam nõ ego, uiuit uero in me Chri-
ſtus. Poſt hæc iubetur filius Naue facere cultros ex petra, & ſedens circuncidere filios Iſ-
rael ſecundo. Velim ergo in hoc loco percontari à Iudæis,quomodo poteſt quis ſecundo
circumcidi circuncisione carnali.Semel enim circuncisus quis ultra nõ habet quod ſecun
do poſſit auferri. A nobis uero quibus dicitur quia lex ſpiritalis eſt, uide q̃ digne & cõue
nienter iſta ſoluãtur.Dicimus eñ quia ille qui in lege eruditus eſt, & per Moſen edoctus
abiecit idololatriæ errores,ſimulacrorũ ſuperſtitionẽ cultumq́; depoſuit,hæc eſt circunci-
ſio prima per legẽ. Si uero is ueniat à lege & prophetis ad euangelicã fidẽ, tunc accipit
etiam ſecundam circuncisionẽ per petram,qui eſt Chriſtus,& completur hoc,quod dixit
dominus ad Ieſum:Hodie abſtuli opprobriũ Aegypti à filijs Iſrael.Sicut autem dixit apo
ſtolus,Bibebant autem de ſpiritali ſequenti eos petra, petra uero erat Chriſtus : ita etiam
nos in hoc loco cõpetenter poſſumus dicere: circuncisi ſunt aũt de ſpiritali ſequẽti petra,
petra uero erat Chriſtus.Niſi eñ quis fuerit per euangelium ſecunda circuncisione pur-
gatus,non poteſt opprobrium Aegypti,id eſt illecebras corporaliũ deponere uitiorũ. Vi
deamus tamen quale ſit hoc ipſum quod dicitur,quia hodie abſtuli opprobrium à filijs Iſ-
rael.Oẽs homines etiam ſi ex lege ueniant, etiã ſi per Moſen eruditi ſint, habẽt tamen
opprobrium peccatorum. Quis erit ſimilis Paulo etiam ſecundum legis obſeruantiam?
Audi deniq; ipſum dicentẽ.Secundũ iuſtitiam quæ in lege eſt, conuerſatus ſine querela.
Ipſe aũt pronunciat,& dicit.Fuimus enim & nos aliquãdo inſipiẽtes,increduli, errantes
deſiderijs & uoluptatibus uarijs,in malitia,inuidia,odibiles,odiẽtes inuicem. Nõ tibi ui-
dẽtur hæc opprobria eſſe,& opprobria Aegypti?Sed ex quo uenit Chriſtus, & dedit no
bis ſecundã circuncisionẽ per baptiſmum regenerationis,& purgauit animas noſtras, ab
iecimus hæc omnia,& pro ijs aſſumpſimus cõſcientiæ bonæ adſtipulationẽ in deũ.Tunc
per ſecundã circũciſionẽ ablata ſunt nobis opprobria Aegypti, & purgata ſunt uitia pec-
catorũ. Nemo ergo ſi integre cõuerſus eſt, ſi ex corde pœnituit,ſi fideliter Iordanis fluen
ta digreſſus eſt,ſi ſecũda per euangeliũ circuncisione purgatus eſt,præteritorũ metuat op
probria delictorũ.Audis quia hodie abſtulit à te opprobriũ Aegypti.Hoc & in euangelijs
ſignificat cum dñs dicit:Remiſſa ſunt tibi peccata tua,ſed iam noli peccare, ne quid dete
rius tibi accidat.Si eñ poſt remiſſionẽ peccatorũ ultra nõ pecces , uere ablatũ eſt à te op-
probrium Aegypti.Si uero iterum peccaueris, iterũ in te uetera reuoluuntur opprobria,
eo magis quo multo maioris criminis eſt filium dei conculcare , & ſanguinem teſtamenti
pollutum ducere,q̃ legem Moſei negligere.Multo enim maioris opprobrij eſt, qui poſt
euangelium,quàm ille qui ſub lege poſitus fornicatur : quia iſte tollens membra Chriſti,
facit membra meretricis. Vides ergo quàm grauiora & cumulatiora in te opprobria ſi ne
glexeris,reuoluantur. Deniq; iam nemo te reũ ſtupri arguit, ſed ſacrilegij ſcelere cõdem-
nat,quia dicitur ad te : An neſcitis quia corpora ueſtra templũ dei eſt? Si quis aũt tẽplum
dei uiolauerit,diſperdet illũ deus.Hæc etiã ſi prius ignorabas,nũc tamẽ ex quo in auribus

tuis iſta uerba dicuntur, & in cor tuũ huiuſcemodi doctrina transfunditur, ſcito te his au-
ditis templũ dei, & membrũ Chriſti eſſe iam factũ. Vide quantũ profeceris ex homuncu-
lo terreno. In templũ dei progreſſus es ſine dubio, in quo habitare debet deus: et qui caro
& ſanguis eras, profeciſti ut membrũ Chriſti ſis. Sed ſicut magnus eſt iſte profectus, ita et
diſceſſus terribilis, atq; irremediabilis pene lapſus. Iam tibi enĩ non licet templo dei uti, ni
ſi in ſanctitate, nec membra Chriſti ad indignũ reuocare negotium. Et ideo ſi quando te
malæ concupiſcentiæ pulſat illecebra, memor horũ quæ nunc audis, hoſti illi occurre, qui
de te ipſo, hoc eſt de tuo corde procedit, & reſiſte ei in talibus uerbis, & dic, quia nõ ſum
meus. Emptus enim ſum precio ſanguinis Chriſti, & membrum ipſius effectus ſum. Nõ
licet mihi tollere membrum Chriſti, & facere membrum meretricis. Dic ei, quia templũ
dei effectus ſum, nõ mihi licet immundum aliquid illuc inducere, nec fas eſt mihi uiolare
tẽplum dei: ſed & illud adde, qm̃ qui fornicatur, in corpus ſuum peccat. Nõ iſtud corpus
ſolum, quod templum dei effectum eſt, ſed & illud quod dicitur, quia omnis eccleſia cor-
pus Chriſti eſt: & in omnẽ eccleſiã uidetur delinquere, qui corpus ſuũ maculauerit, quia
per unum membrũ, macula in om̃e corpus diffunditur. Eſt & illud opprobriũ Aegypti,
quod ſi neglexeris, etiam poſt Iordanis tranſitum, & poſt baptiſmi ſecundam circunciſio
nem, uetuſtæ conſuetudinis inuſtione ſuggeritur, obſeruare auguria, requirere ſtellarum
curſus, & euentus ex ijs futurorũ timari, ſeruare ſomnia cæteriſq; huiuſmodi ſuperſtitio-
nibus implicari. Idololatriæ nanq; mater eſt Aegyptus, ex qua certũ eſt huiuſmodi oppro-
bria pullulare: quæ ſi tranſito iam Iordane ſuſceperis, & ijs te turſus laqueis illigaueris,
tecum ſine dubio opprobria Aegypti trahis. Sed ſi quãdo te talis curioſitas interpellat &
de corde tuo huiuſmodi hoſtis erumpit, dic ei, Quia Ieſum ducẽ ſequor in cuius poteſtate
ſunt quæ futura ſunt. Quid mihi ſcire quæ futura ſunt? Quæcunq; ille uult, hæc futura
ſunt. Ideo ergo ut in nobis uere ſecunda circunciſio compleatur, per quam uetera Aegy-
pti opprobria deponamus, ab his omnibus ſegregati prorſus eſſe debemus, ut purificati
corpore & corde puras etiã manus leuemus ad deum, puro quoq; ore, & purgatis labijs,
ac mente ſyncera prece & actibus glorificemus deum in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui
eſt poteſtas, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De Paſcha quod fecerũt filij Iſrael in Galgala, & quomodo fructus terræ cepe
runt è regione palmarum. De principe uirtutũ militiæ domini, ubi dicitur ad
Ieſum, Solue calciamentum de pedibus tuis. Locus enim in quo ſtas terra ſan
cta eſt. Homilia Sexta Cap. V

QVi non obediẽtes fuerunt mandatis domini, incircunciſi dicuntur. Ex quo
intelligitur illos appellari incircunciſos, qui nõ obediunt mãdatis domini.
Sed tamen & circunciſos, & incircunciſos, quia omnẽ animam diligit deus,
non penitus derelinquit. Miſit enim Ieſum, qui om̃es ſimul dignos circum-
cideret & indignos, & nõ filium Naue Ieſum, nõ enim uera & perfecta cir
cunciſione ille populum circũcidit, ſed Ieſum Chriſtum dominum, & ſaluatorẽ noſtrum.
Hic enim eſt, qui uere à nobis pollutionẽ abſtulit carnis, & abſcidit, et à corde atq; anima
noſtra peccatorum inquinamenta purgauit. Deniq; audi quid dicit ſcriptura de ijs qui per
Naue filium præfigurabanť. Circunciſi autem (inquit) filij Iſrael requieuerunt in eodem
loco, ſedẽtes in caſtris uſq; dum ſanarenť, & tunc dixit dominus ad Ieſum. Hodierno die
abſtuli opprobriũ Aegypti à uobis. Non enĩ ſufficit nobis circuncidi, ſed & poſt circum
ciſionem ſanari, id eſt uſquequo etiam cicatricem ipſam circunciſionis uulnus obducat.
Quãdo ergo cicatrix in uulnere noſtræ circunciſionis obducitur? Ego ita arbitror, quod
circuncidi per Ieſum noſtrũ, hoc eſt uitijs carere, malas cõſuetudines, & peſſima inſtituta
deponere, fœdos & incõditos mores, & quicquid ab honeſtatis & pietatis regula abhor-
ret abſcindere. Sed hoc cum in initijs facimus, ipſa nouitatis quodãmodo difficultate con
ſtringimur, & quaſi cum labore quodam & dolore animi, ueteris cõſuetudinis culpas no
uella inſtitutione mutamus. Et ideo eſt (ut dixi) quædam difficultas in initijs, ut uix ægre
amputare poſſimus prima, & ſecunda ſuſcipere. Hoc ergo mihi uidetur tempus eſſe, quo
uelut in dolore circunciſionis noſtræ dicimur reſidere, uſquequo obducta cicatrice ſane-
mur. Obducimur aũt cicatrice, cum iam noua inſtituta abſq; difficultate cõplemus, & in

uſum nobis uertitur, quod prius quaſi inſolitū difficile uidebatur. Et tunc uere iam ſanati dicimur, cum uitijs carentes uirtutes nouo uſu uertimus in naturam. Et ita demū merito ad nos dicit ſermo diuinus ea quæ ſequuntur. Hodierna die abſtuli opprobrium Aegypti à uobis. Quia poſteaquam ablatum eſt opprobrium Aegypti, tunc dicitur: Et fecerunt filij Iſrael paſcha quartadecima die menſis primi. Non enim ante circumciſionē paſcha facere poterant, ſed neque ſtatim poſt circumciſionem carnes agni comedere ante quā ſanarentur. Sed poſteaquam ſanati ſunt, dicitur quia fecerunt paſcha filij Iſrael quartadecima die menſis. Vides ergo quia nemo immūdus facit paſcha, nemo incircumciſus, ſed quicunque mundus fuerit & circūciſus, ſicut & Apoſtolus interpretatur dicens: Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque diem feſtum celebremus, non in fermēto ueteri, neque in fermento malitiæ & malignitatis, ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. Sed & tūc quidem quando exijt populus de terra Aegypti, portauit ſparſum in ueſtimentis ſuis. Cum autē defeciſſet ſparſum, & panes non haberent, pluit illis deus manna. Cum aūt uenerūt ad terram ſanctam, & fructus perceperunt prouinciæ palmarū, defecit eis manna, & tunc edere cœperunt de fructibus terræ. Itaque tres ſpecies ciborum generaliter deſcribuntur. Vnum quidem quo ueſcimur exeuntes de terra Aegypti, ſed hoc ad paruū tempus ſufficit. Poſt hoc autem manna ſuccedit. Tertium uero iam de terra ſancta capimus fructū. In quibus differentijs (ut meæ paruitatis intellectus aſſequitur) illud arbitror indicari, quod primus cibus eſt quē de Aegypto exeuntes nobiſcum portauimus, parua hæc eruditio ſecularis, aut etiam ſi quis forte attigit liberaliū literarum cognitionē, quæ exiguum aliquid iuuare nos poteſt. In eremo uero poſiti, id eſt in hoc in quo nunc ſumus uitę ſtatu, manna ueſcimur, per hoc quod diuinæ legis inſtructionibus erudimur. Qui uero meruerit terrā repromiſsionis intrare, id eſt ea quæ à ſaluatore repromiſſa ſunt conſequi, ille edit fructus è regione palmarū. Vere enim fructū palmæ inueniet, qui deuicto hoſte ad promiſſa peruenerit. Certū nanque eſt, quod quantacunque illa ſunt, quæ nunc in lege dei, uel diuinis literis intelligere poſſumus aut ſentire, multo ſublimiora & excelſiora erūt illa, quæ ceſſante ænigmate facie ad faciem ſancti quique uidere merebuntur: quia quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, hæc præparauit deus ijs qui diligunt eū. Quod ſi ſecundum literā ſolam intelligenda ſit lex, inueniūtur ſine dubio filij Iſrael, cum melioribus uterent̄ (Manna quippe de cœlo capiebant) ex repromiſsione deteriora accepiſſe, quibus prius Aegyptiacis deficientibus cibis melior utique ſucceſſerat cibus manna de cælo. Et quomodo tūc putabitur meliore cibo ceſſante ſucceſsiſſe deterior, niſi quia maior, & uerior ratio in ſpiritali intelligentia, quàm in textu literæ deprehendit̄? Sed interim poſtea quam introduxit Ieſus populum in terram ſanctā, tunc expurgatis omnibus celebrat paſcha. Et factum eſt, inquit, cum eſſet Ieſus in Hiericho, reſpiciens oculis uidit hominem ſtantem contra ſe, & gladius euaginatus erat in manu eius. Et accedens Ieſus dixit ei. Noſter es, an aduerſariorū? At ille dixit: Ego ſum princeps militiæ uirtutis domini. Reſpiciēs ergo oculis uidet principem militiæ uirtutis domini, tanquā qui prius non reſpexerit, ſed tunc eum principē militiæ domini uiſurus eſſet. Quem tamen cum uidiſſet Ieſus, nō eum uelut cōmunem hominem uidit, ſed intellexit uirtutem eſſe quandam. Nondum tamen certus eſt ex diuinis uirtutibus, an ex cōtrarijs una ſit quæ uidetur, & ideo interrogat, & perquirit dicens: Noſter es, an aduerſariorū? At ille ait: Ego ſum princeps militiæ uirtutis domini, nūc adueni. Et cū hoc audiſſet, adorauit Ieſus, & dixit: Domine quid præcipis ſeruo tuo? Quid eſt quod nos per hoc edocet Ieſus? Illud ſine dubio quod dicit Apoſtolus. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt. Cognouit ergo Ieſus nō ſolū quod ex deo eſt, ſed quia deus eſt. Non eñ adoraſſet, niſi agnouiſſet deū. Quis enim alius eſt princeps militiæ uirtutū domini, niſi dominus noſter Ieſus Chriſtus? Omnis nāque cæli militia, ſiue angeli, ſiue archangeli, ſiue uirtutes, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia hæc quæ per ipſum facta ſunt, ſub ipſo principe militāt, qui eſt principum princeps, & qui largitur principibus principatū. Ipſe eſt enim qui dicit in Euangelio, Eſto poteſtatem habens ſupra decem ciuitates. Et alij, Eſto tu poteſtatē habēs ſupra quinque ciuitates. Hic eſt qui accepto regno regreſſus eſt. Sed interim uideamus quæ præſens lectio ſuggerit. In Hiericho eſt Ieſus, adhuc hoſtes obtinent ciuitatē, nondum uicti ſunt, et iam tamen dicit̄ ad Ieſum, Solue calceamentū de pedibus tuis, locus enim in quo

ſtas terra ſancta eſt. Et quomodo Hiericho terra ſancta eſt, quę ab hoſtibus retinetur? Sed ne forte hoc ſit quod indicatur, quia quocunq; uenerit princeps militiæ uirtutis dñi, ſanctificat locum. quia nec ipſa Hiericho locus erat ſanctus: ſed quia princeps militię domini uenit illuc, locus dicitur ſanctus. Ego etiam amplius aliquid audeo & dico, quia etiã Moſes ubi ſtabat, per ſeipſum nõ erat locus ſanctus, ſed quia dominus ſtabat cum Moſe, præſentia domini ſanctificauerat locum. & ideo dicitur ad eum: Solue corrigiã calceamenti tui, locus eñ in quo ſtas terra ſancta eſt. Vnde & nos ſi uita & meritis accedamus ad deũ, & digni efficiamur ut adſiſtat nobis deus, dicitur etiam ad nos ut ſoluamus à pedibus animæ noſtræ, ſi quid in eis uinculi mortalis annexum eſt. Iſti enim ſunt pedes, quos lauat Ieſus, quos niſi lauerit, nõ habebimus partẽ cum eo. Quod ſi ergo ab anima noſtra & ſenſibus omne uinculũ curæ mortalis abſoluimus, cõtinuo libenter etiã nobis aderit, & adſiſtet deus. Quæ aũt ſunt in cõſequentibus uideamus. Circumdatur Hiericho, expugnari eam neceſſe eſt. Quomodo ergo expugnatur Hiericho? Gladius nõ educitur aduerſus eam, aries non dirigitur, nec tela uibrantur, tubę ſolummodo ſacerdotales adhibentur, & his Hiericho muri ſubruũtur. In figura enim mundi poni Hiericho in ſcripturis frequenter inuenimus. Nam & in euangelio quod dicit̃ homo de Hieruſalẽ in Hiericho deſcendiſſe, & in latrones incurriſſe, forma ſine dubio erat illius Adę q de paradiſo in huius mundi exiliũ truſus eſt. Sed & cæci qui erant in Hiericho, ad quos uenit Ieſus ut faceret eos uidere, formã gerebant eorũ qui in hoc mundo cæcitate ignorantiæ premebantur, ad quos uenit filius dei. Hæc ergo Hiericho, id eſt mundus hic, caſurus eſt. Conſummatio etenim ſeculi iamdudum ſanctus uoluminibus peruulgata eſt. Quomodo ergo ei cõſummatio dabitur? quibus organis? Vocibus, inquit, tubarum. Quarum tubarum? Paulus tibi ſecreti huius prodat arcanũ. Audi ipſe quid dicit: Canet, inquit, tuba, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent incorrupti, & ipſe dominus in iuſſu, in uoce archangeli, & in tuba dei deſcendet de cælo. Tunc ergo dominus Ieſus noſter cum tubis uincet Hiericho, & proſternet eam, ita ut ex ea meretrix ſola ſaluetur, & omnis domus eius. Veniet, inquit, dominus noſter Ieſus, & in tubarũ uoce ueniet. Sed iam nũc oremus ut ueniat & deſtruat mundum, qui in maligno poſitus eſt, & omnia quæ in mũdo ſunt: quia omne quod in mundo eſt concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum. Iſta deſtruat, iſta iamiamq́; diſſoluat, ſaluet aũt hãc ſolam quæ exploratores eius ſuſcepit, quæ Apoſtolos eius in fide & obedientia receptos, in ſuperioribus collocauit, & adiungat & ſociet meretricem hanc cum domo Iſrael. Sed iam non repetamus nec reputemus ei ueterem culpã. Aliquando meretrix fuit, nunc aũt uni uiro caſto, uirgo caſta copulata eſt Chriſto. Audi Apoſtolum dicentem de ea: Statui aũt hoc ipſum, uni uiro uirginẽ caſtam exhibere Chriſto. Ex ipſa erat & ille ipſe qui dicebat: Fuimus enim & nos aliquando inſipientes, increduli, errãtes, ſeruientes deſiderijs & uoluptatibus uarijs. Vis adhuc copioſius diſcere quomodo meretrix iam non ſit meretrix? Audi adhuc Paulum dicentem: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri. Vt enim poſſet euadere, ne cum Hiericho interiret, ualidiſſimum ab exploratoribus ſignum ſalutis accepit, ſpartum coccineum. Per Chriſti etenim ſanguinẽ eccleſia hæc uniuerſa ſaluatur, in ipſo Ieſu Chriſto domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De Hiericho quomodo capta eſt. Et uti præcepit Ieſus filijs Iſrael, ut de anathemate non ſumetent. Et Raab quomodo ſaluata eſt. Et de eo qui furatus eſt ex anathemate linguã aureã, & dextralia pura. Cap. VI. Homilia VII

Hiericho tubis ſubruitur ſacerdotum. Statim enim ut tubarum clangor increpuit, murorum deiectus eſt ambitus. Dixeramus iam & prius, quod Hiericho formam ſeculi præſentis obtineat, cuius robur & munimenta ſacerdotalibus tubis uidemus eſſe deſtructa. Firmitas nanq; & munimenta quibus uelut muris mundus iſte nitebatur, idolorum cultus erat, diuinationum fallacia arte dæmonum miniſtrata, augurum atq; aruſpicum magorumq́; commenta, quibus omnibus uelut muris ualidiſſimis ambiebatur hic mundus. Inſuper etiam diuerſis philoſophorũ dogmatibus, & eminentiſſimis aſſertionibus ac diſputationibus, uelut proceris quibuſdam & robuſtis turribus firmabatur. Veniẽs uero dominus noſter Ieſus Chriſtus,

cuius

cuius ille prior filius Naue deſignabat aduentum, mittit ſacerdotes Apoſtolos ſuos portantes tubas ductiles, prædicationis magnificā cæleſtemq; doctrinā. Sacerdotali tuba primus in Euangelio ſuo Matthæus increpuit. Marcus quoq;, Lucas & Ioannes ſuis ſinguli tubis ſacerdotalibus cecinerūt. Petrus etiam duabus epiſtolarum ſuarum perſonat tubis. Iacobus quoq; & Iudas. Addit nihilominus adhuc & Ioannes tuba canere per epiſtolas ſuas & Apocalypſim, & Lucas Apoſtolorū geſta deſcribens. Nouiſsime aūt ille ueniens qui dixit: Puto autē nos deus nouiſsimos Apoſtolos oſtendit, & in quatuordecim epiſtolarum ſuarum fulminans tubis, muros Hiericho, & omnes idololatriç machinas, & philoſophorum dogmata uſq; ad fundamenta deiecit. Mouet me ſanè etiam illud quod hiſtoria refert, quia non ſolum ſacerdotes tubis cecinerunt, ut caderent muri Hiericho, ſed & audita uoce tubæ, dicitur uniuerſus populus ululaſſe ululatu magno, uel ſicut in alijs exemplaribus habetur, iubilaſſe iubilo magnò. Et quamuis iſte ſermo improprie translatus eſſe uideatur: ἀλαλαγμὸς enim in græco ſcriptū eſt, quod neq; iubilum, neq; ululatū proprie ſignificat, ſed illam magis oſtendit uocem, qua belli tēpore exercitus clamorem conſonum tollens, unanimiter ſeſe cohortari ad prælium ſolet: tamen hic ſermo in ſcripturis iubilatio magis quàm ululatio conſueuit inſcribi, ut ibi, Iubilate domino omnis terra. Et iterum: Beatus populus qui ſcit iubilationem. Quod etiam me permouet dictū, quid iſtud tantum ſit operis quod beatum populum faciat. Non dixit, quia beatus populus qui operatur iuſtitiam, uel beatus populus qui ſcit myſteria, uel qui ſcit cæli ac terræ & ſiderum rationem: ſed beatus (inquit) populus qui ſcit iubilationem. In alijs timor dei beatum facit, ſed unum tantummodo hominem facit beatum. Sic enim dicit: Beatus uir qui timet dominum. Alibi etiam plures fiunt beati, ſicut pauperes ſpiritu, uel manſueti, uel pacifici, uel mundi corde. Hic autem beatitudo profuſa eſt, & tanta hic neſcio quæ cauſa beatitudinis indicatur, ut uniuerſum pariter populum faciat beatum, qui tamen ſcierit iubilationem. Vnde mihi uidetur iubilatio indicare quendam concordiæ & unanimitatis affectum. Qui ſi incidat in duos uel tres Chriſti diſcipulos, omnia quæcunq; petierint in nomine ſaluatoris, præſtat eis pater cæleſtis. Si uero tanta fuerit beatitudo, ut uniuerſus populus concors & unanimis maneat, ut eadem dicant omnes in eodem ſenſu atq; in eadem ſententia permanentes, iſto tali populo uocem unanimiter eleuante, fiet illud quod ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, quia terræmotus factus eſt magnus, ubi tūc unanimes orabant Apoſtoli cum mulieribus & Maria matre Ieſu: & terræmotu facto deſtruentur, & cadent omnia quæ terrena ſunt, ac mundus ipſe ſubuertetur. Audi deniq; dominum & Saluatorem noſtrum ad hoc ipſum ſuos milites cohortantem, quomodo dicit, Confidite, ego uici mundū. Illo ergo duce iam nobis uictus eſt mundus, & muri eius conlapſi ſunt, quibus homines ſeculi nitebantur. Sed & unuſquiſq; noſtrum debet in ſemetipſo iſta complere. Habes in te Ieſum ducem per fidem, fac tibi tubas ductiles ex ſcripturis ſanctis, inde duc ſenſus, inde ſermones propterea enim tubæ ductiles appellantur. In ipſis cane, id eſt in pſalmis & hymnis, in canticis ſpiritalibus cane, in propheticis ſacramentis, in myſterijs legis, in apoſtolicis dogmatibus cane. Et ſi in talibus cecineris tubis, & ſepties arcā teſtamenti circumtuleris, id eſt ſi legis myſtica præcepta, ab euangelicis nō ſepares tubis: ſi etiam iubilationis conſenſum de temetipſo exigas, id eſt cogitationum & ſenſuum tuorum populus qui intra te eſt, concordem ſemper & conſonam proferat uocem, & non aliquando uerum dicas, aliquando perſonæ potentis adulatus mendacio maculeris, ſi non te aliquando blandum remiſsio faciat, aliquando iracundia truculentum, ſi non arrogans erga modicos, & apud ſuperbos humilis inueniaris, deniq; ſi nō pugna intra te geritur, dum cōcupiſcit caro aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: ſi hæc intra te iam conſonant & concordant, uocem iubilationis emitte, quoniam tibi deſtructus & deiectus eſt mundus. Talis (opinor) erat ille qui confidenter dicebat. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Adhuc me tamē mouet aliquid in loco, parum mihi ſenſiſſe uideor de iubilatione, humilia dixiſſe de magnis. In aduentu Ieſu muri Hiericho ſubuerſi ſunt, in aduentu mei domini Ieſu mūdus uincitur. Quomodo tamen uincitur mundus, ſcire uelim manifeſtius, & lucidius intelligere quæ dicuntur. Volo ego ipſe qui doceo uobiſcum pariter diſcere. Paulum nobis cōmuniter adhibeamus magiſtrū. Ipſe eſt enim miniſter Chriſti, qui

ſti, qui nobis poſsit indicare quomodo Chriſtus uicerit mundum. Audi ergo ipſum dicen
tem, Quod erat contrariū nobis, tulit illud de medio affigēs illud cruci ſuæ, & exuēs prin-
cipatus & poteſtates tranſduxit, libere triumphans eos in ligno crucis. Ex his ergo uerbis
illud intelligo, quod uidentes pugnā Ieſu cœleſtes uirtutes, principatus & poteſtates cō-
trarias exutas poteſtatibus ſuis, alligatum fortem, & uaſa eius diripi, increpuerunt tubis
ſuis cæleſtibus, quia alligato principe huius mundi uictus eſt mundus, & uocem iubilatio
nis in triumpho Chriſti cæleſtis exercitus dedit. Vere ergo beatus eſt populus gentiū, qui
nouit talem hanc iubilationem cæleſtis exercitus, & qui myſteria agnoſcit & credit. Sed
uideamus quid eſt quod in ſequentibus indicatur. Dicit enim Ieſus, Cuſtodite uos ab ana
themate, ne forte cōcupiſcatis & tollatis ab anathemate, & faciatis caſtra filiorū Iſrael ana
thema, & conteratis nos, & omnem ſynagogā domini. Tale eſt quod indicatur in his uer
bis: Videte ne quid in uobis ſeculare habeatis, ne ſeculares mores, ne uitia, ne tergiuerſa-
tionem de ſeculo uobiſcum ad eccleſiam deferatis. Sed anathema ſit uobis omnis cōuer-
ſatio ſecularis. Nolite diuinis mūdana miſcere, nolite negocia ſeculi eccleſiæ ſecretis inſe-
rere. Hoc eſt, quod & Ioannes epiſtolæ ſuę perſonat tuba dicens: Nolite diligere mundū,
neq; ea quæ in mundo ſunt. Et Paulus ſimiliter. Nolite (inquit) cōformari huic mundo.
Qui enim hæc faciunt, accipiūt de anathemate. Sed & illi qui (uerbi cauſa) cum Chriſtia
ni ſint, ſolennitates gentiliū celebrant, anathemata in eccleſias introducunt. Qui de aſtro
rum curſibus uitas hominū & geſta perquirunt, qui uolatus auium, & cætera huiuſmodi
quæ in ſeculo prius obſeruabantur, inquirūt, de Hiericho anathema inferunt in eccleſiā,
& polluūt caſtra domini, & uinci faciunt populū dei. Sed & multa alia peccata ſunt, per
quæ anathema de Hiericho introducitur, & proſternitur ab inimicis. Aut non & Apoſto
lus hæc eadem præcipit, quum dicit: Modicum fermentum totam maſſam corrumpit?
Sed uideamus iam nunc quæ ſequuntur. Subuerſa Hiericho, Raab meretrix ſaluatur ſo-
la. Sic enim ſcriptum eſt de ea: Et Raab meretricem & omnem domum patris eius uiuifi
cauit Ieſus, & adiecta eſt ad Iſrael uſq; in hodiernum diem. Vellem requirere à Iudæis, &
ab ijs qui Chriſtiani quidem dicuntur, ſed in ſcripturis adhuc ſenſum Iudaicum ſeruant,
quomodo exponant Raab meretricem adiectam eſſe domui Iſrael uſque in hodiernum
diem. Quomodo Raab uſq; in hodiernum diem adiecta eſſe dicitur? Hoc enim ſcriptu-
ræ ſanctæ moris eſt dicere de ijs quæ uſq; ad finem uel uitæ uel ſeculi permanent. Verbi
cauſa, ut ait: Hic pater eſt Moabitarum uſq; in hodiernum diem, quod ſignificat uſque in
finem ſeculi. Et iterum dicitur in Euangelio, quia diffamatus eſt ſermo hic apud Iudæos
uſque in hodiernum diem, id eſt uſquequo ſeculum ſtat. Raab uero meretrix quomodo
adiecta dicitur domui Iſrael uſque in hodiernum diem? Nunquid matri ſucceſsio poſteri
tatis adſcribitur, ut uideatur in ſobolis reparatione ſeruari? An illud magis intelligendum
eſt, quod uero Iſraeli adiuncta ac ſociata eſt uſq; in hodiernum diem? Et ſi uis manifeſti-
us uidere quomodo Raab adiungitur Iſraeli, intuere quomodo ramus oleaſtri inſeritur
in radicem bonæ oliuæ, & intelliges quomodo ij qui inſerti ſunt fidei Abrahæ & Iſaac &
Iacob, recte appoſiti dicuntur & adiecti ad Iſrael uſq; in hodiernum diem: quia in illorum
radices nos rami oleaſtri ex gentibus adſumpti, qui aliquando meretricabamur, lignum
& lapidem pro deo colentes, appoſiti ſumus uſq; in hodiernum diem: & facti ſumus pro-
pter fidem Chriſti nos ſurſum, ille aūt populus qui permanſit in incredulitate, deorſum,
ſecundum Deuteronomij prophetiam. Si quis ergo habet in ſe Chriſtum, qui eſt omni-
um caput, hic efficitur in caput. Illi enim negauerunt Chriſtum Ieſum, & effecti ſunt in
caudā, & qui erant primi, facti ſunt nouiſsimi. Sed & illud nō ocioſe tranſcurrendum eſt,
quod uno peccante ira ſuper omnem populū uenit. Hoc modo accidit, quando ſacerdo-
tes qui populo præſunt, erga delinquentes benigni uolunt uideri, & uerentes peccantiū
linguas ne forte male de eis loquantᷣ, ſacerdotalis ſeueritatis immemores, nolūt implere
quod ſcriptū eſt: Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant. & iterū,
Auferte malum ex uobis ipſis. Nec zelo dei ſuccincti imitātur Apoſtolū dicentem, Tra-
didi huiuſmodi hominem ſatanæ in interitū carnis, ut ſpiritus ſaluus fiat. Neq; illud euan
gelicum implere ſtudent, ut ſi uiderint peccantem, primo ſecrete conueniant, poſt etiam
duobus uel tribus arbitris. Quod ſi cōtempſerit, & poſt hæc eccleſiæ correptione nō fue
rit emendatus, de eccleſia pulſum uelut gentilem habeant ac publicanū. Et dum uni par

cunt

cunt, uniuerſæ eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas? quæ iſta miſericordia eſt,
uni parcere, & omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus,
ſicut ex una oue morbida grex uniuerſus inficitur, ſic etiam uno uel fornicante, uel aliud
quodcunq; ſceleris committente, plebs uniuerſa polluitur. Et ideo obſeruemus nos inui
cem, & uniuſcuiuſq; conuerſatio nota ſit, maxime ſacerdotibus & miniſtris. Nec purent
ſe recte dicere, quid hoc ad me ſpectat ſi alius male agit? Hoc eſt dicere caput ad pedes,
quid ad me pertinet ſi dolent? Si male habent pedes mei, non mea intereſt, dum modo ca
put in ſanitate perduret. Aut ſi dicat oculus manui, nõ indigeo opera tua, quid ad me per
tinet ſi doles? ſi uulnerata es? Nunquid ego oculus conturbabor ex ægritudine manus?
Tale ergo eſt quod agunt ij qui eccleſiis præſunt, non cogitantes quia unũ corpus ſumus
omnes qui credimus, unũ deum habentes, qui nos in unitate conſtringit & cõtinet Chri
ſtus, cuius corporis tu qui eccleſiæ præſides, oculus es, propterea utiq; ut omnia circum-
ſpicias, omnia circumluſtres, etiam uentura præuideas. Paſtor es, uides ouiculas domini
ignaras periculi ferri ad præcipitia, & per prærupta pendere, non occurris? non reuocas?
non ſaltem uoce cohibes, & correptionis clamore deterres? Sic memor es dominici ſacra
menti, ut quũ ille derelictis nonagintanouem in cæleſtibus, propter unam ouiculam quæ
errauerat, ad terras deſcenderit, & inuentã uectauerit humeris ſuis ad cælum, nos in nul-
lo prorſus in curandis ouiculis magiſtri paſtoris ſequamur exemplum? Hæc nõ ideo dici-
mus, ut pro leui culpa aliquis abſcindatur: ſed ſi forte commonitus quis & correptus pro
delicto ſemel & iterum ac tertio, nihil emendationis oſtẽderit, utamur medici diſciplina.
Si oleo perunximus, ſi emplaſtris mitigauimus, ſi malagmate molliuimus, nec tamen ce-
dit medicamentis tumoris duritia, ſolũ ſupereſt remedium deſecandi. Sic enim dominus
dicit: Si dextera manus ſcandalizauerit te, abſcinde eam, & proijce abs te. Nunquidnam
manus corporis noſtri aliquando ſcandalizat nos? an de hac manu corporis Euangelium
dicit: Abſcinde eam, & proijce abs te? Hoc eſt quod dicit, ut ego uideor tibi manus eſſe
dextera, & presbyter nominor, & uerbum dei uideor prædicare, ſi aliquid contra eccle-
ſiaſticam diſciplinam, & Euangelij regulam geſſero, ita ut ſcandalum tibi eccleſię faciam,
in uno conſenſu eccleſia uniuerſa conſpirans excidat me dexteram ſuã, & proijciat à ſe.
Expedit enim tibi eccleſiæ abſq; me manu tua, quæ male agendo ſcandalum feci, introi-
re in regnum cœlorum, quàm mecum ire in gehennam. Hæc idcirco diximus, quia uide-
mus in ſcripturis ſanctis referri, quod propter unum peccantem anathema facti ſunt filij
Iſrael, ita ut uincerentur ab hoſtibus. Sed uideamus & ipſum peccatũ eius quale ſit. Fura
tus eſt (inquit) linguã auream, & poſuit eam in tabernaculo ſuo. Non puto in illo furto
parui auri tantã uim fuiſſe peccati, ut tam numeroſam domini eccleſiam macularet. Sed
uideamus ne forte interioris intelligentiæ ſit tanta & tã grauis acerbitas iſta peccati. Mul
tus decor eſt in uerbis, & multa in philoſophorum uel rhetorum ſermonibus pulchritu-
do, qui omnes de ciuitate ſunt Hiericho, id eſt huius mundi homines. Si ergo inuenias
apud philoſophos peruerſa dogmata luculenti ſermonis aſſertionibus decorata, iſta eſt
lingua aurea. Sed uide ne te decipiat fulgor operis, ne te rapiat ſermõis aurei pulchritudo:
memento, quia Ieſus anathema iuſſit eſſe omne aurum quod in Hiericho fuerit inuentũ.
Si poetam legeris modulatis uerſibus, & præfulgido carmine deos deaſq; texentem, ne
delecteris eloquentiæ ſuauitate. Lingua aurea eſt: ſi eam ſuſtuleris & poſueris in taberna-
culo tuo, ſi introduxeris in cor tuum ea quæ ab illis aſſerũtur, pollues omnem eccleſiam
domini. Hoc fecit infelix Valentinus & Baſilides, hoc fecit & Marcion hæretici, furati
ſunt iſti linguas aureas de Hiericho, & philoſophorum nobis non rectas in eccleſias intro
cere conati ſunt ſectas, & polluere omnem eccleſiam domini. Sed nos præcedẽs patrum
ſequamur exemplum, diſcutiamus diligentius ne quis abſconditã in tabernaculo ſuo ha-
beat Hierichontiam linguam, & abijciamus malum ex nobis ipſis, quia etiã ſi nos ceſſa-
mus, arguet deus, ita ut ipſe ſponte confiteatur & dicat: Furatus ſum linguam auream,
& dextralia pura. Vides cuiuſmodi furatus eſt furtum? linguam furatur & dextralia pu-
ra. Pura autem dextralia ſunt opera in quibus diuinum nihil miſcetur, ſed totum ſecun-
dum hominem geritur. Deniq; & noſtris in diſputationibus moris eſt dicere, quia Chri-
ſtum non purum hominem dicimus, ſed deum & hominem confitemur. Illud aũt quod
de Hiericho furatur, purum eſſe dicitur, id eſt ſine deo, quæ utiq; furanti extitit cauſa pec
cati

cati. Et ideo nos nihil purum & humanum de Chriſto ſentiamus, ſed deum pariter atq; hominem fateamur, quia & ſapientia dei multiplex dicitur, uti per hæc mereamur participium ſumere ſapientiæ dei, qui eſt Chriſtus Ieſus dominus noſter, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De ijs quæ in euerſione Hay geſta ſunt, & de ligno gemino, & de rege eius, uel quomodo eam incendio dederit Ieſus, ut nõ habitetur in æternũ. Cap. VIII. Homilia VIII

DEprecamur uos ô auditores ſacrorum uoluminum, non cum tædio, uel faſtidio ea quæ leguntur audire, pro eo quod minus delectabilis eorum uidetur eſſe narratio. Scire etenim debetis, digna quidem eſſe ſancti ſpiritus eloquio quæ leguntur: ſed ad explananda ea indigemus gratia ſpiritus ſancti, illa quam dicit Apoſtolus. Alij autem per ſpiritũ datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecũdum eundem ſpiritũ. Iſta igitur etiã nos in locis præſentibus indigemus, in quibus refertur quod Ieſus ſucceſsit Moſeo, & ipſe populum ducit: & adumbratur in præſenti lectione talis quædam hiſtoria. Qui habitabant Hay ciuitatem, primum quidem uiſi ſunt uincere & uertere filios Iſrael propter peccatũ quod admiſerant. Poſtea uero ablatum eſt malũ de medio ipſorũ, iubetur à deo dux populi Ieſus in duas partes diuidere populum, ut pars ſimulet fugam, pars aũt ſubſiſtat in inſidijs quibus decipiatur Hay cum præceperit Ieſus. Quibus ita diſpoſitis, rex Hay uidens Ieſum & filios Iſrael eminus, concitatur aduerſum eos in prælium. Illis uero ſimulantibus fugam, iſti acrius inſectantur, & uelut ſpolia ducturi de hoſtibus, omnes ſimul ex urbe procedunt, ita ut (ſicut ſcriptura dicit) relinquerent uacuã ciuitatem. Sed poſteaquam in conſtitutũ progreſsi ſunt locũ, conuerſus Ieſus ſignũ dedit, ut exurgerent qui in inſidijs erant, & dorſa hoſtiũ cæderent: & ita illi nouiſsimi, & iſti primi medios hoſtes concluſos interimũt uniuerſos. Et hoc modo uictis ijs qui habitabant Hay, regem ipſorum ſuſpenderunt in ligno gemino. His auditis ueri ſimile eſt auditores dicere, quo mihi hæc? quid mihi confert ſi cognoſcam quod uicti ſunt ij qui habitabãt Hay, quaſi non ſimilia, aut etiã potentiora bella, uel geſta ſint, uel gerantur? Hæc fuit cura ſpiritus ſancti, ut relictis tot & tantarũ nobilium excidijs urbiũ, prælium ciuitatis Hay inſcriptũ ſacris uoluminibus mandaretur? Temerariũ fortaſſe ſit quod facimus, tam ardua, & tam difficilia ſcripturæ ſanctæ loca explanare conantes: ſed ſi nos orationibus ueſtris iuuetis, non ſolum culpam effugiemus audaciæ, uerũ & deuotionem noſtram amplexus pater uerbi deus dabit uerbum in adapertione oris noſtri, quo & uos ædificemini, & nos non indeuoti pareamus. Orantes ergo, & intentis animis audite. Primo propter peccata uicti ſumus, & ij qui habitabant Hay, quamplurimos ex nobis interfecerunt. Hay interpretatur Chaos. Chaos autem locum uel habitaculum eſſe nouimus contrariarũ uirtutum, quarũ rex & princeps diabolus eſt. Aduerſus hũc ueniens Ieſus in duas partes diuidit populũ, & alios quidem in primis ſtatuit, alios in poſterioribus, qui ex inſperato poſt terga ueniant inimicorũ. Et uide ſi non prima pars populi illa de qua dicit: Non ueni niſi ad oues perditas domus Iſrael: & de qua dicit apoſtolus, Gratia aũt & pax omni homini operanti bonũ, Iudæo primum, tunc etiã & græco, id eſt gentili poſteriori, Iſte ergo populus eſt qui in primis ſtatuitur, & quaſi fugiens cum Ieſu. Poſterior uero populus eſt, qui ex gentibus congregatur: quiq; ex inſperato uenientes (quis enim ſperaret gentes ſaluari) acrius poſt tergũ aduerſarios cædunt: & ſic uterq; populus mediam turmã dæmonum concluſam ſternit & uincit. Sed fortaſſe dicas mihi, quomodo ergo quaſi fugiens ponitur populus prior? Valde conſequenter. Fugere etenim uiſi ſunt qui ſequũtur Ieſum, à legalibus oneribus & præceptis, ab obſeruatione ſabbati, à circũciſione carnis, à iugulatione hoſtiarũ. Sed iterum non fugit qui ſecutus eſt Chriſtum, perfectionem & plenitudinem legis. Poſt omnia autem, etiã rex Hay in ligno gemino dicitur eſſe ſuſpenſus. Hoc in loco myſteriũ tegitur quamplurimos latens: ſed orantibus uobis tentabimus hæc non noſtris opiniõibus, ſed diuinæ ſcripturæ teſtimonijs aperire. In ſuperioribus diximus regẽ Hay diabolo poſſe conferri, hic quomodo in ligno gemino crucifixus ſit, operæpretium eſt noſcere. Crux domini noſtri Ieſu Chriſti gemina fuit. Mirus tibi ſermo fortaſſe & nouus uidetur, quod dico crux gemina fuit: hoc eſt gemina ratione conſtat & duplici. Quia uiſibiliter quidem filius dei in carne crucifixus eſt: inuiſibiliter uero in ea cruce dia-

bolus

bolus cum principatibus ſuis & poteſtatibus affixus eſt cruci. Non tibi hoc uidebitur ue-
rum, ſi tibi horũ teſtem produxero Apoſtolũ Paulũ? Audi ergo de ijs quid ipſe pronun-
ciat. Quod erat, inquit, contrarium nobis, tulit illud de medio, affigens cruci ſuæ, exuens
principatus & poteſtates traduxit, libere triumphãs eas in ligno crucis. licet in alijs exem
plaribus habeatur triumphans in ſemetipſo. ſed apud Græcos habetur in ligno. Ergo du-
plex ratio dominicæ crucis: Vna illa qua dicit Apoſtolus Petrus, quod Chriſtus crucifi-
xus nobis reliquit exemplũ: & hæc ſecunda qua crux illa trophæũ diaboli fuit, in quo &
crucifixus eſt & triumphatus. Ideo deniq; & apoſtolus Paulus dicebat: Mihi aũt abſit glo
riari, niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego
mundo. Vides quia & hic Paulus duplicem crucis prodidit rationem. Duo enim ſibi con
traria dicit eſſe crucifixa, ſe ſanctum & peccatorem mundum, ad illam formã ſine dubio
quam ſuperius diximus Chriſti & diaboli. Nos enim mundo crucifigimur, tunc quũ ue-
niens princeps huius mundi, in nobis non inuenit quicquã. Et nobis mundus crucifigit̃,
quum peccati concupiſcentias non recipimus. Sed ſi quis forte eſt attentior auditorũ, po
teſt dicere: Forma quidem rerũ geſtarum uidet̃ eſſe cõueniens, ſed adhuc illud me mouet,
quod diabolus & exercitus ſuus quantũ ad hiſtoriæ figurã oſtenditur, interemptus eſt: &
quomodo uidemus adhuc & diabolũ, & cõtrarias poteſtates intantũ ualere aduerſum ſer
uos dei, ut etiã apoſtolus Petrus cũ ingenti cautela præmoneat, & dicat obſeruandũ eſſe,
quia aduerſarius noſter diabolus ſicut leo rugiens circuit, quærens quẽ tranſuoret. Videa
mus ergo ſi & in hoc dignũ aliquid ſancti ſpiritus eloquijs poſsimus inuenire. Aduentus
Chriſti unus quidem in humilitate cõpletus eſt, alius uero ſperatur in gloria: & hic primus
aduẽtus in carne, myſtico quodam ſermone in ſcripturis ſanctis umbra eius appellatur, ſi
cut & Hieremias propheta denũciat dicens: Spiritus uultus noſtri Chriſtus dominus, cui
nos diximus, in umbra eius uiuimus in gentibus. Sed & Gabriel quũ euangelizaret Ma
riam, de natiuitate eius dicit: Virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Propter quod intelligimus
quàmplurima primo hoc aduentu eius adumbrari, quorũ adimpletio atq; perfectio in ſe-
cundo conſummetur aduentu. Et Apoſtolus Paulus dicit, quia reſuſcitauit nos cũ eo, ſi-
mulq; ſedere fecit in cœleſtibus. Et utiq; nondum uidemus credẽtes, aut reſuſcitatos eſſe
iam aut in cœleſtibus conſediſſe: ſed adumbrata ſunt quidem hæc nunc per fidem, quia
mente & ſpe à terrenis & mortuis operibus eleuamur, & quotidie cor noſtrum erigimus
ad cœleſtia & æterna: implebitur autẽ hoc in ſecundo eius aduentu, ut ea quæ nunc fide
& ſpe præſumpſimus, tunc etiã rerum effectu corporaliter teneamus. Ita ergo & de dia-
bolo intelligendum eſt, quod uictus quidem & crucifixus eſt, ſed ijs qui cũ Chriſto cruci
fixi ſunt. omnibus autẽ credentibus, & uniuerſis pariter populis tũc erit crucifixus, cum
complebitur illud quod dicit Apoſtolus: quia ſicut in Adam oẽs moriũtur, ita & in Chri
ſto omnes uiuificabuntur. Eſt in hoc etiam reſurrectionis futuræ myſterium. Nam & tũc
diuidetur populus in duas partes, erunt & tunc quidam primi, & alij poſtremi, quicunq;
ad Ieſum in unum conſpirauerint. Iam tunc ultra omnino nõ erit diabolus, quia iam non Caue
erit mors. Vis tibi etiam hæc de diuinis teſtimonijs cõprobemus? Audi Apoſtolũ dicen-
tem: Hoc enim dicimus uobis in uerbo domini, quia nos qui uiuimus, qui reliqui ſumus,
in aduẽtu domini præueniemus eos qui dormierũt, quia ipſe dominus in iuſſu & in uoce
archangeli, & in tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent pri
mi. Deinde nos qui uiuimus, qui reliqui ſumus, ſimul rapiemur cũ illis in nubibus obuiã
Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum domino erimus. De diabolo autem dicens ait: Nouiſsi
mus inimicus deſtruetur mors. Quia uere tunc uincetur mors, cũ mortale hoc abſorbebi
tur à uita. Sed uideamus quæ in poſterioribus cõſequunt̃. Et incendit, inquit, Ieſus Hay,
& effecta eſt urbs quæ non habitetur in æternũ. Vides quia hæc quæ conſequuntur, ma-
gis ad myſterij q̃ ad hiſtoriæ pertinent ueritatem. Non enim tam ille locus terræ inhabi-
tabilis eſt in æternum, q̃ locus dæmonum inhabitabilis erit, tunc cum iam nemo pecca-
bit, neq; regnabit in aliquo peccatum, quum diabolus & angeli eius igni tradentur æter-
no, domino noſtro Ieſu Chriſto ſedente rege & iudice, & dicente ijs qui priores & poſte
riores uicerunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratũ eſt ab
origine mundi. Alijs aũt dicet: Ite in ignem æternum, quem præparauit deus diabolo &
angelis eius. donec omni animę quibus ipſe nouit remedijs cõſulat, & omnis Iſrael ſaluus

 fiat. Sed

fiat. Sed & aliud mihi occurrit in loco cõſideranti Ieſum fugientẽ à facie exercitus Hay. Quid putas eſt quod Ieſus fugiẽs deſignabat? Videamus ne forte ſit aliquid quod fugiendo uincamus, & eſt aliqua perfecta uirtus in fuga. Paulus nos Apoſtolus docet dicẽs: Fugite fornicationẽ. Vides ergo eſſe quendã ſpiritũ fornicationis quẽ fugere debemus, quicunq; caſte & pie in Chriſto ac pudice uolumus permanere. Iſta ergo fuga eſt quæ habet ſalutem, iſta fuga uirtutis eſt, iſta fuga beatitudinẽ confert. Et non ſolũ fornicationis ſpiritus fugiẽdus eſt, ſed ſimili modo ſicut dictũ eſt, fugite fornicationẽ, audiamus dici ad nos, fugite iram, fugite auaritiã, fugite inuidiã & liuorem, fugite detractiones & maleloquia. quæ tamen neſcio ſi quis effugiat, neſcio ſi quis euadat. Iſte talis erat exercitus Hay, quẽ Ieſus fugiendum docebat milites ſuos, & de ijs fortaſſe mandat diſcipulis ſuis dicens: Si uos perſequuntur in hac ciuitate, fugite in aliam. Vult enim nos fugere ab huiuſmodi hoſtibus, uult nos longe effici ab huiuſmodi malis: & ſi potuerimus interim euadere horum malorum fugienda contagia, tunc uidentes deuotionem, & propoſitũ mentis noſtræ ſanctæ quæq; uirtutes, illæ fortaſſe de quibus dicit Apoſtolus: Nónne omnes ſunt miniſteriales ſpiritus in miniſteriũ miſsi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis? Qui fortaſſe ſint ſancti angeli: qui uidentes nos inſectationem dæmonum pati, inſurgũt aduerſus eos qui nos inſectantur, & omnes eos poſt tergum cædentes interimunt. Ieſus enim eſt cum ijs qui inſectationes patiuntur, magis quàm cum illis qui perſequuntur. Et merito: quia delectatur eſſe Ieſus cum ijs qui fugiunt ſuperbiam, qui fugiunt dolum, & qui fugiunt mendacium. Si ergo ita intelligamus ea quæ ſcripta ſunt, digna fortaſſe uidebitur lectio ſtilo ſpiritus ſancti. Nam quid mihi prodeſt, ſi ſciã quod in gemino ligno rex Hay ſuſpenſus eſt? Si autem ſciam duplicem eſſe uirtutem crucis, in qua & Chriſtus in carne ſuſpenditur, & diabolus cum ſuo exercitu triumphatur, ex intelligentia ſacramẽti ædificabitur anima mea. Et ut magis fortaſſe adhuc excelſius amplitudinẽ myſterij dilatemus, in hoc ligno intelligitur eſſe ſcientia boni & mali, in quo & bonus Chriſtus, & diabolus malus pependit: ſed malus quidem ut interiret, bonus uero ut uiueret ex uirtute: ſicut & Apoſtolus dicit de Chriſto, quia & ſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed uiuit ex uirtute dei. Imò non ſolum ut uiuat, ſed ut uiuificet, quia ipſe eſt nouiſsimus Adam in ſpiritu uiuificante. Sed hæc tropice dici intelligenda ſunt. Chriſtus enim ipſe dicitur arbor uitę. Sed ſicut in alijs ipſe eſſe oſtendit & ſacerdos, & hoſtia & altare, & non ex altera intelligentia impeditur altera, ſed tropice de ipſo in ſuis locis unumquodq; ſentitur: ita etiam nunc in figuris ſacramentorum non impediet de uno atq; eodem ſumpta diuerſitas perſonarum. Sed uideamus quid etiam in conſequentibus ſcribitur, Et percuſſerunt, inquit, eos in ore gladij, uſquequo non relinqueretur ex eis qui ſaluus fieret, neq; qui effugeret. Hæc cum legunt Iudæi, crudeles efficiuntur, & humanum ſanguinem ſitientes, putantes quia & ſancti ita percuſſerunt eos qui habitabant Hay, ut non relinqueretur ab ijs qui ſaluus fieret, neq; qui effugeret: nõ intelligentes in ijs uerbis adumbrari myſteria, & hoc nobis magis indicari, quod ex ijs quorum chaos eſt habitaculum, & qui regnarunt in abyſſo dæmonibus, nullum penitus relinquere debemus, ſed omnes interimere. Interimimus autem dæmones, non ipſam eorum ſubſtantiam perimentes: ſed quia opus eorum ac ſtudium hoc eſt, ut peccare homines faciant, & hæc eſt illorum uita ſi nos peccemus, ſine dubio interitus eorum eſt ſi non peccemus. Interficiũt ergo habitatores Hay ſancti quiq;, & perimũt & non dimittunt ex eis ullum, hi ſine dubio qui cum omni diligentia ſeruant ſuum cor, ne de eo cogitationes malæ procedant: ſed & qui obſeruant os ſuum, ut omnis ſermo malus non procedat ex ore eorum. hoc eſt non relinquere ullum qui effugiat, cum eos nec ſermo effugit malus. Agite ergo & uos, præparemus nos ad huiuſmodi prælia, percutiamus Hay in ore gladij, & extinguamus omnes habitantes chaos, omnes contrarias uirtutes. Vtinam & ego modo dum loquor ad uos uerbum dei, cor peccatoris pulſare poſsim. Quod ſi fecero, certum eſt quod gladio oris mei percutiã fornicationem, percutiam malitiam, reprimam furorem, & ſi qua alia ſunt mala in ore gladij: id eſt oris mei ſermone reſtinguam, & non relinquam ex eis qui ſaluus fiat, neq; qui effugiat. Si enim omnes hos hoſtes noſtros extinxerimus, tũc uere diem feſtum celebrabimus deo, & de uictis aduerſarijs læta ſolennitate gaudebimus. Tale aliquid mihi uidetur etiam à ſancto propheta in pſalmis deſignari, ubi dicit de ſe: quia in matutinis interficiebam omnes peccatores terrę,

ut diſperdam

ut diſperdam de ciuitate domini omnes qui operantur iniquitatem. Siue enim ciuitas do
mini eccleſia dei uiuentis accipitur, ejciunt doctores de eccleſia, & interficiunt eos qui
operantur iniquitatem, contrarios dæmones aduerſariasq; uirtutes qui cogunt homines
ad peccatum, docendo, inſtituendo, & occultata in diuinis literis ex locis talibus in quali-
bus nunc ſumus, myſteria reſerando: Siue ciuitatem domini uniuſcuiuſq; noſtrũ animam
intelligamus, quę ædificat̃ à domino ex lapidibus uiuis, id eſt ex uirtutibus uarijs & diuer
ſis: de ipſa quoq; ciuitate ſanctus quiſq; & diligẽs ejcit peccatores: id eſt cogitationes peſ-
ſimas, & cupiditates prauas interficit in matutino. Iuſtus enim dicit: in matutinis medita-
bor in te, quia fuiſti adiutor meus. Quod eſt iſtud matutinũ, niſi dñs noſter Ieſus Chriſtus,
qui eſt lux uera, & exoriens in cordibus noſtris, atq; illuminãs ignorãtiæ noſtrę tenebras,
& huiuſmodi nobis myſteria reuelans, facit nos in lumine ſuo lumen uidere? Siquando
ergo legis in ſcripturis ſanctis iuſtorũ pugnas, cædes ac ſtrages interemptorũ, & quia ſan
cti nulli penitus hoſtiũ parcunt, quinimmo & ſi pepercerint, reputari eis in peccatũ, ſicut
reputatũ eſt Sauli, qui uiuum reſeruauerat Agag regem Amalech, hoc modo quo ſupra
expoſuimus, intellige bella iuſtorũ, quia hæc bella ab eis aduerſum peccatũ gerunt̃. Quo-
modo aũt manebunt iuſti, ſi uel parũ aliquid peccati in ſemetipſis reſeruauerint? Et ideo
dicitur de eis, quia non reliquerunt nec unũ qui ſaluus fieret, nec effugeret. Fortaſſe non
mihi credes, quod aduerſum peccatũ nobis iniungit̃ pugna: Paulo crede dicenti, Nondũ
uſq; ad ſanguinẽ reſtitiſtis aduerſum peccatũ. Vides tibi aduerſum peccatũ pugnam pro-
poni, & uſq; ad ſanguinis profuſionẽ iſtud tibi præliũ conſummandũ? Aut nõ euidenter
hæc indicat ſcriptura diuina, & in ijs in quibus moris eſt ei dicere, ſanctificate bellũ, & ex-
pugnabitis pugnã domini? Quid enim aliud eſt ſanctificare bellũ, niſi interemptis omni-
bus animæ noſtræ hoſtibus, qui ſunt uitia peccatorũ, & mortificatis membris quę ſunt ſu
per terrã, atq; omnibus malis cupiditatibus amputatis, effici ſanctũ corpore & ſpiritu, &
fortiter facientem uenire ad conſpectũ dei uiuentis, & pro palma uictoriæ uirtutis merito
coronari à Chriſto Ieſu dño noſtro? Cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorũ. Amen.

De altari quod ædificauit Ieſus. Vbi ſcripſit in lapidibus altaris Deuterono-
mium. Et quomodo relegit Ieſus Deuteronomium in auribus totius populi
ſtantis in Garizin & Gebal: ubi conuenerunt reges Amorræorum aduer-
ſum Ieſum. Cap. VIII. IX. Homilia IX

POſteaquã ſubuertit Ieſus Hay, id eſt Chaos, & omnes habitatores eius exe-
mit, oportebat eum dignum aliquod tali tantaq; uictoria excelſo omniũ mu
nus offerre. Quid ergo iſtud eſt quod agit poſt uictoriam, uideamus. Aedifi
cauit, inquit, Ieſus altare domino deo Iſrael in monte Gebal, & fecit illud ſi-
cut præcepit Moſes famulus domini filijs Iſrael. Scriptum eſt autem in lege
Moſei, altare fieri ex lapidibus integris, in quibus non eſt iniectum ferrũ. Et poſteaquam
fecit altare Ieſus, impoſuit ibi holocauſta domino, & immolauit ſacrificium ſalutaris, &
poſt ſacrificiũ ſcripſit in lapidibus Ieſus Deuteronomiũ, legem Moſi, & ſcripſit eam co-
ram filijs Iſrael: & omnes ſeniores Iſrael, & iudices, & ſcribæ eorũ præcedebant hinc & il
linc arcã teſtamẽti domini. Videamus ergo quid in his omnibus indicat̃, & quid præſens
lectio nobis ædificatiõis adquirat. Omnes qui in Ieſum Chriſtũ credimus, lapides uiui eſſe
dicimur, ſecundum quod ſcriptura pronunciat dicens, Vos autem eſtis lapides uiui, ædi-
ficati domus ſpiritalis in ſacerdotio ſancto, ut offeratis ſpiritales hoſtias, acceptabiles deo
per Ieſum Chriſtum. Sicut autem in iſtis terrenis lapidibus obſeruari nouimus, ut hi qui-
dem lapides qui ualidiores ſunt & potentiores, primi in fundamenta iaciantur, ut ipſis cre
di & ſuperponi poſſit totius ædificij pondus: alij uero qui ſequentes ſunt, id eſt paulo illis
inferiores, proximi illis qui in fundamẽto ſunt, ordinentur: qui uero plus inferiores ſunt,
paulo ſuperius à fundamẽtis: tum deinde in comparatione lapidum qui infirmiores ſunt
in ſuperioribus, & prope ipſa iam tecti faſtigia collocentur: ita nunc intellige etiam de la-
pidibus uiuis eſſe aliquos in fundamentis huius ſpiritalis ædificij. Qui autem ſunt iſti qui
in fundamentis collocantur? Apoſtoli & prophetæ. Sic enim dicit Paulus, hæc ipſa do-
cens. Aedificati, inquit, ſupra fundamentum Apoſtolorum & prophetarum, ipſo angu-
lari lapide Chriſto Ieſu domino noſtro. Vt autem promptiorem te præpares ô auditor ad

huius ædificij cōſtructionem, ut lapis aliquis inueniaris uicinior fundamēto, diſce quia &
ipſe Chriſtus huius quod nūc deſcripſimus, ædificij fundamentū eſt. Sic enim dicit Apo-
ſtolus. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitū eſt, qui eſt
Chriſtus Ieſus. Beati ergo qui ſupra illud tam nobile fundamentum ædificia religioſa &
ſancta cōſtruxerint. Sed in hoc ædificio eccleſię oportet eſſe & altare. Vnde ego arbitror,
quod quicunq; ex uobis lapidibus uiuis apti ſunt in hoc & prompti, ut orationibus ua-
cent, & ut die noctuq; obſecrationes offerant deo, & ſupplicationum uictimas immolēt,
ipſi ſunt ex quibus Ieſus ædificat altare. Sed intuere quid laudis ipſis lapidibus altaris ad-
ſcribitur. Sicut dixit, inquit, legislator Moſes, ædificari altare ex lapidibus integris quibus
ferrum non eſt iniectū. Qui putas ſunt iſti integri lapides? Nouit uniuſcuiuſq; conſcien-
tia quis ſit integer, qs ſit incorruptus, impollutus, immaculatus in carne & in ſpiritu: quis
ſit ille cui ferrum iniectum non eſt, id eſt qui iacula maligni ignita concupiſcentiæ non re
cepit, ſed ſcuto ea fidei extinxit & repulit: uel quis eſt ille qui ferrum pugnæ, ferrū belli,
ferrum litium nunquā recepit, ſed ſemper pacificus fuit, ſemper quietus & mitis, & Chri
ſti humilitati conformatus. Iſti ſunt ergo lapides uiui, ex quibus Ieſus dominus noſter al-
tare conſtruxit ex lapidibus integris, quibus ferrum nō eſt iniectum, ut offerat ſuper eos
holocauſta, & ſacrificium ſalutis. Ego puto quod forte iſti tales lapides integri & inconta
minati, ſancti Apoſtoli eſſe poſsint, omnes ſimul altare unum facientes propter unanimi
tatem atq; concordiam. Sic enim referuntur omnes ſimul unanimiter orantes, & aperien
tes os ſuum dixiſſe: Tu domine qui corda omnium noſti. Iſti ergo qui poterāt unanimes,
una uoce, atq; uno ſpiritu orare, ipſi fortaſſe digni ſunt qui debeant omnes ſimul unum al
tare conſtruere, ſuper quod Ieſus ſacrificium offerat patri. Tamen & nos tentemus dare
operam, ut eadem dicamus omnes unanimiter unū ſentientes, nihil per contentionem,
neq; per inanem gloriā gerentes, ſed in uno ſenſu, atq; in eadem ſententia permanentes,
ſi forte poſsimus etiam nos apti effici lapides ad altare. Non enim deſerit nos Ieſus domi-
nus noſter: ſed quamuis nos uacantes orationi, quid oremus ſecundum quod oportet ne-
ſciamus, ipſe tamen ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Dominus
autem ſpiritus eſt. Si ergo orationes noſtras ſpiritus adiuuet, & offerat eas patri omnium
deo gemitibus quibus nos explicare non poſſumus, certū eſt quia & altaris conſtructio-
nem ſollicite requirat à nobis. Sed nondum plenus altaris ornatus eſt, etiam ſi ex integris
lapidibus cōſtruatur, etiā ſi ferrum eis & iaculum maligni non inueniatur iniectū, ſed ad-
huc deeſt aliquid, & adhuc eſt quod his omnibus adijciat Ieſus. Quid illud eſt? Scripſit, in-
quit, Ieſus ſuper lapides altaris Deuteronomium legem Moſei, & ſcripſit eam in conſpe
ctu filiorū Iſrael. Scripſerit quomodo potuerit tūc filius Naue ſuper lapides altaris legem
deſcribere, & prout ualuit adumbrauerit typos, nos interim uideamus quomodo noſter
Ieſus in lapidibus uiuis & integris ſcripſit Deuteronomium, quod quaſi ſecunda legisla-
tio dicitur. Si ergo uis uidere quomodo prima lege infirmata ſecūdam legē ſcribat Ieſus,
audi eum in Euangelijs dicentem: Dictum eſt antiquis, non occides. Ego aūt dico uobis,
quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, homicida eſt. Et iterū. Dictum eſt antiquis nō mœcha-
beris. Ego aūt dico uobis, ſi quis aſpexerit mulierem ad concupiſcendū eam, iam mœcha
tus eſt eam in corde ſuo. Et dictum eſt antiquis, non periurabis. Ego aūt dico uobis: No-
lite iurare omnino. Vides Deuteronomiū quod ſcripſit Ieſus in lapidibus uiuis & integris
non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus, non atramēto, ſed ſpiritu dei uiui.
Si autē uis euidentius noſcere in quibus cordibus Ieſus ſcripſerit legem, & in quibus nō
ſcripſerit, etiā hoc tibi ex ſcripturarū autoritate patefaciā, ut conſolationem capias tu qui
ex gentibus uocatus es, nec uerearis eorum iactantiā, qui legem Moſei tabulis uel char-
tulis ſcriptam ſe accepiſſe gloriantur. Audi ergo in quorum cordibus dominus Ieſus ſcri-
pſerit legem. Paulus dicit: Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ le-
gis ſunt faciunt, huiuſmodi nō habentes legem, ipſi ſibi ſunt lex. Qui oſtendunt opus le-
gis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente eis cōſcientia. Si ergo uideas gentes
ad Ieſum uenire & credere ei, & opus legis implere, quod illi qui legē acceperant, imple-
re non poſſunt, nō dubites de eis dicere, quia Ieſus in iſtis lapidibus integris Deuterono-
miū ſcripſit. Monet me ſanè, quod addidit in cōſequentibus ſcriptura. Et ſcripſit, inquit,
Ieſus, ſuper lapides Deuteronomiū coram filijs Iſrael. Quomodo potuerit tam magnū li-
brum

brum, uel adſiſtentibus & permanentibus ibi filijs Iſrael deſcribere, ita ut non diſcederet uſquequo ſcriptura tot uerſuū finiretur: uel etiā quomodo potuerint lapides altaris ferre tam magni libri continentiā: dicant mihi iſti adſertores literæ Iudæi, qui ſpiritū legis ignorant: quomodo in hoc hiſtoriæ ueritas demonſtratur? Sed apud illos uſq; in hodiernū diē, cum legitur Moſes, uelamen eſt poſitum ſuper cor eorum. Nobis uero conuerſis ad dominū Ieſum, aufertur uelamen. Quia ubi ſpiritus domini, ibi libertas intelligētiæ. Noſter ergo Ieſus dominus non indiget multo tempore ut Deuteronomiū ſcribat, ut ſecundam legem in cordibus credentiū figat, atq; in eorum mentibus qui ad altaris conſtructionem digni ſunt eligi, legem ſpiritus ſignet. Statim nanq; ut quis crediderit Ieſu Chriſto, & lex Euangelij in eius corde deſcripta eſt, & in cō ſpectu filiorū Iſrael deſcripta. Aderant enim tunc cum tibi ſacramentum fidei tradebatur cæleſtes uirtutes, miniſteria angelorū, eccleſia primitiuorum. Si enim rectè intelligamus Iſraelem dici mentem deum uidentem, rectiſsime hoc de miniſtris angelis magis dicitur: ſecundum domini ſententiam dicentis de infantibus, quod & tu fuiſti infans in baptiſmo, quia angeli eorū ſemper uident faciem patris mei qui in cælis eſt. Coram iſtis igitur filijs Iſrael, qui aderant illo in tempore cum tibi fidei ſacramenta tradebantur, uidentibus faciem dei, Ieſus in corde tuo Deuteronomiū ſcripſit. Vis tibi adhuc euidētius hæc de ſcripturis ſanctis probemus, quia corā filijs Iſrael legem ſecundam ſcribat Ieſus? Apoſtolus ad Hebræos manifeſte deſignat dicens. Non enim acceſsiſtis ad ſonū tubæ, & ad montem ardentem, ſed acceſsiſtis ad montem Sion, & ciuitatem dei uiuentis Hieruſalem cæleſtem, & eccleſiam primitiuorū adſcriptam in cælis, & multitudinem angelorum collaudantium deum. Vides ergo, quia coram ijs omnibus, qui ex eo quod ſemper deum uident, & merito filij Iſrael appellantur, Ieſus legem ſuam in cordibus credentium ſcribit. Sed & nunc per hæc quæ loquimur, Ieſus Deuteronomium ſcribit in eorū cordibus qui integra fide, & toto animo quæ dicuntur accipiunt, qui integro auditu, atq; integro corde, & non corrupto ſenſu, ac reprobo circa fidem, audiunt & retinent quæ dicuntur. quia neceſſe eſt Deuteronomiū in integris lapidibus ſcribi. Poſt hæc dicit: Et omnis, inquit, Iſrael & presbyteri & iudices, & ſcribæ præcedebant hinc & illinc arcam teſtamenti domini. Arca teſtamēti domini eſt, in qua tabulæ legis manu dei ſcriptæ ſeruantur. Et circa hanc arcam teſtamēti omnis qui uere Iſrael eſt, incedit, & non eſt longe ab ea. Leuitæ uero & ſacerdotes etiam in humeris ſuis eam portant. Etenim quicunq; ſacerdotali religione & ſanctitate uiuunt, non ſolum ij qui ſedere uidentur in conſeſſu ſacerdotali, ſed ij magis qui ſacerdotaliter agunt, quorū pars eſt dominus, nec ulla eis portio habetur in terris, ipſi ſunt uere ſacerdotes & leuitæ domini, qui in humeris ſuis legē dei portant, agendo uidelicet, & implendo per opus ea quæ ſcripta ſunt in lege. Sed & proſelytus, inquit, & indigena ſimul, & erunt dimidij iuxta montē Garizin, & dimidij iuxta montē Gebal. Quomodo etiā iſta explicabimus? Vere adiutorio dei opus eſt, ut poſsimus uerbis noſtris uerba diuina diſſerere, & explanare qui ſunt dimidij qui incedebāt iuxta montē Garizin, & qui ſunt dimidij qui licet & ipſi ſaluentē, nō tamen potuerunt iuxta montē Garizin incedere, ſed incedūt iuxta montē Gebal. Mons Garizin benedictiones habet, mons autem Gebal maledictiones, quæ peccatoribus imminent. Statuerunt etenim (ſicut ſcriptū eſt in Deuteronomio) ſex tribus ad benedicendū in monte Garizin, & ipſas tribus quæ nobiliores ſunt & eximiæ, id eſt Simeon, Leui, Iuda, Iſachar, Ioſeph & Beniamin. Alias uero ſex ignobiliores ad maledicendū; in quibus & Ruben, qui aſcendit cubile patris, & thorum maculauit paternum, & Zabulon, qui eſt ultimus filius. Hæc quidem ueterum hiſtoriæ referunt geſta, ſed quomodo nos hanc hiſtoriæ narrationem ad myſticā intelligentiā referemus, ut oſtendamus qui ſint iſti qui incedunt iuxta montem Garizin, & qui ſint iſti qui incedunt iuxta montem Gebal? Ego ſic uideo, duas eſſe ſpecies eorum qui per fidem feſtinant & properant ad ſalutem. Vnam eorū qui promiſsionum cæleſtium cupiditate ſuccenſi, ſummo ſtudio diligentiaq; nituntur, ne una ſaltem minima eos beatitudo prætereat, habentes deſiderium non ſolum benedictionis capiendæ, & effici in parte ſortis ſanctorum, ſed etiam adſiſtere in conſpectu dei, & ſemper eſſe cum domino. Alij uerò ſunt qui & ipſi tendunt ad ſalutem, ſed non tam amore benedictionum uel promiſsionum ipſarum, quàm hoc magis habentes in proſpectu, & dicentes, ſufficit mihi non ire in gehennam, ſufficit mihi non mitti in ignem æternū, ſufficit nō

expelli in tenebras exteriores. Cum ergo in ſingulis quibuſq; fidelium talis ſit propoſiti uarietas, hoc mihi deſignari uidetur in hoc loco, quod dimidij illi qui iuxta montem Garizin incedunt, illũ qui ad benedictiones electus eſt, iſtos ſingulariter indicẽt, qui nõ metu pœnæ, ſed benedictionũ & repromiſſionũ deſiderio ueniunt ad ſalutem. Illi uero dimidij, qui iuxta montem Gebal incedunt, in quo maledictiones prolatæ ſunt, iſtos alios indicent, qui malorũ metu & ſuppliciorũ timore complentes quæ in lege ſcripta ſunt, perueniunt ad ſalutẽ. Hic iam dei ſolius eſt noſſe ex omnibus nobis filijs Iſrael, quis eſt qui boni ipſius deſiderio ſuccenſus facit quod bonũ eſt, quíue noſtrum metu gehennæ, & æterni ignis terrore tendit ad bonum, & ſtudet ac feſtinat implere quæ ſcripta ſunt. Certũ eſt enim nobiliores eſſe illos, qui boni ipſius deſiderio & benedictionum amore, quod bonũ eſt agunt, quàm illos qui pro mali metu bonum ſectantur. Solus ergo Ieſus eſt, qui poteſt ex omni populo huiuſcemodi mẽtes animoſq; diſcernere, & alios quidẽ ſtatuere in montem Garizin ad benedictiones, alios uero ſtatuere in montẽ Gebal ad maledictiones, nõ ut maledictiones accipiant, ſed ut intuentes præſcriptas maledictiones, & pœnas peccatoribus conſtitutas, incurrere caueant eas. Poſt hæc refertur quia legit Ieſus omnia uerba legis, id eſt benedictiones & maledictiones, ſecundum omnia quæ ſcripta ſunt in libro legis, nec fuit ullum uerbum ex omnibus quæ mandauit Moſes, quod non legerit Ieſus coram omni eccleſia filiorũ Iſrael. Facilis quidem eſt explanatio hiſtoriæ quomodo filius Naue legerit omnia uerba quæ ſcripſit Moſes, coram omni eccleſia filiorum Iſrael: noſter uero dominus Ieſus quomodo hoc populo ſuo faciat, oſtendere nõ mihi uidetur otioſum. Et ego quidem arbitror quod ſiquando nobis legitur Moſes, & per gratiam domini uelamen literæ amouetur, & incipimus intelligere quia lex ſpiritalis eſt, & quia (uerbi cauſa) dicens lex, nõ infrenabis os boui trituranti, non de bobus hæc, ſed de Apoſtolis dixerit: & rurſum cum in lege dicitur, quia Abraham duos filios habuit, unũ de ancilla, & unum de libera, ego in ijs intelligo eſſe duo teſtamenta, & duos populos: iſtam nobis legem quæ ſic intelligitur (quã ſpiritalem nominat Paulus) Ieſus dominus legit, & ipſe eſt qui hæc in auribus totius populi recitat, præcipiens nobis ne ſequamur occidentem literam, ſed teneamus ſpiritum uiuificantem. Legit ergo nobis Ieſus legem, cum nobis legis reuelat arcana. Non enim nos qui de eccleſia catholica ſumus, ſpernimus legem Moſei, ſed ſuſcipimus eam, ſi tamen Ieſus eam nobis legerit. Sic enim recte poterimus intelligere legem ſi eam nobis legat Ieſus, ut ipſo legente nos ſenſum eius & intelligentiam capiamus. Aut non eſt putandum quod inde conceperat ſenſum ille, qui dicebat: Nos autem ſenſum Chriſti habemus, ut ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur? Et illi qui dicebant, Nónne ardens erat in nobis cor noſtrũ cum nobis aperiret ſcripturas in uia? quando incipiens à lege Moſi uſq; ad prophetas legit eis omnia, & reuelauit quæ de ipſo ſcripta ſunt. Mira tamen figura ſermonis oſtenditur in ijs quæ ſcripta ſunt cum dicit, non erat ſermo ex omnibus quæ mandauit Moſes, quem non legerit Ieſus in auribus totius eccleſiæ Iſrael. Et primo legiſſe in auribus, uideamus quid dicit. Vereor ne forte aliquos auditorum ſermo noſter offendat: ſed tamen dicendum eſt quod ſcriptũ docemus, quia ſermo hic arguit nos, quod non omnes qui audimus legem, de eccleſia ſumus filiorum Iſrael, ſed non continuo ſi eſt aliqua differentia inter auditores legis, & eccleſiam filiorum Iſrael, auditor excluditur à ſalute. Attendite ergo diligentius uerbis ſcripturæ dicentis, non erat ullum uerbum ex omnibus quæ mandauit Moſes, quod non legerit Ieſus in auribus totius eccleſiæ filiorum Iſrael. Et addidit etiam mulieribus & infantibus, & proſelytis. Nouit dominus noſter Ieſus eſſe alias aures præter iſtas carnales, quas ad audientiam uerborum ſuorum, & ad audientiam legis inquirit. Vnde & in Euangelio poſteaq; de ſingulis quæ oportebat, edocuit, addit & dicit, Qui habet aures audiendi audiat. Quod utiq; ſi de auribus dixiſſet carnalibus, ſuperfluũ uideretur. Nemo enim nõ habens aures ad uerba eius audienda cõuenerat. Sed quoniam ſciebat in auribus interioris hominis, id eſt intellectu cordis recipi debere quæ dicta ſunt: quia nihil prodeſt audire ſermonem ſi nõ retineatur, & ſeruetur in corde: idcirco aures ab auditoribus expoſcebat. Hoc ergo etiam nunc, uel cum ſcripturæ in eccleſia leguntur, uel cum ſermo explanationis profertur ad populum, ſcripturæ auctoritatem ſequẽtes dicimus, uidete ne legantur quidem ab Ieſu uerba legis, ſed quamplurimis non legantur: quia Ieſus illis legit legem, qui

aures habuerint audiendi. Sed & quod adiunxit ad eccleſiam domini etiam mulieres, & infantes, & proſelytos, ſi quidem ſepararim intelligamus mulieres & infantes & proſelytos, & eos uelut ſequelam quandam eſſe ſentiamus eccleſiæ, quoniã in domo magna nõ ſunt tantũmodo uaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: dicimus uiris quidem fortibus fortem traditum cibum, illis uidelicet, de quibus Apoſtolus dicit, Perfectorum autem eſt ſolidus cibus, ex quibus ipſe ſibi præparat eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid horum: eos uero quos in mulierum, uel infantum, uel proſelytorũ appellatione ſecernit, intelligimus illos eſſe, qui adhuc lacte indigẽt, aut etiam uelut infirmi, ut ſunt mulieres, holeribus ueſcuntur. Si uero ſimul omnis accipiatur eccleſia, uiri quidẽ intelliguntur illi, qui in om̃ibus perfecti ſtare norunt armati aduerſus aſtutias diaboli: mulieres uero illi, qui nondum ex ſemetipſis quæ utilia ſunt gerunt, ſed imitando meliores, & eorum exempla ſectando. Ex quibus & caput habere dicuntur. Caput enim mulieris uir. Infantes uero erunt, qui fide nuper ſuſcepta, lacte euangelico nutriunt. Proſelyti aũt catechumeni uidebuntur, uel ij qui iam ſociari fidelibus ſtudent. De quibus ſingulis ſimilia etiã Ioannes ſentiẽs in Epiſtola ſua ſcribit, & ſingulis quibuſq; ætatibus propria queq; geſta decernit. Veruntamen Ieſu nobis recitante legem, & reuelante cordibus noſtris intelligentiam ſpiritalem, neq; proſelyti, id eſt catechumeni diutius catechumeni maneatis, ſed feſtinate ad percipiendam gratiam dei, ut & uos in eccleſia filiorum Iſrael annumeremini: & uos infantes nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem eſtote perfecti, ſicut & Apoſtolus ad Hebræos dicit, relinquentes principiorum Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur. Sed & uos, qui ſub mulierum appellatione infirmi & remiſſi & languidi eſtis, cõmonemini, ut remiſſas manus, & diſſoluta genua erigatis, id eſt negligentes & deſides animos ſuſcitetis, & uirilem conſtanriam in explendis præceptis legalibus & euangelicis aſſumaris, atq; ad uirorum fortium perfectionem celeriter properetis. Non enim nouit ſcriptura diuina ſecundum ſexum ſeparationem uirorum ac mulierum facere. Etenim apud deum ſexus nulla diſcretio eſt, ſed pro animi diuerſitate, uel uir, uel mulier deſignatur. Quantæ ex mulierum ſexu apud deum in uiris fortibus numerantur? & quanti ex uiris inter remiſſas & languidas mulieres reputãtur. An non tibi uidetur inter mulieres exiſtimandus ille uir, qui dicit: non poſſum obſeruare quæ ſcripta ſunt, uendere quæ habeo & dare pauperibus non poſſum, percutienti maxillam præbere alteram non poſſum, maledicentem benedicere non poſſum, blaſphematus deprecari nõ poſſum, perſecutionem pati & ſuſtinere non poſſum: cætera ſimilia quæ mandantur qui dicit implere nõ poſſum, quid tibi uidetur aliud, quàm mulieres, quæ nihil uirile poſſunt, eſſe numerandus? Sed uideamus quid poſt hæc ſcriptum eſt. Et audierunt, inquit, omnes reges Amorrçorum, & qui trans Iordanem, & qui in montanis, & qui in campis, & qui ſuper ora maris magni, & qui erant in Antilibano, & Cethæi, & Amorræi & Chananæi & Pherezæi & Euæi & Gergezęi & Iebuſęi, & conuenerunt in unum, ut expugnarent Ieſum & Iſrael ſimul. Hiſtoria rerum geſtarum manifeſta eſt, nec explanatione indiget quod euidenter expletum eſt: ex ijs tamen quæ geſta ſunt uiſibilibus, noſtri domini Ieſu ſaluatoris bella ac triumphos quos egerit, contemplemur, quamuis etiam in ipſo hæc uiſibiliter cernamus expleta. Conuenerunt enim reges terræ, Senatus Populuſq; & principes Romani, ut expugnarent nomen Ieſu, & Iſrael ſimul. Decreuerunt enim legibus ſuis, ut non ſint Chriſtiani. Omnis ciuitas, omnis ordo, Chriſtianorum nomen impugnat. Sed ſicut tunc omnes illi reges cõuenientes contra Ieſum nihil facere potuerunt, ita uel principes, uel poteſtates iſtæ contrariæ, ut non Chriſtianorum genus latius ac profuſius propagetur, obtinere non ualebunt. Scriptum nanq; eſt, quia quanto magis eos humiliabant, tanto magis plures fiebant, & inualeſcebant ualde. Confidimus autem, quia non ſolum non nos poterunt obtinere uiſibiles inimici, & aduerſarij noſtri, uerum etiam uelociter Ieſu domino noſtro uincente contereturSatanas ſub pedibus ſeruorum eius. Illo etenim duce ſemper uincẽt milites ſui, ita ut nos dicamus ſicut in Eſdra ſcriptum eſt, quia à te domine eſt uictoria, & ego ſeruus tuus, benedictus es deus ueritatis. Quem ſemper & nos inuocemus, ut det nobis uictoriam in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De dolo Gabaonitarum, ubi dicunt, Audiuimus quãta fecit dominus uobiſcum per mare rubrum Homilia Decima Cap. IX

IN domo patris mei manſiones multæ ſunt, dicit uerbum dei. Sed & reſurre
ctio mortuorum non habebit æqualem reſurgentium gloriam, ſed alia caro
uolucrum, alia piſcium: & corpora cæleſtia, & corpora terreſtria, ſed alia qui
dem cæleſtium gloria, alia uero terreſtrium. Alia gloria ſolis, alia gloria lunę,
alia gloria ſtellarum. Stella ab ſtella differt in gloria, ita & reſurrectio mortuo
rum. Multæ ergo eorum qui ad ſalutem ueniunt differentiæ deſignantur. Vnde & nunc
Gabaonitas iſtos, quorum hiſtoria recitanda eſt, arbitror portiunculam quandam eſſe eo
rum, qui ſaluandi ſunt, ita tamen ut non abſq; alicuius notæ inuſtione ſaluentur. Vides
nanq; quomodo ligni cæſores, uel aquę geſtatores fieri condemnantur, ad obſequium po
puli, & altaris dei miniſteriũ, quoniamquidẽ cum dolo & calliditate acceſſerunt ad filios
Iſrael, pannis calciamentiſq; ueteribus induti, & cibum uetuſti panis ferẽtes. Iſti ergo ue
niunt ad Ieſum cum omnibus uetuſtatibus ſuis, & orant ab eo hoc tantũ ut ſaluentur. In
quorum figura tale mihi aliquid uidetur oſtendi. Sunt quidam in eccleſia credentes qui
dem, & habentem fidem in deum, & acquieſcentes in omnibus diuinis præceptis: quiq;
etiam erga ſeruos dei religioſi ſunt, & ſeruire eis cupiunt, ſed & ad ornatum eccleſiæ, uel
miniſterium ſatis prompti, paratiq; ſunt: in actibus uero ſuis & conuerſatione propria, ob
ſcœnitatibus & uitijs inuoluti, nec omnino deponentes ueterem hominem cum actibus
ſuis, ſed inuoluti uetuſtis uitijs & obſcœnitatibus ſuis, ſicut & iſti pannis & calciamentis
ueteribus obtecti, præter hoc quod in deum credunt, & erga ſeruos dei uel eccleſiæ cul
tum uidentur eſſe deuoti, nihil adhibent emendationis, uel innouationis in mores. Iſtis er
go Ieſus dominus noſter ſalutẽ quidem cõcedit, ſed quodãmodo ſalus ipſa eorum notam
non euadit infamiæ. Similis quoq; etiam in libello qui appellatur Paſtoris, de his figura de
ſcribitur. Ait enim, quia eſt arbor quædam, quæ ulmus appellatur, quæ fructũ non affert,
portat tamen uitem quæ affert plurimum fructum, & ex eo quod adminiculo eſt uiti, quę
eius uiribus nitens, uel afferre, uel ſeruare poteſt plurimũ fructum, etiam ulmus, quę infru
ctuoſa eſt, neceſſaria uidetur & utilis ex hoc ipſo quod frugiferæ deſeruiat uiti. Tale ali
quid intellige etiam in Gabaonitis qui non depoſuerunt quidem ueterem hominẽ cum
actibus ſuis, miniſtrant tamen ſanctis & ſeruiunt, & aliquid utilitatis impendunt, & tali
quodã ordine ab Ieſu ſalutẽ cum iuramenti interpoſitione ſuſcipiunt. Ego nolebã in Ga
baonitarum ordine conſequi, nec in ligni cæſoribus, uel aquæ geſtatoribus numerari, ſed
inter Iſraelitas cuperem hæreditatem terræ repromiſſionis accipere. Obſeruandum ſane
eſt, quod ſolent hæretici legentes hunc locum calumniam facere, ij qui teſtamentum ue
tus non recipiunt, & dicunt. Vide quomodo nihil humanitatis habuit Ieſus filius Naue,
ut hominibus qui ad ſe ſupplices uenerant ſalutem concedens, notam eis infamiæ, & iu
gum ſeruitutis infligeret. Hæc ſi anima audiat minus inſtructa in ſcripturis diuinis, infir
mari continuo & periclitari poteſt, ita ut refugiat catholicam fidem. Non enim intelligũt
eorum ſubreptiones. Ieſus enim ſecudum menſuram fidei ipſorum, competens erga eos
iudicium tenuit. Porro autem Raab meretrix, quæ fide integra credidit cum omni domo
ſua, & exploratores Iſraeliticos pleniſſima deuotione ſuſcepit, ex integro in conſortium
populi, ſocietatemq; ſuſcepta eſt, & ſcriptũ eſt de ea, quia appoſita eſt ad filios Iſrael uſq;
in hodiernũ diem. Iſti uero qui non tam Iſraeliticæ gentis conſortia dilexerunt, quàm ſuæ
perditionis metu perterriti, cum calliditate & fraude acceſſerunt ad Ieſum, quomodo po
terant libertatem uitæ & regni conſortium dolis ſeruilibus promereri? Deniq; uis noſſe
quia digna erga eos ab Ieſu mentis eorum ignobilitate conditio diſpenſata eſt? Ipſi di
cunt quia audiuimus quãta fecit dominus uobis per mare rubrum, & in deſerto. Et cum
hæc dicerent, & audiſſe ſe, & ſcire de diuinis mirabilibus faterentur, nihil tamen fide di
gnum, nihil tantarũ uirtutum admiratione geſſerunt. Et ideo uidens Ieſus anguſtum eo
rum exiguumq; in fide propoſitum, moderationem erga eos iuſtiſſimam ſeruat ut ſalu
tem mererentur, qui parum licet fidei detulerant, nec tamen ſummam regni uel liberta
tis acciperent, pro eo quod fides eorum nullo operum nobilitaretur acceſſu, quoniam fi
dem ſine operibus mortuam haberi pronunciat Apoſtolus Iacobus. Veruntamen ſcien
dum eſt quantum ex huiuſcemodi figurarũ adumbrationibus edocemur, quod ſi qui ta

les ſunt in nobis, quorum fides hoc tantummodo habet, ut ad eccleſiam ueniant, & inclinent caput ſuum ſacerdotibus, officia exhibeant, ſeruos dei honorent, ad ornatum quoque altaris uel eccleſiæ aliquid conferant, non tamen adhibent ſtudium, ut etiam mores ſuos excolant, actus emendent, uitia deponant, caſtitatem colant, iracundiam mitigent, auaritiam reprimant, rapacitatē refrenent, maleloquia & ſtultiloquia uel ſcurrilitatem & obtrectationum uenena ex ore ſuo non adimant: ſciant ſibi qui tales ſunt, qui emendare ſe nolunt, ſed in his uſque in ſenectutem ultimam perſeuerant, partem ſortemque ab Ieſu domino cum Gabaonitis eſſe tribuēdam. Sed potius deprecamur uos fratres, uerbi dei legatione fungentes, ut dum poteſtatē adhuc habemus emendandi, demus operam, & feſtinemus abijcientes antiquas ſordes, & pannos ueteres uitiorum, coniungi ac ſociari Iſraeliticæ libertati. Vis autem uidere Iſraelitarum quanta libertas ſit? In lege præcipitur ne liceat Hebræum puerum ſi forte in ſeruitutem deuenerit, amplius quàm ſex annis ſeruire, ſeptimo uero anno dimitti eum lex liberum iubet. Tanta apud eos libertatis eſt cura. Quę uti que ſi ad ſpiritalem intelligentiam reuocemus, etiam ſi Hebræus puer es tu, qui in ſeruitium decidiſti. Puer enim eſt, qui facilitate animi in ſeruitium decidit. Quale ſeruitium? Scriptura dicit. Qui autem peccat, ſeruus eſt peccati. In hoc ſeruitium non uirilis, & perfectus animus decidit, ſed puerilis, & facilis. Igitur etiam ſi Hebręus puer es, id eſt fidelis etiam & baptiſma in eccleſia cōſecutus, & poſt hoc in peccati ſeruitium decidiſti, ſufficiat tibi ſex annis ſeruitus, in ſeptimo anno obſerua ne ſeruias, ſed feſtina ad libertatem tuam. Septenarius numerus legem ſignificat mandatorum. Senarius uero numerus, mundi huius tenet figuram. Donec ergo quæ huius mundi ſunt ſapis, etiam ijs exerceri ſecundū carnem cogitas, neceſſe eſt te ſeruire peccato. Cum uero ad ſeptenarium numerū, id eſt ad legis ſcientiam ueneris, tunc require libertatem tuam, & redi ad nobilitatē paternam, ne ſi permanſeris in malis tuis, & perſeueraueris in peccatis, defixa in aure nota, uelut qui cōmonentis te dei, & ad libertatem priſtinam reuocantis uerba non audias, eris peccati ſeruus in æternum. Tum deinde require abs te ſi libenter uelis ex patrefamilias, & nobili uiro in hoc mundo ſeruus effici: abnuis ſine dubio, quippe cum etiam ex conditione ſeruili uideamus quamplurimos ad libertatem feſtinare, et in quantum poſſunt cupere etiam diuites fieri, & honoribus undecunque quæſitis uilitatē genuinę ignobilitatis obtegere. Si ergo in hac uita nemo eſſe uult ſeruus, ſed quantum fieri poteſt & liber eſſe & diues & nobilis cupit, ut non ſolum ſibi ſufficiat, ſed & alijs largiatur, in illis æternis rebus, ac nullo fine mutandis indiferenter tolerabimus ſeruitutem, & parum nobis uidetur ſi in ligni cęſoribus, & aquæ geſtatoribus deputemur? Propterea ergo dum dies eſt, operemur quod bonum eſt, & emendationi noſtræ operam demus, ut ex actibus & conuerſatione noſtra ac moribus nobilitari mereamur, ut digni efficiamur ſpiritū accipere adoptionis, ut inter dei potius filios habeamur, per unicum filium eius Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De auxilijs Ieſu, quibus iuuit Gabionitas. Homilia XI Cap IX

IIs qui ſociauerint ſe ad filios Iſrael, omnes qui prius amici erāt, poſt amicitias & familiaritatē filiorum Iſrael, inimici fiunt. Gabaonitas, qui à filijs Iſrael fœdus pacis acceperant, Iebuſæus rex Hieruſalem inuitatis ſecum alijs quatuor regibus, aggredit̄ expugnare. Sed Gabaonitæ uidentes quinque reges aduerſum ſe in prælium conſpiraſſe, nequaquā proprijs uiribus copijſque confidūt, ſed mittunt ad Ieſum auxilia poſtulantes. At ille diuino permiſſu adeſt Gabaonitis, laturus auxilium. Hic autem mirabilia cælitus oſtenduntur. Dominus deſuper ſaxa grandinis pluit, & quinque regum qui aduerſum Ieſum pugnabant exercitum uaſtat. Tunc uero Ieſus uidens diuinam ſecum dexteram pręliantem, & proſperis ſucceſſibus cuncta procedere, nouam quandam & miram orationem extollit ad cælum dicens. Stet ſol ſuper Gabaon & luna ſuper ualle Elom, donec expugnē populū iſtum. Et ſtetit ſol & luna in loco ſuo, donec peruinceret dn̄s inimicos eorum. Et ſtetit ſol in medio cælo, & nō eſt progreſſus ad occaſum in finem unius diei. Nō fuit dies talis ante hoc, nec ita exaudiuit deus hominem, quia dominus pugnabat pro Iſrael. Et fugerunt illi quinque reges, & abſconderunt ſe in ſpelunca in Mageda. Hæc ſecundum hiſtoriam geſta, miracula diuinæ uirtutis

uniuerſis

uniuerſis ſeculis prędicant, nec interpretatione extrinſecus indigent in quibus geſtorum lumen coruſcat. Quid tamen in ijs ſpiritalis intellectus contineat, requiramus. Cum anima humana uerbo Dei ſe ſociauerit, dubitare non debet ſtatim ſe inimicos habituram, & eos quos habuerat ante amicos, in aduerſarios eſſe uertẽdos: idq; non ſolum pati ſe ab hominibus ſperet, uerumetiam de contrarijs uirtutibus & ſpiritalibus nequitijs id ſibi imminere pro certo ſciat. Et ita fit, ut qui amicitias expetit Ieſu, multorum ſibi ſciat inimicitias tolerandas. Omnes qui pie uolunt uiuere in Chriſto, perſecutionẽ patiuntur. Sed & Salomon ſimilia dicit. Fili, inquit, accedens ad ſeruitutem domini, præpara animam tuam ad tentationem. Oppugnantur ergo etiam nunc Gabaonitæ cuiuſcunq; modi ſint propter amicitias Ieſu, & ligni licet ſint cæſores, & aquæ geſtatores, id eſt licet ultimi meriti ſis in eccleſia, tamẽ hoc ipſo quia ad Ieſum pertines, impugnaberis à quinq; regibus. Sed tamen nec Gabaonitæ derelinquuntur, uel ſpernuntur ab Ieſu, uel ab ducibus, ac presbyteris Iſraelitarum, ſed infirmitati eorum auxilium ferunt. An non tibi uidetur hoc agere illud Apoſtoli mandatum quo dicit: Conſolamini puſillamines, ſuſtinete infirmos, patientes eſtote ad omnes? Et iterum, Vos aũt potentiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinete. Hoc ergo modo Ieſus cum ducibus & principibus ſuis adeſt ijs qui pro nomine ſuo à contrarijs uirtutibus oppugnantur, & nõ ſolum auxilium præſtat in bello, uerum & producit tempus diei, & ſpacia lucis protelans aduentum diſcutit noctis. Volumus ſi poſſumus oſtẽdere quomodo dominus noſter Ieſus protelauerit lucem, & maiorẽ fecerit diem uel pro ſalute hominum, uel pro interitu contrariarum uirtutum. Ex quo aduenit Saluator, finis erat iam mundi. Deniq; ipſe dicebat: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Sed retinuit & repreſſit diem cõſummationis, & adeſſe prohibuit. Videns enim deus pater ſalutem gentium per ipſum ſolum poſſe cõſtare, dicit ad eum. Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Donec ergo paterna pollicitatio cõpleatur & eccleſiæ ex diuerſis nationibus creſcãt, atq; introeat tota gentium plenitudo, & tunc demum om̃is Iſrael ſaluetur, dies producit, differtur occaſus, nec unquam ſol occumbit, ſed ſemper exoritur, dum credentiũ cordibus ſol iuſtitiæ lumen ueritatis infundit. Cum uero repleta fuerit menſura credentiũ, & deterior iam ac decolor ætas ultimæ generationis aduenerit, cum increſcẽte iniquitate refrigeſcet charitas multorũ, & perpauci remanſerint in quibus fides inueniatur, tunc iam abbreuiabuntur dies. Idem igitur atq; ipſe dominus nouit & extendere diem cum ſalutis eſt tẽpus, & breuiare diem cum tribulationis & perditionis eſt tempus. Nos tamen dum habemus diem, & producitur nobis ſpatiũ lucis, ſicut in die honeſte ambulemus, & opera lucis operemur. Sed & illud uideamus quid eſt quod dicit, quinq; reges fuiſſe, & hos in ſpeluncas fugiſſe. Sæpe diximus duplicem eſſe Chriſtianorũ pugnam. Perfectis quidem & talibus qualis erat Paulus & Epheſii, ſicut ipſe Paulus dicit, nõ erat pugna aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus & poteſtates, aduerſum mundi huius rectores tenebrarum harum, & ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Inferioribus uero & nondum perfectis pugna adhuc aduerſus carnem & ſanguinem geritur, ijs qui adhuc carnalibus uitijs & fragilitatibus impugnantur. quod etiam in hoc loco indicari puto. Etenim Gabaonitis indictum eſſe à quinq; regibus diximus bellum, quorum figurã dixi eſſe in ijs, qui imperfecti ſunt. Iſti ergo à quinq; regibus impugnantur. Quinq; autem reges quinq; ſenſus corporeos indicant, uiſum, auditum, guſtum, tactum, & odoratum. Per aliquem enim horum unumquemq; neceſſe eſt decidere in peccatũ. Qui quinq; ſenſus illis quinq; regibus cõparantur, qui Gabaonitas, id eſt qui carnales homines expugnant. Quod aũt dicuntur in ſpeluncas cõfugiſſe, poteſt hoc fortaſſe indicari, quia ſpelunca locus eſt in profundum terræ defoſſus. Igitur etiam iſti quos ſupra diximus ſenſus, cum ſe terrenis actibus in corpore poſiti demerſerint, & nihil ad opus dei ſed totum ad miniſteriũ corporis egerint, in ſpeluncas confugiſſe dicuntur. Sciendũ tamen quod iſta ipſa regna, quorum nunc reges uincuntur ab Ieſu, & confugiunt ad ſpeluncas, poſtmodum in ſortẽ ueniunt ſanctorum, & pars domini appellãtur, ſicut regnũ Hieruſalem, uel Lachis, uel Chebron. In quo hoc arbitror indicari, quod etiam iſti quinq; ſenſus, quos ſupra expoſuimus, in corpore poſiti, cum per Ieſum fuerint deuicti, ita ut infidelitas ab eis & incredulitas depellatur, & cũ moriuntur peccato in eo quod deſinũt à miniſterio peccati: iſtis ipſis poſtmodũ miniſtris ute

tur anima ad operandam iuſtitiã. & ita fit, ut Hieruſalem in qua prius rex nequã regnabat & peſſimus, poſtmodum in ea regnet Dauid potẽs manu, uel pacificus Salomon. Aſſident etenim etiam his ipſis, quos diximus, corporalibus ſenſibus hominũ malignæ uirtutes, quæ eas ad malas concupiſcentias, & fœda miniſteria animæ præbenda ſollicitent. Quas malignas uirtutes cum fides Chriſti ſuperauerit, & in ligno crucis eius fuerint ſuſpenſæ, ut & de ipſis triumphet in ligno crucis ſuæ, interemptis ijs, regnoq́; depulſis, tunc efficitur anima in parte dei, tunc Hieruſalem regnum dei efficitur, & templum in ea domino conſtruetur. An non hoc de ſemetipſo ſentiebat ille qui dicebat, quia eramus aliquando & nos inſenſati, increduli, errantes, ſeruientes deſiderijs & uoluptatibus uarijs? Non eñ aliud eſt hoc quod Hieruſalem aliquando fuiſſe ſub rege Adonibeie ſcribit̃, uel aliæ ciuitates ſub alijs. Sed interim Ieſus interfecit inimicos, non crudelitatem docens per hoc, ſicut hæretici putant, ſed futura ſacramenta deſignans de ijs quę gerebantur: ut cum interemerit eos reges, qui regnum peccati tenent in nobis, poſſimus illud implere quod dixit Apoſtolus: Sicut exhibuimus mẽbra noſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatẽ, ita nunc exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ. Quid ergo eſt, quod ab eis hoc loco uelut crudele culpatur? Hoc, inquit, quod ſcriptum eſt, ponite pedes ueſtros ſuper collum eorum, & interficite eos. Quid quod hæc non crudelitas, ſed humanitas & benignitas inuenitur? Vtinã & tu talis eſſes, qui poneres pedes tuos ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſupra omnem uirtutem inimici, & conculcares draconem & baſiliſcum, id eſt regulum, qui aliquando regnauit in te, & tenuit in te regnum peccati: ut illis omnibus interemptis, qui in te regnabant opere peccati, ſolus in te regnet Chriſtus Ieſus dominus noſter, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſpiritaliter intelligi debeãt bella quæ geſſit Ieſus. Homilia XII Cap. IX.

SI ea quæ per Moyſen de tabernaculo, uel ſacrificijs & omni illo cultu adumbrabantur, typus & umbra dicuntur eſſe cæleſtium, ſine dubio & bella quę per Ieſum geruntur, & regum atq; hoſtiũ ſtrages, cęleſtium umbra & typus eſſe dicenda ſunt, eorũ duntaxat bellorum, quæ dominus noſter Ieſus cum ſuo exercitu, & magiſtratibus, id eſt credentiũ populis, atq; eorum ducibus contra diabolũ, & eius angelos præliatur. Ipſe eñ eſt, qui in Paulo, & in Epheſijs pugnat aduerſus principatus & poteſtates & rectores tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Et uide ingrate hæretice, quomodo ex integro ueteribus noua concordant. Promiſſum eſt ueteribus regnum terræ ſanctæ, terræ fluentis lac & mel, quæ terra tunc à peccatoribus & peſſimis incolis ac regibus tenebatur. Venit in iſtam terram Ieſus cum exercitu domini, & Iſraeliticis ducibus, expugnat omnes, interimit, obtinet, & ob uictoriæ meritum accipit eorum regna quos uicit. Tibi per euangelia non promittuntur regna terræ, ſed promittuntur regna cælorum. Sed hæc regna non ſunt uacua, nec inania, habent habitatores ſuos peccatores & nequam ſpiritus, angelos refugas. Ibi habitãt illi, aduerſum quos te Apoſtolica perſonans tuba Paulus cohortatur ad prælium. & ſicut ibi dicebat Ieſus, quia bellum erit uobis aduerſum Amorræos & Pherezęos & Euæos et Iebuſæos: ſimiliter tibi etiam hic Paulus denunciat dicens, nõ erit uobis pugna aduerſus carnem & ſanguinem: id eſt non ſic pugnabimus ſicut pugnauerunt antiqui, nec in terris nobis aduerſus homines habenda ſunt prælia, ſed aduerſus principatus, & aduerſus poteſtates, aduerſus mundi huius rectores tenebrarum. Iam utique intelligis in quibus locis huiuſcemodi ſint tibi mouenda certamina. Aut ſi tibi non ſufficit intellectus, niſi etiam loca manifeſta tibi uoce ſignentur, audi in conſequentibus: Aduerſum ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Audiſti qui ſint illi, qui tibi bello & de cæleſtibus expellendi ſunt, ut tu poſſis loca illa regni cælorum hæreditatis ſorte ſuſcipere. Sed & dominus in euangelio nonne euidenter hæc indicat quum dicit, A diebus Ioannis regnum cælorum uim patitur, & uim facientes diripiunt illud? Quid ergo ceſſas ó hæretice etiam Domino & Saluatori noſtro calumniam facere, qui regnum cælorum, quod credentibus in ſe promiſerat, per uim diripi iubet? Et utiq; ſi adhibenda uis eſt, certum eſt quod poſſidentibus adhibenda eſt. Vim enim facere, hoc eſt expellere poſſidentem, poſſeſſionemq́; diripere. Dicite ergo, quid aliud eſt quod accuſatis feciſſe Ieſum ſucceſſorem Moſei? Atq; utinam di-

gni

gni eſſemus quibus dominus Ieſus ſapientiæ ſuæ aulam panderet, & introduceret nos in
tra theſauros ſcientiæ ſuæ, & ea de quibus nunc pedetentim conamur tanquam per ſpe-
culum & in ænigmate aliqua ex parte cõtueri & inſpicere figuras, plenius nobis reſerare,
& perfectius dignaretur aperire: uideres quomodo nobis clareſceret cuius potiſsimũ ex
ſpiritalibus hoſtibus, ijs qui nunc impugnãt Iſrael ſpiritalem, figuram tenuit iſte princeps
de Mageda, & ille de Lachis, & ille de Lebna: aut cuius intra temetipſum uitij, uel erroris
quibus anima implicatur, formam tenent ſinguli quiq; horum, quos Ieſu duce interfecit
populus domini, ij uidelicet qui audiunt mandata eius, & præcepta cuſtodiunt, quibus
ipſe tribuit facultatẽ calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnẽ poteſtatem
inimici. Oremus ergo ut & noſtri pedes tales ſint, tam ſpecioſi, tam ualidi, qui poſſint cal
care ceruices inimicorũ, qui poſſint ita caput calcare ſerpentis, ut calcaneũ noſtrum mor-
dere non poſsit. Qui enim pugnat ſub Ieſu duce aduerſum contrarias poteſtates, debet
etiã illud promereri, quod de prioribus bellatoribus ſcribitur. Et reuerſus eſt, inquit, uni
uerſus populus ad Ieſum incolumis, & non mutiuit quiſquã de filijs Iſrael in lingua ſua.
Vides ergo quia qui ſub Ieſu militat, incolumis debet redire de prælio: nec uſquam debet
ex iaculis maligni ignitis uulnus accipere, nõ in corde pollui, nõ in cogitatione maculari,
non per iram, nõ per cupiditatẽ, non per aliam quãlibet occaſionẽ, dæmoniacis uulnerib.
locum dare. Quod aũt addidit, quia nullus mutiuit in lingua ſua, hoc mihi uidetur oſten-
di, quia de uictoria nemo ſe iactat, nemo ſuæ uirtuti quia ſuperauit aſcribit: ſed ſcientes
quia Ieſus eſt qui uictoriam tribuit, ipſi in lingua ſua non mutiũt. Quod bene intelligens
Apoſtolus Paulus dicit: Non autem ego, ſed gratia dei, quæ in me eſt. Puto autẽ quia ad
hoc reſpicit & illud domini mandatum quo ait, Cum aũt feceritis omnia hæc, dicite quia
ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus. Et in hoc enim ſimili modo rerum
proſpere geſtarum uidetur prohibere iactantiã. Sed Marcion, & Valẽtinus, ac Baſilides,
cæteriq; cum ipſis hæretici, dum hæc nolunt ſicut ſancto ſpiritu dignum eſt intelligere, de
clinauerunt à fide, & inſeruerunt ſe impietatibus multis, alium deum legis, & mundi cre
atorem ac iudicem proferentes, uelut per hæc quæ ſcripta ſunt, crudelitatẽ quandam do-
centem, quod calcare hoſtium ceruices iubentur, atq; in ligno ſuſpendere reges terræ illi-
us, quam uiolenter inuadunt. Atq; utinam dominus meus Ieſus filius dei mihi iſtud con-
cedat, & iubeat me pedibus meis conculcare ſpiritum fornicationis, & calcare ſuper cer-
uices ſpiritus iracundiæ & furoris, calcare auaritiæ dæmonem, calcare iactantiam, contere
re pedibus ſuperbiæ ſpiritum: & cum hæc fecero, operis geſti ſummam, non mihi, ſed cru
ci eius appendere, ſequenti Paulum dicentẽ, quia per ipſum mihi mundus crucifixus eſt,
& ea quę iam ſuperius memorauimus quod ait, Nõ autem ego, ſed gratia dei, quæ in me
eſt. Quod ſi ita facere meruero, beatus ero, & dicetur etiam mihi, quod dicit antiquis Ie-
ſus. Viriliter agite, & confortamini, non timeatis, nec uereamini à facie eorum, quia domi
nus deus tradidit uobis omnes inimicos ueſtros in manus. Hæc ſi ſpiritaliter intelligamus
& huiuſcemodi bella ſpiritaliter procuremus, & expellamus omnia illa ſpiritalia nequitię
de cæleſtibus, demum ipſorum ita poterimus etiam loca & regna ab Ieſu hæreditatis ſor-
te ſuſcipere, præſtante domino & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt gloria, & imperi-
um in ſecula ſeculorum. Amen.

De Lachis, & de Lebna, & de Chebron ciuitatibus, quas receperunt filij
Iſrael. Homilia Tertiadecima Cap. X

HAec omnia, quæ figuraliter accidebant illis, ſcripta ſunt autẽ propter nos in
quos fines ſeculorũ deuenerunt, cum legit is qui in manifeſto Iudæus eſt, &
qui manifeſtam habet in carne circũciſionem, neſciens quid ſit in occulto
eſſe Iudęum in circũciſione cordis, nihil aliud putat eſſe niſi bella deſcripta,
& interitus hoſtium, & Iſraelitas duce Ieſu uincẽtes, & diripientes gentium
regna. Qui uero in occulto Iudæus eſt, id eſt Chriſtianus, qui Ieſum non tam filiũ Naue,
ſed filium dei ſequitur, hæc omnia myſteria intelligit eſſe regni cælorũ, & dicit quia etiam
nunc dominus meus Ieſus Chriſtus bellat aduerſum uirtutes contrarias, & ejcit eas de ci
uitatibus quas poſſidebant, id eſt de animabus noſtris: & interficit reges, qui regnabant
in animabus noſtris, ne ultra regnet in nobis peccatũ: ut poſteaq; interemerit regem pec-
cati de

cati de ciuitate animæ noſtrę,fiat anima noſtra ciuitas dei,& regnet in ea deus, & dicatur
ad nos,quia ecce regnū dei intra uos eſt. Eſt ergo opus ſummæ miſericordię hoc quod hę
retici crudelitatis accuſant, quod dñs Ieſus adumbratum prius à filio Naue per ſingulas
quaſq; ciuitates, nunc in ueritate per ſingulas quaſq; animas credentiū complet: ut quæ
poſſidebanť à malis & peſſimis regibus ſecundū principē aeris mundi huius, ſpiritus qui
nunc operatur in filios diffidentiæ,expulſis ijs & peremptis,facere eas digneť habitaculū
fidei,& ſancti ſpiritus tēplū: ut mēbra quæ ſeruierant ſub rege iniquo iniquitati ad immū
ditiam,nunc ſeruiant iuſtitiæ ad ſanctificationē. Sic ergo intellige quod interfecit Ieſus re
gem Hiericho,& regē Hay,& regem Lebna,& regem Lachis,& regē Chebron,ut iſtæ
omnes animæ quæ ante ſub regibus peſſimis peccati legē colebant,nunc ſub dei legibus
agant. Sed de ipſis interpretationibus nominū,ſi curioſius ac diligētius perſcrutemur,in-
uenietur ſignificantia nominū nunc ad mali regni nunc etiā ad boni intelligentiā poſſe
conferri. Vtputa Lebna candor interpretať. Candor aūt diuerſe intelligitur. Eſt eñ can-
dor lepræ,eſt & candor lucis. Poſſibile ergo eſt etiā nominis ipſius interpretatiōe,utriuſq;
ſtatus differētias indicare:ut candorē quidē lepræ habuerit Lebna ſub regibus malis,quo
deſtructo atq; euerſo, cū ad Iſraeliticū regnum peruenit Lebna, candorē lucis acceperit,
quia candor in ſcripturis & laudabilis & culpabilis ponitur. Et iterū Lachis interpretatur
iter. Iter aūt & laudabile & culpabile in ſcripturis habetur. Quod difficile nō eſt probare,
ſicut dicitť in pſalmis: Et iter impiorū peribit: & alibi econtrario, Iter rectū facite pedibus
ueſtris. Poteſt ergo intelligi etiā hic,quod iter impiorum fuerit primo ciuitas Lachis: quo
deſtructo,itaq; ſubuerſo,poſtmodū Iſraelitis regnātibus ad iter perducta ſit rectū. Simili-
ter aūt & Chebron,quā interpretari dicunt coniunctionē,uel coniugiū. Coniunctio ue-
ro animæ noſtræ fuit primo cum malo uiro,& marito peſſimo diabolo: quo deſtructo, &
extincto liberata eſt à lege prioris & peſſimi uiri, & coniuncta eſt uiro bono & legitimo,
illi de quo dicit apoſtolus Paulus, Statui aūt uos uni uiro uirginē caſtā exhibere Chriſto.
Sic ergo etiam nominū ipſorū intelligentia ad geminū hunc uniuſcuiuſq; ciuitatis conſo
nat ſtatū. Ego puto quod ſic melius eſt intelligi bella Iſraelitica, & quod ſic melius prælia
ri Ieſus putetur, & deſtruere urbes, ac regna ſubuertere. Sic eñ & illud dictū religioſius
& clementius apparebit,quod dicitur ita ſubuertiſſe & uaſtaſſe ſingulas quaſq; urbes,ut
nihil in eis relinqueretur quod ſpiraret,neq; qui ſaluus fieret, neq; qui effugeret. Vtinam
enim dominus de animabus credentibus ſibi, & quas ſuo uēdicat regno, & de mea ipſius
anima ita ejciat & extinguat oīa priora mala,ut nullus in me malitiæ ſenſus ultra reſpi-
ret,nullus iræ,nullus cōcupiſcētiæ alicuius malæ in me ſalueť affectus, nullus ſuperſit qui
effugiat ſermo malus de ore meo. Sic enim potero Ieſu duce purgatus ab omnibus priori
bus malis,effici in ciuitatibus filiorum Iſrael, de quibus ſcriptum eſt, Aedificabuntur ciui
tates Iudę, & habitabunt in eis. Etenim nunc uniuſcuiuſq; noſtrum animā Ieſus deſtruit,
& ædificat. & ſicut dicebamus tunc cum Hieremiā diſſerebamus,qui acceperat uerba in
os ſuum quibus ſubuerteret & ædificaret, euelleret & plantaret:ita etiam nunc in ijs quæ
habemus in manibus intelligendum puto,non ſecundū hæreticos,uel ſecundum Iudęos:
ſed ſicut ibi ad Hieremiā dictum eſt: Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes,& regna,eradi
care,& ſubuertere,& perditū dare, & poſt hæc ædificare, & plantare:ita & de ijs quæ per
Ieſum ſcribuntur geſta credendum eſt,imò potius de ijs quæ per noſtrum dominū Ieſum
etiam nunc geruntur in nobis. Primū nanq; opus uerbi dei eſt, eradicare præcedentia ma
la,ſpinas ac tribulos uitiorum. Dum enim iſtæ malæ radices occupatam detinent terram,
non poteſt ſemina bona & ſancta ſuſcipere. Neceſſarium ergo & primū hoc opus uerbi
dei eſt, plantā eradicare peccati, & omnem plantam quam non plantauit pater cæleſtis,
euellere,igniq; conſumere. Secundi iam operis eſt plantare. Quid eſt quod plantat deus?
Moyſes dicit quia paradiſum plantauit deus, & quotidie plantat in animabus credētium.
In anima enim de qua excidit iram, manſuetudinē plantat: & de qua excidit ſuperbiam,
plantat humilitatē:& de qua eradicat laſciuiam,pudicitiā plantat: & de qua extirpat igno
rantiam,inſerit ſcientiam. Non tibi uidetur talis eſſe debere plantatio quam plantat deus,
magis quàm inſenſibilium terrenorumq; lignorum? Eſt item in primis opus uerbi dei de
ſtruere ædificia diabolica, quæ in anima conſtruxit humana. Ille etenim turres ſuperbię in
unoquoq; noſtrū, & muros elationis extruxit: hæc ſermo dei ſubuertit & ſubruit, ut me-

rito ſecundum Apoſtolũ efficiamur dei cultura, & dei ædificatio, ſupra fundamentũ apoſtolorum, & propherarũ, poſito ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, ex quo iunctura ædificij creſcat in tẽplum dei in ſpiritu, & ita demum effici mereamur in hæreditatem terræ ſanctæ in parte Iſraelitica, extinctis omnibus & peremptis hoſtibus noſtris, ita ut nõ relinquatur ex eis qui reſpiret in nobis, ſed ſolus in nobis reſpiret ſpiritus Chriſti per ora, & ſermones, & intelligentiam ſpiritalem, ſecundum doctrinã Ieſu Chriſti domini noſtri, cuius eſt uirtus & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

De Iabin rege Aſor, & de cæteris regibus, qui congregati ſunt aduerſum Iſrael. Homilia Quartadecima Cap. XI

HAs eaſdem ſcripturas ante aduentũ quidem domini noſtri Ieſu Chriſti cum legeret Iſrael ille qui ſecũdum carnem eſt, nihil aliud in ijs niſi bella, & effuſionem ſanguinis intelligebat, ex quo etiam ad nimiam ferocitatẽ acuebantur animi eorum, & ſemper bellis ac ſeditionibus paſcebantur. Poſtea uero quàm præſentia domini mei Ieſu Chriſti humanis cordibus placidũ ſcientię lumen infudit, quippe cum ſecũdum Apoſtolũ ipſe ſit pax noſtra, pacẽ nos docet ex ipſa lectione bellorũ. Pax eñ redditur animę, ſi ab ea hoſtes ſui peccata ac uitia propellantur. Et ideo ſecundũ traditionẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, cũ nos legimus iſta, armamur etiã nos, & concitamur ad præliũ, ſed aduerſus illos hoſtes qui de noſtro corde procedunt, cogitationes ſcilicet malas, furta, falſa teſtimonia, blaſphemias, cæteroſq; ijs ſimiles aduerſarios animæ noſtræ: de qua conamur, ſecundũ quod hæc ſcriptura refert, ſi fieri poteſt nõ relinquere ullum qui ſaluus fiat, neq; qui reſpiret. Si enim hos hoſtes obtinuerimus, competenter obtinebimus aerias poteſtates, & regno ſuo eas, quod intra nos ſupra uitiorũ ſedes collocauerant, depellemus. In prioribus lectionibus rex Hieruſalẽ cõgregauerat ſecũ alios quatuor reges aduerſum Ieſum & aduerſum filios Iſrael, nunc aũt iam nõ unus quatuor cõgregat, aut quinq;, ſed uide unus quantã multitudinẽ cõgregat. Vt aũt audiuit, inqt, Iabin rex Aſor, miſit ad Iobab regẽ Amorræorũ, & ad regẽ Symeon, & ad regem Zif, & ad reges qui erant circa Sidonẽ magnã, & per montana, & in Araba, quæ eſt cõtra Ceneroth, & ad campos, & in Faneandor, & ad Chananæos, qui erant in maritimis ab oriente, & ad Amorræos qui erant in maritimis, & ad Cethæos, & ad Pherezæos, & ad Iebuſæos, qui erant in montanis, & Euæos, qui erant ſub deſerto Maſecma, & exierunt ipſi & reges eorũ cum ipſis, ſicut eſt arena maris in multitudine, & equi, & quadrigæ multæ nimis. Et cõuenerunt omnes reges iſti, & coierunt in unum ad aquã Maron pugnare contra Iſrael. Dixit aũt dominus ad Ieſum. Nõ uerearis à facie illorũ, quia craſtina die ad hanc horam ego tradam eos ſauciatos ante faciẽ Iſrael. Equos eorũ ſubneruabis, & currus eorũ igni exures. Et uenit Ieſus, & omnis populus bellatorũ cum eo ſuper ipſos ad aquam Maron, & ſubito irruit ſuper eos in mõte, & tradidit eos dominus in manus Iſrael, & cædentes eos perſecuti ſunt uſq; ad Sidonem magnã, & uſq; in Maſefoth ad aquam, & uſq; ad campos Masfre contra orientem, & trucidauerunt eos uſquequo non ſupereſſet ex eis qui euaderet. Et fecit eis Ieſus ſicut pręcepit ei dominus, & equos eorum ſubneruauit, & currus eorũ exuſſit igni. Et conuerſus eſt Ieſus in ipſo tempore, & occupauit Aſor, & regem eius interfecit gladio. Vides quanta aduerſum Ieſum, & Iſraeliticũ exercitum, contrariarum uirtutum, & peſſimorũ dæmonum examina concitentur? Iſti omnes dæmones ante aduentum domini & ſaluatoris noſtri, quieti & ſecuri humanas animas poſſidentes, in earum mentibus corporibuſq; regnabant. Sed ut in terris apparuit gratia & miſericordia ſaluatoris noſtri dei, edocens nos ut pie & ſancte in hoc mundo, & ſegregati ab omni contagione peccati uiuamus, ut libertatem ſuam, atq; imaginẽ dei, in qua ex initio creata eſt, anima unaquæq; recipiat, iſta de cauſa ab illis iniquis ueteribus poſſeſſoribus earũ pugnæ exoriuntur & prælia. Et ſi opprimãtur primi, multo plures exurgunt poſtmodũ atq; in unũ coeunt, & conſpirant in malũ, qui ſemper diſſident à bono. Et ſi ſecundo uicti fuerint, iterum tertio aliæ uirtutes nequiores exurgunt. Et fortaſſis quãto magis augetur populus dei, & multo plus creſcit & multiplicatur, tanto illi plures ad oppugnandũ conſpirant. Sed tẽpus eſt, prout deus dederit, diſcutere ſingulos quoſq; aduerſi exercitus reges, & pro ſignificantijs nominũ uniuſcuiuſq; etiam opus quod gerit in malitia contemplari.

Primus

Primus omniũ, qui & auctor belli huius nominatus eſt, congregans cæteros, & ad coniurationem ſceleris inuitans, Iabin nominatur, qui erat rex Aſor. Ipſe em̃ eſt qui dicitur etiam cæteros cõuocaſſe. Iabin aũt interpretatur ſenſus, ſiue prudẽtia. Quis ergo eſt iſte ſenſus, ſiue prudentia, niſi ille quem dicit Eſaias propheta ſenſum magnum? Ait enim. Et inducam ſuper Senſum magnum principem Aſſyriorum, qui dixit, mea uirtute faciam, & ſapientia ſenſus mei auferã fines gentium, & uirtutem eorũ deprædabor. Iſte ergo eſt qui ibi quidem dicitur ſenſus magnus rex Aſſyriorum, hic aũt Iabin, ſenſus uel prudẽtia. Etenim ſerpens fuiſſe in paradiſo ſcribitur prudẽtior omniũ beſtiarũ quæ erant ſuper terram. Sed & uillicus iniquitatis prudenter feciſſe dicitur illa quæ fecit. Hic igitur Iabin, rex eſt Aſor. Interpretatur aũt Aſor aula. Eſt ergo omnis terra aula huius regis, qui totius terræ uelut aulæ unius obtinet principatũ, qui eſt diabolus. Vis aũt uidere quoniam aula ipſius eſt terra? In Euangelijs ſcriptũ eſt, quia fortis in aula ſua ſecurus dormit, uſquequo ueniat fortior qui & ipſum alliget, & quæ poſſidet auferat. Eſt ergo rex aulę, princeps mundi huius: iſte mittit ad Iobab: ipſe eſt enim qui mittit ad omnes gentes, & inuitat ad præliũ. Mittit & ad regem Maron. Iobab quidem interpretatur inimicitiæ, Maron autem amaritudines. Mittit ergo diabolus ad aliam uirtutẽ inimicã ex angelis ſine dubio refugis, quæ uirtus amaritudinũ rex eſt: quo auctore ſcilicet operam dante, om̃es quæ in hoc mundo amaritudines & aſperitates miſeris mortalibus infiguntur, eueniunt. Sunt aũt iſta diuerſa genera peccati. Nec enim aliquid amarius poteſt eſſe peccato, etiam ſi quædam dulcia uideantur in primis, ſicut Salomon ſcribit. Sed in nouiſſimis, inquit, amarius felle inuenies quod dulce in initijs uidebatur, & acutius acie gladij. Iuſtitiæ uero natura contraria eſt, in initijs uidetur amarior, in nouiſſimis uero melle dulcior inuenitur, cũ uirtus fructus attulerit. Miſit igitur diabolus ad Iobab inimicũ amaritudinis regem. Mittit aũt etiam ad regẽ Symeon, qui interpretatur exauditio. Sed duplex uidetur eſſe exauditio. Aliquando quidem cum exaudiuit hominẽ deus, ſecundũ quod & Symeon unus ex patriarchis nomen accepit, quoniãquidem exaudierat deus precem matris eius. Dicitur etiã exauditio, qua quis exaudiuit præceptũ diaboli. Solet em̃ dicere diabolus, ſi procidens adoraueris me, tibi dabo hæc omnia. Sed tu ſi Ieſum ſequeris, dicis ei, dominũ deum adorabo, & ipſi ſoli ſeruiam. Audiunt aũt illum, qui ſunt ex parte eius, ſicut & nunc fecit iſte Symeon, illum audiens uenit ad pugnam contra Ieſum. Mittit aũt & ad regem Zif. Zif autem interpretatur quomodo fluit, uelut admiranti ſermone: quia & reuera mirandũ eſt, quomodo fluunt omnia quæ ſunt huius mundi carnalia, & quomodo fluxa ſunt & caduca, quæ apud infideles homines permanentia deputantur & perpetua. Qui aũt rerum conſiderat rationem, & uitæ huius quæ putantur bona, contuetur, quomodo ſemper mutentur & tranſeant, iſte dicit quomodo fluit. Vocat aũt contra filios Iſrael diabolus etiam eos qui circa Sidonem magnã ſunt. Ego quidem cum in locis Sidonis aliquoties demoratus ſim, nunq̃ comperi duas eſſe Sidonas, unam magnã, & aliam paruam, quantũ ad terrenum pertinet locum. Sed ſi ad interpretationẽ nominis redeam, quod ſignificat uenatricem, uel uenatores, uideo quod aduerſariarũ uirtutum, in quibus multæ ſunt differentiæ, quidã ſunt uenatores & in paruis, & quidã uenatores in magnis: id eſt quod alij per parua peccata animas, alij per magna decipiunt. Verbi gratia, cum in uoluptatibus ſeculi, & carnis delitijs anima decipitur, in paruo capta dicenda eſt. Cum uero aut prouidentiã negat, aut dæmones quaſi deum colit, hęc in magno putanda eſt eſſe decepta. Et ideo nunc mittit ad Sidonem, qui quaſi ad uenationem magnam conueniant contra filios Iſrael. Mittit & ad montana. Montana intelligenda ſunt omnis ſenſus qui extollit & erigit aduerſus ſcientiã dei. Mittit & in Araba. Interpretãt aũt Araba inſidiæ. Inuitat ergo uirtutes inſidiatrices, quæ humanas animas non ui, nec apertis expugnationibus, ſed improuiſis inſidijs callidiſq; decipiant: forte quales ſunt et illi, de quibus propheta dicit, Inſidiatur in occulto ſicut leo in cubili ſuo, inſidiatur ut rapiat pauperẽ. Sed ſi quis talis eſt qualis Paulus, confidenter dicit. Nõ enim ignoramus aſtutias eius. Mittit & in Ceneroth. Interpretatur aũt Ceneroth quaſi lucernæ. Non lucernæ, ſed quaſi lucernæ. Aliud eſt enim lucerna, aliud quaſi lucerna. Ioãnes lucerna erat ardens, quia erat angelus lucis. Quaſi lucerna aũt eſt ille, qui trãſfigurat ſe in angelũ lucis. Et ſi uis adhuc euidentius noſcere differentias lucernarũ, & quaſi lucernarum, quæ in Ceneroth ſunt, audi Saluatorem dicentem ad diſcipulos ſuos. Sint

lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ueſtræ ardentes. Sunt ergo eorum qui in eccleſia fidem catholicā docent, & plebem dei uerbo ueritatis illuminant, lucernæ ardentes. Ii uero qui hæretica dogmata ex ſcripturæ ſanctæ teſtimonijs falſis aſſertionib. docent, pro eo quod ſcripturas legunt, uidentur accendere lucernas: ſed quia falſis aſſertionibus utuntur, non ſunt lucernæ, ſed quaſi lucernæ. Miſit etiam ad campos. Neceſſe enim erat, ut in ſocietatem ſuam uocaret etiam eos qui in campis ſunt, & humilia ſapiūt ac terrena. Miſit & in Faneandor, qui interpretatur conuerſio. Et conuerſio duplex intelligitur. Eſt enim conuerſio, qua quis ad deum conuertitur, uel à deo eſt conuerſus ad bona. Eſt aūt & illa conuerſio, qua rex Iabin, id eſt diabolus, ad ſe animas conuertit, ſicut et de Symeone ſupra expoſuimus: qualis putanda eſt & illa conuerſio, quæ Galatis acciderat, de qua dicit Apoſtolus. Currebatis bene, quis uos impediuit, hoc eſt conuertit à curſu bono, & itinere recto? Mittit & ad eos, qui erant in maritimis locis, ad uicinos fluctuum Chananæos, qui interpretantur uelut commotio, id eſt qui ſemper in motionibus et fluctibus permanēt, & ad maritimos Amorræos. Amorrę interpretantur amateſcentes, qui ſunt ſimiles illis, de quibus ſuperius diſſeruimus. Talis igitur eſt catalogus totius militiæ inuiſibilium hoſtiū qui congregantur per regem Iabin, ut expugnent nos, qui ſequimur ducem Ieſum, & Saluatorem noſtrum. Sed quid dicit dominus? Ne uerearis, inquit, à facie eorum, quia craſtina die hac hora tradam eos in manus tuas. Video quod hodie non poſſumus illos omnes opprimere, nec cunctos interficere, ſed craſtino perimentur, id eſt poſt conſummationē huius ſeculi. Tunc etenim omnis uirtus contraria deſtruetur, & tunc penitus uincetur, cum uideris ijs qui à ſiniſtris ſunt dici, Ite in ignem æternum, quem pręparauit deus diabolo, et angelis eius. Tunc enim & nos ſi uicerimus, & obtinere poterimus, ſequentes Ieſum ducem, percipiemus regnum quod præparauit deus pater ſanctis ſuis, & ijs qui mādata eius & iuſtitias impleuerunt, per ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

In ea quæ conſequuntur poſt Iabin. Et fecit Ieſus, inquit, ſicut præceperat ei dominus. Homilia XV Cap. XI

Niſi bella iſta carnalia figuram bellorum ſpiritaliū gererent, nunquam (opinor) Iudaicarum hiſtoriarum libri diſcipulis Chriſti, qui uenit pacem docere, legendi in eccleſijs fuiſſent ab apoſtolis traditi. Quo enim eis bellorū proficeret iſta deſcriptio, quibus dicitur ab Ieſu, Pacem meā do uobis, pacem meam relinquo uobis? Et quibus per Apoſtolū iubetur et dicitur, non uoſmetipſos uindicantes, & magis iniuriam accipite, & magis fraudem patimini? Vnde deniq; ſciens Apoſtolus nulla nobis iam ultra bella eſſe carnaliter peragenda, ſed animę certamina contra ſpiritales aduerſarios deſudanda, uelut magiſter militiæ pręceptum dat militibus Chriſti dicēs, Induite uos arma dei, ut poſſitis ſtare aduerſus aſtutias diaboli. Et ut horum ſpiritalium bellorum ex ueterū geſtis habere poſſimus exempla, iſtas nobis rerum geſtarum narrationes in eccleſia uoluit recitari, ut nos ſi ſpiritales ſumus, audientes quia lex ſpiritalis eſt, in ijs quæ audiuimus ſpiritalibus ſpiritalia comparemus, & cōtemplemur ex ijs gentibus quæ carnalem Iſrael uiſibiliter oppugnarūt, quantæ ſint gentes contrariarum uirtutum ex ſpiritalibus, quæ dicuntur ſpiritales nequitiæ in cæleſtibus, quę aduerſus eccleſiam domini quæ eſt uerus Iſrael, ſuſcitent bella. Moabitæ ueniunt & Ammanitæ, & omnes illi reges, et gentes inuiſibiles, quas ſuperius memorauimus, aduerſum nos ueniunt pugnaturi, ad hoc ut peccare nos faciant. Quia ſicut corpus accepto ferri uulnere moritur, ita & anima accepto peccati uulnere moritur. Et puto quod eadem frequentius dicere nobis quidē pigrum eſſe non debeat, uobis tamen neceſſariū ſit. Vtinam enim uel frequentius dicta hæc animis ueſtris crebro inculcata teneatis, ut nō hæc legentes, uel Iudaicum in ijs ſenſum teneatis, uel hæreticū. Sed poſteaq; generaliter cōmonuimus, non erit ſuperfluū etiam ſpeciatim de ijs quæ lecta ſunt, pauca diſſerere. Repetentes igitur ea quæ in ſuperioribus omiſſa fuerant, diſſeramus. Et fecit, inquit, eis Ieſus ſicut præceperat ei dn̄s. Equos eorum ſubneruauit, & currus eorum exuſſit igni. Et conuerſus Ieſus in illo tempore occupauit Aſor & regem eius occidit gladio, & interfecit omnē qui ſpirabat in ea, ore gladij, & exterminati ſunt om̄es, ita ut nō relinqueret in ea qui reſpiraret. Mandatum di-

tum di

tum dicitur à deo datum ad Ieſum, ut poſteaq; expugnaſſet hoſtes ſuperius memoratos, nulli parceret, ſed equos eorū ſubneruaret. Vnde uelut mandatū dei implens Ieſus, fecit ſicut præcepit ei dñs. In quo primo omnium dicimus ad eos, qui uolunt ſecundū literam tantum hæc intelligi, quia ſiquidē ſuperfuiſſent aliqui ex hoſtibus, conſequens uidebatur equos ſubneruari, ne uti eis quis poſſet ad fugam. Nūc uero cum dicatur nullus relictus eſſe qui ſpiraret in hoſtibus, cur etiam equi ſubneruari iubentur, qui utiq; uſui ac miniſterio poterāt eſſe uictoribus? Vis aūt ſcire quia ſoleant Iſraelitæ huius rei & utilitatis habere curā, & deuictis hoſtibus ad ſuos uſus reſeruare iumenta? In Numeris legimus ſcriptū, quia cum ex pręcepto dei proceſſiſſent pugnare aduerſum Madianitas, deuictis hoſtibus aliquot milia aſinorum de præda hoſtiū reſeruarunt ſuis uſibus profuturos, nec omnino refertur ibi quia interfecerint aſinos hoſtibus ſuperatis. Nos ergo ſcripturā ſanctam ſibimetipſi cōferentes, & ſpiritalibus ſpiritalia comparantes, requiramus quid eſt quod de aſinis quidem non eſt ſcriptū quia ſubneruati ſunt, nec Madianitarū ſpolia uel animalia interempta dicantur, ſed profuiſſe Iſraeliticis uſibus: de iſtis aūt qui non habebāt aſinos, ſed equos, præcepit ipſe dominus, & dixit, equos eorum ſubneruabitis: quod & Ieſus ſicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidiſſe fortuitu, ut equi hoſtiles interimerentur, & aſini ſeruarentur, & in præceptis dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius uidetur ut putemus magis in ijs ſcripturam myſticum aliquid indicare? Deniq; & filij Iſrael nunquā equis uſi eſſe referuntur, & lex nihil de equis, ſed de aſinis mandat, utpote de animalibus quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda uidentur exiſtere, equi uero magis ad hominū perditionem: hoc enim eſt, quod per eos in prælijs geritur. Laſciui motus animal, & ſuperbæ ceruicis accipitur. Sunt ergo aſini frequenter a ſcriptura in typo gentium poſiti: ſicut & Saluator oſtendit̃ ſupra aſinum ſedens, nunquam aūt equo ſedens refertur. Sed & cum diſcipulos mittit ad ſoluendā aſinam, & pullum aſinæ, dicit eis. Si quis uos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et ſedens ſuper eum ingredit̃ Hieruſalem, & nunq; equo ſedens ingreſſus eſſe dicitur. Sed & propheta de ipſo ita pręnunciauerat, quod ſedens aſino ueniret ad Hieruſalē, dicens. Ecce rex tuus māſuetus ſedens ſuper ſubiugalem & pullum aſinæ nouellum. Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hieruſalē. Vides ergo quomodo ſecundū prophetæ ſententiam qui ſuper aſinum ſedet exterminabit currus Effrem, & equū de Hieruſalem. Et ideo uidentur mihi aſini quidem (ut diximus) figuram ſeruare eorum qui ex gentibus credunt, ſuper quibus ſediſſe ſcribitur dominus: equi uero qui exterminantur, & currus, figuram tenere illorum, qui in cæleſtibus poſiti, per laſciuiam & ſuperbiam deciderunt, quando uel ad filias hominum concupiſcendas ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, uel ſecuti ſunt illum, qui dixit: Ponam ſuper nubes ſedem meā, & ero ſimilis altiſſimo. Inde fortaſſis eſt quod propheta dicit, falſus equus ad ſalutem. Et iterū dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant. Ii in curribus, & ij in equis, nos autē in nomine dei noſtri magnificabimur. Neq; enim currus & equos deo contuliſſet quantum ad inuocandū ſpectat: ſed utiq; hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus deum uerū, ita illi inuocant currus & equos, id eſt dæmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſrael bellum gerebant. Sed & Aegyptiorum equos cōmemorat ſcriptura, & iſtos ipſos quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem aſinorum gentes quæ ad credulitatem ueniunt, merito reſeruantur: in typo uero equorum, & curruum, dæmones qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt, et inimici, merito perimuntur. Sed & ſi paſſiones corporis, id eſt libidinē, laſciuiam, uel ſuperbiam, ac leuitatem, quibus infelix anima uelut equitās uectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici & currus intelligamus, & ipſos eſſe qui ex præcepto dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia. Subneruatur equus quippe quando ieiunijs & uigilijs, & omni abſtinentiæ afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cum in nobis cōpletur ſermo domini dicentis: Ignem ueni mittere in terram, & quàm uolo ut accendatur. Quo igne iam ſe illi ardere confeſſi ſunt, qui dicebant, Nonne cor noſtrum erat ardens intra nos, cum adaperiret nobis ſcripturas? Ideo ergo & falſus equus dicitur ad ſalutē, ſi motus corporis noſtri fieri permittamus infrenes, nec abſtinentiæ iugo laſciuiā carnis & ſuperba colla ſubdamus. Sed & nunc ſi quis forte ex his quæ dicimus dei uerbis ſtimulatur atq; compungitur, & is qui heſterno die pronus & fer

uidus tanquam equus in libidinem ferebatur, hodie ſi his auditis pœnitet, conuertitur, ac ſecundum prophetam à timore dei confixus refrenat ſe, & reuocat à peccato, & pudicam dehinc caſtamq; diligit uitam, uidebimur etiã nos gladio uerbi dei euaginato ſubneruaſſe equos: & magis per hoc digne impletur præceptum dei, quàm ſi animalia quis equini generis de ſpolijs hoſtium capta ſubneruet. Quorum aũt equi ſubneruantur? Eſt etiam hoc operęprecium quærere. Equos, inquit, Iabin ſubneruandos. Iabin autem prudentia interpretatur, uel ſenſus. Quæ eſt iſta prudentia, uel quis ſenſus, cuius ſubneruandus eſt currus? Illius nimirũ, de qua dicit Apoſtolus, quia prudentia carnis inimica eſt deo: & ille ſenſus, de quo dicit, inflati ſenſu carnis ſuæ. Iabin uero rex Aſor. Aſor autem aula interpretatur. Hæc eſt Aſor quæ omniũ horum regnorũ obtinere dicitur principatum: qui intelligitur princeps huius mundi regnans in aula, id eſt ſuper terram, uel quod maius eſt, in uitijs carnis. Sed & omniũ illorum regum, quorum uim ſecũdum nominum ſuorum interpretationem iam ante expoſuimus, equi ab Ieſu dicuntur interfici. Quorum nos ſi recte ſub Ieſu duce militamus, debemus in nobiſmetipſis abſcindere uitia, & accepto ſpiritali gladio ſubneruare omnem iſtum equitatum peſſimum uitiorum. Sed & currus debemus incendere, id eſt omnem à nobis arrogantiæ, & elationis ſpiritum reſecare; ut ultra non in equis neq; armis, ſed in nomine domini dei noſtri inuocemus. Quomodo autẽ in nobiſmetipſis complebimus & hoc quod dicit, ut nõ remittatur ullus qui reſpiret? Videndum eſt quis ſit qui nec reſpirare quidem per præceptum domini iubetur. Verbi cauſa, ſi ira aſcenderit in cor meum, poteſt fieri ut opera quidem iracundiæ non impleam, uel metu deterritus, uel etiam futuri iudicij timore cohibitus: ſed non, inquit, hoc ſufficit, agendũ tibi potius eſt, quatenus ne ipſa quidem commotio iracundiæ locum habeat intra te. Si enim efferueſcit animus, & conturbatur, etiam ſi non impleuerit opus, ipſa tamen perturbatio indecens eſt ei qui ſub Ieſu militat duce. Similiter & de concupiſcentiæ uitio, & de triſtitiæ, cæteriſq; omnibus ſentiendum eſt. De quibus cunctis ita agendum eſt diſcipulo Ieſu, ut nihil omnino horum in eius corde reſpiret: ne forte ſi parui alicuius uitij aut conſuetudo aut cogitatio relinquatur in corde, proceſſu temporis conualeſcat, & paulatim uires latitando cõquirat, atq; ad ultimum reuocet nos ad uomitum noſtrum, & fiant hominis illius cui hoc acciderit, nouiſſima peiora prioribus. Hoc erat quod & propheta proſpiciens in pſalmis præmonet dicens. Beatus qui tenet & allidit paruulos ſuos ad petram: Babylonis ſcilicet paruulos, qui nulli alij intelliguntur, niſi cogitationes malæ quę cor noſtrũ confundunt & conturbãt. Hoc enim interpretatur Babylon. Quæ cogitationes dum adhuc paruulæ ſunt, & initia habẽt, tenendæ ſunt, & allidendæ ad petrã, qui eſt Chriſtus, & ipſo iubente iugulandæ, ut nihil in nobis reſideat quod reſpiret. Sicut ergo ibi beatũ eſt, Babylonis paruulos tenere, et allidere ad petram, & cogitationes malas ſtatim in initijs necare: ita & hic beatum intelligendũ eſt & perfectum, ſi nihil relinquatur in nobis quod poſſit gentiliter reſpirare. Et omnes, inquit, reges eorum interfecit Ieſus in ore gladij. In omnibus nobis regnauit peccatum, & in omnibus nobis uitia regnauerunt, & fuit in nobis omnibus regnũ generale peccati, ſicut & Apoſtolus dicit: omes eñ peccauerunt, & egẽt gloria dei. Vnuſquiſq; tamẽ habuit in ſe aliquem ſpecialem regem, qui in eo regnabat, & dominabatur ei. Verbi cauſa, in alio regnum tenebat auaritia, in alio ſuperbia, in alio mendacium regnabat, in alio libido dominabatur, & alius regem patiebatur furorẽ. Quod autem hæc ita ſint, & in unoquoq; noſtrum regnet peccatum, apoſtolo Paulo crede dicẽti. Ait enim. Non ergo regnet peccatum in ueſtro mortali corpore ad obediendũ ei. Erat ergo regnum peccati in unoquoq; noſtrum antequã crederemus. Poſtea uero quàm uenit Ieſus, & occidit omnes reges, qui in nobis tenebant regna peccati, præcepit nobis interficere omnes iſtos reges, et nullum ex eis relinquere. Si quis eñ aliquem horum in ſemetipſo ſeruauerit uiuum, in exercitu Ieſu eſſe nõ poterit. Si ergo regnet in te auaritia, ſi iactantia, ſi ſuperbia, ſi libido, non eris Iſraeliticus miles, nec imples præceptum quod dedit dominus ad Ieſum. Sicut cõſtituit, inquit, ei Moſes puer domini. Hic puer domini Moſes, ſermo legis appellatur, ſicut & in Euangelio dicit, Habẽt Moyſen, & prophetas, audiant illos. Lex ergo præcepit nobis interficere omnes reges peccati, qui nos prouocant ad peccatum. Sic fecit Ieſus, & non eſt tranſgreſſus quicq; ab omnibus quæ cõſtituit ei Moſes. Diximus quidẽ ſecundum prioris expoſitionis ordinem, quia quæcunq; lex dei, qui nunc

Moſes

Moſes appellatur, conſtituit, implet Ieſus in nobis, & ipſe eſt qui interimit in nobis uitia, & nequiſsima peccati regna ſubuertit. Poteſt autem etiam de ipſo domino & Saluatore noſtro dici, quia quæ præcepit Moſes in lege, fecit Ieſus, & non eſt tranſgreſſus quicquã. quoniam quidem dicit Apoſtolus, quia cum ueniſſet plenitudo temporis miſit deus filiũ ſuũ factum ex muliere, factũ ſub lege. Si ergo factus eſt ſub lege, cum ſub lege non eſſet, omnia quæ lex mandabat impleuit, ut nos redimeret à maledicto legis. Sed & ipſe de ſe dicit, quia non ueni legem ſoluere, ſed adimplere. Et accepit, inquit, Ieſus omnes in bello, quia per dominum factum eſt ut confortaretur cor eorum, & occurrerent in prælium contra Iſrael. Non dixit quia aliquos accepit Ieſus in bello, & aliquos non accepit, ſed omnes accepit, id eſt cepit omnes, peremit omnes. Etenim ſpecies peccati purgauit dominus Ieſus, omnesq́ deſtruxit. Cuncti nanq; eramus inſenſati, increduli, errantes, ſeruientes deſiderijs uarijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicẽ, & omne quodcunq; illud eſt peccati genus, quod inuenitur in hominibus antequam credant. Bene ergo dicit, quia omnes occidit Ieſus qui exierunt ad bellũ. Nulla enim ſpecies peccati tanta eſt, qua nõ ſit ſuperior Ieſus, qui eſt uerbum & ſapientia dei. Omnia enim ſuperat & uincit. An non ita credimus, quia omne genus peccati cum ad ſalutare lauacrũ uenimus aufertur? Hoc enim & Apoſtolus Paulus deſignat: qui cum uniuerſa peccatorum genera dinumeraſſet, addit poſt omnia, & dicit: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Hoc ergo modo omnes cepiſſe in prælio dicitur, & omnes peremiſſe, quia per dominum factum eſt ut inualeſceret cor eorum, & occurrerent in præliũ contra Iſrael, ut exterminarentur. Dum enim non ueniunt inimicæ uirtutes, quæ peccata operantur in nobis, nec prouocãt nos ad peccandum, nec laceſſunt ad dimicandum, interfici non poſſunt, nec exterminari. Ideo ergo deus dicitur permittere, imò & incitare propemodum aduerſarias uirtutes exire aduerſum nos in prælium, ut & nos uictoriam capiamus, & illæ interitum conſequantur. Vnde mihi uidetur eſſe infinitus quidam numerus contrariarũ uirtutũ, pro eo quod per ſingulos penè homines ſunt ſpiritus aliqui, diuerſa in ijs peccatorum genera molientes. Verbi cauſa, eſt aliquis fornicationis ſpiritus, eſt iræ ſpiritus alius: eſt auaritiæ ſpiritus, alius uero ſuperbiæ. Et ſi eueniat eſſe aliquem hominẽ, qui his omnibus malis, aut etiã pluribus agitetur, omnes hos, uel etiã plures in ſe babere inimicos putandus eſt ſpiritus. Vnde & per ſingulos plures eſſe credendi ſunt, quia nõ ſingula ſinguli homines habent uitia, uel peccata cõmittũt, ſed plura ab unoquoq; uidentur admitti. Et iterũ non eſt putandum quod unus fornicationis ſpiritus seduca[illegible]ũ qui (uerbi gratia) in Britannijs fornicatur, & illum qui in India, & in alijs locis, neq; unũ eſſe iræ ſpiritum, qui diuerſis in locis diuerſos homines agitet: ſed puto magis principem quidem fornicationis ſpiritũ unum eſſe, innumeros uero eſſe qui in hoc ei officio pareant, & per ſingulos quoſq; homines diuerſi ſpiritus ſub eo principe militantes, ad huiuſcemodi eos peccata ſollicitent. Similiter & iracundiæ ſpiritum principem unũ eſſe arbitror, innumeros uero eſſe ſub ipſo agẽtes, qui per ſingulos quoſq; homines huiuſmodi uitij peccata ſuccendant. Similiter & auaritiæ unum eſſe principem, ſic & ſuperbiæ, & cæterorũ malorũ. Et ideo non unus principatus dicitur in contrarijs uirtutibus ab Apoſtolo, ſed plures, aduerſum quos pugnã ſibi eſſe & nobis omnibus ſcribit. Tamen reor omniũ principem, uelut eminentiorem quendam in nequitia, & in ſcelere celſiorem, qui totũ mundum, quẽ iſti ad peccata ſinguli quiq; per peccatorum ſpecies pro parte ſollicitant, ſolus uelut omnium principum dux, & totius nefandæ militiæ magiſter, exagitet: cuius figuram cum Iabin diſcuteremus, pro paruo intelligentiæ noſtræ captu in ſuperioribus patefecimus. Puto ſanè quia ſancti quiq; repugnãtes aduerſus iſtos incentores peccatorum ſpiritus, & uincentes eos, atq; eorũ unumquemq; ſuperantes, imminuant exercitum dæmonum, & uelut quàm plurimos eorum interimãt. Verbi cauſa, ut is qui caſte pudiceq́; uiuendo fornicationis ſpiritum ſuperauerit, non ultra fas ſit illum ſpiritum qui ab illo ſancto uictus eſt, impugnare iterum alium hominem: ſed ſicut illi ſpiritus, qui rogabant Ieſum ne in abyſſum mitterent̃, quod nũc interim dominus pro præſenti diſpenſatione cõceſsit: ita conſequens uidetur, quod ſinguli quiq; nequam ſpiritus cum uincuntur à ſanctis, uel in abyſſum, uel in exteriores tenebras, uel quo quiſquis ille locus eis dignus eſt, abducant̃ à iuſto iudice Chriſto, agonis huius uitæ mortaliũ præ-

ſide. Et inde eſt quod plurimo dæmonum numero iam uicto, ad credulitatem gentes uenire relaxantur: qui utiq; nullatenus finirentur, ſi integræ eorum, ſicut prius fuerant, ſubſiſterent legiones. Quod ſi alicui difficile uidetur eſſe quod dicimus, per ſingulos quoſq; peccantium multa uacare dæmonia, aut fabuloſum hoc putat, redeat ad Euangelij auctoritatem, & inueniet illum qui in ſepulchris habitat dæmonem patiens, cum interrogaretur à Saluatore, quod tibi nomen eſt, reſpondiſſe, legio. Multa enim, inquit, dæmonia ſumus. Quid ergo mirum uidetur, ſi per ſingula genera peccatorum ſinguli dæmones aſcribantur, cum ſcriptum ſit in uno homine integram fuiſſe dæmonum legionem? Memini autem ſimilia me dixiſſe etiam in ijs locis, in quibus exponebamus uerſiculum pſalmi, in quo ſcriptum eſt: In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ, ut diſperdam de ciuitate domini omnes qui operantur iniquitatem. Ita deniq; etiam in manu iuſtorum gladij ancipites eſſe dicuntur, ſine dubio qui contrarias uirtutes perimāt. Puto autem quod uehementior ad hæc probanda quæ diximus Apoſtoli Pauli illa proferri poſsit aſſertio, cum dicit. Deus autem pacis conterat Satanam ſub pedibus ueſtris uelociter. Si enim unus eſt Satanas, quomodo poteſt ipſe cōtritus eſſe ſub pedibus ſeruorum dei, & iterum operari? Si enim contritus eſt, & à deo contritus, operari ultra non poteſt. Ne forte ergo tanti eſſe putandi ſint Satanæ, quanti ſunt illi, qui operantur opera Satanæ. Hoc enim mihi uidetur indicare & in Sapientia, ubi dicitur, quia impius maledicens Satanam, ipſe maledicit animam ſuam. Sed & in alio quodam libello, qui appellatur teſtamentum duodecim patriarcharum, quamuis non habeatur in canone, talem tamen quendam ſenſum inuenimus, quod per ſingulos peccantes ſinguli Satanæ intelligi debeant. Euidentius autem & ipſa nominis eius interpretatio (ſicut ſtudioſi Hebræorum tradunt) hoc idem ſignificare uidetur. Satanas nanq; aduerſarius dicitur. Omnes ergo qui aduerſantur dei uoluntati, Satanæ poſſunt dici. Hæc ergo diximus pro eo quod ſcriptum eſt, quia confortauit dominus corda eorum ut exirent ad prælium contra Iſrael, ut exterminarentur. Beatus ergo eſt qui indeſinenter ſpiritalem machæram tenens, non aufert eam à ceruicibus horum hoſtium, de quibus ſuperius memorauimus, ſicut & Hieremias propheta dicit. Maledictus homo qui facit opera domini negligenter, & aufert machæram ſuam à ſanguine inimicorum. Hoc ſi ſecundum literam intelligamus, neceſſe erit nos indeſinenter ſanguinem fundere. Quod Iudæi putantes qui ex integro caro ſunt & ſanguis, crudeles & implacabiles fiunt, dicentes maledictionem poſitam eſſe ijs, qui à ſanguine effundendo ceſſauerint, & ideo pedes eorum ueloces ſunt ad effundendum ſanguinem. Sed illis huiuſcemodi intelligentia, quia caro & ſanguis ſunt, uideatur: mihi autem præſtet dominus nunquam negligere opera domini, nec auferre ſpiritalem gladium uerbi dei à ſanguine contrariarum uirtutum, & mortificare eas in unoquoq; auditorum. Interficiuntur autem in uobis ita demum, ſi his auditis earum opera non agatis. Dicitur autem in conſequentibus, quia cepit Ieſus omnem terram, ſicut mandauit dominus Moſi. Ille Ieſus filius Naue, non uideo quod ceperit omnem terram. Quantum enim terræ cepit, qui Iudæam tenuit ſolam? Noſter autem dominus Ieſus ipſe uere cepit omnem terram, in eo quod ex omni terra, atq; ex omnibus nationibus ad eum concurrit gentium multitudo. Additur etiam poſt hæc, poſteaquam omnem terram cepit Ieſus: & requieuit, inquit, terra à bellis. Hoc quomodo uere uidebitur dici de filio Naue, quia ceſſauit terra à bellis, quæ nunquā ferè temporibus eius ceſſauit à bellis? Sed hoc completur in ſolo domino meo Ieſu Chriſto. Si enim conſideres te qui ueniſti ad Ieſum, & ab eo per baptiſmi gratiam remiſsionem conſecutus es peccatorum, & iam in te non pugnat caro aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ceſſabit terra tua à bellis: ſi tamen mortem Ieſu Chriſti in corpore tuo circumferas, ita ut ceſſantibus in te omnibus prælijs efficiaris pacificus, & filius dei uoceris. Sed hoc fiet poſteaquam bella tranſegeris, & aduerſarios uiceris. Tunc tibi dabitur requies, ut requieſcas ſub uite tua, qui eſt Chriſtus Ieſus, & ſub ficu tua, qui eſt ſpiritus ſanctus, ut ita gratias referas deo patri omnipotenti, in ipſo Chriſto Ieſu domino noſtro: Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptum eſt, & Ieſus erat presbyter, hoc eſt ſenior, & prouectus in diebus ſuis. Homilia XVI. Cap. XIII

ETiam ante nos quidam obſeruantes notarunt in ſcripturis, quia presbyteri, uel ſeniores non ex eo appellantur, quod longæuam duxerint uitã, ſed pro maturitate ſenſus, & grauitate uitæ ueneranda hac appellatione decorentur, maxime cum additur ad presbyterũ ſermo iſte qui ſequitur, plenus dierum. Si enim æui prolixitate appellandus, qui presbyter, uel ſenior uideret, quem magis oportebat alium hoc nomine cenſeri, quàm primum Adam, uel certe Matuſalem, aut Noe, qui utriꝗ pluribus quàm cæteri annis in hoc mundo uixiſſe declarantur? Sed nunc uideamus quod ex illis quidem nullus refertur à ſcriptura presbyter aut ſenior appellatus, ſed is qui longe breuioris temporis uitam duxit, primus in ſcripturis ſanctis Abraham presbyter, uel ſenior appellatur. Dictum eſt etiam ad Moyſen à domino. Elige tibi ab omni populo presbyteros, quos tu noſti quia presbyteri ſunt. Sed obſerua etiam tu ô auditor in omni ſcriptura, ſicubi inuenire potes appellationem hanc ſenior & plenus dierum, poſitam ſuper aliquo peccatore. Nunc ergo ſancti ſpiritus uox eſt pronunciantis Ieſum presbyterum, uel ſeniorem, & prouectum in diebus. Ita enim dicit. Ieſus enim erat, inquit, presbyter, uel ſenior & prouectus dierum. Quod utiꝗ de peccatore dici non poterat, quia peccator nõ eſt prouectus dierum. Non enim ſe extendit ad ea quæ in ante ſunt, obliuiſcens ea quæ retrorſum ſunt, ſed ſemper retro cõuertitur, & ad uomitũ ſuum redit, & ideo non aptus eſt regno cælorum. Qui autem ad priora extenditur, & ad perfectionem fertur, iſte prouectus eſt in diebus ſuis. Et nũc ergo dicit dominus ad Ieſum, Tu prouectus es in diebus tuis. Neſcio ego ſi in hoc loco illud poteſt uideri, quia hoc dicebat dominus ad Ieſum, quod de ætate eius ſenili omnes uidebant, & omnes nouerãt. Et quæ ſunt tam magna reſponſa iſta diuina, quæ hominibus deferuntur, ut dicant ſeni homini, quia ſenex es, quod omnes uidebant, & omnes nouerant? Sed mihi uidetur magnum aliquod teſtimonium à domino per hæc dari filio Naue, cum ei dicitur, quia prouectus dierum es. Et quantũ quidem proloqui nobis, uel aperire de diuinis myſterijs fas eſt, ego arbitror quod ſicut ſol iſte dies facit mundo huic, ita & ſol iuſtitiæ faciat aliquos dies ſpiritales, qui fulgore ueritatis & lampade ſapientiæ illuſtrentur. Si quis ergo in præceptis dei uitã hanc præſentem, quæ (ſicut Iacob dicebat) paucorũ & malorum dierum eſt, tranſegerit, & immaculatũ ſe ab hoc mundo cuſtodierit, atꝙ omnes aduerſarios, & hoſtes ſuos iubegerit ſpiritales, ab iſtis paucis & malis diebus prouehitur & promouetur ad illos dies æternos, & bonos, æterni Solis luce ſignatos. Tali ergo quodam ordine intelligẽdus eſt & Ieſus ex diuinis reſponſis prouectus dierum pronunciari. Verũ quoniam inſtituimus quæ de Ieſu dicuntur etiam & ad dominum & ſaluatorem noſtrum referre, quis ita presbyter & ſenior prouectus dierũ intelligitur, ſicut ipſe qui eſt principium, primogenitus omnis creaturæ? Ideo fortaſsis ipſe ſolus uere & integre presbyter dicitur, ante quem nemo eſt. Igitur tametſi ſunt qui dicãtur in ſcripturis presbyteri uel ſeniores, uel pontifices, tamen dominus Ieſus ſicut in pontificibus pontificum princeps eſt; & ſicut in paſtoribus princeps paſtorum eſt, ita & in presbyteris uel ſenioribus princeps presbyterorum putandus eſt, & in epiſcopis princeps epiſcoporũ, & omne quodcunꝙ honorabile nomen eſt, primum in hoc, & principem eſſe credendum eſt ſaluatorẽ, quia ipſe eſt omniũ caput. Addit autem adhuc reſponſum diuinũ & dicit. Tu prouectus es in diebus, & terra relicta eſt multa ualde. In ſuperioribus dicebatur (ſicut obſeruauimus) quia ceſſauit terra à bellis, & quia Ieſus cepit omnem terrã: & hic modo dictum eſt, quia terra relicta eſt multa ualde. Putas ne contraria ſibi ſcriptura contineat? Hoc ne leuiter ſuſpicandũ eſt. Sed redeamus ad intelligentiam ſpiritalem, & in ea nihil inuenies eſſe contrarium. Intuere domini & ſaluatoris noſtri primo quidem aduentu cum uenit ſeminare uerbum ſuum in orbem terræ, quomodo cepit omnem terram ſolo ſeminis iactu, & quomodo aduerſarias poteſtates ex ea & angelos refugas, qui gentiliũ mentes obſederãt, effugauit, & interim ſeminauit uerbum atꝙ eccleſias propagauit. Hæc eſt prima eius totius terræ poſſeſsio. Sequere autem me ô auditor per ſubtiles lineas uerbi, & oſtendam tibi quomodo etiam ſecundo capiat

terram hanc, quæ nunc dicitur ad Ieſum multa eſſe derelicta. Audi de eo Paulum dicentem. Oportet enim eum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſcabellum pedum ſuorum. Hæc ergo eſt terra, quæ nunc multa dicitur eſſe derelicta, donec omnes omnino ſubdantur ſub pedibus eius, & per hæc hæreditate capiat uniuerſos. Et hæc eſt, inquit, terra, quæ derelicta eſt, omnes fines Phyliſtijm, & alia quamplurima quæ ſequuntur. Multa adhuc ſuperſunt quantum ad noſtra tempora ſpectat, quæ uidemus nondū pedibus Ieſu eſſe ſubiecta, quæ neceſſe eſt utiq; omnia obtinere. Neq; enim finis eſſe poterit rerū, niſi fuerint ei prius cuncta ſubiecta. Sic enim & propheta dicit, quia omnes gentes ſeruiēt ei, & à finibus fluminum uſq; ad fines orbis terrarum, in conſpectu eius procident Aethiopes, & de trans ripas fluminū Aethiopiæ offerent ſacrificia. Vnde conſtat quod in ſecundo aduentu hanc terram multam quæ ſupereſt, obtinebit Ieſus: ſed beati ſunt illi, qui in primo eius aduentu obtēti ſunt. Iſti enim uere grati erūt, qui multis aduerſarijs reſiſtentibus, & multis hoſtibus impugnantibus, bello & armis hæreditatem terræ repromiſſionis accipiunt. Cum uero ex neceſſitate quis fuerit ſubiectus, tunc quando etiā nouiſſimum inimicum deſtrui neceſſe eſt, ſcilicet mortem, non erit iam gratia ijs qui ſubijciūtur. Poſt hæc cum enumeraſſet plurimas gentes, de Sidonijs ſolis dixit, Et oēs Sidonios ego exterminabo à facie filiorum Iſrael. Nominati ſunt Chananæi, nominati ſunt & ij qui contra faciem Aegypti ſunt, & ij qui ſunt ex finibus Accaron, & à ſiniſtris partibus fluminum, & aliæ quamplurimæ gētes, & de ſolis Sidonijs dicit dominus quod eos euerſurus ſit. Sidonij dicuntur autem (ſicut ante iam diximus) uenatores. Qui ergo intelliguntur iſti mali uenatores quos dominus exterminat, niſi illæ uirtutes cōtrariæ, de quibus dicit propheta: quia laqueos parauerunt pedibus meis? quibus ſcilicet uenentur & decipiāt animas ad peccatum. Iſtos ergo dominus exterminat: quia ſi iſti tales interierint uenatores, cum iam nemo fuerit qui laqueos tendat & retia, ut decipiat animas in peccato, tunc requieſcet unuſquiſq; ſub uite ſua, & ſub ficu ſua. Sed & illud nobis hodie lectum eſt, quia Moſes dederit hæreditatem quibuſdam: poſt hæc uero legitur, quia & Ieſus ſecundū præceptum domini diſtribuit hæreditatem. Primus ergo Moſes hæreditatem diſtribuit, ſecundus aūt Ieſus. Nunc Moſen legem intellige. hi ergo qui ſecundum legem uixerunt, primi acceperunt hæreditatem, ſed extra terram repromiſſionis. Tum deinde cum accepiſſent terram hæreditatis, non eam poſſident neq; diuidunt inter ſe, ſed expectāt uſquequo eis per Ieſum diſtribuatur in ſorte. Nónne euidenter hoc eſt quod Apoſtolus dicit ad Hebræos, ſcribens de prioribus patribus, quos dixit fide placuiſſe deo? Et addidit dicens, Ii autem omnes teſtimonium habentes per fidem nondum cōſecuti ſunt repromiſſiones, deo pro nobis aliquid prouidente, uti ne ſine nobis perfecti efficerentur. Habent igitur iam repromiſſionem ſuam, & requieuerunt, & digni iudicati ſunt per Moſen capere hæreditatem: ueruntamen adhuc & ipſi pugnant, & in certamine ſunt pro ijs qui ſub Ieſu militant. Sed requiris qui ſint iſti qui pugnant, & quæ eſt illa pugna quam illi gerunt. Ego ſic arbitror, quod omnes illi qui dormierunt ante nos patres, pugnent nobiſcum & adiuuent nos orationibus ſuis. Ita nanq; etiam quendam de ſenioribus magiſtris audiui dicentem in eo loco, in quo ſcriptum eſt in Numeris, quia ablinget ſynagoga illa hanc ſynagogā, ſicut ablingit uitulus herbam uiridem in campo. Dicebat ergo. Quare huiuſmodi ſimilitudo aſſumpta éſt, niſi quia hoc eſt quod intelligendum eſt in hoc loco, quod ſynagoga domini, quæ nos præceſſit in ſanctis, ore & lingua conſumit aduerſariam ſynagogam, id eſt orationibus & precibus aduerſarios noſtros abſumit? Non ergo armis pugnandum eſt nobis aduerſum hóſtes noſtros inuiſibiles, ſed orationibus, & uerbi dei meditationibus, & operibus, ac ſenſibus rectis. Sic enim armabantur & patres, fide & operibus uincentes. Vide deniq; quia ſic ſcriptum eſt de eis. Crediderunt, inquit, deo, & Moſi famulo eius. Et tunc cantauit Moſes canticum hoc & dixit. Cantemus domino, glorioſe enim honorificatus eſt. Ita ergo & nos fide plena opera perfecta, indeſinentes orationes, meditationem uerbi diuini, intelligentiā ſpiritalem colentes, & in his omnibus uelut armis dei muniti, ſtemus aduerſus aſtutias diaboli, inuocantes deum adiutorem noſtrū in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod Leuitæ non acceperũt hæreditatem terram.

Homilia Decimaſeptima Cap. XIII

SIcut umbræ, & exemplari deſeruiunt cæleſtium ij, qui legem ſuſcipiũt, quæ eſt illius ueræ legis umbra, ita exemplar & umbram ſequuntur diuiſionis cæleſtis ij, qui in Iudæa hæreditate diuidunt terram. Erat ergo in cælis ueritas, umbra uero & exemplar ueritatis in terris. Et donec umbra hæc cõſtabat in terris, erat Hieruſalem terreſtris, erat templũ, erat altare, erat & uiſibilis cultus, erant pontifices, & ſacerdotes, conſtabant etiã ciuitates & uici Iudææ, & omnia hæc quæ nunc in hoc libro deſcripta recitanẽ. Cum uero in aduentu Saluatoris noſtri dei è cælis deſcendens ueritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cælo proſpexit, umbræ & exemplaria ceciderũt. Cecidit enim Hieruſalẽ, cecidit templũ, altare ſublatũ eſt, uti iam neq; in monte Garizin neq; in Hieroſolymis ſit locus ubi oportet adorare, ſed ueri adoratores qui adorant patrẽ in ſpiritu & ueritate adorent. Sic ergo præſente ueritate, typus & umbra ceſſauit: & cum adeſſet templum illud, quod per ſpiritũ dei, & uirtutẽ altiſsimi in utero uirginis fabricatum eſt, dirutũ eſt templum ex lapidibus fabricatum. Aderat pontifex futurorum bonorum, ceſſauerunt pontifices taurorum & hircorum. Venit agnus dei, qui tollit peccatum mundi, deſtitit agnus ex pecudibus aſſumptus. Igitur ſi hæc omnia quæ in umbra prioribus data fuerant, præſente & aſsiſtente ueritate ceſſarũt, cõſequens ſine dubio erat, ut hæreditate regni cælorum patefacta, hæreditas terrena ceſſaret. Ratio autem qua hæc cuncta deſinerẽt, illa eſt, ut omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus deo, ne qui forte ex incredulo populo occaſiones ſuæ infidelitatis acciperent, & habentes umbras antiquitus ſibi traditas, uel templi, uel altaris, uel pontificij, uel ſacerdotij, uiderentur ſibi permanente antiqui cultus ſtatu præuaricari religionis ordinẽ ſi tranſirent ad fidem. Propterea ergo auferri hæc omnia quæ in terris dudum fuerant adumbrata, diuina prouidentia diſpenſauit, ut uiam quodam modo accipiant requirendæ ueritatis ceſſantibus typis. Si ergo ueniẽs ad Hieruſalem ciuitatem terrenam ô Iudæe, inuenies eam ſubuerſam, & in cineres ac fauillas redactam, noli flere, ſicut nũc facitis tanquam pueri ſenſibus, noli lamentari, ſed pro terrena require cæleſtem. Surſum reſpice, & ibi inuenies Hieruſalem cæleſtem, quæ eſt omniũ mater. Si altare uideris deſtitutũ, nolo cõtriſteris. Si pontificem non inuenias, nolo deſperes. Eſt in cælis altare, & aſsiſtit ei pontifex futurorũ bonorũ ſecundum ordinem Melchiſedech electus à deo. Sic ergo uobis pietate & miſericordia dei etiã hæreditas terrena ſublata eſt, ut hæreditatẽ quæratis in cælis. Veruntamen uideamus quid eſt quod per umbram deſcribitur, quia in umbra legis ueritas reformatur. Refertur ergo prima & ſecunda hæreditatis facta diuiſio. Prima quidem per Moſen: ſecunda uero, quæ potentior eſt, per Ieſum facta deſcribitur. Et Moſes trans Iordanẽ tribui Ruben, & tribui Gad, & dimidię tribui Manaſſe poſſeſsionẽ decernit, cæteri uero omnes per Ieſum ſuſcipiunt hæreditatem. Diximus de his iam prius, quomodo ij qui per legem placuerũt deo, præcedentes tempore eos qui per fidem Ieſu ad repromiſsionẽ ueniunt, nõ per illam quæ perfecta ſunt conſequuntur, expectantes eos qui poſteriores diuerſo quidem tempore, ſed una fide placebũt (ſicut Apoſtolus dicit) uti ne ſine nobis perfectionẽ conſequerentur. Interea Leuitis neq; Moſes dedit hæreditatem, neq; Ieſus, quia dominus deus ipſe eſt hæreditas eorũ. In qua re quid aliud ſentiendum eſt, niſi quod ſint in eccleſia domini quidam, qui uirtute animi & meritorũ gratia cæteros omnes præcedũt, quibus ipſe dominus hæreditas eſſe dicitur? Et ſi fas eſt audere in talibus, & arcani reconditi aliquid aperire, uideamus ne forte illud ſit, quod ſacerdotũ uel leuitarum figurã latenter oſtendit, quia in omni populo (eorũ dico qui ſaluanẽ) maior ſine dubio pars eſt, & longe numeroſior eorũ, qui ſimpliciter credentes in timore dei, per opera bona, & per honeſtos mores, & actus probabiles domino placent. Pauci uero ſunt, & ualde rari, qui ſapientiæ ac ſcientię operã dantes, & mentem ſuã mundã puramq; ſeruantes, atq; omnibus præclaris uirtutibus ſuas animas excolentes, cæteris ſimplicioribus per doctrinæ gratiam illuminant iter quo gradiuntur, & ueniunt ad ſalutẽ. Ii fortaſsis nũc ſub leuitarũ & ſacerdotũ nomine deſignantur, quorũ hæreditas ipſe dominus, qui eſt ſapientia, quã præ cæteris omnibus dilexerunt, eſſe perhibetur. Inuenio tamen aliquam differentiam in ijs quæ Moſes diſtribuit, & in ijs

quæ

quæ Ieſus. Moſes nanque duabus & ſemis tribubus terram diſtribuēs ultra Iordanem, non dedit leuitis habitaculi portionem quæ eos contingebat: Ieſus autem dedit, non ſolum in ijs tribubus quas ipſe diſpenſat, uerum & in illis quæ à Moſe trans Iordanem fuerant col locatæ. Habitacula etenim Leuitis in ſingulis tribubus decernūtur, ut per hoc multo magnificentius myſterium cerneremus. Iſte enim ordo Leuiticus uel ſacerdotalis, qui dei ſapientiæ & ſcientiæ operam impendit, nō potuit à Moſe ſortem habitationis accipe: quia non erat Moſes ueritatis, ſed umbræ & exemplaris, miniſter. Ieſus uero dominus noſter, qui erat ſapientia dei, ipſe habitacula ſapientibus præbet. Non enim potuit dicere Moſes, uade uende omnia tua quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & ueni ſequere me. Hoc eſt enim partem dare Leuitis. Nec potuit dicere Moſes, quia qui non renunciauerit omnibus quæ poſsidet, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Nec potuit dicere Moſes, omnis qui non oderit patrem uel matrem & fratres & ſorores & filios, inſuper etiam & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Hoc Moſes dicere non potuit, idcirco ipſa habitacula ſacerdotum & Leuitarum diſpenſare nō potuit. Beatus ergo eſt qui ſe talem exhibet, & in iſtis omnibus quæ præcepit Ieſus, inuenitur eſſe perfectus, ut ab Ieſu ſortem cæleſtis manſionis accipiat in futuro. De quo dicit ipſe dominus Ieſus. Pater uolo ut ubi ego ſum, & iſti ſint mecum: & ſicut ego in te, & tu in me unum ſumus, ut & iſti in nobis unum ſint. Quod ſi quis audiens perfectorum & eminentiorum hæreditatem dominum dici, ignoras & ambigis quid illud ſit quod ſub hoc nomine deſignatur, audi quia dominus ſapientia eſt. Cui ergo dicitur hæreditas dominus, iſte hæreditatem ſapientiæ capiet. Dominus iuſtitia dicitur. Cui ergo hæreditas dominus eſt, iſte hæreditatem iuſtitiæ conſequetur. Dominus pax eſt, dominus redemptio eſt, dominus ſalus eſt, in domino ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Hæc omnia in hæreditatem percipiet, cuius hæreditas dominus fuerit. Veruntamen & iſti quibus ſapiētia dei, & uerbum dei & ueritas & iuſtitia hæreditas eſſe dicitur, habitationem interim cum illis accipiunt, quorum hæreditas habetur in terris: ut ex ipſorum conſortio ij, qui per ſemetipſos nondum ualent, per illos participes efficiantur ſapientiæ & ſcientiæ dei, & ueritatis eius ac uerbi. Et ita etiam ad minimos quoque diſpenſatio diuina pertendit, ut qui principaliter non poſſunt diuinæ gratiæ capaces exiſtere, illuminati ex iſtorū conſortio mereantur, & compleatur illud, quod ſcriptum eſt. Qui multum, non abundauit: & qui minimum: non minoratus eſt. Sed & illud quod Apoſtolus ad Corinthios dicit de ſanctis Hieroſolymitis. Vt ueſtra, inquit, abundantia fiat ad illorum inopiam, & illorum abundantia fiat ad ueſtram inopiā. Ita ergo & nunc cohabitare iubentur leuita & ſacerdos qui non habēt terrā, Iſraelita qui habet terram, ut percipiat à ſacerdote & leuita cæleſtia & diuina quæ nō habet. Lex enim dei ſacerdotibus cōmiſſa eſt & leuitis, ut huic ſoli operam tribuant, & uerbo dei abſque ulla ſollicitudine uacent. Sed interim ut uacare poſsint, laicorum uti miniſterijs debent. Si enim laicus quæ neceſſaria ſunt non præbuerit ſacerdotibus & leuitis, occupati illi in talibus, id eſt corporalibus curis, minus legi dei uacabunt. Illis autem non uacantibus, neque operam dantibus legi dei, tu periclitaris. Obſcurabitur enim lux ſcientiæ, quæ in illis eſt, te non ſubminiſtrante oleum lucernæ, & culpa tua illud eueniet, quod dixit dominus, quia ſi cæcus cæco ducatum præbens, ambo in foueam cadent. Sed & illud in te complebitur quod dominus dixit. Si enim lux quæ in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ ſunt? Vt ergo lux ſcientiæ in ſacerdotibus fulgeat, & lucerna eorum ſit ſemper accenſa, tu imple officium tuum, comple mandatum dei erga obſequia ſacerdotum. Quod ſi forte ſuſceptis à te quæ neceſſaria ſunt, & ſic non quaſi auaritiam ſed quaſi benedictionem, illinc glexerint eruditioni operā dare, & uerbo dei uacare, & in lege dei meditari die ac nocte, ipſi uidebunt quomodo pro animabus ueſtris reddant domino rationem. Sed deprecemur potius dei omnipotentis miſericordiam, ut ſuo lumine, ſua ueritate, ſuo ſplendore, omnes nos illuminare dignetur & dare lucernam pedibus noſtris uerbum ſuum, & lumen ſemitis noſtris, ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt uera lux mundi, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De initio

De initio diuiſionis terræ, quæ diuiſa eſt ab Ieſu, & quomodo acceſsit ad Ieſum Chaleb, & petijt ab eo Hebron. Homilia XVIII. Cap. XIIII

Diſcamus ex lege quàm neceſſarie deſcripta eſt terræ diuiſio, quæ primo per Moſen, ſecundo per Ieſum dicitur facta, non ut utranque ſeruemus, ſed rationem utriuſque diſcentes illam ſolam teneamus, quæ ab Ieſu noſtro domino traditur. Igitur illam terram, quæ eſt trans Iordanem, Moſes diſtribuit: hanc aũt quæ eſt terra ſancta & bona, diſtribuit Ieſus & principes tribuum Iſrael. Vides ergo quia cum cœperit uera illa hæreditas terræ ſanctæ à ſaluatore diſtribui, aſſumuntur etiam principes tribuum ueri & ſpiritalis Iſrael. Quos autem putamus eſſe principes tribuum noſtrarũ, uel eccleſiæ principes, niſi ſanctos Apoſtolos, ad quos dicit Saluator, quia ſedebitis & uos ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael? Aſſumitur tamen ad diuiſionem etiam ſacerdos, qui eſt arcanus & myſticus ſermo dei. Sic enim dicit, quia cõuenerit Ieſus & Eleazar ſimul ad diuidendam terram. Et uideamus quis eſt, qui primũ cepit hæreditatem ab Ieſu. Caleph, inquit, filius Ieffone. Hic enim primus petit, & petit certis quibuſdam rationibus & uerbis, quæ deſcripta ſunt, quæ uerba etiã poſſunt nos inſtruere ad ſalutem. Primo omnium Caleph interpretatur quaſi cor. Quis ergo eſt quaſi cor, niſi is qui in omnibus intellectui operã tribuit, qui nõ aliquod membrũ corporis eccleſiæ eſſe dicitur, niſi illud quod eſt in nobis præclarius cor: id eſt qui omnia cum ratione & prudentia gerit, & ita cuncta diſpenſat quaſi non ſit aliud, niſi cor? Interpretatũ aũt & Ieffone pater eius cõuerſio. Hic ergo Caleph filius eſt cõuerſionis. Quid niſi quia ad deum conuerſus, talem ex ſe fructũ proferret, ut cor filium generaret? Eſt ergo omnis qui diuinis ſenſibus uacat, & prudenter cuncta ac rationabiliter agit, Caleph. Hic primo quidem eruditus eſt à Moſe, ſecundo uero ab Ieſu, cui aſsiſtebat, cui & dicit. Tu noſti uerbum quod locutus eſt dñs ad Moſen hominem dei. Tu ſcis uerbũ, quod locutus eſt dominus. Quis enim alius noſſe poteſt uerbum quod locutus eſt dominus ad Moſen, niſi Ieſus ſolus? Nemo ſic intellexit legem ſicut docuit Ieſus. Ipſe enim omnia docuit & aperuit, ipſe reuelauit Paulo, quia lex ſpiritalis eſt. Sicut locutus eſt, inquit, de me & de te. De me, inquit, & de te locutus eſt Moſes. De te quidem, hoc eſt quod dixit dominus: quia ſi crederetis Moſi, crederetis utique & mihi, de me eñ ille ſcripſit. De me uero quod dixit, hoc eſt Caleph, qui cor eſt, certũ eſt quia de corde ſcripſerit Moſes, quippe qui omnia prudenter, ſapienterque cõſcripſit. Ait ergo. Hodie ualeo ſicut ualebam tunc. Sanctus quippe ſimiliter ualet & in præſentibus & in præteritis, & in nouis & in ueteribus, & in Euãgelijs & in lege. Hoc eſt ergo quod dicit, ualere ſe hodie ſub Ieſu ſicut tunc ſub Moſe, quia in utriuſque teſtamenti myſterijs cor uigilans ualet. Sed uideamus etiã petitionem eius quam primam popoſcit ab Ieſu Caleph filius Ieffone. Peto à te montẽ hunc, inquit, ſicut dixit dominus in die illa. Nihil humile, uel deiectũ ſanctus requirit, nihil quod in demerſis conuallibus iaceat, ſed montẽ quærit excelſum, ſed montem in quo ciuitates magnæ, & munitæ ſunt. Scriptum eſt enim, quia ibi ſunt Machi ciuitates magnæ & munitæ. Et hæc poſcebat, quia nouerat belligerari, ſicut ſcriptũ eſt. Ciuitates munitas occupabit ſapiens, & deſtruet munitionem in qua cõfidebant impij. Putas cum hæc diceret Salomon, hoc nos uolebat docere, quia ſapiens caperet ciuitates & munitiones deſtrueret ex lapidibus conſtructas? an illud potius indicat, quod ciuitates & muri ſunt impiorum, dogmata & ſyllogiſmi philoſophorum, quibus aſtruunt impia quæque & diuinæ legi contraria, quæ apud paganos, uel barbaros obſeruãtur? Sed & illa in his deputanda ſunt & ciuitates munitæ eſſe, atque in montibus collocatæ, quæ hæretici in ſcripturarum aſſertionibus, ueluti in altis montibus, collocant. Iſtas ergo ciuitates ſapiens quiſque uerbum prædicans deſtruit, & urbes mendacij ueritatis ariete ſubuertit, ſicut Apoſtolus Paulus dicebat, Cogitationes deſtruentes, & omnem altitudinem quæ ſe extollit aduerſus ſcientiam dei. Ita ergo etiã nũc hic ſapientiſsimus Caleph aſsiſtit ante Ieſum, & promittit ualere ſe ad bellum, & promptum eſſe ad prælium: & ideo depoſcit permitti ſibi uelut diſputandi facultatem, ut congrediatur cum dialecticis ſeculi, cum ijs qui pro ueris falſa confirmant, ut eos confutet & ſuperet, ut ſubuertat omnia, quæ illi falſis aſſertionibus conſtruxerũt. Ideo denique uidens alacritatem eius, benedicit, inquit, eum, ſcilicet quod talia depoſcat, & audeat. Sed & tu ſi uis dare operam ſtudijs, & legem dei prudenter meditari, & effici cor in lege dei, potes

iſtas magnas & munitas urbes, id eſt aſſertiones ſubuertere falſitatis, ut & tu merearis benedici ab Ieſu, & accipere ab eo Chebron. Interpretatur autem Chebron cōiunctio, uel coniugium. Per quod poteſt fortaſſe illud oſtendi, quod ſpelunca duplex comparata ab Abraham patriarcha in ea eſt, in qua coniugia patrum & reliquiæ eorum iacent, id eſt Abraham cum Sara, Iſaac cum Rebecca, Iacob cum Lia. Meruit ergo Caleph patrum reliquias in hæreditatem ſuſcipere, ſine dubio quia per ſapientiam quæ in eo erat, qua uigebat & ſub Moſe & ſub Ieſu, intellexerat coniunctionis ipſius rationē, & perſpexerat quid eſſet cauſæ, quod cum Abraham ſola Sara ibi iaceret, & neꝗ Agar, neꝗ Cethura ei meruiſſet adiungi: uel quid eſſet cauſæ quod cum Iacob ſola Lia iacere uideretur, & neꝗ Rachel, quæ amplius fuerat dilecta, neꝗ aliqua ex concubinis in ſepulchro ei fuerat copulata. Ipſe ergo in memorijs patrum hæreditatem capit prudens & ſapiēs Caleph, Ipſi Ieſus Enachitarum gentis Metropolim tribuit Chebron, & efficitur ei ſors uſꝗ in hodiernum diem. Vtinam & mihi daretur ſors Abraham & Iſaac & Iacob, & efficeretur deus meus, ſicut effectus eſt deus Abraham, & deus Iſaac & deus Iacob, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De finibus hæreditatis tribus Iudæ. Homilia XIX Cap. XIIII. XV

DIſtribuit Moſes hæreditatem, diſtribuit hæreditatem & Ieſus. Sed nō eſt ſcriptum in diſtributione hæreditatis Moſi, quia ceſſauit terra à bellis: in diſtributione uero Ieſu ipſa uerbi præfatio incipit. Et ceſſauit, inquit, terra à bellis. Si ergo & tu dignus uis effici qui hæreditatem conſequaris ab Ieſu, & ſumere ab eo portionem, oportet te prius omnia bella finire, & in pace cōſiſtere, ut etiam de tuæ carnis terra dicatur, quia ceſſauit terra à bellis. Tunc deinde cum conſuetudo ſit ſanctæ ſcripturæ quatuor partes orbis terræ, quas uel axes, uel plagas nominat, appellare, in deſcriptione finium tribus Iudæ duæ tantummodo nominantur, duæ reticentur. Scriptum enim ſic eſt. Et facti ſunt fines tribus filiorum Iuda ſecundum plebes eorum, à finibus Idumææ, à deſerto Sin, ad occidentem. Et cum deſcripſiſſet fines ab occidente, tunc deinde dicit: & ab oriente omne, inquit, mare ſalſum: & alias duas partes reticuit, id eſt ſeptentrionis, uel meridiani. Vide ergo ſi non repleta ſunt iſta myſterijs. Licet nos ſingula uel ſentire, uel explicare nequeamus, tamen prout dominus præbere dignatur, & nos capere ualemus, diſcurere ſingula quæꝗ tentabimus. Facti ſunt, inquit, fines Iuda ſecundum plebes eorum à finibus Idumææ à deſerto Sin ad occidentem. Igitur fines Iudææ proximi ſunt finibus Idumææ. Idumæa uero (ſicut ſæpe iam diximus) interpretatur terrena. Poſt terrenam ergo ſtatim conſequuntur fines Iudææ. Sed & à deſerto, inquit, Sin. Interpretatur autem Sin, tentationes. Poſt tentationes ergo conſequuntur fines hæreditatis Iudææ. Occidens & oriens nominatur, & uicina loca ea quæ ſupra diximus, imò confinia. Sed uallis Aegypti uicina occidentalibus partibus deſignatur, quæ eſt à deſerto ad occidentem: ab oriente uero cinguntur fines mari ſalſo. Poſt hoc, à collibus inquit, qui tenduntur ad occidentem, & inde aſcenditur ab occidente uſꝗ Cades Barne, & ſic pertenditur ab occidente ad occidentem Cades. & hi ſunt fines eorum ab Africo, & inde perrexit uſꝗ ad uallem Aegypti. Vides quomodo in occidentis partibus & Africum & Aegyptum nominat & occaſum? Sine dubio, ut hæc omnia ſciat ſibi unuſquiſꝗ euadenda eſſe & tranſeunda, ut ita demum poſſit ad tribum regiam peruenire, de qua dicit Apoſtolus: Certum eſt autem quod ex Iuda ortus eſt dominus noſter. A finibus autem Idumææ eſt deſertum. Paulo ante diximus de deſerto Sin, quod tentationes ſignificaret, & ideo neceſſe eſt nos tranſire eremum tentationum, ut ſic poſſimus peruenire in hæreditatem filiorum Iuda. Sed & aſcendere nos oportet aſcenſum collium Acabrin, quod interpretatur ſcorpiones. Tranſeundi ergo nobis ſunt & calcandi etiam ſcorpiones, illi ſine dubio, de quibus Saluator ait: Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones. Qui ergo uult, & deſiderat ingredi in hæreditatem tribus Iudæ, oportet eum aſcendere aſcenſiones iſtas, & calcare atꝗ euadere ſcorpiones qui obſiſtunt. Vnde arbitror quod iſtud iter agenti Ezechieli prophetæ dicebat dominus: Fili hominis in medio ſcorpionum tu habitas. Et ſunt, inquit, fines uſꝗ Cades. Cades interpretatur ſanctum uel ſanctificatio. Fines ergo Iudæ uſꝗ ad ſanctificationem perueniunt. Sed ui-

deamus etiam qui ſint fines ex partibus orientis. Non quo uelim nunc locorum catalogum facere, ſed ut myſteriorum quæ per hæc ſignificantur, contueantur imagines. Dicitur ergo ab orientis partibus tribus Iudæ mare eſſe ſalſum, & poſt hoc in parte eius nominatur fons ſolis, & ciuitas ſolis, & in eadem tribu eſſe etiam ciuitas literarum. Oportet igitur omnem qui uult introire in partem filiorum Iudà, tranſire prius mare ſalſum, uitæ ſcilicet huius undas & turbines ſuperare, & euadere omnia quæ in hoc mundo pro incerto ſui & lubrico marinis fluctibus comparantur, ut poſsit ad Iudæ terram peruenire, & ad fontem ſolis accedere. Quis autem eſt fons ſolis, uel cuius ſolis? illius ſine dubio, de quo ſcriptum eſt. Timentibus autem nomen meum orietur ſol iuſtitiæ. Huius ergo ſolis, ſi prius euaſeris mare ſalſum, fontē inuenies in terra Iudæ. Quem fontem? Illum profecto, de quo dicebat Ieſus. Qui autem biberit de aqua quam ego do ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternã. Huius igitur ſolis cum talem qualem diximus inueneris fontem, inuenies etiam ciuitatem eius. Eſt enim, inquit, ibi & ciuitas ſolis. Dicitur & in Aegypto ciuitas ſolis. Sed iſta ciuitas quæ in Aegypto eſt, huius ſolis nomen accepit, quem pater cæleſtis iubet oriri ſuper bonos & malos. Illa uero ciuitas quæ in Iudæa eſt, ſanctorum tantummodo efficitur, quia ciuitas Dei eſt. Et fons ille de quo ſuperius diximus, fluuius effectus eſt lætificans ciuitatem Dei. Sed & tu ſi ex omni parte munitus ſis, & continentiæ muro circundatus, ſi ſapientiæ & magnanimitatis turribus confirmatus es, etiam tu efficieris ciuitas dei. Si uero ad hæc omnia adieceris tibi ſcientiæ lumen, ſicut dixit Eſaias, Illuminate uobis lumen ſcientiæ, & ſol te iuſtitiæ radiauerit, efficieris etiam tu ciuitas ſolis, uel ciuitatem ſolis ſorte hæreditatis accipies. Sed & ſi te tradideris legi dei, & in ipſa meditaberis die ac nocte, ut nõ recedat liber legis de manu tua, ſicut dicitur ad Ieſum, & ſi memor ſis præcepti Saluatoris: ſi ergo talibus te ſtudijs mancipaueris, & eruditionem legis diuinæ, uel legendo, uel audiendo obtinueris, tuæ portionis efficitur ciuitas literarum. Et hæc quidem nos pro poſsibilitate ſenſus noſtri, uel etiam pro ueſtri auditus capacitate diſcuſsimus: ſumma uero ſcientiæ, & profundior ac lucidior horum intelligentia apud illos erit, qui uerã hæreditatem ueri & unigeniti filij dei, quæ repromiſſa eſt ijs, qui eum perfecte dilexerint conſequi merebuntur, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De difficultate intelligentiæ, & de Caleph quomodo accepit Hebron, & de filiabus eius. Homilia XX Cap. XV

SI quibus poſsibile eſt aſcendere ad terram ſanctam, & bonam terram uiuentium, in qua mors non eſt, ſi quis per ſpiritum meruit ad hæc uidenda conſcendere, ille poteſt uerius noſſe hæreditatem, & locorum & appellationũ, quæ in his locis ſcriptæ ſunt, differentias. Verum quia difficile eſt ita eruditam, uel gratia ſpiritus repletam inuenire animam, conabimur nos conſolationis communis cauſa, ne forte tædio efficiatur auditoribus ſermo diuinus & lectio, ſi nihil explanationis accipiat, orantibus uobis, & domino donante hæc interim de huiuſcemodi lectionibus perſtringere, quæ ædificare poſsint animas noſtras. Si qua autem ſunt, quæ nos ad præſens ſentire non poſſumus, uel uos nondum poteſtis audire, ex his tamen quæ diſſerimus correctiores atq; emendatiores redditi, etiã illa quæ nunc capere non poſſumus, meliores effecti comprehenſuros nos ſperare debemus. Et quidem optimum erit hæc aſſequi, dum in hac uita ſumus, ubi laboris præmiũ iuſtum eſt: ſi minus, poſt obitum fortaſſe innoteſcent ijs, qui merebuntur. Veruntamen etiam illud admoneo, non parum ex hoc ipſo utilitatis animæ conferri, quod aures noſtras licet obſcura uideantur, penetrant. Si enim creditum eſt à gentibus, quod quædam carmina, quas præcantationes appellant, quibus iſtud artis eſt inſuſurrãtes, nominibus quibuſdam compellatis, quæ ne illi quidem qui inuocant, norunt, ex ſolo uocis ſono uel ſopiantur ſerpentes, uel etiam de cauernis protrahantur abſtruſi: ſæpe autem & in corporibus humanis tumores, aut alia huiuſcemodi uoce ſola reprimere dicuntur, interdum etiam animæ ſtuporem quendam ſenſus infligere, ubi tamen Chriſti non reſtiterit fides: quanto magis totius præcantationis, & carminis ualidiorem & potentiorem ducendã credimus quamcunq; illã ſcripturæ ſanctæ, uel ſermonum, uel nominum appellationem? Sicut enim apud infideles contrariæ

uirtutes audientes illa uel illa nomina in carminibus, uel præcantationibus, adſunt & exhibent famulatum, & dant operam in hoc, ad quod inuocari ſe ex illo uel ex illo nomine ſenſerint, officij ſui rem quodãmodo ac miniſterij cui ſemetipſos mancipauerint dependentes: eo magis utiq; cæleſtes uirtutes & angeli dei, qui nobiſcũ ſunt, ſicut & dñs de paruulis eccleſiæ dicit, quia angeli eorum ſemper aſsiſtant in conſpectu domini, uidentes faciem eius, libenter & grate accipiunt, ſi ſemper uerba ſcripturæ, & horum nominum appellationes uelut carmina quædã & præcantationes ex noſtro ore promamus. Quia etſi nos non intelligimus quæ de ore proferimus, illæ tamen uirtutes quæ nobis adſunt intelligunt, & uelut carmine quodam inuitatæ adeſſe nobis, & ferre auxiliũ delectantur. Quia autem ſunt non ſolum circa nos multæ diuinæ uirtutes, ſed etiam intra nos, indicat propheta cum dicit in pſalmis. Benedic anima mea dominum, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius. Hoc eſt omnia quæ intra me ſunt. Conſtat ergo multas eſſe uirtutes intra nos, quibus uel animarum noſtrarum, uel corporum cura permiſſa eſt, quæ utiq; ſi ſanctæ ſcripturę leguntur à nobis delectantur, & ualidiores erga noſtri diligentiam fiunt, ſi linguis loquamur, & ſpiritus noſter oret, ſenſus autem noſter ſine fructu ſit Dixit enim & hoc ſanctus Apoſtolus, & mirum quodammodo myſterium humanis auribus protulit, dicẽs aliquando fieri poſſe, ut ſpiritus qui in nobis eſt, oret, & ſenſus noſter ſine fructu ſit. Intellige ergo ex hoc, quia fit aliquando noſter quidem ſenſus ſine fructu: ſpiritus aũt, id eſt uirtutes illæ, quæ animæ noſtræ in adiutorium datæ ſunt, paſcuntur & reficiũtur ex auditu ſcripturę ſanctæ, uelut ex diuinis & rationabilibus cibis. Quid dico quia diuinę uirtutes paſcantur & epulentur in nobis, ſi nos uerba diuinæ ſcripturæ proferamus ex ore? Ipſe dominus noſter Ieſus Chriſtus ſi nos inueniat his uacantes, & huiuſcemodi ſtudijs & exercitijs operã dantes, non ſolum paſci & refici dignatur in nobis, uerum etiam ſi has epulas apud nos uiderit apparatas, patrem ſecum dignatur adducere. Sed hæc quia ſatis magna, & ſupra hominem uidentur, non meis tibi, ſed ipſius domini & ſaluatoris ſermonibus comprobentur dicentis: Amen dico uobis quia ego & pater ueniemus, & manſionem faciemus, & cœnabimus apud eum. Quem? illum profecto qui ſua mandata cuſtodit. Sed ſicut diximus, quia ſicut ex huiuſcemodi meditationibus, diuinarũ erga nos uirtutum conſortia & officia prouocamus: ita è contrario malignarum uirtutum inſidias, & peſsimorum dæmonum incurſiones, ex huiuſcemodi ſermonum, & nominum appellationibus effugamus. Verbi gratia, ut ſi quis ueſtrum aliquando perſpexit præcantationibus ſopitum ſerpentem portari in manibus, uel protrahi de cauernis nihil ualentem noce re uenenis, utpote incantationis uirtute torpentibus: ita etiam lectionis diuinæ uirtute, ſi quis intra nos eſt contrariæ poteſtatis ſerpens, ſi quis ad inſidiandum coluber latet, ſi patienter feras, ſi non tedio fatigatus auertas auditum, ſcripturæ carminibus & diuini ſermonis aſsiduitate depellitur. Si ergo uides ô auditor aliquando legis ſcripturã in auribus tuis quam non intelligis, & ſenſus eius tibi uidetur obſcurus, interim hanc primã ſuſcipe utilitatem, quod ſolo auditu uelut præcantatione quadam, noxiarum uirtutum, quæ te obſident & quæ tibi inſidiantur, uirus depellitur & fugatur. Obſerua tantũ ne efficiaris ſicut aſpides ſurdæ, & obturantes aures ſuas, ne audiant uocẽ incantationis, & ueneficij, quod incantatur à ſapiente. Verbi cauſa, eſt carmen quod præcãtatur à ſapiente Moſe, & quod præcantatur & canitur à ſapiente Ieſu Naue, & quod præcantatur & canitur à ſapientibus omnibus prophetis. Hæc autem idcirco diximus, ne faſtidiũ capiamus audientes ſcripturas, etiam ſi non intelligimus, ſed fiat nobis ſecundum fidem noſtrã, credentibus quia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt. Si ergo diuinitus inſpirata eſt & utilis, etiam ſi non ſentiamus utilitatem, credere tamen debemus quia utilis eſt. Solent medici præbere interdum cibum aliquem, interdum etiam potũ dare, uerbi gratia ad diſcutiendam caliginem uiſus; nec tamen in edendo ipſo cibo, uel in potando ſentimus quia utile eſt, & prodeſt oculis: ſed cum tranſierit uiſum cibi illius aut poculi uirtus, paulatim purgat aſpectum, & tunc demum ſentire incipimus, quia cibus ille uel potus profuit oculis. Sed & in alijs ſimiliter corporis partibus eadem fieri ſolent. Hoc ergo modo credendum eſt etiam de ſcriptura ſancta, quia utilis eſt, & animæ prodeſt, etiam ſi ſenſus noſter ad præſens intelligentiam non capit, quoniam (ut diximus) & bonæ uirtutes quæ nobis adſunt, reficiuntur in his ſermonibus & paſcuntur, & contrariæ torpeſcunt his meditationibus & effugantur

gantur. Sed fortaſſe dicitur ab auditoribus: Hæc nobis idcirco dicis, ut te ab officio diſpu
tationis excuſes, & in ijs ſiſtas, neq; quicquam prorſus uel ex ijs quibus poſsibile eſt, con
ſolationis exhibeas, neq; ut dominum depreceris præſtare gratiam ſuam ad reuelanda ea
quæ lecta ſunt, ut paruum ſaltem cibum ex occultorum & ſecretorum explanatione ſu-
mamus. Non iſta de cauſa hæc diximus, nec excuſantes nos iſta protulimus, ſed ut oſten
deremus in ſcripturis ſanctis eſſe uim quandam, quæ legenti etiā ſine explanatione ſuffi-
ciat. Nunc uero, quoniam non nobis ſufficit tempus ut de omnibus quæ dicta ſunt diſſe-
ramus, uel pauca ſaltem, prout dominus donauerit, perſtringemus. Initium diſtribuendæ
hæreditatis quam Ieſus diſtribuit, incipit à Caleph. Data eſt enim huic Caleph portionis
ſuæ ſors priuſquam tribus ſua, quæ eſt filiorum Iuda, perciperet: & datur ei non in extre-
mis aliquibus partibus, ſed in medio filiorum Iuda, & data eſt ei portio nō per ſortem, ſed
per præceptum domini, & datur ei ciuitas integra. Quem alium dignum erat talem con-
ſequi hæreditatem, & talem percipere portionem, niſi Caleph, qui ſolus ſaluus effectus
eſt cum Ieſu Naue, ex ſexcentis milibus armatorū, qui exierāt de Aegypto? Ipſum opor-
tet accipere Metropolim. Et ideo ſcriptum eſt. Dedit ei Ieſus ciuitatem Arboc Metropo
lim Enach, quæ erat Chebron, & exterminauit inde tres filios Enach. Quid putas nobis
uolens oſtendere etiam hoc deſignauit, quod Caleph accepta portione hæreditatis ſuæ,
& tres filios Enach exterminauit, & nomina eorum deſcripſit, id eſt Suſi, Achimach, &
Thalami generationes Enach? Videamus ergo quid eſt quod nec ſufficit ei dicere filios
Enach, ſed & nomina ipſorum addidit, & ſuper omnia adiecit, iſtæ erant generationes
Enach. Sed & in conſequentibus refert, quod accepta hæreditatis ſorte Caleph aſcendit
ad eos, qui habitabant Dabir. Nomen autem Dabir erat prius ciuitas literarum. Viden-
dum ergo eſt quid eſt quod prius erat ciuitas literarum, & poſtea facta eſt Dabir. Præterea
refertur, quia & filiam habens Caleph propoſuerit talem quandam conditionem dicens:
Quicunq; excindere potuerit ciuitatem literarū & obtinuerit eam, dabo ei Axam filiam
meam uxorem. Cumq; ille hoc propoſuiſſet, Gothoniel filius Chenner frater Caleph iu-
nior cepit ciuitatem literarum. Sed & ipſum quæſtionis locum ſcriptura ſancta poſuerit,
ſi tamen (ut diximus) nihil otioſe in his uerbis prætereundū, quod Gothoniel frater eſſe
dicitur Caleph, & Caleph filius ſcribitur Ieffone, & Gothoniel filius Chenner. Quomo-
do ergo uidebitur frater eſſe Caleph, qui non eſt filius Ieffone, ſed ille dicitur filius Ieffo-
ne, iſte autem filius Chenner, qui dicitur cepiſſe ciuitatem literarū? De quo additur, quia
& iunior erat, & per conditionem uirtutis merito acceperit Axam filiā Caleph uxorem,
quia excidit & perdidit ciuitatem literarum. Exiens autem de domo patris ſui Axa, quæ
ei ex certa conditione nuptum tradita eſt, ſedens ſuper aſinum dicebat uiro ſuo: Petam à
patre meo portionem agri. Et exclamauit de monte, & dixit ei Caleph, quid eſt tibi? & di
xit ei. Da mihi benedictionem, quia in terra auſtri nuptum me tradidiſti. Et accepit Go-
netlam ſuperiorem, & Gonetlam inferiorem. Et concluſit ſcriptura dicens. Hæc eſt hæ-
reditas tribus Iuda. Videtis quia uere auxilio dei opus eſt, ut hæc explanari queāt? Impoſ-
ſibile prorſus eſt ullum hominum de ijs diſſerere, niſi illuminatus per dei gratiam fuerit.
Ideo ergo iuuate me orationibus, & mecum pariter laborate, ut dominus in his tam ob-
ſcuris & abſconditis locis lucem ueritatis nobis dignetur oſtendere, ut & nos uobis poſsi
mus aperire quomodo hæc uera & utilia & diuina ſunt, ſed pro fragilitate humanæ natu-
ræ obtecta ſacramētis & inuoluta myſterijs. Primo ergo diſcutiamus quare Metropolim
accepit Caleph, & illam quæ prima inter cæteras omnes in terra repromiſsionis Metro-
polis nominatᷓ, & Metropolim Enach. Enach interpretatur humilitas inanis uel reſpon-
ſio inanis. Accepit ergo Caleph Metropolim humilitatis inanis. Duas humilitates eſſe
certum eſt. Vnam laudabilem, de qua dicit ſaluator, Diſcite à me, quia mitis ſum & humi
lis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Et de hac humilitate dictum eſt, quia o-
mnis qui ſe humiliat exaltabitᷓ. Et alibi, Humiliamini ſub potentiſsima manu dei. Eſt aūt
& alia humilitas culpabilis peccatorū, ſicut illa quam de illicito coitu dicit ſcriptura, quia
humiliauit illam, quod de Ammon ſcriptum eſt, quia humiliauit Thamar ſororem ſuam.
Eſt ergo humilitas inanis quæ deſcendit ex peccato. Huius igitur humilitatis inanis Me-
tropolim cepit uel excidit Caleph, & interemit tres filios Enach, qui erant filij inanis hu-
militatis, & illis interfectis ipſe habitabat ciuitatem, & facit quæ in conſequentibus ſcri-

 pta. Qui

pta. Qui aũt ſunt iſti filij inanis humilitatis quos exterminauit Caleph? Primus Suſui qui interpretaẽ extra me, hoc eſt extra ſanctũ, q̃a extra ſanctũ eſt filius inanis humilitatis, imò & extra deũ. Eſt & alius Achiman: qui interpretatur frater meus extra conſiliũ, uelut ſi dicamus frater ſine cõſilio. Omnes etenim fratres qui de humilitate inani naſcuntur, certum eſt quia & extra conſilium ſunt. Tertius Thalami, qui interpretatur præcipitium uel ſuſpenſio: quod deſignat nihil in eo ſtabilitatis, ſed uaga omnia & in præceps ruẽtia. Iſtos ergo tres filios Enach exterminauit & interfecit Caleph, & poſt iſtos deſcẽdit in Dabir. Nomen erat Dabir prius ciuitas literarum. Dabir interpretatur loquela. Sed nomen Dabir, prius ciuitas literarum. Igitur ciuitatem literarũ intellige omne teſtamenti ueteris inſtrumentum: id eſt & hanc ipſam quam nũc diſſerere conamur, ſcripturam intelligamus eſſe ciuitatem literarũ, quæ poſtmodum efficiatur Dabir, quod eſt loquela. Hæc etenim quæ prius in literis erat, & ſecundum literam intelligebatur, modo in eccleſiis Chriſto reuelante domino, loquela effecta eſt, loquentibus & diſſerentibus primo ſanctis apoſtolis, & remouentibus ſuperficiem literæ, proferentibus uero de ea ſpiritalem loquelam. Sed & ſinguli quiq; doctores eccleſiarum literam legis loquelam, & diſputationem Euangelicam faciunt. Qui autem ſunt tres filij Enach, quos Caleph, in cuius perſona uirtutem legis aſcripſeramus, interimit? Inanis humilitas accipienda eſt illa, quam omnes huius ſeculi poetæ uel philoſophi de diuinitate ſenſerunt, quia & humilia & deo indigna ſunt quę ſenſerunt. Quid enim tam humile & quid tam inaniter humile quàm ligna & lapides deos aſtruere? Huius ergo inanis humilitatis filius primus eſt Suſui, qui dicitur extra me, hoc eſt primus ſenſus eorum & extra ueritatem & extra deum eſt. Secundus uero Achiman, id eſt frater ſine conſilio. Rectum eſt uero, quia & iſte frater ſit illius erroris qui ſine conſilio genitur. Quid enim tam ſine conſilio eſt, quàm relinquere deum qui nos fecit, & ſequi eos quos nos fecimus? Tertius erroris ſenſus eſt Thalami, quod eſt præcipitiũ uel ſuſpenſio. Nouiſſima nanq; huius erroris tendunt in præcipitium & in profundũ inferni. Ergo hos gentilitatis ſenſus tanquam filios Enach uetuſti erroris abſcidit lex, quæ etiam ſecundum literam deum uerum & creatorem omnium prędicat. Sed nunc aſcendit Caleph ad iſtam ciuitatem literarum, & dixit: Quicunq; exciderit ciuitatem iſtam literarum, & obtinuerit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. Et cepit eam Gothoniel filius Chener. Gothoniel autem qui accepit ciuitatem literarũ, interpretatur reſponſio dei. Reſponſio autem dei dici poteſt, cui reſpondet deus, hoc eſt cui reuelat ſecreta & pandit arcana. Iſte ergo eſt qui poteſt accipere ciuitatem literarũ, & ueteris inſtrumenti excindere literã occidentem. Frater Caleph iunior. Ego autẽ ſum de eccleſia frater Caleph iunior, qui exciſa ac diſcuſſa legis litera, ſenſum in ea ſpiritalem requiro. Excindo autem literam, cum iam non ſecundum carnem circumcidor, neq; ſecundum carnem azyma manduco, neq; paſcha cum Iudæis obſeruo, neq; ſabbatũ ſecundum literã curo. Promiſſum nanq; mihi eſt, quia ſi excidero ciuitatem literarum, accepturus ſim filiam fratris mei maioris. Eram nanq; prius filius Chenner, qui interpretatur ſpretio literarum, ſicut nos gentes alienati à conuerſatione Iſrael, ſpem non habentes, & ſine deo in hoc mundo. Nam prior ille frater meus, cuius nunc accipio filiam pro eo quod excidi ciuitatem literarum, ille filius Ieffone fuit, qui interpretatur conuerſio. Dat mihi ergo filiam ſuam, id eſt ſcientiã dei ſui, uel intelligentiam minori fratri dat lex, ſecundum quod ſcriptum eſt: Auferetur à uobis regnũ dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Sciendũ tamen eſt aliud eſſe legem, cuius nunc perſonam dedimus Caleph, aliud literam ueteris teſtamenti, quam ciuitatem figuraliter diximus literarum. Accepta ergo filia eius ego frater eius iunior educo eam de domo patris ſui. Quæ cum uenerit mecum ſedens ſuper aſinum (ſuper quem aſinũ illum ſine dubio quem ſoluerant diſcipuli ſaluatoris) dicit ad patrem ſuum. Da mihi benedictionẽ pater. Et accepit Gonetlam ſuperiorem, & Gonetlam inferiorem. Quod euidentius Apoſtolus dicit: Pollicitationem habens uitæ eius quæ nũc eſt & futuræ. Et ut ſaluator repromittit ijs qui uerbi ſui perfectionem ſequuntur, quia accipiant centuplum in præſenti ſeculo, in futuro autem uitam æternam cõſequantur. Hoc eſt ergo accepiſſe in benedictione Gonetlam ſuperiorem, & Gonetlam inferiorem. Quam benedictionẽ oremus ut & nos conſequi mereamur, per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De filijs Iuda, qui non potuerunt diſperdere Iebuſæos de Hieruſalem.

Cap. XV Homilia XXI

Filij Iuda uolebant diſperdere uel interimere Iebuſęos de Hieruſalē, & non potuerunt, propter quod habitarūt Iebuſęi cum filijs Iuda in Hieruſalē uſq; in hodiernum diem. Volumus à litera incipientes inquirere ab ijs qui putāt hæc ſecundū literam ſtare poſſe, quid dicitur uſq; in hodiernum diem: quod uerbum ſemper ſcriptura pro eo ponit, ut æternitatem ſeculi per hoc ſignificet, ſicut & dicit: Nolite recedere à domino in hodierno die, id eſt, donec ſeculum ſtat. Oſtendat ergo mihi quō Iebuſæus donec ſeculū ſtat, habitet cum filijs Iuda in Hieruſalē, quippe cum ne ipſi quidem filij Iuda habitent in Hieruſalem. Ideo ergo nec iſtud uerum eſſe poterit, quod Iebuſæi cum Iudæis habitent in Hieruſalem, quandoquidē ne ipſi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc ſpiritaliter, aſſumētes euangelij parabolam quę dicit de zizanijs: Sinite utraq; creſcere, ne forte cū uultis eradicare zizania, eradicetis ſimul cum ipſis etiam triticum. Sicut ergo in euangelio permittuntur zizania ſimul cum tritico creſcere: eodem modo etiam hic in Hieruſalem, id eſt in eccleſia ſunt quidā Iebuſæi, iſti qui ignobilem & degenerē uitam ducunt, qui & fide & actibus, et omni conuerſatione ſua peruerſi ſunt. Neq; enim poſſibile eſt ad liquidū purgari eccleſiā dum in terris eſt, ita ut neq; impius in ea quiſquam, neq; peccator reſidere uideatur, ſed ſint in ea omnes ſancti & beati, & in quibus nulla prorſus peccati macula deprehendatur. Sed ſicut dicitur de zizanijs, ne forte eradicantes zizania ſimul cum illis eradicetis & triticum: ita etiam ſuper ijs dici poteſt, in quibus uel dubia uel occulta peccata ſunt. Neque enim dicimus de ijs qui manifeſte & euidenter crimino ſi ſunt, ut non de eccleſia expellantur. Audi ergo ſcripturam dicentem, quia non potuerunt filij Iuda diſperdere Iebuſæos, ſed habitauerunt cum ipſis in Hieruſalem uſq; in hodiernum diem. Vnde deprecor uos qui fideles eſtis, ut ita uitam ueſtram & conuerſationem ſeruetis, ne in aliquo uel ipſi ſcandalū patiamini, uel alijs ſcandalum faciatis, ſed ſit uobis ſummi ſtudij, ſummæq; cautelæ ne quis in hanc ſanctam congregationem ueſtram pollutus introeat, ne quis Iebuſęus habitet uobiſcum. Vides ergo quia dicit ſcriptura, quod non potuerunt eijcere filij Iuda Iebuſæos de Hieruſalem. Iebuſæus autem interpretatur conculcatio. Ergo quia non poſſumus eijcere iſtos qui nos cōculcant, eos ſaltem quos poſſumus, quorum peccata manifeſta ſunt. Vbi enim peccatum non eſt euidens, eijcere de eccleſia neminem poſſumus, ne forte eradicantes zizania, eradicemus ſimul cum ipſis etiam triticum. Mouet me tamen quod dixit, quia non potuerunt eijcere Iebuſæos, id eſt eos qui interpretantur conculcatio. Et ideo uideamus qui ſunt in eccleſia conculcantes. Illi ſine dubio de quibus dicit dominus in euāgelijs: Nolite mittere ſanctum canibus, neq; margaritas ueſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi elidant uos. Iſte eſt ergo Iebuſæus, conculcatio, qui indigni audiunt uerbum dei, & cum audierint neq; ut infideles diſcedūt, neq; permanent ut fideles, ſed percepta myſteriorum notitia, fidei noſtræ ſecretioribus ſcrutatis, conuerſi poſtmodum impugnant nos, & contradictionibus ſuis corda noſtra dirumpūt, conculcantes uerbi dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De iſtis ergo dicitur, quia non potuerunt filij Iudæ eijcere Iebuſæum de Hieruſalem uſq; in hodiernum diem. Simile autem aliquid ſcriptum eſt & de Effrem. ait enim ſcriptura: & non diſperdidit Effrem Chananæū qui habitabat in Gazer, & habitauit Chananæus in Effrem uſq; in hodiernum diem. Effrem autem interpretatur fructificatio. Qui ergo fructificat & creſcit in fide, non poteſt exterminare Chananæum ſemen peſſimum, ſemen maledictum, ſemen ſemper mobile, ſemen incertum. Hoc enim interpretatur Chananæus. Et certum eſt, quia cum eo qui fructificat & creſcit, ſemper habitat Chananæus. Nunquam enim tentationum motus ceſſant ab eo. Sed tu ſi uere fructificas in deo, & uides talē aliquem inquietum, turbidū, mobilem, ſcito quia Chananęus eſt. Si non potes eū eijcere de eccleſiā, quia nō potuerunt filij Effrem diſperdere Chananæos, illud obſerua quod Apoſtolus cōmendat dicēs: Subtrahite uos ab om̄i fratre inquiete ambulāte. Sed quoniā Salomon ſuadet hæc quæ legimus deſcribi in corde tripliciter, etiam illud præter illa quæ diximus, quod cordi meo occurrit, ad aures ueſtras proferā: & uos facite quod ſcriptū eſt, ut uno dicente om̄es examinēt. Me ergo dicente quod ſentio, uos diſcernite & examinate ſi quid

rectũ eſt aut minus rectũ. De Hieruſalẽ frequenter diximus quod uiſio pacis interpretat. Si ergo in corde noſtro Hieruſalẽ ædificata, hoc eſt ſi uiſio pacis in corde noſtro fundata eſt, & Christũ ſemper qui eſt pax noſtra, intuemur & ſeruamus in corde: ſiquidẽ ita fixi & ſtabiles ſumus in hac uiſione pacis, ut nũquam prorſus ulla cogitatio mala, uel alicuius peccati conſiliũ aſcendat in cor noſtrũ: ſi hoc ita fieri poſſit, poterimus dicere, quia in Hieruſalem ſumus, et nullus alius habitat nobiſcũ, niſi ſoli illi qui ſancti ſunt. Nunc uero cum etiã ad grandẽ profectũ ueniamus, & ſummis noſmetipſos ſtudijs excolamus, tamẽ non puto cuiquam tantũ in corde puritatis euenire, ut nunquam aduerſæ cogitationis cõtagione maculetur: certum eſt etiã Iebuſæos habitare cum filijs Iuda in Hieruſalem. Non tamen ideo hæc diximus, quod negligamus quantũ fieri poteſt eijcere eos, ſed ſatis agẽdum nobis eſt, & tentandũ quotidie eos eijcere de Hieruſalẽ: ſed ſicut ſcriptum eſt, non poſſumus ſimul oẽs eijcere. Hoc idem aũt etiam in ijs qui fructificãt ſentiendũ eſt, qui Effrem filij nominantur, qui & ipſi Chananæos, id eſt uagas, & lubricas cogitationes ſemper debent eijcere de animabus ſuis. Potens eſt aũt deus, qui & Iebuſæos & Chananæos ſubijciat nobis, ſicut ſcriptũ eſt: Subiecit aũt Chananęos filijs Effrem. Ipſum ergo dominum deprecemur, ut eijciens à nobis malas cogitationes, bonas inferat, dignas Hieruſalem ciuitate cœleſti, in quibus nihil pollutum inueniatur & ſordidũ, quod nos in die iudicij ex conſcientiæ cogitationibus arguat, ſed inueniatur in nobis puritas cordis in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De tribu Effrem & de Chananæis. Cap. XVI Homilia XXII

CHananæi tertio dicti ſunt in filijs eſſe Effrem: ſed obſeruemus qui ſit in ſingulis ordo dictorũ, id eſt, quid cõtinet primus ſermo qui dicit Chananæos eſſe cũ filijs Effrem, et quid ſecũdus et tertius. Si eñ diligẽtius obſeruemus quõ tertio dicantur eſſe Chananæi cum filijs Effrem, & domino præſtante poterimus inueſtigare ordinẽ dictionum, quid ex hoc primo, quid in ſecundo, quid in tertio factum refertur: puto quod nõ erimus increduli, quia uere hæc nõ ut ſola nobis rerum geſtarum narratio traderetur, ſcripta ſunt, ſed ſacramentis diuinis deoq; digna repleta. Primo ergo dictum eſt, quia nõ perdidit Effrem Chananæum qui habitat in Gazer, ſed habitabat Chananæus in Effrem uſq; in hodiernũ diem, & factus eſt ſub tributo ſeruus uſquequo aſcendit Pharao rex Aegypti & accepit ciuitatẽ, & incendit eam igni, & Chananæos & Pherezæos & qui habitabant in Gazer trucidauit, & dedit eam Pharao in dotẽ filiæ ſuæ. Secundo: Et factũ eſt (inquit) quoniã inualuerunt filij Iſrael, & fecerunt Chananæos ſubiectos, exterminatione autẽ non exterminauerunt eos. Tertio, quando contradixerunt uiri de tribu Effrem Ieſu, uolentes ſecũdum numeroſitatẽ ſuam, quia plus erant & ualidi, maiorem accipere etiã hæreditatis ſortem: & iubentur aſcendere in ſaltum, & ſibijpſis ampliorẽ locũ capere: & ut poſſint latiora ſpatia occupare, iubentur exterminate Chananæum. Videamus ergo nunc quid ſibi uelit hæc de Chananæis tripartita narratio. Primo Chananęus nobiſcũ eſt quidem, & ſub tributo eſt, nõ eſt tamen obediens nobis, neq; ſeruus. Secundo etiam ſeruus efficitur & obediẽs. Chananæum hic carnem noſtram accipiamus, uel ea quæ carnis ſunt. Hæc primo nobiſcum eſt, hoc eſt animæ iuncta eſt, ſed non obediens, niſi tantum quod tributa dependet: id eſt miniſteriũ quidem agendi aliquid exhibet, uel mouendi, cõcupiſcit tamen aduerſus ſpiritum & non eſt obediens animæ, ſed ſuis deſiderijs cedit. Si uero aliquãtum profecerimus, efficitur nobis caro ſeruus, & obediẽs ac parens animæ uoluntati. Et iſte eſt ſecundus animæ profectus, cum ſibi carnem & ſeruire fecerit & obedire. Tertiũ uero eſt, quod perfectum eſt. Si eñ iam ueniamus ad perfectum, etiã exterminandus nobis dicitur Chananæus, & morti tradendus. Quomodo aũt hoc in noſtra carne completur, audi apoſtolum Paulum dicentẽ: Mortificate membra ueſtra quæ ſunt ſuper terrã, fornicationẽ, immunditiam, & cætera quæ ſequuntur. Et iterum dicit: Qui aũt ſunt Chriſti, carnẽ ſuam crucifixerũt cum uitijs & concupiſcentijs. Sic ergo tertio, hoc eſt cum ad perfectionẽ uenimus, & membra noſtra mortificamus, ac mortem Chriſti in corpore noſtro circumferimus, exterminari à nobis dicitur Chananæus. Sed & illud nõ otioſe prætereundũ eſt, quod dicitur Pharao ueniſſe & accepiſſe ciuitatẽ Gazer, in qua Chananæus habitabat cũ Effrem, & dediſſe eam

in dotem

in dotem filiæ ſuæ. Gazer autẽ interpretatur conſtructio. Si ergo corpus & anima in una atq; eadem conſtructione habitent, id eſt cõiunctæ ſibi inuicem & ſociæ, ita ut anima carnaliter uiuat, & non feſtinet anima uelocius ſibi obedientẽ & ſubditam facere carnẽ, uerendum eſt ne ueniat Pharao ex Aegypto, & captiuã ducat infelicẽ animam, ita ut in dotem eam tradat filiæ ſuæ. Si eñ cõſideres illud quod dixit Apoſtolus, exurgere aliã legem in mẽbris noſtris, & captiuos nos ducere in lege peccati, inuenies quomodo ille Pharao, qui eſt auctor & rex peccati, filiæ ſuæ, quæ eſt lex peccati, animam quæ carnaliter uixerit, in dotem conſcribit. Poſt hæc etiam hoc uidendum eſt, quod filij Ioſeph quæſtionẽ mouent de hæreditate, maiorẽ ſortem requirunt, dicentes ad Ieſum: Quare nobis dediſti hæreditatis ſortem unam, & pedaturam unam? Ego autẽ populus multus ſum, & dominus benedixit me. Si ergo & nos populus ſimus multus, & benedicat nos dominus, audiemus ab Ieſu: Populus multus es, aſcende in ſaltum, & munda tibi ipſi, & para locum in terra. Expurga Pherezæos & Raphaim. Neceſſe eſt ergo nos eijcere Pherezæos. Inuenimus aũt Pherezæos interpretari fructificationẽ. Sed (ſicut ſæpe iam diximus de alijs nominibus) in hoc duplex eſt interpretatio. Eſt enim fructificatio bona, & fructificatio mala. ſicut in euãgelijs deſignatur: quia arbor bona, bonos fructus facit, et arbor mala, malos fructus facit. Oportet ergo nos expellere omne quicquid non bene fructificat, & abſcindere fructũ peccati, & expurgare fructus iniuſtitiæ. Sed & Raphaim (inquit) expelle, uel potius expurga de te. Raphaim inuenimus interpretatũ reſolutæ matres. Eſt in anima noſtra uirtus quædam, quę parit ſenſus, & uelut mater eſt eorum ſenſuum uel intellectuum, qui procedunt è nobis, ſecundum quod dicitur de anima quaſi de muliere: Salua aũt erit per filiorum generationẽ, ſi permanſerit in fide & ueritate. Iſtæ ergo matres, hoc eſt iſta uirtus animę, illis in quibus fortis eſt & ualida ac robuſta, generat ſenſus ualidos & potentes, & qui ſuperari à contradicẽte non poſſint. In alijs quidem uirtus iſta reſoluta eſt & remiſſa, quod indicatur ex ſenſibus cum languidi quidã proferuntur & inepti, & nihil in ſe fortitudinis cõtinẽtes. Hoc ergo ſignificat ſub nomine Raphaim, ut huiuſcemodi de nobis matres remiſſas, quę ſenſus ineruditos & inutiles pariunt, expurgemus. Et bene ſeruauit ſpiritalis intelligẽtię proprietatẽ. Non eñ dixit exterminãdos Raphaim, ſed expurgandos. Non eñ ipſos naturalis animæ motus euertere atq; exterminare præcipitur, ſed expurgare, id eſt ſordes & immunditias, quæ eis ex noſtra negligentia aduenerũt, purgare atq; depellere, ut naturalis eius uigor propriæ atq; ingenitæ uirtutis effulgeat. Poſthæc addunt adhuc filij Effrem, & dicũt: Nõ ſufficit nobis mons, & equus electus, & ferrum Chananæo eſt qui habitat in meridie. Nunquã inuenies qui equum habeat Iſraelitã, ſed Chananæus habet illũ equũ, qui falſus eſt ad ſalutẽ. Habet & ferrum bellicũ Chananęus. Sed quid reſpondit illis Ieſus? Si populus multus es tu, & uirtutẽ habens, nõ erit tibi ſors una, quia ſaltus eſt tibi, & emundabis eum. Vides quid ad nos per ſpiritalẽ intelligentiam dicitur, ut emundemus ſyluam quæ in nobis eſt, & excidentes inutiles & infructuoſas ex nobiſmetipſis arbores, faciamus ibi noualia quæ ſemper innouemus, & ex quibus fructũ capiamus triceſimum & ſexageſimum & centeſimũ? An non eadem nobis euangelij ſermo denunciat dicens: Ecce iam ſecuris poſita eſt ad radicem arboris? Omnis ergo arbor quæ non affert fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Hæc prioribus noſtris Naue filius præcepit Ieſus de infructuoſis arboribus excidẽdis, hæc nobis dominus Ieſus in euangelijs mandata deſcribit: & quomodo non uerum eſt quod umbra præceſſit, & ueritas ſecuta eſt? Quid autem eſt quod addidit Ieſus: ſi emundaueris (inquit) ſyluam, erit tibi cum exterminaueris Chananæũ? Diximus iam ſuperius quomodo nobiſcum poſitus Chananæus, primo tantũ tributa dependet, ſecundo obediens efficitur & ſubiectus, tertio uero in membrorum noſtrorum mortificatione etiam exterminari dicitur. Quæ ſi recte intelligimus, & donauit nobis dominus per gratiã ſuam ita hæc intelligere, ſit aliquid operępretij hæc de ſecretis & abſconditis in publicũ produxiſſe, & ueniſſe ad agnitionẽ noſtram, quæ ſeruabantur obtecta: & conemur ſecundum hæc quę diximus, Chananæum qui nobiſcum eſt, citius ſubijcere nobis, & obedientẽ facere, poſt hæc etiam exterminare: quia ſi dimittimus eum, & negligimus, ueniet Pharao ex Aegypto, & incipiet locum noſtrum in dotẽ dare filiæ ſuæ, & captiuos nos tradere legi peccati. Sed abſit hoc ab Iſraelitica nobilitate, ut ſeruiat filiæ Pharaonis Iſraelita, quẽ iam deus eduxit de terra Aegypti, iterum

ſeruiat

ſeruiat illi,qui in mari rubro ſubmerſus eſt,Pharaoni. Obſeruemus ergo ſicut & hic dicit Ieſus,ut præualeamus nos cõtra Chananæos:ne ſi forte illi inualuerint ſuper nos, & obtinuerint nos,de Iſraeliticis Chananæos nos faciant,ſicut & ille effectus eſt, quē ſuperauerat carnis illecebra,cui dicitur à propheta, Semē Chanaan,& nō Iuda, ſpecies ſeduxit te. Non eueniat ergo nobis audire ſemen Chanaan, quia maledictus Chanaan puer, ſeruus erit fratribus ſuis. Nobis autem præſtet dominus,ut filij ſimus Abrahã,& Iſaac,& Iacob, ſecundum promiſſionem hæredes,& ob hoc ex lapidibus ſuſcitati,ut ſimus filij Abrahã, à Chriſto Ieſu domino noſtro,cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorũ. Amen.

De ratione ſortiũ ubi ſeptē tribus capiunt hæreditatē. Cap. XVIII Homilia XXIII

IN conſuetudine hominum cum aliquid ſorte diuiditur,fortuitu uidetur ſors illa ad illum cadere:in ſcriptura autem ſancta non ita eſt. Aliquoties quærebam apud memetipſum, ſi de tãtis,ac talibus patres ſancti ſortibus iudicium commiſiſſent,quod ſi eſſet hoc apud ſanctos ita geſtum,iam de alijs hominibus uel gentibus nihil mirũ uideretur, ſi nihil haberetur eximiũ in ijs, quæ à ſanctis ſorte dicuntur diuiſa. Sed uideamus ſi forte in ſcripturis inuenimus aliquid poſitum,quod nobis quid uirtutis cõtineatur in ſortibus manifeſtet. Incipiamus ergo à Leuitico,ubi ſcriptum eſt. Et accipient(inquit)duas ſortes. Sors una domino,& ſors una Apopompæo,hoc eſt tranſmiſſori. Et ſuper quemcunque uenerit ſors Apopompæi accipiet hircum illum,& adducet illum in eremum uiuum,& dimittet illum ibi in dimiſſione ſua. Alium uero hircum immolabũt domino. & reliqua,quæ ibi ſunt, quæ utique ſciunt qui legũt. Et iterũ ubi Moſes ſorte diuiſit tribui Ruben, & tribui Gad, & dimidiæ tribui Manaſſe, quæ popoſcerant trans Iordanem accipere terram illam, quam acceperunt filij Iſrael. Dedit autem etiam Ieſus ſecundum præceptum dei Caleph filio Ieffone tribus Iudæ ſortem. Dedit autem & tribui Effrem, & illi quę ſupererat, dimidiæ tribui Manaſſe. Et poſt hæc congregauit(inquit)eccleſiam filiorum Iſrael,& dixit:Mittam ſortem, & proferã in conſpectu domini ſortem,ſi prius deſcribētes terram, attuleritis deſcriptionē eius. Et ita poſt hæc ſortibus miſſis hereditas populo dei diſtribuitur,& agitatur ſors iſta non fortuitu,ſed ſecundum hoc, quod prædeſtinatum eſt à deo. Denique tribus Beniamin prima ibi accepit ſortem ubi erat Hieruſalem,poſt hanc tribus Simeon ſecunda, poſt hanc Iſachar, deinde Zabulon,deinde Aſſer, poſt etiã Neptalim, inde Dan. In quibus nouiſſime ueniunt tres illæ tribus, quę ex cõcubinis deſcēderant Iacob. Quæ ergo ſit ratio ſortium apud memetipſum requirebam,ut ex multis teſtimonijs ſcripturæ quod latebat agnoſcerem. Inueniebam ſane in ſcripturis etiã gētiles homines uſos eſſe ſortibus, tunc cum nauigaret Ionas, & tempeſtas urgeret. Aiunt nanque ij qui nauigabant:Mittamus ſortē,& uideamus cuius cauſa hæc tanta malitia eſt,quaſi ſors tantũ ualeret,ut prodere poſſet, cuius cauſa periculum nauigãtibus immineret. Et quamuis gentiles eſſent,& alieni à cognitione dei,nõ tamen in hac opinione falluntur,ſed quod uerũ erat,prodit eis ſors. Denique uenit(inquit)ſors ſuper Ionam. Quærens ergo de ijs,inuenio & Salomonem in prouerbijs dicentem:Contradictiones cohibet ſors, & inter potentes definit. ueluti ceſſare oſtendens cõtradictiones, ubi mittitur ſors. Sed cum hæc in teſtamento ueteri non pauca referri de ſortibus inuenirem,conuerti me etiam ad nouum teſtamentum,ut uiderem ſi forte uel ibi cõtemnuntur ſortes. At ne ibi quidem earum uſus abijcitur, & inuenio quod aliquãdo cum deeſſet numero apoſtolorum unus apoſtolus,et eſſet neceſſarium in loco Iudæ alium ſubrogari,conueniētes apoſtoli,qui utique multo ſapientiores erant quam ij qui nunc epiſcopos uel presbyteros uel diaconos ordinãt,elegerũt duos,& ſtatuerunt in medio: nec tamen de eis ſibimet ipſis iudicium permiſerunt,ut illum facerent quē ipſi uolebant, ſed orantes (inquit) miſerunt ſortem,ut ex illis duobus quos ſtatuerant in conſpectu dei,id eſt Ioſeph, qui uocabatur Barſabas,qui cognominatus eſt iuſtus,& Matthiã. Et cecidit(inquit)ſors ſuper Matthiam,& annumeratus eſt cum undecim apoſtolis. Præcedente nanque oratione,non iam caſu ſed prouidentia,ſors diuinum iudicium deferebat. Sed adhuc quærebã in nouo teſtamento,ſicubi ſors in Chriſto uel in eccleſia nominaī,uel in rebus myſticis, & quę ad animam pertinere uideãtur. Inuenio Paulum ad Epheſios ſcribentem dicere de Chriſto: In qua (inquit) ſorte uocati ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitũ eius, qui omnia operatur

ratur ſecundum cōſilium uoluntatis ſuæ, ut ſimus in laudem gloriæ eius qui ante ſperaui
mus in Chriſto. Sed & ad Theſſalonicenſes hęc ſcribentem: Gratias agētes deo patri qui
idoneos nos fecit in parte ſortis ſanctorum in lumine. Tam multis igitur ex ſcripturis ſan
ctis de cōmemoratione ſortium teſtimonijs congregatis, quo ex multorum locorū con-
ſideratione uirtutem rei poſſimus diligentius apprehēdere, mihi quidem ex ijs omnibus
uel euidens adhuc ſenſus ad liquidum patere non potuit, uel etiam de re tanta enunciandi
& proferendi arcani metus inſedit. Illud tamen in quantū res patitur contigiſſe ſufficiat,
quod nobis ab apoſtolis ſors ducta deſignat, quia ubi ex fide integra & oratione pręmiſſa
ſors ducitur, ea quæ dei uolūtas cōtinet in occulto, ſors hominibus declarat in manifeſto.
Secundum interiorem uero intellectū, ſicut Paulus uidetur indicare quum dicit in parte
ſortis ſanctorū, & ſorte uocati in Chriſto, uidendum eſt ne forte non ſolum in hominibus
ſed & in ſupernis uirtutibus ſors agatur, & præſideat aliqua uirtus huic officio, quæ (uer-
bi cauſa) Ieſu filio Naue nunc ſorte hæreditatē diſtribuenti nō ad aliquam gratiā, ſed ſe-
cundum quod ſcit deo placere, ducatum præbeat: & illi quidem faciat euenire quæ prima
ſunt, quem ſcit apud deum primū locum tenere: quo hoc quod in occultis habetur apud
deum, ſortis gubernatione etiam hominibus demonſtraret: alium uero facere ſecundi lo-
ci, & alium tertij. Quod ita geſtum eſſe non ſolum in terris arbitror, uerum etiā in cęleſti
bus, & huiuſmodi ſortem quæ apud deum meritorū contemplatione diſtinguitur, etiam
illo tempore babitam cum diuideret & cōſtitueret excelſus gentes, & diſſeminaret filios
Adam, & conſtitueret fines gentium ſecundum numerum angelorū dei: & facta eſt por
tio dei Iacob, funiculus hęreditatis eius Iſrael. Vides eñ quia & hic partem & funiculum
Iſrael domino dicit eſſe ſortitum. Non ergo fortuitu arbitrandum eſt per ſortē ueniſſe ad
liquidum angelo illam gentem ſuſcipere, uerbi cauſa, Aegyptiorum, alij autem Idumæo-
rum, & alij Moabitarum, & alij Indiam, & unamquamq; nationem earum quę ſunt ſuper
terram: ſed & ibi etiam ſi ſecundum numerum angelorum dei dicātur ſorte gentes eſſe
diuiſæ, tamen illa ſors (ſicut in hominibus diximus) quia dei iudiciū quod in occulto eſt,
ſors pandit in publico, talis etiā ibi fuiſſe credenda eſt: quia & merito & uirtute ſua unuſ-
quiſq; angelus illam uel illam gentem in diuiſione ſuſciperet. Et quid dico de magnis &
de generalibus rebus? cum ne per ſingulos quidem noſtrum abſq; huiuſmodi ſorte quæ
dei iudicio diſpenſatur, euenire dicendum eſt (uerbi cauſa) ut alius noſtrum talem, uel ta-
lem uitam ſtatim à natiuitate ſortiatur: uel certe illud quod erga homines geri ex ſcriptu-
ris ſanctis ſæpe docuimus, quod & boni angeli adſunt hominibus, & cōtrarij: quod non
utiq; fortuitu & abſq; iudicio ille angelus illius animæ, uerbi cauſa, Petri cuſtos eſſe ſorti-
tus ſit, & alius Pauli, uel alius unius infantis de eccleſia, de quorū angelis dicit dominus
quia ſemper uideant faciem patris ſui qui in cælis eſt. de quibus utiq; dubitandum nō eſt,
quod iudicio dei qui illorum dignitatem, uel noſtræ animæ ad liquidum perſpicit quali-
tatem, uniuſcuiuſq; noſtrum cuſtodiam ſortiantur ſorte quadam myſtica Chriſti diſpenſa
tione directa. Ego aūt quantum ad opinionem meam ſpectat, puto audenter dicendum
etiam de ijs uirtutibus quę mundi huius miniſteria ſuſceperūt, quod nō fortuitu uel caſu
illa uirtus terræ uel arborum germinationibus præſit, illa fontium ac fluminū ſufficiat ac
ſufficienter exhibeat, alia imbriū, alia uentorū, alia marinis, alia autem terreſtribus anima-
libus, uel ſingulis quibuſq; è terra gignentibus præſit: & eſſe in his ſingulis ſacramenta in
effabilia diuinæ diſpenſationis, ut ordine ſuo cuncta, & competēti per unamquanq; uirtu
tem dirimantur officio. Sic eñ & apoſtolus Paulus dicit: Nonne omnes ſunt miniſtri ſpi
ritus in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis? Ad horum igitur
imitationem credendum eſt etiam hic ſcripturam referre ſortes duci per Ieſum, & hæredi
tatem per unamquāq; tribum diuina diſpenſatione decerni, & per ineffabilem prouiden
tiam dei, ac præſentiam in his ſortibus adumbrari futuræ in cælis hæreditatis exemplar.
Quoniam quidem lex umbrā dicitur babere futurorum bonorum, & ſicuti dicit Apoſto
lus de ijs qui ad dominū Ieſum Chriſtum uenerunt: qui acceſſiſtis ad Sion mōtem, & ad
ciuitatem dei uiuentis Hieruſalem cœleſtem: eſt aliqua in cœlis ciuitas quæ dicitur Hieru
ſalem & mons Sion: non eſt utiq; ſine cauſa quod Beniamin in ſorte ſua accepit Hieruſa
lem & montem Sion: niſi quia cœleſtis illius Hieruſalem ratio ſine dubio hoc exigebat,
ut aliqua Beniamin dari deberet Hieruſalem terreſtris, quę illius cœleſtis figurā ſeruat ac

formam

formam. Similiter autem de Bethlehem dicendum eſt, quod non ſine certa quadam ratione in Iudæ ſorte decernitur, uel Hebron uel aliæ ſingulæ ciuitates ſingulis quibuſq; tribubus conſcribuntur, niſi quia (ut diximus) illa cæleſtia loca, in quibus & Hieruſalē & Sion eſſe nominatur, ſine dubio & cætera quæ ijs uicina uel coniuncta ſunt loca, hoc in ſe cauſæ & rationis cōtinebant in cælis, quod ſorte diſtributa gubernabantur in terris. Hinc ergo eſt quod diſpenſauit diuina ſapientia nomina quædam locorū ſcribi in ſcripturis, quæ myſticam quandam interpretationē contineant, per quæ indicetur nobis, quia hæc certis quibuſq; rationibus, & nō caſu uel fortuitu fieri diſpenſent̃. Sicut eñ non eſt putandum quod fortuitu accideret (uerbi cauſa) ut ille angelus Michael uocaret̃, alius aūt Gabriel, alius uero Raphael: & ut ad humana deſcendā, ſicut nō fuit fortuitu ut ille patriarcha Abraham uocaret̃, & ille Iſaac, & alius Iſrael: ſed ne in fœminis quidē caſu accidit, ſed certa & diuina ratione, ut illa Sara uocaretur ex Sarai, uel ille Iſrael ex Iacob, uel ille Abraham ex Abram: & ut certum eſt quod unuſquiſq; uel angelorū, uel hominū ex ijs quæ ſibi iniunguntur officijs, & actibus etiā nomina ſortiantur: ita conſequens eſt etiā loca quædam eſſe cæleſtia & ciuitates, ſicut Hieruſalem cæleſtis dicitur & Sion: eſſe etiā alias quarum typum & imaginē iſtæ quæ in terris ſunt continent, quæ nunc in hac ſcriptura myſtice nobis per Ieſum filium Naue deſignantur. Et de ipſis puto ciuitatibus dictū: Aedificabūtur ciuitates Iuda, & inhabitabunt ibi, & hæreditabunt eam. De ipſis etiā dominus & ſaluator dicit, quia multę manſiones ſunt apud patrē. Et de ipſis credendum ciuitatibus ſeruo illi qui bene negociatus fuerat dominū dicere, quia poteſtatem habebis ſuper decē ciuitates, & alij ſuper quinq; ciuitates. Hæc de diuiſione ſortium terræ Iudæ proferre ad uos in quantum fas fuit, auſi ſumus ſcriptura prouocante quæ Hieruſalem dicit cæleſtē: & montem Sion, & cætera quæ ſimiliter ſcripta ſunt, eſſe dicit in cælis: quę nobis occaſionē dederunt ſentire de his omnibus, quod myſteria in ijs cæleſtia deſcribant̃. Et ideo dicimus, ne cum faſtidio hæc legatis, & pųtetis uilem aliquam eſſe ſcripturam, pro eo quod eſt multis nominum appellationibus conſita: quin potius ſcitote ineffabilia per hæc myſteria contineri, maiora q̃ poteſt uel humanus ſermo proferre, uel auditus mortalis audire: quæ (ut ego arbitror) digne & integre explanari non ſolum à me minimo nō poſſunt, ſed nec ab ipſis quidem qui me multo meliores ſunt. Neſcio aūt ſi uel ab ipſis ſanctis apoſtolis plene & integre proferuntur. Non dixi quod non plene ſciantur, ſed non plene proferantur. Certum eſt eñ cognita eſſe hæc, & integre apprehenſa illi qui raptus eſt uſq; ad tertiū cælum, qui utiq; in cœlo poſitus uidit cœleſtia, uidit Hieruſalem ueram ciuitatē dei, uidit ibi & Sion montem quocunq; loci eſt, uidit & Hebron, uidit & omnia iſta quæ cōſcribuntur ſorte diuiſa: & nō ſolum uidit, ſed & rationes eorū in ſpiritu cōprehendit, quia ipſe cōfitetur ſe audiſſe uerba & traditiones. Sed quæ uerba? Ineffabilia (inquit) & quę nō licet homini loqui. Vides ergo quia ſic omnia Paulus cōprehendit in ſpiritu, ſed nō licebat ei hominibus iſta proferre. Quibus hominibus? Illis ſine dubio de quibus culpabiliter dicebat: Nonne homines eſtis, & ſecundum hominē ambulatis? Sed dicebat fortaſſis illis qui iam nō ſecundū hominē ambulabāt. Dicebat hæc Timotheo, dicebat Lucę & cęteris diſcipulis quos ſciebat capaces eſſe ineffabiliū ſacramētorū. De quibus & in miniſterio tale aliquid Timotheū cōmonebat dicens: Memor eſto uerborū quę à me audiſti quę cōmenda fidelibus hominib. & ijs qui idonei ſunt alios docere. Sic ergo diuina hæc eſſe credentes & myſtica, dignos nos et aptos ad eorū capacitatē uitę actibus ac meritis pręparemus, ut cum digne à nobis fuerint intellecta, etiā hęreditate ea in cælis conſequi mereamur, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De Amorræis quomodo habitauerunt cum Effrem, & de Ieſu quomodo accepit ciuitatem à filijs Iſrael. Cap. XIX Homilia XXIIII

DE Iebuſæis qui habitabant Hieruſalē, dudum dictum eſt, quomodo eos exterminare nō potuerunt filij Iuda, ſed & de Chananęis quos non potuerūt exterminare filij Effrem, habitantes in medio ſui. Quibus ſimilia etiā præſens lectio refert de Amorræis dicēs: quia permanſit Amorræus habitare in Elom & in Salamis, & grauis effecta eſt manus Effrem ſuper eos. Amorræus interpretatur amarus uel amaritudo. Habitantes ergo in Elom, quæ interpretatur

arietantes

arietantes, uel in Salamis, quod interpretatẽ pacifici, permanent & habitant amaritudines in arietantibus & pacificis. Arietãtes ſunt ij qui in agonibus poſtri, expugnare diabolicas ædes ſtructurasq́ conantur. Pacifici uero qui carnalibus cõcupiſcentijs ſuperatis pacem animæ gerunt. In utriſq; tamen perſeuerat & contendit contraria uirtus amaritudo perſiſtere. In quo tale aliqd intelligere poſſumus, quia dicit, permanſit habitare Amorræus in ipſis. Verbi gratia, ſi inimica uirtus dæmonis ex amaritudinis turma ueniens obſideat alicuius corpus, perturbet ac decipiat mentem, adhibeantur autem multæ orationes, multa ieiunia, multæ exorciſtarum inuocationes, & ad hæc omnia ſurdus dæmon in obſeſſo corpore permaneat & perſiſtat, tolerabilius ferens exorciſtarum pœnas, & adhibita ſibi ex dei nominis inuocatione tormenta, quàm diſcedere ab homine quem impudenter obſidet & nequiter: ita etiam hic intelligendum eſt in iſtis qui dicuntur Amorræi, qui permanent & perſiſtunt habitare in Elom & in Salamin. Et ut uere oſtenderet ſcriptura, quia perferẽtes pœnas & flagella perſiſtunt, dicit: Et grauis effecta eſt ſuper eos manus Effrẽ. Quomodo autem grauis efficitur manus Effrem ſuper Amorręos? Vel exorciſtarum (ut diximus) manus impoſitione uehementius impoſita grauari dicitur ſuper immundos ſpiritus manus Effrem, uel quia boni actus uel bona opera grauant & affligunt dæmonum genus, contrariasq́ uirtutes. Quanto eñ nos meliora egerimus, & quãto in optimis conuerſamur, tanto illis moleſta hęc efficiuntur & grauia. Gratum uero illis eſt & acceptum, & uoluptates eis quodammodo exhibet, qui in turpitudine & flagitijs uiuit. Qui uero in bonis actibus manum ſuam grauauerit ſuper eos, etiã ſi penitus eos expellere non potuerit, certe tributarios eos faciet & ſubiectos. Et abierunt filij Effrem peragrare terrã ſecundum fines ſuos. Et cum enarraſſet illam hiſtoriã, in ſequentibus quantam manſuetudinẽ & humilitatem habeat Ieſus, qui uere dignus erat ferre nomen domini Ieſu & ſaluatoris noſtri declarat. Ait enim: Dederunt (inquit) filij Iſrael ſortem Ieſu filio Naue ex ſemetipſis per præceptum domini, & dederunt ei ciuitatem quam petiuit Thannaſac quæ eſt in monte Effrem, & ædificauit ibi ciuitatẽ, & habitauit in ea. Ipſe eſt qui dedit hæreditatem omnibus filijs Iuda, qui dedit Effrem, & dimidiæ tribui Manaſſe: ipſe dedit & magnifico illi Caleph filio Ieffone hæreditatem: ipſe miſit ternos per ſingulas tribus, qui uniuerſam terram peragrarent, atq; deſcriberent in libro, & redirent, & oſtenderent: ipſe miſit omnibus ſortes, & ſe in nouiſſimis reſeruauit. Quare putas uoluit eſſe omnium nouiſſimus? ſine dubio ut eſſet omnium primus. Et nec ipſe ſibi hæreditatem ſorte pręſumpſit, ſed à populo accepit, & illi dat populus hæreditatẽ à quo ipſe acceperat. Sic enim ſcriptum eſt: Et dederunt filij Iſrael ſortẽ Ieſu filio Naue. Sed & hæc figuraliter cõtingebant illis, quæ nobis proponerentur ad formam, ut & nos ſeruemus præceptũ illud quod iſte opere impleuit, quod dicitur: Quanto magnus es tanto magis humilia te, & ante dominum inuenies gratiam. Et iterum quod ſcriptũ eſt. Si te ducem ordinauerint ne extollaris, ſed eſto inter eos quaſi unus ex ipſis. Vide ergo quomodo dux erat populi, ipſe qui eos introduxerat in terram ſanctam, in terram repromiſſionis: ipſe erat ſucceſſor Moſi, & non ipſe ſibi permittit ſumere ſortem terræ, ſed expectat ut accipiat portiunculã à populo, populi dux: & accepta portiuncula ſua Ieſus, dignus hoc nomine, ædificat locum ipſum quem accepit, & conſtituit, ut eum uere faciat dignũ munere dei, & hæreditate diuina. Sed quoniã ad dominum, & ſaluatorem noſtrum ea quæ de Ieſu ſcribuntur, referre conſueuimus, fortaſſis etiam noſter oĩs hic populus dat partem aliquam meo domino Ieſu, & uelut locũ quendam habitationi eius tribuit. Sed ne iniurioſum eſſe uideatur quod dicitẽ, requiramus quomodo ei damus nos ſerui eius habitationis locum. Ego ſi poſſem bonus fieri, darẽ locum filio dei in me, & acceptum locum à me in anima mea dominus Ieſus ædificaret eum, & adornaret, & faceret in eo muros inexpugnabiles, & turres excelſas, & ædificaret in me manſionẽ, ſi mererer, dignam ſe & patre, & ita adornaret animã meam, & capacem eam ſuæ ſapientiæ & ſcientiæ, & totius ſanctitatis efficeret, in tantum ut etiam faceret deum patrem ſecum intrare, & in ea facere manſionem, & cœnare etiam apud talem animam cibos quos ipſe donaret. Quod ut conſequi mereamur, præparemus in nobis cor mundũ quo libẽter & grate mundum cordis noſtri introire dignetur hoſpitium: cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De ciuitatibus quæ datæ ſunt Leuitis & ſortibus eorum.

Cap. XXI Homilia XXV

OMnes filij Iſrael acceperũt ſortes ſuas in terra, Leuitis aũt in hęreditate ſolus ſufficit deus. Verum quoniã accipiũt Leuitæ decimas ac primitias de fructibus à filijs Iſrael per præceptũ domini, oportebat etiã de terra (ut ita dicam) & de habitaculis decimas accipere. hoc eſt em̃ ab omnib. decimas accepiſſe. Et ideo accedẽtes primarij uiri qui erant in filijs Leui, ad Eleazarũ ſacerdotem, & ad Ieſum filium Naue, & ad principes tribuũ filiorũ Iſrael, in Selon in terra Chanaan, dixerunt: Dominus præcepit in manu Moyſi dari nobis ciuitates ad habitandũ, & ſuburbana earũ animalibus noſtris. Oportebat etiã de ſuburbanis & de ciuitatibus ſortẽ fieri, ne forte indiſcrete & fortuitu inter Leuitas celebrata diuiſio uidereť. Sicut ergo diſtributio ſortis quę facta eſt in filijs Iſrael, habuit rationẽ qua quis prima ſorte dignus haberetur, & alius ſecũda, de qua (prout potuimus) iam ante tractauimus: ſed & de ijs qui per Moſen ultra Iordanẽ, & ab Ieſu in terra accipiũt repromiſſionis, ubi prima ſors cecidit ad Beniamin, & poſtmodũ ad cæteros in quibus fuit ultimus Dan: ita neceſſe eſt eſſe & aliquam rationẽ etiã in ordine ſacerdotalis & leuiticæ ſortis, ut alij prima, alij ſecũda, alij tertia ſors ducatur, per quas illa, uel illa loca unicuiq; decernanť. Dicuntur aũt filij eſſe Leui, Gerſon & Chaat & Merari: & oſtendiť primas partes tenuiſſe in honore Chaat, quia filij Chaat fuerunt Amran, Moyſes, Aaron & Maria. Igiť de Chaat pars quidẽ plebis effecta eſt ſacerdotalis, quæ eſt Aaron & filij eius. Moſes aũt aut in ſacerdotali ordine, aut ſi quid etiã plus à ſacerdotali eſſe poteſt, habẽdus eſt. Alia uero eſt ratio de filijs eius. Cæteri aũt ex filijs Chaat ſecundum ordinẽ tenuerunt in tribu Leui, qui ſunt ex Iſaar & Chebron & Odiel. Tunc deinde poſt hos accipiũt partẽ poſt Chaat ex filijs Leui Gerſon tertio loco, nouiſſimus uero omniũ Merari. Hæc eſt aũt differentia primi ordinis, & ſecundi & tertij uel quarti quã primo omniũ obſeruauimus in Numeris. Poſtea enim q̃ ordinatę fuerant duodecim tribus per quatuor orbis terræ partes circa arcam teſtamẽti domini excubias agere, & ſtatutę ſunt tres quidẽ tribus ab oriente, tres aũt ab Africo uel à meridiano, tres aũt ad mare quod eſt ad occidentẽ, tres uero ad aquilonẽ, qui eſt ſeptentrio, ibi etiam iſti per quatuor orbis terrę partes eodẽ ordine deputantur. Et ab oriente quidẽ ubi erat tribus Iuda, quæ erat inter cæteras prima, Aaron atq; eius filij collocanť: Chaat uero filijs qui erant reliqui, arcam teſtamẽti domini leuare in humeris, & tubis canere ſtatuiť, ita ut cum prima tuba cecinisset, mouerent caſtra ij qui erant ab oriente: cũ uero ſecunda cecinisset, ij qui erant à meridiano cõſurgerent: tertia ab occidente, quarta ab aquilone. Vides quantus ordo, & quanta in ſcripturis ſanctis rerum cõſequentia cuſtoditur? q̃uo nihil niſi modo & ratione & ordine geritur? Intuere diligentius, & in om̃i ſcriptura hæc ita inuenies ordinata. Sed ſi tibi difficile eſt per oẽs libros uigilantem cordis oculum ducere, in hoc ſaltem loco diligentius quæ referunť aduerte. Prima (inquit) ſors exijt Chaat, & facta eſt filijs Aaron ſacerdotis qui erat in Leuitis. Cuius primam ſortẽ exire decebat? cui oportebat primatus dari, niſi Aaron primo pontifici, primo in uitę meritis, primo in honoribus & uirtute? Certum eſt apud te nunc ſaltẽ quod nõ ſit ſors iſta fortuita, ſed adſit uirtus ſuperna, gubernans eam ſecundũ diuinæ prouidentiæ iudicium. Vbi ergo filijs Aaron prima habitacula ſors hæc iuſta decernit? In tribu (inquit) Iudæ, in tribu Symeon, & in tribu Beniamin, per ſortes ciuitates tredecim. Vides q̃uo electis uiris in electis tribubus habitacula diſpenſantur. Quos autem oportuit ſecundam ſortem ſuſcipere? Filios (inquit) Chaat, qui reliqui erant poſt filios Aaron. Et quas tribus iſti accipiunt? In tribu (inquit) Effrem, & in tribu Dan, & dimidia tribu Manaſſe, ciuitates decem per ſortem. Qui ſunt autem tertij? Filij Gerſon. Et in quibus tribubus ſortiuntur? Iſachar (inquit) & Aſer & Neptalim, & in dimidia tribu Manaſſe, quæ eſt in Baſan, itidẽ ciuitates decem. Qui ſunt autem ultimi in Leuitis? Filij (inquit) Merari. Iſti nouiſſimi in quibus accipiant tribubus, uideamus. Ex tribu (inquit) Ruben trans Iordanem & Gad, qui erat cum ipſo trans Iordanem, & de tribu Zabulon, qui & ipſe ultimus eſt inter filios Liæ, accipiunt in ſorte ciuitates duodecim. Sed nondum ea quæ magis obſeruanda ſunt in locis contingimus: de quibus etiã ſi pandere profundiora nõ poſſumus, ſaltẽ ſumma quæq; perſtringere nõ pigeat, ut ex ijs unuſquiſq; auditorũ occaſionẽ capiat intelligẽtiæ altioris & myſticę perquirendæ

tendæ

tendæ. Cum quatuor partes ſint orbis terræ, Chaat accipit ſortem primus inter filios Leui à parte orientis cũ illis tribubus quæ ipſę primatũ omnium tenent. Vide ergo quomodo uniuerſa conueniunt. In quatuor orbis partibus certũ eſt orientalem plagam nobiliorem uideri, in qua & nobilior omniũ reliquarũ Iudę tribus habebatur: & filij Chaat ſacerdotis primam ducunt in primis & tribubus & orbis partibus ſortẽ, cũ Gerſon & Merari qui erant primi inter filios Leui. Sic ergo tres filij primi Leui accipiũt orientalẽ. Occidentem uero ubi erat Ruben & Symeon & Gad, ſortitur ſecunda ſorte Chaat ex tribu Symeonis. Merari uero primũ ſortitur Ruben, & iterũ Merari tertius in Numeris ab oriente accepit Zabulon, ut iuſtitia ſeruetur, ut ſorte ea quæ ſecundũ dominũ dicitur, & credentium mentes ad myſteria futuri ſeculi dirigat cõtuenda. Poſt hæc eorum qui ad mare erant, id eſt Effrem & Beniamin & Manaſſe, Chaat cũ ſuſcepiſſet ſecunda ſorte Beniamin, cæteri ex familia eius ſortiti ſunt Effrem. Poſt hoc eos qui erant ex media tribu Manaſſe quæ fuit in terra ſancta ſortitur Gerſon, & iterũ ipſe Gerſon ſortitur etiam aliam dimidiam tribum Manaſſe. Sed quia oportebat eos qui erant in Aquilone, aliquid ſacerdotalis gratiæ cõſequi, ne penitus nudari donis cæleſtibus uiderenẽ, in ijs quorũ nouiſſimus ordo erat in Aquilone de Dan, Neptalim, Aſer, rurſum Chaat nõ qdẽ inter ſacerdotes, ſed inter cæteros primã tamen accepit ſortẽ in Dan, ſecundam uero Gerſon in Aſer, & tertiam idem Gerſon in Neptalim. Quis poteſt aſſequi hæc omnia & comprehendere? Quis meminiſſe ſaltem & obſeruare ordinem ipſum miniſteriorum ualet? Quod ſi ſecundum literã ſolũ difficile textus ipſe narrationis explicari poteſt, & permixtio uel locorũ, uel perſonarum, quæ in hiſtoria continentur, euolui: quid dicimus de ijs ſacramentis, quę per hæc deſcribuntur, & in quibus diſtributiones futuræ hæreditatis adumbrãtur, & per quæ ſanctæ terræ quam manſueti hæreditate ſuſcipient, diuiſio celebrabitur? Quis caſtrorum ſedes diuerſas explicet, quomodo hæc in reſurrectione per ſingulos quoſq; ſanctorum ſacerdotali uel leuitico ordine habenda ſit diſtributio, ut queãdmodum dicit apoſtolus, in reſurrectione non confuſe agantur omnia, ſed ueniat unuſquiſq; in ſuo ordine, initium Chriſtus, deinde ij qui ſunt Chriſti, qui in aduẽtu eius crediderunt, cũ tradiderit regnum deo & patri, cum ſubiecerit ei omnẽ principatum, & poteſtatẽ? Ibi ſine dubio tales quædam caſtrorum obſeruationes, & ſacerdotales diſtributiones, & ordines, ac tubarum ſignificationes erunt. fortaſſis enim ſicut ordinauit deus ſtellas cæli, & rationibus eas quibuſdã mirãdis, & ineffabilibus collocauit, & alias quidem ipſarũ ſtatuit in axe aquilonis, alias in partibus orientis, alias uero in auſtrali parte conuexa, atq; alias in occaſu: ita credo quod & eos qui ex reſurrectione mortuorum tales erunt, ſicut ſtellæ cæli in multitudine & claritate, uenientes ſcilicet ex ſemine Abraham, ordinabit deus in regno cælorum ſecundum ordinem ſtellarum & partium cæli: & dabit alijs ſortem ad orientem, alijs ad occidentem, ad auſtrum alijs, & quos ipſe nouit ſtatuet ad aquilonẽ: quoniamquidem multi uenięt ab oriente & occidente, ex quatuor orbis partibus, & recumbent cũ Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum, per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſepultæ ſunt petrinæ machæræ, & de ara quã extruxerunt duæ & ſemis tribus, quæ ſunt trans Iordanem. Cap. XXII Homilia XXVI

IN ſuperioribus quidẽ dictũ eſt, quia filij Iſrael dederunt ſortem Ieſu in monte Effrem, & quia accepta ſorte Ieſus ędificauerit ibi ciuitatem, et inhabitauerit in ea. Nunc aũt eadem denuo repetit ſcriptura, ut addat hoc quod machæras petrinas, id eſt cultros ẽ ſaxo quibus circumcidit Ieſus filios Iſrael in eremo, recondiderit in ea ciuitate quam ædificauerat, & in qua habitabat. Vnde denuo & nobis repetenda expoſitio eſt, & quod adiectum eſt explanandum, ut deo donãte ſenſus ſcripturæ integer expleatur. Diximus etenĩ in ſuperioribus, quia & dominus noſter Ieſus petat à nobis locum quem ædificet, & in quo habitet, & quia debemus tales effici, tam mundi corde, tam ſimplices mẽte, tam ſancti corpore, & ſpiritu, ut & in anima noſtra locum dignetur accipere, & ædificare illam, & habitare in ea. Et qui putas ſunt in omni populo ita acceptabiles deo, qui ad hoc eligi digni ſunt? aut forte nec ſinguli ad hoc capaces eſſe poſſunt, ſed uniuerſus populus & cũcta ſimul eccleſia uix capax eſſe poteſt,

ut recipiat in ſe dominũ Ieſum, & habitet in ea? Videamus ergo quis ſit iſte locus in quo habitare debet Ieſus. In mõte (inquit) Effrem, hoc eſt in mõte fructifero. Qui putas ſunt in nobis montes fructiferi in quibus habitet Ieſus? Illi profecto in quibus ſunt fructus ſpiritus, gaudiũ, pax, patientia, charitas, & cætera. Iſti ergo ſunt montes fructiferi, qui fructũ Chriſti afferunt, & mẽte ac ſpe ſemper excelſi ſunt. Et licet pauci eſſe poſſint tales, tamẽ ſi uel pauci fuerint, in ipſis habitans dominus deus, qui eſt lux uera mittet radios lucis ſuę etiã ſuper reliquos omnes, quos non dignos ſuo habitaculo principaliter iudicarit. Nunc autem uidemus quæ ſunt machæræ petrinæ, quibus circuncidit Ieſus filios Iſrael. Si oretis pro nobis ut ſermo noſter uiuens ſit & efficacior et acutior ſuper omnem machærã, præſtabit & nobis dominus Ieſus, ut uerbũ dei quod loquitur ad uos, circuncidat omnem immunditiam, reſecet impuritates, abſcindat uitia de auditoribus, & amputet omne quo uis mẽtis & efficacia naturalis obtegitur: & ſic per uerbum dei quod nunc machæra petrina dicitur, circuncidemini, & uos ab Ieſu audietis, quia abſtulit opprobriũ Aegypti à uobis hodie. Quid eñ nobis prodeſt exiſſe de Aegypto, & nobiſcũ opprobria Aegypti circunferre? Quid prodeſt ambulare per eremum, hoc eſt quid nos iuuat in baptiſmo ſeculo renunciaſſe, & morum noſtrorum priſtinas ſordes ac uitiorum carnalium immunditias retinere? Oportet ergo poſt digreſſionem rubri maris, id eſt, poſt gratiam baptiſmi, auferri à nobis etiam carnalia ueteris cõſuetudinis uitia per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ut ita demum Aegyptiacis carere poſſimus opprobrijs. Ponunť ergo illæ machæræ petrinæ & cultri lapidei quibus ſecundo circuncisi ſumus ab Ieſu, in eo loco quem petit & accipit. In loco quẽ poſſidet in anima iuſti, in ipſo recondit & machæras. Sæpe oſtendimus machæram uerbum dei dictũ, quo uerbo abſcindũtur & purgantur peccata de animis audientiũ. Hęc ergo uirtus uerbi diuini reconditť in eo loco cui datur ſermo ſciẽtię & ſermo ſapiẽtiæ, ut opportuno tẽpore anima illa quæ per donũ ſpiritus repleta eſt uerbo ſapiẽtię, uerbo ſcientiæ, proferat iſtas machæras in eccleſia, & circuncidat ſecundo eos qui ſecũda indigent circũciſione. Quod aũt dicit petrinas machæras, hoc eſt è ſaxo cultros, & non è ferro artificis opere fabricatos: illud oſtendit quod ſermo hic dei qui circumcidere de animis auditorum immunditias poteſt, non ex arte grammatica uel rhetorica ueniens, neq; doctorum malleis edomitus, aut ſtudiorum incudibus elimatus, ſed ex illa petra deſcendens, quæ de monte ſine manibus abſciſſa eſt, & orbem terræ compleuit, ac dona ſpiritalia credentibus tribuit. Poſt hęc Ieſus conuocat filios Ruben & filios Gad, & dimidiam tribum Manaſſe, qui ſecũ militauerunt ad hoſtes Iſraeliticos ſuperandos: & dimittit eos ad hæreditatem ſuam, datis ijs etiam muneribus quibuſdam, ſicut ſcriptum eſt. In quo uidetur illud indicare myſterium, quod cum plenitudo gentiũ introierit, & quæ repromiſſa ſunt eis à domino Ieſu perceperint illi qui per Moſen eruditi & inſtructi fuerant, & qui nobis in certamine poſitis auxilia orationibus & precibus detulerunt, quia nondum repromiſſiones cõſecuti ſunt, expectãtes ut etiã uocatio noſtra cõpleretur (ſicut dicit Apoſtolus) nunc demum perfectionẽ quæ ab eis dilata fuerat conſequantur cum muneribus quæ accipiunt ab Ieſu, ut unuſquiſq; habitet in pace, oĩni bello atq; omni impugnatione ceſſante. Poſt hæc lectũ eſt nobis, quia filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manaſſe qui erant trans Iordanẽ, ædificaſſent aram ingentem: filij uero Iſrael reliqui ignorantes quare hæc ara fuiſſet extructa, mittunt Fineem, filiũ Eleazari filij Aaron, cum decẽ uiris de ſingulis tribubus electis: ſi forte tanq; diſcedẽtes à deo hoc feciſſent, uel apoſtatici effecti, & cõtra mandatũ dei gerentes expugnarenť à reliquis filijs Iſrael: ſin aliter, ut cognoſcerent cauſam. Alij uero ſatisfaciunt de ara, & dicunt: Scimus quia altare uerũ eſt apud uos, ubi Ieſus habitat: nos aũt fecimus hoc altare ad ſimilitudinẽ illius altaris, quod apud uos extructũ eſt, ut & apud nos figura & imago ueri altaris habeať, ne forte craſtino (inquit) placeat uobis dicere, q̃a Iordanis finitimus eſt inter nos & uos, & ipſe determinat, & ideo nõ habetis portionẽ in altari noſtro. Hęc illi reſpõſa miſerunt. Sed uideamus nos quid facti huius contineat ſacramentũ. Prior populus circũciſionis in Ruben qui fuerat primogenitus deſignatur, ſed & in Gad, qui & ipſe primogenitus eſt ex Lia, & Manaſſe nihilo minus primogenitus. Quod aũt dico primogenitos, ſecundũ tẽpus loquor. Hæc ergo dicuntur, ne inter nos & illos qui ante aduentũ Chriſti fuerunt iuſti, diuiſio aliqua ac ſeparatio uideretur, ſed ut oſtẽderent, ſe etiã ſi ante aduentũ Chriſti fuerant, fratres tamẽ

noſtros

noſtros eſſe. Licet eñ habuerint altare tunc ante aduentũ ſaluatoris noſtri, ſciebãt tamen & ſentiebant, quia nõ eſſet illud altare uerum, ſed quia forma & figura erat futuri & ueri huius altaris. Nouerant illi hæc, quia ueræ hoſtiæ, & quæ poſſent auferre peccata, non in illo altari offerebantur, quod habebat primogenitus populus, ſed in iſto ubi erat Ieſus, hic cæleſtes hoſtiæ, hic uera ſacrificia conſummantur. Fit ergo unus grex & unus paſtor, illi priores iuſti & qui nunc ſunt Chriſtiani. Volo aũt ad horũ probationẽ memoriam facere etiã hiſtorię cuiuſdã, ſi tamen dñs donare dignetur, ut explanationẽ ipſius ſpiritalẽ inuenire poſſimus. Cadebat aliquando populus in deſerto & moriebaẽ. Venit Aaron pontifex, & ſtetit in medio eorum qui moriebantur, & eorũ qui uiuebant, ne ulterius uaſtatio mortis proficeret iam in cæteros. Venit & nunc uerus pontifex meus dominus, & interceſſit medius inter morientes & uiuos, id eſt inter eos qui ex Iudæis ſuam pręſentiã ſuſceperunt, & inter eos qui nõ ſolum non ſuſceperunt, ſed ſemetipſos magis ꝙ illum occiderunt dicẽtes: Sanguis illius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Vnde & om̃is ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terrã à ſanguine Abel iuſti uſq; ad ſanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ, quem occiderunt inter ædem & altare, requiretur à generatione illa quæ dixit: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Sũt ergo populi pars mortui, quia neq; azyma, neq; dies feſtos cõpetenter agunt, ſed cõuerſi ſunt dies feſti eorum in luctũ, & cantica eorum in lamentationẽ: qui etiam ſi uelint non poterunt diem feſtum celebrare in eo loco quem elegit dominus deus. Et nos quidẽ non diximus ad illos, quia non erit uobis pars in hoc altari, uel in hæreditate domini, ſed ipſi ſponte ſua altare uerũ & cæleſtem põtificem refutarunt, & eo uſq; infelicitatis adducti ſunt, ut & imaginẽ perderent, & nõ ſuſciperẽt ueritatem. & ideo dicitur ad eos: Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta. Translata eſt enim ad gentes gratia ſpiritus ſancti, translatæ ſunt ſolennitates ad nos, quia trãſiit ad nos & pontifex non imaginarius, ſed uerus ſecũdum ordinem Melchiſedech electus: & neceſſe eſt eum ueras hoſtias, id eſt ſpiritales offerre apud nos, ubi ædificaẽ templũ dei ex lapidibus uiuis, quæ eſt eccleſia dei uiuentis, & ubi eſt uerus Iſrael, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorũ. Amen.

Finis tractatus Origenis ſuper Ieſum Naue.

ORIGENIS IN LIBRVM
IVDICVM CAPVT SECVNDVM
HOMILIA PRIMA

De eo quod ſcriptũ eſt: Et ſeruiuit populus domino omnibus diebus Ieſu, & ſeniorum qui uiderunt omnia opera domini magna quæ fecit cum Iſrael.

LECTOR quidẽ præſentis lectiõis ita legebat: Et timuit populus dominum omnibus diebus Ieſu. Nos aũt habemus: Et ſeruiuit populus domino omnibus diebus Ieſu, & omnibus diebus ſeniorum eorum qui longiorum dierum fuerunt poſt Ieſum. Oportet ergo ſcire quia unuſquiſq; noſtrum ipſe ſibi præſtat, ut in bonis diebus ſit aut in malis, dies habeat Ieſu, id eſt dies iuſtorum, aut dies habeat impiorũ. Si enim intelligamus lumẽ uerũ quod illuminat omnẽ hominẽ uenientem in hunc mundum, & præbeamus ei ad illuminandũ animas noſtras, aut ſi oriatur nobis ſol iuſtitiæ & mundum animæ noſtrum habemus hoſpitium, habemus & nos dies Ieſu Chriſti, dies ſalutis. Si quis uero animam ſuã præbuerit ad recipiendam lucẽ illam quæ extinguetur lucem contrariam ueritati, & ab ea fuerit illuminatus, habebit & ipſe dies ſed malos, & nõ erit in diebus Ieſu, ſed erit in diebus Manaſſe, uel in diebus Pharaonis, uel in alterius cuiuſcũq; diebus peſſimis. Propterea deniq; in diebus Achab regis iniqui & peſſimi non potuit Eſaias uidere uiſum, non potuit uidere do-

minum ſabaoth ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatum. Sed ex quo mortuus eſt rex nequam, cuius erant dies mali, tum potuit uidere propheta uiſionē dei. Et uis noſſe quia dies iſti cum dicunt in ſcripturis illius, uel illius, non ſignificent tempus uitæ illius de quo dicitur, uel præſentiæ corporalis? Audi quid de diebus domini noſtri Ieſu Chriſti propheta prædixerit. Exorietur, inquit, in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis, uſque quo extollatur luna. Hoc ſi ita accipiamus, quod diebus quibus ſaluator demorabatur in terris, dies erant iuſtitiæ, & dies pacis, quomodo probabimus dies iuſtitiæ exortos eſſe ijs, qui eum crucifixerunt, & qui aduentum eius non receperunt? Aut quomodo multitudo pacis in diebus eius fuiſſe uidebitur apud eos, qui eum in mortem falſis criminationibus tradiderunt? Quomodo iſtis uidebuntur dies iuſtitiæ & dies pacis exorti, in quorum mentibus iniquitatis & furoris tenebræ uerſabantur? & rurſum ſi ad illos dies quos Saluator exegit in carne, referatur hoc quod ſcriptum eſt, Orietur in diebus eius iuſtitia, & multitudo pacis, nunc quoniam non ſunt illi dies, ergo non orietur iuſtitia eius, nec multitudo pacis Chriſti apud fideles & religioſos inuenitur. Magis uero unuſquiſque pro actibus ſuis & conuerſatione uitæ, dies ſibi uel iniquitatis & belli, uel iuſtitiæ & pacis acquirit. Audi denique prophetam dicentem. Timentibus, inquit, nomen tuum, orietur ſol iuſtitiæ. ſine dubio ut faciat eis dies iuſtitiæ, dies Ieſu. De impijs dicit, quia occidet eis ſol iuſtitiæ. ſine dubio illis in quibus iuſtitia dormit in eis, & tenebræ eis iniquitatis exortę ſunt. Vis autem ſimiliter à propheta diſcere qui ſint qui habeant multitudinē pacis? Audi quomodo dicit in pſalmis: Pax multa diligentibus nomen tuum, & non eſt illis ſcandalum. Dies ergo iuſtitiæ & multitudo pacis exorietur diligentibus nomen domini. Sed habent & impij lucem ſuam, ex qua ſine dubio exoriuntur eis dies mali. Vis autem & hoc tibi de ſcripturis probari? Audi quid ſcriptum eſt: Lux, inquit, iuſtis ſemper, lux autem impiorum extinguetur. Vides ergo quia eſt propria quædam lux impiorum, quæ extinguitur, & lux iuſtorum, quæ permanet inæternum. Et neſcio ſi tam inepte quis intelligat, ut putet eſſe aliquam ſubſtantialem lucem, aliam quæ impiorū dicatur, & aliam quæ iuſtorum. Quod utique nullo modo fieri poteſt. Vna enim eſt lux mundi à Deo facti, quæ omnibus communiter & æqualiter lucet. Sed hoc modo, quod ſuperius expoſuimus, intelligendum eſt, quod anima noſtra aut uero lumine illuminatur, quod nunquam extinguetur, qui eſt Chriſtus: aut ſi non habet in ſe iſtud lumen quod æternum eſt, temporali ſine dubio & extinguibili lumine illuminatur ab illo qui transfigurat ſe in angelum lucis, & falſa luce illuminat cor peccatoris, ut uideantur ei illa eſſe bona, & præclara, quæ ſunt præſentia & caduca. Iſto lumine illuminantur illi, qui ſummum bonum uoluptatem putant. Iſto lumine illuminantur illi, qui diuitias & honores ſeculi & terrenam gloriam, quaſi æternitatis memoriam quærunt. Sunt ergo iſti in diebus lucis eius, quæ extinguetur. Omnia hæc quæ agunt & quæ deſiderant & cupiūt, extinguuntur. Hoc lumine illuminantur & hæretici, falſi nominis ſcientiam prædicantes. Hinc Marcion illuminatus, Deum legis iuſtum, ſed non bonum, dicit. Si ergo recte intelleximus qui ſint qui à Domino noſtro Ieſu Chriſto uero lumine illuminantur, & qui ſint dies qui ab illo illuminātur qui ſe transfigurat in angelum lucis, & cuius lumē extinguitur, competenter intelligere poſſumus etiam iſtos Ieſu domini, quibus dicitur quod ſeruiuit populus Domino omnibus diebus Ieſu. certum nanque eſt quod qui habet in ſe dies Ieſu, ſeruiat domino: nec fieri poteſt, ut habens in ſe aliquis dies Ieſu & lumen Chriſti ſeruiat Zabulo, aut ſeruiat auaritiæ: nec poteſt fieri ut illuminetur quis lumine ueritatis & ſeruiat mendatio: nec poteſt illuminatus lumine ſanctificationis, libidini & immunditiæ deſeruire. Denique ſic & Apoſtolus dicit. Quæ enim participatio eſt iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conſonantia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Oremus ergo ut ſemper in nobis Chriſtus qui eſt lux uera, faciat dies bonos, nec unquam de Zabulo nos illuminati habeamus in nobis dies malos. de quibus dicit apoſtolus, Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Dies enim malos habemus, quando carnalia pro ſpiritalibus quærimus, terrena pro cæleſtibus, pro æternis caduca, præſentia pro futuris. Siquando ergo huiuſcemodi in te deſideria uideris exoriri, ſcito te in diebus malis & peſſimis poſitum: & ideo inſiſte orationibus, ut libereris à die illo, & (ſicut dicit Apoſtolus) eripiaris de

præſen-

præſenti ſeculo malo: hoc enim modo (quod ſuperius diximus) non ſolum dies fiunt ma
li ſed & ſeculum efficitur malum. Seruiuit ergo populus domino omnibus diebus Ieſu
& omnibus ſeniorum diebus qui fuerant poſt Ieſum. Beatus eſt qui in diebus Ieſu ſeruit
domino, qui uerbo & ſapientia eius illuminatur, qui ex doctrina eius accipit lumen ſcien
tiæ. Secundo autem loco & ille poſt hunc eſt beatus, qui in diebus ſeniorum qui fuerunt
poſt Ieſum, domino ſeruit. Seniores qui uel cum Ieſu, uel poſt Ieſum fuerunt, qui ſunt ni-
ſi Apoſtoli, qui & ipſi ſcriptis, & præceptis ſuis illuminant corda noſtra, & faciunt etiam
ipſi dies quoſdam in nobis ex illa luce quam ipſi ex uera luce participati ſunt uenientes?
Qui ergo illuminatur & inſtruitur ex Apoſtolorũ præceptis, & ad ſeruitium domini apo
ſtolicis regulis inſtruitur, iſte eſt qui ſeruire dicitur domino in diebus ſeniorum qui fuerũt
poſt Ieſum. Vis autem uidere quia ſicut Saluator erat lux uera quæ illuminat omnem ho
minem uenientem in hunc mundum, ita & Apoſtoli lux erant mundi. In Euangelio ſcri
ptum eſt, dicente domino ad eos, Vos eſtis lux mundi. Quod ſi etiam Apoſtoli lux ſunt
mundi, ſine dubio per præcepta & mandata ſua illuminant nobis dies, in quibus domino
ſeruiamus. Quod autem dixit omnibus diebus ſeniorum qui longiorum dierum fuerunt
poſt Ieſum, nec hoc mihi otioſe dictum uidetur, quod longæui uel longorum dierum di-
cuntur eſſe ſeniores qui poſt Ieſum fuerunt. Et quidem dei eſt ſolius noſſe poſt Ieſum qui
fuerit inter ſeniores qui longiorem diem fecerit, id eſt qui maiorem ex ſe emiſerit lucem,
utrum Petrus, an Paulus: Bartholomæus, an Ioannes: ueruntamen longiorum dicuntur
dierum ſancti. Econtrario uero tunc, quando iſte mundus malis replebitur, quando incre
ſcente iniquitate refrigeſcet charitas multorum, & quando ueniens filius hominis diffi-
cile fidem inueniet ſuper terrã, tunc non dicuntur futuri longi dies, ſed magis abbreuiari
dicuntur, ſicut dixit dominus, quia niſi abbreuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua ulla ca
ro. Mali ergo dies breuiari dicuntur: longæui aũt ſunt, & multi temporis & grandis quo-
dammodo ſpatij dies boni, in quibus domino ſeruimus. Vide tamen quia & hoc deſigna
uit in Euangelio, quod propter electos breuiabuntur dies illi. Electis ergo breuiabuntur
dies mali, dies iniquitatis & ſcandali: & ut ego arbitror, cum ſemel electis dies mali cœpe
rint breuiari, ſemper breuiantẽ & minuuntur, uſq; dum ad nihilum redigantur, & penitus
exoleſcant atq; ad ultimũ pereãt. Ex quibus unus puto erat & ille qui dicebat, Pereat illa
dies in qua natus ſum. Sic ergo electis dies mali breuiantur & pereunt: dies uero ſeniorũ
ſanctorũ, longæui ſunt & prolixi. Sed & illud quod dicentibus nobis occurrit, & utinam
domino ſuggerente occurreret, prætereundum non eſt, quod dixit quia ſeruiuit populus
domino omnibus diebus Ieſu. nõ dixit unũ diẽ fuiſſe Ieſu, ſed multi ſunt dies Ieſu. Quos
ergo multos ponimus dies ſecundum hunc ordinẽ quem expoſuimus? Ego ſic arbitror,
quod dies unus ipſius eſt iuſtitia, alius ſanctificatio, alius prudẽtia, alius miſericordia, & ſic
per ſingula uirtutũ dona dies cõputantur Ieſu, in quibus domino ſeruitur, quia in his uir-
tutibus animi domino placetur. Sed & patientiã cõputato diem, & manſuetudinem, &
pietatem & bonitatem, & omne quod ad uirtutem pertinet, ipſius dicito diem. Et ſic in
omnibus diebus Ieſu domino ſeruies, id eſt in omnibus his uirtutib. Non enim uult ſcri-
pturæ ſanctæ inſtitutio, ut aliquas ex his uirtutibus habeas in te, & alias negligas, ſed ut
omnibus his uirtutibus adornatus, & in earũ actibus poſitus ſeruias domino. Eodem mo
do quis etiam ſeniorũ dies habet in ſe, & in diebus eorũ ſeruit domino, implẽs illud quod
dicit Apoſtolus Paulus. Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti. In diebus, inquit, ſenio
rum eorũ qui cognouerũt omnia opera domini. Quis eſt qui cognoſcit omnia opera do-
mini, niſi qui facit ea? Sicut enim dictũ eſt de filijs Heli, quia eſſent filij peſtilentiæ neſcien
tes dominũ, non quod ignorarent dominum, qui utiq; & doctores erant cæterorum, ſed
quia ſic agebant ut agunt illi, qui neſciunt dominum: Hoc modo etiã hic ſentiendum eſt
quod dicit, qui cognouit omne opus. Et non ſolum, inquit, cognouerunt opus domini,
ſed addidit, qui omne opus cognouerunt domini: id eſt qui cognouerũt & iuſtitiæ opus
domini, & ſanctificationis opus & patientiæ & manſuetudinis & pietatis. Et omne quic-
quid ex mandatis dei uenit, opus domini dicitur. Sed ſicut eſt opus domini, eſt ſine dubio
huic contrarium opus Zabuli. Certum enim, quia ſicut iuſtitia eſt opus dei, ita & iniuſti-
tia opus Zabuli: & ſicut manſuetudo opus dei eſt, ita & ira & furor opus ſit Zabuli. Co

nouiſſe ergo dicuntur opus dei illi qui faciunt opus eius. Vt autē hoc amplius ex ſcripturarum auctoritate clareſcat, quomodo ſoleat dicere ſcriptura, cognoſcere, uel neſcire, uide quomodo etiam alibi ſcriptum eſt. Qui cuſtodit, inquit, mandatum neſciet uerbũ malum. Qui autem mandatum cuſtodit, poteſt fieri ut neſciat uerba mala? Scit quidem, ſed neſcire pro eo dicit̃, quod ea cauet & uitat. Sed de eodem ipſo domino & ſaluatore quod dictum eſt, quia non nouit peccatum, certum eſt quia ignoraſſe dicitur peccatum pro eo quod nõ egit opus peccati. Hoc ergo modo & ille dicitur cognoſcere opera domini, qui opera domini facit. Ignorat autem opus dei, qui non agit opus dei. Sed & illud quomodo præterimus quod addidit, qui cognouerit opera domini magna, quæ fecit in Iſrael? Quid enim? ſunt aliqua opera domini parua, ad quorum diſtinctionē hæc magna dicantur? ego arbitror quod omne quidem dei opus eſt magnum, ſed pro capacitate eorum qui operantur, ſi ſibi inuicem comparentur, uel magna opera domini dicũtur eſſe, uel parua. Verbi cauſa, eduxit filios Iſrael de Aegypto in manu forti & brachio excelſo, Aegypto prodigijs cæleſtibus uerberata, uiam fecit in mari, manna in deſerto populo dedit, de cælo locutus eſt ad Moſen, legem cõſcriptam in tabulis lapideis dedit. Nonne hæc magna ſunt opera dei? Sed ſi illud his compares, quod ita dilexit deus hunc mundum, ut filium ſuum unigenitum daret pro ſalute mundi, inuenies omnia illa parua eſſe ad huius operis magnitudinem. Quod opus etiam nos & cognoſcere debemus, & credere, & operari opera domini. Non ergo negligenter, ſed fideliter & attente, ut inueniamur & nos in diebus Ieſu Chriſti, & in diebus ſanctorum ſeniorum eius Apoſtolorum, cum quibus & ſocietatem cæleſtis hæreditatis mereamur accipere, per ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod ſcriptũ eſt, Et defunctus eſt Ieſus filius Naue. Homilia II. Cap. II

Recitatus eſt nobis etiam Ieſu obitus. Et ille quidem filius Naue quod defunctus eſt, nihil mirum. Naturæ nanq; quod debebatur exoluit. Verum quoniam inſtitueramus hæc quæ de filio Naue legebantur, ad dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum referre, uidendum eſt quomodo etiam de ipſo dici cõueniat quia defunctus eſt Ieſus. Ego arbitror ſecundum ſcripturæ auctoritatem hoc loquens, quod in quibuſdã uiuit Ieſus, in quibuſdam uero defunctus eſt. In Paulo uiuit Ieſus & in Petro & in illis omnibus qui merito poſſunt dicere, uiuo aũt iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. Et iterum dicit. Mihi autem uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. In iſtis ergo talibus Ieſus uiuere merito dicitur. In quibus autem defunctus eſt Ieſus? In illis ſine dubio, qui ſæpe pœnitendo, & iterum delinquendo, uelut inſultare morti Ieſu dicuntur. De quibus ſcribēs ad Hebræos dicit Apoſtolus, Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium dei, & oſtentui habentes. Vides ergo quia in peccantibus non ſolum defungi dicitur Ieſus, uerum & crucifigi ab eis aſſeritur & illudi. Sed & tu ipſe conſidera apud te, ſi quando de auaritia cogitas & cupis aliena diripere, nũquid potes dicere, quia uiuit Chriſtus in me? Aut ſi de ſtupro cogitas, ſi furore exagitaris, ſi liuore ſuccenderis, ſi inuidia ſtimularis, ſi temulentia debaccharis, ſi ſuperbia extolleris, ſi crudelitate graſſaris, nunquid potes in his omnibus dicere, quia Chriſtus uiuit in me? Sic ergo in peccantibus defungitur Chriſtus, pro eo quod nihil in eis iuſtitia, nihil patientia, nihil ueritas & omnia illa quę Chriſtus eſt, operantur. A ſanctis uero quæcunq; fiunt, Chriſtus ea dicitur operari, ſicut & Apoſtolus dicit. Omnia poſſum in eo qui me confortat Chriſtus. Sed & ipſe dominus in Euangelijs de hoc diſtinctionem pulcherrimam dedit, cum dicit. Quicunq; confeſſus in me fuerit corã hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis. Qui autem negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum coram patre meo. Vidiſti quia cõfitentes in ſemetipſo dixit confiteri, & quaſi qui ipſe in eis uiuat & operetur opera uitæ. In ijs aũt qui negant, non tenuit eandem uerbi ſimilitudinem, ut diceret quia qui negauerit in me, & ego negabo in eum: ſed qui negauerit me corã hominibus & ego negabo eum coram patre meo, ut oſtenderet quia qui negat quidē ſe, extra ipſum eſt, qui autem confitetur, in ipſo eſt. Propterea ergo & hic ſcriptura dicit, quia cũ defunctus eſſet Ieſus, exurrexit generatio alia poſt eos, qui non ſcierũt Ieſum, & opera quę fecit in Iſrael.

Et fecerũt filij Iſrael malum ante deũ. Omnipotens dominator deus nunq̃ accidat nobis, ut Ieſus Chriſtus poſteaquã reſurrexit à mortuis, rurſum moriatur in nobis. Quid enim mihi prodeſt ſi in alijs uiuat ex uirtute, & in me moriať ex infirmitate peccati? Quid mihi prodeſt ſi in me, & in meo corde nõ uiuit, & ſi in me opera uitæ non perficit? Quid mihi prodeſt ſi apud aliũ ex bonis ſtudijs, ex bona fide, ex bonis operibus paſcitur & perficiť: apud me aũt & in meo corde per multas cogitatiões & deſideria nefanda, per ſtudia peſſima ſuffocatur quodãmodo & necatur? Vide enim quid addit ſcriptura. Quia ſurrexit, inquit, generatio alia quæ non cognouit Ieſum, & opera quæ fecit magna. Generatio illa quæ non cognouit dominum Ieſum, iſta eſt malarum cogitationum, & peſſimarũ cupiditatũ, quę procedit ex corde. Iſta eſt generatio quæ non recognoſcit dominũ Ieſum, neq; opus magnũ quod fecit in Iſrael. Vides quia peccatores eouſq; perueniũt, ut & opus illud magnũ & præclarũ quod fecit dñs, obliuiſcãtur, quod crucifixus eſt pro peccatis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã. Vnde credo quod propter hanc obliuionem metuens Apoſtolus dicebat diſcipulo ſuo Timotheo, quem præcipuũ habebat, Memor eſto Chriſtũ Ieſum reſurrexiſſe à mortuis. Sciebat eñi quia huius tam magni operis quod ſurrexit à mortuis, fieri poſſet obliuio, ſi generatio peccatrix oriretur in corde. Fecit ergo malignũ coram deo generatio adultera, quæ neſciuit Ieſum, neq; presbyteros, & ſeruiuit, inquit, Baalim, & dereliquerunt dominũ deum patrum ſuorũ. Hæc quidem fecerunt antiqui: ſed quoniã quæ ſcripta ſunt, non propter illos, ſed propter nos ſcripta dicuntur, in quos fines ſeculorum deuenerunt, uideamus ne maiore ex parte de nobis hæc q̃ de illis dicta uideantur. quamuis uerum eſt quia non per me, ſed per Apoſtolũ de nobis eſſe iſta exponuntur. Audi ipſe quid dicat. In Helia autẽ quid dicit ſcriptura? quomodo interpellat deum aduerſum Iſrael? Domine prophetas tuos occiderũt, altaria tua demoliti ſunt, & ego relictus ſum ſolus & quærunt animã meam. Sed quid dicit illi reſponſum diuinũ? Reliqui mihi ſeptem milia uirorũ, qui non curuauerunt genua Baalim, & addit. Sic ergo, inquit, & in hoc tempore reliquiæ ſecundum electionẽ gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Vides ergo quia illos qui curuauerũt genua Baalim, & qui non curuauerunt, in reliquijs credennũ, & in multitudine non credentium interpretatur. Quod hoc oſtendit, quia illi qui in tempore Saluatoris increduli extiterunt & impij, genua curuauerunt Baalim, & adorauerũt ſimulacra. Hi uero qui credunt, & implent opera fidei, non curuauerunt genua Baalim. Neq; enim uſquã refert in hiſtorijs, uel in Euangelicis, uel in alijs quibuslibet ſcripturis, quod aliquis tempore Saluatoris genua flexerit ſimulachris, ſed de illis utiq; hoc dicitur, qui peccatis ſuis aſtricti, uelut cõpeditì tenebãtur. Vnde cõſtat quia & nos quotieſcunq; peccamus, quod captiui ducimur in lege peccati, genua noſtra curuamus Baalim. Sed non in hoc uocati ſumus, nec ad hoc credidimus, ut iterũ ſeruiamus peccato, & iterũ genua flectamus diabolo, ſed ut flectamus genua in nomine dñi Ieſu: quia in nomine Ieſu omne genu flectiť cæleſtium & terreſtriũ & infernorũ: & ut flectamus genua ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominať. Sed qd mihi prodeſt ſi genua corporis mei ad orationẽ ueniens flectam deo, & genua cordis mei flectam diabolo? Si enim non ſtetero firmus aduerſum aſtutias diaboli, flexi genua mea diabolo. Et ſi non cõſtanter ſtetero aduerſum iram, flexi genua mea iræ. Similiter & ſi nõ cõſtanter libidini reſtitero, flexi libidini genua mei cordis. Et in ſingulis quibuſq; quæ cõtraria ſunt deo, hoc facere uidebor niſi cõſtanter & fortiter ſtetero ſicut & illi fecerũt, qui coluerunt Baalim, & dereliquerũt deum patrum ſuorum, qui eduxit illos de terra Aegypti. Non igitur putemus, quia uidemur ſimulacra non colere, propterea hæc nõ & ad noſtrum aliquos pertinere. Vnuſquiſq; quod præ cæteris colit, quod ſuper omnia miratur & diligit, hoc ei deus eſt. Deniq; hoc eſt quod ante omnia, & ſuper omnia per mandatũ ſuũ deus depoſcit ab homine. Diliges, inquit, dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis. præoccupare quodammodo erga ſe cupiens totos humanæ mentis affectus, & ſciens quia quod ex toto corde dilexerit quis, & ex tota anima, atq; ex uiribus totis, hoc ei deus eſt. Diſcutiat nũc unuſquiſq; ſemetipſum, & tacitus ex ſuo corde recenſeat, quæ in eo potiſſimum & ſuper cætera omnia flamma amoris exæſtuet, quis ſibi ardentior cæteris foueatur affectus. Vos ipſi de his habetote iudicium, & in ſtatera hæc ueſtri examinis appendite, & ſi quid eſt quod in dilectiõis lance prærpon

derat

derat, hoc tibi deus eſt. Sed uereor ne apud quamplurimos præpõderet amor auri, & auaritiæ pondus preſſa ſatis lance deuergat. Et utiq; dicitur ad hunc: Non potes deo & mammonæ, id eſt auaritiæ, ſeruire. Vereor & in alijs ne libidinis & uoluptatis amor intantum præponderet, ut uſq; ad terrã deuergat, in alijs amor gloriæ ſecularis & humanę dignitatis cupiditas ſuper omnia prægrauet: & ualde paucos eſſe arbitror, qui intra ſemetipſos ſcientes affectus ſuos, & in ſtateræ eos æqualitate penſantes inueniẽt quod dilectionis dei pondus ſuper omnia cætera quæ ſunt humana præponderet. Scio ego eum, qui & apud ſemetipſum ſumma examinatione penſauerat, & cum inueniſſet quia oẽs qui intra ſe erant affectus in illam partem ubi dei erat charitas uergerent, cum omni confidentia dicebat, Quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; uirtutes, neq; præſentia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Sed Paulus hic eſt qui hæc ita potuit dicere, quia neq; pręſentia, neq; futura, neq; creatura alia cum ſeparare poteſt à charitate dei: nos aũt atq; utinam uel hoc dicamus, quia neq; aurum, neq; argentum, neq; uoluptas carnis, neq; gloria ſeculi, & caduca & temporalis dignitas, uel delitiæ corporales, neq; liberorum uel cõiugis gratia poterit nos ſeparare à charitate dei. Certe uel illud liceat à nobis confidenter dici, quia neq; ſecularis literaturæ amor, neq; philoſophorum ſophiſmata, neq; mathematicorum deceptiones & aſtrorum ſimulati curſus, neq; diuinationes ſubreptiua dæmonum fallacia commendatæ, neq; ullus omnino præſcientiæ amor per ea quæ non licet inquiſitæ poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. An non totius gentilitatis error hinc accepit exordium, dum ea quæ multum diligũt homines, deos eſſe uolunt, & humanis quibuſq; uitijs & cupiditatibus diuinum nomen aſcribunt? Pecuniæ nanq; cupidi & auaritiæ amore flagrantes Mammonam quidem apud Syros Deum cupiditatis iſtius dicunt, libidinis uoluptatis amatores Venerem deam ſibi uitij huius quo agitantur aſcribunt. Similiter & in cæteris uitijs hunc ipſum quo urgentur affectũ deum ſibi fecerunt. Vnde & Apoſtolus eadem dicit. ait enim. Et auaritia quod eſt idolorum cultus. Vides ergo quia non ſolum adorare ſimulacrum, ſed quia auaritiæ ſtudere, idolorum cultus & ſeruitus reputatur. Sic ergo & nos cum aliquibus uitijs ita dediti ſumus, ut ea ex toto corde, & ex tota anima, atq; ex totis uiribus diligamus, adorare idola & abijſſe poſt deos alienos dicimur. Et adorauerunt, inquit, deos alienos, deos gentium, quæ in circuitu ipſorum erant, & ad iracundiam concitauerunt deum. Vides quantum faciant peccata, ut peccantes illum in quo non ſolũ iræ nullus affectus eſt, ſed nec alius quidem paſſibilis motus, nos ad iracundiam prouocare dicamur. Verum ille permanet immutabilis in ſua natura, nec unquam iræ turbatur affectibus: ego autem per ea quæ delinquo, iram mihi ipſe conſciſco, ſicut dicit Apoſtolus & ita edocens: Secundum duritiã tuam autem, & cor impœnitens theſaurizas, inquit, tibi ipſi iram in die iræ reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſecundum opera ſua. Irritauerunt ergo dominum ad iracundiam, & dereliquerunt dominum, coluerunt Baalim & Aſtarten, & iratus eſt furore dominus in Iſrael, & tradidit eos in manus diripientiũ. Quamdiu quis deo ſeruit, non traditur in manus diripientium. Cum autem dereliquerunt dominũ & ſeruire cœperunt paſsionibus ſuis, tunc dicitur de eis, quia tradidit eos deus in paſsiones ignominiæ. Et iterũ. Tradidit eos deus in reprobũ ſenſum, ut faciant ea quæ non cõueniunt. Quare? Quia repleti ſunt, inquit, omni iniquitate, nequitia, fornicatione, auaritia. & cæteris omnibus quæ dicũtur, ſicut & hic modo. Qui ſeruierunt, inquit, & adorauerunt Baalim, & Aſtarten, tradidit illos deus in manus diripientium, & facti ſunt in manibus inimicorum ſuorum. Hæc enim (ut ſæpe iam dixi) Iudæi tanquam hiſtorias rerum geſtarum & præteritarum legũt. Nos autem propter quos hæc ſcripta dicuntur, ſcire debemus, quia ſi peccauerimus domino, & animi noſtri uoluptates, ac deſideria carnis uelut deum colamus, tradimur etiam nos, & Apoſtolica autoritate in manus Zabuli concedimur. Audi deniq; ipſum dicentem de eo qui peccauerit. Tradidi, inquit, huiuſmodi hominem Satanæ in interitũ carnis, ut ſpiritus ſaluus fiat. Vides ergo, quia non ſolum per Apoſtolos ſuos deus tradidit delinquentes in manus inimicorum, ſed & per eos qui eccleſiæ præſident, & poteſtatem habẽt non ſolum ſoluendi ſed & ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis ſuis à Chriſti corpore ſeparantur. Et (ut mihi uidetur) dupliciter etiam nunc traduntur

homines

homines de eccleſia in poteſtatem Zabuli. Vno modo quo ſuperius diximus, cum deli-ctum eius manifeſtum fit eccleſiæ, & per ſacerdotes de eccleſia pellitur, ut notatus ab o-mnibus erubeſcat, & conuerſo eueniat illi quod ſequitur, ut ſpiritus ſaluus fiat in die do-mini noſtri Ieſu Chriſti. Alio autem modo quis traditur Zabulo, cum peccatum eius ma-nifeſtum non ſit hominibus, Deus autem qui uidet in occulto, perſpiciens eius mentem, & animam uitijs ac paſsionibus ſeruientem, & in corde eius nō ſolum amorem ſeculi, ſed aut auaritiam, aut libidinem, aut iactantiam, uel alia huiuſmodi, iſtum talem ipſe dominus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Diſcedit à mente eius, & auertit ſe, & refu-git à cogitationibus eius malis, & deſiderijs indignis, & derelinquit domum cordis eius uacuam. Et tunc complebitur in illo homine quod ſcriptum eſt: Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, circuit loca arida: & ſi nō inuenerit requiem, redit ad domum ſuam: & inueniens eam uacantem & mundatam, aſſumit ſecum ſeptem alios ſpiritus ne-quiores ſe, & intrans habitat in domo: & tunc fient hominis illius nouiſsima peiora prio-ribus. Hoc ergo modo intelligendum eſt deum tradere quos tradit, non quia ipſe tradat aliquem, ſed ex eo quod derelinquit, indignos eos ſcilicet iudicans, qui ſe non ita excolūt & à uitijs purgant, ut libenter in eis habitet deus. Ipſo refugiente, atq; auertente ſe ab ani ma, quæ in immunditia ac uitijs poſita eſt, tradita dicitur ex eo quod deo uacua inuenitur & inuaditur ab ſpiritu nequam. Et ideo nos ſummo ſtudio uigilemus, & feſtinemus pur-gari à uitijs, & concupiſcentijs malis, ut deū intra nos tenere poſsimus, & ut habitare di-gnetur in nobis, dum delectatur & actibus & ſermonibus & cogitationibus noſtris, ſi ſe-cundum ipſius uoluntatem geramus cuncta quæ gerimus, ut ſiue manducamus, ſiue bi-bimus, ſiue aliud quid facimus, omnia in nomine faciamus domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod traditi ſunt filij Iſrael in manus inimicorum, & de Go-thoniele, & Aioth. Homilia III. Cap. II. III

Quando fecerunt filij Iſrael malignum in conſpectu dei, & obliti ſunt domi-ni dei ſui, ac relinquentes eum ſeruierunt Baalim, & lucis gentium, tūc the-ſaurizantes ſibijpſis iram traditi ſunt iuſto dei iudicio in manus inimicorū, ſecundum hæc quæ præſens lectio declarauit, in manus Chuſarſaton regis Meſopotamiæ. Interpretatur Chuſarſaton humiliatio eorum. Traditi ſunt ergo in manus eius, qui humiliaret eos. Et quia ipſi in excelſis montium impie agebant in altiſsimum, propterea ab ipſo in humilitatem traduntur. Sed nolo putes quia erga anti quos ſolummodo erat hæc diuina prouidentia, ut eos qui impie exaltabātur, traderet hu-miliandos, ut ſalubri medicinæ ratione, contraria contrarijs curarentur. Nam & nunc o-mnipotenti Deo erga eccleſiam ſuam de huiuſmodi ſalubritate prouidentia eſt. Etiam nunc eſt Chuſarſaton rex Meſopotamiæ, cui traduntur humiliandæ & affligendæ ani-mæ, quæ Chriſtiana humilitate contempta in ſuperbiam ſe atq; arrogantiam dederunt. Odioſum ſatis eſt in conſpectu dei ſuperbiæ uitium: quia, ſicut ſcriptura dicit, initium di-ſcedendi à deo, ſuperbia. Et iterum alibi ſcriptura dicit: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiā. Si quis igitur Chriſti humilitate contempta, qui propter nos cum deus eſſet, homo factus eſt, & humiliauit ſe uſq; ad mortem, extollitur & effertur & ad pote-ſtates & dignitates ſeculi proſilit: & artes quibus hæc aſſequi nititur, etiam ſi cōtra fidem & religionem ſint, non refugit, nec horreſcit, dummodo quod cupit obtineat, faciatq; ma lignum in conſpectu domini: poſtquam indeptus fuerit ſummas inſulas poteſtatum, & ad ipſa ſuperbiæ faſtigia ſumma cōſcenderit, inde deiectus traditur huic Chuſarſaton uni ſcilicet ex aereis principibus, ut humiliet eū qui nimis fuerat exaltatus, ut affligat, ut con-terat, donec reſipiſcat & quærat dominum, quia cum eſſet in ſuperbia & elatione con-ſtitutus ignorabat dominum. Nunc ergo ij qui traduntur pro peccato, in tribulatione poſiti uideamus quid faciunt. Illud profecto quod ſcriptum eſt: Et clamauerunt ad domi-num cum tribularentur, & de neceſsitatibus eorum liberauit eos. Et eduxit eos de tene-bris & umbra mortis, & uincula eorum dirupit. Sed unuſquiſq; noſtrum etiam ſi paruus ſit, & etiam ſi minimus, etiam ſi nulla ſit uſus in eccleſia dignitate, poteſt per ſuperbiæ ui-tium laborare: & nihil reperias tam fœdū, neq; execrabile, ſicut ſcriptura dicit, quàm pau

perem

perem ſuperbum, & diuitem mendacem. Nonnunquam autem morbus iſte ſuperbiæ penetrat non ſolum pauperes plebis, uerumetiam ipſum ſacerdotalem & leuiticū ordinem pulſat. Inuenies interdum etiam in nobis aliquos, qui ad exemplum humilitatis poſiti ſumus, & in altaris circulo uelut ſpecula, in quibus arrogantiæ uitium fœtet, & de altari domini, quod deberet incenſi ſuauitate fragrare, odor teterrimus ſuperbiæ & elationis renidet. Sed abijciatur, quæſo, ab omni hac ſancta eccleſia, & præcipue ab ijs qui miniſtrāt in ſanctis, odor iſte teterrimus: ut poſsimus, ſicut Paulus dicebat, effici bonus odor Chriſti: ne forte iraſcatur dominus, & ad iracundiam prouocemus ſanctum Iſrael, & tradat nos in manus Chuſarſaton, & humilitatem quam in ſcientia Chriſti docere debuimus, in correptionis noſtrę tribulatione diſcamus. Sed uide benignum dominū, miſericordiam cum ſe ueritate miſcentem, & ipſius pœnæ modū iuſta & clementi libratione penſantem. Non in perpepuū tradit delinquentes, ſed quanto tempore erraſſe te noſti, quanto tempore deliquiſti, tanto nihilominus tēpore humilia teipſum deo, & ſatisfacito ei in cōfeſsione pœnitentiæ. Non expectes ut humiliet te Chuſarſaton, & inuito neceſsitas extorqueat pœnitentiam, ſed ipſe præueni tortoris iſtius manus: quia ſi te ipſe emendaueris, ſi te ipſe correxeris, pius eſt deus, & miſericors, qui uindictā temperet ab eo, qui illam pœnitendo prę uenit. Sed illud conſideremus, quia donec ſeruirent Chuſarſaton ij qui traditi fuerant pro delictis, & non clamauerunt ad dominū, nemo ſuſcitatus eſt qui ſaluare eos poſſet. Cum autem clamauerūt ad dominū, tunc ſuſcitauit dominus ſaluatorem Iſrael, & ſaluauit eos. Saluatorem aūt dicit Gothoniel, qui interpretatur tempus mihi deus. Per hūc ergo Gothoniel prior ille populus de ſeruitute humilitatis ereptus eſt, & reddita eſt pax populo, quam ſuperbia dudum, & diuerſa plebis facinora fugauere. Verum quoniā diximus ſpiritalem quendam intelligi poſſe Chuſarſaton regem, & unum de aduerſarijs & aereis poteſtatibus principem: ita conſequens mihi uidetur etiam Gothonielem iſtum, qui ad liberandum populum ſuſcitatus eſt, eſſe unum aliquem de militia cæleſti, & archangelicis turmis, qui ad adminiculum mittūtur eorum, qui hæreditatem capiunt ſalutis, & ſunt angeli Saluatoris, qui uel Gothonielis, uel Aioth ſpecie deſignantur: quia, ſicut ſæpe oſtendimus, non ſolum à contrarijs uirtutibus impugnamur, ſed & diuinæ bonæq; uirtutes ad auxilium noſtrū mittuntur à domino. Videamus tamen quis fuerit iſte Gothoniel, cuius familiæ, cuius nobilitatis. Filius, inquit, Ceneth, frater Caleph: illius laudabilis & admirandi uiri Caleph, qui fuit comes, & ſocius Ieſu Naue: de quo, prout potuimus, in ſuis locis, quæ uiſa ſunt, diſſeruimus. Quid ergo dicit ſcriptura de iſto Gothoniel? Poſteaquam dixit quia clamauerunt filij Iſrael ad dominum, factus eſt, inquit, ſpiritus domini ſuper Gothonielem, & iudicauit Iſrael. Putas eſt in nobis aliquis, qui ita ualidum, & ita iuſtum clamorem mittat ad dominū, ut dignus ſit exaudiri, & mereatur populus accipere iudicem quem ſpiritus dei repleat, & poſsit rectum tenere iudicium. Vnde & liber ipſe Iudicum dicitur, & deſcribuntur in eo iudices, qui iudicauerunt populum. Sicut enim alij libri Regum dicuntur, uel Regnorum, in quibus deſcribitur unuſquiſq; regum quomodo regnauerit, uel quid egerit: ita & in hoc libello geſta Iudicum referuntur, & deſcribitur non ſolum ſi quid ab eis recte & humiliter geſtū eſt, uerum & ſi quid culpabiliter emiſſum eſt. Cur tamen utrunq; deſcriptum ſit ſi requiris, profecto ut nunc eccleſiæ principes uel iudices peruidentes ea quæ ab eis laudabiliter geſta ſunt, priorum ſequantur exempla: ſiqua uero in illis culpantur, ut iſti caueant & declinent. Magna ergo laus primi huius iudicis Gothoniel refertur, quod ſpiritus dei factus eſt ſuper eum, & per ſpiritum domini iudicabat Iſrael: quod ego de alio quouis dictum non ualde memini. Sunt ergo omnium hodie eccleſiarum quæ ſunt ſub cælo, quàm plurimi iudices, quibus iudicium nō ſolum rerum geſtarum datum eſt, ſed & animarum. Verum neſcio ſi quis talis eccleſiæ iudex eſt, quem dignum faciat Deus ſpiritu ſancto replere, ut ſicut Gothoniel iſte teſtimonio ſcripturæ decoratus eſt, ita etiam ipſi de quibus hoc optamus, dei teſtimonium mereantur. Ait ergo. Et factus eſt ſuper eum ſpiritus domini, & iudicauit Iſrael, & exijt ad bellum, & tradidit dominus in manus eius Chuſarſaton regem. Quare hoc? Quia ſpiritus domini erat in eo, & cōfortata eſt manus eius ſuper Chuſarſaton regē. Et poſt hæc dicit, quia quieuit terra ſub eo iudice quadraginta annis. Vides quàm larga eſt diuina clemētia. Octo annis filij Iſrael ſeruierant pro multorum delictis, quadraginta annis per unius iuſtitiam in pace

perdurant

perdurant. Sed quid dicitur poſt hæc? Et defunctus eſt, inquit, Gothoniel filius Ceneth. Rem uideo periculoſam. Defunctus eſt Gothoniel, quia iam indignus erat populus, qui haberet iudicẽ talem. Deniq; in conſequentibus dicit. Illo defuncto adiecerũt, inquit, filij Iſrael facere malignũ in conſpectu domini: & cõfortauit dominus Eglon regẽ Moab aduerſum Iſrael. Conſidera quia pro eo quod indigni erant iam habere principẽ talem, propterea aufertur ab eis bonus iudex. Et fecerũt filij Iſrael malignũ in conſpectu domini, & excitatur eis hoſtis peſsimus Eglon rex Moab. Vides quia peccata uires hoſtibus præbẽt, & quando nos facimus malignũ in conſpectu domini, & delinquimus, tunc confortantur à domino inimici noſtri, tunc uires contrarijs uirtutibus dantur. Hoc ſiue ſecundũ literam quæras, ita inuenias, quia nõ inualeſcerent niſi eis delicta noſtra uires cõferrent: ſiue in ſpiritalibus conſideres, ſimiliter contrariæ uirtutes nõ inualeſcerent aduerſum nos, nec ipſe Zabulus in nobis aliquid præualeret, niſi ei uires ex noſtris uitijs præberemus: ualde infirmus eſſet aduerſum nos, niſi nos eum fortem peccando faceremus, niſi per peccata noſtra locũ introeundi & dominandi inueniret in nobis. Propterea & Apoſtolus deniq; præmonet dicens. Nolite locũ dare Zabulo: ſicut & hic modo legimus, quia poſtea quã fecerunt filij Iſrael malignũ in conſpectu domini, locum dederunt Zabulo. Confortauit enim dominus Eglon regem Moab, & adiunxit ei omnes filios Ammon, & Amalech. Non ſolum, inquit, ipſe confortatus eſt ex peccatis filiorum Iſrael, ſed adiunguntur ei ſocij nequã ex filijs Ammon, & Amalech, qui cum ipſo pariter impugnent Iſrael. Et ſeruierunt, inquit, filij Iſrael Eglon regi Moab, decem & octo annis. Obſerua quia etiã menſuras pœnæ indicat ſcriptura diuina, cum ante octo annos, & hic decem & octo dicit. Certum eſt aũt quod ſecundum peccati modũ, & conuerſionis noſtræ morã, etiam caſtigationis tempora temperantur. Tranſierunt enim & iſti decem & octo anni ſeruitutis, & non refertur quia clamauerunt ad dominũ, uel cõuerſi ſunt à malitia ſua: ſed poſt decẽ & octo annos iterũ dixit, quia clamauerunt filij Iſrael ad dominũ, & ſuſcitauit eis dominus deus ſaluatorẽ Aioth filiũ Gera, filij Gemini, uirũ ambidextrũ. Ecce qualis eſt iſte qui ſuſcitatũ ad ſaluandũ Iſrael: nihil habet in ſe ſiniſtrũ, ſed utranq; manũ dextrã habet. Hoc eſt enim quod dicitur ambidexter. Dignus uero populi princeps, & eccleſiæ iudex, qui nihil agat ſiniſtrũ, cuius quod agit dextera, neſciat ſiniſtra ſua, in utraq; parte dexter eſt, in fide dexter eſt, in actibus dexter eſt, nihil habet de illis qui collocantur à ſiniſtris, quibus dicitur, Diſcedite à me operarij iniquitatis, neſcio uos, ite in ignem æternũ quẽ præparauit deus Zabulo & angelis eius. Quod ſi licet in talibus ex ſimili præſumere, puto quod ſecundũ ſpiritalem intelligentiam, & ſancti omnes ambidextri dicãtur: & econtrario Zabulus, & princeps eius, ſi dici poteſt, ambiſiniſtri dicuntur. Totũ enim quod agunt ſiniſtrum eſt, totum peruerſum, totum igni æterno cum ijs qui à ſiniſtris ſunt, deputatum. Sed uideamus quid agit hic ambidexter iudex. Miſerunt, inquit, filij Iſrael munera ad Eglon regẽ Moabitarum per manum Aioth: & fecit ſibi Aioth gladium ex utraq; parte acutũ, palmæ extenſæ longitudine, & alligauit ſibi eum Aioth ad femur dextrũ. Vides quia dextrum eſt omne quod agit Aioth hic ambidexter, & manibus dexter eſt, & in pedibus dexter eſt. In femore enim dextro gladiũ portat, ut ueniat ad regem, & interficiat eum. Dixeramus in ſuperioribus quod iſti quos ad ſalutem populi, & ad liberandos filios Iſrael ſuſcitare dicitur deus ſaluatores, uel iudices, imaginem ferant aliquorum principum ex cæleſti militia & ſupernarum uirtutum, quas ad ſubſidium deus emittat eorum, qui ad ſe toto corde clamauerint, & per conuerſionem pœnitentiæ diuinã erga ſe clementiã flexerint. Sed hoc ut ne præſumptum apud auditores uideatur à nobis, debemus ex ſcripturarũ auctoritate firmare. Scriptum eſt in Exodo, quia patres noſtri filij Iſrael cum multo tempore Aegyptijs & Pharaoni regi duriſsimo in luti & lateris confectione ſeruiſſent, clamauerũt ad dominum, inquit, ita ut ipſe dominus diceret. Clamor filiorũ Iſrael aſcendit ad me: & miſſo quidem Moſeo uiſibiliter eduxit eos. Refert autẽ ſcriptura quod angelus exterminator miſſus ſit, qui uaſtaret quidem omnia primogenita Aegyptiorũ, Iſraelitarum uero neminem tangeret. Et ſic declaratur uirtutem fuiſſe cæleſtem, quæ uaſtatis Aegyptijs & proſtratis, filios Iſrael de iugo ſeruitutis eduxit. Simile quoq; etiam illud refertur in hiſtorijs, quod ſub rege Aſſyriorũ Sennacherib, angelus domini mittitur, qui cæſis ſub una nocte & proſtratis centum octogintaquinq; milibus hoſtium, & urbem de obſidione, & popu

lum de imminenti liberaret interitu. Ita ergo etiã nunc eadem cõſequentia debemus aduertere, ut ſiquando pro peccatis noſtris in captiuitatem tradimur, clamemus ad dominũ. Clamemus autem nõ ore, ſed mente, ita ut dolor cordis fontem lachrymarũ producat ex oculis, ſicut ille qui dicebat: Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Si ita conuertimur à malis, ut ultra non contingamus mala, ſi ita deſinamus à ſuperbia, ut ultra nihil ſuperbũ, nihil arrogans ſapiamus, mittet etiã dominus uirtutem ſuã cæleſtem, per quã liberemur à iugo ſeruitutis Zabolicæ: quæ uirtus omnia pro nobis agat dextra & proſpera, quæ faciat nos relinquere uitam ſiniſtram, quæ ducit in perditionem, & reuocet nos ad ueram uitã, illum qui dicit, Ego ſum uia, & ueritas, & uita, Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ, cui eſt gloria, & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

De Semegad, & Iabin, & Siſara, & cæteris iudicib. Homilia IIII Cap. III. IIII

CONiungitur principatui Aioth ambidextri, principatus Semegadi. Sed uideamus qualiter Aioth qui interpretatur laus, concluſerit principatũ ſuum. Hiſtoria nos edocuit ea quæ de Eglon rege ſcripra ſunt, quomodo ſapiẽtiſſimus hic Aioth arte quadam, &, ut ita dicam, callida, ſed laudabili uſus deceptione interemerit Eglon tyrannum, qui interpretatur rotatus uel orbita. Oportet ergo tales eſſe & noſtri populi iudices, qualis fuit Aioth iſte qui interpretatᷣ laus, ut omnes uolubiles motus, & orbitas mali itineris excidant, & perimant Madianitarũ regem. Madianitæ autem interpretãtur fluxus, uel effuſio. Huius igitur fluxæ, & diſſolutæ gẽtis princeps uel dux qui poteſt uideri alius, uel intelligi, niſi ſermo illius philoſophi, qui ſummum bonum iudicat uoluptatem? quem interficiat, & perimat Euangelicus ſermo, qui gladio comparatur: & ſermo propheticus ipſe in uentre eorũ, atq; in imis præcordijs ambidextri doctoris diſputationibus concludatur: ut ueritatis aſſertione eos concludens, extinguat omnem praui dogmatis & craſſæ intelligentiæ ſenſum, qui ſe extollit, & erigit aduerſum ſpiritalem ſcientiam Chriſti: ut hæc ita faciens, & in uerbo dei dimicans unuſquiſq; eccleſiæ iudex, fiat etiam ipſe laudabilis Aioth, de quo dicat dominus: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam. Verum breuiter iſtis à nobis de priori lectione, id eſt de Aioth fine repetitis, uideamus nunc quale ſit etiã principiũ Semegad, qui interpretatur ibi aduena. Verum eſt enim, quia omnes qui ſunt homines dei, aduenæ ſunt in hoc mundo, & incolæ in terra, ſicut & ille qui dicebat. Quoniam incola ego ſum apud te in terra, & peregrinus ſicut omnes patres mei. Et hũc ergo Semegad ſanctus ſpiritus ibi incolam dicit, id eſt hic. Quod enim ſancto ſpiritui qui in cælis eſt, ibi eſt, nobis hic eſt. Quid ergo dicitur de Semegad? Percuſſit, inquit, Allophylos in ſexcẽtis uiris, in ſtiua, uel pede aratri. Aliud genus laudis in Semegad uideo. Iſte in aratro pugnat, Aioth pugnabat in gladio. Iſte in aratro uincit. Vincit tamen & hic, & ſuperat, & proſternit Allophylos. Poteſt ergo fieri, ut eccleſiæ iudex non ſemper gladiũ proferat, id eſt non ſemper auſteritate uerbi, & acumine correptionis utatur: ſed aliquando etiam imitetur agricolam, & uelut aratro ſulcans animæ terram, ac ſæpius eam clementi cõmotione reſcindens, aptã eam ſuſcipiendis ſeminibus paret. Interficientur ergo etiam ſic Allophyli, cum non argumentis & acumine contra aduerſarios utimur, ſed agreſti & ſimplici commonitione de animis auditorũ uitia & peccata propellimus. Sed & tu ipſe ô auditor eſto agricola animæ tuæ, utere hoc aratro quo utitur Semegad. Sed cum miſeris manum tuã in aratro, noli retro reſpicere: id eſt poſtq̃ tuleris crucem tuã, & ſequutus fueris Chriſtum, poſtq̃ ſeculo renunciaſti & ijs quæ in ſeculo ſunt, noli retro reſpicere, noli requirere quæ propter Chriſtũ duxeras ut ſtercora: quia ſi in iſto aratro manũ ſemper habueris, ita ut confidenter dicas, Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quẽ mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, hæc tibi dicenti cadent à dextris tuis decem milia, & à ſiniſtris tuis mille, ad te uero non appropinquabũt. Sed & hoc ipſum quod dixit, in ſexcẽtis uiris Allophylos percuſſiſſe Semegad, nõ mihi uidetᷣ otioſe dictum. Quid enim opus erat deſignare etiam numerũ? niſi forte euidentius in ipſo numero ea de quibus ſuperius diximus, indicauit. Nanq; ſenarius numerus, qui multiplicatus uenit in ſexcentos, mundi huius figuram tenet, qui in ſex diebus dicitur conſummatus. Sexcentos ergo in aratro dicitur percuſſiſſe ille, qui per crucẽ domini crucifixus eſt mundo. Sed

do. Sed quid poſt hæc additur? Et adiecerũt, inquit, filij Iſrael facere malignũ in cõſpectu
domini, & Aioth mortuus eſt. Seruatur nimirũ in his etiã illa obſeruatio, quã in ſuperiori
bus deſignauimus, quia pro peccatis populi morit̃ bonus populi dux. Cum enim indigni
fuerint effecti, & fecerint malignũ in cõſpectu domini, auferetur ab eis homo dei. Sed di
cit fortaſſe populus noſter, Quãdo eccleſia dei ſine iudice eſt? Etiã ſi prior defecerit, alter
adhibetur. Audacter fortaſsis aliquid dicimus, tamen quod ſcriptũ eſt dicimus. Non ſem
per princeps populi, & eccleſiæ iudex per dei arbitriũ datur, ſed prout merita noſtra depo
ſcunt. Si mali ſunt actus noſtri, & operamur malignũ in conſpectu domini, dantur nobis
principes ſecundũ cor noſtrũ. Et hoc tibi de ſcripturis probabo. Audi namq; quod domi-
nus dixit. Fecerũt ſibi regẽ, & non per me, & principem, & nõ per conſiliũ meũ. Et hoc
dictum uidetur de Saul illo, quẽ utiq; ipſe dñs elegerat, & regẽ fieri iuſſerat: ſed quoniam
non ſecundum uoluntatẽ dei, ſed ſecundũ peccatoris populi meritũ fuerat electus, negat
eum cum ſua uoluntate, uel conſilio conſtitutũ. Tale ergo aliquid intelligamus etiã in ec
cleſiis fieri, quia pro meritis populi, aut in uerbo & opere potens à deo tribuit̃ rector ec-
cleſię, aut ſi malignũ faciat populus in cõſpectu domini, talis eccleſię iudex datur, ſub quo
famem & ſitim populus patiatur, non famem panis, neq; ſitim aquæ, ſed famem audiendi
uerbũ domini. Ita ergo nos agamus, & ita oremus, ne unq̃ nos diuina indignatio in uerbi
fame condemnet ac ſiti, ne unquã auferat̃ à nobis, qui nos uerbo & opere inſtruat, qui in
moribus, & honeſtate, qui patientiæ ac manſuetudinis perfectũ de ſe populis præſtet ex-
emplũ. Nam ſi nos fecerimus malignũ in conſpectu domini, id eſt ſi male egerimus, ſi uo
luntatem noſtrã & nõ dei facimus, moritur & nobis Aioth, aufertur & Semegad, & ob-
ſcuratur laus noſtra, tradimur in manus Iabin regis Chanaan. Iabin aũt interpretatur ſen
ſus ſiue prudentia. Si ergo nos nõ probauerimus deũ habere in notitia, tradit nos deus in
reprobũ ſenſum, repletos iniquitate, nequitia, fornicatione, auaritia, plenos inuidia, homi
cidijs, cõtentione, dolo, ſuſurratores, detractores, deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos,
elatos, parentibus nõ obedientes, incompoſitos, ſine affectu, ſine miſericordia. Vides qui
ſint & quales qui traduntur in reprobũ ſenſum, qui traduntur Iabin principi Chananæo-
rum. Et princeps, inquit, militiæ Iabin erat Siſara, & ipſe habitabat in Ariſoth gentiũ, &
erant ei nongenti currus ferrei. Et clamauerũt ad dominũ filij Iſrael. Etiã & in hoc ſimili
ter illa quã ſuperius deſignauimus, obſeruatio cuſtoditur, quia neſciunt clamare ad domi
num filij Iſrael niſi cũ traditi fuerint in manus Iabin, uel cũ afflicti per eius militiæ princi-
pem Siſarã, cui erant, inq̃t, nongenti currus ferrei, quibus ſcilicet affligeret̃ populus durę
ceruicis. Siſara aũt interpretat̃ uiſio equi. Iſte eſt enim animalis nõ ſpiritalis, qui nõ uidet
niſi ea quæ animalis ſunt. Ipſe eſt eius uiſio, ipſe ſemper intuitus. Et ideo ſemper animalis
homo, & is qui ſecundum carnẽ eſt, perſequitur eum qui ſecundum ſpiritũ eſt, donec ſpi-
ritalis intelligat, & examinet omnia, & intelligat unde ſibi ſit auxiliũ depoſcendũ, & cla-
met ad dominũ: donec animæ illi quæ clamauerit ad dominũ, ſuſcitetur prophetia quæ eſt
in figura Debboræ, & ſecundum prophetiæ gratiã, & intelligentiã, uel eccleſiæ populus
gubernetur, uel etiã ſenſus uniuſcuiuſq; mentis & animæ regatur, per Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De Debbora, & Barach, & Iahel, & Siſara. Homilia v. Cap. IIII

DE quæſtionibus ad quæſtiones, & de ſacramentis ad ſacramẽta tranſimus: &
cum uix ac difficulter prima quæq; explanamus, difficilibus difficiliora ſucce-
dunt, quæ non tam ingenij facundia indigeant, q̃ diuinę gratiæ aſpirationem
requirant. Sine dubio enim requirit auditorem, quoniã quidem ſententia eſt
Apoſtoli Pauli, quæ dicit omnis ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad do-
cendum, ad increpandum, ad doctrinã quæ eſt in iuſtitia. Quid ergo habeat in ſeſe iſta ſcri
ptura, quam ſine dubio & ipſam inſpiratã diuinitus cõfitemur, quod nobis ad doctrinam
cedat, quod ad increpationem, quod ad diſciplinã, quod ad iuſtitiam, diligentius eſt inqui
rendum. Quid enim nobis ex hoc confertur ſi legamus hoc quod recitatũ eſt, id eſt quod
Debbora, inquit, mulier prophetiſſa uxor Laphidoth, ipſa iudicabat Iſrael illo tempore,
& ipſa, inquit, Debbora ſedebat ſub palma inter mediũ Rama, & inter mediũ Bethel, in
monte Effrem, & aſcendebãt ad eam filij Iſrael, ut iudicarentur? Tum deinde quid nobis

eruditionis, aut doctrinę, aut iuſtitiæ ea cõferunt quæ ſequuntur, uel de Barach, uel de Iahel, uel etiã de Siſara duce militiæ Iabin? Videamus ergo ne forte per hæc dignũ aliquid, ſicut & ex ſcripturis cæteris, de ſacramentis ſecretioribus doceamur. Primo hoc ipſum, quod cum plurimi iudices uiri in Iſrael fuiſſe referuntur, de nullo illorũ dicitur quia propheta fuerit, niſi de Debbora muliere. Præſtat & in hoc non minimã conſolationem mulierum ſexui etiã prima ipſius literæ facies, & prouocat eas uti nequaquã pro infirmitate ſexus deſperent etiã prophetiæ gratiæ capaces ſe fieri poſſe, ſed intelligãt, & credãt quod meretur hanc gratiã puritas mentis, non diuerſitas ſexus. Sed uideamus quid etiã interioris intelligentiæ reſpirat arcanũ. Debbora apis interpretat̃ ſiue loquela. Sed iam & in ſuperioribus diximus quod Debbora in prophetiæ forma accipienda ſit, quę eſt apis. Certũ nanq; eſt quod omnis prophetia ſuaues cæleſtis doctrinæ fauos, & dulcia diuini eloquij mella cõponat. Vnde & Dauid canebat dicens. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauũ ori meo. Et iterũ alibi dicit, iudicia dei precioſa eſſe ſuper aurũ, & lapidẽ precioſum multũ, & dulciora ſuper mel & fauũ. Sed & illud cõſideremus, ubi reſidere dicitur prophetia, & ubi locus eius eſſe deſcribitur. Sub palma, inquit, inter mediũ Rama, & inter mediũ Bethel. Sub palma ſedem habet prophetia, quia iuſtus (inquit Dauid) ſicut palma florebit, per hoc quod ſuis inſtitutionibus eruditũ prophetia perducit ad palmã ſupernæ uocationis dei, in Chriſto Ieſu domino noſtro. Inter mediũ aũt Rama, & inter medium Bethel ſedere dicitur. Rama interpretat̃ excelſa, Bethel domus dei. Videte in quibus locis reſidere dicitur prophetia, inter excelſa & domũ dei. Nihil em̃ humile, nihil deiectum, nihil uile erga prophetiæ ſedẽ reperiri poteſt: ſicut & Salomon nihilominus ſapientiæ ſedem deſcribens, dicit de ea, quod uel in portis ciuitatũ adſiſtat, uel in murorũ mœnibus habitet, uel in altis turribus libere agat. Hoc ergo modo prophetia, quæ nũc in Debbora deſcribitur, inter domũ dei, & inter excelſa dicit̃ habitare. Non enim nos docet quę ſuper terrã ſunt quærere, ſed quæ in cœlis ſunt & in excelſis, ubi Chriſtus eſt in dextra dei ſedens: illuc nos prophetia hortat̃ aſcendere, illuc diſcipulos molit̃ imponere. Hæc ergo primo omniũ, inquit, miſit, & uocauit ad ſe Barach. Barach interpteratur coruſcatio. Coruſcatio uero eſt quæ habet quidẽ lucem, ſed non permanentẽ. Ad modicũ enim temporis reſplendet, & deſinit. Hic ergo Barach mihi uidetur formã gerere populi prioris, qui primo omniũ per prophetiã uocatus eſt, & inuitat̃ ad audienda eloquia dei, & diuinæ legis munera capienda, qui refulſit quidem, & ad legis ſplendorẽ ad breue tempus coruſcauit, ſed non diu permanſit, nec continuũ lucis potuit obtinere fulgorẽ. Cum ergo dixiſſet Debbora ad Barach, id eſt prophetia ad priorẽ populũ, quia tibi præcepit dominus deus Iſrael, & tu aſcende in montẽ Thabor, & accipe duodecim milia uirorũ, & reliqua quæ ſcripta ſunt, quid reſponderit Barach ex perſona populi ad prophetiã uideamus. Non, inquit, aſcendam niſi tu aſcenderis mecũ, quia neſcio diem in qua mittet dñs angelum ſuum mecũ. Vides ergo quomodo illis prioribus prophetia detulit eloquia dei, & illis dicit data eſſe præcepta ut aſcendant in montẽ: ſed excuſant & dicũt, nõ aſcendã, niſi aſcenderis & tu mecũ. Et de excuſatione quidẽ uerum eſt, ſed de repromiſſione falſum eſt. quod enim non aſcenderunt in montẽ dei uerũ eſt: quod aũt pollicentur ſe aſcenſuros cũ prophetia falſum eſt. Non enim ſequuti ſunt prophetiã, ut crederẽt ei de quo omnis prophetia præſcripta eſt Chriſto. Propterea ergo dicit ad eum Debbora, Ibo tecũ. Veruntamen ſcito, quia non erit primatus tuus in uia hac, quã incedis, ſed in manu mulieris tradet dominus Siſarã. Euidenter oſtendit quia non erit apud illum populum primatus, nec permanebit apud eum uictorię palma, ſed in manus mulieris, cui nomen Iahel, tradetur Siſara. Deſcribitur aũt quod ſecũdum cõmonitionem Debboræ, id eſt prophetiæ, inſequeret̃ Barach principem Allophylorũ Siſaram: & ipſe quidem eum cõprehendere non potuit, ſed occurrit ei fugienti mulier alienigena Iahel, quæ mulier prius cum eo amicitiarũ fœdus habuerat. Ad quã ille cum declinaſſet latendi gratia, & aquã popoſcit ut biberet, ab illa lacte potatus eſt. Et cum eũ in latebris collocaſſet, ac pellibus adoperuiſſet, poſt hæc palum malleo adactum per eius malas uel maxillas defixit. Et tunc occurrens inſectanti Barach mortuũ iam & proſtratũ oſtendit Siſaram. Quid ergo nobis ſacramenti omnis iſte hiſtoriæ textus oſtẽdit? Iahel mulier iſta alienigena, de qua prophetia dixit, quod in manu mulieris fiet uictoria, figurã tenet eccleſiæ, quæ ex alienis gentibus congregata eſt. Interpre-

tatur

tatur aũt Iahel aſcenſio: quia reuera nõ eſt alia aſcenſio qua aſcendatur ad cælum, niſi per
eccleſiam multiformis ſapientiæ dei. Ipſa eſt ergo, quæ dum à corporalibus ad ſpiritalia,
& à terrenis aſcendit ad cæleſtia, interfecit Siſaram, de quo iam ſuperius diximus, quod
carnalium uitiorum, & animalis, uel ſtolidi hominis tenet figuram, quia Siſara uiſio equi
interpretatur. De quo ſcriptura dicit: Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus nõ eſt in-
tellectus. Palo ergo eum interfecit, id eſt ligni crucis acumine, & uirtute eum proſternit.
Et non ſine cauſa maxillam eius palo tranſuerberaſſe deſcribitur. Illud enim os, quod de
carnalibus loquebatur, & illa doctrina quæ carnis gloriam præferebat, quia in delitijs, &
uoluptate uiuendum ſapientibus ſeculi perſuadebat, & humanum genus luxuriæ adula
tione deceperat: illud inquam os ligno crucis confoditur & terebratur, quia illam uiam,
quam philoſophia latam & ſpatioſam prædicauerat uoluptatis, hanc Chriſtus arctam &
anguſtam nobis uiam ſalutis oſtendit. Sic ergo Iahel, id eſt eccleſia, uitiorum principem
Siſaram obtectũ pellibus, id eſt membrorum mortificatione ſopitum, æterno tradit ſom-
no. Occurrit tamen Iahel, id eſt eccleſia poſt hoc & priori populo inſectanti Siſaram. In-
ſectabatur enim Iſrael legem iuſtitiæ, ſed in legem non peruenit. Occurrit ergo eccleſia
etiam ipſi, & oſtendit ei opus ſuum, oſtendit uictoriam cõſummatam, atq; in ſocietatem
eum proſtrati hoſtis inuitat. Verum eſt enim illud, quod Apoſtolus in nouiſſimo tempo-
re dicit futurum, quia cum plenitudo gentium ſubintroierit, tũc omnis Iſrael ſaluus fiet.
Fit ergo quidem primatus in manus mulieris alienigenæ, non tamen excluditur à con-
ſortio glorię etiam Barach, qui prior quidem cœperat, ſed nouiſſimus peruenit ad finem.
Imò dum ille peruenit, Iahel alienigena prætereuntem quodammodo uictoriã rapit. Ea-
dem forma præceſſit etiam in Eſau, & Iacob fratribus. Dum enim Eſau ſectatur agreſtia,
dum moratur in ſaltibus, præueniens Iacob, & mulieris conſilijs, id eſt matris, cõpoſitos
patri offerens cibos, benedictionis primatus accepit. Sic & in Euangelio pergente domi
no ad filiam principis ſynagogæ ſuſcitandam, præueniens mulier quæ fluxu ſanguinis la
borabat, fideli tactu prior conſequitur ſanitatem. Quod ſi etiã inde requirendum aliquid
uidetur à diligentibus auditoribus, quod lacte eum potaſſe dicitur, cum ille aquam popo
ſciſſet, uideamus ne forte ſecundum myſticas uel allegoricas legis interpretationes, tale
aliquid etiã de hoc poſſit oſtendi. Lactis cibus eſſe dicitur in ſcripturis ſanctis, prima hæc
moralis inſtitutio, quę incipientibus uelut paruulis traditur. Non enim in initijs ſtatim di
ſcipulis de profundis & ſecretioribus tradendum eſt ſacramentis, ſed morum correptio,
emendatio diſciplinæ, religioſæ conuerſationis, & ſimplicis fidei prima eis elementa tra-
duntur. Iſtud eſt eccleſiæ lac, hæc incipientibus paruulorũ prima ſunt elementa. Sed iſte
cibus ijs quidem qui ad bonum proficiendi propoſitum gerũt, uitam tribuit & ſalutem:
ijs uero quibus contraria placent, quibus luxuria, libido, auaritia, & omnis impietas cordi
eſt, huiuſmodi doctrina necem & interitũ præſtat. Sic ergo fit, ut ex his, atq; ijſdem cibis
quibus aluntur boni, ſuffocentur mali: & in quo pijs uita eſt, ibi ſit impijs mors. Deniq; ut
exemplo res quam dicimus planior fiat, uinum ſanos & commode degentes iuuat, & (ſi-
cut ſcriptura dicit) cor hominis duntaxat lætificat. Febricitãtibus uero ſi ſumpſerint, per-
niciem continuo & interitum parit. Ita fit ut eadem res eodem modo ſumpta, uni quidem
uitam, alij autem conferat mortem. Sic ergo intelligendum eſt & Siſarã iſtum animalem
hominem, & uitiorum principem, per doctrinam eccleſiæ, quam nõ ex fide ſuſcepit, ex-
tinctum. Sed & unaquæq; anima ſatis agat lacte iſto Euangelico atq; Apoſtolico ſopire
in ſemetipſo & extinguere Siſaram. Si enim per hæc edoctus quis mortificauerit mem-
bra ſua quæ ſunt ſuper terram, auaritiam, fornicationem, & cætera quæ ſanctus Apoſto-
lus enumerat, Siſaram in ſemetipſo uidebitur peremiſſe, ut hæc non ſolum in perſona ec
cleſiæ conſummari, uerũ etiam unuſquiſq; in ſua anima oſtendat impleri. Quia (ſicut dixi
mus) cœptus eſt quidem Siſara inſectari à populo priori, interemptus autem à muliere ac
eccleſia gentium, & in manu eius data eſt palma uictoriæ. In conſummatione omnium,
id eſt in fine ſeculi, etiam canticum domino cantabitur per Debboram, in quo primatus
quidem dabitur Iahel eccleſiæ gentium: nec tamen Debboræ laus ſilebitur, ſed & primis
& nouiſſimis uictoriæ præmium dabitur, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt
gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De cantico quod cantauit Debbora. Homilia VI. Cap. V

SIſata cum exercitu ſuo, & curribus ferreis quibus impugnat populū dei ſuperatus eſt, quod ita futurū prophetia præcecinit per Debborā. Et poſteaq; in manu mulieris facta uictoria eſt, canticum iſtud Debbora, uelut uictoriæ ipſius laudem, cecinisse præſcribitur. Verum ſi meminimus eorum quæ in ſuperioribus dicta ſunt ſecundum myſticam formam, quæ eſt figura Debboræ, quæ etiam Barach, quid imaginis teneat Iahel mulier, quæ aduerſarium populi dei ſola deiecit, quæ etiam imago ſit Siſaræ ipſius, qui à muliere alienigena ligni uirtute proſtratus eſt: intelligimus hæc omnia ſacramenta eſſe, quæ in nouiſsimis temporibus, & in fine ſeculi per eccleſiā conſummantur, & in cantico hoc uelut epinicia eius, id eſt uictoriæ laudem eſſe deſcriptā, illius ſcilicet temporis cum nouiſsimus inimicus deſtruetur mors. Tunc enim exultabit Debbora, id eſt exultabit gloria prophetiæ, quia quæ prædixit, impleta ſunt. Tunc itaq; eccleſia hoſtem communem omnium ſuperabit: & poſteaquā plenitudo gentium introierit, tūc & Barach, id eſt reliquus Iſrael ſaluus fiet, & in ſocietatem uictoriæ recipietur. Tunc ergo, ſi digni fuerimus, etiā nos cantabimus canticum iſtud refertum myſticis & propheticis ſacramētis, ex quibus per ſingula diſcutere cuncta temporis non eſt. Breuitatē nanq; auditores eccleſiç diligunt. Pauca tamen uel de principijs eius diſſerentes, uel ſparſim ex eo floſculos eligentes, conſolationis aliquid auditoribus afferre tentabimus, uel noſmetipſos exercere, & meditari ut apti efficiamur ad Debborę canticū decantandū. In incipiendo principes in Iſrael, in uolūtatibus populi benedicite dominū. Benedictio, inquit, qua benedicimus dominū, ſit in exordio principum in Iſrael, tum deinde & in uolūtatibus populi. Verbi gratia: cum primū incipimus uenire ad dei cultū, cum initiū uerbi dei & doctrinæ cæleſtis accipimus, à principibus Iſrael iſta nobis initia capeſſenda ſunt. Principes aūt Iſrael, id eſt populi Chriſtiani, angelos accipiēdos puto, quos adeſſe dñs dicit unicuiq; minimo in eccleſia, qui etiā ſemper uidere dicunt̄ faciem patris, qui in cælis eſt. Ipſi ergo ſunt principes, & ab ipſis nobis ſunt ſumenda principia. Verbi gratia: ſi eat quis puer ad ſcholas, à magiſtro quidem ſuſcipitur, & efficitur illius doctoris diſcipulus, ſed nō ſtatim diſcendi ab ipſo præceptore ſumit exordiū: ſed cum ab eo prima tantum elementa ſuſceperit, traditur alijs erudiendus (ut ita dicā) ſcholæ ipſius principibus: ut cum ab illis quantum in illis eſt fuerit edoctus, & cum prima apud eos depoſuerit rudimenta, tum demum ipſius doctoris perfectiora præcepta ſuſcipiat. Ita ergo etiam nūc inſtitutionū noſtrarū initia repetens prophetia dicit, quod cum à principibus, uel principes cœperint operari in nobis, deinde nos uolūtate & propoſito ſubſequamur, & aucti profectibus, ſic ad benedicendum iam ipſum dominū ueniamus. Sed uideamus quid dicit. In incipiendo, inquit, principes in Iſrael. Initia iuuari à principibus dicunt̄: poſt hęc uero iam uoluntate propria, & propoſito nitendum eſt, ut benedicere dominū mereamur. Nam & populus Iſrael cū inciperet exire de Aegypto, & tranſire mare rubrū, nihil ipſius ꝓprio labore, ſed totū per principes, id eſt per angelos agebatur. Deniq; ſic dicit Moſes ad populum. Vos, inquit, tacebitis, & dominus pugnabit pro uobis. Aperte enim angelus uaſtator pro eis pugnaſſe deſcribitur, qui Aegyptiorū quidem primogenita interemit, Iſraelitarum uero nec pecus quidem mutire fecit. Verum non ſemper expectandum eſt ut angeli pro nobis pugnent, ſed in incipiendo tantummodo, id eſt in initijs noſtris, à principibus angelis adiuuamur. Cæterum proceſſu temporis oportet etiam nos ipſos exire armatos ad prælia. Ante enim quàm bella diſcamus, antequam pugnas domini pugnare meditemur, à principibus angelis ſubleuamur: antequam panis cæleſtis conſequamur annonam, & carnibus agni immaculati ſatiemur, antequam ueræ uitis quæ aſcendit de radice Dauid ſanguine inebriemur, donec paruuli ſumus, & lacte alimur, & initiorum Chriſti ſermonem tenemus, tanquam paruuli ſub procuratoribus agimus, & actoribus angelis. Vbi uero iam militiæ cæleſtis ſacramenta guſtauimus, & pane uitæ refecti ſumus, audi quomodo per apoſtolicam tubam ſuſcitamur ad prælia. Ingenti nanq; uoce Paulus clamat ad nos dicens. Induite uos arma dei, ut poſsitis ſtare aduerſus aſtutiam diaboli. Non nos ultra patitur latitare, inuitat nos ad certaminum campos. Induite, inquit, uos loricam charitatis, & galeam nihilominus ſalutis accipite, ſed & gladium, inquit, ſpiritus, & ſuper omnia ſcutū fidei, in quo poſsitis (ait) omnia iacula mali, ni ignea extinguere. Vides ergo

quomodo omnia per ordinem fiunt, & nihil confuſum in populo dei, nihil incompoſitum, aut præpoſterū geritur. In incipiendo principes iuuant: cum adiutus fueris, & à principibus eruditus, iam tibi ipſe ſponte & uoluntate tua, quæ didiciſti à principibus, gere. Recte enim decoctis principijs, depoſitiſq; rudimentis noſtræ committemur uoluntati, ut uel laus meriti ſit, quę noſtra uirtute quęſita eſt, uel culpa iure ſit noſtra, quæ per noſtrā uenit ignauiam. Hæc pro eo quod ſcriptum eſt: In incipiendo principes in Iſrael, in uoluntatibus populi benedicite dominum. Poſt hæc autem dicit, Audite reges, & auribus percipite ſatrapæ. Domino cantabo, pſallam deo Iſrael. Audite, inquit, reges. Reges appellat eos qui conuocantur ad audiendum uerbum dei. Exulta popule dei, audiēs tuæ nobilitatis inſignia. Tu uocaris ad audiendum uerbum dei, et nō ut plebs, ſed ut rex uocaris. Tibi enim dictum eſt, Genus regale, & ſacerdotale, populus in acquiſitionem. Ideo quia uos reges eſtis merito rex noſter Chriſtus dominus rex dicitur regū, & dominus dominantiū. Sed ſicut exultatis de nobilitatis ueſtræ titulo, ita diſcere debetis quid agendo unuſquiſq; ueſtrum fiat rex. Quod uobis ita breuiter definiam. Regem te omniū eſſe facit, ſi regnet Chriſtus in te. Rex namq; à regendo dictus eſt. Si ergo & in te animus regnat, & corpus obtemperat, ſi concupiſcentias carnis ſub iugum imperij tui mittas, ſi uitiorum gētes ſobrietatis tuæ frenis arctiorib. premas, merito rex diceris, qui te recte regere noueris. Cū ergo talis fueris effectus, digne ut rex ad audiēda diuina uerba uocaberis. Hoc uero quod ſubſequitur, magis corporeum aliquid indicat, quod dicit. Auribus percipite omnes ſatrapæ. Sicut enim inferiores ſunt regibus ſatrapæ, ita & auribus percipere inferius uidetur eſſe ꝙ audire. Audire namq; ad interiorē pertinet hominē, ſicut & dominus dicebat. Qui habet aures audiendi audiat. Auribus uero percipere, ad exteriorem & corporalem pertinet auditum. Ideo ergo & hic illi qui audire deberēt reges dicūtur, qui uero auribus percipere, ſatrapæ appellantur. Ego domino cantabo, pſallam deo Iſrael. Beati ſunt qui poſſunt cantare canticum domino. Cum redimus ad ſcripturas, multa cantica ſacris mandata uoluminibus inuenimus. Habemus integrum uolumē de canticis canticorum ſcriptum. Ecce & in hoc libro Iudicum habemus canticum, & in Numeris canticum ſcriptum eſt, & in Deuteronomio, & in Exodo, & in primo Regnorum libro. In primo etiam Paralipomenon, & in alijs multis locis inuenies cantica diuina eſſe deſcripta. Ait ergo hæc uox iuſti. Ego domino cantabo, pſallā deo Iſrael. Quis putas ita canorę uocis eſt, & ita ſpiritus puræ mētis, qui ſyncere canat, ut cantilena eius diuinum delectare poſſit auditū? Ille profecto eſt, qui nullum raucum habet in ſe peccati ſonum, qui nihil offenſionis in lingua, nihil craſſitudinis in ſpiritu gerit, ille poteſt recte dicere: Ego domino cantabo, pſallam deo Iſrael. Verum quia continuationem cantici per ſingula non occurrimus explicare, interpolando ſaltem ſeriem lectionis, uideamus quid eſt quod dicit. Cor meū ad ea quæ diſpoſita ſunt huic Iſrael. Hoc modo uidetur quod dicit: Cor meū, & animus meus, & ſenſus meus, & tota mens mea ad illud intendit, & illud proſpicit, quod diſpoſitum eſt, & quod præparatum eſt Iſrael: illud tota mente proſpicio quod futurum eſt. Si enim ad illud intendero animum, om̄ia quę in hoc mundo ſunt, ducam ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam, qui præparauit illa omnia quæ oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, ijs qui diligunt eum. Cor ergo, inquit, meū ad illa extēditur. Non enim adhuc humanum cor gero, neq; quæ cogito, ſecundum hominem cogito: ſed quia ſecundum ſcripturam ij ad quos ſermo dei ſit, dij ſunt, nec ego hęc humana, ſed diuina mente proſpicio. Potentes populi benedicite dominum, qui aſcenditis ſuper iumenta. Quid eſt aſcendiſſe ſuper iumentum? Corpus hoc meum iumentum eſt: ad adiumentum enim, & ad miniſterium datum eſt: ego autem ſum, id eſt interior homo, qui aſcēdi ſuper iumentum hoc, cui dicitur ut benedicam dominum. Si ergo uere aſcēdiſti ſupra corpus, & ſuperior effectus corporalibus deſiderijs, & motus corporis tui freno mentis & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur quia aſcēdiſti ſuper iumentum hoc, cui dicitur ut bene dicas dominum. Quid autem eſt, quod ſequitur? Super uehicula, inquit, ſedētes, & ſuper aſinas refulgentes. Quid ſibi uidentur eſſe aſinæ refulgentes? Dicit enim ſcriptura, quia oporteat benedicere dominum eos, qui ſedent ſuper uehicula, & ſuper aſinas refulgētes. Mihi uelut in locis ita difficilibus tale aliquid uidetur: cū iumentū hoc, id eſt corpus meū, ſub iugo uenerit uerbi dei, tunc uehiculum corporis mei reſplēdere incipiet: & aſina hęc,

id eſt caro mea tunc refulgere dicetur, cum caſtitatis ac pudicitiæ fuerit ſplendore decorata. Et ita recte dicitur anima ſedens ſuper aſinā reſplendentē dominum benedicere, & in medio lætantium laudare deū. Ibi dabunt iuſtitias domino. Sacrificiū domino illud eſt acceptabile, quod in iuſtitia offertur domino & ęquitate. Et ideo dicitur. Iuſti cōfortati ſunt in Iſrael. In alijs quidē gentibus, qui corporis robore fortiores ſunt, illi potentes dicuntur in prælio: In Iſrael uero qui iuſtiores ſunt, ipſi potētiores dicuntur in bellis: quia iuſtitia etiam ſi uiribus infirma ſit, uincit: iniuſtitia uero etſi multos & ualidos pugnatores habeat, ſuperatur. Sic igitur in hac gēte noſtra, id eſt in populo dei, aut per iuſtitiam ſuperamus, aut per iniuſtitiam uincimur. Exurge Debbora, exurge & ſuſcita dena milia populi. Prophetia quādo exurgit? Profecto in aduentu domini: & non ſolum ipſa exurgit, ſed & populos ſuſcitat ad credendū. Captiuā ducito captiuitatē filij Abinoem Abinoem reſponſio patris interpretatur. Huius filius eſt Barach. Captiuitatem de hoſtibus capiet, qui cæleſtis patris reſpōſa ſeruauerit. Domine humilia mihi fortiores me. Vox iſta fidelium eſt cōfitentium ſimpliciter fortiores eſſe inimicos ſuos, aduerſum quos nobis pugna & certamen eſt: quia non eſt nobis pugna aduerſus carnē & ſanguinem. Alioquin non eſſet nobis fortior aduerſarius. Sed quoniam aduerſum principatus, & poteſtates, & aduerſum mundi huius rectores tenebrarū, & aduerſum ſpiritalia nequitiæ eſt luctamen: idcirco dicit propheta, Domine humilia mihi fortiores me. Quomodo enim non hæc tanta ſpirituū uis, longe ſit humana fragilitate uehementior? Sed in eo deus adiuuat infirmitatem noſtram, in quo dicit Apoſtolus. Omnia poſſum in eo qui me confortat, Chriſto. Sunt iſtæ quidem uirtutes fortiores nobis: ſed iterū qui in nobis eſt Chriſtus, & confortat nos, eſt omnium fortior: cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De eo quod trāslati ſunt filij Iſrael in manus Madian. Cap. VI. Homilia VII

QVieſcit terra donec quieſcit peccatum. Moueri autē dicitur terra, hoc eſt ij qui habitant terram, cum animas hominum mouere cœperint, & perturbare peccata. Et ideo ſcriptum eſt hoc quod nunc præſens lectio continet. Et quieuit, inquit, terra quadraginta annis. Et fecerūt filij Iſrael malignū in cōſpectu domini, & tradidit eos in manus Madian annis ſeptē, & inualuit Madian ſuper Iſrael. Dū eſſet ergo iuſtitia in terra, id eſt in ijs qui habitāt terram, quieuiſſe dicitur terra. Cum uero increuerit iniquitas, et fecerint malignū in conſpectu domini, tunc tradidit, inquit, eos dominus in manus Madian annis ſeptem. Nec dicitur inualuiſſe Madianitæ ſuper populum domini, donec præcepta domini populus cuſtodiuit. Cum uero negligere cœpit mandata diuina, robuſtior & ualidior effecta eſt aduerſus eum hoſtium manus. Et aduerſum quidem illum priorem populum corporales inſurgebāt hoſtes, cum deliquiſſet: aduerſum nos autem, qui Iſrael ſumus ſecundū ſpiritum, ſpiritalis ſine dubio hoſtis inſurgit: & cum mandata dei negligimus, cum Chriſtum contemnimus, ualidior aduerſum nos manus dæmonum efficitur: & tradimur etiā nos inimicis, cum deſerimur à gratia. Sed uideamus quid accidit eis, qui traditi ſunt pro peccatis ſuis. Et fugerunt, inquit, filij Iſrael à facie Madian per ſepta in montibus, & in ſpeluncis, & in munitionibus: & efficiebatur cum ſeminaſſet uir Iſrael, aſcendebant Madian & Amalech & filij orientis ſuper eos, & ſuperueniebāt eis, & exterminabant oēs fructus terræ uſquequo perueniretur in Gazam. Hæc quidem patiebatur ille, qui erat ſecundum carnem Iſrael. Seminabat terram, ſed quoniam pro peccatis ſuis traditus erat inſurgentibus inimicis, pro frugibus corruptionem metebat. Nobis uero qui ſecundum ſpiritū Iſrael nominamur, quid tale accidere poteſt conſideremus. Eſt quando ſeminamus, & non poſſunt inimici corrumpere ſemina quæ ſeminamus, non poſſunt apri inſidiari culturæ noſtræ: eſt autem quando ſeminamus, & corrumpuntur quę ſeminamus. Paulus nos Apoſtolus de hac ſeminandi doceat differentia. Audi ergo ipſe quid dicit. Qui ſeminat, inquit, in carne, de carne metet corruptionē. Et qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet uitam æternā. Iſti ſunt ergo, quorum ſemina Madianitæ corrumpunt, qui in carne ſeminant. Iſti ſunt quorum fructus exterminantur, & pereunt. Illa autem ſemina, quę in ſpiritu ſeminantur, non poſſunt Madianitæ corrumpere. Non enim poſſunt aduerſariæ poteſtates aſcendere ad ſpiritales campos, & noualia ſpiritus temerare eorum qui non ſemi[illegible]nt ſuper ſpinas, ſed innouant ſibi

noualia

noualia. Sed & illud addendum eſt: uolo enim & meipſum uobiſcum pariter cõmonere
de cautela ſeminum, & ſpiritalium fructuũ diligẽtia. Frequenter accidit, ut aliquis in ope
re ſpiritali multum deſudans, fructus quamplurimos fecerit, & repleuerit horrea ſua iuſti
tiæ frugibus, & multa bona opera recondiderit in conſcientiæ ſuæ conclaui: poſtea uero
ſi negligat, & poſt laborem procliuius ad uoluptates & luxurias uergat, omnia ei bono-
rum ſemina, & fructus ſancti operis dominante libidine corrumpuntur. Cum enim ſub-
introierit peccatum, & captiuauerit hominis ſenſum, ut iam non reſpiciat ad mãdata dei,
nec arduam uirtutis uiam libenter aſcendat, depereunt om̃ia quæ prius fuerant in horreo
conſcientiæ congregata. Propterea ergo ſcripturæ ſanctæ nobis ſeruanda cõmonitio eſt
dicentis, Omni cuſtodia ſerua tuũ cor. Cuſtodiendum eſt igitur cor ab omni peccato, &
pręcipue in tempore perſecutionis. Sicut enim accidat, ut in aliquo quidem tempore con
greget fructus iuſtitiæ, conquirat opera uirtutum, & omnibus ſe probatiſsimis excolat di
ſciplinis, in perſecutionis uero tempore deneget fidem, iſte condita omnia euacuauit, ex
omnibus facultatibus ſuis nudus repente & inanis effectus eſt, quia diu quæſitus, & mul
to uix labore collectus, ſubito omnis effuſus eſt labor: & ſicut dicit propheta, omnes iuſti-
tiæ eius quas fecit, nõ cõmemorabuntur. Propterea ergo fratres deprecemur dominum
confitentes ei infirmitatem noſtram, ne nos tradat in manus Madian, ne tradat beſtijs ani
mam confitentem ſibi, ne nos tradat in manus potentum eorũ qui dicunt, quando ueniet
tempus ut detur nobis poteſtas aduerſus Chriſtianos, quãdo tradentur in manus noſtras
iſti qui ſe dicunt habere, uel noſſe deum. Quod & ſi tradamur, & acceperint poteſtatem
noſtri, oremus accipere à deo uirtutem, ut ſuſtinere poſſimus: ut & fides noſtra in preſſu-
ris & tribulationibus clarior fiat, ut per patientiã noſtrã illorum ſuperetur impudẽtia, &
(ſicut dixit dominus) in noſtra patientia acquiramus animas noſtras: quia tribulatio pati-
entiam operatur, patientia uero probationẽ, probatio aũt ſpem. Pertendit em̃ noſtra pro-
batio nõ uſq; ad uerbera ſolum, ſed uſq; ad profuſionem ſanguinis peruenit: quia & Chri
ſtus quem ſequimur, pro redemptione noſtra effudit ſanguinẽ ſuum, ut inde exeamus lo
ti ſanguine noſtro. Baptiſma em̃ ſanguinis ſolũ eſt quod nos puriores reddat, q̃ aquæ ba-
ptiſmus reddidit. Et hoc ego non præſumo, ſed ſcriptura refert, dicente domino ad diſci-
pulos. Baptiſmum habeo baptizare quod uos neſcitis. Et quõ urgeor ut perficiatur? Vi-
des ergo quia profuſionem ſanguinis ſui baptiſma nominauit. Et ne iſta dicẽs, offendam,
uereor ne iſtud baptiſma eminentius ſit illo baptiſmate quod per aquam traditur. Illo em̃
accepto, ualde pauci ſunt ita beati, qui id immaculatũ uſq; ad exitum uitæ ſeruare potue-
rint. Hoc uero baptiſmo qui baptizatus fuerit, peccare iam ultra non poteſt. Et ſi temera
rium nõ eſt in rebus talibus audere aliquid, poſſumus dicere, quod per illud baptiſma præ
terita peccata purgantur: per iſtud uero etiã futura perimuntur. Ibi peccata dimiſſa ſunt,
hic excluſa. Mihi ſi concederet deus ut proprio ſanguine diluerer, ut baptiſmũ ſecundum
morte pro Chriſto ſuſcepta perciperem, ſecurus ex iſto ſeculo diſcederem: ut ueniens ad
animam meam de hac uita exeuntem princeps huius mundi non inueniret quicq;, quin
potius & ſanguinis mei profuſione ſopiretur, nec auderet in aliquo criminari animã cruo
re ſuo dilutam, morte ſua clarificatã, ſanguine ſuo lotam. Poſt iſtud baptiſma nec Madia-
nitæ ultra irruerent ad diſpẽrdendos & exterminandos animæ fructus. Quis enim ſequi
poſſit animam martyris, quæ ſupergreſſa omnes aerias poteſtates, ad cæleſte tendit altare?
Ibi enim ſub altare dei animæ martyrum poſitæ dicuntur diebus ac noctibus proclamare
dicentes: Quouſq; domine qui iuſtus & uerus es, nõ uindicas ſanguinem noſtrum de ijs
qui habitant terram? Ibi enim poſitæ diuinis adſiſtũt ſacrificijs. Sed beati ſunt qui hæc me
rentur. Beati ſunt quorum cor cum de ſeculo recedunt, non trepidat pro peccato, quos
pergentes ad dominum delictorum formido non terret. Beata illa anima quæ occurren-
tes ſibi aerias dæmonũ turmas profuſi in martyrio ſanguinis cruore deturbat. Beatus eſt
de quo eunte ad cęlum dicunt angeli illam propheticã uocem: Quis eſt iſte qui aſcẽdit ex
Boſor, hoc eſt qui de carne ad cęlũ aſcendit? Quis eſt iſte qui aſcẽdit ex Boſor, rubor ueſti
mentorũ eius: in rubore ueſtimentorũ cruorem ſanguinis deſignans Beatæ ſunt ergo ani
mæ quæ ſic Chriſtum ſequunt̃, quomodo eas Chriſtus præceſſit. Et ideo quia ſic ſequun
tur, uſq; ad ipſum dei altare perueniunt, ubi eſt ipſe dominus Ieſus Chriſtus pontifex futu
rorum bonorum, cui eſt gloria & poteſtas in ſecula ſeculorũ. Amen.

De filijs Orientis, & de Gedeon ex parte. Cap. VI Homilia Octaua.

ESto, conuenerint aduerſum Iſrael Madianitæ, qui interpretātur extra iudicium. Eſto, iſti conuenerint aduerſum Iſrael, qui extra iudicium dei ſunt, & qui extra legem peccauerunt, & extra legem peribunt. Eſto, cōuenerit & Amalech, qui & ipſe interpretatur populus ablingēs. Eſto, & hæc natio terrena, & uentri, & gulæ dedita, impugnare uenerint Iſrael carnalem. Quid eſt hoc quod etiam filij Orientis his admiſcentur, & cum ipſis ad impugnandum Iſrael uenire dicuntur? Dic enim mihi adiutor. Si ſcriptum eſſet quia filij occidentis conuenerunt cum ipſis, nihil quærerem: diceres enim mihi allegoricis ſenſibus: quia filij occidentis ſunt filij tenebrarum & ipſi iunguntur illis gentibus, uel quæ extra iudicium Dei ſunt, uel quæ uentri deditæ impugnant eos qui mente deum uidere cōtendunt. Nunc autem cum dicatur quia filij orientis uenerunt cum Madianitis, & Amalech, quomodo hæc poſſunt cōpetenter exponi? Videamus ergo ſi poſſumus in tam difficilibus locis ſcripturæ dignū aliquem in his ſenſum diuinis paginis inuenire. Omnis qui ſuper ſe quoquo modo nomē ſuſcipit Chriſti, filius efficitur orientis. Sic enim ſcriptū eſt de Chriſto. Ecce uir oriens nomē eſt illi. Quiſquis ergo Chriſti ſuſcipit nomē, filius eſſe dicitur orientis: ſed nō ſemper qui nomen Chriſti accipiunt, etiam in eccleſia permanent Chriſti. Si ergo uideas hæreticos Chriſti quidem nomine cenſeri: expugnare aūt eccleſiam Chriſti, & arma conferre aduerſum Chriſti fidē, & impugnare populum domini, bella ſuſcitare aduerſum catholicam fidem: nolo dubites de ijs dicere, quod iſti ſunt quidem filij orientis, ſed cum Madianitis, & cum Amalech expugnare ueniunt populum dei, quia cum paganis & cum Iudæis eccleſiam dei etiā hæretici perſequuntur. Et ipſos eſſe opinor, qui deſignantur in filijs orientis. Omnes ergo, inquit, Madianitæ, & Amalech, & filij orientis cōuenerunt ſimul, & aſcenderunt, & ſuperuenerunt eis, & caſtra poſuerunt in ualle Iezrael. Iſti qui impugnare uolunt populum dei, caſtra in uallibus collocāt, in deiectis & humilibus locis, in ualle, inquit, Ieſrahel. Inuenimus autem interpretari Ieſrahel, ſemen dei. Vides ubi collocant caſtra aduerſarij? Non ſunt auſi ire illuc, ubi uidentur iam nati eſſe fructus ſpiritus, ſed ubi adhuc ſemen dei iacet, ubi nondum fructus aſcendit. Qui enim exijt ſeminare ſemen, ſeminat ſuper omnem locum. Sed audi ipſum dominum dicentē quid pati ſoleat ſemen dei. Aliud, inquit, cecidit ſecus uiam, & uenientes aues cæli diripiunt illud. Quod ipſe in poſterioribus interpretatus dixit. Qui autem ſecus uiam ſeminati ſunt, ij ſunt qui audiunt uerbū, & cum lætitia accipiunt: uenit autem Zabulus, & tollit de corde eorū quod ſeminatū eſt. Sic ergo & iſti tunc ueniunt ad ſemē dei, & uolunt illud tollere de corde eorum in quibus ſeminatum eſt, quia inueniunt eos in uallibus poſitos, & ima quæque ſectantes. De illis ſunt enim qui humiliter & indigne & (ut ita dicā) Iudaico intellectu ſuſcipiūt uerbum dei, & ideo poſſunt illud rapere dæmones de corde eorum. Qui aūt ab humilitate literæ ad ſpiritus excelſa conſcendit, & intelligentiam refugiēs carnalem, ſectatur in altioribus quæ ſunt ſpiritus dei, de iſto nihil poſſunt rapere Madianitæ, neque Amalechitæ, ſed ne ipſi quidem orientis filij deprædari eum potuerunt, in excelſo intelligentiæ ſpiritalis uertice cōſtitutum. Illi ergo caſtra in uallibus collocant. Sed ſpiritus, inquit, dei confortauit Gedeon, & tuba cecinit, & uocauit poſt ſe Abiezer. Continentia quidem explanationis alium ordinem requirebat, uerum quia nos nō tam ſcripturas commentantes nunc loquimur, quàm populum de ijs quæ recitata ſunt, cōſolantes, ſparſim quæ occurrunt de ſingulis quibuſque tractamus. Vocauit, inquit, poſt ſe Abiezer. qui utique nuſquam erat. Interpretatur autem Abiezer patris mei auxilium. Non ergo humilem aliquem, ſed patris ſui Gedeon inuocaſſe uidetur auxilium. Mittit interea, & auxilia conuocat. Cōueniunt populi, & omnes ad Gedeon exercitus congregantur. Et tunc, inquit, Gedeon dixit ad deum. Si ſaluum facis in manu mea Iſrael, quemadmodum locutus es, ecce ego ſumam, & ponam uellus lanæ in area: & ſi quidem ros ceciderit ſuper uellus, & ſuper omnem terram ſiccitas fuerit, agnoſcam quoniam ſaluum facies in manu mea Iſrael, ſicut locutus es. Et factū eſt ſic. Cum tam multa ſint & innumera ſigna, uel prodigia, quæ petere potuiſſet à deo Gedeon ad cōfirmandam pollicitationem dei, quid ei uiſum eſt poſt angelicam uocem ac pollicitationem celeſtem petere iſtud tam n uum ſignum à deo? Ait enim. Ponam uellus lanæ in area, & ſi fuerit ſupra uellus ſolummodo ros, et ſuper omnem terram

ſiccitas

ſiccitas,ero confidens quoniam tu ſaluum facias Iſrael in manu mea. Et cum popoſciſſet
Gedeon à deo ſignum iſtud,meruit effectum. Sed eſto impetraueris hoc ô Gedeon:quid
& accipis uellus lanæ in area, & exprimis in peluim? Quid te permouit hoc facere? Sed
eſto,impetraueris primum ſignum,quid ut ſecundum etiã ſignum permutato ac peruer-
ſo ordine poſceres? Fortaſsis enim dicit aliquis ex ijs,qui attentius audiunt quę leguntur,
quia nõ uidentur conuenire hæc ad illud quod ſcriptum eſt,Non tentabis dominũ deum
tuum, quod lex præcepit. Sed exitus rei docet non eſſe contra mandatum factum. Neq;
enim exaudiret deus petitionem contra legem aliquid depoſcẽtem. Nunc autem cum ui
deamus quia & in primo ſigno ros cecidit ſuper uellus lanæ,in omni autem terra facta eſt
ſiccitas, & in ſecundo ſuper omnem terram cecidit ros, ſiccitas autẽ fuit in uellere,in quo
& fiduciam accipit Gedeon quia dominus in manu eius ſaluum faciat Iſrael, uidenda eſt
huius myſterij ratio.de qua memini etiam quendam ex prędeceſſoribus noſtris in libellis
ſuis uellus lanæ populum dixiſſe Iſrael, reliquam autem terram reliquas gẽtes poſuiſſe: &
ros qui cecidit ſuper uellus,uerbum dei eſſe,quod illi ſoli populo cęlitus fuiſſet indultum,
Supra ſolum nanq; Iſrael ros diuinę legis aduenerat. Siccitatem aũt habebant omnes gen
tes:quia nullus eis humor diuini infundebatur eloquij. Secundi uero ratio ſigni in cõtra-
rium permutatur,in quo ait:ut ſupra omnem terram ros deſcendat, ſupra uellus autẽ ma
neat ſiccitas.cuius rei talis quædam ratio deprehenditur. Vide omnẽ hunc populum qui
per omnem terrã ex gentibus congregatus eſt, habentem nunc in ſe rorem diuinum. Vi
de eum Moyſi rore infundi, prophetarum literis irrorari. Vide eum etiam in Euangelico
& apoſtolico humore uiridãtem. Illud autem uellus,id eſt Iudaicum populum,ſiccitatem
& ariditatem uerbi Dei patientem,ſecundum quod ſcriptũ eſt, quia erunt filij Iſrael mul
to tempore ſine rege, ſine principe, ſine propheta,non erit altare,neq; hoſtia,neq; ſacrifi-
cium. Intueris quanta apud illos ſiccitas permanet, quanta eis ariditas diuini ſermonis eue
nit. Hæc quidem nobis(ſicut fateri decet)ex maiorũ labore collata ſunt:uerum quoniam
etiam nos audito uerbo à ſapientibus(ſicut ſcriptum eſt)collaudare debemus, & adijcere
ad illud,uideamus quid etiam ſuperædificare poſsimus in talibus. Cum ſeptuageſimũpri-
mum pſalmũ apud memetipſum ſæpe diſcuterem, mouit me in hanc rem,quod cum ad-
uentum Chriſti in eo deſcriberet, in ipſo etiam hoc aſſerit euenturum. Et deſcendet, in-
quit, ſicut pluuia in uellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terrã. Vellus hic nominatur,
uellus & in pſalmis deſcribitur. Deſcẽdit enim ſicut pluuia, inquit, ſuper uellus. Deſcẽdit
ergo in illud uellus populi circumciſionis,& ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terrã:hoc eſt ſu
per reliquam terrã deſcendit dominus noſter Ieſus Chriſtus,ſtillans etiã ſuper nos, & gut
tas nobis quoq; afferens roris cæleſtis, ut & nos bibamus qui eramus ſuper omnẽ terram
iugi ariditate ſiccati. Hũc igitur myſtęrij ordinẽ Gedeon ſanctus prophetico ſpiritu con
tuens,nõ ſolum primum ſignum popoſcit à Deo, ſed & ſecundum conuerſo ordine repe
tit. Sciebat enim rorem diuinũ, qui eſt aduentus filij dei,non ſolum Iudęis, ſed & poſtmo
dum etiã gentibus eſſe uenturũ, quoniamquidẽ ex incredulitate Iſrael ſalus fit gentibus.
Et hoc eſt quod pro ariditate uelleris uniuerſa terra gratia diuini roris infundit. Sed & il-
lud in hoc facto uiri fideliſsimi Gedeonis prętereundũ minime puto, quod nobis ad formã
poteſt cautelæ ſpiritalis accedere. Angelũ uidit, ſed uir eruditus & habẽs iam Ieſu præceſ-
ſoris exemplum, cautius agit. Sciebat enim poſsibile eſſe etiam angelos tenebrarũ transfi
gurare ſe in angelos lucis: & ideo examinatione cautiſsima, uolo, inquit, probare ſpiritum
ſi à deo eſt, quia ſpiritalis examinat omnia. Sic nãq; & pręceſſor eius fecerat Ieſus Naue,
cum principem militiæ cæleſtis uidiſſet: inquirit & diſcutit, ſi noſter ſit, an aduerſariorum.
Hoc modo etiã ſanctiſsimus Gedeon diſcutit angelicã uiſionẽ, diuerſitate & immutatio-
ne ſignorũ. Sed & illud quod ait Gedeon, ponam uellus nõ ubicunq;, nõ in campo, neq;
in ſaltu, ſed in area, quale tibi uidetur? In area ubi meſsis eſt. Meſsis quidẽ multa, operarij
aũt pauci. Ponam, inquit, uellus ubi meſsis eſt. Quid mouerat ſanctũ uirum Gedeon, uel
quid ei uiſum fuerat ut hoc faceret? præuidebat eñ per ſpiritũ, quia Chriſtus in areã ſuam
populũ ſuum congregat & ibi eum expurgat, tenẽs uentilabrũ in manu ſua, & ibi paleas
ſeparat à frumento. Non ergo ſine cauſa uir tantus & talis, cuius & ſanctus Apoſtolus ad
Hebræos ſcribens facit in prophetarũ catalogo mentionẽ, areã elegit ad uellus ponendũ:
nec ſine cauſa expreſsit uellus in peluim, quãdo & repleuit eam aqua. Requiramus & de

hoc in

hoc in ſcripturis ſanctis, ſi quę nobis etiã huius intelligẽtiæ præſtaĩ occaſio. Veniamus ad
euangeliũ. Inuenimus ibi dominũ & ſaluatorẽ noſtrũ exuentẽ ueſtimẽta ſua, & lintheo
præcinctũ mittere aquã in peluim, lauare pedes diſcipulorũ ſuorum. Vides ergo quia hęc
adumbrabãt prophetæ, quæ erãt in nouiſſimis tẽporibus implenda per dominũ. Illa ergo
aqua quã mittebat Ieſus in peluim, ros erat gratię cęleſtis, ex quo lauabat pedes diſcipulo
rum ſuorũ. Vnde & merito dicebat ad eos. Vos aũt mũdi eſtis propter uerbum quod lo-
cutus ſum ad uos. Sed hoc nos modo ſi præbeamus pedes noſtros, paratus eſt dominus
Ieſus lauare pedes animæ noſtræ, & purgare eos rore cæleſtis gratiæ ſpiritus ſancti, uerbo
doctrinæ. Non eñ ſolos apoſtolos mundos eſſe uoluit, ſed omnes qui credunt per uerbũ
illius. Et omnibus credentibus dicit illud quod & Petro dixit. Niſi lauero te, non habebis
partem mecum. Certum eſt eñ quia nemo habet partem cum Chriſto, niſi fuerit lotus
& mundus. Veni precor domine Ieſu fili Dauid, exue te ueſtimẽta quæ tu domine indui
ſti propter me, & accingere propter me, & mitte aquã in peluim, & laua pedes ſeruorum
tuorum & dilue ſordes filiorum & filiarũ tuarũ. Laua pedes animæ noſtræ, ut nos te imi-
tantes & ſectantes exuamus nos uetera ueſtimẽta: & dicamus, Noctu exui me ueſtimen
tum meũ, quõo induã illud? Et iterũ dicamus. Laui pedes meos, quomodo ſordidabo eos?
Statim nãq; ut laueris pedes meos, etiã recumbere me facias tecũ ut audiã abs te, Vos uo
catis me magiſter & domine, & recte dicitis. Sum etenĩ. Si ergo ego dñs & magiſter laui
pedes ueſtros, & uos alterutrũ pedes lauate. Volo ergo & ego lauare pedes fratrũ meo-
rum, lauare pedes condiſcipulorũ meorum. Et propterea accipio aquã & haurio de fonti
bus Iſrael, quã exprimo de Iſraelitico uellere. Exprimo eñ modo aquam è uellere libri Iu
dicum, & alio tẽpore aquã de uellere Regnorũ, & aquam de uellere Eſaię, uel Hieremię:
& mitto eam in peluim animæ, cõcipiens ſenſum in corde meo: & accipio pedes eorum
qui ſe prębẽt & pręparant ad ſanandũ, & in quantũ præualeo lauare cupio pedes fratrum
meorũ & cõplere mandatũ domini: ut in uerbo doctrinæ purgentur auditores à ſordibus
peccatorum, & abijciant à ſe omnẽ immunditiã uitiorum, & mundos habeãt pedes qui-
bus recte ingrediantĩ ad præparationẽ euangelij pacis: ut oẽs ſimul in Chriſto Ieſu purifi-
cati per uerbũ, non abijciamur de thalamo ſponſi pro ſordidis indumẽtis: ſed candidis ue
ſtibus, lotis pedibus, mundi corde, recumbamus in cõuiuio ſponſi ipſius domini noſtri Ie
ſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De pręlio quod Gedeon cũ trecẽtis uiris electis geſſit. Cap. VII Homilia IX

INgens erat multitudo quæ aduerſum Iſrael fuerat congregata, ita ut locuſtis
prę multitudine cõferrentĩ. Et cameli, inquit, eorũ ſicut arena quę eſt ad oram
maris innumerabilis. Quomodo ergo hęc potuerit tam innumera multitudo
hoſtium ſuperari uideamus. Exierunt, inquit, duo & triginta milia armatorũ
ex filijs Iſrael cum Gedeone aduerſus omnẽ iſtam multitudinẽ pugnare. Et
deus reſponſa dedit ad Gedeon dicẽs. Grandis multitudo eſt tecũ. Et quid ſi grandis eſt
multitudo? nonne in bellis numeroſior exercitus præſtat & eſt tutior ad ſubſidia? Nequa
quam, inquit, quia non ſunt humana prælia. non eñ ſicut humana, ita & diuina prælia per
agũtur. Nõ efficiĩ clarum diuinę uirtutis opus, ſi humanis adminiculis fulciatur, quia nõ
fit ſaluus rex in multitudine uirtutis ſuæ. Ne forte ergo gloriareĩ Iſrael & iactantia uicto-
riæ partẽ præſumeret, propterea dicit dñs ad Gedeon. Multus eſt populus tecũ. Non tra
dam Madian in manus eorũ, ne forte exultet aduerſum me Iſrael dicẽs, quia manus mea
ſaluũ me fecit. Propterea loquere in auribus populi dicẽs. Qui timidus eſt & formidolo-
ſus corde, reuertatur. Et reuerſi ſunt de mõte Galaad de populo uiginti duo milia uiri, &
remãſerunt decẽ milia. Videamus ergo primo quid eſt quod dicit, timidus & formidolo-
ſus corde. duo eñ dicta ſunt humanę fragilitatis indicia, quibus arguiĩ humana fragilitas,
id eſt timidi & formidoloſi corde. Timidus poteſt uideri & ille qui primo aſpectu trepidat
ad congreſſum, nõ tamen toto corde terreĩ, ſed reparari & animari denuo poteſt. Formi-
doloſus eſt aũt qui iam quaſi inoleſcẽte uitio, etiã anteq; uideat mala, ſola cogitatione ter-
retur gelidam per mẽbra formidinẽ uoluens, ita ut non tam conſpectu malorum, q; ipſo
auditu & expectatione ſoluatur. et ideo addidit formidoloſus corde. In corde eñ iam hoc
& in interioribus animi defixum uitiũ manet. Num ergo dicimus quia tunc tantũmodo

Gedeon dicebat ad populum, Si quis eſt timidus & formidoloſus corde, diſcedat ex populis, bella deſerat, certamina uirorum fortium derelinquat? Nam & hodie princeps militiæ noſtræ dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus clamat ad milites ſuos ut ueniant. Hoc enim eſt quod quidem alijs uerbis eodem tamen ſenſu in euangelio dicit. Qui non tollit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Et qui nō oderit patrem ſuum & matrem & fratres ſuos & ſorores, inſuper & animam ſuam, nō eſt me dignus. Et iterum, Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Nonne in his uerbis euidenter timidos & formidoloſos è caſtris ſuis Chriſtus ſeperat & ſecernit? Omnes igitur qui militiam Chriſti ſequi uultis, qui in caſtris ipſius eſſe deſideratis, procul à uobis timorem mentis, procul cordis expellite formidinem, ut cum confidentia dicat miles Chriſti: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si conſurgat in me prælium, in hoc ego ſperabo. Confidenter dicat: Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Sed ne nos deterreat talis iſta militia, nihil in ſe difficile, nihil arduum, aut impoſſibile continet. Vis ſcire quàm facile ſit implere hæc in fide militantibus? Solent in iſtis caſtris ſæpe etiam mulieres uincere, quia non corporis robore, ſed fidei uirtute pugnatur. In ſuperioribus in hoc ipſo libello Iudicum legimus de Deboræ mulieris triumphis, nec fœmineam mētem muliebris formido turbauit. Quid ego illam magnificam & omnium fœminarum nobiliſsimam memorem Iudith? quæ iam perditis pene rebus non dubitauit ſola ſuccurrere, ſeq; ſuumq; caput immaniſsimi Holophernis neci ſola ſubijcere, & proceſsit ad bellum nō in armis, neq; in equis bellicis, aut in ſubſidijs militaribus freta, ſed uirtute animi, & confidentia fidei, conſilio ſimul & audacia hoſtem perimit: & quam uiri perdiderant, fœmina reddidit libertatem patriæ. Et quid tam longe nobis antiquorum exempla reuoluimus? in oculis noſtris ſæpe uidimus mulieres & uirgines primæ adhuc ætatis pro martyrio tyrannica pertuliſſe tormenta, quibus ad infirmitatem ſexus nouellæ adhuc uitæ fragilitas addebatur. Sic ergo in his qui militant ueritati, ſed & qui militant deo, nō corporis, ſed animi fortitudo requiritur: quia non iaculis ferreis ſed orationum telis uictoria quæritur, & fides eſt quæ in certamine tolerantiam præbet. Vnde & ſanctus Apoſtolus ad huiuſcemodi bella armis conuenientibus inſtruit milites dei dicens. State ergo induti loricam iuſtitię & ſuccincti lumbos ueſtros in ueritate, ſed & galeam ſalutis accipite, & gladium ſpiritus: ſuper omnia autem ſcutum fidei aſſumite, in quo poſsitis iacula maligni extinguere, ſed & calceati pedes in præparatione euangelij pacis: & hoc modo armatos tollere uexillum crucis Chriſti, & ſequi eum. Licet tamen etiam hoc in militia Chriſti, ut ſi forte aliquando inferiorē te uiribus ſenſeris in perſecutionibus, & non æquum tibi aduerſum crudelitatem tyranni per fragilitatē corporis uideris eſſe certamen, dare locum iræ, & fugere de loco ad locum, nec tibi in hoc adſcribitur militare commiſſum. Deſignatur hoc etiam in legibus Chriſti dicentis. Si uos perſecuti fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Summa nanq; rei eſt, Ieſum quem ſemel confeſſus es, non negare. Certum eſt enim quod Chriſtum confitetur ille, qui propterea fugit, ne neget. Si quis ergo timidus eſt & formidoloſus corde, diſcedat à caſtris, reuertatur domum ſuam, ne exemplum timoris & formidinis cæteris præbeat. Vis autem uidere quanti criminis ſit timidus & formidoloſus? In Apocalypſi ubi enumerantur ij qui in ſtagnum ignis mittendi ſunt, ibi ante omnes timidos & formidoloſos ponit, cum quibus & infideles & fornicatores & uinarios deputat. Sic inter ingentia & nefanda crimina timoris & formidinis crimen ponitur. Hæc autem diximus propter eos qui primo uelut timidi & formidoloſi corde dimittuntur de caſtris. Sed poſteaquam iſta uiginti duo milia diſceſſerunt, addit adhuc ſermo diuinus, & dicit de Gedeon. Adhuc, inquit, populus multus eſt, depone eos ad aquam, & ibi eos probabo tibi. Vt uideo, illi qui primi reprobati ſunt, nec in aquam deſcenderant, ſed adhuc ſe catechuminos deſignabant, & in tantum formidinis uitio deterriti ſunt, ut nec ad lauacrum ſalutare deſcenderent. Illi ergo ſic reprobati ſunt. Iſti uero ſecundi ad aquam ueniunt, ut ibi probentur. Et quomodo probentur, uideamus, Et dixit, inquit, dominus ad Gedeon. Omnem quicunq; lambet aquam in lingua, ſicut lambit canis, ſtatues cum ſe orſum: & omnem qui curuauerit genua ſua ut bibat, transferes eum. Et factus eſt, inquit, numerus eorum qui lamberunt in manu aquam uel lingua, trecenti uiri. Cæteri autem

omnes curuauerunt genua ſua, ut biberent aquam. Et dixit dominus ad Gedeon. In trecentis uiris iſtis qui lamberunt in manu aquam, ſaluos uos faciam, & tradam Madian in manum tuam. In omnibus pene ueterum geſtis myſteria deſignantur ingentia, ſicut etiam in hoc loco fieri uidemus, quia ij qui deſcendunt ad aquam, id eſt qui ad baptiſmi gratiam ueniunt, non debent procidere in terram, nec flectere genua ſua, & cedere tentationibus uenturis, ſed ſtare firmiter & conſtanter. ſicut & Propheta dicebat: Demiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſum rectum facite ſemitis ueſtris. Veniſti ad aquam baptiſmi, iſtud eſt certaminis & pugnæ ſpiritalis initium, hinc tibi aduerſum Zabulum naſcitur pugnæ principium. Si remiſſior fueris, ſi flecti facile potueris, quomodo pugnabis? quomodo ſtabis aduerſus aſtutias Zabuli? Propterea & Apoſtolus clamat. State ergo, & nolite iterum iugo ſeruitutis hærere. Et iterum dicit. State in domino. Et tertio dicit. Quoniam tunc uiuimus, ſi uos ſtatis in domino. Ille igitur probabilis, ille electus eſt, qui poſteaquam ad aquas baptiſmi uentum eſt, flecti ad neceſſitates terrenas & corporeas neſcit, qui uitijs non indulget, neq; ob peccati ſitim ſternitur pronus. Sed & quòd dicit eos manu, uel lingua aquam lambere, non abſq; ſacramenti quadam ſignificantia hoc mihi uidetur ſcriptum, ſcilicet quod & manu & lingua operari debent milites Chriſti, hoc eſt opere & uerbo: quia qui docet & facit, hic magnus uocabitur in regno cælorum. Quod autem etiam ſimilitudinem canis lambentis ſcriptura poſuit, uidetur mihi iſtud animal hoc in loco propterea nominatum, quod ſuper omnia cætera animalia amorem dicitur proprij domini ſeruare, nec tempore, nec iniurijs obliterari in eo fertur affectus. Trecenti ergo ſoli, qui ſacramenti huius imaginem præformabant, iſti electi, iſti probati, iſti ad uictoriam conſecrati, qui ex ipſo numeri ſacramento obtinere aduerſarios poſſent. Trecenti etenim ſunt, qui tertio centena multiplicent, & perfectæ trinitaris numerum ferunt, ſub quo numero omnis Chriſti cenſetur exercitus. In quo obtinemus ut etiam nos mereamur aſcribi. Quomodo tamen iſti pugnant? Hydrias, inquit, portant & lampadas & buccinas corneas in manibus ſuis: & ſic, inquit, ueniunt ad illas innumeras multitudines hoſtium, in quibus erant cameli ſicut arena maris. Et cum ueniſſenr ad bellum, buccinis, inquit, corneis inſonuerunr. Et dimiſerunt, inquit, hydrias de manibus, & contritæ ſunt. Tunc uero arreptis lampadibus proruunt in aduerſarios, ſimul & buccinis concrepant. Vide quia electi milites dei cum lampadibus pugnant. Sic enim eos Chriſtus armauerat dicens. Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ueſtræ ardentes. Et iterum. Sic fulgeat lux ueſtra coram hominibus ut uideant opera ueſtra bona, & glorificeut patrem ueſtrum qui in cælis eſt. Talibus ergo lampadibus accenſis, pugnare decet milites Chriſti, luce operum refulgentes, & ſplendore geſtorum. Quæ ſunt autem buccinæ corneæ, ex quibus tuba canũt? Qui de cæleſtibus loquitur, qui de ſpiritalibus diſſerit, qui myſteria regni cælorum reuelat, ille buccina concinit, ille de tuba loquitur, qui de magnis & maximis loquitur, qui ſcientiam Chriſti humanis auribus pandit. Sed cur & cornea dicitur buccina? Quia & de ſancto dicitur, cornu eius exaltabitũ in gloria. Vnde & uniuſcuiuſq; buccina dicitur cornea, in eo quòd multiplicem ſcientiã Chriſti, & crucis eius, quæ in cornu deſignatur, diſſerit ſacramenta. Cum hac ergo buccina militantes, & cum hac pugnantes, uincimus alienigenas & hoſtes in fugam uertimus, etiam ſi fuerit multitudo eorum ſicut locuſtæ. Locuſtis enim comparata eſt dæmonum multitudo, quibus neq; in cælo, neq; in terris eſt ſedes. Præcedat ergo & nos hoc bello operum lux, ſcientiæ uirtus, diuini uerbi prædicatio. Pugnemus & nos in hymnis & pſalmis & canticis ſpiritalibus concinentes & clamantes ad deum, ut ab ipſo uictoriã conſequi mereamur in Chriſto Ieſu domino noſtro. Cui eſt gloria & inperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

IN LIBRVM IVDICVM FINIS.

ORIGENIS HOMILIA IN LIBRVM REGNORVM.

De Helchana, & Fenenna & Anna & Samuele, Heli & Oſni & Finees. Cap. I & II

NOn tunc tantūmodo deus plantauit paradiſum, ſed donec ſtat uitā mortaliū, donec ſalus hominū diuinis inſtitutionib. procuratur, ſemper fiūt ea quæ iuſti uox orat in pſalmis, cū dicit: Inducēs planta eos in monte hæreditatis tuæ. Vnde & omēs oramus eſſe plantatio dei. Quia ſi qs nō fuerit plantatio dei, ſentētia ſemel à iudice omniū ſaluatore noſtro lata eſt, dicēs: Omnis plantatio quā nō plantauit pater meus cęleſtis eradicabit̃. Deus ergo plātat, & eſt quædā propria dei agricultura, & neceſſe eſt quod ager ille quē deus colit & plātat, nō unam habeat arborū ſpetiē, ſed tanq; rus diuitis & potētis agricolæ de omniū ſit uirgultorum genere refertū. Quomodo aūt omnia habeantur in agro dei, conſideremus ex huius terrę agris quos homines colunt. Nunquid in agro ſuo peterfamilias agricola totum uineas habet, aut totum ficus, aut totū mala, uel palmas: ſed qui diligēs & induſtrius eſt colonus ex his omnibus agrū conſitum habet & refertum. Si ergo intelligamus & in eo agro quem deus plantat, quia nō una ſola arborum ſpecies eſt, quæ tantum dulcia ferat poma, ſed aliqua dulcia, aliqua auſtera, ſuę tamen unumquodq; utilitatis & gratiæ, nolite ergo in nobis illud requirere, quod in papa Alexādro habetis. Fatemur em̄ ꝙ omnes nos ſuperat in gratia lenitatis. Cuius gratiæ non ſolus ego prædicator exiſto, ſed uos omēs experti cognoſcitis & probatis. Et ideo eiuſdē quidem agri plantę eſſe poſſumus & optamus, nō tamen eundem ſaporem reddere. In fructibus quidem cōfitemur nos habere aliquid amaritudinis in ſapore, aut forte quod iudicatur magis ꝙ ſit amarum: quia ſermo correptionis amarus quidē uidetur eſſe dum corripit, dulcis aūt efficitur cū emendat. Vide etiam ipſius domini & ſaluatoris noſtri ſermones, quia non oēs beatitudinē continent, nec omnes de uenia & indulgētia proteſtant̃, ſed ſunt in uerbis etiā quędam auſtera & triſtia. Sicut enim dicit, Beati qui hæc & hæc agunt, ita dicit, uæ illis qui hæc & hæc egerunt. Ego hoc etiam in prophetis perſcrutatus ſum, & inueni paucis prophetarū iſtud eſſe conceſſum, ut nunq; aliquid populis amarū aut triſte loquerentur, ſed dulcia ſemper & lenia. Obſeruatum tamen eſt à prioribus noſtris, quod in pſalmis tantūmodo illis qui attitulantur filijs Chore, in ipſis ſolis nihil amaritudinis uel auſteritatis uidetur inferri, ſed hoc eis quaſi diuino munere cōceſſum eſt, ut nominis eorum pſalmi ſemper læta quæq; cōtineant. Eſt ergo etiā in ipſis prophetis multa diuerſitas. Alij triſtia, alij læta denunciant. Sed & ipſe Apoſtolus Paulus qui imitator eſt Chriſti, habere ſe dicit uirgā, ad eos utiq; qui indigēt diſciplina: & in ſpiritu manſuetudinis uenire ſe dicit, ad eos profecto, quorū uita culpis carebat. & ita inuenitur in una eadēq; eius epiſtola ſermo & amarus & dulcis. ſicut & ad Corinthios in prima parte prioris epiſtolæ dicit. quia in omnib. diuites facti eſtis in ipſo, in omni uerbo, & in omi ſcientia, ſicut teſtimonium Chriſti confirmatū eſt in uobis, ita ut nihil uobis deſit in ulla gratia expectantibus reuelationē domini noſtri Ieſu Chriſti. Et paulo poſt gradiens, uide qualiter ſermo eius exaſperatur cū dicit. Omnino auditur in uobis fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorē patris aliquis habeat. Et uos inflati eſtis, & non magis luxiſtis, ut tollatur de medio ueſtrū qui hoc opus fecit. Hoc aūt ideo ſcribebat: quia non omnes ad quos ſermo eius dirigebatur, laude digni erant, neq; omnes cōfutari uel corripi merebantur: & ideo amara dulcibus miſcet, ut laus ad optimos quoſq;, correptio uero referatur ad peſſimos. Hæc idcirco diximus in præfatiōe, quia ſcio uos conſueuiſſe leniſſimi patris dulces ſemper audire ſermones, noſtræ uero plantationis arbuſcula habet aliquid auſteritatis in guſtu, quod tamen orantibus uobis fiet medicamētum ſalutis. Quia & medicamenta quædam ſunt dulcia, quædam uero auſtera, nonnunq; & amara, & tamen in ſuis quæq; locis remedia tribuunt, ſi cum menſura, & temporis opportunitate ſumant̃. Hiſtoria nobis recitata eſt de primo libro Regnorū, quæ ita uidetur

difficilis, ut abſq; diuinæ uirtutis gratia explanatio eius non poſſit exponi. Refertur ergo ibi. Erat uir unus ex Ramathaim Sophin de monte Effraim, & nomē eius Helchana, & cum enumeraſſet omnem generationē eius dicit. Et huic erant, inquit, duę uxores, nomē uni Anna, & nomen ſecundæ Fenenna. Et nati ſunt Fenennæ filij, & Annæ non erat filius. Et aſcendebat uir ille de ciuitate ſua à diebus in dies, ut adoraret & immolaret domino uirtutū in Silo. Ibi erant Heli & duo filij eius, Ofni & Finees, ſacerdotes domini. Et facta eſt dies in qua immolauit Helchana, & dedit Fenennæ uxori ſuæ, & omnibus filijs eius & filiabus partes, Annæ autem dedit unam partem. Non enim habebat filios, quia cōcluſerat dominus uuluam eius. Tum deinde refert ſcriptura, quia cōtriſtata eſt Anna, quod cum accepetit Fenenna plurimas portiones cum filijs, ipſa unā ſolam acceperit partem, & quia hoc dolore perculſa tēplum domini ingreſſa defleuerit & orauerit cum ſilentio, ita ut nō audiretur uox eius: & quia putans eam Heli ſacerdos eſſe ebriā increpauerit eam, ipſa uero cū humilitate reſpondens ſatisfecerit ſacerdoti. Orauerit aūt ad dominum, ut cōciperet filium, promittens ſe deo conſecraturā quodcunq; genuiſſet. Et cum ex repromiſſione filiū ſuſcepiſſet, refertur quod à lacte depulſum obtulerit eum domino. Non enim poterat offerre domino prius eum ꝙ à lacte depelleret. Offert ergo eū in oratione quadā propheticis diſtincta myſterijs. Abbreuiauimus quantum potuimus, cōtinentiam lectionis. Videamus nūc quid etiā per hæc quæ propoſuimus indicet. Fortaſſis em̄ dicet nobis aliquis ad audientiā legis noſtræ nuper accedēs: Chriſtiana religio pudicitiā profitetur, in tantū ut ſi fieri poteſt, nec contingamus omnino mulierē. Sic em̄ dicit Apoſtolus, Bonū eſt homini non tangere mulierē. Iſte aūt iuſtus tuus Helchana qui nobis à ſcriptura proponit ad exemplū, duas ſimul uxores habuiſſe deſcribitur. Ex quibus illa quę prior nominatur non habet filium, id eſt Anna, Fenenna aūt & multos habere filios dicitur & multas accepiſſe portiones. Illa aūt prior unā ſolam, quia ipſa ſola eſt, accepit partē, & de ſterilitate cōqueriē. Nunquidnā & nos cōtriſtari debemus quia filios nō habemus, & uirgines noſtræ cōtriſtari debent quod ſine filijs uiuunt? Hæc dixi aſſumēs perſonā eorum, qui nondū plene inſtructi de his quæ in ſcripturis ueteribus recitantur, moueri ſcrupuloſius ſolēt. Deprecor aūt uos oēs, ut quoniā ſenſum tam difficiliū rerū conamur aperire, & ea quę uelamine obtecta ſunt eccleſię auribus pandere (in lectione em̄ ueteris teſtamenti, ſicut dicit Apoſtolus, uelamē eſt poſitū) precibus à domino poſtuletis, ut dignetur nobis ad ſe cōuerſis auferre uelamē & de hac lectione quā habemus in manibus, & planius nobis reſerare quæ tecta ſunt, ut & nos poſſimus reuelata facie in his quæ tecta ſunt gloriā domini ſpeculari. Erat, inquit, uir unus de Ramatha de monte Effraim. Nō me latet primo loco ꝙ in aliquibus exēplaribus habetur, erat uir quidā, ſed in his exemplaribus quæ emendatiora probauimus ita habetur. Erat uir unus. In quod nobis etiā Hebræi qui contradicunt in cæteris, acquieſcūt. Erat ergo uir unus. Vide ſi nō hoc ipſum pertinet ad laudem iuſti quod dicitē de eo, erat uir unus. Nos qui adhuc peccatores ſumus nō poſſumus iſtum titulū laudis acquirere, quia unuſquiſq; noſtrum nō eſt unus, ſed eſt multi. Intuere nanq; alicuius uultū nunc irati, nunc iterum triſtis, paulo poſt rurſum gaudentis, & iterū turbari, & rurſum lenis, in alio tēpore de rebus diuinis & uitæ æternæ actibus cōſulentis, paulo poſt uero uel quæ ad auaritiā, uel quæ ad gloriam ſeculi pertinent molientis. Vides quomodo ille qui putatur unus eſſe nō eſt unus, ſed tot in eo perſonæ uidentur eſſe quot mores, quia & ſecundū ſcripturas inſipiēs ſicut luna mutatur. Vnde & luna cū uideatur una eſſe per ſubſtantiæ immutationē, tamen ſemper à ſemetipſa alia eſt, ſemperq; diuerſa: & ſic etiam in ipſa cōſtat ꝙ una multæ ſint. Sic ergo & nos qui adhuc inſipiētes ſumus & imperfecti, quia ſemper mutamus ſententias, & ſemper diuerſa cupimus & ſentimus, unus non poſſumus dici. De iuſtis aūt non ſolum per ſingulos unus dicitur, uerum & oēs competenter unus dicuntur. Et cur non oēs unus dicantur, quorū cor & anima una eſſe deſcribitur? Vnam ſemper omnes ſapientiā meditantur, unum ſapiunt, unum ſentiunt, unum deum uenerantur, unum dominū Ieſum Chriſtū cōfitentur, uno ſpiritu dei replentur. Vnde merito & ipſi oēs, non ſolum unum, ſed & unus dicuntur, ſicut & Apoſtolus deſignauit, dicēs. Omnes quidē currunt, ſed unus accipit palmā. Vides manifeſte quia omnes iuſti unus eſt qui accipit palmam. Vere em̄ imitatur iuſtus qui talis eſt unum dominum. Nā ut ego arbitror, & illud quod per prophetā dicitur: Audi Iſrael, dominus deus

tuus

tuus deus unus eſt, nō tantū numero unus deſignatur, qui utiq; ſupra omnē numerū eſſe credendus eſt: ſed per hoc magis unus dici intelligēdus eſt, ꝙ nunq; à ſemetipſo alter efficitur, hoc eſt, nunq; mutatur, nunq; in aliud uertit, ſicut & de eo Dauid proteſtatˀ dicens. Tu aūt idē ipſe es, & anni tui nō deficiēt. Sed & illud in hunc ſenſum reſpicit quod ſcriptum eſt: Ego ſum dn̄s deus ueſter, & nō immutor. Immutabilis ergo eſt deus: et per hoc unus dicitur, quod non mutatˀ. Sic ergo & imitator dei iuſtus qui ad imaginem dei factus eſt, unus & ipſe cum ad perfectū uenerit appellatˀ, quia & ipſe cū in uirtutis ſumma conſtiterit non mutatur, ſed unus permanet ſemper. Nam dum in malitia eſt unuſquiſq; per multa diuiditur & in diuerſa diſpergitˀ: & dum in multis eſt malitiæ generibus, dici nō poteſt unus. Igitur quia ſecundū mirabilē hanc unitatē unus eſt iuſtus, imò & plures iuſti unus ſunt, ideo & ſanctus Apoſtolus omnē cohortatur eccleſiā, dicēs, Vt idem dicatis omnes, & nō ſint in uobis ſchiſmata, ſitis aūt perfecti in eodē ſenſu & in eadē ſciētia. Propterea & in actibus apoſtolorū cor & anima credentiū una eſſe dicitur. Si aūt & ſubtilius aliquid cōſiderare uelimus, inuenire poſſumus & aliam unitatē, uerbi gratia, ſi ita mortifica uero membra mea, ut iam nō concupiſcat caro aduerſus ſpiritū, neq; ſpiritus aduerſus carnem, ſi iam nō ſit alia lex in mēbris meis quę repugnet legi mētis meę, & captiuū me ducat in legē peccati, ſi om̄ia quę intra me ſunt in uno atq; in eodē ſēſu perfecta ſint, & una atq; eadē ſententia moueantˀ, tunc ero & ego uir unus. Hic igitur laudabilis duarū uxorū uir primo omniū unde ſit uideamus. De monte, inquit, Effraim. Ergo nō eſt iuſtus de uallibus, nec de cāpis, nec de ullis inferiorib. locis, ſed nec de collibus quidē. De monte, inqt, eſt. de quo monte? De monte Effraim, qui interpretatur fructificatio. Ergo de monte fructifero, & locus eius fructifer. Vide & ſcripturā, quā laudē montibus dicit. Deus, inquir, deus montiū eſt, & non eſt cōuallium. Sed & nomē iuſti huius eſt Helchana, quod interpretatur poſſeſſio dei. Certū eſt quia ille de quo dictū eſt quod unus eſſet uir, poſſeſſio dei eſt & nō poſſeſſio dęmonū. Quem em̄ dęmones poſſident nō eſt unus, ſed multi: ſicut & ipſi dæmones de eo quē poſſidebant, reſponderunt dicētes, quia legio nomē eſt ei. Vnus uero eſt Helchana, qui eſt poſſeſſio dei, qui & habet patriā montē Effraim, montē fructiferum. Iſte ergo tam laudabilis uir habuit duas uxores. nomē uni Anna, & nomē ſecundę Fenenna. Habuit aūt filios de ſecunda Fenenna: ſterilis uxor erat prior, illa quæ & nobilior erat. Similia inuenies & in Geneſi. cognata quippe eſt ſibi ſcriptura diuina. Inuenies ibi primā uxorē Abrahæ Saram nobiliorē, ſecundā uero Aegyptiā Agar ignobilē fuiſſe, & ante patrē effectū Abraham de ignobili, ꝙ̃ de nobili. Fit aūt poſtmodū etiam de nobili cōiuge pater. Ita ergo & nunc Helchana hic ꝗ eſt poſſeſſio dei, prius de ſecūda uxore efficitur pater, quoniā quidē concluſerat deus uuluam Annæ, ſicut et prius cōcluſerat uuluā Saræ. Poſt plurimos uero partus Fenennæ, & Annæ uulua orationibus & precibus aperitur, & efficitur & ipſa mater filij eius quē obtulit deo. Quid ergo hæc in ſe ſacramenti cōtineant, uideamus, Fenenna interpretatˀ cōuerſio, Anna aūt interpretatˀ gratia. Vnuſquiſq; ergo noſtrū qui uult effici poſſeſſio dei, iſtas ſibi duas iungat uxores, & cum ipſis ſibi nuptias celebret. Primā ſibi iungat, quæ nobilior eſt & generoſior, gratiam. hæc nobis per fidē prima cōiungitur, ſicut & Apoſtolus dicit, Gratia ſalui facti eſtis per fidē. Secundæ uero coniungatˀ Fenennæ: id eſt cōuerſioni: quia poſt gratiā credulitatis, emēdatio fit morum & uitæ cōuerſio. Sed cū iſte ſit ordo nuptiarū, alius ordo procreationis efficitur. Prima nanq; nobis parit filios Fenenna, quia primos fructus de cōuerſione proferimus, & prima iuſtitiæ germina de actibus & operibus procreamus. Primū namq; iuſtitiæ opus eſt cōuerti à peccatis. Quia niſi ante cōuertamur & declinemus à malo, nec de Anna effici patres, nec de gratia poterimus filios generare. Videamus ergo nunc uniuſcuiuſq; differentias. Filios habet Fenenna, ſed qui nō aſſiſtunt deo. Neq; em̄ tales eſſe poſſunt filij cōuerſionis ut aſſiſtant & adhæreāt deo. Nec tamē inanes & penitus alieni ſunt à rebus dei. Accipiunt nanq; partes de ſacrificijs diuinis, & edunt de hoſtijs dei. Vnuſquiſq; ergo noſtrum primo cōuertitur à peccato, & ex conuerſione generat opera iuſtitiæ. Poſtea uero excitata in nobis Anna per zelum & ęmulationē boni, precē fundit ad deum, ut & ipſa filios generet. Quales ergo Anna (quæ eſt gratia) filios generat? Qui aſſideant deo. Gratia em̄ & ueritas per Ieſum Chriſtū facta eſt. Hic ergo eſt filius gratię, qui deo uacat et uerbo dei. Vis aūt euidentiorē tibi oſtendā & in euangelijs huiuſmodi intelligentiæ formā, quæ

in lege quidē adumbratur per uxores, in euangelijs uero iam præſens deſcribitur per ſorores? uide Martham & Mariam: ex quibus quidē Martha cõturbatur, & ſatagit circa multum miniſteriũ, & explet opera cõuerſionis, & per hæc uelut cõuerſionis filios generat. Maria uero ſecus pedes uerbi dei intenta optimam partē elegiſſe dicitur, & per hęc intelligitur uelut gratiæ germina procreare. Sic ergo & nunc Anna generat filium. Quem filium? Samuelem (inquit) qui deo aſſiſtit, de quo in Pſalmis dicitur: Moſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuel in his qui inuocãt nomē eius. Sed & Hieremias dicit: Si ſteterint Moſes & Samuel in cõſpectu meo nõ dimittã eis. Si ergo tantus & talis eſt filius gratiæ, & nos feſtinemus quidē ad Annæ nuptias, ſed patiēter agamus ut prius nobis filij de cõuerſione naſcanť: prius in bonis operibus placeamus, tunc deinde et de gratia, & dono ſpiritus filiũ procreemus. Et qualē filium? Qualis hic filius eſt, Samuel (inquit) qui interpretatur ubi ipſe deus. Vides quales filios generat gratia? Sic eñ ſcriptũ eſt de his qui ſpiritus gratiã cõſecuti ſunt, dicēte apoſtolo: Si uero propheta intret, aut imperitus, aut idiota in cõuentum ueſtrum, diſcernitur ab omnibus, occulta quoq; cordis eius manifeſta fient: & tunc cadēs in faciem adorabit deum, dicens quia uere deus in uobis eſt. Hoc eſt ergo quod interpretať Samuel, ubi ipſe deus. Vbi eñ ſpiritus gratiæ, ibi ipſe eſſe dicitur deus. Sed iſte nobis talis filius nõ poteſt naſci, niſi pręceſſerint prius filij Fenennę. niſi enim præcedãt opera conuerſionis non meremur gratiã ſpiritus, nec ex ipſa poſſumus donum ſpiritus generare. Videamus aũt & ad quē locum cõueniebat Helchana cum uxorib. ſuis. Immolare (inquit) domino in Silo. Erant aũt (inquit) Heli ibi, & duo filij eius, Ofni & Finees ſacerdotes domini. Silo nomē eſt loci, in quo ſacrificia domino offerebanť, priuſquam tēplum ædificaretur in Hieruſalem. In hoc ergo loco qui appellať Silo, hoſtię pro peccatis offerebantur, & ibi fiebat purgatio peccatorum. Silo aũt interpretať auulſio uel excalceatio, hoc eſt calceamēti reſolutio, & uterq; ſenſus conueniēter aptatur. Locus eñ in quo peccata purgantur, recte auulſio nominatur, ubi auellitur cor lapideum, & inſeriť cor carneum: uel excalceatio, quia omnes donec ad ſanctum locum ueniamus excalceati ſumus: cum aũt peruenerimus ad eum, diſcalceari iubemur. Sic dicitur ad Moſen: Solue corrigiam calceamēti tui. Locus eñ in quo tu ſtas, terra ſancta eſt. Et quid putamus quod in his non aliquid myſterij obrectũ ſit, ſed quia deus execrabatur calceamēta Moſi corporalia, ideo hæc iubebantur? Aut illud magis putandum eſt, quod cum exiret de terra Aegypti, habebat calceamēta de pellibus mortuis, et erat uelut quadã mortalitate cõſtrictus: cum uero cœpit proficere ad uirtutē & aſcendere montem dei, atq; ibi immortalibus miniſtrare myſterijs, tunc dicitur ad eum ut indicia mortalitatis abijceret, quæ in calceamentis pellicijs deſignantur. Ego puto quod propterea & apoſtolis ſuis ſaluator præcepit, ne haberent calceamēta in pedibus ſuis, ut ipſorum pedes qui currebant ad annunciandam uitam æternam, omni carerent mortalitatis indicio: quippe qui illam uiam incederēt, quę dicit: Ego ſum uia, ueritas & uita. Nemo eñ uiam uitæ cum mortalitatis indicio incedit. Talis ergo eſt locus iſte ſimiliter ubi eſt Heli uir minus laudabilis. Pro peccato eñ retrorſum corruēs expirauit. Et nõ putemus quod iſte ſolus retrorſum corruēs expirauerit, ſed & nunc ſi quis retrorſum corruit, ſi quis retro cõuertitur à fide & ueritate, neceſſe eſt ut cadat, et ut cõtinuo moriatur. Sed et in Deuteronomio cõminatur peccatoribus, intentatur cum dicitur: Et opiſthotonus inſanabilis. Opiſthotonus aũt tergi ægritudinē & poſteriorum partium ſignificat, & utiq; non ſine cauſa, cum tot genera languoris habeãtur humani, hoc potiſſimũ genus languoris aſcribitur peccatori. Nam & in Geneſi uxor Loth quæ retro conuerſa eſt, diuinum dicitur trãſgreſſa præceptum, quo ei mandatũ fuerat, ne retrorſum reſpiceret neue ſtaret in omni regione, & ideo effecta eſt ſtaticulum ſalis. Dominus quoq; & ſaluator noſter in euangelio: Nemo inquit, mittens manum ſuam in aratrum, & retro reſpiciens aptus eſt regno dei. Inſuper quoq; cum de pluribus docuiſſet, addit & hoc, dicēs: Memores eſtote uxoris Loth. Optimũ igitur eſt obliuiſci priora, obliuiſci præterita, uti ne cõprehendat nos opiſthotonus inſanabilis languor, neq; cadamus retrorſum ſicut Heli, & moriamur. Ibi aũt erant duo filij Heli. Heli interpretatur Arabs, ſiue extrarius. Extrarius quippe à deo eſt qui non tenet diſciplinã, qui delinquentē filium nõ caſtigat, non corripit, ut emendet: qui indulget uitijs, qui delicta non punit, ſicut & Apoſtolus dicit: Quod ſi extra diſciplinã eſtis, cuius participes facti ſunt oēs, ergo adulterini,

& non

& nõ filij eſtis. Iſte eſt ergo Heli, qui propter hæc punitur à deo. Videamus autẽ qui ſunt
& filij eius. Ofni, inquit, & Finees. Interpretatur aũt Ofni exceſſus conuerſionis. De Fe
nenna autẽ paulo ante diximus quod eſſet cõuerſio: hic autem qui excedit, & longe effi-
citur ab emendatione, nec conuerti uult ad dominũ, propterea impius permanet: Sed &
quicunq; ille eſt, quem uidemus poſt peccatũ non conuerti ad dominũ, & agere pœniten
tiam, nec recipere meritũ futuri iudicij, & uerbi diuini præcipientis, Nunquid qui cadit,
non adijciet ut reſurgat? aut qui cõuerſus eſt non reuertet? recte & de ipſo dicimus quia
ſit Ofni, & excedens à cõuerſione. Sed & alius filius eius dicitur Finees. Duos nouimus
in ſcripturis hoc nomine appellatos, Fineem illum iuſtum Aaron filium, & hũc iniuſtum
filium Heli. Vnde & competenter duas huius nominis interpretationes inuenimus. Si-
gnificat enim Finees in lingua noſtra, oris obturatio, uel ori parcens. Peccator ergo &
qui duritiam non habet, ad loquendum obturatũ habet os: iuſtus uero parcit ori ſuo. Ho
dieq; in ſacerdotibus domini habetur uterq; Finees, habetur & Eleazar, qui in ſcripturis
primus epiſcopus nominatus eſt, ſicut in Numeris ſcriptum eſt. Sunt ergo hodieq; in ſa-
cerdotibus quicunq; parcũt ori ſuo, & omnis ſermo malus nequaquã de ore ſuo procedit.
Sunt ſacerdotes ex quorũ ore nullum ſcandalũ, nullum mendaciũ, nullus dolus, neq; falſi
tas ulla depromitur, & iſti merito Finees illi Aaron filio cõparantur. Sunt aũt aliqui & ſe
cundum iſtum Fineem Heli filium ſacerdotes, qui obturatum os habent ſiue imperitiæ
uitio, ſiue conſcientia peccatorũ. Sed hoc eſt quod deprecor, ut ſi quis eſt qui in ſacerdo-
talem ordinem ſe aſcitũ uidet, ſatiſagat eruditioni & emendationi operã dare, & feſtinet
effici de illo numero beatorum, ne forte inueniatur ex iſtis ſacerdotibus, qui & reproban
tur & puniuntur à deo. Sed tempus eſt iam & de oratione Annæ, quã profudit offerens
deo Samuelem quem à lacte depulerat, pauca memorare. In qua primo quidem hoc dici-
mus, quod is qui deo offertur puer, ante offerri non potuit, q̃ depelleretur à lacte. In quo
oſtenditur conſecrari deo neminem poſſe qui adhuc lacte alitur, & puer eſt ſenſibus, atq;
expers eſt ſermonis iuſtitiæ, nec ſacerdotalia poteſt procurare ſacramẽta niſi deſiſtat à pue
rilibus, & in maius aſcendat ab his quibus Apoſtolus dicit: Lac uobis potũ dedi nõ eſcã.
Nondum enim poteratis. Alioquin ſecundũ literã quid uidetur operæprecij puerulũ nu
per à lacte deuulſum deo offerri, ubi non mater intererit, non nutrices fouebũt, neq; edu-
candi pueri aderũt ulla ſubſidia? Sed uide quia ſcripturæ ſermo ita aptus eſt, ut figuraliter
doceat quod omnis qui primo ad fidem conuertitur, lacte & non cibo forti alitur. de qui-
bus in altero loco dicit: Et effecti eſtis qui lacte indigetis, & nõ cibo forti. Quoniã omnis
qui lacte alit alienus eſt à ſermone iuſtitiæ. Paruulus eſt ẽm. Perfectorũ eſt cibus ſolidus,
qui pro poſſibilitate ſumendi exercitatos habẽt ſenſus ad diſcretionem boni ac mali. Igi-
tur quicunq; à lacte nondũ depellitur, ſed paruulus eſt, non poteſt aſcendere ad templum
domini, nõ poteſt aſcendere ad miniſteria ſacerdotum, nec ſacrificijs intereſſe. ſed ne ma
ter quidem eius aſcendit cum poſſit aſcendere. Gratia eſt enim mater eius Anna, quæ ſer
uat & cuſtodit eum, & enutrit eum, ut tempore oportuno pariter cũ ipſo aſcendat. Quæ
cum uiderit ipſi adeſſe tempus, ut iam recedens à lacte ſolidis & fortibus cibis utatur, ut
poſſit & ſacerdotibus intereſſe, & de altaris edere ſacrificijs, tūc eum deo cõſecrat. Vide
ſi in alio loco in ſcripturis ſanctis inuenis ſignificari aliquẽ à lacte depulſum. Ego tamen
quantũ ad præſens memoria ſuggerit, Iſaac memini: de quo ſcriptum eſt, quod cõuiuium
magnum fecit Abrahã ea die qua à lacte depulſus eſt Iſaac filius ſuus. Apud homines qui-
dem ſeculi huius parentes ſolent natalis diem celebrare filiorum: Abrahã uero non cele-
brat natalem diem Iſaac filij ſui, ſed illum diem feſtum agit, & lętitiæ deputat, & conuiuia
celebrat, cum eũ à lacte depellit, & ad cibos fortes & ſolidos applicat, quaſi ſi per hæc di-
ceret Iſaac, Cum factus ſum uir, depoſui quæ erant paruuli. Oportet ergo talem eſſe hũc
qui offertur deo ut habitet in ſanctis, qui poſſitueſci carnibus ſanctis, de quibus ſcriptum
eſt: Sanctificamini ut manducetis carnes. Sed uideamus quali eũ prece Anna id eſt gra-
tia cõſecrat deo. Nouũ quippe aliquid in principijs ipſis obſeruabimus. Ait ẽm: & orauit
Anna, & dixit. Et nuſquã eam quaſi ad deũ orantem inuenio, uel loquentẽ, niſi per duo
tantũ uerba, ubi dicit: Lætata ſum in ſalutari tuo. & aliud: Quia nõ eſt pręter te. Initiũ aũt
ſic habet. Exultauit cor meũ in domino. Non dixit exultauit cor meũ in te. Si enim eſſet
oratio, ita dici conſequens erat: Exultauit cor meũ in te. Et iterum in ſequenti uerſu eius

dicit, Exaltatū eſt cornu meū in deo. Non dixit, Exaltatū eſt cornu meū in te, ſed in deo. Dilatatū eſt os meū ſuper inimicos; quia lætata ſum in ſalutari tuo. Vnus (ut dixi) ſermo orationē continet. Lætata ſum in ſalutari tuo. & in cōſequentibus non dicit quia non eſt ſanctus niſi tu, ſed non eſt ſanctus ut eſt dominus, & nō eſt præter te. Hic ſermo nō uidetˉ ſeruaſſe orationis ordinem. In nouiſsimis autē longæ ſupplicationis ſpecie, etiam cōmonitiones quaſdam introducit, dicens: Nolite multiplicare loqui mala, neq; exeat maliloquacitas de ore ueſtro, quia fortis in ſcientia dominus. In quo nec uidetˉ iam ad dominū loqui. Quid ergo dicemus de his? Ego cum legerē aliquando apud apoſtolum quod dixit: Sine intermiſsione orate, quærebā ſi præceptum hoc poſsibile eſſet impleri. Quis enim poteſt nunquā deſinere ab oratione, ita ut neq; cibū, neq; potū ſumēdi tempus habeat? Quippe cum ſi hæc fiāt, intermittēda uidetur oratio. Sed nec dormiendi aut aliquid aliud humani uſus agendi ueniā ſecundum iſtud præceptū oratio cōmuniter intellecta cōcedit. Videamus ergo ne forte oēs actus eius qui in diuino uerſatur officio, & omnia geſta uel dicta quæ ſecūdum deum gerit & dicit, ad orationē reportentur. Si enim oratio hoc ſolum intelligatur quod cōmuniter ſcimus, neq; Anna in his uerbis oraſſe uidebitur, & nunq; ullus iuſtorum ſecundum apoſtoli præceptū ſine intermiſsione orare poteſt. Si uero omnis actus iuſti, quē ſecundum deū agit & ſecundum mandatū diuinū, oratio reputatur, quia iuſtus ſine intermiſsione quæ iuſta ſunt agit, per hoc ſine intermiſsione iuſtus orabit, nec unquā ab oratione ceſſabit, niſi iuſtus eſſe deſiſtat. Cum eñ iniuſtū aliquid agimus aut delinquimus, certū eſt quod eo tēpore etiā ab oratione ceſſamus. Puto quod hoc edocemur & in pſalmis cum dicitˉ: Eleuatio manuū mearum ſacrificiū ueſpertinū. Non enim puto quod ſi quis eleuauerit uel extenderit manus ad cælū (ut habitus orantiū eſſe ſolet) cōtinuo ſacrificiū obtulerit deo. Sed uideamus ne forte hoc ſit q̄d ibi indicat ſermo dei, quia per manus opera intelliguntur. Eleuat manus ille qui eleuat actus ſuos à terra, & conuerſatio eius adhuc in terra ambulātis in cælis eſt. Excelſi ergo actus & ſublimes, quos uidentes homines magnificāt patrē cęleſtē, eleuatio manuū dicitur, & ſacrificiū ueſpertinū. An non & in lege id per myſteriū docebatˉ, cū Moſe eleuante manus, uincebat Iſrael: demittente uero & deijciente deorſum, uincebat Amalech? Et ſi omnia hęc figuraliter cōtingebant illis, ſcripta ſunt uero propter nos, in quos fines ſeculorū deuenerūt. Quare intelligere debemus, quia donec famulus dei eleuat actus ſuos ad deū, uincit gens dei: cum aūt deiecerit & demiſerit manus, id eſt actus ſuos, uincit Amalech inimicus dei. Aut quid uidetur? (uolo enim paululū immorari cum his qui nolūt hæc ſpiritaliter, ſed ſecundū literam intelligi) nunquid nā putandū eſt, quod omnipotēs deus ad manus reſpiceret Moſi, & ſi quidē uideret eas ſurſum eleuatas, Iſrael uictoriā daret: ſi uero deorſū deiectas, Amalechitis? Siccine dignū eſt de ſancti ſpiritus ſentire ſermonibus? An illud potius putandū eſt, quòd futura in his myſteria præformabat? quæ quidem de crucis ſacramento & affixione manuum ſaluatoris intelligi tritum iam, & à multis ſæpe diſſertū eſt. Sed quoniā innouari ſemper iubetˉ is, qui ſecundum Euangeliū uiuit, & nouū teſtamentū ſemper debet nouis ſenſibus illuſtrari, & cantare domino iubemur canticū nouū, & interior homo noſter nō dixit Paulus quia renouatˉ & ſtetit, ſed renouatˉ de die in diē: oportebat etiā nos & de orationis modo qualiter ſine intermiſsiōe orandū ſit, & de eleuatione manuū quod ſacrificiū dicitˉ ueſpertinū, non ſolū uſitatis & attritis, ſed & aliquantulū innouatis diſſertionib. explanare. Videamus ergo quid ſibi uult ratio iſta orationis Annæ, quā ſi didicerimus, ſimiliter fortaſsis & nos orare poterimus. Exultauit, inquit, cor meū in domino. neceſſarie addidit in dño. Eſt eñ exultatio quæ nō eſt in domino, ſicut & illud dicitˉ: Gaudete in domino. Poteſt eñ quis gaudere in carnalibus, & nō in domino. Si enim gaudeā quod inueni theſaurū uiſibilē, iſtud gaudiū carnis eſt, & nō in domino. Si gaudeā qđ me homines laudant, & forte nō pro merito, nō eſt hoc gaudere in dño. Si gaudeamus in rebus fragilib. & caducis, hæc omnia nō habēt laudabile gaudiū. Si uero gaudeā quoniā dignus habitus ſum pro nomine domini iniuriā pati, iſtud gaudiū in domino eſt, quia ipſe dixit ſuper his: Gaudete & exultate, quia merces ueſtra multa eſt in cælis. Si gaudeā cum odia in me exercentˉ iniuſta, ſi gaudeā cum impugnor propter uerbū dei, ſi gaudeā cum caſtigor in languoribus, in perſecutionibus, in anguſtijs, ſi hæc omnia lætus excipiam, iſtud gaudium in domino eſt. Et ideo nos docet ſcriptura, ut abijcientes gaudia terrena fragilia & caduca

de æternis

de æternis gaudijs exultemus in domino, ut merito dicamus quod Anna dixit: Exultauit
cor meũ in domino. Et quoniã cum hæc dicunt̃, quidã de aſtãtibus repletus eſt ſpiritu im
mundo, & exclamauit ita ut fieret populi cõcurſus, dicamus & nos cũ Anna dicẽte: Ex-
ultauit cor meũ in domino. Contrarius ſpiritus exultationẽ noſtrã in domino ferre nõ po
tuit, ſed uult eã mutare, ut ablata ea introducat triſtitiã, & prohibeat nos dicere: Exultauit
cor meũ in domino. Verũ ne nos impediamur, ſed magis ac magis dicamus: Exultauit cor
meum in domino: & ꝓ hoc ipſo quod uidemus immũdos ſpiritus flagellari, gaudeamus:
quia & per hæc multi cõuertunt̃ ad dominũ, multi emendantur, multi ad fidem ueniunt,
& nihil eſt quod ſine cauſa faciat dominus, nec aliquid fieri fruſtra ꝑmittit. Nam quoniã
multi ſunt qui uerbo non credunt, nec rationẽ doctrinæ ſuſcipiũt, in his cũ dæmon inſilie
rit, tunc cõuertuntur, ut ubi abundauit delictũ, ſuperabũdet gratia: & ubi maligna uirtus
operata eſt, ibi plus poſtmodũ domini gratia operetur. Quia cum expulerit domini gratia
malignum ſpiritũ, introducit ſpiritũ ſanctũ: & anima quæ repleta fuerit ſpiritu immũdo,
repletur poſtmodum ſpiritu ſancto. Ideo pro his omnibus dicamus: Exultauit cor meum
in domino. Et exaltatũ eſt cornu meum in deo meo. Sunt quædã cornua iuſtorũ quibus
utuntur uel agentes aliquid uel loquẽtes, ſicut cum dicunt: In te inimicos noſtros uentila
bimus cornu. In græco κερατιοῦμεν dicit̃, qđ eſt cornu petemus uel cornu uentilabimus.
Sed & alibi dicitur, & exaltabunt̃ cornua iuſti. Oportet ergo nos habere iſta cornua, quę
iuſtis de apicibus Chriſti crucis cõferunt̃, ut in his deſtruamus & deijciamus aduerſarias
uirtutes de anĩa noſtra, quibus proſtratis et expulſis poſsit in nobis plãtari uinea, quæ uinea
facta eſt dilecto in cornu in loco uberi. Exaltatũ eſt ergo cornu & huius iuſtæ gratiæ, &
omnis iuſti in dño. Dilatatũ eſt os meũ ſuper inimicos meos. Scriptũ eſt: Dilata os tuũ,
& adimplebo illud. & nunc dicit hæc iuſta: Dilatatũ os meũ. Si idoneus & fortis fuero in
uerbo effectus, & ualidus in ſapientia, ita ut nõ anguſtis aſſertionibus, ſed dilatatis & af-
fluentibus cõfutare poſsim omnem ſcientiã extollentẽ ſe aduerſum fidẽ & ueritatẽ Chri
ſti: uel cum incredulitatẽ uel perfidiã arguẽs Iudæorũ ex lege & ex prophetis deprõptã
oſtendero eſſe Chriſtũ Ieſum, & in omnibus potero redarguere ueritatis inimicos: tunc
digne poſſum etiã ego dicere, dilatatũ eſt os meũ ſuper inimicos meos. Si mihi certamen
moueat Baſilides, & eũ uehemẽter obtriuero: ſi Valẽtini diſcipulus occurrat, & me quæ-
ſtionibus uentilet, & de hoc certamine uictor exiero: ſi his proſtratis Marcion occurrat,
& diſceſſerit etiã ipſe ſuperatus: dilatatũ eſt os meũ ſuper inimicos meos. Si iſtis cõfutatis
occurrãt philoſophi inſultãtes ſimplicitati fidei noſtræ, & idiotas nos imperitoſq; clamitã
tes, & cõuertar etiã ad ipſos, & ueræ ſapiẽtię uiribus falſæ ac fucatę ſapientiæ nebulã obtur
bauero, & nõ ſolũ huius mundi, ſed & principũ huius mũdi ſapientiã deſtruxero, tũc ple
nius dilatatũ eſt os meũ ſuper inimicos meos. Sancti eſt ergo uox iſta & ꝑfecti, qui rebus
ipſis & ueritate ſubnixũ huiuſcemodi ſermonẽ poſsit proferre & dicere: Dilatatum eſt os
meum ſuper inimicos meos. Oportet ergo nos primo os noſtrũ dilatare, ut impleat illud
deus. Quomõ aũt os primo dilatamus? per meditationẽ uerbi diuini, ut poſsimus eouſq;
proficere, ut à dilatatione oris etiã ad cordis dilatationẽ ueniamus, & cũ Apoſtolo dicere,
Cor meum dilatatũ eſt ad uos ô Corinthij. Ex latitudine eñ cordis abundãtia ori ſapienti
miniſtrat̃. Quia lætata ſum in ſalutari tuo. Si lætatus fuero in ſalutari dei, tunc dilatatũ eſt
os meum ſuper inimicos meos. Non eſt ſanctus ſicut dominus. Si ſcriptũ eſſet, nõ eſt ſan
ctus niſi dominus, conſequens erat oẽs nos renunciare nobiſmetipſis ab hac ſpe ut ſancti
efficeremur: nunc aũt neceſſaria diſtinctione utitur & dicit, nõ eſt ſanctus ſicut dominus:
hoc eſt, & ſi ſint multi ſancti, ſed nullus ita ſanctus eſt ut dominus. Poſſunt ergo multi ſan
cti fieri, ſicut & mandatum dei dicit: Sancti eſtote, quoniã & ego ſanctus ſum. Sed quan
tumcunq; quis in ſanctitate proficiat, quantumlibet puritatis & ſynceritatis adquirat, ita
eſſe ſanctus homo nõ poteſt ſicut dominus: quia ille largitor ſanctitatis eſt, iſte ſuſceptor:
ille ſanctitatis fons eſt, hic autem ſancti fontis potator: ille ſanctitatis lux eſt, hic ſanctæ lu
cis inſpector: & ideo non eſt ſanctus ſicut dominus, & nõ eſt præter te. Quid eſt quod di
cit, non eſt præter te, non planè capio. Si dixiſſet, non eſt deus præter te, uel non eſt crea
tor præter te, aut tale aliquid addidiſſet, nihil requirendum uidebatur: nunc autẽ quia di-
cit, nõ eſt præter te, mihi hoc uidet̃ in loco deſignari, nihil eorũ quę ſunt, hoc ipſum quod
ſunt naturaliter habere. Tu ſolus es, cui quod es, à nullo datũ eſt. Nos enim oẽs, id eſt uni-
uerſa

uerſa creatura non eramus anteq̃ crearemur, & ideo quod ſumus uoluntas eſt creatoris. Et quia aliquando nõ fuimus, nõ eſt integrũ ſi dicat̃ de nobis quia ſumus, quantũ ad illud ſpectat cum nõ eſſemus. Sed ſolus eſt deus, qui quod eſt ſemper habuit, & nõ accepit ut eſſet initiũ. Deniq; Moſes cum diſcere uellet à deo quod ei nomen eſſet, docens eũ deus dixit: Ego ſum qui ſum, & hoc mihi nomen eſt. Si ergo aliud aliqd in creaturis hoc nomine uel hac ſignificantia appellari poſſet, nunq̃ diceret dñs hoc ſibi eſſe nomen. Sciebat enim ſe ſolũ eſſe, creaturas uero à ſe accepiſſe ut eſſent. Nam & umbra ad comparationẽ corporis nõ eſt, & fumus ad cõparationem ignis non eſt. Sic ergo & quæ in cœlis ſunt & quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, quantũ ad naturã dei pertinet, nõ ſunt, quantũ ad uoluntatẽ creatoris, ſunt hoc quod ea eſſe uoluit ille qui fecit. Ideo ergo dicit̃, quia pręter te nõ eſt. Nõ eſt potẽs ſicut deus deus noſter. Simile eſt hoc illi quod ſuperius dictũ eſt, quia non eſt ſanctus ſicut dñs. Sicut enim ibi nõ dixit, quia nõ eſt ſanctus quiſquã, ſed non eſt ſanctus ſicut dominus, ut oſtẽderet quia etſi ſunt ſancti, tamen nemo ita eſt ſanctus ut & dominus: ita & in hoc loco etſi ſit aliquis potens, nõ eſt, inquit, potens ſicut deus noſter. Nolite multiplicare loqui excelſa. Cur non dixit nolite loqui excelſa? Ergo licet mihi aliqua loqui excelſa, multiplicare aũt excelſa & ardua nõ mihi licet. hoc eñ uidet̃ deſignari per id quod dictũ eſt, nolite multiplicare loqui excelſa. Quid ergo per hoc indicet̃, conſideremus. Non permittit̃ humanæ naturæ multa excelſa loqui, neq; multa excelſa intelligere. nã & Salomon dicit: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutere, ſed de quibus tibi præceptũ eſt, hæc intellige: Ergo & in hoc loco dicit̃, excelſa nõ ut omnino nõ quæras, ſed ne de his multiplices quæſtiones. Reſpicienti quippe ad imbecillitatẽ conditionis humanæ, ſufficiat tibi ea de excelſis & arduis uel inquiſiſſe uel proloqui, quæ uirã uel inquirentibus uel loquẽtibus tribuãt. Quæ aũt ſunt in quibus excelſa me loqui neceſſe eſt? Quãdo de om̃ipotẽtia dei loquor, de inuiſibilitate & ſempiternitate eius, excelſa loquor. Quãdo de unigeniti eius coæternitate cæteriſq; eius myſterijs pronũcio, excelſa loquor. Quando de ſancti ſpiritus magnificentia diſſero, excelſa loquor. In his tantũ nobis conceditur loqui excelſa. Poſt hæc tria iam nihil loquaris excelſum. Omnia enim humilia ſunt & deiecta, quantũ ad trinitatis huius celſitudinẽ ſpectat. Nolite ergo multiplicare loqui excelſa, niſi de patre & filio & ſpiritu ſancto. Et ut plenius manifeſtũ fiat quod loquimur, utamur adhuc (ſi uidet̃) exemplis. Verbi gratia, gentes multos introducũt deos. Iſtæ multiplicant loqui excelſa. Hæreticorũ quidam derelinquentes creatorẽ mundi, & filiũ eius, fingunt ſibi alium neſcio quem excelſiorẽ deum, & alios ſimiliter introducunt, ſiue quos αἰῶνας, ſiue quos deos appellant. Et iſti ergo multiplicãt loqui excelſa. Non exeat magniloquiũ de ore ueſtro. Vide quid dictũ eſt ab Apoſtolo: Miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Conuenit hoc dici de omni homine. Miſerũ nanq; eſt mortaliũ genus: ſiquidẽ non ſolũ in malis ſed & in bonis periclitamur. Verbi gratia, uiſiones quaſdam uidi bonas, factæq; ſunt mihi elationi. Signa & prodigia per me impleta ſunt, ſuperbus effectus ſum in bonis. Seruaui iuſtitiã, continentiã, uirtutem, ſed in his periclitor. Quãdo enim nihil aliud fecerit zabulus, pro his omnibus ſuſcitat mihi ſuperbiã, ita ut poſtea habeam angelũ Satanæ q me colaphizet, uti ne extollar & exeat magniloquiũ de ore meo, id eſt ne magna de meipſo loquar. Quoniamquidem exterminat dñs labia doloſa, & linguam magniloquã eorũ qui dixerũt, linguã noſtrã magnificauimus. Non ergo exeat magniloquiũ de ore ueſtro, quia fortis ſcientiarũ dominus. Et nõ emendauerũt excuſantes. ſicut & ibi dictum eſt: Nõ declinet cor tuũ in uerba mala ad excuſandas excuſationes in peccatis cũ hominibus operãtibus iniquitatẽ. Et in prouerbijs dicit̃. Occaſiões accipit piger & dicit: Leo eſt in uia, in plateis aũt homicidæ. Inuenimus ergo tales eſſe peccatores accuſantes oĩa magis q̃ ſemetipſos, & occaſiones ſibimet excuſationũ fingẽtes, cũ dicũt: Zabulus me ſupplantauit, mulier me ſeduxit, ille mihi occaſionẽ præſtitit ut peccarẽ, cũ utiq; oporteret meminiſſe præcepti dicẽtis. Dic tu peccata tua prior ut iuſtificeris. Nõ eñ emendãt excuſatiões, neq; hic neq; in futuro, ſi male fecerimus. Sed & illud in excurſu cõtingere neceſſariũ uidet̃. Mirũ quippe cõtinet ſenſum, q̃a ſcriptũ eſt, Iuſtus ipſe ſui accuſator fit in principio ſermõis ſui. cũ tamen iniuſtus nõ ſit ſui accuſator, ſed aliorũ. Sicut & Zabulus accuſator quidẽ eſt, accuſator aũt nõ ſui, ſed fratrũ. Interim oẽs neceſſe eſt accuſari: ſed ſi quidẽ iuſtus fuero, non expecto ut alius me accuſet, ſed ipſe mei accuſator exſto. Plenius

ſto. Plenius tamen uelim diſcutere, quō poteſt iuſtus ſui accuſator eſſe. Certū eſt quia donec quis peccat & permanet in delictis, neq; iuſtus eſt, neq; accuſator eſt ſui. Non eñ accuſat quod agit. Cum uero pœnituerit à delictis, tūc iuſtus efficitur, & nō alterius, ſed ſui accuſator exiſtit. Arcus potentiū infirmatus eſt. Iacula maligni quæ dicunť ignita, per arcum potentiū emittuntur. Potentes aūt uirtutes dicunť aduerſæ, de quibus dicitur, quia ecce peccatores intenderūt arcum, & in ipſo parauerūt uaſa mortis. Et iterū: Sagittas ſuas ardentibus effecit. Sed & nunc diciť, quia arcus potentiū infirmatus eſt. Si eñ tu indutus ſis armis dei, ſi ſcuto fidei ſis munitus, & galea ſalutis obtectus, & lorica charitatis, & gladio ſpiritus accinctus, arcus cōtra te potentiū pro munimētis talibus infirmabiť. Si eñ iaculatus fuerit aduerſum te unū aliquod iaculum ignitū, id exceptū fidei ſcuto cōtinuo reſtinguiť. Iecit & aliud iaculū, repulſum id quoq; à thorace iuſtitiæ eſt. Iecit & tertiū, & id gladio ſpiritus detrūcatū eſt. Mittit fortaſsis & quartū, quod ſimiliter per galeā ſalutis abiectū eſt. Cumq; per hæc oïa homo dei petitus inuulnerabilis manſerit, tūc arcu potentiū nequaq; tot directis ſpiculis infirmabiť. Et infirmi accincti ſunt fortitudine. Si uideamus quō quæ ſtulta ſunt mūdi elegit deus, ut cōfundat ſapientes, & quæ infirma mūdi ſunt, ut cōfundat fortia, intelligis qūo infirmi accincti ſunt fortitudine. Infirmus erat gētilis populus, quippe qui alienus erat à teſtamēto dei: hic adeptus eſt fortitudinē. Quā fortitudinē? Fortitudo mea & laudatio mea dñs, & factus eſt mihi in ſalutē. Fortitudo ergo mea ipſe eſt Chriſtus dominus, qua accincti ſumus nos qui eramus aliquādo alieni à teſtamēto dei, & ſine deo in hoc mundo. Saturati panibus deducti ſunt ad ſeruitutē. Culpabile oſtendit eſſe ſaturari panibus. Quia Iacob mādu cauit & bibit, & repletus eſt, & incraſſatus eſt, & recalcitrauit dilectus. Eſurientes dereliquerūt. Illos dicit qui ſaturati fuerāt panibus, quia reliquerūt eſurientes. Venit fames, nō fames panis, neq; aquæ ſitis, ſed audiendi uerbū domini. Propterea ergo eſuriētes dereliquerūt uſquequo ſterilis peperit ſeptē, & fœcūda in filijs infirmata eſt. Multi enim filij deſertæ magis q̃ eius quæ habet uirū. Sterilis eſt mater noſtra eccleſia, hæc peperit ſeptē, ſeptenariū ſcilicet numerū, cui requies aſcripta eſt; & fœcunda in filijs infirmata eſt. Patroni literæ Iudæi uelim uidere quō aſſerūt quod fœcūda in filijs infirmať, & ſterilis quomodo peperit ſeptē: ſed illorū fabulis ſpretis nos conſideremus ne forte unuſquiſq; noſtrū habeat intra ſe ſterilē quæ peperit ſeptē, habeat & fœcundam in filijs quæ infirmať. Fœcūda in propagine erat caro mea habēs plurimos carnis fructus, fornicationē, immunditiā, impudicitiā, idololatriā, ueneficia, inimicitias, cōtentiōes, æmulationes, incitationes, diſſenſiones. hæc erāt carnis noſtræ numeroſæ progenies. Sed cum uenimus ad fidē crucis Chriſti, & mortificationē Ieſu cœpimus circūferre in corpore noſtro, & mortificare membra noſtra quæ ſunt ſuper terrā, & exhibere ea ſeruire iuſtitiæ & ſobrietati: tūc fœcūditas probroſæ huius generationis excluſa eſt, & hoc modo fœcunda in filijs infirmata eſt. Quomō aūt ſterilis ſeptē pariat uideamus. Sterilis erat in me anima mea, nō afferebat fructus iuſtitiæ: nūc aūt ubi per fidē Chriſti meruit gratiā ſpiritus ſancti, & repleuit eā ſpiritus ſapiētiæ & intellectus, ſpiritus cōſilij & fortitudinis, ſpiritus iuſtitiæ & miſericordiæ, & repleuit eam ſpiritus timoris dñi: certū eſt quod ſterilis peperit ſeptē, & fœcunda in filijs infirmata eſt. Dominus mortificat & uiuificat. Quē mortificat dñs, & quē uiuificat? Meipſum mortificat, cū me mortuū facit eſſe peccato. Et meipſum uiuificat, cū me facit uiuere deo. Peccator erā, & in delictis uiuebā: mortificauit me à peccatis, mori me fecit uitæ priori, & uiuificauit me ut in timore ſuo uiuā, ut in fide ſua ſtem, ut ultra non uiuā peccato, ſed deo, qui me à mortuis ſuſcitauit, ut in nouitate uitæ ambulem in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperiū in ſecula ſeculorum. Amen.

PROLOGVS HOMINIS INEPTI IN ORIGENEM ſuper Iob. De quo uide Cenſuram.

PEritorum mos eſt medicorum, ut cum ad infirmū introierint, & qualitatem paſsionis agnouerint ægrotātis, ea quæ neceſſaria uel apta ſunt curæ, agnitę adhibeant paſsioni: nec ante pro infirmo aliquā ordinant curam quā in integro eius agnouerint cauſam, ne pro oculo aurem uideantur curare, aut pro manu capiti reperiantur medicinā conferre, quod eſt omnino imperitorū, atq; artem ignorantium medicinæ. Sic etiam omnis interpres, niſi ante uim, ac ſenſum cognouerit

gnouerit lectionis, quomodo poterit fidem in omnibus conſeruare interpretis? Niſi ſenſum inquã dilucide atq; integre iuxta linguæ uernacula perlegerit, non facile ullo modo ea quæ ab alio edita ſunt, in alterius linguæ ſaporem ueraciter exprimet. Et cum hæc non obſeruauerit, aut certe (quod me dicere pudet) ignorauerit, aut aurem pro oculo, aut caput pro manu tanq; imperitus medicus curare incipiet. Hæc à nobis ideo præmiſſa ſunt, quia cognouimus, uel potius legimus hunc qui in manibus eſt beati Iob librũ aliquos iam de græco in latinum, non latino uertiſſe ſermone, & quia ualde ſatis ab interpretis officio diſcrepauerint, & quia à ueritate atq; regula interpretationis longe diſceſſerũt. Ideo omnem ſapientem peto, in cuius manus hic liber deuolutus fuerit, ut ante hũc prologum relegat, quam ad huius libri lectionem accedat: ut ex huius præfationis textu informatus, ex quo hæc interpretata fuerint perfacile cognoſcat. Spondeo ſanè me à ueritatis auctoritate nullatenus diſceſsiſſe, ſed ſicut ab illo poſita ſunt qui hæc prior edidit, ita eorum ſtatus integritatem in nullo uitiatam penitus reſeruaſſe: nihilq; ſcabrum, neq; aſperum, neq; additum, demptum ue diligens lector inueniet: quã illi fidem præmiſsi interpretes facere non præſumpſerunt. Quod etiam peto te ſtudioſorum lectorum maximum, atq; diligentem ueritatis amatorem, ut etiam tu illa mentis uiuacitate, atq; ſancti animi curioſitate ad eorum quæ dicta ſunt rationem relecta peruenias lectione. Inuenies proculdubio multa eos prætermiſiſſe, nec non & addidiſſe ſuperflue plurima, atq; ab interpretis officio longius receſsiſſe. Quæ cum diligenter agnoueris, quę legere debeas, quemue recuſare, perfacile cognoſces. Nos uero nõ ideo hæc dicimus, quod nos alijs anteponere uelimus: cũ ſimus imperitiores atq; abiectiores omnibus hominibus ſecundum Apoſtolum ſermone non ſcientia: ſed attente fauentes in omnibus ueritati ea quæ à nobis uobis inuenta ſunt, ſummo ſtudio deo ſuffragante in omnibus diligenter implere curauimus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOB

In terra quidem habitaſſe Iob Vſitidi in finibus Idumææ & Arabiæ fertur, & erat ei ante nomen Iobab. Et accepit uxorem Arabiſſam, & genuit filium quē uocauit Enon. Erat autē ipſe filius quidem Zare de Eſau filijs filius, de matre uero Boſra, ita ut ſit quintus ab Abraã. Et hi ſunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipſe regnauit, ſed primus in ea regnauit Balach filius Beor, & nomen eiuſdem ciuitatis Denaba. Poſt hũc aũt Balach. Poſt eum Iobab qui uocatur Iob. Poſt Iob autem Huſam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et poſt illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madiã in campo Moab, & nomen ciuitatis eius Auith.

ORIGENIS ADAMANTII

IN IOB LIBER PRIMVS

Non eſt Origenis. Vide Cenſuram.

SICVT cæli luminaria ac ſidera in firmamento cæli à Deo collocata cunctis indeſinenter quæ ſub cælo ſunt fulgēt, atq; omnibus quæ ſuper terram ſunt per tempora ac tempora, per generationes & generationes mirabiliter relucent, alia quidem per noctem, ut luna & ſtellæ, alia nihilominus per diē, ut ſolis ſpecioſiſsimi radij: ſic & ſanctorum uirtutis inſignia, atq; beatiſsimi eorum agones, omnibus in perpetuo ſingulariter fulgēt, omnibus in æternum bonorũ formam tribuunt, omnibus ſub ſole pietatis exemplum oſtendunt. Quod autē ſideribus atq; luminaribus cõparentur omnes ſancti demonſtrat Apoſtolus dicens: Stella enim à ſtella differt in claritate, ita & reſurrectio mortuorum, proculdubio ſanctorũ. Euidentius autem oſtendit hoc angelus, qui ad Danielem locutus eſt dicens: Tunc iuſti effulgebunt ſicut luminaria cæli, & tanquã ſol, & luna, & tanq; ſtellæ in ſecula. Super hæc uniuerſa etiã ipſe dominus in Euangelijs dicit: Tunc iuſti fulgebunt in conſpectu patris ſui qui eſt in cælis. Sic itaq; effulgent atq; emicant omnes ſancti, non ſolum in tempore reſti-

tutionis

tutionis, ſed & nunc in tempore huius præſentis ſeculi. Alius enim fide fulget, ut Abraham: alius caſtitate lucet, ut Ioſeph: alius nihilominus manſuetudine, ut homo dei Moſes. Item uero alius conſtantia atq; tolerantia uehementium dolorum, ſicut admirabilis Iob, de quo plurimus ſermo, de quo uehemens diſputatio, cuius ſanctę uirtutis inſignia, cuius admirabilem conſtantiã, cuius inenarrabilem tolerantiam, cuius miſerabiles dolores, quis edicere, uel iuxta meritum proferre, uel admirari ualeat, quæ ſcripta ſunt Syrorũ lingua, ſiue ab ipſo Iob, ſiue ab amicis eius? Ob hoc enim dicit ipſe beatiſsimus Iob: Quis dabit ut ſcribantur ſermones mei, & ponantur in libro in perpetuum? Interpretata autem ſunt à magno illo uiro Moſe in hebraicam linguam, atq; filijs Iſrael tradita. quod oſtendit ipſa ſcriptura Iob, dicens: Hic interpretatus eſt ex Syrorum libro. A quo interpretatus? Manifeſtum eſt quod à Moſe in hebræum. Item uero à LXX ex hebræo in græcum tranſlatus eſt. In Aegypto ſcilicet olim Moſes illum ex Syro in Hebræũ tranſtulit. Item in Aegypto etiam ſeptuaginta ſub Ptolemęo ex hebræo in græcũ illum tranſtulerunt, & inde ex Aegypto per uniuerſas gentes beati Iob ſcriptura diuulgata eſt: primũ quidem in Arabia Syriace ſcripta, ubi & Iob habitabat: poſt hoc uero & in Hebræis, & in Græcis, atq; in omnibus gẽtibus, iuxta hæc quæ intimata atq; oſtenſa ſunt, immutata atq; interpretata eſt. Erat nimirũ pridem Syriace ex parte ſcripta non ita diligenter neq; ita uigilanter, quemadmodum poſtea à Moſe. Solæ enim reſponſiones, atq; replicationes à primordio ſcriptę ſunt. Nam quis illorum poterat noſſe quomodo uenerint angeli, ut ſtarẽt ante deum, uel quomodo diabolus uenerit, uel quid dixerit, uel quid reſponderit? Nullus illorum poterat hoc noſſe, uel hoc quod deus ad diabolũ locutus fuerit, niſi ſolus Moſes ſpiritus ſancti reuelatione. Sicut eñ de factura cæli & terræ nemo alius ita diligenter poterat noſſe, uel loqui, uel ſcribere ſicut Moſes, ita nec ea quę circa Iob geſta ſunt. Sed ita adhuc, ſicut nemo alius poterat noſſe, uel dicere, uel ſcribere, quæ ſolus pater ad ſolum filiũ locutus eſt, dicens: Faciamus hominem, & cætera uniuerſa, niſi ſolus Moſes, quæ reuelauit illi ſpiritus ſanctus paracletus qui præſens erat: ſic ſimiliter nullus illius temporis poterat noſſe in ſecreto quæ deus ad diabolum locutus eſt pro increpatione eius quæ in eo erat cogitationis, niſi ſolus Moſes, cui cuncta ſunt reuelata quæ ante erãt abſcondita, pro ijs qui tũc legis auſpicium erant accepturi. Quod autem Moſes hæc ſcripſerit in Aegypto, etiam iuxta ipſum tẽpus cum eiuſdem ſit numeri maxime comprobatur. Nam ſicut quintus erat Iob ab Abraham, ita quinta progenie miſſus eſt Moſes educere filios Iſrael de terra Aegypti. Super hæc autem omnia ô amici inuenimus in antiquorum dictis, quod cum magnus ille Moſes in Aegypto à deo fuiſſet miſſus, & uehementem afflictionem filiorum Iſrael uideret, & conſolari eos ab anxietate lamentabilis eorum afflictionis qua illos Aegyptij affligebant, minime ualeret, uehementes illos atq; terribiles Iob dolores pro conſolatione illis enarrauerit, necnon & in ſcriptura eos ponens adhuc cum eſſent recentiores illi populo dederit: ut per cognationes & tribus ſuas hæc legentes, & uehemẽtes atq; terribiles illos beati illius uiri dolores audientes, inuicem ſe conſolarentur, & cum patientia atq; gratiarũ actionibus mala quæ eos circumdederant ſufferrent, & ut bonam remunerationem domini quam Iob poſt tolerantiã largitus eſt audientes, etiã ipſi liberationem ſperarent, & beneficia beatæ mercedis laborum ſuorum expectarent. Huius nanq; rei euidens atq; irrefutabile indiciũ eſt hoc, quod etiam adhuc uſq; in hodiernũ diem beati Iob tolerantia ante eos qui ſunt in dolore & luctu atq; planctu legitur pro conſolatione atq; exhortatione dolorũ illorũ, & pro ablatione anguſtiæ cordis eorũ. Similiter aũt & in conuentu eccleſiæ in diebus ſanctis legitur paſsio Iob, in diebus ieiunij, in diebus abſtinẽtiæ, in diebus in quibus tanquã compatiuntur ij qui ieiunãt & abſtinent, admirabili illi Iob, in diebus in quibus in ieiunio & abſtinentia ſanctam domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionẽ ſectamur: ut terribilem eius paſsionem tranſeuntes ad beatam eius reſurrectionem uenire mereamur, compaſsi nunc ut & conregnemus, cõdolentes modo in tempore paſsionis, & congaudeamus poſt hoc in tempore reſurrectionis. Quam paſsionem dominus noſter Ieſus Chriſtus ad terras ueniens in humano corpore ſuſtinuit pro omniũ hominum ſalute, ut per paſsionem ſane mortẽ interficeret, per reſurrectionem uero ſuã recidiuam uitam cunctis oſtenderet. Cuius paſsionis, atq; reſurrectionis domini formam atq; exemplum quia Iob paſsio in multis gerebat, ſicut ij qui diligentius requiſierunt, repererunt:

merito etiã nunc in diebus paſsionis, in diebus ſanctificationis, in diebus ieiunij, beati Iob paſsio legitur, meditatur atq; ſcrutatur. Sed ad priorem reuertamur ſermonem. Diximus quod magnus ille Moſes ſcribens paſsionem Iob, & dolorem, & laborem, atq; conſtantiam. pro cõſolatione dederit filijs Iſrael, blande & benigne ac placide loquens ad eos, ac dicens: Conſtantes eſtote filij Iſrael, animæquiores eſtote poſteritas Abrahę, ſuſtinete dolores, ſufferte hæc mala, quia & olim erat quidam homo in regione Auſitide, cui nomen erat Iob: qui cum eſſet iuſtus & uerax, & ſine querela, ingentes ſuſtinuit dolores, amara ſupportauit tormenta, propter zelum aduerſarij, atq; nequiſsimi diaboli inuidiam. Ita & uos, inquit, modo à Pharaone uexamini, ab Aegyptijs oppreſsionẽ patimini, ab immiſericordibus uehementes ſuſtinetis dolores, cum omnino non comprobemini peccatores, neq; culpabiles, & non ſolum inculpabiles, ſed & ſancti, boni factores, & perfecti, & grati amici & ipſis & patribus eorum eltis comprobati atq; oſtenſi. Sed cum hæc patimini illicite ab Aegyptijs in ſeruitutẽ redacti, & abſq; culpa ab eis macerati, atq; iniuſte afflicti, ne defeceritis, neq; ſuecubueritis. Nolite fieri deſperantes, ſed ſuſtinete conſtanter, atq; ſufferte uiriliter. Erit namq; & uobis liberatio quemadmodum & illi. Reddetur etiam uobis retributio huius tribulationis, ſicut & illi reddita eſt. Si uos quos honorabiles atq; diuites eſſe oportebat propter patrum bonitatem atque diuitias, inhonorabiles atque egeni effecti eſtis, nolite expaueſcere: quia & præfatus hic uir Iob de ſede regali, & glorioſa ad ſterquilinium deuolutus eſt cum ignominia, ex immenſis diuitijs atq; opulentia ad miſerabilem paupertatem immutatus eſt atq; inopiam. Si Aegyptij quos amicos eſſe oportuerat propter gratiam Ioſeph, atq; ſynceritatem Iſrael, ad inimicorum nequitiam immutati ſunt, nec hoc uobis ſit mirum: quia & Iob boni illi ſodales, qui ei deuoti atq; integri amici eſſe debuerant, ad inimicitiam conuerſi ſunt, & ad maximam reluctationem, atque criminationem circa illum immutati ſunt. His ergo ſimilia etiam uos, inquit, ſuſtinentes filij Iſrael, uſq; in finem ſupportate, uſq; in finem ſufferte. Erit enim ueſtra inſpectio, ſicut & illius facta eſt. Erit atq; reddetur uobis tolerantiæ remuneratio, ſicut & illi reddita eſt. Hæc nanq; & his ſimilia Moſes loquẽs ad filios Iſrael ſcripſit, dicens, HOMO quidã erat in regione Auſitide. Homo, utpote natura exiſtens homo: quidam uero, utpote ex omnibus ſingularis. In regione autem Auſitide, utpote qui illic moraretur, & illic natus, atq; ex ipſis fuerit, & inter eos aduixerit. Et qui ſunt iſti Auſitæ? Genus Eſau, poſteritas atq; tribus Edom. Nam Auſitæ, & Minei, & Euchei, & Themanitæ, & cæteræ omnes tribus erant ex cognatione atq; proſapia Eſau filij Iſaac, qui & Edom cognominatus eſt. Idcirco cohabitatores ſibi erant inuicem, atq; integri amici, utpote unius generis atque unius linguæ, & ut breuiter dicam, unius gentis erant & contigui habitatores. Nam tunc uniuerſæ tribus Idumæi uocitatæ ſunt, ex nomine Eſau ita nuncupatæ. Nunc uero omnes uno nomine Arabi appellantur, nõ ſolum Idumæi qui erant ex Eſau, ſed & Amanitæ & Moabitæ, omnes pariter nunc in Arabum nomine perſtringuntur. Hæc itaq; diximus, ut oſtendamus qui fuerint Auſitæ, ex quorũ Iob appellatur regione, quia tribus erant & cognationes Edom, qui & Eſau. Nam ſicut tribus Iſrael, qui & Iacob, ita & tribus Edom q & Eſau, iuxta carnales tribus, & non iuxta ſtudia ſpiritalia. Auſitæ ergo & Euchei, & Minei & Themanitæ, omnes pariter Idumæi fuerũt. Ob hoc ergo dicit: Homo quidam erat in regione Auſitide. Statim in primordio laudem beatiſsimi Iob demonſtrat. Nam cum hominem illum memorat, oſtendit protinus quod ille homo fuerit, & non iumentũ neq; beſtia. Homo quidam erat. ſed quia homo eſſe comprobatur, merito factus eſſe oſtendit. Homo quidam erat. Vnus erat ex omnibus hominibus ſecundum corpus, ſecundũ corruptionem, ſed ſingularis erat præ omnibus hominibus iuxta ſpiritus inſtantiã & animæ ſynceritatem, atq; iuſtitię perfectionem. Homo quidam erat, uere homo, utpote homo factus, ut homo permanens, utpote ad imaginem dei creatus, & ad ſimilitudinem iumentorum ac beſtiarum atq; reptilium non eſt immutatus, ſicuti dicitur de aliquibus: Homo uanitatis ſimilis factus eſt illis. & adhuc: Homo cum in honore eſſet non intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Homo quidã erat, patientiæ exemplum, conſtantiæ teſtimonium, tolerantiæ indicium. Homo quidam erat quem innumeri beatum dixerunt, quem præſentes timuerunt, quem abſentes reueriti ſunt, quem angeli admirati ſunt, quem ipſe dominus dilexit. Homo quidam erat quem nequiſsimus æmulatus eſt

tus eſt, cui aduerſarius inuidebat, quem inimicus hominum diabolus apud dominũ repre
hendebat, Homo quidã erat qui uerſuti illius draconis caput cõculcauit, qui ſceleratum
diabolum in fugam conuertit, qui in corpore incorporeum ſupplantauit. Homo quidam
erat, homo uere tanquam cõſtantiſsimus belligerator, tanq; ſingularis monomachus, tan
quam conſtanter ſtans aduerſus omnes diaboli exercitus, tanq; qui ſingulariter de omni-
bus dæmonum uirtutibus uictoriam ſumpſerit ſolus. Homo quidam erat, non erat belua
cruenta, non erat ſerpens nequitia, nõ erat equus neq; mulus luxuria neq; petulantia, nõ
erat canis ſpurcitia, neq; uulpes dolo atq; aſtutia, nõ erat ſcorpius, neq; ueneni letalis uipe
ra, ſed homo erat. Nam ſicut obſcœni atq; impudici, maligni quoq; uerſuti, his omnibus
comparantur, atq; horum omniũ appellatione nuncupantur, ſicut dicitur de huiuſmodi:
Canes improbi animo neſciẽtes ſaturitatẽ. & adhuc Equi admiſſarij facti ſunt, unuſquiſq;
ad uxorem proximi ſui hinniebat. & alibi: Serpentes generatio uiperarũ, & generatio ſer
pentium uolantiũ, qui ueloces ſunt in malitia. & iterum: Apprehendite uobis uulpes pu
ſillas exterminantes uineas. &: Tanq; uulpes in ſolitudine facti ſunt prophetæ tui Iſrael.
&: Ite dicite uulpi huic (dicit dominus de Herode) & alia innumera his ſimilia dicũtur de
huiuſmodi in ſcriptura. Sed beatus Iob nõ erat talis, neq; his ſimilis, ſed homo erat intami
natus, & immaculatus atq; illibatus. Homo, utpote hoc quod ad imaginem & ſimilitudi-
nem dei factus eſt, integrũ cuſtodiẽs. Sic itaq; homo quidam erat iuxta hæc uniuerſa quæ
monſtrata ſunt. Non erãt tales omnes homines, ſed unus erat ſolus, talis quidem ex omni
bus Iob beatiſsimus. Vbi autẽ erat hic homo? In qua regione, in qua prouincia? Reſpon-
det dicens: In regione Auſitide. Qui aũt ſint iſti Auſitæ, ſuperius demonſtrauimus, quod
ex genere fuerunt Eſau, ſiue ex filijs Eſau, ſiue ab ipſo Eſau Auſitidæ erãt uocati. Et qua
les iſti erant Auſitæ? impij, iniuſti, infideles, obſcœni, inſatiabiles, ſicut & pater eorum E-
ſau, de quo dictum eſt à ſanctis: Nemo ſit obſcœnus & inſatiabilis ſicut Eſau. Cum ergo
eſſet talis ipſe Eſau, non docuit filios ſuos pietatem neq; iuſtitiam quam ipſe non ſectaba
tur, ſed impietatẽ eos docuit, & iniuſtitiã atq; infidelitatem. Quod ſi dixerit aliquis: cum
ergo talis fuerit Eſau atq; generatiões eius, quomodo fuit Iob ex illis, atq; inter illos pius
ac bonus? Ita fuit ſicut mox in principio Abel innocens cũ Cain iniuſto, ſicut Noe iuſtus
inter gigantes illos ſceleratos, ſicut Melchiſedech ſacerdos dei altiſsimi in medio maledi-
ctorum Chananæorum, ſicut Abraham qui credidit in medio Chaldæorũ idola colenti-
um. Sicut ergo iſti omnes quum eſſent pij ac ſancti, atq; religioſi dei amici, ex impiorum
ſunt generationibus procreati: ita admirabilis Iob cum ex obſcœni atq; inſatiabilis Eſau
genere atq; cognatione prodierit, ſanctus ac iuſtus ſponte effectus eſt. hoc ſcilicet demon
ſtrat dicens: Homo quidam erat in regione Auſitide. Erat tanquam roſa inter ſpinas, tan-
quam liliũ inter tribulos candidus ac rubens, candidus fide ac ſanctitate, rubens uelut ro-
ſa, plane quia ſuſtinuit dolores ac paſsiones. Homo quidam erat in regione Auſitide. Erat
tanquam columba inter raptrices aquilas, tanquam agnus in medio luporum diripientiũ,
tanquam ſtella in medio nubium teterrimarum. Homo quidam erat, iuſtus inter iniuſtos,
inter prophanos ſanctus, inter obſcœnos mundus, pius inter impios, bonus inter malos,
tanquã ſmaragdus in luto, tanquã margarita in arena. Sic nanq; erat memoratus homo il
le in regione Auſitide. Cum ergo inter tales eſſet, nõ talis fuit quales & illi. Cum inter im
pios eſſet, non declinauit ad impietatẽ. Cum eſſet inter infideles, non habuit infidelitatẽ.
Cum eſſet inter iniuſtos, nõ eſt cõmixtus iniuſticijs: ſed permanſit in medio impiorũ tan
quam adamas immobilis, tanquã lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod non im-
mutatur, tanquã radius qui non occidit. Sic etiam oportet nos eſſe ô amici ſanctos atq; im
maculatos, pios ac religioſos, charitatẽ amplectentes atq; perfectos, inuiolabiles atq; illiba
tos in medio generis praui ac peruerſi, ut fulgeamus tanq; luminaria cæli in mũdo, uerbũ
uitæ cõtinentes in die Chriſti, ut & de nobis dicat̃ ſicut & de beato illo. Et erat ſine que-
rela homo ille iuſtus, uerax dei cultor. Homo ille memoratus atq; deſignatus, qui in regio
ne erat Auſitide, cui nomen erat Iob. Oſtendit hominẽ, cognitã fecit regionẽ, deſignauit
nomen, dicẽs: Cui nomẽ erat Iob. quod cũ iuſtis ſcriptũ eſt, quod in regione uiuorũ ſigna
tum eſt, quod in tabernaculis æternis eſt deputatũ. Cui nomen erat Iob. Dignos habeat
etiam nos dominus, ut nomina noſtra ſic ſcribãtur cum uiuentibus, ſic cum ijs qui ſalui fi-
unt nominent̃, ſic cum iuſtis cõnumerentur. Sed adhuc, inquit, homo quidam erat in re-

gione Auſitide, cui nomen erat Iob. Aduerſus diabolum eſt hic ſermo, aduerſus nequiſſimum eſt hæc diſputatio, tanquã ſi diceret: O maligniſſime diabole, ô nequiſſime ſatana, aduerſus quem altercaris? aduerſus quem bellum geris? aduerſus quem prçliaris? aduerſus quem zelo ſuccenderis? Aduerſus hominẽ, aduerſus corruptibilem, aduerſus mortalem; aduerſus carnalem, aduerſus terrenũ, cum ſis incorruptibilis, & incorporeus atq; immortalis: aduerſus eum qui in regione morat̃ Auſitide, tu qui de cœlo cecidiſti. Sed & ſic ſuperaris, cõculcaris, humiliaris ab uno homine cum ſis ſpiritus, ab uno ex corruptibilibus tu qui ex incorruptibilibus Cherubim cecidiſti ordinibus. Hæc itaq; ſignauit dicens: Homo quidam erat in regione Auſitide qui omnem exercitum diaboli fugauit, qui omnem uirtutem nequiſſimi debilitauit, qui omnem uirtutem & argumentũ diaboli ſuperuacuum demonſtrauit, qui omnem uentum & aquam atq; impetũ maligni in ſe collidentem conſtanter ſuſtulit, & immobilis perſtitit. Ac ſi ergo diceret: homo quidã erat ô diabole, qui tibi præualuit. Homo quidam erat qui omnem uirtutem tuam infirmam oſtendit. Homo quidam erat qui omnem malitiam tuam in deriſionem deduxit, & quod eſt maximũ habitans in regione Auſitide, id eſt impiorum atq; infidelium, obſcœnorum quoq; atq; iniuſtorum. Nam cum illic moraretur, non potuiſti ô diabole immutare, neque conuertere eum poſt impios ad impietatem, neq; poſt infideles ad infidelitatem, neq; poſt iniuſtos ad iniuſtitiam, ſed inter omnes, & apud omnes iniuſtos permanſit iuſtus. ſicut teſtatur mox conſequẽter dicens: Et erat homo ille magnus, admirabilis. Beatus homo ille qui à deo teſtimonium accepit, qui ab angelis prælatus eſt, qui ipſi diabolo in admirationẽ uenit, utpote qui uehementioribus plagis atq; periculoſis doloribus non ſuccubuit. Hic ergo homo erat ſine querela, utpote ab omni macula illibatus, utpote ab omni reprehenſione exſors. Erat ſine querela corã deo & hominib. corã angelis & ſpiritibus corruptibilibus & incorruptibilibus. Erat ſine querela, utpote formã in ſe oſtendẽs nouæ gratiæ, ubi epiſcopum irreprehenſibilem eſſe oportet. Erat ſine querela in animo & corpore, in cõſilijs & cogitationibus, in uerbis atq; operibus, in ſtudijs atq; cõuerſationibus. In omni nihilominus uita ſua erat ſine querela. Ita dictum eſt poſt hoc de Samuele in laudibus patrũ: Et nõ reprehendit homo illum, id eſt nõ criminatus eſt illum homo, quia erat ſine querela, ſicut

Quæ copia & olim Iob. Et unde inuenit hoc Iob ut eſſet ſine crimine? Ex hoc inuenit, q̃a erat iuſtus. Ex hoc inuenit, quia à iuſtitia nõ declinauit. Ex hoc inuenit, quia iuſtitiã non dereliquit, quia à iuſtitia nõ diſceſſit, quia iuſtitiã non deſpexit. Idcirco poſtq; ſine querela illũ oſtendit, poſt hoc nihilominus etiã iuſtum illũ demonſtrãs dicit, ſine querela iuſtus. Iuſtus erat quia ſine crimine erat, & ſine querela erat quia iuſtus nũcupatus eſt. Et erat homo ille ſine querela iuſtus. Iuſtus in iudicijs, iuſtus in cauſis, iuſtus in legibus, iuſtus in ordinationibus. nã quũ eſſet dux ac princeps prouinciæ ſuæ, & leges ſanxit, & iudicia iudicauit. Sed proculdubio quod omnia iuſte diſpoſuerit & iudicauerit, atq; miſericorditer definierit, non reueritus perſonam, non accipiens munera, nõ ambulans poſt retributiones, nõ deſpiciens oppreſſum, non ſpernens uiduã, non obliuiſcens orphanum: pro his ergo omnibus, & ex his omnibus, atq; per hæc cuncta erat iuſtus, tanquã omnem iniuſtitiam cõculcans, tanquam omnem iniuſtitiã eradicans, tanquam omnem iniuſtũ humilians, & non permittẽs emergere. Erat iuſtus, utpote iniuſtitiæ non cõmunicans, utpote iniuſtitiæ non appropinquans, utpote iniuſtitiam odio habens atq; abominãs. Erat iuſtus, quoniã illum diligebat, de quo dicitur in prophetis: Et eſt iuſtitia accinctus lumbos. Erat iuſtus, quia in deo ſperabat, de quo dicitur: Iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit, æquitatem uidit uultus eius. Sic nanq; erat iuſtus. Sic erat iuſtus, ut ipſe deus qui cognoſcit corda, atteſtaretur iuſtitiæ eius. Ita erat iuſtus, ut ipſe de ſemetipſo diceret: Iuſtitia eram indutus, & ueſtitus iudicio tanquam ueſtimento: confregi molas iniuſtorum, de medio autem dentium eorum rapinas abſtuli. Sic itaq; erat iuſtus, ut formam atq; exemplum domini dei in ſe adimpleret, eius qui cum ſit iuſtus iuſtitias dilexit. Cum autẽ iuſtus eſſet, erat uerax. Nam multi uident̃ iuſti eſſe, ſed nõ ueraciter ſed fallaciter, non iuſte ſed iniuſte, nõ plane ſed fictorie. Merito nunc iſtic cum iuſtum diceret beatum Iob, adiecit etiã hoc quod uerax fuerit. Ob quam rem? Ob hoc, ut oſtenderet quia iuſtitia eius uera erat. Non erat mendax, non erat ſimulata, ſed integra erat, atq; deo acceptabilis. Ob hoc ergo dicit uerax. Sciebat nanq; iuſtus ille uir quod ueritates requirit dominus. Idcirco uerax erat, uerus, purus, ſimplex, nõ

fictus

ſictus. Nō erat in illo duplicitas, nō erat in illo hæſitatio. Non loquebat̃ aliud in ore, aliud
uero cogitabat in animo. Nō aliud dicebat uerbis, & aliud cogitabat corde. Non erāt uer
ba eius mollia in labijs, iacula uero in occulto, quemadmodū nunc ſunt plurimorū, quem
admodum ſunt innumerabilium. De quibus dicitur: Molles fuerūt ſermones ſuper oleū,
& ipſi ſunt iacula. Et adhuc: Proximo ſuo loquitur bona, & intra ſe habet mala. Et alibi:
In labijs ſuis blandus obdulcat inimicus, in corde ſuo uero inſidiat̃. Sed nō erat talis bea-
tus Iob, ſed uerax erat, uerax utpote ſeruus eius de quo dicitur, ſit deus uerax: tanq̃ uere
ſeruus illius de quo dictum eſt: Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te ſolum uerū deū, &
quē miſiſti Ieſum Chriſtū. Cum ergo eſſet ueri dei ſeruus uerax, erat uerax, nec ipſe men
tiens, nec mendacijs cōmunicans, nec ipſe mentiens, nec alijs mendacia cōgruere permit
tens. Verax in ore, uerax in corde, uerax in cogitationibus, & uerax in reſponſiōibus, ue
rax in uerbis, & uerax in factis, uerax cū hominibus, & uerax cum angelis, uerax in cor-
ruptione, & uerax in incorruptionibus, & quod eſt omniū maximum, uerax in cōſpectu
omnia inquirentis dei. Ob hoc enim dicit̃: Non peccauit Iob in conſpectu domini, & nō
dedit inſipientiā deo. Dauid bonus aſpectu domini nuncupatur, Iob uero uerax in con-
ſpectu dei oſtendit̃, uerax in lege ante legem, uerax in mandatis ante mandata, uerax in
miſericordia & in iuſtificationibus ante ſcripturæ ſanctionē. Horum nanq; omniū cōme-
morationem cum in natura haberet cōſcriptam à creatore, cuncta hæc ueraciter adimple
uit, cuncta hæc ueraciter perfecit. Idcirco ueraciter uerax dicitur, atq; cōprobatur. Primū
quidem ſine querela: utpote in ſemetipſo. Deinde iuſtus, utpote circa omnes. Item uerax
tanquā in conſpectu dei. Propterea poſt hæc uniuerſa in concluſione omniū pro uniuer
ſorum recapitulatione adijciens dicit: Dei cultor: quia omnem ſanctitatē, & omnem iuſti
tiam, & omne opus bonū quod uiſi fuerint homines facere, niſi in dei cultura, niſi in dei
agnitione atq; confeſsione fecerint, ſine cauſa faciunt atq; ſuperuacue. Et ut breuiter atq;
audenter dicam, omnia quæcunq; fecerint homines ſiue in uirginitate, ſiue in abſtinētia,
ſiue in corporis caſtitate, ſiue in carnis ſuæ combuſtione, ſiue in bonorum ſuorū diſtribu
tione, omnia gratis faciūt, ſi nō in fide fecerint, ſine cauſa agunt niſi in agnitione unius in-
geniti dei patris, & in confeſsione unius unigeniti filij eius domini noſtri Ieſu Chriſti, & τριὰς
illuminatione ſpiritus ſancti glorioſi, ac uenerabilis paracleti qui adiuuat infirmitatem no
ſtræ orationis, in quo ſignati ſumus in die redemptionis noſtræ, hoc fecerint. Omnē ergo
ſanctitatem, & omnem iuſtitiā quam fecerit qui foris à uera dei cultura, atq; uera fide, gra
tis facit, in perditione facit, non prodeſt ei, non adiuuat eum in die iræ, non liberabit eum
in die interitus. Ad quod eſt teſtis Apoſtolus qui dicit: Omne quod ex fide nō eſt, peccatū
eſt. Quare? quia bona uident̃ feciſſe non quæſita fide, non quæſita agnitione eius propter
quem hoc fecerint. A quo enim accipiet mercedem? Ab eo quē non requiſiuit, quē non
agnouit, cui non credidit, quē non eſt confeſſus, neq; profeſſus ſicut oportuit, nō accipiet
ab eo remunerationem, niſi iudiciū & iram ac condemnationē. Sicut enim qui ædificat
ſine fundamento, nihil proficit niſi detrimentū, & laborem & dolorē: ſic ſimiliter qui bo
ni aliquid uidetur facere, ſi ſine fide fecerit, nihil proficit. Sicut enim credēti omnia ſunt
poſsibilia, ut ſaluetur atq; refrigeriū inueniat apud eum cui credidit: ſic non credenti nihil
eſt poſsibile, neq; ut ſaluus fiat, neq; ut refrigeriū inueniat, neq; ut in uitam introeat. Non
eſt enim mentitus qui ait: Quærite dominū & inueniet anima ueſtra. Quod ſi nō quæſie-
ritis in fide, nō poteſtis in uitā introire, id eſt animæ non credentiū. Sicut enim ſol niſi ui-
brauerit ſuper faciē terræ nullus ex fructibus eius creſcit, neq; adoleſcit, neq; matureſcit:
ſic ſimiliter niſi per fidem ueritas refulſerit in animabus hominum, nunquā erūt accepta-
biles coram deo. Quod autē ſi ſol non radiauerit ſuper fructus terræ, non oriuntur, neq;
matureſcere cōprobantur, manifeſtum eſt apud Noe. Nam per annum illum quo Noe
fuit in arca, ſol non effulſit ſuper terrā, parte ſanè ab aeris turbatione coercitus, parte aūt
quia ab aquarū multitudine erat terra cooperta. Idcirco fructus terræ anno illo neq; ger-
minauerunt, neq; creuerunt, neq; matureſcere comprobati ſunt, ſicut in Geneſi ſcriben- *Scripſit in*
tes aſſeruimus. Hæc nanq; uniuerſa diximus, quia beatus Iob cum iuſtitiam & ueritatem *Geneſim*
haberet, etiam dei culturam, hoc eſt fidem deo delectabilem, precioſam quoq; ei, atq; acce
ptabilē habebat. Sicut enim nihil eſt delectabile hominibus ſine luce, ſic ſimiliter nihil eſt
delectabile, neq; acceptū deo, abſq; fidei lumine. Ob hoc ergo dicit Iob, dei cultor, iuſte,

ac ueraciter colens deum. Non propter diuitias,atq; pecunias,ſicut diabolus mendaciter detulit illũ apud deũ,ſed propter iuſtitiã ac ueritatem coluit deũ. Nihil hoc iuſtius ac ueracius,quàm ut creator uniuerſorum, ac benefactor omnium ueraciter colatur & adoretur. Nihil hoc iuſtius neq; ueracius,quàm ut ei qui eſt omnium deus & conditor,atq; prouiſor,credatur ut oportet,& confiteatur & profiteaẽ. Nihil ergo ſuſcipit deus abſq; fidei ueritate. Non enim indiget his quæ noſtra ſunt,niſi ſolis animabus noſtris in ueritate fidei perſiſtentibus, niſi ſola conſcientia noſtra in ueritate fidei ſibi confitente. Hæc nanq; ſciens beatus Iob iuſtitiam ædificauit,ueritatem fundauit. Sed hæc uniuerſa, dei cultura, hoc eſt fide cõcinnauit atq; texit, ꝓbdulcauit atque perfecit. Sic oportet etiam nos,ò uiri periti,in fide ambulare,in fide ſtare, in fide perſeuerare, infidelitati atq; infidelibus non appropinquare, neq; cõmunicare, neq; conuenticulis eorum,neq; collectis, ut cuncta quæ facimus in fide Deo acceptabilia ſint:ſicut & illa quæ paulo poſt Iob feciſſe aſſeritur acceptabilia facta ſunt, quia abſtinuit ſe ab omni re mala, ut Deo acceptabilis fieret religioſa eius cultura:ut nihil eſſet quod ei perſtreperet, uel præpediret circa dei cõiunctionẽ, atq; familiaritatem,utpote ei qui erat ſine querela,iuſtus quoq;,ac uerax dei cultor, atq; abſtinens ſe ab omni re mala. Dignos etiam faciat nos deus ut ipſum imitantes in eius beatitudinis ueſtigijs requiem ac refrigerium accipiamus in tempore reſurrectionis. Habuit autem filios ſeptem & filias tres, ſed non ex adulterio, neq; ex impudicitia, ſed ex licito atq; immaculato matrimonio. Sciebat nanq; beatus Iob quia ex illicito thoro filij qui naſcuntur teſtes erunt iniquitatis aduerſus parentes ſuos cum interrogantur. Idcirco ueraciter dicit, Et ſi ſecutus eſt oculus meus uxorẽ uiri alterius,atq; his ſimilia. Cum ergo omnia obſcena & execrabilia atq; illicita declinaret,ſeptem habuit filios, & filias tres, ſancte & pudice ſecundum officium naturæ, caſte ac ueraciter iuxta creatoris promiſsionem. Fuerunt autem illi filij ſeptem, & filiæ tres fuerunt illi. Cui; Iob iuſto, ſine querela, uero dei cultori. Huic ergo fuerũt filij ſeptem & filiæ tres. Deo largiente, prouidente creatore,uolente omnium opifice, fuerũt illi filij ſeptem & filiæ tres. Septem filij iuxta hebdomadam dierũ ſeculi,aut iuxta hebdomadam eorũ qui ab Apoſtolis in nouæ gratiæ ſeculo ſunt ordinati, aut iuxta ſeptẽ ſtellas quę quotidie pertranſeũt ſpatia cæli. Fuerũt ei ſeptem filij & filiæ tres,oẽs ſimul decem, ſecundum decẽ uerba legis,quæ poſt hoc filijs Iſrael ſunt tradita. Ergo quia ea quæ in decẽ uerbis legis ſunt præcepra, omnia adimpleuit Iob, & ante legem, & extra legem,idcirco & ipſi quidem in formã atq; memoriã,illis uero qui poſt hoc ſub lege legem non adimpleuerunt,ad correptionẽ,ad condemnationẽ, decem liberi dati ſunt ei, utpote qui ſingulis eorũ ſingulorum memor præceptorum omnia adimpleuerit. Sed dicit aliquis. Porrò cur nõ dedit ei maſculos tantũ, ſed partim quidem maſculos, partim autẽ fœminas? Audi. Ob hoc dedit promiſcue & filios & filias,quia à ſeculo ita dedit omnibus. Genuit,inquit,filios & filias. Et adhuc ob hoc promiſcue & filios & filias dedit, quia ita deſiderant omniũ mentes, quia hoc requirit hominis deſideriũ,ut promiſcue utroſq; & filios & filias habeant. Ad ſatisfaciendũ ergo humanis ſenſibus,promiſcue dedit illis & dat filios & filias. Et adhuc ob hoc dat promiſcue, ut concordia atq; cõiunctio hominum multiplicetur per connubiorum copulationes. ubi enim dederint filias ſuas in coniugium, & acceperint filijs ſuis uxores,illic copulatio fit connubij,creſcit coniunctio, ſiue apud pauperes ſiue apud diuites. Quod ſi ſane alicui filij tantum naſcerentur,alij aũt filiæ, cum eas uiris omnes traderet,domũ uacuam relinqueret,atq; hæreditatẽ ſuam deſolatam. Nunc uero filias ſuas ſane dat foras, filijs aũt intus accipit uxores, ac per hoc & extrinſecus habet cognationẽ & intrinſecus hæreditatẽ. Hæc uidelicet uniuerſa diuina efficiunẽ prouidẽtia atq; operatione, utiliter,atq; neceſſarie hominibus ita ab initio ordinata. Sic nanq; & Iob fuerũt ſeptem filij & filię tres,ut cũ ipſas ſane filias foras traderet uiris, haberet extrinſecus filios adoptiuos:& cũ filijs ſuis deforis acciperet uxores, haberet etiam in his extrinſecus adoptiuas filias. Sæpe eñi generi,uel nurus filijs ſynceriores reperiũtur circa ſoceros,uel ſocrus ſuas, illæ quæ dei timorẽ ac pietatem habuerũt in animabus ſuis. Talis fuit illa beata Ruth, quæ ita detulit ſocrui ſuæ ueteranæ,ut uſq; ad mortem nõ eſſet paſſa eã relinquere. Idcirco ſane in ſcriptura in perpetuo magnificatur, apud deũ uero in infinita ſecula beatificaẽ, iudicabit nihilominus atq; cõdemnabit in reſurrectione omnes malignas & impias nurus, quæ ſoceris uel ſocribus ſuis cõtumeliã uel iniuriã ingeſſerint,

non reminiſcentes ꝙ ipſi eis uiros genuerint atq; nutrierint, & pro ſubſtãtia & pro uictũ illis laborẽ acquiſierint. Si igitur diligis uirũ tuũ o mulier, dilige & eos qui genuerũt eum & nutrierũt ſibi filiũ, tibi uero maritũ. Noli ſeparare filium à patre uel matre. Noli cõpellere filium patrẽ aut matrẽ inhonorare, ne in condemnationẽ incidas apud dominũ deum in die terribilis inquiſitionis, atq; iudicij. Sufficiat tibi ô mulier quia poſſides uirum quem non nutriſti, & ſubſtantiã quam non acquiſiſti, quia uenis in domũ quam nõ ædificaſti & eris domina, atq; poteſtatem habes laborũ alienorum, pro quibus tu nullatenus laboraſti. Noli ergò retribuere mala his qui tibi præparauerunt atq; ſuo labore acquiſierũt omnia, ſiue uirũ, ſiue ſubſtantiã, ſiue reſumptionẽ ô mulier, ne aſcendat ſuper te maledictio à domino deo. Sed hæc pauca per occaſionẽ filiorũ uel filiarũ Iob à nobis ſunt dicta pro commendatione nuruũ, ad correptionẽ uero & cõdemnationẽ malarũ & impiarum, atq; crudelium omniũ. Fuerũt, inquit, illi filij ſeptẽ. Certum eſt quod religioſo religioſi, & ſancto ſancti, & bono ſunt boni, ſicut & in priori demõſtrauit. Nam cũ ſancta eſſet radix, ſancti creuerunt & rami, atq; bonæ exortæ ſunt propagines. Cũ memoratis iſtis ſeptẽ filijs Iob, fuerunt & tres filiæ. Erant nanq; & ipſæ filiæ ipſis filijs ſimiliter, utpote filiæ Iob, atq; eius filiorum ſuorũ uero germanorũ certe ſorores in omni bona religioſitate. Niſi enim ipſæ eorum ſorores tales extitiſſent, nõ utiq; pariter cũ germanis ſuis ſemper fuiſſent, ſicut in priori hæc ſcriptura demonſtrauit. Sed adhuc, fuerunt illi ſeptẽ filij & tres filiæ, numero decem, animo uero unus erant. Numero plurimi erant, conſenſu aũt atq; cõcordia quaſi unus, unanimitate atq; dilectione quaſi idem. Non ſeparabat aũt eos zelus, non diſſociabat eos inuidia, ſicut pridẽ fratres Ioſeph. Quare? Quia nõ exorta eſt in eis præuaricatio, neq; coinquinatio, ſicut in Rubẽ, neq; furor interficiẽs, ſicut in Symeon & in Leui, neq; odium fraternæ maledictionis, ſicut in cæteris filijs Iacob: ſed erant omnes unanimes in pietate: pacifici in iuſtitia, atq; in dei timore concordes, utpote Iob filij, & non tanquam Eſau nepotes. Eſau enim cum unum ſufferre nõ poſſet germanum fratrẽ Iacob, interficere eum quęſiuit. Septem uero filij Iob & tres filiæ tanq; una anima indiuiſi cõuixerunt in unanimitate, & tãta fuit unanimitas laudabilium filiorũ Iob, ut & malignus, atq; inuidus dæmon facilius omnes pariter indiuiſos interficere, ꝙ diuidere atq; diſſociare benignam atq; ueram eorum unanimitatẽ poſſet. Audite hæc ô filij religioſorum, audite hæc ô nati fidelium, audite & imitamini piorũ fratrum unanimitatem, qui ueri ueraciter in uita ſua indiuiſi fuerunt, & in morte ſua nõ ſunt diſſociati. Nõ ſit inter germanos lis, ſed benignitas atq; concordia. Non ſit inter fratres cõtentio, neq; diuortium, ſed pax & unanimitas; ſed ſynceritas atq; puritas. Non ſubintroeat aduerſarius per malorum hominũ ora, non perturbet malignus per ſuæ nequitiæ miniſtros piæ germanitatis concordiã. Multi fuerũt filij Dauid olim, cum aduerſus ſe inuicẽ inſurrexiſſent, atq; patri iuſto rebelles extitiſſent, Amon & Abeſalõ & Adonias, qui adhuc uiuo religioſo patre, impie atq; iniuſte regnũ eius occupare atq; rapere tentauerunt. Nam cum eſſent ſcelerati atq; iniuſti, in damnationem atq; in interitum iuſte à deo ſunt traditi. Sed nõ tales fuerunt uel extiterunt ſeptem beati Iob filij, ſed tanquam ſeptem dies indiuiſi, & tanquam hebdomada indiſſociati. Nõ certauerunt pro elegantia, non litigauerunt pro fortitudine, non contenderunt pro diuitijs, non ſunt cõturbati pro regno, ſed cum eſſent unanimes cuncta propria inuicem ſibi æſtimabant communia. Erat nanq; uere cor eorum & anima una. Propterea cum ſanctis in perpetuo nominãtur, propterea cum iuſtis in æternum requieſcunt, propterea cum angelis indeficienter laudabuntur. De iſtis ergo dicit, Fuerunt illi ſeptem filij, & filiæ tres. Tres tanq; fides, ſpes, charitas, tanq; corpus & anima & ſpiritus, indiuiſæ, indiſſociatæ, incontaminatæ. Nam quia fidẽ, ſpem & charitatẽ circa deum ſeruauerunt, propterea & corpus & animã & ſpiritũ illibata cuſtodierunt. Poſt quorũ omniũ diſputationẽ atq; oſtenſionẽ adijciens dicit. Et erant pecora eius ouium ſeptem milia, ſecundum numerum ſeptem filiorum: cameli tria milia, ſecundum numerum trium filiarum. Simul omnes liberi eius decem, ſimiliter omnia pariter hæc milia decem. Septem filijs, ſeptem milia ouium: & tribus filiabus, tria milia camelorum: ſingulis filijs appropriata mille. Ita deo ordinante, atq; patre ita poſt diſponente, in tẽpore conſummationis diuidens hæreditatem. In tempore uero uitę ſicut cogitat de omnibus pater, ita & poteſtatẽ habet pater in omnibus: ſicut curam gerit de uniuerſis, ita & dominatur cũctis. Deinde adhuc iuga boũ quingẽta & aſinę pa-

ſtoriæ quingentę, utraq; ſimiliter mille. Ordinabiliter etiã hoc, atq; apte ſingulis de decem filijs quinquaginta iuga boum, & quinquaginta aſinę. Oĩa ſane patris ſunt ad regendũ, ad gubernandũ, ad intendendũ, & uſq; in finem uitæ ſuæ poſſidendũ, poſt requiem uero patris ordinabiliter ſupputata iuxta numerũ filiorum. Sed adhuc erãt pecora eius. Oĩa pariter pecora appellat, ſiue oues ſiue boues, ſiue camelos, ſiue aſinos, uniuerſa pecora nuncupat, quia diuerſa peculiaria atq; utilia fuerunt hominibus & ſunt, & iſtis qui nunc ſunt, & illis qui tunc fuerunt, & ipſo beato Iob. Oues quidẽ uiuæ pro lacte, atq; lanę ueſtitu: occiſæ uero pro eſca, atq; carnis comeſtione. Similiter boues uiui, ad culturã, & panis cõmoditatẽ: iugulati uero pro carnibus & eſca, atq; pedũ calceamentis. Cameli aũt pro oĩ onere portando, atq; leuãdo de longinquo & de proximo. Poſt quæ uniuerſa aſini ad leuia negotia peragẽda & afferenda, & eundi, & uelociter redeũdi. Quod eñ nunc equi & muli perficiũt, hoc nihilominus aſini adimplebant, præſertim tales quales ſunt in regione Arabiæ & Paleſtinorũ aſini, qui ueloces ſunt ſimiliter ut equi. Omnem ergo cenſum beati Iob ſupputat in ſeptẽ milibus ouium, & tribus camelorũ, & in quingentis iugis boum, & in quingentis aſinis paſtorijs. Auri uero & argenti, atq; ueſtiũ nõ meminit. Quare? Ob hoc ut reticeret, an ob hoc quod Iob aurũ & argentũ non habuiſſet? Ob hoc procul dubio, quia nõ habuit. Quo teſte aurum & argentũ non habuerit? Ipſo Iob dicente: Et ſi confidebã in diuitijs multis, & ſi ad innumerabilia miſi manũ meã, & alia his ſimilia. Erat nanq; hoc uere, ut priores nõ tantum in auro & argento ſibi theſaurizarent, quantũ in pecoribus, & in quadrupedibus. Non eñ erant ita auri expetitores ſicut ſumus oẽs nos, non intendebant poſt aurum & argentum illi tunc quantum nos nunc intendimus. Nunc omniũ noſtrũ animus poſt aurum detinetur atq; argentũ inhiat, et nihil putant homines nunc pro diuitijs niſi ſolum aurum & argentũ. Nunc eñ ſunt adimpleta tẽpora illa quæ delonge deſignans apoſtolus dicit: In nouiſſimis diebus aduenient anni periculoſi, & erunt homines ſeipſos diligentes, cupidi, & cætera uniuerſa quæ nunc in hominib. uidemus impleri omnia. Nam quia in fine eſt iam hic mundus, & mortuus eſt iam properans ad defectum, idcirco mens hominũ inhiat in his quæ mortua ſunt, cum ſicut ſtellę inutiliter reconduntur, atq; theſaurizantur. Olim uero, utpote adhuc incipiente ſeculo, & utpote adhuc uiuente mundo hoc, uiua atq; creſcentia cupiebant homines pecora, quadrupedia, atq; agriculturã pro uictus fructificantia. Sciebant nanq; quod aurum & argentum reconditũ, ac theſaurizatũ, atq; ad uſuras datum, peccatum cõferret. Pecorum uero, atq; terræ uſura, hoc eſt pecorũ fœtus multiplicatus, & fructus terræ augmentũ, peccatũ non conferrent, ſed iuſtitiã. Nam habentes nutriunt: & eos qui non habuerint, cum ab his qui habent data fuerint ac diſtributa, gubernant. Tales ergo diuitias habuit laudabilis ille Iob, caſtas, mundas, incoinquinatas, incontaminatas. De hoc nanq; dictum eſt hoc, atq; de ſimilibus illius uſq; in æternum: Beatus qui inuentus fuerit diues iuſtus, qui poſt aurum non ambulauerit, neq; ſperauit in argenti repoſitione. Vere enim inæſtimabilis atq; æterna beatitudo eſt, ut cum quis diues effectus fuerit, non confidat in auro, neq; intendat in argenti repoſitione, ſed recondat hęc in mandato altiſsimi, & det ea in eleemoſyna pauperibus, ſed ſeminet atq; ſpargat ea late per animas miſerorum, per ora eſurientium, uel per ora debilium, per deſtitutos, atq; miſeros. Iuxta hoc quod dictum eſt: Seminate uobis ad iuſtitiã ut metatis fructum uitæ. &, Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternũ. Eiuſmodi uero metet multipliciter in die reſurrectionis. Eiuſmodi recipiet inæſtimabilem beatitudinem in die uiſitationis. Eiuſmodi eleemoſynarũ iuſtificationibus tanq̃ lux effulget coram angelis dei. Talis fuit beatus Iob, apud quem hoſpes nunquam foris manſit, cuius ianua omni aduenienti patuit, quem inualidi nunq̃ prætermiſerunt de ijs quæ opus habuerunt, qui nõ dimiſit pauperem exire de domo ſua uacuum, ad cuius tonſuram ouium, omniũ pauperum ſcapulæ calefactæ ſunt. Ob hoc enim & iſtam multitudinẽ pecorum nutriuit, & maximã agriculturã exercuit, ut plurimis impertiret, ut plurimis benefaceret, ut plurimorum memor eſſet. Non propter os ſuum tantũ, ſed ut multos eſurientes ſaturaret, atq; plurimos nudos ueſtiret, & multis miſerabilibus atq; infelicibus refrigeraret. Ob hoc enim pecora eius ouiũ ſeptem milia, cameli tria milia,, iuga boum quingenta, & aſinę paſtoriæ quingentæ. Et miniſteriũ nimis copioſum. Certũ eſt quod & menſæ eius, atq; ſedes eius, & miniſterium copioſum: ſed plus erat miniſteriũ co

pioſum quod miniſtrabat hoſpitibus & aduenie͞tibus, infirmis & miſera͞tibus, deſtitutis
& peregrinis, pauperibus & infelicibus. Pro horũ ergo omniũ ſuſceptione, nimiũ copio-
ſum habuit miniſteriũ: puto quod & in cælo & in excelſis copioſum nimis babuerit mini
ſterium. Plurimi miniſtrauerunt ei ſuper terrã pro miſerorũ ſuſceptione, ſed pluriores mi
niſtrabant ei in cælis, cæleſtes angeli, incorruptibiles eleemoſynas, atq; bona opera eius in
memoriã coram deo in cælum defere͞tes, ſicut dictum eſt ad Corneliũ, Orationes tuæ &
eleemoſynę tuæ aſce͞derunt ſurſum in memoriã coram deo. Aſce͞derunt proculdubio ab
angelis, atq; ſpiritalibus miniſtris delatæ. De quibus dicitur, Omnes ſunt miniſteriales ſpi
ritus miſſi pro his qui ſalute͞ in hæreditate͞ capiunt. Et alibi. Qui facit angelos ſuos ſpiritus
& miniſtros ſuos igne͞ ardente͞. De iſtis nanq; miniſtris unus erat qui locutus eſt ad Tobi
am dicens: Cum orares tu & Sara filia Raguelis, ego attuli memoriã orationis ueſtræ in
conſpectũ gloriæ ſummi dei. Tale ergo erat miniſteriũ Iob nimiũ copioſum. Secundum
multitudine͞ enim bonorũ operum eius, multiplicati ſunt cæleſtes miniſtri atq; angeli, qui
in conſpectu dei atteſtarentur beneficijs illius. Vnus ſanè deuotioni animi eius atteſtaba
tur, alius aũt eleemoſynis eius ac miſerationibus, alius nihilominus ſollicitis precibus, ali-
us uero iuſtitiæ iudicij, patientiæ quoq; ac longanimitati, atq; charitatis plenitudini Om-
nes ſcilicet cunctis eius uirtutibus atteſtabantur in cõſpectu omnia præſcientis dei. Om-
nibus itaq; modis miniſteriũ omnium copioſum erat beato Iob. Quale putas illi fieri obſe
quium ad ſuſceptione͞, & glorioſum quoq; honore͞ ô amice, cum anima eius exiens de cor
pore ad illud ſeculũ tranſiret, cum illi occurrerent o͞mes ſancti angeli, quando gauiſæ ſunt
ad eum omnium ſanctorũ animæ, quando o͞mes animæ miſerorum atq; inopum, quibus
ſuper terram bene fecerit, beneficijs eius atteſtatæ ſunt? Quæ uniuerſæ in lucem illic pro
cedentes glorioſe occurrunt atq; ſancte atteſtantur nõ ſolum ſolius Iob uirtutibus, ſed &
omnibus qui ſimiliter ut Iob eleemoſynas miſeris, ac beneficia infelicibus impertiũt. Hęc
uniuerſa, quia dicit, & miniſteriũ nimium copioſum. Poſtq; adijciens dicit, Erant opera il-
lius magna in terris. Primum ſanè opera magna fuerunt illi, id eſt agri & uineæ, fruteta &
oliueta. Hæ nanq; erant antiquorũ diuitiæ, hæc erat priſcorum inſtantia atq; ſtudiũ, hoc
erat quod ab eis theſaurus reputabatur, area & torcular, oliueta & ficeta, & uniuerſa ope
ra quæ ſunt in agro, quæ cum labore atq; ſudore atq; manuum calloſitatibus acquiruntur
cum iuſtitia, iuxta ordinem dei dicentis: In ſudore uultus tui edes panem tuum. Hæc ſcili
cet opera magna fuerunt Iob in terris, ideo & plurimo indigebat miniſterio ad curãdum,
ad intendendum, ad circumeundum, itemq; ad dandum, ad diſtribuendum, ad miniſtran
dum indigentibus, ad defendendum oppreſſos, ad opitulandum pauperibus, ad benefa-
ciendum uiduis & orphanis. Pro his nimirũ uniuerſis opera magna erãt illi in terris & mi
niſterium copioſum, quia magna erant opera meritorũ & copioſum miniſteriũ. Sed puto
poſt hæc quæ recitata ſunt magna illius opera, poſt agriculturã atq; pecudũ nutrimenta,
& cætera uniuerſa, fuerunt etiã alia magna opera Iob in terris, fides, pietas, iuſtitia, ſancti-
tas, cõſtantia, patientia, tolerantia, atq; his ſimilia uniuerſa, & omnes quæ ſuperius demon
ſtratæ ſunt uirtutes, atq; merita & eleemoſynæ opera. Hæc nanq; ſunt magna illa opera
quæ erant Iob ſuper terrã, quæ erant ita magna ut uſq; ad cælũ pertingere͞t & uſq; ad deũ
peruenire͞t. Ita erant magna, ut in corruptione perpetrata, in incorruptione fuiſſent præ-
dicata Inter homines facta, inter angelos ſunt mirificata. Hæc inquã fuerunt Iob magna
opera. Et ubi hæc fuerunt? in terra, inquit. In qua terra? Primũ quidem in ea quæ ſub cæ-
lo eſt terra. Item in terreno eius corpore. Omne͞ enim uirtute͞, omne͞ iuſtificatione͞, omne
opus ſanctum, omne͞ tolerantiã cum gratiarũ actionibus, uniuerſa in hoc corpore terreno
perfecit, et ſupportauit atq; ſuſtinuit. Teſtis eſt ipſe dice͞s de uirtute dei atq; magnitudine,
Qui ſuſciraturus eſt pellem meã quę hauriuit hæc mala. Poſtq; uniuerſa, opera magna e-
rant Iob. Vbi? In terra, inquit. In qua terra? In terra incorruptibili, in terra immortali, in
terra uiuentiũ, in tabernaculis iuſtorũ, ubi nõ eſt infirmitas neq; mors, unde fugit dolor et
triſtitia atq; gemitus. Illic ergo magna erãt opera Iob, illic demõſtrata ſunt atq; oſte͞ſa, illic
diſtincta atq; manifeſtata. Hic perfecta, illic autem demonſtrata: hic ſeminata, illic uero
meſſa: hic diſperſa, illic autem collecta: hic deo fœnerata, illic uero cum gloria à deo fœne
rantibus redhibita. Qui enim miſeretur pauperi, fœnerat deo. Secũdum aũt datum illius
retribuet illi dominus. Poſt hæc autem uniuerſa, nouiſſimam uirtute͞ Iob demonſtrat, di-
cens

cens. Fuit aũt hic homo de genere optimo. ex partibus orientis. Item aũt & iſtic ſingula-
riter illum deſignat, atq; memorat. Hic homo ſingularis, ſemotus, qui in carne ſeparauit
ea quæ carnis ſunt, qui inter homines ſuper homines fuit, qui in terris erat, & cæleſtia age
bar. Hic homo ſine querela iuſtus, uerus dei cultor, abſtinẽs ſe ab omi re mala. Hic ergo
de genere optimo, ex partibus oriẽtis. tanq; ſi diceret, omnibus qui ſunt in partibus orien
tis generoſior atq; melior fuit, nobilior hic, atq; ſublimior erat. Hoc nanq; demonſtrãs di-
cit. Fuit aũt hic homo de genere optimo, ex partibus orientis. Sed liceat reſpondere ſcri-
benti, & dicere. Vnde Iob de genere optimo? Si ex Adam & Eua, præuaricati ſunt per
inobedientiã. Si ex Eſau, ſub maledictũ redactus eſt auiditatis. Si ex filijs Eſau, impij exti
terunt etiã ij propter contumeliã. Quomodo ergo de genere optimo erat qui de talibus
naſcebatur? Ruben primogenitus Iacob, & Symeon & Leui, qui ex Iſrael ſunt proge-
niti, de genere optimo nõ dicunt: Iob uero qui ex impijs ortus eſt, id eſt ex filijs Eſau, qui
ex proſapia Edõ natus eſt, hic de genere optimo dicit? Ego, inquit, nõ carnalẽ natiuitatẽ
quero, non carnalẽ generationem ſignifico, non pereuntẽ generoſitatẽ laudo. Nam hęc
apud deum nõ magni penduntur, hæc à creatore non requirunt. Sicut enim non cõſtat
apud deum perſonæ gloria, ſic nec requiritur ab eo carnalis generoſitas. Merito de gene
re optimo dicitur Iob. Nõ ex Eſau, neq; ex poſteritate Edom, ſed de genere optimo dici
tur Iob, ex ſanctitate & iuſtitia, ex pietate, ex fide, ex miſericordia, ex dei cultura, ex uero
animo, ex corde puro, ex bonis cogitationibus. Ex iſtis ergo omnib. bene natus eſſe dici
tur Iob, ex iſtis omnib. generoſior eſſe reputat, quaſi in dei familiaritate, quaſi in dei cli-
entela, tanq; qui deo fuerit affinis propter animã ueram & fidẽ, atq; iuſtitiam integrã. Be-
ne natum eum reddunt nõ terreni patres, neq; aui carnales, ſed opera ueritatis, atq; offici
um ſanctitatis, nec nõ & ſyncera circa deũ ſpes. Quis erat nobilior, uel generoſior Cham
filio Noe mediano, qui & ex patris nobilitate erat nobilis, & ex dei benedictione atq; col
loquio nobilis erat & illuſtris? Sed nihil iuuit illum, neq; dei colloquiũ, neq; creatoris be-
nedictio, neq; patris iuſtitia, cum ipſe declinauerit à iuſticia ut impietatẽ arriperet, propter
quã iuſte humiliatus, redactus eſt in maledictũ atq; in ſeruitutẽ. Nam ipſe pater Noe qui
eius libertatẽ atq; generoſitatem erat defenſurus, ipſe iuſto dei iudicio in maledictũ atq;
ſeruitutem eum condemnauit. Non enim erat dignus ut patris libertate atq; nobilitate
fungeretur, quẽ ut ignobilẽ impie ad deriſionẽ perduxit. Nequaq; ergo iuuat, ò amici, pa
trum iuſtitia iniuſtos, atq; impios filios: & nihil obeſt pijs atq; ſanctis filijs parentũ iniuſti-
tia atq; impietas. Siue em̃ inter patres, ſiue inter filios quis fecerit peccatum, hic ſeruus eſt
peccati: & cum ſeruus ſit peccati, liber uel bene natus eſſe nõ comprobatur. Item ſimili-
ter qui liber eſt peccato, hic habet ingenuam atq; dignam animæ libertatẽ, & digne bene
natus dicitur: hic ſanè ueraciter generoſus nuncupatur, quia libertatẽ illam quæ ab initio
naturaliter eſt conceſſa, peccato non uitiauit, neq; delicto maculauit. Talis ergo erat bea-
tus Iob, foris ab omni crimine, iuſtus, uerax dei cultor, abſtinẽs ſe ab omni re mala. Ergo
quia talis erat coram deo, merito digne dicitur de genere eſſe optimo. Nam quis uere be-
ne erit natus, niſi is qui diuinam natiuitatẽ atq; conditionẽ integram conſeruauerit? ſicut
admirabilis ille Iob, qui digne ac iuſte bene natus appellatur, non quia ex Eſau generatio
ne carnaliter fuerit ortus, ſed quia Abraham per deo dilectam fidem eſt imitatus, & quia
Iſaac in ueriſſima caſtitate eſt ſectatus, & Iſrael in perſpicua cordis puritate appropinqua-
uit, & Melchiſedech in filiorũ immolatione, & Ioſeph in caſtitate, et Moſi in manſuetudi
ne, & Samueli in iuſtitia, & Lazaro in paſſione iudicij, atq; omnibus ſanctis in omnibus
uirtutibus, ita ut poſſit dicere etiã ipſe cũ ſancto Dauid, Particeps ego ſum omniũ timen
tium te, & cuſtodientiũ mandata tua. Ergo quia omniũ ſanctorũ ſanctitatis particeps effe
ctus eſt beatus Iob, idcirco digne ex genere optimo fuiſſe dictus eſt, utpote totius iuſtitiæ
nobilitatẽ in ſe geſtans, utpote omnium amicorũ domini libertatẽ in ſe cõtinens. Non di
cuntur Amon uel Abſolon bene nati: negauerunt enim & diſceſſerũt atq; ceciderunt à
ſanctitate & dignitate Dauid patris ſui: & alij innumeri ſimiliter ut ij primi & nouiſſimi,
qui omnem iuſtitiæ libertatẽ amittẽtes & ſerui effecti peccati, æterni ſupplicij apud infe-
ros cõprobantur famuli. Nos uero dignos omnes habeat ſanctos omniũ dominus, ut be-
ne nati in ſancta regeneratione perſeueremus. Concedat nihilominus ipſe nobis cęleſtis
dominus, ut in incorruptibili generoſitate illibata permaneamus, non carnis tantũ liber-

tate

tate glorianteſ, ſed animæ caſtitate, fide, atq; omnia coram deo & ſanctis angelis eius demonſtrantes: ut liberi ab omnibus peccatis & delictis in æternam gloriam, ac regnum cæleſtis patris noſtri regis, cum ſanctis ſine difficultate introeamus ſancti atq; intaminati filij eius, perſeuerantes in præceptis eius uſq; in finem, & libertatē ab eo nobis donatam atq; nobilitatem immaculatam iugiter cuſtodientes. Sic itaq; omnibus modis bene natus beatus Iob eſſe dignoſcitur. Beati omnes qui illum fuerint imitati. Beati omnes qui eius diuina ueſtigia fuerint ſecuti. Hi enī omnes ſimul ut ille gloria apud deum digni habebuntur. Sed adhuc fuit, inquit, hic homo de genere optimo. Et non ſolum de genere optimo, ſed ex partibus orientis. Vnde igitur eſt delectatio luminis? unde etiam radij pulchritudinis? unde ortus ſanitatis? Ex partibus oriētis. Vnde eſt hominū initium? Vnde fuerunt mundi priores? Vbi eſt paradiſus iucūditatis? Plantauit, inquit, paradiſum uoluptatis in Eden, contra orientem. Inde nimirum admirabilis Iob dicitur fuiſſe. Ob quam rem? Quia refulſit ueritate, & reſplenduit fide, ac pietate, atq; tolerantia, & omnibus uirtutum ſtudijs. Ob hoc ergo digne ex genere optimo & ex partibus oriētis fuiſſe dicitur. Nam ſicut omnes homines diei luce incipiente ad orientem ſuam extollunt uiſionē, pulcherrimos ſolis radios properantes reſpicere: ſic ſimiliter, uel immo potius omnis pia ac religioſa atq; credens anima in omni tempore ad incorruptibilem orientē, ueram ſpiritualem extollit uiſionem, ut ſolis iuſtitiæ admirabiles radios exinde oriri cōſpiciat. Hoc monebat & hoc ſignificabat, & hoc docebat omnes ille qui ait: Pſallite deo qui aſcendit ſuper cælum cælorum ad orientem. Sic nanq; Danieli adoranti deum, atq; deprecanti contra Hieruſalem aperiebantur feneſtræ. Illo enī ubi erat ex Babylone ad orientē, inde erat ſolis ortus ad Babylonem. Ergo quia cum in Hieroſolyma eſſet ad orientē adorabat, idcirco & cum eſſet in Babylonia tanq; ad Hieruſalē uerſus ad orientem adorabat deum & creatorē omnium. Ad orientem adorabat eum, ex quo eſt totius beneficij, ac ſalutis, gratiæ quoq; ac miſericordiæ ortus. Sic nanq; & nunc nos omnes credentes, ſanctis ſimiliter credentibus concordantes, ad orientem adoramus dominum deum noſtrum, qui propter noſtram ſalutem, atq; redemptionem ſuper occaſum ſane deſcendit, utpote in paſſione, ac morte occaſurus: ad orientem uero aſcendit, utpote à mortuis poſt paſſionem reſurgens, & in cælum poſt reſurrectionem ad orientem aſcendens. Horum nanq; omnium figuram adimplens beatus Iob, ex partibus orientis eſſe dicitur, quia omnis ſanctitas & pietas atq; fides uſq; in finem in illo orta eſt. poſt hæc autem uniuerſa adijciens dicit. Conuenientes ergo filij eius ad inuicem, potationes faciebant per ſingulos dies. Filij illius. Cuius? Iob. Filij illius qui dudum ſunt deſignati uel memorati. Filij qui ſeptem fuerunt numero, & unam habuerunt animam. Septem fuerunt perſonę, & unum erat eis cor. Qui diſſimiles erant aſpectu, atq; facie, ſimiles uero & unanimes mentis concordia, atq; pietatis cōmunione. Iſti ergo ſeptem filij Iob conuenientes ad inuicem. Non erat inter eos ſuperbia, neq; arrogantia, neque inflatio, neq; elatio. Non cōtemnebat primus nouiſſimum, nō ſe extollebat, non exaltabat maior ſuper minorem, ſed germanorum circa inuicem conſeruantes unanimitatem, conueniebant ad inuicem, Conueniebant pure atq; ſyncere, cōueniebant concorditer atq; unanimiter. Iunior maiori obſequiū reddebat, nouiſſimus primo cum primatu honorem exhibebat. Non inuidebat alter alteri, ſicut filij Iacob, Ioſeph. Non reſiſtebat alter alteri, ſicut Abſolon Amon, & ſicut Adonias Salomon, ſed cōueniebant ad inuicē, tanq; fratres ad fratres, tanquam germani ad germanos cōueniebant ad inuicem. Nullus iudicabat inter eos, nec quicq; ſuū eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cōmunia, et munera, & ſubſtantia, & diuitiæ, & unanimitas, & pecunia, & charitas, omnia erant illis communia. Conueniebantq; ad inuicē ipſi priores adimplentes hoc quod dictum eſt: Ecce quàm bonum, & quàm iocundum habitare fratres in unum: ipſi priores obſeruantes id quod poſt ab apoſtolis obſeruatū eſt, & à credentibus perfectum atq; impletum, ſicut dicitur, Erat cor & anima omnium credētium una. Hanc ſcilicet piam unanimitatē oſtendentes atq; ſynceram concordiam demonſtrantes beati illi filij Iob cōueniebant ad inuicē. Ita oportet etiam facere religioſos fratres, ita oportet etiā nūc oſtendere ueros germanos, blandos atq; mites eſſe inuicem, modeſtos quoq; & unanimes. Nō oportet contentionē, uel diuortium cum inuicē habere. Non oportet eos inuidiam atq; zelum aduerſus inuicē retinere. Non oportet eos malitiam uel iniquitatē ad inuicē reſeruare, ſicut olim Eſau ſeruauit contra

uit contra

uit contra Iacob dicens, Quando appropinquabunt dies mortis patris mei, interficiam Ia
cob fratrē meum. Sed ſimiliter ut illi religioſi filij Iob ſe inuicē debēt diligere puriter, atq;
ſynceriter inuicem debent ſentire, ſuam gloriā atq; honorē ſibi inuicē deferre, ſicut dicit
apoſtolus: Si honorificatū unum fuerit mēbrum congaudent omnia membra. Nō opor-
tet inuicē mordere atq; criminari, ne ab inuicē cōſumanẽ: ſicut Eſau ille nequiſſimus, qui
propter auiditatē primatū amittens, poſt hæc aduerſus germanū fratrē ſuum Iacob inſur-
gens, diuinæ gratię exors effectus eſt. Sed filiorū Iob imitari debent benignā illam germa
nitatē, atq; deo dilectam fraternitatē, qui omnes tanq; ex ſancta radice ſancti creuerūt ra-
mi, qui omnes tanq; ex ſancta arbore ſanctū produxerunt & fructū. De iſtis ergo iſtic di-
cit. Cōuenientes aūt filij eius ad inuicē, potationes faciebāt per ſingulos dies. Potationes
faciebant, id eſt conuiuia, feſtiuitates, lætitiā, iucunditatē. Sed nō ſibi tantū huiuſmodi fa-
ciebant, ſed & ſororibus ſuis. Conuocatis, inquit, ad ſe & tribus ſororibus ſuis, ut ſecum
manducarēt, & biberēt. Potationes faciebāt, ſed nō propter ebrioſitatē, neq; pro luxuria,
neq; pro turpitudine, neq; pro intēperantia, neq; pro illicitis ſcurrilitatibus, neq; pro deſi-
deriofis iocis, neq; pro impudicis colloquijs, atq; obſcœnis. Si eñ aliquid horū apud eos
fuiſſet, ſi aliquid de huiuſmodi beati illi filij Iob agerent, nō utiq; ſorores ſuas ſecum cōuo
caſſent, ut cum ſororibus ſuis illicita atq; impudica agerent, uel colloquerenẽ. At nunc ue
ro quia opera eorū, & uerba, & cōuentus atq; conuiuia pia ac pudica erant, decora atq; de
lecta, caſta nihilominus & munda, merito in teſtimoniū purgationis ſuæ, atq; munditiæ
germanas ſorores ſuas ſecum cōuocabant, ut innocentes ſcelerū corā patre ſuo atq; om-
nibus atteſtarentur. Ob hoc ergo cōuocabant ad ſe tres ſorores ſuas ut ſecum manduca-
rent, & biberent, ut ſicut ſecum manducarēt & biberent, ſic & collaudarent, & honorifi-
carent ſecum dominū cæleſtē, ſic & adorarent, & gratias agerent uero creatori, ſic & ado
rarent & deprecarētur æternū regē. Ob hoc ergo cōuocabant ſecum tres ſorores ſuas, ut
fierent omnes ſimul eccleſia ſanctorū, congregatio religioſorū, cōuentus immaculatorū,
& incoinquinatorum atq; caſtorū. Sic itaq; conueniētes ad inuicem potationes faciebāt
per ſingulos dies. Non per ſingulos dies totius uitæ ſuæ, ſed per ſingulos dies ſeptimanæ.
Septem cum eſſent filij, ſeptē diebus feſta celebrabāt. Sic nanq; & lex poſt hæc præcepit
ſeptem diebus agere, ſiue paſcæ, ſiue hebdomadarū, ſiue ſcenopegiæ. Hæc itaq; adimple-
re anticipantes filij Iob, uel etiā ipſe Iob qui eos docuit, potationes faciebant per iſtos ſe-
ptem dies, unuſquiſq; eorū apud ſe habens una die oēs fratres ſuos, & ſorores, primus pri
mum, ſecundus ſecundū, & ita conſequenter per ordinē omnes uſq; ad conſummationē
horum ſeptem dierum. Per iſtos ergo ſingulos ſeptē dies potationes faciebāt, id eſt diem
feſtum, conuiuium, epulum, iucunditatem. Sed proculdubio quod nō ſibi tantum, neq;
ſolis ſororibus ſuis, ſed & ſeruis, & liberis, & pauperibus, & egenis, & indigētibus, & nō
habentibus omnibus faciebant epulum, omnibus exhibebant iucunditatē, atq; conuiui-
um. Non eñ poterant in parte ſanè imitari legem, in parte autem non. Non poterant in
hoc imitari legem ut ſeptē diebus feſta celebrarent, in hoc aūt non imitari, ut nō epularen
tur cum illis ſerui, atq; ancillæ, ac egeni. Præcipit nanq; in lege & dicit: Septē diebus cele
brabis diem feſtū domino deo tuo, & epulaberis tu & filius tuus, & filia tua, & ſeruus tu-
us, & ancilla tua, & aduena qui eſt in te, & egenus gētis tuæ. Quæ ergo in lege poſt hæc
præcepta ſunt, hæc nimirum anticipans Iob, & ipſe impleuit, & filios implere docuit, &
hoſpitalitatē, & eleemoſynā, & miſericordiā, & pauperum & miſerorum beneficia atq;
cōſolationes, quæ ſunt deo ualde acceptabiles cū fide perpetratæ atq; perfectæ. Ita debe-
mus etiam nos ô amici in diebus feſtis noſtris atq; iucūditatibus nō ſolum hoc reſpicere,
quomodo nos ſoli epulemur atq; iucundemus, ſed hoc præſertim debemus intendere ut
epulentur nobiſcum & celebrent diē feſtum noſtrū ſerui noſtri & ancillæ, & clientes no-
ſtri, & egeni, & pauperes uniuerſi, & celebremus diem feſtū domino deo noſtro. Si enim
celebrauerint tecum diē feſtum, & epulatus tecū fuerit ſeruus tuus, & ancilla tua, & pau
peres, & egeni, atq; inopes, pro certo ſcito, quod domino deo tuo diē feſtū celebras. Epu
latur eñ tecum dominus deus tuus per inopum, & pauperum ora, qui ait: Quodcunq; fe
ceritis uni de minimis iſtis miſerabilibus, mihi feciſtis. Poſt hæc uniuerſa dicit. Et cum fini
ti eſſent dies potationū. Oſtēdit euidenter iſtic quod ſuperius dictum eſt uerū fuiſſe, quia
non ſemper epulabātur, quia nō quotidie potationes faciebant, ſed certis diebus, ſed iſtis
diebus

diebus qui memorati ſunt ſeptem numero ſecũdum numerum ſeptem filiorũ Iob, ſecun-
dum illos ſeptem qui in lege celebrati ſunt. Cũ ergo iſti finitentur, poſt hoc cum tranſiret
ſolennitas, cum finirentur potationes ſecundum feſtiuitatis cõſuetudinẽ. Non enim quo
tidie potationes faciebant filij illius beati uiri, neq; ſemper in calicibus & phialis dabant
oculos ſuos. nõ erant eñi uinolenti, ſicut ſunt nunc quamplurimi, ſed ſancti erant ſanctiſ-
ſimi illius filij Iob. Cum ergo ſancti uiri eſſent, ſancti in ſolennitatibus ſuis, de caſtitate ac
ſanctitate, de mundicia quoq; ac pudicitia & ſecum inuicẽ & cum ſororibus ſuis loquen
tes, iuxta hæc quæ ſuperius memorata ſunt uniuerſa. Poſtquã ergo ſic finiti ſunt dies po
tationum in caſtitate, & in pietate atq; pudicitia, poſt hoc nimirum quid factum eſt oſten
dit dicens. Mittebat Iob & mundabat illos. mittebat ad eos qui pietatem admonerẽt, qui
iuſtitiam inſtruerent, qui dei timorem docerent, qui teſtificarentur dei iudicium terribile,
in quo omnium & manifeſtorum operum, & uerborum ratio inquiritur atq; redditur, in
quo uindicta impatienter omnibus animabus infertut, in quo ira in flamma ignis omni-
bus impijs irrogatut. Verbis ergo doctrinæ, diſciplinæ, atq; ammonitionis, mundabat il-
los, ſiue per eos quos mittebat ad illos, ſiue per ſemetipſum ad ſe conuocãs illos. Sed mit-
tebat, inquit, & mundabat eos. Quid mittebat uel quomodo mittebat? ad dominum mit-
tebat, & ad creatorẽ dirigebat. quid mittebat? Orationes, ac preces ſuas pro eis, confeſſio *Submonet*
nem quoq; atq; gratiatum actionem pro illis. Hæc ſcilicet uniuerſa mittebat & mũdabat *literam*
eos. Mundabat eos orationibus ſuis, mundabat eos precibus ac poſtulationibus, munda-
bat eos ſicut Moyſes filios Iſrael pro illis in deſerto orando, mundabat eos ſicut Samuel
uniuerſos filios Iſrael aduerſus Allophylos pugnantes, oranionibus ſuis deum illis placan-
do, atq; exorando. Sic ergo & hic iuſtus Iob, olim filios ſuos mundabat. Quod aũt oratio-
nibus, atq; ſatisfactionibus eos mundauerit, per ea quæ ſequunẽ oſtendit, dicẽs. Surgens
mane. Mox ad deũ currebat, mox ad deũ procedebat, pro ſe & filijs ſuis deũ exorans atq;
deprecãs, orans quoq; atq; poſtulans terribilem dei faciem & ſibi & illis repropitiare feſti
nans: necnon & docens, & admonens atq; formam oſtendens, & tunc filijs ſuis, & nunc
omnibus nobis in perpetuũ, ut cõfeſtim diluculo ex noctis requie exſurgẽtes, ante omne
opus uel uerbum, ante omne colloquiũ uel conuentionẽ, primitias reſurrectionis noſtræ
deo exhibeamus in ſynceris orationibus atq; precibus, in matutinis deprecationibus atq;
gratiarũ actionibus. Hanc itaq; pietatis ac religioſitatis formam nobis omnibus demon-
ſtrans Iob, ſurgebat mane, & mundabat eos, offerens pro eis hoſtiam ſecundũ numerum
illorum. Primo mundabat, purificabat, ſanctificabat, & ita demum pro eis hoſtiam offere-
bat, ut cunctis in perpetuũ oſtenderet, quia mundos, caſtos, atq; ſanctos condecent ſacrifi
cia, ut ſancte atq; digne immolata, ſancte atq; digne à ſanctis accipiãtur. Sic nanq; & apo-
ſtolus poſt hæc dicit: Prober ſeipſum homo, hoc eſt, mũdet ſemetipſum, & ita de ſanctiſ-
ſimis domini ſacrificijs fruatur. Sic & Iob pridẽ faciens primum mundabat eos, & ita de-
mum pro eis hoſtiam offerebat ſecundũ numerum eorũ, ſecundum perſonas eorũ. Qua-
re ſecundum numerũ eorum? Propter nimiã ſynceritatẽ quam habebat circa illos, atq; de
uotã caſtificationẽ quã habebat circa illos. Singuli ideõq; à deo creati ſunt, ſigillatim ex ute
ro matris exierunt, ſigillatim totidem idemq; in reſurrectione, atq; in inquiſitione iudicij
exurgent. Ob hoc, inquit, ergo pro ſingulis eorum ſecundũ numerũ illorum hoſtiã offe-
ro, ut & ipſi hæc uidentes, eadem pro ſemetipſis perficere properent, hoc ſcientes, quia
unuſquiſq; omniũ hominũ pro ſemetipſo ſolus in iudicio reſurget, & ſolus ad inquiſitio-
nem ueniet, & ſolus pro ſe ſolo reſponſum in uiſitatione animarum dabit. Nõ eñi libera-
bit frater fratrẽ, neq; defendet ullus alium in iudicio. Merito ergo ſecundũ numerum eo-
rum offerebat pro eis hoſtias. Itẽ uitulum unũ pro peccatis animarũ illorũ. Quis aũt offe-
rebat eaſdem hoſtias? Certum eſt quod ipſe Iob. Si eñi poſt hoc pro amicis ſuis ipſe iuſſus
eſt offerre, atq; hoſtias immolare, multo magis pro filijs ſuis ipſe offerebat ſynceras, atq;
deo acceptabiles hoſtias. Erant nihilominus etiam ea tẽpeſtate ſacerdotes needum adhuc
à lege ordinati, ſed naturali ſapientia hoc requirente, ac perficiente. Ita ſacerdotio functus
eſt Noe. Ita ſacerdotio functus eſt Abrahã. Ita ſacerdotiũ geſſit Melchiſedech. Ita & ipſe
Iob poſt illos ſacerdotio functus eſt. Sed interim (ſicut diximus) erant etiã ſacerdotes per
loca, qui pro indigentibus hoſtias offerebãt domino per diuerſa tempora. Quod aũt fue-
rint pro certo illo tempore ſacerdotes, oſtendit ipſe Iob dicẽs: Qui mittit ſacerdotes capti

uos. Siue ergo memorati ſacerdotes, ſiue ipſe per ſemetipſum Iob offerebat hoſtias pro il
lis ſecundum numerũ illorum. Si hæreditatẽ inquit illis diſtribuerem, ſi dona illis ingẽtia
donarem, nõne ſecundum numerũ illorũ diuiderẽ? nonne ſecundũ perſonas eorum da-
rem? Nunc uero cum ſpiritalem, inquit, illis hæreditatẽ diuidam, atq; diuina illis dona lar-
giar, ſacrificia pro illis offerendo atq; hoſtias, nõne multo magis ſecundum numerũ eorũ,
& ſecundum perſonas hoſtias immolabo? Cur aũt unum uitulum pro omnibus illis ſacri
ficas? Cur unũ uitulum cõmuniter pro om̃ibus animabus iugulas? Ob hoc, inquit, unum
uitulum cõmuniter pro omniũ animabus macto, ut cõmunionẽ atq; concordiam, unani-
mitatẽ atq; conſenſum cunctos illos doceã, ut cum unus uitulus pro omnibus iugulatur,
unanimes eſſe inuicem oẽs iudicentur. Merito ergo pro omnium animabus unum uitu-
lum cõmuniter mactaui. Sed adhuc, quod eſt horũ maximũ, uitulũ, inquit, unũ pro pecca
tis animarũ illorũ. Dic ô beate Iob, quis te docuit uitulũ mactare pro animarum peccatis?
Quis docuit ita de longe figurã adimplere illorũ quæ perficienda ſunt in nouiſſimo tẽpo-
re? Spiritus, inquit, ſanctus mihi reuelauit, ſpiritus ſanctus me docuit, ut uitulũ pro anima
bus offeram in figurã illius uituli de quo dictũ eſt, Cito adducite uitulum ſaginatũ: & ut
uitulum pro peccatis iugulem in typo illius de quo dictum eſt. Ecce agnus dei, ecce qui
tollit peccata mundi. Ipſe, inquit, ſpiritus ſanctus me docuit uitulum pro peccatis anima-
rum offerre, atq; delonge figurã implere illius, qui tanquam uitulus ſaginatus pro mundo
mactandus eſt in nouiſſimo tempore, qui tanq; agnus immaculatus pro mundi peccatis
erit immolandus. Qui enim docuit Eſaiam dicere, Sicut ouis ad uictimam ductus eſt, &
ſicut agnus coram tondẽte ſe ſine uoce, & peccata noſtra ipſe portauit, & propter impie-
tates noſtras deductus eſt ad mortẽ: qui docuit Hieremiam dicere, Ego aũt tanq; agnus
immaculatus ductus ad immolandũ, aliaq; innumera his ſimilia: qui ergo omnes illos do-
cuit dicere & propherare de eo qui erat uẽturus, idem ipſe, inquit, etiam me illuminauit,
ut uitulum pro peccatis offerrem, & typum futuri uituli, atq; agni adimplerem. Merito er
go uitulum unum pro peccatis animarum illorum obtulit, ut illa tunc perficeret & futu-
ra oſtẽderet. Sed & adhuc propterea uitulum illum corã filijs ſuis pro peccatis iugulauit,
ut uidentes ipſi filij quod pro alienis peccatis ille uitulus iugulatus moreretur, metuẽtes
ac pauentes ab omnibus peccatis quæ animas perimunt declinarent, & uniuerſas animas
interficerent, id eſt iuuentutis ignorantias à ſe mortificarẽt. Ob hoc ergo uitulum unum
in figurã unius memorati illius uituli mactauit pro peccatis animarũ eorũ. Hæc nimirum
uniuerſa fecit beatus Iob, ſapienter cõſiderans ſancteq; cogitãs. Dicebat eñ in ſemetipſo
Quæ batto logia — Iob. Ne forte filij mei mali aliquid in corde ſuo cogitauerint aduerſus deum. O ſynceritas
patris, ô dilectio parentis, ô ſtudiũ genitoris. Non eñ tantũ pro corpore ſollicitus erat, ſed
plus de anima cogitabat. Ne forte, inquit, filij mei qui in diſciplina nutriti ſunt, qui in eru
ditione creuerunt, qui in dei timore exercitati ſunt, ne forte filij mei quibus uiuis ego gau
deo ſi ipſi uixerint deo, quibus uiuis ego gratulor ſi ipſi ad deum intẽderint, ſi ipſi deo ſer-
uierint, ſi ipſi à creatore nõ receſſerint, ne forte filij mei in corde ſuo, in mente, in animo,
in ſenſu, in cogitatione aliquid cogitauerint contra deum. Ac ſi diceret. Ne forte aliqua
mala cogitatio in cor eorũ aſcẽderit, quæ à deo longe facit; quæ à ſanctitate peruertit, quę
à caſtitate ſeparat, quæ à pietate abſtrahit. Dic ô beate Iob quõ permitteres ut aliquid ma
li filijs tuis in uerbis, atq; operibus euidentioribus excideret, qui pro occultis, & abditis,
aut omnino forſitan nõ exiſtentibus, ita nimiũ ſollicitus fueris, atq; curã geſſeris: qui ſolli
citus, atq; metuens dixiſti, ne forte filij mei in corde ſuo mali aliquid cogitauerint, aduer-
ſus deũ, ne forte de impudicitia cogitauerint, ne forte ad impietatẽ declinauerint ne forte
poſt peccata oberrauerit, ne forte illicita meditati fuerint, ne forte iniuſta cõcupierint, ne
forte aliqua radix amaritudinis atq; fellis exorta in animis eorũ ipſis nocuerit? Hæc ſcili-
cet atq; his ſimilia plurima intra ſemetipſum tractãs beatus Iob dixit. Ne forte filij mei in
corde ſuo mali aliqd cogitauerint aduerſus deum. Ne forte, inquit, cõfringant̃ rami mei,
ne forte euellantur propagines meæ, ne forte excidat fructus meus, quẽ ego in iuſtitia ge-
nui, quem in fide produxi. Ne forte filij mei in corde ſuo mali aliquid cogitauerint aduer-
ſus deum. Ne forte obliuiſcant̃ deũ, & recedentes à timore eius, atq; derelinquentes eius
beneficia, dicant in corde ſuo nõ eſt deus, nõ eſt iuſticia, nõ eſt iudiciũ, nõ eſt reſurrectio,
neq; inquiſitio, neq; retributio. Omnia nanq; hæc mala ſunt, & deo cõtraria, & à deo lon

gínqua

ginqua, & deo odibilia: & omnis homo qui hęc cogitauerit, uel diſpoſuerit, uel fecerit, uel propoſuerit, inimicus eſt dei, atq; odibilis. Sic itaq; om̃imode ſaniſſime cogitãs pro animabus filiorũ ſuorũ Iob dixit, Ne forte filij mei in corde ſuo mali aliquid cogitauerint aduerſus deum. Qui em̃ mala cogitauerint aduerſus deum, cito intereunt, & in perpetuo condemnantur, intercipiunt̃, impediuntur, atq; in profundo inferni in æternũ torquent̃. Sed pleriq; hominũ hæc non reminiſcunt̃, qui filios ſuos ab infantia exterminant, qui filios ſuos & filias ſuas ab incunabulis nõ erudiunt, nõ corripiunt à iuuentute, nõ prohibent mala, non odiunt peſſima, non coercent illicita, non admonent timorẽ dei, non cõminantur iudicium gehennæ, non uitæ æternæ introitum docent. Non em̃ educant eos in diſciplina atq; eruditione domini, qui non egerunt curam pro animabus eorũ, neq; ſolliciti ſunt pro ſalute, uel perditione filiorum. Huiuſmodi cum non erudiunt, neq; corripiunt filios ſuos, & ipſorum animas igni inextinguibili in interitum tradunt, & ſemetipſos in furorẽ iudicij demergunt. Omnia em̃ quæ dcliquerint filij de parentibus requiruntur, qui non erudierint, neq; corripuerint, filios ſuos. Huius euidens exemplum in Heli oſtenditur, & in filijs eius, atq; in alijs alibi. Hæc ſciens glorioſus dei famulus Iob, non ſolum à manifeſtis peccatis obſeruat filios ſuos, ſed & ab occultis, ne mali aliquid in corde ſuo cogitarẽt. Primus beatus ille oſtendens factis hoc, quod poſt hoc dictũ eſt uerbis: Ab occultis meis munda me: pro occultis nihilominus, atq; in ignorantia perpetratis delictis filiorum ſuorum ſollicite mundabat eos, & non tantum pro perpetratis, atq; certis, quantum pro incertis, & nõ exiſtentibus. Hoc nimirũ faciebat ille beatus uir. Non ſemel aut ſecũdo, neq; uno anno aut duobus, ſed ſic faciebat Iob omnibus diebus uitæ eorum. Non quieſcebat, non fiduciam reſumebat, non obdormitabat, neq; obliuiſcebatur, nõ erat negligens, non erat faſtidioſus: ſed ita faciebat cunctis diebus uitæ eorum, ante apoſtolos ea quæ apoſtolorum ſunt adimplens. ſicut dicit, Qui cœpit in uobis opus bonum perficiet uſq; in diem Chriſti: & ante aduentum domini, pręceptum domini adimplens dicentis: Qui tolerauerit uſq; in finem hic ſaluus erit. Sic itaq; faciebat Iob omnibus diebus uitæ eorũ, magnum theſaurum ſe credens habere in regno cælorum, ut inuiolatos atq; immaculatos filios ſuos exhiberet, & ad regnum cælorum eos mitteret. Sic inquam faciebat Iob omnibus diebus uitæ eorum. Sic faciebat ſicut alter prior illo non fecit, ſicut alter illo antiquior non geſſit. Magnus erat Abraham in fide, ſed excellit illum Iob in tolerantia. Magnus erat Iacob in cordis munditie, ſed non fuit illo minor Iob in miſericordia. Aduerſus cæteros omnes priores, & nouiſſimos, non ſuccubuit in uirtutum ſtudijs. Cum omnium uirtutibus communicaret, & omnium fidem, & pietatem, atq; iuſtitiam imitaretur, tranſcendit cunctos, atq; præcellit tolerantia uehementium dolorũ. Merito digne dicitur de ſolo Iob, quia ita faciebat ſicut non fecit alter. Omnia em̃ quæ fecerunt ſancti, fecit etiã Iob. Quod autem ſuſtinuit Iob cum gratiarũ actionibus, hoc nihilominus nullus alius ſuſtinuit. Omnibus ergo modis ueraciter dicitur, ſic faciebat Iob cunctis diebus uitæ eorum. Sic faciebat, quaſi iuſtus, pius, quaſi deo dilectus, quaſi credens. Sic faciebat ſicut dco placebat, ſicut creatori libitũ fuerat, ſicut rex ſanctus uolebat. Sed cùm ita faceret Iob, atq; hæc uniuerſa bona perficeret, nõ ſuſtinuit malignus, nõ tolerauit nequiſſimus, ſed zelans malignatus eſt, & inuidens ſuccenſus eſt. Quid, inquit, illi faciam? quomodo aggrediar? Quomodo circumueniam? Quomodo ſupplantem? Quomodo præuaricer? Quomodo à iuſticia abducam? Præſentia non reputat, uiſibilia non requirit, ſed futura ſperat, inuiſibilia expectat, diuina deſiderat, atq; incorruptibilia requirit. Vndiq; iuſtitia indutus eſt, undiq; ſanctitate eſt ueſtitus, in ucritate fundatus, in fide eſt confirmatus. Hæc nimirum cogitans nequiſſimus dæmon, hæc apud ſemetipſum meditans ille qui ab initio aduerſus ſanctos bellum geſſit diabolus, dixit: conſideraui quid faciam, ad priorem illam meam nequitiam confugiam, principali illa fraude utar, accuſabo apud dcum Iob, ſicut olim deũ apud Adam. Detraham Iob apud deum, ſicut à primordio Adam (habet etiam Iob paradiſum diuitiarum, ſicut & olim Adam) eo quod inuidẽs tibi dcus, ne efficiaris ſicut deus nõ permiſit guſtare te de ligno ſcientiæ: dicam nunc ad deum, quia non propter dilectionẽ, ſed propter pecuniam colere uidetur te Iob. Sed cum hæc cogitaret nequiſſimus, atq; hæc ſecum loqueretur, factum eſt, inquit, quaſi illa dies. Quæ dies illa? Dies quæ diaboli nequitiam redarguit, quæ dei iuſtitiam manifeſtauit, quæ Iob tolerantiam patefecit. Illa dies quæ

dei longanimitatē,& Iob alacritatē,& diaboli nequitiam publicauit: quemadmodū ille di es manifeſtabit,qui in igne reuelabiť, ſic ille dies publicauit omnē nequiſſimū diaboli ze lum,atq; uniuerſam maligni ſatanæ inuidiā. Hoc nanq; demōſtrans dicit. Factū eſt quaſi dies illa,& uenerunt angeli dei ut ſtarent ante deū. Venerunt nō de loco in locum ceden tes,neq; exinde uenientes ubi deus nō fuerit præſens, illo aūt uenientes ubi deum inueni rent,uel uiderent. Cælum eñ,& terram,ſuperos,& inferos,corruptionē,incorruptionē, & uniuerſa,eius replet beatitudo,uniuerſa circundat uirtus, cuncta eius continet magni tudo,& nihil eſt extra eum. Quomodo ergo uenerunt & unde uenerunt ante faciē dei, qui oia replet? Bene intelligamus ô amici,& ſancte,& deo digne omia quæ dicta,uel ſcri pta ſunt: dei eñ ſermones & cōſilia digne deo percipienda ſunt. Venerunt angeli dei ut ſtarent ante deum,uenerunt nō ueſtigijs carnalibus,neq; inceſſibus corporalibus,ſed ſpi rituali acceſſu atq; incorruptibili ſtatu cæleſti. Venerunt laudantes,honorificantes,magni ficantes,cōfitentes, gratias agētes. Per hoc eñ quod ueniſſe dicit,per hoc nihilominus ſi gnificat quod ſit opus,uel ſtudium ſanctorū angelorū,quod aſſidue cęleſtē dominum lau dent,quod æterno deo gratias agant, quod ſancto deo indeſinenter gloriā pro beneficijs eius referant,pro gratia eius,pro miſericordia eius,pro mirabilibus eius,quæ impertit ge neri humano in omni hora,in omni tēpore,plurima, & magna,atq; diuerſa, aliquando de periculis liberans, aliquando de diſcriminibus eripiens, nonnunq; ex anguſtijs ſaluans, peccantibus longanimiter parcendo, pœnitentes miſericorditer ſuſcipiendo, cōtumaces patienter ſuſtinendo, ſpernētibus ſe clementiſſime miſerando, aliaq; ineffabilia atq; inex cogitabilia beneficia circa genus humanū perficiendo. quæ uniuerſa quotidie uidētes ſan cti angeli ſtantes in cōſpectu eius,laudant,& honorificant, magnificant quoq; deum atq; illi gratias agunt pro inæſtimabilibus eius beneficijs, atq; miſericordiæ eius. quæ demon ſtrans iſtic dicit. Venerunt angeli dei,ut ſtarēt ante deum. Humana uſus cōſuetudine,ac prouerbio,atq; locutione,dicit uenerūt ante deū, qui omnia replet,qui ubiq; præſens eſt, & non eſt locus, neq; in cælo,neq; in terra, neq; in excelſis,neq; apud inferos,ubi non ſit præſens deus. Hoc ſciebat ille qui ait. Si aſcēdero in cælū,tu illic es,& ſi deſcendero ad in fernū ades. Hoc ſciebat Helias,quod & cælū, & terra atq; uniuerſa quæ ſunt in eis,in con ſpectu dei ſunt. Merito cum eſſet ſuper terrā,ante deum ſe ſtare demonſtrauit dicens. Vi uit dominus cui aſto in cōſpectu eius. Similiter & angelus Gabriel, Qui adſiſto in cōſpe ctu eius & dei. Et Helias ergo in corpore ſuper terrā, & Gabriel ſine corpote in cælis, u terq; ſimiliter aſſiſtere ſe dixerunt in cōſpectu dei: ubiq; eſt eñ facies dei, tantū mala uide re non uult. iuſtus & ſanctus deus ideo dicit, Mala uidere nō uult dñs. Et alibi. Et ego te uidens deſpiciam. Et adhuc. Cum extenderitis manus ueſtras ad me,auertam faciem me am à uobis. Sancti ergo digni,ac iuſti,atq; credentes,caſti quoq;,ac ueraces, ſiue in corpo re ſint, ſiue extra corpus,ſiue in terra, ſiue in cælo, ſiue angeli glorioſi, ſiue ſancti uiri, iu giter ac indeſinēter atq; indiſſociabiliter aſtant in conſpectu dei. Venire autem dicuntur ante deum homines, dum cum maiori deuotiōe atq; ſtudio animas ſuas effuderint in ora tione ante deum, ſicut Anna mater Samuelis, cum in dolore animi effunderet orationem ſuam in cōſpectu domini: ſicut ille de quo dictum eſt. Oratio pauperis cum anxiaretur in cōſpectu domini effunderet orationē. Sic itaq; aſſiſtunt ante deum oēs qui ſollicite cum oratione adorauerint. Sic angeli cū gratias agētes miſericordias eius confitenť,atq; grati as illi pro eius beneficijs agunt, quæ ille inceſſanter impertit filijs hominū, aut cum uide rint ſanctorum uirtutes uirorum, inſignia uirorum nihilominus dei ſeruorum, conſtanti am,atq; agones, tunc nimirum cum gaudio atq; exultatione aſſiſtunt ante deum , teuera & ut deum honorificent, atq; laudent de uictoria ſeruorum dei, necnō ut eis qui propter deum patiuntur, patientiæ tolerantiam atq; ſanctam cōſummationē ab eodem poſtulent deo. Sic itaq; uenerūt & ueniunt angeli dei, ut ſtarent ante deū. Sic aſtiterunt cum totius mundi ſalus ad homines ueniens initium ſumpſit, ex uirgine nato unigenito deo, cum ſu bito facta eſt multitudo exercituū cæleſtium laudantiū atq; magnificantiū deum pro mun di ſalute. Sic aſtiterunt in principio totius creaturæ, ſicut dicit paulo poſt ipſe deus ad Iob depromens,& dicēs. Cum fierent ſtellæ laudauerunt me uoce magna angeli mei,& hym num dixerunt. Si tunc laudauerunt quādo inanimatæ ſtellę factæ ſunt, multo magis tunc laudauerunt quando animatæ & ſenſatę ſtellę factæ ſunt, id eſt animæ ſanctorum atq; iu

ſtorum

ſtorum. De quibus ſtellis dicendum eſt, Stella enim à ſtella differt in claritate, ita & reſurrectio mortuorũ. Et alibi: Tunc fulgebunt iuſti ut luminaria cæli, & ſicut ſtellæ in perpetuum. Sic itaq; à ſeculo & uſq; in ęternũ aſtant ſingula beneficia operationis domini, quę in omni tempore impertit filijs hominum, confitentia, atq; inuocantia, & gratias agentia beatitudini æterni dei. Sed interim ſecũdum hiſtoriã ſteterunt tunc ante deum angeli confitentes, & gratias ei agentes propter ſanctitatem Iob, ac meritum, iuſtitiam quoq;, ac pietatem, innocentiam atque integritatem, maximam ſibi gloriam reputantes ante deum beati Iob innocentiam atq; ſanctitatem. Sed quod pro gaudio atq; gloria ſanctis angelis, hoc nihilominus ad inflammationem atq; zelum proficit maligno & aduerſario diabolo. Propterea cum uenirent angeli gratias agere, ac confiteri pro iuſto Iob, uenit & diabolus malignitate atq; inflammatione repletus aduerſum memoratum Iob. Venientibus uidelicet angelis, uenit & diabolus ut ſtaret ante dominũ. Angeli uenerunt ut gratias agerent, & confiterentur, & laudarent: diabolus uero uenit ut menriretur, & accuſaret, atq; culparet. Et uere quaſi duabus perſonis utens angelorum & diaboli, angelorũ ſanè bonitatem oſtendit, & diaboli nequitiam redarguit, atq; nequiſſimas cogitationes eius detegit, quibus nequiter atq; indigne cogitauit apud ſemetipſum proculdubio tractans, ac dicens. Quis mihi dabit ut poſſim uenire ante conſpectũ dei? Quis mihi dabit ut poſſim ſtare ante faciem illius æterni? Hanc ſcilicet cogitationẽ diaboli, & ipſum eius deſiderium, quaſi aduentum memorans ſcriptor, dicit. Et diabolus uenit ut ſtaret ante dominum. Venit, ſed non in præſentia, nõ acceſſu neq; introitu, ſed uenit cogitatione, cõſilio, deſiderio. Nam ſicut quis latronũ poſitus in carcere ac uinculis uult frequẽter & optat ut ſit foras in mõtibus ubi pridem fuerat, ſed nõ ipſe eſt illic, ſed ſenſus atq; cogitatio eius, & uenit illi in cogitationem commonefaciens ſe de ijs quæ illic ſunt locis & ſtationibus, factis quoq;, atq; ſtudijs: ita diabolus, cum cõmonefacit ſe priorum omnium, & deſiderat illa quæ ſunt ante deum, & uadit illuc ſenſu atq; cogitatione, ueniſſe dicitur ante deum, cum nõ ipſe proprie uenerit, ſed ſenſu & cogitatione. Nam quomodo ueniret ante conſpectũ dei is, qui ſanctæ animę Iob appropinquare, uel eam tangere permiſſus non eſt? Quomodo ueniret ad cælos is, qui non eſt permiſſus introire in paradiſum? Si enim ad oſtium paradiſi obſeruandum Cherubim poſitus eſt, & romphæa flammea, ut homo ille qui exinde olim cecidit, id eſt Adam, ultra introire non poſſet: quales putamus eſſe ſanctas angélorum cuſtodias, uirtuteſq; cælorum, quæ cuſtodiunt portas illas, ad quas dictũ eſt, Tollite potas principes ueſtras, & ut introeat rex glorię? Quas tranſire uel tranſgredi ad cælum nequiſſimo diabolo impoſſibile erat, & eſt. Nam cum de cælis propter iniquitatem ceciderit, nunq; rurſus introibit in cælum, nunquam denuo reuertetur ad illud. Si enim ad impios atque ſceleratos dicit Deus, calcare aulam meam non adijcietis, nonne multo magis diabolus qui eſt totius iniquitatis auctor, & omnis ſceleris pater atq; inuentor, ad cæleſtem aulam ex qua ſponte cecidit, nunquam iterum aſcendet, nunquam denuo reuertetur? Si enim ſpiritus exiens iterũ non reuertitur, neq; reuocatur anima ablata: nõne multo amplius is qui propter iniquitatẽ de cælo exiuit, nunquam rurſus illuc reuertetur, & is qui propter impœnitentẽ nequitiã proiectus eſt ex choris ſanctorum angelorũ, nunquam prorſus ad pœnitentiam reuocabitur? Stabit enim tanq; incomptus, atq; indomita auerſione. Et adhuc, ſi olim Caim cum exiret à facie domini pro impijs auſibus, nunq; ante conſpectũ domini dei eſt reuerſus: nõne multo amplius hic diabolus qui ad omnem crudelitatem fuit magiſter eius, qui & homicida ab initio iuſte eſt nuncupatus, à facie domini dei tanq; iniuſtus iuſte proiectus, nunq; ante faciẽ domini ueniet amplius, nunq; in conſpectu ſanctę gloriæ reuertetur ulterius? Iuxta hoc quod dictũ eſt, Auferatur impius ne uideat gloriam domini. Et adhuc, ſi impij nõ reſurgẽt in iudicio, & peccatores in cõcilio iuſtorum nõ apparebunt, quomodo ille qui pater extitit impietatum, & genitor peccatorũ, id eſt diabolus, in cõſpectu ſanctæ gloriæ dei apparebit? Quomodo mors uitæ cõueniet? Quomodo ſtabunt tenebræ in conſpectu lucis inacceſſibilis? Quomodo ſuſtineant ſtipula, fœnum, atq; cæra uicinitatẽ ignis inſuperabilis? De quo dicitur, Sicut fluit cæra à facie ignis ſic pereant peccatores à facie dei. Quomodo uocẽ dei audiens, reſpondeat illi immundus, atq; execrabilis refuga diabolus, quem nec ſancti angeli dignũ habent ſuo colloquio? cuius cõiunctionem nullus ſanctorum ſuſcepit, neq; amplexus eſt? Quod claruit in beato Paulo

Aliàs diuerſa docuiſſe putatur

& Syla,quibus ualde moleſtum fuit quod diabolus per illius diuinantis puellæ os in Philippenſes ſequentes eos clamauerit,uſquequo nõ ſuſtinens Paulus confuſus illud dæmonium pepulit. Omnibus itaq; modis comprobatum eſt, quia diabolus à ſanctis pulſus eſt, atq; ſanctorum præſentiam non ſuſtinuit,ſiue angelorum,ſiue hominũ:multo magis terribilem dei præſentiã non ſuſtinebit, neq; ante glorioſam dei faciem accedet. Si enĩ cum ad terras ueniret unigenitus, deitatis eius uirtutem atq; acceſſum nõ ſuſtinẽs, ne torqueretur rogauit: quomodo ad incorruptionẽ accedens, ante illam intolerabilem atq; inacceſſibilem dei faciem ſtabit,& uocem uerborum audiens, reſpõſum atq; replicationẽ dabit? quod eſt omnibus modis & illicitum,& impoſſibile. Poſt quæ uniuerſa ô amici,ut ſuperius dixi,intelligamus uerba ſanctæ ſcripturæ. Veniſſe diabolus dicitur ante deum, & audiſſe à deo, & reſpondiſſe deo, non quod malignus & immundus atq; tenebroſus diabolus facie ad faciem ſteterit ante deum. Abſit. Quis enĩ durus effectus ſuſtineat, inquit, præſentiam eius? paulo poſt in eodem libro. hoc eſt, quis durus effectus ad non pœnitendum,timorem atq; uirtutẽ ſuſtineat uultus eius? Ideo ut ſuperius diximus,non in perſona uenit nequiſſimus diabolus ante deum,ſed conſilijs,& cogitationibus, atq; nequitiæ ſuæ meditationibus:& quæ cogitauit de eo,quę etiam de Iob iuſto,hęc uenerunt ante deum, horum memoria uenit in cõſpectu æterni dei. Hæc memorans Moyſes perſonas ponit, atq; oſtendit. Perſonis quibus utitur? Aliquando angelorum, aliquando diaboli, nonnunquam autem dei, ut per ſignificationes perſonarum ea quæ contigerint deſignet, & quæ facta ſunt manifeſtet. Quorũ euidens exemplum in nobis reperimus ô amici. Nam & frequenter ſenſibus noſtris illò pergimus, ubi nunquam corpore præſentes fuimus, ſiue in cælum ad deum, ſiue in terram ad homines. Sæpe ad abſentes tanquam ad præſentes loquimur,& cogitationibus noſtris cum illis qui ualde longe ſunt contendimus, & altercamur, certamus quoq;, & replicamus, & ex illorum perſona cõtrouerſias, atq; replicationes nobis ipſis facimus. Sæpe etiam & in cælum ad deum aſcẽdimus,& tanquam in conſpectu dei in excelſis animi uiſione,atq; ſpiritus eleuatione ſtamus, et ad deum loquimur, & à deo audimus,atq; deo reſponſum damus. Et hęc uniuerſa ducimus adhuc in corpore poſiti,atq; carnis corruptione ſuper terram circundati. Quod aũt ita ſit,norunt ij qui ſynceres ſunt circa deum, illi qui animis ſuis ad incorruptibilia atq; excelſa ſemper intendũt. Sic locutus eſt ad deum Moyſes, quando reſpondit illi deus dicens, Quid clamas ad me? Sic ſtetit ante deum Helias cum diceret, uiuit dominus cui aſto in conſpectu eius. Ita & alij innumerabiles oſtẽduntur ex ſcripturis, & ad deum locuti fuiſſe, & à ſeculo audiſſe, & identidem deo reſpõdiſſe, nõ corpore tamen in cælum in cõſpectu dei aſcendiſſe, ſed ſpiritali animæ ſynceritate ante deum ueniſſe. Tales fuerunt illi ad quos dicit Apoſtolus: Vos non eſtis in carne,ſed in ſpiritu. utpote nõ carnalia,ſed ſpiritalia in omni tempore cogitantes,tanquam inter homines ſuper terram uiſi,animi uero ſtudio ante deũ in cælo fuiſſe comprobati. Eiuſmodi dicunt cũ fiducia, Habitatio, uel cõuerſatio noſtra in cælis eſt. Si igitur homines carne induti,& corruptione circundati in cælis ante deũ ſtare & eſſe dicunt,nõ natura illuc profecti,ſed uoluntate,& deſiderio,animi meditatione euecti,quid magnũ ſi diabolus cum ſit ſpiritus & incorruptibiliter aerem pertranſiẽs & pelagus, ante deum ueniſſe dicitur? Non quod ipſe uenit, ſed uenerũt immortales cogitationes eius, atq; nequiſſimę cogitationes eius. Nam ſicut ad Cornelium dictum eſt de bonis, orationes tuæ & eleemoſynæ tuę aſcenderunt in memoriam in conſpectu dei:ſic & dictum eſt diabolo de malis, malignitates tuæ atq; iniquitates aſcenderunt in memoriam in conſpectu dei. Quomodo aſcenderunt? à ſanctis angelis oblatæ. Sicut enĩ offerunt ſancti angeli memoriam iuſtorum,atq; iuſtificationes eorum ante deum: ſic ſimiliter deferunt ijdem angeli memoriam malitiæ,atq; nequitiæ diaboli, liuoris quoq; eius & inuidię quam habet circa ſanctos in conſpectu terribilis dei. Quod autem offerunt glorioſi angeli in cõſpectu domini hæc uniuerſa, dei Raphael nuncius teſtis eſt, qui locutus eſt ad Tobiam dicens. Cum orares tu,& Sara filia Raguelis, ego obtuli memoriam orationis ueſtrę, & legitima eius in conſpectu gloriæ dei. Offerunt nihilominus ſancti angeli dei non quaſi neſciat is qui omnia nouit antequam fiant, ſed ut teſtes efficiantur ſanctitatis atque pietatis iuſtorum. Iterum tanquam deflentes impietates,atq; iniuſtitias iniuſtorum, aut etiã ipſius diaboli. Hæc nanq; demonſtrãs atq; ſignificans dominus dicit de illis bonis ſeruis(hoc eſt de

angelis) Venientes aũt nunciauerunt domino ſuo omnia quę facta fuerant. Sic itaq; om-
nimode oſtenſum eſt, & per ſanctorum uerba, atq; hiſtorias, & per angelorum dicta, quia
non perſona ſua illa ſæua, crudeli, obſcœna, atq; execrabili, tenebroſa quoq; atq; abomina
bili, uenerit diabolus in conſpectu ſancti ac glorioſi dei, ſed nequitię reuelatione, ſed liuo
ris atq; inuidiæ approbatione, & iniuſtitiæ increpatione, iniquarum nihilominus & mali
gniſsimarum cogitationũ manifeſtatione atq; cõmemoratione. Horum ſcilicet omnium
cõmemoratio atq; memoria uenit in conſpectu dei. Sic nanq; dicit poſt hæc. Nunc recor
dabor impietatum eorum, & uindicabo peccata illorum. non quaſi oblitus nunc recorde-
tur, ſed quia nunc uindicare iuſte iudicauerit. Iuxta hoc ipſum exemplum nũc ueniſſe di-
citur in conſpectu dei diabolus, non quod nequiſsimus ille uenerit in cõſpectu boni dei,
ſed quaſi cogitationes eius crudeles ac nequiſsimæ uenerint in memoriam in conſpectu
dei. Hæc nimirum demonſtrans in hac ſcriptura perſonis utitur, & nonnunquam ex ad-
uerſo ſibi inuicem eas ſtatuens dicit, uenerunt angeli ut ſtarent ante deũ, & diabolus ue-
nit cum illis ut ſtaret ipſe ante deum. Hæc autem ob hoc dicit ut diaboli iniquitatẽ redar-
gueret, & Iob tolerantiã oſtenderet, & dei iuſtitiam demonſtraret. Venerunt, inquit, an-
geli dei ut ſtarent ante deũ. Venerunt, utpote ſancti ac glorioſi, ut pote ſanctiſsima dei fa-
cie digni habiti. Venerunt angeli ſanctorũ ſanctitati atteſtari iuſtorum, diuerſas ac uarias
uirtutes & coram deo demonſtrare, Melchiſedech deo dignũ ſacerdotiũ, Abrahæ immo-
bilem fidem, Iſaac unum coniugiũ, Iſrael cordis puritatem, Ioſeph caſtitatem, Moſi man-
ſuetudinem, iuſtitiã Iob ac dei culturam. Iſtis nanq; temporibus erat beatus Iob. Iſta itaq;
confiteri, ac profiteri, atque teſtificari, & (ut ita dicam) de iſtis gloriari coram deo uene-
runt ſancti angeli. Sic & nunc & uſq; in finem ſeculi uenient, unius ieiunio nõ ficto, alte-
rius ſollicitis orationibus, alterius puræ pœnitentiæ atq; non ſimulatæ bono, alterius ſyn-
cerisſimis eleemoſynis, & pauperum largitatibus, ac miſerationibus inſtantiſsime in con-
ſpectu dei atteſtantes. Pro his inquam omnibus uenerunt, & uenĩet angeli ante deum, &
diabolus uenit cum illis ut accuſaret, ut detraheret, ut reprehenderet, ut mendacio ſimu-
laret, ut uexaret, ut luctaretur: uenit & nũc ut luctetur, ut tribulet, ut perſecutionẽ, & tri
bulationes, atq; anguſtias, & moleſtias ſanctis ac iuſtis exciĩet. Ob hoc ergo ueniſſe dicĩt
tanquam angelus mortis, tanquam angelus pœnas irrogans, atque expectans quando illi
qui pœna digni ſunt ei tradantur, & deputentur pœnę atq; perditioni, ſicut ille de quo di
citur, Tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis. ſicut etiam illi de quibus dictum eſt,
Quos tradidi Satanæ ut diſcant non blaſphemare. Omnes enim facinoroſi, infideles, im-
pij. iniuſti, iſti omnes malignis atq; peſsimis diaboli angelis traduntur, ac deputantur illis
de quibus dicitur, Miſit in eos iram indignationis, immiſsiones per angelos malos: illis de
quibus dicitur alibi, De domo eius abſtrahet eum angelus mortis. Iſti ergo ueniũt, & tũc
uenerunt temporibus Iob. Sed nõ ante beatã dei faciem ueniunt illi damnabiles, ſed con-
ſilia & cogitationes eorum, deſideria quoq; eorum, ac cogitationes malignæ & peſsimæ
atq; nequiſsimæ, & iſtarũ memoria offertur in conſpectu dei, iuxta omnia quæ memora-
ta atq; oſtenſa ſunt. Poſt hæc uniuerſa dicit. Et dixit dominus ad diabolũ. Nam ſicut dia-
bolus non perſona uenit ante deum, ſed cogitatione & deſiderio, atq; nequitia, ſiue medi
tatione: ita & deus non ore locutus eſt ad diabolũ, neq; uerbum contulit cum iniquo, ſed
occulta atq; abdita increpatione nequitiæ eius, atq; correptiõe iniuſtitiæ illius. Nam ſi hic
ſuper terram nemo de ueris ac iuſtis principibus atque iudicibus, homicidas aut fures aut
etiam facinoroſos latrones cõfabulari ſecum, uel conſiliari facit, ne ſimilis illis iudicetur:
quanto magis iuſtus & uerus atq; terribilis deus, impiũ illum latronem, atq; homicidam
diabolum pro colloquio ſuo ante glorioſam illam ſuam faciem nunquam uenire permit-
tit, neq; hoc amplectitur? Si enim cum ad terras ueniret in corpore unigenitus, loqui eum
coram ſe nõ permiſit, ſed cũ increpatione dixit ad eum, conticeſce & obmuteſce: quomo
do in aſpectu gloriæ ſuæ deitatis colloqui cum maligno ſtatuat diabolo, cum dicit ad eum
& reſpondet, & reſponſum audire ab eo patitur, uel dignatur? Sed dixit ad diabolum oc-
culta increpatione, atq; confutatione occultæ eius malignitatis, & zeli, atq; peſsimæ cogi
tationis. Nam & ſæpe ſcriptura ea quæ non dicunt dixiſſe dicit, & ea quæ nõ audiunt au-
diſſe, & ea quæ non intelligunt nec uiuunt infremuiſſe: ſicut cum dicit, dixit mare, uirtus
autem maris dixit: aut terra audi uerbũ domini, uel infremuit terra ſuper inhabitantes in

ea. Manifeſtum nanq; eſt quia neq; mare, neq; uirtus maris, hoc eſt fluctuum, aliquando dixit, uel locuta eſt, neq; terra aliquando audiuit, neq; infremuit. Nõ enim dicit neq; uiuit terra, cum ſit inanimata: ſed mos eſt ſcripturarum, ita de quamplurimis dicere. Sic nanq; illud dicit ſcriptura, quod deus ad cetum loqueretur, & ad cucurbitam, & ad uermem matutinum, & ad ſpiritum incendij cõburentem, ſicut ſcriptũ eſt. Et præcepit deus ceti magno ut deglutiret Ionam. Cui dixit, uel cui præcepit, uel qua lingua ad cetũ locutus eſt? hominum, an angelorum? Nam piſces neq; linguam, neq; uocem habent. Vel quomodo dicitur dixiſſe ad cucurbitam, quæ nec uiuit nec ſpirat? Quomodo loqueretur, uel quid dicens præciperet ſpiritui incendij, qui nec auditum, nec intellectum habet, ut incenderet, atq; percuteret in capite Ionæ? Vniuerſa enim hæc cum non habeant ſcientiam naturaliter, uertuntur, atq; mouentur huc atq; illuc creatoris efficientia. Sicut ergo iſtis omnibus & dixiſſe, & locutus fuiſſe, & præcepiſſe, atq; iuſsiſſe dicit̃ deus nõ uoce dicens, neq; lingua loquens, neq; in conſpectum ſuum ad cæleſtia eos ſubleuans, ſed occultæ ſuæ operationis uirtute uertens ut neceſsitas uel ratio popoſcerit: ſic ſimiliter iuxta exemplum horum quæ memorata ſunt, etiam dixiſſe, & locutus fuiſſe, & audiſſe, & reſpondiſſe dicitur, & in præſentiam ſuſcepiſſe, neq; dictis quicquam ad eum depromens, neq; lingua ad eum loquens, neq; ad excelſa ſancta in conſpectum ſuum nequiſsimũ diabolum eleuans, cum occultam atq; abditam eius nequitiam detegit ac reprehendit, atq; reuelat omnibus. Quę nobis euidenter oſtendit hæc nunc commemorans ſcriptura dicens, Et dixit dominus ad diabolum, Vnde uenis tu? Et interrogat ille qui præſcius eſt, atq; prouidus, nequiſsimum diabolum unde ueniret, illum iniuſtũ refugam, unde approperaſſet. Sic interrogauit olim Adam, ubi es Adam? non ut inſcius, ſed ſciens præſcienter, & tunc ad Adam, & nunc ad Adæ ſeductorem, ſed Iob non ſupplantantem: ad eum qui Adam circũuenit, ſed Iob non ſuperauit. Ergo quia in utroq; eiuſdem nequiſsimi malitia fuit, merito ad utrunq; eodem uſus eſt uerbo: dixit ad Adam olim, ubi es Adam? ad diabolum poſtea, unde uenis tu? Sed non ut inſcius interrogauit unde ueniſſet, ſicut nec Adam olim, ubi eſſet, ſed occultã, atq; abditã cogitationẽ eius detegere atq; publicare uoluit. Latenti enim liuore aduerſus Iob inflãmatus eſt, latenti cogitatione deũ reprehendit, quaſi Iob defendentẽ, & multitudinẽ diuitiarũ illi cohibenter largientem. Dixit nanq; intra ſemetipſum. Si mihi tanta bona dediſſet ſuper terrã, profecto & ego colerem illum in terris, ſicut Iob. Nunc ergo quis mihi dabit ut poſsim aſcendere cum angelis in cælum, & ſtare in cõſpectu dei in medio eorũ, & poteſtatem accipere à deo omniũ eius bonorum? Et oſtenderem eum ſua bona perdidiſſe, quia non eſt utilior, neq; firmior Iob cæteris hominibus uniuerſis, quia non propter charitatem, neq; pietatẽ Iob colit deũ, ſed propter pecuniæ multitudinem, atq; bonorum abundantiam. Niſi enim pro horum blandimento ſeruiret deo, profecto non eſſet melior Eſau tritauo ſuo. Nunc uero tanquã flos uidetur ex ſpinis oriri Iob ex poſteritate Eſau: ſed ſi denudetur diuitijs, profecto cõtinuo denudabitur etiam dei cultura: ſi auferatur ab illo peccunia, profecto non offeret ipſe gratiarum actiones deo. Ergo quia hæc cogitauit diabolus cum nequiter inuidit Iob, & illicite reprehendit deum, iniuſte nihilominus atq; indigne ingreſſum cum angelis deſiderans ante deum, nec non & hoc quod illicite deferens Iob, pecunię atq; filiorum eius poteſtatem accipere cuperet, acceptaq; omnia ſubito perderet, & cum perdidiſſet, aut certe Iob à deo abſtraheret, aut etiã cum iuſtum Iob tormentis afficeret, nequitiæ ſuæ ſatisfaceret. Ergo quia ut dixi deſiderio ſuo ac cõſilio ita uenit nequiſsimus diabolus ante deũ, in medio angelorũ merito ueniſſe eum dicit, nõ quod ipſe uenerit, ſed deſiderium eius atq; cogitatio uenit. Aduerſus quam cogitationẽ reſpondiſſe dicitur deus, & interrogaſſe diabolum, unde ueniret. Nam uere nõ poterant hæc hiſtorialiter ſcribi, neq; aliter nobis recitari, niſi ut perſonæ recitarentur quaſi ad inuicem reſpondentes. ob hoc dicit, Et dixit deus ad diabolum, unde uenis tu? Nõ quaſi interrogãs, uel quærens, uel ſciſcitans dixerit unde uenis tu: ſed culpans, & detegens, abdicãs quoq; atq; redarguens, & iniquitatem eius atq; apoſtaſiam, malignumq; eius liuorem circa Iob, & circa omnes ſanctos demonſtrãs, dixit unde uenis tu? Nõ dixit hoc ad angelos neq; ad ſanctas uirtutes, non interrogauit ſpeciales miniſtros unde ueniſſent, uel unde ueniãt. In ipſo enim atq; in eius uoluntate, in uiſionibus eius atq; ordinationibus & eunt & ueniũt, & omnia perficiunt atq; omnia adimplent, & cuncta ſecundum eius uoluntatem operantur, iuxta

tur, iuxta hoc quod dictum eſt, Benedicite dominū omnes angeli eius, miniſtri eius, qui facitis uoluntatem eius. Ergo quia tales ſunt ſancti angeli, & taliter faciunt uoluntatē dei, & in ipſo eunt, & ueniunt, & extra ipſum nunquā ſunt, merito ergo illos non interrogat unde ueniant: malignum aūt illum refugam atq; apoſtatam interrogat, tanquam alienigenam, tanq̃ exterum, tanquā aduerſarium, tanq̃ inimicum omniū bonorū. Hunc ergo interrogans dicit, unde uenis tu? Ab homicidijs, à ſanguinibus, ab adulterijs, à furtis, a mendacijs, tanquā homicida, & tanq̃ mendacij pater, & horū auctor atq; inuentor exiſtens ſuper terram. Vnde uenis tu? Ab internitione Abel, à gigantū impudicitia atq; interitu illorum, à turre contumacię atq; diſperſione, ab Eſau auiditate atq; fratris circūuentione, à Pharaonis pertinacia atq; perditiōe, ab Iſrael in deſerto idolorū cultura atq; ruina, à prophetarum perſecutione, ab interfectione Ioannis, à Iudæorū crudelitate, & ab omnium à ſeculo & uſq; in ſeculum malorū perfectione. Omnia, inquit, mala quæ ſuper terrā exorta ſunt, ex te initium ſumpſerūt, & per te ſub cælo diſſeminata ſunt, & tu es ò diabole omnium horū factor, & ſuffragator, & initium, & finis. Ob hæc inquit ò diabole & mors uiuit, & infernus floret, & tenebræ gaudent, & obſcuritas nō minoratur, & iniquitas nō deficit, & iudex mortis uictoriā accipit. Cum ergo interrogem te unde uenias, non quaſi neſciens interrogo, neq; ut ignarus ſciſcitor, ſed ut reprehendēs atq; detegens, cōuincens atq; redarguens, oſtendens quoq; atq; demonſtrans quod ab omni impietatis atq; iniuſtitiæ perfectione atq; operatione uenias. Dic unde uenis tu? zelo ſuccenſus, iniquitate oneratus, inuidia plenus. Ego, inquit, dedi Iob, & tu inuides. Ego adieci illi, & tu æmularis. Ego multiplicaui, tu uero flueſcis. Ego largitus ſum, tu uero auferre conaris. Apprehendam ēm te, & detegā diuina prouidentia, tanq̃ furem alienis bonis inhiantē, & ſperantē quod per hæc iuſtum Iob ſubuertere poſsis. Sed ego, inquit, & tuā iniquitatem redarguam, bona Iob tibi tradendo, ut & Iob iuſtum demonſtrem per tolerantiam uictoriā de te ſumentem. Ob hoc ergo tanquam interrogans dico, unde uenis tu, ut occulta tua meditatio appareat, ut uehemens tua nequitia omnibus demonſtretur, ut malitioſus tuus liuor omnibus innoteſcat. Pro his ergo omnibus dico, unde uenis tu? Aduerſus quę reſpondēs diabolus dicit. Circuiui omnē terrā quæ ſub cælo eſt, & ueni. Magniloquio atq; arrogantia uteris ò miſerrime diabole, elatione quoq; atq; iactantia, ut ita appareat quod oēs magniloqui, iactāticuli, arrogātes, & ſuperbi tuæ nequitię ſint diſcipuli, & apud te didicerint ea quæ deo ſunt cōtraria. Deus enim ſupèrbis reſiſtit, humilibus aūt dat gratiā. His ſimiliter etiā Anna mater Samuelis dicit. Nolite loqui ſuperba in ſuperbia, & nō exeat magniloquium ex ore ueſtro. Sed horū immemor diabolus, & alios docuit, & ipſe magna locutus dixit, Circuiui totam terram quæ ſub cælo eſt. Intendite ò amici quia circuiſſe ſe dicit totam terram quæ ſub cælo eſt, ſed non carnalibus ueſtigijs, neq; corruptibilibus greſsibus, ſed ſpiritali tranſcurſu, atq; incorporali trāſitu uniuerſa quæ ſub cælo ſunt ſubito peruolans atq; peragrās. Sicut ergo non corruptibilibus greſsibus, neq; carnalibus ueſtigijs circuiuit diabolus, ſed incorruptibili atq; occulto tranſcurſu: ſic ſimiliter cū dicit quod ante deum ſteterit, non facie ad faciem coram deo ſtetit, ſed occultis cogitationibus, & nequiſsimis meditationibus ante deum ueniſſe dicitur, hoc eſt nequiſsimę eius cogitationes pro eius increpatione ſteterunt ante deum. Sed interim, inquit, circuiui totam terrā quæ ſub cælo eſt, & ueni. Sed male gloriatis, & mala eſt hæc tua gloriatio. Terram circuis, ſed ad cælum nō reuerteris. Ea quæ ſub cælo ſunt peragras, ſed illa quæ in excelſis ſunt non poſsidebis. Circuiui omnem terram quæ ſub cælo eſt. Circuiuit non carnalibus ueſtigijs, ſed circuitionibus iniquitatis, non terrenis greſsibus, ſed ſpiritalibus ſeductionibus. Circuiui totam terram quæ ſub cælo eſt. Non per temporum ſpatia circuiſti, ſed ſubito, celeriter, ac uelociter omnia quæ ſub cælo ſunt peragraſti, & omnia quæ in aere ſunt peruolando, & cuncta quæ ſub cælo ſunt inſpiciēdo, ſubito ab oriente ad occaſum tranſeundo, & à meridiano ad aquilonem peruolando, & ea quæ per quatuor terminos orbis in omnibus gentibus, & prouincijs, & regionibus atq; linguis fiunt, uel dicuntur uidens, & audiens, & ſciens, non tanquam in præſentia habens, ſed tanquam ſpiritus uolans, & omnia quæ uoce dicuntur audiens, & quæ operibus fiunt uniuerſa uidens, ea uero quæ in corde atq; intra animum tractantur, neſciens. Si enim hominū cogitationes ſciſſet, profecto nullum hominem ſaluū fieri permiſiſſet nihilq; boni perficere, ſed omnia bona mox ut cogi-

tatione

tatione cœpta fuiſſent, continuo deſtrueret, cõtinuo perficere non permiſiſſet. Nunc ue
ro ea quidem quæ cogitantur, uel tractantur ignorat: ea uero quæ in operibus fiũt, & per
uocem dicũtur, audit, & uidet, ut pote ſpiritus callidus ac ſubtilis, & qui ubiq; eſt præſens
atq; totum mundum ſubito peruolans. Si enim uenti aeris regiones ac prouincias ſubito
perflant atq; tranſeũt, nónne multo amplius aerei ſpiritus, id eſt nequiſsimi dæmones, ſu-
bito peruolant totũ mundum, ſubito uniuerſa peragrant quæ ſub cælo ſunt, ſubito ubiq;
præſentes ſunt: In omni prælio uel pugna, in omni perturbatione atq; mortis ruina, in o-
mni ſeditione ac tumultu, in omni cõtentione & lite, in omni ſanguine & homicidio, &
furto atq; adulterio, omniq; lamentabili bello ſiue orientis, ſiue occidẽtis, ſiue meridiani,
ſiue aquilonis, ubiq; præſentes ſunt nequiſsimi atq; aerei dæmones, plus perturbantes, &
ſuccẽdentes atq; uniuerſa mouẽtes. Vnde diuinationes ſunt, ex quo maligniſsimi dæmo
nes, aereiq; ſpiritus ſubito hũc mundum peruolantes atq; uniuerſa quæ in omni loco hu-
ius mundi fiunt cõtemplantes, & ea quæ dicuntur audientes, qui alibi ubicunq; longe po
ſiti fuerint ſuæ nequitiæ miniſtris reuelant atq; demonſtrant, tam in ſomnis quàm in uigi
lijs, nec non in phantaſmatibus, & iuxta hæc quæ fiunt, uel emergunt, etiam alia atq; alia
futura ſperare atq; probare docent. Exinde cepit diuinationis error filios hominũ in ſcan
dalum in eos quibus ſuper terrã ortum eſt. His nanq; omnibus demonſtratis atq; memo-
ratis, maligniſsimus atq; aereus diabolus dicit, Circuiui totam terram quæ ſub cælo eſt,
& ueni. O nequiſsime aduerſarie, ò maligniſsime diabole, quàm malignus es, & ad omnia
mala uerſutus atq; callidus. Cum enim ad deum loqueris, humilitatem fingens, totam ter-
ram quæ ſub cælo eſt, circuiſſe te dicis, & cæli non meminis. Cum autem ad homines lo-
queris, tunc nihilominus magna loquens ut homines rapias, dicis in cælum aſcendam, ſu
per ſtellas cæli ponam ſedem meam, & ero ſimilis altiſsimo. Hoc nimirũ ob hoc dicis, ut
pro altiſsimo adorari atq; coli ab hominibus poſsis. Circuiui, inquit, totam terrã quæ ſub
cælo eſt. Terram circuis ò diabole, ad deſolandum ad exterminandum eam. Ea quæ ſub
cælo ſunt peragras ad perturbandum & peruertendum, & ad furorem concitandas atq;
exacerbandas gentes aduerſus gentes, & regiones. Pro iſtis ergo omnibus, inquit, circui
ui totam terram quæ ſub cælo eſt, & ueni. Sed adhuc aliter circuiui totam terram, omnes
terrenos, eos qui terrena ſapiunt tantum, eos qui terrena ſola cogitant, & meditantur, dili
gunt, atq; requirunt. Iſtos ergo circuis, exploras, exquiris, & conculcas, quia introitus &
exitus uiam atq; iter in eis habes. Sic inquam circuis terram ò diabole, & peragras ea quæ
ſub cælo ſunt. Quæ ſunt hæc? Corda quæ non ſunt in cælo, quæ in cælum nunquã aſcen
derũt, neq; fidei integritate, neq; mentis deſiderio, neq; domini memoria, neq; reſurrectio
nis expectatione, neq; iudicij timore, neq; ſpe gloriæ æternæ, ſed horum omnium quæ in
cælo ſunt, obliuiſcuntur, deſpiciunt quoq; atq; derelinquunt. Talia ſunt corda omniũ fe-
rocium, pertinacium, eorum qui non agunt pœnitentiam. Huiuſcemodi enim corda cir-
cuit diabolus perſuadens atq; infatuans, obtundens atq; obdurans, eorum qui ea quæ ſu-
per cælũ ſunt in incorruptione non ſapiunt, ſed ea ſola quæ ſub cælo ſunt in corruptione
ſuper terram requirunt. De iſtis ergo omnibus dicit, Circuiui totam terram quæ ſub cælo
eſt, & ueni. A nobis autem auertitur cum donat deus cor mundum, animam caſtam, men
temq; piam, fidem integram, plenam charitatem, miſericordiam ſynceram, puritatem nõ
fictam, & ſpem immobilem, ut omnes nequiſsimi incurſus atque acceſſus longe à nobis
auertantur, & omnis uerſutia eius confuſa atq; inefficax comprobetur. Sed interim cum
hæc diceret diabolus quod circuiſſet terram, & peragraſſet ea quæ ſub cælo ſunt, reſpon-
dit ei deus, dicens: Animaduertiſti ad puerũ meum Iob, quia ſimilis ei non eſt quiſquam
in terris? Tanquam ſi diceret: quia gloriaris quod terram circuieris, & ea quæ ſub cælo
ſunt peragraueris, dic mihi, animaduertiſti ad puerum meum Iob? Quod ſi forſitan di-
xeris, neſcio quis ſit Iob, hic eſt cui non eſt homo ſimilis ſuper terram. Ego dico quod
non ſit illi ſimilis ſuper terram: tu uero qui dicis quod terram circuieris, & ea quæ ſub cæ-
lo ſunt peragraueris, oſtende alium ſimilem illi. Et uere nequiſsimi diaboli cogitationes
arguit, atque illicitum eius liuorem oſtendit, quem meditatus eſt ac nequiter cogitauit,
cum Iob zelatur, & inuidet. Ac ſi diceret, Ego arguo meditationes tuas, ecce reuelo con
ſilia tua, ecce oſtendo nequitiam tuam atq; liuorem. Ecce do tibi audaciam, ut proferas
malitiam tuam, ut depromas malignitatem tuam, ut ad certamen atq; prælium beatum
requiras

requiras. Niſi enim fiduciam acceperis, quærere non audebis. Animaduertiſti ad puerum
meum Iob? hoc eſt relaxaſti animum tuum, cogitationes tuas, conſilia tua, meditationes
tuas? Ad quem? Ad puerum meum Iob. Lætaberis aduerſarie ſagitta in modum ignis cō-
burente? Hanc uocem diabolus nequaquā audire patitur, non tolerat nequiſſimus, ut ali-
quis ſeruus dei ſit, uel omnino nominetur. Cum autem odio haberet Iob atque zelaretur
eum, adiecit ſuper nequitiam cum ſeruum dei illum nuncupari audiſſet, deo aſtruente, ad
puerum meum Iob. Et animaduerte quantus ſenſus in hoc ipſo demonſtratur ſermone,
cum ſeruum ſuum appellat Iob. Primum quidem tanquam gloriam ſibi exiſtimat atq; ho
norem omnium dominus cum ſancte atq; caſte illi ſeruiunt homines. Idcirco quaſi glori-
ans dicit nunc ſanè de ſolo Iob, puerum meum Iob, hoc eſt ſeruum meum: alibi autem de
plurimis: Miſi ad uos omnes ſeruos meos prophetas. Vnde etiam ipſos glorificat atq; ma
gnificat per id quod ſeruos, & famulos eos aſtruit atq; appellat, ſicut Moſen, de quo di-
cit ad Aaron. Nō ſicut famulus meus Moſes in tota domo mea fidelis. Et poſt paululum.
Quomodo non timuiſti loqui de famulo meo Moſe? Quid hoc maius eſt, quid ſuperius,
ut quis ſit creatoris ſeruus atq; cæleſtis regis famulus? Nō eſt hac maior gloria. Super hæc
autem ipſum diabolum increpat, deijcit atq; obiurgat per id quod Iob puerum ſuum ap-
pellat. Animaduertiſti, inquit, ad puerū meum Iob? Ac ſi diceret: nónne uictus es, & de-
iectus atq; humiliatus, ut Iob corruptibilis atq; terrenus homo ſeruus meus ſit & in mea
ſeruitute maneat? Tu uero ô diabole cum ſuperior ſis angelis, cum inter Cherubim à me
creatus, à mea ſeruitute receſsiſti, & meū miniſterium dereliquiſti, merito ex ſanctis cho-
ris proiectus atq; à celeſtibus pulſus circa terras oberras, circa terras reptas, & terrenos cir
cumuenire conaris. Ob hoc cū dicis quod terram circuieris, & ea quę ſub cælo ſunt pera-
graueris, quia cæleſtiū refuga effectus atq; in terrenis reptare, in terra manducare, in per-
ſona ſerpentis es maledictus, animaduertiſti animo illo nequiſsimo, inuido, crudeli, prauo,
fero, ad puerum meum mitem, benignum, ſubiectum, religioſum, non fraudulentum, ſed
deuotum, ad puerū meū, cui non eſt homo ſimilis ſuper terrā? In omnibus uirtutibus atq;
ſtudijs non eſt illi ſimilis ſuper terram. Abraham non eſt, Iſaac requieuit, Iſrael tranſiuit,
Ioſeph quietem aſſumpſit: propterea non eſt illi ſimilis ſuper terram. Ego, inquit, teſtimo
nium perhibeo uirtutibus eius, utpote omnium cognitor dominus. Atteſtatur uidelicet
illi etiā malignus tuus liuor ô diabole. Niſi, inquit, meus ſeruus fuiſſet ſanctus ac dignus,
atq; mihi bene complacens, non utiq; eum zelatus fuiſſes, non utiq; ei inuideres. Non es
zelatus Eſau, neq; Iſmael, non zelaberis Saul, atq; Achitofel, neq; Doech, neq; ullum ex
ijs qui tuam peruerſam fecerunt uoluntatem: ſed zelatus es à ſeculo omnes ſeruos meos,
atq; cultores, id eſt Abel & Ioſeph, & nūc ipſum Iob, atq; his ſimiles oēs, & omnes ſynce
riter me inuocantes. Quia non eſt, inquit, ſimilis illi ſuper terram. In quo non eſt ſimilis ei
quiſquam ſuper terrā? In omnibus bonis operibus, atq; ideo dilectis, ſine querela eſt, ut-
pote qui in nullo potuit reprehendi. Quamuis, inquit, tu eum reprehēdas ô diabole, quaſi
propter diuitias me colentem, poſt paululum probabitur, quia omnino Iob ſine querela
permanet, & non ſolum ſine querela, ſed & iuſtus, cum iuſtitia etiam uerus. Sed quia ple-
riq; hominū in hoc mundo omnibus modis ſine querela fuerunt & iuſti & ueraces in hu
manis duntaxat iudicijs & cauſis, atq; corruptibilibus iuſtitijs uniuerſis, & quod ſummū
& maximum eſt, dei ſcientiam non habuerunt, charitatem quoq; dei, atq; culturam, meri
to ſuper hæc uniuerſa Iob bona, adijcit id quod maximum eſt dicens, dei cultor. ſiue ſine
querela fuiſſet, ſiue iuſtus, ſiue uerax, omnia hæc propter deū erāt, atq; dei culturā. Super
quæ uniuerſa adijciens dicit. Abſtinēs ſe ab omni re mala. utpote qui deū colebat, utpote
qui deum metuebat, tanq; qui deo ſeruiebat, & tanquā qui deo placere cupiebat. Sic itaq;
ſuper omnes cæteras uirtutes præcipuā eius uirtutem in cōcluſione demonſtrans, dei cul
torem illū fuiſſe oſtendit, atq; ab omni re mala ſe abſtinentē. Et uere cū hæc ad diabolum
loquitur, per hæc diabolū arguit, atq; increpat, & ueluti diceret, audi ô diabole, ad te enim
eſt hic ſermo, & tua hæc increpatio atq; obiurgatio. Sine querela eſt Iob, tu uero omni-
bus criminibus es refertus. Iuſtus eſt Iob, tu uero ipſe iniuſtus es, & totius iniuſtitię ſuffra
gator. Verus eſt Iob, tu autē totius ueritatis es exors, atq; omni mendacio plenus, & om-
nis fallaciæ, atq; doli es pater. Dei cultor eſt Iob, tu uero dei refuga & apoſtata, atq; rebel-
lis: & nō ſolū tu, ſed & oēs homines ad hoc inſtigas, ſuades & doces. Abſtinet ſe ab omni
opere

opere malo & uerbo Iob: tu autem omne malum & illicitum, atq; impium opus, aut uerbum ſeminaſti inter homines, atq; in ea quæ ſub cælo ſunt oriri feciſti. Dicit deniq; hæc uniuerſa deus ad diabolũ, cũ laudat Iob & ueraciter magnificat eũ, ut noſſet diabolus aduerſus quem habebat, ne poſtea diceret, non mihi indicaſti, neq; ego ſperabã in omnibus ſuper terram huiuſcemodi eſſe conſtantiã. Cunctos adiui, qui fuerunt ab initio ſeculi, & quãplurimos meis decipulis circundedi, atq; meis inſidijs apprehendi. Merito putabam etiam hũc quaſi unum ex omnibus facile ſuperare. Ob hoc ergo ne uictus diabolus poſt hoc poſſet ea quæ memorata ſunt dicere, propterea teſtificatus eſt illi deus, & ante præmonuit de omnib. quæ circa Iob agerentur, ac ſi diceret. Noli putare ô diabole, quod aduerſum auum Iob Eſau habeas, aut aduerſum unum ex Eſau ſimilibus, ſed aduerſum Iob habes, in fide indeclinabilẽ, immobilem in iuſtitia, in gratiarũ actionibus immutabilem, in doloribus nõ ſuccumbentẽ, non deficientem in tribulationibus. Talem fuiſſe Iob ſciens deus, ante teſtificatus eſt diabolo, dicens. Homo ſine querela, iuſtus, uerax dei cultor, abſtinens ſe ab omni re mala. Sed & quę in laudem beati Iob dicit deus, atq; in teſtimonium nequiſſimi diaboli, hæc ad maximam inflãmationem profecerunt, & ſuccenſionẽ nequitiæ aduerſarij, atq; maximã aduerſum Iob concitationẽ liuoris ac zeli. Merito audacia fretus nequiſſimus, immoderanter protulit ſuam iniquitatem dicens. Non ſine cauſa gratis Iob colit deum. Reſpondet nihilominus, & dicit, nõ labijs depromens, neq; humano ore locutus, ſed conſilijs iniquis cogitans, atq; ipſis cogitationibus illicita meditatus, reſpondens diabolus dicit, non ſine cauſa Iob colit deum. Incipit oſtendere, quia nequiter meditatus eſt: incipit publicare, quia malitioſe cogitauit. Nõ ſine cauſa, inquiens, Iob colit deũ. Nõ gratis, ſed cũ precio. Nõ fruſtra, ſed pro mercede. Nõ propter pietatẽ, ſed propter diuitias, non propter domini dilectionem, ſed propter peculij multitudinẽ. Non ſine cauſa Iob colit deum. Habet pro quibus recompenſet, habet pro quibus reddat retributionem. Non ſine cauſa Iob colit Deum. Si enim ferocioribus, atq; immanioribus hominibus tantas conferres diuitias, & tantam gloriam, atq; tantum honorem, profecto omnes uno conſenſu tibi ſeruirent, & te colerent. Non ſine cauſa Iob colit Deum, ſed pro diuitijs, pro poſſibilitatibus, pro ſubſtantia, pro facultatibus, pro potentia et gloria, atque honore. Pro his ergo atq; horum blandimẽtis te colit. Nunc uero facile eſt illi colere te, facile eſt etiam ſine querela & iuſtũ, atq;ueracẽ eſſe. Sine querela eſt, quia innumerabilia habet, & nullo indiget: iuſtus eſt, quia diuitias habet: uerax eſt quia omnes undiq; illi inclinantur, & ſermonem eius uſq; ad nubes perferunt. Sed mitte manũ tuam & tange omnia quæ habet, & ſcito ſi benedicat te. Aufer, inquit, diuitias, expolia facultatibus, detege gloria, priua honore, humilia ex ſublimitate, & tunc non ſolum hanc culturam derelinquet, & ſi non in præſenti te benedicet, hoc eſt niſi te in præſenti maledicat & blaſphemet, atq; detrahat. Moſes enim magnus homo dei cum ſcriberet Iob non ita ſcripſit ſicut diabolus locutus eſt, ſed decentius ac benignius, utpote deuotus dei famulus. Diabolus enim crudeliter, ac nequiter locutus eſt, & ut plus ad iracundiam (ut putabat) prouocaret deũ, non dixit ſi non in faciem te benedixerit, ſed ſi non in faciem tibi maledixerit. Moſes uero illicitam atq; crudelem diaboli uocem immutans, dixit, In faciem tibi benedicet. Non ſine cauſa, inquit, Iob colit deum. Et ut quid? uel ob quam cauſam colit? Quia tu muniſti illi ea quæ extra domum atq; intra domum eius ſunt. Tu muniſti, tu circumdediſti, tu obumbraſti, tu protexiſti, tu illæſa cuſtodiſti omnia bona eius, non ſolum ea quæ intra domum ſunt, ſed & ea quæ extrinſecus ſunt extra domũ uniuerſa, quæ ſunt ei in circuitu. Quoties, inquit, uolui appropinquare, & non inueni acceſſum, cum protegis, atq; obumbras? Quoties, inquit, uolui perdere & exterminare, & non permiſit omnipotens manus tua? Tu muniſti ei omnia quæ ſunt intra domum, atq; extra domum eius, tanquam flamma ignis angelorum tuorum cuſtodia ante me omnia bona circumdans, acceſſum mihi minime conceſſiſti, neque approximare mihi permiſiſti, poteſtatem mihi nullatenus dediſti. Quid ergo laudas Iob quaſi iuſtum? Quid magnificas Iob, quaſi Dei cultorem, atque religioſum? Non Iob religioſitas, neque iuſtitia hoc fecit, ſed largitiones tuæ, atque multiplicia tua bona, pro quibus te colere uidetur. Quod ſi non hoc eſt, mitte manum tuam, tange omnia quæ habet, niſi in faciem benedixerit tibi, uel potius maledixerit, ſicut dicit diabolus. Tu, inquit, muniſti, tu benedixiſti, tu multiplicaſti, tu conſeruaſti &

ea quæ

ea quæ domi ſunt, & ea quæ extra domum, ſed in circuitu ſunt, & ea quæ ſunt prope, & ea quæ longe ſunt uniuerſa. Pro his, inquit, omnibus deprecatur & colit, & gratias agit: non tibi gratias agens, ſed pro ipſis bonis gratias recõpenſans, non te diligens, ſed ipſam multitudinem pecuniæ amans & conſeruans, atq; perdere nolens. Non ergo, inquit, pro tua dilectione te colit, neq; propter tuam beatitudinẽ gratias agit, ſed pro pecuniæ huius blandimento te colit, ſed propter beatitudinem ſuam rerumq; plurimarum quas hic poſſidet copiam quam dediſti ei, tibi gratias agit. Aufer ergo illi quæ dediſti uniuerſa, & apparebit omnibus quæ ſit Iob perfidia, & quia non pura dilectione te colit, ſed propter pecuniam rerumq; tantarum poſſeſsionem, ne eam ſi ingratus uideatur auferas, te reueretur. Cui digne reſpondeatur & dicatur ad eum. Dico nequiſsime Satana, dico maligne diabole, non intelligis ô miſerrime, quia tu teipſum deijcis, tu temetipſum cõdemnas. Nam in his quæ in Iob reprehendis, quod ille ingratus extiterit, teipſum cõdemnas cum tu eadem feceris. Nam hoc ipſum tu feciſti cũ à deo diſcederes, atq; deo reſiſteres, derelinqueres quoq;, atq; ingratus exiſteres, de quibus nũc Iob nec quicq; huiuſmodi facientem peſſime reprehendis. Sed interim ô diabole dicis, quod nõ propter benedictionem colat me Iob, ſed pro donis meis, atq; pecunia. Dic ergo nequiſsime Satana, quantũ uel quid dedi Iob, quemadmodũ tibi? Nonne te ſuperiorẽ angelis feci, & anteriorẽ archãgelis? Nonne inter ordines Cherubim creaui? Nonne incorruptiõis gloria te indui? Nõne in indeſinenti lætitia uultus mei te cõſtitui? Pro quibus tu uniuerſis ingratus exiſtens me dereliquiſti, & à me receſsiſti, & rebellis mihi extitiſti. Dic ergo ô diabole qd huiuſcemodi dedi Iob? quid huiuſcemodi impertiui? Nonne mortalẽ & corruptibilem infra angelorũ archangelorumq; naturã creaui? Nonne in ualle miſeriarũ cum cæteris filijs hominum conſtitui? Nonne mortalitatis & corruptibilitatis ſuæ paſsionibus eũ, ut cæteros homines, ſubieci? Nempe non in triſtitijs uiuit ſuper terram? Nempe non labores manuum ſuarum manducat? Nempe non labores ſuos nõ habentibus diuidens, mihi gratias agit? Nempe non ſudore uultus ſui edens me colit? Quomodo, inquit, ô infeliciſsime diabole cum tu pro glorioſis in incorruptione ingratus extiteris, Iob reprehẽdis, illum qui in exiguis atq; paruis fidelis exiſtens, indeſinenter me colens mihi gratias agit? Hæc itaq; audientes nos ô uiri periti, caute nos obſeruemus, ſollicite animabus noſtris intendamus. Nam idem ipſe diabolus eſt etiam nunc, qui utiq; fuit & tũc: eundem iniquitatis liuorem etiam nunc habet circa nos proculdubio, quem & tunc habuit atq; exercuit circa Iob. Non quieſcit unquam aduerſarius ueſter diabolus, ſed tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Non quieſcit unquam accuſare homines ad deum, & deum ad homines. Merito ergo diabolus eſt appellatus, id eſt accuſator. Sic nanq; & tunc Iob accuſauit circa deum, quaſi non propter ſynceritatem, ſed propter pecuniæ blanditionem Deum coluerit: & deum accuſauit & reprehendit non minime, ſed potius quàm maxime, quaſi non digne, ſed cohibenter Iob diuitias tribuerit, ob hoc ſolum, ut adorarent illum tantum homines & colerent. Hoc ipſum nimirum etiam nunc facit, & uſque ad conſummationem ſeculi omnes homines occulte accuſans ad deum & pro uerbo & pro opere, omnibus hominibus laqueos & capturas & tendiculas ponit & ſcandala multiplicat, & tribulationes & moleſtias ingerit, maxime iuſtis omnibus atque ſanctis, circa quos etiam zelum habet & bella ſuſcitat atq; prælium committit, ſicut dicit in quodam loco propheta: Et faciebat bellum cum ſanctis altiſsimi dei, & præualebat eis donec uenit antiquus dierũ & iudicium dedit ſanctis excelſi. Merito ergo in omni tempore caute atq; ſollicite obſeruemus, atq; intendamus animabus noſtris, ut nec hic acceſſum ad nos nequiſsimus inueniat, nec illic in conſpectu dei nos reprehendat. Mitte, inquit, manum tuam quæ nunc circumdat, quæ nunc munit, quæ nunc protegit, quæ nunc undiq; obumbrat, quæ nunc nullatenus mihi acceſſum tribuit. Mitte nunc manum tuam, hoc eſt præceptum tuum, iuſsionem tuam, imperium tuum. Hæc nanq; ſignificans dicit, mitte manum tuam, ac ſi diceret, præcipe, iube, manda, permitte. Hæc utiq; uniuerſa habens intra mentem ſuam nequiſsimus diabolus dixit, mitte manum tuam. Non de eo infelix dixit ad deum, mitte manum tuam, eo quod manum dei uellet mitti. ſciebat nanq; miſer, quia ubicunq; manus dei mittitur, cum propitiatione mittitur illic & munit & auxiliatur, ac opitulatur & regit & ſanat atq; ſaluat. Hæc nimirum ſciens iniquus, aliud loquebatur & aliud cogitabat, aliud ſuggerebat

& aliud quærebat. Ob hoc ergo dicit callide, mitte manum tuam. Bene, inquit, ecce mitte
manum meam ut tu dicis. Ad quid faciendum mittam manum meam? Mitte, inquit, ma-
num tuam, & tange omnia quæ habet. Cur tangam, inquit? Ad delendum (ait) tange, ad
interitum, ad exterminiũ, ad perditionem. Et quomodo, inquit, perdam ò inimice omniũ
bonorum diabole ea quæ creaui? Quomodo exterminem ea quæ dedi? uel quomodo de-
leam ea quæ ego feci? Et adhuc aliter. Quomodo perdam ò diabole ſubſtantiam ex qua
mihi non indigne uictimæ offeruntur, atq; ſyncera ſacrificia immolantur? Quomodo ex-
terminem ſubſtantiã, unde uiduæ ueſtiuntur & orphani paſcuntur & infirmorũ ſcapulæ
calefiunt? Quomodo perdam ò diabole filios eius qui me nimium diligit? Quomodo ob-
turem ora eorũ qui in innocentia una cum patre ſuo Iob deuote mihi gratias agunt? Sed
interim quia non poteſt, inquit, aliter tua iniquitas ſedari niſi ſic, ecce omnia quę habet de
di in manum tuam. Nam ſi non dedero, diſcedens gloriaberis & plaudes, quaſi uictor di-
ſceſſeris, quaſi ego hoc certamen non conceſſerim, quaſi hoc bellum fieri non permiſe-
rim, quaſi de Iob conſtantia non præſumpſerim, quaſi ante prælium & cõgreſsionem ſu-
peratus fuerit Iob, qui à me magnificatus atq; laudatus eſt. Ob hoc, inquit, ne de his glo-
rieris ò diabole, ecce omnia quæ habet dedi in manum tuam. Et adhuc propterea, ut cum
hoc quod gloriari, uel applaudere non permitteris, cum hoc ipſo etiam humilieris, ac refu
teris atq; mendax comproberis: Iob uero exaltetur & beatificetur, atq; uictor demonſtre
tur: & ſit deus uerax, qui teſtimoniũ perhibuit Iob, tu uero diabole mendax, atq; auctor
mendacij oſtendaris. Ob hoc ergo omnia quæcunq; habet, dedi in manũ tuam, ut omnes
in perpetuo cognoſcant & tuam iniquitatem ò diabole, & Iob iuſtitiam ac tolerantiã, &
meam præſentiam: & quia in tribulationibus atq; tolerantia probo electos meos: & quia
plurimæ tribulationes iuſtorũ, & ex omnibus his liberabit eos dominus: & quia tanquã
aurum in fornace, ita iuſti atq; deo acceptabiles probantur in tentatione. Ob hoc ergo re
ſpondens dicit ad diabolum. Ecce, inquit, omnia quæ habet dedi in manum tuam. Quia
hoc quæſiſti, ut ego manum meam mitterem, ideo ecce ego dedi omnia quæcunq; habet
in manum tuam, & peculium & filios & ſubſtantiam & labores & diuitias & poſsibilita
tem. Omnia quę ſunt intra domum & extra domum eius, omnia quæcunq; habet nõ de-
fendo, neque contradico, non præpedio, neq; obuio, ſed in manum tuam trado. Interfice,
perde, dele, atq; extermina. Perfice malignũ tuum liuorem. Imple maledictũ illud tuum
odium. Pecuniam enim & filios Iob perdes, ſed charitatem eius non perdes. Subſtantiam
ac labores eius intercipies, ſed ſynceritatem illius atq; gratiarum actionem non interci-
pies. Omnia ergo quæcunq; habet dedi in manum tuam, quæ iram atq; gladium cõtinet,
quæ prælia atq; bella operatur, quæ perditionem atq; damnationem perficit, quæ dolori-
bus non ſatiatur, quæ ſceleribus atq; impietatibus inhiat. In hãc, inquit, manum tuam tra-
do omnia quæcunq; ſunt illius: in hanc manum, quæ ſi præualeret, omnem hominem, &
omnem ſpiritum qui ſub cælo eſt, ſubito in ictu oculi perderet, deleret, atq; interficeret,
ſi permitteretur, & ſi iuxta uoluntatem iniquitatis ſuæ poteſtatem haberet. Sed reſiſtit illi
omnipotens manus dei, atq; fortiſsima dextera creatoris, gubernando, obumbrando, pro-
tegendo, omnia quę ſub cælo ſunt facta tuendo. Quod autem ita eſt perditioni dedita ne-
quiſsimi diaboli manus, manifeſtum eſt in Iob: quæ mox ut permiſſa eſt, & mox ut iuſsio
nem accepit, ſtatim imparcenter cuncta perdit, ſtatim omnia interficit. Ecce, inquam,
omnia quæ habet dedi in manũ tuam. Ecce omnes tibi ademi occaſiones, ecce non habes
contradictionẽ, ecce non habes ullam replicationẽ, ecce nõ habes excuſationem. Omnia
quęcunq; habet dedi in manũ tuam, ut cum omnem Iob ſubſtantiã perdideris, tunc præ-
ſertim cognoſcas quia nõ propter ſubſtantiam me colit Iob, ſed propter charitatem, quia
non propter facultates gratias mihi agit, ſed propter ſynceritatem. Ob hoc ergo ecce o-
mnia quæcunq; habet dedi in manum tuam, ſed ipſum caue ne tangas. Dixiſti ò diabole,
quod non propter pietatẽ, ſed propter diuitias Iob coluerit me: dixiſti, aufer quæ dediſti,
& cognoſces quid ſit Iob. Ego, inquit, cognoſcere nõ neceſſe habeo: præſcienter eñ ſcio
conſtantiã Iob, atq; deuotionem quam habet circa me: omnia uero quæcunq; ſunt illi, do
in manum tuam, ut cum probaueris, cognoſcas quia ſolus Iob ualet reſiſtere uniuerſę ini
quitati, atq; malitiæ tuæ. Sed interim omnia, inquit, quæcunq; habet dedi in manũ tuam,
ſed ipſum caue ne tãgas. Quod quæſiuiſti, inqt, habes: quæ petiſti, accepiſti, pote ſtatẽ ſub

ſtantiæ

ſtantiæ & poſsibilitatis atq; diuitiarum, peculij nihilominus atq; filiorum: ſed ipſum caue ne tangas, quia non ipſum quæſiſti, ſed quæcunq; habet. Idcirco omnibus quæcunq; habet acceptis ipſum caue ne tangas, neq; carnaliter, neq; ſpiritaliter, neq; manifeſte, neq; latenter. Ipſum caue ne tangas. Cur enim non tangam? Ob hoc, inquit, quia ſeruatur ad ſecundam luctationem, certamen quoq; & conſtantiā, atq; tolerantię approbationem. Sufficit, inquit, nūc hæc quæ per pecuniæ atq; filiorū perditionem fit tentatio. Merito ipſum caue ne tangas. O bonitas tua Rex, ó uirtus atq; magnificentia tua æternæ. Quàm magnam conſolationem tribuis ijs qui ad te confugerint, & conſtantiæ fiduciā à te ſperauerint, ut neq; hominum neq; iumentorum, neq; animatorum neq; inanimatorum poteſtatem habeat aduerſarius, niſi ubi fuerit permiſſus. Non autē permittitur, niſi ubi nouerit deus pro fidei manifeſtatione, & conſtantiæ approbatione, atq; glorioſæ remunerationis retributione. Hæc ſcilicet nos ſcientes ſollicite atq; deuote ad deum cōfugiamus, inſtantiſsime atq; ſynceriſsime in orationibus deum inuocemus, ut auertat à nobis maligni inſidias, ut eripiat nos de crudelibus illius incurſionibus, & non permittat nos tentari ſuper id quod poſsimus ſufferre. Ecce, inquit, uniuerſa quæcunq; habet dedi in manu tua. Nō ideo, inquit, dedi hæc omnia in manu tua, quia oportuerat uel iuſtū fuerat, ſed ob hoc ut nequitiæ tuæ occaſiones auferrem. Quomodo enim iuſtū erat, uel oportuerat ut darem in manu tua iuga boū quæ uiduas arando releuabant? & greges pecorum, qui orphanos ueſtiebant, atq; calefaciebant? Quomodo oportuerat, uel iuſtū erat ut iuſtos & innocentes filios Iob tu nequiter interficeres ô diabole, cum dixerim poſt in lege, Iuſtum & innocentem non occides? Non ergo oportuerat neq; iuſtum fuerat, ſed propter iniquitatem tuam & zelū & liuorē, ut inexcuſabilis cōproberis, & abſq; cōtradictione redarguaris, propterea ecce omnia quæcunq; habet dedi in manu tua, ſed ipſum caue ne tangas. Et factum eſt quaſi dies illa. Quæ dies? Illa dies in qua malignus permiſsionem accepit, in qua nequiſsimus fiducia eſt fretus, in qua die diabolus innocentū mortem fabricatus eſt. Et factum eſt quaſi dies illa, in qua diabolus gauiſus eſt, qui nunq; eſt gauiſus, in qua malignus exultauit, qui nunquā exultare eſt cōprobatus. Nam exultationem ducit eorum qui ſunt perditionem, atq; uiuorum mortificationem. Et factū eſt ſicut illa dies. Quæ dies? Illa, inquit, dies in qua filij Iob & filiæ nouiſsimum illud unanimitatis atq; cōcordiæ prandium prandérunt ſuper terrā. In cælis nanq; æternæ gloriæ & incorruptibilis beatitudine pariter fruuntur. Quod aūt nouiſsimum prandiū tunc in corpore pranderūt, mox ſubſequenter oſtendit, dicens. Et filij Iob & filiæ manducabant & bibebant in domo fratris ſui maioris. ac ueluti paruuli infantes malis omnibus expertes, ſimul ſedent & ſtant, ſimul & ludunt & bibunt, nec quicq; mali, aut illiciti, aut etiā obſceni de inuicem ad inuicē cogitāt: ita & beatiſsimi filij Iob ac filiæ caſti erant animis & mundo corde, & immaculata cōſcientia & omnibus immunditijs atq; illicitis expertes. Merito cum huiuſcemodi eſſent, ſimul manducabant & bibebant caſte. Ita erant ſimul olim Adam & Eua quamdiu in paradiſo in innocentia permanſiſſent. Ita & nunc ſunt in ſancta eccleſia caſtæ animæ ac ſanctæ, ſicut ſimplices infantes, atq; omnibus malis expertes. Sic ſcilicet fuerunt etiam benigniſsimi, ac deo dilecti, atq; omnibus angelis ſanctis eius filij Iob propter innocentiam & ſanctitatem. De iſtis ergo filijs Iob dicit iſtic, Et filij Iob & filiæ manducabāt & bibebant in domo fratris ſui maioris. Et in hoc quod maiori primatus honor ab omnibus exhibebatur, in hoc ipſo etiam ſicut & in omnibus circa dei ordinationem ambulare properauerunt. Dei enim ordinatio, atq; dei iuſtitia hæc eſt, ut maiori primatus honor ab omnibus exhibeatur. Manducabant ergo & bibebant in domo fratris ſui maioris. Manducabant & bibebant non luxurioſe, neq; petulanter, neq; ſuperflua loquentes, neq; illicita fabulantes, ſed manducabāt & bibebant laudantes ſuum creatorem, benefactorem ſuum adorantes, atq; alentem ſe benedicentes. Sic itaq; manducabant & bibebāt filij Iob. Quo tempore? Certum eſt quod tempore prandij. Non enim alio poterāt manducare uel bibere talis ac tanti uiri filij tempore: quia nec ipſe extra ordinem manducare uel bibere ſolitus erat, ſed competenti tempore, ſed diſpoſito tempore atque ordinato & ipſe manducauit, & filios ſuos circa ordinem manducare docuit. Sic itaq; hora prandij manducātibus illis ac bibentibus, Iob ſanè in domo ſua, filij autē eius & filiæ, in domo fratris ſui maioris, nuncius uenit ad Iob. Erat nanq; nequiſsimi diaboli uerſutia, ut horam prandij obſeruaret, ut pran-

dente illo triſtes ac mortiferos nuncios ad eum mitteret, quo magis fatigaret & eum inter ficeret, ut tempore comeſtionis ac potus atq; iocunditatis triſtes nuncios mittendo deficere illum iuſtum faceret. Hæc nanq; demonſtrans dicit. Ecce nuncius uenit ad Iob, dolorum atq; gemituum nuncius, malorum atq; amaritudinis præco, tribulationis atq; anguſtiæ prædicator. Nuncius uenit ad Iob, qui conſeruatus ab aduerſario miſſus eſt à diabolo. Nuncius uenit ad Iob, conſciſſus, laceratus, compilatus, contuſus, flens, lamentans, plangens & uociferans, atq; uniuerſa quæ ſunt miſerabilia luctu demonſtrans, ita à maligno edoctus ut ipſo potius miſerabili ſuo luctu ac planctu in dei reprehenſionem iuſti illius mentem cōcitaret. Nuncius uenit ad Iob & dixit illi, miſerabili atq; lachrymabili uoce dixit ei. Quid cogitas ò Iob? Ad menſam ſedes, & ea quæ contigerunt ignoras. Delicijs uteris, & accidentes tibi miſerias neſcis. Dixit illi. Ad menſam ſplendidam ſedes Iob: ſed hodie ad menſam, cras uero ad lectum foras deportatorum filiorum, modo in iocunditate, poſt paululum autem in infelici paupertate. Quod ſi non credis, quod ſi non ſperas ita eſſe audi: iuga boum tuorum arabant & aſinæ iuxta illos paſcebant, & uenerunt prædones & prædati ſunt illa, & pueros occiderūt in ore gladij, & remanſi ego ſolus & ueni ut tibi nunciarē. O multiplex atq; callida aduerſarij aſtutia, ut eadem quę ingeſſerat mala, ita callide enarraret, ut ad dei blaſphemiā iuſti illius uiri animum prouocaret. Iuga, inquit, boum tuorum arabant. Non enim otioſa erant neq; inutilia ſtabant, ſed arabant ultimam araturam, atq; nouiſsimam exercentes culturam. Quid ad hæc, inquit? Et uenerunt prædones & prædati ſunt ea. Iob uel unde tibi uiues, uel unde alijs beneficia impertiess? Vnde uel tibi uictus, uel miſeris & non habentibus refectio? Iuga boum tuorū arabant, quę nec tibi ultra, nec alijs arabunt. Aſinæ tuæ paſcebant, quæ ultra fœtus nō facient, quæ nec tibi nec alijs proderunt. Quare, inquit? Ob hoc, ait, quia uenerunt prædones & prædati ſunt ea. Qui ait: Tantum me terres ò homo, quaſi iugis deprædatis uiuere non poſsim. Sunt pueri plurimi, coloni abundantiſsimi, qui uniuerſi mercimonium facientes, & me & ſe paſcant, & me & ſe tolerent. Sed reſpondet nuncius qui uenerat & dicit. Inaniter tibi blandiris ò Iob, atq; ſuperuacue ſperas, quod coloni remanſerint. Nam hi qui iuga boum & aſinas deprædati ſunt, ijdem ipſi & pueros occiderunt. Quomodo occiderunt? In ore gladij, inquit, non pepercerunt, non miſerti ſunt, non reliquerūt, ſed omnes imparcenter occiderunt, ſed immiſericorditer interfecerūt, atq; omnium ſanguinem crudeliter fuderūt. Mihi ſoli, inquit, pepercerunt, me ſolum remiſerunt. Et cum ſolus remanſiſſem, ueni ut nunciarem tibi. Quid, inquit, mihi nuncias ò homo? Hoc mihi nuncias quod prædones prædati ſunt, & cum prædati fuiſſent, pueris non pepercerunt, ſed & ipſos in ore gladij occiderunt, reliquias mihi nō dimittentes, neq; ſolatia relinquētes. Hæc, inquit, mihi nuncias, nuncia & prædones, nūcia & interfectores, ut ſi poſſum, inquit, uindicem me: quod ſi non ualeo uindicare de his qui hoc fecerunt, eos enumerem, Deo autem id quod factū eſt, ut iuſte inquirat commendem. At nunc, inquit, ô homo cum tu ſolus euaſeris, ad maximum mihi incendium euaſiſti, pro augmento doloris mihi adueniſti. Deprædationem mihi nuncias, & prædones nō publicas. De proximo ſunt, an de longinquo? Hoſtes ſunt publici, an fures occulti? Sed is qui euaſit, non ideo ut ei parceretur euaſit, ſed propter augmentum tentationis Iob aduenit. Hic ergo nihil aduerſus ea quæ dicta ſunt reſpondit, ſed tantū prædones nominauit: nos intelligere admonēs, atq; nobis intelligendum relinquens, quos, uel quales prædones nominauerit: illos ſine dubio qui de cælo propter apoſtaſiam in prædam uenerunt, & ex ſanctorum choris propter cōtumaciam proiecti ſunt. Illi nimirum, qui ſub cælo omnem captiuitatem oſtenderunt tam carnalium quàm ſpiritalium, qui prædati ſunt uniuerſos qui ſunt ſuper terram, & manifeſte & occulte. De quorum captiuitate dicunt ſancti, Benedixiſti domine terram tuam, auertiſti captiuitatem Iacob. Et alibi. Cum conuerterit dominus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob & lætabitur Iſrael. Iſti ſcilicet prædones, iſti memorantur. Venerunt, inquit, prædones. unde uenerunt? ex ſe ipſis, an ex Chaldæis, an etiam ex Aegyptijs? Sed ex nullis iſtorum uenerunt, ſed ex Abyſsis uenerunt, ex interioribus infernorum uenerunt, à deſertis uenerunt, ſicut paulo poſt demonſtrabitur in filiorum internecione. Inde ergo uenerunt iſti prædones, dimiſsi ad tentationem, atq; ad probationem iuſti illius. De iſtis ergo dicit, uenerunt prædones, & prædati ſunt eos. Iſti nanq; ſunt qui à ſeculo deprædati ſunt plurimos, &

mos, & plurima, plurimos in captiuitatem duxerũt. Iſti deprædati ſunt Cain per ſacrificij æmulationem, gigantes per ſuperbiam: illos ad turrem per dei contumaciam: illos in Sodomis per turpitudinis laſciuiam: Eſau per inſatiabilitatem, atq; petulantiam: Pharaonem per dei contemptum, atq; pertinaciam: illos in deſerto per idololatriam, aliosq; innumeros per eadem deprædati ſunt, & his ſimilia, atq; per alias innumeras rationes & prædati ſunt à ſeculo & deprædantur uſq; in ſeculum, alios per adulterij appetentiam, ut Amon, alios per honoris ambitionem, ut Abſolon, alios per auaritiam, ut Iudam. Iſtos ergo prædati ſunt nequiſsimi diaboli hoſtes, alijs aũt alios deprædati ſunt, ut Noe Cham, Abrahæ Hiſmael, ut Iſaac Eſau, ut Iſrael Symeon Leui & Ruben, ut Heli ſacerdoti Ofni & Phinees filios eius, ut Dauid ſuperius memoratos filios, atq; alijs alios primos, ac nouiſsimos. Quæ uniuerſa ſcientes nos atq; audientes intendamus caute animabus noſtris, ne prædentur nos, atq; populẽt prædones dæmones, ne dicatur de nobis, uenerũt prædones & prædati ſunt eos, ne cõpellamur fletus atq; lamentationis canticum cantantes dicere, Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus. Ob quã rem? Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerũt nos, uerba cantionũ. Sed cũ hęc omnia audiret Iob tam peculij deprædationẽ, atq; uenientis & narrantis lamentationem, nec quicq; hac re quæ obuenit dignum fecit, ſed pariter hunc auditum ſuſtinens, blande enarranti ſibi reſpondit dicens. Quid eiulas ò uir? Quid lamentaris ò homo? Diuitiarũ poſsibilitas ita ſemper eſt uertibilis, ut hodie ſit hic, craſtina uero alibi. Et præſertim, inquit, quia inimici prædati ſunt, quia aduerſarij abſtulerunt, quia iniuſti diripuerunt. Ego, inquit, ut inimicos acquirerem non geſsi, neq; inimicos me putaui habere. Et quia non peccanti mihi inimici quidem effecti hæc ingeſſerunt, ut & pueros occiderent, & peculium abriperent, ſine illos poſsidere hæc cum iniquitate, nobis uero dabit deus alia ſine peccato. Sed cũ hæc audiret nequiſsimus diabolus à beato Iob, & ore dicta, & animo meditata, liquefactus intra ſemetipſum, inſipienter, inquit, feci ut prædones nominarem, abſtuli à deo hanc culpã. Non enim imputat deo Iob quod geſtum eſt, ſed iniquorum uirorũ nequitiæ. Ego inquit meipſum circumueni, ego mihi ipſi contraria geſsi. Idcirco cõſideraui quid faciam, conuertã nunc ſermonem ad cæleſtia, conuertam hæc in dei blaſphemiam. Hæc cum nequiſsimus cogitat, continuo alium nunciũ mittit ad Iob. Qui cum ingrederetur, dixit ei. Ignis cecidit de cælo, & cõbuſsit oues, & pueros cõbuſsit ſimiliter, & euaſi ego ſolus, & ueni ut tibi nunciarem. Non eſt, inqt, ut tu arbitraris ò Iob, quod ex hominibus ſint tibi hæ inſidiæ, atq; hic incurſus: non eſt ex hominibus, ſed ex deo eſt, de cælis eſt. Ignis cecidit de cælo, & combuſsit oues. Noli, inquit, temetipſum ſeducere ò Iob, noli teipſum circũuenire, nõ ex hominibus eſt circũuentio, ſed ex deo eſt iſta exterminatio. Nõ ex terrenis tibi eſt hic incurſus, ſed de cælis eſt tibi iſte interitus. Quod ſi non credis, audi. Ignis cecidit de cælo & cõbuſsit oues, & pueros ſimiliter. Nam cum oues cõbureret, puerorũ non eſt miſertus. Nõ pepercit paſtoribus, ſed ſimiliter & illos cõbuſsit atq; perdidit, ſed pariter cuncta deleuit, ut per hæc omnia tibi detrimentum atq; dolorem ingereret, ut per hæc uniuerſa tibi tribulationem atq; anguſtiam adijceret. Ignis cecidit de cælo, nõ ex ſe, neq; à ſe, neq; per ſe, ſed cæleſti iuſsione atq; terribilis dei præceptione. Ignis cecidit de cælo. Quemadmodũ olim in Sodomam & Gomorram, atq; ſuper omnem regionẽ illam, ita & nunc ab illo qui tũc in Sodomam & Gomorram ignem in perditionem pluit, ab hoc ipſo (inquam) etiã ignis cecidit de cælo, & combuſsit oues & pueros & paſtores, omnia incendit atq; pariter deleuit. Sicut enim Sodomitarum reliquiæ non remanſerunt, ita & nunc, inquit, tibi reliquiæ non ſuperſunt, ut eſt moris: quia eiuſdem dei ira ſuper te effuſa eſt, cuius etiã, ut ſuper illos, ignis cecidit de cælo. Nõ quod de cælo ceciderit ipſe ignis, abſit, ſed quia ita finxit nequiſsimus, & quia ipſum nunciũ ita docuit dicere maligniſsimus diabolus, ut eum putet beatus Iob, atq; arbitretur quod de cælo à deo iſtæ miſeriæ ei impingerentur, & ut in blaſphemiã dei cõuerteretur. Ignis cecidit de cælo & cõbuſsit oues. Non ſunt, inquit, terrenæ inſidiæ hoc quod factum eſt ò Iob, ſed cæleſtis eſt furor. Non eſt uiolentia hæc humana, ſed contritio eſt diuina. Si enim in habitaculis hoc eueniſſet, crederetur quod uolens quis, uel nolens hunc ſuccenderit ignem. Nũc uero cum in ſolitudine, inquit, eſſemus, in modum ſagittæ ignis de cælo ſuper nos effuſus atq; iaculatus eſt, ut nec fugientes effugerent, nec reſiſtentes euaderent. Ignis, inquit, cecidit de cælo. Nõ mentiris ò diabole quod

ignis cecidit de cælo, ſed non quem deus mitteret, ſed quem tu finxiſti in diuerſas figuras immutando temetipſum, aliquando in prædones, aliquando in ignẽ, aliquãdo in tria cornua equitũ: item uero in ultimo in ſpiritũ quatuor angulos domus tangentem. Et nõ eſt mirum quod permiſſus in tantas figuras immutaueris temetipſum, cum & corã ipſo domino in omne regnũ orbis terræ ipſum immutando ſimulaueris, & hoc in momento temporis, hoc eſt ſubito, repente atq; uelociter. Ignis cecidit de cælo. Non mentiaris ô miſerrime omnium bonorum inimice: non à deo miſſus, ſed tua iniquitate ſuccenſus eſt. Tu, inquit, es ô diabole ignis ipſe qui de cælo cecidit, qui innumeros igne peccatorum immundo ſuccendis. Tu es ipſe ignis ô diabole, qui gehennæ igni plurimos peccatores facis, cui ignis & tenebræ digne reſeruantᷓ præ omnibus. Tu es ipſe ignis ô diabole, qui cum de cælis deſcendiſſes, in medio montium igneorũ proiectus es, ſicut dicũt ſanctorum oracula. Tu es ipſe ignis, quem etiam ipſe dominus fulguris igni conſimilans, atq; de cælo cadentem demonſtrans dicit: uidi ſatanam tanquam fulgur de cælo cadentem. Hæc nimirũ uniuerſa, quia dixit nequiſsimus ille, ignis de cælo cecidit, propriã in ignem gehẽnæ per hæc oſtendens ruinã. Sed adhuc aduerſus diaboli ſuperbiam pauca dicamus. Superbiẽs ò diabole dicis quod ignis de cælo ceciderit, & oues combuſſerit, utpote tua uolũtate atq; operatione. Dic ergo ò infelix ſi ſuper oues Iob potuiſti de cælo ignem adducere, & eas comburere: cum Helias deũ inuocaret, & per ſyncerã orationem ignem ſuper holocauſtum de cælo adduceret, tu ò miſerrime omnium bonorũ inimice quomodò non potuiſti compeſcere, uel reuocare illum ignem, uel illum quem idem Helias ſuper duos quinquagenarios de cælo aduocauit? Fuerant namq; illi quinquagenarij eius miniſtri, atq; nequitię eius nuncij. Sed & hæc uniuerſa diximus pro increpatione diaboli, atq; cõdẽnatione maligni. Beatus aũt Iob quid reſponderit audiamus, quomodo cõminuerit ſecundã furoris illius ſagittã, quõ tranſierit iniqui illius impetũ poſt priorẽ alterũ per tolerantię affectũ, quemadmodũ & cætera uniuerſa. Reſpondit nanq; ei qui uenerat dicens: Et quis me erit maior ò homo, uel q̃s me glorioſior ò uir? Si itaq; eſt uere quod ignis ueniẽs de cælo oẽs greges meos cõſumpſerit illico, gratias illi qui pariter oẽs oues meas protinus in acceptabile ſuſcepit holocauſtũ. Nam quę ego, inquit, per ſingula tempora oblaturus erã, hæc uidelicet elegit deus, ut ſtatim pariter in uno ſuſciperet holocauſto per ignẽ qui de cælo miſſus eſt. Omnis nanq; acceptabilis hoſtia, per ignem qui deſuper fuerit miſſus ſuſcipitur, atq; conſumitur. Quod enim plurimo tempore eram facturus, hoc nimirũ accelerans uno tẽpore ſuſcepit deus. Et quis me beatior ſub cælo? Ante paululũ, inquit, iuga boum uniuerſa protinus mihi mactata. Item nũc greges ouiũ omnes pariter combuſsi, & immolaui. Et hæc (inquit) deo eligente obtuli. Sed adhuc ſuperſunt cameli, qui mihi ad tranſactionem proficiant, atq; in uitæ ſuſtentationem ſufficiant. Sed cum hæc cogitaret & loqueretur Iob, atq; cum patiẽtia intolerabiles has ſuſtineret plagas, & nullatenus ſuccumberet maligni tentationibus, alius nuncius uenit ad Iob, & dixit ad eum. Inaniter tibi blandiris ò Iob, quod camelos pro uitæ ſuſtentatione habeas, & quod in ſpe tranſactionis tibi ſuperſint. Equites eñ fecerunt cornua tria, & circũdederunt camelos, & prædati ſunt eos: & nõ ſolum hoc, ſed & pueros occiderũt in ore gladij, & euaſi ego ſolus, & ueni ut nunciarẽ tibi. Propterea, inquit, euaſi ego ſolus atq; reſtiti, ut id quod cõtigit, cognitum facerem tibi, & ut quod geſtum eſt tibi enarrarem. Boues, inquit, & aſinas perdidiſti ò Iob, greges ouium tuarum cœlitus combuſti ſunt, ecce & nunc poſt illa omnia nouiſsima tranſactionis ſpes, cameli ablati ſunt tibi. Prima, inquit, plaga per prædones, ſecunda per ignem qui de cælo cecidit, non quod de cælo hic ignis ceciderit, ſed quia ita finxerit, atq; ita malignus docuerit, ut deum circa Iob accuſaret, & Iob deum blaſphemare cõpelleret. Tertia ergo per tria equitum cornua, qui camelos circumdantes exterminauerunt. Prima ergo per prædones proculdubio pedeſtres, ſecũda per ignem deſuper comburentem, tertia per equitum tria cornua quæ camelos prædati ſunt. Omnia, inquit, hæc iacens ſuſtinebis Iob? omnia hæc patienter ſupportabis ò homo? Cælum, inquit, & terra aduerſum te inſurrexerunt, & ſiles? Ad dimicandum contra te dei imperio armata ſunt, & taces? Alter, inquit, nuncius uenit ad Iob, alter poſt primũ, numero uero tertius: alter in nequitia, tertius uero in enunciatione miſeriæ. Iſtos nanq; nequiſsimos nuncios miſeriarum annunciatores atque malorum ſuggeſtores, tanquam bonæ prædicationis nuncios, mittebat nequiſsimus. Quos

etiam

etiam ideo ſupereſſe fecit, ut eius malitia huic miſeriarum denũciationi deſeruiret. Non enim angeli fuerunt, ſicut quidam arbitrantur, neq; ſpiritales dæmones, ſed homines quidam ex famulis Iob, conſeruati ab aduerſario, atq; ſuccenſi à diabolo ad dicenda omnia ac facienda, per quæ poſſent Iob ſubuertere ad dei blaſphemiam. Tertius ergo hic nuncius uenit ad Iob, & tertius doloris præco illi effectus, tertius memorauit dicens: Equites fecerunt tria cornua. Qui equites ô homo? Mentiris etiam iſtic ſicut & in ouibus, cum diceres quod ignis decidiſſet de cælo, quinimmo mẽtitur diabolus qui in te loquitur. Illic (inquit) ô calidiſſime ſatana uoluiſti deum deprauare, quaſi ignẽ de cælo ſuper oues mittentem: hic uero uis homines incuſare quaſi aduerſum Iob inſurrexerint illicite: ut circa utrunq; Iob odium acquireret, & circa deum blaſphemiam, & circa homines bellum, ex quibus neutrum illi credere acquieuit cõſtantiſſimus Iob. Sed adhuc equites (inquit) fecerunt ſibi tria cornua. Qui equites ô homo? Nam illo tempore non erant equites plurimi inter homines, ſed quamplurimi hominum pedeſtres aduerſus inuicem bellum gerebant. Qui ergo fuerunt equites qui tria cornua ſibi fecerunt, hoc eſt qui triplici modo ſe armauerunt, qui triplici prælio circumdederunt camelos? Illi fuerunt ſpiritales equites. id eſt aerei ſpiritus, qui terrã peragrant, qui pelagus trãſeunt, qui aerem peruolant, qui omni uento & aqua atq; omnibus tempeſtiuis procellis uehementiores ſunt, atq; ublociores in aerea ſua iniquitate. Vnde etiã equites digne appellant̃, qui ſuper omnes luxurioſos atq; impudicos ſedent tanquam ſuper equos, & iuxta nequitiã ſuam exagitãt illos, & ad ſuæ iniquitatis atq; impudicitiæ perfectionem omnes inſectantur illos, de quibus dicitur: Adulter ſicut admiſſarius ſub omĩ ſeſſore hinnit. & Nolite fieri ſicut equus & mulus in quibus nõ eſt intellectus. & adhuc: Equi admiſſarij facti ſunt, unuſquiſq; ad uxorẽ proximi ſui hinniebant. Iſti ergo tales ſunt equi diaboli, iſti ſunt equi maligni, iſti et omẽs qui eiuſdẽ ſeruiunt iniquitati, iſti quorum pedes in iniquitatibus currũt. Huiuſmodi nanq; equorum pedes ueloces ſunt ad effundendum ſanguinem. Equites ſunt nequiſſimi dæmones, atq; aerei ſpiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonoſor, ſed non iugiter, ſed ſeptem annis tantum, quibus à nequiſſimis equitibus, id eſt dæmonibus, imparcenter eſt exagitatus. Talis equus fuit & ille qui in euangelijs à legione ſimiliter per deſerta, & per montes urgebatur, donec ueniẽs dominus illos quidẽ malos equites, id eſt dæmones, effugauit, & illum miſerũ liberauit. Alijq; innumeri à ſeculo, alij aperte, alij uero occulte, diuerſe ac uarie dæmonũ equi effecti ſunt: quibus uniuerſis cum eſſent immundi atq; execrabiles, in malis uſi ſunt eis nequiſſimi dæmones, alijs ſanè ad uelocitatẽ homicidij & ſanguinis, deuaſtationis quoq; atq; nequiſſimi liuoris, & omnium quæ uoluntas diaboli atq; opus exigebat. De iſtis ergo equitibus dicit iſtic: Equites fecerunt tria cornua, & circundederunt camelos. Et cur tria cornua, & non quatuor? Ob hoc quia quatuor reſeruauit pro quatuor domus angulis ad interficiẽdos eius filios. Ob hoc ergo nõ quatuor, ſed tria cornua fecerũt, hoc eſt finxerunt, cõſimulauerunt, armauerunt, utpote equites equis ſedentes, atq; uniuerſam armaturã habentes, timorem oſtendentes, atq; fortitudinẽ demonſtrantes. Equites fecerunt tria cornua. O quàm multiplicem inquiſitionem atq; diſputationem habet hic ſermo. Primum quidem hoc intelligere debet omnis ſapiens, quia uniuerſa potentia atq; exercitus, & omnes dæmonum cateruæ ſimul illic cõuenerunt, & pariter ſe aduerſum beatum Iob in prælio armauerunt, uniuerſum mundum deſpexerunt, tantum ut Iob ſuperarent. Nam totũ mundum ſuum iudicauerunt, & aduerſum ſolum Iob bellum geſſerunt, utpote quia non erat ſimilis alius in toto mundo. Itẽ adhuc tria cornua fecerunt pro peculij cõſumptione, & filiorũ perditione, atq; corporis plaga, ſuperare eum nitentes. Tria cornua fecerunt, quia & cum eo tertio cõgreſſi ſunt. Semel ſanè cum omne peculium atq; filios ſubito interfecerunt. Secundo quando totũ corpus eius putredine ac uermibus repleuerunt. Tertio quãdo per uxorẽ ſeduxerunt, amici uero culpauerunt. Adhuc aũt tria cornua fecerunt, tanq; tria præcipua ac ſingularia, id eſt ſpem, fidem, charitatẽ, prędari eum conãtes. Fidẽ quam in dei culturã habuit, ſpem æternę liberationis ac cæleſtis refrigerij, charitatẽ circa deũ qua nihil eſt maius, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro. Pro his ergo omĩbus fecerãt tria cornua nequiſſimi dæmones, oẽs pariter aduerſum Iob dimicãtes, oẽs unanimiter aduerſum eum ſtantes. Solus aũt diabolus qui eſt in iniquitate maximus, præſens Iob erat, ſollicite obſeruãs infelix quãdo blaſphemiæ ſermonẽ ex

iuſti illius ore potuiſſet audire. Et quanto magis torquebatur Iob corde lamentabilia nunciæ ſubinde audiendo, tāto plus torquebatꝰ diabolus ea quæ uolebat uel deſiderabat, id eſt dei blaſphemiā, ab eo non audiendo. Sed adhuc tria cornua fecerunt hi, qui aduerſus tria ſecula ab initio & uſq; in finē bellum geſſerunt, & aduerſus eum qui ab initio fuit uſq; ad diluuium, & à diluuio uſq; ad paſſionem & reſurrectionem domini Chriſti, & uſq; in finem & reſurrectionem omnium. Et adhuc tria cornua fecerunt hi qui aduerſus tria dimicant, aduerſus legem & prophetas atq; apoſtolos. Aduerſum legem ſanè, per idolorum iniquitatem, aduerſus prophetas per pſeudoprophetas: item & aduerſus apoſtolos per falſos apoſtolos. Poſt quæ uniuerſa ô amici ultimam audite diſputationē. Aduerſum Iob olim, & aduerſus om̄es ſubſequenter tribus cornibus dimicauit, tribus cornibus congreſſus eſt, triplici modo tentauit, iuxta omnia quæ oſtenſa atq; memorata ſunt. Nunc uero nouiſſimis temporibus, atq; in ultimo ſeculo, non in his ſolis tribus cornibus dimicat, non triplici modo congreditur, ſed mille modis, ac multipliciter dimicat, congreditur & tentat, inſidiatur, ſeducit atq; ſubuertit, per multitudinem hæreſum, per innumeros errores, per abundātes ſeductores, per pſeudochriſtos ac pſeudodoctores, quibus hic mundus repletus eſt, quos nequiſſimus ſeminauit, quos atrociſſimus ille produxit, quos maligniſſimus fecit, florem & fructum in infidelitate atq; errore afferre coegit, quibus hic (ut diximus) mundus repletus eſt, qui uenerunt & ueniunt in uerbo domini, in ueſtitu ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, nomen Chriſtianorum habentes, atq; ſpeciem pietatis, & errorib. & impietatibus atq; ſeductionibus referti ſunt. Iſti ſunt ueræ ianuæ mortis, & uiæ inferni. Iſti ſunt qui à ueritate plurimos præuaricantur, & à fide innumeros aberrare faciūt. Iſti ſunt miniſtri maligni diaboli, atq; nuncij ueritate carētes. Iſti ſunt cæci duces cæcorū. Iſti ſunt nubes ſine aqua, nebula à tēpeſtate fugata, quibus caligo, uel nebula interiorum tenebrarum digne ſeruatur atq; cuſtoditur. Iſtos ergo fugiamus ô uiri, iſtos late deuitemus ô amici. Iſtos odio habeamus, & infidelitatem atq; errorem qui in eis eſt, uelut flammam ignis declinemus, pro eo ne cum illis flammæ inextinguibili in die furoris atq; reuelationis iuſti iudicij dei mancipemur. Hæc ſcilicet uniuerſa memorauimus, quia tria cornua ad dimicandum atq; congrediendum aduerſus Iob nequiſſimi dæmones fecerūt. Ad dimicandum uero aduerſus eccleſiam non tria tantum cornua, ſed innumera, atq; inæſtimabilia omnes ſectæ, atq; hæreſes faciunt, per quas uniuerſas aduerſus eccleſiæ unitatem inceſſanter dimicant. Sed quemadmodū nunc tribus cornibus aduerſus Iob cōgreſſus, cum confuſione eſt ſuperatus, nihil prçualens aduerſus Iob: ſic & nunc multis modis aduerſus eccleſiam congreſſus eſt, & per innumeras hæreſes aduerſus eam dimicās, reuocatur confuſus, nihil præualens uere credentibus animabus. Firmum enim firmamētum dei ſtabit, & portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam, ſicut dicit dominus, portas inferni memorando, diuerſas ſectas atq; hçreſes infidelium, quæ uſq; ad portas inferorum deducunt omnes qui eos ſectantur. Poſt quæ uniuerſa, adhuc unum aduertamus. Tria cornua fecit diabolus in typum atq; figuram trionymæ illius ſectæ, triumq; deorum hæreſis, quæ uniuerſum orbem terræ in modum tenebrarum repleuit, quæ patrem & filium
τι ὄντ; & ſpiritum ſanctum aliquando tanquam tres colit, nonnunquam unum adorat, quemadmodum Græcorum memoratur, Triada uel homuſion. Iſtam ergo trinitatis ſectam & hçreſim atq; infidelitatem iam olim de longe deſignans uerſutiſſimus ille diabolus tria cornua miſit ad Iob deprædandum. Sic nanq; etiam nunc memorata trionyma hæreſis, præſertim prædatur atq; expugnat eccleſiam. Sed quum uideret nequiſſimus diabolus quod nihil profeciſſet per omnia quæ geſſit, adiecit hoc quod erat maximum, atq; mirabilem filiorum internicionem. Sagittauit prima ſagitta, & non uulnerauit iuſtum. Sagittauit ſecunda perículoſiore, & non læſit in ueritate fundatum. Sagittauit & tertia per tria cornua, ſed hæc inefficax extitit per tolerantiā. Iſta ergo cum Iob retrorſum non auerteret, unam, inquit, habeo adhuc nouiſſimam, ac terribiliorem ultimam atq; lamentabiliorem, id eſt filiorum internicionem ac perditionem, natorum ſupplicium atq; comminutionem. Suſtulit, inquit, atq; ſuſtinuit priora cum de filijs ſe conſolaretur, ſed iſtam non ſupportabit, neq; ſuſtinebit. Hoc ergo faciam, non ſinam eum reſpirare, non permittam reſipiſci, non permittā conſolari, ſed ſubſequenter atq; ſubinde lamentabilibus eum nuncijs inquietabo. Hæc quum tractat nequiſſimus, atq; apud ſemetipſum loquitur, confe-
ſtim ea

ſtim ea adimpleuit. Merito adhuc anteriore loquente alius nuncius uenit ad Iob. Non quieuerat prior narrando mala, & incipiebat alter narrare peſſima. Non ocurrebat beato Iob ingemiſcere pro prioribus doloribus, propter alias & uarias anguſtias quæ ſuperueniebant illi. In modum aũt uehementium aquarum diuerſis miſerijs iuſti illius animam inundare nequiſſimus properabat. Alter ergo nuncius uenit ad Iob, alter poſt anteriorem, quartus uero numero. Alter uero nuncius uenit ad Iob, propter nunciorum ac dolorum atq; malorum diuerſitatem. Alter nuncius uenit ad Iob, & dicit ei: Ecce quartus (inquit) præſtolor tibi ó Iob dolorum nuncius atq; malorum præco, & non ſuccumbis, neq; deficis? Sed licet prioribus non ſuccubueris, nouiſſimis tamen ſuccumbes & pauebis atq; deficies, quum nouiſſimũ atq; lamentabilem filiorum nuncium audire non ſuſtinueris. Filij (inquit) tui & filiæ tuæ quum manducarent & biberent in domo fratris ſui maioris, ſubito uenit ſpiritus ab eremo, & tetigit quatuor angulos domus illius, & cecidit ſuper filios tuos, & mortui ſunt. Hoc, inquit, eſt nouiſſimum & lamentabile atq; miſerum nuncium, quod etiam ignorantibus filiorum dilectionem, amorem uel affectum, compatiẽdo reuocat animũ propter tam miſerabilem cauſam. Filij tui, inquit, quos nutriſti, quos educaſti, quos ad maturitatem cum labore perduxiſti. Filij tui quos pietatẽ docuiſti, quos dei cultura imbuiſti, quos ut inuicem ſe diligerent introduxiſti, quos in omni iuſtitia tibi ſimiles reddidiſti. Filij tui quorum filios uidere cupiſti, quorum poſteritatem expectare oraſti, à quibus in ſenecta requieſcere te ſperaſti. Iſti ergo filij tui, & non ſolum filij, ſed & filiæ, caſtæ, mundæ, immaculatæ atq; incoinquinatæ, quas in tempore nuptiarum glorioſis coronis coronare ſperabas. Iſti ergo ſimul in unũ unanimiter atq; cõcorditer, caſte, benigne, munde dum manducant & bibunt non uagantes, neq; oberrantes, neq; poſt impudicitiam currentes, neq; ad illicita intendentes, neq; ſuperflua loquentes, ſed cum gratiarum actione manducantes, atq; cum benedictione bibentes, & illud quod poſt hoc ab Apoſtolo dictũ eſt adimplentes, ſiue dum manducatis, ſiue dum bibitis, ſiue dum aliud quid agitis, omnia in gloria dei facite. Sic itaq; manducantib. ac bibentibus filijs ac filiabus tuis. Bene (inquit) ecce oſtẽdiſti quod manducauerint & biberint, oſtende & hoc quod factũ eſt dum manducãt & bibunt. Maius (inquit) eſt ꝙ ut edicere ualeam, terribilius eſt ꝙ ut proferre audeam. Sed interim (ait) quia nõn eſt tacendum, dicam, proferam. Subito ſpiritus uenit ab eremo ita fortis, ita copioſius, ita uehemens, ita terribilis atq; inſupportabilis, ut tãgeret quatuor angulos domus, & illideret eã ſuper filios tuos, & mortui ſunt. Cuius (inquit) fuit hæc domus? Fratris eorũ maioris. Non fuerunt (inquit) in extera domo, neq; in aliena, ſed in propria fuere domo, in domo filij tui, fratris ſui maioris. O nequiſſime aduerſarie, ó calidiſſime diabole. Cur non dixiſti ſimpliciter, & mortui ſunt, ſed cuncta enumeras, omnia denominas, & filios, & filias, & cibum, & potum, & domũ, & fratrem, & filium tuum maiorẽ, In domo inquiens fratris ſui, filij tui maioris? Ob hoc (inquit) hæc omnia denumero atq; denomino, quo magis atterã atq; affligã animã eius: atq; ob hoc hęc omnia loquor, quo magis cõminuam cor eius, cui hæc refero. Si ſolos (inquit) filios nominaſſem, & filias non, profecto æſtimãs quod mortuis filijs filiæ ſupereſſent ei ad conſolationem, conſolaretur ſe. Ob hoc (inquit) o͞mia denomino atq; intimo, ut potius audientis animam doloribus afficiam, ut potius iuſti illius mentẽ perturbẽ, quo facile ad dei blaſphemiam prouocem patientem. Manducantibus (inquit) ac bibentibus meridiano tempore, hora prandij, ſubito ſpiritus uenit ab eremo. Hæc ſciẽtes ſancti atq; horũ memores, quod ipſo meridiano tempore, hora prandij, ruina occupati ſunt filij Iob atq; mortui, orauerũt ad deum cõſeruari ſicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut e͞m in noctis tenebris, ſic ſimiliter in medio meridie pluriores dæmonũ tentationes ſe demonſtrãt ꝙ cæteris temporibus. Hoc nimirum claruit in filijs Iob, qui non alio tẽpore, ſed medio interfecti ſunt meridie. Subito (inquit) ſpiritus uenit ab eremo, & tetigit quatuor angulos domus. O maligniſſime aduerſarie, itẽ deo applicare cupis, item creatorẽ deprauare quęris, idcirco ſpiritũ, hoc eſt uentũ ab eremo uenire dicis. Nam quia deus eſt qui producit uẽtos de theſauris ſuis, merito uẽtum ab eremo quaſi à deo miſſum uenire dicis: ut & hoc quod factũ eſt deo imputetur, non in bono, ſed in malo, atq; audienti in ſcãdalum. Nam ſicut ſuper oues ignem de cęlo cadere dixit, ita & nunc ſpiritum, id eſt uentũ, ab eremo ueniſſe dicit: ut utraq; deo applicaret pro blaſphemiæ prouocatione,

atq; repre

atq; reprehenſionis occaſione. Subito, inquit, ſpiritus uenit ab eremo. Derepente, inſperate, illico cum impetu, ſpiritus, uentus, tempeſtas, procella uenit ab eremo. Et quid fecit? Tetigit, inquit, quatuor angulos domus, & cecidit ſuper filios tuos, & mortui ſunt. Quis ergo, ait, eſt mortis eorũ reus ô Iob? Nõne qui uentum produxit atq; adduxit? Sicut & ouium tuarũ cõbuſtionis quis auctor eſt, niſi is qui ignẽ de cælo miſit? Sed audi, inquit, ô Iob: Cum ſubſtantiæ abundantiã perdere contempſiſti, omnibus facultatibus tibi ablatis ſuſtinuiſti: filiorum uero perditionem quomodo ſuſtinebis? natorum tormẽtum quomodo baiulabis? Subito, inquit, uenit ad eremo ſpiritus, & tetigit quatuor angulos domus, & cecidit ſuper filios tuos, & mortui ſunt. Per hoc quod dicit filios tuos, ſtimulat ſenſum eius, doloribus afficit animã eius, liquefacit præcordia eius, prouocat mentẽ eius, quo magis poſt filios liqueſcens ſuccenderet. Sed quanto plus nequiſſimus tentationes Iob multiplicabat, tanto amplius coronam gloriæ apud æternum iudicem ei augmentabat. Qui enim ſimplicem tranſierit tentationẽ uel probationem, ſimplicem proculdubio accipiet mercedem. Qui autem fuerit multipliciter probatus, multiplici gloria ſine dubio à iuſto deo coronabitur, quemadmodũ beatus Iob, qui omnibus diaboli malignitatibus atq; uerſutijs ſuperior eſt effectus, & omnibus tentationibus eius fortior comprobatus reſpondit ei dicens: Dicis quod ab eremo ueniẽs ſpiritus, hoc eſt uentus, & tangens quatuor angulos domus deiecit eam, & filios meos interfecit: ſed mentiris, inquit, ô diabole & me non irridebis. Mentiris ò maligniſſime, et me nõ circũuenies. Nunq; enim uenti à deo excitati quatuor cõtra inuicẽ flauerunt, neq; flant, ſed unus & unus, aut iſte aut ille. Nunq; enim auditũ eſt quod flantes uenti domos à fundamẽtis ſubuerterunt, & eas maxime quæ ſuper arida ſunt fundatæ, ad inſtar nauiũ quæ in pelago natitant, generaliter ſubuertẽdo demerſerunt. Hæc nunquam prouenerunt, neq; proueniẽt, à uentorum flabris uel procellis. Noli, inquit, inſimulare mendacio deum ô diabole tuis ſceleribus, noli deprauare creatorem tuis perditis iniquitatibus. Ex te enim ſunt hęc & non ex deo: ex tua iniquitate, & non ex creatoris immiſſione. Subito, inquit, ſpiritus uenit ab eremo. De teipſo hęc loqueris infelix diabole. Tu uidelicet es ſpiritus ab eremo ueniẽs, tu quatuor angulos domus tetigiſti, atq; filiorũ internicionẽ feciſti. Tu es qui aliquando in hoſtes prędantes te trãſfiguraſti, aliquando in ignem de cælo cadentem, nõnunquam autem in tria cornua equitum, ſicut & nunc in procellam uenti quatuor angulos domus tangentẽ & ipſam domũ à fundamentis ſubuertentem, atq; eos qui intrinſecus erant interficientem. Tuę, inquit, iniquitatis operationes ſunt hæc om̃ia ô nequiſſime diabole. Nam deus mortẽ nõ fecit, neq; lætatur in perditione uiuorum, ſed tua inuidia atq; zelo mors introiuit in mũdum. Sicut em̃ in totum mundum mors introiuit per tuum zelum, ita & nunc ſuper filios Iob per tuum zelum & inuidiam perditio aduenit, atq; interitus ô nequiſſime diabole. Hoc aũt tu ipſe de temetipſo demonſtrans dicis: Subito ſpiritus uenit ab eremo. Subito em̃ occulte atq; clanculo innumeros ſubuertis, innumeros circumuenis, & tuæ cõdemnationis hæredes facis. Quos æui æterna cõuerſio ſubito apprehẽdit, utpote à te in malis ſeductos. Ob hoc ergo ſubito uenit ſpiritus. Tu ipſe es aeris penetrator diabolus, aereusq; ſpiritus ab eremo: ſpiritus uero tanquam in eremum ac ſolitudinem, ubi neq; hominis, neq; quadrupedis ueſtigium traditur, proiectus atq; expulſus. Aut adhuc uenit ab eremo, utpote omnium diuinorum exſors, & ab omnibus deſolatus. Aut adhuc ab eremo uenit, utpote non ſolum in corruptibilibus atque inanimatis ſolitudinibus ſequeſtratus ac deſtitutus, ſed quinimmo magis in humanis atq; animatis ſolitudinibus, quę ſunt animę impię, ſcelerate, errantes, infideles, quæ ſunt deſolatæ omni ſanctitate, quæ nõ habitantur neq; à ſancto ſpiritu paracleto, neq; à ſanctis angelis dei: utpote in huiuſmodi deſertis habitans, à deſerto teipſum uenire dicis. Tale deſertum factus eſt etiam ille quem ſcopis mundatum atq; ornatum reperiens nequiſſimus atq; immundus ſpiritus, alios ſeptem nequiores ſe aſſumẽs habitauit in eo. Tale deſertum factus eſt ille infelix Iudas, poſtquam ſpiritus ſancti familiaritatem atq; illuminationem à ſe expulit, & ſanctorum angelorum cõiunctionem atq; habitationem à ſe amouit, ſicut dicit: Et poſt hæc introiuit in eum ſatanas. Tales ſolitudines fuerunt olim omnes pſeudoprophetæ atq; falſi ſacerdotes, illi ad quos dicit Micheas propheta ante Achab regem Iſrael. Dedit dominus ſpiritum mendacem in ore omnium prophetarum tuorum. Quod quum audiſſet princeps ipſorum pſeudoprophetarum Se-

dechias

dechias filius Chanaam, percutiēs Micheam in maxillam dixit: Quis ſpiritus domini diſceſſit à me, ut loqueretur in te? Per quę euidenter oſtendit, quia diſceſſit ab eo ſpiritus domini, & habitauit in eo ſpiritus diaboli, utpote deſolato à ſpiritu ſancto. Talia deſerta facta ſunt Iudæi, qui domino nō crediderunt, neq; ſuſcipere eum uoluerūt. Propterea dixit ad eos dominus: Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta. Talia ſcilicet deſerta facta ſunt etiā nunc oēs infidelium ſectæ atq; hæreſes, quæ deſolatæ fidei ueritate atq; omni pietate, in quibus habitās diabolus multitudines ſcandalorum tanq; zizania in eis oriri fecit. Poſt quæ uniuerſa adhuc in ultimo talia deſerta ſunt oēs pertinaces, omnes crudeles qui non agunt pœnitentiā, qui cōtriſtant ſpiritum ſanctum, in quo pridē ſignati ſunt in die redemptionis, qui contriſtant ſanctos angelos, qui gaudent ſuper eos, qui pro peccatis pœnitentiam agunt. Omnes ergo iſti deſolati ſunt qui non pœnituerunt. Habitat uero in illis, utpote in deſertis, malignus aduerſarius qui tenet cor eorum, ut nec ad pœnitentiā confiteantur, neq; ieiunia exerceant, neq; eleemoſynas faciant. Iſtis nanq; peccata dominantur. Iſti ergo oēs cum ſint deſolati ſanctitate & fide atq; dei timore, deſolantur de regno dei, & proijciūtur de choris ſanctorum, atq; in tenebras exteriores pellentur & in ignem inextinguibilē, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. Hæc itaq; notat uniuerſa, quia dicit, ſubito ſpiritus uenit ab eremo, et tetigit quatuor angulos domus. In tertia plaga tria cornua fecit diabolus, in quarta uero plaga quatuor angulos domus tetigit, & cecidit domus. Et quid ſi unū tetigiſſet angulum, cadere non potuiſſet? Vtiq; potuiſſet. Ergo ſi per unum angulum poterat cadere, cur omnes quatuor angulos tetigit? Audi. Quatuor angulos, id eſt quatuor partes tetigit, ob hoc, ut oſtenderet ferocitatē & inſaniam, & intemperantiam quoq; atq; crudelitatem, cruentationem atq; animū ſuum homicidalem. Nam omnes nequiſſimi dæmones mox ut relaxati ſunt, & mox ut permiſſionem acceperunt, continuo omnes generaliter ab omnibus partibus ſuper domū ipſam irruerunt feſtinantes, atq; aduerſum inuicem rapientes, quis primus hanc iniquitatē acciperet, quis primus hoc homicidium perpetraret. Ob hoc ergo per quatuor partes irruerunt nequiſſimi dæmones, tanquā leones de inſidijs prorumpentes, ingentē unuſquiſq; eorum ſibi reputās dolorē, ſi prior illo alter præcederet ad eius perditionē. Et adhuc per quatuor partes, quia metuerunt infelices, ne forte aliquis ex hac ruina euaderet, præter illum unum quē ſponte nequiſſimi reſeruaſſent, qui & ipſorum iniquitati deſeruiret, & Iob ipſos dolores enarraret. Sed & adhuc per quatuor partes accurrētes, quatuor angulos tetigerunt, ob hoc ut ſuam inconſonantiam atq; aduerſus inuicem contrarietatem oſtenderent. Nam ad iniquitatis perfectionem omnes ſibi concordant, cum inuicem ſibi diſcordes ſint oēs atq; cōtrarij. Et cecidit, inquit, domus ſuper filios tuos, & mortui ſunt. Cecidit domus apprehendentibus dæmonibus, cōmouentibus, infrementibus, à fundamentis ſubuertentibus. Cecidit domus. Nec quicq; magnū. Nam ſi ſolus Sampſon poſt hęc innumera Allophylorū milia in una domo ſubito deiecit, quid mirū ſi innumeri dęmones unam domum per quatuor angulos apprehendentes ſubuerterunt? Cecidit, inquit, domus ſuper filios tuos, & mortui ſunt. O q; magna fides tua beate Iob. O quàm mirabilis eſt patientia tua uere dei ſerue. Non te exagitauit primus fluctus, neq; impulit ſecundū periculum, non te uulnerauit tertia ſagitta, nō te ſuperauit quarta tentatio neq; ſubuerſio, quæ quaſi in pelago incipiens, perfecta eſt in terra. Mortui, inquit, ſunt filij tui. & utinā iuxta omniū cōmunē mortem. At nūc uero nō ita, ſed cecidit inquit, domus ſuper filios tuos, & ſic ſunt mortui. Suſpira, inquit, ó homo, & lachrima ó Iob, tametſi nō, inquit, ob hoc quod tales perdideris filios, ſaltē uel quia tā lamētabili morte mortui ſunt, uel qa ita miſerabiliter de uita exierūt. Quis ex uidētibus nō ſtupeat Iob? Quis ex audientib. nō turbet̄ ó uir? Tu uero lapidib. durior & ſaxis firmior extitiſti. Filij tui mortui ſunt, & quid expectas ut nō lugeas? Cū lapidibus cōminuti ſunt, cū puluere cōmixti ſunt. Carnes eorū cū ſanguine & oſſibus, cum ipſis etiam uiſceribus cōminutæ ſunt, fratrū cum ſororibus, & ſororū cū germanis omnium cōminutio ſimul cum ipſis antepoſitis cibis cōmixta eſt, omnium nihilominus uiſcerum cibus cum ipſo uino quod in manibus habent cōmixtus eſt. Immenſo nanq; furore uſus uerſutus diabolus, & iram & plenam indignationē demonſtrans, nec quicq; reliquit quod nón cōminuerit, neq; caluarias, neq; uiſcera, neq; uentriculos, neque brachia, neq; manus, neq; pedes, neq; ullum membrum, neq; aliquam corporis compagem. Et non

ſolum

ſolum hæc, ſed & ipſos lapides, & ligna nimio ſuccenſus furore cuncta contriuit, cuncta cõminuit, cuncta cõmolliuit, cuncta commiſcuit, cuncta incerta atq; indiſcreta reddidit. Nam fundamẽta domus ipſius ſurſum ſupra tectũ excitauit, atq; ſuperius tectum in profundo fundamenti demerſit. Non eñ ob hoc ſolum hæc fecit quo magis in contritione filiorum Iob animum cõminueret, ſed ob hoc quia prioribus plagis non ſuccubuit, propterea etiam iſtic omnem iniquitatẽ ſuam demonſtrauit, & pro priori tolerantia, in filiorum cõminutione in eo uindicauit, & cõminuit mẽbra & carnes & oſſa, ac cum lapidibus & puluere ipſius ruinæ commiſcuit, ut non ſeparare, nec colligere, nec ſepelire poſſet eos, à quibus ſepeliri ſperabat ac uolebat. Hæc nanq; uenit nũciare Iob, nouiſſimus nequiſſimi aduerſarij nuncius. Hæc uenit nunciare quæ nunc auditorũ cõtinent mẽtem, contriſtant præcordia, liquefaciunt animã. Beati uero Iob mens perſtitit immota, anima in gratiarum actionibus non eſt cõſternata. Quis hominum nunc ſi unum perdat filium, habens alios, huius unius diremptionẽ ac mortem ſupra modum non lugeat, etiã cum lamentationib. ac clamore? Magnanimus uero ille Iob cum decem haberet religioſos liberos, & iſtos omnes ſimul protinus perderet, non luxit, non eſt cõtriſtatus: ſed gratias egit danti & iterum auferẽti deo: & quod eſt maximũ, nõ cũ dedecore & miſerabili motu, ipſis natis morientibus atq; in ipſius domus ruina cõtritis, quorũ ciborum apparatus cum comedẽtium carnibus eſt cõmixtus, & hi qui miniſtrabant unuſquiſq; ubi apprehenſus, illic eſt cõminutus, & potus miniſtrantiũ cum ſanguine propinatus eſt cõmixtus. Erat uiſio lamentabilis, atq; aſpectus miſerabilis hoc quod geſtum eſt, immo nec uiſio, nec aſpectus. Nõ eñ erat quod uideretur, neq; quod ſepararetur de eorum qui mortui ſunt cõminutis corporibus. Nã tanto furore cõminuit ea nequiſſimus, ut nec de uultibus, nec de perſonis agnoſci poſſint corpora, quæ cum terra atq; lapidibus erant cõmixta atq; concreta. Quod tranſcendit omne dictum, atq; omnem narrationẽ in dolore atq; miſeria. Quod nunc nos audiẽtes expaueſcimus ac terremur. Beatus uero Iob, nec ab auditu territus eſt, nec ab ipſa probatione expauit, ſed in omnibus inclinabilis atq; immobilis permãſit, factis proculdubio oſtendens omnia, quæ deus pridem de eo ueraciter dixerat uerbis. Hæc audiens Iob. O magne homo dei Moyſes quid loqueris? quid ſcribis? quid dicis? Tu eñ es qui hæc ſcripſiſti. Cur ergo dicis: Audiens Iob, quaſi aliquid leue uel modicum, & cur nõ dixiſti, hæc expertus Iob, hæc paſſus, hæc ſuſtinens? Nã probatio & paſſio atq; tolerãtia fuerunt hæc quæ facta ſunt, & non uerba neq; fabulæ auditus. Propterea (inquit) non dixi probationem, ſed auditum, quia non tanquam probationem æſtimauit Iob, ſed tanquam tranſeuntem auditum, & tanquam fabulas percurrẽtes. Probatio uero fuit atq; paſſio: ſed dum cum tolerantia & cum gratiarum actionibus hæc ſuſtineret Iob, tanquã auditus pertranſijt. Ob hoc ergo dicit hæc audiens Iob, tanquam uehementia, tanquam terribilia, ſtuporem conferentia atq; in pauorem deducentia. Hæc audiens quæ alius prior non audiuit, quæ alius maior non ſuſtinuit, quæ alius ante eum paſſus non eſt. Hæc audiens Iob quem meditatus eſt diabolus, queſiuit nequiſſimus, quem uoluit iniquus, quem excogitauit iniuſtus. Hæc audiens Iob, quem angeli admirati ſunt, quem incorruptibiles laudauerunt, ut is qui de terra plaſmatus eſt, uiriliter pugnauerit aduerſus eum qui de cęlis deiectus eſt, ut puluis aduerſus ſpiritũ, ut homo aduerſus diabolum, ut corruptibilis aduerſus incorruptibilẽ conſtãter ſteterit, & nõ ſuccubuerit, atq; uictoriã de illo ſumpſerit. Cum tribus malitioſis ſagittis à diabolo ſagittaretᷓ, tolerãtiæ atq; fidei ſcuto ſe protegens tranſiit illibatus. Poſt quas tres quarta ſagittauit illũ inimicus tentator nouiſſime cũ dolore ultima, miſerabili, ſed nec hac aliquid peregit, nec per iſtam ſuam uoluntatẽ perfecit, & ideo cõputat iſtam quaſi unam: nõ enim erat una, ſed decẽ erant in hac ipſa. Nam decem filiorũ una fuit perditio, unus interitus. Quod aũt non uulnerauerit illum diabolus, neq; dolorẽ incuſſerit nequiſſimus, euidenter oſtẽdit, mox in ſubſequẽtibus dicens. Tunc ſurrexit Iob. Si enim uulneratus, uel cõtaminatus, uel laceratus fuiſſet, ſurgere omnino non potuiſſet. Ergo quia ſurrexit, manifeſtum eſt quod fortiſsimus perſeuerauit, atq; illæſus perſtitit. Tunc ſurrexit Iob. Surrexit animo, ſurrexit fide, ſurrexit ueritatis ſtudio, ſurrexit ad prælium, ſurrexit ad uirtutem, ſurrexit ad officium cõſtantiæ. Tunc ſurrexit Iob. Certum eſt quia cum ſurrexiſſet dicit: Nunc belli tempus, nunc approbatio, nunc uictoriæ acceptio, nunc coronarum cõpoſitio, nunc retributionis expectatio, nunc audaciæ manifeſtatio.

Quod

Quòd autem ad hæc omnia ſurrexit Iob, atq; ad horum omnium oſtenſionem, atq; perfectionem, iuxta hæc quæ ſequuntur, manifeſtum eſt. Conſcidit (inquit) ueſtimenta ſua. Quur conſcidit? Ob hoc conſcidit, ut expeditior atq; cõſtantior extitiſſet in prælio, ut illa quæ retardant deponeret, ut illa quæ impediunt à ſe proijceret, ut tanquam audaciſſimus præliator, & tanq; ſingularis monomachus aduerſus innumeros inimicos, & aduerſus inæſtimabiles aduerſarios, ſingulariter immobilis perſtitiſſet. Ob hoc ergo cõſcidit ueſtimẽta ſua. Nam & uere talis mos eſt in aliquibus gentibus, ut quum ad durum prælium uenerint, tunc nimirum ſcindentes ueſtimenta ſua cum furore atq; indignatione currant contra aduerſarios intẽpẽranter, nudo pectore, cum fiducia ſe offerẽtes, ut eſt Syrorum gens. Item uero aliæ barbaræ gentes expoliantes ſe, atq; in ipſis tunicis ſe præcingentes, nudo pectore, atq; ſcapulati uiriliter erunt in prælium. Sic itaq; admirabilis Iob conſcindens ueſtimenta ſua, atq; omnia deponens impedimenta, nudus atq; audax ſtetit in ſpiritale prælium. Aut adhuc conſcidit ueſtimẽta ſua, ſine mora ſemetipſum ad ipſas præparans plagas. Ecce inquiens dorſum nudum, ecce corpus detectum. Vos flagellate, ego aũt ſufferam. Vos uerberate, ego aũt ſuſtineam, dicẽs cum Hieremia: Dorſum meum dedi ad flagella. dicens cum Dauid: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. Sed & adhuc cũ eodem Dauid; Et eram flagellatus tota die. Adhuc conſcidit ueſtimenta ſua, ac ſi diceret ad ipſos aduerſarios nequiſſimos: O maligni atq; iniqui aduerſarij, mortuũ me æſtimatis, ut uos putatis, & ut uobis uidetur in terram me ſepelire præparatis. Si ergo me mortuũ æſtimatis ô inimici, anticipem in precioſam meam ſepulturam conſcindere precioſas atq; regales meas ueſtes, ut nec poſt mortem gaudeatis eas poſſidentes. Puto quod ex illo conſueuerunt homines, cum precioſam ſepulturam cuilibet miſerint, cõſcindunt eam, ne aliqui ſceleſti & ipſum corpus proijciant, & ipſam precioſam ſepulturã poſſideant. Quod ſi tanquam uiuentem me (inquit) iudicatis, ecce (inquit) etiam ſic nudus atq; ſcapulatus ſto contra uos, nunquam uobis ceſſurus. Aut adhuc conſcidit ueſtimenta ſua. Ecce (inquit) ô maligni inimici, peculium cõſumpſiſtis, filios perdidiſtis, ſubſtantiã diripuiſtis, nec quicquam aliud niſi ſolum corpus atq; hãc ueſtem mihi reliquiſtis. Tollite (inquit) & hanc ueſtem, proijcio etiã hãc uobis, nihil apud me remaneat ex his quæ in poteſtatẽ nequitiæ ueſtræ data ſunt. Non ſit mihi ex uobis hoc beneficiũ, oleo peccatorũ non ungetur caput meum. Super quæ uniuerſa, ecce, inquit, & ipſum corpus nudum, detectum, paratum ad pœnę ſupportationẽ, ad dolorum tolerantiã. Torque (inquit) cõtunde, uerbera, & cum per cuncta probaueris, cognoſcas quia ſolus Iob inſuperabilis permanẽs in omnibus nunquam cedet nequitiæ flagellis. Hęc itaq; uniuerſa quum cogitaret & loqueretur, atq; ipſis perficeret factis, ſurrexit & cõſcidit ueſtimẽta ſua, & totondit comã capitis, utpote ſuperfluam, ocioſam atq; inutilem. Totondit comam capitiş ſui, factis perficiens id quod poſtea duriter ab Apoſtolo inrerminatũ eſt uerbo, quia uir ſi comam nutrierit, ignominia eſt illi. Hæc itaq; obſeruans Iob totondit comã capitis ſui. Cum totondiſſet, proculdubio quod ipſis eam aduerſarijs proiecit. Ecce (inquit) tollite et hanc, habete etiam & hanc deglutite & iſtam. Arbor, inquit, ſum fructifera, omnia quæ ſuperflua à me proijcio, ut illibatus perfectum fructum afferam. Vitis enim ſum bene maceriata, abſcindo à me uniuerſa ſuperflua, ut incongruis omnibus dicar purgatus, ac iuſtitiæ perferã perfectũ fructum. Totondit comam capitis ſui, non ut lugens, ſed ut luctum deponens atq; proijciens, omniq; luctu per tolerantiã ſuperior exiſtẽs. Totondit comam capitis ſui. Sicut Ioſeph cum de carcere à Pharaone educeretur, ſicut Ionathæ filius cum Dauid ad Hieruſalẽ poſt mortem Abeſalon reuerteretur, & alij innumeri priores ac poſteri, q; diu lugebant, non tondebãt comam, depoſito aũt luctu confeſtim tondebant: ita & nunc beatus Iob totondit comam capitis ſui, ut humiliaret ſe, ut ſubijceret, ut miſeriam oſtenderet. Quod eſt huius rei indicium: hoc quod in ſubſequẽtibus dictũ eſt. Aſperſit nãq; terrã ſuper caput ſuum. Niſi eñ ualde humiliaret ſe, nõ utiq; caput ſuum terra aſpergeret. Aſperſit inquam terrã ſuper caput ſuum. Vnde hãc opinionẽ ſumpſiſti ô beate Iob, ut terrã capiti tuo aſpergeres? A tritauo (inquit) generis mei Abraham dicente: Ego ſum terra & cinis: & à patriarcha totius generis humani Adam, ad quem dictum eſt: Terra es, & in terrã ibis. Hæc itaq; ab illis audiens atq; memor aſperſit terrã capiti ſuo. Non itaq; ſum tanq; diabolus qui de cælo cecidit, ſed ſum tanq; unus ex hominib. ortus de terra, ideoq; terrã aſpergo ſuper caput meũ.

Non ſum ſicut diabolus ex incorruptione proiectus,ſed ſum tanq̃ unus corruptibilium
de limo plaſmatus. Merito terrã aſpergo ſuper caput meum,ut nouerit (inquit) diabolus
nequiſſimus aduerſus quẽ habet,quia aduerſus terrenum habet, aduerſus corruptibilem,
aduerſus mortalẽ,aduerſus hominẽ de limo terræ plaſmatũ. Ob hoc aſpergit terra caput
ſuum, ut inſtruat oẽs terrenos corruptibiles atq; mortales, quia etiam ipſi poſſunt ſimi-
liter ſtare aduerſus nequiſſimũ. Poſſunt inquam ſimiliter ſufferre ac ſuperare oẽs tentatio
nes diaboli,ſi deum dilexerint atq; metuerint:ſicut admirabilis Iob ſuſtinuit atq; portauit
non modicũ aliquid,ſed magnos & ingentes atq; terribiles dolores ac tormẽta, quæ alius
illo nec prior,nec poſterior ſuſtinuit:& quod eſt ſuperius,nõ habens formã ex alio priore
nec exemplum recipiẽs ab alio anteriore. Cum unũ ex plurimis uidetur Iacob filium per-
didiſſe,à cęteris omnibus conſolari non potuit,ſed dixit:Ibo poſt filium meum lugens in
infernum. Magnanimus aũt Iob poſt peculij perditionẽ, & poſt omnium bonorum dire
ptionem, omniũ filiorum miſerabilem interitum pariter ſimul cum audiſſet non ſuſpira-
uit,non ingemuit,nõ reprehendit,non maledixit,non blaſphemauit,nõ culpauit, nõ di-
xit ea quæ dicenda ratio expoſcebat, quæ nunc illicite dicunt plurimi. Cur dediſti primo,
aut cur abſtuliſti modo? Cur oblectaſti primo, ſiue peculio,ſiue filijs? uel cur priuaſti nũc
his omnibus pariter? Melius erat ut omnino non dediſſes,q̃ ut dans rurſum auferres. Vti-
lius erat ut omnino non oſtẽderes,q̃ ut oſtenſis denuo mulctares. Sed nihil horum dixit,
neq; omnino cogitauit ſanctiſſimus atq; conſtanniſſimus ille Iob, niſi tantũ ut mentem re-
frigeraret, niſi tantũ ut quia lugens dolor erat,hoc quod factum eſt, quæ pertulit oſtende
ret. Veſtes conſcidit,comam totondit, terrã capiti ſuo aſperſit. Per quæ uniuerſa ſe ante
deum humilians,nequiſſimũ diabolum uſq; ad inferos deiecit. Quid dicimus ô uiri? Num
quid ex alio corpore creatus eſt Iob? Abſit. Non eñ cum perſonarum acceptione creauit
deus alios tales,aliquos nihilominus tales,ſed idem eſt omnium plaſma de limo terræ,ſed
æqualis eſt omnium anima ex dei operatione. Sed quia non eſt omnium ſimilis uoluntas,
neq; pietas,neq; religioſitas,neq; fides,neq; propoſitũ circa deum, neq; ſpes uitæ æternæ,
neq; timor gehennæ,neq; inferorum ſupplicium in tenebris exterioribus,idcirco non o-
mnes homines id demonſtrant propoſitũ,neq; eandem tolerantiã, non quia nõ poſſunt,
ſed quia nolunt. Propterea digne ac iuſte magnificatur beatus Iob, quia uolens ſuſtinuit
hæc oĩa cum gratiarũ actionibus. Nam poſt hæc uniuerſa quæ ſuperius memorata ſunt
atq; oſtenſa, dicit: Et proſtrauit ſe in terra,& orauit ad dominũ. Primum ſurrexit,& ita de
mum ſe proſtrauit. Surrexit ad prælium,proſtrauit ſe ad precem. Surrexit ad uirtutẽ,pro-
ſtrauit ſe ad orationem. Surrexit ad uictoriæ perfectionẽ, proſtrauit ſe ad coronæ accepti
onem. Nam & ante imperatores qui uictores extiterunt, non ſtantes, ſed deorſum ado-
rantes coronam accipiunt. Sic nanq; & beatus Iob in prima tentatione quam per peculi-
um atq; filios ſuſtinens uictoriã de aduerſario acquiſiuit,ad orationem ſe proſtrauit,ut per
fectas tolerantiæ ſuæ à deo acciperet coronas. Ob hoc ergo proſtrauit ſe & orauit ad do-
minum. Quem cum proſtratũ uideret diabolus, gauiſus eſt ualde infelix: quum aũt ado-
rantem atq; orantem audiſſet, obſtupuit atq; expauit. Proſtratus,inquit, orauit ad domi-
num. Iob proſtratus deiecit diabolum, altum humiliauit, exaltatum ſupplantauit, confu-
dit fortem, deformauit elatum. Super hæc aũt omnia, quod omnibus maius atq; ſuperius
eſt,cum ſua proſtratione Iob diabolum deiecit,& ſua tolerantia nequiſſimum ſuperat,for
mam oſtendit eius qui de cælo uenit: qui ut granum tritici in terram cadens diabolum de
iecit,& fortem alligauit,& uaſa eius diripuit, & ſpolia diuiſit, & captiuã duxit captiuita-
tem,& paſſione atq; reſurrectione ſua mundum redemit, atq; ſeculum ſaluauit. Horum
nanq; omnium formam atq; exemplum oſtendens, poſt horum omniũ lamentabilium to
lerantiam,proſtratus in terra orauit ad dominũ, ut proſtratio eius ruina efficeretur diabo-
lo atq; ſubuerſori maligno,& figuram per hæc in ſe gereret paſſionis ac reſurrectionis do-
mini. Proſtratus (inquit) orauit ad dominum ex tota anima,& ex tota mẽte, & ex cordis
profunditate. Orauit ad dominũ. Quid orauit? Tolerantiam, ſufferentiam, conſummatio
nem. Orauit ad dominũ, ſenſus illibationem, mẽtis integritatem, animæ ſanitatem. Hoc
ergo orauit ad dominũ,ut ſanam, inquit, animam meam atq; illibatũ cor meum cuſtodiat
dominus & rex omniũ,& nunquã mihi præualebit malignus,& nunq̃ me ſuperabit cal-
lidus inimicus. Quanq̃ atterat carnes, quanquam comminuat oſſa, quanquam conſumat

neruos

neruos,ſi animę,inquit,meæ ſenſus illibatus à te cuſtodiatur,nunquam à te ſeducar domi
ne deus meus,nunquam abſtrahar à charitate tua rex meus. Idcirco orationem eius exau
diens deus, atq; deprecationē illius ſuſcipiens iuſtus iudex, poſt hæc loquutus eſt ad dia-
bolum dicens: Ecce tradidi tibi illum,tantum animam eius ne tetigeris. Sic itaq; proſtra-
tus,orauit ad deum. Vere proſtratus, hoc eſt ualde uſq; ad terram humiliatus,merito ue-
ſtem conſcidit,comā capitis totondit,terrā capiti ſuo aſperſit. Poſt hæc uniuerſa, proſtra-
tus orauit ad dominū. Sic(inquit)rex Niniue poſt hoc in cinere & cilicio ſedens, & cum
humilitate orans, poſt triduum imminentem calamitatem effugit. Sic (inquit) & Ioſias
Hieroſolymæ rex ueſtes ſuas conſcindēs præ timore comminationis dei, famulos ſuos ue
ſtibus conſciſſis, & terra atq; cinere aſperſis miſit ad deprecandam atq; exorandam faci-
em domini. Sic etiam primus his omnibus admirabilis Iob conſcidit ueſtimenta ſua,& co
mam capitis ſui totondit, & terram capiti ſuo aſperſit, & ita proſtratus ad dominum ora-
uit. Proſtratus eſt ad orationem, ſed non cecidit tanquam aduerſarius in contumaciam.
Proſtratus eſt ad precem,ſicut Abraham cum pro Loth oraſſet: ſed non cecidit in contu-
meliam, ſicut diabolus qui de cælo proiectus eſt propter apoſtaſiam. Sed forſitan dicit ali
quis: Et cur omnino totondit comam capitis ſui, uel ob quam rem conſcidit ueſtimenta
ſua,uel ob quam cauſam aſperſit capiti ſuo terram? Audite: Primo quidem pro his omni-
bus quæ demonſtrata ſunt. Item ſanè adhuc ueſtimenta ſua conſcidit ob hoc, quia ex his
quæ diabolo data ſunt,apud ſe nihil reſidere uoluit. Comam uero capitis ſui totondit ob
hoc,quia depoſita diuitiarū abundantia,etiam comæ nimietatem deponeret: & ut aduer
ſario oſtenderet,quia ſicut paſſus eſt quia comam totondit, ita cum multitudinem bono-
rum deponeret atq; amitteret,nihil ſe paſſum fuiſſe æſtimaſſet, Aufer inquiens omnia ſu-
perflua,nihil mihi ſuperſit ex his quæ tibi data ſunt. Terrā uero ob hoc aſperſit capiti ſuo,
ut ex parte oſtēderet filiorum dolorē. Niſi enī hoc feciſſet, alienum illum à natura huma
na fuiſſe diceremus. Hæc uidelicet uniuerſa geſſit,propter naturalem dolorē. Gratias ue
ro egit propter conſtantiam & animę ueritatē, atq; illam quam circa deum habuit ſynceri
tatem. Poſt quæ uniuerſa, dixit ad eos. Ad quos? Ad aduenīētes dæmonū nuncios. Nam
hi quatuor præſtolabantur ei,& quatuor miſeriarum prędicationes ei afferentes, quatuor
lamētabilibus ſagittis eum ſagittantes,nouiſſima lamentabilior fuit atq; animæ contigua,
filiorum perditio. Ad iſtos ergo quatuor qui præſtolabantur, ut uidebantur lugētes atq;
mœſti ſimulatione dixit: Quid expectatis ó uiri? Quid ſuſtinetis ô homines? Hoccine,
ut lugeam uobiſcum? hoccine, ut uobiſcum lamenter? Non lugeo (inquit) rei familia-
ris direptionem: ablatæ nanq; ſunt mihi cum peculio pariter etiam moleſtiæ atq; curæ.
Non lamentor filiorum deceſſum,tranſiuit enim ab oculis meis triſtitia & dolor. Si enim
pariter mecum aduiuerent ſuper terram, cum dolore eram cogitaturus quales fuiſſent,
quales profeciſſent,qualem finem expectaſſent. De iſtis ergo ſecurus effectus non lamen
tor,non plango quod uos cupitis, nō reprehēdo quod uos quæritis, nō blaſphemo quod
uos uultis. Non ridebit,inquit, de me diabolus, nō gaudebit ut ſperet ſuper me inimicus,
non inuenier apud me id quod expectat nequiſſimus. Nudus exiui de utero matris meę,
nudus ibo ſub terram. Nihil habui cum ueniſſem,nihil requiro cum iero. Nihil attuli na-
tus,nihil hinc auferam ſublatus. Nudus exiui de utero matris meæ, non peculium nec fi-
lios habens,neq; diuitijs uel poſſibilitatibus indutus, nudus & ibo ſub terrā. Quod enim
pariter cum corpore poſitum fuerit in terra,cum eodē corpore terræ efficitur terra. Meri
to nudus ibo ſub terrā. Nudus ibo,nudus,inquit,peculio, ſed & peccato: nudus diuitijs,
ſed & impietatibus: nudus ſubſtantia, ſed & iniuſtitia. Sicut enim de carnalibus poſſibili
tatibus uniuerſis nudus effectus ſum, ita,inquit, & ab omnibus illicitis nudus ibo ſub ter
ram. Non comitantur(inquit) mecum,neq; malignitas,neq; iracūdia,neq; ſuperbia, neq;
inuidia,neq; zelus,neq; cupiditas,neq; alienarū rerum appetentia,neq; contumelia, neq;
calumnia,neq; uiolentia,neq; impudicitia,neq; laſciuia,neq; ullum ex his quæ deo contra
ria ſunt. Iſtis nanq; omnibus nudus,ibo ſub terram. Non enim ſum talis quales illi de qui
bus dicitur, Quia non habuerunt tegumētum,inferno ueſtiti ſunt. Nudus inquam malis
omnibus ibo ſub terram, nudus malis,bonis uero omnibus indutus, iuſtitia ueſtitus, ſan-
ctitate circumdatus, charitate ornatus, miſericordia ac bonis operibus coronatus. Beati
ſunt, & beati erunt ó glorioſe Iob oēs qui te imitati fuerint, omnes qui poſt te potuerint

cum fiducia dicere:nudus exiui de utero matris meæ, nudus & ibo in terrã : qui etiam cũ Apoſtolo dicere ueraciter poſſunt: Nihil inrulimus in hunc mundum, uerumtamen nec auferre aliquid poſſumus. Vę autem illis qui nudi quidem uenerunt,innumeris autem in iuſtitijs atq; impietatibus , crudelitate quoq; atq; infidelitate onerati, atq; prægrauati ibũt in terram. huiuſmodi ueſtientur calamitate atq; miſeria, in die iuſti atq; perſonam non accipientis iudicij dei. Nudus exiui de utero matris meæ, ſicut & omnes homines, ſicut & omnis caro, ſicut & omnes corruptibiles,nudus & ibo in terram. Hoc ipſum nanq; expectant oẽs,quia idem eſt introitus omnibus,& exitus ſimilis, ſiue rex ſiue famulus,ſiue diues,ſiue egenus,ſiue magnus,ſiue puſillus,ſiue liber, ſiue ſeruus, nudus ibit in terrã, nec quicq̃ ualet auferre ſecum. Nam & hoc ipſum quod cum corpore mittitur,nõ auferet ſecum. Non aũt ſecum illud tollet,quia nõ ſentit,quia nõ intelligit,quia terra efficit̃,quia in reſurrectione nõ corporis ſepultura,ſed animæ fides & pietas, miſericordia quoq; & ſynceritas requiritur. Nudus exiui de utero matris meæ,nudus & ibo ſub terrã. Tanq̃ ſi diceret: O uiri prudentiæ atq; ſapiẽtiæ,quod eſt mortale hoc indumenrũ,quæ eſt hęc ſuperuacua gloria,quæ ſunt terrenæ hæ atq; infidę diuitiæ,quę ſunt hodie & craſtina nõ ſunt,quę hodie irrident iſtum,craſtina uero die eunt ad alium ? Fumus eſt deficiens, flos eſt tranſiens,herba eſt areſcẽs: & qui habent illas, tanq̃ nõ habeant, quia diutius nõ habent: & qui non habent illas,tanq̃ nihil amiſerint,quia nõ permanenter relinquunt̃. Nudus exiui de utero matris meæ,corpus habens tantum atq; animã, nudus & ibo ſub terram, Sicut ueni,ita & ibo,ita & exeo,aliena cuncta relinquẽs,cum corpore ſolo ibo,atq; anima tranſibo. Quæ accepi(inquit)habeo,quæ attuli nõ amiſi. Superflua omnia derelinquẽs nudus ibo illuc. Illuc,inquit.quo illuc? Primũ quidem illuc ibo quò oẽs priores mei ierunt, quò omnes ab initio, illuc in terram matrẽ omnium, in terrã omnium domũ. Terra nanq; eſt domus omniũ mortalium. Illuc quò abijt Adam & omnes qui poſt eum fuerũt. Illuc quò abijt ille ad quem dictum eſt: Terra es, & in terram ibis. Illò, inquit, ibo, nudus ſicut & nudus ueni. Aut adhuc illò,inquit,ibo,ubi ſunt tabernacula iuſtorũ, ubi ſunt ſanctorũ gloriæ,ubi eſt fidelium requies,ubi eſt piorum conſolatio,ubi eſt miſericordiũ hæreditas, ubi eſt immaculatorum beatitudo, ubi eſt ueracium lætitia & exultatio . Illuc ibo,ubi eſt lux & uita,ubi eſt gloria & iucunditas,ubi eſt lętitia & exultatio, uel unde aufugit dolor, triſtitia & gemitus,ubi obliuiſcẽtur priores tribulationes hæ quæ ſunt in corpore ſuper terram. Illuc ibo,ubi eſt tribulationũ depoſitio,ubi eſt remuneratio laborum,ubi Abrahæ ſinus,ubi Iſaac proprietas,ubi Iſrael familiaritas,ubi ſanctorũ animę,ubi angelorum chori, ubi archangelorũ uoces,ubi ſpiritus ſancti illuminatio,ubi Chriſti regnum,ubi æterni dei patris infecta gloria atq; beatus cõſpectus. Illuc,inquit,ibo,illuc perueniã,non reprehendens,non maledicens,non blaſphemans, non criminans, ſed gratias agens & confitens, atq; cum gratiarũ actionibus dicens: Dominus dedit,dominus abſtulit, ſicut domino placuit,ita factum eſt. Non ero (inquit) ingratus, nõ ero infidigraphus , ſicut tu aduerſarie, non reddam malum pro bono,ſicut tu infelix diabole, ſed confiteor quia dominus dedit, dominus abſtulit,ſicut domino placuit ita factum eſt,ſit nomen domini benedictum. Lamentabiles,inquit,ad me miſiſti nuncios ô diabole,& noxios atq; immiſericordes tuę nequitiæ legatos,per quos me crudelibus tuæ iniquitatis ſagittaſti ſagittis,quas ego(inquit) omnes identidẽ in te conuertã, crudeliora efficiens tibi in ſpiritu uulnera . Dominus inq̃ dedit, dominus abſtulit,ſicut domino placuit ita factum eſt. Hoc fuit diabolo uulnus,hoc fuit diabolo afflictio & dolor,tribulatio quoq; atq; anguſtia: quia cum putat & uult blaſphemiam audire à Iob, & reprehenſionem ac maledictum in deo,confeſſionem atq; gratiarum actionem audiuit . Hoc factum eſt illi ignis deuorans, hoc factum eſt illi incẽdium perurens,quia hoc audiuit quod non ſperabat: Dominus dedit, & dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum in ſecula. Nõ enim tantum tetigerunt Iob lamentabiles iſtæ diaboli ſagittæ, quantum uulnerauerunt eum ſynceres eius gratiarũ actiones: Dominus dedit,& dominus abſtulit. Quando uoluit,inquit,dedit ut bonus, & quãdo uoluit identidem ut habẽs poteſtatẽ abſtulit. Dñs dedit,& dominus abſtulit. Dedit,inquit,ut innoteſcat q̃ fidelis ſim,quàm pie diſpenſem, quàm miſericorditer diſtribuam. Abſtulit aũt,ut appareat quomodo gratias agam,quomodo cõfitear,quomodo adorem,plus nunc rebus ſublatis, quàm pridem datis. Dominus dedit & dominus

abſtulit

abſtulit. Dedit ſua & iterum abſtulit ſua: ego, inquit, nihil amiſi, nullum paſſus ſum detrimentũ. Merito poſtq; uſus ſum reddidi, mutuanti mihi ea gratias agens. Dominus dedit, & dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factũ eſt, ſit nomẽ domini benedictũ. Quid dicis ô beate Iob? Dominus uere dedit, ſed non dominus uere abſtulit, ſed abſtulit omniũ inimicus & nequiſſimus aduerſarius atq; inuidus diabolus. Dominus dedit, ſed aduerſarius abſtulit. Dominus dedit, & inimicus refuga abſtulit. Porro ſi diabolus abſtulit, quomodo dicit Iob, quod dominus abſtulerit? Ignorans atq; per ſuſpicionem dicit. Putabat enim atq; arbitrabatur quod dominus abſtulerit, & neſciebat quod diabolus abſtulit concedente domino, atq; permittente. Merito ergo dicit: Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factũ eſt. Hæc nanq; fuit illa uere magna Iob conſtantia, quod neſciẽs quia diabolus abſtulit, putabat quod dominus abſtulerit, & hoc putãs, domino quaſi auferenti gratias agit. Dominus, inquit, dedit & dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum in ſecula. Si enim ſciſſet Iob quod aduerſum diabolum habebat, & quia diabolus cum illo hoc bellum faciebat, & quia malignus inimicus rem familiarẽ & filios ei abſtulerat, profecto omnino ad nihilum ipſas tentationes deduceret, & in deriſionẽ illum habens, euidenter aduerſus inimicum reſiſteret & aperte aduerſus apertũ hoſtem ſtaret. Nunc uero inimicus quidem hoc celauit diabolus, cum iſtos ei inferret labores: clementiſſimus autem dominus in ſuſpitione erat & incuſabatur his omnibus. Nam cum diceret diabolus, ignis cecidit de cælo, & ſubito ſpiritus uenit ab eremo, Deum incuſabat iſtis doloribus. Similiter cum audiſſet Iob, quod ignis cecidit de cælo & combuſſit oues, & quia ſpiritus uenit ab eremo & ruina occidit eius filios, quid aliud ſuſpicari poterat niſi quod deus illi ipſos dolores cęlitus immiſiſſet? Ob hoc ergo preſertim magnificaẽ Iob, quia cũ deus ſuſpicatur in iſtis plagis ac doloribus, ſuſcepit cum conſtãtia, atq; gratiarũ actionibus: & nõ dixit, quid peccaui circa te ut talia patiar ex te? Sed cum ab inimico percuteretur atq; doloribus afficeretur, dominũ in iſtis doloribus ſuſpicabaẽ, & gratias agebat percutienti ſe, atq; doloribus afficienti, dicẽs. Dominus dedit & dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factũ eſt, ſit nomen domini benedictũ in ſecula. Hæc itaq; uniuerſa, atq; pluriora ad præſtolãtes ſibi nequiſſimi nuncios beatus Iob locutus eſt, & per illos ad ipſum diabolũ qui eos miſerat, qui ſtabãt ante eũ triſtes, ac flentes ſicut finxerant, omneq; miſeriã oſtendentes ac depromentes, ut facile beatum Iob ad blaſphemiã prouocarent. ad quos plurima & alia locutus Iob dixit: Cur triſtes eſtis ó homines? Ob quam cauſam eiulatis ó uiri? Ne forte hoc uos contriſtat, quia ego deo gratias ago? ne forte hoc uobis moleſtum eſt, quòd ego danti ea cõfeſſionẽ do, & auferenti ea inuocationẽ emitto? Non me homo mulctauit, ſed deus de cælis qui mihi dedit diuerſa, abſtulit, ſicut & uos dicitis, quod ignis de cælo ceciderit. Si ergo non homo mihi damnũ ingeſſit, ſed deus quando uoluit dedit, & item quãdo uoluit abſtulit, gratias ei qui dedit, & gratias identidem ei qui abſtulit. Sua dedit, & itẽ ſua abſtulit, & ego, ait, nihil amiſi. Nam ex utero materno nudus ueniens, nihil habui. Qui habuit dedit mihi, mutuauit utenti mihi, abſtulit quæ ſua ſunt, nihil perdidi, ſed gratias ago mutuanti, uſus his quæ data ſunt mihi, & confiteor largitori, dicens. Dominus dedit & dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factũ eſt. Placuit antea ut daret, placuit nunc ut rurſus auferret. Sicut domino placuit ita factum eſt. Omne quod deo placuerit bonum eſt, omne quod domino placuerit iuſtum eſt. Placuit illi ut daret, bene placuit. Placuit illi identidem ut auferret, iuſte placuit. Sicut domino placuit ita factum eſt. Quandiu illi placuit habuimus, quãdo placuit ei non habemus. Sicut domino placuit ita factum eſt. Quando habuimus, non propterea noſtra habuimus, ſed domini: & cum perderemus omnia, non propria perdidimus, ſed abſtulit quæ ſua erant dominus. Sicut domino placuit, ita factũ eſt, ſicut dominus uoluit, ſicut domino placuit. Omne quod uult dominus uita eſt, lux eſt, requies eſt, ęterna beatitudo eſt, uita enim in uoluntate eius eſt, & ira in indignatione eius. Quodcunq; ergo placuit domino, ſiue percutere, ſiue mulctare, ſiue ditare, ſiue pauperẽ facere, ſiue arguere, ſiue corripere, omnia beatitudo eſt incorruptibilis, atq; indeſinẽs. Beatus, inquit, homo quem tu erudieris domine. Sicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictũ in ſecula. Sic oportet omnes Chriſtianos, atq; omnes credentes dicere & facere & cogitare in omnibus quæ eos circundederint, atq; eis occurrerint, ſiue pecunias perdant, ſiue filij au-

ferantur, ſiue paupertas incumbat, ſiue infirmitas immittatur. Dicāt in his omnibus cum ſynceritate: ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum in ſecula. Nomen domini, inquit, propter quod omnia ſuſtineo atq; ſuffero, propter quod omnibus quæ mihi obuenerunt ſuperior exiſto. Sit nomē domini benedictum in ſecula. Nomen domini, quod mirabiliter cęlos extēdit, quod terram firmiter fundauit, quod abyſſos terribiliter ſignauit. Sit nomē domini benedictum in ſecula, Quod cum uidiſſent leones in Daniele, in agnos immutati ſunt: quod cum flāma ignis agnouiſſet in Anania & Azaria & Miſaele, foras à fornace fugit, atq; eos qui extra fornacē erant combuſſit, utpote nō habentes in ſe ſanctum nomen domini. Illis aūt qui intra fornacem erant non appropinquauit, quia terribile nomen domini in illis conſpexit. Hoc etiam & cetus cum uideret in Iona, obſtupuit atq; illæſum eum quem de naui ſuſceperat reddidit, intaminatum remiſit quem uiuum ſuſcepit, Hoc inq; nomen domini ſit benedictum in ſecula. hoc nomē quod pauci ex prioribus agnouerunt, poſteriores uero omnes ſuſceperunt. Hoc nomē de quo dicunt ſancti ex perſona dei, Vobis qui timetis nomen meū cognominabitur nouum nomen quod benedicetur ſuper terrā & adhuc. Non eſt nomē aliud ſub cælo datū hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. Hoc inq; nomē domini ſit benedictū in ſecula. quod iram auertit, quod maledictū abſtulit atq; remiſit, quod dæmones terruit. hoc nomen domini ſit benedictū in ſecula. Sit benedictū in angelis & in hominibus, in cæleſtibus uirtutibus, in ſpiritibus atq; in omnibus iuſtorum animabus, in gentibus & in omnibus fidelium cōgregationibus. Sit nomen domini benedictum. Quouſq;, aut quandiu ſit benedictum? In ſecula, inquit, in finē præſentis & in initio infiniti illius ſeculi. Sit, inquit, nomen domini benedictū in animabus caſtorū, in cordibus piorum, in mētibus religioſorū, in eccleſia ſanctorū, in cōgregatione uetiſſimorū dei famulorū. Sit nomē domini benedictum non in tēpore dimenſo, atq; ſtatuto, ſed in ſecula. In ſecula, inquit, ſiue in præſenti ſeculo uſq; in finē, ſiue in futuro ſeculo illo infinito, atq; indeficiēti. Sit nomē domini benedictū in ſecula. Circuncisio, inquit, ad tempus fuit, lex uſq; ad plenitudinē temporis fuit. Poſtq; uenit plenitudo temporis miſit deus filium ſuum qui legem impleuit, & gratiā demōſtrauit, & nomen illud benedictionis impertiens cunctis in perpetuo petentibus tradidit. Sit nomen domini benedictum in ſecula. Nomen domini ait boni, miſericordis, patientis, benigni, clementiſſimi. Sit nomen domini benedictum, qui benedictionem ſeminauit, produxit atq; oſtendit. Sit nomen domini benedictum, qui cuncta bene perficit, qui cuncta bona uniuerſis prouidet, qui bene, inquit, mihi magnam patientiam atq; tolerantiā condonauit, ut tanq; aurum in fornace probatus, perſpicuæ fidei, tolerātiæ quoq; atq; patientiæ formam cunctis ſubſequēter oſtendam, iuſtus cōprobatus, electus demonſtratus atq; probabilis oſtenſus, non domino qui eſt præſcius, ſed hominibus in mundo ignorātibus. Nam pręſcius dn̄s etiam ante paſſionis initium tolerantiæ ſciebat exitū. Merito teſtimonium perhibuit, qui ob hoc ipſam tentationem permiſit, ut his qui in mundo ſunt cōprobaretur iuſtus. Pro his ergo omnibus ſit nomē domini benedictū in ſecula. Hæc audientes ſubſequenter etiā ſancti prophetæ à beato Iob edocti dixerunt. Sit nomen domini benedictum ex hoc nunc & uſq; in ſeculum. Sicut enim mirabilis Iob cum dolores ſuſtineret nomen domini benedixit, ita & beati prophetæ perſecutiones & dolores ſuſtinentes terribiles, nomē domini benedixerūt. Poſt quæ uniuerſa, uelut uictoriæ titulum, gloriæ, ac laudis atq; honoris illi ſtatuēs magnus ille Moſes ſcribit, ac dicit. In his ergo omnibus quę ei acciderunt, non peccauit Iob, neq; in cōſpectu domini, neq; in labijs ſuis. In his omnibus, inquit, tam plurimis, tam magnis, tam periculoſis, tamq; terribilibus, ac uehementiſſimis, in omnibus primis ac nouiſſimis, maioribus ac minoribus quę fuerunt ante plagam, in omnibus miſerabilibus ac lamentabilibus, grauibus quoq; & mentē perturbantibus, animā cōminuentibus, præcordia perterrētibus. In his omībus. Nam niſi eſſent plurima & magna, atq; terribilia, nō utiq; dixiſſet in his omnibus quæ ei acciderūt. Tanq; ſi diceret. Quis regum à ſeculo talia bellā peregit ô uiri? Quis ab initio procerū huiuſmodi perfecit uictoriam ô homines, quemadmodū admirabilis Iob? Quis percuſſus eſt & non eſt interfectus, ſagittatus eſt & non eſt uulneratus, doloribus eſt affectus & nō eſt deiectus, ſuffoſſus eſt & non eſt ſubuerſus, miſerijs eſt afflictus & non eſt cōminutus. Solus ſuper omnes antiquos ac poſteros immobilis gratificentiæ, & tolerantiæ ſcuto ſe circundans,

ſolusq;

ſolusq; aduerſus innumeros ſtans, inſuperabilis perſeuerauit, atq; ſolus de multitudine iniquorum uictoriam ſumpſit. Hoc nimirũ ſcribens, ac proferens Moſes, & tanquam perpetem titulum in formã tolerantiæ ijs qui in mundo ſunt ſtatuens, dicit: In omnibus quæ ei acciderunt nihil peccauit Iob. Acciderũt ei diuitiæ, & gloria, ſed nihil peccauit. non enĩ eſt elatus in ſuperbiam. Accidit ei ſplendor & lætitia, ſed nec quicq; peccauit. Non enim eſt oblitus timorem domini, neq; dereliquit miſericordiam, ac miſerationem. Poſt hæc uidelicet accidit ei paupertas ac miſeria, ſed nihil peccauit Iob, quia nõ blaſphemauit omnium dominantẽ. Accidit ei dolor, & plaga, & uermes, & putredo: ſed nihil peccauit iuſtus ille. nam cum gratiarũ actionibus uehementes illos ſuſtinuit dolores. Veraciter ergo ſcribit magnus ille Moſes de Iob, & ueraciter dicit, In omnibus quæ ei acciderunt nihil peccauit Iob, neq; in conſpectu domini, neq; in labijs ſuis. Quid eſt quod dicis ô magne Moſes? quid eſt quod loqueris, neq; in conſpectu domini, neq; in labijs ſuis? Ego, inquit, abſq; mendacio loquor, & iuſte loquor. In conſpectu enim domini non peccauit, hoc eſt in animæ conſilijs, neq; in cogitationibus, neq; in tractationibus cordis. His enim obſeruat, & iſta reſpicit facies domini, quę in corde cogitantur atq; tractantur, iuxta hoc quod dictum eſt: Non ſicut uidet homo, uidet deus. Sed homo uidet in facie, & nõ in corde: Deus aũt uidet in corde & in facie & in cogitationibus, atq; in ipſis cordis cõſilijs. Iſtas ſcilicet cordis cogitationes, cõſilia quoq; atq; tractatus deſignans dicit. Neq; in cõſpectu dñi. Verba autẽ & eloquia demonſtrans. Neq;, inquit, in labijs ſuis. ac ſi diceret. Omnia quæ prouenerunt ei ita ſuſtinuit Iob & ita ſupportauit, ut nec in uerbis labiorũ blaſphemaret Deũ, neq; in cordis cogitationibus reprehenderet, neq; in animæ conſilijs culparet. Quomodo malum cogitaturus erat Iob in corde ſuo aduerſus deũ, qui pro filiorũ cordibus curam gerens, dixit. ne forte filij mei in cordibus ſuis mali aliquid cogitauerint aduerſus deũ? Non peccauit, inquit, in cõſpectu dñi, corde male cogitando: neq; in labijs ſuis, illicita loquendo. Super hæc omnia, nõ dedit, inquit, inſipientiã deo. Quid eſt quod dicit, nõ dedit inſipientiã deo? Ac ſi diceret. Non extitit fidelis deo, nõ extitit infirmus, neq; inſtabilis, neq; perfidus, neq; cõmotus. Non dedit inſipientiã deo. Non enim fuit quemadmodũ domus illa quæ ſuper arenã eſt fabricata, quæ non habuit fundamentũ, hoc eſt fidei & pietatis firmamentũ, quæ facile uentis & aquis cõmota cecidit. Sed non fuit talis beatus Iob, ſed firmus, ſtabilis, atq; immobilis fuit. Idcirco omnis impetus nequiſſimi, & omnis inundatio diaboli ſubuertere, uel deijcere immobilẽ illũ non potuerunt. Hoc itaq; demonſtrãs dicit. Non dedit inſipientiã deo. Sicut diximus nõ extitit infidelis deo, neq; infidigraphus, neq; ingratus. Aut adhuc, inquit, nõ dedit inſipientiã deo. Ac ſi diceret, nõ fecit ſermones dei neq; teſtimonia eius infidelia, neq; ſuperuacua, neq; mendacia. Quæ uerba dei, uel quę teſtimonia? Ea quæ ad diabolum locutus eſt, teſtimoniũ perhibendo Iob, non fecit ea infirma uel ſuperuacua ſuccumbendo atq; detrahendo, ſed fidelia illa atq; firma fecit, cum gratiarum actione ſufferendo cuncta ſibi accidentia. Merito ergo dicit, non dedit inſipientiã deo, non extiterunt teſtimonia dei de illo infirma, neq; mendacia per illũ, ſed fidelia ac firma, atq; uera. Non dedit ullam occaſionẽ, uel ſuſpitionẽ infidelitatis deo. Nõ neceſſe habuit deus confundi de ijs, per quæ uelut fideli teſtimoniũ perhibuit illi. Nam cum eſſet firmus & fidelis, non dedit inſipientiam deo, hoc eſt infidelitatem deo. Quod autem erubeſcat deus infidelibus, atq; infirmis, ipſe dominus oſtendit dicens: Qui erubuerit me, confundet hũc filius hominis cum uenerit in maieſtate ſua. Deus uero atteſtabatur fidei Iob, diabolus uero atteſtabatᷣ infidelitati. Deus teſtificabatᷣ quod nõ propter pecuniã, ſed propter dilectionẽ coluerit illum Iob: diabolus uero confirmabat quod non propter dilectionem colebat illum Iob, ſed propter ſubſtantiã. Poſtq; uero omnia ei abſtulit diabolus & rem familiarem, & filios, & in eiſdem gratiarũ actionibus permaneret Iob circa deũ, tunc nihilominus apparuit quod nõ propter pecuniã, ſed propter dilectionẽ ſeruiebat deo: tũc ſcilicet teſtimoniũ diaboli infirmũ ac mendax factum eſt, dei uero teſtimonium uerũ ac fidele probatum eſt. Hæc ſanè uniuerſa uno uerbo oſtendens, atq; perſtringens, dicit. In his omnibus quæ ei acciderũt, nihil peccauit Iob, neq; in cõſpectu domini, neq; in labijs ſuis, & non dedit inſipientiã deo. Studeamus etiã ò uiri, ſtudeamus omni uirtute noſtra ò amici ut non demus infidelitatem deo, ut nõ exiſtamus ei infideles, neq; in fide, neq; in uerbis neq; in factis, neq; in cogitationibus, neq; in cõſilijs, neq; in impietate, neq; in tribulationi

bus,neq; in delitijs,neq; in gloria,neq; in paupertate,ſed hæc uniuerſa cum patiẽtia tranſeamus,atq; cum gratiarum actionibus ſuſtineamus,ut in omni uita noſtra fideles deo,& firmi in fide ac pietate reperiamur ad inſtar beati Iob qui in omnibus quæ ei acciderunt fidelis permanſit coram deo,& fidelia omnia oſtendit de ſe teſtimonia eius: qui primus hominum poſt Abel atq; Abraham his qui in mundo ſunt bonorum dereliquit formam, qui nominatur atq; magnificatur inter homines in perpetuo, qui requieſcit cum angelorum choris in gloria incorruptibili in infinita ſecula. Qua requie etiam nos omnes dignos habeat miſericordia domini.

IN IOB PRIMI LIBRI FINIS.

LIBER SECVNDVS IN IOB

SICVT pulcherrimi ſolis radij delectabiles ſunt ad uidendũ omni homini illibatos oculos habẽti, ita & admirabilis Iob paſsio deſiderabilis eſt,ac delectabilis, atq; neceſſaria ad audiendũ omnibus pijs,omnibus credentibus,omnibus deũ intuentibus,atq; deũ diligentibus. Nam admirabilis Iob,cũ prima cõgreſsione uictoriã de diabolo perfeciſſet,atq; triumphator de maligno extitiſſet, quanto magis uictoriam de illo ſumpſit , tanto amplius illũ ad zelũ circa ſe, & ad maius certamen atq; bellum cõmouit. Velut eñ inextinguibilis ignis flamma ſuccenſus nequiſsimus,tractans apud ſemetipſum dixit. Nũc mihi eſt belli tẽpus,nũc uictoriæ ſpes mihi nuſquã eſt, nunc exurgã ad certamen circa Iob,nunc euidenter cecidi propter tolerantiã eius. Nõ,inquit,eſt mihi fugiendũ. Non enim permittit ſuperationem uirtus ipſa quæ nũc eſt,ſed adhuc eſt mihi congrediendum. Timeo eñ ne rurſus terribiliter cadam ante eũ. Sed interim fugit cũ non ualet & congredi nõ audet & cõcertare metuit. Melius eſt, inquit, ut congrediar,ꝙ ante ſecundã luctationẽ indeliberanter fugiam, aut ante ſecundam congreſsionẽ inutiliter terga uertã. Forſitan,inquit, in ſecunda congreſsione uictoria ad me reuertetur. Forſitan enim cõtemnit ſua,& filios, ſeipſum aũt nõ contemnit,ſuũ propriũ corpus nõ ſpernit,proprios ſuos dolores nõ deſpicit. Quærã illũ, ipſum requirã,corpus ipſius percutiã dolore,liquefaciã uulneribus, conſumã uermibus: forſitan his doloribus ſuccumbens maledicet,forſitan hanc pœnã non ſufferens blaſphemabit. Diuerſa enim immutanť tempora, aliquando huc,aliquando aũt illuc flectuntur. Merito,inquit,eſt etiam mihi adhuc ſpes uictoriæ. Hæc itaq;,atq; his ſimilia cogitans,atq; apud ſemetipſum tractans nequiſsimus diabolus,rurſus impudentia utitur,rurſus importunitatem demonſtrat,rurſus tanꝗ canis rabidus in baculum irruit,non conſiderans propriam deiectionẽ, non intelligens propriã deformitatẽ. Rurſus ante faciẽ dei ſubintroire audet,rurſus irreprehenſibilem illum Iob reprehendere nõ metuit,quo magis per omnia confuſus atq; cõuictus exiſteret. Hæc nanq; uniuerſa demonſtrans, atq; cõmemorans, dicit. Et factum eſt quaſi dies illa. Quæ dies? Dies tempôris, dies oportunitatis. Et factũ eſt quaſi dies illa. Dies tolerantiæ, dies conſummationis , dies adimpletionis primæ uictoriæ Iob. Et factũ eſt quaſi dies illa. Dies in qua diabolus cecidit, Iob uero ſurrexit: dies in qua diabolus humiliatus eſt, Iob uero exaltatus; dies in qua diabolus cõfuſus eſt, Iob uero coronatus eſt. Et factũ eſt quaſi dies illa. In qua rediuiuũ iudicium inter Iob & diabolum eſt auditum, in qua rediuiuæ coronæ Iob ab angelis aptatæ,atq; conſecratæ ſunt. Factum inquam eſt, quaſi dies illa, ſimilis ei de qua ſuperius dictum eſt, de qua iam ſuperius plurima diximus. Et factum eſt quaſi dies illa, & uenerũt angeli dei ut ſtarent ante dominũ & diabolus uenit cum illis ut ſtaret ante dominũ. Venerunt angeli, nõ de loco in locum tranſlati, non de regione ad regionem tranſeuntes, non de prouincia ad prouinciam commeantes, ſed ante dominum iugiter perſeuerantes. Nam ſi ut iuſtis lux ſemper, ita facies dei ſuper iuſtos ſemper, ita ante deum iuſti ſemper, multo magis glorioſi atq; ſancti angeli, qui indeſinenter ac perpetue permanent ante Deum in gloria. Venire autem dicuntur, uel ire, cum ad miniſterium fuerint miſsi, cum legationes adimpleuerint, cum mandata perfecerint, cum propter eos qui patienter ſuſtinuerint, Deum magnificauerint, cum propter

eos qui ſalutem adipiſcuntur deum laudauerint, quãdo pro perfectis cæleſti domino con
feſsi fuerint, quãdo pro omnimodis dei miraculis æterno regi indeſinẽter gratias egerint.
Et nolite mirari ò amici quod angeli uenire uel ire dicuntur, quia maiora atq; mirabiliora
audituri eſtis. Nam & ipſe deus, qui eſt angelorũ atq; omniũ ſpirituum rector & cõditor,
uenire & ire dicitur, deſcendere & aſcendere, ſedere & ſurgere, dormire & à ſomno ſur-
gere, & quod eſt omnibus ſtupendum magis, dicitur tanquã potens crapulatus à uino.
Exurge quare obdormis domine? exurge & ne repellas in finem. Et ſuſcitatus eſt tanq̃
dormiens dominus, tanquã potens crapulatus à uino. Et deſcendit dominus & locutus
eſt cum Moſe. Et aſcendit deus poſtq̃ locutus eſt ad Abrahã, & alia innumera his ſimilia
de deo in ſcriptura reperiũtur fuiſſe dicta. Si ergo immobilis & inexcitabilis & inemigra
bilis atq; ſimplex in ijſdem ſemper iugiter permanens deus hæc uniuerſa dicitur, & ire &
uenire, uenit, inquit, deus ad Balaam, & ſedere & ſurgere: quid magnũ ſi angeli eius, atq;
miniſteriales ſpiritus ueniſſe ad deum dicũtur ad increpandum diabolum, atq; omnes qui
operantur uoluntatem illius, & ad teſtandũ ſanctis atq; ſynceritatibus eorũ, quas habent
circa deum? ad magnificandum deũ in miſericordijs eius & bonitatibus eius, atq; longa-
nimitatibus & inueſtigabilibus eius miraculis, quæ indeſinenter oſtendit circa genus hu
manum? Sic ergo uenerunt, & ueniunt angeli ante deum. Prima uice uenerunt ut iuſtifi
cationibus Iob atteſtarẽt & fidei ac pietati eius, ſed tunc ſanè ſolis iuſtificationibus Iob
atteſtati ſunt. Nũc uero ſecunda uice uenientes ante deũ, non ſolis iuſtificationibus eius
ſunt atteſtati, ſed & tolerantiæ & iuſtificationibus, patientiæ quoq;, ac conſtantiæ, atq; di
lectionis quam erga deum habuit plenitudini. Iſtis nanq; omnibus atteſtantes glorioſi an
geli, necnon & diaboli nequitiam accuſantes, atq; mendacem illum comprobantes, uene
runt ante deum. cum quibus & diabolus uenit. Venit nihilominus nõ facie ad faciem, ſed
conſilijs & cogitationibus, ſenſibus atq; tractationibus, deſiderijs ac deliberationibus ſi-
cut ſuperius per plurima demonſtratũ eſt. Quas cogitationes cum uideret deus, reſpon-
dit illi, dicens. Vnde uenis tu? Reſpondit nihilominus nõ labijs loquens, nec uerba depro
mens, neq; colloquio ſuo iniuſtũ illum dignum faciens, ſed nec omnino in præſentia eum
ſuſcipiens. Nam ille quia à ſanctis execratur, & odio habetur atq; conculcatur, in conſpe
ctum dei nunq̃ ueniet. Si enĩ impij (ut ſuperius dictũ eſt) nõ reſurgẽt, neq; peccatores in
concilio iuſtorũ: multo magis omnium impietatũ prouiſor, atq; totius peccati auctor dia-
bolus in cõcilium diuinũ non ueniet, neq; deifico colloquio dignus habebit, iuxta omnia
quæ in anterioribus memorauimus. Venit ergo cõſilijs & cogitationibus atq; deſiderijs,
& audiuit nõ colloquiũ, ſed increpationẽ atq; obiurgationem nequiſsimarũ cogitationũ
ſuarum, atq; infeſtorũ deſideriorum ac deliberationũ ſuarum. quæ demonſtrans dicit. Et
reſpondens dominus ait ad diabolum. Vnde uenis tu? Interrogat præſcius, atq; prouidus,
qui omnem ſcientiã cunctis præſtat hominibus, interrogat refugã, apoſtatã, aduerſarium,
nequiſsimum, iniuſtũ. Interrogat ut ex ore illius, atq; ex reſponſo illius eum arguat & cõ-
demnet, atq; conuincat, utpote mendacem, & malignitatis zelo, ac liuore repletũ. Vnde
uenis tu deiecte, confuſe, humiliate? Vnde tu uenis uictus, ſuperatus, conculcatus? Vnde
tu uenis qui de excelſis es expulſus, & ſuper terram es condemnatus, qui de cælis es pro-
iectus, inter homines abdicatus? Vnde tu uenis, qui poſt iniquitatem feſtinas, qui poſt in-
iuſtitiam curris? Tu qui homicidia appetis, tu qui adulterij es cupidus, tu qui ſanguine po
taris, qui omnium impietatum ſuper terrã es prouiſor, omnium malorum inter homines
inuentor. Vnde tu uenis? Tu qui tempus non habes, tu qui quietem non expectas, tu qui
reſumptionis memor nõ es, neq; requiem ſperas. Vnde tu uenis? Confitere, & noli nega
re, oſtende, & noli celare. Sed nõ accipiens hæc nequiſsimus, nec omnino audiſſe ſe ſimu
lans, pro alijs alia reſpondit dicens. Circuiui omnem terrã, & peragraui uniuerſum orbẽ
qui ſub cælo eſt. Subtiliter fingis ô infelicißime diabole, humiliationem tuam tegis, defor
mitatem tuam reticeſcis, confuſionem tuam minime depromis, quod à luto conculcatus
fueris, quod à terra deuictus, quod à puluere fueris ſuperatus. Lutũ enim & terra & pul-
uis eſt Iob propter terrenum corpus, ſed interim terrenus ac luteus ſuperauit, inquit, te ô
diabole, qui cum ſis incorruptibilis ſpiritus, tanq̃ fulgur de cælo cecidiſti proiectus. Cor-
pus ſcilicet luteum ſuperauit fulgorem incorruptum, ſpiritum immortalem atq; incorpo
reum. Hanc ſcilicet confuſionem tuam reticeſcens ac prætermittens ô callide diabole,
gloriaris

gloriaris ac plaudis quod terram circuieris, & ea quæ ſub cælo ſunt peragraueris. Sed hoc in maximam deformitatem tuam dicis: nam gloria tua atq; elatio referta eſt omni deiectione. Si enim tantum potuiſti ut omnem terram, poſt hæc omnes terrenos, atq; uniuerſos qui ſub cælo ſunt circuires atq; peragrares, hoc eſt conculcares atq; ſub te ſubijceres, quomodo non potuiſti uni terreno atq; corruptibili Iob præualere? Sed omnis potentia tua, ac uirtus, atq; prædones exercitus tui & gladius eorum & triplicia equitum tuorum cornua, & ignis qui de cælo cecidit, ut tu dixiſti, & uenti qui ab eremo uenerunt, quod erat tuæ nequitiæ inſpiratio, uniuerſa, inquit, hæc infirma ac ſuperuacua exiterunt per iuſti Iob toletantiã, atq; per gratiarum actiones confuſa atq; auerſa. Poſt quæ uniuerſa, non, inquit, te ò diabole interrogo quam terram circuieris, & ea quæ ſub cælo ſunt peragraueris. de iſtis nanq; interrogare te opus non habeo. Scio enim quod inceſſanti nequitia indeſinenter cuncta quæ ſub cælo ſunt circuis, & peruolas, utpote aereus ſpiritus fulguris uelocitati cõſimulatus. Non, inquit, te de hoc interrogo, ſed hoc, unde ueneris, uel à quibus ueneris. Ab inconfuſo confuſus, ab exaltato humiliatus, à glorioſo ſpe uacuus. De iſtis, inquit, interrogo atq; de his te admoneo, cũ ſtes uelut igneis iaculis ſtimulatus. Quis enim eſt maior ignis diabolo quàm hic, ut à carnali & terreno ſuperetur atq; conculcetũ, cum ſit ſpiritus incorporeus? Vnde tu uenis ſeductor, inſidiator, humiliatus, deiectus, confuſus? Vnde tu uenis? Vbi eſt arrogantia tua? ubi eſt elatio? ubi magniloquiũ tuum? Vbi ſunt mendacia tua, quibus dixiſti quod me Iob propter pecuniam coleret? Tu facultates ei abſtuliſti, ego uero gratiarum actiones atq; cõfeſsionem ab eo ſuſcepi. Nam cum tu, inquit, omnem ſubſtantiam eius abſtuleris ut non habeat unde mihi hoſtias offerat, ſolita gratiarum actionũ mihi ſacrificia immolat ex mundo corde atq; conſcientia pura. Vnde uenis tu ò diabole? Non à pœnitentia, non à conuerſione, neq; ab hoc quod deformitatem tuam uidens confundaris. Sic itaq; interrogo te malignisſime unde uenias. Non enim uenis ſicut pridem ab Adam cum uictoria, ſed ſicut poſt hoc à Iob cum cõfuſione. Adam enim olim ſeduxiſti, ſed Iob poſt hoc non ſupplantaſti. Adã de paradiſo eradicaſti, ſed Iob à ſanctitate non auertiſti. Vnde tu uenis de excelſis expulſus, & de cælis deiectus, de angelorũ choris proiectus? Vnde uenis tu qui ſuper terram iniuſtitiam germinaſti, qui ſub ſole impietates diſſeminaſti, qui ea quæ ſub cælo ſunt uniuerſa malis repleſti? Vnde uenis tu? Tu qui es mortis auctor, malorumq; inuentor, atq; malorum omnium initium, iniquitatis operator, pater mendacij. Vnde, inquit, tu uenis? Circuiui, inquit, omnem terram, & peragraui uniuerſa quę ſub cælo ſunt, & ecce adſum. Adſum, inquit, qui non ſuccumbo, neq; humilior, qui non conuertor neq; ſatisfacio, qui pœnitentiam non oſtendo, ſed tanquã uitijs indomitus perſto. Mutaberis, inquit, ò diabole in dilectiſsimo tuo, hoc eſt in temetipſo. Nam cum non flecteris, neq; ſubijceris, neq; pœnitentiam demonſtras, in irremediabilem inferorum pœnam demergeris, inextinguibili igni gehennæ traderis & tu & omnes qui te ad infidelitatem ſequuntur, tu inquã & omnes qui per te ad impietatem perſuadentur. Adſum, inquit, is qui non ita eſt in factura ſua factus, ſed in operibus ita demonſtratus, qui non ita eſt factus natura, ſed exiuit uoluntate. Non enim in factura naturæ, ſed in uolũtatis operatione diabolus eſt factus. Adſum, inquit, is qui peccatis congaudeo, qui impietatibus lætor, qui iniquitatibus iocundor, qui omni iniuſtitia & omnibus impudicitijs atq; omnibus malis delector. Adſum, inquit, is qui ſpem non habeo, qui ſalutem non expecto, qui miſericordiam nõ ſuſtineo, qui refrigerij non ſum memor. Circuiui, inquit, terram & peragraui eam, & ea quæ ſub cælo ſunt, & ecce adſum. Cui poſt hæc omnia reſpondens deus dicit. Non te de hoc interrogo qualiter terrã circuieris, hoc eſt eos qui terrena ſapiunt, neq; de hoc quemadmodum ea quæ ſub cælo ſunt peragraueris, hoc eſt eos qui cæleſtia nõ deſiderant, ſicut & tu ipſe, qui cælo reuerti ultra nõ potes, ſed hoc te interrogaui & interrogo. Animaduertiſti ad puerũ meũ Iob? Ac ſi diceret, intellexiſti quid ſit Iob? Relaxaſti ſenſum tuũ ad eum? cognouiſti ne illum, uel probaſti indeclinabilem fidem eius, & immobilem firmitatẽ, & inuiolabilem fortitudinem, & inuiolabilem pietatem atq; religioſitatem illius? Animaduertiſti uel intendiſti ad puerũ meum Iob? ac ſi diceret. Certus es ò inimice omnium bonorũ diabole, uter noſtrũ ueritatem dixerit, ego an tu, uter abſq; mendacio loquutus fuerit, ego qui ei teſtimoniũ perhibui, an tu qui eum accuſaſti Dicis quod terrã circuieris, & ea quæ ſub cælo ſunt peragraueris, re-

periſti

periſti ſimilem Iob? uidiſti ne æqualem illi? Ob hoc, inquit, te interrogo unde ueneris, uel
unde uenias, ut oſtendam Iob ſanctitatē ac meritum, patientiā quoq; ac uictoriā, gloriam
nihilominus atq; coronā, tuam uero deiectionē, & humiliationem, confuſionē quoq; atq;
perditionē. Quanquā enim tu neges, ſed ego oſtendā. Quamuis tu nō confitearis, ſed ego
non ſileo. Terram enim te circuiſſe dicis, perditionē tuam uero non depromis. Cum ab-
ſcondis tuam deiectionē, coronas Iob furaris. Reſpexiſti ad puerū meum Iob, qui caput
tuum conculcauit, qui humiliauit altitudinē tuam, qui deiecit elationem tuā? Gloriaris,
inquit, nequiſsime Satana quod terrā circuieris, & ea quæ ſub cælo ſunt peragraueris: ſed
mala eſt hæc gloriatio tua atq; inutilis elatio. Ad malū enim circuiſti terrā, & ad iniuſtitiā
peragras ea quæ ſub cælo ſunt. Peruolas enim pelagus & aerem, & penetras oēs gentes,
prouincias ac regiones, ut plurimos filios gehennæ facias, ut pluriores tuæ pœnæ efficias
participes. Sicut enim canis rabidus uias ac tranſitus percurrit, ut omnes quos ante ſe in-
uenerit, alios quidem morſibus uulneret, alios nihilominus in ſtuporem deducat terroris:
ita & tu, inquit, nequiſsime Satana terram circuis, & ea quæ ſub cælo ſunt uniuerſa pera
gras, non ut aliquem cōponas, ſed ut cunctos extermines, quorundam animā per peccata
uulnerans, aliorū nihilominus mentes obtundens atq; infatuans. Et cur ſuperius ſanè il-
lum diabolum appellat, nunc uero Satanā? Diabolus enim accuſator interpretatur, Sata
nas uero reſiſtens uel rebellis, aut etiā contumax. Ergo quia ſuperius occulte quidem ac-
cuſauit Iob ad deum, idcirco ſuperius diabolum illum appellat, utpote accuſatorem: Nūc
uero rurſus quia ad euidentem contumaciā circa Iob peruenit, merito Satanā illum dicit,
utpote rebellem. Reſpexiſti ad puerum meum Iob ò infelix diabole? Cum dolore audiſti,
quod puerum ſuū nuncupauit deus Iob. Dolor tibi fuit hæc uox amaritudinis, hæc audi-
tio grauis tibi fuit, hic dictus uæ tibi fuit pro hoc teſtimonio quod atteſtatus eſt deus Iob,
dicens, Reſpexiſti ad puerū meū Iob? Et ante, inquit, puer meus fuit, & nunc puer meus
permanet, & tuæ nequitiæ accuſatio nihil ei præualebit. Reſpexiſti ad puerū meum Iob?
Superius dixit, Animaduertiſti ad puerū meum Iob: nunc uero, reſpexiſti ad puerum me
um Iob. Ac ſi diceret: uidiſti, probaſti, certus es, quia & antea ſeruus meus fuerit, & nunc
ſeruus meus permanet, & à mea, inquit, ſeruitute nunq; fugit, nec fugiet. Et ipſe, inquit,
teſtis ſum, & angeli mei auditores, qui in conſpectu meo uenientes, & Iob tolerantiā mi-
rantes dixerunt. Magnū miraculum uidimus inter homines ò terribilis creator omniū, ni
mio ſtupore dignū ò æterne rector uniuerſorū. Vnus terrenus homo de limo plaſmatus
noſtris immortalibus angelorū choris multo inferior, illum qui ex immortalibus Cheru-
bim officijs cecidit atq; proiectus eſt diabolum, ſola tolerantia ac deuotis gratiarū actioni
bus ſuperauit atq; in fugam uertit, & omnes fraudes eius atq; iniquitates ſuperuacuas de-
monſtrauit. Reſpexiſti, inquit, ad puerū meū Iob? Ad illum obtemperantē puerum atq;
uerum, qui percuſſus nō diſceſsit, qui cæſus eſt, & nō deliquit, qui tibi eſt traditus, & non
me denegauit, qui à te percuſſus eſt, & mihi gratias agit. Iſtū, inquit, puerū reſpexiſti qui
aduerſum te ſtetit, & mihi non reſtitit, qui aduerſum te dimicauit, & me adorauit, qui te
conculcauit, & me non contempſit, qui te odio habuit, & me dilexit? Ad hunc, inquit,
puerum meū reſpexiſti? Ad hūc cui ſimilis in tolerantia à temporibus Abel nō fuit? Abel
enim cum ſemel ſuſtineret internicionē, tranſiuit, & requieuit. Iob uero cū plurimo tēpo
re ſuſtineret, diutius morte affectus eſt, & multipliciter dolorib. mulctatus atq; afflictus.
In quo apparet, inquit, quod nō eſt illi ſimilis homo ſuper terrā. Abrahā nō eſt, Melchiſe
dech translatus eſt, Noe requieuit, Enoch eleuatus eſt, Abel aſſumptus eſt. Merito non
eſt illi ſimilis alius homo ſuper terrā. Ex his qui nūc ſunt, ex his qui modo uiuunt, non eſt
illi ſimilis ſuper terrā. Intende quia non dicit, non eſt illi ſimilis ſuper terram ex ijs qui fue
runt, uel erunt: nam poſt hoc fuit Ioannes, quo maior inter natos mulierum non fuit. Me
rito de ijs qui tunc fuerunt, dicit, Non eſt ſimilis illi alius ex his qui ſunt ſuper terrā. Ac ſi
diceret. Ex his qui ſunt ſuper terrā in temporibus eius, in diebus eius, in uita illius, nō eſt
alius ſimilis illi, in iuſtitia, in fide, in pietate, in tolerantia, in conſtantia, in gratiarum actio-
nibus, in miſericordia atq; in omnibus uirtutibus, non eſt alius homo ſimilis illi in terris.
Quis alius ante eum, uel poſt eum talia ſuſtinuit, & ſuſtinens gratiarum actiones recom-
penſauit pro uehementioribus doloribus atq; amariſsimis pœnis? Quis extitit toleran-
tiæ Iob forma? nullus. Abraham enim filium immolare præceptus eſt, ſed protinus identi

dem uiuum

dem uiuum illum ſuſcepit, quem mactaturus atq; immolaturus fuerat. Iob uero nõ ita, ſed repente, ſubito, inſperate ſeptem filios, & tres filias ſimul pariter mortuos, & nunq̃ reui uiſcentes audiuit & uidit: ſed fides ex eo mortua non eſt, neq; patientia, neq; gratiarum actio, neq; dilectio quam erga deũ habuit. Sed quemadmodum aurũ per ignem tranſiens ſplendidius atq; glorioſius efficitur: ita & Iob tentationũ ignem tranſiens, clarior atq; deo precioſior atq; acceptabilior comprobatus eſt. Merito ergo dicit, Non eſt ſimilis illi ſuper terram. Fulget, inquit, tanquã ſol ueritate ac patientia, relucet fide & tolerantia uelut cæli luminaria. Ob hoc nõ eſt ſimilis illi alius ſuper terrã, firmus ut lapis, ut fundamentũ immobilis, tanq; adamas incõminutus. Non eſt ſimilis illi ex his qui ſunt in terris. Sine querela, utpote nec ab angelis, nec ab hominibus in ullo eſt reprehenſus. Iuſtus, utpote iuſto dei iudicio iuſtus comprobatus. Verus, utpote nec in uerbo, nec in facto, neq; in magno, neq; in minimo falſitati approximãs, neq; mendacio cõmunicans. Dei cultor, utpote nõ oberranti animi conſcientia unum colens omnipotentem, omniũ creatorem, patrẽ Ieſu Chriſti. Abſtinens ſe ab omnibus operibus malis, & antea & nũc, ab initio & uſq; in finẽ. Non enim, nec antea facultatũ abundantia, neq; nũc bonorum perditio ad mala eum declinauerunt. Super hæc omnia quidẽ ſummo ſingulari atq; mirabili modo perſeuerãs in ſimplicitate. Cum tanta, inquit, à te ſuſtinuerit, cũ tanta à te paſſus fuerit, tanta ex tua malitia ſupportauerit, adhuc perſeuerat in ſimplicitate. Omnes qui in doloribus, & in tormẽtis atq; in paſsionibus fuerint, ipſis doloribus examaricati atq; exaggerati, amariores, & noxiores atq; peiores efficiuntur. Sed non ita eſt, inquit, cõſtantiſsimus Iob, ſed ita nõ eſt admirabilis ille uir, ſed adhuc perſeuerat in ſimplicitate. Ac ſi diceret, adhuc innocẽtior in ipſis doloribus perſeuerat, adhuc longanimior, adhuc modeſtior, adhuc benignior adhuc iuſtior, adhuc ſyncerior circa deum. Quantũ enim, inquit, tu ò diabole augmẽtaſti ei mala, tantum Iob adiecit ad innocentiã. Adhuc perſeuerans in ſimplicitate. Adhuc inquit ac ſi diceret. Super omnia quæ ei feciſti, ſuper omnia quæ ei oſtendiſti, ſuper omnia quibus eum afflixiſti, ſuper omnia hæc uidelicet adhuc perſeuerat in ſimplicitate. In præcedentibus laudatur Iob à deo, utpote iuſtus ac uerax dei cultor: nũc uero adiecit illis deus ſuper hanc laudem dicens, Perſeuerans in ſimplicitate ſua. Bene ac digne. Figura eñ fuit corũ, qui in noua gratia omnia in ſimplicitate tranſierunt atq; ſuſtinuerunt, nulli malũ pro malo reddentes, ſed præceptum domini adimplentes, dicentis. Diligite inimicos ueſtros, & benedicite eis qui maledixerint uobis, & uolenti auferre pallium tuum dimitte ei & tunicam. Horum nanq; omniũ typum gerens beatus Iob, cum hoc quod in ſimplicitate perſeuerauit atq; cuncta ſuſtinuit, cum hoc ipſo etiam auferenti pallium ſuũ, hoc eſt omnem ſubſtantiam ſuam diabolo, & tunicam dimiſit, conſcindens illam atq; proijciens illi, & dicens. Quæ poſtulaſti à deo, accepiſti: tolle & hæc quæ non quæſiſti, tunicam atq; pallium meum. Perſeuerãs adhuc in ſimplicitate. Nam quantum ad tuos ſermones ò diabole aduerſarij in eum inſurrexerũt, inimici eum deprædati ſunt: ſed ne iſtis in aliquo replicauit, ſed circa iſtos omnes ſimplicitatem oſtendit. Merito dicit, perſeuerans in ſimplicitate, typum atq; figurã gerens domini dicentis per prophetam de ſemetipſo. Ego aũt tanquam agnus immaculatus ductus ſum ad ſacrificium. Sic itaq; admirabilis Iob perſeuerat in ſimplicitate: ſuper hæc uniuerſa quæ ingeſsiſti ei perſeuerat in ſimplicitate. Et quis, inquit, poſt hoc ex his qui audierint, uel agnouerint, nõ me reprehendat, qui tantũ permiſi tuæ crudelitati aduerſus iuſtũ illum inſurgere, & ita immiſericorditer innocentẽ uexare? Poſt quæ uniuerſa perſeuerat in ſimplicitate. Ecce, inquit, antea laudaui teſtificãs tibi quis fuerit Iob, ecce nũc adijcio ſuper laudem eius, dicens, Perſeuerat in ſimplicitate. Perſeuerat (ait) id eſt expectat. Quid ergo expectat? Expectat tolerantiæ remuneratione͂, expectat coronas innocẽtiæ. Aut adhuc expectat inquit. Quid, inquit, expectat? Te (ait) expectat ò diabole tanquam audax belligerator, tanquã conſtantiſsimus præliator, tanquã admirabilis uir fortis. Sic itaq; ait, expectat, nõ dubitat: nõ terga dedit, ſed adhuc expectat. Adhuc, inquit, expectat ut te ſuperet atq; deuincat, cõculcet atq; humiliet, & omnimode deiectum atq; cõfuſum demonſtret. Cum talẽ ergo noueris eſſe Iob, & ita prompte te expectantem ad ſecundam congreſsionẽ, ſi audes approxima, incipe, apprehende, paratum inuenies te expectantem. Adhuc, inquit, expectat in ſimplicitate: Tu aũt terram circuis, & ea quæ ſub cælo ſunt peragras, ut idola fundas, ut adulteriũ germines, ut homicidium

multiplices

multiplices, ut ſanguinẽ effundas, ut artes magicas, & auguria, & diuinationes atq; maleficia diſſemines, ut infidelitatẽ doceas, ut dei blaſphemia atq; omnibus malis, ea quæ ſunt ſub cælo repleas, ut caſtos uel caſtas polluas, ut pios ad impietatem declines, ut iuſtis moleſtias atq; tribulationes ſuſcites. Pro his, inquit, omnibus tu ò diabole terram circuis, & ea quæ ſunt ſub cælo peragras. Iob uero nõ ita, ſed expectat adhuc in uno loco tanquam in eadem patientia, & ueritate, in eadẽ fide & pietate atq; dei cultura fundatus, ſtabilitus atq; cõfirmatus, & nunq; ab ea declinatus, aut præuaricatus. Sic itaq; expectat immobilis, atq; innocens. Aut adhuc expectat in ſimplicitate. Columba, inquit, eſt ſimplex, rationabilis, ſpiritalis, incorruptione digna, acceptabilis, angelis dei familiaris. Idcirco tanq; columba ſimplicitatẽ oſtẽdit. Nam ſicut columba de nido effugata ſublatis ſibi pullis atq; ante oculos mactatis, non indignaẽ, neq; terretur, neq; nidum deſerit, neq; ad malitiã immutatur: ita & beatus Iob cum nidus ab eo auferretur, hoc eſt diuitię atq; ſubſtantia, & filij eius interficerentur ante oculos eius, non eſt indignatus, neq; ad malitiã hoc eſt ad blaſphemiã, aut ad maledictionem eſt immutatus, ſed cuncta ſuſtinuit cum innocentia atq; gratiarum actionibus. Pro his ergo omnibus dicit, perſeuerans in innocentia. Tu uero dixiſti perdere rem eius ſine cauſa. Nunc rem eius dixiſti ut perderes: poſt paululũ aũt carnes eius dicis ut perdas, ut iſta in ſimplicitate ſuſtinens Iob, augmentũ glorioſarum coronarum accipiat, & tu, inquit, ò uerſute diabole augmentũ confuſionis & deiectionis atq; ruinæ percipias, utpote & de cælo deiectus, & in terris ab Iob proſtratus, etiã & in hoc ultimo expectans quando à domino Iob atq; omniũ rectore deo unigenito per crucẽ proſternaris atq; in infernos demergaris. Tu inquã dixiſti rem eius perdere ſine cauſa, neq; ut præcipiens, neq; ut imperãs. Caruiſti enim hoc ò diabole, ut cũ poteſtate dicas iubẽdo, uel præcipiendo: ſed dixiſti quærẽs, poſtulans, ſupplicãs, petens. Sic inquã dixiſti, rem eius perdere ſine cauſa. Age, inquit, quod ille hoc eſt diabolus ita dixerit, ita petierit, ita quæſierit, ita ſupplicauerit, tu uero cur exaudiſti, cur acquieuiſti, cur dediſti, cur ſine cauſa rem illius iuſti perdere permiſiſti? Ob hoc, inquit, exaudiui, ob hoc acquieui, ob hoc rem atq; filios eius perdere permiſi, ut appareret Iob iuſtitia, & diaboli iniuſtitia, ut appareret mea ueritas, & diaboli mendaciũ, ut clareret meum teſtimoniũ, & iniqui illius blaſphemia. Dixiſti, inquit, ſed non ut iubens. Niſi, inquit, exaudirem, & acquieſcerem atq; traderem omnem rem Iob in poteſtatẽ diaboli, & perdere omne peculiũ ac filios iuxta uoluntatẽ ſuam permitterem, nunq; utiq; cognoſceret diabolus, quia nõ propter rem coluerit me Iob, ſed ꝓpter charitatem: nunq; utiq; quieſceret blaſphemãdo ſanctos ante deũ & homines, ſed in hoc ſtaret atq; oẽs homines ſcandalizaret, quia & deus fauorabiliter colentibus ſe rem daret, & colentes illũ non propter dilectionẽ, ſed propter rei familiaris gratiã ei ſeruirẽt. Merito ergo ne poſſet hæc dicere diabolus dedit illi in poteſtatẽ & rem Iob, & filios, & poſt paululum ipſum corpus eius ad ſuppliciũ. Si ergo cũ tanta ingeſsiſſet Iob, & ille in iiſdem gratiarũ actionibus atq; cõfeſsionibus perſeueraret adhuc, ſuper hæc omnia eadem uſus eſt impudentia atq; improbitate dicens, Coriũ corio, quid faceret ſi omniũ bonorum Iob poteſtatem non acciperet? Ob hoc, inquit, in poteſtate eius tradidi, nõ quod diabolo placere uoluerim, ſed totũ mundum informare feſtinans, quæ ſit mea iuſtitia, & diaboli iniquitas, liuor quoq; eius atq; inuidia, & quæ ſit iuſtorũ fides & tolerantia, uel dilectio eorum circa me. Similiter petiit, & petet uſq; in finem ſeculi pro omnibus ſanctis, ut poteſtatem accipiat ut corpora eorum affligat, & animas eorũ tangat. Sic afflixit martyres per principes huius mundi, igne & gladio conſumens carnes eorũ. Hæc nanq; fuit uoluntas & petitio diaboli, ut ſanctos tormentis afficeret, atq; torqueret. Et hæc fuit ſanctorum oratio, ut omnia ſupplicia propter deum ſuſtinentes æternæ gloriæ apud eum in fide efficerentur hæredes. Quod aũt hæc petat diabolus oſtendit euidenter dominus dicẽs. Satanas petiit ut uos cribraret tanquã triticum, & cætera. Hæc nanq; uniuerſa propter improbitatem, atq; impudentiã, zelum quoq; ac inuidiam maligni quam habet circa ſanctos, dicta ſunt. Ad quem de iſtis loquens deus dicit. Tu aũt petiſti rem eius perdere ſine cauſa. Cuius rem? Iuſti ac pii atq; credentis Iob. Deſideraſti rem eius perdere ſine cauſa, pro tuo, inquit, zelo atq; inuidia, ꝓ tua maligna ſuſpitiõe callidiſsime diabole. Petiſti rem eius perdere ſine cauſa: nihil peragens, uel perficiẽs niſi ſolam iniquitatem tuam atq; malitiam. Petiſti rem eius perdere ſine cauſa. Porrò ſine cauſa periit. Quare periuit? Diabolo, inquit, ſine cauſa

periuit. Nihil enim peregit, neq; perfecit, cũ rem eius perderet, niſi ſuã deiectionem atq; humiliationem oſtendit. Iob uero hæc res non ſine cauſa prouenit, ſed ad ingentem gloriam & laudem atq; honorẽ huius rei perditio prouenit corã deo & angelis eius: & apud deum gloriæ augmentatio ei prouenit, & ſuper terram duplex pro remuneratione receptio atq; retributio. Sic itaq; diabolo quidẽ ſine cauſa facta eſt huius rei perditio, Iob uero non eſt facta ſine cauſa, ſed pro æternæ beatitudinis remuneratione, & in cælis corã angelis dei, & in terra in conſpectu omniũ gentium. Increpans ergo & redarguens atq; obiurgans diabolũ, dixit. Tu uero petiſti rem eius perdere ſine cauſa, tu deſideraſti, tu petiſti, tu quæſiſti, tu rem eius feſtinaſti perdere ſine cauſa. tanq; ſi diceret, ubi eſt pręſumptio tua ô diabole, quod mox ut rem eius abſtuliſſes cõtinuo eũ à pia dei cultura atq; eius gratiarum actionibus diſcedere feciſſes? Vbi eſt, inquit, arrogantia tua bonorũ omnium inimice diabole? Vbi tumultuatio tua atq; ſeditio? Vbi labor tuus atq; ſollicitudo? Vbi contentio tua atq; altercatio? Laboraſti enim atq; certaſti bella diuerſa cõficiendo, & caſtra ſtatuẽdo, & equites demonſtrando, & igne exurendo, & uentos admouendo, & fundamẽta quatiendo, & domos deijciendo atq; omnem ſolicitudinẽ demonſtrando, ut iuſti Iob rem atq; filios perderes ſed fruſtra extitit ingens tuus labor atq; ſolicitudo. Rem enim Iob perdidiſti, ſed iuſtitiã eius nõ perdidiſti, ſed fidem eius ac pietatẽ non diſſipaſti. Idcirco audi inqt, cum increpatione. Petiſti rem eius perdere ſine cauſa: ſed olim quidẽ rem Iob ſine cauſa perdidiſti: poſt hoc aũt cum dñs ueniſſet ad terras, illius unguenti perditionem gratis fieri æſtimaſti, dicens per os Iudæ. Vt quid hęc perditio huius unguenti facta eſt? Et unguentũ ſanè quod pro bono cum fide effuſum eſt perditionẽ iudicaſti: rem uero Iob quæ cum iniquitate perijt, perditionem non æſtimaſti. Et quod maius eſt hoc, unguentũ illud quod à Iuda effuſum eſt, hoc eſt ſanguinem unigeniti, perditionẽ reputaſti. Nam ſicut cũ illic unguentũ illud effunderetur, repleta eſt domus illa unguẽti odore: ita & iſtic, id eſt in paſſione domini, cum ſanguis domini effunderetur, repletus eſt orbis terræ ſalutis ſuauitate. Sed in his omnibus nõ ceſſauit nequiſſimus, & improbus atq; impudens diabolus, neq; cõfuſum ſe recognouit: ſed tanq; canis rabidus ad baculum infelix cucurrit, cum priorẽ ſuam deformitatẽ non intelligit, ſed ſperat quod per nouiſſimũ bellum priorẽ ruinam poſſet reſarcire, neſciens miſer quod nouiſſima peiora prioribus ei eſſent efficienda. Idcirco poſt hæc uniuerſa, reſpondit diabolus ante deũ, & dixit. Coriũ pro corio. O impudentia atq; improbitas tua ò diabole: tantã deformitatẽ atq; confuſionem tuã non conſideras, ſed inuerecunde atq; identidem, hoc eſt iterũ atq; iterũ recurris contraria tibimetipſi loquendo ac dicendo atq; quærẽdo, & temeripſum deſtruendo. Primum enim dixiſti cum ad deum de Iob locutus fuiſſes, aufer illi rem, priua cum diuitijs, minue eũ opulentia, humilia eum de altitudine, denuda illum his quæ dediſti, ſi non continuo in faciem maledixerit tibi, & detraxerit atq; blaſphemauerit. quaſi magnum fuerit hoc, ut diuitiæ atq; res eius familiares auferrentur. Quod ergo tũc magnificaſti, ut ei res familiares auferrentur, hoc nũc nimirum minoras. Quod tũc ſingulare atq; indubitabile iudicaſti, quod ſublatis diuitijs Iob continuo eſſet blaſphematurus, hoc nihilominus nunc ad nihilum redigens dicis, corium pro corio. Corium diuitiarum pro corio corporis, corium bonorũ pro corio oſſium. Hæc nanq; duo coria repetit, ac memorat iſtic diabolus: rem familiarem & diuitias exterius corium: interius uero coriũ corpus & oſſa. Corium quod non ualde doleat, rem familiarem: coriũ quod ualde doleat, coriũ corporis. Hæc ſcilicet cogitans maligniſſimus diabolus, à quo nunquã malę cogitationes deficiũt, hæc ergo nequiſſimus diabolus nequiter atq; callide tractans, dicit ad dominũ de Iob, Coriũ pro corio. ac ſi diceret, quid magni paſſus eſt Iob? quid graue ſuſtulit hic quẽ defendis? Rem familiarẽ & filios amiſit, ſed ſperat quod rurſus & rem & filios acquirat, confidit quod & identidem des ſicut & ante dediſti. Pro hac ergo ſpe atq; confidentia necdũ à te receſſit, necdum te reliquit, nec dum te detraxit, necdum te blaſphemauit, quia necdum tetigerunt illum dolores corporis, quia necdum apprehendit eum oſſiũ pœna. Corium pro corio. Exteriore, inquit, corio decoriatus, hoc eſt rem familiarem ablatam contempſit atq; ad nihilũ reduxit: tange interius coriũ eius, hoc eſt tormentis affice carnes eius. & contere carnes illius, & apparebit conſtantia eius, quam nũc habere uidetur. Superuacua enim fides eius, quàm nunc circa te habere ſe putat. Corium pro corio. Ac ſi diceret, dolorem minorem pro dolore maiore, pœnam mo-

deratiorem

deratiorem pro pœna fortiore. Minorem, inquit, ac leuiorem atq; moderatiorem ſuſtinẽs
Iob dolorem uidetur adhuc conſtantiam habere, pro grauioribus leuiora facile ſuſtinens,
pro acrioribus mitiora leniter ſufferẽs. Nam omnis pœna, & omnis dolor qui foris fuerit
à corpore, leuior uidetur eſſe magis quàm illi dolores, qui ſunt in corpore. Ideo Coriũ pro
corio, hoc eſt pœna minor pro pœna maiore, dolor leuior pro dolore uehemẽtiore. Nam
aliud eſt rem familiarem amittere, & detrimenta ſuſtinere, aliud ſanè eſt carnibus ipſis pu
treſcere, & uermibus repleri, & in puluerem terræ cõmaſſari humore hulcerũ, qui ex ipſis
liqueſcentibus carnibus ducitur. Idcirco facile ſuſtinet Iob exterioris corij dolorem pro
dolore corij propinquioris, hanc rei familiaris direptionẽ pro corporis afflictione. Quan-
diu ergo leuiorem dolorem ſuſtinet, illouſq; à te nõ diſcedit, neq; negabit te. Immuta, in-
quit, coria, hoc eſt immuta dolores, & cõtinuo immutari eum ad blaſphemiã ſenties. Co
rium, inquit, pro corio. Huius rei exemplum etiã in nobis uidemus. Nam cum percutitur
quilibet, uel cæditur, frequenter manum pro toto porrigit corpore, & protegit caput &
dorſum manu, & uidetur illi, ut in manu magis percutiatur quàm in dorſo, uel capite, &
dat corium pro corio, coriũ manus pro corio capitis. Hæc itaq; uniuerſa deſignãs nequiſ-
ſimus, callide dicit de Iob, corium pro corio. Nam ſicut hi qui uapulant, corio manus alte
rum corporis protegunt corium, ob hoc tantum ut corpus integrum habeant: ſic, inquit,
& Iob exteriora rei familiaris detrimenta contemnit uniuerſa, tantũ ut corporis effugiat
pœnã. Sic nanq; & hi qui in mari nauigant, cum periculũ paſſi fuerint omnia quæ in naui
habuerint cõtemnunt atq; in mari proijciũt ob hoc ut ipſi euadant. Sic & quicunq; diui-
tum cum in corporis infirmitatem inciderint, omnem ſubſtantiam ſuã libenter offerunt,
tantum ut corporis incolumitatẽ recipiant. Sic, inquit, & Iob omnes diuitias, & omnem
rem familiarem facile contemnit, tantũ ut dolores non contingant carnes eius. Quo aũt
propoſito dixerit hæc uniuerſa nequiſſimus dæmon, per hæc quæ ſequuntur oſtendit, di-
cens: Omnia quæcunq; habuerit homo, dabit pro anima ſua. Sic, inqt, & Iob omnia quæ-
cunq; habuerit contempſit, tantũ ut corpus cõſeruaret illæſum. Sed adhuc, inquit, coriũ
pro corio. Quis dixit hoc? Diabolus. Ad quẽ dixit? Ad deũ. De quo dixit? De Iob. Quo
propoſito dixit? Superius multipliciter demonſtrato. Super hæc autẽ uniuerſa, adhuc au
di de his quæ dudũ in principio facta ſunt. Cõmonefacit iſtic nequiſſimus diabolus: quia
pridem quando Iob pater atq; patriarcha Adam, meis (ait) ſeductionibus obediens te con
tempſit, ob hoc pelliceis tunicis à te creatore indutus eſt ꝓ uindicta abnegatoris, eo quod
te dereliquerit, ad me autem ierit, & ex hoc huius rei mihi debitor extitit, merito nũc, in-
quit, corium pro corio. Corium, inquit, Iob, pro corio Adam da mihi. Vexaturus eram co
rium Adam, & non me permiſiſti. Da ergo mihi coriũ Iob pro corio Adam. Da mihi co
rium filij pro corio patris. Exigam, inquit, à filio debitũ genitoris. Perſoluat (ait) pellem,
uel corium nouiſsimus nunc prioris tunc debiti. Vlciſcar peccata prioris patris eius, atq;
patris omnium. Hæc itaq; uniuerſa memorans atq; de his uniuerſis admonens nequiſſi-
mus, maligniſſime dicit. Corium pro corio. Corium Iob pro corio Adæ. Corium filij pro
corio patris. Corium poſterioris pro corio prioris. Ita ſcilicet diuerſe demonſtratur ac me
moratur hoc quod ait corium pro corio. Et adiecit dicens. Omnia quæcunq; habuerit ho
mo dabit, & eruet animam ſuam. Verũ eſt hoc, quia cum ad periculum, uel diſcrimen per
uenerit homo, omnem rem familiarem contemnit, uniuerſam ſubſtantiam ſuam ſpernit
tantum ut animã eruat, ut animã ſuam incolumem liberet. Et nunc cum ſperas quod ad-
uerſum Iob loqueris, pro Iob loqueris ô inimice omnium bonorum diabole, & non intel
ligis. Euidenter enim Iob plus quàm cæteri plurimi omnia quæcunq; habuit deſpexit atq;
contempſit, & diuitias, & poſſibilitatem, & filios, & rem familiarem, ob hoc tantũ ut ani-
mam ſuam acquireret atq; lucrifaceret, ut animam ſuam illæſam, & incontaminatam atq;
illibatã cuſtodiret. Hæc ſcilicet dicendo ô diabole, & teipſum cõfundis, Iob uero propo-
ſitum oſtendis. Omnia quæcunq; habuerit homo, dabit ut eruat animam ſuam. ob quam
rem? quia redemptio uiri propria eſt ſubſtantia. Omnia quæcunq; habuerit homo dabit
ut eruat animã ſuam. Hoc egit Iob, propterea animam ſuam inuiolatam cõſeruauit. Hoc
egerunt beati martyres, idcirco poſtq; omnia corruptibilia atq; terrena contempſerunt,
poſt hoc nihilominus proprium corpus in pœnam atq; in incendium tradiderunt, ignem
atq; gladium ſuſtinentes, tantum ut animas ſuas mundas atq; caſtas deo exhiberent. Sed

interim uideamus adhuc poſt hæc quæ bene digeſta ſunt. Nam ſæpe etiã à malo aliquid boni proficiſcitur, non quod peſsimus & malignus ita uoluerit, ſed quia bonus ac benedictus deus maligni malitiam in bonum cõuertit timentibus atq; diligentibus ſe, ſicut Iob, uel martyribus atq; credentibus, qui omni tolerantia ſuperantes nequitiã eius æternæ uitæ atq; gloriæ hæreditatem capient apud deũ. Sic etiam nunc iſtic ſermo qui maligne à diabolo dictus eſt, omnia quæcunq; habuerit homo dabit ut eruat animã ſuam, pro pietatis commemoratione diligentibus deum proficit. Veruntamen ut diximus poſt hæc uniuerſa maligni ipſius diaboli ex ipſis ſermonibus eius notam oſtendamus, cum iniquitatis eius arma in eum cõuertimus. Dic ò nequiſsime diabole aduerſum te, ab initio de re familiari atq; diuitijs Iob locutus es, nunc uero animam proponis, animã nominas. Ob quam rem, niſi ob hoc, quia iam maligne de anima Iob tractas? quia callide animã eius quæris? Necdum corij eius poteſtatem accepiſti, necdum pellis eius, hoc eſt corporis eius, conſtantiam approbaſti, & iam animæ eius quæris ſupplantationẽ, omnia inquiens quæcunq; habuerit homo dabit pro anima ſua. Poſt hæc adiecit, dicens. Non ergo ita eſt. Quid dicis ò diabole, non ita eſt? Vel ob quam rem hoc dicis, non ergo ita eſt? Ac ſi diceret non eſt adhuc definitum, necdum eſt deliberatum, non eſt ſicut Iob arbitratur, quod iam uicerit, quod omnia perfecerit atq; impleuerit, necdum eſt in fine doloris, ſed in initio. Non ergo ita eſt ſicut dictum eſt, quod non ſit illi ſimilis alius ſuper terram. Quid omnino peregit? quid ſuſtinuit? Quid ſupportauit? Nec quicquam magnum aduerſus futura. Cum ſuſtinuerit nouiſsima, tũc demum laudabit, nunc uero non ita eſt. Sed porrige manũ tuam, & tange carnẽ eius, & oſſa, ſi non in faciem tibi benedixerit. Tange, inquit, rem familiarẽ & filios, tange diuitias & poſsibilitatem, tange, inquit, carnem & oſſa, ſi non in faciem bene dixerit, hoc eſt maledixerit. Patientia, inquit, in dolore carnis oſtendatur, ſufferẽtia in oſſium pœna demonſtretur. Porrige manum tuam. identidem ô diabole manũ ut porrigas quærere fingis, quemadmodum & ſuperius. Nam uere ut tibi tradatur cupis, ut tibi in poteſtatem detur uis. Porrige manum tuam. Ad quid faciendum porrigam? tange, inquit, carnem & oſſa eius. Afflige, inquit, comminue, contere, doloribus affice, putrefac carnes eius & oſſa, & uniuerſas compages neruorum illius, ſi non in faciem tibi maledixerit atq; blaſphemauerit. Hoc, inquit, ſit indiciũ patientiæ, & firmitatis atq; cõſtantiæ eius, ut oſſium tormenta abſq; numeratione ſufferat, ut dolores corporis abſq; reprehenſione ſuſtineat, ut putredinem uermiũ ſupportet abſq; blaſphemia. Ob hoc ergo dico non ita eſt, ſed porrige manum tuam, ut ſit inchoatio huius belli, certaminis quoq; atq; diſceptationis, ut appareat Iob conſtantia perfecta, aut meus ſermo ueridicus. Cui digne reſpondeatur. O inimice omniũ bonorũ diabole non tibi ſuffecerunt propria, ſed tantũ crudelitate atq; impietate aduerſus iuſtum hunc uteris, tantũ iniuſtitiam me perficere cupis, ut iuſtũ Iob tibi iniuſto contradã? ut innocentẽ impio deputem? ut miſerijs afficiam eum qui ſine peccato eſt? ut moleſtiã ingeram deuoto? ut nõ diſcedentem percutiã? ut flagellem nõ delinquentem? ut tribulem gratias agentẽ? Quid hoc indecoroſius atq; illicitius? Quis omnino carnalium hoc faciat? Quis ex terrenis prorſus hoc agat, ut morigerũ atq; deuotũ ſeruũ, iniuſte ad ſuppliciũ contradat? Sed interim ut tuã iniquitatem redarguã atq; iniuſtitiã obiurgem, ecce trado tibi eũ, ut abſq; cõtradictione cõuincaris, & abſq; excuſatione cõdemneris atq; in omnibus mendax cõproberis. Ecce trado tibi illum. Subſtantiã quæſiſti, & accepiſti, nunc ipſum quæris, habes. Ecce trado tibi illũ. Non contradico maledicte, nõ tibi denego condemnate, non propter tuã, inquit, malignitatem, ſed propter Iob innocentiã, ut iuſtus appareat, ut ſine querela eſſe comprobetur, ut glorioſus coronetur, ut uerax demonſtretur. Pro his, inquit, omnibus ecce tibi trado illum. Nudum illum reliquiſti, nudũ conſtituiſti, ſolum reddidiſti, ſolum illum tibi trado, & accipies illum ſolum. Animã non quæſiuiſti, animam ne tetigeris. Carnem & oſſa petiſti, animã ne tetigeris. Contere tantũ carnem, afflige oſſa, animam ne tetigeris. Terram tibi trado, cælo ne appropinquaueris. Corruptionem habeto, incorruptionẽ ne tetigeris, hoc eſt animam. Terrenũ uas confringe ut uolueris, interiori uero theſauro ne appropinquaueris. Luteæ teſtæ facito quod uolueris, precioſiſsimam uero margaritam ne tetigeris. Non maculauit illam iniquitas, non uiolauit illã peſsima cogitatio, nõ peruertit illam dei blaſphemia, nõ polluit illam creatoris reprehenſio. Idcirco animã eius ne tetigeris. Meum, inquit, plaſma eſt inuiolabile, mea

habitatio

habitatio eſt incontaminata, mea cõmoratio eſt incoinquinata. Ideo animã eius ne tetigeris, quæ ad imaginem dei eſt creata, quæ incorruptibili ſapientia eſt imbuta, quæ ſermone & ſcientia eſt coronata, quæ dei cognitione eſt induta, quæ corruptibilis dominatione huius mundi eſt honorificata, quę paulo minorem gloriam ab angelis ſuper terram eſt indepta. Hanc ſcilicet animam ne tetigeris, neq; huic appropinquaueris, neq; cõmunicaueris, neq; commiſcearis, neq; ſeduxeris, neq; obtuderis, neq; infatuaueris, neq; fatigaueris, neq; deceperis. Omnibus itaq; modis animam eius caue ne tetigeris. Nam tu cũ animam eius nõ tetigeris, neq; ei approximaueris, nunq̃ me innocens eius anima negabit. Pro his ergo omnibus animã eius caue ne tetigeris. Non tetigiſti, inquit, animam Ioſeph in luxuria, non tetigiſti animã Abrahæ in tentatione, non tetigiſti animam Noe in medio gigantum, non tetigiſti animã Enoch in medio iniuſtorũ, non tetigiſti animã Abel innocentè eius internitione. Ergo quia nullius, inquit, illorum animam tetigiſti ò diabole, idcirco immaculati omnes atq; beati in cõſpectu meo cõſummati ſunt. Noli ergo nec Iob animam tangere, & glorioſus etiã hic in conſpectu meo cõſummabitur. Non tetigiſti, inquit, martyrum meorũ animas, non tetigiſti mirabiliũ ueridicorũ meorũ teſtium animas. Idcirco ij ſuccumbentes uniuerſi, propter fidem cõtempſerunt mortẽ, ideo intaminati omnẽ ignis pœnam irriſerunt atq; gladij, merito immarceſcibilibus coronis coronabuntur in conſpectu meo. Ne tetigeris, inquit, animã Iob. Conculcabit enim caput tuum, & cõminuet uirtutem tuam, & cõteret fortitudinem tuã, & humiliabit altitudinem tuam, & deijciet elationem tuam, & demonſtrabit omni carni fiduciã ad ſtandum aduerſum te cõſtanter uſq; in ſecula. Malignus nanq; es, & inualidus, callidus atq; infirmus, aſtutus ad inſidiandũ, ſed impoſsibilis ad opprimendũ, doctus ad decipiendũ, & inualidus ad reſiſtendum. Nam ſicut facile ſeducit inſtabiles atq; incredulos, cũ ſit callidiſsimus, ſimiliter facile reſiſtũt illi omnes iuſti atq; credentes, omnes deũ timentes atq; Iob imitantes, utpote inualido. In arbitrio ergo hominũ eſt poteſtas, ſanctitas atq; conſtantia. In arbitrio eſt hominũ poteſtas fidei ac pietatis. Si enim uoluerint declinare à malis, & facere bona, & ualẽt, & poſſunt, & nõ præualet illis nequiſsimus, ſi fuerit cor eorũ ſecundũ deũ, ſi fuerit uoluntas eorũ in ſanctitate, ſi anima eorũ fuerit in ueritate, ſi mẽs in fide ac pietate, ſi admonuerint ſemetipſos in miſericordiam, & miſerationem, in bona opera atq; omnia quæ in dei timore perficiuntur, & de omnibus quę iuxta dei uoluntatẽ fiũt. Cum enim uoluntas hominũ conſenſerit uoluntati dei, tunc omnia quę bona ſunt facile perficiunt homines. Cũ ijs quibus delectatus deus delectati fuerint homines, tũc nihilominus omnia quæcunq; uita digna ſunt, pręſto ſunt hominibus. Nam & Iob homo fuit carnalis, fuit terrenus, corruptibilis, talis quales omnes homines, ſed deuotior atq; ſtudioſior circa eleemoſynas, & bona opera in fide ac dei timore præ omnibus hominibus. Idcirco acceptabilis fuit Iob deo ſuper omnes homines. Idcirco ſuperauit nequiſsimũ diabolum, magis quàm omnes homines in tempore ſuo. Sic itaq; poſſunt omnes homines qui uoluerint, & deo placere, & diabolo reſiſtere, & uoluntatẽ dei facere, & in regnũ cælorũ introire, & in uitã æternã requieſcere. Aut adhuc ſecundum ipſam hiſtoriã, Animam, inquit, eius ne tetigeris, hoc eſt, ne eam ante tempus de corpore eijcias. Acſi diceret. Ita demetire ipſum dolorem atq; corporis pœnam, ut ipſam animã ante tempus de corpore exire nõ compellas. Noli ergo mortificare corpus, ne ante perfectionẽ conſtantiæ, uel cõſummationem tolerantiæ diſcedat anima. Sic itaq; omnibus modis tam carnalibus, q̃ etiã ſpiritalibus animã ne tetigeris. Poſt quæ uniuerſa, dicit. Exiuit diabolus à facie domini. Quomodo exiuit à facie domini is qui indignus eſt præſentia domini? Sic exiuit à facie domini, ſicut & uenit ante conſpectũ domini. Sic exiuit, quemadmodũ & ſuperius oſtenſum ac memoratũ eſt. Exiuit diabolus à facie dñi. Exiuit, ſed nõ carnalibus ueſtigijs, neq; corruptibilibus greſsibus, ſed nequiſsimis cogitationibus, quibus aduerſus Iob nequiter meditatus eſt atq; cogitauit æmulando atq; inuidendo innocenti illi atq; iuſto. Sic itaq; cogitationibus uenit ante deum quærẽs ac deſiderãs, ut Iob acciperet in poteſtatẽ. Sic identidem nequiſsimorũ conſiliorũ accipiens perfectionem, hoc eſt Iob poteſtatem ad affligendũ carnem & oſſa eius, nam hoc meditatus quæſiuit, exiuit à facie domini: hoc eſt quieuit meditari ac cogitare, quæ pridem meditatus fuerat atq; cogitauerat. Nam primũ apud ſemetipſum nequiter meditans atq; cogitãs, dixit. Quis mihi daret ut poſſem uenire ante deũ? & inuenire poteſtatẽ carnis, oſsiumq; Iob, ut

affligens illum ſecundum animū meum cogerem eum reprehendere illum quē nunc prædicat, & negare illum cui nūc gratias agit? Iſtis ergo cogitationibus pridem uenit ante dominum. Deinde cum accepiſſet poteſtatem Iob, ac quieſceret hæc cogitare, poſtq̃ quieuit ab iſtis meditationibus atq; conſilijs, exiſſe dicitur à facie domini. Ergo quia exierunt à facie domini cogitationes eius, merito ipſe dicitẽ exire à facie domini. Sic itaq; exiuit diabolus à facie domini, hoc eſt tractatus eius, & cogitatio, meditatio quoq; maligna, atque iniuſtum deſiderium. Exiuit à facie domini, hoc eſt quieuit atq; ceſſauit meditari, & cogitare poſtq̃ id quod quæſiuit accepit. Nam & uere ueniunt ante deum, & iuſtitię iuſtorū, & impietates iniuſtorum. Sic nanq; dicit angelus ad Cornelium. Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderūt in memoriam ante deum. Sic & olim dixit angelus ad Tobiam. Cum orares tu & Sarra filia Raguelis, ego obtuli memoriam orationū ueſtrarum in conſpectu dei Item uero de impijs dicit dominus. Nunc recordabor iniuſtitiarum illorum, & ulciſcar peccata eorum. Et Hieremias dicit ad impiorum conſilium. Nónne incenſorum ueſtrorum recordatus eſt dominus de idololatrijs, & aſcendit in cor eius? Sicut ergo uniuerſa hæc ueniunt ante deū, ita diabolus ueniſſe dicitur, & exiſſe à facie domini, non perſona ueniens, ſed cogitationibus atq; malignitatis ſuæ meditationibus, quæ aliquando ueniebant cum ille cogitabat, aliquando exibant, cum ille cogitare quieſcebat. Hæc itaq; demonſtrans dicit. Exiuit diabolus à facie dñi. Exiuit uere, hoc eſt diſceſsit, deſeruit, oblitus eſt, ultra non æſtimauit, neq; curauit, neq; recordatus eſt quòd ſit deus Illo enim uſq; ante deum fuiſſe dicitur, quandiu de deo cogitauit, cum Iob ei accuſaret. Poſtq̃ uero accepit quod uoluit, & quod quæſiuit, cōtinuo relinquens dei memoriam, à facie dei exiſſe iuſte dicitur. Exiuit diabolus à facie domini, totus exiuit, & ſenſu, & cōſilio, & meditatiōe, & tractatu atq; memoria exiuit à facie domini. Sic exiuit olim in principio diaboli diſcipulus primus aduerſarij fructus Cain, cum iuſtū interfeciſſet Abel. Sic exiuit ſicut dicit ſcriptura: Exiuit Cain à facie domini. Sic exeunt etiã nunc à facie domini cuncti pertinaces atq; impœnitentes, qui ad deum non conuertuntur, qui pœnitentiam non cōfitentur, qui faciem dei non requirunt, qui diem iudicij non metuunt, qui pœnã inferorum non contremiſcunt, qui condemnatione gehennæ non terrentur. Hoc metuentes oēs iuſti deuote deprecati ſunt deū dicentes: Ne proijcias me à facie tua. Et alibi: Faciem tuã domine requiram. Ne auertas faciem tuã à me, & alia plurima his ſimilia. Ex iſtis ergo omnibus exiuit diabolus. Omnes qui ab eo in errorem ducuntur atq; ſeducūtur, & omnes qui uoluntatem eius faciunt, & omnes qui ad pœnitendum corda ſua obdurãt, iſti omnes proijciuntur à facie dei, iſti omnes expelluntur in tenebras exteriores, & ignem inextinguibilem, qui præparatus eſt diabolo, & angelis eius atq; omnibus qui faciūt uoluntatem eius. Exiuit diabolus à facie domini deferens Iob ut putabat, interficiens iuſtum illum ut confidebat. Sic nanq; & primus diſcipulorum eius Cain poſtq̃ propter inuidiam (ut dictum eſt) interfecit Abel, exiuit à facie domini. Sic itaq; diabolus pater & origo omniū malorum, exiſtens interfector quantū ad ipſum Iob, exiuit à facie domini. Certum eſt quod nequiter atq; impie apud ſemetipſum tractans, dixit ad deum. Vlterius non indigeo facie tua, quia accepi poteſtatē eius quem zelabar uel quærebam. Deus uero ſciens firmã conſummationem Iob, acquieuit ut per diabolicum ignem probatus fuiſſet. quemadmodū ſi teneat in manu ſua quis adamantē, & alius quilibet dicat ad eum, da mihi hūc adamantem in poteſtatem, & ego illum cōminuam in ignem, conteramq; ictibus: ille uero qui eum in manu habet, cōfidens uere quia adamas eſt, dicat, Tolle, proba, experire, quia nequaquã huic adamanti præualebis. Sic ergo & omnium cognitor atq; præſcius deus, uelut inuiolabilem adamantem habens Iob, quærenti diabolo dedit eum in poteſtatem, cōfidens uere quia uerus adamantus eſt Iob. Sic nanq; & ſingularis ille, & diuinus, cæleſtis quoque atq; incorruptibilis adamas unigenitus deus à patre ad terras miſſus, de quo dicit deus pater. Ecce ego ponam adamantum in medio populi mei. quem neq; ignis tentationum in deſerto comminuit, quem non plagæ impiorū in cruce contriuerunt, quē neq; ſepultura ſepulchri, neq; mortis introitus, uel inferorum uiolauit, ſed omnia ſuperans, diuinū & incorruptibilem ſe adamantem fuiſſe demonſtrauit. Adamantus uero eſt naturaliter talis lapis, cui neq; ignis, neq; ferrū, neq; aliud quicq̃ prȩualet. Ferro enim ſi percutiatur, demergitur in ferrum tanq̃ plumbū miſſum in ignē. Si in ignem mittatur, ſimiliter permanet ut

miſſus

miſſus eſt, & non uiolatur. Ergo quia nihil ei præualet, ideo Adamantus appellatur. Adamantus uero interpretaẽ ex grẹca lingua, indomabilis, inflexibilis, inalterabilis, incõminutus, & ut breuiter dicam, cui nec quicꝙ præualer, neq; percutiendo, neq; aduredo. Nam percuſſus nõ cõminuitur, exuſtus non cõteritur. Merito ergo adamas appellatur, utpote inſuperabilis. Quod ſi dixerit aliquis ubi eſt modo, uel ubi conſpicitur huiuſcemodi lapis adamantus? Audi. hæc omnia typus fuerunt domini Ieſu Chriſti, quia uſque ad aduentum domini erant, & uiſa ſunt, poſt aduentũ aũt domini uiſa non ſunt. Vbi uidetur nunc phœnix? ubi urna Adam? Vbi uidetur arca teſtamẽti? ubi urna mannæ? Sic ſimiliter nunc ubi uidetur adamantus atq; ea quæ typum domini gerebant? Ea ſcilicet uſq; ad aduentũ domini uiſa ſunt, utpote figuræ, & inde abſcondita ſunt domino ipſas figuras adimplente. Idcirco nũc neq; arca teſtamẽti, neq; urna mannæ, neq; cinnamũ, neq; adamas, neq; phænix iſtis nunc hominibus uere uidenẽ, niſi forte quis ſimile aliquid ſimulatũ contendat, dicens eſſe quod non eſt. Cum ergo typus eſſet domini Ieſu Chriſti Iob, tradidit illum deus in probationem tanꝙ adamanrũ inuiolabilem, cuius poteſtatẽ accipiens diabolus exiuit à facie domini. Exiuit diabolus, hoc eſt deferens. Ad deferẽdum eñ introierat: & quantum iuxta iniquitatem ſuam in ipſa delatione proficiens ac delati poteſtatem accipiens, exiuit à facie domini. Exiuit gaudẽs qui nunꝙ eſt gauiſus, exiuit lẹtus ille qui nunquam eſt lætatus, utpote habens Iob in poteſtatem ad puniendum illum ſecundum ſuam iniquitatem. Exiuit diabolus à facie domini, exiuit tanquam lupus rabiens, tanꝙ leo rugiens, tanꝙ urſus ſanguinem appetens, tanꝙ malignus ſerpens, tanꝙ uipera ſæua ac pernicioſa. Exiuit diabolus à facie domini. Exiuit omni iniquitate, & ira, furore quoq; atq; indignatione, crudelitate nihilominus atq; omni impietate refertus. Exiuit tanꝙ beſtia ferox ac ſæua atq; immanis. Exiuit cogitans infelix ſuo amariſſimo modo Iob afficere pœnis, quod & fecit ſtatim ſine mora. Percuſſit Iob plaga ſæuiſſima à pedibus uſq; ad caput. Magnitudinẽ plagæ atq; uulneris admirationem, dolorisq; fortitudinem non ualens aliter edicere atq; oſtendere, dixit percuſſit Iob plaga ſæuiſſima. non ſolum plaga, ſed & ſæuiſſima plaga. Suffecerat hoc ſolum, ut plaga tantum fuiſſet, nunc uero etiam plagam ſẹuiſſimam eſſe dixit. Percuſſit Iob plaga ſæuiſſima. Cõſidera etiã hoc quod dicit percuſſit Iob. Percuſſit, inquit, cum furore, cum ira, cum indignatione. Percuſſit Iob. Qũo percuſſit? ſic percuſſit quomodo parabat, quomodo putabat. Percuſſit Iob, ut cõminueret ſpiritũ eius, ut contereret animam eius, ut affligeret præcordia eius. Sic percuſſit ſperans quod ſecunda plaga omnem cõſtantiam, atq; fortitudinem Iob debilitaret. Sic ergo percuſſit Iob plaga ſæuiſſima, lamentabili, urenti, affligenti, flagrãti, incẽdenti, dolenti, omne ſupplicium in ſe habente, & putredinem, & uermes, & oſſium diuiſionem, & neruorum fatigationem, & membrorum debilitationom, ac totius carnalis compaginis paſſionem atq; dolorem. Nam ſicut nullum membrorũ corporis prætermiſit malignus, neq; ullum dereliquit illæſum, ſed cuncta uehementi uulnere repleuit atq; omnia ſẹuiſſima plaga percuſſit, ſic identidem nullum dereliquit ſupplicium, neq; pœnam, neq; dolorẽ, quod huic plagæ nõ commiſcuiſſet: ſed omnem uirtutem atq; argumentum nequitiæ ſuæ in hac ſæuiſſima plaga oſtendens atq; demonſtrans, nouiſſimã uictoriam patientiæ hic perficere ſperauit. Sic ſcilicet percuſſit Iob plaga ſẹuiſſima, à pedibus uſq; ad caput. Plaga, inquit, ſæuiſſima utpote una. Et cur una plaga memoratur, tanquam una, & non plagas tanꝙ plurimas? Propterea una plaga memoratur, quia totum corpus iuſti illius, & omnia eius membra uno contexit uulnere atq; ad unum conuertit dolorem, ut per totum corpus atque membra beati illius unus dolor eſſet atq; uulnus. Ob hoc ergo plagam dicit, quia unum uulnus erat per totum corpus. Quod uero unus dolor atq; paſſio erat per totum corpus eius, & membra, ſubſequẽter oſtendit dicens, à pedibus uſq; ad caput. Percuſſit Iob plaga ſæuiſſima à pedibus uſq; ad caput. Sicut à pedibus uſq; ad caput, ita identidem à capite uſq; ad pedes, à uertice uſq; ad pedum ueſtigia. à coma capitis uſq; ad ungues pollicum, nec quicquam reliquit ſanum, neq; integrum, aut ſine dolore, ſed uniuerſa uno contexit uulnere atq; una plaga cooperuit cuncta, & ſæuiſſima. Sæuiſſima inquam, hoc eſt lamentabili, inſanabili, incurabili, in qua non erat ubi malagma imponeretur, neq; medicina, neq; adiutorium, neq; oleum ullum, neq; alligatura. In qua plaga, ſuperflua erat & ſuperuacua omnis medicorum peritia atq; ſapientia. Sicut enim dicit quod nullum argumentum illumi-

nare poterat tenebroſam atq; lamentabilem Aegyptiorum noctem: ita nulla medicamina curare poterant ſęuiſſimam illam diaboli plagam, donec impleta eſt tolerantia, & longanimitas Iob. Tolerantia, pro coronarū redhibitione. Dei longanimitas, pro iuſtitiæ approbatione. Diaboli uero iniquitas, pro correptione nequitiæ eius atq; damnatiōe, quam in illo iuſto exercuit uiro. Percuſſit uero Iob, inquit, plaga ſæuiſſima à pedibus uſq; ad caput. Tantum enim ſæuiſſima fuit hæc plaga, quantam iniquitatem habuit diabolus. Nam ſecundum iniquitatem ſuam mēſus eſt diabolus hanc plagam, hoc uulnus. Nihil reliquit tormenti, neq; amaritudinis, neq; immanitatis, neq; ferocitatis, neq; crudelitatis, neq; impietatis, neq; malignitatis, quod non exercuerit in lamētabilis huius uulneris plaga. Conſideremus ergo ô amici uehementiam huius doloris iuxta uehementiam iniquitatis diaboli. Conſideremus ô uiri diuerſa iuſti illius tormenta, nec non & hoc, aduerſus quantos dolores perſtiterit innocens. Vno dolore confectus erat totus, una plaga omnis ueſtitus. Facta nanq; eſt illi hęc plaga tanquam ueſtis amictus, & tanquam indumentum quo erat indutus, & tanquam cingulum quo ſemper cingebatur, ſed non in condemnationem, ſicut illi impio Iudæ, ſed in coronam gloriæ, utpote iuſto Iob. Omne ergo corpus, & membra iuſti illius uno circundata erant dolore atq; uulnere, ſiue caput ſiue pedes, ſiue oculi, ſiue aures, ſiue latera, ſiue ſcapulæ, uſq; ad ipſa pedum ueſtigia uno uulnere diſtillabāt, una putredine detentus erat, iiſdem uermibus ſcatebat. Iacere nō poterat, ſedere non ualebat, requiem non habebat, reſumptionem nō inueniebat, & quod erat omnium maximum, ſuper hæc uniuerſa fame & ſiti necabatur. Nam manibus cibum ſibi uel potū ad os porrigere non poterat. Tametſi manibus ad os porrigere ualeret, ore ac labiis putredine ac uermibus plenus recipere non ualebat. Atteſtatur idem ipſe dicēs paulo poſt. Scatere uideo eſcas meas tanquam odorem leonis. Cum iſtis nanq; nefandis doloribus execrabiliter ſcateret, huius putredinis odorem nequiſſimus fecit. Hoc nanq; deflens dicit. Scatere uideo eſcas meas, tanquam odorē leonis. Ob quam rem ô beate Iob? Ob hoc, inquit, quia bullit corpus meum in putredine uermium; ob hoc, quia doloribus macero ſulcos terræ ex uulnerum meorū humore: ob hoc, quia doloribus obuolutus ſum, & alia plurima his ſimilia. Cum tam uehementioribus doloribus reſtitiſſet atq; repugnaſſet Iob, conſtantiæ non renunciauit, patientiam nō abiecit, fidem non depoſuit, gratiarum actiones nō eſt oblitus: ſed quanto pluriores ſuſtinebat dolores, tanto amplius pluriores adiiciebat æterno regi gratiarum actiones atq; confeſſiones. Sciebat nanq; ſanctus ille, quia ſecūdum multitudinem dolorum, multitudo ei præparabatur coronarum. O beate Iob quomodo te admiremur, quomodo te laudemus, uel quomodo magnificemus qui ſolus ante Euangelium eorum quæ in Euangelio ſunt perfectam paſſionem ſuſtinuiſti, qui ſolus ante martyres martyrum tolerantiam cum gratiarum actionibus perfeciſti. Nam ſicut omnia tormenta atq; flagra per principes huius mundi ingeſſit diabolus martyribus: ſic ſimiliter uniuerſa ſupplicia atq; incendia induxit ſuper Iob per ſemetipſum atq; ſua iniquitate, hoc ipſum per omnia deprecante Iob, quod etiam martyres fecerunt, ut glorioſum nomē dei blaſphemare non cogeretur. Sed incōtaminatus permanſit magnus ille adamantus Iob, iuxta dolorum multitudinem atq; nimietatem, multiplicans atq; adiiciens gratiarum actiones. Hoc nimirum per hæc quæ ſequūtur apparet. dicit nanq;. Et accepta Iob teſta radebat ſaniem ſuam. Non accepit molle aliquid, ut abſtergeret molliter, leuiter, leniter, artificioſe moderando atq; releuando: ſed accepit teſtam duram, aſperam, ut raderet cum dolore ſaniem ſuam, & non extergeret blande atq; modeſte mitigans atq; releuans uehementem illum atq; inenarrabilem dolorē. Accepit teſtam ut raderet ſaniem. Ad quæ digne dicatur, dic ô beate Iob atq; deo dilecte, ob quam rem hoc facis? Cur hunc dolorē exaſperas? Cur augmentas? Cur exaggeras teſta radendo lamentabile hoc uulnus atq; ſæuiſſimā hanc plagam, cum potius debueras obſeruare, iuuare, leuare, fouere, ungere, defricare, ut per hæc uniuerſa mitiorem atq; blandiorem redderes hunc ſæuiſſimum dolorem, plagāq; terribilem? Sed reſpondens iuſtus Iob, dicit. Ego ô uiri nō ſuccūbo his doloribus, neq; iſtis pœnis deficio, non debilitor, neq; delaſſor. Non enim ſunt dolores iſti fortiores animæ meæ firmitate, non ſunt hæc tormēta duriora cordis mei duritia. Merito, inquit, exaggero atq; cōmoueo ipſos dolores, ut per cuncta oſtendam nequiſſimo diabolo, quia eius malitiam irrideo, quia iniquitatem eius contemno, quia omnes eius plagas atq; uulnera ad nihilum

reputo

reputo. Ob hoc ergo accepit teſtam, ut raderet ſaniem ſuam. Ecce, inquit, ô maligniſſime
diabole ſicut tunc cum rem familiarē & filios mihi auferres, tunc deniq; ego quod ſuper-
erat ueſtem atq; comam capitis conſcindens atq; tondens tibi proieci, ueſtem poſt rem fa
miliarem, & comam poſt liberos: ſic, inquit, etiam nunc cum me ſęuiſſima plaga percute-
res, quod tibi ſuperfuit huius doloris, hoc nimirum ita adijcio, hac teſta dolores prouocan
do, & exaggerando atq; exaſperando: ut per hæc, inquit, uniuerſa informeris de mea con
ſtantia, ne ultra putes nequiſſime diabole, quod ego detraham benigniſſimo creatori, uel
blaſphemem ſanctum benefactorē meum aliquando. Ob hoc ergo accepit teſtam ut ra-
deret ſaniem ſuam. Aduertite ó uiri ualde ingenrem fidem Iob atq; charitatē quã habuit
circa deũ, tolerantiam quoq; atq; cõſtantiam. Nam ob hoc raſit Iob uulnera ſua teſta, non
quod non ei ualde doluiſſent, ſed ob hoc raſit teſta, ut nobis patientiæ atq; tolerantiæ nor
mam daret. Ob hoc raſit teſta, ut ſanctorũ martyrum demonſtraret figuram, qui poſt uni
uerſas plagas ac dolores, poſt uniuerſa ſupplicia atq; tormenta, raſi atque ungulis confoſſi
ſunt pro augmento dolorũ omnium. Sic & beatus Iob poſt nimios dolores qui in corpo-
re erant, extra corpus teſta raſit ſua uulnera, ut omnibus deũ timentibus patientiæ atq; to
lerantiæ in perpetuo traderet formam: ut omnes dolores atq; plagas ſiue in corpore, ſiue
extra corpus, ſiue detrimenti atq; languoris eum gratiarũ actionibus ſuſtinentes accipiãt
à deo æternæ gloriæ renumerationē, atq; immarceſcibilium coronarum expectent retri-
butionem à deo. Quod autem ſecũdum ipſam hiſtoriam teſtis lacerati atq; pernecati fue-
rint ſancti martyres, manifeſtũ eſt atq; irrefutabile. Nam poſt uniuerſa tormēta recluden-
tes eos in carceres, & teſtas pollinas in eis ſternentes, & per quatuor partes eos impij ipſi
extendentes crudeli morte eos pernecabãt. Ita cõſummatus eſt beatus atq; glorioſus Lu- S. Lucianus
cianus, lucidus uita, lucidus & fide, lucidus etiam tolerantiæ cõſummatione. Ob hoc eñ
Lucianus cognominatus eſt, tanq; lucidus, aut proprio lumine ſibi fulgēs, aut alijs lucēs.
Hic nanq; beatus duodecim diebus ſupra teſtas pollinas extēſus tertiadecima die eſt con
ſummatus, alijq; innumeri ſancti martyres eodem modo mortē tranſeuntes cõſummati
ſunt. Horũ nanq; omniũ typum gerens Iob, accepit teſtam ut raderet ſaniem uulnerũ ſuo
rum. Ecce, inquit, ô maligne diabole cõculco te, deformo te & humilio, atq; omnem ma-
lignitatem tuam & malitiam contemptibilem omnibus demonſtro. Accepit teſtam ut ra
deret ſaniem uulnerum ſuorũ. Teſta inquiens, teſta radendo corruptibile atq; carnale hoc
corium, terrena atq; aſpera teſta. Accepit teſtam ut raderet ſaniem uulnerum ſuorum. Ty
pus, inquit, ſum ſine peccato hos ſuſtinēdo dolores, illius qui in nouiſſimo tēpore deſcen
dens de cælis deus unigenitus terreni corporis teſta ex uirgine ſe induens, totius mundi
ſaniem immunditiam quoq; ac putredinem raſit, atq; mundauit omnium peccata ſuppor
tando. Poſtmodum pro impietatibus eorum in mortem deductus eſt, cuius liuore omnes
ſanati atq; mundati ſunt, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Om-
nibus itaq; modis accepit inquit teſtam ut raderet ſaniem ſuam. Et ipſe ſedebat ſuper a cer
uum ſtercoris extra ciuitatem. Non quod habitationem deſerere uoluerit, ſed ijs qui in ci
uitate erant atq; manſionibus, moleſtiam ingerere nõ eſt paſſus. Sedebat ſuper aceruum
ſtercoris extra ciuitatem, me ſolum inquiens circundant mala mea, mihi ſoli moleſta ſunt
mea uulnera. Non efficiar, inquit, etiam alijs execratio, ne ſim his qui intra ciuitatem ſunt
abominatio, ne exacerbentur etiam ciues ciuitatis propter meos dolores. Sedebat extra
ciuitatem ille, qui ante paululum ciuitatum atq; manſionum fuerat dominus, rector atq;
gubernator. Sedebat ergo extra ciuitatē. Certum eſt quod plurima apud ſemetipſum tra
ctans ac dicens. Cur in ciuitate maneam? cur in domibus ſedeam? Cum re ac filijs, & ciui
tate, & domibus carui: cum re familiari ac liberis regni corona ablata eſt mihi, cum re ac na
tis dedi etiam ueſtem atq; comam capitis. Nunc uero cum regno relinquam etiam ciuita-
tem ac domum. Sedebat extra ciuitatē ſolus ſuſtinens dolorē illum ſæuiſſimum, certum
eſt quod memor illius atq; imitatus illũ qui ſolus dolorē omniũ extra ciuitatem ſuſtinuit,
id eſt dei unigenitus, & de illius futura paſſione ſeipſum conſolatus eſt, dicens. Quid ma-
gni ego ſuſtineo cũ ſim homo pro meipſo, ſi dei unigenitus uenturus eſt ad terras, et cum
ſit dominus pro omnibus plurima paſſurus? Breuis, inquit, eſt hæc mea paſſio, & tempo-
ralis erit hic meus dolor. Aut enim mors eum excludet, aut certe ſanitas illum expellet, ſi
ue ſic finis appropinquabit. Et ipſe ſedebat ſuper aceruum ſtercoris extra ciuitatē, ſedem

pro ſede

pro ſede immutans, & ſeſſionē pro ſeſſione differens. Nam is qui paulo ante ſupra regale ſedebat ſolium, nunc ſedet ſuper ſtercoris aceruum: ille qui ante paululum regio diademate atq; gloria erat indutus, nunc ſedet in abundantia putredinū: ille qui ante paululum ab innumeris cateruis circundabatur, nunc à multitudine uermium comeditur. Sedebat ſuper aceruum ſtercoris condignam atq; congruam hanc ſedem huic indicans plagæ, uermibus ſtercus, putredini putredinem. Suſcipiat, inquit, putredo putredinem: huius ſtercoris putredo, corporis huius atq; uermium putredinem, Sedebat ſuper aceruū ſtercoris. Stercus ſupra ſtercus, putredo ſupra putredinē. Nam quia omnis homo putredo, & filius hominis uermis, merito is qui in putredinē uermium eſt cōuerſus, ſedet in putredine ſtercoris. Quod efficiuntur omēs homines poſt exitum animæ, putredo & uermes, hæc, inquit, præueniēs adhuc anima in corpore poſita, ego effectus ſum. Idcirco tanq̃ putredo & ſtercus effectus, digne ſedeo ſuper ſtercus, omnes homines inſtruens, quia omnis terrena eorum gloria in putredinē, & ſtercus atq; uermes conuertet̃. Sedit ſuper aceruum ſtercoris. Intendite, inquiens, omnes filij hominū ad quantā miſeriam terrena gloria deuoluitur, ad quantam humilitatē terrena ſublimitas immutatur. Merito præſentia nullus aliquid æſtimet, ſed futura timeat: nullus hæc quæ uidentur quærat, ſed ea quæ nō uidentur ſuſtineat. Omnis eñ gloria hominis tanquam fœnum, & omīs decor corruptibilium tanq̃ holera herbarum, & omnis ſpecies terrenorū tanquam flos decidēs. Quid pulchrius ſole? Et hic decidet. Quid ſuauius floribus campi? Et hi areſcent ſimiliter. Quid glorioſius aut decoroſius gloria atq; forma humana? Et quid abominabilius atq; execrabilius, cum aruerint exeūte anima? Et quid humilius his qui in ſtercora, & uermes atq; putredinē immutātur? De me, inquit, ô homines atq; de mea immutatione in his omnibus informamini. Qualem me ante paululum uidiſtis, & qualem me nunc conſpicitis? qualem me ante paululum magnificaſtis, & qualem me nunc cōſpicitis? Vbi ſunt illi plurimi qui me circundabant? Pro quibus omnibus multitudo, inquit, uermium, & putredo me circundant. Hæc itaq; atq; his ſimilia admirabilis Iob ad cunctos ſibi approximantes loquens, euidenter omnibus futurā conteſtabatur immutationē. Et ipſe ſedebat ſuper aceruum ſtercoris, plus ſibi de ipſis uermibus atq; putredine, q̃ olim de regni gloria atq; multitudine circundantium ſe populorum cōplacens. Nam omniū illorum finem poſt hæc omnia quæ glorioſa ſunt, carnis mors expectat: & poſt omnem putredinem atq; uermē, reſurrectionē carnis expectat: mortis uero putredinem atq; uermium finem reſurrectio à mortuis. Pro his ergo omnibus ſedebat ſuper aceruum ſtercoris extra ciuitatē. Ad quem etiā nunc digne dicitur. Dic ô beate Iob, dic ô ſancte dei præliator, dic ô admirabilis uir domini conſtantiſſime, qui terribilib. atq; fortib. maligni plagis in nullo ſuccubuiſti, qui amara ſupplicia atq; fortes dolores abſq; murmuratione ſupportaſti, cur extra ciuitatē egreſſus, & ſuper aceruum ſtercoris atq; muranam ſedens ſpectaculum temetipſum cunctis tranſeuntibus præbuiſti? Omnes eñ qui ingrediuntur, uel egrediuntur, omēs qui tranſeunt uias, & diriguntur in itineribus ſuis, omnes qui in te cōtemplantur iſtic ſuper aceruum ſtercoris atq; muranam ſedentem, abſentibus enarrant atq; ijs qui longe ſunt annunciant, ita ut penetret hic rumor tuus in longinquū de regione in regionē. Nam qui te uiderint, nō uidentibus enarrabunt: qui uero audierint, ijs qui longe ſunt poſiti iſtam recognitionē tuam inſinuabunt. Sed reſpōdit mirabilis Iob dicēs. Ego ô uiri cum ſim prior atq; antiquior illis qui in nouiſſimo tēpore erunt Apoſtoli, uel euangeliſtæ, quæ illi uerbis dixerunt, quod ſpectaculum facti ſunt & angelis & hominibus, hęc nimirū ego ipſis operibus anticipans tanq̃ in typo adimpleo, ſpectaculum cūctis effectus, & angelis & hominibus: ut penetret hæc relatio mea nō ſolum à prouincia in prouinciam, ſed adhuc longius per oēs gentes & per omnes fines terræ, uſq; ad conſummationē ſeculi. Vere eñ uere ô amici ſpectaculum factus eſt beatus Iob, & angelis & hominibus. Nam oēs homines ſtupentes, atq; admirantes duplici in eum modo intendebant, atq; geminā de illo opinionem habentes undiq; ad eum reſpiciebant: quidam de peccatis illum accuſabāt ſicut Eliphaz, ſimileſq; illi: alij nihilominus non pro peccatis illum reprehendebant, ſed potius iuſtū illum reputantes, mirabantur in omnibus quæ à domino ei illata fuerant. Similiter & omniū angelorū, & ſpirituum geminæ partes in eum intendebant. Sancti quidē angeli dei cum magna ſolicitudine in eum reſpiciebant, tolerantiæ eius conſummationē expectantes, ut de uictoria eius de-

uote cęleſtem regem collaudarent, uictoriā iuſti Iob, atq; ruinam iniuſti diaboli cernētes. Poſt hos omnes nimirum nequiſſimi ſpiritus reſpiciebant in eum fixis obtutibus eū conſiderantes, ſollicite ſperantes, atq; expectantes, quando blaſphemiæ uerbum ab eo audirent, quando maledictionē ſermonis ab eo ſuſciperēt. Sed infelices à ſpe ſua deciderunt, cum Iob benedictionem cum gratiarum actionibus omni tempore deo referret. Sic itaq; ipſis rebus adimpleuit beatus Iob idem quod poſt hoc à ſanctis dictū eſt, Spectaculum facti ſumus, & angelis & hominibus. Ob hoc & ſuper aceruū ſtercoris extra ciuitatē ſedit hic iuſtus, ſtercus ac putredinē exiſtimans, atq; demonſtrans, omnia quę ſunt humana, ac corruptibilia atq; terrena, ſicut & ſuperius demonſtratū eſt. Poſt quæ uniuerſa dicit. Plurimo autē tempore interpolito dixit ad eum uxor eius. Diuerſa plurimi de hoc tempore quod iſtic memoratū eſt, & intellexerūt, & loquuti ſunt, alij quidē breue hoc tempus fuiſſe percipientes, alij nihilominus plurimū aſtruentes, quaſi tribus annis & dimidio in typum dominicæ prædicationis, etiam & huius paſſionis tēpus ſicut & in cæteris oſtenderet dicentes. Ideoq; qui uoluerint ex auditoribus, ita percipiant. Nos uero ſcripturæ cōſentientes intelligamus, & ſicut intelligimus, ita & aſſeramus, hoc primū dicentes & quęrentes Cur benedictus deus diutius eſſet pernecaturus iuſtum illum, cum ſufficeret breuiſſimum tēpus ad ſuperandū maligniſſimū diabolum? Nō enī hoc delectabatur deus, ut Iob torqueretur: ſed hoc potius, ut diabolus conuinceretur, & beatus Iob iuſtus comprobaretur. Nihil ergo aliud expectauit deus, niſi hoc ſolum quando diabolus uniuerſam iniquitatem ſuam perficeret, & quando Iob uniuerſam tolerantiam ſuam adimpleret, ut inexcuſabiliter cōuinceretur diabolus, & iuſtus uere appareret Iob. Hoc nimirū nō diuturno annorū ſpatio, ſed breuiſſimo menſium tempore irrefutabiliter conſummatū eſt. Huius nanq; rei teſtis cōprobatur etiā ipſe Iob dicens. Suſtinui menſes ſuperuacuos non annos, ſed menſes. Nā ſicut de menſibus non ſiluit Iob, ſic multo amplius de annis non ſiluiſſet ſi annos ſuſtinuiſſet. Nunc uero quia nō annos ſuſtinuit ſed menſes, merito ſanè annos non memorat, menſes aūt nominat dicens: Suſtinui menſes ſuperuacuos. Debuerant ergo hi qui tres annos & dimidium fuiſſe paſſionis Iob aſtruunt, tres mēſes & dimidium dicere, ut certe uel ex parte ueritati non reſiſterent, & dominicū exemplum illud cōſimilarent. Tribus nanq; annis & dimidio prædicauit dominus, à baptiſmo uſq; in paſſionē. Sic & ipſa hiſtoria non tres annos ſignificat, ſed breue menſium tēpus. Primū quidē per hoc quod contigit cum ſuas plagas ei intulit malignus. Nā ſemper adhuc primo loquēte alius ſuperueniebat nuncius. Deinde ſtatim ſine mora ſæuiſſima ac terribili illum percuſſit plaga. Item mox per uxorē ſeduxit, deinde cōſequenter in ordinem per amicos reprehēdit. quæ uniuerſa in paucis mēſibus perfecit. Protinus ſubſequēter dominus ad eum locutus eſt, iuſtū illum omnibus demonſtrans, atq; ſanctū illum cunctis teſtificās, & illis qui tunc fuerunt, & iſtis qui erunt uſq; in perpetuū. Hæc nanq; intra paucos menſes perfici potuerunt. Non enim erat iuſtū, neq; amplexa eſt dei bonitas, ut plurimis annis lamentabilem illam paſſionem iuſtus ſufferret Iob. Omnibus itaq; modis demonſtrari poteſt, quia non plurimis annis, ſed paucis mēſibus, hęc uniuerſa impleta ſunt. Quō enim ſufferre poterāt carnes Iob, uel membra, ut tribus annis & dimidio à uermibus ac putredine eſſent comeſta? Quō poterant ſufferre carnes eius ac oſſa, ut tribus annis & dimidio amariſſimo dolore fuiſſent uexata? In qua amariſſima pœna, omnis furor & indignatio maligni diaboli eſt demonſtrata. Poſt horū nanq; omniū approbationē dicit, Plurimo aūt tempore interpoſito. Et unus menſis tēpus eſt, & duo uel tres menſes plurimū tempus eſt: idcirco non dicit plurimis ante annis, ſed plurimo, inquit, tempore. Nam & frequenter proximo aliquo quemlibet mittentes, ſi tardigradus fuerit is qui miſſus eſt, murmurātes ſoliti ſunt dicere, quid feciſti tanto tēpore? Si ergo dies tēpus dicitur prolixū, multo magis menſiū tempus prolixum atq; plurimū dici poteſt. Ob hoc ergo dicit plurimo tēpore interpoſito. Plurimum nanq; memorat hoc tēpus, nō ob hoc ſolum quod plurimū fuerit lōgitudine tēporis, uel ſpatij prolixitate, ſed maxime propter plurimū dolorē, plurimū dicitur & æſtimatur hoc tēpus fuiſſe. Plurimo, inquit, tēpore interpoſito, propter plurimā paſſionē, propter acerrimū dolorē, propter uehementiſſimū uulnus, propter amariſſimā pœnam. Plurimo aūt tēpore interpoſito, propter plagarū nimietatē, propter humorē corpus atq; membra liquefacientē, pro innumeris uermibus neruos atq; oſſa deuorantibus. Pro his ergo

omnibus

omnibus magnis ac plurimis grauibus atq; terribilibus exiſtentibus plurimum fuiſſe hoc tempus memorat̃. Plurimo aũt tẽpore interpoſito cum Iob non ſuccũberet, neq; debilitaretur, neq; delaſſaretur, neq; deficeret, ſed in eiſdẽ gratiarũ actionibus atq; confeſſionibus permaneret. Vnde eñ cœpit, illic & perſeuerauit, in gratiarũ actionibus atq; benedictionibus. Sit, inquit, nomen domini benedictũ in ſecula. Cũ in iſtis ergo perſeueraret Iob, nequiſſimus diabolus obſtupuit, expauit, deſperauit, atq; ſemetipſum cõſumẽs dixit. Vbi eſt præſumptio mea? ubi eſt audacia? ubi eſt labor meus? omnẽ ſollicitudinẽ exercui, & in Iob nihil feci, omnia argumenta oſtẽdi & fortitudinẽ Iob non deieci, oẽs ſagittas nequiſſimæ pharetræ meæ euacuaui, & animã Iob non uulneraui. Filios, inquit, eius perdidi & ſenſum eius à deo non præuaricaui. Rem familiarẽ eius exterminaui, ſed charitatem eius quam habet circa dominũ deum non extinxi. Carnẽ & oſſa eius uermibus atq; putredine conſumpſi, ſed fidem atq; ſynceritatẽ animæ eius non uiolaui. Quid igitur faciam illi adhuc quod non feci? Quid in eo exerceã adhuc quod non exercui? Ergo quia per uniuerſa ſupplicia atq; tormenta cogere eum ut deum relinqueret nõ potui, conferã, inquit, me ad ſeductionẽ, conferã ad perſuaſionẽ. Forſitan eñ quod non ualuit pœnæ coactio, hoc nihilominus efficiet ſuaſionis ſeductio. Confugiam, inquit, ad antiqua mea arma, per quæ Adam ſeductũ ſupplantaui. Illic ſerpentẽ me induens ad Euam locutus ſum, deinde per Euam locutus Adam ſeduxi. Habet etiã Iob uxorẽ, qua me induens ſubtiliter per illam eum ſeducam, atq; fraudulẽter per eam illi perſuadeam. Cum hæc apud ſe cogitaret, atq; meditaretur nequiſſimus, ſtatim uxor os ad perſuadẽdũ aperire properauit. Quod demonſtrans hæc ſcriptura dicit. Plurimo aũt tempore interpoſito, dixit ad eum uxor eius. Plurimo aũt tẽpore interpoſito, cum Iob perſeueraret, & nõ immutaret̃, cum Iob in fide firmaretur, & in ueritate roboraretur, fundaretur in pietate, atq; in iuſtitia cõſtabiliretur, in charitate inſtrueretur, & in gratiarũ actionibus perſiſteret deuotus atq; ſollicitus, cum in huiuſmodi conſonantia Iob perſiſteret, dixit ad eum uxor eius. Et reuera non uxor dixit, ſed diabolus qui per os eius eſt loquutus, qui frequẽter cõſueuit loqui ad uiros per os mulierum, qui ſæpe ſolitus eſt ſubuertere uiros per os cõiugũ, atq; ad mala cõcitare & mala docere, rapinas, calumnias, uiolentiã, cupiditatẽ, alienorum appetentiã, atq; odium circa proximos. Frequenter enim inuidiam accendunt inter uiros, ſicut inuicẽ propter improbitatem ſuam litigauerunt. Continuo illæ in infelices uiros, odia, atq; contentiones ad inuicẽ excitare contendunt. Quos cum ſint pacifici, atq; unanimes, cum aduerſarijs ſuis, ſiue is qui intus ſunt, ſiue qui foris ſunt, cõcordes ſtare oportuerat & ſe inuicẽ defendere, atq; inuicẽ adiuuare, iſti nimirũ cõpellũtur propter nequitias uxorũ aduerſum inuicẽ inſurgere & ſe inuicẽ odio habere, quo poſſint iniquarum uxorũ malitiæ ſatisfacere. Frequenter enim per coniugum os hæc talia loquitur diabolus ad uiros, frequenter dicit ad uiros per os cõiugum. Exiſti foras, & nihil intro attuliſti. De uia ueniſti & uacuis manib. domũ introiſti. Alij eunt, & reuerſi afferũt: alij proficiſcunt̃ & uenientes perducunt̃. Tu uero deterior cæteris, tu aũt debilior uiris, inutilior cunctis. aliaq; plurima quæ ſolitæ ſunt impiæ mulieres loqui uiris ſuis cogentes eos ad mala, atq; animas uirorũ in modicum quæſtum uenundantes, uel potius perdentes: quibus curæ nõ eſt unde acquirãt uiri tam ex rapinis, q̃ etiam ex prædis, tam ex uiolentijs, quàm ex furtis, tantum ut in unum coaceruantes illis afferant. Iſtæ ueræ ſunt ſubuerſiones uirorũ. Iſtæ ſunt perditiones uirorũ, per quarum os ad plurimos loquitur diabolus. Poſt quarum uerba conuerſi plurimi, miſeri effecti ſunt & efficiuntur, & ſuper terrã & in cælo & apud ſuperos & apud inferos. Sic loquuta eſt Iezabel & Achab perdidit. Sic loquuta eſt Herodias & Herodem fratrẽ Philippi interfecit. Sic loquutæ ſunt plurimæ, quæ multis mala ingeſſerunt. Sic utiq; & ad Iob loqui cœpit uxor eius, & diabolus per os illius ſicut & per alias ad alios loquutus eſt & loquit̃. Sed non audiunt illas rationabiles deũ timentes, qui æterni iudicij meruendas pœnas formidant memores, ſicut & Iob non audiuit. Cur aũt reprehendit uxorẽ Iob tanq; deſeruientem nequiſſimo angui diabolo? Reprehenſio nanq; eſt hæc ingens, atq; increpatio. Primum quidem ob hoc eam reprehendit atq; obiurgat, ut norint oẽs uiuentes, quia non eſt perſonarum acceptor deus, & quia nõ deſpicit, neq; ſiler pro ſuorum delictis atq; ignorantijs, neq; magnis neq; puſillis, neq; in uerbis, neq; in factis. Ob hoc eñ & Saram olim ridentem ac promiſſionẽ ſuam aſpernantẽ redarguit. Ob hoc etiam nũc iſtic uxorem Iob

arguit

arguit atq; reprehendit, ut cunctæ mulieres caueant ne cuiuſpiam earum corda diabolus ſubuerat, ne os earum Satanas aperiat, ne malignus ſpiritus per labia earum loquatur, ne deſeruiant diabolo pro ſubuerſione animarum uirorum ſuorum. Et ad hoc reprehendit uxorem Iob, quæ diabolo deſeruiuit pro ſubuerſione eius, ut nouerimus nos plurimam atq; multiplicem diaboli malignitatem & aſtutiam. Per omnia enim inſidiatur, per omnia ſubuertere conatur, & per amicos, & per ſodales, & per uxores: quæ in Iob adimpleta ſunt, quem amici reprehenderunt, uxor uero ſubuertere niſa eſt. Horum ſcilicet etiã poſteriores prophetæ memores dixerunt. Nolite credere ſodalibus, & cum amicis uel fratribus nolite conſiliare, à coniuge tua te obſerua. Pro his ergò omnibus accuſans, atq; reprehendens uxorẽ ſuam Iob, dixit. Dixit aũt uxor eius uecors, uertibilis, inſtabilis, quam facile diaboli fluctus ſubuertit, in cuius animam nequiſſimi illecebra facile irrepſit. Hæc uidelicet uxor eius dixit ad eum, quam ideo ſolam de omĩbus nequiſſimus diabolus ſupereſſe uoluit, ut hac nouiſſima uteretur pro Iob ſeductione, atq; animæ eius ſubuerſione, Siue enim deus præcepit hanc reſeruari, ſicut & præcepit, ob hoc ut eius ſecundam uxorem iuſtus ille Iob accipere opus non haberet: ſiue ille diabolus hanc conſeruauit tractans ut hanc miniſtrã iniquitatis ſuæ haberet, ut hanc haberet pro nouiſſimo Iob laqueo, ut poſtquam per omnem rem deſperaret, tunc per uxorem iuſtum perderet, ſicut ipſe arbitrabatur infelix, æſtimabat atq; ſperabat. Delonge enim oculi eius conſiderant, delonge iniquitas eius proſpiciens circumuenit, inſidias omnes captat, quẽadmodum ſubintroeat, quomodo deijciat, quomodo Adæ familiaritate præuaricet. Ob hoc ergo reſeruauit atq; reliquit uxorem Iob, ſicut & illos nuncios qui dicebant, ego remanſi ſolus, ut nunciarem tibi. Ob hoc ſolum illos reſeruauit, ut conſequenter dolores ſubenarrarent. Hoc ſcilicet de monſtrãs dicit. Dixit ad eum uxor eius. Vxorem dixit dixiſſe, ſed uere diabolus dixit. Sic nanq; & olim ait, dixit ſerpens ad mulierem. Serpentem dixit dixiſſe, ſed non ſerpens dixit, ſed diabolus qui per ſerpentem loquutus eſt. Sic & nunc iſtic uxorem dicit dixiſſe, ſed uere non uxor dixit, ſed aduerſarius qui per uxorem eſt locutus. Dixit ad eum uxor eius, Quouſq; ſuſtines? Quid ſperamus? quid ſuſpicamur? quid æſtimamus? Quo aſpectu ô uiri, uel qua facie loquuta eſt ad Iob uxor eius? Manifeſtum eſt atq; euidens omnibus, quod illa non loquuta eſt hilari uultu, neq; læto aſpectu, ſed triſti, imbrido, nubilo, flenti, omĩ nihilominus miſeria referto, & ipſa uoce lacrimabili cõmixta lamentatione. Sic itaq; miſerabilem ſe exhibens iniquus atq; callidus diabolus, aperiensq; os ſuum, dicit ad Iob. Quouſq; ſuſtines? O nequiſſime Satana, quomodo ſubtiliter ſeducis, quomodo callide loqueris ô calidiſſime diabole, Quouſq;, inquiens, ſuſtines? Quouſq; ſuffers? Quouſque protelas? Quouſq; conſtanter perſtas? Quamdiu, inquit, eris lapidibus robuſtior & ſaxis durior, & omni ferro firmior? Ferrum cum in ignem miſſum fuerit liqueſcit, tu uero in igne putredinis, atq; uermium poſitus, animo non liqueſcis? Quouſq; ſuſtines? quouſq;, inquit, non flecteris, quouſq; non deficis, quouſq; non debilitaris? Ac ſi diceret. Ego deficio ô Iob, & tu non deficis. Ego fatigatus ſum, & tu nõ es fatigatus. Defecerunt à me omnia argumenta, à te autem non deficit deuotio, atq; patientia. Quouſq; ſuſtines? Quamdiu tu flagellaris? Quamdiu à me torqueris & cuncta ſuſtines, & ſupportas uniuerſa, & non ſolum tormenta atq; ſupplicia, ſed & ſeductiones, ac uerborum ſubtilitates, cuncta ſuſtines, cuncta ſuffers, ſed à nullo flecteris? Quouſq;, inquit, ſuſtines ô Iob? Qui ſuſtinebat, qui torquebatur, non eſt debilitatus, neq; ad ſuſtinendum conſternatus: tortor uero eius diabolus delaſſatus, ac deficiens, dicit, quouſq; ſuſtines? Non dicit Iob qui torquebatur, quouſq; ſuſtineã, quouſq; torquear? Diabolus uero qui nõ ſuſtinebat dolores, ſed cõfuſionem, dicebat ad patientem atq; ſuſtinentem, quouſq; ſuſtines? Iob qui ſuſtinebat, nõ ſuccumbebat: diabolus uero qui non ſuſtinebat, deficiebat. Non ẽm hoc quod dicit quouſq; ſuſtines, fortitudinẽ demonſtrat ſuſtinẽtis, ſed defectũ oſtendit percutientis. Cõqueritur qui cædit, & non conqueritur qui uapulat. Quamdiu, inquit ſuſtines? Liquefactæ ſunt, inqt, carnes tuæ ô Iob, cõſumpta ſunt oſſa tua & nerui, putrefacta eſt etiã terra ipſa ſub te, & adhuc ſuſtines ô Iob? Locutio linguarũ, & ſermo uiatorũ, & nuncius tranſeuntium, & ſpectaculũ his qui longe ſunt, & declinatio his qui prope ſunt factus es, & adhuc ſuſtines ô Iob? Tranſierunt noctes & dies & mẽſes in doloribus tuis, adhuc ſuſtines? De feci, inquit, etiam & ego aſſiſtens tibi inuigilans & ſperans ſi quo modo deficiẽs blaſphemares

mares, uel ſi quo modo ſuccumbens detraheres: & tu nõ defeciſti, neq; ſuccubuiſti, ſed
adhuc ſuſtines ó Iob? Defecerunt diuitiæ, defecerunt filij, cõputruerunt carnes, liquefa-
cti ſunt nerui, & oſſa in ſtercora redacta ſunt, terra concaleſcentibus carnibus tuis cõmi-
xta, & adhuc ſuſtines? Quod efficiuntur mortui in ſepulchro poſt mortem, putredo &
uermes atq; terræ commixti, hoc uidelicet tu effectus adhuc uiuens uideris, & ſuper hæc
omnia adhuc ſuſtines ó Iob, & ſuffers huiuſmodi paſſionem, qualem non ſuſtinuit prior
te alter, neq; ſuſtinebit alius uſq; in ſempiternum poſt te? Quouſq;, inquit, ſuſtines? Defi-
ciens iam requieſce, ut etiã me requieſcere facias à bello & certamine, atq; colluctatione
quã habeo circa te. Sed ad hęc uniuerſa uno uerbo reſpõdit dicẽs. Si interrogas me ó ini-
mice quouſq; ſuſtineã, audi. Quamdiu tu percutis, illouſq; ego ſuſtineo. Quãdiu tu tor-
ques, illouſq; ego ſuffero. Quãdiu tu flagellas, illouſq; ego expecto. Quãdiu nõ defecerit
malignitas quã habes circa me, illouſq; nõ deficiet tolerãtia quã habeo circa te. Deluſiſti,
inquit, temetipſum ó diabole, cũ putas quod Adam incautum inueneris, & neſciſti quod ad
uerſum Iob conſtantẽ hoc habueris. Sed adhuc ad priorẽ ſenſum atq; ſermonẽ reuerta-
mur. Quamdiu, inquit, ſuſtines? Deinde tanq; cogitationibus eius atq; ſpebus cõpendiũ
faciens atq; reſpõdens, adijciẽs dicit. Ecce expecto adhuc paucũ tẽpus, ſperãs ſpem ſalu-
tis meæ. Tanq; ſi diceret. Quãdiu ſuſtines hoc tractans & hoc cogitans, atq; iſtã ſpem ha-
bens, quod adhuc modicũ tẽpus ſuſtines, ſalutẽ & liberationẽ, atq; requiẽ expectãs, teip-
ſum deludis ó Iob. Non eñ ita es deprehenſus, ut modico ſuſtinens tẽpore euadas. Non
talia, inquit, te mala circundãt ó homo, ut cum modicũ temporis hæc ſupportaueris, ſalu-
tem ſperare poſſis: ſed ſuſtinẽs, inquit, ſuſtinebis, & patiens patieris, & finis paſſionis atq;
doloris tui nõ erit. Quod eñ facturus es in ultimo, cũ plurima paſſus fueris, ac ſuſtinue-
ris, ut blaſphemes, hoc ſanè cur nõ facis celeriter, ut ſaltẽ uel unũ ex ipſis doloribus effu-
giens requieſcas? Hæc itaq; uniuerſa atq; his pluriora nequiſſimus diabolus licet non eui-
dentioribus uerbis ſermocinatus ſit, attamẽ occultis cogitationibus ad Iob loquutus eſt,
ſubtiliter ſeducere uolens famulũ dei inuiolabilẽ. Super quæ uniuerſa adijciẽs dicit. Ecce
enim exterminata eſt memoria tua à terra. Quid expectas? qd ſuſtines? quid ſperas? Quid
tẽpus ſalutis expectas? Exterminata eſt memoria tua à terra. Exterminata eſt eñ, ſublata,
finita. Proiectus eſſe, inquit, uideris, & tanq; non ſis ab omnibus reputaris. Deſeruerunt
nanq; te omnes, diſceſſerunt cuncti, obliti ſunt uniuerſi, deſperauerunt te toti, & qui pro
pe, & qui longe ſunt, quia deleta eſt memoria tua à terra. Quanti, inquit, magni fuerunt à
ſeculo, & plerunq; eorũ memoria permanet, aut in uerbis, aut in factis, aut in liberis: tua
autem memoria omnis ſubito exterminata eſt à terra, neq;, inquit, uerbũ poſt te, neq; fili-
us neq; filia, neq; factũ per quæ poſſit ſtare præteriens memoria tua. Ergo quia nullum de
his poſt te in memoria remanſit, ideo exterminata eſt memoria tua à terra. Non ſolũ obli-
terata, ſed ſublata, ſed exterminata, tanq; delauata atq; exterſa, tanq; ultra nõ ſit cui digne
pro itidem reſpondeat, In memoria æterna erit iuſtus, & memoria iuſti cum laude. Deinde idẽtidem
abſcondens ſe diabolus, atq; tegens iniquitatẽ ſuam, conuertit hunc ſermonẽ ad uxoris
perſonã: & tanq; ex illius perſona loquens, dicit. Filij tui quos fidem docuiſti, quos pieta
tem induiſti, quos charitatẽ ad inuicem circa oẽs habere inſtruxiſti. Filij tui pro quibus
corde fuiſti ſollicitus & animo cogitaſti & ſingularia ſacrificia immolaſti, de quibus apud
temetipſum dixiſti, ne forte filij mei in præcordijs mala cogitauerint aduerſus deum. Iſti
ergo filij quos tui hæredes forte ſperaſti, à quibus ſepulturam accepturũ te expectaſti, per
quos nomen tuum ac memoriam poſt te manere credidiſti. Iſti ergo filij quibus inter ho-
mines nihil eſt dulcius, quibus nihil eſt inter carnales charius. Iſti filij tui quorũ uiſionem
non expectabis amplius, quorum faciem non uidebis ulterius, quorum reuerſionem non
ſperas amplius. Nõ enim in profectionem terrenam perrexerunt, ut denuo reuerſionem
ſperes eorum, neq; in nauibus nauigantes ad exteras prouincias tranſierunt, ut denuo ad
tempus remeantes ſuſcipere, atq; uidere eos poſſis. Terra illos ſubito cooperuit, & mors
illos cunctos pariter perdidit. Domus ruina cõmune ſepulchrũ illis cunctis effecit. Iſti,
inquit, filij tui & nõ ſolum filij ſed & filiæ. Si eñ ſolũ filij perijſſent, filię uero ſupereſſent,
diminuta fuiſſet miſeria, diminutuſq; nefandus dolor. Filiarũ nanq; proſperitatẽ pro hæ-
redibus expectares, filiarũ progeniẽ pro conſolatione duceres, reſtituerẽt tibi filiarum na
ti, filiorũ direptionẽ. Nunc uero & filij tui & filiæ oẽs pariter perierunt, omnes ſub una
hora

hora deleti ſunt,omnes uno tẽpore in morte tanquam in pelago demerſi ſunt: omnes in
una domo tanquam in una naui à terræ pelago abſorpti ſunt: & ſicut ijs qui in pelago de-
merſi fuerint aſcenſionis uel ſalutis ſpes ulterius nõ eſt, ſic filiorũ,inquit, tuorum & filia-
rum à mortis lamentabili profundo abſorptorum reuerſionis uel reparationis ſpes ampli
us non eſt,ut diem memoriæ tuæ celebrent,ut tẽpus recordationis tuæ agant. Sic inquam
filij tui & filiæ ante tẽpus perierunt,omnes ante tempus à morte direpti ſunt,ut non de-
relinquerent poſteritatẽ,ut cum nepotes non ſuperſunt,aui à nullo nominentur. Sed no
li putare ó Iob quod tibi ſoli filios iſtos deputem, ſed mihi potius deputo,ſed mihi magis
ſuccenſeo,mei,inquit,uteri ſunt gemitus & dolores, quos in uacuum portaui, laborum
cum gemitu retributionẽ ab illis non accepi,remunerationẽ ex eis non habeo. Vteri, in-
quit,mei gemitus & dolores, cum gemitu & dolore à me nutriti miſerã atq; ſolitariã reli-
querunt me,in dolorib. atq; gemitibus me dimiſerunt. Cum doloribus,inquit, ac gemitu
peperi,dolores ac pericula in die natiuitatis eorum ſufferendo: cum dolore, ac gemitibus
nutriui,cõpaſſa infantiæ eorum atq; infirmitati,cõgemiſcens languoribus atq; gemitibus
eorum. Nam cum ingemiſcerẽt ſimul ingemiſcebã cum eis: cum infirmarẽtur, ego in me
ſuſcipiebã infirmitatẽ atq; dolorẽ illorum. Quis,inquit,ex his qui generant filios,ignorat
ô Iob filiorum dolorẽ? Quis ex his qui natos procreãt, amorẽ atq; affectũ filiorũ neſciat?
Quia omnem dolorẽ atq; infirmitatẽ natorũ libenter in ſe parentes ſuſcipiunt, tantum ne
aliquid moleſte eis accidat. Hoc & præ omnibus muneribus deuote impẽdi natis ex me
procreatis filijs tuis & filiabus, uteri mei doloribus atq; gemitibus. Sed hæc cuncta cum
paſſa fuerim atq; ſuſtinuerim,in uacuum uane expectaui, cum ſepulturã mundã eis face-
re minime ualui, illis à quibus mihi honorabilẽ ſepulturã ſperaui. Poſt hæc uniuerſa nihil
inquit dixiſſem, nihil cõqueſta fuiſſem, ſi te ó Iob nõ infirmũ uiderẽ, ſi te ſanum habuiſ-
ſem: ſed leuia mihi fuiſſent omnia quæ te incolumi ſuſtinuiſſem. Sicut enĩ rei familiaris ia-
cturæ memor nõ eſſem ſi liberos non amiſiſſem,ſimiliter non eſſem recordata,nec rei fa-
miliaris,nec filiorũ,ſi tibi incolumi gratulata fuiſſem. Nũc uero & tu ipſe Iob ſedes in pu
tredine uermium pernoctans & peruigilans,cũ uehemens dolor tuus,atq; miſerabilis tua
paſſio auferens à te requiem & uigilias tibi procurans dolores tuos efficit amariores. Tu
ipſe,inquit,in putredine uermiũ ſedes. Quod enim efficiuntur omnes poſt mortẽ,hoc ni-
mirum effectus es tu ſolus ante mortem. Quod enĩ efficiuntur omnes qui moriuntur in
ſepulchro,hoc uidelicet effectus es tu ſolus in murana. Quid in multitudine gloriaris iuſti
ficationum? Tu aũt ſedens in putredine uermium pernoctans ac peruigilans plurimos ha
bes qui te excitẽt uermes. Non enĩ gallus ille qui poſt hoc Petrum uocabit,ita excitare il-
lum poterit, ſicut te excitant uermes, qui deuorant carnes tuas. Non tantum Aegyptios
illæ plurimæ excitauerunt plagæ, ſicut te multiplex ſuſcitat putredo. Poſt quæ uniuerſa,
& ego,inquit,ut uaga,& habitu ancillæ ambulans de loco in locum & de domo in domũ
operis cauſa, expectans quando ſol ſubeat & requiem habeam laborum & gemituũ, qui
nunc me apprehenderunt. O malignitas aduerſarij,ó calliditas diaboli, ô fallacia nequiſſi
mi, quàm blande loquitur, quàm callide decipit, ꝙ miſerabiliter fatur, ut prouocet ſen-
ſum, ut atterat mentem, ut exaggeret animum,ut perturbet præcordia,ut immutet con-
ſcientiam,ut delaſſando atq; fatigando,& debilem atq; deſperantẽ efficiendo,ad blaſphe
miam eum prouocaret atq; conuerteret. Nam is qui aliquem paſſus fuerit dolorem, cum
conſumpſerit eius dolorem,uerborũ magis prouocatur admonitione ꝙ improperijs: &
increpationes minores atq; mitiores eſſe uidentur magis ꝙ cum prouocantur uerbis, atq;
admonentur eloquijs, & ſubtilitate uerborum exulceratur anima patientis. Hoc ſcilicet
ſciens nequiſſimus diabolus, uerſute ac callide per os uxoris loquens, omniũ eum ab ini-
tio cõmonefecit dolorum. Vxoris nomen cum audieris, noli putare quod uxor hæc locu
ta fuerit,ſed ore uxoris deſeruiente loquutus eſt per os eius maligniſſimus, qui etiã & im
pias cogitatiões ſeminauit in anima illius. Animaduertite quomodo omnes ipſos enume-
rat dolores,quomodo de omnibus eum cõmonefacit. Quouſq; ſuſtines paupertatẽ,inopi
am,nuditatẽ,deformitatẽ,improperia, maledictiones? Deinde filij tui & filiæ perierunt,
interierunt,intercepti ſunt, deleti ſunt. Item uero tu ſedes in putredine uermium omni-
bus execrabilis,omnibus abominabilis, omnibus deteſtabilis ad uidendũ & approximan
dum atq; audiendum,& ad ipſam putredinem omnibus odioſam moderandam. Deinde

poſt hæc uniuerſa, & ego, inquit, ut uaga & habitu ancillæ circumiens de loco in locum & de domo in domum, & cętera: quibus ſubtiliora atq; callidiora in ſubuerſione loqui nõ poterat. Poſt quæ uniuerſa pro omniũ concluſione, poſtq̃ perturbatum & prouocatum, atq; circa deum excitatũ putauit eſſe cor eius, in ſupplemento omniũ dixit. Dic aliquod uerbum in dominum & morere. Ad hoc eñ illum adducebat, atq; attrahebat, & ad hoc flagellabat cum hæc uniuerſa loqueretur maligniſſimus diabolus. Nam cum non ualeret per dolores, niſus eſt atq; putauit quod per ſeductionẽ eum ſubuerteret. Sed illic uere ad impletũ eſt id quod poſt hoc dictum eſt: Firmum fundamentũ dei ſtabit. Illic uero adimpleta eſt parabola illa, quæ à domino dicta eſt de domo illa firma, quæ ſuper petram fundata atq; ædificata eſt, quam oẽs uenti & aquæ, & oẽs impetus diaboli cõmouere non potuerunt. Talis uero fuit admirabilis Iob, quẽ omne ſuppliciũ diaboli non cõpulit deum derelinquere: quẽ omnia argumẽta aduerſarij nõ ſeduxerunt, ut à creatore diſcederet. Sed adhuc uelut ex perſona uxoris huius uerbi mẽtionẽ faciamus. Et ego, inquit, ut uaga, & habitu ancillæ. Et ego mala tua, inquit, tecum baiulo, tuos dolores tecum ſuſtineo, tuas miſerias tecum patior, & ego, inquit, diſcedere non poſſum, derelinquere te non tolero. Et ego ut uaga & habitu ancillæ. Vaga uelut peregrina, latitans, miſera, ſolitaria, infelix, inops. Et ego uaga, ueluti erronea, tanq̃ uiarum & egreſſuum, atq; totius ciuitatis tranſitus ignara. Nam intra palatia nutrita, & in regno uiuens, & in principatu atq; opulentia degens, omnium foris eram ignara. Ob hoc ego, inquit, ut uaga circumeo, atq; erro, utpote omnium inſcia & uiarum & itinerum & inceſſuum & colloquiorũ, & non ſolum uaga, ſed habitu ancillæ tanquam mercenaria, atq; alijs indigens, tanquam infelix & omnimode inops. Habitu ancillę, utpote operans ac laborans & mercennum faciens, & omnibus ſupplicãs, atq; omnibus humilis, utpote omnibus ſubiecta. ſic itaq; ut uaga, inquit, & habitu ancillæ. innumeri ſerui, atq; innumerę ancillæ olim ſeruierunt mihi & miniſtrauerunt & detulerunt & requiem dederunt & undiq; cum reuerẽtia adorauerunt me: nunc uero ad tantam infelicitatẽ deuoluta ſum, ad tãtam miſeriã perueni, ut ipſa ego uaga alijs ſeruiam, omnibus indigens, omnibus ſubiecta. Ego, inquit, quæ immenſum numerum inopum atq; pauperum, infeliciũ quoq;, ac nudorum ſitientiumq; olim ex tuis & meis laboribus atq; facultatibus ſaturaui, ueſtiui, benefeci, requieui, refrigeraui, ego, inquit, ad tantos dolores & miſerias, atq; infelicitatem perueni, ut tanq̃ uaga circumiens, alijs propter inopiam ſeruiã, ut tibi, inquit, ô Iob quotidianã eſcam mercẽno acquirã, ut tibi quotidianum uictum inueniã. Ob hoc (inquit) ut uaga & habitu ancillæ de loco ad locum circumeo, & de domo in domum, ſicubi expoſcam, & mendicem, expetam, uel ut etiã mercenno exigam, de loco ad locum, de domo in domũ circumeo. Alicubi (inquit) ſuſcipior, alicubi aũt non ſuſcipior, alicubi defertur mihi, alicubi aũt nõ defertur. Alicubi honorificor, alicubi nihilominus execror. Nam præter id quod nõ ſuſcipiunt, inſuper execrantur, declinant, abominantur noſtram infelicitatem, unuſquiſq; ſibi metuens, & tanquam ab augurio meum acceſſum atq; introitũ præ timore declinat, ne forte cum noſtra miſeria tangatur, Ob hoc, inquit, ô Iob de loco in locum circumeo, & de domo in domum. Ego (ait) quæ olim foras nunquam exiui, quæ foras nunquam reſpexi, nunc uero de loco in locum circumiens, & de domo in domum ab omnibus conſpicior, ab omnib. contẽplor, & à malis & à bonis, & à cognitis & ab incognitis. Nam ij, inquit, qui olim nec uiderũt me, nec uidere potuerunt, iſti nunc ut uagam me circumeuntem cum ignominia uident, atq; contemptu contemplanĩ. Ob hoc, inquit, de loco ad locum circumeo, & de domo in domũ, operis gratia, & expectans quando ſol ſubeat, ut requiem habeam laborum, atq; gemituum, qui nunc me apprehẽderunt, qui nunc occupauerunt tam pro tua paſſione, q̃ etiam pro mea uagatione, tam pro tuis laboribus, q̃ etiam pro meis tribulationibus, expectans quando ſol ſubeat. Ob quam rem? Ob hoc (inquit) ut requiem habeam laborũ ac tribulationum mearũ. Nam cum ſol inquit ceciderit, nox appropinquat, & tenebrę oriuntur, & ſuperuenit ſomnus, qui omnes dolores mitigat, qui omne uulnus ſedat, qui omnẽ triſtitiam ſopit. Ob hoc ergo (ait) tanq̃ requiem & omnium tribulationum depoſitionẽ ſic expecto quando ſol ſubeat, ut ſaltem uel breui noctis tempore à tribulationibus, quæ me nunc apprehenderunt requieſcã. Sicut eñ locus loco me reddit, & domus domui, ſtipem quærentem & eleemoſynam, atq; humanitatẽ uagam circumeuntẽ: ſic ſimiliter dies diei

me

me tradit & nox nocti, requiem tribulationum atq; dolorum cõſolationem quærentem expectando quando ſol ſubeat, ut requiem habeam tribulationũ quæ me nunc apprehenderũt. Nam ſolis occaſus omnibus humanis laboribus ac fatigationibus finem imponit, ſolis occaſus uniuerſis humanis naturis requiẽ præſtat, & pauperibus, & nõ habentibus, & ſeruis, & liberis: & omnes ueſperum atq; ſolis occaſum, uelut libertatem & indulgentiam atq; requiem expectant. Cum quibus omnibus, inquit, ego etiã expecto quando ſol ſubeat, ut requiem habeam tribulationum, quæ me nunc apprehenderũt. Voluerunt quidam & aliter hæc dicere, quaſi nõ poſſit per diem præ uerecundia atq; confuſione per domos ire, & ſtipem accipere pro cernẽtibus & declinantibus propter auguriũ ne ei occurrerent, uel in domũ ſuſciperent, metuẽtes ne eadem paterentur etiam omnes ad quos acceſſiſſet, uel quibus approximaſſet. Ob hoc ergo dicit, expectãs quando ſol ſubeat, ut in tenebris nocturnis requiẽ inueniã. Sed uere ſuperior expoſitio uera atq; irrefutabilis eſt. Sed poſt hæc uniuerſa ad illum ſermonem cõuertamus, cuius etiam hæc uerba fuerunt, id eſt ad diabolũ. Nam hic gloriatur quod de loco in locũ circumeat, & de domo in domũ, ut ſeducat, ut perturbet, ut cõmiſceat, ut decipiat, ut ea quæ contraria ſunt cunctos doceat, & expectat quando ſol ſubeat ut requiem habeat laborum ac tribulationũ. Nam ubi ſol iuſtitiæ non ſubierit, ubi lux ueritatis non luxerit, ubi obſcuritas infelicitatis & erroris atq; impietatis fuerit, illic malignus requieſcit, illic om̃em iniquus ſuum laborẽ deponit. Idcirco de loco in locum circuit, & de domo in domum, utpote aereus ſpiritus, cuncta penetrans atq; peruolans, & omnia circumſpiciens, & ubiq; omnia inquirẽs, ſicubi ſuæ malitiæ nequitiam requieſcere faciat. Quod aũt ita ſit, etiam ipſe dñs in euangelijs demonſtrans dicit: Cum immundus ſpiritus exierit ab homine circuit quęrẽs requiem. Sic itaq; & iſtic circuit de loco in locum, & de domo in domum, ſicubi ſubeũtem inueniat ſolem, & tenebras & obſcuritatem & noctem, impudicitias & adulteria & pertinacias, ut illic requieſcere perficiat uniuerſam ſuam iniquitatẽ, atq; omnẽ laborem ſuum. Sic nanq; requieſcit caput huiuſmodi, ut ultra opus non habeat laborare ut eos ſeducat. Proprios nanq; habet illos, & in illis requieſcit. Idem ergo diabolus ſanè dixit: Circuiui omnem terram, & peragraui ea quæ ſub cælo ſunt. Idem ipſe etiam nunc dixit, quod de loco in locum, & de domo in domum circuiuerit. Idem ipſe etiam adhuc circumiens quærit requiem. Sed cum uniuerſam malitiam ſuam perfecerit diabolus, atq; omnẽ iniquitatẽ ſuam demonſtrauerit, oſtẽdit in fine quid cogitauerit, quid quæſierit, quid ue cupierit dicẽs: Dic aliquod uerbum in dominũ & morere. O iniquitas & malitia, fallacia quoq; ac uerſutia tua diabole, quantum percurriſti, & quantum circuiſti, & quantumuis ſermonibus atq; callidis locutionibus cõplexus es, cum cõmonefacis eum dolorum, plagarum, uermium, putredinum, filiorum atq; uxoris uagationis. Et poſtq̃ per hæc uniuerſa raptum illum, atq; poſt ſe conuerſum habere putat, poſt hæc nihilominus omnia quaſi gratiam atq; ſynceritatem illi demonſtret, & tanq̃ ſollicite illi conſilium præbeat ait, dic aliquod uerbum in dominum & morere. Melior (inquit) eſt mors ô Iob quàm uita amara, & requies æterna quàm perſeuerans infirmitas. Ideo dic aliquod uerbum in dominũ & morere, ut inanem uitam hanc finias, ut hæc amara tormenta relinquas, ut ab iſtis uehementioribus doloribus tranſeas. Ob hoc ergo dic aliquod uerbũ in dominũ & morere. Dic aliquod uerbũ quod irritet, quod exacerbet, qđ exaſperet. Dic aliquod uerbũ in dominũ. Accuſa de iniuſtitia, criminare, irride de malitia, reprehende de impietate. Dic aliquod uerbũ quod neget illum, & prouidentiam eius atq; prouiſionem, pręſcientiã quoq; ac uirtutẽ atq; magnitudinem illius. Sic ergo dic aliquod uerbũ in dominũ & morere. Si enim aliquid huiuſmodi dixeris continuo morieris, continuo de omnibus præſentibus laboribus ſecurus atq; alienus redderis, cõtinuo neq; confuſionẽ (inquit) ſuſtinebis, neq; improperia audies, neq; dolorẽ patieris, neq; pœnam ſufferes, ſed cuncta protinus deponẽs inter mortuos requieſces. Dic (inquit) aliquod uerbum in dominũ & morere. Hoc (inquit) expecto, hoc ſuſtineo, hoc deſidero, hoc quæro, ut dicas aliquod uerbũ in dominũ & moriaris. Ob hoc (inquit) plurimo tẽpore aduigilaui tibi, obſeruãs atq; in ſpeculis ſedens quãdo ſuccũberes, quando flectereris, quãdo deficeres, quãdo in his dolorib. defatigatus atq; in ipſis tormẽtis delaſſatus ad reprehenſionem creatoris flectereris, atq; in factis dei ad blaſphemiam te conuerteres. Cum ego (inquit) hęc uniuerſa perfecerim atq; peregerim, unũ mihi uerbũ condona, unũ

uerbũ me exaudi, unũ uerbũ dicito in dominũ & morere. Quod eñ tu dicturus es poſt
paululũ ô Iob, Menſes uacuos & noctes dolorũ ſuſtinui: hoc (inquit) ego iam ex hoc ſuſti
neo, mẽſes uacuos pertranſiens propter immutabilẽ tuam paſſionẽ, & noctes dolorũ per
agens propter animã tuã in doloribus nõ ſuccumbentẽ. Non eñ te ita ô Iob iſti dolores
affligunt, ſicut me tua tolerãtia pernecat. Pro his ergo oĩbus dic aliquod uerbũ in domi
num & morere. Sed tale uerbũ dic, ut cõtinuo tibi mortẽ procuret. ſed bene dixit poſtmo
dũ is qui ait: Aqua multa nõ extinguet charitatẽ, & flumina nõ inundabũt eam. Omnia
eñ flumina & oĩs impetus, & oĩus inundatio maligni atq; malicia diaboli, extinguere
uel inundare purã illius charitatẽ Iob quam circa dominũ deum habuit nõ potuerunt. In
dicium huius rei ea quæ iampridẽ dicta ſunt, & ea quæ adhuc ſubſequẽter proferunť, de-
monſtrant. Nam mox iſtic in ſubſequẽtibus dicit. Ipſe uero reſpiciẽs ad eam dicit: Quare
ut una ex inſipiẽtibus mulierib. ita locuta es? Ipſe uero reſpiciens ad eam. Ipſe. Quis? Iob
ipſe reſpexit eam qui ante ad deum reſpiciebat, qui primũ dominũ contẽplabatur, qui du
dum ad æternã incorruptionẽ ſynceriter intendebat, Ipſe ergo reſpexit. Ipſe ille immobi-
lis, indeclinabilis, inſubuertibilis, inſeducibilis. Ipſe qui circumuẽtus nõ eſt, qui à deo non
eſt abſtractus Ipſe reſpexit ad eam. Ad quam eam? Ad uxorẽ, ad inſidias, ad muſcipulam,
ad ſubuerſionẽ, ad ruinam. Nam illa quam uxorẽ eſſe oportebat, & omniũ bonorum con
ſiliatricẽ atq; ſuffragatricẽ, effecta eſt illi inſidiæ, retia & fraus ac torius impietatis conſilia
trix uel fautrix, quanq; iuſtus Iob illã non audierit. Sed interim cum ſe iſta miniſtrã mali-
gno effecit, quantũq; ad ipſã circũuenire atq; ſupplãtare beatũ Iob ſtuduit, merito iuſtus
ille reſpiciẽs ad eam, primũ ad eum qui in ea loquebať, id eſt ad diabolũ, reſpexit: primum
inimicum illum qui per os eius inſidiabať intellexit, atq; malitiæ eius occurrẽs reſtitit, &
per illam quæ ad eum locuta eſt diaboli iniquitatem redarguit atq; deiecit. Quod demon-
ſtrans ſcriptura dicit: Ipſe uero reſpexit ad eam turbido aſpectu, immutata facie, frementi
lõcutione, perturbato uultu. Ipſe uero reſpiciẽs ad eam cum ira ac furore, cum indignatio
ne atq; contẽptu. Cognouit nãq; quod maligni erant hęc ſeminaria, quia maledicti ſemen
hoc fuerat, quia iniuſti erat ille fructus, quia nequiſſimi fuit hæc concitatio. Idcirco reſpici
ens ad eam quidẽ reſpexit, ſed ad diabolũ dixit, ad diabolũ locutus eſt. Cur (inquit) ó dia-
bole, inimice iuſtitiæ atq; omniũ bonorũ aduerſarie, cur ſuperuacue ſperas? cur ſtulte cogi
tas? cur humiliatum temetipſum plus humilias, cum putas quod Adam inueneris, neſciẽs
quod aduerſum Iob rem habeas? Neq; te hoc reuocauit quod præſcius omniũ dominus di
xit, non eſt illi quiſq; ſimilis ſuper terrã? Neq; hoc te reuocauit, quod uniuerſam iniquita-
tem tuam nunc oſtendens, & omnia bella tua & oĩa prælia tua aduerſum me ſuſcitans,
confuſus in oĩbus reuerſus, deformatus in omnibus conuictus es? Poſt illa omnia ſicut
olim etiã ad Adam, ita ad me uxorẽ meã miſiſti, ſperans infelix, quia quod uel his tormen-
tis nõ perfeciſti, hoc nihilominus uerbis ſeductionis perficeres, teipſum deludens, atq; cir
cũueniens Euæ eñ exemplar inueniſti, ſed ruinã non inueniſti, ſed in eum qui in te Adæ
fraudem ulciſcať occurriſti, ſed aduerſus eum inſurrexiſti qui typum gerit illius qui in no-
uiſſimo ueniens tẽpore conculcabit caput tuum, cõminuet uirtutẽ tuam, confundet for-
titudinẽ tuam, humiliabit altitudinẽ tuam, & deijciet elationẽ tuam, uindicabit Adæ prio
rem ſupplantationẽ ultræ illius ruinam excitando, & tuam elationẽ deijciendo. Hæc itaq;
uniuerſa, atq; alia his pluriora ad perſonã uxoris, ad diabolum illum locutus eſt, increpans
illum atq; deformans, Nam ſicut diabolus per uxorẽ eum ſeduxit, ita etiam ipſe per eam
demum diabolum deformauit atq; redarguit. Sed tamen & ad ipſam uxorẽ dixit: Quare
ſicut una ex inſipientibus mulieribus ita locuta es? Cur (inquit) maximam inſipientiam
arripuiſti atq; aggreſſa es? Cur te ipſam uas diaboli effeciſti? Cur te ipſam habitationẽ ma-
ligni præparaſti? Cur diabolus locutus eſt per os tuum, infatuans primũ mentẽ tuam atq;
animæ tuæ intellectũ? Tanta digna eras ò mulier maledictione ac deuotatione, ira quoq;
atq; indignatione uel deformitate, quantã ut deum blaſphemarẽ ac reprehenderẽ, atq; cri
minarer mihi ſuaſiſti, & per ipſam blaſphemiã mortẽ ſuper me inducere operam dediſti:
quibus nec quicq; eſt ſceleratius ac nequius, illicitius quoq; atq; imprudentius, id eſt dei
blaſphemia & morte ſpontanea. Quare ut una ex inſipientibus mulieribus ita locuta es?
Quare (inquit) nõ meminiſti meæ doctrinæ ó mulier? Quare oblita es mea mandata ô fœ-
mina? Hoccine audiſti à me ut creator blaſphemetur? Hoccine audiſti à me ut deus crimi

netur

netur? Vocem tuã, inquit, cognoſco ô mulier, ſicut & olim Iſaac Iacob, ſed ſeductionem tuam nõ cognoſco, & doctrinã tuam nõ ſuſcipio. Agnoui enim quod nequiſsimi aduerſarij letale uenenũ eſt. Quare ſicut una ex inſipientibus mulierib. ita locuta es? A quo ſenſum & ſapientiã accepiſti, hũc criminari nõ peperciſti. A quo prudentiã & intellectũ accepiſti, hunc blaſphemare nõ timuiſti. Cur tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus locuta es? Plurimæ, inquit, ô mulier à ſeculo inſipientes oſtenduntur fœminæ, & innumeræ ab initio irrationabiles demonſtrãtur mulieres, aliæ minus, aliæ aũt plus, quædam carnaliter, quædam aũt ſpiritualiter. Inſipiens fuit Rachel quando dicit ad Iacob, da mihi filios. Non enim in poteſtate Iacob erat hoc, ſed in dei poteſtate atq; operatione. Sed inſipiẽtior fuit hac obſcœna illa Aegyptia meretrix, quæ maximã impietatẽ aggreſſa, ad caſtiſsimũ illum atq; iuſtiſsimũ Ioſeph dicit: Mane mecum. Inſipiens fuit uxor Tobiæ, quæ iniuſte dicit ad Tobiã: Vbi ſunt iuſtitię tuæ & eleemoſynæ tuæ? Ecce quę pateris omnibus cognita ſunt, Sed inſipientior hac fuit, quia & nequior, execrabilis illa & immunda atq; luxurioſa Dalila, quæ clanculo ſeducens Sampſon pure ſe diligentẽ, in deriſionem atq; in mortẽ impar center tradidit. Aliæ nimirũ innumeræ ex ſcriptura oſtendi poſſunt inſipientes mulieres, quas oẽs nunc iſtic uno uerbo perſtringẽs Iob dicit: Quare tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus locuta es? Ex inſipientibus, inquit, inutilibus, ſtultis, imperitis, irrationabilibus, impijs atq; iniuſtis. Cur, inquit, tanq̃ una ex inſipientibus huiuſmodi locuta es? Sed quia non dicit tanq̃ quædam ex inſipientibus mulieribus, ſed tanquã una, propterea quærendum eſt, quæ uel qualis ſit hæc una inſipiens. Oportet enim eſſe illã ſingulariter inſipientem, & ſuper omnes, atq; plus omnibus, utpote cæteris omnibus mulieribus inſipientior hæc ſola oſtenſa atq; demonſtrata. Quæ eſt hæc? Eua prima mulier, prima in inſipientia, maxima in irrationabilitate, inops ſenſu atq; ſcientia, exors prudentiæ & intellectus, quæ maximam inſipientiã toti mundo inuexit, quæ ſingularẽ irrationabilitatem omniũ mortalium ſeculo induxit, tum peccata atq; mortes ſemper per inobedientiã in mundo produxit. Huius nunc euidenter memor Iob, & de hac uxori cõmemorans dixit ad eam: Quare tanquã una ex inſipientibus mulieribus locuta es? & non ita, ſed plus ac deterius atq; grauius. Nam memorata Eua cum olim, inquit, in principio ad Adam locuta eſſet, & mandatũ dei derelinquere eũ doceret atq; ſeduceret, perſuaſionis cauſa, ligni ſpeciẽ & fructus dulcedinẽ protulit illi atq; oſtẽdit. Tu uero ô mulier foris ab omni occaſione, detecta impietate, deum ſanctum blaſphemare & mihi ipſi mortem inferre doces, atq; ante oẽs merito digne à me audis. Cur tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus locuta es? Tu, inquit, ô mulier facta es deterior Eua in inſipientia, ſed ego (ait) nõ effectus ſum ut Adam in ſtultitia. Propterea tuis ſeductionibus nõ obedio, propterea non ſeducor ab eo qui in te loquitᷣ diabolus. Quare tanquã una ex inſipientibus mulieribus locuta es? Fortiori prælio iam confecto, periculoſioribus doloribus iam ſupportatis, amarioribus tormentis iam baiulatis, terribili pelago iam ſuperato, uehementioribus periculis iam cõſummatis, cum iam ſalutis ſpes palàm ſit, cum iam immarceſcibiles coronæ euidenter oſtendantᷣ, nũc me compellis ô mulier deũ blaſphemare & mori: ut poſt ea omnia amariſsima ac miſerabilia atq; lamentabilia ſupplicia quæ ſuſtinui, beatiſsimis remunerationibus poſt hæc alienus efficiar, & non ſolum hoc, ſed & poſt mortẽ terribilium pœnarũ apud inferos perpetuo hæres ſim, utpote qui indigne atq; iniuſte ſanctum deum blaſphemauerim. Poſt hæc uniuerſa ò mulier maledicere ac negare atq; blaſphemare me deum compellis? Ob quã rem? Dicito. Ob hoc, inquit, ut moriaris, ut mala quæ te nunc circũdederunt, derelinquas. Bene. Audi iterum. Porrò ſi non placuerit deo qui habet uitæ ac mortis poteſtatem, ut poſtq̃ renegauero illum ac maledixero atq; blaſphemauero continuo moriar, ſed etiam hic in iſtis terrenis doloribus diutius affligat, utpote ſuum apoſtatam & illis æternis pœnis tradat, utpote ſe blaſphemantẽ. Si igitur ſeruiens illi & colens atq; gratias agens, tales ſuſtineo dolores, qualia ſuſtineam apud inferos ſupplicia ò mulier, ſi diſcedens ab illo negauero & renuero atq; blaſphemauero? Nam iſtorum breuiſsimorũ dolorum quos in corruptione ſuſtineo erit finis, & cum gratiarũ actionibus hos uſq; in finem ſuſtinẽs æternæ beatitudinis à deo ſpero mihi remunerationem. Illis autẽ qui deum blaſphemauerint diutius uiuentibus in corpore, uæ erit. Plus aũt erit uæ illis apud inferos, cum in perpetuo torquebũtur in flamma ignis inextinguibilis. Quare ergo tanquã una ex inſipientibus mulieribus locuta es?

cum & deũ blaſphemare ſuades, & mihi ipſi mortẽ atq; internitionẽ ut procurem doces, quibus nequius atq; ſceleratius nihil eſt. Omne enim peccatũ per pœnitentiã indulgentiã accipiet, & oẽs qui ſynceriter pœnituerint, remiſsionẽ & miſericordiã à deo conſequenẽ atq; inuenient. Hi uero qui ſemetipſos interfecerint, qui ſibimetipſis mortem intulerint, nunq̃ requiem habebũt, iſti in infinita ſecula nunq̃ inuenient refrigeriũ, ſed animæ eorũ mox ut de corpore exierint in tenebras deducenẽ: ubi cum Iuda & Achitophel perpetuo torquebunẽ, qui poſt alias impietates ſibimetipſis manus inferre auſi fuerũt. Nullus ergo ex bene intelligentibus, uel deũ timentibus hominibus mortis cauſam ſibi debet inueni-re, non debet ſemetipſum interficere, neq; omnino ullus deũ timentiũ debet ſibimetipſi mortem optare. Quod ſi uerbo omnino mors optanda non eſt, multo magis mortẽ factis nullus ſibi debet inferre, ne cum præfatis æternis apud inferos tradaẽ tormentis. Ob hoc ergo dicit Iob ad diabolũ, qui mortis illi blaſphemiã ſuadebat. Quare tanq̃ una ex inſipien tibus mulieribus locuta es? Ac ueluti diceret: Quare tanq̃ una ex inſipiẽtibus animabus, fatuis, ſceleratis, impijs, deo odibilibus, deo reſiſtentibus ita locuta es? Quia nec deum ti-mes, neq; uirũ uereris, neq; teipſam cõfuſione induis, neq; uebementioribus aut meis do-loribus cõpateris. Super hæc aũt omnia neq; hoc conſideraſti, ne forte poſt blaſphemiã ſi ſic blaſphemauerimus, deteriora pati incipiamus. Quare tanq̃ una ex inſipientibus mu-lieribus locuta es? Ego patior, & tu me blaſphemare cõpellis. Ego affligor, & tu ut mor-tem petam me cogis. Ego tales dolores ſuſtineo, & tu me meum creatorem blaſpbemare doces, ut mala malis, atq; dolores doloribus meis adijcias ò mulier, uel potius is qui in te, uel per te loquiẽ inimicus diabolus. Quare ergo tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus lo cuta es? Sic locuta eſt poſt hæc (ait) Iezabel ad Achab, ſic locuta eſt Herodias ad Herodẽ, cum illa ſanè Heliam interficere, iſta uero Ioannem occidere ſuaderet, & cæteras oẽs im pietates eos docerẽt. Sic, inquit, & tu ò mulier mortẽ mihi atq; internicionẽ per dei blaſ-phemiã ſuades, ut cum boc quod male morior, cum hoc ipſo iniuſte blaſphemem. Sed ui gilo, inquir, in prælio quod aduerſum te gero ò diabole, ſed nõ obdormio in ſtadio quod circa te habeo ò nequiſsime aduerſarie. Non enim obdormitantẽ inuenies, quemadmo-dum iam memoratos, neq; dormientẽ ſicut illos in quibus poſt hoc facile zizanias inſemi naſti. Te, inquit, ò inimice per uxoris perſonã increpo. Tu enim inſipiẽs es atq; totius im-pietatis auctor & pater, te etiã per hoc ſancti uelut inſipientẽ arguentes dicent: Dixit in-ſipiens in corde ſuo, non eſt deus. Tu, inquit, ò diabole in antiquiſsima illa muliere maxi-mam inſipientiã inſeminaſti, & in iſta nunc muliere impiã inſipientiã produxiſti. Merito dico ad illam, quare tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus locuta es? Te recolentes ò mu lier poſt hoc prophetæ, & malum atq; inſipiens tuum conſilium duriter deteſtantes dixe-runt, à coniuge tua te obſerua, ne quid dixeris illi. & alia plurima his ſimilia. Poſt quæ uni uerſa adiecit dicẽs: Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala quare non toleremus? Ad-uerte, inquit, ò inſipiens, cõſidera depoſita ſtultitia ò mulier. Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala aũt quare nõ toleremus? Gloria, diuitię, iocũditas, delitiæ, ſublimitas, honor, regni ſedes, principatus & poteſtates, natorũ gaudium atq; amicorũ multitudo, bæc fue-runt bona, quæ de manu domini accepimus, quæ de manu domini data ſunt nobis. Mala autem fuerũt, rei familiaris perditio, liberorũ amiſsio, putredinis abundantia, uermiũ mul titudo, pœna inſupportabilis, intolerabiles dolores, ſeductio atq; ſubuerſio maligni, inſi-diæ atq; tentationes inimici. Hæc uniuerſa mala uidenẽ & mala dicuntur, atq; mala ab ho minibus æſtimantur, non quod mala ſint hæc, ſed ſunt æteŕna bona procurãtia, perpetuæ nihilominus gloriæ in regno hæreditatẽ præparãtia. Hoc ſciebat Iob, & merito cum gra-tiarũ actionibus ea ſuſtinere operã dabat. Hoc ſcierũt prophetæ & apoſtoli atq; cũcti mar tyres. Propterea amaram uitam in hoc mundo tranſegerunt, propterea omnia tormenta ignis & gladij ſuſtinuerũt. Humana ergo conſuetudine bona & mala ea appellat, dicẽs: Si bona accepimus de manu domini, mala aũt quare nõ toleremus? Cum, inquit, tibi eſſet honoris ſublimitas, cum gloria lætareris, cum in delitijs degeres, cum multitudo te ante & retro, utpote de palatio exeuntẽ, & identidem illò reuertentem cum honore exaltãs cir-cumdaret, cum filij ante oculos gaudio te replerent, tunc nõ dixiſti ò mulier, dic aliquod uerbum & morere: tunc mortẽ omnino nec nominare, nec audire paſſa es. Nunc autem quia res familiaris interijt, & filij perierunt, quia gloria fugit, & diuitiæ abierũt, quia mala

nos inuenerũt, & dolores apprehenderunt, deũ nos blaſphemare cõpellis, ob hoc nos reprehendere doces, ꝓpterea nos mortẽ petere cogis, & hoc nõ iuſte ſed iniuſte ꝑ dei blaſphemiã: & quod eſt maximũ, non tibi amarã mortem poſcis, ſed mihi: ut poſsis poſt obitũ in requie uiuere, ſicut tu ſperas, neſciẽs neq; credens dei bonorũ promiſſionibus quæ delonge uidet eius æternitas. Si bona accepimus de manu dñi, mala aũt quare nõ toleremus? Si bonorũ eius faſtidium nunq̃ cepimus, neq; finẽ eorum unq̃ fieri uolumus, mala autẽ quare nõ toleremus? tribulationes cum gratiarũ actionibus quare nõ ſuſtineamus? Preſertim cum nouerimus, quia ſicut bonorũ finis erit, ita & malorũ citiſsime cõſummatio aderit. Et quidem bonorũ, hoc eſt diuitiarũ atq; opulentiæ finis inutilis erit, niſi aliquis ꝓpter iuſtitiam atq; eleemoſynã pauperum iuſte eas expenderit: tribulationũ autẽ tolerantia in fide, atq; dolorũ ſupportatio cum gratiarũ actionibus æternæ gloriæ hæreditatẽ præparãt in regno cælorũ. Si bona accepimus de manu dñi, mala autẽ quare non toleremus? Nunquid faſtidium bonorũ paſſa es ò mulier? Nunquid cõſternanter tuliſti requiẽ & gloriã ò fœmina? Quod ſi illorũ plurimo tempore faſtidiũ non cepiſti, quõ nunc modicæ tribulationes te deficere fecerunt? quomodo uberes dolores te nũc defatigauerunt, qui me atterunt & nõ te? Me comedunt uermes, & tu delaſſata es. Meæ carnes putreſcunt & tu delibata es. Si bona accepimus de manu domini, mala autẽ quare non toleremus? Sic putas, inq̃t, ò mulier quod nõ à deo nobis ſit hæc pœna, ſed ab alio aliquo. Si ergo nõ eſt à deo, ſed ab alio, quid ulciſcar deũ ut blaſphemẽ illum, cum alius ſit qui me tribulauerit? quod ſi à deo eſt certũ, quod forſitan eſt pro peccatis noſtris eſt. Quid itaq; eſt melius? orare ac deprecari terribilẽ faciẽ dei, an blaſphemare & criminari ac detrahere, ut uehementiorẽ irã atq; indignationẽ in nos excitemus? Si igit̃ ipſe eſt qui hanc pœnã ingeſſit, ſatisfaciamus illi tanq̃ miſericordi. Si aũt alius aliquis eſt qui hoc bellũ aduerſum nos excitauit, ſic etiã deprecemur illum auxiliatorẽ atq; propugnatorẽ, utpote fortiſsimũ ac potentiſsimũ. Si enim bona accepimus de manu domini, mala autẽ quare non toleremus? Vbi enim fuerint lætitiæ, illic etiã tribulationis expectatio. Vbi iucũditas, illic etiã miſeriæ ſperant̃. Nã quid obuenit nobis ò mulier ex his quæ in hoc ſeculo non fuerint geſta? Nonne omnis caro aliquando quidem ſana eſt, aliquando ægra, aliquando paupertatẽ patitur, aliquãdo autem diuitias habet? Quæ igitur ſunt apud omnes homines in mundo, hæc, inquit, etiã apud nos geſta ſunt: & non ſolũ in omnibus hominibus ſed & in omnibus huius mundi elementis fiunt aliquando. ſic aliquãdo uer, ſic aliquando æſtas, aliquando hyems, aliquando frigus, aliquando uero æſtus, aliquando umiditas, aliquãdo uero ſiccitas. Si ergo ita eſt apud omnia corruptibilia, quid magnũ ſi & nos qui ſicut omnia corruptibilia, floruimus pridem ſanè diuitijs & cæteris bonis, nunc uero aruimus inopia atq; cõcaluimus infirmitate? Sicut ergo in illis delectati ſumus, nũc & iſta ſuſtineamus. Sicut illa libenter accepimus, ita & iſta cum gratiarũ actionibus ſupportemus. Si bona accepimus de manu domini, mala aũt quare non toleremus? Non quod de manu domini procedant bona & mala, ſed omnia bona. Ex bono enim omnia bona procedunt. Nam ſicut ſol tenebras nunq̃ profert, ſic ſimiliter bonus deus nunq̃ mala producit, ſed omnia bona atq; optima. Quanquam eñ ab impijs atq; indiſciplinatis hominibus ea quæ pro uindicta & cõuerſione atq; pœnitentiæ cõmemoratione à deo ingerunt̃, non bona ſed mala exiſtimant̃, tamen bona ſunt uere, quia cum ad pœnitentiã conuerterint, æterna bona in regno cælorũ procurare reperiunt̃. Sic nempe & omnis doctrina atq; diſciplina ab irrationabilibus infantibus nõ in bonũ, ſed in malum æſtimatur uel ducitur: ſed reuera cognoſcũt in ultimo, quia totius boni, uel gratiæ illis cauſa extitit diſciplina, quæ in primordio fuit execrabilis. Humano itaq; more atq; conſuetudine, & humano Iob uſus prouerbio mala & bona memorat dicens. Si bona accepimus de manu dñi, mala aũt quare non toleremus? Poſt quæ uniuerſa præcipuã atq; perfectam gloriæ coronã conferens Moſes beato Iob, dicit in ſubſequentibus. In illis autem omnibus quæ illi acciderũt, nihil peccauit Iob in labijs ſuis, neq; in conſpectu domini. O laus, ò honor, ò gloria & ſuffragiũ, ò delectatio atq; prælatio beati Iob. Quid primũ magnificet̃ iuſti illius? An iuſta ac pia uita eius ab initio, & miſericors atq; bona? An tolerãtia uehementiũ dolorum cum gratiarũ actionibus? Aut etiã hoc quod cum callide ſeduceretur à diabolo per os uxoris, ſapienter reſtitit, & in his omnibus iuſtũ ac bonum deũ exiſtimauit qui hæc ei uniuerſa bene ingeſsit? Hæc itaq; demonſtrãs dicit: In his

omnibus

omnibus quæ ei acciderũt nihil peccauit Iob in labijs ſuis, neq; in cõſpectu dñi. In his, inquit, omnibus plurimis, magnis ac mirabilibus atq; terribilibus, lamentabilib. quoq; ac miſerabilibus quibus ſimilia geſta nõ ſunt, in miſerijs atq; in infelicitatibus, in omnibus quæ à ſeculo ſunt facta, & fiẽt uſq; in æternũ, qbus ſimilia uiſa nõ ſunt, neq; audita ſub ſole ab initio ſeculi & uſq; in conſummationẽ ſeculorũ. In iſtis ergo omnibus nihil peccauit Iob, neq; in uerbis labiorũ, neq; in oris eloquijs, neq; in cordis cogitatiõibus, neq; in animi meditationib. Quod aũt ita ſit, oſtendit mox in ſubſequẽtibus dicẽs: Neq; in labijs ſuis, neq; in cõſpectu domini. & nõ ſuffecerat ut diceret, neq; in cõſpectu domini, ſed & hoc dixit, neq; in labijs ſuis. Quid eſt hoc, neq; in labijs ſuis? uel quid hoc eſt, neq; in cõſpectu domini? Audite ô amici ueridicã expoſitionem. Quod dicit in cõſpectu domini, hoc eſt cordis cogitatione, & animæ profundo tractatu aduerſus deũ nihil cogitãs in reprehenſione & in blaſphemia atq; criminatione quæ in cõſpectu dei deprimũt, qui inquirit renes & corda, qui nouit occulta cordis, ſicut dicit ſcriptura. Verba aũt labiorũ aliquãdo ex corde dicunt̃, aliquando aũt inconſideranter proferunt̃ ex incautela, & nõ ex iniquitate, neq; ex maleuolentia: ſed frequẽter ore loquit̃ homo, quod omnino corde neq; cogitauit, nec cogitat. Ergo quia admirabilis ac patientiſsimus Iob, cũ in tãtas tribulationes trãſiret, & tantos dolores nefandos ſuſtineret, tantasq; ſeductiões ſuperaret: neq; in corde malũ de deo, neq; aduerſus deũ cogitauit, neq; in labijs ſuis per incuriã ullum prauũ ſermonẽ protulit, propterea magnificans illũ & laudãs atq; perferens dicit: In his omnibus ijs quæ ei acciderunt nõ peccauit Iob, neq; in labijs ſuis, neq; in cõſpectu domini. Ac ſi diceret: O magna atq; uehemens admiratio, ò magna atq; ingens patiẽtia uiri, ut in omnibus tam ualidis doloribus, atq; in omnibus iugibus pœnis, ita ſe beatus ille obſeruaret, ut omnino nec in labijs ſuis nec in corde ſuo circa deũ delinqueret. Nã ſicut cordis ſui cogitatiões, atq; animi ſui meditationes caſtas oẽs ac mundas cõſeruauit, & non praue circa deũ cogitauit: ita & uerbis labiorũ atq; oris eloquijs obſeruauit, ut nec corde delinqueret, neq; in ſermõe peccaret, ſed totum ſemetipſum & cordis conſilia & ſermonis eloquia & uerba labiorũ cuncta in gratiarũ actionem atq; confeſsionem dei cõuerteret. Euidenter impleuit beatus ille homo quod poſt hoc ab Apoſtolo dictũ eſt: Glorificate deum in corpore ueſtro & in ſpiritu ueſtro. Ergo quia à uerbis labiorum uſq; ad cordis cogitationes immaculatũ ſe & inuiolatum atq; incontaminatũ conſeruauit in conſpectu domini, tanq; ſi diceret, neq; hoc geſsit quod plurimis accidit, ut labaſcant in uerbo & non ex corde. Non enim lapſus eſt in ſermone labiorũ, iuxta hoc quod dictum eſt quodam in loco in ſcriptura: Eſt qui labaſcit in uerbo, uel in ore & nõ ex corde. Ergo quia beatus Iob nullo modo lapſus eſt, neq; in ore, neq; in ſermone, neq; in labijs, neq; in corde, ꝓpterea magnificans illũ magnus ille homo dei Moſes, admirans quoq; ac laudans eum dicit. In his omnibus quæ acciderunt ei non peccauit Iob in labijs ſuis, neq; in conſpectu domini. Sic, inquit, tranſiuit admirabilis Iob ſæuiſsimũ illud dolorũ pelagus, ſic ſuperauit inexplorabilem ſuã tentationũ multitudinem, ut nihil peccaret, neq; in labijs ſuis, neq; in cõſpectu domini. Ante tentationes non peccauit, in tentationibus non peccauit. O beate Iob, quis ſimilis tibi gloriabitur propter iuſtitiam? Mortuus eſt Abel, ſed ſemel & celeriter eſt mortuus: admirabilis uero Iob cum mille mortes ſuſtineret, mortem ſuperauit, mortem uicit, in morte uictoriã ſumpſit. Solus ex omnibus antiquis, cum mortuũ ſemetipſum inſpiceret, à morte non trepidauit. nam uidit effici mortuos, cum nimirũ uidit ſemetipſum fieri putredinem & uermes, ſed non ideo ante mortem expauit, ſed mortem in fugam uertit cum omnibus eius argumentis atq; uerſutijs & cum iniquis eius exercitibus. Nam cum omnem poteſtatẽ in eum acciperet mors (hoc eſt diabolus) abſq; anima ſola, & ut percuteret & ut exulceraret & ut torqueret & ut ſeduceret, cum cuncta ſecundum uirtutem ſuam inſatiabilis mors exerceret, nequaquam quicquã iuſtitiæ in illo beato mori potuit. Idcirco mors apud Iob mortua eſt cum omnibus efficientijs ſuis: iuſtitia uero quæ in eo pridẽ uigebat, magis ac magis in illo diuinis uiſionibus atq; diuino colloquio reuixit. O beate Iob uiuẽs in perpetuũ apud deum, & uictor permanens in conſpectu regis domini, ora pro nobis miſeris, ut etiã nos terribilis dei miſericordia protegat in omnibus tribulationibus, & eripiat ab omnibus oppreſsionibus maligni, & cõnumeret nos cũ iuſtis & cõſcribat nos cũ his qui ſalui fiũt, & requieſcere nos faciat cum illis in regno ſuo, ubi perpetuo cũ ſanctis magnificemus illũ.

LIBER TERTIVS IN IOB

MAGNOS ac plurimos ſtupendos quoq; ac terribiles Iob dolores in præfatis demonſtrauimus, non iuxta meritũ iuſti illius, ſed iuxta uirtutem noſtræ humanitatis, & ſecundum donũ dei. Quis enim iuxta meritum poterit iuſtum illum magnificare, quem ipſe dominus qui corda cognoſcit magnificans dicit: Non eſt ſimilis illi quiſquā ſuper terram? Si igitur ante paſsionem nō fuit illi ſimilis quiſquā ſuper terram, ſi aũt nec ante nec poſtea fuit illi ſimilis quiſquā ſuper terram, quis ex his qui ſunt ſuper terram, iuxta meritũ narrationem uel laudem illi exhibere poteſt. Non ſolum eñ oēs homines, ſed puto quod & audeo dicere, etiā ipſos angelos, atq; oēs dæmones perterruit Iob tolerātia & cōſtantia atq; fides, cũ terra & lutũ ſuperauit omnem uirtutē ac fortitudinē atq; omnem uerſutiā maligniſsimi diaboli, qui cum acceperit in eum poteſtatē cuncta hæc in eo exercuit, quæ omnia corda in pauorem deducunt, & omnem animā ſtupere faciũt. Cuius enim alterius poteſtatē accepit aliquando diabolus, niſi ſolius Iob? Si eñ alterius cuiuslibet poteſtatē accepiſſet diabolus, profecto nō lateret, ſed ille in eo quod etiā in Iob exercuit pfeciſſet. Cuius rem familiarē perdidit, cuius natos cōſumpſit, cuius corpus putredine ac uermibus repleuit, cui reliquias pro cōſolatione nō dereliquit, cui ſpem ſalutis nō dimiſit, ſed ſolā uxorē pro ſupplantatione illi reliquit, per quam nouiſsimā ac ſæuiſsimā illam ſagittā ſeductionis atq; ſupplantationis in eũ dimiſit. Sed quemadmodũ qui ad petrā ſagittauerit, petræ quidē nihil facit, omnes uero ſagittas in ſemetipſum cōuertit: ita nequiſsimus diabolus cum inuiolabilem petram Iob, atq; incontaminatum ſagittaret adamantem, ſemetipſum uulnerauit ac deiecit, Iob uero nihil fecit. Hæc audiētes cuncti credentes, obſeruēt ſe diligēter à malis colloquijs, quia corrũpunt mores bonos colloquia mala, ſicut poſt hæc dicit Apoſtolus. Obſeruent ſe caute & ab amicis & ſodalibus & à domeſticis & à perſuaſionib. atq; cōcitationibus eorũ: quia omnis amicus ſupplantans ſupplantat, atq; fallaciter incedit. Maxime autē obſeruate uos, atq; attendite animabus ueſtris ò uiri ab uxoris concitationibus atq; malis inſtigationib. Per hāc enim in ultimo ſupplantare Iob niſus eſt diabolus, per hāc ſuperare ſperauit illum quē per plurimos atq; ingentes dolores ſuperare nō potuit. Per iſtas etiam nunc plurimos ſubuertit, per iſtas etiā nunc plurimos ad mala perſuadet, alios ad calumnias, alios ad rapinas, alios ad alias iniquitates, alios nihilominus ad odiũ aduerſus inuicem, ad contentionē quoq; & iurgium. Sic enim cum ad inuicem linguauerint, in hoc ſe defenſuræ ſunt, ut uiros ſuos aduerſus inuicem concitent ad bellum, ad inimicitiam quoq; atq; iniquitatē. Hoc nimirũ operatur per eas maligniſsimus diabolus, ſuccendens atq; inflammans corda eorũ zelo & ira: & ita infelices uiros ſuos & circa deum, & circa inuicem odibiles reddunt, ut & dei iram acquirant, & circa inuicem inimici permaneant: & quod eſt maximum cum debuerant unanimiter pro inuicem aduerſus inimicos ſuos atq; aduerſarios ſtare, ſiue intus, ſiue foris, ſiue in bello, ſiue in prælijs, & ſibi inuicem intendere atq; inuicem adiuuare, & mutuo amore terga defendere, reperiunt̄ ſibi inuicē inimici ac proditores, atq; in proprijs ruinis gaudentes. Hæc nimirũ uniuerſa oriuntur ex malignarum atq; contrariarũ uxorum inſtigatione ac perſuaſione: quas non debēt audire illi qui bene intelligũt uiri, ſicut nec beatus Iob audiuit. Propterea factus eſt deo acceptabilis, & ideo inter choros ſanctorũ magnificatur in perpetuũ. Vt autē audierunt tres amici eius omnia mala quæ ei acciderunt. Vt audierunt, inquit. A quo audierunt? Primũ quidem à tranſeuntibus. Quis enim erat qui non prædicaret ea quæ Iob acciderũt? Puto quod & ipſum pelagus & aer, uentorũ nihilominus ſpirantiũ flabra, miſerabilem illam famā atq; lamentabile illud nuncium, per oēs prouincias uentilauerint. Super hæc autē omnes homines qui uiderunt hanc rem & qui audierunt, audientibus hæc diuulgabant, hæc nominabant, de his ſciſcitabant̄, de his interrogabant, & in uicis, & in triuijs & in plateis ciuitatis, & in porticibus domorum, & qui iter agebant, atq; omnes qui ſibi inuicem ubiq; occurrebāt, hæc ad alterutrum loquebantur, de his ſe inuicem interrogabāt: maxime ij qui de longinquo ueniebāt & aliquo proficiſcebant̄, omnes quibus occurrebāt, de his interrogabant, dicentes: Si uerũ eſt ò uiri hoc quod de Iob dicitur, ſi uerũ eſt hoc quod de iuſto illo prædicatur

dicatur, cuius iuſtitijs cælū & terra atq; omnes homines atteſtantur, quod tam amare miſerijs afflictus ſit, quod tam miſerabiliter percuſſus ſit? Hæc atq; his ſimilia cum loquuntur, ueritatem ab eis de ijs quæ prouenerant audiunt, quā in longinquo, in omnem regionem ac prouinciam deportauerunt. Quocunq; itaq; peruenerint, omnes regiones ac prouincias, ciuitates quoq; atq; caſtella, miſerabili hoc nūcio & lamentabili fama repleuerūt. Audierunt ergo tres ſodales uel amici eius hoc quod iam omnibus erat certū atq; cognitum, audierunt etiā iſti. Nā nihil eſt ita prædicabile ſicut magni hominis ruina. Cum enī quilibet ex humilibus ad ſublimitatē peruenerit, nō ita ubiq; eius auditio fit, ſicut cū quis ex ſublimibus humiliatus fuerit, ſicut cum quis magnus interierit, quantocyus uentorum flabris fama eius omnem regionem atq; omnem auditū penetrat. Ergo quia ita prouenit de iuſto Iob, ideoq; cum omnes & qui prope & qui longe erant audiſſent, audierūt etiam tres amici eius omnia mala quæ ei acciderunt. Voluerūt nonnulli dicere quod dæmones eis prædicauerint, quod nullus ex ſapientibus recipit. Blaſphemiæ enim ſermo eſt hic. Nam illi uiri dei cultores fuerūt, utpote Iob ſodales atq; amici, pij ac deo credentes. Non enim amplexabatur Iob iuſtus, iniuſtos uel impios uiros amicos ac ſodales habere. Idcirco ita percipiamus nos qui deū timemus, quod ſancti angeli ad eos uenientes, ſiue in ſomno, ſiue in uigilijs, admonuerunt eos ut celeriter uenirent, & iuſtum illum amicum conſolarentur. Venientibus autē illis illuc, ut putabant inſipienter ſe pro deo ſtare, inuenta occaſione nequiſsimus dæmon ad blaſphemiam iuſti Iob illos cōuertit. Nam ſicut uxorem eius pridem cum eſſet religioſa atq; omnibus iuſtitijs ei conſentiens, in blaſphemiam immutauit, ſic & memoratos uiros. De quibus dicit iſtic. Audientes tres amici eius omnia quæ acciderant ei, filiorū interitum, rei familiaris perditionem, corporis putredinem, uermium comeſtionem, liberorum iniquam conſumptionem, non mediocriter, ſed miſerabili atq; lamentabili modo, ut ſuperius demonſtratum eſt, condoluerunt. Hæc itaque uniuerſa audientes tres ſodales eius, obſtupuerunt, & putatis ne (inquientes) unde hæc uniuerſa obuenerunt? & utrū ſit nobis grauius ô uiri, hoccine quod amicus noſter tales pertulerit miſerias, an quod domini amicus talia ſuſtineat mala, cuius iuſtificationibus, ac miſericordijs cælum & terra atteſtantur? Hæc ſcilicet uniuerſa ut audierunt, atq; hæc adinuicem boni illi ſodales locuti ſunt, uenerunt ſtatim ſimul ad eum ut cōſolarentur eum & uiſitarent illū. A prioribus (aiunt) patribus noſtris audiuimus ô uiri, quod antiquus ille frater aui noſtri Eſau Iacob duodecim filios habuerit, & filiam unā: cum unum ex omnibus ut putabat perdidiſſet, tantū illum unum luxit, & omnes filij eius & filia proculdubio & multi aliorum amicorum conuenientes propter unum filiū conſolati ſunt eum: & noluit conſolari etiā incolumi re familiari, & cæteris omnibus uiuentibus atq; ſanitate corporis permanente: & cum nulla res eſſet alia quæ eum contriſtaret, non potuit exhilarari. Si autem ille Iacob ita grauiter tulit unius filij deſperationē, quomodo ſuſtineat Iob omnium filiorum ſuorū lamentabilem ac miſerabilem perditionē, quę ſub uno ictu omnium facta eſt pariter? Quomodo ſuſtineat rei familiaris præcedentem iacturam? Quomodo ſuſtineat terribilem atq; ſæuiſsimam corporis plagam? Pro his (inquiunt) omnibus ô uiri iuſtum eſt conſolari conſolationem non habentem, niſi ſolam in deo ſpem habentem. Hæc itaq; uniuerſa adinuicem loquentes, ſiue per nuncios, ſiue per ſcripturam boni illi ac religioſi uiri uenerunt ſimul ad eum unuſquiſq; de ciuitate ſua, ut conſolarentur & uiſitarent illū. O (inquiunt) ille qui in omnibus iuſtitijs teſtimonium habuit, tanq; unus ſpecialiter ex iniuſtis punitur. Ille ſine querela uerus, miſericors, tanq; unus ex impijs percuſſus affligitur. Ille qui erat dei cultor, atq; filiorum ſuorum ſollicitus circa deum ſacerdos, tanq; unus ex iniuſtis torquetur. Venerūt ſimul ad eum. Quomodo? ſtatuerunt tēpus, dimenſi ſunt diē. Quomodo ſimul pariter uenerunt, & non unuſquiſq; à ſe, neq; per ſemetipſum? Dei prouidentia atq; dei operatione ita diſponēte atq; prouidente, ut nō ſinguli poſt tempus uenirēt ad tempus, ſed omnes ſtatim, omnes pariter uno tempore, uno die, una hora, utpote unanimes, utpote unū ſentientes, utpote cōcordes. Sic uenerūt ad eū ſimul ſubito, tanquam unum deum colentes, tanquam creatori ſeruientes, tanquam unū Iob pleniſsime diligentes. Sic itaq; uenerunt pariter ad eū. Vnde aūt uenerunt? Non ex una ciuitate, neq; uno loco, neq; ex prouincia, uel regione, ex ſuo nihilominus regno uenerunt ſimul ad eum. Cum omnibus enim miraculis, eſt etiā hoc ingens miraculū, ut cum ita longe ac

late

ſate adinuicem morarentur, pariter ad beatum Iob uenirent, unuſquiſq; ex ſua ciuitate in
qua morabatur, in qua regnabat, in qua dominabatur. Vnuſquiſq; ergo ex ſua ciuitate ue
nit, hoc eſt ex ciuitate regni ſui. Et ob quam rem uenerunt? Ad cõſolandum atq; uiſitan-
dum illũ. Et uere quia ipſi quidem ob hoc uenerunt ut cõſolarentur ac uiſitarent illũ: ſed
nequiſsimus diabolus bonorum ac iuſtorũ inimicus odio habens omnia quæ diligit domi
nus, accepta occaſione qua deum offenderẽt atq; dei iuſtitiam, & Iob de iniuſtitijs & pec
catis accuſarẽt, tantũ illos immutauit atq; peruertit, ut amplius exulceraret cor Iob p̱ hæc
quæ locuti ſunt, ꝙ per oẽs dolores quos pridẽ exercuit in eum. Nam quid eſſet caſtiſsimæ
animæ Iob crudelius ꝙ ut ab amicis de peccatis fuiſſet criminatus cum minime deliquiſ-
ſet, & de impietatibus reprehenſus, qui erat ab omnibus impietatibus alienus, & quod
pro peccatis ſuſtinuiſſet omnes dolores, & quod pro iniuſtitia obuenerint illi hæc uniuer
ſa mala? Quod autem ad tantam blaſphemiam aduerſus Iob peruenerint iſti uiri, & non
timuerint, diaboli liuore atq; zelo ſuccenſi, ex proprijs eorum ſermonibus comprobatur,
quemadmodum dicit blaſphemantes atq; detrahentes illi. Tu qui es? quia dicis non pec-
caui factis. Quod ſi non peccaſti ò Iob, memento quia nemo iuſtus perijt. aut quando dei
ſeruus eradicabitur? hoc eſt ſicut tu. Deinde cum ingẽti improperio & increpatione atq;
conuitio, quouſq; loqueris ſpiritus multiloquax ore tuo? Nunquid deus iniuſte iudicat,
hoc eſt ſicut te peccantem? Aut is qui omnia creauit, perturbauit iuſtitiã? hoc eſt ſi in te
eſſet iuſtitia, non utiq; perturbaret iuſtus iudex iudicium atq; uitam tuam. Nam ſpes im-
pij periet ſicut & tua, quia impius es: inhabitabilis autẽ erit quæ ſub cælo eſt domus, hoc
eſt ſicut & tua. aliaq; innumera his grauiora atq; amariora blaſphemantes de iuſto illo lo-
cuti ſunt. Propter quod & duriter in nouiſsimo à deo reprehenſi ſunt, utpote qui nihil
ueritatis locuti fuerint de Iob. Sic itaq; cum uiſitare atq; cõſolari eum ueniſſent, ad inimi-
citiam conuerſi ſunt, ad criminationem & ad reprehenſionẽ, ad maledictum quoq; atq;
blaſphemiam. Poſtq; uero omnia tentauit nequiſsimus aduerſarius, etiam ad hoc perue-
nit, ut amicos in inimicos conuerteret, atq; ſynceres ſodales aduerſarios efficeret, callide
tractans apud ſemetipſum, ac dicens: ſi per os uxoris eum ſeducere non ualui, per os ami-
corum ad inimicitiam permutatorũ perficiam, irritem, exaggerem, exacerbem, ſuccendã,
ut ſupra modum inflãmatus atq; exaggeratus ad dei blaſphemiam conuertatur. Nouem
reſponſiones blaſphemiæ plenas aduerſus Iob eos dicere compulit, unumquenq; eorum
tres. Sed beatus Iob nullatenus ante eos titubauit, ſed totidẽ reſponſionibus, quinimmo
potius pluribus ac maioribus omnibus illis reſpondens, & dei iuſtitiã ac bonitatẽ manife-
ſtauit, & eorum iniuſtam cauſationem cõfutauit per alia quidem plurima, necnon & per
ea quæ in facie dicit ad eos. Vos eſtis medici iniuſti, & ſanatores peſsimi cũcti. Quia cum
curare dolores eius & conſolari animam eius ueniſſent, in amaritudinem ac malitiã circa
Iob conuerſi ſunt. Merito ergo iniuſtos medicos, iuſte eos appellat. Si inquã uenerunt ad
eum ut conſolarentũ atq; uiſitarent illum, illi ſuo propoſito ob hoc uenerunt, ſed nequiſsi
mus inimicus malignusq; aduerſarius, per cuncta permanſit inimicus atq; per omnia ſua
exercuit odia, & per uxorẽ & per amicos & per ſodales. Propterea uiſitationis atq; cõſo-
lationis aduentus, totius triſtitiæ ac mœroris, beatiſsimo Iob eſt factus. Poſt quæ uniuerſa
dicit. Videntes autẽ illum delonge, nõ agnouerunt. Sed ante ita per paucos ſermones in-
quiramus. Ob quã rem tã duriter circa Iob, uel potius aduerſus Iob inſurrexerũt? Audi,
Mala opinione ſuccenſi & iniuſte æmulantes deũ, ut ipſi putabant, quod deũ æmularen
tur atq; defenderent, obcæcati ſunt ab inimico, ut iudicia dei nõ inquirerent. Hoc ſcilicet
arbitrati ſunt & hoc dixerũt illi uiri, quia cum ſit iuſtus deus ac bonus, iuſtis atq; innocen
tibus nõ ingerit mala. Quod ſi innocentibus mala ingerit, quomodo bonus uel iuſtus cõ
probabitur, cũ huiuſmodi mala Iob ingeſſerit iuſto? Oportet (inquiunt) aut Iob propter
iniuſtitiã paſſum fuiſſe, aut certe deus iniuſte mala ei irrogaſſe reperiatur: aut Iob pro pec
catis fuiſſe paſſum, aut deum iniuſte ei mala ingeſsiſſe. Hanc ſcilicet cogitationem malam
atq; illicitã in iſtis uiris oriri faciens diabolus, ſuccendit cor eorũ ad omnem iram & indi-
gnationẽ aduerſum Iob, cũ ſtuderet cõfirmare quod deus iuſtus fuerit, Iob uero iniuſtus
& impius atq; peccator. Aduerſus quod fortiter ſtans Iob non permiſit ſe audire uanilo-
quos illos à diabolo ſuccenſos, ſed & bonũ deum oſtendit, & ſe abſq; culpa uniuerſa hæc
pati demonſtrauit. Non enim deus illi hæc mala ingeſsit, ſed diaboli zelus & liuor atq; in-

uidia. Neq; Iob pro peccatis ſuſtinuit omnia quę ſuſtinuit, ſed quia cum eſſet iuſtus diabo
lus illi inuidit, ſicut & omnibus iuſtis inuidet, & tribulationes aduerſus eos excitat. Mul-
tæ tribulationes non iniuſtorum, ſed iuſtorum. Teſtis ergo iuſtitiæ Iob ipſe deus oſtendit
dicens. Iuſtus, uerax dei cultor. Quod autem diaboli fuerit hæc inflammatio atq; pertur-
batio, & ex his quæ nũc fiunt apparet. Frequenter nanq; etiã nunc idẽ ipſe diabolus una-
nimes ſodales cõmiſcet, atq; conturbat per quamlibet modicam rationem, & ad immen-
ſam inimicitiã aduerſus inuicem immutat, ita ut efficiantur ſibi ex amicis inimici, ex ſyn-
ceris crudeles aduerſarij. Hæc nanq; eſt operatio maligni. Beati qui declinauerint & reſti
terint calliditati atque uerſutiæ eius, ac maledictis ſuaſionibus eius. Poſt quæ uniuerſa ad
propoſitum reuertamur. Videntes, inquit, illum delonge. Qui? Tres ſodales eius, nec-
dum adhuc immutati nec præuaricati, ſed cum eſſent puri uidentes eum delonge. Delon
ge enim reſpexerunt & contemplati ſunt atq; uiderunt eum. Nam mox ut ipſam ciuita-
tem uiderunt, mox nihilominus ſicubi ipſum uiderent ambierunt. Totum nanq; cor eo-
rum dolore atq; anguſtia plenum pendebat, ubi nam Iob conquieſceret. Merito delonge
uiderunt eum, quia de longe cogitabant de eo, atq; delonge erant ſolliciti pro illo. Idcirco
delonge conſpexerunt eum. Nam amicus amicum ſuũ delonge uidet, ſiue corporis ui-
ſione ſiue animæ ſynceritate, quum memor eſt eius in donis & muneribus, atq; in ſuæ gra
tiæ perfectione. Videntes illum delonge. ubi? Super aceruũ ſtercoris, ſuper muranã in uia
publica. Videntes eũ delonge repleti ſunt dolore & gemitu & planctu quoq; atq; lamen
tatione, ſicut inferius demonſtrabit. Videntes eum delonge nõ cognouerunt eum. Nam
uere non erat per quod agnoſceretur, regale ſoliũ non erat, diadema non erat, gloria neq;
ueſtis regia & miniſtri qui undiq; circundarent nõ fuerunt. Ergo quia nihil illorũ in eo ui
derunt quæ pridem in eo eſſe ſciebant, quæ ante in illo uidere ſoliti fuerant, merito uiden
tes illum non agnouerunt. In quo eum agnoſcerent? Coma capitis non erat ei. Nam ton
dens comam & diabolo eam iactans, terra caput ſuũ repleuit. In quo agnoſcerẽt? In facie
atq; uultus gloria? Non erat nec ipſa. Nam putredo faciẽ exterminauerat & uermes uul-
tum immutauerant. Pro his ergo omnibus uidentes illum nõ agnouerunt. Vultum non
agnouerũt, ſed conſcientiã agnouerũt. Faciẽ non agnouerũt, ſed ſynceritatẽ agnouerũt.
Nam cum ita miſerabilẽ atq; lamentabilem illũ uiderunt, neq; contempſerũt, neq; ſpreue
runt, ſed immenſam ſynceritatẽ oſtenderũt, ſicut inferius demonſtrabit. Non enim erant
tales beati illi uiri, quales nũc profecto ſunt homines maleuoli, ingrati: qui cũ bene eſt cui-
libet, tum illi amici ſunt & ſynceres atq; puri eſſe uident. Cum cuilibet tribulatio aduene
rit, tũc uidelicet illi diſcedũt & deſpiciũt, obliuiſcunt, derelinquũt, obliuionẽ atq; ingrati-
ficationem omniũ priorũ oſtendentes. Sed olim homines nõ fuerũt tales, ſed ſynceritatẽ
atq; dilectionem cuſtodierũt circa ſe ac pro ſe inuicem uſq; ad mortẽ. ſicut euidẽter oſten
dit ille qui ait: Sodalis amico cõpatitur uſq; ad mortẽ, & in tẽpore belli accipit arma. Ta-
les fuerunt illi beati uiri ſynceres, abſq; fallacia Iob amici, qui ad inimicitiã circa Iob nunq;
ſunt immutati, neq; ad hoc ut renunciarent illi, uel derelinquerent eum, niſi pro uerborũ
controuerſia, ac eloquiorũ certamine, ut putabãt quod dei iuſtitiã defenderent. Sed uere
diabolus inflammauerat corda eorũ, quo magis Iob moleſtiã irrogarent, quo magis mul-
tipliciores tentationes iuſto illi ingererent. Videntes, inquit, eum non agnouerũt. Talem
qualis pridem fuerat non agnouerunt: talem uero qualis tunc fuiſſet, agnouerunt, miſera
bilem, lamentabilem, infelicem, malis omnibus refertum. Idcirco ſinguli ſcindentes ueſti
menta ſua, & ſpargentes terrã ſuper capita ſua, aſſederunt illi ſeptẽ diebus & ſeptem no-
ctibus. Admirãtes uiri illi, atq; ſtupentes uehementẽ ac terribilem atq; lamentabilem eius
immutationem, ueſtimenta ſua cõſciderunt, & terram ſuper capita ſua ſparſerũt. Quæ fe-
ciſti (inquiũt) ò Iob facimus, & quæ geſsiſti gerimus, ueſtimenta noſtra ſcindimus, & ter
ram ſuper capita noſtra ſpargimus: ſic nanq; & tu feciſti ante paululũ (ut inquiunt) ò Iob:
& utinam cæteros dolores tuos tecum diuidere poſsimus, tantum ut apprehendentis te
pœnæ releuatio fiat. Scindentes unuſquiſq; ueſtimenta ſua, & ſpargentes terrã ſuper ca-
pita ſua. Conſuetudo erat omnibus antiquis ubiq;, ut cum graue aliquid atq; lamentabile
uel periculoſum audiſſent uel ſuſtinuiſſent, continuo ueſtimenta ſua ſcinderent, & cine-
rem atq; terrã capiti ſuo ſpargerent, cilicio nihilominus continuo ſe induentes. Sic ſcidit
olim Iacob ueſtimenta ſua, & ciliciũ impoſuit corpori ſuo quando nunciata eſt ei Ioſeph

interitio: & ut de quamplurimis ſileã, ſic ſcidit Dauid cũ Sichelech ab Amalechitis captã inuenit, & iterũ quãdo Saul & Ionathæ mortẽ audiuit. Sic ſcidit Ezechias quãdo minas ac blaſphemias Senacherib & Rhapſacis audiuit. ſic ſcidit rex Niniuitarũ ueſtimẽta ſua, & cilicio ſe induens in cinere ſedit, quãdo à Iona propheta de Niniues ſubuerſione audiuit. Sic ſcidit ultimus in lege Iudæorũ princeps ſacerdotũ, cum aduerſus dominũ blaſphemiam quæreret, ex quo Iudæorũ ſacerdotium, & omnis Iudæorũ legis ritus cõciſſus atq; diſtractus penitus interijt. Iuxta hãc ergo antiquorũ conſuetudinẽ etiã uiri illi Iob amici cum terribiles Iob cõſpexiſſent dolores, ſcindentes ueſtimenta ſua & ſpargentes terrã ſuper capita ſua, aſſederunt illi ſeptẽ diebus & ſeptẽ noctib. Aſſederũt illi ſicut medici ad infirmũ, ſed ſanitatis medicamina inuenire nõ potuerũt ægroto. Aſſederũt illi tanq; cõſolatores dolentis, ſed conſolationẽ inuenire nõ potuerunt miſerabili. Aſſederunt illi. Et ubi aſſederũt? Foris in murana atq; in aceruo ſtercoris & in ſtrata? Non, abſit. Non eñ tanta multitudo dolorũ inundauerat Iob, ut ille honorẽ ad ſe uenientiũ nõ intelligeret, ut dignitatem præſentiũ nõ cõſideraret. Quandiu ergo uenirẽt illi uiri, illo uſq; foris in murana, in ſtrata omnibus euidenter oſtendens paſsionẽ ſuam, & quia cum eſſet iuſtus uehementes ſuſtinuerit dolores. Poſtq; uero memorati uiri uenerũt, deferens honorẽ ſynceritati eorũ, & honorificans perſonas eorũ introiuit in ciuitatẽ, & ſedit in domo: & ita uenerabiles iſti uiri ſederunt apud eum ſeptem diebus & ſeptem noctibus. Hebdomada dierum ei aſſederunt, ex qua hebdomada totum hoc conſummatur ſeculum. Aſſederũt ei ſeptem diebus & ſeptem noctibus, indiuulſi, inſeparati atq; indiſſociati. Aſſederũt ei ſeptẽ diebus & ſeptem noctibus, nuſquã diſcedentes, nuſquam recedentes, nuſquam deſerentes, neq; ad eſcam, neq; ad potũ, neq; ad lectum, neq; ad aliud refrigerium. Sed forſitan dicit aliquis: Et quomodo ſuſtinuerunt non manducare, neq; bibere ſeptem diebus? Primum quidem diuina erant uirtute cõfortati, tam pro Iob quàm pro ſua ſynceritate. Nam iuſti erant uiri iſti atq; religioſi, merito & dei colloquio poſt hoc digni habiti ſunt. Dei itaq; uirtute atq; prouidentia confortati ſuſtinuerunt. Item adhuc etiã iſti uiri aliter uenerunt, & uidentes obſtupuerunt, & immenſo dolore atq; triſtitia atq; gemitu repleti ſunt. Aſſederũt ei ſeptẽ diebus & ſeptẽ noctibus, ipſa triſtitia atq; ipſis doloribus ſaturati, ipſis uocibus ſatiati, ipſis lachrymis inebriati. Hæc recordantes poſt hæc ſancti, dixerũt ea uerbis, quæ illi perfecerunt factis. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & Oblitus ſum edere panem meum à uoce gemituũ meorum, & Potaſti nos lachrymis in menſura. Tanta ergo triſtitia ac dolore, & gemitibus, ſuſpirijs quoq; & lachrymis, atq; lamẽtatione repleti ſunt uiri illi, ut omnium carnalium atq; præſentium obliuiſcerentur, & alerentur & ſaturarẽtur & replerenť ipſa triſtitia & luctu. Nam ſicut Iob ſaturabatur uehemẽtioribus doloribus, ſimiliter beati uiri illi ſaturabantur immenſa triſtitia atq; ululatibus. Sic inquit, aſſederunt illi ſeptem diebus & ſeptem noctibus, & mortui luctũ apud uiuentẽ Iob impleuerunt. Luctus enim mortui fit ſeptem diebus & ſeptem noctibus. O ſollicitudinẽ beatorũ illorum atq; deuotionẽ, quam circa Iob habuerunt. O uirtus & conſtantia. O patientia atq; animi fortitudo. Commortui ſunt iuſto illi Iob non manducando, neq; bibendo, quæ uniuerſa mortem ſignificant. Nam ſicut non manducauerunt neq; biberũt, ſic nec locuti ſunt, & ſicut non ſunt locuti ſeptem diebus ita nec manducauerũt nec biberunt. Quod aũt non manducauerunt ſeptẽ diebus, oſtendit in ſubſequentibus dicens: Aſſederunt ei ſeptẽ diebus & ſeptem noctibus, & nemo illorũ locutus eſt ad eum uerbũ. Quare? Quia uiderant plagam eius ſæuiſsimam eſſe, & magnã ualde. Septem diebus & ſeptem noctibus nõ aperire os, non loqui uerbum, nõ proferre ſermonem, magni eſt doloris indiciũ. Sed interim illud impleuerunt beati illi uiri non diſcedentes, neq; auertentes faciem, neq; locum deſerentes, ſed iugiter permanentes, atq; aſsidentes illi ſeptem diebus & ſeptem noctibus, & nemo illorũ locutus eſt ei uerbũ. Stupor enim atq; pauor occupauerat illos uidentes talia pati uirum ſanctum ac iuſtũ, à deo teſtimonium conſequutum. Certum eſt quod non ſolum pro Iob, ſed etiam pro ſe unuſquiſq; eorum ſollicitus erat, metuens quid etiã de ſe gereretur, uel quid expectaretur. Nam ſi iuſtum talia inuenerunt mala, nos (inquiũt) qui longe ſumus ab huius iuſtificationibus, quid expectabimus, uel quid ſuſtinebimus? Hæc recordantes poſteri dixerunt, ſi iuſtus uix ſaluabitur, peccator & impius ubi apparebũt? Immenſa ergo triſtitia atq; dolor cordis, non permiſit eos reminiſci neq; ciborum, neq; po-

tuum,neq; aliquid humani recordari potuerunt. Propterea ieiuni, & ſine potu, & ſine ſermone, aſſederũt ei ſeptem diebus & ſeptem noctibus. Quomodo omnino reminiſci poterant alicuius rei, cum tam ſæuã atq; terribilem uiderent plagã iſtius iuſti? Quomodo uidelicet cõſolari illum poterãt, uel quid ad eum dixiſſent? Hoccine? ſi rem familiarẽ amiſiſti, reparabũt eam tibi filij. An illud? ſi liberi ſublati ſunt tibi, tranſiges de re familiari. Sed nõ poterãt hæc dicere. Omnia em̃ ſubito uno tẽpore interierunt. An hoc dixiſſent? corporis incolumitas & membrorũ fortitudo, atq; brachiorũ uirtus, rependet tibi omnia atq; reſtituet. Sed hoc (inquiunt) præſertim dicere non poſſumus. Ipſi enim uidemus corpus humore conſumptũ, & omnia membra comeſta à multitudine uermiũ. Pro iſtis ergo omnibus quomodo (inquiunt) te conſolemur, uel quomõ os aperiamus, uel quid dicamus non inuenimus. An antiquas hiſtorias proferemus? Sed à ſeculo talia non acciderunt, ſed ab initio talia non prouenerũt. An antiquorum dolores atq; paſsiones proferentes ac cõmonefacientes illum conſolabimur eum? Ergo quia nec quicquam erat, nec in factis neq; in uerbis per quod cõſolari eum poſſent, idcirco ſedebant taciturnitate ſua ipſi uehementiæ dolorũ eius atteſtantes. Nam diſcedere nõ poterant, præſentes loqui non audebant. Propterea aſſederunt illi ſeptem diebus, & ſeptem noctibus, inclinatis deorſum ad terram faciebus. Aliquando autem intendentes in illum, & uiſionem plagæ illius ſtupentes, continuo identidem deijciebant facies. Aliquando ſe genibus imponentes, aliquãdo autem ſuper manum incumbentes, nõ in lectulis, neq; in grabatis, neq; in ſtraminibus requieſcentes, ſed proculdubio in cinere & cilicio, in terra ſedentes, atq; in Iob intendentes, quando ſedebat ſedebant, ſi tamen omnino præ doloribus aliquando iacere poterat. Sic nanq; in gemitibus, ac ſuſpirijs iſtos ſeptem dies peragentes aſſederunt illi, os non aperientes, neq; uerbum loquentes, niſi tantũ grauiter ſuſpirantes, atq; ingemiſcentes. Veruntamen nec de hoc ſileamus, qui fuerunt hi uiri, uel quales, uel unde. Non fuerũt aliqui minimi, neq; contemptibiles, ſed egregij fuerunt, & principes regionum, atq; prouinciarũ ſuarum dñi, ac duces gentis ſuæ. Et cum ita magni, atq; potentes fuiſſent, tantum ſe humiliauerunt, atq; afflixerunt, ut in cinere & cilicio ſederent ſeptem diebus propter ſynceritatem ac dilectionem quam circa illum habuerunt. quod nemo nunc hominũ facit, neq; amicus, neq; frater, neq; filius, ut aſsideat ieiunus aut ſine potu una die, ne dicam ſeptem diebus, & ſeptem noctibus. Quæ autem fuerunt nomina horum uirorum? Heliphar Themanitarum dux, Baldath Suitarum tyrannus, Sophar Nomadarũ rex. Et quæ fuerunt gentes quibus iſti regnabant, atq; dominabantur? Genus fuerunt Eſau filij Iſaac fratris Iacob, genus, tribus, progenies, prouinciæ, regiones. Nam ſicut Iacob multitudinem genuit gentis Iſraelitarum & Iudæorum, ita Eſau multitudinẽ genuit gentiũ qui appellabantur Idumæi. Sed in Iſrael ſiue iudex erat unus, qui totum Iſrael iudicabat, ſiue rex unus erat, qui uniuerſo Iſrael imperabat, quamdiu illi ſecundum conſilium dei ambulauerunt. In Idumæis autem (hoc eſt in genere Eſau) ſecundum cõſuetudinem omnium gentium per ſingulas ciuitates & regiones reges fuerunt, atq; duces prouinciarum, & ſinguli in regione ſua regnabant, atq; imperabant. Ergo quia nunc proxime erat adhuc memoria Abraham, & Iſaac iuſtorum illorum, & quia ipſe Eſau dei cultor erat: quanquam enim in nonnullis uiolauerit, attamen eandem dei culturam filijs ſuis tradidit: merito pleriq; Idumæorum cultores dei fuerunt, & aliquanti ualde religioſi, ſicut Iob uel amici eius qui uenerunt ad eum. Cognominatæ nanq; ſunt quædam Idumæorum regiones Arabia, in cuius Arabiæ finibus manebat Iob. Nam & uxorem de Arabia accepit, utpote eiuſdem generis exiſtentibus Arabitis. Niſi enim unius generis eſſent, nunquã Iob ex alienigena gente uxorem ſe accipere paſſus fuiſſet. Nũc ſane perijt Idumæorum & nomen & lingua, & omnes Arabi nominantur, atq; omnes Syriace loquũtur. Quod autem Iob ex genere fuerit Eſau & ex Eſau filijs, ſimiliter & amici eius qui uenerũt ad eum, religioſi dei cultores fuerunt, uerun tamen omnes fuerũt ex genere Eſau, eiuſdem generis atq; linguæ ut Iob, idcirco illi unanimes fuerũt ac cõcordes. Similiter etiã illæ prouinciæ, ac regiones quibus ipſi regnabãt, atq; imperabant, etiã hæ omnes ex genere fuerunt Eſau, & cõtribulibus ſuis regnabant, atq; imperabãt, ſiue enim Themanitæ, quibus Heliphar regnabat, ſiue Suitæ, quibus Baldath principatum gerebat, ſiue Nomadæ, quibus Sophar imperabat, omnes genus Eſau; atq; tribus fuerunt. Hoc nimirũ oſtenditur ex libro Paralipomenon ubi dicit: Venerunt

autem

autē cum illis & Nomadæ genus Eſau. Cum ita ergo glorioſi eſſent uiri illi reges, ac principes, atq; prouinciarum duces, aſſederunt illi ſeptem diebus & ſeptem noctibus. Sed aſſederunt tanquam religioſi dei cultores, non quærentes neq; maleficia, neq; auguria, neq; diuinationes, neq; phylacteria, neq; lamellas, neq; incantationes damnabiles. Scire nanq; debent religioſi uiri, quia hæc omnia diaboli ſunt ſeductiones, dæmonum ſunt irriſiones, idololatriæ ſunt fex, animarum infatuatio, atq; cordium ſcandalum: quæ nō intelligentes plerīq; hoc nunc tempore, mox ut quidpiam aliquid moleſtauerit cōtinuo incantationes atq; incantatores requirunt, ſtatim phylacteria alligant, illico maleficijs intendunt, aut in charta ſcribūt, aut in ſtanno, aut in plumbo, & alligant ei qui aliquē dolorem ſuſtinuerit. Alij autem ſerpentium incantationes, dæmonū perſuaſiones, atq; dei blaſphemias incantant. Item uero alij faſcinare dicuntur, ſiue quod faſcinent, ſiue quod faſcinētur, & hæ dæmonis adinuentiones ſunt. Cum enim infrunite manducauerint, uel biberint, cum ipſa uiſcera nō ſufferentia perturbata fuerint, & in dolorem atq; in infirmitatē fuerint cōuerſa, iuxta hoc quod dictum eſt, In eſcis plurimis fit infirmitas: tunc nimirū dicunt inſipienter, quod faſcinatus ſit quilibet. Quando ieiunamus ô uiri, abſtinemus nos ut non guſtemus carnes neq; uinū neq; ſuperfluas eſcas, tūc quare non faſcinamur? Mox aūt ut rurſus manducare atq; bibere cœperimus, continuo & uentris cōmotio atq; uiſcerū perturbatio fit, niſi is ſolus effugerit, qui ualde ſibimetipſi intenderit, ne guſtet quicq; ſuperfluū? Sic itaq; non faſcinationes præualent quicquam, ſed hominū incontinentia. Eſt uidelicet hoc uerum, quia cū manducamus uel bibimus ſi dei memores fuerimus, ſi terribile nomen eius inuocauerimus, ſi noſmetipſos uel cibū & potum noſtrū ſigno uenerabilis crucis Chriſti ſignauerimus, ſi ad cælū oculos noſtros leuantes dicamus, Qui das eſcā omni carni da etiā nobis cum benedictione hunc cibum ſumere: ſi dixerimus cum ſynceritate ad dominum noſtrum, tu dixiſti domine quia ſi aliquid mortiferū biberimus tuum inuocantes nomen non erit nobis moleſtū: tu itaq; domine uirtutis & gloriæ, auerte ueneficam & iniquā operationē à nobis & ab omnibus cibis noſtris. Niſi enim tua miſericordia cōſeruauerit, quo modo poſſumus effugere tanta pericula ciborū ſanè ac potuum, quæ frequenter plus repunt ac ſerpunt, q; malignæ ac uenenoſæ beſtiæ? Quidam aūt ſternutamentis adhuc obſeruiunt, & inuocationibus atq; reuocationibus, & occurſibus atq; uolucrū uocibus, non intelligentes miſeri & ſpe uacui quia à domino greſſus hominis diriguntur, neq; ualentes dicere ad deum cum ſanctis, Greſſus meos dirige ſecundum eloquiū tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas. Nam is qui cum fide ad dominū hæc dixerit, impleuit illud quod dicendū eſt, dominus erit in omnibus uijs tuis, & greſſus tuos in pace deducet. Qui autem ad uana intenderint auguria ac ueneficia, diuinationes quoq; ac phylacteria atq; incantationes, horum greſſus conturbabuntur, horum opera impediuntur, ab iſtis dei uiſitatio recedit, iſtos ſancti angeli derelinquūt, cum iſtis diabolus permanet infatuans mentes eorum, obtundens corda illorū, abſtrahens à deo ſenſus eorū. De huiuſcemodi digne dicetur. O infelicia hominum conſilia, ò uanæ atq; ſuperuacuę terrenorum cogitationes, qui à deo abſtracti, atq; præuaricati, de mortuis ſalutem expectant, ab inanimatis conſiliū quærunt, & cum idololatriam declinare uideantur, idolorū feces atq; reliquias adorare noſcuntur, auguria & diuinationes, incantationes quoq; ac maleficia atq; phylacteria: & ab omnipotentis ac uiuentis dei miſericordia ſpem ſuam auertunt, & in mortuis atq; inanimatis ſperant, in phylacterijs atq; cæteris ſuperius recitatis. Mitte ea in ignem ſi ualeant ſemetipſa adiuuare, ſi ualeant ſemetipſa de igne eruere. Si autem ſe adiuuare nō poſſunt, te qualiter adiuuabunt? Quod ſi ſe de igne non ualent eruere ô homo, qualiter eruent te ab infirmitate? Dic ô homo quod medicamentum eſt melius pane qui lætificat cor hominis? Sed & panem ſi collo appenderis & non momorderis, uel manducaueris, nihil tibi prodeſt, nihil te iuuat. Si ergo panis qui eſt corporis uita collo appēſus nihil adiuuat, quo modo adiuuēt phylacteria uel laminæ inanimatę, atq; totius uitæ exortes? Vel qualiter adiuuent incantationes & auguria, diuinationes quoq; atq; maleficia, occurſus nihilominus & uocationes atq; reuocationes, quæ ſunt dæmonum ſeruitutes & dæmonum illuſiones atq; idololatriæ communicatio? Infelix nanq; eſt qui in ſtatua inanimata ſperat, infelicior uero qui in phylacterijs mortuis ſperat. Nā ſicut is qui idolis ſeruierit interfici præceptus eſt in lege dei, ita ſimiliter omnis incantator, & augurans, ac diuinās, & uentriloquus, atq;

Maleficia

uolucrum uoces obſeruans, cum omnibus cæteris maleficis interire atq; interfici præceptus eſt. Poſt quæ uniuerſa, inferorum ira, atq; tormentum gehennę, ſupplicia quoq; æterni iudicij, atq; flammæ ignis inextinguibilis expectãt omnes huiuſcemodi in tempore reſurrectionis. Sed interim bonum eſt interrogare iſtos qui auguria obſeruant, atq; occurſibus aut uocationibus aut reuocationibus intendunt, quæ augurij meta occurrit Pharaoni, cum filios Iſrael ſecutus, demerſus eſt in rubrũ mare, ut nec nuncius innumeri exercitus Aegyptiorum ſupereſſet? Quis uocauit Sennacherib regem Aſſyriorũ, uel quæ auis cecinit illi, cũ ille à Iudæa profectus omnibus ſub una nocte ad centũ octoginta quinq; milia exercituum ſuorum amiſsis, & confuſus ad regionem ſuã reuerſus, gladio in domo dei ſui cciderit, & nõ potuerint eum adiuuare, neq; idola eius, neq; incantationes, neq; ueneficia, neq; auguria? Similiter nec Pharaonem potuit defendere multitudo idolorũ, atq; omnium maleficia, & plurimorũ incantationes quę fuerunt in Aegypto præ cæteris omnibus gentibus, ſicut dicitur quodã in loco, Fecerũt aũt incantatores Aegyptiorũ ſimiliter maleficijs ſuis. Sed non timuit rubrum mare incantationes atq; maleficia eorũ, atq; accipiens dei mandatũ cunctos ſubito demerſit in profundũ. Quid profuit Sauli quod exiturus ad prælium primũ à deo diſcedens ad diuinos confugit, & mulierẽ de euentu loquentem quæſiuit, & cum adhuc ſpem ſuã conuerteret, & expectaret, cum multis protinus interijt? Alijq; innumeri ſimiliter in incantationibus & augurijs atq; maleficijs ſperantes, ſuper terrã miſeri, ac ſine ſpe facti ſunt, & apud inferos perpetuo puniti, miſerabiliores in æternum permanebũt. Hæc itaq; uniuerſa declinemus ò amici, hæc fugiamus tanquam flammam ignis, hæc relinquamus tanq; pœnam gehennæ, hæc execremur utpote ſocietatem dæmonũ. Omnes aũt cauſas noſtras ſiue dolorũ, ſiue languorũ, ſiue pœnarum, ſiue tribulationũ, ſiue uiarum, ſiue itinerũ, ſiue ingreſſuum, ſiue egreſſuũ, cuncta deo cõmendemus, cuncta deo cõmittamus, ut dñs cuſtodiat omnes ingreſſus atq; exitus noſtros, ut dominus fiat nobis cooperator & comes, atq; ſuffragator in omni tempore, & in omni loco, ut angelis ſuis mandet de nobis ut cuſtodiant nos in omnibus uijs noſtris, ut cum ſanctis connumerati conſequenter etiam cum ipſis dicamus, Siue uiuimus, ſiue morimur domini ſumus. Non ſumus idolorũ, neq; incantationum, neq; auguriorũ, neq; diuinationũ, neq; maleficiorum, neq; phylacteriorum, neq; ullius horũ quæ ſunt ſeruitus dæmonũ & diaboli ſeductiones: ſed domini ſumus, qui dominatᷣ uitæ & morti, qui habet poteſtatem carnis & ſpiritus, in cuius manibus uiuorũ ſpiramentũ eſt. Sic nanq; & beati illi uiri qui uenerunt ad Iob, id eſt amici eius, cum eſſent religioſi dei cultores, oẽs execrabiles dæmonũ ſeductiones declinantes, aſſederunt ei ſeptem diebus & ſeptem noctibus. Maleficia & diuinationes non requiſierunt, niſi ad ſolum deum animas ſuas leuauerunt, pro doloribus Iob gemuerunt atque ſuſpirauerũt. Sederunt apud eum facientes hoc, quod in ſcriptura poſt hoc traditum eſt ante ſcripturam implentes. Ne denegaueris te flentibus in conſolationem. &, Flete cum flentibus. &, Melius eſt ire in domum luctus quàm in domũ epulationis. Sederũt apud eum tacentes ſuper immenſa eius patientia ac tolerantia, atq; conſtantia. Nam cum à uermibus carnes ſuas deuorari uideret, gaudẽs ſuſtinuit hæc apud ſemetipſum exiſtimans ac dicens. Si celeriter omnes carnes meæ cõſumptæ fuerint, celeritèr in incorruptionem ſuſcipietur ſpiritus, properabit ad deum anima mea quantocyus terram terræ relinquẽs, & corpus hoc ante ſepulchrum in eſcam uermibus tradens. Siue ante mortem, ſiue poſt mortem corpus hoc uermibus in comeſtionem relinquetur ſicut dicit poſt hoc. Cum mortuus fuerit homo capiet hæreditatem beſtias & reptilia, & uermes. Cum huiuſmodi plutima beatus Iob apud ſemetipſum loqueretur, ſeptem diebus tacens ſuſtinuit. Eadem uidelicet tractantes & amici eius qui ad eum uenerunt, tacuerũt etiam ipſi uelut in ſtuporem deducti, os aperire non ualentes, neq; initiũ locutionis inuenientes. Sed ultra non ſuſtinuit conſtantiſsimus ille Iob ipſam taciturnitatem, ſed primus cœpit loqui, utpote primus in ipſa paſsiõe, utpote ſolus ſuſtinẽs ipſa uulnera atq; dolores. Dicit enim. Poſt hæc aperuit Iob os ſuum. Poſt hæc. Poſtquàm præcipuam illam paſsionem tranſiit, poſtquàm uehementiſsimũ dolorem ſuſtulit, poſtquàm in ualidis impetuoſi nequiſsimi inundationibus non eſt ſubmerſus, poſtq; pro omnibus quæ ei acciderant gratias domino egit, atq; nomen domini benedixit. Poſtq; igitur per cuncta uictoriam ſumpſit, poſt hæc nihilominus aperuit os ſuũ cum fiducia, cũ patientia. Poſthac aperuit os ſuũ

Hic Iob loquitur

poſtquam

poſtquam aduerſus tantos dæmones cõgreſſus eſt ſolus, quantos ſuſtinebãt qui edebant
carnes eius. Nam ſicut ſuperius in prædones aliquãdo, quãdoq; aũt in ignẽ, nõnunquam
in uẽtum uertebant ſe nequiſſimi ſpiritus: ſic & nunc iſtic in multitudinem uermium in-
numerabilium ſe uertentes imparcẽter deuorabãt carnes Iob. Nam cum animam nõ ua
lerent tãgere, omnem iniquitatẽ & omnem iram ſuam in corpore iuſti illius exercebant,
tantum eum affligẽtes, quãtum iniquitatis habebant, atq; exercere permiſſi fuerãt. Aduer
ſus ergo tantos dæmones certabat Iob, quãtos uermes habebat in corpore ſuo. Nam dæ
mones per uermes comedebant atq; perforabãt carnes eius. De quibus omnibus uictori
am per tolerãtiam ſumẽs, & de omnibus per ſuam cõſtantiam triumphator exiſtens, poſt
hæc uniuerſa aperuit os ſuum. Quid dicẽs? Certum eſt quia hoc dixit quod poſt hoc ſan-
cti in ſcriptura poſuerunt. Tempus ac tempus omni rei ſub ſole, tempus loquẽdi, & tem-
pus tacẽdi. Tacuimus, inquit, ó uiri uſq; ad tempus, loquamur nũc in tempore. Hæc itaq;
dicẽs aperuit Iob os ſuum. Perſarum, inquiẽs, ac Medorum atq; Chaldęorũ regna & gen
tes, om̃es pariter puſilli & magni cum manducauerint nõ loquuntur, cum biberint non
ſermocinantur, maximam notam irrationabilitatis hanc eſſe exiſtimãtes, ſi manducans
quis loquatur, uel bibens cõcionetur. Idcirco in eſcis ac potibus os nõ aperiũt ad loquen
dum, neq; qui miniſtrãt, neq; quibus miniſtratur, ſed nutibus omnibus miniſtrãtibus præ
cipiunt, hanc cõſuetudinem pro mandato à prioribus accipientes, & uelut legem hanc
cum ſollicitudine obſeruantes, & qui hanc uiolauerit tanquam maxima tranſgrediẽs iura
torquetur. Si Perſæ, inquit, ac Medi atq; omnes Chaldæi ſuperuacue iſtam obſeruãt ta-
citurnitatem, nos uero ó uiri, ait, totam hebdomadam in taciturnitate atq; ieiunio pera-
gentes rationabiliter nũc loqui incipiamus. Aperuit Iob os ſuum. Perſæ, inquit, atq; aliæ
quæ cum illis ſunt gentes, cum manducauerint non loquuntur, & cum biberint non ſer-
mocinantur: ego uero à uermibus comeſtus atq; cõſumptus, & ſanguis meus atq; medul
la cum ab iiſdem uermibus fuerit bibitus, tacui & nõ ſum locutus. Nunc autem ſaturans
uermibus, atq; illis qui me per uermes edunt, id eſt dæmonibus, nunc iam loquar, nunc
iam ſermociner. Ob quam rem loqueris, uel ſermocinaris? Ob hoc, inquit, quia imple-
tum eſt tempus ſilentij ac taciturnitatis. Et adhuc ob quam rem aggrederis loqui ó Iob?
Ob hoc, inquit, ne cum iugiter taceo, arbitrentur dæmones qui aduerſum me certant,
quod in ipſis uulneribus defecerim, atq; in doloribus ſuccubuerim, ne me ſuperatum fu-
iſſe putẽt, aut defeciſſe, aut debilitatum, ſed norint quia uiriliter ſto aduerſus nequitiã eo-
rum, & cum fiducia loquẽs cõtemno om̃es malitias atq; uerſutias illorum. Sed adhuc ob
hoc, inquit, ut aduenientibus amicis meis os aperiam, atq; loquendi illis tempus oſtendam.
Niſi enim ego cœpero loqui, nunquam iſti os auderent aperire uehementioribus dolori
bus perterriti. Pro his ergo omnibus atq; pro horum omnium conſummatione, aperuit
os ſuum, & maledicebat diem ſuum. Hæc audientes quidam ex uertibilibus, & inſipien-
tibus ac imperitis, accuſare atq; reprehendere iuſtum illum Iob auſi ſunt, quaſi qui Deum
blaſphemauerit, & diem ſuum maledixerit. Quibus duriter reſtitit ipſe Deus in finem
huius ſcripturæ, cum ueracem aſtruẽs Iob dicit ad Eliphar, Peccaſti tu qui de peccato ac-
cuſaſti Iob, Iob uero non peccauit: peccaſti tu & duo amici tui. Ob quam rem? Ob hoc,
inquit, quia nõ loquuti eſtis quicquã ueritaris in cõſpectu meo, ſicut famulus meus Iob.
Quem ergo ipſe deus irreprehẽſibilem cõfeſſus eſt, famulum ſuum eum appellando, &
hoc in fine totius tolerantiæ, quis ſanus criminari audeat? quis ſapiens reprehendere ag-
grediatur? Quis enim accuſabit electos dei? Iuſtum maxime, quem tantum elegit, & ſe
dignum teſtificatus eſt, ita ut etiam ſacerdotem illum delinquentium amicorum cõſtitue
ret, & per illum peccata eorum illis promitteret remittere. Iuſtum ergo qui à deo purga-
tus eſt, quis audeat reprehendere uel accuſare quaſi illicite diem ſuum maledicentem? Su
per quæ omnia ô uiri ſi ob hoc reprehẽditur Iob, uel accuſatur quod diem ſuum maledi-
xerit, reprehẽdatur pariter cum illo uel accuſetur ſanctiſſimus Hieremias propheta. Nam
ſicut Iob maledixit diem natiuitatis ſuæ, ita & Hieremias deuotauit diem natiuitatis ſuæ,
& omnia cõſequenter ſimiliter ut Iob locutus eſt de die natiuitatis, atq; de cæteris omni-
bus. Si ergo reprehẽdit qs, uel accuſat, utroſq; reprehẽdere, uel accuſare debet, & Iob &
Hieremiã: et ſi de blaſphemia accuſat, utroſq; debet accuſare, et Iob & Hieremiã. Vterq;
enim, & Iob & Hieremias, ſimilia dixerunt, ſimilia locuti ſunt, eundem diem natiuitatis

ſuæ maledixerunt, atq; deuotauerunt. Sed & Iob beatus eſt in conſpectu domini, & Hieremias glorioſus eſt cum ſanctis. Væ autem his qui ſanctos blaſphemauerint, qui amicos dei accuſauerint, maxime quos etiam deus poſt mortē memoria honorificauit, ſicut Iob de quo dicit: Si autem ſteterit Iob & Noe & Daniel in conſpectu meo: aut ſicut Hieremiam, quem in uita plus om̄ibus magnificans, dicit: Anteq̄ formarem te in utero noui te, & antequam exires de uulua ſanctificaui te & prophetam in gētibus poſui tē. Poſtquam autem irreprehenſibiles fuiſſe ſanctos oſtendimus, non nos, ſed etiam ipſe deus, beati Iob ſermonum cōmemoremur, qui bene à ſancto illo ſancti dicti ſunt, male autem ab impijs in blaſphemiam uerſi ſunt. Aperuit, inquit, Iob os ſuum & maledicebat diem natiuitatis ſuæ. Primum hoc aduertamus ò uiri periti, quod dicitur Iob ſuum maledicebat, nō diem dei, non conditionis neq; creaturæ dei, ſed diem ſuum. quem diem ſuum? Qui non fuit, quem nō habuit, quem nō poſſedit. Quem ergo nō habuit, neq; poſſedit, neq; uidit, neq; in eius poteſtate fuit, hunc cū malediceret nihil maledixit. Maledixit quod non fuit, quod non habuit, quod nō uidit. Item adhuc maledicebat, inquit, ſuum diem. Siue diem ſuum maledixerit, ſiue alienū, nihil maledixit, hoc quod nō fuit maledixit. Dies enim non eſt in natura, non eſt in ſubſtantia, neq; in propria poteſtate. Lux uidetur, ſubſtantia aūt non uidetur, natura uero nō tenetur, neq; apprehēditur, quia dies non habet naturam neq; ſubſtantiam. Nomen habet, naturam uero non habet. Sicut hora nomen habet, ſubſtantiam autem non habet, ſic & dies nomen habet, ſed ſubſtantiam uel naturam non habet. Quid ergo eſt dies? Lucis tempus, lucis trāſitus & ſolis ortus ab oriente uſq; ad occaſum decurſus. Solis ergo lux, dies appellatur: ſolis tranſitus, dies æſtimatur. Nam & uere ita eſt. Solis enim decurſus diei tempus dimetitur, diei terminum ponit, ſiue ad breuiandum diem, ſiue ad prolongandum. Quod aūt ita eſt, etiam ſcriptura demonſtrat dicens. Omnis lux diei, ex ſole. Ac ſi diceret, Om̄e tempus à ſole. Nam ſicut quilibet alicubi in tenebris cum lucerna tranſierit, uſquequo lucerna adeſt, illouſq; & lux eſt, neq; ſubſtantiā habens neq; naturam, ſed ſplendorem tantum: ſi ergo quis maledixerit ſplendorē lucernæ, nihil maledicit, niſi tranſitum inanem, atq; decurſum non manentem: ita & Iob, cum luminis atq; ſplendoris tranſitum malediceret, hoc quod non erat maledixit. Nam dies cum ſolis decurſu tranſiēs tranſiuit, & ultra idem ipſe nō reuertetur. Cum identidem ortus fuerit ſol, alius orietur dies, eiuſdē nominis ut ille, ſed non ipſe qui ille. Ille ergo dies tranſiens tranſiuit, & amplius non ueniet, quia ultra non eſt. Nam ſicut homo qui mortuus fuerit, tranſiuit, & ultra non ueniet, neq; amplius reuertitur, alius naſcitur & eodem nomine appellatur, & cognominalis illi uocitatur, ſed non idem ipſe eſt, ſed alius: ita & dies eiuſdem nominis ueniet, idem ipſe uero non ueniet. Nam ſicut ſpiritus exiens denuo non reuertitur & non reuocatur anima ſublata, ſimiliter dies tranſiens denuo non reuertitur, neq; ultra in præſenti hoc ſeculo reuocatur. Nam ſicut omni homini ordinatum eſt tempus, atq; dimenſum uitæ ſpatium uniuſcuiuſq;: ſimiliter ſingulis diebus tēpus ordinatum eſt, atq; dimenſus ſolis tranſitus, quo tranſeunte non eſt dies ille ultra qui tranſactus eſt. Et adhuc ſicut omnibus hominibus à ſeculo & uſq; in ſeculum numerus ſupputatus eſt coram deo: ita & omnium dierum à ſeculo & uſq; in ſeculum numerus & cōputus in cōſpectu præſcientiæ Dei eſt ſupputatus, & omnes animæ hominum per ſingulas gentes & linguas per generationes ac per omnes tribus terræ, unaquæq; anima de totius uitæ ſuæ ætate redditura eſt in iudicio rationem. Sed & quid per unam quamq; diem, uel geſſerit, uel locuta fuerit, uel cogitauerit, omnia proponentur in iudicio, omnia deducētur in inquiſitionem, non reſurgentibus diebus qui neq; naturam neq; ſubſtantiam habent, ſed factis omnium hominum demonſtratis in natura animarum & corporum in incorruptionē reſurgentium. Exigetur ergo in die reſurrectionis & iudicij ab omni anima Chriſtiana omnium dierum uitæ eius omnis ſeruitus quam deo erat exhibitura, & omne opus ſanctitatis, quod per ſingulos dies erat perfectura ſiue in gratiarum actionibus & confeſſionibus, ſiue in orationibus ac deprecationibus matutinis & ueſpertinis, ſiue in om̄ibus bonis operibus quæ in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti perficiuntur. Hoc ſcilicet ignorāt pleriq; inſipientiū atq; irreligioſorum, qui admonentur feſtinare ad templum dei, qui uocantur ad eccleſiam dei accelerare, & terribilem dei gloriam adorare, & aut pro neglectu habēt aut in uacuitatem ducunt, aut alias excuſationes inueniunt dicentes, heſterna manducaui, craſtina

ui, craſtina manducem: ſed quotidie & omni tempore indifferẽter ſtudent reperire, & exhibere corpori cuncta quæ conſuetudinis ſunt: Deo autem, uel animæ ſuæ tempora ſtatuunt ac metiuntur & dies ſuppurant, ignorantes quia irridẽt ſemetipſos & animas ſuas. Nam ſicut ſuperius diximus, omnium dierum uitæ ſuæ rationem reddituri ſunt pro operibus ſanctitatis per ſingulos dies ætatis ſuæ, uel hic ſuper terram, uel in iudicio. Pagani enim, atq; omnes infideles in iudicio non ueniẽt, ſed iam ex hoc damnati ſunt, & propter infidelitatem inexcuſabiles in pœnas inferorum expellentur: ij uero qui in fide eſſe uidentur, & prauo nomine cenſentur, iſti, inquam, omnes in terribili illa iudicij inquiſitione omnium dierum uitæ ſuæ uniuſcuiuſq; diei reddent rationem, quomodo impleuerint dei ſeruitutem, atq; opus ſanctitatis per unumquenq; diem. Hæc uidelicet uniuerſa foris nos deuians hic ſermo per occaſionem memorati diei dicere admonuit bene ac neceſſarie, ut pote pro bonorum commemoratione his qui ſalui fieri deſiderãt. Sed rurſum ad propoſitum reuertamur. Maledicebat, inquit, Iob diem ſuum. non maledicebat deum, non reprehendebat, non blaſphemabat, non accuſabat, non murmurabat de deo, non ingratus exiſtebat deo, ſed diem maledicebat qui non erat. Nam deo gratias agebat, cõfitebatur, inuocabat, benedicebat. Sit, inquit, nomen domini benedictum in ſecula. Sic itaq; benedicendo, ac gratias agendo deo, diem qui nec uiſionem, nec naturam, nec ſubſtantiam habet, maledicebat, uel potius eum qui nõ erat, ſicut ſuperius oſtenſum eſt, & hoc ut tantum loqueretur. Sed fortaſſis dicit aliquis, cur omnino hoc dicit, uel cur hoc locutus eſt? Audi ô homo. Ob hoc locutus hæc dicit, quia ualidiores dolores eum apprehenderunt magis ꝙ nunc tu arbitrari poſſis, quia lamentabiliores ſuſtinebat miſerias magis quàm tu cogitare ualeas. Nam quæ ille ſuſtinebat ſi nunc uideres, nec ad uidendum omnino ſufficeres. Et quomodo pati uel ſuſtinere poſſes ad uidẽdum hominem perforatis oſſibus & liqueſcentibus carnibus ac neruis cõſumptis? Hæc uniuerſa ſuſtinebat gratias agens deo, uniuerſa hæc ſupportabat benedicens deum. Loquebatur uero ore ea quæ nec deo, nec angelis eius ſanctis, nec cælo, neq; terræ hominibus, neq; pelago, neq; aeri, neq; ullis quæ ſunt in natura, ad aliquã cõtumeliam profecerunt. Loquebatur nimirum quaſi miſeriã uẽtilans, quaſi aerem uerberans, quaſi dolorẽ deferens, quaſi extediatus & moleſtiam paſſus atq; anxius pro uehementioribus paſſionibus & fortioribus doloribus. Locutus eſt tanquam quilibet in dolore poſitus quærens remedium. Tanquam quis in dolore dẽtium, aut oculorum, aut aurium frequenter parietes ungulis exarat, frequenter etiam ſemetipſum ungulis exhulcerat præ nimietate doloris quem ſuſtinet, corraſis oſſibus & palpebris atque auribus: ſic & beatus Iob cum perforarentur oſſa eius, & liquefierẽt carnes eius, locutus eſt maledicens diem qui non erat. Sic nanq; & Hieremias ſanctus poſtq; Iudæorum iniuſtitia atq; impietate uſq; ad mortẽ ſuggillaretur, ſimiliter maledixit, atq; deuotauit diẽ natiuitatis ſuæ. Et adhuc his maiora dixit Hieremias. dixit enim de nomine eius. Non nominabo nomẽ eius amplius, & non loquar ulli hominũ in nomine eius. Ob quam rem beate Hieremia? Propter inobedientiã eorum, atq; contumaciam illorum, quia factus eſt illis ſermo domini in deriſionẽ, nolũt illum, & ego tota die peregi ſubſannatus ab illis. Idcirco enim animi dolore repletus, & diem natiuitatis maledixit, & cætera alia locutus eſt. Sic nanq; & Iob prior illo præuentus nimietate dolorum maledixit diem natiuitatis ſuæ, & reſpondit dicens. Maledictus dies ille in quo natus ſum. Super omnia quæ ſuperius memorata ſunt, eſt etiam hoc præcipuum quia maledixit Iob diem natiuitatis: quia niſi ita amare defleret Iob pœnas ipſas, atq; dolores, non utiq; æſtimaret homo neq; crederet quod ita aſpera & amara fuiſſent ei ipſa ſupplicia atq; tormẽta. Nunc uero uolens omnibus oſtendere beatus Iob immanitatem amariſſimarum pœnarum atq; dolorum quæ ei diabolus ingeſſit, deflet, cõqueritur, ita & amariter & miſerabiliter atq; lamentabiliter, ut natiuitatis ſuæ malediceret diem dicẽs. Maledictus dies in quo natus ſum. Non maledicatur, inquit, dies mortis, neq; dies finis, neq; dies exitus de hoc ſeculo. Eſt nanq; conſummatio & requies & dolorum omniũ tranſitus ac depoſitio. Dies natiuitatis omnium tribulationum & anguſtiarum, dolorum quoq; & miſeriarum, omnium nihilominus peccatorum atq; impietatum initium eſt atq; introitus, per quem pereunt impiæ atq; irreligioſæ animæ. ergo omnium horũ quæ memorata ſunt initium atq; introitus corruptibilis natiuitatis dies eſt. Merito maledictus dies in quo natus ſum, quia melior eſt dies mortis quàm natiuitatis

ſicut

ſicut dicit Eccleſiaſtes, & propterea maledictus dies in quo natus ſum. Quare? quia per hunc, inquit, ad omnes hos nefandos perueni dolores, quia per hunc ad omnia hæc amariſſima perueni ſupplicia, quia per hunc ad terrenum hoc ueniens ſeculum nequiſſimi aduerſarij ſuſtineo zelum, ac maligniſſimi diaboli ſupporto ſupplicium. Pro his ergo omnibus maledictus dies in quo natus ſum. Pleriq;, inquit, hominum ſub cælo carnalem hanc ſolam delectantes uiam, ac ſola terrena quæ ſunt in corruptione reſpicientes, diem natiuitatis ſuæ delectabiliter celebrare ſtudent, honeſte in die natiuitatis ſuę iucundantes ſplendide. Nam hanc exiſtimant portionem ſuam, atq; hæreditatem, & per hæc ſperant ſe diutius uiuere in corpore, atq; augmentari ſibi annos & diem natiuitatis ſuæ. Hoc uidelicet faciunt non ob hoc quod æterna ſperent, uel eam quæ non uidetur incorruptionem expectent: qui æternam uitam apud deum in cælis eſſe non credunt, merito terrenam hanc atq; carnalem uitam ſolam delectantes celebrant diem natiuitatis ſuæ, Diem uero mortis nec nominari patiuntur. Ego, inquit, ô uiri tantum odio habeo carnalem hanc uitam, ut pro celebrare diē natiuitatis, maledicā atq; abdicem illum dicens. Maledictus dies in quo natus ſum. O quàm profundus eſt hic ſermo ualentibus inquirere. Nam primam diſputationem facientes etiam nunc huius ſenſus per pauca neceſſarie mētionem faciemus. Maledictus, inquit, dies natiuitatis, quia peccatorum ac delictorum eſt principium. Verumtamen beati ij qui in die natiuitatis, hoc eſt in principio uitæ ſuæ benedicuntur, hoc eſt ea quæ digna ſunt benedictione perficiunt. Beati quoq; & ij qui in tempore natiuitatis ſuæ, hoc eſt in principio ætatis atq; ignorantia iuuentutis ſuæ, licet maledicantur pro peccatis atq; ignorantia iuuentutis, in diem mortis atq; in finem ætatis ſuę rurſus benedicentur, & benedictionem promerebuntur per ſynceram pœnitudinem atq; dignos pœnitentiæ fructus. Væ autem illis, & animabus eorum, qui & in principio ſuo, & iuuentute ſua maledicentur delinquentes, & in fine ſuæ ætatis non abſoluentur pœnitentes, neq; benedicenē per dignos fructus pœnitentiæ ad deum confugientes: quorum maledictio atq; damnatio æterna apud inferos permanet, ſicut eorum qui pœnitudinem ſynceriter geſſerint, æterna requies in reſurrectiōe erit. Alia quamplurima cum poſſimus dicere de hoc ſermone, hæc deſinētes quæ ſequuntur cōmemoremus. Pereat inquit dies in quo natus ſum. Hæc nimirum dicit beatus Iob, ut oſtēderet omnibus quales ſuſtinebat dolores, uel qualia ſupportabat ſupplicia. Sic beatus ac ſanctiſſimus Hieremias in ſuggillatione animæ deuolutus, ſimilia ut Iob locutus eſt iuxta omnia quæ ſuperius ueraciter memorata ſunt. Super quæ uniuerſa hoc etiam debemus aduertere, quia non defuerunt ſanctis dolores ac tribulationes, moleſtiæ quoq; atq; paſſiones, non tantum pro ſe quantum pro nobis: ut nouerimus nos atq; informemur, quia per tribulationes ac labores, per paſſiones & miſerias, per dolores quoq; ac gemitus omnes ſancti deo placuerunt, & omēs iuſti introierūt in regnū dei atq; hæredes effecti ſunt apud deum æterni refrigerij, nō exultātes in corruptione, nō delectati in carne, non ſecuri in terris, ſed omnem miſeriam propter pietatem ſuſtinentes, eterna in corruptione digni effecti ſunt gloria. Sic etiam gloriatur Paulus in perſecutionibus ſuis atq; paſſionibus. Sic gloriatur & Hieremias quod ſederit ſolus quia amaritudine fuerit repletus, & quia nō abijt in conſilio impiorum ludentiū. Quid aūt miramur, quod Iob ita ingentes ſuſtinens dolores cōqueſtus fuerit, uel alij ſancti cum terreni fuiſſent homines ex corpore & anima uere plaſmati, cum & ipſe qui omniū ſanctorū rector, & conditor cæli ac terræ, & mediator dei & hominū Ieſus Chriſtus filius dei uiui, cum humano ſe indueret corpore, cū corruptibilem ſibi circundaret formam, cum iret ad paſſionē atq; ad crucē, queſtus eſt dicens, Pater, ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte, hoc eſt hæc paſſio, & cœpit trepidare, & mœſtus eſſe? Nō quia trepidauerit deitas, ſed quia carnis infirmitatem oſtendit. Sicut ergo ille dominus ut oſtenderet quia nō erat phantaſma, ſed corpus uere corruptibile habens, ſe dolorē atq; paſſionē crucis timere oſtēdit: ſic etiam Iob, & Hieremias atq; alij ſancti, ut oſtēderēt, quia cū eſſent carnales cū dolore ſuſtinuerūt ac ſupportauerūt ſupplicia atq; pœnas quæ eis acciderūt. Merito ergo dicit Iob, Pereat dies in quo natus ſum, iuxta omia quæ ſuperius oſtenſa atq; memorata ſunt, & nox illa in qua dictū eſt, ecce maſculus. Porrò quādo natus es ô beate Iob? per diem, an per noctē? Si in die natus es, nocti quid iraſceris? Sed ſi in nocte natus es, diē cur maledicis? Sicut autem æſtas & hyems idē ſunt, ſic & nox & dies. quod eīn per æſtatē fit, hoc nihilominus per

hyemem

hyemem cõſumitur: & quod hyeme ſuperfuerit, hoc proculdubio æſtate ſeminatur. æſta-
te laboratur, ſicut in die: hyeme requieſcitur, ſicut in nocte. Et adhuc ſicut corpus & ani-
ma idẽ ſunt indiſcrete atq; indiuiſiue, & nunc in terris, & in reſurrectione in cælis, quod-
cunq; ſeminauerit corpus ſuper terrã hoc metet anima in reſurrectione, quodcunq; ope-
ratur corpus in corruptione: hoc eñ quod ſeminat, hoc & metet. Sicut ergo hęc idẽ ſunt,
ita & dies & nox idem ſunt. Quod in die fit hoc nocti reputatur, & quod in nocte fit, hoc
diei deſignat. Sic nanq; omnia quæcunq; fecerit corpus, ſiue bonũ, ſiue malum, animæ re-
putantur, & omnia corpori in iudicio atq; inquiſitione ſuccenſentur. Nam utriuſq; utriq;
imputatur, utriuſq; in utroq; requiritur atq; uindicatur. Vtraq; eñ & corpus & anima cũ
ſimul ſint, & ſimul conuerſentur, ſimul adiudicantur pœnæ, aut ſimul ſuſcipientur in re-
quie. Ergo quia hęc, inqt, ita ſunt, merito & ego neq; de nocte ſilui, neq; diẽ reliqui. Sed
pereat (dixit) dies ille in quo natus ſum, & nox in qua dictum eſt ecce maſculus. A quo di-
ctum eſt? Ab his, inquit, qui nunciauerunt patri meo Zareb. Plurimi nanq; illi prædicaue-
runt filium natum, alter alterum anticipare properantes, ut per id quod honeſte celebra-
uerunt per ſingulos annos ab eo accipientes dicerent. Ecce natus eſt tibi maſculus. Sed
& puto quod ipſæ obſtetrices matri Iob Boſor renunciauerũt (Sic nanq; uocabant) quia
maſculum genuerit. Hæc nanq; demonſtrat dicens. Et nox illa in qua dictum eſt ecce ma-
ſculus. Vbi dies, illic & nox: & quod diei, hoc etiam nocti. Ob hoc ergo quia unum ſunt
dies ac nox, cũ diei malediceret, nocti non pepercit. Pereat, inquit, dies in quo natus ſum,
& nox illa in qua dictũ eſt, ecce maſculus. Nox illa quæ præterijt, quæ trãſiit, quæ defecit,
quæ nõ eſt. Nox illa ſicut & dies ille manẽs in tenebris, ille qui non uidetur, qui nõ inueni-
etur, qui nõ reuocatur, qui nõ eſt. Sicut ergo nox illa, ita & dies ille pereãt tanq; quæ non
ſunt, deficiant tanq; quæ non uidentur, neq; demonſtrentur. Cum iſta ergo quę non ſunt
maledixerit Iob, & ea quæ non ſunt perire uoluerit, irreprehenſibilis omnino in omni-
bus permanebat. Vehementẽ enim dolorẽ quẽ ſuſtinebat deflebat abſq; ullius moleſtia.
Puto quod forſitan olim in initio iuuẽtutis celebrauerit Iob diem natiuitatis ſuæ, itẽ nũc
ipſum reprobans, quia non celebrãdus, ſed lamentandus atq; plorandus eſt dies carnalis
natiuitatis, utpote tantarum tentationũ atq; dolorum introitus: & non ſolum nõ celebra-
uit ulterius, ſed maledixit ac perire optauit dicẽs. Pereat dies in qua natus ſum. Qui dies?
Ille inquit qui olim fuit honeſtus & hilaris, feſtiuus & lætus atq; ſplendidus. Hic ergo per-
eat dies. unde pereat? Ex ſolennitate, ex lætitia, ex ſplendore, ex iſtis pereat, & nunq; in
his inueniatur. Cum hoc aũt die, etiã nox illa pereat in qua dictũ eſt, ecce maſculus. Hæc
audiẽtes nos ó uiri nõ gaudeamus terrenæ natiuitati, ſed timeamus à plurimis huius mun-
di tentationibus, ſed paueamus à terribili introitu in illud incorruptibile ſeculum, ubi erit
reuelatio & inquiſitio omnium operũ atq; uerborũ noſtrorũ. Animaduertamus ó homi-
nes quæ immutatio facta eſt in hominibus. Nam priores diem natiuitatis celebrabant u-
nam uitam diligentes, & aliam poſt hanc nõ ſperantes. Nunc uero nos non natiuitatis di-
em celebramus, cum ſit dolorum atq; tentationũ introitus, ſed mortis diem celebramus,
utpote omnium dolorũ depoſitionẽ atq; omnium tentationũ effugationem. Diem mor-
tis celebramus, quia non moriuntur hi qui mori uidentur. Propterea & memorias ſancto-
rum facimus, & parentũ noſtrorũ, uel amicorũ in fide morientium deuote memoriã agi-
mus, tam illorum refrigerio gaudẽtes, q; etiam nobis piam conſummationẽ in fide poſtu-
lantes. Sic itaq; nõ diem natiuitatis celebramus, quia in perpetuo uiuẽt ij qui moriunt. Ce-
lebramus nimirũ religioſos cum ſacerdotibus conuocantes, fideles una cum clero, inui-
tantes adhuc egenos & pauperes, pupillos & uiduas ſaturantes, ut fiat feſtiuitas noſtra in
memoriã requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis aũt efficia-
tur in odorẽ ſuauitatis in conſpectu æterni dei. Hæc uidelicet diximus, quia diem natiuita-
tis propter illos qui ſine ſpe ſunt maledixit Iob dicẽs. Pereat dies ille in quo natus ſum, &
nox illa in qua dictum eſt ecce maſculus. Paulo poſt incedens dicit. Et nox illa ſit in dolo-
re. Oſtendit uero quia nulli maledixit per hoc quod ait, & nox illa ſit in dolore. Quis eñ
dolor erit nocti? Nullus. Nã nox apud ſemetipſam atq; in ſemetipſa, neq; cũ dolore, neq;
ſine dolore eſſe poteſt. Nam ſicut non habet naturã, neq; ſubſtantiam, ita nec dolorem,
neq; uulnus, neq; paſſionẽ habet in ſemetipſa, neq; dies, neq; nox. Hæc itaq; ſciẽs beatus
Iob miſeriã uentilans, & dolorem deflens, eis quæ non ſunt maledixit atq; dolorem op-
tauit

tauit dicẽs. Pereat ille dies in quo natus ſum, & nox illa in qua dictum eſt ecce maſculus. Quare? quia tenebroſorum dolorum mihi auſpicium eſt factus, quia obſcuriſſimorũ ſupplíciorum mihi exitir introitus, quia cum te familiari atq; filiorũ perditione etiam amicos in inimicos cõuertit, & corpus meum uermibus conſumpſit, & membrorũ meorum neruos humore uulneris liquefecit. Pro his ergo om̃ibus dies illa ſit in tenebris, & tanquam errans circumeat in tenebris, & rurſus ad me acceſſum nõ inueniat, neq; appropinquare ualeat, neq; uulnera mea identidem renouet, neq; maligni diaboli zelum denuo mihi ſubminiſtret. Ob hoc ergo dies ille ſit in tenebris, dies ille qui plurimos deludit, qui plurimos ſeducit, qui plurimis æternas tenebras procurat. Omnibus illis qui carnalem uitam quæſierunt, ſpiritalis uero memores non ſunt. Omnibus qui delectarionem putant carnales delitias, omnibus qui uoluptati ac uentri deſeruiunt ſuper terram. Omnibus iſtis obſcurus efficiatur, quia in tenebras prodiens, quia in tenebras ibunt, quia tenebræ contegent nomẽ eorum. Dies ille ſit in tenebris, ille in quo malignus atq; tenebroſus diabolus ſuam perfecit uoluntatem. Nam et uere niſi primum obſcurauerit diabolus corda hominũ, niſi primum infuſcauerit animas eorum, niſi prius obliuionem dederit timoris dei atq; terribilium iudiciorum eius, non utiq; ualebit unquam peccatorum ſemẽ ſeminare in cordibus eorum. Poſtquam uero obſcurauerit animã, & à deo auerterit, tunc ſcilicet ad omnia mala, ad impudicitiam, ad infidelitatẽ atq; ad om̃ia carnis deſideria, tanquam eos qui in tenebris ſunt facile conuertit. Iſtis ergo talibus efficitur dies illa, hoc eſt dies natiuitatis, dies tenebrarum. Et non ſolum dies natiuitatis tenebræ illis efficiuntur, ſed inſuper adhuc dies mortis æternatum tenebrarum introitus efficitur illis. Dies enim tenebroſus circundabit hos tales. Hęc nanq; uniuerſa ſignificans dicit. Dies illa ſit in tenebris, Dies impiorũ, dies infidelium, laſciuorũ, impudicorũ, eorum qui neq; in die natiuitatis pietatem cuſtodiunt, neq; in die mortis pœnitentiam oſtendunt. Iſtis ergo talibus dies ille ſit in tenebris, quia in tota uita ſua tanquam in tenebris ambulant, qui palpant uelut cæcus circa parietem. Iuſtis autem lux eſt ſemper in die natiuitatis, ſicut Hieremiæ, & omnibus ſanctis. Et in die mortis, ſicut Lazaro qui deportatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ, Iſaac, & Iacob, in ſecula ſeculorum. Amen. Dies ille ſit in tenebris, & nõ requirat illum dominus deſuper. Identidem ad priora ſe conuertit, non inquirat illum dominus, ne inquiſitus iterũ ad me perueniat, ne inuentus identidem me inueniat. Nõ inquirat illum dominus deſuper, non recordetur, non reputet. Non em̃ eſt dignus, neq; ipſe dies, neq; ille qui in ipſo die amariſſima mihi ingeſſit tormenta. Diem natiuitatis memorat, & lamentabilium ſuppliciorum diem ſignificat, quinimmo ipſa ſupplicia, uel potius diabolum qui ingeſſit ea, quem de ſuperioribus cadentem non requiret dominus unquam. Non requirat eum dominus deſuper. Quid dicis ó beate Iob? Ergo alios dies inquiret, ut de iſto ſolo dicas uelut interminans, nõ inquirat illum dominus deſuper? Vtiq; ait omnes dies ſeculi inquirentur, omnia tempora, & momenta atq; ſecula requitentur & producentur: nimirũ non dies ſeculi qui naturam nõ habent neq; ſubſtantiam, ſed uerba & facta quæ in illis diebus ſunt geſta uel dicta, ſed cogitationes & conſilia atq; tractatus, qui in omni tẽpore uel momẽto huius ſeculi tractati ſunt atq; cogitati. Hæc igitur omnia in omnibus gentibus, & in om̃i lingua inquiſita in iudicio manifeſtantur in tẽpore inquiſitionis. Non enim mentitur is qui ait. Memor ſum ea quæ à ſeculo ſunt dinumerare, non ſolum tempora & momẽta, & dies, & annos, ſed quin potius omnium hominũ cordis occulta, iuxta hoc quod dictum eſt: Qui fingit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. Et adhuc alibi: Ipſe autem nouit occulta cordis. Apoſtolus uero his conſonanter dicit: In die qua iudicabit deus occulta hominũ. Ille enim dies manifeſtabit omnia, in igne reuelãs cuncta. Sciẽtes itaq; nos ó uiri, quia aduerſum tam terribilem habemus iudicem, ſancte cõuerſari & in factis & in uerbis ſtudeamus, ut non pro condemnatione in iudicio, ſed pro requie atq; gloria æterna inquiramur. Deinde, nõ ſit, inquit, in diebus anni, neq; numeretur in diebus mẽſium. Quis? Maledictus atq; perditus ille dies. Iſte nõ ſit in diebus anni, neq; numeretur in diebus menſium. Nunc oſtendiſti euidẽter ó beate Iob, quia non diem creaturę maledixiſti, quia non diem anni uel menſium deuotaſti, ſed illum qui nõ eſt in ſubſtantia, neq; in numero, neq; in computo. Omnes enim dies anno & menſibus circundantur uel computantur. Extra annum aũt & menſes nullus eſt dies. Ergo ſi dies qui iſtic maledictus eſt ac

perditus

perditus eſt, non eſt in anno, & tu dicis, Non ſit in diebus anni: non eſt in menſibus, & dicis, Non numeretur in diebus menſium: nihil eſt, nuſquam eſt, hoc quod non eſt maledicis. maledicis enim qui non eſt perire uolens. Et merito irreprehenſibilis in omnibus permanes beatiſſime dei amice Iob. Aut etiam aliter intelligamus maledictũ hunc atq; perditum diem de quo dicit, Dies ille ſit in tenebris, & nõ inquirat illum dominus deſuper. Figurate ſignificat per hæc infelicem illum Iudam, per iſta de longe eum oſtẽdit, qui debuerat eſſe dies ſerenus, & ſplendidus ac perſpicuus, & ſibi luminoſus & alijs lucidus, factus eſt tenebroſus per ſemetipſum atq; obſcurus. Hunc ergo ſignificans dicit. Dies ille ſit in tenebris qui lucẽ dereliquit, qui à luce diſceſſit, qui lucem in mortẽ tradidit, & non inquirat illum dominus deſuper, cum inquiſierit Petrũ & cæteros apoſtolos reſurgẽs à mortuis. Nõ ſit in diebus anni, eccleſiæ feſtiuitatibus atq; ſanctificationibus, nõ ſit in unitate eccleſiæ, nõ numeretur inter dies menſium, in numero xij. apoſtolorũ, tanq; xij. menſium, ſed deleatur de libro uiuentiũ, & cum iuſtis nõ ſcribatur. His cõſonanter inferius uniuerſum populum Iudæorũ deſignans atq; increpans, noctẽq; eum nuncupans, dicit. Obſcurẽtur ſidera noctis illius. Cuius noctis? Illius de qua dicit Apoſtolus. Nox proceſſit. Quæ ſidera obſcurentũ? Sacerdotes, & Scribæ, & Phariſæi. Nam hi qui debuerant in modũ ſtellarum fulgere atq; lucere in lege tanq; in nocte, effecti ſunt oẽs tenebroſi atq; obſcuri. Suſtineat, inquit, nox illa Iudæorũ tenebroſus populus, ſuſtineat reſurrectionẽ domini, ſed non ueniat in lucẽ uultus eius, neq; uideat luciferũ orientẽ ſpiritum ſanctum paracletum de excelſis ad apoſtolos miſſum. Aliaq; plurima demonſtrant ex ipſis beati Iob ſermonibus, quæ in reſurrectione atq; iudicio præuenient impijs atq; iniuſtis tanq; abortiuum exiens de uentre matris ſuæ. Illic, inquit, impij requieuerunt ab ira indignationis, illic requieuerunt dolentes corpore. Illic, inquit, in reſurrectione, in inquiſitione, in iudicio. Illic eñi requieſcit eatenus indignatio atq; furor impiorum, cum digna illis illata fuerit damnatio atq; tormentũ: tunc erunt tanq; aborſum exiens de uentre matris ſuæ, ſicut infantes qui non uiderunt lucem. Nam ſicut abortiua de uentre matris ſuæ exeuntia nõ uiderunt lucem, ſed ex tenebris in tenebras eunt, ex tenebris atq; anguſtia uteri materni in tenebras & anguſtias terræ atq; ſepulchri: ſic impij de tenebris in tenebras eunt, ex anguſtia in anguſtiam expellentur, de corpore in ſepulchrũ, ex ſepulchro in anguſtiã expellentur atq; iudicij damnationẽ, & in tenebras exteriores, ubi nõ eſt lux, neq; uidebunt uitam homines. Puſillus & magnus, inquit, ibi eſt. Non eſt eñi perſonarum acceptor regni huius rex. Merito ex æquo impertit oĩbus & puſillis & magnis, & humilibus & altis regni huius introitũ Illis ſanè qui æqualiter illum metuũt, qui æqualiter illum diligũt. Puſillus & magnus. Ibi eſt Lazarus puſillus, cum Abraham magno, & ſeruus nõ timens dominum ſuum. In incorruptione eñi non eſt dominus corruptibilis, neq; carnalis, ſed cum apparuerit facies cæleſtis domini atq; iudicis, tunc corruptibiles atq; carnales domini nuſquam apparebunt. Merito illic eſt ſeruus nõ timẽs dominum ſuum. Memoratus eñi timor iudicij, terror atq; formido futurorum, omnem timorem corruptibilem & carnalem in obliuionem deducit atq; foras mittit. Non enim ſerui dominorum timoris recordãtur, neq; domini ſeruis imperare occurrũt. Vnus eñi timor inquiſitionis atq; iudicij apprehẽdet cunctos. Merito illic eſt ſeruus nõ timẽs dominũ ſuum. Ibi eſt Abdias nõ timens Achab dominum ſuum. Ibi eſt Oneſimus nõ timens Philemonem dominum ſuum. Alijq; innumeri reperiũtur & in lege, & in Euãgelio his ſimiles, qui cæleſti domino ac deo omnium ſeruientes, nõ timuerunt ſuper terram dominos carnales ad obediẽdum eis in malis, neq; in cælis eos timẽt in cõſpectu ueri domini uenientes. Nam cum ſeruitutem carnalem pure eis atq; deuote exhibuiſſent, nõ diſceſſerunt à creatoris ſeruitute. Hoc nanq; oportet reddere ſeruos carnalibus dominis ſuis, ut nõ fraudẽt, ut nõ circumueniãt, ut nõ inſidientur dominis ſuis, ut nõ ad oculum ſeruiãt, ut nõ in facie fingant, ſed foris ab oculis, ſed foris à facie omnem gratiam dominis ſuis oſtendãt. Huius nanq; rei ingẽtem in cælis accipiẽt remunerationem à domino omnium atq; iudice uiuorum & mortuorum In ſeruum uenũdatus eſt Ioſeph, ſed in malo atq; impio actu nõ obediuit dominę ſuæ. Merito & in terris in Aegypto, & in cælis in perpetuo dominabitũ illi, quæ illicite ad tẽpus dominari uiſa eſt. Hæc ſcilicet uniuerſa pro bonorũ cõmonitione diximus, à beato Iob etiam nos de his ammoniti, dicẽte eo euidẽter. Puſillus & magnus ibi eſt, & ſeruus nõ timẽs dominum ſuum.

Inueniet qui inquirere ſtuduerit, etiam cætera alia his cõſonantia, & ea quæ nunc iſtic per ordinem, & cuncta quæ in priori multipliciter à iuſto illo ſunt dicta de dei magnitudine, & de ſua tolerantia, quæ ſuſtinuit abſq; culpa innocens in cõſpectu dei, & coram omnibus hominibus, quæ ſuſtinuit cum gratiarum actionibus atq; cõfeſſionibus dei, quæ ſuſtinuit piæ tolerãtiæ formam præbens in perpetuo cunctis. Beati qui te fuerint imitati beatiſſime Iob. Beati qui tua ueſtigia fuerint ſecuti. Beati qui ſimiliter ut tu in fide, & pietate, atque in omnium ſibi accidentiũ tolerantia cõſummati fuerint. Hi requieſcent in perpetuo apud deum patrem, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Finis libri Tertij in librum beati Iob.

PROLOGVS RVFINI PRESBYTERI IN EXPLANATIONEM SVPER PSALMOS TRIGESIMVMSEXTVM, Trigeſimumſeptimum, & Trigeſimumoctauum.

QVONIAM Trigeſimiſexti, & trigeſimiſeptimi, & trigeſimioctaui pſalmi expoſitio tota moralis eſt, inſtituta quædam uitæ emendationis oſtendens, & nunc conuerſionis ac pœnitentiæ, nunc purgationis & profectuũ ſemitam docet, idcirco tibi eam Aproniane fili chariſſime in nouem oratiunculas, quas Græci Homilias uocant, uelut in uno corpore digeſtam in latinũ tranſtuli, ut intra unum codicem collectam haberet dictionem, quę ad emendationem uel profectionem morũ tota reſpiceret. Hoc ſanè beneficij præſtabit hæc lectio, quod abſq; labore lectoris intelligẽtia eius in propatulo habeatur, quo ſcilicet uitæ ſimplicitas, ſenſu lucido ac ſimplici ſermone doceatur; ex quo prophetia peruenire non ſolum ad uiros, uerum etiam ad religioſas fœminas poſſit, & excolere ſimplices mentes: ne forte religioſa filia mea, ſoror in Chriſto tua, ingrata ſit operi noſtro, ſi id ſemper laborioſum intellectui ſuo pro aſperitate ſentiat quæſtionum: quia nec corpus humanum ex ſolis potuiſſet neruis oſſibusq; cõſtare, niſi eis diuina prouidentia, uel molliciem carnis intexuiſſet, uel blandimenta pinguedinis.

Explanatio pſalmi Trigeſimiſexti qui dicitur, Noli æmulari in malignantibus. Non uidetur Origenis. Vide cenſuram. Homilia I

MVltifarie, multiſq; modis deus locutus eſt patribus in prophetis. Aliquando quidem ineffabilia ſacramẽta nos edocet in his quæ loquitur: aliquando autem de ſaluatore, & de eius aduentu nos inſtruit: interdum uero mores noſtros corrigit, & emendat. Propter quod nos tentabimus per loca ſingula ſcripturæ diuinæ huiuſcemodi differẽtias aſſignare, & diſcernere ubi prophetiæ ſint, & de futuris dicatur, ubi autem myſtica aliqua indicãtur, ubi uero moralis eſt locus. Incipientes igitur explanationem trigeſimiſexti pſalmi, inuenimus quod totus pſalmus iſte moralis eſt, & uelut cura quædam ac medicina humanæ animæ datus, cum peccata noſtra arguit, & edocet nos ſecundũ legem uiuere. Sed uideamus iam quale nobis principium dat primus uerſiculus. Noli, inquit, æmulari inter malignantes, neq; æmulatus fueris facientes iniquitatem, quoniam ſicut fœnum cito areſcent, & ſicut holera herbarum cito decident. Duo ſunt quidem quæ nos docet in his uerbis facere nõ debere. Primo quidem ne æmulemur inter malignantes, ſecundo ne æmulemur eos qui faciunt iniquitatẽ. quoniam ſequitur eum qui inter malignãtes æmulatur, ut areſcat ſicut fœnũ, & hoc eum non tarde, ſed cito eſſe paſſurum. Eum uero qui æmulatur faciẽtes iniquitatem ſequitur, ut ſicut holera herbarum cito decidat. Et ſecundum ſimplicem quidẽ literæ intellectum, non æmulari inter malignãtes, hoc uidetur indicari, ne inter malos & peſſimos homines æmulator quis maliciæ, id eſt dux & auctor exiſtat, & uelut formam flagitij cæteris præbens

bens. Aemulari uero eos qui faciunt iniquitatem, illud eſt, ſi imitetur quis, & diſcat agere
inique. Et hoc eſt in utroq; quod dicitur, ut neq; exemplum malitiæ cæteris præbeas, neq;
ipſe aliorum malorum ſequaris exempla. Verum ut plenius quid etiam intrinſecus ſermo
iſte contineat agnoſcamus, cõueniens puto adhibere de ſcripturis diuinis ſicubi hunc ſer
monem inuenimus ſcriptũ, & ſpiritalibus ſpiritalia comparare, ut quid per hæc indicetur
euidentius pateat. Scriptũ eſt in Deuteronomio, Ipſi in zelũ me concitauerũt in nõ deo,
ad iram me concitauerunt in idolis ſuis, & ego in zelum adducam eos in nõ gentem. Hic
ubi latine dicitur in zelum adduxerunt me, & ego in zelum adducã, in græco idem ipſe
ſermo eſt, qui & in pſalmi initio eſt dictus, id eſt æmulati ſunt me, & ego æmulabor eos.
Quamuis ſermo ipſe græcus id eſt ἐζήλωσαν ſignificantius in latino exprimi uidetur, ſi di-
camus irritauerũt me, idem tamẽ ipſe eſt ſermo. Sed & in apoſtolo ſcriptũ eſt, An æmula
mur dominum? Nunquid fortiores illo ſumus? Et ubi habetur æmulamur dominum, in
quibuſdam exemplaribus irritamus dominum ſcriptum eſt. Ex quibus omnibus teſtimo
nijs indicatur quod æmulari aliquem irritare eum eſt, & prouocare. ut uetbi cauſa, ſi tali
utamur exemplo. Sunt quædam mulieres impudicæ, & nequã, quæ ſi forte uiros in amo-
ris furtiui illecebris ceperint, proceſſu temporis occultis non cõtentæ flagitijs, uolũt eti-
am pudicis cõiugibus innoteſcere, quod ab earum uiris amentur, ut ex hoc in zelum ex-
citent, & irritent ac perturbent alienas domos. Si intellexiſti exempli uirtutem, quomo-
do pellex zelum concitet uxori, & hoc debes aduertere quid ſit æmulari inter aliquos, id
eſt cum eis malitiæ alicuius incitamẽta præbẽtur. Deniq; quia ſermo ille Deuteronomij,
in quo ait, Ipſi in zelum adduxerunt me in non deo, id eſt παρεζήλωσάν, hoc ſignificet, ex
hoc manifeſtius claret, quod alibi ſcriptũ eſt, quia deus noſter deus zelans dicitur. Zelans
autem maritus dici ſolet de cõiuge ſua, cum ei pudicitiam ſollicitius & cautius curat, nec
pollui patitur coniugis caſtitatem. Vnde conſequẽter qui peccat, deũ qui zelans dicitur
in zelum incitat, & irritat. Verũ hæc omnia abuſiue audienda ſunt de deo, ſicut & ea quę
de furore dei dicuntur, uel de ſomno, uel de triſtitia, per quæ illud intelligitur quid unuſ-
quiſq; noſtrũ pro actibus ſuis de deo mereatur. Deniq; ſic dixit in Deuteronomio. Quia
ipſi in zelũ adduxerũt me in non deo, & exacerbauerunt me in idolis ſuis, id eſt colentes
idola in zelum cõcitauerũt me. Sed quid ſequitur? Et ego in zelum adducam eos in non
gentem, in gentem inſipientem irritabo eos. Vnde etiam nunc Iudæi nõ mouẽtur aduer
ſus gentiles, aduerſum eos qui idola colunt, & deum blaſphemãt, & illos nõ oderunt, nec
indignãtur aduerſum eos: aduerſum Chriſtianos uero inſatiabili odio feruntur, qui utiq;
relictis idolis ad deum cõuerſi ſunt. Cum ergo uideris Iudæos odio habẽtes Chriſtianum
& inſidiantes ei, intellige quia completur prophetia illa quæ dicit. Et ego cõcitabo eos in
non gentem. Nos em̃ ſumus non gens, qui pauci ex iſta ciuitate credimus, & alij ex alia,
& nuſquam gens integra ab initio credulitatis uidetur aſſumpta. Nõ em̃ ſicut Iudęorum
gens erat, uel Aegyptiorũ gens, ita etiam Chriſtianorum genus gens eſt una, uel integra,
ſed ſparſim ex ſingulis gentibus congregant̃. Dicit ergo, quia ego in zelum eos inducam
in non gentẽ, in gentem inſipientem irritabo eos. Et ideo irritantur in nos, et odio nos ha
bent uelut gentem inſipientem, dicentes ſe eſſe ſapientes quoniã quidẽ primis ipſis com-
miſſa ſunt eloquia dei, & meditantes à puero uſq; ad ſenectutẽ legem dei, in legẽ dei non
peruenerunt: ſed ideo quę ſtulta ſunt elegit deus huius mundi, ut confundat ſapientes. &
ſic impletur quod ſcriptum eſt, In gentem inſipientẽ irritabo eos. Sed & quod dicit Apo
ſtolus, An æmulamur dominum? nunquid fortiores ſumus illo? uideamus quid indicet.
In eo loco hæc dixit, ubi de ſacrificijs, & de his quæ idolis immolantur, diſputat. An æmu
lamur (ait) dominum, hoc eſt zelo cõcitamus, edentes ea quæ idolis immolata ſunt, ſicut
Iudæi zelum eius cõmouerunt in idolis ſuis. Nunquid etiam nos ſimili modo facere uo-
lumus? Ideo ergo ait. An æmulamur dominũ? Nũquid fortiores illo ſumus? hoc eſt quod
dicit. Siquidem concitemus zelum alicui qui inferior eſt uiribus noſtris, poſſumus facile
contemnere: ſi ueto fortem cõcitemus in zelum, nunquid non in propriam molimur iſta
perniciẽ? Si ergo ueſcimur idolis immolatis, & aduerſum nos zelum domini concitamus,
fortiorem iram contra nos, id eſt ad proprium interitum prouocamus. Si quando ergo ui
deris hominem nequam, obſerua, & caue ne zelum eius concites aduerſum te, ne quid in
caute facias, unde nequitia cõcitetur. Verbi cauſa, ut per exemplum planius fiat quod di

citur, beatus Dauid Saul malignantem concitauit in zelum, quãdo proceſſit ante exercitum, & occidit Goliam, & proceſſerunt chori puellarum & mulierum dicẽtes. Percuſſit Saul in milibus, & Dauid in decem milibus. Quod utiq; ſi ſtudio ſuo egiſſet Dauid, æmulatus fuiſſet in malignitate Saul. Sed nunc nõ ſuo ſtudio factũ eſt ut exirent chori puellarum, & huiuſcemodi hymnũ dicerẽt, quia Dauid percuſſit in decem milibus, & Saul in milibus. Hoc eſt ergo quod nos edocet pſalmus, ut quoniam genus hominũ procliue eſt ad zelotypiam, & per facile ad uitium iſtud inclinatur, obſerua ne id agas, quod malos homines in æmulationẽ tui irritet, & ad inſidiandum tibi concitet, uel ad odium tui excitet. Et eſt hoc totum quod ſignificatur in his omnibus, ut neq; ipſe prouoces mali æmulationem aduerſum te, neq; tu nequitiã æmuleris alienam. Quomodo ergo homo nequitiam æmulatur alterius? Sine dubio cum eadem agit. Quod autem dico, tale eſt. Si quis ſit per iniquitatẽ diues factus ex paupere, ſi ſit uicinus eius egens, & uideat illum qui de terra ſurrexit, & ad diuitiarũ culmen aſcendit, & incipiat ęmulari ut ſimiliter etiam ipſe ex iniquitate diteſcat, hoc eſt ęmulari facientes iniquitatem. Sed & ſi quis eum qui uel furtiuis ſtupris, uel illicitis conatibus ultra locũ & menſuram ſuam inuadit nuptias, domos, diuitias, ęmulari uelit, æmulatus eſt facientes iniquitatem. Iam uero eos qui per diuerſa flagitia, uel indignas atq; illicitas ambitiones ad immerita honorũ culmina peruenerunt, & iniquis factionibus uel cruentis manibus honores nõ ſibi debitos occuparũt, hos ſi quis uidens ad ſimilem inflammetur inſaniam, ęmulatus eſt facientes iniquitatem. Propterea ergo mandato domini illuminamur, ut cum æmulationis illicitæ cor noſtrũ flamma mentemq; pulſauerit, nos uerbis edocti dicamus. Si æmulari uoluero inter malignantes, aut æmulatus fuero facientes iniquitatẽ, uide quid ſequatur. Sicut fœnum, inquit, cito areſcent, et ſicut holera herbarum cito decidẽt. Vis etiam alterius prophetę de talibus monitis auctoritate muniri? Audi quid etiam Eſaias de omni gloria carnali pronunciet. Omĩs, inquit, caro fœnum, & omnis gloria eius ut flos fœni. Vis etiam per ſingula uidere quomodo flos fœni ſit carnis gloria? Vide quis imperauit ante hos triginta annos, quomodo imperiũ eius efforuit: cõtinuo autem ſicut flos fœni emarcuit, tunc deinde alius poſt ipſum, deinde alius atq; alius, qui deinde duces, & principes: & omĩs eorum gloria & honor non ſolum tanquam flos emarcuit, uerum etiam tanquam puluis aridus, & à uento diſperſus ne ueſtigium quidem ſui reliquit. Alij etiã diuitijs elati, & honoribus tumidi, ſtudentes uel laudabiles haberi per ſimulatam bonitatẽ, uel execrabiles per indomitam crudelitatem. Quorum ſi quis uana ſtudia exiſtimat æmulanda, eat nunc ad cadauerũ eorũ reliquias, ſi tamen uel ipſæ inueniri queant: aliquantis enim ne hoc quidem cõceſſum eſt: & tunc inueniet quomodo omnis caro fœnum eſt, & omnis gloria eius ut flos fœni. Exaruit fœnũ & flos eius decidit. Qui autem nõ diligit floſculos carnis, neq; carnaliter uiuit, ſed diligit uerbum dei, & in ipſo proficit, audi quid ſperet. Verbum, inquit, domini manet in æternũ. Sed & hoc ipſum quod ait, quia ſicut fœnum cito areſcent, malignantes ſcilicet, nõ arbitror otioſum cur fœno eos cõparauerit, cum utiq; & alia poſſit eſſe materia, cui comparẽtur hi qui malitioſe egerũt. Fœnum mutorum & irrationabilium animalium cibus eſt. Fortaſſis ergo pro eo quod omnes ſtulti, & imperiti, & qui contra rationem & ſapiẽtiam dei uiuunt, ſequũtur eos qui in malitia principes ſunt, & ex illorum uita uel actibus ueſci dicuntur, quibus & obediunt, idcirco eos fœno cõparauit. Nemo enim prudens ab illis ſumit exemplum. Nã ſicut uir prudẽs qui audit uerba domini & facit ea, iſte eſt qui mãducat panem illum qui de cælo deſcendit, & Ieſus eſt cibus ei pro eo quod ex uerbis eius paſcitur, & in mandatis eius uiuit: ſimiliter & hi qui in malitia eminentes, ſicut fœnũ efficiuntur ijs qui ſibi obtemperant, uel æmulationem ſui ad nequitiam gerunt. Similia autẽ etiam de holeribus herbarum intelligenda ſunt, quibus comparãtur hi qui faciunt iniquitatem, pro eo quod uelociter tranſeant. Inuenimus tamẽ in ſcripturis diuinis interdum & laudabilia holera, quæ per præceptũ apoſtoli manducare iubentur infirmi. Alia autem ſunt illa, & his cõtraria, de quibus dicitur quod flumina Aegypti aqua ſit deorſum deſcẽdens, & rigans ſicut hortum holerum: quo uidelicet Aegyptius non arbor dicatur, ſed ne uitis quidẽ nominetur, ſed holera quæ cito deficiunt. Et uis uidere quàm cito Aegyptius decidat? Vide quid dicatur de eis in Exodo, Aegyptij autem feſtinauerunt, inquit, decolligauerũt axes ſuos, & cito fugerunt ſub aqua. Sicut holera ergo herbarũ cito decidẽt. Deniq; & Achab

ille

ille iniquus quoniam talia holera parabat plantare in uinea Naboth Iezrahelitæ, propter quod Nabutheus magis mori elegit, quàm permittere ut exciſa uinea Iſraelitica holera plantarentur. Fecit ergo hoc tanquam iuſtus, ut non permitteret excidi uineam iuſtitiæ cuius fructus lætificat cor hominis, cum in ſapientiæ cratere miſcetur, & plantari holerá iniquitatis, ueelociter uiridantia, ſed uelocius areſcentia. Puto ergo quod etiam in noſtris cordibus qui credimus ſaluatori, ſit aliqua uinea plantata. ſicut dixit. Vinea facta eſt dilecto in cornu, in loco uberi. Sed et ad illos dictũ eſt, quibus ſermo dei factus eſt primũ, quia ego plantaui te uineam totam feracẽ. Eſt ergo nobis uinea quædam ex qua fructum ſcientiæ qui lætificat cor hominis per donum ſapientiæ premimus in torcularibus ſcripturarum, cum perfectius & latius diuinæ legis myſteria contuemur. Sed proficientibus nobis in his ſtudijs, & Iſraelitico oculo ad oculum ſpiritalem tendentibus, uenit Achab iniquus & impius, Achab inimicus uineæ noſtræ, & aduerſum optima ſtudia hæc ſapientiæ inuidiam concitat, tumultum commouet, dolos & factiones per Iezabel, hoc eſt per carnalem ſapientiam inſtruit, & uult excidi uineam iſtam ſpiritalis intelligentiæ, & plantari holera, id eſt ut quæ legimus, carnaliter intelligamus, ſicut holera enim omnis gloria carnis eſt. ut impleatur in nobis illud quod culpat Apoſtolus dicens ad Galatas. Sic inſenſati eſtis, ut cum ſpiritu cœperitis nũc carne perficiamini? Quod aũt in anima ſancta ſint uineæ, & agri à domino benedicti, audi etiã Iſaac ad filium ſuum Iacob dicentẽ. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni quem benedixit dominus. Melius ergo eſt uineã nos colere in anima noſtra, & torcular fodere ſcripturarũ, & uindemiare botros, & premere uinum de uinea Soreph, ut & nos dicamus ad dominũ, quia poculum tuum inebriãs quam præclarum eſt. Poſteaꝗ dixit ſicut holera herbarum cito decidere facientes iniquitatem, & prohibuit æmulari inter malignantes, & imitari faciẽtes iniquitatem, tunc dicit quid facere debeamus. Spera, inquit, in domino, & fac bonitatẽ. Contemptis ſcilicet illis omnibus quæ ſuperius culpata ſunt, honoribus, diuitijs, & omni gloria carnali atꝗ omnibus ſeculi bonis, in domino, inquit, ſpera. Sperans autem in domino non ſis otioſus: ſed bonitatem faciens, ſpera in eo. Quæ eſt autem iſta bonitas, uideamus. Vnus eſt ex illis fontibus quos ſancti ſpiritus fructus eſſe enumerat Apoſtolus. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, & iuſtitia. Fac ergo bonitatem. uelut ſi diceret ad agrum loquens, fac illum fructum uel illum: ita nunc tibi auditori diuinarum ſcripturarũ, tanquam agro, loquitur ſermo diuinus. Fac bonitatẽ, & inhabita terrã, & paſceris in diuitijs eius. Noli eſſe ſicut fœnum areſcens, noli fieri ſicut holera herbarũ, quæ cito deficient, ſed ſpera in domino, & fac bonitatem, & inhabita terram. Quam terram inhabitare nos iubet ſi bonitatem fecerimus? Vtiꝗ ſi de iſta loqueretur terra quã habitamus, & qui faciunt bonitatem, & qui nõ faciunt, habitant hanc terram. Superfluum ergo uidetur eſſe mandatum ſi intelligatur hæc terra. Sed uideamus ne forte illam dicat terram de qua ſcriptũ eſt, quia ſemẽ aliud cecidit ſuper terram bonam, quæ attulit fructum, in qua nunc terra cor auditoris ſignificari uidetur. Hanc ergo iubemur inhabitare, hoc eſt non longius euagari, nõ ultra citraꝗ diſcurrere, ſed habitare, & conſiſtere intra animæ noſtræ terminos, & conſiderare eam diligentius atque effici eius agricola ſicut fuit Noe, & plantare in ea uineam, & excolere terram quæ intra nos eſt, noſtræ animæ innouare noualia, & nõ ſeminare ſuper ſpinas: uidelicet cum animã noſtram purgamus à uitijs, & incultos atꝗ aſperos mores ad mãſuetudinem Chriſti imitationis excolimus, & ita demum ex uirtutũ diuitijs paſcimur. Neꝗ enim putandum eſt præcipi nobis terrenas diuitias quærere, quas contemnere iubemur & ſpernere. Ait ergo. Inhabita terrã. hoc eſt ergo, animæ tuæ ſemper aſſiſte, ibi ſemper permane, & excole terrã tuã, ut cum abundare cœperis iuſtitiæ fructibus, tunc paſcaris in diuitijs eius. Quid eſt aũt paſci in diuitijs eius? Quia quodcunꝗ ſeminauerit homo, hoc & metet, Et qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui aũt ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet uitã æternã. Si aũt habites terram tuam, & ipſam in ſpiritu & non in carne ſeminaueris, paſceris in diuitijs eius, ſicut oues illæ quæ in loco uiridi paſci dicuntur, de quibus dicit ſermo diuinus: In loco uiridi ibi me collocauit. Vnde conſtat quod unuſquiſꝗ noſtrũ ipſe ſibi præparat intra ſe locum uiridem, in quo paſcitur à domino, cum agros animæ ſuæ excolit, & in ſpiritu ſeminans ſemper ad lætitiam ſpiritalis culturæ adducit. Delectare in dño, & dabit tibi petitiones cordis tui. Moris eſt ſcripturæ diuinæ duos

homines introducere ὁμωνυμίᾳ, id eſt ſimilitudine alterius alterum ex altero nominare,
hoc eſt ea quæ exterioris ſunt hominis, compellere etiam in interiorem. Quod aũt dico
tale eſt. Exterior homo corporalis ueſcitur cibis corruptibilibus, & ſibi aptis. Eſt autẽ &
cibus quidã interioris hominis, de quo dicitur, quia in omni uerbo dei uiuit homo. Eſt po
culum exterioris hominis, eſt aliud interioris. Bibimus enim de ſpiritali ſequenti petra, &
bibimus aquam, quam dicente Ieſu, qui bibit, non ſitiet in æternum. Eſt & indumentum
exterioris hominis, eſt & interioris hominis indumentũ. Et ſi quidem peccator ſit, induit
ſe maledictum ſicut ueſtimẽtum. Si autem iuſtus ſit, audit, Induite uos dominum Ieſum
Chriſtum. &, Induite uos uiſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, manſuetudi-
nem, patientiã. Et quid neceſſe eſt enarrare per ſingula quomodo interior homo exterio
ris hominis homonymis appellationibus nominetur? Arma exterior homo & interior ha
bet. Qui ſecũdum interiorem hominem militat, induit armis dei, ut poſſit ſtare aduerſus
uerſutias diaboli. Sed poſt multa exempla, ueniamus ad hoc quod propoſitũ eſt. Videa-
mus quid eſt quod ſignificatur ex eo quod dictũ eſt. Delectare in domino, & dabit tibi pe
titiones cordis tui Sciendum primum eſt quia hoc quod dixit in latino delectare in domi
no, in græco delitiare in domino dicitur. Hoc eñ græcus ſermo indicat, quod eſt κατατρύ
φησον. Sicut ergo ſecundum exteriorem hominem poſſibile eſt nõ ſolum cibis uti, uerum
etiam delitijs perfrui, & maxime qui diuites ſunt delitijs utũtur: ita etiam interior homo
poteſt non ſolum cibis uti, uerũ & delitijs perfrui. Quod fieri hoc modo arbitror. Si quis
audiat uerba ea ſolummodo, quæ ſe inuitent ad timorem dei, iſte cibum tantummodo ca
pit ex huiuſcemodi uerbo. Qui uero dederit operam ad intelligendam legem, ad perſcru-
tandos prophetas, ad exſolutiones parabolarum Euãgelij, ad explanationem uerborum
apoſtolicorum, & qui in omnibus intellectui & ſcientiæ operam dederit, iſte delitijs frui-
tur. Non enim ad hoc ſolũ quod ei ad uitam ſufficit, cibo utitur mandatorum, ſed in omni
agnitione ſciẽtiæ delectatur. Hoc eſt quod arbitror & in eo indicari, quod dicitur deus ab
initio plantaſſe paradiſum delitiarũ, ſine dubio in quo ſpiritalibus delitijs frueremur. Sed
& alibi, Torrẽtem (ait) delitiarum potum dabis eis, ſanctis ſcilicet. Sed & hic ſcio quod in
latinis exemplaribus haberi ſolet torrentem uoluptatis tuæ, ſed in gręco habetur τρυφῆς,
quod eſt delitiarum. Sed & ſanctis quibuſq; corporalium delitiarũ contemptus indicitur,
& ſpes delitiarum ſpiritalium repromittitur. Vis etiam de hoc auctoritatem accipere ſcri
pturæ diuinæ? Diues quidam erat, & Lazarus pauper. In delitijs corporalibus erat diues,
Lazarus conficiebatur inedia. Exceſſit uterq; de ſeculo, & Lazarus quidẽ ab angelis ſub-
latus eſt in ſinum Abrahæ, ut ibi in delitijs requieſceret: Ille aũt qui in delitijs fuerat cor-
poralibus, abijt in gehennã ignis, ſicut in Euãgelio ſcriptũ eſt. & audit ab Abraham, quia
tu conſecutus es bona in uita tua, hoc eſt delitijs abuſus es, & Lazarus mala: nunc autem
hic requeſcit, tu uero cruciaris. Nemo poteſt, & in carne, & in ſpiritu habere delitias. Sed
ſi quis in carne delitiatur, ſicut ille diues, carebit gremio Abraham & delitijs. Qui uero in
præſenti ſeculo pane afflictionis ueſcitur, ſicut & ille pauper, cum hinc abſceſſerit in deli-
tijs erit. Delitiare ergo in domino, & dabit tibi petitionẽ cordis tui. Quod ſi adhuc pleni-
us intueri uis quomodo qs delitientur in domino, perſpice quod dominus ueritas eſt, & ſa
pientia eſt, & iuſtitia eſt, & ſanctificatio eſt. Si ergo abundaueris in diuitijs ueritatis, ſi ab-
undaueris in intellectu ſapientiæ, ſi copioſus fueris in actibus iuſtitiæ, tunc plene & inte-
gre delitiaris in domino. Quæ utiq; cum expleueris, tunc etiam id quod conſequitur adi-
piſceris. dabit eñ tibi dominus petitiones cordis tui. Neceſſario tamen addidit petitiones
cordis tui, cum potuiſſet utiq; dicere petitiones tuas. ita aũt facilius intelligi poteſt. Quod
ſi ſingulorum membrorum propria quędam perſona fingatur, uerbi cauſa, ſi oculus habe
ret uocem, nunquid non diceret peto lucem, ut uideam ea quæ me uidere delectãt? Refu
gio enim uidere horrorem aliquem, & omne quod conturbat & contriſtat aſpectum. Si-
militer & ſi auditus acciperet uocem, nũquid nõ diceret peto ſonum modulata arte com-
poſitum, ſonum delectabilẽ, aſperum uero & terribile aliquid audire refugio? Ita ſi guſtui
uox daretur, & tactui. & oẽs ſenſus noſtri ſine dubio hæc peterent, quæ ſuo ſenſui con
uenirent. Ab his ergo tranſeamus ad cor in quo eſt mens, & principalis intellectus, & ui-
deamus quid deſideret & quid petat cor, ſicut de oculo uel de auribus cæteriſq; ſenſibus
in ſuperiorib. demõſtrauimus. Secundum ſui naturã cor ſine dubio intelligentiã poſcit.
Sicut

Sicut oculus uiſum, ita cor intellectum requirit. Sicut auris ſuauem ſonũ cupit, ita cor ſapientibus ſenſibus delectatur. Sicut guſtus dulci ſapore, ita cor prudentibus cogitationibus gaudet. Sicut odoratus ſuauitate fragrantiæ, ita cor rationabilibus ſtudijs lætatur. Sicut tactus lenibus ac mollibus, ita cor utilibus & optimis conſilijs delectatur. Si ergo delicieris in domino, & ſapientiæ & ueritatis & iuſtitiæ copijs atq; delicijs perfruaris, dabit tibi dominus petitiones cordis tui aptas delicijs ſupradictis. Poſt hæc dicit. Reuela domino uiam tuã, & ſpera in eum, & ipſe faciet. Omnis qui male agit odit lucem, & non uenit ad lucem uti ne arguantur opera eius. Qui aũt facit ueritatem uenit ad lucem. Quoniam ergo qui male agit odit lucem, & quantũ in ipſo occultans mala quæ agit, & timens ne arguatur uelat, & contegit uiam ſuam, & tanquam uelamento quodam operit actus ſuos. Verbi gratia, ſi quis ueſtrũ, licet non optem eſſe in hoc cõuentu talem aliquem, tamen ſi quis inter uos ſiue cathechuminus, ſiue etiã unus aliquis ex pluribus fideliũ conſcius ſibi eſt quod fornicatus ſit, & celat delictũ, nunquid nõ tibi uidetur iſte occultare, & operire uiam ſuam quam incedit? Qui aũt caſte agit, & confidit de puritate uitę ſuæ, non uult cooperire uiam ſuam, ſed uult eam manifeſtã eſſe. manifeſtam dico non hominibus, ne forte percipiat mercedem ſuã ab hominibus, ſed deo manifeſtat. Propterea ergo dicitur, reuela ad dominum uiam tuã. Sed & ſi malorũ tibi conſcius aliquorũ fueris, noli occultare, ſed per exomologeſim, id eſt confeſsionem reuela ea domino, & ſpera in eum, & ipſe faciet. Hoc eſt, cum cõfeſſus fueris, & reuelaueris ei delicta tua, ſpera in eum quod poſsis ab eo ueniã promereri & ipſe faciet. Quid faciet? Sine dubio ſanũ te faciet. Dicet tibi. Ecce iam ſanus factus es, ultra noli peccare, ne quid tibi deterius contingat. Hæc faciet, ſi delicta tua ei reuelaueris. Si uero pura eſt uia tua, & munda cõſcientia, & hæc ei reuelaueris, ſpera in eum. Quid faciat, ex conſequentibus diſce. Producet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuũ ſicut meridiem. Tuam iuſtitiã, quam tu egiſti in occulto, & reuelaſti eam ſoli deo, hanc producet ſicut lumen deus, & oſtendet te iuſtũ illuminatũ ſole iuſtitiæ, cælo & terræ, & omnibus qui in cælo ſunt oſtendet lumen iuſtitiæ tuæ, & (ſi ita dici oportet) iactabit ſe de te tanquam de filio, tanquam qui acceperis ſpiritum adoptionis. Producet ergo iuſtitiam tuã ſicut lumen, quia qui ſecundum mandatũ domini iuſtus eſt, iuſtitiam ſuam ita facit, ſicut ipſe mandauit dicens. Vos autem cũm facitis iuſtitiam ueſtram, neſciat ſiniſtra quid faciat dextera tua. Hæc ergo iuſtitia quæ ita fit, ut non hominibus appareat, nec ut humanam gloriã captet, ſed fit in occulto, ut pater qui uidet in occulto reddat palam in tempore ſuo, producitur à deo ſicut lux, & iudicium tuũ ſicut meridies. Omnia enim iuſti iudicia quæcunq; iudicauit, non ſolum ſicut lux erunt, ſed ſicut meridianum lumen, quod utiq; clariſsimum & ſplendidiſsimum eſt. Plenitudo enim lucis, in meridiano tempore deſignatur. Si ergo fueris iuſtus & bonus, producet deus ſicut lumen iuſtitiã tuam, & iudicium tuum ſicut meridiem. Vel certe in iudicio cum cauſa tua diſcutitur, iuſtitiam cauſæ tuæ tanquã lucem deus faciet manifeſtam, & iudiciũ quod & dijudicat, uelut meridiem faciet manifeſtum. Quę ſcientes ita futura, deprecemur miſericordiam dei, ut concedat nobis tales fieri, qui digni habeamur, quorũ deus ipſe lucem iuſtitiæ producat in medium, & iudicium noſtrum ſicut meridiem clarum & lucidum, habens lucem uerã in ſe, ipſum dominum noſtrum, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Secunda de eodem Pſalmo, ab illa parte, Subditus eſto dño, & ora eum.

PRæcipiente mandato, & dicente, Subditus eſto domino, neceſſarium uidetur perſcrutari quid ſit ſubditum eſſe domino, & quid ſit non eſſe ſubditũ. Sicut enim non omnis qui dicit domine domine, intrabit in regnũ cælorũ, ſed qui facit uoluntatẽ patris mei qui in cælis eſt: ita non omnis qui dicit ſe ſubiectũ eſſe domino, ſubiectus eſt ei, ſed qui re ipſa ſubiectus eſt ei. Quia uere ſubiectum eſſe domino, non ſermo profeſsionis, ſed opus ſubiectionis oſtendit. Plenius aũt intelligitur quod dicimus hoc modo. Dominus noſter Ieſus Chriſtus iuſtitia eſt. Nemo ergo iniuſte agens ſubiectus eſt Chriſto, qui eſt iuſtitia. Chriſtus ueritas eſt Nemo mendax Chriſto ſubiectus eſt qui eſt ueritas, ſiue cũ in rebus, ſiue cum in doctrina mendacium loquitur. Dominus Ieſus Chriſtus ſanctificatio eſt. Nemo eſt ſubiectus ſanctificationi, cũ pollutus ſit & impurus. Dominus Ieſus Chriſtus pax eſt. Nemo litigioſus & tur

bulentus Chriſto ſubiectus eſt, qui eſt pax, ſed ille ſubiectus eſt ei qui dicit, Cũ his qui oderunt pacẽ eram pacificus. Vnde & in alio pſalmo ad animã ſuam dicit propheta. Veruntamen deo ſubdita eſto anima mea, quia ab ipſo eſt patiẽtia mea. Sed & Apoſtolus magna quidem & myſtica de ſubiectione ſignificat dicens. Cum autem ſubiecta ei fuerint omnia tunc & ipſe filius ſubiectus erit ei qui ſibi ſubdidit omnia. Audi ergo quid dicit, quia omnia neceſſe eſt Chriſto eſſe ſubiecta, & tunc ipſum eſſe ſubiectũ, ſubiectione uidelicet illa quam de ſpiritu intelligi dignũ eſt. Interim neceſſe eſt omnia Chriſto eſſe ſubiecta, ut tũc demum etiã ipſe impletis omnibus & perfectis per ſubiectionem, tanq; uictoriæ ſuę hanc referens palmam patri dicatur futurus eſſe ſubiectus. Quod niſi myſtice intelligatur, impium aliquid ſine dubio non aduertentibus indicare creditur. Non enim putandum eſt, quod filius dei nunc quidem patri nequaquam ſubiectus ſit, in nouiſſimis uero temporibus eum ſibi fuerint cuncta ſubiecta, tunc erit & ipſe ſubiectus: ſed quia omnia noſtra in ſe recipit, & ſe eſſe dicit qui in nobis eſuriat, ſeq; qui in nobis ſitiat, & nudus ſit atq; æger, quiq; hoſpes & qui retruſus in carcerem, & quicquid uni ex minimis ſuis factũ fuerit, ſibi factũ eſſe teſtatur: conſequenter & merito eum unuſquiſq; noſtrum plene & perfecte ſubditur deo, ita ut in nullo prorſus inobediens pareat, ſe eſſe ſubditũ proteſtatur. Sed & alio modo planius intelligitur quod dicimus. Si aliquod membrum corporis doleamus, quãuis anima noſtra incolumis ſit, & reliqua omnia membra noſtra ſana ſint, tamen quia dolore unius membri totus homo affligitur, nõ dicimus quia ſani ſumus, ſed qa male habemus. Verbi cauſa, dicimus ille non eſt ſanus. quare? quia pedes dolet, aut renes, aut ſtomachum. Et nemo dicit quia ſanus eſt ſi ſtomachũ dolet, ſed nõ eſt ſanus quia ſtomachũ dolet. Si intellexiſtis exemplũ, redeamus nunc ad id quod propoſitũ eſt. Apoſtolus dicit quia corpus Chriſti ſumus, & membra ex parte. Chriſtus ergo cuius omne hominũ genus, imò fortaſſis totius creaturæ uniuerſitas corpus eſt, & unuſquiſq; noſtrũ membra ex parte eſt, ſi aliquis ex nobis qui membra eius dicimur ægrotat, & aliquo peccati morbo laborat, id eſt ſi alicuius peccati macula inuritur, & non ſubiectus deo, recte ille nondũ dicitur eſſe ſubiectus, cuius ſint membra illi qui non ſunt ſubiecti deo. Cum autẽ omnes eos qui corpus ſuum dicuntur ac membra, ſanos habuerit, ut in nullo inobedientiæ laborauerint morbo, ſanis omnibus membris, deoq; ſubiectis, merito ſe dicit eſſe ſubiectũ illi, cuius nos membra deo in omnibus obedimus. Quod ſi teipſum perſcrutari uis, & uidere ſi iam ſubiectus es deo, an adhuc inobediens permanes, hoc modo teipſum diſcute. Si nihil eſt contrariũ deo in te, ſubiectus es ei. Contrariũ aũt dicimus hoc modo. Deus charitas eſt: ſi odiũ in te nõ eſt nõ habes quod contrariũ deo eſt. Deus ueritas eſt: uide ne ſit in te mẽdacium, quod eſt contrariũ ueritatis. Si enim eſt in te mendaciũ, non deo ſubiectus es ſed ei qui eſt mẽdacij pater. Et ſi iniuſtitia in te eſt, patri iniuſtitiæ ſubiectus es magis q̃ deo, qui iuſtitia eſt. Si & reliqua in te deprehenderis uitia, ſcito te tamdiu non deo, ſed diabolo eſſe ſubiectũ. Certum eſt nanq; quia fornicationis tempore ſpiritui fornicationis ſumus ſubiecti, aduerſantes ſpiritui caſtitatis. Et tempore iracundię, uel furoris, ſpiritui iræ obedimus, ſpiritui manſuetudinis reſiſtentes. Propterea ergo uidentes quia omnis uita noſtra agonẽ quendam obedientiæ gerit, ſiue Chriſto, ſiue his qui cõtrarij ſunt Chriſto, conemur per orationis, per eruditionis religioſam inſtitutionem hoc agere, ne unq; diabolo uel malitiæ eius obedire inueniamur, ſed omnis actus noſter, & omnis ſermo atq; omnis cogitatio inueniat̃ in ſubiectione Chriſti. Quod ſi forte dicis, quid prodeſt ſi nũc ſubiectus ſim, cum iam ante peccauerim & præuentus ſim in delictis? ſine dubio cũ deliquimus, ſubiecti nõ fuimus deo. ſed cum deſiuimus à delictis, tunc initiũ ſubiectionis accepimus. Cum ergo timori dei ſubiecti peccare ceſſamus, tunc etiã fiduciam accipimus poſcendi pro delictis prioribus ueniã. Donec aũt permanemus in delictis, fruſtra ueniam poſcimus delictorũ. Vnde & memini me frequenter dixiſſe ad uos, quia ueniã delictorum tunc digne poſcimus, cum longe poſiti à peccato, illã uocẽ poſſumus dicere, Ne memineris iniquitates noſtras antiquas. Non dixit eas quas facimus, ſed eas quas aliquãdo fecimus. Subditus ergo eſto domino, & ſubiectus noli peccare. Tunc obſecra eum pro delictis præteritis, & antiquis. Ne æmulatus fueris eum qui proſperatur in uia ſua, in homine faciente iniquitatem. Deſcribit ea quæ accidũt hominib. Frequenter enim ſi uideamus iniquũ in proſperis ſucceſſibus, & in ea quã ducũt felicitate uitæ poſitũ, ſcandalizamur, & periculũ fidei incurrimus, atq;

mus atq; in corde noſtro aduerſum diuinā prouidentiā conquerimur, dicentes. Quid prodeſt iuſte agere? Ecce iuſti tribulantur, hic iniuſtus feliciter agit. Iniuſtus eſt, & ad ſummas diuitias peruenit, honorū ac poteſtatum excelſum culmen aſcēdit, fortaſsis melius eſt iniuſtum eſſe ꝙ iuſtum. Hæc infirmæ & fragiles animæ etiam ſi non ore proferūt, in corde ſuo tamē loquunť, cū uiderint iniquos proſperis ſucceſsibus agere in uia ſua. Et ideo nobis mandati huius medela ſuccurrit, ne cū hæc uiderimus æmulemur, id eſt ne irritemus dominum aduerſum nos loquēdo talia in cordibus noſtris: ſed recogitare debemus, quia præſens ſeculum eorū eſt, qui futuræ beatitudinis nō habent ſpem. Et ideo patienter feramus illos his ſucceſsibus proſperis agere, percipere bona ſua in uita ſua, donec ueniat & noſtrū, ad quod inuitati ſumus, & cuius nobis repromiſſa ſunt bona, ad quod reſpicimus, in quod ſperamus, cuius bona nō ſicut in hoc ſeculo tanq; umbra prætereunt, ſed permanent in æternū. Impoſsibile aūt eſt, & in præſenti ſeculo bona conſequi, & in futuro. Neceſſe eſt enim dici uni, quia cōſecutus es tu bona in uita tua: & alij, quia cōſecutus es mala: & alter pro malis bona, & alter pro bonis mala recipiat, ſicut exēplo ſunt ille diues, & Lazarus. Ideo ergo noli æmulari in eo qui proſperatur in uia ſua, in homine faciente iniquitatem. Poſt hæc commonet uitium quo omnes pene turbamur, & neſcio ſicubi rarus quis ita perfectus inueniatur, qui careat hoc morbo. Deſine, inquit, ab ira, & derelinque indignationē. Multa ſunt uitia, quæ à multis facile uitantur. Verbi cauſa impudicitiæ malum. Si quis operam enixius cōtinentiæ dederit, impudicitiā abiecit. Aliquanti etiam auaritiam ſubiugarunt, ita ut cum in cæteris non ſint perfecti, uideātur tamen uitare hoc malum, ſed & alia nonnulla. Iracundiæ autem durum, & acutū uitium inflammat, & exagitat etiam eos, qui uidentur eſſe ſapientes. Vnde & Salomon in Prouerbijs dicit, Ira perdit etiam prudentes. Idem noli, inquit, mirari, ſi inſipientem, ſi malum, ſi infidelem iracundia inflammat, quia frequenter etiā bonos & prudentes uiros ira exagitat. Eſt ergo hoc peccatum etiam unū ex illis quod ad ædificiū deferet ligna, fœnū & ſtipulam, & neceſſe eſt huiuſmodi materias (ſicut ſcriptū eſt) per ignem probari, ita ut permaneamus tandiu in igne, donec de nobis ligna iracundiæ conſumantur, & fœnū indignationis, & ſtipula uerborum, eorū uidelicet quæ huiuſmodi uitijs exagitati protulimus. Idcirco ergo deſine ab ira, & relinque indignationē: id eſt non ſatisfacias animis tuis, cum cōmotus fueris ad iracundiā, ſed deſine, derelinque, cōtemne. Nos uero cū hæc mandata ſuſcipiamus, & econtrario cum cōmoti fuerimus, nō ab iracundia, ſed à manſuetudine deſinimus, nō indignationē relinquimus, ſed lenitatem. Verū ex hoc ſaltem incipiamus emendare noſmetipſos, & paulatim per continentiam & aſsiduam meditationem lenientes iracundiā, ueniamus etiam in hoc ut ultra non iraſcamur: atq; indignationis quæ per furorem concitatur impetum retundētes aſsidue, perueniamus uſq; in illud ne ultra indignationis cōmotione turbemur. Noli æmulari ut nequiter facias. Noli, inqt, in æmulationē nequitię cæteros prouocando, etiam ipſe nequam fieri: quia æmulatio mali uincere ſemper in malitia alium ſtudet: quia qui nequiter agunt exterminabuntur: qui autem expectant dominū, ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Apparet quia nequitia alia quidem ſpecies mali eſt, præter cætera peccata. Vnde & hic ſermo diuinus alium deſcribit peccatorē, & alium nequā, ſicut & ibi ſimili utitur diſtinctione cum dicit. Cōtere brachiū peccatoris & maligni, id eſt nequam. Sed & dominus in Euangelio diabolū non dixit peccatorē tantummodo, ſed malignum, uel malū, & cū docet in oratiōe, uel dicit. Sed libera nos à malo. & alibi. Malus homo fecit, ſiue malignus. Definiunt quidam πονηρίαν id eſt nequitiam ſpontaneam uel uoluntariam eſſe malitiam. Aliud eſt enim per ignorantiā mala agere, & uinci à malo: aliud eſt uoluntate & ſtudio mala facere, & hoc eſt nequitia. Vnde & merito diabolus hoc nomine πονηρός, id eſt malignus, uel nequā, appellať. Sed & nobis exprobrans ſaluator dicebat. Si ergo & uos cū ſitis mali ſcitis bona data dare filijs ueſtris. Et nūc ergo ait. Quoniā qui nequiter agunt exterminabuntur, qui aūt expectant dominū ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Eſt & alia quædam terra, illa de qua ſcriptura dicit, fluens lac & mel, quam Saluator in Euangelijs repromittit manſuetis, dicens. Beati manſueti, quoniam ipſi poſsidebunt terram. Hæc noſtra quam habitamus proprio uocabulo arida appellatur, ſicut & cælum iſtud quod intuemur proprie firmamentū diciť. Ex appellatione uero alterius cęli, etiam iſtud firmamentū cæli nomen accepit, ſicut edocet ſcriptura Geneſeos, Quid ergo

eſt? In

eſt? In præſenti quidē uita utimur cælo & terra uiſibilibus iſtis, in quibus ueri cæli & ueræ terræ præter nomina nihil aliud inuenimus: ſed idcirco hic ita arbitror appellata, ut cum hæc ita nominant̄, illa quæ uera & magna ſunt, ad deſideriū & memoriā cognominantiū ueniant. Qui ſunt aūt qui hæreditate poſsidebunt terrā? Qui expectant, inquit, dominū. Expectamus dominū, quia ipſe eſt expectatio noſtra & patientia. ſicut ſcriptū eſt. Et nūc quæ eſt expectatio mea? nónne dominus? Sicut ergo Saluator ſapientia eſt & pax & iuſtitia, ita eſt & expectatio, uel patientia Et ſicut participatione iuſtitię eius iuſti efficimur, & participatione ſapientiæ eius ſapientes, ita & participatione patientiæ eius patiētes efficimur. Eſt ergo uelut fons quidā perennis, de quo haurire poſſumus & patientiā, & iuſtitiam, & ſapientiā & omnia quæcunq; ſunt uirtutū bona: ſi tamen bona, digna & pura uaſcula noſtra deferamus ad fontē. Ait ergo. Qui aūt expectant dominū, ipſi hæreditabūt. Poſt hæc aūt ſermonē quendam addidit myſticū, qui ſuper auditū meum ſit, & ſupra linguam meā, qui excedat ſenſum meū. Ait enim, ſiue de omnibus peccatoribus, ſiue de uno aliquo peccatore. ſingulariter enim dicit. Puſillum adhuc, & non erit peccator. Puſillum adhuc profecto à præſenti tēpore uſq; ad cōſummationē ſeculi eſſe dicit, aut fortaſſe etiā ultra cōſummationē ſeculi, & donec ille ignis uindex cōſumat aduerſarios. Si aūt fiat hoc aliquo modo nō erit peccator, & qua ratione fieri poſsit ut peccator nō ſit, diſcutiat & requirat qui poteſt. Veruntamen puſillum adhuc, & non erit peccator, & quæres locum eius & nō inuenies. Non ſolum aūt peccator non erit, ſed nec locus peccatoris erit. Quis eſt aūt locus peccatoris, niſi iſta quæ prætereunt? Cælum, inquit, & terra præteribūt. Sine dubio ergo cū ipſo peccato quod præterijt, etiā locus præteriet peccatoris. Cælū, inquit, & terra præteribunt, uerba aūt mea non præteribunt. Studeamus ergo nos facere uerba dei quæ non prætereūt, ne forte & nos cum iſtis quæ prætereūt intereamus. Si enim peccatum facimus, quod præterit, ſine dubio & nos cum his quæ prætereunt deputabimur. Si aūt facimus iuſtitiā quæ non præterit, neq; ipſi præteribimus, ſed permanebimus cum permanente iuſtitia, ſecundum illud quod ſcriptū eſt: Nunquid non ualet manus mea ſaluos facere? aut grauaui aurem meā ne exaudiā? Sed peccata ueſtra ſeparant inter uos, & deum. Sed & ab initio creaturæ nō ſine aliqua myſtica ratione firmamentū factum eſſe dicitur quod ſepararet inter aquas & aquas, & diuideret habitaculū mortaliū à ſedibus & habitaculis angelorū Ex eo ergo locus nobis peccatoribus arida hæc, quam etiam terram cognominauit dominus, deputata eſt. Sed & alia quædam loca nominātur aquæ, quibus ſuperferri ſpiritus domini dicitur. Et alia quædam loca abyſſus nominant̄, quibus tenebrę ſuperpoſitæ referuntur. Et de aquis quidem dicitur in alia ſcriptura, quia uiderūt te aquæ deus, uiderunt te aquæ, & timuerūt. De abyſſo aūt dicit, quia conturbata eſt abyſſus: ſine dubio quia non habet pacē, ſed habet tenebras ſuperpoſitas. Sed & dæmones in euangelio rogare dicuntur ne iubeantur abire in abyſſum, uelut in locū quendam pœnæ, & ſe & ſuis actibus dignū. Non ſolum ergo peccator nō erit, ſed etiā locus eius, quiſquis ille eſt, quæretur, & non erit. Manſueti aūt hæreditabunt terrā. Aduerſum Valentinianos & cæteros hæreticos, qui putant Saluatorem meū dicere in euangelio, quæ in antiquis literis non ſunt, proferendus eſt iſte uerſiculus, ſicut & nos didicimus à quodā presbytero proferre hæc ad conuincendos eos. Quod enim dictū eſt in euangelio, Beati manſueti, quoniam ipſi hæreditabūt terrā, uide quomodo ante iam dictū eſt à ſpiritu ſancto per Dauid: imò ipſe Chriſtus qui nunc in euangelijs dicit, Beati manſueti, quoniam ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Addit ſane propheta etiam amplius aliquid quàm in euangelio legimus, dicens. Et delectabuntur in multitudine pacis. Etiam hic ſermone ipſo utitur Græcus, de quo & ſuperius diximus, κατατρυφήσουσιν, id eſt deliciabūtur, magis quàm delectabuntur. Igitur deliciabuntur, ſiue delectabūtur manſueti in multitudine pacis. Si qui ſunt carnales homines, delectantur in cibis qui deſtruentur cum uentre ſuo, ſicut & apoſtolus dicit: Eſcæ uentri & uenter eſcis, deus aūt hunc & illas deſtruet. Sancti autem iſtas quoq; delicias cōtemnunt & deſpiciūt: habent autem delicias in multitudine pacis. Multitudo autem pacis eſſe dicitur in diebus Chriſti. Ita enim ſcriptum eſt, Et multitudo pacis erit in diebus eius, uſquequo auferatur luna. Quicunq; ergo deſinit ab ira, & reliquit indignationem, & neq; animus in iram irritatur, neq; ſermone utitur iracundo, non ſolum forinſecus, uerum & intrinſecus totus in pace eſt, & neq; prouocanti ſe ad iracundiā cedit, neq;

ipſe alterum

ipſe alterũ ad iracundiã prouocat, ſed in ſemetipſo pacẽ habet, & in alijs, ſi qui forte diſsident, ſeruat diligere manſuetudinẽ, quæ pacis cuſtos eſt fideliſsima, quę cuncta moderaẽ, iſte deliciatur, uel delectaẽ in multitudine pacis. Obſeruabit peccator iuſtũ, & fremet ſuper eum dentibus ſuis. Sicut eñi naturaliter cõtraria ſunt lux & tenebræ, ita cõtrarij ſunt ſibi peccator & iuſtus. Et ſi uideris aliquando odio haberi iuſtũ, non dubites dicere de eo qui odit iuſtum, quia peccator eſt. Si uideris perſecutionẽ pati eum qui bene uiuit, nõ dubites dicere de eo qui perſequitur, quia non ſolũ peccator eſt, ſed nequã. Obſeruabit ergo peccator iuſtũ, & obſeruãs eum fremet ſuper eum dentibus ſuis. Quod dicit fremet dentibus, neſcio ſi de carnalibus dentibus accipiendũ ſit, licet poſsibile ſit etiã hoc fieri à peccatore aduerſus iuſtũ. Cum cõminatur ei, cum furit aduerſus eum, cum ſilet uoce, & clamat furore, cum iuſto moliẽ inſidias, & omne malum excogitat aduerſum eum, tunc etiã corporaliter adimpleẽ quod dicitur, Fremet ſuper eum dentibus ſuis. Sed cum hæc facit peccator aduerſum iuſtum, dñs, inquit, irridebit eum, quoniã proſpicit quod ueniat dies eius. Quem dic̃ proſpicit dñs peccatoris? Illũ ſine dubio, cum quæriẽ peccator, & nõ erit. Gladiũ euaginauerũt peccatores, tetenderunt arcũ ſuum, ut deijciant inopem & pauperem. Non quod omni genere peccatores gladium habeant corporalem, ſed uideamus ne forte ſicut ſunt quædam arma dei, in quibus eſſe diciẽ lorica iuſtitiæ, & gladius ſpiritus, & ſcutũ fidei, ita etiã ſint arma diaboli, quibus indutus eſt homo peccator. A contrarijs igiẽ intelligamus cõtraria, & ſtatuamus duos milites armatos, unũ militem dei, alterũ militem diaboli. Et ſi quidẽ miles dei habet loricã iuſtitiæ, ſine dubio miles diaboli contrariã huic gerit iniuſtitiæ loricam. Et ſi miles dei in galea ſalutis coruſcat, è cõtrario peccator qui eſt miles diaboli, galea perditionis indutus eſt. Et ſi parati ſunt pedes militis Chriſti ad Euangelij curſum & prædicationẽ, econtrario peccatoris pedes ueclociter currũt ad effundendum ſanguinẽ: & calceamenta eius, hoc eſt præparatio, cõcinnatur ad malũ. Habet ergo miles dei ſcutũ quoddã fidei, habet & miles diaboli infidelitatis ſcutũ. Ita ergo eſt gladius quidam ſpiritus ſancti in his qui militant deo: eſt aũt & gladius maligni in his qui militant peccato, quẽ gladium euaginare nunc dicuntur peccatores. Quomodo aũt putandi ſunt peccatores euaginare gladiũ? Dum iam impudenter, & abſq; ullo uerecundiæ uelamẽto iniquitates ſuas perpetrãt, nec erubeſcunt, ac reuerentur, neq; tanq̃ in uagina nequitiam ſuam recondũt, & cõtegunt, ſed ſuperbo & elato ſpiritu uelut gladiũ quendam denudãt. Similiter etiã illud quod ſequitur peragunt, id eſt intenderunt arcũ ſuum. Sed & iuſti habent arcum, habent & ſagittas. Deniq; & una ſagitta ipſorũ eſt dominus Ieſus, ipſe enim ait, Et poſuit me ſicut ſagittã electam. Habẽt ergo iuſti ſagittas, habẽt & peccatores. Sermo ſagitta eſt: & iuſti quidem ſermo cum arguit, & corrigit peccatorẽ, uelut ſagitta compungit & transforat cor eius, ut cõuertatur ad pœnitentiã & ſaluetur. Sermo aũt peccatoris eſt habens ueneñũ & ſagittans ac uulnerans eũ, qui non eſt armis dei munitus. Tũc enim uerba iniquorũ præualent aduerſum nos, cum minus caute ſcuto fidei cõmunimur. Tetenderunt ergo arcum ſuum, ut deijciant inopem & pauperẽ. Sciunt peccatores, quia non poſſunt deijcere diuitẽ, propterea neq; inſidias ei tendunt, ſed oẽs eorũ inſidię aduerſum pauperem diriguntur, ſicut & alibi dicitur, quia inſidiatur ſicut leo in cubili ſuo, inſidiatur ut rapiat pauperẽ. Et quia redemptio uiri diuitiæ eius ſunt, pauper aũt ſufferre nõ ualet minas, ideo diuites efficiamur in ſpiritalibus bonis, id eſt in omni uerbo, & in omni ſcientia, in operibus bonis, abijcientes diuitias peccati, proſpicientes non ea quæ uideñẽ, ſed ea quæ nõ uidentur. Quæ enim uidentur diuitiæ temporales ſunt, quæ aũt non uidentur æternæ ſunt. Et ſi in talibus diuitijs diteſcimus, uulnerari ſagittis nõ poſſumus peccatorum. Reſtinguentur enim ſcuto fidei, per Chriſtum dominum & Saluatorem noſtrũ, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Tertia de eodẽ Pſalmo, ab illa parte, Gladiũ euaginauerunt peccatores.

SVperiore tractatu dicebamus quædam de gladio & arcu peccatorum, & armis dei, & quia omnes homines armati ſunt: & quod diximus omnes homines, nũc adijciam quod defuit ſuperioribus, id eſt hi omnes qui peccare iam poſſunt, uel abſtinere à peccatis. Infantes enim neq; dei arma tractare poſſunt, neque arma diaboli. Si qui autem in uerbo & actu & cogitatione poſſunt iam ſcire quod rectum eſt & uitare quod contrarium eſt, ipſi ſunt qui dicuntur

omnes

omnes habere arma. & ſi quidem peccant, diaboli arma habent & iniquitatis: ſi uero recte agunt, armis dei dicentur induti. Quod ergo dixit, Gladium euaginauerunt peccatores, tetenderunt arcum ſuum, explanantes dicebamus ſecundum Apoſtolum qui dixit à contrarijs, Et gladium ſpiritus quod eſt uerbum dei: quia peccatorum gladius eſſet ſpiritus qui in ipſis eſt nequam, qui eos inſpirat ad uerba blaſphemiæ & iniquitatis & turpitudinis. Verbi cauſa, ſi uideas gentiles aduerſum ſe in diſputationibus dimicantes, & diuerſas contra ſe inuicē impietates dialecticæ artis uerſutijs aſtruentes, potes tunc dicere competenter, quia gladiū euaginauerunt peccatores. Sed & ego qui dicor fidelis, ſi forte certamen mihi ſit cum aliquo, & ad iracūdiam prouocatus, abiecta manſuetudine proferam uerba furioſa, & ſpiritum mendacijs & tumidis uenenatisq; ſermonibus retegam, merito etiam ego tanquam peccator euaginaſſe gladium dicor. Bonum igitur primum eſt ne habere quidem gladium peccati: ſecundum uero eſt ſaltem non eum euaginare, ſed recondere in uaginā ſua. Si enim non proferatur gladius de uagina, neq; exerceatur, acies eius obtunditur & erugine conſumitur, & ſi ſemper ceſſet ab opere exterminabitur. Hoc enim dominus etiam pollicetur, ut exterminet romphæam, id eſt peccatū, ita ut ultra iam non ſit peccator. Sed ſi quidem uerbi dei præuenimus hoc opus, & in hac uita poſiti faciamus in nobis interire peccatum, ut nunquam omnino à nobis, neq; per cogitationem, neq; per opus, neq; per uerbum peccati gladius proferatur, non indigebimus pœnæ ignis æterni, non tenebris exterioribus condemnabimur, neq; illis ſupplicijs quæ peccatoribus imminent ſubiacebimus. Si uero in hac uita contemnimus commonentis nos diuinæ ſcripturæ uerba, & curari uel emendari eius correptionibus nolumus, certum eſt quia manet nos ignis ille qui præparatus eſt peccatoribus, & ueniemus ad illum ignem in quo uniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis probabit. Et (ut ego arbitror) omnes nos uenire neceſſe eſt ad illum ignem. Etiam ſi Paulus ſit aliquis uel Petrus, uenit tamen ad illum ignem. Sed illi tales audiunt: Etiam ſi per ignem tranſeas, flamma non aduret te. Si uero aliquis ſimilis mei peccator ſit, ueniet quidem ad ignem illum ſicut Petrus & Paulus, ſed non ſic tranſiet ſicut Petrus & Paulus. Et quemadmodum ad rubrum mare uenerunt Hebræi, uenerunt & Aegyptij, ſed Hebræi quidem tranſierunt mare rubrum, Aegyptij autem demerſi ſunt in ipſo: hoc modo etiam nos ſi quidem Aegyptij ſumus, & ſequimur Pharaonem diabolum præceptis eius obedientes, demergemur in illum fluuium ſiue lacum igneum, cum inuenta fuerint in nobis peccata, quæ ſine dubio ex præceptis elegimus Pharaonis. Si autem ſumus Hebræi, & ſanguine agni immaculati ſumus redempti, ſi non portamus nobiſcum fermentum nequitiæ, ingredimur quidem & nos fluuium ignis: ſed ſicut Hebræis erat aqua murus dextra læuaq;, ita etiam ignis erit murus ſi nos faciamus quod de illis dictum eſt quia crediderunt deo & Moſi famulo eius, id eſt legi eius & mandatis, & ſic ſequamur columnam ignis, & columnam nubis. Hæc monuimus repetentes explanationem, quomodo gladium euaginauerūt peccatores. Sed ne illud quidem otioſe tranſeundum eſt, quod etiam tetendiſſe dicuntur arcū ſuum: quod non iam appoſitione contrarij ſicut in cæteris fecimus, ſed ex ſimilibus abſoluimus. In decimo pſalmo ſcriptum eſt, quia peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde. Vnde apparet, quod cor impij repletum eſt uelut pharetra ſagittis uenenatis. Sunt ergo ſagittæ impiorum, conſilia & cogitationes peſſimæ: os uero ac labia eorum arcus quidam eſt, quo dilatato atq; diſtento uenenati cordis ſpicula iactantur. Quod aūt ait in obſcuro, competenter dictum eſt. Non enim iſti tales in die, id eſt in luce Dei incedunt, ſed in tenebris ambulant, & in obſcuritate malitiæ atque ignorantiæ deliteſcunt. Quod aūt ſagittāt rectos corde, id eſt ſimplices & ignorātes malitias ſuas. Sed puto quod hic ſermo non tam de hominibus peccatoribus, quàm de contrarijs poteſtatibus dicatur. Illæ ſunt enim, quæ in obſcuro ſagittant rectos corde. Propterea ergo die noctuq; uigilēt hi qui recto ſunt corde, quia illi quidem parauerunt ſagittas. Non dixit iaculati ſunt, ſed parauerunt ſagittas: non ſagittarunt neq; uulnerauērūt, ſed parant ſe ut ſagittent. Vides nos anteq; uulneremur cōmoneri, ut nos ab illorū uulneribus defendamus, & omni cuſtodia ſeruemus cor noſtrum. Volo etiam amplius aliquid in his locis poſitus aperire, ne ſemper de inferioribus loquar ad uos, ſed aliquando quædam etiam ſuperiora pulſemus. Conſidero ergo, quia ſicut ſaluator ſagitta eſt dei, ſicut ſcriptū eſt, Poſuit me ſicut ſagittā
electam

electam: ſine dubio aũt ſimili exemplo etiã Moſes in quo locutus eſt deus, ſagitta dei eſt:
& cæteri prophetæ & apoſtoli Chriſti, in quibus Chriſtus ipſe loquebat̃, certum eſt quia
per ſagittã dei uulnerabant eos & cõpungebant cor eorum, quibus ſermonẽ dei loque-
bantur, ita ut hi qui ab ipſis audiebant ſermonẽ dei dicerent, quia uulnerata charitate ego
ſum: ſic rurſus econtrario quomodo Chriſtus eſt electa ſagitta dei, ſic & Antichriſtus ſa-
gitta diaboli. Et ſicut oẽs in quibus Chriſtus loquutus eſt, uel loquit̃, ſecundum hanc ſi-
militudinem prophetæ & apoſtoli etiã ipſi ſagittæ erant dei, & quicunq; iuſtus & prædi-
cator loquitur uerbũ dei ad ſalutem hominũ conſummãdam, ſagitta dei dici poteſt: ita &
omnes peccatores in quibus diabolus loquitur ſagittæ diaboli dici poſſunt. Siquãdo ergo
te uideris per os peccatoris ſagittis diaboli uulnerari, illius quidem miſerere qui ſe ad hoc
opus exhibet diabolo miniſtrũ: tu autẽ memor eſto tui, & arripe ſcutum fidei, ut poſsis in
ipſo omnia tela ignita maligni extinguere. Non ſolum aũt in uerbis, ſed in factis dirigun-
tur in nos tela diaboli. Si enim uideres mulierem inſidiantẽ tibi, ut te decipiat, nónne &
hæc ignitum telum diaboli eſt, cum tibi ita loquit̃, ut in te ignem libidinis concitet? Simi-
liter & ſi quis te uerbis amaris & aſperis ad iracundiã concitet, nónne & hic ignitum iacu
lum eſt maligni, quo inflammaris & incenderis ad furorẽ? Sed & ſi quis in aliud quoq; te
prouocat & inſtigat, quod tu impatienter ferens in peccatũ decidas, intellige diligentius,
& aduerte hos oẽs iacula eſſe maligni ignita, quibus rectos corde inflãmet, & uulneret ad
peccatum. Sed quod eſt infelicius, paucas uideo ſagittas dei, pauci ſunt qui ita loquuntur,
ut inflamment cor auditoris & abſtrahant eum à peccato & conuertatur ad pœnitentiã.
Pauci ita loquũtur qui auditoris corde percuſſo eliciant ex oculo lachrymã pœnitentiæ,
qui aperientes futuræ ſpei lumen & magnitudinẽ futuri ſeculi, ac regni dei gloriã prote-
ſtantes ſuadere poſsint hominibus, quæ uidentur cõtemnere, & expetere quæ non uiden
tur, ſpernere quæ tẽporalia ſunt, & quæ æterna ſunt quærere. Perpauci ſunt tales & ipſi
ſi qui ſunt pauci, per inuidiam & liuorem ita agitur ne omnino uel pauci ſint, ne uel pro-
deſſe aliquibus poſsint. Sagittæ autẽ diaboli omnibus in locis abundant, omnis terra ipſis
repleta eſt. Populi orbis militaris manus maxima ex parte ſagittæ ſunt maligni. utinã ibi
tantũmodo, atq; in illis præualeret inimicus, ut illos ſolos haberet ſagittas. Nunc aũt uere
or etiam eos qui intus ſunt, & meipſum uereor, ne forte diabolus adducat me in aliquod
ſcandalũ, & utat̃ me ſagitta aduerſus animã hominis: quia qui ſcandalizauerit aliquẽ ſiue
in uerbo, ſiue in facto, iſte illi animæ quã ſcandalizauit ſagitta extitit & iaculũ diaboli. Et
uide quid accidit nobis infelicius. Interdũ dum nos putamus dicere aduerſus aliquem, &
incaute proferimus ſermones, dũ cõtentioſius agimus, & quibuslibet uerbis uincere ſtu-
demus, tunc diabolus ore noſtro utit̃ uelut arcu, per quẽ ſagittas ſuas dirigat & ſagittet re
ctos corde, eos uidelicet qui nos audiũt ea loquentes, in quibus ſcandalũ patiunt̃. Et ſicut
deus poſuit arcũ in nubibus ne fiat diluuiũ & ut tempeſtas deſinat: ita ecõtrario diabolus
ponit arcũ non ut ceſſare faciat, ſed ut ſuſcitet tẽpeſtates, ut ſerenitatẽ cõturbet in anima,
ut pacẽ depellat, ut bella cõmoueat, & ut turbines excitet ac procellas. Cum eñ uideris
aliquem uitijs & paſsionibus agitatũ circumire, & perturbare omnia, nolo dubites quòd
ille ſagitta diaboli eſt, & os eius poſuit arcũ ſuũ, & tetendit ſagittas uerba eius ut ſagittent
rectos corde. Sed qui muniti ſunt armis dei, ab his talibus nõ poterunt uulnerari. Quod
autem addidit ut trucident rectos corde, cum ſuperius dixiſſet, ut deijciãt inopem & pau
perem, iunxit pauperibus rectos corde. Quos puto quia ſimiliter etiã dominus cõiungat
in Euangelijs, ubi enim dicit beatos pauperes, ibi etiã beatificat mũdos corde, & nihil in-
tereſſe arbitror inter mundos corde & rectos corde. Trucidantur autẽ hoc modo. Si quis
ſimplici mente, ac deſiderio ueniat ad eccleſiã ut proficiat, ut melior ſe fiat, iſte ſi uideat
nos qui multo iam tempore in fide ſtetimus, uel nõ recte agentes, uel cum offendiculo lo
quẽtes, efficimur illi nos lapſus ad peccatũ. Cum aũt peccauerit, trucidatus eſt, & ſanguis
animæ eius profluit, omnis ab eo uirtus uitalis abſcedit. Et ſi audis dici in Geneſi quia ſan
guinem animarum ueſtrarum exquiram ab omni fratre & ab omni beſtia, non putes quia
de hoc ſanguine magnopere præcipiat corporali, quantũ de interioris hominis ſanguine,
id eſt de uita animæ & ſanguine ſpirituali. Scandalizati enim animæ ſanguis effunditur,
cum ceciderit in peccatũ, & propterea dixit, quia requiritur ſanguis eius à fratre. Et qua-
re etiã à beſtia? Si fidelis eſt qui te ſcandalizauit, frater eſt, à quo requirendus eſt ſanguis

tuus. Frater enim tuus eſt, qui fudit ſanguinem tuũ. & ideo dictum eſt, de manu fratris requiram ſanguinẽ. Cum uero contraria poteſtas fera & nequã perurget hominem, & infidelis eſt per quem inſidiatur, ſi potuerit fundere ſanguinem animæ tuæ, id eſt deijcere te in peccatũ, beſtia eſt per quam exquirit dominus ſanguinem tuum. Sed & Ezechiel propheta cum dicit ſpeculatorem ſe poſitum domui Iſrael, qui ſi annunciauerit romphæam uenientem reus non fiat ſanguinis, ſi non nunciauerit reus ſit ſanguinis: & in lege cum dicitur, ſi hæc & hæc fecerit innocens erit à ſanguine: ſine dubio etiam hic animæ ſanguinẽ deſignat, qui effunditur per peccatũ. propterea ergo timeamus omnes, ne forte ſanguis alicuius qui ſcandalizatur, requiratur à nobis, ſicut propheta deſignat. Hæc oportuit nos repetere, ut plenius oſtenderemus quomodo gladium euaginauerunt peccatores & tetenderunt arcum ſuum, & quis eſſet pauper quem deijcerent, & quomodo trucidantur recti corde, uel quis eſt ſanguis eorum qui effunditur. Nunc autem uideamus quid fit iſtis peccatoribus qui hæc faciunt, id eſt qui gladio diaboli utũtur, & iaculis maligni, quid de his rurſum dicit ſermo diuinus. Framea, inquit, eorum intret in cor eorum & arcus eorum conteratur. Framea genus teli eſt, hoc nomine nuncupatum. Sermones igitur iſti, quos inſpirante diabolo iniqui & peccatores proferunt, inquit, aduerſus iuſtum, ut trucident rectos corde, conuertentur aduerſum ipſos qui eos proferunt, ut illuc redeant unde proceſſerãt. Sicut enim dicitur ad iuſtos & ſanctos Apoſtolos à domino, In quancunque domũ intraueritis dicite, Pax huic domui: & ſi fuerit ibi filius pacis pax ueſtra ueniet ſuper eum: ſin minus, pax ueſtra ad uos reuertetur: ſic & hic econtrario gladius impiorũ qui euaginatur ut trucidet rectos corde, reuerti in ipſos dicitur, & demergi in cor eorum, atq; arcus eorum confringi, dum dominus de inſidijs eorum liberat iuſtũ. Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas. Secundum literam cõtinuo etiam ſimplicioribus quibuſq; utilis ammonitio eſt, de qua & prius dicendum eſt. quamuis habeat etiã profundius aliquid, quod ſi quis capere potuerit, capiat. Quid ergo nos doceat litera, uideamus. In hoc mundo cõmunem uitæ ſollicitudinẽ gerunt & iuſti, & iniuſti ut habeant quæ ad uictũ neceſſaria ſunt. Sed iuſti quidẽ non tam propenſi ſunt erga ſollicitudinẽ uictus, quàm enixe gerunt iuſtitiæ curam, ita ut etiam ſi eis quærenda ſunt quæ ad uictum neceſſaria ſunt, abſq; iniuſtitia quærantur, ut ipſe quæſtus eorum qui quotidiano uſui neceſſarius eſt, cum omni iuſtitia fiat. Iniuſti uero nihil curant de iuſtitia, ſed omnem curam in hoc impendunt quomodo acquirãt: in hoc eorum omne ſtudium eſt, quomodocunq; & qualiacunq; lucra captare: non quærunt ſi bene acquirant, ſi cum iuſtitia: non ſunt ſoliciti ut in iudicio Chriſti inueniantur poſſeſsiones eorum cum iuſtitia quæſitæ. Quomodo poſſunt hæc facere, qui agrum ad agrum coniungunt, & uillam uillæ appropiant, ut aliquid proximo auferant? Cum ergo unum è duobus fieri neceſſe ſit, id eſt aut multa acquirere cum iniuſtitia, aut modicum cum iuſtitia, melius eſt, inquit, modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas. Et uere quaſi ſpeciali quodam titulo, multæ diuitiæ in iniquitate cenſentur. Vnde & ego arbitror dominum & Saluatorem noſtrũ, quaſi uere deum & dominum, mammonam iniquitatis pronunciaſſe cum dicit, Facite uobis amicos de iniquo mammona. Hæc ſecundum literã. Videamus nũc ſi quid etiã ſecreti cõtineat ſermo. Sunt multa & diuerſa ſtudia literarũ in hoc mundo, ut uideas quamplurimos incipientes à grammaticis ediſcere carmina poetarum, Comœdiarumq; fabulas, Tragœdiarũ uel cõmentitias uel honorificas narrationes, hiſtoriarũ longa ac diuerſa uolumina, tum deinde tranſire ad rhetoricam, atq; ibi omnem fucũ eloquentiæ quærere, poſt hæc uenire ad philoſophiam, perſcrutari dialecticam, ſyllogiſmorũ nexus inquirere, menſuras Geometriæ pertentare, aſtrorum leges ac ſtellarum curſus perſcrutari, omittere quoq; nec muſicã: & ſic per omnes iſtas eruditi tam diuerſas & uarias diſciplinas, in quibus nihil de dei uoluntate cognouerunt, multas quidem ſed peccatorum diuitias congregauerunt. Videas aũt unum de eccleſia imperitũ quidem in uerbo atq; eruditione, ſed fide ac timore dei repletum, qui propter timorem dei in nullo audet delinquere, ſed ueretur omnino aperire os ſuum, ne forte ſermo malus procedat de ore eius, & obſeruat etiã in minimo delinquere, à quibus obſeruare ſe nõ poteſt ille qui diues eſt in huiuſmodi ſapiẽtia. Hos igitur ſibi cõferens ſermo diuinus ait, Melius eſt modicũ iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas. Vt ſunt diuitiæ peccatorum ſapientia huius mundi, in qua diuites ſunt & abundantes in eloquentia

quentia, nec tamen ſe per hæc continere præualent à peccato. Modicum autem iuſti eſt, qui habet fidem tanquã granum ſinapis modicam, ſed uiuidam & uehementẽ, per quam ſe cõmunit & continet à peccato. Melius eſt ergo hoc modicum fidei iuſto ſuper diuitias peccatorũ multas, quas habet in eloquentia ac ſapientia huius ſeculi, quæ deſtruitur. Tamen ſi potuerit quis & diuitias habere, & non peccatorũ habere diuitias, ſed congregare aliqua de theſauris Moſi legiſlatoris, alia etiam de cenſu acquirere prophetarũ, de Eſaia, de Hieremia, de Ezechiele, perſcrutari quoq; ſecreta Danielis, cæterorumq; prophetarũ reconditos & obſcuros penetrare theſauros: iſte iam non cõfertur ſapientibus huius mundi, ut melior illis dicatur, ſed illis magis exæquatur qui dicebant, quia diuites facti eſtis in omni uerbo & in omni ſcientia: & qui deſtruentes huius mundi ſapientiã, & uelut uictores eius effecti dicunt ſe paratos eſſe ad captiuandum omnem intellectum extollentem ſe & erigentem aduerſus ſcientiam Chriſti. Et ſi quidem ille ſit quem ſuperius diximus imperitus & idiota, ſed fidelis & timens deum, melius eſt modicum illud fidei huic iuſto ſuper diuitias peccatorũ multas, quas ex huius ſeculi ſapientia compararunt. Super ambos autem iſtos eſt qui diues eſt in uerbo dei & ſcientia ueritatis, id eſt qui ſecundum Paulum diues eſt in omni uerbo & in omni ſcientia, & nihilominus diues eſt in operibus bonis. Si autem uis ſcire quid eſt diuitem eſſe in omni uerbo, breuiter te docebo. Incipe diſcutere à primo uerbo geneſeos, inde in uerbo Exodi, poſt hæc in uerbo Leuitici, in Numeris, in Deuteronomio, diteſce de Ieſu Naue, diteſce de omnibus ſimul iudicibus, & iã inde per conſequentiã de ſingulis quibuſq; ſcripturæ diuinæ libris uſquequo peruenias ad Euangelicas apoſtolicaſq; diuitias. Nam uerbi cauſa, ſi quis uni uerbo pſalmorũ operam dederit, & integrũ pſalterii eum uoluerit canit, diues eſt quidem, ſed non in omni uerbo atq; omni ſcientia, ſed eſt diues in ſolo uerbo pſalterij. Vel ſi quis euangelicæ atq; Apoſtolicæ lectioni ſtudiũ tribuat, & in mandatis noui teſtamenti ſemetipſum exerceat, diues eſt & hic, ſed non in omni uerbo, niſi euangelico tantũ & apoſtolico. Si uero potuerit nouum ac uetus teſtamentũ pari ſtudio ediſcere, atq; ex omni eius eruditione inſtrui, ita ut paratus ſit reddere rationẽ de ſingulis quibuſq; quæ ſcripta ſunt, & uitam ſuã ſecundum uerbum ueritatis eius quæ in ſcripturis cõtinetur aptare: iſte uero diues eſt in omni uerbo & in omni opere bono. Et iſtas puto eſſe diuitias de quibus dicit, Redemptio animę uiri propriæ diuitiæ eius. Melius eſt ergo modicũ iuſto ſuper diuitias peccatorũ multas, quoniam brachia peccatorũ conterentur. Quomodo poteſt hoc ſecundum literam ſtare, etiam ſi aliquis uim facere conetur per imperitiam? Sunt multa in ſcripturis ita poſita, quæ etiam eum qui ualde brutus eſt & ſtertit mouere poſſunt, imò cogere ut neceſſe habeat litera derelicta ad intellectũ conſcendere ſpiritalem: ſicut & nunc faciũt brachia iſta peccatoris quibus imminere cõtritionem cõminatur. Sed & in alio loco dicit, Contere brachiũ peccatoris & maligni. Quid ergo? brachium iſtud corporeum peccatoris & maligni putabimus conterendũ? Non facile hoc accidere uidemus. Sed ſi intueamur quomodo cũ elati fuerint in ſuperbiam peccatores, & arcus ſuos parauerint, & ſagittas illas ſuas, de quibus ſuperius diximus, tetenderint aduerſus iuſtos: cum hæc omnis eorũ intentio domini fuerit uirtute deſtructa, ſic merito dicitur brachium peccatoris eſſe contritũ. Vel alio modo, quoniam manus & brachium operis eſt indicium. Si ergo uideas peccatorẽ ad opus bonum, ad opus miſericordiæ non extendentem manum ſuam, abſurdum non erit dicere brachium eius eſſe contritũ. Sed huiuſcemodi cõtritionem non à deo, ſed à diabolo fieri credendum eſt. Ipſe eſt enim qui conterit & cõſtringit brachia peccatorum, ne ad miſericordiam extendantur. Fit ergo quædam contritio peccatorũ à deo, cum inſidiantes eos iuſto deſtruit & deterret: quædã uero à diabolo, cum boni operis ſtudia uelut uinclis & contritis infideliũ brachijs impedit. Et eſt alia contritio, quę à deo quidem conceditur, impletur autẽ à diabolo, illa de qua dicebat diabolus ad dominũ. Veruntamen immitte manum tuã & tange omnia quæ habet, niſi in faciẽ te benedixerit. & tum accepit eum in poteſtate. Vnde & ipſe Iob ait: Manus enim domini eſt quæ contigit me. Suffulſit autem iuſtos dominus. Qui infirmi ſunt & fragiles, opus habent ſuffultore. Vbi ruina imminet & lapſus, ibi quæritur ſuffultura. Omnis autem homo quantũ ad humana fragilitatem ſpectat & infirmus eſt, & promptus ad lapſum. Et in hoc quidem pſalmo ſcriptum eſt, quia iuſtos ſuffulciat dominus, & in alio dicit: Suffulcit dominus omnes qui cadũt, & erigit do

minus omnes eliſos. Tantū eſt ut nos expergiſcamur aliquando & euigilemus, ut ſiquando per infirmitatem caſus aliquis imminet, deprecemur dominū ut mittat nobis uerbum ſuum & ſapientiam ſuā, quæ ſuffulciat caſuros & erigat. Cognoſcit dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorū in æternum erit. Secundum ſcripturas ſicut in multis locis obſeruauimus, dominus non omnia cognoſcit, ſed ſola illa quæ bona ſunt: mala autē dicitur ignorare, nō quod uere aliquid ſit quod eius ſcientiam lateat, ſed ea quæ indigna ſunt notione eius, dicitur ignorare. Quod oſtendimus etiā de ſcripturis, cum dicit Apoſtolus: Si quis in uobis propheta, uel ſpiritalis, cognoſcat quæ ſcribo uobis, quoniā domini ſunt. Si quis aūt ignorat, ignorabitur. Et in euangelio ubi dicit dominus ad peccatores: Neſcio uos, diſcedite à me operarij iniquitatis. Sicut ergo & alibi dicitur, cognoſcit dominus qui ſunt eius ſic hic non impiorū, ſed immaculatorum dies cognoſcere dicitur dominus. Digni enim ſcientia domini immaculatorū dies. Sed & hoc ſecundum literā neſcio ſi poſsit conſequenter exponi. Qui enim poſſunt eſſe dies immaculatorū, qui non ſint etiam peccatorum: cum huius ſeculi dies una eademq; ſit omnibus, atq; in eadem ſiue iuſti, ſiue peccatores ſimul luce uerſentur: ſicut & ipſe dominus de patre dicit, quia ſolem ſuū iubet oriri ſuper bonos & malos. Quomodo ergo hic uelut exceptū aliquid & ſegregatum immaculatorū dies cognoſcere dicitur dominus? Sed uideamus ne forte unuſquiſq; propriam ſibi ipſe faciat diem. Et ſiquando abijciētes mendaciū loquimur ueritatem cum proximo noſtro, in ueritatis die & ueritatis luce uerſamur. Similiter & cum retrahimus nos ab ijs qui oderunt fratres, & in tenebris ambulant, & in dilectione fratrū permanemus, dies nobis facimus charitatis. Sed & cum iuſtitiā cuſtodimus, & cum uiſitātes uiduas atq; orphanos in tribulatione ſua immaculatos nos cuſtodimus ab hoc ſeculo, immaculatorū nobis ipſis facimus dies. Et iſti ſunt dies quos noſſe dicitur, quando cognoſcit dies immaculatorum. Verum ſi ſacratiorē adhuc ſenſum in hoc loco uolumus perſcrutari, poſſumus dicere quia dies mali ſunt huius ſeculi, ſecundū quod ſcriptū eſt: Quoniā dies mali ſunt. Dies autē boni alij ſunt, qui & ipſi immaculatorū ſunt, quos dominus cognoſcit, & hæreditas eorū in æternū manet: tunc ſine dubio cum iuſti hæreditatem capiēt uitæ æternæ, cōſequentes quæ oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Illi ſunt immaculatorū dies, in quibus non iſte ſol quē occaſus excipit, & cuius nox ſuccedēs lumen interimit, ſed ſol iuſtitię lucebit, qui noctē neſciat, qui lumen æternū ſit, ſicut ſcriptū eſt: Quia ipſe dominus erit eis lux ſempiterna. Et non confundentur in tempore illo. Soli iuſti non confundenē in tempore malo. Tempus autem malum hic tempus iudicij nominat, propter multitudinē peccatorū, & eorū quos ſæua tormēta ſuſcipient. Tunc ergo in tempore reſurrectionis cum oēs reſurrexerint, & alij reſurgunt in uitam æternam, alij in confuſionem æternam, tunc, inquit, iuſti non confundentur, quia nihil dignum confuſione in eorum actibus inuenietur. Addit autē. Et in diebus famis ſaturabūtur. Inquirendum primo eſt qui ſint dies famis. Cōminatur in quodam loco deus per prophetā, & dicit: Ecce dies ueniunt dicit dominus, & immittam famem ſuper terrā, non famem panis, neq; ſitim aquæ, ſed famem ad audiendum uerbi dei. Et circuibunt ab oriente uſq; ad occidentē, ut audiant uerbū domini & nō inuenient. Iſti ſunt ergo dies, & iſtud eſt tempus famis, cum non ſunt qui uerbū dei loquantur. ſicut & fames nunc eſt apud Iudæos. Nuſquam enim prophetæ, nuſquam ſapiens, nuſquam prudens æſtimator, nuſquam quinquagenarius, nuſquam ſapiens conſiliarius, nuſquā intelligens auditor, omnia abſtulit deus à Iudæa & Hieruſalē. Sed & in nobis metus eſt ingēs, ne forte etiam nobis immineat fames. Sicut enim illi de quibus ſupradiximus, legendo legem & non faciendo incurrerunt in hoc ut uerbi dei famem paterentur, & auferrent ab illis omnia dei dona quæ ſupradiximus, & mandatum eſt nubibus (prophetis ſcilicet) ne pluerent ſuper eos pluuiā uerbi dei, uerendum eſt ne tale etiā aliquod nobis correptionis inducatur genus: ſed magis efficiamur nō auditores legis tantū, ſed & factores, ut mandet dominus nubibus ſuis, non uni, neq; duabus, ſed pluribus, pluere ſuper nos pluuiā, ut in eccleſia prophetę duo uel tres dicant, & cæteri examinent: & ſi ſedenti reuelatum fuerit, prior taceat, ut plures fiant operarij inconfuſibiles recte tractantes uerbum ueritatis, ut dicat unuſquiſq; doctorum & prædicantium uerbū dei ſecundum Paulum: Ego plantaui & ille rigauit, ſed deus incrementum dedit. Hæc autē fient, ſi nos qui rigamur à nubibus

& audimus uerbum dei, afferamus fructus illos quos enumerat Apoſtolus, id eſt fructus ſpiritus, qui ſunt gaudiū, charitas, pax, patientia, longanimitas, & cætera his ſimilia. Quos fructus ſi moramur afferre, uerendum eſt ne mandetur nubibus obſtruere à nobis imbres ſuos, & incipiat unuſquiſq; ſanctorum facere illud quod ſcriptum eſt: Qui autem intelligit in tempore illo ſedebit & tacebit, quia tempus malum eſt. Sed meminiſſe debemus hiſtoriæ antiquorū de famis tempore, quomodo iuſtus in tempore famis ſaturatur. Conueniens puto fames erat temporibus Heliæ prophetæ, quando clauſum eſt cælum annis tribus & menſibus ſex. Et tūc populus quidem periclitabatur fame, ſed Helias nō patiebatur famem. Et tunc quidem paſcebatur ab angelo, quādo & abijt in uirtute eſcæ illius, & permanſit quadraginta diebus & quadraginta noctibus: nunc autem coruis miniſtrantibus paſcebatur, cum ei in matutino panes deferrent, & ad ueſperum carnes, & iterum refertur bibiſſe aquam de torrente Corath, & ueniſſe in Sarepta Sidoniorū ad mulierem uiduam famis tempore. & quia iuſtus erat, non eſt paſſus inediam famis, ſed ubiq; ei abundantia præſto erat: atq; uno eodemq; tempore erat peccatoribus fames: Helias autē quia iuſtus erat, neſciebat famem. Sic ergo etiā ſi fames ueniat aliquando, quod dominus non præſtet eccleſiæ ſuæ, ſi quando tamen accidat, qui habet intellectum & exercitium in meditatione uerbi dei, & conſtituit meditari in lege eius die ac nocte, atq; exercere ſe ad intellectum ſpiritalem percipiendum, inueniet in illis panē illum qui de cælo deſcendit, & fiet ei ſermo dei abundans cibus, & profluens potus: & non ſolum cibus & potus, uerum ſi profundiora ſacramenta myſticæ intelligentiæ potuerit perſcrutari, erunt ei ſermones dei deliciæ. Poteſt etiā alio modo in hoc loco profundior ſenſus aperiri. Dominus & ſaluator ait: Veniet nox quādo nemo poteſt operari. Et hoc dicit de illo tempore quod erit poſt hoc ſeculum, tempore quo unuſquiſq; pro malis ſuis recipiet pœnas. Tunc ergo dicit noctem illam futuram, quum iam nemo poteſt operari aliquid, ſed unuſquiſq; tunc paſcitur ex operibus ſuis quæ hic poſitus operatus eſt. Quum ergo nox fuerit, nemo operatur in illo tempore malo: quū peccatores ſupplicijs affligūtur, erit ſine dubio fames his qui nullos fructus boni operis collegerunt. In illo autem famis tempore, ſaturabuntur iuſti, ex fructibus ſcilicet iuſtitiæ ſuæ. Sicut enim in deſerto ſex diebus colligebant manna, in ſexta autem die non unius diei modum, ſed quantum ſufficeret in craſtinum colligebant, & unuſquiſq; edebat in die ſabbati quæ collegerat in die ſexta: ita etiam nunc uelut ſexta quædā dies putanda eſt domini noſtri Ieſu Chriſti aduentus, & tempus hoc diſpenſationis eius, quam paſsione ſua hoc in ſeculo procurauit. Et idcirco dum in die ſexta ſumus, colligamus manna dupliciter, ut ſufficere nobis poſsit dū aduenerit uera ſabbati obſeruatio populi dei. Si enim non collegerimus duplices cibos, qui nobis & in præſenti ſeculo ſufficiant & in futuro, in diebus famis non ſaturabimur. Sic enim cum iuſti ſaturabuntur in diebus famis, Peccatores, inquit, peribunt: inimici autē domini ſtatim ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes ut fumus deficiēt. Docet nos ſermo diuinus quales ſint honores huius ſeculi. Cum enim uideris illum acceptis illius prouinciæ faſcibus tumidum, alium conſulatibus elatum, alium diuerſis magiſtratibus elatum, cum ergo omnem iſtam uideris elationem, conſidera quia deficientes ſicut fumus deficiēt: recordare etiam quantos in his honoribus uideris, & uſq; ad te quanta eos faſtigia cōſcendiſſe memineris, & uide ſi nō omnes bene poſteaquā exaltati ſunt, deiecti denuo & proſtrati ſicut fumus defecerunt. Inimici autē domini ſtatim ut honorabuntur & exaltabuntur, deficientes ut fumus deficient. Econtrario uero amici domini ſtatim ut cōtempti fuerint & deſpecti & ab hominibus humiliati, à deo exaltabuntur & erigentur: quoniā omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Poſt hæc adduntur quædam quæ nō parua indigent expoſitione. ait enim. Mutuabitur peccator & non reddet, iuſtus autē miſeretur & commodat. Etiam hoc ſi ſecundum literā accipiamus, non uidebitur uerū. Multi etenim peccatores mutuo accipiunt pecuniā & reddunt cum fœnore, ita ut & ipſi interdum lucrum ex pecunia quam ſumpſerant ceperint. Definit autē hic propheta dicens: Mutuabitur peccator & nō ſoluet. Sed ſi intelligas quis eſt qui fœnerat, & quis eſt qui accipit fœnus, & requiras quis eſt peccator qui nō reddit pecuniā quā ſumpſit, intelliges cōſequentiam habere quod ſcriptum eſt. Verbi gratia, cum docet Paulus & aſsiſtunt ei auditores, Paulus eſt qui pecuniam fœnerat dominicam, auditores autem ſunt qui ex ore eius pecu-

V 3 niam

niam uerbi ſuſcipiũt fœneratã. Et ſi quidem iuſtus ſit qui ſuſcipiat ab eo pecuniã, reddet integrum fœnus & dicet: Quinq; mnas mihi dediſti, ecce acquiſiui alias quinq;. Si iuſtus eſt, dicit: Quinq; talenta mihi dediſti, ecce habes decem: uel duo talenta mihi dediſti, ecce habes quatuor. Si uero peccator eſt, ſuſcepto dei uerbo non operatur ex eo opera mandati, & non reddit uſuras, ſed conſumit omnia quæ accepit in fœnus. Ecce & nunc uos omnes quibus hæc loquor, pecuniam accipitis fœneratã uerba mea, hæc pecunia dñi eſt. Aut ſi dubitas, audi prophetã dicentem, quia eloquia domini eloquia caſta, argentũ igni probatum terræ purgarũ ſeptuplum. Si ergo male doceo, pecunia mea reproba eſt, ſecundum illos quibus dictum eſt, argentum ueſtrum reprobũ. Si autem bene doceo, pecunia uel argentum non eſt meum, ſed domini eſt, & probatũ eſt. Licet ergo mihi fœnerare pecuniam domini, meam autẽ propriam pecuniã non licet, quia uerbum domini prohibet humanam pecuniã fœnerari. Quæ eſt ergo humana & quæ domini pecunia? Ego puto quod Valentini ſermo humana pecunia eſt & reproba, & Marcionis & Baſilidis pecunia humana eſt & reproba, & omniũ hæreticorũ ſermo non eſt probata pecunia, nec domini eam integre in ſe habet figurã, ſed adulteram, quæ (ut ita dicam) extra monetam ita figurata eſt, quia extra eccleſiam cõpoſita eſt. Si autem uideris aliquem non ſua propria, ſed dei uerba proloquentem, qui uere audeat dicere: An probamentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſti, ſcito quia iſte fœnerat quidem, & nõ ſuam ſed domini pecuniam fœnerat, & facit illud quod ſcriptũ eſt: Tota die miſeretur & fœnerat, habens autoritatem fœnerandi ab ipſo ſibi meo deo Ieſu Chriſto datam. Ipſe eſt enim dominus qui in parabola data pecunia dicit ad ſeruos: Ite negociamini uſquequo redeam. Et ad illum ſeruũ qui pecuniam multiplicare contempſerat dicit: Quia oportuit te pecuniam meam dare nummularijs, & ego ueniẽs exegiſſem eam utiq; cum uſuris. Iſte eſt ergo peccator qui mutuatur & non ſoluet: iuſtus autem acceptam pecuniã reſtituet cum uſuris, hoc eſt acceptum dei uerbũ cum operibus repræſentat. Audis ſermonem de caſtitate, collaudas doctorem, amplecteris doctrinam, admiraris magiſterium, per hæc ſuſcepiſti pecuniã caſtitatis. Et ſi quidẽ peccator es, egreſſus eccleſiã inſeris te negocijs ſecularibus, excipit te laſciuia, ſubſequitur temulentia, corruptorum hominũ maleſida colloquia, oblitus cõtinuo omnium quæ à doctore ſuſceperas, quæ laudaueras, quæ admiratus fueras, & ad impudica rurſum deuolueris ſcorta, & effectus es peccator, qui mutuatus es uerbum caſtitatis, & nõ reddis opera caſtitatis. Similiter & ſi audieris uerbum iuſtitiæ in eccleſia, egreſſus es foras, occurrit tibi uicinus cuius agellum cõcupieras, & continuo oblitus eorũ quæ dicta ſunt, ut cupiditati tuæ ſatisfacias inuadis quæ aliena ſunt, & ſic mutuatus de iuſtitia pecuniæ nõ reddis uſuras, operans geſta iuſtitiæ. Sic ergo & de ſingulis quibuſq; mutuatur peccator, & non ſoluet, iuſtus aũt miſeretur & cõmodat. Non ſolũ, inquit, fœnerat iuſtus, hoc eſt nõ ſolum prædicat uerbum, hoc eſt non ſolum docet imperitos, uerumetiam miſeratur infirmos Sequitur enim exemplum domini dicentis: Miſericordiam malo quàm ſacrificium. Quia qui benedicunt eum hæreditabunt terram, qui autem maledicunt eum, exterminabuntur. Qui benedicunt eum, id eſt qui benedicunt iuſtum, hæreditabũt terram. Quam terram? Terram illam bonam, terram multã hæreditabunt illam fluentem lac & mel, ubi ſunt bona illa quæ uere bona ſunt, illam poſsidebunt qui benedicunt iuſtũ, maledicentes uero eum exterminabunt. Et uobis parũ uidetur interdum male loqui de ſanctis, & perleue eſt uobis dicere de ſeruis dei, ille talis & talis eſt, ille fingit & ille ſeculũ diligit, ille aũt impoſtor eſt, nõ audis quia qui maledicunt iuſtum exterminabuntur? Aut ſi hoc parum uobis uidetur, audite alibi deum dicentem ad iuſtum: Inimicus ero inimicis tuis, & aduerſabor aduerſarijs tuis. Videtis quanti periculi ſit inimicari iuſtis, uel male loqui de ſanctis. Si enim uere credimus illud quod dixit dominus de unoquoq; ſeruorum ſuorũ, quia eſuriui & nõ dediſtis mihi mãducare, & ea quæ addit & dicit, quia q uni ex minimis meis fecit, mihi fecit, cõſequẽs eſt ut & hoc dicat: Qui maledicebatis mihi, detrahebatis de me, & falſa contra me loquebamini, & accuſabatis me. Et ſi dixerimus: Dñe quãdo tibi male diximus, aut quando detraximus, aut quando falſa cõtra te loquuti ſumus? tunc dicet ad nos: Amen dico uobis, quia quod feciſtis uni ex meis minimis, mihi feciſtis. Sicut eñ dantes manducare uni ex iſtis mihi feciſtis, & dantes bibere uni ex iſtis mihi dediſtis, & ſicut induentes unum ex iſtis, me induiſtis; ita maledicentes uni ex iſtis mihi maledixiſtis, & ſi

benedixiſtis

benedixiſtis uel honoraſtis unum ex his, mihi benedixiſtis, & me honoraſtis. ſicut & alibi nihilominus dicit: Qui uos recipit, me recipit: & qui uos ſpernit, me ſpernit. Propterea ergo contineamus linguam noſtram, & ſeruos domini admiremur, & benedicamus iuſtos, & nunquam detrahamus de eis, nec aperiamus os noſtrum ad male loquendum, ne forte exterminemur, ſed benedicamus, ut & nos benedictionem conſequamur per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia quarta de eodẽ pſalmo, ab illa parte: Apud dominũ greſſus hominis diriguntur.

A Domino (inquit) greſſus hominis diriguntur. Et alibi in hoc ipſo pſalmo dicit de greſſibus iuſti hoc modo: Lex dei eius in corde ipſius, & nõ ſupplantabuntur greſſus eius. Sed & in ſeptuageſimoſecundo pſalmo dicitur: Paulominus effuſi ſunt greſſus mei. Greſſus ergo à gradiendo nominamus, ſecundũ illud quod in Exodo ſcriptũ eſt, quod Moſes uidit flammã ignis & angelum cum rubus arderet quidẽ, ſed non cõbureretur, & dixit: digrediens ſiue tranſiens uidebo uiſionem magnam hanc. Ex hoc ergo loco occaſio nobis datur intelligentiæ eorũ quæ habemus in manibus. Igitur de his quæ in Exodo ſcripta memorauimus, id eſt digrediens uidebo uiſionem iſtam magnam, audiui quendam de ſapientibus ante nos dicentem, cum explanaret hunc locum, quia nõ eſt poſſibile prius uidere uiſum magnum, id eſt intueri atq; perſpicere magna myſteria ſtanti in cõuerſatione & actibus mundi huius: ſed tranſire oportet prius ab his, & tranſcendere omnia ſecularia, & ſenſum noſtrum ac mentem liberam fieri, & tunc ad magnarum & ſpiritalium rerum intuitum peruenire, & ita demum uiſum magnum uidere. Hunc quidem ille explanans locum quæ ſupra memorauimus enarrabat. Nos uero quibus ſtudium eſt ſecundum ſcripturæ monita, uerba ſapientium laudare, & addere ad ea, poſſumus ad hęc quę ille dixit tale aliquid addere. Vnuſquiſq; qui iter agit ad uirtutẽ, proficit in ambulando, ut paulatim per multos profectus itineris perueniat ad eam. Iter ergo agens & uelut quibuſdã paſſibus gradiẽs digreditur ſemper, & tranſit ea quæ explicuit, ac poſteriora omittẽs ad ea quæ priora ſunt ſe extendit. Digrediens ergo tranſit primũ locũ malitię, & inde proficiẽs paſſibus & ingreſſib. tranſit alias peccatorũ ſudes, tum deinde ſcrupeas nequitiæ cautes, & lubrica & prærupta uitiorũ. Cum uero hæc etiam euaſerit, ſemper ad ea quæ in antea ſunt ſe extendẽs, minus reſtat malitiæ, & om̃e quod proficit uiæ: ſi tamẽ incedẽdo cautius greſſus ſuos obſeruauerit ne labatur, ut ſingula quæq; digrediens malitiæ loca, ita ut non offendat pedem ſuum in ea, ſecundum hoc quod in Exodo ſcriptum eſt, uidere poſſit uiſionẽ magnam. Nemo enim adhuc qui in malitia eſt, nec digredit̃ eam & tranſit, poterit uiſionẽ iſtam magnam ſecretorum dei, ſcientiæ ſcilicet & ſapiẽtiæ, contueri. Magna ergo eſt uiſio, cum puro corde deus uidetur. Magna eſt uiſio cum puro corde uerbum dei, & ſapiẽtia dei qui eſt Chriſtus eius agnoſcitur. Magna uiſio eſt agnoſcere & credere in ſpiritum ſanctum. Magna ergo hæc uiſio ſcientia trinitatis eſt. Veruntamen etiam Moyſes tunc uidebat in Exodo uiſum magnum, & angelus dicitur qui uidebatur in rubo in igne, & magnam eam uiſionẽ appellat. Intelligebat enim quis eſſet in angelo. Continuo deniq; dicit ad eum. Ego ſum deus Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob. Vide ergo ꝙ magna ſit uiſio hæc, quamuis & hoc ipſum ſit magnum ſcire quod deus facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignẽ urentem. Et nunc quidem Moyſi adhuc paſcenti pecora Ietro ſoceri ſui, & gradienti uel tranſeunti ab his, magna eſt uiſio hæc, in qua ei angelus dicitur apparere. Si aũt etiam mare rubrum trãſierit, & columnã cum nubis obtexerit, & futuri baptiſmi adorauerit ſacramenta, tunc etiam maiorem uiſionem poterit uidere. Ingredietur enim caliginem & turbinem, ubi eſſe ipſe dicitur deus, ubi ſcriptũ eſt, quia Moyſes ſolus accedebat ad deum, cæteri autem à longe ſtabant. Et in tantum per iſtas magnas Moyſes proficit uiſiones, ut diceret ad deum, Si inueni (inquit) gratiã coram te, manifeſta mihi teipſum, ut euidẽter uideam te. Et tunc audit à deo, quia ponam te in foramine petræ, petra aũt erat Chriſtus: ut per foramen breuiſſimum uideas poſteriora mea, hoc eſt, ut ea quæ in nouiſſimis temporibus implebunt̃ per aſſumptionem carnis, agnoſcas: faciem autem meam uidere non poteris. Sed digreſſi per quãplurimas uiſiones, redeamus nunc ad hoc quod propoſuimus de pſalmo, quia à domino (inquit) greſſus hominis dirigunt̃. Supra expoſuimus quomodo

iter quis ingreditur ad uirtutem: quoniam qui iter agit ad uirtutẽ, multa ſunt quæ digredi habet & tranſire. Ergo & tu qui ad Chriſtum tendis, qui eſt dei uirtus, digredere luxuriam, ſcorta, adulteria, digredere furta, falſa teſtimonia, tum deinde digredere & auaritiã, & omnẽ pecuniæ cæterarumq; malarum rerum cõcupiſcentiam, digredere iracundiam, digredere inuidiam, per quam primum terra humanum ſanguinẽ bibit, digredere mendacium, digredere triſtitiam ſeculi. Niſi hæc oĩa digreſſus fueris, uiſionẽ illam magnam domini uidere nõ poteris. Sunt ergo quidam in nobis greſſus & pedes, quibus iter hoc agimus, ſunt greſſus interioris hominis quibus ambulare poſſumus per illam uiam quæ dicit: Ego ſum uia ueritas & uita. Hoc ergo iter agẽtibus multis greſſibus utendũ eſt nobis, ut illa oĩa quę ſupradiximus tranſeamus, quia greſſus hominis à domino dirigunt̃. Non ſufficit homini uolenti iſtud iter incedere ſola propoſiti ſui uoluntas, niſi & dominus direxerit greſſus eius: quia frequenter accidit iter agentibus ut ambulent, quod iter tamen rectum tenere non poſſint, ſed decedant in aliquos errores: ut illi qui in philoſophiæ eruditione uerſantur, uidentur quidem iter uirtutis incedere, ſed quia à domino nõ diriguntur greſſus eorum, nõ tenent iter rectum. Sed & hæretici nihilominus ingrediuntur etiã ipſi iter, ſed cum ſcripturas carnaliter, nõ ſpiritaliter intelligunt, declinãt in ſiniſtram. Si uero ſpiritaliter intelligant, in ipſo autem ſpiritali intellectu apoſtolicæ nõ teneant regulam ueritatis, decidunt nihilominus & ipſi ad dexteram, diabolo (ut ita dixerim) greſſus eorum non dirigente, ſed detorquente à uia recta. Nos ergo neq; ad dexteram, neq; ad ſiniſtram declinantes, ingrediamur mediam uiam quæ eſt Chriſtus dominus, quia in ipſo ambulantium greſſus dominus dirigit. A domino ergo greſſus hominis dirigẽtur, & uiam eius cupiet, illam ſcilicet uiam de qua ſupra diximus. Cupiet eñ qui à deo dirigitur Chriſtum, & deſiderabit permanere ſemper in Chriſto. Cum ceciderit, inquit, non conturbabitur. Superius dicens quia à domino diriguntur greſſus eius, hic de caſu eius loquitur. Vide ergo quia etiam his qui iter hoc incedunt aliquando accidat cadere, etiam his qui à domino diriguntur: ſed eſt multa differentia inter caſum iuſti & caſum iniuſti. Iuſtus, inquit, cum ceciderit nõ proſternitur: iniuſtus & qui ſpem non habet in deo poſitam, ſi ceciderit proſternitur & non ſurgit: id eſt ſi peccauerit, nõ pœnitet & peccatũ ſuum emendare neſcit. Iuſtus aũt ſi in aliquo offenderit, ſi in uerbo. Apoſtolus enim eſt qui dicit: In multis enim offendimus omnes, & ſi quis in uerbo nõ offendit, hic perfectus eſt uir. Offendit ergo & iuſtus in uerbo, fortaſſis etiam aliquando & in facto, ſed ſcit emendare, ſcit corrigere: ſcit ille qui dixerat neſcio hominem, paulo poſt cum reſpectus fuiſſet à domino, flere amariſſime: ſcit & ille qui de tecto mulierem uiderat, & concupierat eam, dicere peccaui, quia tibi ſoli peccaui & malum coram te feci. Si ergo cum ceciderit iuſtus nõ proſternitur, nõ permanebit in peccato, ſed exiliet cito, tanq̃ damula ex retibus, & tanquam auis de laqueo. Iniuſtus autem non ſolum permanet, ſed & proſternitur in peccatis. Iuſtus autem quid facit? Lex dei eius in corde ipſius, & nõ ſupplantabũtur greſſus eius. Ibi dixit quia diriguntur greſſus hominis à domino, hic quia nõ ſupplantabuntur greſſus iuſti, quia dominus, inquit, confirmat manus eius. In alio pſalmo, id eſt in ſeptuageſimoſecundo dicit: Mei autem pene moti ſunt pedes. Quod idipſum mihi uidetur intelligẽdum ſimiliter. Proficientes etenim ad uirtutes uelut aſcenſu quodam nitimur, in quo aſcenſu ſi quis labatur & decidat, aſcẽſionis ſuæ perdit profectũ. Iſtius ergo effuſi ſunt greſſus. Hoc aũt fit, cum quis poſt profectũ retrorſum fuerit cõuerſus: ſicut accidit et uxori Loth, quę ingrediebatur bene egrediẽs de Sodómis, & effugiens pœnas malorũ ingrediebatur & aſcẽdebat ad montem quò angelo duce pergebat: ſed quoniam contra mandatum dei fecit, quod iuſſa fuerat nõ reſpicere retrorſum neq; ſtare in omni regione illa, ſed ad montẽ aſcendere, atq; ibi ſaluari, cum cõuerſa ad poſteriora retrorſum reſpexit, ibi effuſi ſunt greſſus eius, & perdidit omne quod fuerat ante digreſſa, permanſit perfecta ſtatuũcula ſalis. Hoc eſt quod dominus in euãgelio dicit: Nemo mittẽs manum ſuam ad aratrum, & retro reſpiciens aptus eſt regno dei. Vis tibi oſtendam & alios quorũ effuſi ſunt greſſus? recordare illos qui tranſierunt per mare rubrum tanquam per aridam, & peccantes in deſerto ceciderunt, & ibi effuſi ſunt greſſus eorũ. Sed & nunc ſi quando accidat aliquẽ uixiſſe in continẽtia tribus aut quatuor annis, & eo amplius, alium in uerbi & doctrinæ ſtudio & ſapiẽtiæ laboribus operam dediſſe: tunc deinde ſi uictus fuerit hic, uel ad carnis luxuriam trãſeat, uel ad alia

peccata

peccata declinet, aut ad uitam ſe trāſferat ſeculi, uel ad negotia ac lucra corruptibilis uitę
conuertat, nō dubites de eo dicere quia effuſi ſunt greſſus eius. Nos ergo deprecemur do-
minum ut dirigat greſſus noſtros, & cuſtodiat uias noſtras, uti ne ſupplantent̃ greſſus no-
ſtri: ut in uia quā incedimus, hoc eſt in Chriſto domino noſtro, quaſi ſupra petrā ſtabilem
ueſtigia noſtra firmentur, ne quoquo modo ſupplantari poſſimus: per illum ſcilicet cuius
nos caput obſeruamus, & ille noſtrū obſeruat calcaneū. cui utiq; nunq; nos oportet plan-
tam nudam præbere, ſed ſemper debemus eſſe calceati pedes in præparatione euangelij
pacis, ut ſi uenerit diabolus ſupplātator, & inuenerit pedes noſtros munitos, & ſupra pe-
tram ſtantes, inde nos ſupplātare nō ualeat. Quāuis em̃ paulo ante dixerimus poſſe etiam
caſum aliquem & lapſum accidere his qui uirtutis uiam ſequunt̃, tamen obſeruandū eſt,
quia ibi ubi dixit: Cum ceciderit nō proſternetur, ſuperius nō tam de iuſto q; de homine
puro propoſuerat. Ait em̃: A domino greſſus hominis dirigent̃, & uiam eius cupiet, cum
ceciderit nō proſternetur. In quo oſtēditur eſſe aliquos caſus qui tamen nō continuo indi
cent eſſe uictū & proſtratū eum qui ceciderit. Sicut em̃ & in agone fieri ſolet, ut duobus
inter ſe luctātibus accidat primo quidē cadere unū, ut cum ceciderit, ſurgat & uincat: ita
etiam in noſtro agone, qui eſt nobis aduerſum principē huius mundi, ſi forte acciderit ali-
quem de nobis uinci, & in aliquo peccato cadere, poſſibile eſt ut poſt peccatū reſipiſcat
aliquis, & exurgat & perhorreſcat malum quod admiſit, & de cætero nō ſolum cōtineat
ſe, uerumetiā ſatisfaciat deo, lauans per ſingulas noctes lectum ſuū, & lachrymis rigans
ſtratū ſuum, accipiens uerbū propheticæ autoritatis qua dicitur: Nunquid qui cadit non
adijciet ut reſurgat? aut qui auerſus eſt, non conuertit̃? Væ his qui auerſi ſunt auerſione
impudenti, dicit dn̄s. Et iſte eſt qui cadere quidē potuit, proſterni uero nō potuit. Si aūt ui
deris aliquem cecidiſſe in aliquod peccatū, & poſt caſum deſperantē conuerſionē & di-
centē, iam quomodo poſſum ego ſaluus fieri qui cecidi? iam nulla ſpes eſt, peccata mea
me colligant, quomodo audere poſſum accedere ad dominū? quomodo ad eccleſiā redi-
re? & ſi hac deſperatione iſte talis recedat etiā à deo, hic non ſolum cecidit, ſed in caſu ſuo
proſtratus atq; demerſus eſt. Et eſt quidem optabile, ut athleta pietatis ac uirtutis maneat
ſemper immobilis, ut ne unā quidē luctam (ut ita dicam) perdat, ne ſemel inclinetur aut
ſupplātetur. Quod ſi fieri nō poteſt, ſed euenerit eum cadere, nō iaceat poſt caſum ne pro
ſternatur, ſed exurgat & emēdet culpam, expurget pœnitētię ſuæ ſatisfactiōe cōmiſſum,
ne etiam de ipſo apoſtolus dicat: Et lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & non
egerunt pœnitentiā de immunditia & fornicatione & impudicitia quā geſſerunt. Quare
etiā apoſtolus exēpla paleſtrici agonis aſſumpſit cū dicit: Nemo coronatur niſi qui legiti-
me certauerit, niſi quia nos ſcire uolebat legis certamina & agones? Qui & de ſeipſo ait:
Sic pugno, nō quaſi aerem uerberans. Et iterū: Certamen bonum certaui. Quia ergo cer
tamen nobis eſt & agon propoſitus, etiam legis agonē noſſe debemus. Sunt athletæ qui
in omnibus certaminibus uincunt, & in omnibus coronantur. Inter pędas uincunt, inter
agonios uincunt, inter andras uincunt. Alij uincuntur inter andras, ſed coronantur inter
agonios, nonnunq; etiam inter andras uincunt. Ergo aliquāti ſemper, aliquanti ſecundo
uel tertio coronantur. Certe miſerum eſt, & ultimæ infelicitatis in om̄ibus agonibus tam
uarijs atq; diuerſis, ne unam quidem promereri coronā. Ita ergo & Chriſtianus cui certa
men eſt non aduerſus carnem & ſanguinē, ſed aduerſus principatus & poteſtates, & ad-
uerſus principes huius mūdi tenebrarū harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cęleſtibus,
quum tantos habeat & tales aduerſarios, tanquam agoniſta uigilare debet, ſi fieri poteſt,
ut ſemper uincat quotieſcunq; conflixerit, & primas inter pædas, id eſt inter pueros, ſta-
tim capiat coronas. Vis tibi oſtendam aliquos qui inter pueros, id eſt, in primo ſtatim la-
cte coronati ſunt? Reſpice beatum Danielem, qui à puero & prophetiæ gratiam meruit,
& iniquos arguens presbyteros, puer coronā iuſtitiæ & caſtitatis obtinuit. Vis tibi & ali-
um proferam inter pueros coronatum? Hieremiam uide, qui quum ſe propter adoleſcen-
tiam excuſaret à prophetando, audiuit à domino, Noli dicere quia puer ego ſum, quoniā
ad omnes quoſcunq; mittam te ibis, & quæcunq; dixero tibi loqueris. Sed fortaſſe adul-
tæ tibi iam iſtæ uideantur ætates. Dabo tibi athletam qui ante luctatus ſit, & uicerit prius
q; inter homines emiſerit uagitus. Iacob adhuc intra uterū matris ſuæ luctatus cum fratre
Eſau, ſupplantauit eum & uicit, ex quo & ſupplantati & deuicti fratris benedictiones
primogeniti

primogeniti à parente ſuſcepit. Nam & illi pueri num tibi uidentur in puerili agone coronati, qui apud Bethlehem à bimatu & infra pro domini nomine palmam cepere martyrij? Vides quanta in pueros coronerum habemus exempla. Hæc de eo quod repetiuimus expoſitionem uerſiculi illius qui dicit: Quum ceciderit non proſternetur. Et quare non proſternatur, adiecit cauſam dicens: Quia dominus cõfirmat manum eius. Et uide quàm conſequenter de ſingulis dicit: Ne cadat dominus (inquit) greſſus eius dirigit: ſi autem ceciderit, non proſternitur, dominus (inquit) firmat manum eius. Vides ergo quia domini ſemper auxilio indigemus. Primo ne cadamus: tum deinde etiam ſi ceciderimus, ut reſurgamus. Iuuenis fui & ſenui, & non uidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius quærens panem. Tota die miſeretur & fœnerat, & ſemẽ eius in benedictione erit. Qui ſimpliciter dicunt, & ſecundum hiſtoriam accipienda eſſe uerba ſcripturę diuinæ, dicent ſine dubio in hoc loco confirmare Dauid, quia tranſacta ætate iuuentutis ſuæ cum iam uſq; ad ſenectutis ſuæ tempus ueniſſet, in omni hoc tempore nunq̃ ſe uidiſſe ita iuſtum derelictũ ut panibus indigeret. Et quid facimus de Paulo apoſtolo, qui enumerãs & exponẽs prophetarum uitas dicit eos indigẽtes, tribulatos, in pellibus caprinis oberraſſe per cauernas petrarum, & per ſpeluncas: & de ſeipſo cõmemorans frequenter dicit, in fame & ſiti. Et cum hæc pati iuſtos frequẽter ſcripturarũ hiſtorijs cognoſcamus, quomodo nunc putandũ eſt hoc Dauid dicere ſecundum ſimplicẽ intellectum? Sed uideamus ne forte ſint aliquę ętates interioris hominis noſtri, ad ſimilitudinẽ exterioris & corporalis ætatis. Vnde & interdum ad uiros iam matura ætate dicitur, q̃a pueri ſunt, & alijs quia ſenes, & alijs quia iuuenes, & hæc utiq; dici de corporali ætate non conuenit. Deniq; cũ plurimi ante Abraham ſexcentos & quingentos, ut minimũ trecentos annos uixiſſent, de nullo illorum dictum eſt, quia ſenior & plenus dierum fuerit, niſi Abraham tantummodo. Ex quo intelligendum eſt, quod nõ de ætate corporis, ſed de maturitate interioris hominis deſignatum eſt. Vnde & nos optare debemus non pro ætate corporis, neq; pro officio presbyterij appellari presbyteri & ſeniores, ſed pro interioris hominis perfecto ſenſu & grauitate conſtantiæ, ſicut & Abraham appellatus eſt presbyter nutritus in ſenectute bona. Eſt ergo ætas aliqua ſecundum interiorem hominẽ puerilis, eſt & ætas iuuenilis, eſt & ſenilis ſecundum quod Apoſtolus dicebat: Cum eſſem paruulus loquebar ut paruulus, ſapiebam ut paruulus, cogitabã ut paruulus: cum autẽ factus ſum uir, euacuaui quæ erant paruuli. Ego hæc ab apoſtolo non de corporali ætate dici intelligo, ſed quoniam cum in initio credidiſſet, fuit paruulus nuper genitus, rationabile & ſine dolo lac cõcupiſcẽs, tunc intelligebat ſcripturas ut paruulus, ſapiebat de euãgelio ut paruulus, cogitabat ut paruulus: ſed poſt hæc proficiens ætate ad ſimilitudinem Chriſti (de quo ſcriptum eſt, quia proficiebat ętate & ſapientia & gratia apud deũ & apud homines) deponebat quæ erant paruuli: & propterea dixit, cum factus ſum uir, quę paruuli erant depoſui. Ita ergo intelligendus eſt etiã Dauid dicere, iuuenis fui & ſenui: ut ſi diceret, cum eſſem paruulus ſecundum interiorem hominem, nunc iam ſenui. Niſi ẽm ſenuiſſet, propheta non eſſet. Namq; ſenum eſt prophetare. Etiam ſi uideas aliquãdo iuuenem prophetantem, nõ dubites dicere de eo, quia ſecundum interiorem hominẽ ſenuit, propterea propheta eſt. Deniq; Hieremias cum audiſſet, Priuſq̃ te plaſmarem in utero noui te, & antequam exires de uulua ſanctificaui te, & prophetam in gentibus feci te, reſpõdit quia iuuenis ego ſum, & neſcio loqui. Sed ille qui ei donauit gratiã ut nõ eſſet puer, ſed eſſet ſenior ſecundum interiorem hominẽ, ait ad eum: Noli dicere quia iuuenis ego ſum. Alioquin niſi hęc ita intelligãtur, quid habebit rationis ut dicatur puero, cuius ætas iuuenilis & rudis, noli dicere quia iuuenis ego ſum? hoc eſt dicere, nõ dicas quod uerũ eſt. Iuuenis ergo erat ſecundũ ætatẽ corporis: ſed quoniam dominus dederat uerba ſua in ore eius, quibus eradicaret & ſubuerteret & diſperderet, & rurſum ædificaret & plantaret, quæ uirtus uerborum animam eius illuminans & ſanctificans non eam ſinebat eſſe puerilem, ideo merito ad eum dicitur: Noli dicere quia iuuenis ego ſum. Similiter ergo & hoc quod Dauid dicit, Iuuenis fui & ſenui, & nõ uidi iuſtũ derelictum, nec ſemen eius quærens panem, ſecundũ hoc quod ſupra de ætate iuuenili, uel ſenili interioris hominis diximus ſentiẽdum eſt. alioquin ſecundum exteriorẽ hominem ſi derelinqui à deo putãdus eſt iuſtus, cũ ęgritudo corporis aduenit, cum tribulatio, cum paupertas & ſingulæ quæq; huius uitæ moleſtiæ generant: hæc maxime iuſtis accidere

ſolent

ſolent, quibus & perſecutionẽ pati pro nomine dei ſolenne eſt, ſed nõ derelinquñt cum patientes hæc omnia & tolerantes dicunt: Nemo nos ſeparabit à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu, neq; tribulatio, neq; fames, neq; anguſtia, neq; nuditas, neque gladius, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; alia creatura. Deniq; prophetæ, qui circuibãt in deſerto per cauernas petrarum & ſpeluncas, egentes, tribulati, afflicti, licet in deſertis oberrarent, & eſſent ab hominibus derelicti, multitudo tamen eos angelorũ circundabat. Sic deniq; Heliſæus cum eſſet ab hominibus derelictus, cæleſti circundabatur exercitu. ſecundũ quod ſcriptum eſt: Aperi oculos pueri huius, ut uideat quia plures nobiſcũ ſunt q̃ cum illis. Et uidit totum montem equitibus & curribus plenum. Nunquam em̃ ſolus eſt iuſtus, ſed ne unius quidẽ, aut duorum, uel trium tantũmodo angelorum ſocietate ſubnexus eſt, ſed exercitus ei uirtutũ cæleſtium pręſto eſt. Quod ſi pluribus adhuc teſtimonijs opus eſt, ſuſcipe & aliud. Iacob quandiu erat in domo parentum & cum fratre Eſau, nõ erat cum exercitu angelorum: cum uero ſeceſſiſſet ad ſolitudinem deſerti, & ſolus iter ageret ad Meſopotamiam, dormiuit in loco quodam, et exurgens dicit quia uocatur hic locus παρεμβολὴ, quod eſt caſtra, pro eo quod uidit ibi non unum, ſed plura caſtra dei. Hæc dicimus de eo quod nequaquam iuſtus dicitur derelinqui, in ſpiritalibus duntaxat bonis. In corporalibus enim uide quid iuſtus dicit, in quibus etiam gloriatur. Vſq; ad hanc (inquit) horam & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & laboramus operantes manibus noſtris. Et iterum: Maledicimur & benedicimus, perſequutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur. Sed quoniam iſte talis nõ derelinquebatur ſpiritu, dicebat: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in iniurijs, in neceſſitatibus, in perſequutionibus, in anguſtijs pro Chriſto. Dupliciter ergo derelinquit̃, qui derelinquitur. Corporaliter quidem hoc modo, quo ſuperius diximus pati omnes ſanctos, & non lædi. Derelinquuntur uero ſpiritu illi de quibus dicitur: Quoniam non approbauerunt deum habere in notitia, tradidit eos deus in reprobum ſenſum, ut faciant quæ non congruunt, repletos omni iniquitate, nequitia, auaritia, plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, ſuſurratores, detractores, deo odibiles, cõtumelioſos, ſuperbos, elatos, & cætera huiuſmodi mala pro quibus & derelinqui meruerũt. Quæ quoniã aliena ſunt à iuſto, propterea dicit, quia non uidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius quęrens panem. Iterum ſi audis ſemen eius, ad ſemen corporeum rediturus es? Et quomodo uerũ inuenies hoc quod ſemen iuſti non quærat panes, cum uideas Iſmael illum de ſemine natum Abrahæ, quiq; cum mater eius fugiens dominã ſuam Saram portaret eũ in deſerto, & aquam utiq; quærebat & panes? Sed & Eſau de uia ueniens deficiebat inedia, & in tantum famis rabie præcipitatus eſt, ut primatus ſuos lentis cibo diſtraxerit. Oportet ergo nos ſecundũ ea quę ſupra diximus, etiam ſemen iuſti intelligere ſpiritale. Et quid aliud ſemẽ iuſti dignum eſt putare, niſi diſcipulũ iuſti, qui ſuſcepto ab eo uerbi dei ſemine, ad uitam generatur ęternam? Verbi gratia, ſi orationib. ueſtris mererer eſſe iuſtus, & accipere à domino gratiã in uerbo ſapientiæ & ſcientiæ, ita ut poſſem ſecũdum gratiam quam ipſe à domino meruiſſem, uobis quoq; miniſtrare uerbũ dei, & ſerere illud in animabus ueſtris: tum deinde ingreſſus ſermo dei in animas ueſtras, & hærens in corde ueſtro formaret mentes ueſtras ſecundum ſpeciẽ uerbi ipſius, id eſt ut hoc uelletis & hoc ageretis quod uerbũ dei uult, & per hoc ipſe Chriſtus formaretur in uobis: tunc uere efficeremini ſemẽ iuſti, quod non quærit panem, habentes ſcilicet in uobis ſemper panem illum qui de cælo deſcendit. Quod ſi reſpondeas mihi, & dicas: quãti audierunt Petrum & Paulum, qui utiq; erãt iuſtiſſimi doctores, & tamẽ peccauerunt, & quomodo ergo ſemen iuſti dicentur? Sed uide ne forte ſicut non omnes qui ex Abraham ſunt, etiã ſemen Abraham dicuntur, quibus dicitur: Si filij Abraham eſſetis, opera utiq; Abraham faceretis: ita etiam illi qui audierunt Petrũ & Paulum, & nõ fecerunt quæ docuerat Petrus uel Puulus, non erant ſemen eorũ: quia ſuſcepta ab eis uerbi ſemina, ex anima ſua uelut aborſione quadã abiecerunt & effuderunt. Deniq; & in hoc ipſo pſalmo dicit alio loco: Semen impiorũ exterminabitur. Certum eſt autem quia impiorum ſemen corporale nõ exterminabit̃. Iob deniq; ſemen Eſau ſemen impij erat, & utiq; non exterminat̃, ſed manifeſtatus eſt iuſtus à domino, & propheta eſſe oſtenditur, & à deo ſupra om̃is iuſtos collaudari meretur. Sed hoc eſt quod ſuperius diximus: q̃a ſicut ſemen iuſti ſermo & doctrina eius eſt, qui ſermo ita paſcit & reficit animas,

ut negen

ut negentur panibus indigere, quia Chriſtus panis eorum eſt: ita è contrario doctrina impiorum & ſermo ſemen eorũ eſt quod exterminandũ dicitur, quia ex falſitate cõpoſitum eſt, & adueniẽte luce ueritatis certũ eſt quia mẽdacij tenebræ fugabunt. Tota die miſeretur & fœnerat. Iuſtus tota die miſeret, & tota die dicit fœnerare: ad nihil aliud uacat niſi ut fœneret de ea pecunia quæ ſibi abundat. Nunquid & hic hoc putabit, quia iuſtus tota die ſedeat ad menſam, & habens pecuniã ante ſe hanc fœneret neceſſitatẽ patientibus? Forſitan hoc putabitur eſſe quod dictũ eſt per Moſen: Et tu fœnerabis gẽtibus multis, tu aũt mutuo non quæres. Sed certũ eſt quia de dominica pecunia dicatur, quæ numularijs præcipitur erogari de theſauris ſapientiæ & ſcientiæ dei prolata, ut faciamus de quinq; talentis decem, de duobus quatuor. Quanto aũt abundantiorẽ pecuniam habuerimus in anima noſtra, tanto magis tota die fœnerabimus. Sed & nunc licet non ſim iuſtus, tamen hoc quod loquor pecuniã uobis dominicã fœnero: ſed uos orate ut efficiar iuſtus, & poſſim uobis iuſtitiæ pecuniã fœnerare, ut nõ ſolũ uerbo, uerum etiã iuſtitiæ exẽplo iuſtitiã doceam. Propterea ſicut ſunt pecuniæ iniuſtæ, quæ inique & contra legẽ congregantur per calumniã & mendacia, & diuerſa auaritię mala: & rurſum ſunt pecuniæ quæ iuſte & ſecundũ legẽ cõgregatę ſunt, id eſt de proprijs & iuſtis laboribus: ita etiã in uerbo & doctrina eſſe inuenitur. Sunt uerba nec bene, nec iuſte, nec legitime cõgregata, ut hæreticorum uerba ſunt, & doctrina cõtra legẽ dei cõgregata, quæ nos uelut iniquam pecuniã & peſtiferã & de malo collectã refugere debemus. Orate ergo ut hæc noſtra pecunia quam uobis fœneramus tota inueniat ex iuſtis laboribus, tota de dominica moneta procedens; ut & uos fœnus integrũ cõſignetis, & nos nõ audiamus, quia oportuit te pecuniã meam dare numularijs. Iuuenis ergo fui & ſenui, & non uidi iuſtũ derelictũ, nec ſemen eius quęrens panem, Tota die miſeretur & fœnerat. In ſuperioribus dicitur, quia mutuatur peccator, & non reddit: hic quia iuſtus tota die miſeretur & fœnerat. Et uide ꝙ in contrarijs pares ſint. Peccator non ſolum mutuo accipit, ſed & cum acceperit nõ reddit: iuſtus aũt non ſolum mutuo non accipit, ſed & fœnerat: & non ſolum ſemel uel bis, ſed tota die fœnerat, hoc eſt toto uitæ ſuæ tẽpore fœnerans miſeret, unde & ſemẽ eius in benedictione erit. Declina à malo & fac bonũ, & inhabita in ſeculũ ſeculi. Hęc, inquit, audiẽs fac quod bonum eſt, habitabis in ſeculũ hoc eſt, ſi ita egeris quẽadmodũ edoctus es, habitatio tua erit æterna. Si eñ reſpicias nõ ad ea quæ uidentur, ſed quæ nõ uidentur, qm̃ quæ uidentur tẽporalia ſunt, quæ aũt non uidentur æterna ſunt, habitabis in ſeculũ. Quia dominus amat iudiciũ, & nõ derelinquet ſanctos ſuos. Qũo dominus amat iudiciũ? Dũ nihil apud eum ſine iudicio fit, nihil ſine ratione. Ita ergo & tu ſciens quoniã dominus amat iudicium, age oĩa iuſto iudicio & uero, audiens illum qui te admonet dicẽs. Cum conſilio omnia fac, cum cõſilio uinum bibe. Et non derelinquet dñs ſanctos ſuos, in æternũ conſeruabuntur. Sicut dicit, quia habitabit in ſeculũ, ita & conſeruabunt in æternũ. Quod utrũq; ad futurũ reſpicit tempus, uel ſeculum, cui conſeruabunt ſancti ut deinceps in æternitate perdurent. Iniuſti punientur & ſemen impiorũ peribit, iuſti aũt hæreditabunt terram. Diximus iam hinc ſuperius quale impiorũ ſit ſemẽ, cum ad uerbum doctrinamq; retulimus: & quomodo exterminabitur, dum omne mendaciũ à luce ueritatis uelut tenebræ effugatur. Iuſti aũt hæreditabunt terram. Et hinc ſuperius iam diximus, quomodo ſiue iuſti ſiue manſueti hæreditatẽ terræ bonæ & magnæ illius conſequantur, & quomodo habitẽt in ea in ſeculum ſeculi, non ſolum in ſeculum, ſed in ſeculum ſeculi. Vide ꝙ magna domini retributio. Pro labore triginta aut quadraginta, ut multum certe quinquaginta annorum recipit homo nõ ſolum ſeculi huius retributionẽ, ſed in ſeculum ſeculi. Si uero permaneat quis in uerbo dei, & ſapientiæ eius adhæreat, atq; in lucis æternitate perſiſtat, perueniet etiam in hoc, ut referat deo gloriam in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia quinta de eodẽ pſalmo, ab ea parte, Os iuſti meditabitur ſapientiam.

LEx quidem uolens nos aperire os ad uerbũ dei, præcepit dicens: Loqueris, inquit, hæc ſedens in domo, & pergens in uia & iacens & ſurgẽs Sed & Salomõ in Prouerbijs ſimile aliquid breui cõmonitiõe diſtinguit, dicẽs: Aperi os tuum uerbo dei. Similiter etiã nũc propheta nos docet, cum dicit: Os iuſti meditabitur ſapientiam. Reuera eñ nec debet aliud quicquam procedere de ore iuſti, niſi ſapientia. Vnde & uos imperitiores quique fratres audientes ſermo-

nem

nem prophetæ, date ſtudiũ & meditamini cum iuſtitiæ operibus etiam de ore ueſtro proferre ſermonẽ ſapientiæ. Quod ne difficile uobis uideatur præceptum, breuem uobis ſapientiæ inſinuabo ſermonem. Apoſtolus ait, quia Chriſtus dei eſt uirtus & dei ſapientia. Si igitur Chriſtum ſemper loquamini, ſi ſemper eius uerba meditemini, ſi præcepta eius in ore teneatis, digne os ueſtrum meditabitur ſapientiam. Neq; enim hæc ſola eſt ſapientiæ meditatio, ſi quis docere poteſt, uel latius in eccleſia diſputare, & contradicentes reuincere. Eſt quidem & hoc opus ſapientiæ, ſed alius amplius, alius aũt minus. In alio hoc ipſum quod credit dei ſapientiæ, ſapientia reputatur: in alio & hoc quod acquieſcit ſapientibus, & amat dicta ſapientiũ, ſapiẽtia dicitur: nõnullis uero etiam interrogantibus tantũmodo de ſapientia, ſapiẽtia reputatur. Illud ſolum obſeruate fratres, ne quis ueſtrum inueniatur non ſolum non loqui nec meditari ſapiẽtiam, uerum & odiſſe, atq; aduerſari ijs qui ſtudiũ ſapientiæ gerunt. Solent enim imperiti habere etiam iſtud cum cęteris peſſimum uitium, ut inanes & ſuperfluos putent eos qui uerbo & doctrinæ operam dederint, & amplectuntur magis imperitiã ſuam q̃ illorum ſtudia ac laborem: mutatiſq; nominibus exercitia eorum uerboſitatẽ, ſuam uero indocibilitatẽ uel imperitiam ſimplicitatẽ uocant. Optimus tamen & ille eſt qui ſapientiam probat actibus, & eſſe ſapiens uitæ ſuæ probitate cognoſcitur. Beatus ergo qui os ſuum aperit uerbo dei, & proficiens ætate ſecundum Chriſtum proficiet & ſapientia. Certe ſi amplius non poſſumus in ſapientia proficere, ſaltẽ illud obſeruare nõ pigeat, in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus & in oratione uel honore dei frequẽtius aperire os noſtrũ. Eſt enim & hæc non parua ſapientiæ meditatio, ut per hoc inueniatur ſemper os iuſti ſapientiam meditari. Non tamẽ mihi uidetur ocioſum quia non dixit, os iuſti meditatur, quod utiq; ad præſens tẽpus ſpectare poterat, ſed dixit, meditabitur ſapientiã: quod ſine dubio ad futurum reſpicit tẽpus, in quo etiam cæteri interpretes omnes abſq; uno conſentiunt. Ne forte ergo aliquid myſticũ deſignet hoc tempus, quo ſcilicet indicetur futuræ repromiſſionis, & gratiæ & hæreditatis ſpes talis quædam futura, ut os iuſtorũ non cibis & potu, neq; delitijs & uoluptatibus, nõ ueſcẽdo epulis, ſed meditando ſapientiam repleatur. Vltra em̃ non erit aliquis imperitus in regno dei, non indocilis permanebit, nullus erit à rerum ſciẽtia peregrinus: oẽs efficiemur, ſi tamen merebimur, diſcipuli ſapiẽtiæ. Si quis hic poſitus imbuitur & inſtruitur in his quæ potuit in carne poſitus attingere, ibi iam illuminabit̃ perfectioribus diſciplinis, & ea quæ hic ſtudio ac labore quæſita ſunt, ad compendium futurę inibi inſtitutionis accedent. Qui uero hic nondũ depoſuit prima rudimẽta, ſed adhuc ut paruulus loquitur, & ut paruulus ſapit, etiam ibi inſtituitur ut paruulus, quo effectus aliquando uir per profectum ſapientiæ quæ paruuli ſunt deponat. Aut nõ tale aliquid ſi ſpiritaliter intelligatur etiã lex deſignat, cum dicit: Loqueris in eis ſedens domi, & pergens in uia & iacens, & exurgẽs? Quod ita poſſumus intelligere: Sedentes in domo & iacentes, cum in eccleſia quæ eſt domus dei, loquimur uerbum dei, in hoc ſcilicet corpore poſiti: pergentes in uia, in illa quæ dicit: Ego ſum uia, loquimur uerbum dei: & exurgentes, cum exurrexerimus è ſomno mortis in reſurrectione, tunc loquimur illa quæ perfecta ſunt, exurgentes de ſomno mortis, ſicut & Salomon dicit de eo qui ſapientiam ſibi amicam & familiarẽ fecit. Quia ſi ſederis, ſine timore eris, & ſi dormieris libenter ſomnũ capies, & non timebis terrorẽ ſuperuenientẽ, neq; impetus inpiorum irruentes ſuper te. Sufficiant iſta de eo quod ſcriptum eſt: Os iuſti meditabitur ſapiẽtiam. quibus additur: Et lingua eius loquetur iudicium. Duplici modo lingua iuſti intelligitur loqui iudicium, ſiue pro eo quod omnia recto iudicio, & cum deliberatione & cum conſilio loquitur quæ loquitur, & nihil per iracundiã, nihil ut hominibus placeat, nihil ex triſtitia, nihil ex metu, quæ ſingula ſolent utiq; nõ integrum hominibus ſeruare iudicium. uel certe quod ſemper de futuro iudicio loquitur iuſtus, ut commonens ſemper uel ſemetipſum, uel qui ſe audiũt, de futuri iudicij metu, & de ſupplicijs quæ præparata ſunt peccatoribus, de futura examinatione, ſed & de repromiſſionibus ſanctorum quæ præparatæ ſunt eis à deo, & ſemetipſum ſaluum faciat, & eos qui ſe audiunt. Et hoc modo complebitur, quia lingua iuſti loquetur iudicium. Si uero oportet etiam hic declinationem futuri temporis obſeruare, quia non dixit loquitur, ſed loquetur: poſſumus etiam in hoc tale aliquid intelligere, quia nunc quãtumcunq; illud eſt quod de dei iudicio uel loqui poſſumus uel ſentire, neceſſe eſt nos illud ſcire quod definit Apoſtolus, dicens:

Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles uiæ eius. Si uero peruenire poterimus ad illam perfectionem de qua dicit: Tunc autem facie ad faciem, id eſt, quum res ipſę nobis euidentiores fient, quum cœperimus agnoſcere rationem ſingularum rerum quæ in hoc mundo uel geſtæ ſunt uel geruntur, quali iudicio geſtæ ſunt, uel quo iudicio deus utatur in ſingulis, quibus prouidentiæ ſuæ diſpenſationibus: ſi quis dignus fuerit conſiderare & perſpicere quomodo iudicia dei abyſſus multa eſt: cum plenius recipere poterimus gratiam ſpiritus illius qui omnia perſcrutatur etiam alta dei, tunc uere & integre ſecundum prophetici uerbi diſtinctionem lingua iuſti loquetur iudicia dei. Lex dei eius in corde ipſius. Non ſolum in ore iuſtus meditabitur ſapientiam, & lingua loquetur iudicium, ſed & in corde ſuo legem dei gerit: quia lex uelut radix quædam in profundo cordis poſita, germinat uerba iuſtitiæ, uerba ſanctitatis, quæ profert iuſtus de corde ſuo, & nō ſolum uerbum, uerum & actus etiam & geſta. Iudæi penè indeſinēter legem dei ore ſuo & labijs meditantur, ſed non habent ea in profundo cordis defixa, & propterea dicitur ad eos: Populus hic labijs me honorat, cor aūt eorum longe eſt à me. Nos ergo ſi ſecūdum hoc quod legimus ore noſtro ſapientiā meditemur, & lingua noſtra loquamur iudicium, & lex dei ſit in cordibus noſtris, adipiſcemur illud quod ſequitur: Et non ſupplantabunt greſſus eius. Puto nos meminiſſe eorū quæ dudū de greſſibus diſputauimus, & opus eſt nos in memoriā reuocare quæ dicta ſunt, ut uideamus quomodo ingrediētes quidā ſupplantantur & effunduntur greſſus eorū. quod ſi ſeruatis in memoria & diligentius retinetis, ſcire debetis, quia ſi ſapientiā dei meditemini in ore ueſtro, & lingua ueſtra loquatur iudicium, & lex dei ſit in cordibus ueſtris, nunquam ſupplantabuntur greſſus ueſtri. Poſt hæc ait: Cōſiderat, inquit, peccator iuſtum. Conſiderat & intuetur peccator iuſtū, & grauis eſt ei etiā ad uidendum, & ideo cōſiderat ut morti eum tradat: quod fecerunt ſine dubio aduerſus ſaluatorē illi qui prophetas occiderunt, & deum crucifixerunt, & nos perſecuti ſunt etiā nunc, & populū dei qui eſt Chriſti, id eſt iuſtitię diſcipulos, cōſiderāt & morti tradere cupiunt, & quærūt mortificare eos. Sed quid dicit populus dei iuſtus & iuſtitiæ diſcipulus? Ille utitur uerbo magiſtri, & dicit: Non haberes in me poteſtatē, niſi tibi data eſſet deſuper. Poteſt hoc & in tēpore perſecutionis gentilium de ſanctis martyrib. & confeſſoribus aptari. Conſiderant ēm impij perſecutores unumquenq; iuſtorum, & quærunt mortificare eum, Sed ne ſecurū reddat pacis tēpore iſta talis expoſitio, memēto quia quotidianum habet iuſtus perſecutorē diabolum, & ille eſt qui conſiderat iuſtum. Inſidiatur enim ſemper, & ſicut leo rugiens circuit quærens quem tranſuoret. Sed ſi fide plenus es, & confidis in domino, uide quid repromittatur. Dominus aūt nō derelinquet eum in manibus eius, peccatoris ſcilicet, nec damnabit eum cū iudicabitur illi. Dupliciter intelligit hoc quod ait, iudicabitur illi, id eſt ſiue cum iudicatur iuſtus à deo, ſiue cum ipſe deus iudicatur cum iuſto. Frequēter ēm diuina ſcriptura docet hoc fieri dicens: Quia ipſe dominus in iudiciū ueniet. Cum ergo iudicabitur iuſtus cum domino, nō condemnabitur. & ideo dicit: Expecta dominū. id eſt ſi tribularis, ſi in anguſtijs es, ſi in perſecutionibus, expecta dominum, & cuſtodi uiam eius, nec declines ad dexterā neq; ad ſiniſtrā. Si enim indeclinabiliter expectaueris dominum, adipiſceris illud quod ſequitur: Et exaltabit te, inquit, ut hæredites terrā. Frequēter diximus de terra ſancta, & de terra quæ in hæreditatē promiſſionum cæleſtium nominatur, cuius naturæ etiā ſitus paulo euidentius in hoc uerſiculo deſignat. Nā iſta terra in qua nunc uiuimus deorſum eſſe dicitur, ſecundū illud quod ſcriptum eſt: Deus aūt in cælo ſurſum, tu aūt in terra deorſum. Illa autē terra quæ in hæreditatem iuſtis promittitur, non deorſum ſed ſurſum eſſe promittitur. Propterea ad eū qui expectat dominum & cuſtodit uiam eius, ait repromiſſionis ſermo: Exaltabit te ut hæredites terram. Niſi ēm quis exaltetur & aſcendat in altū & efficiatur cæleſtis, non poteſt hæreditatem terræ illius conſequi. Vnde ego arbitror, quia ſicut cæli iſtius, id eſt firmamenti, inferius ſolum arida hæc in qua nos habitamus, terra eius dicitur: ita & illius ſuperioris quod principaliter cælum dicitur, inferius ſolum in quo habitatores illi cæleſtes conuerſantur, & ut ita dicam dorſum ipſum firmamēti huius, merito (ut dixi) terra illius cæli eſſe dicitur: ſed terra bona, terra ſancta, terra multa, terra uiuorū, terra fluēs lac & mel. & ideo dicit nunc ſermo diuinus: Exaltabit te ut hæredites terrā. Cum perierint peccatores uidebis. Fortaſſis hoc prius erit, ut peccatores & impios iuſti uideant cōdemnatos. Prius

enim

enim peccatoribus pœnæ & ſupplicia decernũtur: quę cum uiderint iuſti, & agnouerint quid interſit inter bonã uitam & malã, & cum intellexerint bene uiuendo de quãtis euaſerint malis, ita ut illi qui in pœnis ſunt uidẽtes eos in gloria dicant, nos ſtulti uitã eorum putabamus inſaniam: poſtea ergo ꝙ uiderint quomodo pereunt peccatores, tunc ipſi exaltabuntur & afferentur ad cęlum ut hæreditent terram. Nunc iam ſermo monet, & ſolamen adhibet cauſæ huic, quæ crebro ſatis cor pene omniũ hominũ pulſat. Nam quia frequenter nos infirmi uidentes iniquos quoſq;, & impios in hac uita cum omni felicitate degẽtes, & proſperis ſucceſſibus florẽtes, abundare diuitijs, honoribus, fœcunda & uniuerſa prole gaudere, delitijs fluitare, ſcandalizamur & dicimus in cordibus noſtris: Vbi eſt iuſtitia dei? Si per prouidentiam diuinã res agerẽtur, permitteret deus hunc iniquum & impium in tantum felicitatis aſcendere? Propterea ergo nunc ſermo diuinus ex perſona iuſtorũ dicit: Vidi impium non ſolum exaltatũ, ſed ſuperexaltatũ & eleuatũ nõ ſuper arbores qualeſcunq;, ſed ſuper cedros Libani: ut & arbor excelſa nimis ſit, & locus mõtis cunctis excelſior: & tamen uidens hæc oĩa, tranſiui (inquit) & ecce non erat. Quid putas illud eſt quod tranſit iuſtus, ut iſta ceſſet elatio? Si meminiſtis in ſuperioribus cum diceremus tranſiſſe Moſen ut uideret uiſionẽ magnã, poteſtis & nunc ſcire quid eſt quod tranſire dicitur iuſtus. Cum uidemus extolli impios, & in nimiam ſuperbiam creſcere, tranſeamus & nos mente & intellectu ab his quæ uidentur & temporalia ſunt, & transferamus ſenſum noſtrum ad ea quæ non uidentur, & æterna ſunt. Cogitemus tẽporalia hæc eſſe & paucorũ dierũ quę uidentur elata. Intueamur iudicij diẽ, & ita ſenſu noſtro cernemus iſtũ qui ſuperexaltatus eſt, & elatus ſicut cedrus Libani, in die iudicij omnino non eſſe. Qui eñ nõ eſt particeps illius qui ſemper eſt, id eſt qui dixit, Ego ſum qui ſum, iſte neq; eſſe dicit̃. Deniq; peccatores non cõputantur eſſe. Vnde & Apoſtolus de uocatione gentium dicebat, Elegit deus quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtruat. Et in lib. Heſter dicitur: Non tradas domine ſceptrũ tuum his qui non ſunt. Donec ergo quis mirat̃ ſuperbos in elatione ſua, donec adulatur quis peccatorib. & ſuperbis, certũ eſt eum non tranſiſſe, nec uidiſſe quæ nõ ſunt, ſed permanere in hoc præſenti ſtatu, & idcirco mirari in eis præſentem gloriã. Si aũt eo modo tranſeat quo ſuperius diximus, id eſt mente & ſenſu tranſcendat à præſentibus & tẽporalibus ad futura atq; perpetua, tũc uero dicit de eo quem uiderit elatum ſicut cedros Libani, quia tranſii, & ecce nõ erat: quoniã & cælum ipſum & terra tranſibunt. Apud deum oĩa quæ futura ſunt iam pro factis habẽtur. Deniq; dicebat, Dederunt in eſcam meam fel. quod ſine dubio futurũ adhuc erat, & iam factũ dicebatur. In ſiti mea potauerunt me aceto. & nõ dixit potabunt. Sic ergo apud deũ quę futura ſunt iam facta dicunt̃. Quod ſi & tu imitator es dei, & imitaris Chriſtũ, non expectas quo uſq; iſte elatus humiliet̃ & extinguat̃, ſed apud temetipſum, & in mente atq; animo tuo tranſiſſe ea iam cernis, ſi ipſe ſenſu ac mente trãſeas à præſentibus ad futura. Accipe & exemplum ad hęc quæ dicemus. Si nauigas, in naui poſitus uides terras & promõtoria & montes tranſeuntia: nõ quo illa cõtinuo moueant̃, ſed quia tu uẽto proſpero flante tranſis, illa ſe ſubducere uident̃, ac ferri: Ita & in hoc ergo ſi ſancto ſpiritu tuo mentẽ tuam perflante & ſpirante ſecundo & proſpero nauiges curſu, pertranſis ſenſu tuo oĩa hæc quę uidentur, quia tẽporalia ſunt, & intueris illa quæ æterna ſunt, ſine dubio dicis, quia hæc omnia quæ uidentur iam nõ ſunt, quia nec futura ſunt. Vidi ergo impiũ ſuperexaltatũ & elatum ſuper cedros Libani, & tranſiui, & ecce nõ erat. Mouet me amplius adhuc aliquid in hoc loco. Video eñ & alium impium qui exaltatur ſuper cedros Libani & extollit̃. Cum eñ hæretici ſupra conditorẽ deum ſibi fingunt alium quendã deum, & exaltãtur atq; extolluntur in uerbo mendacij, negantes creatorẽ omniũ deum, deum eſſe bonum, impijs ſuis prædicationib. extollunt̃ ſupra cedros Libani, aduerſarijs ſcilicet poteſtatibus eminentes, quarum inſpiratione huiuſcemodi aduerſus creatorẽ omnium deum cõmenta ſimularũt, pro eo quod legem ſecundum literã tantũmodo intelligẽtes, & ſpiritalẽ eam eſſe ignorantes, decepti ſunt in cogitationibus ſuis. Hos ergo ego ſi uideam, & tranſeam, ultra iam nõ erunt. Quid tranſeam? ſi tranſeam literã, ſi tranſgrediar hiſtoriæ ſuperficiẽ, & perueniam ad ſenſum ſpiritalẽ, quoniam lex ſpiritalis eſt, ſi omnia illa in quibus errant, & decipiuntur ſpiritaliter explanẽ, dogmata eorũ impia & iniqua iam non erunt. Et ita cõplebitur, ut exaltatus impius & elatus me tranſeunte iam non ſit. Sed & cum quæritur locus eius non

inuenitur. Locus impij dogmatis, litera legis eſt, quæ litera occidit. Cum ergo nos à litera
occidente tranſimus ad ſpiritũ uiuificantẽ, ne locus quidẽ impij dogmatis repudiata litera
póteſt inueniri. Quomodo aũt quærimus eum? Cum diſputamus aduerſus eos & cum cõ
quirimus ad inuicẽ, tunc quærimus locum dogmatis illius in litera legis hiſtoriæ, & oſten
ditur ſecundum hiſtoriã ſtare non poſſe: amota litera ac reiecta, nuſq̃ utiq; quærentibus
nobis, & diſſerentibus locus impij dogmatis inuenitur. Cuſtodi innocentiã & uide æqui
tatem. Cuſtodire innocentiã nos præcepit ſermo dei. Intantũ corruptela morũ profecit
in hominibus, ut apud quãplurimos innocẽtia pro ſtultitia iudicet̃: uerum ſcriptura ſum
mæ hoc uirtutis iudicat opus, quia innocentiã iudicat illam quæ nemini noceat, neminẽ
lædat. Dum ergo dicit cuſtodi innocentiã, hoc eſt quod nos ſeruare præcepit ut neminẽ
lædamus, nemini noceamus. Hoc aũt obtinemus, ſi ſemper intento animo, & uigilanti ui
deamus æquitatem. Aequitatẽ ergo in hoc loco ſic accipio, ſicut ueritatẽ, ſicut iuſtitiã, ſi-
cut uitam, quod Chriſtus eſt. Hæc eñ uidendo ſimul etiam deum uidebimus. Cuſtodi er
go innocentiã & uide æquitatẽ, quoniã ſunt reliquiæ homini pacifico. Requiro quæ ſunt
reliquiæ iſtæ quæ homini pacifico reſeruant̃? Reliquias dicere ſolemus cũ ſpiritus ſeparat̃
à corpore, uelut maiore parte hominũ in ſpiritu deputata, quæ ſupereſt pars corporis reli
quiç nominãtur. Si ergo credimus uerbis apoſtoli dicẽtis quia ſeminatur corpus in corru-
ptione mortis ſcilicet tẽpore, & ſurget in incorruptione cũ reſurrectiõis tẽpus aduenerit,
cũ etiã corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ,
tunc erunt reliquiæ homini pacifico. Erunt aũt ibi pacifici hominis reliquiæ in pace, & in
requie. Dicit eñ & dominus de pacificis, quia etiã filij dei uocabuntur. Pater uolo ut ubi
ego ſum, & iſti mecũ ſint. Sunt ergo cum Chriſto reliquiæ hominis pacifici. Iniqui autem
exterminabuntur ſimul, id eſt omnes pariter exterminabuntur, quia unus finis erit eorũ
gehenna Reliquiæ impiorum peribunt, tunc cum corpus & animã perditum dabit in ge
hennam is qui habet poteſtatẽ. Salus aũt iuſtorum à domino. Sed melius dicit in græco,
Salus aũt iuſtorũ apud dominum. Nõ dixit, in cælo ſalus iuſtorum, & hoc enim præterit:
non apud aliquã creaturã, quia nihil immobile uel immutabile: ſed apud dominũ ſalus eſt
iuſtorum, qui ſemper manet, ſemper idem eſt, ſemper immobilis eſt, nec uſquam poteſt
eſſe tutius ſalus hominis q̃ apud dominum. Ille mihi locus, ille mihi domus, ille mihi man
ſio, ille requies, ille ſit habitaculũ. Deniq; annunciat̃ nobis à ſancta ſcriptura nõ ſolum re-
gnum cælorum, ſed regnũ dei. Vt & memini me iam ſæpe dixiſſe, regnũ cælorũ eſt eorũ
qui adhuc in profectionibus ſunt: regnũ uero dei eorũ, qui iam ad perfectum uenerunt fi-
nem. Vnde & nunc ſalus iuſti apud deum eſſe dicitur, cum utiq; perfectione uitæ uſq; ad
ipſum dominũ meruerit peruenire. Et protector eorũ eſt in tẽpore tribulatiõis. Quod eſt
tẽpus tribulationis, niſi hoc in quo ſumus cum per arctã & anguſtã uiam incedimus quæ
ducit ad uitam? ſi tamẽ per anguſtam incedimus, quæ ducit ad uitã, & nõ per illam latam
& ſpatioſam quæ diuitijs dilatatur, & luxuria diſſoluitur, quæ in carnis uoluptatib. emol-
leſcit, quæ præſentẽ gloriam diligit. Horũ protector non deus eſt, ſed mammona: eorum
aũt qui in tribulatione & anguſtia ſunt, protector eſt deus, quia multæ ſunt tribulationes
iuſtorũ. Tribulantur eñ conſiderantes tẽpus iudicij & ſemetipſos diſcutientes, ne forte
aliquid inueniatur in eis quod uocetur ad culpã. Qui ergo propter hoc tribulantur & ſol-
liciti ſunt, erit deus protector eorũ in tẽpore tribulationis, in tẽpore iudicij, cum tradẽtur
impij ad pœnas: tunc & adiuuabit eos dominus in tempore tribulationis, & eripiet eos, et
auferet eos à peccatoribus, non ſolum ab hominibus peccatoribus, ſed etiam à contrarijs
poteſtatibus. uel certe eo tẽpore cũ anima ſeparatur à corpore, & occurrũt ei peccatores
dæmones, aduerſæ poteſtates, ſpiritus aeris huius qui eam uolũt detinere, & reuocare ad
ſe ſi quid in ea ſuorũ operum geſtorũq; cognouerint. Venit eñ ad unamquanq; animam
de hoc mundo exeuntẽ princeps huius mundi, & aëreæ poteſtates, & requirunt ſi inue-
niant in ea aliquid ſuum: ſi auaritiam inuenerint, ſuæ partis eſt: ſi iram, ſi luxuriam, ſi inui-
diam, & ſingula quæq; eorũ ſimilia ſi inuenerint, ſuæ partis eſt, & ſibi eam defendunt, &
ad ſe eam trahunt, & ad partẽ eam peccatorũ declinant. Si uero aliquis imitatus eſt illum
qui dixit, ecce uenit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, ſi ſe aliquis ita
obſeruauit, ueniunt quidẽ iſti peccatores, & requirentes in eo quæ ſua ſunt, & nõ inueni-
entes tentabunt nihilominus ad ſuã partem uiolenter eũ detorquere, ſed dominus eripiet

eum

eum à peccatoribus. Et forte propterea iubemur cum quodam myſterio etiã in oratione petere, dicentes, Sed libera nos à malo. Sed cauſam qua eripiat iuſtos ſuos dominus à peccatoribus, ſiue in tẽpore exitus, ſiue in tẽpore iudicij, cum dies ille ſecundum prophetam neceſſitatis & anguſtiæ, dies obſcuritatis & perditionis, iudicij dies aduenerit: tunc ergo cauſam qua eripi mereantur ſubiungit & dicit, quia ſperauerunt in eum. Sperantes ergo in ſe eripiet & de tribulatiõe & de neceſſitate. Quomodo aũt ſperare debeat, uolo tibi de ſcripturis ſanctis oſtendere. Sicut nemo poteſt duobus dominis ſeruire, ita nemo poteſt in duobus dominis ſperare. Nemo poteſt in incerto diuitiarũ ſperare, & in domino. Nemo poteſt ſperare in principibus, & in deo. Nemo poteſt ſperare in uiribus equi, & in deo. Nemo poteſt ſperare in ſeculo, & in deo. Niſi ẽm in ſolo deo ſperaueris, & uideat deus ſpem tuã in ſeculum æternũ eſſe cõuerſam, & quia aliam nullam omnino ſpem geris niſi in ipſo, qui uiuificat mortuos, & uocat quæ nõ ſunt tanq̃ quæ ſunt, non poteris eripi à peccatoribus. Solus eſt enim ipſe qui ſaluos facit ſperãtes in ſe, per Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Finis Homiliæ Quintæ ſuper pſalmum Trigeſimumſextum.

HOMILIA PRIMA DE PSALMO Trigeſimoſeptimo. Domine ne in furore tuo.

CREATOR humanorũ corporum deus ſciebat quod talis eſſet fragilitas humani corporis, quæ languores diuerſos poſſet recipere, & uulneribus, alijsq; debilitatibus eſſet obnoxia: & ideo uenturis paſſionibus prouidens, etiam medicamenta procreauit ex terra, & medicinæ tradidit diſciplinam, ut ſi accideret ægritudo corpori, non deeſſet medela. Quo nobis tendit iſta præfatio? Ad animã ſine dubio reuocatur. Quoniam & ipſam cum creator omniũ condidiſſet, ſciebat quod futura eſſet uitiorum capax, & ob hoc ſubdita atq; obnoxia peccatis. Et ideo ſicut corpori medicamẽta præparauit ex herbis arte diſciplinaq; compoſitis, ita etiam animæ medicamenta præparauit in his ſermonibus quos per diuinas ſcripturas ſeminauit atq; diſperſit: ut hi qui aliqua ægritudine fuerint oppreſſi, ſtatim ut uim morbi ſenſerint, atq; alicuius uulneris ſtimulum doloremq; perſpexerint, id eſt cum uiderint animam aliquid præter naturam gerentem, requirant aptam & conuenientem ſibi rationabilem diſciplinam, quæ eis ex præceptis dei poſſit mederi. Nam tradidit & medicinæ artis induſtriam. Cuius archiatros eſt ſaluator dicens de ſe, quia non opus habent qui ſani ſunt medico, ſed qui male habent. Et ille quidem erat archiatros qui poſſet curare omnem languorẽ & omnẽ infirmitatẽ: Diſcipuli uero eius Petrus uel Paulus, ſed & prophetæ medici ſunt, & hi omnes qui poſt Apoſtolos in eccleſia poſiti ſunt, quibusq; curandorũ uulnerũ diſciplina cõmiſſa eſt, quos uoluit deus in eccleſia ſua eſſe medicos animarũ, quia non uult deus noſter mortẽ peccatoris, ſed pœnitentiã & orationem eius expectat. Deniq; & iſte pſalmus qui nunc lectus eſt, nobis oſtendit, ut ſi forte aliquando præuenimur in delictis, qualiter nos & cum quo affectu orare oporteat, & medico ſupplicare pro doloribus uel infirmitatibus noſtris. Si quando ergo præoccupauerit nos inimicus & ignitis iaculis ſuis uulnerauerit animã noſtram, primo hoc nos docet hic pſalmus, quod conuenit poſt peccatum confiteri peccatũ, & in memoriam recordari delictum, ut per recordationem culpæ ſtimulatum cor & concitatum pro delicto ſuo, interim refrenet ac reuocet ne quid tale ultra cõmittat: & propterea puto ſuperſcriptum eſſe ipſum pſalmũ, Pſalmus Dauid in recordationẽ. Quid ſit autem in recordationẽ, per totum ipſius pſalmi corpus enarrat. Videamus ergo nos omnes peccatores, ſi in aliquo delicto fuerimus inuenti, uel quid dicere, uel quid facere debeamus, ut cũ hæc in ſcriptura ſacra didicerimus etiam medelam uulneris noſtri conſequi mereamur. Bonum quidẽ erat ſemper corpus (ut ita dixerim) animæ noſtræ in ſanitate durare, & armis dei circundatum ab omnibus telis ignitis diaboli maligni inuulnerabile permanere, nullius languoris, nullius ægritudinis quicq;

experiri,nihilq́ interiorem noſtrum hominem uitij morbiq́ ſuſcipere. Quod ſi per negligentiam ſui,atq; animi deſidiam incurrerit in peccatum,quid ipſum cõſequatur agnoſcat. Argui uel corripi eſt doloris pœna,cruciatus & ita grauis eſt, ut etiam hi qui fideles & religioſi uidentur,ſi forte ut homines aliquando in delicto aliquo incurrerint & arguantur, indignentur aduerſus eos qui arguunt,& oderint eos. Corripiunt enim ut emendent. Et hoc malum fuit in cauſa,ut etiam à priori populo in odium haberẽtur prophetæ,perſecutionibus agitarẽtur. Hoc fuit cauſæ quod Eſaiam ſecari fecit, quod Zachariam inter templum & altare compulit trucidari, Hieremiam in lacum cœni demergi. Et ad ultimũ hæc fuit cauſa quæ dominum noſtrum Ieſum Chriſtum egit in crucem. Omnia enim quæ ſupra enumerauimus ſcelera atq; flagitia,non alia ex cauſa cõmiſſa ſunt, niſi quod dum omnes in medicinali diſciplina reſecari per correptionem delinquentium nolunt, curæ impatiens populus & medelæ,in pernitiem medentis exarſit. Beati ergo ſapientes iam ex ipſa ſcriptura appellantur hi, qui cum deliquerint ſi arguantur nõ oderunt arguentes. Ita enĩ dicit ſcriptura. Noli arguere malos ne oderint te, argue ſapientẽ & amabit te. Vides quo modo ſapientem appellauit ſcriptura eum qui correptioni obnoxius eſt,non tamen odit, ſed magis diligit arguentem? Tales erant illi qui ab Apoſtolo arguebantur, & confutati non oderant arguentes. Vnde & ego arbitror illum qui in Corintho grauiſſime deliquerat,idcirco miſericordiam conſecutum,quoniam correptus ab apoſtolo, & ita acerbe correptus,ut à conuentu abſcinderetur eccleſiæ, non tamen odio habuit arguentẽ ſed animaduerſionem patiẽter accepit, & fortiter tulit. Ego arbitror quod etiam maiorẽ affectum concepit erga Paulum, atq; erga omnes qui ſtatutis Pauli in eius animaduerſione paruerant. Vnde & Paulus ſententiã reuocat, & eiectum reconiungit eccleſiæ,& addit dicẽs. Confirmate in eum charitatem. Vidit enim eum poſt animaduerſionẽ conſeruaſſe charitatem: & ideo dixit ut etiam poſt peccatum non tam tribueretur ei charitas, inerat enim, ſed ut ab om̃ib. ea quæ inerat firmaretur. Neceſſe eſt ergo eum qui peccat argui: ſed quoniam grauis nobis infirmioribus, quamuis ſit utilis iſta correptio, ferre eam ſub omnium præſentia deuitamus. Et quid dico omnium præſentia? Interdum ne duos quidẽ cum arguimur adeſſe patimur teſtes, ſed culpamus arguẽtem,& dicimus: Oportuerat te ſoli mihi dicere quæ uelis,& nõ ſub multorum præſentia facere mihi ruborem. Dolemus,iactamur,efferueſcimus, & in interioribus animæ ſenſibus cruciamur. Quod ſi talis correptio eſt qua ab hominibus uel coram hominibus arguimur, quid faciamus ſi deus nos arguat, ſi ipſe deus confutet & arguat in furore? nos qui epiſcopi arguentis iracundiam ferre non poſſumus, ſed indignanter accipimus, illum furorem qui dei eſſe dicitur, arguentem nos quomodo tolerabimus? Sciens ergo propheta quamplurimas eſſe differentias arguendi, & uolens quaſi homo pro delictis quidem argui, uerens autem ne grauiori pondere, id eſt ne in furore domini argueretur, ait, ſicut iam & in alio pſalmo ante dixerat, etiam hic: Domine ne in furore tuo arguas me. Similiter aũt dicit & quod ſequitur. Neq; in ira tua corripias me. Oportet ergo nos aliqua & de correptione dicere, de qua generaliter nos Apoſtolus docet dicens. Omnis quidẽ correptio ad præſens nõ uidetur gaudij eſſe, ſed mœroris,poſtea aũt fructum pacatiſſimũ his qui per eam exercitati ſunt reddet iuſtitiæ. Et uidete etiam pueros,quemadmodum cum corripiuntur uerberibus à pædagogis, uel doctoribus exciiantur, moleſte quidem accipiunt, & ſummum malum iudicant dolorem illum, qui eis cauſa eruditionis infligitur: & quamuis profectus ſuos in huiuſcemodi eruditionibus,uel correptionibus eſſe poſitos non ignorent, tamen moleſte atq; impatienter ferũt. Quod ſi eruditio puerorum huiuſcemodi eſt,quid ſentire debemus de nobis ſenibus,qualem nobis uel eruditionem, uel correptionem imminere cenſemus, quæ non à diſpenſatoribus,neq; à pædagogis infertur? Nouit quippe ſcriptura pædagogum & diſpenſatorem & procuratorem paruuli. quid inquam exiſtimare, uel ſentire debemus, cum ab ipſo patrefamilias eruditio noſtra facta fuerit, atq; correptio? Iterum redeamus ad ſimilitudinẽ puerorum. Si corripiatur puer à pedagogo, non erit neceſſe eum correptionem paternæ auſteritatis agnoſcere, quæ ex grauioribus delictis ac flagitioſioribus prouocatur. Si corripiatur à doctore puer, non ita auſterus erit magiſter ſicut pater eſſe poteſt, ſi grauia delicta in filio cognouerit. Si enim corripiat pater pro maioribus grauioribusq́ peccatis, & tantum ſit commiſſum filij quod ad iracundiam cõcitauerit patrem, ſine dubio poſt cruciatus

ciatus, poſt ſupplicia etiam abdicationis pœna metuenda eſt. Si intellexiſti ſimilitudinem, tranſi mihi ab exemplo ad rem, & intellige de nobis omnibus quæ dicuntur. Omnes epiſcopi, atq; omnes presbyteri, uel diacones erudiũt nos, & erudientes adhibent correptiones, & uerbis auſterioribus increpant. Eſt aũt quando erudimur etiam à procuratoribus, & actoribus, id eſt ab his angelis quibus creditæ ſunt diſpenſandæ & regendæ animæ noſtræ: quemadmodum deſcribitur in quodam loco angelus pœnitentiæ, qui nos ſuſcipit caſtigandos, ſicut Paſtor exponit, ſi cui tamen libellus ille recipiendus uidet̃. Interim diuerſis eruditionibus ſuccumbimus nos homines caſtigantibus nos & corripientibus: nondum tamen ab ipſo patrefamilias caſtigamur, ſed à procuratoribus angelis, q̃ uniuſcuiuſq; noſtri caſtigandi atq; emendandi ſortiũtur officium, & eſt tolerabilius cum ab aliquo horum corripimur. Sic quoq; interdum etiam pædagogo cõmiſſa eſt noſtra correptio. Nam quicunq; ſub lege erant, quoniã lux pædagogus noſter fuit in Chriſto, delinquentes in lege à pædagogo corripiebantur, cum puniebantur ex lege. Puniebant̃ enim uel cum lapidabantur, uel cum aliquid eorum quæ Moſes ſcripſerat perferebant. Nullus ergo eorum de quibus ſuperius diximus ab ipſo patrefamilias puniebatur. Non enim erat paterfamilias lex, neq; angelus pœnitentię. Sed ſunt alia peccata pro quibus peccantem ipſe paterfamilias punit, cum uidelicet qui menſuram facinorum ſupergreſſus, ultra creaturæ contumeliam ſceleris ſui impietate tetendit. Nec tamen alius quis nouit præter deum ſolum, qui uel quando procuratoribus tradi debeat caſtigandus, uel qui corripiendus actoribus, quando etiam qui ſubijci debeat pædagogo, cui etiam inferiores ſint horum omniũ correptiones, ſi quis ſcilicet talis eſt qui ipſam (ut ita dixerim) diuinam manum in ſuam prouocet ultionem. Si intellexiſti quæ dicta ſunt, ſi altiorem ſecutus es intellectum, intuere nunc qualiter hæc propheta proſequitur, cum dicit. Etiam ſi corripis me deus, noli me in ira corripere. Sed nos nec corrigi uolumus, nec pædagogum patimur commonentem, neq; procuratorum uel actorũ correptiones libenter accipimus. & propterea ab ipſa ira dei correptionẽ nobis induci neceſſe eſt. Propheta enim dicit. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Sed qui hoc dicit, debet proferre aliquam rationẽ, quare nolit uel in furore argui, uel in ira corripi. Et quę ſit iſta ratio uideamus, ut nos ſi delinquimus hanc rationem dicentes, & facientes ſecundum hoc quod docemur, non incurramus in uindictam furore arguentis, uel ira corripientis. Quoniã, inquit, ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & cõfirmaſti ſuper me manum tuam. Sermo domini ſagittis eſt ſimilis, deniq; & ſaluator ita dixit. Poſuit me ſicut ſagittam electam, & in pharetra ſua abſcondit me. Qui ergo loquitur ſermonem domini, ſagittas iaculatur. Et cum loquitur corripiens & caſtigans, correptionis iaculo cor perforat audientis. Qui ergo ita ſuſcipit uerba domini, ut ex his quæ audit ſermonibus cor ſuum configatur, & per ſtimulum eorum quæ dicta ſunt ad pœnitentiam ſuſcitetur, certum eſt quoniam in illum in uanum non abiit ſermonis dei iaculum, neq; tranſuolauit, ſed in ipſo omnes illæ ſermonum dei defixæ ſunt ſagittæ. Deniq; ita & quodã loco ait. Vidiſti quomodo cõpunctus eſt Achab? Merito ergo & nunc dicit propheta. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Digna eſt enim cauſa quæ ſubſequit̃, quæ ab eo correptionẽ furoris domini debeat temperare, quoniã ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Verbi gratia, & nunc ſi ex iſta omni multitudine auditorum ſint aliqui conſcij ſibi in aliquo peccato, atq; utinã quidem nullus ſit, ut tamen neceſſe eſt eſſe aliquos cõſcios ſibi, & hi ſi his auditis quæ loquimur recte & fideliter audiant & compungatur cor eorũ ex iaculis uerborũ noſtrorũ, & transfixi talibus iaculis doleant, & cõuerſi ad pœnitentiã dicant, Domine ne in furore &c. quoniã ſagittę tuæ infixæ ſunt mihi. Si uero audiẽs hæc non cõpungatur, ſed tanq; in corpore iam emortuo ita in anima eius nulla ſagitta, nullũ iaculũ ſenſum doloris inueniat, nec ullã recordationem ſuorũ capiat peccatorũ: iſte quippe dignus eſt ut ſtimulis furoris domini corripiat̃, atq; iræ eius correptionibus arguat̃. Non eñ poteſt dicere domino, Quoniã ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Atq; utinã oẽs qui nos audiunt cõpuncti & ſtimulati ex his quæ dicuntur, atq; ad pœnitentiã cõuerſi dicant ad doctorem, quoniã ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & dum caſtigas nos uerbo dei, dum uerberas, dum in interioribus nos cõſcientiæ percutis, Confirmaſti ſuper me manum tuam. Confirmat nanq; manum ſupra pueros pædagogus dum uerberat & emendat, & confirmat manus cũ uerbera non negligenter, aut leui

ter infliguntur. Ita etiam domino dicere quis poteſt cum miſerit ſagittas, ſed per quoſ-
cunq; uult mittere ſagittas uerborum ſuorũ, quoniam confirmaſti ſuper me manũ tuam.
Cum enim manus domini aſsit, qui emittit uerborum iacula & infigit ſagittas in audito
rum animam, merito etiam domino dicit, quoniam confirmaſti ſuper me manum tuam.
Nec eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ. Propterea ergo rogo non ipſius iræ tuæ po-
tentiam experiri, quoniã iudicium eius tantummodo accipiens & ſolam quodammodo
faciem eius uidens, quæ ex ſolis uerbis diuinæ ſcripturæ deformatur, iam doleo omne cor
pus meum, & conturbor: nec eſt ulla ſanitas in carne mea, neq; pax in oſsibus meis, tan-
tum quòd faciem iræ tuæ ex ſcripturis ſanctis non tamen ipſam iram ſentire, uel uidere ui
ſus ſum. Et ſi ex hoc ſolo talia ſunt quæ patior, propter hoc oro ut non ipſam iram patiar.
Vide ergo ſi non manifeſte hæc dicuntur in eo quod ait, Et confirmaſti ſuper me manum
tuam, Nec eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ. Potuit dicere, ab ira tua, ſed nũc ait à fa-
cie iræ tuæ. Si enim dixiſſet ab ira tua, ſuperfluum erat illud ſine dubio quod ſuperius di-
xit, Ne in ira tua corripias me. Nunc autem dixit, non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ
tuæ. Quoniamquidem ſola facies iræ tuæ, id eſt cõſideratio ipſa indignationis, ita me per-
terruit & conuertit, ut iræ tuæ iam in me locus eſſe non debeat. Nec eſt ſanitas in carne
mea à facie iræ tuæ. De eo qui apud Corinthum peccauerat iudicauit Apoſtolus, dicens,
Tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis. Nunquid putandum eſt quod
iniquum fieri uolebat quem dicebat tradi debere Satanæ in interitum carnis? Quin po-
tius apparet, quoniam pro ſalute eius tradebat carnem eius in interitum. Deniq; addit di-
cens. Tradidi eiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus fiat in die
domini. oſtendens nõ poſſe ſaluari ſpiritum, niſi caro in interitum traderetur. Quis ergo
ſit interitus carnis, audi. Quia quod interierit, ſine dubio mortuum eſt. Viuit autem caro
in peccatore, mortua eſt caro in homine iuſto. Propter quod & iuſti dicunt. Semper mor
tificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes, ut & uita Ieſu Chriſti mani-
feſtetur in carne noſtra mortali. Et iterum. Mandatũ accepimus dicens, mortificate mem
bra ueſtra quæ ſunt ſuper terram. Et beatus qui mortuus eſt peccato. ſecundum quod di
ctum eſt. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem uita uiuit pro-
pter iuſtificationem. Tradi ergo in interitum carnis tale eſt, ut emoriatur ſenſus carnalis
in nobis, & non uiuat carnis cupiditas in ea. Ex eo enim quod moritur ſenſus carnis, ut
non ſecundum carnẽ ſapiamus, ſpiritus ſaluus efficitur. Alioquin dum uiuit ſenſus in no-
bis carnis, & caro uiuit, non poſſumus de ſpiritalibus ſapere. Hoc ergo modo Apoſtolus
tradidit in interitum carnis eum qui ſecundum carnem uixerat, ut ſenſu carnis emortuo
ſpiritus in die domini ſaluaretur. Si intellexiſti apoſtolicum ſermonem, ad id quod propo
ſitum eſt reuertamur. Vtinam in corpore meo ſiquando delinquo, & delictum ex ſenſu
carnis uenit, ſuperduceretur interitus carnis, ut ſpiritus ſaluaretur. Si enim caro infirma-
tur, ſine dubio proficiens infirmitas etiam ad mortificationem peruenit carnis: & tũc eſt
quod recte dicitur, Quoniam non eſt ſanitas in carne mea. Si uero nõ infirmatur quidem
caro, ſed redit ad ſanitatem ſuam, id eſt ut ſapiat quæ ſunt carnis, ac deſideret malum, tunc
ſanitas eſt in carne, quod utiq; ſpiritui non eſt bonum. Iſte ergo qui arguitur, & recuſat
per furorem domini argui, atq; iracundia eius corripi, iuſtiſsimas cauſas huius excuſatio-
nis oſtendit, aſſerens ſe ſagittis uerborum dei eſſe confixum, & ita turbatum, atq; perter-
ritum à ſola facie iræ domini, ut nulla prorſus in carne eius ſanitas, id eſt nullum peccandi
ultra deſiderium manſerit. Memini me aliquando de illo capitulo euangelij diſputantem,
in quo ſcriptum eſt, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma, tale aliquid ſen-
ſiſſe: quod antequam Saluator noſter ueniret ad crucem, & crucifigeret carnẽ, atq; emo-
ri eam faceret, antequam perfecte mortificaretur, prius dixit infirmari carnem ſuã: & do-
nec infirmabatur quidem caro, ſpiritum promptum eſſe dicebat: cum uero cruci eam tra
dit, & perfecta morte conſumat, tunc non iam promptum ſpiritum, ſed in manibus pa-
tris poſitum eſſe teſtatur. Hæc autem ille in ſe deſcribens noſtris eruditionibus præbebat
exemplum. Propter nos enim & nobis infirmus erat. Ideo conſideremus noſmetipſos, ſi
infirma eſt caro noſtra, ſi non delitijs luxuriaq; reſoluitur, hæc ei uicioſa ſanitas præſto eſt.
Vide ſi per abſtinentiam quotidianam infirma efficitur caro, ſi per continentiam deſide-
ria refrenantur, libido comprimitur, uitia conquieſcunt: tunc etiam ſi nondum emortua

eſt, tamen

eſt,tamen non eſt ſanitas in carne tua, ſed etiam membra tua interim mortificata ſunt ſuper terram. Quid eſt autē quod facit ſanitatem in carne non eſſe? Si ſentiamus faciem iræ dei. Dum enim recordamur iram dei, & ante oculos uultum eius adducimus, ex ipſa inſtitutione eius, quæ propter hoc facies iræ appellata eſt, conturbata & exterrita caro infirmatur atq; langueſcit. Non eſt pax oſsibus meis à facie peccatorū meorum. Etiā hæc debet dicere qui peccauit, & poſt peccatum peccaſſe ſe recordatur, ſicut ipſe Dauid dicebat in quinquageſimo pſalmo, Et peccatū meum coram me eſt ſemper. Sunt quidam qui cum peccauerint ſecuri ſunt prorſus, nec cogitāt de peccato ſuo, nec uenit ad ſenſum eorum quid male geſſerint, ſed ita uiuūt quaſi nihil omnino cōmiſerint: iſti ergo nō poſſunt dicere, quia peccatum meum coram me eſt ſemper. Cum uero poſt delictum quis conſumitur & affligitur pro delicto ſuo & conſcientiæ ſtimulis agitatur, mordetꝰ ſine intermiſſione, atq; occultis cōfutationibus impugnatur, iſte merito dicit, Nō eſt pax oſsibus meis à facie peccatorum meorum. Eſt ſanè facies quædam etiam peccatorū, & (ut ita dixerim) color quidam & ſpecies, per quam recordari & recognoſci ſolent ea quæ aliquando commiſſa ſunt. Cum uero ante oculos cordis noſtri ſtatuerimus peccata noſtra, & unūquodq; intuentes, recognoſcentes erubeſcimus, factiq; pœnitemus, tunc conturbati, & exterriti merito dicimus nos non habere pacem in oſsibus noſtris à facie peccatorū noſtrorū. Addat etiā hæc qui pœnitet pro peccatis ſuis, & dicat. Quia iniquitates meæ ſuperpoſuerūt caput meum, ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me. Qui enim nec dolent, nec grauanꝰ pro peccatis ſuis, ſed ſecuri ſunt atq; in delicijs fluitant, hæc dicere nō poſſunt, nec ſentiūt quod iniquitates quidem ſuæ excreſcunt, & ultra capitis ſui uadunt proceritatē, ipſi uero decreſcunt, & in nihilū rediguntur, & ideo non poſſunt dicere, Quoniā iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum, ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Quomodo enim poſſunt dicere illi qui in delictis ſuis non ſolum delectantur, uerumetiam exultātes mala ſua præferunt? Quibus profecto peccatū ſuum, non onus efficitur, ſed uoluptas. Non eſt ergo illorum dicere hæc, ſed eorum quibus libido iam ſorduit, quibus uitia horruerunt, à quibus deniq; deprehenſa eſt omnis præſentium gratiarum uoluptas eſſe pro nihilo, quia poſtea omnino nulla futura eſt. Iſti ſunt qui poſſunt etiā dicere hæc quæ ſequuntur. Quoniam fœtuerunt & putrefactæ ſunt cicatrices meæ. Nolite (inquit Saluator) mittere margaritas ueſtras ante porcos: ibi appellans eos qui peccatorum fœtoribus delectātur ſicut porci, qui fœtorem omnem tanquā odorem ſuauiſsimum expetunt. Conſidera ergo peccatorem qui peccatis ſuis delectatur, & lætus eſt in malis ſuis: quoniam & ipſe in ſtercore fœtido uolutatur, & nullū fœtoris eius, qui ex peccati ſtercore redditur, percipit ſenſum, uelut in ſummis uoluptatibus & gratiſsimis delicijs delectatur. Si uero iſtum eueniat aliquando porcorū quidem ſenſum odoratūq; deponere, & ſenſum uerbi dei percipere, ita ut poſsit ſentire fœtorem peccatorum ſuorum: ſtatim conuerſus ad pœnitentiā, & emendationem requirens, impatiens proprij fœtoris efficitur, proclamans ad cæleſtem medicū atq; oſtendens cicatrices putrefactorum ſuorū uulnerum dicit, Fœtuerunt, & putrefactæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. Recte autem hic peccatum inſipientiā nominauit. Nemo enim ſapiens id aliquando cōmittit. Miſerijs afflictus ſum, & curuatus uſq; in finem. Sed uideas aliquando eum qui peccauit mœrentem, & cōtriſtatum triſtitia quæ ſecundum ſeculum eſt: quæ enim ſecundum deum eſt triſtitia, pœnitentiā in ſalutem ſtabilem operatur. Iſte uero dicit, quoniam miſerijs afflictus ſum, & curuatus ſum uſq; in finem. Propterea fortaſsis ipſe ſanctus Apoſtolus dicit ſciens ſe aliquando peccaſſe. Miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Peccauit enim etiā ipſe cum perſecutus eſt eccleſiā dei. propter quod dicit, Nō ſum dignus uocari Apoſtolus. Miſerijs ergo afflictus ſum ait. Non dicit affligor adhuc. Si enim tranſierunt iam peccata mea, afflictus ſum miſerijs: ſi aūt permanent, & in ipſis cōuerſor adhuc, affligor miſerijs. Miſerijs ergo, inquit, afflictus, & curuatus ſum uſq; in finem. Si uideas eum qui peccauit non poſſe reſpicere in cælum, ſed curuato corpore demerſoq; in terram uultu non ſolum corporis ſed & animæ, & contorquentē ſicut circulum collum ſuū, intelligis quomodo quis curuatur uſq; in finem. Si uero uis etiā per exempla cognoſcere quomodo peccatis ſuis unuſquiſque curuetur, ita ut ſuſpicere nō poſsit, nec in cælū eleuare oculos ſuos: intuere illum publicanum, qui in euangelio ingreſſus templū, & delonge ſtans, nec audens leuare oculos

ſuos

ſuos in cælum,ſed percutiens pectus ſuum,& confitens peccata ſua,dicebat, Deus propi tius eſto mihi peccatori. Huic nimirum cõuenit dicere, quia curuatus ſum uſq; in finem, & tota die contriſtatus ingrediebar. Hoc autẽ dicens, uelut affectum ipſum & animum pœnitentis exponit dicentis:Ex quo peccaui,nunquam riſi,nunquam lætatus ſum,nun quam mihi ipſi aliquid iocunditatis indulſi,ſed ſemper in mœrore fui,ſemper in pœniten tia, ſemper in luctu. Tale eſt illud quod in Euangelio præcipitur, dicente domino. Beati qui lugent,& beati qui flent.Econtrario autem ſi quis peccator ſit, & multis malis obno xius, & hic nullo flagitiorum ſuorũ ſtimulo pulſatus, inſuper etiam & rideat, & lætus ſit atq; iocundus,nec in aliquo conſcientiæ ſtimulis agitetur,uide ſi non huic illa cõuenit di ci quæ ſcripta ſunt, Væ ridentibus nunc, quia lugebitis,& plangetis. Tota die contriſta tus ingrediebar, quoniam renes mei completi ſunt illuſionibus. In renibus uel in lumbis humanorum ſeminũ receptaculum eſſe dicitur: ex quo illud genus indicat̃ peccati quod per libidinem geritur.Huius nanq; opus res eſt illa, quam Apoſtolus inter prima ſacrile gia deſignauit, dicens. Tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis? Abſit. Cum ergo quis propenſius, & incontinentius in huiuſcemodi laſciuiam fluxerit, tunc renes eius,uel lumbi repleti eſſe illuſionibus aſſeruntur.Illuſio enim eſt diaboli illudentis hominem atq; in huiuſcemodi peccati incontinentiam prouocantis. Non ergo mirũ eſt ſi peccatorum hominum renes illuſionibus repleti ſunt, cum & Iob de dracone qui dia bolus intelligitur, ita dicat. Virtus eius omnis in lumbis eſt, & potentia eius in umbilico uentris eius. Virtus ergo diaboli præcipue circa lumbos hominis eſt,unde fornicatio, ad ulteriaq; procedunt, unde puerorum corruptio,unde omnis ſpurcitia generatur. Ita ſanè etiam mulierum circa umbilicum uentris eſt culpa, quod honeſtiore uoluit indicare ſer mone.in quibus uidelicet utriſq; draconis diaboli uirtutem,potentiamq; eſſe deſignat.Et non eſt ſanitas in carne mea.In hoc profectum ſuum oſtendit, & proximum eſſe ad mor tificationem carnis indicat atq; interitum eius. Nam ideo hoc & hic ſecundo repetit, ut adhibitum iam eſſe remedium tentationum moleſtijs declararet. Afflictus ſum, & humi liatus ſum ualde. Feſtiuitatibus domini panem nos afflictionis edere iubemur, & in ipſis feſtiuitatibus dicitur,ut humiliet homo animam ſuam:& cum feſtiuitas propitiationis in dicitur,dicitur, Humiliate animas ueſtras. Quoniam ergo qui pœnitet pro delictis ſuis ſe ipſum affligit,humiliat ſicut & ille publicanus,de quo ſuperius diximus,ꝑpterea & con ſequenter dicit in eo quod ſe ex corde pœnitere cognoſcit,obſecrãs ne in furore domini arguatur,neq; ira eius corripiat̃, ex hoc quod dicit, Afflictus ſum, & humiliatus ſum ual de. Nõ enim ſolũ afflictus ſum, neq; ſolũ humiliatus ſum,dicit, ſed ualde afflictus ſum,& ualde humiliatus ſum. Vt exempli gratia dixerim,ſi diues aliquis ſecundum ſeculũ in mul ta affluentia poſitus, & hic ſubito decidat atq; in egeſtatem ultimã redigat̃, domo quoq; pulſus & patria, inſulis ac ſcopulis relegatus ſqualentẽ atq; infelicem in ſolitudine exigat uitam: tunc deinde recordatus patriæ ac parentũ, nobilitatis,familiæ,bonorũ ſubſtantiæ, diuitiarũ abundãtiæ ac totius illius uitæ quã in delicijs uixerat,quibus iſte planctibus,qui bus mugitibus recordationem priſcæ beatitudinis recolet, ut ſit ei maior pœna recordari quæ perdidit,quàm pati quę perferat? Ad huius exempli ſimilitudinẽ intuere mihi etiam eum qui uitã in ſobrietate & caſtitate iuſtitiaq; tranſegit, qui in actibus bene ſibi conſcius erat:iſte ſi decidat de patria ſua,id eſt de eccleſia,in inſulam quandam, atque in horrentes ſcopulos quæ peccati ſedes eſt propellatur, & ex facultatibus ac diuitijs ſuis quæ erant ei in omnibus operibus ſuis bonis,deuoluatur,& uideat ſe in ultima paupertate poſitum: omnes enim eius iuſtitiæ quas fecit nõ reminiſcentur propter peccatũ: ſi ſe ergo in talibus uideat, quibus gemitibus,quibusq; rugitibus proclamabit,dicens, Rugiebã à gemitu cor dis mei? Domine in cõſpectu tuo omne deſiderium meũ,& gemitus meus. Omnia ergo ex quo deliqui, ſiue cõcupiui concupiſcentiã ſecularẽ, ſiue quid aliud cõmiſi,omnia ante te profero,& in orationibus meis in cõſpectu tuo pono. Et gemitus meus à te nõ eſt ab ſconditus. Noſti enim quia ſemper ingemiſco. Cor meũ cõturbatũ eſt,& deſeruit me uir tus mea. Tu uide domine cor meũ quia conturbatũ eſt pro peccatis meis. Et cõſequẽter exoro ne in furore arguar, neq; in ira corripiar. Quod ſi mea me fortitudo deſeruit, ſine dubio fui aliquando fortis,& cõuerſatio mea fuit bona,poſtea uero cecidi,ꝗa deſeruit me fortitudo mea,& lumen oculorũ meorũ non eſt mecũ. Hæc uox illius uidet̃ eſſe qui poſt illumina

illuminationem, poſt traditionem doctrinæ, poſt agnitionem ueritatis in tenebris decidit. Ne ergo & nos eadem patiamur, ſed potius ut lumen noſtrũ ſit ſemper in nobis, & opera lucis agẽtes habeamus fiduciã tanq̃ filij lucis in Chriſto Ieſu, ſemper oremus, & deum patrem inceſſabiliter deprecemur, cui eſt gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Secunda de eodem Pſalmo ab illa parte: Amici mei, & proximi mei.

QVi pro peccatis ſuis cõfitetur deo, & animo dolet dum pœnitet, ſciens poſt exitum uitæ quæ pœna immineat peccatori, hæc dicit, exponens quanta pati neceſſe ſit eum qui ſe ad pœnitentiã emendationẽq́ conuertit, quomodo derelinquant eũ amici & proximi ſui, & longe efficianẽ pro eo quod ipſe ſe ad exomologeſin peccati ſui mœroremq́ cõuertit. Dicit, ergo amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt. Intellige mihi fidelem quidẽ hominem, ſed tamen infirmũ, qui etiã uinci ab aliquo peccato potuit, & propter hoc mugientem pro delictis ſuis, & omni modo curã uulneris ſui ſanitatemq́ requirentẽ, licet præuentus ſit & lapſus, uolentem tamen medelã ac ſalutem reparare. Si ergo huiuſmodi homo memor delicti ſui confiteaẽ quæ cõmiſit, & humana confuſione paruipendat eos qui exprobrant eum confitentem, & notant uel irrident: ille aũt intelligens per hoc ueniã ſibi dari, & in die reſurrectionis pro his quibus nunc cõfunditur coram hominibus, tunc ante angelos dei confuſionem atq; opprobria euaſurũ, ut nolit tegere & occultare maculam ſuam, ſed pronunciet delictũ ſuũ, nec uelit eſſe ſepulchrũ dealbatũ, quod deforis quidem appareat hominibus ſpecioſum, id eſt ut uidentibus ſe quaſi iuſtus appareat, intus autem ſit repletus omni immunditia & oſſibus mortuorũ. Si ergo ſit aliquis ita fidelis ut ſi quid conſcius ſit ſibi, procedat in mediũ, & ipſe ſui accuſator exiſtat: hi autẽ qui futurum dei iudicium non metuunt, hæc audientes cum infirmantibus quidem non infirmentur, cum ſcandalizantibus nõ urantur, cum lapſis non iaceant, ſed dicãt longe te fac à me, neq; accedas ad me, quoniã mundus ſum: & deteſtari incipiant eum quẽ ante admirabantur, & ab amicitijs recedant eius qui delictum ſuũ noluit occultare: ſuper his ergo conſequenter dicit qui exomologeſin, id eſt confeſſionẽ, facit. Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropinquauerũt & ſteterunt, & proximi mei delonge ſteterunt. Sed hæc non oportet formidare eum qui poſt delictũ ſaluari cupit, neq; notam eorũ pertimeſcere, qui ſua quidẽ peccata non cogitant, nec memores ſcripturæ ſunt diuinæ dicentis, Noli improperare homini conuertenti ſe à peccato, ſed memor eſto quoniã omnes ſumus in culpis. Non ergo cogitet de talibus, ſed cogitet de anima ſua, exorans deũ, ut ab ipſo exaudiaẽ, & ſubleueẽ poſt caſum ſuum, ut poſsit etiã dicere quæ ſequuntur. Quoniã iniquitatem meã ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Licet amici mei, & proximi mei cõtrarij ſint, & propinqui mei longe ſe faciant à me, dum ego ipſe mei accuſator efficior, dũ crimina mea nullo me arguente cõfiteor, dum nolo imitari eos, qui etiã cum in iudicijs arguanẽ, & teſtibus conuincantur, & tortoribus etiam arguantur, tegunt tamen mala ſua, & plus apud eos obtinet cõmiſsi pudor q̃ cruciantis pœna. Ego uero qui ſcio nihil latere deũ, ſed nuda eſſe omnia & manifeſta in cõſpectu eius, quicquid abſcondo, occulto quod nouit, cur non potius ipſe me arguo, ipſe me cõfuto: quid expecto accuſatorẽ cum accuſator meus conſciẽtia mea mecũ ſit: Sic forte & ille mihi parcet, ſi mihi ipſe nõ parcã. Ergo proximi mei delonge ſteterũt, & uim faciebãt qui quærebant animã meam. Et qui quærebãt mala mihi locuti ſunt uanitatẽ. Hæc iterũ de alijs dicit. Sunt enim quidã qui quærunt mala iuſto, & nõ ſic gaudẽt cũ audierint de bonis eius aliquid, ſicut gratulanẽ cum audierint mala, & uelut inſultãt cum in malis aliquibus uiderint iuſtũ. Et iſti ſunt qui cũ uiderint iuſtũ confitentẽ peccata ſua, uelut noxiũ quoddã euomũt uirus. propter quod dicit: & uim faciebant qui quærebant animã meam. Et qui quærebant mala mihi locuti ſunt uanitates. Et uere manifeſtiſsime peruidetur, quia non ſolum ij qui iuſto quærunt mala, ſed etiam omnis qui cuicunq; mala conatur inferre, loquitur uanitatẽ. Non enim loquitur ea quæ ſecundum deũ ſunt, qui quærit agere mala. Vnde oportet magis quærere bona. Vtinã poſſemus etiam his qui oderunt nos reddere bona pro malis, & inimicis noſtris uel ſuadere quæ bona ſunt, uel optare feroces animos eorũ ad concordiã atq; pacem reuocare, ut per hoc efficiamur filij patris qui in cælis eſt, qui ſolẽ ſuũ oriri iubet ſuper bonos & malos, &

pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Qui ergo quærebant mala mihi locuti ſunt uanitates,& dolum tota die meditabantur. Vide inſidiatorem iuſti. Iam enim iuſtũ uoco eum qui in primis ſui ipſe accuſator efficitur, ſicut ſermo ſcripturæ deſignat. Nam & illum ſapientẽ dicit ſcriptura,qui cum arguitur nõ odit arguentem,ſed inſuper diligit eum: ſic & iuſtus dicitur qui poſt delictum non permanet in delictis, nec expectat diabolum fieri accuſatorem ſuum, neq; ut ille proferat in medium peccata ipſius,ſed ipſe ſe arguit,& cõuincit, & per confeſsionem ſuam liberatur à morte. Qui enim quærebant mala mihi locuti ſunt uanitatem, & dolum tota die meditabantur. Ego autem uelut ſurdus non audiebam. Nihil hac uirtute præclarius, nihil excellentius inueniri poteſt, ut audiẽs unuſquiſq; maledicos atq; obtrectatores ſuos male loqui, carpere, detrahere, incuſare, ipſe auertat aurem ſuam quaſi non audiens, & declinet oculũ ſuum tanquã non uidens,ne iracundia exaſperetur, & proſiliat ad uindictam,ne quærat oculum pro oculo,nec uerbum pro uerbo,nec male dictum pro maledicto,nec mendaciũ pro mendacio, nec crimen pro crimine. Talis ergo eſt iuſtus. iam enim (ut dixi) iuſtum eum dico qui per confeſsionem ſuam peccatorũ ſuorum euomit paſsiones. Ego autem ſicut ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo nõ audiens. Cum maledicerer, cum criminarer, cum omnia probra de me homines proferrent,ego eram ſicut ſurdus,& non audiebã, & ſicut mutus non aperui os meum,pro maledictis nulla maledicta reddebã. Sed quid prodeſt nos hæc exponere? quid prodeſt hæc nos de ſcripturis ſanctis aperire, ſi non horum meminerimus in eo ipſo tempore quo res expetit, cum maledicimur à fratribus,cum detrahunt de nobis, cum etiã in faciem probris & conuitijs laceſsimur, cum omnia fiunt ut excitetur furor noſter,& animus ad iracundiam moueatur? Tunc oportet horum meminiſſe, tunc recordemur quia ſcriptum eſt,Factus ſum ſicut homo non audiens,& nõ habens in ore ſuo increpationem,Interdum dicit aliquis aduerſum me,& forſitan mentitur, interdum etiã uera ſunt quæ dicit,ego tamen poſſum multa peiora de illo dicere, & uere dicere: & ſi quidẽ peccator ſum, & nihil horũ memini quæ nunc diximus, imitabor illius malitiam, & reddendo maledicta pro maledictis efficiar ſimilis illi,ſed non ſimilis deo efficior. Si uero iuſtus ſum,ſicut ſurdus non audio, & ſicut mutus non habens in ore ſuo increpationem, nihil reſpondeo, & habens in quibus arguã, nõ arguo. Intelligo enim quia qui recte arguit, impaſsibiliter debet arguere, ut ſalutem expetat eius qui arguit, non uindictam. Cum ergo quis detrahit de me, uel male de me loquitur, ſi arguam eum, nõ facio competenter. Ex iracundia enim & indignatione hunc arguo, uolens ei inferre triſtitiã, non illam quæ ſecundum deum eſt, quæ pœnitentiã in ſalutem ſtabilem operatur, ſed triſtitiam quæ lædat animã, non emendet. Si ergo horũ meminimus, hæc quidem non facie mus, ſed cum tale aliquid acciderit nobis, dicimus quia factus ſum ſicut homo nõ audiẽs, & non habens in ore ſuo redargutiones. Quare aũt talis effectus ſum? Quoniam, inquit, in te ſperaui. Niſi enim ſperaſſem in te, & credidiſſem tibi dicenti, Mihi uindictã, ego retribuã, dicit dominus, me ipſum utiq; uindicaſſem: nunc uero memor ſum præcepti illius quo iubemur non nos ipſos uindicare, ſed dare locũ iræ. Et inuenies hæc in ſcripturis diuinis, & legis. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes. Quoniã in te domine ſperaui, tu exaudies me domine deus meus. Ego ſicut ſurdus non audiebam eos qui me criminabantur, ſed tu audi ea quæ loquuntur. Si eſſemus tales quales nos eſſe uult ſermo diuinus, ſicut Helias diceremus utiq; deo ut daret pluuiam & plueret: ſicut Samuel in diebus meſsiũ peteremus ut præſtaret de cælo imbrium copiam, & audiremur. Nunc autẽ quomodo nos audiet deus, cum nos ipſum nõ audiamus? Quomodo faciet ille quod uolumus, cum nos quæ ille uult non faciamus? Vult nos tales eſſe deus, ut quaſi dij cum deo loquamur. Vult nos eſſe filios dei, ut conſortes & cohæredes efficiamur filij dei, & dicamus ſicut ipſe dixit, Pater ſcio quia ſemper me audis. Scimus quia dixit ad nos deus. Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi oẽs. Sed nos pro meritis noſtris illud magis, quo digni ſumus, & quod ſequitur, expectamus, Vos uero ſicut homines moriemini, & ſicut unus ex principib. cadetis. Quia dixi, ne forte inſultẽt mihi inimici mei. Cum criminarer, & uicem criminantibus nõ redderẽ, hæc dicebã, Si reddidi retribuentibus mihi mala, utiq; derelinquar à deo, & derelictus cadã neceſſe eſt. Cum aũt cecidero inſultabunt mihi inimici mei. Si uero nõ reddidero mala pro malis, ſed deo dereliquero iu

dicium

dicium, ab ipſo adiutus non decidam, ſed ſtabo fortiter, & non inſultabunt mihi inimici mei. Dixi etiã hoc. Dum cõmouerentur pedes mei, in me magna locuti ſunt. Quamdiu ſtetero intrepidus & immobilis, non loquentur magna contra me inimici mei. non enim habent quod dicant. Statim aũt ut trepidauero, non dicã cecidero, ſtatim incipiẽt exprobrare, & dicere. Vides hunc: ecce & ipſe quid fecit: & cum hæc doceat, agit alia. cõtraria enim eorũ quæ docet agit. Iſti ergo tale dicant neceſſe eſt. Dum cõmouentur pedes mei ſuper me magna locuti ſunt. Alius aũt hoc melior quantũ ad perſonas pertinet quæ inducuntur à prophetis, uel ipſæ ſibi cõparantur, illud dicit. Mei autẽ paulo minus moti ſunt pedes. Illius quidẽ moti ſunt pedes, mei aũt paulo minus moti ſunt. Fortaſsis aũt ſit alius aliquis, cuius nec parum quidem, nec paulo minus moti ſunt pedes, illius opinor qui dicit, Statuit ſuper petrã pedes meos. Ille nihil prorſus de cõmotione pedum ſuorũ, ſed de ſtabilitate teſtatur. Beati ergo ſumus ſi nulla omnino cõmotio in noſtris pedibus accuſat̃, ſed ſunt ſtantes ſuper petram, id eſt ſuper ipſum dominũ Ieſum Chriſtũ. Quod ſi ita ſtabiles eſſe non poſſumus, ſecundus nos iſte ſaltẽ & inferior ſuſcipiat gradus, ut uel paulominus moueantur greſſus noſtri. Quoniam ego in flagella paratus ſum. Etiam hæc uox boni, & optimi (ut ita dixerim) peccatoris eſt, qui deliquerit quidẽ, exſpectet tamen delictorũ flagella, quibus in præſenti optet emendari, ne puniat̃ & pereat in futuro. Propone tibi ante oculos peccatorem dicentem ad dominũ: ego quoniã peccaui, iam nunc in flagella paratus ſum, noli me reſeruare igni æterno, noli me reſeruare exterioribus tenebris. Dum in hac uita ſum, redde mihi peccata mea, quoniam flagellas omnẽ filium quem recipis. Oro te flagella me quoque, & noli me reſeruare cum his qui non flagellantur, qui in laboribus hominum nõ ſunt, & cum hominibus nõ flagellabuntur, id eſt qui penitus derelinquuntur à te, quorum emendationem correptionemq́ non quæris. Sciens ergo quæ ſit differentia cum flagellatur peccator ab eo qui flagellat omnem filium quem recipit, & quæ ſit differentia eius qui dignus non habetur flagellis, ait ad dominum, Ego in flagella paratus ſum, id eſt ſi uolueris ſuperducere languores in me, mittere ægritudines, tolerabiliter feram: ſcio quia dignus ſum ut non ſolum per ægritudines peccata mea ſoluantur, ſed per omnes afflictiones purgari deſidero, tantũ ut æternis pœnis & cruciatibus non reſeruer. Si placet inferre damna, ſuſtineo: ſi placet omnes facultates perire, depereant, tantum ne anima pereat apud te. Si per mortem charorum & propinquorum uis me purgari, moriantur etiã ipſi, ut & ipſi ex huiuſmodi uinculis liberentur, auferãtur filij, dum adhuc pueri ſunt, & in rudibus annis poſiti nondum grauioribus peccatorũ ſordibus maculati ſunt. Omnibus igitur flagellis emendari, uerberariq́; paratus ſum, & nihil horum recuſo, tantum ut ſupplicia æterni ignis effugiã. Ego ergo in flagella paratus ſum, & dolor meus coram me eſt ſemper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, ut futuros pœnarum dolores, præſentibus poſsim doloribus compenſare. Quoniã iniquitatem meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id eſt confeſsionẽ peccati, frequentius diximus. Vide ergo quid edocet nos ſcriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinſecus. Fortaſſis enim ſicut ij qui habent intus incluſam eſcam indigeſtam, aut humoris uel phlegmatis ſtomacho grauiter & moleſte imminentia, ſi uomuerint releuant̃: ita etiã hi qui peccauerunt, ſi quidẽ occultant, & retinent intra ſe peccatũ, intrinſecus urgentur, & propemodũ ſuffocãtur à phlegmate, uel humore peccati. Si aũt ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum, & confitet̃, ſimul euomit & delictũ, atq; omnẽ morbi digerit cauſam. Tantũmodo circumſpice diligẽtius, cui debeas cõfiteri peccatũ tuũ. Proba prius medicũ, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cũ infirmãte, flere cũ flente, qui condolendi & cõpatienti nouerit diſciplinã: ut ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilij dederit, facias, & ſequaris: ſi intellexerit, & præuiderit talem eſſe languorem tuum qui in conuentu totius eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſsis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandũ eſt. Quoniam iniquitatem meã ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo, Quicunq; ueſtrũ conſcius ſibi eſt in aliquo peccato, & ita ſecurus eſt quaſi nihil malj fecerit, cõmoueatur ex hoc ſermone qui dicit. Cogitabo pro peccato meo. Bonũ eſt eũ qui delinquit nõ eſſe ſecurũ, & uelut qui nihil deliquerit, nullam ſollicitudinẽ gerere, nec cogitare quomodo

poſsit ſuum delere peccatum. Si in corpore tuo macula aliqua uel uulnus oriatur, aut ex colliſiōe aliqua intumeſcat, ſollicitus es & perquiris quid curę debeat adhiberi, quomodo corpori ſanitas antiqua reddatur. Si circa oculos ſe aliquis acerbus humor infuderit, ſollicitus es, & perquiris quomodo ſuccurras, & præuenias cæcitatem. Cum anima tua ægrotet, & peccatorū languoribus urgeatur, ſecurus es, contemnis gehennā atq; ignis æterni ſupplicia deſpicis, & irrides? Iudiciū dei paruipendis, & cōmonentem te eccleſiam deſpicis? Communicare non times corpus Chriſti accedens ad euchariſtiam, quaſi mundus & purus, quaſi nihil in te ſit indignum, & in his omnibus putas quod effugias iudiciū dei? Non recordaris illud quod ſcriptū eſt, quia propterea in uobis infirmi, & ægri, & dormiūt multi? Quare multi infirmi? Quoniā non ſeipſos diiudicāt, neq; ſeipſos examināt, nec intelligunt quid eſt cōmunicare eccleſiæ, uel quid eſt accedere ad tanta & tam eximia ſacramenta, patiunſ hoc quod febricitantes pati ſolent, cum ſanorū cibos præſumunt, ſibimet ipſis inferentes exitiū. Hæc de eo quod dictū eſt, Cogitabo pro peccato meo. Sequitur. Inimici aūt mei uiuūt, & cōfirmati ſunt ſuper me. Ad quæ omnia ſubſonare illud debet, Ego aūt cogitabo ꝓ peccato meo. Et quāuis uideā. frequēter eñ nos peccatores ſi uideamus inimicos noſtros uiuentes auſiores contriſtamur, & querelas aduerſus diuinā prouidentiā fundimus. Qui aūt ſaluari uult, ad hæc omnia ſemper hoc ſibi reſpōdeat, etiā ſi inimici mei uiuūt, & cōfirmati ſunt ſuper me, ego tamē cogitabo ꝓ peccato meo. Et quamuis uideam me peccatorem eſſe, conſiderans tamen etiam cæterorū peccata quæ fortaſsis grauiora ſunt, uidens quoq; eos pro peccatis ſuis non eſſe ſollicitos, comparās me illis qui omnino de grauiſsimis delictis ſuis nihil cogitant, & cogitans pro peccato meo, ſpem habeo in te. Et multiplicati ſunt qui oderunt me inique. Impoſsibile eſt in hac uita poſitum odio nō haberi. Chriſtus Ieſus odio habitus eſt. Et quid dico impoſsibile eſt in hac uita poſitum odio non haberi? Deus ipſe qui in hanc uitam nō uenit, odio habetur ab aliquibus. Si enim nō haberetur odio, nequaquā diceret propheta. Nónne odientes te domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos. Marcioniſtæ, & Baſilides, & Valentini oderunt deū, & uerba eius oderunt. Cum ergo deus odio habeaſ, & Chriſtus uſq; in hodiernū diem à Iudæis anathema fiat, cū ſpiritus ſanctus qui in prophetis locutus eſt ab hæræticis odio habeaſ, tu uis odio non haberi, ſed ab omnibus diligi, & benedici? Vide ne te inueniat illa ſententia quę dicit, Væ cum benedixerint uobis oēs homines. Quin potius illud tantummodo obſeruemus, ut & nos dicamus, quoniam multiplicati ſunt qui oderunt me inique. Opto cum odio habear, ut ſciat conſcientia mea quoniā iniuſte odium patior. Odio habiti ſunt etiam prophetæ, ſed iniuſte: odio habitus eſt Chriſtus, ſed gratis. Si autem pro peccato meo odio habeor, non poſſum dicere, quia multiplicati ſunt qui oderunt me iniuſte. Iuſte enim odio habeor, ſi peroſus fuero propter inhoneſtos actus meos, & turpes. Non poſſum dicere, quia oderunt me gratis. Atq; utinam tanta confidentia dicere poſsimus & nos, quia multiplicati ſunt qui oderūt me iniuſte. Qui retribuunt mihi mala pro bonis. Ego quidem bona cum eis agebam, illi uero obliti bonorum meorum reddebāt mala pro bonis, criminabantur me, quoniam ſequebar iuſtitiam. Criminanſ me, & exprobrant inimici mei pro ijs ſi qua mihi aliquando cōmiſſa ſunt, nec erubeſcunt me iuſtitiam ſubſequentem, nec dant ueniam præteritis malis pro præſentibus bonis. Verum tu domine quoniam ſubſequebār iuſtitiā, ne derelinquas me domine deus meus. Et hæc uox confitentis eſt, & miſericordiam poſtulantis, Ne derelinquas me domine deus meus, ne diſceſſeris à me. In alio quidē pſalmo dicit, Spiritum ſanctū tuum ne auferas à me. In hoc dicit ad ipſum deū, Ne diſceſſeris à me. Ex quo oſtenditur à quibuſdam meritis ſuis diſcedere deum, & apud alios pro ſuis meritis permanere. Infelix tamen homo ille à quo diſceſſerit deus, beatus aūt eſt ille cū quo permanet deus. Attende in adiutoriū meū domine deus ſalutis meæ. Et nos ergo oremus, & dicamus, Attende in adiutorium meum quoniā grandis eſt pugna, & potentes ſunt aduerſarij. Infeſtus eſt hoſtis, inuiſibilis inimicus per illos uiſibiles impugnat. Attende ergo in adiutorium noſtrū, & adiuua nos per ſanctum filium tuū dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem omnes nos redemiſti, per quem tibi gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Finis Homiliæ Secundæ de Pſalmo Trigeſimoſeptimo.

HOMILIA PRIMA DE PSALMO TRIGESIMOOCTAVO, DIXI CVSTODIAM VIAS MEAS.

SICVT unus homo proficit ſecundum deum, & ſtudiũ ſibi adhibẽs melior ſeipſo efficitur, ita etiam populo uniuerſo accidebat. Propter quod & ipſo proficiente, etiam legis ei fiebat augmentum. Deniq; quomodo in lege ſcriptum eſt, præcepta quædam ſacerdotibus ſunt & leuitis de ſacrificijs cæteriſq; ſolennibus: uerũ cum proficeret populus eo tempore quo inerat ei uirtus adhuc proficiendi, non ſtetit res in illo primo ordine, ſed alligatæ ſunt illis eminentiores quædã legislationes ſecundo & tertio. Et ſi quis uult ſcire quæ ſunt iſta quæ de ſacerdotibus ac leuitis adiecta ſint, legat primum librum Paralipomenon, & patienter inſpiciat omnem illum catalogũ nominũ, & inueniet ibi admirandum quendã ordinẽ & diſtributionẽ tribuũ pro ſuo quoq; nomine & loco præcipuũ quid in ſolenni ordine eſſe ſortitam. Sed & leuitas & ſacerdotes inueniet diuerſis officijs atq; ordinibus diſtributos, ut alij quidem ſint ad aperiendas ianuas tẽpli præpoſiti, alij quibus claues creduntur, alijs ſacrificiorũ & altariũ cura cõmittitur. Et multa ſunt quæ ex illius libri hiſtoria poſſumus dicere de ſacerdotalibus inſtitutis. Si quis ergo inſpicere poteſt quomodo exẽplari & umbræ cæleſtium deſeruiũt Iudæi, aſcendat ab inferiori uerbi crepidine ad ſumma eius ac ſuperiora faſtigia, & cõtempletur ex ijs futuri ſacerdotij ſtatũ & electionẽ illam cæleſtem: atq; inibi contemplabitur qui ſunt iſti ordines ſacerdotales, uel quæ ſint officia leuitarum quæ in cæleſtibus miniſterijs exhibentur, & omnia in cælis mente cõijciet, quæ diſpoſita uidit in terris. Erit enĩ & ibi populus, & ex populo dei electi leuitæ, & ex his rurſum electi & eximij ſacerdotes, & ſacerdotũ nihilominus differẽtię quamplurimæ: ſicut in primo libro Paralipomenon indicatur uigintiquatuor eſſe ordines ſacerdotum, alios quidẽ ſub Eleazaro, alios uero ſub principe Ithamar, quorum & ephemeriæ eſſe dicũtur. Sed dicat aliquis fortaſsis auditorum: Quid hæc pertinent ad pſalmũ? Plurimum. Nam ſuperſcriptio eſt huius pſalmi. In finem pro Idithun pſalmus Dauid. Hũc Idithun inuenimus unũ eſſe ex his quibus hymnorum ſtudium dei ac ſollicitudo cõmiſſa eſt. Oportuit ergo nos inuenientes hoc nomen pſalmi ſuperſcripti, oſtendere quis fuerit iſte Idithun, & quomodo poſt primã legem, ſecũda facta ſit de obſeruationibus ſacerdotalibus ordinatio. Apud Græcos quicunq; carmina, uel ſonos muſicos cõſcribebãt, quibus eis uiſum fuiſſet in agone ea canenda præſtabant: & fiebat ut alius quidem coronaretur in agone, alius aũt uictori conſcriberet carmen. In pſalmis ergo diuinæ ſcripturę quicunq; ſunt ſuperſcripti, ſecundum ſeptuaginta interpretes, uictoriales, uel ad uictoriã uel uictori attitulantur, pro eo uidelicet quod uelut uictoriæ laus in ipſis inferatũ. Fecit ergo Dauid diuino ſpiritu repletus pſalmum hunc, & dedit Idithun, cui officium canendi deo hymnos fuerat iniunctũ, tanquam pollenti in huiuſmodi diſciplina. Et ideo ergo ſuperſcribitur: In finem pro Idithun pſalmus Dauid. Sed nunc iam uideamus quid uox proferat iuſti, & uidentes tanq̃ in ſpeculo noſmetipſos intueamur ſi poſsimus tales eſſe, aut ſi multũ nobis deeſt, aut certe iam proximi ſumus, licet nondum plene aſſecuti ſumus. Quoniam igitur multorum peccatorum initium humanus eſt ſermo, & os noſtrũ multis malis miniſtrat, & ualde difficile eſt inueniri hominẽ, qui una ſaltem hora os ſuum & linguã ſuã obſeruet à peccato, ait: Dixi cuſtodiam uias meas, ut non peccem in lingua mea. Mihi ipſi dixi, & intra me loquutus ſum, & hæc addidi: Sic uolo ſeruare uias meas, ut non peccem. hoc modo ſeruare poſſum ſi cuſtodiam linguã meam. Ex uerbis enim, inquit, tuis iuſtificaberis, & ex uerbis tuis cõdemnaberis. Et iterũ: Amen dico uobis, de omni ocioſo uerbo reddetis rationem in die iudicij. Non ſolũ, inquit, de eo quod male locuti fueritis, ſed quod ocioſe locuti fueritis. quia malus ſermo non eſt ocioſus, operatur enim opus malum. Ocioſus aũt ſermo eſt qui neq; boni neq; mali aliquid agit. Si ergo in die iudicij rationem reddemus, non ſolum pro malis uerbis, ſed etiam pro ocioſis, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis confidit dicens mundus ſum à peccato? Veruntamen ait iuſtus: Dixi cuſtodiã uias meas, ut nõ peccem in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam. Alibi quidem ſcriptum eſt: Omni cuſtodia

ſerua cor tuum: hic autē: Poſui ori meo cuſtodiam. Et iterum alibi ſcriptum eſt: Vide circumduc ſepem ſpinarum circa poſſeſsionem tuam. Et iterum: Pecuniam tuam & aurum tuum alliga, & ori tuo facito oſtium & ſeram, & uerbis tuis iugum & ſtateram. Ego arbitror quod obſeruatio horū mandatorum obſeruantem & manſuetū faciat & beatū, non ſolum rerum exitus, uerum etiam ipſa obſeruantia. Dum enim ſemper obſeruat os ſuum & linguā cuſtodit, ne prius ſermonem proferat quàm diſcutiat & pertractet apud ſemetipſum ſi oporteat dici, ſi ſermo talis eſt qui debeat proferri, ſi perſona talis eſt quæ aut debeat, aut poſsit audire, ſi tempus oportunū eſt proferendi ſermonis: dum ſingula iſta perpendit, excluditur omnis iracundia & timor & inconſulti furoris impetus mitigatur, atque omnem penitus deliberationem talis abſcindit: & ita demum uelut ex tranquillitate quadam & conuicti animi per manſuetudinem ſermo procedens, proferentibus gratiā præſtat & audientibus medicinam. Verum quoniā in illo maxime tempore peccamus, quando peccator conſiſtit aduerſum nos, inſtigans & prouocans ut aliquid tale emittamus ex ore, in quo rei teneamur in futuro iudicio, hoc deſcribens ſanctus propheta dicit: Dum conſtitit peccator aduerſum me obmutui, & humiliatus ſum & ſilui à bonis. Si quando peccator aſtitit aduerſum me & loquebatur de me male, & obtrectabat atque irritabat me ut ſimilia ei redderem, & paria de meo ore proferrem, ego in illo tempore ſilentium meditabar, ut nihil penitus reſponderem. Propterea ergo dicit: Dum conſtitit peccator aduerſum me, obmutui & humiliatus ſum & ſilui à bonis. Nos uero aliquando ſi noluimus humiliari, alia cogitamus & dicimus apud noſmetipſos. Quid hoc eſt? Iſte me contemptui habuit & auſus eſt talia in os ingerere, & ita aduerſum me mouere ſermonem: nōnne & ego huic ſimilia, aut etiam grauiora inferam, ut & ipſe audiat peiora quàm dixit? Sed iuſtus non ita agit, quin potius humiliat ſe, etiam ſi ſeruus ſit ille qui obtrectat, & conuitia ingerit, aut ſi humilis & peccator ſit & indignus. Ille dicit, dum conſtitit peccator aduerſum me, obmutui & humiliatus ſum, & ſilui bonis. Non dixit & ſilui tantummodo, ſed à bonis ſilui: in quo oſtendit quod cum ſint in me bona, & edoctus atque inſtitutus ſim bonis dogmatibus atque diſciplinis, & poſsim etiam cæteros docere quę bona ſunt, tamen in eo tempore quo peccator aſsiſtit aduerſum me & cōuitijs laceſsit ac iurgijs, ego etiam bona uerba mea cohibeo & reprimo: ne uel illi ignem ſuæ perditionis inflammem, dum non poteſt pariter parere malis, & conſpicere bona, uel ſermonum meorum faciam detrimentum. Quid ergo? Hoc uidebitur perfectum eſſe quod dicit: Dum conſtitit peccator aduerſum me obmutui, & humiliatus ſum & ſilui à bonis: aut profectus quidem eſt, nondū tamen perfectio. Tria namque in hoc loco de ſcripturis puto poſſe aſsignari, in quo dicit ſtare peccatorē aduerſum ſe, & loqui in auribus ſuis ea quibus irritari & exacerbari poſsit ad retribuendum. Et ſiquidem ego paruus ſum, ſimilia & oculum pro oculo requiro, dentem pro dente, & maledicta pro maledictis repono. Si uero iam aliquantum profeci, nondum tamen perfectus ſum, & taceo & fero conuitia patienter, nec quicquā omnino reſpondeo. Si uero ſim perfectus, non taceo, ſed cū maledicor, benedico, ſicut & Paulus dicebat: Maledicimur & benedicimus, perſecutionē patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur. Et quoniam qui hæc agunt, id eſt qui pro maledictionibus benedictiones reddunt, qui pro blaſphemijs deprecātur, uidentur hominibus uelut pecudes & purgamenta, tanquam qui ſenſum iniuriæ non habeant, propterea ergo addidit dicens: Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema. Sed nos nolumus cum Apoſtolis purgamenta huius mundi fieri, ſed uolumus non cōtemni ab hominibus, imò potius & timeri, & ſatiſagimus reddere his qui lædunt, & præuenire uindictā quā ſibi dominus reſeruauit dicens: mihi uindictā, ego retribuam, dicit dominus. Verum ſi nō poſſumus in tantū proficere, & ad iſtud culmen ueritatis aſcendere, ut dicamus cū Paulo: Maledicimur & benedicimus, perſecutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur, uel hoc quod adhuc per prophetā docemur, dicamus: Dum cōſtitit peccator aduerſum me obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Et quid addidit his? Et dolor, inquit, meus renouatus eſt. Hi q in agonis certamine mutuis inter ſe uerberibus agūt, in his ſemper præparare conanī, ut illata ſibi ab aduerſarijs uerbera fortiter ferāt, nec ſenſum doloris accipiāt, & eſt eis ſumma uirtus, lacertorū ictus uel calciū abſque dolore ſuſcipere. In quibus ille eſt perfectior, qui ad ictū uulneris, nullū recipit ſtimulū doloris. Secūdus uero eſt is qui dolet

dolet quidem, ſed nequaquã doloribus cedit. Tale aliquid intellige etiã in nobis. cum male-dicimur, & aſsiſtit aduerſum nos antagoniſta, ſi quidem bene inſtituti ſumus, & animo longa meditatione roborati, in nullo penitus ex illatis maledictis uel cõuitijs cõtriſtamur, ſed ſumus pro nimia mentis cõſtantia ac patientia uelut ſenſu doloris carẽtes, & per multam manſuetudinem (ut audeam ita nominare) uelut imitatores efficimur quodammodo dei. Deus enim maledicitur ab hæreticis, blaſphemat̃ ab his qui prouidentiã eius negant, culpatur ab his qui theſauros ſapientiæ eius ignorant: & dic mihi, nunquid potes hoc cogitare, quod pro his omnibus iniurijs doleat quidem deus, ſed patiatur ſicut nos? an tanq̃ diuina natura per impaſsibilitatẽ, neq; ſenſus doloris ullatenus recipit, neq; ullis aut iniurijs, aut cõuitijs excitatur? Talis ergo erit, imò imitabitur talem omnis perfectus & iuſtus, qualis erat ille qui dicebat: Maledicimur & benedicimus, perſecutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur. Qui aũt nondum eſt perfectus, proficit tamen, cum maledicitur obmureſcit & humiliatur, & ſilet à bonis. Sed iſtę qui huiuſmodi eſt dolet, & dicit: Et dolor meus renouatus eſt. Deſcribe mihi uulnus quod curatur, & curam eius proficientem & iam proximã cicatrici: tum deinde in ipſo uulnere quod iam cœperat obducere cicatricem, intuere aliud uulnus infligi, & per hoc uulnus recens, illud priſtinũ renouare. Tale etiã euenit huic qui proficit, ſed nondũ perfectus eſt, nec iã ad ſummã perductus eſt ſanitatem. Si ergo dum adhuc in tenero eſt cutis, accedant ei maledictorũ & conuitiorum uulnera, renouatur dolor, & parãtur anguſtiæ. & tunc merito dicit, dum cõſtitit peccator aduerſum me obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis, & dolor meus renouatus eſt. Vide ergo quomodo is qui in certamine poſitus eſt, qui ſe refrenare cupit ab iracundia uel furore, & dum ipſe hęc apud ſe meditatur, & irritatio ei ſuperuenit peccatoris, quæ eum cõturbet quidem & fatiget, nõ tamen uincat, ſed quamuis prouocet̃ & inflammetur ad reſpondendum, remordens tamen dolorem ſuũ cohibeat & reprimat, hic dicit: Dolor meus renouatus eſt. Pro eo quod ſcilicet iam proficiebã, & iam me ad ſanitatẽ perueniſſe credebam, anteq̃ exacerbarer, & anteq̃ conuitijs laceſſerer: ſed modo reſcindit̃ uulnus meũ, & maledictũ mucronibus renouatur, dum iniuriæ dolor patientiam rumpit. In conſequentibus adhuc amplius paſsionẽ deſcribit eius qui proficit, cum dicit: Concaluit cor meũ intra me. Cum enim audit quis maleloquentis & detrahentis uocem, nõ poteſt ſine dolore, ſicut ille qui perfectus eſt, qui iam diuturna cõſtantia beatitudinem meruit: ſed iſte dolet, & dolens corde concaleſcente feruet intra ſe ac perturbatur, ſed nõ eo uſq;, ut & ſermonem proferat corde turbato: uerũ concaleſcit quidem in interioribus ſuis rei indignitate permotus, ſed caloris ſui flammas per ſilentium decoquit. Videamus etiã alium ſermonem iuſti, quem & ſummo ſtudio debemus æmulari. Et in meditatione mea exardeſcet ignis. Et ego meditor eloquia domini, & frequenter in ipſis me exerceo, ſed neſcio ſi talis ſum, ut in meditatione mea ex uno quoq; ſermone dei ignis procedat, & accendat cor meũ, & inflammet animã ad ea quæ meditor obſeruanda. Et ego nunc loquor ſermones dei, ſed optarem ut primo in meo corde, ſecundo quoq; in auditorũ mentibus exardeſcerent: ſicut erant illi ſermones quos loquebatur Ieſus, de quibus dicebant illi qui audierant: Nónne cor noſtrũ erat ardens in nobis cũ in uia aperiret nobis ſcripturas? Vtinam & nunc adaperientibus nobis ſcripturas diuinas concaleſceret cor noſtrũ intra nos, & in meditatione noſtra accenderetur ignis, & concitaremur in opus eorũ quæ audimus & legimus. Tales deniq; erant & Hieremiæ ſermones, ſecundũ quod ſcriptũ eſt, cum dicit ad eum dominus: Ecce dedi ſermones meos retrorſum in os tuũ ignem. Quare ignẽ? Quia ſermones quos loquebatur accendebant auditores, & nihil tepidum in eis neq; frigidum permanebat: ſed ſicut ignis conſumit ac interimit omnem materiã, nec immundum aliquid in ſe recipit, aut pollutum: ita & hi quorũ cor diuini uerbi ignis accenderit, non patientur ultra materialibus & mundanis ſordibus pollui, nihil in ſe tepidũ recipiẽt, & quod euomi dignũ ſit, nec patientur multiplicata in ſe iniquitate refrigeſcere charitatem: ſed erũt ſemper lampades eorũ accenſæ, & lucernæ ardentes, & ipſi parati tanq̃ ſerui expectantes dominũ ſuũ de nuptijs redeuntem. Aut non iſtę erat ignis ille de quo ſaluator noſter dicebat: Ignem ueni mittere in terrã, & quid uolo niſi ut ardeat? Iſte proculdubio ignis eſt qui frigus peccati fugat, & calorẽ ſpiritus reuocat. Hoc nimirũ eſt etiã quod in actibus Apoſtolorum refertur, cum dicit quia uiſæ ſunt eis diuiſæ linguæ ſicut ignis, &

conſediſſe ſuper apoſtolos, pro eo ſcilicet quod euangelij uerbū prædicaturi & ignei uigoris deberent gratia roborari, ut auditorū animæ flammā per ſermonis traducem ſumerēt. Sed unde mihi hoc ut linguæ ignis ueniat in cor meū, & de lingua ignea ego quoq; proferam ſermonē, ut ex me uelox ſermonibus meis accendat̃ ignis in cordibus auditorum, & arguat eū qui peccauit, & efficiatur ei ſermo meus ſuppliciū, ut aduſtus & inflāmatus ſermonibus meis ueniat in pœnitentiā, quę ſalutem ſtabilem operatur ex triſtitia quę ſecundum deū eſt, quā ex uerbi dei increpatione ſuſcepit? Atq; utinā poſsim ita accendere omnem animā auditorū, ut quicunq; ſibi cōſcius eſt, nō ferens noſtri ſermonis incendiū, ſed omnibus intra ſe uiſceribus inflammatus, uelocius cōſumeret latentes intrinſecus uitiorū ſordes: ut poſteaq; interemiſſet omne quicquid carnis & materiæ craſsioris propriū eſt & amicū, tunc iam ignis iſte fieret in eo lux & lucerna ardens: quæ non ſub modio, ſed ſuper candelabrū poni deberet, ut illuminaret omnes qui in domo ſunt. Si ergo accendit te ſermo auditus, & intellexiſti quid dixit Apoſtolus: Et quis eſt qui me lætificet, niſi qui cōtriſtatur ex me? Quoniā uerba ipſius erant ignis, & lætabat̃ apoſtolus ſicubi uidebat aliquē audito ſermone ſuo contriſtatū & compunctū ex his quæ audierat, quodam conſcientiæ ſuæ igne ſuccenſum ex recordatione delicti, ꝓpterea dicebat. Et quis eſt qui me lætificet, niſi qui cōtriſtatur ex me? Ita ergo & nos ſatis agamus ut in meditationibus noſtris accendatur ignis, qui nos primo exurat, & recordatione & conſcientia peccatorū, poſtea uero expurgatos iam uitijs illuminet & illuſtret. Locutus ſum, inq̄t, in lingua mea. Quid locutus ſit in lingua ſua, cōſideremus. Videt̃ enim mihi per hæc myſticū aliquid indicare. Ait ergo: Notū fac mihi dn̄e finem meū, & numerū dierum meorum qui eſt, ut ſciā quid deſit mihi. Si, inquit, notū feceris finem meū mihi, & quantus ſit numerus dierum meorū notū feceris mihi, potero per hæc etiā illud agnoſcere, quid deſit mihi. Aut forte per hæc etiā illud uidebit̃ indicari, quia ſicut omnis artis eſt aliquis finis, uerbi gratia, ſtructionis finis, domū facere, naupagij, nauem cōſtruere quæ poſsit fluctus maris ſuperare, & ferre impetus uentorū, & uniuſcuiuſq; artis eſt aliquis talis finis, propter quē ars ipſa uidetur reperta: ita fortaſsis eſt uitæ noſtræ uel totius mundi finis quidā, propter quem gerūtur omnia quæ geruntur in uita noſtra, uel propter quē mundus ipſe uel inſtitutus eſt uel cōſtat. Cuius finis etiā Apoſtolus meminit dicens: Deinde finis cum tradiderit regnū deo & patri. Ad quem finem utiq; feſtinandū eſt, ut ſit operæprecium hoc ipſum quod à deo creati ſumus. Et rurſus ſicut corporis noſtri compago parua quædam & exigua ab initio natiuitatis, cōfeſtim tamen urget, & tendit ad finem quendā proceritatis ſuæ per ætatis augmenta: & iterū, ſicut anima noſtra ſecundum hoc quod in corpore hoc degit, feſtinat primo loquelam recipere balbutientē, ſecundo deinde clariorem, tum demū ad diſputationē perfectam atq; integram peruenire: hoc modo etiam omnis uita noſtra imbuitur quidem nūc uelut balbutiens inter homines in terris: conſummatur uero, & ad ſummū peruenit in cæleſtibus apud deū. Cupit ergo Propheta iſta de cauſa agnoſcere finem ſuū propter quem factus eſt, ut intuens finē, & dies ſuos perſpiciens & cōſiderans perfectionē, uideat quantum ſibi deeſt ad illum finem quò tendit. Verbi gratia, ut ſi ponamus aliquem artificio traditum, & hunc dicere ad magiſtrū ſuum, uolo ſcire quæ ſit artis huius perfectio, & noſſe qui ſit faber perfectus uel ſtructor: & cum hoc didicerit, requirat quantū ſibi deeſt ab illa perfectione, uel quantū profecerit in artis diſciplina, ut cū utrunq; cognouerit, ſciat quid habeat, & quid perfectioni deſit agnoſcat: ita etiā & nunc propheta orat à deo diſcere ut innoteſcat ſibi finis, & numerus dierū ſuorū qui ſit. In quo nō eſt putandum quod de corporali tempore & annis huius uitæ loquatur, ſed omnem numerū dierū ſcire uult qui fuerit in prima uita, qui fuerit in ſecundo incolatu, qui in tertio Multum enim, inquit, incola fuit anima mea. Velut ſi dicerent illi qui exierunt ex Aegypto: Notum fac mihi domine finem meū, quæ eſt terra bona, & terra ſancta, & numerū dierum meorum in quibus ambulo, ut ſciam quid deſit mihi, quantum reſtat uſquequo perueniam ad terram ſanctā repromiſsionis: ita & hic uult noſſe numerū dierū in quibus iter agit. Habemus enim dies quoſdam quidem in hoc mundo, quoſdam autem & extra hūc mundum. Alium enim facit diem ſolis iſte curſus noſtri huius cæli ſpatijs terminatus, aliū habet diem ille qui ad ſecundi cæli peruenire meretur aſcenſum. Multo enim clariorē diem ducit ille qui uſq; ad tertium cælū uel rapi uel peruenire potuerit, ubi non ſolum ineffabile lumen inueniet, uerum etiam

rimetiam uerba quæ homini loqui nõ liceat, audiet. Noui & alios dies, quorũ numerum fortaſſis propheta merito requirit. Nã ſicut in hoc cælo ſol exortus, & uniuerſum mundũ illuſtrans diem facit: ita & in corde iuſti, quod pro cõſtantia & firmitate fidei firmamentum merito appellatũ, ſi exoriatur ſol iuſtitiæ Ieſus Chriſtus dominus noſter, & illuminet eum lumine ſcientię & ueritatis, diem facit in corde eius: & quanto frequentius exoritur & illuminat, tanto maiorẽ ſibi talium dierum numerum computabit. Digne ergo conſcius ſibi propheta de huiuſcemodi illuminatione dicit: Notum fac mihi domine finem meum, & numerũ dierũ meorũ quis eſt, ut ſciam quid deſit mihi. Et addit. Ecce ueteres poſuiſti dies meos. In græco ſcribitur παλαιστὰς, quod ſignificat menſurã quatuor digitorũ. Volens ergo docere nos qui iam in hac uita breues & perpaucos ducimus dies, dixit hũc uerſiculum de quo ſupra diximus. Ex quo intelligitur quia poſſit & alius dicere, quia dies meos poſuiſti unum digitum, uelut cõſequens de tẽporis breuitate, & alius duos digitos uel tres. Quæro aũt ſi poteſt aliquis hominum dicere quia dies mei decem digiti ſunt, aut uiginti, aut etiam amplius. Et quia loca difficilia incurrimus, uelim requirere ſicubi in ſcripturis tale aliquid inuenimus, ex quo poſſit aperiri planius id quod uidetur obſcurum. In Eſaia ſcriptum recordor. Quis metitus eſt (inquit) manu aquam, & cęlum palmo, & omnem terram pugillo? Ex quibus conſideret quiſquis ille eſt prudentior auditorum per ſingula loca differentias menſurarũ, quõ eorum quidem qui cælum merentur appellari, pars uitæ quæ cæleſtis eſt, palmo dei metiri dicitur, quicunq; ille eſt dei palmus: & eorum quorum uita adhuc terrena eſt, pugillo dei uita metitur. Sed pugilli diuini differentiã nunc requirere, & noſtrũ ſermonẽ & auditũ ueſtrum fortaſſis excedat. Verũtamen ſicut ibi manu aquam metitus eſt, palmo cælum & omnẽ terrã pugillo, & appendit montes in ſtatera & colles in iugo: ita etiã hic ſecundum eandẽ conſequentiã menſura iſta intelligenda eſt, quoniam nihil deo ſine menſura eſt, nihil ſine pondere, ſed oĩa ei in numero cõſtant & menſura. Ita quoq; prophetæ uita & numerata & dimetita deo eſt, dum prouidentiæ eius rationibus regitur. Addit etiam in ſequentibus & dicit: Subſtantia mea tanq; nihilum ante te eſt. Niſi addidiſſet ante te, ualde contriſtabar, pro eo quod humanã ſubſtantiã nihil eſſe dixiſſet. Nunc uero quia dixit ante te, uelut diceret ad cõparationẽ quidem uel angelorum uel reliquarũ creaturarũ non eſt abiecta, nec minima ſubſtantia mea. Deniq; & ſi bene egerimus, & mandata domini ſeruauerimus, ad conſortium inuitamur angelicum. Erunt (inquit) ſicut angeli dei in cælo. Ad cõparationẽ dei uero etiã ſi Petrus ſim, aduerſus quẽ portæ inferi nõ præualebunt, ſubſtãtia mea ante eum nihil eſt. Et ſatis proprio uocabulo naturę uſus eſt. Nihil eñ eſt omne, quãuis magnũ ſit, quicquid ex nihilo eſt. ſolus eñ eſt ille qui eſt, & qui ſemper eſt. Noſtra aũt ſubſtãtia tanq; nihil eſt ante eum: quippe quia ab eo ex nihilo procreata eſt. In ſequentibus uero uelut explanans hoc ipſum quod dixit, quia ſubſtantia mea tanq; nihilũ ante te eſt, addit & dicit. Verũtamen uniuerſa uanitas omnis homo uiuens. Quõ accipis uiuens? ſiquidem ueram uitam uanitatẽ putamus, ut quid laboramus? Sed uide ne forte hoc quod dicit omnis uiuens, de hac præſenti uita accipiendum ſit, ſicut ſcriptũ eſt, & teſtimonijs cõprobabimus. Omnia enim quæ in hac uita ſunt apud homines, uana ſunt, etiam ſi Moſes in hac uita ſit. & ipſe enim ex parte cognoſcit, & ex parte prophetat, & per ſpeculum & in ænigmate uidet, & umbram ſcit, ac figuras docetur, & ueritatẽ nondum uidet: & ideo eſt quidem uiuens, ſed uanitas eſt uita eius. Et uis uidere quia uanitas eſt? Cum uenerit quod perfectũ eſt, deſtruentur iſta quæ ex parte ſunt. Oĩe autem quod deſtruitur uanitas eſt. Et ſi quicquid ex parte eſt deſtruitur, ſi prophetæ ex parte cognoſcunt, recte etiam ipſorũ uita uanitas appellatur. Deſtruuntur aũt inferiora, cum uenerint ea quæ meliora ſunt & perfecta, & per hoc uana eſſe arguuntur, per quod tanq; ex parte & imperfecta deſtruuntur. Vniuerſa ergo uanitas, omnis homo uiuens. Quia aũt de hac uita accipiatur iſta ſentẽtia, audi Eccleſiaſten proteſtantem & dicentem: Laudaui omnes qui mortui ſunt, ſuper omnes qui uiuunt, quicunq; ipſi uiuunt uſq; modo, & bonus ſuper iſtos duos qui nondũ natus eſt. Laudat ergo mortuos plusquam uiuos, quia illi hoc ſaltem lucri habent, quod de uinculis huius corporis liberati ſunt, nec ultra carne ac pellibus induti ſunt, nec oſſibus ac neruis inſerti ſunt, nec ultra ſubiacẽt neceſſitati corporis. Si ergo intellexiſti quale ſit uiuere in carne, etiam ſi Moſes ſit quis, uel quiſquis ille eſt, moleſta ei eſt iſta uita. Non eñ à corruptione reſoluitur, quæ

mortali corpore terrenoq; circundat. Vide ergo quia uniuerſa uanitas eſt om̃is homo uiuens. Contẽnamus uanã iſtam uitã, & feſtinemus ad ſanctã uitam, & beatã ac ueram, & in illam animo & mente tendamus om̃i uanitate diſcuſſa. Nec dicamus dulcẽ iſtam lucẽ, qua nũc utimur. Hoc eñ illi dicunt, qui dulcedinẽ uerę lucis ignorãt, ſed ne auſpicia quidem ueri luminis ulla ſenſerũt, nec ſciunt angelicã uitã ſperandã eſſe animæ, quum ex uanitate uitæ huius euaſerit. Vnde & nos qui hæc credimus, iam mente & fide trãſferamur ad cælum, & in terris ambulantes cõuerſationẽ habeamus in cælis, ut ibi ſit theſaurus noſter ubi eſt & cor noſtrum, & ut regnũ cęleſte conſequi mereamur, per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrum, cui eſt gloria & poteſtas & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia ſecunda ſuper, Dixi cuſtodiam uias meas, ab illa parte Verumtamen in imagine pertranſit homo.

QVanquam in imagine ambulet homo. Imago neceſſario alicuius eſt imago. Nam & ſcriptura ſancta cum imaginem nominat, interdum quidẽ definit, & dicit cuius ſit imago, interdum aũt abſq; ulla definitione ponit imaginẽ. Deniq; de ſaluatore cum dicit qui eſt imago, nõ ſiluit cuius imago eſſet, ſed addidit dicẽs: Quis eſt imago dei inuiſibilis primogenitus om̃is creaturę. Et rurſum cũ docet nos de diuerſis imaginibus, & quia ſinguli quiq; aliquã imaginẽ portẽt, dicit: Sicut portauimus imaginẽ terreni, ita portemus imaginẽ cæleſtis. Cum adiectione, uel terreni, uel cęleſtis imaginem nominauit: Alibi aũt abſq; ulla definitione dicit, ſicut & hoc loco ait: Quanq; in imagine ambulet homo. Sed in imagine cuius? Dei, an imagine terreni, an imagine cæleſtis? Quõo ſciam in hoc quid eſt quod docere nos uult ſcriptura diuina, quæ abſq; ulla adiectione ait: Quanq; in imagine (neſcio cuius) ambulet homo? Et ſi quidẽ de iuſtis ſolis diceret, ſine dubio dixiſſet, quanq; in imagine cęleſtis ambulet homo. Aut ſi de peccatoribus tantum diceret, dixiſſet certe, in imagine terreni ambulet homo. Verum qm̃ generaliter de uniuerſis mortalibus pronunciat, quorũ alij imaginẽ cæleſtis portant, quicunq; ſecundũ legẽ dei uiuunt, alij terreni imaginẽ portant, qui carnaliter uiuunt: propterea neceſſario reticuit ſpecialẽ imaginis deſignationẽ, & generalẽ ſententiã de omnibus hominibus protulit, quia om̃is homo in imagine ambulet. Tuũ eſt iam diſcutere, & exquirere ex uniuſcuiuſq; fide & operibus, ex cõuerſatione & actibus, ex cogitationibus & uerbis, & cõſiderare utrũ in imagine cæleſtis ambulet, an in imagine terreni. Si miſericors es ſicut pater tuus cæleſtis miſericors eſt, ſine dubio in te patris cęleſtis imago eſt. Si nõ ſolũ amicis tuis benefacis, ſed etiã inimicis reddis bona pro malis, ſicut pater cæleſtis ſolẽ ſuũ oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, imago in te cęleſtis eſt. Et ſi ſic in om̃ibus perfectus es, ſicut pater tuus cęleſtis perfectus eſt, imago in te cęleſtis eſt. Et rurſum ſi nõ es imitator Chriſti nec apoſtoli Pauli, qui dicit: Imitatores mei eſtote ſicut ego Chriſti, ſed imitator es operũ diaboli qui homicida fuit ab initio: & ſi terrena ſapias, & terrena loquaris, & theſaurus tuus & cor tuum in terra ſit, terreni imaginem portas. Verum quia in his locis inuenti ſumus, in quibus de imagine ſermo commotus eſt, neceſſarium uidetur etiam pſalmi illius uerſiculum in mediũ producere, in quo de peccatoribus ſcriptum eſt: Domine in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. Conſtat ergo quia peccatorũ imaginẽ in ciuitate ſua deus ad nihilũ redigit: iuſtorum aũt imaginẽ ſine dubio tuetur & ſeruat. Hęc eſt ergo imago terreni, id eſt peccatorum, quã ad nihilũ rediget deus in ciuitate ſua: id eſt, ſi quis exierit de hoc mundo, & tulerit ſecũ imaginẽ terreni, propter huiuſcemodi imaginẽ in ciuitate illa dei ad nihilũ redigetur, nec cõſequetur partẽ inter ciues cæleſtis illius ciuitatis, qui cæleſtis imaginis nõ reportat inſignia. Sed & aliud ſacramentũ mihi uidetur cõtinere iſte uerſiculus, quod huius quidem mundi uita & conuerſatio imaginaria quædam ſit & imago, futura autẽ non ſit imaginaria, ſed uera: & hoc eſt quod dicitur, quia imaginem habet unuſquiſq; uirtutis, nõ tamen proprie & ſyncere uiuit in ipſa uirtute. Tale autẽ quod dicimus: Sapientia & ſcientia pars eſt magna uirtutum: ſed in præſenti uita ſi quis putat ſe cognouiſſe nondum cognouit ſicut oportet ſcire. qui enim cognoſcit in ænigmate cognoſcit. Ergo in imagine ſcientiæ ambulamus & nõ in ipſa ſciẽtia, per quam facie ad faciem cognoſcitur. Ita nihilo minus & in ipſa ſapientiæ imagine, & nõdum in ipſa ſapientia ambulamus, quia nondum

reuelata

reuelata facie gloriā domini ſpeculamur. Eadem audio de iuſtitia dei dicere, quod in imagine iuſtitiæ ambulamus, & nondum in illa iuſtitia quæ eſt facie ad faciem incedimus. Neq; enim capere poterit humana natura pellibus & carne ueſtita, oſſibus & neruis inſerta, nudam ipſam iuſtitiæ ſyncerامq; ueritatem, ferre & tolerare ſecundum naturæ ſuæ potentiam ac uirtutē. Siquidem ipſe Chriſtus eſt natura uirtutum: ipſe enim iuſtitia, quæ humano generi non in plenitudinem ſplendoris aduenit, quia Ieſus Chriſtus ſeipſum exinaniuit forma dei ut formam ſerui acciperet. Et ſi quidem de ſolis Iudæis ſermo ſcripturæ loqueretur, dixiſſet forſitan, quanquam in umbra ambulet homo: ſed quia ut arbitror de melioribus ſermo fit quàm erant illi qui ſecundum umbrā legis uiuebant, propterea ſcriptum eſt, quanq; in imagine ambulet homo. Quod clarius ad intellectū ueniet ex ſermonibus apoſtoli Pauli, qui tres quaſdam ſpecies proprietatis deſignat in lege, umbrā dicēs & imaginem & ueritatem. Ait nanq;: Vmbram enim habens lex bonorum futurorum, non ipſam imaginem rerum, per ſingulos annos iiſdem ipſis hoſtiis quas offerunt indeſinenter nunq; poteſt accedētes facere perfectos. Ergo lex umbram habet futurorū bonorum non ipſam imaginem rerum, oſtendens ſine dubio aliam eſſe imaginem rerum quàm illam quæ legis umbra deſignatur. Et ſi quis poteſt deſcribere obſeruantiam illam Iudaici cultus, cōſideret templum illud non habuiſſe imaginem rerum, ſed umbrā: uideat quoq; altare umbram eſſe, uideat & hircos & uitulos qui adducūtur ad uictimam umbram eſſe illa omnia, ſecundum illud quod ſcriptum eſt: Vmbra enim eſt uita noſtra ſuper terram. Si quis uero tranſire potuerit ab hac umbra, ueniat ad imaginē rerum, & uideat aduentū Chriſti in carne factum, uideat eum pontificem, offerentem quidem & nunc patri hoſtias, & poſtmodum oblaturum: & intelligat hęc omnia imagines eſſe ſpiritalium rerum, & corporalibus officiis cæleſtia deſignari. Imago ergo dicitur hoc quod recipit ad præſens, & intueri poteſt humana natura. Si potes mente & animo penetrare cælos, & ſequi Ieſum qui penetrauit cælos, & adſiſtit nunc uultui dei pro nobis, ibi inuenies illa bona quorum umbram habuit lex, & imaginē Chriſtus oſtendit in carne, quæ præparata ſunt beatis, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Quæ quum uideris intelliges quia qui in ipſis ambulat, & in illorum deſiderio & cupiditate perdurat, iſte non in imagine, ſed in ipſa iam ambulat ueritate. Veruntamē in imagine ambulat homo. Repetamus ergo ſermonem illum quem dixit Apoſtolus, in quo generales duas imagines deſignauit, unam quidem terrenam, aliam uero cæleſtem, & comparemus ad hoc, quanquam in imagine ambulat homo: & hoc quod generaliter dictum eſt, in multas ſpecies diuidamus, ut cum diuiditur ſermo per ſingula, atq; diſcutitur, clareſcat quod intrinſecus latet. Hoc eſt autem quod dicimus: Omnis poteſtas inimica, & unaquæq; uirtus diuina quæ auxilium præſtat his qui ſalutē conſequi cupiunt: ſingulæ harū imagines quaſdam exprimunt in anima eorum qui ſe ad receptaculum earum diuerſis ſtudiis exhibent. Verbi gratia ſicut ſuperius diximus, omnes quidem homines, aut cæleſtis, aut terreni imaginem portamus, ſed & in his ipſis multa diuerſitas. Vtputa omnis peccator portat imaginem terreni, ſed non omnis ſimiliter. Non æque imaginem terreni portat homicida & mendax, aut adulter & conuitioſus, aut puerorum corruptor & fur, quamuis omnes illi terreni imaginem portent, ſed multa eſt inter ipſos differentia pro diuerſitate peccati. Secundum has ergo diuerſitates imaginis terreni, contemplare etiam diuerſitatem imaginis cæleſtis, & intuere Paulum portantem imaginem cæleſtis, & Timotheum. Et quid? putamus quia ſimiliter ut in Paulo, ita & in Timotheo erat imago cæleſtis? Nihil amplius, nihil pręclarius habebat imago Pauli præter imaginē Timothei? Ego arbitror quia ſecundum hoc quod præcedebat uitæ merito, uerbi potētia, magnanimitate propoſiti Paulus Timotheum, ita & in illo maior ac ſplendidior refulgebat imago cæleſtis, qualē in illo faciebat imaginem Chriſtus, cum in eo loqueretur: & aliam & longe (ut ego arbitror) inferiorem in illo faciebat imaginē qui dicebat: Et dixit angelus qui loquebatur in me. & ſic per ſingula etiā apud teipſum requirens, diuerſitatē inuenies imaginis ſiue terrenę in peccatoribus, ſiue cæleſtis in ſanctis. Omne ergo quod agitur à nobis per ſingulas horas uel momēta, imaginē aliquam deformat: & ideo per ſingula ſcrutari debemus actus noſtros, & noſmetipſos probare in illo opere, & in illo ſermone, utrū cæleſtis an terrena imago in anima noſtra depingitur. Sed & illud admonere uos inutile non uidebitur, quod multi in

hoc mundo

hoc mundo propter imagines malorũ regum immo potius tyrannorũ perierunt, pro hoc
tantũmodo quod tyrãnicæ apud eos imagines deprehēſæ ſunt, & hoc ſolũ eis ſuffecit ad
crimen. Perſcrutetur ergo nunc ſe unuſquiſq; ueſtrũ, & cordis ſui arcana recenſeat, ac di-
ligenter inquirat quas ibi imagines gerat. Si inuentus fueris habere ibi formas diaboli, &
imaginem Satanæ, quod tibi erit uitæ refugiũ? quis miſerebitur tui, cum de intimo cōcla-
ui cordis tui tyrannica imago proferet̄? Sin aũt uis ut per ſpecies tibi huiuſmodi imagines
deſignem, audi. Ira, imago tyrãnica eſt, auaritia, dolus, ſuperbia, tumor, gloriæ ſeculares,
inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. Quas ſi nō citius abieceris de domo tua,
ſi nō detraxeris & abraſeris à ſenſibus tuis omnē fucum peſſimę huius picturæ, & omne
figmentũ uenenati coloris abſterſeris, ipſę te imagines perire faciēt. Hæc de eo quod ſcri
ptum eſt: In imagine ambulat homo. Sequitur: Theſaurizat & ignorat cui congreget ea.
Oportebat eñ requiri quæ ſunt quæ theſaurizantur & ignorantur cui congregentur, &
quæ ſunt quæ congregantur & nō ignorantur cui permanent. Sequitur. Et nunc quæ eſt
expectatio mea? nonne dñs? Sicut ſapientia noſtra Chriſtus eſt, & iuſtitia Chriſtus eſt, ſe
cundũ quod ſcriptũ eſt: Qui factus eſt ſapiētia nobis à deo, & iuſtitia & ſanctificatio & re
demptio: ita & expectatio id eſt patientia noſtra Chriſtus eſt. Propterea non glorietur ſa
piens in ſapientia, nec fortis in fortitudine ſua, quia omnia habemus in Chriſto. Et nunc
ergo quæ eſt expectatio id eſt patiētia mea? Dominus. Et ſubſtantia mea à te eſt. Si habeo
ſubſtantiã diuitiarũ ſpiritalium, à deo eſt. Inſufflauit eñ deus in faciem hominis ſpiritum
uitæ, & factus eſt homo in animam uiuam. Ab omnibus iniquitatibus meis eripe me. Ne
ceſſario addidit ab omnibus, quo ſcilicet nulla nos teneat & cōſtringat iniquitas. Sed quo
modo deus ab iniquitatibus eripiat, conſideremus. Si pœnitentes pro malis geſtis cōuer
tamur ad deum, ſuſcipiens à nobis deus conuerſionem noſtram, abſolutionē iniquitatum
donat ſecundum menſuram cōuerſionis. Cui enim plus remittitur plus diligit: & propte
rea dicitur quia mulieri illi multa remiſſa ſunt, quia dilexit multum. Pro menſura ergo pœ
nitentiæ, remiſſionis quantitas moderatur: ne noſmetipſos ſeducamus, putãtes nullis hęc
regulis, nullis diſpenſari iudicijs. Puto enim quod qui omnes iuſtitias impleuerit, ille om-
nes abluat iniquitates: qui uero paucas, uel partē aliquam iuſtitiæ operatus eſt, partem ali-
quam iniquitatũ reſoluat: qui uero perfectã pro omnibus malis & integram pœnitētiam
geſſerit, ita ut purum cor iam offerat deo, iſte ſimul omnē labem diluit peccatorũ: ſi uero
ex parte pœnituit, & ex parte iam meruit abſolutionē. Hæc ergo ſciēs propheta, & quia
quoſdam quidē eripit deus ab omnibus iniquitatibus ſuis, quoſdam ab aliquibus iniquita
tibus liberat, puto quod propterea cōfidens egiſſe ſe ea quibus dignũ eſſet eum ab omni-
bus iniquitatibus eripi, dicit audacter ad dominũ: Ab omnib. iniquitatibus meis eripe me.
Opprobriũ inſipienti dediſti me. Donec habemus peccata neceſſe eſt nos exprobrari ab
inſipiente, & accuſatore noſtro diabolo: & ſi inueniantur peccata noſtra non eſſe deleta,
ſed ſcripta in nobis ſtylo diaboli, per hæc ipſa quæ geſſimus exprobrabit nos inimicus. Si
cut eñ bona quæq; ſcripta dicuntur nō atramento, ſed ſpiritu dei uiui, ita mala quæq; con
ſcribuntur atramēto & calamo diaboli. Propter quod dominus & ſaluator noſter deleuit
chirographũ peccatorũ noſtrorũ, quod erat aduerſum nos diabolo adſtipulãte cōſcriptũ,
ſicut & ante prædixerat per prophetã dicentē. Ecce deleo ſicut nubem iniquitates tuas,
& ſicut nebulam peccata tua, & ultra nō ero memor. Vt ergo nō exprobremur ab inſipi-
ente, cōuertamus nos ab om̄ibus iniquitatibus noſtris, ne deprehēdens in nobis maculas
peccatorũ, id eſt ſuæ uolũtatis inſignia, exprobret, & dicat: Ecce hic Chriſtianus diceba
tur, & ſigno Chriſti ſignabat̄ in fronte, meas aũt uoluntates & mea chirographa gerebat
in corde. Ecce iſte qui mihi & operibus meis renunciauit in baptiſmo, meis rurſum operi
bus ſe inſeruit, meiſq; legibus paruit. Liberati ergo ab om̄ibus iniquitatibus, ſtudeamus
ne in die iudicij huiuſcemodi opprobrijs inſipiētis diaboli ſuccũbamus. Obmutui & non
aperui os meum, quia tu es qui feciſti. Iam & hoc ſuperius expoſuimus, cum tractaremus
illum uerſiculũ qui ait: Dum cōſiſtit peccator aduerſum me, obmutui & humiliatus ſum
& ſilui à bonis. Bonum eſt enim eo tēpore cum aduerſum nos, uel derogationũ, uel con-
uitiorum, uel probrorum tela iaciuntur, nos huius uerſiculi meminiſſe, qui ait: Obmutui,
& nō aperui os meum, quia tu es qui feciſti. Hoc ſanè requirendũ uidetur, quid eſt quod
dixit: Tu es qui feciſti, nec tamē adiunxit quid fecerit. Sed ordo ipſe nos docet, quoniam
quidem

quidem uelut agonẽ quendã inter nos, & conſiſtentẽ aduerſum nos peccatorẽ deſcribit: & quia hoc ipſum indicet feciſſe deũ, id eſt quod exercitij noſtri cauſa, & profectus deus fecerit iſta certamina. Ideo ergo memor ero, quia tu feciſti agones iſtos, & tu nobis hęc exercitia patiẽtiæ præparaſti. Cum eñ ad iracundiã prouocaret, cum conuitijs laceſſeret, ne patientiæ lineas excederẽ, & uerbũ aliquod quod tibi nõ placeat proferrẽ de labijs meis, obmutui, & nõ aperui os meũ. Si uero amplius aliquid ſecũdũ Pauli ſtatuta ualuero profligare, non ſolum obmuteſcã, & nõ aperiã os meum, ſed & cum maledicor, benedicam, & blaſphematus deprecabor. Amoue à me plagas tuas, à fortitudine manus tuæ ego defeci. Quod latini interpretes plagas dixerunt, in gręcis codicibus flagella ſcriptũ eſt, ut ſit amoue à me flagella tua. Quod uideĩ utiq; dicere poſitus quaſi in correptione flagellorũ, cum ſicut homo pro peccatis corripiĩ, uel flagellatur ut emẽdaretur. Sicut & illud à quã plurimis intelligitur quod ſcriptũ eſt: Fili noli tædiare à diſciplina dei, neq; deficias cũ ab eo increparis. Quem eñ diligit deus, corripit, flagellat aũt omnẽ filium quem recipit. Siquando ergo quis huiuſcemodi correptionibus increpatur, cõpetẽter dicere uideĩ: Amoue à me flagella tua. A fortitudine manus tuæ ego defeci. Sed illud competenter uidetur aptari q̃d ſcriptũ eſt: In increpationib. propter iniquitatẽ corripuiſti uel erudiſti hominẽ. Sed noui ego & alia flagella quibus uehemẽtius cruciamur, illa ſcilicet quæ per prophetã deſcribit ſapientia (Prophetã etenĩ eũ dico) Quis dabit in cogitatu meo flagella, & in corde meo correptionẽ ſapientiæ, ut ignorationibus meis quæ feci non parcatur, & peccata mea non prætereãtur? Vides quõ orat flagellari cor ſuum pro peccatis ſuis, & uerberari cogitationes ſuas? Siquãdo ergo uides temetipſum poſt peccatũ affligi & cruciari in corde, & à proprijs cogitationibus accuſari: ſiquando notari te uides à cõſcientia tua, & eius uerberibus flagellari, ſpem tibi emendationis ac ſalutis præſume. Vicinior nanq; tibi conuerſionis eſt uia, q̃ illis qui nec peccaſſe ſe quidẽ ſentiunt, nec in delictis ſuis cõtriſtantur, nec flagella conſcientiæ patiuntur. Tu ergo ſi uideris te flagellari & cruciari in cogitationibus tuis, & ſpem ſalutis de proximo attendens, dicito de his qui peccauerũt quidẽ ſimiliter, tamẽ ſimiliter nõ pœnitent pro delictis: Quia in laboribus hominũ non ſunt, et cum hominibus nõ flagellabuntur, propterea tenuit eos ſuperbia. Tu ergo ſi cruciaris & affligeris in corde tuo, dic ad dominum: Multa quidem flagella peccatorũ, ſed ſperantes in domino miſericordia circundabit. Oſtendimus igitur dupliciter hominibus flagella præparari: ſiue ſenſibiliter extrinſecus, quum uel languoribus, uel damnis, uel diuerſis afflictionum generibus flagellamur: ſiue etiam quum ex recordatione delicti perurgentis conſcientiæ ſtimulis terebramur in corde. Ad utrunq; ergo conuenit dici, amoue à me plagas tuas. Sed fortaſſe aliquis dicit, eſto quia pro his cruciatibus qui extrinſecus inferuntur commoda huiuſcemodi uideatur oratio, quæ ceſſare ſupplicat cruciatus, nunquid & cordis ſtimulum ac mentis reſpectũ uidebitur inhibere? Menſura in omnibus quæritur, multo magis in flagellis menſura percõmoda eſt. ſi eñ fuerint ultra menſuram, nocebunt tibi etiam ipſa quæ bona ſunt. & quid de flagellis dicam? Mel (inquit Salomon) inueniens manduca quantum ſufficit, ne forte ſatiatus euomas. Quod ſi in melle menſura utilis eſt, quanto rectius requiretur & ſeruabitur in flagellis? Propter quod & Apoſtolus uerens nimia flagella cordis eius qui deliquerat, & nimiũ triſtabatur, dicebat: Ne forte maiore triſtitia abſorbeatur qui huiuſmodi eſt. In increparionibus pro iniquitate erudiſti hominem, & tabeſcere feciſti ſicut araneã animam eius. Anima quæ peccat craſſior efficitur. Talis nanq; eſt natura peccati, propter quod ſcriptũ eſt: Incraſſatum eſt cor populi huius. Sicut aũt peccatum incraſſeſcere facit, ita econtrario uirtus ſubtilem animã reddit, & ut extorqueam quodãmodo uocabuli nouitatẽ, omne quod in ea corporeũ eſt, abſtergit & perimit, & purius eam incorporeã reddit. Quod aũt craſſeſcat, & ut ita dicam carnea efficiatur anima peccatoris, indicatur ex eo quod ſcriptũ eſt: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quia caro ſunt. Carnẽ ſine dubio nominat animas craſſiores & peccatrices. Si ergo incraſſeſcat anima, ut efficiatur caro, quid remedij deus pręparet, docet. In increpationibus, inquit, pro iniquitate erudiſti hominẽ, & tabeſcere feciſti ſicut araneã animam eius. Eſt ergo opus dei ut tabeſcere faciat, & cõſumat omne quicquid eſt craſſioris materiæ quo circundatĩ anima, ut extenuet & elimet prudentiã carnis, & ita demũ animã ad ſubtilem rerum cæleſtiũ & inuiſibiliũ reuocet intellectũ. Talia quædam inuenimus

ſub

ſub ſacramento non minimo apud Ezechielem propheiam deſignari, cum in lebetē, uel cacabum carnes immitti dicunt̃ & decoqui, & dicitur quia coctæ ſunt & detabuerũt, uel decoctę ſunt carnes & excoctũ eſt ius. Scripta ſunt hęc ijſdē ipſis ſermonibus, pro eo qđ lebetes uel cacabi nos ſuſcipiēt flāmis ſuccēſi, in quos inijciemur nos qui animas noſtras incarnauimus uel incraſſauimus, ſi nō prius dum in hoc mũdo ſumus, peruenerimus per pœnitentiā ut tabeſcāt carnes noſtrę, & craſſitudo animæ noſtrę ad ſubtilitatē deducatur araneæ. Si hinc adhuc carnes fuerimus egreſſi, mittemur in illos cacabos qui ſuccendunt̃ lignis, uel fœno, uel ſtipula, id eſt operib. noſtris quæ ſuperpoſuerimus fundamēto Chriſti. Tale eſt illud (ut opinor) quod Hieremias dicit: Vidi (inquit) lebetem uel cacabum ardentem, & facies eius à facie aquilonis. Vel iterum cum uirgam uidit nuceam. Requiramus ergo de iſta ſententia, quod propterea ſimul uirgā oſtēdit, & cacabum igne ſuccenſum, ut ſi quidē diſciplinas accipias per uirgam & emenderis, cacabo nō indigeas ſuccenſo: ſi uero permanes indiſciplinatus, & uirga non emendaris, id eſt uerbo correptionis uel cōfutatus uel pœnitens & tali uirga correptus qualē dicit Paulus: Quid uultis in uirga ueniā ad uos, aut in charitate ſpiritus & māſuetudinis? Si ergo tali uirga nō emendaris, in cacabũ mitteris, & cacabus ſuccendet̃. Propterea ergo uidit Hieremias ſimul utrunq;, & uirgam, & cacabum ſuccenſum, ut metuentes utrunq;, alterum uideamus ex altero. Hęc propter hoc quod ſcriptũ eſt: Tabeſcere feciſti ſicut araneā animā eius. Si ergo ſermonē ad naturā animalis iſtius retorquemus, ex illa parte qua opus ſubtiliſſimũ & quod uix oculus cōprehendere poteſt expleat, apta uidebitur expoſitio iſta, quam ſuperius explanauimus. Si uero quis ad illud referat qđ Eſaias in libro ſuo ſcribit, qa telā araneæ texuerunt, aliter accipiendũ eſt: quia omnia quæ texit & agit peccator, tam nihil ſcias eſſe q̃ ſunt illa quæ texit aranea, licet uaria uideant̃ & cōpoſita, licet exquiſita quadā arte digeſta. Quāta texuerunt illi diuites qui ante nos fuerũt, qui diuitias uarijs artibus, & callidis adinuentionibus congregabant, qui magiſtratus, qui honores, qui conſulatus diuerſa ambitione quærebant, illi omnes telas araneæ texuerunt. Tam enim uana, tam friuola q̃ eſt araneæ textrina, fuerunt omnia quæ gerebant, & propterea tabefactæ ſunt ſicut araneæ animæ eorum. Verumtamen uanitas om̃is homo. Iam hoc in ſuperioribus explanauimus. Exaudi orationē meam deus & deprecationē meam, auribus percipe lachrymas meas. Oportet iterum & cum lachrymis offerre orationē deo, & ex intimis penetralibus in precē domini cōmoueri, ut mens credens de iudicio futuro, recordationē delictorum ſuorũ nō abſq; lachrymis & lamentatione recenſeat: quum quis reſolutus in lachrymas dicit ad dominũ: effundo in cōſpectu tuo orationem meam. Auribus ergo percipe lachrymas meas, & ne ſileas, inquit, à me, id eſt me orante ne ſileas. Sed quid? Adhuc loquente me dic, ecce adſum. Quia incola ego ſum apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei. Quia peregrinus ſum, neceſſario etiam & incola ſum, non em̃ ſum ſicut tu. Tu enim æternus es ſolus, & nos quantum inuenitur habemus initium. Ego aũt ſi dignus efficiar eſſe apud te, incola tamen ſum, & peregrinus apud te: quia & omnes patres mei incolæ fuerunt, & peregrini apud te, & Abrahā peregrinus eſt apud te, quia nō erat ſemper, ſed tunc eſſe cœpit quando tu uoluiſti, & Iſaac & Iacob & oēs iuſti. Remitte mihi ut refrigerem priuſq; abeam & amplius non ero, quoniā incola ſum: donec apud te ſum, tandiu ſum: ſi aũt à te exiero, perdidi etiā hoc ipſum quod ſum, & ero tanq; qui non ſum. Deniq; propterea de peccatoribus dicit: Et erunt tanq; qui nō ſunt. Et alibi, Qui uocauit ea quæ non ſunt. Remitte mihi ut refrigerē priuſq; abeam, & amplius non ero. Sciendum tamen eſt quod in nobis eſt, ſiue ut ſimus, ſiue ut nō ſimus. Donec em̃ adhæremus deo & inhæremus ei qui uere eſt, etiam nos ſumus. Sin aũt abſceſſerimus ab eo & non adhæſerimus deo, noſtro uitio in contrariũ decidimus. Non ergo per hoc ſubſtātialis animæ deſignatur interitus, ſed non eſſe dicitur cum in eo non permanet qui uere & ſemper eſt, ex quo ipſe eſt. Propterea ergo & ſermo nos propheticus adhortatur dicens: Poſt dominũ deum noſtrũ ibimus & ipſi adhęrebimus. Sed & nos ipſi dicamus: Adhæſit anima mea poſt te, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Finis Homiliæ ſecundæ in pſalmum Trigeſimumoctauum,

EPISTO-

EPISTOLARIS PROLOGVS BEATI HIERONYMI PRESBY
teri ad Damaſum Papam in expoſitionem Cantici Epithalamij Canticorum
ſecundum Origenem, cuius doctrinam & eloquentiam laudi-
bus effert mirum in modum idem Hieronymus.

BEATISSIMO PAPAE DAMASO HIERONYMVS

ORigenes cum in cæteris libris om̄es uicerit, in Cantico canticorũ ipſe ſe ui-
cit. Nam decem uoluminibus explicitis, quę ad uiginti uſq; uerſuum millia
penè peruenierũt: primum ſeptuaginta interpreres, deinde Aquilam & Sym
machum & Theodotionem, & ad extremum Quintam editionẽ quam in
Actio littore inueniſſe ſe ſcribit, ita magnifice apertecq; diſſeruit, ut inde mi-
hi uideatur in eo cõpletum eſſe quod dicitur: Introduxit me rex in cubiculũ ſuum. Itaq;
illo opere prætermiſſo, quia ingẽtis eſt ocij, laboris & ſumptuũ, tantas res, tamq; dignum
opus in latinum transferre ſermonem, hos duos tractatus quos in morem quotidiani elo-
quij paruulis adhuc lactentibus cõpoſuit, fideliter magis quàm ornate interpretatus ſum,
guſtum tibi ſenſuum eius non cibum offerens. Tu animaduertas quanti ſint illa æſtiman
da quæ magna ſunt, cum ſic poſſint placere quæ parua ſunt.

ORIGENIS HOMILIAE DVAE IN CANTICVM CANTICORVM, INTERPRETE DIVO HIERONYMO.

QVOMODO didicimus per Moſen quædam eſſe non ſolum ſancta,
ſed & ſancta ſanctorũ, & alia non tantũ ſabbata, ſed & ſabbata ſab-
batorum: ſic nunc docemur ſcribente Solomone eſſe quædã nõ ſo-
lum Cantica, ſed & Cantica canticorũ. Beatus quidem is qui ingre-
ditur ſancta, ſed beatior qui ingreditur ſancta ſanctorum. Beatus qui
ſabbata ſabbatizat, ſed beatior qui ſabbatizat ſabbatorum ſabbata.
Beatus ſimiliter & is qui intelligit cantica, & canit ea: nemo quippe
niſi in ſolennitatibus canit: ſed multo beatior ille qui canit Cantica
canticorum. Et ſicut is qui ingreditur in ſancta, pluribus adhuc indiget, ut ualeat introire
in ſancta ſanctorum: & qui ſabbatum celebrat quod à domino populo cõſtitutũ eſt, mul-
ta adhuc neceſſaria habet ut agat ſabbata ſabbatorũ, eodem modo difficile reperitur, qui
omnia quæ in ſcripturis cõtinentur cantica peragrans, ualeat aſcendere ad Cantita canti
corum. Egredi te oportet ex Aegypto, & egreſſum de terra Aegypti pertranſire mare ru
brum, ut poſſis primum canticũ canere dicẽs: Cantemus domino, glorioſe enim magnifi
catus eſt. Licet aũt primum dixeris cãticum, adhuc longe es à Cantico canticorũ. Peram
bula terram deſerti ſpiritaliter, donec uenias ad puteum quem foderunt reges, ut ibi ſecun
dum canticum canas: Poſt hæc ueni ad uicina ſanctæ terræ, ut ſuper Iordanis ripam conſti
tutus cantes canticũ Moſi, dicens: Attende cælum & loquar, & audiat terra uerba oris
mei. Rurſum habes neceſſariũ ut milites, & terram ſanctã hęreditate poſſideas, & apis tibi
prophetet, & apis te iudicet: Debbora quippe apis interpretatur: ut poſſis & illud carmẽ,
quod in libro Iudicum cõtinetur, edicere. Ad Regnorum deinceps uolumen aſcendens
ueni ad canticum quando Dauid fugit de manibus omnium inimicorũ ſuorum & de ma
nu Saul & dixit: Dominus firmamentũ meum & fortitudo mea & refugiũ meum & libe
rator meus. Perueniendum tibi eſt ad Eſaiam, ut cum illo dicas: Cantabo canticũ dilectæ
uineæ meæ. Et cum uniuerſa tranſieris, ad altiora cõſcende, ut poſſis anima decora cum
ſponſo & hoc canere Canticum canticorũ. Sed quot ex perſonis conſtet, incertus ſum,
Orãtibus aũt uobis, & reuelante domino, quatuor mihi in his uideor inueniſſe perſonas,
uirum & ſponſam, cum ſponſa adoleſcentulas, cum ſponſo ſodaliũ greges. Alia dicuntur
à ſponſa, alia à ſponſo, nõnulla à iuuẽculis, quædam à ſodalibus ſponſi. Congruum quip-
pe eſt ut in nuptijs adoleſcentularũ ſit multitudo cum ſponſa, iuuenum turba cum ſpon-
ſo. Hęc om̃ia noli foris quęrere, noli extra eos qui prędicatione euãgelij ſaluati ſunt. Chri

ſtum ſponſum intellige, Eccleſiã ſponſam ſine macula & ruga, de qua ſcriptũ eſt. Vt exhi
beret ſibi glorioſam eccleſiã nõ habentẽ maculam, neq; rugam, aut aliquid eorum, ſed ut
ſit ſancta & immaculata. Eos uero qui cũ ſint fideles, nõ ſunt tamẽ iſtiuſmodi quales ſer-
mo præfatus eſt, ſed iuxta modum quendã adepti uidentur ſalutẽ, animaduerte credenti-
um animas & adoleſcentulas eſſe cum ſponſa: angelos uero & eos qui peruenerunt in ui
rum perfectũ, intellige uiros eſſe cum ſponſo. Inde igitur mihi uidentur quatuor ordines,
unum & unã, duos choros inter ſe cõcinentes, ſponſam canere cum iuuẽculis, ſponſum
canere cum ſocijs. Et cum hoc intellexeris, audi canticum canticorũ & feſtina intelligere
illud & cum ſponſa dicere ea quæ ſponſa dicit, ut audias quæ audiuit & ſponſa. Si aũt nõ
potueris dicere cum ſponſa quæ dixit, ut audias ea quæ dicta ſunt ſponſæ, feſtina uel cum
ſponſi ſodalibus fieri. Porrò ſi & illis inferior es, eſto cum adoleſcẽtulis, quæ in ſpõſæ deli
tijs commorantur. Hæ quippe in hoc libro, fabula pariter, & epithalamio ſunt perſonæ:
ex quo & gentiles ſibi Epithalamiũ uendicarunt, & iſtius generis carmen aſſumptũ eſt.
Epithalamium ſiquidẽ canticum canticorũ. Primum ſponſa orat & ſtatim in medijs pre-
cibus auditur: uidet præſentẽ ſponſum, uidet adoleſcẽtulas ſuo comitatui copulatas. De-
inde reſpondet ei ſponſus: & poſt ſponſi eloquia, dum ille pro eius patitur ſalute, reſpon-
dent ſodales, donec ſponſus ſit in recubitu, & à paſſione cõſurgat, ſe quædã ſponſæ orna-
menta facturos. Verũ iam ipſa uerba ponenda ſunt, in quibus prius uox ſponſæ deprecan
tis auditur. OSCVLETVR me oſculo oris ſui. Quorũ iſte eſt ſenſus: Quouſq; ſponſus
meus mittit oſcula per Moſen, mittit oſcula per prophetas? Iã ipſius cupio ora cõtingere,
ipſe ueniat, ipſe deſcẽdat. Orat igitur ſponſi patrẽ, & dicit ad eum; Oſculetur me oſculo
oris ſui. Et quia talis eſt ut cõpleatur ſuper eam propheticũ illud in quo dicitur: Adhuc te
loquente dicam, ecce adſum: ſponſam ſponſi pater exaudit, mittit filium ſuum. Videns il-
la eum cuius deprecabatur aduentum, orare deſtitit, & ad eum cõminus loquitur: Quoni
am bona ubera tua ſuper uinum, & odor unguentorũ tuorũ ſuper omnia aromata. Spon-
ſus igitur Chriſtus miſſus à patre uenit unctus ad ſponſam, & dicitur ad eum: Dilexiſti iu
ſtitiam, & odiſti iniquitatẽ, propterea unxit te deus, deus tuus oleo exultationis præ parti
cipibus tuis. Si me tetigerit ſponſus, & ego boni odoris ero, & ego liniar unguẽtis, & ad
me uſq; eius unguenta peruenient, ut poſſim cũ apoſtolo dicere: Chriſti bonus odor ſu-
mus in omni loco. Nos aũt cum hæc audiuimus, adhuc peccatis uitijsq; fœtemus, de qui-
bus propheta pœnitẽs loquitur: Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſi-
pientiæ meæ. Peccatũ odoris eſt putidi, uirtus ſpirat unguenta, quorum typos reperies in
Exodo. Inuenies quoq; ibi ſtacten, onycha, galbanẽ, & reliqua. Hæc quidẽ ad incenſum:
deinde ad opus unguentarij uaria ſumunť unguenta, in quibus eſt nardus & ſtacte. Et de
us qui fecit cælum & terrã, loquitur ad Moſen dicens: Ego impleui eos ſpiritu ſapiẽtię &
intellectus, ut faciant opera artis unguentarię: & unguẽtarios deus docet. Hęc niſi ſpirita
liter intelligantť nonne fabulæ ſunt? niſi aliquid habeant ſecreti, nonne indigna ſunt deo?
Neceſſe eſt igitur eum qui audire ſcripturas ſpiritaliter nouit, aut qui certe nõ nouit & de
ſiderat noſſe, om̃i labore contendere, ut non iuxta carnem & ſanguinẽ conuerſetur, quo
poſſit dignus fieri ſpiritalium ſecretorũ, & ut aliquid audentius dicã, ſpiritali cupidine uel
amore accẽdatur. Siquidem eſt & ſpiritalis amor: & quomodo eſt quidam carnalis cibus,
& alius ſpiritalis: & alia carnis potio, alia ſpiritus: ſic eſt quidam amor carnis à Satana ue-
niens, alius amor ſpiritus à deo exordium habens: & nemo poteſt duobus amoribus poſſi
deri. Si carnis amator es, amorem ſpiritus non capis. Si omnia corporalia deſpexiſti, non
dico carnem aut ſanguinẽ, ſed argẽtum & poſſeſſiones, ſed ipſam terram ipſumq; cælum,
hæc quippe pertranſibunt: ſi iſta omnia contẽpſiſti, & ad nullũ horum anima tua obliga-
ta eſt, neq; quoquã uitiorũ amore retineris, potes amorẽ capere ſpiritalẽ. Ita locuti ſumus
quia euenit occaſio, ut de amore ſpiritali aliqua diceremus. Expedit aũt nobis Salomonis
cuſtodire præceptũ, & magis illius qui per Salomonem loquebatur de ſapientia, ita dicẽs.
Ama illam & ſeruabit te: circunda illam, & exaltabit te: honora illam ut te amplectatur.
Eſt quidam ſpiritalis amplexus, atq; utinam cõtingat ut meam ſponſam altior ſponſi am-
plexus includat, ut ego quoq; poſſim dicere quod in eodem libro ſcriptũ eſt: Siniſtra eius
ſub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. Oſculetur me ergo oſculo oris ſui. Mo
ris eſt ſcripturarum imperatiuum modum pro optatiuo ponere, ut ibi, Pater noſter qui

es in

es in cęlis, ſanctificetur nomen tuũ. pro utinam ſanctificetur. & nunc in pręſenti, Oſculetur oſculo oris ſui, pro eo quod eſt, utinã oſculetur. Deinde conſpicit ſponſum. Venit delibutus unguẽtis: nec aliter ad ſpõſam poterat uenire, nec decebat aliter patrẽ ad nuptias filium deſtinare. Varijs eum unxit unguẽtis, fecit illum Chriſtũ: uenit diuerſis odoribus ſpirans, & audit, quia bona ubera tua ſuper uinum. Congrue ſermo diuinus unã eandẽq; rem pro locorum qualitate diuerſis uocabulis nuncupat. Quando hoſtia offertur in lege, & uult intellectum oſtẽdere, pectuſculum ſeparationis affatur. Quãdo uero recumbit aliquis cum Ieſu, & ſenſuũ eius cõmunione perfruitur, non pectuſculũ ut ſupra, ſed pectus alloquitur. Porro cum ſponſa loquit̃ ad ſponſum, quia nuptiale carmẽ inducitur, non pectuſculum, ut in ſacrificio, non pectus, ut in Ioanne diſcipulo, ſed ubera nominat, dicens, Quia bona ubera tua ſuper uinum. Cõmunica ut ſponſa cum ſenſibus ſpõſi, & ſcias quia inebriant atq; lætificãt iſtiuſmodi cogitatus. Q̃uo aũt calix domini inebrians quam optimus eſt, ſic ubera ſponſi omni meliora ſunt uino, quia bona ubera tua ſuper uinũ. In medijs precibus ad ſponſum uerba cõuertit. Et odor unguentorũ tuorũ ſuper omnia aromata. Non uno, ſed om̃ibus ſpõſus uenit unctus unguẽtis. Si aũt & ad meam animã factam ſponſam ſuam ſponſus uenire dignabitur, q̃ oportet eſſe formoſam, ut illũ de cælo ad ſe trahat, ut deſcendere faciat ad terras, ut ueniat ad amatã? Quali pulchritudine decoranda eſt? quali debet amore feruere, ut ea loquat̃ ad illam quæ ad perfectã locutus eſt ſpõſam? Quia ceruix tua, quia oculi tui, quia genę tuæ, quia manus tuæ, quia uẽter tuus, quia humeri tui, quia pedes tui. De quibus ſi cõceſſerit dominus diſputabimus, q̃uo ſponſæ membra uarientur, & ſingularum partium laus diuerſa dicatur, ut poſt diſputationem etiam ad noſtrã dici animã ſimiliter laboremus. Bona igitur ubera tua ſuper uinũ, & odor unguentorum tuorum ſuper om̃ia aromata. Si uideris ſponſum, tunc intelliges uerũ eſſe quod dicitur. Q̃m bona ubera tua ſuper uinum, & odor unguentorũ tuorũ ſuper om̃ia aromata. Multi habuerunt aromata. Regina Auſtri detulit aromata Solomoni, & plures alij aromata poſſederunt: ſed habuerit quis quãtalibet, nõ poſſunt Chriſti odoribus cõparari, de quibus nunc ſponſa ait, Odor unguentorũ tuorũ ſuper om̃ia aromata. Ego arbitror quia & Moſes habuit aromata & Aaron, & ſinguli prophetarũ: uerum ſi uidero Chriſtum, & ſuauitatẽ unguentorũ eius odorẽq; percepero, ſtatim ſententiã profero dicens. Odor unguentorũ tuorum ſuper om̃ia aromata. Oleum effuſum nomẽ tuum. Propheticum ſacramentum eſt. Tantũmodo nomẽ Ieſu uenit in mundum, & unguẽtum prædicat̃ effuſum. In euãgelio quoq; mulier accipiẽs alabaſtrũ unguẽti nardi piſticæ precioſę, caput Ieſu pedesq; perfudit. Obſerua diligẽter quę de duabus ſuper caput effuderit ſaluatoris. Siquidẽ peccatrix ſuper pedes, & ea quæ dicitur nõ fuiſſe peccatrix, ſuper caput eius fudiſſe monſtratur. Obſerua inquam, & inuenies in euãgelica lectione, nõ fabulas & narrationes ab euãgeliſtis, ſed myſteria eſſe cõſcripta. Impleta eſt utiq; odore unguẽti domus. ſi quid peccatrix habuit, ad pedes referendũ eſt: et ſi quid ea quę nõ peccatrix, ad caput. Nec mirum domum fuiſſe odore cõpletam, cum hoc odore mundus cõpletus ſit. Scribitur in eodem loco de Simone leproſo & domo eius. Ego puto leproſum mundi iſtius eſſe principem, & hunc leproſum Simonẽ nuncupari, cuius domus ad aduentum Chriſti ſuaui odore cõpleta ſit agente pœnitentiã peccatrice, & ſancta caput Ieſu unguẽti odoribus perfundente. Vnguentũ effuſum nomẽ tuum. Quomodo unguentum quod effuſione ſua odorem lõge lateq; diſpergit, ſic Chriſti nomẽ effuſum eſt. In uniuerſa terra Chriſtus nominatur, in omni mundo prædicatur dominus. Vnguẽtum eñ effuſum nomen eius. Nunc Moſi nomen auditur, quod prius Iudæę tantum claudebatur anguſtijs. neq; eñ Græcorũ quiſpiam meminit eius, neq; in ulla gentilium literarum hiſtoria de illo ceu cæteris ſcriptũ aliquid inuenimus. Statim ut Ieſus radiauit in mundo, eduxit ſecum legẽ & prophetas, & uere cõpletum eſt, Vnguẽtum effuſum nomẽ tuum. Propterea iuuenculæ dilexerunt te. Quia per ſpiritũ ſanctum charitas dei diffuſa eſt in corda noſtra, cõgrue nomẽ effuſionis infertur, Vnguentum effuſum nomen tuum. Hęc dicẽs ſponſa adoleſcentulas conſpicit. Quando illa ſponſi patrem rogabat, & ad ipſum ſponſum cõminus loquebatur, nec dum adoleſcentulæ aderant: in medijs uero precibus ingreditur iuuẽcularum chorus, & ſponſæ laudatur eloquijs. Propterea iuuenculæ dilexerunt te, & attraxerunt te. Adoleſcentulæq; reſpondent, Poſt te in odore unguẽtorum tuorum curremus. Quàm pulchrę ſponſi

pediſſequæ nec dum fiduciā habent ſponſæ. Sponſa nō poſt tergum ſequitur, ſed ingreditur iuncta lateri. Apprehēdit dexterā ſponſi, & manus eius ſponſi dextera continet. Famulę uero ingrediunt̃ poſt eam. Sexaginta ſunt reginę & octoginta cōcubinę & iuuenculę quarū nō eſt numerus. Vna eſt colūba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuę, una eſt ei quæ cōcepit illam. Poſt te ergo in odore unguentorū tuorū curremus. Cum om̃i honeſtate deambulantibus dictum eſt, Poſt te in odore unguētorum tuorū curremus. ſecundum illud. Curſum conſummaui. & illud, Qui in ſtadio currunt, oēs quidē currunt, unus aūt accipit brauium. Brauium Chriſtus eſt. Et hæ quidē adoleſcentulæ, quas propter amoris exordium foris ſtare cognoſcimus, iuxta illud exemplum, Amicus aūt ſponſi ſtans & audiens eum, gaudio gaudet propter uocē ſponſi. Tale quiddam & adoleſcentulæ ſuſtinēt: introeunte ſponſo forinſecus remanent. ſponſa uero ſpecioſa, perfecta, ſine macula, ſine ruga, in ſponſi cubiculum, in regium penetral ingreſſa reuertit̃ ad iuuenculas, & nunciat eis quæ ſola cōſpexerit, dicitq́ꝫ, Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Nō ait, introduxit nos plures in cubiculum ſuum: plures foris remanent, in cubiculum ſola ingreditur ſponſa, ut uideat theſauros abſconditos & tenebroſos, renuncietq́ꝫ iuuenculis. Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Rurſus adoleſcētulę, id eſt ſponſarum incipiētium turba quamplurima, ingreſſa ſponſa cubiculum ſponſi, & uidente diuitias uiri ſui, dum illius præſtolantur aduētum, lætę cōcinunt. Exultabimus & lætabimur in te. Pro ſponſę perfectione lætantur. Nō eſt æmulatio in uirtutibus. Amor iſte mundus, amor iſte ſine uitio eſt. Exultabimus & lætabimur in te. Diligemus ubera tua. Illa quæ maior eſt iam tuorum uberum lacte perfruitur, & loquitur exultans, Bona ubera tua ſuper uinum Iſtæ uero quæ exultationem & lætitiā deferunt, adoleſcentulæ quippe ſunt, deferunt charitatē & dicunt. Exultabimus & lætabimur in te. Diligemus ubera tua ſuper uinū. Diligemus inquiunt, non diligimus. Deinde loquūtur ad ſponſam, Aequitas dilexit te. Laudant ſponſam nomē illi æquitatis à proprijs uirtutibus imponentes. Aequitas dilexit te. Rurſum ad adoleſcentulas ſponſa reſpōdet. Nigra ſum, & ſpecioſa filiæ Hieruſalem, ut tabernacula Cedar, ut pelles Solomonis. Ne intueamini me, quia ego ſum denigrata, quoniam deſpexit me Sol. Specioſa quidem eſt, & poſſumus inuenire quomodo ſpecioſa ſit ſponſa, quærimus aūt quomodo nigra & ſine candore ſit pulchra. Pœnitentiā egit à peccatis, ſpeciem ei largita eſt conuerſio, & ideo ſpecioſa cantatur. Quia uero nec dum omnium peccatorum ſorde purgata, necdum lota eſt in ſalute, nigra dicitur, ſed in atro colore nō permanet. Fit itaqꝫ candida quando ad maiora conſurgit, & cum ab humilibus incipit ad alta conſcendere, diciturq́ꝫ de ea. Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata. Et quo manifeſtius hoc myſteriū deſcribatur, nō ait ut in pleriſqꝫ codicibus legitur, Innixa ſuper fratruelem ſuum, id eſt, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς, ſed ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, id eſt ſuper pectus eius recumbēs Significātérqꝫ de anima ſponſæ & ſermone dicitur, ſuper pectus illius recumbēs, quia principale ibi cordis eſt noſtri. Vnde à carnalibus recedentes ſpiritalia ſentire debemus, & intelligere multo melius eſſe ſic amare, ꝙ amare deſiſtere. Aſcendit igitur recumbēs ſuper pectus fratruelis ſui: & quæ nunc in exordio cantici nigra ponitur, in Epithalamij fine de ea cantatur, Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? Intelleximus quomodo & nigra & formoſa ſit ſponſa. Si aūt & tu nō egeris pœnitentiā, caue ne anima tua nigra dicatur & turpis, & duplici fœditate turperis: nigra propter peccata præterita, turpis propter hoc quia in eiſdem uitijs perſeueras. Si uero pœnitentiam egeris, nigra erit anima tua propter antiqua delicta, propter pœnitentiam uero habebit aliquid, ut ita dicam, Aethiopici decoris. Et quia ſemel Aethiopem nominaui, uolo teſtem ſcripturam ſuper hunc aduocare ſermonem. Aaron & Maria murmurant quia Moyſes Aethiopiſſam habet uxorē, & nunc Moſes Aethiopiſſam ducit uxorē. Siquidē lex eius ad hanc noſtrā Aethiopiſſam tranſmigrauit. Murmuret Aaron ſacerdotium Iudæorum, murmuret & Maria ſynagoga eorum, Moyſes de murmuratione nō curat, amat Aethiopiſſam ſuam, de qua & alibi dicitur per prophetam. Ab extremis fluminum afferent hoſtias. Et rurſum. Aethiopia pręueniet manus eius deo. Pulchre præueniet. quomodo enim in euangelio mulier illa quæ ſanguine fluebat, archiſynagogi filiam curatione præuenit, ſic Aethiopia Iſrael ægrotante ſanata eſt. Illorum delicto ſalus gentibus facta eſt ad æmulandum eos. Nigra ſum, & ſpecioſa filiæ Hieruſalem. Et tu eccleſiaſtica anima ad filias Hieruſalem conuerte ſermonē, & dic.

Me plus

Me plus amat ſponſus, me magis diligit quàm uos, quæ multæ filiæ Hieruſalem. Vos foris ſtatis, & ſponſam cubiculū uidetis intrantem. Nemo dubiter nigram uocatā eſſe formoſam. Qui nos ſumus, ut cognoſcamus deum, ut cātica cantici prædicemus, ut ab Aethiopię finibus, ut ab extremo terrę ueniremus ſapientiā ueri audire Solomonis? Et quādo Saluatoris uox intonantis audit, Regina Auſtri ueniet in iudiciū, et condemnabit homines generationis huius, quia uenit à finibus terræ audire ſapientiā Solomonis, & ecce plus quàm Solomon hic: audi myſtica quæ dicantur. Regina Auſtri uenit à finibus terræ eccleſia, & cōdemnat homines generationis huius, id eſt Iudæos carni & ſanguini deditos. Venit à finibus terræ audire ſapientiā Solomonis, nō illius qui in Teſtamento ueteri prædicat, ſed huius qui in euāgelio Solomone maior eſt. Nigra ſum & ſpecioſa filiæ Hieruſalem, nigra uelut tabernacula Cedar, ſpecioſa ut pelles Solomonis. Ipſa quoq; nomina cum ſponſæ decore cōueniunt. Aiunt Hebræi, Cedar interpretari tenebras. Nigra ſum, ergo ut tabernacula Cedar, ut Aethiopes: ſpecioſa ut pelles Solomonis: quas eo tēpore in tabernaculi ornamento cōpoſuit, quādo templum ſummo ſtudio & labore fabricatus eſt. Diues quippe Solomon, & in omni ſapientia illius nemo præceſsit illum. Nigra ſum & ſpecioſa filiæ Hieruſalem, ut tabernacula Cedar, ut pelles Solomonis. Ne intueamini me, quia ego ſum denigrata. Satisfecit de nigrore ſuo, & per pœnitentiā ad meliora conuerſa annunciat ſe filiabus Iſrael nigram quidem eſſe, ſed pulchrā, ſecundum quod ſuperius expoſuimus, & dicit. Ne intueamini me, quia ego ſum denigrata. Ne, inquit, admiremini coloris eſſe me tetri, ſol deſpexit me. Pleno quippe radio in me luminis ſui fulgor illuxit, ut eius ſim calore fuſcata. Neq; enim ut decuerat, ut ſolis dignitas expetebat, illius in me lumen accepi: delicto eorū ſalus gentibus facta eſt, & rurſum incredulitate gētium ſcientia Iſrael. Habes utrūq; apud Apoſtolū. Filij matris meæ pugnauerūt aduerſum me. Conſiderandum quomodo ſponſa dicat, filij matris meæ pugnauerunt aduerſum me: & quando aduerſus eam fratrū pugna ſurrexit. Vide Paulū eccleſiæ perſecutorē, & intelliges quomodo filius matris eius pugnauerit aduerſum eam. Perſecutores eccleſiæ egerūt pœnitentiā, & aduerſarij eius rurſum ad ſororis ſigna cōuerſi prædicauerūt fidem quam ante deſtruebant. Hoc prophetico ſpiritu ſponſa nunc cantans, ait. Dimicauerunt in me, poſuerunt me cuſtodem in uineis. Vineam meam non cuſtodiui. Ego eccleſia, ego ſponſa, ego ſine macula, plurimarū cuſtos ſum poſita uinearum à filijs matris meæ, qui contra me aliquādo pugnauerāt. Qua ſollicitudine curaq; diſtricta, dum plures cuſtodio uineas, uineam meam non ſeruaui. Intellige hoc de Paulo, & alio quocunq; ſanctorum, qui pro omnium ſit ſalute ſollicitus: & uidebis quomodo uineam ſuam non cuſtodiens, aliorum uineta cuſtodiat: quomodo etiam ut alios lucrifaciat, ipſe in quibuſdam damna ſuſtineat: etenim cum fuerit liber ex omnibus, ſe ipſum ſeruum fecit, ut omnes lucrifaceret: Factus ſum, inquit, infirmus infirmis, Iudæis Iudæus, his qui ſub lege erant, quaſi ſub lege, & cætera: dicatq;. Vineā meam non cuſtodiui. Deinde conſpicit ſponſum, qui conſpectus abſceſsit. Et frequenter hoc in toto carmine facit: quod niſi quis ipſe patiatur, non poteſt intelligere. Sæpe Deus teſtis eſt, ſponſum mihi aduentare conſpexi, & mecum eſſe quamplurimum: quo ſubito recedente, inuenire non potui quod quærebam. Rurſus igitur deſidero eius aduentum, & nōnunquam iterum uenit: & cum apparuerit, meisq; manibus fuerit cōprehenſus, rurſum elabitur: & cum fuerit elapſus, rurſum à me inquiritur, et hoc crebrò facit, donec illum uere teneam, & aſcendā innixus ſuper fratruelem meum. Annuncia mihi quē dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie. Non quæro alia tempora, quando ueſpere, quando diluculo, quando in ſolis paſcis occubitu: illud tempus inquiro, quando in florente die, quādo plena luce in maieſtatis tuæ ſplendore uerſaris. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie. Diligēter obſerua ubi meridiem legeris. Apud Ioſeph meridie fratres prandium celebrant. Angeli meridie Abrahæ ſuſcipiūtur hoſpitio, & cætera iſtiuſmodi. Quære, & inuenies ſcripturā diuinam non fruſtra ſeu fortuitu unumquenq; uſurpare ſermonem. Quiſputas eſt dignus è nobis ut ad meridiē uſq; perueniat, & uideat ubi paſcat, ubi cubet ſponſus? Annuncia mihi quē dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie. Niſi enim tu mihi annunciaueris, incipio errabunda iactari, & dum te quæro, in aliorū greges incurro. Et quia aliorum erubeſco aſpectus, faciem meam atq; ora mox contegere incipio. Sum quippe ſponſa formoſa,

& alijs nudam faciem meā non oſtendo, niſi tibi ſoli quem iampridē deoſculata ſum. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie, nequando fiam ſicut cooperta ſuper greges ſodalium tuorum. Vt iſta non patiar, ut nō fiam cooperta, ut ora non contegam, & ad alios uſq; perueniens, incipiam forſitan & eos amare quos neſcio: idcirco annūcia mihi ubi te quæram, & inueniam in meridie, ne forte fiam quaſi cooperta ſuper greges ſodaliū tuorum. Poſt hæc uerba ſponſus ei cōminatur & dicit. Aut cognoſce temetipſam, quoniam regis es ſponſa, & formoſa, & à me facta formoſa. Siquidem ego mihi exhibui glorioſam eccleſiam, non habentem maculam, neq; rugam. Aut ſcito, quia ſi te non cognoueris, & tuam ſcieris dignitatem, patieris hæc quæ ſequuntur. Quænam iſta ſunt? Si non cognoueris temetipſam ó pulchra in mulieribus, egredere tu in ueſtigijs gregum, & paſce non greges ouium, non agnorum, ſed hœdos tuos. Statuet quippe oues á dextris, & à ſiniſtris hœdos. Si non cognoueris temetipſam ó pulchra in mulieribus, egredere tu in ueſtigijs gregum, & paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorum. In ueſtigijs, inquit, paſtorum nouiſsima fies, non inter oues, ſed inter hœdos tuos, cum quibus habitans nō poteris mecum, id eſt cum bono paſtore eſſe. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te amica mea. Si uis intelligere ó ſponſa, quomodo ſcire te debeas, cognoſce cui te comparauerim: & tunc uidebis talem te eſſe quæ turpari non debeas, cum tuam ſpeciem cognoueris. Quid eſt igitur, equitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te? Scio equitem ſponſum Propheta dicente, Et equitatio eius ſalus. Aſſimilata es ergo equitatui meo in curribus Pharaonis. Quantum differt equitatus meus qui ſum Dominus, et demergo in fluctibus Pharaonē, & criſtatos eius & aſcenſores eius & equos & currus eius: quantum, inquam, differt equitatus meus ab equis Pharaonis, tāto melior es omnibus filiabus tu ſponſa, tu eccleſiaſtica anima, omnibus animabus quæ non ſunt eccleſiaſticæ. Igitur ſi eccleſiaſtica anima es, omnibus animabus es melior: ſi nō es melior, non es eccleſiaſtica. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te proxima mea. Deinde pulchritudinem ſponſæ ſpiritali amore deſcribit. Genæ tuæ ut turturis. Faciem illius laudat, & genarum rubore perfunditur. Pulchritudo quippe mulierum in genis dicitur eſſe quamplurima. Ita & nos pulchritudinem animæ intelligamus in genis. Labia uero eius, & linguam intelligentiam prædicemus. Collum tuum & monile. Vt ornamentum quod ſolet uirginū collo pendere, & nuncupatur ὁρμίσκος, ita ſine hoc decore & tuum ipſum collum eſt ornamentū. Poſt hæc fit ſponſus in recubitu. Requieuit ut leo, ut catulus leonis obdormiuit, ut deinceps poſſit audire, Quis ſuſcitabit eum? Quo interim dormiente apparent ſponſæ, ſponſi ſodales angeli, & his eam ſermonibus conſolantur. Nos tibi aurea ornamenta facere non poſſumus: non enim tam diuites ſumus ut ſponſus tuus, qui aureum tibi monile largiatur. Nos ſimilitudinem auri faciemus, nō habemus aurum. Et in hoc quoq; lætandum eſt, ſi ſimilitudines auri, ſi ſtigmata faciamus argenti. Similitudines auri faciemus tibi, cum ſtigmatibus argenti. uerum non omni tempore, ſed donec ſponſus tuus ſurgat á cubitu. Cum enim ille ſurrexerit, ipſe tibi aurū ipſe faciet argētum, ipſe tuam mentem ſenſumq; decorabit, & eris uere diues in ſponſi domo ſponſa formoſa, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia ſecunda ex Origene traducta ab eo loco in quo ſcriptū eſt, Nardus mea dedit odorem ſuum. uſq; ad eum locum in quo ait, Quia uox tua ſuauis, & forma tua decora, & cætera.

OMnes animæ motiones uniuerſitatis cōditor Deus creauit ad bonum: ſed pro uſu noſtro fit ſæpe ut res quæ bonæ ſunt per naturā, dum male his abutimur, nos ad peccata deducant. Vnus de animæ motibus amor eſt, quo bene utimur ad amandum, ſi ſapientiam amemus & ueritatem. Quando uero amor noſter in peiora corruerit, amamus carnem & ſanguinem. Tu igitur ut ſpiritalis, audi ſpiritaliter amatoria uerba cantari, & diſce motum animæ tuæ, & naturalis amoris incendium ad meliora transferre, ſecundum illud, Ama illam, & ſeruabit te, circumda illam, et exaltabit te. Viri diligite uxores ueſtras, ait Apoſtolus: ſed non ſtetit in eo quod dixerat, uiri diligite uxores ueſtras: uerum ſciens eſſe dilectionem uirorum in proprijs quoq; uxoribus inhoneſtam, ſciens eſſe placentem deo, docuit quomodo uiri uxores ſuas amare deberent, inferens

inferens: Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam. Et hæc quidem in procemio eorum quæ poſtea diſſerenda ſunt diximus. Quia amici ſponſi dum rex in recubitu ſuo eſt (requieſcens enim dormiuit ut leo, & ut catulus leonis) ſponſæ promiſerãt donec ille conſurgeret ſimilitudines auri & argenti eſſe facturos, non habentes aurum ut ſponſus, & quodammodo alijs uerbis ſponſi paſsio prædicata eſt: non irrationabiliter ad hæc ſponſa reſpõdet, & ipſa diſpenſationem quandam paſsionis intelligens ad id quod audierat, Similitudines auri faciemus tibi cum ſtigmatibus argenti, donec rex in recubitu ſuo eſt, ait. Nardus mea dedit odorem ſuum. Faſciculus guttæ fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum demorabitur. Quomodo igitur aptabimus ei id quod præceſsit, Donec rex in recubitu ſuo eſt, id quod ſequitur, Nardus mea dedit odorẽ ſuum? Loquitur euangelium quia uenit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi piſtici precioſi, non illa peccatrix, ſed ſancta, de qua nũc mihi ſermo eſt. Scio quippe Lucam de peccatrice, Matthæum uero & Ioannem & Marcum non de peccatrice dixiſſe. Venit ergo non peccatrix illa, ſed ſancta, cuius nomen quoq; Ioannes inſeruit, Maria quippe erat habens alabaſtrum unguenti nardi piſtici precioſi, & effudit ſuper caput Ieſu. Deinde ſuper hoc indignantibus non omnibus diſcipulis, ſed Iuda ſolo dicente, Potuit uenundari hoc trecentis denarijs & dari pauperibus, reſpondit magiſter, atq; Saluator. Semper pauperes habebitis uobiſcum, me autem non ſemper. Præueniens quippe hæc in diem ſepulturæ meæ fecit. Ideo ubicunq; prædicatum fuerit euangelium iſtud, dicetur & quod fecit hæc in memoriam eius. In figura ergo iſtius quod nunc loquitur, Nardus mea dedit odorem ſuum, illa ſuper caput domini fudit unguentum: & tu quoque aſſume nardum, ut poſtquam caput Ieſu ſuaui odore perfuderis, poſsis audacter effari, Nardus mea dedit odorem ſuum, & à Ieſu reciprocum audire ſermonem, quia ubicunque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod fecit hæc in memoriam eius. Tu quoq; facito, in uniuerſis gentibus prædicato. Quando autem hoc facies? Si factus fueris ut Apoſtolus, & dixeris, Chriſti bonus odor ſumus, in omni loco in his qui ſaluãtur, & in his qui pereunt. Bona opera tua nardus ſunt. Si uero peccaueris, peccata tetro odore redolebunt. dicit quippe pœnitens. Computruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. Non de nardo propoſitum eſt nũc ſpiritui ſancto dicere, neq; de hoc quod oculis intuemur euangeliſta ſcribit unguento, ſed de nardo ſpiritali, de nardo quæ dedit odorem ſuum. Faſciculus ſtactes, id eſt guttæ, ſiue ſtillæ, fratruelis meus mihi. Guttam unguenti, caſiam, galbanum, in Exodo legimus præcepto Domini in thymiama, id eſt in ſacerdotale chriſma cõfectum. Si ergo uideris Saluatorem meum ad terrena aut humilia deſcendentem, uidebis quomodo uirtute magna, & maieſtate diuina ad nos modica quædam ſtilla defluxerit. De hac ſtilla & propheta cecinit dicens. Et erit de ſtilla populi huius congregandus congregabitur Iacob. Et ſicuti ſecundũ alium ſenſum, Lapis erat præciſus è mõte ſine manibus noſtri in carne Saluatoris aduẽtus: neq; enim totus mons fuit qui deſcendit ad terras, nec poterat humana fragilitas totius montis magnitudinem capere: ſed lapis ex monte, lapis offenſionis, & petra ſcandali deſcendit in mundum: ſic ſecundum alium intellectum ſtilla nuncupatur. Oportebat quippe ut quia omnes gentes in ſtillam ſitulæ reputatæ ſunt, is qui pro omnium ſalute factus eſt omnia, etiam ſtilla fieret ad eas liberandas. Quid enim pro noſtra ſalute non factus eſt? Nos inanes, & ille exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens. Nos populus ſtultus & non ſapiens, & ille factus eſt ſtultitia prædicationis, ut fatuum dei ſapientius fieret hominibus. Nos infirmi, infirmum dei fortius hominibus factum eſt. Quia igitur uniuerſæ gentes ut ſtilla ſitulæ, & ut momentum ſtateræ reputatæ ſunt, idcirco factus eſt ſtilla, ut per eum à ueſtimẽtis noſtris odor ſtillæ procederet, iuxta illud, Myrrha & ſtilla & caſia à ueſtimẽtis tuis, à domibus elephantinis, ex quibus lætificauerunt te filiæ regum in honore tuo. Quæ in xliiij. Pſalmo dicuntur ad ſponſam. Faſciculus ſtillæ fratruelis meus mihi. Conſideremus quid ſibi fratruelis nomine uelit. Eccleſia quæ hoc loquitur de fratruele, nos ſumus ex gentibus cõgregati. Saluator noſter ſororis eius eſt filius, id eſt Synagogæ. duæ quippe ſorores ſunt, eccleſia & Synagoga. Saluator ergo (ut diximus) filius Synagogæ ſororis, uir eccleſiæ, ſponſus eccleſiæ, fratruelis eſt ſpõſæ ſuæ. Faſciculus ſtillæ fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum commorabitur. Quis ita beatus ut habeat hoſpitem in principali corde, in me-

dio uberum, in pectore ſuo, ſermonem Dei? Tale eſt quippe quod canitur, In medio uberum meorum cōmorabitur. Si non fuerint fractæ mammæ tuæ, in medio earum habitabit ſermo diuinus. Decebat in carmine nuptiali mammas potius appellari quàm pectus. Et perſpicuum eſt cur ad expoſitionem eius quæ dicit, In medio uberum meorum commorabitur, ſit aſſumptum, Si non fuerint fractæ mammæ tuæ, in medio uberum tuorum commorabitur ſermo diuinus. Vnde dixit, Si non fuerint fractæ mammæ tuæ? De Ezechiele. Eo quippe loco ubi Hieruſalem dominica corripitur uoce, inter cætera dicitur ad eam, In Aegypto fractæ ſunt mammæ tuæ. Caſtarum ubera non frangūtur, ſed meretricum ubera laxis pellibus irrugātur. Pudicarum erecta ſunt ubera, & uirginali robore tumentia. Suſcipiunt ſermonem ſponſi & dicunt, In medio uberum meorum commorabitur. Botrus Cypri fratruelis meus mihi. Initiū eſt ſermonis in germine, & initium Cypri, id eſt floritionis in uerbo. unde ait. Botrus Cypri, id eſt, floritionis fratruelis meus mihi. Non omnibus eſt botrus Cypri, ſed his qui eius flore digni ſunt. Alijs uua uaria eſt: huic ſoli quæ nigra eſt & formoſa, in floris decore ſe præbet. Botrus Cypri fratruelis meus mihi. Non ſimpliciter ait, Botrus Cypri fratruelis meus, ſed cum additamēto mihi, ut doceret, non omnibus eum eſſe botrum Cypri. Videamus autē in quibus regionibus botrus iſte ſit ſponſæ. In uineis Engaddi, quod interpretatur, oculus tentationis. In uineis igitur oculi tentationis botrus Cypri fratruelis meus mihi. Tentationis oculus in præſenti eſt. Siquidem in tentatione moramur in hoc mundo, & tentatio eſt uita humana ſuper terram. Dum in hac luce uerſamur, in uineis ſumus Engaddi. Si autem meruerimus poſtea tranſplantari, à noſtro agricola trāsferemur. Nec dubites quin poſsis de Engaddi uineis ad loca meliora transferri. Agricola noſter ad transferendam uineam crebra meditatione iam calluit. Vineam enim ex Aegypto tranſtuliſti, eieciſti gentes, & plantaſti eam. Operuit montes umbra eius, & arbuſta eius cedros Libani. Et hæc quidem quæ expoſuimus, locuta ſit ſponſa de ſponſo, ſignificans amorē ſuum & ſponſi uenientis hoſpitium, quomodo in medio uberum & ſui cordis arcano ſponſus ueniens cōmoretur. Rurſus ſponſi ad eam ſermo dirigitur, & dicit. Ecce ſpecioſa proxima mea, ecce ſpecioſa, oculi tui colūbæ. Illa ſic dicit ad ſponſum, Ecce ſpecioſus fratruelis meus: non adiungit, & proximus meus. Hic autē quando loquitur ad eam, Ecce ſpecioſa, adiungit, & proxima mea. Quare autem illa non dicit, Ecce ſpecioſus proximus mihi, ſed tantū, ecce ſpecioſus? Quare ille nō ſolum ſpecioſa es dicit, ſed ſpecioſa es proxima mea? Sponſa ſi longe fuerit à ſponſo, non eſt ſpecioſa, tunc pulchra fit, quando dei uerbo coniungitur. Et merito nunc docetur à ſpōſo, ut proxima ſit, & à ſuo latere nō recedat. Ecce ſpecioſa proxima mea, ecce ſpecioſa. Incipis quidem eſſe ſpecioſa ex eo, quod proxima mihi es: poſtquam autem eſſe cœperis ſpecioſa, etiā ſine additamēto proximæ, abſolute es ſpecioſa. Ecce ſpecioſa proxima mea, ecce ſpecioſa. Videamus & aliam laudem ſpecioſæ, ut & nos æmulemur ſponſæ fieri. Oculi tui colūbæ. Qui uiderit mulierem ad concupiſcēdum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, oculos non habet columbæ. Si quis uero oculos colūbæ non habet, domū fratris ſui ingreditur infelix, non ſeruans illud quod in Prouerbijs eſt præceptū, In domū fratris tui ne intres infelix. Pro eo quod Septuaginta infelix interpretati ſunt, Aquila Hebræam exprimēs ueritatem ἀγροικὸν poſuit. Qui autē habet oculos columbæ uidet recta, & miſericordiā promeretur. Videns quippe recta miſericordiam cōſequetur. Porro quis uidet recta niſi qui caſto cōſpectu, & puris intuetur oculis? Noli igitur mihi de his tantū carnis oculis intelligere quæ dicta ſunt, licet & de his intellexiſſe nō inutile ſit: ſed ingrediens ad interiora cordis tui, & alios oculos mente perquirens, qui & à dei mandato illuminantur, mandatū quippe dei illuminās oculos, illud enitere, labora, cōtende, ut ſancte intelligas uniuerſa quæ dicta ſunt, & ſimilis ſpiritui ei qui in ſpecie deſcendit colūbæ, audias quia oculi tui columbæ ſunt. Si intelligis legē ſpiritualiter, oculi tui colūbæ ſunt. Si intelligis Euangeliū ut ſe uult intelligi Euangeliū & prædicari, uides Ieſum omnē languorem & infirmitatē non ſolum eo tempore quo carnaliter facta ſunt, fuiſſe medicatū, ſed hodieq; medicantē: & non tantū tunc ad homines deſcēdiſſe, ſed hodieq; deſcēdere, & eſſe præſentē. Ecce enim, inquit, uobiſcū ſum omnibus diebus uſq; ad cōſummationē ſeculi. Oculi tui colūbæ ſunt. Ecce ſpecioſa proxima mea, ecce ſpecioſa, oculi tui columbæ, Has de ſe ſpōſa audiens laudes ſponſo uicem in laudibus tribuit, nō quo ei quod non

habet

habet ſuo præconio largiatur, ſed intelligens decorem atq; conſpiciens ait: Ecce ſponſus fratruelis meus equidem pulcher, lectus noſter umbroſus. Quæro lectum in quo ſponſus cum ſponſa requieſcat, & ni fallor corpus humanum eſt. Siquidem ille in Euangelio paralyticus qui iacebat in lecto, & abire in domum ſuam ſublato grabato uoce iuſſus eſt Saluatoris, antequam ſanaretur ſuper debile membrorum ſuorum corpus iacebat, quod poſtea dei uirtute ſolidatum eſt. ſic ego intelligo, Tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam. Neq; enim ad hoc filius dei de cæleſtibus ad terrena deſcenderat, ut de lectulis imperaret, & conſurgentem ab ægrotatione ſua ſine lectulo non pateretur aſcendere. Tolle inquiens grabatum tuum, & uade in domum tuam. Et tu igitur à Saluatore ſanatus tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam, ut cum ad te uelut ſponſam uenerit ſponſus, & in eo tecū fuerit reclinatus, dicas. Ecce ſponſus fratruelis meus, equidem pulcher, acclinatio noſtra umbroſa. Ecce ſpecioſus fratruelis meus, ipſe & ſpecioſus eſt, & umbroſus. Per diem quippe ſol non uret te, neq; luna per noctem. Trabes domorum noſtrarum cedri. multitudinis uerba ſunt. Videntur aūt mihi uiri hæc dicere qui cum ſponſo ſunt, de quibus ſuperius ſermo præfatus eſt. Domos cedrinas trabibus intextas, & cypreſsis contignatas. Siquidem pro ſtibe aſcendit cypreſſus, & pro coniza aſcendit myrtus. Requirens igitur cuius naturæ iſta ſunt ligna, & cedrum imputribile, & cypreſſum odoris optimi deprehendens, labora & tu ita contignare domū tuam, ut de te quoq; poſſit dici, Trabes domuum noſtrarū cedri, & cōtignationes noſtræ cypreſsi. Poſt hæc ſponſus loquitur. Ego flos campi, & lilium conuallium. Propter me qui in ualle eram, deſcendit in uallem, & in uallem ueniens fit lilium: pro ligno uitæ quod plantatū eſt in paradiſo dei, totius campi, id eſt totius mundi, & uniuerſæ terræ flos factus eſt. Quid enim ſic poteſt eſſe flos mundi, ut uocabulum Chriſti? Vnguentum effuſum nomen eius. Aliter idipſum dicitur. Ego flos campi, & lilium cōuallium. & hæc quidem de ſemetipſo. Deinde ſponſam laudans ait, Vt lilium in medio ſpinarum, ſic proxima mea in medio filiarum. Sicut lilium nō poteſt ſpinis comparari, inter quas ſemper exoritur, eodem modo proxima mea ſuper omnes filias lilium eſt in medio ſpinarū. Iſta audiens ſponſa uicem reddit ſponſo, & ſentiens illius etiam ſuauitatem in uocem laudantis erumpit. Vnguentorū quippe odor licet ſuauiter ſpiret, & ſenſum odore demulceat, non tamen eiuſmodi eſt, ut ſuaue ſit ad edendum. Eſt autem aliud quod optimi ſaporis ſit & odoris, id eſt ut fauces dulcore delectet, & ſpiritum mulceat odoratu: tale eſt malum, & iſtius modi eſt naturæ, ut utraq; in ſe poſsideat. Idcirco uolens non ſolum beneolentiam ſermonis, ſed & dulcorem eius ſponſa laudare, ait. Vt malum in lignis ſyluæ, ita fratruelis meus in medio filiorum. Omnia ligna, omnes ſyluæ arbores ad comparationem ſermonis dei ſyluæ inferaces exiſtimantur, ad Chriſtum ſaltus eſt omne quod dixeris, & infructuoſa ſunt omnia. Quæ enim poſſunt dici ad eum comparata fructifera? Etiam ligna quæ uidebantur fructibus incuruari, ad collationem aduentus eius infructuoſa monſtrata ſunt. Ideo ut malum in lignis ſyluæ, ita fratruelis meus in medio filiorū. In umbra eius concupiui, & ſedi. Quàm pulchre non ait in umbra illius cōcupiſco, ſed in umbra eius cōcupiui: & non ſedeo, ſed ſedi. Siquidem in principio nō poſſumus cum eo proprium conferre ſermonem, uerū in principio (ut ita dicam) quadam maieſtatis illius umbra perfruimur. unde & in prophetis legitur. Spiritus faciei noſtræ Chriſtus dominus, cui diximus: In umbra eius uiuemus in gentibus. & ab umbra ad umbram aliam tranſmigramus. Sedentibus enim in regione & umbra mortis, lux orta eſt eis. Et tranſeamus ab umbra mortis, ad umbram uitę. Semper iſtiuſmodi ſunt profectus, ut in exordio deſideret quiſpiam ſaltem in uirtutum umbra cōſiſtere. Ego puto ideo & natiuitatem Ieſu ab umbra cœpiſſe, & nō in umbra, ſed in ueritate finitā. Spiritus, inquit, ſanctus ueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Natiuitas Chriſti ab umbra ſumpſit exordium: non ſolum aūt in Maria ab umbra eius natiuitas cœpit, ſed & in te ſi dignatus fuerit naſcitur ſermo dei. Fac igitur ut poſsis capere umbrā eius, & cum umbra fueris dignus effectus, ueniat ad te (ut ita dicam) corpus eius, ex quo umbra naſcitur. Nam in modico fidelis, & in maioribus erit fidelis. In umbra eius cōcupiui & ſedi. Vides quia non ſemper in umbra ſtetit, ſed inde ad meliora tranſierit, dicens, Et fructus eius dulcis in gutture meo. Ego, inqt, deſideraui in umbra eius requieſcere, ſed poſtq̃ me ſua protexit umbra, etiā fructu illius ſaturatus ſum, & fructus eius dulcis in gutture meo. In-

troducite

troducite me in domũ uini. Foris ſtetit ſponſus, & ab ſponſa ſuſceptus eſt. In medio quippe uberum illius requieuit. Proximæ iuuenculę nõ ſunt iſtiuſmodi ut ſponſum hoſpitem habere mereantur. Multitudini foris in parabolis loquitur. Quàm uereor ne multæ adoleſcentulæ forte nos ſimus. Introducite me in domũ uini. Cur tamdiu foris maneo? Ecce ſto ante oſtium & pulſo. Si quis mihi aperuerit, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecũ. Introducite me. Et nunc eadẽ dicit ſermo diuinus, ecce Chriſtus loquitur, Introducite me. Vobis quoq; catechuminis loquitur: Introducite me. Introducite, nõ ſimpliciter in domum, ſed in domum uini, impleatur uino lætitiæ, uino ſpiritus ſancti anima ueſtra, & ſic introducite in domum ueſtram ſponſum, uerbum, ſapientiam, ueritatẽ. Poteſt autẽ & ad eos dici qui nondũ perfecti ſunt, Introducite me in domũ uini. Ordinate in me charitatẽ. Elegãter loquutus eſt, ordinate. plurimorũ quippe inordinata eſt charitas: quando quod in primo loco debent diligere, diligunt in ſecundo: quod in ſecundo, diligunt in primo: & quod oportet amare quarto, amant in tertio: & rurſus tertiũ in quarto, & eſt in pleriſq; charitatis ordo peruerſus. Sanctorũ uero charitas ordinata eſt. Volo ad intelligendum hoc quod dictum eſt, Ordinate in me charitatem, aliqua exempla replicare. Te uult diuinus ſermo diligere patrem, filium, filiam, uult te ſermo diuinus diligere Chriſtũ, nec dicit tibi, ne diligas liberos, ne parentibus charitate iungaris. Sed quid dicit tibi? ne inordinatam habeas charitatem, ne primum patrem, aut matrem, deinde me diligas, ne filij & filiæ pluſquam mei charitate tenearis. Qui amat patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus. Qui amat filium aut filiã ſuper me, non eſt me dignus. Recole conſcientiã tuam de patris, matris, fratris'ue affectu, & conſidera qualem circa ſermonem dei & Ieſu habeas charitatem, ſtatim deprehendes magis te filium aut filiam diligere, quàm uerbum, magis te parentes amare quàm Chriſtum. Quiſputas ita proficit ex nobis, ut præcipuam, & primam inter omnia ſermonis Dei habeat charitatem? qui in ſecundo loco liberos ponat? Iuxta hunc modum ama uxorem tuam. Nullus quippe aliquando ſuam carnem odio habuit, ſed amat ut carnem. Et erunt, inquit, duo in carne una, & nõ in uno ſpiritu. Ama & deum, ſed ama illum non ut carnem, & ſanguinẽ, ſed ut ſpiritum. Qui enim adhæret deo, unus ſpiritus eſt. Igitur ordinata eſt charitas in perfectis. Vt autem poſt deum etiam inter nos ordo ponatur, primum mandatum eſt, ut diligamus parentes, ſecundum ut filios, tertium ut domeſticos noſtros. Si autem filius malus eſt, & domeſticus bonus, domeſticus in charitate filij collocetur. Et ita fiet ut ſanctorum ordinata ſit charitas. Magiſter quoq; & dominus noſter in Euangelio præcepta de charitate conſtituens ad uniuſcuiuſque dilectionem proprium aliquid appoſuit, & dedit intelligentiam ordinis his qui poſſunt audire ſcripturam dicentem, Ordinate in me charitatem. Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Et diliges proximũ tuum ſicut teipſum. non proximũ ex toto corde, ex tota anima, & ex tota uirtute, & ex tota mente. Rurſus inquit, Diligite inimicos ueſtros, & nõ appoſuit, ex toto corde. Non eſt inordinatus ſermo diuinus, nec impoſsibilia præcipit, nec dicit, diligite inimicos ueſtros ut uoſmetipſos, ſed tantũ, diligite inimicos ueſtros. ſufficit quod eos diligimus, & odio non habemus. Proximũ uero ut teipſum. Porrò deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, & ex tota uirtute. Si hæc intellexeris, & intellecta cõpleueris, feciſti quod ſponſi ſermone præcipitur. Introducite me in domũ uini, ordinate in me charitatem. Quiſputas è nobis charitatis eſt ordinatæ? Cõfirmate me in unguentis. unus de interpretibus poſuit ἐν ἀνθινων. Hæc autẽ ſponſa loquitur. Stipate me in malis. In quibus malis? Vt malum in lignis ſyluæ, ita fratruelis meus in medio filiorũ. Idcirco in malis eius ſtipate me, quia uulneratæ charitatis ego. Quàm pulchrũ eſt, ꝗ decorum à charitate uulnus accipere. Alius iaculum carnei amoris excepit, alius terreno cupidine uulneratus eſt, tu nuda membra tua, & præbe te iaculo electo, iaculo formoſo. ſiquidem deus ſagittarius eſt. Audi ſcripturã de hoc eodem iaculo loquentem, imò ut amplius admireris, audi ipſum iaculum quid loquatur. Poſuit me in ſagittã electã, & in pharetra ſua ſeruauit me, & dixit mihi, Magnũ eſt tibi hoc uocari puerũ meum. Intellige ſagittã quid dicat, & quo modo à deo ſit electa. Quàm beatũ eſt hoc iaculo uulnerari. Hac ſagitta uulnerati fuerũt illi qui inter ſe inuicem cõferebant: Nónne cor noſtrũ ardens erat in uia cũ aperiret nobis ſcripturas? Si quis ſermone noſtro, ſi quis ſcripturæ diuinæ magiſterio uulneratur, & po-

teſt

teſt dicere quia uulneratæ charitatis ego, hūc & illud forſitan ſequit̃ (quid forſitan dico?
manifeſtam promo ſententiã) Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur
me. Habet & in ſiniſtra, & in dextera ſermo dei ſapientiã, quæ cum pro intellectius uarie-
tate ſit multiplex, in ſubiacenti una eſt. Ipſe Salomon de læua, & dextera ſapiẽtiæ docuit,
dicens: Longitudo enim, & anni uitæ in dextera eius: in ſiniſtra aũt ipſius diuitiæ, & glo-
ria. Igit̃ læua eius ſub capite meo, ut faciat requieſcere, & brachiũ ſponſi fiat ceruical me-
um, & reclinet̃ animæ principale ſuper ſermonẽ dei. Læua eius ſub capite meo. Non ex-
pedit tibi habere ceruicalia quæ lamentatio ſequatur. In Ezechiele ſcriptũ eſt. Væ ijs qui
conſuunt ceruicalia ſub omni cubitu manus. Noli cõſuere ceruicalia, noli capiti aliunde
requiẽ quærere, habe ſponſi læuã ſub capite tuo, & dic, Læua eius ſub capite meo. quam
cum habueris, omnia tibi quæ ſunt in læua tribuunt̃. Dicis quippe. In ſiniſtra eius diuitiæ,
& gloria, & dextera eius amplexabitur me. Totũ te ſponſi dextera cõplectiatur. Longitu
do quippe & anni uitæ in dextera eius: & ob id longæ uitæ, & multorũ dierũ eris ſuper ter
ram bonã, quã dominus deus tuus dat tibi. Adiuraui uos filiæ Hieruſalẽ in uirtutibus, &
in uiribus agri. Quid adiurat ſponſa filias Hieruſalẽ? Si leuaueritis, & ſuſcitaueritis chari-
tatem. Quandiu charitas dormit in uobis ô filiæ Hieruſalẽ, ô adoleſcẽtulæ, quæ in me nõ
dormit, quia uulnerata ſum charitate. In uobis autẽ quæ plures eſtis, & adoleſcentulæ, &
filiæ Hieruſalẽ, dormit charitas ſponſi. Adiuraui ergo uos filiæ Hieruſalẽ, ſi leuaueritis, &
non ſolũ leuaueritis, ſed & ſuſcitaueritis, quæ in uobis eſt charitatẽ. Creator uniuerſitatis
cum uos cõderet, inſeruit in cordibus ueſtris ſemina charitatis. Nunc aũt ſicut alibi dicit̃,
Iuſtitia dormiuit in ea, ſic dilectio dormitat in uobis. iuxta quod & alibi dicit̃, Sponſus re-
quieuit ut leo, & ut catulus leonis. Adhuc in infidelibus, & in his q̃ corde ſunt dubio dor-
mitat ſermo diuinus, uigilat in ſanctis: dormitat in his qui tempeſtatibus fluctuant, ſuſcita
tur uero eorum uocibus qui cupiunt uigilante ſponſo ſaluari. Statim fit eo uigilante tran
quillitas, ſtatim undarũ moles conquieſcunt, ſpiritibus contrarijs concrepatur, fluctuũ ra
bies ſilet: illo dormiente tempeſtas, mors, & deſperatio eſt. Adiuro ergo uos filiæ Hieruſa
lem in uirtutibus, & in uiribus agri. Cuius agri? Nempe illius agri pleni, quẽ benedixit do
minus. Si leuaueritis, & ſuſcitaueritis charitatẽ, quoadusq; uelit uox fratruelis mei. Ecce
hic uenit ſaliens ſuper montes. Hæc adhuc loquitur eccleſia, exhortans adoleſcẽtulas, ut
ad ſponſi præparentur aduentum. Si tamen uenire uoluerit, & ſuum illis præbere collo-
quium. Adhuc igitur loquẽte ea, uenit ſponſus, quẽ digito monſtrat, & dicit. Ecce hic ue
nit ſaliens ſuper montes. Intellige ſponſæ animam beatam atq; perfectam, quę citius uide
at, citius ſermonis cõtempletur aduentũ, quæ ſibi ſapientiã ueniſſe ſentiat, & charitatẽ, &
dicat nõ uidentibus, Ecce hic uenit. Orate ut & ego poſsim dicere, Ecce hic uenit. Si enĩ
potuero dei diſſerere ſermones, quodammodo & ego dicam, Ecce hic uenit. Quo? Non
utiq; ubi uallis, non ubi humilia loca. Quo uenit? Saliens ſuper montes, tranſiliens ſuper
colles. Si fueris mons, ſalit in te ſermo dei. Si non ualueris eſſe mons, ſed fueris collis, ſe-
cundus à monte, tranſiliet ſuper te. Quàm uero pulchra, & cõuenientia rebus uocabula.
Salit ſuper montes, quia maiores ſunt: tranſilit ſuper colles, quia minores ſunt. Nõ tranſi-
lit ſuper montes, non ſalit ſuper colles. Ecce hic uenit ſaliens ſuper montes, tranſiliens ſu
per colles. Similis eſt fratruelis meus capreæ, aut hinnulo ceruorum in montibus Bethel.
Hæc duo animalia in ſcripturis frequentius nominãtur: & quo amplius admireris, ſæpius
iuncta ponuntur, Et hæc ſunt ait quæ manducabis, poſt paululum inferens capreã, & cer
uum. In præſenti quoq; libro pariter nominantur ceruus, & caprea. Quodammodo enim
cognata ſibi ſunt, & uicina iſta animalia. Caprea, id eſt dorcas, acutiſsime uidet. Ceruus
interfector ſerpentũ eſt. Quiſputas eſt dignus è nobis, qui iuxta dignitatẽ loci atq; myſte-
rij, plenam poſsit explicare rationem? Oremus dominũ, ut nobis largiatur ſenſum ad ape
riendas ſcripturas, & poſsimus dicere, Quomodo aperuit nobis Ieſus ſcripturas. Quid
igitur? dicimus quia dorcas hoc eſt caprea ſecundum eorum phyſiologiam qui de naturis
omnium animalium diſputant, ex inſita ſibi ui nomen acceperit. Ab eo enim quod acu-
tius uideat, id eſt παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν, dorcas appellata eſt. Ceruus uero ſerpentũ inimi-
cus ac debellator eſt, ita ut ſpiritu nariũ eos extrahat de cauernis, & ſuperata pernicie ue-
neni eorũ pabulo delectet̃. Forſitan ſaluator meus caprea ſit iuxta θεωρίαν, ceruus iuxta
opera. Quænam iſta ſunt opera? Interficit ipſe ſerpentes, contrarias fortitudines iugulat.
ideo

ideo dicam ei. Tu contriuiſti capita draconum ſuper aquas, tu contriuiſti caput draconis. Similis eſt fratruelis meus capreæ, uel hinnulo ceruorũ ſuper montes domus dei. Bethel quippe interpretatur domus dei. Non omnes montes domus dei ſunt, ſed qui montes eccleſiæ ſunt. Inueniuntur quippe & alij montes erecti, & cõſurgentes aduerſus ſcientiam dei, montes Aegyptiorum & Allophylorum. Vis ſcire quia ſimilis eſt fratruelis meus capreæ, aut hinnulo ceruorũ ſuper montes Bethel? Eſto mons eccleſiaſticus, mons domus dei, & ueniet ad te ſponſus ſimilis capreæ, uel hinnulo ceruorũ ſuper montes Bethel. Cernit ſponſum appropinquaſſe uicinius, qui ante ſuper montes uerſabatur & colles, aſsimulat eum tranſilientẽ atq; ſalientem. Et poſt hæc ad ſe, & ad alias adoleſcentulas aduenisse cognoſcens, dicit. Ecce hic retro poſt parietem noſtrum. Si ædificaueris parietem, & feceris ædificationem dei, ueniet poſt parietem tuum, Proſpiciens per feneſtras. Vna feneſtra unus eſt ſenſus, per hunc proſpicit ſponſus. alia feneſtra, alius eſt ſenſus, & per hunc ſponſus ſollicite conuertur. per quos ſenſus non proſpicit ſermo dei? Quid ſit autem proſpicere per feneſtras, & quomodo per eas ſponſus aſpiciat, ſequens docebit exemplũ. Vbi nõ proſpicit ſponſus, ibi mors inuenit aſcendens, ut legimus in Hieremia. Ecce mors aſcendit per feneſtras noſtras. Quando uideris mulierem ad concupiſcendum eam, iam mors aſcendit per feneſtras tuas. Eminens per retia. Intellige quia in medio laqueorum ambulas, & ſubtus machinas tranſeas imminentes, omnia retibus plena ſunt, diabolus laqueo cuncta compleuit. Si autem uenerit tibi ſermo dei, & cœperit eminere de retibus, dices. Anima noſtra erepta eſt de laqueo uenantium. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Benedicti uos à domino qui fecit cælum & terram. Eminet igitur ſponſus per retia tibi uiam faciens. Ieſus deſcendit ad terras, ſubiecit ſe retibus mundi. uidens magnum hominum gregem retibus impeditum, nec ea ab alio niſi à ſe poſſe cõſcidi, uenit ad retia aſſumens corpus humanum, quod inimicarum fortitudinum laqueis tenebatur, ea tibi dirupit, & loqueris. Ecce hic retro poſt parietẽ noſtrum proſpiciens per feneſtras, eminens per retia. Cum eminuerit dicit tibi. Reſpondet fratruelis meus, & dicit. Surge, ueni proxima mea, uiam tibi feci, conſcidi retia, ſic ueni ad me proxima mea. Sutge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea. Cur ait ſurge? cur propera? Ego pro te ſuſtinui rabiem tempeſtatum, ego fluctus qui tibi debebantur excepi. Triſtis eſt facta anima mea propter te uſq; ad mortẽ. Surrexi à mortuis fractis mortis ianuis, & inferni uinculis diſſolutis. Ideo dico tibi. Surge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea, quia hyems tranſiuit, pluuia abijt, flores uiſi ſunt in terra. Ego à mortuis ſurgens tempeſtate compreſſa tranquillitatem reddidi. Et quia ſecundum diſpenſationem carnis ex uirgine, & uoluntate patris creui, & ſapientia & ætate profeci, Flores uiſi ſunt in terra, tempus ſectionis adeſt. Sectio remiſsio peccatorum eſt. Omnem enim ramum (ait) in me manentem, & afferentem fructum pater meus mundat, ut fructus maiores afferat. Habeto fructus, & priora quæ in te infructuoſa ſunt auferenẽ. Tempus quippe ſectionis adeſt, uox turturis audita eſt in terra noſtra. Non ſine cauſa in ſacrificio aſſumitur par turturum, aut duo pulli columbarum. Nam idem ualent, & nunquã dictum eſt ſeparatim par tantummodo columbarũ, ſed par turturum, & duos pullos columbarũ. Columba ſpiritus ſanctus eſt. Spiritus aũt ſanctus quando de magnis & occultioribus ſacramentis, & quæ multi capere non poſſunt loquitur, in turturis appellatione ſignatur, id eſt in eius auis quæ ſemper in montium iugis & in arborum uerticibus cõmoratur. In uallibus autem & his quæ ad homines uſq; peruenĩũt, columba aſſumitur. Deniq; ſaluator quia hominem eſt dignatus aſſumere, & uenit ad terras, multiq; tunc circa Iordanẽ peccatores erant, idcirco ſpiritus ſanctus non in turturem uertitur, ſed columba fit, inter nos propter hominum multitudinem auis manſuetior conuerſatur. Turtur autem uidetur (uerbi gratia) Moſi & uni cuilibet prophetarum recedentium in montes & deſerta, & ibi accipientium ſermones dei. Vox ergo turturis audita eſt in terra noſtra. Ficus produxit groſſos ſuos. A ficu dignoſcite parabolam: cum ramus eius tener factus fuerit, & folia miſerit, ſcitote quia iuxta eſt æſtas. Vult nobis dei eloquium nunciare, poſt hyemem, poſt procellas animarum appropinquaſſe meſſem, & ait, Ficus produxit groſſos ſuos, uites floreſcunt, dederunt odorem. ſi iam rumpuntur in florem, tempus adueniet, & erunt uuæ. Surge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea. Hæc quæ ſupetius expoſuimus ſponſus nõ audiẽtibus adoleſcẽtulis, ſed ſola ſponſa

audiente

audiente loquitur. Volumus autem & ipſius iam audire ſermonẽ loquentis ad ſponſam, Surge, ueni proxima mea, columba mea, & ueni columba mea ſub tegmine petræ. Et Moyſes ſub tegmine petræ ponitur, ut uideat poſteriora dei. In tegmine antemuralis. Primum ueni ad id quod ante murũ eſt, & poſt ea poteris introire ubi murus eſt petræ. Oſtende mihi faciem tuam. Vſq; ad præſentem diem ſimilia dicuntur ad ſponſam: necdum enim habebat fiduciã, ut reuelata facie gloriam domini cõtemplaretur. Quia uero iam ornata eſt atq; compoſita, dicitur ei, Oſtende mihi faciem tuam. Nondum erat enim uox eius ita ſuauis, ut mereretur ei dici, Audire me fac uocem tuam. Quando ergo didicit loqui, Tace enim ait, & audi Iſrael, & ſcito quid loquar: & ſuauis facta eſt uox eius ſponſo, ſecundum illud propheticũ, Suauis fiat ei poſtulatio mea: tũc ad eam ſponſus effatur, Et audire me fac uocem tuam, quia uox tua ſuauis eſt. Si aperueris os tuum uerbo dei, dicet tibi ſponſus, Vox tua ſuauis eſt, & aſpectus tuus ſpecioſus. Quapropter cõſurgentes deprecemur dominũ, ut digni efficiamur ſponſi ſermone, ſapientia, Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

COMMENTARIVS IN CANTICVM CANTICORVM, QVI VT EST PIVS ET ERVDITVS, ITA MEA quidem ſententia, Hieronymi non eſt, nec Origenis, nec alicuius Græci. Vide cenſuram noſtram.

PROLOGVS

EPITHALAMIVM libellus, id eſt nuptiale carmen, in modum mihi uidetur dramatis à Solomone cõſcriptus, quem cecinit inſtar nubentis ſponſæ, & erga ſponſum ſuum, qui eſt ſermo dei, cæleſti amore flagrãtis. Adamauit enim eum, ſiue anima quæ ad imaginem eius facta eſt, ſiue eccleſia. Sed & magnificus hic ipſe atq; perfectus ſpõſus, quibus uerbis uſus ſit ad cõiunctam ſibi animam, uel eccleſiam, hęc ipſa ſcriptura nos docet. Sodales quoque ſponſæ adoleſcentulæ cum ipſa ſponſa poſitæ quæ dixerunt, quæq; etiam amici ac ſodales ſponſi, ex eodem nihilominus libro, qui Canticum canticorũ intitulatur, cognoſcimus. Poſsibilitas enim data eſt etiam ipſis amicis ſponſi aliqua dicere, ea duntaxat quæ audierant ab ipſo ſponſo lætantes de coniunctione ſponſæ. Fit ergo ſermo ab ipſa ſponſa, non ſolum ad ſponſum, ſed etiam ad adoleſcentulas: & rurſum ſponſi ſermo non tantũmodo ad ſponſam, ſed etiam ad amicos dirigitur ſponſi. Et hoc eſt quod ſuprà diximus, carmen nuptiale in modũ dramatis eſſe conſcriptũ. Drama enim dicitur multarum perſonarũ cantilena, ut in ſcenis agi fabula ſolet, ubi diuerſæ perſonæ introducuntur, & alijs accedentibus, alijs etiam diſcedentibus, à diuerſis, & ad diuerſos textus narrationis expletur. Quæ ſingula ſuo ordine ſcriptura hæc continet, totũq; corpus eius myſticis formatur eloquijs. Sed primo ſcire nos oportet, quoniam ſicut puerilis ætas non mouetur ad amorem poſsibilium, ita nec ad capiendũ quidem uerba hæc, paruula & infantilis interioris hominis ætas admittitur, illorum ſcilicet qui lacte in Chriſto aluntur, non cibo forti, & qui nunc primum rationabile & ſine dolo lac concupiſcunt. In uerbis enim Cantici canticorũ ille cibus eſt, de quo dicit Apoſtolus, Perfectorũ autem eſt ſolidus cibus: & tales requirit auditores, qui ꝑ poſſibilitate ſumendi exercitatos habeant ſenſus ad diſcretionẽ boni & mali. Et quidem paruuli quos diximus, ſi ueniãt ad hæc loca, poteſt fieri ut nihil quidem ex hac ſcriptura proficiant, nec tamen ualde lædantur, uel ipſa quæ ſcripta ſunt legentes, uel quę ad explanationẽ eorum dicenda ſunt, recenſentes. Si uero aliquis acceſſerit, qui ſecundũ carnem tantũmodo uir eſt, huic tali non parum ex hac ſcriptura diſcriminis, periculiq; naſcetur. Audire enim pure & caſtis auribus amoris nomina neſciens, ab interiori homine ad exteriorẽ & carnalem uirum omnem deflectet auditum, & à ſpiritu conuertetur ad carnẽ, nutrietq; in ſemetipſo cõcupiſcentias carnales, & occaſione diuinæ ſcripturæ commoueri & incitari uidebitur ad libidinẽ carnis. Ob hoc ergo moneo, & cõſilium do omni qui nondũ carnis & ſanguinis moleſtijs caret, neq; ab affectu naturæ materialis abſcedit,

ut à lectione libelli huius eorumq́; quæ in eo dicentur, penitus temperet. Aiunt enim ob-
ſeruari etiam apud Hebræos, quod niſi quis ad ætatem perfectã maturamq́; peruenerit,
libellum hunc ne quidẽ in manibus tenere permittatur. Sed & illud ab eis accepimus cu
ſtodiri, quandoquidẽ moris eſt apud eos omnes ſcripturas à doctoribus & à ſapientibus
tradi pueris, ſimul & eas quas δευτερώσεις appellant, ad ultimum quatuor iſta obſeruari,
id eſt principiũ Geneſis, in quo mundi creatura deſcribitur, & Ezechielis prophetæ prin
cipia, in quibus de Cherubim refertur, & finem in quo templi ædificatio continetur, &
hunc Cantici canticorũ librum. Igitur neceſſarium mihi uidetur, anteq̃ ad ea quæ in hoc
libello ſcripta ſunt, diſcutienda ueniamus, de amore prius ipſo qui eſt ſcripturæ huius cau
ſa præcipua, pauca diſſerere, & poſt hæc de ordine librorũ Solomonis, in quibus hic liber
tertio loco poſitus uidetur. tum etiam de attitulatione libelli ipſius, cur Canticũ cantico-
rum ſuperſcriptus ſit: atq; etiam quomodo dramatis in modum, & tanquam fabula quæ
in ſcenis perſonarũ immutatione agi ſolet, uideatur eſſe compoſitus. Apud Græcos qui-
dem plurimi eruditorũ uirorum uolentes inueſtigare ueritatis indaginẽ, de amoris natura
multa ac diuerſa etiam dialogorũ ſtilo ſcripta protulerunt, conantes oſtendere non aliud
eſſe amoris uim, niſi quę animam de terris ad faſtigia cæli celſa perducat, nec ad ſummam
poſſe beatitudinem perueniri, niſi amoris deſiderio prouocante. Sed & quæſtiones de
hoc quaſi in cõuiuijs propoſitæ referuntur, inter eos puto inter quos non ciborũ, ſed uer
borum conuiuiũ gerebatur. Alij uero etiam artes quaſdam quibus amor hic in anima gi-
gni uel augeri poſſe uideatur, conſcriptas reliquerunt. Sed has artes carnales homines ad
uitioſa deſideria, & culpabilis amoris miniſteria traxerunt. Non ergo mirum ſit, ſi et apud
nos, ubi quãto plures ſimpliciores, tanto plures & imperitiores uidentur, difficilem dixi-
mus & periculo proximã de amoris natura diſputationem: cum apud Græcos qui erudi-
ti & ſapientes uidentur, fuerint tamen aliqui qui de his non ita acceperint, ut ſcriptũ eſt,
ſed occaſione eorum quæ de amore dicta ſunt, in lapſus carnis & in impudicitiæ præcipi-
tia corruerũt, ſiue ex his quæ ſcripta erant (ut ſupra memorauimus) admonitiones quaſ-
dam & incitamenta ſumentes, ſiue incontinentiæ ſuæ uelamen ſcriptis ueterũ præferen-
tes. Ne ergo & nos tale aliquid incurramus, ea quę à ueteribus bene & ſpiritaliter ſcripta
ſunt, uitioſe et carnaliter aduertentes, tam corporis q̃ animæ noſtrę palmas protendamus
ad deum, ut dominus qui dedit uerbum euangelizantibus uirtute multa, donet & nobis
in uirtute ſua uerbum quo poſſimus ex his quæ ſcripta ſunt, intellectum ſanum, & ad æ-
dificationem pudicitiæ aptum, uel nomini ipſi, uel naturæ amoris oſtendere. In principio
uerborũ Moyſi, ubi de mundi conditione cõſcribitur, duos inuenimus homines creatos
referri. Primũ ad imaginẽ et ſimilitudinem dei factum, ſecundũ è limo terræ factum. Hoc
Paulus apoſtolus bene ſciẽs, & ad liquidũ in his eruditus, in ſuis literis apertius & euiden
tius binos eſſe & per ſingulos quoſq; homines ſcripſit. Sic enim dixit. Nam ſi is qui foris
eſt homo noſter corrumpitur, ſed ille qui intus eſt, renouatur de die in diem. Et iterum.
Condelector enim legi dei ſecundũ interiorem hominem. & his ſimilia quanta conſcri-
bit? Vnde puto neminem iam debere dubitare, quod Moyſes de duorum hominũ factura
uel figmento ſcripſerit in principio Geneſis, cum uideat Paulũ qui melius utiq; q̃ nos in
telligebat ea quæ à Moyſe ſcripta ſunt, duos homines eſſe per ſingulos quoſq; dicentem.
Quorũ unum, id eſt interiorem, renouari per ſingulos dies memorat: alterum uero, id eſt
exteriorẽ, in quibuſdam ſanctis, & talibus qualis erat Paulus, corrumpi perhibet & infir-
mari. Quòd ſi alicui uidebiť de hoc adhuc aliquid dubitandũ, in locis proprijs melius ex-
planabitur. Nunc autem propter quid memoriã fecerimus interioris & exterioris homi-
nis proſequamur. Oſtendere enim ex his uolumus, quod ſcripturis diuinis per homony-
mias, id eſt per ſimiles appellationes, imò per eadẽ uocabula, & exterioris hominis mem-
bra, & illius interioris hominis partes affectusq́; nominãtur, eaq́; non ſolũ uocabulis, ſed
& rebus ipſis ſibi inuicẽ comparantur. Verbi gratia, uetatur aliquis eſſe puer ſecundũ in-
teriorem hominẽ, quem poſſibile eſt creſcere, & ad ætatẽ iuuenis adduci, atq; inde ſucce-
dentibus incrementis peruenire ad uirum perfectũ, & effici patrem. His autem nomini-
bus uti uoluimus, ut conſona diuinæ ſcripturæ, illi ſcilicet quæ ab Ioanne ſcripta eſt, uoca
bula poneremus. Ait enim ille. Scripſi uobis pueri, quoniã cognouiſtis patrẽ: ſcripſi uo-
bis patres, quoniã cognouiſtis eum qui ab initio eſt. Scripſi uobis iuuenes, quoniã fortes
eſtis

eſtis,& per uerbũ dei quod manet in cœlo, uiciſtis malignum. Euidens utiq; eſt, nec ab ullo arbitror omnino dubitari, quod pueros hic Ioannes uel adoleſcentes, uel iuuenes, uel etiam patres ſecundũ animæ, non ſecundum corporis appellet ætatẽ. Sed & Paulus dicit in quodã loco, Non potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, tanq; paruulis in Chriſto lac uobis potũ dedi, non eſcam. In Chriſto autem paruuli proculdubio ſecundũ animæ, non ſecundum carnis nominantur ætatẽ. Deniq; idem Paulus etiam in alio loco ait: Cum eſſem paruulus, loquebar ſicut paruulus, ſicut paruulus ſapiebã, ſicut paruulus cogitabã, Cum autem factus ſum uir, deſtruxi quæ erant paruuli. Et iterũ alibi dicit, Donec occurramus omnes in uirum perfectũ, in menſurã ætatis plenitudinis Chriſti. Scit enim occurſuros eſſe omnes qui credunt in uirum perfectũ, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Igitur ſicut hæc quæ memorauimus ætatum nomina, eiſdem uocabulis & exteriori homini aſcribuntur & interiori: ita inuenies etiam membrorũ nomina corporaliũ transferri ad animæ membra, ſeu potius efficientiæ hæc animæ affectuſq; dicendi ſunt. Dicitur ergo in Eccleſiaſte, Sapientis oculi in capite eius. Item in Euangelio, Qui habet aures audiendi, audiat. In Prophetis quoq;, Sermo domini qui factus eſt in manu prophetę Hieremiæ, ſiue alterius cuiuslibet. Simile eſt etiam illud quod ait ille, Pes autem tuus non offendit. Et iterum, Mei aũt paulo minus moti ſunt pedes. Euidenter quoque & uenter animę deſignatur, ubi dicitur, Domine à timore tuo in utero concepimus. Nam inde quis dubitet, cum dicitur, Sepulchrũ patens eſt guttur eorum? Et iterũ, Præcipita domine, & diuide linguas eorũ. Sed & id quod ſcriptum eſt, Dentes peccatorũ contriuiſti. Et iterum, Contere brachiũ peccatoris & maligni. Et quid opus eſt me de his plura colligere, cum abundãtiſſimis teſtimonijs ſcripturæ diuinæ repletæ ſint? Ex quibus euidenter oſtenditur membrorum hæc nomina nequaquam corpori uiſibili aptari poſſe, ſed ad inuiſibilis animæ partem uirtutesq; debere reuocari: quoniam & uocabula quidem habent ſimilia, aperte autem & ſine ulla ambiguitate nõ exterioris, ſed interioris hominis ſignificantias gerunt. Eſt ergo materialis huius hominis, qui & exterior appellaẽ, cibus potusq; naturæ ſuæ cognatus, corporeus iſte ſcilicet, & terrenus. Similiter autem & ſpiritalis hominis ipſius qui et interior dicitur, eſt proprius cibus, ut panis ille uiuus qui de cœlo deſcendit. Sed & potus ille eſt ex illa aqua quam promittit Ieſus, dicens: Quicunq; biberit ex hac aqua quam ego do ei, non ſitiet in æternum. Sic ergo per omnia ſimilitudo quidem uocabulorum ſecũdum utrunq; hominem ponitur: rerum uero proprietas unicuiq; diſcreta ſeruatur, & corruptibili corruptibilia præbenẽ, incorruptibili uero incorruptibilia proponuntur. Vnde accidit, ut ſimpliciores quidã neſcientes diſtinguere ac ſecernere quæ ſint quæ in ſcripturis diuinis interiori homini, quæ uero exteriori deputanda ſint, uocabulorum ſimilitudinibus falſi ad ineptas quaſdam fabulas & figmenta inania ſe contulerint: ut etiam poſt reſurrectionẽ cibis corporalibus utendũ crederent, potumq; ſumendum nõ ſolum ex illa uite uera, & uiuente in ſecula, uerum & ex his uitibus ligni. Sed de his aliàs uidebimus. Nunc ergo (ut præcedenti obſeruatione diſtinximus) eſt quidem ſecundum interiorẽ hominem alius ſine filijs & ſterilis, alius uero abundans in filijs. Secundum quod & illud aduertimus dictũ, Sterilis peperit ſeptem, & fœcunda in filijs infirmata eſt. Et ut in benedictionibus dicit, Non erit in uobis ſine filijs & ſterilis. Igit ſi hæc ita ſe habent, ſicut dicitur aliquis carnalis amor, quem & Cupidinẽ appellauerunt poetæ, ſecundum quẽ qui amat, in carne ſeminat: ita eſt et quidã ſpiritalis amor, ſecundũ quem ille interior homo amans in ſpiritu ſeminat. Et ut euidentius dicã, ſi quis eſt qui portat adhuc imaginẽ terreni, ſecundũ exteriorẽ hominem, agitur cupidine & amore terreno. Qui uero portat imaginẽ cœleſtis ſecundũ interiorem hominẽ, agitur cupidine et amore cœleſti. Amore autem & cupidine cœleſti agitur anima, cum perſpecta pulchritudine & decore uerbi dei ſpeciem eius adamauerit, & ex ipſo telum quoddã & uulnus amoris acceperit. Eſt enim uerbum hoc imago, & ſplendor dei inuiſibilis primogenitus omnis creaturæ, in quo creata ſunt omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris, ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia. Igitur ſi quis potuerit capaci mente cõijcere & conſiderare horum omniũ quæ in ipſo creata ſunt decus & ſpeciẽ, ipſa rerum uenuſtate percuſſus, & ſplendoris magnificentia ceu iaculo (ut ait Propheta) electo terebratus, ſalutare ab ipſo uulnus accipiet, & beato igne amoris eius ardebit. Oportet etiam nos illud ſcire, quod illicitus amor, & contra legem,

ſicut accidere poteſt homini exteriori, uerbi gratia, ut non ſponſam uel coniugem amet, ſed aut meretricem, aut adulteram: ita & interiori homini, hoc eſt animæ, accidere poteſt amor, non in legitimum ſponſum quem diximus eſſe uerbum dei, ſed in adulterum aliquem & corruptorem. Quod ſub hac eadem figura euidenter declarat Ezechiel propheta, ubi Oollam & Oolibam introducit ſub ſpecie Samariæ & Hieruſalē, adulterino amore corruptas, ſicut locus ipſe ſcripturæ propheticæ oſtendit uolentib. plenius ſcire. Exardeſcit autē etiam hic ſpiritalis amor animæ, aliquando quidem ut edocuimus erga aliquos ſpiritus nequitiæ, aliquando erga ſpiritum ſanctum, et uerbum dei, qui eſt ſponſus fidelis, & eruditæ animæ uit dicitur, & cuius ipſa ſponſa in hac præcipue ſcriptura quæ habetur in manibus, nominatur, ſicut præſtante domino, plenius oſtendemus, cum uerba ipſius libelli explanare cœperimus. Videtur autem mihi diuina ſcriptura, uolēs cauere ne lapſus aliquis legentibus ſub amoris nomine naſceretur, pro infirmioribus quibuſq; eum qui apud ſapientes ſeculi Cupido, ſeu amor dicitur, honeſtiori uocabulo charitatem uel dilectionem nominaſſe. Verbi gratia, ut cum dixit de Iſaac, Et accepit Rebeccam, et facta eſt ei uxor, & dilexit eam. Et iterum de Iacob & Rachel, ſimiliter dicit ſcriptura, Rachel autem erat decora oculis, & pulchra facie, & dilexit Iacob Rachel, & dixit, ſeruiam tibi ſeptem annis pro Rachel filia tuą iuniore. Euidentius autem immutatus uſus uocabuli huius apparet in Amnon, qui adamauit ſororem ſuam Thamar. Scriptum eſt enim, Et factum eſt poſt hæc, & erat Abſalon filio Dauid ſoror decora facie ualde, & nomen ei Thamar, & dilexit eam Amnon filius Dauid. dilexit poſuit pro adamauit. Et tribulabatur, inquit, Amnon, ita ut infirmaretur propter Thamar ſororem ſuam: quoniam uirgo erat, & graue uidebatur in oculis Amnon facere ei aliquid. Et poſt pauca de uiolentia quam intulit Amnon Thamar ſorori ſuæ, ita dicit ſcriptura: Et noluit Amnon audire uocē eius, ſed inualuit ſuper eam, & humiliauit eam, & dormiuit cū ea, & odiuit eam odio Amnon magno ualde: quoniam maius erat odium quo oderat eam, q̃ dilectio qua dilexerat eam. Et in his ergo, & in pluribus alijs locis inuenies ſcripturam diuinam refugiſſe amoris uocabulum, & charitatis dilectioniſq; poſuiſſe. Interdum (licet raro) proprio tamen uocabulo amorem nominat, & inuitat ad eum atq; incitat animas, ut cum dicit in Prouerbijs de ſapientia: Adama eam, & ſeruabit te: circumda eam, & exaltabit te: honora eam, & complectetur te. Sed & in eo libello qui dicitur ſapientia Solomonis, ita ſcriptū eſt de ipſa ſapientia, *Amator factus ſum decoris eius.* Arbitror autē quod ubi nulla lapſus uidebatur occaſio, ibi tantum nomen amoris inſeruit. Quid enim paſſibile, aut quid indecorū poſſit aliquis aduertere in amore ſapientię, uel in eo qui ſe amatorem profiteatur eſſe ſapientię? Nam ſi dixiſſet, quia adamauit uel Iſaac Rebeccam, uel Iacob Rachel, paſſio utiq; aliqua indecora per hæc uerba erga ſanctos dei homines potuiſſet intelligi, apud eos præcipue qui neſciunt à litera conſcendere ad ſpiritū. Apertiſſime autem in hoc ipſo libello qui habetur in manibus, amoris nomen charitatis uocabulo permutatū eſt, in eo ubi dixit: Adiuraui uos filię Hieruſalem, ſi inueniretis fratruelem meum, ut annuncietis ei, quia uulneratæ charitatis ego ſum: pro eo utiq; ut diceret, Amoris eius telo percuſſa ſum. Nihil ergo intereſt in ſcripturis diuinis, utrum charitas dicatur, an amor, uel dilectio: niſi quod in tantum nomen charitatis extollitur, ut etiam ipſe deus charitas appelletur, ſicut Ioannes dixit: Chariſſimi diligamus inuicem, quia charitas ex deo eſt, & omnis qui diligit, ex deo natus eſt, & cognoſcit deum: qui autem non diligit, nō cognoſcit deum, quia deus charitas eſt. Et quāuis alterius temporis ſit dicere aliquid de his quæ exempli cauſa ex Ioannis epiſtola protulimus, tamen breuiter etiam aliqua perſtringere, non eſt uiſum abſurdū. Diligamus, inquit, inuicē, quia charitas ex deo eſt. & poſt pauca: Deus charitas eſt. In quo oſtendit & ipſum deum charitatē eſſe, & iterum eum qui ex deo eſt, charitatē eſſe. Quis autem ex deo eſt, niſi ille qui dicit, Ego ex deo exiui, & ueni in hunc mundum? Quod ſi deus pater charitas eſt, & filius charitas eſt: charitas autē & charitas unum eſt, & in nullo differt: cōſequenter ergo pater & filius unum bene dicunt. Et ideo conuenienter Chriſtus ſicut ſapientia, & uirtus, & iuſtitia, et uerbū, & ueritas, ita & charitas dicitur. Et ideo dicit ſcriptura: Quia ſi charitas manet in uobis, deus in uobis manet. Deus autē, id eſt pater & filius, qui & ueniunt ad eum qui perfectus in charitate eſt, ſecundū uerbum domini & ſaluatoris dicentis: Ego & pater ueniemus ad eum, & manſionē faciemus apud eū.

Sciendum

Sciendum ergo eſt, quod hæc charitas quę deus eſt, cum in aliquo fuerit, nihil terrenum, nihil materiale, nihil corruptibile diligit. Cōtra naturam nanq; eſt ei corruptibile aliquid diligere, cum ipſa ſit incorruptionis fons. Ipſa eſt enim ſola quæ habet immortalitatē. Siquidē deus charitas eſt, qui ſolus habet immortalitatē, lucem habitās inacceſſibilē. Quid autem aliud immortalitas niſi uita æterna eſt, quam daturum ſe promittit deus credentibus in ipſum ſolum uerum deum, & quem miſit Ieſum Chriſtū filium eius? Propterea ergo in primis, & ante omnia hoc amabile & placitum dicitur eſſe deo, ut quis diligat dominum deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, & ex totis uiribus ſuis. Et quia deus charitas eſt, & filius qui ex deo eſt, charitas eſt, ſui ſimile aliquid requirit in nobis: ut per hanc charitatē quæ eſt in Chriſto Ieſu, qui eſt charitas, uelut cognata quadam per charitatis nomen affinitate ſociemur: ſicut & ille qui iam coniunctus ei dicebat, Quis nos ſeparabit à chariſate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro? Hæc autē charitas omnem hominem proximū diligit. Ob hoc enim arguit Saluator quendam, qui opinabatur quod iuſta anima erga eam quæ iniquitatibus inuoluta eſt, propinquitatis iura nō ſeruet: & iſta de cauſa texuit iſtam parabolam, quæ dicit, quod in latrones incidit quidam, dum deſcendit ab Hieruſalem in Hiericho: & culpat quidem ſacerdotem ac leuitam, qui uidentes ſeminecem, præterierunt: amplectitur autem Samaritanū qui miſericordiam fecerit, & hunc fuiſſe ei proximum ipſius qui propoſuerat reſponſione firmauit, & ait ei, Vade, & tu fac ſimiliter. Etenim natura omnes nobis inuicem proximi ſumus. Operibus uero charitatis fit proximus ille qui poteſt benefacere, ei qui non poteſt. Vnde et Saluator noſter factus eſt proximus nobis, nec pertranſiuit nos cum ſemineces ex latronum uulneribus iaceremus. Igitur ſciendum eſt dei charitatē ſemper ad deum tendere, à quo originem duxit, & ad proximū reſpicere, cum quo participium gerit, utpote ſimiliter creatum in corruptione. Sic ergo quæcunq; de charitate ſcripta ſunt, quaſi de amore dicta ſuſcipe, nihil de nominibus curans. Eadem nanq; in utroq; uirtus oſtenditur. Quod ſi quis dicat, quia & pecuniam, & meretricem, & alia ſimiliter mala eodem uocabulo quod à charitate duci uidetur, diligere appellamur: ſciendum eſt in his non proprie, ſed abuſiue charitatem nominari. Sicut (uerbi gratia) & deus nomen principaliter in eo eſt, ex quo omnia, & per quem omnia, & in quo omnia. quod utiq; aperte uirtutem, & naturam trinæ ſingularitatis denunciat. Secundo uero in loco, & (ut ita dixerim) abuſiue deos dicit ſcriptura etiam illos ad quos ſermo dei fit, ſicut confirmat Saluator in euangelijs. Sed & cœleſtes uirtutes ſub hoc nomine appellari uidentur, dum dicitur: Deus ſtetit in ſynagoga deorū, in medio autem deos dijudicat. Tertio uero in loco iam non abuſiue, ſed falſo, dij gentium dæmones appellantur, cum dicit ſcriptura, Omnes dij gentium dæmonia. Itaq; & primum charitatis nomen in deo eſt, propter quod iubemur diligere deum ex toto corde noſtro, ex tota anima noſtra, & ex totis uiribus noſtris, utpote eum à quo habemus hoc ipſum, ut diligere poſſimus. In ipſo iam ſine dubio cōtinetur, ut & ſapientiam, & iuſtitiam, & pietatem, & ueritatem, omnesq; uirtutes pariter diligamus. Vnum enim atq; idem eſt diligere deū, & diligere bona. Secūdo loco, quaſi abuſiuo & inde deriuato nomine, etiam proximū diligere iubemur, tanquam noſipſos. Tertium uero eſt quod falſo ſub charitatis titulo nominatur, diligere uel pecuniam, uel uoluptates, uel omne quicquid ad corruptelam pertinet & errorem. Non ergo intereſt utrū amari dicatur deus, an diligi. Nec puto quod culpari poſſit ſi quis deum ſicut Ioannes charitatem, ita ipſe amorem nominet. Deniq; memini aliquem ſanctorū dixiſſe Ignatium nomine de Chriſto, Meus autem amor crucifixus eſt: nec reprehendi eum pro hoc dignū iudico. Sciendum autem quod omnis qui uel pecuniam diligit, uel ea quæ in mundo ſunt materiæ corruptibilis, uirtutē charitatis quæ ex deo eſt, ad terrena & ad caduca deducit, & rebus dei abutitur ad ea quæ nō uult deus. Nō enim deus dilectionem horum, ſed uſum hominibus dedit. Hæc autem paulo latius diſcuſſimus, uolentes de natura charitatis & amoris apertius attentiusq; diſtinguere, ne forte quoniam ſcriptura dicit, quia deus charitas eſt, omne quod diligitur etiam ſi corruptibile ſit, ex deo eſſe, & hoc charitas & dilectio putaretur. Sed oſtenditur res quidem dei, & munus eius eſſe charitas, non tamen ſemper ab hominibus, ad ea quæ dei ſunt, & quæ deus uult, opus eius aſſumi. Sed et hoc ſcire oportet, quod impoſſibile eſt, ut non ſemper humana natura aliquid amet. Omnis nanq; qui ad id ætatis uenerit, quam pubertatē uo-

cant, amat aliquid ſeu minus recte, cum amat quæ non oportet: ſeu recte & utiliter, cum amat quæ oportet. Verum nonnulli hunc amoris affectum, qui animæ rationabili inſitus eſt beneficio conditoris, aut ad amorem pecuniæ trahunt & auaritiæ ſtudiũ: aut erga gloriam capiandam, & fiunt inanis gloriæ cupidi: aut erga ſcorta ſectãda, & inueniuntur im pudicitiæ libidiniſq; captiui: aut ad alia his ſimilia uirtutẽ tanti boni huius effundunt. Sed & cum erga diuerſas artes amor iſte ducitur, quæ manu miniſtrantur, aut per ſtudia præſentis uitæ non ſolum neceſſaria, ut (uerbi gratia dixerim) erga artem palæſtricã, uel curſus exercitia, aut certe etiam erga geometricam, uel muſicam, uel arithmeticam conferẽ, atq; ad alias uel huiuſcemodi diſciplinas, nec ſic quidem mihi uidetur uſus eius probabiliter ſumi. Si enim quod bonum eſt, hoc & probabile eſt: bonum autem proprie non erga uſus corporeos, ſed in deo primũ & animi uirtutibus intelligitur: conſequenter ille amor probabilis eſt, qui deo & animi uirtutibus coaptatur. Et hoc ita ſe habere definitione ipſius ſaluatoris oſtenditur, ubi interrogatus à quodam, quod eſſet mandatum omnium maximum, & primum in lege, reſpondit: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis. Secundũ uero ſimile eſt illi: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Et adiecit, In his duobus mandatis omnis lex pendet & prophetæ: oſtendens per hæc duo iuſtum amorem legitimumq; cõſtare, atq; in his uniuerſam legem prophetaſq; pendere. Sed & quod ait, Non adulterabis, Non occides, Non furtũ facies, Non falſum teſtimoniũ dices, & ſi quod aliud mandatũ, in hoc uerbo reſtauratur, in quo ait: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. quod hoc modo facilius explanabitur. Ponamus uerbi gratia, mulierem amore alicuius uiri ardentem, cupientemq; in conſortiũ eius aſciſci, nõne omnia ita aget, & omnes motus ſuos ita temperabit, ut ſcit illi placere quem diligit: ne forte ſi in aliquo contra uoluntatem illius egerit, conſortia eius uir ille optimus refutet atq; ſpernat? Poterit ne hæc mulier quæ erga amorẽ uiri illius toto corde, tota anima, totiſq; uiribus feruet, aut adulterium committere, quæ eum nouerit amare pudicitiã? aut homicidium, quæ eum nouerit mitem? aut furtum, quæ ei ſciat liberalitatem placere? aut concupiſcet aliena, quæ omnes ſuas cõcupiſcentias erga amorem uiri illius habeat occupatas? Sic ergo in charitatis perfectione, & omne mandatum reſtaurari dicitur, & legis uirtus propheta rumq; pendere. Propter iſtud charitatis uel amoris bonum ſancti, nec in tribulatione anguſtiantur, nec aporiati exaporiantur, nec deiecti pereunt, ſed quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis eorum ſupra modum æternum gloriæ pondus operatur illis. Non ẽm omnibus, ſed Paulo, & his qui ei ſimiles ſunt, præſens hęc & momentanea ac leuis dicitur tribulatio: quia perfectam charitatem dei in Chriſto Ieſu per ſpiritum ſanctum habent in corde ſuo diffuſam. Sic denique & Iacob patriarcham amor Rachel per ſeptem annos continuos in laboribus poſitum diurni æſtus, & nocturni frigoris uſtionem ſentire non ſiuit. Sic ipſum Paulum in amore huius incenſum audito dicentem: Charitas omnia patitur, omnia credit, omnia ſperat, omnia tolerat, charitas nunquam cadit. Nihil ergo eſt quod non toleret, qui perfecte diligit. Plura autem quando nõ toleramus, certum quod ob hoc quia charitatem quæ omnia tolerat, non habemus. Et ſi non ferimus aliqua patienter, ideirco eſt quia charitas nobis deeſt, quæ omnia patitur. In luctamine quoq; eo quod eſt nobis aduerſus diabolum, quod frequenter cadimus, nõ dubium eſt quin ob hoc fiat quod non eſt in nobis charitas illa quæ nunquam cadit. Hunc ergo amorem loquitur præſens ſcriptura, quo erga uerbum dei anima beata utitur, & inflammatur: & iſtud Epithalamij carmen per ſpiritum canit quo eccleſia ſponſo cœleſti Chriſto coniungitur ac ſociatur, deſiderans miſceri ei per uerbum, ut concipiat ex eo, & ſaluari poſſit per hanc caſtam filiorum generationem, cum permanſerint in fide, & ſanctitate cum ſobrietate: utpote cõcepti ex ſemine quidem uerbi dei, editi uero genitiq; uel ab immaculata eccleſia, uel ab anima nihil corporeum, nihil materiale requirente, ſed ſolo uerbi dei amore flagrante. Hæc interim nobis ad præſens de amore, uel charitate, quæ in Epithalamio hoc Cantici canticorum refertur, occurrere potuerũt. Sed ſciendum eſt tam multa eſſe quæ dici debeant de charitate hac, quanta & de deo: ſiquidem ipſe eſt charitas. Scit enim nemo patrem niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Similiter aũt etiam ipſum filium, quoniam & ipſe charitas eſt, nemo ſcit niſi pater, & ſecundũ hoc quod charitas dicitur, Solus autem ſpiritus ſanctus eſt, qui ex patre procedit, et ideo ſcit quę in deo

ſunt

ſunt, ſicut ſpiritus hominis ſcit quæ in homine ſunt. Hic ergo paracletus, ſpiritus ueritatis, qui de patre procedit, circuit quærens ſi quas inueniat dignas & capaces animas, quibus reuelet magnitudinē charitatis huius quę ex deo eſt. Nunc ergo iam ipſum deum patrem, qui charitas eſt, inuocãtes, per eam quæ ex ipſo eſt charitatē, etiam ad reliqua diſcutienda ueniamus. Et tentemus primum de eo requirere quid illud ſit, quod cum tria uolumina eccleſia dei à Salomone ſcripta ſuſceperit, primus ex ipſis Prouerbiorum liber poſitus ſit, ſecundus is qui Eccleſiaſtes appellatur, tertio uero in loco Cantici canticorū uolumen habeatur. Quæ ergo nobis occurrere poſsint in hoc loco, iſta ſunt. Generales diſciplinæ quibus ad rerū ſcientiam peruenitur tres ſunt, quas Græci Ethicam, Phyſicam, & Theoricen appellauerūt, nos has dicere poſſumus moralem, naturalem, & inſpectiuam. Nonnulli ſanè apud Græcos etiam Logicen, quã nos rationalem poſſumus dicere, quarto in numero poſuere. Alij non extrinſecus eam, ſed per has tres quas ſupra memorauimus diſciplinas innexam cõſertamq; per omne corpus eſſe dixerūt. Eſt enim Logice, & uelut nos dicimus rationalis, quæ uerborū, dictorūq; uidetur continere rationes, proprietatesq;, & improprietates, generaq;, & ſpecies, & figuras ſingulorū quoq; edocere dictorum: quam utiq; diſciplinã, non tam ſeparari, quàm inſeri cæteris conuenit & intexi. Moralis autem dicitur per quam mos uiuendi honeſtus aptatur, & inſtituta ad uirtutem tendentia præparantur. Naturalis dicitur ubi uniuſcuiuſq; rei natura diſcutitur, quo nihil cõtra naturam geratur in uita, ſed unumquodq; his uſibus deputetur, in quos à creatore productum eſt. Inſpectiua dicitur, qua ſupergreſsi uiſibilia, de diuinis aliquid & cœleſtibus contemplamur, eaq; ſola mente intuemur, quoniam corporeum ſupergrediuntur aſpectum. Hæc ergo ut mihi uidetur ſapientes quiq; Græcorum ſumpta à Salomone, utpote qui ætate & tempore longe ante ipſos prior ea per dei ſpiritū didiciſſet, tanquam propria inuenta protulerunt, & inſtitutionum ſuarum uoluminibus comprehēſa poſteris tradenda reliquere. Sed hæc ut diximus Salomon ante omnes inuenit, et docuit per ſapientiam quam accepit à deo, ſicut ſcriptum eſt. Et dedit deus prudentiam Salomoni, & ſapientiam multam ualde, & latitudinem cordis ſicut arenam quæ eſt ad oram maris, & multiplicata eſt in eo ſapientia ſuper omnes antiquos filios hominum, & ſuper omnes ſapientes Aegypti. Salomon ergo tres iſtas, quas ſupra diximus generales eſſe diſciplinas, id eſt moralem, naturalem, & inſpectiuam, diſtinguere ab inuicem ac ſecernete uolens, tribus eas libellis edidit ſuo quoq; ordine ſingulis conſequenter aptatis. Primo ergo in prouerbijs moralem docuit locum, ſuccinctis (ut decuit) breuibusq; ſententijs uitæ inſtituta componens. Secundam uero quæ naturalis appellatur, cõprehendit in Eccleſiaſte. In quo multa de rebus naturalibus diſſerens, & inania ac uana ab utilibus neceſſarijsq; ſecernens, relinquendã uanitatem monet, & utilia rectaq; ſectanda. Inſpectiuū quoq; locum in hoc libello tradidit, qui habetur in manibus, id eſt in Cantico canticorū, in quo amorem cœleſtium, diuinorumq; deſideriū incutit animæ ſub ſpecie ſponſæ ac ſpōſi, charitatis & amoris uijs perueniendū docens ad conſortium dei. Hoc uero eum ueræ philoſophiæ fundamentū ponentem, & ordinem diſciplinarū, inſtitutionumq; condentem, quod nõ latuerit, neq; ab eo abiectus ſit etiam rationalis locus, euidenter oſtēdit in principio ſtatim Prouerbiorum ſuorum. Primo omnium per hoc ipſum quod Prouerbia attitulauit libellum ſuum, quod utiq; nomē ſignificat aliud quidem palàm dici, aliud uero intrinſecus indicari. Hoc enim & cõmunis uſus prouerbiorum docet, & Ioannes in Euãgelio ſaluatorem ita ſcribit dicentem. Hæc in prouerbijs locutus ſum uobis, ueniet hora cū iam nõ in prouerbijs loquar uobis, ſed manifeſte de patre annunciem uobis. Hæc interim in ipſa tituli inſcriptione. In ſequenti uero ſtatim ſubiungit diſcretionē ſermonis, & diſtinguit ſcientiam à ſapientia, & à ſapientia diſciplinam, & intellectum uerborū aliud ponit: & prudentiam dicit in eo eſſe, ut excipere quis poſsit uerborum uerſutiam. Diſtinguit etiam iuſtitiam uerã à directione iudicij: ſed & aſtutiam nominat quandã his quos imbuit neceſſariã, illam credo per quã ſophiſmatū intelligi ac declinari poſsit argutia. Et ideo dicit innocentibus per ſapientiã dari aſtutiam, ſine dubio ne in uerbo dei decipiãtur fraude ſophiſtica. Sed in hoc mihi uidetur rationalis diſciplinæ meminiſſe, per quã doctrina uerborum, dictorumq; ſignificantiæ diſcernuntur, & uniuſcuiuſq; ſermonis proprietas certa cū ratione diſtinguitur. In qua præcipue erudiri conuenit pueros. Hoc enim hortatur, cum dicit,

Vt det puero iuniori ſenſum, & cogitationē. Et quia qui in his eruditur, neceſſario rationabiliter per ea quæ didicit ſemetipſum gubernat, & uitam ſuam moderatius librat, propterea dicit, Intelligens autem gubernacula acquiret. Poſt hæc uero cognoſcēs in uerbis diuinis quibus per prophetas humano generi traditus eſt ordo uiuendi, diuerſos eſſe eloquij tropos, & uarias dicēdi ſpecies: ac ſciens haberi in eis aliquam figuram, quæ Parabola appelletur, & aliam quæ obſcura dictio uocetur, aliasq; quæ ænigmata nominentur, & alias quæ dicta ſapientum dicantur, ſcribit: Intelliges quoq; parabolam, & obſcurum ſermonem, dictaq; ſapientū et ænigmata. Per hæc ergo ſingula, rationalem locum manifeſte & euidenter exponit, ac more ueterum ſuccinctis breuibusq; ſententijs ingentes & perfectos explicat ſenſus. Quæ ſi quis eſt qui in lege domini meditetur die ac nocte, et ſi quis eſt ſicut iuſti os quod meditatur domini ſapientiam, inueſtigare diligentius poterit, & inuenire: ſi tamen recte quis ierit, & quærens pulſauerit oſtiū ſapientiæ, petens à deo ut aperiatur ſibi, & mereatur accipere per ſpiritum ſanctum uerbum ſapientiæ, uerbum ſcientiæ, fieriq; particeps illius ſapientiæ quæ dicebat: Extēdebam enim uerba mea, & non audiebatis. Et merito extendere ſe dixit uerba in eius corde, cui dederit deus (ſicut ſupra diximus) latitudinem cordis. Dilatatur nanq; illius cor qui poteſt ea quæ breuiter in myſterijs dicta ſunt, latiore doctrina ſumptis ex uoluminibus diuinis aſſertionibus explanare. Oportet igitur ſecundum hanc eandem ſapientiſsimi Solomonis doctrinam eum qui ſapientiā ſcire deſiderat, incipere ab eruditione morali, & intelligere illud quod ſcriptū eſt. Concupiſti ſapientiā, ſerua mādata, & dominus dabit eam tibi. Ob hoc magiſter hic qui primus homines diuinam philoſophiam docet, operis ſui exordium prouerbiorū poſuit libellum, in quo (ut diximus) moralis traditur locus: ut cū intellectu, moribusq; quis profecerit, ueniat etiam ad naturalis intelligētiæ diſciplinam, atq; ibi rerum cauſas naturasq; diſtinguens agnoſcat uanitatem uanitatum relinquendam, ad æterna autem & perpetua properandū. & ideo poſt prouerbia, ad Eccleſiaſten uenitur, qui docet (ut diximus) uiſibilia omnia & corporea caduca eſſe & fragilia, quæ utiq; cum ita eſſe deprehēderit is qui ſapientiæ ſtudet, ſine dubio contemnet ea ac deſpiciet, & uniuerſo (ut ita dicam) ſeculo renūcians tendet ad inuiſibilia & æterna, quæ ſpiritalibus quidem ſenſibus, ſed adopertis amorum quibuſdam figuris docentur in Canticis canticorum. Ideo enim nouiſsimum locum tenet hic liber, ut tunc ad eum ueniatur, cum & moribus quis fuerit defecatis, & rerum corruptibilium atq; incorruptibilium ſcientiam diſtinctionemq; didicerit, per quę in nullo poſsit ex his figuris, quibus ſponſæ ad ſpōſum cœleſtis, id eſt animæ perfectæ amor ad uerbum dei deſcribitur ac formatur, offendere. Præmiſsis nanq; his quibus purificatur anima per actus ac mores, & in rerum diſcretionem naturalium perducitur, competēter ad domeſtica uenitur, & ad myſtica, atq; ad diuinitatis contēplationem ſyncero & ſpiritali amore cōſcenditur. Hanc ergo triplicem diuinæ philoſophiæ formam etiam in illis ſanctis ac beatis uiris arbitror præſignatam, pro quorū ſanctiſsimis inſtitutionibus deus ſummus dici uoluit deus Abrahā, deus Iſaac, deus Iacob. Abraham tanquam moralem declarat philoſophiam, per obedientiam. Tanta enim eius fuit obedientia, & obſeruatio mandatorū, ut cum audiret, Exi de terra tua, & de cognatione tua & de domo patris tui, non ſit cūctatus, ſed ſtatim fecerit, imò et aliquid amplius fecerit. Audiens enim ut immolaret filium ſuum, nec inde quidē dubitat, ſed obtemperat præcepto: & ad exēplum obedientiæ quæ eſt moralis philoſophiæ, poſteris dandū, nec filio ſuo unico pepercit. Iſaac quoq; naturalem philoſophiam tenet, cum & puteos fodit, & rerum profunda rimatur. Sed & Iacob inſpectiuum tenet locum, quippe qui & Iſrael ob diuinorū contemplationem nominatus ſit, & qui caſtra cœli uiderit, & domum dei, atq; angelorū uias, id eſt ſcalas à terris in cœlum porrectas proſpexit. Vnde & merito inuenimus tres iſtos beatos uiros altaria fixiſſe deo, hoc eſt philoſophiæ ſuæ conſecraſſe profectus, quo ſcilicet edocerent non hæc ad artes humanas ſed ad Dei gratiam referenda. Sed & in tabernaculis degūt, ut per hæc oſtendant, neq; in terris habendum eſſe aliquid proprium huic qui diuinæ philoſophiæ ſtudet, ſed ſemper promouendum, non tam de loco ad locum, quàm de ſcientia inferiorum; ad ſcientiam perfectorum. Sed & alia multa in ſcripturis diuinis inuenies quæ ordinem hunc quem in libellis Solomonis contineri diximus, ſecundum hanc eandem formam deſignant: ſed ea nunc nobis proſequi aliud in manibus habentibus longum eſt. Si

quis

quis ergo primum locum in emendandis moribus, mandatisq́; ſeruandis, qui per prouerbia deſignatur, impleuit: poſt hæc autem deprehenſa uanitate mundi, & rerũ caducarum fragilitate perſpecta, uenit in hoc ut renunciet mundo, & omnibus quæ in mundo ſunt: conſequenter ueniet etiam ad cõtemplanda & deſideranda ea quæ nõ uidentur & æterna ſunt. Ad quæ tamen ut peruenire poſsimus, indigemus diuina miſericordia, ſi forte ualeamus perſpecta pulchritudine uerbi dei ſalutari in eum amore ſuccẽdi, ut & ipſe dignetur huiuſmodi animam diligere, quam deſideriũ ſui habere perſpexerit. Poſt hæc exigit nos cõſequentia ſermonis dicere etiam de ſuperſcriptione ipſa Cantici canticorũ. Simile enim eſt hoc illis quæ in tabernaculo teſtimonij appellantur ſancta ſanctorũ, & illis quæ in libro Numerorum memorantur opera operum, quæq́; apud Paulũ dicuntur ſecula ſeculorũ. Sed quomodo differant à ſanctis ſancta ſanctorum in Exodo, & quomodo differant opera ab operibus operũ in Numerorum libro, tractãtibus prout potuimus, dictum eſt à nobis. Sed & de ſeculo ſeculorũ in locis quibus occurrit nõ omiſſum eſt, & ne eadẽ repetamus illa ſufficiant. Nunc ergo requiramus primo quæ ſint cantica, quorũ canticorum hoc eſſe canticum dicitur. Puto ergo quod cantica ſint illa quæ dudum per prophetas, uel per angelos canebãtur. Lex enim dicitur per angelos miniſtrata in manu mediatoris. Illa ergo omnia quæ per illos annunciabantur, cantica erant per amicos ſpõſi præcedentia. Iſtud uero unum canticum eſt, quod ipſi iam ſponſo ſpõſam ſuam ſuſcepturo epithalamij ſpecie erat canendũ: in quo ſponſa non adhuc per amicos ſponſi cãtari ſibi uult, ſed ipſius iam ſpõſi præſentis audire uerba deſiderat, dicẽs. Oſculetur me oſculo oris ſui: unde & omnibus canticis merito præfertur. uidetur enim cætera cantica quæ lex & prophetæ cecinerunt, paruulæ adhuc ſponſæ, & quæ nondũ ueſtibula maturæ ætatis ingreſſa ſit decantata: hoc uero canticum adultæ, & iam ualde robuſtæ, & quæ capax ſit iam uirilis potentiæ, perfectiq́; myſterij, decantari uidetur. Secundum quod dicitur de ipſa quia una ſit perfecta columba. quæ ſi perfecta, ergo & perfecti uiri ſpõſa perfectæ ſuſcepit uerba doctrinæ. Primum ergo canticũ cecinit deo Moyſes & filij Iſrael quãdo uiderũt Aegyptios mortuos ad littus maris, & quando uiderũt manum fortem & brachium excelſum domini, & crediderunt deo & famulo eius Moyſi. Tunc cantauerũt dicẽtes. Cantemus domino, glorioſe enim honorificatus eſt. Ego autem arbitror quod nõ poſsit ad iſtud perfectum quis & myſticũ canticum peruenire, & ad iſtam perfectionem ſpõſæ, quæ in hac ſcriptura cõtinetur, niſi prius ambulet per ſiccũ in medio mari, & fiat ei aqua murus à dextera, læuaq́;, & ſic euadat de manibus Aegyptiorum: ita ut uideat eos mortuos ad littus maris, atq; intuens manum fortem domini, quia interfecit Aegyptios, credat domino & famulo eius Moyſi. Moyſi autẽ dico legi atq; euangelijs, omnibusq́; diuinis ſcripturis. tũc enim merito cantabit & dicet. Cantemus domino, glorioſe enim honorificatus eſt. Sed iſtud canticum canet quis cum primum liberatus fuerit à ſeruitute Aegyptiorũ. Poſt hæc autem cum trãſierit per hæc omnia quæ in Exodo, & quæ in Leuitico ſcripta ſunt, & uenerit ad hoc ut in diuinos numeros aſſumatur, tunc iterum ſecũdum canticũ canet, cum exierit de ualle Zareth, quod interpretatur aliena deſcenſio, & uenerit ad puteũ de quo ſcriptum eſt. Et dixit dominus ad Moſen. Congrega populum, & dabo eis aquam de puteo bibere. Ibi enim cantabit & dicet, Initiate ei puteum. Foderũt illum principes, excuderunt eum reges gentiũ in regno ſuo cum dominantur eorũ. Sed de his plenius in Numerorum libro, ſecundũ quod dedit nobis dominus, dictum eſt. Oportet igitur uenire ad puteum qui à principibus foſſus eſt, et à regibus excuſus eſt, in quo opere nemo plebeus operatur, ſed omnes principes, omnes reges, regales ſcilicet & principales animæ, quæ altitudinem putei aquã uiuam cõtinentis inquirũt. Poſt illud canticũ uenitur ad Deuteronomij canticum, de quo dicit dominus. Et nũc ſcribite uobis uerba cantici huius, & docete illud filios Iſrael, & inijcite illud in os eorum, ut fiat mihi canticum iſtud ad teſtimonium in filijs Iſrael. Et uide quantũ & quale ſit canticum iſtud cui ad audiẽdum terra nõ ſufficit, ſed conuocatur & cœlum. Ait enim, Attẽde cœlum quæ loquar, et audiat terra uerba ex ore meo. Vide ꝗ magna ſint, ꝗ ingentia quæ dicuntur. Expectetur (ait) ſicut pluuia eloquium meum, & deſcẽdat ſicut ros ſuper gramen, & ſicut nix ſuper fœnum, quia nomẽ domini inuocaui. & reliqua. Quartum canticũ eſt in libro Iudicum, de quo ſcriptũ eſt. Et cantauit Debbora & Barach filius Abinoem in die illa dicẽtes. Incipiendo princi-

pales

pales in Iſrael in propoſito populi benedicite dominum. Audite reges, auribus percipite ſatrapæ. & reliqua. Hæc autē quæ canit apis eſſe debet, cuius opus tale eſt, ut eo reges & mediocres utantur ad ſanitatem. Debbora nanq; apis interpretatur, quæ iſtud canticum canit, ſed & Barach cum ipſa: interpretatur autē Barach coruſcatio. Et canitur iſtud canticum poſt uictoriam, quia nec ante quis poteſt quæ perfecta ſunt canere, niſi ubi aduerſarios uicerit. Sic deniq; & in ipſo cantico dicitur, Exurge, exurge Debbora, exuſcita millia populi. Exurge, exurge, cane canticum, exurge Barach. Verum & de his plenius in illis oratiũculis quas de libello Iudicum edidimus, diſerta reperies. Quintum poſt hæc canticum eſt in ſecundo libro Regnorum, cum locutus eſt Dauid ad dominum uerba cantici huius in die qua liberauit eum dominus de manu omniũ inimicorum ſuorum, & de manu Saul, & dixit, Dominus mihi petra & munitio mea, liberator dominus Deus meus cuſtos erit mihi. Si ergo & tu potueris conſiderare qui ſunt inimici Dauid, quos in primo & ſecundo Regnorum libro ſuperat ac proſternit, & quomodo dignus factus eſt ut Domini adiutorium mereretur & liberaretur ab huiuſmodi inimicis: tunc poteris & tu quintum iſtud canticum canere. Sextũ eſt canticum in primo Paralipomenon libro, ubi conſtituit Dauid in principio ad laudandum Dominũ Aſaph, & fratres eius, & eſt initium cantici iſtius tale. Laudate Dominũ, & confitemini, & inuocate eũ in nomine eius, notas facite in populis uoluntates eius, canite ei, & hymnum dicite, narrate omnes adinuentiones eius quas fecit Dominus, & cætera. Sciendum tamen eſt quod canticum quidem quod eſt in ſecundo Regnorũ libro, ualde ſimile eſt pſalmo xvij. Quod autem eſt in primo libro Paralipomenon, in initijs quidem uſq; ad eum locum ubi dicit, Et in prophetis nolite malignari, ſimile eſt ciiij. pſal. Poſteriora uero ab hoc loco ſimilitudinem gerunt primarũ partium xcv. pſal. ubi dicitur: Cantate domino omnis terra, uſq; ad eum locum ubi ait, Quia uenit iudicare terram. Igitur ſi in his concludendus eſt numerus canticorũ, ſeptimo in loco ponēdus uidebitur liber hic Cantici canticorũ. Si quis uero etiam Eſaiæ canticum cum cæteris numerandum putet, licet non ualde conuenire uideatur, ut præceſsiſſe putetur Eſaiæ canticum, quod longe poſterioribus temporibus Eſaias ſcripſerit: tamen ſi quis putet quod prophetica dicta nõ temporibus, ſed ratione penſanda ſint, adiunget etiã illud canticũ: & dicet hoc quod Solomon cecinit, Canticũ eſſe canticorũ nõ tantũ eorum quæ prius, ſed & eorũ quæ poſtmodũ canenda uidebantur. Si quis uero putet etiam ex libro pſalmorũ debere aſſumi, ſicubi in eo uel canticũ ſcribitur, uel canticum pſalmi, multitudinē congregabit præcedentiũ canticorum. Iunget enim cæteris etiam xv ſimul graduũ cantica: & requirens ſingulorũ uirtutes canticorũ, atq; ex his proficientis animæ gradus colligens, ac ſpiritalis intelligētiæ ordinē iterum cõſequentiamq; componens, oſtendere poterit, ꝗ magnificis greſsibus incedens ſpõſa per hæc omnia perueniat uſq; ad thalamũ ſponſi, digrediens in locum tabernaculi admirabilis uſq; ad domum dei in uoce exultationis & cõfeſsionis ſonus epulantis: & perueniēs uſq; ad ipſum (ut diximus) thalamum ſpõſi, ut audiat & loquatur cuncta hæc quæ cõtinentur in cantico canticorũ. Adhuc autem poſſumus & hæc inquirere prius quam ad ipſum corpus libelli ueniamus: cur Solomon qui uidetur obtēperare in his tribus libellis uoluntati ſpiritus ſancti, in Prouerbijs quidem dicatur Solomon filius Dauid qui regnauit in Iſrael, in ſecũdo uero libello non Solomon ſcribitur, ſed uerba, inquit, Eccleſiaſtæ filij Dauid regis Iſrael in Hieruſalem. & filiũ quidem ſe eſſe Dauid, ſimiliter ut in primo, & regē Iſrael ſcribit, ſed ibi prouerbia, hic uerba ponit: & ſeipſum quem ibi Solomonē, hic Eccleſiaſten nominat. Et cũ ibi gentem ſolam in qua regnauerat, poſuiſſet, hic & gentem poſuit, & locum regni Hieruſalem deſignat. In Cantico canticorũ uero neq; gentis nomē, neq; locũ in quo regnet, neq; omnino quod rex ſit, neq; quod patrem Dauid habeat ſcribit, ſed tantũmodo Canticũ (ait) canticorũ quod eſt ipſi Solomoni. Et quãuis difficile mihi uidear, aut perſcrutari, aut pertingere poſſe horũ differentias, aut utcunq; inueſtigatas palàm proferre, & chartulis credere: tamen inquantũ capere uel ſenſus noſter, uel auditus legentiũ poteſt, paucis aperire tentabimus. In plurimis Solomonem Chriſti typum ferre, uel ſecundum hoc quod pacificus dicitur, uel ſecundum hoc quod regina auſtri uenit à finibus terræ audire ſapientiã Solomonis, nõ puto dubitandũ. Hic ergo & ſecundum quod filius Dauid dicitur, regnat in Iſrael, & ſecundũ quod ſupra eos reges pro quibus ipſe rex regũ dicitur, re-

gnat

gnat. Et rurſus, uerus Eccleſiaſtes ipſe eſt, qui cũ in forma dei eſſet ſemetipſum exinanivit formam ſerui accipiens ut cõgregaret eccleſiam. à cõgregando enim eccleſiã, Eccleſiaſtes appellatur. Tũ uero quis ita Solomon, id eſt pacificus ſicut dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui factus eſt nobis ſapientia à deo & iuſtitia & pax: legit in primo Prouerbiorũ libro cũ nos moralibus inſtituit diſciplinis, rex eſſe dicit in Iſrael necdũ in Hieruſalem: quia & ſi Iſrael dicamur propter fidem, nõ tamen in hoc peruentũ eſt ut ad Hieruſalẽ cæleſtem perueniſſe uideamur. Vbi uero profecerimus, & in hoc uentum fuerit, ut eccleſiæ primitiuorũ quæ in cælis eſt ſociemur, atq; Hieruſalẽ cæleſtem diſcuſsis diligẽtius priſcis & naturalibus cauſis matrẽ noſtram noſcimus cæleſtem: tũc iam nobis etiã ipſe Chriſtus Eccleſiaſtes efficitur, & non ſolum in Iſrael, ſed & in Hieruſalẽ regnare dicitur. Cũ uero ad perfectionẽ omnium uentũ fuerit, & ſpõſa ei perfecta omnis duntaxat rationalis creatura iungetur, quia pacificauit per ſanguinẽ ſuum non ſolũ quæ in terris ſunt, ſed & quæ in cælis: tunc Solomon tantũmodo dicetur cum tradiderit regnũ deo & patri, cũ euacuauerit omnem principatũ & poteſtatẽ. Oportet enim eũ regnare donec ponat inimicos ſuos ſub pedibus ſuis, & nouiſsimus inimicus deſtruatur mors. Et ita pacificatis omnibus patriq; ſubiectis, cũ erit iam deus omnia in omnibus, Solomon tantũmodo, id eſt ſolus pacificus nominabit. Competenter ergo in hoc libello qui de amore ſponſæ & ſponſi erat ſcribẽdus, etiam pro boc neq; filius Dauid, neq; rex, neq; aliud borum quod ad corporeũ pertinere poſsit intellectum ſcribitur, ut merito de eo perfecta iam ſponſa dicat, Quia & ſi aliquando cognouimus Chriſtum ſecũdum carnẽ, ſed nunc iam non nouimus. ne quis putet eam corporeum aliquid amare, aut in carne poſitum, & macula aliqua amori eius credatur induci. Propterea Canticũ canticorum Solomoni tantummodo eſt, & neq; filio Dauid, neq; regi Iſrael, neq; aliqua in his prorſus miſcetur carnalis nominis intelligentia. Et ne mireris quod cum unus atq; idem ſit Dominus atq; ſaluator noſter, dicamus eum uelut minorem primo in Prouerbijs, & deinde proficientem in Eccleſiaſte, & poſt hæc habere perfectionem in Cantico canticorũ, cum hæc etiam in euangelijs uideas ſcripta, ubi propter nos & ipſe in nobis dicitur proficere. Sic enim refertur, quia Ieſus proficiebat ætate & ſapientia apud deum & homines. Puto ergo quod pro his omnibus, neq; filius Dauid, neq; rex Iſrael ſcribitur: ſed & pro eo adhuc, quod in Cantico canticorũ ſponſa iam intantum profecerat, ut maius aliquid eſſet quàm eſt regnum Hieruſalem. Nam Hieruſalem cœleſtem dicit apoſtolus eſſe, atq; ad eam memorat credentes accedere. Hũc ergo ſponſum ad quem nũc ſponſa feſtinat, idem Paulus cũ eum pontificem maximum dicit, ita de eo ſcribit, quaſi qui non in cœlis ſit, ſed pœnetrarit & pertranſierit omnes cœlos, & illuc quoq; eum hæc ſua perfecta ſponſa ſectetur, immo illuc adhærens ei & cõiuncta cõſcenderit. eſt enim facta cum eo unus ſpiritus. Vnde uidetur mihi & ad Petrũ, qui non poterat eum primo ſequi cum diceret, Quo ego uado uos non poteſtis uenire modo, dixiſſe, Sequeris autẽ poſtea. Quod autem ſit aliquid maius & ab Iſrael, inde colligimus, quod in Numerorũ libro omnis quidem Iſrael numeratur, & xij. tribus Iſrael certo ſub numero cenſentur: Tribus uero leuitica, utpote cæteris eminẽtior ſupra hunc numerum habetur, & nequaquã in Iſraelitico numero deputatur. Dicit enim ita. Hæc eſt uiſitatio in qua recẽſiti ſunt filij Iſrael ſecundũ domus familiarũ ſuarum. Omnis uiſitatio eorum cum uirtute ſua ſexcenta tria milia quingenti quinquaginta. Leuitæ autẽ non ſunt numerati cũ eis, ſicut præcepit dominus Moyſi. Vides quomodo ut eminentiores à filijs Iſrael ſequeſtrãtur leuitæ, nec in eorũ numero ſociantur. Et rurſum leuitis eminentiores ſcribuntur ſacerdotes. Sic enim in eadem ſcriptura cõtinetur. Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen, dicens, Accipe ſummã leuitarum, & conſtitues eos in conſpectu Aaron ſacerdotis & miniſtrent ei. Vides & in boc quomodo ſuperiores leuitis nominet ſacerdotes, & rurſus leuitas eminẽtiores ponit filijs Iſrael. Hæc autẽ uiſi ſumus diſcutere paulo curioſius, uolentes etiã per hæc oſtendere rationẽ, quia in ipſis quoq; attitulationibus librorum ſuorum Solomon differentijs uſus eſt neceſſarijs, & aliud in Prouerbijs, aliud in Eccleſiaſte, aliud etiam in Canticorũ cantico ex ipſa inſcriptione tituli deſignauit. Et adhuc quod in Cantico canticorum ubi iam perfectio oſtenditur, neq; filius Dauid, neq; rex ſcribitur, poteſt etiam hoc dici: quia cum factus fuerit ſeruus ſicut dominus, & diſcipulus ſicut magiſter, uidetur iam neq; ſeruus eſſe ſeruus, factus uidelicet ſicut dominus:

neq;

neq; diſcipulus eſſe diſcipulus, quippe qui ſicut magiſter effectus eſt : ſed fuiſſe quidē aliquādo diſcipulus, nūc uero eſſe ſicut magiſter: & fuiſſe quidē ſeruus aliquando, nūc uero eſſe ſicut dominus. Simili igitur ratione etiā de rege & in his in quos regnat aduerti poſſe uidebitur, cum regnū iam tradetur Deo & patri. Sed & hoc nō lateat, nonnullos attitulationem libelli huius Cantica canticorū ſcribere, quod non recte ſcribitur. Non enim pluraliter, ſed ſingulariter Canticū hic dicitur canticorū. Hæc quaſi in præfatione dicta ſunt à nobis de ſuperſcriptione ipſa, uel attitulatiōe libelli. Iam nūc domino noſtro nos adiuuāte ipſius operis adoriamur exordia, & tamen ne illud quidē remaneat in nobis omiſſum, quod quibuſdam requirendū uiſum eſt adhuc de ipſa attitulatione, ac ſuperſcriptione libri, quæ ita habetur, Canticū canticorū quod eſt ipſi Solomoni. Sic enim accipiūt, quaſi canticum hoc eſſe dixerit canticorū Solomonis, ut ex plurimis ſuis canticis hoc unū eſſe ſignauerit. Sed nos quomodo recipiemus huiuſmodi intelligentiā, cū neq; eccleſia Dei ulla extrinſecus Solomonis cantica legēda ſuſceperit: neq; apud Hebræos, à quibus eloquia dei ad nos uidētur eſſe trāslata, aliqd præter hos tres libellos Solomonis, qui & apud nos ſunt, amplius habeat in canone? Volunt tamē qui hoc aſſerūt, inde cōfirmare ſententiam, quod in Regnorū tertio libro ſcriptū eſt, multa fuiſſe Solomonis cantica, ut unū ex multis eſſe cōfirment. Hoc ibi ergo refert, Et deus dedit prudentiā Solomoni, & ſapientiam multā ualde, & latitudinē cordis ſicut arenā quæ eſt ad oram maris, & factus eſt ſapiens Solomon ualde ſuper ſapientiā omnium antiquorū, & ſuper omnes ſapientes Aegypti, & ſuper Ethan Ezraiten & Heman & Chalcal & Dorda filios Maol, & erat nominatus in uniuerſis gentibus per circuitū: & locutus eſt Solomon tria milia parabolarū, & erāt cantica eius quinq; milia. Ex his ergo quinq; milibus canticis uolūt uideri hoc unum eſſe canticū quod habemus: ſed uſq; quò uel ubi cantata ſint, nō ſolum ad uſum, ſed ne ad notitiā quidē peruenit eccleſiarū dei. Operoſum eſt autē & procul ab opere propoſito, ſi uelimus nunc inquirere quæ multorum librorū cōmemoratio fiat in ſcripturis diuinis, quorum lectio nulla nobis omnino eſt tradita. Sed neq; apud Iudæos haberi quidē uſum huiuſmodi reperimus lectionū. quæ ſiue pro eo quod aliqua ſupra humanā intelligentiā continebāt, placuit ſpiritui ſancto auferri de medio, ſiue quod eſſent de ſcripturis his quæ appellant apocryphæ, pro eo quod multa in eis corrupta, & cōtra fidem ueram inueniūtur à maioribus tradita, nō placuit eis dari locū, nec admitti ad auctoritatē, ſupra nos eſt pronunciare de talibus, Illud tamē palàm eſt, multa uel ab apoſtolis, uel ab euāgeliſtis exēpla eſſe prolata, & Nouo teſtamento inſerta, quæ in his ſcripturis quas canonicas habemus, nunq; legimus, in apocryphis tamē inueniūtur, & euidēter ex ipſis oſtendūtur aſſumpta. Sed ne ſic quidem locus apocryphis dandus eſt: nō enim tranſeūdi ſunt termini quos ſtatuerūt patres noſtri. Potuit enim fieri, ut apoſtoli uel euāgeliſtæ ſancto ſpiritu repleti ſciuerint quid aſſumendū ex illis eſſet ſcripturis, quidúe refutandū: nobis autē non eſt abſq; periculo aliquid tale præſumere, quibus nō eſt tanta ſpiritus abundantia. Et ideo de præſenti uerſiculo nos eam tenemus æditionē quam ſupra expoſuimus, maxime cū euidens in eo habeatur diſtinctio, ubi ait, Canticū canticorū, quod eſt ipſi Solomoni. Si enim uoluiſſet intelligi canticorū Solomonis hoc eſſe canticū, dixiſſet utiq;, canticū canticorum quæ ſunt Solomoni, uel canticū ex canticis Solomonis: nunc aūt quia dixit, quod eſt Solomoni, oſtēdit iſtud canticū quod eſt in manibus, & quod erat ei canendū, eſſe Solomonis. Et hoc de attitulatione quā propoſuit cōtinere. Videamus ergo iam et quæ ſequunt.

HOMILIA PRIMA

OSculetur me ab oſculo oris ſui. Meminiſſe oportet illud quod in præfatione præmonuimus, quia libellus hic Epithalamij habens ſpeciem dramatis in modum cōſcribitur. Drama autem eſſe diximus ubi certæ perſonæ introducuntur, quæ loquuntur, & aliæ interdum ſuperueniunt, aliæ recedunt, aut accedunt, & ſic totum in mutationibus agitur perſonarum. Hæc ergo erit totius libelli ſpecies, & ſecūdum hanc pro uiribus hiſtorica à nobis aptabitur expoſitio Spiritalis uero intelligentia ſecundum hoc nihilominus quod in præfatione ſignauimus, uel de eccleſiæ ad Chriſtū, ſub ſponſæ uel ſponſi titulo, uel de animæ cum

uerbo

uerbo dei cõiunctione dirigitur. Introducitur ergo nũc per hiſtoriæ ſpeciem ſponſa quædam quæ ſuſcepit quædam ſpõſaliorum & dotis titulo digniſsima munera ab ſponſo nobiliſsimo. Sed plurimo tempore moram faciente ſponſo, ſollicitari eam deſiderio amoris ſui, & confici iacentẽ domi ſuæ, & agentẽ omnia quatenus poſsit aliquando uidere ſponſum ſuum, atq; oſculis eius frui. Quæ quoniam nec differri amorem ſuum, nec adipiſci ſe poſſe quod deſiderat uider, conuertat ſe ad orationẽ, & ſupplicet deo, ſciens eum patrem eſſe ſponſi ſui. Conſideremus ergo eam leuantem ſanctas manus ſine ira & diſceptatione in habitu ornato cum uerecundia & ſobrietate, ornatam digniſsimis ornamentis, quibus ornari decet nobilem ſponſam: æſtuantem uero deſiderio ſponſi, & interno uulnere amoris agitatam, orationem (ut diximus) fundere ad deũ, & dicere de ſponſo ſuo. Oſculetur me ab oſculo oris ſui. Hæc ſunt quæ dramatis in modum cõpoſita, hiſtorica cõtinet explanatio. Interior uero intellectus uideamus ſi hoc modo poterit cõpetenter aptari. Eccleſia ſic deſiderans Chriſto cõiungi. Eccleſiam autem cœtum omniũ aduerte ſanctorũ. Hæc ergo eccleſia ſit quaſi omnium una perſona, quæ loquatur & dicat. Omnia habeo. repleta ſum muneribus quæ ſponſaliorum uel dotis titulo ante nuptias ſumpſi. Dudum enim cũ præpararer ad cõiugium filij regis & primogeniti omnis creaturæ, obſecuti ſunt & miniſtrauerũt mihi angeli ſancti eius, deferentes ad me legem ſponſalis muneris loco. Lex nanq; per angelos diſpoſita dicitur in manu mediatoris. Miniſtrauerunt mihi etiam prophetæ. Locuti ſunt enim omnia & ipſi, per quæ non ſolum oſtenderent & indicarent mihi de filio dei, cui me delatis his quæ appellantur arris & muneribus dotalibus ſpõdere cupiebant: uerũ ut & in amorẽ me eius deſideriumq; ſuccẽderent, pronunciauerũt mihi propheticis uocibus de aduẽtu eius, & de innumeris uirtutibus, operibusq; eius immenſis repleti ſpiritu ſancto prædicauerũt, pulchritudinem quoq; eius, & ſpeciem, ac manſuetudinem deſcripſerunt, ita ut omnibus his ad amorem eius integraliter inflammarer. Sed quoniam ſeculum iam pene finitum eſt, & ipſius quidem præſentia nõ datur mihi, ſolos autem miniſtros eius uideo aſcendentes & deſcẽdentes ad me, propter hoc ad te patrem ſpõſi mei precem fundo & obſecro ut tandem miſeratus amorẽ noſtrum mittas eum: ut iam non mihi per miniſtros ſuos angelos duntaxat & prophetas loquatur, ſed ipſe per ſemetipſum ueniat, & oſculetur me ab obſculo oris ſui, uerba ſcilicet in os meũ ſui oris infundat. ipſum audiam loquentẽ, ipſum uideam docentem. Hæc enim ſunt Chriſti oſcula quæ porrexit eccleſiæ, cum in aduẽtu ſuo ipſe Chriſtus in carne poſitus euangelizauit ei uerba fidei & charitatis & pacis, ſecundũ quod Eſaias promiſerat, & præmiſſus ad ſponſam dixerat, Non legatus. neq; angelus, ſed ipſe dominus ſaluabit nos. Tertio uero expoſitionis loco introducamus animã, cuius omne ſtudiũ ſit cõiungi & cõſociari uerbo dei, & intra myſteria ſapiẽtiæ eius ac ſcientiæ uelut ſponſi cæleſtis thalamos intrare, cuiq; animæ præſentia eius etiã munera data ſunt, dotis ſcilicet nomine. Sicut eñ eccleſiæ dos fuit legis & prophetarũ uolumina, ita huic lex naturæ & rationalis ſenſus ac libertas arbitrij dotalia munera deputentur. Habens autẽ hæc dotis ſuæ munera, ſit ei primo eruditionis doctrina à monitoribus doctoribusq; deſcendens. Sed quoniã in his non eſt ei plana atq; perfecta deſiderij ſui & amoris expletio, deprecetur ut mẽs eius pura & uirginalis, ipſius uerbi dei illuminationibus & uiſitationibus illuſtretur. Cũ enim nullo hominis, uel angeli miniſterio diuinis ſenſibus & intellectibus mens implet, tunc ipſius oſcula uerbi dei ſuſcipere ſeſe credat. Propter hæc ergo & huiuſmodi oſcula dicat anima orãs ad deũ, Oſculetur me ab oſculo oris ſui. Dũ enim inde capax fuerit, ut ipſius uerbi dei caperet uerã ſolidamq; doctrinã, neceſſaria ſuſcepit oſcula, id eſt ſenſus ab ore doctorum: ubi uero ſponte iam cœperit obſcura cernere, enodare perplexa, inuoluta diſſoluere, parabolas & ænigmata, dictaq; ſapientũ competẽtibus intelligẽtiæ lineis explicare, tunc iam oſcula ipſius ſponſi ſui, id eſt uerbi dei, ſuſcepiſſe ſe credat. Ideo autẽ oſcula pluraliter poſuit, ut intelligamus uniuſcuiuſq; obſcuri ſenſus illuminationẽ, oſculũ eſſe uerbi dei ad animã perfectã delatũ. Et ſecundũ hoc forte dicebat prophetica & perfecta mẽs. Os meũ aperui & attraxi ſpiritum. Os autẽ ſponſi intelligimus uirtutẽ dei, qua illuminat mentẽ, & uelut ſermone quodam amoris ad eam facto, ſi tamen capere mereatur tantæ uirtutis præſentiã, incognita quæq; ſibi & obſcura manifeſtat: & hoc eſt uerius, propiusq;, & ſanctius oſculum, quod à ſpõſo dei uerbo porrigi dicitur ſpõſæ, puræ ſcilicet animæ, & perfectæ. Cuius rei

imago eſt illud oſculũ, quod in eccleſia ſub tẽpore myſteriorũ nobis inuicẽ damus. Quo-
ties ergo in corde noſtro aliquid quod de diuinis dogmatibus ſenſibusq́ quærit̃, abſq́ mo
nitoribus inuenimus, totiẽs oſcula nobis data eſſe à ſpõſo dei uerbo credamus. Vbi uero
quærẽtes aliquid de diuinis ſenſibus inuenire nõ poſſumus, tunc affectu huius orationis
aſſumpto petamus à deo uiſitationẽ uerbi eius, & dicamus, Oſculetur me ab oſculo oris
ſui. Scit autẽ pater uniuſcuiuſq́ animæ capacitatẽ, & nouit quo tempore, cui animæ, quę
oſcula uerbi ſui porrigere in intellectibus dumtaxat & ſenſibus debeat. Quia bona ſunt
ubera tua ſuper uinũ, & odor unguentorũ tuorum ſuper omnia aromata. Intellige prius
quaſi in hiſtoriæ dramate ſponſam eleuatis ad deũ manibus orationẽ fudiſſe ad patrem, &
oraſſe ut iam ueniret ad eam ſpõſus, & ipſe ei oſculũ proprij oris infunderet. Dũq́ hæc o-
raret ad patrẽ, in ipſa oratione qua dixit, Oſculet̃ me ab oſculo oris ſui, parat etiã alia ora
tionis uerba ſubiũgere, ac dicere, quia in hoc principio ſermonis affuiſſet ſpõſus, & orãti
ei aſtitiſſet, ac reuelaſſet uerba ſua, ipſumq́ ſponſum unguẽtis mirificis, et quibus ſpõſum
fragrare decebat, cõſtituiſſet delibutũ. Sponſa uero ubi adeſſe uidit eum pro quo orabat
ut adeſſet, & adhuc loquenti ſibi præſtitũ quod orabat, ac data ſibi ab ipſo oſcula quæ po-
poſcerat, læta pro hoc reddita, & decore uberũ, ac fragrantiæ ipſius odore permota, pro-
poſitæ orationis ſermonẽ conuertit ad præſentiã ſponſi qui aderat: & cũ dixiſſet, Oſcu-
letur me ab oſculo oris ſui, ſubiũgit poſt hæc ad præſentẽ iam ſponſum, dicẽs. Bona ube-
ra tua ſuper uinũ, & odor unguentorũ tuorum ſuper omnia aromata. Hæc interim ſecũ-
dum hiſtoricam intelligẽtiam, quam dramatis in modum prædiximus textã. Nunc uero
quid intellectus interior habeat, requiramus. Diuerſis uocabulis principale cordis appel-
lari in ſcripturis diuinis inuenimus, quæ uocabula pro cauſis, ac rebus de quibus agit̃ apta
ri ſolent. Interdũ enim cor dicitur, ut Beati mundo corde, & Corde creditur ad iuſtitiam.
Si uero conuiuij tẽpus ſit, pro ſpecie, & ordine diſcumbentiũ, uel ſinus, uel pectus appel
latur: ſicut Ioannes in euãgelio refert de quodam diſcipulo quem amabat Ieſus, quod in
ſinu eius uel ſupra pectus eius recũberet, ille profecto cui innuẽs Simon Petrus dicebat,
Interroga quis eſt hic de quo dicit. Poſt hæc uero recũbens ſuper pectus Ieſu, dicit ei. Do
mine quis eſt? In his enim certum eſt quod Ioannes in principali cordis Ieſu, atq́ internis
doctrinæ eius ſenſibus requieuiſſe dicat̃, ibi requirens & perſcrutans theſauros ſapientiæ
& ſcientiæ qui recõditi erant in Chriſto Ieſu. Sed quod ſinus Chriſti in loco dogmatum
ſanctorum accipiatur, puto indecens non uideri. Diuerſis ergo modis ut dicere cœpera-
mus principale cordis in ſcripturis ſanctis deſignat̃, ſicut & in Leuitico nihilominus, ubi
de ſacrificijs pectuſculum ſeparationis, & brachiũ ſacerdotibus ſequeſtrat̃: & in hoc ſe-
queſtratũ ac ſeparatum pectuſculum & brachium, præcellens cæteros homines principa
le cordis, & operũ decus uult eſſe in ſacerdotibus. De quo plenius in libro Leuitico pro-
ut dominus dare dignatus eſt expoſuimus. Secundũ hæc ergo etiã in præſenti loco, quã-
doquidẽ amatorium uidetur drama quod agitur, in uberibus principale cordis intelliga-
mus, ut tale uideatur eſſe quod dicitur. Cor tuum ô ſponſe meus, id eſt dogmata quæ in-
tra te ſunt, uel doctrinæ gratia, ſuperat omne uinum, quod cor hominis lætificare ſolet.
Sicut enim in his de quibus dicit, Quia deum uidebunt, cor competenter dictum eſſe ui-
detur, & inter diſcumbentes ſinus, ac pectus ponitur, pro habitu ſine dubio diſcumben-
tium, formaq́ conuiuij: & rurſus ut apud ſacerdotes pectuſculum & brachium myſticis
deſignatur eloquijs: ita etiã arbitror in præſenti loco, ubi amantium habitus & colloquia
deſcribuntur, gratiſsime hoc ipſum principale cordis in uberibus appellatum. Bona er-
go ſunt ubera ſponſi, quandoquidem theſauri ſunt in eis ſapientiæ & ſcientiæ reconditi.
Vbera autem hæc uino cõparat ſponſa, ſed ita comparat ut præferat. Vinum autẽ illa in-
telligenda ſunt dogmata, & doctrinæ, quæ per legem & prophetas ante aduentum ſpon-
ſi ſumere ſponſa conſueuerat. Sed nunc conſiderans hanc doctrinam, quæ ex uberibus
profluit ſponſi, miratur & ſtupet, uidens eam longe præſtantiorẽ quàm illam ex qua ante
aduentum ſponſi lætificata fuerat, tanquam ex uino ſpiritali quod miniſtrabant ſancti pa
tres & prophetę, qui etiam huius generis plantauerunt uineas, ut Noe primus, et Eſaias
in cornu in loco uberi, & coluerunt eas. Videns ergo nunc multam eſſe eminentiam do-
gmatum & ſcientiæ apud ſponſum, & longe ex eo perfectiorẽ quàm fuit apud antiquos
emanare doctrinã, dicit; Bona ſunt ubera tua ſuper uinum: ſuper illam ſcilicet doctrinam

qua

qua lætificabar ab antiquis. De hoc enim antiquorum uino intelligẽdus eſt eccleſiaſtes di cere, ubi ait, Ego dixi in corde meo: ueni, & tẽtabo te in lætitia, & uidebo in bono. Et ite rum de eiſdem uineis loquens idem Eccleſiaſtes dicit: Magnificaui mihi opus meum, ædi ficaui mihi domos, plantaui mihi uineas, feci mihi hortos & paradiſos, & reliqua. Sunt au tem huius uineæ myſtici etiam miniſtri quidã, qui uini fuſores appellãtur. Sic enim idem dicit: Et feci mihi cantores & cantatrices in lætitia filiorum hominum, uini fuſores, & ui ni fuſitrices. Vide ergo ſi poſsimus tum in cæteris, tum etiam in hoc intelligere ſaluato rem ueteri uino nouella uberum ſuorum fluenta miſcentem, cum Maria & Ioſeph quæ rentes inuenerunt eum in templo ſedentem in medio doctorum, & audientẽ atq; inter rogantem eos, quando & mirabantur omnes ſuper reſponſis eius. Sed & ibi fortaſsis ſpe cies formæ huius expletur, ubi aſcẽdens in montẽ docebat populos, & dicebat. Dictum eſt antiquis, Nõ occides: ego autem dico uobis, Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit. Et dictum eſt antiquis, Nõ adulterabis: ego autem dico uobis, Omnis qui uide rit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Inquantũ er go doctrina hæc eius præcellit illam antiquam, intantum ſponſa intelligit & pronunciat bona eſſe ubera eius ſuper uinum. Sed & quod uorax dicitur filius hominis, & bibẽs, & dicunt, Ecce homo uorax & uinum bibẽs: ad hoc nihilominus reſpicit: tale & illud uinũ fuiſſe in Cana Galilææ quod bibebatur in conuiuio nuptiali, quo deficiẽte fecit & aliud uinum cui teſtimonium reddit architriclinus quod ſit ualde bonum, & eo uino quod ex penſum fuerat multo præſtãtius: cum dicit, omnis homo primo bonum uinum ponit, & cùm inebriati fuerint id quod deterius eſt, tu autem ſeruaſti uinum bonum uſq; nũc. Sed & Solomonem qui pro accepta dei ſapientia in admiratione fuit reginæ Sabæ, quæ uene rat tentare eum in quæſtionibus: in quibus eum eadem regina ſcrutetur & miretur, audi ſcripturam referentem. Et uidit, inquit, regina Saba omnem ſapientiã Solomonis, & do mum quam ædificauit, & apparatum cõuiuij eius, & ſedem puerorum eius, & ordinem miniſtrorum eius, & ueſtes eius, & uinifuſores eius, & holocauſta eius, quæ offerebat in domo dei, & ſtupefacta eſt, & reliqua. In his ergo aduerte quomodo hæc quæ uenit à fini bus terræ audire ſapientiam Solomonis, inter cætera miratur & cibos cõuiuij eius, uel ui ni fuſores eius, & ſuper his dicitur obſtupuiſſe. Neſcio autẽ ſi ita ineptam putemus fuiſſe reginam, quæ ob hoc uenerat à finibus terræ ut audiret ſapiẽtiam Solomonis, ut miretur cibos corporales, & uinũ iſtud cõmune, ac pincernas uini in miniſterio regis. Quid enim in his admiratione dignum reginæ uideatur, quæ communia penè omnibus ſunt homini bus? Sed mihi uidetur miratam eſſe cibos doctrinæ eius & uinum dogmatum, quæ ab eo per diuinam ſapientiam prædicabantur. Hoc erat uinũ & illud quod per Hieremiam re fertur de filijs Ionadab filij Rechab, qui eo tempore quo peccata populi inualuerant, & pro iniquitatibus plebis captiuitas imminebat, conuocati ſunt ut biberent uinũ, & dixe runt, quia mandauerat eis pater ſuus Ionadab ne biberent uinum ipſi & filij ſui in ſecu lum, neq; domos ædificarent, neq; ſeminarent ſemen, neq; plantarent uineas, ſed in taber naculis habitarent omnibus diebus uitæ ſuæ. Et amplectitur eos Deus eo quod cuſtodie rint præceptum patris ſui, & noluerint bibere uinum. Pro peccatis enim tunc populi, & iniquitatibus eorum, erat uinea eorum ex uinea Sodomorũ, & palmites eorum ex Go morra, uua eorum uua fellis, & botrus amaritudinis: uenenũ aſpidum, & furor draconũ erat uinum eorũ. Propter hoc ergo laudabiles habentur filij Ionadab, qui tale uinum, ue nenata ſcilicet dogmata, & aliena à fide dei, bibere & ſuſcipere recuſarũt. Propter hoc er go fortaſsis percuſsit deus uineas Aegyptiorum, ſicut in pſalmo ſcriptũ eſt, ne tale facerẽt uinum. Igitur ſi intelleximus uini differẽtias, eaſq; pro diuerſitate dogmatum cõſtare per ſpeximus, quod ait hic ſponſa, Quia bona ſunt ubera tua ſuper uinum, ſuper uinum utiq; intelligamus bonum, non malum. Bonis enim, non malis comparata dogmatibus ſponſi dogmata præferunt. Bonum enim uinũ guſtauerat prius in lege & prophetis: ex quo ue lut præmeditata erat ſponſa lætitiã cordis accipere, ac præparare, ut capere poſſet etiam il lam quæ affutura erat per ubera ipſius ſponſi, excellentiorẽ cunctis cernens eorũ doctri nam, & ideo dicit. Bona ſunt ubera tua ſuper uinum. Et uide ſi adhuc formæ huic aptare poſsimus illam euangelij parabolam, quæ dicit. Simile eſt regnum cœlorum theſauro ab ſcondito in agro, quẽ qui inuenerit, abſcondit, & præ gaudio eius uadit, & uendit omnia

Bb 2 quæ

quæ habet, & emit agrum illum. Eſt ergo theſaurus is non in deſerto aliquo loco, neq; in ſyluis, ſed in agro abſconditus. Et poſsibile utiq; eſt agrũ illum habere etiam uineas, quæ afferant uinum, habere etiam theſaurũ propter quem diſtractis omnibus emit agrum illum is qui inuenerat ibi theſaurum. Poteſt ergo dicere ille qui emit agrum, quia bonus eſt theſaurus qui eſt in agro, magis quàm uinum quod eſt in eo. Ita ergo & bonus eſt ſponſus, atq; ubera ſpõſi, quæ uelut theſauros abſcõditus eſt in lege & prophetis, magis quàm uinum quod eſt in eis, illa ſcilicet doctrina quæ palàm eſt, & lætificat audientes. Bona ergo ſunt ubera ſponſi. Theſauri enim ſunt ſapientiæ & ſcientiæ in eo abſconditi: qui cum aperti & reuelati fuerint oculis ſponſæ, multo præſtantiores ei uidebuntur quàm fuit prius iſtud uinum legis & doctrina prophetica. Sed & ſi tertiam expoſitionẽ de anima perfecta, & uerbo Dei ſentire debeamus, poſſumus dicere: quia quis donec paruulus eſt, & nondum ſemetipſum ex integro obtulit Deo, bibit uinum quod affert ager ille, qui habet intra ſe etiam theſaurum abſcõditum, & bibens lætificatur ex uino. Cum autem obtulerit & deuouerit ſemetipſum Deo, ac Nazaræus fuerit effectus, atq; inuenerit theſaurum abſconditum, & ad ipſa ubera housesq; peruenerit uerbi Dei, uinum & ſiceram iam non bibet, dicens ad ipſum Dei uerbum de his theſauris, qui in ipſo ſcientiæ & ſapientiæ reconditi ſunt: Quia bona ſunt ubera tua ſuper uinum. Sunt autẽ unguenta quædam ſponſi, quorum fragrantia delectata eſt ſponſa, & dicit, Odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Aromata ſpecies ſunt pigmentorum. Sponſa autem habuit quendam uſum & notitiam aromatum, hoc eſt uerborũ legis & prophetarum, quibus ante aduentum ſponſi mediocriter licet, inſtrui tamen uidebatur, & exerceri ad cultum dei, utpote paruula adhuc & ſub curatoribus & actoribus agens & pædagogis. Lex enim pædagogus noſter fuit ad Chriſtum. Hæc autem omnia aromata fuerãt, in quibus nutriri uiſa eſt & ſponſo ſuo præparari. Sed ubi uenit plenitudo temporum, & adoleuit, atq; unigenitũ ſuum pater ſpiritu ſancto unctum miſit in hunc mũdum, odorata ſponſa diuini unguenti fragrantiam, ſentiensq; quod illa omnia aromata quibus prius uſa uidebatur, longe inferiora ſint ad comparationẽ ſuauitatis noui huius & cœleſtis unguenti, ait: Odor unguẽtorum tuorum ſuper omnia aromata. Et quoniam Chriſtus idem ſponſus, atq; idem pontifex dicitur: Pontifex quidem ſecundum hoc quod mediator eſt dei & hominum, omnisq; creaturæ, pro qua & propitiatio factus eſt ſemetipſum offerẽs hoſtiam pro peccato mundi: Sponſus uero ſecũdum hoc quod eccleſiæ iungitur non habenti maculam aut rugam, aut aliquid horũ: conſidera ne forte unguentũ illud põtificale quod in Exodo componi iubetur arte pigmentarij, iſtius unguenti quod nunc odorata ſpõſa miratur, teneat rationem: & uidens quod illa quidem aromata quibus compoſitũ unguentum uidebatur quo Aaron unctus eſt, quoniam erant terrena & materiæ corporalis, hoc autẽ unguentum, quo nunc unctũ uidit ſponſum ſpiritale eſt & cœleſte, idcirco dicat, Quia odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Videamus ergo quomodo cõpoſitum ſit illud unguentũ. Et locutus eſt dominus, inquit, ad Moyſen dicẽs. Accipe tibi florẽ myrrhæ electæ quingẽtos ſiclos, & cinamomũ ſuaue ducentos quinquaginta ſiclos, & calamũ ſuauem ducẽtos quinquaginta ſiclos, & caſię quingentos ſiclos ſecundũ ſiclum ſanctum, & oleũ ex oliuis Hin, & facies illud oleũ chriſmatis ſancti unguentũ arte pigmentarij. Hæc autem in lege quidem referri audierat ſpõſa, ſed rationem eorum ueritatemq; nunc perſpicit. Vide ergo quod iſtæ quatuor ſpecies unguenti iſtius, formam tenebãt incarnationis uerbi Dei, quod ex quatuor elementis compaginatum corpus aſſumpſit, in quo corpore myrrha illa mortis eius, quã ſiue ut pontifex pro populo, ſiue ut ſponſus pro ſponſa ſuſcepit, ſeruat indicia. Quod uero nõ ſimpliciter myrrha, ſed flos myrrhæ, & myrrhæ electæ ſcriptum eſt, non ſolum mortem eius, ſed & primogenitũ eum futurum ex mortuis indicabat, atq; eos qui complantati fuiſſent ſimilitudine mortis eius, non ſolum uocatos, ſed electos futuros. Cinamomum uero immaculatum dicitur, propter eccleſiam ſine dubio, quam purificauit lauacro aquæ, & immaculatam fecit non habentẽ maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Sed & calamus aſſumitur, qui lingua eius etiã eſt calamus ſcribæ uelociter ſcribentis, doctrinæ gratiã pigmẽtis deſignans ſuauitatis. In eis quoq; ſpecies adhibet calidiſsimas, ut referãtur ad ardentiſsima; in qua re uel ſpiritus ſancti feruor, uel futuri per ignẽ iudicij oſtenditur forma. Numerus uero quingentorũ, uel ducẽtorum

quinqua-

quinquaginta ſiclorũ in eo myſterium tenet centupliciter perfectorũ, ut remiſsionē peccatorum per eum datam ſignificet. Quinquagenatius enim iubileus in his eſt quintupliciter poſitus. Sed hæc omnia oleo puro colliguntur, per quod oſtendit̃, uel miſericordiæ, uel ſalutis cauſa fuiſſe, quod is qui erat in forma dei formam ſerui ſuſceperit: uel ea quę ex materiali ſubſtantia in Chriſto fuerāt aſſumpta, per ſpiritũ ſanctum redacta in unũ fuiſſe, atq; in unam ſpeciē quæ eſt perſona mediatoris effecta. Illud ergo oleum materiale nullo genere oleum lætitiæ appellari potuit. Iſtud autē oleum, id eſt ſpiritus ſancti unguētum, quo unctus eſt Chriſtus, & cuius nũc odorem percipiens ſponſa admirata eſt, oleum lætitiæ, quia fructus ſpiritus gaudiũ eſt, merito appellatur: quo unxit eum deus, qui dilexit iuſtitiam & odio habuit iniquitatē. Propterea enim dicitur, Vnxit eum dominus Deus ſuus oleo lætitiæ præ participibus ſuis. Et ideo odor unguentorũ eius eſt ſuper omnia aromata. Simili autē expoſitione utimur, etiam ſi ad unamquanq; animā in amore & deſiderio uerbi dei poſitam transferatur hic ſermo, cui fuerint omnes doctrinæ per ordinem decurſæ, in quibus ante agnitionem uerbi Dei exercitata uidet̃ & erudita, ſiue ex moralibus deſcēdentes, ſiue ex naturalibus ſcholis. Erant enim ei omnia iſta aromata quædam, pro eo quod in his inſtitutio probabilis, & morum conquiritur emendatio, quod deprehenditur in his uanitas ſeculi, & caducarũ rerum reſpuuntur falſa miracula. Erant ergo ei hæc omnia uelut aromata & odoramenta quædam animæ pigmenra. Sed ubi ad cognitionem diuinorum myſteriorum, & diuinorum dogmatum ſcientiam uentũ eſt, ubi ad ianuas ſapientiæ ipſius, & ſapientiæ non huius mundi, neq; principum huius mũdi qui deſtruuntur acceſſum eſt, ſed ad ipſam Dei ſapiētiam, quæ inter perfectos diſſeritur, & ubi myſterium quod prioribus generationibus non fuit notum, filijs hominum reuelatum eſt. ubi, inquam, anima ad tanti cognitionem aſcendit arcani, merito dicit, Odor unguentorum tuorum, ſpiritalis ſcilicet intelligentia & myſtica, ſuper omnia aromata moralis naturaliſq; philoſophiæ. Non autē lateat nos quod in quibuſdam exēplaribus pro eo quod legimus, Quia bona ſunt ubera tua ſuper uinum, inuenimus ſcriptum, Quia bonæ ſunt loquelæ tuæ ſuper uinum: quod quamuis uideantur ſignificaſſe euidentius ea ipſa quæ à nobis ſpiritali interpretatione diſerta ſunt, tamē nos ſeptuaginta interpretum ſcripta per omnia cuſtodimus, certi quod ſpiritus ſanctus myſteriorum formas obtectas ineſſe uoluit in ſcripturis diuinis, & non palàm atq; in propatulo haberi. Vnguentum exinanitũ nomen tuum. Propterea adoleſcētulæ dilexerunt te, ac traxerũt te poſt ſe. In odore unguentorum tuorum curremus. Hiſtorica quidem expoſitio eadem quæ in ſuperioribus, percurrit etiam in præſenti loco, donec fiat aliqua mutatio perſonarum. ita quippe ordo dramatis qui à nobis in hac expoſitione receptus eſt, poſcit. Poſſunt ſanè in prophetia quædam uideri ex perſona ſponſæ prolata de Chriſto, quod futurum eſſet in aduentu domini & ſaluatoris noſtri, ut nomen eius ita per orbem terræ & per uniuerſum mũdum diffunderetur, ut fieret odor ſuauitatis in omni loco, ſicut & Apoſtolus dixit: Quia Chriſti bonus odor ſumus in omni loco: alijs quidem odor ex morte in mortem, alijs autē odor de uita in uitam. Si enim omnibus fuiſſet odor de uita in uitam, dixiſſet utiq; & hic: omnes dilexerunt te & traxerunt te. Sed nunc ait, ubi nomen tuum eſt factum unguentum exinanitum dilexerunt te, non illæ uetulæ, ac ueterem hominem indutæ animæ, neq; rugas habentes, neq; maculas, ſed adoleſcentulæ in augmento ſcilicet ætatis & pulchritudinis poſitæ animæ, quæ ſemper innouantur, & de die in diem renouantur, nouum ſe hominem induentes qui ſecundum Deum creatus eſt. Propter iſtas ergo adoleſcētulas, & in augmentis uitæ & profectibus poſitas, exinaniuit ſe ille qui erat in forma Dei, ut fieret unguentum exinanitum nomen eius: ut non iam inacceſſam lucem tantummodo habitaret, & in forma dei permaneret, ſed uerbum caro fieret, quo poſſent iſtæ adoleſcentulæ & in augmentis profectuum poſitæ animæ, non ſolum diligere, ſed & trahere eum ad ſe. Trahit enim unaquæq; anima & aſſumit ad ſe uerbũ dei, pro capacitatis et fidei ſuæ menſura. Cum autē traxerint ad ſe animæ uerbũ dei, & ſenſibus ſuis atq; intellectibus inſeruerint, & dulcedinis eius & odoris ſenſerint ſuauitatē, ubi unguentorũ eius fragrātiam ceperint, ratione duntaxat aduētus eius, & redemptionis ac paſsionis cauſas, charitatemq; agnouerint, qua pro ſalute omniũ uſq; ad mortē crucis immortalis acceſsit, & his omnibus uelut diuini cuiuſdā & ineffabilis unguēti odoribus inuitatæ adoleſcētulæ, id eſt ani-

mæ plenæ uigoris atq; alacritatis effectæ, currunt poſt ipſum, atq; ad odorẽ ſuauitatis eius non lento gradu, nec tardis paſsibus, ſed rapido curſu, & tota properatione feſtinãt, quẽadmodum & ille qui dicebat, Sic curro ut comprehendam. Verum quod ait, Vnguentum exinanitum nomẽ tuum, propterea adoleſcentulæ dilexerũt te, & traxerunt te poſt ſe, In odorem unguentorum tuorum curremus: trahunt ad ſe Chriſtum adoleſcentulæ, ſi quidem de eccleſiis intelligatur, quę una quidem eſt cum perfecta eſt. Multæ uero ſunt adoleſcentulæ, cum adhuc inſtruuntur & proficiunt. Iſtæ ergo trahunt ad ſe Chriſtum per fidem, quia Chriſtus ubi uiderit congregatos duos, uel tres in fide nominis ſui, uadit illuc, & eſt in medio eorum, fide eorum tractus & unanimitate prouocatus. Si uero tertia expoſitione de anima uerbum dei ſequente intelligi hæc oportet, quæcũq; anima fuerit erudita primo in moralibus, ſecundo etiã in naturalibus exercitata, per illa omnia quæ in his diſciplinis edoceri ſupra oſtendimus, ipſa morum emendatio, & eruditio rerum, ac probitas diſciplinæ trahit ad ſe uerbũ Dei, & libens trahitur. gratiſsime enim ad eruditas animas uenit, & trahi ſe ab his indulgenter accipit, benigneq; concedit. Requiro ſanè, ſi ſolum nomen eius, quia unguentũ factum eſt exinanitũ, tantum operis egerit, & ita ſuſcitarit adoleſcentulas, ut primo traherent eũ ad ſe, & habẽtes eum apud ſe, caperent unguentorũ eius odorẽ, & ſtatim currerẽt poſt eum: ſi hæc inquam omnia ſolo nomine eius effecta ſunt, quid putas faciet ipſa eius ſubſtantia? Quid ex illa adoleſcẽtulæ iſtæ uirtutis, quid uigoris accipient, ſi quo pacto potuerint aliquando ad ipſam eius incomprehenſibilem atq; ineffabilem ſubſtantiam peruenire? Ego puto quod ſi ad hoc aliquãdo peruenerint, iam non ambulent neq; currãt, ſed uinculis quibuſdam charitatis eius aſtrictæ adhæreant ei, ne ultra mobilitatis alicuius ullus in eis reſideat locus, ſed ſint cum eo unus ſpiritus, & compleatur in eis illud quod ſcriptum eſt. Sicut tu pater in me, & ego in te unum ſumus, ita & iſti in nobis unũ ſint. Sed nũc interim (ut uidetur) ſponſa cõſociatis ſibi adoleſcẽtulis multis, quarũ in poſterioribus nullus eſſe numerus dicitur, ab uno ſolo ſenſu id eſt odoratu tantũmodo capta, currere ſe in odorem unguentorum ſpõſi commemorat: ſiue quod ipſa curſu indigeat adhuc & profectu, ſiue quod ipſa quidẽ perfecta ſit, pro his autem adoleſcentulis quæ adhuc curſu & profectibus indigent, etiam ipſa ſe currere fateatur: ſicut & ille qui cum ipſe ſub lege non eſſet, fit tamẽ ſub lege, ut eos qui ſub lege ſunt lucrifaciat. Et iterũ cum in lege ſit Chriſti, his tamẽ qui ſine lege ſunt fit & ipſe ſine lege, ut eos qui ſine lege ſunt ſaluet. Et hoc fit (ut diximus) ſolo adhuc odoratu eius accepto. Quid putas agent cum & auditũ earũ & uiſum & tactum, guſtumq; occupauerit uerbũ dei, & ſingulis quibuſq; ſenſibus uirtutes ex ſe competentes naturæ earum capacitatiq; præbuerit? Ita ut oculis ſi uidere potuerit gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à patre, aliud ultra iam uidere nolit, neq; auditus aliud quàm uerbũ uitæ & ſalutis audire. Sed & cuius manus palpauerit de uerbo uitæ, nihil ultra materiale, nihil fragile caducũq; palpabit, nec guſtus cum guſtauerit bonum uerbum dei, carnemq; eius & panem qui de cœlo deſcendit, aliud quid poſt hæc guſtare patietur. Præ dulcedine nanq; ipſius, & ſuauitate omnis reliquus ei ſapor aſper uidebitur & amarus, & ideo hoc ſolo ueſcetur. Omnem nanq; ſuauitatem quãcunq; cupierit in hoc inueniet. ad omnia nanq; aptum ſe reddit, & habilem. Deniq; his qui ex incorruptibili ſemine regenerãtur, rationabile & ſine dolo efficitur lac: his uero qui infirmantur in aliquo, olera ſe præbet ad hoſpitalitatis amicitiam, & gratiam. His uero qui pro poſsibilitate ſumendi, exercitatos habẽt ſenſus ad diſcretionem boni & mali, cibum ſe ſolidũ præbet. Si qui uero ſunt qui exierint de Aegypto, & ſecuti columnam ignis et nubis in eremum uenerint, de cœlo ad illos deſcẽdit, minutum & ſubtilem eis præbens cibum angelico ſimilem, ita ut panem angelorum manducet homo. Habet & alias multas in ſemetipſo atq; innumeras ciborũ differentias, quas interim pelle quis & carne oſsibusq; indutus & neruis capere non poteſt. Qui autem dignus fuerit redire & eſſe cum Chriſto, quiq; in paruo fidelis inuentus, conſtituet̃ ſuper multa, ille guſtabit & capiet uoluptatem domini, perductus ad locum quendam qui pro huiuſmodi ciborum copijs & uarietatibus, delitiarũ nominatur locus. Propter quod & in Eden poſitus dicitur, quod delitias indicat. Ibi enim dicetur ad eum, delitiare in domino. Delitiabitur autem nõ in uno ſolo edendi guſtandiq; ſenſu, ſed & auditu delitiabitur & uiſu & tactu odoratuq; delitiabitur. In odorẽ nanq; unguenti eius curret. Et ita omnibus ſenſibus

ſuis

ſuis delitiabitur in uerbo dei is qui ad ſummam perfectionis ac beatitudinis uenerit. Vnde & in his poſiti locis, deprecamur auditores horum, ut mortificent carnales ſenſus, ne quid ex ijs quæ dicuntur, ſecundum corporis motus excipiant, ſed illos diuiniores interioris hominis ad hæc capienda ſenſus exhibeāt: ſicut Solomon edocet nos, dicens: Senſum autem diuinū inuenies. Et ut Paulus quoq; ad Hebræos ſcribit de perfectis (ut ſuprà memorauimus) qui exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni uel mali: oſtendens eſſe in homine præter hos corporeos ſenſus, quinq; alios nihilominus qui exercitio quærunt̃, & exercitati dicuntur, cum ſcilicet intelligentiā rerum acumine acriore diſcutiunt. Non enim perfunctorie & ut libet audiendum eſt quod apoſtolus de perfectis dicit, quia exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni uel mali. Quod ut clarius eluceſcat, ſumamus ſi uidetur exemplū ab his corporalibus ſenſibus, & ita demū ſtatim ad illos diuinos quos ſcriptura nominat ſenſus interioris hominis ueniemus. Si enim corporeus oculus exercitium uiſus habeat, nullo impediente obſtaculo, integre & abſq; ulla falſitate, uel colores corporum, uel magnitudines qualitateſq; deprehendet. Nam ſi aut caligine, aut alia qualibet infirmitate impediat̃ aſpectus, & rubrum pro albo, & uiridem pro nigro, aut rectum putat eſſe aliquid, cum curuum ſit & tortuoſum, conturbabitur ſine dubio iudiciū mentis, & aliud pro alio agetur. Ita ergo & interior uiſus, niſi eruditione & induſtria fuerit exercitatus, quo per multam peritiam diſcretionē boni habeat ac mali, ſed ignorātia & imperitia tanquam caligo oculis inciderit, aut etiam malitię alicuius languor tanquam lippis oculis acceſſerit, diſcrimē boni aut mali intueri nullatenus poſſit: & inde fiet ut mala pro bonis agat, bona uero pro malis ſpernat. Secūdum hanc uero formam quam de uiſu corporis animæq; tractauimus, conſequenter etiā de auditu & guſtu & odoratu, tactuq; per ſingulas quaſq; ſui generis uirtutes ſenſuum corporaliū referemus ad animæ ſenſus, quæ in ſingulis adhibere debeant exercitia, quæq; debeat emendatio parari, dilucide recognoſcemus. Hęc autem paulo latiori exceſſu proſecuti ſumus, oſtendere uolentes odoratum ſponſæ & adoleſcentularum, quo odoratæ ſunt odorem unguentorū ſponſi, non corporis ſenſus, ſed diuini odoris illius, & interioris qui appellatur hominis, dici. Hic ergo odorationis ſenſus in quo ſanus eſt & integer, odore Chriſti accepto ex uita adducit ad uitā. Si uero non ſit ſanus, hoc odore ſuſcepto de morte in mortem deijcit, ſecundū illum qui dicebat, Quoniam Chriſti bonus odor ſumus, alijs quidem de uita in uitam, alijs autē odor de morte in mortem. Deniq; & hi quibus intellectus herbarum eſt pigmentorūq; peritia, ferunt quædam eſſe pigmenta, quorum ſi odorem ceperint nonnulla animalia continuo intereunt: alia uero eodem odore recreantur, uitamq; recipiunt. Et nunc ergo in his ipſis expoſitionibus & ſermonibus quos habemus in manibus, uidetur alijs eſſe uita ex uita, alijs uero mors ex morte. Nā ſi hæc exponi ita audiat animalis qui dicitur homo, qui non poteſt percipere & intelligere quæ ſunt ſpiritus dei, irridebit ſine dubio, atq; inepta hæc eſſe & inania pronunciabit, dicens ſomnia potius quàm rerum cauſas & dogmata diuina tractari. His ergo odor hic Cantici canticorū efficitur de morte in mortē, ſcilicet de morte infidelitatis, in mortem iudicij & condemnationis. Sequentibus uero ſpiritalē ſenſum & ſubtilem, atq; intelligentibus maiorem ineſſe ueritatem in his quæ non uidentur, q̃ in his quæ uidentur, & ueriora haberi apud deum inuiſibilia & ſpiritalia magis quàm uiſibilia & corporalia, amplectēda ſine dubio huiuſmodi intelligentia uidebitur & ſequenda. Agnoſcunt enim tale eſſe intelligendæ ueritatis iter quo peruenitur ad deum. Sed ſiquidem alienus à fide ſit is, qui hæc ſtulta iudicat et irridenda, nihil mirum. Si uero aliquis ex his ſit qui uidentur credere, & ſcripturarū auctoritatē recipere, non tamen recipit expoſitionis huius ſpiritalis formam, ſed irridet & derogat, tentemus ex alijs ſcripturarū locis inſtruere eum, ac perſuadere. Qui ſi forte poterit ſic reſipiſcere, & talia quædam dicamus ad eum, ſcriptum eſt, Præceptū domini lucidum illuminans oculos. Dicat ergo nobis, qui ſunt oculi qui illuminantur luce præcepti. Et iterum, Qui habet aures audiendi, audiat. Quæ ſunt aures iſtæ, quas qui habuerit, ipſe ſolus uerba Chriſti audire dicatur? Et iterum, Quoniam Chriſti bonus odor ſumus deo. & in alijs, Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt dominus. Et quid alius ait, Manus noſtræ palpauerunt de uerbo uitæ. Putáſne in his omnibus non mouebit̃, ut aduertat hæc uniuerſa non de corporeis ſenſibus dicta, ſed de his quos ſecundū interiorem hominē ineſſe unicuiq; docuimus? niſi ſi cōtentionis

& iactantiæ uitio agitur qui eiuſmodi eſt. Quibus uitijs quoniam & uiſus ille interior excæcatur, & odoratus occluditur, & obturatur auditus, merito nec uidere quæ ſpiritualia ſunt, nec audire poteſt, ſed nec odorē iſtum Chriſti capere, quo nunc recepto adoleſcentulæ iſtæ in quibus bene ſanus & uigens erat hic ſenſus, in odorem unguentorū eius currunt poſt ipſum, nec deficiunt currentes, aut laborant, quia ſuauitate odoris ipſius qui eſt de uita in uitam, refectæ iugiter inualeſcunt. Poteſt adhuc & hoc modo accipi quod ait, Vnguentum exinanitū nomen tuum. Propterea adoleſcentulæ dilexerunt te. Vnigenitus dei filius cum in forma dei eſſet, exinaniuit ſemetipſum, & formam ſerui accepit. Exinaniuit autem de plenitudine ſine dubio in qua erat. Illi ergo qui dicunt, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus, ipſi ſunt adoleſcentulæ, quæ de ea plenitudine ex qua ſe ille exinaniuit, & factum eſt unguentū exinanitum nomen eius, percipiētes dicunt. Poſt te in odorem unguentorū tuorum curremus. Niſi enim exinaniſſet unguentum, hoc eſt plenitudinem diuini ſpiritus, & humiliaſſet ſe uſq; ad formam ſerui, capere eūm nullus in illa diuinitatis plenitudine potuiſſet, niſi ſola fortaſſis ſponſa, pro eo quod uidet̄ indicare, quia unguentum iſtud exinanitū non ſibi, ſed adoleſcentulis dilectionis dederit cauſam. Sic enim dicit, Vnguentū exinanitum nomen tuum, propterea adoleſcentulæ dilexerūt te. Ac ſi diceret, Adoleſcentulæ quidem propterea dilexerūt te, quia exinaniſti te de forma dei, & factum eſt unguentū exinanitum nomen tuum. Ego autem nō pro exinanito unguēto, ſed pro ipſa unguentorū plenitudine dilexi te. Hoc enim indicat in eo loco ubi dicit, Odor unguentorū tuorum ſuper omnia aromata. Quod uero etiam ipſa cum adoleſcentulis poſt ipſum ſe curſuram dicit, hanc aio eſſe cauſam, quod perfecti quiq; omnia omnibus fiant, ut omnes lucrifaciant, ſicut iam ſuprà expoſuimus. Introduxit me rex in cubiculū ſuum, exultemus et iocundemur in te. Cum indicaſſet ſponſo ſuo ſponſa, quod adoleſcentulæ odore eius captæ currerent poſt ipſum, cum quibus etiam ipſa curſura eſſet, ut eis formam præberet in omnibus, nunc quaſi laboris ſui cōſecuta iam palmam pro eo quod cōcurrerit currentibus, introductā ſe dicit ab ſponſo rege in cubiculū eius, ut ibi uideret cunctas opes regias. In quo utiq; merito iocundatur & exultat, utpote quæ ſecreta iam regis & arcana proſpexerit. Hic eſt, ſecundum propoſitū dramatis ordinem, quaſi hiſtoricus intellectus. Sed quoniam cuius res agitur, eccleſia eſt ad Chriſtum ueniēs, uel anima uerbo dei adhærens, quod aliud cubiculum Chriſti & promptuarium dei credendum eſt, in quo uel eccleſiam, uel animam cohærentem ſibi introducat, niſi ipſe arcanus ſenſus eius & recōditus, de quo & Paulus dicebat, Nos autem ſenſum Chriſti habemus, ut ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis? Hæc illa ſunt quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderūt, quæ præparauit deus his qui diligunt eum. Cum igitur Chriſtus animā in intelligentiam ſui ſenſus inducit, in cubiculū regis introducta dicitur, in quo ſunt theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ eius abſconditi. Non mihi autem uacuum uidetur, quod cum potuiſſet dicere, Introduxit me ſponſus meus, aut fraternus meus, aut aliquid huiuſmodi, ut ei moris eſt; nunc quia cubiculum dictura erat, regis dixerit cubiculum, & non aliud nomen poſuerit, in quo poſſet fortaſſis aliquis etiam mediocris intelligi. Sed propterea arbitror in his regem nominatum, ut oſtenderetur per hoc nomen prædiues cubiculum, utpote regium, & multis atq; immenſis opibus repletum. Prope hunc omnino mihi uidetur fuiſſe & ille qui dixit raptum ſe eſſe uſq; ad tertium cœlum, & inde in paradiſum, & audiſſe uerba ineffabilia quæ nō licet homini loqui. Quid enim putas eſſe illa uerba quæ audiuit? nónne à rege audiuit? & in cubiculo, & prope cubiculū poſitus audiuit? Et erant credo illa uerba talia quædam, quæ hortarentur eum ad maiorem profectum, & promitterēt ei quod ſi perſeueraret uſq; in finem, & ipſe poſſet intrare Regis cubiculum, ſecundū illud quod per Prophetam quoq; promittitur, Dabo tibi theſauros obſcuros, occultos, inuiſibiles. Aperiam tibi ut cognoſcas quia ego ſum dominus deus tuus, qui uocaui nomen tuū Iſrael. Currunt ergo adoleſcentulæ poſt ipſum, et in odorem eius, unaquæq; tamen pro uiribus, alia quidē uelocius, alia paulo tardius, alia etiam inferius cæteris & ultimo, alia primo loco. Verūtamen currunt omnes, ſed una eſt perfecta, quæ cucurrit ſic, ut perueniret, & ſola acciperet palmā. Sola eñ eſt quæ dicit, Introduxit me rex in cubiculū ſuum, cū prius non de ſe ſola, ſed de pluribus dixiſſet, quia poſt te in odorē unguentorum tuorū curremus. Introducitur ergo in cubiculū Regis, & efficitur regina, &

ipſa

ipſa eſt de qua dicitur, Regina aſtitit à dextris tuis in ueſtitu deaurato, circumdata uarietatibus. De his autē adoleſcentulis quæ poſt ipſam cucurrerant, & procul ab ea in ipſis currendi ſpatijs remanſerant, dicitur: Adducentur regi uirgines poſt eam, proximæ eius adducentur tibi: Adducentur in lætitia et exultatione, inducentur in templū regis. Sed & illud etiam in hoc aduertere debemus, quod ſicut rex habet cubiculū quoddam in quod reginam ſiue ſponſam ſuam introducit: ita habet & ſponſa ſuum cubiculū in quod monetur per uerbū dei ingreſſa claudere oſtium, & ita concluſis illis omnibus diuitijs ſuis intra illud cubiculū orare eum qui uidet in abſcondito, et perſpicit quantas opes, animi ſcilicet uirtutes, intra cubiculū ſuum ſponſa condiderit, ut uidens eius diuitias det ei petitiones ſuas. Omni enim habenti dabitur. Quod autem ait, exultemus & iocundemur in te, uidetur ex perſona adoleſcentularū dici, uel optantium, & petentiū à ſponſo, ut quemadmodum ſponſa conſecuta eſt quæ perfecta ſunt, & exultat, ita ipſę etiam ſuum implere curſum, & peruenire uſq; ad Regis cubiculum mereantur, ut perſpectis & intuitis omnibus his de quibus illa gloriatur, etiam ipſæ exultēt ſicut & illud, & iocundentur in eo. Vel etiam ad ſponſam poteſt dictum uideri ab adoleſcentulis cōgratulantibus ei & promittentibus petentibusq;, ut participes fiant exultationis eius & lætitiæ. Diligemus ubera tua ſuper uinum. Sponſa quidē poſtquam oſcula meruit ab ipſo ſponſi ore ſuſcipere, & uberibus eius perfrui, ait ad eum, Bona ſunt ubera tua ſuper uinum. Adoleſcētulæ uero quæ nondum ad id beatitudinis uenerant, neq; ſummam perfectionis acceperant, neq; uſu & operibus fructus perfectæ charitatis expleuerāt, ut quaſi expertæ pronunciarent de uberibus eius, quia bona ſunt, uidentes tamen ſponſam delectari & refici ex uberibus ſponſi, ex fontibus ſcilicet ſapientiæ & ſcientiæ quæ de uberibus eius fluunt, & pocula cœleſtis doctrinæ ſumentes tanquā imitatrices perfectionis eius, & deſiderantes eiſdem ueſtigijs incedere, promittunt, & dicunt, Diligemus ubera tua ſuper uinum. id eſt, nos quidē nondum in id perfectionis aſcendimus, ut iam diligamus ubera tua plus ꝙ uinum, uel certe ubera tua quæ ſunt ſuper uinum: (Vtroq; enim modo ſenſus ſtare uidebitur) gerimus tamen ſpem, utpote adoleſcentulæ, in id ætatis proficere, quo poſſimus nō ſolum paſci & ali ex uberibus uerbi dei, ſed & diligere alentem. Iſtæ ſunt autem adoleſcentulæ (ut ſæpe iam diximus) animæ, quæ primis & initio ualentibus eruditionibus uidentur imbutæ, & uelut uino quodam lætificatæ, inſtitutione tutorum duntaxat curatorūq; & pædagogi, utpote paruulæ, & quæ haberent quidem in uiribus amare uinum, non tamen haberent in ętate, ut amore uberum ſponſi moueri aut excitari poſſent. Sed ubi aduenit plenitudo temporum, & Chriſtus in eis profecit ætate & ſapiētia, & iam ſentire cœperint quid ſint ubera ſponſi, quæq; in his perfectio uerbi dei, & doctrinæ ſpiritalis plenitudo deſignetur, etiam promittunt, quia plus ꝙ uinum quod nunc tāquam paruulæ bibunt, dilecturæ ſint ubera ſponſi: id eſt propenſiores futuræ erga perfecta, & omni plenitudine decreta dogmata Chriſti, ꝙ iam antea, ſiue in communibus ſtudijs, ſiue in legis & prophetarum uiſæ ſunt inſtitutionibus extitiſſe. Aequitas dilexit te. Etiam hoc mihi uidentur adoleſcentulæ proloqui, uelut ſatisfacientes pro eo quod dilecturas ſuper uinum ſe promiſerunt ubera ſponſi, & non iam in præſenti diligant, neq; integram uim charitatis oſtendant. Eſt ergo uox iſta uelut incuſantium ſemetipſas: quaſi quæ nondum abiecta omni iniquitate peruenerint ad æquitatem, ut poſſint iam diligere ſuper uinum ubera ſponſi, ſcientes inconueniens eſſe, ut aliquid adhuc reſideat iniquitatis in eo qui ad perfectionē ſpiritalis & myſticæ doctrinæ peruenerit. Quia ergo ſumma perfectionis in charitate cōſiſtit, charitas autem nihil iniquitatis admittit, ubi autem nihil iniquitatis eſt, ibi ſine dubio eſt æquitas, merito ergo æquitas eſſe dicitur, quæ diligit ſponſum. Et uide ſi non ob hoc etiam uidetur illud in Euangelio à ſaluatore dictum. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Si ergo qui diligit Chriſtum, mandata eius cuſtodit, & qui mandata eius cuſtodit, nulla eſt in eo iniquitas, ſed æquitas in eo permanet: æquitas ergo eſt, quæ mādata eius cuſtodit, & diligit Chriſtum. Et rurſum: Si is qui mandata cuſtodit, ipſe diligit Chriſtū, mandata autem in æquitate ſeruanē, & æquitas eſt quæ diligit Chriſtū, qui iniquum aliquid gerit, neq; mandata cuſtodit, neq; diligit Chriſtum. Erit ergo ut quantum iniquitatis in nobis eſt, tantū longe ſimus à dilectione Chriſti, & tantum mandatorum eius præuaricatio habeatur in nobis. Et ideo regulam quandam directam ponamus eſſe æquitatē, ut ſi quid in nobis iniquitatis eſt

tis eſt, hanc adhibentes & ſuperducentes directoriam mandatorũ dei, ſi quid in nobis curuum, ſi quid tortuoſum eſt, ab huius regulæ linea reſecetur, ut poſſit et de nobis dici: Aequitas dilexit te. Poſſumus autem etiam ſic accipere, ut uideatur ſimile eſſe quod dixit, Aequitas dilexit te: ac ſi dixiſſet, Iuſtitia dilexit te, & ueritas, & ſapientia, & pudicitia, & ſingulæ quæq; uirtutes. Nec mireris ſanè, ſi dicimus uirtutes eſſe quæ diligunt Chriſtum, cum in alijs ipſarũ uirtutum ſubſtantiam Chriſtum ſoleamus accipere. Quod et frequenter inuenies in ſcripturis diuinis pro locis & opportunitatibus aptari. Inuenimus nanque ipſum & iuſticiam dici, & pacem, et ueritatem. Et rurſum ſcriptum eſt in Pſalmis. Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. &, Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpexit. Quæ utiq; omnia & ipſe eſſe, & rurſum ipſum dicuntur amplecti. Sed & ſponſus idem dicitur, idem etiam ſponſa nominatur, ut in prophetia ſcriptum eſt: Sicut ſponſo impoſuit mihi mitrã, & ſicut ſponſam ornauit me ornamento.

Homilia Secunda.

FVſca ſum & formoſa filiæ Hieruſalem, ut tabernacula Cedar, ut pelles Solomonis. In alijs exemplaribus legimus, Nigra ſum & formoſa. Rurſus in hoc perſona ſponſæ loquentis introducit̃: loquentis autem nõ ad illas adoleſcentulas, quæ cum ipſa currere ſolent, ſed ad filias Hieruſalẽ, quibus tanquam his quæ derogauerint fœditati eius, reſpõdere uidetur, & dicere, Fuſca quidẽ ſum, uel nigra, quantũ ad colorem ſpectat, filiæ Hieruſalẽ: formoſa uero ſi quis interna membrorũ lineamenta perſpiciat. Nã & tabernacula, inquit, Cedar, quæ eſt gens magna, nigra ſunt, & ipſa gẽs Cedar nigredo uel obſcuritas interpretat̃. Sed & pelles Solomonis nigræ ſunt, nec tamen ob hoc tanto Regi in omni gloria ſua pellium uiſa eſt indecora nigredo. Non ergo mihi ó filiæ Hieruſalẽ, exprobretis culpam coloris, cũ ſiue naturalis, ſiue exercitio quæſita corpori pulchritudo nõ deſit. Hæc continet hiſtoricũ drama, & propoſitæ fabulæ ſpecies. Sed redeamus ad ordinẽ myſticum. Hæc ſponſa quæ loquitur, eccleſiæ perſonã tenet ex gentibus congregatæ. Filiæ uero Hieruſalẽ ad quas ei ſermo eſt, illæ ſunt animæ quæ propter electionẽ patrum chariſſimæ quidẽ dicuntur, inimicæ autem propter euangeliũ. Iſtæ ſunt filiæ Hieruſalẽ ciuitatis terrenæ, quæ uidentes eccleſiã ex gẽtibus, quamuis pro eo ignobilẽ, quod generoſitatem ſibi Abrahã, & Iſaac, & Iacob nõ poſſit aſcribere, obliuiſcentem tamen populũ ſuum, et domum patris ſui, atq; ad Chriſtũ uenientem, ſpernunt eam, et pro ignobilitate generis offuſcant. Quod ſponſa ſentiens filias prioris populi imputare ſibi, & pro hoc etiã nigrã ſe appellari, quaſi quæ paternæ eruditionis nõ habeat claritatem, reſpondens ad hæc, dicit: Nigra ſum quidẽ ó filiæ Hieruſalem, pro eo quod nõ deſcẽdo de ſtirpe clarorũ uirorum, neq; illuminationẽ Moyſi legis accepi, habeo tamen pulchritudinem meam mecum. Nam & in me illud primum eſt, quod ad imaginem dei in me factum eſt: nunc accedens ad uerbũ dei, recepi ſpeciem meam. Quamuis enim pro coloris obſcuritate cõparetis me tabernaculis Cedar, & pellibus Solomonis, tamen & Cedar ex Iſmaele deſcendit. Secũdo nanq; loco ex Iſmaele natus eſt, qui Iſmael non fuit expers diuinæ benedictionis. Sed & pellibus Solomonis comparatis me, quæ non aliæ ſunt ꝙ pelles tabernaculi dei. & tamen miror uos ó filiæ Hieruſalem, mihi coloris uelle exprobrare nigredinem. Quomodo non meminiſtis quod in lege ueſtra ſcriptũ eſt, quid paſſa ſit Maria, quæ derogauit Moyſi cum Aethiopiſſam nigrã accepiſſet uxorẽ? Quomodo ignoratis illius imaginis adumbrationẽ in me nunc ueritate cõpleri? Ego ſum illa Aethiopiſſa, ego ſum nigra quidẽ pro ignobilitate generis, formoſa uero propter pœnitentiã et fidem. Suſcepi enim in me filium dei, recepi uerbũ carnem factum. Acceſſi ad eum qui ęſt imago dei primogenitus omnis creaturæ, & qui eſt ſplendor glorię, & fulgor ſubſtantiæ eius, & facta ſum formoſa. Tu ergo quid improperas conuertenti ſe à peccato, quod utiq; lex fieri uetat? Et quomodo tu gloriaris in lege, præuaricans legem? Verum quoniã in his locis ſumus ubi eccleſia quę ex gentibus uenit, nigram ſe eſſe dicit & formoſam, quãuis longum uideatur eſſe & operoſum, colligere ex ſcripturis diuinis, in quibus uel qualiter ſacramenti huius forma pręceſſerit: tamen nõ mihi penitus omittendũ uidetur, ſed quàm potuerit breuiter memorandũ. Primo ergo in Numerorum libro de Aethiopiſſa ita ſcriptũ eſt. Et locuta eſt Maria ad Aaron, & derogauerunt

Moyſi

Moyſi propter mulierem Aethiopiſſam quam accepit uxorem, & dixerunt, Nunquid
Moyſi ſoli locutus eſt dominus? Nónne et nobis locutus eſt? Et iterũ in tertio Regnorũ
libro ſcriptum eſt de Regina Saba, quia uenit à finibus terrę audire ſapientiã Solomonis,
hoc modo: Regina Saba audiuit nomen Solomonis, & nomen domini, & uenit tentare
eum in parabolis, & uenit in Hieruſalẽ in uirtute magna ualde: & cameli portantes odo
ramenta, & aurum multum ualde, & lapidem precioſum. et ingreſſa eſt ad Solomonem,
& locuta eſt ei omnia uerba quę erant in corde ſuo, & enunciauit ei Solomon omnia uer
ba eius, & non fuit uerbum quod omiſerit rex, et nõ enunciauerit ei rex. Et uidit Regina
Saba omnem prudentiam Solomonis, & domum quam ædificauit, & cibos Solomo-
nis, & ſedem puerorum eius, & ordinem miniſtrorum eius, & ueſtes eius, & uini fuſo-
res eius, & holocauſta eius quæ offerebat in domo domini, & obſtupuit, & dixit ad regẽ
Solomonem, Verus eſt ſermo quem ego audiui in terra mea de uerbo tuo, & prudentia
tua, & non credidi ijs qui loquebantur mihi, uſquequo uenirem, & uiderunt oculi mei,
& ecce nec media pars eſt quæ nunciabãtur mihi. Addidiſti enim bona ſuper omnem au
ditionem quam audiui in terra mea. Beatæ mulieres tuæ, beati pueri iſti qui aſſiſtũt in con
ſpectu tuo ſemper, & audiunt omnem prudentiam tuam. Sit dominus deus tuus benedi
ctus, qui tibi dedit ſedem Iſrael. Quoniam dilexit dominus Iſrael, et uoluit eum permane
re in æternũ, poſuit te Regem ſuper eos, ut facias iudicium cum iuſtitia, et iudices eos. Et
dedit Solomoni centum uiginti talenta auri, & odoramenta multa ualde, & lapidem pre
cioſum. Nunquam talia uenerant odoramenta, nec in tanta multitudine quæ dedit Regi
na Saba regi Solomoni. Hanc autem hiſtoriam paulo latius repetere uoluimus, & inſere
re huic expoſitioni noſtræ, ſcientes in tantũ conuenire hæc ad perſonam eccleſiæ quæ ex
gentibus uenit ad Chriſtum, ut ipſe dominus in euãgelijs Reginæ huius faceret mentio-
nem, dicens eam ueniſſe à finibus terræ, ut audiret ſapientiã Solomonis. Auſtri autem re-
ginam dicit eam, pro eo quod Aethiopia in Aúſtri partibus iaceat, & à finibus terræ qua-
ſi in ultimo poſita. Inuenimus aũt huius ipſius reginæ etiam Ioſephũ in hiſtoria ſua facere
mentionẽ, addentem etiã hoc, quod poſteaquã regreſſa eſt, inquit, à Solomone, Camby-
ſes rex miratus eius ſapientiam, quam ſine dubio ex Solomonis ſapientia ſuſceperat, co-
gnominauit inquit, nomen eius Meroen. Refert autem quod non ſolum Aethiopiæ, ſed
& Aegypti regnum tenuerit. Addemus autem adhuc & ea quæ in lxvij. pſalmo de hac
eadem forma continentur. Ait ergo ibi, Diſperge gentes quæ bella uolunt, uenient lega
ti ex Aegypto, Aethiopia præueniet manus eius deo. Eſt adhuc quarto in loco apud So-
phoniam prophetam de hac eadem figura hoc modo ſcriptum. Propterea ſuſtine me (di
cit dominus) in die reſurrectiõis meæ, in martyrio, hoc eſt in teſtimonio, quoniã iudicium
meum eſt ad cõgregationes gẽtium, ut ſuſcipiã reges, & effundã ſuper eos omnem iram
indignationis meę. In igne zeli mei conſumetur omnis terra. Quoniam tunc conuertam
in populis linguam in generationem eius, ut inuocent omnes nomen domini, et ſeruient
ei ſub iugo uno. De ultra flumina Aethiopiæ ſuſcipiã eos qui diſperſi ſunt, & afferent ſa-
crificiũ mihi. In die illa non cõfunderis Saba ab omnibus adinuentionibus tuis, in quibus
impie egiſti in me. Sed & in Hieremia ſcriptũ eſt, quod principes quidã populi Iſrael mi-
ſerint Hieremiã in lacum Melchiæ filij regis, qui erat in domo carceris, & depoſuerunt
eum cum funibus, & in lacu nõ erat aqua, ſed cœnũ, & erat in cœno. Audiens aũt Abdi
melech, Aethiops uir eunuchus, qui erat in domo regis, quia miſerunt Hieremiã in lacũ,
locutus eſt regi, & dixit, Domine rex male fecerunt uiri iſti omnia quæ fecerunt in Hie-
remiã prophetã, quia miſerunt eum in lacũ, et morietur ibi à facie famis, quoniã non ſunt
iam panes in ciuitate. Et præcepit rex ipſi Abdimelech Aethiopi, dicens: Tollé hinc tri-
ginta homines, & educ eum de lacu, ut non ibi moriat. Et quid plura? Abdimelech Ae-
thiops fuit qui Hieremiã eduxit de lacu. Et paulo poſt factus eſt ſermo dñi ad Hieremiã,
dicẽs: Vade, & dic Abdimelech Aethiopi, dicens: Sic dicit dñs deus Iſrael. Ecce ego ad-
duco uerba mea ſuper ciuitatẽ iſtam in mala, & nõ in bona, & ſaluabo te in die illa, & nõ
dabo te in manus hominũ quos tu times. A facie eorũ ſaluans ſaluabo te, & in gladio nõ
cades, ſed erit anima tua in ſalutẽ, quoniã confiſus es in me, dicit dñs. Hæc interim ad præ
ſens de ſcripturis ſanctis occurrere potuerũt, quibus mihi uidet propoſiti de Cãticis can
ticorum uerſiculi myſteriũ cõprobari, in quo dicit, Fuſca ſum, ſiue nigra, & formoſa filiæ
Hieru-

Hieruſalem,ſicut tabernaculũ Cedar,et ſicut pelles Solomonis. Inuenitur ergo Moyſes in Numeris accipere Aethiopiſſam uxorẽ fuſcam, uel nigram, pro qua Maria & Aaron derogant ei,& indignantes dicunt. Nunquid Moyſi ſoli dominus locutus eſt? nõnne & nobis locutus eſt? In quo ſi diligenter conſideres,nec conſequentiã ſermo in uenitur habere hiſtoricus. Quid enim conuenire ad rem uidebitur, ut indignantes pro Aethiopiſſa dicant, Nunquid ſoli Moyſi locutus eſt dominus? nõne & nobis locutus eſt? Oportebat enim,ſi hoc erat in cauſa,dici ab eis, non oportuit te ô Moyſes,uxorem accipere Aethiopiſſam,& de ſemine Cham,ſed de genere tuo,et de domo Leui. Horum nihil dicunt,ſed aiunt, Nunquid Moyſi ſoli locutus eſt deus? nõnne & nobis locutus eſt? in quo & mihi uidetur ſecundũ myſterium magis intellexiſſe quod geſtum eſt, & uidiſſe quod iam Moyſes,id eſt ſpiritalis lex, in nuptias & coniugiũ congregatæ ex gentibus migraret eccleſiæ: & Mariam quæ ſynagogæ derelictæ formã, & Aaron qui ſacerdotij carnalis tenebat imaginem,uidentes ablatũ eſſe à ſemetipſis regnum, & datum eſſe genti facienti fructus eius dicere. Nunquid Moyſi ſoli locutus eſt deus? Nõne & nobis locutus eſt? Deniq; & Moyſes ipſe cum tanta & tam magnifica eius opera fidei ac patientiæ referanẽ,nunquam tantis à deo elatus eſt laudibus,ut nunc cum Aethiopiſſam duxit uxorem. Nunc de eo dicitur, quia Moyſes homo manſuetus ualde ſuper omnes homines qui ſunt ſuper terram. Nunc & illud de eo dicit dominus, quia ſi fuerit in uobis propheta, in uiſionibus loquar ei,aut in ſomnijs, non ita ut famulo meo Moyſi,qui in omni domo mea fidelis eſt. Os ad os loquar ad eum, in ſpecie, & non in ænigmate, gloriam domini uidit. Et cur non timuiſtis detrahere famulo meo Moyſi? Hæc omnia pro coniugio Aethiopiſſæ Moyſes audire meruit à domino. Verum de his plenius in libro Numerorũ proſecuti ſumus: quæ ſi quis dignum iudicat noſcere, illa perquirat. Nunc autẽ ſufficiat approbare ex his quod ipſa eſt nigra, & formoſa, & Aethiopiſſa,quam Moyſes, id eſt lex ſpiritalis, quæ ſine dubio uerbũ dei & Chriſtus eſt, in coniugium ſuum aſciſcit,licet obtrectent, & derogent filiæ Hieruſalem, plebs ſcilicet iſta cum ſacerdotibus ſuis. Videamus autem & ea quæ ex tertio Regnorum libro ꝓtulimus de regina Saba, & ipſa nihilominus Aethiopiſſa, cui teſtimoniũ dat dominus in euãgelijs,quod in die iudicij ueniat cum uiris generationis incredulæ, & cõdemnet eos,quia uenit à finibus terræ audire ſapientiã Solomonis. & addit, quia plus Solomone hic. docens per hoc plus eſſe ueritatem, ꝙ ueritatis figuras. Venit ergo & hęc imò ſecundum figuram eius eccleſia uenit ex gentibus audire ſapientiam Solomonis ueri, & ueri pacifici domini noſtri Ieſu Chriſti. Venit & hæc primo quidẽ tentans eum per ænigmata & quæſtiones, quæ ei prius inſolubiles uidebantur: atque ab ipſo de agnitione uerbi dei, & de creaturis mũdi, uel de immortalitate animæ, & iudicio futuro, quod apud eam & apud doctores eius gentiles duntaxat philoſophos incertum ſemper aut dubium manebat, abſoluitur. Venit ergo in Hieruſalem, ad uiſionem ſcilicet pacis, cum multitudine & uirtute multa. non enim cum una ſola gente, ut prius ſynagoga ſolos habuit Hebræos, ſed cum totius mundi gentibus uenit, deferens etiam munera digna Chriſto, odoramentorum ſiquidẽ ſuauitates, opera ſcilicet bona, quæ ad deum per odorem ſuauitatis aſcendunt. Sed & auro uenit repleta, ſenſibus ſine dubio & rationabilib. diſciplinis, quas ante fidem adhuc ex cõmuni & ſcholari eruditione collegerat. Detulit etiam lapidẽ precioſum, quem ornamenta morũ poſſumus intelligere. Cum hoc ergo apparatu intrat ad pacificũ regem Chriſtum, & ipſi aperit cor ſuũ, in confeſſione & pœnitentia ſcilicet præcedentium delictorũ, & locuta eſt ei omnia quæ erant in corde ſuo. propter quod & Chriſtus, qui eſt pax noſtra, enũciauit ei omĩa uerba eius, & non eſt uerbũ quod omiſerit rex, & nõ enũciauerit ei. Deniq; cũ iam tempus paſſionis appropinquaret, ſic loquitᷓ ad eam, id eſt ad electos diſcipulos ſuos: Iam nõ dicã uos ſeruos ſed amicos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Ego aũt nota feci uobis omnia quæcunq; audiui à patre meo. Sic ergo impletur quod dixit, quia nõ fuerit uerbũ quod non enunciauerit pacificus dominus reginæ Sabæ, id eſt eccleſiæ ex gentibus cõgregatæ. Quod ſi intuearis eccleſiæ ſtatũ, & diſpenſationes eius ordinationesq; eius cõſideres, tũc aduertes quomodo regina mirata ſit omnem prudentiã Solomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem ſapientiam, ſed omnem prudentiã Solomonis: quoniãquidem eruditi uiri prudentiam de humanis negotijs, ſapientiam de diuinis intelligi uolunt. Idcirco fortaſſis & eccleſia nũc interim Chriſti

prudentiam

prudentiam miratur, dum in terris eſt, & inter homines conuerſatur. Cum autem uenerit quod perfectũ eſt, & de terris translata fuerit ad cœlum, tunc uidebit omnem ſapientiam eius, cum iam non per ſpeciem, nõ per ænigmata, ſed facie ad faciem de ſingulis quibusq; perſpiciet. Vidit autem & domũ quam ædificauir, ſine dubio incarnationis eius myſteria. Ipſa eſt enim domus quam ædificauit ſibi ſapientia. Vidit & cibos Solomonis. Illos puto de quibus dicebat. Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius qui miſit me, ut perficiam opus eius. Vidit & ſedem puerorũ eius. Eccleſiaſticum puto ordinem dicit, qui in epiſcopatus uel presbyterij ſedibus habet. Vidit & ordinationes, ſiue ſtationes miniſtrorum eius. Diaconorũ (ut mihi uidetur) ordinem memorat aſtantium diuino miniſterio. Sed & ueſtes eius uidit. Illas credo quibus induit eos, de quibus dicitur, Quicunq; autem in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Sed & uini fuſores eius, arbitror dici doctores, qui uerbum dei & doctrinã quaſi uinum populis miſcent, quod auditorum corda lætificet. Vidit & holocauſta eius, orationũ ſine dubio ſupplicationumq; myſteria. Hæc ergo omnia ubi uidit in domo regis pacifici, imò Chriſti, nigra hæc & formoſa obſtupuit, et ait ad eum. Verus eſt ſermo quem audiui in terra mea de uerbo tuo, & de prudentia tua. Propter enim uerbum tuum quod agnoui uerum eſſe uerbũ, ueni ad te. Omnia etenim uerba quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam cum eſſem in terra mea, à doctoribus ſcilicet ſeculi & philoſophis, non erant uera. Iſtud eſt ſolum uerum uerbũ quod eſt in te. Sed fortaſſis quærendũ uidebitur, quomodo dicebat Regi Regina hæc, quia non credidi his quæ dicebantur mihi de te, cum utiq; non ueniſſet ad Chriſtũ, niſi credidiſſet. Sed uide ſi poſſumus hoc modo ſoluere quod proponitur. Non ijs, inquit, credidi qui loquebantur mihi. Non enim fidem meam in illos qui locuti ſunt de te, ſed in te direxi, id eſt non hominibus, ſed tibi credidi deo. Et per illos quidem audiui, ad te autem ueni, & tibi credidi. Apud quem multo plura uiderunt oculi mei, q̃ annunciabãtur mihi. Reuera enim cum peruenerit nigra hæc & formoſa in Hieruſalem cœleſtem, & ingreſſa fuerit uiſionem pacis, multo plura & magnificentiora q̃ nunc ei ſunt annunciata, perſpiciet. Nũc enim tanquam in ſpeculo & ænigmate, tunc aũt uidebit facie ad faciem, cum conſequetur ea quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. Et tunc uidebit quia nec medietas eorum eſt, quæ audiuit in hac ſua terra poſita. Beatæ ergo ſunt mulieres Solomonis, animæ ſine dubio quæ uerbi dei & pacis eius participes fiunt. Beati pueri eius qui aſſiſtunt in conſpectu eius ſemper: Non illi qui aliquando aſſiſtunt, et aliquando non aſſiſtunt, ſed qui ſemper, et ſine intermiſſione aſſiſtunt uerbo dei, uere beati ſunt. Talis erat & illa Maria quæ ſedebat ſecus pedes Ieſu, & audiebat eum, cui & teſtimoniũ reddidit ipſe dominus, dicens ad Martham. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Adhuc nigra hæc & formoſa dicit. Benedictus qui uoluit dare te ſuper ſedẽ Iſrael. Vere enim quia dilexit dominus Iſrael, & uoluit ut ſtaret in æternum, poſuit te regem ſuper eum. Quem? pacificũ ſine dubio. Chriſtus enim eſt pax noſtra, qui fecit utraq; unum, & medium parietẽ ſepis ſoluit. Et poſt hæc omnia, dedit, inquit, cxx. talenta auri regi Solomoni regina Saba. Numerus hic cxx. conſecratus eſt uitæ hominũ eorum qui fuerunt in diebus Noe, quibus iſtud concedit ur ſpatium uitæ, quo inuitantur ad pœnitentiã. Ipſe autem numerus annorum & Moyſi uitæ fuit. Offert ergo Chriſto eccleſia in auri ſpecie & pondere, non ſolum multitudinẽ ſenſuum ſuorum & intellectuũ, ſed legi dei cõſecratos indicat ſenſus ſuos per hunc qui Moyſi annos uitæ continet numerum. Offert etiam ſuauitates odoramentorũ, quales & quantæ nunquam uenerãt. Vel orationes in hoc, uel opera miſericordiæ intellige. Nunquam enim uel tam recte orauerat, ut nũc cum acceſſit ad Chriſtum, uel tam pie operata fuerat, ut cum cognouit iuſtitiam ſuam nõ facere coram hominibus, ſed coram patre qui uidet in abſcondito, & reddet palàm. Sed multũ eſt alienis in locis ſimul uniuerſa perſequi hæc, quæ nec teſtimonij gratia uidentur aſſumpta. Sufficiant iſta de tertio libro Regnorum, uideamus aliqua & ex his quæ de lxvij. pſalmo protulimus, ubi ait, Aethiopia præueniet manus eius deo. Si enim intuearis quomodo ex delicto Iſrael ſit ſalus gentibus, & quod illorum lapſus introeundi uiam nationibus dedit, aduertes quomodo præuenit & præcedit Aethiopiæ manus, hoc eſt gentium populus, illos ad deum, quibus primis data ſunt eloquia dei: & in hoc cõpleri, Aethiopia præueniet manus eius deo; & fit nigra iſta formoſa, etiam ſi nolunt, etiam ſi inuident & obtrectant

filiæ Hieruſalē. Sed & prophetæ teſtimoniū quod poſuimus, ubi ſuſcepit dominus etiam eos qui ueniunt de locis quæ ſunt ultra flumina Aethiopum, & afferunt hoſtias deo, ſimili ſenſu aduertendū puto. Videtur enim mihi, quod ultra flumina Aethiopiæ eſſe dicitur ille, qui nimijs & ſuperabundātibus peccatis infuſcatus eſt, & atro malitiæ fuco infectus niger & tenebricoſus eſt redditus: & tamen ne hos quidē repellit dominus, ſed om̄es qui ſacrificia contribulati ſpiritus, & humiliati cordis offerunt deo, cōfeſſionis ſcilicet ac pœnitentiæ titulo ad eum conuerſi, non repelluntur ab eo. Sic enim pacificus dicit dominus noſter, Ego uenientē ad me non repello. Poteſt autem & de illis dictum uideri, quod ultra flumina Aethiopū poſiti uenient etiam ipſi ad deum hoſtias deferentes, qui poſteaq̃ intrauerit omnis plenitudo gentium, quæ fluminibus Aethiopū comparatur, uenient etiam ipſi, & tūc omnis Iſrael ſaluabitur: & pro eo ultra flumina Aethiopū dicantur, quaſi qui ulteriores & poſteriores ſint his ſpatijs, in quibus currit inundatq́ gētium ſalus. Et ita forte compleri uidetur hoc quod dicit, quia in die illa non confunderis omnis Iſrael ex omnibus adinuentionibus tuis, quibus impie egiſti in me. Supereſt ut illud teſtimonium quod de Hieremia aſſumpſimus, explicetur, ubi Abdimelech nihilominus Aethiops uir eunuchus, cum audiſſet quia Hieremias in lacum miſſus eſt à principibus populi, educit eum inde. Et puto incōueniens non uideri ſi dicamus, quem principes Iſrael cōdemnauerunt, & in lacū mortis miſerunt, iſte alienigena & obſcuræ gentis homo & degeneris, id eſt populus gentium, educit eum de lacu mortis, reſurrectionē ſcilicet eius à mortuis credens, et fide ſua hunc quē illi in mortē tradiderant, iſte de infernis reuocat ac reducit. Sed et eunuchus hic Aethiops eſſe dicit̃, credo quod caſtrauerit ſemetipſum propter regnum dei, uel etiā quod ſemen malitiæ in ſemetipſo non habeat. Seruus quoq; eſt regis, quia ſeruus ſapiens imperat ſtultis dominis. Interpretat̃ autem Abdimelech, ſeruus regū. Et ideo dominus relinquēs populū Iſrael pro peccatis ſuis, ad Aethiopē uerba dirigit, & ad ipſum mittit prophetā, & ipſi dicit: Ecce ego adduco uerba mea ſuper ciuitatē iſtam in mala, & non in bona: & ſaluabo te in die illa, et non te dabo in manus hominū, ſed ſaluans ſaluabo te. Salutis autem cauſa hæc eſt ei, quia eduxit propheram de lacu, id eſt quod fide ſua qua Chriſtū reſurrexiſſe credat à mortuis, eduxiſſe eum ex lacu uidetur. Habet ergo plurima teſtimonia fuſca hæc, uel nigra, & formoſa, in quibus libere agat, & cum fiducia dicat ad filias Hieruſalem, quia fuſca ſum quidem, uel nigra ſicut tabernacula Cedar, formoſa aūt ſicut pelles Solomonis. De pellibus Solomonis ſcriptū aliquid proprie non memini. Puto autem referri poſſe ad gloriam eius, de qua dicit Saluator: Quia nec Solomon in omni gloria ſua opertus eſt ſicut unum horum. Nomen tamen ipſum pelliū in tabernaculo teſtimonij inuenimus frequēter referri, ſicut cum dicit: Et facies pelles ex caprarū pilis operimentum ſuper tabernaculū teſtimonij, xi. pelles facies, longitudo pellis unius xxx. cubitorum, latitudo quatuor cubitorū. Eadem menſura erit xi. pellibus, & cōiunges quinq; pelles ſimul, & alias ſex ſimul, & replicabis ſextam pellem à fronte tabernaculi: & facies quinquaginta anſulas per oram pellis unius, & quinquaginta anſulas per oram pellis alterius, per quas coniungant̃ una ad alteram: & facies circulos æreos quinquagenos, & coniunges ex ipſis pelles, & erit unum totum: & replicabis quod ſupereſt ex pellibus, medietatem pellis unius à fronte tabernaculi, & ex alia medietate quod ſupereſt, uelabis poſteriora tabernaculi cubitū hinc, & cubitum inde, ex eo quod abundat in longitudine pellium, & erit adopertum tabernaculū ex lateribus hinc & inde. Puto ergo quod harū pellium mentio fiat in Cantico canticorū, & iſtæ dicantur eſſe Solomonis, qui accipitur in pacificum Chriſtum. Ipſius ergo eſt tabernaculū, & ea quæ ad tabernaculum pertinent: & præcipue ſi illud tabernaculū conſideremus, quod dicitur tabernaculū uerum, quod fixit deus & non homo, & quod ait, non enim in manu facta ſancta intrauit Ieſus exemplaria uerorum. Si ergo pulchritudinē ſuam ſponſa pellibus comparat Solomonis, illarum ſine dubio pellium gloriam et pulchritudinē dicit, quæ operiunt illud tabernaculū quod fixit deus & non homo. Si uero nigredinē ſuam quæ exprobrari à filiabus Hieruſalē uidebatur, pellibus contulit Solomonis, huius rabernaculi quod exemplar ueri tabernaculi uocat̃, accipiendæ ſunt pelles: quaſi quod & ipſæ nigræ ſint quidē, utpote caprarum pilis textæ, & tamen uſum ornatūq; exhibeant diuino tabernaculo. Quod autem uidet̃ eſſe perſona una quæ loquit̃, & pluribus ſe uel tabernaculis Cedar in nigredine, uel Solo-

monis

monis pellibus comparauit, ita accipiendum eſt: quia una quidem perſona uidetur eccleſiæ, innumeræ tamen ſunt quæ per orbem terræ diffuſæ ſunt, atq; immenſæ congregationis ac multitudinis populorũ. Sicut & regnum cœlorum unum quidem dicitur, ſed multæ tamen in eo manſiones memorantur eſſe apud patrem. Poteſt autem & de unaquaq; anima quæ poſt peccata plurima conuertitur ad pœnitentiam dici, quod nigra ſit quidem pro peccatis, formoſa propter pœnitentiam & fructus pœnitentiæ. Deniq; & de hac ipſa quæ nunc dicit, Nigra ſum & formoſa, quia non in finem in nigredine iſta permāſit, poſt hæc dicunt de ea ipſa filiæ Hieruſalem: Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata incumbens ſuper fraternũ ſuum? Ne uideatis me, quoniam infuſcata ſum ego, quia deſpexit me ſol. Infuſcata ſiue denigrata. ſi cõpetenter nobis uidetur aptata expoſitio quam in ſuperioribus uel de Aethiopiſſa quæ à Moyſe ſuſcepta eſt in coniugiũ, uel de regina Saba Aethiopum quæ ſapientiam Solomònis uenit audire, texuimus: merito nunc hæc quæ fuſca uel nigra eſt & formoſa, ſatisfacere uidet̃ pro nigredine uel fuſcatione ſua, cauſasq; reddere exprobrantibus, quaſi quę non natura talis, nec ita à conditore creata ſit, ſed ex accidentib. hoc paſſa ſit. Ex eo (inquit) quia ſol deſpexit me. In quo oſtendit non de nigredine corporis fieri ſermonẽ, quod utiq; ſol obſcurare et denigrare ſolet, cum reſpicit magis ꝙ cum deſpicit. Ita deniq; & apud illam omnem gentem Aethiopũ ferunt, cui naturalis quædam ineſt ex ſeminis carnalis ſucceſſione nigredo, quod in illis locis ſol radijs acrioribus ferueat, & aduſta iam ſemel atq; infuſcata corpora genuini uitij ſucceſſione permaneant. Contrarij uero ordinis eſt animę nigredo. Nam neq; aſpectu, ſed deſpectu ſolis inuritur, neq; naſcendo, ſed negligendo conquinit̃: & ideo ſicut ignauia aſſumitur, ita & induſtria repellitur & repulſatur. Deniq;, ut ſuperius dixi, hæc ipſa quæ nunc nigra dicit̃ eſſe, in fine Cantici huius dealbata memoratur aſcendere incumbens ſuper fraternum ſuum. Effecta eſt ergo nigra, quia deſcendit: ſi autem cœperit aſcendere & incumbere ſuper fraternũ ſuum, & adhærere ei, nec omnino ſeparari ab eo, erit dealbata & candida: abiectaq; omni nigredine, ueri luminis luce circumfuſa radiabit. Dicit ergo nunc ad filias Hieruſalem pro nigredine ſua ſatisfaciens. Non putetis ó filiæ Hieruſalem, quod naturalis eſt iſta nigredo quam uidetis in uultu meo: ſed ſcitote quoniã deſpectu ſolis eſt facta. Sol e͂m iuſtitiæ quia me non inuenit recte ſtantem, nec ipſe in me rectos direxit lucis ſuæ radios. Ego enim ſum populus gentiũ, qui prius nõ aſpexi ad ſolem iuſtitiæ, nec ſteti ante dominũ: & ideo nec ille me aſpexit, ſed deſpexit, neq; aſtitit mihi, ſed præterijt. Hoc autem ita eſſe etiam tu qui Iſrael diceris, re ipſa expertus iam iamq; cognoſces & dices. Sicut enim me aliquando non credente tu aſſumptus es, & miſericordiã conſecutus, & te reſpexit ſol iuſtitiæ, me autẽ utpote inobedientem & incredulũ deſpexit, & ſpreuit: ita & nunc quia tu incredulus & inobediens factus es, ego ſpero reſpici à ſole iuſtitiæ & miſericordiam conſequi. Quod autem mutua nobis ſit ſolis iſta deſpectio, & ego primo ꝓ inobediẽtia mea deſpectus ſum, tu uero reſpectus: nunc autem etiam tibi non ſolum deſpectus ſolis, ſed & cæcitas quædam licet ex parte contigerit, teſtem tibi producam magnificũ, & cœleſtis ſecreti conſciũ Paulum, qui ita dicit: Sicut enim uos (de gentibus ſine dubio loquens) aliquando nõ credidiſtis deo, nunc autem miſericordiã conſecuti eſtis propter iſtorum incredulitatem: ita & iſti non crediderunt in ueſtra miſericordia, ut ipſi miſericordiam cõſequantur. Et item in alijs dicit: Quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret. Hinc ergo eſt in me quam exprobras iſta nigredo, quia deſpexit me ſol propter incredulitatem & inobedientiam meam. Cum uero recte ſtetero ante eum, & non fuero obliquus in aliquo, neq; declinauero ad dexteram, neq; ad ſiniſtram, ſed fecero rectas ſemitas pedibus meis cõtra ſolem iuſtitiæ incedens in omnibus iuſtificationibus eius ſine querela: tũc & ipſe rectus me reſpiciet, & nulla erit obliquitas, nec erit cauſa ulla deſpectus, & tunc reddetur mihi lux mea et ſplendor meus: intantumq; propelletur à me quam nunc exprobratis iſta nigredo, ut etiam lux mundi merear appellari. Sic ergo ſol iſte quidem uiſibilis ea corpora quibus à ſummo libramine inſederit, infuſcat & urit: ea uero quæ procul ſunt, & ab iſta collibratione longius poſita, conſeruat in candore ſuo, nec omnino urit ea, ſed illuminat. Sol uero ſpiritalis, qui eſt ſol iuſtitiæ, in cuius pennis ſanitas eſſe dicitur: e cõtrario eos quidem quos recti cordis inuenerit, & ad libram ſui ſplendoris cõſiſtentes, illuminat, & omni fulgore circũdat: eos autem qui oblique incedunt cum eo, neceſſario etiam

ipſe oblique non tam reſpicit ꝙ deſpicit, hoc eis præſtante inconſtantia ſua & inſtabilitate. Quomodo enim qui peruerſi ſunt, poſſunt ſuſcipere quod rectum eſt? Velut ſi curuo ligno adhibeas rectiſſimam regulam, uidebitur quidem per regulam argui materiæ prauitas, non tamen regula eſt quæ ligno cauſam peruerſitatis impoſuit. Et ideo feſtinandũ eſt ad uias rectas, & ſtandum in ſemitis uirtutum, ne forte ſol iuſtitiæ rectus incedens, ſi nos obliquos ſtare inueniat & peruerſos, deſpiciat nos & efficiamur denigrati. Inquantũ enĩ incapaces fuerimus lucis eius, intantum tenebris & nigredini dabimus locum. Hic enim eſt ipſe ſol qui & lux uera, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mũdum, & qui in hoc mundo erat, et mundus per ipſum factus eſt. Nõ enim per iſtud uiſibile lumen mundus factus eſt, cum & ipſum portio ſit mundi, ſed per iſtud uerum lumen, à quo lumine ſi nos peruerſi inceſſerimus, deſpici dicimur. Et ipſum enim nobis peruerſe incedentibus, peruerſum quoq; incedit, ſicut ſcriptum eſt in maledictionibus Leuitici. Et ſi inceſſeritis (inquit) mecum peruerſi, & nolueritis obedire mihi, adijciã uobis plagas ſeptem. Et poſt pauca. Et ſi (inquit) nõ fueritis emendati, ſed inceſſeritis mecum peruerſi, incedã & ego uobiſcum peruerſus. Siue ut in alijs exemplaribus legimus: Si inceſſeritis mecũ obliqui, incedam & uobiſcũ obliquus. Er poſt aliquanta iterum dicit ad ultimum. Et quoniã ambulauerunt in conſpectu meo obliqui, & ego ambulabo cum eis in furore obliquus. Hęc aſſumpſimus, ex quibus probaremus qualiter deſpicere, hoc eſt oblique aſpicere ſol dicatur. Et euidenter claruit quod hos deſpiciat, & cum his oblique incedat ac peruerſe, qui oblique incedunt cum eo. Sed & hoc quod admonuit præſens locus, indiſcuſſum nõ omittamus, quia ſol duplicis uidetur eſſe uirtutis, unius qua illuminat, alterius qua adurit. Sed pro rebus aut materijs ſubiacentibus, aut illuminat aliquid luce, aut infuſcat & obdurat aliquid ardore. Secundum hæc ergo fortaſſis & indurasse dicitur deus cor Pharaonis, quod ſcilicet talis fuerat materia cordis ipſius, quæ præſentiam ſolis iuſtitiæ non ea parte qua illuminat, ſed ea qua adurit & indurat, exceperit: ꝓpter hoc ſine dubio quod & ipſe affligebat Hebræorũ uitam in operibus duris, & quod luto & latere conficiebat eos. Et erat utiq; cor eius ſecundũ ea quæ cogitabat luteum & limoſum. Et ſicut materiã luti ſol iſte uiſibilis ſtringit & indurat, ita ſol iuſtitiæ his ijſdem radijs quibus illuminat populum Iſrael, Pharaonis cor cui inerant luteæ cogitationes, pro ipſis motuũ ſuorum qualitatibus indurabat. Hæc aũt quod ita ſe habeant, & non cõmunem (ut hominibus uidetur) hiſtoriam famulus dei per ſpiritũ ſanctum ſcribat, oſtenditur etiam inde, quod ubi refert ingemuiſſe filios Iſrael, non dicit à luto, neq; à latere, neq; à paleis ingemuiſſe eos, ſed ab operibus ſuis inquit. Et rurſum: Et aſcendit, inquit, clamor eorum ad deum. Non dixit à luto & latere, ſed uerũ ab operibus ſuis. propter quod & ſubiungit: Quia exaudiuit dñs gemitus ipſorũ. cum utiq; non exaudiuit eorum gemitũ, qui non ex operibus ſuis clamant ad dominũ. Hæc quamuis per exceſſum dicta uideantᷣ, tamen locorum opportunitate commoniti nequaꝗ iudicauimus omittenda, maxime cũ habeant aliquid ſimilitudinis ad hoc quod dicit hæc quæ infuſcata eſt, quia deſpexerit eam ſol. quod utiq; oſtenditᷣ ibi accidere, ubi peccatorũ cauſa præcedit: & ibi infuſcari uel aduri aliquem ſole, ubi peccati materia ſubſiſtit. Vbi uero non eſt peccatũ, ſol neq; adurere dicitur, neq; infuſcare, ſicut de iuſto refertur in pſalmis: Per diem ſol nõ uret te, neq; luna per noctem. Vides ergo quia ſanctos in quibus peccatorũ nulla cauſa eſt, ſol nunꝗ adurit. Vt enim diximus, duplicis uirtutis eſt ſol: iuſtos quidẽ illuminat, peccatores uero non illuminat, ſed adurit, quoniã & ipſi oderunt lucem, quia male agunt. Deniq; ob hoc deus noſter ignis dicitur eſſe conſumẽs, & nihilominus lux in quo tenebræ non ſunt. lux ſine dubio iuſtis, & ignis efficitur peccatoribus, ut conſumat in eis omne quod in anima eorum corruptibilitatis aut fragilitatis inuenerit. Quod aũt in multis ſcripturæ locis, & ſol & ignis non iſte uiſibilis, ſed ille inuiſibilis & ſpiritalis dicatur, ipſe etiam ſi recenſeas, abundãter inuenies. Filij matris meæ dimicauerunt in me, poſuerunt me cuſtodem in uineis, uineam meam non cuſtodiui. Adhuc ipſa quæ fuſca quidem pro delictis prioribus, formoſa uero eſt pro fide & cõuerſatione, etiam hæc dicit, aſſeuerans quod filij matris ſuæ dimicauerunt non contra eam, ſed in ea: & poſt hoc bellum quod in ea geſſerunt, conſtituerunt eam uinearum cuſtodem, non unius uineæ, ſed multarũ. Aſtruit aũt hæc eadem, quod præter illas uineas quas à filijs matris ſuæ cuſtodire poſita eſt, habuerit aliam propriã uineam quam nõ cuſtodierit. Hæc eſt

propo-

propoſiti dramatis fabula. Sed nunc inquiramus quæ ſit mater ſponſæ huius quam hæc allegat, qui ſint etiam filij eius qui dimicauerunt in ea, & confecto bello tradiderunt ei uineas quas cuſtodiret, quaſi quæ nõ potuiſſet ſeruare eas, niſi ab illis dimicatũ fuiſſet. Illam uero ſuſcepta aliarum uinearũ cuſtodia propriam uineam noluiſſe, uel non potuiſſe ſeruare. Ad Galatas Paulus ſcribens, ait: Dicite mihi qui ſub lege uultis eſſe, legem non audiſtis? Scriptũ eſt enim, quoniam Abraham duos habuit filios, unum ex ancilla, et unum de libera. Sed is quidem qui de ancilla ſecundũ carnem natus eſt: qui uero de libera, ſecundũ repromiſſionẽ quæ ſunt allegorica. Hæc enim ſunt duo teſtamenta, unum quidẽ in monte Sina in ſeruitutẽ generans, quæ eſt Agar. Sina enim mons eſt in Arabia, qui confertur huic quæ nunc eſt Hieruſalẽ, & ſeruit cum filijs ſuis. Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Hanc ergo Hieruſalẽ cœleſtem dicit eſſe Paulus, & ſuam et omniũ noſtrũ credentiũ matrem. Deniq; addit in poſteriorib. et dicit: Propter quod fratres non ſumus filij ancillæ, ſed liberæ, qua libertate liberauit nos Chriſtus. Euidenter ergo Paulus pronunciat, quod omnis qui per fidem à Chriſto conſequit̃ libertatem, filius ſit liberæ: & hanc dicit eſſe ſurſum Hieruſalẽ, quæ libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrũ. Huius ergo matris & ipſa hæc ſponſa filia eſſe intelligitur, in his qui dimicauerunt in ea, & conſtituerunt eam cuſtodem uinearũ. Vnde uidentur iſti qui tantã poteſtatem habuerint, ut & bellum gererent in ea, & ordinarent eam uinearũ cuſtodem, nõ cuiuſcunq; humilis, aut contemnendi loci fuiſſe. Poſſumus ergo & apoſtolos Chriſti accipere filios matris ſponſæ, hoc eſt Hieruſalem filios cœleſtis, qui pugnauerunt prius in iſta quæ ex gentibus congregatur. Pugnauerunt autem ut uincerẽt in ea illos quos prius habuit infidelitatis & inobedientiæ ſenſus, & omnem elationem extollentem ſe aduerſus ſcientiã Chriſti, ſicut Paulus dicit: Cogitationes deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiã Chriſti. Pugnauerunt ergo nõ aduerſus eam, ſed in ea, hoc eſt in ſenſibus & corde eius, ut deſtruerent & depellerent omnem infidelitatẽ, omne uitium, omneſq; doctrinas quæ ei inter gentes poſitæ falſis ſophiſtarũ aſſertionibus inoleuerant. Fuit ergo apoſtolis Chriſti grande bellũ, donec ex ea mendacij turres et muros peruerſæ doctrinæ ſubruerent, donec iniquitatis argumenta proſternerent, & operãtes hæc atq; ſuccẽdentes in corde eius dæmones debellarent. Vbi ergo effugauerunt ab ea om̃es ſenſus infidelitatis antiquæ, non eam relinquunt ocioſam, ne forte per ocium rurſus antiqua ſurrepant, & redeant quæ repulſa ſunt: ſed dant ei opus quod agat, & conſignant ei cuſtodiã uinearum. Vineas accipiamus ſingula quæcunq; uolumina legis ac prophetarũ. Erat enim unuſquiſq; eorũ ſicut ager plenus quem benedixit dominus. Hæc ergo iſti uiri fortes poſt uictoriã belli ſeruanda ei & cuſtodienda conſignant. non em̃ relinquunt eam (ut diximus) ocioſam. Sed & euangeliſtarũ ſcripta, atq; ipſorum apoſtolorũ literas poſſumus ſimiliter uineas accipere, quas huic quæ ex gentibus congregat̃, pro qua etiam dimicauerunt, cuſtodiendas colendaſq; tradiderunt. Quod uero ait, quia ſuam propriam uineam non cuſtodierit, illam poſſumus eruditionem dicere, qua unuſquiſq; exercebat̃ ante fidem: quam ſine dubio credens Chriſto, relinquit ac deſerit, & ea quæ ſibi lucra uidebantur, ducit propter Chriſtũ detrimenta. Sicut & Paulus gloriatur legis obſeruãtias, & omnem iudaicæ inſtitutionis gloriam fuiſſe ſibi ut ſtercora, tantum ut in Chriſto inueniretur non habens ſuam iuſtitiã quæ ex lege eſt, ſed iuſtitiã quæ ex deo eſt. Sicut ergo Paulus accepta Chriſti fide, nõ cuſtodiuit uineam ſuam, Iudaicæ ſcilicet traditionis obſequia: & idcirco fortaſſe non cuſtodiuit, quia cum plantata eſſet à deo uitis uera, conuerſa eſt in amaritudinẽ uitis alienę, & erat iam uitis Sodomorum uinea eorum, & palmes eorum ex Gomorra, & botrus amaritudinis in eis, & furor draconum uinum eorum, & furor aſpidum inſanabilis: Ita & apud gentes erant plurimæ huiuſmodi doctrinæ, quas poſt illa bella quibus ꝓ fide et agnitione Chriſti à doctoribus dimicatũ eſt, ſuperatas dicit: puto quod omnino criminis loco ducatur, ſi cuſtodierit aliquis huiuſmodi uineas, & agrum colat ultra uenenatis & noxijs conſitum diſciplinis. Nec mireris ſi his culpis aliquando fuiſſe uideatur obnoxia hæc quæ ex nationum diſperſione colligitur, & iam Chriſto ſponſa præparatur. Recordare quomodo prima mulier ſeducta eſt, & in præuaricatione facta: quæ non aliter ſalua fieri dicit̃, niſi per filiorum generationẽ, illorum duntaxat qui permanent in fide & charitate cum ſanctitate. Hoc ergo quod de Adam & Eua ſcribit̃, ſic aſſeuerat

Apoſtolus. Myſterium magnum eſt in Chriſto & in eccleſia: qui eam ita dilexit, ut ſemet ipſum traderet pro ea, cum eſſet adhuc impia hæc ipſa, ſicut ipſe dixit: Cum enim adhuc ſecundū tempus impij eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Et iterum: Quia cum ad huc eſſemus infideles, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Non ergo mirum eſt, ſi hęc quæ ſe ducta, & in præuaricatione facta, & quæ impia ſecundū tempus fuit & peccatrix, talem dicatur uineam coluiſſe eo tempore, cum adhuc impia erat, quam relinquere debuerit, & nequaꝙ omnino ſeruare. Quod ſi etiam tertium explanationis locū placet exequi, referamus hæc ad unamquanꝙ animā, quæ conuerſa ad deum, & ad fidem ueniens, patitur ſine dubio cogitationū pugnas, & obluctationes dæmonum reuocare eam nitentiū ad prioris uitæ illecebras, uel infidelitatis errorē. Sed ne hoc fiat, néue rurſum dæmonibus in eā tantum liceat, proſpexit diuina prouidentia ut paruulis quibuſꝙ, & his qui pro ſemetipſis ad uerſus aſtutias diaboli & dæmonū pugnas dimicare non poſſunt, utpote infantes adhuc & lactentes in Chriſto, daret angelos propugnatores & defenſores: qui uelut tutores & procuratores cōſtituti ſunt à deo eorum, qui in infirma ætate poſiti pro ſemetipſis (ut diximus) pugnare non poſſunt. Et ut hoc cum maiori fiducia agant, conceditur eis ſemper uidere faciem patris qui in cœlis eſt: et iſtos puto eſſe paruulos quos uenire ad ſe Chriſtus iuſſit, & nō ſiuit prohiberi, & quos ſemper dixit uidere faciem patris. Nec tibi cōtrarium uideatur, ſi eos hæc anima quæ ad deū tendit, matris ſuæ filios appellat. Si enim animarū mater Hieruſalē cœleſtis eſt, & angeli nihilominus cœleſtes nominantur, nihil diſſonans uidebit̃, ſi hi qui ſimiliter ut ipſa cœleſtes ſunt, ab ea filij matris appellent̃. Super omnia autem congruū uidebitur & conueniens, ut quibus unus eſt pater deus, una ſit & Hieruſalem mater. Quod uero ait: Vineam meam non cuſtodiui, inſtituta illa ac mores & propoſitum in quo exercebat̃ ſecundum ueterem hominē uiuens, indicare uidetur laudabiliter à ſe non eſſe ſeruata. Ex quo aūt adiutorio angelorū dimicauit, & uicit eam, penitus à ſe effugauit ueterem hominē cum actibus ſuis, cōſtitutaꝙ eſt ab eis uinearum cuſtos, ſen ſuum ſcilicet & dogmatū diuinorum, ex quibus poſſit uinum bibere, quod lætificet cor eius. Annuncia mihi quē dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie, ne forte efficiar ſicut adoperta ſuper greges ſodalium tuorū. Adhuc ſpōſa loquitur etiam hæc, ſed ad ſponſum, & non iam ad filias Hieruſalē. Igitur ab initio ubi ait: Oſculetur me, uſꝙ ad hūc locum: Super greges ſodalium, cuncta quæ dicta ſunt, uerba ſunt ſponſæ. Sed primo ſermo eius ad deum factus eſt, ſecundo ad ſponſum, tertio ad adoleſcentulas: inter quas & ſponſum media quædam, et ut ſe dramatis huius ſpecies habet, quaſi meſochorus effecta, nunc ad ipſum, nunc etiam ad filias Hieruſalē reſpondens, dirigit uerba. Hos ergo nunc ultimos ſermones ſuos ad ſponſum facit, requirens ab eo ubi paſcat in meridie, & ubi collocet gregem, uerens ne dum requirit eum, incurrat in ea loca ubi ſodales ſponſi locatos per meridiē greges ſeruant. Oſtenditur aūt per hęc quia ſponſus hic etiam paſtor ſit. In ſuperioribus aūt didiceramus eum eſſe & regem, pro eo ſine dubio quod homines regat: paſtorem uero pro eo quod oues paſcat: ſponſum autem pro eo quod habeat ſponſam, quæ cum eo regnet, ſecundum quod ſcriptum eſt, Aſtitit regina à dextris tuis in ueſtitu deaurato. Hæc interim continet dramatis ipſius qui eſt quaſi hiſtoricus ordo. Nunc autem requiramus intelligentiā myſticam: & ſi oportet præuenire paulūlum ea quæ in poſterioribus præferenda ſunt, quo quis effectus ſit horum ſodaliū pateat, memoremus illud quod ſcriptū eſt: quia reginæ ſunt ſexaginta, ſed ex his omnibus una ſit columba, & una perfecta, ac particeps regni. Cæteræ uero iam inferiores ſunt, quia octoginta appellantur concubinæ. Adoleſcentulæ uero quarū numerus nullus eſt, poſt ordinem concubinarū ponuntur. Iſtæ aūt omnes animarū earum differentiæ ſunt, quæ in Chriſto credentes, diuerſis ei affectibus ſociant̃: ut uerbi gratia dicamus omnem eccleſiam per illam figuram corpus eſſe Chriſti, qua Apoſtolus dicit: in quo corpore diuerſa eſſe membra pronunciat, & alios eſſe oculos, & alios manus, alios etiam pedes, & ſingulos pro operū ſtudiorumꝙ ſuorum meritis in membra corporis huius aptari. Secundū hanc ergo ſpeciem & hæc intelligenda ſunt: & alias quidē animas putandū eſt in hoc ſponſali dramate quæ magnificentiori affectu ſponſo atꝙ illuſtriori ſociant̃, apud eum reginarū loco & affectu haberi: alias quarum inferior ſine dubio in profectibus & uirtutibus honor eſt, concubinarū loco duci: & alias adoleſcentularū quæ uidentur extra aulam quidem poſitæ, non tamen extra ur

bem re-

bem regiam. Poſteriores uero & poſt omnes quę ſupra memoratę ſunt, eſſe eas quę oues appellantur. Si uero perſpiciamus attentius, adhuc fortaſsis etiam harum omniũ inueniemus inferiores alias, & ultimas omniũ. illas ſcilicet quæ in ſodalium eius gregibus numerantur. Et ipſi enim habere greges quoſdam dicunt, in quos non uult ſpõſa incurrere, & ob hoc petit à ſponſo ut annũciet ſibi ubi paſcat, ubi meridiem faciat. Ne forte (inquit) efficiar ſicut adoperta ſuper greges ſodalium tuorũ. Quæritur ergo ſodales iſti qui habere quoſdam greges dicunt, utrũ ſponſo operam dantes, & ſub ipſo uelut paſtorũ principe agentes hoc faciant, quãdoquidem ſodales eius nominantur: an proprium aliquid, & ſequeſtratũ habentes, & quod non ſit cum animo ſponſi: quandoquidẽ refugit ſpõſa, & ueretur ne forte incurrat ſodalium greges dum ſponſum ſuũ requirit. Sed & quod dixit: Ne forte efficiar non adoperta, ſed ſicut adoperta, require ne forte innuat per hoc eſſe aliquas ſodalium quaſi ſpõſas habentes etiam ipſas habitũ ſponſalem, & eſſe adopertas, & ſicut Apoſtolus dicit: Velamen & poteſtatem habẽtes ſuper caput. Et ut manifeſtior ſermonis huius explanatio fiat, iterum quaſi dramatis ordine quod dicitur exequamur. Expoſcit ab ipſo ſponſo ſuo ſpõſa, ut ei locum ſecreti ſui indicet & quietis: quandoquidem amoris impatiẽs etiã per meridiem cupit audire ſpõſum, eo præcipue tẽpore, quo clarior lux, & ſplendor diei perfectus & purus eſt, ut aſsiſtat ei oues paſcẽti uel refrigerãti: & ſtudioſe uult uiam diſcere, qua ire ad eum debeat, ne forte ſi nõ fuerit edocta itineris huius anfractus, incurrat greges ſodalium, & uideatur ſimilis eſſe alicui illarũ quæ adopertę ueniunt ad ſodales eius, nec pudoris curã gerunt, aut uerent paſsim diſcurrere, & multis apparere. Ego autẽ quę à nullo, inquit, alio uideri uolo niſi à te ſolo, ſcire deſidero quo ad te itinere ueniam, ut ſecretũ ſit, ut nemo ſit medius, ut nullus arbiter peregrinus & alienus occurrat. Et forte ob hoc requirit iſta loca in quibus paſcit ſpõſus oues ſuas, & oſtendit ei uerecũdiam ſuam, pro qua nõ uult incurrere greges ſodalium: ut ille ſegreget oues ſuas à ſodalibus, & ſeorſum paſcat: ut non ſolum ſponſa nõ uideatur ab alijs, ſed & arcanis & ineffabilibus myſterijs ſponſi ſecretius perfruatur. Nũc ergo uideamus per ſingula: & primo quidem uide ſi poſſumus dicere, quod dominus cuius portio fuit Iacob, & funiculus hæreditatis eius Iſrael, ipſe intelligẽdus ſit ſpõſus. Sodales uero eius angeli illi ad quorum numerũ cum diuideret excelſus gentes, & diſpergeret filios Adam, ſtatuit terminos gentium ſecundũ numerum (ut ait) angelorũ dei: & iſti ſint fortaſsis greges ſodalium ſpõſi, gentes ſcilicet cũctæ, quæ uelut pecora ſub angelis paſtoribus cõſtitutæ ſunt: Grex uero ſponſi ille dicatur, de quibus ipſa in euangelio ueritas dixit: Oues meæ uocem meam audiunt. Vide enim & obſeruãter intende, quoniam dixit oues meæ, quaſi ſint & aliæ oues quæ nõ ſint eius, ſicut & ipſe in alijs dixit: Vos nõ eſtis de ouibus meis. Quę ſingula huic occulto myſterio cõuenienter uidebunt aptari. Quæ ſi ita ſe habẽt, cõpetenter ſponſa uniuſcuiuſq; ſodaliũ gregem ſponſam eius intelligi uoluit, quam adopertã nominauit. Sed quoniã certa erat quod ſuper omnes illas ipſa eſſet, nõ uult ſimilis uideri alicui illarũ, utpote quæ ſciret tantũ ſe debere præcellere illas ſodalium ſponſas quas ſpõſa nominat uelut adopertas, quantũ eminẽtiæ ſponſus ſuus habebat ad ſodales. Sed & pro hoc adhuc uidebitur percõtandi cauſas habuiſſe, quandoquidẽ boni paſtoris ſcit eſſe ſtudiũ, ut optima ouibus paſcua requirat, & ut uiridantia atq; opaca quæq; ad requiẽ nemora meridiani æſtus inueniat. Quod quidẽ ſodales ſponſi facere neſciũt, nec in eligẽdis paſcuis, aut ſcientiæ tantũ, aut ſollicitudinis gerũt: & ob hoc dicit, Annũcia mihi ubi paſcis, ubi cubile habes in meridie: cupiens tẽpus ſcilicet illud quo copioſius mũdo lumen infundit, quo magis merus eſt dies & purior & florulẽtior eſt lux. Tũc (inquit) annũcia mihi ô tu quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubile habes in meridie, ne forte efficiar ut adoperta ſuper greges ſodaliũ tuorum. Nouo nũc nomine ſpõſa appellauit ſpõſum. Sciens enim ipſum eſſe filiũ charitatis, imò ipſum eſſe charitatẽ quæ ex deo eſt, quaſi uocabulum ei iſtud poſuit, Quẽ dilexit anima mea. Et tamen nõ dixit, quem dilexi, ſed quẽ dilexit anima mea: ſciens nõ qualicũq; dilectione, ſed ex tota anima, & ex totis uiribus, & ex toto corde habendã eſſe dilectionẽ ſpõſi. Vbi paſcis (inquit) & ubi cubile habes. Puto aũt quod et propheta de hoc loco quẽ nunc ſponſa diſcere ab ipſo ſponſo deſiderat, & audire, etiam ipſe ſub eodẽ poſitus paſtore dicat: Dominus regit me, ſiue ut in alijs legimus: Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit. Et quoniã ſciebat alios paſtores uel ignauia, uel imperitia fa-

ciẽte greges in locis aridioribus collocare, de hoc optimo paſtore dominus dixit: In loco uiridi ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me. oſtẽdens paſtorẽ hũc non ſolum abundantes aquas ouibus ſuis, ſed & ſalubres & puras, & quę per omnia reficiant prouidere. Sed quoniam ab hoc ſtatu quo ut ouis ſub paſtore deguerat, conuerſus ad rationabilia in excelſiora profecit, idq́ adeptus eſt per conuerſionẽ, ſubiungit & dicit: Animam meam cõuertit. Eduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum. Hinc uero quandoquidẽ in hoc profecerat ut iuſtitiæ incederet uias, iuſtitia autem habet ſine dubio impugnãtem ſe iniuſtitiã, et neceſſe eſt eum qui iuſtitiæ iter incedit habere pugnas aduerſantiũ, fide conuerſus & ſpe dicit de eis. Nam & ſi ambulem in medio umbræ mortis nõ timebo mala quoniã tu mecũ es. Poſt hæc uero quaſi gratiã referens ei qui ſe paſtoralibus imbuerat diſciplinis: Virga inquit tua & baculus tuus quibus inſtitutus uideor ad paſtoris officiũ, ipſa me cõſolata ſunt. Hinc uero ubi uidit ſeſe à paſtoralibus paſcuis ad rationabiles cibos & myſtica ſecreta translatũ, addit & ſubdit: Paraſti in cõſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meũ, & calix meus inebrians q̃ præclarus eſt. Et miſericordia tua ſubſequet̃ me omnibus diebus uitæ meæ, ut inhabitem in domo domini in longitudine dierũ. Illa ergo prima, id eſt paſtoralis inſtitutio, initiũ eorum fuit, ut in loco uiridi collocatus, ſuper aquã refectionis educaret̃. Hæc uero quæ ſequunt̃ de profectibus ad perfectionẽ requirunt̃. Et quoniam de paſcuis & uiriditate propoſuimus, cõueniens etiam uidetur de euãgelijs confirmare quæ diximus. Inueni etiã ibi paſtorẽ hunc bonum de paſcuis ouium differentẽ, ubi ad hoc quod paſtorem ſe profitetur, etiã oſtium ſe eſſe cõmemorat, & dicit, Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur & egrediet̃, & paſcua inueniet. Hunc etiam nunc ſpõſa percontat̃, ut ab eo audiat, & diſcat in quibus paſcuis oues agat, uel in quibus amœnitatibus meridianos procuret æſtus: meridiem appellans illa ſcilicet cordis ſecreta, quibus clariorem ſcientiæ lucem à uerbo dei anima cõſequitur. Hoc enim tempus eſt quo ſol excelſiorem circuitus ſui uerticem tenet. Si quãdo ergo ſol iuſtitiæ Chriſtus eccleſiæ ſuę excelſa & ardua uirtutum ſuarum ſecreta manifeſtat, amœna eam paſcua cubiliaq́ meridiana uidebitur edocere. Nam quum adhuc initia habet diſcendi, & prima (ut ita dicam) ab eo ſcientiæ ſuſcipit rudimenta, tunc dicit propheta: Et adiuuabit eam mane diluculo. Nunc ergo quia perfectiora iam quærit, & excelſiora deſiderat, meridianum ſciẽtiæ lumen expoſcit. Hinc puto & Abrahæ poſt multas eruditiones quibus apparens ei deus imbuit eum de ſingulis & docuit, poſt refertur quia uiſus ſit ei deus ad quercum Mambre ſedẽti ad oſtium tabernaculi ſui meridie. Et reſpiciẽs (inquit) oculis ſuis, uidit, & ecce tres uiri ſtabant ſuper eum. Quod ſi credimus hæc per ſpiritum ſanctum ſcripta, nõ puto fruſtra placuiſſe diuino ſpiritui, ut etiam tempus & hora uiſionis ſcripturæ paginis mandaretur, niſi & horæ iſtius, & temporis ratio aliquid conferret ad ſcientiam filijs Abrahæ, quibus utiq́ ſicut opera Abrahæ facienda, ita & uiſitationes iſtæ ſperãdæ ſunt. Qui enim poteſt dicere: Nox præceſsit, dies autẽ appropinquauit, ſicut in die honeſte ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in cõtentione & æmulatione: & quum hæc omnia tranſierit, ſupergreſſus uidebitur tempus hoc quod nox præceſsit, & dies appropinquauit, & feſtinare non ad initium diei, ſed ad meridiem, ut & ipſe ad gratiam perueniat Abrahæ. Si enim lux quæ in ipſo eſt mentis, & puritas cordis clara fuerit & ſplendida, iſte meridianum tempus in ſemetipſo habere uidebitur: & per hanc puritatem cordis, quaſi in meridie poſitus deum uidebit, ſedens ad quercum Mambre, quod ad uiſionem interpretat̃. Apud uiſionem ergo ſedet in meridie, qui uacat ad uidendũ deum. Inde deniq́ non dicitur intra tabernaculũ, ſed foris ad oſtium ſedere tabernaculi. Foris etenim eſt extra corpus poſita mens eius qui lõge eſt à corporalibus cogitationibus, longe à carnalibus deſiderijs, et ideo ab his omnibus foris poſitũ uiſitat deus. Eiuſdem quoq́ myſterij eſt, quod & Ioſeph fratres ſuos cũ ſuſcepiſſet in Aegypto, in meridie eos paſcit, & in meridie adorãt eum cũ muneribus. Propterea deniq́ puto & de his quę Iudęi in ſaluatorẽ cõmiſerunt, nullũ euangeliſtarũ uoluiſſe ſcribere, quia meridie hęc geſta ſunt, cũ utiq́ ſexta hora nõ aliud q̃ meridianũ tempus oſtendat, nullus tamẽ meridiem nominauit. Sed Matthæus ita dixit: Ab hora aũt ſexta tenebræ factæ ſunt ſuper omnem terram uſq́ in horam nonã. Lucas uero: Erat iam quaſi hora ſexta, & tenebræ factæ

ſunt ſuper omnẽ terram uſq; in horam nonã deficiẽte ſole. Sed & Marcus: Cum aũt eſ-
ſet facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt ſuper omnẽ terram uſq; in horã nonam. Vnde ap
paret, quia in uiſitatione quidem Abrahæ, & in conuiuio patriarcharũ apud Ioſeph non
indigebat ut tempus iſtud ſub nomine ſexti numeri ſignificaretur, ſed ut meridies dicere
tur. Volebat enim ſponſa, quæ iam tũc in illis adumbrabat̃, diſcere ubi paſceret ſponſus,
& ubi haberet cubile, & ideo meridiem nominat. Euangeliſtæ uero in his quæ narrabãt,
non meridianũ tempus, ſed horæ ſextæ numerũ requirebant, ad enarrandum ſcilicet ſa-
crificium hoſtiæ eius, quæ oblata eſt in die paſchæ pro redemptione hominis, qui in die ſe
xta formatus eſt à deo, poſteaquã terra produxit animam uiuentem ſecundũ genus, qua-
drupedia & repentia, & beſtias terræ. Ob hoc igitur in præſenti loco illuminari ſpõſa de-
ſiderat pleno ſcientiæ lumine, ne per imperitiam errans, in aliquo ſimilis efficiatur illis do
ctorum ſcholis, quæ nõ per ipſam dei ſapientiam, ſed per philoſophorũ & principum hu-
ius mundi exercent̃. Hoc enim & apoſtolus dicere uidetur in eo ubi ait: Quia loquimur
dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam nemo principum huius mundi cognouit.
Et iterum hæc eadem ſignificat, cum dicit: Non enim ſpiritum huius mundi accepimus,
ſed ſpiritum qui ex deo eſt, ut ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis. Ob hoc ergo requirit
ſpõſa Chriſti meridiana cubilia, & plenitudinẽ ſciẽtiæ poſcit à deo, ne uideatur eſſe ſicut
una ex philoſophorum ſcholis, quæ adoperta nominatur, pro eo quod plenitudo uerita-
tis apud eos tecta eſt & adoperta. Spõſa autem Chriſti dicit: Nos autẽ reuelata facie glo-
riam dei ſpeculamur. Niſi cognoueris te ô bona, ſiue pulchra inter mulieres, egredere tu
in ueſtigijs gregum, & paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorũ. Vnius Chilonis ſcilicet
ex ſeptẽ quos apud græcos ſingulares fuiſſe in ſapiẽtia fama cõcelebrat, hæc inter cætera
mirabilis fert̃ eſſe ſententia, qua ait: Scito teipſum, uel cognoſce teipſum. Quod tamen
Solomon, quem præceſſiſſe omnes hos tẽpore & ſapientia ac rerũ ſcientia in præfatione
noſtra docuimus, ad animã quaſi mulierem ſub cõminatione quadam loquẽs dicit: Niſi
cognoueris temetipſam ô pulchra inter mulieres, & agnoueris pulchritudinis tuę cauſas
inde deſcẽdere, quod ad imaginẽ dei facta es, per quod ineſt tibi plurimũ naturalis deco-
ris, & cognoueris ꝙ pulchra eras ex initio: quamuis & nunc iam præcellas cæteras mulie
res, & pulchra inter eas ſola dicaris, tamẽ niſi cognoueris teipſam quę ſis, nõ enim ex cõ-
paratione inferiorũ uolo bonam uideri pulchritudinẽ tuam, ſed ut tibiipſi & decori tuo
collata atq; exæquata reſpondeas. Quod niſi feceris, iubeo te exire, & in ultimis gregum
ueſtigijs collocari, & iam non oues, neq; agnos, ſed hœdos paſcere, illos ſcilicet qui pro
prauitate & laſciuia à ſiniſtris ſtaturi ſunt regis in iudicio præſidentis. Et cum tibi intro-
ductæ in cubiculum regium oſtẽderem quæ ſumma ſunt bona, ſi nõ cognoueris temet-
ipſam, oſtendam tibi etiam quæ ſunt ultima mala, ut ex utroq; proficias, tam malorũ me-
tu ꝙ bonorũ deſiderio. Si enim neſcieris temetipſam, et in ignorãtia tui uixeris, nec ſcien
tiæ ſtudium geſſeris, ſine dubio nec tabernaculũ proprium habebis, ſed & per paſtorum
tabernacula diſcurres, & nunc in illius tabernaculis paſtoris paſces hœdos inquietũ ani-
mal ac uagum & peccatis deputatũ. Hæc autem patieris, donec rebus ipſis & experimẽ-
tis intelligas, quantũ mali ſit animam neſcire ſeipſam, neq; pulchritudinẽ ſuam, per quam
præcellat cæteras, non uirgines ſed mulieres, illas ſcilicet quę corruptionẽ paſſę ſunt, nec
in uirginitatis integritate permanſerũt. Hæc ſunt quæ ſpõſus poſt illa omnia quæ locuta
fuerat ſponſa, auſtera quadã cõminatione ſponſæ animos ad agnitionis ſuæ curã ſuſcitãs,
per ordinẽ propoſiti dramatis dicit. Sed nunc conſequenter, ut cætera, ad Chriſtũ hæc &
ad eccleſiã referamus, qui ad ſponſam ſuam, ad animas ſcilicet credentiũ loquẽs, ſummã
ſalutis & beatitudinis in ſuimet agnitione conſtituit. Quomodo ergo anima cognoſcat
ſemetipſam, nec facile puto, nec breuiter explicari poſſe: tamẽ pro uiribus pauca ex mul-
tis aperire tẽtabimus. Videt̃ ergo mihi duplici modo agnitionẽ ſui animã capere debere.
Quid quidẽ ſit ipſa, & qualiter moueat̃, id eſt quid in ſubſtãtia, & quid in affectibus habe
at: utputa ut intelligat ſi boni affectus ſit, aut nõ boni, aut recti propoſiti, aut nõ recti: &
quidẽ ſi recti ſit, ſi erga omnes uirtutes eundẽ tenorẽ habeat, tam in intelligẽdo ꝙ in agẽ
do, an erga neceſſaria tantũ, & quę in prõptu ſunt. Et utrũ in eo ſit ut recipiat profectus,
ut augeat̃ in intellectu rerum augmẽtoq; uirtutũ, an in iſto ſtet & reſideat, in quod potuit
peruenire: & utrũ erga ſemetipſam tantũmodo uacet excolendã, an alijs prodeſſe, & cõ-

ferre

ferre aliquid utilitatis ſtudeat, uel in uerbo doctrinæ, uel in exemplis geſtorũ. Si uero cognoſcat ſemetipſam non eſſe boni affectus, neq; recti propoſiti, in hoc ipſo, ut intelligat utrum ei ſatis deſit, & procul à uia uirtutũ ſit, an in ipſo iam poſita ſit itinere, & incedere iam conetur, cupiens quæ in ante ſunt apprehendere, & quæ retro ſunt obliuiſci, ſed nõdum appropinquauerit: aut proxima quidẽ ſit, nondũ tamen ad perfectionẽ uenerit. Sed & in eo opus uidetur eſſe animæ cognoſcentis ſemetipſam, ſcire ſi hæc ipſa quæ operatur mala, ex affectu & ſtudio operetur, an fragilitate quadã, & (ut ille ait) quod quaſi nõ uult agẽs, & quæ odit faciens: & rurſus ea quæ bona ſunt, affectibus & recto propoſito gerere uideatur. Verbi gratia, ſi iracũdiam apud aliquos quidem cohibet, apud aliquos autem effert, an ſemper eam cohibet, & apud nullum omnino profert. Similiter & triſtitiam, ſi in aliquibus quidẽ negotijs reijcit, in aliquibus autem recipit, an in omnibus omnino nõ recipit. Ita & timorẽ, aliaq; ſimiliter quę uirtutibus uidentur eſſe cõtraria. Adhuc et iſtud opus eſt animæ cognoſcentis ſe, ſi gloriæ multũ cupida ſit, aut parum, aut omnino nihil. Quod inde colligit, ſi laudibus multũ, aut mediocriter delectetur, aut omnino nihil: & ſi in opprobrijs ſatis, aut parum, aut omnino nihil cõtriſtetur. Sed & in dando, & accipiendo cognoſcentis animæ ſemetipſam ſunt quædam indicia, ſi quod tribuit, & præbuit ita cõmunicabili affectu, et quaſi cui æquitatem haberi inter homines placeat: an (ut ille ait) ex triſtitia, aut neceſsitate, uel certe gratiam ſiue ab accipiẽtibus, ſiue ab audiẽtibus quærens. Sed & in accipiẽdo anima quæ cognoſcit ſemetipſam obſeruabit, utrũ indifferẽter habeat ea quæ accipit, an uelut ſuper aliquo bono gaudeat. Sed & in intellectu penſabit ſemetipſam huiuſmodi anima, ut cognoſcat an facile moueatur cuiuſcunq; ueriſimilis iudicio, & ſurrepat ei arte uel ſuauitate, uel calliditate ſermonũ, an raro hoc, an nunquã omnino patiat̃. Sed ſufficiant hæc in hoc agnitionis genere à nobis dicta. Poſsibile eſt enim uolenti horum ſimilitudinem, et alia innumera colligere, quibus cognoſcere ſemetipſam anima probetur, & pulchritudinem ſuam quam ad imaginẽ dei in conditione ſuſcepit, ſi reparare ac reſtituere potuerit, cõtemplari. Hoc igitur eſt quod præſens ſermo ſub ſpecie mulieris animã docet, ut cognoſcat ſemetipſam, & ait: Niſi cognoueris temetipſam, hoc eſt niſi per ſingula quæ ſupra memorauimus duxeris ſenſus tuos, & diſcretionẽ ſingulorum tenueris, quæ agenda ſint, quæ cauenda, quid deſit tibi, & quid abundet, quid emendandum ſit, quidúe ſeruandũ: ſed ſi uolueris indifferẽter agere inter cæteras animas communis uitæ hominũ, quas hic mulieres appellat, inter quas tu pulchra es, utpote quæ iam oſcula uerbi dei ſuſceperis, & cubiculi eius arcana perſpexeris: ſi inquam nõ te cognoueris, ſed indifferẽter ut cõmune uulgus agere uolueris, exi in ueſtigijs gregum, id eſt, eſto in reliquo grege: ſi nihil egregium poſt hæc omnia quæ in te collata ſunt agis, neq; temet ipſam cognoſcens à conuerſatione gregali ſequeſtraueris. Et eris nõ ſolum in grege, ſed in ueſtigijs gregũ. Vltimus enim fiet & nouiſsimus, qui primatus ſuos nõ intellexerit. Et ob hoc ubi iam ſcientiam neglexerit, neceſſe eſt ut circumferat̃ omni uento doctrinæ ad deceptionem errorũ, ita ut modo quidem apud illum paſtorem, id eſt doctorem uerbi tabernaculum ponat, nunc uero apud alium: & ſic ubiq; circumferatur, paſcens non oues quod eſt animal ſimplex, ſed hœdos, laſciuos ſcilicet & inquietos ſenſus, atq; ad peccatũ deputatos diuerſis doctoribus excolens ad hoc ipſum quæſitis. & hæc erit pœna culpæ illius animæ quæ ſeipſam non ſtuduerit agnoſcere, & illum ſolum ſequi paſtorem qui animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis. Hæc eſt una ſpecies qua intelligere ſemetipſam anima in affectibus & actibus ſuis debeat. Illa uero alia pars profundior eſt & difficilior, qua iubetur anima quæ tamẽ iam in mulieribus pulchra eſt, agnoſcere ſemetipſam. Quod ſi obtinere potuerit, ſperet ſibi bona omnia: ſi minus, ſciat exeundũ ſibi poſt ueſtigia gregũ, et paſcẽdum hœdos in tabernaculis paſtorũ alienorum à ſe. Videamus ergo & incipiamus pro uiribus etiam huius partis agnitionẽ diſcutere. Dicit per prophetã ſermo diuinus: Illuminate uobis lumen ſciẽtiæ. Sed & in donis ſpiritalibus, unum quidem donũ maximũ eſt, quod per ſpiritum ſanctum miniſtratur, ſermo ſcientiæ: cuius ſcientiæ opus illud principale eſt, quod in euangelio ſecũdum Matthæum quidem ita dicit: Nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius, et cui uoluerit filius reuelare. In Luca autẽ ita ait: Nemo ſcit quid ſit filius niſi pater: et nemo ſcit quid ſit pater, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Secundũ Ioannẽ uero ita ſcriptũ eſt; Sicut agnoſcit me pater, & ego agno

ſco

ſco patrem. In quadrageſimo uero quinto Pſalmo dicit: Vacate, & cognoſcite, quoniam ego ſum deus Igitur principale munus ſcientiæ eſt cognoſcere trinitatem. Secūdo uero in loco cognoſcere creaturam eius, ſecundū eum qui dicebat: Ipſe enim mihi dedit horū quæ ſunt ſcientiam ueram, ſubſtantiā mundi, & uirtutem elemētorum, initium & finem & medietatem temporū & reliqua. Inter hæc ergo animæ erit quædam etiam ſui agnitio, per quā ſcire debet quæ ſit eius ſubſtantia, utrum corporea, uel incorporea, & utrū ſimplex, uel ex duobus, aut tribus, an uero ex pluribus compoſita. Sed & iuxta quorūdam quæſtiones utrū facta an omnino à nullo ſit facta: & ſi facta ſit, quomodo ſit facta: utrum ut putant aliqui, in ſemine corporali etiam ipſius ſubſtantia cōtinetur, & origo eius pariter cū origine corporis traducitur: an perfecta extrinſecus ueniēs, parato iam & formato inter uiſcera muliebria corpore induit. Et ſi ita ſit, utrum nuper creata ueniat, & tunc primum facta cū corpus uidetur eſſe formatum, ut cauſa facturæ eius animādi corporis neceſsitas extitiſſe credatur: an prius & olim facta, ob aliquam cauſam ad corpus ſumēdum uenire exiſtimetur: & ſi ex cauſa aliqua in hoc deduci creditur, quæ illa ſit cauſa ut agnoſci poſsit, ſciētiæ opus eſt Sed & illud requiritur, utrū ſemel tantum corpore induatur, et id poſtmodū depoſitū ultra non quærat, an cum ſemel ſuſceptū depoſuerit, iterum aſſumat: & ſi ſecundo ſumptū ſemper habeat, an aliquādo iterum abijciat. Et ſiquidē ſecundum auctoritatē ſcripturarū conſummatio immineat mundi, & corruptibilis ſtatus hic in incorruptibilem mutabitur, ambiguum non uideri, quod in præſentis uitæ ſtatum ſecundo aut tertio in corpus uenire poſsit. Nam ſi recipiatur hoc, neceſſario ſequitur ut huiuſmodi ſucceſsionibus cōſequentibus finem neſciat mundus. Et adhuc agnitionem ſui anima requirat, ſi eſt aliquis ordo, aut ſunt aliqui ſpiritus eiuſdē ſubſtātiæ cum ipſa, alij uero nō eiuſdem ſed diuerſi ab ea: id eſt ſi ſunt & alij ſpiritus rationabiles ut ipſa eſt, & alij carētes ratione: & ſi eadem eſt ipſius quæ & angelorum ſubſtantia, quoniā rationabile à rationabili nequaquam differre creditur. Aut ſi non eſt quidem talis per ſubſtantiam, ſed erit talis per gratiam, ſi meruerit: an nō poſsit omnino ſimilis effici angelis, niſi hoc naturæ ſuæ qualitas, aut ſimilitudo receperit. Reddi enim poſſe uidebitur quod amiſſum eſt, non tamen conferri id quod ex initio cōditor non dederit. Sed & hoc adhuc ad cognoſcendam ſemetipſam anima requirat, ſi uirtus animæ eius accedere poteſt & decedere. An eſt immutabilis, an acquiſita ſemel ultra nō defluit. Et quid opus eſt plura commemorare, quibus ex cauſis ſemetipſam cognoſcat anima, ne forte ſi neglexerit perfecte ſemetipſam cognoſcere, exire iubeatur in ueſtigijs gregum, & paſcere hœdos, & hoc nō in proprio tabernaculo, ſed in tabernaculis paſtorū: cum præſto ſit uolenti hæc perſequi largiſsimas occaſiones ex his quæ ſupra memorauimus ſumere, in quibus ſeſe exercere in ſermonē ſcientiæ pro uiribus poſsit? Dicātur uero hæc à uerbo dei etiā ad animam quæ in profectibus quidem poſita eſt, nondum tamen ad ſummū perfectionis aſcendit. Quæ pro eo quidem quod proficit pulchra dicitur: ut autem peruenire poſsit & ad perfectionē, fiat ad eam cōminatio neceſſaria: quod niſi per iſta ſingula quæ ſupra diximus ſemetipſam cognouerit, & uigilanter exercuerit in uerbo dei & lege diuina, cōtinget ei de his ſingulis opiniones colligere diuerſorum, & ſequi homines nihil egregiū, nihil ex ſpiritu ſancto locutos. hoc eſt enim exire in ueſtigijs gregum, & eorum doctrinam ſectari, qui & ſi ipſi permanſerint peccatores, nullum peccantibus remedium prouidere potuerint. Quos qui ſequitur, hœdos utiq; qui peccatorum indicium tenēt, uidebitur paſcere, circumiens tabernacula paſtorum, diuerſas ſcilicet ſectas philoſophorum. Intuere ergo plenius quàm terribile eſt quod ſub hac adumbratur figura. Exi (inquit) tu in ueſtigijs gregum. quaſi ad eam loquitur quæ intus iam ſit anima, & intra myſteria collocata: pro eo tamen quod negligat ſemetipſam cognoſcere, & requirere quæ ſit & quid, uel quomodo agere debeat, quidúe non agere, dicitur ei, exi tu: quaſi quæ ob hanc deſidiæ culpam foras mittatur ab eo qui præeſt. Sic ingens animæ periculum eſt ſcientiam ſui agnitionemq; negligere. Sed fortaſſe quia duplicem expoſitionem dedimus agnitionis ſuæ animæ, uidebitur cuipiam ſecundum eam quidem quæ de moribus & de actibus ſuis diſcutere negligit, & inquirere de profectibus ſuis, aut perſcrutari de uitijs, merito ei dici, Exi: per quod uideatur quaſi de interioribus foras propelli. Si uero ſecundum æditionem aliam, qua diximus quod naturam ſubſtātiamq; ſuam agnoſcere debeat, & ſtatum uel in quo fuerit, uel in quo erit, gra-

tie credetur. Quę enim facile talis anima inuenietur, ita perfecta, ita præpotẽs, cui horum
omnium ratio & intelligentia pateat? Ad hoc reſpondebimus, quoniam ſermo qui habe
tur in manibus non ad omnes animas fit, neq; ad adoleſcẽtulas quibus hic loquitur ſpon
ſus, neq; ad cæteras mulieres, neq; ad octoginta concubinas, aut ſexaginta reginas, ſed ad
illam, quæ inter omnes mulieres ſola pulchra dicit̃ & perfecta. Vnde apparet ad dilectas
quaſq; animas hæc dici, quibus cũ gratia multa ſentiendi & intelligendi à deo data ſit, ne-
gligunt tamen ſcientiæ partes, & cognoſcẽdi ſemetipſas nullum adhibẽt ſtudium. His er
go cõminatur ſermo diuinus: quia quibus multum datur, multum ex eis exigitur. Et hu-
milis quidem & uenia & miſericordia dignus erit, potentes autem potenter cruciabũtur.
Si ergo & tu anima quæ pulchrior es, & eminentior inter cæteras uerbi gratia doctrinis,
negligas temetipſam, & in ignorantia tui maneas, quomodo poterũt uel hi qui ædificari
deſiderant inſtrui, uel conuinci & argui cõtradicentes? Digne ergo cum comminatione
quadam ad eam dicitur: Exi tu in ueſtigijs gregũ, & paſce hœdos tuos in tabernaculis pa
ſtorum. Poteſt ad hoc trahi etiam illud quod Moyſes ſcribit. Quod ſi qua Iſraelitica mu-
lier adulterauerit, lapidetur. Si uero filia ſacerdotis, ignibus exurat̃. Sic ergo iuſta uidebit̃
eſſe cõminatio in eos qui capaces eſſe poſſunt ad agnitionem & ſcientiam, ſed per deſi-
diam negligũt: in quos iuſtiſsima indignatio ſpõſi eſt, quia ſcit unius negligentiam cede
re ad damna multorum. Similis enim uidebitur huiuſmodi anima, uel illi qui acceptũ de-
nariũ abſcondit in terrã, ne lucri aliquid ex eo pecuniæ dominus acquireret: uel illi quem
occidiſſe dicitur deus, qui malignus erat, Onam uel Her ſcilicet, qui accepta ſemina ſcien
tiæ naturalis poſteritati inuidẽs profundebat in terram. Paſtores quoq; (ſicut & ante iam
diximus) ſi quidem ad eccleſiam cõminationis hic ſermo fit, mundi huius principes acci-
piendi ſunt, uel illi angeli, ſub quorum cura reliquæ gentes habent̃, ſiue forte in hoc, ſiue
ſecretioribus cauſis quibuſdam ſeductæ. Si uero ad unamquanq; animam comminatio
iſta referatur, quæ ſemetipſam negligit agnoſcere, ſapientes & magiſtri huius ſeculi intel
ligendi ſunt, docentes ſapiẽtiam huius mundi: ut in ſumma hoc intelligatur, quia neceſſe
eſt animam eam præcipue quæ bona & pulchra eſt ſenſibus & ingenio uigilans, cogno-
ſcere ſemetipſam, & dare operam ad agnitionem ſui per exercitia doctrinæ, et ſtudia diui
na, ac per hoc agi ſpiritu dei & ſpiritu adoptiõis. Aut ſi talis hęc anima ſemetipſam negle
xerit, & à diuinis ſtudijs declinauerit, neceſſe eſt eam operam dare ſtudijs mũdanis & ſa-
pientiæ ſeculi, & agi ſpiritu mũdi huius iterum in timore. Quod deſignat apoſtolus cum
dicit: Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui eſt ex deo. Et ite
rum: Non accepiſtis enim iterum in timore ſpiritum ſeruitutis, ſed ſpiritũ accepiſtis ado-
ptionis, in quo clamamus Abba pater. Hæc interim nobis de præſenti loco occurrere po-
tuerunt, nunc iam cõuertamur ad conſequentia. Equitatui meo in curribus Pharaonis ſi
milem te arbitratus ſum proxima mea. Hiſtoricus quidem ſenſus hoc uidetur oſtendere.
Sicut (inquit) tunc in Aegypto cum Pharao perſequens populũ Iſrael proceſsit in curri-
bus & equitatu, & meus hoc eſt domini mei ſpõſi equitatus lõge pręcellebat currus Pha
raonis, & præſtãtior erat, utpote qui illos ſuperauerit & in mare demerſerit: ita & tu pro-
xima mea ſpõſa pręcellis omnes mulieres ſimilis effecta equitatui meo, qui Pharaonis cur
ribus comparatus, potentior utiq; eſt & magnificentior. Hic interim mihi uidetur eſſe or
do ſermonum ipſorum uerborumq; directio. Videamus autem ne forte ſecũdum intelli-
gentiam myſticam animas quæ ſunt ſub illo ſpiritali Pharaone, & ſub ſpiritalibus nequi-
tijs poſitæ, currus dicat eſſe Pharaonis & quadrigas eius, quas ipſe agit & ducit ad perſe-
quendũ populũ dei, & ad opprimendum Iſrael. Certũ enim eſt quia tentationes & tribu
lationes quas excitant dæmones ſanctis, per animas aliquas excitant ad hoc ipſum aptas
& conuenientes. Quibus tanquam curribus aſcenſis exagitant & impugnant, uel eccle-
ſiam dei, uel ſingulos quoſq; fideliũ. De equitatu uero domini, qui ſit eius iſte equitatus,
in Exodo quidem ubi ſuperant̃ currus Pharaonis et demerguntur in mare, nihil legimus
ſcriptum, niſi tantũ quod dominus currus Pharaonis & exercitũ eius proiecit in mare ru
brum. Inuenimus tamen in quarto Regnorum libro, quod Heliſæus de aduẽtu hoſtium
qui cũ equitatu & curribus uenerãt, formidanti puero ſuo dicit: Ne timeas, quoniã plu-
res ſunt nobiſcum ꝙ cum illis. Et orauit (inquit) Heliſæus, et dixit: Domine aperi oculos
pueri huius ut uideat. Et aperuit dominus oculos eius et uidit. Et ecce mõs plenus equiti

bus erat, & currus ignei in circuitu Heliſæi, qui deſcenderant ad eum. Sed et in propheta Habacuc manifeſte & euidẽter legimus de equitatu domini, & quod aſcẽdat equos ſuos. Sũt ergo ſcripturæ uerba hęc: Nũquid in fluminibus iraſceris domine, aut in fluminibus furor tuus, aut in mari rubro impetus tuus? qui aſcendes equos tuos, & equitatus tuus ſalus. Sunt ergo equi domini, quibus aſcendit, et equitatus eius. Quos ego nõ alios eſſe puto quàm illas animas quæ frenum diſciplinæ eius accipiũt, & iugũ portant ſuauitatis eius, & quę ſpiritu dei agunť, et in hoc eſt eis ſalus. In reuelatione Ioannis legimus, quod apparuit ei equus, & ſedens ſuper eum quidã fidelis & uerus, & cum iuſtitia iudicãs, cuius nomen eſt uerbũ dei. Ait ergo: Et uidi cœlum apertum, et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum uocabatur fidelis & uerus, & cũ iuſtitia iudicans & pugnãs: & oculi eius ſicut flamma ignis, & ſuper caput eius diademata multa habentia nomen ſcriptũ, quod nemo nouit niſi ipſe, & adopertus erat ueſtimento ſanguine cõſperſo, et uocabatur nomẽ eius uerbum dei. Et exercitus eius erat in cœlo, & ſequebãtur eum in equis albis, induti byſsino albo puro. Sed opus eſt gratia dei, quæ horũ nobis aperiat intellectum, quo poſsimus aduertere quid iſtæ indicẽt uiſiones, qui ſit equus albus, & qui ſit qui ſedet ſuper eũ, cuius nomen eſt uerbũ dei. Et forte quidem dicet aliquis albũ eſſe equum corpus quod aſſumpſit dominus, & quo ille qui in principio erat apud deum deus uerbũ, uel ueſtitus uel uectus eſt. Alius autem animam dicet, quam aſſumpſit primogenitus omnis creaturæ, & de qua dicebat: Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumẽdi eam. Alius uero utrunq; ſimul, corpus atq; animam, quaſi ubi peccatũ non fuerit, equum dici album putabit. Alius adhuc quarto loco eccleſiam dicet, quæ & corpus eius nominatur, album uideri equum, quaſi nõ habentem maculam aut rugam, quã ſibi ipſe ſanctificauit lauacro aquæ. Secundum autem hæc ſingula etiam illa accipiet quæ ſequuntur, militiam cœli, & exercitũ uerbi dei, & quomodo ſinguli quiq; eorum ſequẽtes uerbum dei equis albis ſedeant, & byſsinis albis induantur & mũdis. Huic ergo equo albo quo ipſe uehitur qui uerbũ dei appellatur, uel huic equitatui cœleſti qui eum ſequitur in albis nihilominus equis, comparat & ſimilem facit Chriſtus eccleſiam ſuã. In curribus autẽ Pharaonis uel ita poſſumus accipere, ut quantum hic domini equitatus equitatum & currus Pharaonis euincit & præcellit, tantũ tu quæ pulchra es in mulieribus, præcellis & euincis omnes reliquas animas, quæ adhuc iugũ Pharaonis portãt, & ſeſſores eius patiũtur: uel certe quod equitatus hic meus, qui lauacro aquæ mũdatus, purus & candidus factus eſt, & uerbum dei meruit habere ſeſſorẽ, ex curribus aſſumptus eſt Pharaonis. Inde enim omnes ueniũt credẽtes quia Chriſtus uenit in hunc mũdum peccatores ſaluos facere. Hoc ergo modo poteſt explanari uerſiculi huius ſenſus. Equitatui meo qui fuit ante in curribus Pharaõis, & nũc ſequiť me in equis albis purificatus in lauacro aquæ, ſimilem te arbitror proxima mea. Beatæ ergo ſunt illæ animæ quæ dorſum ſuũ curuauerũt ut ſuſcipiant ſeſſorem uerbum dei ſuper ſe, & frena eius patiuntur, ut quocunq; ipſe uoluerit flectat eas, & agat habenis præceptorũ ſuorum: quia iam non propria uolũtate incedunt, ſed ad omnia ducuntur & reducũtur uoluntate ſeſſoris. Et fortaſsis uidebitur ſecundum hoc quod ex multis animabus cõgregata eſt eccleſia, & exemplũ uitæ accepit à Chriſto, quod nõ tam ab ipſa deitate uerbi dei acceperit, quæ utiq; ſupereminet eos actus, uel affectus, qui ad exemplũ dari hominib. debeãt: ſed illa anima quæ aſſumpta eſt ab eo, in qua fuit ſumma perfectio, illa ſit ad exemplum poſita, & ipſa dicať hic, proxima mea: cuius ſimilitudinẽ habere debeat etiam eccleſia, quæ ex multis cõgregatur animabus, illis ſcilicet quæ prius fuerãt ſub iugo & curribus Pharaonis, & equitatus domini appellanť. Quæ autem ex duabus expoſitio cõuenire magis propoſito uerſiculo uideatur, probabis etiam tu qui legis. Quã ſpecioſæ factæ ſunt genę tuæ tanquã turturis, ceruix tua ſicut redimicula. Ordo dramatis huiuſmodi uidetur habere cõſequentiam, quod poſteaquã auſteriore uſus eſt cõminatione ſpõſus ad ſponſam, proteſtatus ei quod niſi cognoſceret ſemetipſam exitura eſſet in ueſtigijs gregum, & paſceret nõ oues, ſed hœdos, erubuerit ſuper auſteritate præcepti, ſed & rubor uerecũdiæ diffuſus in uultu ſpecioſas effecerit genas eius, & multo ꝙ fuerant pulchriores: nõ ſolum autem genæ, ſed & ceruix eius tam decora ſit reddita, quaſi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo ergo genarum turturibus comparať, quod per huiuſmodi aues ſimul honeſtas uultus & alacritas indiceť. Hæc eſt hiſtorici dramatis explana-

tio. Sed ueniamus ad rem. Paulus apoſtolus ſcribēs ad eccleſiam Corinthiorū ita ait: Corpus autem non eſt membrū unum, ſed multa: Et ſi dixerit pes quia nō ſum manus, non ſum de corpore, nō propterea non eſt de corpore: & ſi dixerit auricula, quia nō ſum oculus, nō ſum de corpore, non propterea nō eſt de corpore. Si totum corpus eſt oculus, ubi eſt auditus? ſi totū auditus, ubi odoratus? Nunc autē deus poſuit unūquodq; mēbrum in corpore ſicut uoluit. Et cū plura de hoc diſputaſſet, ad ultimū dicit: Vos aūt eſtis corpus Chriſti & membra ex parte. Et iterum ad Epheſios ſcribēs dicit: Subiecti inuicē in timore Chriſti. Mulieres uiris ſuis ſubiectæ ſint ſicut domino: quia uir caput eſt mulieris, ſicut & Chriſtus eſt caput eccleſiæ, ipſe Saluator corporis. Sed ſicut eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres uiris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam ſuā, & ſemetipſum tradidit pro ea, ut eā ſanctificaret lauacro aquæ in uerbo, ut ipſe ſibi præpararet glorioſam eccleſiam non habentē maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed ut eſſet ſancta & immaculata. Et poſt pauca: Nemo, inquit, enim aliquādo carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam ſicut & Chriſtus eccleſiā, quia mēbra ſumus corporis eius, & reliqua. Per hæc ergo edocemur, quomodo ſpōſa Chriſti quæ eſt eccleſia, etiā ſit corpus eius & mēbra. Si ergo audias ſpōſi mēbra nominari, eccleſiæ mēbra dici intellige. In quibus ſicut ſunt aliqui qui dicunt̃ oculi, pro intelligētiæ ſine dubio ac ſcientiæ lumine, & alij aures pro audiēdo uerbo doctrinæ, alij manus pro bonis operibus religioſisq; miniſterijs, ita ſunt alij & qui genæ eius appellent̃. Genæ autē partes uultus dicunt̃, in quibus honeſtas & uerecūdia animæ agnoſcit̃: per quod ſine dubio illi in mēbris eccleſiæ declarātur, qui caſtitatis & pudicitiæ excolūt honeſtatē. Pro his ergo ad omne corpus ſpōſæ dicit̃, q̃ ſpecioſæ factæ ſunt genæ tuæ. Et obſerua quia nō dixit, q̃ ſpecioſæ ſunt genæ tuæ: ſed q̃ ſpecioſæ factæ ſunt: ut oſtendat prius quidē non eas ita fuiſſe ſpecioſas, ſed poſtea q̃ ſuſcepit oſcula ſpōſi, & ipſe qui loquebat̃ per prophetas prius affuit, & mūdauit ſibi ipſi eccleſiam ſuā lauacro aquæ, & fecit eam nō habere maculam aut rugam, & agnitionē ſui præſtitit ei, tūc factæ ſunt ſpecioſæ genæ eius. Tūc enim caſtitas & pudicitia & uirginitas quæ prius nō fuerat, per eccleſiæ genas ſpecioſo decore diffuſa eſt. Quæ tamen genarū ſpecies, id eſt pudicitiæ & caſtitatis, turturibus comparat̃. Turturū ferunt huiuſmodi naturam eſſe, ut neq; maſculus præter unam fœminam adeat aliam, nec fœmina plus q̃ unum patiatur marem: ita ut ſi accidat altero intercepto ſupereſſe alterum, pariter cum cōiuge extinctus ſit ei cōcubitus amor. Cōuenienter ergo ſimilitudo turturis aptatur eccleſiæ, quod uel alterius uiri poſt Chriſtū cōiugium neſciat, uel quod continentiæ & pudicitiæ in ea tanquā turturum uolitet multitudo. Secundū hanc intelligentiā etiam ceruicem ſpōſæ accipiamus. Quæ ſine dubio illæ intelligi debent animæ, quæ Chriſti iugum ſuſcipiunt dicentis: Suſcipite ſuper uos iugum meū, quia iugum meum ſuaue eſt. Obedientia ergo eius ceruices eius appellantur. Ceruix ergo eius ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula. & merito. Quam enim prius præuaricationis inobediētia turpem fecerat, nūc obedientia fidei ſpecioſam fecit & pulchrā. Ceruix ergo tua ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula. Ad utrūq; enim ſubaudit̃, ſpecioſa facta eſt. Redimicula hic dicit conſtrictiones uel cōnexiones moniliū quæ in ceruicibus ſedere ſolent, ex quibus deducit̃, & deſcendit per omne collum reliquus ornatus. Ipſi ergo ornamento quod ceruicibus & collo imponi ſolet, ceruicem ſpōſæ cōparauit. Quod dictū ita aduertimus Ceruicem diximus ſubiectionem & obedientiam dici, pro eo quod quaſi iugum Chriſti ſuſcipiat, & fidei eius obedientiam præbeat. Ornamentum ergo ceruicis eius quæ eſt obedientia, Chriſtus eſt. Ipſe enim prior factus eſt obediens uſq; ad mortem: & ſicut per unius, Adæ ſcilicet, inobedientiā peccatores cōſtituti ſunt multi: ita & per unius obedientiam, Chriſti duntaxat, iuſti conſtituent̃ multi. Ornamentum ergo & monile ceruicis eccleſiæ, obedientia Chriſti eſt. Sed & ceruix eccleſiæ, id eſt obediētia eius, ſimilis effecta eſt obedientiæ Chriſti, quod eſt monile ceruicis. Magna ergo in hoc laus ſponſæ eſt, magna eccleſiæ gloria, ubi imitatio obediētię eius exęquat̃ obedientię Chriſti, quā imitat̃ eccleſia. Hęc ipſa ſpecies monilis etiā in Geneſi memorat̃ à Iuda patriarcha Thamar nurui ſuæ, quādo cum ea quaſi cum meretrice cōcubuit, data. Quod nō omnibus patet myſteriū. Intelligit̃ per hoc, quod Chriſtus eccleſiæ, quā ex multorum dogmatū proſtitutione collegerat, futuræ perfectionis hæc dedit pignora, & iſtud obediētiæ monile ceruici eius

impoſuit

impoſuit. Similitudines auri faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti, quoaduſq; rex ſit
in recubitu ſuo. Supra diximus quod ſpecie dramatis libellus hic ordinatus perſonarũ im
mutatione contexitur: & nunc ergo uidentur hęc amici uel ſodales ſponſi ad ſpõſam lo-
cuti, qui ſecundum intelligentiã myſticam & ut ſupra iam diximus, aut angeli, uel etiam
prophetæ, aut patriarchæ poſſunt intelligi. Nõ enim tunc ſolũ cum poſt baptiſmũ Ioan-
nis in deſerto tentatus eſt à diabolo dominus, acceſſerunt angeli & miniſtrauerũt ei, ſed
ante aduentũ præſentiæ corporalis miniſtrauerũt ſemper. Nam & lex diſpoſita in manu
per angelos dicit̃ mediatoris. Et ad Hebræos ſcribẽs apoſtolus dicit: Si enim qui per an-
gelos habitus eſt, ſermo factus eſt firmus. Ipſi ergo erãt uelut actores & procuratores ap
poſiti paruulæ ſpõſæ cũ pædagogo lege, donec plenitudo temporum ueniret, & mitteret
deus filium ſuũ natum ex muliere, factũ ſub lege, & adduceret eam ſub actoribus & pro-
curatoribus & pædagogo lege, ut ipſius uerbi dei oſcula, doctrinã ſcilicet uerbaq; ſuſcipe
ret. Antequã ergo tempus horũ adeſſet, in multis angelorũ miniſterio excolebat̃ ſponſa,
qui apparebãt tunc hominibus & loquebant̃ ea quæ res poſcebat & tempus. Non enim
tu mihi ex aduẽtu Saluatoris in carne ſponſam dici, aut eccleſiam putes, ſed ab initio hu-
mani generis, & ab ipſa cõſtitutione mundi. Imò ut Paulo duce altius myſterij huius ori-
ginem repetam, ante etiam cõſtitutionem mundi. Sic enim dicit ipſe: Sicut elegit nos in
Chriſto ante conſtitutionẽ mundi, ut eſſemus ſancti & immaculati coram ipſo in charita
te, prædeſtinãs nos in adoptionẽ filiorũ. Sed & in Pſalmis ſcribit̃: Memẽto congregatio
nis tuę domine, quã congregaſti ab initio. Prima etenim fundamẽta cõgregationis eccle
ſię ſtatim ab initio ſunt poſita, unde et Apoſtolus dicit ędificari eccleſiam non ſolũ ſuper
apoſtolorũ fundamentũ, ſed etiam prophetarũ. Inter prophetas autẽ numerat̃ & Adam,
quia magnũ myſteriũ prophetauit in Chriſto & in eccleſia, dicẽs: Propter hoc relinquet
homo patrẽ ſuum & matrẽ ſuam, & adhærebit uxori ſuę, & erũt ambo in carne una. Eui
denter enim de his dictis eius dicit Apoſtolus, quia myſteriũ hoc magnum ſit. Ego autẽ
dico in Chriſto & in eccleſia. Sed & idẽ Apoſtolus quũ dicit: Sic enim eccleſiã dilexit, ut
ſemetipſum traderet pro ea ſanctificans lauacro aquæ: non utiq; oſtendit eam prius non
fuiſſe. quomodo enim dilexiſſet eam quæ non erat? ſed eam ſine dubio dilexit quæ erat.
Erat aũt in omnibus ſanctis qui ab initio ſeculi fuerũt facti. Diligens igitur eam, uenit ad
eam. Et ſicut pueri ſui cõmunicauerũt carni & ſanguini, ſimiliter & ipſe particeps factus
eſt eorundẽ, ac ſemetipſum pro eis tradidit. Ipſi enim erãt eccleſia quã dilexit, ut eam uel
numeroſitate augeret, uel uirtutibus excoleret, uel perfectionis charitate de terris trãſfer
ret ad cœlum. Miniſtrauerũt ergo & prophetæ ab initio, miniſtrauerunt & angeli. Quid
enim aliud fiebat tunc cũ apparuerũt tres uiri Abrahę ſedenti ad quercũ Mambre? Licet
illa angelorũ ſpecies plus aliquid q̃ angelicũ oſtenderit miniſteriũ: nam trinitatis ibi my-
ſteriũ prodebatur. Hoc erat & in Exodo, cũ angelus domini dicit̃ in flamma ignis appa-
ruiſſe Moyſi in rubo. Cõtinuo autem in ſubſequẽtibus dominus & deus loqui in ange-
lo ſcribitur, & ipſe deus eſſe Abrahã & deus Iſaac & deus Iacob deſignat̃. Quod quidã
hæreticorũ legentes dixerunt: Deum legis & prophetarũ longe inferiorem eſſe q̃ Ieſum
Chriſtũ & ſpiritum ſanctũ: & eouſq; impietatẽ ſuam protenderunt, ut plenitudinẽ qui-
dem in Chriſto ponant & in ſpiritu ſancto, imperfectionẽ uero & infirmitatem in deo le
gis. Sed hæc alias. Nunc autẽ nobis propoſitũ eſt oſtendere, quomodo ſancti angeli qui
ante aduentũ Chriſti uelut paruulæ adhuc ſponſæ tutelam procurabãt, ipſi ſint amici &
ſodales ſponſi, qui ad eam dicere uideant̃, Faciamus tibi ſimilitudines auri cum diſtinctio
nibus argẽti, uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo. Indicant ergo quod ipſi faciant ſponſæ non
aurum (neq; enim habebant tale aurum quale dignũ erat offerri ſponſæ) ſed pro auro ſi-
militudines auri ſe facere promittũt, & nõ unam ſimilitudinẽ, ſed multas. Ita etiam dicũt
de argento, ſed quaſi habẽtes licet paruã argenti materiam, promittunt ſe ei facere nõ ſi-
militudines, ſed diſtinctiones argenti: utpote quibus non tanta abũdaret argenti materia,
ut cõnexum aliquid & ſolidũ opus ex eo producere poſſent, ſed diſtinctiones ſolas, ac ſi-
gna quædam parua uelut pũcta interſererent illi operi, quod ei ex auri ſimilitudine facie-
bant. Hæc ergo amici ſponſi, illi de quibus ſupra diximus, ſponſæ faciũt ornamenta. Sed
quid in his ſecreti contineatur et quid elocutionis nouitas ipſa parturiat, omnipotẽtis uer
bi ac ſponſi patrẽ precemur, ut ipſe nobis arcani huius clauſtra patefaciat, quo poſsimus

non ſolum ad intelligenda hæc illuminari, uerum etiam ad proferẽda, ac ſecundũ menſu
ram eorum qui lecturi ſunt, moderationẽ eloquij ſpiritalis accipere. Auri ſpeciẽ in multis
ſæpe oſtẽdimus figurã tenete inuiſibilis & incorporeæ naturę: Argentũ uero uirtutẽ uer
bi ac rationis: ſecundũ quod & dominus dicit per prophetam, Dedi uobis argentũ & au
rum: uos autẽ feciſtis argentea & aurea Baalim: oſtẽdens per hæc & dicens, quia dedi uo-
bis ſenſum & rationem qua me deum & ſenrire poſſetis & colere: uos autem & ſenſum
& rationem quæ in uobis eſt, ad colenda dæmonia trãſtuliſtis. Sed & eloquia domini, elo-
quia caſta, argẽtum igne probatum dicitur. Et item in alijs argẽtum ignitum iuſti lingua
memoratur. Cherubim uero aurea dicũtur, quoniamquidẽ plenitudo ſcientiæ dei inrer-
pretanrur. Sed & candelabrũ in tabernaculo teſtimonij aureum & ſolidũ poni iubeba-
tur: quod mihi uidetur formã renere naturalis legis, in qua lex ſcientiæ habetur. Sed quid
opus eſt multa cõgregare teſtimonia, quũ in prõptu ſit ſcire uolentibus in multis ſcriptu
ræ locis hoc indicari, quod aurum ad ſenſum mentemq́ꝫ reuocetur, argentũ uero ad uer-
bum atqꝫ eloquia referarur? Nunc ergo properemus ad contemplandũ quomodo ſecun-
dum ea quæ præmiſimus, amici ſponſi dicant ſe ſimilitudines auri facere ſponſæ cum di-
ſtinctionibus argenti. Videtur ergo mihi quod lex quæ per angelos diſpoſita eſt in manu
mediatoris, quandoquidẽ umbram habeat fururorũ bonorum, non ipſam imaginem re-
rum, & quæcunqꝫ conringebant illis qui in lege referũtur, in figura & nõ in ueritate con-
tingebant, iſta omnia ſimilitudines auri fuerunr, non aurum uerũ. Quod ſcilicet autũ ue-
rum in illis quæ incorporea ſunt & inuiſibilia ac ſpiritalia intelligatur: ſimilitudo uero au-
ri in quo nõ eſt ipſa ueritas, ſed umbra ueritatis, iſta corporea & uiſibilia accipiant. Verbi
gratia, ſimilitudo auri fuir iſtud tabernaculũ manu factũ, de quo dicit Apoſtolus: Non e-
nim manu facta iſta introiuit Ieſus exẽplaria uerorũ, ſed in ipſum cœlũ. Ergo quæ in cœ-
lis ſunt inuiſibilia & incorporea, illa ſunt uera: iſta autẽ quæ in terris ſunt uiſibilia & cor-
potea, exẽplaria uerorũ dicuntur eſſe nõ uera. Iſta ergo ſunt quæ ſimilitudines auri appel
lantur: in quibus eſt & arca teſtamẽti & propitiatoriũ, & Cherubim, & altare incenſi, &
menſa propoſitionis, & panes, ſed & uelamen, & colũnæ ac ſeræ, & altare holocauſtorũ,
& ipſum templũ, atqꝫ omnia quæ in lege ſcripta ſunt. Omnia hæc ſimilitudines erãt auri.
Sed & ipſum aurũ uiſibile, pro eo quod uiſibile erat, non erat aurum uerũ, ſed ſimilitudo
erat illius ueri auri inuiſibilis. Iſtas ergo ſimilitudines auri fecerunt ſpõſæ eccleſiæ ſponſi
amici, angeli uidelicet & prophetæ: qui miniſtrauerũt in lege cæteriſq́ꝫ myſterijs. Hæc (o-
pinor) & Paulus intelligẽs dicebat: In religione angelorum, in his quæ uidet fruſtra infla
tus ſenſu carnis ſuæ. Omnis ergo iudaicus culrus & religio, ſimilitudines ſunt auri. Cum
autẽ conuerſus fuerit quis ad dominũ, & ablatum fuerir ab eo uelamen, tunc uidebit au-
rum uerũ: cuius auri antequã adeſſet & cognoſcendũ ſe pręberet, ſimilitudines fecerunt
ſponſæ amici eius, ut ex illis ſimilitudinibus cõmonita & ptouocata, ueri auri deſiderium
caperet. Hoc enim factum indicat Paulus, quũ dicit: Hæc autem in figura contingebant
illis. Scripta autẽ ſunt proprer nos, in quos finis ſeculorũ deuenit. Sed & finem quẽ dicit
Paulus, nõ intelligas corporalem. Finis enim corporalis multos inueniet pro quibus non
ſunt ſcripta hæc: neqꝫ enim huiuſmodi de his recipient intellectum. Sed finem ſeculorũ,
perfectionẽ rerum intellige, quæ utiqꝫ Paulo & ſimilibus eius adueniſſe, et propter ipſos
ſcripta hæc eſſe dicũtur. Sed hæc in excurſu diximus, uolentes oſtendere quomodo ami-
ci ſponſi dicant ad ſponſam, facere ſe ei ſimilitudines auri cum diſtinctionibus argẽti, per
ea ſcilicet quæ in lege & prophetis per figuras & imagines & ſimilitudines & parabolas,
ſcripta tradiderunt. Sunt tamen in his & paruæ quædam diſtinctiones argẽti, indicia ſcili
cet ſenſus ſpiritalis uerbi & interpreradonis rationabilis, licet & ualde rara & exigua. An
te aduentum nanqꝫ domini uix ſicubi prophetarum aliquis parum quid occulti ſermonis
aperuit: uerbi gratia, ut Eſaias cum dicit: Vinea domini Sabaoth domus Iſrael eſt, & do-
mus Iuda nouella dilecta. Et iterũ alibi: Aquæ multæ, gẽtes multæ ſunt. Et Ezechiel no-
minans duas ſorores Oollam, & Oolibam, aliam Samariã diſtinguit eſſe & aliam Iudæã.
& ſicubi talia quædã ipſis prophetis interpretãtibus aperiantur, iſtæ diſtinctiones argẽti
dicunt. Vbi uero Saluator & dominus noſter Ieſus Chriſtus aduenit nota faciens omnia
uerbo uirtutis ſuæ, in paſſione eius indiciũ datum eſt, quod ea quæ in abſcõditis teneban
tur, & arcana erãt, in lucẽ proferrent, & ad manifeſtationẽ uenirent per hoc quod uelum

templi

templi quo ſancta ſanctorũ & arcana uelabãtur, ſciſſum eſt deſurſum eius uſq; deorſum, palàm fore denũcians omnibus, quod intrinſecus uidebat̃ obtectum. Sic ergo illud quod per angelos & prophetas miniſtratũ eſt, ſimilitudo auri fuit cũ diſtinctionibus paruis & exiguis argenti. Hæc autẽ quę per ipſum dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum tradita ſunt, in auro uero & argento ſolido collocata ſunt. Hæc enim quæ per amicos ſponſi facta eſt, ſimilitudo auri cũ diſtinctionibus argẽti, non in ſempiternũ manſura promittũt: ſed tempus ei ſtatuitur ab illis ipſis dicẽtibus, uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo. Cũ enim recubans dormierit ut leo, & ut catulus leonis, & poſt hæc ſuſcitauerit eum pater, & reſurrexerit è mortuis, ſi qui fuerint cõformes reſurrectionis eius, iam non in ſimilitudine auri, id eſt nõ in rerum corporaliũ cultu manebũt: ſed aurum uerũ ab ipſis percipient, credentes & ſperantes nõ ea quæ uident̃, ſed quæ nõ uidentur, nec quę in terris ſunt, ſed quę in cœlis, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, & dicẽt: Quia & ſi cognouimus Chriſtũ aliquando ſecundũ carnem, ſed nunc iam non nouimus. Non ergo iam diſtinctionibus paruis argẽti, ſed in latitudinẽ diffuſo utentur argẽto. Audient enim quod in illa auri ſimilitudine petra quæ ſequi dicit̃, & potum populo præbere, Chriſtus eſt, & mare baptiſmus eſt, & nubes ſpiritus ſanctus eſt, & manna uerbũ dei eſt, & agnus paſchæ ſaluator eſt, & ſanguis agni paſsio Chriſti eſt, & uelũ quod eſt in ſanctis ſanctorũ, quo diuina illa & arcana tegebant̃, caro eius eſt: aliaq; innumera ex eius reſurrectione patebũt, non iam parua ut prius diſtinctione, ſed latiſsima expoſitione patefacta. Adhuc autẽ ut clarius fiat quod dicit: Vſq; quo rex ſit in recubitu ſuo, etiã de ſecunda Balaam prophetia quæ de Chriſto ita cõtinet, proferemus. Oriet̃ (inquit) ſtella ex Iacob, & exiet homo de ſemine eius, & dominabit̃ gentibus multis. Exaltabitur Gog regnũ eius, & creſcet regnum eius. Deus educet eum ex Aegypto ſicut gloria unicornis, & comedet gentes inimicorũ ſuorum, & craſsitudines eorũ emedullabit, & iaculis ſuis ſagittabit eos. Recumbens ut leo requieſcet, & ſicut catulus leonis. Quis ſuſcitabit eum? Conſidera ergo & ex his diligẽtius, & uide quomodo omnis ſimilitudo auri uſq; ad extremũ tempus, ad recubitum regis ſcilicet, ſtare memoratur. Poſt hæc ergo exaltabit̃ Gog, id eſt ſuper tecta, regnũ eius, quum uidelicet de terris ad cœleſtia fuerit tecta translatũ. Sed de his plenius prout dominus dedit, in Numerorũ libro proſecuti ſumus. Requiramus ſanè ſi etiã ſanctis patribus ipſis & prophetis qui miniſtrauerũt uerbum ante aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, perfectionis huius, uerięq; auri gratia data ſit: an tantũ futura hæc intellexerint, & in ſpiritu uẽtura præuiderint: atq; ob hoc ſolũ dixerit dominus de Abrahã, quia deſiderauerit uidere diem eius, et uiderit, et lætatus ſit, quod ſcilicet in ſpiritu futura præuiderit. Et magis fortaſſe hoc ita eſſe etiã ille ſermo confirmet, qui ait: Multi iuſti deſiderauerunt uidere quæ uidetis, & nõ uiderunt: & audire quæ auditis, & nõ audierũt. Quãuis nec illis potuerit defuiſſe perfectio ueniẽs ex fide. Quæ enim nos facta credimus, hæc illi maiore cũ expectatione futura credebãt. Sicut ergo ex aduẽtu Chriſti credẽtes præteritorũ fides, ita & illos futurorũ ad ſummam perfectionis adduxit. Quod ſi ad unamquãq; animam referat̃ expoſitio, uidebitur quod donec paruula eſt adhuc anima & imperfecta, & ſub tutoribus et procuratoribus poſita, ſiue doctoribus eccleſiæ, ſiue angelis, qui paruulorũ cuſtodes eſſe dicunt̃, & uidere ſemper faciem patris qui in cœlis eſt, ſimilitudines auri fiũt ei, quum nõ ſolidis & fortibus alitur uerbi dei cibis, ſed ſimilitudinibus imbuit̃, uelut ſi dicamus parabolis & exẽplis docetur, pro quibus & ipſe Chriſtus dicit̃ ætate creſcere & ſapiẽtia & gratia apud deũ & hominés. In illis ergo ſimilitudinibus imbuit̃, & fiunt ei paruulæ diſtinctiones argẽti. Aperiũtur enim interdũ & his qui imbuunt̃ parua aliqua & rara de ſecretioribus myſterijs, ut deſideriũ concipiãt maiorũ. Neq; enim deſiderari quid poteſt ſi penitus ignoret̃. Et ideo incipiẽtibus & primis in eruditionibus poſitis, ſicut nõ ſunt ad ſubitũ cuncta pandenda, ita neq; penitus abſcõdenda ſunt ſpiritalia myſteria: ſed ut ait ſermo diuinus, faciẽdę ſunt eis diſtinctiones argẽti & ſcintillæ quædam ſpiritalis intelligẽtiæ animis eorum initiãdæ ſunt, ut guſtum quodãmodo deſiderãdę dulcedinis ſumãt, ne ut diximus ſi penitus ignoretur, nec omnino deſideret̃. Verum quod paruulam nominamus animã, nemo ita accipiat quaſi ſecundum ſubſtãtiam paruula dicat̃: ſed ſi cui deeſt eruditio, & in qua eſt exiguus intellectus ac minima peritia, hanc paruulam dicimus animã. Igitur hæc fieri cõuenit uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo; id eſt uſq; quo in id proficiat huiuſmodi anima, ut ca-

piat regem, & habeat recũbentem in ſemetipſa. Sic enim dicit hic rex: Quia habitabo in eis & inambulabo in eis, profecto qui tantã uerbo dei cordis ſui latitudinẽ præbent, ut etiã in eis deambulare dicat̃, ſpatijs ſcilicet amplioribus intelligẽtiæ, agnitioniſqꝫ diffuſioris. Ita ergo & recubare dicit̃ in anima, illa ſine dubio de qua ipſe dominus dicit per prophetã: Super quẽ requieſcam, niſi ſuper humilẽ & quietũ, & trementẽ ſermones meos? Habet ergo rex iſte qui eſt ſermo dei, in illa anima quæ iam ad perfectũ uenerit, recubitũ ſuum: ſi tamen nõ ſit in ea aliquod uitiũ, ſed plena ſit ſanctitate, plena pietate, fide, charitate, pace, omnibuſqꝫ uirtutibus. Tũc enim delectat in ea recubare regẽ, & habere recubitum. Ad hãc enim animam dominus dicebat: Quia ego & pater meus ueniemus, & cœnabimus cũ eo, & manſionẽ faciemus apud eum. Vbi ergo cœnat Chriſtus cũ patre, & ubi manſionẽ facit, quidni recũbit? Beata illius latitudo animæ, beata ſtrata illius mentis, ubi pater & filius (ut nõ dubito) una cũ ſpiritu ſancto recũbit, cœnat, & manſionẽ facit. Quibus putas opibus, quibus copijs tales cõuiuæ paſcunt̃? Pax ubi primus cibus eſt, humilitas ſimul apponitur ac patientia, mãſuetudo quoqꝫ & lenitas, & quod ſummæ ei ſuauitatis eſt, puritas cordis. Charitas autẽ in hoc cõuiuio principalem obtinet locũ. Tali ergo modo etiã tertia expoſitione ad unamquanqꝫ animam referri poſſe uidebit̃, quod ait: Similitudines auri faciemus tibi cũ diſtinctionibus argenti, quoaduſqꝫ rex ſit in recubitu ſuo. Nardus mea dedit odorẽ ſuum, ſiue odorẽ eius. In ſpecie dramatis uidet̃ hoc oſtendi, quod poſt hęc uerba ingreſſa ſit ſpõſa ad ſponſum, et unguẽtis ſuis unxerit eũ, ac miro quodam genere, quaſi nardus quæ prius odorẽ non dederat quũ eſſet apud ſpõſam, tunc dederit odorẽ ſuum, quum corpus cõtigit ſponſi, ut nõ tam ille ex nardo odorem quàm nardus ex ipſo ſumpſiſſe uideat̃. Si uero ſecundũ hanc differẽtiam quæ in alijs inuenitur exẽplaribus legimus, Nardus mea dedit odorẽ eius, inuenitur adhuc aliquid diuinius: ut uidelicet unguentũ hoc nardi quo unctus eſt ſponſus, non tantũ ſuum qui Nardo ineſſe naturaliter ſolet, ſed ipſius ſpõſi odorem ceperit, & ipſius odorem ad ſpõſam reportauerit Nardus: ut in eo quo unxit eũ, odorem ſpõſi per ipſius unguenti munus acceperit, & hoc ſit quod dicere uideat̃: Nardus mea qua unxi ſpõſum, regreſſa ad me odorẽ mihi detulit ſponſi, & uelut ſuperato naturali ſuo odore præ fragrantia ſpõſi, ipſius mihi detulit ſuauitatẽ. Hæc habet hiſtorici dramatis explanatio. Sed ueniamus iam nunc ad intelligẽtiam ſpiritalem. Ponamus hic ſpõſam eccleſiam in perſona Mariæ, quæ decenter utiqꝫ dicitur afferre libram unguẽti Nardi piſtici precioſi, & ungere pedes Ieſu, & detergere capillis ſuis, & recipere quodammodo ac recuperare per crinẽ capitis ſui ad ſemetipſam unguentũ ex qualitate ac uirtute corporis eius infectum: & odorẽ non tam Nardi per unguentum ꝙ ipſius uerbi dei ad ſe trahentẽ per capillos quibus abſtergebat pedes, & impoſuit capiti ſuo, non tam Nardi ꝙ Chriſti fragrantiam: & dicere, quia Nardus mea miſſa in corpus Chriſti, reddit mihi odorem eius. Deniqꝫ uide quomodo hæc ipſa referũtur. Maria (inquit) attulit libram unguẽti Nardi piſtici precioſi, & unxit pedes Ieſu, & extersit capillis capitis ſui. Domus autẽ (inquit) tota repleta eſt odore unguẽti. Quod utiqꝫ indicat, quia odor doctrinæ qui procedit de Chriſto & ſancti ſpiritus fragrãtia: repleuit omnem mundi huius domũ ac totius eccleſiæ domum. Vel certe repleuit omnem domũ animæ illius, quæ odoris Chriſti ſuſcepit participiũ, offerẽs primo fidei ſuæ munus, uelut unguentũ nardi, & recipiens ex hoc gratiam ſpiritus ſancti & ſpiritalis doctrinæ fragrantiã. Quid ergo intereſt, utrum in cantico canticorũ ſponſa perungat unguento ſponſum, an in euangelio diſcipula magiſtrũ & Maria Chriſtum, ſperans (ut diximus) redire ad ſe ex hoc unguento odorẽ uerbi & fragrãtiam Chriſti: ut eo ipſo dicat: Chriſti bonus odor ſumus deo? Et quoniã plenum fide fuit iſtud unguentũ & precioſi effectus, ob hoc et Ieſus teſtimoniũ reddidit ei dicens. Bonum opus operata eſt in me. Sic ergo rurſus in Cantico canticorũ poſt aliquanta amplectitur emiſſiones ſponſæ, ſicut hic opus Mariæ. ait enim. Emiſſiones tuæ paradiſus cũ fructu pomorũ. Cyperus cum nardis. Nardus cum crocis. Amplecti't ergo & in his emiſſiones ac munera ſponſæ. Obſeruauimus ſane quod in his quæ nunc memorauimus, pluraliter primo, poſtmodũ ſingulariter nardum poſuit: quod puto ſecundũ illam rationem dictum, quia negotiator regni cœlorum plures primo margaritas negotiatur, uſqꝫquo ad unam perueniat precioſam. Et forte quod dixit: Emiſſiones tuæ paradiſus cũ fructibus pomorum, illos indicat fructus cum nardis plurimis, quos

aſſerimus ex inſtitutionibus & doctrina prophetica. Ex doctrina uero ipſius domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, emiſſiones noſtræ & munera non plures habent nardos, ſed unam. Sed
nunc redeamus ad eam quæ dicit: Nardus mea dedit odorem ſuum : & uide ſi poſſumus
adhuc etiam hoc in loco intelligere præſenti, quod ſiquãdo ualuerimus integre & decen
ter exponere de deitate Chriſti, uirtutemq; eius ac maieſtatem dignis aſſertionibus conſi
gnare, tũc fortaſſis merito dicet, uel eccleſia illa, uel anima quæ ita manifeſte potuerit glo
riam eius exponere, Nardus mea dedit odorem ſuum. Nec mirum uideri debet, ſi Chri-
ſtus quemadmodũ fons eſt, & flumina aquæ uiuæ de eo procedunt, & quemadmodũ pa-
nis eſt, & uitã dat: ita & nardus eſt, & odorem reddit, & unguentũ eſt, quo qui uncti fue-
rint, Chriſti fiant, ſicut dicit in pſalmo : Nolite tangere Chriſtos meos. Et fortaſſe ſecun-
dum illud quod dicit Apoſtolus, his qui exercitatos habent ſenſus ad diſcretionẽ boni uel
mali, ſingulis quibuſq; ſenſibus animæ ſingula quæq; Chriſtus efficitur. Idcirco enim &
uerũ lumen dicitur, ut habeant oculi animæ quo illuminentur: idcirco & uerbum, ut ha-
beant aures qđ audiant: idcirco & panis uitæ, ut habeat guſtus animæ quod deguſtet. Id-
circo ergo & unguentũ uel nardus appellatur, ut habeat odoratus animæ fragrantiã uer-
bi. Idcirco & palpabilis & manu tractabilis, & uerbum caro factum dicitur, ut poſſit inte-
rioris animæ manus contingere de uerbo uitæ. Hęc autem omnia unum atq; idem eſt uer
bum dei, quod per hæc ſingula affectibus orationis cõmutatum, nullum animæ ſenſum
gratiæ ſuæ relinquat expertem.

Alligamentũ guttæ fratruelis meus mihi, in medio ube
rum meorum manebit, ſiue cõmorabitur. Eiuſdem adhuc uerba ſunt ſpõſæ ad adoleſcen
tulas (ut uidetur) loquentis. Prius quidem dixerat, quia nardus ſua dediſſet odorem ſpon
ſo, & quia per unguentũ quo unxerat eum, odoris fragrantiam recepiſſet : nunc autẽ ait,
Fraternus meus mihi guttam redolet : & hanc non diffuſam, neq; ut libet diſperſam, ſed
colligatã & conſtrictam, quo ſcilicet odor ipſius ſuauitatis denſior reddatur & uehemen-
tior. Et hic (inquit) cum talis ſit, in medio uberum meorum demoratur & cõmanet, &
requiem ac manſionem ſuam facit in loco pectoris mei. Verum quod nunc primum cog-
nominauit eum fraternum ſuum ſponſa, & nominis huius appellatione per totum penè
libelli textum frequenter utitur, dignũ puto ut prius requiramus appellationis ipſius cau
ſam, & quid, uel unde fraternus dicit̃, exponamus. Fraternus appellatur fratris filius. Re-
quiramus quis ſit primo frater ſpónſæ, cuius hic filius habeatur. Vide ſi poſſumus dicere,
ſponſam quidem ex gentibus eſſe eccleſiam, fratrem uero eius priorem populum & fra-
trem, ut res indicat, ſeniorem. Quia ergo ex illo populo Chriſtus ſecũdum carnem naſci-
tur, ob hoc ab eccleſia gentium fratris filius appellatur. Quod ergo ait : Alligamentũ gut
tæ fraternus meus mihi, corporeæ natiuitatis eius indicat ſacramentũ. Videtur enim quo
dammodo alligamentũ eſſe & uinculum quoddam animæ corpus, quod alligamentũ gut
ta in Chriſto diuinæ uirtutis ac ſuauitatis aſtringitur. Si autem ad unamquanq; animam
quæ dicta ſunt, referuntur, alligatura guttæ dogmatum continentię conſtrictio, ac diuina
rum ſententiarũ nodoſitas intelligitur. Innexæ enim ſibi inuicẽ ſunt fidei rationes, & uin
culis ueritatis aſtrictæ. Deniq; & lex mundum dicit eſſe omne uas quod alligatum eſt, im
mundum uero quod ſolutum fuerit, & non ligatũ. Cuius rei hæc figura erat, quod Chri-
ſtus in quo nunq; fuit ulla immunditia peccati, alligamentũ guttæ dicitur. Et ideo anima
non debet contingere aliquid diſſolutũ, & quod nõ ſit ratione ſubnixum, & dogmatum
ueritate conſtrictum, ne immunda fiat. Qui enim immũdum contigerit, immundus erit
ſecundum legem. Continget nanq; eum ſenſus irrationabilis, & alienus à ſapiẽtia dei, &
faciet eum immundum. Vide autem ſi forte filium dei in carne guttam dictum, & quaſi
breue aliquid & exiguum nominatum poſſumus accipere, ſicut et Daniel de eo dicit: La
pidem paruum de monte exciſum ſine manibus, & factum poſt hæc montem magnum.
Vel ſicut in libello duodecim prophetarũ nihilominus gutta quidem futura dicitur, quæ
congreget populum. Eſt ergo & in prophetis ita ſcriptum: Et erit ex gutta populi huius
congregatus Iacob. Decebat enim eum qui ueniebat congregare nõ ſolum Iacob, ſed &
omnes gentes, quæ ſicut Propheta dicit, reputatæ ſunt tanquã gutta ex ſitula, exinanien
tem ſe diuinitatis forma, effici ipſum ut guttam, & ſic uenire ad congregandam guttam
gẽtium, & guttam nihilominus reliquiarũ Iacob. Sed & in quadrageſimoquarto pſalmo
dicitur ad dilectum, cui etiam ipſe pſalmus aſcribitur: Myrrha et gutta & caſia à ueſtimen

tis tuis. A ueſtimentis ergo uerbi dei, quæ eſt doctrina ſapientiæ, procedit myrrha, mortis duntaxat indicium pro humano genere ſuſceptæ. Gutta (ut ſuprà diximus) exinanita diuinitatis forma, ſeruilis formæ ſuſcepta dignatio. Caſia quoque, quoniam id genus herbæ aquis indeſinentibus nutriri dicitur & coaleſcere, redemptionem humani generis per aquas baptiſmi indicat datam. Sic ergo alligaturam guttæ fraternum ſuum ſponſa tãquam nuptiali dramate loquens inter medium uberum ſuorum commorãtem dicit. Vbera (ut ſuperius iam diximus) principale cordis aduerte, in quo eccleſia Chriſtum, uel anima uerbum dei deſiderij ſui uinculis alligatum tenet & aſtrictum. Si quis enim uerbum dei toto affectu in corde ſuo, & toto amore conſtringit, ipſe ſolus poterit odorem fragrãtiæ eius et ſuauitatis accipere. Botrus cyperi fraternus meus mihi in uineis Engaddi. Quantũ ad literæ ipſius explanationem, habet aliquid ambiguum quod ait: Botrus cyperi fratruelis mihi: quia & uua florens cyperus appellatur, & ſpecies quædam extrinſecus uirgulti eſt, quę cyperus dicitur, ferens etiam ipſa floridum quendam fructum in modum florentis uuæ prolatum. Sed uidetur magis ad fructum uitis reſpicere ſermo, quandoquidem uinearum Engaddi facta eſt memoria. Engaddum autem ager terræ Iudææ eſt, non tantum uineis quantum balſamis florens. Hic ergo erit hiſtoricus ſenſus ſponſæ loquentis ad adoleſcentulas, ut intelligatur dicens: Primo quidẽ, Nardus mea odorem mihi ſponſi mei reddit. Secundo uero alligamentũ guttę effectus eſt fraternus meus mihi demorans inter media ubera mea. Tertio Botrus cyperi ex uineis Engaddi ſuperans omne quicquid eſt in odoribus & floribus ſuauitatis: quo ſcilicet audientes hæc adoleſcentulæ magis ac magis ad charitatem ſponſi concitentur & amorem. Idcirco aũt ſingulatim, & per ordinem, primo Nardũ ſuam, deinde guttã, poſt hęc etiam Botrum cyperi nominat, ut per eos gradus quoſdã profectus doceat charitatis. Sed uideamus iam quid ſpiritalis habeat intellectus. Siquidem hic qui appellatur Botrus, ad fructum uitis referendus eſt: Verbum dei accipimus ſicut ſapientiam & uirtutem, & theſaurum ſcientiæ, aliaque multa, ita & uitem ueram dici. Sicut ergo his quibus efficitur ſapientia & ſcientia, nõ ad ſubitum, ſed per profectus quoſdam & gradus, pro ſtudijs & intentione ac fide eorum qui ei uel in ſapientia, uel in ſcientia, uel in uirtute participantur, ſapientes eos & ſcientes reddit uigẽteſque uirtutibus: ita & in quibus uitis uera efficitur, non eis ad ſummum maturos botros producit & dulces, nec repente eis efficitur uinũ ſuaue & lætificans cor hominis, ſed primo producit eis ſuauitatem tantũmodo odoris in florem. Botrus hic florens eſſe memoratur in uineis Engaddi, ut gratia fragrantiæ ipſius immittatur in initijs animæ, ut poſt hæc pati poſſit acerbitatem tribulationum & tentationum, quæ propter uerbum dei credentibus excitanẽ: & ita demum maturitatis eius dulcedinem præbet, uſque dum perducat eos ad torcularia ubi effunditur ſanguis uuæ, ſanguis noui Teſtamenti qui bibatur in die feſto in ſuperioribus, ubi ſtratum magnum paratum eſt. Sic ergo per ſingulos hos profectus graduum incedere oportet eos, qui per ſacramẽtum uitis, & botrum cyperi initiati, ad perfectionem feruntur, & calicem noui Teſtamenti ab Ieſu ſuſceptum bibere contendunt. Quod ſi cyperus ſui generis arbor accipiendus eſt, cuius fructus etiam flos non tantum odoris ſuauitatem, quantum & uim calefaciendi ac fouendi dicitur poſſidere: illa ſine dubio accipitur ſponſi uirtus, qua incaleſcunt animæ erga fidem eius & charitatem, quæ contingebat eos qui dicebãt: Nõnne cor noſtrum erat ardens intra nos, cum adaperiret nobis ſcripturas? Vel certe quoniam de uineis Engaddi botrus hic florens nominatur eſſe: Engaddi autẽ interpretatur oculus tentationis meæ: ſi quis eſt qui intellectum habere poteſt, quomodo tentatio eſt uita hominis ſuper terram, & intelligit quomodo quis in deo eripitur à tentatione, & qui agnoſcit qualitatem tentationis ſuæ, ita ut poſſit de ipſo dici, quia in his omnibus non peccauerit labijs ſuis coram deo, huic botrus cyperi de uineis Engaddi efficitur uerbum dei. Obſeruandum tamen eſt quod uerba ſponſę ita referuntur, ut & Nardus & alligamentum guttæ & Botrus cyperi ipſi ſoli ſint, utpote quæ in hos iam profectus aſcenderit. Sola enim perfecta anima eſt quæ ita habet purum, & purgatum odoramentum ſui ſenſus, ut poſſit Nardi & guttæ, & cyperi ex uerbo dei procedentis fragrantiã capere, & gratiam diuini odoris haurire.

Homilia

HOMILIA III

ECce es ſpecioſa proxima mea: ecce es ſpecioſa: oculi tui columbarum. Secundo iam ſponſus cum ſponſa in uerbo colloquioq; miſcet̃. Et primo quidem ſermone inuitauit eam ad hoc ut cognoſceret ſemetipſam, dicens ei quod bona quidẽ eſſet inter mulieres, ſed niſi cognoſceret ſemetipſam certa quæq; pateretur. Et quaſi quæ uelociter ad agnitionem ſui ſenſu intellectuq; cucurrerit, comparat eam equis ſuis, uel equitatui, quibus obtinuerit currus Pharaonis. Simul & genas eius pro inſigni uerecundia & conuerſationis pernicitate turturibus cõparat, ceruicemq; eius ornamentotũ redimiculis. Nunc autem iam ſpecioſam profitetur eam, & ſpecioſam non ſic ut prius in mulieribus tantũ, ſed quaſi proximã ſibi: & adhuc in maius titulũ laudis extollit, & affirmat quod non tantum cum proxima eſt ei, ſpecioſa ſit, ſed & ſi contingat ei abſentẽ eſſe, etiam ſic ſpecioſa ſit. Hoc enim indicatur in eo quod cum dixiſſet: Ecce es ſpecioſa proxima mea, addit poſt hæc abſolute, & ſine ulla adiũctione, Ecce es ſpecioſa. Sed in ſuperioribus nõ laudauerat uiſum eius, credo quia nondum ad intuitũ profecerat ſpiritalis intelligentiæ: nunc ergo ait, Oculi tui columbarum. Grandis in hoc profectus eius oſtenditur, ut quæ prius tantũ ſpecioſa in mulieribus dicta eſt, nunc ut proxima ſpecioſa dicat̃, ex ipſo ſine dubio ſponſo ſplendorẽ decoris accipiẽs: ut ſemel ab ipſo ſumpta pulchritudine, etiam ſi accidat ei paululũ ſponſi abſentiam pati, nihilominus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparãtur columbis, ob hoc profecto contingit, quia diuinas ſcripturas non iam ſecundũ literam, ſed ſecundum ſpiritum intelligat, et aſpiciat in eis ſpiritalia myſteria. Columba enim indicium eſt ſpiritus ſancti. Spiritali ergo ſenſu intelligere legem et prophetas, hoc eſt oculos columbę habere. Et hic quidem columbæ oculi eius appellantur, in pſalmis uero huiuſmodi anima pennas ſibi dari columbæ deſiderat, ut uolare poſſit in intellectũ ſpiritalium myſteriorum, et requieſcere in atrijs ſapiẽtiæ. Sed & ſi dormire quis poſſit, hoc eſt collocari & requieſcere in medio ſortium, atq; intelligere ſortium rationem, & cognoſcere diuini iudicij cauſas, non ſolum pennæ columbæ quibus in ſpiritalibus intellectibus uolet, promittuntur ei, ſed deargentatæ pennæ, id eſt uerbi & rationis ornamento decoratæ. Scapulę quoq; eius in ſpecie auri fieri dicuntur, ubi conſtantia fidei & dogmatum ſtabilitas indicatur perfectorũ. Ergo ſi caput eſſe Chriſtus dicitur, nihil puto abſurdum uideri, ſi et oculi eorum qui ſecundum interiorem hominem ſpiritaliter intelligunt, & ſpiritaliter dijudicant, ſpiritus ſanctus eſſe dicantur. Et ob hoc fortaſſis in lege ſicut agnus poſitus eſt, per cuius hoſtiam populus purificaretur in paſcha: ita & columbæ poſitæ ſunt, quibus purificatur homo ingreſſus hũc mundum. Sed & de eo nunc dicere, & hoſtiarũ qualitates diſcutere, longior uidetur exceſſus, & propoſito operi minime conueniens. Hæc aũt memoraſſe ſufficiat, pro eo quod præſens ſermo continet: Oculi tui columbæ. quaſi diceret, oculi tui ſpiritales ſunt, ſpiritaliter uidẽtes, ſpiritaliter intelligentes. Poteſt adhuc profundiore fortaſſis ſacramẽto quod dixit: Ecce es ſpecioſa proxima mea, intelligi de præſenti ſeculo dictũ: quia ſpecioſa quidem ſit & hic eccleſia, cum proxima eſt Chriſto, & cum imitatur Chriſtum. Quod uero iterauit, & dixit: Ecce es ſpecioſa, poteſt ad futurũ ſeculum pertinere, ubi iam non ſolum imitatione, ſed ipſa ſui perfectione formoſa eſt & ſpecioſa: ut ibi dicat eſſe oculos eius columbas, ut duorũ oculorum columbæ duæ intelligantur eſſe filius dei & ſpiritus ſanctus. Et ne mireris ſi columba ſimul dicatur, cum uterq; ſimiliter aduocatus dicatur, ſicut Ioannes Euãgeliſta declarat, ſpiritum quidem ſanctum dicens paracletũ, quod eſt aduocatus. Et de Ieſu Chriſto nihilominus in epiſtola ſua dicit, quia ipſe ſit aduocatus apud patrem pro peccatis noſtris. Sed et apud Zachariã prophetam duæ oliuæ ad dexteram & ad ſiniſtram candelabri poſitæ, unigenitũ nihilominus & ſpiritum ſanctũ deſignare creduntur. Ecce es bonus fraternus meus, et quidẽ ecce es ſpecioſus, cubile noſtrũ umbroſum. Nũc primũ uidetur attentius inſpexiſſe ſponſi ſui pulchritudinẽ ſponſa, et cõſideraſſe illis oculis qui columbæ eſſe dicti ſunt, decus & ſpeciem uerbi dei. Quia reuera non poteſt prius perſpici, nec agnoſci quãta ſit in uerbo magnificentia, niſi prius oculos quaſi columbę, id eſt intelligentiã ſpiritalem accipiat. Cõmune autem cubile ſibi quod dicit eſſe cũ ſponſo, corpus hoc mihi uidet̃ indicari animæ, in quo adhuc poſita digna habita ſit aſciſci ad conſortium uerbi dei. Idq; umbroſum, utpote nõ aridum, ſed fructuoſum memorat, & tanq̃

denſitate

denſitate boni operis nemoroſum. Sed hæc ſponſa dicit, anima duntaxat quæ columbæ iam oculos habet. Hi uero qui tantũmodo credunt ſponſo, non tamen perſpicere potuerunt in uerbo dei quanta ſit pulchritudo, dicunt: Et uidimus eũ, et non habebat ſpeciem, neq; decorem, ſed ſpecies eius indecora & deficiens præ filijs hominũ. Quæ autem bene profecit & ſupergreſſa eſt adoleſcentularũ & octoginta concubinarum, & ſexaginta reginarum ordinem, iſta anima poteſt dicere, Ecce es decorus fraternus meus & quidẽ ſpecioſus. Sed & ſi adhuc in corpore poſitus intelligam denſitatem ſpiritaliũ ſenſuum, & intelligentiam ſcripturarũ diuinarum tam crebra opacitate contextã, ut rapidior æſtus qui multos ſolet adurere & areſacere fructus eorum, me tamen tenebrare non poſſit, nec ulla uis tentationũ fidei in me germen areſacere, tunc poſſum dicere, quia cubile noſtrũ umbroſum. Quod autem dicit cubile noſtrum, quaſi cõmunem ſibi cum ſponſo corporis ſui indicans eſſe locũ, ad illam ſimilitudinẽ dictum intellige, qua et Paulus dixit: Quia corpora noſtra membra Chriſti ſunt. Cum enim dicit corpora noſtra, quaſi ſponſæ id eſſe corpus oſtendit. Cum uero membra Chriſti memorat, eadẽ corpora etiam ſpõſi eſſe corpus indicat. Hæc ergo corpora ſi umbroſa ſunt (ut ſuperius diximus) bonis duntaxat operib. referta & ſpiritaliũ ſenſuum denſitate cumulata, de his talibus dici poteſt: Per diẽ ſol non uret te, neq; luna per noctem. Iuſtum namq; tentationis ſol non adurit requieſcentẽ ſub umbra uerbi dei. Iſte enim ſol qui adurit iuſtum, non eſt damnabilis: ſed ille magis qui ſe transfigurat in angelũ lucis. Bonus ergo & decorus dicitur fraternus: & quanto magis inſpici potuerit oculis ſpiritalibus, tanto ſpecioſior inuenitur & pulchrior: quia non ſolum illius ſpecies & pulchritudo mirabilis apparebit, uerũ & inſpicienti atq; intuenti eum decus ingens & ſpecies formæ noua ac mirabilis orietur, ſecundum illud quod Apoſtolus uerbi dei intuens pulchritudinem dicit: Nam & ſi is qui foris eſt homo noſter corrumpitur, ſed qui intus eſt renouatur de die in diem. Merito ergo talis hæc anima commune habet cubile cum uerbo corpus ſuum. Peruenit enim diuina uirtus uſq; ad corporis gratiã, quum in eo uel caſtitatis donum, uel continentiæ, aliorumq; bonorum operum collocat gratiam. Conſidera ſane, ne forte poſſit etiam illud corpus quod aſſumpſit Ieſus, commune ei cum ſponſa cubile nominari, quoniamquidẽ uidetur per ipſum eccleſia Chriſto eſſe ſociata, & participium uerbi dei capere potuiſſe, ſecundum quod mediator dei & hominũ dicitur, & ſecundũ quod Apoſtolus dicit: Quoniã in ipſo habemus acceſſum per fidem in ſpe gloriæ dei. Tigna domorũ noſtrarum cedri, trabes noſtræ cypreſſi. Videtur ab ſponſo reſponderi ad gratiam eorum quæ dicta fuerunt prius ab ſponſa, quibus edoceat eam cuiuſmodi ſint tecta iſta cõmunia, & qualis in eis materia contignationis habeatur. Hæc habet hiſtorica narratio. Videtur autem eccleſia deſcribi à Chriſto, quæ eſt domus ſpiritalis, & domus dei, ſicut docet Paulus dicens: Si autem tardius uenero, ut ſcias quomodo te oporteat in domo dei conuerſari, quæ eſt eccleſia dei uiui, columna & firmamentum ueritatis. Si ergo eccleſia domus dei eſt (quia omnia quæ habet pater, filij ſunt) eccleſia domus filij Dei eſt. Frequenter autem & plurali numero appellanẽ eccleſiæ, ut ubi ait: Nos talem conſuetudinẽ non habemus, neq; eccleſię dei. Et iterũ, ſcribit eccleſijs Galatiæ Paulus, & Ioannes ſeptem eccleſijs. Sunt ergo ſiue eccleſia uel eccleſiæ, domus ſponſi & ſponſæ, ſiue animæ uerbi domus, in quibus tigna ſunt cedrina. Legimus etiam quaſdã cedros dei, ſuper quas uinea quæ translata eſt de Aegypto, extendiſſe dicit traduces, ſiue arbuſta ſua, ſicut ait in pſalmis: Operuit mõtes umbra eius, & arbuſta eius cedros dei. Euidenter igit per hęc eccleſia cedri dei nominat. Cum ergo dicit ſponſus: Tigna domorum noſtrarũ cedri, intelligere debemus cedros dei eſſe eos qui eccleſiã contegunt, & eſſe aliquos horũ ualidiores qui trabes appellanẽ. Et puto quod conuenienter hi qui epiſcopatum bene miniſtrant in eccleſia, trabes dici poſſunt, quibus ſuſtentat & tegitur omne ædificiũ, uel ab imbrium labe, uel ardoribus ſolis. Secundo aũt horum loco tigna preſbyteros opinor appellari: & trabes quidẽ dici cypreſſos, quibus & fortitudo robuſtior, & odor ſuauitatis ineſt, per quod & in operibus ſolidũ, & in doctrinæ gratia fragrantem deſignat epiſcopũ. Similiter aũt et tigna cedros appellauit, ut per hoc incorruptionis uirtutis & odoris ſcientię Chriſti plenos deſignaret debere eſſe presbyteros. Ego flos cãpi & liliũ conualliũ: ſicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Hęc ille qui ſponſus et uerbũ & ſapientia eſt, de ſemetipſo & de ſpõſa ad amicos ac ſodales ſuos loqui uidetur

uidetur. Sed ſecundũ propoſitæ expoſitionis ordinem Chriſtus hæc de eccleſia loqui intelligendus eſt, & ipſe dicere ſe florem eſſe campi & lilium conualliũ. Campus planicies terræ dicitur, cui cultura adhibetur et excolitur ab agricolis. Cõualles uero ſaxoſa magis & inculta indicant loca. Poſſumus autem & campũ illum intelligere populũ qui per prophetas colebatur & legem: cõuallem uero ſaxoſum & incultũ gentium locum. Sponſus ergo hic in Iudæorũ populo flos fuit: ſed quoniam neminem ad perfectũ adduxit lex, idcirco in illo non potuit uerbũ dei ad florem proficere, & ad perfectionẽ fructuum peruenire. In iſta tamen cõualle gentiũ effectus eſt lilium. cuiuſmodi aũt lilium? tale ſine dubio quale et ipſe in euangelijs dicit, quod pater cœleſtis ueſtit. Et, neq; Solomon in omni gloria ſua indutus eſt ſicut unũ ex iſtis. Fit ergo lilium in hac cõualle ſponſus, in eo quod ueſtiuit eum pater cœleſtis tali ueſtimẽto carnis, qualẽ nec Solomon in omni gloria ſua habere potuit. Non enim Solomon habuit abſq; concupiſcentia uiri, & concubitu mulieris immaculatã, & nulli prorſus peccato obnoxiã carnem. Sed & cauſam cur is qui in campo flos fuerat, uoluerit eſſe in cõuallibus lilium, uideť oſtendere. Cum eñ multo tempore flos fuiſſet in campo, nullũ dicit ex ipſo campo florem ad imitationẽ ſui ac ſimilitudinẽ proceſſiſſe. Vbi uero factus eſt in cõuallibus lilium, continuo etiam efficiť proxima eius imitatione ipſius lilium: ut operæpreciũ fuerit, quoniam ipſe effectus eſt lilium, ut etiã proxima eius, id eſt unaquæq; anima quæ ei approximat, & exemplũ eius imitationemq; ſectatur, lilium fiat. Quod ergo ait: Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum, accipiemus eccleſiam gentiũ dici: quod uel è medio infideliũ & non credentium, quaſi ex ſpinis emerſerit, uel pro hæreticorũ circumſtrepentiũ ſe morſibus in medio ſpinarum poſita dicatur. Quod & magis uidebiť ueriſimile pro eo quod dicit: Ita proxima mea in medio filiarum. Non enim filias appellaſſet illas animas, quę nunq̃ omnino uenerunt ad credendũ. Omnes ergo hæretici primo ad credulitatẽ ueniũt, & poſt hæc ab itinere fidei & dogmatũ ueritate dei declinant. Sicut et Ioannes apoſtolus in epiſtola ſua dicit: Quia à nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiq; nobiſcũ. Poſſumus autem et ad unamquãq; animam id referentes, huic quidem animæ quæ pro ſimplicitate ſui & planicie, uel æquitate cãpus dici poteſt, florem fieri uerbum dei, & initia bonorum operum docere. His uero qui profundiora iam quærunt, & demerſiora ſcrutantur, quaſi in conuallibus uel pro claritate pudicitiæ, uel pro fulgore ſapientiæ efficiť lilium, ut & ipſi fiant lilia erumpentia de medio ſpinarum, id eſt fugientes cogitationes & ſollicitudines ſeculares quæ ſpinis in euangelio comparatæ ſunt. Sicut arbor mali inter ligna ſyluæ, ita fraternus meus inter medium filiorũ. In umbra eius concupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis. Decuit quidem ſponſum & de ſemetipſo dicere, quid eſſet in campo, quid etiam in conuallibus: et de ſponſa quæ eſſet, uel qualis inter cæteras filias habereť: Sponſam uero ad hæc reſpondentem non conueniebat de ſemetipſa aliquid dicere, ſed affici totam erga admirationẽ ſponſi & ipſius laudibus inhærere. Comparat ergo eum arbori mali. Sed ne ex ſimilitudine ſermonis ſimpliciores aliqui arborem mali malã arborem putent, & à malitia dictam, dicamus nos arborẽ Meli, græco quidem nomine utẽtes, ſed ſimplicioribus quibuſq; latinorum notiore q̃ mali. Melius eſt enim ut grammaticos offendamus, q̃ legentibus ſcrupulum aliquem in ueritatis explanatione ponamus. Cõparat igitur eum arbori meli, ſodales uero eius reliquis arboribus ſyluæ. Sed ſponſum ira arbori huic meli ſimilem dicit, ut etiam concupiſſe ſe dicat ſub umbra eius ſedere, fructumq; eius dulcem ſibi effectum in faucibus aſſeueret. Et hæc ad adoleſcentulas loqui uidetur, ſicut & ſponſus locutus eſt prius ad ſodales ſuos. Sed nunc uideamus ſecundũ myſterium, quos dicat ſponſa filios inter quos tanq̃ arborem meli præcellere reliqua ſyluæ ligna aſſerat ſponſum: & uide ſi poſſumus ſecundũ ea quæ in ſuperioribus de filiabus & ſpinis dupliciter expoſuimus, ita hic etiam filios uel eos qui aliquando fuerunt, & non ſunt, uel multitudinẽ cœleſtium miniſtrorũ dictos eſſe intelligere. Ad omnes enim in initio pertinet illud quod ſcriptũ eſt: Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes. Sed differentia interceſſit per hoc quod ait: Vos aũt ut homines moriemini, & ſicut unus de principibus cadetis. Sed & illud in hoc reſpicit, quoniã quis in nubibus æquabiť dño? aut quis aſſimilabitur ei inter filios dei? Sicut ergo arbor meli inter reliqua ligna ſyluæ, ſic eſt ſponſus inter reliquos filios, habens fructũ qui non ſolũ ſapore oñes, ſed et odo

te præ-

re præcellat, & duos animæ ſenſus, id eſt guſtum & odoratum reficiat. Diuerſis nanque copijs menſam ſuam nobis præparat ſapientia. In qua nō ſolum panem uitæ apponit, ſed immolat carnes uerbi: & non ſolum miſcet in cratere ſuo uinum, ſed & mela odorata ſatis adhibet & dulcia, quæ non tantum in ore & labijs ſuauitatem reddant, ſed & interioribus tradita faucibus dulcedinem ſeruent. Poſſumus autem ligna ſyluæ accipere eos angelos qui uniuſcuiuſq; hæreſeos auctores fautoresq; uiſi ſunt extitiſſe. Ita ut uideatur eccleſia comparans ſuauitatē doctrinæ Chriſti ad aſperitatem hæreticorum dogmatum, ac ſterilem infructuoſamq; doctrinam dicere: mela quidem ſuauia et dulcia eſſe dogmata eccleſiaſtica, quæ in Chriſti eccleſia prędicantur: Ligna uero ſyluæ eſſe ea quæ à diuerſis hęreticis affirmantur. Et de iſtis uidebitur infructuoſis lignis ſyluæ dici, quod in euangelijs ſcriptum eſt: Ecce iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ nō facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Fraternus ergo ſponſæ eſt, ut arbor meli in eccleſia ſponſi: cæteri uero hæreſiarchæ, tanquam infructuoſa ligna ſyluæ, diuino iudicio ut ſecuri excidendi, & in ignem mittendi. Igitur in huius meli umbra concupiſcit ſponſa reſidere, uel eccleſia (ut diximus) in protectione filij dei, uel anima refugiens omnes reliquas doctrinas, & adhærens uni ſoli uerbo dei, cuius etiam dulcem habeat in faucibus fructum, meditando ſcilicet indeſinenter legem dei, & ſemper eam uelut mundum animal ruminando. Verum de appellatione umbræ iſtius, ſub qua ſedere concupiſſe ſe dicit eccleſia, non puto abſurdum, ſi ea quæ inuenire poſſumus in ſcripturis diuinis, proferamus in medium, ut quæ ſit umbra meli huius dignius et diuinius agnoſcatur. Ait Hieremias in lamentationibus: Spiritus uultus noſtri Chriſtus dominus cōprehenſus eſt in corruptionibus noſtris, cui diximus, in umbra eius uiuemus in gentibus. Vides ergo quomodo ſpiritu ſancto permotus Propheta uitam de umbra Chriſti præberi gentibus dicit. Et quomodo non uitam nobis præbeat eius umbra, quum & in conceptu corporis illius ad Mariā dicatur: Spiritus ſanctus ueniet ſuper te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi: Si ergo obumbratio fuit altiſſimi in cōceptu corporis eius, merito umbra eius uitam gentibus dabit. Et merito ſponſa eius eccleſia ſub meli umbra ſedere concupiſcit, ſine dubio ut uitæ, quæ eſt in eius umbra, particeps fiat. Reliquorū uero lignorum ſyluæ umbra talis eſt, ut qui ſederit ſub ipſa, ſedere uideat̃ in regione umbræ mortis. Sed adhuc ut magis ac magis planior reddatur locus qui habetur in manibus, requiramus quomodo Apoſtolus dicat: Legem umbram habere futurorū bonorū, & omnia quæ uel de diebus feſtis, uel ſabbatis, uel neomenijs ſcripta ſunt, umbram eſſe memoret futurorum bonorum, in his ſcilicet quæ ſecundū literam gerebantur: & quomodo omnem ueterum culturam exemplar et umbram pronunciet eſſe cœleſtium. Quod utiq; ſi ita eſt, oſtenduntur ſub umbra legis ſediſſe omnes quicūq; ſub lege erant, & umbram magis ueræ legis habebant. Nos autem alieni ſumus ab umbra eorum, quoniam nō ſumus ſub lege, ſed ſub gratia. Sed quamuis non ſimus ſub umbra illa quam legis litera faciebat, ſumus tamen ſub umbra meliore. In umbra enim Chriſti uiuimus inter gentes. Et eſt profectus quidam de umbra legis uenire ad umbram Chriſti: ut quia Chriſtus eſt uita & ueritas & uia, efficiamur primo in umbra uiæ, & in umbra uitæ, & in umbra ueritatis, ut comprehendamus ex parte, & in ſpeculo ac in ænigmate, ut poſt hæc ſic incedamus per hanc uiam, quæ eſt Chriſtus, quo peruenire poſſimus in hoc, ut facie ad faciem cōprehendamus ea quæ prius quaſi in umbra & in ænigmate uideramus. Non enim quis poterit ad illa quæ uera ſunt et perfecta peruenire, niſi prius deſiderauerit & concupierit in hac umbra reſidere. Sed & Iob omnem hominum uitam dicit eſſe umbram ſuper terram: credo pro eo quod anima in hac uita uelamento huius craſſi corporis obumbratur. Omnes ergo qui in hac uita ſunt, neceſſe eſt in umbra quadam eſſe. Sed alij quidem ſunt ſedentes in regione umbræ mortis, hi profecto qui non credunt Chriſto. Eccleſia uero cum fiducia dicit: In umbra ſponſi concupiui & ſedi. quamuis certe fuerit tempus quo potuerit quis ſub umbra legis reſidēs defendi à duritia ardoris & æſtus. Sed tranſijt illud tempus, ueniendum eſt nunc ad arboris meli umbram: & quamuis diuerſa quis utatur umbra, uidetur tamen omnis anima donec in præſenti uita eſt, umbram habere neceſſariā, propter illum credo ardorē ſolis, qui cum exortus fuerit, cōtinuo ſemen quod non alta radice demerſum eſt, areſcit & deperit. Sed hūc ardorem tenuiter quidem legis umbra propellit: Chriſti uero umbra in qua nunc in gentibus

tibus uiuimus,id eſt incarnationis eius fides,auertet penitus & extinguet. Ille eñ qui adu-
rebat ambulantes ſub umbra legis, tempore paſſionis Chriſti, ſicut fulgur uiſus eſt ceci-
diſſe de cœlo.quamuis etiam huius umbræ tempus in fine ſeculi compleatur, quia (ſicut
diximus) poſt conſummationẽ ſeculi iam nõ per ſpeculum,nec in ænigmate,ſed facie ad
faciem uidebimus ueritatem.Simile eſſe puto & illud quod ſcriptum eſt: Sub umbra ala-
rum tuarum exultabo. Sed & in ſequẽtibus huius libelli ita dicit ſponſa: Fraternus meus
mihi,& ego illi ipſi, qui paſcit inter lilia donec reſpiret dies, & amoueantur umbræ. edo-
cens per hoc quod ueniet tempus,quum omnes umbrę remouebuntur, & per miſericor
diam dei patebit ueritas ſola. Sed & quod ait: Et fructus eius dulcis in faucibus meis,illius
animam hoc credo dicere, quæ nihil emortuum, nihil inſenſibile habet in faucibus ſuis,
& in nullo prorſus ſimilis eſt illis de quibus dicitur : Sepulchrum patens eſt guttur eorũ.
Quicunq; enim uerba mortis & interitus de faucibus proferunt, ipſorũ fauces ſepulchra
dicuntur : ſicut ſunt omnes qui uel contra ueram fidem loquuntur, uel cõtra diſciplinam
caſtitatis & iuſtitiæ & ſobrietatis aliquid proferunt. Ipſi ergo ſunt quorum fauces ſepul-
chra ſint & loca mortis, unde mortis uerba proferuntur. Iuſtus autem dicit: Quàm dulcia
faucibus meis eloquia tua. Et alius qui uerba uitæ docebat,ita dicit : Os noſtrum patet ad
uos ó Corinthij,cor noſtrum dilatatũ eſt. Sed & alius qui uerbo dei aperuit os ſuum, in-
quit: Os meum aperui & attraxi ſpiritum. Introducite me in domum uini. Sponſæ uerba
adhuc ſunt,ſed ad amicos & familiares ſponſi (ut arbitror) dirigunt̃ : à quibus uidetur ex-
poſcere,ut introducant eam in domum lætitiæ,ubi uinum bibitur, & epulæ parant̃. Quæ
enim iam uiderat cubiculũ regium, deſiderat etiam nunc regale introire conuiuiũ,& frui
uino læticiæ. Suprà iam diximus, àmicos ſponſi propheras & omnes qui miniſtrauerunt
uerbum dei ab initio ſeculi intelligendos,ad quos recte uel eccleſia Chriſti,uel anima uer
bo dei adhærens dicat,ut ſe introducant in domum uini,id eſt ubi ſapientia miſcuit in cra
tere uinum ſuum, & deprecatur per ſeruos ſuos omnem inſipientẽ & egentem ſenſu, di-
cens: Venite,manducate panes meos, & bibite uinum quod miſcui uobis. Iſta eſt domus
uini,domusq; conuiuij, in quo conuiuio omnes qui ueniunt ab oriente & occidente,re-
cumbent cum Abraham Iſaac & Iacob in regno dei. Ad quam domum & ad quod con-
uiuium prophetæ perducunt animas,quę tamen eos audiunt & intelligunt. Sed & ſancti
angeli cœleſteſq; uirtutes quæ in miniſterio mittuntur, propter eos qui hæreditatem ca-
piũnt ſalutis. Iſtud eſt uinum cui ſcribunt̃ iſti pſalmi qui pro torcularibus attitulant̃. Iſtud
eſt uinum ex illa uite uindemiatũ quæ dicit: Ego ſum uitis uera: quod expreſſit pater cœ
leſtis agricola. Iſtud eſt uinum quod attulerunt illi palmites, qui in Ieſu permanſerunt nõ
ſolum in terris,ſed etiam in cœlis. Sic enim audio illud quod dicitur : Quia omnis palmes
qui non manet in me,non poteſt afferre fructum. Nemo enim producit fructum uini hu
ius,niſi qui permanet in uerbo,& ſapientia,& ueritate,& iuſtitia,& pace,omnibusq; uir
tutibus. Iſtud eſt uinum,quo etiam inebriari iuſtis, & ſanctis quibuſque optabile ducitur.
Hæc puto & in ſpiritu iam tunc Noe contuens inebriatus eſſe dicitur: & Dauid admira-
tus huius conuiuij calicem, dicit: Et poculum tuum inebrians ꝙ̃ præclarum eſt. Ad hanc
ergo domum uini eccleſia,uel anima unaquæq; deſiderat quæ perfectæ ſunt intrare,& do
gmatibus ſapientiæ myſterijsq; ſcientiæ,epularum uelut ſuauitate,& uini lætitia perfrui.
Sciendũ ſane eſt, quia ſicut eſt iſtud uinum, quod de dogmatibus ueritatis preſſum com-
miſcetur in cratere ſapientiæ: ita eſt contrarium uinum,cum inique inebriantur peccato-
res,& hi qui falſæ ſcientię dogmata pernicioſa ſuſcipiunt. De quibus Solomon in prouer
bijs dicit: Hi autem edunt cibos impietatis, uino autem iniquo inebriant̃. De hoc eodem
uino iniquo etiam in Deuteronomio legimus ita ſcriptum : Ex uineis Sodomorum uitis
eorum,& palmes eorum ex Gomorra,uua eorũ uua fellis,& botrus amaritudinis eis, fu-
ror draconum uinum eorum,& furor eorum aſpidũ inſanabilis. Illud autem uinum quod
de uite uera procedit, nouum ſemper eſt. Semper enim per profectus diſcentiũ ſcientiæ
& ſapientiæ diuinæ innouatur agnitio. Et ideo dicebat Ieſus diſcipulis ſuis: Quia nouum
bibam illud uobiſcũ in regno patris mei. Innouat̃ enim ſemper agnitio ſecretorum arca-
norumq; reuelatio per ſapientiã dei,nõ ſolum hominibus, ſed & angelis cœleſtibusq; uir
tutibus. Ordinate in me charitatẽ. Eiuſdem ſponſæ ad eoſdem uerba ſunt,niſi quod poſ-
ſunt fortaſſe etiam apoſtoli Chriſti inter eos haberi,ad quos iſta memorantur. Quod ergo

ait, Ordinate in me charitatē, hunc habet ſenſum. Omnes homines amant ſine dubio aliquid, & nullus eſt qui ad id ætatis uenerit ut amare iam poſſit, & non aliquid amet: ſicut etiam in præfatione huius operis ſufficienter oſtendimus. Sed hic amor, uel hæc charitas in nonnullis quidem ſuo ordine & cōuenienter aptata procedit, in plurimis uero contra ordinem. Dicitur autem contra ordinem eſſe in aliquo charitas, quum aut id diligit quod non debet, aut quod debet diligit, ſed plus iuſto diligit, aut minus iuſto. In iſto ergo inordinata eſſe charitas dicit̄: in illis uero quos ualde paucos arbitror eſſe, qui ſcilicet per uiam uitæ incedunt, & non declinant, neq; ad dextram, neq; ad ſiniſtram, in ipſis ſolis ordinata eſt charitas, & ordinē ſuum tenet. Eſt autem ordo eius & menſura huiuſmodi. uerbi gratia, deū diligere nullus modus, nulla menſura eſt, niſi hæc ſola, ut ei totum exhibeas quantum habes. In Chriſto enim Ieſu diligēdus eſt deus ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis uiribus. In hoc ergo nulla menſura eſt. Diligere uero proximū, eſt menſura aliqua. Proximum, inquit, tuum dilige ſicut teipſum. Si ergo aut in dei dilectione minus aliquid feceris quàm potes, et quàm in uiribus tuis eſt: aut inter te & proximū tuum non ſeruaueris æquitatem, ſed aliquid differentiæ habueris; nō eſt in te charitas ordinata, nec ordinem ſuum tenens. Verum quoniā nobis ſermo de ordine charitatis eſt, diligentius per ſingula requiramus, uel quos diligi, uel quantū diligi oporteat. Nam ſi (ut dicit Apoſtolus) membra alterutrū ſumus, puto quod hunc affectum erga proximos habere debeamus, ut eos non quaſi aliena corpora, ſed ueluti membra noſtra diligamus. Secūdum hoc ergo quod membra noſtra inuicem ſumus, æqualem erga omnes habere dilectionē, ſimilemq; conueniet. Secundū hoc uero quod ſunt in corpore aliqua membra honorabiliora & honeſtiora, alia uero inhoneſtiora et inferiora, puto quod rurſum pro membrorū meritis & honore, etiā dilectionis librari debeat modus. Si quis ergo rationabiliter cuncta agere ſecundum uerbum dei, ac ſuos etiam affectus temperare proponit, puto quod erga hæc ſingula ordinem charitatis & ſcire debeat & tenere. Verum ut apertius fiat quod dicimus, paulo euidētioribus utamur indicijs. Si quis (uerbi gratia) laboret in uerbo Dei, atq; animas noſtras inſtruat & illuminet, uiam ſalutis doceat, uiuendiq; ordinem tradat, non tibi uidetur & hic proximus eſſe quidem, ſed multo amplius alio proximo diligendus, qui horum nihil egerit? Nam & ſi ille quidem diligendus eſt, pro eo quod membra unius corporis ſumus, uniusq; ſubſtātiæ: ſed hic multo amplius, qui cum ius proximi nobiſcū habeat, quod & cæteri homines habent, dat tamen hanc maiorem charitatis erga ſe cauſam, quod uiam dei oſtendit, & animæ ſalutem diuini uerbi illuminationibus confert. Quod ſi aliquis me errātem, & in præcipitio poſitum muliebris peccati ad lucem reuocet ueritatis, & de ipſo iam interitu eripiat, ac retrahat ad ſalutem, atq; ex ipſis faucibus æternæ mortis eripiat, nō tibi uidetur quod illa ipſa (ſi fieri poteſt) plenitudine charitatis qua deum diligimus, diligendus ſit poſt Deum? Et ne putes quod nos ita præſumamus, audi apoſtolum Paulum de his qui in uerbo Dei laborant, dicentem, Vt ſuperabundāter habeatis in charitate eos qui huiuſmodi ſunt, propter opus ipſorum. Videamus & alium adhuc ordinem charitatis, eius duntaxat quæ erga proximos haberi uidetur. Si ſit non habens quidem docendi uel inſtruendi gratiam, neq; uerbum domini prædicandi, ſed tamen ſanctæ uitæ uir, innocens, immaculatus, & qui in iuſtificationibus & mādatis Dei ingrediatur ſine querela, uidetur ne tibi talis hic uir in eodem charitatis ordine habendus, quo ille qui nihil horum agit? quandoquidē uterq; proximus dicitur. Nónne & hic propter opus ſuum, & uitæ meritum (ſecundum Apoſtoli dictum) ſimiliter ut ille qui in uerbo Dei laborat, ſuperabundantius habendus eſt in charitate propter opus uitæ ſuæ? Eſt adhuc alius ordo charitatis. Iubemur enim & inimicos noſtros diligere. Sed uideamus ſi etiam in ipſis unus ſolus modus erit dilectionis, an ibi habebit locum ſermo iſte qui dicit, Ordinate in me charitatem. Puto ergo quod in his ſit ordo charitatis. uerbi gratia, eſt aliquis mihi inimicus, in alijs tamen bene agens, pudicus, ſobrius, mādata Dei plurima ex parte cuſtodiens, in aliquibus tamen errans, ut homo. Eſt alius qui inimicus quidem ſit & ipſe nobis, tamen ſit ſuæ uitæ atque animę inimicus, paratus ad ſcelera, præceps ad flagitia, nihil ſancti, nihil religioſi ducens, non tibi uidetur etiam inter ipſos inimicos quædā diuerſitas habenda charitatis? Puto quidem quod ex his ſatis patuerit, eſſe uim quidem charitatis unam, multas tamen habere cauſas, & multos ordines diligendi, & ꝓpter hoc nunc dicere ſponſam, Ordinate in

me

me charitatem, hoc eſt docete me diuerſos ordines charitatis. Quod ſi adhuc addendum his aliquid uidetur, poſſumus & illud in medium adducere, quod ait Apoſtolus: Viri diligite uxores ueſtras ſicut corpora ueſtra, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam. Quid ergo? debent quidem uiri uxores ſuas diligere, alias uero mulieres non debent omnino diligere in omni caſtitate & ſanctitate? An non uidebuntur etiam ipſæ eſſe de proximis? Sed impendenda quidem eſt dilectio, uel in coniugem, uel in matrem, uel in ſororem, ſi tamen fideles ſint, & Deo adhærentes: & erga aliam mulierem nullam ſecundũ quod ipſa proxima dicitur, eſt nobis impendenda dilectio. Quod ſi hoc abſurdũ uidetur, debet autem ſecundum mandati ordinẽ etiam erga eas caſta haberi dilectio, prorſus inter ipſas perſonas fœminarum quibus impendenda dilectio eſt, habendus profecto eſt ordo quidam in charitate, conueniensq; diſtinctio. Et maiori quidem cum honorificentia matri deferenda eſt dilectio, ſequenti uero gradu cum quadam nihilominus reuerẽtia, etiam ſororibus. Proprio uero quodã & ſequeſtrato ab his more charitas coniugibus exhibenda. Poſt has uero perſonas pro meritis etiam & cauſis unicuiq; in omni (ut diximus) caſtitate deferenda dilectio eſt. Secundũ hæc etiam de patre, uel fratre, atq; alijs propinquis obſeruabimus. Erga ſanctos uero qui nos in Chriſto genuerunt, ſed & paſtores, atq; epiſcopos, uel qui uerbo Dei præſunt presbyteri, aut qui bene miniſtrant in eccleſia, uel qui in fide præcellunt cæteros, quomodo nõ pro uniuſcuiuſq; meritis affectio penſabitᷣ charitatis lõge eminentior ꝙ erga eos haberi poteſt, qui aut nihil horum, aut non integre egerunt? Sed & inter parentes fideles & infideles, & fratres fideles ac infideles, ſororeſq;, poteſt ne fieri ut non erga hos ſingulos diuerſus ordo habeatᷣ charitatis? Quas diuerſitates intuens ſponſa, & uidens de his omnibus animæ ad perfectionem tendenti neceſſariam uideri ſcientiam earũ rerũ, ut uniuſcuiuſq; loci & ordinis menſuras poſſit tenere charitatis, dicit ad amicos ſponſi, eos uidelicet qui uerbum Dei miniſtrant, Ordinate in me charitatẽ. hoc eſt docete me, & tradite mihi quomodo per hæc ſingula ordinem ſeruare debeam charitatis. Omnes enim homines (ſicut iam diximus) ſecundũ hoc quod ſimiles nobis ſunt, ſimiliter diligendi ſunt: imò omnis rationabilis creatura à nobis, utpote rationabilibus æqualiter diligenda eſt. Adijciendũ tamen in charitate eſt unicuiq; ad hoc quomodo eſt, & ad hoc quod rationabilis eſt: ſi (uerbi gratia) aut in moribus, aut in opere, aut in propoſito, aut in ſcientia, aut in ſtudijs cæteros præcellit: & pro his ſingulis ſecundũ ſuum cuiq; meritum ad generalem dilectionẽ addendum eſt etiam ſpecialis aliquid charitatis. Verũ ut maior de his habeatur auctoritas, ab ipſo Deo capiamus exemplum. Ipſe enim amat omnia quæ ſunt æqualiter, ut nihil oderit eorum quæ fecit: neq; enim fecit aliquid quod odio haberet: non tamen ob hoc ſimiliter dilexit Aegyptios ut Hebræos, & Pharaonem ut Moyſen & Aaron. Nec rurſus reliquos filios Iſrael ſimiliter dilexit ut Moyſen & Aaron & Mariam: nec iterum Aaron & Mariã ſimiliter dilexit ut Moyſen, quamuis uerum ſit ut diciᷣ ad eum: Parcis autem omnibus, quia omnia tua ſunt domine amator animarum. Spiritus enim incorruptionis eſt in omnibus: tamen ille qui menſura & numero & pondere diſpoſuit omnia, ſecundũ menſuram ſine dubio uniuſcuiuſq; meritorum & dilectionis ſuæ temperat libram. Nunquid non putabimus quia non ſimiliter ab eo dilectus eſt Paulus, cum perſequeretur eccleſiam dei, ſicut diligebatur, dum ipſe pro ea perſecutiones cruciatuſq; tolerabat, & dicebat ſibi ineſſe ſolicitudinẽ omnium eccleſiarum? Multum eſt nunc, ut inter iſtos ordines charitatis etiam de affectu odij qui uidetur huic charitatis affectui cõtrarius inſeramus, quia etiam dominus dicit: Inimicus ero inimicis tuis, & aduerſabor aduerſarijs tuis. Et iterum: Si peccatori tu adſiſtis, & ei quem odit dominus, amicus es. Quæ utique hanc habent abſolutionẽ, quam & illud quod dictum eſt: Honora patrem tuum et matrẽ tuam. Et iterũ: Qui nõ odit patrem, & reliqua. in quo profecto nimieras charitatis in deũ his qui aduerſantur contrariũ uidetur generare affectum, dum nulla poteſt eſſe cõſonantia luci & tenebris, & Chriſto cum Belial, nec eadem portio eſſe fideli cum infideli. His ergo ut potuimus de charitatis ordinibus expoſitis, patet ad intelligendũ quid ſit quod poſcat ſponſa, id eſt eccleſia, uel anima tendens ad perfectionem, prçſtari ſibi ab amicis ſponſi. quoniã introduci ſe popoſcerat in domum uini, ubi ſine dubio intellexerat in omnibus his quæ uiderat, eminere & præcellere gratiam charitatis, & ipſam didicerat maiorem omnium, ſolamq; eſſe charitatem quæ nunquam cadet; ideo depoſcit ut ordinem eius diſcat,

ne forte aliquid inordinatum faciens uulnus ab ea aliquod accipiat, ut in poſterioribus dicitur, Vulneratæ charitatis ego ſum. Ea autem ſiue ad angelos dici accipiamus, à quibus ſe inſtrui poſtulat & muniri, nihil abſurdum uidebitur: ſecundũ hoc quod de populo dicitur: Lætamini gentes cum populo eius, et confortent eos omnes angeli Dei. Et ut in alijs dicitur, Circumdat angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Et item alibi, Nolite contemnere unum ex minimis iſtis qui in eccleſia ſunt, quia angeli eorum ſemper uident faciem patris mei qui in cœlis eſt. Sed & in Apocalypſi Ioannis angelo Thyatirenſi teſtimoniũ dat filius dei pro charitate quam ordinauit angelus ipſe in eccleſia ſibi commiſſa. Sic enim ſcriptum eſt: Scio opera tua & charitatem tuam, & fidem, & miniſterium, & patientiã, & opera tua nouiſſima maiora ꝙ priora. Sed & ſi ad prophetas hæc referamus, qui miniſtrauerũt uerbum dei ante aduentum ſponſi, ut per ipſorum doctrinam uideatur eccleſia uelle ordinem diſcere charitatis, id eſt propheticis inſtrui uoluminibus, non uidebitur abſurdũ. Sed & omnes ſancti qui de hac uita deceſſerunt, habentes adhuc charitatem erga eos qui in hoc mundo ſunt, ſi dicantur curam gerere ſalutis eorum, & iuuare eos precibus ſuis, atq; interuentu ſuo apud deum, non erit inconueniens. Scriptum nanq; eſt in Machabæorũ libris ita: Hic eſt Hieremias propheta Dei, qui ſemper orat pro populo. Sed & ad apoſtolos hæc dici (ut ſuprà iam dixi) non uidebitur alienum: per hos enim omnis eccleſia Dei, uel anima quærens Deum, introducitur in domum uini (ut ſuprà diximus) & aromatibus atq; odoribus repletur, et cõponitur in melius, ſicut in poſterioribus legimus & docemur omnem ordinẽ rationemq; charitatis. Cõfirmate me in unguentis, ſtipate me in malis, quia uulneratæ charitatis ego ſum. In græco quidem habetur, Confirmate me in myrrhis. Myrrhin genus quoddam arboris nominans, quod Latini putantes myrta dictum, unguẽta interpretati ſunt. Igitur ordo ſermonis huiuſmodi eſt, Poſteaquam ſponſa & uerba ex ore ipſius ſponſi audiuit, & cubiculũ regis ingreſſa eſt, & domum uini locumq; conuiuij ac ſapientiæ, & in eo uictimas & craterem mixtum ſacramentis eius aſpexit, quaſi in horum omnium admiratione ſtupens, & ſaucia poſtulat ab ipſis nihilominus amicis & ſodalibus ſponſi ut confirmetur, & quaſi deficiens ſuſtentetur, incumbens paulum ſuper arborem μυῤῥίν, uel meliam. Amoris enim uulnere percuſſa arborum ſolatia, ſyluarumq; ſectatur. Hæc ſecundũ literam. Sed ex his ut exequi poſſimus intelligentiã ſpiritalem, indigemus illa gratia quàm conſequi à deo meruit ipſe Solomon, qui omnium quæ ſunt radicum & arborũ & uirgultorum naturas didicit, ut ſciremus & nos quæ uis, & quæ natura ſit arboris myrrhæ, quo cõpetenter ex hac ſpiritalis aptari poſſit expoſitio. Hoc eſt autem quod ſolum peruenire ad nos de huius arboris notitia potuit, quia odorem ſolum habeat ſuauem, nullum tamen afferat fructum. Melia uero arbor notum cunctis eſt, quod non ſolum ferat fructum, ſed et dulciſſimum & ſuauiſſimum ferat. Omnes igitur homines arbores dicunẽ, ſiue bonæ, ſiue malæ, & fructuoſæ, ſiue infructuoſæ, ſicut & dominus in Euangelio dicit: Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructũ eius malum. Et omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Tres ergo differentiæ in hominibus uidentur eſſe. Quidam qui omnino nullum fructũ afferunt, & ecce alij qui afferunt. Sed in his qui afferunt, aut mali ſunt fructus, aut boni. Hic ergo ſponſa (id eſt eccleſia Chriſti) confirmari ſe poſtulat, & reclinari quidem ſuper unam arborem meliam afferentem fructus bonos: & recte ac cõpetenter. Super his enim confirmatur & ſtipatur eccleſia, qui in bonis operibus fructificant, & creſcunt. Quid autem eſt quod in myrrhis, infructuoſis ſcilicet arboribus, confirmari uult odore ſolo gaudẽtibus: Ego puto quod iſtos qui ſolo odore gaudent, & necdũ fructus fidei afferunt, illos dicat quos Paulus ad Corinthios ſcribẽs, dicit: Qui inuocant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco ipſorum & noſtrum. Pro eo ergo quod inuocanr nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, habent in ſemetipſis odoris quandã ex ipſa inuocatione nominis ſuauitatem. Pro eo uero quod non cum omni fiducia & libertate accedunt ad fidem, nullos fidei afferunr fructus. In loco hoc poſſumus nos catechumenos eccleſiæ intelligere, ſuper quos ex parte aliqua confirmanẽ eccleſiæ. Habent enim & in ipſis nõ parum fiduciæ, & ſpei plurimũ, quod & ipſi fiant aliquãdo arbores fructiferæ, et plantenẽ in paradiſo Dei ab ipſo agricola patre. Ipſe enim eſt qui plantat huiuſmodi arbores in eccleſia Chriſti, quæ eſt paradiſus deliciarũ. Sicut & dominus dicit: Om-

cit: Omnis plantatio quam nõ plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Stipat̃ ergo ec
cleſia & inter melias, & ſuper ipſas requieſcit. Quæ meliæ illæ putandæ ſunt animæ quæ
quotidie innouantur ad imaginẽ eius qui creauit eas. Quia enim per innouationẽ ſui ima
ginem reparant filij dei, merito & ipſæ arbores meliæ appellant̃, quia & ipſe ſponſus ea-
rum in ſuperioribus dictus eſt, ſicut arbor melia eſſe in lignis ſyluæ. Et ne mireris ſi idem
ipſe & arbor uitæ & diuerſa alia dicatur, cum idem & panis uerus, & uitis uera, & agnus
dei, & multa alia nominetur. Omnia nanqꝫ hęc uerbũ dei unicuiqꝫ efficitur, prout menſu
ra uel deſideriũ participantis expoſcit: ſecundũ quod & mãna, qui cum eſſet unus cibus,
unicuiqꝫ tamen deſiderij ſui reddebat saporẽ. Præbet ergo ſeipſum non ſolũ eſurientibus
panem, & ſitientibus uinum, ſed & delitiari uolentibus, ſemetipſum & fragrãtia exhibet
poma. Propterea ergo & ſponſa uelut refecta iam & bene paſta, fulciri in melijs ſe poſcit,
ſciens in uerbo eſſe ſibi non ſolum omnem cibum, ſed & omnes delitias: & per ea maxi-
me diſcurrit, dum ſe uulneratã ſentit eſſe iaculis charitatis. Si quis uſquã eſt qui fideli hoc
amore uerbi dei arſit aliquando, ſi quis eſt (ut propheta dicit) qui electi iaculi eius dulce
uulnus plagamqꝫ accepit, ſi quis eſt qui ſcientiæ eius amabili cõfixus eſt telo, ita ut diurnis
cum deſiderijs nocturniſqꝫ ſuſpiret, aliud quid loqui non poſſit, audire aliud nolit, cogita-
re aliud neſciat, deſiderare præter ipſum, aut cupere aliud uel ſperare nõ libeat: iſta anima
merito dicit, Vulneratæ charitatis ego ſum: & ab illo uulnus accepi, de quo dicit Eſaias:
Et poſuit me ſicut iaculũ electum, & in pharetra ſua abſcõdit me. Tali uulnere decet deũ
percutere animas, talibus iaculis teliſqꝫ configere, ac ſalutaribus eas uulneribus ſauciare:
ut quia deus charitas eſt, dicat & ipſe: Quia uulneratæ charitatis ego ſum. Et quidem in
hoc quaſi amatorio dramate ſpõſa charitatis ſe dicit uulnera ſuſcepiſſe: poteſt autem ſimi
liter feruens anima erga ſapientiam dei dicere, quia uulneratæ ſapientiæ ego ſum: illa ſcili
cet quæ ſapientiæ eius pulchritudinẽ potuit intueri. Poteſt & alia anima uirtutis eius ma-
gnificentiam contuens et admirata potentiã uerbi dei dicere, quia uulneratæ uirtutis ego
ſum. Talis credo aliqua ſicut erat illa quæ dicebat, Dominus illuminatio mea & ſalus
mea, quem timebo? Sed & alia anima erga amorem iuſtitię eius feruens, et diſpenſationũ
ac prouidentiæ eius iuſtitiã contuens, dicit ſine dubio, uulneratæ iuſtitiæ ego ſum. Et alia
bonitatis eius ac pietatis immenſitatẽ reſpiciens, ſimilia loquitur. Sed & horum omnium
generale eſt iſtud charitatis uulnus, quo ſe uulneratã prædicat ſponſa. Sciendum tamen
eſt, quod ſicut ſunt iſta dei iacula, quæ animæ habenti deſideriũ bonorum ſalutis uulnus
infligunt: ita ſunt & iacula maligni ignita, quibus anima quæ non eſt ſcuro fidei protecta,
uulneratur in mortem. De ipſis dicit Propheta: Ecce peccatores intenderunt arcum, pa-
rauerunt ſagittas ſuas in pharetra ſua, ut ſagittẽt in obſcuro rectos corde. Hic peccatores
de occulto ſagittantes dæmones inuiſibiles dicit: et ipſi ſunt habentes quædam iacula for
nicationis, alia cupiditatis & auaritiæ, quibus quamplurimi uulnerantur. Habent etiam
ſpicula iactantiæ & uanæ gloriæ: ſed iſta ualde ſubtilia ſunt, ita ut confixã ſe anima ab eis
ſauciatamqꝫ uix ſentiat, niſi ſi induta eſt armis dei, & ſtat uigilans & immobilis erga aſtu-
tias diaboli, ſcuto ſemetipſam fidei per omnia contegens, & nullam prorſus corporis par
tem fide nudã relinquens. Quantacunqꝫ aũt dæmones fecerint tela, ſi inueniant mentem
hominis fide munitam, etiam ſi fuerint ignita, etiam ſi cupiditatũ flammis & incendijs ar-
deant uitiorũ, fides plena cuncta reſtinguit. Leua eius ſub capite meo, & dextera eius am
plectetur me. Deſcriptio eſt quidem amatorij dramatis ſponſæ feſtinantis ad connubium
ſponſi, uelut tamen paulo apertioribus corporis appellationibus currit. Sed cõuerte te ue
locius ad ſpiritum uiuificantem, & refugiens appellationes corporeas, uere perſpice quæ
ſit uerbi dei læua, quæ ſit dextra, quod etiam caput ſponſæ eius, animæ ſcilicet perfectæ,
uel eccleſiæ, & non te rapiat carnalis & paſſibilis ſenſus. Ipſa enim eſt hic ſponſi dextera
& læua, quæ in prouerbijs de ſapientia dicitur, ubi ait: Longitudo enim uitæ in dextera
eius, in ſiniſtra uero eius diuitię et gloria. Et ſicut hic ſapientiã non ideo aliquam fœminã
dici putabis, quia fœmineo nomine appellari uidetur: ita ne in hoc quidem quoniam ma-
ſculino genere ſponſus uerbum dei dicitur, corporaliter intelligere debes læuam eius, aut
dexteram, uel amplexus ſponſæ, uel animæ pro fœminini generis declinatione percipe-
re: ſed uerbum dei quamuis apud Græcos maſculino, apud nos neutro genere proferat̃,
ſuper maſculinũ tamen & neutrum ac fœmininũ genus, & ſuper omne omnino quod ad

hoc reſpicit, eſſe cogitanda ſunt iſta de quibus ſermo eſt: & non ſolum uerbum dei, ſed & eccleſia eius, atq; anima perfecta, quæ & ſponſa nominatur. Sic enim & Apoſtolus dicit, In Chriſto enim neq; maſculus, neq; fœmina, ſed omnes in ipſo unũ ſumus. Hæc autem propter homines qui aliter audire non poſſunt, niſi his uerbis quę in uſu habentur, in ſcriptura diuina humani more referuntur eloquij: ut uerbis quidem notis ea & ſolitis audiamus, ſenſu tamen illo quo dignum eſt de diuinis rebus & incorporeis ſentiamus. Nam ſicut is qui amatorem dicit ſe eſſe pulchritudinis ſapientiæ, hoc oſtendit quod naturalẽ qui in ſe eſt charitatis affectũ ad ſtudia tranſtulerit ſapientiæ: ita & hic ſponſa depoſcit, uel anima, uel eccleſia, ut ſponſus ſuus qui eſt uerbum dei, læua quidem ſua caput eius ſuſtentet, dextera uero eius omne eius reliquũ complectatur & conſtringat corpus. Eſt autem læua in qua ſapientia diuitias continere & gloriã dicitur. Quas autem habet diuitias eccleſia, & quam gloriam, niſi illas quas accepit ab eo, qui cum diues eſſet, pauper factus eſt, ut illius paupertate eccleſia fieret diues? Quæ aũt eſt gloria? illa ſine dubio de qua dicit, Pater clarifica filium tuum, paſſionis ſine dubio gloriã deſignans. Fides ergo paſſionis Chriſti, gloria & diuitiæ eccleſię ſunt, quæ in læua eius continẽtur. Læuam autem puto uerbũ dei hoc modo debere intelligi: quoniã quidem ſunt in eo quædam diſpenſationes ante incarnationẽ geſtæ, ſunt uero aliquæ & per incarnationẽ. Illa pars uerbi dei quæ ante aſſumptionem carnis in diſpenſationibus peracta eſt, dextera poteſt uideri: hęc uero quæ per incarnationem, ſiniſtra appellari. Vnde & ſiniſtra diuitias & gloriam habere dicitur. Per incarnationem nanq; diuitias & gloriam quæſiuit, omniũ ſcilicet ſalutem. In dextera autem longitudo uitæ eſſe dicitur: per quod ſine dubio illa eius pars quę in principio apud deum deus erat uerbum, ſempiternitas indicatur. Hanc ergo læuam eccleſia cuius Chriſtus eſt caput, optat habere ſub capite ſuo, & fide incarnationis eius caput ſuum muniri: Dextera uero eius amplecti, id eſt illa agnoſcere, & de illis inſtrui, quę ante huius quoq; per incarnationem geſtę diſpenſationis tempus in arcanis habentur & reconditis. Dextera nanq; ibi putanda ſunt eſſe omnia, ubi nihil de peccatorũ miſerijs, nihil de fragilitatis lapſu continetur. Hic uero læua, ubi uulnera noſtra curauit, & peccata noſtra portauit, factus etiã ipſe pro nobis peccatum & maledictum. Quæ omnia quamuis caput & fidem ſuſtentẽt eccleſiæ, merito tamen ſiniſtra uerbi dei appellabuntur. In quibus aliqua etiam præter illam natutam quę tota dextera eſt, & tota lux ac ſplendor et gloria, pertuliſſe memoratur.

Adiuraui uos filiæ Hieruſalem in uirtutibus & in uiribus agri, ſi eleuaueritis & ſuſcitaueritis charitatem quoaduſq; uelit. Sponſa adhuc ad adoleſcentulas loquitur, prouocans eas & exhortans, imò & adiurans per ea quæ eis chara eſſe nouit & amabilia, ut ſi forte eleuare cœperint charitatem, iacentem quippe in eis, & excitare eam, utpote adhuc dormientem apud eas, intantũ eleuent eam, & intantum ſuſcitent, in quantum uoluerit ſponſus, nec minus aliquid in ea agant ꝙ uoluntas ipſius patitur. Hæc eſt enim amãtis ſponſæ perfectio, ut à nullo uelit contra animum et uolunratem eius fieri quem diligit. Et ut hoc nõ negligẽter aut ſegniter agant, per uirtutes agri, id eſt per plantaria & uirgulta quę in agro ſunt, & per uires eius, ſine dubio per ea quæ in eo ſata ſunt, adiurantur. Tali ordine, taliq; uerborum compoſitione textus hiſtorici dramatis dirigitur: nunc iam quid arcani intrinſecus contegat, requiramus. Omnis anima præcipue quæ filia eſt Hieruſalem, habet aliquem agrum proprium, qui ei ſecreta quadam per Ieſum meritorum ſorte delatus eſt. Sicut fuit & ille ager Iacob, cuius ſuauitate permotus Iſaac patriarcha, myſticis aiebat eloquijs. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Habet ergo unaquæq; anima (ut diximus) agrum ſuum, ita nanq; et conuerſatio eius, ager eſt eius. In hoc agro anima quæ diligens & ſtudioſa eſt, ſatiſagit & ſtudet plantare bonos ſenſus, & omnes excolere animi uirtutes: nõ ſolum autem animi uirtutes, ſed & uires operum, quibus uidelicet impleri poſſunt miniſteria mandatorũ. Eſt ergo (ut diximus) unicuique animus ſuus ager quem colit & plantat, & ſeminat ſecundũ hæc quæ diximus. Eſt autem & omnium ſimul filiarũ Hieruſalẽ unus quidã & cõmunis ager, de quo Paulus ait, dei agricultura eſtis. Quẽ agrum cõmune exercitiũ eccleſiaſticæ fidei & conuerſationis accipiamus, in quo certũ eſt uirtutes ineſſe cœleſtes, & uires ſpiritaliũ gratiarũ. Vna enim quæq; anima quæ nunc filia Hieruſalẽ hic appellatur, ſciens quod matrem habeat Hieruſalẽ cœleſtem, cõferat aliquid neceſſe eſt ad agrũ hunc excolendũ, & cœleſti eũ poſſeſſione dignũ

cupiat

cupiat effici. In iſtius ergo agri uirtutibus eleuari charitatem Chriſti, & excitari ab adoleſcentulis & initia fidei habētibus proteſtatur eccleſia, & dicit ad eas, Si leuaueritis & excitaueritis charitatem quoaduſq; uelit: hoc eſt, ſi iam ad hoc ueneritis, ut incipiatis agi nō ſpiritu timoris, ſed adoptionis, & in hoc profeceritis ita ut perfecta in uobis dilectio foras mittat timorē, & ut eleuetis atq; exaltetis in uobis charitatē & excitetis eam, tamdiu eleuate eam, & tandiu extollite, quādiu ipſe uelit filius charitatis, immo ipſe qui ex Deo eſt charitas: ne forte putātes ſufficere humanæ charitatis menſuras, in charitate dei minus aliquid ꝙ deo dignum eſt, agatis. Menſura enim charitatis hæc ſola eſt, ut tantum quantum ipſe uult diligatur: uoluntas autem dei ſemper eadem eſt, nec unquā mutatur. Nūquam ergo immutatio aliqua, aut finis ullus in dei charitate recipitur. Notandum ſane eſt, quod non dixit ſi acceperitis charitatē, ſed ſi leuaueritis: quaſi quæ eſt quidem in uobis, ſed iacet & nondum erecta eſt. Et rurſum nō dixit, ſi inueneritis, ſed ſi excitaueritis charitatē: quaſi quæ ſit intrinſecus quidē, ſed iaceat & dormiat in eis, donec inueniat ſuſcitantem. Ipſam credo & Paulus ſuſcitabat tunc adhuc in diſcipulis dormientem, cū dicebat. Exurge qui dormis & continges Chriſtum. Vox fraterni mei. Frequēter nos admonere conuenit quod libellus hic in modum dramatis texitur. Præſens enim uerſiculus quē propoſuimus, tale aliquid indicat: quod cum ſponſæ ſermo eſſet ad adoleſcentulas filias Hieruſalem, ſubito quaſi eminus uocē ſponſi ſenſerit, quaſi cū aliquibus loquētis: interruptoq; ſermone quem faciebat ad adoleſcentulas, ſponſa aurē conuerterit ad auditū qui ad eum peruenerat & dixerit, Vox fraterni mei. Sponſum uero intellige primo quidē antequam appareret oculis ſponſæ, uoce ei ſola agnitum: poſt hæc uero etiam cōſpectibus eius apparuiſſe ſuper montes quoſdam uicinos illi loco in quo ſponſa morabat̄ ſalientē, & magnis quibuſdam non tam paſsibus ꝙ ſaltibus colles mōteſq; in modum cerui, uel capreæ tranſcendentē, & ita ad ſponſam ſuam omni cum properatione uenientem. Vbi uero ad domum intra quam ſponſa cōmorabatur aduenit, ſtetiſſe eum paululū intellige poſt domum ita ut ſentiretur quidē adeſſe, nondum tamen domū palàm uellet & euidenter intrare, ſed prius quaſi ſub amatoris ſpecie per feneſtras aſpicere uelle ſpōſam. Intellige aūt retia quædam prope domū ſponſæ, aut laqueos eſſe poſitos, ut ſi forte ipſa, uel aliqua ſodalium eius ex filiabus Hieruſalē aliquando exiſſet, caperetur. Ad iſta uero retia ueniſſe ſpōſum certū eſt: qui cum capi ab eis nō poſſet, ſed fortior eorū effectus, diruperit ipſa retia, diruptiſq; eis ſuper ipſa incedens etiam per ipſa proſpexerit: & poſtquā hoc opus fecerit, dicat ad ſponſam, Exurge, ueni proxima mea, ſponſa mea, colūba mea: hoc autē dicat ut ipſo opere oſtendat ei quomodo cū fiducia debeat cōtemnere iam retia quæ ei tetēderat inimicus, nec timeat laqueos quos ab ſe iam uiderat eſſe diruptos: & adhuc ut amplius ad ſe ſpōſam prouocet feſtinare, dicat ei. Quia omne tempus quod iam graue uidebat̄ tranſiuit, & hyems quæ ei cauſa exorta uidebatur, abſceſsit, pluuiæq; inutiles abierunt, & tempus iam floridum uenit, nihil moreris iter aggredi ueniendi ad me. ecce enim & agricolæ, quia ueris iam tēpus arriſit, uineas colūt: uox enim tum & aliarū auium, tum etiam ſonora & grata turturis uernantis auditur. Sed & ficus de ueris certa temperie germen ſuū produxit: uites uero intantū de temporis trāquillitate nō dubitant, ut flores ſuos iam audeant odoreſq; proferre. Hæc quidem de tranquillitate tēporis indicat ſponſæ, ut maiore cum fiducia atripere iter audeat pergēdi ad ſponſum. Sed & locū deſcribit ei, in quo uult eam ſecū requieſcere: & dicit uelamento cuiuſdā ſaxi quod muro ipſi, uel loco promurali contiguū ſit, opaciſsimū quendam effici locum: ad quem uenire eam uult, & ablato uelamine ibi eius reuelatā faciem contueri, ut facie ad faciem innoteſcat ſpōſo ſuo, & non ſolum faciem eius reuelatam uideat ſpōſus & liberam, ſed & uocem eius ibi audiat, certus iam quod & facies eius pulchra ſit, & uox eius ſuauis ac delectabilis. Hæc aūt præuenientes cōiunximus, ne ordinem dramatis, & hiſtorię textum uideremur interrūpere. Sed præuenientes paululū uſq; ad illum locum fabulæ ordinem proſecuti ſumus, ubi ait, Quoniā uox tua ſuauis, facies tua ſpecioſa. Nunc ergo repetentes uideamus primo quid eſt quod ait: Vox fraterni mei. Ex uoce ſola ab eccleſia ſua primo Chriſtus agnoſcit̄. Primo enim uocem ſuā præmiſit per prophetas, & cū non uideretur audiebatur tamē. Audiebatur autem per ea quæ annūciabantur de eo: & tandiu ſponſa, id eſt eccleſia quæ ab initio ſeculi congregabatur, ſolam uocē eius audiuit, uſq; quo oculis ſuis eum uideret, &

diceret, ecce hic uenit ſaliens ſuper mõtes, trãſiliens ſuper colles. Saliebat enim ſuper propheticos mõtes, & ſanctos colles, illos ſcilicet qui in hoc mundo imaginẽ eius formamq; geſſerunt. Sed & ſi in apoſtolis eum ponas quaſi in mõtibus ſalientem, & eminentẽ cunctis, & in collibus nihilominus his duntaxat qui ſecũdo loco electi ab eo & miſsi ſunt, nõ erit inconueniens. In his enim ſimilis efficitur capreæ, & hinnulo ceruorũ. Capreæ, quod omnẽ uiſum uiſus eius præcellit. Et ceruo, quod ad interitũ ſerpẽtis aduenit. Sed & unaquæq; anima (ſiqua tamen eſt quæ uerbi dei amore cõſtringitur) ſiquando in diſputatione ſermonis eſt poſita, ut nouit omnis qui expertus eſt, quomodo cum in arctum uenit, & anguſtijs propoſitionum quæſtionũq; concluditur, ſiquando eam legis ac prophetarũ uel ænigmata uel obſcura quæq; dicta concludunt, ſi forte adeſſe eum ſentiat anima, & eminus ſonitum uocis eius accipiat, ſubleuatur ſtatim: & ubi magis ac magis propinquare ſenſibus eius cœperit, & illuminare quæ obſcura ſunt, tunc eum uidet ſalientem ſupra montes & colles, altæ ſcilicet & excelſæ ſenſus ſibi intelligentiæ ſuggerentẽ: ita ut merito dicat hæc anima, Ecce hic uenit ſaliens in montibus, trãſiliens ſuper colles. Hæc autẽ dicimus nõ immemores quod iam & in ſuperioribus coram poſitus præſenti collocutus ſit ſponſæ; ſed quoniam (ut ſæpe diximus) dramatis ſpeciem libellus hic continet, nunc in præſenti dicuntur aliqua, nunc etiam in abſenti: & ſic agitur immutatio perſonarum, ut uterq; ordo cõpetenter dirigi uideatur. Quãuis enim promittat ſponſus, & dicat ad ſponſam ſuam, qui ſunt electi diſcipuli eius, Quia ecce ego uobiſcũ ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationẽ ſeculi: tamen iterũ per parabolas dicit, quia paterfamilias uocauit ſeruos ſuos, & unicuiq; diſtribuit pecuniam negotiandi gratia, & profectus eſt. Et iterum dicit, Quia abijt petere ſibi regnum. Et iterum, quaſi de abſente ſponſo dicitur, Quia media nocte clamor factus eſt dicentiũ, quia uenit ſponſus. Sic ergo nunc præſens eſt ſponſus, & docet, nunc abſens dicitur, & deſideratur: & utrũq; uel eccleſiæ, uel animæ ſtudioſæ conueniet. Cum enim pati perſecutiones & tribulationes permittitur eccleſia, abſens ei uidetꝛ. Et rurſum cũ in pace proficit, & in fide ac bonis operibus floret, præſens ei eſſe intelligitur. Sed et anima cũ quærit aliquẽ ſenſum, & agnoſcere obſcura quæq; & arcana deſiderat, donec inuenire non poteſt, abſens ei ſine dubio eſt uerbũ dei. Vbi uero occurrerit, & apparuerit quod requiritur, quis dubitat adeſſe uerbũ dei, et illuminare mentẽ ac ſcientiæ lumen ei præbere? Et iterum ſubduci nobis eum atq; iterum adeſſe ſentimus per ſingula quæ aut aperiuntur, aut clauduntur in ſenſibus noſtris, Et hoc eouſq; patimur, donec tales efficiamur, ut nõ ſolum reuiſere nos, ſed & manere dignetur apud nos ſecundũ quod interrogatus à quodam diſcipulo dicente, Domine quid eſt factũ quod incipis nobis manifeſtare temetipſum, & nõ huic mundo? reſpõdit ſaluator: Si quis diligit me, uerbum meũ cuſtodit, & pater meus diliget eum, & ad ipſum ueniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Si ergo & nos uolumus uidere uerbũ dei atq; animæ ſponſum ſalientem ſuper montes, & exultantẽ ſuper colles, primo audiamus uocem eius: & cũ audierimus eum in omnibus, tunc etiam eum uidere poterimus, ſecundũ ea quæ in præſenti loco uidiſſe deſcribitur ſponſa. Nam & ipſa quamuis & prius eum uiderit, non eum tamẽ ita uiderat, ut nunc ſalientem ſuper montes, & exilientem ſuper colles, neq; per feneſtras ſuas procũbentem, neq; pet retia proſpicientem, ſed magis uidetur quod prius hyemis tempore eum uiderit. Nunc enim primũ dicit ei, Quia hyems trãſiit. Igitur, ut res indicat, etiam per hyemem ſponſæ ſuæ apparet, id eſt tribulationum & tentationum tempore. Sed & alia eſt illa uiſitatio, in qua uiſitatur paululum, & iterum deſeritur, ut probetur ac rurſus requiritur, ut caput eius ſuſtenteꝛ, & ut tota cõplectatur, ne forte aut in fide titubet, aut corpus eius tentationũ pondere prægrauetur. Et ideo uideꝛ mihi hyems fuiſſe illud tempus, cum caput ſuum fidei ſcilicet ſummitatem læua ſponſi cõtineri poſcebat, & dextera eius omne corpus amplecti. Nunc autem iſta uiſio quæ de mõtibus apparet, & collibus, gratiarũ puto ſpiritalium altitudines, potẽtiasq; deſignat. Sed & per feneſtras quod proſpicere dicitur, ſenſibus mihi lumen uideꝛ præbere. Et retia quæ dirumpit, & conterit, laqueos indicari diabolicos puto, utpote tentationũ tempore tanquã hyeme iam peracta. Oſtendũtur etiam ſigna ueris, & æſtatis, ſicut in Pſalmis dictum eſt, Aeſtatem & uer, tu feciſti ea. Inde deniq; & flores profectuũ protulit eccleſia, tentationibus ſuperatis, & putationis diſpẽſatione tranſacta, ſicut in ſuis locis cũ ad hæc differenda uentũ fuerit oſten-

detur

detur, Ecce hic uenit ſaliens ſuper mõtes, tranſiliens ſuper colles. Hiſtoricũ ordinem iam
proſecuti ſumus: nunc autem quomodo Chriſtus ad eccleſiam ueniens ſaliat ſuper mon-
tes, & exiliat ſuper colles, uidendum eſt. Exiliens enim magis quàm tranſiliens propoſiti
ſermonis proprietas habet. Iſaac enim ambulans & progrediẽs maior fiebat, uſq; quo fie-
ret magnus ualde. Paulus autem non iam ambulando profecit, ſed currendo, cum dicit:
Curſum cõſummaui. Saluator autem noſter & eccleſiæ ſponſus, neq; ambulare, neq; cur
rere, ſed ſuper hæc ſalire dicitur, & exilire. Si enim cõſideres quomodo parui tẽporis ſpa-
tio occupatum falſis ſuperſtitionibus mundũ ſermo dei percurrit, & ad agnitionem uerę
fidei reuocauit, intelliges quomodo ſaliat ſuper mõtes, magna uidelicet quæq; regna ſalti
bus ſuis ſuperans, & ad recipiendã cognitionẽ diuinæ religionis inclinãs: & exiliat ſuper
colles cũ etiam minora regna ueslociter ſubiugat atq; ad pietatẽ ueri cultus adducit: & ſic
de loco ad locum, de regno ad regnũ, de prouincijs ad prouincias prædicationis illuſtra-
tione trãſiliens per eum qui dicebat, Quia ab Hieruſalem in circuitu uſq; ad Illyricũ re-
pleuit Euangelium dei, intelliges quomodo ſuper montes ſaliens ueniat, & exiliẽs ſuper
colles. Sed & alio modo poteſt intelligi, ſicut ſupra iam diximus. Quoniãquidem Moy-
ſes de ipſo ſcripſit, & prophetæ nihilominus de ipſo annũciauerunt. Sed & hæc annun-
ciatio in lectione ueteris teſtamenti uelamen habet ſuperpoſitũ: ubi uero ſponſæ, eccle-
ſiæ ſcilicet ad eum conuerſæ, ablatum eſt uelamen, ſubito uidet eũ in iſtis montibus, legis
duntaxat uoluminibus ſalientẽ, & in collibus ſcripturæ propheticæ pro euidenti manife
ſtatione nõ tam apparentẽ ꝙ exilientẽ. uerbi gratia, quaſi ſi reuoluens ſingulas propheti
cæ lectionis paginas inueniat de ipſis exilientẽ Chriſtũ, & per loca ſingula lectionũ abla-
to nunc demũ quo prius tegebatur uelamine, ebullire eũ cernat, & emergere atq; euidẽ-
ti iam manifeſtatione prorũpere. Ob hoc credo & ipſe Ieſus cũ ad transformandum ſe ue
nit, nõ in aliqua planicie, aut cõualle fuit, ſed montẽ cõſcendit, ubi & trãsformatus eſt: ut
ſcias eũ ſemper in mõtibus, aut in collibus apparere, & ut te doceat ne uſquã eum niſi in
legis & prophetarũ montibus quæras. Quod autẽ ſancti quiq; mõtes appellãtur, in multis
ſcripturæ locis inuenies indicari, ſicut ait in Pſalmis, Fundamẽta eius in mõtibus ſanctis.
Et iterũ: Leuaui oculos meos in mõtes, unde ueniet auxiliũ mihi. Auxiliũ nanq; in tribu
lationibus, ex ſcripturarũ diuinarũ ſenſibus capimus. Poſſumus adhuc & mõtes in qui-
bus ſalire uerbũ dei dicitur, & quaſi liberius efferri, nouũ accipere teſtamentũ. Colles ue-
ro de quibus quaſi diu cõpreſſus & occultatus exilijt, ueteris teſtamenti ſentire uolumi-
na. Sed & apud Hieremiam uenatores & piſcatores qui mittuntur capere homines ad ſa
lutem, in mõtibus & collibus eos capere dicuntur. Sic enim ait, Ecce mitto multos piſca
tores, & multos uenatores, & capient eos ſuper omnem montẽ, & ſuper omnẽ collem.
Quod ego magis ad futurũ tempus in conſummatione ſeculi implendum puto, ut cum
miſſi fuerint angeli ſecundũ Euãgelicam parabolam meſſis tẽpore, ut ſeparẽt frumenta
à zizanijs, qui excelſioris uitæ & eminẽtioris fuerit cõuerſationis, iſte in montibus inue-
niatur, aut in collibus. Non inueniet̃ in humilibus & deiectis locis, ne ibi mixtus uidea-
tur eſſe zizanijs: ſed in excelſioribus ſenſibus, & in eminẽtia fidei poſitus, ſalienti in mõ
tibus uerbo dei, & exilienti in collibus ſemper adhærẽs. Quod per aliam nihilominus pa-
rabolam, ſub eodẽ tamen intellectu, dicitur in Euãgelio. Si quis in tecto eſt, non deſcen-
dat tollere aliquid de domo. Poteſt adhuc & alium nobis ſenſum prædiues iſte præſentis
uerſiculi ſermo ſuggerere. Poſsibile nanq; eſt omnẽ qui plena fide credit in deũ, uel mon
tem, uel collem appellari, pro qualitate ſcilicet uitæ & magnitudine intelligẽtiæ: etiam ſi
fuerit aliquando uallis, proficiente in eo Ieſu ætate, & ſapientia, & gratia, omnis uallis im
plebitur. Superbi autem quiq;, & elati ut montes & colles, humiliabunt̃: quoniam qui ſe
exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. De ipſis enim dicitur, Qui cõfidunt
in domino ſicut mõs Sion. & de Hieruſalem dicit̃, Montes in circuitu eius. Vnde puto
ꝙ merito etiã ſaluator noſter, quoniã & ipſe dicitur lapis de mõte exciſus ſine manibus,
& factus eſſe mons magnus, ſicut rex regum, & pontificũ pontifex, poteſt etiam mons
montium appellari. Verum ut etiam tertia expoſitio habeat locum, ad unamquanq; ani-
mam ſermo dirigatur. Si qui ſint capaciores uerbi dei, qui ab Ieſu aquam ſibi datam bibe
runt, & facta eſt in eis fons aquæ uiuæ ſalientis in uitam æternam, in his ſcilicet in quibus
uerbum dei crebris ſenſibus & copioſis, uelut perennibus ebullit fluentis; in his uitæ ac
ſcientiæ

ſcientiæ & doctrinæ merito mōtibus & collibus effectis, digniſsime ſalire uerbum dei dicitur & exilire, factus in eis per affluentiā doctrinæ fons aquæ uiuę ſalientis in uitam ęternam. Similis eſt fraternus meus capreæ, hinnuloq; ceruorū in montibus Bethel. Caprea uel ceruus quod inter munda habeantur animalia, manifeſte ex his quæ in Deuteronomio ſcripta ſunt indicat̃. eſt enim hoc modo ſcriptū. Hæc enim ſunt animalia quæ mādu cabitis, uitulū, & agnum ex pecoribus, & hircū ex capris, ceruū, & capream, & bubalū, & tragelaphū, & ibicem, camelum, & pardum, Sed & quod ſanctus ceruo cōparatur, in multis ſcripturæ diuinæ locis habet̃, ut in pſalmo, ubi dicit. Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarū, ita deſiderat anima mea ad te deus. Verūtamen in ſermonibus quos ex Deuteronomio aſſumpſimus, etiā hoc nō negligenter conſiderandum uidetur, ꝙ dignum in animalibus mūdis enumerandis ordinē tenuerit, ut primo uitulū, ſecundo agnum, tertio hircū ſcriberet. In his uero quæ ſecundū eundem Moyſen nō offeruntur ad altare, primo ceruū, ſecundo capream nominat: & ita poſt hæc reliqua per ordinē deſcribit animantia. Quorū ratio his quibus abundantior gratia ſpiritalis in dono ſcientiæ cōceſſa eſt, per ſpiritum ſanctū manifeſta & euidens fiet. Nobis interim quoniā de ceruo & caprea dicere nunc in expoſitione præſentis uerſiculi incumbit, conueniens uidet̃ ex ſcripturis diuinis congregare pro uiribus, quæ de his animalibus referunt̃. de quibus idem Moyſes cum de carnibus loqueret̃ quæ in omni deſiderio animæ comederent̃ non oblatæ ad altare. ſicut caprea, inquit, & ceruus. Egregiū uero quid xxviij pſalmus, ubi de uirtutibus & efficacia uocis dei per ordinē ſcribit, de ceruo hoc modo dicit, Vox domini perficiētis ceruos, id eſt perfectos facientis ceruos, & reuelabit cōdenſa. Sicut enim uox domini intercidere dicitur flammam ignis, & concutere deſertū, ita perficere ceruos ac reuelare cōdenſa memoratur. Sed & in Iob de ceruo ita inuenimus referri, ubi dominus ad Iob per turbinem loquens & nubem ait. Aut ergo obſeruaſti partus ceruorū, aut numeraſti menſes eorum plenos ad partū, dolores autem eorum ſoluiſti, aut nutriſti eorū natos, aut ſine doloribus partus eorū emittes? Abrumpent filij eorum, & multiplicabunt̃ in natiuitate: exibunt, et non reuertent̃. His adiungēda ſunt etiam illa quæ in prouerbijs legimus hoc modo. Ceruus amicitiarū, & pullus gratiarum loquitur tibi. Hæc interim ad præſens de ceruo nobis ſcripta occurrere potuerunt. Quæ ob hoc aſſumpſimus, ut loquamur nō in doctrina humanæ ſapientiæ, ſed in doctrina ſpiritus, ſpiritalia ſpiritalibus cōparante. Et ideo inuocemus deum patrem uerbi, quod nobis uerbi ſui manifeſtet arcana, ſenſumq; noſtrū remoueat à doctrina humanæ ſapiētiæ, & exaltet atq; eleuet ad doctrinā ſpiritus, ut nō ea quæ ſentit carnalis auditus, ſed ea quę cōtinet uoluntas ſpiritus ſancti loquamur. Paulus apoſtolus nos docet quod inuiſibilia dei ex uiſibilibus intelligantur, & ea quæ nō uidentur, ex eorum quæ uident̃ ratione & ſimilitudine cōtemplentur: oſtendens per hoc quod uiſibilis hic mundus de inuiſibili doceat, & exēplaria quædam cœleſtium contineat poſitio iſta terrena: ut ab his quæ deorſum, ad ea quæ ſurſum ſunt poſsimus aſcendere: atq; ex his quæ uidemus in terris, ſentire & intelligere ea quæ habentur in cœlis. Ad quorum ſimilitudinē quandam, quo facilius colligi per hæc ac ſentiri poſſent diuerſitates, creaturarum quæ in terris ſunt ſimilitudinem conditor dedit. Et fortaſsis ſicut hominem deus ad imaginem & ſimilitudinē ſuam fecit, ita etiam cæteras creaturas ad alias quaſdā cœleſtes imagines per ſimilitudinem cōdidit: & fortaſſe intantum ſingula quæq; quæ in terris ſunt, habent aliquid imaginis & ſimilitudinis in cœleſtibus, ut etiam granum ſinapis quod minimum eſt in omnibus ſeminibus, habeat aliquid imaginis & ſimilitudinis in cœlis: & hoc quod talis ei quædam cōpoſita eſt alternatio naturæ, ut cum minimum ſit omnium ſeminum, maius fiat omnibus oleribus, ita ut poſsint uenire aues cœli, & habitare in ramis eius: ſimilitudinē ferat nō ſolum alicuius cœleſtis imaginis, ſed & ipſius regni cœlorū. Sic ergo poſsibile eſt etiā cætera ſemina quæ in terris ſunt, ut habeant aliquid in cœleſtibus ſimilitudinis, & rationis. Quod ſi ſemina, ſine dubio & uirgulta: & ſi uirgulta, ſine dubio & animātia, uel alitum, uel repentiū, & quadrupedum. Sed & illud adhuc poteſt intelligi, quod ſicut granum ſinapis non unam ſimilitudinē tenet regni cœlorum, et habitationis ſcilicet auiū in ramis ſuis: ſed habet & aliam ſimilitudinē uel imaginē, perfectionis ſcilicet fidei, ita ut ſi quis habeat fidē ſicut granum ſinapis, dicat mōti transferri ſe, & transferet: ita poſsibile eſt ut etiā cætera non in uno aliquo, ſed in pluribus ſpeciem & imaginem

nem cœleſtium ferãt. Et cum plures ſint (uerbi gratia) in grano ſinapis uirtutes quæ rerũ cœleſtium imagines teneant, ultimus & extremus eius uſus eſt iſte, qui habetur apud homines in miniſterio corporali. Ita etiam in reliquis, uel ſeminibus, uel uirgultis, uel herbarum radicibus, uel etiam in animãtibus intelligi poteſt: ut uſum quidem & miniſteriũ hominibus præbeant corporale, habeant autẽ incorporalium rerũ formas & imagines, quibus doceri anima poſsit, & inſtrui ad cõtemplanda etiam ea quæ ſunt inuiſibilia & cœleſtia. Et hoc fortaſsis eſt quod ille ſcriptor diuinæ ſapientiæ dicit. Ipſe enim mihi dedit eorum quæ ſunt ſcientiam ueram, ut ſciam ſubſtantiam mundi, & uirtutes elementorũ, initium, & finem, & medietatem temporũ, uiciſsitudinum permutationes, & cõuerſiones temporũ, anni circulos, & ſtellarum poſitiones, naturas animaliũ, & iras beſtiarum, ſpirituum uiolentias, & cogitationes hominum, differẽtias uirgultorũ, & uirtutes radicum: ſed & quęcunq; occulta & manifeſta ſunt cognoui. Vide ergo ſi poſsimus ex his ſcripturæ ſermonibus, ea quę diſcutere propoſuimus, lucidius euidẽtiusq; colligere. Etenim ſcriptor iſte ſapientiæ diuinæ cũ ſingula quæq; enumeraſſet, ad ultimum dixit, quia occultorum, & manifeſtorũ acceperit ſcientiam: oſtendens ſine dubio quod unumquodq; eorũ quæ in manifeſto ſunt, referatur ad aliquid eorũ quæ in occulto ſunt: id eſt ſingula quæq; uiſibilia habere aliquid ſimilitudinis & ratiõis ad inuiſibilia. Quia ergo impoſsibile eſt homini in carne uiuenti agnoſcere aliquid de occultis & inuiſibilibus, niſi imaginẽ aliquam & ſimilitudinẽ cõceperit de uiſibilibus: ob hoc arbitror, quod ille qui omnia in ſapiẽtia fecit, ita creauit unamquanq; uiſibiliũ ſpeciẽ in terris, ut in his doctrinã quandã & agnitionem rerũ inuiſibiliũ & cœleſtiũ poneret: quo per hæc aſcẽderet mens humana ad ſpiritalem intelligentiã, & rerũ cauſas in cœleſtibus quęreret, ut poſſet edocta per ſapientiã dei etiã ipſa dicere, Quæ in occulto ſunt, & quæ in manifeſto cognoui. Secundũ hæc quoq; agnoſcit & ſubſtantiã mundi, nõ ſolum hanc uiſibilẽ corporeamq;, quę palàm eſt, ſed & illam incorpoream inuiſibilẽq;, quæ in occulto eſt. Agnoſcit etiã elementa mundi: nõ ſolũ uiſibilia, ſed inuiſibilia, & utrorũq; uirtutes. Sed & initium quod dicit, & finẽ, & medietatem temporũ, initiũ ait uiſibilis quidẽ mundi, quod ante ſex milia nõ integros annos initiũ deſignat Moyſes: medietatẽ quoq; ſecundũ temporũ rationem, finemq; illum qui ſperatur cũ cœlum et terra tranſibũt. Secundum occultorũ uero ſcientiam, initiũ illud quod intelligit is quẽ ſapientia dei docuerit, quod nulla poſſunt tẽpora, nulla ſecula cõprehendere. Medietatẽ uero hæc quæ nũc ſunt. Finem uero ea quæ futura ſunt, id eſt, perfectionem cõſummationẽq; uniuerſitatis. quæ tamẽ ex his uiſibilibus conijci poſſunt, & intelligi. Sed & uiciſsitudinũ permutationes, & temporũ conuerſiones, & anni circulos, ex his quæ uidentur refert ad inuiſibiles rerũ incorporaliũ permutationes ac uiciſsitudines. Circulos quoq; annorũ temporalium, & præſentiũ refert ad antiquiores aliquos ac ſempiternos annos, ſecundũ eum qui dicebat: Et annos æternos in mente habui. Sed & ſtellarum poſitiones non dubitauit ab his quæ palàm uidentur referre ad illa quę in occultis ſunt, qui occultorũ manifeſtorumq; ſcientiam meruit: & dicit eſſe aliquod ſanctorum genus quod de Abrahæ præcipue ſtirpe deſcẽdit, ſicut ſtellas cœli. Sed & reſurrectionis futuræ gloriã ſtellas eſſe ſecundum occultorũ ſcientiam pronunciauit, ſequens eum qui dixit. Alia gloria ſolis, & alia ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in gloria, ita & reſurrectio mortuorum. Niſi ſecundum hæc intelligeretur illud quod ait, naturas animaliũ, iraſq; beſtiarum, nunquam dixiſſet in Euãgelijs ſaluator: Dicite uulpi huic. neq; Ioannes de quibuſdam dixiſſet: Serpentes generatio uiperarum. ſed neq; propheta diceret de nonnullis quod equi admiſſarij facti ſunt. Et item alius, Homo cum in honore eſſet nõ intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Sed & ille diligenter agnouit iras beſtiarũ qui dicebat, Furor illis ſecundũ ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. Hæc erit ratio etiam de eo quod ait, ſpitituum uiolentias: uiſibiliter quidem de uentis, & flatibus aeris, inuiſibiliter uero de uiolentijs immundorũ ſpirituum loquẽs, quos & Paulus uẽtos doctrinæ nominauit. Poſt hæc iam ſequitur ut & cogitationes hominũ ſciat corporaliter quidem quæ de humano corde procedunt, inuiſibiliter autem intelligat eos, qui inijciunt hominibus malas & peſsimas cogitationes, ſicut in Euãgelio ſcriptũ eſt. Cum diabolus miſiſſet in cor Iudæ Iſchariotis ut traderet dominum. Et ut in prouerbijs dicit, Si ſpiritus poteſtatẽ habẽtis aſcẽderit ſuper te, locũ tuum

ne

ne derelinquas, quia ſanitas cõpeſcit peccata magna. Sed & bonarum cogitationum eſt aliquis auctor: propter quod & in Pſalmis puto ſcriptũ eſſe. Beatus homo cuius eſt auxilium abs te domine, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. Et iterũ. Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem feſtum agent tibi. Ita igitur cuncta ſecũdum ea quæ præfati ſumus ex uiſibilibus referri poſſunt ad inuiſibilia, & à corporalibus ad incorporea, & à manifeſtis ad occulta, ut ipſa creatura mundi tali quadã diſpenſatione condita intelligaẽ per diuinam ſapientiã, quæ rebus ipſis & exẽplis inuiſibilia nos de uiſibilibus doceat, & à terrenis nos transferat ad cœleſtia. Hæ autẽ rationes non ſolum in creaturis omnibus habẽtur, ſed & ſcriptura diuina tali quadam ſapientiæ arte conſcripta eſt. Propter quædam nanq; occulta, & myſtica uiſibiliter populus educitur de Aegypto iſta terrena, & iter agit per deſertum, ubi ſerpens erat mordens, & ſcorpius, & ſitis, ubi non erant aquæ, & cætera quæ in his geſta referuntur. Quæ omnia (ut diximus) occultorum quorundam formas & imagines tenẽt. Et hoc non in ſcripturis tantũ ueterum, ſed & in geſtis domini, & ſaluatoris noſtri, quę in Euãgelijs referunẽ, inuenies. Igitur ſi omnia quę in manifeſto ſunt, ſecundũ ea quæ ſuperius approbauimus, ad aliqua referũtur quæ in occulto ſunt, cõſequens ſine dubio eſt ut ceruus iſte uiſibilis, uel caprea quæ in Cãtico canticorum ſcribitur, ſecundũ rationem naturæ ſuæ quam corporaliter gerunt, referantur ad aliquas rerum incorporalium cauſas, ut illis occultis & inuiſibilibus ceruis uideatur poſſe cõuenire quod dictum eſt: Vox domini perficiẽtis ceruos. Quæ enim perfectio ex uoce domini fit iſtis uiſibilibus ceruis? Aut quæ ad eos doctrina unquã ex domini uoce deſcendit? Si uero ſpiritales ceruos quæramus, quorũ formam & imaginẽ tenet illud animal corporale, illos inuenias ad ſummã perfectionis ex uoce domini poſſe perduci. Sed et quorũ ceruorũ dominum ſeruare decuerit partus, & uelut medẽdi officia præbentẽ parturientibus aſtare cõuenerit, donec parerent filios tales, qui aduerſarenẽ, & perſequerenẽ ſerpentium genus, ut dignũ eſt diuina maieſtate, debemus aduertere qualium ceruorũ domini decet ſeruare partus, ne in aborſum decidãt: ſed & menſes eorũ numerare plenos ad partum, eorũq; labores & dolores cuſtodire, ut generationes eorum nõ cadant in uanũ, ſed ut perfecta ſit eorũ natiuitas, & tãdiu parturiant donec formetur Chriſtus in eis. Huiuſmodi ceruorum pullos dominus nutrit, eorum duntaxat qui iactãt in domino cogitationem ſuam, ut ipſe eos nutriat, & ipſe ſeruet dolores partus eorum, cum ex timore dei & in uentre conceperint, & parturierint, & ſpiritum ſalutis pepererint. Huiuſmodi partus dolores ipſe dominus ſeruat, & curat. Sed & emittit dolores eorũ, ut euntes eant, & fleãt portantes ſemina ſua, & ſint in doloribus hominum ac flagellentur cum hominibus, ne forte teneat eos ſuperbia. Iſti quoq; ipſi cerui abrũpunt (ut ait) natos ſuos. Quos enim genuerint per Euangeliũ, abrumpunt eos à uinculis peccatorũ: & à laqueis diaboli, ne ultra uoluntati eorum teneantur obſtricti. Iſti etiam multiplicabuntur, & (ut ait) nõ reuertentur. Non enim imitabuntur uxorem Loth, nõ redibunt retrorſum. Sciunt enim quia qui mittit manũ ſuam ad aratrũ, ſi retroſpexerit aptus non erit regno cœlorũ: ſed ſemper quæ retro ſunt obliuiſcunẽ, & in ea quæ ante ſe ſunt ſe extendunt. Tales enim ceruos uox domini facit eſſe perfectos. Quæ uox domini, niſi illa quæ in lege & in prophetis habeẽ, & peruenit uſq; ad Ioannẽ, qui erat uox clamãtis in deſerto? Et ipſa enim uox Ioãnis, qui dicebat, Parate uiã domini, rectas facite ſemitas dei noſtri, perfectos faciebat ceruos, ut eſſent perfecti in eodẽ ſenſu, & in eadem ſciẽtia. Qui enim talis eſt, merito dicit. Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te deus. Ceruus quoq; amicitiarũ quis alius uidebiẽ niſi ille qui peremit ſerpentẽ illũ qui ſeduxerat Euam, & eloquij ſui flatibus peccati in eam uenena diffundens, omnẽ poſteritatis ſobolẽ contagio pręuaricationis infecerat: & uenerat ſoluere inimicitias in carne ſua, quas inter deũ & hominẽ noxius mediator effecerat? Pullus uero gratiarum poteſt accipi ſpiritus ſanctus, à quo ſitientes, & deſiderãtes deum ſpiritales gratias, & dona cœleſtia cõſequunẽ. Hæc autẽ omnia à nobis dicta ſunt, ut manifeſtior fieret cauſa, qua ſponſa cõparare uidetur fraternum ſuum hinnulo ceruorum. Quod ſi etiã hoc requirẽdum eſt, cur non ceruo (ut in alijs) ſed hinnulo ceruorum cõparatur, illud aduerte, quod cũ in forma dei eſſet, filius datus eſt nobis, & puer natus eſt nobis, cuius poteſtas ſuper humerũ eius. Ideo ergo hinnulus ceruorum, quia paruulus puer natus eſt. Et forte poſſunt cerui accipi ſancti quiq;, ut Abrahã,

Iſaac

Iſaac, & Iacob, & Dauid, & Solomon, & omnes ex quorũ ſemine Chriſtus ſecundũ carnem deſcẽdit. Quos ceruos uox domini perfectos facit, & ipſorũ eſt hinnulus iſte, qui ex ipſis ſecundũ carnem natus eſt puer. Mouet me etiam illud quod in ciij pſalmo ſcriptum eſt, ubi ait, Montes excelſi ceruis. Et quidem de ceruis iam ſuperius diximus quod ſancti quiq; accipiunt, qui ob hoc in hunc mũdum uenerunt, ut ſerpentis uenena perimerent. Qui autẽ ſint montes excelſi uideamus, quaſi qui ſolis ceruis ſequeſtrati uidentur, & ad quos niſi ceruus ſit aliquis non poſsit aſcendere. Ego puto quod perſonas trinitatis montes excelſos appellauerit, ad cuius capacitatẽ nullus niſi ceruus efficiat, aſcẽdit. Sed ijdẽ ipſi qui hic mõtes excelſi pluraliter appellant, in alijs mons excelſus ſingulariter dicitur. ſicut Eſaias ait. In montẽ excelſum conſcende qui Euangelizas Sion. Exalta in fortitudine uocem tuam, qui Euangelizas Hieruſalẽ. Idem nãq; ipſe qui ibi trinitas propter diſtinctionẽ perſonarũ, hic unus deus intelligitur pro unitate ſubſtantiæ. Satis ſint iſta de hinnulo ceruorũ. Nunc uideamus quomodo etiam capreæ uel damulæ comparetur fraternus. Hoc animal quantum ad græca uocabula, nomen à uidendo atq; clarius proſpiciẽdo ſortitum eſt. Et quis eſt qui ita uideat ut uidet Chriſtus? Solus nanq; eſt qui uidet, id eſt agnoſcit patrem. Nam etſi dicant hi qui mundo ſunt corde deum uiſuri, uidebũt ipſo ſine dubio reuelante: quia & caprea habet in natura ſua, ut nõ ſolum uideat ipſa & perſpiciat acerrime, ſed & alijs uiſum præbeat. Aſſerunt nanq; hi quibus medicinę peritia eſt, ineſſe huic animali intra uiſcera humorẽ quendam qui caliginem depellat oculorũ, & obtuſiores quoſq; uiſus exacuat. Merito ergo capreæ uel damulæ Chriſtus cõparatur, quia non ſolum uidet ipſe patrẽ, ſed & uideri ab alijs facit, quorũ uiſus ipſe curauerit. Obſerua autẽ ne audiens patrem uideri corporeum aliquid ſentias, & deum uiſibilem putes. Viſus quo deus uidetur, nõ eſt corporis ſed mentis, & ſpiritus. Quod etiam ipſe Saluator in Euãgelio uocabulo proprio diſtinguẽs dixit, Nemo uidet patrem niſi filius. Deniq; & ijs quos facit Deum uidere, dat ſpiritum ſciẽtiæ, & ſpiritum ſapientiæ, ut per ipſum ſpiritũ uideat deum. Et ideo dicebat ad diſcipulos, Quia qui me uidet, uidet & patrem. Et utiq; non ita inepti erimus, ut putemus quod qui ſecũdum corpus eum uidit, uiderit etiam patrẽ: alioqui inueniuntur & ſcribæ, & phariſæi, & hypocritæ, & Pilatus qui eum flagellis cecidit, et omnis populus qui clamabat Crucifige crucifige eum, uidentes Ieſum ſecundũ carnẽ, etiam deum patrẽ uidiſſe. Quod utiq; nõ ſolum abſurdũ uidetur eſſe, ſed & impium. Sicut enim cũ turbæ eum comprimerent eũtem cum diſcipulis, nullus eorũ qui premebãt & coarctabãt eum tetigiſſe dicitur eũ, niſi illa ſola quæ profluuiũ ſanguinis paſſa uenit & tetigit fimbriam ueſtimẽti eius, & ipſi ſoli teſtimoniũ perhibet dicens, Quia tetigit me aliquis, ego enim ſenſi uirtutem de me exiſſe: ita & cum plures eſſent qui eum uidebãt, nullus eum uidiſſe dicitur, niſi qui agnouit quod uerbũ dei, et filius dei eſt: in quo utiq; ſimul agnoſci & uideri dicitur pater. Sed & hoc nos non prætereat, quod prius capreæ, & nũc hinnulo ceruorũ comparatur, cum utiq; maius animal ceruus quàm caprea uideatur. Sed animaduerte ne illa potius in his habenda ſit ratio: quia cũ dupliciter cõſtet ſalus credentium, per agnitionem fidei & operũ perfectionẽ, ratio fidei quæ pro intuitu & inſpectione cõtemplationis capreæ (ut diximus) comparatur, primus habeatur ſalutis gradus: ſecundo uero in loco operũ perfectio quæ cerui formam tenet uincentis & perimentis uenena ſerpentiũ, id eſt artes diabolicas, memoretur. Si ergo ſponſa ſimilẽ dicit eſſe fraternum ſuum capreæ, uel hinnulo ceruorũ in mõtibus Bethel, Bethel uero domus dei interpretatur, mõtes ergo qui in domo dei ſunt, poſſunt legis & prophetarũ, ſed & euãgelica & apoſtolica accipi uolumina, in quibus & fides dei perficitur & contemplatur, & operum perfectio dicitur & adimplet. Ecce hic ſtetit poſt pariet ẽ noſtrũ incũbens ſuper feneſtras, proſpiciens per retia. Reſpõdet fraternus meus, & dicit mihi. Cũ conſidero difficultates inueſtigandi ſenſus in his qui propoſiti ſunt ſcripturę ſermonibus, ſimile me aliquid pati uideor huic, qui ad inueſtigandũ uenationẽ odoratibus ſagacis canis procedit: ubi interdum moris eſt, ut cũ ueſtigijs intentus proximũ ſe uenator latentibus effectũ putauerit eſſe cubilibus, ſubito ueſtigiorũ deſeratur indicijs, & rurſum fixius impreſsis odoratibus eaſdẽ quas explicauerat retrorſum redeat uias, donec inueniat locum in quo ſe altius excutiẽs uenario latenter ad aliã tranſtulit uiam: quã cum uenator inuenerit, alacrior inſequitur ſpe prædæ certior, & ueſtigij firmitate ſecurior. Ita ergo & nos ubi ſe propoſitæ

explanationis quodãmodo ſubtraxere ueſtigia, paululum emẽſa repentes, & planiorem quam dudum uidebaẽ expoſitionis ordinẽ perſequentes, ſperamus quod dominus deus noſter tradat in manus noſtras uenationẽ, quã præparantęs, & ſecundũ ſcientiam matris Rachel rationabilis uerbi ſalibus cõdientes, benedictiones mereamur conſequi à ſpiritali patre Iacob. Propter quod neceſſariũ uidetur (ut diximus) breuiter dicta repetere, explanationẽq; priorẽ retexere, ut qui ſit lucidior ſenſus aperiatur. Intelligi ergo mihi uidetur ex initio propoſiti dramatis ſpõſam foris ſtare in biuio, & ob amorẽ ſponſi hinc atq; inde proſpicere ſi forte ueniat, ſi forte appareat, nec uiã ingredi uelle aliquã dum ignorat unde magis ueniat, nec domi, ſed foris ſtare, et deſiderio eius agitari ac dicere. Oſculeẽ me oſculo oris ſui. ubi autem uenit ſponſus, dicat. Bona ſunt ubera tua ſuper uinũ, & reliqua, uſq; ad eum locũ ubi ait, Poſt te curremus. Poſt hæc dilecta iam & uicẽ charitatis ab ipſo ſponſo recipiens, introducatur in cubiculũ eius, & dicat, Introduxit me rex in cubiculũ ſuum. Sed & cætera quæ poſtea ſunt ſcripta, intus poſira loquaẽ ad ſponſum præſentibus & aſſiſtentibus ſpõſæ quidem adoleſcẽtulis, ſponſi uero ſodalibus. Veruntamen intelligatur ſponſus utpote uir, nõ ſemper in domo, neq; ſemper aſsidere ſpõſæ intra domum poſitę: ſed exeat frequenter, & illa eum quaſi amore eius ſollicita requirat abſentẽ: ſed & ipſe interdum redeat ad eam. Propter quod & uideatur per totũ libellum aliquando quidẽ uelut abſens requiri ſponſus, aliquando ſicut præſens loqui cum ſponſa. Ipſa autem ſponſa cum multa er magnifica in ſponſi cubiculo peruidiſſet, petit ſe etiam in domũ uini introduci. Quo cũ ingreſſa perſpexiſſet quod ſpõſus utpote uir nõ reſederit in domo, ipſa rurſus amore eius exagitara, exierit foras, & circumiens peragret circa domũ non ingrediẽs, & ex omni parte proſpiciat quando ad eam redeat ſpõſus: & ecce ſubito uideat eum uicinorũ montiũ iuga immenſis ſaltibus ſuperantẽ deſcendere ad domũ in qua amore eius ſollicita æſtuat ſponſa. Perueniens uero ſponſus ad parietem domus, ſtet paululum poſt ipſum, cõſiderans (ut fieri ſolet) aliquid, & animo retractans. Iam uero etiam ipſe ſentiẽs aliquid amoris erga ſponſam, uſus altitudine ſua, quæ attingit uſque ad domus feneſtras, quæ feneſtræ habeant aliquam partem operis (ut aiunt) reticulati. Er tum incumbat quidem per feneſtras, eminẽtior autem ſic ſit feneſtris, attingatq; uſq; ad ſuperiora earũ quæ reticulato (ut diximus) opere diſtinctæ ſunt, indeq; proſpiciens alloquatur ſpõſam, & dicat ei. Exurge, ueni proxima mea, formoſa mea, columba mea, & reliqua. Hæc ſunt quę, ut ſuperius deſignauimus, difficultatem plurimã dirigendi ordinis, & aperiẽdæ intelligentiæ habere nobis uiſa ſunt. Quæ ut puto euidentiora fecerit repetita hæc nunc indago ſermonum. Spiritalis autem in his expoſitio non ita laborioſa ac difficilis habetur. Sponſa enim uerbi anima, quæ in domo regali (hoc eſt in eccleſia) conſiſtit, docetur à uerbo dei, qui eſt ſpõſus ſuus, quæcunq; repoſita ſunt & recondira intra aulam regiam, & cubiculum regis: diſcit in hac domo, quæ eſt eccleſia dei uiui, cellas etiam uini illius quod de ſanctis torcularibus congregatũ eſt: cellas uini non ſolum noui, ſed & ueteris ac ſuauis, quæ eſt doctrina legis & prophetarũ: in quibus ſufficienter exercitara recipiat in ſe ipſum qui erat in principio apud deum deus uerbũ, ſed non ſemper ſecum permanẽtem: non enim poſsibile eſt hoc humanæ naturæ: ſed interdũ quidem uiſitetur ab eo, interdum uero relinquatur, ut amplius deſideret eum. Cum uero uiſitatur à uerbo dei ſecũdum propoſiti uerſiculi ſenſum, per montes ſaliens uenire diciẽ ad eam: excelſos ſcilicet & eleuatos reuelans ei cœleſtis ſciẽtiæ ſenſus, ita ut perueniar uſq; ad ædificationẽ eccleſiæ, quæ eſt domus dei uiui, columna, & firmamentũ ueritatis, & ſtet iuxta parietem, uel poſt parietem, ut neq; penitus abſcondatur, neq; omnino in promptu ſit. Verbũ enim dei, & ſermo ſcientiæ nõ in publico & palàm poſitus, neq; conculcandus pedibus apparet: ſed cum quęſitus fuerit inuenitur, & inuenitur nõ (ut diximus) in propatulo poſitus, ſed obtectus, & quaſi poſt parietem latens. Anima autẽ quæ in eccleſia eſſe dicitur, nõ intra ædificia parietum collocata intelligitur, ſed intra munimenra fidei & ædificia ſapientiæ poſira, celſiſq; faſtigijs charitatis obtecta. Propoſitũ ergo bonum, & fides rectorũ dogmatũ animã eſſe in domo eccleſiæ facir: cuius domus membra quædam ſunt, quę uel cubiculũ, uel domus uini, uel alia huiuſmodi pro gratiarũ ſcilicet gradibus, et donorũ ſpiritaliũ diuerſitatibus appellantur. Sic ergo & paries nunc pars quædam domus huius eſt, quæ poteſt indicare dogmatũ firmitatẽ: ſub qua ſtare dicitur ſpõſus, & in quibus tam magnus et excelſus eſt,

ut

ut emineat omne ædificiū, & proſpiciat ſponſam, id eſt animam: & nondū quidem apertum ſe ei, totūq; manifeſter, ſed quaſi per retia proſpiciēs hortetur eam, & prouocet non ſedere intrinſecus ſegnē, ſed exire ad ſe foras: & conari ut non iam per feneſtras & retia, neq; per ſpeculū in ænigmate, ſed procedens foras facie ad faciem uideat eū. Nunc enim quia nondū poteſt ita eū intueri, propterea nō ante, ſed retro ei & poſt parietē ſtet. Incūbit autē per feneſtras, quæ ſine dubio patebant ad recipiendū lumen ad illuminādam domum. Per has ergo ſermo dei incūbens, & proſpiciēs prouocat exurgere, & ad ſe uenire animā. Poſſumus autē ſenſus corporeos feneſtras intelligere, per quas aut mors, aut uita intrat ad animam. ſic enim deſignat Hieremias propheta cū de peccatoribus loquitur, dicens, Aſcēdit mors per feneſtras ueſtras. Quomodo aſcendit mors per feneſtras? Si oculi peccatoris uideant mulierē, & mœchentur eam in corde ſuo, ſic mors ingreſſa eſt ad animam per feneſtras oculorū. Sed & cum recipit quis auditū uanū, & præcipue falſæ ſcientiæ dogmatū peruerſorū, tunc per auriū feneſtras mors intrat ad animam. Si uero anima intuēs ornamentū mundi, & ex pulchritudine creaturarū conditorem omniū intelligat deū, & opera eius miretur, laudetq; operū creatorē, ad animam hanc uita ingredit̃ per feneſtras oculorū. Sed & cum auditū inclinat ad uerbū dei, & rationibus ſapientiæ ac ſciētiæ eius delectat̃, huic per auriū feneſtras ad animam ſapientiæ lumen ingreditur. Per has ergo feneſtras proſpiciens uerbū dei, & proſpectū ſuum ad ſpōſam animam dirigēs, aſſurgere hortatur eam, & uenire ad ſe, id eſt corporea & uiſibilia relinquere, & ad incorporea & inuiſibilia ac ſpiritalia properare. Quoniā quæ uident̃ temporalia ſunt, quæ autem nō uident̃ æterna ſunt. Sic & ſpiritus dei circūire dicitur, & quærere dignas animas, quæ apte, recteq; fieri poſsint ad habitaculū ſapientiæ. Quod autē per retia feneſtrarū proſpicere dicit̃, illud ſine dubio indicat, quod donec in domo huius corporis poſita ſit anima, nō poteſt nudam & apertam dei ſapientiā capere, ſed per exēpla quædam, & indicia atq; imagines rerum uiſibiliū illa quæ ſunt inuiſibilia & incorporea contemplatur: & hoc eſt proſpicere ad eam ſponſum per retia feneſtrarū. Si uero de Chriſto hæc & eccleſia exponamus, domus in qua habitabat eccleſia, ſcripturæ ſunt legis & prophetarū. Ibi enim & cubiculum regis eſt omnibus diuitijs ſcientiæ ac ſapientiæ repletū. Ibi & domus uini, doctrina ſcilicet uel myſtica, uel moralis, quę lætificat cor hominis. Aduenīēs ergo Chriſtus ſtetit paululū poſt parietē ueteris teſtamenti. Stetit enim poſt parietē, cum non manifeſtaret̃ ad populū: ubi uero affuit tēpus, & cœpit per feneſtras legis ac prophetarū per ea ſcilicet quæ de eo prædicata fuerant, apparere, & oſtēdere ſe eccleſiæ intra domū hoc eſt intra literam legis ſedēti, prouocat eam inde exire, & uenire foras ad ſe. Niſi enim exeat, niſi procedat, & progrediatur à litera ad ſpiritū, nō poteſt ſponſo ſuo cōiungi, neq; Chriſto ſociari. Vocat ergo eam, et inuitat à carnalibus ad ſpiritalia, à uiſibilibus ad inuiſibilia, à lege uenire ad Euāgelia. Et ideo dicit ei. Surge, ueni proxima mea, formoſa mea, colūba mea. Et ut aliqua etiā de his quæ poſtmodū dicenda ſunt præueniamus, timentes ſenſum perdere qui occurrit in hoc loco: propterea fortaſsis & illud dicit ad eam, quia etiam hyems trāſiit, pluuia abijt: ſimul & paſsionis ſuæ tempus indicās, quod trāſacta hyeme, & deiectis imbribus ipſe paſſus eſt: ſimul & illud quoq; per ſpiritalem deſignans intelligentiā, quod uſq; ad illud tempus quo Chriſtus paſſus eſt, imbres fuerunt ſuper terrā. Mandabat enim adhuc dominus imbribus, ſcilicet prophetis, ut pluerēt uerbi pluuiam ſuper terram. Sed quia uſq; ad Ioannem Baptiſtam prophetica finiuntur officia, merito imbres abijſſe, & diſceſsiſſe dicūtur. Ceſſarunt autē prophetici imbres non ad damnū credentiū, ſed ad maiora eccleſiæ lucra. Quid enim imbribus opus eſt, ubi flumen dei lætificat ciuitatem? ubi in corde uniuſcuiuſq; credentiū fons aquæ uiuæ fit ſalientis in uitam æternam? Quid opus imbribus, ubi iam flores apparuerūt in terra noſtra, & ex aduētu domini iam nō excidit̃ ficulnea, quæ prius non attulerat fructum? Nunc enim iam produxit groſſos ſuos. Sed & uineę dederūt odorem ſuū. Vnde & unus quidā ex iſta uinea dicebat, Quia Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt. Sed hæc (ſicut ſupra deſignauimus) anteq; ad ipſa ſcripturæ loca ueniremus præſumpſimus, ne forte fugeret nos ſenſus, qui occurriſſe uidebat̃ in tempore: nūc repetamus quomodo per retia proſpicere dicat̃. Scriptū eſt, Non enim inique tendunt̃ retia auibus. Et iterū. Iuſtus ſi incurrerit in peccatū, effugere iubet̃, ſicut & damula ex laqueis, & auis ex

retibus. Plena eſt ergo uita mortalium laqueis offenſionũ, retibus plena deceptionũ, quas rendit aduerſum genus humanũ ille, qui contra dominũ gigas uenator Nemrod appellatur. Verus etenim gigas quis alius eſt niſi diabolus, qui etiã aduerſus deũ rebellat? Laquei ergo tentationũ, & decipulæ inſidiarũ, diaboli retia appellantur. Et quoniam hęc retia ubiq; tetẽderat inimicus, atq; in ipſis pene omnes inuoluerat, oportebat eſſe aliquem qui fortior & eminentior fieret his, & contereret ea, ut ſequentibus ſe uiam poſſet aperire. Idcirco ergo & Saluator prius ꝙ in coniugium & ſocietatẽ ueniret eccleſię, tentatur à diabolo, ut uincens retia tentationũ per ipſa proſpiceret, & per ipſa uocaret eam ad ſe, docens ſine dubio & oſtendens ei, quod non per otiũ & delitias, ſed per multas tribulationes & tentationes ueniendũ ſibi eſſet ad Chriſtũ. Nullus ergo alius fuit, qui retia iſta ſuperare potuerit. Omnes enim peccauerunt, ſicut ſcriptũ eſt. Et rurſus (ut ſcriptura dicit) Non eſt iuſtus ſuper terram, qui fecerit bonum, & non peccauerit. Et iterũ. Nemo mundus à ſorde, nec ſi unius diei fuerit uita eius. Solus ergo eſt dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus qui peccatũ non fecit: ſed peccatũ eum pater fecit pro nobis, ut in ſimilitudine carnis peccati, de peccato damnaret peccatum. Venit ergo ad iſta retia, ſed inuolui in eis ſolus ipſe non potuit: quinimmo diruptis eis, & contritis dat eccleſiæ ſuæ fiduciam ut audeat iam caſſare laqueos, & trãſire per retia, & cum omni alacritate dicere: Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo uenantiũ: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Quis autem cõtriuit laqueos, niſi ille qui ſolus in eis teneri non potuit? Quamuis & ipſe in morte fuerit uoluntarie, & non ut nos neceſsitate peccati. Solus eſt enim qui fuit inter mortuos liber. Et quia liber inter mortuos fuit, idcirco deuicto eo qui habuit mortis imperiũ, abſtraxit captiuitatẽ quæ tenebatur in mortẽ. Et non ſolum ſemetipſum reſuſcitauit à mortuis, ſed & eos qui tenebantur in morte, ſimul excitauit, ſimulq; ſedere in cœleſtibus fecit. Aſcendens enim in altum captiuã duxit captiuitatẽ, nõ ſolum animas educens, ſed & corpora eorũ reſuſcitans, ſicut teſtatur Euangelium, quod multa corpora ſanctorum reſuſcitata ſunt, & apparuerunt multis, & introierunt in ſanctam ciuitatẽ Dei uiuentis Hieruſalem. Hæc nobis expoſitio de retibus ſecũdo in loco aſſumpta eſt. Sit ſane legentis iudicium, quæ earum myſticis dignius aptari poſsit eloquijs.

Homilia Quarta.

SVrge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea, quoniam ecce hyems trãſiit, pluuia abijt & receſsit ſibi, flores uiſi ſunt in terra, tempus putationis aduenit, uox turturis audita eſt in terra noſtra. Arbor fici produxit germina ſua, uites florentes dederunt odorẽ ſuum. Quid cõtineat ordo dramatis iam ſupra deſcripſimus, nũc uero quid uel ſermo dei ad animam ſe dignam, ſibiq; aptam, uel quid Chriſtus ad eccleſiam dicere intelligẽdus ſit, aduertamus. Sed interim primus ſermo dei loquatur ad hanc ſpecioſam decorãq; animam, cui per ſenſus corporeos, id eſt per intuitũ lectionis, & per auditũ doctrinæ, quaſi per feneſtras apparuit, proceritatemq; ſuæ magnitudinis demonſtrauit, ita ut in ſuperioribus ei loqueretur incũbens, atq; inde euocans eam, ut procedat foras, & extra ſenſus iam corporeos effecta deſinat eſſe in carne, ut merito audiat: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Non enim aliter diceret eam uerbũ dei proximam ſibi, niſi coniungeret ſe ei, & fieret cum eo unus ſpiritus: nec diceret eam ſpecioſam, niſi uideret imaginem eius renouari de die in diem: & niſi uideret eam capacem ſpiritus ſancti, qui in ſpecie columbæ deſcendit in Iordane ſuper Ieſum, non ei diceret, Colũba mea. Cõceperat enim amorẽ uerbi dei, & cupiebat ad ipſum uolatu celeri peruenire, dicens, Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam? Volabo ſenſibus, uolabo intellectibus ſpiritalibus, & requieſcam cum apprehendero ſapientiæ & ſciẽtiæ eius theſauros. Puto enim quia ſicut qui mortem Chriſti recipiunt, & mortificant mẽbra ſua ſuper terram, conſortes efficiuntur ſimilitudinis mortis eius: ita & hi qui uirtutẽ ſpiritus ſancti recipiunt, & ſanctificantur ex eo, & donis eius replentũ, quia ipſe in ſpecie columbæ apparuit, etiam ipſi columbæ fiant, ut de terrenis & corporeis locis euolent ad cœleſtia pennis ſancti ſpiritus ſubleuati. Quod ſit aũt tempus opportunũ quo hæc fieri poſsint, conſequenter inſeruit. Quia ecce hyems, inquit, trãſiit, pluuia abijt. Nõ enim ante anima uerbo dei iungitur & ſociatur, niſi omnis ex ea hyems perturbationum ac uitiorũ procella diſceſſerit, & ultra iam non fluctuet, & circumfera-

tur

tur omni uento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hæc cuncta diſceſſerint, deſideriorumq́ ab
eadem tempeſtas effugerit, tunc incipient in ea flores uernare uirtutũ, tunc eius menti et
tempus putationis aduenient, & ſi quid ſuperfluum & minus utile fuerit in eius ſenſibus
uel intellectibus, reſecabitur & ad gemmas ſpiritalis intelligentiæ reuocabiť. Tũc etiam
uocem turturis audiet, illius ſine dubio ſapientiæ quã diſpenſator uerbi loquiť inter per-
fectos, ſapientiæ dei altioris quæ abſcondita eſt in myſterio. Hoc nãq; indicat appellatio
turturis. Hæc nanq; auis in ſecretioribus, & remotis à multitudine locis uitam tranſigit,
aut deſerta montiũ diligens, aut ſecreta ſyluarum, procul ſemper à multitudine poſita, &
à turbis aliena. Quid autẽ eſt aliud quod opportunitati temporis huius, amœnitatiq́ con
ueniat? Ficus, inquit, produxit germina ſua. Notandũ quidem fructus ipſius ſpiritus, qui
ſunt gaudiũ, charitas, pax, & cætera. Sed iam tamen germina eorũ proferre incipit ſpiri-
tus hominis, qui in ipſo eſt ſingulariter ficulnea nominatus. Sicut enim generaliter in ec
cleſia diuerſæ arbores ſingulæ quæq; animæ credentiũ intelligũtur, de quibus diciť, Om
nis arbor quã nõ plantauit pater meus cœleſtis eradicabiť. Et iterũ Paulus, qui ſe dicit ad-
iutorẽ dei eſſe in agricultura dei, ait etiã ipſe, Ego plantaui, Apollo rigauit. Sed & domi-
nus in Euãgelijs, Aut facite arborẽ bonam, & fructũ eius bonũ; aut arborẽ malam, et fru
ctum eius malum. Sicut ergo generaliter in eccleſia ſinguli quiq; credentiũ diuerſæ arbo
res intelligunť: ita & in unaquaq; anima diuerſę uirtutes efficacia eius diuerſę arbores in-
telligunť. Eſt ergo & in anima ficus quædam quæ producit germen ſuũ: eſt & uitis quæ
floreat, & reddat odorẽ ſuum. Cuius uitis palmites purgat pater cœleſtis agricola, ut fru-
ctum plurimũ afferant. Sed hæc uitis primo per odoris ſuauitatem quę ex flore redditur,
lætificat odoratũ: ſecundũ eum qui dicebat, Quoniã Chriſti bonus odor ſumus deo in o-
mni loco. Hæc ergo initia uirtutũ uidens ſermo dei in anima, uocat eam ad ſemetipſum,
ut feſtinet, & exeat: & abijciens cũcta corporea uenit ad eũ, ut perfectiõis eius particeps
fiat. Idcirco igitur quaſi adhuc iacenti, & in rebus corporeis incũbenti primo dicit, Exur
ge: & quaſi quæ ſtatim obedierit, & obſecuta ſit uocanti, collaudať ab eo, & audit, Proxi
ma mea & columba mea. Et poſt hæc ne ad tentationũ turbines trepidaret, annunciat ei
quod hyems diſceſſerit, & pluuia tranſierit, & abierit ſibi. Bene autẽ uitiorũ & peccato-
rum naturã uno miro ſermone prolato ſignificauit, ut huiuſmodi diceret hyemẽ, & plu-
uiam, quæ ex uitiorũ delicto tempeſtateq; deſcẽdat, ſibi abiſſe indicãs, & per hoc nullam
eſſe ſubſtantiã peccatorũ. Non enim decidentia de homine uitia ad aliquã aliam ſubſtan
tiam peccatorũ congregant, ſed ſibi abeunt, & in ſemetipſa reſoluta euaneſcũt atq; in ni
hilũ rediguntť. Et ideo dixit, quia abijt ſibi. Fit ergo trãquillitas animæ apparẽte ei uerbo
dei, & ceſſante peccato: & ita demũ florente uinea incipient uirtutes atq; arbuſta bono-
rum operũ fructũ germinare. Sed nunc iterũ Chriſtus hæc loquiť ad eccleſiã, & in anni
circulũ omne præſentis ſeculi ſpatiũ ponit. Et per hyemẽ quidẽ illud indicat tempus, in
quo uel Aegyptios grãdo, & turbines ac reliqua decẽ plagarum uerbera flagellabãt: uel
cũ diuerſa bella perferebat Iſrael: uel etiã cum ipſi Saluatori reſtitit, & incredulitatis tur-
bine correptus, naufragio fidei ſubmerſus eſt. Vbi ergo illorũ delicto ſalus gentibus facta
eſt, uocat nunc ad ſe eccleſiam, dicitq; ei. Exurge, & ueni ad me, quia iam hyems quę ſub
merſit incredulos, & uos in ignorãtia reprimebat, abſceſsit. Sed et pluuia pertrãſiit, id eſt
iam nõ mandabo nubibus, prophetis ſcilicet, ut pluãt pluuiam uerbi ſuper terras: ſed ipſa
uox turturis, hoc eſt ipſa dei ſapientia loqueť in terris, & dicet, Ipſe qui loquebar adſum.
Flores ergo credentium populorũ, & oriẽtium eccleſiarum apparuerunt in terra. Sed &
putationis tẽpus per fidem meæ paſsionis & reſurrectionis aduenit. Amputantur enim
& execanť ab hominibus peccata, cum in baptiſmo donať remiſsio peccatorũ. Vox qui
dem turturis (ut diximus) iam nõ per diuerſos prophetas, ſed per os ipſius ſapiẽtiæ dei au
ditur in terris. Et ficulnea germinat, quæ poteſt in fructibus ſancti ſpiritus accipi, qui nũc
primum aperiunť, & demõſtrantur eccleſiæ: uel etiam in litera legis quæ ante aduentum
Chriſti clauſa erat & cõſtricta, & indumento quodam intelligentiæ carnalis obtecta. Ex
præſentia uero eius & aduentu prolatũ eſt ex ea germen ſpiritalis intelligentiæ, & ſenſus
uiridis & uitalis qui in ea tegebať apparuit: ut eccleſia quæ tegebatur à Chriſto in ficul-
nea, id eſt in lege, nõ appareat arida, nec occidentẽ literam ſequi, ſed florentẽ, & uiuifican
tem ſpiritum. Sed & uites florere dicunť, & dediſſe odorẽ ſuum. Poſſunt quidẽ et diuer-

ſæ eccleſiæ quæ per orbē terræ habent̄, uites dici florentes, aut uineæ. Vinea enim domi-
ni Sabaoth domus Iſrael eſt, & domus Iuda dilecta nouella. Iſtæ ergo uineæ cū primo ac-
cedunt ad fidē, florere dicūtur. Cum uero per religionē operum ſuorū ſuauitate adornan
tur, odorē ſuum dediſſe dicunt̄. Et nō ſine cauſa puto quod nō dixerit odorem dederūt,
ſed odorem ſuum: ut oſtēderet ineſſe unicuiq; animæ uim poſsibilitatis, & arbitrij liberta
tem, qua poſsit agere omne quod bonum eſt. Sed quia hoc naturę bonū præuaricationis
occaſione decerptū, uel ad ignominiā, uel ad laſciuiā fuerat inflexū, ubi per gratiā repara-
tur, & per doctrinā uerbi dei reſtituitur, odorē reddit ſine dubio illum, quē primus cōdi-
tor deus indiderat, ſed peccati culpa ſubtraxerat. Poſſunt autē & uites uel uineæ intelligi
uirtutes cœleſtes & angelicæ, quæ hominibus largiūtur odorem ſuum, id eſt doctrinæ &
inſtitutionis bonū, quo inſtruunt & imbuūt animas, donec ad perfectionē ueniant, & in-
cipiāt capaces fieri dei. Sicut & Apoſtolus ad Hebræos ſcribēs dicit, Nonne omnes ſunt
miniſteriales ſpiritus in miniſteriū miſsi propter eos, qui hæreditatē capiūt ſalutis? Et ideo
dicunt̄ ab ipſis quaſi primū florem, & odorem bonorū operū capere homines: ipſos uero
fructus uitis ab eo ſperare, qui dixit, Nō bibam de generatione uitis huius, donec bibam
illud uobiſcū nouum in regno patris mei. Illi ergo perfecti flores & fructus ab ipſo ſperā-
di ſunt: initia uero & (ut ita dicam) proficiendi ſuauitas poteſt à cœleſtibus uirtutibus mi
niſtrari, uel certe per eos qui dicebant (ut ſupra diximus) quoniam Chriſti bonus odor ſu
mus deo in omni loco. Sed & alio modo poſſumus adhuc intelligere hæc quę habētur in
manibus, ut dicamus ueluti prophetiam quandam uideri ad eccleſiam factam, per quam
uocetur ad repromiſsiones futuras, ut quaſi poſt cōſummationem ſeculi cum tempus re-
ſurrectionis aduenerit dicat̄ ei, Exurge. Et quia ſermo hic ſtatim opus reſurrectionis deſi
gnat, tanquā ex reſurrectione clarior & ſplendidior effecta, inuitatur ad regnum, & dicit̄
ei: Veni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea, quia hyems trāſiit: Hyemem ſine du-
bio huius præſentis uitę procellas & turbines nominans, quibus humana uita tentationū
procellis agitatur. Trāſiit ergo hyems iſta cū pluuijs ſuis, abijt ſibi. Sibi enim unuſquiſq;
egit in hac uita omne quod egit. Principium uero repromiſsionum futurarū flores. Secu
tim ad radicem arboris poſitam in cōſummationem ſeculi, ut excidat omnē arborē non fa
cientem fructum bonū, tempus putationis intellige. Vocem uero turturis quæ in literis
repromiſsionis auditur, quam manſueti in hęreditate ſuſcipiēt, Chriſti perſonam facie ad
faciem, & nō iam per ſpeculū & in ænigmate docentis aduerte. Ficulnea uero quæ ger-
men ſuū producit, totius congregationis iuſtorum fructus habeatur. Iſtæ uero & ſanctæ
& beatæ angelicæ uirtutes, quibus electi quiq; & beati ex reſurrectione ſociabuntur, qui
erūt ſicut angeli dei, ipſæ ſunt uites florentes & uineæ, quæ odorē ſuum unicuiq; animæ,
& gratiam quā à conditore ſuſcepit prius, et nunc iterum perditā recuperauit, impertiūt,
ſuauitateq; cœleſtis odoris fœtorē tandem abiectæ ab eis mortalitatis corruptioniſq; de-
pellunt. Surge, & ueni proxima mea, columba mea, in uelaminibus petræ iuxta promu-
rale. Oſtēde mihi faciem tuā, & auditam fac mihi uocē tuam, quoniam uox tua ſuauis eſt,
& facies tua ſpecioſa. Secūdum propoſiti dramatis ordinē ſponſus, qui ſaliens ſuper mon
tes, & exiliens ſuper colles ad ſponſam uenerat, proſpiciens eam, & intuēs per feneſtras,
ſecūdo iam loco dicit ad eam. Surge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, colūba mea. Nunc
uero addit etiam hoc, ut oſtenderet ei locū ad quē uenire debeat, qui locus ſub uelamēto
& tegmine ſaxi ſit poſitus. Sit autē idem locus nō tam iuxta murū, quàm iuxta promura
le quoddam. Promurale autē dicitur, cū extra muros qui ambiūt ciuitatem, alius ducitur
murus, & eſt murus ante murū. Tum deinde quaſi ſi reuerentiæ cauſa ipſa ſpōſa obtecta
ſit & uelata, petit ipſe ſpōſus, ut ueniens ad illū locum quē ſupra oſtēdit, utpote ſecretio-
rem, ibi ei quaſi reiecto uelamine oſtendat faciem ſuam. Et quia pro multa reuerētia tace
ret ſponſa, deſiderat ſpōſus aliquando etiam uocē eius audire, & delectari in uerbis eius,
& dicit, ut auditam ſibi faciat uocem ſuā. Videtur tamen quod non ei penitus incognita
ſit facies eius, neq; uocis eius ignarus ſit, ſed quia intercesserit aliquid, in quo nec faciem
eius uiderit, nec uocē audierit. Iſte ſit propoſiti dramatis textus. Cui & hoc additur, quod
ueris tempus agi uideatur, cum & flores apparuiſſe memorantur in terra, & uox turturis
perſonare, & germē arbores produxiſſe. Propter hoc uelut opportuno tempore progre-
di prouocat ſpōſam, quæ ſine dubio hyemē totā intra domus clauſtra reſederit. Sed hæc

nullam

nullam mihi uidẽtur (quantum ad hiſtoricam narrationem pertinet) utilitatem conferre
legentibus, aut aliquam ſaltem narrationis ipſius ſeruare conſequentiam, ſicut in cæteris
ſcripturæ hiſtorijs inuenimus. Vnde neceſſe eſt cuncta ad ſpiritalem transferre intelligen-
tiam. Primo ergo intellige mihi animę hyemem, cum adhuc paſſionũ fluctibus iactatur,
& uitiorum procellis ac duris malignorum ſpirituum flatibus uerberatur. In his poſitam
non hortatur eam ſermo dei foras exire, ſed intra ſemetipſam colligi, & uniri undiq;, atq;
cõtegi contra pernicioſos malignorũ ſpirituum flatus. Nulli tunc in diuinis literis ſtudio-
rum flores apud eam, nec profundioris ſapientiæ ſecreta, & recondita myſteria quaſi per
uocem turturis reſonant. Sed neq; odoratus eius gratię aliquid quaſi ex uineæ floribus re-
cipit, neq; uiſus eius tanquam in ficulneæ germine delectatᷣ, ſed ſufficit ut in tempeſtati-
bus tentationũ à lapſu peccati tuta ac munita permaneat. Quod ſi obtinuerit ut illęſa per-
duret, hyems ei tranſijt, & uenit ei uer. Ver nanq; ei eſt, cũ quies animo datur, & tranquil-
litas menti. Tunc ad eam uenit uerbũ dei, tunc eam uocat ad ſe, & hortatur ut exeat, non
ſolum extra domũ, ſed extra ciuitatem: id eſt non ſolum extra carnis uitia efficiatᷣ, ſed ex-
tra omne quicquid corporeũ & uiſibile cõtinetur in mundo. Nanq; figuraliter in lege ci-
uitatem iam in ſuperioribus euidenter oſtendimus. Euocatur ergo anima extra murum,
& uſq; ad promurale perducitur, cum abijciens & relinquens ea quæ uidenᷣ, & tempora-
lia ſunt, cõtendit ad ea quæ non uidentur, & æterna ſunt. Oſtenditur ergo ei iter iſtud ſub
uelamine petrę agendũ, non ſub aere nudo, neq; ut patiatur ſolis ardores, ne iterum fuſca
fiat, ne iterũ dicat, deſpexit me ſol: propterea ſub uelamine petræ agit hoc iter. Hoc autẽ
ipſum uelamen non uult ex frondibus ei eſſe aut linteis, aut pellibus, ſed petrã uult ei eſſe
uelamen, id eſt firma et ſolida Chriſti dogmata. Ipſum nanq; eſſe petram Paulus pronun-
ciat dicens: Petra autem erat Chriſtus. Chriſti ergo doctrina & fide ſi obtegatur anima et
ueletur, tuto poteſt ad illud peruenire ſecretũ, ubi reuelata facie gloriam domini contem-
pletur. Merito autem uelamen iſtud petrę tutum creditur, quia et Solomon de ea dicit in
Prouerbijs, quod ueſtigia ſerpentis non poſſunt deprehendi ſuper petram. Sic enim ait:
Tria ſunt quæ impoſſibile eſt mihi intelligere, & quartũ quod ignoro, ueſtigia aquilæ uo-
lantis, & uiam ſerpentis ſuper petram, & ſemitas nauis in pelago, & uias uiri in iuuẽtute.
Serpẽtis ergo, id eſt diaboli, ueſtigia, id eſt ſigna aliqua peccati, in hac petra quæ eſt Chri-
ſtus, inueniri non poſſunt, quia ſolus eſt qui peccatũ non fecit. Huius ergo petræ uero ue-
lamine anima tuto peruenit ad promuralem locum, id eſt ad contemplandũ incorporalia
& ęterna. De hac eadem petra alia uerbi ſpecie Dauid in xxxix. pſalmo dicit: Et ſtatuit ſu-
pra petrã pedes meos, & direxit greſſus meos. Nec mireris ſi apud Dauid petra hæc qua-
ſi fundamentũ & crepido eſt animæ, per quam pergit ad deum, & apud Solomonem uela-
men eſt animæ ad myſtica ſapientiæ ſecreta tendentis: cum & ipſe Chriſtus nunc uia dica-
tur, per quam credentes incedunt, nunc etiã præcurſor, ſicut ait Paulus, In quod præcur-
ſor introiuit pro nobis Ieſus. Simile eſt & illud quod per Moyſen dicitur à deo: Ecce po-
ſui te in foramine petræ, & uidebis poſteriora mea. Igitur petra iſta quæ Chriſtus eſt, non
eſt ex omni parte clauſa, ſed habet foramen. Foramen uero eſt petræ, qui reuelat & inno-
teſcere facit hominibus deum. Nemo ergo uidet patrẽ, niſi filius: nemo ergo uidet poſtre-
ma dei, id eſt quæ in poſtremis temporibus fiũt, niſi poſitus in foraminæ petræ, ſcilicet cũ
ea Chriſto reuelante didicerit. Et hic ergo ſub uelamine petræ animam proximã ſibi eſſe
ctiam inuitat ſermo dei ad promuralem locum, ſicut ſuprà iam diximus, ad contemplan-
da ea quæ non uidentur, & æterna ſunt, & ibi dicit ad eam: Oſtende mihi faciem tuã: pro-
fecto ut uideat, ſi nõ aliquid in uultu eius ueteris adhuc uelaminis habeat, ſed poſſit intre-
pidis obtutibus gloriã domini ſpeculari, ut hæc ipſa dicat: Et uidimus gloriã eius, gloriam
tanq; unigeniti à patre, plenũ gratiæ & ueritatis. Sed & cum digna fuerit, ut de ipſa dica-
tur ſicut & de Moyſe dictum eſt, quia Moyſes loquebatur, & dominus reſpondebat ei,
tunc cõpletur in ea quod ait: Auditam fac mihi uocem tuam. Ingens uero laus eius oſten-
ditur in eo quod dicitur, Vox tua ſuauis. Sic enim ſapiẽtiſſimus propheta Dauid dicebat:
Suauis ſit ei diſputatio mea. Suauis autem eſt uox animæ, cum uerbũ dei quod loquitur,
cum fide & dogmatibus ueritatis exponit, cũ diſpenſationes dei & iudicia eius explanat.
Si uero aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, aut uanitas de ore eius procedunt, aut uerbũ otio-
ſum, de quo redddenda ſit ratio in die iudicij, inſuauis & iniocunda uox iſta eſt. Ab hac

uoce Chriſtus auertit auditũ ſuum. Et ideo quæq; perfecta anima ponit ori ſuo cuſtodiã, & oſtium circumſtantiæ labijs ſuis, ut talem ſempet ſermonem proferat, qui ſale conditus det gratiam audientibus, & dicat de ea uerbum dei, quia uox tua ſuauis. Sed & facies tua (inquit) ſpecioſa. Si intelligas illam faciem de qua Paulus dicit, Nos autem omnes reuelata facie: & item cum dicit, Tunc aũt facie ad faciem: tunc uidebis quę ſit animæ facies quę laudetur à uerbo dei, & ſpecioſa eſſe dicat̃. Illa ſine dubio quæ quotidie renouatur ad imaginem eius qui creauit eam, quæ non habet in ſe maculã, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed eſt ſancta & immaculata, qualem & ipſe ſibi exhibuit Chriſtus eccleſiã, animas ſcilicet quæ ad perfectionẽ uenerunt, quæ omnes ſimul efficiunt corpus eccleſiæ. Quod corpus utiq; pulchrum uidebitur & decorum, ſi animæ ex quibus corpus illud efficitur, in omni perfectionis decore permanſerint. Sicut enim cum anima in iracundia eſt, turbatũ et ferum reddit corporis uultum: cum uero in manſuetudine et tranquillitate perſiſtit, placidum mitemq; reddit aſpectũ: ita & eccleſiæ facies pro uirtutibus & motibus credentiũ, aut decora pronunciatur, aut turpis. ſecundũ quod & ſcriptum legimus, Veſtigiũ cordis in bonis, uultus hilaris. Et item alibi: Cordis lęti facies florida, in triſtitijs aũt poſiti mœſtus eſt uultus. Cor ergo lætum eſt, cum habet in ſe ſpiritũ dei: cuius primus fructus charitas eſt, ſecũdus gaudiũ eſt. Ex his puto quoſdam ſapientes ſeculi aſſumpſiſſe illam ſententiã quæ dicit, quia ſolus ſapiẽs ſpecioſus eſt, omnis autem nequã turpis eſt. Supereſt nobis ut aliquid apertius etiam de nomine promuralis dicamus. Quod (ſicut ſuprà diximus) indicat murũ eſſe ante murum. quod etiam in Eſaia hoc modo dicitur: Pone murum & circa murum. Murus munimentũ ciuitatis eſt. Alius uero murus ante murum, uel circa murũ, maiora & ualidiora munimenta deſignat. Per quod oſtendit̃, quia euocans ſermo dei animam & educens eam à corporalibus negotijs & corporeis ſenſibus, docere eam de futuri ſeculi myſterijs cupit, & inde ei munimenta cõquirere, ut ſpe futurorum munita & circundata in nullo poſſit uel illecebris uinci, uel tribulationibus fatigari. Nũc etiam uideamus quomodo hæc à Chriſto ad eccleſiam dicantur, quæ eſt proxima ei & ſpecioſa. Specioſa aũt nulli alij niſi ſoli ipſi. Hoc enim ſignificat cũ dicit, ſpecioſa mea. Hanc ergo exuſcitat Chriſtus, & ipſi euangeliũ reſurrectionis annũciat, et ideo dicit: Exurge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea. Quia aũt dedit & ei pennas columbæ, poſtea ꝙ dormiuit in medio ſortiũ: media aũt inter duas uocationes Iſraelis eccleſia uocata eſt, quia primo Iſrael uocatus eſt, poſt hæc ubi ipſe offendit & cecidit, uocata eſt eccleſia gentiũ: cum aũt plenitudo gentium introierit, tunc iterũ omnis Iſrael uocatus, ſaluabitur: in medio ergo harum duarum ſortium dormit eccleſia. Et propter hoc dedit ei pennas columbæ deargẽtatas, quod ſignificat rationabiles pennas in ſancti ſpiritus donis. Et poſteriora dorſi eius, uel in uiriditate auri, ut quidam legunt, uel ut alij ſcriptũ habent, in pallore auri. Quod oſtendere poteſt, quia poſterior illa uocatio quam ex Iſrael futuram dicit Apoſtolus, non erit in obſeruantia legis, ſed in precioſitate fidei. Auri nanq; uiriditatis gerit ſpeciem, fides uirtutibus florens. Poteſt autem dici in medio earum ſortium dormire, uel quieſcere eccleſia, in medio duorum teſtamentorũ: & pennæ eius deargentatæ ex ſenſibus legis. Aurum in poſterioribus dorſi eius, intelligi euangelici muneris donum poteſt. Ad hanc ergo eccleſiã dicit Chriſtus, Veni tu columba mea, & ueni in operimẽto petræ: docens eam ut operta ueniat, ne quid patiat̃ ab incurſantibus eam tentationibus, ſed ſub umbra petræ incedat obtecta dicens, Spiritus uultus noſtri Chriſtus dñs, cui diximus, In umbra eius uiuemus in gentibus. Obtecta aũt incedit & adoperta, quia debet poteſtatẽ habere ſuper caput, propter angelos. Cum autem uenerit ad promuralẽ locum, id eſt ad futuri ſeculi ſtatũ, ibi ad eam dicit: Oſtende mihi faciem tuam, & auditam fac mihi uocem tuam, quia uox tua ſuauis eſt. Auditã uult fieri uocem eccleſiæ ſuæ, quia qui eum confeſſus fuerit coram hominibus, & ipſe cõfitebitur eum coram patre ſuo qui in cœlis eſt. Quia uox tua ſuauis eſt. Et quis non fatet̃ ſuauem uocem eccleſiæ catholicæ fidem ueram confitentis, inſuauẽ uero & iniucundam eſſe hereticorũ uocem, qui nõ dogmata ueritatis, ſed blaſphemias in deũ, & iniquitatẽ in excelſum loquuntur? Sic & facies eccleſiæ ſpecioſa eſt: hæreticorũ uero turpis & fœda: ſi quis eſt tamẽ qui bene nouerit pulchritudinẽ uultus ꝓbare, id eſt ſi quis ſpiritalis eſt qui ſcit examinare om̃ia. Nam apud imperitos & animales homines pulchriora uident̃ mẽdacij ſophiſmata, ꝙ dogmata ueritatis. Poſſumus aũt adhuc de loco promu-

rali etiã hoc addere, quod promurale ſinus ſit patris, in quo poſitus unigenitus filius, enarrat omnia & enunciat eccleſię ſuæ quęcunq; in ſecretis & in abſcõditis patris ſinibus continentur. Vnde & quidam ab eo edoctus dicebat: Deum nemo uidit unquam. Vnigenitus dei filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Illuc ergo euocat ſponſam ſuã Chriſtus, ut & de omnibus eam quæ apud patrem habentur, edoceat & dicat, Quia omnia uobis nota feci quæ audiui à patre meo: & ut iterũ dicat, Pater uolo ut ubi ego ſum, illic ſit et miniſter meus. Capite nobis uulpes puſillas exterminãtes uineas, & uineæ noſtræ florebũt. Secundum dramatis ordinem mutata eſt perſona. non enim iam ad ſponſam, ſed ad ſodales loquitur ſponſus, & ipſis dicit, ut capiant uulpes puſillas quæ inſidiãtur uineis, ubi primum germen oſtenderint, nec ſinunt eas peruenire ad florem. Capi ergo eas præcepit, ſaluti & utilitati conſulens uinearum. Sed hæc, ut cœpimus, ſpiritali expoſitione diſcutienda ſunt. Et puto quod ſi de anima hæc quæ ſe uerbo dei coniungit, aduertas, uulpes contrariæ poteſtates & nequitiæ dæmonum intelligi debeant, per cogitationes prauas & intelligentiam peruerſam exterminãtes in anima uirtutũ florem & fructum fidei perimentes. Prouiſio igitur uerbi dei qui eſt dominus uirtutũ, mandat angelis ſuis qui ad miniſterium miſſi ſunt, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, ut capiant ex unaquaq; anima huiuſmodi cogitationes à dæmonibus immiſſas, ut abiectis eis poſſint florem uirtutis afferre. Capiant autem cogitationes malas in eo, cum ſuggerunt menti nõ eſſe eas à deo, ſed eſſe à maligno ſpiritu, & dant animæ diſcretionem ſpirituum, ut intelligat quæ ſit cogitatio ſecundũ deum, et quæ ſit ex diabolo. Vt autem ſcias eſſe cogitationes quas immittit diabolus in cor hominũ, uide in Euangelio quod ſcriptum eſt: Cum autem immiſiſſet, inquit, diabolus in cor Iudæ Iſchariotis ut traderet eum. Sunt ergo huiuſmodi cogitationes quæ à dæmonibus iniiciuntur in cordibus hominũ. Sed quia non deeſt diuina prouidentia, ne forte per huiuſmodi importunitatem turbaretur libertas arbitrij, & non eſſet iuſta cauſa iudicij, idcirco benignis angelis & amicis poteſtatibus hominũ cura mandatur, ut cum deceptores quaſi uulpes incurſare cœperint hominem, dextris eum auxilijs ſubleuent. Et ideo dicitur, Capite nobis uulpes puſillas. Competenter ſanè cum adhuc puſillę ſunt, capi eas mãdat & comprehendi. Dum enim cogitatio mala in initijs eſt, facile poteſt abijci à corde. Nam ſi frequenter iteretur, & diu permaneat, adducit animam ſine dubio ad conſenſum: & poſt conſenſum intra cor ſuum confirmatũ, certum eſt quia ad peccati tendat effectum. Dum ergo in initijs eſt, & puſilla eſt, capi debet & abijci, ne ſi adulta fuerit & inueterata, iam non poſſit expelli. Deniq; & Iudas initium mali habuit in amore pecuniæ, & hæc fuit illi uulpes puſilla. Sed ab hac cum uideret dominus Iudæ animam quaſi florentem uineam lædi, capere eam uolens, & abijcere ex eo, cõmiſit ei pecuniæ loculos, ut poſſidens quod amabat, à cupiditate ceſſaret. Sed ille utpote habẽs ſui arbitrij libertatem, non eſt amplexus medici ſapientiã: ſed indulſit ſemetipſum illi magis conſilio quo exterminabatur anima ſua, quàm quo ſanabatur. Si uero hæc de Chriſto & eccleſia intelligamus, ſermo uidebit ad doctores eccleſiæ dirigi, & mandari eis de captione uulpium exterminãtium uineas. Vulpes aũt peruerſos doctores hæreticorũ dogmatum poſſumus intelligere, qui per argumentorũ calliditatem ſeducunt corda innocentium, & uineam domini exterminant, ne floreat in fide recta. Datur ergo præceptũ doctoribus catholicis, ut dũ adhuc puſillæ ſunt iſtæ uulpes, & nondũ plures animas deceperunt, ſed initiũ habet praua doctrina, arguere hos & refrenare feſtinent, & uerbo ueritatis contradicentes reuincere, & capere hos aſſertionibus ueris. Si enim permãſerint in principijs, & indulſerint, ſermo eorum ſicut cancer ſerpit, & fiet inſanabilis, ut multi inueniant qui decepti ab eis pugnate iam pro ipſis incipiant, & defendere ſuſcepti erroris auctores. Sic ergo puſillas dignum eſt uulpes capere, & dolo ſa hæreticorũ ſophiſmata in ipſis ſtatim initijs ueris aſſertionibus cõfutare. Vt aũt utriuſq; expoſitionis noſtrę euidentior clareſcat aſſertio, cõgregemus ex diuinis uoluminibus ſicubi animalis huius mentio facta eſt. Inuenimus ergo in ſexageſimoſecundo pſalmo de impijs ita dici: Ipſi uero in uanũ quæſierunt animã meam, introibũt in inferiora terræ, tradent in manus gladij, partes uulpiũ erunt. Sed & in Euangelio ſecundũ Matthæum ſaluator ad ſcribã qui dicebat ei, Magiſter ſequar te quocunq; ieris, reſpõdit, Vulpes foueas habent, et uolucres cœli nidos ubi requieſcãt, filius autẽ hominis non habet ubi caput ſuũ reclinet. Similiter aũt & in Euangelio ſecundũ Lucam ad

eos qui dixerunt domino, Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere, reſpondit Ieſus, Euntes dicite uulpi huic: Ecce ego eijcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & craſtina, & in die tertia cõſummabor. In libro quoq; Iudicum, Sampſon cum uxor quæ erat ex genere Phyliſtinorũ, ei fuiſſet ablata, ait ad patrem eius, Innocens ſum ego hac uice ab Allophylis, quia faciam uobiſcum mala. Et abijt Sampſon, & accepit trecẽtas uulpes, & accepit lampades, & ligauit caudam ad caudã, & poſuit lampadem unam inter duas caudas uulpiũ, & accendit ignem in lampadibus, & emiſit eas per meſſes Allophylorũ, & incendit omnes meſſes eorum & ſtipulas eorũ, & uineas eorum, & olíueta eorum. Adhuc autem in ſecũdo libro Eſdræ, ubi Tobias Ammanites impediuit ædificationẽ eorum qui de captiuitate redierant, ut ædificarent templum & murum, ait ad Allophylos. Nunquid iſti ſacrificabunt, aut comedent immolata in hoc loco? Nónne aſcendent uulpes, & deſtruent murum ipſorũ, quem ex lapidibus ædificãt? Hæc ſunt interim quæ ad præſens nobis ex ſcripturis diuinis occurrere potuerunt, in quibus animalis huius memoria facta eſt, ut ex his ſapiens quiſq; lector prudenter poſſit conijcere, ſi apta uſi ſumus expoſitione in his quę propoſita ſunt nobis, ad explanandũ id quod ait, Capite nobis uulpes puſillas. Et quamuis operoſum ſit ſingula quæ exempli cauſa aſſumpſimus explanare, tamẽ quæ poterimus, breuiter contingemus. Et primo de ſexageſimoſecundo pſalmo uideamus, ubi cum iuſti animã perſequerentur impij, ille pſallebat, dicens: Ipſi aũt in uanum quęſierunt animã meam, introibũt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes uulpiũ erunt. In quo utiq; oſtendit quod uanis et inanibus uerbis praui doctores decipere uolentes animam iuſti, introite dicũtur in inferiora terræ, terram utpote ſapientes, & de terra loquentes, atq; in inferiora eius, id eſt in profundũ ſtultitiæ deſcendentes. Puto enim quod hi qui carnaliter uiuũt, quia ſibijpſis tantũmodo nocent, terra eſſe & in terra habitare dicuntur. Hi uero qui terrenis & carnalibus ſenſibus ſcripturas intelligunt, & alios ita docendo decipiunt, pro eo ipſo quod argutias quaſdã & argumẽta carnalis & terrenæ ſapientiæ confingant, in inferiora terræ dicuntur ingredi: uel certe quia grauius delinquunt qui terrena docent, q̃ qui ita uiuunt, eis futura pœna etiã grauior imminet: ijdemq; ipſi in manus gladij tradendi prophetantur, illius fortaſſis flammei & uerſatilis. Quomodo autẽ & partes uulpium fiant, uideamus. Omnis anima aut pars eſt dei, aut pars eſt cuiuſcunq; qui accepit poteſtatem ſuper homines. Nam cum diuideret altiſſimus gentes, & diſpergeret filios Adam, ſtatuit fines gentium ſecundum numerum angelorum dei, & facta eſt portio domini Iacob. Cum ergo conſtet unamquãq; animam aut in parte dei, aut in parte eſſe alterius cuiuslibet, quoniãquidem per arbitrij libertatem poſſibile eſt unumquenq; ex parte alterius tranſire, uel ad partem dei ſi melius ipſo iuuãte elegerit, uel ſi nequius ad dæmonum portionem, hinc horum mentio habetur in pſalmo: Qui in uanum quæſierunt animam iuſti, partes erunt uulpium, ueluti ſi diceret & peſſimorum & nequiſſimorũ dæmonum partes erunt: ut unaquæq; maligna uirtus & doloſa, per quam deceptiones & fraudes falſæ ſcientiæ introductæ ſunt, figuraliter uulpes appellent: & hi qui in hunc errorem deducuntur, & nolunt acquieſcere ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & doctrinæ quæ ſecundũ pietatem eſt, ſed decipi ſe patiuntur à talibus, iſti talium partes uulpium fient, & introibunt cum eis in inferiora terræ. Ipſi ſunt & illi in quibus ſecundũ Euangelium uulpes iſtæ quas ſuprà memorauimus, foueas habere dicuntur, in quibus filius hominis non habet, ubi caput ſuum reclinet. Herodem quoq; uulpem nominatum pro fallaci calliditate credẽdum eſt. Nam de Sampſon qui trecentas uulpes cepiſſe, & colligaſſe per caudas, atq; interieciſſe lampades ardentes in medio caudarum, atq; immiſiſſe per meſſes Allophylorum, & incendiſſe eas cum ſtipulis & oliuetis uineiſq; memoratur, ualde mihi difficilis formæ huius uel figuræ uidetur explanatio. Tentemus tamen aliqua ex his pulſare pro uiribus, & ponamus, ſicut expoſitio noſtra in ſuperioribus continet, uulpes eſſe fallaces, peruerſoſq; doctores. Hos Sampſon qui ueri & fidelis imaginẽ tenet doctoris, capiens uerbo ueritatis, caudã ad caudam colliget, id eſt aduerſantes ſibi, & diuerſa à ſe inuicem ſentientes docenteſq; confutet, atq; ex ipſorum uerbis propoſitiones collectioneſq; accipiens, in Allophylorũ ſegetem ignem concluſionis emittat, & ex proprijs eorũ argumentis omnes eorum fructus atq; uineas & oliueta peſſimæ generationis incẽdat. Sed et ipſe numerus trecentarũ uulpium quæ à ſemetipſis diuerſæ & diſſonãtes erant, triplicem

formam

formam indicant peccatorũ. Omne enim peccatum aut in facto, aut in uerbo, aut in conſenſu mentis admittitur. Verum ne illud quidem quod in ſecundo libro Eſdræ ſcriptum diximus, penitus omittendũ eſt: ubi cum ædificarentur ſancta ſanctorum, id eſt cum fides Chriſti & ſanctorũ eius myſteria conderentur, inimici ueritatis, fideiq; contrarij, qui ſunt ſapientes huius ſeculi, uidentes abſq; arte grãmatica & peritia philoſophica, conſurgere muros Euangelij, uelut cum irriſione quadã dicunt perfacile hoc poſſe deſtrui calliditate ſermonum per aſtutas fallacias & argumenta dialectica. Hæc interim quantũ breuitas potuit pati de aſſumptis exemplis dicta ſufficiant. Nunc iam ad propoſitũ reuertamur. Videtur ergo in Cantico canticorũ præceptum dari ab ſponſo amicis ſibi uirtutibus, ut capiant & arguant contrarias poteſtates, quæ inſidiantur animabus hominum, ne exterminent eorum initia fidei, floremq; uirtutum ſub ſpecie ſecretæ alicuius & occultæ ſapiẽtiæ, quæ quaſi uulpes in foueis, ita in his hominibus qui ſemetipſos ad hæc ſectanda præbuerint, deliteſcunt. Et quo facilius confutari poſſint & argui, dum paruæ ſint uulpes ipſæ, et initia habent peſſimæ perſuaſionis, capi iubentur. Nam ſi forte creuerint, & maiores fuerint uulpes effectæ, iam nequeãt ab amicis ſponſi, ſed ab ipſo fortaſſis ſponſo ſolo capi poterunt. Sed & ſancti quiq; doctores & magiſtri eccleſiæ, ſicut acceperũt poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, ita accipiunt poteſtatem etiam capiendi uulpes. Sic enim data eſt poteſtas eis ſuper omnem uirtutẽ inimici. Vna ſine dubio ex cæteris inimici uirtutibus eſt uulpes, quæ exterminat uineas florentes, quæq; cum adhuc parua eſt, capi iubetur, ſicut & in centeſimo trigeſimoſeptimo pſalmo, beatus dicitur qui tenet & allidit paruulos Babylonis ad petrã, nec permittit ſenſum Babyloniũ creſcere in ſemetipſo & augeri, ſed cum eſt in initijs allidit eum, & tenet ad petram: tunc enim facile perimitur. Sic ergo ordo explanationis percurrat. Capite uulpes nobis puſillas, quæ uulpes exterminant uineas florentes. Quod autẽ dicit nobis, hoc eſt mihi ſponſo & ſponſæ: uel certe mihi & uobis qui eſtis ſodales mei. Poteſt autem & ita accipi, Capite nobis uulpes: & poſt diſtinctionẽ dici, puſillas exterminantes uineas, ut puſillas nõ tam ad uulpes q̃ ad uineas referamus: ut uideantur puſillæ quidem uineæ exterminari poſſe: id eſt paruæ quæq; animæ, & initia habentes, non firmæ & robuſtæ lædi poſſe à contrarijs poteſtatibus. Sicut in euangelio dicitur, Si quis ſcandalizauerit unũ de puſillis iſtis. In quo oſtenditur, quia ſcandalizari non poteſt grandis & perfecta, ſed puſilla & rudis anima, ſicut in pſalmo dicitur: Pax multa diligentibus nomen tuum, & nõ eſt illis ſcandalũ. Simili ergo exemplo poteſt uideri, quod puſilla quæq; uinea, incipiens uidelicet anima, poſſit à uulpibus, id eſt malignis cogitationibus, uel prauis doctoribus lædi, perfecta uero & ualida nõ poſſit. Sed ſi capiantur à bonis doctoribus uulpes iſtæ, & abijciantur ex animá, tunc proficiet in uirtutibus, & florebit in fide. Amen.

ORIGENIS ADAMANTII HOMILIAE IN VISIONES ESAIAE.

Viſio prima. Et factum eſt in anno quo mortuus eſt Oziás rex, uidi dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum. Cap. VI. Homilia I.

QVANDIV Ozias rex uixit, non potuit uiſionem uidere Eſaias propheta. Erat enim Ozias peccator, & faciens malignũ ante conſpectum domini, & agens aduerſus uolũtatem diuinæ legis. Ingreſſus eſt templum & ſancta ſanctorũ, & ob hoc lepra perfuſus in fronte eſt, ita ut extra ciuitatẽ uadens inter immũdos cõputaretur. Talem igitur principẽ animę oportet mori, ut uiſionẽ dei uidere poſſimus. Neq; enim fruſtra ſcriptũ eſt. Et factũ eſt in anno quo mortuus eſt Ozias rex, uidi dominũ. Vnicuiq; noſtrũ uiuit Ozias ſiue Pharao, & non ſuſpiramus Aegyptia opera facientes. Si aũt moritur, tunc ſuſpiramus, ut in Exodo ſcriptũ eſt. Si Ozias uiuit, non uidemus gloriam dei: ſi aũt moritur, tunc uidemus ſtatim ut moritur Ozias gloriam dei, tantum hoc ſit ut regnet in nobis ſermo eius qui dixit, Ego aũt conſtitutus ſum rex ab eo, & non regnet ira. Eſt quidem & peccati rex. Apoſto

lus id

lus ita ſciens,ait : Non ergo regnet peccatũ in mortali ueſtro corpore. Miſerabilis ille ho-
mo cui peccatum regnat,qui tali ſe tradit regi,deſpiciens regnum dei,& ſubijciens ſe uo-
luptati. Propterea uoluptatis amator, non eſt amator dei. Et ſecundũ Apoſtolum de qui-
buſdam dicitur, Amantes uoluptatem magis quã deum. Et quidem id ipſum non de his di-
ctum eſt,qui omnino ſunt infideles,ſed de his qui intrinſecus commorantur uoluptatem
magis quã deum amantes, qui habent figurationem pietatis,uirtutem autem eius negãtes.
Hæc propter mortem regis Oziæ, poſt cuius interitum uidiſſe ſe ait uiſionem Propheta.
Quæ eſt autem uiſio? Vidi dominũ ſedentem ſuper thronum excelſum et eleuatum, &c.
Non omnis qui uidet deum, uidet eum ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatum.
Scio alium prophetam uidiſſe dominũ, & uidiſſe eum ſuper thronum ſedentem,ſed non
excelſum, neq; eleuatum. Differens ſcripturã Daniel, dicit: Throni poſiti ſunt. & nõ erat
excelſus ille thronus. Et ueniam, ut ſedeam ad iudicandũ populum in ualle Ioſaphat. Er-
go hic in ualle ſedit, & in ualle eum iudicaturus eſt, quẽ eſt condemnaturus. Aliud autem
eſt uidere eum ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatũ. Et in Michea. Egredere et
deſcendit deus. Et ut uideat Sodomam, deſcendit. Deſcendens ait, uidebo ſi ſecundũ cla
morem eorum uenientẽ ad me conſummauerunt. Igitur deus aliquando ſurſum, aliquan
do deorſum iuxta dignitatem uidetur negotiorũ. Vidi ergo dominum Eſaias ait, ſedẽtem
ſuper thronum excelſum & eleuatũ. Si uideo deũ in his qui hic ſunt regnantẽ, nõ eum ui
deo ſuper thronũ excelſum & eleuatũ. Si uideo eum regnãtem cœleſtibus uirtutibus, ui-
deo eum ſedentem ſuper thronũ excelſum & eleuatum. Quid eſt quod dicit cœleſtibus
uirtutibus? Throni, dominationes, principatus, poteſtates, uirtutes cœleſtes ſunt. Et ſi ui-
deo eum, quomodo eis regnet in uerbo, uidi dominum ſedentem ſuper thronum excel-
ſum & eleuatũ. Et plena erat domus gloria eius. Surſum quoq; eleuatus eſt thronus eius,
plenaq; eſt domus gloria eius. Non arbitror, quia plena eſt domus gloria eius, hæc quæ in
terra eſt. Domini eſt terra & plenitudo eius. Plenitudinẽ autem gloriæ dei non inuenies
in præſenti: ſed ſi quis ædificauerit templum deo, uidebit̃ gloria dei, & ſi ſeruat hoc quod
dictum eſt, plena domus uidetur gloria dei. Neſcio autem an ſic dominus gloria complea
tur. Et in Leuitico quantũ ad præſens pertinet negotium, deo largiente, legitur in colle-
cta quæ ſequitur, quia pręcepit dominus quædam fieri ut uideatur domini gloria. Nec un
quam apparebit gloria dei, ſi nõ hæc fiant. Cognoſcimus autem illa cum lecta fuerint. Et
Seraphim ſtabant in circuitu eius, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri. Duo uideo Seraphim, &
unumquodq; eorum in ſemetipſo habens ſex alas. Deinde diſpoſitio alarum. Et duabus
quidem alis uelabant faciem, non propriam, ſed dei: duabus alis uelabant pedes, non pro
prios, ſed dei : duabus autem alis uolabãt. Iuxta quod ſcriptũ eſt, contrarium ſibi uidetur.
Si ſtabant, uolare non poterant. ſcriptũ uero eſt: Seraphin duo ſtabãt in circuitu eius, ſex
alæ uni, & ſex alæ alteri : & duabus quidem uelabant faciem, & duabus uelabant pedes,
& duabus uolabant, & clamabant alter ad alterũ. Verum hæc Seraphim quę circa deum
ſunt, quæ ſola cognitione dicunt, Sanctus, ſanctus, ſanctus, propter hoc ſeruant myſteriũ
trinitatis, quia & ipſa ſunt ſancta. His enim in omnibus quæ ſunt, ſanctius nihil eſt. Et nõ
leuiter dicunt alter ad alterum, Sanctus, ſanctus, ſanctus, ſed ſalutarem omnibus confeſ-
Caue ſionem clamore pronunciant. Quæ ſunt iſta duo Seraphim? Dominus meus Ieſus & ſpi
ritus ſanctus. Nec putes trinitatis deſerere naturã, ſi nominum ſeruantur officia. Operie
bant faciem dei. Exordium enim dei ignotum eſt. Sed & pedes. Nouiſſimũ enim quod in
deo noſtro eſt, non cõprehenditur. Sola enim media uidentur. Ante iſta quæ fuerint, ne-
ſcio: ex ijs quæ ſunt, intelligo deum. Poſt iſta quæ futura ſint, iuxta quod futura ſunt, ne-
ſcio. Quis pronunciauit ei? Dixit Eccleſiaſtes: Annunciate mihi priora & nouiſſima quę
erunt, & dicam quoniã dij eſtis. Hinc & Eſaias ait: Priora annunciate nobis, & ponemus
cor noſtrum, & ſciemus, & nouiſſima eorum quę uentura ſunt, indicate nobis. Quæ uen
tura ſunt, in futurũ nunciate, & dicemus quoniam dij eſtis. Ex quo ſi quis dixerit præteri
ta, & poterit nouiſſima dicere, Deus eſt: quis ergo poteſt dicere præter Seraphim, San-
ctus, ſanctus, ſanctus? Seraphim autem nudauerunt quandã partem dei, ut ita dicam, me
dietatem eius, & clamabant aliud ad aliud aſſiſtentia deo, atq; dicentia, Sanctus, ſanctus,
ſanctus. Stant igitur & mouentur, ſtant cum deo, mouentur demonſtrantia deum. Intelli
ge enim quia uelant faciẽ, uelant pedes, non mouentur quæ uelata ſunt, non uelant̃ quæ
uolant

uolant, & dicunt: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus ſabaoth, plena eſt omnis terra
gloria eius. Domini mei Ieſu Chriſti nunciatur aduentus, nunc itaq; plena eſt omnis terra
gloria eius. Aut certe necdum plena eſt, ſed futurū ut impleatur, cum expleta fuerit ora-
tio, qua patrem nos ipſe dominus iuſſit orare. Cum oraueritis, inquiens, dicite: Pater no-
ſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uolūtas tua
ſicut in cœlo & in terra. Adbuc in cœlo uoluntas eſt patris, in terris necdū uoluntas eius
expleta eſt, ut ipſe Ieſus iuxta diſpenſationem carnis quam induerat, ait: Dedit mihi uni-
uerſam poteſtatem, ut in cœlo & in terra. Nunquid poteſtatē non habet in terra is qui ha
bebat in cœlis? & aliquid de mundo acciperet, qui in ſua uenerat? Sed ut ita crederetur
deus in terra, quomodo credebat̃ in cœlo, ergo accepit poteſtatē homo Chriſtus, quam
ante non habuit: & uſq; ad præſens necdum habet in terra omnium poteſtatē. In his quip
pe qui peccant, necdum regnat, ſed quando ei data eſt & horum poteſtas, cum ei ſubdita
fuerint omnia, tunc complebitur poteſtas, & perambulabit ſubijciens ſibi omnia. Quidā
autem necdum uolunt ſubijci ei, uerum adhuc inimicis eius ſubijciuntur. Nos porrò di-
camus: Nónne deo ſubiecta erit anima mea? apud eum enim ſalutare meum. Et duabus
uolabant, & dicebant alterum ad alterum: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus Sa-
baoth, plena eſt omnis terra gloria eius. Et eleuatum eſt ſuperliminare à uoce qua clama-
bant. uoce Ieſu Chriſti & uoce ſpiritus ſancti. Si aliquis è nobis clamantium audierit uo
cem Ieſu Chriſti & ſpiritus ſancti, eleuatur ſuperliminare, & altius fit quàm eo tempo-
re cum eleuatum eſt, quumq; dictum eſt: Attollite portas principes ueſtras, & eleuamini
portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Et domus impleta eſt fumo. Ex remiſſione ignis
cuncta impleta eſt domus. Fumus autem uapor ignis eſt. Et dixi: O miſer ego, quoniam
compunctus ſum, quia cum ſim bomo, & immunda labia habeam. Non poſſum ſentire
quare humiliauerit ſeipſum Eſaias. Verum dicit: teſtimoniū enim dat ſcriptura, quia eius
mundantur labia ab unò ex Seraphim qui miſſus eſt ad auferenda eius peccata. Vnus au-
tem ex Seraphim dominus meus Ieſus Chriſtus eſt, qui ad auferenda peccata noſtra à pa-
tre miſſus eſt, & dicit: Ecce abſtuli iniquitates tuas, & peccata tua circūmundaui. Nec pu
tes naturę contumeliā, ſi filius à patre mittitur. Deniq; ut unitatem deitatis in trinitate co
gnoſcas, ſolus Chriſtus in præſenti lectione nunc peccata dimittit, & tamen certum eſt à
trinitate peccata dimitti. Qui enim in uno crediderit, credit in omnibus. Deferatur ergo
mihi de altario cœleſti forceps, ut tāgat labia mea. Forceps domini ſi tetigerit labia mea,
mundat ea. Et ſi mundauerit ea, & circumciderit à uitijs, ut nuper diximus, aperiam uer-
bo dei os meum, nec ulterius ſermo immundus exiet ex ore meo; quia cum ſim homo, &
immunda labia babeā, in medio quoq; populi immunda labia habentis babito. Seraphim
quod miſſum fuit, mundauit labia prophetæ, non mundauit autem labia populi. Confeſ-
ſus eſt enim ipſe immunda labia ſe habere, et in medio populi immunda labia habentis ha
bitare. Sed hoc quod miſſum eſt Seraphim, non iudicauit dignos eſſe de populo, ut & illo
rum labia emūdaret, & idcirco adbuc impie agunt, idcirco adhuc domino meo Ieſu Chri
ſto repugnant, adhuc ei maledicunt immundis labijs. Ego autem precor, ut ueniens Sera
phim, emundet labia mea. Et regem dominū ſabaoth uidi oculis meis. Cur nō dicamus in
præſenti traditionem quandam Iudæorum ueriſimilem quidem, nec tamen ueram, & ſo-
lutionem eius quare non inueniamus: Aiunt ideo Eſaiam eſſe ſectum à populo, quaſi le-
gem præuaricantem, & extra ſcripturas annunciantem. Scriptura enim dicit: Nemo ui-
debit faciem meam, & uiuet. Iſte uero ait: Vidi dominum ſabaoth. Moyſes (aiunt) nō ui-
dit, & tu uidiſti. Et propter hoc eum ſecuerunt, & cōdemnauerunt eum ut impium. Nō
enim ſciebant quia duabus alis uelauerunt faciem dei Seraphim. Vidi dominum. ſed fa-
ciem non uidit Eſaias, nec Moyſes uidit. Poſteriora uidit (ut ſcriptū eſt) Moyſes. Verun-
tamen uidit dominum, etſi faciem eius non uidit. Et bic ergo uidit, licet faciem non uide
rit, male igitur cōdemnauerunt Prophetam. Et regem dominū Sabaoth uidi oculis meis,
& miſſus eſt ad me unus de Seraphim. Non eſt unus domini mei Ieſu Chriſti aduentus
quo deſcendit ad terras: & ad Eſaiam uenit, & ad Moyſen uenit, & ad populum uenit, et
ad unumquenq; prophetarū uenit: neq; tu timeas, etiam ſi iam cœlo receptus eſt, iterū ue
niet. Quia autem & ante præſentiam carnalem ad homines uenerit, ipſum accipe teſtem
denunciantē atq; dicentem; Hieruſalem Hieruſalē quæ occidis prophetas, & lapidas eos

qui miſſi ſunt ad te, quoties uolui colligere filios tuos. Quoties uolui. Non dicit, non uidiſte niſi iſto aduẽtu: ſed dicit, quoties uolui. Et per ſingulos prophetarũ conuertẽs ſe, Ego, inquit, eram Chriſtus, qui loquebar per prophetas. Dixi, neq; tu timeas, & nunc mittiť Ieſus Chriſtus. Non mentiť. Vobiſcum ſum (ait dñs) omnes dies uſq; ad cõſummationem ſeculi. Non mentiť. Vbi duo uel tres collecti ſunt in nomine meo, & ego ſum in medio eorũ. Quoniã igiť prȩſto eſt, & aſſiſtit Ieſus Chriſtus, & paratus eſt & prȩcinctus ſummus ſacerdos offerre patri interpellationes noſtras, ſurgẽtes ꝑ ipſum ſacrificia patri offeramus. Ipſe.n. ꝓpitiatio eſt ꝓ peccatis noſtris, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorũ. Amen.

Homilia ſecunda, de eo quod ſcriptũ eſt: Ecce uirgo in utero concipiet, &c. Cap. VII.

QVantum ad dictum attinet, uerecũdè fecit Achaz, cum ei fuiſſet imperatũ, ut peteret ſignum in profundũ aut in excelſum, & rationẽ reddidit cur petere noluerit. Ait quippe: Non petam, & non tentabo dominũ. Eſt tamen ſuper hoc uerbo culpatus, & dicitur ad eum: Audite nunc domus Dauid. Nunquid modicum uobis præſtare certamen hominibus, & quomodo domino prȩſtatis certamen? Deinde dicitur hæc repromiſſio. Ideo dominus ipſe dabit uobis ſignum. Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filiũ, et uocabis nomen eius Emmanuel. Hæc exponanť, & de reliquis uidebimus, indigentes & in illis gratia dei ut manifeſtenť. Iubetur ut petat ſignum, non ſimpliciter, ſed ſibiipſi. Sermo quippe ait: Pete tibi ſignum à domino deo tuo in profundũ aut in excelſum. Propoſitum eſt ſignum dominus meus Ieſus Chriſtus. Hoc enim eſt ſignũ quod iubetur ut ſibi poſtulet in profundũ aut in excelſum. In profundũ quidem, quia qui deſcendit, ipſe eſt. In excelſum uero, quia qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ipſe eſt. Mihi autẽ hoc ſignum propoſitum dominus meus Ieſus Chriſtus in profundũ & in excelſum, nihil prodeſt, ſi non mihi fiat myſterium de profundo & excelſo eius. Cum enim ego recepero myſteriũ de Chriſto Ieſu de profundo & excelſo, tunc accipiam ſignum ſecundũ præceptum domini, & dicetur mihi quaſi habẽti in memetipſo profundũ & excelſum. Neq; dixeris in corde tuo, Quis aſcendit in cœlum? Hoc eſt Chriſtum deducere. Aut quis deſcendit in abyſſum? hoc eſt Chriſtũ ex mortuis reducere. Iuxta eſt uerbum tuum uehemens in ore tuo, & in corde tuo. Præcipitur ergo nobis omnibus, ut petamus nobis hoc ſignum, ut nobis utile fiat ſignum quod dat dominus deus in profundũ & in excelſum. Si quis aũt eſt qui ſciat, & rationabili contemplatione cognoſcat hoc quod dictũ eſt, in profundum & in excelſum, nõ diſiunctiuè eſſe dictũ. ſignificat enim hoc quod utrunq; poſſit, Pete tibi ſignum à domino in profundũ & in excelſum. Et in promiſſione aũt dixit Apoſtolus, Vt cognoſcamus quid ſit profundũ, & excelſum, & longitudo, & latitudo. Et dixit Achaz, non petam. Incredulus fuit. Dixit em̃: Pete tibi ipſi. Populus aũt uſq; hodie non petit ſignũ, propterea non habet illum, & præbet domino certamen populus qui non recipit dominũ meum Ieſum Chriſtum. Deinde alia ſequitur quæſtio. Iſto enim dicente, Non petam, neq; tentabo dominũ: & æſtimante tentationem eſſe ſi peteret ſignum, ait: Audite nunc domus Dauid. Nunquid uobis modicum eſt præſtare certamen hominibus, & quomodo domino præſtatis certamen? Non præſtat aũt certamen domino, neq; hominibus eum arbitror præſtare certamen, qui petit ſignum in profundũ aut in excelſum. Certamẽ quippe dei eſt, quomodo ſaluet hominẽ. Non præſtat igitur certamen domino qui confugit ad ſalutem. Qui uero domino certante ut ſaluet hominẽ, fugit à ſalute, & procul recedit à domino, præſtat domino certamen. Ideo dabit dominus ipſe uobis ſignum. Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel. Veritas exemplariorũ prophetæ huius dicit, uocabis. In Matthæo porrò ſcimus lectitari, Et uocabiť nomen eius Emmanuel. Non poſſumus dicere, quia oporteat minus aliquid facere de Propheta. Quomodo uero euangelium hanc habet ſcripturã? Vtrum ab aliquo non intelligente, & ad faciliora currente, quomodo & in aliis multis factũ eſt: an ſic à principio, ut dicat forſitan aliquis editum eſſe Euangeliũ: qui uult deliberet. Propheta quidẽ manifeſtȩ habet, & uocabis nomen eius Emmanuel. Noui quendã in exordio ſcripturarũ Euangelij legentẽ, Et uocabis nomen eius Emmanuel, dixiſſe intra ſeipſum: Quid eſt uocabis? Quis uocabit? Achaz. Et quomodo potuit Achaz de ſaluatore qui poſt generationes multas uenit, audire, Vocabis nomẽ eius Emmanuel

manuel: atq; ita pro eo quod eſt uocabis, ſcripſiſſe uocabitur. Sed uide quia nō Achaz dicitur, Et uocabis nomen eius Emmanuel, ſed domui Dauid uide manifeſte dictū. Audite nunc domus Dauid: Nunquid modicū uobis eſt præſtare certamen hominibus, & quomodo domino præſtatis certamen? Ideo dabit dn̄s ipſe uobis ſignū. Ecce uirgo in utero cōcipiet, & pariet filiū, & uocabis nomen eius Emmanuel. Sed quando itaq; nō intelligimus hoc quod dictū eſt, nihil ex eo minus faciamus, neq; ad faciliora curramus, ſed expectemus donec gratia dei ſubijciat nobis per illuminationē ſcientiæ illuminationem quæſtionis: aut certe rurſum gratia dei per quē uult illuminet nos, ut non ultra quæramus, ſed quęſtio noſtra ſoluat̄. Si autē temere ad nō intellecta prorūpimus, nos ipſos cauſabimur. Quæ eſt ergo domus Dauid? Si Dauid Chriſtus eſt, ut frequēter probaui, domus Dauid nos ſumus eccleſia dei: & dicit̄ nobis qui eccleſia ſumus, ut nō præſtemus certamen deo ſupra dictum, ſed dante domino ſignū ſuſcipiamus illud. Nobis, non domui Dauid iſta dicuntur. Et prophetatur, quia ſi quis eſt domus Dauid, uocabit nomē eius Emmanuel. In aduētu enim Chriſti ſola eccleſia noſtra de Chriſto dicit, Nobiſcū deus. His ut dedit gratia dei explanatis, alia iam quæramus ænigmata. Butyrū & mel manducabit. Quomodo Chriſtus prophetat̄ butyrum & mel comeſturus? Si hoc fuerit expoſitū domino tribuente, rurſus ea quæ ſequūtur, aliam nobis ingerent quæſtionē. Vtinamq; omnes faceremus illud quod ſcriptū eſt: Scrutamini ſcripturas. Plura ex corporalib. cibis nominata ſunt in ſcripturis pro eſcis ſpiritalibus. Quaſi modo nati paruuli rationabile & ſine dolo lac deſiderate. Ergo eſt ſine dubio lac rationabile, & oportet nobis iſtiuſmodi lac quærere. Rurſum in Prouerbijs de melle ſcriptū: Mel inueniens comede quod ſufficit, ne forte plenus euomas. Num curauit ſpiritus ſanctus de melle iſto quod notū eſt, ne forte plus comedamus? Sed ſciens utiq; ſpūs ſanctus mel ſpiritale ait: Mel inueniens comede quod ſufficit. Quid aūt ſentiens ſpiritus ſanctus præcepit nobis, ut ſi inueniremus mel, inuenibile eſt ſi quidē mel, comedamus quod ſufficit? Vade (ait) ad apē, et diſce quomodo operatrix eſt. Et inueniunt̄ prophetæ apes eſſe. Fingunt ſiquidē cæras, & mella cōficiunt, & ſi audēti mihi expedit dicere, faui eorū ſcripturæ ſunt quas reliquerunt. Et uolens ueni ad ſcripturas, & inueni mel. Sed comede mel. Et in Prouerbijs rurſus dicit̄: Bonus eſt enim fauus, ut indulcentur fauces tuæ. Putás ne hoc dicit ſpiritus ſanctus, Comede mel quod in uſu eſt, bonum enim eſt? Ego nō audeo dicere quia de melle corporeo mihi præcipiat ſpiritus ſanctus, comede mel. Ecce nō habeo, aut certe naturæ huiuſmodi ſum, ut de melle comedere non poſſim: qua ratione mihi dicit, comede mel, & noli comedere carnes, ſed comede fili mel, bonum eſt enim. Si uideas apes prophetas, & opus eorum mella uel fauos, tūc uidebis quomodo pro dignitate ſancti ſpiritus intelligas, comede mel fili, bonū eſt enim. Si quis meditatur eloquia diuina, & nutritur ſermonibus ſcripturarū, complet mādatum diuinum iubens, comede mel fili: & faciens quod iuſſum eſt, potitur ſermone qui ſequit̄, Bonum eſt enim. Quia bonū eſt hoc mel, quod in ſcripturis inuenitur. Quod aūt dicitur, Vade ad apem, iſtiuſmodi eſt. Eſt quædā (ut ita dicam) apis ſuper apes: & quomodo inter apes rex quidā eſt qui nominatur eſſe rex, ſic princeps apum dn̄s meus eſt Ieſus Chriſtus, ad quē mittit me ſpiritus ſanctus ut comedā mel, bonum eſt enim, & fauus eius ut indulcentur fauces meæ. Et forte ſubtiliores literæ faui erunt, mel uero eſt qui in his eſt intellectus. Iſte porrò qui eſt natus ex uirgine Emmanuel, butyrū & mel māducat, et quærit ab unoquoq; noſtrū butyrum māducare. Quomodo à ſingulis noſtrū butyrū quęrit & mel, ſermo edocebit. Opera noſtra dulcia, ſermones noſtri ſuauiſſimi & utiles, mella ſunt quę māducat Emmanuel, quæ māducat iſte qui natus eſt de uirgine. Si uero ſermones noſtri amaritudine pleni ſint, ira, animoſitate, moleſtia, turpiloquio, uitijs, cōtentione, dedit in os meū fel, & non comedit ab his ſermonibus ſaluator. Comedet aūt ſaluator de ſermonibus qui ſunt apud homines, ſi fuerint ſermones eorū mel. Approbemus hoc de ſcripturis. Ecce ſto ad oſtiū, & pulſo. Si quis aperuerit mihi oſtiū, ingrediar ad eum, & cœnabo cū illo, & ille mecum. Igitur ipſe pollicetur ſe ex noſtris cœnaturū nobiſcum eſſe. Certū eſt autē quia & nos cum illo cœnamus, ſi cœnemus illū. Comedens quippe de noſtris bonis ſermonibus, operibus, & intellectu, repaſcit nos ſuis eſcis ſpiritalibus, & diuinis, & melioribus. Propterea quia beatū eſt ſuſcipere ſaluatorē, apertis oſtijs principalis cordis noſtri, præparemus ei mella, & omnem cœnā eius, ut ipſe nos ducat ad magnam cœnā patris in

regno cœlorũ, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorũ. Amen.

Homilia Tertia, de ſeptem mulieribus. Cap. XI.

SEptem mulieres patiuntur opprobriũ, & circumeunt quærentes eum recipere, qui poſſit auferre opprobriũ earum. Ipſę ſeptem mulieres repromittũt ut ſuum panem manducent, & ueſtimentis ſuis operiãtur. Non neceſſe habent panem eius, ſed nomen eius qui opprobriũ earum poſſit auferre. Non indigent ueſtimentis hominis quem aſſumunt. Meliora habent ueſtimenta ꝙ poteſt eis homo præſtare. Lautiores habent cibos, ꝙ cõditio poteſt humana largiri. Cuius ergo ſint ſeptem mulieres, & quod ſit opprobriũ earum, dignum eſt conſiderare. Septem mulieres una ſunt. Spiritus enim dei ſunt. Et iſta una, ſeptẽ ſunt. Spiritus enim dei eſt ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij & uirtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris domini. Iſta ſapientia patitur opprobriũ à multis ſapientijs inſurgentibus in ſe. Iſte uerus intellectus ſuſtinet opprobriũ ab intellectibus falſis. Iſtud magnum conſilium opprobratur à multis cõſilijs non bonis. Iſta uirtus maledicit̃ à quadam, quę cum nõ ſit uirtus, repromittit ſe eſſe uirtutẽ. Iſta ſcientia patitur opprobriũ à quadam falſi nominis ſcientia nomen ſuum ſurripiente. Iſta pietas exprobratur ab ea, quæ cum ſe dicat eſſe pietatẽ impietas eſt, & impios inſtruit. Iſte timor patitur opprobriũ ab eo qui putatur eſſe timor. Multi enim pollicentur diuinũ metum, ſed nõ cum ſcientia metuunt. Quomodo ergo iſtæ ſeptẽ patiãtur opprobriũ conſideremus. Vide ſapientiã ſeculi huius, uide ſapientiam principũ mundi huius, quomodo exprobrant ſapientiã Chriſti mei, & quomodo exprobrant ſapientiã iudaiſmi ueri, iuxta quem nos circũcidimur ſpiritaliter, iſti uero præciduntur. Intellige itaq; quomodo ſapiẽtia ſeculi huius & principũ mundi iſtius, maledicũt ſapientiæ: & ob hoc quærit̃ homo qui cum iſtis ſeptem ſpiritalibus uelut mulieribus ſit, ut auferat earum opprobriũ. Proprie unus eſt homo qui auferat earum opprobriũ. Quis eſt iſte homo? Ieſus qui exiuit iuxta carnem de radice Ieſſe factus ex ſemine Dauid ſecundũ carnem, prędeſtinatus filius dei in uirtute iuxta ſpiritũ iuſtificationis. Exijt quippe de radice Ieſſe. Virga enĩ primogenitus omnis creaturæ, uirga nõ eſt qui in principio erat apud deum deus uerbũ, ſed uirga de radice Ieſſe, qui iuxta carnẽ natus eſt. Exijt enim uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendit. Quis eſt flos, & quæ eſt radix? Ambo enim in unũ id ipſum ſubiacẽt. Differentia aũt eſt negociorũ. Nam ſi peccator es, nõ eſt tibi flos, neq; uidebis florẽ qui eſt ex radice Ieſſe. Veniet enim & ad te uirga, quo modo Apoſtolus uirgę & floris loquit̃. De uirga quidem dicit: Quid uultis, in uirga ueniam ad uos? De flore uero: An in charitate dei & ſpiritu mãſuetudinis? Exijt ergo de radice Ieſſe uirga ſapientiæ ei qui ſupplicijs plectit̃, uirga ei qui indiget increpatione, uirga ei qui neceſſe habet ut arguatur: Flos uero ei qui iam eruditus eſt, & nõ indiget dura correctione, uel certe nõ indiget pœnis, ſed ualenti iam florere incipere, et ad perfectũ fructum exire. Primũ enim flos oſtendit̃, deinde poſt florẽ uirga fit, et ad fructũ exit. Exijt uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcent ſuper eum ſeptẽ mulieres ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus requieſcet ſuper eum. Spiritus enĩ ſapientiæ nõ requieuit in Moyſe, ſpiritus ſapientiæ nõ requieuit in Ieſu Naue, ſpiritus ſapientiæ nõ requieuit in ſingulis prophetarũ, in Eſaia, in Hieremia. Nec uero quaſi blaſphemantem me lapidetis dum uelim glorificare dominũ meum Ieſum Chriſtũ: ſed ſuſtinentes cõſiderate quod dicitur, & uidebitis quia in nullo eorũ requieuerit ſpiritus, nõ quod ad nullũ eorũ uenerit, ſed quòd in nullo requieuerit. Venit ſuper Moyſen, & nõ credidit Moyſes poſt ſpiritũ ſapientiæ qui uenit ad eum. Audite enim, ait, cõtumaces. Nunquid ex petra iſta educã uobis aquã? Venit ſuper omnes iuſtos, uenit & ſuper Eſaiã, ſed quid ait? Immunda labia habens, & in medio populi immũda labia habentis, ego habito. Venit ſpiritus ſapiẽtiæ poſt illam forcipẽ, et ignem, uenit ad immunda labia habentẽ, ſed non requieuit. Miniſtro quidem eo uſus eſt, non aũt requieuit. Tribulatur ad quęcunq; uenerit hominẽ. Peccat enim omnis homo, nec eſt iuſtus ſuper terrã qui faciat bonum, & nõ peccet. Nemo mundus à ſordibus, neq; ſi una dies ſit uita eius, numerati aũt menſes eius. Igitur ſuper nullũ requieſcit. Poſſumus & de Euãgelio probare, quia uenit ſpiritus ſuper multos, & nõ manſit in eis. Ante paululũ lectum eſt, Nõ permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis in æternũ. Non ait, nõ erit, ſed non permanebit. Vnũ uidit Ioannes ſolũ in quo permanſit, & ſignũ

hoc

hoc erat: Super quem uideris ſpiritũ deſcendentẽ, & manentẽ in eo, iſte eſt filius dei. Miniſtrauit quidã uerbo dei, ſpiritu deſcendente: poſt modicũ peccat, poſt modicũocioſum uerbum loquit̃: neſcio autẽ ſi & ſine peccato maneat. Putas ne præſente ſpiritu peccare cõceditur? Super nullũ ergo requieuit ſpiritus dei, ſecundũ quod ſcriptum eſt: Exijt uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendit, & requieſcit ſuper eum ſpiritus dei, ſpiritus ſapiẽtiæ, ſpiritus intellectus, ſpiritus cõſilij & uirtutis. Propter hoc magni conſilij eſt angelus, propter hoc inualuit, & inualeſcens aſcendit, & mirãtur eum uirtutes aſcendentem, & dicunt de eo. Iſte eſt dñs fortis & potens in prælio. Ad hunc ergo dicã in cœleſtia aſcendentẽ, uel ad fortitudinem eius, Et requieuit ſuper eum ſpiritus cõſilij & fortitudinis. Fortitudo mea, & laus mea dñs, & factus eſt mihi in ſalutẽ. Requieuit ergo ſuper eũ ſpiritus dei, ſpiritus ſapiẽtiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſapiẽtię & pietatis, & impleuit eum ſpiritus timoris domini. Mulieres igitur quærentes quẽ aſſumant, apprehendẽt ſeptem unũ hominem. Et hoc ex prioribus pendet, et oportet primo cognoſcere quãdo recipiant ſeptẽ mulieres unum hominẽ. Cum fortes Hieruſalẽ humiliati fuerint, cum luxerint thecæ eorũ ornamenta filiarũ Sion, cum derelicta fuerit illa ſola, cũ eliſa fuerit ad terrã, tunc apprehendent ſeptẽ mulieres unum hominẽ dicentes: Panem noſtrũ manducabimus, & ueſtimentis noſtris operiemur: ueruntamen nomen tuũ inuocet̃ ſuper nos. Tunc apprehendent & uere tenebunt ſeptẽ mulieres hominẽ unum Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ, iuxta quod intelligitur homo, iuxta quod natus eſt, iuxta quod corpus aſſumpſit. Apprehendent ſeptem mulieres hominẽ unum dicentes: Panem noſtrũ manducabimus. Multi ambulant homines, & nullum apprehendunt mulieres, nullus eis placet homo. Non enim propter inopiam hominum unum hominẽ apprehendunt, non propter raritatẽ hominis qualem uoluerunt, talem quæſierunt: unũ ſolum repererunt hominẽ quem apprehenderunt, ut dicant ei, Panem noſtrũ manducabimus, et ueſtimentis noſtris operiemur. Eſt quidã cibus ſapientiæ, eſt quidã cibus ſimiliter intellectus & reliquorũ ſpirituum. Quis eſt iſte cibus? Non timeo dicere, cibus alius eſt extra iſtos: forte ut meus eſt cibus ſermo dei, qui ait, Ego ſum panis uiuens qui de cœlo deſcendi, & uitam do mundo: ſic ſapientiæ cibus ipſe pater. Propter hoc eſt, Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatẽ eius qui me miſit, ut conſumem opus eius. Nec putandũ eſt aliquo indigere ſapientiã & intellectũ, cæteroſq; ſpiritus, quia alium cibum habeant, cum totius diſpenſationis unus ſit cibus natura dei. Panem noſtrũ manducabimus, & ueſtimentis noſtris operiemur. Eſt quidam ornatus ſapientiæ quo decorat̃. Ornata eſt ſermone ſapiẽtia. Singulæ harum mulierũ habent ornamenta. Veruntamen nomen tuum inuocetur ſuper nos, aufer opprobriũ noſtrum. Quod eſt nomen ſapientiæ? Ieſus, Quid eſt, Inuocetur nomen tuũ ſuper nos? Ego ſum ſapientia, uolo tuo nomine uocari, ut ego ſapientia dicar Ieſus, ut intellectus, & cõſilium magnum, & fortitudo, & ſcientia, & pietas & timor dei nominẽtur Ieſus, ut omnia in omnibus nomen tuũ fiat. Nomen tuum inuocerur ſuper nos, aufer opprobriũ noſtrum. Reuera abſtulit opprobriũ Ieſus. Idcirco ſurgẽtes, oremus deũ qui hunc miſit hominem, ut ſeptem mulierum ſpiritus in eo requieſceret, ut & nobis iſte homo tribuat cõmunionem harum mulierum: ut aſſumentes eas ſiamus ſapientes, intelligentes in deo & hominibus, uirtutibus adornantes animam noſtram in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Quarta, de diuiſione dei & Seraphim. Cap. VI.

IMpoſſibile eſt inuenire principium dei. Principiũ ortus dei nuſquam comprehendis. Nõ dico tu, ſed neq; aliquis, neq; aliud quicquã eorum quæ ſubſiſtunt. Solus ſaluator & ſpiritus ſanctus qui ſemper fuerũt cum deo, uident faciem eius: & forte angeli qui uident iugiter faciem patris qui eſt in cœlis, uidẽt & principia negociorũ. Sic autem & pedes abſcondũt ante homines Seraphim. Nouiſſima enim ut ſunt, nõ ualent enarrari. Quis annunciauit de nouiſſimis? ait ſcriptura. Quæ uidemus (ut tamen concedatur, quia aliqua uidemus) media ſunt: quæ ante mundũ fuerint, ignoramus. Fuerunt porrò quædam ante mundũ. Quæ poſt mundũ ſecutura ſint, ad certum nõ apprehendimus. Erunt aũt alia poſt mundum. Ea igitur quæ ſcripta ſunt, In principio fecit deus cœlum & terrã, terra autẽ erat inuiſibilis, incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei ferebatur ſuper aquas, apprehendunt̃.

Mundæ erant aquæ iſtæ, in quibus incubabat ſpiritus dei. Sed & tenebræ quæ ſuper abyſſum erant, nõ ſunt ingenitæ. Vtrunq; enim ex nihilo creatum eſt. Audi in Eſaia dicentem dominũ: Ego deus qui conſtruxi lucẽ, & feci tenebras: Audi ſapientiã in Prouerbijs prædicantem: Ante omnes abyſſos nata ſum. Non erant iſta ingenita: ſed quãdo, uel quomodo ſunt nata, neſcio. Velãtur enim à Seraphim priora operũ dei, id eſt facies dei: ſimiliter aũt & pedes. Ea quæ poſt extremũ ſeculum futura ſunt in ſecula ſeculorũ, quis poteſt exponere? Garrulorũ eſt hominum horum notitiã polliceri, neſcientium quia homo ea tantum poteſt capere quę media ſunt, & ea quæ poſt mundũ uſq; ad conſummationẽ in iudicio ſunt futura, de pœnis, de retributione. Et horũ quoq; multa abſcõſa ſunt nobis, ut propter hoc quidem ſcriptũ ſit, Duabus uelabãt faciem. Non ſolum aũt uelabant, ſed & contegebant. id eſt ſic uelabant, ut nec modicũ uideretur priorum, dico aũt faciei: neq; paululum quid agnoſceretur nouiſſimorũ, hoc eſt pedum eius. Duabus uolabant. Aperta ſunt media ad contemplandũ. Et clamabant alter ad alterũ. Non alter ad plures, ſed alter ad alterum. Audire enim ſanctitudinẽ dei quæ annunciatur à Saluatore, iuxta dignitatem rei nemo poteſt niſi ſpiritus ſanctus: quomodo rurſum inhabitare ſanctimoniam dei quæ annunciatur à ſpiritu ſancto, nemo poteſt niſi ſolus Saluator. Ob id alter ad alterum clamabant, & dicebant, Sanctus, ſanctus, ſanctus. Non eis ſufficit ſemel clamare ſanctus, neque bis, ſed perfectũ numerum trinitatis aſſumunt, ut multitudinẽ ſanctitatis manifeſtent dei, quæ eſt trinæ ſanctitatis repetita cõmunitas, ſanctitas patris, ſanctitas unigeniti filij, & ſpiritus ſancti. Etenim ſanctificãs & ſanctificari ex uno omnes. Qui ſanctificat Saluator eſt, iuxta hoc quod homo eſt à deo patre accipiens ſanctitatẽ. Dicunt itaq; Sanctus, ſanctus, ſanctus dñs deus Sabaoth. Interpretaĩ Sabaoth (ut Aquila tradidit) dominus militiarũ. Plena eſt omnis terra gloria eius. Olim plena domus erat gloria, nunc uero his qui ſuper terrã ſunt, à Seraphim prophetaĩ, quia futurum ſit ut uniuerſam terrã gloria dei mei Chriſtus impleat. In omnibus quippe qui cõuerſatione ſua glorificãt deũ, gloria dei eſt, atq; ita uniuerſa terra plena eſt gloria dei. Olim nõ omnis terra plena erat gloria dei, ſed unus angulus terræ, quando dicebaĩ, Notus in Iudæa deus, in Iſrael magnũ nomen eius. Gloria deo, qui miſit filiũ ſuum, ut omnis terra plena fieret gloria ſua. Sed quid tibi prodeſt, ſi terra plena ſit propter eccleſias beatorũ, qui ubicunq; ſunt, ſunt gloria dei, tu aũt non ſis particeps glorię plenitudinis dei? Et tu ergo labora, & in cunctis enitere ut ſis gloriã dei quærens, ut inhabitet & inueniat locũ in te, & fias etiã tu cum omni terra in qua eſt gloria dei plena, gloria eius. Quomodo fit per ſingulos noſtrum plenitudo gloriæ dei? Si quæ facio quæ loquor, in gloriã dei fiant, plenus ſermo meus & actus fit gloria dei. Si & proceſſus, & ingreſſus meus in gloriã dei eſt, ſi cibus, ſi potus meus, ſi omnia quæ facio in gloriã dei fiant, & ego particeps ſum iſtius dicti, Plena eſt terra gloria eius. Cum ergo omnia iſta fecero, eleuatũ eſt ſupliminare à uoce Seraphim, qua clamabant: Beatũ eſt itaq; unũquenq; noſtrũ ita laborare ut particeps fiat oſtij, & ſuperliminatis oſtij, quod iuxta intellectũ eſt Chriſtus deus. Neq; eñ indecens dictu reor oſtiũ carnem, & ſuperliminare uerbum nuncupari. Eleuatum eſt ſuperliminare à uoce qua clamabãt, & domus repleta eſt fumo. Fumus iſte donũ eſt de gloria dei. Et dixi: O miſer ego, quoniã cõpũctus ſum. Anteq; uideas uiſionem, non cõfiteris te eſſe miſerũ ó Eſaia? Nõ ait: quãdiu uixit Oſias, neq; in ſenſum meũ uenit, quia miſer eſſem. Incipio aũt noſſe quia miſer ſum, quando uideo uiſionẽ moriente mihi Oſia rege leproſo, & dico, O miſer ego. Nunc incipio & ego cõfiteri dño, & dicere de memetipſo, O miſer ego, quõ Eſaias dicit, O miſer ego. Proxime autẽ huic & Apoſtolus dicit: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Beatũ eſt ergo ut miſerũ me fatear. Si me humiliauero, & pœnitẽs ſuper peccatis meis fleuero, exaudiet me deus, & dabit mihi liberatorẽ, & dicã gratias deo per Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ. Verũ ex corde dicamus, Miſer ego ſum. Vnuſquiſq; recordeĩ cauſas miſeriarũ ſuarum, et delicta, & dicamus ſurgentes ad orationẽ, memores quidẽ quaſi cõfitentes, obliti aũt quaſi iam non facientes, & dicamus: Miſer ego, quoniã cõpunctus ſum. Non eſt cõpunctus anteq; uideret uiſionẽ, anteq; Oſias moreretĩ: cum incipit pœnitentiã agere, ſtatim dicit, quoniã cõpunctus ſum. Si quis ſine ſenſu eſt iuxta interiorẽ hominem, cum peccator ſit, non cõpungitur: ſed quaſi in exteriora membra licet adhibeas ſtimulũ, nõ ſentit mortuũ corpus, eodẽ modo ſi adhibeas peccatori uerba diuina mortificato ꝑ peccatũ, & nõ agenti pœ-

ti pœnitentiam, neq; mœſtus eſt, neq; pœnitet, neq; habet triſtitiam operantē confeſsionem, triſticiam quę ſecundū deum eſt. Si quis autem uult ſaluari, & audierit ſermones arguentis ſe, & corripiētis, ſtatim dicit. O miſer ego. Nec ſufficit dicere, miſer ego, apponendum eſt ei, quia compunctus ſum. Vtinamq; amplius compungamur. Quanto enim plus compungimur, tanto plus nobis peccatorū uincula laxanī. Propter hoc Achaz ille non multum utilitatis eſt conſequutus, quia non multum compūctus eſt: ſed cōpunctus quidem eſt ſemel tantū. Quamobrem dictum eſt, Vidiſti quomodo cōpunctus eſt Achaz. Si uero quis talis fuerit ut non ceſſet compungi, dicit ſimiliter ut apoſtolus, Non ſum dignus uocari apoſtolus propter hoc quod perſecutus ſum eccleſiam dei. &, Mihi minimo omnium ſanctorum data eſt iſta gratia. &, Fidelis deus, quia Ieſus Chriſtus uenit in hunc mundum peccatores ſaluare, quorum primus ego ſum. Vides ne quia multum compunctus eſt, & non ſemel, ſed ſemper ſcribens, et loquens, et agens cōpunctus eſt? quomodo & Eſaias in præſenti, qui dicit. O miſer ego ſum, compunctus ſum, quia cum ſim homo, & immūda labia habeam, & in medio quoq; populi immūda labia habentis habitem. Annotemus & aliud quiddā, quia peccata Eſaiæ non in factis, ſed tantū in ſermonibus erāt. Propter quod ait: Quia cū homo ſim, & immūda labia habeam. Erat autē & populus immūda labia habens. Non decuit eum accuſare populū, & dicere plura peccata in eo eſſe quàm immundorū labiorū. Et regem dominū ſabaoth uidi oculis meis. Si quādo de deo cogitauerimus, cū adhuc ſumus peccatores, & nos dicamus quæ nunc dicit propheta. Et miſſus eſt ad me unus de Seraphim. Quàm bonus deus? Quia, inquit, audio confitentē Eſaiam, dixit enim, O miſer ego: quoniā audio pœnitentē, ait quippe, Cōpunctus ſum: quia propria delicta pronūciauit dicens, quia cū ſim homo, & immunda labia habeam, & in medio quoq; populi immūda labia habentis habitem: & ego adhuc loquente eo dico, ecce adſum. Et miſſus eſt ad me unus de Seraphim, et in manu ſua habebat carbonē. Carbo deferī ad prophetā, ut per ignis uſtionē purgenī labia eius, quæ aliquādo peccauerāt. Quis eſt iſte unus de Seraphim? Dominus meus Ieſus Chriſtus: iſte iuxta diſpēſationem carnis miſſus eſt habēs in manu ſua carbonē, & dicens, Ignem ueni mittere ſuper terrā. Et utinā iam ardeat. Et miſſus eſt ad me unus de Seraphim, & in manu eius habebat carbonē, quē acceperat forcipe de altari. Non quocūq; ſimpliciter & fortuito propheta igne purgaī, ſed qui eſt de altario dei. Si purgatus nō fueris altaris igne, reſidet tibi ille de quo dictū eſt. Ite à me in ignem æternū, qui præparatus eſt zabulo et angelis eius. Nō eſt talis ignis de altari. Omnes igni tradēdi ſunt, ſed nō omnes uni igni, alios de altario ignis expectat, alios ignis qui præparatus eſt zabulo & angelis eius. Tāgat ergo labia mentis & animæ noſtrę ſermo corripiēs, ut & nos dicamus, & tetigit os meum. Si mūdauero os meū, ut nihil ocioſum, nihil fatuū, nihil turpe, nihil ſcurrile (ut omnia ſemel nominem) nihil eorum quę interdicta ſunt loquar, tūc poſſumus dicere, tetigit os meū. Porrò quādiu immūda labia habeo, et immūdas res gero, ꝑpter uerba peccati nō tāgit os meū ignis de altario, neq; mittiī ad me unus de Seraphim. Et dixit. Ecce tetigi labia tua, & abſtuli iniquitates tuas, & peccata tua circūpurgaui. Mordeat nos ſermo diuinus, exurat animas noſtras. Dicamus audiētes: Nónne cor noſtrū ardēs erat in nobis? ut auferanī iniquitates noſtrę, atq; peccata, & mūdi effecti, mūdo ore, mūdoq; corde, & mūda tota conſcientia gratias agamus omnipotēti deo, in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperiū in ſecula ſeculorū. Amen.

Homilia Quinta, de eo quod ſcriptū eſt, Quis eleuauit ab oriēte iuſtitiam, & de uiſione iterū aliter. Hæc alloquutio in Græco perperā ualde fuit, ideo iuxta ſenſum, & ordinem non etiam iuxta uerba tranſlata. Cap. VI

AIt prophetes eſſe Chriſtū uiuentē iuſtitiam, & putabamus ab Apoſtolo ſolum dictū eſſe, quia Chriſtus ſit iuſtitia, & ſanctificatio, & redēptio, & ſapientia. Forte aūt & Apoſtolus inſtructus à prophetis, nouit animatā eſſe iuſtitiā, & uiuentē. Quæ eſt iſta iuſtitia? unigenitus dei. Quia autē nō ſolum ab Apoſtolo ortū eſt Chriſtum eſſe iuſtitiā, & uiuentē, & ſubſiſtentem iuſtitiam, ſed inuenies, et à propheticis ſermonibus hoc nobis myſteriū exhibitum, certum & à capitulo in quo nūc lectio conquieuit. Quis enim, inquit, ſurgere fecit ab oriēte iuſtitiā, & uocauit eā ad pedes ſuos? Vocauit iuſtitiā. Manifeſtū eſt animatam eam eſſe ſi am-

bulet uocata. Vocauit autẽ Chriſtum pater, quo ob noſtram ſalutẽ ad nos iter faceret, & deſcenderet de cœlo ad nos. Nemo enim aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcẽdit filius hominis. Vocauit eum de oriente: non de iſto ſenſibili, ſed de oriente lucis ueræ. Propter quod ſcriptũ eſt. Quis exurgere de oriẽte fecit iuſtitiã, & uocauit eã ad pedes ſuos? Pater uocauit filium, imò ut uere dicamus, deus hominẽ uocauit iuſtitiã ad pedes ſuos, id eſt, incarnationẽ filij ſui. Ideo & adoramus ſcabellũ pedum illius, iuxta quod ſcriptũ eſt. Adorate ſcabellum pedũ eius, quia ſanctum eſt. Caro ſiquidem domini honorẽ deitatis aſſumit. Quia autẽ principiũ lectionis altiori indiget expoſitione, oremus ſummũ regem ut ſermo qui uocatus abierat, ad nos iterũ reuertatur, ut pauca iuxta poſsibilitatẽ noſtrã ediſſeramus. Et factũ eſt in anno quo mortuus eſt rex Oſias: uidi dominũ ſedẽtem ſupra thronũ excelſum, & plena erat domus gloria eius, et Seraphim ſtabãt in circuitu eius, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri, Et duabus quidẽ uelabant faciẽ eius, & duabus uelabant pedes, & duabus uolabãt, & clamabãt alterũ ad alterũ, & dicebãt. Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus deus ſabaoth, plena eſt terra gloria eius, et reliqua. Verũ ut & nos uideamus uiſionem quã uidit Eſaias, uocemus Ieſum, qui nõ uidẽtibus largitus eſt oculos. Poteſt enim etiã nũc uenire & facere, ut ea quæ in lectione ſacramẽta dicta ſunt, apertis oculis intueamur: repromittamus ei iam nos nõ ultra facere corpus Chriſti corpus meretricis, nec facere opera digna luctu. Vnuſquiſꝗꝫ noſtrũ hæc corde loquaꝛ ad deũ, & precemur ut aduentus eius etiã nunc fiat. Si enim nõ aduenerit Ieſus, iſta uidere nõ poſſumus. Precor ut mittaꝛ etiã ad me Seraphim, & cõprehenſo de forcipe carbone purget labia mea. & quid dico labia mea? Eſaias ſanctus erat, et ideo tantũ labia eius purgata ſunt, quia labijs tantũ, id eſt, ſermone deliquerat. Ego uero non ſum talis, ut poſsim dicere, quod ſolũ immunda labia habeo, ſed metuo ne immundũ cor habeam, immundos oculos, immũdas aures, immundũ os. Quamdiu in omnibus iſtis pecco, totus immundus ſum. Si uidero mulierẽ ad concupiſcendũ, iam mœchatus ſum eam in corde meo. Ecce immũdos oculos habeo. Si de pectore meo exeãt cogitationes peſsimæ, adulteria, fornicationes, falſa teſtimonia, ecce cor immundũ habeo. Quàm formoſi pedes euangelizantiũ pacẽ, euangelizantiũ bona. Ego uero timeo ne currẽs ad mala immũdos pedes habeam. Extẽdo ad dominũ manus meas. Et forte auertẽs faciem ſuã dicit, Si extẽderitis manus, auertã faciẽ meam à uobis. Quis ergo me mũdat? Quis lauat pedes meos? Ieſu ueni, ſordidos habeo pedes, propter me fias ſeruus, mitte aquã tuam in peluim tuã, ueni laua pedes meos. Et ſcio temerarium eſſe quod dico, ſed timeo cõminationem dicẽtis, Si nõ lauero pedes tuos, non habebis partẽ mecum. Ideo laua pedes meos, ut habeam partẽ tecum. Sed quid aio, laua pedes meos? Petrus hoc potuit dicere, qui nõ habuit neceſſe, niſi tantũ ut pedes eius lauarenꝛ, totus quippe mũdus erat. Ego potius cũ ſemel lotus ſum, illo indigeo baptiſmate, de quo dominus ait, Ego aliud baptiſma habeo baptizare. Cur iſta diximus? Præparo & me & audiẽtes ad maiora myſteria. Si tamẽ ueniat, ſi deſcẽdat ad nos ſermo dei: timeo enim ne me fugiat, ne benedictionẽ quoꝗꝫ meam dedigneꝛ. Fugit quõdam ſermo populum propter Achaz unũ peccatorẽ. Fugit inquã ſermo populũ propter unũ peccatorem Achaz filiũ Zambri filij Zara ex tribu Iuda, qui inobediens fuit deo, & ideo anathematizatus eſt. Et quia nũc populi multitudo eſt propter paraſceuen, & maxime in dominica die, quæ paſsionis Chriſti cõmemoratrix eſt (Neꝗꝫ enim reſurrectio domini ſemel in anno, et nõ ſemper poſt ſeptẽ dies celebraꝛ) orate deum omnipotentẽ, ut ueniat ad nos ſermo eius. Etiam ſi peccatores eſtis, orate dominũ. Peccatores exaudit deus. Quòd ſi timetis illud quod in euãgelio diciꝛ: Scimus quia peccatores nõ exaudiat deus, nolite pertimeſcere, nolite credere. Cæcus erat qui hoc dixit. Magis autẽ credite ei qui dicit, & nõ mentiꝛ. Et ſi fuerint peccata ueſtra ut coccinũ, ut lanã dealbabo. Et ſi uolueritis, & audieritis me, bona terræ edetis. Si uultis uel nũc audire, oremus in cõmune dominũ, ut ſaltẽ nũc aduenientẽ uerbo ꝓphetica uerba dicta ualeamus aduertere. Factũ eſt, inꝗt, in anno quo mortuus eſt Oſias rex, uidi dominũ ſedentẽ ſuper thronũ excelſum. Viſio aſcripta eſt. Cur regis tẽpus ſignificatũ? Intẽdite quãdo oborta ſit uiſio. Cũ mortuus eſt Oſias rex, uidit Eſaias dominũ ſabaoth ſedentẽ ſuper thronũ excelſum. Si ꝗs ex noſtris nouit qui fuerit Oſias, & quę geſſerit, ille poteſt noſſe ꝗd docuerit Propheta per ſpiritũ, ꝗd exhibeat nobis ſermo diuinus. Vadã ad uitã Oſię, & requirã ex Regnorũ libris, & ex Paralipomenon hiſtoriã de Oſia:

ibiꝗꝫ

ibiq; uidebo quia neceſſarium ſit, ſi futurũ ſit ut uideam dominũ ſabaoth ſedentẽ ſuper thronum excelſum, mihi mori Oſiam regem. Iſte Oſias ex ſemine Dauid deſcendens, & regnãs in populo Iuda, quãdiu quidem uixit Zacharias qui intelligebat (ſic enim ſcriptũ eſt ſecũdo libro Paralipomenon) fecit rectũ in cõſpectu domini. Nec ſufficiens iſto, fecit luminaria magna domino, & compoſuit templum dei, & multę fuerunt in religione eius uirtutes. Quãdo autem mortuus eſt Zacharias intelligens, tunc fecit malignũ. Quis hic qui fecit malignum? Rex erat, nõ ſacerdos. Alius ordo regius, alius ordo ſacerdotalis. Voluit ingredi in templũ, & locum agere ſacerdotis, & facere opus quod nõ fuerat ei cõceſſum. Introijt præueniẽs ſacerdotes, & aſſumpſit uas libaminis. Ingreſſus autẽ et princeps ſacerdotũ, qui tẽpore illo erat, & octoginta ſacerdotes cum eo, dixit ad eũ princeps ſacerdotũ. Nõnne tu es Oſias, & nõ ſacerdos? Violenter perſeuerauit, & lepra aſcẽdit in frõtem eius. Proiectus eſt mortuus, egreſſus eſt de templo, eduxit eum dominus. Igiť leproſus factus eſt propter præuaricationẽ legis. Vnuſquiſq; ſub regno eſt, ſiue peccati, ſiue iuſtitiæ. Si peccatũ mihi regnat, unus ſum de regibus Iſrael, qui templum uiolenter ingreſſi ſunt. Si iuſtus ſum iuxta menſuram profectus mei, & facio rectũ, & perſeuero ante conſpectum dei, regnat mihi iuſticia. Quamdiu uero uixit leproſus, Eſaias immũda labia habuit. Quamdiu uixit iniquus, non potuit Eſaias dominum Sabaoth uidere, & immunda labia habuit. ſub iniquo quippe rege erat. Quãdo enim incipit uidere uiſionẽ dei? Anno quo mortuus eſt Oſias. His ſimilia & de multis ſcriptis poteris dicere tribuẽte deo. In Exodo iſtiuſmodi quiddã ſcriptũ eſt. Et factũ eſt poſt dies aliquot, mortuus eſt rex Aegypti, & ſuſpirauerunt filij Iſrael, & aſcendit clamor eorũ ad deum. Quamdiu uixit Pharao, nõ ſuſpirauerunt filij Iſrael, & in peius poſiti ne gemendi quidem habuerunt liberã facultatem. Viuebat quippe rex qui imperabat eis & lateres & paleas facere. Quãdiu uixit Pharao non ſuſpirauerũt ad deum: cum mortuus eſt Pharao, tunc ualuerũt madida fletibus ora ſuſtollere. Viuit rex malignus in pectore noſtro, quãdiu uiuit Pharao Zabulus. Tũc lateres operamur, & paleas, tũc lachrymas intra ſilentiũ deuoramus, & iniquitatis opera prima facimus. Cum autẽ mortuus fuerit, domino deo nos uiſitante, tunc ſuſpiramus ad dominũ. Idcirco oremus dominũ, ut regnum peccati quod eſt in mortali noſtro corpore, moriať. Peccatum enim (ait) mortuũ eſt, ego autẽ reuixi. Et rurſum, Peccatum reuixit, ego autẽ mortuus ſum. Moriente uno qui potiť regno peccati Oſia, moritur & Pharao. Cũ moritur rex peſſimus, erigo ad cœlũ oculos, et exaudit uocem meam deus, quomodo Abraham, & Iſaac, & Iacob: & uideo dominũ Sabaoth ſedentẽ & regnantẽ ſuper excelſum ſolium, quem populus nõ uidit. Nondũ enim Oſias mortuus fuerat. Volo quiddam ſimile interponere bonæ rei, quæ huic contraria eſt. Iſte ipſe Oſias quamdiu uixit Zacharias intelligẽs, non fecit peccatũ in conſpectu dei: moriente Zacharia declinauit à domino, ubi imperauit populo, & rexit urbẽ. Hæc diebus & noctib. legẽtes & audiẽtes dominum dicentẽ: Oportuit te mittere pecuniam meam ad menſam, & ego ueniens cum uſuris eam exegiſſem, non colligamus in ſudario mnam creditam, nec pecuniam mittamus in terram, ſed fœneremur eam populis. Et cum nos crediderimus dominicam rationem, uobis erit uidendũ quomodo credita cum uſuris exoluatis. Quam &c. Amen.

Homilia ſexta. De eo quod ſcriptũ eſt, Quem mittã, & quis ibit nobis &c. uſq; ad eum locum in quo ait, Et conuertantur, & ſanem eos. Cap. VI

VIdens Eſaias dominum ſabaoth ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatum, uidens autẽ & Seraphim circũſtantia eum, & remiſſam peccatorũ accipiens per eum ignem, qui allatus de altario, labia eius contactu purgauit, ait ſe audiſſe uocẽ domini nõ imperantis, ſed excitãtis atq; dicentis. Quem mittam, & quis ibit ad populum iſtum? Deinde dicit ſe reſpondiſſe domino, Ecce ſum ego, mitte me. Factus autẽ in hoc loco, & ſcrutãs ea quæ ſcripta ſunt, inuenio aliud feciſſe Moyſen, aliud Eſaiam. Moyſes enim electus ad eductionem populi de terra Aegypti, ait: Prouide alium quẽ mittas. etiam uidetur cõtradicere deo. Eſaias uero nõ electus, ſed audiens quẽ mittam, & quis ibit: Ecce, inquit, ego ſum, mitte me. Dignũ eſt ergo ſpiritalib. ſpiritalia cõparare, & requirere quis è duobus melius fecerit: Moyſes ne, qui poſtq; electus eſt recuſauit: an Eſaias qui ne electus

ctus quidem ipſe ſe obtulit ut mitteret̃ ad populum. Neſcio enim ſi poteſt quis eam con
trarietatem negotiorum quæ in utroq; uidet̃ intendens, dicere quia id ipſum fecerit Moy
ſes, quod Eſaias. Ego audacter feci comparans duos ſanctos & beatos uiros, et decernẽs,
& dicens uerecũdius Moyſen feciſſe, quàm Eſaiam. Moyſes quippe magnitudinẽ conſi-
derabat, præeſſe populo ad educendum eum de terra Aegypti, & repugnare Aegyptio-
rum incantationibus et maleficijs. Propter hoc ait. Prouide alium quẽ mittas. Iſte autem
nõ expectans audire quid ei iuberet̃ ut diceret, ac ſi electus fuiſſet: Ecce, inquit, ſum ego,
mitte me. Vnde quia ignorãs quid ei iuberetur ut diceret, ac ſi electus fuiſſet: Ecce (ait)
ego ſum, mitte me: hæc iubet̃ ut dicat, quæ erant inoptata dicenti. An non erat inoptabi
le ſtatim iuſſum prophetizare, à maledictionibus incipere dicentẽ: Aure audietis, & non
intelligetis, & uidẽtes cernetis, & nõ uidebitis, Incraſſatũ eſt enim cor populi huius, & re
liqua? Forte ergo (ſi tamen audenter expedit dicere) temeritatis & audaciæ mercedẽ con
ſecutus eſt, ut ea iubeat̃ dicere quę prophetizare nolebat. Quia aũt cõparauimus Eſaiam
& Moyſen, cõponamus & aliam proximã comparationẽ Eſaiæ & Ionæ. Ille mittit̃ præ-
dicare euerſionẽ Niniuitis poſt tres dies, & piget eũ proficiſci nolentẽ cauſa malorũ ciui
ratis. Iſte uero nõ expectans quid ei imperaretur ut diceret, ait: Ecce ego ſum, mitte me.
Bonum eſt nõ proſilire ad eas quæ à deo ſunt dignitates & principatus, & myſteria eccle
ſiæ, ſed imitari Moyſen, & dicere cum eo, prouide aliũ quem mittas. Neq; enim ad princi
patũ eccleſiæ uenit qui ſaluari uult, & ſi præeſt, ſed ad ſeruitutẽ eccleſię, ſi oportet dicere
& de Euãgelio: Principes quidẽ gentium dominantur eis, & qui poteſtatẽ habent in illis
magiſtratus uocant̃. Non ſic autem erit in uobis: nec enim dominant̃ principes in uobis,
ſed qui uult ueſtrũ eſſe maior, erit omniũ minimus. Qui uult eſſe primus, erit omniũ no-
uiſsimus. Qui uocatur ergo ad epiſcopatum, non ad principatum uocatur, ſed ad ſeruitu
tem totius eccleſiæ. Si uis credere de ſcripturis, quia in eccleſia ſeruus ſit omniũ qui prę-
eſt, ſuadeat tibi ipſe ſaluator et dominus, qui talis tantusq; factus eſt in medio diſcipulorũ,
non quaſi diſcũbens, ſed quaſi miniſtrans. Accipiens enim linteũ poſtquã exutus eſt ue-
ſtimẽtis præcinxit ſe, & mittens aquã in peluem cœpit lauare pedes diſcipulorũ, & deter
gere linteo quo erat præcinctus. Et docẽs quales oporteat eſſe principes tanquã ſeruos,
ait. Vos uocatis me magiſtrũ & dominum, & bene dicitis, ſum etenim. Si ergo ego domi
nus & magiſter ueſter laui uobis pedes, & uos debetis alterutrũ lauare pedes. In ſeruitu-
tem igit̃ uocatus eccleſiæ princeps, ut poſsit ex ſeruitute iſta ire ad ſoliũ cœleſte, ſicut ſcri
ptũ eſt, Sedebitis ſuper thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael. Audi uero
& Paulũ tam præclarũ uirũ dicentẽ, quia ſeruus fuerit omniũ credentiũ. Ego enim ſum
(ait) minimus apoſtolorum, non ſum dignus uocari apoſtolus, quia perſecutus ſum eccle
ſiam dei. Porrò ſi hoc non uidetur approbare ſeruitutẽ eius, ſed tantũ humilitatẽ, audi eũ
dicentẽ: Facti ſumus paruuli in medio ueſtrũ, quaſi ſi nutrix foueat filios ſuos, cũ poſſe-
mus graues eſſe, ut Chriſti apoſtoli. Imitatores ergo nos eſſe expedit humiliũ ipſius domi
ni ſermonum atq; factorũ, & apoſtoli eius, & facere quod factum eſt à Moyſe, ut etiam
ſi uocatur aliquis ad principatum dicat, prouide alium quem mittas. Deo dicit: Nõ ſum
dignus ante heri & nudiuſtertius. Exilis uocis ſum, & tardilinguis. Et quia deo dixit hu-
militer, exilis uocis ſum & tardilinguis, audit à deo. Quis dedit os homini, et quis fecit ſur
dum & mutum, uidentẽ & cæcũ? Nonne ego dominus deus? Crede deo, cõſerua te ei.
Licet ſubtilis uocis ſis, tardæq; linguæ, trade te ſermoni dei. Dices poſtea: Os meũ aperui
& attraxi ſpiritũ. Hæc quidẽ propter hoc quod ait Eſaias. Ecce ſum ego, mitte me. Facia
mus autẽ ex parte & cũ eo. Voluit enim cum accepiſſet iam gratiam à deo, nõ in uacuũ
eam accipere, ſed uti ea ad neceſſaria. Videns Seraphim, uidens dominũ ſabaoth ſeden-
tem ſuper thronũ excelſum & eleuatũ, dixit: O miſer ego, quoniã cõpunctus ſum, quia
cũ homo ſim, & immũda labia habeam, in medio quoq; populi labia immũda habẽtis ha-
bitem, regẽ dominũ ſabaoth uidi oculis meis. Hoc dicẽs, & miſerũ ſe faciens, meret̃ auxi
liũ, ſuſcipiẽte deo humilitatẽ eius. Quod eſt iſtud auxilium? Miſſus eſt, ait, ad me unus de
Seraphim, & habebat in forcipe carbonẽ, quem attulerat de altari, et tetigit labia mea, &
dixit: Ecce abſtuli iniquitates tuas, & peccata tua circumpurgaui. Cõſecutus eſt benefi-
ciũ, mundus effectus, & remiſsionẽ accipiens peccatorũ. Cũ audiſſet: Quẽ mittam ad po
pulũ, & quis ibit nobis, nõ propter priorẽ cõſcientiam auſus fuit dicere: Ecce ego, mitte
me

me, ſed ubi audierat: Ecce abſtuli iniquitates tuas. Igiť quia ſancti cōpungunť, & requiriť inter Moyſen & Eſaiam, ſatisfaciamus pro Moyſe & etiā pro Eſaia, dantes & eis de ſcripturis ſortē ſuam. Moyſes non accepit remiſsionē peccatorū, ut diceret quaſi iam cōſcius ſe mundatū, mitte me. propter quod ait: Prouide alium quē mittas, habebat enim in conſcientia interfectionē Aegyptij: forte autem ut homo ſciebat ſe & quædā alia habere peccata, propterea recuſat. Iſte autē non quaſi natura iuſtus poſtulat miniſteriū, ſed quaſi gratiam cōſecutus. Sic & Moyſes ſi ſimilem gratiam percepiſſet, audiſſetq́; ecce abſtuli iniquitates tuas, & hoc, circūmundaui peccata tua, nunquam forte dixiſſet, Prouide alium quem mittas. Habet ergo aliquid rationis, & Moyſes recuſans, & Eſaias dicēs, Ecce ego ſum, mitte me. Sed uideamus etiā ea quæ præcipit dominus ut populo diceret, Vade & dic populo: Aure audietis, & non intelligetis, & uidētes cernetis, & nō uidebitis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierūt, & oculos clauſerunt, nequando uideant oculis, & auribus audiāt: & corde intelligant, & cōuertantur, & ſaluem eos. bifariā ſciens ſermonis auditionē, & duplicem noſcēs conſtitutionē, hoc eſt aliud eorum corporale, aliud ſpiritale, aut ad populū prophetizans de his quæ in aduentu Chriſti futura erāt, quia eſſet tempus quādo audirent, & nō intelligerent ea. Siquidem cum audirēt dominū meum Ieſum Chriſtum, uocem tantū dictorū audiere, nō ſenſum. Et hoc ex eo manifeſtū eſt, quia foris ad populū in parabolis loquebatur, diſcipulis autē ſecreto diſſoluebat eas. Prophetat aūt quod euenit: Aure audietis, & nō intelligetis. Porrò quod de aduētu domini hoc ſit populo prophetatū, ipſe ſaluator dicit, Bene prophetizauit de uobis Eſaias inquiēs: Aure audietis, & non intelligetis. Cōcedamus ergo quia ſermones domini populus auſcultans nō potuerit noſſe quæ dicta ſint. Videamus autē quid ſit hoc quod ſequitur. Et uidentes uidebitis, & nō ſcietis. Non ſi quis uidit ea quæ ſaluator faciebat, ſtatim uidens potuit intelligere cur facta ſint. Veluti (exemplū aſſumamus) lauit pedes diſcipulorū: & uidebāt quidem bene quomodo lauabat pedes magiſter diſcipulis, uidebant autē & alij qui erant præſentes, ſed id tantum quod fiebat, non etiā cur fiebat. Similitudo quippe erat lauatio pedū, qua lauit uerbum dei pedes diſcipulorū. Idcirco ait ſaluator ad recuſantē Pettum, & dicentē: Non lauabis pedes meos. Quid ait? Quod ego facio, tu neſcis modo, ſcies autē poſtea. Quid autē facis modo? dicit Petrus. Video te lauantem pedes noſtros, & peluem poſitā, linteo te præcinctū, & ſeruientē nobis, & detergētem pedes noſtros. Verū quia non erat hoc negotiū corporale, ſed ſpiritale, Saluator nudatus mittit ſpiritalem aquā in peluem ſecundū ſcripturas, et lauat pedes diſcipulorū ſuorum, ut cū mundi fuerint, aſcendant ad dicentē, Ego ſum uia: & nō pleni puluere, quem excutere uoluit ſuper indignos, & non ſuſcipientes pacē, neq; dignos eorū quæ dicebantur. Et quia hoc erat quod ſignificabať, ideo ait: Quod ego facio tu neſcis modo, ſcies aūt poſtea. Erat autē hoc quod & reliquis dictū eſt: Quia uos uocatis me magiſtrum & dominum. & bene dicitis. Sum etenim. Si igitur ego dominus & magiſter laui pedes ueſtros, & uos debetis inuicē lauare. Ergo hoc dicit ut epiſcopus mittēs aquam in peluem, et exutus ueſtibus ſuis, & præcinctus linteo me extendente lauet pedes meos? Siquidē uos, inquit, debetis inuicē lauare pedes ueſtros. Si hoc eſt quod diciť, nemo ueſtrū mandatū ſeruabit. Nemo enim quibuſcunq; uenientibus aſſumens linteū diaconus, uel presbyter, ſiue epiſcopus lauat pedes. Sed ſi intelligas ea quæ ſcripta ſunt, qui uere beati ſunt epiſcopi ſeruientes eccleſiæ, mittunt aquam de ſcripturis in peluem animę, quod eſt ſecundum ſcripturas, & tentāt pedum diſcipulorū ſordes lauare, & eluere, & proijcere. Et ſic cuſtodiunt epiſcopi mandatū imitantes Ieſum, ſic & presbyteri. Vtinā & ego accipiam nunc aquam quæ poſsit animæ ueſtrę pedes lauare, ut unuſquiſq; ueſtrum dicat cū fuerit lotus, Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Hoc enim ſponſa dicit in Canticis canticorū, nō oſtendens corporeos pedes lotos, ſed pedes nō offendentes. De quibus dicit Salomon, Pes aūt tuus non offendat. De quibus & in pſalmis ſcriptū eſt. Mei aūt penè moti ſunt pedes. Verū & quæ conſtituuntur uiduę in eccleſiis, Si ſanctorū, inquit, pedes lauit. Si autē uis apertius audire quomodo uidua lauat ſanctorū pedes, audi Paulū in alio loco conſtituentē uiduis, & dicentē: Bene docētes ut pudicas efficiant adoleſcētulas, lauantes ſordes pedū iuuencularū. Et iſtæ uiduę dignæ ſunt eccleſiaſtico honore, quæcūq; ſanctorū pedes lauāt ſermone ſpiritalis doctrinę, ſanctorū uero nō maſculorū, ſed mulierū. Do-

cere

cere enim mulierem non permittit, neq; principari uiro. Vult eſſe mulieres bene docentes, ut ad caſtitatē ſuadeant nō adoleſcentes, ſed adoleſcētulas: indecēs quippe eſt, ut mulier magiſtra uiri fiat: ſed ut caſtitatem ſuadeant adoleſcentulis, & amare uiros, & liberos ſuos. Diſcamus ergo lauare pedes diſcipulorū. Iſta propter hoc dicta ſunt: Vidētes uidebitis, & nō ſcietis. Quoniam ſi quid fiebat à ſaluatore, ab his quidē qui non intelligebant, uidebatur iuxta corpus, non uidebatur iuxta rationem: ab his uero qui intelligebant uidebatur quidē iuxta oculos, uidebať autē & iuxta intellectū: ita ut non cōpleretur ſuper beate uidentes, hoc quod dictū eſt: Vidētes uidebitis, & nō ſcietis, ſed ſuper peccatores. Sed & cuncta euangeliorū oremus uidentes dupliciter uidere. quomodo facta ſint iuxta corpus, quando ſaluator noſter uenit ad terras. Etenim ſimilitudo erat, & typus futurorū unūquodq; quod fiebat in corpore. Veluti neſcio quis à natiuitate cæcus uiſum recuperauit: uere autē cæcus iſte erat à natiuitate gentiliū populus, cui ſaluator reddidit uiſum, ſaliua ſua ungens oculos eius, & mittēs ad Siloam, quod interpretatur miſſus. Mittebat quippe eos quos ſpiritu unxit ut crederēt, ad Siloā, id eſt, ad apoſtolos & magiſtros, propter quod ſcriptum eſt de Siloa, quia interpretatur miſſus. Et quotieſcunq; incipimus ab Ieſu uiſitari, ut recipiamus animæ oculos, mittit nos ad Siloam, hoc eſt miſſus. Et unuſquiſq; ergo noſtrū quādo legit ea quæ in euangelijs facta ſunt, oret ne etiā in ſe compleatur: Videntes uidebitis, & non ſcietis. Si autem ut exiſtimant ſimpliciores, illa quæ facta ſunt nō propter nos, ſed propter ſe tantū facta ſunt, & nō erant exempla alterius rei, exponant quem hoc quod dictū eſt, Videntes uidebitis & nō ſcietis, habeat ſenſum. Nam ſi non ea quæ uidebanť habebāt aliquem ſenſum ſacratū, ut cum carnalibus oculis etiam ſpiritaliter inſpicerentur, nunquā dixiſſet: Videntes uidebitis, & nō ſcietis. Ad approbationem autem horum, & alterius ſcripti de euāgelio teſtimoniū proferemus, quod iuxta eos qui tantū literam ſequunť, mendacium eſt. Dicit ſaluator & dominus noſter ad diſcipulos in euangelio ſecundū Ioannem. Si credideritis, non ſolum quæ ego facio facietis, ſed & maiora horū facietis. Videamus ergo ſi maiora aliqua fecerint diſcipuli. Quid maius eſt ꝙ mortuum reſuſcitare? Quis non dico noſtrum, ſed apoſtolorū mortuum ſuſcitauit? Refert hiſtoria quia Paulus Eutychum reſuſcitauerit à mortuis, & Petrus Tabitam, quæ interpretatur Dorcas. Iſta autem & alia iſtiuſmodi inueniri poſſunt: ubi ſunt maiora? Sed & cæcos ſaluator fecit rurſum uidere, & quod maius eſt, eos qui ſic nati fuerunt. Exhibeant quos cæcos ab utero manibus apoſtolorū curatos aſpexerint. Et alia infinita poteſt de euangelijs inuenire qui quærit, quia neq; apoſtoli his maiora fecerint, neq; eorum ſucceſſores. Verum ſermo ſcripturæ tale quiddam locutus eſt: His quæ ego feci corporalibus, uos maiora facietis. Ego feci reſurgere ex mortuis corporaliter, uos reſurgere facietis ex mortuis ſpiritaliter. Ego cæcis ſenſibile hoc lumen infudi, uos ſpiritalē lucem nō uidentibus dabitis. uſq; ad hanc autē diem hæc maiora ſigna à corporalibus quæ fecit Ieſus, ego uideo fieri per fideliſsimos diſcipulos Ieſu. An non cæci nunc uident? & claudi ambulant? & leproſi mūdantur? & reliqua fiunt? Si is qui heri obcæcatus eſt accedens ad idolum quaſi ad deum, hodie inuocet deum uiuū priſtina derelinquens, nónne uidet? An non qui heri claudus erat propter peccatū, nunc propter diſcipulorū doctrinam iter uerum edoctus ſtabili graditur pede? Qui heri aridam habebat manum, & otioſam ad benefaciendum, hodie recipiens manum habet eam uiuentē? Si uideris aliquem pollutum, & lepram in anima habentem ſubito pœnitere, ac doctrinæ ſermone cōpunctum, nō te pigeat dicere, quia maius ſit hunc ſpiritaliter leproſum, ꝙ quendam carnaliter fuiſſe purgatū. Et hæc quidem largius profudit oratio, cupiens oſtendere quid ſit hoc quod dictū eſt, Et uidentes uidebitis & non intelligetis. Quæ aūt cauſa eſt audientē non intelligere, & uidentē non uidere? Incraſſatum eſt, inquit, cor populi huius. Si quidem neceſſarium eſt intelligi & hoc unde ſit, non eadem eſt corporalis & ſpiritalis pinguedo, neq; eadem eſt corporalis tenuitas, & ſpiritalis. Etenim quod corporaliter craſſum eſt, in carne fit, & nihil mihi nocet cor carneū ſi incraſſetur, neq; prodeſt ſi à languore, uel à quacūq; cauſa attenuetur. Tale autem exiſtimo fieri cor carneum eorū qui formidine continenť. Quomodo enim toti tabeſcunt ab ægrotatione, ſic aiunt & craſsitudinē, & quicquid pingue eſt circa cor eorum extenuari. Quid ergo mihi nocet ſi corporale cor meum incraſſetur? Eſto uero & attenuari cor meum, quid mihi ex iſto prodeſt? Sed cor nuncupatiuo cum

corporeo

corporeo corde uocabulo animæ noſtræ principale nominatur, ut manifeſtum eſt ex eo quod in euãgelio dicitur: Beati mundo corde. Neq; enim hi mũdo corde ſunt, qui ſanguinem, uel quodcunq; materiæ corporalis intrinſecus nõ habẽt. Sed dictum eſt: Beati mundo corde, pro eo quod eſt, beati qui mundũ habent principale animæ. Principale nominatur pro corde. Quoniã igitur principale animæ noſtræ quod eſſe dicit in corde corporeo, ſiue mundũ eſt cor noſtrũ, ſiue immundũ: immundum quidẽ quando cogitationes peſsimæ egrediunt ex eo, homicidia, adulteria, furta, falſum teſtimonium, blaſphemiæ: mundum autẽ quãdo cogitationes ſanctæ, & intellectus diuini, & mens pura: propter hoc arbitrandũ eſt attenuatum quidem eſſe dictum attenuatũ à ſancto ſpiritu eius qui ſaluat: incraſſatum aũt & præfocatum à malitia eius qui peccat. Dicit enim de ſancto ſpiritu qui eſt ſecundũ ſapientiã, quia ſit multifarius, tenuis, mobilis, & quia iuſtus accipiat hũc ſubtilem ſpiritum. Differt quippe hic ſpiritus ab omnibus ſpiritibus intellectualibus, mundis, ſubtilibus. Eſt ergo principale cordis tenue quidem quod ſpiritale eſt, pingue autẽ quod ex corporalis materiæ uitio cõcretum eſt, plenum cogitationibus corporalibus, quæ ſunt in reprehenſione. Sic dicitur, Incraſſatũ eſt cor populi huius. Intellige ex eo incraſſatum eſſe cor, quia nihil ſit in eo præter humanas & carnales ſollicitudines. Quomodo enim materia corporis pinguis eſt, eodem modo etiã corporei intellectus & cogitationes. Ex quo cum duo poſita ſint, incraſſari cor ex ſecularibus curis, & attenuari ex ſollicitudine ſpiritali, cum quis cogitat ea quæ domini ſunt, proijciens pinguedinem ex corde, & ſciens quia ſi incraſſatum fuerit cor eius, neq; accipiat ſermones dei, neq; uideat ſalutis ſacramenta: deponamus & nos craſsitudinem, & aſſumamus eam quæ dicta eſt tenuitatẽ, ut & nos dicamus quomodo prophetes: Sitiuit in te anima mea, quã multipliciter tibi caro mea. In terra deſerta inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi, Non quaſi ſanctus fuerim naturaliter, ſed ſi carnis prudentia tabeſcit, & ſi prudentia carnis extabuerit, tunc in ſancto apparebo ei. Hęc in explanationem eius quod dictum eſt, Incraſſatum eſt cor populi huius. Sequitur autẽ: Et auribus ſuis grauiter audierunt. Nihil mihi nocet ſi grauiter audiam corporaliter, neq; iſta mihi cauſa ſit ut non audiam ſermones dei. Quomodo enim nihil mihi nocet cæcitas corporalis, ſi non fuerit obcæcata anima mea: ſic neq; leuitas neq; grauitudo auditionis corporalis impedit quicquam mihi. Eſt alia quædam grauitudo auditionis, quæ noceat animæ hominis. Quæ eſt iſta grauitudo, quæ eſt in auditionem animæ? Peccatũ, ſecundum ſcripturas, graue eſt. Propter quod ſentiens quis peccata ſua, dicit: Quaſi onus graue grauatę ſunt ſuper me. Et quia grauis eſt iniquitas, propter hoc ſuper talentum plumbi ſedet, ut in Zacharia ſcriptũ eſt. Aegyptij autem nõ quoniam grauia habebant corpora ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aqua uehementi, ſed quia animæ eorum ad talentũ plumbi, ſuper quod ſedebat iniquitas, aggrauatæ erant: propter quod ſubmerſi ſunt tanquã plumbum in aqua uehemẽti. Grauitudo ergo aurium à peccato fit, & leuitas à iuſtitia. Quid eſt quod faciat auditum nõ grauiter audire, ſed leuiter? Pennæ uerbi, pennæ uirtutis. Etenim pennæ uerbi multum leuitatis afferunt. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & requieſcam? Hoc dicit prophetes non orans ut corporalis pennas accipiat columbæ, ſed pennas colũbæ ſpiritus ſancti. Dicit autem rurſus Salomon de diuite: Componet autem ſibi pennas quomodo aquila, & cõuertitur in domo eius qui præeſt illi. Si accipiamus igitur pennas leuiter audiemus. Si autẽ peccauerimus, & negligentes fuerimus circa alas, & defluxerint pennę noſtræ, grauabimur, & grauiter audiemus. Auribus ergo ſuis peccatores grauiter audierunt. Omnes quidem Iudæi, qui tunc audierunt ſaluatorem, grauiter eum audierunt, ideo nõ crediderunt. Vſq; hodie autem quotquot audientes ſcripturas, non audiunt ſermonem ſpiritaliter, qui leuis eſt, ſed literam quæ eſt grauis & occidens, grauiter audiunt. Atq; ita dupliciter auditur ſcriptura. Ab eo qui non intelligit quæ dicuntur grauiter auditur: ab eo uero qui intelligit eam, non ſolum auditur nõ grauiter, ſed potius acute. Vnde & qui ſit intelligens, ſit auditor. Eſt & aliud autẽ quod prophetatur de populo Iudæorum, & de omnibus nobis ſi peccauerimus. Et oculos ſuos clauſerunt, nequãdo uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant. Eorum qui nõ uident, quidã cæci ſunt, & propter cæcitatem non uident: quidam in tenebris ſunt, & propterea non uident. Alij autem neq; in tenebris ſunt, neq; cæci ſunt, ſed quia claudunt oculos, non uident. Et ſcit has differentias, quæ principales

cordis noſtri ſunt, ſcriptura diuina. Dicit enim Saluator his qui ſunt in uinculis, exite: & his qui in tenebris, ut eis reueletur: & ſedentibus in regione & umbra mortis, lux orta eſt eis. Iſti non uiderunt ideo, quia fuerunt in tenebris, donec oriretur eis lux. Surdi audite, & cæci aſpicite. Et ideo iſti non uiderunt ante, quia naturaliter cæci erāt. Qui uero extra iſta ſunt, quiq; ad comparationem cæcorum, & eorū qui in tenebris ſunt, multo peiores ſunt: ij ſunt qui ideo non uident, quia oculos ſponte clauſerant. Hoc aūt ita eſſe ut aſſeruimus, Saluaror mihi teſtimonio erit, dicens: Si cæci eſſetis nō haberetis peccatum: Nunc autem dicitis quia uidemus, peccatum ueſtrum manet. Et bene ait, dicitis quia uidemus. uere enim dicir quia uideant, & habeant poſsibilitatē uidendi, ſed claudentes oculos non uident. Et ſi quando uideris ingenioſam ad intelligendū animam, & uelocē, & alacrem, non meditantem eloquia dei, cognoſce quia non propter cæcitatē non uidet ea quæ continentur in ſcripturis, non ob id quia in tenebris ſit, ſed quia claudit oculos. Si ergo audieris ſcripturam diuinam dicentem his qui claudūt oculos, aperi oculos tuos, & recta uide, aperi oculos ab eo quod clauſeras, tunc poteris uidere recta, & conſiderare lumen ueritatis. Et accuſat quidem eos de quibus quæritur, cur oculos claudant ne uideant. Non autē & hoc dicit, quia non expediat aliquando et claudere animæ oculos. Expedit enim, ſicut manifeſtum fecit Eſaias, dicens in his quæ ſequuntur. Quis annunciauit uobis locum æternum? Qui ambulat in iuſtitia, & loquitur uerā uiam & rectam, obturans aures ut non audiat iudicium ſanguinis, claudens oculos ut non uideat iniquitatem. Si futurum eſt ut aperiens oculos animę audiam & ſentiam turpiloquia, melius eſt claudere auditus, quàm audire quæ noceant. Quando ergo claudam? Quando mala dicuntur, ut neq; intelligam ea. Quando uidenda ſunt eloquia dei? Quando conuertimur, & ſanat nos deus, mittens uerbum quod ſanat eos qui uolunt curari in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Septima. De eo quod ſcriptū eſt, Da ſapienti occaſionem &c. Cap. VIII

DA ſapienti occaſionem, & ſapientior erit, dicit ſermo diuinus. Occaſionem autem acceperunt ſacratiſsimi apoſtoli ad intellectum propheticorum ſermonum. Oremus deum ut accipiamus ſapientiam, & poſsimus fieri ſapientiores per occaſionem apoſtolorum ad prophetas exponendos. Apoſtolus recordās huius dicti: Ecce ego & pueri quos deus dedit mihi, deinde infert, & ediſſerit. Quia ergo pueri cōmunicauerunt ſanguini & carni, & ipſe proxime eos factus qui participātur eorum: ut per mortem deſtruat eum qui imperiū habet mortis, hoc eſt zabulum, & eruat eos quicunq; metu mortis in ſempiternam uitam rei eranr ſeruitutis. Igitur quia pueri participes effecti ſunt ſanguinis & carnis, & ſaluator noſter cōmunicauit carni atq; ſanguini. Alienum enim erat à natura & diuinitate eius, ſanguinem & carnem ſuſcipere: propter nos autem ea quæ ſibi erant aliena ſuſcepit, ut domeſticos ſibi faceret qui fueramus alieni per peccatū. Et quidem Apoſtolus ſic expoſuit, dicens. Quia ergo pueri cōmunicauerunt ſanguini, & carni, & ipſe proxime eos factus eſt qui participantur eorum. Ego autem dicam, quoniam quomodo & pueri cōmunicauerunt ſanguini & carni, & ipſe proxime eos factus qui participantur eorum: ſic quia pueri nō poſſunt fortiores audire ſermones, debēt enim ut pueri audire ſermones dei, propter hoc factus in ſanguine puerorum cauſa qui cōmunicauerunt carni & ſanguini, quaſi paruulis loquens loquitur non diuina & ineffabilia, ſed quæcunq; capere poſſunt paruuli. Paruuli autem omnes homines ſunt, ſi eos comparas ad perfectionem uerbi: licèt Moyſen nomines, licet unum dixeris de prophetis, licet Ioannem, quo maior in natis mulierū nemo fuit: licet ad apoſtolos uenias, Petrum, cui portæ inferi non inualeſcent, uel Paulum qui raptus eſt uſq; ad tertium cœlum, & audiuit indicibilia uerba, non deponis eorum gloriam, dicens, quia & ipſi in eis quæ intellexerunt comparatione eorum quæ non intellexerunt paruulorum diſciplinis eruditi ſunt, quæ hominibus traduntur. Dicit ergo ſaluator non de his quos Paulus in Chriſto paruulos nuncupat, & aſſerit lacte potandos, & non forti cibo, ſed de omnibus ſimul hominibus: Ecce ego, & paruuli mei quos mihi dedit deus. Verum quo modo in pueris alij ſunt alijs acriores, & ea quæ eis ſunt tradita uelocius conſequuntur: ſic inquam ſimilem ingenioſis pueris factū Moyſen, & prophetas, ſed

&

& domini noſtri Ieſu Chriſti Apoſtolos. Propterea ſentientes ſemetipſos quia etiã ſi profecerint puerorũ profecerint profectu, dixerunt: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Nec enim adhuc ueritatis negocia, ſed umbras negociorum conſpiciebant, nec plenam lucem, ſed obſcuram imaginem. Ideoq; repetebãt, dicentes. Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Quis ergo hęc legens & intelligens inflabitur & erigetur ſuper ſcientiam, ſeu ſuper quodcũq; donorum? Etenim cuncta quæ ad pueros deuenerunt, multo inferiora ſunt his quæ repoſita ſunt uiris. Debent ergo non eleuari, & ſuperbire ij qui uidentur inter pueros acrioris ingenij & uelocioris. Iſtos autem pueros homines dicit omnes, quos & ſaluator demonſtrabat: Ecce inquiens ego, & pueri mei quos mihi dedit deus. Donum accepit & ſaluator à deo. Nemo enim uenit ad eum, ſi non qui miſit eum attraxerit uenientem ad ſaluatorem, ſicut in euangelio quod ſecundum Ioannem eſt didicimus. Et quoniam accepit donum à patre eos qui credunt, idcirco propheta de eis ait. Ecce ego & pueri quos mihi dedit deus. Nec putandus eſt non habuiſſe qui accepit, cum adhuc habeat ipſe qui dederit. Deinde in reliquis prophetat ſaluator in propheta, dicens futurum eſſe ut cum acceperit pueros, ſigna & prodigia fiant in Iſrael. Habet autem ita. Et erunt ſigna & prodigia in Iſrael à domino ſabaoth, qui habitat in mõte Sion. Qui enim habitat in ſpeculatorio, & in omni anima poteſt conſpicere ueritatem, iſte facit ſigna & prodigia per ſaluatorem, & poſt ſaluatorem per apoſtolos: & ubicunq; inuenitur anima apta miniſterio ſignorũ & prodigiorum dei, ſiue iuxta ſpiritalem curationem, ſiue ſenſibiliter exhortando eos qui ueniunt ad fidem, non eſt ocioſus deus, qui tunc fecit ſigna & prodigia, etiam nũc operari ea. Et ſi dixerint ad uos, Quærite uentriloquos, & eos qui de terra clamant, qui inania loquuntur, qui de uentre clamant, non gentes ad deum ſuũ requirunt, qui exquirunt de uiuentibus mortuos. Attendite quoniam obſcure dicta ſunt, & debet ſenſus deo ipſo largiẽte & reuelante cohærere ſuperioribus. Docet ergo nos ut non ſimus aliorum ſermonum diſcipuli, niſi cœleſtium & bonorum. Sunt enim quidam loquentium & pollicentium doctrinam ueram, qui non loquuntur cœleſtia, ſed terrena. Qui eſt ex terra, de terra loquitur: qui de cœlo uenit, ſuper omnes eſt, & quod uidit & audiuit, teſtificatur. Si quis (ait) pueris qui in me credunt, dixerit, Quærite uentriloquos, & eos qui de terra clamant, qui inania loquũtur, qui de uentre clamant, ueluti quærite dæmonia: ab una enim ſpecie dæmonis uentriloqui τροπικῶς omnia dæmonia nuncupauit. Si dixerint uobis, quærite uentriloquos, hoc eſt, quærite à dæmonibus ſiue diuinationem, ſiue ueritatem, ſiue ſacratam cõtemplationem, reſpondete eis quæ dico. Quæ ſunt quæ eos docet? In ſequentibus dicit. Et ſunt quidam qui mitunt uos, magis autem catechuminos, quantum in ipſis eſt ad uentriloquos. Qui enim uolunt uos ire ad idola, de quibus ſcriptum eſt: Et omnes dij gentium dæmonia, uolunt uos ire non ſolum ad uentriloquos, ſed ad omnem ſpeciem dæmonũ. Veruntamen deus noſter qui in cœlo & in terra uniuerſa facit, euellat nos à dæmonibus, & familiares ſibi faciat per ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Videte ergo nequãdo decipiatur alicuius ex uobis anima, ut adhuc ambigat & dubitet, cũ audierit illum & illum hominem, in illo idolo dæmon curauit illum languorẽ, illud & illud diuinauit. Iſta omnia idola ſunt dæmonum, & hominum non cognoſcentium ueritatem. Aſcendite animo ad deum, qui eſt omnium creator, & comparate pietatem iſtam omnium quæ annunciatur eſſe pietas, nec eſt pietas, & uidete quia uos beati eſtis. Quis enim ſimilis tibi popule ſaluate à domino? Et beata gens cuius dominus deus eius, populus quem elegit in habitationẽ ſibi. Beata quippe gens fuit quondam Iudęorum, ſed perdidit beatitudinem, & eiecta eſt de loco ſuo, quia eum qui miſſus eſt & teſtimonium habuit patris, non ſolum per legem & prophetas, uerum & in ſignis & prodigijs, inſidians interfecit. Beatitudo ergo tranſmigrauit ad nos Ieſu Chriſti diſcipulos, & credimus in eo inconcuſſe & firme uiuentes iuxta hoc quod docti ſumus. Et ſi dixerint ad uos: Quęrite uentriloquos, & eos qui de terra clamãt. Qui inania loquuntur, uaniloquos nominauit. Omnis ſermo qui dicitur aut uacuus eſt, aut plenus ueritate. Vacuus eſt ſermo omnis qui mendax eſt. Plenus eſt autem ueritate qui habet ſcientiam dei uniuerſorũ, & docet ut credamus deo pollicenti regna cœlorum ſanctis ſuis. Vide ergo quid dicant, qui non fuerunt uaniloqui, neq; uacui unquam apparuerunt in cõſpectu domini. Nos omnes ex plenitudine eius accepimus. Qui uaniloqui

ſunt,non habēt hoc ex plenitudine,ſed omnes uacui ſunt ueritate,uacui ſunt uirtute, ua cui ſunt Chriſto. Si dixerint uobis,quærite eos qui de terra clamant,qui inania loquūtur, qui de uentre clamant. Volo dicere & cauſam quare hoc potiſsimum dæmoniū uentrilo quorum nunc aſſumpſerit ſermo,ut dicat, Si dixerint ad uos,quærite uentriloquos. Inuē nies omnes qui repromittunt,nec habent ueritatē,uentri ſuo ſeruientes, & quodammo- do propter uoluptatem eius & abundantiam cuncta facere. Non ſolum autem gentiles, ſed & eos,qui cum repromittant in Chriſto religionem,hæretici ſunt: & non tantū illos, ſed etiam in nobis qui eccleſiaſtici ſumus, inuenies aliquem pro ſaturitate uentris cuncta gerere, ut honoretur, & accipiat munera quæ in eccleſia deferūtur. Iſte talis de uentre lo quitur, & fons ſermonū eius in uentre conſiſtit. Non enim fons ſermonum eius de cordē bono fluit, nō de bonis cogitationibus, non de ſancto ſpiritu. Si quis ergo aliquādo ſe do- cere promittit, obſeruate utrū ſermones eius de uentre habeant principium an non. Pro- poſitionem autē quæ mihi dici poteſt, ipſe interponam, ne forte quis ex uobis à quoquā eam audiens exiſtimet aut ſcripturam ſibi eſſe cōtrariam, aut nos inſpexiſſe quomodo o- porteat approbare ſermonem in eos accuſatorium, qui de uentre clamant. Quæ eſt ergō propoſitio? Si quis, ait, credit in me, flumina de uētre eius fluent, fons aquæ ſalientis in ui- tam æternam. Dicat itaq; aliquis de his qui proponunt. Si ſaluator repromittit hunc eſſe de uentre fontem aquæ ſalientis in uitam æternā, de iuſto egredit, & iuſtus de uentre cla- mat. Siquidem fons aquæ quem deus repromittit, in uentre eius eſt. Sed dicēdum eſt ne forte duos habeamus uentres, & alius ſit corporalis, alius ſpiritalis, quomodo reliquæ par tes quæ uidentur in corpore nominari, ueluti ſunt oculi, uerum alij corporis, alij animæ. Si enim dicitur de oculis: Mandatū domini lucidum illuminans oculos, non puto hoc re- ferendum ad oculos corporales. Et ſi dicitur, Qui habet aures audiendi audiat, nō eſt pu- tandum hoc dici de corporis auribus, ſed de animæ, quas habent qui mundi ſunt in audi- tu animæ. Sed et ſi dicitur in repromiſsionē, Pes tuus non offendet, non eſt arbitrandum de corporis pede. Eſt enim quidam pes cordis ingrediens ad eum qui dixit, Ego ſum uia. Sic igitur ſimilis uentri corporali uenter eſt animæ, de quo loquitur iuſtus: A timore tuo domine in uentre cōcepimus & parturiuimus & peperimus ſpiritū ſalutis tuæ, quem feci ſti ſuper terram. Quicūq; aūt plenum habent uentrē uanis ſermonibus, qui de terra ſunt, habent uentrē de terra ſubſiſtētem, de quo ſcriptū eſt, Deus autē & iſtā & hæc deſtruet. Sancti ergo uentrē habent, in quo à timore domini & conceperunt, & plenus eſt uenter eorum fontibus aquæ ſalientis in uitam æternam. De iſto uentre ait ille: Autem & uenter meus quaſi uter plenus muſto ac ligatus. Hęc enim dixit nō de corporali uētre: nec enim uenter eius corporalis plenus erat diuinorū & his proximorū uino alligato in uentrē. Iſta in ſolutionē propoſitionis. Nunc ad hoc quod cœpimus reuertamur. Si ergo dixerint ad uos, quærite uentriloquos, & eos qui de terra clamant, non gens ad deum ſuum, hæc eis reſpondete. Deficienter autem dicitur, Hæc eis reſpondete, nō gens ad deum ſuum ex- quiritur. Vnaquæq; gens, ſi quærit Iouem, ad propriū deum refert quod quęſiuit. Hæc eis reſpondete. Vos autē Iſraelitæ habentes deum uerum qui eſt ſuper omnia, cum quęritis, nolite uentriloquos quærere, neq; de terra clamātes, neq; uaniloquos, ſed propriū deum. Qui quærunt de uiuentibus mortuos. Mortui enim ſunt dæmones priuati uera uita, quæ dicit, Ego ſum uita. Nolite ergo mortuos ſciſcitari de uiuis negocijs. Legem enim ſuſce- piſtis. O uos quibus perſuaderi non potuit, ut quæreretis iſta de uentriloquis, & de terra clamantibus uanis ſermonibus ſermonē ueritatis, & legem, ſuſcipientes eam in adiutoriū legis ueſtræ, attendite. In lege ueſtra ſcribitur: Non ſequatis idola: iuxta legem facientes non attendatis uentriloquis, neq; his qui de terra clamant. Legem enim in adiutoriū de- dit, ut dicant, non eſt ſicut uerbum iſtud, pro quo non eſt munera dare. Qui enim aſſum- pſit legem, & nouit quia lex in adiutorium eſt, & pręcipue ſpiritalis, quę interdicit à uen triloquis & augurijs quærere: hic cum intellexerit legem, debet admirās eam dicere, nul- lum uerbum ita mundum apud Græcos & Barbaros, quale eſt uerbum legis. Ab omni enim uerbo, ab uniuerſa doctrina ueritatem pollicente differt lex, quæ à deo nobis data eſt. Legem enim in adiutoriū dedit, ut dicant, non ſicut uerbū iſtud. Quid eſt quod non eſt ſicut uerbum iſtud? Multa ſunt uerba, ſed non ſicut uerbū iſtud. Nullum enim uerbū poſt uerbū Moyſi, poſt uerbū prophetarum, multo autē amplius poſt uerbū Ieſu Chriſti,

& apoſtolorum eius. Vide ſi non clamant ſenſus dei quod dictũ eſt, Legẽ enim in adiuto
rium dedit: ut dicant qui acceperunt legem in adiutoriũ, nõ eſt ut uerbum iſtud quod lo-
quutus eſt Moyſes in lege lata per angelos in manu mediatoris. Multo autẽ dignius po-
teſt hoc eccleſia dicere, nõ eſt ſicut uerbũ iſtud quod caro factũ eſt, quod habitauit in no-
bis, cuius uidemus gloriam, non ſicut Moyſes uelamine obtectam, ſed gloriã tanquã uni
geniti à patre, pleni gratiæ & ueritatis. Nõ eſt ſicut uerbum iſtud quod ſuſcepit eccleſia,
in quo credit, per quod & ſaluabitur, uerbũ quod in principio erat apud deum deus uer-
bum, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Octaua. De eo quod ſcriptũ eſt. Vlulate ſculptilia in Hieruſalem, & in Samaria. uſq; ad eum locum in quo ait. Et cõmouebo ciui tates quæ habitantur. Cap. XIII

OLim quidem quando peccauit populus prior, excidit à religione, & ſculpti
lia fabricatus eſt Iudas in Hieruſalem, & is qui Iſrael uocabatur in Samaria.
Si autem & nunc aliquis cõſideret ex multitudine eorum qui colliguntur
peccatores, nõ pigebit eum dicere, quod unuſquiſq; deũ faciens quod exi-
ſtimat eſſe bonũ, & ſeruiẽs peccato, maledictus eſt faciens ſculptile, & con
flans opus manuum artificis, & ponens illud in abſconſo. In abſconſo quippe cordis mul
ta facimus idola ſi peccemus. Vnde ſermo nos edocet pœnitentiam agere, & ululare ſu-
per ſculptilibus, & idolis quæ ſunt in Hieruſalẽ & Samaria. Et ſi quidem nos peccemus,
qui eſſe de eccleſia cupimus, in Hieruſalem facimus ſculptilia. Si uero ij qui extra eccleſi-
am conſtituti ſunt quomodo hæretici peccauerint, faciũt idola in Samaria. Veruntamen
omnes omnipotens deus iuxta ſuam bonitatem ad pœnitentiam prouocat, dicens. Vlu-
late ſculptilia in Hieruſalem & in Samaria. Quemadmodũ erenim feci Samariȩ & manu
factis eius, ita faciam Hieruſalem & idolis eius. Cõminatur quæcunq; fecit Samaritanis,
& his qui de eccleſia ſunt. Cum autẽ conſummauerit deus omnia faciens in mõte Sion,
& in Hieruſalem, inducet ſuper ſenſum magnũ principem Aſſyriorum, & ſuper altitudi
nem gloriæ oculorũ eius. Docemur quid futurũ ſit inimico noſtro & zabulo, quem ſen-
ſum quendam magnũ nunc propheta nuncupauit. Quo modo enim ſerpens ſapientior
erat omnibus beſtijs quæ ſunt ſuper terram, & filij ſeculi huius ſapiẽtiores ſuper filios lu-
cis in generatione ſua ſunt, & diſpenſator iniquitatis ſapienter fecit ſecũdum ſapientiam
non bonam; eodem modo iſte qui figuraliter princeps Aſſyriorũ dicitur, magnus eſt ſen-
ſus, & eſt mirari magnitudinẽ ſenſus eius; in quo abuſus eſt ad inſtruendos ſapientes mũ
di iſtius, qui cum omni ueri ſimilitudine, cunctaq; uirtute falſitatem ſectarum ſuarũ com-
ponentes exhibent. Cũ ergo omnia fecerit deus in monte Sion, & in Hieruſalem, & red
diderit ea quæ iuſtis repromiſſa ſunt, tunc inducet ſupra ſenſum magnũ principem Aſſy-
riorũ, & ſuper altitudinem gloriæ oculorum eius. Alta eum ſapientẽ ſermo nouit, & ex-
ordium ruinæ eius ab inflatione cœpiſſe. Vnde & ſi inflati fuerimus, in iudicium incide-
mus diaboli, in quo incidit ipſe Zabulus. Videamus autẽ & inflationẽ eius quanta ſit, ut
eam caueamus, & non permittamus eum ſuper nos uera dicere. Quid igitur dicit? Viri-
bus faciam, & ſapientiam intellectus auferã, fines gentiũ. Exiſtimat fortitudine ſua quod
uult in nobis ſe poſſe ꝓficere. Et reuera ſi uincamur, & poſt hæc uerba peccemus, ſi poſt
eccleſiã rurſum in circũ, & ad equorũ curſus, & ad conuentus gentiliũ eamus, quid aliud
ſit, quàm ſuperatos nos poſsidere? Et quid dixit Zabulus uiribus faciam? cõſequitur in no
bis peccatoribus, quod minatus eſt. Sed et ſi fornicemur poſt caſtitatem longi temporis,
poſt ſanctimoniam multã, quid aliud ſit ꝙ uera locutus probatur ſuper nos, qui dixit uiri
bus faciam? Quid autẽ et aliud repromittat iſte magniloquax intueamur. Et ſapientiã in-
tellectus auferam, fines gentiũ. Sapientiã neſcio quam pollicetur, de qua & propheta lo-
quitur: Alienigena quædã ſapientia eſt in eis. Eſt enim aliqua extranea à ueritate ſapien-
tia quã diſperdet deus. Hanc iſte habens exiſtimat ſe eſſe ſapientẽ, & dicit. Sapientiã in-
tellectus auferam, fines gentiũ, & uires eorum depaſcar. Peruenit enim ad omnes gentes
operatio eius, ſed ſaluator in omnes gentes mittens ſermones ſuos, eruit eos, qui à Zabu
lo in cũctis gentibus captiui tenebãtur. Et uires eorũ depaſcar. Minatur ſe uires noſtras
prædatũ iri, & tradere aduerſus nos militantibus. Et reuera eſt uidere eum quibuſdã hoc

facientem. Quando enim quis uincitur à Zabulo, & traditur dæmonibus ſpiritibus peſſimis, uirtutibus contrarijs, quid aliud factum eſt quàm is dixerat, Et uires eorum depaſcat? Accipiens noſtras uires depaſtus eſt nos. Et cōmouebo ciuitates quæ inhabitantur. Et hoc Zabulus comminatur, inhabitari cernit ciuitates eccleſias dei in Chriſto domino cōſtructas, has cōmoturum eſſe ſe perſonat. Et frequenter quidem cōcuſsit ciuitates inhabitatas perſecutionibus, frequenter concuſsit ſcandalis. Sed nos tentemus fundamētum habentes ſuper petram tales fieri, ut iſte qui dicit, Cōmouebo ciuitates quæ inhabitātur, nos mouere non ualeat per procellas ſuas, neq; per ſpiritus aduerſos. Verū ad omnia quę acciderint ſtabiles perſeueremus, utpote habentes ædificium ſuper petram Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Nona, de eo quod ſcriptū eſt, Et audiui uocē domini dicentis, Quē mittam, & quis ibit ad populū iſtum, & tranſgrediens modica peruenit uſq; ad locū in quo ſcribitur. Pete tibi ſignū à domino tuo in profundū, aut in excelſum. Cap. VI & VII

ET audiui uocem domini dicētis, quem mittam, & quis ibit ad populū iſtū? Et dixi, ecce ego ſum, mitte me. Et ait: Vade, et dic populo huic, Aure audietis, & non intelligetis, & reliqua. De eo qui nūc lectus eſt Eſaiæ prophetæ ſermone, oremus deū, ut nobis gratiā largiatur, ut digna prophetico ſpiritu ualeamus exponere. Et audiui, inquit, uocē domini dicentis, Quem mittam. Poſtquā purgatus eſt labia propheta, paratus ſuſcepit miniſterium domini, & dicit: Ego ſum, mitte me. Sed ut paratior eſſet ad hoc meminerat uocis Moyſei. Nam & ille eadem utens uoce, mitte me, princeps populi, iudexq; factus, et famulus dei nūcupatus eſt. Audiui autē quendam Hebræum exponentem hūc locum, atq; dicentem, quia libenter quidem prophetes & paratus prophetiā ſuſcepit ad populū, ignorans quæ eſſent ei dicenda. Porrò audiens triſtia quæ eſſent populo nuncianda, hoc eſt, aure audietis, & non intelligetis &c. in ſequentibus pigrior fit: dicente ei uoce dei, Clama, reſpondit ei, & dicit, Quid clamabo? Arbitror autem hæc prophetari de Saluatore, quia futurum erat ut audientes non audirent, & uidentes non uiderent. Manifeſtius porrò fiet quod dicitur, ſi conſideremus paululum locum iſtum: cernentes aſpicietis & nō uidebitis, iſtiuſmodi eſt. Videbant quidē uidere tunc cæcos reſpicientes, rationem autem uiſionis ignorabāt. Audiebant parabolas quas diſſoluebat ſecreto diſcipulis ſaluator. Ipſi uero non audiebant, neſcientes quæ dicebantur, propter hoc teſtificans eos dixit: Qui habet aures audiendi audiat. Nec enim priuati erant his auribus ut non audirent, ſed interiores eorum aures grauatæ erant ad audiendum. Propter hoc prædicat eis, & per prophetam futura præfatur, dicens: Aure audietis, & non intelligetis, & cernentes aſpicietis & non uidebitis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius. Quid ſit hoc quod dicitur, Incraſſatū eſt cor populi huius, inſpiciamus. Omnibus qui in pręſentis uitę curis uerſantur cor incraſſatum eſt: haud aliter eis qui in ſecularibus morantur incraſſatum eſt cor, q̄ ſi à ſpinis enecentur. Idcirco pingueſcit cor, & non poteſt tenuioris ſpiritus ſuſcipere notiones. Fugiamus ergo à talibus curis, ut attenuatū cor noſtrum deo acceptabile fiat. Fugiamus terrena negotia. Iſta ſunt enim quibus cor incraſſatur. Propter hoc ſermo ſubtilis erat, ut in Exodo ſcribit̄ de eo quod ait. Quicūq; fuerint propter tenuitatem cordis eiuſmodi, iſti deum uidebūt. Talibus enim oculis deus uidetur. Tria ſunt quæ dicuntur: Incraſſatum enim eſt cor populi huius, & auribus ſuis grauiter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt. Poſſunt autem & aliter manifeſtius intelligi quæ hoc dicuntur in loco. Multi enim hominum putant inſpicientes creaturas, & mundum iſtum contemplantes, uidere ſe ea. Et quid dico hominum? Ecce uolucres, & quadrupedia uident ſolem & lunam, & uniuerſum ſimul cœlum cum ſtellarum choro, ſed rationes eorum non intelligunt. Soli uero iuſti & ſancti per ſapiētiæ dei rationem cōprehendentes inſpiciunt ea. Ideo in viij. pſal. Dauid dicit. Quoniam uidebo cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam & ſtellas quę tu fundaſti. Quid enim nūc propheta non uidet cœlum & lunam? Sed hoc quod ait, uidebo, ſi conſideremus poterimus intelligere. Conuerſi ſunt ad iniquitates, quorum? non ait ſimpliciter patrum, ſed cum additamento, patrum ſuorum priorum. Diximus hæc de nobis dici, & ijs qui inter nos ſunt peccatores. Quomodo igitur qui inter nos ſunt peccatores, conuerſi ſunt

non ad iniquitates ſimpliciter patrum, ſed patrum ſuorum priorum? Duplices habemus patres, & una ſpecies eſt peſſimorū patrum. Siquidem antequam crederemus, zabulus pater noſter fuit, ut ſermo euangelicus oſtendit, dicens: Vos de zabulo patre eſtis. Cum autem credidimus, facti ſumus filij Dei. Si ergo poſt hæc peccauerimus, conuertimur ad iniquitates, nō ſimpliciter patrū, ſed patrum priorum. Ad probationem autem huius rei; quia duplices habemus patres, utimur & Dauid teſtimonio in xliiij. pſal. dicentis: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populi tui, & domus patris tui. Pater dicit, obliuiſcere domum patris tui: quaſi pater quippe cœpit, audi filia. Ergo duplices noſtri patres ſunt. Sed obliuiſcere, inquit, domus patris tui prioris. Si igitur oblitus prius domus patris tui prioris, rurſum fueris ad peccata conuerſus, incidiſti in id quod nunc dicitur peccatum: Conuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum priorū. Dicebamus dudum Zabulum patrem noſtrum fuiſſe antequam deus noſter factus ſit pater, ſi tamen & nunc non habemus patrem Zabulū, quod & de Ioannis epiſtola approbabimus, in qua ita ſcribitur: Omnis qui facit peccatum, ex Zabulo naſcitur. Ex Zabulo namq; naſcimur, quoties peccamus. Infelix ille qui ſemper generatur à Zabulo. Rurſumq; multū beatus qui ex Deo ſemper naſcitur. Neq; enim ſemel dicam iſtum ex Deo natū, ſed per ſingula uirtutis opera ſemper iuſtus naſcitur ex Deo. Hoc autē ut plenius poſſit probari, & de Saluatoris noſtri quotidiana natiuitate dicamus, liquido id in iuſtis obtinentes, quod in Deo præceſſerit. Saluator noſter ſplendor eſt gloriæ. Splendor autem non ſemel naſcitur, & deinceps deſinit naſci: ſed quotieſcunq; ortum fuerit lumen ex quo ſplendor paritur, toties oritur & ſplendor gloriæ. Saluator noſter ſapientia eſt Dei. Sapiētia uero ſplendor eſt lucis æternæ. Sic igitur Saluator ſemper naſcitur, & idcirco dicit, ante omnes colles generat me, nō ut quidam male legunt, genuit. Si ſemper ex patre naſcitur dominus, etiam tu in ſimilitudine eius iam adoptionis habens ſpiritum, generaris à domino per ſingulos intellectus, per ſingula opera, & efficeris filius Dei in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen. Finis.

HOMILIA I ORIGENIS IN HIEREMIAM. CAPVT I

DEVS ad benefaciendū promptus eſt: ad puniendum autem eos qui pœna digni ſunt, diſſimulat. Cum poſſit quippe tacens ſine conteſtatione uenturi punire eos quos ſimul dignos ſupplicio iudicauit; nunquam hoc facit: ſed etiam ſi condemnauerit, dicit quod ſibi ſemper dicere propoſitū eſt, ut liberentur à cōdemnatione per pœnitentiam, qui cōdemnati fuerant per delictum. Horum exempla cum de ſcripturis multa poſſimus accipere, ſufficiunt ad præſens incidentia; ut ueniamus ad eorū quæ lecta ſunt, contemplationē. Niniuitæ peccatores condemnati erant à Deo. Adhuc enim xl. dies, & futurū ut Niniue ſubuertatur. Noluit Deus cum ſilentio punire damnatos: ſed dans eis locū pœnitentiæ & conuerſionis, miſit ad gentes Hebræorū prophetam, ut dicente illo, Adhuc xl. dies & Niniue ſubuertetur, qui cōdemnati fuerant, non perirent, ſed agentes pœnitentiã, impetrarent miſericordiam Dei. Qui in Sodomis & Gomorris, iam erant exitio deſtinati, ut manifeſtū eſt ex ſermonibus Dei quos locutus eſt ad Abrahã: attamen quod erat ſuum, fecerunt angeli, uolētes eos ſaluari qui ſe indignos ſalute iudicauerūt, hæc dicentes ad Loth: Eſt tibi hic aliquis gener, aut filij, aut filiæ? Neq; uero ignorabāt nō eſſe eos ſecuturos Loth, ſed oſtenderunt ſuam pariter & eius qui eos miſerat, benignitatē in homines & amorem. Horum quiddã ſimile inuenimus et in Hieremia ſcriptū eſſe. Eſt enim annotatū tēpus prophetiæ eius quando cœpit prophetare, & quouſq;. Ergo qui ſcripturas legit, ſi lectioni diligēter intendat, & requirat eorum quæ ſcripta ſunt uoluntatē, diſcere poteſt ex hiſtoriæ ſuperſcriptione, quo tempore Hieremias exorſus ſit, & quo cōſummauerit prophetiam Quid igitur ad me tempus hiſtoriæ? Legens didici, quia cœperit prophetare in diebus Ioſiæ filij Amos regis Iuda, uſque ad annum tertiumdecimum regni eius: deinde prophetauerit in diebus Ioachim filij Ioſiæ regis Iuda, uſque ad conſummationem undecimi anni Sedechiæ filij Ioſiæ regis Iuda. Et legens didici, quia per tres reges prophetia eius contexta

ſit, uſq; ad captiuitatem Hieruſalem in quinto menſe. Quid ergo docemur per hæc, ſi lectioni ſimus intenti? Condemnauerat Deus Hieruſalem propter peccata quæ fecerat, & hæc erat extrema ſententia, ut captiuitati relinqueretur. Veruntamen cum hominum ſit amator, nec quenquam uelit perire, antequam depopulationis tempus inſtaret, miſit & hunc prophetam, ut per ſermones eius ad pœnitentiam conuerteretur, miſit eundem & ſub ſecũdo rege poſt primum, miſit quoq; ſub tertio. Quid plura? iam captiuitas imminebat, & adhuc adhortabatur Deus tribuens (ut ita dicam) & ante unam diem locum pœnitentiæ: unde ſcriptum eſt, uſq; ad captiuitatem Hieruſalem, & uſq; ad quintum mẽſem prophetaſſe Hieremiã. Iam hoſtium uincula reſtrinxerãt manus, & nihilominus hæc quodammodo dicebat Deus: Ecce captiui facti eſtis: agite (licet ſero) pœnitentiã: rogate me, & parcam uobis: poſſum eruere de captiuitate qui tradidi. Habemus itaque quædam neceſſaria ex ſuperſcriptione iſta, quæ continet tempora prophetiæ, quia iuxta ſuã clementiam exhortatur Deus ſemper homines ad ſalutem, ut ceſſante delicto, etiam captiuitas conquieſcat. Hæc autem & de nobis poſſumus intelligere: ſi peccauerimus, & nos captiui futuri ſumus. Etenim tradi peccatorem ſatanæ, nihil diſtat ab eo quod Iudæi ſunt traditi Nabuchodonoſor. Vtiq; illos Deus cõceſſit aduerſario propter frequentes impietates, ſic nos propter peccata quæ fecimus, tradimur ſpiritali Nabuchodonoſor: & quos tradidi, inquit, ſatanæ ut diſcant nõ blaſphemare, Apoſtolus de alijs peccatoribus. Putas quantum malum eſt peccare, ut tradamur ſatanæ captiuanti animas eorum qui relinquuntur à Deo? Nõ ſine cauſa autem, neq; ſine iudicio Deus relinquit quos deſerit. Cum enim miſerit pluuiam ſuper uineam, & uinea pro uua attulerit ſpinas, quid faciet, niſi ut mandet nubibus, ne pluant ſuper eam imbrem? Quapropter in proximo eſt propter delicta noſtra, quorum nobis conſcij ſumus, et nos captiuari. Futurum eſt enim ut tradamur ſi non egerimus pœnitentiã, Nabuchodonoſor atq; Babylonijs qui nos ſenſibiliter excrucient. Iſtis iam adiacentibus ſermones prophetarum, ſermones legis, ſermones apoſtolorũ, ſermones etiam domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti hortantur ad pœnitentiam, prouocant ad ſalutem. Si autem audierimus, credimus ei qui dixit, Et ego pœnitentiam agam de omnibus malis quæ loquutus ſum facere eis. Et hæc quidem in procœmium. Poſt procœmium autem ita ſcriptũ eſt: Factus eſt domini ſermo ad eum. Certum eſt quia ad Hieremiam. quid dicit ſermo domini ad eum? Præcipuum ab omnibus quæ prophetis dicta ſunt cæteris. Hoc enim nunquam ad ullum prophetarum dictum inuenimus. Abraham propheta nuncupatus eſt in eo quod dicitur, propheta eſt, & orabit pro te: & tamen non dixit ad eum Deus: Priuſquam te plaſmarem in utero noui te, & priuſquã exires de uulua, ſanctificaui te. Sed poſtea in extremo iam tempore ſanctificatus eſt Abraham, quando egreſſus eſt de terra ſua, & de cognatione ſua, et domo patris ſui. Ex repromiſſione natus eſt Iſaac, et tamen neque ad eum reperimus hunc dictum eſſe ſermonem. Et quid me neceſſe eſt per ſingulos currere? Hieremias præcipuum inter cunctos conſequutus eſt donum, dicente domino: Priuſquam te plaſmarem in utero, noui te: & priuſquam exires de uulua, ſanctificaui te. Neque uero ignoramus quoſdam eſſe qui ita referant, quaſi maior ſit Hieremias ſuper Saluatore noſtro & domino Ieſu Chriſto. Sciendumq; plurima ex his eſſe quæ poſſunt Saluatori conuenire, quæ etiam nos interponemus. Pauca autem eorum quæ ad Hieremiam dicta ſunt, coarctant intellectum, quaſi non poſſint (ut plures exiſtimant) ad dominum referri. Quæ ſunt ergo quæ poſſunt conuenire domino? Ad omnes ad quoſcunq; mittam te, ibis, & omnia quæ mando tibi loqueris. Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum ſum, ut eruam te, dicit dominus. Necdum iſta ocioſe uidentur ad Saluatorẽ referri: ea uero quæ ſequuntur, Extendit dominus manum ſuam ad me, & tetigit os meum, et dixit dominus ad me, Ecce dedi ſermones meos in os tuũ, ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna, eradicare & diſperdere: de Hieremia difficilem faciunt interpretationem. Quas enim gentes eradicauit Hieremias? Quæ regna ſubuertit, ut merito ei dictum ſit, Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna eradicare & ſuffodere? Quam habuit poteſtatem ad diſperdendum, ut audierit, & diſperdere? Quænam uero ædificauit, ut conſequenter addatur, ædificare? Hieremias dixit, Non profui, neque profuit mihi aliquis. & quomodo data eſt ei ædificatio atque plantatio? Hæc, ut diximus, ad Saluatorem relata non coarctant interpretãtem. Hieremias enim in iſtis Sal-

uatoris

uatoris figura eſt. Sed ea quæ ſequuntur, & doctiſſimo homini difficultatem expoſitionis important, quomodo poſſint congruere domino. Et dixi: *Quis es dominator domine?* Ecce neſcio loqui. Qui eſt ſapientia, qui eſt uirtus Dei, in quo plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter, quomodo huic aptari poteſt, neſcio loqui? Sed & illud, quia iuuenis ego ſum? Interdicitur enim quaſi non bene reſponderit. Sic & enim ei dicit dominus: Noli dicere quia iuuenis ſum. Manifeſtum eſt quaſi non bene dicentem fuiſſe reprehenſum. Hæc ſunt quæ Saluatori uidentur non cõuenire. Superiora autem facili intellectu ad eum referuntur. Dicere uero alia ſuper Hieremia, alia ſuper Saluatore interpretanda eſſe, non permiſſum eſt. Sed qui bene ſcripturas noſſe conatur, uehementer in iſto inſtabit loco, uidens ſub uno textu ſermonis diuini intellectum, & dici hæc quoniam minora ſunt, non conueniunt Saluatori, ſed Hieremiæ: illa uero quoniam maiora ſunt, non Hieremiæ, ſed Chriſto. Ob id cuncta nos ad Hieremiam referre tentabimus: hoc eſt & ea quæ quum maiora ſint, uidentur conditionem eius excedere. Quicunq; à Deo accepit uerba, ſumens gratiam cœleſtis eloquij, idcirco ea accipit ut regna gentesq; eradicet atque ſubuertat. Sed quum nominentur gentes & regna, omnis qui diuina uerba ſuſcipit, nolo eum corporaliter intelligere regna & gentes, ſed conſiderans animas hominum regnatas à peccato, iuxta id quod in Apoſtolo ſcriptum eſt, Non regnet peccatum in ueſtro mortali corpore, uidens quoque multas ſpecies delictorum, allegorizet regna et gentes per uaria delicta quæ humanas animas poſſederunt: & hæc erunt quæ euellentur atque ſuffodientur à ſermonibus Dei qui dati ſunt ſiue Hieremiæ, ſiue cæteris ſanctis. Ita fiet ut & prima quæ non uidebantur congruere Saluatori, ad Hieremiam referantur: & ſecunda ab eo qui ſcit figurate dicta quæ dicta ſunt, Hieremiæ deputẽtur. Dicit mihi aliquis auditorum, etiam alium pande ſermonem, & cuncta quæ ſcripta ſunt ſuper Saluatore, quaſi de eo ſint ſcripta conſtitue: de ſecundis noli eſſe ſollicitus. Apparet enim quia Saluator eradicauerit regna diaboli, & nationes ſubuerterit gentilem deſtruens uitam. In iſtis quod intellectum difficilem facit, hoc eſt: quomodo poſſit Saluator dicere, neſcio loqui, quia iuuenis ego ſum, & cætera. in hoc ſermone interpretantes coanguſtãtur. Ieſum Chriſtum ſcimus Deum: quærimus uerba quæ dicta ſunt iuxta perſonæ exponere dignitatem: quapropter neceſſe eſt nobis ſcripturas ſanctas in teſtimonium uocare. Senſus quippe noſtri, & enarrationes ſine ijs teſtibus non habent fidem: & hoc quod dictum eſt, in ore duorum uel trium teſtium ſtabit omne uerbum, magis conuenit ad interpretantis probationem, quàm ad quorumcunq; hominum numerum: ut firmem uerbum intellectus mei, accipiens duos teſtes de nouo & ueteri Teſtamento, accipiẽs tres teſtes de euangelio, de Propheta, de Apoſtolo. Sic enim ſtabit omne uerbum. Quomodo igitur ualebimus iſta coniungere Saluatori? Det mihi teſtimonium uetus Teſtamentum. quia priuſquam agnoſcat puer bonum, aut malum, & cætera. Det etiam Eſaias: Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel. Ibiq; additur, priuſquam cognoſcat puer. Si autem & de euangelio accipere oportet teſtimoniũ, Ieſus necdum fuit, ſed adhuc infans, quia ſe exinaniuit formam ſerui accipiens, proficiebat. Nemo autem proficit qui eſt perfectus, ſed ille proficit qui indiget profectu. Ergo proficiebat ætate, proficiebat ſapientia, proficiebat gratia & apud Deum, & apud homines. Nam ſi euacuauerat ſeipſum ad nos deſcendens, & euacuãs ſeipſum reſumpſit iterum ea de quibus ſe prius euacuauerat, quid indignum eſt profeciſſe eum ſapientia, profeciſſe ætate, profeciſſe gratia apud Deum, & apud homines, & uera de eo eſſe iſta. quæ dicta ſunt, Priuſquam cognoſcat puer bonum, aut malum, & ea quæ de eodem interpoſuimus? Sed dicit mihi aliquis: Etiam ſi poteſt de Saluatore intelligi dictum eſſe quia neſciat, & cætera huiuſmodi quæ maiora ſunt, & ſi puerum eum accipias, nónne offendis iſta ſentiendo de unigenito, & primogenito uniuerſæ creaturæ, de eo qui antequam conciperetur, annunciatus eſt loquente Gabriele, Spiritus ſanctus ueniet ſuper te, & uirtus altiſsimi obumbrabit te, & audes dicere quia neſciat loqui? Quamobrem uidebo ſi potero aliquid dignum de Saluatore in hoc loco afferre, quod quædam neſciens maior ſit ſi ea ignorauerit quàm ſi ſcierit. Vtamur uoce eius quomodo ſint aliqua quæ neſciat. Reſpondit eis qui ſibi dicebant, nónne in nomine tuo comedimus, & in nomine tuo bibimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & uirtutes multas fecimus? Diſcedite à me,

non

non noui uos. Putas ne hoc quod a[illegible]n noui uos, minorem eius uirtutem approbat, an maiorem atq; mirabilem, quia maios perituroſq; neſciat? Scit enim ab his differentias, ſcit meliora, ſcit dominus eos qui eius ſunt, & ſi quis ignorat, ignoratur. Igitur (ut conſtat) peccator ignoratur à deo. Dicit mihi aliquis de auditoribus : Oſtendiſti quia neſciat peccatores deus, oſtendiſti quia ignoret eos qui operantur iniquitatem : neq; enim digni ſunt agnitione eius : Quomodo approbabis magnum, & glorioſum eſſe quod ab eo dictum eſt neſcio loqui, quod humanum eſt, & eloquio ſæpe utimur, uerbi cauſa Hebræorum uoce, ſiue Græcorum, ſiue reliquorum ſermone? Ergo ſi aſcenderis ad Saluatorem, & ſcieris eum in principio apud deum uerbum, inſpice quia neſciat loqui, quum humanum ſit hoc quod dicitur loqui, ſi ideo neſciat quia ſint maiora quæ nouerit. Si autem & angelorum linguas humanis comparaueris linguis, & ſcieris quia iſte maior ſit angelis (ſicut teſtatus eſt de eo Apoſtolus in epiſtola ſua quam ſcripſit ad Hebræos) intelliges maiorem eum & angelorum linguis fuiſſe, quando tantum deus uerbum erat apud patrem. Diſcit ergo, & quodammodo accipit diſciplinam non magnorum, ſed inferiorum, ac minorum. Sicut & ego balbutire diſco, uiolentiam mihimetipſi faciens, quando cum paruulis loquor : neque enim ſcio (ut ita dicam) infantiliter loqui, & infractis uerbis iam grandæuus cum pueris ſermocinari : eodem modo Saluator in magnificentia gloriæ quidem dei & in patre conſiſtens non loquitur humana, neſcit affari eos qui deorſum ſunt. Quando autem uenit in corpus humanũ, dicit in exordio, neſcio loqui, quia iuuenis ego ſum. Iuuenis propter diſpenſationem; Senex iuxta hoc quod primogenitus omnis creaturæ: iuuenis quia in conſummatione iam ſeculorum, & in extremum huius uitæ tempus aduenit. Dicit itaque neſcio loqui. Scio enim quædam maiora loqui, ſcio quædam iſto ſermone mortali uix eloqui terreſtribus. Necdum aſſumpſi humanam fragilitatem, habeo eloquium tuum, uerbum ſum, tibi ſcio loqui, hominibus neſcio loqui, iuuenis ſum. Noli dicere iuuenis ego ſum, quoniam ad omnia ad quæcunq; mittam te, ibis. Deinde commouit manum ad tangendum os eius, ut ei det uerba quibus eradicet imperia. Neque uero indigebat Saluator uerbis ut ea acciperet, quando erat in patre, nullis in cœlo dignis quæ mererẽtur euerti. Sed nunc accipit parua, differens maiora pauliſper. Atque ita ex hoc approbatur, ſicuti aliquibus glorioſe dixerat, Neſcio uos, quia operarij eſtis iniquitatis : & nunc uerba glorioſe accepiſſe cum deus ſit, & iuxta magnificentiam ſuæ dixiſſe gloriæ, neſcio loqui, id eſt humana non noui. Siue autem ad Hieremiam, ſiue ad Saluatorem, Priuſquam te plaſmarem, in utero noui te, legens Geneſim, & obſeruans ea quæ ibi de conditione mundi ſcripta ſunt, inuenies quia ſcriptura diuina multum in ſermonibus cauta non dixerit, priuſquam te facerem, in utero noui te. Quando enim iuxta imaginem conditio eſt, dicit deus, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram : & non dicit plaſmemus. Quando autem accepit lutum de terra, non eſt ſcriptum fecit hominem, ſed plaſmauit hominem : & poſuit in paradiſo hominem quem plaſmauit, operari & ſeruare eum. Si potes intellige differentiam facturæ & plaſmationis, quur dicens ſiue ad Hieremiam, ſiue ad Saluatorem, non dixerit priuſquam te facerem in utero. Quod enim fit, non fit in utero : ſed quod creatur de terræ puluere, hoc plaſmatur in utero. Priuſquam te plaſmarem in utero ſcio te. Omnes nouit deus: quomodo quaſi præcipuo à cęteris Hieremię dicit noui te? An eos tantũ ſcit deus qui ſcientia eius digni ſunt? & cognoſcit eos qui eius ſunt, indignos uero neſcit neq; pater, neq; filius, dicens non noui uos? Nos cum ſimus homines, ſi aliqua fuerimus prædititi dignitate, alios noſtra notitia dignos, alios iudicamus indignos: & quos ſcire nolumus, neq; audire uolumus, eos neſcimus, quid arbitraris de uniuerſitatis deo? Vult ſcire Pharaonẽ, uult Aegyptios noſſe, ſed indigni ſunt notitia eius, ſed ipſi faciunt ut ignorentur. Scit autem Moyſen, ſcit prophetas, & ſi quis ſimilis eorum eſt. Multum te oportet laborare, ut noſſe incipiaris à domino. Hieremiam quidem priuſquam plaſmarit in uentre cognouit: alium uero de prophetis triginta annorum cœpit noſſe, alium quadraginta. Sermones ſunt ineffabiles de Saluatore, & non magnopere quærendi. De Hieremia uero eorũ qui ſcientiam ſcripturarũ habent, autoritatibus indigemus, quomodo dicatur, Priuſquam te plaſmarem in utero noui te, & & priuſq; exires de uulua matris tuę, ſanctificaui te. Deus ſibi ipſe ſanctificat aliquos. Iſtũ nõ expectat ut ſanctificet genitum, ſed prius ſanctificat quàm de uulua egrediatur. Si ad

Saluatorem (ut dixi) referas, non eſt malum dicere prius eum ſanctificatum eſſe quàm natum. Sic & de domino intelligas, qui non ſolũ anteq̃ de uulua exierit, ſanctificatus eſt, ſed infinito ante tempore ſemper ſanctus fuit: hic uero anteq̃ de utero exiret, ſanctificatus eſt. Prophetam in gentibus poſui te. Si de Hieremia quæris quomodo ſit propheta in gentibus poſitus, obſerua in conſequentibus cum iubetur prophetare ad omnes gentes: nam iſtiuſmodi ſcriptio eſt, quòd prophetauit Hieremias ſuper omnes gentes Elam, Damaſci, Moab: & habebis quia prophetauerit ad omnes gentes, iuxta id quod dictũ eſt, prophetam in gentibus poſui te. ſi tamẽ uolueris hæc de Hieremia dicta ſentire. Si autem intelligentiam ad deum transferas, iſte uere in uniuerſas gentes prędicauit. Eſt quippe ſicut alia multa, ſic & propheta. Vt eſt princeps ſacerdotũ, ut eſt Saluator, ut eſt medicus, ſimiliter & propheta eſt. Moyſes annuncians de eo non ſolum prophetã, ſed admirabilem inter cunctos nominauit prophetam dicens: Prophetã ex fratribus ueſtris ſuſcitabit uobis, dicit dominus deus noſter, quaſi me audite eum. Quicunq; non audierit prophetam illũ, interibit de populo ſuo. Iſte eſt prophetes cõſtitutus in gentibus, & accepit gratiã à deo, effuſam in labijs ſuis: ut nõ ſolum cum præſens aderat corpore, ſed etiam nunc cum adeſt uirtute & ſpiritu, prophetet ad omnes gentes, & prophetia ſua ex toto orbe attrahat homines ad ſalutẽ. et dixit: Quis es dominator domine? Ecce neſcio loqui, quia iuuenis ego ſum. Et dixit dominus ad eum: Noli dicere quia iuuenis ego ſum, Quoniã ad omnes ad quoſcunq; te mittam, ibis. Sępe diximus ſolere eſſe aliquem puerum iuxta eum qui intus eſt hominem, licet etiam ſenili corporis ſit ætate: & econtrario frequenter inueniri paruulum ſecundum eum hominem qui extrinſecus eſt etiam, & interius perfectũ uirum. Talis erat Hieremias habens iam ſibi conceſſam à deo gratiam in ætate corporis adhuc puerili, propter quod ait ei dominus: Noli dicere quia iuuenis ſum. Signumq; huius rei, quia non ſit iuuenis, ſed uir conſummatus, oſtendit dicens: Quoniam ad omnes ad quoſcunq; mittam te, ibis, & iuxta quæcunq; mando tibi loqueris. Nec timeas à facie eorum. Scit enim eos ſermo dei qui uerbi legatione funguntur, incurrere ab ijs periculum qui audire contemnunt. Increpati enim oderunt increpationes, coarguti inſequuntur arguentes. Omne quodcunq; malum eſt, ſemper patiuntur prophetæ. Non eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & domo ſua. Cuius rei nuper quoq; fecimus mentionem. Scit ergo (ut dicere cœpimus) deus mittens prophetam, quanta diſcrimina perpeſſurus ſit, ideo exhortatur eum dicens: Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum ſum, ut eruam te, dicit dominus. Quæcunq; Hieremias paſſus eſt, ſcripta ſunt: in lacum miſſus eſt luti, manſit ibi comedens panem diei, & aquam tantum bibens, aliaq; multa quæ pertulit in libro eius continentur. Quem autem prophetarum non perſequuti ſunt patres ueſtri? dicit dominus ad Iudæos. Et neceſſe eſt eos qui uiuere religioſe in Chriſto cupiunt, omni genere à contrarijs uirtutibus per ea quæ reperiuntur uaſa, perſequutionem pati. Qua de cauſa nihil nouum, aut peregrinum uideatur his qui in tribulationibus affliguntur. Omnia quæ præcepta ſunt, faciant, tantum orent ut perſecutionis cauſa Chriſtus ſit, ne propter iniuſticiam, ne propter delicta, ne propter auaritiam deprimantur. Siquando autem propter iuſticiam aliquis exagitatur, audiat: Beati eſtis cum exprobrant uobis, & perſequuntur, & dicunt omne malũ aduerſum uos, mei cauſa: gaudete & exultate, quia merces ueſtra magna eſt in cœlis. Sic enim perſequuti ſunt prophetas qui fuerant ante uos. Quoniam tecum ſum ut eruam te, dicit dominus. Et extendit manum ſuam ad me dominus, & tetigit os meum, & dixit dominus ad me. Obſerua differentias Hieremiæ & Eſaiæ. Eſaias ait, Immunda labia habens in medio populi immunda labia habentis ego habito, & regem dominum Sabaoth uidi oculis meis. Et quoniam confeſſus eſt non habere facta immunda, ſed uerba tantum (uſque ad hunc enim finem peccata commiſerat) non extendit dominus manum ſuam, neq; unum ex Seraphim manu ſua labia eius tetigit, ſed forcipe ſolum tangens ait: Ecce abſtuli iniquitates tuas. Hieremiæ autem quia ſanctificatus fuerat in uulua, non forceps mittitur, neq; de altari carbo ſuccenſus: nihil quippe habebat igne dignum: ſed ipſa manus domini tetigit eum, propter quod dicit: Extendit dominus manum ſuam ad me, & tetigit os meum. Et dixit dominus ad me: Ecce dedi ſermones meos in os tuum, ecce conſtitui te ſuper gentes et regna eradicare. Qui ſic beatus eſt, ut regna multa quæ Chriſto diabolus oſtẽdit, regna dæmonũ, regna peccati eradicet,

opus

opus habet ijs qui ei dati ſunt à deo ſermonibus. Sctiptum eſt enim: Ecce dedi ſermones meos in os tuum. Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna eradicare. Quomodo autem regna ſunt plurima, plures ſimiliter & gentes. Nec poteſt aliquod regnum dici, niſi quod ſub ſe continet nationes. Verbi gratia dictũ ſit, regnat fornicatio in homine peccatore, neceſſe eſt ut regnum fornicationis habeat gentes ſuas, & illud ipſum generet delictum auaritię & fraudis, quo uix aliquis immunis eſt. Habet regnum ſuum, & ſub regno uno multas poſſidet gentes, perplurimas ſcilicet ſpecies auaritiæ, & ob id opus eſt ſermonibus dei, ut iſtiuſmodi regna cum ſuis gentibus euellantur. Saluator in Euangelio oſtendit dicens, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Sunt quædã intrinſecus in animabus ueſtris inſita, quæ nõ plãtauit cœleſtis pater. Omnes quippe cogitationes peſſimæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, plantationes ſunt quas nõ plantauit cœleſtis pater. Si aũt uis ſcire cuius ſit plantatio iſtiuſmodi cogitatus, audi quia inimicus homo hoc fecit, qui ſuperſeminauit zizania in medio tritici. Inſtat ecce deus, inſtat & zabulus habentes ſemina ſua. Si dederimus locum zabulo, inimicus homo ſuperſerit plantationẽ quam non plantauit cœleſtis pater, utiq; eradicandã. Sin autem repulſo zabulo locum dederimus deo, gaudẽs deus ſub principali cordis noſtri ſparget ſemen ſuum. Nec aliquis exiſtimet triſte quiddam Hieremiã recepiſſe, quia conſtitutus ſit ad eradicationẽ regnorum & gentiũ. Bonitatis dei iſtud eſt indicium, eradicare uitia per ſermones, inimica cœleſtis regni regna deſtruere: & bellãtes cum ſua gente euertere nationes, eradicare et ſubuertere. Eſt quædam ædificatio zabuli, & eſt quædam ædificatio dei. quod ſuper atenam extruitur, hoc zabuli eſt. ſuper nullo enim ſtabilitur, abortũq; non ſolidatur. quod autem ſuper petram ędificatur, hoc dei eſt. Vnde & his qui eius ſunt dicitur, Dei agricultura, dei ædificatio eſtis. Super gentes eradicare, et ſubuertere, & diſperdere. Si eradicatur aliquid, & eradicatio ipſa nõ diſpergit, adhuc permanet quod euulſum eſt. Si ſubruitur domus, & lapides in ruina ſunt integri, diſſipata eſt domus, non tamen perdita. Opus eſt igitur benignitate dei, ut eradicatio ipſa & ſubuerſio tota diſpereat. Diligentius lege quomodo eradicata perdantur. Paleas (inquit) comburite igni inextinguibili. & ligate manipulos zizaniorum, et tradite eos igni. Sic ea quæ ſunt eradicata, diſperdantur. Si autem uis ſcire quomodo ſubuerſio redigatur in nihilum, quomodo ædificationis peſſima materia in puluerẽ cõminuatur, domus ea quæ propter lepram deſtrui iubetur, cum fuerit puluis effecta, extra ciuitatem proijcitur, ut ne lapis quidem ex ea reſiduus ſit. iuxta quod ſcriptum eſt, Vt lutum platearũ delebo eos. Oportet quippe penitus interire malitiã. Subuerſum eſt aliquid, lapides quoq; ipſi qui deſtructi ſunt, cõterantur, ne ad aliquam ædificationem quam diabolus continuare poteſt, aſſumi ualeant. Eradicatũ eſt quippiam, inuenit aduerſarius etiam inter ea quæ eradicata ſunt, aliquam ſementem quam iterum ſeminet. Propter quod iubet dominus, Colligite, dicens, zizania, & comburite ea igni ſcilicet, ut eradicatio quoq; zabuli & ipſa ſubuerſio conſumatur. Verum non tantum in hoc ſtat ſermo diuinus, ut eradicet & deſtruat & diſperdat. Eſto enim, eradicata ſint omĩa in me mala, deſtructa, & diſperſa ſint peſſima: quid mihi prodeſt ſi non pro eis quæ eradicata & ſuffoſſa ſunt, meliora in me plãtentur atq; ædificentur? Propterea dei uerba primum faciunt quod neceſſe eſt, eradicant, deſtruunt, perdunt, & poſt hæc ædificant atq; plantant. Obſeruauimus ſemper in ſcripturis ſanctis, primum ea quæ uidentur triſtia nominari, deinde ea quæ hilariora ſunt, ſecũdo dici: Ego occidam, & ego uiuificabo. Non dixit prius, ego uiuificabo, & poſtea occidam. Impoſſibile eſt enim quod ſemel uiuificauit deus, aut ab eo ipſo, aut ab alio occidi. Sed ego interficiam, & ego uiuificabo. ut fiat Paulus apoſtolus Chriſti Ieſu. Hæc ſi intelligerent miſerrimi hæretici, nunquam ad nos deferrent crebro iſta dicentes: uides ne deum legis & prophetarum quomodo ferus eſt & inhumanus? quomodo dicit, ego occidam, & ego uiuificabo? non aduertentes in ſcripturis annunciationẽ ſuſcitationis mortuorum, non conſiderantes reſurrectionẽ iam cœpiſſe per ſingulos. Conſepelimur enim Chriſto per baptiſmum, & conſurgemus cum eo. A triſtibus ſemper, ſed neceſſarijs inchoat deus: ueluti, ego occidam, & ego uiuificabo: ego percutiam, & ego ſanabo. Quem enim diligit dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit, & poſt hæc curat. Ipſe dolorẽ facit, & iterum reſtituit lætitiam. Similiter & in præſenti dominus ait: Conſtitui te hodie

ſuper gentes & regna, eradicare, & ſuffodere, & diſperdere, & ædificare, & plantare. Veruntamen primum eſt, ut mala auferãtur à nobis. Non poteſt in loco ædificationis malæ ædificare deus. Quæ enim participatio iuſtitiæ & iniquitatis? Aut quæ cõmunicatio luci ad tenebras? Oportet maliciam ex imis ſedibus eradicari. Oportet & ædificationem peſſimam ab animabus noſtris penitus auferri, ut poſtea ſermones ædificent, atq; plantent. Poſſumus ſiquidem & aliter intelligere quæ ſcripta ſunt: Ecce dedi ſermones meos in os tuum. Et quid faciãt ſermones, dicit: Eradicare & ſuffodere & diſperdere. Sermones eradicant nationes, ſermones regna ſuffodiunt, ſed non regna iſta carnis & ſeculi: digna deſtruentibus, digna eradicantibus uerbis, ea quæ eradicata & ſubuerſa ſunt ſenſi. Putas in his quæ dicimus, eſt uirtus quam dominus tribuit, ſecundum quod ſcriptũ eſt, Dominus dabit uerba euangelizanti uirtute multa, uirtus eradicans atq; ſuffodiens? Siqua infidelitas, ſi quod mendaciũ, ſiqua malitia, ſiqua luxuria, ſiqua diſcordia non eſt ſuffoſſa, ſicubi idolum in corde conſtructũ eſt, illo depoſito ædificetur templum dei, & inueniatur gloria eius in eo, & fiat non infertilis ſiue lucus exurgens, ſed plantatio paradiſi, ubi templũ dei ſit in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia II. de eo quod ſcriptũ eſt, Fugite de medio Babylonis. Cap. II.

QVomodo corpus noſtrum in aliquo terræ loco cõſiſtit, eodem modo & anima ſecundũ ſtatum ſuum in aliquo nuncupatiuo terræ loco eſt. Quod dico, ſic fiet manifeſtius. Corpus noſtrum aut in Aegypto eſt, aut in Babylone, aut in Palęſtina, aut in Syria, aut certe ubicunq;. Similiter & anima in aliquo eiuſdẽ terræ nominis loco eſt, alia in Babylone, alia in Aegypto, alia in Ammanitarũ regione. & ſic ſegregatim ſecundum ſententiam ſcripturarũ, pro qualitate uitæ locorum diuerſitates diſtinguuntur. In Babylone eſt quando confunditur, quando turbatur, quando pace deſeria bella ſuſtinet paſſionũ, quando tumultus malitię circa eam fremit, tũc ut diximus, in Babylone eſt. Et ad iſtam animam prophetalis ſermo dirigitur, dicens: Fugite de medio Babylonis, & reſaluate unuſquiſq; animam ſuam. Donec enim quis in Babylone eſt, ſaluari nõ poteſt. Quod & ſi recordatus ibi fuerit Hieruſalẽ, ingemiſcit et dicit: Quõ cantabimus canticũ dñi in terra aliena? Et quia impoſſibile eſt in Babylone cõſtitutũ deo organis canere, otioſa quippe ibi ſunt organa hymnorũ dei, propterea dicitur per prophetã, Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus dũ recordaremur tui Sion, in ſalicibus in medio eius ſuſpẽdimus organa noſtra. Suſpẽſa ſunt organa noſtra quãdiu in Babylone ſumus, in ſalicibus fluminũ Babylonis. Si aũt uenerimus in Hieruſalem in locum uiſionis & pacis, organa quæ ante otioſa pendebant, tunc aſſumũtur in manibus, tunc grauiter citharizamus, & nõ eſt tempus quando non laudemus deum per organa quę habemus in manibus. Igitur ut dicere cœperamus, ſemper anima in aliquo nuncupatiuo terræ loco eſt: & ſicut peccatores in Babylone, ſic econtrario iuſti in Iudæa. Veruntamen iuxta qualitatem uitæ & fidei & in ipſa Iudæa locis inter ſe uarijs ſeparãtur. Siue enim in Dan eſt, quæ extremæ Iudææ partes ſunt, ſiue in ſuperioribus paululũ locis, melioribusq; q̃ Dan, ſiue in medijs finibus Iudææ, ſiue circa Hieruſalem: & eſt omnium beatiſſima, quæ in media Hieruſalem urbe conſiſtit. Qui uero peccator eſt & nimijs ſceleribus oppreſſus, hic in Babylone eſt: hoc autem modico minor, & necdum uſque ad ſummum peccatorũ culmen aſcendens, in Aegypto & in partibus Aegypti commoratur. Et ſicut qui in Iudæa ſunt, nõ æqualia cuncti poſſident loca: alius quippe in Hieruſalem eſt, & alius in Dan, alius in Neptalim, alius in finibus Gad: ſic omnes qui in Aegypto ſunt, non æquales Aegypti partes incolunt. Alius in Taphni, alius in Memphi, alius in Syene, alius in Bubaſti habitat. Quæ loca propheta Ezechiel plena myſterijs uoce teſtatur, nomina quoq; partium Aegypti exponens: de quibus ſi quis lector fuerit ſpiritalis dijudicãs omnia, & ipſe à nemine dijudicatus, non ſolum maiores regiones allegorizabit, ueluti Iudæam & Aegyptũ & Babylonem, ſed particulas quoq; terræ: & quomodo in Iudæa Hieruſalem & Bethlehem, cæteraſq; ciuitates, ita in Aegypto legens Dioſpolim, Bubaſtim, Taphnim, Memphim, Syenen, pro intellectu rerum figurabit. Quis ſapiens & intelligit iſta? aut quis intelligens & cognoſcit ea? Qui ſaltem in tenuiori ſenſu conſtitutus cognoſcere poterit uoluntatẽ quam ſpiritus ſanctus habet literæ? Verum nunc aliud propoſitũ

eſt, quid his qui in Babylone ſunt, Dei ſermone pręcipiatur. Fugite de medio Babylonis. Non gradatim, non pedetentim, ſed cum uelocitate, cum curſu fugite, hoc eſt enim fugere. Fugire de medio Babylonis. Quicunq; cōfuſam habetis animam à uariorū paſſione uitiorum, ad uos dirigit̃ ſermo. Et mihi quoq; id ipſum iubetur: ſiquidē adhuc ſum in confuſione inueterarus, & ideo in Babylone ſum. Quid ergo præcipit Deus? Non dicit, exite de medio Babylonis, hoc enim poteſt fieri & gradatim, ſed fugite de medio Babylonis. Ego quidem & in eo quod dicirur de medio, rationē quæro ſermonis. Poteſt quippe euenire ut aliquis in Babylone ſit, ſed cum in extremis eius finibus cōmoretur, quodammodo extra Babylonem eſſe uideatur. Aliud autem eſt in medietate Babylonis conſiſtere, ut ex omni parte æquale ſir ſpatiū, & ita in umbilico eius quaſi in medio cordis animalis habitet. Sicuti enim animalis medietas cor eſt, & in euangelio ſecundū Lucam, cor terrę medietas terræ nominat̃: ſic mihi uidetur & in Ezechiele dictum, in cor maris poſita Tyrus: & nunc peccatores de medio Babylonis, hoc eſt de corde eius fugere debere. Fugite ergo de medio Babylonis, ut medietatē Babylonis deſerentes in finibus eius incipiatis eſſe, non in medio. Quod ſi cui uidetur obſcurū, ſic fiet manifeſtius: quia qui ualde demerſus eſt in uitijs, hic medius habitator eſt. Qui uero paulatim relinquens malū, & naturā ſuam ad meliora cōuertens non tam cœperit uirtutes poſſidere q̃ cupere, iſte licet ex medio fugerit Babylonis, tamen necdum de Babylone diſceſſit. Secundum iſtiuſmodi expoſitiones decet ſacras literas credere nec unum quidem apicem habere uacuum ſapientia Dei. Qui enim mihi homini præcipit, dicens: Non apparebis ante conſpectū meum uacuus, multo plus hoc ipſe agit, ne aliquid uacuū loquat̃. Ex plenitudine eius accipiētes prophetæ, ea quę erant de plenitudine ſumpta, cecinerunt: & idcirco ſacra uolumina ſpiritus plenitudine ſpirant, nihilq; eſt ſiue in prophetia, ſiue in lege, ſiue in euāgelio, ſiue in Apoſtolo, quod non à plenitudine diuinæ maieſtatis deſcendat. Quamobrem ſpiranr in ſcripturis ſanctis hodieq; plenitudinis uerba. Spirāt autem his qui habent & oculos ad uidenda cœleſtia, & aures ad audiēda diuina, & nares ad ea quæ ſunt plenitudinis ſentienda. Hæc dixi, quia non ſit ſimpliciter poſitum, fugite de Babylone, ſed cum additamento neceſſario, Fugite de medio Babylonis, & reſaluare unuſquiſq; animam ſuam. Primum oportet fugere de medio Babylonis, deinde ſingulos animas ſuas reſaluare cum fugerint. Neque uero dixit ſaluare, ſed reſaluare. Appoſitio ſyllabæ ſignificat ſacramentū. Quia quondam guſtantes ſalutem, & de ea propter peccata poſtea corruentes, uenerunt ad Babylonem. Cuius rei cauſa oportet reſaluare animam ſuam, ur incipiat recuperare quod perdidit, ſecundum apoſtolum Petrum dicentem, Iſta reportauimus finem fidei ſalutem, de qua ſalute exquiſierunt & ſcrutati ſunt prophetę, qui propter noſtram prophetauerunt gratiam. Veruntamen in nobis eſt fugere de Babylone, & in noſtra poſitum eſt poteſtate, ſi uelimus reſuſcitare quod corruit. Tertium mandatū eſt, Et neq; proijciamini in iniquitatem eius. Cum quis fugerit iniuſtitiā Babylonis, er non egerit pœnitentiam, tunc conſequens eſt ut proijciatur. Obſerua uero ſcripturā, quomodo licet ex Hebræa lingua in Græcam ſit translata, nihilominus quantum recipere poteſt differentias uerborū, ſignificanter expreſſerir. Dicir quippe in alio loco: Elegi abiectus eſſe in domo domini. & non air proiectus. In præſenti autem non poſuit, & ne abijciamini in iniuſtitiam eius, ſed ne proijciamini in iniuſtitiam eius. Aliud eſt enim proijci, aliud abijci. Quod enim in deſpectione eſt et neglectu, hoc non proijcitur, ſed abijcitur. Quod uero foris eſt à ſalute, & à beatitudine alienum, hoc proijcitur. Quod & in alio loco declarat ſcriptura diuina dicens: Duces populi mei proijcienrur ex domicilio rerum ſuarum propter peſſimas uoluntates ſuas. Cleri enim eorū non proderunr eis. Sed & tu ipſe poreris congregare ſicubi in ſcripturis proiectionis & abiectionis nomen inueneris, ut ex comparatione uerborū magis poſſis confidens ferre ſententiam. Quia diſpenſatio prouidentię etiam ſi non magnopere curauit ut diſertitudinem, quæ in Græco ſermone laudatur, Græce interpretando ſequeretur, curauit tamen ea quæ ſignificantia ſunt exhibere, & differentiam eorum explanare dilucide his qui ſcripturas diligentiſſime perſcrutātur. Ne proijciamini in iniquitatem Babylonis, quia tempus uindictæ eius eſt à domino. Miro ſenſu ſupplicia dicir irrogari propter eius qui ea patitur ultionem. Quando enim quis non uindicatur & relinquitur impunitus, frequenter me dixiſſe memini id quod in duodecim prophetis ſcriptum eſt: Et non uiſitabo

ſuper

ſuper filias ueſtras quando fornicãtur, & ſuper nurus ueſtras quando adulterantur. Non ergo ut quidam exiſtimant, Deus peccatores punit iratus, ſed ſi ſic expedit loqui, magna ira eſt à Deo tormenta nō perpeti. Qui enim punitur, etiam ſi ab ea quæ uocatur ira Dei corripitur, ad hoc punitur ut emendetur. Domine (ait Dauid) ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Sed etiam ſi argues, argue nos in iudicio, & non in furore, dixit Hieremias. Inuenies autem etiam ex repromiſſione Dei in quoſdam correptionem dari. Ideo cum peccantibus Chriſti filijs pœna promittitur, miſericordia non denegatur, ut ſcriptum eſt: Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, ſi iuſtitias meas prophanauerint, et mandata mea non cuſtodierint, uiſitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis iniquitates eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis. Iſta conſiderans uide quomodo necdum pœna dignus ſit, qui uſque ad præſens tempus committit ſcelera, nec punitur. Viſitatio quippe Dei per uiſitati tormenta monſtratur: qui autem peccans corripitur, neſcis quid ei excurrat pro pœna. Hæc propter hoc quod dictum eſt, quia tempus uindictæ eius à domino eſt. Sequitur, Retributionem ipſe retribuet ei. Nō per miniſtros retribuet Babyloni Deus, ſed ipſe retribuit quod meretur. Volo quiddam dicere in additamento pronominis in eo quod ſcribitur ipſe: ait enim, retributionem ipſe retribuet ei. Non omnibus Deus ipſe retribuit quæ merentur, ſed ſunt quidam quibus per alios reſtituit, ſiue puniens, ſiue medicans per dolorem, ut in pſalmis continetur. Miſit in eos iram indignationis ſuæ, furorem & iram et anguſtiam, immiſſionem per angelos peſſimos. His enim non ipſe reſtituit, ſed ad retributionem illorum miniſtris uſus eſt angelis peſſimis. Et alijs forſitan non per malos reddit, ſed per bonos, ut in eis qui pro ſceleribus puniũtur. Multaq; ſimilia iſtiuſmodi per ſcripturas ſi ſcrutteris, inuenies. Eſt autem quando miniſtrorum officium refutatur, retributionem Deus ipſe reſtituit, ut nunc Babyloni. Timeo quiddam obſcuri in loco manifeſto interponere, quod mihi uidetur latere, ſi taceam. Veruntamen audendum eſt ſaltem pauca perſtringere. Quando ſunt uulnera facilia & prompta curationi, medicus mittit ſeruum ſuum, mittit diſcipulum, ut per eum languentem medicetur: neq; enim magna ſunt uulnera. Euenit quoq; aliquoties ut ſectionis & ferri indigeat qui ſanatur: attamen non ipſe medicus pergit ad curam, ſed eligẽs unum ex diſcipulis qui curare ualeat, eo utitur miniſtro. Quando uero inſanabiles plagæ ſunt, ut & emortua carne putredo contabuerit, & intantũ ma la ualetudo eſt, ut nō ſerui, uel diſcipuli qui iam prope eum per ſcientiam artis acceſſit, ſed ipſius magiſtri manibus indigeat, tũc ipſe magnus medicus præcinctus lumbos ad ſectionem teterrimi uulneris concitatur. Similiter itaq;, quando ſunt minora peccata, non reſtituit Deus ipſe peccantibus, ſed alijs utitur miniſtris. Quando uero per merita ſua ingens hominem ægritudo comprehendit, ut nunc Babylonem, quæ grauibus propriæ malitiæ eſt confuſa uulneribus, tunc ad retributionem Deus ipſe feſtinat. Similia quædam huic ſi requiris, inuenies & de Hieruſalem, quæ ei acciderunt poſt prophetas, ob id quia inſidiata ſit Chriſto. Sic finita eſt primi capituli continentia. Videamus & cætera. Calix aureus Babylon in manu Dei inebrians omnem terram. De uino eius biberunt gentes. Propter hoc commotæ ſunt gentes, & ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt. Nabuchodonoſor uolens decipere homines per calicem Babylonis doloſum, nō miſcuit in uaſe fictili quod parabat potari, ſed neq; in paulo meliore, & æreo uaſe, uel ſtanneo, & quod iſta præcellit argenteo; uerum eligens uas aureum, in eo poculum temperauit, ut quis uidẽs decorem auri, dum radiantis metalli pulchritudine delectatur, & totus oculis hæret in ſpecie, non conſideret quid intrinſecus latitet, & accipiens calicem bibat neſciens calicem Nabuchodonoſor, intelligens autem calicem aureum in præſenti nominatum. Sed animaduertas peſſimorum dogmatum uerba morrifera qualem habeant compoſitionem, qualem decorem eloquentiæ, qualem rerum diuiſionem: cognoſces quomodo unuſquiſq; poetarum qui putantur apud uos diſertiſſimi, calicem aureum temperauit, & in calicem aureum uenenum iniecerit idololatriæ, & uenenum turpiloquij, uenenum eorum quæ animam hominis interimunt dogmatum, uenenum falſi nominis ſcientiæ. Sed meus Ieſus contrà fecit, ſciens aureum calicem zabuli, & præcauens ne aliquis ad fidem ſuam ueniens, ſuſpicaretur etiam Chriſti talem eſſe calicem, qualem eſſe requirat, & per ſimilitudinem materię formidaret errorem: ideo curauit ut haberemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus. Sæpe

uidi aureum calicem in pulchro ſermonis ornatu, & dogmatum uenena conſiderans deprehendi calicem Babylonis. Calix aureus Babylon in manu Dei. Non ſemper calix aureus Babylon. Cum autem uenerit ad uindictam, & in manu Dei poſita fuerit, tunc efficitur terra quæ quondam tacta eſt in Iubath. Neq; uero iugiter in manu Dei continetur, ſed ultionis tantũ tempore, cum cœperit dominus ei reſtituere quod meretur, tunc in manu eius inebrians omnem terram iſte calix aureus Babylon inebriabit. Quomodo autem uniuerſam terram inebriabit, facile ſcies, ſi cõſideraueris omnes homines ebrios. Inebriamur ira, inebriamur triſtitia, inebriamur & mente excedimus amore, concupiſcentijs & uana gloria. Quanta pocula temperauerit, quot inebriantes porrexerit calices calix iſte, quid neceſſe eſt dicere? Calix aureus Babylon inebrians omnem terram. Animaduerte omnem terram plenam eſſe peccatis, & non quæres quomodo Babylon omnem terram inebriauerit. Sed ſi forte uideris iuſtum ebrium non eſſe de calice peccatorum, noli putare ſcripturam eſſe mentitam quæ dixerit, inebrians omnem terram, cum iſte non inebrietur à Babylone, & tamen cõſiſtat in terra. Audi quia iuſtus non ſit terra. Omnem terram inebriat calix iſte aureus. Iuſtus uero cum ſit ſuper terram, conuerſationem in cœlis habet. Et propter hoc non conuenit ulterius iuſto dici, Terra es, & in terram ibis. Sed neceſſe eſt audenter loqui, dicit iuſto Deus adhuc conſiſtenti ſuper terram, Cœlum es, & in cœlum ibis. Portat enim imaginem cœleſtis. Igitur ut concludam, calix aureus inebriat omnem terram, id eſt omnes ab eo inebriamur quandiu terra ſumus. De uino eius biberunt gentes, propter hoc commotæ ſunt. Sicut in his qui bibunt iſtum qui in uſu eſt uini liquorem, ſi ſuper ſitim & ſuper menſuram biberint, uidemus ebrij corpus motum, uacillantes pedes, caput ac tempora prægrauata, os diſſolutum, linguam ſignificantem ſermones ebrij & hærentibus labijs uerba præciſa: ſimiliter eſt uidere eos qui de calice aureo biberint Babylonis quomodo moueantur, quomodo inſtabiles greſſu ſint, quomodo debilitata mente & fluctuante cogitatu nihil firme teneant, ſed ſemper in turbationibus agantur incerti. Quamobrem ſcriptura diuina de iſtiuſmodi hominibus in alio loco ita ait: Propterea cõmoti ſunt. Interponamus aliquid myſterij, quid de peccatore dicat Cain. Cum egreſſus eſt à facie Dei, habitauit in terra Naid, contra Eden. Naid in Græca lingua interpretatur cõmotio. Qui enim derelinquit Deum, qui deſerit ſenſum de eo iugiter cogitandi, iſte in terra Naid hodieq; habitat, id eſt in tribulatione mali cordis & mentis cõmotione conſiſtit. Biberunt gentes, propterea cõmotæ ſunt, & ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt. Quando dicit repente cecidit Babylon, uidetur mihi prophetizare conſummationem mundi ſubito futuram. Quomodo enim diebus diluuij comedebãt & bibebant, emebant & uendebant, plantabant & ædificabant, donec ueniret diluuium, & tulit omnes, & ſubito uenit inundatio, ſimiliter autem & in diebus Loth: ſic & cõſummatio mundi non per partes fiet, ſed repente. Huic conferendũ exiſtimato id quod ſcriptũ eſt in Ieſu Naue, quãdo à uoce ſola tubę, Hiericho ciuitas corruens ſubito diſperijt: & iuxta hãc ſimilitudinem Babylonem quoq; in conſummatione ſeculi caſuram eſſe, & ſubito conterendam. Et hæc quidem de conſummatione dicta ſint. Si uero ueneris ad aduentum Domini mei Ieſu Chriſti, & uideris eius magnũ opus, quomodo ſubuerterit omnia gentium de idolis dogmata, ut credentes de erroris eximeret iugo, intelliges quia in tempore paſſionis eius Babylon ex templo corruit, & contrita eſt. Vnuſquiſq; noſtrum conſideret ſe ipſum, et animaduertat Babylonem in ſuo pectore corruiſſe. Si autem & in alicuius corde non cecidit ciuitas confuſionis, huic Chriſtus necdum aduenit. Veniente quippe eo Babylon ruere conſueuit. Propter hoc ad orationum præſidia confugientes, petite ut ueniat Ieſus in corda ueſtra, & conterat Babylonem, & faciat ruere omnem malitiam eius, & reædificet pro his quæ ſubuerſa ſunt, pro Babylone quæ fuerat ante conſtructa, in ipſo principali cordis ueſtri, Hieruſalem ciuitatem ſanctam Dei. Plangite eam, & accipite rheſinam correptionis eius, ſi quo modo ſanabitur. Plangite ait Babylonem. Deinde quia omnis anima recipere poteſt ſalutem, & neq; una apud Deum eſt inſanabilis, idcirco conſilium dat his qui poſſunt tranſmigrare in Hieruſalẽ ad teſtimoniũ, habere rheſinam ad emplaſtra facienda, ut aſſumant medicamina, & quanto ualent ſtudio ſanitati reſtituant Babylonem. Hoc experiamur & nos facere, deprecãtes Deum, ut det nobis rheſinam rationabilem, & de rationabili rheſina diſcamus ei malagma imponere, & oleũ & alligaturas,
& im-

& imponentes alligemus uulnera Babylonis, imitantes Samaritanum, & ſanetur miſera ciuitas, & curata deſinat eſſe quod fuerat. Iſtud eſt quod ait accipere rheſinam correptioni eius, ſi quo modo ſanabitur. Vbi ſunt hæretici? ubi ſunt qui naturas quaſdam introducentes, aſſerunt eſſe naturam deſperabilem quæ penitus non recipiat ſalutem? Si eſt natura quæ pereat, quæ alia talis erit ut Babylon? Attamen nec iſtam deſpicit deus. Præcipit enim medicis deus, ut accipiant rheſinã ſuper Babylonem, ſi quo modo ſanetur. Quidam igitur eorum qui mandatum acceperant, accipientes rheſinam correptioni Babylonis ſi quo modo ſanetur, fecerunt quod fuerat imperatum, reppererunt rheſinam ad correptionem eius, audientes poſſe fieri ut Babylon reciperet ſanitatem. Et quia quod putauerunt nõ effecerunt: Babylon quippe in priſtina malitia perſeuerans, noluit ſe curari: ſatisfaciũt boni medici, & dicunt. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata. Relinquamus eam. Vide autem homo, nequando angelis præcipiat Deus, ut ad languorem animæ tuæ medicaminum emplaſtra conficiant, ſi quo modo poſſis ab ægrotatione ſanari: & reſpondeant angeli, Curauimus Babylonem, iſtam oſtendentes à paſſionibus cõfuſam animam tuam, & non eſt ſanata. Non ſcientiam artis ſuæ, nec rheſinæ uim criminantur, ſed te qui præceptis eorum obſequi noluiſti, dicentes, Curauimus Babylonem, & nõ eſt ſanata. Relinquamus eam. Steterunt medici ſub magno medico angeli Dei, uolentes curare imbecillitates noſtras, uolentes animam liberare de uitijs, ſed nos ipſi repellimus eos dum conſilijs eorum non acquieſcimus. Vident ſe operam perdere, cum loquuntur inuicem, & dicũt: Relinquamus eam, & abeamus unuſquiſq; in terrã ſuam. hoc eſt, credita nobis eſt à Deo medicina, ut animam curaremus humanam: adhibuimus adiutorium, medicinam impoſuimus, multum contumax eſt, non uult obſeruare quod dicimus, ſtudium noſtrum non ſequitur effectus. Relinquamus eam, & abeamus unuſquiſq; in terram ſuam, id eſt domeſticum locum & propriũ. Caue homo nequando relinquat te medicus, ſiue angelus Dei, ſiue quicunq; hominum, cui credita eſt cura ſermonum ad ſalutis medicinam deferendã. Si enim te dereliquerint & dixerint, abeamus unuſquiſq; in terram ſuam; quia appropinquauit in cœlum iudicium eius: manifeſtum eſt quia abſceſſio eorum condemnatio tua ſit, ut irremediabilis, nolentiſq; curari. Cum autem te deſeruerunt, quid tibi aliud euenturum eſt, niſi quod ſolet his accidere, qui à medicis deſperantur, utentes uoluntate morbi ſui, ut ad peiora demergantur? Sic & his ſimiliter in conſuetudine iſtius uitæ à prudentibus medicis. Accedit aliquis eorum ad languentem, quãtum ars patitur, & induſtria medicamina non ceſſant; ſed ſi aut ægritudo tanta ſit ut repugnet curationi, aut ipſe inualidus per impatientiam doloris contra faciat quàm iubetur, relinquit medicus, deſperat huiuſmodi hominem & recedit, ne inter manus ſuas expirans cauſam interitus eius ad ſe retorqueat. Sic ergo & nos, ne in ſanctorum angelorum manibus qui ad nos curãdos à domino deſtinati ſunt, moriamur, relinquũt nos deſperantes animam noſtram, & aiunt. Nõ eſt malagma imponere, neque oleum, neque alligaturas, quia appropinquauit in cœlum iudicium eius. Et eleuatum eſt uſque ad aſtra. Qui paruum habet peccatum, non uſque ad cœlum & ſidera iudicium eius efferẽ. Puſillum enim & humile eſt. Qui uero creſcit in ſcelere, creſcit & in iudicio, ſimulq; cum uitijs augetur & pœna: & quia intantum deliquit, ut iudicium eius uſque ad cœleſtia ſubleuetur, & per impietatem ſuam reſiſtẽs Deo ad ſuperiora cõſcendat, profert Deus iudicium ſuum in humiliationem eius iudicij quod celatum eſt à peccatore: & proferens iudicium ſuum, humiliat quidem peccatorem, retribuit autem iuſto digna uitæ eius, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia tertia. De eo quod ſcriptum eſt, Quomodo confractus eſt & contritus malleus uniuerſæ terræ. Cap. V.

QVomodo, ait, confractus & contritus eſt malleus uniuerſæ terrę? quomodo facta eſt in exterminiũ Babylon? Quærendũ inter hæc quis ſit malleus uniuerſæ terræ, quæúe eius contritio: unde ait Propheta, quia ante confractus eſt q̃ contritus: ut congregantes ea quæ alicubi de malleo ſcripta ſunt, cum inuenerimus nomen eius, inueſtigemus etiam nominis uoluntatem ex his quæ afferimus exemplis. Domus quondã componebatᷣ Dei, iuxta tertium Regnorum li

brum, & Salomon erat conſtruens & ædificans eam. Vbiq; quaſi in laude dicitur de domo Dei, quia malleus & ſecuris nō ſunt audita in domo Dei. Ergo quomodo malleus nō auditur in domo Dei, ſic quia domus Dei eccleſia eſt, malleus in eccleſia non audiť. Quis eſt iſte malleus uolens quantum in ſe eſt impedire lapides ædificationis templi, ut contriti non conueniant fundamentis eius? uide mihi zabulū ſi non ipſe eſt malleus uniuerſæ terræ. Ego autem pronunciabo cōfidens, eſſe aliquem qui non magnopere curet de malleo uniuerſæ terræ. Et quoniam exemplum ad ſanctum ſpiritum eſt de ſenſibili malleo, quæro materiam malleo fortiorem, quæ nihil ab eo percuſſa patiatur. Quam quidem quęrens reppeti in eo quod ſcriptum eſt: Ecce uir ſtans ſuper muros adamātinos, & in manu eius adamas. Refert autem de adamāte hiſtoria, quia fortior ſit omni cædenti ſe malleo, incontritus & incōuincibilis permanens. Licet ſupra ſtet malleus zabulus, & ſuppoſitus ſit draco, qui eſt quaſi incus indomabilis, nihil tamen in manu Dei, & in conſpectu eius conſiſtens adamas perpetitur. Duo itaq; contraria ſunt adamanti iſti, malleus & incus improducibilis. Iam quoddam eſt et apud nationes tritum uulgi ſermone prouerbium, ut de his qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant, inter malleum ſunt et incudem. Tu autem hoc refers ad zabulum et draconem, qui iſtiuſmodi ſemper in ſcripturis pro uarietate cauſarum nominibus inſigniuntur: & dicis quia ſanctus, qui quaſi murus adamantinus, uel in manu domini adamas eſt, non curet neq; de malleo, neq; de incude, ſed quanto plus cæſus fuerit, tanto plus eius uirtutem ſplendeſcere. Aiunt eos qui mercimonia lapidum exercent, quum uoluerint probare adamantem, ignorantes utrum ſit adamas an non ſit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint: tunc autem perſuaderi eſſe uerißimum adamantem, ſi indomitus lapis, ſi inter incudem & malleum perſeuerat, ſi percutiente deſuper malleo, & incude ſuppoſita durior lapidū natura compingit. Talis uir eſt: ante tentationes ab his qui probare lapides neſciunt, ignoratur. Certiſſime autem nouit adamātinorum lapidum naturam ſolus Deus plurimis ignoratam. Ego ipſe adhuc neſcio utrum ueniente malleo, & percutiente me confringar & conterar, conuictus quia non ſum adamas: an certe uerus adamas oſtendar, ſi ingruentibus perſecutionibus, periculis, tentationibus, tam contritus fuero ad ictus mallei quàm probatus. Et tu ipſe percurre ſcripturas, & quęre ſi quod potes inuenire ueſtigium bene à Deo promitti, ut malleus percutienda percutiat. Verbi gratia dictum ſit. Ad intelligētiam enim obſcuriorum ſumuntur exempla. Si malleus non eſſet, non eſſet tuba productilis, quæ iuxta legem ad ſolennitates Dei excutiat, quæ audientium animos clangore ſuo accendat ad bellum. Neceſſarius eſt malleus, ut tuba productilis fiat. Multa cooperatus eſt iſte malleus tubæ, ꝓductili Paulo, ut eum per uaria tentamenta produceret & approbaret, quia illæſus poſſet excudi, figuramq; aſſumere tubæ magniſonæ, non incertam dans uocem in audientes, ut præparentur ad militiæ bellum. Et quoniam malleus inuenitur contraria fortitudo, & draco incus producibilis, iſtiuſmodi ſemper in ſcripturis malleo, uel quacunq; alia materia compoſitum nomen aſſumēs, inſtabo ſermone. Cain generauit filios, & de Cain ortus eſt faber æris & ferri. Ergo ut zabulus qui omnium tentationum operator eſt, malleus dicitur, ita qui miniſtrat, malleator eſt filius Cain. Quotieſcunque enim in tentatione incideris, ſcito malleum diabolum eſſe, & malleatorē eum per quem te zabulus inſequitur. Velut in proditione Saluatoris malleus zabulus, malleator Iudas fuit. Et multi erant malleatores in tēpore illo quo dominus paſſus eſt, clamantes, tolle de terra talem, crucifige crucifige eum. Omnia malleatoribus plena ſunt. Quotquot enim in actu ſuo zabulum ſuſcipiunt & miniſtrant ei ad probandum iuſtum & iniuſtum coarguendum, omnes malleatores ſunt. Idcirco ſi heri malleator eras, & in manu malleum cōtinebas, nunc diſcens quia à Cain fratricida oriuntur malleatores, proijce malleū de manu tua, & trāſmigra ad malleatorum quæ ſpiritalis eſt generationem, ſicut Enos, & reliquorum qui ſcripturarū laudibus efferuntur. Veruntamen finis cōfractio eſt atq; contritio. Eſt ſciendū quidem, quoniam prophetatus nunc malleus zabulus ſit, malleus non partis alicuius terræ, ſed uniuerſæ terræ, pro eo quod in omni terra malitia eius diſperſa ſit, et ubiq; malleus iſte malum operať. Eſt aūt etiam hoc dicendū, zabulum uniuerſæ terræ malleū eſſe, non cœli malleū. Neq; enim tenuiori ſubſtātiæ conuenit malleus, ſed craſſiori. Si portas imaginē terreni, malleus te, quia terrenus es, ꝑcutit, ſi peccas, & terra es, et in terrā ibis, experieris malleū uniuerſę terræ &

ræ & in te operantem. Iuxta iſtum intellectum, illud quoq; animaduertendũ eſt: uniuerſæ terrę malleũ, quia aduerſum cuncta rerrena potentiã ſuam exerceat, zabulũ eſſe: poſſe autẽ etiam minorem malleum intelligi, qui nõ uniuerſæ terræ ſit malleus, ſed illius (ut ita dicam) & illius partis terræ. Et ſi quidem una aliqua cõtraria fortitudo mihi repugnat, & colluctatur mecũ, non ualens cum uniuerſis ſimul hominibus congredi ut zabulus, tunc eſt quidem malleus in me, ſed nõ uniuerſæ terrę malleus, uerum (ut ita dicam) meę tantũ malleus terræ. Cõfracto autẽ & contrito malleo uniuerſæ terræ, quid neceſſe eſt arbitrari de malleo partiũ terræ? Simulq; exiſtimo admiratione dignum, quoniã uniuerſæ terræ malleus ſit cõminutus. Quid enim magnũ ſi fractus fuiſſet & contritus malleus partium terræ? Sed uere nunc admirandũ eſt, quia uniuerſæ terrę malleus cõfractus atq; contritus eſt. Poſt hæc quæro quis ſit iſte qui uniuerſæ terræ malleum cõfregerit, & contriuerit. & dicam Moyſen nõ potuiſſe cõfringere atq; conterere malleũ uniuerſæ terræ, neq; ante eũ Abraham, neq; poſt eum Ieſum Naue, neq; alium quenquam prophetarũ. Quis ergo potuit talem, tantũq; uirũ, & uniuerſæ terræ malleum cõfringere & cõterere? Quis eſt iſte? Ieſus Chriſtus confregit atq; contriuit malleũ uniuerſæ terræ. Et hoc nũc admirans in ſpiritu ſancto prophetes, ait. Quomodo confractus & contritus eſt malleus uniuerſæ terræ? Primo cõfractus, et contritus eſt deinde. Et quoniã repperi ſaluatorẽ eſſe qui confregerit malleum uniuerſæ terræ, & contriuerit eum, ueniam ad Euangeliũ, ut uideam primã tentationẽ, quando dixit ei zabulus, iſta omnia tibi dabo ſi procidens adoraueris me, & reliqua: & dicam quia in illo tempore non cõtriuerit Ieſus malleum uniuerſæ terræ, ſed tantum confregit eum. Cum uero receſſit ab eo uſq; ad tempus, et tempore poſtea uenit inſtante, tũc contritus eſt, non ſolum cõfractus ut primum malleus uniuerſæ terræ. Et quia contritus eſt qui fuerat ante confractus malleus uniuerſæ terræ, idcirco per unumquenq; noſtrũ confringitur quidem quãdo introducimur in eccleſiã, & proficimus ad fidẽ. Conteritur autem & cõminuitur, quando ad profectũ uenimus. Quod ſi dubites conteri zabulum ad profectũ uenientibus nobis, audi apoſtolũ benedictione quadam benedicẽtem iuſtum atq; dicẽtem. Deus autẽ conterat Satanam ſub pedibus ueſtris uelociter. Animalis eſt iſte malleus, fortaſſe nunc furit aduerſum nos, & quærit quia iſta de eo pãdimus, & conteritur à nobis (neq; enim confringitur tantũ, & non etiã conteritur per nos) confringere nos econtrario & conterete. Et multos quidẽ contriuit, eos qui non attendunt ſibi, neq; cuſtodia ſeruauerunt cor ſuũ. Verum nos confidentes in deo, credentes in Chriſtũ dei, non timeamus zabulum. Timor dei facit nos non timentes zabulũ; nihilq; ab eo perpeti, ſed & dicere non tantũ generaliter, uerum & de nobis ipſis, Quomodo confractus eſt, & contritus malleus uniuerſæ terræ? Illo autẽ confracto & cõminuto, Babylon fit in exterminium: nec prius cõfuſionis ciuitas diſſipatur, ꝙ malleus uniuerſæ terræ cõfringatur & conteratur. Vnde & mirabiliter & præclaro ordine propheta uſus eſt dicẽs, Quomodo confractus eſt & cõtritus malleus uniuerſæ terræ? Quomodo facta eſt in exterminium Babylon? Quod primo factum eſt, primum enarrauit: quod ſecũdo, conſequenter expoſuit. Et hoc oportet per ſingulos ſcripturarum obſeruare ſermones. Quãdo itaq; fit in exterminium Babylon? Quando exterminantur omnes confuſiones de anima mea; neq; ulterius me confundit mors filij, aut obitus uxoris: cũ non eſt qui me irritet, & prouocet ad triſtitiam, ad iram, ad concupiſcentiam, ad uoluptatem, quando maneo incõfuſus, aſſumens rationem quæ me confirmet, et roboret, tunc mihi accidit quod dictum eſt; Facta eſt in exterminium Babylon, hoc eſt uniuerſa confuſio. Fiunt autem iſta, id eſt confringi & conreri malleum omnis terræ, & demoliri Babylonẽ, cum gentes ſuperponunẽ malleo, & Babyloni. Scriptũ eſt enim. In gentibus ſuperponenẽ tibi. hoc eſt, ij qui de gẽtibus ſunt ſuperponentur tibi ó Babylon, ſuperponenẽ tibi ó mallee, ut cõfringaris, & cõteraris. Quãdo iſta facta ſunt? In aduentu domini mei Ieſu Chriſti, cum Euangeliũ cunctis gentibus prædicatũ eſt, tunc ſuperpoſiti ſunt pater & filius et ſpiritus ſanctus Babyloni, & malleo uniuerſæ terræ, & impletũ eſt hoc quod ſcriptũ eſt, In gentibus ſuperponentur tibi, & capieris Babylon, & nõ cognoſcis. Vtinam caperer Babylon & per ſingulos noſtrum. Ex anterioribus autem poteſt intelligi captiuitas Babylonis, quãdo capta ſuffoditur, ſubuertitur, deſolaẽ, ut nihil in nobis reſideat confuſionis. Et capieris Babylon, & non cognoſcis: inuenta es, & comprehenſa, quia domino reſtitiſti. Ergo ne ſola Babylon

domino reſtitit, & nō potius omnes gētes, dum creatore deſerto idola ueneratæ ſunt, domino reſtiterūt? An figuraliter dicit omnē animam contrariam Hieruſalem, id eſt uiſioni pacis, Babylonem eſſe? Vnde & ſancti in Hieruſalem, peccatores in Babylone erant. Et ſi peccabant Hieroſolymitæ, mittebantur in Babylonem, & ſic cōuertebantur ad pœnitentiam in Babylone cōſiſtentes. Sancti uero regrediebantur in Hieruſalem. Capitur ergo Babylon, & non cognoſcit. Babylon quippe legi nō ſubijcitur. neq; enim poteſt non inuēta Babylon cōprehenſa eſſe: ſed ob id comprehenſa eſt cū inuenta eſt, quia domino reſtitit. Deinde exordiū alterius capituli. Aperuit dominus theſaurum ſuum, & protulit uaſa iræ ſuæ, quia opus domino uirtutum in terra Chaldæorum. Quoniam uenerūt tempora eius, aperite apothecas eius, ſcrutamini eam quaſi ſpeluncam, & diſperdite eam ne ſint eius reliquiæ. Exiccate omnes fructus eius, & deſcendat in occiſionē. Væ eis quoniam uenit dies eorū, tempus uindictæ eorū. Volens intelligere hoc quod dictū eſt, Aperuit theſaurum ſuum, & protulit uaſa iræ ſuæ, quæro de alia ſcriptura uaſa iræ dei, & inuenio ad pleniorē comparationē iſtius ſcripturæ ſcripturam apoſtolicam, ibiq; inuenio apoſtolum mihi ſubijcientem quæ ſint uaſa iræ dei. Ait enim. Si autē uolens deus oſtendere iram ſuam, & notam facere potentiam ſuam, pertulit in multa patientia uaſa iræ præparata ad perditionem, ut oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in uaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam, quos & uocauit non ſolum ex Iudæis, uerum etiam ex gentibus. Generaliter apoſtolus omnes homines diuiſit bifariam, dicens quoſdam eſſe uaſa miſericordiæ, quoſdam uaſa iræ. Verbi gratia, Pharaonē & Aegyptios uaſa iræ: rurſus ſe qui primus miſericordiam conſecutus eſt, & eos qui in tempore de Iudæis & gentibus crediderūt, uaſa miſericordiæ nuncupauit. Sunt ergo in theſauro dei uaſa iræ. Scriptū eſt enim. Aperuit dominus theſaurum ſuū, & protulit uaſa iræ ſuæ. Quis eſt iſte theſaurus domini in quo uaſa iræ inueniūtur? Aliquis forſan quæret, utrū in theſauro domini tantū uaſa iræ ſint, & theſaurus dei qui eſt theſaurus omnium, non habet uaſa miſericordiæ: an aliud quid intelligi oporteat de theſauro dei, unde efferantur uaſa iræ eius? Theſaurū domini ego confidens dicam eſſe eccleſiam eius, & in iſto theſauro id eſt eccleſia ſæpe homines latitare qui ſunt uaſa iræ. Veniet igitur tempus quando aperiat dominus theſaurum eccleſiæ: nunc enim clauſa eſt eccleſia, & uaſa iræ cum uaſis miſericordiæ inhabitant, & paleæ cum frumento ſunt, & piſces perdendi ac proijciendi, cum bonis piſcibus qui in retia inciderant, continentur. Quam cum aperuerit iudicij tempore, & protulerit exinde uaſa iræ ſuæ, dicet forſitan is qui eſt uas miſericordiæ, de egredientibus uaſis iræ ſuæ. Exierunt ex nobis, non enim erant ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiq; nobiſcum. Sed ideo egreſſi ſunt à nobis, ut oſtenderetur quia non erant omnes ex nobis. In aliud quiddam cœpit ſermo prorumpere: quod autem audemus dicere, iſtiuſmodi eſt. In theſauro dei uaſa iræ ſunt: extra theſaurum uaſa peccantia non ſunt uaſa iræ, ſed uaſis iræ minora ſunt. Serui enim ſunt ignorantes uoluntatem domini ſui, & non facientes uoluntatem eius. Qui autem ingreditur eccleſiam, aut uas iræ eſt, aut uas miſericordię. Qui extra eccleſiam eſt, neq; uas miſericordiæ eſt, neq; iræ. Aliud quoddam nomen inquiro, qui extra eccleſiam commoratur: & quomodo decerno confidens non eſſe eum uas miſericordiæ, ſic econtrario ex rationis ueritate communitus aperte promo ſententiam, neq; uas iræ poſſe eum dici, ſed uas in aliud quiddam reſeruatū. Ergo ne potero de ſcripturis approbare, nec miſericordiæ eum eſſe uas, nec iræ, ut & ſecunda expoſitio aliquid nobis utile in præſenti loco interponat, & ſane rurſus audeat in id quod iamdudum conatur ſermo prorumpere? Ait apoſtolus. In domo autem magna non ſunt tantum uaſa aurea & argentea, ſed & lignea, & fictilia, alia quidem in honorem, alia porrò in contumeliam. Si igitur quis mundauerit ſemetipſum ab his, erit uas in honorem & ſanctificatum utile domino, ad omne bonum opus præparatum. Putas ne magna domus in præſenti eſt, & in ea ſunt uaſa in honorem, & alia in contumeliam? An in illa quæ futura eſt domo, uaſa quidem aurea, & argentea quæ ſunt in honorem, inuenientur uaſa eſſe miſericordiæ: reliqua autem, id eſt mediocres homines, qui extra theſaurum ſunt, ne ſint uaſa iræ, ſeu miſericordię, hi poterunt iuxta diſpenſationem quandam profundam dei uaſa eſſe in magna domo, quæ mundata non ſunt, ſed ſunt uaſa teſtea in contumeliam, attamen neceſſaria domui? Vide autem ſi ualuero & hoc ipſum exemplum ex alio ſcripturæ teſtimonio comproba-

re.Inhonoratus eſt, inquit, Iechonias quaſi uas cuius nulla eſt utilitas. Non ait, eſt quidem eius utilitas,in contumeliam autem eius eſt utilitas:ſed quia erat ex domo dei & peccauit,in totum non eſt eius utilitas. Habeo & aliam ſcripturam in qua dicitur de alio quodam peccatore. Et erit quaſi teſta in qua attrahes aquę puſillum, & in qua carbonem baiulabis. Et rurſum affirmat non neceſſariũ penitus, & ex omni parte eſſe uas inutile. Nũquid non igitur nos qui in domo iſta dei ſumus, quando aperire cœperit dominus theſaurum ſuum, incipiemus mundari ſi tantum fuerimus uaſa miſericordię, proiectis uaſis à nobis iræ: An certe iam exordium eſt oportere nos ſatagere non ſolum ut nõ ſimus uaſa irę, ſed ut ij qui ſunt proijciãtur à nobis: Tale enim quiddam eſt hoc quod apoſtolus Paulus Corinthijs ait. Intantum auditur inter uos fornicatio, quæ nec in gentibus, ut uxorẽ quidem patris aliquis habeat, & nõ magis planxiſtis, ut auferatur de medio ueſtrum qui hoc opus geſsit: quaſi diceret, aperto theſauro dei egrediantur uaſa irę ſuæ. Aperuit ſiquidem dominus theſaurum, & protulit uaſa iræ ſuæ. Legi alicubi quaſi ſaluatore dicẽte, & quæro ſiue quis perſonam figurauit ſaluatoris, ſiue in memoriã adduxit, an uerũ ſit hoc quod dictũ eſt. Ait aũt ipſi ſaluator. Qui iuxta me eſt, iuxta ignẽ eſt: qui longe eſt à me, lõge eſt à regno. Vt enim qui iuxta me eſt, iuxta ſalutẽ eſt, ita & iuxta ignem eſt. Et qui audiens me, & audita præuaricans factus eſt uas iræ præparatum in perditionem, cũ iuxta me eſt, iuxta ignẽ eſt. Si uero quis cauens, quoniam qui iuxta me eſt, iuxta ignẽ eſt, longe factus fuerit à me ne iuxta ignem ſit, talis quidẽ longe futurus eſt & à regno. Et quomodo athleta qui non eſt in agone conſcriptus, neq; flagella metuit, neq; expectat coronã: qui autem ſemel nomen profeſſus eſt, ſi uictus fuerit, uerberatur atq; proijcitur, ſi uero uicerit coronat: eodem modo qui ingreſſus eſt eccleſiam, ô catechumine auſculta, qui acceſsit ad ſermonẽ dei, nihil aliud ꝗ conſcriptus eſt in certamine pietatis: & conſcriptus, ſi non legitime certauerit, cæditur flagellis, quibus non uerberantur ij qui non in principio cõſcripti ſunt. Si autem contenderit fortiter ad fugienda uerbera & cõtumelias, nõ ſolum iniuria liberabitur, ſed incorruptam gloriæ accipiet coronam. Opus domino uirtutum in terra Chaldæorum. Iuxta diuerſos intellectus terrenus locus multipliciter nominatur, & quomodo differenti inter ſe ratione plura ſaluator habet uocabula, cum unus in ſubiacẽti ſit, uarius autem in uirtutibus: ſic & propter malitiam generis humani terrena negotia cum unum ſint in ſubiacenti, intellectus diuerſitate ſunt plurima. Quod autẽ dico, ſic fiet manifeſtius, cum exemplum quod à ſaluatore aſſumpſi ediſſerẽs, ad ea quę ſunt ſubiecta explananda tranſcendero. Vnum ſubiacens eſt domino meo Ieſu ſaluatori. Hoc uno ſubiacente, alio intellectu medicus eſt. iuxta quod ſcriptum eſt, Nõ neceſſe habent ſani medicũ, ſed male habẽtes. Alio intellectu paſtor, ſecundũ quod irrationabilibus præeſt. Alio intellectu rex, ſecũdum quod rationabilibus principatur. Alio intellectu uitis uera, ſecundum quod inſerti in eam homines ubertimos afferunt fructus, & exculti à patre agricola pinguedinem uitis ueræ ex unius radicis conſortio aſſumũt. Iuxta alium intellectum ſapientia, iuxta alium ueritas, iuxta alium iuſtitia. Veruntamen ſubiacens unũ eſt. Quomodo ergo in ſaluatore uno ſubiacẽte plurimi intellectus ſunt diuerſorũ eius nominũ: ſic & terrena negocia, iuxta ſubiacens quidem unum ſunt, iuxta autẽ intellectum plurima. Frequenter allegorizantes Babylonẽ diximus negocia eſſe terrena, quæ ſemper cõfuſa ſunt uitijs, Aegyptũ ſimiliter affligentia. Chaldæorũ uero terram ob id quia plurima quæ geruntur in terris, ſtellis cõſecrent, & peccatorũ noſtrorũ cauſas, ſiue uirtutẽ eorũ quæ accidunt nobis, ex earũ motibus aſſerãt fieri, eos eſſe diximus, qui talibus ſe ſuperſtitionibus dedicauerũt. Omnis igitur qui his credit, in terra Chaldæorũ eſt. Si quis ueſtrũ mathematicorum delirامẽta ſectatur, in terra Chaldæorũ eſt. Si quis natiuitatis diem ſupputat, & uarijs horarũ momẽtorumq; rationibus credens hoc dogma ſuſcipit, quia ſtellæ taliter & taliter figuratæ faciunt homines luxurioſos, adulteros, caſtos, aut certe quodcũq; eorum, iſte in terra Chaldæorũ eſt. Iam quidam exiſtimant ex aſtrorũ curſibus Chriſtianos fieri. Quotquot autẽ iſta ſapitis, quotquot dictis iſtis creditis, in terra Chaldæorũ eſtis. Comminans ergo deus his qui in terra Chaldæorũ ſunt, his ſpiritaliter cõminatur qui ſeipſos genealogijs & fato conſecrauerint, aſſerentes cuncta quæ inter mortales fiunt, aut ex aſtrorum motibus, aut ex fati neceſsitate pẽdere. Sed deus Abrahã promouens ad meliora, dixit ei. Ego ſum qui te educo de terra Chaldęorũ, Potẽs eſt enim deus qui et nobis tribuat

de

de terra Chaldæorũ exire, ut nullum alium abſq; eo eſſe credamus, qui diſpenſans uniuerſa, & regẽs uitam noſtrã, pro qualitatibus meritorũ, accidentiũ diuerſa moderetur. Neq; enim micans aliquod ſidus, uel Phaethontis (ut aiunt) uel corrupti catamiti ſtella noſtrorum cauſam continet negociorum. Et iuxta unum quidem argumentum in terra Chaldæorum eſt qui ſupra dictiſ ratiocinationibus credidit: iuxta aliud uero aſcendit quis ſuper tecta, & ueneratur militiam cœli. Inuenimus autẽ in Hieremia multam & his fieri cõminationẽ, qui libant militiæ dei. Opus ergo domino uirtutum in terra Chaldæorũ, quia uenerũt tempora eius. Aperite apothecas eius. Manifeſtum eſt quia terræ Chaldæorum. Sunt autem apothecæ Chaldæorum, doctrinæ natiuitatũ. Scrutamini eam quaſi ſpeluncam, & diſperdite. Qui reſpuit ſupputationem natalium, qui ueritatis ſermone utitur aduerſum eam, qui oſtendit nihil eorũ quę mathematici dicunt uerũ eſſe, qui docet inſcrutabilia iudicia dei, nec ea poſſe ab hominibus comprehendi, qui aſſerit quia ſydera non ſunt cauſæ eorum quæ fiunt ſuper terram, magis autẽ eorum quę nobis Chriſtianis accidunt, iſte exequitur præceptũ domini dicentis, Diſperdite eam. Quid autẽ ſit hoc quod ſequitur, Nõ fiant ei reliquiæ, quærendum eſt. Ne aliqua, inquit, reſcindatis Chaldæorum, aliqua reſeruetis. Ob id iubet, ne puſillum quidẽ relinquatur in ea. Exſiccate omnes fructus eius. Quis ita beatus eſt ut poſsit exſiccare omnes fructus terræ Chaldęorũ, et deſcẽdant in occiſionem? Væ eis, quia uenit dies eorum, & eſt tempus uindictæ eorũ. Poſt hæc rurſus alterius capituli continentia. Vox fugientiũ, & reſaluatorũ de terra Babylonis, ad annunciandũ domino noſtro in Sion uindictam. De his nunc prophetat, qui mores patrios relinquentes, & leges gentiũ, & incredulitatẽ ueterem, ueniũt ad ſermonem dei. Tale enim quiddã ſignificatur in eo quod dicit, Vox fugientiũ, & reſaluatorũ de terra Babylonis. Vtinam & ueſtra catechumini uox fugientiũ eſſet de Babylone, fugientiũ uitia, fugientiũ peccata. Vox enim fugientiũ, & reſaluatorũ. Non ſufficit fugere de terra Babylonis, ſed & reſaluari ex terra Babylonis ad annunciandũ in Sion uindictã domino deo noſtro, ut fugientes de terra Babylonis ueniatis ad Sion ſpeculatoriũ eccleſiam dei. Ad annunciandũ in Sion, id eſt eccleſiam uindictã à domino deo noſtro. Vindictã populi eius denũciate in Babylone multis, omni intẽdenti arcũ. Significanter poſitũ eſt multis: multi enim ſunt qui in Babylone ſunt, in Hieruſalem uero pauci. Nõ enim idcirco (ait) dilexit uos dominus deus ueſter quia multi eratis: uos quippe eſtis pauci ab omnibus. Et bene his qui ex parte dei erãt, dictũ eſt, pauci eſtis ex omnibus gẽtibus. Intellige porrò & hoc, Pauci ſunt qui ſaluanť. Sed & illud, Cõtendite intrare per anguſtam portã. In lata autem & patenti annũciate in Babylone multis, omni intendenti arcũ. Non ſit ex ea qui ſalueť. Diſperdite, interficite omnia Babylonis. Nuper diximus de parabolis Babylonis, de uiris Babylonis, de ſemine Babylonio. Non ſit & qui reſaluetur de ſemine Babylonis, retribuite ei iuxta opera eius, ſecundũ omnia quæ fecit & facite ei, quia domino reſtitit, et aduerſum dominũ deum ſanctũ Iſrael. Quandiu habes in te cogitationes nequã reſiſtentes pietati & fidei ueræ, habes in te Babylonios. Sed fac uindictã, & interfice omnes peccatores terræ quæ in te eſt, id eſt omnes Babylonios, ut poſsis mũdatus in Hieruſalẽ trãſgredi ciuitatẽ dei in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Quarta. De eo quod ſcriptũ eſt. Clamauit perdix, cõgregauit quę non peperit, faciens diuitias ſuas nõ cum iudicio, in medio dierum eius derelinquẽt eum, & in nouiſsimis ſuis erit inſipiens. Cap. XVII

THronus gloriæ exaltatus ab initio locus, ſanctificatio noſtra ſuſtentatio Iſrael. Domine omnes qui te dereliquerunt cõfundantur, diſcedentes ſuper terram ſcribantur, quia dereliquerunt fontem uitæ dominum. Sana me domine & ſanabor, ſaluum me fac & ſaluus ero, quoniam gloriatio mea tu es. Ecce ipſi dicunt ad me, ubi eſt ſermo domini? ueniat. Ego autẽ nõ laboraui ſubſequens poſt te, & diem hominis nõ cõcupiui, tu ſcis. Ad famoſam uenimus quæſtionem inſpicere quid ſit perdix, de quo ſcriptura nũc loquitur. Clamauit perdix, congregauit quæ nõ peperit, faciens diuitias ſuas non cũ iudicio. In dimidio dierũ eius derelinquẽt eum, & in nouiſsimis ſuis inſipiens erit. Ex natura uolucris dignũ uidetur quãdam hiſtoriam cõmemorare, ut animal cognoſcẽtes ſcire poſsimus utrum ad bonã an malam partem

tem nunc nominati perdicis intelligentiam referamus. Dicitur autē hoc eſſe animal maligꝗnum, fraudulentū, callidum, multūq; decipiens uenatores. Sæpe quippe ante pedes aucupis uoluitur, & in medio eius conatu quaſi iam apprehendendus elabitur. Prædam ſui ex uicinitate promittit, & hoc agit ne ad nidū fœtuū eius citus uenator occurrat. Cumq; iam ſenſerit fugiſſe pullos ſuos, tunc & ipſe illuſo hoſte diſcedit. Sed nequitiā eius uincit impuritas. Ambigendū non eſt de eo quod dicturi ſumus, quod ex ijs qui manſueti in caſis nutriuntur ueritas apptobat: maſculus in maſculū conſurgit, obliuiſcit̃ ſexū libido præceps, pugnatur ad coitum, & una palma uictoris eſt polluiſſe quem uicerit. Si igitur malignum, ſi immundū, ſi doloſum hoc animal eſt, impium uidetur ad meliorem partē huius referre nomen, & ad ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti intelligentiā temperare. Magis autem conuenit mala zabulo adiungere, & ſuper aduerſario lectionem intelligere præſentem: ſi tamē totius capituli nos ſecuta fuerit interpretatio. Incipiamus ergo ab eo quod ſcriptū eſt, Clamauit perdix, cōgregauit quæ nō peperit. Non proprias creaturas congregat zabulus, non ea colligit quæ ipſe generauit, ſed cum clamauerit alienas congregans creaturas, facit eas ſuas. Clamauit perdix per Valentinum, clamauit per Baſilidem, per Marcionem, per omnes qui alienæ à deo gloriæ cupiditate rapti ſunt. Nullus enim eorum ſonare poterat uocem domini Ieſu, Meæ oues meam uocē audiūt. Sed erat uox Chriſti in Paulo, erat in Petro. Propter quod Paulus dicebat, An experimentū quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Vox autem congregantis quæ nō peperit perdicis in illis eſt, qui ſimplices quoſq; fidelium laqueo hæreticæ factionis impediunt. Clamauit itaq; perdix, congregauit quæ non peperit, facere diuitias ſuas nō cum iudicio. Diues factus eſt perdix. Ecce eius quanta ſunt milia, ingēs turba, multi ſunt populi captiuorum, et facit diuitias ſuas non cogitans iudicium, neq; habens in corde iuſtitiam, ſed omnia ſine lege gerēs, merito arguitur non cum iudicio feciſſe diuitias. Meus autem Ieſus facit diuitias ſuas cū iudicio. Exinanita eſt & deleta eius opulentia. In medio dierū eius derelinquent eum. Nos omnes qui quondam fuimus ſub clamantis poteſtate perdicis. Clamauit quippe nō ſolū per eos quos ſupra memorauimus, ſed per omnes generaliter, qui quaſi ad pietatē & ad religionem uocantes, ſub contrario ueritati dogmate clamauerunt. Nos inquam uniuerſi in dimidio dierum eius dereliquimus eum. Et omnes quidē dies huius ſeculi; ſed quia eruit nos ex inſtanti ſeculo nequam dominus Ieſus, idcirco in medio dierū eius dereliquimus eum. Et nouiſſimum eius erit inſipiens. Quando autem ſapiens fuit, ut nouiſſimum eius merito inſipiens fiat? Sed dicamus eum fuiſſe ſapientē. Serpens quippe ſapiētior erat omnibus beſtijs ſuper terrā quam fecit dominus deus. Sapiens fuit iuxta id quod ſcriptū eſt, Adducam ſuper ſenſum grandem principē Aſſyriorum. Dixit autem, uiolentia mea faciam, & ſapientia intellectus auferam fines gētium, & uirtutes eorum depaſcam, & commouebo ciuitates inhabitatas. Si quis poteſt intelligat quomodo nouiſſimū eius erit ſtultum. Iſte ab eo quod fuit ſapiens male, ſapientior erat omnibus beſtijs ſuper terram. Fit econtrario, eo quod ſapiens fuit male, inſipiens. Intelliges uero quid ſit, nouiſſimum eius erit inſipiens, ſi ſcias quomodo etiam tibi per apoſtolum præcipiatur, ut pro ſalute tua inſipientiā recipias. Si quis, inquit, uidet̃ ſibi ſapiens eſſe in uobis in iſto ſeculo, ſtultus fiat. Soluit qui ante clamauit, ſtultus eſto & fatuus, ut ſapiens fiat. Si itaq; eſt quædā ſapientia culpabilis, iuxta quā filij ſeculi huius ſapiētiores ſunt filijs lucis in generatione iſta, bonus eſt deus qui cōtrarijs diuerſa ſubuertit, ut faciat compleri id quod dictū eſt, Nouiſſimum eius erit inſipiēs. Quando nouiſſimū eius erit inſipiēs? Oportet Chriſtū regnare uſq; dū ponat omnes inimicos eius deus ſub pedibus eius. Cū omnia ei ſubiecerit, nouiſſimus inimicus deſtruet̃ mors. Cū deſtructa fuerit mors, tunc extrema perdicis erūt, & nouiſſimū eius fiet inſipiēs. Hæc de perdice. Principiū uero capituli ſecūdi iſtud lectū eſt. Thronus gloriæ exaltatus ab initio locus, ſanctificatio noſtra, ſuſtentatio Iſrael. Domine omnes qui te dereliquerūt confundantur, deſcendentes ſuper terram ſcribentur, quia dereliquerūt fontem uitæ dominum. Dixit Eſaias beatus propheta uidens dominum & regnum eius, Vidi dominum ſabaoth ſedentē ſuper ſedem excelſam, & eleuatam. Vidit & Hieremias quomodo deus regnat, propter quod glorificās eum ait: Thronus gloriæ, exaltatus ab initio locus, ſanctificatio noſtra. Siue de Chriſto uolueris iſta intelligere nō peccabis: ſiue de patre, nō impie ſenties. Eſt enī thronus gloriæ excelſus, & à principio ſaluator eſt. Thronus

nus gloriæ eſt propter quod regnum eius & ſanctificatio noſtra Chriſtus eſt. Quia & ille ſanctificans, & nos ſanctificati ex uno omnes ſumus. Suſtentatio Iſrael. Sicut ipſe iuſtitia Chriſtus, ipſe ueritas, ipſe ſanctificatio, ſimiliter eſt ipſe etiã ſuſtentatio. Et non eſt aliquid iuſtum ſine eo, neq; patiens quod in ſe nõ habet Chriſtũ. Ipſe eſt enim ſuſtentatio Iſrael. Si autem ad patrẽ & hoc retuleris, non impie intelligis. Domine omnes qui derelinquũt confundantur diſcedentes. Vnuſquiſq; noſtrum quando peccat, per ea quæ peccat Chriſtum relinquit. Relinquens autem filium, reliquit & patrem. Iniuſtus à iuſtitia longe eſt, pollutus à ſanctimonia, bellator à pace: & qui ſub poteſtate inimici eſſe incipit, à redemptione fit alienus: & qui extra ſapientiam dei eſt, ſapientiam dei derelinquit. Docẽs itaq; nos propheta quid de omnibus qui dominum deſerunt ſit futurum, ait. Vniuerſi qui te derelinquunt confundantur diſcedentes, hoc eſt quantũ te deſerunt tantum confundantur diſcedentes. Super terram ſcribantur. Omnes homines deſcribuntur, ſancti in cœlo, peccatores ſuper terram. Dicit ad diſcipulos Ieſus. Gaudete autẽ, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Igitur oportet lætari ſi talis quis fuerit, ut nomen eius ſcribatur in cœlis. Et quomodo iuſtorum nomina in ſuperioribus conſcribuntur, ſic econtrario eorum qui conuerſantur terrene, qui non pertranſeunt terrã Edon, ſed agros terræ Edon, et uineas poſsident, ſcribuntur nomina quaſi relinquẽtium deum ſuper terram. Cõfundantur diſcedentes, ſuper terram ſcribãtur. Quo enim metro menſi ſunt, remetietur eis ipſis. Sibi unuſquiſq; cauſa eſt ut ſcribatur ſuper terram, ſi non cœleſtia requirat in terra, ſi ſemper anima eius de iſtius mũdi negocijs æſtuet, quæ uidentur ſeculo bona. Si uero audiens Ieſum loquentem, Nolite uobis theſaurizare theſauros ſuper terram, ubi tinea & uermes exterminant, & ubi fures effodiunt & furantur, ſed theſaurizate uobis theſauros in cœlo, qui theſaurizauerit ſibi in cœlo, ipſe ſibi cauſa eſt, ut ſcribatur in cœlis. Hęc propter id quod ſcriptum eſt, Super terram ſcribãtur, cauſamq; commemorat. Quia dereliquerunt fontem uitæ dominũ. Et in principio ipſe propheta ex perſona domini dicit, Me dereliquerunt fontem uitæ dominũ. Dicamus ergo & nos ſi nolumus derelinquere fontẽ uitæ dominum, uoce proximorũ Ieſu Chriſti diſcipulorum qua locuti ſunt ad magiſtrũ cum eis diceret, nunquid & uos uultis recedere? Quid igitur dicemus? Domine ad quem ibimus? uerba uitæ tu habes. Sic finita eſt etiam ſecundi capituli circũſcriptio. Sequens oratio eſt iſta continens. Sana me domine & ſanabor, ſaluum me fac & ſaluus ero, quoniam gloriatio mea tu es. Ecce ipſi dicunt ad me, ubi eſt ſermo domini? ueniat. Ego autem non laboraui ſubſequens poſt te, & diẽ hominis non concupiui, tu ſcis. Soli qui propter male habentes uenit medico dicenti, Non indigent ſani medico ſed male habentes, dicẽdum eſt confidenter ab eo qui ægrotantem ſuam animam uult ſaluari, Sana me domine & ſanabor. Etenim illa in Euangelio mulier ſanguinem fluens omnẽ ſubſtantiã ſuam expendit in medicis, nec potuit à quoquam eorum ſanari. Ad nullum quippe ex eis dignũ erat dici, Sana me domine & ſanabor, niſi ad ſolum cui ſufficit ueſtimenti tantũ fimbriam tangere, cui ego uni dicam, Sana me domine, & ſanabor. Tunc ſiquidem medicinam ſanitas ſequitur, ſi Chriſtus curare dignetur. Saluum me fac, & ſaluus ero. Falſus equus in ſalutem. Propterea ei dicam, Saluum me fac, & ſaluus ero. Et hoc ita gaudebo loqui, ſi omni renuncians gloriæ ſeculari potero & reliqua dicere, Quoniam gloria mea tu es. Aut cum cõpleuero mandatum in quo præcipitur, non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, neq; fortis in uirtute ſua, neq; diues in diuitijs, ſed in iſto glorietur qui gloriatur, intelligere & ſcire quia ego ſum dominus. Beatus itaq; qui renunciauerit omni gloriæ quæ deorſum eſt, ueluti ſuper nobili genere, ſuper pulchritudine et corporalibus bonis, ſuper diuitijs, & iactatione. Beatus qui cõtempta uana gloria dicit ad dominũ, Quoniã gloriatio mea tu es. Ecce ipſi dicunt ad me, ubi eſt ſermo domini? ueniat. Ego autẽ non laboraui ſubſequens poſt te. Ieſus tibi dicit. Tolle crucẽ tuam, & ueni, ſequere me. Et qui non reliquerit patrẽ aut matrem, & ſecutus fuerit me, nõ eſt dignus meus eſſe diſcipulus. Si igitur talis fueris, ut ſemper Chriſtum ſequaris, quanto plus ſequutus fueris, tanto minus laborabis. Non enim laſsitudo erit in Iacob, neq; apparebit dolor in Iſrael. Propterea dixi, ut non laboremus ulterius laborantes antequã inceperimus eum ſequi. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Si laborantes uenerimus ad Ieſum, & eum fuerimus ſecuti, tunc dicere poterimus: Ego autẽ non laboraui ſubſequens poſt te, & diem

hominis

hominis non cõcupiui. Eſt quædam dies hominis, eſt quædam dies domini, id eſt dies re-
ſurrectionis quam omnis ſanctus deſiderat, non illam de qua ſcriptum eſt, Væ eis qui de-
ſiderant diem hominis. Nam dies iſta eſt tenebra, & nõ lux. Quis eſt qui poſsit dicere, &
diem hominis non cõcupiui? Explanatio uerbi conuincit nos, quia diem cõcupiſcamus
hominis. Frequenter quippe ægrotantes cum in phantaſmate eſſe febrium cœperimus,
& mortis limine urgeri, ad eos qui nos uiſitant fratres laſſas manus atollimus orantes eos
ut pro nobis dominum deprecentur, atq; dicentes: Roga mihi aliquod uitę ſpatium, roga
ut aliquantiſper in hac luce permaneam. Iſta memorantes non diem ſanctum domini, ſed
diem hominis deſideramus. Quapropter longæ uitæ amore depoſito, & deſiderio huma
næ diei, quęramus illam diem uidere in qua participes eius beatitudinis quæ in Chriſto eſt
efficiamur, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Quinta de eo quod ſcriptum eſt, Qui facit terram in for-titudine ſua. Cap. X

TRes quodammodo uirtutes aſſumens propheta, fortitudinẽ, ſapientiã, atq;
prudentiã, unicuiq; earũ propria opera diſtribuit, fortitudini terrã, ſapiẽtiæ
orbẽ terrarũ, prudentiæ cœlorũ. Audi quippe ſcripturæ ordinẽ. Dominus
qui fecit terram in fortitudine ſua, & erexit orbem in ſapiẽtia ſua, & in ſua
prudentia extẽdit cœlum. Et nos igitur in noſtra terra (dictum eſt quippe
ad Adam, Terra es) neceſſariam habemus fortitudinem dei, quia abſq; ea impoſsibile no-
bis eſt exequi quod carni repugnet. Cum aũt mortificata fuerint membra ſuper terram,
tunc parent ſpiritus uolũtati. Siquidem iuxta apoſtolum, ſpiritu geſta carnis mortifican-
tur. Dominus ergo qui fecit terram in fortitudine ſua. Si autem & ad hanc terrã uenias,
& conſideres id quod in Iob ſcriptum eſt, iuxta emendatiſsima tamẽ exemplaria, quomo
do ſtatuerit eam ſuper nihilum, inuenies fortitudinem dei in medietate mũdi terrę libram
ſuſtinere. Veniam uero ad orbem terrarum qui græce οἰκουμένη nũcupatur, id eſt inhabi-
tatus. Scio animam meam inhabitatam, ſcio animam meam deſertam. Si enim nõ habet
deum patrem, ſi non habet filium dicentem, Ego & pater ueniemus ad eam, & manſio-
nem apud eam faciemus, ſi non habet ſpiritum ſanctum, anima deſerta eſt. Habitata au-
tem eſt quando plena eſt deo, quando habet Chriſtum & ſpiritum ſanctum. Verum hæc
& uere in ſcripturis dicuntur, in anima hominis patrem, et filium, & ſpiritũ ſanctum com
morari. Nam & Dauid in Pſalmo confeſsionis tres ſpiritus poſtulat, dicẽs. Spiritu princi
pali cõfirma me. Spiritum rectum innoua in uiſceribus meis. Spiritum ſanctum ne aufe-
ras à me. Qui ſunt iſti tres ſpiritus? Principalis ſpiritus pater eſt. Spiritus rectus, Chriſtus.
Spiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus eſt. Hæc ad probationem eius rei diximus, quod habita-
tus eſt orbis terrarum in ſapientia fabricantis eum. Sapientia quippe auxiliabitur iuſto ſu
per decem poteſtatem habenti ciuitates. Sapientiam autẽ & diſciplinam qui abijcit infe-
lix eſt, & uana ſpes eius, & labores eius inſenſati, & inutilia opera eius; ait ſapiẽtia quę ti-
tulo inſcribitur Salomonis. Idcirco quãtum poſſumus laborare nitamur, ut habitata ani-
ma noſtra à ſapientia dei erigatur. Cecidit quippe, & de ſublimi corruit uenientibus nobis
in locum iſtum miſeriarũ. Cecidit habitata anima noſtra poſtquam peccauimus, inique
fecimus, iniuſte egimus, impie geſsimus, & poſt ruinam indiget erectione. Si autem non
uis iſta ſententia cõmuni adduci, totius orbis quæramus ruinam, poſt caſum eius conſe-
quenter deus erigẽs prædicatur. Quicũq; eſt in iſto orbe, ante erectionẽ cecidit. Si autem
cecidit, cõſequenter erigendus fuit. nemo quippe ſine caſu ſubleuatur. Si autem erectus
eſt, uideamus quæ ruina præceſſerit. Omnes corruimus per peccatum in orbe terrarum.
Eſt dominus qui erigit eliſos, & eleuauit nos iacentes. In Adam omnes morimur atq; ita
corruit orbis terrarũ, & indiget erectione, ut in Chriſto omnes uiuificemur. Igitur dupli-
cem intellectũ de orbe tradidimus. Vnũ, quomodo ſingulæ animæ, aut habitatæ ſint, aut
deſertæ. Alterũ, quomodo uniuerſus orbis pariter ceciderit. Et in ſua prudentia extendit
cœlum. Non fortuitu ſapientia in cœli oſtẽſione aſſumpta eſt: inuenies & in Prouerbijs
dictum. Dominus ſapiẽtia fundauit terram, præparauit cœlos prudentia. Eſt ergo aliqua
prudentia dei, quam nolo ut extra Chriſtum requiras. Omnia quippe quæ ſunt dei Chri
ſtus eſt. Ipſe ſapientia eius, ipſe fortitudo, ipſe ſanctificatio, ipſe iuſtitia, ipſe ſanctitas & re-

demptio, ipſe ut in præſenti pro uarietate ſenſuum diuerſis uocabulis nūcupatur. Aliud ſignificat ſapientia, aliud iuſtitia. Quando enim ſapientia, dicitur diſciplina iſta diuinarum rerum humanarumq́ institutio. Quando iuſtitia, diſtributor & iudex meritorū ſignificatur. Quādo ſanctitas, illa uirtus deſcribit̃ quæ credentes deo efficit ſanctos. Ita ergo mihi & prudentia eius intelligitur doctrina & demonſtratio bonarum ac malarum rerum ſiue neutrarum, atq; in hunc modum extendiſſe nunc dei cœlum prudentia. Audi quoniam extendi uerba & non intendiſti. Aſſerit quippe extētionem quandam eſſe uerborū ſimiliter ut nūc dicitur, iuxta illud quoq; quod in alio loco ſcriptum eſt, Qui extendit cœlum ut pellem. Extendit̃ autem anima noſtra quæ prius fuerat cōtracta, ut poſsit capax eſſe ſapientiæ dei. Verum ut ad propoſitum reuertamur, diximus quod prudentia huius ſeculi in malū ſit, & nunc affirmamus eos qui cœleſtem hominē portant, eſſe cœleſtes. Si enim ad peccatores dicitur, Terra eſtis, & in terram ibitis: quare nō dicatur ad iuſtum cuius eſt regnum cœlorū, cœlum es, & in cœlum ibis? Dicitur ei qui portat imaginē choici, id eſt terreni, terra es, & in terram ibis. Quapropter cœleſti & qui imaginē cœleſtis portat, nūc conuenit dici, cœlum es, & in cœlum ibis. Vnuſquiſq; autem noſtrum, aut cœleſtia facta habet, aut terrena. Si terrena facta ſunt, ad cognatam ſibi terram deducūt eum qui theſaurizat ea in terra, & nō in cœlo. Rurſumq́; hæc quæ iuxta uirtutem geſta ſunt, theſaurizatorē ſuum ad propinquas ſibi cœlorum regiones ſubuehunt. Et iunxit, Educēs nubes ab extremo terrę. Iſtiuſmodi diſputatio & in Pſalmo nuper incidit, & dictū eſt à nobis, quomodo deus eduxerit nubes ab extremo terræ. Quod quidem nūc rurſum cogimur retractare, ut hi qui audierunt, pleniſsime quæ ſciunt reminiſcantur, & hi qui nō interfuerunt aut obliti ſunt, textū ſermonis agnoſcant quem tunc prout ualuimus exhibuimus. Diximus autem ſanctos eſſe nubes. Etenim hoc quod ſcriptum eſt, Veritas tua uſq; ad nubes, non poteſt referri ad inanimales nubes: ſed ueritas dei uſq; ad illas nubes eſt quæ audiunt mandatū domini, & nouerunt quo pluuias differant, & à quibus eas ſuſpendant. De his nubibus dictum eſt, Et mandabo nubibus meis ne pluant ſuper eam imbrē. De his enim quæ ex denſo aere dicuntur conſtare, ſi non fuerit pluuia, non pręcepit deus ne pluant ſuper uineam, aut quamcūq; regionem imbrem, ſed omnino non apparent, ut in tertio Regnorum libro legimus: quando in tempore Heliæ futuræ pluuiæ ſignū in ueſtigio hominis oſtenſum eſt, atq; ita poſt nubē conglobatam imber deſcēdit ad terras. Iſtis uero quaſi ſubſiſtentibus nubibus iubetur pluuiam continere, cum indigna fuerit anima imbre cœleſti, & dicitur, Mandabo nubibus ne pluant ſuper eam imbrem. Ita unuſquiſq; ſanctorū nubes eſt. Moyſes nubes erat, & quaſi nubes loquebat̃. Attende cœlum & loquar, & audiat terra ſermonē ex ore meo. Expectent̃ ut pluuia uerba mea. Si nō fuiſſet nubes nunquam dixiſſet, Expectentur ut pluuia uerba mea, & deſcēdant ut ros eloquia mea. Quaſi nubes dicebat, ut imbres ſuper gramen, ut pluuia ſuper fœnum, quia nomē domini inuocaui. Similiter & Eſaias ut nubes loquebat̃. Audi cœlum, et auribus percipe terra, quoniam dominus locutus eſt. Et quia ipſe nubes erat, et ſciebat alias nubes comprophetantes ſibi, ideo uaticinās aiebat. Mandabo nubibus meis ne pluāt ſuper eam imbrē. Si autē iam didicimus qui ſunt nubes, uideamus quomodo deus educat nubes ab extremo terrę. Ait Saluator, Qui uult in uobis eſſe primus, ſit omniū nouiſsimus. Seruauit hoc mandatum Paulus, & fuit nouiſsimus in hoc mundo, dicens. Puto enim deus nos apoſtolos nouiſsimos oſtēdit quaſi mortificatos, quaſi ſpectaculū facti ſumus in hoc mūdo angelis et hominibus. Si quis ergo ſanctus cuſtodiēs præceptū Saluatoris factus fuerit in hac uita nouiſſimus, iſte fit nubes. Et educit dominus nubes nō à primis terræ, nō à cōſulibus, nō à iudicibus, nō à diuitibus. Beati enim pauperes ſpiritu, quoniā ueſtrū eſt regnum cœlorū. Vides quomodo ab extremis educat deus has corporeas nebulas? Propterea ſi uolumus nubes fieri ad quas perueniat ueritas dei, nouiſsimi omniū fiamus, & tam affectu q̃ opere dicamus: Puto enim nos deus apoſtolos nouiſsimos oſtēdit. Quod ſi nō ſim apoſtolus, licet tamē mihi fieri extremum, ut educens nubes deus ab extremo terræ educat me. Et fulgura in pluuiā fecit. Aiūt naturaliū cauſarū ſcrutatores, quia fulgura ex nubiū colliſione generent̃ in morē ſilicum duriorū, quos cū cōploſeris ſibi, medius ex his elabit̃ ignis: atq; ita cū fulgure pariter & tonitrua mugire, tonitruo ſcilicet ſonitū indicāte cōcuſſum, & fulgure excuſſi luminis claritatē. Si intellexiſti exemplū, conſidera nunc nubes rationales

nales

nales. Moyſes nubes erat, Ieſus Naue nubes erat. Iſti ſi ſecū loquātur ex ſermonibus eo-
rum fulgura micant. Hieremias & Baruch nubes erant, ſermocinentut inuicem, & uide-
bitis rutilare fulgura. Potes & tuipſe de ſcripturis ſanctis in hunc modū inuenire concur
ſus, ex quibus ignis emittatur. Vt autem ad nouū teſtamentū ueniamus, Paulus et Sylua
nus duæ nubes in unū conuenerūt, & ecce totū mundū epiſtolæ eorū fulgore illumināt.
Fulgura in pluuiā fecit, & eduxit uentos de theſauris ſuis. Ergo ne hi uenti qui ſuper ter
ras perflant in theſauris dei ſunt, & nō horū eſt natura manifeſta quomodo & qua ratio-
ne ſubſiſtāt? Sed ſunt quidē uentorū theſauri, theſauri ſpirituū, ſpiritus ſapiētiæ & intelle
ctus, ſpiritus cōſilij & uirtutis, ſpiritus ſciētiæ & pietatis, ſpiritus timoris dei, fortitudinis,
& dilectionis, & charitatis. Potes & ipſe de ſcripturis hos uentos cōgregare, & iſtorū ſpi
rituū inuenire rheſauros. Vbi ſunt iſti theſauri? Vtiq; in quo theſauri ſunt ſciētiæ abſcon-
diti, in Chriſto ſedem habēt. Inde oriuntur hi ſpiritus, ut alius ſapiens ſit, alius fidelis, alius
eruditus, & alius aliud donorū Dei poſsideat. Alij enim per ſpiritū datut ſermo ſapientię,
alij ſermo ſcientiæ iuxta eūdem ſpiritū, alij fides in eodem ſpiritu. Eduxit ergo nubes ab
extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit, eduxit uētos de theſauris ſuis, & iuxta miſericor
diam dei ad hos theſauros nos occurſuros putamus. Et quia plutes ſunt theſauri, forte iu
xta ordinē reſurgentiū erit & tequies in theſauris dei. Quod aūt dico iſtiuſmodi eſt. Re-
ſurrectio mortuorū in quibuſdā ordinibus futura eſt. Ait quippe apoſtolus, Vnuſquiſq;
autē reſurget in ſuo ordine, & nō ut libet miſcen̄ ordines reſurgentiū. Alius ordo erit in
illo & in illo theſauro dei. Iſti autē omnes rheſauri unum habēt rheſaurū in quo ſunt the
ſauri ſapiētiæ & ſcientiæ abſconditi. Et quomodo poſsideo unam precioſiſsimam marga
ritam per plures alias margaritas, ſic uenio ad theſaurū theſaurorū, et dominū dominorū,
& regem regū, cum dignus fuero ſpiritibus in dei theſauris cōmorantibus. Eduxit enim
uentos de theſauris ſuis, infatuatus eſt omnis homo ab ſciētia. Si omnis homo infatuarus
eſt ab ſcientia, & Paulus homo eſt, Paulus infatuatus eſt ab ſcienria. Ex parte cognoſci-
mus, & ex parte prophetamus. Infatuatus ab ſcientia uidēs per ſpeculū, uidēs in ænigma-
te, portiūculam quandā uidens, & ſi ſic expedit dicere, ipſius quoq; portiūculæ partē mi-
nimam recognoſcēs. Econtrario autem intelligis quid ſit, Infatuatus eſt omnis homo ab
ſcientia. Cōparatione peccatorū Hieruſalē, Sodomorū peccatū iuſtitia eſt. Iuſtificara eſt
enim (ait) Sodoma ex te. Quomodo ergo non habent iuſtitiā Sodomorū peccata per ſe,
ſed ad collationem maiorū ſcelerū iuſtificantur: ſic econtrario ſcientia Pauli ad illam cœ-
leſtem ſcientiam, ad illum cōſummatū lectionis intellectū ſtultitia reputatur. Idcirco infa
tuatus eſt omnis homo ab ſcientia. Tale quiddam Eccleſiaſtes arbitror deprehendens ef-
fatus eſt. Dixi ſapiens efficiar, & ipſa elongauit ſe à me longius quàm erat. O alta profun
ditas, quis inueniet eam? Volumus quiddam (ſi licet) audēter dicere: quoniam hoc quod
deſcendit in mundū euacuauit ſeipſum, ut euacuatione eius mundus cōpleretur. Si autē
hoc quod deſcendit in mundū euacuauit ſe, euacuatio ipſa ſapientia eſt: quoniā quod fa
tuum eſt dei, ſapientius eſt hominibus. Si ego dixiſſem fatuū dei, quomodo aucupes ſer-
monum meorū, & ſemper dediti ad criminandū uenenatas in me linguas uibrarēt? Nūc
uero Paulus quaſi ſapiens, & poteſtatē habens apoſtolicam, auſus eſt dicere, omnem ſa-
pientiam terrenam quæ in ſe, quæ in Petro, quę in cæteris apoſtolis erat, quæ in iſtū mun
dum deſcenderat, ſtultitiam eſſe dei. Ad comparationē quippe illius ſapientiæ quā terre-
nus non capit locus, ad illam ſapientiam quæ cœleſtis eſt, quę mūdi limitem excedit, hoc
quod deſcendit ad homines fatuū dei eſt. Verum eſt, ipſum fatuū dei ſapientius eſt homi-
nibus. Quibus hominibus? Nō utiq; ſtultis, ſed ſapientibus. Dicas licet ſapientibus ſeculi
iſtius ſiue principibus ſiue uanis iſtis ſapiētibus ſeculi, hoc quod expoſuimus fatuum dei
ſapientius eſt hominibus. Mirabile quiddam uolumus inſerere, quoniam ſapientia mūdi
ſtultitia eſt apud deū, & infatuauit deus ſapientiā mūdi, nec poteſt capere ſapientia mun-
di ut eſſe ſtultitia arguat̄. Neq; enim dignatur ſapientia dei ad mūdi ſapientiā cōmiſcen-
dam tota deſcēdere, ſed potius modicū quod neceſſariū fuit, quod fatuum dei erat, ut hoc
paruo & fatuo dei infatuaretur ſeculi ſapientia, magnitudinē in ſe uenientis ſapientiæ im
potens ſuſtinere. Verū exemplū interponamus ut perſpicue poſsit intelligi quomodo fa
tuum dei ſtultam fecerit ſapientiā mundi. Fingam pauliſper me qui aliquid putor eſſe, cū
inſipiente aliquo et inerudito cōferre ſermonē, qui nihil intelligat, nihil acutę diſputatio-

nis interroget. Nũquidnam opus mihi eſt ad illius ſtulticiã arguẽdam dialecticã calliditatem, & profundorũ ſenſuum acumen adhibere? Nõne ad unius ſermunculi iactum uilis & modici, qui tamẽ illius intelligentiæ uideaꝛ acerrimus, fatuũ & inſipientem eſſe cõuincam? Sic igiꝛ ad mundi ſapientiã ſtultificandã nõ eſt opus ſapientiã dei deſcendere, & cũ ea colluctari quæ deorſum eſt ſapientia, ſed ſufficit fatuũ dei: quoniã fatuum dei ſapiẽtius eſt hominibus, & infirmũ dei fortius hominibus, & omnia cõtraria Saluator meus & dominus aſſumpſit, ut cõtrarijs diſſoluat cõtraria, & nos cõfirmemur ab infirmitate eius, & ſapiẽtes efficiamur à fatuo eius, & in hoc introducti poſsimus aſcẽdere ad ſapientiã & uirtutẽ dei Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ, Cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorũ. Amen.

Homilia Sexta. Sermo qui factus eſt ad Hieremiam à domino dicẽs, Audi uerba teſtamẽti huius. uſq; ad eum locum in quo dicitur, Conuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum. Cap. XI

IVxta hiſtoriæ quidẽ ueritatẽ non negamus præſentiam domini noſtri Ieſu Chriſti corporaliter factam, & toti mũdo illuxiſſe, quando uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Oportet autem noſſe quoniam & antequã corpus aſſumeret, ad ſanctos quoq; deſcendit: & poſt hanc præſentiam corporalem ad cœlos uictor aſcẽdens, rurſus ad nos ueniet. Si uis huius rei capere argumentum, auſculta quod dicitur. Sermo qui factus eſt ſuper Hieremiam à domino, dicens. Audi. & reliqua. Quis enim eſt hic ſermo qui factus eſt à domino, ſiue ad Hieremiam, ſiue ad Eſaiam, ſiue ad quemlibet Prophetarum? An ille eſt qui erat in principio apud deũ? Ego neſcio aliud uerbũ domini præter ipſum de quo dicit Euãgeliſta: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc autẽ ſcire debemus, quia hæc ſit utilitas credentiũ, ſi ſermo ad ſingulos quoſq; fiat. Quid mihi enim prodeſt ſi deſcendat in mundum, & ego ipſum nõ habeam? E diuerſo autẽ etiam ſi ad uniuerſum mundum nõ ueniat, & ego fuero ſimilis propherarũ, habeo ipſum. Dicam autẽ quia & ad Moyſen, & ad Hieremiã, & ad Eſaiam, et ad ſingulos quoſq; ſanctorũ idem ſermo cõmeauerit: & illud quod à domino diſcipulis dictũ eſt, Ecce ego uobiſcũ ſum omnibus diebus uſq; ad cõſummationẽ ſeculi, opere ſeruatũ ante aduẽtum ſuum, quem omnibus manifeſtauit. Erat quippe cũ Moyſe, cũ Eſaia, cũ omnibus ſanctis. Quomodo enim poterant effari ſermonem dei ſine ipſius ſermonis aduentu? Hæc autẽ nos qui eccleſiaſtici ſumus magis debemus aduertere, qui uolumus eundẽ deum eſſe legis, & Euangelij, ipſum deũ & antiquitus, & nunc & in omnia ſecula ſeculorũ. Amen. Sunt quidã qui opinione ſua ueterẽ diuinitatẽ ab ea quæ in Chriſto annunciatur diuidant. Nos unũ nouimus deũ & in præterito & in præſenti, unũ Chriſtum & nũc & modo, ſimiliter & unum ſpiritum ſanctum cum patre & filio ſempiternũ. Hæc propter hoc quod lectum eſt, Sermo qui factus eſt ſuper Hieremiam à domino, dicẽs. Quid ergo dicat et nos audiamus. Audite uerba teſtamẽti huius, & loquimini ad uiros Iuda, & inhabitãtes Hieruſalẽ. Viri Iuda nos ſumus propter Chriſtum, nec dubium eſt quod dominus noſter ex Iuda ortus ſit. Nomen quoq; ipſum Iuda ſi iuxta ſcripturas probauero ad Chriſtum referri, Iuda nõ erunt increduli Chriſto Iudæi, ſed nos qui in Chriſto credimus. Iuda te collaudãt fratres tui, manus tuæ ſuper dorſum inimicorum tuorũ. Te laudant. Non illum Iudam filium Iacob fratris ſui laudauerunt, ſed hunc Iudam laudãt fratres ſui. Ait quippe iſte Iudas. Narrabo nomẽ tuum fratribus meis, in medio eccleſię cãtabo tibi. Diciꝛ ad illum Iudã, Manus tuę ſuper dorſum inimicorũ tuorum. Vbi reperiꝛ ille Iudas ſuper dorſum inimicorum ſuorum manus ſuas poſuiſſe? Hiſtoria nihil de eo tale cõſcripſit. Si autẽ cõſideres aduentum domini mei Ieſu Chriſti deſtruẽtis Zabulum, expoliantis principatus & poteſtates, oſtentui eos facientis, & triumphantis in ligno, uidebis quomodo ſuper iſtum Iudam cõpleta ſit prophetia, dicens, Manus tuæ ſuper dorſum inimicorum tuorum. Et nũc cum ad uiros Iuda ſermo fit, nulli dubium eſt quin ad Chriſtianos ſermo fiat propter Chriſtum qui ex tribu Iuda natus eſt. Fit quoq; ſermo & ad inhabitãtes Hieruſalẽ, ſcilicet ad eos qui in eccleſia habitãt. Hæc eſt ciuitas magni regis, hæc eſt uiſio pacis. Pax quippe in nobis, ſi tamẽ filij pacis ſumus, multiplicaꝛ & cerniꝛ. Audite ergo uerba teſtamẽti huius, & loquimini ad uiros Iuda, & inhabitantes Hieruſalem, & dicetis ad eos. Hæc dicit dominus. Maledictus

homo qui nõ audierit uerba teſtamẽti huius quod mãdauit patribus ueſtris. Quis magis audit uerba teſtamẽti, quod mãdauit deus patribus? Nos qui in Chriſto credimus, an illi qui nec Moyſi crediderũt dum in Chriſto nõ credunt? Ad quos Saluator ait, Si crederetis Moyſi, crederetis utiqꝫ & mihi: De me enim ille ſcripſit. Si autẽ literis illius non creditis, quomodo uerbis meis credituri eſtis? Itaqꝫ illi Moyſi nõ crediderunt, nos uero credentes in Chriſto, credimus teſtamento quod traditũ eſt per Moyſen, & ad nos dicit̃ ne maledicti fiamus: Maledictus homo qui non audierit uerba teſtamenti huius quod mãdauit patribus ueſtris. Ergo illi maledicti ſunt. Neqꝫ enim audierũt teſtamentũ quod mandauit deus patribus in die qua eduxit eos de terra Aegypti, de fornace ferrea: maxime iuxta intelligentẽ id quod ſcriptum eſt in Ioannis Apocalypſi, quia locus ubi crucifixus eſt dominus uocetur ſpiritaliter Sodoma, & Aegyptus. Si enim ſpiritaliter Aegyptus quippe nominat̃, & nõ eſt Aegyptus ſecundũ intelligẽtiam corporalem, haud dubiũ eſt quin ſi intellexeris Aegyptum ſpiritalem, & exieris de ea, tu ſis egrediens ex terra Aegypti de fornace ferrea, & tibi dicitur, Audite uocem meã, & facite iuxta hæc omnia. Deinde repromiſsio dei eſt ad audientes ſi fecerint quæcũqꝫ præceperit dominus, dicens. Et eritis mihi in populũ, & ego ero uobis in deum. Non omnis qui ſe populũ dei dicit eſſe, populus dei eſt. Iudæorũ populus populũ ſe uenditans dei, meruit audire, quia nõ populus meus uos. Et dictũ eſt ad eum, Nõ populus meus. Et rurſum iſte populus uocatus eſt populus. Ipſi enim ęmulati ſunt me inquit ſuper nõ deum. De illis dicit, Irritauerũt me in idolis ſuis, & ego æmulabor eos ſuper nõ gentẽ. In gentẽ autẽ inſipientẽ irritabo eos. Nos igit̃ in populũ dei facti ſumus, & annũciat̃ iuſtitia populo qui naſcet̃ de gẽtibus. Iſte enim populus ſubito naſcit̃. Et in Propheta ſcriptũ eſt. Si nata eſt gẽs in ſemel. Quando Saluator aſcendit ad cœlos, & crediderũt una die quinqꝫ milia, & alia, addita ſunt tria milia, uere tũc fuit cernere populũ in ſemel natũ ſermone dei, & repente ſterilem parturientẽ, ad quã dicit̃, Lætare ſterilis quę nõ paris, erumpe & clama quę nõ parturis, quia plures filij deſertę magis ꝙ eius quæ habet uirũ. Deſerta eccleſia à lege, deſerta à deo erat. Habens autẽ uirũ ſynagoga legẽ, habebat & deũ. Quid ergo pollicetur deus? Eritis mihi in populum, & ego ero uobis in deũ. Nõ eſt omniũ deus, ſed eorum tantũ quibus ſe largitus eſt, quomodo patriarchę illi ad quẽ dixit, Ego ſum deus tuus. Et rurſum alij, Ego deus ero deus tuus. Nec non de alijs, Ero, inquit, deus eorũ. Putas ne aliquãdo conſequimur id quod per ſingulos dico, ut deus omniũ fiat deus noſter? Si autẽ uis plenius diſcere quorũ ſit deus, & quibus uocabulũ ſui nominis largiat̃: Ego, inquit, deus Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob. Idqꝫ ipſum exponẽs Saluator ait, Deus autẽ non eſt mortuorũ, ſed uiuorũ. Quis eſt mortuus? utiqꝫ peccator, qui nõ habet dicentẽ, Ego ſum uita, qui habet mortua opera, qui necdum pœnitentiam egit ab operibus mortuis. De quo Apoſtolus ait. Nunc rurſum fundamentum iacientes pœnitentia ab operibus mortuis. Si ergo deus non eſt deus mortuorũ, ſed uiuentium, & ſcimus eſſe uiuentẽ eum qui conuerſatur in Chriſto ut fiat particeps eius, & ſi uolumus ut & deus noſter ſit, renũciemus operibus mortuis, ut pollicitationẽ ſuam in nobis compleat dicens, Et ero uobis in deum, & ſtatuam iuramentũ meum quod iuraui patribus ueſtris, dare illis terrã fluentem lac & mel. Obſerua quid dicat. Statuam iuramentũ quod iuraui patribus ueſtris dare illis terram fluentẽ lac & mel. Hæc enim non eſt terra quã pollicitus eſt deus, terra fluẽs lac & mel, ſed illa eſt terra, de qua Saluator docuit dicẽs, Beati mites quoniã ipſi poſsidebũt terrã. Deinde ad hæc quæ dixerat deus, propheta reſpõdit, id eſt ad id quod ait, Maledictus homo qui nõ audierit uerba teſtamẽti huius: & dicit. Et reſpõdi, & dixi, fiat domine. Quid eſt quod ait fiat domine? utiqꝫ id quod pronunciauit deus, Maledictus homo qui non audierit uerba teſtamenti huius. Et dixit dominus ad me. Lege uerba iſta in ciuitate Iuda, & extra Hieruſalem, & his qui foris ſunt. Audite uerba diuina prouocantia nos ad ſalutẽ. Legimus uerba diuina, prouocantia eos ad ſalutem. Verba teſtamenti huius, & facite illa. Et dixit dominus ad me. Inuẽta eſt colligatio in uiris Iuda, & in habitantibus Hieruſalẽ. Si peccauerimus nos qui propter Chriſtum Chriſtiani uocamur, & inuenti fuerimus in numero peccatorũ, & de nobis dicitur, Inuẽta eſt colligatio in uiris Iuda, & in habitãtibus Hieruſalẽ. Cũ in eccleſia dei tales ſunt in quibus reperiatur laqueus iniquitatis, et uincula peccati, intantum ut id quod de peccatore dicit̃, eis ualeat cõuenire, Vinculis peccatorum ſuorum unuſquiſqꝫ cõſtringit̃, tunc

dicit deus, Inuẽta eſt colligatio in uiris Iuda. Verũ non inueniet̃ colligatio in nobis. Quomodo autẽ non inueniet̃ colligatio in nobis, ſi uſq; ad hanc horam colligatio in quibuſdam eſt? Sed ſolue omne uinculũ iniquitatis, diſſolue obligationes uiolentarũ cõmutationum, omnẽ conſcriptionẽ iniquam diſsipa. Frange eſurientibus panẽ tuũ. Inuenta eſt ergo colligatio in uiris Iuda, in habitãtibus Hieruſalẽ. Cõuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorũ priorũ. Diximus hæc de nobis dici, & his qui in nobis ſunt peccatores. Quomodo igitur qui inter nos ſunt peccatores cõuerſi ſunt ad iniquitates patrũ, & patrũ ſuorũ priorum? Duplices habemus patres, & una ſpecies eſt peſsimorũ patrũ. Siquidẽ antequã crederemus diabolus pater noſter fuit, ut ſermo Euãgelicus oſtẽdit, dicẽs. Vos de patre Zabulo nati eſtis. Cum autẽ credidimus facti ſumus filij dei. Si ergo poſt hęc peccauerimus, cõuertimur ad iniquitates patrũ nõ ſimpliciter, ſed patrũ priorum. Ad probationẽ aũt huius rei quia duplices habemus patres, utimur & Dauid teſtimonio in quadrageſimoquarto pſalmo ita dicẽtis. Audi filia, & uide, & inclina aurẽ tuam, & obliuiſcere populũ tuũ, & domũ patris tui. Quaſi pater quippe cœpit, audi filia. Ergo duplices noſtri patres ſunt. Sed obliuiſcere, inquit, domũ patris tui prioris. Si igit̃ oblitus domũ patris tui prioris rurſus fueris ad peccata conuerſus, incidiſti in id quod nunc dicit̃ peccatũ. Conuerſi ſunt ad iniquitates patrũ ſuorum priorũ. Dicebamus dudũ Zabulũ patrẽ noſtrũ fuiſſe antequam deus factus ſit pater; ſi tamen nunc nõ habemus etiam Zabulũ patrẽ. Quod etiã de Ioannis epiſtola approbamus, in qua ita ſcribitur. Omnis qui peccatũ facit, ex Zabulo natus eſt. Toties ex Zabulo naſcimur quoties peccamus. Infelix ille qui ſemper generat̃ à Zabulo. Rurſumq; multũ beatus qui ſemper ex deo naſcitur. Neq; enim ſemel dicam iuſtũ ex deo natum, ſed per ſingula uirtutis opera ſemper iuſtus naſcit̃ ex deo. Hoc autẽ ut plenius poſsit probari, etiã de Saluatoris noſtri quotidiana natiuitate dicamus, liquido id in iuſtis obtinentes quod in domino præceſſerit. Saluator noſter ſplendor eſt gloriæ: ſplendor autem nõ ſemel naſcit̃, & deinceps deſinit naſci: quotieſcũq; ortum fuerit lumen, ex quo ſplendor orit̃, toties oritur & ſplendor gloriæ. Saluator noſter ſapientia eſt dei. Sapientia uero ſplendor eſt lucis æternæ. Sic igitur Saluator ſemper naſcitur. Et idcirco dicit, Ante omnes colles generat me, nõ (ut quidam male legunt) generauit. Si ſemper ex patre naſcitur dominus, etiam tu in ſimilitudinem eius tantum adoptionis ſpiritum habens ſemper generaris à deo per ſingulos intellectus, per ſingula opera, & efficeris filius dei in Chriſto Ieſu, Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Septima. De eo quod ſcriptum eſt, Exterminata eſt exterminio omnis terra. Cap. XII & XIII

QVis eſt iſte qui dicit, Propter me exterminata eſt exterminio omnis terra? Chriſtus hæc loquit̃. Nam ante aduentũ eius multa quidẽ peccata fuerunt in populo Iſrael, ſed dominus uenĩẽs prohibuit talia, ut penitus relinquerẽtur, et in longã traderent̃ captiuitatẽ. Quando aũt compleuerũt menſuram patrũ ſuorũ, & addiderũt ad occiſionẽ Prophetarum, perſecutionẽq; iuſtorum, & Saluatoris interfectionẽ, tunc completũ eſt, Dimittet̃ uobis domus ueſtra deſerta. Et quia ille ab eis quæ in Euãgelio ſcripta ſunt paſſus eſt, idcirco nunc dicit̃: Exterminio exterminata eſt omnis terra. Quod ſi ſubtilius uolueris intelligere, Propter me exterminata eſt exterminio omnis terra: cõſidera eam quæ in te eſt quomodo exterminata ſit terra, & nũc uidebis poſt aduentũ Jeſu Chriſti impleta eſſe quę dicta ſunt, mortificatis mẽbris noſtris ſuper terrã, cum iam non operetur terra opera ſua, non fiant apud iuſtum ea quibus antea caro fouebatur, non fornicatio, non immundicia, non adulterij luxuria, nõ idolorum ſeruitus, nõ ueneficia. Dominus loquitur, Quid putatis quia ueni pacem mittere ſuper terram? Non ueni pacẽ mittere, ſed gladium. Vere antequã deſcẽderet nõ erat gladius ſuper terram, neq; caro concupiſcebat aduerſus ſpiritũ neq; ſpiritus aduerſus carnem. Quando autem uenit, & edocti ſumus quæ carnis quæue ſint ſpiritus, & doctrina eius quaſi gladius immiſſus diuiſit carnẽ, id eſt terrã à ſpiritu, & exterminauit eam, quia mortificationem Ieſu Chriſti circumferimus in corpore noſtro, & non uiuimus ultra iuxta carnem, uiuit autem ſpiritus: & ſeminamus non in carne, ſed in ſpiritu, ut non metamus corruptionem de carne, ſed de ſpiritu uitam æternam. Dicitur autem peccatoribus:

Seminatis triticum, & ſpinas metitis. Qui enim neq; iuxta uoluntatem ſcripturarũ, neq; iuxta fidei ueritatem profert eloquia dei, ſeminat triticum, & metit ſpinas. Hoc hæretici faciunt, qui legunt ſcripturas, & ſpinas non de libris ſanctis, ſed de proprijs ſenſibus metunt. Cleri eorum nõ proderunt eis. Hæc ante me alij expoſuerunt: & quia non improbo interpretationẽ eorum, conſentiens eandem profero, non quaſi ipſe repererim, ſed reperta iam repetens, ut mihi pariter uobiſq; conducat: ſi tamen quæ dicenda ſunt, intentus animus excipiat. Nos qui putamur aliquid eſſe, id eſt qui in clericatus uobis ordine præſidemus, intantũ ut quidam de minori gradu ad hunc locũ cupiant peruenire, noſſe debetis nõ ſtatim in eo eſſe ſaluandos, quia clerici ſumus: multi enim & presbyteri pereunt, & laici beatiſſimi reperiunt̃: ſed ſi ordinẽ clericatus & mereamur pariter et habeamus. Quia igitur ſunt quidam clerici nõ ita uiuentes, ut & ipſi ex ordine capiant fructũ, & ornamento ſuæ ſint dignitati, idcirco aiunt qui expoſuerunt Prophetã nunc dicentem, Cleri eorũ non proderunt eis. Vtilitas quippe clericatus nõ in eo eſt, ſi aliquis in agmine ſedeat preſbyterorum, ſed ſi iuxta locum ſuum, & iuxta præcepta domini dignus incedat. Verũ chariſſimi, nolite putare hoc tantũ de nobis eſſe dictum: & nos & uos cõmonet diuina maieſtas, ut iuxta ſcripturarũ præcepta uiuamus, et ſi ſic expedit dicere, potentes potenter tormenta patienẽ. Plus à me exigitur ꝙ à diacono, plus à diacono ꝙ à laico. Qui uero totius eccleſiæ arcem obtinet, pro omni eccleſia reddet rationẽ. Propter hoc apoſtolus Paulus (uidelicet ut is cui fuerant multa commiſſa) aiebat, Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores ſacramentorũ dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inueniatur. Intantũ rarum eſt bonum diſpenſatorẽ inuenire, ut Ieſus, qui antequã orirentur ea quæ erant futura, cognouerat, loqueretur, Quis putas eſt fidelis diſpenſator & ſapiens, quem cõſtituit dñs ſuper familiam ſuam dare in tempore cibaria cõſeruis ſuis? Et poſt puſillũ cauſatus de quibuſdam diſpenſatoribus intulit dicens: Si aũt incipiat malus ſeruus dicere, Moratur dñs meus uenire, & cœperit cædere ſeruos & ancillas, & comedere & bibere & inebriari, uenit dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidit illum, & partem illius cum infidelibus ponit. Hæc in eo quod ſcriptum eſt, Cleri eorũ non proderunt eis. Videamus autẽ & reliquis neceſſariam correptionem, quam, ut mihi uidetur, in morali loco debemus accipere. Confundimini à gloriatione ueſtra, ab opprobrio in cõſpectu domini. Multa ſunt in quibus gloriantes inſipientiam noſtram oſtẽdimus. Verbi gratia, ſi qui in multis poſſeſſionibus gloriant̃, dicitur eis, Confundimini à gloriatione ueſtra. Si qui gloriãtur in generis nobilitate, dicitur ad eos, Confundimini à gloriatione ueſtra. Si qui iactabũdi incedunt ſuper precioſiſſimis ueſtibus, ſuper domo multis exornata diuitijs, aliena eſt quippe à gloriatione ſanctorũ, dicit ad eos, Confundimini à gloriatione ueſtra. Verum hoc parũ eſt. Audi quid loquatur in Hieremia ſermo diuinus, iubens ut ne in ſapientia quidem noſtra gloriemur. Ne glorietur, inquit, ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis, ſed in iſto glorietur qui gloriatur, intelligere & ſcire quia ego ſum dominus. Vis gloriari, & gloriabundus non audire: Cõfundimini à gloriatione ueſtra? Gloriare ut apoſtolus Paulus, & dic, Mihi aũt abſit gloriari niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Vis gloriari, & nõ audire, cõfundimini à gloriatione ueſtra? Audi Paulum gloriantẽ, & diſce quid loquitur. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Chriſti. Audi quæ ſint gloriæ in quibus ſe uir efferat. In laboribus abundanter. Quis hoc poteſt dicere? In carceribus ſupra modum, in mortibus ſæpe, à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium paſſus ſum. Diſcamus differentias gloriarum, & nonnullos eſſe qui ſuper his glorientur, quæ rubore digna ſunt, quorum gloria eſt in confuſione. In his quippe gloriantur, quæ cum faciunt, latebras & ſecreta perquirunt. Poſt hæc conſideremus quid de cinctorio præceptũ ſit. Hæc dicit dominus, uade, & accipe tibi cinctorium lineum, & circumda lumbos tuos, & per aquã non trãſibis. Et accepi cinctorium ſecundũ uerbum domini ad me dicens: Accipe cinctoriũ quod circa lumbos tuos eſt, & uade ad Euphratẽ, & abſconde illud in cauerna petræ. Poſt dies uenit Propheta, & accepit cinctorium de loco ubi infoderat illud, & ecce cõputruerat quod nulli uſui eſſet. Et ne quis iuxta uoluntatẽ animi ſui de hoc loco ſibi præſumeret intellectũ, dans dominus interpretationi occaſionẽ

addidit dicens: Sicut enim adhæret cinctorium circa lumbos hominis, ſic adglutinaui ad me domũ Iſrael, & omnem domum Iuda, ut fierent mihi in populũ nominatum, & in exultationem, & gloriam, & non obaudierunt me. Igitur Propheta in hoc loco pro deo accipiatur, circumdans lumbos ſuos cinctorium lineum, id eſt populum deus. Adglutinaui quippe (ait) ad me domum Iſrael. Et quodãmodo cinctorium dei homo iuſtus efficit. Quæres quam ob cauſam: Lege Ezechielẽ, & intellige quomodo deus uideatur in corpore, & quamobrem à lumbis eius uſq; ad pedes ignis appareat, et à lumbis uſq; ad caput electrum: tunc poteris etiam præſentis ſcripturæ inuenire rationem, quare inferiores dei partes igneæ ſunt. Renes generatione, & lumbi igne cenſentur. Omnia quippe quæ ex coitu & uoluptate ſunt, indigent purgatione, & ipſa purgatio immixta eſt ſupplicio. Ea uero quæ à renibus in ſuperiora conſurgunt, & libidinis opera ſua uirtute tranſcendunt, quaſi quædam materia purior ad electri ſimilitudinem referunt. Dicitur quippe electrum auro eſſe precioſius. Quid igitur exemplis ſcriptura utitur ut oſtẽdat ſupernum dei corpus eſſe magnificũ, & inferius uilius? Idcirco nũc introduxit dominum ex igne & electro ſubſiſtentem. Ex quo unuſquiſq; noſtrum iuxta exordium natiuitatis ſuæ ad ignem refertur: iuxta ſtudium uero & profectum, Dei corpus efficitur illud ſuperius, illud ex electro, ab igne nobis, à pœnis, à cruciatu abſcedentibus. Adiunge ergo circa lumbum tuum cinctorium lineum. Cur? Vt oſtendatur populus regnũ eſſe dei. Aduerſum eos quippe qui uolunt dei accuſare prouidentiã, reſiſtit et protegit dei ſui opera, nec ſinit aliquid indecẽs de maieſtate eius narrari. Sed cum peccauerimus, ut cinctoriũ iſtud Propheta depoſuit, & abiecit illud in Euphraten fluuium, ut ibidem cõputreſceret: ſic & nos abijciet à lumbis ſuis deus, & proiectos relinquet ad Euphraten fluuium Meſopotamiæ, ubi Aſſyrij habitant inimici Iſrael, ubi Babylonij, & ibi putreſcemus. Cur enim tantis in toto orbe fluminibus prætermiſſis de Iudæa ad Euphraten propheta tranſmittit, niſi ut ſacramentum iuxta uim nominis doceat intellectum? Poſt hæc quærimus quare cinctorium lineum dicatur. Linum ex terra naſcitur. Nam cum ſemen eius in humum fuerit abiectum, primũ in gramine pullulat, deinde ut infinita præteream, demeſſum transfertur domum, pectitur, lauatur, teritur, tunditur, & ingenti (ut ita dicã) opera excutitur, quo tale fiat ex quo poſſit cinctorium, aut aliud quid in uſus neceſſarios operari. Et nos ergo uniuerſi qui generationem habemus ex terra, aut linum quod in cinctorium dei pectitur, multa cura indigemus ut pectamur, ut lauemur, ut colorẽ terræ abijciamus. Alius quippe color generationis in lino eſt, alius cum fuerit opera mundatus. Generationis color obſcurior eſt & nigrior, operis autem lucidior. Tale quid in exordio euenit. Nigri enim ſumus quãdo regeneramur, quando credimus, quando in Canticorũ cantico dicimus, Nigra ſum & ſpecioſa. Aethiopibus ſimilem habemus animam indecorem, abluimur ut fiamus candidi, ut nitorem qui nobis inſitus ex natura non fuerat, diligentia conſequamur, iuxta illud quod in eodem loco ſcribitur, Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? & efficiamur linum candidũ purumq; aqua. Ita cum digni fuerimus ſocietate dei, in cinctorium eius plicamur, neq; ab eo aliquando deponimur: ſi tamen cãdorem quem nobis conceſſerat, ſemper habeamus. Cum itaq; Iudæi & omnis domus Iſrael indigni extiterint deo, & proiecti ſint ab eo, nobis pro illis accinctus eſt. Neq; enim putandum eſt cinctorium abijcientem mãſiſſe incinctum: ſtatim ut illos proiecit, alios ſibi contexuit. Hoc cinctorium eccleſia eſt de gẽtibus congregata, quæ ſcire debet, quia ſi prioribus nõ pepercit deus, nec ſibi parcet, ſi eum dereliquerit, ſi non fuerit digna lumbo eius, ſi non adhærens domino unus ſpiritus fuerit in Chriſto Ieſu, Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia VIII. De eo quod ſcriptũ eſt, Notum fac mihi domine, & cognoſcã. uſq; ad eum locum in quo ait, Ite, congregate omnes beſtias agri. Cap. XII.

SI dei eloquia ſunt in lege & prophetis, euangelijs & apoſtolis, oportet diſcipulum dei diuinorum ſermonum magiſtrum deum aſcribere. Qui enim docet hominẽ ſcientiam, ſecundum Pſalmiſtã, deus eſt. Saluator quoq; perhibet teſtimoniũ, nullum debere ſuper terras magiſtrũ nuncupari, dicens: Et uos nolite uocare magiſtrũ ſuper terrã. Vnus quippe eſt magiſter ueſter, pater qui in cœlis eſt. Pater autẽ qui eſt in cœlis, erudiet homines ſiue per ſe, ſiue per filium,

ſiue per ſpiritum ſanctũ. Et ut ad minora ueniamus, erudit per Paulum, per Petrum, per alium quemlibet ſanctorũ: tantum dei ſpiritus & dei ſermo deſcendat & doceat. Cur hęc diximus? uidelicet quia Propheta, Notum fac mihi ait, domine, & cognoſcã. Neq; enim ſcire poſſum, niſi tu mihi reuelaueris. Sin autem demonſtrante te potero noſſe quod neſcio, tũc uidebo cogitationes ſingulorũ, et cognoſcam quid unuſquiſq; gerat, & cuius ſit uoluntatis. Hęc Propheta. Deinde uideamus quid Saluator loquitur in Propheta. Ego ut agnus innocens ductus ad immolandũ, & neſciebam. Aduerſum me cogitauerunt conſilium dicentes: Venite mittamus lignum in panem eius, et conteramus eum à terra uiuentium, & nomen eius nõ memorabitur amplius. Eſaias quoq; quod Chriſtus ut ouis ad uictimam ductus ſit, & ut agnus coram tondente ſe ſine uoce ſic non aperuit os ſuum, pronunciat: & ibi quidẽ ille de Chriſto, hic uero de ſe ipſe Chriſtus. Ego, inquit, ut agnus innocens ductus ad immolandũ, & neſciebam. Nec addit quæ non cognouerit. Non enim dixit, Non cognoui mala, non cognoui bona, non cognoui peccatum ſiue iniuſtitiã, uerum ſimpliciter nõn cognoui. Tibi igitur dereliquit ut quæras quod neſcierit. Lege Apoſtolum. Qui cum peccatũ non cognouiſſet, pro nobis peccatũ fecit. Peccatũ quippe noſſe, peccare eſt: ut iuſtitiam noſſe, iuſte eſt agere. Ex quo manifeſtũ eſt eum qui iuſtitiã prædicat, & non agit iuſte, neſcire iuſtitiã. Aduerſum me cogitauerunt conſiliũ dicentes, Venite, mittamus lignum in panem eius. Crucifixũ eſſe à Iudæis dominũ nulli dubium eſt. Et cum hoc tota libertate prædicamus, quomodo aptabimus ei quod dicitur, Aduerſum me cogitauerunt conſiliũ dicentes, hoc quod inferunt, Venite, mittamus lignũ in panem eius? Nimiæ difficultatis eſt. Panis Ieſu quo nutrimur, ſermo eius interpretatur. Quia igitur docente eo, uoluerunt quidam ſcandalũ ponere doctrinæ eius, crucifigentes eum dixerunt: Venite, mittamus lignũ in panem eius. Cum enim uerbo Ieſu & diſciplinæ eius coniungitur magiſtri crucifixio, in panem lignũ mittitur. Et illi quidem inſidiantes dicũt, Venite, mittamus lignũ in panem eius. Ego uero admirabile quiddã inferam. Lignũ miſſum in panem eius, panem fecit meliorẽ. Exemplum accipe de lege Moyſi. Sicut lignum quod miſſum eſt in amarã aquam, fecit dulcem, ſic lignum paſſionis Chriſti miſſum in doctrinam eius fecit panem illius dulciorẽ. Ante enim ꝙ immitteretur lignũ in panem eius, quando tantũmodo panis erat, & non erat lignum, in uniuerſam terrã non exierat ſonus eius. Poſtea uero ꝙ aſſumpſit fortitudinẽ per lignum, tunc in uniuerſum orbem paſſionis eius diſſeminatus eſt ſermo. In cuius figura & aqua in ueteri Teſtamento ad tactum ligni dulcis effecta eſt. Ego quippe aio legem non intellectã, amaram aquam eſſe. Cum aũt uenerit lignũ Ieſu Chriſti, & ſermo Saluatoris mei deſcenderit in eam, tunc dulcorat̃, & fit ſuauiſſimi ſaporis, intellecta pariter et lecta lex Moyſi. Dicentes igitur, Venite, mittamus lignũ in panem eius, etiam hoc addunt, & conteramus eum à terra uiuentium, & nomen eius non memorabit̃ amplius. Sic enim illum interfecerũt, quaſi nomen eius penitus eradicarent. Sed Ieſus ſcit quare & quomodo moriatur. Propter quod ait: Niſi granum frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, non multũ fructum affert. Ergo mors Ieſu Chriſti ſpica frumenti facta eſt, ſeptuplũ & multo amplius reſtituens ꝙ fuerat ſeminatũ. Fingamus enim pauliſper nõ fuiſſe eum crucifixũ, neq; poſt mortem ad inferos deſcendiſſe: ſequitur ut ſolũ granum maneat frumenti, & multi non naſcunt̃ ex eo. Attende diligenter eloquia diuina, quid in ſe uelint intelligi. Granum frumenti ſi non cadens in terrã mortuum fuerit, non multũ fructum affert. Mors Ieſu iſtos omnes fructificauit. Si aũt mors tantas attulit fruges, reſurrectio cuius futura eſt ubertatis? Domine uirtutũ iudicãs iuſta, probans renes & corda, uideam quæ ex te eſt uindictã de eis. Prophetice orat, ut uideat uindictam de eis apud patrem. circũdata eſt quippe ab exercitu Hieruſalẽ, & appropinquauit ſubuerſio eius, & id quod dictũ ad eam fuerat, Ecce dimittet̃ uobis domus ueſtra deſerta, cõpletum eſt. Videam ergo quæ ex te eſt uindictam de eis, quia ad te reuelaui iuſtificationem meam. Propterea hæc dicit dominus in uiros qui ſunt in Anathoth, qui quærũt animam meam, qui dicunt, Nõ prophetabis in nomine domini, alioquin morieris in manibus noſtris. Ecce uiſitabo ego in eos: iuuenes eorũ gladio cadent, & filij eorum & filiæ morient̃ in fame, & reliquiæ eorũ non erunt. Quoniã inducam mala ſuper inhabitantes in Anathoth, in anno uiſitationis eorũ. Figuraliter nunc nomen Anathoth aſſumit̃. Totum autem iudaicum ſacramẽtum in eo eſt. Interpretatur quippe Anathoth obedientia.

Quia

Quia ergo obedientia dei in illo fuit, ſicut regnũ eius, & factum eſt de regno id quod nouimus prædictũ, Auferetur à uobis regnũ dei, & dabitur genti facienti fructus eius: nunc quoq; uiri qui ſunt in Anathoth, hoc eſt in obedientia, quærunt animam non Hieremiæ: neq; enim hoc hiſtoria ulla cõmemorat, quia uiri Anathoth quęſierunt animam eius. Habemus Regnorum libros, meminit ibi ſcriptura Hieremiæ, nihil tale conſcribitur. Habemus Paralipomenon & ipſum quod nunc interpretamur uolumen Prophetæ, nihil locuti ſunt uiri ab Anathoth: ſed Chriſti quærunt animã domini mei, qui dicunt, non prophetabis in nomine domini. Legimus & hic à Iudæis prohibitum ne doceret Chriſtus. Alioquin morieris in manibus noſtris. Ecce ego uiſitabo in eis, iuuenes eorum gladio cadent, & filij eorum & filiæ morientur fame. Non Hieremiæ temporibus gladio occubuerunt, ſed poſt aduentũ domini tunc fames uenit in eos, non fames panis, neq; ſitis aquæ, ſed fames audiendi ſermonẽ dei. Iam quippe apud eos ultra non dicitˀ: Hęc dicit dominus deus omnipotens. Iſta fames eſt prophetię ceſſantis in eis. Sed quid loquar de prophetis? Neq; magiſtri, neq; doctores in Iudæa aliqui remãſerunt: & licet ſint innumerabiles qui ſibi ſapientiam uendicent, non eſt iam ſermo dei in eis. Completũ eſt enim illud uaticiniũ, Auferet dominus à Iudæa & ab Hieruſalem ualidũ & ualidam, uirtutem panis & uirtutem aquæ, gigantem fortem & bellatorẽ & iudicem & prophetã & arbitrum & ſeniorẽ quinquagenarium, & admirabilem cõſiliatorem & ſapientem architectũ, & intelligentem auditorem. Iam non eſt apud eos qui poſſit dicere, Quaſi ſapiens architectus fundamentum poſui. Migrauerunt ab eis architecti, uenerunt ad eccleſiam, poſuerunt fundamentum Ieſum Chriſtũ. Huic ſuperædificant quicunq; poſt eos crediderunt. In fame ergo ille populus derelictus eſt. Adducam quippe mala ſuper inhabitantes Anathoth, in anno uiſitationis eorum. Iuſtus es domine, quia excuſabo me apud te. Verũtamen iudicia loquar ad te. Quid eſt quod uia peccatorũ proſperatur? Abundauerunt omnes qui ſpreuerunt contemnentes. Quęramus an bonus ſit deus qui legem prophetasq; largitus eſt, uidentes uiam impiorũ proſperari, & nihil eos ab eo pro merito ſuſtinere. Abundauerunt enim omnes qui ſpreuerunt cõtemnentes, ij qui aduerſum conditorẽ rabidis faucibus latrãt, qui eum blaſphemis ſermonibus criminanť. Abundauerunt, plantati ſunt, & radicẽ miſerunt, procreauerunt filios, & fecerunt fructus. Quantos fructus Marcion fecit procreans filios infidelitatis? Quantos Baſilides? quantos Valentinus? De his quippe næ prophetat dicens: Procreauerunt filios, & fecerunt fructum. Prope es tu ori eorũ, & longe à renibus eorũ. Nominant Ieſum, & nõ habent eum. Neq; enim illum confitentur ut Chriſtũ. Et tu domine noſti & probaſti cor meũ in cõſpectu tuo, Sanctifica illos in die interfectionis eorũ. Quid faciam ut hoc exponã? Tormenta ſanctificationem uocat eorũ qui torquenť. Sanctifica quippe eos, ait, in die interfectionis eorum. id eſt per hoc quod interficis eos, ſanctifica eos. Quem enim diligit dñs, corripit, flagellat autem omnẽ filium quem recipit. Quousq; lugebit terra, & fœnũ omne agri areſcet à malitia habitantiũ in terra? Quaſi animal ſit terra, ſic nunc loquiť Propheta, dicens lugere eam quãdo mali ſunt habitatores qui in ea cõmorantur. Per unumquenq; enim noſtrum terra, aut lætatur in uirtutibus accolarũ, aut luget in uitijs. Si autem terra, conſequenter & elementa cætera, ex quibus & aqua, id eſt angelus qui ſuper aquam cõſtitutus eſt. Neq; enim aliter poſſum lugentem terram exponere, ſeu lætantẽ: nec ſenſus recipit, ut inſenſibile corpus ſentire credamus: niſi ut intelligamus omnibus rebus angelos præſidere, tam terræ & aquæ, q; aeri & igni: id eſt principari elementis, & hoc ordine peruenire ad omnia animalia, ad omne germen, ad ipſa quoque aſtra cœleſtia. Alius angelus præpoſitus eſt terris: atq; ita omnes ij angeli cum quibus uerſamur in terra, gaudent quãdo iuſte agimus: quãdo peccauimus, lugent. Lugebit terra ab omnibus inhabitãtibus in ea. Eodem nomine angelũ terræ appellant, quo ipſa terra nuncupať. Quomodo enim hoc quod manufactũ eſt cum maledicatur, malediciť & ipſe qui fecit illud, non quod maledictũ ſit, quod anima ac ſenſu caret, ſed idem dicitur maledictus qui aſſidet inſenſibili ſimulachro, eodẽ uocatus nomine quo uocatur id quod manufactum eſt: ſic & nunc terra appellatur is angelus qui præpoſitus eſt terræ. Nec hoc tantũ accipias in terra, & aquæ etiam angelus eius uocabulo nuncupať, iuxta illud quod in alio loco dicitur: Viderunt te aquæ et timuerunt, turbatæ ſunt abyſſi. Multitudo ſonitus aquarum, uocem dederunt nubes, etenim ſagittæ tuæ tranſierunt. Dereliqui domum meam,

dimiſi

dimiſi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Vide mihi eum qui in forma Dei conſiſtebat in cœlis. Vide domum eius, thronos & excelſas quaſq; uirtutes. Si autem uis aliquid ſublimius intelligere propter hoc quod ait, Ego in patre, & pater in me, uide domum eius patrem Deum. Reliquit patrem ſuum, & matrem ſuam cœleſtem Hieruſalem, uenitq; in hunc terrenũ locum, & ait: Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam. Illa erat hæreditas eius, poſſeſſiones angelicæ & ſanctarum ordo uirtutum. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum meorum. Tradidit animam ſuam in manus inimicorũ ſuorum, in manus Iudęorum interficientiũ eum, in manus principum congregatorum aduerſum ſe, in manus regum, quoniam aſtiterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in unum aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius. Facta eſt hæreditas mea mihi ſicut leo in ſylua. Iſta quæ ſuper terram erat hæreditas eius quam ſibi elegerat in poſſeſſionem, quæ pars eius fuerat, efferata eſt aduerſus eum, et facta eſt hæreditas eius, id eſt Iudæi, quaſi leo in ſylua. Nec mirãdum eſt ſi iam truci beluæ comparata ſit: uſque ad præſentem diem leones ſunt in ſylua, anathematizantes dominũ Ieſum, & blaſphemantes illum, & inſidiantes credentibus nomini eius. Facta eſt hæreditas mea mihi ſicut leo in ſylua. Dedit ſuper me uocẽ ſuam, ideo odiui eam. Nunquid ſpelunca eſt hyenæ hæreditas mea mihi? De ſua hæreditate prænunciat, quòd ſpelunca hyenæ futura ſit, beſtiæ rabidæ & ferocis mortuorũ cadaueribus uiuentis, quæ ſemper ſepulchris & oſſibus incubat. Nunquid ſpelunca hyenæ hæreditas mea mihi, aut ſpelunca in circuitu eius? Quoniam tales ſunt, impero uobis angeli ut eatis & congregetis beſtias, & tradatis eos ad dilacerandum. Ite, congregate omnes beſtias agri, ueniant & manducent eos. Venerunt beſtiæ agri, deuorauerunt populum Iudæorum. Vide exeſa corda omnium à fortitudinibus contrarijs. Si illis Deus non pepercit, ſed ait; Ite congregate beſtias, quanto magis nobis non parcet, ſi non fecerimus legem eius, ſi ſermonem euangelij neglexerimus? Rurſum dicit: Ite, congregate beſtias, & tradite eos. Sed nos confidamus in domino, & in oratione dicamus: Ne tradas beſtijs animam confitentem tibi. Agamus pœnitentiam ſuper peccatis noſtris, confiteamur delicta quæ fecimus, & beſtijs non trademur: quin potius angeli uenient, qui nos in ſinu ſuo geſtãtes de terrenis locis ad cœleſtia transferant, & de pręſenti ſeculo in perpetuam collocent æternitatem, in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia IX. De eo quod ſcriptum eſt, Omnis uter implebitur uino. Cap. XIII

QVod à Deo Prophetę iubetur ut dicat, debet dignum eſſe imperio Dei. Sed non uidetur dignum ſi maneamus in litera, & nihil altius requiramus, intantum ut ſi quis rudis auditor extiterit, dicat ineptũ eſſe ſcripturis aurẽ accommodare, & ea cognoſcere quę in eis lectitantur. Hoc eſt dictũ animalis. Animalis quippe homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Stultitia enim ei eſt. Conſideremus ergo Dei ſermonẽ quid iubeat. Et dices ad populum ſermonẽ iſtum. Hæc dicit dominus deus Iſrael. Quod dicit dominus deus Iſrael, dignum quæſo ſit domino deo Iſrael. Omnis uter implebitur uino. Eritq;: ſi dixerint ad te, Nunquid cognoſcentes & non cognoſcimus, quia omnis uter implebitur uino? Hæc reſpondentes, ſi tantum literam ſequuntur, & dicunt noſſe ſe quia omnis uter implebitur uino, falluntur. Non enim neceſſario ſequitur ut omnes utres impleantur uino. Sunt utres oleo pleni: ſunt alij à qualibet liquentis naturæ materia uacui, aut certe non pleni. Dominus autem dicit omnem utrem implendũ uino, & populus reſpondit, Nunquid cognoſcentes nõ cognoſcimus, quia omnis uter implebitur uino? Quæ quidem iuxta paupertatẽ ingenij mei ſic poterunt interpretari, ſi prius uini differentias proſpexerimus, ut tunc conſequenter tractemus uerum eſſe quod dictum eſt, quia omnis uter implebit̃ uino. Siue enim quis bonus eſt (ut ita loquar) inter utres uter, implebit̃ uino bonitatis ſuæ: ſiue malus, iuxta hoc quod malus eſt malo uino implebit̃. Quomodo ergo poſſumus de ſcripturis accipere differentias uini? Super malo uino iſta conſcripta ſunt, de uinea Sodomorũ & de Gomorrà, uuæ eorum uuæ fellis, botrus amaritudinis in eis, uenenũ draconum uinum eorũ, & uirus aſpidum inſanabile. De bono hæc dicuntur: Calix tuus inebrians quàm præclarus eſt. Et ſapientia cõuocat ad craterem ſuum, dicens: Venite mãducate panes meos, & bibite uinũ

quod

quod miſcui uobis. Eſt ergo uinum de Sodomis, & eſt quod miſcuit ſapientia. Rurſumq́ uinea facta eſt dilecto in cornu, in loco uberi, plantata à deo, quæ uocatur uinea Soreth, electa quidem inter omnes uineas. Mirabilis autem eſt alia uinea Aegyptiorũ quam percutit Deus, ſecũdum id quod ſcriptum eſt: Percuſſit in grandine uineas eorum & ficus eorum in gelu. Cõſideremus ergo omes homines figuraliter capaces eſſe uini, nec aliud eis poſſumus nomen imponere, quàm capaces uini, quàm utrem, & dicere quia nequam homo plenus ſit uino de uinea Sodomorũ & Aegyptiorum, plenus ſit uino inimicorum Iſrael: ſanctus uero & is qui in uirtutibus proficit, plenus ſit de uinea Soreth, uino de quo ſcriptum eſt, Calix tuus inebrians ꝗ̃ præclarus, uino quod miſcuit ſapientia. Et hæc quidem intellecta ibi ſint ſecundũ nequitiam atq; uirtutem. Agnoſcamus quomodo omnis uter implebitur uino. Si autem nequitia ſeu uirtutibus impleantur utres, cõſequens eſt ut ſupplicijs impleantur ob nequitiã, benedictionibus ob uirtutem. Exhibeant ſacræ literæ teſtimonium quo pacto tormenta ſeu repromiſſiones uinum nuncupãtur. Accipe calicem uini meri iſtius, & potabis omnes gentes ad quas ego te mitto. Hieremias autem hæc loquitur. Super quod infert: Et bibent & uenient & inſanient & cadent. Igitur ſupplicia in præſenti loco uinum meracum nuncupauit. Quidam bibunt meraca uina, id eſt meracis cruciatibus digni ſunt: alij autem bibunt ſupplicia, uina quidem non penitus meraca, ſed ex parte aliqua temperata. Calix enim in manu domini uini meri plenus mixto, & inclinauit ex hoc in illud, ueruntamen fex eius non eſt exinanita, bibent ex eo omnes peccatores terræ. Si uis ad benedictionis calicẽ reſpicere quem bibunt iuſti, licet ſufficiat ſapientiæ teſtimonium, in quo ait, Bibite uinum quod miſcui uobis: tamen uideo ſaluatorem aſcendentem die paſchæ grande cœnaculũ ſtratum atq; mundatum, & agentem diem feſtum cum diſcipulis ſuis: illumq́; eis calicem propinantem, de quo in euangelio ſcriptum eſt, quod miſcuerit eum, & ita tradiderit. Ieſus enim lętificans diſcipulos, meracum eis poculum propinat, & dicit: Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus qui pro uobis effunde-tur in remiſſionem peccatorum. Hoc facite quotieſcunq; bibitis in meam cõmemorationem. Et tamen dico uobis, non bibam illud amodo donec bibam illud uobiſcum nouum in regno Dei. Vides calicem noui Teſtamenti? Vides calicem ſuppliciorum quem ſuprà expoſuimus, uini meri plenum eſſe? Eſt & alius calix, qui pro cõpenſatione bonorũ actuum, ſeu malorũ tibi miſcetur & traditur. Intellige enim mihi eos qui penitus à pietate diſcedunt, & ex omni parte religioni aduerſantur, intantum ut fortuitu & pecudũ more uiuant, bibentes calicem uini meri quem de Hieremiæ libro protulimus: eos uero qui non penitus receſſerũt, ſed cum ſint peccatores, & indigni iudicentur calice noui Teſtamenti, & faciant ſæpe bona opera, ſæpe contraria, bibentes calicem mero mixtum. Inclinauit enim Deus ex hoc in illud. Quid eſt quod ait ex hoc in illud? duo pocula uideo. Inclinauit enim ex hoc in illud, ueruntamen fex ipſius non eſt exinanita. Amodo aduerte calicẽ bonorum operum in una manu domini. Sin autem pateris aliquid me audacius dicere, ſit in dextera manu eius calix uirtutum, ſit in ſiniſtra uitiorum. Cum igitur cœperis propter peccata torqueri, quia & bona opera feciſti, calix in manu domini eſt, uini meri plenus mixto, & inclinauit ex hoc in illud: id eſt de eo qui erat in dextera, in illum qui in ſiniſtra continebatur. Neq; enim potes bonorum tantum calicem bibere, quaſi bona tantummodo feceris: neq; rurſum peccatorũ tantum, quia & bona aliquãdo geſſiſti. Idcirco inclinauit ex hoc in illud, ut iuxta cõpenſationem operum tuorũ miſceatur tibi ſuppliciũ aquatius, ſeu meracius, & ſecundũ merita tua aut obtundatur iræ diuinæ aculeus, aut exacuatur. Si uero bonus fueris, & Dei mandata ſeruaueris, attende quid dicas: Calicem ſalutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Omnis igitur uter, ſiue bonus, ſiue malus, implebitur uino qualitatis ſuæ: nec oleum mittitur in eum, aliudúe quid liquens, niſi Sodomorum aut Soreth. Deinde docet interim ut literam ſequamur, propter eos qui peccauerunt in Hieruſalem, & in Iudæa illo tempore morabantur, quaſi uino iſtiuſmodi utres implendi ſunt. Sequitur enim: Si dixerint ad te, nunquid cognoſcentes non cognoſcimus, quia omnis uter implebitur uino? dices ad eos. Hæc dicit dominus: Ecce ego impleo omnes inhabitantes terram iſtam, & reges & filios Dauid qui ſedent ſuper ſedem eius & ſacerdotes ebrietate. Nulli parcit qui puniturus eſt peccatores. Non quia prophetes, non quia ſacerdos quis uocatus eſt, à ſupplicijs liberabitur. Hęc autem de illis cõmemorantur,

ut ait Apoſtolus: ſcripta ſunt propter nos in quos fines ſeculorũ deuenerũt. Si quis ergo & in his ſacerdotibus, in nobis dico presbyteris, ſiue in his qui circũſtant populum leuitis, id eſt diaconibus, peccauerit, ſuſtinebit ſuppliciũ quod nunc per Prophetam dñs comminatur: quomodo econtrario quædã ſunt ſacerdotales benedictiones, de quibus deo tribuente, poſt iſtius loci expoſitionẽ cum ad Numerorum librum uẽtum fuerit, diſputabimus. Ibi quippe de ſacerdotibus quædã ſcripta ſunt. Et ſacerdotes igitur & prophetas & Iudam & omnes habitantes Hieruſalẽ teſtatur deus de uino inebriãdos & diſpergendos uirum à fratre ſuo, & patres à filijs. Quæ quidẽ (ut mihi uidetur) ſic ſunt intelligenda: Iuſtos quidẽ congregat deus, & peccatores ſeparat. Deniq; idcirco quandiu non ſunt commoti ab oriente homines, nõ ſunt diſperſi. Quando aũt ſunt moti ab oriente, & ait homo ad proximũ ſuum: Venite, ædificemus ciuitatem & turrem, cuius caput pertingat uſq; ad cœlum, deus locutus eſt, dicens: Venite deſcendamus & cõfundamus ibi linguas eorum. Et poſt puſillũ ſubinfert: Et diſperſit eos deus inde à facie omnis terræ. Populus quoque Iſrael anteq̃ peccaret, in Iudæa erat, poſt peccata in uniuerſum orbem diſperſus eſt. Tale mihi quiddã & de bonis hominibus intellige. Eſt quædã eccleſia primitiuorũ, eorum ſcilicet qui cõſcripti ſunt in cœleſtibus, ubi mons Sion, & ciuitas uiuentis dei Hieruſalẽ cœleſtis. Beati qui illuc congregabunt. Peccatores autem diuidenẽ ab inuicem, ut etiam in hoc excruciatione pariter torqueanẽ. Scio quoſdam reges, eos qui imperio ſuo inſidiati ſunt ad deſertas inſulas deportare ſolitos, & ꝓ magnis ſupplicijs hoc iubere ne in uno loco exilij penuriã ſuſtineant, ſed in aliam partem orbis uxor, in aliam liberi exterminenẽ, ut ne in calamitatibus quidem ſuis perfruantur ſolatio, aut pater filij, aut mater filiæ, aut frater fratris. Simili modo et peccator per quandam diſpenſationẽ dei maiora ſolitudinis tormenta perpetitur, ſi ſolus in exilium relegetur, ut emendatus in ſtatum priſtinum redeat. Et quomodo tu propinquos uel liberos tuos non in forti ictu et irrationali coerces ira, ſed per uerba reducere quæris ab errore in quem incubuerant: ſic deus eos qui non poterant cõuerti, doloribus & tormentis ad id retrahit quod ferunt, ſecundũ ſcripturam dicentem: Per omnem dolorẽ & flagellum emendabis Hieruſalẽ. Vt igitur creſcat dolor pœnæ corripientis, ij qui corripiunt, ab inuicem ſeparãtur. Nam quodãmodo leuius fit ſupplicium, ſi plures in eodem loco conſtituti, mutuis ſe conſolanẽ alloquijs. Si autẽ neceſſe eſt aliam quoq; rationem diuiſionis malorũ introducere, etiam hãc exhibebimus. Mali cum ſimul fuerint, ea quæ mala ſunt, cogitant, & in priſtina nequitia perſeuerantes, augent peccata peccatis: quomodo econtrario boni cum ſimul fuerint de honeſtis ſermocinanẽ. Diſſoluitur ergo, & ad nihilũ deducitur nequam cogitatio, cum non habuerit allocutionem alterius nequioris. Idcirco per diſpenſationẽ dei prouidetur peſſimos à peſſimis ſeparari. Iuſtum quoq; & commodũ eſt, ut à priſtinis ſceleribus ipſa ſolitudine & penuria conſortij aliquãdo deſiſtant. Hæc de eo quod dictũ eſt: Et diſpergam illos, uirum & fratrem eius, et patres eorum, & filios eorum in idipſum, dicit dñs: Non requiram & nõ parcam & nõ miſerebor ab interitu eorum. His & iſtiuſmodi ſermonibus hæretici aſſurgunt dicentes: Vides ne qualis ſit creator prophetarũ, & legis deus quid loquatur? Non parcam & non miſerebor ab interitu eorum. Quomodo poteſt iſte bonus eſſe? Accipiam & medicũ, oſtendens eum uni membro non parcere, ut membris omnibus parcat. Accipiam ergo exemplum iudicis boni pro utilitate cõmuni quibuſdam nõ miſerentis, ut perſpicere poſſimus quomodo multis parcens uni nõ parcat deus. Verbi gratia dictum ſit: Habeat iudex propoſitum, quietem ciuitati, & pacem genti, cui præſidet prouidere. Huic ſi offeratur latro honeſta forma, ætate ſatis integer, ex alio latere mater expanſis crinibus deprecetur ut ſenectutis ſuæ miſereatur, & ex alio uxor ne uirum ſuum interficiat, lachrymabili uoce deploret, circumſtent et paruuli liberi cito orbi futuri, quid faciet iudex? Miſerebiẽ latronis, an non? Quid in cõmune expedit ciuitati? Si miſertus fuerit, reuertetur homicida ad priſtinum ſcelus: ſin uero in iudiciaria ſeueritate permanſerit, unus homo interibit, & uniuerſo populo prouidebiẽ. Sic deus ſi pepercerit peccatori, & miſerans eius noluerit eum punire pro ſcelere, quis non accipiat licentiã? quis malorũ qui nunc ſaltem propter ſupplicia terrentur, nõ inuadet tempus, ut expleat quæcunq; uoluerit, & præceps feratur in uitia? Hæc aũt in eccleſia ſæpe accidentia poſſumus conſiderare. Peccauit quiſpiã, & poſt peccatum poſtulat cõmunionem. Si ei conceditur quod rogat, in incõmodum omnium ue-

nia procedit, & laxatis frenis ſceleribus pãditur uia. Sin uero cum rationabili deliberatio-
ne, nõ ut miſericors, nec rurſum ut crudelis iudex, ſed & quaſi uni prouidens, & de om-
nium ſalute pertractãs conſiderauerit populi damnũ in unius uenia, haud dubiũ eſt quin
faciat eijci unũ de eccleſia ut multos ſaluet incolumes. Age nunc, cõſidera mihi & medi-
cum, ſi ceſſauerit à ſectione eius uulneris quod ſecandũ eſt, ſi non uſſerit id quod indiget
cauterio, uidelicet propter dolores qui ex talibus remedijs cõſequunť, quomodo creſcat
infirmitas, & in deterius uetus humor exuberet. Si uero (ut ita dicam) temerarius ad uul
nus ſector acceſſerit & inuſſerit plagam, curat eum qui ſecatur & uritur, quia paululũ ſe-
ueritatis aſſumpſit, licet uiſus fuerit ægrotanti ad horã non miſereri. Ita & deus nõ unum
hominem, ſed uniuerſum curat orbem, cœleſtia atq; terrena, & omnia ubiq; diſpenſat. Et
cum hoc prouideat quod uni cõmodum ſit, multo magis prouidet quid toti mundo cõdu
cat & hominibus uniuerſis. Prouidet quidẽ & ea quæ uni expediunt, uerum ita ne unius
utilitas omniũ damno ſit. Idcirco & ignis æternus præparatus eſt, & gehenna & tenebræ
exteriores: quæ omnia nõ tam ob eum qui puniendus eſt, quam propter uniuerſos homi
nes cõſtituta ſunt. Si aũt uis huius rei teſtem accipere ſcripturã, quod in aliorum eruditio
nem, licet iam deſperabiles ſint peccatores, & à curatione penitus alieni, torqueantur, au
di Salomonem in Prouerbijs dicentẽ: Peſtilente flagellato imprudẽs callidior erit. Non
eum qui flagellať dixit callidiorem futurũ & ſapientiorem propter caſtigationẽ ſuam, ſed
inſipientẽ à ſtultitia ad prudentiam conuerti propter ſupplicia peſtilentis: hoc quippe ex
ipſo nomine calliditatis ſignificatur: & conuerti eum à calliditate, dũ alios cernit propter
ea quibus ipſe obnoxius eſt peccata cruciari. Igiť prodeſt nobis, ſi tamẽ digni ſumus ſalu
te, ut alij in utilitatem noſtrã torqueantur. Et quomodo utile fuit peccatum Iſrael in ſalu-
tem gentium, ſic utilis eſt quorundã pœna aliorum ſaluti. Et ideo bonus & clemẽs deus,
non parcam, inquit, & nõ miſerebor ab interitu eorum. Circumſcripto aũt hoc capitulo,
uideamus ſubſequens ſcriptura quid doceat. Audire, & auribus percipite, & nolite extol
li, quoniam dñs locutus eſt: Date domino deo ueſtro gloriã priuſquam obſcuret, & priuſ
quam offendant pedes ueſtri ſuper montes tenebroſos, & ſuſtinebitis lumen, & illic um-
bra mortis, & ponẽtur in tenebras. Si nõ audieritis occulte, plorabit anima ueſtra à facie
cõtumeliæ, & deducent oculi ueſtri lachrymas, quia cõtritus eſt grex domini. Eoſdẽ uult
audire, & auribus percipere, non cõtentus neq; auditione ſolũmodo, neq; aurium perce-
ptione. propter quod ait: Audite, & auribus percipite, & quod his maius eſt, nolite extol-
li, & reliqua quæ ſequuntur. Quid eſt ergo audire, & quid eſt auribus percipere, ex ipſis
ſermonibus cõſideremus. Auribus percipere eſt (ut mihi quidẽ uidetur) auribus quæ di-
cuntur audire. Quod aũt præcedit audite, ſi ad diſtinctionẽ eius pręcepti dicitur, quod po
ſtea infertur, auribus percipite, hoc imperat, ut in mentem & ſenſum ea quæ dicuntur, ex
cipiant. Neq; uero hoc ſolum in loco, ſed in omni ſcriptura ſunt quædã & facilia & prom
pta ad intelligendũ, quæ ſtatim ut lecta fuerint, utilitatem legentibus tribuunt. Sunt alia
ſecretiora & ineffabilia, & ut ita dicam, quibuſdã obſcuritatibus inuoluta. De his igiť quę
latent, & expoſitione indigent, arbitror nunc dictũ eſſe: Audite. De his aũt quæ ſine ſcru
pulo interpretãtis auditori cõmoda ſunt: Auribus percipite. Percurramus uniuerſas ſcri-
pturas, et probati nũmularij effecti dicamus, hoc audire debemus, hoc auribus percipere.
Deniq; cum audierimus, & perceperimus auribus quæ dicuntur, non eleuemur. Omnis
quippe qui ſe humiliat, exaltabiť. Et Saluator noſter dicens: Diſcite à me quia mitis ſum,
& humilis corde, et inuenietis requiem animabus ueſtris, docet nos ne extollamur. Nam
cum multis uitijs genus uexetur humanum, hoc peccato uel maxime premiť. Nec unus
eſt modus ſuperbiæ. Alius irrationabiliter & ſtultorũ more in ijs effertur, quæ magis pu-
dore digna ſunt, aut certe modum elationis excedit. Alius quaſi ueri ſimulatiõe ſeductus
ſuper ijs eleuať, quæ ſibi digna gloria putat, cum & in talibus periculoſum ſit gloriari. E-
xemplum aſſumã quo fiat manifeſtius. Sunt quidã in eo ſe iactantes, quia filij regũ ſunt,
& nobili familia nati. Iſtiuſmodi homines ne umbrã quidẽ & imaginẽ elationis ſuæ poſ-
ſunt oſtendere. Sunr alij qui de eo ſubleuãtur, quia poteſtatẽ habent occidendi homines,
& ut ipſi putant, ea fulti ſunt dignitate, ut quorũ uelint capita ſecent. Horũ gloria in con
fuſione ſua eſt. Alij ſuper diuitijs ſibi applaudunt nõ his ueris, ſed ijs diuitijs quę deorſum
ſunt. Alij ſuperbiũt ſuper domo ſplendida, ſuper poſſeſſionibus multis, in quibus uniuer
ſis non

ſis non eſt penitus gloriandũ. Quod autem uериſimile & dignum iudicaт̃, ut quidam putant, gloriandũ eſt cum aliquis ob ſapientiã ſuam eleuatur, aut conſcius ſibi eſt, quia decẽ iam annis res uenereas non tetigerit, ſiue ab infanria integer caſtusq; permanſerit. Rurſumq; alius erigitur, quia uincula pro Chriſto portauerit. Recta quidem uidentur hęc omnia, & ſubijcienda quadam perſuaſione ad gloriandũ, ſed ne in his quidem (ſi tamen ſequimur ueritatem) rationabiliter quis effertur, quia & in rebus bonis gloriandũ eſt ſine diſcrimine. Paulus habuit materiã elationis, habens in ſe uiſiones, reuelationes, ſigna, uirtutes, propter labores quos Chriſti cauſa perpeſſus eſt, propter eccleſias quas conſtituit, contendens ubi Chriſtus non erat nominatus, ibi iacere fundamentũ. Hæc omnia materiæ erant gloriationũ, & ſi ſic expedit dicere, uеriſimilis cauſa quæ honeſtam ſubijceret ia ctationem. Sed quia ne in talibus quidẽ ſine periculo eſt ſubleuari, benignus et prouidus pater quomodo ei largitus eſt reuelationes & gratias differentes, ſic ad tuitionem donorum ſuorũ tradidit angelũ ſatanæ, ut eum colaphizet, ne extolleretur. Et propter hoc ter dominũ rogauit, ſcilicet ut ab eo diſcederet angelus ſatanæ, qui iuxta diſpenſationẽ ei appoſitus fuerat. Sed reſpondit ei dñs (dignus quippe erat reſponſione Paulus) & dixit ad eum: Sufficit tibi gratia mea, uirtus enim in infirmitate perficitur. Super nullo igitur gloriandum eſt. Sequitur quippe ruina iactantiã, ſcriprura dicente: Ante contritionem eleuatur cor uiri, & ante gloriam humiliaт̃. Et hęc quidem dicta ſunt de eo quod ait: Audite, et auribus percipite, & nolite extolli, quoniã dñs locutus eſt. Videamus aũt & cetera. Date domino deo noſtro gloriã priuſq; obſcuret, & priuſq; offendant pedes ueſtri ſuper montes tenebroſos, & ſuſtinebitis in lumine. Eum qui daturus eſt gloriã deo, uult dare in lumine, quaſi iam nõ poſſit gloriam prædicare cum tenebræ ortæ fuerint. Quando tenebre ſcit, & quando nõ ſunt tenebræ? Operamini donec lumen in uobis eſt. Lumen in te eſt, ſi habes in te dicẽtem: Ego ſum lumen mundi. Quamdiu tibi lux iſta oritur, clarifica deũ, ſciẽs quia futuræ ſunt tenebræ. Nec tibi expedit ut eas opperiaris, ſed anteq; fiant, da gloriam deo. Forſitan intelliges præſens capitulũ, ſi de Euangelio ſumpſeris exemplũ, quod ita contexitur. Operamini donec dies eſt, uenit nox quando nullus poteſt operari. Diem ibi ſeculum iſtud nuncupauit, & neceſſario appoſui ibi. Scio quippe in alijs locis diſſonantia præſentibus ex diei uocabulo ſignificari. Diem itaq; nuncupauit ſeculum iſtud, tenebras uero & noctem conſummationẽ mundi, propter ſupplicia quæ futura ſunr. Vt quid enim uobis deſiderare diem domini? Et iſta eſt tenebræ, & nõ lux: Amos inquit prophetes. Si conſideres poſt conſummationẽ mundi, lugubre illud quod paſſurum eſt uniuerſum penè hominum genus pro his quæ peccauit, uidebis quomodo tenebræ occupaturæ ſint omnia, & nullus poſſit in illo tempore glorificare deum. Siquidẽ & iuſtis in Eſaia iubetur: Vade populus meus, in promptuaria tua intra, claude oſtium tuum, & abſcondere puſillum quantulum, donec ira dei tranſeat. Simul aũt & in his qui poteſt obſeruet, quare dixit puſillũ quantulum. Quippe hoc quantulũ quod puſillum eſt, non eſt puſillũ hominibus. Et debemus inſpicere quomodo ſingulis aut parũ ſit aliquid, aut magnum. Ad quod probandũ etiam exemplo utimur. Vnicuiq; animaliũ pro natura & modo corporis ſui, aut paruus eſt cibus, aut magnus: & quod alij puſillũ eſt, æque id ipſum alij multũ eſt. Quid de animalibus loquar? In ipſo quoq; homine rerum differentiæ ſunt. Quod uiro parum eſt, hoc infanti ſuperfluit. Atq; in hunc modũ omne tempus uitæ humanæ, etiam ſi centenariã excedat ætatem, ad comparationẽ æternitatis breue eſt: unde puſillum dei nobis multũ eſt: & uiciſſim uniuerſa ſecula ad deum relata breuiſſima ſunt. Sic ergo dicitur: Vade populus meus, intra in promptuaria tua, claude oſtium, abſcondere puſillũ quantulum. Quantulũ puſillum illud nõ ad illius naturã refertur, qui in promptuaria ſua iubetur intrare, ſed eius qui iubet, cui puſillũ eſt hoc omne quod grande eſt. Si eñ donec pertranſeat ira dei, oportet quoſdã intrare promptuaria ſua, ſunt aũt alij quibus non ſunt dimittẽda peccata, nõ ſolum in præſenti ſeculo, ſed etiam in futuro, manifeſtũ eſt puſillum ad ea referendũ quæ diximus. Date itaq; domino deo ueſtro gloriã. Quomodo damus domino deo noſtro gloriã? Non uerbis & uocibus tantũ glorificandus eſt dominus. Glorifica eum in caſtitate & iuſtitia et beneficentia. Glorifica eum in fortitudine, patientia, pietate, ſapientia, cæteriſq; uirtutibus. Sic aũt eſt glorificandus deus. Si cõtraria intulero, nolo me arbitremini blaſphemare. Exhibeo quippe ſcripturã ſenſus mei teſtem, quomodo

caſtus glorificet, luxurioſus inhonoret deum. Qui enim templum eius quaſi Nabuchodonoſor deſtruit atq; corrumpit, & ſecundũ Apoſtolum præuaricatur, & deum inhonorat. Igitur glorificat deum iuſtus, contumelijs afficit quicunq; peccator eſt. Nam & illud quod quidã dubitant, an ſit prouidentia dei, nullam aliã ob cauſam niſi ob uitia naſcitur. Aufer ea, abſtuliſti pariter & cauſas prouidentię deſtruendæ ſurſum ac deorſum. Qui aduerſum prouidentiã diſputant, hæc dicunt: Quare tanti adulteri? quare tanti molles? quare tanti ſacrilegi? quare tanti irreligioſi ſunt? Atq; ita cõtumelias in prouidentiã, & offenſas in deum, & criminationes in creatorẽ peccatores generant. Ex quibus liquido appatet alios dare deo gloriam, alios conuitiũ facere dum paſſionibus & uitijs ſeruiunt. Date gloriã domino deo ueſtro anteq; tenebreſcat, & anteq; offendant pedes ueſtri in montes tenebroſos. Sunt alij montes tenebroſi, alij lucẽtes. Verũtamen quia utriq; montes ſunt magni, montes lucentes ſunt angeli dei & prophetæ, Moyſes famulus eius, apoſtoli Ieſu Chriſti, de quibus arbitror dici: Fundamenta eius in montibus ſanctis. Montes tenebroſi ſunt qui eriguntẽ aduerſus ſcientiam dei. Zabulus mons tenebroſus eſt. Principes populi huius qui deſtruuntur, montes ſunt tenebroſi. Dæmoniũ lunatici mons erat & tenebroſus: mons erat de quo Saluator ait: *Si dixeritis monti huic*. De lunatico quippe dæmonio ſibi quæſtio inciderat: & dicentibus diſcipulis, Non potuimus eijcere illud, reſpondit Saluator: Si habueritis fidem ut granũ ſinapis, dicetis monti iſti de quo quæſiſtis, de quo propoſuiſtis, dicetis monti huic: Transmigra hinc, & transmigrabit, id eſt ab homine ad locũ definitũ ſibi. Qui ergo offendunt, nõ offendunt ſuper montes lucentes, ſed ſuper montes tenebroſos, ſi fuerint cum zabulo & angelis eius montibus tenebroſis. Et ſuſtinebitis in lumen. Poteſt quidẽ aptari huic quod dicitur: Date gloriã dño deo noſtro, hoc quod modo infert, Et ſuſtinebitis in lumen. Si dederitis domino deo ueſtro gloriã anteq; contenebreſcat, & anteq; offendant pedes ueſtri ſuper montes tenebroſos, haud dubiũ quin etiã ſi cõtenebreſcat & ſuſtineatis, lumen uos ſuſcipiat. Alius uero dicat, neſcio utrũ recte an perperam, quia & hi qui offendunt ſuper montes tenebroſos expectant aliquando miſericordiæ lumen. Hoc enim uidetur oſtendere: Et ſuſtinebitis in lumen. Si aũt quis uenerit ad mõtes tenebroſos, uide quid ibi inueniat. Eſt illic umbra mortis, ibi tenebroſi montes, ibi umbra mortis ex ipſis mõtibus procreata. Et ponẽtur in tenebras. Et niſi audieritis occulte, plorabit anima ueſtra à facie cõtumeliæ. De his qui audiunt, quidã occulte audiunt: quidã uero cum audiunt, nõ occulte audiunt. Quid eſt itaq; occulte audire? Nempe illud. Sed loquimur ſapientiã dei in myſterio abſconſam, quã prędeſtinauit deus ante ſecula in gloriã noſtram. Et rurſum alibi dicitur, quia plura operũ dei ſunt in abſconſis. Si audio legẽ, aut occulte audio, aut nõ occulte. Iudæus quia legem nõ audiuit occulte, in manifeſto circũciditur, neſciẽs eum qui in manifeſto circũciditur, Iudæum nõ eſſe, neq; eam quæ in palam eſt in carne circũciſionem. Qui auditor eſt aũt circunciſionis occultæ, & in occulto circũciditur. Qui audit legem occulte de myſterijs paſchæ, oue ueſcitur Chriſto. Paſcha quippe noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Sciens carnem uerbi dei uere cibum eſſe, ueſcitur ea. Occulte quippe de paſcha audiuit. At uero miſerabilis Iudæus, idcirco dominum Ieſum interfecit, & uſq; in præſentẽ diem reus eſt mortis eius, quia nõ audiuit occulte legem & prophetas. Siquando leges de azymis, potes audire occulte, potes audire manifeſte. Quicunque de uobis (prope quippe eſt paſcha) azyma celebrauerit, id eſt azyma hæc corporea, nõ audiuit mandatũ dicens: Niſi audieritis occulte, plorabit anima ueſtra. Et de ſabbato quædã mulierculę nõ audientes Prophetã non audiunt occulte, ſed palàm de ſabbato, lauantes ſe, & iterũ reuertentes ad egena & infirma elementa, quaſi nondum deſcenderit Chriſtus, & nos baptiſmo ſuo lauerit à legalibus initijs in euangelicã perfectionem. Idcirco diligentius attendamus ſiquãdo legem legimus & prophetas, ne incidamus in maledictionẽ quæ nunc dicitur: Niſi audieritis occulte, plorabit anima ueſtra à facie cõtumeliæ. Quicunq; ieiunium Iudæorũ quaſi ignorãtes redemptionis diem poſt aduentum Ieſu Chriſti obſeruatis, non auditis redemptionẽ occulte, ſed tantũmodo palàm. Abſconſa quippe eſt propitiationis auditio, ſcire quomodo poſuerit Ieſum deus propitiationem pro peccatis noſtris, & quia ipſe eſt propitiatio pro peccatis non ſolũ noſtris, uerũ etiam totius mundi. Parabolæ quoq; cum leguntur in euãgelio, & eſt auditor extraneus, nõ poteſt eas occultas audire. Si uero auditor fuerit Apoſtolus, & unus eorũ qui ingrediuntur

diuntur domum Ieſu,accedit eum interrogans de obſcuritate parabolæ, & ſi interpreta-
tus ei ſit quæ audiuit, intelligens euangeliũ audit ea occulte,ut nõ ploret anima eius. Eo-
rum quippe qui occulte nõ audiunt,plorabit anima. Quàm admirande nõ ait plorabitis,
niſi occulte audieritis,uerum plorabit anima ueſtra. Eſt quippe ſolus animæ fletus. Et for
ſitan iſte ſit de quo Saluator ait: Ibi erit fletus et ſtridor dentium. Illa quoq; cõminatio qua
ridentibus luctũ lachrymasq; denunciat,de hoc fletu eſt quem cõmemorat Propheta,di-
cens: Niſi audieritis occulte,plorabit anima ueſtra à facie contumeliæ. Cum enim fueritis
paſſi contumeliã, tunc plorabitis, et deducẽt oculi ueſtri lachrymas,quia cõtritus eſt grex
domini. Si conſideremus ſtatũ,quomodo ſit,Iudæorũ, & comparemus illũ antiquæ felici
tati,uidebimus quo pacto cõtritus ſit grex domini. Fuit quippe aliquando hic grex domi
ni: & quia indignos ſe iudicauerunt ſalute, conuerſus eſt ſermo domini ad gentes. Si ergo
grex ille cõtritus eſt,nos oleaſter qui contra naturã inſerti ſumus in bonam oliuã patriar-
charum,nõne plus debemus uereri ne & iſte grex domini conteratur? Futurũ quippe eſt
ut aliquãdo & iſte grex conterat̃,iuxta illud quod à Saluatore dictum eſt: Cum multipli-
catæ fuerint iniquitates,tunc refrigeſcet charitas multorũ. De quibus enim hoc dicitur, re
frigeſcet charitas multorũ? Nõne de his qui nuncupant̃ Chriſtiani? De quibus hic ſermo
eſt: Verũtamen ueniens filius hominis,putas inueniet fidem ſuper terrã? nõne de nobis?
Idcirco prouideamus attẽtius,ut per ſingulos dies iſte grex domini melioret̃, conualeſcat,
integer perſeueret,ut omni contritione ab animabus noſtris recedẽte efficiamur grex do
mini in Chriſto Ieſu, Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia X. Ea quæ ad Hieruſalem cum ingenti cõminatione dicuntur,uo
lumus intelligere,& ita ſe habentia. Cap. XIII. & XIIII.

QVis parcet ſuper te Hieruſalẽ? aut quis contriſtabit̃ ſuper te? Quis conuerte
tur rogare ea quæ in pacẽ ſunt tibi? Auerſata es à me, dicit dñs. Retro ambu
labis, & extendã manum meam ſuper te, & diſperdam te, & ultra nõ ſinam
te, & diſpergã illos in diſperſiõe. Dixi ſine filijs effectus ſum Egeſtas tenuit
me. Exemplũ accipiam. Hoſtis quiſpiã aſperum uolens cõtra imperatorẽ hu
ius terræ, iudicatus eſt. Ab hoc omnis miſericordia auferẽ, ſcilicet ne dum damnato quis
miſeretur, incipiat offendere cõdemnantem. Sunt etiam nõnulli qui adijciunt ad ſeueri-
tatem,ut non contriſtent̃ quidem ſuper eo, id magnopere deuitãtes,ne per mœrorẽ uul-
tus monſtrent̃ iudicio regis offendi. Si intellexiſti, conſidera mihi propter peccata multa
à deo condemnatũ peccatorem, & uide quomodo innumerabilibus angelis humano ge-
neri præſidentibus,ne ab uno quidem miſericordia dignus iudicet̃. Singuli quidem ange
lorum perſpicientes,quia deus eſt qui condemnauit, quia creator eſt qui aduerſat̃, & tale
eſſe peccatũ ut miſericors & clemens quodãmodo neceſſitatem paſſus ſit ſuper eum ſen
tentiam promere, nõ parcunt, non contriſtant̃, neq; miſerentur, non reuertunt̃ ut rogent
pro eo pacem Hieruſalẽ. Igitur quia ad priora ſcelera etiam hoc adiecit, ut crucifigeret do
minum meum Ieſum, & in tantũ ſurrexit ſcelus, ut de ea diceret Saluator: Hieruſalẽ Hie
ruſalem quę occidis prophetas, et lapidas miſſos ad te, quoties uolui cõgregare filios tuos
quaſi gallina congregans pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Ecce dimittet̃ uobis domus ue-
ſtra deſerta: ideo dimiſſa eſt, & uſq; ad præſens tempus deſtitura. Angeli quippe qui ſem-
per auxiliabantur ei, per quos etiam lex Moyſi tradita eſt, diſpoſita per angelos in manu
mediatoris, deſeruerunt eam, & dixerunt: Multis facinoribus oppreſſa eſt: Ieſum interfe-
cit, & in dominũ noſtrum miſit manus. Quandiu minora peccauit, potuimus rogare pro
ea, potuimus obſecrare dominũ, potuimus parcere ei: ſuper iſta quis parcat? Si peccauerit
uir in uirum, exorabit̃ pro eo: ſi autem peccauerit in deum, quis orabit pro eo? Grãde pia-
culum cõmiſit Hieruſalem, grande perpetrauit nefas, ideo in cõmotione facta eſt, & dici
tur ad eam: Nos non contriſtamur ſuper Hieruſalem, & calamitatibus eius, & omnis po
puli illius. Illorum quippe delicto ſalus noſtra facta eſt ad æmulandũ eos. Et quia ſic pec-
cauit ut uoce domini diceretur: Quis parcet ſuper Hieruſalẽ? ego quoq; dico ad interfe-
ctricem domini mei, Quis parcet ſuper Hieruſalẽ? & quis contriſtabitur ſuper te? Tran-
ſcendam aũt ad ſpiritalem intellectum ab humilitate literæ, uiam mihi pandente ratione,
ut uideam quomodo unaquæq; anima digna pace dei Hieruſalẽ nuncupetur. Poſt diſci-
plinam quippe diuinam facta es Hieruſalẽ, quę p̃tius fueras Iebus. In hiſtoria refert̃, quod

nomen loci iſtius fuerit Iebus, & poſtea cõmutato uocabulo nuncupata ſit Hieruſalem.
Iebus autem Hebræorum poſteri tradunt interpretari conculcatam. Iebus autem concul
cata à fortitudinibus cõtrarijs anima noſtra tranſmutata eſt, & facta Hieruſalem uiſio pa-
cis. Si itaq; poſt demutationem à Iebus in Hieruſalem peccaueris, & ſanguinẽ teſtamen-
ti ſicut quidam, & tu communem exiſtimaueris, dicitur et de te: Quis parcet ſuper Hieru
ſalem? & quis contriſtabitur ſuper te? Quis enim contriſtabitur, ſi talis fueris ut tradas Ie-
ſum? Vnuſquiſq; noſtrũ quandoq; peccat: maximeq; cum peccat ingentia, in Ieſum pec-
cat. Si autem & receſſerit à fide, hæc facit ſpiritaliter Chriſto, quæ corporaliter fecit Hie-
ruſalem. Quamobrem quanto plus arbitramini deteriora mereri ſupplicia eum qui filium
dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit in quo ſanctificatur, & ſpi
ritui gratiæ contumeliam fecerit? Si conculcaſti Ieſum filium dei, feciſti conuitiũ ſpiritui
gratiæ, quis parcet ſuper te? quis contriſtabitur ſuper te? quis reuertetur rogare ea quæ in
pacem ſunt tibi? Ipſum Ieſum qui rogabat pariter, & præſtabat ea quæ erant in pacẽ, per-
didit anima peccatrix, quis poteſt ultra rogare cõuerſus ad ea quæ ſunt in pacẽ tibi? Scien
tes ergo quia impoſſibile eſt eos qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donum cœ
leſte, et participes ſunt facti ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum dei uerbum,
uirtutesq; ſeculi uenturi, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiã, iterum crucifi-
gentes in ſemetipſis filium dei, & habentes oſtentui, omni labore nitamur ne & de nobis
dicatur, Quis parcet ſuper te Hieruſalem? aut quis contriſtabitur ſuper te? aut quis reuer
tetur rogare ea quæ in pacem ſunt tibi? Ad reliquam autem interpretationẽ, quod ſequi-
tur conuenit. Tu auerſata es me, dicit dominus, retro ambulabis. Quia auerſata es filium
dei, & per hoc etiam à deo patre receſſiſti, retro ambulabis. Quid autem neceſſe eſt mani
feſta replicare? Hieruſalem quæ quondã in Iudæa erat, à qua figuraliter uniuerſi Iudæi in-
telliguntur, quia auerſata eſt Chriſtũ, ideo retro ambulat. Fuit quippe tempus quãdo nõ
ambulauerunt retro: nunc uero ambulãt, & conuerſi ſunt corde in Aegyptũ, ut retro am
bulent. Quid aũt ſit retro ambulare, ſiue extendi in priora, conſidera. Iuſtus eorum quę re
tro ſunt obliuiſcens, in priora extenditur. Peccator poſteriorum meminit, priora non ap-
petens. Qui autem poſteriorũ meminit, præuaricatur in legem Ieſu dicentis, ne conuer-
tatur retrorſum tollere ueſtimentũ ſuum. Inobediens eſt dicto eius: Mementote uxoris
Loth, cum contemnit imperiũ Saluatoris dicẽtis: Nemo mittens manum ſuper aratrum,
& reſpiciens retrorſum, aptus eſt regno dei. In lege quoq; ſcriptũ eſſe reperimus angelos
ad Loth egredientẽ de Sodomis dixiſſe, Ne reſpexeris retro, & ne ſteteris in tota regio-
ne: in monte ſaluũ te fac, ne forte cõprehendaris. Habes & hunc intellectum dignum ſpi
ritu dei, Ne, inquit, reſpexeris retro, id eſt in priora extende. Dimiſiſti Sodomã, ne reuer-
taris in Sodomã. Dimiſiſti uitia atq; peccata, ne regrediaris ad ea. Ne ſteteris in tota regio
ne. Etiam ſi præcedens imperiũ cuſtodieris de quo dicit̃, Ne reſpexeris retro, nõ tibi ſuffi
cit ad ſalutẽ, niſi et conſequens obſeruaueris, Ne ſteteris in tota regione. Non enim expe
dit incipienti proficere, ut ſtet in regionibus Sodomorũ. Et ſi Sodomã tranſcendiſti, & à
ſatanæ regione diſcedẽs, incipis liber eſſe ſupplicijs, expedit ut ſalueris in monte, ne reſpe
xeris retro, nec ſteteris in tota regione. In monte ſaluũ te fac, ne forte cõprehendaris. Si
uis à Sodomorũ ruina non comprehendi, ne conuertaris retro, ne ſteteris in regione eo-
rum, ne ad alia pergas loca, ſed cum inde diſceſſeris, aſcende in montem in quo ſolo ſalus
eſt, nomen Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia XI. Ab eo loco in quo ſcriptum eſt, Heu mihi ego mater. uſq; ad
locum in quo ait: Si conuerſus fueris, reſtituam te. Cap. XV.

MEdici corporum ægrotantibus aſſiſtentes, & iuxta diſciplinam artis ſuæ uo-
lentes curare eos qui in infirmitatibus conſtituti ſunt, uident triſtia, iniocun
da pertractant, & in alienis calamitatibus mœrore proprio conficiunt̃. Sem
per enim conuerſatio eorũ in gemitu, ſemper in curis eſt, nunquam cum læ
tis conſortium habent. Cum uulneratis, cum his quorum carnes incommo-
dis uarijs debilitant̃, qui febribus æſtuant, qui dolore torquentur, iugi ſeruitio perſeuerãt.
Et ſi quis eorum uult implere medicinam, non indignatur, nõ obliuiſcitur propoſiti artis
ſuæ, poſtq; cũ his fuerit quos ſermo præfatus eſt. Hæc idcirco in procemio diximus, quia
& pro-

& prophetæ medici quodammodo ſunt animarũ, & illuc ſemper ire iubent ubi languentes ſint. Non enim neceſſe habent ſani medicum, ſed ij qui ſe male habẽt. Quod autem à delitioſis ægrotantibus medici patiunt, hoc ſuſtinent prophetæ ac magiſtri ab his qui curari nolunt. Odio quippe habentur quaſi præcipientes aduerſum deſideria languentium, quia prohibent delitijs & cibis uarijs uti eos, qui cum ſint infirmi, nolunt eſcis infirmorũueſci. Fugiũt ergo inobedientes atq; languẽtes medicos, & maledictis atq; iniurijs repellunt, eaq; prorſus ijs faciũt quæ faciat quis inimicis et hoſtibus ſuis. Abominant enim eos quaſi inimicos uenire, quaſi id tantũmodo deſiderãtes, quomodo dolores & uictus parſimonia ex eorũ diſpoſitione naſcantur, quomodo acutiſsimo ferro corpora ſecent: & execrant eos quaſi auctores tantorũ cruciatuum, & nõ ſanitatis quæ ex doloribus redditur. Populus igit ægrotabat uarijs lãguoribus, & miſit illis medicos prophetas deus. Vnus ex medicis & Hieremias fuit, corripiẽs peccatores, & cõuertere uolens à uitijs ad uirtutes. Illi uero cũ deberent ea quæ dicebant audire, ecõtrario accuſabãt prophetã apud iudices ſimiles ſui. Ex quo factũ eſt, ut ſemper in calumnijs & in triſtitijs fuerit Hieremias, eorũ peruerſitati quantũ in ſe fuit curam gerens. Iuxta propriã autẽ incredulitatẽ adhuc ægrotantibus iſtiuſmodi aliquãdo loquitur. Et dixi: Non loquor, neq; nominabo nomẽ domini. Et factũ eſt ut ignis ardens in oſsibus meis, & diſſolutus ſum undiq;, & ferre non poſſum. Aliquãdo autẽ uidens ſe maledictis ſemper clamoribus & iniurijs inſectari, Heu mihi, inquit, mea mater, ut quid me genuiſti uirũ qui iudicer et diſcernar omni terræ: Et quia ægrotãtes bene conſulentẽ & iuxta medicinæ diſciplinã audire cõtempſerunt, Nõ profui, inquit. Rurſusq; quia illo ſpiritales pecunias cõmodante auditores accipere noluerũt, ut utilitatẽ cõſequerentur, & fructũ ex his quæ acceperãt redderent, ait: Neq; profuit mihi quiſquã. Verũ hæc anticipans locutus ſum priuſquã exponerem. Nõ profui neq; profuit mihi quiſquã. Duplex quippe ſcriptura eſt. Nam in multis exẽplaribus continet, nõ profui, neq; profuit mihi quiſquã. In his uero quæ exemplaria ueriora ſunt, et cũ Hebræis cõſonant, habet: Non debui, neq; debuit mihi quiſquã. Oportet igitur & id quod in uſu eſt atq; in eccleſiis legit, exponere, & hoc quod in Hebræis codicibus inuenit intactũ nõ præterire. Prædicauit Hieremias mandata diuina, nemo his quæ prædicabant attendit. Quamobrẽ quaſi medicus libens ac prõptus medicamina languentibus tribuit, & illis nõ ſecundũ artificiũ curantis, ſed iuxta uoluntatẽ ſuam agentibus dicit: Nõ profui, neq; profuit mihi quiſquã. Quodam modo enim beneficiũ conſequitur ipſe qui curat, ſi fructum ſui laboris in ægrotãte cõſpiciat, & per lætitiã mentis etiam ipſe cõſequit utilitatẽ, ſecundum illud quod dicit: Beatus qui loquitur in aures audientiũ. Hanc igit utilitatẽ quã conſequit magiſter ab auditoribus ſuis ſi proficiãt audiendo, dum fructus ex ſalute eorũ conſequitur quodammodo, Hieremias uidens de Iudæis nõ habere ſe dicit: Nõ profuit mihi quiſquã. Si enim debet auditoribus prodeſſe quod loquor, auditores uero quę dicunt abijciunt, & ego dico: Nõ profui, neq; profuit mihi quiſquã: quia hanc utilitatẽ nõ ſum conſecutus, quam conſequitur is qui beatus efficitur dum in aures loquitur audientiũ. Poteſt autem & aliter intelligi. Quicunq; diſcipulis præcipit, iſte ſi ingenioſos & audientis naturæ habeat auditores, quanto plus præcipit, tanto plus proficit, illis interrogantibus, & de eo quod dicit ſæpe quærentibus qui ſit ſenſus in dicto, qui ordo, quę ſcripti uoluntas. Vnde ecõtrario ait: Non profui, neq; profuit mihi quiſquã. Quia autẽ et alia nobis expoſitio reſidua eſt, propter exemplaria certiora, in quibus cõtinetur, nõ debui, neq; debuit mihi quiſquam, & hunc locum cõſideremus. Qui omnibus omnia reſtituit, cui uectigal uectigal, cui timorẽ timorẽ, cui tributũ tributum, cui honorem honorẽ, & uniuerſis omnia repræſentat, nulli debens aliquod officiũ, uerbi gratia, honorãs parentes ut parentes, fratres ut fratres, filios ut filios, epiſcopos ut epiſcopos, presbyteros ut presbyteros, diaconos ut diaconos, fideles ut fideles, catechuminos ut catechuminos, ſi omnib. omnia reddat, nulli debet officiũ. Si uero reddere debet, & non reddit, non poteſt dicere non debui. Cum enim deberet nõ exoluit. Quod autẽ ſequit, Nõ debuit mihi quiſquã, ſic intelligendum eſt. Ego quidem fœnerari uolui, & ſpiritales pecunias cõmodare, ſed illi auerterunt aures ſuas ab ijs quæ dicebant, neq; uoluerunt præbere ſe dociles, ut mihi deberent quæ audiebant. Idcirco non debuit mihi quiſquam. Si quis enim uoluerit ſermones qui dicunt audire, debitor fit eorum, & quaſi debitor etiam uſuras reddere exigitur. Ex quo magis ex-

pedit auditoribus accipere diſciplinæ uerba cum fœnore, & fieri debitores, ꝗ non accipe
re, nec debere. Accuſant quippe tales dicẽte propheta: Nec debuit mihi quiſquã. Quod
ait, Heu mihi mea mater, quare me genuiſti uirũ qui iudicer & diſcernar omni terræ, non
ſic exiſtimo conuenire alijs prophetis ut Hieremiæ. Multi ſiquidem prophetarũ poſt ali-
quod ſpatium primo mali, & iam poſt peccata conuerſi prophetare cœperũt: Hieremias
uero à puero ſumpſit uaticinationis exordium. Et huius rei poſſumus de ſcripturis accipe
re teſtimonium. Eſaias nõ audiuit, Antequam te plaſmarem in utero noui te, & antequã
exires de uulua ſanctificaui te, & prophetam in gentibus poſui te: neqꝫ ait, neſcio loqui,
quia iuuenis ego ſum: ſed uiſione ſibi reuelata, ait: Væ mihi miſero quoniam compunctus
ſum, quia immunda labia habens in medio populi immunda labia habentis ego habito,
& regem dominum ſabaoth uidi oculis meis. & miſſum eſt ad me unum de Seraphim, &
tetigit labia mea, & dixit: Ecce abſtuli iniquitates tuas, & peccata tua purgaui. Priſtina
igitur peccata purgata ſunt, & dignus effectus ſpiritu ſancto Eſaias prophetauit. De alijs
quoqꝫ ſimilia ſi quæras, reperies. At non talis Hieremias, ab ipſis enim cunabulis ſpiritu
ſancto plenus prophetare orſus eſt. Propter quod ait (Secundum cõmunem quippe ſen
ſum primum debemus exponere) Heu mihi mater quare me genuiſti uirum qui iudicer
& diſcernar ab omni terra. Quidã autem hunc locũ interpretans, ait prophetam non ad
matrem corporalem hæc locutũ fuiſſe, ſed ad eam quæ generet prophetas: nec aliam eſſe
matrem prophetarum, niſi ſapientiam dei, ad quam ait: Heu mihi mater mea. quaſi dicat,
cur me genuiſti, ó ſapientia? Filios uero ſapientiæ & alibi legimus, ſcriptura dicente: A-
mittit ſapientia filios ſuos. Heu mihi (inquit) mater mea ſapientia: quaſi dicat, cur me ge-
nuiſti uirũ qui iudicer? Quis ego ſum qui in hoc natus ſum ut iudicer atqꝫ diſcernar pro-
pter increpationes? propter correptionem? propter magiſterium? dum corrigere nitor ha
bitantes ſuper terram. Si Hieremias dicit cur me genuiſti uirum qui iudicer & diſcernar
terræ, nõ poſſumus exponere quid ſit omni terræ. Neqꝫ enim ab omni terra dijudicatur
Hieremias, niſi forte uiolenter ſcripturam trahẽtes dicamus poſitum eſſe omni terræ pro
omni Iudęa. Necdum quippe prophetia eius illo tempore in uniuerſam terram peruene-
rat. Niſi forte ſicuti & in alijs multis locis oſtẽdimus Hieremiam pro domino noſtro Ieſu
Chriſto poſitum, ſic & in præſenti loco interpretemur. Annotauimus in principio huius
libri dictum, prophetam in gentibus poſui te, regna eradicare & ſubuertere & diſperde-
re & ædificare & plantare. Porro Hieremias iſta nõ fecit, ſed dominus meus Ieſus qui era
dicauit regna peccati, & ædificatione nequitiæ ſubuerſa, fecit in animabus noſtris iuſtitiã
ueritatemqꝫ regnare. Quomodo igitur magis illa conueniunt Chriſto quàm Hieremiæ,
ſic arbitror & alia plura & hæc quę nunc dicunt ad dominũ ſunt referẽda. Et primo qui-
dem uidendũ eſt an poſſit id quod incongruum et blaſphemũ uidetur eſſe ſi referat ad do
minum, id eſt Heu mihi mater, ſaluator noſter dicere miſerans alios. Ad quod probandũ
exhibẽda ſunt teſtimonia quæ manifeſte nulli alij apta ſint niſi ſaluatori, quomodo uidẽs
Hieruſalẽ fleuerit ſuper eam, quia dixerit, Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophe-
tas, et lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties uolui cõgregare filios tuos, et reliqua. Nec-
nõ & illa quæ manifeſte à ſaluatore dicunt, Heu mihi quoniã factus ſum ſicut qui colligit
ſtipulã in meſſe, & ſicut racemos in uindemia, cũ non ſuperſit botrus ad manducandum
primitiua. Heu mihi anima, quia perijt reuertẽs à terra, et qui corrigat inter homines non
eſt. Omnes in ſanguine iudicant. Venit enim ut meteret fructus, & quaſi ſtipula in ſege-
te reperta, propter plurimos peccatores, ait: Heu mihi quoniã factus ſum ſicut qui colli-
git ſtipulã in meſſe. Venit uindemiare botros uuæ in hominibus, & in meſſe ſcelerib. in-
uẽtis, dicit: Et ſicut racemos in uindemia, cũ nõ ſuperſit botrus uuę ad mãducandũ primi
tiua. In alio quoqꝫ loco ſimilia his ad patrẽ loquit dicens. Quę utilitas in ſanguine meo dũ
deſcẽdo in corruptionẽ? Quid tãtopere hominibus profui, qui nec in ſanguine meo quẽ
fudi pro eorũ ſalute, profecerũt? Quæ utilitas in ſanguine meo dum deſcẽdo de cœlis, dũ
uenio in terram, dum contumelijs afficior, dum porto corpus humanum? Quid his om-
nibus dignum inter homines perpetratum eſt? Quæ utilitas in ſanguine meo dum deſcẽ-
do in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit ueritatẽ tuam?
Tale ergo eſt quod in Hieremia dicit: Heu mihi mater mea, quare me genuiſti uirũ. Non
iuxta quod deus ſaluator eſt dicit, Heu mihi mater, ſed iuxta id quod homo eſt, ſicut et in
alio

alio propheta, Heu mihi inquit anima, quia reuertens perijt à terra. Anima autẽ hominis
eſt quæ cõturbatur, & triſtis eſt uſq; ad mortem, non uerbum quod erat à principio apud
deum, quod nunquam mœret, nunquã turbatum eſt, nunquã dixit heu mihi. Neq; enim
uerbum ſuſtinet mortẽ, ſed homo qui iſtos patitur affectus, ut ſæpe expoſuimus. Quare
me genuiſti uirum qui iudicer & diſcernar omni terræ? Si conſideres ubiq; martyres con
demnatos, & de ſingulis eccleſiis exhibitos ad tribunal, uidebis quomodo per ſingulos
martyres Ieſus condemnetur. Ipſe enim eſt qui in perhibẽtibus diuinitati teſtimoniũ iudi
caẽ: & hoc fideliter ſuſcipiens, quia non te dixerit eſſe in carcere cũ fueris in carcere, non
te eſurire cũ eſurieris, nõ te ſitire, ſed ſemetipſum. In carcere (inquit) fui et ueniſtis ad me.
Eſuriui & dediſtis mihi manducare, Sitiui & potaſtis me. Itaq; ſi condemnatur etiã Chri-
ſtianus, nõ tamen pro ſe, neq; pro ſceleribus ſuis, ſed pro hoc tantũ quod Chriſtianus eſt,
Chriſtus eſt qui condemnaẽ. Ex quo efficiẽ, ut in omni terra condemneẽ Ieſus, quotieſ-
cunq; is addicitur qui pro eo condemnatur. Non ſolum autẽ apud iudices ſeculi & tribu
nalium poteſtates Chriſtus addicitur, ſed etiam ſi calumniam Chriſtianus ab aliquo patia
tur, & prouocetur ad litem, tunc quoq; iuſtus dijudicatur iniuſte. Quaſi quem me genui
ſti uirum qui iudicer & diſcernar omni terræ. Poſſumus & aliter intelligere quomodo Ie
ſus condemnetur & dijudicetur in omni terra. Quis improborum non condemnat Chri
ſtianam religionem? Quis gentilium ſaltem tranſitorie non excutit eam? Quis Iudæorũ
non de Chriſtianis loquitur? Quis de philoſophis? Quis de imperitis? Vbiq; Chriſtus cõ-
demnatur atq; diſcerniẽ. Et ab alijs quidem condemnatur, ab alijs non condemnatur. Si
autem non condemnatur, excipietur, aperies ei oſtium, & ingredietur ad te: credis in eũ,
ueſcetur tecum. Si uero de religione audiens Chriſtiana nõ ceperis eam, nihil aliud facies
ꝙ condemnabis Ieſum ut mẽdacem, ut ſeductorem in errorẽ mundum trahentẽ. Quaſi
quem me genuiſti uirum qui iudicer & diſcernar omni terræ. Quicũq; penitus ei nõ cre-
dunt, condẽnant illum. Qui autẽ credunt & adhuc ambigunt, dijudicant illũ. Duo igitur
apud homines Chriſtus perpetiẽ. Ab incredulis cõdemnatur, ab ambigentibus diſcerni-
tur. Si portas imaginẽ cœleſtis depoſita imagine terreni, nõ es terra cõdemnans eũ, neq;
in terra tua iudicatur atq; diſcernitur. Virtus mea defecit in his qui maledicũt mihi. Apo-
ſtolus loquitur de ſaluatore noſtro, quia crucifixus ex infirmitate ſit. Cui prophetes ſimi-
lia teſtaẽ dicẽs: Domine quis credidit auditui noſtro? & brachiũ tuũ cui reuelatũ eſt? An-
nunciabiẽ corã eo ſicut infans, ſicut homo, ſicut radix in terra ſitienti. Non eſt ſpecies ei
neq; gloria, uidimus eum & non habebat ſpeciẽ neq; formam, ſed ſpecies eius inhonora-
ta, & deficiens circa filios hominũ. Homo in plaga et dolore ſciens ferre infirmitatẽ, quia
auerſa eſt facies eius, deprecatus eſt, nec cõputatus. Hic peccata noſtra fert, & pro nobis
dolet, & nos exiſtimauimus in doloribus eũ eſſe, & in plaga, & in uexatione. Ipſe aũt uul
neratus & infirmatus eſt propter iniquitates noſtras. Doctrina pacis noſtræ ſuper eũ. Li-
uore eius ſanati ſumus. Igiẽ ſuſcepit infirmitates peccatorũ noſtrorum, & portauit eas &
uenit ad eos qui maledicebãt ſibi, et uirtus defecit ab eis qui maledicebãt è cœleſtibus de-
ſcendentẽ. Simul enim & aſſumpſit ſerui formã uerbũ caro factũ, exinaniuit ſe, & iuxta
apoſtolũ dicentẽ, euacuauit ſeipſum formã ſerui accipiẽs, nunc quoq; loquiẽ: Virtus mea
defecit in ijs qui maledicũt mihi. Videamus aũt ipſo nobis ſenſum tribuẽte, ſi ex hoc ſer-
mone poſsimus & aliud quid manifeſtius ab eis quæ dicta ſunt dicere. Erat lux uera quæ
illuminat omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundũ. Lux uera filius eſt dei, quę illuminat
omnem hominẽ uenientẽ in hunc mundũ. Quicũq; rationalis eſt, particeps uerę lucis ef-
ficiẽ. Rationalis autẽ eſt omnis homo. Cũ igiẽ omnes homines rationales ſint, in quibuſ-
dam uirtus rationis augeẽ, in quibuſdã minuitur. Si uideris animã uitijs plenã, et peturba
tionibus ſeruientẽ, uidebis quõ uirtus uerbi deficiat in ea. Si uideris ſanctã & iuſtã, uide-
bis quod per ſingulos dies uirtus dei proficiat & creſcat in ea: et hoc quod ſcribiẽ de Ieſu,
aptabis ei. Neq; tantũmodo Ieſus proficiebat ſapiẽtia & ætate et gratia apud deũ et homi
nes, uerũ & in ſingulis profectũ ſapientię & ætatis & gratię recipiẽtibus proficit Ieſus ſa
piẽtia, ętate & gratia apud deũ & homines. Sermo ergo filius dei qui erat deus uerbũ, qui
habitabat in dicente: Heu mihi mater mea, & reliqua, iuxta naturã maieſtatis ſuæ loquiẽ:
Virtus mea defecit in maledicẽtibus mihi. Si quis maledixerit uerbo, ſtatim recipit uicẽ,
& tormenta perpetiẽ. Virtus quippe Ieſu defecit in eo cũ ratio minuiẽ. Si quis econtra-

rio

tio benedixerit & receperit Ieſum, uirtus eius diuerſa quàm eſt in maledicẽtibus ei paſſa perpetitur. ut enim in maledicentibus defecerat, ſic in benedicentibus creſcit. Fiat domine dirigẽtibus eis, ſi nõ aſtiti tibi in tempore malorũ eorum. Quid eſt hoc quod dicit̃, fiat domine, qui poteſt ex ipſo ſermone conſideret. His ipſis domine dirigẽtibus qui maledicebãt mihi, uirtusq; deficiebat in eis, fiat in eis, cũ ad pœnitentiã conuerſi poſt maledicta quibus me perſequebãtur ambulare cœperint rectam uiam. Fiat domine dirigẽtibus eis, ſi non aſtiti tibi. Reddit rationem quare ijs qui maledicebant ſibi poſtulat directionẽ atq; uirtutem, dicens: Si non aſtiti tibi in tempore malorum eorũ. Aſtitit patri propitiatio pro peccatis noſtris, & deprecatus eſt eum in tẽpore malorũ noſtrorũ. Neq; enim aſtitit poſt tempus afflictiõis noſtræ, ſed cũ adhuc peccatores eſſemus Ieſus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Si non aſtiti tibi in tempore malorũ eorum, & in tempore tribulationis eorũ exurgat inimicus. Ego aſtiti tibi pro eis. Quis autẽ eſt inimicus noſter niſi Zabulus, qui tribulabat nos, et iugo ſeruitutis premebat? Aduerſum quẽ aſtitit patri Saluator, et de captiuitate nos liberans reddidit libertati. Hęc prophetice dominus dixerit. Poteſt aũt & propheta eadem dixiſſe pro populo, & in tempore malorũ eorum. Super quẽ reſpõdit deus, & loquitur ad populũ, qui à Saluatore ſiue propheta fuerat accuſatus, dicẽs: Ferrũ & opertoriũ æreum uirtus tua dura, indomabilis, quæ molliri non quærit, quę uix producat̃. Ferrum & opertoriũ æreum uirtus tua, id eſt ſecans & diuidens, & bene cõpoſita diſturbans, maledicta uirtus. Diuitias tuas & theſauros tuos in deprædationẽ dabo gratis. Concedit deus, & dat eos cõmutationẽ, propter omnia peccata eorũ. Vtrũ ne hos quos ſibi in terra theſaurizauerint? Vnuſquiſq; enim hominũ theſaurizat ſibi: ſi eſt peccator, in terra: ſi iuſtus, in cœlo, ut nos docuit euangeliũ. Aut quod dicit iſtiuſmodi eſt? Ecce unus theſaurus Hieremias, alius theſaurus eſt Eſaias. Theſaurus erat & Moyſes & reliqui. Theſauros abſtulit deus à populo: & per Chriſtũ qui dixit, Auferet̃ à uobis regnũ dei, et dabitur gẽti faciẽti fructus eius, largitus eſt nobis. Dabo ergo propter peccata tua theſauros tuos in deprædationẽ. Dedit nobis theſauros illius populi dominus, quia primum illis credita ſunt eloquia dei, et nobis deinceps attributa. Idẽ quod ſcriptũ eſt: Auferet̃ à uobis regnũ dei, & dabit̃ genti facienti fructus eius, aſſeruimus iam eſſe cõpletum. Nõ quod ſcriptura ab eis ablata ſit: habẽt quippe legẽ & propheras, habẽt uolumina diuinarũ literarum: ſed quod nõ intelligãt ea. Atq; ita regnũ dei ablatũ eſt ab eis, dum ſcripturæ ſenſus aufertur. Ceſſauit apud eos legis & prophetarũ interpretatio: legũt omnia, & nõ intelligũt. Expleta eſt illa poſt aduentũ domini prophetia. Dic populo huic, auditione audieris & nõ intelligetis, & cernẽtes uidebitis & non ſcietis: incraſſatũ eſt enim cor populi huius. Necnon & illud quod ab Eſaia dicit̃: Auferet dominus à Iudæa & ab Hieruſalem ualidum & ualidam, gigantẽ & hominem bellatorẽ, & iudicem & prophetam, & arbitrũ, architectum, & ſapientem auditorẽ. Hæc omnia abſtulit ab illis deus, & nobis qui ex gentibus ſumus, ſi tamen accipere uoluerimus, tradidit. Et theſauros tuos in deprædationem dabo, cõmutationem propter omnia peccata tua in omnibus finibus tuis. Quod dicit tale eſt. Iſta omnia peccata tua quæ in uniuerſos fines tuos prouenerunt, tibi reddita ſunt. Nullus quippe finis illius eſt populi qui non peccatis eius repletus ſit. Nec poterat non omnis eius finis peccatis repleri, qui quantũ in eo fuit interfecit iuſtitiam, ſi eſt Chriſtus iuſtitia: interfecit ſapientiã, ſi eſt Chriſtus ſapiẽtia: interfecit ueritatẽ, ſi eſt Chriſtus ueritas. Vnde ꝓpter crudeles contra filiũ dei acclamationes hæc omnia perdiderunt. Surgens dominus meus Ieſus Chriſtus nõ apparuit ultra interfectoribus ſuis, ſed tantũ credentib. ſibi ex mortuis uictor oſtẽſus eſt. Et dabo te in ſeruitutẽ inimicis tuis in terrã quã neſciebas Seruiuit populus Iudæorũ inimicis ſuis, & diſperſus eſt in terra quã ignorabat. Quoniã ignis accenſus eſt in ira mea, ſuper uos ardebit. Poſt iſta quæ expoſuimus, & cõminationis uerba ad populũ, ille qui ſuperius orauerat cõplet orationem, & prioribus quæ ſequunt̃ adiungit. Tu cognouiſti domine, memor eſto mei, & uiſita me, & innocentẽ me fac à perſequẽtib. me nõ in patiẽtia. Et prophetes poteſt hoc dicere, perſecutionẽ paſſus ab his quos increpabat, qui ueritatẽ audire nolebant. inimicus quippe eis factus eſt uera dicẽs. Poteſt autẽ & ſaluator hæc dicere uſq; ad crucẽ perſecutionẽ paſſus à populo. Nõ in patientia. Quid eſt hoc quod ait: Nõ in patiẽtia? Hoc eſt, in patientia longanimis fuiſti ſemper huic populo delinquenti, ſed per hoc etiã aduerſum me erexit temeritatẽ ſuã, noli eſſe longanimis.

Et

Et re uera non fuit impatiens. Si enim conſideras tempora paſsionis dominicæ, & ruinæ
Hieruſalē, quãdo ſubuerſa eſt, uidebis quomodo nõ in patiẽtia abuſus ſit eis deus. A quin
todecimo quippe anno Tiberij Cæſaris uſq; ad ſubuerſionē templi dei (quia oportuerat
modicũ aliquid intereſſe tẽporis) in patiẽtia dereliquit, propter eos qui per ſigna atq; por-
tenta apoſtolorũ credituri erãt. Scito quomodo accepi propter te opprobriũ à contẽnen
tibus ſermones tuos. Poteſt fieri ut prophetes hoc dicat, contemptus à populo peccatore
ſuper his quę prædicabat. Ait quippe & alibi: Cõpleui dies meos irriſione. Opprobrium
ergo patiť ab his qui ſermones dei audire contẽnunt, & deprecatur ut dei habeat auxiliũ,
dicẽs: Scito quomodo acceperim propter te opprobriũ à contemnẽtibus ſermones tuos.
Conſummaui eos. Prophetes poteſt hoc dicere, ſed magis conuenit ſaluatori, cuius poſt
paſsionē uenit cõſumptio Hieruſalē, & interfectio populi Iudæorũ. Poſt hæc quia multa
paſsi ſunt prophetæ propter legationē uerbi & increpationes dei, quas ad populũ profe-
rebãt, oportet auditores paucis cõmoneri de uita eorũ atq; promiſsis, & noſtra uolũtate:
ut iuxta poſsibilitatē uiriũ ſi uolumus requiē conſequi cũ prophetis, etiã opera eorũ face
re nitamur. Quod aũt loquor iſtiuſmodi eſt. Frequẽter in oratione dicimus: Da omnipo
tens, da nobis partem cum prophetis, da cũ apoſtolis Chriſti tui, tribue ut inueniamur ad
ueſtigia unigeniti tui. Hęc loquẽtes nõ ſentimus quę petimus. Re enim hoc dicimus: Fac
nos ſic odio haberi, ut odio habiti ſunt prophetæ, & da nobis uerba talia ſuper quæ perſe-
cutionē patiamur. Da in iſtas incidere calamitates quas apoſtoli ſuſtinuerũt. Dicere quip
pe, da mihi partē cum prophetis, nolentē id pati quod prophetæ, omniũ iniuſtiſsimũ eſt:
Dicere, da mihi partem cũ apoſtolis, nolentē ex affectu Pauli uere loqui, in laboribus plu
rimum, in plagis abũdanter, in carceribus ſupra modũ in mortibus ſæpe, & reliqua, om-
nium eſt iniquiſsimũ. Si itaq; uolumus requieſcere cũ prophetis, cõſideremus uitas pro-
phetarum, quomodo ex eo q; increpabãt & arguebãt delinquẽtes, iudicati cõdemnatiq;
ſint, lapidati, ſecti, in occiſione gladij occubuerũt circumeuntes in melotis & in caprinis
pellibus, in egeſtate, in tribulatione & miſeria, in ſolitudinibus errãtes. Eo tẽpore quo e-
rant ſynagogæ plurimæ in Iſrael, nihilominus illi in deſertis & mõtibus & ſpeluncis & ca
uernis petrarũ latitabãt. Quid ergo eſt? Si quis uult imitari uitas prophetarũ, increpet ar-
guatq; peccatores, ſtatim odiũ merebiť, ſtatim ei detraheť, ſtatim patieť inſidias. Quod e-
tiã nunc in eccleſiis ſæpe uidemus accidere. Peccauerit quodlibet quiſpiã: is qui præſidet
populo & regit eccleſiaſticam diſciplinã, eijcit eum de congregatione ſanctorũ illico. Ille
circuit ciuitatē, lacerat eum qui quantũ in ſe fuit eccleſiã uindicauit. Verũ nos nõ prębea
mus his aurē qui propter excõmunicationē ſui tam præpoſitos q; omnē eccleſiæ cõuen-
tum ueſano ore dilacerãt. Beati uero apoſtoli omni admiratione digni innumerabilibus
propter ueritatē iniurijs affecti loquebanť, Propterea cõplaceo mihi in infirmitatibus, in
cõtumelijs, in neceſsitatibus, in perſecutionibus & anguſtijs pro Chriſto. Hoc tantũ la-
borate cõuenit, ut pro nulla alia re niſi pro Chriſto ſuſtineamus contumeliã, & neceſsita
tis cauſa ſit Chriſtus. Id optemus, ut maledicta perpeſsi, ꝑ ueritate nos maledici ſciamus,
qui eã defendimus, et ſcripturarũ uolũtate omni cũ fiducia eam prędicamus. Igiť quantũ
poſſumus ad uitã prophetarũ & apoſtolorũ cõuerſationē imitandã nos extẽdamus, mo-
leſtias & pericula nõ uitãtes. Athleta enim ſi difficultatē certaminis fugerit, cũ lætitia nõ
coronať, & laudis gloriã non conſequiť. Et erit ſermo tuus mihi in lætitiã. Nõ ait eſt, ſed
erit. Siquidē in præſenti tẽpore carceres, exilia, cõtumelias ac labores mihi tribuit: ſed ho-
rum omniũ finis erit lætitia. Et erit ſermo tuus mihi in lætitiam & gaudiũ cordis mei, quia
inuocatũ eſt nomen tuum ſuper me domine pater omnipotens. Etiam ſi Chriſtus hoc di
cit, non abhorret ab intellectu. Nomē quippe patris inuocatum eſt ſuper eum. Non ſedi
in concilio ludentium. Siquãdo uidebat prophetes non ſollicitorũ concilium ſed luden-
tium, fugiebat illud. Vnde oportet noſſe differentias conciliorum ſolliciti atq; ludẽtis. Si
hoc concilium noſtrũ ſollicitum eſt, ſi omnia eum eccleſiaſtica diligentia quærit, ſi ſermo
cum diſciplina, ſi uita ſollicita eſt, ſi negocia cum cautela, concilium eſt non ludẽtium, ſed
ſollicitorum. Si aũt dereliquerit ſtudium religionis, & uacauerit luſibus mundi iſtius qui
ueniunt à prauitate, fit conciliũ ludentium. Ait itaq; prophetes: Non ſedi in concilio lu-
dentium, ſed timebã à facie manus tuæ. Cum duo mihi eſſent propoſita, ſedere in conci-
lio ludentiũ, & offendere maieſtatē tuã, aut certe ſurgere de eo, & ea facere quæ tibi pla-

cita

cita erant, magis elegi ſurgere de cõgregatione ludentiũ, ut amicus tuus eſſem, q̃ contra
ria faciẽs, inter eos qui hoſtes ſunt cõputari. Non ſedi in cõcilio ludentiũ, ſed timebã à fa
cie manus tuæ. Et ſaluator noſter non ſedit in concilio ludentiũ, ſed ſurrexiſſe ſe docens,
ait: Dimittet̃ uobis domus ueſtra deſerta. Reliquit enim ſermo dei diuinus concilium Iu-
dæorũ, & aliud ſibi conciliũ ex gentibus cõgregauit. Solus ſedebã. Et ipſe tantũ ſine ex-
poſitione ſermo ædificat audientes. Quando eſt multitudo peccantiũ nec ſuſtinet ſecum
iuſtum pie uiuere, tũc indigens eſt fugere congregationẽ eorum, & imitari prophetã lo-
quentẽ, Solus ſedebã: imitari Eliam miſerabiliter conquerentẽ, Domine prophetas tuos
occiderunt, altaria tua ſuffoderũt, & ego relictus ſum ſolus, & quęrunt animã meam acci
pere illam. Si autẽ uoluerimus ſacratius aliquid accipere in eo quod dicit̃, ſolus ſedebam,
forſitan inueniemus dignam interpretationẽ ſpiritu ſancto. Quando uitam multitudinis
imitamur, nec conuerſatio noſtra à populo melior, nec cõtempto iudice deo ab hominũ
malitijs ſeparatur, nõ poſſumus dicere ſolus ſedebã. Sedemus quippe cũ plurimis. Quan
do autẽ uita noſtra fuerit iſtiuſmodi, ut nullus nobis ſenſu, ſermone, geſtis coęquetur, tũc
poſſumus dicere ſolus ſedebam. Licet ei qui non eſt presbyter, aut epiſcopus, aut diaco-
nus, aut alia qualibet decoratus eccleſiæ dignitate, bene uiuenti dicere, ſolus ſedebã, quia
amaritudine plenus ſum. Si arcta & anguſta eſt uia quæ ducit ad uitã, expedit tibi ab om-
ni dulcedine recedẽti, ut amaritudine in præſenti ſeculo cõplearis. An ignoras quoniam
ſolennitas dei adiũctis amaritudinibus celebrat̃? Ait quippe ſermo diuinus: Cum habue-
ritis diem feſtum, azyma ſuper amaritudinẽ mãducabitis. Simul autẽ conſiderandũ puto
quid uelit hæc iuſsio quæ præcepit agentẽ paſcha dei, azyma cũ amaritudinibus mãduca
re. Et de azymis quid eſt mea interpretatio, apoſtolus Paulus expoſuit. De amaritudine
uero quod ſequit̃, neceſſe eſt ut aliquid apoſtolicæ diſputationi ſimile reddat̃. De azymis
itaq; Apoſtolus ita dicit: Feſta celebremus nõ in fermento ueteri, neq; in fermẽto malitię
& nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. De amaritudinibus neceſſe eſt ut talis
ratio reddat̃, quæ doceat ſic eas celebrandas, quomodo azyma comedant̃. Habeto ſynce
ritatem & ueritatem, & amaritudines te ſequent̃, & mãducabis azyma cũ ſynceritate &
ueritate. Quia Paulus iſtiuſmodi azyma comedebat, ſequebat̃ eum amaritudo dicentem:
Inimicus uobis factus ſum uera dicens. Mãducabat amaritudines in dolore, in labore, in
uigilijs frequẽter, in fame & ſiti, extra cætera quæ pro totius mũdi ſalute pãdebat, & quæ
eum faciebãt præſidem ueritatis azyma cũ amaritudinibus mãducare. Et lex quidẽ hæc
dicit: Azyma cũ amaritudinibus comedite & implemini. ſicuti & alio loco dicit̃ de qui-
buſdã: Mãducate et implete uos. Propheta uero nõ ait, amaritudinẽ comedi, ſed amaritu
dine repletus ſum. Hoc eſt in me tantũ ſeculi perſecutionũ põdus incũbit, ut plenus ama
ritudine fierẽ. Quare qui me cõtriſtant, confortant̃ in me? Multa paſſus eſt Hieremias ab
his qui ueritatẽ audire nolebant, & etãt illo in hoc ſeculo fortiores, quoniã nõ regnũ dei
de ſeculo iſto, ſed de alia quadã uiuentiũ regione. Et ſaluator ait: Si eſſet de hoc mũdo re-
gnũ meũ, miniſtri mei laborarent ut nõ traderer Iudæis. Cõfortantur ergo aduerſus eum
in ſeculo iſto. Et quod iuſtus debilior ſit à perſequẽtib. ſe, uide martyrũ paſsiones. Iudex
in altis tribunalibus ſedet ad ructũ & ad delitias prominens: Chriſtianus in quo Chriſtus
habitat iudicatur plenus amaritudine, & ad mortẽ uſq; ſubiectus, cõfortatis inimicis ſuis
aduerſum ſe. Plaga mea firma eſt. Qui cõfortantur in me, uulnera inferunt mihi, et plaga
mea firma eſt. Siue de cruce domini prædictũ, ſiue de iuſtis, ſiue ſpecialiter de Hieremia
uolueris accipere, nõ abhorrebit à ſenſu, Plaga mea firma eſt, unde ſanabor? Et Saluator
poteſt dicere, unde ſanabor? reſurrectionẽ ſuam poſt clauorum annũcians uulnera: & iu-
ſtus qui poſt plagas recipit ſanitatem. Facta eſt mihi (ſubaudit̃ plaga) ſicut aqua mendax
non habens fidem. Siquidem plaga mea non manet, ſed ſuper me tranſit. Ideo hæc dicit
dominus. Si cõuerſus fueris reſtituam te. Ad omnes hæc loquitur deus quos reuerti uult
ad ſalutem. Videtur autem quiddam ſignificare myſterij in eo quod ait, reſtituam te. Ne-
mo quippe reſtitui poteſt, niſi in eum locum unde ante diſceſſerat: utputa ſi membrũ cor
poris mei fuerit à compage diſiunctum, medicus illud in priſtinum locum reſtituere co-
natur. Si aliquis ſeparatus è patria in exilium mittitur, et poſtea per indulgentiam eorum
qui poſſunt exules ſoluere reddit̃ libertati, redit unde fuerat expulſus. Miles quoq; abie-
ctus ex ordine ſuo, reſtituitur ordini ſi acceperit ueniam. Ita & nunc dicitur ad mortale

genus

genus(id eſt ad nos homines qui à deo fueramus auerſi) Si cõuerſi fueritis reſtituam uos. Finis quippe repromiſsionis reſtitutio eſt, ut in Actibus Apoſtolorum legimus, uſq; ad tempora reſtitutionis omnium quæ locutus eſt deus per os ſanctorum prophetarũ ſuorum in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Duodecima. De eo quod ſcriptum eſt. Ecce ego mitto piſcatores multos, dicit dominus. Cap. XVI

IN euangelio quod ſecundũ Matthæũ eſt, ſcribitur Saluator noſter ueniſſe circa mare Galilææ, & ibi uidiſſe Simonem & Andream fratrem eius mittentes retia in mare. Erant quippe piſcatores. Ibiq; additur. Videns autem eos Ieſus, dixit eis, Venite poſt me, & faciam uos piſcatores hominum. Et relinquẽtes retia ſua ſecuti ſunt eum. Et fecit eos Saluator de piſcatoribus piſcium piſcatores hominum. Alios quoq; duos fratres inuenit dominus, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrẽ eius in nauicula cum patre Zebedæo reficiẽtes retia ſua. Quos cum ſimiliter ad euangelij miniſterium prouocaſſet, piſcatores hominũ reddidit. Si quis ergo iuxta hanc hiſtoriã conſideret diſcipulos ſaluatoris, ut habeant non ſolum gratiam ſermonis ita ſcripturarum ratione contextam ut retia, quæ poſsint ſuper humanas animas gyro artificis ſuperfundi, & conſideret hoc ipſum cum ſumma ratione fieri: uidebit quomodo non tunc tantum ſaluator, ſed & uſq; ad præſentem diem mittat hominum piſcatores, inſtituens eos animas liberare de mari, & ex acerbiſsimis fluctibus ad aurã producere liberiorem. Verũ illi piſces cum ſagenis, retibus, atq; hamis extracti de aqua fuerint, moriuntur. Apud nos uero cum aliquis fuerit ſermonis rete comprehenſus, & eductus de mari ſeculi, moritur quidem & ipſe, ſed peccato, ſed mundo, ut conſurgens Chriſto uiuat deo. Si ergo poſsis ad intelligendum ſenſum quem conamur exponere, animo inducere, piſces de mari extractos aliam rurſus uitam aſſumere, & aliud corpus induere, tunc ſcies quo nobis profecerit exemplum. Nemo blaſphemet, nemo male laceret, non uocetur crimen, quod ab alterius abductum eſt intelligentia. Et tu igitur cum de ſeculi iſtius fluctibus per diſcipulos domini fueris extractus, muta corporis uitia, muta ſenſum animæ: non ſis ille piſcis qui in ſalſis uerſabaris undis, ſed de profundo gurgite erutus ad meliora conuertere, ſecundum illud apoſtolicum: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini contemplantes in eandem imaginem transformamur de gloria in gloriam quaſi ab domini ſpiritu. Et cum fueris ab apoſtolis ac diſcipulis Ieſu marinis fluctibus liberatus, noli quærere profundum, ſed in montibus ſit conuerſatio tua: ut iam non habeas opus piſcatoribus, qui te rurſus de fluctibus extrahant, ſed alijs quibuſdam quos uenatores ſcriptura nuncupat, qui te poſtea uenentur de monte, de colle, de locis altioribus: ibi ſit deambulatio tua, ibi mens, greſſus & ſtatio: obliuiſcere maris, obliuiſcere uallium ac profundorum: ueni ad montes prophetas, ueni ad colles iuſtos, in ipſis ſit cõuerſatio tua: ut cum dies mortis aduenerit, mittantur uenatores, alij quidam à piſcatoribus, qui ſuper aſſumptionem conſtituti ſunt, & te cum cæteris ſanctis de colle, de monte, de altiori loco accipiant. Vide autem ſi non ſacrata uoce in eadem ſententia propheta conſentit dicens. Ecce ego mitto piſcatores multos dicit dominus, & piſcabunt eos. Et poſt hæc mittam uenatores multos, ut capiant eos ſupra omnem mõtem, & collem. Si uis & tu ab his uenatoribus capi, caue ne uerſeris in uallibus, ne in alia humili regione conſiſtas. Quære colles, quære montem, in quem uiſo populo dominus aſcẽdit, & ſecuti ſunt eum diſcipuli, ex quo aperiens os ſuum docuit eos dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Et reliquas ſeptem beatitudines. Neq; uero putes licere his uenatoribus aliunde homines niſi de montibus ac collibus quærere, & quod ſequitur, de cauernis petrarũ. Vnde poſſum intelligere petras? unde cauernas petrarũ? Venio ad Exodum, quæro aliquam interpretationis occaſionem, ibiq; inuenio uolentem Moyſen uidere dominum, & dominum eidem promittentem, atq; dicentem. Ecce pono te in cauerna petræ, & conſpicies poſteriora mea, faciem autem meam non uidebis. Si cõſideres quid ibi petra dicatur, & foramen petræ, intelligis & cæteras petras, & petrarũ foramina. Quæ igitur eſt petra? Dominus Ieſus Chriſtus. Bibebant enim de ſpiritali ſequente eos petra: et ſuper petram ſtatuit pedes meos, in trigeſimonono Pſalmo dicitur. Quod eſt foramen

petræ? Vide eum apud deum patrem uerbum deum, uidebis integrã petram: uide diſpenſationem aſſumpti corporis, uidebis foramen petræ, quod per poſteriora dei iuxta poſsibilitatem imbecillitatis ſuæ humanus intuetur aſpectus. Hoc enim eſt quod ait, Videbis poſteriora mea. Inueni unam cauernam unius petræ, quæro alias petras, & alias cauernas, uenio ad chorum prophetarum, atq; apoſtolorum, et dico quia omnes imitatores Chriſti petræ ſint, ut petra eſt ille qui docuit. Et ſicut ille habet foramen per quod uidentur poſteriora dei, eodem modo unuſquiſq; noſtrum qui per ſermones ſuos uiam pandit ad intelligendum deum, facit & ſe foramen petræ. Si autem aliter uis intelligere petram, & petræ foramen, uide per Moyſen legem: per Eſaiam prophetã, per Hieremiam, alia eloquia diuina. Sin uero angelus fuerit, & loquatur in homine, iuxta illud propheticũ, Angelus qui loquebatur in me, eſto in angelo, & per foramen eius angelice uideto deum. Exemplum habeo neceſſarium, ut doceam quomodo poſsit aliquis in angelo conſiſtens uidere deum. Scriptum eſt in Exodo, Apparuit angelus domini in flamma rubi Moyſi, & uidebat Moyſes quia ardebat rubus, & non comburebatur. Et nõ ſicuti cœperat ſcriptura in eo quod dixerat, Apparuit Angelus domini, ſic & in reliquis ſubſecuta eſt, ut diceret, ego angelus domini, ſed ait: Ego deus Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob. Erat ergo ibi deus in angelo uiſibili, et per foramen eius apparebant poſteriora eius. Quia igitur neſcis quo tempore mittantur uenatores, caue ne aliquando de monte deſcendas, ne relinquas colles, ne de cauernis petrarũ exeas. Si enim foris fueris inuentus, dicentur tibi ea quæ ij qui foris ſunt merentur audire: Stulte hac nocte anima tua repẽte auferetur à te: quæ autem paraſti, cuius erunt? Dicentur autem tibi iſta, ſi dixeris, deſtruam apothecas, & maiores ædificabo, & dicam animę meæ: Anima, habes bona repoſita in annos multos, requieſce, comede, bibe, lætare. Animaduertis de montibus & collibus deſcendentẽ, animaduertis conſiſtentem extra petræ foramen, quomodo etiam & ea putet bona eſſe quæ nulla ſunt dicens, Dicam animæ meæ, habes multa bona repoſita? Frumentũ, & ubertatem terrenorum fructuum eſſe arbitratus eſt bona, neſciens quia uera bona non naſcuntur in maledicta terra, ſed in cœleſtibus regionibus: theſaurizauit ſibi in terra, quia in terra eſſe theſauros arbitratus eſt. Si quis autem ſublata cruce ſequitur dominum Ieſum, & theſaurizat ſibi in cœlo, non dicitur ei, Stulte hac nocte animam tuam repetent à te: ſed uenientes uenatores, & quærentes animalia de montibus, de collibus, de cauernis petrarum, etiam illum cum eis pariter accipient de uenatione ſublimi, & ad ſublimiora beatitudinis regna portabunt. Quia oculi mei ſuper omnes uias eorũ. Super omnes uias iſtiuſmodi hominum qui in montibus conuerſantur, in collibus ambulant, in cauernis habitant petrarum, habet oculos deus. Non ſe abſconderunt à facie mea. Qui ſancti ſunt, nõ ſe abſcondunt à facie dei: qui autem iniuſti, abſcõduntur à facie eius. Adam poſt tranſgreſsionem cœleſtis mandati audiuit uocem domini dei deambulantis in paradiſo poſt meridiem, & abſcondit ſe. Sanctus hoc non facit, ſed conſcientia actuum ſuorum habet fiduciam ad deum. Si enim conſcientia nos nõ reprehenderit fiduciam habemus ad deum, & quodcunq; petierimus accipiemus. Verum Adam quãuis peccauerit, tamen non uſq; ad perfectam malitiam mens eius corruit, & ideo abſcõſus eſt à facie dei. Cum autem peccauit impijſsimus fratricida, animaduertite quid fecerit. Egreſſus eſt à facie dei, & habitauit in terra Naid. Si ad malorum comparationem uenias, melius eſt abſcondi à facie dei quàm fugere eum. In alio quippe conſcientiæ uulnus inflictum tenebras et ſecreta perquirens, leuare oculos non patitur ad cœlum. In alio autem deſperatione nata contumacia negligit dominum. Non ſe abſconderunt à facie mea, neq; abſconditæ ſunt iniquitates eorum contra oculos meos. Iuſti ſuper quas iniuſtitias non ſe abſconderunt à facie dei? Aliquando fuerunt in peccatis, quando erant in mari, ſed à piſcatoribus extracti ſunt. Ne itaque ſuſpicentur quia non ex miſericordia, ſed ex proprio merito ad montes uenerint, cõmonens illos ſermo diuinus, & in illis nos, & idcirco poſt proſpera atq; felicia triſtia inferẽs, dicit: neq; abſconditæ ſunt iniquitates eorum contra oculos meos. Quæ ſequuntur difficultatem nobis interpretationis obijciunt. Siue enim intelligamus ea cohærere ſuperioribus, nihilominus de retribuendis ſupplicijs pertimeſcimus: ſiue uidentur non hærere cum ſuperioribus, quæ de piſcatoribus & uenatoribus diximus, & ſic nõ modicum nobis ſcrupulum generant. Et retribuam illis primum duplices iniuſtitias eorum, & pecca-

ta ipſorum in quibus contaminauerunt terram meam, in morticinis abominationum ſuarum, & iniquitatibus ſuis quibus impleuerunt hæreditatem meam. Quod ait primũ, ſiue non intelligentes quidam quod ſcriptum eſt, abſtulerũt, ſiue Septuaginta interpretes ſicut & cætera ſecundum diſpenſationem ſuam auferre uoluerunt, dominus uiderit. Nam iſtum locum cum cæteris editionibus conferentes inuenimus poſitum. Et retribuam illis primum duplices iniuſtitias eorũ: ut oſtendatur quia etſi ex poſterioribus factis digni effecti ſunt beatitudine dei, attamen quia aliquando peccauerũt, & humanis uitijs non carebãt, primũ oportet eos recipere ſua delicta. Et uide ſi non uera ſit ratio. quis peccata nõ recipit? Nempe ille qui poſt credulitatem & baptiſmum audierit dominũ dicentem, dimiſſa ſunt tibi peccata, nec ultra peccauerit. Si autem poſt lauacrum & ueniam delictorum, rurſus ad priſtinas ſordes fuerimus reuerſi, & adhuc imperfecto ſenſu ab apoſtolorum ueſtigijs recedentes, aut iniuſta geſſerimus aliqua, aut certe in ipſa iuſtitia ſint aliqua nata peccata, quid nobis fiat conſideremus: utrum ne egrediẽtes de præſenti ſeculo ſi habuerimus uitia, uel uirtutes, recipiemus pro uirtutibus præmia, & dimittentur nobis ea quæ ſcientes peccauimus: an plectemur pro delictis, neq; recipiemus præmia pro uirtutibus. Sed neutrum horum uerum eſt, quia & pro peccatis torquebimur, et pro iuſtitia recipiemus præmia quæ meremur. Si enim poſt fundamentum Ieſu Chriſti non ſolum in tuo corde aurum, & argentum, & lapidem precioſum (ſi tamen habes aliquid auri, uel argenti) ſuperædificaueris, uerum & ligna, fœnum & ſtipulam, quid tibi uis fieri cum anima ſeiuncta fuerit à corpore? utrum nam ingredi uis in ſancta cum lignis tuis, cum fœno & ſtipula, & polluas regnum dei? an propter lignum, fœnum, & ſtipulam foris reſidere, & pro auro, argẽto, & lapide precioſo nihil mercedis accipere? Sed neq; hoc æquum eſt. Quid igitur ſequitur, niſi ut primũ propter ligna ignis tibi detur, qui conſumat fœnum, lignum, uel ſtipulam? Deus quippe noſter apud eos qui poſſunt intelligere diuina, ignis dicitur eſſe conſumens. Et cum dicat propheta, Deus noſter ignis conſumens eſt, non appoſuit quid conſumat, tibi derelinquens de manifeſtioribus intellectum. Neque enim id quod ad imaginem & ſimilitudinem ſuam permanet, ignis iſte conſumit, non proprias creaturas, ſed ſuperædificata ligna, fœnũ, ſtipulam. Locus eſt difficilis, & ad interpretandum nimij ſudoris egens, ut cum primis ſecunda conſentiant. Repromiſſiones legimus, & poſt proſpera repente triſtia prædicantur. Et retribuam (inquit) illis primum duplices iniuſtitias eorum. Neceſſario appoſitum eſt primum. Primum quippe propter iniuſtitias tormenta perpetimur, deinde propter iuſtitiam coronamur. Neq; enim econtrario ante tribuenda ſunt iuſta, & ſic reddenda peccata, ut ceſſantibus bonis uitia æterna permaneant: ſed ante recipiemus mala, & deinde bona, ut ſublatis uitijs uirtutes permaneãt in æternum. Obſerua omnem theſaurum ſcripturarum, & inuenies ſemper deum ea primũ comminantem quæ triſtia ſunt, & ea deinceps inferentem quæ læticiam præbeant audientibus. Occidit & uiuificat, percutit, & ſanat, ipſe dolorẽ facit, & rurſum reſtituit. Percuſſit, & manus eius ſanauerunt. Super his ergo qui iuſtus eſt intellectu pio conſiderans quæ dicuntur ingemiſcat, & dicat. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur (inquit) ſine macula, & operatur iuſtitiam, qui loquitur ueritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos. Nos etiam non his opprobremus qui à peccatis ad pœnitentiam conuertuntur, ſcriptura dicente, Ne improperes uiro conuertenti à peccatis. Opprobrium nõ accepit aduerſus proximos ſuos, ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, timentes autem dominum magnificat. Omnes igitur quicunq; materiam illius ignis habemus in nobis, primum recipiemus noſtra delicta. Sed dicit mihi aliquis de audientibus. Expone & id quod ſequitur, Duplices iniuſtitias eorum. Eſto quippe recipio mea peccata, ut compleatur id quod ab apoſtolo dictum eſt. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autẽ ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Cur uero duplicia recipio peccata? Cui reſpondendum eſt, quia ſeruus qui ſcit uoluntatem domini ſui, & non facit eam, plagis uapulabit multis, Dignum ſiquidem eſt eos qui gentes ſunt ſimplicia recipere peccata, & nos duplicia, dicente apoſtolo. Voluntarie peccantibus nobis poſt cognitionem ueritatis, iam ultra non remanet pro peccato hoſtia. Horribilis autẽ quædam expectatio iudicij, ignis zelus comedere habens

aduerſarios. Prophetatũ eſt de his qui à piſcatoribus & uenatoribus de profundo in montibus ſunt abſtracti, quomodo recipiant primum duplicia peccata ſua. Poſt hæc de uocatione gentium prophetatum eſt, non eorum qui necdum cognouerũt Chriſtum, ſed qui iam uocati ſunt, ut ſciant laudes referre pro gratia, & in eccleſia conſiſtentes confiteantur & adorent nomen eius. Domine fortitudo mea, & adiutorium, & refugium meum in die malorum, ad te gentes uenient ab extremo terræ, & dicent, quoniam falſa poſſederunt patres noſtri ſimulacra, nec eſt in illis utilitas. Quomodo ab extremo terræ uenerũt gentes ad dominum, & dixerunt, quoniam falſa poſſederũt patres noſtri ſimulacra, nec eſt in illis utilitas? Quinam iſti qui ueniunt ab extremis? Sunt alij primi terræ, ſunt alij nouiſſimi. Qui ſunt primi? Sapiẽtes, facundi, nobiles, diuites, optimates. Qui ſunt extremi? Stulta mundi elegit deus ut confundat fortia, & ea quæ non erant, ut deſtruat quæ ſunt. Venient gentes ab extremo terræ. Quaſi dixerit, de his omnibus qui ſunt nouiſſimi ſuper terram, de fatuis, de ignobilibus, de abiectis. Et dicent, quoniam falſa poſſederunt patres noſtri ſimulacra, nec eſt in illis utilitas. Non quia & uera ſint idola, ad quorum diſtinctionem nunc falſa dicantur, ſed idola quæ falſa ſunt per naturam nulla eſt in eis utilitas. Si faciet ſibi homo deos, & iſti nõ ſunt dij. Non ſolum de corporeis ſimulacris faciũt ſibi homines deos, ſed & de corde confingunt. Qui enim poſſunt ſimulare alium creatorem extra uniuerſitatis deum, alium ſpiritum ſanctum, alium Chriſtum, alia ſecula extra hæc quæ cernimus, ij omnes fecerunt ſibi deos, & adorauerunt opera manuum ſuarum. Omnes philoſophi qui uaria dogmata prodiderunt, omnes hæretici qui autores ad aliter credendum de deo miſeris mortalibus extiterunt, fecerunt ſibi idola, & animi uoluptatem putauerunt deum, & conuerſi adorauerunt opera manuum ſuarum, putantes uera eſſe quæ finxerant. Omnes igitur tam de uiſibili materia quàm de falſis dogmatibus fingentes ſibi deos corripit nunc ſermo diuinus dicens. Si faciet ſibi homo deos, & iſti nõ ſunt dij. Propterea manifeſtabo illis in tempore iſto opus manuum mearum, oſtendam illis uirtutem meam. In quo tempore, niſi iſto quo ſaluator noſter aſſumpſit corpus humanum? Et ſcient quia ego ſum dominus. Deinde alia ſequitur prophetia, quã neſcio quare apud Septuaginta non inuenientes, in cæteris editionibus quæ cum Hebræo cõſentiunt ſermone, reperimus: quæ plena eſt neceſſarijs rebus, & tam utilibus, ut poſsit ſi animus fuerit attentus, à uitijs reuocare lectorem. Sic autem ſequitur. Peccatum Iuda cõſcriptum eſt in ſtilo ferreo, in ungue adamantino, ſculptum ſuper pectus cordis eorum. Quoniam difficile eſt aliquem ſe malum confiteri, ideo Iudæi qui exemplaria nonnulla falſarunt, etiam in hoc loco pro peccato Iuda peccatum eorum poſuerunt. Sed ſi figuraliter conſideres (ut ſæpe oſtendimus) Iudam Chriſtum nuncupari, forſitan peccatum Iudæ peccatum noſtrum eſt qui credimus in Chriſtum de tribu Iuda & ex eius ſecũdum carnem ſtirpe naſcentem. Si autẽ uolueris ſacratius intelligere de proditore Iuda dictum, Peccatum Iudę ſcriptum eſt in ſtilo ferreo, in ungue adamantino ſculptum ſuper pectus cordis eorum, repugnabit tibi quod ſequitur eorum. Igitur (ut ſupra diximus) ſuper nos qui peccamus iſta conueniunt, quorum peccata non forinſecus alicubi conſcribuntur, ſed in cordis conſcientia ſtilo exarata ferreo, ſculpta ungue adamantino. Quod autẽ peccata noſtra ſcribantur in pectore, ex his quæ ſequuntur intellige. Antequam peccatum faciam nulla in corde meo peccati imago uerſatur: cum autem conſcientia peccati imaginem ſumpſerit, habeo formam illius, & ſemper ante oculos cordis mei delicti pompa depingitur. Et ſi quidem eſſet peccatum meum atramento conſcriptum, forſitan delerem illud: nunc autem ſcriptum eſt in ſtilo ferreo, & in ungue adamantino ſculptum eſt ſuper pectus cordis mei, ut mecum ad tribunal ueniat, & compleatur illud quod à Chriſto prophetatum eſt. Nihil abſconſum quod non manifeſtabitur, & nihil occultum quod non palàm fiet. Nudabitur pectoris mei conſcientia, & aperto corde uidebuntur literæ peccatorum, quæ in ſtilo ferreo, in ungue adamantino ſculptæ ſunt. Atq; ita uniuerſa ſpectantium multitudo leget in pectore meo ſignatas imagines peccatorum. Nihil enim abſconſum quod non reuelabitur. Et inter ſe inuicem cogitationum accuſantium ſiue defendentium. Et nolite ante tempus iudicare donec ueniat dominus, & illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet conſilia cordium. Cui manifeſtabit? utique non ſibi, qui antequam fiant cuncta cognoſcit; ſed his qui cum illo uenturi ſunt, & propter pu-

ritatem mentis & corporis agnū ſequentur, oſtendet delicta in corde peccatoris expreſſa, ut reſurgant iuſti in gloriam, peccatores uero in opprobrium & confuſionem æternam. A quibus liberet nos deus reſurgentes cum Chriſto Ieſu, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Decimatertia. De eo quod ſcriptum eſt, Quomodo conuerſa es in amaritudinem uitis alienæ? uſq; ad eum locum in quo ait, Maculata es in conſpectu meo iniquitatibus tuis dicit dominus. Cap. 11

DEus mortem nō fecit, neq; delectatur in perditione uiuentium. Creauit enim ut eſſent omnia, & ſalutares generationes mundi, nec eſt in eis uenenum mortis, neq; inferni regnum ſuper terram. Deinde paululū ultra procedens reperio unde ſit mors. Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Omnia igitur bona in nobis & propter nos cōdidit deus, ſed noſmetipſi malitiam atq; peccata, propria nobis attraximus uoluntate. Vnde & in præſenti lectione per prophetam nunc queritur deus, & quodammodo dubius inquirit, quomodo in quibuſdam amara ſit anima, quam dulcem ipſe condiderat, & ait: Quomodo conuerſa es in amaritudinem uitis alienæ? Quod dicit tale eſt. Ego feci pedes quibus ingrederetur mortale genus, qua cauſa factum eſt ut claudicent plurimi? Ego feci omnia membra ualida, atq; integra, quomodo uideo in multis debilia, atq; inutilia? Itaq; non ſolū primi hominis anima, ſed & uniuerſorum ad imaginem & ſimilitudinem dei facta eſt, & antiquior eſt hæc imago quæ dei eſt, imagine zabuli quam poſtea nobis induimus ob peccatum. Vnde debemus magnopere laborare, ut quomodo delinquētes portauimus imaginem terreſtris, ita ad pœnitentiam conuerſi portemus imaginem cœleſtis, ad quam & uniuerſa primum condita creatura eſt, ob cuius in malum conuerſionem nunc peccantes ſermo corripiens ait. Quomodo conuerſa es in amaritudinem uitis alienæ? Ego autem plantaui eam fructiferam, uniuerſam ueram. Et ante diximus, & nunc eadem plenius ut intelligatis repetimus, quia deus bonam plātauit hominis animā, ſed ipſa uitio ſuo aduerſus conditoris deprauata ſit uoluntatem. Ego autem plantaui te uitem fructiferam, uniuerſam ueram. Non ex parte ueram, & mendacem ex parte plantaui, ſed uniuerſam ueram. Quomodo contra plantationem meam conuerſa es in amaritudinem, & facta es uitis alienæ? Poſt hæc ſequitur, Si abluta fueris nitro, & multiplicaueris tibi herbam poam, maculata es in conſpectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. Ergo ne hoc arbitrandum eſt, quia anima peccatrix nitro conata ſit purgare maculas ſuas, & aſſumens poam, quæ oritur ex terra, immunditiam delictorum à ſe mundare contenderit? Vnde nunc ad eam loquitur ſermo diuinus. Si abluta fueris nitro, & multiplicaueris tibi poam, maculata es in conſpectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. An id quidem uerius exiſtimandum eſt, quia ut ſacra uolumina omni uirtute ſunt plena, ita & dei ſermo omni uirtute ſit plenus, & habeat iſtiuſmodi fortitudinem, quæ poſsit purgare uitia, & ſordibus defricatis ad colorem priſtinum reuocare? Viuus eſt quippe ſermo dei, & efficax, & acutus ſuper omnem gladium utrinq; acutum, & reliqua. Ex quibus diximus pro paſsionibus animæ remedia habere ſermonem, eſſe in eo nitrum, eſſe poam, quibus ſordes abluantur. Neque uero omne peccatum nitro ſermonis & poa poteſt emundari, ſed ſunt aliqua delicta quæ non indigeant facili curatione, nec ad nitrum & poam tantum abluta diſcedant. Sic nunc dicit: Si ablueris te nitro, & multiplicaueris tibi poam, maculata es in conſpectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. Et quomodo ſunt quædam uulnera quæ malagmatibus, & oleo, & alligaturis reddūtur priſtinæ ſanitati: alia uero ſunt iſtiuſmodi, de quibus dicatur, non eſt malagma imponere, neq; oleum, nec alligaturas, ſed terra ueſtra deſerta, ciuitates ueſtræ igne exuſtæ: ſic ſunt quędam peccata quæ animam ſordidant, & indigent homine qui babeat poam, nitrique ſermonem: alia uero talia ſunt ut non poſsint ſupradicti ſermonis uirtute curari. Neq; enim ſordibus comparantur. Idcirco ſciens differentias peccatorum, per Eſaiam dominus dicit. Lauabit dominus ſordes filiorum & filiarum Sion in ſanguine. Emundabit de medio eorum ſpiritu iudicij, & ſpiritu combuſtionis ſordes & ſanguinem. Sordes ſpiritu iudicij, ſanguinem ſpiritu com-

buſtionis. Si peccaſti, & peccatorum ſorde pollutus es, lauabit dominus ſordes filiorum, & filiarum Sion, & ſanguinem emundabit de medio eorum. Si autem mortale peccatum eſt, non poſſumus nitro poaq; mundari, ſed ſpiritu iudicij, ſpiritu combuſtionis & pœnę. Forſitan & Ieſus baptizat ſpiritu ſancto, & igne: non quia eundem in ſpiritu ſancto, atque igne baptizet: ſed quo ſanctus baptizetur ſpiritu ſancto, & is qui poſt fidem & magiſterium dei rurſum ad ſcelera conuerſus eſt, cruciatu purgetur incendij. Beatus qui lauacrum accepit ſpiritus ſancti, & ignis lauacro non indiget. Miſerabilis autem, & omni fletu dignus, qui poſt lauacrum ſpiritus, baptizandus eſt igni. Vtrunque ſiquidem habet baptiſma Ieſu. Exijt nanque uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendit. Virga peccatoribus, flos iuſtis. Sic deus & ignis conſumens, & lumen in ſcripturis dicitur. ignis peccatoribus, lumen ſanctis. & beatus qui habet partem in reſurrectione prima. Si quis ſeruauerit lauacrum ſpiritus ſancti, iſte in reſurrectionis primæ parte communicat. Si quis uero in ſecunda reſurrectione ſeruatur, iſte peccator eſt, qui ignis indiget baptiſmo, qui combuſtione purgatur, ut quicquid habuerit lignorum, fœni, & ſtipulæ, ignis conſumat. Quamobrem cum talia poſt mortem nobis reſidere uideamus, ſcripturas diligenter ſimul recitantes reponamus eas in cordibus noſtris, & iuxta earum uiuere præcepta nitamur, ut ante exceſsionis diem ſi fieri poteſt peccatorum ſordibus emundati cum ſanctis ualeamus aſſumi, in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Decimaquarta. De eo quod ſcriptum eſt, Et dixit dominus ad me diebus regis Ioſiæ. uſq; ad eum locum in quo ait, Iuſtificauit animam ſuam Iſrael à peccatrice Iuda. Cap. III

IPſum primum lectionis ſermonem, qui perobſcurus eſt, debemus excutere, & poſtea ſi dominus dederit uiam intelligendi ad altiorem ſenſum uenire. in Regnorum libris fertur hiſtoria, quæ docet poſt Salomonis interitum temporibus Roboam duodecim tribus fuiſſe diuiſas: id eſt in decē tribus regnaſſe Hieroboam, & uocatas eas eſſe Iſrael: duabus uero præfuiſſe Roboam, & uocatas eas eſſe Iudam. Quæ diſcretio populi iuxta fidem libri, uſque ad præſentem diem permanet. Neq; enim in aliquibus uoluminibus inuenitur ubi Iſrael & Iuda ſub uno rurſus imperio redigantur. Primus itaq; peccauit Iſrael ſub Hieroboam, & cæteris ſucceſſoribus eius, & tanta peccauit, ut à deo traderetur captiuitati, & ſeruiret apud Aſſyrios uſq; ad præſentem diem. Et Iuda peccauit, traditusq; eſt Babylonijs nō uſq; ad hodiernam diem, ſed (ut ſcriptura teſtat̃) ſeptuaginta annis, de quibus Hieremias prophetauit, & Daniel. Si intellexiſti hiſtoriam quæ in Regnorum libris ſcripta eſt, conſidera uerba prophetæ, & uidebis eundem exprimi ſenſum. Accuſatur Iſrael, & dicitur. Audiens congregatio Iuda quod ob peccata ſua Iſrael traditus ſit captiuitati, non egit pœnitentiam, nec conuerſa eſt ad me: ſed intantum peccata peccatis cumulauit, ut ad comparationem uitiorum eius iuſtior inueniatur Iſrael. Deinde propheta prædicare iubetur ad Iſrael, ut quia Iuda peior illo factus ſit, conuertatur ad dominum, & Iſrael, & Iuda ſub uno imperio futuros eſſe, & ad priſtinam redituros concordiam. Quod ut planius fiat, ipſius ſcripturæ uerba ponenda ſunt. Et dixit dominus ad me in diebus regis Ioſiæ, Vidiſti quid fecit mihi habitatio domus Iſrael? Non dixit Iuda, ſed prius Iſrael. Abijt ſubtus omnem montem excelſum, & ſubtus omne lignum nemoroſum, & fornicata eſt illic, & dixi poſtquam fornicata eſt hæc omnia, Conuertere ad me, & non eſt conuerſa. Et audiuit præuaricationem eius, id eſt populi Iſrael, præuaricatrix Iuda. Et uiderunt, id eſt ij qui erant de Iuda, quoniam de omnibus cōprehenſa eſt in quibus mœchabatur habitatio Iſrael. Dimiſi eam, & dedi ei libellum repudij. Dimiſi enim populum Iſrael, & eieci eos in Aſſyrios, Et dedi ei libellum repudij in manu eius, & non timuit præuaricatrix Iuda. Poſt tanta quæ paſſa eſt Iſrael dimiſſa à deo accipiens libellum repudij in manus ſuas, debuerat à uitijs Iuda conuerti, & per aliena peccata correpta ſibi ſimilia præcauere: quæ non ſolum peccare non deſiit, ſed priſtina ſcelera duplicauit, intantum ut ad comparationem eius congregatio Iſrael, quæ prius fuerat ipſa damnata, ſit iuſtior. Et dedit ei libellum repudij in manus eius, & non timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius, ſed abijt, & fornicata

eſt

eſt & ipſa, & facta eſt fornicatio eius in nihilum, & mœchabatur in lignum & lapidem; & in his omnibus non eſt conuerſa ad me præuaricatrix Iuda, ex toto corde ſuo, ſed in mendacium: nec timuit ex his quæ fecerat Iſrael, ut toto corde conuerteretur ad me, & depoſito mendacio (in quo perſeuerabat) uere ageret pœnitẽtiam. Et dixit dominus ad me: Iuſtificauit animam ſuam Iſrael à præuaricatrice Iuda. Peccata Iſrael cum Iudæ uitijs comparata iuſtificãt quodammodo animam eius. Vade & lege ſermones iſtos ad aquilonem. Si intellexiſti hiſtoriam, uideamus quid in his ſermo myſticus ſignificet. Vocatio gentiũ, expectatio Iſrael, habuit exordium ut teſtantur apoſtoli, poſt annunciationem quam Iudæorum prædicauerãt ſynagogis: Ad uos (dicentes) erat miſſus ſermo: ſed quia indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Paulus quoq; ſacra uoce loquitur: Illorum peccato ſalus gentibus facta eſt ad zelandum eos. Igitur multa peccata illius populi fecerunt eum à domino derelinqui, & nos ad ſpem ſalutis uenire, qui alieni eramus teſtamentorum & repromiſſionis. Vnde etenim mihi neſcio ubi extra ſanctam terram nato, nunc de repromiſſionibus diſputare, & credere in deum patriarcharum Abraham, Iſaac & Iacob, & in Ieſum Chriſtum qui omnium prophetarum uocibus prædicatus eſt? Si intellexiſti duos populos, Iſrael & gentium, intellige tranſmigrationem Iſrael de populo Iudæorum, & de eo ſcriptum eſſe: Dimiſi eam, & dedi ei libellum repudij. Dimiſit enim uere deus populum Iſrael, & dedit libellum repudij, ut ſequens firmat exemplum. Iubet lex Moyſi mulieri diſplicenti uiro ſuo dari libellum repudij, & dimitti eam, & tunc uiro liceret ut alteram ducat. Iuxta hunc ſenſum intellige accipientes Iudæos libellum repudij, & omnino derelictos à domino. Vbi enim iam apud eos prophetę? Vbi ſigna uirtutum? Vbi manifeſtatio dei? Non templum, non uictimæ, non alius quilibet cultus uoluminibus legis expreſſus. Eiecti ſunt de regionibus ſuis, atque ita dedit dominus libellum repudij Iſrael. Poſt eos nos qui in ſcripturis Iudæi uocamur, Iudæi autem propter tribum Iuda, ex cuius Saluator ſtirpe deſcendit, conuerſi ſumus ad dominum: & nouiſſima noſtra, quæ utinam ſaltem in hoc tempore non complerentur, ſimilia futura ſunt peccatis Iuda, imò peiora. Et ut credas in conſummatione ſeculi deteriora nobis euentura quàm euenerunt Iudæis, audi Saluatorem in euangelio prædicantem: Cum multiplicatæ fuerint iniquitates, refrigeſcet charitas multorum. Qui autem perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit. Et in alio loco: Fient ſigna & prodigia in cœlo & in terra, ad decipiendos (ſi fieri poſſet) etiam electos. Tantaq; incredulitas in uniuerſo humano genere futura eſt, ut Saluator noſter, qui omnia quæ ſunt uentura cognouerat, loqueretur: Putas ueniens filius hominis inueniet fidem ſuper terram? Vere quippe, ſi iudicemus fidem & ueritatem, nõ multitudinem, et reſpiciamus uoluntatem hominum, non congregationem, uidemus in tanto numero eccleſiarum fidelem difficile reperiri. Tunc erant uere fideles quando martyrum uictimæ feriebantur, quando cruentas exequias proſecuti triſtes ad eccleſiam reuertebantur, & omnis erat multitudo lugentiũ, quando catechumeni in prima ſtatim fide pro ferendo martyrio ducebanť, quando mulierculæ & infirmus ſexus uſq; ad mortem manebat intrepidus. Tunc uere ſigna de cœlo, tunc fiebant portenta de terra. Tunc erant pauci quidẽ, ſed uere fideles, anguſtã & arctam ingredientes uiam quæ ducit ad uitam. Nunc uero quando facti ſumus plures, quia difficile eſt plures eſſe bonos, neq; enim mentitur Ieſus dicens: Multi uocati, pauci aũt electi, ex tantis Chriſtianã fidem pollicentibus pauci ſanè reperiunť qui habeant fidem & ueritatem, et beatitudine digni ſint. Sic itaq; dicit: Primum propter peccata dimiſi Iſrael, & reliqui eum in cõmigrationem: Iuda autem audiens ea quæ acciderant Iſrael, noluit ad me conuerti. De noſtris loquiť peccatis, qui legentes ea quæ paſſus eſt populus Iudæorũ, non timemus, neq; dicimus: Si naturalibus ramis non pepercit, quanto magis nec nobis parcet deus? Si illos gloriantes eſſe ſe oliuam bonam, & de radice patriarcharũ Abraham Iſaac & Iacob, Chriſtus clementiſſimus deus pro ſuo merito eradicauit, quãto magis neq; nobis parcet, ſi ſimilia fecerimus? Vide benignitatem & ſeueritatem dei. Neq; enim benignus tantum eſt & non ſeuerus, neq; ſeuerus tantũ & non etiam benignus. Si benignus eſſet tantummodo, bonitatẽ eius contemneremus. Si ſeuerus tantum, deſperatio nos ſalutis propter peccata quæ fecimus, præcipitaret in uitia. Nunc uero quaſi dans neceſſaria, quippe habemus omnes bonitatem eius ob pœnitentiam, & ſeueritatem ob delicta, & benignus eſt & ſeuerus, & lo-

quitur ad nos per Prophetã dicens: Vidiſti quid fecit mihi habitatio domus Iſrael (Iſrael in præſenti pro Iudæorum populo accipe.) Abijt ſuper omnem montem excelſum, & ſubijt uſq; ad omne lignum nemoroſum. Si conſideres phariſæũ aſcendentem templum cum ſuperbia, & non percutientem pectus ſuum, neq; mala propria ſentientem, quomodo dicat, gratias tibi ago, quia nõ ſum ut cæteri homines raptores, iniuſti, adulteri, & ſicut iſte publicanus: ieiuno bis in ſabbato, decimas do de ſubſtantia mea. Vides quomodo aſcendit ſuper omnem montem excelſum, & inflammatus arrogantia iſta præſumat. Sunt autem alij qui aſcendunt ſuper colles, & fiunt ſubtus omne lignum non fructiferũ, ſed nemoroſum: ſiquidem alterius naturæ eſt lignum quod ubertate fertile eſt, alterius quod tantum abundat fronde foliorũ. In nemoribus & lucis nemo plantat ficum, nemo uineã, nemo arbores fertiles, ſed oblectationi uiſus tantum ligna frondentia. Tales ſunt hæretici, qui orationem ſuam uerborũ decore componunt, non ut conuertant audientes à uitijs, ſed ut delectent. Igitur qui iſtiuſmodi ſeductione perſuaſus eſt, abijt ſubtus omne lignũ. Simulq; attende quare non dixerit omne lignum, & tacuerit, neq; rurſum addiderit omne lignum fructiferũ, ſed ſignificanter adiecerit, ſubtus omne lignũ frondoſum. Quamobrem ſi intelligas cur præcipiatur in lege: Non plantabis omne lignum iuxta altare domini dei tui, nec facias nemus nominatum: quippe interdicitur ne lucus plantetur in templo: ſi obſeruaueris quare dictum ſit: Fornicata eſt illic, & dixi poſtquã fornicata eſt hæc omnia, ad me conuertere, & non eſt conuerſa, & uidit præuaricationem eius præuaricatrix Iuda; de nobis dici intellige qui derelinquentes pactum quod cum deo fecimus, non ſeruamus: neq; reſpicimus priorem populum & teſtamentum, & repromiſſiones, & nobilitatem generis per peccatum ſimile perdidiſſe. Si eſſetis filij Abraham, opera patris ueſtri faceretis, dicit eis dominus. Et in alio loco Ioannes Baptiſta: Ne incipiatis, inquit, dicere in uobis, quia patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quia potens eſt dominus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Lapides eſſe nos ſignificans, quia ad ſimilitudinem lapidum obdurantes corda noſtra renuimus ueritatem. Et uere omnipotens deus ſuſcitabit filios Abrahæ de lapidibus, ſi permaneamus in adoptione eius, & ſpiritum per quem adoptati ſumus, cuſtodiamus in nobis. Vidit ergo præuaricationem Iſrael præuaricatrix Iuda, quæ non ſeruauit pactum quod cum deo fecerat. Et uidit quoniam de omnibus in quibus mœchabatur, comprehẽſa eſt illa generatio. Omnia quippe quæ paſſus eſt Iſrael, nos qui ſumus Iuda legentes in ſacris uoluminibus, inuenimus quoniam de omnibus mœchabatur habitatio Iſrael. Dimiſit eam deus, & dedit ei libellum repudij. Et cum deberemus ex his quæ illi paſſi ſunt, nos ad meliora cõuerti, & inſpicere quod illi propter peccata ducti ſunt captiui, & interfecti ab inimicis, et ciuitates eorũ igni exuſtæ ſint: cum itaq; ut diximus, hęc nobiſcum deberemus reputare, quia ſi deus naturalibus ramis nõ pepercit, quanto magis nec nobis parcet: ſi illos qui de patriarcharum genere deſcendebãt, ſic propter peccata dimiſit, quid nos neceſſe ſit uocatos ex gentibus pati: nihil horum reputamus: & ideo nos uocatos, ut illi incitentur ad zelum, uidentes ſeruos aliquando liberos, ignobiles aliquando nunc dei filios. Si autem illi tanta paſſi ſunt, quanto magis nos ſi peccauerimus, peiora patiemur? In quibus mœchabat̃ habitatio domus Iſrael. Dimiſi eã, & dedi ei libellum repudij in manus eius, & non timuit præuaricatrix Iuda hæc quæ fecit habitatio Iſrael, quia dimiſi eam, & dedi ei libellum repudij. Nec timuit præuaricatrix Iuda, ut ne ipſa propter peccata ſua ſimilia ſuſtineret. Si quis nuper emptus domum emptoris & domini fuerit ingreſſus, ſciſcitatur ab aliquo conſeruo, ſi quis de prioribus ſeruis offenderit dominum quid promeruerit: & ſi uoluerit in domo domini perſeuerare, cauet ea facere quæ eos feciſſe audiuit, qui uerberibus & tormentis & relegatione digni extiterunt. Deinde diligentiſſime inquirens quid fecerunt illi qui libertatem à domino meruerunt, omni labore nititur ut ea faciat quæ eos feciſſe cognouit. Et nos itaque qui non eramus ſerui domini, ſed idolorum & dæmonum, & poſtea ex gentibus congregati credidimus in Chriſtum, legamus ſcripturas, uideamus quis iuſtificatus ſit, quis offenderit deum, & cum omni obſeruatione nitamur ea facere quæ iuſtos legimus feciſſe, & caueamus in hæc incidere in quæ inciderunt hi qui traditi ſunt captiuitati, & eiecti de hæreditate dei. Et non timuit præuaricatrix Iuda, ſed abijt, & fornicata eſt & ipſa. Poſt fornicationem in qua primus corruit Iſrael, fornicata eſt etiam Iuda. Et facta eſt fornicatio eius

in nihilum, & mœchabatur in ligno & lapide. Quando peccamus duro contra deum corde, nihil aliud facimus, niſi cum lapide fornicamur. Quando in uoluptate peccamus, mœchamur ſubtus omne lignum nemoroſum. Et in his omnibus nõ eſt conuerſa ad me præuaricatrix Iuda ex toto corde ſuo, ſed in mendacio. Et nos conuerſi ſumus ad dominum, ſed quia non ex toto corde conuerſi, dicitur: Non eſt conuerſa ad me præuaricatrix Iuda ex toto corde ſuo. Neque uero ait, non eſt conuerſa ad me præuaricatrix Iuda, & tacuit, ſed non eſt, inquit, conuerſa ad me præuaricatrix Iuda ex toto corde ſuo, uerum in mendacio: ut oſtenderet eos qui conuertuntur, ſi non ex toto corde conuertuntur, in mendacio, non in ueritate conuerti. Quapropter legamus ueteris Teſtamenti hiſtorias & prophetas, & ſi quos iuſtificatos inuenerimus, imitemur ea per quæ illi iuſtificati ſunt. Legamus euangelia, & omne nouum Teſtamentum. Legamus apoſtoli Pauli epiſtolas uniuerſas, & ſcribamus in cordibus noſtris, uiuentes iuxta præcepta cœleſtia, ut nõ tradatur & nobis libellus repudij: ſed cohæredes efficiamur cum Chriſto Ieſu: & uidebimus quod plenitudine gentium eccleſiam dei introeunte in nouiſſimis ſaluetur Iſrael, ſecundũ illud eloquium, Cum autem plenitudo gentium introierit, tunc omnis Iſrael ſaluus erit, & fiet unus grex, & unus paſtor, docens in cõmune populum ſuum magnificare omnipotentem dominũ cum Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

PROLOGVS HIERONYMI IN EZECHIELEM.

MAgnum eſt quidem amice, quod poſtulas, ut Origenem faciam Latinum, & hominem iuxta Didymi uidentis ſententiã, alterum poſt Apoſtolum eccleſiarum magiſtrũ etiam Romanis auribus donem: ſed oculorum, ut ipſe noſti, dolore cruciatus, quem nimia impatiens lectione contraxi, & notariorum penuria, quia tenuitas hoc quoq; ſubſidium abſtulit: quod recte cupis, tam ardenter ut cupis, implere non ualeo. Itaq; poſt xiiij. Homilias in Hieremiã, quas iam pridem cõfuſo ordine interpretatus ſum, & has quatuordecim in Ezechielem per interualla dictaui, id magnopere curans, ut idioma ſupradicti uiri à ſimplicitate ſermonis, quæ ſola eccleſijs prodeſt, etiam translatio cõſeruaret, omni rhetoricæ artis ſplendore contempto: res quippe uolumus nõ uerba laudare: & illud breuiter admonens, ut ſcias Origenis opuſcula in omnem ſcripturam eſſe triplicia. Primum eius opus excepta, quæ Græce σχόλια nuncupantur, in quibus ea quæ ſibi uidebantur obſcura, atq; habere aliquid difficultatis, ſummatim breuiterq; perſtrinxit. Secundum homiliaticum genus, de quo & præſens interpretatio eius eſt. Tertium quod ipſe inſcripſit τόμους, nos uolumina poſſumus nuncupare, in quo opere tota ingenij ſui uela ſpirantibus uentis dedit, & recedens à terra in medium pelagus aufugit. Scio te cupere, ut omne genus transferam dictionis: præmiſi cauſam cur facere non poſſim. Hoc tamen ſpondeo, quia ſi orante te Ieſus reddiderit ſanitatem, non dicam cuncta, quia hoc dixiſſe temerarium eſt, ſed permulta ſum translaturus, ea lege qua tibi ſæpe conſtitui, ut ego uocem præbeam, tu notarium.

ORIGENIS IN EZECHIELEM
DE PRIMA VISIONE EIVSDEM,
Homilia I Cap. I.

NON omnis qui captiuus eſt, propter peccata ſuſtinet captiuitatem. Nam cum omnis multitudo Iudæorum cauſa peccati derelicta fuerit à deo, & captiuitatem ſuſtinens comprehenſa ſit à Nabuchodonoſor, atque eiecta de terra ſancta in Babyloniam uſq; perducta ſit: pauci tamen iuſti qui erant in populo, nõ ob culpam ſuam ſuſtinuerunt captiuitatem, ſed ob id ne peccatores qui fuerant iugo captiuitatis oppreſſi, omnino ſubſidium non haberent. Fingamus quippe peccatoribus in Babyloniam abductis, iuſtos in antiquis finibus reſediſſe: fiebat ut nunq; peccatores remedium conſequerẽt. Diſpoſuit igitur clemens & benignus, & hominũ amator deus inter ſupplicia quibus peccatores punit, etiam uiſitationis ſuæ miſcere pietatẽ, nec immoderata pœna miſeros premere. Semper talis eſt deus

noſter, excruciat nocentes, ſed quaſi pius pater tormentis clementiam ſociat. Si autẽ uis agnoſcere uera eſſe quæ dicimus, uide quid acciderit in Aegypto à fame. Si uoluiſſet interficere tantũ Aegyptios, & punire cruciatos in ſeptennali fame, feciſſet utiq; quod uoluerat: & neq; Ioſeph in Aegyptũ deſcendiſſet, nec Pharao uidiſſet ſomnium de his quæ Aegypto fuerant euentura, nec regi fuiſſet oſtenſum à principe uinariorũ, eſſe quendam qui poſſit regi ſomnium interpretari. Nunc uero, ut cernis, deus flagellat quaſi pater, parcit autem non ſolum Iſrael, uerum & Aegyptijs, cum alieni ſint ab eo, propter propriam manſuetudinẽ. Et manifeſtum eſt, quia boni dei opus ſuper eos exerceatur, dum Ioſeph deſcendit in Aegyptum, dum Pharao ſomnijs admonetur, dum princeps uini interpretẽ indicat, dum interpres diſſerit uiſa, atq; ita ubertatis tempore frugibus congregatis poſterioris famis penuria uincitur. E quibus omnibus perſpicuum eſt, non eſſe immoderatam iram, quæ ab hæreticis in creatore reprehenditur. Poteramus quidem multas hiſtorias retexere ad hæc probanda quæ dixi: ſed ne uidear à propoſito recedere, compendium facio ſermonis. Propoſitum quippe mihi eſt explanare de eo, quod propter peccata ſua captiuus abductus ſit populus Iſrael. Et ne forte aliquis arbitretur peccatores à deo traditos ab eo ulterius non gubernari, & ſemel in captiuitatem redactos ultra diſpenſationem eius & miſericordiam non mereri, præſentem locum diligentius conſideremus. Daniel non peccauit, Ananias, Azarias, Miſael à peccato immunes fuerunt, & tamen captiui effecti ſunt, ut ibi poſiti captiuum populum conſolarentur, & per exhortationem uocis ſuæ pœnitentes in Hieruſalem reſtituerent caſtigatos pro tempore. Septuaginta quippe annis ſeruitutis ſupplicia pepẽderunt, ac ſic deinde in ſedes proprias reuerſi ſunt, quia ſanctus prophetarum ſermo deiectos animos ſubleuauerat. Verum non ſolum ij quatuor in captiuitate prophetæ extiterunt, ſed & Ezechiel unus ex eis fuit, & Zacharias filius Barachiæ captiuitatis tempore ſub Dario rege cecinit. Inueniemus etiam Aggæum, multosq; alios prophetarum ijſdem propheta ſſe temporibus. Ex quibus indicatur deum non tantummodo punire peccantes, uerum & miſericordiam miſcere ſupplicijs. Quod ſi dubitas, audi uoces tormenta patientium, quomodo ſacratim & in cruciatibus ſuis clemẽtiam dei eloquantur. Cibabis nos pane lachrymarũ, & potabis nos in lachrymis & in mẽſura. Non ait indifferenter in lachrymis: ſed in lachrymis & in menſura. Miſericordia quippe dei in pondere. Si non eſſet utile conuerſioni peccantium adhibere tormenta peccantibus, nunquam miſericors & benignus deus pœnis ſcelera puniret: ſed quaſi indulgentiſſimus pater ob hoc corripit filium, ut erudiat: quaſi prouidentiſſimus magiſter ita ſeueritate frontis laſciuum diſcipulum caſtigat, ne amari ſe ſentiens pereat. Vide Salomonem ſapiẽtiſſimum omnium, quid de dei correptionibus ſuſpicetur. Fili noli eſſe puſillanimis in diſciplina dei, neque deficias correptus ab eo. Quem enim diligit dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Nullus eſt enim, inquit Apoſtolus, filius, qui cum peccauerit, non flagelletur à patre. Et ad hoc mirabiliter addidit dicens: In diſciplina perſeuerate. Tãquam filijs uobis offert ſe deus. Quis enim filius quem nõ corripit pater? Quod ſi extra diſciplinã eſtis, cuius participes facti ſunt omnes, adulteri & non filij eſtis. Sed ſit forſitan aliquis, qui ipſo nomine iræ offenſus criminetur eam in deo. Cui reſpondebimus, non tam iram eſſe iram dei, ꝙ neceſſariam diſpenſationem. Audi quod ſit opus iræ dei: ut arguat, ut corrigat, ut emendet. Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. Qui hæc loquitur, ſcit furorem dei nõ eſſe inutilem ad ſanitatem, ſed ad hoc adhiberi, ut curet ægrotãtes, ut emendet eos qui ſermonẽ eius audire contempſerũt. Idcirco nec deprecar̃ ne talibus remedijs emendetur, ne cum pœnali medela recipiat priſtinam ſanitatẽ: quaſi ſi ſeruus iam inter flagella poſitus, dominũ precetur, repromittens ei ſe imperata facturũ, & dicat: Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. Omnia quæ dei ſunt, bona ſunt, & meremur corripi. Auſculta quid dicat: Arguã eos in auditu anguſtiæ eorũ. Ideo audiuimus ea quę de tribulatione ſunt, ut emendemur. In maledictis quoq; Leuitici ſcriptũ eſt: Si poſt iſta non obedierint, neq; conuerſi fuerint ad me, apponam eis plagas ſeptem ſuper peccata eorum. Si autem poſt hæc cõuerſi non fuerint, emendabo eos. Omnia dei quæ uidenẽ amara eſſe, ad eruditionẽ & remedia proficiunt. Medicus eſt deus, pater eſt deus, dominus eſt: nõ aſper, ſed lenis eſt dominus. Si ueneris ad eos qui puniti ſunt ſecundũ eloquia ſcripturarum, compone ſcripturas ſcripturis, ut

ris,ut & te Apoſtolus docet, & uidebis ibi dulciſſima eſſe,ubi amariſſima exiſtimantur. Scriptum eſt in Propheta: Nõ uindicat bis in id ipſum in iudicio. Vindicauit ſemel in iudicio per diluuiũ,uindicauit ſemel in iudicio ſuper Sodomã & Gomorram,uindicauit ſemel in iudicio ſuper Aegyptũ,& ſexcenta millia Iſraelitarũ. Noli exiſtimare quod hæc ultio pœna tantũ fuerit peccatoribus, quaſi poſt mortem & ſupplicia iterũ à ſupplicio,excipiendi ſint. Puniti ſunt in præſenti, ne in futuro iugiter punirentur. Cerne pauperem in euangelio,ſqualore & penuria premitur,& poſtea in Abrahę ſinu requieſcit. Recipit mala ſua in uita ſua. Vnde ſcis an receperint qui in diluuio ſunt necati,mala ſua in uita? Vnde noſti utrumne reſtituta ſint Sodomæ & Gomorræ mala ſua ſua in uita ſua? Audi teſtimonium ſcripturarum. uis Teſtamenti ueteris teſtimoniũ diſcere?uis noui edoceri? Reſtituetur Sodoma in antiquũ: & adhuc dubitas an bonus ſit dñs puniens Sodomitas? Tolerabilius erit terræ Sodomorũ & Gomorræorum in die iudicij, dicit dñs miſerans Sodomitas. Benignus ergo eſt deus,clemens eſt deus. Solem ſuum uere oriri facit ſuper bonos & malos: & pluit uere ſuper iuſtos & iniuſtos,non ſolum hunc quem oculis cernimus ſolem, ſed & illum ſolem qui oculis mentis aſpicitur. Ego malus eram, & ortus eſt mihi ſol iuſtitiæ. Ego malus eram,& uenit ſuper me pluuia iuſtitiæ. Bonitas dei eſt etiã in his quæ amara exiſtimantur. Igitur in ciuitate conſtitutus eſt Propheta,& cerne quę uideat,ne dolores ſentiat captiuitatis. Deorſum uidet labores, ſed ſurſum eleuans oculos,apertos ſuſpicit cœlos, cernit ſibi reſerata cœleſtia, uidet ſimilitudinem gloriæ dei, uidet quatuor animalia,de quibus multus ſermo,& difficilis interpretatio eſt. Cernit aurigam quatuor animalium. Cernit rotas ſe inuicem continentes. Auriga quatuor animalium non totus eſt igneus,ſed pubetenus à pedibus,& exinde uſq; ad ſummum electri fulgore rutilat. Non enim ſolum tormẽta habet deus: ſunt in eo etiam refrigeria. Punit peccatores,ſed per ea miniſteria quæ deorſum ſunt. Neq; enim Propheta ignem uidit in capite,aut in his membris quæ à lumborum confinio ad ſumma conſurgunt. Igneus eſt dominus,ſed à renibus uſq; ad pedes,ut demonſtret eos qui in generatione uerſantur igne indigere. Renis quippe coitus ſignificatio eſt. Adhuc in lumbis Abraham patris erat Leui,quando ei occurrit Melchiſedech. Et in pſalmo dicitur: De fructu lumbi tui ponã ſuper ſedem meam. Igneus eſt à renibus uſque ad deorſum dominus. Generationis enim & libidinis opera gehennæ ſupplicijs corripiuntur. Igneus eſt deus, ſed non totus eſt igneus. Superiora eius electrum ſunt. Electrum non ſolum argento,uerum et auro precioſius eſt. Electrum autem pro exemplo fulgoris ſcriptura poſuit,non quod deus uere electrum ſit. Et quomodo nõ eſt tale electrum deus quale uidebatur: ſic non eſt talis ignis qualis à renibus uſque ad pedum finem apparuit. Ignis iſte conſumit,& non eſt appoſitum quid cõſumat,ut tu quærens reperias quid ſit illud quod à dei igne conſumitur. Deus noſter ignis conſumens eſt. Quid conſumit ignis iſte? Non ligna quæ cernimus,non ſenſibile fœnum, non ſtipulam quæ uidetur, ſed ſi ſuperædificaueris fundamento Ieſu Chriſti opera peccati ligna, opera peccati fœnum, opera peccati inferiora ſtipulam, uenit ignis, & uniuerſa iſta examinat. Quis eſt iſte ignis quem lex prædicat,& Euangelium non tacet? Vniuſcuiuſque opus quale ſit,ignis probabit. Quis eſt Apoſtole ignis iſte qui probat opera noſtra? Quis eſt ignis iſte ſic ſapiens,ut cuſtodiat aurum meum,ut argentum meum ſplendidius oſtendat,ut illæſum relinquat eum qui in me eſt lapidem pretioſum,ut mala tantum conſumat quæ feci,quæ ſuperædificaui ligna,fœnum,ſtipulam? Quis eſt iſte ignis? Ignem ueni mittere ſuper terram,et quàm uolo ut accendatur. Ieſus Chriſtus dicit,quàm uolo ut iam accendatur. Bonus enim eſt, & nouit quia ſi ignis iſte fuerit accenſus, malitia conſumetur. Scriptum eſt in prophetis. Sanctificauit eum in igni ardenti, & uorauit tanquam fœnum ſyluam. Et rurſum: Emittit dominus Sabaoth in tuum honorem cõtumeliam,& in tuam gloriam ignis ardens accenditur. id eſt, ut tu glorificeris,emittitur ignis in opera peccatorum tuorum. Vis adhuc à Propheta diſcere,quia tormenta boni dei ſint ad utilitatem eorum qui ea ſuſtinent conſtituta? Auſculta eundem Prophetam dicentẽ: Habes carbones ignis, ſedebis ſuper eos, ij erunt tibi adiutorio. Hæc oportebat abſcondere,& in medium non proferre,ſed heretici nos impellunt,ut celanda efferamus in publicum: quia tecta ſunt utiliter apud eos, qui adhuc paruuli iuxta animæ ætatem ſunt, qui metu indigent magiſtrorum, minis & terroribus corripiendi ſunt, ut poſſint conſequi bonitatem,

ut per

ut per amara remedia à uulneribus peccatorum aliquando deſiſtant. Semper enim ſacramenta dei propter paruulos auditores uelaminibus quibuſdam operiuntur. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abſcondiſti timentibus te. Legis & prophetarum deus abſcondit multitudinem bonitatis ſuæ non diligentibus, ſed timentibus ſe. Paruuli quippe ſunt, nec poſſunt cum emolumento ſuo diſcere quod amentur à patre, ne diſſoluantur, ne deſpiciant bonitatem dei. Quapropter cum audieris de populi captiuitate, crede quidem uere accidiſſe eam iuxta hiſtoriæ fidem, ſed in ſignum rei alterius præceſſiſſe, & ſubſequens ſignificaſſe myſteriũ. Nam et tu qui uocaris fidelis, qui conſpicis pacem, Chriſtus quippe pax noſtra eſt, in Hieruſalem cõmoraris. Si autem peccaueris, derelinquet te uiſitatio dei, & traderis captiuus Nabuchodonoſor, & traditus duceris in Babylonem. Cum enim confuſa fuerit anima tua à uitijs & perturbationibus, abduceris in Babylonem, quoniam Babylon confuſio interpretatur. Et ſi rurſum pœnitentiam egeris, & per conuerſionem ueri cordis miſericordiam dei impetraueris, mittitur tibi Eſdras qui te reducat, & ædificare faciat Hieruſalem. Eſdras quippe interpretatur adiutor, & mittitur tibi uerbum iuuans, ut reuertaris in patriam tuam. Sacramentũ eſt & id quod in ænigmate & à Daniele dicitur, & ab Apoſtolo abſcondente pariter & reuelante narratur. In Adam omnes morimur, & in Chriſto omnes uiuificamur. Fuit quippe Adam in paradiſo, ſed ſerpens captiuitatis eius cauſa extitit, & fecit ut eijceretur ſiue de Hieruſalẽ, ſiue de paradiſo, & ueniret in locum hunc lachrymarũ. Serpens hoſtis eſt cõtrarius ueritati. Contrarius autem non à principio creatus eſt, neq; ſtatim ſuper pectus & uentrem ſuum ambulauit, neq; fuit ab initio maledictus. Sicuti Adam & Eua non ſtatim ut facti ſunt, peccauerunt: ita & ſerpens fuit aliquando non ſerpens, cum in paradiſo delitiarum moraretur. Vnde poſtea corruens ob peccata meruit audire: Tu ſignaculũ ſimilitudinis, corona decoris in paradiſo dei natus es, donec inuenta eſt iniquitas in te, ambulaſti immaculatus in omnibus uijs tuis. De quo etiam Iob memorat, quia in conſpectu omnipotẽtis dei ſuperbierit. Cecidit quippe de cœlo lucifer qui mane oriebatur, contritus eſt ſuper terram. Vide conſonãtiam prophetici euangeliciq; ſermonis. Prophetes dicit: Cecidit de cœlo lucifer qui mane oriebatur, contritus eſt ſuper terram. Ieſus loquitur: Videbam ſatanam quaſi fulgur de cœlo cadentem. In quo differt dicere fulgur, aut luciferum de cœlo ruentem? Quod ad rem pertinet, omnis conſonantia de cadente eſt. Deus quippe mortem non fecit, nec malitiam operatus eſt. Liberum arbitrium & homini, & angelo ad uniuerſa permiſit. Hic iam intelligendũ eſt, quomodo per arbitrij libertatem, alij ad bonorũ conſcenderint ſummitatem, alij corruerint in malitię profundũ. Tu uero homo, quare non uis arbitrio te tuo derelictum? Quare ægre fers niti, laborare, contendere, & per bona opera te ipſum cauſam tuæ fieri ſalutis? An magis te delectabit dormientem, & in otio conſtitutũ æterna proſperitate requieſcere? Pater meus (inquit dominus Ieſus Chriſtus) uſq; modo operatur, & ego operor, & tibi diſplicet operari qui ad opera natus es? Non uis opus tuũ fieri iuſtitiam, ſapientiam, caſtitatem? Non uis tuum opus eſſe fortitudinem, aliasq; uirtutes? Igitur in captiuitatem ducitur, qui propter peccata ſua ſeruitutis meruere ſupplicia. Et uenit Ieſus Chriſtus prædicare captiuis remiſſionẽ, & cæcis uiſum. Iſte clamat eis qui ſunt in uinculis, egredimini: & ijs qui uerſantur in tenebris, uidete. Et nos fuimus in uinculis peccatorum, & nos aliquando uerſabamur in tenebris, aduerſum rectores tenebrarum mundi iſtius concertantes: uenit Ieſus omnium prophetarum uocibus prędicatus, dicens ligatis, exite, & conſtitutis in tenebris, aſpicite. Si autem uis audire Ezechielem filiũ hominis in captiuitate prædicantem, & iſte typus erat Chriſti. Ideo factum eſt ait, in trigeſimo anno, in quarto menſe, in quinta menſis, & ego eram in medio captiuitatis ſecus flumen Chobar, & aperti ſunt cœli. Secus fluuium ergo Chobar Ezechiel cum triginta eſſet annorum, apertos uidit cœlos. Et dominus Ieſus Chriſtus incipiens erat quaſi triginta annorum ſecus fluuium Iordanem, & aperti ſunt cœli. Et per omnem prophetiam Ezechieli dicitur, Fili hominis. Quis autem filius hominis, ut dominus meus Ieſus Chriſtus? Reſpondeant mihi hæretici qui natiuitatem illius ut phantaſma eludunt: quare Chriſtus filius hominis appellatur? Ego affirmo filium hominis eum fuiſſe. Nam qui paſſiones aſſumpſit humanas, neceſſe eſt ut ante paſſionem ſuſceperit natiuitatem. Neque enim potuit humanos affectus, uerba, conſuetudines, crucem, mortem recipere, ſi non reciperet

humanitatis

humanitatis exordium. Et conſequens erat natiuitatem eius auferentes, auferre etiã paſſionem, & ſimpliciter dicere, non eſt crucifixus Ieſus. Nunc uero crucem confiteris, & non erubeſcis: Iudæis ſcandalum prædicas crucifixum, & gentibus ſtulticiam, & minus ſcandalum paſſione uel morte, erubeſcis natiuitatem eius confiteri. Nimirum minus ſcandali eſt Ieſum natum fuiſſe, ꝙ mortuum, aut ſi ſcandalum Chriſtiana fides non ueretur, cur times dicere minora, qui maiora auſus es confiteri? Præſertim cum natiuitas illius non ex ſemine uiri & mulieris ſomno conuenientis eſſe credatur, ſed iuxta prophetæ eloquiũ dicentis: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, et uocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc quod dicitur Emmanuel, non unũ nomen ſonat, ſed rem ſignificat. Aduenien te quippe Ieſu dicimus, nobiſcũ dominus. Non fruſtra ergo in trigeſimo anno prophetat Ezechiel. Nam & nomen eius figura Chriſti eſt. Interpretatur quippe Ezechiel imperiũ dei: imperium autem dei nullus eſt, niſi Chriſtus Ieſus. Filius quoq; Buzi ſcribitur, quod interpretatur contemptus. Si uenias ad hæreticos, & audias eos ſpernentes, & pro nihilo ducentes creatorem, & inſuper etiam criminãtes, uidebis iuxta illos contemptiſſimi creatoris filium dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Quod ſi quis reluctatur, & nõ uult hæc quę expoſuimus, quaſi prophetiam recipere, quęram ab eo cur ſcriptũ eſt in trigeſimo anno uitæ Ezechielis apertos fuiſſe cœlos, & uidiſſe eum eas uiſiones quæ in libro eius continentur. Quid mihi prodeſt annorum numerus, niſi hoc, ut diſcam trigeſimo anno & Saluatori & prophetæ cœlos fuiſſe reſeratos, & ſpiritalibus ſpiritalia comparans, cognoſcam uniuerſa quæ ſcripta ſunt, eiuſdem eſſe dei ſermones? Quippe uerba ſapientiũ ut ſtimuli, & quaſi claui in altum confixi, quia compungentibus dati ſunt à paſtore uno. Ego & hoc quod dicitur in quarto menſe quinta menſis, iuxta poſſibilitatem ſenſus mei inueſtigans, precor à deo ut idipſum poſſim intelligere quod ſcripturarum eius congruit uoluntati. Nouus annus imminet iam Iudæis, & primus menſis apud eos à noui anni numeratur exordio. Agitur autem paſcha de numero noui anni. Principiũ menſium iſte uobis erit in menſibus anni. Ab hoc anno numera mihi quartum menſem, & intellige baptizatum Ieſum in quarto menſe noui anni. Eo enim mẽſe qui apud Romanos Ianuarius nuncupatur, baptiſmum domini factum eſſe cognoſcimus, qui eſt mẽſis quartus ab anno nouo iuxta ſupputationem Hebræorũ. Et quia de quatuor elementis mundi ſubſiſtens corpus aſſumpſerat, recipiens etiam ſenſus humanos, ideo forſitan & in quarto menſe, & in quinto die menſis eſt intuitus uiſionem. Et ego eram in medio captiuitatis. Videtur mihi ironicos dictum, Et ego eram in medio captiuitatis. Et ego, quaſi ſi dicat iuxta hiſtoriam quidem Propheta, & ego qui non tenebar in peccatis populi, eram in medio captiuitatis: iuxta allegoriam autem Chriſtus, & ego ueni in locum captiuitatis, ueni ad eos fines, ubi ſerui, ubi captiui detinebantur. Habes iſtiuſmodi Saluatoris noſtri uoces in prophetis, indignantis quia nõ faciamus homines digna diſpenſatione eius, et maxime nos qui in eum putamur credere. Dicit quippe ad patrem ſuum: Quæ utilitas in ſanguine meo dum deſcendo in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit ueritatem tuam? Inuenio quoq; & aliã iſtiuſmodi uocem, quæ ex Saluatoris noſtri perſona dicit̃ per Prophetam, quærentem animas plenas iuſtitiæ, plenas ſenſuum diuinorũ, plenas ſanctorum fructuum, & quærentem ueritatis ueros botros, ſed inuenientem plurimos peccatores & inferaces bonorum, & idcirco dicẽtem: Heu mihi quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, & ſicut racemos in uindemia, ad quam non ſuperſit botrus ad manducandum primitiua. Heu mihi. Quod dicitur heu mihi, nõ eſt primogeniti totius creaturę, nõ eſt diuinitatis uox, ſed humanæ animæ quam ſuſcepit: unde infert. Heu mihi anima mea, quia perijt reuertens à terra, & qui corrigat inter homines nõ eſt. Omnes in ſanguine iudicant̃, unuſquiſq; proximũ ſuum tribulat. Hæc idcirco memorata ſunt, quia ait propheres: Et ego eram in medio captiuitatis iuxta flumen Chobar, quod interpretatur grauitudo. Grauis autem eſt huius ſeculi fluuius, ſicut & alibi ſacrate dicitur. Et iuxta ſimplices quoſq; hiſtoriã explicat: iuxta eos uero q ſpiritaliter ſcripturas audiũt, de anima ſignificat, quæ in uitæ iſtius inciderit turbines. Super flumina Babylonis ibi ſedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion, in ſalicibus in medio eius ſuſpẽdimus organa noſtra, quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, uerba canticorum. Iſta ſunt flumina Babylonis, iuxta quæ ſedentes & reminiſcẽtes patriæ cœleſtis, lugent atq; deplorant, ubi

ſuſpendunt organa ſua, in ſalicibus legis et myſteriorũ dei. Scriptum eſt in quodam libro,
quia ſalignã omnes credentes accipiant coronã. Et in Eſaia dicitur: Orietur quaſi in me-
dio aquæ fœnum, & ſalix ſuper aquam fluentẽ. Et in ſolennitate dei, quando tabernacu-
la eius cõponuntur, ſalignos ramos in tabernaculorũ fixione conſtituunt. Secus fluuium
Chobar. Secus flumen iſtud grauiſſimũ ſeculi. Et aperti ſunt cœli. Clauſi erãt cœli, & ad
aduentum Chriſti aperti ſunt, ut reſeratis illis ueniret ſuper eum ſpiritus ſanctus in ſpecie
columbæ. Neq; enim poterat ad nos cõmeare, niſi primum ad ſuæ naturæ conſortem de-
ſcendiſſet. Aſcendit Ieſus in altum, captiuã duxit captiuitatẽ, accepit dona in hominibus.
Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia. Et ipſe dedit
alios apoſtolos, alios prophetas, alios euangeliſtas, alios paſtores & magiſtros in perfectio
nem ſanctorũ. Aperti ſunt cœli. Non ſufficit unum cœlũ aperiri: aperiunt plurimi, ut de-
ſcendant non ab uno, ſed ab omnibus cœlis angeli ad eos qui ſaluandi ſunt. Angeli qui
aſcendebãt & deſcendebant ſuper filium hominis, & acceſſerunt ad eum, & miniſtrabãt
ei. Deſcenderunt aũt angeli, quia prior deſcenderat Chriſtus, metuentes deſcẽdere priuſ-
quàm dñs uirtutum omnium rerumq; præciperet. Quando aũt uiderunt principem mili
tiæ cœleſtis in terreſtribus locis cõmorari, tunc per apertam uiam ingreſſi ſunt ſequentes
dominũ ſuum, & parentes uoluntati eius. Qui diſtribuit eos cuſtodes credentium nomi-
ni ſuo. Tu heri ſub dæmonio eras, hodie ſub angelo. Nolite, inquit dominus, cõtemnere
unum de minimis iſtis qui ſunt in eccleſia. Amen enim dico uobis, quia angeli eorum per
omnia uident faciem patris qui eſt in cœlis. Obſequuntur ſaluti tuæ angeli, conceſſi ſunt
ad miniſteriũ filij dei, & dicunt inter ſe: Si ille deſcendit, & deſcendit in corpus, ſi mortali
indutus eſt carne, et ſuſtinuit crucẽ, & pro hominibus mortuus eſt, quid nos quieſcimus?
quid parcimus nobis? Eia omnes angeli deſcendamus è cœlo. Ideo & multitudo militiæ
cœleſtis erat laudantiũ & glorificantium deum, quando natus eſt Chriſtus. Omnia ange
lis plena ſunt, ueni angele ſuſcipe ſermone cõuerſum ab errore priſtino, à doctrina dæmo
niorum, ab iniquitate in altum loquente: & ſuſcipiens eum quaſi medicus bonus confo-
ue atq; inſtitue: paruulus eſt, hodie naſcitur ſenex repueraſcens: & ſuſcipe tribuens ei ba-
ptiſmum ſecundæ regenerationis, & aduoca tibi alios ſocios miniſterij tui, ut cuncti pari-
ter eos qui aliquando decepti ſunt, erudiatis ad fidem. Gaudiũ enim eſt maius in cœlis ſu
per unũ peccatorem pœnitentiã agentem, q̃ ſupra nonagintanouẽ iuſtos, quibus nõ eſt
opus pœnitentia. Exultat omnis creatura, collætatur & applaudit his qui ſaluandi ſunt.
Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Et licet nolint ij qui ſcri-
pturas apoſtolicas interpollauerunt iſtiuſmodi ſermones ineſſe libris eorum quibus poſ-
ſit creator Chriſtus approbari, expectat tamen omnis creatura filios dei, quando liberen-
tur à delicto, quando auferantur de zabuli manu, quando regenerentur à Chriſto. Verũ
iam tempus eſt, ut de præſenti loco aliqua tangamus. Vidit Propheta non uiſionem, ſed
uiſiones dei. Quare non uidit unam, ſed plurimas uiſiones? Audi dominum pollicentem
atq; dicentem: Ego uiſiones multiplicaui. Quinta menſis. Hic annus quintus captiuitatis
regis Ioachim. Trigeſimo anno ætatis Ezechielis, & quinto captiuitatis Ioachim, prophe
ta mittitur ad Iudæos. Non deſpexit clemẽtiſſimus pater, nec longo tempore incommo-
nitum populum dereliquit. Quintus eſt annus. Quantum temporis interceſſit? Quinq;
anni interfluxerunt ex quo captiui ſeruiunt. Statim deſcẽdit ſpiritus ſanctus, aperuit cœ-
los, ut hi qui captiuitatis iugo premebantur, uiderent ea quæ uidebantur à Propheta. Di-
cente quippe eo, Et aperti ſunt cœli, quodammodo & ipſi intuebantur oculis cordis quę
ille etiam oculis carnis aſpexerat. Et factus eſt ſermo domini ad Ezechielem filium Buzi
ſacerdotem. Sermo domini qui in principio erat apud deum patrem deus uerbum, ſermo
qui credentes efficit deos. Si enim dixit illos deos ad quos ſermo dei factus eſt, & non po
teſt ſolui ſcriptura, ad quoſcunq; ſermo dei factus eſt, facti ſunt dij. Ezechiel quoq; deus
fuit, quia factus eſt ſermo dei ad deum: Ego dixi dij eſtis, & filij altiſſimi omnes. Vos uero
ut homines moriemini, & quaſi unus ex principibus cadetis. Vbi habetis in nouo Teſta-
mento iſtiuſmodi repromiſſionem? Si oportet inſtrumenta diſtinguere, & dicere inter ſe
diſſidentes deos, quod quidem nefas eſt etiam ſuſpicari, ſed iuxta abuſionem dicimus, au-
dacter profecto dicam, multo maiorem in ueteri Teſtamento oſtendi humanitatẽ quàm
in nouo. Ego dixi dij eſtis, & filij altiſſimi omnes. Non ait quidam dij eſtis, & quidã non

eſtis: uerum omnes dij eſtis. Si autem peccaueritis, auſculta quid ſequitur: Vos uero ut homines moriemini. Non eſt hæc culpa uocantis ad ſalutem, non ipſe cauſa mortis qui inuitat ad diuinitatem, & ad cœleſtis naturæ adoptionem, ſed in noſtro peccato, & in noſtro ſcelere conſiſtit quod dicitur: Vos autem ut homines moriemini, & quaſi unus de principibus cadetis. Multi principes erant, & unus ex eis corruit, de quo et in Geneſi ſcribitur: Ecce Adam factus eſt non quaſi nos, ſed quaſi unus ex nobis. Ergo quando peccauit Adam, tunc factus eſt quaſi unus. Et factus eſt ſermo domini ad Ezechielem filium Buzi. Etiam ſi de Saluatore hæc dicta uolueris intelligere, ne timeas, habet & ſic allegoria intellectum ſuum: Venit ſermo domini ad eum qui de uirgine naſcebatur, id eſt hominem, ſermo ſemper in patre manens: ut fierent utraq; unum, & conſociaretur homo, quem ob ſacramentum & ſalutem uniuerſæ humanitatis indueret, diuinitati eius & naturæ unigeniti dei. Factus eſt ſermo domini ad Ezechielem filium Buzi, ſacerdotem in terra Chaldęorum. Chaldæi de cœleſtibus diſputant, Chaldæi natiuitates hominũ ratiocinantur. In terra Chaldęorum. Quaſi ſi dicat, eorum qui aſſerunt fatum, eorum qui cauſas uniuerſitatis aſtrorum circuitu uendicant. Iſte ergo nunc error, & iſta mentis peruerſitas figuraliter in Chaldæorum terra ſignificatur. In terra Chaldæorum ſecus flumen Chobar. Et facta eſt illic ſuper me manus domini. Et ſermo domini factus eſt ad Prophetam, & manus, ut & factis ornaretur & uerbis. Et uidi uiſiones. Aliqua perſtringam, & licet pro anguſtia temporis ea quæ dixi, poſſint ſufficere, tamen etiam de toto corpore uiſionis ſumma quæque libabo. Et uidi, & ecce ſpiritus ſurgens ueniebat ab aquilone. Diligenter cōſidera rerum numerum quæ dicuntur: Spiritus ſurgens ſiue auferens ueniebat ab aquilone. ecce una res. Et nubes magna erat in eo. ecce duæ. Et ſplendor in circuitu eius. ecce tres. Et ignis refulgens. ecce quatuor. Et in medio eius ſicut uiſio electri in medio ignis. ecce quinque. Et lumen in eo. ecce ſex. Poſt hæc ſimilitudo quatuor animalium, & uiſio eorum, & narratio uiſionis. ecce ſeptem. Et in medio animalium quaſi carbones ignis. ecce octo. Quis poteſt iſta minutatim exponere? Quis ita eſt capax ſpiritus dei, ut hæc ſacramenta dilucidet? Oportebat accuſatores creatoris & dei prophetarum primum intelligere quæ dicuntur à prophetis, & poſtea criminari. Qui enim uere accuſat, ea debet accuſare quæ nouit. Si uero hæretici ne prope quidem ſunt intellectui diuino, quomodo rationabiliter accuſant quod eos neſcire conuincimus? Diſcant quis in hac uiſione ſit ſenſus. Primum apparet ſpiritus auferens. Secundo nubes magna in ſpiritu auferente. Tertio ſplendor in circuitu ſpiritus auferētis. Quarto ignis refulgens. Quinto in medio eius ſicut uiſio electri, haud dubium quin in medio ignis. Sexto ſplendor in eodem electro. Confiteor libenter à ſapiente & fideli uiro dictam ſententiam, quam ſæpe ſuſcipio. De deo & uere dicere periculum eſt. Neq; enim ea tãtum periculoſa ſunt quæ falſa de eo dicuntur: ſed etiam quæ uera ſunt, & non opportune proferuntur, dicenti periculũ generant. Margarita uera eſt, ſed ſi peruerſe, diſcrimen eius eſt quod dicit pedibus eorum. Et ut iuxta nos aliquod ponamus exemplum, collectiones iſtæ non ſolum in Aelia, non tantum Romæ, non in Alexandria, ſed in omni ſemel orbe ſimilitudinem referunt ſagenæ, quæ ex omni genere piſcium capit. Non poſſunt uniuerſa bona eſſe quæ incidunt in eam. Ait quippe Saluator: Cum extraxerint, & ſecus littus ſederint, eligent bona quidem in uaſa ſua, mala uero foras proijcient. Oportet ergo in ſagena totius eccleſiæ eſſe & bona & mala. Si iam uniuerſa munda ſunt, quid derelinquimus iudicio dei? Et iuxta aliam parabolam, & frumentum & paleæ in area continentur, cum frumentum tantum in Chriſti horrea congregandum ſit, & diſcernantur paleæ ab eo, cuius uentilabrum in manu eius, & mundabit aream ſuã, & congregabit frumentum in horreum, paleas uero conſumet igne inextinguibili. Neque enim aſſero ego aream totum eſſe mundum, ſed aream intelligo eſſe cœtum populi Chriſtiani. Quomodo unaquæq; area circumſcribitur, & eſt plena frumento, uel paleis, nec totum frumentũ eſt, nec totum rurſum palea: ſic in eccleſiis terreſtribus alius eſt frumentum, alius eſt palea. Verum ibi non ſua cauſa, nec per uoluntatem paleæ ſunt: neque enim ex proprio arbitrio frumentũ eſt: hic uero in tua poteſtate poſitum eſt, ut ſis palea, uel frumentum. Hæc nos docere debent, ut ſi aliquando aliquis in congregationibus noſtris uiderit peccatorem, non ſcandalizetur, neq; dicat: Ecce peccator in cœtu ſancto eſt. Si hoc licet, ſi hoc conceditur, quare & ego nō peccem? Dum in præſenti ſeculo ſumus,

id eſt in area, & in ſagena, & boni & mali in ea cõtinentur. Quando autem uenerit Chriſtus, fiet diſcretio, & implebit̃ illud quod ab Apoſtolo dicitur: Omnes nos oportet aſſiſtere ante tribunal Chriſti, ut reportet unuſquiſq; propria corporis ſui quæ geſſit, ſiue bona, ſiue mala. Hæc in procœmio de interpretationibus uiſionum æſtuans animus eſt locutus, & ambigens quæ ſileat, quæ proferat, quæ leuiter tacta dimittat, quæ ex ijs manifeſtius, quæ obſcurius exponenda ſint, ſi tamen poterimus implere quod cupimus. Primum ergo uidetur ſpiritus auferens: id quod paulo ante diximus, quia dominus noſter ignis conſumens ſit, etiam nunc repetimus & dicimus huic teſtimonio congruere. Quomodo ponitur ſpiritus auferens? Deus ſpiritus eſt, & ſpiritus auferens cernitur. Quid à me aufert, & ab anima mea, ut merito auferens prędicetur? Vtiq; mala: & tunc ſentio bonitatẽ eius, ſi à me peſſima quæq; ſuſtulerit. Neq; uero putandum eſt finem eſſe beatitudinis, ſi à malis liberemur: initium felicitatis eſt carere pecato. Et in Hieremia ſcribitur (Omnia quippe quæ in prophetis ſcripta ſunt, clementiſſimo deo uendico) Ecce dedi ſermones meos in os tuum, ecce conſtitui te ſuper gentes & regna eradicare, & ſuffodere, & diſperdere, & ædificare, & plantare. Benignus eſt deus dans ſermones ad eradicandum. Verum quid eſt quod eradicari debeat, & ſubuerti? Si qua plantatio in animo mala eſt, ſiqua ſecta nequam, hanc eradicat, hanc ſubuertit ſermo propheticus. Vtinam autem contingat, ut mihi talis ſermo donetur, qui eradicet hæreticorum ſemina, & doctrinã ex zabuli fonte manantem, qui de eius anima qui nunc primum eccleſiã ingreditur, idololatriæ auferat plantationem. Dedi ſermones meos in os tuum. Ecce conſtitui te eradicare & ſuffodere. Scilicet ut ſi qua ædificatio peſſima eſt, deſtruatur. Quàm uellem & ego ſuffodere quicquid Marcion in auribus deceptorum ædificauit, eradicare, & ſubuertere, & diſperdere, ut Iacob diſperdidit idola. Vſque ad hodiernũ diem eſt diſperdere & ædificare. Hæretici diſperdere & ſubuertere tantum audierunt, in ædificationis autem plantationiſq; ſermone ſurdas aures auerterunt. Neque enim uolunt inſpicere, quia triſtia quæque prima dicuntur, & ſecunda quæ læta ſunt. Quare nunc iſta memoramus? Videlicet ut manifeſtetur dei ſermo ſubuertere mala, & ædificare optima, eradicare uitia, quaſi agricola bonus, ut in purgato campo uberrima uirtutum meſſis oriatur. Hæc propter ſpiritum auferentem. Vidit enim primum ſpiritum auferentem, deinde nebulam magnam in eo. Quando purgatus fueris ab auferente ſpiritu, tantũ ut auferatur omne malum à te, & omne quod in tua anima nequitiæ uerſatur, tunc incipies etiam magna nebula frui, quæ in ſpiritu auferente conſiſtit. Quæ nebula proxima eſt ei nebulæ quam in euangelio legimus, de qua uenit uox: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene complacui. Spiritus uero auferens, deinde nebula magna in eo, poſtea ſplendidiſſimum lumen in circuitu eius. Ablatum eſt à te malum. Data eſt tibi nebula magna, ut pluat imbrem ſuper uineam tuam. Secundum illud quod alibi dicitur: Mandabo nubibus ne pluant ſuper eam imbrem. ſuper peſſimam uidelicet uineam. Si autem hoc de mala iubetur, haud dubium eſt quin econtrario ſi bona uinea fueris, pluat ſuper te nebula. Et ſplendor in circuitu eius. Deinde ignis fulgens, & in medio eius quaſi uiſio electri. Dupliciter aufert à nobis mala deus, ſpiritu & igni. Si boni & intenti ad præcepta dei ſimus, & ſermonibus illius erudiamur, ſpiritu mala noſtra aufert, ſecundum illud quod ſcriptum eſt: Si autem ſpiritu opera carnis mortificaueritis, uiuetis. Si uero ſpiritus mala non abſtulerit à nobis, purgatione ignis indigemus. Idcirco diligenter obſerua coniunctiones ſingulas. Prima coniunctio eſt ſpiritus & nebulæ, ſecunda ignis & luminis, tertia electri & ſplendoris: ac ſingula quæ quaſi triſtia uidentur, iocundiorum uicinitate penſantur. Siue enim ſpiritus oritur, ſtatim ſequitur nebula: ſiue ignis apparet, adiunctum eſt ei lumen: ſiue electrũ præcedit, ſplendor in circuitu eius eſt. Oportet quippe nos quaſi aurum in fornace & electrum uehementiſſimo igne conflari. Et in hoc Propheta quem nunc exponimus, habes ſedentem dominum in medio Hieruſalem, & conflantem eos qui mixti ſunt argento, & ſtanno, & æramento, & plumbo, & querula uoce cauſantem de his qui habent in ſe commixtionem materiæ uilioris. Argentum, inquit, commixtum facti eſtis, & tanquam granum de uua reprobum argentum facti eſtis. Quando enim creaturæ dei, quę ab initio bona eſt, ſuperinducimus de malis noſtris uitia ac paſſiones: tunc argento & auro æs ſtannum plumbumq; miſcemus, & neceſſarius eſt ignis ad purgandum, Ideoq; ſollicite prouidendum eſt, ut quum uenerimus ad

mus ad ignem iſtum, ſecuri tranſeamus per eum, ad inſtar auri argentiq; & lapidis precioſi, quę ſine foco adultera ſunt, uel qui ſine foco adulteri ſunt: nõ tam uramur incendio, quàm probemur. Ecce ſpiritus auferens ueniebat ab aquilone. Et hoc quod ab aquilone ueniebat ſpiritus auferens, & poſtea redit, habet rationẽ. Ab aquilone quippe exardeſcunt mala ſuper habitantes terram. Aquilo uiolentiſſimus uentus, quem alio nomine Dextrũ uocamus, qui in quatuor cardinibus cœli, de quibus uenti ſpirare dicuntur, frigidior eſt atq; uehementior. Necnon & illud quod de ordine caſtrorum apud Iſrael in Numeris ſcribitur, huius rei obtinet figuram. Nouiſſima enim caſtra ad aquilonem ponuntur Dan. Prima caſtra Iuda ad orientẽ, deinde pone eum Ruben, poſtea ſecundũ mare Effrem, in extremo, ut diximus, ad aquilonem Dan. Et olla quæ ſuccenſa deſcribitur, à facie aquilonis accenditur. Aquilo quippe figuraliter dicitur cõtraria fortitudo, id eſt zabulus, qui eſt uere duriſſimus uentus. Venit enim ab aquilone ſpiritus auferens, & nubes magna in eo. uitia ab eo eſſe expoſuimus. Et ſplẽdor in circuitu eius, & ignis fulgens. Potuit dicere ignis exurens, uerum piguit ſcripturam triſtitiam nominare, & opus eius aſcribere, ideoq; pro pœnali ui ſplendorẽ tantum appoſuit. Et in medio eius quaſi ſimilitudo quatuor animalium. Iſta uiſio eorum. Similitudo hominis in illis. Et quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni, & crura eorum recta, & pennati pedes eorum. Vides qualia ſint quæ regantur à deo, ut ibi, Qui ſedes ſuper Cherubim, apparet. Cherubim interpretatur plenitudo ſcientiæ, & quicũq; ſcientia plenus eſt, efficitur Cherubim, quem regit deus. Quid ſibi autem uolunt quatuor facies? Quę ſaluanda ſunt genu flectunt domino Ieſu, & ab Apoſtolo tripliciter nominantur, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtrium & infernorum. Quæ autem genu flectunt domino Ieſu, ſubiecta ſunt ei. Et quæ ſubiecta ſunt dicunt, Nónne deo ſubiecta eſt anima mea? Apud ipſum enim ſalutare meum. Et oportet eum regnare donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus eius. Quod eſt ergo quartum? Cœleſtia, terreſtria & inferna, tria rantrum ſunt. Nempe illud: Laudate dominũ cœli cœlorum, & aqua quæ ſuper cœlos eſt, laudet nomen domini. Omnia iſta teguntur à deo, & ducuntur à maieſtate eius. Quocũq; ſpiritus ibat, ibant & animalia. Hæc ipſa animalia habent ſimilitudinem ſuper ſe hominis, cum ſint quatuor facierum. Nec dictum eſt in principio, quia facierum quatuor ſint, ſed quia inter quatuor facies eminet, & principatum tenet facies humana, deſcribitur & quæ dicitur facies humana, & facies leonis à dextris quatuor partium, & facies uituli à ſiniſtris quatuor, & facies aquilæ à quatuor partibus. Videamus ergo an tripartitã animam ſignificet, de qua etiam aliorum opinionibus diſputandum eſt, ut animæ tripartitæ alia quarta fortitudo præſideat. Quæ eſt tripartitio animæ? Per hominẽ rationale eius indicatur, per leonem iracundia, per uitulum concupiſcentia. Spiritus uero qui præſidet ad auxiliandũ, non eſt à dextris, ut homo, uel leo: non eſt à ſiniſtris, ut uitulus: ſed ſuper omnes tres facies conſiſtit. Aquila quippe in alio loco nuncupatur, ut per aquilam ſpiritum præſidentẽ animæ ſignificet. Spiritum autem hominis dico qui in eo eſt. Atq; ita omnia ducuntur nutu dei, cœleſtia, terreſtria & inferna, & ea quæ ſuper cœlos ſunt: & efficimur nos omnes Cherubim, quæ ſub pedibus dei ſunt, quibus coniunctæ ſunt rotæ, & ſubſequitur ea. Non ſub rota, neq; ſub ſeculi ditione rebusq; uerſamur, cum iam per paſſionem Chriſti ſumus à mundi negotijs liberati. Et rota in medio rotæ. Si conſideres quomodo per contrarios euentus ſoluatur uniuerſitas rerũ, ſiue in his qui putanẽ errare, ſiue in his qui ab errore dicuntur alieni, uidebis quomodo rota in medio rotæ ſit. Hæc autem regit omnia, & quocunq; uult torquet totius uniuerſitatis deus, in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorũ. Amen.

Homilia II. De eo quod dicię, Fili hominis propheta ſuper prophetas Iſrael, qui prophetãt de corde ſuo. uſq;, Extendam manum meam ad prophetas, qui uident uana, & diuinant mendacia. Cap. XIII.

NVllam ſpeciem peccatorum ſcriptura reticet, de qua non doceat legentes. Oportuit enim uerbum dei miſſum ad ſanãdos eos qui audiebant, omnem ſpiritum peccatorum perſtringere, & uniuerſis hominibus loqui, ut nemo fraudaretẽ remedijs ſalutaribus, & his medelis quæ uulneribus poſſint prodeſſe curandis. Quomodo ergo dicunẽ alia de populo, alia de ſacerdotibus

fecit, neq; ſic dicimus ut ſemper iuſtificemur, neq; ſic ecõtrario ſumus peccatores ut ſemper cõdemnemur: & habemus alia uerba ex quibus iuſtificemur, & alia ex quibus condemnemur: deus ſuper staterã ſuam utraq; ponẽs expendit diligẽter, & iudicat in quibus iuſtus ſim, et in quibus ſermonibus condemnandus. Quod autẽ in ſermonibus facit, hoc idem facit & in geſtis. Neceſſe eſt enim ut ſint alia facta in quibus iuſtificemur, & alia in quibus cõdemnemur. Neq; enim ſic perfectus ſum, ut omnia facta habeam in quibus iuſtus exiſtã: neq; ſic peccator, ut talia cũcta fecerim quæ me omni ex parte condemnent. Eſſe autẽ & alia facta iſtiuſmodi, & alia iſtiuſmodi, ex hoc manifeſtũ eſt quod dicit, Quorundam hominũ peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudiciũ, quorundã autem & ſubſequuntur. Similiter autẽ & bona facta manifeſta ſunt, & quæ aliter habentur latere non poſſunt. Aeque de intellectibus. Propter quod & inter ſe inuicem cogitationũ accuſantium ſiue ſatisfacientiũ iudicium me expectat de omnibus quæ facio, quæ intelligo, quæ loquor, & incertus opperior quidnã mihi in illo iudicio ſit futurũ. Quantoq; magis timor dei mihi incutitur ad recipienda cũcta quæ feci, tanto magis cuſtodire me debeo, utinam quidẽ ab omnibus peccatis, ſin aũt hoc non poſſum, ſaltem queam à maximis. Hęc de eo quod propoſuimus de prophetis, qui prophetant de corde ſuo, ad quod dicitur: Audite ſermonẽ domini, hæc dicit Adonai dominus: uæ ijs qui prophetant de corde ſuo, qui ambulant poſt ſpiritũ ſuũ. Duo peccata ſunt, unũ cordis, aliud ſpiritus. Primũ de meliori parte uideamus, ut poſsimus etiã ea quę cõtraria ſunt conſiderare. Apoſtolus loquit: Orabo ſpiritu, orabo & ſenſu. Qui ſenſus in corde habet habitaculũ. Pſallam ſpiritu, pſallam ſenſu. Igit & ſpiritus eſt, & ſenſus in nobis. Et quomodo ſanctus orat ſpiritu, orat & ſenſu, pſallit ſpiritu, pſallit & ſenſu: ſic iſte qui eſt falſus prophetes, de corde proprio prophetat, & ambulat nõ poſt ſpiritum dei, ſed poſt ſpiritũ ſuum. Eſt quippe quidam ſpiritus hominis, qui uerſatur in eo, poſt quẽ procul abſit ut ego ambulem, ſed intelligens ſanctũ ſpiritum dei poſt dominum Ieſum meũ ambulem. Itaq; prophetæ qui prophetãt de corde & ambulant poſt ſpiritũ non tam dei quàm ſuum, omnino quod Græce dicitur non uident, & eſt ambigua ex ſermone ſentẽtia. Siue enim ea quæ ſunt generalia id eſt generalia non uident, licet quadã ex parte conſpiciant: ſiue (quod ego melius reor) omnino nõ uident, licet ſibi ex parte quadã uideant uidere. Alij quippe in nobis oculi ſunt meliores his quos habemus in corpore. Qui oculi aut Ieſum dominũ uident, qui eos ad ſe intuendũ creauit, aut certe omnino cæci ſunt. Si peccator ſum, nihil uideo, nec poſſum ueritatis lumen aſpicere. In iudicium quippe (ait) in mundũ iſtum ueni, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant. Si autẽ iuſtus, accipio gratiã à deo, & de me quoq; dicit uidens. Prophetæ enim uocabant ante uidentes. Et qui uides, ait, uade, deſcende in terram Iuda, & ibi cõmorare, & ibi prophetabis. In Bethel autẽ iam nõ adijcies ut prophetes, & rurſum alibi. Viſio quã uidit Eſaias filius Amos. Beatus cui reuelabit dominus oculos ad uidenda mirabilia de lege dei, iuxta obſecrationẽ prophetæ dicentis: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Videamus autem & alium ſermonem per quem pſeudoprophetæ, & falſi magiſtri corripiuntur: à quo quæſo ut orantibus uobis ego purus inueniar. Quæ eſt ergo igitur correptio? Sicut uulpes in deſerto, prophetæ tui Iſrael. Animal uulpes nequam eſt, uerſutum, indomabile eſt, ferũ eſt. Dicite (ait Saluator) uulpi iſti. Ecce ſanationes perficio hodie, & cras, & tertia die conſummor. Has uulpes neceſſarias habuit aduerſum alienigenas Sampſon, quarum caudis cum igne uinctis (trecẽtas enim ceperat) in perditionem eas frugum miſit hoſtilium. Iſtiuſmodi ſunt falſi magiſtri, uerſuti, maligni, & beſtijs ſimiles. Si talis ſum, uulpes ſum: ſed nõ ſimpliciter uulpes; uerum uulpes in deſertis, uulpes in parietinis, uulpes in rupibus. hæc enim in diuerſis ſenſibus cõtinentur. Verſipelles iſti & nequã ſemper in deſertis, ſemper in ſolitudinibus morantur. Vbicũq; enim anima habitatur à deo, & ſpiritu ſancto plena eſt, ibi non poteſt hæreticorũ doctrina penetrare, nec ualet eorum ſermo perrumpere. Vbi aũt ſolitudo Chriſti eſt, ubi deſertũ iuſtitiæ, ibi nequiſsimæ diſciplinæ uenena uerſant. Idcirco ſicut uulpes, ait, in deſertis prophetæ tui Iſrael. Non ſteterunt in firmamento. Si conſiderare uolueris magiſtros, uidebis eos infirmos, inſtabiles, & non ualentes dicere, Statuit ſupra petrã pedes meos, & direxit greſſus meos. Et quia nõ ſunt tales ut ſteterint robuſta radice fundati, ideo non ſteterũt in firmamẽto, ſed dilexerũt mouere pedes ſuos. Eſt aũt & hoc gran-

de peccatũ, ſaltem paululũ pedes mouere, ut Dauid pſalmiſta canit. Quàm bonus Iſrael deus rectis corde. Mei ueto penè moti ſunt pedes. Beatus ille multũq; felix, cui robuſtiſsime conſiſtenti firmos animæ pedes habere cõceſſum eſt, qui audire à deo dignus eſt, Tu uero ſta mecũ. Verũ non tales pſeudoprophetæ, nõ tales falſi magiſtri: neq; enim ſic ſtetęrunt in firmamẽto. Et cõgregabunt greges ſuper domũ Iſrael. quos docẽt, quos inſtituũt, ſiue hæretici dogma impiũ prædicãtes, ſiue falſi magiſtri decipiẽtes eos quorũ aures pruriũt, colligunt greges ſchiſmatũ aduerſum eccleſiã dei, aduerſum domũ Iſrael. Nõ ſurrexerũt qui dicerẽt. In die domini falſa uidentes hi nõ ſurrexerunt. Iſti uero ſurgẽtes dicũt, Cõſepulti ſumus Chriſto per baptiſma, & cõſurreximus ei. Habemus quippe ut pignus ſpiritus ſancti, quẽ accipiemus ad plenũ poſtquã uenerit quod perfectũ eſt, ſic pignus reſurrectionis, quia in reſurrectione perfecta nemo adhuc reſurrexit de nobis. Verũtamen reſurreximus, Paulo dicẽte, Cõſepulti ſumus Chriſto per baptiſma, & cõſurreximus ei. Nõ ergo reſurrexerũt, hoc eſt necdũ reſurrectionis baptiſma conſecuti ſunt falſi prophetę, & falſi magiſtri, qui dicerẽt in die domini uidẽres quæ falſa ſunt, neq; aliquãdo poſſunt conſpicere ueritatẽ. Accipe exemplũ. Qui ſcripturam legit, & aliter q̃ ſcripra eſt accipit, ſcripturã mendaciter uidet. Qui uero audit ſcripturã ut ſe ueritatis intellectus habet, et ſic eam interpretatᷣ, uidet ueritatẽ. Et ſancti quidẽ non diuinãt. Nõ enim diuinatio in Iacob. Peccatores uero diuinãt falſa, dicẽtes. Hęc dicit dominus, & dominus nõ miſit eos. Audi hæreticos, quomodo traditionẽ apoſtolorum habere ſe dicãt. Audi falſos magiſtros, quomodo affirmãt doctrinam ſuã domini eſſe doctrinã, ſenſum ſuũ ſenſui cõgruere prophetarum, & dicũt, Hæc dicit dominus, et dominus nõ miſit eos. Et cœperũt ſuſcitare ſermonem. Nõ uiſionẽ falſam uidiſtis? Et hi enim uolũt in defenſionẽ ſui quendã pro ſe ſuſcitare ſermonẽ, ſed arguit eos dominus, & dicit. Non uiſionẽ falſam uidiſtis, & diuinationes uanas locuti eſtis, & dixiſtis, dicit dominus, & ego non ſum locutus? Propterea dic, Hæc dicit dominus pro eo quod ſermones ueſtri mẽdaces ſunt. Orate pro nobis ut ſermones noſtri nõ ſint falſi. Licet quidã homines ignorãtia iudicij eos aſſerãt falſos, dominus non dicat, & recte nobiſcũ agetur. Si uero mille hominũ eos dixerint ueros, iudicio porrò dei fuerint falſi, quid mihi proderit? Dicũt & Marcionitæ magiſtri ſui ueros eſſe ſermones, dicunt & Valentini robuſtiſsimam ſectam, qui fabularũ eius cõmenta ſuſcipiunt. Quæ utilitas? Quia plurimi eccleſiæ hæretica prauitate decepti in eorũ conſpirauere ſententiam, hoc eſt quod quæritur, ut dominus ſermonum meorũ teſtis aſsiſtat, ut ipſe cõprobet quę dicunᷣ ſanctarũ teſtimonio ſcripturarũ. Propter hæc ergo ad nos dicit Adonai dominus, extendã manum meã ad prophetas qui uidẽt mẽdacia. Hę cõminationes ſunt aduerſum falſos magiſtros, & eos qui loquunᷣ mendacia. Videamus autẽ quid de eis cõminetur. In diſciplina populi mei nõ erunt. Nõ uno modo à domino peccatores corripiunᷣ. Aliter arguitur populus domini, aliter alienus ab eo. Fili ne neglexeris diſciplinã domini, neq; fatigeris dum argueris ab eo. Quẽ enim diligit dominus caſtigat, flagellat autẽ omnem filiũ quem recipit. Argue nos domine, uerũ in iudicio, & non in furore. iſta correptio populi eſt. Correptio peccatoris & alieni illa eſt quã iuſtus renuit, dicẽs. Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. De falſis itaq; magiſtris, & pſeudoprophetis dicitᷣ. In diſciplina populi mei nõ erũt, neq; in ſcriptura domus Iſrael ſcribenᷣ. Sicut & alibi. Deleantur de libro uiuentiũ, & cũ iuſtis non ſcribanᷣ. Et nunc ſcriptura ait. In domus Iſrael non ſcribenᷣ, & in terrã Iſrael non intrabũt. Extra repromiſsionis terrã hæretici morabunᷣ. quæ eſt terra ualde bona, & in quã ut introducamur oramus, in libro uiuentium ante conſcripti à Ieſu Chriſto, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Tertia. De eo quod ſcriptũ eſt, Fili hominis obfirma faciem tuam ſuper filias populi tui quæ prophetant de corde ſuo. uſq; Obfirma faciem meam ſuper hominem illum, & ponam illum deſertum. Cap. XIII

PRimũ de eo quod dicitᷣ, Obfirma faciem tuam, requirendum. Deinde ſi dominus dederit, inueſtigare debemus filias populi prophetãtes de corde ſuo, & faciẽtes ea, in quibus eas dei ſermo corripiat. Et quod ſit alia facies pręter hãc corporis noſtri faciẽ, licet ex multis manifeſtũ ſit, attamẽ & ex his quæ apoſtolus memorat indicatᷣ. Nos uero omnes reuelata facie gloriã dñi ſpeculantes

culantes

culantes, in eandem imaginē trāsformamur à gloria in gloriā, quaſi à domini ſpiritu. Hāc faciem corporalem omnes homines habemus reuelatam, niſi forte calamitatibus, & anguſtijs premimur, Vultus autem ille de quo ſermo apoſtoli eſt, in multis tectus eſt, & in paucis reuelatus. Qui enim fiduciam habet in uita immaculata, in ſenſu ſano, in fide uera, iſte tantummodo non habet cōfeſsionis, fraudulentiæ, peccatiq; uelamen, ſed propter puram conſcientiam reuelata facie gloriam domini contemplatur. Procul autem abſit à nobis, ut uelatam habeamus hanc faciē. Hæc pauca de facie, ut poſsimus intelligere quid ſit quod ſequitur, Obfirma faciem tuam ſuper filias populi tui. Iſta facies, id eſt principale cordis noſtri, niſi obfirmata fuerit ſuper eo quod intelligendum eſt, ut quomodo uidet ſic annunciet audientibus, illud quod aſpicitur non uidetur. Impoſsibile quippe eſt ut aliquis ſine obfirmatione uultus, uagus, fluctuabundus, circumlatus omni uento doctrinæ, uideat quod debet, uideat ut debet. Oportet ergo uolentem intelligere habere faciem in eo quod intelligere nititur obfirmatā: & ob hanc ſemper cauſam prophetaturis primum iubetur ut faciem ſuam obfirment: ut noſtram autem & nos poſsimus obfirmare faciem in euangelio, in lege, in prophetis, in apoſtolis, obfirma eam ſuper Chriſto, & non ſuper ſeculi negocijs. Sed cum in mundialibus curis anima noſtra uerſetur, cum ſemper ardeat habendi fame, non obfirmamus faciem noſtram ſuper ea quæ imperauit deus, ſed ſuper ea quæ dei ſunt aduerſa præceptis. Quis putas in nobis mundus eſt ab obfirmatione faciei ſuper his quæ interdicta ſunt? Quis intantum ſollicitus & cautus, ut diebus ac noctibus in ea obfirmet cordis ſui faciem quæ iubentur? Nūc quoq; ſi intellecturi fuimus præſentem ſcripturam quo modo prophetæ dicatur, obfirma faciem tuam ſuper filias populi tui, ut uideat ea quæ dicturus eſt, debemus obfirmare intelligentiam, plenum in intentione cordis habere tractatum quid ſit hoc quod ſignificetur, ut tandem ratione ſuperati recedamus à litera. Ac ſecundum communem quidem intellectum uidentur quædam filiæ populi prophetantes hoc quod ſequitur admiſiſſe peccatū. Aſſumētes ceruicalia conſuebant, conſuentes non ponebant ea ſub capite, ſed ſub cubito audientium, & uelaminibus quibuſdam tegebant capita uniuerſæ ætatis. Hæc ſunt quæ prophetantibus filiabus populi reputantur quaſi magna peccata. Quis autem poteſt in uerbo conſiſtens dicere, quia ſi quis ceruicalia conſuat, & cōſuta ſub cubito ponat alterius, delinquat, & à deo corripiatur? Quis poteſt aſſerere, quia ſi quis uelamina faciat ad tegendum caput uniuerſæ ætatis, impie agat? Inuitis nobis ab ipſa ſcriptura neceſsitas imponitur, ut ab apicibus literæ recedentes, uerbum & ſapientiam & uoluntatem eius requiramus ad aperiēda peccata quæ clauſa ſunt, ad illuminanda quæ caligāt, ut poſsimus à maledicto extranei fieri, dum agnoſcimus quid ſit cui maledicitur. Væ quippe ait his qui aſſuunt ceruicalia ſub omni cubito manuum, ſiue manus. Qui in uictu corporis occupati ſunt, & ne per ſomnium quidem ſpiritales uidere delitias, quas nos habere uult ſermo diuinus dicēs, Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: qui non nouerunt uoluptatem beatorū, de qua ſcribitur, Torrente uoluptatis tuæ potabis eos: requirunt quaſi amatores luxuriæ, & non amatores dei, ſemper in corporalibus eſſe delicijs. Signum autē mihi uidetur uoluptatis carneæ, ſub cubito manuum ceruical aſſutum. Quia enim in tempore diſcūbendi ad beneficia corporalia uidemur uti conſutis quibuſdam, & acu pictis ſub cubito manuum noſtrarum, forſitan ſermo diuinus per iſtiuſmodi figuram & argumentum eos culpat magiſtros, qui per uaniloquētiam & beatas quaſq; repromiſsiones multitudinem audientium libidini uicijs uoluptatiq; permittunt. Debet enim dei uerbum & deus homo ea proferre, quæ ſaluti ſunt audienti, quæ illum hortentur ad continentiam, ad conuerſationem ſanorum actuum, ad cuncta in quæ homo ſtudioſus laborum & non libidinū debet incumbere, ut poſsit ea conſequi quæ à deo ſunt repromiſſa. Cum ergo aliquis aptus moribus populi, ut placeat eis quibus aures pruriunt, loquitur quæ grataanter accipiant, loquitur quæ uicina ſunt uoluptati, talis magiſter conſuit ceruicalia ſub omni cubito manus. Sequitur hoc peccatum habentem, ut faciat etiam amictus ad uelandum caput omnis ætatis. Cuius autem rei figura ſit etiam uelamen, cautius conſideremus. Qui fiduciam habet, & uere uir eſt, uelamen non habet ſuper caput ſuum, ſed intecto capite orat dominum, intecto capite prophetat, per ſignum corporalis rei etiam ſpiritalem latenter oſtendens, ut quomodo non habet uelamen ſuper caput carnis ſuæ, ita non habeat uela-

men

men ſuper principale cordis ſui. Si quis uero confuſionis uelamen gerit & peccati, iſte quaſi muliebria uelamina habet ſuper caput ſuum. Itaq; cum aliquis docuerit ea quæ aurem populi mulceant, & ſtrepitum potius laudatorum, quàm gemitum moueant, ſi blandus inimicus palpauerit potius quàm ſecuerit uulnera, talis homo amictus cõtexit in capite. Cum autẽ in luxurioſam orationem dicentis ſe ſermo fuderit, & in laſciuum perſultauerit eloquium, contexit uelamen ſuper caput omnis ætatis, non modo puerorum & iuuenum, uerum & ſenum. Quomodo enim faciet ſigna & portenta ad decipiẽdos (ſi fieri poteſt) etiam electos falſus Chriſtus, & falſus propheta: ſimiliter & hi qui ad uoluptatem meditata deportant, & iſta ſemper inquirunt, quæ delectent potius audientes, q̃ conuertant à uitijs, faciunt uelamina ſuper caput non modo puerorum & iuuenum, ſed (ſi fieri poteſt) ſenum quoq; & patrum, intantum ut etiam eos decipiant qui iuxta laborem animæ in ſpiritali ætate & ſenio proceſſerũt. Et potuit quidem dicere propheta, ſuper filios populi tui qui prophetãt: ſed quaſi omnes qui uelamina contexant, & ceruicalia conſuant ſub omni cubito manus, mulieres ſint, & nullus inter eos uiri nomine dignus habeatur, ait propheta, In filias populi tui quæ prophetãt de corde ſuo, & ea faciũt quæ ſequuntur. Effœminatæ quippe ſunt eorum magiſtrorum & animæ, & uoluntates, qui ſemper ſonantia, ſemper canora componũt: & (ut quod uerum eſt dicam) nihil uirile, nihil forte, nihil deo dignum eſt in his, qui iuxta gratiam & uoluntatem audientiũ prædicant: idcirco omnes filias potius quàm filios dixit aſſuentes ceruicalia. Et obſerua proprietatẽ uerbi, aſſuentes ait, non contexentes. An ignoras quod tunica domini tui Ieſu nihil in ſe habeat cõſutile, ſed ex omni parte contexta ſit? Iſtæ ergo cõſuunt dicta dictis fraudulenter & callide, aſſuentes potius q̃ contexentes: & faciunt ceruicalia nõ in quibus capita reclinent, ſed in quibus cubitum: id eſt ut manus eorum nõ ſint in labore, non in opere laſſeſcant, ſed ſint in requie, ſint in otio, ſint in his geſtis quæ uoluptatibus ſeruiunt. Hæc aũt quæ dicimus, ita ſe habere ut à nobis intellecta ſunt, ſequens ſermo Prophetæ lucidius oſtendit dicens. Hæc dicit Adonai dominus. Ecce ego ad ceruicalia ueſtra, in quibus uos conuertitis illic animas in diſſolutionem. Aperuit ænigma quod latebat, perſpicue oſtendens cõſuta ceruicalia in diſſolutionem animarũ fieri. Quis autẽ poteſt ſuper ſermonem qui legitur, audiens deum cõminantem, quia ipſe diſrumpat talem ſutelam, & talia ceruicalia? Ait enim. Ecce ego non iubeo, ſed ipſe diſrumpo ceruicalia conſuta ſub omni cubito manus. Dei opus eſt omnem arguere texturã, & diſſoluere uniuerſam fictionem peſſimam, quæ nocet his qui nolunt manibus operari, ſed ocioſis eis uti. Et diſrumpam ea à brachijs ueſtris, id eſt ceruicalia, ne ulterius ea cubitis ueſtris ſubiecta habeatis. Et emittã animas quas uos ſubuertitis, animas eorum. Quæ ergo ſubuerſio eſt conſuere ceruicalia, & ſubijcere cubitis? Sed ut ſermonis ſacramentũ intelligas, uidebis grandem ſubuerſionem eſſe, delicatũ hominẽ iuxta corpus efficere. Talia autẽ ſunt uerba hæreticorũ, ubi non eſt cõuerſatio rigida. Inuenies diſcipulos, Valentini moribus diſſolutos, ad nihil forte, ad nihil uirile tendentes: ſimiliter & ſectatores Baſilidis. Docẽt inſuper & negare inuerecunde quaſi præcepto quod de eorũ martyrio eſt. Non id docẽt quod oſtendunt eccleſiaſtici, parati tollere crucem & ſequi ſaluatorem. Diſrumpit ergo qui hæc cõminatur ſermo filius dei, cõſutiones nequiſsimas. Præſta mihi Chriſte ut diſrumpam ceruicalia in animarũ conſuta luxuriam. Sed quid aliud ſequitur? Et uelamina diſrũpam. Quæ ſe diſrupturum eſſe teſtatur? non ſolum ceruicalia, uerum uelamina. Ideo autẽ diſrupturum, ut caput nudum fiat, ut accepta fiducia, & reuelata non ſolum facie, ſed etiam capite, cõſtanter uir eccleſiaſticus poſsit orare. Diſrũpam uelamina ueſtra, & liberabo populũ meum de manu ueſtra. Licet uos ſubuertatis animas per ceruicalia & uelamina, ego iſta diſrumpens liberabo populũ meum. Liberat autẽ populum deus per conuerſationem auſteram, & à uoluptatibus recedentem. Et ultra non erunt in manibus ueſtris in ſubuerſionẽ. In manibus ueſtris qui decipitis audientes, iam nõ erunt iſta ceruicalia. Et cognoſcetis quia ego dominus. Si nõ cõſciſſa fuerint ceruicalia, ſi nõ uelamina diſrumpo, nõ cognoſcetis quia ego dominus. Delitiæ quippe, & ociũ, & reſolutio nõ ſinunt cognoſci eũ qui dicit, ego ſum dominus. Pro eo quod euertiſti cor iuſti inique. Quomodo in loco ſignorum dictum eſt, quia decipiant etiã electos dei, ſic euenit ſæpe ut iuſtos quoq; hæretici ſupplantent. Amant enim homines uoluptatẽ: quia ſtatim ut apparuerit, tranquilla eſt, et laſciua,

& delectans ſenſum, & prouocãs nos ad uſum ſui. Fugimus amara, licet ſalutaria ſint, & nolumus laborare uoluptatibus deliniti, neſcientes quia impoſsibile eſt eundẽ amatorem eſſe dei. Propter quod Apoſtolus ait de peſsimis, quia ſint amatores uoluptatis magis ꝙ amatores dei. Et ego non auertebam ad confortandas manus iniquorũ. Ego non auertebam, ſed omnia quæ erant ædificationis diſpenſabam. Iſtæ uero propheteſſæ effœminatæ animæ auertebant ad confortandas manus iniqui, hoc eſt ut fortior manus iniquitate fieret, ne omnino auerteretur de uia ſua mala, & uiuificaretur, id eſt nullus penitus conuerteretur à uia ſua peſsima, & uiuificaret. Propterea falſa nõ uidebitis qui docetis falſa. Iam uos nõ faciam ultra conatu proſpero pergere, ut poſsitis inſinuare quæ dicitis. Et diuinationes nõ diuinabitis amplius: Et liberabo populum meum de manu ueſtra: Oramus ut & nos liberet deus de manu talium magiſtrorum, qui ubicunq; fuerint ad uoluptates audientiũ loquentes, ſcindunt ac diuidunt eccleſiam, quia plures ſunt magis amatores uoluptatũ, quàm amatores dei. Et ſcietis quia ego dominus. Si conuertero diuinationes ueſtras, ſi fecero ſilere mendacia, tunc ſcietis quia ego dominus. Hæc prior prophetia: ſequitur & alia, quæ ita contexitur. Et uenerunt ad me uiri ſeniorum Iſrael, & ſederũt ante faciem meam. Omnia dei ſermo perſtringit, & nullam ſpeciem ordinũ qui in eccleſia conſtituti ſunt, dimittit intactam, uerum uniuerſa percurrens omnes ſanare deſiderat, ueluti nunc quædã ad presbyteros loquitur. Ea enim quæ præceſſerunt dicta ſunt de magiſtris. Idcirco conſideremus & de presbyteris quid dicat, excutientes noſmetipſos, ne quis noſtrum presbyter talis ſit, qualis infra exponitur. Et uenerunt ad me uiri ſeniorum Iſrael, et ſederunt ante faciem meam. Et factus eſt ſermo domini ad me dicens. Fili hominis. Videamus accuſationem, ut ſcire poſsimus utrum ne eam in nobis deprehendamus. An non uiri iſti poſuerunt cogitationes ſuas in cordibus ſuis, & pœnam iniquitatum ſuarum poſuerunt ante faciem ſuam? Nunquid reſpondens reſpõdebo eis, Beati qui mũdo ſunt corde? Qui enim mundum habent cor, cogitationes ſuas non ponunt in cordibus ſuis, ſed magis habẽt in ſermone dei. Qui autẽ laborãt in ſecularibus curis, & nihil aliud requirunt niſi quomodo præſentem tranſigant uitam, hi cogitationes ſuas ponũt in cordibus ſuis. ut puta ſi uideris hominem nihil aliud cogitantem niſi mundi negocia, lucra corporalia, & ciborum abundantiam: ex his quæ indiguerit, in quibus ſollicitus eſt, in quibus ſuſpirat, futuram tantũ alimoniã cum dolore conquirens, pœnam cogitationum ſuarũ poſuit in corde ſuo. Arguens igitur quoſdam presbyteros iſtiuſmodi, ait ad prophetam ſermo diuinus: Viri iſti, id eſt ſupradicti presbyteri, poſuerunt cogitationes ſuas in cordibus ſuis, & pœnam iniquitatum ſuarum poſuerunt ante faciem ſuam. Nemo ueſtrum exiſtimet cruciatus nobis ab alio quàm à nobis irrogari. Deus non facit pœnas, ſed ea quę patimur ipſi nobis præparamus. Itaq; teſtimonio quo frequenter uſi ſumus, etiam nunc opportune utamur. Ambulate in lumine ignis ueſtri, & in flamma quam accendiſtis. Non eſt ignis alterius niſi ueſter, qui ligna, qui ſtipulam, qui materiam futuro incẽdio coaceruaſtis. Dicit ergo de presbyteris procul autẽ abſit à nobis, Viri iſti poſuerunt cogitationes ſuas in cordibus ſuis, & pœnam iniquitatum ſuarum poſuerũt ante faciem ſuam. Sed reſpondens reſpondebo eis. Nunquidnam dignum eſt iſtis me reſpondere, qui uenerũt ad te prophetam uolentes diſcere ſermones meos? Propter hoc loquere ad eos, & dic eis. Hæc dicit Adonai dominus. Homo homo ex domo Iſrael. Omnes homines nati ſumus homines, ſed non omnes homines homines ſumus, ſicut ſæpiſsime notaui: id quod in Leuitico ſcriptum eſt, Homo homo filiorum Iſrael, aut aduenarũ qui appoſiti ſunt in nobis. Eſtote homines, homines ſcilicet: quia non omnes homines, homines ſunt. Oſtẽdamus de ſcripturis quomodo quidã homines non ſint homines. Homo in honore poſitus non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & aſsimilatus eſt eis. Iſte non eſt homo homo, ſed homo iumentũ. Generatio uiperarũ quis oſtendit uobis fugere ab ira uẽtura? Talis non eſt homo homo: ſed ſerpens homo. Et qui in fœminas inſanientes facti ſunt, unuſquiſq; ſuper uxorem proximi ſui hinniebat: & iſte non eſt homo homo, ſed homo equus. Abſit igit̃ à nobis ut tales ſimus, qui mereamur audire nõ eſſe nos homines homines, ſed aliud quid præter homines. Si enim boni & manſueti ſumus, duplicamus hominis nomẽ, ut ſit in nobis nõ ſimpliciter homo, ſed homo homo. Cõſidera an inuenire ualeamus, quid ſit illud ꝙ nomen hominis duplices. Quãdo iſte homo qui eſt exterior, homo

homo fuerit, eo qui eſt interior homo ſerpente exiſtẽte, nõ eſt in nobis homo homo, ſed
tantum homo. Quãdo uero interior homo iuxta imaginẽ perſeuerauerit cõditoris, tunc
naſcit̃ homo, & fit iſtiuſmodi ſecundũ exteriorem & interiorẽ hominem, bis homo ho-
mo. Porrò ſi quis in hoc uocatus ut fiat homo homo, poſuerit cogitationes ſuas in corde
ſuo, & pœnã ſuam ante faciem ſuã, & uenerit ad prophetã, Ego, inquit dominus, reſpon
debo ei in his, quibus detinetur mens eius. Docet nos ſermo præſens quomodo poterat
ſingulis reſpondere, nec importuna admouere medicamina, ſed pro qualitate morborũ
cõgrua quæq; proferre. Animaduerte quod dicimus. Ad medicũ decem uadũt decem ha
bentes ſpecies infirmitatũ. Non omnes eodẽ modo curat, ſed alium illo, & aliũ illo: utpu
ta ſanat emplaſtro, alij aliud tribuit medicamentũ, nonnullis quod cauteriũ nuncupat̃ im
ponit, alium amara, aliũ dulci temperat potione, cuiuſdam uero uulnera craſsiore ungui-
ne delinit. Sic & ſermo dei pro qualitatibus hominum loquitur, nec paſsim ſapientiæ ſuę
ingerit ſacramenta. Ait itaq;, Ego reſpondebo ei in quibus detinetur mens eius: ut iſta ui
delicet curem, in quibus mens eius detinet̃, ut non faciat declinare domũ Iſrael. Quicũq;
ſeipſum exemplũ non præbet bonę uitæ, ſed peruerſus incedit, iſte per ſuam prauitatem,
dum ad hæc quæ nõ debet inclinatur, facit quodãmodo etiã dei populũ declinare ſecun-
dum corda eorũ quæ abalienata ſunt à me. Et qui hoc facit ſecundũ alienatum cor à deo,
in cogitationibus ſuis facit. Propter quod reſpondet̃ eis in ijs in quibus detinetur cor eo-
rum, & dicitur. Dic ad domũ Iſrael. Hæc dicit Adonai dominus. Conuertimini, & auer-
tite uos à ſtudijs ueſtris. Quia pollicitus eſt locuturũ ſe eis ea in quibus detinet̃ cor eorũ,
ideo nũc quaſi peccatoribus loquit̃ dicens, Conuertimini & auertite uos à ſtudijs ueſtris
& auertite facies ueſtras. Nõne tibi uidet̃ hoc facere? Facies ueſtrę obfirmatæ ſunt ſuper
ea quæ nõ debent, cõuertite eas & obfirmate in hæc quæ ueſtro ſunt emolumento. Pro-
pter quod homo homo de domo Iſrael, & de proſelytis qui aduenĩũt in Iſrael, quicũq; ab-
alienatus fuerit. Poteſt fieri, & hominẽ hominem, ſiue creatum hominem hominem, ſeu
perfectũ ſui hominem hominẽ effectum abalienari cõtingit: ſiquidem & iuſtus ſecũdum
eundem Ezechielem conuertit̃ aliquando à iuſtitijs ſuis & peccat. Si ergo iſtiuſmodi ho
mo poſuerit cogitationes ſuas in corde ſuo, & pœnam iniquitatis ſuæ ante faciẽ ſuam, &
uenerit ad prophetã, ut interroget eum in me: Ego, inquit dominus, reſpõdebo ei in ipſo
in quo detinet̃, & obfirmabo faciem meam in hominẽ illum. Cõſidera quomodo in prin-
cipio ſpoponderit clemẽter ſe reſponſurum: ac deinde quomodo ſi rurſus uenerit, necdũ
curatus prioribus uerbis, obfirmabo dixit faciem meam ſuper hominẽ illum, & ponam il
lum in deſertũ. Si enim non obedierit ſermonibus cõmonitionis, ſed in delicto perſeue-
rauerit, ponam eum in deſertũ, & in exterminiũ, & tollam eum de medio populi mei. Ne
auferas nos deus omnipotẽs de medio populi tui, uerum cõſerua nos in populo tuo. Iuſte
autem proijcit̃, qui digna facit abiectione, ut auferat̃ à populo dei, et eradicet̃ ab eo & tra
dat̃ Satanæ. Et in pręſenti quidẽ poteſt quis egrediẽs de populo dei, rurſum per pœniten
tiam reuerti: ſi uero eradicatus fuerit ille ex populo, de quo in quadã parabola dicit̃, ue-
niſſe, & recubuiſſe, et introiſſe quendã qui non habebat ueſtimentum nuptiale, dicẽte ad
eum patrefamilias, Amice quomodo huc intraſti non habens ueſtem nuptialem: atq; ita
præcipiente miniſtris, ut uincientes eũ manibus & pedibus mitterẽt in tenebras exterio-
res: difficillime in locũ priſtinum reuertet̃. Sed nos non eradicabimur, uerũ & in præſen-
ti & in futuro ſeculo in domino noſtro Ieſu Chriſto plantabimur, & in eo fructus uberri
mos afferemus, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia quarta. De eo quod ſcriptũ eſt. Terra cũ peccauerit mihi ut præua-
ricetur præuaricans, extendens manum meam ſuper eam. uſq; ad id quod di-
citur, Et ſi fuerint tres uiri in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi iuſtitia ſua
liberabunt animas ſuas. Cap. XIIII

SErmo domini qui factus eſt ad prophetã, de peccatrice terra loquit̃, quo-
modo propter delicta ſua uarijs ſit excruciata ſupplicijs, fame, beſtijs malis,
gladio, morte, morte autẽ repentina, quæ aut ex corrupti aeris uitio ſit crea
ta, aut ex quocũq; acciderit euentu, & dicit̃. Quod ſi etiam quatuor ultio-
nes meas miſero in terrã peccatricem, fuerint autem iſti tres uiri, Noe, Da-
niel

niel & Iob in terra peccatrice, ipſi ſoli ſalui erũt. In comminatione prima, in qua pœnam famis à pœnis cæteris aperuit, filiorum & filiarum nomina tacuit. In eo uero ſermone in quo beſtias malas minatus eſt terræ, ait. Si filij & filiæ eorum ſalui fient, ſed ipſi ſoli ſaluabuntur, Terra autem. & cum paululum reticuiſſet adiecit, Et erit in introitu. Rurſum in comminatione gladij, Non liberabunt, ait, filios aut filias. Et in morte ſimiliter eſt locutus. Non derelinquentur filij aut filię eorum, ſed ipſi ſoli Noe & Daniel & Iob liberabũt animas ſuas. Ingens igitur nobis cura expoſitionis incumbit, & ob id diligẽter debemus attendere, & obſecramus auditores ut quaſi ad aliquod grande ſpectaculum cõfluentes faciem mentis intendant, ne obſcuritas relaxatis ſenſibus elabatur. Non dixit in præſenti, ſi peccauerint ciuitatis aut loci alicuius accolæ, ſed ſi terra peccauerit. Et ſcio quia ſimplicior quiſq; cum audierit ſi terra peccauerit, ſtatim ad procliuem feratur intelligentiã, ut terram dicat nominatam pro his qui morantur in terra: uerum ſequentia ſcripturæ iſtam ſtatim ximent expoſitionem. Cũ enim peccauerit terra, & in ſua peccata corruerit, extenditur manus non ſuper habitãtes terram, ſed ſuper ipſam terram, & prima correptione conteritur, ut auferatur ab ea firmamentum, panis uidelicet: quaſi pœna ſit terræ ſi fames in ea obtineat, ut fruges ſemini denegent̃. Nam quomodo homo peccator ſine prole & ſterilis inter maledictos punit̃, iuxta id quod in quodam loco ſcriptum eſt, ex contrarijs enim contraria intelliguntur: & de iuſto dicitur, nõ erit ſine prôle, neq; ſterilis in uobis: & peccatores ſine liberis & poſteritate ſui æterna infertilitate damnãtur, ut in domo Abimelech factum eſt, & earum quarum cõcluſit deus uuluam propter peccatum quod in Iſaac cõmiſſum eſt: ſic & terra quodammodo ſine prole & ſterilis relinquit̃, fame miſſa in eam. Putas uerum eſt, hoc quod aſſerere ſermo præludit, non de habitatoribus terræ, ſed de ipſa terra dicit̃? Poſſum pauliſper ad altiora cõſcendens ſcripturarũ teſtimonijs approbare, quomodo peccator terra dicat̃. Dicitur enim ad Adam: Terra es, & in terram ibis. Poſſumus dicere, quia & nunc delinquens terra peccator ſit. Sed econtrario latiſſimam ſcripturæ ſyluam recenſens coarctor ad ſuſpicandũ, quia animalis ſit terra iſta quam cernimus. Si enim hoc quod ſcriptum eſt, Qui aſpicit ſuper terram & facit eam tremere, iuxta id quod ſcriptũ eſt uolumus accipere, intelligimus ad aſpectũ dei terræmotus concitari, non quos Iudæi ſuſpicantur. Nam illi aſſerũt tremorem terræ commotionem eius eſſe, quod longe à ueritate diuerſum eſt. Et nos quippe ſolliciti & trementes propter peccata noſtra in terra ſumus, nec tamen tremor noſter corpus cõcutit ad tremendum: ſicuti & in alio loco dicitur. Super quẽ reſpiciam (ait dominus) niſi ſuper humilem & quietum & trementẽ ſermones meos? Ex quo manifeſtum eſt mãſuete & humiliter Deo ſeruientem ad ſermones eius mente potius tremere quàm corpore. Et hæc quidem in medio dicta ſunt ſatisfactione eius teſtimonij quod intulimus, Qui aſpicit terram, & facit eam tremere. Accipe autem alia dicta de terra. Offenditur terra ab his qui inſidẽt in ea. Quomodo offenditur terra, & quando auerſatur ab his qui in ſe commorantur? Quando fuerint peccatores. Accipe aliud exemplum. Complacebit ſibi terra in ſabbatis ſuis. Econtrario enim quædam terræ ſabbata nuncupant̃, in quibus ſibi complaceat & lætetur. Necdum dico, Attende cœlum & loquar, & audiat terra uerba oris mei; neq; aliud, Audi cœlum & auribus percipe terra: ſed nec Hieremiæ prophetiam, Terra, terra audi uerbũ domini, ſcribẽ uirũ iſtum abdicatum. Multa nos latent propter paupertatẽ memoriæ, propter ingenij tarditatem. Multa ſunt quæ condidit Deus rationabilia, & ſunt capacia, nõ ſolum principatus & poteſtates, & rectores tenebrarum iſtarum, uerum etiam & in meliore parte thronos, dominationes, & cætera quæ in noſtro intellectu Apoſtolus reliquit dicens, Et ſuper omne nomen quod nominatur non ſolum in ſeculo iſto, uerũ & in futuro. Aer quoq; animalibus plenus eſt, ſecũdum eiuſdem Apoſtoli teſtimoniũ prædicantis, In quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, ſecundum principẽ poteſtatis & aeris ſpiritus, qui nũc operatur in filijs diffidentiæ. Eſt ergo terra, & uniuerſa animalia, & per partes animalium uarietates. Quando enim offenditur terra, & rurſum cõplacet ſibi in ſabbatis ſuis, non omnis offenditur, nõ omnis exultat. Quodãmodo enim erudita eſt cum habitatoribus ſuis, & didicit ſabbata ſiue in umbra, ſiue in ueritate iuxta naturæ ſuæ agere qualitatẽ. Vnde ſacratiore quadã intelligentia ſabbatiſmus exercet̃ poſt ſeptem annos terræ ſanctæ, donec cõplaceat deo in ea habitare. Si uero peccatorea in ea

fuerint, iam non ultra per ſeptimanas annorum, ſed per ſeptuaginta terra ſabbatũ gerit.
Habemus ſermonem de ſeptuaginta annis, tam apud Hieremiam, ꝙ apud Danielem ſan
ctis literis conſignatum: & futurum eſt, ut in die iudicij non ſolum homo, ſed etiam uni-
uerſa conditio iudicetur. Omnis quippe creatura congemiſcit & cõdolet. Si omnis crea-
tura congemiſcit & condolet, eſt autem creaturarũ pars terra & cœlum, & cætera quæcq;
quæ ſub cœlo ſunt, & quæ ſuper cœlos, & liberabitur omnis creatura à ſeruitute corru-
ptionis in libertatẽ gloriæ filiorum dei, qui ſcit & de terra, an ſecundum naturam ſuam in
aliquo peccato teneatur obnoxia? Si enim animal eſt, ſi rationabilis eſt, ſi indiget auditio
ne ſermonis prophetici dicentis, Attende cœlũ & loquar, & audiat terra uerba oris mei:
& audi cœlum, & auribus percipe terra: cur non dicamus ut inter homines eſt homo au-
diens & faciens uerba quæ iuſſus eſt facere, & alius eſt qui audit, & nõ implet quod præ-
cipiẽ, ſicut & angelus præuaricator. Angelos enim nõ cuſtodientes principatũ ſuum, ſed
deſerẽtes propriũ habitaculum ſuum in iudicio magnę diei uinculis ſempiternis ſub tene
Caute lege bris ſeruabit. Quãdo ergo angeli præuaricanẽ, & alij ſunt qui Dei præcepta cuſtodiunt,
& iudiciũ præſtolantur, non ſolum hominũ, uerũetiam Dei, ut frequẽter diximus tam de
his quæ in Apocalypſim conſcripta ſunt, ꝙ & ex alijs innumerabilibus, quare inquã non
terræ & aeris iudicium ſit futurum? Si autem non putas huic diſputationi cõſentiendum
per quam aſſerimus omnem creaturã iudicãdam, audi & aliud teſtimonium de terra. In-
terrogat Deus Cain, qui occiderit Abel fratrem ſuum: & poſt multos ſermones quos in
Geneſi legimus ad extremum de terra dicit, Maledicta terra quæ aperuit os ſuum ad ex-
cipiendum ſanguinem fratris tui de manu tua. Ego nec illud prætereo, Maledicta terra in
operibus tuis: & econtrario, ſiquando benedicitur. Legimus & maledictam & benedi-
ctam dei uocibus terram. Vides ergo quia merito dicitur, Congemiſcit omnis creatura.
Et ut ad præcedens reuertar exemplum, offenditur terra in inſidentibus ſibi. Puto quia
terra nos ut mater ſuſtinens, & lætetur ſuper bonis filijs, et doleat ſuper peccatoribus. Ita
quippe patri filius inſipiens dolor eſt, & ei matri quæ genuit eum. Et non ſolum huic pa-
tri & matri, de quorum ſemine orimur, ſed & illi matri quæ uere mater noſtra eſt. Acce-
pitq; deus humum de terra, & plaſmauit hominem. Igitur terra mater noſtra eſt, lætatur
quando iuſtum filium ſuſtinet. Lætabatur terra, ferens Abraham, Iſaac & Iacob. Lætaba-
tur terra in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti dignam ſe cernens filij dei ſuſtẽtatu. Quid
neceſſe eſt dicere de apoſtolis, & prophetis, cum de domini aduentum ſcriptum ſit, Om
nis terra clamat cum lætitia? Confitentur & miſerabiles Iudæi hæc de Chriſti præſentia
prædicari, ſed ſtulte ignorant perſonam, cum uideant impleta quæ dicta ſunt. Quando e-
nim terra Britanniæ ante aduentum Chriſti in unius dei conſenſit religionem? Quando
terra Maurorum? quando totus ſemel orbis? Nunc uero propter eccleſias, quæ mundi li-
mites tenẽt, uniuerſa terra cum lætitia clamat ad dominum Iſrael, & capax eſt bonorum
ſecundum fines ſuos. Statuitq; fines gentium iuxta numerum filiorum Iſrael, & facta eſt
pars domini populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſrael. Capax eſt inquã ut ani
mal iuxta partium qualitates, & bonorum actuum, & malorũ, in quibus aut laudem me-
reatur, aut pœnam. Cum igitur dicitur, Terra quæ peccauerit mihi ut delinquat delictũ,
myſterium quoddam ſignificatur. Aliter quippe de habitatoribus, aliter de ea dicitur quę
inhabitatur. Cœlum & terra pertranſibunt. Cur cœlum prætergrediẽ, cur terra pertran-
ſit, niſi quia tranſitus ſui quædam digna fecerũt? Et alio loco. Corrupta eſt, ait, omnis ter
ra. Quando corrupta eſt? ante diluuium, non quod per inundationẽ diluuij ſit corrupta.
Ait ergo. Terra quæ peccauerit mihi ut delinquat delictum, extendam manum meam &
conteram eius firmamentum panis. Extendens deus manum ſuam ſuper peccatricẽ ter-
ram, famẽ immittit in eam. Poſſum & aliter interpretari, quia terra aliquando delinquat.
Terra quippe eſt anima noſtra, ut in parabola Euãgelij ſignificatur. Anima petra, anima
terra bona & fertilis per multam patientiam. Iſta igitur terra ſæpe peccat, ſæpe non pec-
cat. Et ſiquidem peccauerit, extendit manũ ſuper eam, & cõterit omne firmamẽtũ pa-
nis eius. Ne cõteras omnipotens deus firmamentũ panis ab iſta terra noſtra, quin potius
largire nobis ſemen tuũ, ut faciat in nobis fructũ centuplũ. Et emittam in eam famem, et
tollam de ea hominẽ et pecus. Quomodo poſſum tam recõditas res in publicũ proferre?
unde mihi ut exponere ualeam, cur fames, cur fertilitas, cur abũdantia, cur egeſtas terræ
accidant

accidāt? O profundum diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei. Vtrum propter homines & animarū militiam immitraт̄ fames? an propter angelos quibus ſunt cōmiſſa terrena, ſi peccauerint accidant ea quæ uidemus accidere? Si autem ſunt quidam cœleſtis diſpenſationis miniſtri qui fructibus præſunt, forte et propter illos infertilitas terrę eueniat. Plurima enim operum eius in abſconſis ſunt. Non poſſumus magnitudinem ſapientiæ effari. Arenam maris & pluuiæ ſtillas, & dies ſeculi quis dinumerabit? Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum ſapientiæ, quis inueſtigabit? Varie ergo mittitur fames ſuper peccatricem terram. Et auferam, inquit, ex ea hominē & pecus. Aliud eſt terra, aliud homo, Nam habitatores terræ (ut quidam putant) nunc pro terra non nominat. Si enim habitatores terrę per terram accipi uelit, ſuperfluū fuerat dicere, auferam ex ea hominem & pecus. Gaudet enim terra quando plena eſt accolis, mœret cum id quod dicitur acciderit. Auferam ab ea hominem & pecus. De quibus ſi dominus uobis orātibus miniſtrauerit ſenſum (ſi tamen ſenſus domini capaces fuerimus effecti) uolumus pauca diſſerere. Quomodo pœna matris eſt in exilium deſtinatę priuari filijs, aut certe filios ſuos ad aliam uidere prouinciam deſtinari: ſic quodammodo mater noſtra terra flagellatur pro peccatis ſuis à deo, quando aufertur ab ea homo & pecus: lætatur quando homines habet: magis autem quando habet homines optimos, & in Dei ſtudijs uiuentes, ſicut ſupra expoſuimus. Dicitur ergo quando terra peccauerit, quaſi dicatur, ſiquando peccauerit mater, auferam de domo eius filium, ſic & nunc auferam de ea hominem. Lætatur quippe terra non ſuper beſtijs & feris rabidis, ſed ſuper pecudibus, quia placida & manſueta animalia diligit. Et auferam de ea hominem & pecus. Et ſi fuerint iſti tres uiri in medio eius. Quomodo poteſt in terra peccatrice trium iſtorum pariter numerus cōmorari? quomodo tam diuerſis temporibus uiuentiū poteſt inter ſe uita coniungi? In pręſenti legimus in peccatrice terra eos pariter conſiſtere, id eſt Noe qui in diluuio fuit, & Danielem qui in captiuitate Babylonis commoratus eſt, & Iob qui temporibus patriarcharū & Moyſi uixiſſe perhibetur. hoc enim tempus inuenimus uitæ Iob. Quid ergo poſſumus dicere? Meminiſſe debemus (ut ſæpe iam diximus) quia ut homo hominē generat, & Iſrael generat Iſrael. Iſrael quippe cum eſſet Iacob, generauit Iſrael populum. Et inuenimus in ſcripturis, Iſrael nomen tam in uno homine, quàm in uniuerſo populo dici. Sic nō ſolum Iſrael, Iſrael, uerum & Ruben generat Ruben, & Simeon generat Simeonem, & Leui Leui, & Iudas Iudam, & reliqui omnes qui in tribu Iuda ſunt ab illius ſtirpe uehientes Iudas nuncupanт̄: & replicatæ ſunt ſcripturæ in tribu Iuda nominibus Iuda. Ea quæ in benedictionibus Iacob, per Moyſen de Ruben & Simeon & Leui & Iuda dicūtur & cæteris, non ſic conueniunt patriarchis, ut his qui cognomines eorum propter familiæ radicem extiterunt. Beniamin lupus rapax ad maturinū comedit, & ad ueſperā dabit eſcam. Beniamin ille nunquam fuit lupus rapax, Beniamin ille nunquā in ueſperam dedit eſcam: ſed is qui natus eſt ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legem Phariſæus, circunciſus octauo die, Beniamin prædicabatur lupus rapax ad matutinū comedens, quādo iuuenis fuit: & in ueſperam dans eſcam, quando credens ſpiritalem præbuit cibū à ſe eccleſiis inſtitutis. Igiт̄ Beniamin Beniamin generat. Quomodo ergo homo ex homine, Beniamin ex Beniamin, ſic Iuda ex Iuda, Ruben ex Ruben naſcitur. Ruben quippe uiuat & non moriaт̄, & ſit multus in numero. Intātum nō erat de patriarcha ſermo ſed de populo qui de patriarcha deſcenſurus erat. Cur hæc dicta ſunt? uidelicet ut præſentē locum exponerem de Noe & Daniele & Iob. Quomodo em̄ Iſrael Iſrael generat, & Iob Iob, et Ruben Ruben, reliqui teliquos, ſic Noe Noe. Et dicā quia de filijs Noe, Sem Noe fuerit, Cam uero non fuerit Noe. Neq; enim habuit ſimilitudinē patris ſui. Et ut non omnes qui ex Abraham, filij Abraham: licet ſint de ſemine eius, non ſunt filij ipſius, quoniam peccatores ſunt: ſic hi qui habent ſimilitudinē factorum Danielis, Daniel ſunt: qui imitantur patientiā Iob, Iob fiunt. Noli ergo dicere, beatus Noe quoniam dignus effectus eſt ut in diluuio ſolus eligeretur à domino, & cæteris inundatione pereuntibus cum ſuis ſeruaretur incolumis: ſed cōſidera, quia ſi & tu feceris ea quæ fecit Noe, eris Noe. Audi ſaluatorem dicentē, Si eſſetis filij Abrahæ, opera Abrahæ faceretis. Igitur ſi quis filius eſt Abrahā facit geſta Abraham: ſi quis filius eſt Noe, facit opus Noe: ſi quis filius eſt Danielis, facit id quod fecit Daniel. Si quis ſequiт̄ per quod glorioſus effectus eſt, utputa omnis qui ſub-

ſtantiam ſuam perdit, & ſuſtinẽs patienter tam iacturas rerum familiariũ quàm mortes filiorũ dicit: Dominus dedit, dominus abſtulit, ut domino uiſum eſt, ita factũ eſt, ſit nomẽ domini benedictũ in ſecula: qui incenditur corporis malis, & flagellatur uario malorum ſuorum dolore, & nihilominus in ipſis ſupplicijs glorificat dominũ, qui poteſt reſpondere diuina, & inter cruciatus propheticam uocem emittere, qualẽ emiſit Iob: imitator eſt Iob. Atq; ita in hunc modum & Noe, & Daniel, & Iob, in eodem poſſunt tempore reperiri. Quia aũt nũc Ezechiel nõ de his dixerit quos in ſcripturis legitamus, uidelicet quos aut translatio, aut mors de præſenti uita ſubtraxerit, de alio quoq; loco approbare conabimur. Daniel qui traditus eſt eunuchorum principi cum Anania, Azaria, Miſaele, eunuchus fuit, & eſt in præſenti dictũ: Noe, & Daniel, & Iob filios & filias nõ liberabũt, & reliqua. Fingamus quippe, filios habuerit Noe, quomodo filij Danielis docebunt, quem eunuchũ fuiſſe Iudæi tradunt? Verum quia fertilis & ſancta fuit anima illius, & propheticis diuiniſq; ſermonibus multos liberos procreauit, idcirco dicitur, ſi fuerint in tempore illo uel iſto ut Noe & Daniel & Iob, & ipſi ſoli ſaluabuntur. Et nos ergo poſſumus fieri Daniel: & ut nõ enumerẽ omnes ſanctos, poſſum eſſe Paulus ſi fuero imitator eius dicẽtis, Imitatores mei eſtote. ſi cauteriũ quo ſignatus eſt Paulus habuero, ſi eandẽ figurã qua ille figuratus eſt in Chriſto poſſedero, per quã ut bonus pater aiebat, Filioli mei quos iterum parturio donec Chriſtus formeť in uobis. Si uero ex diſsimilitudine ſignaculi coarguor, quia aliam formã habuerit Paulus q̃ ego in anima habeam, me ipſum decipio dicẽs. Filius meus es tu, ſemẽ Pauli. Noli mirari q̃ filius apoſtoli fias. Habeto uirtutes, & eris filius Chriſti. Filioli, inquit, adhuc puſillum uobiſcũ ſum. Cum autẽ fueris Chriſti, eris & omnipotẽtis patris, quia unum ſunt unitateq; naturæ. Ad hoc laborat iuſtus, in hoc ſtudiũ ſuũ omne cõuertit, ut Danielis & Iob & Noe & Abrahæ filius oſtendať ad adoptionem dei, & iam non uocet hominum nominibus, ſed uocabulis filiorũ dei. Si ergo fuerint tres uiri iſti. Non indiget ſpiritus ſanctus, ut etiam nunc Noe & Danielem & Iob oſtendat. Tres uiri iſti in medio eius. Dicit mihi eruditus auditor: Tres in præſenti nominantur, ſermo uero tuus plurimos affirmat, & Daniel & Iob & Noe. Cui ſic reſpondebimus. Omnis multitudo ſimiliũ unus eſt, & nõ plures qui ſimiles ſunt. Nõ plura corpora ſed unum corpus omnes ſumus, iuxta id quod ſcriptũ eſt, Vos autẽ eſtis corpus Chriſti, & membra ex parte. Et ſaluator noſter uenit quærere & ſaluare quod perierat, in ſacramẽto nonaginta nouẽ ouium nõ errantiũ, & unius perditæ. Venit quippe filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. Quomodo enim unum corpus plura ſunt corpora, et una ouis plures ſunt oues quæ perierant, hoc pacto omnes Noe, Daniel & Iob, in unum Noe & Iob & Danielem rediguntť. Ipſi in iuſtitia ſua ſaluabuntur, dicit dominus Adonai. Prius nomen dei quatuor literarũ eſt, quod interpretatur naturaliter deus. Ergo emittitur propter peccata terræ fames: terra uero ſecundũ omnes ſenſus quos ſupradiximus, & quoſcũq; intelligentiæ auditorũ reliquimus, ut ex noſtris dictis ipſi ſibi alias intelligẽtias reperirẽt. Videamus autẽ & aliud opus iræ diuinæ emittentis in terram peccatricẽ beſtias peſsimas. Aiũt etiam Iudæi, ſi quando lupi homines deuorauerint impetum facientes in domos, & cæteræ beſtiæ, ut hiſtoria refert leones quondam in humanum genus immiſſos, & alio tempore urſos, iſtiuſmodi deuorationes ex dei indignatione deſcendere. Et hũc interim ſenſum ut ſequamur literam ab altiori intellectu recedentes, nunc ſequi uidemus prophetã. Qui autem ſpiritalis eſt, iudicans omnia, et à nullo diiudicatur, cõfidenter dicit multas eſſe beſtias, quas emittit Deus in peccatricem terram, ſi tamen terra noſtra peccauerit: aduerſarius noſter diabolus ut leo rugiens ambulat quærens quẽ deuoret. Illa quoq; hiſtoria quæ ſcripturas diligenter obſeruantibus in planum ſe præbet intellectum, iſtiuſmodi habet ſignificationem, quando duo urſi ad paruulos miſsi ſunt, qui contumelias faciebant Prophetæ dicentes, Aſcende calue, aſcende calue. Vrſi nanq; illi in ſigno erant aliarũ beſtiarum, quæ uere feræ, uere ſunt rabidæ, quę mittuntur in hanc peccatricem terram. Procul autem abſit à nobis, ut beſtiæ ad nos pro dei ultione mittãtur, quin potius in oratione dicamus, Ne tradideris beſtijs animam cõfitentem tibi. Ego noui perſeuerantes in fide iuſtos feris traditos, & laceratos ab eis conſummaſſe martyriũ, nec tamen beatos eſſe deſiſſe. Non enim beſtijs fuerant traditi ſpiritalibus & inuiſibilibus, quæ lacerant animas peccatorum & dentes ſuos in impiorũ corda defigunt. Quemadmodũ enim ſi paſtor ex ore

leonum

leonum euellat duo crura ouis, uel extremum auriculæ, ita euellentur filij Iſrael. Traditur ergo aliquando terra beſtijs ad euerſionem, ut auferatur ab ea homo et pecus. Et obſerua diligenter differentias comminationum. In prima comminatione famis, ait, Ipſi ſoli ſaluabuntur Noe, Daniel & Iob. In ſecūda uero ubi beſtias immiſſurum ſe eſſe teſtatur, filij & filiæ nuncupatæ ſunt. Veruntamen ipſi ſoli ſalui erūt, dicit Adonai dominus. Qui locus dupliciter intelligitur. Ac primum ſecundum cōmunem ſenſum exponamus, ob nonnullorum inſipientiam, qui ſenſum animi ſui, Dei eſſe aſſerūt ueritatem, & frequenter dicunt: Futurum eſt ut unuſquiſq; noſtrum precibus ſuis eripiat quoſcunq; uoluerit de gehenna: & iniquitatem introducunt ad dominum, nō uidentes quod iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & iniquitas iniqui ſuper eum, et unuſquiſque in proprio peccato morietur, & in propria iuſtitia uiuet. Nihil mihi conducit martyr pater, ſi non bene uixero & ornauero generis mei nobilitatem, hoc eſt teſtimonium eius & confeſsionem qua illuſtratus eſt in Chriſto. Nihil prodeſt Iudæis dicentibus, nos de fornicatione nati non ſumus, unum patrem habemus dominum. & poſt modicū, Abraham pater noſter eſt. Quæcūq; dixerint, quæcunq; ſibi aſſumere uoluerint, ſi non habuerint fidem Abraham, incaſſum gloriantur. Neq; enim ideo ſaluabuntur quia ſunt filij Abraham. Quoniam ergo quidam non recte opinantur, neceſſario interpoſuimus etiam ſenſum literæ dicentis, Filios & filias non liberabunt Noe, Daniel & Iob, ſed ipſi ſoli ſalui erunt. Nemo noſtrum cōfidat in iuſto patre, in matre ſancta, in fratribus caſtis. Beatus homo qui ſpem habet in ſemetipſo, & in uia recta. Ad eos autem qui in ſanctis fiduciam habent, non incongrue proferimus exemplum, Maledictus homo qui ſpem habet in homine. Et illud. Nolite cōfidere in hominibus. Sed & aliud. Bonum eſt cōfidere in domino, quàm confidere in principibus. Quod ſi neceſſe eſt in aliquo ſperare, omnibus derelictis ſperemus in domino, dicentes. Si conſtiterint aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Cum hæc ſe ita habeant, etiam alia nobis quæſtio oboritur, quam diligenter debemus excutere, ut ſcripturarū ueritas eluceſcat. Quare cum tanti ſint iuſti, nunc tantūmodo tres nominantur, Noe, & Daniel, & Iob? Audiui quondam à quodam Hebræo hunc locum exponēte atque dicente, ideo hos nominatos, quia unuſquiſq; eorum tria tempora uiderit, lętum, triſte, & rurſum lætum. Vide Noe ante diluuium, cōſidera mundum integrum: & eundem poſt Noe in totius orbis naufragio ſolum cum filijs ſuis & animalibus in arca ſeruatū: conſidera quomodo poſt diluuiū egreſſus ſit, & plantauerit uineam, quodammodo ſecundi rurſus orbis creator exiſtens. Talis eſt iuſtus, uidit mundum ante diluuiū, hoc eſt ante conſummationem: uidit mūdum in diluuio, in corruptione & in interitu peccatorū, quæ in die ſunt euētura iudicij: rurſum uidebit mundum in reſurrectione omnium peccatorū. Dicit mihi aliquis, Concedo de Noe ut tria tempora uiderit, quid reſpondebis mihi de Daniele? Et hic ante captiuitatē in patriæ floruit nobilitate, & deinceps in Babylonem tranſlatus Eunuchus effectus eſt, ut manifeſte ex libro ipſius intelligi poteſt: uidit & reuerſionem in Hieruſalem. Vt autem probetur quod ante captiuitatem in Hieruſalem fuerit, & poſt captiuitatem Eunuchus effectus ſit, aſſumamus id quod ad Ezechiam dictum eſt, Accipient de filijs tuis, & facient ſpadones in domo regis. Deinde poſt ſeptuaginta annos inuenitur deprecans deum, ut cōpleto iam tempore captiuitatis rurſum ingrediatur Hieruſalem. Habemus orationem eius in uolumine proprio conſcriptam, nec tamen poſſumus inuenire ubi ſit mortuus. Vidit ergo tria tempora ante captiuitatem, in captiuitate, & poſt captiuitatem. Talis iuſtus eſt. Videamus autem an & Iob tria tempora habuerit. Fuit quidem locuples: erant quippe ei oues ſeptē milia, cameli tria milia, iuga boum quingenta, & ſupellex multa ualde, filij ſeptem, filiæ tres. Deinde accepit poteſtatem diabolus aduerſus eum. Vide tempora commutata. Diues in liberis pater, repente orbus efficitur: diues in cenſu dominus, ad ultimam deducitur egeſtatem. Ecce duo tempora. Poſt hæc apparet ei dominus, & loquitur ei de nube, & ipſe Iob ea quæ ſunt in libro eius ſcripta reſpondit. Igitur in primo tēpore dei laudibus prædicatur: in ſecundo tentationi traditur, & ſæuiſsimo hulcere percuſſus à pedibus uſq; ad caput triſtia & dura perpetit. Ad extremum factæ ſunt ei oues quatuordecim milia, cameli ſex milia, iuga boum mille, aſinæ paſcentes mille, & naſcuntur ei filij ſeptem, & filiæ. Atque ita & in Iob tria tempora deprehendimus, quæ in iuſtis hominibus reperimus. Tria uident iuſti tempora, præ-

Oo 3 ſens

ſens, & commutationis quando iudicaturus eſt Deus, & futurum poſt reſurrectionem mortuorum, id eſt uitæ cœleſtis perpetuitatem in Chriſto Ieſu, Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia Quinta. De eo ꝙ quatuor ultiones peſsimæ, id eſt gladius, fames, beſtiæ malæ & peſtilentia inducunt̃ ſuper terrã peccatricem: Et de parabola qua dicitur, Fili hominis quid fiet ligno uitis. Cap. XIIII & XV

FAmes quæ propter peccatricem inducitur terram, iuxta poſsibilitatem noſtrarum uirium diſcuſſa eſt, & poſt famem de beſtijs peſsimis diximus quas immittet deus ſuper peccatores. Quatuor enim ultiones in principio propoſuimus, è quibus reliquæ duæ ſunt de rõphæa & de morte. Et in prima quidem filiorum & filiarũ nomen tantũ eſt, in ſecũda uero & tertia quam nunc conamur exponere, filiorum & filiarũ nomen annexum eſt, id eſt in romphæa, qua corruunt qui cæde eius digna fecerunt. Quis eſt ergo iſte gladius, id eſt romphæa quam nos formidare debemus nequando mittatur ſuper terram noſtram, ſuper terram quam ſiguraliter expoſuimus, ut & nobis neceſſe ſit tranſire per gladium duplex aliquid habentem in pœna? Habitus quippe ipſius gladij diuidit & ſecat eum in quẽ infert̃: ſi uero ad acumen aciei eius etiam tactus ipſe pœnalis eſt, dupliciter torquetur qui hoc gladio puniendus eſt. Scriptum eſt enim. Statuit igneam romphæam, & Cherubim cuſtodire uiam ligni uitæ. Et quomodo ſi gladius acutus & candẽs inferatur in corpus, duplicem tribuit cruciatum, aduſtionis, & cædis: ſic & romphæa quæ ad cuſtodiam paradiſi ſtatuta memoratur, quam nunc ob expoſitionẽ gladij præſentis aſſumpſimus, duplicia infert tormenta, dum adurit & diuidit. Vt autẽ neceſſarium aliquid ex quibus deus ſenſum noſtrum illuminat in loco præſenti interponamus, accipe exemplũ. Aiunt ſtudioſi medicinalis diſciplinæ ad quaſdam corporum curationes neceſſariam eſſe non ſolũ ſectionem ferri, uerumetiam aduſtionem. Nam ad eos qui canceris ueterno computreſcunt, candentẽ ſiue nouaculę laminam ſiue quodcunq; acutiſsimi ferri genus adhibent, ut per ignem radices canceris euellantur, per inciſionem autẽ putrida caro truncetur, & uia pateat medicaminibus inijciendis. Quis putas noſtrum canceris (ut ita dicam) habet ſimile peccatũ, ut non ei ſufficiat aut ſimplex acumen ferri, aut ſola ignis aduſtio, ſed utraq; adhibeant̃, quo uratur, & ſecetur? Audi ſaluatorem rationem ignis & ferri in duobus locis ſignificantem. In alio loco ait, Nõ ueni mittere pacem ſuper terram, ſed gladium. In alio uero, Ignem ueni mittere ſuper terram, & utinã iam ardeat. Igitur defert utrunq; Saluator, gladiũ & ignẽ, & baptizat quæ non potuerunt ſpiritus ſancti purificatione purgari. Sacramenta diuina ſunt, & ineffabilia, & ſoli deo cognita, plus tamen in gratiarum donatione, quàm in tormentorum uarietatibus cõſtituta. Neq; enim medici ex diſciplina artis ſuæ rationabiliter eos quibus medentur ſecant, urunt, dantq; poculũ amariſsimi temperamenti, multaq; alia prout cauſa poſtulat faciunt: Deus autem uniuerſitatis dominus ſine rationabili quadam ſapientia, & ſine diſpenſatione digna maieſtatis ſuæ pœnas tantum infert peccatoribus. Neq; enim, ut exiſtimant, ad hoc tantum adhibet ſupplicia ut torqueat, ſed quaſi pater ſcit uulnera omniũ noſtrum, ſcit qua ex cauſa quod hulcus natum ſit, quæ putredo infelicis animæ ex quo ducat̃ exordio, qualis ſpecies doloris ex quo peccato ueniat: ſcit & formas, & modos, & numeros peccatorũ, qui ſemel, bis, terq; peccauerit, qui in una ſpecie delictorum ſæpe ruit, qui in diuerſis uitiorum ſpeciebus ſingulis tantum uicibus errauerit. Hæc omnia nos iuxta ſapientiã dei quærere, ſecundũ illud quod ſcriptum eſt, Scrutans corda & renes deus, & ſupplicia quę ab eo irrogantur ſic intelligere, quaſi digna deo & conuenientia diſpenſationi eius, nos uult, non tantummodo cruciari. Omnia quippe ad hoc condidit ut eſſent, & ſalutares fecit generationes mundi, & non eſt in eis medicamentũ perditionis. Sed quia quod ille uoluit nos contemnẽdo non fecimus, & ille quod cupierat non exercuit in nobis. Diſputatio nos coegit ut aliquid de pœnarũ ſpecie diceremus, quæ inferunt̃ ad terram. Debemus autem noſſe, quia non ſtatim ubi fames fuerit, ſequat̃ & mors. Poteſt quippe fieri ut aliquis famem ſuſtinẽs perſeueret in uita, licet inedia, & ſqualore, & macie diſcruciet̃. Poteſt fieri ut immiſsis beſtijs malis ſtatim non omnes pereant, fugæ auxilio reſeruati. Poteſt euenire ut cædente romphæa, ceſſet interitus.

Modo

Modo uulnerantur quidam & ſecantur, & ut ita dicam, crebris ictibus cõfunduntur, nec tamen pereunt. Idcirco nunc pœna nouiſſima in enumeratione pœnarũ mortis infertur. Iſtiuſmodi quiddam & ſacratiſſimus Apoſtolus ſentiens, loquebatur, Nouiſſimus inimicus deſtruetur mors. Audebo dicere, ſed nouiſſimus inimicus deſtruetur mors. Fuit quidam ante mortem inimicus, id eſt romphæa: fuit quidã ante mortem inimicus beſtiæ peſſimæ: fuit quidam ante beſtias peſſimas inimicus fames. Hæc omnia inimica ſunt religionis inimicis. Si enim non uis amicus fieri deo inuitanti te ad reconciliationem, & dicenti per Apoſtolum, Obſecro uos per Chriſtũ reconciliari deo, quid de deo cauſaris, cum in cauſis ſub inimicorũ imperio eſſe uoluiſti? An ignoras idcirco deum in Aegypto immiſiſſe furorem, & iram, & anguſtiam, immiſſionem per angelos peſſimos, quia inimici illius erãt, & ab eius aduerſario regebantur? Procul autem abſint à nobis quatuor iſtarum ſupplicia pœnarũ, fames, beſtiæ peſſimæ, gladius, mors. Quicquid enim horum fuerit illatũ, ad eos uenit qui inimici dei ſunt: amicos eius præterit, neq; auſum eſt eos contingere qui de eius neceſſitudine gloriãtur. Et quomodo de igne bene creditũ eſt ſcripturis teſtantibus, quia tranſeant per eum iuſti, & non comburantur: uniuſcuiuſq; enim opus quale ſit, ignis probabit: ſic & in his ſupplicijs inueniatur aliquis Daniel, Noe, & Iob, & nihil pœnarũ ſuſtinebit. Hæc ſpecialiter per ſingula ſupplicia expoſuimus, quæ in extrema parte in unum Propheta conſocians, ait. Hæc dicit Adonai dominus: Si autem quatuor uindictas meas peſſimas romphæã, & famem, & beſtias peſſimas, et mortem immiſero. Quo? Non ſuper terram, ſed ſuper Hieruſalẽ. Terra enim ſi puniatur, ſufficit ei una correptio. Si autẽ corripiatur Hieruſalem, ſuper quam inuocatũ eſt nomen dei, quatuor ei cruciatus pariter inferuntur. Multo nobis utilius fuerat diuino non credidiſſe ſermoni, quàm poſt credulitatem adhuc rurſum ad peccata conuerti quæ ante cõmiſimus. Conſidera enim quomodo ſcriptura ſuper terram ſingillatim ſupplicia dicat inferri, & nõ apponat quam terrã: quando uero ad Hieruſalẽ ueniat, Si autem & quatuor uindictas meas peſſimas, romphæã, & famem, & beſtias peſſimas, & mortem immiſero in Hieruſalẽ: nos indicans Hieruſalem, quia peccãtes quidem nos Hieruſalẽ ſumus quæ deſtruitur, in præceptis uero permanentes, Hieruſalẽ dicimur quæ ſaluatur. Omnes lamentationes quas legimus in Hieruſalem, omnes querimoniæ quibus eam plangit deus, ad nos pertinent qui guſtauimus ſermonẽ dei, et poſtea mandatis eius contraria fecimus. Non plectit̃ Salomonis iura contemnens, non ſic punit̃ Lycurgi ſcita deſtituẽs. Aliud ſuppliciũ eſt eius qui legem dei per Moyſen traditã conculcat & deſpicit: maxima omniũ eſt eius pœna, qui præcepta filij dei pro nihilo duxerit. Irritam enim quis faciẽs legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus uel tribus teſtibus moritur, quãto magis putatis deteriora ſupplicia mereri illum qui filium dei conculcauerit? Hi ergo quos enumerauimus filiũ dei non cõculcauerunt, ſed tantum legem dei ingreſſi ſunt, maximeq; hi qui ante aduentũ domini fuerunt. Sed neq; hi qui crucifixerunt Saluatorẽ meum rei ſunt ingentis pœnę, ſicut hi quibus ait Apoſtolus, Filiũ dei conculcans, ſpiritui gratiæ contumeliã faciens: & ſi quid aliud ſignificat in eo loco in quo eorum peccata replicat, qui poſt fidem in deũ peccauerunt. Hæc propter quatuor ultiones peſſimas quæ inducunt̃ ſuper Hieruſalem. Et omnes quidẽ qui didicimus diuinas ſcripturas, ſiue bene, ſiue male uiuamus, Hieruſalẽ ſumus. Si male uiuimus, illa Hieruſalem quę cruciatibus punit̃, & ſuſtinet quatuor ultiones: ſi bene, illa Hieruſalẽ quæ in dei ſinu requieſcit. Et eſt magna diſtantia ut in reliqua terra ſic & in ipſa Hieruſalẽ. Omnes eñ qui in eccleſia peccatores ſunt, qui ſermonẽ dei guſtauerũt, & tranſgrediunt̃ eum, merentur quidem ſupplicia, uerum pro modo graduũ unuſquiſq; torquebitur. Maiorem pœnã habet qui eccleſiæ præſidet, & delinquit. An nõ magis miſericordiã promeretur ad comparationem fidelis, catechumenus? Non magis uenia dignus eſt laicus, ſi ad diaconũ conferatur? Et rurſum cõparatione presbyteri, diaconus ueniam plus meret̃? Quæ aũt ſequantur, me tacente cognoſcitis. Idcirco formidans iudiciũ dei, & ante oculos mihi proponẽs illum iudicij ordinẽ qui in ſcripturis continet̃, recordor dicti illius, Pondus ultra te ne leues. Sed et illud, Noli quęrere fieri iudex, ne nõ ualeas auferre iniquitates. Quid mihi prodeſt quia prior ſedeo in cathedra reſupinus, honorẽ maioris accipio, nec poſſum habere dignitate mea opera cõdigna. Nõne maiori pœna cruciabor, quia honor iuſti mihi ab omñibus defert̃, cum peccator ſim? Neceſſariũ fuit diligentius retractãtem ea quæ de quatuor

terræ ultionibus dicebantur, id addere, quod Hieruſalem quippe erat in tribu Beniamin: & ſacerdotes tẽpli, & leuitæ qui dei miniſterijs ſeruiebãt, & cęteri ordines quos ſcriptura rum ſermo cõprehendit, in ea morabantur. Hæc accipit quatuor ultiones peſsimas, quæ non ſunt ſimiles in his qui in ea habitant. Neq; enim eodem modo & ad populũ, & ad le uitas comminatio dirigitur. Iſraelites enim peccans in Iſraeliticum delictum corruit. Qui autem maior eſt ab Iſraelita, quanto nobilior fuerit in ordine idem leuites & ſacerdos, tan to maiora ſupplicia ſuſtinebit. Si autem princeps ſacerdotum peccauerit, dicit ad eũ Heli conſacerdos ſuus. Si delinquens peccauerit uir in uirum, orabunt pro eo: ſi autem in do minum peccauerit, quis orabit pro eo? Hæc in expoſitionem eius ſermonis, quo cõmina bantur & ſingulæ ſpecialiter in peccatricem terram ultiones, & pariter cõgregatæ in infelicem Hieruſalem. Videamus autem & ſequentia ſcripturæ. Quæ cum in parabola audierit propheta, nos tantum ſenſum debemus exponere, ipſum teſtimonij ordinem dere linquentes, & auditorem mittentes ad librũ. Lignum uitis ut in fructu eſt honorabilius li gnis omnibus, maxime his quę in ſaltu fructificant, ſic ad cętera opera inutilius omnibus lignis eſt. Et uaſcula quędam poſſunt fieri, & in diuerſa opera neceſſarij uſus ad miniſtran dum: de palmitibus autem uitis non ſolum uas aliquod & in opus utile quid fieri non poteſt, ſed neq; paxillus quidem eſt utilis. Ait ergo ſermo diuinus, quia ut palmes uitis honorabilior fit cæteris lignis ſi afferat fructus, ſic ab omnibus inferior iudicetur, ſi id nõ ha beat unde præcellit: atq; in hunc modum eos qui imbuti ſunt eloquijs dei honorabiliores eſſe omnibus, & quocunq; modo in uineæ poſitos dignitate, cum afferãt fructus, botros ſalutis. de qua ſcriptũ eſt: Ego uero te plantaui uineam fructiferam, totam ueram. Et alibi. Vinea domini domus Iſrael eſt. Et rurſum, Vineam de Aegypto tranſtuliſti, & reliqua. Si autem non attulerint fructus, in tantum ut à deo dici poſsit, quomodo cõuerſa es in amaritudinẽ uitis alienæ? tunc multo deteriores inueniri ab his lignis, quæ licet uiliora ſint, tamen ſuos afferunt fructus. Quomodo enim præcellunt ligna ſyluarum uineas inferaces, eodem modo intra quandam diſpenſationem ſapientiæ diuinæ ex lignis uilioribus aliqua domui neceſſaria fabricantur. Neq; uero turberis, putãs nos extra ſcripturas affirmare quod dicimus, futurũ eſſe ut de lignis ſyluæ aliquid utile fiat, id eſt de me ipſo ſi non attulero proprios naturæ meæ fructus. Siquidem & apoſtolus imaginem quandam eorum uaſorum quæ ſunt in humana conuerſatione aſſumit dicẽs, In magna autem domo nõ ſunt tantũ uaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia (Nota quia uaſa lignea nun cupauerit) & alia quidem in honorem, alia uero in contumeliam. Iſta uaſa lignea quę eſſe in magna domo apoſtolus prædicat, non ſunt facta de uitibus, nõ de palmitibus uinearũ, ſed ex alijs lignis, quæ uilioris ordinis in nemoribus fructificauerunt. Quantum ergo ma lum eſt & quale diſcrimen ut ligna quondam uilia inueniantˢ in magna patrisfamilias domo, & palmes uitis meæ inutilis in domo ſit, et in ignem projciatur? Hoc enim ſcriptum eſt, quia annuam putationem eius cõſumat ignis. Hæc in Ezechielem. Saluator uero hu ius parabolæ ſenſum in Euangelio ita perſtrinxit, dicens, Ego ſum uitis, uos palmites, pater meus agricola. omnem palmitem qui in me manet & fructũ affert, pater meus putat, ut fructus maiores afferat: palmitẽ qui manet in me & fructum nõ affert, pater meus excidit, & in ignem mittit. Vides uicinitatem utrorũq; ſermonum? Vides quomodo pater excidat, & in ignem iaciat? Nos inſenſati quaſi negligenda quidem ſcriptura ſit, nolentes ea diſcere quę nobis incutiant metũ, ſed ea audire cupiẽtes, quę prurientibus auribus incutiũt uoluptatem, libenter audimus quæ nos ſubuertãt, quæ decipiant. Qui dicit proximo ſuo ignoſcit nobis peccata noſtra deus, ſi quidem & in talibus ſacramẽtis ludimus, uiciſsim nobis pollicẽtes, mappam mittet deus. Et quia bonus eſt, & omniũ peccata diſſoluit, oportebat nos ſedere, & ſollicito corde dicere: Si heri peccauimus, hodie pœniten tiam agamus. Verum huic palmiti (animal quippe eſt) qui dicit, Potẽs eſt deus & bonus agricola, qui non me excidat, & in ignem mittat, reſpondebit agricola: Sed ſi talis eſt palmes ut fruſtra ſit in uite, nunquid poterit relinqui? Nónne ſi dimittatur impediet uitem, ne pro ſicco palmite uirides & fructuum feraces afferat palmites? Quomodo enim boni agricolę eſt excidere, & cõputare quę ſicca ſunt, & tradere in eſcam ignis infructuoſos ra mos: ſic boni dei eſt de omnibus uitibus infructuoſos palmites amputare, & igni tradere in perditionem. Verum nos ipſi nos ludimus, & decepti pariter ac decipientes uolumus magis

magis errare cum plurimis ꝙ ab errore conuerti: cum magis id quærere debeamus quod ædificet, quod timorem dei augeat, quod ad pœnitentiam reuocet, quod in cõfeſſionem ſceleris adducat, quod nos faciat diebus ac noctibus cogitare quomodo domino placeamus, ut fiamus in uera uite Chriſto Ieſu fructiferi palmites, & radici eius adhærentes, Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia VI. De eo quod dicitur, Fili hominis notas fac Hieruſalem abominationes ſuas, uſq;, Effudiſti fornicationẽ tuam in omni tranſitu. Cap. XVI.

COnſideranti mihi conſtantiam prophetarũ, miraculum ſubit, quomodo uere credentes deo magis quàm hominibus contempſerint mortem, pericula, contumelias, & omnia quæ paſſi ſunt ab eis qui arguebant, dum uoluntati dei in prophetatione deſeruiũt. Admirabar quondam Eſaiam antequã compararem Ezechieli, & obſtupeſcebam quomodo diceret: Audite ſermonem domini principes Sodomorũ, attendite legem dei populus Gomorrę. Quo mihi multitudinem ſacrificiorũ ueſtrorum, dicit dominus? Dicebat enim hæc cum poſſet dicere, uel tacere. Neq; enim (ut quidam ſuſpicantur) mente excidebant prophetæ, & ex neceſſitate ſpiritus loquebantur. Si alij (inquit Apoſtolus) reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. Ex quo oſtenditur poteſtatẽ habere eum qui loquatur, cum uelit dicere, & cum uelit tacere. Et ad Balaam dicitur, Veruntamen uerbum quod immitto in os tuum, hoc obſerua loqui: quaſi poteſtatem habente eo, ut accepto uerbo dei diceret, ſeu taceret. Quid eſt ergo quod in Ezechiele admiror? Quia cum ei fuiſſet imperatum ut teſtaretur, & notas faceret Hieruſalem iniquitates eius, non poſuit ante oculos eius periculũ quod ex prædicatione erat ſecuturum, ſed ut dei tantum præcepta ſeruaret, loquutus eſt quæcunq; mandauit. Eſto, ſit myſteriũ, ſit reuelatio ſacratæ intelligentiæ de Hieruſalem, & his quæcunque ſuper eam dicuntur: attamen prophetans & fornicationis illam arguit, quia diuaricauerit pedes ſuos omni tranſeunti, maledica uoce teſtatur, increpat ſcelerũ ciuitatem. Sed quia confidebat dei ſe facere uoluntatem, paratus & mori & uiuere, loquebatur intrepidus. Videamus ergo ipſam prophetiam, & primo quidem quomodo in poteſtate ſit poſitum Prophetæ utrum dicat an non, conſideremus. Factus eſt ſermo domini ad eum, dicens, Fili hominis teſtificare Hieruſalẽ iniquitates eius, & dices. Hęc dicit dominus. Non in neceſſitate aſpirationis, ſed in uolũtate dicentis, dominus poſuit ut teſtificaretur ad Hieruſalem iniquitates eius, & ait, Dices. Quid dices? Hæc quæ ſequuntur. In Propheta erat audiente Dices, utrum diceret nec ne, quomodo fuit poſitũ in Iona. In poteſtate quippe eius erat audientis, Dic, adhuc tres dies & Niniue ſubuertetur, ſi uelit dicere uel tacere. Et quia in arbitrio eius poſitum erat, & noluit dicere, uide quanta eum ſunt conſequuta poſtea: periclitata eſt nauis propter eum, ſorte repertus eſt latens, cetus deuorauit abiectum. Hi ergo prophetæ quicunq; poſt Ionam fuerunt, conſiderantes forſitan ea quæ uenerunt ei, ſiue alijs prophetis, uidebant quoniam ex omni parte anguſtiæ eis imminebãt: ſecundum ſeculũ perſecutio, ſi dicerent uera: ſecundũ dominum offenſa, ſi timentes homines proferrent falſa pro ueris. Idcirco teſtificatus eſt Ezechiel, & notas fecit Hieruſalem iniquitates eius, et dixit. Hæc dicit dominus: Radix tua & generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorræus, & mater tua Cethea. Quæ ciuitatũ ſic fuit eleuata, & altum ſapuit in mundo ut ciuitas dei? Et tamen hæc ipſa ſibi magna promittens, quaſi proxima dei, & ciuitas eius, quia peccauit, arguit̃ à ſpiritu ſancto ut degener & extranea. Pater eñ eius Amorræus, iam non deus. Quandiu non peccauit, pater eius erat deus: quando uero peccauit, pater eius Amorræus factus eſt. Quandiu non peccauit, pater eius ſpiritus ſanctus fuit: quando peccauit, mater eius Cethea facta eſt. Quandiu non peccauit, radicẽ habuit Abraham, & Iſaac, & Iacob: quando peccauit, radix eius Chananæa facta eſt. Sæpe miratus ſum id quod dictum eſt à Daniele ad presbyterũ peccatorem, cui pro peccato nomen imponens, ſemen inquit Chanaan, & non Iuda. Magnus quidẽ Daniel conſtantiſſime presbyterũ peccatorẽ ſemen Chanaã appellãs, & non Iuda. Maior uero cõparatione eius Ezechiel, nõ uni presbytero, neq; duobus hominibus natiuitatẽ obijciẽs cõtumelioſam, ſed radix inquiẽs tua & generatio tua de terra Chanaã. Pater tuus Amorręus, & mater tua Cethea. Quia Hieruſalẽ multa peccata cõmiſit, ideo increpans illã propheta, non

uno

uno,neq; duobus,ſed tribus nominibus inſigniuit. Septē in Geneſi gentes enumerant̄ à
deo in unò loco quem tradidit filijs Iſrael. Septem aūt hæ ſunt.In terram,inquit,Chana-
næorum, & Amorræorū, & Cethæorum,& Phereſæorū,& Euæorum, & Gergeſæorū,
& Iebuſæorū.Si poſſibile fuiſſet & ſeptem iſtas congregare,ut per eas ignobilitatē pecca
tricis Hieruſalē exprobraret,feciſſet utiq; Propheta. Nunc uero quid fecit? Amorræum
elegit ex ſeptem,& Chananæū,& ait habere cōmunionem peccatricem Hieruſalē,quip
pe ad Chananæū iuxta radicem & natiuitatem,proprie ad Amorræū ſecundum patrem,
proprie ad Cetheum ſecundū matrem. Si in Hieruſalem tanta dicunt̄, de qua tam grādia
& tam mira conſcripta ſunt,quæ ei ſunt repromiſſa, quid futurū eſt miſero mihi ſi pecca-
uero? Quis mihi erit pater? aut quę mihi erit mater? Tantæ taliſq; Hieruſalē radix & gene
ratio de terra Chananęorū,pater eius Amorręus,& mater Cethea nuncupat̄.Ego ſi pec
cauero,qui in Chriſto Ieſu credo, & tanto me magiſtro tradidi, quis mihi futurus eſt pa-
ter? Non utiq; Amorræus,ſed nequior quidā pater.Quis eſt iſte? Quiuis qui peccatū fa-
cit, ex diabolo natus eſt. Et iterū, Vos ex patre diabolo eſtis. Si igit̄ Hieruſalē dicitur de
radice & natiuitate terræ Chananęæ,quid dicet̄ ad nos? Inueniuntur & nobis patres qui
nos generant in peccatis. Vt enim ſi bonus fuero,& in optimo actu cōſtitutus,dicit mihi
Ieſus,Fili dimittunt̄ tibi peccata tua:dicit mihi Paulus diſcipulus Ieſu,In Chriſto enim Ie
ſu per euangeliū ego uos genui:ita ſi factus fuero peccator, generās me in peccatis diabo
lus,& aſſumens ſibi eam uocem qua pater deus ad Saluatorē locutus eſt,dicit ad me, Fi-
lius meus es tu,ego hodie genui te.Et alij aūt plures patres mei erunt,ad quos iturus ſum.
Vnuſquiſq; ad ſuos proficiſcitur patres.Si quis eſt ab Abrahā,dicitur ad eum,Tu aūt ua-
de ad patres tuos cum pace educatus in ſenectute bona. Si quis uero egredit̄ de ſeculo
nō cum pace,ſed cum peccatorū bello,& ſenectute non bona,inueteratus dierum malo-
rum,utiq; dicitur ad eum,Tu aūt uade ad patres tuos cum bello,nutritus in ſenectute ma
la.Docemur à deo ſub alijs nominibus quid facere debeamus.In qua die nata es,non alli-
gauerunt manus tuas,ſiue non eſt exciſus umbilicus tuus. In Hebræo quippe ſic habet̄:
Non eſt exciſus umbilicus tuus. Allegorice inducit Hieruſalē quaſi puellam ab infantia
genitam.Quæ aūt de Hieruſalem dicunt̄,ſciamus ad omnes homines qui in eccleſia ſunt
pertinere.Primum eius tempus tale eſt, ſecundū quale deſcribitur:procul autē abſit à no
bis ut tertium tempus tale habeamus,quale dicitur ad Hieruſalem:Omnes enim qui pri-
mum fuimus peccatores, Hieruſalem uocamur à deo, & habemus ea quæ prima dicun-
tur. Secūda aūt ſi poſt uiſitationem & notitiam dei perſeuerauerimus in peccatis, ad nos
pertinent.Tertia uero mala quæ penitus deteſtamur,ſecundum ordinem proſequemur.
Nunc ut ad primum redeam,ſcriptū eſt quaſi de Hieruſalē, In qua die nata es,non eſt ex-
ciſus umbilicus tuus.Adiutorio dei indigemus,ut poſſimus umbilicū non præciſum pec-
catricis Hieruſalē inuenire,aut certe præciſum umbilicū eius qui nō peccauit, exponere.
Siue igitur Hieruſalē,ſiue cuiuſcunq; alterius de alia ſcriptura quæro umbilicū, ut ſpirita
libus ſpiritalia cōparans,inueniam quomodo non ſit præciſus umbilicus Hieruſalē. Scri-
ptum eſt in Iob,de dracone:Virtus eius in umbilico,et fortitudo eius ſuper umbilicū uen
tris.Scio ex his quæ mihi gratia diuina largita eſt,cum præſentē locum exponerē, me di-
xiſſe,quod draco ſit fortitudo contraria.Iſte eſt enim draco,ſerpens antiquus qui uocatur
diabolus, & ſatanas decipiens orbem terrarū uniuerſum. Iſtius fortitudo in umbilico eſt.
Nec dubiū.Nam principium malorū omnium in lumbo uerſatur. Et ideo adhuc in lum-
bo patris cōſtitutus qui naſciturus erat refertur, quia in lumbos ſemina humana collecta
ſunt.Fortitudo ergo contraria ubicunq; ſunt ſemina,ibi inſidiarū ſuarum uim conatur o-
ſtendere.Aduerſum maſculos uirtus eius in lumbis eſt,aduerſum fœminas, uirtus eius in
umbilico uentris eſt.Et uide quomodo honeſte uiri mulieriſq; genitalia obtectis nomini-
bus ſcriptura nuncupauerit,ne per ea uocabula quæ in prōptu ſunt,turpitudinē ſignifica
ret.Si intellectū eſt exemplū quod protulimus de Iob, intellige mihi quia ut in uiro præ-
putium circūciditur, ſic in fœmina umbilicus amputat̄. Cum enim pudica fuit mulier, &
mundis uſa mutationibus fœminatū, ſcilicet ne in ſordidas res,& in peccatorum turpitu
dines ruat,tūc umbilicus eius abſciſus eſt.Si uero peccauerit,nō eſt umbilicus eius abſci-
ſus. Increpat ergo Hieruſalē quaſi mulierē cui nō ſit præciſus umbilicus. Septuaginta in
terpretati ſunt in hoc loco,Nō alligauerūt ubera tua,ſenſum magis eloquij exponētes q̃
uerbum

uerbũ de uerbo exprimẽtes. Vbera aũt in Canticis canticorũ aſſumpta ſunt in cogitationum tuarum & mẽtis loco. Quia bona ubera tua ſuper uinum. Et recubuit ſuper pectus Ieſu, ubi ubera tua ſunt, is qui communionem intellectuum eius habiturus erat. Quando ergo ſenſus eſt rigidus, & notio obſtricta atq; ſolida, nec defluit ſermo, manifeſtum eſt quia alligata ſunt ubera tua. Cum uero ea quæ dicuntur, diſſoluta ſunt, & defluunt, non ſunt ubera alligara. Aqua non es lota in ſalutem. Videamus ea quæ ſunt in Hieruſalẽ, ne forte & in nobis reperiantur. Verbi gratia dictum ſit. Eſt quædã mulier nunc lota, uerum quæritur an & in ſalutem: ut & nos timeamus propter hoc quod ait in ſalutẽ. Non lauantur omnes in ſalutem. Qui accepimus gratiã baptiſmi in nomine Chriſti, loti ſumus: ſed neſcio quis lotus ſit in ſalutem. Simon lotus eſt, & baptiſma cõſequutus perſeuerabat in Philippi ſocietate: uerum quia non erat lotus in ſalutem, cõdemnatus eſt ab eo qui in ſpiritu ſancto dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ. Ingẽtis eſt difficultatis eum qui lauatur lauari in ſalutẽ. Attendite catechumeni, audite, & ex his quæ dicuntur, præparate uoſmetipſos dum catechumeni eſtis, dum necdum eſtis baptizati, & ueniatis ad lauacrum, & lauemini in ſalutem, nec ſic lauemini ut quidã qui loti ſunt, ſed non in ſalutẽ, ut qui accipit aquam, & non accipit ſpiritũ ſanctum. Qui lauat̃ in ſalutem, & aquam accipit & ſpiritũ ſanctum. Quia non fuit Simon lotus in ſalutẽ, accepit aquam, & non accepit ſpiritũ ſanctũ, putans quia poſſit donũ ſpiritus pecunia cõparari, in qua nõ eſt lotus in ſalutẽ. Ad omnem animam peccatricẽ quæ uidetur credere, iſta dicuntur quæ nunc dicta legimus ad Hieruſalẽ, ut non ad maiora conſcendam, & ea quæram quæ ultra meas uires ſunt & ingenium. Neq; ſale ſalita: Et hoc crimen eſt Hieruſalem, quia nõ fuerat digna ſale dei. Ego ſi credidero domino meo Ieſu Chriſto, ipſe me ſal faciet, dicetq; mihi: Vos eſtis ſal terræ. Si credidero ſpiritui qui in Apoſtolo locutus eſt, ſale condior, & poſſum præceptum cuſtodire, dicens: Sermo ueſter ſit ſemper in gratia ſale conditus. Grande opus eſt inſaliri. Qui ſale conditur, gratia plenus eſt. Nam & in communi prouerbio ſalſus dicitur gratioſus, & econtrario inſulſus qui nõ habet gratiam. Si igitur gratia nobis à deo uenit, & complemur dono eius, ſale ſalimur. Rurſum peccatrix Hieruſalẽ non eſt inuoluta pannis. Obſerua quod dicimus: Anima renaſcens, & primum in lauacro edita, inuoluit̃ pannis. Ipſe dominus meus Ieſus pannis inuolutus eſt, ut ſcriptum refertur in Euangelio ſecundum Lucam. Oportet ergo eum qui renaſcitur, utiq; in Chriſto renaſcẽtem rationabile & ſyncetum lac deſiderare: & prius q̃ rationabile & ſine dolo lac deſideret, debet ſale ſaliri, & pannorum inuolucris colligari, ne dicatur ad eum, ſale non es ſalitus, et pannis non es inuolutus. Quia autem iſta Hieruſalem ſint crimina, non circũcidi eam umbilico, & ſale non ſaliri, & pannis non inuolui, & aqua non lauari in ſalutem: ſermo indicat reliquus, qui ita contexitur: Neq; pepercit in te oculus tuus, ut faceret tibi unum ex omnibus iſtis. Propterea nihil tibi horum feci, ut paterer aliquid ſuper te, dicit dominus. Exemplũ ab hominibus accipiam: deinde ſi ſpiritus ſanctus dederit, ad Ieſum Chriſtũ, & ad deum patrem tranſmigrabo. Quando ad hominẽ loquor, & deprecor eum pro aliqua re, ut miſereat̃ mei: ſi ſine miſericordia eſt, nihil patitur ex his quæ à me dicunt̃: ſi uero molli eſt animo, & nihil in eo rigidi cordis obduruit, audit me, & miſeret̃ mei, & molliuntur uiſcera eius ad meas preces. Tale mihi quiddam intellige ſuper Saluatorem. Deſcẽdit in terras miſerans humanum genus, paſſiones perpeſſus eſt noſtras antequam crucem pateretur, & carnem noſtram dignaretur aſſumere. Si enim non fuiſſet paſſus, non ueniſſet in conuerſationem humanæ uitæ. Primum paſſus eſt, deinde deſcendit, & uiſus eſt. Quę eſt iſta quam pro nobis paſſus eſt paſſio? Charitas eſt paſſio. Pater quoq; ipſe & deus uniuerſitatis, lõganimus & multũ miſericors & miſerator, nónne quodãmodo patitur? An ignoras quia quando humana diſpenſat, paſſionem patitur humanam? Supportauit enim mores tuos dominus deus tuus, quomodo ſi quis ſupportet homo filium ſuum. Igitur mores noſtros ſupportat deus, ſicut paſſiones noſtras portat filius dei. Ipſe pater nõ eſt impaſſibilis. Si rogetur, miſeret̃ & condolet, patitur aliquid charitatis, & fit in eis in quibus iuxta magnitudinẽ naturę ſuæ nõ poteſt eſſe, & propter nos humanas ſuſtinet paſſiões. Nõ pepercit oculus tuus, inquit, in te, ut faceret tibi unũ ex omnibus iſtis, ut pateret aliquid ſup te. Et quia talis effecta es, ꝓiecta es in faciẽ cãpi. Deus ne nos tales eſſe patiaris, ut ꝓijciamur à te, & ab eccleſia tua in faciẽ campi, ſed magis ut ab anguſtijs ſenſuũ egrediamur ad campum

pum

pum. Et proiecta es in faciem campi. Quare? Prauitate animæ tuæ in qua die nata es. Poteſt ne aliquis in eadem die qua natus eſt, habere animæ prauitatem? Deſcribit paſſiones noſtras, & uitia humana, & ſolitas prauitates. Prauitate enim noſtra, ſi non rectum fuerit cor, proijcimur in campum in die qua naſcimur. Si poſt regeneratione͂ lauacri, ſi poſt ſermonem dei rurſum peccauerimus, in die qua naſcimur, proijcimur. Tales ſæpiſſime reperiuntur lauati lauacro ſecundæ regenerationis, & non facientes dignos fructus pœnitentiæ, neq; exhilarantes myſterium baptiſmi timore maiore ab eo quem dum catechumeni eſſent, habuerunt, & charitate ampliori ab ea quam exercuerunt dum auditores ſermonis eſſent, et ſanctioribus geſtis q̃ ante geſſerunt. Sequitur iſtiuſmodi homines hoc quod dicitur: Proiecta es in faciem campi prauitate animæ tuæ in die qua nata es. Sed uide miſericordiam dei, uide clementiam ſingularem. Licet proiecta ſit Hieruſale͂ in faciem campi, non ita eam deſpicit, ut proiecta ſit ſemper, non ita prauitati ſuæ relinquit, ut in totum eius obliuiſcatur, ut non ultra eleuet iacentem. Attende quid ſequitur: Et tranſiui per te. Proiecta es, ego tamen rurſum ueni ad te, uiſitatio mea non tibi defuit poſt ruinam. Et uide te conſperſam in ſanguine tuo. Quaſi dicat, uidi te ream homicidioru͂, ream ſanguinis & mortalium peccatorum. Et dixi tibi: De ſanguine tuo uita adimplere. Suge de ſanguine tuo, & adimplere uita. Sicut ortus agri dedi te. Miſertus ſum tui poſtquā proiecta es, uidi te ſanguine peccatiſq; cōſperſam, effeci te ſicut ortus eſt agri, et multiplicata es. Quia ad te ueni, & uiſitaui te proiectam, cauſa tibi factus ſum ut multiplicareris. Et multiplicata es, & magnificata. Dedi te in multitudinem, & magnitudine͂. id eſt creſcere te feci & multiplicari. Per id enim quod creſcimus, & multiplicamur. Et intraſti in ciuitates ciuitatum. Rurſum errores exponit Hieruſalem introeuntis in ciuitates ciuitatum. Quomodo autem ingreſſa ſit criminoſe in ciuitates ciuitatu͂, conſideremus. Si per ſingulas ciuitates in quibus hæreſes ſunt, & doctrinæ alienæ à deo, ingrediaẽ quiſpiam eccleſiaſticus, & particeps fiat talium ciuitatum, audit, Intraſti in ciuitates ciuitatu͂. Mammæ tuæ erectæ ſunt. Poſt tanta crimina rurſum floruiſti, & uenit tibi tempus, & tempus diuertentium. Dicitur mihi: noli allegorizare, noli per figuram exponere. Reſpondeant quæſo: Hieruſalem mammas habet, & eſt quando non colligentur, eſt quando erigantur: & umbilicum habet, & quia non eſt præciſus arguitur: quomodo poſſunt iſta ſine allegorica expoſitione intelligi? Mammæ tuæ erectæ ſunt, & capillus tuus exortus eſt. Cum omni honeſtate ea quæ ſolent uirginum euenire corporibus deſcribit ſermo diuinus. Et capillus tuùs exortus eſt, tu uero eras nuda, & dehoneſtata. Qui nō eſt Ieſum Chriſtum indutus, hic nudus eſt: qui non eſt indutus uiſcera miſerationis, benignitatis, humilitatis, manſuetudinis, longanimitatis, ut proximu͂ ſuſtineat, iſte dehoneſtatus eſt. Tu uero eras nuda & dehoneſtata, & trāſiui per te. Secunda uice uenit ad eam, uidit eam peccante͂, iteru͂ propter peccata diſcedit: & tamen rurſum reuertitur, iterum uiſitat clemens & benignus deus. Et ueni ad te, & uidi te, & ecce tempus tuum, & tempus diuertentium. Quid eſt hoc quod ait tempus tuum? Tempus ſignificat adoleſcentium, in quo iam per ætatem poſſunt fornicari. Et rurſum, Et tempus, inquit, diuertentium. Qui ſunt iſti diuertentes? Dum ſumus paruuli, hi qui diuertere nolunt ad eos qui nituntur euertere, ut ſunt Chriſtiani peſſimi, dæmonia immunda, angeli diaboli, non habent locu͂ quomodo nos poſſint diuertere. Cum autem fuerimus ætate maiore, & iam peccare poſſumus, quærunt aditu͂ ad nos diuertendi, & hoc tam angeli dei, quàm angeli ſatanæ. Impoſſibile autem eſt ut utriq; ad nos diuertant. Si peccamus, angeli diaboli diuertunt ad nos: ſi ſtamus fixo gradu, diuertunt ad nos angeli dei. Venit ergo tempus tuum, & tempus diuertentium. Quia tempus uenerat diuertentium, & dominus noſter Ieſus Chriſtus deus noſter rurſum uiſitat miſeram Hieruſalem, id eſt peccatricem animam noſtram. Expandi alas meas ſuper te. Cōſueuit ſcriptura pennas nuncupare ueſtiu͂ ſummitates: ut in Ruth, quæ uenit abſcondite, & diſcooperto pallio ad pedes Booz, dormiuit ſub axilla ueſtime͂ti eius. Deus ergo quaſi ueſte loquitur indutus, Expandi alas meas ſuper te, & operui confuſionem tuam. Beatus cuius alis ſuis deus protegit confuſionem: ſi tamen perſeuerauerit in beatitudine, in qua Hieruſalem noluit perſeuerare. Et iuraui tibi in teſtamentum, & intraui in teſtamentum tecum. Poſt tanta ob quæ rurſum reuertitur, rurſum recedit, poſt tam frequentem uiſitationem, nunc primum ingreditur cum ea in teſtamentum. Et facta es mihi, & laui te in aqua. Poſt

hæc

hæc omnia aſſumpſi te, & ipſe laui te in ſalutem, & ablui ſanguinem tuum abs te. Hæc intelligentes, oremus ut ueniat miſericordia dei ſuper nos, & abluat ſanguinem ab animabus noſtris. Si quid enim morte dignum fecimus, iſtud ſanguis eſt noſter. Ablui ſanguinem tuum à te, et unxi te oleo. Et Chriſtos nos uult facere deus. Et indui te uerſicoloria. Quanta eſt benignitas dei in unamquamq; animarũ Hieruſalem. non unius coloris tunicam, ſed multæ uarietatis largitur credentibus ſibi. Hanc uerſicolorem tunicam iam tunc in ſignum fecit Iacob, induens filium ſuum Ioſeph, & ueſtiuit eum uerſicoloria. Si conſideres intellectus ſectas, facta bona, uere uidebis uariam tunicam, quam uiſitatio dei largitur his qui uocati ſunt in ſalutem. Legem intelligo, prophetas comprehẽdo, agnoſco euangelia, non me latet Apoſtolus, cautus ſum, iuſtus ſum, miſericors ſum, & adhuc quæris aliam tunicam uerſicolorem, quam induit dominus Hieruſalem, dicens, Et ueſtiui te uerſicoloria, & calceaui te hyacintho? Vult calceamenta noſtra eſſe florentia, & bene tincta. Quæ ſunt calceamenta? Audi Paulum apertius prædicantem: Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Et præcinxi te byſſo. Manifeſtius de hoc cinctorio Apoſtolus loquitur: Stantes præcincti lumbos ueſtros in ueritate. Veritas enim pro byſſo accipitur. Et operui te trichapto. Nõ inueniens neq; intelligens quid eſſet trichaptũ, inueni in alia editione pro trichapto, florens, & in alia indumentũ. Igitur induit nos deus poſt uariam ueſtem, & florenti tunica. Et ornaui te ornamento, & impoſui tibi armillas circa manus tuas. Cum mihi dederit occaſiones bonorum actuum, armillas circumdat manibus meis. Et catena circa collum tuum. Si me poſt geſta iuſtitiæ intellectu ornauerit ueritatis, tunc mihi ornamentũ nuptiale, tunc catena collo decora circumdatur. Et dedi inaurem circa narem tuam. Quando ueræ poſſum ſuauitatis & boni odoris ſacramenta ſuſcipere, tunc mihi ornat deus inauribus narem. Et rotulas in auriculas tuas. Vt non ſolum auriculę, ſed etiam grandis rota aurea ſit circa auditũ tuum. Aurea uero rota eſt quæ in intellectibus uoluitur ſacris. Et corona glorificationis ſuper caput tuum. Omnipotens deus & nobis tribue ut digni efficiamur corona glorificationis ſuper caput noſtrum. Et ornata es auro, id eſt diuinis ſenſibus: & argento, id eſt ſermonibus ſacris. Et opertoria tua byſſina. Profunditas ſenſuum opertoriũ eſt byſſinum. Et florẽtia: pro quo uerbo Septuaginta τρίχαπτα poſuerunt, ſubtilem nimis amictum, & quaſi ad capillorum ſimilitudinem attenuatam ueſtem ſignificantes. Et uerſicoloria. Ecce tota eſt Hieruſalem protecta alis, ueſtita uarijs, ornata gemmis. Quid poſt hæc facit magnus & hominum amator deus? Alit eam delicatis cibis. Similam & mel & oleum mãducaſti. Non ait ſimpliciter farinam, neq; hordeaceum panem: hoc quod modo ad uos loquimur, ſimila eſt. Sed miſerabilis Hieruſalem poſt ſimilam, poſt mella, poſt oleum rurſum quaſi meretrix increpatur. Idcirco caueamus attentius ne forte nos poſt uerba munda ſimilæ, poſt ſermones dulciſſimos prophetarũ, poſt oleum quod lætificat faciem, quo uoluimus perungere caput, ut ieiuniũ noſtrum acceptabile fiat, iterum delinquamus. Non ſolum autem perungimur hoc oleo, ſed & ueſcimur. Et facta es pulchra ualde nimis. Laudat pulchritudinẽ eius, laudat ſpeciem, prædicat formam. Et directa es in regnum. Quantus profectus, ut etiam ad regnum dirigatur? Et exijt nomen tuum in gentibus. Hæc apta ſunt ei, qui poſtquã liber eſſe cœpit à mundo, in conuerſatione proficiens ad beatam uitam, nomen quoq; glorioſum in ſeculo conſecutus eſt. Sed procul abſit id quod ſequitur: ad hoc enim ſcriptũ eſt, ut incutiat audientibus metum. Poſt pulchritudinem, poſt nomen magnum, Hieruſalem miſera fornicatur. Ideo ne glorieris in craſtinũ: non enim ſcis quid pariat adueniens dies. Et alibi: Fratres, etiam ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo peccato, uos ut ſpirituales ſuſtinete iſtiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis. & rurſum: Conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. Et exijt nomen tuum in gentibus in ſpecie tua, quoniam conſummatũ erat in decore ſpeciei quam conſtitui in te, dicit Adonai dominus: Et confiſa es in decore tuo. Magna ſapuit, & conſcientia pulchritudinis ſuæ erecta eſt ſpecioſa Hieruſalem. Et quia alta ſapuit, nec ſe humiliauit, nec glorificauit deum, audi quid dicatur ad eam: Et fornicata es in nomine tuo, et effudiſti fornicationem tuam in omni tranſitu. Quid eſt hoc quod ait, Effudiſti fornicationem tuam in omni tranſitu? Circuit animas noſtras fortitudo contraria, & uarie perluſtrans quærit locum per quem poſſit irrumpere. Ira ſuo nomine uult fornicari mecum: iuxta coniũcta moribus meis ſuo nomine triſtitia, & uult me facere mœrentẽ: ſua parte aua

ritia infert deſiderium auri & argenti, & quorumcunq; ſimilium: ſi me non cuſtodiero, & clauſero oſtium meum, ſed ſuſcepero omnem orationem inimici, dicitur mihi, Effudi ſti fornicationem tuam in omni tranſitu. Et accepiſti ueſtes tuas, & feciſti tibi idola futilia. De his quibus te ornaui, quibus pulchra facta es, feciſti tibi idola futilia. Volo adhuc exponere quæ ſunt idola futilia, quæ quidem de ueſtibus conſuerunt. Veſtes diuinæ ſcripturæ ſunt, & ſenſus qui eſt in eis. Conſciderunt has ueſtes hæretici, & conſuerunt dictum dicto, uerba uerbis iungentes, ſed non cum opportuna iunctura aptaq;, & conſuentes impia ſibi ſimulachra fecerunt, quibus illexerunt quoſdam credere, & conſentire ad cultum eorum, & fictam ſuſcipere diſciplinã. Deus uero omnes nos ab his & alijs ſimulachris liberet, ut magnificemus in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia VII. de eo quod dicitur, Sumens de ueſtimentis meis, feciſti tibi excelſa hincinde conſuta, uſq;, Et nec ſic ſatiata es. Cap. XVI.

Catalogus peccatorũ Hieruſalem utcunq; fuerit intellectus, ædificat audientem. Quomodo enim ſi in domo ſua quempiam de familia dominus corripiat, & peccata eius exponat, alius qui nuper emptus eſt ſeruus uidens patris familiæ diſciplinam quæ culpet, quæue collaudet, inſtruitur ad non facienda ea quæ priores fecere conſerui, & ad hoc omni labore feſtinat, ut ea faciat per quæ alij honorem & libertatẽ à domino promeruerunt: ita & nos audientes in quibus culpet deus ſiue Hieruſalem, ſiue uniuerſam Iudæam, ſiue unam quamlibet ex tribubus ſpecialiter delinquentẽ, non parum utilitatis accipimus, ne & in hęc corruamus in quæ cæteri corruerunt. Eſt autem principiũ hodiernæ lectionis, quia ueſtes à deo acceperit Hieruſalem, & fecerit ex his ſibi futilia quædam ſimulachra, & fornicata ſit ſuper eis. De quibus iuxta poſſibilitatẽ meam in priori ſermone diſſerui, docens iſtos qui ſcripturas lacerant, & à uerbis uerba diſrumpunt conſuentes ea, & cõmentitia dogmata componentes, ſeruire idolis quæ earum ueſtibus induerunt. Non in tabernaculũ meum intrabis, foris es, & foris manebis. Scit ſcriptura ſanctos intus, peccatores foris eſſe. Igitur Hieruſalem quia talia peccata cõmiſit, ut non mereatur intrare repromiſſiones dei, & dicatur ad eam, Et non intrabis: caueamus ne forte & nobis aliquando dicatur, & non intrabis. Neque fiet. Non eſt completũ hoc quod dicitur, neq; fiet: & ideo ſubaudiendũ extrinſecus, ut ſenſus poſſit expleri. Ea quę tibi repromiſſa ſunt bona, & acceptura eras, non fient. Sequitur aliud delictũ. Et accepiſti uaſa glorificationis tuæ de argento tuo, et de auro tuo ex quibus dedi tibi, & feciſti tibi imagines maſculinas. Secundum cõmunem ſenſum ſic intelligi poteſt. Vaſa glorificationis, de quibus Moyſes ſcripſit in Numeris, turibula, phialas, candelabrũ aureum, arcam ab intus & à foris deauratam, & cætera accepiſti, & conflaſti ea, & feciſti effigies maſculinas, & fornicata es in eis. Secundũ allegoriam uero ita explanabitur. Vaſa aurea & argentea, id eſt turibula, phialas, & cætera iſtiuſmodi habemus in ſacris literis: quando ergo torquemus ſenſus ſcripturæ in alterũ ſenſum qui eſt contrarius ueritati, uerba diuina conflamus, & res dei in alias mutamus effigies. Quæ facientes incidimus in peccatũ quod nunc cõmiſerat Hieruſalem. Vaſa glorificationis noſtræ, ſunt lex & prophetæ: ſuper his exultamus, in his efferimur. Quos cum aliter exponimus q̃ ſe ueritas habet, conuertimus uaſa glorificationis noſtræ de argento rationabili, & de auro ſenſibili quod nobis dedit deus, & facimus nobis imagines maſculinas, & fornicamur in eis. Sequitur: Accepiſti ueſtimenta uaria, & operuiſti illa. Varia ueſtis eſt, & hic unus in ſcripturis locus, quo induimur aſſumentes uiſcera miſericordiæ, benignitatis, humilitatis, manſuetudinis, longanimitatis ad ſufferendũ inuicem. Has uarias ueſtes, & pulchros amictus quos nobis largitus eſt deus, ſi laceramus atq; conſcindimus, & circũdamus falſæ doctrinæ ad deceptionem hominum, non dubium eſt quin uarijs ueſtibus operiamus idola. Intelliges autem hoc quod dicitur, ſi ipſam rem manifeſtius deſcribamus. Vide mihi aliquem Marcioniſtam, ſiue diſcipulũ Valentini, aut certe cuiuslibet hæreſis defenſorẽ, & conſidera quomodo idola ſua, id eſt figmenta quæ ipſe compoſuit, manſuetudine & caſtitate ueſtiat, ut in aures audientium facilius ex uitæ bonitate ornatus ſermo ſubrepat. Et cum hoc fecerit, intellige eum aſſumpſiſſe ueſtem uariam morum, & cõuerſationis optimæ, &

mæ,& idolis ſubiecisse quæ ipſe cōſtruxit. Ac iuxta mei quidem animi ſenſum multo no
cētior eſt hæreticus bonæ uitæ, & plus in doctrina ſua habet auctoritatis eo, qui doctrinā
conuerſatione maculat. Qui enim uitæ peſſimæ eſt, non facile homines ad falſum dogma
ſollicitat, nec poteſt per umbram ſanctitatis audientium decipere ſimplicitatem, Qui ue-
ro ſermone peruerſus eſt, & diſciplinis ſaluti contrarius, mores autem compoſitos & or-
natos habet, nihil facit aliud niſi accipit indumenta uaria inſtituti boni, & conuerſationis
quietæ, & circumdat ea idolis ſuis, ut magis decipiat audiētes. Idcirco ſollicite caueamus
hæreticos, qui conuerſationis optimæ ſunt, quorum forte uitam non tam deus, quàm dia
bolus inſtruxit. Nam quomodo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponunt ut faci-
lius aues capiant per oblectamentū gulæ, ſic (ut audacius dicam) eſt quædam caſtitas dia
boli, id eſt decipula humanæ animæ, ut per iſtiuſmodi caſtitatem, & manſuetudinem, &
iuſtitiam poſſit facilius capere, & falſis ſermonibus irretire. Diuerſis diabolus pugnat in-
ſidijs, ut miſerum perdat hominem, & bonam malis tribuit uitam ad decipiendos uiden-
tes, & malam bonis inurit conſcientiam. Mihi ipſi qui in eccleſia prædico, laqueos ſæpe
tendit, ut totam eccleſiā ex mea conuerſatione confundat. Et ideo plus hi qui ſunt in me
dio, oppugnantur ab inimico, ut per ruinam unius hominis, quæ cælari non poteſt, omni
bus ſcādalum fiat, & impediatur fides per conuerſationē peſſimam clericorum. Omnia,
ut diximus, diabolus operatur, & ea quæ uidentur eſſe bona, nec ſunt, & ea quæ per na-
turam ſuam mala ſunt: omnia aduerſum humanam cōmentatur animam. Vnde qui cu-
ram habet uitæ ſuæ, neq; manſuetudine hæreticorū capitur, ad conſentiendum doctrinæ
eorum, neq; meis delictis qui uideor in eccleſia prædicare, ſcandalizabitur: ſed ipſum do-
gma conſiderans, & pertractans eccleſiæ fidem, à me quidem auerſabitur, doctrinam ue-
ro ſuſcipiet ſecundum præceptū domini, qui ait: Super cathedram Moyſi ſederunt ſcri-
bæ & phariſæi. Omnia quæcunq; uobis dicunt, audite, & facite, iuxta opera autem illo-
rum nolite facere: dicunt quippe, & non faciunt. Iſte ſermo de me eſt, qui bona doceo, &
contraria gero, & ſum ſedens ſuper cathedram Moyſi quaſi ſcriba & phariſæus. Præce-
ptum tibi eſt ó popule, ſi non habueris accuſationem doctrinæ peſſimæ, & alienorū ab ec
cleſia dogmatum, conſpexeris uero meam culpabilem uitam, atq; peccata, ut non habeas
iuxta dicētis uitam, tuam inſtituere, ſed ea facere quæ loquor. Nullum imitemur: & ſi uo
lumus imitari quempiam, propoſitus eſt nobis ad imitandū Chriſtus Ieſus. Deſcripti ſunt
Actus apoſtolorum, & prophetarū geſta de ſacris uoluminibus agnoſcimus: illud exem-
plar firmum eſt, illud propoſitū ſolidum, quod qui ſequi cupit, ſecurus ingreditur. Si uero
quærimus nobis culpabiles ad æmulandū, ut cum dicamus, ille docet, & his quæ docet fa
cit ipſe contraria: aduerſum pręceptum domini facimus, qui mandauit doctrinas magiſtro
rum magis conſiderari debere quàm uitas. Hæc diximus de eo quod ſcriptū eſt, Accepi-
ſti ueſtem tuam uerſicolorem, & operuiſti illa. id eſt uaſa glorificationis, quæ in idola com
mutaſti. Sequitur: Et oleum meum, & incenſum meum poſuiſti ante faciem eorum. Scri
ptura docente didicimus, quia ſanctorū oratio ſit incenſum. Ait enim: Incenſum autem
orationes ſanctorū ſunt. Si ergo inſtituti ad orationem cum illam deo debeamus offerre,
id eſt deo legis & prophetarū, deo Abraham, deo Iſaac, deo Iacob, & patri Ieſu Chriſti,
offerimus quæ ipſi confinximus, intantum ut incenſum dei proponamus idolis: facimus
id quod dicitur in præſenti, Oleum meū & incenſum meum poſuiſti ante faciem eorum.
Verum iſtæ de incenſo ſit intellectus. Quid reſpondebimns de oleo? Oleum eſt quo uir
ſanctus ungitur, oleum Chriſti, oleum ſanctæ doctrinæ. Cum ergo accepit aliquis hoc o-
leum quo ungitur ſanctus, id eſt ſcripturā ſanctam inſtituentem quomodo oporteat ba-
ptizari, In nomine patris, & filij, et ſpiritus ſancti: & pauca cōmutans unxerit quempiam,
& quodāmodo dixerit, iam non es catechumenus, conſecutus es lauacrum ſecundæ ge-
nerationis: talis homo accipit oleum dei, & incenſum, & ponit illud ante faciem idolorū.
Et panes meos quos dedi tibi, ſimila, & melle, & oleo cibaui te. Ecce panes noſtri ſimila
mundiſſima in ſcripturis, & mella apum prophetarū. Iſta omnia dedit nobis deus, & ciba
uit nos de panibus prophetarū, & de ſimila legis, melle euāgelij, è quibus cibati ponimus
eadem ipſa idolis. Cum enim ex dogmatibus falſis uolentes aſſumere defenſionem, dixe
rimus, ſcriptum eſt in Propheta, teſtatur Moyſes, loquitur Apoſtolus: quid aliud facimus,
quàm accipientes panes ueritatis proponimus eos ſimulacris, quę ipſi finximus? Marcion

fecit idolum, & propoſuit ei panes ſcripturarũ: Valentinus, Baſilides, cæteriq́ hæretici fe
cerunt ſimiliter. Et poſuiſti illa ante faciem eorum in odorem ſuauitatis. Naturaliter ſua-
uiſſimi odoris ſunt hæc quæ nobis largitus eſt deus. Quem odorem ſuauiſſimũ ante idola
ponit, qui aduerſum poteſtatem ſcripturarum aut gerit, aut intelligit. Et factum eſt, dicit
Adonai dominus, & accepiſti filios tuos, & filias tuas quas genuiſti, & immolaſti illos in
conſumptionem. Cum genuerit peccatrix Hieruſalem filios & filias, finis eorum qui na-
ſcuntur, occiſio eſt. Neq; enim ſalus finis eſt peſſimorũ. Idcirco ſcriptũ eſt, Immolaſti eos
in conſumptionẽ. Quàm modica fornicata eſt. interfeciſti natos meos, & dediſti eos. Pro
prie ait, Accepiſti filios tuos: ſignificãterq; addidit, Occidiſti natos meos. Quicunq; enim
naſcuntur in hæreticorũ doctrinis, & ibi fidei ſuæ principia ſumpſerunt, hi filij ſunt forni-
cariæ, & peccatricis Hieruſalem. Qui autem natus eſt in eccleſia, & deceptus poſtea fue-
rit hæretica falſitate, iſte cum filius dei ſit, apprehenſus eſt à peccatrice Hieruſalem, & po
ſitus uictima idolis eius. Hoc ſupra omnem fornicationẽ tuam, & abominationes tuas. Fi
lios eccleſiæ accipere, immolare idolis, hoc ſupra omne peccatũ tuum eſt. Et nõ fuiſti me-
mor diei infantiæ tuæ cum eras nuda, & turpiter agens. Præfatus eſt de nuditate & turpi
tudine Hieruſalẽ. Oportuit ergo in iniquitate meminiſſe quomodo pennas meas expan-
derim ſuper te, & aſſumpſerim te de ſanguine tuo, & lauerim te. Tu uero horum omniũ
oblita fuiſti. Hæc quæ condecent nudam, & turpiter agentem, & cõmixtam in ſanguine
ſuo. Et factum eſt poſt omnes malitias tuas, Væ, uæ tibi dicit Adonai dominus: & ædifi-
caſti tibi domum meretriciam, & feciſti tibi expoſitionẽ in omni platea. Si conſideres ani
mam expoſitam amatoribus ſuis, uidebis quomodo faciat domum meretriciam, & ſuſci-
piat omnes quos prædiximus amatores. Intellige uero quod dicimus ex ſequentibus, id
eſt qui ſunt amatores Hieruſalem. Anima humana multum ſpecioſa eſt, & mirabilem ha
bet pulchritudinem. Artifex quippe eius cum eam primum conderet, ait, Faciamus ho-
minem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram. Quid hac pulchritudine et ſimilitudine pul
chrius. Quidam ergo adulteri, & ſordidi amatores decore eius illecti deſiderant eam cor-
rumpere, & fornicari ſuper eam. Quamobrem ſapiens uir Paulus dicit: Timeo autem ne
forte ut ſerpens decepit Euam in nequitia ſua, ſic corrumpantur. Senſus noſtri in fornica
tione carnali corrumpũtur: in ſpiritalibus uero ſtupris ſenſus corrumpitur, & ipſa anima
uulneratur. Et contaminaſti ſpeciem tuam. Etiam ſi non homo in peccatis maximis con-
ſtitutus, tamen quia ingens eſt animæ pulchritudo, minorũ quoq; ſocietate turpatur. Re
ſpice uirtutes animæ quæ ei inſitæ ſint à deo, uide pulchritudinẽ eius, inuentionem, diſpo
ſitionem, elocutionem, memoriam, pronunciationem, cuius ſit ingenij, quomodo primũ
intelligat, inde intellecta dijudicet, ut incitetur ad ſenſus, ut menti ſenſa commodet, quos
habeat impetus, quos cogitatus de deo. Hæc poſſidens magnæ pulchritudinis eſt, ſed hæ-
reticorum ſectis, et extranea religionis inſtitutione corrumpitur. Et tranſierunt crura tua
per omnem trãſitum, & multiplicaſti fornicationem tuam. Eſt fornicatio à fornicatione
differens: & quomodo in fornicatione carnis eſt aliquis nõ nimiæ fornicationis, & tamen
fornicatione pollutus, alius uero multiplicans fornicationem ſuam: ſic & in ea fornicatio
ne quæ animam ſuam ſenſumq́ cõmaculat, alius multitudine fornicationis obruit, alius
uero non tam à fornicatione eſt ſeductus. Idcirco qua menſura menſi fuerimus, remetiet
nobis. Et fornicata es in filios Aegypti confines tuos. Filij Aegypti cõtrariæ fortitudines
ſunt. Nec mirum eſt, ſi confines noſtri Aegyptij dicantur: confines Aegypti, & Hieruſa-
lem in ſua ciuitate ſunt poſiti, qui ſunt magnis carnibus. Non quia iſti Aegyptij ingentes
carnes habeant (& quidem honeſte uidetur pudenda eorum immutato uocabulo ſignifi
caſſe, id eſt magnis carnibus) ſed quia carnei intellectus magnarũ nos carnium faciant: ut
econtrario eſt quædam caro deficiens, de qua dicitur, Quomodo caro mea in terra deſer-
ta, & inuia, & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi. Fornicatur igitur Hieruſalem ſuper fi-
lios Aegypti, confines ſuos, & magnarum carnium. Et multipliciter, inquit, fornicata es
ad me exaſperandum. Multas ſpecies fornicationis cõmiſiſti ad me concitandum. Quod
ſi extendero manum meam in te, & auferam legitima tua, & tradam te in animas eorum
qui te oderunt, filios alienigenarum. Vides quia in animas alienigenarũ traditur, quæ in-
digna ſit uſu legis, & ſermonum dei. Qui te diuerterunt de uia tua. Impie egiſti, & forni-
cata es ſuper filios Aſſur. Primũ ſuper filios Aegypti, deinde ſuper filios Aſſur. Hæc ſpe-

cies peccatorũ ſunt. Nam & cum captiuos acceperunt Aſſyrij filios Iſrael, factum eſt quidem id quod ſcriptura refert, ſcriptum eſt autem propter frequentem noſtram captiuitatem, quæ à ſpiritalibus Aſſyrijs perpetrat̃: de quibus Apoſtolus dicit, Non eſt nobis certamen aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſum ſpiritalia nequitiæ. Et nec ſic ſatiata es, & fornicata es, & non ſatiaberis. Quando quis non impletur delinquens, ſed ſemper prioribus peccatis noua peccata coniungit, colligans ut fune longo, & ſicut loro iugi uitulæ iniquitates, nunquam ſe ad meliora conuertens, neq; pœnitentiã agens ſuper malis ſuis, dicitur ad eum, Et non ſatiaberis. Et multiplicaſti teſtamenta tua ad terram Chanaã. Quando deus ad nos facit teſtamenta, & nos conſentimus ei, beati ſumus: quando uero fornicamur ad ſpiritalia nequitiæ, tunc conuertimus dei teſtamenta ad terram Chanaan, & pactum ſtatuimus cum ea. Hoc autem mihi intellige & in Chaldæis, & in cæteris gentibus, quando in quolibet aliquo peccato reprehendimur. Et teſtamenta ad Chaldæos, et nec ſic ſatiata es. Poſt catalogum peccatorũ, ad peccatricem loquitur Hieruſalem. Quid conſtituam in te, dicit Adonai dominus, cum facias tu hæc omnia opera mulieris fornicariæ procacis? Aſcendamus pauliſper eloquio, quia nõ ſemper utile eſt de fornicationibus loqui, & procul abſit ut aliquis in eccleſia ſit, qui dehortatorijs à fornicatione indigeat ſermonibus. Nam ſi quis neceſſe habet audire, Nõ fornicaberis; ſeu illud, Si quis templum dei uiolauerit, diſperdet illum deus: iſte ſimilis eſt his quos Apoſtolus dicit, Iuſto lex non eſt poſita, ſed iniquis, & nõ ſubditis, impijs, & peccatoribus. Quomodo ergo iuſto lex nõ eſt poſita, uerum iniquis, & non ſubditis: ſic doctrina ea quæ à fornicatione monet recedendum, caſto non eſt poſita, ſed iniquis, & fornicatoribus, & inobedientibus. Non habemus itaq; neceſſariũ, ut diſcamus à fornicatione diſcedere: uerum ad perfectiora tendamus à principijs elementorũ Chriſti. Etenim cũ deberetis (ait) magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis ut uos doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonũ dei, & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Omnis ſermo qui præcepit, Non fornicaberis, non adulterabis, non furaberis, non ſolida eſca eſt, ſed quaſi lac præbet̃ infantibus. Athletarum cibus eſt de omnipotẽti deo, de myſterijs eius quæ tecta ſunt, & latenter in ſcripturis ſignificata, ſentire. Vide quomodo ad Corinthios Paulus loquitur: Lacte uos potaui, non cibo, nec dum enim poteratis, ſed neq; nunc poteſtis. Et quia lacte adhuc indigebãt, ea diſcunt quæ diſcere paruuli ſolent. Bonũ eſt homini mulierẽ non tangere, propter fornicationem autem, & cætera. Rurſumq́; inſtituunt̃ ne imolatitia comedant. Iſta omnis doctrina lac paruulorum eſt, & adhuc infantiũ in Chriſto. Quando uero Epheſijs ſcribitur, ſolidum illis præbet cibum. Non auditur quippe in Epheſo fornicatio, nõ auditur in Epheſo idololatria, & eſus imolatitiorum. Ex quibus docemur, quid ſit ſolidus cibus, & quod rationabile et ſine dolo lac moralis loci, quod ſolidus cibus myſticus intellectus. Beatum eſt igitur ut feſtinemus ad ea, quæ imperfectiora ſunt principia tranſeuntes. Et quod moralis locus lac ſit, Apoſtolus docet, cum iam aliqua de lacte dixiſſet addens: Non rurſum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Tales omnes ſunt qui adhuc lacte potantur: perfectus autem alijs indiget diſciplinis. Hæc in medio dicta ſint, quia ſermone conſcenderam, ne ab alterius expoſitione fornicationis ſtatim aliam fornicationem incurrerem, quam nunc explanabo. Dicitur quippe ad Hieruſalem, Et fornicata es tripliciter in filiabus tuis. Quid eſt quod ait, qđ tripliciter fornicata eſt in filiabus ſuis Hieruſalem? Dei indigemus auxilio, ut ipſe nobis obſcuritatẽ iſtius loci ediſſerat. Et quomodo Moyſes audiebat deum, & deinde ea quæ à deo audierat, proferebat ad populum: ſic nos indigemus ſpiritu ſancto loquente in nobis myſteria, ut orationibus noſtris ſcripturã poſſimus audire, & rurſum quod audiuimus, populis intimare. Quid eſt ergo, Tripliciter fornicata es in filiabus tuis? Si intelligas fornicationem carnis, & animæ, & ſpiritus, & uideas aliquem fornicari in his omnibus, uidebis tripliciter fornicãtem Hieruſalem. Qui uero tripliciter caſtus eſt, iſte ab Apoſtolo meretur audire, Deus autem pacis ſanctificet nos per omnia, ut integer ſpiritus noſter, & anima, & corpus ſine querela in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur, Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia VIII de eo quod ſcriptum eſt, In quo conſtituã cor tuum, ait dominus deus, cum facias tu hæc omnia opera meretricis procacis. uſq; ad illud, Dediſti mercedes omnibus amatoribus tuis. Cap. XVI.

QVæ primum lecta ſunt, expoſuimus hodie, ſumamus exordium ab eo quod ſcriptum eſt, In quo conſtituã cor tuum, dicit Adonai dominus, cum facias tu hęc omnia opera meretricis procacis? & fornicata es tripliciter in filiabus tuis. Hucuſq; iam diximus. Sequitur; Quando lupanar tuum ędificaſti in capite omnis uiæ, & baſem tuam feciſti in omni platea, & non es facta ut meretrix congregans mercedes. Mulier quæ mœchatur ſimilis tibi, à uiro ſuo accepit mercedes, & tu dediſti mercedes: omnibus amatoribus ſuis dedit mercedes, & tu dediſti mercedes omnibus amatoribus tuis, & honorabas eos ut uenirent ad te in circuitu à fornicatione tua. Et homo hominẽ conſtituere poteſt, malus in malo, bonus in bono. Corrumpũt enim mores bonos confabulationes peſſimæ. Nec dubiũ quin loquentis ſermo auditorẽ ad peiora ſolliciter, cum hæreticus loquens conſtituat auditorẽ ſuum in hæretica prauitate. Et ut ad meliora ueniamus, ſi poteſt prodeſſe qui loquitꝰ, & uita eius cum ſermone conſentit, in bonis conſtituit auditorẽ ſuum. Nos qui minimi ſumus loci, ſi audierimus uerbũ de caſtitate præcipiens, cõſtitui ſuper eos conamur. Si ipſi loquimur de pudicitia, & noſmetipſi auditores ſtatuimus in pudicitia. Si de iuſtitia prædicamus, ad iuſtitiã impellimus. Si de fide, fidem inſinuamus, ut digne maieſtati diuinę obediamus in dño. Si ergo nos homines cum ſimus mali, ſolemus cõſtituere cor audientis, ſiue in bonis, ſi boni ſumus, ſiue in malis, ſi male agimus, putas ne quod deus non habeat poteſtatẽ quempiam in melioribus cõſtituere? aut certe derelinquens eũ, fieri ei occaſio, ut in peſſimis conſtituatꝰ? Multũ utiq; iuxta præſens eloquiũ peccauit miſera Hieruſalem, quam ſæpiſſime uoluit deus per prophetas ſuos in melioribus cõſtituere: ſed quia noluit conſilia audire, noluit dei recipere præcepta, dubitat deus, & ſe dicit neſcire quid faciat. In quo conſtituã cor tuum, dicit Adonai dñs? Quid faciam? in quo te conſtituã? Multis peccatorum uinculis ſtringeris, delicta tua prohibent uitam tuam, ut à meis ſermonibus cõſtituaris. Ego ipſe frequenter te cõſtituere uolui, loquens tibi per ſanctos meos, & nõ audiſti. Nunc ignoro quid faciam, & dico tibi, in quo conſtituã cor tuum, dicit Adonai dñs, cum tu facias hæc omnia opera mulieris meretricis procacis? Sæpe diximus quia fortitudines cõtrariæ amant pulchritudines animæ humanæ, & quãdo ſuſcipit anima humana ſemina amatorũ ſuorum quodammodo fornicetꝰ cum eis: ſed quia & in cõmuni uita ſunt aliquæ meretrices, quę fornicantꝰ cum uerecundia latere cupientes: aliæ uero quæ non ſolũ pudore delicta non uelant, ſed cum omni ſe procacitate proſtituunt: ideo aſſumpſit exemplũ animæ meretricis in peccatrice iſta Hieruſalẽ, & ait eam ſimilem factam mulieris fornicarię procacis in fornicatione ſua. Sæpe à nobis talia cõmittuntur. Qui enim à religione non penitus receſſerunt, uincuntur uero à peccato, & peccantes latere deſiderant, ſimilia faciunt meretrici erubeſcenti. Qui uero religionẽ penitus auerſantur, intantũ ut non curent de epiſcopo, de presbyteris, de diaconibus, de fratribus, ſed cum omni procacitate delinquunt, ſimiles fiunt meretrici cũ fiducia proſtitutæ. Quæritꝰ ergo in præſenti loco de peccatrice Hieruſalẽ deus, quia faciat opera mulieris meretricis inuerecundæ, & dicit ad eam. Et fornicata es tripliciter in filiabus tuis. Expoſuimus hoc quando nobis dictũ eſt, Aedificaſti lupanar tuum in capite omnis uiæ, & baſem tuam feciſti in omni platea: uolumus aũt & nunc interpretari quid ſit ædificare lupanar, nõ ſimpliciter in omni uia, ſed in capite omnis uiæ, ne ſuffeciſſe uideatꝰ ædificaſſe lupanar in capite omnis uię, ſed inſuper & baſem ſuã poſuiſſe in omni platea. Duo ergo generalia peccata peccauit, cum ædificauit lupanar ſuũ in capite omnis uiæ, & cũ fecit baſem, & cõſtituit eam in omni platea meretrix Hieruſalẽ. Quę ſunt ergo iſtæ uiæ? State in uijs, & interrogate ſemitas dñi æternas, & uidete quę ſit uia bona, & ambulate in ea. Multæ ſunt uiæ ſempiternæ. Si retinetis eam expoſitionẽ quam frequenter exhibui, ſcitis & Moyſen uiam eſſe, et ſingulos prophetarũ. Et quomodo multę ſunt margaritæ, quas neceſſe eſt poſſidere eum qui uenturus eſt ad unam precioſiſſimã margaritã, ſic oportet ingredi multas uias Moyſi & prophetarũ omnium eum qui uẽturus eſt ad dicẽtem, Ego ſum uia. Sed dicit mihi aliquis: Quid ad propoſitũ pertinet quod locutus es?

Cui ſic

Cui ſic reſpõdebo. Aedificauit in omni uia Hieruſalem lupanar ſuũ. Si cõſideraueris hæreticos omnes alienos à ueritate ædificãtes domũ ex his ſermonibus qui in Moyſe leguntur, ex his quos in Eſaia & Hieremia, & prophetis reliquis inuenerũt, intelligis nouas doctrinas fornicationẽ eſſe Hieruſalem, quæ ædificat lupanar ſuũ in omni uia, ſed in capite omnis uiæ. Si enim præuectus quis fuerit poſt principiũ Moyſi, exordiũ prophetarum, ad profundũ eius & ſciẽtiam omniũ peruenire, nihil poteſt facere iſta meretrix ædificans lupanar in capite omnis uiæ: eũ quærit qui primũ eccleſiam ingredit̃, qui fidei elementa ſuſcipit, qui rudis eſt in ſacramentis, eum qui in exordio fidei cõſtitutus eſt uult introducere in lupanar ſuũ ędificans meretriciam domum. Et quia frequẽter fornicatio in ſcripturis nominat̃, exponere uolo ſermonis iſtius cauſam. Eccleſiaſtici qui in eccleſia ſunt magiſtri, mores purgãt tam ſuos ꝙ ſuorum, & ex hac diligẽtia ædificant domum dei eccleſiã, & opus eorũ ædificatio dei eſt. Hæretici ædificãt lupanar in omni uia: utputa magiſter de officina Valentini, magiſter de cœtu Baſilidis, magiſter de tabernaculo Marcionis, & cęterorum hæreticorũ ædificant meretrici domum. Cõgregatio enim omniũ malignorum lupanar eſt, Sed quid dicit ſcriptura? Fili ne intendas in malam mulierẽ, mel enim diſtillat de labijs mulieris meretricis. Vnde ei mel diſtillat? Diſtillat eñ mel de labijs mulieris meretricis. Ingreſſa eſt ad Moyſen, ad Eſaiam, ad Hieremiã, & de ſcripturis eorum ſibi mella collegit. Vade ad hæreticos loquentes, hæc dicit Moyſes, hæc Eſaias, hæc Hieremias, & uidebis quomodo de labijs eorum non fluant mella, ſed diſtillent decerpẽtium de ſcripturis uerba paucíſsima. Et ideo mel diſtillat de labijs mulieris meretricis. In capite ergo omnis uiæ ædificat lupanar. Eſto, intellectum ſit lupanar, interpretemur & baſem quã in omnibus plateis poſuit meretrix Hieruſalẽ. Scriptũ eſt in alio loco, qũo in plateis manifeſte aduocat prætereũtes meretrix: uarie quippe peccatũ nos ad ſe trahere feſtinat, ſiue per hæreſim, ſiue per gentilẽ conuerſationẽ. Et per hæreſim quidẽ, quãdo ædificat lupanar in capite omnis uię, per gẽtilem aũt cõuerſationem quãdo baſem ponit in omnibus plateis. Lata eſt enim & patẽs uia quæ ducit ad perditionẽ. Cũ ergo quæ dicit, et in quibus audientes inſtituere conat̃, de ſcripturis aſſerit, ædificat lupanar in capite omnis uiæ. Cũ uero moralis locus fuerit diſſolutus, & luxurioſa præcipiẽs laſciuũ fecerit auditorẽ, quid aliud fecit ꝙ baſem poſuit in omni uia? Non es facta ut meretrix cõgregans mercedes. Videamus meretricem mercedes congregantẽ, & aliam rurſus nõ congregantẽ. De hac enim querit̃ quaſi de meretrice nõ congregante mercedes. Cũ uidero eſſe meretricẽ quæ non cõgreget mercedes, & legero ad iſtam dictũ, quia facta ſit ut meretrix nõ congregans mercedes, dicam congregari mercedes eſſe peccãdo diuitem fieri, peccãdo gloriã in ſecularibus cõparare, peccando feliciter in mũdo agere. Quãdo per peccatũ (ut dixi) iſta naſcuntur, fornicatur anima & congregat mercedes fornicationis ſuæ, gloriam, diuitias, & reliqua quæ in perditionẽ animæ ſuæ conquiſiuit: quando uero fornicatur & nõ agit proſpere in ſecularibus rebus, ſed per hoc quod peccauit etiam infeliciter uiuit in ſeculo, meretrix eſt non cõgregans mercedes, ſed contraria faciens, id eſt fornicarijs mercedes ultro tribuens. Et tu dediſti mercedes omnibus amatoribus tuis. Nonnunquã anima diuites facit amatores ſuos, lætantes in eo quod acceperint mercedes ab ea. Sed dicit mihi auditor, manifeſtius expone quomodo fornicet̃ anima mercedes tribuẽs de rebus uiri ſui. Sic enim ait & in præſenti, & in alijs frequẽter locis ſermo diuinus, quia ſuſtulerit ea quę ſunt uiri, & dederit meretrix Hieruſalẽ amatoribus ſuis. Quid eſt hoc quod largitus eſt ei uir ſuus, quæ poſtea facta adultera omne quod accepit donat amatoribus ſuis? Vir animæ ſermo dei eſt, ſponſus amator uerus, qui dedit ei caſtitatem, dedit iuſtitiã, dedit cætera bona. Quãdo ergo uoluerit anima ſequi fortitudines cõtrarias, id eſt (ut planius dicam) decem annis pudice uiuẽs ad extremũ fuerit fornicata, accipit bona uiri ſui, quæ multo tempore cũ labore quæſierat, & dat ea amatoribus ſuis. Qui ſanguinarij amatores rapiunt ad ſe uirtutes miſeræ animæ, & incedũt iactabũdi ſuper diuitijs eius & dicũt. Abſtuli ei decennalem caſtitatẽ, eripui ab ea quinquennij iuſtitiã, uẽdicaui mihi fortitudines eius: oblitus eſt omniũ bonorum eius deus quæ aliquãdo fecit, quoniã cõprehenſa eſt in peccato & oblitus eſt eius, quia cõfeſſa eſt nobis amica noſtra ſecreta quæ audierat, & tradidit omnia bona nobis amatoribus ſuis. Quæ diſcentes, omni cuſtodia ſeruemus cor noſtrũ & attẽdamus nequãdo ea quæ uiri ſunt tradant̃ amatoribus ſuis: quin potius inuitemus ſponſum

ſermonem & ueritatem, ut nobis faciat ornamenta aurea uarijs expreſſa ſignis per uaria præcepta, & ornati effecti præparemur uiro noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia Nona ſuper Ezechielem, de eo quod dicitur, Mater ueſtra Cethea, et pater Amorrhæus. uſq; Et manum egeno & pauperi non porrigebant. Cap. XVII

QVi legit in principio prophetiæ Hieruſalē quomodo increpata ſit quaſi habens radicem & generationem de terra Chanaan, patrem Amorrhæũ, matremq; Cetheam; is ſi legerit etiam hæc quæ nunc interpretari nitimur, putabit eadem repeti, & unũ ſermonem dupliciter prędicari. Sed qui diligens lector eſt, & ad curam eius diuinæ ſcripturæ ſignificantia pertinet, et cōfert præterita præſentibus & uerbum uerbo componit, uidebit differentiã non fortuitam. Ibi quippe radix, inquit, tua & generatio tua de terra Chanaan: quod in præſenti non dicitˀ: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethea: quod nunc non ſignificatur. Et iterum ibi primũ ponitˀ, pater tuus Amorrhæus: ſecundũ, mater tua Cethea: hic uero, Mater ueſtra Cethea, & pater ueſter Amorrhæus. Ibi quaſi ad unam ſermo fit, hic quaſi ad plurimas. Nec enim (ut ſuperius dixerat) ait, mater tua, ſed mater ueſtra. Quãdo ergo diffunditˀ peccatum, & longius malitia procedit, & peccatores ſua inter ſe peccata diſcerpũt, tunc non peccator unus, uerum in uno ſunt plurimi, ſicuti in exordio quando erat principiũ delinquendi, necdum erant tantæ quantæ nunc ſunt multitudines. Vnde utile mihi uidetur à præſenti ſermone paululũ recedentē naturam conſiderare peccati atq; uirtutũ. Vbi peccata ſunt, ibi eſt multitudo, ibi ſchiſmata, ibi hęreſes, ibi diſſenſiones: ubi autem uirtus, ibi ſingularitas, ibi unio, ex quo omnium credentiũ erat cor unum & anima una. Et ut manifeſtius dicam, principiũ malorum omniũ eſt multitudo, principiũ autem bonorũ coangustatio, & à turbis in ſingularitatē redactio: utputa nos omnes ſi ſaluãdi ſumus, ad unionem, ut perfecti efficiamur in eodē ſenſu, & in eadē ſententia, & ſimus unũ corpus, & unus ſpiritus. Si uero tales ſimus, ut nō nos unitas circũſcribat, ſed & de nobis dici poſsit, ego quidem ſum Pauli, ego uero Apollo, ego uero Cephæ, & adhuc à malitia ſcindimur atq; diuidimur, nō ſumus futuri ubi ſunt illi qui rediguntˀ in unionē. Nam ut pater & filius unũ ſunt, ſic qui unũ ſpiritum habent in unionē coarctantˀ. Ait quippe ſaluator. Ego & pater unum ſumus. Et pater ſancte rogo, ut ſicut ego & tu unũ ſumus, ita & iſti in nobis unum ſint. Et in Apoſtolo legitur, Donec occurramus omnes in uirum perfectũ, & in menſuram ætatis plenitudinis in unitatem Chriſti. Et rurſum. Donec perueniamus omnes in unitatem corporis & ſpiritus Chriſti. Ex quo ſignificatur, quia uirtus ex plurimis unum faciat, & neceſſe nobis ſit unum per eam fieri, et fugere multitudinem. Et hęc quidem dicta ſunt, quia in præterita lectione conſcriptum eſt, pater tuus, & mater tua, & radix generationis tuæ; in præſenti uero mater ueſtra & pater ueſter. Ibi non didicimus licet fuerit ſermo de patre Amorrhæo & de matre Cethea, ſorores habere Hieruſalē: hic uero addidit, Mater, inquiens, ueſtra Cethea, & pater ueſter Amorrhæus, & ſoror ueſtra ſenior Samaria, hæc & filiæ eius quæ habitat à ſiniſtris tuis, & ſoror tua iunior quæ habitat à dextris Sodoma. Quomodo uirtus facit me filiũ Abrahę, ſi ſecundũ eam uixero: opera quippe Abrahã faciens filius eſt Abrahã: ſic uitia faciunt me filiũ diaboli. Omnis enim qui facit peccatũ, ex diabolo natus eſt. Virtus me facit etiam fratrem habere Chriſtũ, ut cũ bonus ac bene moratus fuero, dicat patri ſuo: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in media eccleſia cantabo te. Et loquitur ad eam quæ nunciare poterat uerba eius, Vade & dic fratribus meis. Quomodo autem uirtus fratrem mihi facit dominum Ieſum, ita malitia plurimos fratres acquirit, & hos peccatores, & hæc ipſa tunc mihi fratres generat cũ creuerit. Siquidem quando exordium erat peccatricis Hieruſalem, necdum habebat ſororem Samariam, necdum ei erat germana Sodoma: cũ uero proceſsit in ſcelere, ut præteritus ſermo monſtrauit, effecta eſt media duarum ſororũ, ſenioris Samariæ & iunioris Sodomæ. Quæ ſunt iſtæ duę ſorores peccatricis Hieruſalem? Schiſma & ſeparatio populi fecerũt Samariam. Siquidem eo tempore cum decem tribus ceſſerũt, dicentes, non eſt nobis pars in Dauid, nec ſors in filio Ieſſe, tũc duæ uaccæ aureę cōſtitutę ſunt à Hieroboam, et facta ęſt Samaria ſciſsio; quę magis poſt captiuitatē decē tribuũ creuit quãdo cuſto

des ab Aſſyrijs ad Iſraelis terram miſſi ſunt qui uocãtur Samaritani. Somer enim cuſtos interpretaĩ lingua Hebræorũ. Ergo (ut dicere cœperam) necdum ſoror mea eſt Samaria quamdiu à peccatis longe ſum: quando uero peccauero, creſcũt mihi duæ ſorores, ſenior Samaria, & iunior Sodoma. Quæ cuius figurã habeant cõſideremus. Quicũq; promittũt uerba diuina, & non ſicut pollicenĩ habent in ſe prædicationis ueritatẽ, hi in ſcripturis figuraliter Samaria nominanĩ, Væ, inquit, ſpernentibus Sion, & fidentibus in monte Samariæ, uindemiaſti principatus gentium. Quaſi dixerit, Væ his qui ſpernunt eccleſiam, & cõfidunt ſuper arrogantia, & uerbis tumentibus hęreticorum. Hoc enim eſt ſpernere Sion & cõfidere in monte Samariæ. Si ergo peccamus & nos eccleſiaſtici, nõ ſunt à nobis alieni hæretici in dogmatũ prauitate. Male enim credit quicunq; peccat. Si conuerſationem malã habemus, Sodoma ſoror noſtra eſt. Gentiles quippe ſunt Sodoma. Atq; ita fratres ſumus hæreticorũ atq; gentiliũ quando delinquimus, quia Samaria accipitur in hæreſi & Sodoma in gẽtilitate. Habitat autem à ſiniſtris peccatricis Hieruſalem Samaria, à dextris Sodoma. Honorabilius quippe apud eam peccatum eſt quod facto committiĩ, et ideo à dextris eius Sodoma eſt. Rurſumq; nec Samaria longe eſt, quia à ſiniſtris eius cõmoratur: & increpaĩ quia ambulauerit cũ filiabus & ſororibus ſuis in omnibus iniquitatibus, & intantũ ambulauerit, ut comparatio delictorum eius illarũ iniquitates fecerit iuſtitiam. Vnde oportet agnoſcere iniquitates Sodomorũ, ut edoctus cuſtodiam me ab eis, ne capiar ignoratione, quæ ſunt iniquitates Sodomorũ. Veruntamen iniquitates Sodomæ ſororis tuæ. Quę iniquitas? ſuperbia. In ſaturitate panũ, & in abũdantia affluebãt ipſa & filiæ eius, & manum pauperis indigentis non ſuſcipiebant. Quod inęqualia ſint peccata ſcripturis utentibus nulli dubiũ eſt. Alia quippe magna, alia minora ab his eſſe dicuntur. Cum autem ſunt inęqualia, hoc eſt parua, uel maxima, forſitan aliquis inquirat, quod inter uniuerſa peccata ſit maius: & procliue ſuſcipiĩ, omnium peccatorũ eſſe maius, ſiue fornicationẽ, ſiue immũditiam, ſiue quodcũq; libidinis inquinamentũ. Sunt quidẽ & iſta uere abominabilia atq; polluta, ſed non talia quale hoc quod nunc ab ſcriptura quaſi maius omniũ condemnatur, à quo nos obſeruare debemus. Quod ergo eſt peccatũ maius omnibus peccatis? utiq; illud propter quod & diabolus corruit. Quod eſt hoc peccatum in quo tãta ſublimitas cecidit, ut elatus in iudiciũ incidat diaboli? Ait apoſtolus: Inflatio, ſuperbia, arrogãtia, peccatũ diaboli eſt: & ob hæc delicta ad terras migrauit de cœlo. Vnde deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiam. Et quid ſuperbit terra & cinis, ut homo arrogantia ſubleuetur oblitus quid erit, & q̃ fragili uaſculo contineaĩ, & quibus ſtercoribus immerſus ſit, & qualia ſemper purgamẽta de ſua carne proijciat? Quid enim ait ſcriptura? Quid ſuperbit terra & cinis? & in uita eius proiecit interanea eius? Superbia peccatis omnibus maior eſt, & ipſius diaboli principale peccatũ. Siquãdo ſcriptura diaboli peccata deſcribit, inuenies ea de ſuperbiæ fonte manãtia, Ait quippe, Viribus faciam, & ſapientia intellectus auferã fines gentiũ, & fortitudine eorũ depaſcar, & commouebo ciuitates quæ inhabitantur, & orbem terrarum uniuerſum comprehendam ut nidum, & quaſi confracta oua auferam. Vide ſermones eius, quomodo ſuperbi ſint, quomodo arrogantes, & uniuerſa pro nihilo ducat. Tales ſunt omnes iactatione & ſuperbia inflati. Materia ſuperbiæ, diuitiæ, dignitas, gloria ſecularis. Frequẽter cauſa ſuperbiæ eſt ei qui ignorat habere eccleſiaſticã dignitatem, ſacerdotalis ordo & leuiticus gradus. Quãti presbyteri conſtituti obliti ſunt humilitatis: quaſi idcirco fuerint ordinati, ut humiles eſſe deſiſterent. Quin potius humilitatẽ ſequi debuerãt, quia dignitatem fuerant conſequuti, dicente ſcriptura: Quanto magnus fueris, tanto humilia te ipſum. Et dilectum Synagogæ te facit, nobilius ſummitte caput tuum: ducem te inſtituerũt, noli eleuari, noli fieri in eis quaſi unus ex ipſis. Oportet humilem, oportet eſſe deiectum, oportet fugere ſuperbiam malorum omnium caput. Conſidera Euangelium quali condemnatione Phariſæi ſuperbia & iactatio feriatur. Stabat Phariſęus & talia intra ſe orabat. Deus gratias ago tibi, quia non ſum ut cæteri homines, raptores, iniqui, adulteri, et ut iſte Publicanus. Ieiuno bis in ſabbato. At uero Publicanus humiliter & mãſuete longius ſtans non erat auſus neq; oculos leuare, & dicebat: Propitius eſto deus mihi peccatori. Et deſcendit in domũ ſuam publicanus iuſtificatus. Non ſimpliciter iuſtificatus: ſed iuſtificatus comparatione phariſæi. Obſeruandus quippe eſt diligentiſsime omnis ſcripturæ ſermo, ordo, iunctura. Aliud eſt

iuſtificari, aliud ex alio iuſtificari. Simile eſt Publicanũ à Phariſæo iuſtificatum fuiſſe, illi quod Sodoma & Samaria ex comparatione peccatricis Hieruſalem iuſtificatæ ſunt. Et neceſſe eſt nos id ſcire, quia unuſquiſq; noſtrũ in die iudicij ab alio iuſtificetur, & ab alio condemnetur. Etiam cum fuerimus iuſtificati ex alio, iuſtitia illa nõ tam laudis quàm criminis loco ponit̃. Vtputa ſi inuentus fuero Sodomitica habere peccata, & alius protrahatur in medium qui duplicia ſcelera cõmiſerit, iuſtificor quidem, ſed iuſtificor non ut iuſtus, uerũ ut ex cõparatione eius qui plura cõmiſit, iudicor iuſtus, cũ à iuſtitia longe ſim. Væ illi homini qui à multis peccatoribus iuſtificatur: ut ecõtrario multũ beatus qui comparatione iuſtorũ, iuſtus oſtendit̃. Inuenimus in ſcripturæ laudibus poſitũ, bonis eſſe meliorem: utputa nullus ſic fecit rectum ante faciem domini, ut ille, & ille, nullus ſic paſcha celebrauit ut Ioſias. Ex quo oſtenditur cõparationem fieri iuſtorũ, & illum uere eſſe iuſtum qui ſic iuſtificari mereatur. Vtinam & ego collatus ſapientibus ſapiens reperiar, & iuſtis iudicer iuſtus. Nolo quippe iuſtificari ab iniquis, quia talis iuſtitia criminoſa eſt. Hęc anticipans loquutus ſum, quia in his quæ lecta ſunt dicit̃, Iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus iniquitatibus tuis quas feciſti. Iuſtificatæ ſunt enim Samaria & Sodoma ex iniquitatibus Hieruſalem. In omnibus iniquitatibus tuis quas feciſti, iuſtificaſti illas ſuper te. Idcirco diligẽtius attendamus, ut poſsimus agnoſcere, omnes nos in die iudicij à peioribus noſtris iuſtificãdos, & rurſum à nobis alios iuſtificari. Vnus ſolus eſt qui iuſtificat̃ ab omnibus, & ipſe nullum iuſtificat. Vtputa Sodoma iuſtificat̃ ab Hieruſalem, quia ab ſe ſceleratiora cõmiſit, & forte Hieruſalem ab alia aliqua quę ſe peior eſt ciuitate. Sic eſt quidam iuſtificandus ab Antichriſto, qui ad illum cõparatur, & illius iniquitate ac ſceleribus minor reperit̃. Peſsimus uero dæmon eſt, & (ut aiunt) miſer qui ab illo iuſtificatur: forte & pater illius ab eo non iuſtificat̃, multo illo ſceleratior repertus. Dominus uero meus Ieſus Chriſtus iuſtificatur iuxta diſpenſationẽ carnis, quã ob noſtram ſalutem circũtulit, ab Abraham, ab Iſaac, ab Iacob et à reliquis prophetis. Quãdo enim omnibus iuſtis & prophetis, ac beatis quibuſq; in cõparationem miſsis inuenitur contrarium huic quod dicitur de Sodoma & Hieruſalem, magis glorifico ſaluatorem noſtrũ. Quod autem dico iſtiuſmodi eſt, & deo largiente orantibus uobis præbebo de ſcripturis explanationem. Fecit Sodoma peccatum, Samaria quoq; peccauit, iniquitatibus obruta eſt Hieruſalem, ſed minora peccata à maioribus iuſtificantur, ſub exemplo quo Sodoma iuſtificat̃ à ſorore ſua Hieruſalem. Quomodo igitur iniquitas iuſtificat, ſic cõdemnat aliquãdo iuſtitia. Verũ quæſo expecta pauliſper, donec docearis quemadmodũ dicatur condemnare iuſtitia. Iniquitas mea iuſtitia eſt cõpatatione maioris iniquitatis. Sic et iuſtitia mea ex cõparatione multiplicis iuſtitiæ iniquitas reputat̃. Propterea non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis uiuens. Fuerit licet iuſtus Abraham, iuſtus Moyſes, iuſtus unuſquiſq; illuſtrium uirorum: ſed ad cõparationẽ Chriſti non ſunt iuſti. Lux eorũ cum eius luce compoſita tenebræ reperiunt̃. Et quomodo lumẽ lucernæ ad Solis radios obſcuratur, & uelut alia quædã cæca materies cõtenebreſcit: ſic licet fulgeat iuſtorũ omnium lumẽ ante homines, non tamen fulget ante Chriſtum. Luceat quippe lumen ueſtrum, non ſimpliciter dictum eſt, ſed luceat ante homines. Ante Chriſtũ non poteſt lumen fulgere iuſtorum. Vt ſplendor lunæ & micantia cœli ſidera, priuſq; ſol oriat̃, in ſtationibus ſuis rutilant, orto uero ſole abſcõduntur: ſic lumen eccleſiæ ut lumen lunæ, priuſquã oriatur lumen illud uerũ ſolis iuſtitię reſplendet, & clarũ eſt ante homines: cum autẽ Chriſtus uenerit, ante eum contenebreſcet. Dicitur & alibi, Lux in tenebris lucet. Quæ eſt illa lux quæ lucet in tenebris? Iuſtorum lux in tenebris lucet. In quibus tenebris? ubi eſt nobis certamen aduerſus rectores tenebrarũ iſtarum. Hæc qui diligẽtius longiuſq; diſcuſſerit, nõ poterit inflari, uidens lumen ſuũ ad cõparationem maioris luminis tenebras reputari. Quid eſt iuſtitia mea etiam ſi Paulus apoſtolus fiam? quid caſtitas, etiã ſi Ioſeph? quid fortitudo, etiam ſi Iudas Macchabæus exiſtam? quid alia uirtus ſapientiæ, etiã ſi Salomon appaream, ad cõparationem dei & ad eorũ qui meliores ſunt? Ergo ut dicere cœperamus, iniquitas iuſtificat, et iuſtitia aliorũ cõparatione condemnat. Idcirco, Vt iuſtificeris ſermonibus tuis, & uincas cũ iudicaris, dicit̃ ad deum. Si me uult ſaluare deus non affert in iudiciũ lumen ſuum: ſi uult eſſe incolumem, nõ defert lumen Chriſti ſui: alioquin puniet me: defert uero lumen minorũ, cõparat mihi inferiores quoſq;. Quãto amplius maiores mihi velioreſq; contulerit, tãto

plus iuſtus ero, ſi illi à me reperti fuerint minores. Similiter eſt illud intelligere, quod ab apoſtolo dicitur. Alia gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum : ſtella enim à ſtella differt in claritate, ſic reſurrectio mortuorum, Verbi gratia, fulgens, & illud ſidus non in cõſpectu lucidioris ſtellæ, ſed obſcurioris micat. Quis noſtrum poteſt ad inſtar fulgere Lunæ? Quis lucidiorum ſiderum corruſcare lumine? Secũdum id quod ſcriptum eſt in Daniele. Fulgebũt ſicut ſtella in ſecula. Et hæc quidem neceſſario diſputamus, ut procul à ſuperbia recedamus: Sodomiticũ quippe peccatum eſt ſuperbi iniquitas. Hæc Sodomorũ ſororis tuæ ſuperbia unde naſcatur, & quas habeat radices adiungit. In ſaturitate panum, & in abundantia affluebant. Si ſoli literę attendas, multa abundantia antiquitus in Sodomis fuit. Erat quippe terra eorum ut paradiſus dei, & ut terra Aegypti. Si autem à carnali intellectu ad ſpiritalem cõſcenderis, ut uideas quomodo ſuperbia Sodomorum in ſaturitate panum & in abundantia fluxerit, utilitatẽ capies & ad uitæ officium, & ad alia quædam maiora maioribus corrigẽda. Proponamus primũ id quod ante multos dies lectum eſt, diuitem ueſtitum byſſo & purpura, quotidie delicijs luxuriaq; lætantem, & Lazarum uulnerum tabe, & uermium pedore confectum, quærentem ſolatiũ famis ſuæ micas quæ de menſa eius decidebant. Oportune autem nunc in hunc locum exemplũ iſtud incidit, ut perſpicuum fiat, quæ iniquitas diuitis fuerit. Locuples erat, abundabat delicijs. Non enim accuſauit eum ſcriptura, quaſi diuitias in iniquitate poſſederit : non eum criminatus eſt ſermo diuinus, quod meretricibus dedit: non homicidam, aut aliud quodcunq; ſcelerum facientẽ. Sed ſi conſideres hoc quod in præſenti ſcriptũ eſt, & illud quod in euangelio dicitur, uidebis quia & illius maximum peccatũ inter uniuerſa peccata ſuperbia fuerit: in ſaturitate panum, & in abũdantia affluens nõ habuit miſerationis affectum ad eum qui ante portas ſuas confectus hulceribus iacebat: ſed in tantam ſuperbiam elatus eſt, deſpiciens paupertatem, ut non computaret neq; inferorum ſupplicia, neq; communia humanitatis iura, quia oporteret hominẽ humana ſapere, & in alienis calamitatibus pro ſimili conditione ſui quodammodo miſereri. Eſt igitur & diues ille Sodomita. Si enim talia erant peccata Sodomæ, ut in ſaturitate panum & in abundantia fuerit, talis autem eſt & diues qui in Euangelio deſcribitur, nulli dubiũ quin diues ille Sodomita ſit. Quomodo autem Sodoma & filiæ Sodomorum ſuperbæ fuerunt, tales ſunt arrogantes animę & filiæ Sodomorum quæcunq; neſciunt dictum, Omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur. Hoc erat ei & filiabus eius. Dehinc ſequitur aliud Sodomæ delictum, quod debemus dicere, ne in ſimili crimine reperiamur. Et manũ pauperis & egentis non ſuſcipiebat. Conſidera diligenter enumerationẽ peccatorum Sodomæ. Ego ipſe ſi iuxta uires meas manum pauperis & egentis non adiuuero, Sodomiticũ habeo peccatum. Sequiť alia accuſatio. Et ſuperbe gloriabatur. Et iactatio gloriæ Sodomiticũ crimẽ eſt. Sunt autẽ quædam Aegyptia peccata, quædã Sodomitica: ſunt alia Babylonica, alia Aſſyria, alia Moabitica, alia Ammanitica. Quis ſapiens & intelliget iſta? aut quis intelligens & agnoſcet ea? Quotieſcũq; legimus ea quæ de Sodomorũ ſubuerſione conſcripta ſunt non dicamus miſerabiles Sodomitæ, quorũ ulterius fructus terra non affert, miſerabiles multũq; plangendi, qui tam lugubria & tam dira perpeſsi ſunt: quin potius cõuertamus hunc in corda noſtra ſermonẽ, ſcrutemur renes & cogitationes noſtras, & tũc uidebimus eos quos plangimus, in nobis intrinſecus contineri, & quia Sodomitica & Aegyptia et Aſſyria, et alia uniuerſa peccata quæ caſtigãs ſcriptura enumerat, uerſenť in nobis. Polliciti ſupra ſumus maius aliquid de ſcriptura nos eſſe dicturos. Sodomæ in ſaturitate panis & in abũdantia atq; delicijs et iſtiuſmodi peccatis delinquẽti lex loquitur. Attende tibi ne comedens & bibẽs repletus, & domos bonas ædificans, ouibus tuis & bobus tuis multiplicatis tibi, argento & auro multiplicatus obliuiſcaris dominũ deũ. Et in alio loco. Mãducauit & bibit & ſaturatus eſt & incraſſatus, & recalcitrauit dilectus. Similia his Salomon in Prouerbijs ait. Cõſtituite mihi autẽ neceſſaria & ſufficiẽtia, ut nõ repletus mẽdax fiam, & dicam, quis me uidet? aut egẽs furer, & iurabo nomẽ dei. Simpliciterq; dicẽdum quia nihil ſic in arrogãtiam eleuet, ut diuitiæ & ſaturitas, & cibus opum plurimarũ, dignitas quoq; & poteſtas. Eſt autẽ etiam ad altiora trãſgreſſum uidere, quia ſuperbiã frequenter nutriam, ſi diuinum ſermonem intellexero, ſi ſapientior cæteris fuero. Scientia quippe inflat, nõ ego dico, ſed Apoſtolus. Et ideo uereor ne & ipſe ſuſtollar. Dantur &

charifmata

charíſmata ad id quod expedit. Si ad hoc dant̃ quod expedit, quis eſt ille cui nõ expedit? Et cur non expediat, audi. Inferior ſubijcit inflationem, & quandã placitionem ſui, dum ſe putat inter cæteros eminere. Sæpe igitur ſaturitas panum & abundantia materia eſt arrogantiæ. Sæpe autem & de ſpiritalibus donis ſuperbiæ crimen exoritur, & nõ eſt utrobiq; diſcrimen. Tantus uir apoſtolus Paulus neceſſarium habuit colaphũ angeli Satanę, ut eũ colaphizaret ne eleuaret̃ multũ: quia orans & deprecãs deum impetrauit pro multis ſæpe quod petijt: cũ autem etiam pro hoc petijſſet, nec eſſet quod petierat cõſecutus, dictũ eſt ei: Sufficit tibi gratia mea, uirtus enim in infirmitate perficitur. Oportet itaq; timere eum qui adhuc in genere humano, & in hac præſenti luce uerſat̃, non ſolum ea quę bona putantur in ſeculo, ſed etiam quæ uere bona ſunt: quia magna nõ poſſumus ſuſtinere. Exhibeo ad probationẽ præſentis ſententiæ hiſtoriã Dauid, in qua conſcribitur in Vriam eum cõmiſiſſe peccatũ. Ante Vriam nullũ delictũ reperit̃ in Dauid: beatus homo erat, & ſine querela in conſpectu dei. Quia uero cõſcius ſibi uitę immaculatæ locutus eſt quod nõ debuerat dicens: Exaudi domine iuſtitiã meam, intende deprecationi meæ, auribus percipe orationẽ meam non in labijs doloſis, de uultu tuo iudiciũ meum prodeat, oculi tui uideãt æquitates, probaſti cor meũ & uiſitaſti nocte, igne me examinaſti, & nõ eſt inuẽta in me iniquitas: & hæc dixit, quia uiſitatio dei propter cõſcientiã et uitæ beatitudinẽ eidem præſentaret̃, tentatus eſt, et nudatus auxilio, ut uideret quid humana poſſit infirmitas. Recedẽte quippe pręſidio dei, ille caſtiſſimus, ille ammirabilis in pudicitia, qui audierat: Si mũdi ſunt pueri maxime à muliere, & acceperat euchariſtiã quaſi mũdus, nõ potuit perſeuerare, ſed in eo repertus eſt crimine, in quo ſibi quaſi cõtinens applaudebat. Si quis ergo conſcius puritatis ſuę ſeipſum glorificauerit, non habẽs memoriã illius dicti: Quid autẽ habes quod nõ accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? relinquit̃, et derelictus diſcit experimẽto, quia in his bonis quorum ſibi conſcius erat, nõ tam ipſe ſui extitit cauſa ꝙ deus, qui uirtutũ omnium fons eſt. Ex quibus apparet & ſaturitatẽ panum, & dona ſpiritalia ei qui ea nõ poteſt ſuſtinere, generare ſuperbiã. Idcirco fugiamus à Sodoma & peccatis eius, fugiamus à Samaria, & criminibus quibus caſtigatur miſera Hieruſalem, ut in uniuerſis deo nobis fortitudinẽ miniſtrante, humilitatẽ, & iuſtitiam cõſequamur in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorũ. Amen.

Homilía decima ſuper Ezechielem, de eo quod ſcriptũ eſt, Ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, uſq;, Et ſuſcitabo ego teſtamentũ meum tecum. Cap. XVI

PRimum quidẽ eſt, nullum opus facere cõfuſionis, ſed omnia talia quæ poſſunt deum libera fronte reſpicere. Quia uero (ut homines) ſępe peccamus, ſciendum ſecundam (ut ita dicam) nauem poſt cõfuſionis opera eſſe erubeſcere, & pro ſceleribus ſuis uerecũdos oculos deijcere, neq; ſic procaci uultu incedere, quaſi nihil omnino peccauerit. Bonũ eſt quippe poſt cõfuſionis opera confundi: quia ſæpe & hoc malitiæ artifex inoperat̃, ne peccator ad pœnitentiã redeat, & ſic agat quaſi adhuc in iuſtitia perſeueret. Videre poſſumus, & ex quotidiana uita diſcere, multos hominũ poſt peccata ſua nõ ſolũ nõ lugere quod fecerũt, uerumetiã procaci fronte defendere proprias ruinas. Grande itaq; beneficium in Hieruſalẽ conſeruat̃, ſi tamen credat dicẽti domino, Et tu cõfundere. Neq; putes ad Hieruſalem tantum hæc eſſe dicta, & non ad ſingulos noſtrũ, qui delictis tenemur obnoxij. Vnuſquiſq; enim ſeipſum conſideret, quid fecerit confuſione dignũ, quid turpe locutus ſit, ſuper quo non habeat audaciam quaſi dicto bono, quid cogitatit tale quod rubore dignum uidetur ab eo qui cordis & renis occulta conſiderat: & cum diligẽter peruiderit cogitationes, facta, ſermones, tunc audierit propheram dicentẽ, Et tu cõfundere. Poſt quo à propheta iũgitur. Et accipe ignominiã tuã in eo quod iuſtificaſti ſorores tuas. Sequit̃ confuſionẽ ignominia, & dat deus ei qui cõfuſione digna geſſit, etiam ignominiã, dixitq; ad eum, Et accipe ignominiã tuam. Poteris autem intelligere quod dicit̃, ſi conſideraueris quæ quotidie in ciuitatibus fiant. Inhonoratio ciui eſt de patria ſua exulare, & infamia decurioni eradi de albo curiæ, & cuiuſcũq; alterius conditionis homini relinqui quidem in uita, ſed cum ignominia, ſiue in operibus publicis, ſiue in inſula aliqua ſolitudinis uiuere. Intellige autẽ mihi iuſtũ iudicem ei qui digna infamia fecerit dicentem, O tu qui pœnę reus es, noli exilium

lium tuum cũ mœrore ſuſcipere: non enim mereberis miſericordiã ſi iraſceris ad pœnam: quin potius intellige digne te pati quod pateris: & cum te humiliaueris, atq; dixeris iuſtũ de te factum eſſe iudiciũ, forſitan miſericordiã conſequeris ab eo qui poteſt poſt condemnationem ad priſtinum te ſtatum reuocare. Quomodo enim licet magno principi liberare aliquem de inſula, & de exilio, & de publicis uinculis: multo magis licet uniuerſitatis deo eum qui inhonoratus eſt, in honorẽ priſtinum reſtituere, ſi tamẽ ſentiens delictũ ſuũ cõfeſſus fuerit digne ſe ſuſtinuiſſe qđ paſſus eſt. Dabo & aliud exemplũ de eccleſiaſtica conſuetudine. Infamia eſt à populo dei & ab eccleſia ſeparari. Dedecus eſt in eccleſia ſurgere de conſeſſu presbyteri, proijci de diaconatus gradu. Et quidem eorum qui abijciuntur, alij ſeditiones cõmouent, alij uero iudicium in ſe factum cum omni humilitate ſuſcipiunt. Quicunq; igitur exigunt̃, & dolore depoſitionis ſuæ congregant populos ad ſchiſma faciendum, & ſollicitant multitudinẽ malignorum, non accipiunt inhonorationem ſuam in præſenti, ſed theſaurizant ſibi theſaurum in die iræ. Qui autẽ cum omni humilitate ſiue digne, ſiue indigne depoſiti ſunt, deo iudicium derelinquũt, & patiẽter ſuſtinẽt quod de ſe iudicatum eſt, iſti & à deo miſericordiam conſequentur, & frequẽter etiam ab hominibus reuocantur in priſtinum gradum, & in gloriam quam amiſerant. Doctrina ergo optima eſt, quomodo hoc quod dicitur, Et tu confundere, ſic & illud quod ſequit̃, Et accipe ignominiam tuam. Et hæc dico, ut profundiorem aliquem ſenſum de futura inhonoratione interponã. Et ibi quippe erit aliqua ignominia his qui dignũ opus ignominia fecerunt. Siquidem reſurgent alij in uitam æternam, & alij in opprobrium, & confuſionem æternã. Quid autẽ eſt hoc aliud niſi pœnam infamiæ ſuſtinere? Dũ ergo adhuc licet nobis debemus minorationẽ noſtram patienter ferre, ut cũ hic triſtitiam fortiter ſuſtinuerimus, in futuro ſeculo moueamus (ut ita dicam) uiſcera miſericordiæ dei, & benignitatẽ eius, ut nos reuocet in priſtinũ ſtatum de ignominia & confuſione: quomodo ecõtrario impoſsibile eſt lapidei cordis aliquem & penitus non ſentientẽ delictum ſuũ, & ante uultum dei omnipotentis ſuperbientẽ, miſericordiã conſequi. Videmus enim quoſdam bonos quidem libenter de ſe latam ferre ſententiam, & ob ſalutem ſuam dei iuſtificare iudiciũ: malos uero blaſphemare aduerſus prouidentiam dei, & dicere, non ſum digne adiudicatus huic infamiæ, iniuſte iſta perpetior. Si iuſtificamus prouidentiã, ſoluimus noſtrã infamiam. Si uero non recipimus iudicia dei, multiplicamus infamiam. Quomodo autẽ infamiam, ſic & ſupplicia, ſic & cætera. Quæ ſunt enim huic, accidere conſuerunt his qui à deo pro delictis proprijs cõdemnati ſunt. Et tu confundere, et accipe ignominiã tuam in eo quod iuſtificaſti ſorores tuas. Plus meremur ignominiam, quãdo talia facimus, quibus peccatores alij iuſtificent̃: ut comparatione delictorũ meorum, malorũ ſcelera antiquitus condemnata miſericordia libetet, eo quod ego ſubſequens peiora cõmiſerim. Dicitur ergo ad peccatricem Hieruſalem, Accipe ignominiam tuam in eo quod iuſtificaſti ſorores tuas. Deinde ſi quis compleuit hoc quod ſcriptum eſt, Confundere: ſi quis proſequutus eſt ſententiam dei ſequentẽ, Accipe ignominiam tuã in eo quod iuſtificaſti ſorores tuas: uideat etiam gratiã, quomodo pro confuſione uiciſsitudo clemẽtiæ reſtituatur, quia non cõtempſerit iudiciũ dei, ſed cum omni humilitate ſuſceperit quod de ſe fuerat iudicatũ. Quid ergo repromittitur? Auertam auerſiones eorum auerſione Sodomorũ et ſororum eius, in eo quod iuſtificaſti ſorores tuas Sodomã & Samariam. Sodomã minorem & Samariam ſeniorẽ, ut in præteritis diximus. Auertam auerſionem eorum, id eſt trium quarum auerterat auerſionẽ ad meliora conuertit: primo Sodomorum, deinde Samariæ, tertio uero Hieruſalem. Cũ autem, ait, auertero auerſionem Sodomorũ & Samariæ & Hieruſalem, tunc in antiquum reſtituentur, primum Sodoma, cuius priores auerterit auerſiones: ſecũdo Samaria, quam ſecundo conuerterit: tertio Hieruſalem, cui tertiæ auerſiones tribuuntur. Igitur ſanitates peccantibus in auerſione Sodomorũ & filiarũ eius, in auerſione ipſius Hieruſalem: & tribuunt̃ his qui magis amant̃ à deo, tardius. Sodoma quippe iuſtificata ab Hieruſalem, prima cõſequitur miſericordiam, id eſt gentiles. Samaria uero, hoc eſt hæretici, in ſecũdo loco accipiunt ſanitatem. Tertio uero quaſi indigni uelocioris medelæ, in priſtinum ſtatum reſtituuntur qui fuerunt de Hieruſalem. Ante ergo gẽtiles, ante hæretici clementiam cõſequentur q̃ nos: ſi tamen fuerimus impij, ſi & nos peccata depreſſerint. Quanto enim propiores fuerimus deo, & ad beatitudinẽ uiciniores, tanto

cum peccauerimus longius ſiemus ab ea, proximi terribiliũ maximarumq́ pœnarum. Iuſtum eſt quippe iudicium dei, & potentes potẽter tormenta patiuntur. Qui autem minimus eſt, meretur citius miſericordiã. Minima eſt Sodoma: & poſt eam in comparatione Hieruſalem minima, non tamen ſicut Sodoma, Samaria eſt, & ideo primum illarũ auertit auerſiones, & poſtea Hieruſalẽ, dicens, Auertam & auerſionẽ tuam. Tertio enim gradu hoc dicitur ad Hieruſalem. Verum quando auertit auerſionem meam, ſi inuẽtus fuero Hieruſalem, & peccator in medio ſororum mearum? Cum audiero. Vt feras tormentum tuũ. Ideo tertio loco ait, auertam auerſionẽ tuam, & poſt omnes. Vt feras tormẽtum tuũ, & dehoneſteris de omnibus quæ feciſti. Eſt quædã menſura peccati, quã unuſquiſq; recipiet pro eo quod peccauit. Si habuero quinquaginta peccata, quinquaginta habebo ignominias: ſi centũ, duplicabitur mihi pœna pro factis, & pro magnitudine delictorum tribuetur mihi ignominia. Maximis peccatis magnus cruciatus adiungitur. Deus autem ſolus uerus iudex magnitudines peccatorũ, & ignominiæ qualitates, & peccati numerũ poteſt peruidere. Dicitur itaq; ad Hieruſalem, Vt feras tormentũ tuum, & dehoneſteris de omnibus quæ feciſti in exacerbando me. Vide econtrario ſatisfacientẽ deum, & quodammodo per hæc uerba teſtantẽ quod iram ipſe nõ habeat, ſed peccator ſibi ad iram cõcitat deum. Vnde & Apoſtolus ait: An diuitias bonitatis & manſuetudinis eius, & longanimitatis cõtemnis, ignorans quoniã bonitas dei ad pœnitentiã te adducat? Iuxta autẽ duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram. Separauit hic ſermo iracundiam à deo. Reuera enim iracũdia aliud quiddam à deo eſt, nec ei ut inſita copulat̃. Vnde & de peccatoribus dicitur, Emiſiſti iram tuam & comedit eos. Nemo quod ſibi ſociũ eſt & cognatũ emittere poteſt, uerũ emittitur quod aliud eſt ab eo qui emittit. Sic & nos peccando irritamus deum, ut mittat iram quam ipſe non habet. Poſt hæc, id eſt poſt auerſionem dicit̃: Sodoma ſoror tua, ei filiæ eius reſtituent̃ ſicut erãt ab initio. Venio ad imagines & figuras, & uideo quãto tempore excruciata Sodoma reſtituatur in antiquum. Si autẽ id quod per figurã dictũ eſt ita ſe habet, quid de eo fiet qui uere Sodoma fuerit? Statim poſt diluuiũ decima generatione paſſa eſt Sodoma ea quæ in Geneſi legunt̃. Erat enim prius quaſi paradiſus dei, & quaſi terra Aegypti: ueruntamen factum eſt Sodomæ id quod etiam nunc ueſtigijs regionis eius perſpici licet. Ecce quanti iam temporum circuli tranſierunt: ecce tria milia annorum ſunt, & Sodoma nõdum eſt reſtituta: nõ illa Sodoma quæ in ſigno & in ænigmate ponitur, ſed illa quæ in ueritatis ratione perſpicitur. Aiunt Hebræi Sodomam in eundẽ ſtatum reſtituẽdam, in quo & antea cõſtitit, ut rurſum paradiſo dei & terræ Aegypti cõparetur. Si hoc ſe ſic habet, & ſiue futurum eſt, ſiue non: quærentur enim iſtiuſmodi res apud eos qui doctiſsimi ſunt: ut autẽ fiat quod dicit̃, complebunt̃ mihi annorum tria milia, & tunc reſtituet̃ excruciata tribus milibus annorum Sodoma, id eſt anima mea: Sodoma, meis pœna peccatis. Grande interuallum temporis inter reſtitutionem & ruinam poſitum eſt. Etiam ſi reſtituaris ita ut antiquitus eras, uide quãta exhaurias mala, quantis primum calamitatibus opprimaris. Hoc autẽ quod de Sodoma diximus, & de Samaria quoq; intelligere debemus. Et ipſa quippe necdũ eſt reſtituta, ſed ex eo tempore quo decem tribus eiectæ ſunt de Iudæa & de Samaria, & captiuitatem ſuſtinuit, & nomẽ accepit, non habẽs accolas ſuos. Reſtituetur autem & illa ſicut in principio fuit, cum decem tribus fuerint reuerſæ, ut ſoluat̃ id quod ſcriptũ eſt, Captiuus ductus eſt populus in Aſſyrios uſq; in hodiernũ diem. Si autem tanto poſt tempore reſtituet̃ id quod præceſsit in ſignũ, quãdo tu reſtitueris, ſi tamen reſtitueris Samaritana & hæretica anima, quæ ſimulacris & ferijs non ueris, ac figmentis de Hieroboam corde uenientibus credidiſti? quãdo reſtitueris ó anima infelix, cũ poſt tanta ſecula reſtituatur exemplũ tui? Si autẽ hoc ſuper Sodoma & Samaria fit, quæ iuſtificatæ ſunt ab Hieruſalẽ, quid dicendum eſt de ipſa Hieruſalem quæ ſupradictarũ ſcelera iuſtificauit? Et reſtituemini ſicut ab initio fuiſtis. Et tu & filiæ tuæ reſtituemini ſicut fuiſtis in principio. Scit hoc quod dicit̃, Sicut fuiſtis in principio, & Eſaias dicens: Et conſtituã iudices tuos ut prius, et cõſiliarios tuos ut in exordio. Et niſi eſſet Sodoma ſoror tua in auditu, in ore tuo, in diebus ſuperbię tuæ, quemadmodum nunc opprobrium es filiarum Syriæ, & omnibus quę ſunt in circuitu tuo filiarũ alienigenarũ quæ circũdant te in gyro. Impietates tuas tu porta. O clementiſsimum deum ſatisfacientem de reſtitutione, atq; dicentem, Impietates tuas & iniquitates

tes tuas porta. Non fruſtra dico reſtitueris: ſed cũ impietates tuas, & iniquitates tuas exhauſeris, tunc in locum priſtinũ reſtitueris. Quomodo uulnera quæ in corpore ſunt, ſępe paruo tempore accidunt, medelæ uero uulnerum cum tormentis adhibẽtur ingentibus, non iuxta æqualitatem temporis quo illatæ ſunt, ſed iuxta rationem curationis: uerbi gratia, in puncto horæ fractura manus & pedis cõtritio accidit: hoc quod in modico factum eſt, mẽſibus fere tribus, ac lõgo tempore uix curatur: Sic & uoluptas quæ neruos animæ ſuccidit & luxuria, & ſemel uniuerſa peccata, cum in paruo tempore infelicem animam illexerunt, & ad uitia traxerunt, magnum poſtea tempus in ſupplicijs & cruciatibus promerent. Propter quod hoc dicit dominus: Et faciam in te ſicut feciſti, ſicut ſpreuiſti hæc prævaricando teſtamentũ meum, & memor ero. Primũ quomodo feciſti faciam tibi, deinde memor ero teſtamenti mei quod feci tecum in diebus infantiæ tuæ. Fecit quippe teſtamentum in diebus infantiæ eius. Diximus autem ſupra quomodo cum ea fecerit teſtamentũ. Et ſuſcitabo tibi teſtamentũ in æternum, ego occido, & ego uiuificabo, ait. Qui quũ iſta promittit, dolores facit, & rurſum reſtituet. Percuſsit, & manus eius ſanabũt. Dicitur in Michea: Iram domini ſuſtinebo, quia peccaui ei, donec iuſtificet ipſe cauſam meam. Quomodo iuſtificat cauſa mea? Quãdo iram domini ſuſtinuero, qui diuitias bonitatis eius & patiẽtiæ & longanimitatis cõtempſi, & iuxta meam duritiam & impœnitens cor theſaurizaui mihi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei. Et dehoneſtaberis in eo quod ſuſcepiſti ſorores tuas ſeniores cũ adoleſcẽtulis, & dabo tibi eas in ædificationẽ. Supra unam dixit ſororẽ Sodomam, et aliam Samariam, nũc repetit et dicit, ſorores tuas ſeniores, quũ ſenior tantũ Samaria ſit, & adoleſcentior Sodoma: uerum quia filiæ earum eis cõnumerantur, dicit omniũ unam eſſe ſpeciem. Quantæ autem filiæ Sodomorũ ſunt, tantæ & Samariæ. Et dabo tibi eas in ædificationem, & non ex teſtamento tuo, & ſuſcitabo ego teſtamentũ meum tecum. Conſidera finem repromiſsionis, & cognoſces quia ego dominus, ut memineris & confundaris. id eſt, cũ receperis peccata tua, & rememorata fueris, tunc cõfunderis. Et ultra non erit tibi os aperire. Cum recepero peccata mea, & reſtitutus fuero, facto mecũ teſtamento, tunc amplius intelligo mala mea, & confundor, et cõſcius mihi ultro memet punio. Vide autẽ quid mihi eueniat, ut ultra non ſit liberum os aperire à facie ignominiæ, & quãdo eueniat. In eo quod propitietur tibi. Nec tũc quidem quãdo propitiatur mihi multa peccanti, poſſum os aperire, nec quãdo ignoſcit ſceleribus meis alienus ſum ab ignominia, ſed ſentiens ſcelera mea perpetuo cõſcientiæ meæ igne diſcrucior. Idcirco quia ignominia & cõfuſio æterna nobis repoſita eſt ſi peccauerimus, omni corde precemur deum, ut det nobis uſq; ad finẽ & animi & corporis niſu pro ueritate cõtendere: ut etiam ſi aliquod tempus inſtiterit quod noſtrã examinet fidem (nã ut aurũ probat in fornace, ſic fides noſtra in periculo & perſecutionibus examinat) etiã ſi perſecutio eruperit, inueniat nos præparatos, ne domus noſtra in hyeme corruat, ne ædificatio quaſi in arena cõſtructa tempeſtatibus diſsipet: ut cum flauerint uẽti diaboli, id eſt ſpiritus peſsimi, opera noſtra perſiſtant quæ uſq; ad hanc diem perſtiterũt, ſi tamen nõ ſunt occulte ſubruta, & in expeditionis accinctu manifeſtemus charitatem noſtrã quam habemus ad deũ in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorũ. Amen.

Homilia undecima. De eo quod dictũ eſt, Fili hominis propone ænigma & dic parabolam ad domum Iſrael, & dices: Aquila magnarum alarum &c. Cap. XVII

EXercitatio corporum, & in totum fortitudinem comparat ijs qui exercent, & per partes unumquodq; membrum ſenſuſq; membrorum uegetiores facit ad ſufferendum quid aut ad ſentiendum: utputa oculorum acies ſi exercitetur in uiſu, acutior fit ad uidendum: aures ſi frequentius audiãt, melius poſſunt uocum capere diſſonãtias. Hoc autem & in cæteris membris licet deprehendere, quod in paucis oſtendimus. Verum quid mihi prodeſt ad beatitudinẽ & ad uitam ſempiternam, ſi corpus exercitationibus roboretur? Quod mihi eſt emolumentum, etiam ſi fortiſsimo corpore fiam, etiam ſi omnibus membris uegetus incedã? Econtrario autem ſi ſenſus animę habuero exercitatos ad ſentiendũ quid, ad diſcendũ dies noctesq; contriuero, non ſolum in hac uita mihi conducit, ſed etiam recedentem de corpore proſequet. Idcirco in parabolis & in ænigmatibus loquutus eſt deus, ut extenderet ſe

mens noſtra, uel potius in unum colligens dictorũ intueatur acumina, et à corporis uitijs
recedens, dum intelligit ueritatẽ, uitę ſuę curſum ſecundũ eundem dirigat. Hæc in procẽ
mio diximus, quia ſermo dei factus eſt ad Ezechielem dicẽs: Fili hominis narra narratio-
nem, & dic parabolam ad domũ Iſrael. Pro hoc autẽ quod ſeptuaginta interpretes poſue
runt narrationẽ, alius de interpretibus tranſtulit, propone problema, alius profer proble-
ma, alius ſignifica ænigma. Igitur & problema & ænigma & parabola eſt quod lectũ eſt.
Siquãdo illuminatiõe indiguimus ſciẽtiæ dei, nũc uel maxime & neceſſarie indigemus,
ut nõ tam ego quàm orantibus uobis gratia dei in me ediſſerat ſolutionẽ problematis & ęni-
gmatis, ſiue parabolæ. Quæ eſt ergo parabola aquilæ quam in præſenti ſpiritus ſanctus o-
ſtendit? Quæ nõ ſolum aquila, ſed etiam comparatione cæterarũ aquilarum, magna aqui
la, & ingentiũ alarum, & longa extenſu, & plena unguibus, ſiue (ut quidã interpretatus
eſt) plena plumis ſcribit. Non ſolum his quæ diximus maior eſt cæteris aquilis, uerum in
eo uel præcipua eſt, quod ductum habet intrandi in Libanũ. Nam ingrediens illic ab ar-
bore cedri quæ in Libano ſita erat electa, teneritudines & ſumma quæque decerpſit, & at-
tulit in terram Chanaan, in ciuitatem ſiue negociatorũ, ſiue negociatricem, ſiue transla-
torum, ſiue certe (ut ſeptuaginta interpretati ſunt) muratã, & poſuit hoc quod de cedro
Libani ſumpſerat, ut planraretur & creſceret in terra Chanaan. Poſt hæc eadẽ aquila de
ſemine terræ unde ſumpſerat ſummitates cedri extrinſecus ſibi ſemen accepit, & planta-
uit illud in campo frondifero ſuper aquam multam. Hoc autẽ ipſum quod de terra Cha-
naan fuerat aſſumptũ ab ea quæ Libani ſumma quæque decerpſerat, id eſt quod ſecũda ui-
ce acceperat, factũ eſt in uitem nõ fortem, ſed infirmam, uerum etiam ſtatura puſillam: et
palmites huius uitis infirmæ reclinati ſunt, pro eo quod de Libano & cedro fuerat aſſum
ptum, intantũ ut radices ſuas ſub ipſius trunco conſitas haberet. Et quidẽ facta eſt uitis,
& fecit propagines, et extẽdit arbuſta ſua. Et poſt hęc uenit alia aquila, et ipſa magna, ma
gnis alis & copioſis uel plumis ſiue unguibus: & ecce iſta uitis de qua nũc diximus, ueni-
ente ſecũda aquila declinauit teſtamentũ ſuum ad eam, ſpernẽs id teſtamentũ quod prius
cum arbore fecerat, in qua reclinata uitis fuerat effecta, & propaginibus factis arbuſta la-
tius fuderat, & complexa eſt ſecũdam aquilam, & radices ſuas à priore trãſtulit ad ſequẽ-
tem. Deinde palmites emiſit ad aquilam ſecũdam, ut irrigaret eam cum gleba plantatio-
nis eius in campo bono, & aqua multa. Et quidem irrigata eſt hæc ipſa uitis, & trãslata ad
aquilam ſecundam, ut faceret incrementa, ut afferret fructum, ut fieret in uitem magnã.
Idcirco prophetæ imperatur ut dicat, quia teſtamentũ trãſgrediens uitis quod fecerat cũ
aquila priore, & ſtatuens illud cum ſecunda, nõ dirigatur, neque radices teneritudinis eius
effloreant: quin potius fructus eius propter tranſcenſionem eius putreant, & areſcãt om
nia quæ de ea oriebantur, & iam ultra non habeat brachiũ magnum & populũ multum:
euellatur autẽ radicitus, & licet irrigata ſit, ramen non perſeuerer, et nõ dirigatur in uber
tatem: ſtatimque ut cõtigerit eam uentus urens, areſcat, & cum gleba plantationis ſuæ ſic-
cet. Hoc propoſitio ipſius hiſtoriæ expoſcit, ut quæ obſcurius dicta ſunt, quibuſdam ad-
iunctis ſermonibus planius enarremus. Et ſi rantus labor eſt ut ipſum quod dicit intelli-
gatur, quid neceſſe eſt dicere ipſam quæſtionẽ quantam habeat obſcurirarẽ, quæ ſit aqui-
la prior, quid ſit Libanus, quæ cedrus, quæ ſumma cedri, quæ aquila ſecũda, quæ trãslatio
uitis à priore ad ſequentẽ? Si aliquando dei indiguimus auxilio, ſemper autem in intelle-
ctu ſcripturarum ſpiritu ſancto indigemus, nunc profecto tempus eſt quo nobis præſtet
auxiliũ, & pandat ipſe quæ dixit. Quõ Saluator noſter in euangelijs quaſdam parabolas
ipſe interpretatur: ſic & nunc propheta in ſecũda prophetia quæ in reliquis lecta eſt ſigni
ficat, quia aquila prior Nabuchodonoſor ſit rex Babylonis, qui ingreſſus eſt in Libanũ,
id eſt Hieruſalẽ: & accepit de ſummis cedri, id eſt regẽ Hieruſalem, & principes eius: &
attulit ea in terram Chaldæorũ, ſcilicet in Babylonem. Plantauit quippe in captiuitatem
accipiens filios Iſrael, & de regio ſemine, & de genere principũ in eadem terra cõſtituit.
Poſt hoc autem, & poſt regiam ſtirpem, alia quoque multitudo capta eſt ab eo, & uitis effe-
cta eſt, non tam robuſta quàm fuerat cum fuiſſet in uinea dei & in terra ſancta, ubi ſacrificia
dei celebrant, ſed erat in Babylone trãslata uitis infirma. His ita geſtis, inter Pharaonem
regem Aegypti, & Nabuchodonoſor regem Babylonis, bellum ortum eſt. Igitur popu-
lus qui cum regibus ſuis ac ſtirpe optimatum ab Aſſyrijs fuerat afflictus, reperta occaſio-
ne

ne qua iugum Nabuchodonoſor abijceret, & eius imperio liberaretur, intulit ſe ad ſecũdam aquilam grandem, magnarũ alarum, id eſt Pharaonẽ. Deinde ſic ordine currente rerũ, quia deus nõ Pharaoni tradiderat, ſed Nabuchodonoſor, & illi nõ ſuſtinentes iudiciũ & imperiũ eius, excuſſerant iugum Nabuchodonoſor de ceruicibus ſuis, & ad Pharaonem trãſgreſsi fuerant, ira dei ſuper eos ingruit, & contra euenit quàm putauerant. Oportet quippe eum qui à deo damnatur, non fugere ſententiam eius, nec uoluntatem iudicantis uelle mutare, uerum patientiſsime ſuſtinere, donec ipſe deus liberet qui damnauit. Igitur quia ad Pharaonẽ trãſtulit ſe populus, relinquitur ab auxilio dei, & peiora patitur quàm ante perpeſſus eſt à Nabuchodonoſor. Diximus ſolutionem parabolæ iuxta literã, & id quod ſcriptũ eſt: ſequitur durior interpretatio, & difficilis ad intelligendũ, ſecundũ uerum Nabuchodonoſor, & uerum Pharaonem, & ea uerba quæ de aquilis prædicta ſunt. Idcirco autem ante interpoſitionẽ ſequentis lectionis, hãc expoſitionẽ ſummatim ſtrictimq́; prædiximus, ut & præſens locus facilius intelligat͂, & nihilominus ſeruet͂ loco ſuo plenior expoſitio, & cõſequens parabola etiam iuxta allegoriã latiſsime diſſerat͂. Verum nunc pauca debemus aſſumere, & quaſi quodam armamẽto futuræ interpretationi uiam ſternere de his quæ nobis dei gratia largit͂, ſcientes quid in ſequẽti plenius exponemus. Ac primũ quidẽ uidẽdũ eſt, quare Nabuchodonoſor & Pharao aquilæ dicant͂. Forſitã quærit quiſpiã qui nõ ocioſe & trãſitorie ſcripturas legit: Nabuchodonoſor aquila eſt magna, & magnarum alarũ, & hic Pharao alia aquila magna ſimiliter alarũ ingentium, & in lege inter immũda animalia poſita eſt aquila: quare & iuſtus diues effectus præparat ſibi alas aquilæ, ut poſsit cõuerti in domum principis ſui? quare etiã repromiſsio quædam eſt apud Eſaiam prophetã dicentem, Iuſti accipient pennas ut aquilæ, current & nõ laborabunt, gradientur & nõ eſurient? Si enim immũda eſt aquila, nõ oportet nos pennas accipere ut aquilam, cum iuſti fuerimus: neq; cũ diuitiæ nobis creuerint oportet præparare nos nobis pennas aquilæ. Cui primũ reſpondendũ eſt, quædam nomina animaliũ in ſcriptura in utroq; genere, id eſt in malo ac bono poſita: utputa leo & in bonã accipit͂ & in malam partem. In bonam ſic, Catulus leonis Iuda, ex germinatione fili mi aſcẽdiſti, accumbens dormiſti ut leo, et ut catulus leonis, quis ſuſcitabit eum? In malam uero partẽ ſic. Aduerſarius noſter diabolus ut leo rugiens quęrẽs deuorare circuit, cui expedit nos reſiſtere firmos in fide. Sed & malignus ſupplantare cupiens inſidiat͂ in occulto, ut leo in ſpelunca ſua inſidiatur ut rapiat pauperẽ. Quomodo ergo leo dicit͂ & in malam partem & in bonam, non eſt incõgruum etiam aquilam in utranq; partẽ accipi. Et ut ego ſuſpicor, iuſtus non eſt aquila, ſed quaſi aquila, æmulat͂ quippe aquilam. Et quomodo ſerpẽs ęreus typus fuit ſaluatoris: neq; enim ſerpẽs erat uere, ſed imitabat͂ ſerpentem, dicente domino: Vt Moyſes eleuauit ſerpentem in deſerto, ſic oportet exaltari filiũ hominis: eodem modo & iuſtus non tam aquila eſt quàm aquilæ ſimilis, quia ei utile eſt imaginẽ aquilæ ſectari. Iuxta hunc intellectum, & in alio loco præceptũ accepit iuſtus, ut ſit ſapiens ſicut ſerpẽs, non ut fiat ſerpẽs, ſed ne à ueri ſerpẽtis capiat͂ aſtutia. Si autẽ ſermo dei ſcripturas diligenter excutiẽs, & ſpiritus de quo ſcriptũ eſt, Spiritus omnia ſcrutatur etiam alta dei, in alicuius animã uenerit, manifeſtiſsime oſtendet de ſcripturis & aquilã & leonem in parte mundorũ animaliũ poſita: Cherubim dei habere faciem hominis & faciem leonis à dextris quatuor partium, & faciem uituli & faciem aquilæ à ſiniſtris quatuor partiũ: & hæc quæ in Cherubim uidentur, id eſt aquila & leo, mũda ſunt. Nihil quippe immũdum eſt in curru dei. Et quomodo tu de gentibus credens mũdus effectus es: & quod deus mundauit, tu ne cõmune dixeris, dicitur de omnibus quæ cœlo pendentia oſtenſa ſunt Petro: ſic mũdatus eſt leo & aquila, quæ in Cherubim apparuerũt. Necnon eſt aliud quod in Chriſti aduẽtu futurum prædicatur: nouit mundũ leonem, mũdam & aquilam, quæ nuncupat͂ immunda. Lupus enim & agni paſcent͂ ſimul. Lupus enim qui cũ oue innoxius paſcitur, nõ eſt ultra obſeruandus. Nõ mihi dicitur de tali lupo, Attẽdite ab eis qui ueniunt ad uos in ueſtitu ouiũ, intus autem ſunt lupi rapaces. Signanter loquutus eſt, dicens: Intus autẽ ſunt lupi rapaces. Sũt quippe alij nõ rapaces, quãdo lupi & agni paſcẽtur ſimul, & uitulus & taurus & leo pariter edent. Cũ autem fuerit tam diuerſarũ inter ſe naturarũ in fide Chriſti facta ſociatio, leo non erit iam immundus, uerũ feritatis ſuæ obliuiſcet͂, & uniuerſa animalia quæ in lege dei dicuntur immũda, conditionis antiquę recipient puritatem. Hoc autem et ex

parte iam factum eſt, & pleniſsime in ſecundo complebitur aduentu. Præuenit igiť ſacramentum quod oſtēſum eſt in Cherubim, rei ueritatē: & in tantū leonis et aquilę facies cū alijs faciebus cognatæ ſunt, ut maius nobis uideať uitulo & tauro & leone ſimul paſcentibus, id quod apparuit in Cherubim. Ab Eſaia quippe nihil de his quæ prædicta ſunt ſibi cohærens & inuicē connexum repromittiť. In Cherubim uero unūquodq; animal cum alio cognatū eſt, facies uituli faciei leonis, & uultus hominis uultui aquilæ. Non igiť magnopere mireris, cū Pharao & præcedens eum Nabuchodonoſor aquilæ nuncupantur: iuſtus uero pennas aſſumere dicať ut aquila, & in dei parte diues effectus aquilæ ſibi pennas præparet ad uolandū. Verum ut ad propoſitū redeam, ſpecialiter quiddam ſignificať de Nabuchodonoſor, quia magna & magnarū alarum, & ſui extenſione longiſsima, intantū ut auſus fuerit dicere: Viribus faciam, et ſapientia intellectus auferam fines gentiū, & uirtutē eorum depaſcar, & cōmouebo ciuitates quæ inhabitantur, & orbem terrarum uniuerſum cōprehendam manu ut nidum, & quaſi confracta oua auferam. Ecce iſta eſt extenſio alarum eius. Nec hoc ei ſufficit, uerū unguibus plenus eſt, & multis plumis, & habet ductū intrandi in Libanum, ut cedri eius ſumma decerpat. Quādiu hi qui cōmorabantur in Libano nō peccauerūt, id eſt quādiu in Hieroſolymis poſiti, ſunt in ſcelenbus deprehēſi, non accepit poteſtatē iſta magna aquila, ut ingrederet in Libanum, neq; aſſumpſit ſibi electa, & cedri ſemen regiū, & principum ſtirpem. Iſta quippe ſunt teneritudinis eius, quæ quodam tempore non fuerunt duro corde: attamen rapuit ea, quia peccauerūt in dominum. Aquila iſta grandis &c. totius arboris cacumina in Chanaan trāſtulit, quia figuraliter Babyloniorū terra maledicti Chanaan diciť, de quo ait Noe: Maledictus puer Chanaan, famulus erit fratribus ſuis. In ciuitate quoq; negociatorum, ſiue negociatrice, ſiue trāsferentiū, aut certe murata, poſuit hoc quod de cedro abſtulerat, & accepit ſibi de ſemine terræ, iam non de altioribus ſolum, ſed etiam de minoribus, & de populo Iudæorum, & dedit illud in campū frondiferum, ſuper aquā multam reſpiciendum conſtituit illud, & exortū eſt, & factum eſt in uitem infirmā. Infirmatus eſt uere populus dei in Babylone, & ideo neq; canticum domini cantare poterat dicens: Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena? Reuera nō poterat infirma nō eſſe, quæ plantata fuerat in Babylone. Quo pacto uires priſtinas reſeruaret quę uitis Babylonia eſſe cœpiſſet? Quę quia in ſancta terra fructus nō fecerat, ideo trāslata ab aquila, & in terra poſita Chanaan, facta eſt in uitem infirmā & in puſillam ſtatura. Quandiu in terra ſancta fuit, ingens uitis erat: quando uero trāslata eſt in fines peccatorū, & infirma & parua effecta eſt. Et tu igitur uitis quæ me audis, ſi uis eſſe magna, noli exire de eccleſiæ finibus, permane in terra ſancta Hieruſalem. Quod ſi propter peccata in peiora corrueris, trāsfereris in aliam terrā, & eris in uitē puſillam, & palmites tui decident, & radices tuæ ſiccabunť intantū, ut poſtea deſideres requieſcere ſuper aliam aquilam, ut nunc diciť, magnarū alarum & plurimorū unguium. Bonū eſt condemnatū in cōdemnationis permanere ſentētia, quādiu ei libet qui damnauit, nō curramus uolētes ad Pharaonē. Si enim ad eū currimus, cōtra deū facimus qui dixit: Ego ſum dn̄s deus tuus, qui te eduxi de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Ad Nabuchodonoſor enim nō tam ſpōte properamus ꝗ condemnati & pertracti ad eum ſumus. Sequiť: Et factū eſt, aquila altera magna, magnis alis & copioſis unguibus, & ecce uitis iſta amplexabiť eam, id eſt ſecundā aquilam. Euenit ſæpe ut ab una contraria fortitudine ad aliam trāsferamur. Iuſſerat enim deus, ut Iſraelitarū populus ſub Nabuchodonoſor iugum colla ſubmitteret, ut legimus in Hieremia, intantū ut cōminareť ei qui ab eius ſeruitio declinaret: & eo tempore quo Hieremiam expoſuimus, ea quæ nobis gratia dei orātibus uobis largita eſt, ſiue certe utcūq; ſenſimus, exponere conati ſumus. Noluit autem id facere quod fuerat imperatū, ſed palmites ſuos extēdit ad Pharaonē in gleba plantationis eius: ab eo conſtituta eſt in campo ſuper aquā multam, ut fructus afferret uberrimos: & deſerta Aegypto rurſum Aegyptū concupiuit, putans ſe ubertatē priſtinam cōſequuturā: hoc in primis cogitans, quod ſi Nabuchodonoſor ad Pharaonē tranſcēderet, radices firmaret, euelleret ſtaturā, fructus afferret. Sed in contrariū ꝗ putauit omnia reciderunt. Fructus quippe eius omnis cōputruit, & pullulationes quę ſaltem modicę in Babylonem uenerant, mutatione regionis exaruerūt, intantū ut radicitus euulſa ſit, ne ultra in brachio magno, aut in populo plurimo cōualeſceret. Quid in ſe hæc tanta uel talia cō-

tinent

tinent ſacramenti: quid unuſquiſq; ſermo ſignificat: Poſſumus, ſi tamen habeamus auditores, ad aliam quandam Hieruſalem conſcendere, & ibi demonſtrare quomodo aquila magna ductum ſuum fecerit, et in hanc quam nunc nos poſsidemus Babylonem ſummitates eius detulerit. Poſſumus ſecretiora quædam de Pharaone loqui: uerum quia tempore coarctamur, & forte audenter promittimus quod non ualemus implere, ad minora redeamus, & ſecundū menſuram intellectus noſtri ſic potius exponamus. Venit ad iſtum Libanum, hoc eſt eccleſiam, ubi hoſtiæ dei, ubi incenſum orationum eius celebratur iſta magna & uera aquila Nabuchodonoſor, id eſt diabolus, & rapuit. Abſit autem à temporibus noſtris, ut de ſummis cedri, id eſt de principibus, & de regio ſemine in Chanaā trāſferat. Oremus ne fiat quod ſæpe factum eſt. Aſſumpti enim ſunt quidam, et in Babylonē tranſlati, qui in eccleſia principes fuerunt, & propter peccatum ſuum de Libani ſummitate ſublati. Super his dicendū eſt, quia aquila magna magnorū unguium, plumis extenſa acceperit de cacuminibus cedri, & deraſerit eos de libano, id eſt de Hieruſalem, & plantauerit in terra Chanaan. Non ſolum autem aquila iſta ſumma cedri, id eſt de optimatum genere ſibi uendicat, ſed & terrę ſemen rapit, & transfert in terrā Chanaan, quando quis de populo peccat, & de dei plebe diaboli laqueis præpeditur. Quapropter diebus & noctibus tam pro nobis ꝗ pro fratribus noſtris dei imploremus auxiliū, ne quis de Hieruſalem transferat̃ in Chanaan, ne ſententia eius deſerta à uoluntate illius ad aliam tendamus aquilam, & ueniat ſuper nos ira maior, & putreſcat uniuerſa plantatio, & fructus pariter cum radicibus areſcat. Plantatio quippe Hieruſalem nō poteſt in alia terra ferre fructus, non facit palmites in finibus alienis, ſed ſtatim cum gleba ſua ſiccatur: ſi non perſeuerauerit in uoluntate dei, & in eccleſia eius, id eſt in factis & ſermonibus & ſcientia ueritatis Chriſti Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia XII. de eo quod ſcriptum eſt, Fili hominis dic ad domum exaſperantem, neſcitis quid iſta ſignificent. Cap. XVII.

EA quæ iam ſuprà memoraui de duabus aquilis magnis, & magnarum alarum, & magnorum unguium, necnon quæ prima & ſecunda aquila geſſerunt, nunc quaſi in prophetia ſcilicet figurata uult ex parte ſermo diuinus exponere, nobis ad intelligendū relinquens quæ ipſe dimiſit intacta. Ac primum quidem licet ſæpe iam dixerim, tamen etiā nunc aliquid non nouum inferre conabor quod noſtræ animæ tribuat ſalutem, in eo quod dictum eſt ad Prophetā: Dic ad domum amaricantem, ſiue exacerbantem. Non enim addidit ad domum exacerbantem, ſiue exaſperantem me. Et ſi uolumus uidere cuiuſmodi ſit peccatum exaſperatio, audiamus quàm dulcia ei qui intelligit eloquia dei ſunt, dicenti: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua. Hæc naturaliter dulcia quū aſſumpſerint credentes, aut bene uiuunt, aut uere contrarium faciunt. Et ſi quidem iuxta diuinam regulam ingrediuntur, reſeruāt eloquia dei in eo dulcore quo nata ſunt. Iuxta mei autem animi motum puto, quia conuerſationis bonitate & augeant eloquiorū dei ſuauitatem, miſcentes dulcedinē uitæ dulcori ſermonis. Sin uero quis peccet, & extra præcepta dei peruerſus incedat, iſte accipiēs dulciſſima eloquia dei, per naturam amariſſimi peccati (amarū quippe peccatū eſt quod dulcedinem ſermonis exterminat) in amarum ſaporem omnem redigit ſuauitatē. Quod dicimus, plenius animaduertes, accipiens exemplum. Herba quæ abſinthiū nominatur, naturaliter amara eſt: hanc ſi ſecundum qualitatem & quantitatem mellis in mel iniicias, amaritudine ſua uincit eius ſuauitatem, & cogit amarum eſſe quod dulce eſt. Huius herbæ uim habet peccatum. Si plura peccauero, plus amaritudinis mitto in dulcedinem ſermonum dei. Si grāde fuerit quod delinquo, totum dulcorem mellis uerto in acerbū ſaporem. Et idcirco deus qui ſermonem ſuum à peccatoribus conculcatū ulciſcitur, unicuiq; pro qualitate amaroris uitæ, & pro modo intētionis amaritudinē pœnarum ſuppliciorūq; reſtituit. Et ſi quidē nos qui hæc dicimus, & ſemel credidimus deo, peccauerimus, exaſperare dicimur ſermonem eius: qui uero penitus à fide eius receſſerunt, neq; ingreſſi ſunt eccleſiam, hi nō faciunt amara eloquia dei. Quomodo eñ poſſunt ſuauitatē exaſperare ſermonum, quibus nondū crediderūt: Ideoq; nobis alia ſeruant̃ tormenta qui uidemur credere, & in ipſa credulitate peccamus, ab eorū ſupplicio qui ne initium quidē credulitatis

habuerunt. Et ne ſolũmodo putemus uerbũ nos exaſperare domini ſi peccemus, delictũ noſtrum uſq; ad ipſius dei iniuriã peruenit. Scriptũ eſt enim, quod qui peccat, per præuaricationem legis deum inhonorat. Parũ erat ſi dixiſſet, inhonorat angelũ: nunc autẽ, per præuaricationẽ, inquit, legis deum inhonorat. Quotieſcunq; præuaricamur legem dei, toties inhonoramus deum: & quãto maiora delinquimus, tanto maioribus contumelijs afficimus deum, quanto plura peccamus, tanto plus inhonoramus patrem, & Chriſtũ eius, ſicut ſcriptũ eſt: Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium dei conculcauerit, & ſanguinẽ teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliã fecerit? Igitur quicunq; peccat, exaſperat, & cõtumeliam facit, & inhonorat tam dei eloquia quæ ſuſcepit, q; eum qui docuit. Dic nunc ad domum exaſperantẽ: Neſcitis quid ſint iſta, id eſt quæ in parabola dicta ſunt aquilarũ. Dic: Cum uenerit rex Babylonis ad Hieruſalẽ, & acceperit regem eius, & principes eius. Quantũ ad hiſtoriam pertinet prophetantis, expoſitũ eſt, quod Nabuchodonoſor uenerit in Hieroſolymã, & captiuos duxerit Sedechiã regem Iudææ, & principes qui erant cum eo, partemq; populi Iudæorum: necnon etiam illud addemus, quomodo plantauerit eos in terra Babylonis. Sed non ſtemus in litera, nec hæreamus in hiſtoria, magis aũt tu qui in ſcripturis dei profectũ habes, & noſti quia iſta omnia figuraliter cõtingebant illis, ſcripta ſunt autẽ pro nobis, in quos fines ſeculorũ decurrerunt. Inſtat ecce uerus Nabuchodonoſor, quęrens aliquos capere de nobis. Et primũ quidem cupit (ſi fieri poteſt) de principibus eccleſiæ captiuos ſibi ducere: uerum quãdiu Ezechias, Ioſias, aut certe quicũq; iuſtus rex regnat in populo, non poteſt iſte Nabuchodonoſor uinctos abducere, aut principes, aut populũ de Iudæa. Si autẽ nos qui uidemur eccleſiæ præeſſe, peccauerimus, locũ dantes diabolo aduerſum Pauli præceptũ dicentis, Nolite locum dare diabolo: quodãmodo per delicta noſtra quæ fecimus in Hieruſalem, occaſionẽ tribuimus Nabuchodonoſor, ut ingrediatͣ ciuitatẽ ſanctam, & abducat quoſcunq; uoluerit. Qui uero non peccat, excludit Nabuchodonoſor, ut non poſsit in terrã dei ingredi. Ergo omnibus uiribus excludamus Nabuchodonoſor, ut ad beatum iſtius eccleſiæ conuentũ non appropinquet. Excludamus autem eum aſſumentes clauem ſcientiæ: excludamus eum conuerſatione, & factis bonis, ut non rapiat regem Hieruſalẽ, & principes eius, ut non abducat eos in Babylonẽ captiuitatis ſuæ triumphum. Si uero aliquem ex nobis uincere potuerit ſæuus inimicus, ducit eum in Babylonem, non in locum amplũ alicuius terræ, ſed in Babylonem animæ, id eſt confuſionẽ. Frequenter diximus Babylonem confuſionẽ interpretari. Quicunq; enim ab eo uictus abducitur in confuſionẽ mentis ſuę, transferͭ in Babylonẽ. Reſpiciamus ad quotidianã uitam. Siquãdo uiderimus animã à peccatis, à uitijs, à triſtitia, ab ira, à deſiderijs, ab auaritia confundi, ſciamus iſtam eſſe quã diabolus abducat in Babylonẽ. Si uero principali cordis trãquillitas, ſerenitas, pax, fructũ fecerit, ſciamus quia Hieruſalem uerſeͭ in ea: uiſio quippe pacis intrinſecus eſt. Et ducit eos ad ſe in Babylonẽ, & ſumit de ſemine regni & diſponit ad ipſum teſtamentũ. Omnes qui ſermonẽ dei ſuſcepimus, regium ſemẽ ſumus: Etenim genus electũ uocamur, et regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus acquiſitionis. Si quis ergo ex nobis qui in ordine regalis ſeminis cõſtituti ſumus, per peccatũ ſuum captiuus abducitur à diabolo, haud dubiũ eſt quin de regio genere ſit abductus in Babylonẽ, et faciat teſtamentũ cum Nabuchodonoſor, quia iam teſtamentũ dei ſpreuerit. Impoſſibile quippe eſt hominẽ ſine teſtamento eſſe. Si habes teſtamentũ dei in te, non poteſt teſtamentũ tecũ facere Nabuchodonoſor. Porrò ſi repuliſti teſtamentũ dei per præuaricationẽ mandatorum eius, ſuſcepiſti teſtamẽtum Nabuchodonoſor. Scriptum eſt enim: Diſponit ad eum teſtamentum ſuum, & inducit eum in maledictionem. Deus in benedictione nobiſcum teſtamenrum facit: Nabuchodonoſor uero teſtamentũ ſuum in maledictione conſtituit. Non poteſt in benedictione eſſe qui pactum fecerit cum Nabuchodonoſor. Sed dicit mihi aliquis qui in ſcripturis diuinis eſt eruditus. Inuenio in lege Moyſi maledictiones conſtitutas in peccatorẽ. Si ergo præcepto dei maledictũ conſtitutum eſt in peccatores, cur non & econtrario apud diabolũ quædam benedictio ſit, ut alij apud eum in benedictione fiant, alij in maledictione? Huic ergo acute & acerrime interrogãti, ſic conabor occurrere, & dicere, quia & quædam ſit benedictio à Nabuchodonoſor, quam deus procul abijciat à nobis: & maledictio de qua nũc dicere debemus, quæ digne ſup peccatores

uenit. Quæ eſt igitur benedictio Nabuchodonoſor? Quando aliquis in mundo iſto lo-
cuples fuerit, & feliciter geſſerit, & omnia ei proſpero curſu fluxerint, intantum ut illud
quod ſcriptum eſt, ei poſſit aptari, Bos ejus non faciet abortionē: & ſi uniuerſam ſeculi ha
buit proſperitatem, benedictio Nabuchodonoſor ſuper eum eſt. Maledictio uero in eo,
quando aliquis recedit à deo, & nihilominus in parte diaboli conſtitutus miſerijs ſuppli-
cijsq́ torquetur. Vult igitur deus, ut nunc ſcriptura cōmemorat, teſtamentum Iſraeli ma
ledictionem eſſe apud Nabuchodonoſor. Et ideo quia uoluit ſpernere teſtamentum Na
buchodonoſor rex Hieruſalem, & mittens angelos ſuos in Aegyptum teſtamentū cum
Pharaone facere conatus eſt, ait ſermo diuinus: Non dirigetur, non ſaluabitur. Quapro-
pter oportet nos ferre patienter, cum à deo tradimur ultioni. Tradidit quendam de cœ-
tu eccleſiæ Apoſtolus diabolo in interitū carnis: & tradidit in carnis interitū, non ut per-
deret traditū, ſed ut ſpiritum traditi conſeruaret. Ex quo ſcriptura ait: Tradere iſtiuſmodi
ſatanæ in interitū carnis, ut ſpiritus ſaluus fiat in die iudicij domini Ieſu. Tradit̄ autem tor
mentis peccator, ut recipiat in præſenti ſupplicia, & pro peccatis ſuis cruciatus in futuro
refrigerium cōſequatur, & dici poſſit de eo, recepit mala ſua in uita ſua. Si quis igitur pœ-
nis excruciatus iuxta maledictum in quo deus poſuit peccatores, maluerit fugere ſuppli-
cia, & mittere ad Aegyptū pro auxilijs comparandis ad Pharaonem, à quo liberauit deus
populum ſuum, non dirigetur, non ſaluabit̄. Si quis autem patienter maledictionē ſuſti-
nuerit, & ſupplicia Nabuchodonoſor, & tempus peccatorum ſuorum in cruciatu com-
pleuerit, quomodo ille qui ſecūdum epiſtolas Pauli excruciatus eſt, ut ſpiritus eius ſaluus
fieret in die iudicij, iſte finem optimū conſequetur. Inducit ergo eum in maledictionē, &
duces terræ eius accipiet, ut fiant in regnū infirmi. Infirmū efficitur regnum, quod de ſan
cta terra in Babylonem transfertur. Nullus quippe fortis eſt in Babylone, id eſt in confu-
ſione mentis ſuæ. Omnino non poteſt extolli homo qui confuſus eſt, ut cuſtodiat teſta-
mentum meum, ut ſtatuat illud & diſcedat ab eo, ut mittat nuncios ſuos in Aegyptū. Iſte
qui à Nabuchodonoſor propter peccata ſua tormenta perpetitur, & mittit nuncios ſuos
in Aegyptū, non ferens traditionem qua hoſti cōceſſus eſt à deo, ut det ei equos & popu-
lum multum, id poſcit quod in alio loco prohibitū eſt. Nō enim multiplicabis tibi equos,
ait ſcriptura. Si dirigetur, ſi ſaluabitur qui facit aduerſa, & præuaricans teſtamentū. Opor
tuerat eum qui traditus fuerat teſtamentum Nabuchodonoſor ſuſtinere ſupplicium: ue-
rum non ſuſtinet, & idcirco dicitur de eo, non ſaluabitur. Viuo ego dicit dominus Ado-
nai, niſi in loco regis qui conſtituit eum, qui ſpernit maledictionem meam, & tranſgreſ-
ſus eſt teſtamentū meum. Eſt quidam qui inhonorat maledictionē dei, & eſt alius qui ho-
norat eam. Nec dubium eſt, quin in præſenti de iſto queratur deus, qui maledictionem
ſuam inhonorauerit. Quum enim quis traditus fuerit ſupplicijs ut caſtigetur, & non ſuſti
nuerit quod præceptum eſt, inhonorat maledictionem dei. Si uero ſuſtinuerit cum omni
manſuetudine, et benedictione, & gratiarū actione ad deum, iſte honorat maledictionem
eius: & cum honorauerit maledictionem, neceſſe eſt ut etiam benedictionē illius conſe-
quatur. Et tranſgreſſus eſt teſtamentū meum, cum ipſo in medio Babylonis morietur, &
non in uirtute magna, neq; in turbamulta faciet Pharao bellum. Nō poteſt ei qui tranſ-
greſſus fuerit, & inhonorauerit maledictionem dei, Pharao tribuere auxilium, uerum in
medio Babylonis pro ſua præuaricatione morietur. Deinde ſequitur, & narrat quid pec-
catores paſſuri ſunt, & poſt hæc proſperiora quæq; cōmemorat, dicens: Accipiam ergo
de electis cedri, & de uertice cordis eorum auellam, & plantabo ipſum in monte excelſo.
Poſt maledictiōes quas ſuprà memorauimus, repromiſſio beatitudinis & dulciſſimæ pol
licitationis in fine ſermonis proferī: quia iam qui ſupplicijs indigebant, fuerant pro pecca
tis ſuis tormenta perpeſſi. Intra memetipſum uero cōſiderans, & diligenter iſtius loci ſen
ſum pertractās, arbitror de apoſtolis ꝓphetari. Iſti quippe ſunt de electis cedri, de ſummi-
tate, de uertice, quos dedit deus in uirorē ſeculi, radens corda eorū, & plantās eos in mon-
te excelſo Ieſu Chriſto dn̄o noſtro. Et ſuſpendā ipſum in monte alto Iſrael, & plātabo, &
producet propaginē, & faciet fructū. Fecerunt iſti propagines, attulerunt fructus. Et erit
in cedrū magnam. Conſidera magnitudinē & ſublimitatem eccleſię Chriſti, ut intelligas
iuxta promiſſionē dei factum eſſe quod dicit̄: Et erit in cedrū magnam, & requieſcet ſup
eo omīs auis, & om̄e uolatile ſub umbra eius requieſcet. Aſſume tibi pēnas ſermonis dei,
& po-

& poteris repauſare ſub hac arbore, quæ plantata eſt in monte excelſo. Et requieſcet, & propagines eius reſtituenẽ. Vide quomodo in bona parte prophetia finiaẽ. Sequitur em̃: Et cognoſcent omnia ligna campi, quod ego dñs qui humilio lignũ altum. Lignũ altum populus Iudæorũ eſt, qui nunc humiliatus ſceleris ſui pœnas luit, quia in deum noſtrũ Ieſum Chriſtũ manus auſus eſt mittere. Et extollo lignũ humile. Tu eras lignũ humile, lignum deiectũ, lignum terræ hærens, uerũ ſublimauit te deus. Et arefacio lignũ uiride. Lignum uiride circũciſionis eſt populus, qui quondã pullulans et florens fuit, uerum nimia nunc ſiccitate cõtabuit. Vbi quippe nunc uiuidus ſermo apud eos? ubi uirtutũ chorus? Et reuireſcere facio lignum aridũ. Tu fuiſti lignũ aridũ, & fecit te reuireſcere Chriſti aduentus. Ego dñs locutus ſum, & faciam. Quibus dictis ut & nos reuireſcamus, ut fructus ualeamus afferre, ut germinans lignũ, & non ſiccum efficiamur, ut nunquã ad radices noſtras ponatur ſecuris quę in euangelio prædicatur, attentius Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum cum patre ſuo precemur, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia XIII. de eo quod dicitur, Fili hominis leua planctũ ſuper regem Tyri, & pone faciem tuam contra Sidonem. Cap. XXVII.

PRæcipitur nobis ab epiſcopis diſcutere ſermonem principis Tyri, ut laudes eius culpasq; dicamus: necnon iuſſum eſt, ut de Pharaone rege Aegypti aliqua rettactemus. Plangitur itaq; princeps Tyri: nec putandum eſt hunc hominem eſſe. In medio quippe Cherubim nullus hominũ eſt creatus: & in paradiſo dei, ſi ſimpliciter literã ſequimur, hominũ nullus eſt enutritus. Et cum in paradiſo delitiarũ, ſicuti diximus, nemo fuerit, nunc dicitur princeps Tyri in paradiſo delitiarum natus atq; nutritus. Quis eſt iſte princeps Tyri? Veniamus ad Danielem, & occaſionem intelligentiæ reperientes, dicamus non eſſe principes corporeos, de quibus nunc quæritur. Poſt Danielem ab Apoſtolo petamus exemplũ. Deinde rurſum prophetarum teſtimonia uocemus. His omnibus etiam ille copulandus eſt locus, qui à Moyſe in Deuteronomio non tacetur. Age, nunc replicemus exempla, incipientes à Daniele. Princeps ait uidetur Michael. Ibiq; rurſum princeps Iſrael: & in conſequenti, Michael adiuuabat principem regni gentium. Ad hæc addat Apoſtolus: Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco. Et adiuuare principem Iſraelitarum, principem regni Græcorum, fortaſſe iam factum eſt. In aduentu quippe domini mei Ieſu Chriſti, princeps Iſrael adiuuit principem regni Græcorũ, ut gentes conſequerentur ſalutem, & illi credendo ſaluarentur. Atq; ita in hunc modum dicitur quidam princeps regni Perſarum, ſicut dictus eſt Michael princeps Iſraelitarum, & alius Græcorum. Non ſunt ergo hi homines, nec ſecundũ locorum uocabula in quibus imperant, nominantur. Vnde & Apoſtolus quaſi non de hominibus diſputans, ait: Sapientiam enim loquimur inter perfectos, ſapientiam autem non huius ſeculi, neq; principum ſeculi iſtius qui deſtruuntur, ſed loquimur dei ſapientiam in myſterio abſconſam, quam prædeſtinauit deus ante ſecula in gloriam noſtram, quam nullus principum ſeculi iſtius cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Et quod iſtius ſeculi principes crucifixerunt Saluatorem & dominũ, prophetia teſtis eſt dicens: Aſtiterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in unum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Vnde & alibi in pſalmis ſcribitur, Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes: uos autem ut homines moriemini, & tanquã unus de principibus cadetis. Et eſt ibi ſermo de nullo penitus principe corporali. Si igitur eſt quidam princeps regni Perſarũ, ſi eſt princeps Iſraelitarum Michael, conſequenter & Tyri princeps eſt: & de his nunc principibus propheticus ſermo loquiẽ. Quoniam autẽ & de Moyſe teſtimoniũ polliciti ſumus, auſculta quod ſequitur: Quando diuidebat altiſſimus gẽtes, cum diſſeminauit filios Adam, ſtatuit fines gentium ſecundum numerũ angelorum dei, ſiue (ut melius habet) ſecundum numerum filiorum Iſrael, & facta eſt pars dñi populus eius Iacob. Alij principi facta eſt pars Tyrus, alij Babylon, alijs aliæ nationes: atq; ita in hunc modũ principes poſſederunt omnes fines gentium. Si quis autem putat legens in ſcripturis quaſi de hominibus dictũ, intelligat altius ſpiritalis, & à nullo iudicatus. Dinoſcunẽ enim quædã de Nabuchodonoſor rege Aſſyriorum, quæ nõ conueniunt perſonæ eius. Dixit enim: In fortitudine faciã, & ſapientia intellectus

intellectus auferam fines gentium, & commouebo ciuitates inhabitatas, & orbem terrarum omnem comprehendā, & aſcendam ſuper ſidera cœli, & nubes, & reliqua, & ero ſimilis altiſſimo. Hæc Nabuchodonoſor. Sic & princeps Tyri et Pharao. Neq; enim intantum agitatus eſt furijs uerus & corporeus Pharao, ut diceret, Mea ſunt flumina, et ego feci ea. Hoc autem ante lectū eſt in prophetia quæ eſt aduerſum Pharaonē. Neq; unquam principem illum, id eſt corporeū Pharaonem draconem nūcupaſſet dicens: Ecce ego ſuper Pharaonē draconem qui ſedet in medio fluminū Aegypti, qui dicit, mea ſunt flumina, & ego feci ea. Verum hoc in loco proprio reſeruetur, quod nūc idcirco aſſumpſimus, ut per notionem ſcripturarū manifeſtius fieret id quod uidebatur occultum. Aduerſum hos principes eſt nobis pugna. Et beati apoſtoli qui miſſi fuerant ad prædicandū, quando ab his qui fines gentium poſſederāt, homines abducebant, patiebant̄ inſidias. Verbi gratia dictum ſit: ingreſſi ſunt apoſtoli Tyrum, perſecutus eſt eos princeps Tyri: aſcenderūt Antiochiam, impugnauit eos princeps regni Syriæ, iſte erat qui bellabat aduerſus eos, nō omnes qui putabantur, ut Iudas proditor. Quomodo enim ille non principaliter putandus eſt prodidiſſe Saluatorem, ſic etiam apoſtolis omnibus qui perſecutionem paſſi ſunt, alius fuit princeps perſecutionis. Scriptum eſt quippe de Iuda: Et poſt buccellam introiuit in illum ſatanas. Nō eſt enim nobis pugna aduerſus carnem & ſanguinē, licet uideantur ex carne & ſanguine qui nos perſequuntur. Non eos oderimus, quin potius diligamus, licet inimici nobis uelint permanere, miſereamur eorum, dæmoniū habent, patiuntur inſaniam. Non tam hi ſunt aduerſum nos, qui nos perſequuntur, quàm illi qui corda eorum repleuerunt. Verum domini deprecemur auxilium, ut infirmos habeant conatus tanti aduerſarij contra humanā animā dimicantes, & dicamus, Niſi quia dominus erat in nobis, in eo cum exurgerent homines in nos, forſitan uiuos deglutiſſent nos. Igit̄ eſt quidam princeps Tyri, & prophetia non de Hyram nos docet, hoc quippe nomen in tertio Regnorum libro ſcriptū eſt, non de alio principe Tyri, neq; de quoquam homine, nō nos humana docent eloquia, ſed diuina, & quædam ineffabilia, & ſacrata ſub perſonis hominum. Pharao homo eſt: aliud quiddam erudior intelligere Pharaonem. Et Nabal Carmeli homo eſt, & Hyram homo, ſed aliud ſub eorū doceor effigie. Quis eſt tātus & talis qui à corporalibus cōſcendat, qui à uiſibilibus inuiſibilia contemplet̄, & poſſit unumquodq; horum ſecundum dei intelligere uolūtatem? Quis eſt ergo princeps iſte diſcamus, ut cognoſcentes lamentationem, etiam quod nunc ſuper ea dicitur, euitemus. Plangitur princeps Tyri. Quàm bonus deus, qui etiam eos qui ſe negauerūt, deflet? Et hoc uenit etiam ex amoris affectu. Nemo quippe plangit quem odit: & qui plangitur, plangitur quidem ut mortuus: uerum quaſi adhuc quærat̄, quaſi uiuis deſiderio ſit, diligitur. Et Hieruſalem quando plangitur ſcriptum eſt: Et factum eſt poſtquā captus eſt Iſrael, et deſolata eſt Hieruſalem, ſedit Hieremias flens & lamentans lamentationē iſtam ſuper Hieruſalem, & ait: Quomodo ſedet ſola ciuitas quæ abūdat populis, facta eſt ut uidua quæ multiplicata erat in nationibus, princeps in regionibus facta eſt in tributū. Plangitur et Nabuchodonoſor. Vbi ſunt hæreſes? ubi ſunt qui aiunt iſtos in perditionē creatos eſſe? Criminantur creatorem, ut ſe criminibus abſoluāt. Accipe lamentationē iſtam ſuper regem Babylonis, & dices: Quomodo ceſſauit qui repetebat? quomodo quieuit qui exigebat? In regem Babylonis iſta dicuntur: Quomodo cecidit lucifer de cœlo, qui mane oriebat̄, contritus eſt in terram? Et ille de cœlo cecidit, & iſte ſignaculū ſimilitudinis, corona decoris, in paradiſo deliciarum nutritus. Ecce omnes de cœlo cecidiſſe, nō deſcendiſſe referunt̄: Dominus uero meus de cœlo deſcendit, & qui deſcendit ipſe eſt filius hominis. At nō ſicut ſatanas. Non enim deſcendit de cœlo, neq; ei mali quicq; acciderat, ſi deſcendiſſet. Audi Ieſum dicentem, uidebam ſatanam quaſi fulgur de cœlo cadentem, non deſcendentē. Verum non ſolus Saluator è cœlo deſcendit: quotidie multitudo deſcendit, & aſcendit ſuper filiū hominis. Videbis enim cœlum apertum, & angelos dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis. Et tu expecta aſcenſionem tuam. Tantū à ruina conſurge, et audi: Exurge Hieruſalem à ruina tua, ſpera quia ſis aſcenſurus in cœlum, & caue ne tibi quoq; dicatur: Nunquid qui cadit non reſurget? aut auerſus non cōuertetur? Væ qui conuertunt̄ conuerſione peſſima, dicit dominus. Et iſte itaq; de his unus eſt qui ruerunt, & plangit̄ ab homine princeps, cum princeps hominem flere debuerit. Homo eſt Ezechiel, & filius hominis

minis:qui uero plangitur, Nabuchodonoſor eſt rex Babylonis. Accipe & tu lamentationem tuam ſuper regem Babylonis, & dices, Quomodo quieuit qui repetebat, & reliqua. Conſidera in quantam ſpem uocatus ſis ó homo, qui carne circũdatus dicis: Quaſi lac me emulſiſti, coagulaſti autem me ad ſimilitudinẽ caſei, cute & carnibus me ueſtiſti, oſſibus & neruis me contexiſti. Tu ergo qui de cõditione tua dolebas, ecce plangis, & ille qui carne non eſt circũdatus, à te plangitur: uocatus es enim in eam ſpem de qua ille cecidit. Peccato Iſrael, ſalus gentibus ſubintrauit. Audebo aliquid ſacratius dicere, in locum angelorum qui ruerunt, tu aſcenſurus es, & myſteriũ quod aliquando illis creditum eſt, tibi credendum erit, de quo dicitur, Quomodo cecidit lucifer qui mane oriebatur? Tu uero lux factus es mundi, tu pro illo factus es lucifer: unus de ſtellis erat lucifer qui de cœlo ruit, & tu ſi tamen de ſemine es Abraham, inter ſtellas cœli cõputaberis. Eduxit enim Abraham foras, & dixit ei deus, Reſpice, ſic erit ſemen tuum. Hoc autem tũc erit, quando ſtellæ cadent ut folia de cœlo, & erit alia gloria ſolis, & alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarũ. Stella enim ab ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Verum noli gloriari aduerſum iſtiuſmodi ramos, qui in infidelitate ceciderunt, & fracti ſunt: tu quia in fide ſtas, fide & aſcẽdes. Et per hoc quod plangis principẽ Tyri, & ea cum lamentatione deploras quę ſuperius interpoſuimus, edocere ne forte in his bonis repertus quę princeps Tyri habuit, etiam tu incipias ruere, ſi paululum fueris gloriatus, & non cuſtodieris omni cuſtodia cor tuum. Vide quippe quid dicat ad principem Tyri: Tu ſignaculũ ſimilitudinis. Volo noſſe quid fuerit, ut ſignaculũ ſimilitudinis nuncupatus ſit. Cum profeceris, accepiſti ſignaculum: quoniam deus uere huius pater quem ſignauit, & miſit, & ideo ſemper credentes ſignantur à domino. Iam autem & cõmune prouerbium uenit, ut dicamus ille et ille non accepit ſignaculũ, ille & ille ſignaculum habet. Quis habet ſignaculũ? Ille quem ſignauit deus. Audebo aliquid dicere, quia ſignaculo iſto ille ſignatus eſt, qui baptizat in ſpiritu ſancto & igne, ille qui largitur imaginem cœleſtis, qui format te ad ſuperiora, ut ultra nõ portes imaginẽ terreſtris. Caue homo ne ſeculũ iſtud egrediens, ſignaculo diaboli ſis impreſſus. Habet quippe ille ſignaculum. Sicuti portauimus imaginem terreſtris, unde, uel quando, uel qui ſignificauit, hoc ſigno portauerimus imaginẽ terreſtris. Circuit diabolus & luſtrat omnia, uolens & ipſe ſignare ſubiectos ſibi. Signat autem ſingulorũ corda conſiderans, & imprimit in eis figuram terreni per peccata, per uitia, ut portent imaginẽ terreſtris. Audi Ieſum quid reſpondeat, quando imaginẽ & inſcriptionem Cęſaris poſtulat. Qui habet aures audiendi, audiat. Nam quia non habebat eam imaginẽ quam petebatur, neq; ipſe, neq; diſcipulus ſuus, docet ubi ualeat reperiri imago quæ quærit. Vade (inquit) ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem qui primus aſcẽderit, tolle, & aperies os eius: & cum inueneris ſtaterem, tolle illum: & dabis pro me & te. Neq; ego habeo hanc imaginẽ & ſuperſcriptionem, neq; tu, ſi tamen uere diſcipulus meus, ſi portæ inferorũ non præualent aduerſum te. Ergo Ieſus aliter dat pro ſe imaginem de mari illam accipiens, quæ in piſce fuerat incluſa, ſimili his piſcibus de quibus hodie lectum eſt, qui adhærent in ſquamis draconis, qui ſedet ſuper flumina Aegypti. Vere quippe iſtiuſmodi piſces ibi adhærent. Quanti & hodie piſces ſunt quorum rex eſt iſte qui in aquis multis regnat? Scriptum eſt quippe de inuiſibili dracone, quia ipſe rex ſit omnium qui ſunt in aquis: uerum tu non es in aquis, ſed in ea terra quæ tibi repromittitur. Et hæc dicta ſunt ut diligentius uentilaremus, quod ſit ſignaculũ ſimilitudinis. Quàm beatus fuit in illo tempore quo ſignaculum ſimilitudinis erat. Tibi adhuc deeſt ut ſimilitudo ſignaculi fias, & procul es ab eiuſmodi munere. Dixit quidem deus, Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: attamen necdum conſecutus es ſimilitudinẽ. Fecit quippe deus hominem, ad imaginem dei fecit: ubi dei eſt ſimilitudo? Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniã uidebimus eum ſicuti eſt. Ego ſic accipio & hoc quod dicitur à Propheta, Deus quis ſimilis tibi, quaſi illud, Quis putas fidelis & ſapiens diſpenſator: ſicut & hoc, Cum enim apparuerit, ſimiles ei erimus. Quis eſt qui aſſimiletur ei? Pauci admodũ ſunt qui receperũt ſimilitudinem ut apoſtoli. Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Iſte ergo qui nunc plangitur, ſignaculũ erat, & plenus ſapientia, quẽ & tu planges, ſi factus fueris Ezechiel. Neſcio autem ſi & tu ſapientia plenus fueris: interim iſte qui plãgitur, plenus erat ſapientia, & erat decoris corona. Conſidera qualis fuerit, qui fuit corona decoris. Non ſimpliciter de-

ter decor, nec gloria erat in eo, ſed corona gloriæ. Hunc autem decorē noli extra te quæ
rere, ſed circa animæ religionē, ubi cogitatoriũ, ubi intellectuale conſiſtit, ubi uera eſt pul
critudo. Quod ſi uolueris ibi quærere decorem ubi caro eſt, & ſanguis, humor, & uenæ,
ubi materia corporalis, nõ poteris inuenire. Siquidem uerus decor in Saluatore eſt, & ita
ab illo iuxta largitionem & miſericordiam eius in cunctorũ diuiſus eſt animas. Accinge-
re gladium tuum circa femur tuum potentiſſime, ſpecie tua, & decore tuo, & pulchritudi
ne tua. Eſt igitur aliquis decor in principali cordis noſtri, & in anima. Quia autem iſtiuſ-
modi decor etiam ad animam pertingat humanam, propheres te doceat, dicens: Audi fi-
lia, & uide, & inclina aurem tuã, & obliuiſcere populi, & domus patris tui, quia concupi
uit rex decorem tuum. id eſt ſponſus. Quis ita habet pulchram animã, quis tantum poſſi-
det decorem, quis ita eſt extraneus ab omni fœditate, ut poſſit ei dici, concupiuit rex de-
corem tuum? Et tu quidem adhuc iſtum quæris decorem, & niteris ad placendũ: iſte ue-
ro à decore quem habuit, in turpitudinem concidit. Et quomodo in corporibus ſæpe ui-
demus accidere, ut mulier ſpecioſa & pulchra facie ab ægrotatione decorē ſuum perdat,
& per ſenectutem ſplendorem uultus amittat: eodem modo & anima quæ pulchra erat,
per infirmitatem amittit decorem, & per ſenectutem deformis efficitur. Cum enim ſuſce
perit ueterem hominem cum actibus ſuis, ſenectute eius priſtinũ perdit decorem. Venit
Ieſus ut transferat nos à uetere homine, & ſenectutis inſignibus: ruga quippe ſenectutis
indicium eſt: ut ait Apoſtolus, ut exhibeat ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem macu
lam, aut rugam, aut aliquid iſtiuſmodi, uerum ut ſit ſancta & immaculata. Licet igitur à ſe
nectute & ruga ad iuuentutē tranſcendere: & hoc eſt in hac parte mirabile, quod corpus
ab adoleſcentia pergit ad ſenium: anima uero ſi uenerit ad perfectũ, à ſenecta in adoleſcen
tiam tranſmittitur. Idcirco etiam ſi exterior homo noſter corrumpitur, ſed interior reno-
uatur de die in diem. Oportuit te noſſe decorem, quem rex concupiſcit, oportuit te ſcire
eum qui aliquando fuit decoris corona: & tu cum fueris conſecutus hanc gloriam, caue
ne corruas. Siquidem & iſte qui corruit, ſignaculũ erat ſimilitudinis, plenus ſapientia, &
decoris corona. In delitijs paradiſi dei tui inquinatus es. Non ait ſimplicirer in paradiſo,
ſed in paradiſo delitiatũ. Quæro utrum ſint quædam paradiſi differentiæ: & cum quis in
paradiſo dei fuerit, tamen non ſit in paradiſo delitiarũ, ſicut latro ille prima hora cum Ieſu
ingreſſus eſt paradiſum. Si à te rogem, putas ne in paradiſum introgreſſus eſt, an nõ, non
dubium quin eum reſpõdeas introgreſſum. Deinde ſi rurſum à te quæram, quid ergo in-
trogreſſus paradiſum, ſtatim ne deliriarũ loco exceptus eſt? dicas forſitan, quia prima ho-
ra ingreſſus ſit paradiſum, in paradiſo delitiarũ dei factus non eſt. Sin autem iam uideris
eum accipientem de ligno uitæ, & de cunctis arboribus quas nõ interdixit deus, ita ut de
omni ligno paradiſi ueſcentem: ſi aſpexeris eum & illius ligni, & omniũ quæ nunc pro-
hibita non ſint, cibum edere: & à te rogem, putas ne iſte nõ ſolum in paradiſo factus eſt,
uerumetiam in paradiſo delitiarũ dei: quid mihi aliud reſponſurus es, niſi eum in paradiſi
delitijs conſtitutũ? Ad hanc beatitudinem tu feſtinas, qui uideris plangere. Iſte uero qui
plangitur, fuit quondam in delitijs dei: omnem lapidem bonum indutus eſt, Sardinum et
carbunculũ, Sapphirum, & Berillum, et Hyacinthũ, & Iaſpim, & reliquos duodecim lapi
des. Difficilis eſt, & ultra uires noſtras naturamq́ꝫ, huius loci ſe expoſitio ſuſtollit. Quis e-
nim poteſt naturam uniuſcuiuſqꝫ lapidis exponere, & deſcribere, ſiue colorem, ſiue uim
eius, ut ſic ualeat reperire quare lapides iſti aſſumpti ſint? Attamen licet non ſimus tales,
qui cuncta intelligere poſſimus, pauca uideamus, quomodo duodecim iſtis lapidibus in-
dutus fuerit. Sicui diuinæ literæ curæ ſunt: ad quam rem ſæpe exhortamur adoleſcentes,
ſed ut uideo, nihil proficimus, tantũmodo tempora conſumentes: non enim potuimus ali
quos eorum ad id perducere, ut ſacris uoluminibus inſiſterent: et duodecim iſtos lapides,
& cætera requirat in ſcripturis, inueniet & in Apocalypſi eodem modo atqꝫ ordine nun-
cupatos. Qui ibi primus, & hic primus eſt poſitus, qui ſecundus ſecundus, qui tertius ter
tius, qui quartus quartus, atqꝫ ita uſqꝫ ad duodecimũ lapidem, ordo ſeruatus eſt. Cur ergo,
& ſuper quo lapides iſti in Apocalypſi nũcupati ſunt? Vtiqꝫ ſuper portas Hieruſalem cœ
leſtis. Ibiqꝫ dicitur, quia prima porta Topaziũ ſit, ſecunda Smaragdus, tertia Carbuncu-
lus, quarta Sapphirus: atqꝫ ita in hunc modum in ſingulas portas ſinguli lapides diſtribu-
untur. Si intellexeris portas Hieruſalē, & portas filiæ Sion, ubi & oportet te canere deo,

Cantabo quippe ait, omnes laudes tuas in portis filiæ Sion: ſi animaduerteris quomodo indutus ſit aliquis duodecim lapidibus, & ingreſſus Hieruſalẽ, & per alias portas ingreſſus, conſpicies uirgines duodecim. In libro Paſtoris, in quo angelus pœnitentiam docet, duodecim uirgines habent nomina ſua, fides, continentia, & cætera. poteſtis quippe legere ſi uultis. Deinde quando turris ædificat̃, cum aſſumpſeris fortitudines uirginũ, pariter accipies & id quod de portis dicitur: Ornamentũ quippe tibi eſt unaquæq; uirtus: atq; ita in hunc modũ ſuperædificāt fundamento Chriſti, non ſolũ aurum & argentũ, uerum & lapides precioſos. Prohibitũ eſt autem ędificare ligna, fœnum, & ſtipulam. Intus eſt igitur iſte lapis duodecimus. Et nobis adhuc imperatum eſt ut dicamus de Tyro, & Sidone, & Pharaone. Anguſtia temporis neq; ſuperiora quæ cœpimus implere permiſit, & hæc quę uolumus enarrare quaſi cõmenti more perſtringenda ſunt breuiter. Cõminatio eſt in Sidonem, quæ interpretat̃ uenatores. Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo uenantium. Si Hebraice legis, habes de laqueo Sidoniorũ. Igitur Sidonij uenatores ſunt, & cõminatio quæ fit in eos, propter te fit, quoniam uolunt te capere, & diligenter obſeruant quomodo auditores ſcripturarũ de eccleſia auellant, quomodo de finibus Iudææ ad fines Sidonis transferant: uerum tu omni cuſtodia ſerua cor tuum, & diſce quia cõminatio in uenatores tui cauſa fit. De Pharaone uero, iam aliqua ſermo memorauit, affirmans eum draconem ſedentem in medio fluminũ, atq; dicentem, Mea ſunt flumina, & ego feci illa. Noui ego differentias fluminũ, & ſcio flumina in quibus draco ſedeat, ſuper quæ flumina hi qui de Iſrael capti fuerant, ſedentes cum carmen Sion canere non poſſent, flebant, ſecundũ id quod in pſalmis ſcriptũ eſt: Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus. Et ſcio aliud flumen, cuius impetus lætificat ciuitatem dei, iuxta Pſalmiſtæ uocem dicentis, Fluminis impetus lętificat ciuitatem dei. Vis audire quis eſt iſte fluuius cuius impetus lætificat ciuitatem dei? Ieſus Chriſtus dominus noſter eſt fluuius, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Iſte eſt qui ait per Eſaiam: Ecce ego declino in uos quaſi fluuius pacis. Scio ego quoſdam eſſe fluuios repromiſſos, qui ex hoc fluuio manant. Omnis enim qui biberit ex aqua iſta, ſitiet rurſum: qui autem biberit ex aqua quam ego dedero (ait Ieſus) non ſitiet in æternũ, ſed erit fluuius in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam, & flumina de uentre eius egredient̃. Habes igitur fluuios ſanctos à quibus procul eſt Draco. Quomodo enim tria ſunt impoſſibilia mihi ad intelligendũ, uia ſerpentis ſupra petrã, petra autem erat Chriſtus, & non eſt uia ſerpentis ubi eſt Ieſus: ſic non poſſum in his fluminibus draconis inuenire ueſtigia. Eſt aũt quidam fluuius quẽ draco fecit: dicit quippe draco, & cõminatur deus tam draconi q̃ fluuijs in quibus eſt draco, Mea ſunt flumina, & ego feci illa. Audi hæreticum cum omni uerſutia & ingenio prædicantem, necdum ueniſſe Ieſum Chriſtũ. Iſta ſunt flumina in quibus uerſat̃ draco, & ipſe fecit ea, & dicit draco, Mea ſunt flumina, & ego feci illa Idcirco diligenter attende, cum aquam biberis, ne forte de illo fluuio bibas, in quo ſedit draco: ſed bibe ex aqua uiua, & de eo fluuio in quo eſt ſermo dei, in quo dñs noſter Ieſus Chriſtus, cui eſt gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia XIIII. de eo quod dicitur, Porta hæc clauſa erit, non aperietur, & nemo per eam tranſibit, quia dominus deus tranſibit per eam. Cap. XLIIII.

ET ait dominus ad eum: Porta hæc clauſa erit, nõ aperiet̃, & nemo per eam tranſibit, quia dominus deus Iſrael tranſibit per eam, & egredietur. Et erit clauſa. Portas plures templi deſcribit ſpiritaliter Ezechiel filius hominis, & quod de ſingulis deſcripſerit portis, nunc rurſus exponet his qui habent aures ad audiendũ, de porta ſanctorum exteriore quæ reſpicit contra orientẽ, & clauſa ſit ſemper. Et ait dominus ad eum, Porta hæc clauſa erit, nõ aperietur, & nemo per eam tranſibit, quia dominus deus Iſrael ingredietur per eam, & egrediet̃, & erit clauſa. Et aliam cauſam addit, cur clauſa ſit porta, non ſolum quia dominus deus tranſibit per eam, ſed quia & dux ſedebit in ea, ut comedat panem corã domino, ſecundũ uiam Eloã, quod interpretatur ueſtibulum portæ. Et ingredietur ſecundũ uiam eius, & egredietur. Dominus deus uniuerſitatis conditor per aliquam portam quæ ex ſenſibili materia eſt, atque clauſa ſemper, ingreditur & egreditur, & eius cauſa qui cœlum terramq; fundauit, ingrediens & egrediens nuſquam porta reſerabitur. Verum alia ratio eſt portæ exterioris,

& ſe.

& ſecundum uiam ſanctorum. Quæ eſt ergo illa ratio ut clauſa permaneat? Supradictus dux ibi ſedet, ut nemo eum uideat edentem panem in conſpectu domini Qui hæc obſeruate legit, nónne quodammodo ſcripturam audit loquentem, Surge qui dormis? nónne ſtimulatur ut exurgat à mortuis, & ea quæ clauſa ſunt, quærat? Ego audenter dicam, ſecretiora quæq; clauſa eſſe, & manifeſtiora reſerata, & non eſſe clauſa. Aperientes ea quæ clauſa ſunt, hæc nos dicimus: ſed euangelia teſtantur. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, & uobis legis doctoribus uæ, quia tuliſtis clauem ſcientiæ, & ipſi non intraſtis, & ingredientes prohibuiſtis. Eſt igitur quædam clauis ſcientiæ ad ea quæ ſunt clauſa, reſeranda: & ſunt plurimi, neq; ipſi ingredientes, neq; eos permittentes qui ingredi uolunt. Et in alio loco ſenſus ſcripturarũ liber dicitur eſſe ſignatus. Et erũt ſermones libri iſtius quaſi ſermones libri ſignati: quem ſi dederint homini literas neſcienti, dicentes ei, lege, & dicet, neſcio literas: & dabunt eum homini ſcienti literas, dicentes ei, lege, & dicet, nõ poſſum legere, ſignatus eſt enim. Manifeſtius autem uoluntatem huius exempli, Apocalypſis Ioannis continet, memorans: Circuiuit angelus dicẽs, quis dignus aperire ſignacula, & ſoluere ea, & legere quæ ſcripta ſunt? Et nemo inuentus eſt in cœlo, neq; in terra, neque ſub terra, qui poſſit aperire ſignacula, & legere quæ ſcripta erant in libro. Sed ego flebam. Et uenit quidam ad me, & dixit mihi: Noli flere. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix & genus Dauid, aperire librum, & ſoluere ſignacula eius. Et aperuit qui erat de tribu Iuda, & manifeſtauit quæ erant ſcripta. Quamdiu non uenit deus meus, clauſa erat lex, clauſus ſermo propheticus, uelata lectio ueteris Teſtamenti, & uſq; ad hanc diem quando legitur Moyſes, uelamentũ in corde Iudæorum eſt poſitum. Sunt autem quidam qui amãt uelamentum, & oderunt eos qui de uelamine interpretantur: ſed nos cõuertamur ad dominum, ut ablato uelamine dicamus: Nos autem omnes reuelata facie gloriam dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam. Verum eſt quædam porta, & una, & clauſa, per quam nemo tranſijt. Sunt quippe quædam uniuerſæ creaturæ incognita, & uni tantũmodo nota. Neque enim quicquid nouit filius, hoc mundo aperuit. Non capit creatura, quod capit deus: & ut ad maiora ueniam, non capiunt ſigna æqualiter cognitionem. Plus erat in Paulo quàm in Timotheo, cum eſſet uas electionis. Et uere magnum in domo uas Timotheus, rurſum capit quæ ego capere nõ poſſum. Et eſt forſitan aliquis qui etiam me minus capiat: ſunt quædam quæ ſolus Chriſtus capit, & idcirco clauſa eſt ianua templi dei. Quæ eſt enim iſta obſecro? Exterior quæ extramundanas res, & incorporeas, & ut ita dicam, immateriales aperit. Neq; enim fruſtra poſitũ eſt, exteriorem ianuam ſemper eſſe clauſam. Quę eſt iſta ianua exterior? Sanctorũ. Quare clauſa? Quia dominus deus Iſrael ſolus ingredit̃, & egreditur per eam. Quare ingreditur? ut cognoſcatur. A quo? à duce. Quis ad clauſam portam dux iſte? Saluator eſt, qui panem comedit, qui portam cum patre claudit, qui ſpiritali paſcitur cibo, Meus cibus eſt, dicens, ut faciam uoluntatem eius qui miſit me, ut perficiam opus eius. Clauſa eſt itaq; ianua, ut nemo uideat magnum ſacerdotem panem in ſanctis ſanctorũ comedentem. Ad hęc autem probanda quæ dicimus, qui Leuiticum legit, ablato ex corde ſuo uelamine, poterit agnoſcere myſterium ſacerdotũ. ibi quippe de ſacrificijs et cibis quos ſoli ſacerdotes comedũt, refertur. Sunt quidam cibi ſacerdotales, quos non comedit ſacerdos in domo ſua, non cũ filijs, licet ſacerdotales ſint, nõ cum uxore, licet legitime ei nupſerit, ſed in loco ſancto comedit eos, & comedit ibi eſcam in ſancta ſanctorum. Quomodo ſacerdos non comedit eſcam in domo ſua, aut in alio quoquam loco, ſed in ſanctis ſanctorum: ſic Saluator meus ſolus comedit panem, nullo ualente comedere cum eo. Eſt autem quidam locus, in quo comedens, & me ſecum attrahit ad ueſcendũ. Ecce enim (inquit) ad oſtium ſto, & pulſo: ſi quis mihi aperuerit, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecũ. Ex quo apparet, & alium poſſe cœnare cum eo. Porrò quædam eſca eſt, qua ſolus tantũmodo ueſcitur. Excellens quippe ab uniuerſa conditione natura eius, & ab omnibus ſegregata, facit eum quotidianũ panem de patris natura comedere. Vnuſquiſq; noſtrũ petit panem quotidianum, & petens quotidianũ panem, non eundem nec eiuſdem menſuræ eum accipit, uerum ſemper in orationibus puris, & munda conſcientia, in factis iuſtitiæ, quotidianum comedimus panẽ. Si quis uero minus purus eſt, alio modo quotidianũ comedit panem. Dominus autem qui omniũ iudex eſt, det nobis panem uiuentem, ut cibati eo, & corro-

borati poſſimus in cœlum iter facere, glorificantes deum omnipotentẽ, per Chriſtum Ieſum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

PROLOGVS RVFINI PRESBYTERI IN LIBRVM PRIMVM Peri archon Origenis Presbyteri.

SCio quãplurimos fratrum ſcientiæ ſcripturarũ deſiderio prouocatos popoſciſſe ab aliquantis eruditis uiris, & Græcarum literarum peritis, ut Origenem Romanum facerent, & latinis auribus condonarent. Inter quos etiam frater Hieronymus ſcilicet collega noſter ab epiſcopo Damaſo deprecatus cum Homilias duas de Cantico canticorũ in latinum tranſtuliſſet ex Græco, ita in illo opere ornate magnificeq́ præfatus eſt, ut cuiuis legendi Origenẽ, & auidiſſime perquirendi deſiderium cõmoueret, dicens illius animæ conuenire quod dictum eſt, Introduxit me rex in cubiculum ſuum: aſſerens quod cum in cęteris libris omnes uincat, in Canticis canticorum ipſe ſe uincit. Pollicetur ſanè in præfatione ſe & ipſos in Cantica canticorum libros, & alios quãplurimos Origenis Romanis auribus largiturum. Sed ille ut uideo in ſtylo proprio placens, rem maioris gloriæ ſequitur, ut pater uerbi ſit potius q̃ interpres. Nos ergo rem ab illo quidem cœptã ſequimur & probatam, ſed non æquis eloquentiæ uiribus tanti uiri ornare poſſumus dicta: unde uereor ne uitio meo illud accidat, ut is uir quem ille alterum poſt apoſtolos eccleſiæ doctorem ſcientiæ ac ſapientiæ merito comprobauit, inopia ſermonis noſtri longe eſſe inferior uideatur. Quod ego ſæpius conſiderans reticebam, & deprecantibus me frequenter in hoc fratribus non annuebam: ſed tua uis fideliſſime frater Macari tanta eſt, cui obſiſtere ne imperitia quidem poteſt. Propter quod ne te ultra grauem paterer exactorem, etiam citra propoſitũ meum ceſſi. ea tamen lege atq; ordine in quantum fieri poteſt, interpretando ſequor regulam prædeceſſorum, & eius præcipue uiri cuius ſuperius fecimus mentionem: qui cum ultra ſeptuaginta libellos Origenis quos Homiliaticos appellauit, aliquãtos etiam de Tomis in Apoſtolum ſcriptis tranſtuliſſet in latinum: in quibus cum aliquanta offendicula inueniantur in Græco, ita elimauit omnia interpretando, atq; purgauit, ut nihil in illis quod à fide noſtra diſcrepet, latinus lector inueniat. Hunc ergo etiam nos licet non eloquentiæ uiribus diſcipulum tamen regulis inquantum poſſumus ſequimur, obſeruantes ſcilicet ut ea quæ in libris Origenis à ſeipſis diſcrepantia inueniuntur, proferantur. Cuius diuerſitatis cauſam plenius tibi in Apologetico quem Pãphilus pro libris ipſius Origenis ſcripſit, edidimus; breuiſſimo libello ſuperaddito, in quo euidentibus (ut arbitror) probamentis corruptos eſſe in quãplurimis ab hæreticis & maleuolis libros eius oſtẽdimus, et præcipue iſtos quos nunc exigis ut interpreter, id eſt Peri archon, quod uel de principijs, uel de poteſtatibus dici poteſt, qui ſunt reuera alias & obſcuri & difficillimi. De rebus enim talibus ibi diſputat, in quibus philoſophi omni ætate ſua conſumpta inuenire potuerunt nihil. Hic uero noſter quantum potuit, id egit, ut creatoris fidem, & creaturarũ naturam quam illi ad impietatem traxerant, ad pietatem conuerteret. Sicubi ergo nos in libris eius aliquid circa id inuenimus, quod ab ipſo in cæteris locis de pietate, de trinitate fuerat definitũ, uelut adulteratum hoc & alienũ, aut prætermiſimus, aut ſecundũ eam regulam protulimus, quam ab ipſo frequenter inuenimus affirmatam. Si qua ſanè uelut peritis iam & ſcientibus loquens, dum breuiter tranſire uult, obſcurius protulit: nos ut manifeſtior fieret locus, ea quæ de ipſa re in alijs eius libris apertius legeramus, adiecimus, explanationi ſtudentes: nihil tamen noſtrum diximus, ſed licet in alijs locis dicta, tamẽ ſua ſibi reddidimus. Hoc autem idcirco in præfatione cõmonui, ne forte calumniatores inde ſe criminandi putent inueniſſe materiam. Sed uiderint quid peruerſi & contentioſi homines agant, nobis interim tantus labor (ſi tamen orantibus uobis deus annuerit) idcirco ſuſceptus eſt, nõ ut calumnioſis os (quod fieri non poteſt, licet forte etiam hoc deus faciet) clauderemus, ſed ut proficere ad ſcientiam rerum uolentibus materiam præberemus. Illud ſanè omnem qui hos libros deſcripturus eſt, uel lecturus, in conſpectu dei patris, & filij, & ſpiritus ſancti conteſtor, atq; conuenio per futuri regni fidem, per reſurrectionis ex mortuis ſacramentum, per illum qui præparatus eſt diabolo & angelis eius æternum ignem: ſic non illum locum æterna hæreditate poſſideat ubi eſt fletus & ſtridor dentium, & ubi ignis eorum

non extinguetur, & uermis eorum non morietur, ne addat aliquid huic, neu auferat, ne
inferat, neu immutet: ſed conferat cum exemplaribus unde conſcripſerat, & emendet ad
literam, & diſtinguat, & inemendatū uel indiſtinctum codicem non habeat, ne ſenſuum
difficultas ſi diſtinctus codex non ſit, maiores obſcuritates legentibus generet.

LIBER PRIMVS PERI ARCHON,

OPVS ORIGENIS PRESBYTERI A Rufino translatum.

PROOEMIVM ORIGENIS

OMNES qui credūt & certi ſunt quod gratia & ueritas per Ieſum
Chriſtū facta ſit, & Chriſtum ueritatem eſſe norunt, ſecundū quod
ipſe dixit, Ego ſum ueritas, ſcientiam quæ prouocat homines ad be
ne beateq; uiuendum non aliunde ꝗ ab ipſis uerbis Chriſti doctri-
naq; ſuſcipiunt. Chriſti aūt uerbis dicimus, nō his ſolum quæ homo
factus, atq; in carne poſitus docuit. & prius namq; Chriſtus dei uer-
bum in Moyſe atq; prophetis erat. Nā ſine uerbo dei quomodo po
terant prophetare de Chriſto? Ad cuius rei probationem non eſſet
difficile ex diuinis ſcripturis oſtendere, quomodo uel Moyſes, uel prophetæ ſpiritu Chri-
ſti repleti, uel locuti ſunt, uel geſſerūt omnia quæ geſſerūt, niſi ſtudio nobis eſſet præſens
hoc opus omni qua poſſumus breuitate ſuccingere. Vnde ſufficere exiſtimo uno hoc
Pauli teſtimonio debere nos uti ex epiſtola quam ad Hebræos ſcribit, in qua ita ait: Fide
magnus factus Moyſes negauit ſe dici filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum
populo dei, ꝗ temporalem habere peccati iucunditatē, maiores diuitias exiſtimās theſau-
ris Aegyptiorū improperiū Chriſti. Sed & poſt aſſumptionē eius in cœlos, quod in apo-
ſtolis ſuis locutus ſit, hoc modo indicat Paulus. An probamentū eius quæritis qui in me
loquitur Chriſtus? Quoniā ergo multi ex his qui in Chriſto credere ſe profitentur, non ſo-
lum in paruis & minimis diſcordant, uerūetiam in magnis et maximis: id eſt de deo uel de
dño noſtro Ieſu Chriſto, uel de ſpiritu ſancto: non ſolum aūt de his, ſed & de alijs creatu-
ris, id eſt uel de dominationibus, uel de uirtutibus ſanctis: propter hoc neceſſariū uidetur
prius de his ſingulis certam lineam, manifeſtāq; regulam ponere, tum deinde etiam de cæ
teris quærere. Sicut enim multis apud Græcos & barbaros pollicentibus ueritatē, deſue-
uimus apud omnes eam quærere qui eam falſis opinionibus aſſerebant, poſtea ꝗ credidi-
mus filium dei eſſe Chriſtū, & ab ipſo nobis hanc diſcendā eſſe perſuaſimus: ita cum mul-
ti ſint qui ſe putent ſentire quæ Chriſti ſunt, & nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſen-
tiant, ſeruetur uero eccleſiaſtica prædicatio per ſucceſſionis ordinē ab apoſtolis tradita, &
uſq; ad præſens in eccleſiis permanens: illa ſola credenda eſt ueritas, quæ in nullo ab eccle
ſiaſtica diſcordat traditione. Illud tamen ſcire oportet, quoniā ſancti apoſtoli fidem Chri-
ſti prædicantes, de quibuſdā quidem quæcunq; neceſſaria crediderunt, omnibus creden-
tibus etiā his qui pigriores erga inquiſitionē diuinæ ſcientiæ uidebantur, manifeſtiſſime tra
diderunt, rationē ſcilicet aſſertionis eorum relinquentes ab his inquirendā, qui ſpiritus do
na excellentia, & præcipue ſermonis, ſapientiæ & ſcientiæ per ipſum ſpiritū ſanctum per
cipere merebantur. De alijs uero dixerunt quidē, quia ſint: quomodo autem, aut unde ſint,
ſiluerunt, profecto ut ſtudioſiores quoque ex poſteris ſuis amatores ſapientiæ & ſcientiæ
exercitiū habere poſſent, in quo ingenij ſui fructū oſtendere ualerent, hi uidelicet qui di-
gnos ſe & capaces ſapientiæ præpararēt. Species uero eorum quæ per prædicationē apo-
ſtolicam manifeſte traduntur, iſtæ ſunt. Primo quod unus deus eſt qui omnia creauit *Regula fidei*
atq; cōpoſuit, quiq; ex nullis fecit eſſe uniuerſa, deus à prima creatura & conditione mun
di omniū iuſtorum, deus Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noe, Sem, Abrahā, Iſaac, Ia-
cob, xij. patriarcharum, Moyſi & prophetarū: et quod hic deus in nouiſſimis diebus, ſicut
per prophetas ſuos ante promiſerat, miſit dñm noſtrum Ieſum Chriſtū, primo quidē uo-
caturum Iſrael, ſecundo uero etiam gentes poſt perfidiā populi Iſrael. Hic deus iuſtus &
bonus pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, legem & prophetas, & euāgelia ipſe dedit, qui & apo
ſtolorum deus eſt, & ueteris & noui Teſtamēti. Tum deinde quia Ieſus Chriſtus ipſe qui
uenit, ante omnem creaturā natus ex patre eſt. Qui cum in omnium conditione patri mi

niſtraſſet (per ipſum enim omnia facta ſunt) nouiſsimis temporibus ſeipſum exinaniens
Chriſtū deum homo factus eſt: incarnatus eſt cum deus eſſet, & homo manſit quod deus erat. Corpus
appellat aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differēs quod natum ex uirgine de ſpiritu ſancto
eſt. Et quoniam hic Ieſus Chriſtus natus & paſſus eſt in ueritate, & non per imaginem,
cōmunem hanc mortem, uere mortuus eſt: uere enim à mortuis reſurrexit, & poſt reſur-
rectionem conuerſatus cum diſcipulis ſuis, aſſumptus eſt. Tum deinde honore ac digni-
tate patri ac filio ſociatū tradiderunt ſpiritum ſanctum. In hoc non iam manifeſte diſcer-
nitur, utrum natus an innatus. Sed inquirenda iam iſta pro uiribus ſunt de ſacra ſcriptura,
& ſagaci perquiſitione inueſtigāda. Sanè quod iſte ſpiritus ſanctus unumquenq; ſancto-
rum, uel prophetarū, uel apoſtolorum inſpirauit, & nō alius ſpiritus in ueteribus, alius ue
ro in his qui in aduentu Chriſti inſpirati ſunt, manifeſtiſſime in eccleſijs prædicatur. Poſt
hæc iam quod anima ſubſtātiam uitāq; habens propriam, cū ex hoc mundo diſceſſerit, &
pro ſuis meritis diſpenſabit. ſiue uitæ æternæ, ac beatitudinis hæreditate potitura, ſi hoc ei
ſua geſta præſtiterint: ſiue igne ęterno ac ſupplicijs mancipanda, ſi in hoc eam ſcelerū cul
Quæ tradidit pa detorſerit. Sed & quia erit tempus reſurrectionis mortuorū, cum corpus hoc quod in
eccleſia corruptione ſeminatur, ſurget in incorruptione: & quod ſeminatur in ignominia, ſurget
Liberum ar- in gloria. Eſt & illud definitum in eccleſiaſtica prædicatione, omnem animā ratio-
bitrium nabilem eſſe liberi arbitrij & uoluntatis: eſſe quoq; ei certamē aduerſus diabolum & an-
gelos eius, contrariasq; uirtutes, ex eo quod illi peccatis eam onerare contendant, nos ue
ro ſi recte conſulteq; uiuamus, ab huiuſmodi nos exuere conemur. Vnde & conſequens
eſt intelligere, non nos neceſſitati eſſe ſubiectos, ut omni modo etiam ſi nolimus uel ma-
la uel bona agere cogamur. Si enim noſtri arbitrij ſumus, inſtigare fortaſſe poſſunt aliquę
uirtutes ad peccatum, & aliæ iuuare ad ſalutem: non tamen neceſsitate cogimur uel age
re recte, uel male: quod fieri arbitrantur qui ſtellarum curſum & motus cauſam dicunt
humanorum eſſe geſtorum, non eorum quæ extra arbitrij accidunt libertatem, ſed eo-
Creando inſe- rum quæ in noſtra ſunt poſita poteſtate. De anima uero utrum ex ſemine traducis duca-
ritur, ut eſt tur, ita ut ratio ipſius uel ſubſtantia inſerta ipſis ſeminibus corporalibus habeatur, an ue-
ſcholaſticorū ro aliud habeat initium: & hoc ipſum initium ſi genitum eſt, an non genitū: uel certe ſi in-
opinio trinſecus corpori inditur, nec ne: nō ſatis manifeſta prædicatione diſtinguitur. De diabo-
lo & angelis eius contrarijsq; uirtutibus eccleſiaſtica prædicatio docuit, quoniā ſunt qui-
dem: ſed quid ſint, aut quomodo ſint, non ſatis clarè expoſuit. Apud plurimos tamen iſta
habetur opinio, quod angelus fuerit iſte diabolus, & apoſtata effectus quamplurimos an
gelorum ſecum declinare perſuaſerit, qui & nunc uſq; angeli ipſius nuncupantur.

Eſt præterea illud eccleſiaſtica prædicatione definitū, quod mundus iſte factus ſit, & à
Soluendus, certo tempore cœperit, & pro ipſa ſui corruptione ſoluendus. Quid tamen ante hunc
hoc eſt im- mundum fuerit, aut quid poſt mundum erit, iam nō pro manifeſto multis innotuit. Non
mutandus enim euidenter de his in eccleſiaſtica prædicatione ſermo profertur. Tum demum quod
Scripturæ per ſpiritum ſanctū ſcripturæ conſcriptæ ſint, & ſenſum habeant, non eum ſolum qui in
autoritas manifeſto eſt, ſed & alium quendam latentem quamplurimos. Formæ enim hæc quæ ſcri
pta ſunt ſacramentorū quorundam, & diuinarum rerum imagines ſunt. De quo to-
tius eccleſiæ unus eſt ſenſus, eſſe quidem omnē legem ſpiritalem: non tamen ea quæ ſpi-
rat lex eſſe omnibus nota, niſi his ſolis quibus gratia ſpiritus ſancti in uerbo ſapientiæ ac
ſcientiæ condonatur, ſat inſequitur. Appellatio autem ἀσωμάτου, id eſt incorporei non
ſolum apud multos alios, uerūetiam apud noſtras ſcripturas eſt inuſitata & incognita. Si
uero quis uelit nobis proferre ex illo libello qui Petri doctrina appellatur, ubi Saluator
uidetur ad diſcipulos dicere, Non ſit dæmonium incorporeū: primo reſpondendum eſt
ei, quoniam ille liber inter libros eccleſiaſticos non habetur: & oſtendendum quia neq;
Petri eſt ipſa ſcriptura, neq; alterius cuiuſquam qui ſpiritu dei fuerit inſpiratus. Quod e-
tiam ſi ipſum concederetur, non idem ſenſus ex iſto ſermone ἀσώματον indicatur, qui
Græcis uel gentilibus auctoribus oſtenditur, quum de incorporea natura à philoſophis
diſputatur. In hoc enim libello incorporeū dæmonium dixit, pro eo quod ipſe ille quicun
que eſt habitus, uel circumſcriptio dæmonici corporis, non eſt ſimilis huic noſtro craſ-
ſiori, uel uiſibili corpori: ſed ſecundum ſenſum eius qui compoſuit illam ſcripturam, in-
telligendum eſt quod dixit; id eſt non eſſe tale corpus quale habent dæmones, quod eſt
natura,

naturaliter ſubtile, & uelut aura tenue, & propter hoc uel imputatur à multis, uel dicitur incorporeum, ſed habere ſe corpus ſolidum, uel palpabile. In conſuetudine uero hominũ omne quod tale non fuerit, incorporeum ſimplicioribus, uel imperitioribus nominatur: uel ut ſi quis aerem iſtum quo fruimur incorporeũ dicat, quãdoquidem nõ eſt tale corpus ut cõprehendi ac teneri poſsit, urgentiq́; reſiſtere. Quæremus tamẽ ſi uel alio nomine res ipſa quam Græci philoſophi *ἀσώματον*, id eſt incorpoream dicunt, in ſcripturis ſanctis inuenitur. Deus quoq; quomodo intelligi debeat inquirendũ eſt, corporeus, an ſecundũ aliquem habitũ deformatus, an alterius naturæ quã corpora ſunt, quod utiq; in prædicatione noſtra manifeſte non deſignatur. Eadem quoq; hæc de Chriſto, & de ſpiritu ſancto requirenda ſunt: ſed & de omni anima, atq; omni rationabili natura nihilominus requirendum eſt. Eſt etiam illud in eccleſiaſtica prædicatione, eſſe angelos dei quoſdã, & uirtutes bonas quæ ei miniſtrent ad ſalutẽ hominũ conſummandã: ſed quãdo iſti creati ſunt, & quomodo ſint, nõ ſatis in manifeſto diſtinguitur. De ſole autẽ & luna & ſtellis utrũ animantia ſint, an exanima, manifeſte non traditur. Oportet igitur uelut elementis ac fundamentis huiuſmodi uti ſecundum mandatum quod dicit, Illuminate uobis lumen ſcientiæ, eum qui cupit ſeriem quandã & corpus ex horũ omnium ratione conficere: ut manifeſtis & neceſſarijs aſſertionibus de ſingulis quibuſq; quod ſit in uero rimetur, & unũ (ut diximus) corpus efficiat excerptis affirmatiõibus, uel his quas in ſanctis ſcripturis inuenerit, uel quas ex conſequentiæ ipſius indagine ac recti tenore repererit,

Hanc opinionem hauſit ex Platone, cui conſentit Auguſtinus in libello de natura demonum, quanquã alibi uariat, & forٟtaſſe Gregorius Romanus qui angelos appellat animalia.

De Deo. Cap. I

SCio quoniã conabuntur quidam & ſecundũ ſcripturas noſtras deum corpus eſſe aſſerere, quoniã inueniũt ſcriptũ eſſe apud Moyſen, quod deus noſter ignis cõſumens eſt. In euãgelio uero ſecundũ Ioannem deus ſpiritus eſt, & eos qui adorãt eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Ignis uero & ſpiritus nõ aliud apud eos, quã corpus eſſe putabitur. Quos interrogare uolo quid dicãt de eo quod ſcriptũ eſt, quia deus lux eſt, ſicut Ioãnes in epiſtola ſua dixit: Deus lux eſt, & tenebræ nõ ſunt in eo. Iſta nẽpe lux eſt, quæ illuminat omnẽ ſenſum eorũ, qui poſſunt capere ueritatẽ, ſicut in xxxv pſal. dicitur: In lumine tuo uidebimus lumẽ. Quid enim aliud lumen dei dicendũ eſt, in quo quis uidet lumen, niſi uirtus dei, per quã quis illuminatus, uel ueritatẽ rerum omniũ peruidet, uel ipſum deũ cognoſcit qui ueritas appellatur? Tale eſt ergo quod dicitur: In lumine tuo uidebimus lumẽ: hoc eſt in uerbo & ſapiẽtia tua quæ eſt filius tuus, in ipſo te uidebimus patrẽ. Nunquidnam quia lumen nominatur, ſimile putabitur ſolis huius lumini? Et quomodo uel eius aliquis dabitur intellectus, ut ex iſto quis corporali lumine cauſam ſcientię capiat, et ueritatis inueniat intellectum? Si ergo acquieſcunt huic aſſertioni noſtræ, quam de natura luminis ipſa demonſtrauit ratio, & fatentur non poſſe corpus intelligi deum ſecundũ luminis intellectum, ſimilis quoq; ratio de igni cõſumenti dabitur. Quid enim cõſumet deus ſecundũ hoc quod ignis eſt? Nunquidnã putabitur cõſumere materiã corporalẽ, ut eſt lignũ, uel fœnũ, uel ſtipula? et quid in hoc dignũ dei laudibus dicitur, ſi deus ignis eſt huiuſmodi materias cõſumens? Sed ſi cõſideremus quia deus cõſumit quod exterminat, ſi cõſumit malas mentiũ cogitationes, conſumit geſta turpia, cõſumit deſideria peccati, cum ſe credentium mentibus inſerit, & eas animas quæ uerbi eius ac ſapientiæ efficiuntur capaces, una cũ filio ſuo inhabitans, ſecũdum quod dictũ eſt: Ego & pater ueniemus, & manſionẽ apud eũ faciemus: omibus eorũ uitijs paſſionibusq; cõſumptis ſibi eas ſecũ dignũ efficit templũ. Sed & his qui per hoc quod dictũ eſt: Quoniã deus ſpiritus eſt, corpus eſſe arbitrantur, hoc modo arbitror eſſe reſpondendũ.

Deũ eſſe prorſus incorporeum

Cõſuetudo eſt ſcripturę ſanctæ cũ aliquid contrariũ corpori huic craſsiori & ſolidiori deſignare uult, ſpiritũ nominare: ſicut dicit: Litera occidit, ſpiritus autẽ uiuificat. In quo ſine dubio per literã corporalia ſignat, per ſpiritũ intellectualia, quæ & ſpiritalia dicimus. Apoſtolus quoq; dicit: Vſq; in hodiernũ cum legitur Moyſes uelamen eſt poſitũ ſuper cor eorũ: cũ autẽ cõuerſus fuerit quis ad dominũ, auferetur uelamen: ubi aũt ſpiritus domini, ibi libertas. Donec enim quis nõ ſe cõuerterit ad intelligentiã ſpiritalẽ, eſt poſitũ uelamẽ ſuper cor eius, quo uelamine, id eſt intelligẽtia craſsiore, ſcriptura ipſa uelari dicitur uel putatur: & hoc eſt quod ait ſuperpoſitũ eſſe uelamen uultui Moyſi cũ loqueretur ad populũ, id eſt,

cum lex uulgo recitaretur. Si aūt cōuertamus nos ad dominū, ubi eſt & uerbū dei, & ubi
ſpiritus ſanctus reuelat ſcientiā ſpiritalem, tunc auferet̃ uelamen, & tūc reuelata facie in
ſcripturis ſanctis gloriam domini ſpeculabimur. Sed et cum de ſpiritu ſancto multi ſancti
participant, non utique corpus aliquod intelligi poteſt ſpiritus ſanctus, quod diuiſum in
partes corporales percipiat unuſquiſq; ſanctorū: ſed uirtus profecto ſanctificās eſt, cuius
participiū debēt habere omnes, qui per eius gratiam ſanctificari meruerunt. Et ut facilius
quod dicimus poſsit intelligi, ex rebus quāuis imparibus ſumamus exemplū. Multi
ſunt qui diſciplinæ ſiue artis medicinæ participant, et nunquā putandū eſt omnes eos qui
medicinæ participāt, corporis alicuius quod medicina dicatur in medio poſiti ſibi aufer-
re particulas, & eius participiū ſumere. An potius intelligendū eſt quod quicūq; prom-
ptis paratiſq; mentibus intellectū artis ipſius diſciplinæq; percipiūt, hi medicinę participa
re dicunt̃? Sed hæc nō omni modo ſimilia exempla putanda ſunt de medicina ſancto ſpi-
ritui cōparata, ſed ad hoc tantūmodo probandum, quia nō cōtinuo corpus putādum eſt
id cuius participatio habetur à plurimis: Spiritus enim ſanctus lōge differt à medicinę ra-
tione uel diſciplina: pro eo quod ſpiritus ſanctus ſubſiſtentia eſt intellectualis, & proprie
ſubſiſtit & extat: nihil autem tale eſt medicina. Sed ad ipſum iam ſermonē euangelij tran
ſeundum eſt, ubi ſcriptū quod deus ſpiritus eſt, & oſtendendum eſt quam conſequenter
his quæ prædiximus intelligi debeat. Interrogemus namq; quādo iſta dixerit ſaluator no
ſter, uel apud quem cū quid quęreret. Inuenimus ſine dubio quod ad Samaritanā mulie-
rem loquēs iſta protulerit, ad eam quę putabat quod in mōte Garizim ſecundū opinionē
Samaritanorū adorari oporteret deū dicens: quomodo deus ſpiritus eſt. Quærebat enim
ab eo Samaritana mulier putans eum eſſe unū ex Iudæis, utrū in Hieroſolymis adorari o-
porteret deū, an in hoc mōte: & ita dicebat: Patres noſtri hoc in mōte adorauerūt, & uos
dicitis, quia in Hieroſolymis eſt locus ubi adorare oportet. Ad hæc aūt quæ opinabat̃ Sa
maritana, putās ex locorū corporaliū prærogatiua, quod minus recte, uel recte adoretur
deus, aut à Iudæis in Hieroſolymis, aut à Samaritanis in mōte Garizim, reſpōdit ſaluator
eſſe recedendū à præſumptione corporaliū locorū huic qui uult ſequi dominū, & ita ait:
Venit hora ut ueri adoratores, neq; in Hieroſolymis, neq; in mōte hoc adorent patrem.
Deus ſpiritus eſt, & eos qui adorant eū, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Et uide q̃
cōſequenter ueritatē ſpiritui ſociauit: ut ad diſtinctionem quidem corporum nominaret
ſpiritum: ad diſtinctionē uero umbræ uel imaginis, ueritatē. Qui enim adorabant in Hie
roſolymis, umbræ uel imagini cœleſtium deſeruientes, non ueritatem, neq; ſpiritum ado
rabant deum: ſimiliter autem & ij qui adorabant in monte Garizim. Omni igitur
ſenſu qui corporeum aliquid de deo intelligi ſuggerit, prout potuimus cōfutato, dicimus
ſecundum ueritatem quidem deum incomprehenſibilem, atq; inæſtimabilem. Si quid e-
nim illud eſt quod ſentire uel intelligere de deo potuerimus, multis lōge modis eum me-
liorem eſſe ab eo quod ſenſimus neceſſe eſt credi. Sicut enim ſi uideamus aliquē uix poſ-
ſe ſcintillam luminis, aut breuiſsimæ lucernæ lumen aſpicere: & eum cuius acies oculo-
rum plus de lumine capere quàm ſupra diximus, nō ualet, ſi uelimus de claritate ac ſplen
dore ſolis edocere: nonne oportebit nos ei dicere, quia omni hoc lumine quod uides, in-
effabiliter & inæſtimabiliter melior ac præſtantior eſt ſolis ſplendor? Ita mens noſtra cum
intra carnis & ſanguinis clauſtra concluditur, & pro tali materiæ participatione hebetior
atq; obtuſior redditur, licet pro comparatione naturæ corporeæ longe præcellens habea
tur, tamen cum ad incorporea nititur atq; eorum intentionem rimatur, tunc ſcintillæ ali-
cuius lucernæ uix obtinet locum. Quid autem in omnibus intellectualibus, id eſt, incor-
poreis, tam præſtans omnibus, tam ineffabiliter atq; inæſtimabiliter præcellens eſt, quàm
deus? Cuius utiq; naturam humanæ mētis intendi atq; intueri, quāuis puriſsima mens ac
lympidiſsima non poteſt. Verū non uidetur abſurdum, ſi ad euidentiorem rei manifeſta
tionem etiam alia utamur ſimilitudine. Interdum oculi noſtri ipſam naturam lucis, id eſt,
ſubſtantiam ſolis intueri non poſſunt: ſplendorem uero eius, uel radios feneſtris forte &
quibuslibet alijs receptaculis breuibus infuſos intuentes, conſiderare poſſumus fomes
ipſe ac fons quantus ſit corporei luminis. Ita ergo quaſi radij quidam ſunt dei naturę, ope
ra diuinæ prouidentiæ & uniuerſitatis huius, ad comparationem ſubſtantiæ ac naturæ.
Quia ergo mens noſtra ipſum per ſe deum ſicut eſt non poteſt intueri, ex pulchritudine
operum

operum, & decore creaturarum, parentem uniuerſitatis intelligit. Non ergo aut corpus aliquod, aut in corpore eſſe putandus eſt, deus, ſed intellectualis natura ſimplex, nihil omnino in ſe adiunctionis admittens: uti ne maius aliquid & inferius eſſe credatur, ſed ut ſit ex omni parte μονὰς, & ut ita dicam totus mens, ac fons ex quo initium totius intellectualis naturæ, uel mētis eſt. Mens uero ut moueat̃ uel operet̃, nō indiget loco corporeo, neq; ſenſibili magnitudine, uel corporali habitu, aut colore, neq; alio ullo prorſus indiget horum quæ corporis uel propriꝫ materiꝫ propria ſunt. Propter quod natura illa ſimplex, & tota mens ut moueat̃ uel operet̃, aliquid dilationis habere poteſt, ne per huiuſmodi adiunctionē circūſcribi uel inhabitari aliquatenus uideat̃ diuinæ naturæ ſimplicitas, uti ne quod principiū omnium cōpoſitum inueniat̃ & diuerſum, & ſit multa non unū, quod oportet totius corporeæ admixtionis alienū una ſola (ut ita dixerim) deitatis ſpecie conſtare. Quia ergo mens nō indiget loco, ut ſecūdum naturam ſuam moueatur, certum eſt noſtræ mentis cōtemplatione. Hæc enim ſi in ſua menſura conſiſtat, nec ex aliqua cauſa aliquid ei obtuſionis eueniat, nihil unquā ex locorum diuerſitate tardabitur, quo minus ſuis motibus agat: neq; rurſus ex locorū qualitate augmentū aliquod, uel incrementū mobilitatis acquirit. Quod ſi contendat aliquis (uerbi gratia) quia nauigātibus fluctibus ma- *Nautæ ſtupidi* ris iactatis minus aliquāto mens uigeat ꝙ uigere in terris ſolet: nō ex loci diuerſitate id pati, ſed ex corporis cōmotione uel cōturbatione credendū eſt, cui mens adiuncta uel inſerta eſt. Videtur enim quaſi cōtra naturā in mari degere corpus humanū, & propterea uelut quadā ſui inęqualitate motus incōpoſite inordinateq; ſuſcipere, et acuminis eius ictus obtuſiori miniſterio diſpēſare, non minus ꝙ ſi qui etiā in terra poſiti febribus urgeantur: quorum certū eſt quod ſi minus aliquid per uim febrium mens ſuum nō ſeruet officium, nō loci culpā, ſed morbū corporis eſſe culpandū: propterea quod turbatū atq; confuſum nequaquā notis ac naturalibus lineis ſolita menti depēdit officia, quandoquidē nos homines animal ſumus compoſitum ex corporis animæq; cōcurſu. Hoc enim modo habitare nos ſuper terrā poſsibile fuit. Deum uero qui omniū eſt principiū, compoſitum eſſe non eſt putandū: ne forte priora ipſo principio inueniant̃ elementa eſſe, ex quibus compoſitum eſt omne quicquid illud eſt quod compoſitū dicitur. Sed nec magnitudine corporali mens indiget ut agat aliquid, uel moueat̃: ſicut oculus cū in maiora quidē intuendo diffundit̃, ad parua uero & exigua coarctat̃, & aſtringit̃ ad uidendū. Indiget ſanè mens magnitudine intelligibili, quia nō corporaliter, ſed intelligibiliter creſcit. Nō enim corporalibus incremētis ſimul cū corpore mens uſq; ad uigeſimū, uel trigeſimū annum ætatis auget̃, ſed eruditionibus & exercitijs adhibitis acumen quidē elimat̃ ingenij, quo quæ ſunt ęi inſita ad intelligentiā prouocant̃, & capax efficit̃ maioris intellectus, nō corporalibus incrementis aucta, ſed eruditionibus & exercitijs elimata. Quæ idcirco nō ſtatim à puero uel à natiuitate recipere poteſt, quia inualida adhuc, & imbecilla membrorū eſt cōpago, quibus uelut organis ad exercitiū ſui mens utit̃, neq; operandi uſum ſuſtentare ualet, nec percipiendæ diſciplinæ exhibere ſufficit facultatē. Si qui autē ſunt qui mentē ipſam animamq; corpus eſſe arbitrent̃, uelim mihi reſpōderent, quomodo tantarū rerum tam difficilium, tamq; ſubtiliū rationes aſſertioneſq; recipiat. unde ei uirtus memoriæ? & unde ei rerum inuiſibiliū contemplatio? unde certe incorporaliū intellectus rerū corpori ineſt? Quomodo natura corporea diſciplinas artium, rerū cōtemplationes rationeſq; rimatur? Vnde etiā diuina dogmata quæ manifeſte incorporea ſunt, ſentire ac intelligere poteſt? Niſi forte aliquis putet quod ſicut forma iſta corporea, & habitus ipſe aurium uel oculorum, confert aliquid ad audiendum, uel ad uidendum, ut ſingula membra quæ à deo formata ſunt habeant aliquid opportunitatis etiam ex ipſa formæ qualitate ad hoc quod agere naturaliter inſtituta ſunt: ita etiam habitum animæ uel mentis intelligi debere arbitrentur, quaſi apte accommodeq; formatum ad hoc ut de ſingulis ſentiat atque intelligat, atq; ut in talibus motibus moueatur. Verum qualem colorem mentis ſecundū hoc quod mens eſt, & intelligibiliter mouetur, deſcribere quis poſſet, aut dicere, non aduerto.

Adhuc ad confirmationem atq; explanationem eorum quæ de mente uel anima dicimus, eo quod præſtantior ſit tota natura corporea, etiam hæc addi poſſunt: unicuiq; corporeo ſenſui ſubſtantia quædam ſenſibilis ſubiacet proprie; in quam ſenſus ipſe corporalis intenditur. Verbi gratia uiſui ſubiacent colores, habitus & magnitudo: auditui uo-

ces & ſonus: odoratui nidores, boni uel mali odores: guſtui, ſapores: tactui calida uel frigida, dura uel mollia, aſpera uel leuia. His autẽ ſenſibus de quibus ſupra diximus, quia multo melior ſenſus ſit mẽtis, omnibus clarũ eſt. Quomodo ergo nõ uidet̃ abſurdum, his quidem quæ inferiora ſunt ſubſtãtias eſſe ſubiectas ad intendendũ: huic autẽ uirtuti quæ melior eſt, id eſt mẽtis ſenſui, nihil omnino ſubijci ſubſtantiale, ſed eſſe intellectualis naturæ uirtutẽ corporibus accidentẽ uel conſequentẽ? Quod qui dicũt, ſine dubio in contumeliã eius ſubſtãtiæ, quę in ipſis melior eſt hoc proferunt: imò uero ex hoc etiã ad ipſum deũ refertur iniuria, cũ putant eum per naturã corpoream poſſe intelligi uel ſentiri: ut uolunt hoc intelligi quod propinquitas quædam ſit mẽti ad deũ, cuius & ipſa mens intellectualis imago ſit, & per hoc poſsit aliquid de diuinitatis ſentire natura, maxime ſi expurgatior ſit à materia corporali. Verũ iſtæ aſſertiones minus fortaſsis auctoritatis habere uidentur apud eos qui ex ſanctis ſcripturis de rebus diuinis inſtitui uolũt, & etiam ſibi inde approbari quærunt, quomodo natura dei ſupereminet corporũ naturam. Vide ergo ſi non etiam Apoſtolus hoc idem ait, cũ de Chriſto loquit̃, dicens: Qui eſt imago inuiſibilis dei primogenitus omnis creaturæ. Nõ enim (ut quidam putant) natura dei inuiſibilis eſt alicui, & alijs uiſibilis eſt: nõ enim dixit Apoſtolus, imago inuiſibilis dei hominibus, aut inuiſibilis peccatoribus, ſed ualde cõſtanter pronũciat de ipſa natura dei dicens: Imago inuiſibilis dei. Sed & Ioannes in euangelio dicẽs: Deum nemo uidit unquã, manifeſte declarat omnibus qui intelligere poſſunt, quia nulla natura eſt cui uiſibilis ſit deus: nõ quaſi qui uiſibilis quidem ſit per naturã, & uelut fragilioris creaturæ euadat atq; excedat aſpectum, ſed quoniã naturaliter uideri impoſsibile eſt. Quod ſi requiras à me quid etiam de ipſo unigenito ſentiam, ſi ne ipſi quidem uiſibilem dicam naturam dei, qui naturaliter inuiſibilis eſt, ne tibi ſtatim uel impiũ uideatur eſſe, uel abſurdum: rationẽ quippe dabimus conſequenter. Aliud eſt uidere, aliud eſt cognoſcere: uideri & uidere corporum res eſt, cognoſci & cognoſcere intellectualis naturæ eſt. Quicquid ergo propriũ corporum eſt, hoc nec de patre eſt, nec de filio ſentiendũ. Quod uero ad naturam pertinet deitatis, hoc inter patrem & filium cõſtat. Deniq; etiam ipſe in euãgelio non dixit, quia nemo uidit patrẽ niſi filius, neq; filium niſi pater, ſed ait. Nemo nouit filiũ niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius. Ex quo manifeſte indicatur quod quicquid inter naturas corporeas uideri & uidere dicitur, hoc inter patrem & filiũ cognoſcere dicitur & cognoſci, per uirtutem ſcientiæ, nõ per uiſibilitatis fragilitatem. Quia igitur de incorporea natura & inuiſibili, nec uidere proprie dicit̃, nec uideri: idcirco neq; pater à filio, neq; filius à patre uideri in euãgelio dicit̃, ſed cognoſci. Quod ſi proponat nobis aliquis, quare dictũ eſt, Beati mũdo corde, quoniam ipſi deum uidebũt: multo magis etiam ex hoc (ut ego arbitror) aſſertio noſtra firmabitur, Nam quid aliud eſt corde deum uidere, niſi ſecundũ id quod ſupra expoſuimus mente eum intelligere atq; cognoſcere? Frequenter enim ſenſibilium membrorum nomina ad animã referunt̃, ita ut oculis cordis uidere dicatur, id eſt cum uirtute intelligentiæ aliquid intellectualis cõijcere. Sic & audire auribus dicitur, cum ſenſum intelligẽtiæ profundioris aduertit. Sic & uti eam poſſe dentibus dicimus, cũ mandit, & panem comedit uitæ qui de cœlo deſcendit. Similiter & cæteris uti membrorũ officijs dicitur, quæ ex corporali appellatione translata uirtutibus animæ coaptantur, ſicut & Salomon dicit: Senſum diuinum inuenies. Sciebat nanq; duo genera eſſe ſenſuum, unũ mortale, corruptibile, humanũ: aliud genus immortale & intellectuale, quod nunc diuinũ nominauit. Hoc ergo ſenſu diuino non oculorũ, ſed cordis mundi, quæ eſt mens, deus uideri ab his qui digni ſunt poteſt. Cor ſanè pro mente, id eſt pro intellectuali uirtute nominari in omnibus ſcripturis nouis ac ueteribus abundantius inuenies. Hoc igitur modo quãuis longe inferius q̃ dignum eſt, utpote pro infirmitate humanæ intelligentiæ naturam dei intelligentes, nunc quid ſibi uelit nomen Chriſti uideamus.

De Chriſto. Cap. II

PRimo illud nos oportet ſcire, quod alia eſt in Chriſto deitatis eius natura, quæ eſt unigenitus filius patris: & alia humana quam in nouiſsimis temporibus pro diſpenſatione ſuſcepit. Propter quod uidendum primo eſt, quid ſit unigenitus filius dei, qui multis quidem et diuerſis nominibus pro rebus uel opinionibus appellantium nuncupatur. Sapiẽtia nanq; dicitur, ſicut &

Salomon dixit: Dominus creauit me initium uiarum ſuarũ, & in opera ſua antequã ali-
quid faceret, ante ſecula fundauit me. In initio prius quàm terram faceret, priuſquã pro-
duceret fontes aquarum, antequam firmarẽtur montes, ante omnes autem colles genuit
me. Dicitur autem & primogenitus, ſicut dixit Apoſtolus: Qui eſt primogenitus omnis
creaturæ. Nec tamen alius eſt primogenitus per naturam ꝙ̃ ſapientia, ſed unus atq; idem
eſt. Deniq; & Apoſtolus Paulus dicit: Chriſtus dei uirtus & dei ſapientia. Nemo tamen
putet aliquid nos inſubſtantiuũ dicere, cũ eum dei ſapientiam nominamus: id eſt (ut exẽ-
pli cauſa finxerim) quod eum non uelut animal quoddam ſapiens, ſed rem aliquam quæ
ſapientes efficiat intelligamus, præbẽtem ſe, & mentibus inſerentem eorum qui capaces
uirtutum eius atq; intelligentiæ fuerint. Si ergo ſemel recte receptum eſt unigenitum fi-
lium dei, ſapientiam eius eſſe ſubſtantialiter ſubſiſtentẽ, neſcio ſi euagari ultra ſenſus no-
ſter debeat ad ſuſpicandum, ne forte ipſa ideæ ſubſtantia eius corporeum aliquid habeat,
cum omne quod corporeum eſt, uel habitu, uel colore, uel magnitudine deſignetur. Et
quis unquam ſani ſenſus habitum, uel colorem, uel menſuræ magnitudinem in ſapientia
dei requiſiuit per hoc quod ſapientia eſt? Quomodo autem extra huius ſapientiæ genera-
tionem fuiſſe aliquando deum patrem, uel ad punctum mom̃eti alicuius quis poteſt ſen-
tire uel credere, qui tamen pium aliquid intelligere nouerit, uel ſentire? Aut enim nõ po-
tuiſſe deum dicet generare ſapientiam antequam generaret, ut eam quæ ante non fuerat
poſtea genuerit ut eſſet: aut potuiſſe quidem, & (quod dici de deo nefas eſt) noluiſſe ge-
nerare: quia utrunq; & abſurdum eſſe & impium omnibus patet: id eſt ut ex eo quod nõ
potuit deus proficeret ut poſſet, aut cum poſſet diſsimularet ac differret generare ſapien-
tiam. Propter quod nos ſemper deum patrem nouimus unigeniti filij ſui, ex ipſo quidem
nati, & quod eſt ab ipſo trahẽtis, ſine ullo tamẽ initio, non ſolum eo quod aliquibus tem-
porum ſpatijs diſtingui poteſt, ſed ſine illo quod ſola apud ſemetipſam mens intueri ſo-
let, & nudo (ut ita dixerim) intellectu, atq; animo conſpicari. Extra omne ergo quod uel
dici, uel intelligi poteſt initium generatam eſſe credendũ eſt ſapientiam. In hac ipſa ergo
ſapientiæ ſubſiſtentia, quia omnis uirtus ac deformatio futuræ inerant creaturæ, uel eorũ
quæ principaliter exiſtunt, uel eorum quæ accidunt cõſequenter uirtute præſciẽtiæ præ-
formata atq; diſpoſita, pro ipſis quæ in ipſa ſapiẽtia uelut deſcripta ac pręfigurata fuerant
creaturis, ſed ipſam per Salomonem dicit creatam eſſe ſapiẽtiam initium uiarum dei, con
tinens ſcilicet in ſemetipſa uniuerſæ creaturæ, uel initia, uel formas, uel ſpecies. Quali au-
tem modo intelleximus ſapientiam initium uiarum dei eſſe, & quomodo creata eſſe dici- *Idea*
tur, ſpecies ſcilicet in ſe, & initia totius præformans & cõtinens creaturæ: hoc etiam mo-
do uerbum dei eſſe eam intelligendum eſt per hoc quod ipſa cæteris omnibus, id eſt uni
uerſæ creaturæ myſteriorum & arcanorum rationem, quæ utiq; intra dei ſapientiam con-
tinentur, aperiat: et per hoc uerbum dicitur, quia ſit tanquã arcanorum mentis interpres. *Filius uerbum*
Vnde et recte mihi dictus uidetur ſermo ille qui in Actibus Pauli ſcriptus eſt, quia hic eſt *Vbi hoc*
uerbum animal uiuens. Ioannes uero excelſius & præclarius in initio euangelij ſui dicit,
propria definitione deum eſſe definiens uerbum, dicens: Et deus erat uerbum, hoc erat
in initio apud deum. Qui autem initium dat uerbo dei, uel ſapientię dei, intuere ne magis
in ipſum ingenitum patrem impietatẽ ſuam iactet, cum eum neget ſemper patrem fuiſſe,
& genuiſſe uerbum, & habuiſſe ſapientiam in omnibus anterioribus, uel temporibus,
uel ſeculis, uel ſi quid illud eſt quod nominari poteſt. Hic ergo filius etiam omnium quæ
ſunt ueritas eſt & uita: & recte. Nã quomodo uiuent quæ facta ſunt, niſi ex uita? uel quo *Veritas*
modo ueritate conſtarent ea quę ſunt, niſi ex ueritate deſcenderent? uel quomodo ratio- *Vita*
nabiles poſſent eſſe ſubſtantiæ, niſi uerbum uel ratio præcederet? uel quomodo ſapiens,
niſi eſſet ſapientia? Verum quomodo futurum erat ut etiam deciderent: aliqui à uita, &
mortem Chriſti conſciſcerẽt ex eo ipſo quod à uita deciderẽt. Non enim aliud eſt mors
quàm à uita diſcedere: & utique non eſſet conſequens, ut ea quæ ſemel ad uiuendũ fue-
rant procreata à deo, penitus deperirent. Oportuit autem mortem eſſe talem uirtutem, *Redemptio*
quæ futuram diſſolueret mortem, & eſſet reſurrectio in domino & ſaluatore noſtro, quę
reſurrectio in ipſa dei ſapientia, & uerbo, ac uita conſiſteret. Tum deinde quomodo fu-
turum erat ut aliqui ex his qui creati ſunt, pro eo quod non naturaliter, id eſt ſubſtan-
tialiter ineſſet eis bonum, ſed accidens, non uolentes inconuertibiles, & incommutabi-

les

les ſemper permanere, ac ſemper in eiſdē bonis æqua ac moderata libratione durare, ſed
Via cōuerſi atq; mutati de ſtatu, uia factus eſt uerbū dei & ſapientia. Quæ uia idcirco dicitur,
quod ad patrē ducat eos qui per eam incedūt. Quæcūq; ergo diximus de ſapiētia dei
hæc conuenienter aptabunt & intelligent etiam pro eo quod filius dei uita eſt, ut pro eo
quod uerbū eſt, & pro eo quod ueritas eſt, & pro eo quod reſurrectio eſt: quia hæ omnes
appellationes ex operibus eius ac uirtutibus nominatæ ſunt, in nulla harū uel leui opinio
ne intelligi corporale aliquid poteſt, quod uel magnitudinē deſignare uideat, uel habitū,
uel calorē: quomodo quidē hi qui uident apud nos hominū filij, uel cęterorum animaliū,
ſemini eorū à quibus ſeminati ſunt reſpondent, uel earum quarū in utero formant ac nu
triunt, habent ex his quidquā, illud eſt quod in lucē hanc aſſumūt, ac deferūt proceſſuri.
Infandū autem eſt, & illicitum deum patrem in generatione unigeniti filij ſui, atq; in ſub
ſtantia ſua exæquare alicui uel hominum uel aliorū animātium generanti; ſed neceſſe eſt
aliquid exceptū eſſe, deoq; dignū, cui nulla prorſus cōparatio non in rebus ſolum, ſed ne
in cogitatione quidem, uel ſenſu inueniri poteſt, ut humana cogitatio poſsit apprehende
Forte ingenitus re quomodo † unigenitus deus efficitur unigeniti filij. Eſt nanq; ita æterna ac ſempiterna
generatio, ſicut ſplendor generat ex luce. Nō enim per adoptionem ſpiritus filius fit ex-
trinſecus, ſed natura filius eſt. Videamus tamen quomodo hæc quæ dicimus etiā diuinæ
ſcripturæ auctoritate muniātur. Ait apoſtolus unigenitū filium imaginē eſſe dei inuiſibi-
lis, & primogenitū eum eſſe totius creaturæ: ad Hebræos uero ſcribēs dicit de eo quia ſit
ſplendor gloriæ, & figura expreſſa ſubſtātiæ eius. Inuenimus nihilominus etiā in ſapien-
tia quæ dicitur Salomonis, deſcriptionem quandam de dei ſapientia hoc modo ſcriptam.
Defluxus Vapor eſt enim, inquit, uirtutis dei, & aporrhœa gloriæ omnipotentis puriſsima. Ideo er-
go in eam nihil cōmaculatum incidere poteſt. Splēdor enim eſt lucis ęternę, & ſpeculum
immaculatū operationis dei, & imago bonitatis eius. Sapiētiam uero dicimus, ſicut ſupe
rius diximus, ſubſiſtentiam habentē non alibi, niſi in eo qui eſt initiū omnium, ex quo &
nata eſt quęq; ſapientia, quia ipſe eſt ſolus natura filius, idcirco & unigenitus dicitur.

Videamus ſanè quid intelligi debeat etiam de hoc quod imago inuiſibilis dicit, ut &
per hoc aduertamus quomodo deus rectè pater dicitur filij ſui: & cōſideremus primo ex
his quæ cōſuetudine hominum imagines appellari ſolent. Imago interdū dicitur ea quæ
in materia aliqua, id eſt ligni uel lapidis depingi, uel exculpi ſolet. Interdū imago dicitur
eius qui genuit is qui natus, cū in nullo ſimilitudinū lineamenta eius qui genuit in eo qui
natus eſt mentiunt. Puto ergo poſſe priori quidē exemplo aptari eum qui ad imaginē &
ſimilitudinē dei factus eſt homo, de quo diligētius fauēte deo cum locū ipſum in Geneſi
exponere cœperimus, uidebimus. Secundæ uero cōparationi imago filij dei, de qua nūc
ſermo eſt, comparari poteſt & ſecundū hoc quod inuiſibilis Dei imago inuiſibilis eſt, ſi-
cut ſecundum hiſtoriam dicimus ſimilitudinē Adæ filium Seth. ita enim ſcriptum eſt. Et
ὁμόσιον genuit Adam Seth, ſecūdum imaginē ſuam, & ſecundū ſpeciem ſuam. Quæ imago etiā
naturæ ac ſubſtantiæ patris & filij cōtinet unitatē. Si enim omnia quæ facit pater hæc &
filius facit ſimiliter, in eo quod omnia ita facit filius ſicut pater, imago patris in filio defor
matur, qui utiq; natus ex eo eſt uelut quædam uolūtas eius ex mente procedens. Et ideo
ego arbitror quod ſufficere debeat uolūtas patris ad ſubſiſtendū hoc quod uult pater. Vo
lens enim non alia uia utitur, niſi quæ conſilio uoluntatis profertur. Ita ergo & filij ſubſi
ſtentia generatur ab eo. Quod neceſſe eſt in primis ſuſcipi ab his qui nihil ingenitum, id
eſt innatum præter ſolum deum patrem fatentur. Obſeruandum nāq; eſt, ne quis incur-
Prolatio rat in illas abſurdas fabulas eorum, qui prolationes quaſdam ſibi ipſis depingunt, ut diui-
nam naturam in partes uocent, & deum patrem quantum in ſe eſt diuidunt, cum hoc de
incorporea natura uel leuiter ſuſpicari, non ſolū extremæ impietatis ſit, uerumetiam ulti
mæ inſipientiæ, nec omnino ad intelligentiā conſequens ut incorporeæ naturæ ſubſtan-
tialis diuiſio poſsit intelligi. Magis ergo ſicut uoluntas procedit è mente, & neq; partem
aliquam mentis ſecat, neq; ab ea ſeparatur aut diuiditur, tali quadam ſpecie putandus eſt
pater filium genuiſſe imaginem ſcilicet ſuam, ut ſicut ipſe inuiſibilis eſt per naturam, ita
imaginem quoq; inuiſibilem genuerit. Verbum enim eſt filius, & ideo nihil in eo ſenſibi
le intelligendum eſt. Sapientia eſt, & in ſapientia nihil corporeum ſuſpicandum eſt. Lu-
men eſt uerum, quod illuminat omnem hominem uenientē in hunc mundum, ſed nihil

habet

habet cōmune ad ſolis huius lumen. Imago ergo eſt inuiſibilis dei patris ſaluator noſter,
quantū ad ipſum quidem patrē ueritas: quantum autē ad nos quibus reuelat patrem, ima
go eſt per quam cognoſcimus patrem, quem nemo alius nouit niſi filius, & cui uoluerit
filius reuelare. Reuelat autē per hoc quod ipſe intelligitur. A quo ipſe enim fuerit intelle
ctus, conſequēter intelligetur & pater, ſecundum hoc quod ipſe dixit: Qui me uidet, ui-
det et patrem. Sed quoniam ſermonē Pauli inſeruimus de Chriſto dicētis in eo quod ait,
quia ſplendor eſt gloriæ dei, & figura expreſſa ſubſtantiæ eius, quid ex hoc ſentiendū ſit
uideamus. Deus lux eſt ſecundū Ioannem. Splendor ergo huius lucis eſt unigenitus fili-
us, ex ipſo inſeparabiliter, & ut ſplendor ex luce procedens, & illuminās uniuerſam crea-
turam. Secundum hæc nanq; quæ ſuperius expoſuimus, quomodo uia ſit, & ducat ad pa
trem, & quomodo uerbū ſit arcana ſapientiæ ac ſcientiæ myſteria interpretans ac profe-
rens rationabili creaturæ, quomodo etiam ueritas & uita eſt & reſurrectio, cōſequenter
intelligere debemus etiā ſplendoris opus: per ſplendorē nanq; etiā quid ſit lux ipſa intelli
gitur & ſentit̄. Qui ſplendor fragilibus ſe et infirmis mortalium oculis placidius ac lenius
offerens, & paulatim uelut edocens & aſſuefaciēs claritatē luminis pati, cū ab eis dimoue
rit omne quod uiſum obducit & impedit, ſecundū quod dominus dixit, Eijce trabem de
oculo tuo: capaces eos efficit ad ſuſcipiendam gloriā lucis, etiam in hoc uelut quidā me-
diator hominū ac lucis effectus. Verum quando nō ſolum ſplendor gloriæ eſſe dicitur ab
Apoſtolo, ſed et figura expreſſa ſubſtātiæ, uel ſubſiſtentiæ eius, non mihi uidet̄ ocioſi eſſe
intellectus aduertere quomodo alia præter ipſam dei ſubſtantiam, quæcunq; illa ſubſtan
tia & ſubſiſtentia dicitur, figura ſubſtantiæ eius eſſe dicatur. Et uide ne forte quoniā fili-
us dei qui uerbum eius & ſapientia dicitur, & ſolus nouit patrem, et reuelat quibus uult,
id eſt, qui capaces uerbi ipſius & ſapientiæ fuerint, ſecundū hoc ipſum quod intelligi atq;
agnoſci facit deum, figuram ſubſtantiæ atq; ſubſiſtentiæ eius dicatur exprimere: id eſt, cū
ſemetipſum primum deſcribit ſapientia ea quæ reuelare uult cæteris, ex quibus ab illis a-
gnoſcitur & intelligitur deus, & hoc dicatur figura expreſſa ſubſtantiæ dei. Vt autē ple-
nius adhuc intelligatur quomodo ſaluator figura eſt ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ eius, uta-
mur etiam exemplo, quod quamuis rem nō planè nec proprie ſignificet de qua agimus,
tamen ad hoc ſolum uideatur aſſumptum, quod exinaniens ſe filius qui erat in forma dei,
per ipſam ſui exinanitionem ſtudet nobis deitatis plenitudinē demonſtrare. Verbi cau-
ſa, ſi facta eſſet aliqua ſtatua talis quæ magnitudine ſui uniuerſum orbem terræ teneret, et
pro ſui immenſitate conſiderari à nullo poſſet: fieret autem alia ſtatua membrorū habitu
ac uultus lineamentis, ſpecie ac materia per omnia ſimilis abſq; magnitudinis immenſita
te, pro eo ut qui illam immēſam cōſiderare atq; intueri nō poſſunt, hāc uidentes illam ui-
diſſe cōſiderent, pro eo quod omnia membrorū & uultus lineamenta, uel ipſam ſpeciem
materiamq; ſimilitudine prorſus indiſcreta ſeruaret: tali quadā ſimilitudine exinaniens ſe
filius dei æqualitate patris, & uiam nobis cognitionis oſtendens, figura expreſſa ſubſtan-
tiæ eius efficit̄: ut qui in magnitudine deitatis ſuæ poſitam gloriā miræ lucis non potera-
mus aſpicere, per hoc quod nobis ſplendor efficit̄, intuendæ lucis diuinæ uiam per ſplen-
doris capiamus aſpectum. Comparatio ſanè de ſtatuis quaſi in rebus materialibus poſita,
ad nihil aliud recipitur, quàm ad hoc quod filius dei apparens in terris in humani corpo-
ris forma ex operū uirtute atq; ſimilitudine dei patris in ſe immenſam ac inuiſibilem ma-
gnitudinem deſignabat, per hoc quod dicebat ad diſcipulos ſuos: quia qui me uidet, ui-
det & patrem: & pater & ego unum ſumus. Quibus etiam illud ſimile intelligēdum eſt
quod ait: quia pater in me eſt, & ego in patre. Videamus nunc etiā illud qualiter ſentien-
dum eſt, quod in ſapientia Salomonis ſcriptum legimus, qui ita ait de ſapientia: quia ua-
por eſt quidam uirtutis dei, & aporrhœa omnipotentis gloriæ puriſſima, & ſplendor lu-
cis æternæ, & ſpeculum immaculatum inoperationis ſiue uirtutis dei, & imago bonita-
tis eius. Quæ ergo hic de eo definit, ex ſingulis quibuſq; certa quædā ineſſe ſapientiæ dei
deſignat: uirtutem nanq; dei nominat, & gloriam & lucem æternam, & inoperationem *Energiam*
& bonitatem. Ait autem ſapientiam uaporē eſſe non gloriæ omnipotentis, neq; æternæ
lucis, uerū nec inoperationis patris, nec bonitatis eius: neq; enim conueniens erat aliquē
horum aſcribi uaporem: ſed tum cum proprietate ait uirtutis dei uaporem eſſe ſapientiā.
Intelligenda eſt ergo uirtus dei qua omnia uiſibilia & inuiſibilia, & inſtituit et cōtinet &

gubernat, quæ ad omnia ſufficiens eſt, quorũ prouidentiam gerit, quibus uelut unita omnibus adeſt. Huius ergo totius uirtutis tantæ & tam immenſæ uapor, & (ut ita dicam) uigor ipſe in propria ſubſiſtentia effectus, quãuis ex ipſa uirtute uelut uoluntas ex mente procedat, tamen & ipſa uoluntas dei nihilominus dei uirtus efficitur. Virtus altera ita dictum eſt ſicut in euangelio. Alius eſt qui teſtimonium de me reddet pater. Et de ſpiritu ait: Mittam uobis alium paracletum. Efficitur igitur uirtus altera in ſua proprietate ſubſiſtens, ut ait ſermo ſcripturæ, uapor quidam primæ & ingenitæ uirtutis dei. Hoc quidem quod eſt intra ens, non eſt ante quando nõ fuerit. Si enim quis uoluerit dicere quaſi prius non extiterit, ſed poſtea ad ſubſiſtentiam uenerit, dicat cauſam quare qui eam ſubſiſtere fecit pater ante hoc non fecerit. Quod ſi aliquod ſemel initium dederit, quo initio uapor iſte ex dei uirtute proceſſerit, iterum interrogabimus quare non & ante illud quod dixit initium: & ita ſemper de anterioribus inquirentes, & uerbum interrogationis aſcendentes, peruenimus in illum intellectum, ut quomodo ſemper poterat & uolebat, nunquam uel decuit, uel cauſa aliqua exiſtere potuerit, ut non hoc quod uolebat ſemper habuerit. Ex quo oſtenditur ſemper fuiſſe uaporem iſtum uirtutis dei nullum habentem initiũ niſi ipſum deum, neq; decebat aliud eſſe initium niſi ipſum unde & eſt & naſcitur deum. Secundum Apoſtolum uero dicẽtem, quia Chriſtus dei uirtus: iam non ſolum uapor uirtutis dei, ſed uirtus ex uirtute dicẽda eſt. Videamus etiam de eo quod dictum eſt, quomodo aporrhœa eſt puriſsima gloriæ omnipotentis: & prius quidem cõſideremus quid eſt gloria omnipotentis dei, deinde etiam quid ſit eius aporrhœa ſentiemus. Quemadmodũ pater non poteſt eſſe quis ſi filius non ſit, neq; dominus quis eſſe poteſt ſine poſſeſsione, ita ne omnipotens quidem deus dici poteſt, ſi non ſint in quos exerceat poteſtatẽ: & ideo ut omnipotens oſtendatur deus omnia ſubſiſtere neceſſe eſt. Nam ſi quis eſt qui uelit uel ſe-

Lege caute cula aliqua, uel ſpacia tranſiſſe, uel quodcunq; aliud nominare uult, cũ nondum facta eſſent quæ facta ſunt: ſine dubio hoc oſtendet quod in illis ſeculis uel ſpacijs omnipotens non erat deus, & poſtmodũ omnipotens factus eſt, ex quo habere cœpit in quos ageret potentatum, & per hoc uidebitur perfectionem quãdam accepiſſe, & ex inferioribus ad meliora ueniſſe. Siquidẽ melius eſſe non dubitatur, eſſe eum omnipotentẽ, quàm non eſſe. Et quomodo nõ uidebitur abſurdũ, ut cum non haberet aliquid ex his deus quæ eum habere dignũ erat, poſtmodũ per profectum quendã in hoc uenerit ut haberet? Quod ſi factum nunquã eſt quando non omnipotens fuerit, neceſſario ſubſiſtere oportet etiam ea per quæ omnipotens dicitur, & ſemper habuit in quibus exercuerit potentatum, & quæ fuerint ab ipſo uel rege uel principe moderata: de quibus plenius in locis proprijs, in quibus de creaturis eius diſputandũ fuerit, differemus. Sed & nunc ſtrictim licet, tamen admonitionẽ neceſſariã puto, quomodo quidem quo nobis de ſapiẽtia agitatur, quemadmodum aporrhœa ſit ſapientia gloriç omnipotẽtis puriſsima, ne uideatur alicui interior eſſe in deo omnipotentis appellatio natiuitate ſapientiæ per quã pater uocatur, quomodo dicta eſt aporrhœa omnipotentis gloriç puriſsima ſapiẽtia quç eſt filius dei. Audiat qui hoc ita uult ſuſpicari, quod manifeſtiſsime ſcriptura pronunciat dicens, quia omnia in ſapiẽtia feciſti: & per euangeliũ docetur, quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: & intelligat ex hoc, quia non poteſt antiquius eſſe in deo omnipotentis appellatio quàm patris: per filium enim omnipotens eſt pater. Sed quomodo gloriã dixit eſſe omnipotentis, cuius gloriæ aporrhœa eſt ſapientia: hoc intelligi datur, quod etiã in omnipotentia gloriæ ſocietatem habeat ſapientia, per quã deus omnipotens dicitur. Per ſapientiam enim quæ eſt Chriſtus, tenet deus omnipotentatũ non ſolum dominantis auctoritate, uerumetiam ſubiectorum ſpontaneo famulatu. Vt autem unam & eandem omnipotentiam patris ac filij eſſe cognoſcas, ſicut unus atq; idem eſt cũ patre deus & dominus, audi hoc modo Ioannem in Apocalypſi dicentem: Hæc dicit dominus deus qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt omnipotens. Qui enim uenturus eſt omnipotẽs quis eſt alius niſi Chriſtus? Et ſicut nemo debet offendi cum deus ſit pater, quod etiam ſaluator eſt deus: ita & cum omnipotens deus pater, etiam nullus debet offendi quod etiam filius omnipotens dicitur. Hoc modo namq; uerũ erit illud quod ipſe dicit ad patrem, quia omnia mea tua ſunt, & omnia tua mea, & glorificatus ſum in eis. Si uero omnia quæ patris ſunt Chriſti ſunt, inter omnia uero quæ ſunt patris eſt etiam omnipotẽs, ſine dubio etiam unigenitus filius debet

debet eſſe omnipotens, ut omnia quæ habet pater etiã filius habeat. Et glorificatus ſum, inquit, in eis. In nomine enim Ieſu omne genu flectetur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum, et omnis lingua confitebitur, quia dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. Igitur aporrhoea gloriæ dei ſecundũ hoc quod omnipotens eſt, pura ac limpida ipſa ſapientia eſt dei glorificata tanquã aporrhoea omnipotentiæ uel gloriæ. Vt autẽ manifeſtius intelligatur quæ ſit gloria omnipotẽtiæ, etiam hoc addimus. Deus pater omnipotẽs eſt, eo quod potentatum omnium tenet, id eſt, cœli & terræ, ſolis & lunæ & ſtellarum, omniũq; quæ in ipſis ſunt. Horũ autem potentatum gerit per uerbum ſuum, quoniam in nomine Ieſu omne genu flectetur & cœleſtium & terreſtrium & infernorum, Et ſi omne genu flectitur Ieſu, ſine dubio Ieſus eſt cui ſubiecta ſunt omnia. Per ſapientiam nanq;, id eſt uerbo & ratione, non ui ac neceſsitate cuncta ſubiecta ſunt. Et ideo in eo ipſo quo obtinet omnia, gloria ſua eſt: & hæc eſt omnipotẽtiæ puriſsima & limpidiſsima gloria, cũ ratione & ſapientia, non ui ac neceſsitate, cũcta ſubiecta ſunt. Puriſsima uero ac limpidiſsima gloria ſapientię, ſatis cõuenienter dictum eſt ad diſtinctionẽ eius gloriæ, quę nõ pure, nec ſyncere gloria dicit̃. Omnis uero natura quæ cõuertibilis eſt & cõmutabilis, etiam ſi glorificat̃, glorificatur in operibus iuſtitię uel ſapientiæ per Ieſum ipſum, quod accidentẽ habet iuſtitiam, uel ſapientiã, & quod accidit etiã decidere poteſt: gloria tamẽ eius ſyncera ac limpidiſsima decidere nõ poteſt. Sapiẽtia uero dei quę eſt unigenitus filius eius, quoniã in omnibus incõuertibilis eſt & incõmutabilis, & ſubſtantiale in eo omne bonũ eſt, quod utiq; mutari atq; cõuerti nunquam poteſt, idcirco pura eius ac ſyncera gloria prædicatur. Tertio deus ſapientia eſt, & ſplendor lucis æternæ: cuius rei uirtutẽ iam in præcedentibus expoſuimus, cũ ſolis ſimilitudinem, & radiorũ eius ſplendorẽ introduximus, & pro uiribus noſtris oſtendimus quomodo hoc deberet intelligi. Addemus tamen etiam hoc unũ. Sempiternũ uel æternũ proprie dicitur quod neq; initium ut eſſet habuit, neq; ceſſare unquam poteſt eſſe. Quid autẽ hoc ſit, deſignatur apud Ioannem cũ dicit: Quoniam deus lux eſt. Splendor autẽ lucis eius ſapientia eſt, non ſolum ſecundum quod lux eſt, ſed & ſecundum id quod ſempiterna lux eſt, ita ut æternus, & æternitatis ſplendor ſit ſapientia ſua. Quod ſi integre intelligat̃, manifeſte declarat quia ſubſiſtẽtia filij ab ipſo patre deſcendit, ſed non temporaliter, neq; ab ullo alio initio, niſi (ut diximus) ab ipſo deo. Sed & ſpeculum immaculatũ ἀνεργείας, id eſt inoperationis, dei eſſe ſapiẽtia nominatur. Ergo inoperatio uirtutis quæ ſit, prius intelligenda eſt, quæ eſt uigor quidam (ut ita dixerim) per quæ inoperat̃ pater, uel cũ creat, uel cũ prouidet, uel cum iudicat, uel cum ſingula quæq; in tempore ſuo diſponit atq; diſpenſat. Sicut ergo in ſpeculo omnibus motibus atq; omnibus actibus, quibus is qui ſpeculũ intuetur mouet̃ uel agitur, his & ipſis etiã ea imago quẽ per ſpeculum deformat̃, actibus & motibus commouetur uel agitur, in nullo prorſus declinans: ita etiam ſapiẽtia de ſe uult intelligi, cũ ſpeculum immaculatũ æternæ uirtutis inoperationisq; nominat̃: ſicut & dominus Ieſus Chriſtus qui eſt ſapientia Dei, de ſeipſo pronunciat, dicens, quia opera quæ facit pater, hæc etiam filius facit ſimiliter. Et iterum dicit: quoniam non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi uiderit patrem faciẽtem. Quoniam ergo in nullo prorſus filius à patre uirtute operum immutat̃ ac differt, nec aliud eſt opus filij ꝙ patris, ſed unus atq; idem (ut ita dicam) etiam motus in omnibus eſt, idcirco ſpeculum eum immaculatũ nominauit, ut per hoc nulla omnino diſsimilitudo filij intelligatur ad patrem. Ea ſanè quæ ſecundũ ſimilitudinem uel unitionẽ diſcipuli ad magiſtrum à quibuſdam dicta ſunt, & quod in materia corporali ea à filio fiant, quæ à patre in ſubſtantijs ſpiritalibus prius fiunt deformata, conuenire quomodo poſſunt? cũ in euãgelio filius dicatur non ſimilia facere, ſed eadem ſimiliter facere? Supereſt quid ſit imago bonitatis eius inquirere: in quo eadem, ut opinor, intelligi conuenit quæ ſuperius de imagine ea quæ per ſpeculũ deformatur expreſsimus. Principalis nãq; bonitas ſine dubio ex qua filius natus, qui per omnia imago eſt patris, proculdubio etiam bonitatis eius conuenienter imago dicetur. Non enim alia aliqua ſecũda bonitas exiſtit in filium, præter eam quæ eſt à patre. Vnde & recte ipſe Saluator in euangelio dicit, quoniã nemo bonus niſi unus deus pater: quo ſcilicet per hoc intelligatur filius non eſſe alterius bonitatis, ſed illius ſolius quæ in patre eſt. Cuius recte imago appellatur, quia neq; aliunde eſt, niſi ex ipſa principali bonitate: ne altera bonitas ꝙ in patre, eſſe uideatur in filio: neq; aliqua diſsimili-

tudo, aut diſtantia bonitatis in filio eſt. Propter quod nõ debet uelut blaſphemię aliquod genus putari in eo quod dictũ eſt, Nemo bonus niſi unus deus pater: ut propterea putetur, uel Chriſtus, uel ſpiritus ſanctus negari quod bonus ſit: ſed ut ſuperius diximus, principalis bonitas in deo ſentienda eſt patre, ex quo & filius natus, & ſpiritus ſanctus procedens, ſine dubio bonitatis eius naturã in ſe retinent, quæ eſt in eo fonte de quo uel natus eſt filius, uel procedens ſpiritus ſanctus. Iam uero ſiqua alia bona in ſcripturis dicunt, uel angelus, uel homo, uel theſaurus, uel cor bonum, uel arbor bona, hæc omnia abuſiue dicunt, accidentalem non ſubſiſtentialem in ſe cõtinentia bonitatem. Multum autem eſt, & alterius uel operis uel temporis, congregare omnes filij dei appellationes: uerbi cauſa quomodo uel lumẽ uerũ eſt, uel oſtium eſt, uel iuſtitia, uel ſanctificatio, uel redemptio, & alia innumera, & quibus cauſis unumquodq; horũ nominetur, exponere. Sed contenti his de quibus ſuperius diſſeruimus, conſequenter reliqua perquiramus.

De Spiritu ſancto. Cap. III

Conſequens igit̃ eſt nunc, ut de ſpiritu ſancto q̃ poſſumus breuiter requiramus. Et omnes quidem qui quoquo modo prouidentiam eſſe ſentiũt, deum eſſe ingenitũ qui uniuerſa creauit atq; diſpoſuit, confitentur, eũq; poterẽtem uniuerſitatis agnoſcunt. Huic tamen eſſe filiũ non nos ſoli pronunciamus: quamuis ſatis hoc & mirũ & incredulũ uideat̃ ijs qui apud Græcos & Barbaros philoſophari uidentur: tamen à nonnullis etiã ipſorũ habita eius uidet̃ opinio, cum uerbo dei, uel ratione creata eſſe omnia confitent̃. Nos uero ſecundũ fidem doctrinæ eius, quã diuinitus aſpiratam pro certo habemus, eminẽtiorem diuinioreq; rationem de filio dei, nullius alterius poſſibilitatis eſſe credimus exponere, atq; in hominum cognitionem proferre, niſi eius ſolius ſcripturæ quæ à ſpiritu ſancto inſpirata eſt, id eſt euãgelicæ atq; apoſtolicæ, nec non legis ac prophetarũ, ſicut ipſe Chriſtus aſſeruit. De ſubſiſtentia uero ſpiritus ſancti ne ſuſpitionem quidẽ ullam habere quis potuit, præter eos qui in lege & prophetis uerſati ſunt, uel eos qui ſe Chriſto credere profitent̃. Nam de deo quidẽ patre quamuis quidem proloqui nemo ualeat, tamen poſſibile eſt intellectum aliquem capi ex occaſione uiſibilium creaturarum ex his quæ humana mens naturaliter ſentit: inſuper etiam de ſcripturis ſanctis cõfirmari poſſibile eſt. Sed & de filio dei, quãuis nemo nouerit filiũ niſi pater, tamẽ ex diuinis ſcripturis etiam de ipſo qualiter ſentiri debeat mens humana format̃, & non ſolum ex nouo, ſed etiã ex ueteri teſtamẽto, per ea quæ à ſanctis geſta ad Chriſtũ figuraliter referunt̃, ex quibus aduerti uel diuina eius natura, uel humana quę ab eo aſſumpta eſt poteſt. De ſpiritu uero ſancto, quod ſit, multę nos ſcripturę docuerũt, ſicut Dauid in quinquageſimo Pſalmo dicit: Et ſpiritũ ſanctũ tuum ne auferas à me. Et in Daniele dicit̃, Spiritus ſanctus qui eſt in te. In nouo uero teſtamento abũdantius teſtimonijs edocemur, cũ ſpiritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendiſſe deſcribit̃, & cum ipſe dominus inſufflauit in apoſtolos poſt reſurrectionẽ, dicens: Accipite ſpiritũ ſanctum. Et ad Mariam ab angelo dicit̃: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Paulus uero dicit, quia nemo poteſt dicere dominus Ieſus niſi in ſpiritu ſancto. Et in actibus apoſtolorũ per impoſitionem manuum apoſtolicarũ ſpiritus ſanctus dabatur in baptiſmo. Ex quibus omnibus didicimus tãtæ eſſe autoritatis & dignitatis ſubſtantiã ſpiritus ſancti, ut ſalutaris baptiſmus nõ aliter niſi excellentiſſimæ omnitrinitatis autoritate, id eſt patris, & filij, & ſpiritus ſancti cognominatione cõpleatur, & ingenito deo patri, & unigenito eius filio nomẽ quoq; ſpiritus ſancti copulet̃. Quis ergo nõ obſtupeſcat quãta maieſtas ſit ſpiritus ſancti, cũ eum qui dixerit uerbũ in filium hominis, audiat ſperare ueniam poſſe: eũ uero qui in ſpiritum ſanctũ blaſphemauerit ueniam non habere neq; in præſenti ſeculo, neq; in futuro.

Quod autẽ à deo uniuerſa creata ſunt, nec ſit ulla creatura quæ nõ ab eo hoc ipſum ut eſſet acceperit, ex multis ſcripturæ aſſertionibus comprobat̃, repudiatis atq; depulſis
Hyle his quę à quibuſdã falſo p̃hibent̃, uel de materia deo coęterna, uel de ingenitis animabus, quibus tam ſubſiſtendi naturã, q̃ uitæ qualitatẽ atq; ordinem à deo inſitũ uolũt. Nam & in eo libello qui Paſtoralis dicitur, de angeli poſitione, quẽ Hermes cõſcripſit, ita refert̃.
Apocrypha Primo omnium crede, quia unus eſt deus qui omnia creauit atq; cõpoſuit: qui cum nihil eſſet prius, fecit omnia: qui eſt omnia capiens, ipſe uero à nemine capit̃. Sed & in Enoch

libro his ſimilia deſcribuntur. Veruntamen uſq; ad præſens nullum ſermonem in ſcriptis ſanctis inuenire potuimus per quē ſpiritus ſanctus factura eſſe uel creatura diceretur, ne eo quidem modo quo de ſapientia referre Salomonē ſupra edocuimus, uel quo de uita, uel uerbo, alijſq; appellationibus filij dei intelligenda eſſe tractauimus. Spiritus igitur dei qui ſuper aquas ferebatur, ſicut ſcriptū eſt, in principio facturæ mūdi, puto quod nō ſit alius ꝗ ſpiritus ſanctus, ſecundū quod ego intelligere poſſum, ſicut & cum ipſa loca exponerem oſtendimus, non tamen ſecundū hiſtoriam, ſed ſecundū intelligētiam ſpiritualem.

Quidam ſane ex prædeceſſoribus noſtris in nouo teſtamēto obſeruant, ꝙ ſicubi ſpiritus nominatᷓ ſine adiectione ea quæ aſsignet qualis ſit ſpiritus, de ſancto ſpiritu deberet intelligi, utputa, Fructus autē ſpiritus eſt charitas, gaudium, & pax & cætera. Item & ibi: Cū cœperitis ſpiritu, nunc carne perficimini. Nos uero etiā in ueteri teſtamēto putamus diſtinctionē iſtam poſſe ſeruari, ſicut cum dicit, Qui dat ſpiritū populo qui eſt ſuper terram, & ſpiritū his qui calcant eam. Sine dubio enim omnis qui calcat terrā, id eſt terrena & corporalia, particeps eſt à deo eum accipiens. Dicebat aūt, & Hebræus magiſter, quod duo illa Seraphim quæ in Eſaia ſenis alis deſcribuntᷓ clamantia adinuicē, & dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus Sabaoth: de unigenito filio dei, & de ſpiritu ſancto eſſent intelligenda. Nos uero putamus etiam illud quod in cantico Abacuc dictum eſt: In medio uel duorū animalium, uel duarum uitarum cognoſceris, de Chriſto, et de ſpiritu ſancto ſentiri debere. Omnis enim ſapientia de patre reuelante filio in ſpiritu ſancto cognoſcitur, ut ambo quæ ſecundū hoc uel animantia, uel uitæ dicuntᷓ, cauſa ſapientiæ dei patris exiſtant. Sicut enim de filio dicitur quia nemo nouit patrē niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare: hæc eadem etiā de ſpiritu ſancto dicit apoſtolus cū ait, Nobis autem reuelauit deus per ſpiritū ſanctum: Spiritus enim omnia ſcrutatᷓ etiā alta dei. Sed & rurſus in euangelio de diuinis profundioribus, diſcipulis cōmemorans Saluator quæ nondū capere poterāt diſcipuli ſui, ita ait ad diſcipulos: Adhuc multa habeo quę uobis edicam, ſed non poteſtis portare modo: cum autē uenerit paraclitus, id eſt cōſolator ſpiritus ſanctus, ille uos docebit omnia, & cōmonebit omnia quæ dixi uobis. Et ita ſciendū eſt quod ſicut filius qui ſolus cognoſcit patrem, reuelat cui uult: ita ſpiritus ſanctus qui ſolus ſcrutatᷓ etiam alta dei, reuelat cui uult. Spiritus enim ubi uult ſpirat. Neq; enim putandum eſt quod etiā ſpiritus filio reuelante cognoſcit. Si enim reuelante filio cognoſcit patrem ſpiritus ſanctus, ergo ex ignorantia ad ſcientiā uenit: quod utiq; & impiū pariter & ſtultum eſt, ſpiritū ſanctum confiteri, & ignorantiā ei aſcribere. Non enim cum aliud aliquid eſſet antequā ſpiritus ſanctus, per profectū uenit in hoc ut eſſet ſpiritus ſanctus: ut quis audeat dicere, quia tūc quidem cū nondum eſſet ſanctus ignorabat patrē, poſtea uero ꝗ recepit ſcientiā etiam ſpiritus ſanctus effectus eſt. quod ſi eſſet, nunquā utiq; in unitate trinitatis, id eſt dei patris inconuertibilis & filij eius etiā ipſe ſpiritus ſanctus haberetur, niſi quia & ipſe ſemper erat ſpiritus ſanctus. Hoc ſane quod dicimus, uel ſemper erat, uel ſi quod aliud tale temporalis ſignificationis nomen adducimus, ſimpliciter & cū uenia accipiendum eſt: quoniam nominū quidem horū ſignificationes temporales ſunt, ea autē de quibus loquimur tractu quidem ſermonis temporaliter nominantur, natura autem ſui omnem intelligentiam ſenſus temporalis excedūt. Rectū tamen uidetur inquirere quid cauſæ ſit, quod qui regeneratur per deum in ſalutē, opus habet & patre, & filio & ſpiritu ſancto. De quibus diſcutientes ſine dubio neceſſariū erit ut operationem ſpecialem ſpiritus ſancti, & ſpecialem patris ac filij deſcribamus. Arbitror ergo operationē quidē patris & filij tam in ſanctis, ꝗ in peccatoribus, in hominibus rationabilibus, & in mutis animalibus, ſed & in his quæ ſine anima ſunt, et in omnibus omnino quę ſunt. Operationē uero ſpiritus ſancti nequaq; prorſus incidere uel in ea quę ſine anima ſunt, uel in ea quę animātia quidem, ſed muta ſunt: uel in illis quidē inueniri qui rationabiles quidē ſunt ſed in malitia poſiti, nec omnino ad meliora conuerſi. In illis ſolis arbitror eſſe opus ſpiritus ſancti qui iam ſe ad meliora conuertūt, & per uias Chriſti Ieſu incedūt, id eſt ſunt in bonis actibus, & in deo permanent. Quia quæ operatio patris, & filij, & in ſanctis, & in peccatoribus ſit, manifeſtatur ex eo quod rationabiles omnes qui ſunt, uerbi dei, id eſt rationis participes ſunt, & per hoc uelut quædā ſemina inſita ſibi gerūt ſapientiæ & iuſtitię quod eſt Chriſtus. Ex eo autem qui uere eſt, qui dixit per Moyſen: Ego ſum qui ſum, omnia quę-

cunq; ſunt participant: Quæ participatio dei patris peruenit in omnes tam iuſtos q̃ peccatores, & rationabiles atq; irrationabiles, & in omnia omnino quæ ſunt. Oſtendit ſanè & apoſtolus Paulus ꝙ omnes habeant participiũ Chriſti, dicens. Ne dixeris in corde tuo quis aſcendit in cœlum? id eſt Chriſtũ deducere: aut quis deſcẽdit in abyſſum? id eſt Chriſtum à mortuis reuocare. Sed quid dicit ſcriptura? Prope eſt uerbum in ore tuo, & in corde tuo. Ex quo in corde omnium ſignificat eſſe Chriſtũ ſecũdum id quod uerbum uel ratio eſt, cuius participatione rationabiles ſunt. Sed & illud quod in euangelio dictum eſt, Niſi ueniſſem, et locutus fuiſſem eis, peccatũ non haberent, nunc autẽ excuſationẽ non habent de peccato ſuo: his qui rationem norunt, uſq; ad quod tempus peccatũ homo nõ habeat, & ex qua ætate obnoxius peccaro ſit, manifeſtũ eſt & patet quomodo ex participatione uerbi uel tationis homines peccatũ habere dicũtur: uidelicet ex quo intellectus atq; ſciẽtiæ capacibus effectis iam eis boni uel mali diſcretionem ratio intrinſecus inſerta ſuggeſſerit: et cũ ſcire iam cœperint quid ſit malum, ſi faciũt illud peccato efficiunt obnoxij: & hoc eſt quod dicit, qui excuſationẽ non habent de peccato ſuo, ex quo eis diuinus ſermo uel ratio oſtendere cœpit corde diſcretionem boni & mali, & per hanc debeant refugere & cauere quod malum eſt: quia ſcienti bonũ & non facienti, peccatum eſt illi.

Item quod omnes homines non ſunt extra cõmunionem dei, hoc modo euangelium docet, dicẽte Saluatore: Regnũ dei cum obſeruatione nõ uenit: neq; dicent, ecce hic, aut ibi: ſed regnũ dei intra uos eſt. Sed & illud uidendũ eſt ne forte idẽ ſignificet quod in Geneſi ſcriprũ eſt cum ait: Et inſufflauit in faciem eius ſpiraculũ uitæ, & factus eſt homo in animam uiuentẽ. Quod ſi generaliter eſt in omnes homines, habent participiũ dei. Si uero hoc de ſpiritu dei dictũ intelligẽdum eſt, quomodo & Adam prophetaſſe de nõnullis inuenitur, ergo iam non generalirer, ſed ſanctis quibuſq; datũ accipi poteſt. Deniq; etiam diluuij tempore cũ omnis caro corrupiſſet uiam ſuam, iam de illis ranquã de indignis & peccatoribus ſcriptũ eſt dixiſſe deum, Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis in ęternũ, ꝓpterea quod caro ſunt. In quo manifeſte oſtendit̃, quod ab indignis quibuſq; auferẽ ſpiritus dei. In Pſalmo quoq; ſcribit̃: Auferes ſpiritũ eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertent̃. Emittes ſpiritũ tuũ & creabunt̃, & renouabis faciẽ terræ. Quod & manifeſte de ſpiritu ſancto deſignat̃, qui ablatis atq; extinctis peccatorib. & indignis, ipſe ſibi nouum populũ creet, & renouet faciem terræ, cum per gratiã ſpiritus deponentes ueterem hominẽ cum actibus ſuis, in nouitate uitæ cœperint ambulare. Et ideo de eo competenter dicitur, quia nõ in omnibus, neq; in his quæ caro ſunt, ſed quorum tetra renouata fuerit ſpiritus ſanctus habitabit. Deniq; idcirco per impoſitionem manuum apoſtolorum poſt baptiſmum gratia & reuelatio ſancti ſpiritus tradebatur. Sed & Saluator noſter poſt reſurrectionẽ cum uetera iam trãſiſſent, & facta fuiſſent omnia noua (nouus ipſe homo & primogenitus ex mortuis renouat̃ quoq; per fidem ſuæ reſurrectionis) apoſtolis ait: Accipite ſpiritum ſanctum. Hoc eſt nimirum quod & ipſe Saluator dominus in euangelio deſignabat, cum nouum uinum in utres nouos mitti poſſe et in ueteres denegabat, ſed iubebat utres fieri nouos, id eſt homines in nouitate uitæ ambulare, ut uinum nouum, id eſt ſpiritus ſancti gratię ſuſciperẽt nouitatẽ. Hoc ergo pacto operatio uirtutis dei patris, et filij indiſcrete ſuper omnem pertendit̃ creaturã: ſpiritus ſancti uero participationẽ à ſanctis tantummodo haberi inuenimus. Propter quod dicit̃, Nemo poteſt dicere dominum Ieſum niſi in ſpiritu ſancto. Et uix aliquãdo ipſi angeli digni habent̃ audire: Accipietis uirtutẽ ſuperuenientis ſpiritus ſancti in uos. Propter quod & cõſequens puto, quia qui peccauerit quidem in filium hominis uenia dignus eſt: pro eo quod is qui uerbi dei rationis eſt particeps, ſi deſinat rationabiliter uiuere, uidet̃ in ignorantiã & ſtulticiam decidiſſe, & proprer hoc ueniam promereri: Qui autẽ dignus iam habitus eſt ſancti ſpiritus participatione, & retro fuerit conuerſus, hic re ipſa & opere blaſphemaſſe dicitur in ſpiritum ſanctum. Sanè ne quis exiſtimet nos ex eo quod diximus ſpiritum ſanctum ſolis ſanctis præſtari, patris uero & filij beneficia uel inoperationes peruenire ad bonos & malos, iuſtos & iniuſtos: prætuliſſe per hoc patri & filio ſpiritum ſanctum, uel maiorem eius per hoc aſſerere dignitatem: quod utique ualde inconſequens eſt. Proprietatem nanq; gratiæ eius operiſq; deſcripſimus. Porrò autem nihil in trinitate maius minúſue dicendum eſt, cum unius diuinitatis fons uerbo ac ratione ſua

teneat uniuerſa, ſpiritu uero oris ſui quę digna ſunt ſanctificatiōe ſanctificet, ſicut in pſalmo ſcriptum eſt: Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum.

Eſt etiam quædam inoperatio dei patris præcipua præter illam quam om̄ibus ut eſſent naturaliter præſtitit. Eſt & domini Ieſu Chriſti præcipuum quoddam miniſterium in eos quibus naturaliter ut rationabiles ſint confert, per quod ad hæc quæ ſunt, præſtatur eis ut bene ſint. Eſt & alia quoq; etiam ſpiritus ſancti gratia quæ dignis præſtat, miniſtrata quidem per Chriſtum, inoperata autem à patre ſecundum meritum eorum qui capaces efficiuntur. Quod manifeſtiſſime indicat apoſtolus Paulus, unam eandemq; uirtutem trinitatis exponens in eo cum dicit: Diuiſiones ſunt donorum, uel donationū, idem autem ſpiritus: & diuiſiones ſunt miniſteriorum, idem autem dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem autem deus qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ſecundum id quod expedit. Ex quo manifeſtiſſime deſignatur quod nulla eſt in trinitate diſcretio, ſed hoc quod donum ſpiritus dei miniſtratur per filium, & inoperatur per deum patrem. Omnia autem operatur unus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout uult. His igitur de unitate patris, & filij, & ſpiritus ſancti proteſtatis, redeamus nūc ad eum ordinem quem diſſerere cœperamus. Deus pater omnibus præſtat ut ſint: participatio uero Chriſti ſecundū id quod uerbum uel ratio eſt, facit ea eſſe rationabilia. Ex quo conſequens eſt ea uel laude digna eſſe, uel culpa, quia uirtutis & malitiæ ſunt capacia. Propter hoc conſequenter adeſt etiam gratia ſpiritus ſancti, ut ea quæ ſubſtantialiter ſancta non ſunt participatione ipſius ſancta efficiantur. Cum ergo primo ut ſint, habeant ex deo patre, ſecundo ut rationabilia ſint, habeāt ex uerbo, tertio ut ſint ſancta, habeant ex ſpiritu ſancto: rurſum Chriſti, ſecundū hoc quod iuſtitia dei eſt, capacia efficiuntur ea quę iam ſanctificata ante fuerint per ſpiritum ſanctum: & qui in hunc gradum proficere meruerint per ſanctificationem ſpiritus ſancti, conſequentur nihilominus donum ſapientiæ ſecundum uirtutem & inoperationem ſpiritus dei. Et hoc puto Paulum dicere cum ait, quibuſdam dari ſermonem ſapientiæ, alijs ſermonem ſcientiæ ſecūdum eundem ſpiritum. Et deſignans unamquamq; diſcretionem donorum, refert omnia ad uniuerſitatis fontem, et dicit: Diuiſiones ſunt inoperationum, ſed unus deus qui operatur omnia in omnibus. Vnde & inoperatio patris quæ præſtat omnibus, clarior ac magnificentior inuenitur, cum unuſquiſq; per participationem Chriſti ſecundum id quod ſapientia eſt, & ſecundum id quod ſcientia eſt, & ſanctificatio eſt, proficit, & in altiores profectuū gradus uenit: & per hoc quod participatione ſancti ſpiritus factus eſt quis purior, atq; ſyncerior, effectus dignos recipit ſapientiæ, ac ſcientiæ gratiam, ut depulſis omnibus, expurgatiſq; pollutionis atq; ignorantiæ maculis tantum profectum ſynceritatis ac pietatis accipiat: ut hoc quod accepit à deo ut eſſet, tale ſit quale deo dignum eſt, eo qui ut eſſet pure pręſtiterit ac perfecte, ut tam dignum ſit id quod eſt, quàm eſt ille qui id eſſe fecit. Ita namq; & uirtutem ſemper atq; in æternum manere perciperet à deo qui talis eſt, qualem eſſe uoluit ille qui fecit. Quod ut accidat, atq; indeſinenter atq; inſeparabiliter adſint, & qui eſt, & ea quæ ab ipſo facta ſunt, ſapere id opus eſt inſtruere, atq; erudire ea, & ad perfectionē perducere ex ſpiritus ſancti confirmatione, atq; indeſinenti ſanctificatione per quam ſolum deum capere poſſunt. Ita ergo indeſinenti erga nos opera patris, & filij, & ſpiritus ſancti per ſingulos quoſq; profectuum gradus inſtaurato corde uix forte aliquando intueri poſſumus ſanctam ac beatam uitam: in qua cum poſt agones multos in eam peruenire potuerit, ita perdurare debemus ut nulla utiq; nos boni illius ſatietas capiat: ſed quāto magis de illa beatitudine percipimus, tanto magis in nobis uel dilatentur eius deſideria, uel augeantur, dum ſemper ardentius patrem, & filium, ac ſpiritum ſanctum, uel capimus, uel tenemus. Si autem aliquando ſatietas cepit aliquem ex his qui in ſummo perfectoq; conſtiterint gradu, non arbitror quòd ad ſubitum quis euacuetur, ac decidat: ſed paulatim, & per partes defluere eum neceſſe eſt: ita ut fieri poſſit interdum, ut ſi breuis aliquis lapſus acciderit, & citò reſipiſcat, atq; in ſe reuertatur, non penitus ruere, ſed reuocare pedem, & redire ad ſtatum ſuum, & rurſum ſtatuere poſſit id quod per negligentiam fuerat lapſum.

De diminutione uel lapſu. Cap. IIII.

VT autem iſtam diminutionẽ, uel lapſum eorum qui ſe negligentius egerunt oſtendamus, & ſimilitudine alicuius exempli uti non uidetur abſurdũ. Igitur ſi ſit aliquis qui peritia uel arte (uerbi gratia) geometriæ, uel medicinæ, paulatim fuerit imbutus uſquequo uenerit ad perfectũ, multo ſcilicet tempore inſtitutionibus atq; exercitijs ſemetipſum informans ut ad integrũ ſupradictę artis aſſumeret diſciplinam: huic nunquam profecto accidere poterit, ut cum peritus dormierit, euigilet imperitus. Nec enim ea quæ per læſionem aliquam uel debilitatem accidunt, in medium adducere aut cõmemorare nos conuenit. Neq; enim ſimilitudini propoſitæ exemploq; conueniunt. Secundum ergo id quod propoſuimus, geometres ille, uel medicus donec exercet ſe in meditationibus artis ſuæ, & rationabilibus inſtitutis, permanet apud eum etiam ſcientia diſciplinæ. Si uero diſsimulet ab exercitijs, & negligat ab induſtria, paulatim primo per negligentiã pauca excidunt, tum deinde etiam plura, & ita per multum abeunt omnia in obliuionem, atq; uniuerſa ex memoria penitus abolentur. Poteſt ſanè fieri, ut cum decidere ab initio cœpit, et parua adhuc corrumpi negligentia, ſi reſuſcitetur, & citius in ſemetipſum reuertatur, repetat ea quæ adhuc nuper amiſſa ſunt, & recolat ea quę ab eo fuerant tenui abolitione ſublata. Transferamus nunc hoc ad eos qui ſe dei ſcientiæ ac ſapientiæ dederunt, cuius conditio atq; induſtria incomparabilibus omnino reliquas diſciplinas ſupereminet modis, ſecundũ propoſitæ ſimilitudinis formam: uel quæ ſit aſſumptio ſcientiæ, uel quæ ſit eius abolitio contemplemur: maxime cum audiamus ab Apoſtolo, cum de perfectis dicitur, quod facie ad faciem gloriam domini ab interioribus reuelationibus ſpeculabuntur. Verum nos uolentes diuina in nos beneficia demonſtrare, quæ nobis per patrem & filium & ſpiritũ ſanctum præbentur, quę trinitas totius eſt ſanctitatis fons, exceſſu quodam etiam hoc dicimus, & ſermonem de anima qui inciderat ſtrictim licet contingendum putauimus, uicinum ut puta locum de natura rationabili diſſerẽtes. Opportunius tamen in loco proprio de omni rationabili natura quæ in tria genera ſpecieſq; diſtinguitur, deo nobis per Ieſum Chriſtum & ſanctum ſpiritum concedente, diſputabimus.

De rationalibus naturis. Cap. V.

POſt eam diſſertionem quam de patre, & filio, & ſpiritu ſancto quantum ualuimus, breuiter digeſsimus, cõſequens eſt etiam de naturis rationabilibus, ac de ſpeciebus earum, & ordinibus, uel officijs tam ſanctarũ quàm etiam malignarum uirtutũ, ſed & de his qui inter has bonas & malas medij quidã ſint, & ut hic in agone atq; in certamine poſiti, pauca diſſerere, (quampluri ma namq; in ſanctis ſcripturis inueniemus) ordinum quorundã atq; officiorum tam ſanctorum quàm etiam contrariorũ nomina prius proponentes. Tunc deinde quid ſibi uelit horum ſignificatio, pro uirilibus noſtris diſcutere pertentabimus. Sunt quidam ſancti angeli dei, quos Paulus miniſteriales ſpiritus appellat, ad miniſteriũ deſtinatos, propter eos qui hæreditatem capiunt in ſalutem. Apud ipſum quoq; ſanctum Paulum inue-
Thronos nimus, neſcio unde ſumentem, cognominantem tamen quaſdam ſedes & dominationes, & principatus, & poteſtates: & poſt enumerationem horum, uelut alia adhuc quædam rationabilia officia atq; ordines eſſe ſentiens præter eos quos ſuprà dixerit, ait de Saluatore: Qui eſt ſuper omnem principatum, & poteſtatem, & uirtutem, & dominationem, et omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro. Ex quo uidelicet oſtendit eſſe quædam præter hæc quæ cõmemorauit, quæ nominentur quidem in hoc ſeculo, non tamen ab ipſo enumerata fuerint, forte nec ab alio aliquo intellecta: eſſe uero alia quæ in hoc ſeculo quidem non nominentur, tamen nominabuntur.

Tunc deinde ſciendum eſt, quia omne quod rationabile eſt, & ratio in terminos ſtatutaq; declinat, ſine dubio per præuaricationem recti iuſtiq; efficitur in peccato. Eſt ergo omnis creatura rationabilis laudis & culpæ capax. Laudis, ſi ſecundũ rationem quam in ſe habet, ad meliora proficiat. Culpę, ſi rationem recti, tenoremq; declinet, propter quod recte etiã pœnis & ſupplicijs ſubiacet. Quod etiã de ipſo diabolo, & his qui cum ipſo ſunt, & dicuntur eius angeli, ſciendũ eſt. Exponendæ tamen ſunt etiam appellationes eorum,

ut ſcia

ut ſciamus quę ſint iſta de quibus ſermo nobis mouendus eſt. Diaboli igitur nomen & Sa
tanæ, & maligni in multis ſcripturę locis deſignatur, qui & inimicus Dei eſſe deſcribitur.
Necnon & quidam angeli diaboli nominantur, ſed & principes mundi huius, qui utrum
ipſe ſit diabolus, an alius quis, nondũ manifeſte declaratũ eſt. Principes quoq; huius mun
di quidem dicuntur ſapientiã quandam habentes quæ deſtruetur: ſed utrum iſti ſunt prin
cipes illi qui ſunt principatus aduerſus quos nobis eſt colluctatio, an alij ſunt, nõ facile mi
hi ab aliquo pronunciandũ uidetur. Poſt principatus autem & poteſtates quædam nomi
nantur aduerſus quas colluctatio nobis eſt, & agon gerit̃: ſcilicet aduerſus principes mun
di & rectores tenebrarũ harum: quæ etiam ſpiritalia malitiæ in cœleſtibus ab ipſo Paulo
nominant̃. Quid autem dicendũ eſt etiam de ſpiritibus malignis, & dæmonibus immun
dis qui in euãgelijs nominant̃? Tum deinde, appellant̃ quædam enim ſimili nomine cœle
ſtia. Sed quæ dicũtur genu flectere, uel eſſe flexura in nomine Ieſu, ſed & terreſtria &
inferna quæ per ordinẽ Paulus enumerat, in loco ſanè in quo de rationalibus naturis diſſe
remus, reticere non cõuenit, cum de nobis quidem hominibus qui utiq; rationabile ani-
mal eſſe dicimur, pertractabimus. Sed ne illud quidẽ ocioſe prætereundũ eſt, quòd etiam
de nobis ipſis hominibus diuerſi quidẽ ordines nominant̃, cum dicitur: Pars domini po-
pulus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſrael. Pars autem angelorũ dicuntur cæteræ
nationes: quoniã quidem cum diuideret excelſus gentes, & diſpergeret filios Adam, ſta-
tuit fines gentium ſecundũ numerum angelorũ dei. Et idcirco cum cęteris irrationalibus
naturis etiã humanæ animæ ratio peruidenda eſt. Igitur tot & tantis ordinum officio-
rumq; nominib. cognominatis, quibus certũ eſt ſubeſſe ſubſtãtias, requirendũ eſt utrum
conditor & creator omniũ deus, quoſdam quidem ex his ita fecerit ſanctos ac beatos, ut
nihil poſsint recipere omnino contrariũ: & quoſdam ita fecerit, ut poſsint tam uirtutis quã
malitiæ eſſe capaces: aut ſi putandum eſt quod alios ita fecerit, ut omnino incapaces ſint
ad uirtutem, & alios maliciam quidem nequaquã poſſe recipere, ſolummodo autem poſ-
ſe in beatitudine permanere: alios uero tales qui poſsint utraq; recipere. Vt autẽ ex
ipſis nominibus prima nobis inquiſitio moueatur, conſideremus ſi ſancti angeli ex quo
ſunt, ſemper ſancti fuerunt, & ſancti ſunt, ſanctiq; erunt, & neq; receperunt unquam, ne-
que recipere potuerunt peccati locum. Tum deinde etiam hi qui ſancti principatus
appellantur, conſideremus ſi ſtatim ut creati à deo ſunt, principatũ exercere cœperunt in
aliquos qui eis eſſent ſubiecti. Similiter autem & quæ appellãtur poteſtates, utrum
tales & in hoc ipſum creatæ ſunt ut exercerent poteſtatẽ, an meritum aliquod iſtud eſt &
præmium uirtutis, per quod ad poteſtatẽ iſtam dignitatemq; uenerunt. Necnon & hi qui
throni dicunt̃, uel ſedes: an iſtam beatitudinis ſedem ſtabilitatẽq; ſimul cum ſubſtãtiæ ſuę
prolatione meruerint, an ex uoluntate ſola hæc poſsideant creatoris. Vel quæ appellant̃
dominationes, hæ ſi quod dominantur, non per facti ſui meritum eis fuerit additũ, ſed de
conditionis prærogatiua donatũ ſit, & ideo ſit ab eis inſeparabile quodãmodo, ac natura-
le. Quod utiq; ſi ita recipiamus, ut putent̃ ſancti angeli, & ſanctæ poteſtates, & beatæ ſe-
des, glorioſæq; uirtutes, & magnificæ dominationes ſubſtãrialiter poteſtates iſtas ac digni
tates gloriaſq; poſsidere: conſequens ſine dubio uidebit̃ etiam ea quæ in cõtrarijs officijs
nominata ſunt, ad hunc modũ intelligi debere: ut principatus illi aduerſus quos nobis eſt
colluctatio, illud ipſum obluctans ac reſiſtens omni bono propoſitũ, non poſtmodũ rece-
piſſe declinantes à bono per arbitrij libertatẽ, ſed cum ipſis ſimul ſubſtantialiter extitiſſe:
ſimiliter etiam poteſtates & uirtutes, nec eſſe in eis minorẽ ſubſtantia ſua malitiã poſterio
rem. Illos quoq; mũdi tenebrarũ rectores, & principes appellauit, eo quod principatus, &
qui obtinent tenebras, nõ ex peruerſitate propoſiti, ſed ex cõditionis neceſsitate dicunt̃
deſcendere. Eadem quoq; de ſpiritalibus nequitiæ, & de ſpiritibus malignis, & dæmonib.
immundis cõſequentiæ ipſius ratio coget intelligi. Quod ſi id de malis, contrarijsq; uirtu
tibus intelligi uidetur abſurdũ, ſicut certe abſurdum eſt, ut cauſa malitiæ ipſarũ remota ab
arbitrij ſui propoſito conditori earũ neceſſario aſcribat̃: quomodo non etiã de bonis ſan-
ctiſq; uirtutibus cogimur ſimilia cõfiteri, id eſt quia nõ ſubſtantiale ſit in ipſis bonũ, quod
utiq; in ſolo Chriſto et in ſpiritu ſancto euidẽter eſſe oſtendimus, ſine dubio utiq; & in pa
tre. Non enim trinitatis natura habere aliquid cõpoſitionis oſtenſa eſt, ut hęc ei cõſequen
ter uideantur accidere. Vnde ſupereſt ut omnis creatura ſui operis, ſuorumq; motuum

fuerit

fuerit, quod uirtutes iſtæ quæ uel principatum agere in alijs, uel poteſtatem exercere, uel
dominationem uideantur, ex merito, & non per cònditionis prærogatiuã prælatæ ſint et
ſuperpoſitæ his quibus præeſſe, uel in quos poteſtatem exercere dicuntur. Sed ne de tan-
tis ac tam difficilibus rebus cõſequentiæ ſolius ratione inuitati uideamur aſſerere, atq; ex
coniecturis tantũmodo in aſſenſum cogere auditores, uideamus ſiquid etiam de ſcriptu-
ris ſanctis poſſumus aſſertionis aſſumere, quarum autoritate hæc credibilius aſtruãtur. Et
primum quidem de malis uirtutibus quid ſancta ſcriptura contineat, proferamus, tum de
inde etiam de cęteris inueſtigabimus, ſecundũ quod dominus nos fuerit illuminare digna
tus, ut in rebus tam difficilibus quid magis ueritati ſit proximum, uel quid ſecundum pie-
tatis regulam opinandũ ſit, conſequamur. Inuenimus namq; in Ezechiele prophe-
ta duas quaſdam prophetias ſcriptas eſſe ad principem Tyri, quarum prima fortaiſſe uide-
bitur alicui antequã audiat & ſecundam, dici de homine aliquo qui princeps fuerit Tyrio
rum. Et ideo nos interim nihil de prima illa ſumemus: Secunda uero quoniã euidentiſsi-
me talis eſt, ut nihil prorſus de homine, ſed de uirtute aliqua ſuperiori intelligi debeat, quę
delapſa fuerit à ſuperioribus ad inferiores, et ad deteriora deiecta, ex ipſa deferemus exem
plum: ex quo manifeſtiſsime demonſtretur contrarias iſtas magnasq; uirtutes non natura
tales eſſe conditas, uel creatas, ſed de melioribus ueniſſe in peius, atq; in deterius eſſe con
uerſas: beatas quoq; illas uirtutes non eſſe talis naturæ quæ contrariũ recipere non poſsit
ſi uelit, ac negligat, & ſtatus ſui beatitudinem non omni cautela cuſtodiat. Si enim is qui
dicitur princeps Tyri, refertur quia inter ſanctos erat, & immaculatus erat, & in paradiſo
dei conſtitutus, corona quoq; decoris & plenitudinis exornatus, is qui talis erat quomo-
do aliquo ſanctorum inferior putandus eſt? Corona enim decoris & pulchritudinis ipſe
fuiſſe, & in paradiſo dei ambulaſſe immaculatus deſcribitur: & quomodo ab aliquo puta-
ri ſolet quòd iſte talis non unus fuerit de illis ſanctis beatisq; uirtutibus, quas utiq; in beati
tudine poſitas, non alio ꝙ tali honore præditas eſſe credendũ eſt? Sed uideamus tan
dem quid etiam ipſa prophetica uerba nos doceant. Et factus eſt, inquit, ſermo domini ad
me, dicens: Fili hominis accipe lamentũ ſuper principem Tyri, & dic ei, Hæc dicit domi-
nus deus: Tu ſignaculum ſimilitudinis, & corona decoris in delitijs paradiſi fuiſti: omni la
pide uel gemma bona exornatus es, & indutus Sardio, & Topazio, & iaſpide, argẽto &
auro inſertus, & Achate, amethyſto, & chryſolitho, & beryllo, & onychio, auro quoq; re-
pleſti theſauros tuos, & promptuaria tua in temetipſo. Ex qua die creatus es cum Cheru
bim poſui te, in monte ſancto dei fuiſti, in medio lapidũ igneorum fuiſti immaculatus tu
in diebus tuis, ex qua die creatus es tu, donec cõminuendæ ſunt iniquitates in te ex mul-
titudine negociationis tuæ. Repleſti iniquitate promptuaria tua, & peccaſti, & uulnera-
tus es, & à monte dei eieci te Cherub de medio lapidũ igneorum: & elatum eſt cor tuum
in decore tuo. corrupta eſt diſciplina tua cum plenitudine tua propter multitudinẽ pecca
torum tuorum, & iniquitatũ tuarum, et negociatione tua polluiſti ſancta tua. Et educam
ignem de medio, & comedet te, & dabo te in cinerẽ ac fauillam ſuper terrã in conſpectu
omnium uidentiũ te, & omnes qui ſciebant in gentibus, mœrebunt te. Perditio effectus
es, & non ſubſiſtes ultra in æternũ tempus. Hæc cum ita dicta ſint, quis eſt qui au-
diens, Signaculũ ſimilitudinis, & corona decoris in delitijs paradiſi fuiſti: uel audiens ꝙ
ex quo creatus es tu cum Cherubim poſui te in monte ſancto dei: ultra ſenſum ſuum po
terit relaxare, ut de aliquo hominũ, uel ſanctorum, nõ dicam Tyri principe hæc dicta eſſe
ſuſpicetur? aut quos lapides igneos putabit, in quorum medio ab eo aliquis cõuerſari po-
terit? Aut quis immaculatus ab ipſa die qua creatus eſt, intelligi poterit, in quo poſtea ali-
quando iniuſtitiæ in ipſo inuentæ ſint, & tunc in terram proiectus eſſe dicatur? Quod uti
que ſignificat, quia de eo dicitur, qui cum non eſſet in terra, in terram proiectus eſt: cuius
etiam ſancta polluta eſſe dicuntur. Hæc quidem de principe Tyri ex propheta Ezechiele
quæ in aduerſariam uirtutem referuntur, oſtendimus, per quæ manifeſtiſsime demonſtra
tur quod ſancta uirtus hæc fuerit & beata, de qua beatitudine ex quo in ea inuenta eſt ini
quitas, ruerit, in terramq; demerſa ſit, & non per naturã conditionemq; talis extiterit.

Arbitrantur ergo dici hoc de angelo quodã, qui Tyriorum gentis diſpenſandæ ſit ſor-
titus officiũ, cui etiam animæ eorũ procurãdæ uidenẽ eſſe cõmiſſæ. Quam ſanè Tyrũ, uel
quas Tyriorũ animas ſentire debeamus: utrum hanc quæ in Phœnices prouinciæ regio-
nibus

nibus ſita eſt,an aliam aliquam cuius hæc quã in terris nouimus,forma eſt:& animas Ty-
riorum utrum horum, an eorũ qui domeſtici ſunt illius Tyri quæ ſpiritaliter intelligitur,
in hoc loco non uidetur requirendum : ne forte uelut in tranſitu de tantis & tam abſcon
ditis rebus uideamur inquirere,quod utique proprium uel opus exigit uel laborem.

Rurſum tamen etiam de alia uirtute contraria ab Eſaia propheta talia quędã docemur.
Ait enim: Quomodo deſcendit de cœlo Lucifer,qui mane oriebatᷣ?confractus eſt,& col
liſus in terram qui immittebat ad omnes gentes? Tu uero dixiſti in corde tuo: Aſcendam
in cœlum,ſuper ſtellas cœli ponam meum thronũ,ſedebo in monte excelſo ſuper omnes
excelſos qui ſunt in aquilone, aſcẽdam ſuper nubes,ero ſimilis altiſsimo. Nunc autem in
infernum demergeris,& in fundamenta terræ. Qui te uiderint,admirabuntur ſuper te,&
dicent: Hic eſt homo qui exacerbabat totam terram, qui mouebat reges,qui fecit uniuer
ſum orbem deſertũ,qui urbes deſtruxit, nec eos qui in uinculis ſunt,reſoluit. Omnes re-
ges gentium dormierunt in honore,unuſquiſq; in domo ſua:tu uero proijcieris in monti
bus ſicut mortuus & execrabilis cum multis mortuis qui transfoſſi ſunt gladijs, et deſcen
derunt in infernum. Sicut ueſtimentũ ſanguine concretum & infectum nõ erit mundũ,
ita nec tu quidem eris mundus pro eo quod terram meam perdidiſti, & populum meum
occidiſti,non manebis in æternũ tempus. Semen peſſimum præpara filios tuos ad interfe
ctionem pro peccatis patris tui,ne reſurgant,& terram hęreditate poſſideant,& repleant
terram bellis, & inſurgam in eos, dicit dominus Sabaoth, & deperire faciam nomen ipſo
rum,reliquias, & ſemen eorum. Manifeſtiſſime ergo per hæc oſtẽditur cecidiſſe de
cœlo is utiq; qui prius erat Lucifer, & qui mane oriebatur. Si enim (ut putant) aliqua na
tura tenebrarum erat,quomodo ante fuiſſe lucifer dicitur?uel quomodo poterat oriri ma
ne qui nihil in ſe habebat ex luce? Sed & Saluator docet nos de diabolo dicens: Ecce
uideo ſatanam cecidiſſe de cœlo ſicut fulgur. Lux enim erat aliquando. Sed & dominus
noſter qui ueritas eſt,glorioſi aduentus potentiã nihilominus fulguri comparauit dicens:
Sicut enim fulgur à ſummo cœlo fulget uſq; ad ſummũ eius, ita erit aduentus filij homi-
nis. Et nihilominus hunc fulguri cõparat,& dicit eum cecidiſſe de cœlo : ut oſtẽderet per
hoc fuiſſe & ipſum aliquãdo in cœlo & habuiſſe locũ inter ſanctos,& participaſſe de hac
luce,de qua omnes ſancti participant,ex qua angeli lucis efficiunt, & Apoſtoli mundi di
cuntur à domino. Hoc ergo modo erat iſte lux aliquãdo antequam præuaricaretur & ca-
deret in hunc locum, & gloria eius cõuerteretur in puluerem, quod eſt proprie impiorũ,
ſicut & Propheta dicit: ex quo & princeps huius mundi,id eſt terrenę habitationis appel
latus eſt: principatũ namq; egit in eos qui eius malitię obſecuti ſunt, quomodo quidem to
tus hic mundus (mundũ autem nunc terrenũ iſtum appello locum) in maligno poſitus
eſt,& in hoc apoſtata. Quod autẽ apoſtata ſit iſte,id eſt refuga, etiam dominus in Iob ita
dicit: Educes autẽ draconem in hamo apoſtatam,id eſt refugam. Certum eſt autem quia
draco ipſe diabolus intelligitur. Si ergo contrariæ uirtutes refugæ nominantur,& imma-
culatæ fuiſſe aliquando dicuntur, immaculatũ autem eſſe præter patrem & filium & ſpiri
tum ſanctum nulli ſubſtãtialiter ineſt,ſed ſanctitas in omni creatura accidẽs res eſt ; quod
autẽ accidit,& decidere poteſt:& iſtę uirtutes cõtrariæ immaculatæ aliquando fuerũt,&
inter illas utiq; fuerunt quæ adhuc immaculatæ permanent. Per hoc oſtenditur neq; ſub-
ſtantialiter,uel naturaliter eſſe aliquid immaculatum,neq; ſubſtãtialiter pollutum : & per
hoc conſequens eſt in nobis eſſe, atq; in noſtris motibus, ut uel beati & ſancti ſimus, uel
per deſidiam & negligentiam à beatitudine in malitiam & perditionem uergamus: intan [illegible]
tum ut unus perfectæ (ut ita dixerim) malitiæ ſi peccatum ſuum neglexerit, uſq; ad eum
ſtatum deueniat,ut ea quæ dicitur contraria uirtus efficiatur.

De fine uel conſummatione Cap. VI.

FInis uel conſummatio rerum perfectarũ conſummatarumq; uidetur eſſe iu
dicium. Quæ res etiam nos in hoc loco cõmonet,quod ad hęc tam ardua et
difficilia intelligẽda,ſi quis ille eſt qui legendi horũ, & talia cognoſcendi de
ſiderium cœperit,perfectũ & eruditum ſenſum debet adhibere : ne forte ſi
aut nullũ uſum in huiuſcemodi quæſtionib. habuerit,uana quædam hęc illi
& ſuperflua uideant ; aut ſi iam præiudicatũ & præuentum animum gerit, hæretica hæc
& con-

& contra fidem catholicam putet, non tam ratione conuincens, quàm animi ſui præiudicio definiens. Quæ quidem à nobis etiã cum magno metu & cautela dicuntur, diſcutientibus magis & pertractantibus quàm pro certo ac definito ſtatuentibus. Indicatũ namq; à nobis in ſuperioribus eſt, de quibus manifeſto dogmate terminandũ ſit, quod & pro uiribus nos feciſſe puto, cum determinate loqueremur. Nunc autem diſputandi ſpecie magis quàm definiendi prout poſſumus, exercemur.

Non aſſeuerat

Finis ergo mundi & conſummatio dabitur, cum unuſquiſq; pro merito peccatorũ etiam pœnis ſubijcietur: quod tempus deus ſolus agnoſcit, quãdo unuſquiſq; quod meretur, expendet. In unum ſanè finem putamus quod bonitas dei per Chriſtũ ſuum uniuerſam reuocet creaturam, ſubactis et ſubditis etiã inimicis. Sic enim dicit ſancta ſcriptura: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos, ſcabellũ pedum tuorũ. Quod ſi minus nobis manifeſtũ eſt, quid in hoc indicet propheticus ſermo, ab Apoſtolo diſcamus apertius dicente, quod oportet Chriſtũ regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ſuis: quod ſanè iſta quidem Apoſtoli tam aperta ſentẽtia ſatis nos edocuit. Quid ſit inimicos poni ſub pedibus, audi adhuc eum in conſequentibus. Oportet enim ei omnia eſſe ſubiecta. Quæ ergo eſt ſubiectio qua Chriſto debent eſſe omnia ſubiecta? Ego arbitror quia hęc ipſa qua nos quoq; optamus ei eſſe ſubiecti, qua ſubiecti ei ſunt & apoſtoli, & omnes ſancti qui ſecuti ſunt Chriſtũ. Subiectionis enim nomen qua Chriſto ſubijcimur, ſalutẽ quæ à Chriſto eſt, indicat ſubiectorũ: ſicut & Dauid dicebat, Nõne deo ſubiecta erit anima mea? ab ab ipſo enim ſalutare meum.

Talem igitur finem uidentes, cum omnes inimici ſubiecti erunt Chriſto, & cum nouiſſimus inimicus deſtruetur mors, & cum tradetur à Chriſto cui omnia ſubiecta ſunt, regnum deo patri, ab iſto inquam tali fine rerum contemplemur initia. Semper enim ſimilis eſt finis initijs: & ideo ſicut unus omniũ finis, ita unum omnium intelligi debet initium: & ſicut multorũ unus finis, ita ab uno initio multæ differentiæ ac uarietates, quæ rurſum per bonitatem dei & ſubiectionẽ Chriſti, atq; unitatem ſpiritus ſancti in unum finem qui ſit initio ſimilis reuocantur: omnes ſcilicet hi qui in nomine Ieſu genu flectentes, per hoc ipſum ſubiectionis ſuæ inſignia declararunt, qui ſunt cœleſtium, terreſtriũ & infernorum: in quibus tribus ſignificationibus omnis uniuerſitas indicatur: hi uidelicet qui ab illo uno initio pro ſuis unuſquiſque motibus uarie acti per diuerſos ordines pro merito diſpenſari ſunt. Non enim in his bonitas ſubſtantialiter inerat, ſicut in deo & Chriſto eius, & in ſpiritu ſancto.

In hac enim ſola trinitate, quę eſt auctor omniũ, bonitas ſubſtantialiter ineſt: cæteri uero accidentem eam ac decidentem habent, & tunc ſunt in beatitudine, cum de ſanctitate ac ſapientia & de ipſa diuinitate participant. Si uero ab huiuſmodi participatione negligant atq; diſſimulent, tũc uitio propriæ deſidiæ alius citius, alius tardius, plus alius, alius minus, ipſe ſibi cauſa ſui lapſus uel caſus efficit̃. Et quomodo ut dicimus, caſus iſte uel lapſus quo de ſtatu ſuo quiſq; declinat, quã plurimam in ſe habet diuerſitatem pro mentis ac propoſiti motibus, quod alius leuius, alius grauius ad inferiora declinat, in hoc iam iuſtum iudiciũ dei prouidentię, ut unicuiq; ſecundum diuerſitatem motuum pro merito ſui deceſſus & cõmotionis occurrat.

Ex his ſanè qui in illo initio permanſerunt, quod futuro fini ſimile eſſe deſcripſimus, quidam ex ipſis uel ordinatione ac diſpenſatione mundi, ordinem angelicum ſortiuntur, alij uirtutum, alij principatuũ, alij poteſtatum, quo in eos uidelicet exerceant poteſtatem, qui habere ſuper caput indigent poteſtatem: alij thronorum ordinem, id eſt iudicandi uel regendi eos qui hoc indigent, habẽtes officium: alij dominationũ, ſine dubio ſuper ſeruos: quæ omnia eis pro merito & profectibus ſuis quibus in dei participationẽ immutationemq; profecerant, æquo iuſtoq; iudicio diuina cõtulit prouidentia. Hi uero qui de ſtatu primæ beatitudinis moti quidem ſunt, nõ tamen irremediabiliter moti, illis quos ſuprà deſcripſimus ſanctis beatiſq; ordinibus ſubiecti ſunt ad regendũ: quorum adiutorio uſi, & inſtitutionibus ac diſciplinis ſalutaribus reformati, redire ac reſtitui ad ſtatum beatitudinis poſſunt. Ex quibus exiſtimo, prout ego ſentire poſſum, hunc ordinem humani generis inſtitutum, qui utiq; in futuro ſeculo, uel ſuperuenientibus ſeculis, cum cœlum nouum & terra noua ſecundũ omnes iam cœperit, reſtituetur in illam unitatem quam promittit dominus Ieſus, dicens ad deum patrẽ pro ſuis diſcipulis: Non pro iſtis rogo ſolum, ſed pro omnibus qui credituri ſunt per uerbum eorũ in me, ut omnes unum ſint, ſicut ego in te pater, &

Ab hac opinione nõ omnino diſſentit Ambroſius, enarrãs cap. epiſt. ad Epheſi. 3. Nec abhorret Hieron. exponens pſal. 23.

ter, & tu in me, & iſti in nobis unum ſint. Et iterũ ubi ait: Vt ſint unum, ſicut & nos unũ ſumus, ego in ipſis, & tu in me, ut ſint & ipſi cõſummati in uno. Et ſicut confirmat nihilo minus Paulus apoſtolus dicens; Donec occurramus omnes in unitate fidei in uirũ perfectum, & in mẽſura ætatis plenitudinis Chriſti. Et ſicut idem apoſtolus iam eos etiã in præſenti uita in eccleſia poſitos, in qua utiq; futuri regni eſt forma, ad hanc eandẽ unitatis ſimilitudinem cohortatᷣ dicens: Vt eadem dicatis omnes, & nõ ſint in uobis ſchiſmata, ſitis aũt perfecti in uno eodẽq; ſenſu, atq; in una eadẽq; ſententia. Sciendum tamen eſſe quoſdã, qui ex uno principio quod ſuprà diximus, delapſi ſunt in tantam indignũatẽ ac malitiã, ut indigni habiti ſint inſtitutione hac, uel eruditione qua per carnem humanũ genus adiutorio uirtutũ cœleſtium inſtituitᷣ atq; eruditur, ſed econtrario etiã aduerſarij atq; repugnantes his qui erudiuntᷣ atq; imbuuntur, exiſtunt. Vnde & agones quoſdã atq; certamina omnis hæc habet uita mortaliũ, reluctantibus ſcilicet et repugnantibus aduerſum nos his ſine ullo reſpectu qui de ſtatu meliori dilapſi ſunt, qui appellantᷣ diabolus & angeli eius, cæteriq; ordines malitiæ, quos Apoſtolus de uirtutibus contrarijs nominauit. Iam uero ſi aliqui ex his ordinibus qui ſub principatu diaboli agunt, ac malitiæ eius obtemperant, poterunt aliquãdo in futuris ſeculis conuerti ad bonitatẽ, pro eo quod eſt in ipſis liberi facultas arbitrij: an uero permanens & inueterata malitia uelut in naturã quandã ex conſuetudine conuertatᷣ, etiam tu qui legis probato, ſi omnimode neq; in his quæ uidentur temporalibus ſeculis, neq; in his quæ non uidentᷣ, & ęterna ſunt, penitus pars iſta ab illa etiam finali unitate, atq; conuenientia diſcrepabit. Interim tam in his quæ uidentᷣ, & temporalibus ſeculis, q; in illis quæ non uidentᷣ & æterna ſunt, omnes iſti pro ordine, pro ratione, pro modo & meritorũ dignitatibus diſpenſantᷣ: ut alij in primis, alij in ſecundis, nõnulli etiam in ultimis tẽporibus, & per maiora ac grauiora ſupplicia, necnõ & diuturna, ac multis (ut ita dicã) ſeculis tolerata aſperioribus emendationib. reparati & reſtituti eruditionibus primo angelicis, tum deinde etiam graduũ uirtutibus, & ſic per ſingula ad ſuperiora prouecti uſq; ad ea quæ ſunt inuiſibilia & ęterna perueniãt, ſingulis uidelicet quibuſq; cœleſtium uirtutũ officijs quadã eruditione in ſpecie peragratis. Ex quo, ut opinor, hoc cõſequentia ipſa uiderᷣ oſtendere, unãquamq; rationabilem naturã poſſe ab uno in alterum ordinẽ tranſire, & per ſingulos in omnes, & ab omnibus in ſingulos peruenire, dum acceſſus profectuũ defectuũue uarios pro motibus uel conatibus proprijs unuſquiſq; pro liberi arbitrij facultate perpetitᷣ. Quoniam ſanè uiſibilia quædã dicit eſſe Paulus & temporalia, alia uero præter hæc inuiſibilia & æterna, quærimus quomodo hęc quæ uidentᷣ temporalia ſint: utrũ ne pro eo quod nihil omnino poſt hæc erũt in omnibus illis futuris ſpatijs ac ſeculis, quibus diſperſio illa unius principij, atq; diuiſio ad unũ eundem modum ac ſimilitudinẽ reparetur: an pro eo quod habitus quidẽ eorum quæ uidentᷣ tranſeat, nõ tamen eorum qualitas om̃imode corrumpatᷣ. Et Paulus quidẽ uidetᷣ id quod poſterius diximus cõfirmare, cum dicit: Tranſit enim habitus huius mũdi. Sed & Dauid cum dicit: Cœli peribunt, tu aũt permanes, & omnes ſicut ueſtimentũ ueteraſcent, & uelut amictũ mutabis eos, ſicut ueſtimentũ mutabuntur: eadem uidetur oſtendere. Si enim mutabuntᷣ cœli, utiq; nõ perit quod mutatur: & ſi habitus mundi tranſit, nõ omnimode exterminatio, uel perditio ſubſtãtiæ materialis oſtenditᷣ, ſed immutatio quædam fit qualitatis, atq; habitus trãsformatio. Eſaias quoq; cum prophetiã dicat, quia erit cœlũ nouum, & terra noua, ſimilem ſine dubio ſuggerit intellectũ. Innouatio nãq; cœli & terræ, & trãſmutatio huius mundi, & immutatio cœlorũ, his ſine dubio præparabitᷣ, qui per illã uiam quã ſuprà oſtendimus, iter agentes, ad illum finẽ beatitudinis tendunt, cui etiam ipſi inimici ſubijciendi dicuntᷣ, in quo fine omnia & in omnibus dicitᷣ eſſe deus. In hoc fine ſi quis materialẽ naturam, id eſt corporeã, penitus interiturã putet, nullo om̃ino genere intellectui meo occurrere poteſt quõ tot & tantæ ſubſtãtiæ uitã agere & ſubſiſtere ſine corporib. poſſunt, cũ ſolius dei, id eſt patris & filij & ſpũs ſancti naturæ id propriũ ſit, ut ſine materiali ſubſtãtia, & abſq; ulla corporeæ adiectionis ſocietate intelligatᷣ ſubſiſtere. Alius fortaſſe dicet, quoniã in illo fine omnis ſubſtãtia corporalis ita pura erit atq; purgata, ut ætheris in modũ & cœleſtis cuiuſdã puritatis atq; ſynceritatis poſſit intelligi. Certius tamen qualiter ſe habitura ſit res, ſcit ſolus deus, & ſi qui eius per Chriſtum & ſpiritum ſanctum amici ſunt.

Nota

Caute lege

Caute lege

De incorporeis & corporeis. Cap. VII.

HAec quidem quæ ſuperius diſſeruimus, in generali nobis ſermone digeſta ſunt, per conſequentiã magis intellecta quàm definito dogmate pertractata
Non aſſeuerat atq; diſcuſſa de rationabilibus naturis, ſecũdum eum locum quem de patre & filio & ſpiritu ſancto pro noſtris uiribus expoſuimus. Nunc ergo uideamus quæ ſint de quibus diſſerere in conſequentibus conuenit ſecundũ dogma noſtrum, id eſt ſecundũ eccleſiæ fidem. Omnes animæ atq; omnes rationabiles naturæ factæ ſunt: quoniã quidem omnia à deo per Chriſtum facta ſunt, ſicut generaliter Ioannes docet in euangelio, dicens: In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Per ſpecies autem & numeros ordinemq; deſcribens ea quæ facta ſunt Paulus apoſtolus diſſerit hoc modo, quo omnia oſtendit facta eſſe per Chriſtũ, dicens: Et omnia in ipſo creata quæ in cœlis, & quæ in terra, ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, om̃ia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe ante omnes, & ipſe eſt caput. Manifeſte ergo in Chriſto, & per Chriſtũ facta eſſe omnia & creara pronunciat, ſiue uiſibilia, quæ ſunt corporalia, ſiue inuiſibilia, quę nõ alia etiam arbitror q̃ incorporeas ſpiritalesq; uirtutes. Horum autem quæ corporea uel incorporea generaliter dixerat, ut mihi uidet̃, in ſequentibus enumerat ſpecies, id eſt ſedes, dominationes, principatus, poteſtates, uirtutes. Hæc aũt à nobis prædicta ſint uolẽtibus per ordinem ad inquiſitionẽ ſolis & lunæ, uel ſtellarũ per conſequentiam peruenire: utrũ inter principatus haberi cõueniat pro eo quod dicunt̃ in principatũ diei facta, uel noctis: an putanda ſint iſtum ſolem habere principatũ diei, ac lunam noctis, quos illuminãdo officium gerunt, non tamen ſint de illo ordine principatuũ principes. Veruntamen cum dicitur, quia omnia per ipſum facta ſunt, & in ipſo creata ſunt omnia, ſiue quę in cœlis ſunt, ſiue quæ ſunt in terra, non poteſt dubitari quod etiam ea quæ in firmamento ſunt, quod cœlum utiq; appellatur, in quo luminaria iſta poſita eſſe dicuntur, inter cœleſtia eſſe nu-
Inquirit merent̃. Cum deinde omnia facta eſſe, uel creata, & in his quæ facta ſunt, nihil eſſe quod non bonum malumq; recipiat, atq; utriuſq; capax ſit, ſermo diſputationis inuenerit: quomodo putabitur cõſequens quod etiam noſtrorũ quidam de ſole & luna, uel de ſideribus opinant̃, ut inconuertibiles ſint, & contrarij incapaces? Idq; nonnulli etiam de ſanctis angelis, hęretici uero etiam de animabus quæ apud illos ſpiritales naturę appellant̃, exiſtima-
Inquirit uerunt. Primo ergo uideamus quid ipſa ratio de ſole & luna ac ſtellis inueniat, ſi rectum eſt quod quidam putant, inconuertibilitatis eos eſſe alienos: & quãtum fieri poteſt de ſanctis ſcripturis primũ adhibeatur aſſertio. Iob namq; ita uidetur oſtendere, quod non ſolum ſtellæ poſſunt eſſe ſubditæ peccatis, uerumetiã quod mundæ non ſint à contagione peccati. Ita namq; ſcriptum eſt: Stellæ quoq; non ſunt mundæ in cõſpectu eius. Quod non utiq; de corporis earum ſplendore ſentitur: uerbi cauſa, ut ſi diceremus, ueſtimẽtum non eſt mundum. quod ſi ita intelligatur, ad conditoris ſine dubio reuocatur iniuriam, ſi quid immundũ in ſplendore earum corporis accuſetur. Si enim per induſtriam ſuam, neque lucidius ſibi corpus aſſumere, neq; minus purũ per deſidiam poterunt, cur quaſi non
Inquirit mundæ ſtellæ culpabuntur, ſiue quæ mundæ ſunt laudabuntur? Sed ut hæc manifeſtius intelligi poſſint, etiam illud primo debemus inquirere, ſi animantia hæc eſſe & rationabilia intelligi fas eſt: tum deinde utrum animæ ipſarum pariter cum ſuis corporibus extiterunt, an anteriores ſuis corporibus uideantur: ſed & poſt cõſummationem ſeculi ſi intelligendum eſt eas relaxãdas eſſe corporibus: & ſicut nos ceſſamus ab hac uita, etiã ipſa & à mundi illuminatione ceſſabunt. Quamuis hoc inquirere audaciæ cuiuſdam uideatur, quando tamen captãdæ ueritatis ſtudio prouocamur, quę poſsibilia nobis ſunt, ſecundum gratiam ſpiritus ſancti ſcrutari, & pertentare non uidetur abſurdum. Putamus ergo
Inquirit poſſe ea per hoc animantia deſignari, quod & mandata dicuntur accipere à deo, quod utique non niſi rationabilibus animantibus fieri ſolet. Ait ergo: Mandatũ ego omnibus ſtellis præcepi. Quæ aũt ſunt iſta præcepta? ſcilicet ut unum quodq; aſtrum ſuo ordine ſuiſq; curſibus indultæ ſibi quantitatis ſplendorem præbeat mundo. Alijs enim qui uocant̃ planetæ, mouentur ordinibus, alijs hi quos Aplaneis uocant. In quo id manifeſtiſsime oſtenditur, quod neque motus illius corporis ſine anima effici poteſt: neq; quæ animantia ſunt,

poſſint

poſſint aliquando eſſe ſine motu. Stellæ uero cum tanto ordine ac tanta ratione mouean
tur, ut in nulla prorſus curſus earum aliquando uiſus ſit impeditus, quomodo non eſt ul-
tra omnem ſtoliditatē tantum ordinem tantamq́ diſciplinæ rationis obſeruantiam dicere
ab irrationabilibus exigi uel expleri? Apud Hieremiā ſanè etiā regina cœli luna eſſe me-
moratur. Quod ſi animatæ ſunt ſtellæ & rationabiles, ſine dubio uidebit̃ inter eas &
profectus aliquis & deceſſus. Hoc enim quod ait Iob, Stellæ non ſunt mundæ in conſpe
ctu eius, talem mihi quendam uidetur indicare intellectum. Iam uero ea quæ ani- *Non aſſeuerat*
mantia eſſe, & rationabilia, conſequentia diſputationis inuenit, utrum cum corporib. pa-
riter animata uideãtur eo tempore, cum dicit ſcriptura: quia fecit deus duo luminaria ma-
gna, & luminare maius in principatū diei, & luminare minus in principatū noctis, & ſtel
las: an non cum ipſis corporibus, ſed extrinſecus factis iam corporibus inſeruit ſpiritum?
Ego quidem ſuſpicor extrinſecus inſertū eſſe ſpiritum, ſed operæpreciū uidebitur de *Suſpicatur*
ſcripturis hoc oſtendere. Nam per coniecturam facilis aſſertio eſſe uidebitur: ſcripturarū
autem teſtimonio uti difficilius affirmatur. Nam per coniecturas ita poſſibile eſt oſtendi.
Si hominis anima quæ utiq; inferior eſt, dum hominis anima eſt, non cum corporibus fa-
cta, ſed extrinſecus proprie probatur inſerta, multo magis eorum animantium quæ cœle
ſtia deſignantur. Nam quantum ad homines ſpectat, quomodo cum corpore ſimul facta
anima uidebit̃ eius qui in uentre ſuū fratrem ſupplãtauit, id eſt Iacob? aut quō ſimul cum
corpore facta eſt anima, uel plaſmata eius qui adhuc in uētre matris eius poſitus, repletus
eſt ſpiritu ſancto? Ioannē dico tripudianrē in utero matris, et magna exultatione gauden-
tem, & ſe iactantē pro eo quod ſalutationis uox Mariæ ad aures Elizabeth ſuæ matris ad
uenerat? Quomodo cum corpore ſimul facta eſt & plaſmata etiam illius anima, qui ante-
quam in utero formaretur, notus eſſe deo dicitur, & antequam de uulua procederet, ſan-
ctificatus eſt ab eo? Ne forte non iudicio, nec pro meritis replere aliquos deus uideat̃ ſpiri
tu ſancto, & ſanctificare nō merito. Et quomodo effugiemus illam uocem quæ ait: Nun-
quid iniuſtitia eſt apud deum? Abſit. Vel illud: Nunquid perſonarum acceptio eſt apud
deum? Hoc enim conſequitur eam defenſionem, qua animas ſubſiſtere ſimul cum corpo
ribus aſſeueratur. Quantum ergo ex cōparatione humani ſtatus conijci poteſt, con *Putat*
ſequens puto multo magis hæc de cœleſtibus ſentienda, quæ etiā in hominibus ratio ipſa
& ſcripturæ auctoritas uidetur oſtendere. Sed uideamus ſi quam proprie etiam de
ipſis cœleſtibus ſignificantiā iam apud ſcripturā ſanctam poſsimus inuenire. Paulus apo-
ſtolus ait ita, Quoniam, inquit, uanitati creatura ſubiecta eſt non uolens, ſed propter eum
qui ſubiecit in ſpe, quia & ipſa creatura liberabit̃ à ſeruitute corruptionis in laudem glo-
riæ filiorum dei. Cui obſecro uanitati creatura ſubiecta eſt, uel quæ creatura, uel quomo-
do non uolens, uel ſub qua ſpe? Quo autem modo ipſa creatura liberabit̃ à ſeruitute cor-
ruptionis? Sed & alibi ipſe Apoſtolus ait: Nam expectatio creaturæ reuelationē filiorum
dei expectat. Et iterum alibi ait: Non ſolū autem nos, ſed & ipſa creatura congemiſcit, et
parturit uſq; nunc. Vnde inquirendū eſt quid ſit gemitus, uel qui ſint dolores eius.

Et primo ergo uideamus quæ eſt uanitas cui creatura ſubiecta eſt. Ego quidē arbitror *Arbitratur*
non eſſe aliam uanitatem q̃ corpora: nam licet æthereum ſit corpus aſtrorum, tamen eſt
materiale. Vnde & Salomon mihi uniuerſam corpoream naturam uelut oneroſam quo
dammodo & uigorem ſpirituū retardantem hoc modo uidetur appellare, Vanitas uanita
tum & omnia uanitas dixit Eccleſiaſtes. Omnia uanitas: reſpexi enim, inquit, & uidi uni-
uerſa quæ ſub cœlo ſunt, & ecce omnia uanitas. Huic ergo uanitati creatura ſubie
cta eſt, illa præcipue quæ utiq; maximum in hoc mūdo obtinet principatum operis ſui: &
illa quæ egregia, id eſt ſol & luna & ſtellæ uanitati ſubiecta dicunt̃ corporibus indita, atq;
ad illuminandi officiū humano generi deputata. Et non, inquit, uolens creatura hæc ua-
nitati ſubiecta eſt. Non enim uoluntate exhibendū ſuſcepit miniſteriū uanitati, ſed quo-
modo uolebat ille qui ſubijciebat, propter eum qui ſubiecit, promittens his qui nō uolun
tate ſubdebant̃, quod expleto magnifici operis miniſterio liberabunt̃ ab hac ſeruitute cor
ruptionis & uanitatis, cum redemptionis gloriæ filiorū dei tempus aduenerit. Qua ſpe ac
cepta, & quam promiſſionē complendam ſperans uniuerſa creatura cōgemiſcit nunc in
terim: utpote etiam affectū habens erga eos quibus miniſtrat, condolet, per patientiā quæ
promiſſa ſunt ſperans. Intuere etiam illud, ſi forte aptari poteſt illa uox Pauli his, qui

licet non uolentes, pro uoluntate tamen eius qui ſubiecit, & pro repromiſsione ſpei uanitati ſubiecti ſunt, qua ait: Optatem enim reſolui, uel redire, & eſſe cum Chriſto: multo enim melius. Et paulo poſtea quidem dicit, Sed permanere in carne magis neceſſarium puto propter uos. Sol uero poteſt dicere. Permanere aūt puto in hoc cœleſti & lucido corpore magis neceſſariū, propter reuelationem filiorū dei. Eadem ſanè etiam de luna & ſtellis ſentienda ſunt & dicenda. Videamus nunc quæ ſit etiā libertas creaturæ, uel quæ abſolutio ſeruitutis. Cum tradiderit Chriſtus regnū deo & patri, tunc etiam iſta animātia cum prius regnū Chriſti fuerint effecta, ſimul cum omni regno etiā patri regenda tradentur: ut cū deus erit in omnibus, etiā iſta cum ſint ex omībus, ſit & in iſtis deus in omībus.

De angelis. Cap. VIII

SImili quoq; ratione etiam de angelis utendū puto, nec exiſtimandum quod fortuito accidat, ut illi angelo illud iniungatur officium: uerbi gratia, ut Raphaeli, curandi & medendi opus: Gabrieli bellorum prouidentia: Michaeli mortaliū preces ſupplicationesq; curare. Hæc enim officia promeruiſſe eos non aliter putandū eſt, ꝙ ex ſuis quenq; meritis et ſtudijs ac uirtutibus quę ante mundi huius cōpagē geſſerint: ſuſcepiſſe tamen deinde in archāgelico ordine illud uel illud officij genus unicuiq; deputarū: alios uero in angelorum ordine meruiſſe deſcribi, & agere ſub illo uel illo archangelo, uel illo duce, uel principe ordinis ſui. Quæ omnia (ut dixi) non fortuito atq; indiſcrete, ſed aptiſsimo & iuſtiſsimo dei iudicio ordinata ſunt, & pro meritis diſpoſita ipſo iudicante & probante: ut illi quidem angelo Epheſiorū committi eccleſia debeat, illi uero alij Smyrnenſiū, et ille quidem angelus ut ſit Petri, alius uero ut ſit Pauli: tum demū per ſingulos minimorū qui ſunt in eccleſia, qui uel qui conſcribi ſingulis debeant angeli, qui etiam quotidie uideant faciem dei, ſed & quis debeat eſſe angelus qui circūdet in circuitu timentiū deum. Quę utiq; omnia non caſu, neq; fortuito geri, neq; quia naturaliter tales facti ſunt, exiſtimandū eſt, ne etiā in hoc factoris inæqualitas accuſetur: ſed pro meritis & uirtutibus ac præmijs cuiuſq; uigore & ingenio deferri à iuſtiſsimo moderatore omnium credendū eſt deo: ne forte incurramus in illas ineptas atq; impias fabulas eorum, qui naturas ſpiritales diuerſas, & ob hoc à diuerſis conditoribus inſtitutas, tam in cœleſtibus ꝙ etiam inter animas hominum fingunt: dum & uni eidemq; conditori diuerſas naturas rationabiliū creaturarum aſcribi uidetur abſurdum, ſicut uere abſurdum eſt, & cauſa tamen eius diuerſitatis ignoratur. Aiunt enim conſequens nō uideri ut unus atq; idem cōditor nulla extāte cauſa meritorū, alijs poteſtatem dominationis iniungat, alios ſubijciat dominantibus, alijs tribuat principatū, alios ſubiectos faciat principibus eſſe. Quæ utiq; omnia (ut ego exiſtimo) cōſequentia rationis huius quam ſuprà expoſuimus, redarguit atq; confutat, per quam cauſa diuerſitatis ac uarietatis in ſingulis quibuſq; creaturis oſtenditur ex ipſarū motibus uel ardentioribus, uel pigrioribus, ſecundū uirtutem, uel ſecundū malitiam, non ex diſpenſantis inæqualitate deſcendere. Sed quo facilius hæc ita eſſe in cœleſtibus agnoſcantur, de his quæ inter homines geſta ſunt, uel geruntur, proferamus exempla, ut conſequenter ex uiſibilibus etiam inuiſibilia contemplentur. Paulum uel Petrum ſine dubio ſpiritalis naturæ confirmant. Cum ergo multa contra pietatem Paulus egiſſe inueniatur, in eo quod perſecutus eſt eccleſiam dei: cumq; Petrus peccatum graue cōmiſerit, ut ancilla oſtiaria interrogante ſe, cum iuramento affirmarit, neſcire ſe quis ſit Chriſtus, quomodo iſti qui ſecundū illos ſpiritales ſunt, in peccata huiuſmodi corruerunt: maxime cum ſoleant frequenter differere, & dicere, quoniam non poteſt arbor bona malos fructus facere? Et ſi utiq; arbor bona non poteſt fructus malos facere, ſecundū ipſos uero de radice bonæ arboris erant Petrus & Paulus, quomodo iſtos fructus tam peſsimos attuliſſe putandi ſunt? Quod ſi reſponderint ea quæ cōminiſci ſolent, quoniam nō Paulus perſecutus eſt, ſed alius neſcio quis qui erat in Paulo, neq; Petrus negauit, ſed alius negauit in Petro, quare Paulus ſi nihil peccauerat, dixit, Quia non ſum dignus uocari apoſtolus, quoniā perſecutus ſum eccleſiā dei? Cur aūt & Petrus alio peccante ipſe fleuit amariſsimè? Ex quo omnes quidem illorum ineptiæ arguentꝰ. Secundū nos uero nihil eſt in omni rationabili creatura, quod non tam boni ꝙ mali ſit capax, Sed non continuo, quia diximus nullam eſſe naturā quæ non

poſsit

poſsit recipere malum, idcirco cõfirmamus omnem naturã recepiſſe malum, id eſt malam
effectam: ſed ſicut eſt dicere quod omnis hominis natura recipit ut poſsit nauigare, nõ ta-
men ex eo & omnis nauigabit: & iterũ omni homini poſsibile eſt diſcere artem gramma
ticam, & medicinã, non tamen idcirco ideo oſtendit̃ omnis homo uel medicus, uel gram
maticus: ita ſi dicimus nullam eſſe naturã quæ non poſsit recipere malũ, non ramen con-
tinuo etiam recepiſſe malũ deſignarur. Secundũ nos namq; ne diabolus quidẽ ipſe
incapax fuit boni: nõ tamen idcirco qui potuit recipere bonũ etiam uoluit, uel uirtuti ope
ram dedit. Sicut enim per hæc quæ de prophetis exempla protulimus, edocetur, fuit ali-
quando bonus cum in paradiſo dei in medio Cherubim uerſaret̃. Sicut ergo iſte habuit
quidem in ſe, uel uirtutis recipiendæ, uel maliciæ facultatẽ, & à uirtute declinans, tota ſe
mente cõuertit ad malũ: ita etiam cæteræ creaturæ cum utriuſq; habeant facultatẽ, pro ar-
bitrij libertate fugientes malũ, adhærent bono. Nulla igitur natura eſt quæ non reci
piat bonum uel malũ, excepta dei natura, quę bonorum omniũ fons eſt, et Chriſti ſapien
tia. Sapientiæ enim fons eſt, & ſapientia utiq; ſtultitiam recipere non poteſt: et iuſtitia eſt,
quæ nunquam profecto iniuſtitiã capiet: & uerbum eſt, uel ratio, quæ utiq; irrationabilis
effici non poteſt. Sed & lux eſt, & lucem certũ eſt quod tenebræ non cõprehendant. Si-
militer quoq; & natura ſpiritus ſancti quæ ſancta eſt, non recipit pollutionẽ: naturaliter e-
nim uel ſubſtantialiter ſancta eſt. Siqua aũt alia natura ſancta eſt, ex aſſumptione hac, uel
inſpiratione ſpiritus ſancti habet ut ſanctificet̃, non ex ſua natura hoc poſsidens, ſed acci-
dens, propter quod et decidere poteſt quod accidit. Ita & accidentẽ iuſtitiam quis habere
poteſt, unde & decidere poteſt: unde & decidere eam poſsibile eſt. Sed & ſapientiã quis
accidentẽ nihilominus habet, quãuis in noſtra poſitum ſit poteſtate, ſtudio noſtro & ui-
tæ merito ſi ſapientiæ operã damus effici ſapientes, & ſi ſemper ſtudij curã geramus, ſem
per ſapientiæ participes eſſe, ut ad nos uel plus uel minus accidat, ſiue pro merito uitæ, ſi-
ue pro ſtudij quantitate. Benignitas enim dei ſecundũ quod ſe dignum eſt, prouocat om-
nia, & attrahit ad beatum finem illum, ubi perit & aufugit omnis dolor, & triſtitiæ gemi-
tus. Puto ergo ſecundũ quod mihi uider̃, quod præcedens diſputatio ſufficiẽter oſtendit,
quod non indiſcreto, uel fortuito aliquo caſu dominationes, uel principatus teneant prin
cipatum, ſed pro meritis ſuis gradũ dignitatis huius adepti ſunt, licet non ſit noſtrũ uel ſci
re, uel quærere qui illi actus fuerint per quos in iſtum ordinẽ uenire meruerunt. Sed hæc
tamen ſcire ſufficit ad dei æquitatẽ & iuſtitiam demonſtrandã, quia ſecundum ſentẽtiam
apoſtoli Pauli, perſonarũ acceptio non eſt apud deum, qui potius om̃ia pro meritis ſingu-
lorum profectibuſq; diſpenſat. Neq; ergo angelorũ officium niſi ex merito conſtat, neq;
poteſtates niſi ex profectu ſuo agunt poteſtatẽ, neq; nominant̃ ſedes, id eſt iudicandi, uel
regẽdi poteſtates, niſi id ex meritis adminiſtret̃, neq; dominationes contra meritum domi
nantur: & eſt unus iſte ſummus & excellentiſsimus ordo in cœleſtibus rationabilis crea-
turæ glorioſa officiorum uarietate diſpoſitus. Similiter ſanè etiam de aduerſarijs uir-
tutibus ſentiendũ eſt, quia ſe in id loci atq; officij præbuerunt, uel hoc quod principatus,
uel poteſtates, uel mundi rectores tenebrarũ, uel ſpiritalia nequitiæ, uel ſpiritus maligni,
uel dæmonia immunda ſunt, nõ ſubſtantialirer id habeant, neq; quia tales etiã creati ſunt,
ſed pro motibus ſuis & profectibus quibus in ſcelere profecerunt, hos malitiæ ſortiti ſunt
gradus. Et eſt altiſsimus iſte ordo rationabilis crearurę, qui ſe ita præceps nequitiæ dedit,
ut reuocari nolit magis q̃ non poſsit, dum ſcelerũ rabies iam libido eſt, & delectat. Ter
tius uero creaturæ rationabilis ordo earum quæ ad humanũ genus replendum aptæ iudi-
cantur à deo, id eſt animæ hominũ profectæ eſſe & in illum angelorũ ordinem aſſumptę:
ex quibus quoſdam uidemus aſſumi, illos uidelicet qui filij dei facti fuerint, uel filij reſurre
ctionis, & hi qui dereliquerint tenebras, & dilexerint lucem, & facti fuerint filij lucis: uel
hi qui omnem pugnã ſuperãtes, & pacifici effecti, filij pacis & filij dei fuerint: uel qui mor
tificantes membra ſua quæ ſuper terrã, & tranſcendentes non ſolum corporeã naturam,
uerumetiam animæ ipſius ambiguos fragileſq; motus adiunxerint ſe domino, facti ex in-
tegro ſpiritus, ut ſint cum illo unus ſpiritus ſemper, cum illo ſingula quæq; diſcernentes
uſq; quo perueniant ad hoc ut perfecte effecti ſpiritales omnia diſcernãt, per hoc quod in
omni ſanctitate illuminati ſenſu per uerbũ & ſapientiam dei à nullo penitus poſſint diſ-
cerni. Illa ſanè nos nequaq̃ recipienda cenſemus, quæ & à quibuſdam ſuperfluo uel

Tt 3 requiri

requiri, uel aſtrui ſolent, id eſt quod animæ in tantum ſui deceſſum ueniant, ut naturæ rationalis ac dignitatis oblitę, etiam in ordinem irrationabiliũ animalium, uel beſtiarum, uel pecudum deuoluantur. Pro quibus etiam quaſdam ex ſcripturis cõmentitias afferre aſtructiones ſolent, id eſt quod uel pecus cui ſe mulier cõtra naturam ſubiecerit, in reatum pariter cum muliere deuocatur, ac lapidari pariter iubeatur, uel quod taurus cornupeta lapidari nihilominus præcipitur: ſed & quod Balaam aſina os eius deo aperiente locuta eſt, & ſubiugale mutum in hominũ uoce reſpondens, arguit Prophetæ inclemẽtiam. Quas nos non ſolum nõ ſuſcipimus, ſed & omnes has aſſertiones eorum contra fidem noſtram uenientes refutamus atq; reſpuimus. Verumtamen ſuo loco & tempore confutato hoc peruerſo dogmate & depulſo, ea quæ de ſanctis ſcripturis ſunt ab alijs prolata exponemus.

μετεμψύχωσις ex Platone

LIBER SECVNDVS

CAPVT PRIMVM.

CONSEQVENS nunc uidetᷣ, licet omnia quæ ſuperiori libello diſſerta ſunt, de mundo atque eius ordinatione diſſerta ſint, proprie tamen de ipſo mũdo pauca repetere, id eſt de initio eius ac fine, uel his quæ ad terminũ ac finem eius per diuinam prouidentiã diſpenſantur, ſeu de his quæ ante mundum, uel poſt mundum putantur.

In quo primum euidenter apparet quo ad omnes ſtatus eius, ꝙ eſt uarius ac diuerſus ex rationabilibus & diuinioribus naturis, & ex diuerſis corporibus conſtans, ſcilicet ex mutis animantibus, id eſt feris beſtijs, pecudibus, & auibus, atq; omnibus quæ in aquis uiuunt. Tum deinde ex locis, id eſt cæli, uel cœlorũ, & terræ uel aquæ: ſed & ex eo qui medius eſt aere, uel quem æthetem dicimus, atq; ex omnibus quæ procedunt uel naſcuntur ex terra. Cum ergo tanta ſit mundi uarietas, atq; in ipſis rationabilibus animantibus ſit tanta diuerſitas, propter quam etiã omnis reliqua uarietas ac diuerſitas putanda eſt extitiſſe: quam cauſam aliã dici oportebat qua mundus extiterit, præcipue ſi intueamur illũ finem per quem omnia reſtituenda in ſtatũ initij ſui libro ſuperiori diſſertũ eſt? Quod utiq; ſi conſequenter dictũ uidetur, quam aliã (ut dicimus) cauſam putabimus tantæ huius mundi diuerſitatis, niſi diuerſitatẽ ac uarietatem motuũ ac prolapſuum eorum qui ab illa initij unitate atq; cõcordia in qua à deo primitus procreati ſunt, deciderunt, & ab illo bonitatis ſtatu cõmoti atq; diſtracti, diuerſis dehinc animorũ motibus ac deſiderijs agitati, unum illud & indiſcretũ naturæ ſuæ bonum pro intentionis ſuæ diuerſitate in uarias deduxerunt mentiũ qualitates? Deus uero per ineffabilẽ ſapientiæ ſuæ artẽ omnia quæ quoquo modo fuerint, ad utile aliquid, & ad cõmunem omnium transformãs ac reparans profectũ, has ipſas creaturas quæ à ſemet ipſis intantũ animorũ uarietate diſtabãt, in unum quendã reuocat operis ſtudijq; conſenſum, ut diuerſis licet motibus animorũ, unius tamen mundi plenitudinẽ perfectionis conſummet, atq; ad unum perfectionis finem uarietas ipſa mentium tendat. Vna namq; uirtus eſt quæ omnem mundi diuerſitatẽ conſtringit & continet, atq; in unum opus uarios agit motus, ne ſcilicet tam immenſum mundi opus diſsidijs ſolueretᷣ animorum. Propter hæc enim opinantur quidam parentem omniũ deum pro ſalute uniuerſarum creaturarum ſuarum ineffabilem uerbi ſui ac ſapientiæ rationem ita in hæc ſingula diſpenſaſſe, ut ſinguli quiq; ſpiritus, uel animi, uel quomodo appellandæ ſunt rationabiles ſubſtantię, non contra arbitrij libertatem, uel in aliud quàm motus mentis ſuæ ageret, cogerentur, & per hoc & adimi ab his uideretur liberi facultas arbitrij: quod utiq; qualitatem iam naturæ ipſius immutabat: et diuerſi motus propoſiti earum ad unius mundi conſonantiã competenter atq; utiliter aptarenᷣ, dum aliæ iuuari indigent, aliæ iuuare poſſunt, alię uero proficientibus certamina atq; agones mouent: in quibus eorum probabilior haberetur induſtria, & certior poſt uictoriam reparati gradus ſtatio teneretur, quæ per difficultates laborantium conſtitiſſet. Quamuis ergo in diuerſis ſit officijs ordinatus, nõ tamen diſſonans atq; à ſe diſcrepans mundi totius intelligendus eſt ſtatus: ſed ſicut corpus noſtrum unum ex multis membris aptũ eſt, & ab una anima continetᷣ, ita et uniuerſum mundũ uelut animal quoddã immane opinandũ puto, qđ quaſi ab una anima uirtute dei ac ratione teneatᷣ. Quod etiã à ſancta ſcriptura indicari arbitror per illud quod dictũ eſt ꝑ Prophetã:

Anima mundi

Nonne

Nónne cœlum & terram ego repleo dicit dominus? & iterum: Cœlum mihi ſedes, terra autem ſcabellum pedum meorũ. Et quod Saluator, cum ait nõ iurandũ neq; per cœlum, quia ſedes dei eſt: neq; per terrã, quia ſcabellum pedũ eius eſt. Sed & illud quod ait Paulus cum apud Athenienſes cõcionaretur dicens: Quoniã in ipſo uiuimus, & mouemur, & ſumus. Quomodo enim in deo uiuimus, & mouemur, & ſumus, niſi quod in uirtute ſua uniuerſum cõſtringit & cõtinet mundũ? Quomodo aũt cœlum ſedes dei eſt, & terra ſcabellũ pedũ eius, ſicut & ipſe Saluator pronũciat, niſi quia & in cœlo & in terra uirtus eius replet uniuerſa, ſicut & dicit dominus? Quomodo ergo parẽs omnium deus uniuerſum mundum uirtutis plenitudine repleat atq; contineat, ex his quę oſtendimus nõ puto quenquam difficulter annuere. Iam ſane quomodo diuerſos motus rationabilium creaturarũ, uariasq; ſentẽtias cauſam dediſſe diuerſitatis mũdo huic ſermo ſuperioris diſputationis oſtendit, uidendũ ne forte ſimul cum initio exitus quoq; huic mundo conueniat. Dubiũ enim nõ eſt quin finis ipſius in diuerſitate multa adhuc & uarietate reperiendus ſit, quę utiq; uarieras in huius mundi fine deprehenſa rurſus diuerſitatũ alterius mũdi poſt hunc futuri occaſiones præſtabit, quod ſcilicet huius mundi finis initium ſit futuri.

Quod ſi hæc ita eſſe ordo diſputationis inuenit, conſequens nunc uidetur, quoniam mundi diuerſitas ſine corporibus ſubſiſtere nõ poterit, naturæ corporeæ diſcutere rationem. Ex rebus ipſis apparet quod diuerſam uariamq; permutationẽ accipiat natura corporea, ita ut poſsit ex omnibus in omnia transformari: ſicut (uerbi gratia dixerim) lignum in ignẽ uertitur, & ignis in fumũ, & fumus in aerem. Sed et olei liquor in ignẽ mutatur. Eſcę quoq; ipſæ uel hominũ, uel animalium nónne eandem permutationis cauſam declarant? Nam quodcunq; illud eſt quod per cibũ ſumpſerimus, in corporis noſtri ſubſtantiam uertitur. Sed qualiter aqua mutatur in terrã, uel in aerem, & aer rurſus in ignẽ, uel ignis in aerem, uel aer in aquã, quamuis nõ ſit difficile exponere, tamen in præſenti loco ea ſufficit tantummodo cõmemoraſſe uolenti corporalis materiæ diſcutere rationem.

Materiam ergo intelligimus quæ ſubiecta eſt corporibus, id eſt ex qua inditis atq; inſertis qualitatibus corpora ſubſiſtunt. Qualitates autem quatuor dicimus: calidam, frigidam, aridam, humidam. Quæ quatuor qualitates ὕλῃ, id eſt materiæ inſertæ, quia materia propria ratione extra has eſſe inuenitur quas ſupra diximus qualitates, diuerſas corporum ſpecies efficiũt. Hęc tamen materia quãuis (ut ſupra diximus) ſecundũ ſuam propriã rationem ſine qualitatibus ſit, nunquam tamen ſubſiſtere extra qualitatẽ inuenitur. Hãc ergo materiam quæ tanta & talis eſt ut ſufficere ad omnia mundi corpora quæ eſſe deus uoluit, queat, & conditori ad quaſcunq; formas uelit & ſpecies famuletur in omnibus & ſeruiat, recipiẽs qualitates quas ipſe uoluerit imponere: neſcio quomodo tanti ac tales uiri ingenitam, id eſt non ab ipſo deo factam conditore omnium putauerunt, ſed fortuitam quandam eius naturã uirtutẽq; dixerunt. Et miror quomodo iſti culpent eos, qui uel opificem deum, uel prouidentiam huius uniuerſitatis negant, & impie eos ſentire arguunt, quod tantum mũdi opus arbitrentur ſine opifice uel prouiſore conſtare: cum ipſi quoq; ſimilem culpam impietatis incurrãt, ingenitam dicẽtes eſſe materiam, deoq; ingenito coæternam. Secundum hanc ergo rationẽ ſi ponamus (uerbi gratia) materiam fuiſſe, non ut iſti diſſerunt, dicentes quia deus nõ potuerit aliquid facere cum nihil eſſet, ſine dubio futurus erat ocioſus materiam non habens ex qua poſſet operari, quam ei non ſua prouiſione, ſed fortuito ſentiunt affuiſſe: uideturq; eis quod hoc quod fortuito inuentum eſt, ſufficere ei potuerit ad tanti operis molem, & ad ſuę uirtutis potẽtiam, quod totius ſapientiæ ſuæ ſuſcipiẽs rationem diſtingueretur ac formaretur ad mundũ. Quod mihi perabſurdum uidetur, & eorum eſſe hominum, qui uirtutẽ atq; intelligentiam ingenitæ naturæ penitus ignorant. Sed ut rationem rerũ poſsimus dilucidius intueri, cõcedatur parumliſper nõ fuiſſe materiam: & deum, cum nihil eſſet prius, feciſſe ut eſſent ea quæ eſſe uoluit: quid putabimus quia meliorem, aut maiorẽ, aut alterius generis materiã facturus eſſet deus, quã ex ſua uirtute & ſapientia proferebat, ut eſſet quę ante nõ fuerat? an inferiorem & deteriorem? an ſimilem atq; eandem ut eſt illa quam iſti ingenitam dicunt? Et puto cuiuis facillime pateat intellectus, quod neq; melior, neq; inferior potuiſſet mundi formas ſpeciesq; ſuſcipere, niſi talis fuiſſet, qualis iſta eſſet quæ ſuſcepit. Et quõ ergo non uidebitur impium id ingenitũ dicere, quod ſi factum à deo credatur, tale ſine dubio inueni

tur, quale & iſtud eſt quod ingenitum dicitur. Vt autem ex ſcripturarum auctoritate hæc ita ſe habere doceamus, audi quomodo in Maccabæorũ libris, ubi mater ſeptẽ martyrum unum ex filiis cohortatur ad toleranda tormẽta, ait ei: Rogo te fili, reſpice cœlum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt: & uidens hoc ſcito, quia deus hæc omnia cũ non eſſent fecit. Sed & in libro Paſtoris in primo mandato ita ait: Primo omnium crede quia unus eſt deus qui omnia creauit atq; cõpoſuit, & fecit ex eo quod nihil erat ut eſſent uniuerſa. Fortaſsis ad hoc reſpicit etiam illud quod in Pſalmis ſcriptũ eſt: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Nam quod ait, quia ipſe dixit & facta ſunt: uidetur oſtendere ſubſtantiã dici eorum quæ ſunt: quod uero ait, Mãdauit & creata ſunt: de qualitatibus dictum uidetur, quibus ſubſtantia ipſa formata eſt.

De perpetuitate corporeæ naturæ. Cap. II

HOc in loco quærere ſolent quidã, utrum ſicut ingenitum filium generat pater, & ſpiritũ ſanctum profert, nõ quaſi qui ante non erat, ſed quia origo & fons filii uel ſpiritus ſancti pater eſt, & nihil in his anterius poſteriúsue intelligi poteſt: ita etiã ad materiam corporalẽ ſimul quædam ſocietas, uel propinquitas poſsit intelligi. Quã rem ut plenius atq; intentius inueſtigẽt, illuc ſolent initiũ diſputationis inflectere, ut inquirãt ſi hæc ipſa natura corporea quę ſpiritaliũ & rationabilium mentiũ uitas fert, & continet, motus pari cũ ipſis ęternitate perfeter, an uero abſoluta interibit & peribit. Quod ut poſsit ſcrupuloſius deprehendi, quærendum primo uidetur, ſi poſsibile eſt penitus incorporeas remanere rationabiles naturas, cum ad ſummũ ſanctitatis ac beatitudinis uenerint, quod mihi quidem difficillimum & pene impoſsibile uidetur: an neceſſe eſt eas ſemper cõiunctas eſſe corporibus. Si ergo poſſet quis oſtendere rationẽ qua poſsibile eſſet eas omnimode carere corporibus, conſequens uidebitũ quod natura corporea ex nihilo per interualla temporum procreata, ſicut cum nõ eſſet effecta eſt, ita & eſſe deſineret cũ uſus eius miniſterii præteriſſet. Si uero impoſsibile eſt hoc ullo modo affirmari, id eſt quod uiuere præter corpus poſsit ulla alia natura præter patrem & filium & ſpiritum ſanctum, neceſsitas conſequentiæ ac rationis coarctat intelligi, principaliter quidẽ coarctatas eſſe rationabiles naturas: materialem uero ſubſtantiam opinione quidem & intellectu ſolũ ſeparari ab eis, & pro ipſis uel poſt ipſas effectam uideri, ſed nunquã ſine ipſa eas uel uixiſſe uel uiuere: ſolius nãq; trinitatis incorporea uita exiſtere recte putabitũ. Vt ergo ſuperius diximus, materialis ſubſtãtia huius mundi habens naturã quæ ex omnibus ad omnia transformatũ, cũ ad inferiores quoſq; trahitur, in craſsiorẽ corporis ſtatũ ſolidioremq; formatur, ita ut uiſibiles iſtas mundi ſpecies uariasq; diſtinguat: cũ uero perfectioribus miniſtrat & beatioribus, in fulgore cœleſtium corporũ micat, & ſpiritalis corporis indumentis, uel angelos dei, uel filios reſurrectionis exornat: ex quibus omnibus diuerſus ac uarius mũdi complebitũ ſtatus. Verum ſi plenius hæc diſcutere libet, oportebit attentius & diligentius cũ omni metu & reuerentia perſcrutari ſcripturas diuinas, ſi quis forte in his talibus arcanis et recõditis ſit arcanus ſenſus, ſi quid in abſconſis & reconditis (ſancto ſpiritu demonſtrante his qui digni ſunt) poterit inueniri, cum plura teſtimonia de hac ipſa ſpecie fuerint congregata.

Vbiq; tribuit angelis corpora

De initio mundi, & cauſis eius. Cap. III Quod caute legendũ eſt.

SVpereſt ut poſt hæc requiramus, utrum ante hunc mundum qui nunc eſt, mundus alius fuerit: & ſi fuit, utrum talis fuerit qualis iſte qui nunc eſt, an paulo differentior, uel inferior: aut omnino non fuerit mundus, ſed tale aliquid fuerit qualem illum intelligimus poſt omnium finem futurũ, cum tradetur regnum deo & patri: qui nihilominus alterius mũdi fuerit finis, illius ſcilicet poſt quem hic mũdus cœpit lapſus: an uarius & intellectualium naturarũ prouocauerit deum ad iſtam uariam diuerſamq; conditionem mundi. Sed & illud ſimiliter requirendum puto: utrum poſt hunc mundum curatio aliqua & emendatio erit, aſperior quidem & doloris plena erga eos qui uerbo dei obedire noluerunt: per eruditionem uero rationabilemq; inſtitutionem, per quam poſſent ad locupletiorem proficere ueritatis intellectum hi qui in præſenti iam uita in hoc eſſe ſtudio didicerũt, & mẽtibus purgatio-

res

res effecti, capaces iam huius diuinæ ſapientiæ effecti ſunt: & ſi poſt hanc uitam ſtatim fi-
nis omnium conſequetur, & pro correctione & emendatione eorũ qui talibus indigent,
alius rurſus mundus erit, uel ſimilis iſti qui nunc eſt, uel hoc melior, aut multo deterior: et
qualiſcunq; erit ille poſt hunc mundum, quandiu erit: aut ſi omnino non erit, & ſi erit ali
quando cum nullus unquam ſit mundus, aut ſi fuit aliquando cum mũdus nõ fuerit om-
nino: aut ſi fuerint plures uel erũt, aut ſi accidat aliquando ut alter alteri æqualis et ſimilis
per omnia atq; indiſcretus eueniat. Vt ergo manifeſtius appareat utrũ materia cor
poralis per materiam ſubſiſtat: & ſicut non fuit antequam fieret, iterũ reſoluatur ut iterũ
non ſit: uideamus primum ſi fieri poteſt ut uiuat ſine corpore. Si enim aliquis poteſt uiue
re ſine corpore, poſſunt & omnia eſſe ſine corpore: omnia enim ad unũ finem tendere ſu
perior tractatus edocuit. Si autẽ omnia poſſunt carere corporibus, ſine dubio nõ erit ſub
ſtantia corporalis, cuius uſus nullus exiſtet. Et quomodo ſentiemus illud quod dixit A-
poſtolus in his locis in quibus de reſurrectione diſputat mortuorũ, cũ ait: Neceſſe eſt au-
tem corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.
Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immor-
talitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoria: Vbi eſt mors ui-
ctoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? Aculeus autem mortis peccatũ, uirtus autẽ pecca
ti lex. Talem autẽ quendã uidet̃ Apoſtolus ſuggerere intellectũ. Quod enim ait, Corru-
ptibile hoc, & mortale hoc, uelut tangẽtis & oſtẽdentis affectu, cui alij conuenit niſi ma
teriæ primæ? Hæc ergo materia corporis quæ nunc corruptibilis eſt, induet incor-
ruptionem, cum perfecta anima, & dogmatibus incorruptionis inſtructa uti eo cœperit.
Et nolo mireris ſi indumentũ corporis perfectã animam dicimus, quæ propter uerbũ dei
& ſapientiam eius nũc incorruptio nominat̃: cũ ipſe utiq; qui eſt dominus & creator ani-
mæ Ieſus Chriſtus indumentũ ſanctis eſſe dicatur, ſicut Apoſtolus dicit: Induite dominũ
Ieſum Chriſtũ. Sicut ergo Chriſtus indumentũ eſt animæ, ita intelligibili quadam ratio-
ne etiam anima indumẽtum dicit̃ eſſe corporis. Tale eſt ergo quod dicit̃: Neceſſe
eſt corruptibile hoc induere incorruptionẽ: ut ſi diceret, naturã hanc corruptibilẽ corpo
ris neceſſe eſt indumentũ accipere incorruptionis, animã habentẽ in ſe incorruptionem,
pro eo uidelicet quod induta eſt Chriſtũ qui eſt ſapiẽtia & uerbũ dei. Cum autẽ uitæ par
ticipauerit corpus hoc quod aliquando glorioſius habebimus, tũc id quod immortale eſt
accedet ut etiã incorruptibile fiat. Si quid nãq; mortale eſt, hoc continuo & corruptibile
eſt: nõ tamen ſi quid corruptibile eſt, hoc etiã mortale dici poteſt. Deniq; lapidẽ uel lignũ
corruptibilẽ quidẽ dicimus: nõ tamen etiã mortalem cõſequenter dicemus. Corpus ue-
ro quod uitæ participat, ex eo quod ſeparari ab eo uita poteſt & ſeparat̃, conſequẽter no
minamus, & ſecundũ alium quoq; intellectũ etiam corruptibile dicimus. Mira ergo
ratione ſanctus Apoſtolus ad generalẽ primam cauſam reſpiciẽs materiæ corporalis, cu-
ius materiæ animæ uſum ſemper habẽt in qualibet qualitate poſitæ, nũc quidem carnali,
poſtmodũ uero ſubtiliori & puriori, quæ ſpiritalis appellatur: Neceſſe eſt ait corruptibile
hoc induere incorruptionẽ. Secũdo uero ad ſpiritalem corporis reſpiciẽs cauſam ait, Ne-
ceſſe eſt mortale hoc induere immortalitatẽ. Incorruptio aũt & immortalitas quid aliud
erit niſi ſapientia, & uerbũ, & iuſtitia dei, quæ formant animã, & induunt, & exornãt? Et
ita fit ut dicatur, quia corruptibile incorruptionẽ induet, & mortale immortalitatẽ. Nunc
etiam ſi ualde proficiamus, tamen quodãmodo ſolum ex parte cognoſcimus, & ex parte
prophetamus, & per ſpeculum in ænigmate uidemus ea ipſa quæ uidemur intelligere, &
nõdum corruptũ hoc induit incorruptionẽ, neq; mortale ab immortalitate circundat̃: &
quodammodo ſine dubio in longius protrahet̃ noſtra hæc corruptio: uidelicet uſq; quo
ipſa corpora noſtra quibus circũdati ſumus, propter uerbum dei & ſapientiã ad perfectã
iuſtitiam & incorruptionẽ deuenerint, & mortale hoc induerit immortalitatẽ. Ve-
runtamen hi qui putãt id nunquã decere irrationabiles creaturas, poſſunt in hoc loco ta-
lia quædam mouere. Si uerum eſt quod corruptibile hoc induet incorruptionẽ, & morta
le hoc induet immortalitatẽ, & quod abſorbeat̃ in uictoria mors, nõ aliud q̃ materialem
naturam exterminandã declarat: in qua operari mors aliquid poterat, dum hi qui ſunt in
corpore per naturam materię corporalis, mentis acumini uidentur obijciendi. Si uero ex
tra corpus ſunt, tunc omnem moleſtiam huiuſmodi perturbationis effugiẽt. Sed quomo

do

do non id omne indumentum corporeum effugere poterũt? Prius in ſubtilioribus ac pu
riorib. immorari corporibus æſtimandi ſunt, quo ultra nec à morte uinci, nec aculeo mor
tis compungi præualeant: ut ita demũ paulatim ceſſante natura materiali, & abſorbeatur
mors, & etiam exterminetur in finem, atq; omnis aculeus eius penitus retundatᷣ per di-
uinam gratiam, cũ eius capax effecta anima incorruptionẽ atq; immortalitatem merue-
rit adipiſci. Et tunc merito dicetur ab omnibus: Vbi mors uictoria tua? Vbi eſt mors acu
leus tuus? Aculeus autem mortis peccatũ eſt. Si ergo hoc habere conſequentiã uidetur,
reliquũ eſt ut ſtatus noſter aliquando incorporeus futurus eſſe credatᷣ: quod ſi recipitᷣ, &
omnes ſubijciendi Chriſto eſſe dicuntᷣ, neceſſe eſt ut in omnibus & hoc deferatᷣ, in quos
peruenit ſubiectio Chriſti: quia omnes qui ſubiecti ſunt Chriſto, in finem quoque ſubie-
cti erunt deo patri, cui regnũ traditurus diciᷣ Chriſtus, & ita uideᷣ ut tunc etiam uſus cor
porum ceſſet. Si autẽ ceſſat, in nihilũ redit ſicut & ante nõ erat. Sed uideamus quid
eis occurrat qui hoc ita aſſerunt. Videbitur enim eſſe neceſſariũ ut ſi exterminata fuerit
natura corporea, ſecundo iterũ reparanda ſit & creanda: poſsibile enim uideᷣ ut rationa-
biles naturæ à quibus nunquam aufertur liberi facultas arbitrij, poſsint iterum aliquibus
motibus ſubiacere, indulgente hoc ipſum domino, ne forte ſi immobilem ſemper teneãt
ſtatum, ignorent ſe dei & non ſua uirtute in illo fine beatitudinis cõſtitiſſe: Quos motus
ſine dubio rurſum uarietas corporũ & diuerſitas perſequitur, ex qua mũdus ſemper ad-
ornatur, nec unquam poterit mundus niſi uarietate ac diuerſitate cõſtare, quod effici nul
lo genere poſſunt extra materiam corporalem. Iam uero qui indiſsimiles ſibi ac per
omnia pares aliquando euenire cõfirmant, neſcio quibus id poſsint aſſerere documẽtis.
Si enim ſimilis per omnia mundus dicitur, erit ut iterũ Adam uel Eua eadem faciant quæ
fecerunt: idem iterum erit diluuium: atq; idem Moyſes rurſum populum ſexcẽta fere mi-
lia numero educet ex Aegypto: Iudas quoq; bis dominũ tradet: Paulus ſecundo lapidan-
tium Stephanum ueſtimenta ſeruabit: & omnia quæ in hac uita geſta ſunt etiam gerẽda
dicentur. quod non puto ratione aliqua poſſe firmari, ſi arbitrij libertate agũtur animæ,
uel profectus ſuos, uel deceſſus pro uoluntatis ſuæ ſuſtinent poteſtate. Non enim curſu
aliquo in eoſdem circulos poſt multa ſecula reuolutæ aguntur animę, ut hoc uel illud uel
agant uel cupiant, ſed quocunq; proprij ingenij libertas intẽderit illo geſtorum ſuorũ di-
rigit curſum. Tale enim eſt quod ab iſtis diciᷣ, ut ſi quis uelit aſſerere, quod frumen
ti medimnũ ſi profundatur in terrã, poteſt fieri ut ijdem & penitus indiſcreti ſecũdo acci-
dant caſus granorũ, ita ut unumquodq; granum iuxta profuſum iaceat ſecundo, quo pri-
mo aliquãdo deiectum eſt, & eodem ordine, eiſdemq; diſperſum ſit ſignis quibus fuerat
primo diffuſum: quod innumerabilibus medimni granis impoſsibile eſt prorſus accidere,
etiam ſi per diuerſa ſecula indeſinenter ac iugiter effundantur. Ita ergo impoſsibile mihi
uideᷣ eodem ordine, eiſdemq; modis naſcentiũ, & morientium, & agentiũ quid ſecundo
poſſe reparari: ſed immutationibus innumeris diuerſos poſſe mundos exiſtere, ita ut pro
manifeſtis quibuſq; cauſis melior ſtatus ſit alterius mũdi, & pro alijs inferior, & pro alijs
medius quidam ſtatus. Qui autem uerißimus modus horum ſit, ego me neſcire fateor. Si
Caute lege quis autem poſſet oſtendere, libentius diſcerem. Veruntamen multorum ſeculo-
rum finis dicitur eſſe hic mũdus, qui & ipſe ſeculum dicitur. Docet autem ſanctus Apo-
ſtolus quod Chriſtus in eo ſeculo quod ante hoc fuit nõ eſt paſſus, ſed nec in illo quidem
quod ante ipſum fuit: & neſcio ſi enumerare ſufficiam quanta fuerunt anteriora ſecula
in quibus paſſus non eſt. Ex quibus tamen ſermonibus Pauli ad occaſionem huius intel
ligentiæ (ut uerum proferam) facile deueniemus. ait enim, Nunc uero ſemel in conſum-
matione ſeculorũ ad refellendum peccatũ per hoſtiam ſui manifeſtatus eſt. Semel enim
ait hoſtiam effectũ, & in conſummatione ſeculorum ad refellendum peccatum eſſe ma-
nifeſtatũ. Quod autem poſt hoc ſeculum quod ad cõſummationem aliorum ſeculorũ di-
citur factum, erunt alia ſecula superuenientia, manifeſte ab ipſo Paulo didicimus dicẽte:
Vt oſtẽderet in ſeculis ſuperuenientibus ſuperabundantes diuitias gratiæ ſuæ in bonita-
te ſuper nos. Non dixit in ſeculo ſuperueniente, neq; in duobus ſeculis ſuperueniẽtibus:
unde arbitror multa ſecula iudicio ſermonis illius declarari. Si uero aliquid eſt ſeculis ma
ius, ita ut in creaturis quidem ſecula intelligantur, in alijs uero quæ excedũt & ſupergre-
diuntur uiſibiles creaturas (quod erit forte in reſtitutione omnium cũ ad perfectũ finem

uniuerſa peruenient) id fortaſſe plus aliquid eſſe ꝗ ſeculum intelligẽdum eſt, in quo erit omnium cõſummatio. Mouet autem in hoc ſcripturæ ſanctæ autoritas quæ dicit in ſeculum & adhuc. Et adhuc enim quod dicit, plus aliquid ſine dubio ꝗ ſeculum uult intelligi. & uide ne illud quod dicit Saluator: Quia uolo ut ubi ego ſum & iſti ſint mecũ: et ſicut ego & tu unũ ſumus, & iſti ſint in nobis unũ: oſtendere uideatur plus aliquid quàm eſt ſeculũ & ſecula: forte etiam plus quàm eſt ſecula ſeculorũ, id uidelicet cum iam nõ in ſeculo ſunt omnia, ſed omnia & in omnibus deus. His pro noſtris uiribus de mundi ratione diſſertis, non incongruum etiam uidetur ipſius mundi appellatio quid ſibi uelit inquirere: quæ appellatio in ſcripturis ſanctis diuerſa ſignificans frequenter oſtẽditur. Quod latine mundum dicimus, græce κόσμος appellatur: κόσμος autẽ non ſolum mundum, ſed & ornamentũ ſignificat. Deniq; in Eſaia ubi ad principes filias Sion increpationis ſermo dirigitur, & dicitur: per ornamentum capitis aurei caluitium, Hebręis propter opera tua ornamentũ: ibi eo nomine quo mũdum appellauit, idem κόσμος ſcribit. Dicitur etiam in indumento pontificis mundi ratio contineri: ſicut in ſapientia Salomonis inuenimus, cum dicit: Quia in ueſtimento poderis erat uniuerſus mundus. Mundus dicitur etiam noſter cũ habitatoribus ſuis orbis terrarũ iſte: ſicut cum ſcriptura dicit: Omnis mũdus in maligno poſitus eſt. Meminit ſane Clemẽs Apoſtolorum diſcipulus etiam eorũ quos ἀντίχθονας græci nominant, atq; illius partes orbis terrę ad quas neq; noſtrorũ quiſquã accedere poteſt, neq; ex illis qui ibi ſunt quiſquam tranſire ad nos, quos & ipſos mundos appellauit cũ ait: Oceanus intranſibilis eſt hominibus, et hi qui trans ipſum ſunt mundi, qui his eiſdem dominatoris dei diſpoſitionibus gubernantur. Dicitur etiam mundus iſta uniuerſitas quæ eſt ex cœlo & terra, ſicut Paulus ait: Tranſit enim habitus huius mundi. Deſignat ſane & alium quendam mundum præter hũc uiſibilem etiam dominus & ſaluator, quẽ reuera deſcribere & deſignare difficile eſt: ait nanq;. Ego non ſum de hoc mundo. Tanquã enim ex alio quodam eſſet mundo ita dicit, quod nõ ſum de hoc mundo. Cuius mundi difficilem nobis eſſe expoſitionẽ idcirco prædiximus, ne forte præbeatur aliquibus occaſio illius intelligẽtiæ, qua putent nos imagines quaſdam quas gręci nominant ideas, affirmare: quod utiq; à noſtris alienum eſt, mundum incorporeum dicere, in ſola mentis phantaſia uel cogitationum lubrico conſiſtentem: & quomodo Saluatorem inde eſſe uel ſanctos quoque illuc ituros poterunt affirmare non uideo. Veruntamen præclarius aliquid & ſplendidius quàm iſte qui præſens eſt mundus, indicari à ſaluatore nõ dubium eſt, quò etiam credentes in ſe tendere prouocat, & hortatur. Sed utrum mundus iſte quẽ ſentiri uult, ſeparatus ab hoc ſit longeq; diuiſus, uel loco, uel qualitate, uel gloria: an gloria quidem, quia qualitate præcellat: intra tamen huius mundi circũſcriptionem cohibeatur, quod & mihi magis uериſimile uidetur: incertũ tamen eſt ut ego arbitror humanis adhuc cogitationibus, et mentibus inuſitatũ. Ex his tamen quę Clemens uiſus eſt indicare cum dicit: Oceanus intranſmeabilis eſt hominibus, & hi mũdi qui poſt ipſum ſunt: qui poſt ipſum ſunt mundos pluraliter nominans, quos & eadem dei ſummi prouidentia agi, regiq; ſignificat, ſemina quædam nobis huiuſmodi intelligentiæ uidetur aſpergere, quo putetur omnis quidem uniuerſitas eorum quæ ſunt atq; ſubſiſtunt cœleſtium, & ſupercœleſtium, terrenorum, infernorumq; unus & perfectus mundus generaliter dici: intra quem uel à quo cæteri (ſi qui illi ſunt) putandi ſunt contineri. Vnde uoluit quidem globum lunæ uel ſolis, cęterorumq; aſtrorum, quos planetas uocant, per ſingula mundos nominari. Sed & ipſum ſuper eminentem quem dicunt globum, nihilominus mundũ appellari uolunt. Deniq; etiam Baruch prophetæ librũ in aſſertiõis huius teſtimoniũ uocant, quod ibi de vij. mundis uel cœlis euidentius indicat. Eſſe tamẽ ſuper illam ſphæram quam dicũt, uolunt aliam, quam ſicut apud nos cœlum cõtinet omnia quæ ſub cœlo ſunt, ita illam dicũt immenſa quadã ſui magnitudine & ineffabili complexu ſpacia uniuerſarum ſphærarum ambitu magnificentiore cõſtringere: ita ut omnia intra ipſam ita ſint ſicut eſt hęc terra noſtra ſub cœlo, quę etiam in ſcripturis ſanctis terra bona & terra uiuentiũ creditur nominari, habens ſuum cœlũ illud quod ſuperius, in quo cœlo ſanctorũ nomina ſcribi, uel ſcripta eſſe dicuntur à Saluatore: quo cœlo cohibetur illa terra atq; concluditur, quam Saluator in Euangelio mitibus & manſuetis promittit. Et illius nanq; terræ nomine etiam hanc noſtram cui Arida prius nomẽ fuerat, cognomina-

tam

Hoc addidit Ruffinus

Caute lege

Forte, ἀπλα- νῆ

Forte, στέ- ρεωμα

tam uolũt, ſicut & firmamentũ hoc cœlum illius cœli uocabulo nuncupatũ eſt. Verũ de huiuſcemodi opinionibus plenius in illo loco tractauimus, cũ requireremus quid eſſet quod in principio fecit deus cœlum & terram. Aliud enim cœlum & alia terra indicatur eſſe ꝙ illud firmamentũ quod poſt biduum factũ dicitur, uel arida quæ poſtmodum terra nuncupatᷓ. Sane hoc quod dicunt quidam de hoc mũdo, quomodo corruptibilis quidem eſt ex quo factus eſt: nec tamen corrũpitur, quia corruptione fortior & ualidior eſt uoluntas dei, qui fecit eum, & cõtinet illum ne ei corruptio dominetᷓ: rectius ſentiri iſta poſſunt de eo mundo quem ἀκηράτων ſphæram ſupra diximus, qui ex uoluntate dei nequaquam corruptioni ſubiaceat, pro eo quod nec cauſas corruptionis accepit. Sanctorũ quippe eſt, & ad liquidum perfectorũ mundus ille, & nõ impiorũ ſicut iſte noſter. Videndũ autem eſt ne forte in hoc reſpiciens Apoſtolus dixerit, Proſpicientibus uobis non ea quę uidentur, ſed quæ nõ uidentur. Quæ enim non uidenᷓ æterna ſunt, quæ autẽ uident tẽporalia ſunt. Scimus aũt quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatᷓ, ædificationẽ habemus à deo domũ non manu factam æternã in cœlis, cũ alibi dicatᷓ: Quia uidebo cœlos tuos opera digitorũ tuorũ. Et de omnibus uiſibilib. per prophetã dixit: Quia manus mea fecit hæc omnia. Iſtam ęternã domũ quã ſanctis promittit in cœlis, manu factã nõ eſſe pronũciat, differentiã ſine dubio creaturæ in his quæ uidenᷓ oſtendens. Nõ enim idem intelligitur, ea quæ nõ uidenᷓ, & ea quæ inuiſibilia ſunt. Ea nanq; quæ ſunt inuiſibilia, nõ ſolum non uidenᷓ, ſed ne naturã quidem habent ut uideri poſsint, quæ græci ἀσώματα, id eſt incorporea appellarunt. Hæc autem de quibus Paulus dixit, Quę non uidentur, naturã quidem habent ut uideri poſsint, nondum tamen uideri ab his quibus promittuntur exponit. His igitur tribus opinionibus de fine omniũ & de ſumma beatitudine prout ſentire potuimus adumbratis, unuſquiſq; legentiũ apud ſemetipſum diligentius & ſcrupuloſius iudicet, ſi poteſt aliqua harum probari uel eligi. Dictũ eſt enim quod uel incorporea uita agi poſſe putanda ſit, poſteaquã Chriſto fuerint ſubiecta omnia et in omnibus deus, uel cum nihilominus Chriſto fuerint uniuerſa ſubiecta, & per Chriſtum deo, cũ quo & unus ſpiritus ſecundũ hoc quod ſpiritus ſunt naturæ rationabiles fuerint: tunc ipſa quoq; ſubſtãtia corporalis optimis & puriſsimis ſpiritibus ſociata pro aſſumentium qualitate uel mentis in æthereum ſtatum tranſmutata, ſecundũ quod Apoſtolus dicit, Et nos immutabimur, refulgebit. Aut certe quod eorũ quæ uidenᷓ habitu prętereunte, omni corruptibilitate decuſſa atq; purgata, omniq; huius mundi ſtatu, qui ἀκηράτων dicitur ſphæra, ſupergreſſo atq; ſuperato, ſuper illam quæ Aplanes dicitur ſphęram, piorum atq; beatorũ ſtatio collocatur, quaſi in terra bona, & terra uiuorũ quam mãſueti & mites hæreditate poſsideant: cuius eſt cœlum illud quod ambitu magnificẽtiori ipſam illam circundat & cõtinet terram, quod uere cœlum & principaliter appellatur, in quo cœlo uel terra finis omniũ atq; perfectio tuta ac fidiſsima poſsit ſtatione conſiſtere: quo ſcilicet illi qui poſt correptionẽ caſtigationemq; quas pro delictis pertulerãt purgationis obtentu expletis omnibus atq; depẽſis terræ illius habitaculũ mereantur: hi uero qui uerbo dei obedientes fuerunt ac ſapientiæ eius iam hinc capaces ſe obtẽperantes præbuerunt, cœli illius uel cœlorũ regna promereri dicantur: & ita dignius compleatur illud quod dictum eſt: Beati mãſueti quia ipſi hæreditate poſsidebunt terrã: &, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſi hæreditatẽ capient regnum cœlorum: & quod dicit in Pſalmo: Exaltabit te ut hæredites terram. Ad hanc etenim terram deſcendi dicitur, ad illam autem quę in alto eſt exaltari. Hoc ergo modo uidetur quaſi iter quoddam ſanctorũ profectibus aperiri ab illa terra ad illos cœlos, ut nõ tam permanere in illa terra quàm habitare uideantur, tranſituri ſcilicet cum id quoq; fecerint, ad hæreditatem regni cœlorum.

Quod unus eſt deus legis & prophetarũ, & domini Ieſu Chriſti pater. Cap. IIII

HIs itaq; per ordinem prout potuimus breuiter digeſtis, cõſequens eſt ſecundum quod ex initio propoſuimus, confutare etiam eos qui putãt aliũ deum patrem eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti, præter illum qui Moyſi reſponſa legis dabat, uel prophetas mittebat, qui eſt deus patrum Abrahã, Iſaac, & Iacob. Oportet enim primum in hac nos fidei ratione firmari. Conſiderandũ ergo eſt illud quod frequenter in Euangelijs dicitᷓ, & ſingulis quibuſq; domini & Salua-

toris noſtri geſtis adiungitur, Vt impleatᷣ quod dictum eſt per prophetam illum uel illum, cum manifeſtũ ſit quia prophetæ illius ſunt dei qui mundũ fecit. Ex ipſa ergo cõſequentia concluditur, quoniam qui prophetas miſit, de Chriſto quæ prædicenda erant ipſe prædixit. Et dubium nõ eſt, quod hæc non alienus quiſquam ab eo, ſed pater ipſius prædicebat. Sed & illud quod frequenter exempla de ueteri teſtamento à Saluatore proferuntur, uel ab apoſtolis eius, non aliud indicat niſi quod autoritas ueteribus à Saluatore & ab eius diſcipulis adhibetur. Sed & illud quod ad benignitatem prouocans diſcipulos Saluator dicit: Eſtote perfecti ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt, qui ſolem ſuum oriri iubet ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: cui etiam exiguæ intelligentiæ uiro euidentiſsimũ non ſuggerit intellectũ, quod non alium ad imitandum proponit deus diſcipulis ſuis dominũ niſi factorem cœli, & imbrium præbitorem? Quod autem dicit quia orantes oporteat dicere: Pater noſter qui es in cœlis: quid aliud uidetur oſtendere niſi deum in melioribus mundi, id eſt creaturæ ſuæ partibus requirendum?

Sed & de iuramentis optima quædam inſtituta definiens ait: Nõ oportet iurare, neq; per cœlum, quia ſedes eſt dei: neq; per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius: nõne apertiſsime uidetur propheticis uocibus conſonare, quibus dicitur: Cœlum mihi ſedes, terra autem ſcabellum pedum meorũ? Sed & templo eijciens eos qui uendebant oues, & boues, & columbas: effundens quoq; menſas nummulariorũ, & dicens: Tollite iſta hinc, & nolite facere domum patris mei domũ negociationis: patrem ſine dubio dominum dicebat eum cuius nouum Salomon magnificũ templũ extruxerat. Sed & illud quod ait: Non legiſtis quod dictum eſt à deo ad Moyſen: Ego ſum deus Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob: non eſt autem deus mortuorũ, ſed uiuentiũ: manifeſtiſsime nos docet quo modo deum patriarcharum pro eo quod ſancti eſſent & uiuerẽt, deum appellabat uiuentium, illum ſcilicet qui dixerat in prophetis: Ego ſum deus, & nõ eſt deus præter me. Sciens nanq; Saluator deum Abraham eſſe eum qui in lege ſcriptus eſt, & ipſum eſſe qui dicit: Quia ego ſum deus, & non eſt deus præter me: ſi quidẽ ipſum illum patrem eſſe fatetur qui ignorat alium ſuper ſe eſſe deũ, ſicut putant hæretici: abſurde eum patrẽ pronunciat qui eminentiorẽ ignorat deum. Si uero nõ quidem ignorat, ſed fallit dicens nõ alium eſſe deum præter ſe, multo magis abſurdum eſt ſi mendacem patrẽ ſuum fatetur. Ex quibus omnibus in hanc indaginẽ ſenſus adducitur, quia alium neſciat patrem niſi omnium conditorem & creatorem deum. Congruum erit ſi ex omnibus Euangeliorũ locis teſtimonia congregemus, quibus unus atq; idem deus legis & Euangeliorũ eſſe doceatᷣ, Contingemus breuiter etiam de Actibus Apoſtolorũ, ubi Stephanus & Apoſtoli preces ſuas dirigunt ad eum deum qui fecit cœlum & terrã, & qui locutus eſt per os ſanctorum prophetarũ ſuorum: ipſum dicentes deum Abraham, Iſaac, & Iacob: deum qui eduxit populum ſuum de terra Aegypti. Quę ſententiæ ſenſum noſtrum euidentiſsime ſine dubio ad creatoris dirigunt fidem, & affectũ eius inſerunt his qui hæc pie de eo fideliterq; didicerunt: ſicut & ipſe Saluator cũ interrogatus eſſet quod mandatũ eſſet maximũ omnium in lege, reſpondit, dicens: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua. Secundũ autẽ ſimile eſt huic: Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Et his addidit: quia in iſtis duobus mandatis tota lex pendet & prophetę. Quomodo ergo ei quẽ erudiebat atq; in diſciplinatũ producebat, hoc mandatum ante omnia mandata cõmendat, per quod ſine dubio in deũ legis eius cõciliaretur affectus, eo quod ipſis his hæc fuerant à lege prædicata? Sed cõcedatur circa has omnes euidentiſsimas approbationes, quia de alio neſcio quo deo dicat Saluator: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: & reliqua quæ dicta ſunt. Et quomodo ſi lex & prophetæ creatoris ſunt ſicut dicunt, id eſt alterius dei præter eum quem aiunt bonũ: conſequenter deinde uidebitur id quod addidit, legẽ & prophetas in his duobus pendere mãdatis? Quomodo enim quod alienum & peregrinũ à deo eſt, pendebit in deo? Paulus autẽ dicens: Gratias ago deo meo cui ſeruio in ſpiritu meo à proauis meis in conſcientia pura: dilucide oſtendit quia non ad aliquem nouũ deum niſi Chriſtum uenerit. Quos enim alios proauos Pauli oportebit intelligi, niſi eos de quibus ipſe dicit: Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ ſunt, & ego? Sed & præfatio ipſa epiſtolæ eius ad Romanos hęc eadem his qui intelligere Pauli literas norunt diligenter oſtendet, quem deum Paulus prædicat. Ait enim:

Paulus ſeruus Ieſu Chriſti uocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium dei quod ante
promiſerat per prophetas in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Da-
uid ſecũdum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in uirtute ſecũdum ſpiritum ſanct ſi-
cationis ex reſurrectione mortuorũ Chriſti Ieſu domini noſtri &c. Sed & illud quod ait:
Non obturabis os bouis triturantis: nũquid de bobus cura eſt deo? an propter nos uoluit
dicere? propter nos enim ſcriptũ eſt: quia in ſpe debet qui arat arare, et qui triturat ſub ſpe
fructus percipiendi. In quo euidenter oſtendit: quia qui legem dedit deus, propter nos, id
eſt propter apoſtolos dicit: Non obturabis os bouis triturantis: cui cura erat non boum,
ſed apoſtolorũ qui Chriſti Euangelium prædicabant. In alijs quoq; promiſsionem
legis amplectens Paulus ipſe ita ait. Honora patrẽ tuum, & matrem, quod eſt mandatum
primum in promiſsione, ut bene ſit tibi, & longæuus ſuper terrã ſis, terram bonam quam
dominus deus tuus dabit tibi. Perſæpe ſine dubio placere ſibi legem, & deum legis atq;
eius iuſſa pronunciat. Sed quoniam ſolent interdũ huius hæreſis aſſertores per deceptio-
ſa quædam ſophiſmata ſimpliciorũ quorunq; corda ſurripere, abſurdum non puto ſi eti-
am ea quę in aſſertionibus ſuis proferre ſolent proponẽtes, ſubreptionem eorũ ac demen
tiam confutemus. Aiunt igitur. Scriptum eſt, Deum nemo uidit unquam: ille au-
tem deus quẽ Moyſes prædicat, & ab ipſo Moyſe uiſus eſt, & antea à patribus eius: is ue-
ro qui à ſaluatore annunciatur, à nullo penitus uiſus eſt. Interrogemus ergo eos & nos: ſi
hunc quem fatentur deum, alium eſſe deum ꝙ creatorẽ deum dicunt, uiſibilem an inuiſi
bilem dicant eſſe. Et ſi quidem dixerint quia uiſibilis eſt, præter hoc quod contra ſcriptu
ræ ſententiam uenire arguentur, quæ dicit de ſaluatore, quia imago eſt inuiſibilis dei pri-
mogenitus omnis creaturæ: incurrẽt etiam in illud abſurdũ, quod deum corporeum eſſe
dicant. Non enim aliter uideri quis poteſt niſi per habitum, & magnitudinẽ, & colorem,
quæ ſunt ſpecialia corporũ. Et ſi corpus eſſe pronuncietur deus, quoniã omne corpus ex
materia eſt, inuenietur & deus eſſe ex materia: quod ſi ex materia ſit, materia autem ſine
dubio corruptibilis eſt, erit ergo iam ſecundũ illos corruptibilis deus. Rurſum quoq;
interrogabimus eos. Materia facta eſt an ingenita, id eſt infecta? Et ſi quidem dixerint, in-
fecta eſt, id eſt ingenita, requiremus ab eis ſi materiæ pars aliqua deus, pars autem mun-
dus eſt. Si uero reſpõderint de materia quia facta eſt, ſine dubio conſequitur, ut eũ quem
deum dicunt, factum eſſe confiteantur, quod utiq; nec ipſorum, nec noſtra ratio admittit.
Sed dicent, inuiſibilis eſt deus. Et quid agetis? ſi inuiſibilem eum eſſe dicitis per naturam,
neq; ſaluatori debet eſſe uiſibilis. Quinimo & uideri deus pater Chriſti dicitur, quoniam
qui uidet inquit filium, uidet & patrem. Quo utiq; nos quidam uehementer anguſtant, à
nobis uero rectius non pro uidendo, ſed pro intelligendo ſentiĩ. Qui enim intellexerit fi-
lium, intelliget & patrem. Hoc ergo modo Moyſes etiam deum uidiſſe putandus
eſt, non carnalibus oculis eum intuens, ſed uiſu cordis, ac ſenſu mentis intelligẽs, & hoc
ex parte aliqua. Manifeſtum enim eſt quia faciem, inquit, meam non uidebis (ſcilicet qui
Moyſi reſponſa præbebat) ſed poſteriora mea. Quæ utiq; cum eo ſunt intelligenda ſacra-
mento, quomodo intelligi conuenit dicta diuina, abiectis profecto illis & ſpretis anilibus
fabulis quæ de anterioribus Dei ab imperitis poſterioribusq; fingũtur. Neq; ſane nos im-
pium aliquid ſenſiſſe arbitremur, ꝙ diximus quia nec ſaluatori uiſibilis eſt pater: conſide
rent quali diſtinctione aduerſus hæreticos agentes utimur. Diximus enim quod aliud ſit
uidere, & uideri, & aliud noſſe & noſci, uel cognoſcere atq; cognoſci. Igiĩ uidere &
uideri corporũ res eſt: quod utiq; nec patri, nec filio, nec ſpiritui ſancto inter ſeinuicẽ cõ-
petẽter aptabitur. Natura enim trinitatis modũ uiſionis excedit his qui in corpore ſunt.
Idem omnibus reliquis creaturis qualitatem inter ſe inuicem uiſionis indulgẽs. Incorpo-
reæ uero naturæ & principaliter intellectuali, nihil aliud conuenit niſi noſſe & noſci, ſi-
cut & ſaluator ipſe pronunciat dicens, quia nemo nouit filium niſi pater, neq; patrẽ quis
nouit niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Manifeſtum ergo quia non dixit, nemo ui
dit patrem niſi filius. Si uero propter illa quæ dicuntur in ueteri teſtamento, quod
iraſcitur deus uel pœnitet, uel ſiqua alia humani affectus paſsio deſignatur, materiam ſibi
ad confutandos nos præberi putant, affirmantes penitus impaſsibilem deum, atq; his om
nibus carentem affectibus ſentiendi: oſtendendum eſt eis etiam in euangelicis parabolis
haberi ſimilia cũ dicit, quia is qui plantauit uineã, & locauit eam colonis, qui coloni miſ-
ſos

ſos ad ſe ſeruos interemerunt, ad ultimum etiam filium ad ſe miſſum occiderũt, iratus dominus dicitur abſtuliſſe uineam ab eis, & malos colonos male perdidiſſe, & uineam colonis alijs tradidiſſe qui redderent ei fructus in tempore ſuo. Sed & illos ciues qui profecto patrefamilias accipere ſibi regnum, legatos miſerunt poſt eum dicentes, Nolumus eum regnare ſuper nos, impetrato regno ingreſſus paterfamilias & iratus interfici coram ſe iubet, & ciuitatem eorum igne conſumi. Sed et nos ſiue in uetere teſtamẽto, ſiue in nouo, cum de ira Dei legimus, non ſecundum literam quæ dicuntur aduertimus, ſed ſpiritalem intellectum requirimus in talibus, ut ita ſentiamus ſicut intelligere de Deo dignum eſt. De quibus ſecundum paruitatem ſenſus noſtri cum ſecundi Pſalmi exponeremus illum uerſiculum, Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos, prout potuimus qualiter hoc intelligi deberet oſtendimus.

De iuſto & bono. Cap. v

VErum quoniã mouet etiam illud quoſdam quod principes iſtius hæreſis diuiſionẽ quandam feciſſe ſibi uident̃, qua dixerunt aliud eſſe iuſtũ, aliud bonum, & hac diuiſione in diuinitate etiam uſi ſunt, affirmãtes bonũ quidem Deum patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, & non iuſtũ eſſe: iuſtum uero legis & prophetarum Deum, nec tamen bonum: Huic quæſtioni reſpondere ꝗ̃ potuero breuiter neceſſariũ puto. Exiſtimant igitur bonitatẽ affectum talem quendam eſſe, quod bene fieri omnibus debeat etiam ſi indignus ſit is cui benefactũ datur, nec bene conſequi mereatur: ſed ut mihi uidetur nõ recte uſi ſunt tali definitione, putantes non fieri bene huic cui auſterũ uel triſte aliquid infert̃. Iuſtitiam uero putarunt affectum eſſe talem qui unicuiq; prout meret̃ retribuat. Sed et in hoc rurſum definitionis ſuę ſenſum non recte interpretantur. Putant enim quia quod iuſtum eſt malis mala faciat, bonis bona: id eſt ut ſecundum ſenſum ipſorum iuſtus malis nõ uidear̃ bene uelle, ſed uelut odio quodam ferri aduerſus eos: & colligunt ſicubi forte in ſcripturis ueteris teſtamenti inueniunt hiſtoriam referentẽ, uerbi gratia de diluuij pœnis, & eorũ qui in eo extincti referunt̃, uel cũ Sodoma & Gomorra ignei ſulphureiq; imbris uaſtatione depopulant̃, uel cum in deſerto pro peccatis ſuis mortui decidunt, ita ut nullus ex his qui de Aegypto fuerant profecti, inueniatur terram promiſsionis intraſſe præter Ieſum & Caleph. De nouo autem teſtamenro, miſericordiæ ac pietatis congregant uerba, quibus à Saluatore diſcipuli informantur, & quibus pronunciari uidetur, quia nemo ſit bonus præter unum Deum patrẽ: & per hoc auſi ſunt bonũ quidem nominare patrem Saluatoris Ieſu Chriſti, alium aũt eſſe dicunt mũdi deum, quem iuſtũ eis, et nõ ſolum bonũ placuit appellare. A quibus primo illud exigendũ puto, ſi ſecundũ ſuam definitionẽ iuſtum poſſunt oſtendere conditorem punientẽ pro meritis, uel eos qui diluuij tempore perierunt, uel Sodomitas, uel eos qui ex Aegypto profecti fuerant. Sed cũ uideamus interdũ multo nequiora, & ſceleſtiora committi flagitia quàm fuerint illa pro quibus hi quos ſupra diximus interempti ſunt, & nondum tamen uidemus unumquenq; peccantium pœnam luere meritorum, nũquidnam bonum dicunt effectum eum qui aliquando iuſtus erat? an potius illud putabunt, quod iuſtus quidem eſt nunc, ſed patienter fert humana delicta, tũc uero nec iuſtus quidem erat qui innocẽtes paruulos & lactentes ſimul cum immanibus & impijs extinguebat? Sed hæc ita ſentiunt, quia nihil audire præter literã norunt: alioquin oſtendant quomodo iuſtum eſt ſecundũ literam, in tertiam et quartã progeniem parentum reddi peccara in ſinum filiorũ, & in filiorum ipſorũ filios poſt ipſos. A nobis autem talia iſta non ſecundũ literam intelligũtur, ſed ſicut Ezechiel docuit parabolam eam dicens, requirimus quid ſignificet introrſus ipſa parabola. Sed & illud debẽt oſtendere, quomodo iuſtus ſit, & pro meritis unicuiq; retribuens, qui punit terrenos & diabolum cum nihil dignum pœna cõmiſerint. Non enim poterant (ſi ſecundum iſtos naturę malæ & perditæ erant) aliquid boni agere. Nam & quod iudicẽ eum dicunt, non tam geſtorum, quàm naturarũ iudex uidetur. Quippe ſi natura mala bene facere nõ poteſt, nec bona male. Tum deinde eum quem bonum dicunt, ſi ad omnes bonus eſt, ſine dubio & ad eos qui perituri ſunt bonus eſt: & quomodo non eos ſaluat? Si non uult, iam non erit bonus: ſi uult & non poteſt, omnipotens non erit. Quin potius audiant in Euãgelijs pa-

trem Domini noſtri Ieſu Chriſti ignem præparantem diabolo & angelis eius. Et quomodo iſtud opus tam pœnale, tam triſte ſecundum ſenſum eorum boni Dei uidebitur?

Sed & ipſe Saluator boni Dei filius in euangelijs proteſtatur & dicit, quia ſi ſigna & prodigia facta fuiſſent in Tyro & Sidone, olim in ſacco & cinere ſedentes pœnitentiam egiſſent. Et quum proximus utique ipſis urbibus acceſsiſſet, cur quæſo declinat ciuitates iſtas ingredi, & præſtare eis ſignorum & prodigiorum copiam, ſi eas his geſtis in ſacco & cinere certum erat acturas eſſe pœnitentiam? Quod utiq; cum nõ facit, ſine dubio perditioni eas relinquit, quas malæ & perditæ uitæ nõ eſſe ipſe euãgelij ſermo indicat, qui eas potuiſſe pœnitere deſignat. Sed & in quadam euangelij nihilominus parabola ingrediens rex uidere diſcumbentes qui fuerant inuitati, uidit quẽdam non indutum nuptialibus indumentis, & ait ei. Amice quomodo introiſti huc non habens indumentũ nuptiale? Tunc ait miniſtris. Ligantes ei manus & pedes mittite eum foras in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Dicant nobis quis eſt iſte rex, qui ingreſſus eſt uidere diſcumbentes, & inueniens inter eos quẽdam ſordidis indumentis, iubet eum uinctum per miniſtros ſuos in exteriores tenebras detrudi. Nunquid non ille eſt quẽ iuſtum dicunt? Et quomodo bonos ac malos inuitare iuſſerat, nec merita à miniſtris ſciſcitari præceperat? Per quod utiq; non iuſti alicuius (ut iſti dicunt) & pro meritis retribuentis, ſed erga omnes indiſcretæ benignitatis indicatur affectus. Si uero neceſſe eſt hoc de bono Deo, id eſt de Chriſto, uel de patre Chriſti intelligi, quid illud eſt quod iuſto dei iudicio obijcitur, immo quid tale eſt quod in Deo legis criminatur, quale eſt ut eum qui ab his ſeruis quos miſerat uocare bonos & malos fuerat inuitatus, iuberet pro ſordidioribus indumentis uinctum manibus pedibusq; in exteriores tenebras præcipitari? Et hęc quidem ſufficere debent, quæ ex auctoritate aſſumpſimus ſcripturarum ad refellenda ea quæ hæretici obtendere ſolent. Non tamen indecens uidebitur, ſi etiam ex ratione ipſius conſequentiæ paucis agamus cum eis. Interrogamus ergo eos ſi norunt quæ ratio apud homines uirtutis ac malitiæ habeatur: & ſi uidetur cõſequens eſſe, ut uirtutes dicamus in Deo, uel (ut ipſis uidetur) in duobus iſtis dijs. Reſpondeant hi quoque ſi uidetur eis eſſe aliqua, quod puto ſine dubio fatebũtur, quid etiam dicent de iuſtitia. Nunquam profecto ut mihi uidetur ita deſipient, ut iuſtitiam negent eſſe uirtutem: Ergo ſi bonum uirtus, & iuſtitia uirtus eſt. Si uero dixerint, nõ eſſe bonũ iuſtitiam, supereſt ut aut malũ ſit, aut indifferens. Et quidem dicentibus malum eſſe iuſtitiam, reſpondere ineptum puto. Videbor enim uel inſanis ſermonibus, uel mente motis hominibus reſpondere. Malum enim quomodo uidebitur id quod bonis bona retribuere poteſt, ſicut etiam ipſi fatentur? Si uero indifferens dixerint, cõſequens eſt ut cum iuſtitia indifferens ſit, & ſobrietas & prudentia, & omnes reliquæ uirtutes indifferentes habeantur. Et quid reſpondebimus Paulo dicenti, Siqua uirtus, ſiqua laus, hæc cogitate quę & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me? Diſcant ergo perſcrutantes ſcripturas diuinas, quæ ſunt ſingulæ uirtutes, & non ſurripiant in hoc quod dicunt, quia eis Deus qui unicuique ſecundum meritũ retribuit, malis mala, & non pro eo quod auſterioribus curari indigent medicamentis hi qui deliquerunt, & poſtea his adhibet ea quæ emendationis proſpectu ad præſens uidentur ſenſum doloris inferre. Non legunt quid ſcriptum ſit de ſpe illorum qui in diluuio perempti ſunt, de qua Petrus ipſe in prima epiſtola ſua ita ait, quia Chriſtus mortuus quidem carne, uiuificatus autem ſpiritu: in quo pergens prædicauit his ſpiritibus qui in carcere tenebantur, qui increduli fuerant aliquãdo cum expectarent Dei patientiam in diebus Noe cum fabricaretur arca, in qua pauci id eſt octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, quod & uos ſimili forma nunc baptiſma ſaluos facit. De Sodoma autem & Gomorra dicant nobis ſi credunt creatoris dei eſſe propheticas uoces, eius ſcilicet qui refert̃ ſuper eos ignis & ſulphuris imbrem pluiſſe: quid dicit de ipſis Ezechiel propheta? Reſtituetur, inquit, Sodoma in antiquũ. Quid autem affligens eos qui pœna digni ſunt non pro bono affligit? qui etiã ad Chaldæam dicit. Habes carbones ignis, ſede ſuper eos, ipſi erunt tibi adiutorio. Sed & de his qui in deſerto ceciderunt audiant quid in LXXVII pſalmo qui Aſaph ſuperſcribitur, referatur: ait enim. Cum occideret eos tunc exquirebant eum. Non dicit, quia alijs interfectis alij requirebant eum, ſed ait quia eorum qui occidebãtur talis erat interitus, ut mortificati requirerent Deũ. Ex quibus

bus

bus omnibus conſtat unum eundemq; eſſe iuſtum & bonum legis & euangeliorum deum, & benefacere eum iuſtitia & bonitate punire: quia nec bonũ ſine iuſto, nec iuſtum ſine bono dignitatem diuinæ poteſt indicare naturæ. Addemus adhuc etiam hoc uerſutijs eorum compellentibus nos. Si aliud iuſtum quàm bonum, quoniam bono malum contrarium eſt, & iuſto iniuſtum, ſine dubio & iniuſtum aliud erit quàm malum: & ſicut iuſtus apud nos nõ eſt bonus, ita neq; iniuſtus erit malus: & rurſum, ſicut bonus nõ eſt iuſtus, ita & malus non erit iniuſtus. Quomodo autẽ non erit abſurdum, ut Deo quidem bono contrarius ſit malus, deo autem iuſto quem inferiorem bono dicimus, contrarius nemo ſit? Non enim ſicut Satanas eſt qui malus dicitur, ita eſt alius aliquis qui dicatur iniuſtus. Quid ergo eſt? Reſcindamus ea quæ defendimus. Nõ enim poterunt dicere, quia malus non etiam iniuſtus ſit, & iniuſtus malus. Quod ſi in iſtis contrarijs indiſſociabiliter inhæret uel malo iniuſtitia, uel iniuſtitiæ malum, ſine dubio & bonus indiſſociabilis erit iuſto, & iuſtus bono: ut ſicut unam eandemq; nequitiam malitiæ & iniuſtitiæ dicimus, ita bonitatis ac iuſtitiæ uirtutem unam eandemq; teneamus. Sed iterum ad ſcripturæ nos reuocant uerba proferentes illam famoſiſsimam quæſtionem. Aiunt nanq;. Scriptum eſt, quia non poteſt arbor mala fructus bonos facere: ex fructu enim arbor cognoſcitur. Quid ergo eſt aiunt? qualis arbor ſit lex, ex fructibus ſuis, id eſt ex præceptorum ſermonibus declaratur. Si enim bona inueniatur lex, ſine dubio & qui dedit eam bonus deus eſſe creditur. Si uero iuſta magis quàm bona, iuſtus etiam legislator putabitur Deus. Paulus Apoſtolus nulla circuitione uſus ait: Lex ergo bona eſt, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonũ. Ex quibus eſt manifeſtum, quia Paulus nõ iſtorum literas didicerat, qui iuſtum à bono ſepararent, ſed ab eo Deo fuerat inſtructus, & eius Dei ſpiritu fuerat illuminatus, qui ſimul & ſanctus & bonus & iuſtus eſt: per cuius ille ſpiritum loquens, dicebat mandatum legis eſſe ſanctum & iuſtum, & bonum. Et ut euidentius ſuprà iuſtitiam & ſanctitatẽ & bonitatem magis ineſſe oſtenderet in mandato, repetito ſermone pro his tribus, ſolam protulit bonitatem dicens: Quod ergo bonum eſt, mihi mors eſt? abſit. Sciens quippe bonitatem genus eſſe uirtutum, iuſtitiam uero uel ſanctitatem ſpecies generis, ideo cũ in ſuperioribus genus ſimul ac ſpecies nominaſſet, repetens ſermonem ad ſolum genus detorſit. Sed & in conſequentibus, Peccatum, inquit, per bonum mihi operatum eſt mortem. In quo id per genus concludit, quod ſuperius per ſpecies expoſuerat. Hoc modo nanq; intelligendum eſt etiam illud quod dictum eſt. Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonũ, & malus de malo profert malum. Genus nanq; aſſumpſit etiam huic bono uel malo, oſtendens ſine dubio in bono homine eſſe & iuſtitiam & ſobrietatem & prudẽtiam & pietatem, & omne quod dici bonum uel intelligi poteſt. Similiter etiam & malum hominem dixit, qui ſine dubio eſſet iniuſtus & impurus & impius, & omnia quæ per partes hominẽ malum deformant. Sicut enim ſine his nequitijs nemo aliquis malum hominẽ putat, nec eſſe malus poteſt, ita & ſine illis uirtutibus certum eſt quod nemo putabitur eſſe bonus. Supereſt eis adhuc etiam illud, quod proprie ſibi datum ſcutum putant, quod dixit dominus in Euangelio: Nemo bonus niſi unus Deus pater: dicentes hoc eſſe proprium uocabulum patris Chriſti, qui tamẽ alius ſit à creatore omnium Deo, cui creatori bonitas nullam dederit appellationem. Videamus ergo ſi in ueteri teſtamẽto Deus prophetarum & mundi creator ac legiſlator non dicitur bonus. Et quid eſt quod in Pſalmis dicit: Quàm bonus Iſrael Deus rectis corde: & Dicat nunc Iſrael quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Et in lamentatiõibus Hieremiæ ſcriptum eſt: Bonus Dominus his qui ſuſtinent eum, animæ quærenti eum. Sicut ergo bonus in ueteri teſtamento frequenter dicitur Deus, ita etiam iuſtus in euangelijs appellatur Domini Ieſu Chriſti pater.

Deniq; in euangelio ſecundum Ioannem orans ipſe dominus noſter ad patrem dicit: Pater iuſte, & mundus te non cognouit. Ne forte dicant, quia etiam mundi creatorem pro aſſumptione carnis patrem uocabat, & ipſum iuſtum nominabat, excludũtur ab eo ſermone qui ſtatim ſequitur: ait enim. Et mũdus te non cognouit. Secũdum ipſos enim ſolum deum bonum mundus ignorat. Nam cõditorem ſuum uteriſsime recognoſcit, domino ipſo dicente, quia mundus quod ſuum eſt diligit. Aperte ergo ille quem putant bonum deum, iuſtus eſſe in euãgelijs dicitur. Ex ocio ſane licebat plura teſtimonia congre-

gare, ſicubi in nouo teſtamẽto pater domini noſtri Ieſu Chriſti iuſtus appellatur: etiam in ueteri teſtamento cœli & terræ creator bonus dicitur, ut pluribus teſtimonijs cõuicti hæretici, aliquando forte erubeſcant.

De incarnatione Chriſti Cap. VI

TEmpus eſt his decurſis repetere nos de incarnatione Domini & Saluatoris noſtri quomodo uel quare homo fuerit factus. Pro uiribus igit̃ noſtris per exiguis conſiderata ex operum ſuorum magis ꝙ ex noſtri ſenſus contemplatione, diuina natura, intuitiſq; nihilominus creaturis eius uiſibilibus, fide quoq; inuiſibilibus contemplatis, quia non omnia uel oculis uidere poteſt humana fragilitas, uel ratione complecti, pro eo quod omniũ rationabilium infirmius & fragilius animal nos homines ſumus: præſtãtiora enim ſunt illa quæ in cœlo, uel ſuper cœlos habentur: Supereſt ut harum omnium creaturarũ & dei medium, id eſt mediatorem quæramus, quem Paulus apoſtolus primogenitum omnis creaturæ pronũciat. Videntes quoq; nos ea quæ de eius maieſtate in ſcripturis ſanctis referũtur, & intuentes quòd imago inuiſibilis dei, & primogenitus omnis creaturæ dicatur, & quod in ipſo creata ſunt omnia uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum facta ſunt, & in ipſo: & ipſe eſt ante omnes, et omnia illi cõſtant, qui eſt caput omnium, cum ſolus habeat caput Deum pattem. Scriptum eſt enim. Caput autem Chriſti Deus. Peruidentes etiam quod ſcriptum eſt, quomodo nemo nouit patrem niſi filius, neq; quis nouit filium niſi pater. Quis enim poteſt noſſe quæ ſit ſapientia, niſi qui genuit eam? aut quis ad liquidum quę ſit ueritas nouit niſi ueritatis pater? Quis certe uniuerſam uerbi ſui naturam, atq; ipſius Dei quæ ex deo eſt inueſtigare potuit, niſi ſolus deus apud quem erat uerbum? Pro certo habere debemus quod hoc uerbũ, ſiue ratio dicenda eſt, hanc ſapientiam, hanc ueritatẽ nullus alius niſi pater nouit, de quo ſcriptũ eſt: Ne ipſum quidem mundũ capere arbitror libros qui ſcriberẽtur: de gloria ſcilicet & maieſtate filij dei. Impoſsibile nanq; eſt literis committere ea quæ ad ſaluatoris gloriam pertinent. His igitur tranſactis, ac talibus de natura filij dei conſideratis, cũ ſumma admiratione obſtupeſcimus quod eminens omnium iſta natura exinaniens ſe de ſtatu maieſtatis ſuæ homo factus ſit, & inter homines cõuerſatus, ſicut gratia labijs eius infuſa teſtatur, & ſicut teſtimoniũ ei reddit pater cœleſtis, & ut ſignis quoq; & prodigijs uarijs uirtutibusq; ab eo geſtis cõfirmatur. Qui etiam ante præſentiam ſuam hanc quam oſtendit in corpore, præcurſores ſuos & nuncios aduentus ſui miſit prophetas. Poſt aſcenſionẽ uero ſuam in cœlos, ſanctos apoſtolos diuinitatis ſuæ uirtute repletos homines uel ex publicanis, uel ex piſcatoribus imperitos & indoctos circuire fecit orbem terrarum, ut ex omni gente atq; ex omnibus populis piorum plebem in ſe credentium congregarent.

Verum ex omnibus de eo miraculis & magnificentijs illud penitus admirationẽ humanæ mentis excedit, nec inuenit mortalis intelligẽtiæ fragilitas quomodo ſentire uel intelligere poſsit, quod tanta illa potentia diuinæ maieſtatis, ipſum illud uerbum patris, atq; ipſa ſapientia Dei, in qua creata ſunt omnia uiſibilia & inuiſibilia, intra circũſcriptionem eius hominis qui apparuit in Iudæa, fuiſſe credenda ſit: ſed & ingreſſa eſſe Dei ſapientia uuluam fœminæ & naſci paruulus, & uagitum emittere ad ſimilitudinem plorantiũ paruulorum, Tum deinde quod in morte conturbatus refertur, ut ipſe etiam profitetur dicens, Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem: & ad ultimum quod uſque ad eam quę inter homines indigniſsima habebatur adductus eſt mortem, licet tertia die reſurrexit.

Cum ergo in eo quædam ita uideamus humana ut nihil à communi, id eſt mortalium fragilitate diſtare uideãtur, quædam ita diuina, ut nulli alij niſi illi primo & ineffabili in ſe conueniat deitati habere, humani intellectus anguſtia tantæ admirationis ſtupore percuſſa quò declinet, & quò ſe cõuertat ignorat. Si Deum ſentiat, mortalem uidet: ſi hominem putet, deuicto mortis imperio cum ſpolijs redeuntẽ à mortuis cernet. Propter quod cum omni metu & reuerentia contemplandum eſt, ut in uno eodemq; ita utriuſq; naturæ ueritas demonſtretur, ut neq; aliquid indignum & indecens in diuina illa & ineffabili ſubſtantia ſentiatur, neque rurſum quæ geſta ſunt falſis illuſa imaginibus exiſtimentur. Quæ quidem in aures humanas proferre, & ſermonibus explicare, lõge uires uel meriti

noſtri

noſtri, uel ingenij ac ſermonis excedit. Arbitror autem quia etiam ſanctorũ apoſtolorum ſupergrediatur menſuram: quinimò etiam fortaſsis totius creaturæ cœleſtiũ uirtutum eminentior eſt ſacramenti iſtius explanatio. De quo nos non temeritate aliqua, ſed quomodo ordo loci depoſcit, ea magis quæ fides noſtra continet, quàm humanæ rationis aſſertio uindicare ſolet, quàm paucißimis proferemus, ſuſpitiones potius noſtras quàm manifeſtas aliquas affirmationes in medium proferentes. Igitur unigenitus Dei per quem omnia facta ſunt uiſibilia & inuiſibilia (ut in ſuperiotibus ſermo diſputationis edocuit) ſecundum ſcripturæ ſententiam & fecit omnia, & quæ fecit, diligit. Nam cum inuiſibilis Dei ipſe ſit imago inuiſibilis, participationem ſui uniuerſis rationabilibus creaturis inuiſibiliter præbuit, ita ut tantum ex eo unuſquiſq; participij ſumeret, quanto erga eum dilectionis inhæſiſſet affectu. Verum cum liberi arbitrij facultate uarietas unumquẽq; ac diuerſitas habuiſſet animorũ, ut alius ardentiore, alius tenuiore & exiliore erga auctorem ſuum amore teneret̃, illa anima de qua dixit Ieſus, quia nemo auferet à me animã meam, ab initio creaturæ & deinceps inſeparabiliter ei atq; indiſſociabiliter inhærens, utpote ſapientiæ & uerbo Dei & ueritati, ac luci ueræ, & tota totum recipiens, atq; in eius lucem ſplendotemq; ipſa cedens, facta eſt cum ipſo principaliter unus ſpiritus, ſicut & Apoſtolus his qui eam imitari deberent, promittit, quia qui ſe iungit domino, unus ſpiritus eſt.

Hac ergo ſubſtantia animæ intet Deum carnemq; mediante: non enim poſsibile erat *Imo potuit aſſumere ſilicem* Dei naturã corpori ſine mediatore miſceri: naſcitur (ut diximus) Deus homo, illa ſubſtantia exiſtente, cui utiq; contra naturam non erat corpus aſſumere. Sed neq; rurſus anima illa, utpote ſubſtantia rationabilis, contra naturam habuit, capere Deum, in quem, ut ſuperius diximus, uelut in uerbum & ſapientiã & ueritatem tota iam ceſſerat. Vnde & merito pro eo uel quod tota eſſet in filio Dei, uel totum in ſe caperet filium Dei, etiã ipſa cum ea quam aſſumpſerat carne Dei filius, & Dei uirtus Chriſtus Dei ſapientia appellatur: & rurſum Dei filius per quem omnia creata ſunt, Ieſus Chriſtus & filius hominis nominatur. Nam & filius Dei mortuus eſſe dicit̃, pro ea ſcilicet natura quæ mortẽ utiq; recipere poterat: & filius hominis appellatur, qui uenturus in Dei patris gloria cum ſanctis angelis prædicat̃. Et hac de cauſa per omnem ſcripturã tam diuina natura humanis uocabulis appellatur, q̃ humana natura diuinæ nuncupationis inſignibus decoratur. Magis enim de hoc quàm de ullo alio dici poteſt, quod ſcriptum eſt, quia erunt ambo in carne una, & iam non ſunt duo, ſed caro una. Magis enim uerbum Dei cum anima in carne una eſſe, q̃ uir cum uxore, putandũ eſt. Sed & unus ſpiritus eſſe cũ Deo, cui magis conuenit, q̃ huic animæ quæ ſe ita Deo per dilectionem iunxit, ut cum eo unus ſpiritus merito dicatur? Quod aũt dilectionis perfectio, & meriti affectus ſynceritas, ei hanc inſeparabilem cum Deo fecerit unitatẽ, ita ut nõ fortuita fuerit, aut cum perſonæ acceptione animę eius aſſumptio, ſed uirtutũ ſuarum ei merito delata, audi ad eum Prophetã dicentem: Dilexiſti iuſtitiã, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participib. tuis. Dilectionis ergo merito ungit̃ oleo lætitiæ, id eſt anima Chriſti cũ uerbo Dei unum efficit̃. Vngi namq; oleo lætitiæ, non aliud intelligitur q̃ ſpiritu ſancto repleri. Quod aũt præ participibus dixit, indicat quia non gratia ſpiritus, ſicut prophetis ei data eſt, ſed ipſius uerbi Dei in ea ſubſtantialis inerat plenitudo, ſicut et Apoſtolus dixit, In quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Deniq; propter hoc non ſolũ dixit, Dilexiſti iuſtitiã, ſed addidit, Et odiſti iniquitatẽ. Odiſſe enim iniquitatẽ illius eſt, de quo ſcriptura dicit, Qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: et de quo dictum eſt, Tentatũ per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato. Sed & ipſe dñs dicit: Quis ueſtrum arguet me de peccato? Et iterum ipſe dicit de ſe: Ecce uenit princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquã. Quæ omnia nullum in eo peccati ſenſum indicant extitiſſe. Quod ut Prophera euidentius deſignaret, quia nunquam in eum iniquitatis ſenſus intraſſet, ait: Priuſquã ſciret puer patrem aut matrẽ uocare, auertit ſe ab iniquitate. Quod ſi alicui difficile uidebitur, pro eo quod rationabilem animam eſſe in Chriſto ſuprà oſtendimus, cum utiq; animarum naturam boni maliq; capacem per omnes diſputationes noſtras frequentet oſtendimus, hoc modo rei huius explanabit̃ difficultas. Naturam quidem animæ illius hanc fuiſſe quæ eſt omniũ animarum, non poteſt dubitari: alioquin nec dici anima potuit, ſi uere nõ fuit anima. Verũ quoniã boni maliq; eligendi facul

tas præſto eſt huic animæ quæ Chriſti eſt, ita elegit diligere iuſtitiam, ut pro immenſitate dilectionis ei inconuertibiliter inhæreret, ita ut propoſiti firmitas, et affectus immenſitas, & dilectionis inextinguibilis calor, omnẽ ſenſum conuerſionis atq; immutationis abſcinderet, & quod in arbitrio erat poſitũ, longi uſus affectu iam uerſum ſit in naturam: ita ut fuiſſe quidem in Chriſto humana & rationabilis anima credenda ſit, & nullum ſenſum uel poſsibilitatem eam putandũ eſt habuiſſe peccati. Ad pleniorem tamen rei explanationem nõ uidetur abſurdũ, ſi etiam ſimilitudine aliqua utamur, licet in re tam ardua, tamq; difficili, ne exemplis quidem uti cõmodis copia eſt. Tamen ut abſq; aliquo præiudicio dicamus, ferri metallum capax eſt frigoris & caloris. Si ergo maſſa aliqua ferri ſemper in igne ſit poſita, omnibus ſuis poris, omnibusq; uenis ignem recipiens, & tota ignis effecta, ſi neq; ignis ab ea ceſſet aliquando, neq; ipſa ab igne ſeparetur, nunquã dicemus hanc quę natura quidem ferri maſſa eſt, in igne poſitam, & indeſinenter ardentem poſſe frigus aliquando recipere: quinimò (quod uerius eſt) magis eam ſicut in fornacibus ſæpe fieri oculis deprehẽdimus, totam ignem effectam dicimus, quoniam nec aliud in ea niſi ignis cernitur: ſed & ſi qui contingere atq; tractare tentauerit, non ferri, ſed ignis uim ſentiet. Hoc ergo modo etiam illa anima quæ quaſi ferrũ in igne, ſic ſemper in uerbo, ſemper in ſapientia, ſemper in deo poſita eſt, omne quod agit, quod ſentit, quod intelligit, deus eſt: & ideo nec cõuertibilis & mutabilis dici poteſt, quę inconuertibilitatẽ ex uerbi dei unitate indeſinenter ignita poſſedit. Ad omnes deniq; ſanctos calor aliquis uerbi Dei putãdus eſt perueniſſe: in hac autem anima ipſe ignis diuinus ſubſtãtialiter requieuiſſe credendus eſt, ex quo ad cæteros calor aliquis uenerit. Deniq; quod dixit, quia unxit te Deus, deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis, oſtendit quod aliter iſta anima oleo lętitiæ, id eſt uerbo Dei ungit̃, & aliter participes eius, id eſt ſancti prophetæ & apoſtoli. Illi enim in odore unguentorũ eius cucurriſſe dicuntur: iſta autem anima uaſculũ unguenti ipſius fuit, ex cuius fragrantia participantes digni quiq;, prophetæ fiebant & apoſtoli. Sicut ergo aliud eſt unguenti ſubſtantia, aliud odor eius: ita aliud eſt Chriſtus, & aliud participes ſui. Et ſicut uas ipſum quod ſubſtantiã continet & unguentum, nullo genere poteſt aliquid recipere fœtoris: hi uero qui ex odore eius participant, ſi ſe paulo longius à fragrantia eius remouerint, poſsibile eſt ut incidentẽ recipiant fœtorem: ita Chriſtus uelut uas ipſum in quo erat unguenti ſubſtãtia, impoſsibile fuit ut contrariũ reciperet odorem. Participes uero ſui ꝙ propinqui fuerint uaſculo, tam odoris erunt participes & capaces.

Arbitror ſanè etiam Hieremiã prophetam intelligentẽ quæ ſit in eo natura Dei ſapientiæ, quæ etiã hæc quam pro ſalute mundi ſuſceperat, dixiſſe: Spiritus uultus noſtri Chriſtus dñs, cui diximus quod in umbra eius uiuemus in gentibus. Pro eo enim quod ſicut umbra corporis noſtri inſeparabilis eſt à corpore, & indeclinabiliter motus ac geſtus corporis ſuſcipit & gerit, puto eum animæ Chriſti opus ac motũ qui ei inſeparabiliter inhærebat, & pro motu eius ac uoluntate cuncta perpetrabat, oſtendere uolentẽ umbrã Chriſti domini hanc uocaſſe, in qua umbra nos uiueremus in gentibus. In huius namq; aſſumptionis ſacramento gentes uiuunt, quæ imitantes eam per fidem ueniunt ad ſalutem.

Sed & Dauid dicens, Memor eſto opprobrij mei dñe, quo exprobauerunt me in commutationem Chriſti tui, ſimilia mihi uidetur oſtendere. Et Paulus quid aliud ſentit, cũ dicit, Vita noſtra abſcõdita eſt cum Chriſto in Deo? Et quidẽ in alio loco dicit̃, Aut documentũ quæritis eius qui in me loquit̃ Chriſtus? Et nunc Chriſtũ uideo dicit abſconditũ. Cuius rei intellectus niſi talis aliquis iudicetur, qualem per umbrã Chriſti à Propheta ſignatũ eſſe ſupradiximus, fortaſsis etiã hoc ſenſum humanæ mentis excedit. Sed & ꝙplurima alia de ſcripturis diuinis de umbræ ſignificantia uidemus inſerta, ut illud in euangelio ſecundũ Lucam, cum dicit Gabriel ad Mariã: Spiritus dñi ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Et Apoſtolus de lege dicit, quia ſimilitudini & umbræ deſeruiunt cœleſtiũ hi qui carnalẽ habent circunciſionẽ. & alibi dicit̃, Nõne umbra eſt uita noſtra ſuper terrã? Si ergo & lex quæ ſuper terrã eſt, umbra eſt, & uita om̃is noſtra quę eſt ſuper terrã, umbra eſt, & in umbra Chriſti uiuimus inter gentes: uidendũ eſt ne harũ omnium ueritas umbrarũ illa reuelatione noſcat̃, cum iam nõ per ſpeculũ in ænigmate, ſed facie ad faciẽ ſancti quiq; gloriã Dei et rerũ cauſas ac ueritatẽ ſpeculari merebunt̃. Cuius ueritatis accepto iam pignore per ſpiritũ ſanctũ, dicebat Apoſtolus; Etiã ſi cognouimus

Chriſtum

Chriſtũ ſecundũ carnem aliquãdo, ſed nunc iam nõ nouimus. Hæc interim nobis ad præſens de rebus tam difficilibus diſputãtibus, id eſt de incarnatione, & de deitate Chriſti occurrere potuerunt. Si quis ſanè melius poterit inuenire, & euidentioribus de ſcripturis ſanctis aſſertionibus confirmare quæ dicit, illa potius quàm hæc recipiantur.

Da ſancto Spiritu. Cap. VII

QVia ergo poſt primas illas diſſertiones quas de patre & filio et ſpiritu ſancto in initijs ſecundum quod res popoſcerat, expoſuimus, uiſum eſt rurſum repetere nos debere, & oſtendere quod Deus idem eſſet creator & conditor mundi, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt legis & prophetarum atq; euangeliorũ unus atq; idem deus: tum deinde etiam de Chriſto, quod is qui uerbum & ſapientia Dei ſuperius fuerat oſtenſus, etiam qualiter homo factus eſt in conſequentibus debuit demonſtrari: ſupereſt ut etiã de ſpiritu ſancto quàm poſſumus breuiter repetamus. Tempus eſt ergo nunc de ſpiritu ſancto nos pro uiribus pauca diſſerere, quem dominus & Saluator noſter in euangelio ſecundũ Ioannem, paracletũ nominauit. Sicut enim idem ipſe Deus, atq; idem ipſe Chriſtus, ita idem ſpiritus ſanctus eſt qui in prophetis & in apoſtolis fuit, id eſt ſiue in illis qui ante aduentũ Chriſti Deo crediderunt, ſiue in his qui per Chriſtũ confugerunt ad Deum. Et duos quidem deos auſos eſſe hæreticos dicere, & duos Chriſtos audiuimus: duos autem ſpiritus ſanctos nunquam cognouimus ab aliquo prædicari. Quomodo enim hoc de ſcripturis poterunt affirmare, aut quam differentiã dare poterunt inter ſpiritum ſanctũ, & ſpiritum ſanctũ? ſi tamen diffinitio aliqua, aut deſcriptio inueniri poteſt ſpiritus ſancti. Nam ut cõcedamus Marcioni uel Valentino poſſe differentias deitatis inducere, & aliam boni naturam, aliam uero mali deſcribere, quid excogitabit, atq; quid inueniet, ut differentiã ſpiritus ſancti introducat? Nihil ergo illos poſſe ad indicium qualiſcunq; differentiæ arbitror inuenire. Nos exiſtimamus quod participationẽ eius ſimiliter ut ſapientiæ Dei & uerbi Dei abſq; ulla differentia creatura rationabilis omnis affirmat. Video tamen quod præcipuus ſancti ſpiritus aduentus ad homines poſt aſcẽſionem Chriſti in cœlos magis quàm ante aduentum eius declaratur. Antea namq; ſolis prophetis, & paucis ſi qui forte in populo meruiſſent, donum ſpiritus ſancti præbebatur. Poſt aduentum uero Saluatoris ſcriptum eſt adimpletum eſſe illud, quod dictum eſt in propheta Iohele, quia erit in nouiſsimis diebus, et effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & propherabũt. Quod utiq; tale eſt ſicut illud quod ait: Omnes gentes ſeruient ei. Per gratiam ergo ſpiritus ſancti cum reliquis quamplurimis etiam illud magnificentiſsimũ demonſtratur, quod ea quæ in prophetis ſcripta ſunt, uel in lege Moyſi, pauci tunc ijdẽ ipſi prophetæ, & uix ſicubi unus ex omni populo ſuperare poterat intellectum corporeũ, & maius aliquid, id eſt ſpiritale quid, poterat intelligere in lege & prophetis. Nunc autem innumeræ ſunt multitudines credentiũ, qui licet non omnes poſſint per ordinem, neq; ad liquidum ſpiritalis intelligentiæ explicare conſequentiam: tamen omnes perſuaſum habent, quod neq; circumciſio corporaliter intelligi debeat, neq; otium ſabbati, uel ſanguinis effuſio pecoris, neque quod de his Moyſi reſponſa darent à Deo: qui utiq; ſenſus dubiũ non eſt quod ſpiritus ſancti uirtute omnibus ſuggeratur. Sicut autem multi ſunt intellectus de Chriſto, qui utiq; quamuis ſapientia ſit, non tamen in omnibus ſapientiæ agit aut obtinet uim, niſi in his qui in ipſo ſapientiæ ſtudent: neq; cum medicus dicatur, erga omnes quaſi medicus agit, ſed erga illos tantum qui ægritudinis ſuæ intellecto languore confugiunt ad miſericordiã eius, ut poſſint conſequi ſanitatẽ: ita arbitror etiã de ſpiritu ſancto in quo omnis eſt natura donorũ. Alijs namq; præbetur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alijs ſermo ſcientiæ, alijs fides, & ita per ſingulos qui eum capere poſſunt, hoc efficitur, uel hoc intelligitur ipſe ſpiritus, quo indiget ille qui eum participare meruerit. Quas diuiſiones ac differentias non aduertentes hi qui eum Paraclerum in Euangelio audiunt nominari, neque conſiderantes ex quo opere uel actu Paracletus nominetur, uilibus eum neſcio quibus ſpiritibus compararunt, & per hoc conturbare conati ſunt eccleſias Chriſti, ita ut diſſenſiones fratribus non modicas generarent. Euangelium uero tantæ eum potentiæ ac maieſtatis oſtendit, ut dicat apoſtolos non poſſe capere adhuc ea quæ uolebat docere eos Saluator, niſi

cum

cum adueniret ſpiritus ſanctus, qui ſe eorũ animabus infundens, illuminare eos poſsit de ratione ac fide trinitatis. Iſti uero pro imperitia ſui intellectus, quia nõ ſolum ipſi quod rectum eſt, cõſequenter non ualent exponere, ſed ne his quidem quæ à nobis dicunt̃, poſſunt audientiam cõmodare, minora quàm dignum eſt de eius diuinitate ſentientes, erroribus ſe ac deceptionibus tradiderũt, erratico magis ſpiritu deprauati ꝙ ſancti ſpiritus inſtitutionibus eruditi, ſecũdum quod Apoſtolus dixit: Doctrinam ſpirituũ dæmoniorum ſequentes prohibentium nubere ad interitũ & ruinam multorum, & importune ſe abſtinere à cibis, ut per oſtentationem acrioris obſeruantiæ ſeducant animas innocentum.

Oportet ergo nos ſcire quia Paracletus eſt ſpiritus ſanctus, docens maiora quàm uoce fieri poſſunt, & ut ita dixerim, quæ ineffabilia ſunt, & quæ non licet hom:nib. loqui, id eſt quæ indicari humano ſermone non poſſunt. Quod autem ait non licet, pro eo quod non poteſt, dictum ſentimus ab Apoſtolo, ſicut & alibi ait: Omnia mihi licent, ſed nõ omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Ea enim quorum poteſtas nobis eſt propter quod habere ea poſsimus, licere nobis didicit. Paracletus uero quod dicitur ſpiritus ſanctus, à conſolatione dicitur. Paracleſis enim latine conſolatio appellatur. Si quis namq; de ſpiritu ſancto participare meruerit, cognitis ineffabilibus ſacramentis conſolationem ſine dubio & lætitiam cordis aſſumit. Cum enim rationes omnium quæ fiũt, quare uel qualiter fiant, ſpiritu indicante cognouerit, in nullo utiq; cõturbari eius anima poterit, aut ullum ſenſum timoris accipere: nec in aliquo terretur, cũ uerbo dei & ſapientiæ eius inhærens, dominũ Ieſum dicit in ſpiritu. Verum quoniã Paracleti fecimus mentionem, et pro uiribus noſtris qualiter de eo ſentiri debeat, expoſuimus: dicitur aũt etiam Saluator noſter Paracletus in epiſtola Ioannis eum dicit, Si quis noſtrum peccauerit, Paracletum habemus apud patrem noſtrum Ieſum Chriſtũ, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: conſideremus ne forte aliud ſignificet hæc appellatio Paracleti de Saluatore, aliud de ſpiritu ſancto. Videtur enim de Saluatore Paracletus dici deprecator. Vtrunque enim ſignificat in græco Paracletus, & deprecatorem & cõſolatorem. Propter eum ergo qui ſubſequitur ſermonem, quo ait, Et ipſe eſt repropitiatio pro peccatis noſtris, magis in Saluatore nomen Paracleti pro deprecatore intelligendũ uidetur. Deprecat̃ enim patrem pro peccatis noſtris. De ſpiritu ſancto Paracletus debet intelligi pro eo quod conſolationem præſtat animabus, quibus aperit & reuelat ſenſum ſcientiæ ſpiritalis.

Ruffinus loquitur

De anima. Cap. VIII

POſt hoc iam ordo depoſcit nos etiam de anima generaliter inquirere, & ab inferioribus incipientes ad ſuperiora cõſcendere. Eſſe namq; animas in ſingulis quibuſq; animalibus etiam in his quæ in aquis degunt, à nullo arbitror dubitari. Nam & cõmunis omnium hoc ſeruat opinio, & confirmatio ſanctæ ſcripturæ auctoritatis accedit, cum dicit̃, quia fecit deus cetos magnos, & omnem animam animantiũ repentium, quæ produxerunt aquæ ſecundum genus eorum. Ex cõmuni uero rationis intelligentia confirmatur etiam ab his qui definitionẽ animæ certis determinant uerbis. Definitur namq; hoc modo, quia ſit ſubſtantia phantaſtica & hormetica: quod latine licet non tam proprie explanet̃, dici tamen poteſt ſenſibilis & mobilis. Quod utiq; cõuenit etiam de omnibus animalibus dici, & in his quæ in aquis degunt: ſed & in uolucribus eadem definitio animæ conuenienter oſtendit̃. Addidit ſanè ſcriptura etiam alterius ſententiæ auctoritatẽ, cum dicit: Non manducabitis ſanguinem, quia anima totius carnis ſanguis eius eſt, & nõ manducabitis animã cum carnibus. In quo euidẽtiſsime ſanguinẽ omnium animaliũ animam eorũ eſſe deſignat. Iam uero ſi quis requirat, quõ animam omnis carnis ſanguinẽ eius eſſe dixit de apibus, ueſpis et formicis, & de his quæ in aquis ſunt oſtreis & cochleis, & quæcũq; ſunt talia quæ carent ſanguine, & eſſe animantia manifeſtiſſime demonſtrant̃: Reſpondendũ eſt quoniam huiuſcemodi animãtibus quam in cæteris uim habet rubri ſanguinis uigor, hãc uim obtinet in iſtis humor iſte qui ineſt in eis, licet alterius ſit coloris: nihil enim refert qui ſit color, dũmodo ſubſtantia ſit uitalis. De iumẽtis uero, uel pecudibus, quod animãtia ſint etiã apud cõmunem opinionẽ nulla dubitatio eſt. Euidẽs tamẽ & diuinæ ſcripturę ſentẽtia cũ dicit deus: Producat terra animã uiuã ſecũdũ genus. Iam uero de homine ꝗuis nulli dubiũ ſit, nec re-

Animæ definitio apud Ariſtotelẽ. phantaſtica dici poteſt imaginatiua, quod eſt intellectus, et hormetica impulſiua, quod ad affectus pertinet

nec requirere aliquis poſsit: tamen & ſcriptura diuina deſignat, quòd deus in faciem eius inſpirauerit ſpiramentũ uitæ, & factus eſt homo in animã uiuentem. Supereſt de angelico ordine requirere, utrum & ipſi animas habeant, an animæ ſint, uel de cæteris diuinis cœleſtibusq́ uirtutibus, ſed & de contrarijs poteſtatibus. Auctoritatẽ quidem diuinæ ſcripturæ uſquam nullam inuenimus, quod uel angeli, uel ſi qui ſunt diuini ſpiritus miniſtri dei, uel animas habere, uel animæ dicãtur: animantia tamẽ eſſe à quãplurimis ſentiuntur. De deo aũt inuenimus ſcriptũ ita: Et ponã animã meam ſuper animã illam quæ manducauerit ſanguinẽ, & eradicabo eam de populo ſuo. & item alibi: Neomenias ueſtras & ſabbata & diem magnũ acceptũ nõ habeo. Ieiunia & ferias & dies feſtos ueſtros odit anima mea. Et in xxi. pſalmo de Chriſto (certũ eſt enim quia ex perſona ipſius iſte pſalmus aſcribiẽ, ſicut euangelium cõteſtatur) ita dictum eſt: Tu autem domine ne lõge facias auxilium tuum, ad defenſionẽ meam reſpice: Erue à framea deus animã meam, & de manu canis unicã meam. Quãuis & multa alia ſint teſtimonia de anima Chriſti in carne poſiti.

Sed de Chriſti quidem anima omnem nobis adimet quæſtionẽ ratio incarnationis occurrens. Sicut enim uere carnem habuit, ita uere & animã habuit. De eo uero quod dei anima in ſcripturis nominatur, qualiter intelligi debeat, & ſentire & proferre difficile eſt: Semel enim ſimplicem illam naturã, & abſq́ ullius adiectionis permixrione profitemur: tamen quoquo modo ſentiendũ eſt, nominari interim dei anima uidetur: de Chriſto uero non dubitatur. Et ideo non uidebitur abſurdũ etiam de ſanctis angelis cæteriſq́ cœleſtibus uirtutibus tale aliquid uel dicere, uel ſentire. Siquidẽ definitio illa animæ etiã in ipſos uideẽ incurrere. Quis enim rationabiliter ſenſibiles eos eſſe, uel mobiles poterit denegare? Quod ſi recta iſta uidetur eſſe definitio, quod ſubſtantia rationabiliter ſenſibilis & mobilis anima dicatur, uidetur hæc definitio etiam ad angelos pertinere. Quid enim aliud in illis quàm ſenſus rationabilis cõmotus eſt? Quorum autem una definitionis ratio eſt, horum ſine dubio eadem ſubſtantia eſt. Paulus ſanè eſſe quendam animalem hominẽ ſignificat, quem negat ea quæ ſunt ſpiritus dei poſſe recipere: ſed ſtultam dicit ei uideri ſpiritus ſancti doctrinã, nec poſſe eum intelligere quod ſpiritaliter diſcernatur. Sed et alio loco ait ſeminari corpus animale, & ſurgere corpus ſpiritale, oſtendens in reſurrectione iuſtorum nil animale futurũ. Et ideo requirimus ne forte ſubſtãtia aliqua ſit quę ſecundũ hoc quod anima eſt, imperfecta ſit. Verum utrum propterea imperfecta ſit quod à perfectione decidit, an talis à deo facta ſit, cum per ordinẽ ſingula diſcuti cœperint, requiremus. Si enim animalis homo non recipit quæ ſunt ſpiritus dei: & pro eo quod animalis eſt, melioris naturæ, id eſt diuinæ, intelligentiã recipere non poteſt: hac fortaſsis de cauſa euidentius nos Paulus docere uolens quid ſit qđ per ea quæ ſunt ſpiritus, id eſt ſpiritalia, intelligere poſſumus, mentem magis q̃ animam ſpiritui ſancto cõiungit & ſociat. Hoc enim eum puto oſtendere cum dicit: Orabo ſpiritu & mente, pſalmũ dicam ſpiritu, pſalmum dicã & mente. Et non dicit quia anima orabo, ſed ſpiritu & mente: & non dicit, anima pſallam, ſed ſpiritu pſallam & mentę. Sed fortaſſe requiritur: ſi mens eſt quæ cum ſpiritu orat & pſallit, & ipſa eſt quæ & perfectionẽ percipit & ſalutẽ: quomodo dicit Petrus: Percipientes finem fidei noſtræ ſalutem animarũ noſtrarum. Si anima cum ſpiritu nec orat nec pſallit, quomodo ſperabit ſalutem? An ſi cum ad beatitudinẽ uenerit, iam anima nõ dicetur? Sed uideamus ne forte poteſt hoc modo reſponderi: quia Saluator uenit ſaluare quod perierat: & iam cum ſaluaẽ, non eſt perditũ quod prius perditum dicebaẽ. Ita fortaſſis etiam hoc quod ſaluaẽ, anima dicitur: cum aũt iam ſalua facta fuerit, ex pfectioris partis ſuæ uocabulo iam nuncupaẽ. Sed & illud adijci poſſe uidetur quibuſdã: quia ſicut hoc quod perditum erat, ſine dubio antеq́ periret, cum aliud neſcio quid erat q̃ perditum, ſuccurrerit utiq́ cum iam non eſt perditũ: ita etiam anima quæ periſſe dicitur, uidebiẽ fuiſſe quid aliquãdo cum nondũ periſſet, & propter hoc anima dicetur, quæ rurſum ex perditione liberata poteſt iterũ illud eſſe quod fuit anteq́ periret, & anima dicereẽ. Sed & ex ipſa nominis animæ ſignificatione quã in græco indicat, uiſum eſt & nonnullis requirentibus curioſius poſſe uiro mediocrẽ ſuggeri intellectũ. Nam ſermo diuinus deũ ignem eſſe dixit cum ait: Deus noſter ignis eſt cõſumens. Sed & de angelorũ ſubſtãtia ita ait: Qui facit angelos ſuos ſpũs, & miniſtros ſuos ignem urentẽ: & alibi, Apparuit angelus dñi in flamma ignis in rubo. Inſup etiã mandatũ accepimus, ut ſimus ſpiritu feruẽtes: per qđ ſine dubio

Non aſſeuerã

Imò Paulus ſpiritum uocat uocem ipſam

Ψυχή

igneum

igneum oſtenditur & calidum dei uerbum. Sed & Hieremias propheta audit ab eo qui ſi
bi reſpõſa dabat: Ecce dedi uerba mea in os tuum ignem. Sicut ergo deus ignis eſt, & an
geli flamma ignis, & ſancti quiq; ſpiritu feruent: econtrario hi qui ceciderunt à dilectione
dei, ſine dubio refrixiſſe in charitate, ac frigidi facti dicendi ſunt. Ait eñ & dominus, quia
propterea quod multiplicata eſt iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ. Sed & om-
nia quæcunq; ſunt quæ aduerſæ poteſtati in ſcripturis ſanctis cõparantur, frigida ſemper
inueniens diabolus dicitur: quo quid frigidius inueniẽ? Sed & in mari regnare diciẽ dra-
co. Serpentem namq; & draconem, quod utiq; ad aliquẽ de malignis ſpiritibus retorque-
tur, & in mari propheta eſſe deſignat. Et alibi dicit Propheta: Inducam gladium ſanctũ ſu
per draconem fugientem, ſuper draconem ſerpentẽ peruerſum, & interficiet eum. & ite-
rum ait: Etiam ſi abſceſſerint ab oculis meis, & deſcenderint in profundũ maris: ibi man-
dabo draconi & mordebit eos. Sed & in Iob ipſe rex eſſe omnium quæ in aquis ſunt, di-
citur. A borea uero accẽdi mala ſuper omnes qui habitant terrã, Propheta denunciat. Bo
reas aũt uentus in ſcripturis ſanctis frigidus deſignatur: ſicut ſcriptũ eſt in Sapientia: Fri
gidus uentus Boreas. Quod & ipſum ſine dubio ſentiendũ eſt de diabolo. Si ergo ea quę
ſancta ſunt, & ignis & lumen & feruentia nominantur: quæ autem contraria, frigida, &
charitas peccato dicitur frigeſcere: requirendũ eſt ne forte & nomen animæ quod græce
dicitur ψυχὴ Pſyche, à frigeſcendo de ſtatu diuiniore ac meliore dictum ſit, & tráſlatum
inde quod ex calore illo naturali & diuino refrixiſſe uideatur: & ideo in hoc quo nũc eſt
& ſtatu, & uocabulo ſita ſit. Deniq; proprie laudabiliter animã poni in ſcripturis ſanctis,
require ſi facile inuenias. Culpabiliter autem frequenter occurrit: ut anima male perdat
eum qui poſsidet eam: & anima quæ peccat, ipſa morietur. Poſtea enim quàm dictũ eſt:
Omnes animæ meæ ſunt, ſicut anima patris, ita anima filij mea eſt: utiq; conſequens uide-
batur ut diceret: Anima quæ agit iuſtitiam, ipſa ſaluabitur: & anima quæ peccat, ipſa mo
rietur. Sed nunc uidemus quoniam quod culpabile quidem eſt, adiunxit ad animã: quod
autem laude dignum erat, reticuit. Videndum ergo eſt, ne forte ſicut diximus ex ipſo no
mine declarari, ab eo quod refrixerit à feruore iuſtorũ & diuini ignis, ψυχὴ Pſyche, ani-
ma appellata ſit. Nec tamen amiſit facultatem reſtituendi ſe in illũ ſtatum feruoris, in quo
Caute lege ex initio fuit. Vnde & Propheta tale aliquid uidetur oſtendere, cum dicit, Reuertere ani
ma mea in requiem tuam. Ex quibus omnibus illud uidetur oſtendi, quod mens de ſtatu
ſuo ac dignitate declinans, effecta uel nuncupata eſt anima: quæ ſi reparata fuerit & cor-
recta, redit in hoc ut ſit mens. Quod ſi ita eſt, deceſſus ipſe mentis ac deuolutio videẽ mi-
hi quod nõ æqualis omnium ſentiendus ſit, ſed uel plus uel minus in animam uerti, & ali-
quas quidem mentes ſeruare aliquid etiam prioris uigoris, aliquas uero aut nihil, aut exi-
guum aliquid. Vnde inueniuntur quidam ſtatim ab ineunte ætate ardentioris acuminis,
alij uero tardioris, nonnulli autem obtuſiſſimi & penitus indociles naſci. Verumtamen
quod diximus, mentem in animam uerti, uel ſi qua alia in hoc uidentur aſpicere, & diſcu-
tiat apud ſe qui legit diligẽtius & pertractet: à nobis tamen nõ putenẽ uelut dogmata eſ-
ſe prolata, ſed tractandi more ac requirendi eſſe diſcuſſa. Addat autem & qui hoc le
git ad tractatum, quod etiam de Saluatoris anima ex his quidem quæ in euangelio ſcripta
ſunt, obſeruatur, quod alia ſunt quæ ei ſub animæ nomine aſcribuntur, & alia quæ ſpiri-
tus nomine deputantur. Nam quum paſſionem aliquam uel perturbationem ſui uult in-
dicare, ſub animæ nomine indicat, ut quum dicit: Nunc anima mea turbata eſt. et, Triſtis
eſt anima mea uſq; ad mortem. Sed ego pono eam abs me. In manus autem patris cõmen
dat non animam, ſed ſpiritum: & quum carnem dicat infirmam, non animam promptam
dicit, ſed ſpiritum: Vnde uidetur quaſi medium quoddam eſſe anima inter carnem infir-
mam & ſpiritũ promptum. Sed fortaſsis occurrat nobis aliquis ex his de quibus ipſi
in noſtris propoſitionibus admonuimus, & dicat: Quomodo ergo etiam dei anima dici-
tur? Cui reſpondebimus hoc modo: quia ſicut omnia quæ de deo dicuntur, id eſt uel digi
ti, uel manus uel brachia uel oculi uel pes uel os, dicimus non hæc humana membra, ſed
uirtutes eius quaſdam in his corporeorũ membrorum appellationibus indicari: ita & eſſe
aliud putandum eſt, ꝙ quod appellatione hac quę anima dei dicitur, indicatur. Et ſi fas eſt
audere nos in tali re amplius aliquid dicere, poteſt fortaſſe anima dei intelligi unigenitus
filius eius. Sicut enim anima per omne corpus inſerta mouet omnia, & agitat quæ opera-
tur uni-

tur uniuerſa: ita & unigenitus filius dei, qui & uerbum & ſapientia eius pertingit & peruenit ad omnem uirturem dei, et inſertus eſt ei. Er fortaſsis ad huius ſacramenti indicium corpus in ſcriprúris uel dicirur deus, uel deſcribitur. Conſiderandũ ſanè eſt, ne ſorre poteſt eriam per hoc anima dei intelligi unigenitus eius: quoniã uenit & ipſe in locum hunc afflictionis, & in conuallem flerus deſcendir, & in locum humiliationis noſtræ: ſicur dicit in pſalmo, Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis. Deniq; ſcio quoſdam exponenres illud quod in Euãgelio de Saluatore dictum eſt: Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem: interpreratos eſſe de apoſtolis, quos uelur meliores à reliquo corpore animã ſuam dixerir. Nam quia multitudo credenriũ corpus illius dicitur, apoſtolos uelut reliquo corpore meliores animam inrelligi debere dixerunt. Hæc prour potuimus de rationabili anima diſcurienda magis à legentibus ꝙ ſtatuta ac definita prorulimus. De animabus uero pecudum, cæterorũq; murorum, ſufficiant illa quæ abſolure ſuperius diximus de mundo & moribus rationabiliũ creaturarum, uel bonarum, uel malarum, & de cauſis earum: ſed nunc ad propoſitæ diſputationis ordinem reuertamur, & intueamur crearuræ initium, quodcunq; illud initiũ creanris dei mens poruerit inrueri. In illo ergo purandũ eſt tantum numerum rationabiliũ creaturarum, uel inrellectualiũ, uel quomodolibet appellãdæ ſunt quas ſuperius diximus, feciſſe deum quantũ ſufficere poſſe proſpexir. Certum eſt quippe quod præfiniro aliquo apud ſe numero eas fecit: non enim (ut quidam uolunt) finem putandum eſt non habere creaturas; quia ubi finis non eſt, nec comprehenſio ulla, nec circumſcriptio eſſe poreſt. Quod ſi fuerit, utiq; nec conrineri, uel diſpenſari à deo quæ facta ſunt, porerunr. Naturalirer nempe ſi quicquã infinitum fuerir, & incomprehẽſibile erit. Porro aurem ſicur ſcriptura dicir, in numero & menſura uniuerſa condidit deus. Er idcirco numerus quidem recte aptabitur rationabilibus crcaruris, uel mentibus, ur tantæ ſint quantæ à prouidentia dei diſpenſari, regi & conrincri poſsinr. Menſura uero materiæ corporali conuenienter aptabirur: quam utiq; tanram à deo eſſe creatam credendũ eſt, quantam ſibi ſcirer ad ornamentũ mundi poſſe ſufficere. Hæc ergo ſunr quæ in initio, id eſt ante omnia à deo creata eſſe exiſtimandũ eſt. Quod quidem etiam in illo inirio quod Moyſes larentius introduxit, indicari putamus cum dicit, In principio fecir deus cœlũ & rerram. Certũ eſt enim quia non de firmamento, neq; arida, ſed de illo cœlo ac rerra dicarur, quorum cœlum hoc & rerra quam uidemus uocabula poſtea mutuata ſunt. Verum quoniam rarionabiles iſtæ naturæ quas in initio factas ſuprà diximus, factæ ſunt cum ante nõ eſſenr: hoc ipſo quia nõ erant, & eſſe cœperunr, neceſſario conuertibiles ſubſtiterũt: quoniam quæcunq; inerat ſubſtanriæ earum uirtus, non naturaliter inerat, ſed beneficio conditoris effecta. Quod ergo ſunt, nõ eſt propriũ, nec ſempiternum, ſed à deo datum. Non enim ſemper fuit: & omne quod darũ eſt, etiam auferri & recedere poteſt. Recedendi autem cauſa in eo erit, ſi nõ recte probabilirer dirigiť motus animorũ. Voluntarios enim & liberos morus à ſe cõditis mentibus crearor indulſit, quo ſcilicer bonum in eis propoſirũ fierer, cũ id uolunrate propria ſeruareť: ſed deſidia & laboris tædium in ſeruãdo bono, & auerſio ac negligenria meliorũ, inirium dedit recedendi à bono. Recedere aũt à bono, nõ aliud eſt ꝙ effici in malo. Certũ nãq; eſt malũ eſſe bono carere. Ex quo accidit, ut in quanta menſura quis deuolucreť à bono, in tãram menſurã malitiæ deuenirer. In quo utiq; pro moribus ſuis unaquæq; mens uel amplius bonũ negligẽs, in contrariũ boni quod ſine dubio malũ eſt, trahebať. Ex quo uidetur ſemina quædã & cauſas uarieratis ac diuerſitatis ille omniũ conditor accepiſſe: ur pro diuerſitare mentiũ, id eſt rationabiliũ creaturarũ, quã diuerſitarẽ ex ea cauſa quam ſuperius diximus, putandæ ſunt concepiſſe, uariũ ac diuerſum mundũ crearet. Quod aũr uariũ ac diuerſum dicimus, hoc eſt ꝗd uolumus indicare.

De Mundo. Cap. IX

MVndũ nutic dicimus, omne quod eſt ſuper cœlos, & in cœlis, uel ſupra terram, uel in his quæ inferi appellantur, uel quæcunq; uſq; prorſus loca ſunt, & hi qui in ipſis degere nominanrur. Totum ergo hoc mundus uocatur. In quo mundo quædã dicuntur eſſe ſupercœleſtia, in habitationibus beatioribus poſita, & corporibus cœleſtiorib. ac ſplendentioribus inclyta. Er in his ipſis multæ differentiæ oſtenduntť: ſicut (uerbi cauſa) etiam Apoſtolus dicit, quod alia ſit

gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum: ſtella enim à ſtella differt in claritate. Quædam uero terrena dicunt̃, & inter ipſa non parua eſt differentia ſicut inter homines: alij namq; eorũ barbari, alij Græci: & Barbarorũ quidam immanes & feri, alij mitiores. Et quidam quidem legibus probatiſsimis utuntur, alij uilioribus uel aſperioribus, alij quoq; inhumanis & ferinis magis moribus ꝙ legibus utuntur. Et quidam quidẽ ab initio natiuitatis ſuæ humiliantur, & ſubiecti ſunt, ac ſeruiliter educant̃, uel ſub dominis, uel ſub principibus poſiti, uel tyrannis: alij uero liberius et rationabilius educant̃: alij ſanis corporibus, nonnulli ægris ſtatim à prima ætate: alij uiſu, alij auditu, & uoce decepti, nõnulli ita nati, alij ſtatim poſt natiuitatem huiuſcemodi ſenſibus defraudati, uel certe iam adulta ætate tale aliquid paſſi. Et quid refert euoluere me omnes atq; enumerare humanarũ clades miſeriarum, à quibus alij liberi, alij inuoluti ſunt, cum poſsit unuſquiſq; etiam apud ſemetipſum conſiderare de his ſingulis atq; perpendere?

Sunt & quædam inuiſibiles uirtutes, quibus quæ ſuper terram ſunt, ſunt diſpenſanda cõmiſſa: & non parua etiam in ipſis differentia credenda eſt: ſicut & in hominibus inuenit̃. Sanè apoſtolus Paulus eſſe quędam & inferna deſignat, & in ipſis ſimili modo ſine dubio uarietatis cauſa requirẽda eſt. De mutis uero animalibus & uolucribus, atq; de his quæ in aquis habitant, requirere ſuperfluũ uidet̃: cum hæc nõ principalia, ſed conſequentia accipi debere certũ ſit. Quomodo ergo omnia quæ facta ſunt, per Chriſtũ et in Chriſto facta eſſe uident̃? Sicut & apoſtolus Paulus manifeſtiſſime deſignat dicens: Quoniã in ipſo, & per ipſum creata ſunt omnia: ſiue quæ in cœlo ſunt, ſiue quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue poteſtates, ſiue principatus, ſiue dominationes: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt. Sed & in euangelio Ioannes nihilominus eadem oſtendit dicens: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Sed & in pſalmo ſcriptũ eſt: Quia omnia in ſapientia feciſti. Quia ergo Chriſtus ſicut uerbũ & ſapientia eſt, ita etiam iuſtitia eſt, conſequens ſine dubio erit, ut ea quæ in uerbo & ſapientia facta ſunt, etiam ea iuſtitia quæ eſt in Chriſto facta eſſe dicantur: quod ſcilicet in his quæ facta ſunt nihil iniuſtũ, nihil fortuitum uideat̃, ſed omnia ita eſſe ut æquitatis ac iuſtitię regula expetit, doceant̃. Quomodo ergo tanta iſta rerum uarietas, tantaq; diuerſitas iuſtiſſima & æquiſſima poſſit intelligi, certus ſum humano ingenio uel ſermone explicari nõ poſſe: niſi ipſum uerbũ ac ſapientiam, & iuſtitiã qui eſt unigenitus filius dei, proſtrati ac ſupplices deprecemur, qui per gratiã ſuã ſenſibus ſe noſtris infundẽs, obſcura illuminare, clauſa patefacere, pandereq; dignet̃ arcana: ſi tamen inueniamur eam digne uel petere, uel quærere, uel pulſare, ut uel petentes accipere mereamur, uel quærentes inuenire, uel pulſantibus iubeat̃ aperiri. Non ergo freti noſtro ingenio, ſed ipſius ſapientiæ auxilio quæ fecit uniuerſa, & iuſtitiæ eius quam ineſſe creaturis oĩbus credimus: interim etiã ſi aſſerere non ualemus, ipſius tamen confiſi miſericordia inquirere perſcrutariq; tentabimus: quomodo iſta tanta uarietas mundi atq; diuerſitas omniũ, iuſtitiæ ratione conſtare uideat̃. Rationem aũt dico duntaxat generalem. Nam ſpecialem ſingulorũ, & quærere rationẽ imperitiæ eſt, & reddere uelle dementis eſt.

Dicentibus igitur nobis mundũ iſtum in hac uarietate poſitũ, qua ſuprà expoſuimus à deo factum: quẽ deum & bonũ & iuſtum atq; ęquiſsimũ dicimus: obijcere hoc plurimi ſolent, & hi maxime qui ex ſchola Marcionis, & Valentini, & Baſilidę uenientes aſſerũt diuerſas eſſe naturas animarum: quomodo iuſtitiæ dei conueniat mundũ facientis, ut habitaculũ alijs quidem in cœlis præbeat: & non ſolum his habitaculũ melius, uerũetiam gradum aliquẽ celſiorem, ſpectaculũq; cõcedat, principatũ alijs indulgeat, alijs poteſtates, dominationes quoq; alijs tribuat, alijs ampliſsimas ſedes cœleſtiũ tribunalium præſtet, & luceant: alijs rutilantiam, & coruſcent fulgore ſidereo: alia ſit gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarũ. Stella à ſtella in gloria differat: & ut ſimul ac breuiter totũ dicam, ſi creatori deo nec uoluntas ſummi boniq; operis, nec perficiendi facultas deeſt, quid cauſæ exiſtere potuit, ut naturas rationabiles creans, id eſt quibus ut eſſent ipſe extitit cauſa, celſiores ut alios faceret, alios ſecũdo, aut tertio, & multis inferiores gradibus deterioreſq; procrearet? Tum deinde obijciunt etiã de his quæ in terris ſunt, quod alijs naſcẽdi ſors felicior euenerit, ut quis (uerbi gratia) ex Abraham generet̃, & ex repromiſsione naſcat̃: alius quoq; ex Iſaac & Rebecca, quiq; adhuc in uentre poſitus ſupplantat fratrẽ ſuum, & anteꝙ naſcatur, diligi dicitur à deo. Vel quid hoc ſit omnino, quod in Hebræis quis naſcit̃, apud quos eruditionẽ diuinæ legis inueniat

ueniat:alius uero apud Græcos & ipſos ſapientes, & nõ paruæ eruditionis homines: iam uero alius apud Aethiopes, quibus humanis carnibus uſus eſt: aut apud Scythas apud quos parricidiũ quaſi ex lege gerit̃: uel apud Tauros, ubi hoſpites immolant̃. Aiunt ergo nobis: Si hæc tanta rerum diuerſitas, naſcendiq; conditio tam uaria, tamq; diuerſa, in qua cauſa utiq; facultas liberi arbitrij locũ non habet: nõ enim quis ipſe ſibi eligit, ubi uel apud quos, uel qua conditione naſcat̃. Si ergo, inquiunt, hoc non facit naturæ diuerſitas, ut mala natura animę ad gentem malã deſtinetur, bona aũt ad bonos: quid aliud ſupereſt, niſi ut fortuitu iſta agi putẽtur & caſu? Quod utiq; ſi recipiatur, iam nec à deo factus eſſe mundus, nec à prouidentia eius regi credet̃, & conſequenter nec dei iudicium de uniuſcuiuſq; geſtis uidebitur expectandũ. In qua re quæ ſit quidem ad liquidũ ueritas rerum, illius eſt noſſe ſolius qui ſcrutatur omnia, etiã alta dei. Nos uero quaſi homines (ne hæreticorum inſolentiã reticendo nutriamus) quæ pro uiribus noſtris occurrere nobis poſſunt, ad ea quæ obtenderũt, hoc modo reſpondebimus. Bonũ eſſe & iuſtum, & omnipotentẽ deum creatorẽ uniuerſorum, quibus ualuimus ex diuinis ſcripturis aſſertionibus in ſuperioribus frequenter oſtendimus. Hic cum in principio crearet ea quæ create uoluit, id eſt rationabiles naturas, nullam habuit creandi cauſam præter ſeipſum, id eſt bonitatẽ ſuam. Quia ergo eorũ quæ creanda erant, ipſe extitit cauſa: in quo neq; uarietas aliqua, neq; permutatio, neq; impoſsibilitas inerat, æquales creauit: quippe cũ nulla ei cauſa uarietatis ac diuerſitatis exiſteret. Verum quoniã rationabiles ipſæ creaturę, ſicut frequenter oſtendimus, & in loco ſuo nihilominus oſtendemus, arbitrij facultate donatæ ſunt: libertas unũquodq; uoluntatis ſuę uel ad profectũ per imitationem dei prouocauit, uel ad defectũ per negligentiã traxit. Et hoc extitit cauſa (ſicut & antea iam diximus) diuerſitatis inter rationabiles creaturas: nõ ex creatoris uoluntate, uel iudicio originẽ trahens, ſed propriæ libertatis arbitrio. Deus uero cui iam creaturã ſuam pro merito diſpenſare iuſtũ uidebatur, diuerſitates mentium in unius mundi conſonantiã traxit, uelut unam domum in qua eſſe deberent nõ ſolum uaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & alia quædam ad honorem, alia autem ad contumeliã, ut ex iſtis diuerſis uaſis, uel animis, uel mentibus ornaret. Et has cauſas (ut ego arbitror) mundus iſte ſuæ diuerſitatis accepit, dum unũquodq; pro uarietate motuũ ſuorum, uel animorũ propoſitiq; diſpẽſat. Qua ratione neq; creator iniuſtus uidebit̃, ſed ſecundum præcedẽtes cauſas pro merito unicuiq; diſtribuit: neq; fortuita uniuſcuiuſq; naſcendi uel felicitas uel infelicitas putabit̃, uel qualiſcunq; acciderit, illa cõditione qua diuerſi creatores & diuerſæ creaturę creduntur animarũ. Verum ne ſcriptura quidẽ ſancta uidetur mihi penitus arcanã huius tacuiſſe rationẽ: ſicut cum apoſtolus Paulus de Iacob & Eſau diſputans: Cum enim nondũ nati fuiſſent, neq; egiſſent aliquid boni uel mali: ut propoſitũ quod ſecũdum electionẽ dei factum eſt, permaneret, non ex operibus, ſed ex eo qui uocauit, dictũ eſt quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptũ eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Et poſt ſibi ipſe reſpondet et dicit, Quid ergo dicemus? nunquid iniuſtitia eſt apud Deum? Et ut occaſionẽ præſtaret inquirẽdi de his, & perſcrutãdi quomodo hæc non extra rationẽ fiant, reſpondet ſibijpſi, & ait: Eadẽ namq; ut mihi uidet̃ quæ de Iacob & Eſau quæſtio proponit̃, haberi etiam de cœleſtibus omnibus & terreſtribus creaturis et formis poteſt. Et ſimiliter mihi uidet̃ ſicut ibi ait: Cum enĩ nondũ nati fuiſſent, neq; aliquid egiſſent boni uel mali, ut ſecundũ electionem propoſitũ dei maneat: ſic ut putant quidã, ſancta ſunt illa quidẽ cœleſtia: hæc aũt terreſtria, & inferna alia, nõ ex operibus (ut putant illi) ſed ex eo qui uocauit. Quid ergo dicemus, ſi hæc ita ſunt? Ergo iniuſtitia eſt apud Deũ. Abſit. Igitur ſicut de Eſau & Iacob diligentius perſcrutatis ſcripturis inuenit̃, quia non eſt iniuſtitia apud Deum, ut anteq; naſcerentur, uel agerent aliquid in uita hac, diceret̃ quia maior ſeruiet minori: & ut inuenit̃ non eſſe iniuſtitia, quod & in uentre fratrẽ ſuum ſupplantauit Iacob, ſed ex præcedentis uidelicet uitæ meritis digne eum electũ eſſe ſentiamus à Deo, ita ut fratri præponi mereret̃: ita etiam de cœleſtibus creaturis, ſi aduertamus quia iſta diuerſitas non creaturæ principiũ, ſed ex præcedentibus cauſis pro meriti dignitate diuerſum ſingulis à cõditore miniſterij parat̃ officium, ex eo profecto qđ unuſquiſq; uel mens à Deo creatus eſt, uel rationabilis ſpũs pro motibus mentis & ſenſibus animorũ, uel plus uel minus ſibi meriti parauerit, uel amabilis deo, uel etiã odibilis extiterit. Eum tamen aliquis ex his qui melioribus meritis ſunt ad

exornandũ mundi ſtatum compar reliquis, & officiũ præbere inferioribus opinenꝰ, quo
per hoc & ipſi participes exiſtãt patientiæ creatoris: ſecundũ quod Apoſtolus ipſe dicit:
Vanitati enim creatura ſubiecta eſt nõ uolens, ſed propter eum qui ſubiecerit in ſpem.

Obſeruantes igitur iſtam ſententiã quam Apoſtolus de natiuitate Eſau & Iacob expo
nens dixit: Nunquid iniuſtitia eſt apud Deũ? Abſit: etiam in omnibus creaturis rectũ ar-
bitror hanc eandem debere ſententiã cuſtodiri: quoniã ſicut ſuperius diximus, iuſtitia de-
bet creatoris in omnibus apparere. Quæ ut mihi uideꝰ, ita demum lucidius oſtendetur: ſi
cauſas diuerſitatis unuſquiſq; uel cœleſtiũ uel terreſtrium uel infernorũ in ſemetipſo præ
cedentes natiuitatẽ corpoream habere dicatur. Verbo enim Dei & ſapientia creata ſunt
uniuerſa, & per ipſius ordinata ſunt iuſtitiã. Per gratiam uero miſericordiæ ſuæ omnibus
prouidet, atq; omnes quibuſcunq; curari poſſunt, remedijs hortaꝰ, quia prouocat ad ſalu-
tem. Sicut ergo dubiũ non eſt in die iudicij futurum quod ſeparentur boni à malis, &
iuſti ab iniuſtis, & ſinguli quiq; pro merito per ea loca quibus digni ſunt, diſtribuantur iu
dicio Dei, ſicut Deo uolente, in conſequentibus oſtendemus, tale aliquid opinor etiam
iam factũ. Omnia enim Deus & ſemper iudicio agere ac diſpenſare credendus eſt. Illud
quoq; quod Apoſtolus docet, dicens: In domo magna nõ ſunt tantũmodo uaſa aurea &
argentea: ſed & lignea & fictilia, & alia quidem ad honorẽ, alia autem ad cõtumeliam: &
quod addit dicens: Quia ſi quis ſe expurgauerit, erit uas ſanctificatũ, domino utile ad om
ne opus bonũ: ſine dubio illud oſtendit, quia qui ſe expurgauerit, in hac uita poſitus, ad
omne bonum opus erit paratus in futuro: qui autem non ſe purgauerit, ſecundũ quantita
tem immunditiæ ſuæ, erit uas ad contumeliã, id eſt indignum. Ita ergo poſſibile eſt intelli
gi etiam antea fuiſſe uaſa rationabilia & purgata, uel minus purgata: id eſt quæ ſeipſa uel
purgauerint, uel non purgauerint: & ex hoc unumquodq; uas ſecundũ naturam purita-
tis aut impuritatis ſuę locum uel regionem, uel conditionẽ naſcendi uel explendi aliquid
in hoc mundo accepiſſe, quod omnia Deus uſq; ad numerũ uirtute ſapientiæ ſuæ proui-
dens atq; dignoſcens, moderamine iudicij ſui æquiſſima retributione uniuerſa diſponit,
quatenus unicuiq; pro merito uel ſuccurri uel conſuli deberet. In quo profecto omnis ra
tio æquitatis oſtenditur, dum inæqualitas rerum retributionis ſeruat æquitatẽ. Quorum
meritorum rationes per ſingulos quoſq; ſecundũ ueritatem ad liquidum ſolus ipſe cum
unigenito uerbo de ſapientia ſua & ſpiritu ſancto recognoſcit.

De reſurrectione & iudicio. Cap. X

SEd quoniam nos ſermo cõmonuit de iudicio futuro, & de retributione ac
ſupplicijs peccatorũ, ſecundũ quod cõminantur ſanctæ ſcripturæ, & eccle-
ſiaſtica prædicatio continet, eo quod iudicij tempore ignis ęternus & tene
bræ exteriores & carcer & caminus, & alia his ſimilia peccatoribus præpa-
rata ſint: uideamus quid etiã de his ſentire oporteat. Sed ut ad hoc compe-
tenti ordine ueniaꝰ, prius mihi uidetur de reſurrectione ſermo mouẽdus, ut ſciamus quid
eſt illud quod uel ad ſuppliciũ, uel requiem, uel beatitudinẽ ueniet: de quo in alijs quidẽ li
bris quos de reſurrectione ſcripſimus, plenius diſputauimus, & quid nobis de hoc uidere
tur, oſtendimus. Sed & nunc propter conſequentiã tractatus pauca inde repetere nõ ui-
detur abſurdũ: maxime propter hoc quod offendunꝰ quidã in eccleſiaſtica fide, quaſi ue-
lut ſtulte & penitus inſipiẽter de reſurrectione credamus, pręcipue hęretici. Quibus hoc
modo arbitror reſpõdendũ. Si confitenꝰ etiam ipſi quia reſurrectio ſit mortuorũ, reſpon
deant nobis quid eſt quod mortuũ eſt. Nõne corpus? Corporis ergo reſurrectio fiet. Tũ
deinde ſi utendũ nobis putaꝰ eſſe corporibus, an non? arbitror apoſtolo Paulo dicente;
Quia ſeminaꝰ corpus animale, reſurget corpus ſpiritale: iſtos negare non poſſe quod cor-
pus reſurgat, uel quia in reſurrectione corporibus utamur. Quia ergo ſi certum eſt quod
corporibus nobis utendũ ſit, & corpora quæ ceciderunt, reſurgere prædicanꝰ: non enim
proprie reſurgere diciꝰ, niſi id quod ante ceciderit: nulli dubiũ eſt idcirco ea reſurgere, ut
his iterũ ex reſurrectione induamur. Alterũ ergo hæret ex altero. Nam etiã ſi reſurgant
corpora, ſine dubio ad indumentũ noſtri reſurgũt: & ſi neceſſe eſt nos eſſe in corporibus,
non in alijs ꝙ in noſtris corporibus eſſe debemus. Quod ſi uerum eſt quod reſurgunt, et
ſpiritalia reſurgunt, dubiũ non eſt quin abiecta corruptione, & depoſita mortalitate, re-

ſurgere dicantur à mortuis: alioquin uanum uidebitur et ſuperfluũ reſurgere quenquam à mortuis, ut iterũ moriaẽ. Quod ita demũ intelligi euidentius poteſt, ſi qui diligenter aduertãt quæ ſit animalis corporis qualitas, quæ in terrã ſeminata ſpiritalis corporis reparet qualitatem. Ex animali nanq; corpore uirtus reſurrectionis & gratia ſpiritale corpus educit, cum id ab indignitate trãſmutat ad gloriam. Quoniã ergo hæretici erudiſiſsimi ſibi uidentur & ſapientiſsimi, interrogabimus eos ſi omne corpus ſchema aliquod habet, id eſt habitu deformetur. Et ſi quidem dixerint etiam corpus quod non aliquo habitu deformetur, imperitiſsimi omniũ atq; inſipientiſsimi uidebuntur. Nullus enim hoc negabit, niſi ſit ab omni eruditione penitus alienus. Si uero ſecundũ id quod conſequens eſt, dixerint quia omne corpus certo habitu deformatur: requiremus ab eis ſi poſſunt nobis ſpiritalis corporis habitũ demonſtrare atq; deſcribere: quod utiq; nullo modo facere poterunt.

Sed & differentias eorum qui reſurgunt, inquiremus ab eis quomodo oſtenderent uerum eſſe illud quod dictum eſt: quia alia caro uolucrum, alia piſcium, & corpora cœleſtia & corpora terreſtria, ſed alia quidem cœleſtium gloria, alia uero terreſtrium, alia gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarũ: ſtella à ſtella differt in gloria, ita & reſurrectio mortuorũ. Secundum iſtam ergo conſequentiã cœleſtium corporum, oſtendant nobis differentias eorum qui reſurgunt: & ſi ullo genere conati fuerint ſecundũ cœleſtium corporum differentias aliquam excogitare rationem, quæramus ab eis ut etiam terrenorũ corporum comparationum differentias aſsignent. Nos uero ita intelligimus, quod uolens Apoſtolus deſcribere quanta eſſet differentia eorum qui reſurgunt in gloria, id eſt ſanctorum, comparationem cœleſtium corporũ ſumpſit dicens: Alia gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum. Et iterum uolens differentias eorum oſtendere qui in hac uita non expurgati ad reſurrectionem uenirent, id eſt peccatores: de terrenis ſumit exemplum, dicens: Alia corpora uolucrũ, alia piſcium. Digne etenim ſanctis cœleſtia, terrena peccatoribus comparantur. Hæc quidem dicta ſint aduerſus eos qui reſurrectionem mortuorum, id eſt reſurrectionem corporum negant. Nunc uero ſermonem conuertimus ad nonnullos noſtrorum, qui uel pro intellectus exiguitate, uel explanationis inopia, ual de uilem et abiectum ſenſum de reſurrectione corporis introducũt. Quos interrogamus, quomodo intelligant animale corpus gratia reſurrectionis immutandũ, & ſpiritale futurũ: & quomodo quod in infirmitate ſeminatur, reſurrecturum ſentiant in uirtute: quod in ignobilitate, quomodo reſurget in gloria: & quod in corruptione, quomodo ad incorruptionem trãsferatur. Quod utiq; ſi credunt Apoſtolo quia corpus in gloria & uirtute & incorruptibilitate reſurgens ſpiritale eſt effectum, abſurdum uidetur & contra ſenſum Apoſtoli dicere id rurſum carnis & ſanguinis paſſionibus implicari, cum manifeſte dicat Apoſtolus: Quoniam caro & ſanguis regnum dei non poſsidebunt; neq; corruptio incorruptelam poſsidebit. Sed illud quomodo accipiunt: Sed non omnes immutabimur? Quæ immutatio ſecundũ illum ordinem quem ſuperius docuimus, expectanda eſt: in qua ſine dubio dignum aliquid ex diuina gratia ſperantes, non conuenit quod futurũ credimus hoc ordine quo nũdum granum frumenti aut alicuius cæterorũ in terra ſeminatum deſcribit Apoſtolus, cui Deus dat prout uult, cum primum granum ipſum frumenti mortuum fuerit. Ita namq; etiam noſtra corpora uelut granum cadere in terram putanda ſunt: quibus inſita ratione ea quæ ſubſtantiam continet corporalem, quamuis emortua fuerint corpora, et corrupta atq; diſperſa, uerbo tamen dei ratio illa ipſa quę ſemper in ſubſtantia corporis ſalua eſt, erigat ea de terra, & reſtituat ac reparet: ſicut ea uirtus quæ eſt in grano frumenti, poſt corruptionem eius & mortem reparat ac reſtituit uiuum corpus & ſpicæ. Et ita his quidem qui regni cœlorum hæreditatem conſequi merebuntur, ratio illa reparandi corporis quam ſupra diximus, Dei iuſſu ex terreno & animali corpore corpus reparat ſpiritale, quod habitare poſsit in cœlis. His uero qui inferioris meriti fuerint, uel abiectiores, uel etiam ultimi & abſtruſi, pro uniuſcuiuſq; uitæ atq; animæ dignitate, etiam gloria corporis & dignitas datur: Ita tamẽ ut eorum qui etiam ad ignem æternũ, uel ad ſupplicia deſtinandi ſunt, per ipſam reſurrectionis permutationem ita corpus incorruptũ ſit, ut reſurgat, ut ne ſupplicijs quidẽ corrumpi ualeat & diſſolui. Si ergo ita ſe habet qualitas eius corporis quod reſurget à mortuis, uideamus nunc quid ſibi uelit ignis æterni comminatio.

De igne inferni & pœnis eiuſdem. Cap. XI

INuenimus namq; in Eſaia propheta deſignari uniuſcuiuſq; proprium eſſe ignem quo punitur: Ambulate in lumine ignis ueſtri, & flamma quam accendiſtis. Per quos ſermones hoc uidetur indicari, peccator ut flāmam ſibi ipſe proprij ignis accendat, & non in aliquē ignem qui antea fuerat accenſus ab alio, uel ante ipſum ſubſtiterit, demergat̃. Cuius ignis materia atque eſca noſtra ſunt peccata, quę ab apoſtolo Paulo ligna & fœnū & ſtipula nominant̃. Et arbitror quod ſicut in corpore eſcæ abundātia & qualitas & quātitas cibi febres generant, & febres diuerſi modi uel temporis ſecundū eam menſuram qua intemperies collectam materiā ſuggeſſerit ac fomitem febriū: quæ materiæ qualitas ex diuerſa intemperie cōgregata cauſa uel acerbioris morbi, uel prolixioris exiſtit: Ita anima cum multitudinē malorū operum & abundantiā in ſe congregauerit peccatorū: competenti tēpore omnis illa malorum congregatio efferueſcit, atq; ſuppliciū inflammat̃ ad pœnas: cū mens ipſa, uel conſcientia per diuinā uirtutem omnia in memoriā recipiens, quorū in ſemetipſa ſigna quædam & formas cum peccaret, expreſſerat, & ſingulorū quę uel fœde ac turpiter geſſerat, uel etiam impie cōmiſerat, hiſtoriam quandā ſcelerum ſuorū ante oculos ſuos uidebit expoſitam: tunc & ipſa cōſcientia proprijs ſtimulis agitat̃ atq; compungit̃, & ſui ipſa efficit̃ accuſatrix & teſtis. Quod ita ſenſiſſe puto etiā Paulum apoſtolū cum dicit: Inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiā defendētibus in die qua iudicabit Deus occulta hominū, ſecundum euangeliū meum per Ieſum Chriſtū. Ex quo intelligit̃ quod circa ipſam animæ ſubſtantiā tormenta quædā ex ipſis peccatorū noxijs affectibus generant̃. Et ne ſatis tibi huius rei intellectus difficilis appareat, cōſiderari poſſibile eſt ex his paſſionum uitijs, quæ animabus accidere ſolent: id eſt cum flāmis exuritur anima, uel zeli uel liuoris ignibus macerat̃: aut cum iræ agitatur inſania, uel triſtitiæ immenſitate conſumitur: quoniā horum malorum duritias aliquanti intolerabiliter ferentes, mori q̃ huiuſcemodi cruciatus perpeti, tolerabilius habuere. Requiris ſanè ſi his qui uitiorum malis iſtis quæ ſuprà diximus, irretiti ſunt, nec emendationis aliquid in hac uita adhuc poſiti cōparare ſibimet potuerunt, & ita ex hoc mūdo abſceſſerāt: ſufficiat illis ad pœnā quod illis ipſis perdurātibus in ſe noxijs affectibus cruciant̃: id eſt uel iræ, uel furoris, uel inſaniæ, uel mœroris, quorum utiq; mortiferū uirus nullo in hac uita emendationis medicamento mitigatum eſt: An his affectibus immutatis generalis pœnę ſtimulis uexabunt̃. Sed & aliorum ſuppliciorum ſpeciem intelligi arbitror poſſe: quia ſicut ſentimus ſoluta corporis membra, atq; ſuis inuicē auulſa compagibus, immēſi doloris generare cruciatū: ita anima cum extra ordinem atq; compagem, uel eam harmoniā ad quam ad bene agendum & utiliter ſentiendū à Deo creata eſt, fuerit inuenta, nec ſibimetipſi rationabiliū motuum compagine conſonare, pœnam cruciatumq; putanda ſit ſuimetipſius ferre diſsidij & inconſtantię ſuæ atq; inordinationis ſentire ſuppliciū. Quæ animæ diſſolutio atq; diuulſio, cum adhibiti ignis ratione fuerit explorata, ſine dubio ad firmiorē ſui compagem in reſtaurationēq; ſolidatur. Multa ſunt etiam alia quæ nos latent, quæ illi ſoli cognita ſunt, qui eſt medicus animarum noſtrarū. Si enim ad corporis ſanitatem pro his uitijs quæ per eſcam potumq; collegimus, neceſſariam habemus interdum auſterioris ac moderatioris medicamenti curam: nonnunquam uero ſi id uitij qualitas depopoſcerit, rigore ferri & ſectionis aſperitate indigemus: quod ſi etiam hoc ſupergreſſus fuerit morbi modus, ad ultimū conceptum uitium etiam ignis exurit: quāto magis intelligendum eſt & hunc medicū noſtrum Deū uolentem diluere uitia animarum noſtrarum, quæ ex peccatorū & ſcelerum diuerſitate collegerant, uti huiuſcemodi pœnalibus curis: inſuper etiam ignis inferre ſupplicium his qui ſanitatem animæ perdiderunt. Cuius rei imagines etiā in ſcripturis ſanctis referunt̃.

Deniq; in Deuteronomio ſermo diuinus peccatoribus cōminatur, quod febribus et frigoribus, & aurigine punient̃, & oculorum uacillationibus, & mentis alienatione, & paraplexia, & cæcitate, ac debilitate renū cruciandi ſint. Si quis igit̃ ex otio de omni ſcriptura cōgreget omnes languorū cōmemorationes quæ de peccatoribus uelut corporearū ægritudinū appellationibus memorant̃, inueniet quod animarū uel uitia, uel ſupplicia per hoc figuraliter indicent̃. Vt autem intelligamus quia ea ratione qua medici adiutoria languentibus adhibēt, ut per curas reparent ſanitatem, etiā deus agit circa eos qui lapſi ſunt,

& de-

& deciderunt in iudicio, eſt & illud, quod per Hieremiam prophetam iubetur calix dei
propinari omnibus gentibus ut bibant, & inſaniant, & euomant. In quo comminatur di
cens, quia ſi quis noluerit bibere nõ mũdabitur. Ex quo utiꝗ intelligitur quod furor uin-
dictæ dei ad purgationẽ proficiet animarum. Quomodo aũt & ea pœna quæ per ignem
inferri dicitur pro adiutorio intelligitur adhiberi, Eſaias docet, qui de Iſrael quidem ſic di
cit: Habes carbones ignis, ſede ſuper eos, hi erunt tibi in adiutorio. Et in alijs dicit, Sancti
ficabit dominus in igne ardenti. Et in Malachia propheta dicit. Sedens conflabit & pur-
gabit, & fundet purgatos filios Iuda. Sed & illud quod de diſpenſatoribus non bonis in
euangelio dictum eſt, qui diuidendi dicũtur, & pars eorũ cum infidelibus terræ poni, tan
quam ea quæ ipſorum propria nõ ſit, cum aliorum partibus ſit mittẽda, ſine dubio genus
aliquod indicat pœnæ eorum, quorũ (ut mihi uidetur) ſeparandus ab anima ſpiritus indi-
catur. Qui ſpiritus ſi quidem diuinæ naturæ, id eſt ſpiritus ſanctus intelligẽdus eſt, ſentie-
mus hoc dictum de dono ſpiritus ſancti: quod ſiue per baptiſmum, ſiue per gratiam ſpiri-
tus cũ alicui ſermo ſapientiæ, & ſermo ſcientiæ, uel alicuius alterius datus eſt doni & non
recte adminiſtratus, id eſt aut ad terram defoſſus eſt, aut in ſudario colligatus, auferatꝛ ab
anima donum ſpiritus: & pars reliqua quæ ſupereſt, id eſt animę ſubſtantia, cũ infidelibus
ponatur, diuiſa ac ſeparata ab eo ſpiritu cum quo adiungens ſe domino unus ſpiritus eſſe
debuerat. Si uero hoc non de dei ſpiritu, ſed de animę eius natura intelligendum eſt, pars
melior illa dicetur quæ ad imaginẽ dei & ſimilitudinem facta eſt. Alia autem pars, ea quæ
poſtmodum per liberi arbitrij lapſum cõtra naturam primæ cõditionis & puritatis aſſum
pta eſt, quæ utiꝗ pars utpote amica & chara materiæ cum infidelium ſorte mulctatur.

Poteſt autem & tertio ſenſu illud intelligi de diuiſione iſta, ut quoniam unicuiꝗ fide-
lium etiam ſi minimus ſit, in eccleſia adeſſe angelus dicitur, qui etiam ſemper uidere faci-
em dei patris à ſaluatore perhibetur: & hic qui utiꝗ unũ erat cũ eo cui præerat, ſi is per in
obedientiã efficiatur indignus, auferri ab eo angelus dicitur: & tũc pars eius, id eſt huma-
næ naturæ pars auulſa à dei parte cum infidelibus deputatur, quoniam cõmonitio appo-
ſiti ſibi à deo angeli nõ fideliter eum cuſtodiuit. Sed & exteriores tenebras (ut ego opi-
nor) nõ tam aerem aliquem obſcurũ, & ſine lumine intelligendũ puto, ꝙ de his qui pro-
fundæ ignorãtiæ tenebris immerſi extra diuinæ intelligentiæ lumen effecti ſunt. Viden-
dum quoꝗ eſt, ne forte etiam illud iſte ſermo ſignificet, quod ſicut ſancti corpora ſua, in
quibus ſancte & pure in huius uitæ habitationibus uixerunt, lucida & glorioſa ex reſur
rectione ſuſcipient: ita & impij quiꝗ qui in hac uita errorum tenebras & ignorantiæ dile
xerũt, obſcuris & tetris poſt reſurrectionem corporibus induãtur, ut ea ipſa caligo igno-
rantiæ quæ in hoc mũdo interiora eorum mentis obſederat, in futuro per exterius corpo
ris appareat indumentũ. Similiter quoꝗ & de carcere ſentiendum eſt. Sed ſufficiant iſta
in præſenti loco, quæ interim nũc ut dicẽdi ordo ſeruaretur, quàm paucisſimis dicta ſunt.

De Repromiſsionibus. Cap. XII

VIdeamus nunc breuiter quid & de repromiſsionibus ſentiendum ſit. Certũ
eſt quia nullum animal omni modo ocioſum atꝗ immobile eſſe poteſt, ſed
omni genere moueri & agere ſemper & uelle aliquid geſtit: & hanc ineſſe
naturam omnibus animãtibus, manifeſtũ puto. Multo magis ergo rationa-
le animal, id eſt hominis naturã neceſſe eſt ſemper aliquid mouere uel age-
re. Et ſi quidẽ immemor ſui ſit, et quid ſe deceat ignoret, circa uſus corporales omnis ſua
mouetur intẽtio, & per omnes motus ſuos erga uoluptates ſuas ac libidines corporis oc
cupatꝛ: Si uero talis qui in cõmune aliqd curare uel prouidere ſtudeat, aut reip. cõſulens,
aut magiſtratibus parẽs, aut quicquid illud eſt quod in cõmune prodeſſe uideatꝛ exercet:
Iam uero ſi quis talis ſit ut aliquid melius ꝙ hæc quæ corpore uidentꝛ intelligat, & ſapien
tiæ & ſciẽtiæ operã habet, ſine dubio erga huiuſcemodi ſtudia omnẽ declinabit induſtri-
am, quo poſsit inquiſita ueritate rerũ cauſas cognoſcere. Sicut ergo in hac uita alius qui-
dem ſummũ bonum corporis iudicat uoluptatẽ: alius uero in cõmune cõſulere, alius ſtu-
dijs & intelligentiæ operam dare: ita requiramus in illa uita quæ uera eſt, quæ abſcondita
eſſe dicitur cum Chriſto in deo, id eſt in illa æterna uita, ſi aliquis talis erit nobis uiuẽdi or
do uel ſtatus. Quidam ergo laborẽ quodãmodo intelligentiæ recuſantes, & ſuperficiem

quandam legis literæ cõſectantes, & magis delectationi ſuę quodammodo ac libidini in-
dulgẽtes, ſolius literæ diſcipuli, arbitrantur futuras uoluptates, & luxurias corporis expe
ctandas: & propterea præcipue carnes iterum deſiderant poſt reſurrectionẽ, tales quibus
manducandi, & bibẽdi, & omnia quæ carnis & ſanguinis ſunt, agẽdi nunquã deſit facul
tas, Apoſtoli Pauli de reſurrectione ſpiritalis corporis ſententiã non ſequentes. Quibus
cõſequenter addunt & nuptiarũ conuentiones, & filiorũ procreationes etiam poſt reſur
rectionẽ futuras, fingentes ſibimetipſis Hieruſalem terrenã urbem ædificandã lapidibus
precioſis, eos in fundamẽta eius iaciẽtes, & lapide iaſpide muros eius erigẽdos, & propu
gnacula ex lapide cryſtallo: peribolũ quoq; habiturã ex lapidibus electis & uarijs, id eſt ia
ſpide & ſapphiro & chalcedonio & ſmaragdo & onychino & chryſolito & chryſopaſſo
& hyacintho & amethyſto. Quinetiam miniſtros deliciarum ſuarum dandos ſibi alienige
nas putant, quos uel aratores habeãt, uel ſtructores parietum, à quibus diruta ipſorum &
collapſa ciuitas extruatur: & arbitranẽ quod facultates eorum accipiant ad edendũ, & in
diuitijs eorum dominentur, ut ueniant, & afferãt eis aurum, & thus et lapides precioſos.
Et hæc conanẽ auctoritate prophetica cõfirmare ex his quæ de Hieruſalem repromiſſio-
nibus ſcripta ſunt: ubi etiam dicitur quia qui ſeruient domino, manducabũt & bibẽt, pec
catores autem eſurient, & ſitient: & quod lætitiã agent iuſti, impios uero mœror poſſide
bit. Et de nouo quoq; teſtamẽto uocem proferũt Saluatoris, qua diſcipulis promit
tit de uini lætícia dicẽs, Quia non bibam ex hoc iam, uſq; bibam illud uobiſcum nouum
in regno patris mei. Addunt quoq; illud, quod Saluator beatos dicit eos qui nũc eſuriũt
& ſitiũt, pollicens, quia ſaturabunẽ: & multa alia ex ſcripturis exempla proferunt, quorũ
uim figuraliter intelligi debere non ſentiũt. Tum uero ſecũdum formam quæ in hac uita
eſt, & ſecundũ mundi huius diſpoſitiones dignitatũ, uel ordinũ, uel eminentias poteſta-
tũ, reges ſe fore & principes arbitranẽ, ſicut ſunt iſti terreni, propter illud uidelicet quod
in Euangelio dictũ eſt: Habens poteſtatẽ ſuper quinq; ciuitates. Et ut breuiter dicam, ſe-
cundũ uitæ huius conuerſationẽ per omnia ſimilia uolũt eſſe omnia quæ de repromiſſio-
nibus expectãt, id eſt ut interim ſit quod eſt. Hoc ita ſentiũt qui Chriſto quidem creden
tes, Iudaico autẽ quodam ſenſu ſcripturas intelligentes, nihil ex his dignũ diuinis pollici
tationibus præſumpſerunt. Hi uero qui ſecundũ Apoſtolorum ſenſum theoriam ſcriptu
rarũ recipiunt, ſperant quidem mãducaturos eſſe ſanctos, ſed panem uitæ qui ueritatis &
ſapientiæ cibis nutriat animam, & illuminet mẽtem, & potet eam diuinæ ſapiẽtiæ pocu-
lis, ſicut dicit ſcriptura: Quia ſapientia præparauit mẽſam ſuam, miſcuit in cratere uinum
ſuum, & ſumma uoce clamat, Diuertite ad me, manducate panes quos præparaui uobis,
& bibite uinũ quod miſcui uobis. Quibus ſapientiæ eſcis nutrita mens ad integrũ & per
fectum, ſicut in initio factus eſt homo, ad imaginẽ & ſimilitudinẽ dei reparetur: ut etiam
ſi quis ex hoc minus eruditus abierit, probabilia tamen opera detulerit, inſtrui poterit in
illa Hieruſalem ſanctorum ciuitate, doceri & informari, & effici lapis uiuus, lapis precio-
ſus & electus, pro eo quod fortiter & cõſtanter pertulerit agones uitæ, & certamina pie-
tatis: ibiq; hoc quod iam hic prædictũ eſt, uerius manifeſtiusq; cognoſcet, quod nõ in pa-
ne ſolo uiuit homo, ſed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Sed & principes & re-
ctores intelligẽdi ſunt hi qui inferiores & regũt & erudiũt & docent atq; inſtruũt ad diui
na. Verũ ſi minus uidenẽ hæc ſperãtibus ea dignũ mentibus incutere deſideriũ, paululũ
repetẽtes, quanquã naturalis ſit & inſita animæ rei ipſius cupiditas, inquiramus, ut ita de
inde uelut ſpecies ipſas panis uitæ & qualitatẽ uini eius ac proprietatẽ principatuum, per
theoriæ conſequentiã deſcribamus. Igiẽ ſicut in artibus quæ manu adimpleri ſolẽt, ratio
quidẽ quid uel qualiter, uel ad quos uſus fiat, uerſaẽ in ſenſu, efficacia uero operis manuũ
miniſterio explicaẽ: ita in operibus dei quæ ab ipſo facta ſunt, ſentiendũ eſt, quod eorum
quę uidemus ab eo facta, ratio & intelligẽtia manet in occulto. Et ſicut quę ab artifice fa-
cta ſunt, quũ oculus noſter uiderit, ſi quid pręcipue fabre factũ proſpexerit, cõtinuo qua
liter uel quomodo, uel ad quos uſus factũ ſit ardet animus ſciſcitari: multo amplius & ſu-
per omnẽ comparationẽ, eorũ quæ à deo facta peruidemus, ineffabili deſiderio ardet ani-
mus agnoſcere rationẽ. Quod deſideriũ, quẽ amorẽ ſine dubio à deo nobis inſitum credi
mus: & ſicut oculus naturaliter lucẽ requirit ad uiſum, & corpus noſtrũ eſcam & potũ de
ſiderat per naturã: ita mens noſtra ſciẽdæ ueritatis dei, & rerũ cauſas noſcendi proprium

ac naturalē deſiderium gerit. Accipimus autē à deo iſtud deſiderium, non ad hoc ut nec debeat unquam, nec poſsit expleri: alioquin à conditore noſtro fruſtra uidebit̃ amor ueritatis inſertus, ſi nũquam deſiderij compos efficitur. Vnde & in hac uita qui ſummo labore pijs ſtudijs ac religioni operam dederint, quãquam parua quædã ex multis & immenſis diuinæ ſcientiæ capiãt theſauris, tamen hoc ipſum quod animos ſuos mẽtemq́ erga hæc occupãt, atq; in hac ſemetipſos cupiditate præueniũt, multũ utilitatis accipiunt, & ex hoc ipſo quod animos ſuos ad inquirẽdæ ueritatis ſtudiũ amorẽq; conuertũt, & paratiores ſe faciunt ad eruditionis futuræ capacitatẽ: ſicut cũ aliquis uult imaginẽ pingere, ſi ante formæ lineamenta tenui ſtyli adumbratione deſignet, et ſuperponẽdis uultibus capaces præparet notas, ſine dubio per adũbrationem impoſita præformatio ad ſuſcipiẽdos ueros illos colores iam paratior inuenitur, ſic ut modo adũbratio ipſa deformata ſtylo domini noſtri Ieſu Chriſti in cordis noſtri tabulis perſcribatur. Et idcirco fortaſſe dicit̃, quia omni habenti dabitur & adijcietur. Vnde cõſtat habentibus deformationẽ quandam in hac uita ueritatis & ſcientiæ, addendam etiam eſſe pulchritudinẽ perfectæ imaginis in futuro. Tale opinor indicabat deſideriũ ſuum ille qui dicebat: Coarctor aũt ex duobus, deſiderium habens diſſolui & cum Chriſto eſſe, multo enim melius: ſciens quod tũc cum regreſſus eſſet ad Chriſtum, omniũ quæ gerũtur in terris manifeſtius agnoſceret rationes, uel de homine, uel de anima hominis, uel de mente, uel ex quibuſcũq; illis qui ſint ſpiritus, qui operentur, qui ſint, quiue uitales, uel quæ ſit gratia quæ datur fidelibus ſpiritus ſancti. Tunc quoq; intelliget qui ſibi uideatur Iſrael, uel quæ diuerſitas gentium, quid etiam ſibi uelint Iſrael duodecim tribus, & quid ſinguli populi per ſingulas tribus.

Tunc intelliget etiam de ſacerdotibus & leuitis, & de diuerſis ſacerdotalibus ordinibus rationẽ, & cuius formæ erant: immo ſentiet nihilominus quæ ſit ueritas Iobileorũ & ſeptimanarũ annorum: ſed & feſtorũ dierum & feriarũ rationes uidebit: & omniũ ſacrificiorũ & purificationũ intuebitur cauſas: quæ ſit quoq; ratio lepræ purgationis, & quæ lepræ diuerſæ, & quæ purgatio ſit eorũ qui ſeminis profluuiũ patiuntur aduertet: & agnoſcet quoq; quales uirtutes ſint bonæ, quæq; nihilominus contrariæ, & qui uel illis affectus ſit hominibus, uel iſtis cõtentioſa æmulatio. Intuebitur quoq; quæ ſit ratio animarũ, quæue diuerſitas animaliũ uel eorum quæ in aquis uiuũt, uel auiũ uel ferarũ, quidue ſit quod in tam multas ſpecies ſingula genera deducunt̃: qui creatoris proſpectus, uel quis per hęc ſingula ſapientiæ eius tegitur ſenſus. Sed & agnoſcet qua ratione radicibus quibuſdã uel herbis aſſociant̃ quædam uirtutes, & alijs econtrario herbis uel radicibus depellunt̃: quæ ratio apoſtatarũ angelorũ, quæue cauſa quod ijs qui eos nõ tanta fide contempſerint, uel adulari in aliquibus poſſent, uel erroris cauſa ac deceptionis exiſtere. Sed & de ſingulis diuinæ prouidentiæ iudiciũ diſcet, de his quę accidunt hominibus, quod nõ fortuito uel caſu accidunt, ſed ratione quadã tam examinata, tam ardua, ut eam nõ ſolum ſanctorũ, ſed fortaſsis omniũ hominũ, ne numerus quidem prætereat capillorum, cuius prouidẽtiæ ratio perducatur uſq; ad duos paſſeres qui denario ſubtrahũtur, ſiue ſpiritaliter, ſiue iam ſecundũ literã paſſeribus intellectis. Quod enim nũc interim quæritur, tũc autẽ ibi iam manifeſtũ uidebitur. Ex quibus omnibus putandũ eſt, quod interim nõ parum tẽporis trãſeat uſq;quo eorum tantũmodo quę ſuper terram ſunt ratio poſt uitæ abſceſſum dignis et benemeritis oſtendatur, ut per eorum omniũ agnitionem, & plenæ ſcientiæ gratiã, lætitia inenarrabili perfruantur. Tunc deinde ſi aer iſte qui inter cœlũ & terrã eſt, nõ eſt uacuus ab animantibus, & animãtibus rationabilibus, ſicut & apoſtolus dixit: In quibus aliquando ambulaſtis ſecũdum ſeculum mundi huius, ſpiritus qui nunc operat̃ in filijs diffidentiæ. Et iterũ ait: Rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ita ſemper cũ domino erimus. Putandum eſt igitur quod tamdiu ſancti ibi permaneant, uſq;quo utriuſq; modi rationem diſpenſationis eorum quæ in aere geruntur agnoſcãt. Quod autẽ dixi utriuſq; modi, hoc eſt: uerbi gratia, cũ in terris eſſemus, uidimus uel animalia, uel arbores, & differẽtias eorum proſpeximus, ſed & diuerſitatem quamplurimam inter homines: uerum uidentes hæc rationem eorum non intelleximus, ſed hoc nobis tantum ex ipſa quã uidimus diuerſitate ſuggeſtũ eſt, ut inquiramus & perſcrutemur qua ratione iſta omnia, uel diuerſa fuerint creata, uel uarie diſpenſent̃, & concepto in terris huiuſcemodi uel ſtudio, uel amore, dabitur nobis poſt exitum etiam cognitio eius & intelligẽtia: ſi tamẽ res pro-

cedat

cedat ex uoto. Cum ergo cõprehenderimus integre eius rationem, tũc utroq; modo comprehendemus ea quæ uidimus ſuper terram. Tale ergo aliquid etiam de aerea ſede dicendum eſt. Puto enim quod ſancti quiq; diſcedentes de hac uita permaneant in loco aliquo in terra poſito, quem paradiſum dicit ſcriptura diuina, uelut in quodam eruditionis loco, & (ut ita dixerim) auditorio uel ſchola animarum, in quo de omnibus his quæ in terris uiderant, doceant̃, iudicia quoq; quædam accipiant etiam de conſequentibus & futuris, ſicut in hac quoq; uita poſiti iudicia quædam futurorũ, licet per ſpeculum in ænigmate, tamen ex aliqua parte cõceperant, quæ manifeſtius & lucidius ſanctis in ſuis & locis & tẽporibus reuelant̃. Si quis ſane mundus corde, & purior mente, & exercitatior ſenſu fuerit, uelocius proficiens, cito ad aeris locum aſcẽdet, & ad cœlorũ regna perueniet per locorum ſingulorũ (ut ita dixerim) manſiones: quas Græci quidẽ ſphæras, id eſt globos appellauerũt, ſcriptura uero diuina cœlos nominat. In quibus ſingulis primo quidẽ perſpiciet ea quæ ibi gerunt̃, ſecundo uero rationẽ quare gerunt̃ agnoſcet: & ita per ordinẽ aggredit̃ ſingula, ſequens eum qui tranſgreſſus eſt cœlos Ieſum filium dei dicentẽ, Volo ut ubi ſum ego, & iſti ſint mecũ. Sed & de his locorum diuerſitatibus indicat cũ dicit, Multæ manſiones ſunt apud patrem meũ. Ipſe tamẽ ubiq; eſt, & uniuerſa percurrit. Vel ultra intelligamus eum nõ in ea exiguitate in qua nobis propter nos effectus eſt; id eſt nõ in illa circũſcriptione quã in noſtro corpore in terris poſitus inter homines habuit, quomodo uelut in uno aliquo circũſeptus loco putet̃. Cũ ergo (uerbi gratia) ad cœleſtia loca peruenerint ſancti, tunc iam rationẽ aſtrorum per ſingula peruidebũt, & ſiue animantia ſunt, ſiue quicquid illud eſt, cõprehendent. Sed & alias rationes operũ dei quas eis ipſe reuelabit, intelligẽt. Iam enim tanquã filijs rerũ cauſas, & uirtutẽ ſuæ cõditionis oſtendet: & docebit eos quare illa ſtella cœli in illo loco poſita eſt, & quare ab alia tanto dirimente ſpacio ſeparat̃. Verbi gratia, ſi propinquior fuiſſet, quid ex hoc eſſet futurũ: ſi uero longius, quid accideret: aut ſi maior fuiſſet illa ſtella ꝙ illa, quomodo ſimilis nõ ſeruaret̃ diuerſitas, ſed in aliam quandã formam cũcta formarent̃. Sic decurſis omnib. quæ in aſtrorũ ratione & in his cõuerſionib. quæ in cœlo ſunt continent̃, uenient etiam ad ea quæ nõ uident̃, uel ad ea quorũ ſola nomina nũc audiuimus, & ad inuiſibilia: quæ multa quidẽ eſſe Paulus apoſtolus docuit, quæ autẽ ſint, uel quã habeant differentiã, ne exiguo quidẽ aliquo intellectu cõijcere poſſumus. Et ita creſcẽs per ſingula rationabilis natura, non ſicut in carne uel corpore & anima in hac uita creſcebat, ſed mẽte ac ſenſu aucta ad perfectam ſcientiã mens iam perfecta perducit̃, nequaquã iam ultra iſtis carnalibus ſenſibus impedita, ſed intellectualibus incremẽtis aucta, ſemper ad purũ, & (ut ita dixerim) facie ad faciem rerũ cauſas inſpiciens: potiturq; perfectione primo illa qua in id aſcẽdit, ſecũdo qua permanet, cibos quibus uescat̃ habens theoremata & intellectus rerũ rationesq; cauſarũ. Sicut enim in hac uita corpora noſtra primo in hoc ipſum quod ſumus corporaliter creſcũt, in prima ætate ciborũ ſufficiẽtia nobis incrementũ præſtante: poſtea uero ꝙ creſcendi ad menſurã ſui fuerit expleta proceritas, utimur cibis iam nõ ut creſcamus, ſed ut uiuamus & cõſeruemur in uita per eſcas: Ita arbitror & mẽtem etiam cũ uenerit ad perfectũ, uesci tamẽ & uti proprijs & cõperentibus cibis in ea menſura, cui neq; deeſſe aliquid debeat, neq; abũdare. In omnib. aũt cibus hic intelligẽdus eſt theoria & intellectus dei, habẽs mẽſuras proprias & cõpetentes huic naturę quę facta eſt & creata. Quas mẽſuras ſingulos quoſq; incipientiũ uidere deũ, id eſt intelligere ꝑ puritatẽ cordis cõpetit obſeruare.

LIBER TERTIVS

PRAEFATIO RVFFINI

QVI legis, memor eſto mei in tuis ſanctis orationibus, ut & nos effici mereamur æmulatores ſpiritus. Superiores duos Peri archon libellos te non ſolũ inſiſtente, uerũ etiam cogente, diebus quadrageſimę interpretatus ſum. Sed quoniam illis diebus etiã tu religioſe frater Macari, & uicinius monebas, & amplius uacabas, etiã ego amplius operabar: hos uero poſteriores duos tardius explicuimus, dum ad nos ab extrema & ultima parte orbis rarior exactor accedis. Verũ ſi meminiſti qđ in præfatiuncula priore cõmonui, quia indignaturi eſſent quidam ſi nos audiſſent nõ aliquid

quid mali loqui, continuo id arbitror perſecutũ probaſti. Quod ſi in illo opere ita inflammati ſunt hi qui hominũ linguas ad male loquẽdum excitant dæmones, in quo nondum eorum ſecreta ad plenum nudauerat: quid in hoc futurũ putas, in quo omnes eorũ cęcas & occultas uias quibus humanis cordibus irrepũt, & animas infirmas ac fragiles decipiunt, reuelabit? Videbis illico perturbari omnia, ſeditiones moueri, clamores tota urbe diffundi, ad damnationem uocari eum qui euãgelicæ lucernæ lumine diabolicæ ignorantiæ tenebras fugare conatus eſt. Verum hæc paruipendat qui cupit ſalua fidei catholicę regula in diuinis eruditionibus exerceri: illud autẽ neceſſario cõmoneo, quod ſicut in prioribus libris fecimus, etiam in iſtis obſeruauimus: ne ea quæ reliquis eius ſententijs, & noſtræ fidei cõtraria uidebantur, interpretarer, ſed uelut inſerta ea ab alijs & adulterata præterirem. De creaturis uero rationabilibus ſi quid noui dixiſſe uiſus eſt, quia nõ in hoc eſt ſumma fidei, ſcientiæ gratia & exercitij cũ forte nobis aduerſum nõnullas hæreſes tali ordine neceſſario reſpõdendum eſt, neq; in his libellis, neq; in ſuperioribus prætermiſi, niſi ſiqua forte iam in ſuperioribus dicta repetere etiam in his poſterioribus uoluit, & breuitatis gratia aliqua ex his reſecare cõmodum duxi. Si quis tamen proficiẽdi & nõ obtrectandi ſtudio hæc leget, rectius faciet ſi exponi ſibi hæc à peritioribus uelit. Abſurdum nanq; eſt poetarũ ficta carmina, & Comœdiarum ridiculas fabulas à grammaticis exponi: & ea quæ de deo, uel cœleſtib. uirtutibus, ac de omni uniuerſitate dicunt̃, in quibus omnis uel paganorũ philoſophorũ, uel hæreticorũ prauus error arguitur, ſine magiſtro & explanatione aliquẽ poſſe diſcere: & ita fit ut res difficiles & obſcuras malint homines per temeritatem & inſcitiam condemnare, quàm per diligentiam & ſtudium diſcere.

De libertate arbitrij. Cap. I

TAlia quædam de repromiſſionibus diuinis credimus ſentienda, cum intelligentiam noſtrã ad contemplationẽ æterni illius, & nullo fine claudendi ſeculi iaculamur, atq; ineffabilẽ eius lætitiam, ac beatitudinẽ contemplamur. Verum quoniam in eccleſiaſtica pręedicatione ineſt etiam de futuro iudicio fides, quę iudicij credulitas prouocat homines, & ſuadet ad bene beateq; uiuendum, & omni genere fugere peccatũ: & per hoc ſine dubio indicatur quod in noſtra ſit poſitũ poteſtate, uel laudabili nos uita, uel culpabili degere: propterea neceſſariũ reor pauca etiam de arbitrij libertate diſſerere, eo quod non ignobiliter hæc quoque quæſtio à quamplurimis agitetur. Vt autem facilius quid ſit libertas arbitrij cognoſcamus, & quid ſibi uelit natura ipſius arbitrij uoluntatisq;, requiramus: Omnium quæ mouentur, alia in ſemetipſis cauſas motuum gerũt, alia extrinſecus accipiũt: utputa extrinſecus tantummodo mouent̃ omnia quæ ſine uita ſunt, ut lapides, & ligna, & quæcũq; ſunt quę ſolo habitu materiæ ſuæ uel corporũ conſtant. Omittẽda ſane nunc eſt illa quæſtio quæ etiam illum motum putat eſſe, cum per corruptelam corpora diſſoluunt̃: nihil enim nũc ad propoſitũ conducit. Alia uero in ſeipſis habent mouẽdi cauſam, ut animalia, uel arbores, & omnia quæ per naturalem uitam, uel per animam conſtant: inter quæ etiam metallorũ uenas deputari ab aliquibus uiſum eſt. Sed et ignis ſui motus eſſe putãdus eſt, fortaſsis autem etiam & fontes aquarum. Hæc aũt quę in ſemetipſis cauſam ſuorum motuũ habẽt, quædam dicuntur ex ſe, quædam à ſe moueri: & ita diuiduntur quod ex ſe moueãtur ea quæ uiuunt quidem, non tamen animantia ſunt: à ſe autem mouẽtur animantia, cum eis phantaſia, id eſt uoluntas quædam uel incitamentũ affuerit, quę ea moueri ad aliquid uel incitari prouocauerit. Deniq; etiam in quibuſdam animalibus ineſt talis phantaſia, id eſt uoluntas uel ſenſus, qui ea naturali quodã inſtinctu prouocet & concitet ad ordinatos et cõpoſitos motus: ſicut uidemus araneas facere, quæ phantaſia, id eſt uoluntate id eſt ſtudio textrino ad opus texendi ordinatiſsime concitantur, ſine dubio naturali quodã motu intentionẽ huiuſcemodi operis prouocante: nec tamen ultra alium ſenſum aliquem q̃ texendi naturale ſtudiũ habere ipſum animal inuenitur, ſicut et apes fingendi fauos ac mella (ut aiunt) auaricia congregandi. Rationabile uero animal quum habeat in ſe & hos naturales motus, habet tamen amplius cæteris animalibus etiam rationis uim, qua iudicare & diſcernere de motibus naturalib. poſsit, & alios reprobare & abijcere, alios uero probare atq; ſuſcipere, cuius ratiõis iudicio dirigi & gubernari hominis motus ad uitã

probabilem

probabilem poſsint. Vnde conſequens eſt, ut quoniã natura rationis huius quæ eſt in homine, habet in ſe uim dinoſcēdi boni uel mali, idq́ quum diſcernit, ineſt ei facultas etiam eligendi quod probauerit: in eligēdo quidem quod bonũ eſt, laudabilis: in ſequendo uero quod turpe uel malum eſt, iure culpabilis iudicetur. Illud ſane nequaquã latere nos debet, quod in nonnullis mutis animalibus ordinatior quidem motus cęteris animalibus inuenit̃, ut in ſagacibus canibus, uel bellatoribus equis, ita ut uideant̃ aliquibus uelut rationabili quodam ſenſu moueri. Sed id non tam ratione q̃ incentiuo quodam, & naturali motu pro huiuſmodi uſu largius indulto fieri credẽdum eſt. Verum ut dicere cœperamus, cum ita ſe habeat irrationabile animal, nobis hominibus incidere quædam extrinſecus poſſunt, aliqua & occurrere ſiue ad uiſum, ſiue ad auditum, uel alios ſenſus, quæ nos cõcitent & prouocent ad bonos uel contrarios motus. Quæ utiq; quia extrinſecus incidunt, nõ eſt in noſtra poſitũ poteſtate ne incidant uel occurrãt. Iudicare uero & probare qualiter uti debeamus his quæ incidunt, nullius alterius res eſt uel opus, niſi rationis eius quæ eſt in nobis, id eſt noſtri iudicij. Cuius rationis iudicio incidentibus extrinſecus concitamẽtis abutimur ad id quodcũq; ipſa ratio probauerit, naturalibus motibus noſtris nutu eius, uel ad bona uel ad mala gubernatis. Si uero quis dicat ea quę extrinſecus accidũt motus noſtros prouocantia, talia eſſe ut poſsibile nõ ſit aduerſari eis ſiue ad bonũ ſiue ad malum nos cõcitantibus, in ſeipſum pauliſper qui hoc exiſtimat cõuertat animũ, & proprios diligentius inſpiciat motus, niſi inuenerit cũ alicuius deſiderij pulſat illecebra, nihil prius geri q̃ animi accõmodetur aſſenſus, ut ſuggeſtioni prauæ nutus mentis indulgeat: ita ut etiã ueriſimilibus quibuſdã cauſis intra cordis noſtri tribunalia uelut iudici exiſtenti ab utraq; parte adhiberi uideat̃ aſſenſio, ut cauſis prius expoſitis gerẽdi ſententia de rationis iudicio proferat̃. Non enim (ut uerbi gratia dixerim) huic qui ſtatuit cõtinenter & caſte uiuere, atq; ab omni ſe muliebri cõtagio continere, ſi forte apparuerit mulier prouocans eum, & alliciens aliquid cõtra propoſitũ gerere, cauſa ei uel neceſsitas præuaricandi mulier extitit: quũ poſsit utiq; ſtatuti ſui memor libidinis incitamenta refrenare, & irritantis illecebræ delectamenta auſterioribus uirtutis increpationibus coercere: ut omni luxuriæ ſenſu fugato, propoſiti firmitas & cõſtantiæ perſeueret. Deniq; ſi eruditiorib. quibuſq; uiris, & in diuinis inſtitutionibus roboratis huiuſcemodi irritamenta prouenerint, memores cõtinuo ſui ea quæ dudum meditati ſunt, & quibus eruditi ſunt in memoriam reuocantes, & ſanctioris ſe doctrinę adminiculis munientes, reſpuũt ac refellunt omnem incitamenti illecebrã, atq; aduerſas cõcupiſcentias inſitæ ſibi rationis obiectione depellunt. Cũ ergo hæc ita eſſe naturalibus quodãmodo teſtimonijs comprobentur, quomodo non ſuperfluum eſt geſtorũ noſtrorũ cauſas ad ea quæ extrinſecus ſunt retorqueri, & à nobis culpã, in quibus omnis cauſa eſt, remoueri? Hoc eſt dicere, ſimiles nos eſſe lignis uel lapidibus, quę intra ſe nullum habent motũ, cauſas autẽ motus ſui extrinſecus patiũtur. Quod utiq; nec uere dicit̃, nec decenter, ſed ad hoc ſolũ fingit̃ ut libertas arbitrij denegetur: niſi putemus ita demum poſſe conſtare arbitrij libertatẽ, ſi nihil ſit quod nos extrinſecus incidẽs ad bona prouocet aut ad mala. Verum qui ad naturalem corporis intemperiem culparũ refert cauſas, contra rationẽ id eſſe totius cõditionis oſtendit̃. Quoniam enim uidemus in quãplurimis, quum prius incontinenter intẽperateq; uixiſſent, ac luxuriæ fuiſſent libidinisq; captiui, ſi forte uerbo doctrinæ atque eruditionibus in melius prouocati ſunt, tantam extitiſſe cõmutationem, ut ex luxurioſis & turpibus ſobrij & caſtiſsimi ac manſuetiſsimi redderent̃: & rurſum uidemus in alijs quietis & honeſtis, qui ſe forte inquietis hominibus aſſociarint, corrũpi mores bonos colloquio, & effici eos tales quales ſunt illi quibus nihil ad turpitudinẽ deeſt: & hoc interdum uenit matura iam ætate uiris, ita ut cõtinentiores in iuuẽtute uixerint, q̃ cum prouectior ætas facultatẽ uitę liberioris indulſit: Cõſequentia ergo rationis oſtendit, quod ea quidem quæ extrinſecus incidunt, in noſtra poteſtate non ſunt: bene uero uel male uti his quæ incidunt, ea ratione quæ intra nos eſt diſcernente ac dijudicante quomodo his uti oporteat, noſtræ eſt poteſtatis. Vt autẽ ea quæ ratio conſequenter oſtendit, etiam ſcripturarũ auctoritate firmemus, id eſt quod noſtræ opis eſt recte, uel minus recte uiuere, & non uel ex his quæ extrinſecus incidũt, uel (ut quidã putant) fatis urgẽtibus cogimur, teſtimoniũ dabit Michæas propheta his uerbis, dicens: Si annunciatum eſt ô homo quid eſt bonum, aut quid

dominus

dominus requirit à te, niſi ut facias iudiciũ, & diligas miſericordiã, & paratus ſis ire cũ domino deo tuo? Et Moyſi dicit: Poſui ante faciem tuã uiam uitę et uiam mortis, elige quod bonũ eſt, et incede cũ eo. Et Eſaias ita ait: Si uolueritis et audieritis me, quę bona ſunt terræ comedetis. Si uero nolueritis, neq; audieritis me, gladius uos cõſumet: Os enim domini loquutum eſt hoc. Et in Pſalmis ita ſcriptũ eſt: Si populus meus audiſſet me Iſrael, ſi in uijs meis ambulaſſet, in nihilũ utiq; inimicos eius humiliaſſem. Per quod oſtendit quod erat in populi poteſtate incedere in uijs dei. Sed & Saluator dicens, Ego autẽ dico uobis, nõ reſiſtere malo: & quicunq; iratus fuerit fratri ſuo, reus erit iudicio: & quicũq; inſpexerit mulierem ad concupiſcendũ eam, mœchatus eſt iam in corde ſuo: & quum dat cætera quæq; mandata, quid aliud indicat, niſi quod in noſtra poteſtate eſt obſeruare poſſe quæ mandant? Et propter hoc recte rei efficimur iudicio, ſi præuaricemur ea quę utiq; ſeruare poteramus. Vnde & ipſe ait, quia omnis qui audit uerba mea & facit ea, oſtendam uobis cui ſimilis eſt: ſimilis eſt uiro prudenti qui ędificauit domũ ſuam ſuper petram &c. Et quod ait, Qui autẽ audit hæc & nõ facit, ſimilis eſt uiro ſtulto qui ædificauit domũ ſuper arenã, & reliqua. Sed & illud quod dicit his qui à dextris eius ſunt, Venite ad me omnes benedicti patris mei &c. Eſuriui enim, & dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: euidenter oſtẽdit quia in ipſis fuit ut uel laudabiles iſti eſſent, facientes quę mãdata ſunt, & percipiẽtes quæ promiſſa ſunt: uel hi culpabiles, qui contraria uel audire uel percipere meruerũt, quibus dicit, Ite maledicti in ignem æternũ. Videamus quomodo etiam Paulus apoſtolus uelut poteſtatẽ arbitrij habentibus nobis loquitur, & tanquam in nobis ipſis uel ſalutis uel perditionis habentibus cauſas, ait: Aut diuitias bonitatis ac patientiæ ac longanimitatis contemnis, ignorãs quod benignitas dei ad pœnitentiã te adducit? Secundũ duritiam autẽ tuam, & cor impœnitẽs theſaurizas tibi iram in die iudicij, & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſecundum opus eius: his quidem qui ſecundũ patientiã boni operis, gloria & incorruptio qui quærũt uitam æternã: his autem qui ex cõtentione, & qui nõ credunt quidẽ ueritati, credunt autẽ iniquitati, ira, indignatio, tribulatio & anguſtia in omnẽ animam hominis operãtis malum, Iudæo primum & Græco. Similiter autem & honoratio & pax omni operanti bonũ, Iudæo primum & Græco. Multa quidem alia & innumera in ſanctis ſcripturis inuenies, quæ euidenter oſtendent habere nos arbitrij liberi poteſtatẽ: alioquin percontrariũ eſſet dare nobis mandata, ex quorum uel obſeruatione ſaluemur, uel præuaricatione damnemur, ſi obſeruandi ea in nobis facultas nõ eſt. Verũ quoniã inueniunt in ipſis diuinis ſcripturis quędam uerba ita poſita, ut contrariũ ex his aliquid uideat intelligi poſſe, proferẽtes ea in mediũ, & ſecundũ pietatis regulam diſſerẽtes, adhibeamus eorũ abſolutiões, quo ex his paucis quæ expoſuimus, etiã cæterorũ quæ ſimiliter dicta ſunt, quibus arbitrij poteſtas uidet excludi, abſolutio euidens fiat. Igit quamplurimos mouent ea quæ de Pharaone à deo dicta ſunt, dicẽte frequẽntius, Ego indurabo cor Pharaonis. Si eñ à deo induraẽ, et per hoc quod induratur delinquit, non ſibi ipſe extitit cauſa delicti. Quod ſi ita eſt, non uidebitur Pharao habere arbitrij libertatem. & iam conſequenter aſſeretur quod hoc exemplo nec cæteri quidem qui pereunt, ex arbitrij ſui libertate cauſam perditionis accipiunt. Sed & illud quod in Ezechiele ſcriptum eſt, quũ dicit, Auferam eorum lapidea corda, & immittam eis carnea, ut in præceptis meis incedant, & iuſtitias meas cuſtodiant: mouet aliquem pro eo quod à deo dari uidetur, uel incedere in mãdatis eius, uel iuſtificationes eius cuſtodire: quippe ſi ipſe id quod obſtat ad cuſtodienda mandata lapideũ cor auferens, cor melius & ſenſibilius quod nunc carneum nominatur immittit & inſerit. Vide autem etiam illud quod in euangelio dominus & ſaluator reſpondit ad eos, qui quærebãt de ipſo quare ad turbas in parabolis loqueretur, quale ſit, ait enim: Vt uidentes nõ uideant, & audientes non audiant & intelligant, ne forte conuertantur & remittatur eis. Sed & illud quondam à Paulo apoſtolo dictum eſt, quia non uolentis, neq; currẽtis, ſed miſerentis eſt dei. Et in alio loco: Et uelle & perficere ex deo eſt. Et iterum in alio loco: Ergo cui uult miſeretur, & quem uult indurat. Dices itaq; mihi, Quid ergo adhuc culpamur? uoluntati enim eius quis reſiſtet? O homo tu quis es qui contra reſpondeas deo? Nũquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? Aut non habet poteſtatẽ figulus luti ex eadem maſſa facere uas aliud quidem ad honorem, aliud autem ad cõtumeliam? Hæc &

his ſimilia non parum uidentur deterrere poſſe quamplurimos,ne putetur unuſquiſq; habere ſui arbitrij libertatẽ,ſed quod ex dei uolũtate uel ſaluari aliquis uel perire uideatur.

Incipiamus igitur ab his quæ ad Pharaonem dicta ſunt, quia à deo dicitur induratus ne dimitteret populum:cum quo pariter etiam apoſtoli ille ſermo tractabitur,quo ait: Ergo cui uult miſeretur,& quem uult indurat. His enim præcipue nituntur hæretici dicentes nõ eſſe in noſtra poteſtate ut ſaluemur, ſed naturas eſſe animarum tales quæ in omni genere uel pereant uel ſaluenť:nec ullo modo poſsit anima quæ mala facta eſt, bona fieri:aut quæ bona fuerit,mala effici. Vnde aiunt & Pharaonem,quoniam naturæ erat perditæ,propterea indurari à deo, qui indurat eos qui terrenæ naturæ ſunt, miſereť autẽ eorum qui ſpiritalis naturę ſunt. Videamus ergo quale eſt iſtud qđ aſſerũt,et interrogemus eos primo,ut reſpondeant nobis,ſi terrenæ naturæ quã perditã dicunt,aſſerũt fuiſſe Pharaonẽ. Reſpondebũt ſine dubio terrenæ. Si ergo terrenę naturę erat, credere deo uel obedire ei reſiſtente natura omnino nõ potuit. Quod ſi hoc ei erat per naturam, quid ad hoc opus ei erat indurari cor eius,& hoc nõ ſemel,ſed frequẽter,niſi quod utiq; poſsibile erat eum ſuaderi. Nec indurari ab alio diceretur, niſi is qui ante non erat durus. Quod ſi ex ſe non erat durus,conſequens eſt ut nec fuerit terrenæ naturæ,ſed talis qui poſſet obſtupefactus ſignis & uirtutibus cedere. Neceſſariũ erat deo ut pro ſalute multorũ in ipſo oſtenderet uirtutẽ ſuam, dum reſiſtit plurimum, & obluctatur uolũtati dei, et per hoc cor eius dicitur indurari. Hæc autem dicta ſint primo aduerſus illos, per quæ illa eorũ ſubruatur aſſertio qua putant naturaliter perditũ fuiſſe Pharaonẽ. Sed & de his quæ ab apoſtolo Paulo dicta ſunt,ſimiliter aduerſus eos agemus. Quos enim indurat deus ſecundũ opinionem ueſtram? Nempe eos quos naturæ perditæ dicitis,quid aliud credo facturos ſi non fuiſſent indurati. Si uero ex induratione ad perditionẽ ueniunt, iam nõ naturaliter,ſed ex accidentibus pereunt. Tunc deinde dicite nobis, quorũ miſeretur deus? Nempe eorũ qui ſaluandi ſunt. Et in quo iſti ſecunda miſericordia indigẽt,qui ſemel ſaluandi ſunt per naturã,& ad beatitudinẽ ueniunt naturaliter,niſi quia etiã ex his oſtenditur quod quia perire eos poſsibile erat,idcirco miſericordiam cõſequuntur,ut per hoc nõ pereant,ſed ueniant ad ſalutẽ, & piorũ regna poſsideant? Et hæc quidẽ dicta ſint aduerſus eos qui naturas bonas uel malas, id eſt terrenas, uel ſpiritales cõmotiones fabulis introducunt,ex quibus fieri dicunt,ut uel ſalueť unuſquiſq; uel pereat. Nunc uero reſpondendum eſt etiam his qui deum legis iuſtum tantũmodo uolunt, nõ etiam bonum, quomodo putent à deo indurari cor Pharaonis quid faciente uel quid proſpiciente? Obſeruandus eſt enim proſpectus et intuitus dei,ſecundũ nos quidem iuſti & boni,ſecundũ ipſos uero iuſti tantũmodo. Et oſtendant nobis quomodo deus quem utiq; et ipſi iuſtum fatentur,iuſte faciat cor hominis indurari, ut ex ipſa induratione peccet et pereat:& quomodo in hoc dei iuſtitia defendeť,ſi ipſe ijs cauſa perditionis exiſtit,quos pro eo quod duritie increduli extiterint, ipſe poſtmodũ iudicis autoritate damnauit. Quid etiam culpat eum dicens, Tu autẽ quoniã non uis dimittere populũ,ecce percutiã omnia primitiua in Aegypto,etiã primitiuũ tuum,& quęcũq; alia ſcripta ſunt per Moyſen dicta eſſe à deo ad Pharaonem? Neceſſe eſt enim omnẽ qui uera aſſerit ea quæ in ſcripturis referunť, & oſtendere uult iuſtũ eſſe deum legis & prophetarũ,pro his omnibus reddere rationẽ, quomodo per hoc nihil prorſus dei iuſtitiæ derogeť: quoniam licet bonũ eum negẽt, iuſtum tamẽ & iudicẽ & mundi creatorẽ fatentur. Alius enim reſpõſionis ordo eſt aduerſus eos qui malignũ,id eſt diabolũ mundi huius aſſerunt creatorem. Nos uero quoniã nõ ſolum iuſtũ,ſed & bonũ deum fatemur, qui per Moyſen locutus eſt,reſpiciamus diligẽtius quomodo iuſto bonoq; conueniat quod cor indurare dicitur Pharaonis. Et uideamus ſi forte poſſumus ſequentes apoſtolũ Paulum difficultatẽ rei exemplis quibuſdã ac ſimilitudinibus ſoluere, ſi oſtendimus quoniã uno eodemq; tẽpore deus alterius quidẽ miſereť,& aliũ indurat,non agens neq; uolens ut induretur ille qui induratur:ſed dum ipſe benignitate ſua & patiẽtia utitur : his quidẽ qui eius benignitatẽ & patientiã ad contemptũ atq; inſolentiã ducunt,induratur cor dum ad terminũ pœna differtur:hi uero qui benignitatem & patientiã eius ad occaſionẽ pœnitentię & emẽdationis accipiũt, miſericordiã conſequunť. Vt aũt euidẽtius quod dicimus demõſtremus, utamur exẽplo quo in epiſtola ad Hebræos uſus eſt apoſtolus Paulus dicens: Terra enim quę bibit frequẽter ſuper

ſe uenientē imbrem, et germinat herbam optimā his quibus colitur, percipiet benedictio
nem à deo: quæ aūt profert ſpinas & tribulos, reproba eſt & maledicto proxima, cuius fi
nis ad exuſtionē. Igitur ex his quos aſſumpſimus Pauli ſermonibus euidēter oſtenditur,
quod uno eodēq; opere dei quo imbrem terræ largitur: alia quidē terra diligēter exculta
fructus afferat bonos: alia uero quæ neglīgēter inculta eſt, ſpinas & tribulos proferat. Et
ſi quis quaſi ex perſona impiorū loquens dicat, ergo imber fecit fructus bonos, & ſpinas
ac tribulos ego feci: quāuis dure dici uideatur, uere tamē dicitur. Niſi enim imber fuerit,
nec ſpinę nec tribuli naſcerentˀ: ſuperueniēte uero pluuia utrūq; terra produxit. Sed quā-
uis pluuię beneficio, terra germen utrunq; produxerit, nō tamen imbribus merito diuer
ſitas germinis aſcribetˀ: ſed ad illos iure culpa ſeminis reflectetˀ, qui cum poſſent frequenti
aratro terrā ſcindere, & raſtris grauibus torpentes glebas uertere, & omnes inutiles radi-
ces noxij germinis amputare atq; ſuccidere, cūctisq; quibus cultus ille depoſcit laboribus
ac ſtudijs purgata excultaq; noualia uēturis imbribus præparare, hoc quidē facere negle-
xerūt: deſidiæ autē aptiſsimos fructus ſpinas ac tribulos metent: ita ut bonitas & æquitas
imbriū ſuper omnē terrā æqualiter ueniat, ſed uno eodemq; opere pluuiæ, ea quidē terra
quæ culta eſt diligētibus cultoribus cū benedictione utiles fructus proferat: ea uero quæ
cultorū deſidia obduruit, ſpinas ac tribulos germinet. Sic ergo accipiamus quod ea
ſigna & uirtutes quæ à deo fiebant, imbres quidē erant, & à deo deſuper miniſtrati: pro-
poſitū uero hominū & uoluntates terra accipiēda eſt culta uel inculta: unius quidē natu-
rę, utpote omnis terra cū terra, nō tamen unius eiuſdemq; culturæ. Ex quo fit ut uniuſcu
iuſq; propoſitū uel induretˀ uirtutibus & mirabilibus dei, ſi incultū & ferum eſt & barba-
rum, & ſemetipſo ſuperbius ac ſpinoſius fiat: & miteſcat amplius, ac tota mēte ſe in obe-
dientiā tradat, ſi purgatū à uitijs fuerit et excultū. Vnde ad euidentiorē rei probationem
ſuperfluū non erit uti etiā alia ſimilitudine: uerbi gratia, ſi quis diceret quia ſol eſt qui re-
ſtringit & qui reſoluit, cū contrariū ſit & reſolutio & cōſtrictio. Sed nō erit falſum quod
dicitˀ, dum una eadēq; caloris uirtute ſol quidē ceram ſoluit, limū uero arefacit & ſtringit:
nō quod uirtus eius aliter in limo, & aliter operetˀ in cera, ſed quod limi alia, alia quoq; ce
rę ſit qualitas, cū utiq; ſecundū naturā unū ſit, quia utrūq; de terra eſt. Ita ergo una eadēq;
operatio dei quæ per Moyſen in ſignis ac uirtutibus gerebatˀ, Pharaonis quidē duritiā ar
guebat, quam malitiæ ſuæ intentione cōceperat: reliquorū uero Aegyptiorū qui Iſraeli-
tis admiſcebantˀ obedientiā declarabat, qui etiā cum Hebræis pariter exceſsiſſe Aegyptū
referuntˀ. Quod uero ſcriptū eſt, quia paulatim edomaretur domus Pharaonis, ut aliquā-
do diceret, Nō longe abeatis, iter tridui abibitis, ſed uxores ueſtras relinquite, et infantes
ueſtros & pecora ueſtra: ſed & ſi qua alia ſcripta ſunt, per quæ paulatim uidetˀ acquieſce-
re ſignis & uirtutibus: quid aliud ex his indicatˀ, niſi quod agebat quidē in eo aliqđ ſignō-
rum & mirabiliū uirtus, non tamen tantū quantū deberet operabatˀ? Si enim talis erat in-
duratio qualē plurimi putant, nō utiq; inueniretˀ uel in paucis acquieſcere. Tropum
uero uel figurā ſermonis eius qui ſcriptus eſt de induratione, etiam ex cōmuni cōſuetudi
ne exponere puto quod nō uideatˀ abſurdū. Frequēter enim benigniores quiq; domini
ad eos ſeruos qui per multā patientiā et manſuetudinē dominorum inſolentiores impro
bioresq; fiunt, dicere ſolent: Ego te talem feci, ego te perdidi, mea patiētia te peſsimū fe-
cit, ego tibi cauſa huius tam duræ & peſsimæ inſolentię exiſto, qui te nō ſtatim per ſingu
las culpas punio pro merito delictorū. Neceſſe eſt enim nos tropū uel figuram ſermonis
aduertere, & ita demū uirtutē dei intelligere, nec inferre calūnias uerbo, cuius interiorē
ſenſum diligentius exploremus. Deniq; apoſtolus Paulus euidenter de talibus tra
dens, ait ad eum qui permanebat in peccatis, An diuitias bonitatis eius ac patiētiæ & lon
ganimitatis cōtemnis, ignorās quia benignitas dei ad patientiā te adducit? Secundū duri
tiā autē tuam & impœnitēs cor theſaurizas tibi ipſi irā in die iudicij dei. Hæc dicit apo-
ſtolus ad eū qui in peccatis eſt: cōuertamus hæc ipſa nos ad Pharaonē dici, & uide ſi non
ea etiā de ipſo dici cōſonanter inuenies, quia ſecundū duritiā eius & cor impœnitēs the-
ſaurizauit & recōdidit ſibi ipſi irā in die iræ, pro eo quod nunq; duritia eius ita argui et in
manifeſtū uenire potuiſſet, niſi ſigna & prodigia fuiſſent tam multa tāq; magnifica proſe
cuta. Quod ſi minus plenæ uidentˀ eſſe probationes quas diximus, & apoſtolicę ſimilitu-
dinis parū munimēti habere adhuc uideatˀ aſſertio; adhibeamus etiā propheticæ autorita

tis aſſenſum, & uideamus quid etiã prophetę pronũcient de his qui primo quidẽ recte uiuẽtes, benignitatis dei habere quamplurima experimẽta meruerũt, poſtea uero homines deliquerũt: cũ quibus ſe quoq; unũ faciẽs propheta ait: Vt quid dñe errare nos feciſti à uia tua? & quare induraſti cor noſtrũ uti nõ timeremus nomen tuũ? Cõuertere propter ſeruos tuos, propter tribus hęreditatis capiamus de mõte ſancto tuo. Sed & Hieremias ſimiliter dicit: Seduxiſti nos domine, et ſeducti ſumus: tenuiſti, et potuiſti. Quod ergo ait, Ad quid domine induraſti cor noſtrũ uti ne timeamus nomen tuũ, dictũ ab his qui miſericordiã precabanẽ, morali utiq; tropo accipiendũ eſt: uelut quis dicat, ut quid intantũ peperciſti nobis, nec requiſiſti nos cũ peccaremus, ſed reliquiſti nos ut per hoc increſceret malũ, & propagareẽ peccandi licentia animaduerſione ceſſante? Sic equus ſi nõ aſsidui ſeſſoris patitur calcẽ, & frenis ora ferratis obtereẽ, indureſcit. Sic pueriliças ſi nulla plagæ aſsiduitate curueẽ, inſolentẽ ſimul & ad uitia præcipitẽ iuuenem reddet. Relinquit ergo deus, & negligit eos quos correptione iudicarit indignos. Quẽ enim diligit dominus corripit: flagellat aũt omnem filiũ quem recipit. Ex quo arbitrandũ eſt filiorũ & in ordinẽ & affectũ recipi eos qui flagellari à domino meruerint & corripi, quo ſcilicet & per tentationũ & tribulationũ patiẽtiam poſsint etiã ipſi dicere: Quis nos ſeparabit à charitate dei quæ eſt in Chriſto Ieſu? Tribulatio? an anguſtia? an nuditas? an periculũ? an gladius?

Per hæc omnia manifeſtaẽ & prodiẽ uniuſcuiuſq; propoſitũ, et perſeuerãtiæ firmitas indicaẽ, nõ tam deo qui nouit omnia antequã fiant, q̃ rationabilibus uirtutibus quæ utiq; procurationẽ ſalutis humanæ uelut quædam adiutrices dei miniſtræq; ſortitæ ſunt. Hi uero qui nondũ ſe tanta cõſtantia, neq; tãto affectu offerũt deo, neq; parati ſunt accedẽtes ad ſeruitutẽ dei pręparare animas ſuas ad tẽtationẽ, derelinqui dicunẽ à deo, id eſt nõ erudiri, pro eo quod ad erudiendũ parati nõ ſunt, in poſterũ ſine dubio tempus eorũ diſpẽſatione uel curatiõe dilata. Qui utiq; quid à deo cõſequenẽ ignorãt, niſi prius ad beneficia cõſequenda per deſideriũ uenerint. Quod ita demũ fiet, ſi quis ante ſemetipſum cognoſcat, & ſentiat quid ſibi deſit: & qđ ſibi deeſt, à quo quęrere uel debeat uel poſsit intelligat. Qui em̃ nõ intellexerit prius infirmitatẽ uel ægritudinẽ ſuam, medicũ quęrere neſcit: uel certe cũ receperit ſanitatẽ non egerit gratias medico, quoniã nõ prius periculum ſui languoris cognouit. Ita & ſi qui nõ prius animæ ſuæ uitia & peccatorũ ſuorũ cognouerit mala, ac proprij oris cõfeſsione prodiderit, purgari is abſoluiq; nõ poterit, ne ignoret ſibi per gratiam conceſſum fuiſſe quod poſsidet, & diuinã liberalitatẽ proprium bonũ putet: quæ res ſine dubio arrogantiã generet & elationẽ, & denuo ei cauſa ſit ruinæ. Quod etiã de diabolo ſentiendũ eſt, qui primitus honores ſuos proprios & nõ à deo datos eſſe credidit, quos habebat tũc cum immaculatus erat, & impleta eſt in eo illa ſentẽtia quæ dicit, quod omnis qui ſe exaltat humiliabiẽ. Vnde mihi uideẽ quod ideo occultata ſint prudentioribus & ſapientioribus diuina myſteria, quemadmodum ſcriptura dicit, uti ne glorieẽ omnis caro in cõſpectu dei: & reuelata ſint paruulis, his uidelicet qui poſteaquã infantes facti fuerint et paruuli, id eſt ad humilitatẽ ſe & ſimplicitatẽ reuocauerint paruulorum, tunc proficiunt: & cum ad perfectionẽ uenerint, meminerint utiq; quod nõ iam ſuis uirtutibus, ſed gratia & miſericordia dei beatitudinẽ conſecuti ſunt.

Igiẽ dei iudicio derelinquiẽ is qui derelinqui debet: & patientiã habet deus ſuper nõnullis peccãtibus, nõ tamen ſine certa ratione. Sed & hoc ipſum quod patiens eſt, ad utilitatẽ ipſorũ facit, quoniã quidem immortalis eſt anima cuius curã & prouidẽtiam gerit. Et utiq; quod immortale & æternum eſt, etiam ſi nõ cito cureẽ, non tamen excludiẽ à ſalute, quæ in tẽpora opportuniora differẽ. Nã & fortaſsis expedit tardius cõſequi his qui uenenis malitię profundioris infecti ſunt. Sicut enim medici interdũ cum poſsint celerius obducere uulnerum cicatrices, præſentem diſsimulant et differunt ſanitatẽ melioris ſanitatis firmioriſq; proſpectu, dum melius eſſe norunt morã facere in tumoribus uulnerum, & maligni humoris fluentes pauliſper ſinere meatus, q̃ feſtinare ad ſuperficiẽ ſanitatis, & obtruſis in uenis fomitẽ uenenati humoris includere: qui utiq; excluſus à ſalutis meatibus ſerpet ſine dubio in interiora membrorum atq; ipſa uitalia uiſcerum penetrabit, nõ iam morbum corpori, ſed uitæ illaturus exitium: Hoc ergo modo & deus qui noſcit occulta cordis, & prænoſcit futura, per multam patientiã indulget fieri quædã quæ extrinſecus incidẽtia hominibus prouocent proferri, & in lucẽ ꝓcedere paſsiones & uitia quæ cœlanẽ intrinſecus; ut per hęc expurgari

&

& curari poſsint hi qui per multam negligentiam & incuriam peccatorū in ſe radices ac
ſemina receperūt, ut eiecta foras atq; ad ſuperficiem prouocata, euomi quodāmodo poſ-
ſint & digeri: ut etiam ſi uideatur quis in grauioribus affici malis dum membrorū omni-
um ſuſtinet conuulſiones, poſsit tamen ceſſare aliquando & deſinere, & ſatietatē capere
malorum, & ſic ad ſtatum ſuum poſt multas moleſtias reparari. Deus enim diſpenſat ani
mas nō ad iſtud ſolum uitæ noſtræ breue tēpus, quod intra ſexaginta fere, aut ſi quid am-
plius annos concluditur, ſed perpetuum & æternum tempus, tanquā æternus ipſe & im
mortalis, immortaliū quoq; animarum prouidentiam tenens. Incorruptibilem nanq; fecit
eſſe rationabilem naturā, quam ad imaginem ſuam ac ſimilitudinē condidit: & ideo non
excluditur breuitate tēporis huius uitæ noſtræ à curis & remedijs diuinis anima quæ im-
mortalis eſt. Sed aſſumamus etiam de euangelijs horū quæ diximus ſimilitudines,
ubi refert eſſe quædā petra habens paruam & exiguā terram, in quam ſi ceciderit ſemen
cito memoratur exoriri, ſed cum exortum fuerit, quoniam radicem non dedit in profun-
dum, aſcēdente ſole æſtuari dicit & areſcere quod exortum eſt. Quæ utiq; petra ſine du-
bio pro anima poſita eſt humana, pro ſui negligētia indurata, et propter malitiā ſaxea effe
cta. Nulli enim à deo cor lapideum creatum eſt, ſed per malitiā unicuiq;, & inobedienti-
am cor lapideum fieri dicit. Sic ergo ſi quis increpet agricolam quare non citius ſemina
ſuper terrā petroſam iecerit, pro eo quod uiderat ad eam terrā petroſam accepta ſemina
uelociter geminaſſe: utiq; reſpōdebit agricola & dicet, quia idcirco tardius ſemino terrā
iſtam, ut poſsit ſemina quæ ſuſceperit retinere. Expedit enim huic tali terræ ut poſterius
ſeminet, ne forte citius germināte ſegete, ſumma tenus ſoli fronte ea procedēs ſolis æſti-
bus obuiare nō poſsit. Nónne rationi & peritiæ acquieſcet agricolę, & quod prius ſibi ui
debat incōſequens, rationabiliter factū probabit? Ita ergo deus uniuerſæ creaturæ ſuę pe
ritiſsimus agricola diſsimulat & differt in aliud ſine dubio tempus hæc quæ nobis uident
citius debuiſſe conſequi ſanitatem, uti ne ſuperficies eorum magis quàm interna curentur.

Si uero quis nobis ad hoc obijciat: quare ergo quędā ſemina cadunt etiam ſuper ter
ram petroſam, id eſt duram aliquā & ſaxeam animam: dicendū ad hoc quia ne hoc quidē
abſq; diuinæ diſpenſationis fieri prouidentia poteſt: quia niſi per hoc cognoſceret quid
condemnationis haberet temeritas auditus, & perſecutionis improbitas, nō utiq; cogno-
ſceretur quid eſſet utilitatis erudiri per ordinē. Et inde fit ut cognoſcat anima uitiū ſuū,
ſeq; ipſam reprehendat, ac conſequenter ſe culturæ reſeruet ac tradat, id eſt ut uideat ſibi
prius uitia reſecāda, tum deinde ad inſtructionē ſcientiæ ueniendū. Quia ergo ſicut innu
merabiles ſunt animæ, ita & mores earū atq; propoſita, diuerſiq; ſingularū motus, & ap-
petentię & incitamenta, quarū uarietatem humana mens conſiderare nullatenus poteſt:
ideo ſoli deo ars & ſcientia & potentia diſpenſationis huiuſcemodi relinquēda eſt, qui ſo
lus noſſe poteſt & remedia ſingularū, & curationū tempus metiri. Ipſe ergo qui ſolus (ut
diximus) agnoſcit ſingulorum mortaliū uias, qua uia etiam Pharaonem adducere debe-
ret, ut per ipſum nomen ſuū nominaretur in uniuerſa terra, pluribus plagis antea caſtiga-
tum, & uſq; ad Moyſen maris adductū. In qua ſubmerſione non utiq; putandum eſt fini-
tam eſſe erga Pharaonem prouidentiā dei: non enim quia demerſus eſt, continuo etiam
ſubſtantialiter interiſſe putandus eſt. In manu enim dei & nos & ſermones noſtri & om-
nis prudentia atq; operum diſciplina eſt, ſicut ſcriptura dicit. Verum hæc pro uiribus no-
ſtris diſſeruimus capitulum ſcripturæ diſcutientes, in quo dicitur deus induraſſe cor Pha
raonis, & pro eo quod dictum eſt: Cui ergo uult miſeretur, & quem uult indurat.

Nunc uideamus etiā de his quæ Ezechiel dicit quū ait: Auferam cor lapideum ab eis,
& immittam eis cor carneum, ut in iuſtificationibus meis incedant, & præcepta mea cu-
ſtodiant. Si enim quum uult deus aufert lapideum cor, & carneū dat, ut præcepta ſua ſer
uentur, & mandata cuſtodiantur, neq; malitiam auferre in noſtra uidebitur eſſe poteſta-
te. Auferri enim cor lapideum nō aliud uidetur eſſe, quàm malitiam qua quis obduratur
abſcindi à quo deus uult. Neq; quod mittitur cor carneū ut in præceptis ambuletur dei,
& ſeruentur mandata dei, aliud eſt niſi obedientem fieri, & non reſiſtentem contra ue-
ritatem, et hoc promittit deus ſe facturum. Et ſi antequam auferat cor lapideum depone
re illud à nobis non poſſumus, conſequens eſt ut in noſtra poteſtate non ſit abijcere ma-
litiam, ſed in deo. Et iterum, ſi non in noſtro actu eſt, ut fiat in nobis cor carneum, ſed ſo

 lius

lius dei opus eſt, non erit noſtrum opus ſecundū uirtutem uiuere, ſed in omnibus gratiæ opus uidebit̃. Hæc quidem dicunt hi qui uolūt ex auctoritate diuinæ ſcripturę diſſerere nihil eſſe poſitum in noſtra poteſtate. Quibus reſpondebimus hoc nō taliter intelligi oportere: ſed ſicut ſi ſit aliquis imperitus & indoctus, is quidē ſentiens imperitiæ ſuæ notam ſiue adhortatione cuiuſquā, ſiue prudentiū quorunq; æmulatione pulſatus, tradat ſe alicui à quo cōfidat poſſe ſe diligēter imbui, & cōpetenter erudiri. Is ergo qui iam prius obdurauerat in imperitia, ſi ſe (ut diximus) cū omni animi intentione dat magiſtro, atq; obtemperaturū ſe in omnibus repromittit, propoſiti eius intentione perſpecta cōpetenter etiā magiſter pollicebit̃ ablaturū ſe ab eo omnē imperitiam, & inſerturū peritiā: non quo abnuenti diſcipulo, uel renitenti hoc ſe promittat eſſe facturū, ſed offerenti ſe atq; in omnē obedientiam mancipanti. Ita & diuinus ſermo promittit his qui accedūt ad ſe, ablaturum ſe eſſe cor lapideū: non utiq; ab his qui ſe non audiunt, ſed ab his qui doctrinæ ſuæ præcepta ſuſcipiūt: ſicut in euangelijs inuenimus ægrotātes accedere ad ſaluatorē, rogantes ut percipiant ſanitatē, & ita demum curari. Et eſt quidem (uerbi gratia) ut curent̃ cęci & uideant, in eo quidem quod precati ſunt ſaluatorē, & crediderūt ei poſſe ab eo curari, opus ipſorū qui curati ſunt: in eo uero quod eis reddit̃ uiſus, opus eſt ſaluatoris. Ita etiam in hoc diuinus ſermo promittit daturum ſe eſſe eruditionē auferendo cor lapideum, id eſt abſtergendo malitiam, ut poſsint per hoc in diuinis ambulare præceptis, & legis mandata ſeruare. Poſt hoc propoſitū nobis eſt etiam illud de euangelio, quod Saluator dixerat, Propterea his qui foris ſunt in Parabolis loquor, ut uidentes uideant, & nō uideāt: & audientes audiant, & nō intelligant, ne forte conuertant̃ & remittat̃ eis. In quo dicet qui ē diuerſo reſpōdet: ſi omni modo hi qui manifeſtius audient corrigent̃ & conuertentur, & ita cōuertentur ut & digni ſint percipere remiſsionē peccatorū: non eſt autem in ipſorum poteſtate ut audiant manifeſtū ſermonem, ſed in eius utiq; poteſtate qui docet, ut apertius et manifeſtius doceat: is uero qui docet propterea ſe dicit manifeſte eis nō prędicare uerbum ne forte audiant & intelligant & conuertantur & ſaluent̃: non erit utiq; in ipſis ut ſalui fiant. Quod ſi eſt, liberi arbitrij nō erimus, uel ad ſalutē uel ad perditionē. Et ſiquidem non eſſet adiectum quod dixit, Ne forte cōuertantur & remittatur eis, poſſet pronior eſſe reſpōſio: qua diceremus, quoniam nolebat eos quos Saluator præſciebat nō eſſe futuros bonos, intelligere myſteria regni cœlorum: & propterea loquebat̃ eis in Parabolis. Nunc autē cum adiectum ſit, Ne forte conuertantur & remittat̃ eis, difficilior efficitur expoſitio. Et primo quidem obſeruandum nobis eſt, quid habeat munimenti locus iſte etiam aduerſus hęreticos, qui aucupari uerba de ueteri teſtamēto ſolent, ſiqua forte uident̃ eis (ut ipſi intelligunt) de deo creatore graue & inhumanū aliquid deſignare, uel cum iudicantis deſignatur uel punientis affectus, uel quomodo certe ipſi hæc nominare ſolent, ex quibus uidelicet bonitatē denegent eſſe in creatore: quoniā non eadem mente, nec eodem ſenſu etiam de Euangelijs iudicāt, nec obſeruant ſiqua talia etiā in euāgelijs poſita ſunt, qualia iudicant uel arguunt in ueteri teſtamento. Euidēter enim in hoc capitulo Saluator oſtendit̃ (ſicut ipſi dicunt) manifeſte non loqui ut in eo cōuertant̃ homines, & ut remiſsionē non accipiant peccatorum. Quod utiq; ſi ſecūdum ſolam literam intelligatur, nihil omnino minus habebit ab eis quæ in Teſtamento ueteri criminantur. Si uero etiam ipſis uidentur hæc expoſitione indigere, ſiqua in nouo teſtamento ita poſita inueniuntur: cōſequens & neceſſarium erit, ut etiam ea quæ in ueteri teſtamento criminantur, ſimili expoſitione purgentur, ut per hęc unius eiuſdemq; probentur eſſe quæ in utroque ſcripta ſunt. Sed ad propoſitam quæſtionem, prout poſſumus conuertamur. Dicebamus prius de Pharaone diſputantes quod interdum curari citius non cedit in bonum, maxime ſi internis uiſceribus ualidius morbus graſſatur incluſus. Vnde deus qui occultorum cognitor eſt, & nouit uniuerſa antequam fiant, pro multa benignitate ſua differt horum talium curas, & medicinam protelat in longius, atq; ut ita dixerim, curat eos dum non curat, ne eos proſpera ſanitas inſanabiles reddat. Poſsibile ergo eſt ut apud eos quibus foris poſitis domini & ſaluatoris noſtri ſermo fiebat, pro eo quod ſcrutans corda & renes, præuidebat nondū aptos manifeſtioris eloquij recipere doctrinā, profundioris ſacramenti fidem uelato ſermone contegeret; ne forte ueločiter conuerſi ac ſanati, id eſt peccatorū ſuorū remiſsione celeriter accepta, auerſa facie iterum in eundem re

ciderent morbum, quem ſenſerant ſine aliqua difficultate curatū. Quod utiq; ſi fiat, nulli
dubiū eſt duplicari pœnam, & in alia augmenta cumulari, dum non ſolū peccata quæ re-
mitti uiſa fuerint repetunť, uerumetiam uirtutis aula polluitur, ſi eam doloſæ & contami
natæ mentes plenæ intrinſecus malitiæ latentis inculcent: & quod unquā in talibus re-
medium erit, qui poſt malitiæ impuros ac ſordidos cibos deguſtata uirtutis ſuauitate, dul-
cedine eius ſuis faucibus recepta, rurſus ſe ad uirulentos & mortiferos cibos nequitię con
uerterunt? Et quis dubitat melius eſſe differri, & interim relinqui, ut ſi forte ſatietatē ma-
litiæ aliquādo ceperint, & horreſcere potuerint ſordes in quibus nunc interim delectan-
tur, tunc demum cōpetenter eis ſermo Dei manifeſtetur, & non ſanctū canibus mittať,
nec margaritę iactentur ante porcos, qui cōculcent eas pedibus, & inſuper conuerſi rum
pant, & impugnent eos qui ſibi prædicauerunt uerbū Dei? Ergo ſunt qui foris eſſe dicun
tur, ſine dubio ad eorum cōparationem qui intus eſſe et manifeſtius audire uerbū Dei re-
feruntur. Audiunt tamen & iſti qui foris ſunt uerbum, licet parabolis obtectū. Sunt
autem alij præter eos qui foris ſunt, qui Tyrij appellanť, qui omnino non audiunt, & qui
dem prædicante de eis Saluatore, quod olim in ſacco & cinere iacentes, pœnitentiā egiſ-
ſent, ſi factę fuiſſent apud eos uirtutes quæ apud alios factę ſunt: & tamen nō audiunt, ne
ea quidē quę hi qui foris ſunt, audiunt: credo pro eo quod longe horū inferior & nequior
ordo eſſet in malitia, ꝙ eorum qui foris eſſe dicunť, id eſt non longe ab his qui intus ſunt,
& audire uerbum licet in parabolis, merebantur: & quod fortaſsis diſpenſatio manet in il
lud tēpus, quo tolerabilius erit eis in die iudicij, ꝙ illis apud quos factæ ſunt uirtutes quæ
ſcriptæ ſunt: ut ita demum releuati tunc pondere ſuorum peccatorū facilius & tolerabili-
us per uiam ſalutis incedant. Verū illud eſt quod admonitos illos eſſe qui hæc legunt, uo
lo, huiuſcemodi difficillimis & obſcuriſſimis locis ſummo ſtudio niti, nō tam ut quæſtio-
num abſolutiones ad liquidū diſpiciamus: hoc enim faciet unuſquiſq; prout ſpiritus dabit
eloqui ei: ſed ut pietatis regulā cautiſsima aſſertione teneamus, in eo quod prouidentiam
Dei iuſte omnia moderantē, & ęquiſſimis diſpenſationibus pro ſingulorū meritis & cau
ſis regere immortales animas ſtudemus oſtendere: dum non intra huius ſeculi uitam diſ-
penſatio humana cōcluditur, ſed futuri ſtatus cauſam pręſtat ſemper anterior meritorum
ſtatus, & ſic immortali & æterno æquitatis moderamine diuinæ prouidentiæ immortalis
anima ad ſummā perfectionis adducitur. Si quis tamē occurrat nobis pro eo quod di-
ximus à deterioribus quibuſq; & nequioribus conſulto differri uerbū prædicationis, cur
his quibus collati Tyrij qui ſemper deſpecti ſunt, præferunť, prædicatus ſit ſermo: in quo
utiq; auctum eſt eis malum, et grauior eorum effecta eſt condemnatio, ut audirent uerbū
qui non erant crediturі: hoc modo reſpondendū uidetur. Deus qui uniuerſarum mentiū
conditor eſt, aduerſus prouidentiam ſuam querelas prænoſcens, præcipue eorum qui di-
cunt, quomodo credere poteramus, cum neq; uiderimus ea quæ alijs prædicata ſunt? in-
tantum extra nos eſt culpa, ut hi quibus annunciatus eſt ſermo, & ſigna monſtrata ſunt,
nihil omnino diſtulerint, ſed obſtupefacti ipſa prodigiorū uirtute crediderint: uolens ar-
guere occaſiones huiuſcemodi querelarū, & oſtendere quia non diſsimulatio diuinę pro
uidentiæ, ſed humanæ mentis arbitriū cauſa ſibi perditionis exiſtit: contulit etiā indignis
& incredulis gratiam benefactorū ſuorum, ut uere omne os obſtruať, totumq; à ſe & ni-
hil à Deo eſſe ſibi mens humana cognoſcat. Simul et quia grauius condemnať is qui diui
na beneficia ſibi collata cōtempſit, ꝙ ille qui conſequi ea uel audire nō meruit, intelligat
& agnoſcat nunc eſſe diuinæ & æquiſſimæ ſuæ diſpenſationis etiā hoc ipſum quod inter
dum diſſimulat aliquibus præſtare, ut uel uideāt uel audiant uirtutis diuinæ myſteria, ne ſi
gnorum uirtutibus uiſis, & ſapientiæ eius myſterijs agnitis & auditis, ſi cōtempſerint, gra
uiori impietatis animaduerſione mulctenť. Videamus nunc & de eo quod dictū eſt,
Nō uolentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Aiunt enī hi qui è diuerſo ſunt: ſi nō
eſt uolentis, neq; currentis, ſed cui Deus miſereť, is ſaluatur, nō eſt in nobis ut ſaluemur.
Aut enī natura noſtra talis eſt, ut uel ſaluari poſſimus, uel nō ſaluari: aut certe in uolūtate
ſola eſt eius, qui ſi uult, miſereť & ſaluat. A quibus primo quæriť hoc: uelle bona, aut bo-
num eſt aut malū? & currentē feſtinare ut pueniat ad fidē boni, an laudabile eſt? Si quidē
dixerint quod culpabile ſit, aperte inſanient. Omnes enī ſancti & uolunt bona, & currūt
ad bona, & utiq; culpabiles nō ſunt. Quomodo ergo ſi nō ſaluatur, malæ naturæ eſt, uult

bona, & currit ad bona, ſed nõ inuenit bona? aiunt enim, quia arbor bona fructus malos
nõ affert: bonus etenim fructus eſt uelle bona. Et quomodo malæ arboris fructus eſt bo-
nus? Quod ſi dixerint quia mediũ eſt uelle bona, et currere ad bona, id eſt neq; bonũ neq;
malum, dicemus ad eos: Si mediũ eſt uelle bonum, & currere ad bona, ergo et id quod his
contrariũ eſt, medium erit, id eſt uelle mala, & currere ad mala. Sed certũ eſt quia non ſit
mediũ uelle mala, & currere ad mala, ſed aperte malum eſt. Conſtat ergo quia non eſt me
dium uelle bona, ſed bonũ. His ergo tali reſponſione depulſis, ad expoſitionẽ iam quæ-
ſtionis ipſius properemus, in qua ait, Non uolentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei.

In libro pſalmorũ, in Cãticis graduum, qui Salomonis eſſe referunt, hoc modo ſcriptũ
eſt, Niſi dñs ędificauerit domum, in uanũ laborant qui ædificãt eam, Niſi dñs cuſtodierit
ciuitatem, fruſtra uigilãt qui cuſtodiunt eam. Per quæ uerba nõ utiq; indicat ut ceſſare de
beamus ab ædificãdo, & à cuſtodia ciuitatis eius quæ intra nos eſt: ſed hoc eſt quod oſten
dit, quia quæcunq; ſine Deo ædificant, & quæcunq; ſine eo cuſtodiunt, uane ædificant,
& ſine cauſa ſeruant. In omnibus enim quæ bene ædificãtur, & bene ſaluantur, dñs uel
ædificationis, uel tutelæ auctor aſcribitur. Vt uerbi cauſa, ſi uideamus aliquod magnificũ
opus, & præclari ædificij moles decora conſtructione ſublatas, nõne iure & merito dice-
mus, nõ hæc humanis uiribus, ſed diuina ope atq; uirtute cõſtructa? nec tamẽ ex hoc ceſ-
ſaſſe humani ſtudij labor atq; induſtria deſignabit. Vel iterum ſi uideamus urbem aliquã
graui hoſtiũ obſidione circũdatam, minaces inferri machinas muris, uallo, telis, ignibus,
cunctisq; bellorũ inſtrumentis quibus excidia parant, urgeri, ſi repelli hoſtis potuit & fu
gari, digne meritoq; liberatæ ſalutẽ à Deo præſtitã dicimus, nec tamẽ per hoc defuiſſe ui-
gilum excubias urbi, procinctum iuuenum, & cuſtodientiũ uigiliam deſignamus. Ita &
Apoſtolum dixiſſe intelligendũ eſt, cum ait: Non ſufficit ad perficiendã ſalutem ſola uo-
luntas humana, nec idoneus eſt mortalis curſus ad conſequenda cœleſtia, & ad capiendã
palmam ſupernæ uocationis Dei in Chriſto Ieſu, niſi hæc ipſa uolũtas noſtra bona, prom
ptumq; propoſitũ, & quæcunq; illa in nobis eſſe poteſt induſtria, diuino uel iuuet uel mu
niatur auxilio. Et ideo ualde conuenienter dicit Apoſtolus, quia non uolentis, neq; cur-
rentis, ſed miſerentis eſt Dei: quemadmodũ ac ſi dicamus de agricultura illud quod ſcri-
ptum eſt: Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementũ dedit. Ita neq; qui plantat
eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementũ dat Deus. Sicut ergo cum bonos atque
uberes fructus ad perfectã maturitatẽ pertulit ſeges, nemo pie & cõuenienter dicet quia
fructus iſtos agricola fecit, ſed à Deo fatebit præſtitos: ita etiã noſtra perfectio non quidẽ
nobis ceſſantibus & otioſis efficit, nec tamẽ cõſummatio eius nobis, ſed Deo qui eſt pri
ma & præcipua cauſa operis aſcribet. Sic cum nauis ſuperauerit marina diſcrimina, quã-
uis multo labore nautarũ, & om̃i nauticæ artis opere impẽſo, & gubernatoris ſtudio atq;
induſtria adhibita res agatur, uentorũ quoq; aſpirãtibus flatibus & aſtrorũ ſignis diligẽter
notatis: ſi tamen nauis undis & fluctibus fatigata ad portũ ſalua peruenit, nemo ſani ſen-
ſus niſi miſericordię Dei ſalutẽ nauis aſcribet. Sed ne ipſe quidẽ nauta uel gubernator au
det dicere, Ego ſaluaui nauem: ſed totũ ad Dei miſericordiã refert: non quod ſentiat ſe ni
hil ad ſaluandũ nauem uel artis adhibuiſſe uel laboris, ſed quoniã ſentit à ſe quidem labo-
rem, ſalutẽ uero à Deo præſtitã naui. Ita etiam in noſtræ uitæ curſu à nobis quidẽ depen-
dendus eſt labor, & ſtudiũ atq; induſtria adhibenda: laboris noſtri uero fructus à Deo ſpe
randa eſt ſalus. Alioquin ſi nihil noſtri operis expoſcit, ſuperflua utiq; uidebunt eſſe man
data: fruſtra etiã ipſe Paulus culpat quoſdã decidiſſe à ueritate, & collaudat alios ſtãtes in
fide: pręcepta quędã & inſtituta ex ſuperfluo tradit eccleſiis: fruſtra etiã nos ipſi uel uolu
mus, uel currimus ad bona. Sed certũ eſt quod hæc fruſtra nõ fiunt, & certũ eſt quod nec
apoſtoli fruſtra præcipiũt, nec dominus ſine cauſa dat leges. Supereſt ergo ut pronuncie
mus, ut magis bonis dictis hæretici calumniã faciant. Poſt hæc inſequebat illa quæſtio,
quoniam & uelle & perficere eſſet ex Deo, & aiunt: Si ex Deo uelle eſt, & ex Deo eſt
ꝑficere, ſiue bene ſiue male agamus uel uolumus, ex deo eſt. Quod ſi eſt, liberi arbitrij nõ
ſumus. Ad qđ reſpondendũ eſt, quia ſermo Apoſtoli nõ dicit, quia uelle mala ex deo eſt,
neq; ꝑficere bona, aut mala ex deo eſt: ſed generaliter ait, quia uelle et ꝑficere à deo eſt. Si
cut em̃ à deo habemus hoc ipſum qđ homines ſumus, qđ ſpiramus, qđ mouemur, ita &
qđ uolumus ex deo habemus: ut ſi dicamꝰ, qđ mouemur ex deo eſt, uel qđ ſingula quęq;
membra

membra officio ſuo deſeruiunt & mouentur, ex Deo eſt. Ex quo utiq; non illud intelligi
tur, quia quod mouetur manus (uerbi cauſa) ad uerberandũ iniuſte, uel ad furandum, ex
Deo eſt: ſed hoc ipſum quod mouet̃ ex Deo eſt, noſtrũ uero eſt motus iſtos quibus mo-
tum ex Deo habemus, uel ad bona uel ad mala cõuertere. Ita ergo eſt quod dicit Apoſto
lus, quia uirtutẽ quidem uoluntatis accipimus, nos aũt abutimur uoluntate, uel in bonis
uel in malis deſiderijs. Similiter quoq; & de effectibus ſentiendũ eſt. Sed de eo quod
dixit Apoſtolus, Ergo cui uult miſeret̃, & quem uult indurat: dices ergo mihi, quid queri
tur, uoluntati enim eius quis reſiſtet? Enimuero homo tu quis es, qui contra reſpondeas
Deo? nunquid dicit figmentũ ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? aut nõ habet poteſtatem
figulus luti ex eadẽ maſſa facere aliud quidem uas in honorẽ, aliud autem in contumeliã?
Dicet fortaſſis aliquis: Sicut figulus ex eadẽ maſſa facit alia quidem uaſa ad honorẽ, alia
aũt ad contumeliam, ita Deus alios ad perditionẽ, alios ad ſalutẽ facit. Non eſt ergo in no
bis uel ſaluos fieri, uel perire: per quod nõ uidemur noſtri eſſe arbitrij. Reſpondendũ eſt
ergo his qui hęc ita intelligũt: ſi poteſt fieri ut poſsit Apoſtolus ſibijpſi cõtraria proloqui?
Quod ſi hoc ſentiri nõ poteſt de Apoſtolo, quomodo uidebitur ſecundũ eos iuſte culpa-
re eos qui in Corintho fornicati ſunt, uel eos qui deliquerũt, & pœnitentiã non egerũt,
in impudicitia & fornicatione & immunditia quã geſſerunt? Quomodo etiam collaudat
ęos qui recte egerunt, ſicut Oneſiphori domũ, dicens: Det autem dñs ſalutem Oneſipho
ri domui, quia frequẽter me refrigerauit, & catenã meam non erubuit, ſed cum Romam
ueniſſet, ſollicite requiſiuit me, & inuenit, det illi dñs inuenire miſericordiã apud dominũ
in illo die? Num ergo eſt apoſtolicæ grauitatis culpare quidẽ eum qui culpa dignus eſt, id
eſt qui peccauit, & collaudare eum qui laude dignus eſt, pro opere bono, & rurſum (cũ in
nullius ſit poteſtate agere aliquid boni uel mali) dicere creatoris eſſe opus, ut unuſquiſq;
uel bene agat, uel male, cum aliud ad honorẽ uas faciat, aliud ad contumeliã? Quomo-
do aũt illud quoq; addit, Quia omnes nos ſtare oportet ante tribunal Chriſti, ut recipiat
unuſquiſq; noſtrũ in corpore ſuo prout geſsit, ſiue bonũ ſiue malum? Quæ enim boni re
tributio ei qui malũ facere non potuit, ad hoc ipſum à creatore formatus? uel quæ pœna
digne irrogabit̃ ei qui bonũ facere ex ipſa conditoris ſui creatione nõ potuit? Tunc dein
de quomodo non contrariũ eſt huic aſſertioni illud quod alibi dicit, In domo aũt magna
non ſunt tantũmodo uaſa aurea & argentea, ſed lignea & fictilia, & alia quidem ad hono
rem, alia aũt ad contumeliã? Si ergo quis emũdauerit ſemetipſum ab his, erit uas ad hono
rem ſanctificatũ, & utile domino ad omne opus bonum paratum. Ergo qui ſe emundaue
rit, efficitur uas ad honorẽ: qui autem immunditias purgare contempſerit, efficitur uas ad
contumeliã. Ex quibus ſententijs nullatenus (ut opinor) cauſa geſtorũ ad creatorem re-
ferri poteſt. Nam facit quidem creator Deus quoddam uas ad honorem, & facit alia ua-
ſa ad contumeliã: ſed illud uas quod ſe purgauerit ab omni immunditia, illud facit uas ad
honorem: quod uero uitiorũ ſordibus ſe maculauerit, illud uas ad contumeliã facit. Itaq;
concluditur ex hoc, quia prius geſtorum uniuſcuiuſq; cauſa præcedit, & pro meritis ſuis
unuſquiſq; à Deo uel honoris uas efficitur, uel cõtumeliæ. Vnde unumquodq; igitur uas
ut uel ad honorẽ à creatore formetur, uel ad cõtumeliam, ex ſeipſo cauſas & occaſiones
præſtitit cõditori. Quòd ſi iuſta hæc uidetur aſſertio, ſicut eſt certe iuſta, & cum omni pie
tate concordans, uti ex pręcedentibus cauſis unumquodq; uas uel ad honorẽ Deo uel ad
contumeliam præparetur: non uidetur abſurdum eodem ordine atq; eadem conſequen-
tia diſcutientes nos antiquiores cauſas eadem etiam de animarũ ratione ſentire, & hoc eſ-
ſe in cauſa quòd Iacob dilectus eſt, etiã dum adhuc in uentre matris haberetur. Sed et
illud quod dictũ eſt, quòd ex eadem maſſa & honoris & contumeliæ uas fiat, non nos po
terit coarctare: unam etenim naturã omnium eſſe dicimus rationabiliũ animarum, ſicut
una luti maſſa ſubiacere figulo deſignatur. Cum ergo una omniũ ſit natura rationabiliũ
creaturarum, ex ipſa Deus ſecundũ præcedentes meritorum cauſas, ſicut ex una maſſa fi
gulus, creauit & plaſmauit alios quidem ad honorem, alios autem ad contumeliã. Quod
uero uelut increpantis eſt Apoſtoli ſermo, quãdo dicit, O homo tu quis es, qui contra re-
ſpondeas Deo? puto illud eſſe quod oſtendit ex hoc, quoniã ad fidelem quenq; recte &
iuſte uiuentem & habentem fiduciam apud Deum, talis increpatio non refert̃. Talis erat
Moyſes ille de quo dicit ſcriptura, quia Moyſes loquebat̃, Deus aũt reſpondebat ei cum
uoce

uoce: & ſicut reſpondebat Moyſi, ita reſpōdet & ſanctus quiſq; Deo. Qui uero infidelis eſt, & perdit apud Deum fiduciam reſpondendi uitæ ſuæ & conuerſationis indignitate, quiq; de his non ideo quærit ut diſcat & proficiat, ſed ut contendat & reſiſtat: & ut manifeſtius dicam, qui talis eſt qui hæc poſsit dicere quæ ſignificat Apoſtolus dicens, Quid ergo adhuc conqueritur? uoluntati enim eius quis reſiſtet? ad hunc recte increpatio iſta dirigitur quam dicit Apoſtolus, O homo tu quis es qui contra reſpondeas Deo? Eſt ergo increpatio hæc nō ad fideles, ſed ad impios. His uero qui diuerſas animarū introducunt naturas, & ſermonē hunc apoſtolicū ad aſſertionem dogmatis ſui trahunt, hoc modo reſpondendum eſt. Sed conſtat etiam apud ipſos hoc, quod ex una maſſa fieri dicit Apoſtolus, & eos qui ad honorē, & eos qui ad contumeliam fiunt, quos ipſi ſaluandæ & perditę naturæ uocant, ſed una omniū. Et ſi acquieſcunt quod unus atq; idem figulus unum ſine dubio creatorem deſignet, diuerſi non erunt creatores, uel eorum qui ſaluantur, uel eorū qui pereunt. Iam ſanè eligant, utrum de bono uelint intelligi qui creat malos & perditos: an de bono qui creat bonos, & ad honorē paratos. Vnum enim è duobus neceſsitas ab eis reſponſionis extorquet. Secundum noſtram uero aſſertionē, qua ex præcedentibus cauſis Deum dicimus uel ad honorem uaſa, uel ad contumeliam facere, in nullo approba

Caute lege

tio Dei iuſtitiæ coarctatur. Poſsibile namq; eſt ut uas hoc quod ex prioribus cauſis in hoc mundo ad honorem factum eſt, ſi negligentius egerit, pro conuerſationis ſuę meritis in alio ſeculo efficiatur uas ad contumeliam: & quod uas ad contumeliam à creatore formatum eſt, ut emēdauerit ſe, atq; ab omnibus ſordibus uitijsq; purgauerit, illo nouo ſeculo poteſt effici uas ad honorem ſanctificatum, & utile ad omne opus bonum paratū. Deniq; qui in hoc ſeculo ut Iſraelitæ eſſent à Deo formati ſunt, & indignam uitam generis ſui nobilitate geſſerunt, atq; ab omni familiæ ſuæ generoſitate deciderunt, iſti quodāmodo ex uaſis honoris pro incredulitate ſua in ſeculo uenturo in uaſa cōtumeliæ conuertentur: & multi rurſum qui in hac uita inter Aegyptia uel Idumæa deputati ſunt uaſa, Iſraelitarum fide ac conuerſatione ſuſcepta, cum opera Iſraelitarum fecerint, eccleſiam domini ingreſsi in reuelatione filiorum Dei uaſa honoris exiſtent. Ex quo magis conuenit regulæ pietatis, ut credamus unumquenq; rationabilium ſecundū propoſitum & conuerſationem ſuam aliquando ex malis ad bonū conuerti, aliquando à bonis ad mala decidere: nōnullos manere in bonis, alios uero etiā ad meliora proficere, & ſemper ad ſuperiora conſcendere, uſquequo ad ſummum omniū perueniant gradum: alios uero manere in malis, uel ſi diffundere ſe ultra in eis malitia cœperit, proficere in pœnis, & uſq; ad ultimum profundum malitiæ demergi. Vnde & arbitrandū eſt poſsibile eſſe aliquos qui primo quidē à paruis peccatis cœperint, in tantam malitiam diffundi, & in tantum malorū uenire profectum, ut nequitiæ modo & aduerſarijs poteſtatibus exæquentur: & rurſum ſi per multas pœnarum graues animaduerſiones reſipiſcere aliquando potuerint, & paulatim medelam uulneribus ſuis requirere tētauerint, ceſſante malitia reparari poſſe ad bonum. Ex quo opinamur quoniā quidem (ſicut frequenter diximus) immortalis eſt anima, & æterna, quod in multis & ſine fine ſpatijs per immenſa & diuerſa ſecula poſsibile eſt ut à ſummo bono ad infima mala deſcēdat, & ab ultimis malis ad ſumma bona reparetur. Verum quoniam ſermo Apoſtoli in his quidem quæ de uaſis honoris, uel contumeliæ dicit, quia ſi quis ſeipſum mundauerit, erit uas ad honorem ſanctificatū, & utile domino ad omne opus bonum ſemper paratum, nihil uidetur in Deo poſuiſſe, ſed totum in nobis: in his uero in quibus ait, Poteſtatē habet figulus luti de eadem maſſa facere aliud uas ad honorem, aliud ad contumeliam, totum uidetur ad Deum retuliſſe: non eſt accipiendū ſibi eſſe contraria, ſed uterq; ſenſus ad unum uocandus, & è duobus unus effici debet intellectus: id eſt ut neq; quæ in noſtro arbitrio ſunt, putemus ſine adiutorio Dei effici poſſe: neque ea quæ in manu Dei ſunt, putemus abſq; noſtris actibus, & ſtudijs, & propoſito conſummari: ſcilicer quo neq; nos uelle aliquid uel efficere ex noſtro iam habeamus arbitrio, ut nō ſcire debeamus hoc ipſum qđ poſſumus uelle uel efficere, à Deo nobis datū eſſe ſecundū eam diſtinctionē quam ſuprà diximus. Vel rurſum cū Deus fingit uaſa, alia quidē ad honorē, alia uero ad contumeliam, putandū eſt quod nō honoris uel cōtumeliæ cauſas tanq; materiam quandam noſtras uel uoluntates, uel propoſita, uel merita habeat, ex quibus uas ſingulorum noſtrorū, uel ad honorem, uel ad contumeliam fingat, dum motus

ipſe

ipſe animæ uel propoſitum mentis de ſeipſo ſuggerat illi quem non latet cor & cogitatio animi, utrum ad honorem fingi uas eius, an ad contumeliam debeat. Sed iſta ſufficiãt, pro ut potuimus de liberi arbitrij quæſtione agitata.

De contrarijs poteſtatibus. Cap. II

DE contrarijs poteſtatibus uidendum nunc eſt ſecundũ ſcripturas, quomodo contrariæ uirtutes, uel ipſe diabolus reluctantur humano generi prouocantes & inſtigantes ad peccatum. Et primo quidem in Geneſi ſerpens Euam ſeduxiſſe deſcribit: de quo in aſcenſione Moyſi (cuius libelli meminit in epiſtola ſua apoſtolus Iudas) Michael archãgelus cum diabolo diſputãs de corpore Moyſi, ait diabolo, inſpiratũ ſerpentem cauſam extitiſſe prævaricationis Adæ & Euæ. Sed & illud requiritur à quibuſdam: quis eſt angelus qui de cœlo loquitur ad Abraham dicens, Nunc cognoui quoniam tu times Deum, non peperciſti filio tuo di lecto quem dilexiſti pro me? Manifeſte enim angelus fuiſſe deſcribitur, qui dicit cognouiſſe ſe tunc quia timeret Deum Abraham, & nõ peperciſti filio tuo ſicut ſcriptura dicit: ſed non declarauit quia pro Deo, ſed pro ſe, hoc eſt pro eo qui hoc dicebat. Requirẽdum eſt etiam illud de quo in Exodo dicitur, quia uoluerint interficere Moyſen pro eo quod abibat in Aegyptũ. Sed & poſtea qui eſt qui exterminator angelus dicitur: necnõ & ille qui ſit qui in Leuitico ſcriptus eſt Apopompæus, id eſt tranſmiſſor, de quo ait ita ſcriptura: Sors una domino, & ſors una apopompæo, id eſt tranſmiſſori. Sed & in primo libro Regnorum, ſpiritus peſſimus Saulem dicitur effocare. In tertio uero libro Michæas propheta dicit, Vidi dominũ ſedentem ſuper thronum ſuum, & omnis militia cœli ſtabat circa eum à dextris eius, et à ſiniſtris eius. Et dixit dominus, Quis ſeducet Achab regem Iſrael, ut aſcẽdat & cadat in Camoth Galaad? Et dixit iſte ſic, & ille dixit ſic. Exijt ſpiritus, & ſtetit in conſpectu domini, & dixit, Ego ſeducã eum. Et dixit dominus ad eũ: In quo? Et dixit, Exeam, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum ipſius. & dixit: Seduces, & quidem poteris. Exi ergo, & fac cito ſic. Et nunc dedit dominus ſpiritum mendacem in ore omnium prophetarũ tuorum: Dominus locutus eſt ſuper te mala. Manifeſte enim per hoc oſtenditur quòd uolũtarie & propoſito ſuo elegit ſpiritus quidem ut ſeduceret, & mendacium operaretur quo abutitur Deus ad necem Achab, qui hoc pati dignus erat. In primo quoq; libro Paralipomenon, ſuſcitauit, inquit, diabolus Satan in Iſrael, & cõcitauit Dauid ut numeraret populũ. In pſalmis uero, angelus malus atterere dicitur quoſdam. In Eccleſiaſte quoq; Salomon ait: Si ſpiritus poteſtatem habentis, aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimittas, quoniã ſanitas compeſcet peccata multa. In Zacharia uero legimus diabolum ſtantem à dextris Ieſu, & reſiſtentem ei. Eſaias uero ait gladium domini exurgere ſuper draconem ſerpentem peruerſum. Quid autem dicam de Ezechiele in ſecũda uiſione ad principem Tyri manifeſtiſsime de uirtute contraria prophetante? Qui etiam in fluminibus Aegypti draconem dicit habitare. Totus autem liber qui ſcriptus eſt de Iob, quid aliud quàm de diabolo cõtinet, petente poteſtatem ſibi dari omniũ quæ habet Iob, & filiorum eius, inſuper corporis eius? Qui tamen per eius patientiam uincitur. In quo libro multa reſponſis ſuis edocuit dominus de aduerſante nobis uirtute draconis iſtius. Hæc interim ex ueteri Teſtamento, quantum ad præſens memoriæ ſuccurrere potuerunt, dicta ſint de eo quod contrariæ uirtutes uel nominant in ſcripturis, uel humano generi dicuntur aduerſari poſtmodum puniendæ. Videamus autem & in nouo Teſtamento, ubi Satanas ad Saluatorẽ accedit, tentans eum. Spiritus uero maligni, & dæmonia immunda quæ aliquantos obſederant, fugata ſunt à Saluatore de corporibus patientiũ, qui & liberati ab eo dicuntur. Sed & Iudas cum iam diabolus miſiſſet in cor eius ut traderet Chriſtũ, poſtea etiã totum Satanã ſuſcepit in ſeſe. Scriptũ eſt enim quia poſt buccellã introiuit in illũ Satanas. Paulus uero apoſtolus docet nos nõ debere dare locũ diabolo, ſed induite, inquit, arma Dei, ut poſſitis reſiſtere aduerſus aſtutias diaboli: deſignãs luctamẽ eſſe ſanctis nõ aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtatẽs, aduerſus mũdi huius rectores tenebrarum harũ, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. Sed et Saluatorẽ crucifixũ eſſe dicit à principib. huius mundi qui deſtruent, quorum etiam ſapientiã dicit ſe nõ loqui. Per hæc

igitur

igitur omnia docet nos ſcriptura diuina eſſe quoſdam inuiſibiles hoſtes dimicãtes aduerſus nos, & præcipit armari nos debere contra eos. Vnde & ſimpliciores quiq; dño Chriſto credentium exiſtimant, quod omnia peccata quæcunq; cõmiſerint homines ex iſtis contrarijs uirtutibus mentem delinquentiũ perurgentibus fiant, pro eo quod in certamine iſto inuiſibili ſuperiores inueniantur poteſtates. Quod ſi, uerbi cauſa, diabolus nõ eſſet, nemo hominum omnino delinqueret. Nos uero rationem dilucidius intuentes, hæc ita eſſe non arbitramur, conſiderantes ea quæ manifeſte ex corporali neceſſitate deſcendunt. An uero putandũ eſt quod diabolus eſuriendi cauſa nobis exiſtat? Neminem eſſe puto qui hoc audeat affirmare. Si ergo eſuriendi & ſitiendi non nobis ipſe ſit cauſa, quid aliud cũ uniuſcuiuſq; ætas ad uirilitatis tempus aduenerit, & naturalis caloris incentiua ſuggeſſerit? Conſequens eſt ſine dubio, ut ſicut eſuriendi & ſitiendi diabolus cauſa non eſt, ita nec eius quidem motus qui adultæ ætati naturaliter ſuggeritur, id eſt appetendi coitus deſideriũ. Quam cauſam nõ utiq; ſemper à diabolo moueri certum eſt, ita ut putandum ſit quia ſi diabolus non eſſet huiuſcemodi admixtionis deſideriũ corpora non haberent. Tum deinde cõſideremus ſi (ut ſuperius oſtendimus) cibus hominibus nõ ex diabolo, ſed naturali quodam appetitur inſtinctu, utrum poſſet fieri ut ſi diabolus non eſſet, humana experientia tanta in percipiendo cibo diſciplina uteretur, ut nunquam penitus excederet modum, id eſt, ut uel aliter q̃ res poſceret, uel amplius quàm ratio indulgeret, acciperet, & nunquam eueniret hominibus in ſeruando cibi modo menſuraq; delinquere. Ego quidem non arbitror hoc ab hominibus potuiſſe ſeruari, etiam ſi nulla diaboli prouocaſſet inſtinctio, ut percipiendi cibi modum diſciplinamq; nullus excederet, priuſquam id longo uſu experiẽtiaq; didiciſſent. Quid igitur eſt? In eſcis quidem & potu poſsibile erat delinquere nos, & ſine diabolicis incitamentis, ſi forte minus continentes, uel minus induſtrij fuiſſemus inuenti: in appetendo uero coitu, uel naturalibus deſiderijs tentandis, putandũ eſt quod non ſimile aliquid pateremur? Arbitror autem quod eadem rationis cõſequentia etiam in cæteris naturalibus motibus poſſit intelligi, cupiditatis, uel iræ, uel triſtitiæ, uel in omnibus omnino quæ per intemperantiæ uitium, modum menſuræ naturalis excedũt. Euidens igitur ratio eſt, quia ſicut in rebus humanum propoſitum ſolum per ſeipſum imperfectũ eſt ad conſummationem boni, adiutorio namq; diuino ad perfecta quæq; perducitur: ita etiam in contrarijs initia quædam, & uelut quædam ſemina peccatorũ ab his rebus quæ in uſu naturaliter habentur, accipimus. Cum uero indulſerimus ultra q̃ ſatis eſt, & non ſubſtiterimus aduerſus primos intemperantiæ motus, tunc primi huius delicti accipiens locum, uirtus inimica inſtigat, & perurget omnibus modis, ſtudens profuſius dilatare peccata, & quidem nobis hominibus occaſiones & initia præbentibus peccatorũ, inimicis autem poteſtatibus latius ea et longius ſi fieri poteſt, abſque ullo fine propagãtibus. Ita deniq; in auaritiã lapſus efficitur, cum primo homines parum quid pecuniæ deſiderant, augeſcente uitio cupiditas increſcit. Poſt hoc iam cum etiam cæcitas mentis ex paſſione ſucceſſerit, inimicis ſuggerentibus ac perurgentibus, pecunia iam non deſideratur, ſed rapitur, & ui, aut etiam ſanguinis humani profuſione conquiritur. Ad certiorem deniq; rei fidem, quod immenſitates iſtæ uitiorum à dæmonibus ueniant, contemplari etiam ex eo facile poteſt, quod nihil minus his qui corporaliter uexantur à dæmonibus, etiam illi patiuntur, qui uel immoderatis amoribus, uel iræ intemperantia, uel nimietate triſtitię perurgentur. Nam & in nonnullis hiſtorijs refertur, quod in inſaniam quidam ex amore deciderunt, alij ex iracundia, nõnulli ex triſtitia, uel nimio gaudio: quod arbitror ex eo accidere, quia contrariæ iſtæ uirtutes, id eſt dæmones, loco ſibi in eorum mentibus dato per intemperantiã prius, ſenſum eorum penitus poſſederint, maxime cum nulla eos ad reſiſtendũ uirtutis gloria concitarit. Quod aũt ſint quædam peccata quę non à contrarijs uirtutibus ueniãt, ſed ex naturalibus corporis motibus initium ſumant, manifeſtiſsime declarat apoſtolus Paulus in eo dum dicit: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc ſunt quæ ſibi inuicem reſiſtunt, ut non quæ uultis illa faciatis. Si ergo caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, eſt nobis aliquando colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, id eſt cum homines & ſecundũ carnem ambulemus, & cum non poſsimus tentari in maioribus tentationibus q̃ humanis, cum dicitur de nobis: Tentatio uos nõ comprehendat niſi humana

ſi humana. Fidelis autem Deus qui non permittet uos tentari ſupra id quod poteſtis. Si-
cut enim hi qui agonibus præſunt, eos qui ad certamen ueniunt, nõ utcunq;, neq; fortui-
tu inter ſe ſinunt inire certamina, ſed diligenti examinatione prout corpora uiderint, uel
ætates, æquiſſima cõparatione iungentes illum cum illo: uerbi gratia, pueros cum pueris,
uiros cum uiris, qui ſibi uel æui uel roboris propinquitate conueniant: Ita intelligendum
eſt etiam de diuina prouidentia, quod omnes qui in hos humanæ uitæ deſcenderint ago-
nes, iuſtiſsima moderatione diſpenſet ſecundũ rationem uniuſcuiuſq; uirtutis, quam ipſe
ſolus qui ſolus corda hominũ intuetur, agnoſcit: ut alius quidẽ pugnet aduerſus carnem
talem, & alius quidem in tantũ tempus, alius uero in tantum, & ut alter inſtiget carnẽ in
hoc uel illud, alius uero in aliud: tum uero ut alius reſiſtat aduerſus inimicã poteſtatem il-
lam uel illam, alius uero aduerſus duas uel tres ſimul, aut nunc quidẽ aduerſus aliam, nũc
iterum aduerſus aliam, & certo tempore quo aduerſus illam, & certo quo aduerſus aliã,
uel poſt quæ geſta aduerſus quas pugnet, poſt quæ uero aduerſus malitias. Intuere eñ, ne
forte tale aliquid indicet per hoc quod dicit Apoſtolus. Fidelis autẽ Deus qui nõ patie-
tur uos tentari ſupra id quod poteſtis, id eſt pro eo quod ſinguli pro uirtutis ſuæ quantita
te, uel poſsibilitate tentãtur. Nec tamen quoniam diximus iuſto iudicio unũquenq; pro
uirtutis ſuæ quantitate tentari, idcirco putandũ eſt, quia omni genere debeat uincere qui
tentatur: ſicut ille quidem qui in agone contendit, quamuis æqua moderatione compata
tus ſit aduerſatio, non tamen omni genere uincere poterit. Verum niſi æqualis fue-
rit certantium uirtus, non erit iuſta palma uincentis, nec iuſte culpabit̃ uictus, propterea
quod permittit quidem nos tentari, nõ tamen ſupra id quod poſſumus: pro uiribus enim
noſtris tentamur: nec tamen ſcriptũ eſt, quia faciet in tentatione etiam exitum ut ſuſtine
re poſsimus. Vt uero hoc quo poſſe nobis ipſe dedit uel ſtrenue, uel ſegniter impleamus,
in nobis eſt. Dubiũ enim non eſt quod in omni tentatione adeſt nobis tolerandi uirtus, ſi
tamen nos cõpetenter utamur uirtute conceſſa. Non enim idem eſt habere uincendi uir
tutem & uincere, ſicut ipſe Apoſtolus cautiſsimo ſermone ſignauit, dicens quia dabit
Deus exitũ ut ſuſtinere poſsitis, nõ ut ſuſtineatis. Multi enim ſuſtinent, ſed in tentatione
uincuntur. A Deo autem datur, non ut ſuſtineamus: alioquin nullum iam uideretur eſſe
certamen: ſed ut ſuſtinere poſsimus. Ea aũt uirtute quæ nobis data eſt ut uincere poſsi-
mus ſecundũ liberi arbitrij facultatem, aut induſtrie utimur & uincimus, aut ſegniter &
ſuperamur. Si enim totum nobis hoc detur, ut omni genere ſuperemus, & nullo modo
uincamur, quæ iam ſupereſt cauſa certandi ei qui uinci nõ poteſt? Aut quod palmæ meri
tum, ubi repugnandi adimit̃ uincendiq; facultas? Si uero æque quidẽ omnibus nobis uin
cendi poſsibilitas præbeat̃, in noſtra autem poſitum ſit poteſtate, quomodo hac poſsibili
tate uti debeamus, id eſt uel induſtrie, uel ſegniter, iuſta erit uel uicti culpa, uel palma ui-
ctoris. Igitur ex his quæ pro uiribus noſtris diſputata ſunt, arbitror quod euidenter appa-
ruit eſſe quædã delicta quæ nequaq; malignis uirtutibus perurgentibus cõmittamus, alia
uero eſſe quibus inſtinctu earũ ad nimietatem quandam immoderationẽq; prouocemur.
Vnde conſequens eſt nunc inquirere quomodo ipſę contrariæ uirtutes hæc ipſa incita-
menta operentur in nobis. Cogitationes quæ de corde noſtro procedunt, uel memoria
quorũcunq; geſtorum, uel quarũlibet rerum cauſarumq; cõtemplatio, inuenimus quod
aliquoties ex nobis ipſis procedant, aliquoties ex contrarijs uirtutibus fieri ſoleãt. Quod
Salomon in Eccleſiaſte teſtatur hoc modo: Si ſpiritus poteſtatẽ habentis aſcẽderit ſuper
te, locum tuum ne dimittas, quoniã ſanitas compeſcit peccata multa. Et Paulus apoſto-
lus de ijſdem teſtimoniũ dabit, dicens: Cogitationes deſtruentes, & omnem elationẽ quę
ſe extollit aduerſus ſcientiam Chriſti. Ex Deo autem quod fiat, Dauid nihilominus teſta
tur in pſalmis, dicens: Beatus uir cuius eſt ſuſceptio apud te dñe, aſcenſus in corde eius.
Et Apoſtolus dicit: Quoniam Deus dedit in corde Titi. Quod uero etiam per ange-
los uel bonos, uel malos aliqua humanis cordibus ſuggerantur, uel qui Tobiam angelus
comitat̃, uel Prophetę ſermo dicentis, Et reſpondit angelus qui loquebat̃ in me: ſed & de
Paſtorib. liber hęc eadẽ declarat, dicens ꝙ bini angeli ſingulos quoſq; hominũ comitent̃:
& ſi quando bonæ cogitationes cor noſtrũ aſcenderint, a bono angelo ſuggeri dicit: ſi ue
ro cõtrarię, mali angeli dicit eſſe inſtinctũ. Eadem quoq; Barnabas in epiſtola ſua declarat,
cum duas uias eſſe dicit, unã lucis, alteram tenebrarũ, quibus & præeſſe certos quoſq; an

gelos dicit; uiæ quidē lucis angelos Dei; tenebrarū autem uiæ, angelos Satanæ. Nihil ta-
men aliud putandū eſt accidere nobis ex ipſis quæ cordi noſtro ſuggerunt bonis uel ma
lis, niſi cōmotionem ſolam & incitamentū prouocans nos ad bona uel ad mala. Poſsibile
autem nobis eſt cum maligna uirtus nos cœperit ad malū incitare, abijcere à nobis prauas
ſuggeſtiones, & reſiſtere ſuaſionibus peſsimis, & nihil prorſus culpabiliter gerere. Et rur
ſum poſsibile eſt ut cum nos diuina uirtus ad meliora prouocauerit, non ſequamur, liberi
arbitrij poteſtate in utraque nobis ſeruata. Dicebamus ſanè in ſuperioribus, quod
etiam memoriæ nobis quædā uel bonorum uel malorū ſuggerantur, ſiue per diuinā pro-
uidentiam, ſiue per uirtutes contrarias: ſicut oſtendit in libro Heſter, cum beneficia iu-
ſtiſsimi Mardochei Artaxerxes non meminiſſet, & nocturnis uigilijs fatigatus à Deo in
memoriā recepiſſet rerum geſtarū monimenta chartis mādara requirere: in quibus de be
neficijs Mardochei admonitus inimicū quidem eius Aman ſuſpendi iuberet, ipſi uero ho
nores magnificos, uniuerſæ autem ſanctorū genti ſalutem, periculo iam imminente con-
ferret. Per contrariā uero diaboli uirtutē memoriæ pontificum & ſcribarū putandum eſt
ſuggeſtū illud, quod uenientes ad Pilatū dixerunt, Domine recordati ſumus, quomodo
ſeductor ille dixit, dum adhuc uiueret, quia poſt tertiā diem reſurgā. Sed & Iudas quod
de proditione dn̄i Saluatoris cogitauit, nō fuit à ſola mentis eius malitia ueniens. Teſtata
eſt enim ſcriptura, quia diabolus iam miſiſſet in cor eius ut traderet. Propter quod & Sa-
lomon recte præcepit, dicens: Cum diligentia ſerua tuū cor. Et Paulus apoſtolus ait: Am
plius debemus intendere his quæ audiuimus, ne forte effluamus. & cum dicit, Nolite lo-
cum dare diabolo. oſtendens per hoc quia certo opere, uel certa quadam deſidia animi lo
cus diabolo dat, ut ſi ſemel ingreſſus fuerit cor noſtrū, aut obtineat nos, aut certe uel pol-
luat animā, ſi non penitus obtinere potuerit, cum ignita ſua iacula iactat in nos: quibus ali
quando quidem in altū deſcendente uulnere ſauciamur, aliquando uero tantūmodo in-
flammamur. Raro certe & à paucis quibuſdā hæc eius ignita iacula reſtinguunt, ita ut lo
cum uulneris non inueniant, id eſt, cum quis munitiſsimo et ualidiſsimo ſcuto fidei fuerit
obtectus. Quod uero dictum eſt in epiſtola ad Epheſios: Quia nō eſt nobis collucta-
tio aduerſus carnem & ſanguinē, ſed aduerſus principatus, & poteſtates, aduerſus mun-
di huius rectores tenebrarū harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus: ita oporte-
bit intelligi quod dixit, mihi Paulo & Epheſijs, quibus certamen adhuc aduerſus carnem
& ſanguinem erat, quos tentatio nō apprehenderat niſi humana. Nec tamen putandum
Poteſt auxi- eſt quod ſinguli quiq; aduerſus omnia hæc decertent. Impoſsibile enim id eſſe arbi-
liante Deo tror ulli hominū (quamuis ille ſit ſanctus) ut aduerſus omnia hæc ſimul poſſit habere cer
tamen. Quod ſi ullo modo id accidat (qđ certe fieri non poteſt) impoſſibile eſt ut id pror
ſus ferre poſsit humana natura ſine maxima ſubuerſione ſui: ſed ſicut, uerbi gratia, quin-
quaginta aliqui milites ſi dicant ſibi imminere certamen aduerſus alios quinquaginta, nō
ita intelligendū eſt, quòd unus ex illis aduerſus quinquaginta dimicaturus ſit, ſed recte di
cit unuſquiſq; illorum, quia certamen nobis aduerſum quinquaginta, omnibus tamē ad-
uerſum omnes: ita etiam hoc audiendū eſt quod Apoſtolus dicit, quod uniuerſis athletis
& militibus Chriſti colluctatio & certamen eſt aduerſus omnia iſta quæ enumerata ſunt,
omnibus: ſingulis tamen uel cum ſingulis futuro certamine, uel certe prout probatū fue-
rit ab agonis ipſius iuſto præſide Deo. Arbitror namq; quia certa mēſura ſit humanæ
naturę: et ſi Paulus ille ſit de quo dicitur, Vas electionis eſt mihi iſte, aut Petrus aduerſus
quem portæ inferi non præualent, aut ſi Moyſes ille ſit amicus Dei, quorū nullus prorſus
omnem ſimul aduerſariarū uirtutū cateruā poſſet ſine ſui aliqua pernicie tolerare, niſi for
te illius ſolius uirtus operet in eo qui dixit, Confidite, ego uici mundum. Propter quem
confidenter etiam Paulus dicebat: Omnia poſſum in eo qui me cōfortauit Chriſtus. Am
plius autem q̄ omnes illi laboraui, non aūt ego, ſed gratia Dei mecū. Propter hanc ergo
uirtutē quæ utiq; humana non eſt operantē & loquentem in ſe, Paulus dicebat. Certus
ſum aūt quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; poteſtates, neq; præ-
ſentia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundū, neq; uirtus, neq; alia ulla creatura poterit
nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu dn̄o noſtro. Sola enim per ſe hu-
mana natura nō arbitror quia poſsit aduerſus angelos, et excelſa & profunda, & aliā crea
turam habere certamen: ſed cum ſenſerit præſentē in ſe dominū & inhabitantem, confi-
dentia

dentia diuini adiutorij dicet: Dominus illuminatio mea & ſaluator meus, quem timebo? Dum appropiant ſuper me nocentes ut edant carnes meas, qui tribulant me inimici mei ipſi infirmati ſunt & ceciderunt. Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meũ: Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. Vnde ego arbitror quòd nunquã homo fortaſſis per ſeipſum uirtutem contrariã uincere poteſt, niſi uſus fuerit adiutorio di uino. Vnde et angelus luctatus dicitur cum Iacob. Quod nos quidẽ ita intelligimus, quia non idem ſit luctatũ eſſe cum Iacob angelum, quod eſt aduerſum Iacob: ſed is quidẽ qui ei ſalutis ipſius cauſa aderat, qui et cognitis profectibus eius, etiam nomen ei Iſrael dedit, iſte cum ipſo luctat: id eſt, cum ipſo eſt in agone, & iuuat eum in certamine: cum ſine du bio alius eſſet aduerſus quem dimicaret, & aduerſus quem ei certamen ageretur. Deniq; Paulus non dixit nobis eſſe luctamen cum principibus, uel cum poteſtatibus, ſed aduerſus principatus & poteſtates. unde & ſi Iacob luctatus eſt, ſine dubio aduerſus aliquam harum uirtutũ luctatus eſt, quas humano generi, & ſanctis præcipue aduerſari, & moue re certamina, Paulus enunciat. Ideo deniq; dicit de eo ſcriptura, quia luctatus eſt cum an gelo, et inualuit ad Deum: ut ſit agonis quidem certamen angeli adiutorio ſuſtentatum, perfectionis uero palma uincentẽ perducat ad Deum. Nec ſanè arbitrandũ eſt quia huiuſmodi certamina corporum robore & palæſtricæ uirtutis peragantur, ſed ſpiritus ad uerſus ſpiritum pugna eſt, ſimiliter ut Paulus deſignat aduerſus principatus, & poteſta tes, et mundi huius rectores tenebrarũ nobis imminere certamen. Ipſa uero certaminum ſpecies ita intelligenda eſt, cum damna, cum pericula, cum opprobria, cum criminationes excitantur aduerſum nos, non id agentibus aduerſis poteſtatibus ut hoc tantũmodo pa tiamur, ſed ut per hoc uel ad iram multam, uel ad triſtitiã nimiam, uel ad deſperationẽ ulti mam prouocemur: uel certe quod eſt grauius, conqueri aduerſus Deum fatigati & uicti tædijs compellamur, tanquam humanã uitam non æque iuſteq; moderantem: ut per hoc infirmemur in fide, uel decidamus ab ſpe, uel transferri cogamur à ueritate dogmatũ, & impium aliquid de Deo ſentire perſuadeamur. Talia namq; quædam ſcripta ſunt de Iob, cum diabolus dari ſibi facultatẽ bonorum eius popoſciſſet à Deo. Per quod etiam il lud edocemur, quod non fortuitis aliquibus incurſionibus impugnemur, ſiquãdo nos ta lia aliqua facultatũ damna percuſſerint, neq; quod fortuito noſtrorũ aliquis captiuus ab ducitur, uel domus in quibus chari quiq; opprimantur, ruerint: In quibus omnibus unuſ quiſq; fidelium dicere debet, quia non haberes aduerſum me poteſtatem, niſi eſſet data ti bi deſuper. Vidi enim quia non cecidiſſet domus Iob ſupra filios eius, niſi prius aduerſus eos diabolus accepiſſet poteſtatẽ: neq; equites ternis ordinibus irruiſſent, ut caperent ca melos eius, uel boues, cæteraq; animalia, niſi inſtincti ab eo ſpiritu cui ſe miniſtros ex pro poſiti ſui obedientia mancipauerant. Sed nec ille quidem qui uidebat ignis, uel quod pu tatum eſt fulmen, cecidiſſet ſuper oues Iob, antequã diabolus diceret ad Deum, Nónne tu cõmuniſti omnia quæ foris ſunt, & quæ intus ſunt, & eius reliqua? ſed nunc immitte manum tuam, & continge omnia quæ habet, niſi in faciem benedixerit tibi. Ex quibus omnibus illud oſtendit, quod omnia hæc quæ fiunt in hoc mundo, quæ media exiſtiman tur, ſiue illa triſtia ſint, ſiue cõmoda ſint, non quidem à Deo fiunt, nec tamen ſine Deo: dum malignas & contrarias uirtutes talia uolentes operari non ſolũ non prohibet Deus, ſed & permittit facere hæc, ſed certis quibuſq; temporibus & perſonis: ſicut & in ipſo Iob dicitur, quia ad certum tempus paratus eſt cadere ſub alijs, & domus ipſius deprædari ab iniquis. Propterea docet nos ſcriptura diuina, omnia quæ accidunt nobis tanquam illata mala ſuſcipere, ſcientes quòd ſine Deo nihil fit. Quod autem hæc ita ſint, id eſt, quòd ſine Deo nihil fiat, quomodo poſſumus dubitare, domino & Saluatore pronunciante, et dicente: Nónne duo paſſeres aſſe uæneunt, & unus ex ipſis non cadet ſuper terram ſine patre ueſtro qui in cœlis eſt? Sed neceſſitas nos traxit paulo amplius euagari de colluctatione aduerſarum uirtutũ, quam aduerſus homines gerunt diſputantes, & de his quæ hu mano generi accidunt triſtioribus, id eſt tentationibus uitæ huius, ſicut ait Iob, Nõne ten tatio eſt omnis uita hominis ſuper terram? ut manifeſtius quomodo hæc accidant, & q̃ pie de his ſentiri debeat, panderetur. Nunc uideamus quomodo homines etiam in pecca tum falſæ ſcientiæ dilabuntur, uel quo proſpectu uirtutes contrariæ etiam de his pugnas aduerſum nos ſoleant commouere.

De triplici ſapientia. Cap. III

DOceri nos monet ſanctus apoſtolus magnum aliquid & reconditũ de ſcientia & ſapientia in prima ad Corinthios epiſtola, cum ait: Sapientiã autem loquimur inter perfectos: ſapientiam uero non huius mundi, neq; principũ huius mundi qui deſtruũtur, ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriã noſtram, quam nemo principũ huius mundi cognouit, Si enim cognouiſſent, nunquam dominũ maieſtatis crucifixiſſent. In quo oſtendere uolens ſapientiarũ differentias, deſcribit eſſe quandam huius mundi ſapientiam, & eſſe quandam ſapientiã principum huius mundi, aliam uero etiam Dei ſapiẽtiam. Sed & hoc cum dicit, Sapientiam principũ huius mundi, nõ arbitror eum unam aliquam omnium principũ huius mundi ſapientiam dicere, ſed ſingulorum principum propriam quandam mihi uidetur indicare ſapientiã. Et rurſum cum dicit, Sed loquimur Dei ſapientiã in myſterio abſconditam, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram, requirendũ eſt ſi eandem dicit Dei ſapientiã hanc quę abſcondita eſt à temporibus alijs & generationibus, & nõ innotuit filijs hominũ, ſicut nunc reuelata eſt ſanctis apoſtolis eius & prophetis, quæ erat & illa ante aduentũ Saluatoris ſapientia Dei, ex qua ſapiens erat Salomon, quo Salomone plus etiam dicitur quod docet Saluator, quod & ipſius Saluatoris ſermo pronunciat, cũ dicit, Et ecce plus Salomone hic. In quo oſtenditur quia hi qui docebãtur à Saluatore, plus aliquid docebãtur quàm ſciuerat Salomon. Si enim quis dicat quia ſciebat quidem Saluator amplius, non tamen etiam alijs plura tradebat quàm Salomon, quomodo cõueniet, & cõuenienter dictum putabitur etiã quod in ſubſequentibus ait: Regina auſtri ſurget in iudicio, & condemnabit homines generationis huius, propterea quod uenit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce plus Salomone hic. Eſt igitur ſapientia mundi huius, eſt & ſapientia per ſingulos fortaſſe principes mundi huius. De ipſa uero unius Dei ſapientia, illud ſentimus indicari, quod minus quidem in antiquioribus & ueteribus operata ſit, amplius uero & manifeſtius reuelata per Chriſtũ eſt. Verum de ſapientia Dei in locis proprijs requiremus. Nunc uero quoniam quidem in manibus eſt tractatus de uirtutibus contrarijs, qualiter moueant etiam ea certamina quibus falſa ſcientia etiam humanis mentibus inſeritur, & ſeducũtur animæ dum ſe putant inueniſſe ſapientiã, neceſſarium puto dicere: atq; diſtinguere quæ ſit ſapientia mũdi huius, & quæ principũ mundi huius, & per hoc qui ſunt etiam patres huius ſapientiæ, per quos ueram differentiã ſapientiarum harum poſſimus aduertere. Arbitror igitur, ſicut ſuprà diximus, ſapientiam eſſe huius mundi aliam quandã præter illas ſapientias quæ ſunt principum huius mundi, per quam ſapientiã intelligi uidentur ea & comprehendi quæ huius mundi ſunt. Quę tamen in ſe nihil habet ut poſſit aliquid uel de diuinitate, uel de mundi ratione, uel de quibuſcunq; excelſioribus rebus, uel de bonæ ac beatæ uitæ inſtitutione ſentire, ſed eſt talis (uerbi cauſa) ut eſt omnis ars poetica, uel grammatica, uel rhetorica, uel geometria, uel muſica, cum quibus adnumeranda eſt fortaſsis etiam medicina. In his omnibus ſapientiam mundi ineſſe ſentiendũ eſt. Sapientiam uero principum huius mundi intelligimus, ut eſt Aegyptiorũ ſecreta quam dicunt, & occulta philoſophia, & Chaldæorum aſtrologia, & Iudæorum de ſcientia excelſi pollicentium, ſed & Græcorũ multiplex uariaq; de diuinitate ſententia. Igitur in ſcripturis ſanctis inuenimus principes eſſe per ſingulas gentes, ſicut in Daniele legimus, principem eſſe quendam regni Perſarum, & alium principẽ regni Græcorum, quos non homines eſſe, ſed uirtutes quaſdam euidenter ex conſequentia ipſius lectionis oſtenditur. Sed & in Ezechiele propheta princeps Tyri uirtus eſſe quędam ſpiritalis manifeſtiſsime deſignatur. Ii ergo & huiuſmodi, id eſt, habentes ſinguli ſapiẽtias ſuas, & aſtruentes dogmata ſua, uariasq; ſententias, ut uiderunt dominũ & Saluatorem noſtrum pollicentem, & prædicantem ſe ob hoc ueniſſe in hunc mundum, ut deſtrueret omnia illa quęcunq; eſſent falſi nominis dogmata, quæ obtegerentur intrinſecus, continuo ei inſidiati ſunt, & aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius. Quibus eorum inſidijs cognitis, & his quæ aduerſus filiũ Dei moliti ſunt intellectis, cum gloriæ dominum crucifixerunt, ait Apoſtolus, Quia ſapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiã autem non huius ſeculi, neq; principum huius ſeculi qui deſtruũtur, ſed

quam

quam nemo principum huius mundi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam domi-
num gloriæ crucifixiſſent. Quærendum ſanè eſt utrum iſtæ ſapientiæ principū hu-
ius mundi quibus homines imbuere nitunrur, inſidiandi & lædendi ſtudio ingeruntur ho
minibus ab aduerſarijs uirtutibus, aut tantūmodo erroris cauſa adhibentur : id eſt, non læ
dendi hominis proſpectu, ſed quia hæc uera eſſe illi mundi principes arbitrantur, ideo e-
tiam cæteros docere cupiunt ea quæ ipſi uera eſſe opinantur : quod & magis arbitror. Si-
cut enim, uerbi cauſa, Græcorū auctores, uel uniuſcuiuſq; hæreſis principes cum prius er
rorem falſæ doctrinæ pro ueritate ſuſceperint, & hanc eſſe ueritatem apud ſemetipſos iu-
dicauerint, tunc demum & cæteris hæc perſuadere conantur, quæ apud ſemetipſos uera
eſſe cenſuerint : ita putandum eſt facere & principes huius mundi, in quo mundo certæ
quæq; ſpiritales uirtutes cæterarū gentium ſortitæ ſunt principatum, & propter hoc prin
cipes huius mundi appellati ſunt. Sunt præterea etiam aliæ præter hos principes ſpi-
ritales quædam mundi huius energiæ, id eſt, uirtutes ſpiritales aliquæ, certa quædam ope-
rantes quæ ipſę ſibi pro arbitrij ſui libertate ut agerent elegerunt, ex quibus ſunt iſti prin
cipes qui operantur ſapientiā huius mundi: uerbi cauſa, ut ſit propria quędam energia ac
uirtus quæ inſpiret poeticam, alia quę geometriam, & ita quaſq; ſingulas huiuſcemodi ar
tes diſciplinasq; cōmoneant. Deniq; quamplurimi Græcorum opinati ſunt artem poeti-
cam ſine inſania non poſſe conſtare : unde & in hiſtorijs eorum refertur aliquoties eos
quos uates appellant, ſubito inſaniæ cuiuſdam ſpiritu eſſe repletos. Quid autem dicendū
eſt de his etiam quos diuinos appellant, à quibus per incorporationem dæmonum eorum
qui eis præſunt, uerſibus arte modulatis reſponſa proferuntur? Sed & hi quos magos
uel maleficos dicunt, aliquoties dæmonibus inuocatis ſupra pueros adhuc paruæ ætatis,
uerſu eos dicere poemata admiranda omnibus & ſtupenda fecerunt. Quæ hoc modo ge
ri arbitranda ſunt, quod ſicut ſanctæ & immaculatæ animæ ſi cum omni affectu omniq;
puritate ſe uouerint Deo, & alienas ſe ab omni dæmonū contagione ſeruauerint, & per
multam abſtinentiam purificauerint ſe, & pijs ſacrę religionis imbutæ fuerint diſciplinis,
participium per hoc diuinitatis aſſumūt, & prophetiæ ac cæterorū diuinorum donorum
gratiam merentur : Ita putandum eſt etiam eos qui ſe opportunos contrarijs uirtutibus
exhibent, id eſt, induſtria, uita, uel ſtudio & amicitia illis accepta, recipere eorum inſpira-
tionem, & ſapientiæ eorum ac doctrinæ participes effici. Ex quo fit ut eorum inoperatio
nibus repleantur, quorum ſe prius famulatui ſubiugarunt. De his ſanè qui de Chri
ſto aliter docent quàm ſcripturarū regula patitur, non ocioſum eſt intueri, utrum inſidio
ſo propoſito aduerſum Chriſti fidem nitentes contrariæ uirtutes fabuloſa quædam ſimul
& ipſæ dogmata commentæ ſint : an uero etiam ipſæ audito uerbo Chriſti, & neq; euo-
mere id ualentes ex arcanis conſcientiæ ſuæ, neq; pure ſancteq; retinere, peruerſa dogma
ta ſibi & per (ut ita dicam) prophetas ſuos diuerſos errores contra regulam Chriſtianæ
ueritatis induxerint. Et magis putādum eſt quod apoſtatæ & refugæ uirtutes quæ à Deo
receſſerint, ex ipſa mentis ſuæ propoſitiq; nequitia uel inuidia eorum quibus ueritate ad
illum gradum unde ipſæ delapſæ ſunt, præparatur aſcenſus, ad impediendū huiuſcemodi
profectus errores hos falſæ doctrinæ deceptionesq; componunt. Manifeſte ergo ex mul-
tis indicijs mōſtratur, quòd humana anima dum in hoc eſt corpore, recipere poteſt diuer-
ſas energias, id eſt, operationes ſpirituum diuerſorū malorum ac bonorum. Et ma-
lorum quidem duplici ſpecie, id eſt, uel tunc cum penitus ex integro eorum poſſederint
mentem, ita ut nihil omnino eos quos obſederint intelligere uel ſentire permittant, ſicut
exemplo ſunt hi quos uulgo Energuminos uocant, quos amentes & inſanos uidemus,
quales illi erant qui in Euangelio à Saluatore curati eſſe referuntur. Vel cum ſentientem
quidem & intelligentē animum cogitationibus uarijs, & ſiniſtris perſuaſionibus inimica
ſuggeſtione deprauant : ut exemplo eſt Iudas ad proditionis facinus diaboli immiſſione
prouocatus, ſicut ſcriptura declarat dicens: Cum autem iam diabolus miſiſſet in cor Iu-
dæ Scariotis ut traderet eum. Boni uero ſpiritus recipit energiam, id eſt inoperationem,
cum & prouocatur ad bona, & inſpiratur ad cœleſtia uel diuina : ſicut ſancti angeli &
ipſe Deus operatus eſt in prophetis, ſuggeſtionibus ſanctis ad meliora prouocans & co-
hortans: ita ſane ut maneret in arbitrio hominis ac iudicio, ſi ſequi uelit aut nolit ad cœle
ſtia & diuina prouocantem. Vnde & ex hac manifeſta diſcretione dinoſcitur quomodo

anima melioris ſpiritus præſentia moueatˉ, id eſt, ſi nullam prorſus ex imminenti aſpiratione obturbationem uel alienationē mentis incurrat, nec perdat arbitrij ſui iudicium liberum: ſicut exemplo ſunt omnes uel prophetæ, uel apoſtoli, qui diuinis reſponſis ſine ulla mentis obturbatione miniſtrabāt. Boni ergo ſpiritus ſuggeſtionibus humanam memoriam ad recordationem meliorum prouocari exemplis iam in ſuperioribus edocuimus, cum Mardochæi & Artaxerxis fecimus mentionem. Illud quoq; conſequenter requirendum puto, ex quibus cauſis humana anima nūc quidem à bonis, nunc autem moueatur à malis. Cuius rei cauſas ſuſpicor eſſe quaſdā antiquiores etiam hac natiuitate corporea, ſicut deſignat Ioannes in matris uentre tripudians et exultans, cum uox ſalutationis Mariæ ad aures Elizabet matris eius allata eſt: & ut declarat Hieremias propheta, qui antequam plaſmaretur in utero matris, cognitus erat à Deo, & antequam à uulua procederet ſanctificatus ab eo eſt, et puer adhuc prophetiæ gratiam accepit. Ex reſponſis econtrario oſtenditur ab aduerſarijs ſpiritibus quoſdam à prima ſtatim ætate poſſeſſos, id eſt nonnullos ab ipſo dæmone poſſeſſos eſſe natos, alios uero à puero diuinaſſe hiſtoriarum fides declarat. Alij à prima ætate dæmonem quem Pythonem nominant, id eſt, uentricolum paſſi ſunt. Pro quibus omnibus ab his Dei ꝓuidentia regi omnia quæ in mundo ſunt (ut ſanctæ ſcripturæ aſſerunt, noſtra quoq; continet fides) ut mihi uidetur non aliter poterit reſponderi, ita ut abſq; omni iniuſtitiæ culpa prouidentia demonſtretur: niſi priores quædam fuiſſe eis cauſæ dicantur, quibus antequam in corpore naſcerentˉ animæ, aliquid contraxerint culpæ in ſenſibus uel motibus ſuis, pro quibus hoc merito pati à diuina prouidentia iudicatæ ſunt. Liberi namq; arbitrij ſemper eſt anima, etiam cum in corpore hoc, etiam cum extra corpus eſt: & libertas arbitrij uel ad bona, uel ad mala mouetur: nec unquam rationabilis ſenſus, id eſt mens uel anima, ſine motu aliquo uel bono uel malo eſſe poteſt. Quos motus cauſas præſtare meritorum ueriſimile eſt etiam prius quàm in hoc mundo aliquid agant: ut pro his meritis uel cauſis per diuinam prouidentiā ſtatim à prima natiuitate, immo & ante natiuitatem, ut ita dicam, uel boni aliquid, uel mali perpeti diſpenſentur. Et hæc quidem dicta ſint de his quæ uidentur hominibus, uel à prima natiuitate ſtatim, uel etiam antequam in hanc lucem prorumpant, euenire. De his uero quæ à diuerſis ſpiritibus animæ, id eſt humanæ cogitationi ſuggeruntur, quę uel ad bona, uel ad contraria prouocent, interdum etiam in hoc exiſtere quædam anterioris natiuitatis corporeæ cauſæ putandæ ſunt. Interdum uero uigilans mens, & abijciens à ſe quæ mala ſunt, bonorum ad ſe adiutoriū prouocat: uel econtrario negligens & ignaua, dum minus cauta eſt, locum dat his ſpiritibus qui uelut latrones ex occulto inſidiantes, irruere humanas mentes cum locum ſibi datum per ſegnitiem uiderint, moliuntur, ſicut ait Petrus apoſtolus: quia aduerſarius noſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Propter quod die noctuq; cor noſtrum omni cuſtodia ſeruandū eſt, & locus non eſt dandus diabolo, ſed omnia agenda ſunt quibus miniſtri Dei, hi uidelicet ſpiritus qui ad miniſterium miſſi ſunt eorum qui ad hęreditatem ſalutis uocati ſunt, inueniant in nobis locum, & delectentur ingredi hoſpitium animæ noſtræ, & habitantes apud nos, conſilijs nos regant: ſi tamen habitaculum cordis noſtri uirtutis & ſanctitatis cultu inuenerint exornatum.

De humanis tentationibus. Cap. IIII

VErum ſufficiant iſta pro uiribus noſtris diſerta à nobis de his uirtutibus quæ humano generi aduerſantur. Nunc ne de humanis quidem tentationibus ſilendum puto, quæ naſcuntur interdū ex carne & ſanguine, ut ex prudentia carnis & ſanguinis quę Deo dicitur eſſe inimica. Et utrum uerū ſit quod quidam dicunt quaſi binas animas eſſe per ſubſtantiam, poſteaquam de his tentationibus expoſuerimus, quæ plus quàm humanæ dicūtur, id eſt quas aduerſum principatus, & poteſtates, & aduerſum mundi huius rectores tenebrarum harum, & aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus gerimus, uel quæ nobis aduerſus ſpiritus malignos & immundos dæmones peraguntur: dicemus. In qua re conſequenter arbitror requirendum, ſi in nobis hominibus qui ex anima conſtamus & corpore ac ſpiritu uitali, eſt etiam aliud aliquod incitamentum, quod motum habeat proprium, & cōmotionem ad malum

prouocantem

prouocantē:ſicut haberi à quibuſdā quæſtio ſolet huiuſmodi, utrum duæ animæ in nobis dicēdæ ſint, una quædā diuinior & cœleſtis, & alia inferior: an uero ex hoc ipſo quod corporibus inhæremus (quę corpora ſecūdum propriam quidem naturā mortua ſunt & penitus exanima, quia ex nobis id eſt ex animabus corpus materiale uiuificatur, quod utiq; contrarium eſt & inimicum ſpiritui) trahimur & prouocamur ad hæc mala quæ corpori contraria ſunt: an uero tertium, quod quidam Græcorū arbitrati ſunt, quia anima noſtra cum una ſit per ſubſtantiam, ex pluribus tamen cōſtet, & una pars eius rationabilis, pars uero alia irrationabilis dicatur, & ea quidē pars quam irrationabilem dicunt in duos rurſum diuidatur affectus, cupiditatis & iracūdiæ. Has ergo quas produximus tres de anima opiniones à nonnullis haberi inuenimus. Ex quibus illud interim quod quibuſdā Gręcorum philoſophis uiſum dicimus, quia tripertita ſit anima, non ualde confirmari ex diuinæ ſcripturæ autoritate peruideo: ad alia uero quę reliqua ſunt inueniri poſſunt aliquāta quę ex diuinis literis aptari poſſe uideantur. Ex quibus primo illud diſcutiamus quod aſtruere ſolent quidam, quia una ſit bona in nobis anima & cœleſtis, alia uero inferior & terreſtris: & quod ea quidē quæ melior eſt cœlitus inferatur, qualis eſt illa quæ & Iacob aduerſus Eſau adhuc in utero poſito palmam uictoriæ ſupplantati præſtitit fratris & quę in Hieremia ſanctificatur ex uulua, & ſpiritu ſancto ſanctificatur ex utero in Ioanne. Illam uero inferiorem, quam ex corporali ſemine ſimul aſſerunt cum corpore ſeminari, unde & pręter corpus uiuere eam uel ſubſiſtere negant poſſe, propter quod et carnem eam frequenter appellari dicunt. Quod enim ſcriptum eſt: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, non hoc de carne dictum accipiunt, ſed de hac anima quę proprie carnis eſt anima. Sed & ex his ſtudent nihilominus confirmare hæc quæ in Leuitico ita ſcripta ſunt: Anima omnis carnis ſanguis ipſius. Ex eo enim quod per totam carnem ſanguis diffuſus uitam præſtat carni, in ſanguine ineſſe aiunt hanc animam quæ dicitur totius carnis eſſe anima. Hoc autem ipſum quod dictum eſt carnem repugnare aduerſus ſpiritum, ſpiritum autem aduerſus carnem, & quod dictum eſt: Anima omnis carnis ſanguis ipſius: alio nomine iidem uocari dicūt ſapientiam carnis, quod eſt ſpiritus quidam materialis qui legi dei ſubiectus non eſt, ſed nec poteſt eſſe ſubiectus, quia uoluntates habet terrenas, et deſideria corporalia. De hoc putant etiam apoſtolum dixiſſe illud quod ait: Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mētis meæ, & captiuum me ducentē in lege peccati quæ eſt in membris meis. Si uero quis obiiciat eis, hoc dici de natura corporis, quod uere ſecundum proprietatem quidem naturæ ſuæ mortuum eſt, habere autem dicitur ſenſus uel ſapientiam quæ inimica eſt deo, uel quę repugnat aduerſus ſpiritum, pro eo ueluti ſi quis dicat quodāmodo carnis ipſius eſſe uocem quę clamet non eſuriendum, non ſitiendum, non algendum, neq; uelle prorſus in aliquo moleſtiam pati ſiue ex abundantia, ſiue ex penuria: hoc illis reſoluere atq; impugnare conabimur, oſtendentes alias eſſe paſsiones animæ quæ in nullo prorſus à carne originē trahant, & tamen his ſpiritus aduerſetur, ſicut eſt ambitio, auaritia, ęmulatio, inuidia, ſuperbia, et his ſimilia: cum quibus pugnam quandam eſſe humanæ menti, uel ſpiritui uidētes, ideo cauſam omnium horū malorum non ponunt aliud quid niſi hanc de qua ſuperius diximus, uelut corporalem & ex ſeminis traduce generatam. Adhibere quoq; ad ſermonem horū etiam illud teſtimoniū apoſtoli ſolēt, quod ait: Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitiæ, idololatria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, hæreſes, ſectæ, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia: dicentes non hæc omnia de uſu, uel delectatione carnis originem trahere, ita ut putentur eius ſubſtantiæ quæ animam non habet, id eſt carnis, hi omnes motus exiſtere. Sed & illud quod ait: Videte fratres uocationem ueſtram, quoniam non multi inter uos ſapientes ſecundum carnē: ad hoc uidebitur inclinandum, ut propria quædam uideretur eſſe carnalis ac materialis ſapientia: alia uero ſit ſapientia ſecundum ſpiritū, quæ utiq; nō poteſt dici ſapientia, niſi ſit anima carnis, quæ ſapiat hoc quod carnis ſapientia nominatur. Ad hoc aiunt etiam illud: Si caro repugnat aduerſus ſpiritū, & ſpiritus aduerſus carnem, uti non quæ uolumus illa faciamus, quę ſunt de quibus dicit ut non quę uolumus faciamus? Certum eſt, aiunt, de ſpiritu ſancto nō dici: non enim uoluntas ſpiritus prohibetur. Sed neq; de carne: quia ſi non habet animam propriam, ſine dubio nec uoluntatem habebit.

Supereſt ergo ut de huius animæ uoluntate dicatur, quæ utiq; aduerſatur uoluntati ſpiritus. Et ſi ulla eſt, conſtat quod huius animæ uoluntas quędam media eſt inter carnē & ſpiritū, uni ſine dubio ē duobus ſeruiens, & obtemperans, cuicūq; obtemperare delegerit. Quæ cū ſe delectationibus carnis ſubdiderit, carnales homines facit: cū ſe ſpiritui iunxerit, in ſpiritu eſſe homines facit, & propter hoc ſpiritales nominari. Quid ergo deſignare apoſtolus uidetur cū dicit: Vos autē in carne nō eſtis, ſed in ſpiritu? Requirendum ergo eſt quæ ſit omnino hæc ipſa uolūtas inter carnē & ſpiritū, præter eam uoluntatē quæ carnis eſſe, uel ſpiritus dicitur. Pro certo nanq; habetur quod omnia quæcūq; ſpiritus eſſe dicunt, uoluntas ſit ſpiritus: & quæcunq; opera carnis eſſe dicunt, uoluntas ſit carnis. Quę ergo iſta eſt præter hæc uoluntas animæ quę extrinſecus nominatur, quā uoluntatem nolens nos facere apoſtolus dicit: Vt non quæcunq; uultis illa faciatis? In quo hoc uidet deſignari, quod neutro ex his duobus, id eſt neq; carni, neq; ſpiritui debeat adhærere. Sed dicet: quis quia ſicut melius quidē eſt ſi propriam faciat uoluntatē, quàm ut uoluntatem faciat carnis: ſic iterum melius eſt facere uoluntatē ſpiritus magis quàm propriam uoluntatē. Quomodo ergo apoſtolus ait, ut non quæ uultis illa faciatis? quomodo ea pugna quę inter carnem & ſpiritū geritur non omnino ſpiritus certa uictoria eſt? Manifeſtū eſt enim obedire in quamplurimis carni. Verum quoniam in diſputationem incidimus profundam, in quā neceſſe eſt colligere ex ſingulis quibuſq; partibus quæ poſſunt mores diſcutere: uideamus ne forte in hoc loco tale aliquid tractari poteſt: quia ſicut melius eſt animę ſequi ſpiritum, tunc cum ſpiritus carnem uicerit, ita etiam uidet ei eſſe deterius ſequi carnem repugnantem aduerſus ſpiritum, & ad ſe reuocare animam uolentem, cum forte utilius uideatur obedire animā carni quàm reſidere in proprijs uoluntatibus. Nanq; quoniam nec calida dicitur eſſe, nec frigida, ſed in medio quodam tepore perdurans, tardam & ſatis difficilem conuerſionē poterit inuenire. Si uero carni adhæreat, ex his ipſis interdum malis quæ ex carnis uicijs patitur, ſatiata aliquando & repleta, uelut grauiſſimis oneribus luxuriæ ac libidinis fatigata, facilius & uelocius cōuerti à materialibus ſordibus ad cœleſtium deſiderium & ſpiritualem gratiam poteſt. Et hoc arbitrādum eſt dixiſſe apoſtolum, idcirco pugnare ſpiritum aduerſus carnem, & carnem aduerſus ſpiritum, ut non quæcunq; uolumus illa faciamus, ſine dubio ea quæ extra uoluntatē ſpiritus, & extra uoluntatē carnis deſignata ſunt: ut ſi alijs nominibus diceremus, quia melius eſt hominem aut in uirtute eſſe, aut in malicia, quàm in nullo horum: anima uero poſtquam ſe conuertat ad ſpiritum & unum efficiatur cum eo, dum adhæret corpori, & de carnalibus cogitat, neq; in bono ſtatu uidetur eſſe, neq; manifeſte in malo, ſed animali (ut ita dixerim) ſimilis. Melius autem eſt ut ſi fieri poteſt adhærens ſpiritui efficiatur ſpiritalis. Si uero fieri non poteſt, magis expedit eam uel carnis maliciam ſequi quàm in ſuis poſitam uoluntatibus, animalis irrationabilis ſtatum tenere. Hæc autem tractauimus uolentes ſingularum aſſertionū diſſerere opiniones ampliori quàm uoluimus uſi exceſſu, uti ne latere nos putarentur ea quæ moueri ſolent ab his qui quærunt, utrū ſit alia anima in nobis præter hāc cœleſtem & rationabilem, quæ huic naturaliter aduerſetur, & uocetur uel caro, uel ſapientia carnis, uel anima carnis. Nunc uideamus quæ etiam ad hoc reſponderi ſoleant ab his qui defendunt unum eſſe in nobis motū, & unam animam unius eiuſdemq; animæ, cuius ſiue ſalus, ſiue perditio ſecūdum actus ſuos ipſi proprie aſcribatur. Et primo uideamus cuiuſmodi ſint paſsiones animi quas patimur cum ſentimus intra noſmetipſos uelut in partes nos rapi per ſingula: cum pugna quædam ſit cogitationū in cordibus noſtris, & quædam nobis ueriſimilitudines ſuggeruntur, quibus nunc in hoc, nunc in aliud inclinamur, quibuſq; nunc quidem arguimur, nunc uero noſmetipſos amplectimur. Nihil autem magnū eſt ſi mala ingenia dicamus quia uarium ac ſibijpſi repugnās iudicium habeant, & à ſemetipſo diſcordans: cum etiam in omnibus hominibus ita inueniatur, ſiquando deliberatio incertæ rei ad conſilium uenerit, uel proſpicitur, uel conſulitur quid rectius uel utilius eligatur. Nihil ergo mirum ſi duæ uerisimilitudines ſibi inuicem occurrentes, contraria ſuggerētes, in diuerſas partes animum rapiunt. Verbi cauſa, ſi cogitatio inuitet aliquem ad fidem, & timorem dei, tunc non poteſt dici quia caro aduerſum ſpiritum pugnet: ſed dum incertum eſt quod uerum & utile eſt, animus in diuerſa rapitur. Ita & cum putatur caro ad libidinem prouocare, cōſilium uero melius huiuſcemodi incitamentis

mentis reſiſtit, non putanda eſt uita eſſe alia animæ quæ aduerſus aliam reſiſtat, ſed natura corporis quæ repleta ſatiui humoris loca euacuare geſtit atq; deplere: ſicut nec contraria aliqua uirtus, nec uita alterius animæ putāda eſt quę nobis excitat ſitim, & prouocat ad bibendū, uel quæ eſurire facit, & irritat ad cibum. Sed ſicut hæc naturalibus motibus corporis uel appetuntur, uel euacuantur, ita & naturalis ſeminis congregatus per tempus in ſuis locis humor expelli geſtit, & abijci: quod intantum nequaquam impulſu alterius cuiuſquam prouocationis efficitur, ut etiam ſponte interdum ſoleat egeri. Cum ergo dicitur, quia caro pugnat aduerſus ſpiritum, ita intelligūt iſti, quia uſus uel neceſsitas, uel delectamentum carnis prouocans hominem extrahit & abducit à diuinis, & ſpiritalibus rebus. Pro neceſsitate etenim corporis abſtracti, diuinis & in æternū profuturis rebus uacare non ſinimur. Sic rurſus diuinis & ſpiritualibus anima uacans, & ſpiritui coniuncta, impugnare dicit̄ carnem dū reſolui eam delicijs nō ſinit, & uoluptatibus fluitare, quibus naturaliter delectatur. Hoc modo etiam illud aſſerunt quod dictum eſt: Sapientia carnis inimica eſt deo, non quod uere animam habeat caro, uel ſapiētiam propriam, ſed ſicut abuſiue dicere ſolemus, & ſitire terram, & uelle eam bibere aquam: hoc utique quod dicimus uelle, non proprie ſed abuſiue proferimus, uelut ſi dicamus quia iterum domus recomponi uult, & alia multa his ſimilia: ita & ſapientia carnis accipienda eſt, uel quod dictum eſt, Concupiſcit aduerſus ſpiritum. Adijcere ſolent etiam illud quod dictum eſt: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Quod em̄ clamat ad dominū, non eſt proprie ſanguis ille qui effuſus eſt, ſed abuſiue ſanguis clamare dicitur, dum eius qui ſanguinē effudit uindicta depoſcitur. Sed & illud quod Apoſtolus ait: Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, ita intelligunt tanquam ſi dixiſſet, quod is qui uerbo dei uacare uult, pro neceſsitatibus & uſibus corporalibus, quę uelut lex corporum eſt, diſtrahitur atque diuellitur, atq; impeditur ne ſapientiæ uacans contentus poſsit diuina cōtueri myſteria. Quod uero inter carnis opera deſcriptæ eſſent hæreſes, & inuidiæ & contentiones, uel cætera, ita accipiunt, quod anima cum craſsioris ſenſus fuerit effecta, ex eo quod corporis ſeſe paſsionibus ſubdit, oppreſſa uitiorum molibus, & nihil ſubtile ac ſpiritale ſentiens, caro dicitur effecta, & inde nomē trahit, in quo plus ſtudij uel propoſiti gerit. Addunt etiā requirentes: quis inuenieт, uel quis dicetur conditor mali huius ſenſus qui dicitur carnis? Quia aliū nullum creatorem animæ & carnis q̄ deum eſſe defendunt. Et ſi dicamus quia bonus deus in ipſa cōditione ſua aliquid ſibi creauit inimicū, utiq; abſurdum uidebitur. Si ergo ſcriptū eſt, quia ſapientia carnis inimica eſt Deo, & hoc factum ex cōditione dicetur, uidebitur ipſe deus naturam aliquam feciſſe inimicam, quæ ei nō poteſt eſſe ſubiecta nec legi eius: quippe ſi animale eſſe putabitur, de quo hæc dicent̄. Quod ſi ita recipiat̄, quid iam differre uidebitur ab his qui diuerſas naturas animarū dicunt eſſe creatas, quæ naturaliter uel perituræ ſint, uel ſaluandæ? Quod utiq; ſolis hæreticis placet, qui dum iuſtitiā dei pia ratione aſſeuerare non poſſunt, huiuſcemodi impietatibus figmēta componunt. Et nos quidem prout potuimus ex ſingulorum perſonis quæ dici poſſunt diſputationis cauſa de ſingulis dogmatibus in medium protulimus: qui autem legit, eligat ex his quæ magis amplectenda ſit ratio.

Quod mundus ex tempore cœperit. Cap. V

POſt hæc iam quoniam quidem de eccleſiaſticis definitionibus unum habetur præcipue ſecundū hiſtoriæ noſtræ fidem, quod mundus factus ſit, & ex certo tempore cœpit, & ſecundum promulgatam omnibus cōſummationem ſeculi, pro ſui corruptione ſoluendus ſit, etiam de hoc pauca repetere non uidetur abſurdum. Et quantū quidem ad ſcripturarum fidem pertinet, per facilis uidetur de hoc aſſertio. Deniq; hæretici cū in alia diſtracti ſint, in hoc tamē ſcripturæ auctoritati cedentes, niſi ſunt cōſonare. De cōditione ergo mundi quę alia nos ſcriptura magis poterit edocere q̄ ea quæ à Moyſe de origine eius ſcripta eſt. Quæ licet maiora intra ſe cōtineat quàm hiſtoriæ narratio uidetur oſtendere, & ſpiritalem in quamplurimis contineat intellectū, atq; in rebus myſticis & profundis uelamine quodam literę utatur: tamen nihilominus indicat hoc ſermo narrātis, quod ex certo tempore creata ſunt omnia quæ uidentur. De cōſummatione uero mundi, primo Iacob indicat cū ad filios teſtatur

ſtatut dicens. Cōuenite ad me filij Iacob ut annunciem uobis quid erit in nouiſsimis die-
bus, uel poſt nouiſsimos dies. Si ergo ſunt nouiſsimi dies, uel poſt nouiſsimos dies, ceſſa-
re dies neceſſe eſt qui cœperūt. Dauid quoq; ita ait: Cœli peribūt, tu autē permanebis, &
omnes ſicut ueſtimentum ueteraſcēt: & ſicut opertoriū mutabis eos, & mutabunt, tu au-
tem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Dominus uero & Saluator noſter cum
dicit, Qui creauit ab initio maſculum & fœminā fecit eos: factū etiam eſſe mundū ipſe te-
ſtatur, Et rurſum dicens, Quia cœlū & terra trāſient, uerba autem mea nō tranſibūt, cor-
ruptibilem eum finiendūq; deſignat. Sed & Paulus dicēs: Vanitati enim creatura ſubie-
cta eſt nō uolens, ſed propter eū qui ſubiecit in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſer-
uitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorū dei: manifeſte finē mūdi declarat. Et cum
rurſum dicit, Tranſiet habitus huius mundi. Verū in eo ipſo quo dixit quia uanitati crea-
tura ſubiecta eſt etiam in ſpem aliquā, ex cauſa utiq; ſubiecta eſt: & quod ex cauſa eſt, ne-
ceſſe eſt ut cœperit: non enim poterat ſine ullo initio creatura eſſe ſubiecta, & ſperare li-
berari à ſeruitute corruptionis quæ ſeruire non cœperat. Sed & quamplurima alia in ſcri-
pturis diuinis huiuſmodi dicta reperiet ſi quis requirat ex ocio, quibus & initium habere
mūdus, & finē ſperare dicat. Si quis ergo eſt qui aduerſet in hac parte uel auctoritati no-
ſtræ uel fidei, inquiremus ab eo utrū dicat deum cōprehendere poſſe omnia, an nō poſ-
ſe? Et dicere quidē non poſſe, manifeſte impiū eſt. Si uero (quod neceſſe eſt) dixerit quia
omnia cōprehendit, ſupereſt ut eo ipſo quo cōprehendi poſſunt, & initiū habere intelli-
gant & finē. Nam quod penitus ſine initio eſt, cōprehendi omnino nō poteſt. In quantū
cunq; enim ſe intellectus extenderit, intantū comprehēdendi facultas ſine fine ſubducit
& differt, ubi initiū non habet. Sed ſolent nobis obijcere dicētes. Si cœpit mūdus ex tem-
pore, quid ante faciebat deus antequā mundus fieret? Ocioſam enim dicere naturā dei,
ocioſum eſt ſimul & abſurdū, uel putare quod bonitas aliquando nō fecerit, & omnipo-
tentia aliquādo nō egerit potentatū. Hoc nobis obijcere ſolent dicentibus mundū hunc
ex certo tēpore cœpiſſe, & ſecundū ſcripturæ fidem annos quoq; ætatis ipſius numeran-
Caue & caute lege tibus. Ad quas propoſitiones non arbitror aliquē hæreticorū ſecundū rationē dog-
matis ſui poſſe facile reſpondere. Nos uero cōſequenter reſpondebimus obſeruātes regu-
lam pietatis, & dicentes, quoniā non tunc primū cum uiſibilem iſtū mundum fecit deus
cœperit operari, ſed ſicut poſt corruptionē huius erit alius mūdus, ita & antequā hic eſſet
fuiſſe alios credimus. Quod utrunq; diuinæ ſcripturæ auctoritate firmabitur. Nam quod
erit poſt hunc alius mūdus Eſaias docet, dicēs: Erit cœlum nouū & terra noua, quæ ego
faciam permanere in conſpectu meo, dicit dominus. Quod autē ante hunc mūdum fue-
rint etiā alij, Eccleſiaſtes oſtēdit dicens. Quid eſt quod factū eſt? id ipſum quod futurum
eſt. Et quid eſt quod creatū eſt? hoc ipſum quod creandum, & nihil eſt omnino recēs ſub
ſole. Sed quis loquet, & dicet, ecce hoc nouum eſt? iam fuit id in ſeculis quæ fuerūt ante
nos. Quibus teſtimonijs utrūq; probat, quod & ante fuerunt ſecula, & futura ſint poſt-
modū. Non tamen putandū eſt plures mundos ſimul eſſe, ſed poſt hunc interim alios fu-
turos: de quibus nunc nō eſt neceſſarium per ſingula repetere, cū iam id in ſuperioribus
fecerimus. Illud ſane ocioſe prætereundū non arbitror, quod ſcripturæ ſanctæ condi-
tionē mūdi nouo quodā & proprio nomine nuncupauerūt, dicentes, καταβολὴν mundi,
quod latini ſatis improprie translatū conſtitutionē mundi interpretati ſunt, ſicut in euan-
gelio ſecundū Ioannem cum dicit Saluator: Et erit tribulatio in illis diebus qualis nō fuit
à cōſtitutione mūdi. hic cōſtitutio καταβολὴ dicta eſt: quod ita intelligendū eſt ſicut ſupe-
rius expoſuimus. Sed & Apoſtolus in epiſtola ad Epheſios eodē ſermone uſus eſt cum
ait: Qui elegit nos ante mūdi conſtitutionē, & hic conſtitutionē mundi καταβολὴν dixit,
eodē ſenſu quo ſuperius interpretati ſumus intelligendam. Dignū igitur uidet inquirere
quid eſt quod hoc nomine indicet. & arbitror quoniā quidē finis & cōſummatio ſancto-
rū erit in his quę non uident & ęterna ſunt: & ipſius finis contēplatio eſt, ſicut in ſuperio-
ribus frequēter oſtendimus. Simile & initiū irrationabiles creaturas habuiſſe cenſendum
eſt. Et ſi tale initiū habuerint qualē finem ſperant, fuerunt ſine dubio iam ab initio in his
quæ non uident & æterna ſunt. Quod ſi eſt, de ſuperioribus ad inferiora deſcenſum eſt
non ab his animalibus quæ id motuū ſuorum uarietate meruerūt, uerum et ab his quę ad
totius mundi miniſterium ex illis ſuperioribus et inuiſibilibus ad hęc inferiora & uiſibilia
deducta

deducta ſunt, licet nõ uolentia: uanitati quippe creatura ſubiecta eſt non uolens, ſed propter eum qui ſubiecit in ſpe, qua uel ſol, uel luna, uel ſtellæ, uel angeli explerẽt obſequiũ mundo, & his animabus quæ ob nimios defectus mentis craſsioribus & ſolidioribus indiguere corporibus. & propter eos quibus hoc erat neceſſarium, mũdus iſte etiam uiſibilis institutus eſt. Ex hoc ergo cõmuniter omniũ per hanc ſignificantiã, id eſt per καταβολὴν à ſuperioribus ad inferiora uidetur indicari deductio.

Spem ſanè libertatis uniuerſa creatura gerit ut à ſeruitutis corruptione liberet̃, cũ filij dei qui uel prolapſi, uel diſperſi ſunt, in unum fuerint congregati, uel cũ cætera officia expleuerint in hoc mũdo, quæ ſolus cognoſcit omniũ artifex deus. Talem uere, ac tantum putandum eſt factum eſſe mũdum, qui uel omnes eas animas quæ in hoc mundo ſtatutæ ſunt exerceri, caperet, uel omnes eas uirtutes quæ adeſſe eis, & diſpenſare eas, ac iuuare paratę ſunt. Vnius nanq; naturæ eſſe omnes rationabiles creaturas, ex multis aſſertionibus cõprobatur; per quod ſolũ dei iuſtitia in omnibus eorũ diſpenſationibus defendi poteſt, dum unaquęq; in ſemetipſa habet cauſas quod in illo, uel in illo uitæ ordine poſita ſit. Hãc diſpoſitionẽ dei quã poſtea ordinauit, iam tũc ab origine mundi rationibus cauſiſq; perſpectis eorum, qui uel pro defectu mentis uenire in corpora merebant̃, uel eorum qui uiſibiliũ cupiditate raptabantur, ſed & illorum qui uel nolentes uel inuiti præſtare officia quædam his qui in hunc ſtatum deciderant cõpellebantur ab eo qui in ſpe ſubijciebat, nõ intelligentes quidam: nec aduertentes quod ex præcedentibus liberi arbitrij cauſis inſtituta fuiſſet à deo diſpoſitionis iſta uarietas: arbitrati ſunt uel fortuitis motibus, uel fatali neceſsitate agi omnia quæ in hoc mũdo ſunt, nec eſſe aliquid in noſtro arbitrio. Vnde nec dei prouidentiã inculpabilem aſsignare potuerunt.

Sicut autẽ audiuimus, quia multis, uel miniſtris, uel rectoribus, uel auxiliatoribus eguerunt animæ omnes quæ in hoc mundo uerſatæ ſunt: ita in nouiſsimis tẽporibus cum iam finis mundo proximus immineret, & in ultimam perditionẽ omne humanũ uergeret genus, infirmatis non ſolum his qui regebant̃, uerũ etiam illis quibus regẽdi fuerat ſollicitudo cõmiſſa, non iam tali auxilio, nec ſimilibus ſuis indiguit defenſoribus: ſed auctoris ipſius & creatoris ſui opẽ depopoſcit, qui & his obediendi, & illis regendi corruptã prophanamq; reſtitueret diſciplinam. Vnde unigenitus filius dei qui erat uerbũ & ſapientia patris, cũ eſſet in ea gloria apud patrem quam habuit antequam mundus eſſet, exinaniuit ſemetipſum, & formã ſerui accipiens efficit̃ obediẽs uſq; ad mortẽ, ut obedientiã doceret eos qui nõ aliter niſi per obediẽtiam ſalutẽ conſequi poterant: regendi quoq; regnandiq; corruptas reſtituit leges, dum omnes inimicos ſubiecit ſub pedibus ſuis, ut per hoc ꝙ neceſſe eſt eũ regnare donec ponat inimicos ſuos ſub pedibus, & nouiſsimũ inimicũ deſtruat mortem, rectores ipſos regẽdi doceat moderamina. Quia ergo nõ ſolum regendi, uel docendi, uerumetiam obediendi uenerat reparare diſciplinã (ut diximus) in ſemetipſo prius cõplens quod in alijs uolebat impleri, idcirco nõ ſolum uſq; ad mortẽ crucis patri obediens factus eſt, uerũ etiam in cõſummatione ſeculi in ſemetipſo cõplectens omnes quos ſubiecit patri, & qui per eum uenerunt ad ſalutem, cũ ipſis, & in ipſis ipſe quoq; ſubiectus dicitur patri: dum omnia conſtant, & ipſe eſt caput, etiam ipſe eſt ſalus ſalutẽ conſequentium plenitudo. Hoc ergo eſt quod de eo dicit Apoſtolus. Cum autẽ ei ſubiecta fuerint omnia, tunc & ipſe filius ſubiectus erit ei qui ſibi ſubdidit omnia, ut ſit deus omnia in omnibus.

Verũ neſcio quo pacto hæretici intelligentes apoſtoli ſenſum qui his uerbis cõtinetur, ſubiectionis in filio nomẽ infamant: cuius appellationis ſi improprietas requirit̃, ex cõtrarijs facile poterit inueniri. Nam ſi ſubiectum eſſe nõ eſt bonũ: reſtat ut illud quod contrariũ eſt, bonũ ſit, id eſt non eſſe ſubiectũ. Sermo nanq; apoſtoli ſecundũ quod iſti dicũt, hoc uidet̃ oſtendere, cũ dicit: Cũ autẽ ei ſubiecta fuerint omnia, tũc & ipſe filius ſubiectus erit ei qui ſibi ſubdidit om̃ia: ut quaſi is qui nũc patri nõ ſit ſubiectus, futurus ſit tũc, cum pater ei uniuerſa ſubiecerit. Sed miror quomodo intelligi poſsit, ut is qui nondũ ſibi ſubiectis omnibus nõ eſt ipſe ſubiectus, tunc cũ ſubiecta fuerint ſibi omnia, cũ rex omniũ fuerit, et poteſtatẽ renuerit uniuerſorũ, tunc eũ ſubijciendũ putent cum ſubiectus ante non fuerit; non intelligẽtes ꝙ ſubiectio Chriſti ad patrẽ beatitudinem noſtræ perfectionis oſtẽdit, & ſuſcepti ab eo operis palmã declarat, cum non ſolũ regendi ac regnandi ſummã quam uniuerſa emẽdauerit creatura, uerum etiã obediẽtiæ & correctionis correcta parataq; humani generis patri offerat inſti

tuta

tuta. Si ergo bona & ſalutaris accipit̃ iſta ſubiectio qua ſubiectus eſſe dicit̃ filius patri, ualde cõſequens & cohærens eſt ut inimicorũ quę dicit̃ filio dei eſſe ſubiectio, ſalutaris quędam intelligatur & utilis: ut ſicut cũ dicitur filius patri ſubiectus, perfecta uniuerſæ creaturæ reſtitutio declaratur: ita cũ filio dei inimici dicunt̃ eſſe ſubiecti, ſubiectorũ ſalus in eo intelligatur, & reparatio perditorũ. Verũ certis quibuſq; & modis, & diſciplinis, & temporibus ſubiectio iſta cõplebitur: non neceſsitate aliqua ad ſubiectionem cogẽte, ne per uim ſubditus fiat omnis mũdus deo, ſed uerbo, ratione, doctrina, prouocatione meliorũ, inſtitutionibus optimis, comminationibus quoq; dignis et cõpetentibus, quę iuſte immineant his qui ſalutis & utilitatis ſuæ curã ſanitatemq; contemnent. Deniq; & nos homines cũ uel ſeruos, uel filios erudimus, dũ adhuc ueritatis per ætatẽ rationis incapaces ſunt, minis eos & metu coercemus: cũ uero boni, utilis & honeſti intelligentiã ceperint, tum iam ceſſante uerberũ metu, uerbo ac ratione ſua ad omnia quæ bona ſunt acquieſcunt.

Quomodo aũt ſeruata in omnib. rationabilibus creaturis arbitrij libertate unuſquiſq; debeat diſpẽſari; id eſt quos uelut iam paratos & capaces ſermo dei & inueniat, & inſtituat, quos autẽ interim differat, à quibus uero penitus occultet̃, & longe eorũ à ſe fieri diſpenſet auditũ, quoſq; rurſum cõtemnentes indicatũ ſibi & prædicatum uerbũ dei correptionibus quibuſdã & caſtigationibus illatis perurgeat ad ſalutẽ, cõuerſionẽq; eorũ quodammodo exigat & extorqueat: quibuſdã uero etiam occaſiones præſtet ſalutis, ita ut interdum etiã & reſpõſione ſola fide probata indubitatã quis ceperit ſalutẽ: quibus hæc ex cauſis, uel quibus occaſionibus fiant, quidue in his intro inſpiciens diuina ſapientia, uel quos motus propoſiti eorũ uidens hæc uniuerſa diſpenſet, ſoli deo cognitũ eſt, & unigenito eius, per quẽ creata ac reparata ſunt uniuerſa, & ſpiritui ſancto per quẽ cuncta ſanctificantur, qui ab ipſo patre procedit, Cui eſt gloria æterna in ſecula. Amen.

De conſummatione Mundi. Cap. VI

DE fine uero mundi, & cõſummatione omniũ iam quidem & in ſuperioribus pro uiribus noſtris diſſeruimus, ſecundum quod diuinę ſcripturę indulſit auctoritas, quæ ſufficere ad inſtructionẽ putamus, paucis etiam nunc admonitis, quoniam ad hunc nos locum quæſtionis ordo perduxit. Igitur ſummum bonum ad quod natura rationabilis uniuerſa feſtinat, quæ etiam finis omnium dicitur, à quamplurimis etiam philoſophorũ hoc modo terminatur, quia ſummũ bonum ſit, prout poſsibile eſt, ſimilem fieri deo. Sed hoc nõ tam ipſorũ inuentum, quàm ex diuinis libris ab eis ſumptum puto. Hoc nanq; indicat Moyſes ante omnes, cum primam conditionẽ hominis enarrat dicẽs. Et dixit deus: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Tunc deinde addit: Et fecit deus hominem, ad dei imaginem fecit eum, maſculum & fœminã fecit eos, & benedixit eos. Hoc ergo quod dixit, ad imaginẽ dei fecit eum, & de ſimilitudine ſiluit, nõ aliud indicat niſi quod imaginis dignitatẽ in prima conditione perceperit, ſimilitudinis uero perfectio in conſummatione ſeruata eſt: ſcilicet ut ipſe ſibi eam propriæ induſtriæ ſtudijs ex dei imitatione conſciſceret, cũ poſsibilitatem ſibi perfectionis diuinitus datam per imaginis dignitatem, in fine demum per operum expletionem perfectam ſibi ipſe ſimilitudinem cõſummaret. Sed apertius hæc & euidentius in ſe habere Ioannes apoſtolus definit, hoc modo pronuncians: Filioli nõdum ſcimus quid futuri ſumus: ſi uero reuelatũ nobis fuerit de Saluatore, ſine dubio dicetis, ſimiles ei erimus. Per quod certiſsime indicat & finem omniũ, quem adhuc ſibi dicit ignotum, & ſimilitudinem dei ſperandam, quæ pro meritorum perfectione præſtabitur. Ipſe quoq; dominus in euangelio nõ ſolum futura, uerum etiam ſui interceſsione futura denunciat ipſe, dum hoc à patre diſcipulis ſuis impetrare dignatur, dicẽs: Pater uolo ut ubi ego ſum & iſti ſint mecum: & ſicut ego & tu unum ſumus, ita & iſti in nobis unũ ſint. In quo iam uidebitur ipſa ſimilitudo (ſi dici poteſt) proficere, & ex ſimili unũ iam fieri, pro eo ſine dubio quod in conſummatione uel in fine omnia & in omnibus Deus eſt. In quo requiritur à nonnullis, ſi ratio naturæ corporeæ quamuis expurgatæ ad liquidum & penitus ſpiritalis effectæ, nõ uideatur obſiſtere uel ad ſimilitudinis dignitatẽ, uel ad unitatis proprietatem: quod naturæ diuinæ quæ utiq; incorporea eſt, nec ſimilis uideatur dici corporea natura poſſe, nec unũ cũ ea uere ac merito deſignare: maxime cum id quod

unum

unum eſt filius cum patre, ad naturæ proprietatem referendum fidei ueritas doceat.

Cum ergo in fine deus eſſe omnia & in omnibus promittatur, ſicut conueniens eſt, non eſt putandum uenire ad illum finem animalia, uel pecora, uel beſtias. ne etiam in animalibus, aut pecoribus, uel beſtijs deus ineſſe deſignetur: ſed nec ligna, uel lapides, ut in his quoq; eſſe dicatur deus. Ita nec ullam quidem malitiam ad illum finem putandum eſt peruenire: ne dum in omnibus deus eſſe dicitur, etiam in aliquo uaſculo eſſe dicatẽ. Nam etſi nunc quoq; ubiq;, & in omnibus dicimus eſſe deum, pro eo quod nihil poteſt eſſe uacuum deo, non tamen ita eſſe dicimus ut omnia ſit nunc in quibus eſt. Vnde diligentius intuendū eſt quale eſt hoc quod perfectionē beatitudinis rerumq́; finem ſignificat. Quæ ſint ergo iſta omnia quæ deus futurus ſit in omnibus, requiramus. Et ego quidem arbitror, quia quod in omnibus omnia dicitur eſſe deus, ſignificet etiam in ſingulis eum omnia eſſe. Per ſingulos autē omnia erit hoc modo, ut quicquid rationabilis mens expurgata omniū uitiorum fece, atq; omni penitus abſterſa nube malitiæ, uel ſentire, uel intelligere, uel cogitare poteſt, omnia deus ſit, nec ultra iam aliud aliquid niſi Deū uideat, Deum teneat, omnis motus ſui Deus modus & mēſura ſit, & ita erit omnia deus: non enim ultra boni maliq́; diſcretio, quia nuſquam malum: omnia enim ei deus, cui iam non adiacet malū: nec ultra ex arbore ſciēdi bonum & malum manducare cōcupiſcet, qui ſemper in bono eſt, & cui omnia deus eſt. Sic ergo finis ad principiū reparatus, & rerū exitus collatus initijs, reſtituet illum ſtatum quem tūc habuit natura rationabilis cū de ligno ſciendi bonū & malum comedere nō egebat, ut amoto omni malitiæ ſenſu, & ad ſyncerum purumq́; deterſo, ſolus qui eſt unus bonus deus hic ei fiat omnia: cū nuſquā mors, nuſquam aculeus mortis, nuſquā omnino malū, tunc uere deus omnia in omnibus erit. Verū iſtam perfectionē ac beatitudinē rationabilium creaturarū, uel naturarū, ita demum quidam permanere in eodem ſtatu quo ſupra diximus putant, id eſt ut deum omnia habeāt, & deus eis ſit omnia, ſi nullatenus eas ſocietas naturæ corporali admoueat. Alioquin exiſtimant gloriā ſummæ beatitudinis impediri, ſi materialis ſubſtātiæ interſeratẽ admixtio. De qua re plenius à nobis quæ in ſuperioribus occurrere potuerūt pertractata atq; digeſta ſunt. Nunc uero quoniā apoſtolū Paulum mentionē ſpiritalis feciſſe inuenimus, qualiter etiam mihi ſentiri debeat de hoc tantūmodo prout poſſumus requiramus. Quātum ergo ſenſus noſter capere poteſt, qualiatē ſpiritalis corporis, talem quidem eſſe ſentimus, in qua inhabitare deceat non ſolum ſanctas quaſq; perfectasq́; animas, uerum etiam illam creaturā quæ liberabitur à ſeruitute corruptionis. De quo corpore etiam Paulus apoſtolus dixit: Domum habemus nō manu factam æternā in cœlis, id eſt in manſionibus beatorum. Ex hoc ergo & cenſurā capere poſſumus, quātæ puritatis, quātæ ſubtilitatis, quātæq; gloriæ ſit qualitas corporis illius, ſi cōparationem faciamus eius ad ea quæ nunc licet cœleſtia & ſplendidiſsima corpora, manu facta tamen ſunt & uiſibilia. De illo autē dicitur domus eſſe nō manu facta, ſed æterna in cœlis. Quia ergo quæ uidentur temporalia ſunt, quæ autē non uidenẽ æterna ſunt, omnibus his corporibus, quæ ſiue in terris, ſiue in cœlis uidemus, & quæ uideri poſſunt, & manu facta ſunt, & æterna nō ſunt, multa lōge prælatione præcellit illud quod & uiſibile non eſt, nec manu factum eſt, ſed æternum eſt. Ex qua cōparatione conuinci poteſt quantus decor, quātus ſplendor, quantus fulgor ſit corporis ſpiritalis: & uerū eſſe illud quod dictum eſt, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus diligentibus illum. Non autem dubitandū eſt naturam corporis huius noſtri uoluntate Dei qui talem fecit eam, uſq; ad illam qualitatē ſubtiliſsimi & puriſsimi ac ſplendidiſsimi corporis poſſe à creatore perduci, prout rerum ſtatus uocauerit, & meritum rationabilis naturæ popoſcerit. Denique cum uarietate & diuerſitate mūdus indiguit, per diuerſas rerum facies ſpeciesq́; omni famulatu præbuit ſe materia conditori, utpote domino & creatori ſuo, quo diuerſas cœleſtium terrenorūq́; ex eo duceret formas. Cum uero res ad illud cœperint feſtinare ut ſint omnes unum, ſicut eſt pater cum filio unum, cōſequenter intelligi datur, quod ubi omnes unum ſunt, iam diuerſitas non erit. Propterea etiā nouiſsimus inimicus, id eſt diabolus qui mors appellatur, deſtrui dicitur, ut neq; ultra triſte ſit aliquid ubi mors nō eſt, neq; aduerſum ſit ubi nō eſt inimicus. Caue Deſtrui ſane nouiſsimus inimicus ita intelligendus eſt, nō ut ſubſtantia eius quæ à deo facta eſt pereat, ſed ut propoſitum & uolūtas ini-

mica, quæ nõ à deo ſed ab ipſo proceſsit, intereat. Deſtruet̃ ergo non ut non ſit, ſed ut inimicus non ſit & mors. Nihil enim omnipotenti impoſsibile eſt, nec inſanabile eſt aliquid factori ſuo: propterea enim fecit omnia ut eſſent: & quæ facta ſunt ut eſſent, nõ eſſe non poſſunt. Propterea mutationẽ quidem uarietatẽq; recipient, ita ut pro meritis, uel in meliori uel in deteriori habeãtur ſtatu. Subſtantialẽ uero interitũ ea quæ à deo facta ſunt ut eſſent & permanerẽt, recipere nõ poſſunt. Non eñ quæ opinione uulgi interire dicunt̃, cõtinuo etiam uel fidei uel ueritatis ratio ea interire cõſenſerit. Deniq; cato noſtra ab imperitis & infidelibus ita poſt mortẽ deperire exiſtimat̃, ut nihil prorſus reliquũ ſubſtantiæ ſuæ habere credat̃. Nos uero qui reſurrectionẽ eius credimus, immutationẽ eius tantum modo per mortẽ factam intelligimus, ſubſtantiã uero eius certũ eſt permanere, & uoluntate creatoris ſui certoq; tẽpore rurſus reparari ad uitã, atq; iterũ permutationẽ eius fieri, ut quæ primo fuit caro ex terra terrena, tum deinde diſſoluta per mortẽ, & iterum facta cinis ac terra, quoniã terra es inquit & in terram ibis, rurſum reſuſcitet̃ è terra: et poſt hoc iam uelut meritum inhabitantis animæ popoſcerit, in gloria corporis proficiet ſpiritalis.

Circuli Platonici

In hunc ergo ſtatum omnem hanc noſtrã ſubſtantiã corporalem putandũ eſt producendam tunc cũ omnia teſtituentur ut unum ſint, et cum deus fuerit omnia in omnibus. Quod tamen nõ ad ſubitum fieri, ſed paulatim & per partes intelligẽdum eſt, infinitis & immenſis labentibus ſeculis, cũ ſenſim & per ſingulos emendatio fuerit & correctio proſecuta, præcurrẽtibus alijs & uelociori curſu ad ſumma tendentibus, alijs uero proximo ſpatio inſequentibus, tum deinde alijs longe poſterius: & ſic per multos & innumeros ordines proficientiũ ac Deo ſe ex inimicis recõciliantium peruenitur ad nouiſsimũ inimicum qui dicitur mors, ut etiam ipſe deſtruatur ne ultra ſit inimicus. Cũ ergo reſtitutæ fuerint omnes rationabiles animæ in huiuſcemodi ſtatum, tũc natura etiã huius corporis in gloriam perducet̃. Sicut enim de rationabilibus uidemus naturis, non alias eſſe quæ pro peccatis in indignitate uixerint, & alias quæ pro meritis ad beatitudinẽ inuitatæ ſint, ſed has eaſdem quæ ante fuerãt peccatrices, cõuerſas poſtmodũ & deo recõciliatas uidemus ad beatitudinem reuocari: Ita etiam de natura corporis ſentiendũ eſt, quod nõ aliud corpus eſt quo nunc in ignobilitate & in corruptione & infirmitate utimur, & aliud erit illud quo in incorruptione, & in uirtute, & in gloria utemur: ſed hoc idem abiectis infirmitatibus in quibus nunc eſt, in gloriã tranſmutabitur ſpiritale effectum, ut quod fuit indignitatis uas, hoc ipſum expurgatũ fiat uas honoris, & beatitudinis habitaculum, In quo ſtatu etiam permanere ſemper & immutabiliter creatoris uoluntate eſt credendũ, fidem rei faciente ſententia Apoſtoli dicentis, Domum habemus non manu factam in cœlis.

Non enim ſecundum Græcorum philoſophos præter hoc corpus quod ex quatuor elementis eſt, aliud quintum corpus quod per omnia aliud ſit & diuerſum ab hoc noſtro corpore, fides neceſſario recipit: quoniam neq; ex ſcripturis ſanctis uel ſuſpitionẽ aliquã proferre de his poteſt, neq; ipſa rerum cõſequentia hæc recipi patitur, maxime cum manifeſte definiat ſanctus Apoſtolus, quia non noua aliqua corpora reſurgentibus à mortuis dentur, ſed hæc ipſa quæ uiuentes habuerant, ex deterioribus in melius trãsformata recipiant. Ait enim: Seminatur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale: ſeminatur in corruptione, reſurget in incorruptione: ſeminatur in infirmitate, reſurget in uirtute: ſeminatur in ignobilitate, reſurget in gloria. Sicut ergo profectus eſt homini quidem, ut cum ſit prius animalis homo, nec intelligat quæ ſunt ſpiritus Dei, ueniat in hoc per eruditionem ut efficiatur ſpiritalis, & dijudicet omnia, ipſe uero à nemine dijudicetur: ita etiam de corporis ſtatu ſentiendum eſt, quod ipſum idem corpus quod nunc pro myſterio animæ nũcupatum eſt animale, per profectum quendam cum anima deo unus cum eo ſpiritus fuerit effecta, iam tunc corpus quaſi ſpiritui miniſtrans in ſtatum qualitatemq; proficiat ſpiritalem, maxime cum ſicut ſæpe oſtendimus, talis à cõditore facta ſit natura corporea, ut in quamcũq; uoluerit, uel res popoſcerit qualitatem, facile ſubſequatur. Omnis igitur hæc ratio hoc cõtinet, quod duas generales naturas cõdiderit deus: naturã uiſibilem, id eſt corporeã: & naturam inuiſibilẽ, quæ eſt incorporea. Iſtæ uero duæ naturæ diuerſas ſui recipiunt permutationes. Illa quidẽ inuiſibilis quæ rationabilis eſt, animo propoſitoq; mutat̃ pro eo quod arbitrij ſui libertate donata eſt, & per hoc aliquãdo in bonis, aliquãdo in contrarijs inuenit̃. Hęc uero natura corporea ſubſtantialẽ recipit permutationẽ: unde

et ad omne quod moliri, uel fabricare, uel retractare uoluerit artifex omniũ deus, materię huius habet in omnibus famulatũ, ut in quaſcunq; uult formas, uel ſpecies prout rerũ merita depoſcũt, naturam corpoream tranſmutet & transferat. Quod euidẽter propheta deſignans ait. Deus qui facit omnia, & tranſmutat. Iam ſane illud quærendum eſt, ſi tunc cum erit deus omnia in omnibus, in cõſummatione omniũ uniuerſa corporis natura una ſpecie cõſtabit, & omnis qualitas corporis illa ſola erit quæ in illa inenarrabili gloria fulgebit, quæ ſpiritalis corporis futura ſentienda eſt. Si enim recte accepimus, id in initio libri ſui Moyſes ſcribit dicens. In principio fecit deus cœlũ & terram. Hoc enim principiũ totius creaturæ, ad hoc principiũ finem omnium cõſummationemq; cõuenit reuocare: id eſt ut illud cœlũ, & illa terra, habitatio & requies ſit piorũ: ita ut prius terræ illius ſancti quiq; & manſueti hæreditatẽ capiant, quandoquidẽ hoc etiam lex & prophetæ, & euãgelium docent. In qua terra puto eſſe ueras illas & uiuas formas illius obſeruãtiæ quã Moyſes per legis umbrã tradebat. De quibus dictum eſt, quia exemplari & umbræ deſeruiunt cœleſtium: his ſcilicet, qui ſeruiebant in lege. Sed ad ipſum Moyſen dictum eſt: Vide ut facias ſecundum formam & ſimilitudinem quæ tibi oſtenſa eſt in monte. Vnde mihi uidetur quod ſicut in hac terra lex pædagogus quidam fuit eorum qui ad Chriſtum ab ipſo perduci debetẽt, eruditi ab ea & inſtituti ut facilius poſſent poſt inſtitutionem legis perfectiora quæq; inſtituta Chriſti ſuſcipere: ita etiam alia terra ſanctos quoſq; ſuſcipiens ueræ & æternæ legis inſtitutionibus eos prius imbuat & informet, quo facilius etiam illis cœli perfectis, & quibus addi iam nihil poteſt inſtitutis, potiantur: in quo erit illud quod æternum dicitur euangelium & teſtamentum ſemper nouum quod nunquã ueteraſcet.

Hoc itaq; modo in conſummatione ac reſtitutione omnium fieri putandũ eſt, ut paulatim proficientes, & aſcendentes modo & ordine perueniant primo ad terram illam, & eruditionẽ quę in ea eſt, in qua ad meliora, et illa quibus iam addi nihil poteſt inſtituta pręparentur. Poſt actores enim & procuratores Chriſtus Dominus qui eſt rex omnium regnum ipſe ſuſcipiet: id eſt poſt eruditiones ſanctarũ uirtutum eos qui eũ capere poſſunt ſecundum quod ſapientia eſt, ipſe inſtruet, regnans in eis tamdiu uſq; quo eos etiam patri ſubijciat qui ſibi ſubdidit omnia, id eſt ut cum capaces dei effecti fuerint, ſit eis deus omnia in omnibus. Tunc cõſequenter etiam natura corporea illum ſummũ, & cui addi iam nihil poſſit, recipiet ſtatum. Hactenus nobis etiam corporeæ naturæ uel ſpiritalis corporis ratione diſcuſſa, arbitrio legentis relinquimus, ex utroq; quod melius iudicauerit eligendum. Nos uero in his finem libri Tertij faciamus.

LIBER QVARTVS

Quod ſcripturæ diuinitus inſpiratæ ſint. Cap. I

VErum quoniã de tantis & talibus rebus differentibus non ſufficit humanis ſenſibus, & cõmuni intellectui ſummam rei cõmittere, & (ut ita dixerim) uiſibiliter de inuiſibilibus pronunciare, aſſumẽda nobis ſunt ad probationẽ horum quæ dicimus, etiam diuinarum ſcripturarum teſtimonia. Quæ teſtimonia ut certã & indubitatam fidem pręſtent, ſiue in his quæ dicenda nobis, ſiue quæ iam dicta ſunt, neceſſarium uidetur oſtendere quod ipſæ diuinæ ſcripturæ ſint Dei ſpiritu inſpiratæ. Igitur quàm poterimus breuiter etiam de hoc aſsignabimus ex ipſis diuinis ſcripturis, quæ nos competenter mouerint, proferentes aliqua de Moyſe primo legislatore gentis Hebrææ, & aliqua ex uerbis Ieſu Chriſti auctoris & principis Chriſtianorum religionis & dogmatis. Cum permulti legislatores extiterint apud Græcos & Barbaros, inuenti quoq; ſint doctores uel philoſophi ueritatem ſe pollicentes aſſerere, nullum meminimus legislatorem affectum quendam & ſtudium etiam exterarum gentium animis inijcere potuiſſe, ut leges ſuas uel ſuſciperent libenter, uel etiam omni animi intentione defenderent. Nemo ergo eam quæ ſibi uiſa eſt ueritatẽ non ſolum pluribus alijs exteris nationibus, ſed ne uni quidem genti inſinuare ita atque inoleſcere potuit, ut ad omnes eius ſcientia uel credulitas perueniret. Et quidem dubitari nõ poteſt, ꝙ legislatores optauerint obſeruari ab omnibus ſi fieri poſſet hominibus leges ſuas,

& magiſtri omnibus innoteſcere ſuper eam quæ ſibi uiſa fuerat ueritatē. Sed ſciētes quia id omnino non poſſent, ut uirtus in eis aliqua tanta ſubſiſteret quæ etiā cæteras nationes ad legum ſuarum uel aſſertionum obſeruantiam prouocaret, nec conari quidem hoc aut incipere omnino auſi ſunt, ne impudentes eos etiam hoc inefficax et inexplebile notaret inceptum. At uero in omni orbe terrarum, in omni Græcia, atq; uniuerſis cæteris nationibus innumeri ſunt & immenſi, qui relictis patrijs legibus, & his quos putabant Deos, ad obſeruantiā Moyſeæ legis & diſciplinarū ſe Chriſti cultumq; tradiderunt, & hoc nō ſine ingenti odio aduerſum ſe cōmoto eorum qui ſimulacra uenerabant, ita ut ab his frequenter & cruciatibus affligerentur, nonnunquā etiam agerentur in mortē: amplectuntur tamen, & cū omni affectu cuſtodiunt doctrinæ Chriſti ſermonem. Et eſt uidere quomodo breui tēpore ipſa religio creuit pœnis multorum mortibusq; proficiens, ſed & bonorum direptionibus, atq; ab his omni genere ſuppliciorū tolerato: & eo maxime mirū eſt, quod ne doctores quidem ipſi uel ſatis idonei ſunt, uel ſatis plures: prædicatur tamen ſermo iſte in toto orbe terrarum, ita ut Græci ac Barbari, ſapientes & inſipientes religionem Chriſtianæ doctrinæ ſuſcipiant. Ex quo dubium non eſt hoc humanis uiribus aut opibus non agi, ut cū omni credulitate & poteſtate ſermo Chriſti Ieſu apud omniū mentes atq; animos conualeſcat. Nam & prædicta ab eo hæc ipſa, & diuinis ab eo reſponſis confirmata, manifeſtū eſt cum dicit, quia apud pręſides & iudices ducemini propter me in teſtimoniū ipſis & gentibus. Et rurſum. Prædicabitur hoc euangeliū in omnibus gētibus. Et iterum. Multi mihi dicent in illo die: Domine, domine, nonne in nomine tuo manducauimus & bibimus? & in tuo nomine dæmonia eiecimus? & dicam eis: Diſcedite à me operarij iniquitatis, nunquam cognoui uos. Quæ ſi ita quidē dicta ab eo fuiſſent, nec tamen ad fidem ea quæ dicta ſunt perueniſſent, fortaſſe minus eſſe uiderent, nec habere aliquid auctoritatis. Nunc uero cum in effectū ea quę fuerāt ab eo dicta perueniant, cū tanta autē poteſtate atq; auctoritate prædicta ſint, manifeſtiſsime declarāt uera eſſe, quia homo factus ſalutaria præcepta hominibus tradidit. Quid uero inde dicendū eſt quod prophetæ de ipſo ante prædixerant, nō ceſſaturos principes ex Iuda, neq; duces de femoribus eius uſq;quo ueniat ille cui repoſitum eſt, regnum ſcilicet, & uſq;quo ueniat expectatio gentium. Manifeſtiſsime enim ex ipſa hiſtoria apparet ex his quæ hodie peruidentur, quia ex temporibus Chriſti ultra reges apud Iudæos non extiterunt. Sed & illæ omnes ambitiones Iudaicæ in quibus ſe iactabāt quamplurimi, & in quibus exultabant, uel de templi decore, uel de altaris inſignibus, atq; omnibus illis ſacerdotalibus infulis, indumentisq; pōtificum, ſimul deſtructa ſunt. Completa eſt enim prophetia quæ dixerat. Per dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine rege, ſine principe, non erit hoſtia, nec altare, nec ſacerdotium, nec reſponſa. His ergo teſtimonijs utimur aduerſus eos qui uidentur aſſerere de his quæ in Geneſi ab Iacob dicta ſunt, quod de Iuda dicta ſint: & dicūt permanere adhuc principem ex genere Iudæ, iſtum uidelicet qui eſt gentis eorum princeps quē nominant Patriarcham, nec deficere poſſe de ſemine eius qui permaneat uſq; ad aduentū eius Chriſti quem ſibiipſi deſcribunt. Sed ſi uerū eſt quod ait propheta, quia dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine rege, ſine principe, nec erit hoſtia, nec altare, nec ſacerdotiū: & utique ex quo ſubuerſum eſt templū, nec hoſtiæ offerūtur, nec altare inuenitur, nec ſacerdotiū: conſtat & certiſsimū eſt defeciſſe principes ex Iuda, ſicut ſcriptū eſt, & ducem ex femoribus eius uſq;quo ueniet ille cui repoſitum eſt. Conſtat ergo quia uenit ille cui repoſitum eſt, in quo expectatio gentium eſt. Quod manifeſte uidetur impletū de multitudine eorum qui per Chriſtū deo ex diuerſis gentibus crediderunt. Sed & in Deuteronomij Cantico per prophetiam deſignatur, pro peccatis prioris populi futura eſſe inſenſatæ gentis electio, non alia utiq; ꝙ hæc quæ per Chriſtum facta eſt. ſic enim ait: Exacerbauerunt me in ſimulacris ſuis, & ego in zelo cōcitabo eos, in gente inſipiēte irritabo eos. Eſt ergo ſatis euidenter agnoſcere, quemadmodum Hebræi qui Deum exacerbare dicūtur in his qui nō ſunt dij, & irritaſſe eum in ſimulachris ſuis, irritati ſint & ipſi zelotypia per gentem inſipientē, quam deus elegit per aduentū Ieſu Chriſti et diſcipulos eius. Sic enim dicit Apoſtolus: Videte enim uocationem ueſtram fratres, quoniam nō multi ſapientes inter uos ſecundum carnem, nō multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta mundi ſunt elegit deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ erāt prius, deſtrueret. Non ergo glorietur

carnalis Iſrael; ita nãq; ab Apoſtolo uocatur: non inquã glorietur caro in conſpectu Dei. Sed & de his quæ in Pſalmis prophetantur, quid dicendum eſt? In eo maxime qui ſcribitur Canticum pro dilecto, ubi refertur quia lingua eius calamus ſcribæ uelociter ſcribentis, decorus ſuper filios hominum, quoniam effuſa eſt gratia in labijs eius. Indiciũ autem effuſæ gratiæ in labijs eius hoc eſt, quod breui tẽpore tranſacto: anno eñ & aliquot menſibus docuit: uniuerſus tamen orbis, doctrina & fide pietatis eius impletus eſt. Orta eſt ergo in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis permanens uſq; ad finem, qui finis ablatio lunæ appellatus eſt. Et dominabitur à mari uſq; ad mare, & à flumine uſq; ad fines terræ. Datum eſt autem & ſignũ domui Dauid: Virgo enim in utero concepit, & peperit Emmanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum deus. Scitote gentes & uincimini. uicti enim ſumus & ſuperati qui ex gentibus ſumus, & uelut exuuiæ quædam uictoriæ eius exiſtimus, qui eius gratiæ colla noſtra ſubiecimus.

Sed & locus natiuitatis eius prędictus eſt in Michęa propheta dicente, Et tu Bethleem Iuda nequaquam minima es in ducibus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populum meum Iſrael. Sed & ſeptimanæ annorum impletæ ſunt uſq; ad ducem Chriſtum quas prædixerat Daniel propheta. Adeſt nihilominus & is qui in Iob dictus eſt beluam ingentem conſumpturus, qui & dedit poteſtatẽ familiaribus diſcipulis ſuis calcare ſuper ſerpentes, et ſcorpiones, & ſupra omnẽ uirtutem inimici nihil ab eo nocendis. Sed & ſi quis conſideret apoſtolorũ Chriſti per ſingula loca diſcurſus; in quibus ab eo miſſi euangelium prædicarunt, inueniet quæ & quot auſi ſunt aggredi quæ ſupra hominem ſunt: & quod explere potuerũt, ex deo eſt. Si cõſideremus quomodo homines nouam doctrinam ab eis audientes inferri, ſuſcipere eos potuerunt, uel potius quod ſæpe eis uolentes inferre perniciem diuina quidem quæ eis aderat uirtute repreſſi ſunt, inueniemus nihil in hac cauſa humanis uiribus, ſed totum diuina uirtute ac prouidentia procuratum, euidẽtibus proculdubio ſignis & uirtutibus teſtimoniũ reddentibus uerbo & doctrinæ eorum.

His autẽ breuiter demonſtratis, id eſt de deitate Ieſu Chriſti & de omnibus his quæ de ipſo prophetata fuerant expletis, ſimul illud etiam arbitror approbatũ, quod & ſcripturæ ipſæ quæ de eo prophetauerat, diuinitus inſpiratæ ſint, quæ uel de aduentu eius, uel de poteſtate doctrinę, uel de omni gentium aſſumptione prædixerãt. Quibus etiã illud addendũ eſt, quod ſiue prophetarum uaticinia, ſiue Moyſi lex diuina etiã & diuinitus inſpirata ex eo maxime illuminata eſt, & probata, ex quo in hunc mundum Chriſtus aduenit. Ante enim q̃ complerentur ea quæ ab illis fuerant prædicta, quamuis uera eſſent, & à deo inſpirata, tamen oſtendi uera eſſe non poterant pro eo quod nondum probarentur impleta. Aduentus uero Chriſti uera eſſe & diuinitus inſpirata quæ dixerant declarauit, cum utiq; prius haberetur incertum ſi eorum quæ prædicta fuerant exitus eſſet implendus. Sed & ſi qui eum omni ſtudio & reuerentia qua dignum eſt prophetica dicta conſideret, in eo ipſo dum legit, & diligentius intuetur, certum eſt quod aliquo diuiniore ſpiramine mẽtem ſenſumq; pulſatus agnoſcet non humanitus eſſe prolatos eos quos legit, ſed dei eſſe ſermones: & ex ſemetipſo ſentiet nõ humana arte, nec mortali eloquio, ſed diuino (ut ita dixerim) cothurno libros eſſe cõſcriptos. Legem ergo Moyſis ſplendor aduẽtus Chriſti per fulgorem illuminans, id quod ſuperpoſitum erat literæ eius uelamen abſtraxit, & omnia quę coopertura uerbi bona tegebantur, uniuerſis in ſe credentibus reſerauit.

Verũ ſatis operoſa res eſt enumerare ſingula quę à prophetis olim prædicta ſunt, qualiter & quando cõpleta ſint, ut ex his uideamur eos qui dubitant cõfirmare: cũ poſſibile ſit unicuiq; uolẽti de his diligẽtius noſcere, ex ipſis libris ueritatis probamenta abũdantius cõgregare. Si uero his qui minus in diuinis eruditi diſciplinis, nõ ſtatim in prima fronte literæ ſenſus qui ſupra hominẽ eſt uidetur occurrere, nihil mirũ eſt, quod quæ diuina ſunt ad homines paulo latentius deferunt, & eo magis latent, quo quis uel incredulus, uel indignus. Nam cum certũ ſit omnia quæ in mundo ſunt, uel geruntur, dei prouidentia diſpẽſari, quędã quidem ſatis euidenter apparẽt quod prouidentiæ gubernatione digeſta ſint; alia uero tam occulte tamq; incõprehenſibiliter occultantur, ut penitus in his lateat diuinæ ratio prouidentiæ, ita ut interdũ à nõnullis nec crederentur quidem ad prouidentiã pertinere, quoniã ratio ab eis latet per quã ineffabili quadã arte opera diuinæ prouidentiæ diſpenſentur. Quæ tamen ratio non æqualiter omnibus occultata eſt. Nam & inter ipſos homines ab alio minus, ab alio amplius conſi-

deratur. Plus uero ab omni homine qui in terris eſt, quiſquis ille eſt cœli habitator agno-
ſcit. Et aliter claret corporum ratio, aliter arborum, aliter animaliū: aliter uero regitur ani-
morū et diuerſarū rationabiliū mentium motus, qualiter per diuinam prouidentiā diſpen
ſentur: plus quidē homines, non parū etiam (ut ego arbitror) angelos latet. Sed ſicut non
idcirco refellit diuina prouidētia ab his maxime qui eā eſſe certi ſunt, quia opera eius uel
diſpēſationes humanis ingenijs cōprehendere non poſſunt: ita ne ſcripturę quidē ſanctę
diuina eſſe inſpiratio, quæ per corpus eius extendit, propterea non putabitur quod infir-
mitas intelligētiæ noſtræ nō ualet per ſingula uerba occultas et latētes inueſtigare ſenten
tias, dum in uilioribus & incōptis uerborū uaſculis diuinæ ſapientię theſaurus abſcondit,
ſicut & Apoſtolus deſignat dicens, Habemus theſaurū hunc in uaſis fictilibus: ut eo ma-
gis diuinæ potentiæ uirtus effulgeat, dum nullus humanæ intelligentiæ fucus in dogma-
tum ueritate miſcetur. Si enim uel arte Rhetorica, uel philoſophica calliditate con
ſcripti libri noſtri ad credendū illicerēt homines, ſine dubio fides noſtra putaretur in uer-
borum arte conſiſtere atq; in ſapientia humana, & non in uirtute dei. Nunc uero omni-
bus notum eſt, quod prædicationis huius uerbum ita à quamplurimis in omni pene orbe
ſuſceptum eſt, ut nō in ſuaſorijs humanæ ſapientiæ uerbis, ſed in oſtentatione ſpiritus &
uirtutis etiam intelligerent quæ credebant. Propter quod cœleſti uirtute, immo etiā plus
q̃ cœleſti ad finem credulitatemq; putēt ſe perduci, pro eo ſcilicet ut ſolum omniū crea-
torem deum noſtrū colamus. Tentemus & nos niti magnopere, quo derelinquentes ini
tiorū Chriſti ſermonem quæ ſunt prima initia ſapientiæ, ad perfectionē feramur, ut illa ſa
pientia quæ perfectis traditur, etiam nobis tradatur. Ita nanq; pollicetur ille cui commiſſa
eſt huius ſapientiæ prædicatio dicens: Sapientiā autē loquimur inter perfectos, ſapiētiam
autem non huius mundi, neq; principū huius mundi qui diſſoluunt. Ex quo oſtēdit quia
nihil commune habeat hæc noſtra ſapientia, quantum ad ſermonis decorē pertinet, cum
huius mūdi ſapientia. Hęc igitur ſapiētia clarius & perfectius deſcribit in cordibus noſtris
ſi nobis patefacta fuerit ſecundū reuelationē myſterij quod tēporibus æternis abſcondi-
tum eſt, nūc autem manifeſtum eſt per ſcripturas propheticas, & per aduentū domini &
Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti: cui eſt gloria in æterna ſecula. Amen.

Quod multi ſpiritaliter non intelligentes ſcripturas, & male intelli- gentes, in hæreſes declinarunt. Cap. II

HIs igitur breuiter aſſignatis de eo quod per ſpiritū ſanctum ſcripturæ diuinæ
inſpiratæ ſunt, neceſſarium uidetur etiam illud explicare, quo pacto non re-
cte quidam legentes erroribus ſe quāplurimis tradiderunt, pro eo quod qua
uia ad intelligentiam diuinarum literarum debet incedi, à quāplurimis igno
retur. Deniq; Iudæi per duritiā cordis ſui, & dum ſibimetipſis uolunt uide-
ri ſapientes, domino & Saluatori noſtro non crediderunt, ea quæ de ipſo prolata ſunt ſe-
cundum literam debere intelligi exiſtimantes: id eſt quod ſenſibiliter ac uiſibiliter debue
rit prædicare captiuis remiſſionem, & quod debuit prius ædificare ciuitatem dei, ſimul &
exterminare currus Effraim, & equum de Hieruſalem. ſed & butyrum & mel manduca
re, ut priuſquā cognoſceret proferre malum, eligeret bonum. Sed & lupum animal iſtud
quadrupes exiſtimāt prophetatum quia debet in aduentu Chriſti paſci cum agnis, & par
dus requieſcere cum hœdis, uitulus autem & taurus ſimul cum leonibus paſci, & à par-
uulo puero duci ad paſcua, bouē uero & urſum ſimul in paſtibus recubare, eorūq; fœtus
pariter enutriri, leones quoq; una cū bobus aſtare præſepibus & ueſci paleis. Horum igi-
tur omnium quæ de eo prophetata ſunt nihil geſtum eſſe ſecundum hiſtoriam peruiden
tes, in quibus præcipue ſigna aduentus Chriſti obſeruanda eſſe credebant, ſuſcipere prę-
ſentiam domini noſtri Ieſu Chriſti nolebāt: quinimo & uelut cōtrariam falſoq;, id eſt con
tra prophetiæ fidem, aſſumentē Chriſti nomen, cruci illum affixerunt. Tum uero
hæretici legētes quod ſcriptū eſt, Ignis accenſus eſt ex furore meo: & Ego dominus ze-
lans, & reddēs peccata patrū in filios in tertiā & quartā progeniem, qui unxi Saul in re-
gem: & Ego dominus qui facio pacem & creo mala: & iterum: Nō eſt malitia in ciuitate
quam dominus nō fecerit: & Deſcenderūt mala à domino ſuper portas Hieruſalē: & q
ſpiritus malignus à deo ſuffocabat Saul, & multa alia his ſimilia quæ ſcripta ſunt legētes,
dicere

dicere quidem eas non eſſe Dei ſcripturas non auſi ſunt aſſerere, ſed eas conditoris Dei illius quem Iudæi colebant, putarunt, quem iuſtum tantūmodo, non etiam bonū credi debere exiſtimauerunt: Saluatorē uero aduenîſſe, ut perfectiorē nobis annunciaret Deum, quem negāt eſſe conditorem mundi, diuerſis etiam de hoc ipſo opinionibus diſsidentes: quoniāquidem ſemel recedētes à fide creatoris Dei, qui eſt omniū Deus, figmentis ſe uanis ac fabulis tradiderunt, cōmentantes quędam, & dicentes alia eſſe uiſibilia & ab alio facta, alia uero quædā inuiſibilia & ab alio condita, prout eis animæ ſuæ phantaſia uanitasq́ ſuggeſſerit. Sed & nonnulli ex ſimplicioribus quibuſq́ eorū qui intra eccleſię fidem continerí uidentur, maiorem quidē creatore nullum opinanť, rectam in hoc tenētes ſanamq́ ſententiā: uerum talia de eo ſentiūt, quæ nec de aliquo iniuſtiſsimo & immitiſſimo homine ſentienda ſunt. Horum autem omnium falſæ intelligentiæ cauſa his quibus ſuprà diximus, non alia extitit, niſi quod ſancta ſcriptura ab his non ſecundū ſpiritalem ſenſum, ſed ſecundū literæ ſonum intelligitur. Propter quod conabimur pro mediocritate ſenſus noſtri his qui credunt ſcripturas non humana uerba aliqua eſſe compoſita, ſed ſancti ſpiritus inſpiratione cōſcripta, & uoluntate Dei patris per unigenitū filium ſuū Ieſum Chriſtum nobis quoq́ eſſe tradita & cōmiſſa, quæ nobis uidentur recta uia intelligētiæ, obſeruantibus demonſtrare illam regulā & diſciplinam quam ab Ieſu Chriſto traditā ſibi apoſtoli, per ſucceſsionē poſteris quoq́ ſuis ſanctam eccleſiā docentibus, tradiderunt. Et quidem quod diſpenſationes quædam myſticæ indicenť per ſcripturas, omnes (ut arbitror) etiam ſimpliciores quiq́ confitenť. Quæ tamen iſtæ, uel cuiuſmodi ſint, ſi quis rectę mentis eſt, nec iactantiæ uitio fatigať, religioſius ſe fatebitur ignorare. Nam ſi quis (uerbi gratia) proponat nobis de filiabus Lot, quod patri contra fas uidentur admixtæ, uel de duabus uxoribus Abrahā, ſiue de duabus ſororibus quę nuptæ ſunt Iacob, ſiue de duabus ancillis numeroſitatē ei augentibus filiorum, quid aliud reſpōderi poteſt q̄ etiam hæc ſacramenta quædā & formas ſpiritaliū rerum, à nobis tamen ignorari cuiuſmodi ſint? Sed & conſtructionē tabernaculi cū legimus, certū quidē habemus, quod hæc quę ſcripta ſunt, figuræ occultarū quarundam rerum ſunt: aptare ea tamen ſuis modis, & per ſingula aperire atq́ diſſerere, perdifficile, nō dicam impoſsibile, puto. Eſſe tamen (ut dixi) deſcriptionem illam plenam myſteriorum, etiam cōmunem non refugit intellectum. Sed & omnis illa narratio quæ uel de nuptijs, uel filijs procreatis uidetur eſſe conſcripta, uel de diuerſis prælijs, uel de quibuslibet alijs hiſtorijs, quid aliud q̄ formæ ac figuræ credēdæ latentium ſacrarumq́ rerum? Verum pro eo quod parum ſtudij ad exercendū ingenium homines adhibent, uel quod antequam diſcant, ſcire ſe putant, inde fit ut nunquam ſcire incipiāt: aut ſi certe nec ſtudiū defuerit, nec magiſter, ſi tāquam diuina quæranť, id eſt religioſe & pie, & quæ Deo reuelante à quāplurimis ſperentur aperiri, quoniā quidem humanis ſenſibus ualde & difficilia & obſcura ſunt, tamen demum fortaſſis qui ita quęſierit quæ inuenire fas eſt, inueniet. Sed ne fortaſsis tantūmodo in propheticis hæc difficultas putetur ineſſe ſermonibus: quandoquidē certum eſt quod omnes cernunt ſtylum propheticū figuris & ænigmatibus confertū: quid cum ad Euangelia uenimus? Nunquid ibi etiā ſenſus interior, utpote ſenſus diuinus, latet? Qui per illam tantummodo gratiam reuelatur, quam acceperat ille qui dicebat, Nos autem ſenſum Chriſti habemus, ut ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur, nō in doctis humanæ ſapiētiæ uerbis, ſed in doctrina ſpiritus. Iam uero illa quæ Ioanni reuelata ſunt, ſi quis legat, quomodo nō obſtupeſcet tantam ineſſe occultationē ineffabilium ſacramentorū? In quibus manifeſte ab his etiam qui intelligere nō poſſunt quid in his lateat, intelligitur tamen quod lateat quid. At uero epiſtolæ apoſtolorū quæ uidentur aliquibus eſſe planiores, nónne tam profundis repletæ ſunt ſenſibus, ut per eas his qui poſſunt intelligere diuinæ ſapientiæ ſenſum, quaſi per breue quoddā receptaculū immenſæ lucis claritas uideať infundi? Vnde quoniā hæc ita ſe habent, & multi ſunt qui in hac uita errant, non arbitror eſſe ſine periculo facile pronunciare, quenquā noſſe uel intelligere ea, quæ ut aperiri poſſint ſcientiæ claui opus eſt: quam clauē dicebat Saluator eſſe apud legiſperitos. In hoc loco licet per exceſſum quondam, inquirendū ab his tamē puto, qui dicunt q ante aduentū Saluatoris nō erat ueritas apud eos qui in lege uerſabanť, quomodo à dn̄o noſtro Ieſu Chriſto dicatur, quia clauea ſcientiæ apud illos ſint qui libros prophetarū & legis habebāt in manibus. Ita enim dixit:

Væ uobis legis doctoribus, qui tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & uolentes intrare prohibuiſtis. Verum (ut dicere cœperamus) uiam quæ nobis uidetur recta eſſe ad intelligendas ſcripturas, & ſenſum earum requirendũ, huiuſmodi arbitramur, ſicut ab ipſa nihilominus ſcriptura qualiter de ea ſentiri deceat, docemur. Apud Salomonem inuenimus in Prouerbijs tale aliquid de diuinæ ſcripturæ obſeruãtia præcipi. Et tu, inquit, deſcribe tibi hæc tripliciter in conſilio & ſcientia, & ut reſpondeas uerba ueritatis his qui propoſuerunt tibi. Tripliciter ergo deſcribere oportet unũquenq; intelligentiã diuinarũ literarum, id eſt ut ſimpliciores quiq; ædificent̃ ab ipſo (ut ita dixerim) corpore ſcripturarum. ſic enim appellamus cõmunem iſtum, & hiſtorialem intellectũ. Si qui uero aliquantum iam proficere cœperunt, & poſſunt amplius aliquid intueri, ab ipſa ſcripturæ anima ædificentur. Qui uero perfecti ſunt, & ſimiles his de quibus Apoſtolus dicit, Sapientiam autem loquimur inter perfectos, ſapientiã autem non huius mundi, neq; principũ huius ſeculi qui diſſoluunt̃: ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio abſconditã, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloria noſtra: hi tales ab ipſa ſpiritali lege quæ umbram habet futurorum bonorũ, tanquam à ſpiritu ædificantur. Sicut ergo homo conſtare dicitur ex corpore, & anima, & ſpiritu, ita etiam ſancta ſcriptura quæ ad hominũ ſalutem diuina largitione conceſſa eſt. Quod nos etiam in libello Paſtoris, qui à nonnullis contemni uidetur, deſignatũ uidemus, cum iubetur Hermes duos libellos ſcribere, & poſtea denunciare presbyteris eccleſię quæ à ſpiritu didicit. Quod his uerbis ſcriptũ eſt. Et ſcribes, inquit, duos libellos, & dabis unum Clementi, & unũ Graptę. Et Grapte quidem cõmoneat uiduas & orphanos, Clemẽs uero mittat per omnes ciuitates quæ foris ſunt, tu uero annunciabis presbyteris eccleſiæ. Eſt ergo Grapte quæ orphanos & uiduas uidetur cõmonere, purus ipſius literę intellectus: per quem cõmonentur animæ pueriles quæ nondũ Deum patrem habere meruerunt, & propterea orphanæ appellant̃. Sed uiduæ ſunt quæ ab illo quidem iniquo uiro cui cõtra legem iunctæ fuerant, receſſerunt, uiduæ uero permanent ex eo quod nondũ profecerunt in hoc, ut cœleſti ſponſo iungerentur. Clemens uero his qui iam recedunt à litera in eas quæ foris ſunt, ciuitates mittere iubetur quę dicta ſunt, uelut ſi diceret ad eas animas quæ per hoc ædificatæ extra corporis curam, & extra deſideria carnalia eſſe cœperunt. Ipſe uero qui à ſpiritu ſancto didicerat, non per literas, neq; per libellum, ſed uiuenti uoce iubetur annunciare presbyteris eccleſiæ Chriſti, id eſt qui maturum prudentiæ ſenſum pro capacitate doctrinæ ſpiritalis gerunt. Illud ſanè non ignorandum, eſſe quædã in ſcripturis in quibus hoc quod diximus corpus, id eſt conuenientia hiſtorialis intelligentiæ non ſemper inuenitur, ſicut in conſequentibus demõſtrabimus: & eſt ubi ea quam diximus anima, uel ſpiritus, ſolũmodo intelligenda ſunt. Quod etiam in Euangelijs deſignari puto, cum dicuntur pro purificatione Iudæorũ ſex hydrię poſitæ capientes metretas binas, uel ternas. in quo, ut dixi, hoc uidet̃ ſermo Euangelicus indicare de his qui dicunt̃ in occulto ab Apoſtolo Iudæi, quod hi purificent̃ per uerbum ſcripturæ, capientes interdũ quidem duas metretas, id eſt animæ uel ſpiritus ſecundũ quod ſuprà diximus, intellectũ recipientes: interdum aũt tres, cum etiam corporalem intelligentiam quæ eſt hiſtoriæ, ſeruare lectio ad ædificationẽ poteſt. Sex uero hydriæ cõuenienter dictæ ſunt de his qui in mundo poſiti purificant̃. In ſex eñ diebus (qui perfectus eſt numerus) mundũ hunc & omnia quæ in eo ſunt legimus conſummata. Quanta igitur ſit utilitas in hoc primo quem diximus hiſtoriali intellectu, teſtimonio eſt omniũ credentium multitudo, quæ & ſatis fideliter & ſimpliciter credit, nec multa aſſertione indiget quod palã omnibus patet. Eius uero intelligẽtiæ quam uelut animã eſſe ſcripturæ ſuprà diximus, exempla nobis quãplurima dedit Apoſtolus Paulus, ſicut eſt in prima epiſtola ad Corinthios: Scriptũ eſt enim, non infrenabis bouem triturantẽ. Tunc deinde explanans qualiter præceptũ iſtud deberet intelligi, addit dicens: Nunquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos utiq; dicit? Propter nos eñ ſcriptũ eſt, quia debet qui arat in ſpe arare, & qui triturat in ſpe percipiẽdi. Sed & alia huiuſmodi quãplurima quæ hoc modo ſunt interpretata de lege, inſtructionem quãplurimã audientibus cõferunt. Spiritalis aũt explanatio eſt talis: ſi quis poteſt oſtẽdere quorũ cœleſtiũ exemplarib. & umbræ deſeruiũt hi qui ſecundũ carnem Iudæi ſunt, & quorũ futurorum umbrã lex habet, & quę huiuſmodi in ſcripturis ſanctis inueniunt̃: uel cum requirit̃ quæ ſit illa ſapientia in myſterio abſcondita quã præ

deſtinauit Deus ante ſecula in gloriã noſtram, quam nemo principũ huius ſeculi cogno-
uit: uel illud quod dicit ipſe Apoſtolus, cum exemplis quibuſdã utitur de Exodo, uel Nu
meris, & ait quia hęc in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem propter nos in quos
fines ſeculorũ deuenerunt: & occaſionem nobis præſtat intelligentiæ, ut poſſimus aduer
tere quorum figuræ erant iſta quæ illis accidebant, cum dixit, Bibebant de ſpiritali conſe
quente eos petra, petra autẽ erat Chriſtus. Sed & de tabernaculo in alia epiſtola meminit
illius dicti, quod Moyſi fuerat præceptum: Facies, inquit, ſecundũ formam quę tibi eſt in
monte oſtenſa. Ad Galatas uero ſcribens, & uerbis exprobrans quoſdã qui uidebantur ſi
bi legere legem, & nõ intelligere, pro eo quod allegoriã eſſe in his quæ ſcripta ſunt, igno
rabant, ita cum increpatione quadã ad eos dicit: Dicite uos mihi qui ſub lege uultis eſſe,
legem non audiſtis? Scriptũ eſt enim quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla
& unum de libera. Sed qui de ancilla natus eſt, ſecundũ carnem natus eſt: qui autem de li
bera, ſecundũ repromiſsionem, quæ ſunt allegorica: Hæc enim ſunt duo teſtamenta. In
quo & hoc quoq; conſiderandũ eſt, quod caute Apoſtolus dixerit, cum ait, Legem non
audiſtis? Audiſtis, hoc eſt intelligitis & cognoſcitis. Sed & in epiſtola ad Coloſſenſes bre
uiter ſenſum totius legis amplectens & cõſtringens: Nemo ergo, inquit, uos iudicet in e-
ſca, uel in potu, aut in ſolennibus diebus, uel neomenia, uel ſabbato, quę ſunt umbra futu
rorũ. Ad Hebræos quoq; ſcribens, & de his qui ex circũciſione ſunt, diſſerens, ait: Hi qui
exemplari & umbræ deſeruiunt cœleſtiũ. Sed fortaſſis per quinq; libros Moyſi hoc non
uidebitur dubitandũ ab his qui Apoſtoli ſcripta uelut diuinitus dicta ſuſcipiunt. De
reliqua uero hiſtoria ſi requirãt, etiã illa quæ ibi inſerũtur, in figura illis de quibus ſcribun-
tur, dicenda ſunt contigiſſe: obſeruauimus nos etiam hoc dictum eſſe in epiſtola ad Ro-
manos, ubi de Regnorum libro tertio ponit Apoſtolus exemplũ dicens: Reliqui mihi ſe
ptem millia uirorum qui non curuauerũt genua ante Baal. Quod Paulus accepit uelut fi
guraliter dictũ de his qui ſecundum electionẽ Iſraelitæ uocati ſunt, ut oſtenderet non ſo-
lum nunc in gentibus profuiſſe aduentũ Chriſti, ſed quãplurimos etiam Iſraelitici gene-
ris ad ſalutẽ uocatos. Quæ cum ita ſint, qualiter nobis de his ſingulis intelligenda ſit ſcri-
ptura diuina, uelut exempli & formæ gratia, quæ nobis occurrere poterunt, adumbrabi-
mus, illud primo repetentes & oſtendentes: quomodo ſpiritus ſanctus prouidentia & uo
luntate Dei per uirtutẽ unigeniti uerbi eius qui erat in principio apud Deum Deus, mi-
niſtros ueritatis prophetas & apoſtolos illuminabat ad cognoſcenda myſteria earũ rerum
uel cauſarum quæ inter homines, uel de hominibus geruntur. Homines autem nunc di-
co animas in corporibus poſitas, quæ illa myſteria cognita ſibi & reuelata per Chriſtũ ue
lut humana quædam geſta narrantes, uel legales quaſdã obſeruantias, præceptaq; traden
tes figuraliter deſcribebant: ut non qui uelit hæc uelut conculcanda ante pedes haberet
poſita, ſed qui ſe huiuſmodi ſtudijs cũ omni caſtimonia & ſobrietate, & uigilijs dediſſet,
ut per hoc forte in profundo latentem ſenſum ſpiritus Dei, & ſermonis uſitata narratio-
ne aliorũ proſpiciens contectũ, inueſtigare poſſet, atq; ita ſocius ſcientiæ ſpiritus, & diui-
ni conſilij particeps fieret: quia nec aliter poteſt anima ad ſcientiæ perfectionẽ uenire, ni-
ſi diuinæ ſapientiæ fuerit inſpirata ueritate. Igitur de Deo, id eſt de patre & filio & ſpi
ritu ſancto ab his uiris diuino ſpiritu repletis, principaliter deſignatur: tum uero de ſacra-
mentis filij Dei, quomodo uerbũ caro factum ſit, & qua de cauſa uſq; ad formã ſerui per-
cipiendam uenerit (ut diximus) repleti diuino ſpiritu protulerunt. Neceſſario etiã dein-
de creaturis rationabilibus, tam cœleſtibus q̃ terrenis beatioribus, cõſequẽs erat eas mor-
talium genus diuinis ſermonibus edocere: ſed & differentiã animarum, & unde iſtæ diffe
rentiæ ortæ ſint: tũ deinde quid ſit hic mundus, & quare factus: ſed & unde malitia tanta
ac talis eſt ſuper terras: quæ utrũ in terris ſit tantũmodo, an & in alijs aliquib. locis, ex diui
nis ſermonibus diſcere neceſſariũ fuit. Cũ ergo de his talibus, & horũ ſimilib. ſpiritui ſan-
cto eſſet intentio illuminare ſanctas animas quæ ſe myſterio dederãt ueritatis, ſecundo lo
co habet̃ ille proſpectus: ut ꝓpter eos qui uel nõ poſſent, uel nollent huic ſe labori atq; in
duſtrię tradere, quo hęc tãta ac talia doceri uel agnoſcere mererẽt̃ (ſicut ſupius diximus)
inuolueret & occultaret ſermonibus uſitatis ſub prętextu hiſtorię cuiuſdã & narrationis
rerum uiſibiliũ, arcana myſteria. Inducit̃ ergo uiſibilis creaturę narratio, & primi hominis
cõditio atq; figmentũ, tũ deinde ex illo p ſucceſsionẽ ſecuta ꝓgenies, nõnulla quoq; rerũ
geſtarum

geſtarum quæ à iuſtis quibuſq; geſta ſunt, referunt: etiam interdum delicta quædã eorum cõmemorantur tanquam hominum. Tum deinde & impiorũ ſcribuntur aliquãta, uel impudice, uel nequiter geſta. Miro autem modo & præliorũ digeſta narratio eſt, & nũc uincentium, nunc uictorum deſcripta diuerſitas, per quæ ineffabilia quædam his qui huiuſmodi dicta perſcrutari norunt, ſacramenta declarantur. Sed & ſcripturæ legali per admirandam ſapientiæ diſciplinam lex ueritatis inſeritur, & prophetarũ, quæ ſingula diuina quadam arte ſapientiæ uelut indumentũ quoddam & uelamen ſpiritalium ſenſuum tecta ſunt: & hoc eſt quod diximus ſcripturæ corpus, ut etiam per hoc quod diximus literæ indumentũ ſapientiæ arte contextum, poſſent cõplures ædificare & proficere, qui literaliter non poſſent. Sed quoniam ſi omnibus indumenti huius, id eſt hiſtoriæ legis fuiſſet conſequentia cuſtodita, & ordo ſeruatus, habentes continuatũ intelligentiæ curſum, nõ utiq; crederemus eſſe aliquid in ſcripturis ſanctis intrinſecus, pręter hoc quod prima fronte indicabatur, incluſum: iſta de cauſa procurauit diuina ſapientia offendicula quædã, uel intercapedines intelligentiæ fieri hiſtorialis, impoſſibilia quædam & inconuenientia per medium inſerendo: ut interruptio ipſa narrationis uelut obijcibus quibuſdam legenti reſiſtat obiectis, quibus intelligentiæ huius uulgaris iter ac tranſitũ neget, & extruſos nos ac excluſos reuocet ad alterius initium uiæ, ut ita celſioris cuiuſdam & eminentioris tramitis per anguſti callis ingreſſum immenſam diuinę ſcientiæ latitudinẽ pandat. Oportet autem etiam illud nos ſcire, quia cum principaliter proſpectus ſit ſpiritui ſancto intelligentiæ ſpiritalis conſequentiam cuſtodire, de his quæ geri debent, uel quæ iam tranſacta ſunt; ſicubi quidem cõuenerunt ea quę ſecundũ hiſtoriam geſta ſunt, uno narrationis ſermone cõpoſuit, altius ſemper arcanũ ſenſum recondens: ubi autem ſpiritali cõſequentiæ rerum geſtarũ hiſtoria conuenire non poterat, interdũ interſeruit quædam, uel minus geſta, uel quæ omnino geri non poſſent, interdũ etiam quę poſſent quidem geri, nec tamen geſta ſunt: & nonnunq; paucis ſermonibus, qui ſecundũ corporalem intelligentiam non uidentur ſeruare poſſe ueritatem, interdũ multis inſertis hoc facit. quod præcipue in legiſlatione frequentari inuenitur: ubi mulra quidem ſunt quæ in ipſis corporalibus præceptis utilia eſſe manifeſtum eſt, aliquãta tamen ſunt in quibus nulla prorſus ratio utilitatis oſtenditur: interdum uero & impoſſibilia decernuntur. Quæ omnia, ut diximus, idcirco procurauit ſpiritus ſanctus, ut ex his dum ea quæ in prima fronte ſunt, uera uel utilia eſſe non poſſunt, ad inquiſitionẽ ueritatis altius repetendam reuocemur, et dignum Deo ſenſum in ſcripturis quas à Deo inſpiratas credimus, perquiramus. Non ſolum autem de his quæ uſq; ad aduentũ Chriſti ſunt, hæc ſpiritus ſanctus procurauit, ſed utpote unus atque idem ſpiritus, & ab uno Deo procedens, eadem ſimul etiam in euãgeliſtis & apoſtolis fecit. Nam ne illas quidem narrationes quas per eos inſpirauit, abſq; huiuſcemodi quam ſupra expoſuimus, ſapientia ſiue arte cõtexuit. Vnde etiam nõ parua permiſcuit, quibus hiſtorialis narrãdi ordo interpolatus, uel interciſus per impoſſibilitatẽ ſui reflecteret atq; reuocaret intentionem legentis ad intelligẽtiæ interioris examen. Sed ut rebus ipſis quod dicimus, agnoſcatur, ipſa iam ſcripturæ loca pulſemus. Cuinam quæſo ſenſum habenti conuenienter uidebitur dictum, quod dies prima & ſecũda & tertia, in quibus & ueſpera nominatur & mane, fuerint ſine ſole, & ſine luna, & ſine ſtellis: prima autem dies ſine cœlo? Quis uero ita idiotes inuenitur, ut putet uelut hominẽ quendam agricolã Deum plantaſſe arbores in paradiſo, in Eden contra orientem, & arborem uitæ plãtaſſe in eo, id eſt lignum uiſibile & palpabile, ita ut corporalibus dentibus manducans quis ex ea arbore, uitam percipiat? & rurſus ex alia manducãs arbore, boni & mali ſcientiam capiat? Sed & illud quod Deus poſt meridiẽ deambulare dicitur in paradiſo, & Adam latere ſub arbore, equidem nullum arbitror dubitare quod figurali tropo hæc à ſcriptura proferantur, quo per hæc quædam myſtica indicentur. Cain uero exiens à facie Dei, manifeſte monet lectorẽ, ut requirat quæ facies Dei ſit, & quomodo quis exire poſſit ab ea. Verum ne nos opus qđ habemus in manibus, iuſto amplius dilatemus, perfacile omĩ eſt uolenti congregare de ſcripturis ſanctis quæ ſcripta ſunt quidem tanq; facta, non tamen ſecundũ hiſtoriam cõpetenter & rationabiliter fieri potuiſſe credenda ſunt. Hæc uero ſcripturæ ſpecies etiam in Euãgelicis libris affatim abundeq; ſignatur, cum in excelſum montẽ Ieſum impoſuiſſe diabolus dicitur, ut inde ei uniuerſa mundi regna mõſtraret, & gloriã eorum.

Quod

Quod ſecundum literam quomodo fieri potuiſſe uidebitur, ut uel in excelſum montem educeretur à diabolo, uel etiam carnalibus oculis eius tanquã ſubiecta, & adiacentia uni monti omnia mũdi oſtenderet regna, id eſt Perſarũ regnum, & Scytharum, & Indorum, uel quomodo etiam reges ipſorum glorificantur ab hominibus? Sed & alia quamplurima his ſimilia in euangelijs inueniet quicunq; attentius legerit: ex quo aduertet his narrationibus quæ ſecundũ literam prolatæ uidentur, inſerta eſſe ſimulq; contexta ea quæ hiſtoria quidem non recipiat, ſpiritalis autem teneat intellectus. Sed & in præceptorũ locis ſimilia quędam inueniuntur. In lege quidem Moyſi præcipitur exterminari quidem omne maſculinũ quod non fuerit octaua die circunciſum: quod ualde inconueniens eſt: cum oporteret ſi lex ſecundũ hiſtoriam ſeruanda tradebatur, iuberi ut parentes punirentur, qui filios ſuos non circunciderunt, ut & hi qui nutriunt paruulos. Nunc autem dicit ſcriptura, incircunciſus, id eſt qui non fuerit circunciſus, exterminabitur de genere ſuo. Si uero etiam de impoſsibilibus legibus inquirendũ eſt, inuenimus Tragelaphum dici animal quod ſubſiſtere omnino non poteſt, qđ inter munda animalia etiã coli iubet Moyſes: & Gryphum, quem nullus unquam meminit, uel audiuit humanis manibus ſuccumbere, manducari prohibet legislator. Sed & de ſabbato opinatiſsima obſeruatione ita dicit: Sedebitis unuſquiſq; in domibus ueſtris, nullus mouebitur de loco ſuo in die ſabbatorum. Quod utiq; impoſsibile eſt obſeruare ſecundũ literam. Nullus enim hominũ poteſt tota die ita ſedere ut non moueaẽ de loco in quo ſederit. De quibus ſingulis hi quidẽ qui ex circunciſione ſunt, & quicunq; in ſcripturis nihil amplius intelligi uolunt præterquã indicatur ex litera, hæc ne requirenda quidem arbitrantur de Tragelapho, & Grypho, & uulture: fabulas autem quaſdam inanes & friuolas cõmentantur, ex neſcio quibus traditionibus proferentes de ſabbato, dicentes unicuiq; locum ſuum reputari intra duo millia ulnarũ. Alij uero, ex quibus eſt Doſitheus Samaritanus, notant quidẽ huiuſcemodi expoſitiones, ipſi autẽ ridiculoſius aliquid ſtatuunt, quia unuſquiſq; quo habitu, quo loco, qua poſitione in die ſabbati fuerit inuentus, ita uſq; ad ueſperã debeat permanere, id eſt uel ſi ſedẽs, ut ſedeat tota die: uel ſi iacens, ut tota die iaceat. Sed & quod ait, nõ leuare onus in die ſabbati, impoſsibile mihi uidetur. Ex his enim ad fabulas infinitas ſicut ſanctus Apoſtolus dicit, Iudæorũ doctores deuoluti ſunt, dicentes non reputari onus ſi calceamenta quis habeat ſine clauis, onus uero eſſe ſi caligulas quis cum clauis habuerit. Et ſi quidem ſupra unum humerũ aliquid portauerit onus iudicant: ſi uero ſupra utrũq;, negabunt eſſe onus. Iam uero ſi etiam de euangelijs ſimilia requiramus, quomodo non uidebitur abſurdum, ſi ſecundũ literam ſentiatur quod dicitur, Neminem in uia ſalutaueritis? Hoc enim putant ſimpliciores quiq; Saluatorẽ noſtrum apoſtolis præcepiſſe. Sed & illud quomodo poſsibile uidebiẽ obſeruari, in his præcipue locis ubi acerrima hyems gelu & pruinis, ut neq; duas tunicas, neq; calceamenta quis habere debeat? Sed & illud qđ in dexteram quis maxillam percuſſus prębere etiam ſiniſtrã iubetur, cum omnis qui percutit dextra manu, ſiniſtrã percutiat maxillam? Sed & illud de impoſsibilibus habendũ eſt, quod in euangelio ſcriptum eſt, ut ſi oculus dexter ſcandalizauerit te, eruatur: quia etiam ſi ponamus quod de oculis carnalibus dictum eſt, quomodo conſequens uidebitur ut oculo utroq; cernente, ad unum ſcandali culpa, & hoc ad dextrũ referatur? Aut quis extra maximum crimen habebiẽ ipſe ſibi inferens manus? Sed fortaſsis extra hæc uidebuntur eſſe literæ Pauli apoſtoli. Et quid eſt quod dicit? Circũciſus aliquis uocatus eſt, non adducat præputiũ. Quod primo quidem ſi quis diligentius conſideret, non uidetur ad ea dictum quæ ei propoſita in manibus habebantur: Sermo nanq; ei erat de nuptijs, & caſtitate præcipiens, & uidebãtur utiq; hæc in tali cauſa ſuperfluo memorata. Secundo uero quid obeſſet, ſi obſcœnitatis uitandæ cauſa eius quæ ex circunciſione eſt, poſſet aliquis reuocare præputiũ? tertio, quod certe fieri id omni genere impoſsibile eſt. Hęc aũt omnia à nobis dicta ſunt, ut oſtendamus quia hic proſpectus eſt ſpũs ſancti, qui nobis ſcripturas diuinas donare dignatus eſt, nõ ut ex ſola litera, uel in omnibus ex ea ędificari poſsimus, quam frequenter impoſsibilẽ, nec ſufficientẽ ſibi adeſſe cõprehendimus: id eſt per quã interdũ non ſolũ irrationabilia, uerũ etiam impoſſibilia deſigneẽ: ſed ut intelligamus cõtexta eſſe quædam huic uiſibili hiſtoriæ, quę interius conſiderata & intellecta, utilem hominibus & Deo dignam proferunt legem. Ne quis autem ſuſpiceẽ nos hoc docere, quia nullã hiſto-

riam ſcripturæ factam eſſe ſentiamus, quoniam aliqua ex his nõ facta eſſe ſuſpicamur: uel
nulla pręcepta legis ſecundum literam ſtare, quoniam quædam ſecundũ eam dicimus ſer
uari non poſſe, in quibus uel ratio, uel rei poſsibilitas non admittit: uel ea quæ de Saluato
re ſcripra ſunt, non putare etiam ſenſibiliter impleta, uel pręcepta eius ſecundum literam
non debere ſeruari. Reſpondendum ergo eſt, quoniam à nobis euidenter decernitur, in
quãplurimis ſeruari & poſſe & oportere hiſtoriæ ueritatem. Quis enim negare qui
dem poteſt, quod Abraham in duplici ſpelunca ſepultus eſt in Ebron? Sed & Iſaac & Ia-
cob, et ſinguli eorum? Vel quis dubitat quod Sichima in portionem data eſt Ioſeph? Vel
quod Hieruſalem Metropolis eſt Iudææ, in qua cõſtructum eſt templum Dei à Salomo
ne? & alia innumerabilia. Multo enim plura ſunt quæ ſecundum hiſtoriam conſtant, ꝙ
ea quæ nudum ſenſum continent ſpiritalem. Tum deinde quis non affirmet mandatum
hoc quod præcipit, Honora patrem tuum & matrem tuam, ut bene ſit tibi, etiam ſine ul-
la ſpirirali interpretatione ſufficere, & eſſe obſeruantibus neceſſarium? maxime cum &
Paulus eiſdem uerbis repetens, confirmauerit ipſum mandatum. Quid uero oportet di-
cere de eo quod dictum eſt, Non adulterabis, nõ occides, non furtum facies, non falſum
teſtimonium dices, & cætera huiuſmodi? Iam uero de his quæ in euãgelio mandara ſunt,
ne dubitari quidem poteſt, quin ſecundum literam quamplurima obſeruanda ſint, ſicut
cum dicit: Ego autem dico uobis, non iurare omnino: & cum ait: Qui autem inſpexe-
rit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Sed & apud
Paulum apoſtolũ quæ præcipiuntur: Cõmonete inquietos, conſolamini puſillanimes,
ſuſtinete infirmos, patientes eſtote ad omnes. & alia quamplurima. Verunramen ſi quis
attentius legat, non dubito quod in quãplurimis dubitabit utrum illa uel illa hiſtoria pu-
tetur uera eſſe ſecundũ literam, an minus uera: & illud uel illud præceptum, utrum ſecun
dum literam obſeruandũ ſit, nec ne. Propter quod multo ſtudio ac labore nitendum eſt,
quatenus unuſquiſq; legentiũ cum omni reuerentia intelligat ſe diuina, nõ humana uer-
ba tractare quæ ſanctis libris inſerta ſunt. Nos ergo quam uidemus in ſcripturis ſanctis di-
gne et conuenienter obſeruari debere intelligentiã, huiuſmodi eſſe arbitramur. Gentem
quandam prædicant ſuper terras diuinæ literæ effectam eſſe à Deo, quam plurimis nomi
nibus appellauerunt: interdũ enim uniuerſa hæc gens Iſrael dicitur, interdum Iacob: &
maxime diuiſa gens ipſa à Roboam filio Nabad in duas partes eſt: & decem tribus quæ
ſub eo factæ ſunt, appellatæ ſunt Iſrael: aliæ uero duæ, cum quibus erat etiam Leuitica tri-
bus, & ea quæ ex Dauid regio genere deſcendebat, Iudas nominata eſt: uniuerſa autẽ lo
ca quæ habebat gens iſta, quæ à Deo acceperat, Iudæa dicebanť, in qua Metropolis qua-
ſi plurimarũ urbium mater quædam dicitur. Quarum urbium nomina in alijs quidem li-
bris ſparſim frequenter inuenies nominata: ſimul autem in unum cõtexta, continentur
in libro Ieſu Naue. Cum ergo hęc ira ſe habeant, eleuare quodãmodo ex terra, & eri
gere intelligentiã noſtram ſanctus Apoſtolus uolens ait in quodam loco: Videte Iſrael
ſecundũ carnem. Per quod ſignificat utiq; quod alius Iſrael ſit qui non ſit ſecundum car-
nem, ſed ſecundũ ſpiritum. Et iterũ in alio loco dicit: Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt,
hi Iſraelitæ. Edocti igitur ab eo quia ſit alius ſecundũ carnem Iſrael, & alius ſecundũ ſpiri
tum, cum dicit Saluator, Quia non ſum miſſus niſi ad oues domus Iſrael quæ perierunt,
nõ ita accipimus ſicut hi qui terrena ſapiunt, id eſt Ebionitæ, qui etiam ipſo nomine pau-
peres appellanť: ſed intelligimus genus eſſe animarũ quæ Iſrael appellanť, ſecundũ quod
& nominis ipſius deſignat interpretatio. Iſrael namq; mens uidens Deum, uel homo ui-
dens Deum, interpretať. Rurſus Apoſtolus de Hieruſalẽ talia quidem reuelat, quia quæ
ſurſum eſt Hieruſalẽ, libera eſt, quę eſt mater noſtra. Et in illa epiſtola ſua dicit: Sed acceſ-
ſiſtis ad Sion montẽ & ciuitatem Dei uiuentis Hieruſalẽ cœleſtem, & multitudinẽ ange
lorum collaudantiũ, & eccleſiam primitiuorum quæ ſcripta eſt in cœlis. Si ergo ſunt
quædã animæ in hoc mundo quæ Iſrael appellanť, & in cœlo ciuitas aliqua quæ Hieruſa
lem nominať, conſequens eſt ut hæ ciuitates quæ gentis Iſraeliticæ dicũtur, Metropolim
habeãt Hieruſalẽ cœleſtem. Et ſecundũ hæc de omni Iuda intelligimus, de qua putamus
etiam propheras myſticis quibuſdã narrationibus locutos, cum aliqua uel de Iuda, uel de
Hieruſalẽ propherarunt, uel ſi quæ ſanctæ hiſtoriæ illa uel illa occurſionũ genera Iudææ
uel Hieruſalẽ prædicant accidiſſe. Quæcunq; ergo uel narrantur, uel prophetanť de Hie
ruſalem

ruſalem, ſi Pauli uerba quaſi Chriſti in eo loquētis audiuimus, ſecundū ſententiā ipſius,
utiq; de illa ciuitate quam dicit Hieruſalē cœleſtem, & de omnibus locis, uel urbibus quę
terræ ſanctæ urbes eiſe dicuntur, quarum Hieruſalē Metropolis eſt, dicta eſſe intelligere
debemus. Ex ipſis namq; ciuitatibus etiam Saluatorē putandum eſt uolentem nos ad al-
tiorem prouocare intellectū, promittere his qui bene cōmiſſam ſibi pecuniā diſpenſarūt,
poteſtatē habere ſupra decem ciuitates, uel ſupra quinq; ciuitates. Si ergo prophetię quæ
de Iudæa & Hieruſalē, & de Iuda & Iſrael, & Iacob prophetatę ſunt, dum nō à nobis car
naliter intelligunt̃, myſteria quædam diuina ſignificant: conſequens utiq; eſt etiā illas pro
phetias quæ uel de Aegypto uel de Aegyptijs, uel de Babylonia uel de Babylonijs, & Si-
done ac Sidonijs prolatæ ſunt, non de Aegypto iſta quę in terris poſita, uel Babylone, uel
Tyro, uel de Sidone intelligi prophetatas. Neq; enim ea quæ Ezechiel prophetauit, con-
uenire alicui hominū poſſunt qui regnaſſe uideatur in Aegypto, ſicut manifeſte exitus
ipſe indicat lectionis. Similiter & ea quæ de principe Tyri dicunt̃, & maxime in Eſaia,
quomodo poſsibile eſt nos dicta de homine ſuſcipere? Neq; enim homo eſt qui dicit̃ ceci
diſſe de cœlo, uel qui lucifer fuit, uel qui mane oriebat̃. Sed illa nihilominus quæ in Eze-
chiele dicta ſunt de Aegypto, uelut in quadraginta annis exterminanda, ita ut pes homi-
nis non inueniat̃ in ea, & intantum expugnanda, ut per omnem terrā eius humanus ſan-
guis uſq; ad genua exaltetur, neſcio ſi quis intellectū habens hoc de Aegypto iſta terrena
quæ Aethiopiæ adiacet, poſsit aduertere. Sed uidendū eſt ne forte ita digne poſſit intelli-
gi, quod ſicut cœleſtis eſt Hieruſalē & Iudæa, & gens ſine dubio quæ habitat in ea, quæ
dicitur Iſrael, ita poſſibile eſt etiam uicina his loca eiſe quædā, quę uel Aegyptus uel Baby
lon, uel Tyrus, uel Sidon appellari uideant̃: eorumq; locorū principes, atq; animæ ſi quæ
in illis habitant locis, Aegyptij, Babylonij, Tyrij ac Sidonij appellantur. Ex quibus etiam
ſecundum illam conuerſationē quam ibi habent, captiuitas quędam uideatur effecta, per
quam de Iudæa in Babylonem, uel Aegyptū à melioribus & ſuperioribus locis deſcen-
diſſe dicant̃, uel in alias quaſq; gentes eſſe diſperſæ. Fortaſſis enim ſicut hi qui de hoc Cau
mundo ſecundum cōmunem mortem iſtam recedētes pro actibus ſuis & meritis diſpen-
ſantur prout digni fuerint iudicati, alij quidem in locū qui dicitur infernus, alij in ſinum
Abrahæ, & per diuerſa quæq; uel loca, uel manſiones: ita etiam ex illis locis uelut illic (ſi
dici poteſt) morientes, à ſuperis in hunc locum deſcendūt. Nam illis infernæ hic morien
tium animæ dicunt̃. Credo ob hanc diſtinctionē infernus inferior à ſcriptura nominatur
in pſalmis: Quia liberaſti animā meam ex inferno inferiori. Vnuſquiſq; ergo deſcenden-
tium in terram pro meritis, uel loco ſuo quem inhabitauerat, diſpēſatur in hoc mundo in
diuerſis locis uel gentibus, uel conuerſationibus, uel infirmitatibus naſci, uel à religioſis,
aut certe minus pijs parentibus generari, ita ut aliquando contingat Iſraelitā in Scythas
deſcendere, & Aegyptium pauperem deduci ad Iudæam. Veruntamen Saluator noſter
congregare uenit oues quæ perierāt domus Iſrael: & cum plurimi ex Iſraelitis nō acquie
uiſſent doctrinæ eius, hi qui ex gentibus erant, uocati ſunt. Vnde conſequens uidebitur
etiam prophetias quæ ſingulis gentibus proferunt̃, reuocari magis ad animas debere, &
diuerſas māſiones earum cœleſtes. Sed & hiſtorias rerum geſtarū, quæ dicuntur uel gen
ti Iſrael, uel Hieruſalē, uel Iudææ accidiſſe, illis uel illis gentibus impugnantibus, perſcru
tandum eſt & perquirendū, quoniam in quamplurimis corporaliter geſta non conſtant,
quomodo magis iſta conueniebant illis generibus animarū, quæ in cœlo iſto quod tranſi
re dicitur, habitabant, uel etiam nunc habitare putandę ſunt. Si quis uero euidentiores ra
tiones eorum de ſcripturis ſanctis expoſcat à nobis, reſpondendū eſt quia occultare ma-
gis hæc ſpiritui ſancto in his quæ uidentur eſſe hiſtoriæ rerum geſtarum, & altius tegere
conſiliū fuit, in quibus deſcēdere dicuntur in Aegyptū, uel captiuari in Babyloniam, uel
in ipſis regionibus quidam quidem humiliari nimis, & ſub ſeruitio effici dominorum, alij
uero in ipſis captiuitatis locis clari ac magnifici habiti ſunt, ita ut poteſtates & principa-
tus tenuerint: quæ omnia (ut diximus) abſcondita & celata in ſcripturæ ſanctæ hiſtorijs
conteguntur, quia & regnum cœlorū ſimile eſt theſauro abſcondito in agro, quem cum
inuenerit homo abſcondit, & præ gaudio illius uadit, & omnia quæ habet, uendit, & e-
mit agrum illum. In quo dilucidius cōſidera, ſi non dicatur quod ſolum ipſum & ſu-
perficies (ut ita dixerim) ſcripturæ, id eſt quod ſecundū literam legitur, ager eſt repletus,

& florens omnium generũ plantarijs: ille uero altiot & profundus ſpiritalis intellectus, ipſi ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, quos ſpiritus ſanctus per Eſaiam obſcuros & inuiſibiles & abſconditos theſauros uocat: qui ut inueniri poſsint, Dei adiutorio opus eſt, qui ſolus poteſt portas æreas quibus clauſi ſunt & abſconditi confringere, & ſeras ferreas uecteſq; comminuere, quibus prohibetur ingreſſus perueniendi ad ea omnia quæ in Geneſi de diuerſis animarum generibus ſcripta ſunt & obtecta, & de his ſeminibus ac generationibus quæ uel ad propinquitatem pertinent Iſrael, uel quæ ab eius progenie longius ſegregantur: ſed & quæ ſit illa deſcenſio in Aegyptũ ſeptuaginta animarum, quæ ſeptuaginta animæ fiant in Aegypto ſicut ſidera cœli in multitudine. Sed quia non omnes qui ex ipſis erant, lumen ſunt huius mundi: non enim omnes qui ex Iſrael, hi Iſraelitæ ſunt: ex ipſis ſeptuaginta animabus fiunt aliqui etiam ſicut arena quæ eſt ad oram maris innumerabiles. Quæ deſcenſio ſanctorũ patrum in Aegyptum, in hunc mundum uideri poterit ad illuminationem cæterorum, atq; humani generis inſtructionem à prouidentia dei eſſe conceſſa, ut per eos cæteræ animæ illuminatæ iuuarentur. Ipſis enim primis conceſſa ſunt eloquia Dei, quoniã ſolum iſtud eſt genus quod uidere dicitˀ Deum. hoc enim Iſraelis nomen ſignificat interpretatũ. Iam uero conſequens eſt ut ſecundum hæc aptari debeat, & interpretari illud quod decem plagis Aegyptus uerberatur ut Dei populum permittat exire, uel ea quæ in deſerto cum populo geruntur, uel quod ex collatione omnis populi tabernaculũ conſtruitur, uel indumentum ſacerdotale contexitur, uel de uaſis miniſterij quæcunq; dicuntur, quia uere (ſicut ſcriptum eſt) umbram in ſe formamq; cœleſtium continent. Manifeſte enim Paulus ait de illis, quia umbræ & exemplari deſeruiunt cœleſtiũ. In hac eadem lege etiam nihilominus continetur, quibus legibus, quibuſq; inſtitutionibus in terra ſancta uiuendum ſit. Sed & cõminationes poſitæ ſunt his qui præuaricati fuerint legem: necnon & his qui purificatione indigebant, diuerſa purificationum genera, uelut qui frequentius eſſent polluendi, traduntur, ut per hæc tandem ad illam unam purificationem ueniant, poſtquam pollui ultra non licet. Sed & ad numerum populus ipſe deducitur, licet non omnes: pueriles namque animæ nondum tempus habent ex diuino præcepto numerari: ſed ne illæ quidem animæ quæ non poſſunt fieri alterius caput, ſed ipſæ ſubditæ ſunt alijs uelut capiti, quas mulieres nominauit, quæ utiq; non adduntur in numerũ illum qui à Deo præcipitur: ſed illi ſoli numerantur qui uiri appellantur, quo ſcilicet oſtenderetur non eas poſſe extrinſecus numerari, ſed in his qui uiri appellantur, etiam eas comprehendi. Præcipue tamen ad ſanctum numerum ueniũt hi qui parati ſunt ad Iſraelitica bella procedere, qui poſſunt aduerſus illos hoſtes inimicoſq; bellare, quos ſedenti à dextris ſuis filio ſubijcit pater, ut deſtruat omnẽ principatum ac poteſtatẽ: ut per hos militum ſuorum numeros qui Deo militantes non ſe implicant negotijs ſecularibus, aduerſarij regna ſubuertat, à quibus ſcuta fidei circumferantur, & ſapientiæ tela uibrentur, etiã in quibus & ſalutis galea coruſcet, ac lorica charitatis Deo plenum muniat pectus. Tales mihi uidentur quidam milites indicari, & ad huiuſcemodi bella præparari, hi qui in diuinis libris per Dei præceptum numerari iubentur. Horum uero multo clariores perfectioreſq; deſignantur illi quorum etiam capilli capitis numerari dicuntur. Illi ſanè qui puniti ſunt pro peccatis, quorũ corpora ceciderunt in deſerto, ſimilitudinem uidentur habere eorum qui profecerant quidem non parum, ſed ad finem perfectionis peruenire minime potuerunt diuerſis ex cauſis, quod uel murmuraſſe, uel idola coluiſſe, uel fornicati eſſe dicuntur, uel tale aliquid quale utiq; non liceret mente concipere. Sed ne illud quidẽ ſacramento aliquo uacuum puto, quod quidam pecora & multa alia poſsidentes præueniunt & præripiunt locum aptum partubus & nutrimentis pecorum, quem primum omnium Iſraelitici belli dextra defenderat. Quem locum à Moyſe depoſcentes, ultra Iordanis fluenta ſeparantur, atque à terræ ſanctæ poſſeſsione ſecernuntur. Qui Iordanis uideri poteſt ſecundũ cœleſtium formam rigare & inundare animas ſitientes, & ſenſus adiacentes ſibi. Vbi ne illud quidem otioſum uideatur, quod Moyſes quidem audit à Deo quæ in Leuitici lege deſcripta ſunt: populus uero in Deuteronomio auditor Moyſis efficitur, & ab illo diſcit eam quam à Deo audire non potuit legem. Propterea enim uelut ſecunda lex Deuteronomium dicitur, quod nonnullis ſignificare uideatur hoc ipſum, quod ceſſante lege prima quæ per Moyſen data eſt

ta eſt, uideatur ſecunda legislatio deformari, quæ ſpecialiter à Moyſe traditur Ieſu ſuc-
ceſſori eius: qui utiq; formam ſeruare creditur Saluatoris noſtri, cuius ſecũda lege, id eſt
præceptis euangelicis ad perfectum omnia perducuntur. Sed uidendum eſt ne for-
te magis illud indicare uideatur, quod ſicut in Deuteronomio euidentior & manifeſtior
legislatio declaratur, quàm in his quæ ſcripta ſunt: ita & ab eo aduentu Saluatoris quem
in humilitate compleuit, cum formam ſerui ſuſcepit, clarior ille & glorioſior ſecundus in
gloria patris eius indicetur aduentus, & in illo forma Deuteronomij compleatur, cum in
regno cœlorum ſancti omnes æterni illius Euangelij uiuant. Et ſicut nunc adueniens le-
gem repleuit eam quæ umbram habet futurorũ bonorum, ita & per illum glorioſum im-
plebitur, & ad perfectum adducetur, huius aduentus umbra. Ita enim dixit Propheta de
eo: Spiritus uultus noſtri Chriſtus dominus, cui diximus, quia in umbra eius uiuemus in
gentibus, cum ſcilicet ab euangelio temporali dignos omnes ſanctos ad euangeliũ æter-
num transferet, ſecundum quod Ioannes in Apocalypſi de ęterno euangelio deſignauit.
Verum in his omnibus ſufficiat nobis ſenſum noſtrum regulæ pietatis aptare, & ita ſen-
tire de ſancti ſpiritus uerbis, quod non ſecundũ humanæ fragilitatis eloquium nitet ſer-
mo compoſitus, ſed ſicut ſcriptum eſt, omnis glotia regis intrinſecus eſt, & diuinorũ ſen-
ſuum theſaurus intra fragile uaſculum uilis literæ continetur incluſus. Portò autẽ ſi quis
curioſus explanationem ſingulorum requirat, ueniat, & nobiſcum pariter audiat quomo
do Paulus apoſtolus per ſpiritum ſanctum qui perſcrutatur etiam profunda, altitudinem
diuinæ ſapientiæ ac ſcientiæ ſcrutans, nec tamen ad finem & (ut ita dixerim) ad intimam
cognitionem præualens peruenire, deſperatione rei, & ſtupore clamat & dicit: O altitu-
do diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Et quod deſperatione perfectæ comprehenſio-
nis hoc proclamauerit, audi ipſum dicentem: Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia Dei, &
quàm inueſtigabiles uiæ eius. Non enim dixit, difficile poſſe ſcrutari iudicia Dei, ſed om-
nino non poſſe: nec dixit difficile inueſtigari uias eius, ſed non poſſe inueſtigari. Quan-
tumcunq; enim quis in ſcrutando promoueat, & ſtudio intentiore proficiat, gratia quo-
que Dei adiutus, ſenſuq; illuminatus, ad perfectum finem eorum quæ requiruntur, perue
nire non poterit, nec omnis mens quæ creata eſt poſsibile habet ullo genere comprehen
dere, ſed ut inuenerit quædam ex his quæ quærunt, iterum uidet alia quæ quærenda ſunt.
Quod & ſi ad ipſa peruenerit, multo iterum plura ex illis quæ requiri debeant, peruide-
bit. Propter quod & ſapientiſsimus Salomon naturam rerum per ſapientiã intuens, ait:
Dixi, ſapiens efficiar, & ipſa ſapientia longe facta eſt à me, longe plus quàm erat. & alti-
tudinem profundam quis inueniet? Sed & Eſaias ſciens rerum initia à natura mor
tali inueniri non poſſe, ſed ne ab his quidem naturis quæ quamuis diuiniores ſint quàm
humana eſt, factæ tamen & ipſæ uel creatæ: ſciens ergo quod à nulla harum neq; initium,
neq; finis inueniri poteſt, ait: priora quæ fuerint dicite, & ſcimus quia dij eſtis: uel no-
uiſsima quæ ſunt annunciate, & tunc uidebimus quia dij eſtis. Nam & Hebræus doctor
ita tradebat: pro eo quod initium omniũ uel finis non poſsit ab ullo comprehendi, niſi
tantũmodo à domino Ieſu Chriſto, et à ſpiritu ſancto, aiebat per figuram uiſionis Eſaiam
dixiſſe duos Seraphim ſolos, qui duabus quidem alis operiunt faciem Dei, duabus uero
pedes, & duabus uolant, clamantes ad inuicem ſibi & dicentes: Sanctus, ſanctus, ſan-
ctus, dominus deus Sabaoth, plena eſt uniuerſa terra gloria tua. Quod ergo ſola utraſq;
alas ſuas habent in faciem Dei, & ſub pedibus eius, audendũ eſt pronunciare quod neq;
exercitus ſanctorum angelorũ, neq; ſedes ſanctę, neq; dominationes, neq; principatus, ne
que poteſtates ſcire poſſunt integre initium omniũ & fines uniuerſitatis. Sed intelligen-
dum eſt ſanctos iſtos qui annumerant̃ ſpiritus & uirtutes proximas quidem eſſe ipſis ini-
tijs, & attingere tantum quantum conſequi non ualent reliqui: ueruntamen quodcunq;
illud quod reuelante filio Dei & ſpiritu ſancto didicerunt iſtæ uirtutes, quamplurima qui
dem aſſequi potuerunt, & multo plura priores inferioribus, omnia tamen comprehende
re impoſſibile eis eſt: quia ſcriptum eſt: quãplurima ex operibus Dei in ſecretis ſunt. Vn
de & optabile eſt ut pro uiribus ſe unuſquiſq; ſemper extendat ad ea quæ priora ſunt, ea
quæ retrorſum ſunt obliuiſcẽs, tam ad opera meliora, quàm etiam ad ſenſum intellectũq;
puriorem per Ieſum Chriſtũ ſaluatorem noſtrũ, cui eſt gloria in ſecula ſeculorũ. Amen.

Omnis ergo cui ueritatis cura eſt, parum de omnibus nominib. & ſermonibus curet,

quia per ſingulas gentes diuerſæ uerborum conſuctudines habentur: & hic magis qu[illegible]d ſignificatur, quàm qualibus uerbis ſignificetur, intendat: præcipue in tam magnis & tam difficilibus rebus: ſicut cum queritur (uerbi cauſa) ſi ſit aliqua ſubſtantia in qua neq; color neq; habitus neq; tactus neque magnitudo intelligenda ſit, mente ſola conſpicabilis, quam prout uult quis ita & nominat: nam Græci ἀσώματον eam, id eſt incorpoream dixerunt, diuinæ uero ſcripturæ inuiſibilē eſſe pronunciant: imaginē enim inuiſibilis Dei dicunr eſſe Chriſtum. Sed & rurſum per Chriſtū creata dixit omnia uiſibilia & inuiſibilia. Per quod declaratur eſſe etiam in creaturis quaſdam inuiſibiles ſecundum proprietatem ſuam ſubſtantias: ſed hæ quamuis ipſæ non ſint corporeæ, utuntur tamen corporibus, licet ipſæ ſint corporea ſubſtantia meliores. Illa uero ſubſtantia trinitatis quæ principium eſt & cauſa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neq; corpus, neq; in corpore eſſe credenda eſt, ſed ex toto incorporea. Verum hæc per exceſſum quendam, rei tamen ipſius cōſequentia cōmonitos breuiter dixiſſe ſufficiat ad oſtendendum id, quod ſunt quædam quorum ſignificationē proprie nullus omnino poteſt humanæ linguę ſermonibus explicare, ſed ſimpliciore magis intellectu, quàm ullis uerborum proprietatibus declarātur. Ad quam regulā etiam diuinarum literarū intelligentia retinēda eſt, quo ſcilicet ea quę dicuntur, non pro uilitate ſermonis, ſed pro diuinitate ſancti ſpiritus qui eas conſcribi inſpirauit, cenſeantur.

Anacephalæoſis de patre & filio & ſpiritu ſancto, & cæteris quæ ſuperius dicta ſunt.

TEmpus autem eſt iam decurſis his prout potuimus, quæ ſuprà dicta ſunt, nunc cōmonitionis gratia eorum quæ ſparſim diximus, recapitulare ſingula, & primo omnium de patre & filio & ſpiritu ſancto repetere. Deus pater cum ſit inuiſibilis & inſeparabilis à filio, non per prolationem ab eo (ut quidam putant) generatus eſt filius. Si enim prolatio eſt filius patris, prolatio uero dicitur quæ talem ſignificat generationē qualis animalium uel hominū ſolet eſſe progenies, habebit neceſſario corpus & is qui protulit, & is qui prolatus eſt. Non enī dicimus ſicut hæretici putant, patris aliquam ſubſtantiā Dei in filium uerſam, aut ex nullis ſubſiſtentibus filium procreatum à patre, id eſt extra ſubſtantiam ſuam, ut fuerit aliquando quando non fuerit, ſed abſciſſo omni ſenſu corporeo, ex inuiſibili & incorporeo uerbum & ſapientiam genitam dicimus abſq; ulla corporali paſſione, uelut ſi uoluntas procedat è mente. Nec abſurdū uidebitur, cum dicatur filius charitatis, ſi hoc modo etiā uoluntatis putetur. Sed & Ioannes indicat quia Deus lux eſt, & Paulus deſignat quia filius ſplendor lucis æternæ ſit. Sicut ergo lux nūquam ſine ſplendore eſſe potuit, ita nec filius quidem ſine patre inrelligi poteſt, qui & figura expreſſa ſubſtantiæ eius, & uerbum & ſapientia dicitur. Quomodo ergo poteſt dici, quia fuit aliquando quando nō fuit filius? Nihil enim aliud eſt id dicere, niſi quia fuit aliquando quando ueritas non fuerat, quando ſapientia non erar, quando uita nō fuerat, cum in his omnibus perfecte Dei patris ſubſtantia cenſeatur: Non enim ab eo dirimi hæc, uel ab eius poſſunt unquam ſubſtantia ſeparari. Quæ quidem quamuis intellectu multa eſſe dicantur, re tamen & ſubſtantia unū ſunt, in quibus plenitudo eſt diuinitatis. Hoc aurem ipſum quod dicimus, quia nunquam fuit quando non fuit, cum uenia audiendū eſt. Nam & hęc ipſa nomina temporalis uocabuli ſignificantiam gerunt, id eſt quando uel nunquam. Supra omne autem tempus, & ſupra omnia ſecula, & ſupra omnem æternitatem intelligenda ſunt ea quæ de patre & filio & ſpiritu ſancto dicuntur. Hæc enim ſola trinitas eſt quæ omnem ſenſum intelligentiæ non ſolum temporalis, uerum etiam æternalis excedit. Cætera uero quę ſunt extra trinitatem, in ſeculis & in tēporibus metienda ſunt. Hunc igitur filium Dei ſecundū quod uerbum eſt Deus quod in principio apud Deum, nemo conuenienter putabit in loco aliquo contineri, neq; ſecundū quod ſapientia eſt, neq; ſecundum quod ueritas eſt, neq; ſecundum quod uita eſt, uel iuſtitia, uel ſanctificatio, uel redemptio. Hæc enim omnia non indigent loco, ut agere quid uel operari poſsint, ſed pro his qui uirtutis eius inoperationiſq; participant, hæc ſingula intelligenda ſunt. Si uero quis dicet per eos qui participes ſunt uerbi Dei, uel ſapientiæ eius, uel ueritatis, uel uitæ, etiā ipſum uerbum & ſapientiam

uideri

uideri in loco eſſe: reſpondendum eſt ei, quia dubium non eſt quod Chriſtus ſecundum quod uerbum & ſapientia eſt, uel cętera omnia, erat in Paulo: propter quod dicebat, Aut experimentū quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus. Et iterum: Viuo autem iam non ego, uiuit uero Chriſtus in me. Tunc ergo cum eſſet in Paulo, quis dubitabit quod ſimiliter erat in Petro, & in Ioanne, & in ſingulis quibuſq; ſanctorum? & non ſolum in his qui in terris ſunt, uerum & in his qui in cœlis ſunt? Abſurdū namq; eſt dicere, quia in Petro quidem & in Paulo erat Chriſtus, & in Michaele archangelo, & in Gabriele non erat.

Ex quo manifeſte deprehenditur, quia diuinitas filij Dei non in loco aliquo concludebatur: alioquin in ipſo tantum fuiſſet, & in alio non fuiſſet: ſed ſecundū incorporeæ naturæ maieſtatē cum à nullo loco concludatur, in nullo rurſum deeſſe intelligitur. Verum illa ſola differentia intelligenda eſt, quòd etiam ſi ſit in diuerſis, ſicut diximus, in Petro uel Paulo, uel Michaele, uel Gabriele, non tamen ſimiliter eſt in uniuerſis. Plenius enim & clarius, & (ut ita dixerim) apertius, in archangelis eſt quàm in ſanctis uiris. Quod ex eo manifeſtum eſt, quia cum ad ſummam perfectionē uenerint ſancti quiq;, dicuntur ſimiles angelis effici, uel æquales, ſecundū doctrinam euangelicam. Vnde conſtat in ſingulis quibuſq; tantum effici Chriſtum, quantum ratio indulſerit meritorum. His igitur nobis de æternitatis ratione breuiter repertis, cōſequens eſt illud etiā breuiter admonere, quod per filium creata dicuntur omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, uiſibilia et inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia illi conſtant qui eſt caput. Quibus conſona etiam Ioannes in euangelio dicit, quia omnia per ipſum facta ſunt, et ſine ipſo factū eſt nihil. Dauid uero totius trinitatis myſteriū uniuerſorum conditiones ſignificans ait: Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Poſt hæc uero conſequenter admonebimus de aduentu corporali & incarnatione unigeniti filij Dei. In quo nō ita ſentiendū eſt, quod omnis diuinitatis eius maieſtas ita breuiſsimi corporis clauſtro clauſa eſt, ut omne uerbum Dei & ſapientia eius, ac ſubſtantialis ueritas ac uita, uel à patre diuulſa ſit, uel intra cordis eius coercita & conſcripta breuitatem, nec uſquam præterea putetur operata: ſed inter utrunq; una pietatis debet eſſe cōfeſsio, ut neq; aliquid diuinitatis in Chriſto defuiſſe credatur, & nulla penitus à paterna ſubſtantia, quę ubiq; eſt, facta putetur eſſe diuiſio. Tale namq; aliquid etiam baptiſta Ioannes indicat, cum corporaliter abſente Ieſu diceret ad turbas: Medius ueſtrum ſtat quem uos neſcitis, qui poſt me uenit, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti. Quod utiq; dici non poterat de eo qui abſens erat, quantum ad corporalem præſentiā pertinet, quia medius ſtaret eorum inter quos nō aderat corporaliter filius Dei. Neq; tamen per hoc illum affirmare credendum eſt, quod pars aliqua deitatis filij Dei fuerit in Chriſto, reliqua uero pars alibi uel ubiq;: quod illi ſentire poſſunt qui naturā ſubſtantiæ incorporeæ atq; inuiſibilis ignorāt. Impoſsibile namq; eſt ab incorporeo partem dici, aut diuiſionē aliquam, ſed in omnibus, & per omnia, & ſuper omnia eſt, eo modo quo ſuperius diximus, et quo uel ſapientia, uel uerbum, uita uel ueritas intelligitur: per quem intellectū omnis ſine dubio cōcluſio localis excludit. Volens igitur filius Dei pro ſalute generis humani apparere hominibus, & inter homines cōuerſari, ſuſcepit non ſolum corpus humanū, ut quidam putant, ſed et animam noſtrā, noſtrarum quidem animarū ſimilem per naturam, propoſito uero & uirtute ſimilē ſibi, & talem quali omnes uoluntates, & diſpenſationes uerbi, ac ſapientiæ indeclinabilis poſsint impleri. Quod aūt habuerit, manifeſtiſsime in euāgelijs deſignat ipſe Saluator, dicens: Nemo tollit à me animā meam, ſed ego pono eam abs me. Poteſtatē habeo ponendi animā meam, & iterum poteſtatē habeo aſſumendi eam. Et rurſum: Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem. Et iterum: Nunc anima mea turbata eſt. Neq; enim triſtis & turbata anima uerbum Dei intelligendū eſt, quod ex auctoritate diuinitatis dicit, Poteſtatem habeo ponendi animā meam. Nec tamē ita dicimus fuiſſe filium Dei & in illa anima, ſicut fuerit in anima Pauli, uel Petri, cæterorūq; ſanctorum, in quibus Chriſtus ſimiliter ut in Paulo loqui credit̄. Sed de illis omnibus ſciendū eſt quod ſcriptura dicit: Quia nemo mūdus à ſorde, nec ſi unius diei fuerit uita eius. Hæc uero anima quæ fuit in Ieſu, priuſq; ſciret malum, elegit bonū: & quia dilexit iuſtitiā, et odit iniquitatem, propterea unxit eam Deus oleo lætitiæ præ participibus ſuis. Oleo ergo lætitiæ ungit̄, cum uerbo

Dei immaculata fœderatione coniuncta, & per hoc ſola omniũ animarum peccati incapax fuit, quia filij Dei bene & plene capax fuit: ideoq; & unũ cum ipſo eſt, atq; eius uocabulis nuncupat̃, & Ieſus Chriſtus appellat̃, per quem omnia facta eſſe dicunt̃. De qua anima, quoniã totam in ſe ſapientiã Dei et ueritatem, uitãq; receperat, etiam illud arbitror dixiſſe Apoſtolũ, qui ait: Quoniã uita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: cũ autem Chriſtus apparuerit uita noſtra, tunc & uos cũ Chriſto apparebitis in gloria. Quis enim alius intelligendus eſt Chriſtus, qui in eo abſconditus dicirur, & poſtea appariturus, niſi ille qui oleo lætitiæ unctus refertur, id eſt ſubſtantialiter Deo repletus, in quo nunc abſconditus dicitur? Propterea enim & omnibus credẽtibus Chriſtus exemplum ponitur, quia ſicut ille ſemper & anteꝗ ſciret omnino malum, elegit bonum, & dilexit iuſtitiã, & odio habuit iniquitatẽ, & proprerea unxit eum Deus oleo lætitiæ: ita & unuſquiſq; poſt lapſum, uel poſt errorem expurget ſe maculis, exemplo propoſito, & habens itineris ducem arduam uiam uirtutis incedat: ut ſic forte per hoc inquãtum fieri poteſt per imitationem eius participes efficiamur diuinę narurę, ſicut ſcriptũ eſt, quia qui dicit ſe Chriſto credere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Hoc ergo Verbum, & hæc ſapiẽtia per cuius imitationẽ uel ſapientes, uel rationabiles dicunt̃, omnibus fit omnia, ut om̃es lucrifaciat: & fit infirmus infirmis, ut infirmos lucrifaciat: & quia infirmus efficit̃, propter hoc dicitur de eo: Etiam ſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed uiuit ex uirtute Dei. Deniq; Corinthijs qui infirmi erant, Paulus nihil ſe indicar ſcire niſi Chriſtũ Ieſum, & hunc crucifixum.

Quidam autem uolunt de ipſa anima Dei uideri, cum primũ de Maria corpus aſſumpſit, etiam illud quod apoſtolus dicit: Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens: cũ eam ſine dubio in formam Dei melioribus exemplis & inſtitutionibus repararet, atq; in eam plenitudinẽ unde ſe exinaniuit, reuocaret. Sicut autem participatione filij Dei quis in filio adoptatur, & participatione ſapientiæ in Deo ſapiens efficit̃, ita & participatione ſpiritus ſancti, ſanctus et ſpiritalis efficit̃. Vnum enim atq; idem eſt ſpiritus ſancti participium ſumere, quod eſt patris & filij: quippe cum una et incorporea natura ſit trinitaris. Verum quæ de participatione animæ diximus, ſimili ratione ut de animabus, ita & de angelis & cœleſtibus ſunt intelligenda uirtutibus: quoniã omnis rationabilis creatura participio indiget trinitatis. Sed & mundi huius uiſibilis ratio, quoniã uel maxima etiam de his haberi quæſtio ſolet, qualiter ſe habeat, prout potuimus in ſuperioribus diximus, pro ijs qui in fide noſtra etiã credendi rarionem perquirere ſolent, & pro ijs qui hæretica aduerſum nos certamina cõmouent, & materiæ nomen quod ne ipſi quidẽ quale ſit, adhuc intelligere potuerũt, ſolent frequentius uentilare. de quo neceſſariũ puto eriam nunc breuiter commonere.

Et primo quidem ſciendũ eſt quod nomen ipſum materiæ pro ea ſubſtantia quæ ſubeſſe corporalibus dicitur, poſirũ in ſcripturis canonicis nuſquam uſq; ad præſens inuenimus. Illud enim quod dicit Eſaias: Et comedet ſicut fœnũ hylen, id eſt materiã: dicens de eis qui in ſupplicijs conſtituti ſunt, materiam poſuit pro peccatis. Sed et ſicubi in alio loco ſcriptũ forte materiæ nomen eſt, nuſq; ut ego arbitror hoc de quo nunc quærimus, ſignare inuenietur, niſi tantũmodo in ſapientia quæ dicitur Salomonis, qui utiq; liber nõ ab omnibus in auctoritate habetur. Ibi tamen ſcriptũ inuenimus hoc modo. Non enim deerat omnipotenti manui tuæ quæ creauerat mundũ ex informi materia, immittere eis ſimilitudinẽ urſorum, uel feroces leones. Quãplurimi ſanè putant rerum ipſarũ materiam ſignificari in eo quod in principio Geneſis ſcriptũ eſt à Moyſe. In principio fecit Deus cœlũ & terram, terra aũt erat inuiſibilis & incompoſita. Inuiſibilem nãq; & incompoſitam terrã non aliud eſſe Moyſes ꝗ informem materiã uiſus eſt indicare. Quod ſi uere hæc eſt mareria, cõſtat exinde inconuertibilia non eſſe initia corporũ. Nam hi qui aromos, uel ea quæ in partes uenire nõ poſſunt, uel ea quæ in æquales partes ueniũt, uel unũ ad elementũ rerum corporaliũ principia poſuerũt, nomen materiæ, id eſt qđ principaliter mareriã ſignificat, inter principia ſtatuere nõ potuerunt. Neq; enim cum mareriã ſubijciunt omni corpori per omnia conuertibilẽ, uel mutabilẽ ſubſtantiã, extra qualitates cam ſecundum proprietatẽ ſubijcient. Quibus etiam nos acquieſcimus, qui omni genere abnuimus ingenitã uel infectam dici materiã debere. Secundũ hæc enim in prioribus prout potuimus oſtendimus, cum etiã ex aqua, uel terra, uel aere, uel calore, per diuerſa arborũ

genera

genera diuerſos oſtendimus proferri fructus: uel cum ignẽ, aerem, aquã, terramq; mutari in ſemetipſa inuicẽ ac reſolui aliud in aliud elementũ muiua quadam conſanguiniiate docuimus: ſed & eum de eſcis uel hominũ uel animalium probauimus ſubſtantiã carnis exiſtere, uel humorẽ ſeminis naturalis in carnẽ ſolidam oſſaq; cõuerti. Quæ omnia documẽto ſunt ꝙ ſubſtãtia corporalis permutabilis ſit, & ex omnium omnẽ deueniat qualitatem.

Veruntamẽ illud ſcire oportet, quod nunquã ſubſtantia ſine qualitate ſubſiſtit, ſed intellectu ſolo diſcernit̃ hoc quo ſubiacet corporibus, & quod capax eſt qualitatis eſt materia. Quidam altius ergo de his uolentes inquirere, auſi ſunt dicere, nihil aliud eſſe materiã corpoream ꝗ̃ qualitates. Si enim duritia & mollities, calidũ & frigidũ, humidum & aridũ qualitas eſt, his autẽ uel cæteris huiuſmodi amputatis nihil aliud intelligitur ſubiacere, uidebunt̃ qualitates eſſe omnia. Vnde & hi qui hæc aſſerunt, aſſeuerare conati ſunt, ut quoniam omnes qui materiam infectam dicũt, qualitates à deo factas eſſe cõfitentur, inueniatur per hoc etiã ſecũdum ipſos nec materia eſſe infecta: ſiquidem qualitates ſint omnia, quæ utiq; ſine cõtradictione ab omnibus à deo factæ eſſe pronunciant̃. Hi uero qui ſubiacenti cuidam materiæ additas extrinſecus qualitates uolunt oſtendere, huiuſcemodi utunt̃ exemplis. uerbi gratia: Paulus ſine dubio aut tacet aut loquitur, aut uigilat, aut dormit, uel cetto quodam corporis habitu cõſiſtit: aut enim ſedet, aur ſtat, aut iacet. Hæc eñ ſunt hominibus accidẽtia, ſine quibus nunquã fere inueniunt̃. Nec tamen ſenſus noſter manifeſte de eo aliquid horũ definit, ſed ita eum per hæc intelligimus uel cõſideramus, ut non omnino rationem ſtatus eius cõprehendamus, uel in eo qui uigilat, uel in eo qui dormit, aut in eo qui loquit̃, uel tacet, & ſiqua alia ſunt quæ accidere neceſſe eſt hominibus. Si ergo quis Paulũ ſine his omnibus eſſe conſideret quæ poſſunt accidere, ita & id quod ſubiacet quis intelligere ſine qualitatibus poterit. Cum ergo ſenſus noſter omni qualitate ab intellectu ſuo remota ipſum ſubiacentiæ ſolius (ut ita dixerim) punctũ cõtuetur, & ipſi inhæret, nequaquã reſpiciens ad mollitiem, uel duritiem, uel calidũ, uel frigidũ, uel humidum, uel aridũ ſubſtantiæ, tunc ſimulata quodammodo cogitatione, his omnibus qualitatibus nudam uidebit̃ intueri materiam. Sed fortaſſe requiret aliquis, ſi poſſumus etiam de ſcripturis occaſionẽ aliquam intelligentiæ huius accipere. Videtur mihi tale aliquid ſignificari in Pſalmis, cum dicitur à propheta: Imperfectum meũ uiderunt oculi tui. In quo uidetur mens prophetæ rerum initia intuitu perſpicaciori diſcutiens, et materiam ſenſu ſolo, ac ratione à quantitatibus diuidens, imperfectũ id ſenſiſſe, quod utiq; adiectis qualitatibus intelligitur cõſummarum. Sed & in libro ſuo Enoch ita ait: Ambulaui uſq; ad imperfectũ. quod ipſum puto poſſe ſimiliter intelligi, quod ſcilicet ambulauerit mens prophetæ perſcrutans & diſſerens ſingula uſq; quo ad principium ueniret illud in quo imperfectam materiam abſq; qualitatibus peruidet: ſcriptũ nanq; eſt in eodem libello, dicente Enoch, Vniuerſas materias perſpexi. Quod utiq; ita ſentitur, quaſi omnes materiæ diuiſiones peruidi, quæ ab una in ſingulas quaſq; diruptæ ſunt ſpecies, id eſt hominum uel animalium, uel cœli, uel ſolis, uel omnium quæ in hoc mundo ſunt. Poſt hæc iam omnia quæ ſunt à deo facta eſſe, & nihil eſſe quod factum non ſit præter naturam patris & filij & ſpiritus ſancti, prout potuimus in ſuperioribus demonſtrauimus: & quod uolens deus qui natura eſt, habere quibus bene faceret, & qui adeptis beneficijs ſuis lætarentur, feciſſet dignas creaturas, id eſt qui eum digne capere poſſent, quos & genuiſſe filios dicit. Fecit autem omnia in numero & menſura. Nihil enim deo uel ſine fine, uel ſine menſura. Virtute enim ſua omnia cõprehendit, et ipſe nullius creaturæ ſenſu comprehenſus eſt. Illa enim natura ſoli ſibi cognita eſt. Solus enim pater nouit filiũ, & ſolus filius nouit patrem, & ſolus ſpiritus ſanctus perſcrutatur etiam alta dei. Omnis igitur creatura intra certũ apud eum numerũ menſurãq; diſtinguitur, id eſt uel rationabiliũ numerus, uel mẽſura materiæ corporalis: ut quoniã neceſſe erat uti corporibus intellectualem naturam, quæ & cõmutabilis & cõuertibilis deprehenditur ea ipſa condiiione qua facta eſt (quod enim non fuit, & eſſe cœpit, etiam hoc ipſo naturæ mutabilis deſignatur) ideo nec ſubſtantialem habeat uel uiriutem, uel malitiam, ſed accidentem. Quoniam ergo (ut diximus) mutabilis & cõuertibilis erat natura rationalis, ita ut pro meritis etiam corporis uteretur indumento diuerſo illius uel illius qualitatis, neceſſarium fuit ut ſicut diuerſitates prænoſcebat deus futuras uel animarum uel uirtutum ſpiritalium, ita etiam

naturam corpoream faceret, quæ permutatione qualitatum in omnia quæ res poſceret conditoris arbitrio mutaretur. Quam tandiu neceſſe eſt permanere, quãdiu permanent ea quæ indigent eius indumento. Semper autem erunt rationabiles naturæ, quæ indigent indumento corporeo: ſemper ergo erit natura corporea cuius indumentis uti neceſſe eſt rationabiles creaturas: niſi quis putet poſſe uel aſſertionibus oſtẽdere quod poſſit natura rationabilis abſq; ullo corpore uitam degere. Sed quàm difficile ſit, & q̃ penè impoſsibile intellectui noſtro, in ſuperioribus ſingula differentes oſtẽdimus. Puto ſane operi huic noſtro contrarium non uideri ſi etiam de immortalitate rationabilium naturarum quàm poſſumus breuiter repetamus. Omnis qui participat alicuius, cum eo qui eiuſdem rei particeps eſt, ſine dubio unius ſubſtantiæ eſt, uniusq; naturæ. Vtputa omnes oculi qui lucis participãt, unius naturæ ſunt. Sed licet omnis de luce participet oculus, tamen quoniam alius acutius, alius obtuſius uidet, non omnis oculus æqualiter de luce participat. Et rurſum. Omnis auditus uocẽ uel ſonũ recipit, & ideo omnis auditus unius naturæ eſt: Verum pro qualitate puri & ſynceri auditus unuſquiſq; uelocius audit, uel tardius. Tranſeamus ergo ab his ſenſibilibus exemplis ad intellectualium contẽplationem.

Omnis mens quæ de intellectuali luce participat, cum omni mente quæ ſimili modo de intellectuali luce participat, eiuſdem ſine dubio debet eſſe naturæ. Si ergo cœleſtes uirtutes intellectualis lucis, id eſt diuinæ naturæ per hoc quod de ipſa ſanctificatione participant participium ſumpſerunt, & ita ſunt unius naturæ adinuicem uniusq; ſubſtantię, incorruptæ autẽ ſunt & immortales cœleſtes uirtutes, immortalis ſine dubio et incorrupta erit etiã animæ humanæ ſubſtantia. Non autẽ ſicut ipſa patris & filij & ſpiritus ſancti natura, cuius ſolius intellectualis lucis uniuerſa creatura participium trahit, quæ incorrupta eſt & æterna. Vnde ualde cõueniens & neceſſariũ eſt etiam omnem ſubſtantiã quæ æternæ illius naturę participium trahit, perdurare etiam ſemper, & incorruptibilem eſſe & æternam, ut diuinæ bonitatis æternitas etiam in ea intelligatur, dum & æterni ſunt hi qui eius beneficia conſequuntur. Sed ſicut percipiendæ lucis diuerſitas ſeruata eſt in exemplis, cum uel obtuſior uel acutior obtutus deſignatus eſt intuentis: ita etiam de patris & filij & ſancti ſpiritus participatione ſeruanda eſt pro intentione ſenſus, uel mentis capacitate diuerſitas. Alioquin conſideremus, ſi non etiam impium uidetur ut mens quæ Dei capax eſt, ſubſtantialem recipiat interitum: tanquam hoc ipſum quod intelligere Deum poteſt & ſentire, non ei ſufficere poſsit ad perpetuitatem, maxime cũ etiam ſi per negligentiam decidat mens ne pure & integre in ſe recipiat deum, ſemper tamen habeat in ſe uelut ſemina quædam reparandi ac renouãdi melioris intellectus, cum ad imaginẽ etiam & ſimilitudinem Dei qui creauit eum, interior homo qui et rationalis dicitur renouatur. Propter quod & propheta dicit. Reminiſcentur & cõuertentur ad dominum omnes fines terræ, & adorabũt in conſpectu eius familiæ omnes gentium. Si quis uero audet ſubſtantialem corruptionem dare ei qui ſecundum imaginem & ſimilitudinẽ dei factus eſt, ut ego puto etiam in ipſum filium dei cauſam impietatis extẽdit. Imago nanq; etiam ipſe appellatus eſt in ſcripturis. Aut certe accuſet qui hæc ita uult, ſcripturę auctoritatem quę dicit hominem ad imaginem Dei factum: in quo & manifeſte diuinæ imaginis cognoſcũtur indicia, non per effigiem corporis quæ corrumpitur, ſed per animi prudẽtiam, per iuſtitiam, per moderationem, per uirtutem, per ſapientiam, per diſciplinam, per omnem deniq; uirtutum chorum, quæ cum deo inſint per ſubſtantiam, in homine poſſunt eſſe per induſtriam, & per imitationẽ dei, ſicut & dominus deſignat in euangelio dicens: Eſtote ergo miſericordes ſicut & pater ueſter miſericors eſt, & eſtote perfecti ſicut & pater ueſter perfectus eſt. Vnde euidẽter oſtendit quod in deo quidẽ hæ omnes uirtutes ſemper ſunt, nec unquam accedere poſſunt aut recedere, ab hominibus uero paulatim & ſingulæ quæq; cõquiruntur. Vnde etiam conſanguinitatem quãdam per hæc habere uidentur ad Deum: & cum Deus omnia nouerit, & nihil eũ rerum intellectualiũ ex ſe lateat (ſolus enim deus pater & filius & ſpiritus ſanctus non ſolum eorum quæ creauit, uerũetiam ſui ſcientiã tenet) poteſt tamen & rationabilis mens proficiens à paruis ad maiora, & à uiſibilibus ad inuiſibilia, peruenire ad intellectum perfectiorem. Eſt enim in corpore poſita, & ex ipſis ſenſibilibus quæ ſunt corporea ad intellectualia proficit. Verum ne cui uideatur dictum inſenſibilia eſſe quæ intellectualia ſunt, utatur exemplo ſententiæ Salomonis

monis

monis dicentis: Senſum quoq; diuinum inuenies. In quo oſtendit non corporali ſenſu, ſed alio quodam quem diuinum nominat, ea quæ intellectualia ſunt requirenda. Hoc autem ſenſu nobis intuendum eſt etiam de his ſingulis quas ſupra diximus rationibus, & hoc ſenſu audienda ſunt iſta quæ loquimur, & conſideranda quæ ſcribimus. Nam diuina natura etiam tacite quicquid inter nos uoluamus agnoſcit. De his autem quæ diximus, uel de reliquis quæ conuenientia ſunt, ſecundum hanc formam quam ſupra expoſuimus, ſentiendum eſt.

LAMENTVM HOC NEC AB ORIGENE SCRIPTVM EST, NEC AB HIERONYMO VERSVM,

ſed figmentum eſt alicuius indocti qui ſtuduerit huiuſmodi colore Origenem infamare. Simili artificio finxerant epiſtolam Hieronymi titulo in qua deplorabat quod aliquando cum Origene ſenſiſſet.

IN afflictione & dolore animi incipio loqui ad eos qui legunt me extra afferentem ordinem efferata mente ſedere ſuper tribunal Chriſti cum ſanctis. Et quomodo loquar frenis ligatus, & labijs non audentibus moueri? Nec lingua reddit obſequiū ſuū: guttur uero concluſum, & omnia organa maculata iniquitate. Sed agam: Incipiam me genibus proſternere, & deprecari uniuerſos ſanctos, ut mihi non audenti petere deum propter nimietatem peccati, ſuccurrāt. O ſancti dei uos lachrymis & fletu pleno dolore deprecor, ut procidatis miſericordijs eius pro me miſero. Heu mihi dolor cordis mei. Heu mihi afflictio animæ meæ. Heu mihi quia circumdatus ſum undiq;, & concluſus iniquitatibus meis, & non eſt in me ſanitas. Heu mihi mater quæ peperiſti me quaſi uirum legiſperitū in iniquitate proiectum, uirū religioſum in impietate delapſum. Heu mater quæ peperiſti me quaſi uirum iuſtum in iniuſtitia uerſatum, uirum filium regni dei, & nunc filium regni nequam, perfectum uirum, ſacerdotem in iniquitate inuentum, uirum decoratum honore, inhoneſtatem conſecutum, uirum multis malis circumdatum, uirum maculatis actibus ſuffocatum. Heu mihi mater quæ quaſi peperiſti turrim altam & elatam, & ſubito uſq; ad pauimentum proſtratam: ſicut arborem fructiferam, & ſubito marcidam: ſicut lampadem luciferam, & ſubito extinctam: ſicut fontem abundantē aquis, & nunc ſubito exiccatum. Heu mihi qui omnibus bonis ornatus eram, & nunc ab omnibus deſertus apparui. Sed quis dabit capiti meo aquam, aut oculis meis fontem lachrymarum, ut plangam me ipſum in contritione mea? Heu mihi ſacerdotium quomodo te plangam? Heu mihi presbyterium quomodo te lugebo? Miſeremini omnes amici, miſeremini mei, quia peſsime uulneratus ſum. Miſeremini omnes amici: male enim deſertus ſum factus. Miſeremini omnes amici: ægre enim diſsipatus ſum. Miſeremini amici, quia ſignum proieci, & malo commixtus ſum. Miſeremini amici, quia à deo proiectus ſum, propter actus meos maculatus ſum. Plangite me quem planxerunt angeli. Plangite me quem planxerunt ſancti. Plangite me quē planxit omnis homo. Plangite me uniuerſi, quia lapſus ſum à gloria mea. Sicut enim uineam fructiferā plantauit me dominus, & pro botryonibus florui ſpinas. Plāgite utiq; me, quia ex uineis attuli tribulos. Sed moueantur fontes lachrymarum, & irrigentur maxillæ meæ, fluant ſuper terrā & humectent eam, quia humectatus in iniquitatibus, & natus ſum in peccatis meis. Cerno enim ſacerdotium flens ſuper me, & cunctam lætitiam dolentem ſuper me, & ſuper thronum meū araneam telantem. Sic cerno et contemplor me mœrore repletum, & omnis creatura cōtriſtatur mihi, quoniam pro omnibus laudes aliquando cantabam. Heu mihi quid paſſus ſum? quomodo cecidi? Heu mihi quomodo diſsipatus ſum? Non eſt dolor ſicut dolor meus, & non eſt afflictio ſupra afflictionē meā, nō eſt amaritudo ſupra amaritudinem meam, nec gemitus ſupra gemitum meum, utiq; nec peccatum ſupra peccatū meum, & nō eſt mihi ſanitas. Vbi eſt ille bonus animarum paſtor? Vbi eſt ille qui ab Hieruſalem in Hiericho deſcendentem & à latronibus uulneratū curauit atq; ſanauit? Require me domine, qui de ſuperiori Hieruſalē cecidi, qui ba-

tra me eſt accuſationem. Sed non attendas domine labijs maculatis, & linguæ inique locutæ, ſed pœnitentiæ & afflictioni & lachrymis amaris, & dolori cordis & animæ, & miſerere mihi, ac reſuſcita me de luto putredinis, quia eius putredo ſuffocauit me. Hei mihi quia margarita in aurea corona ornatus, nunc in luto proiectus ſum. Hei mihi, quia diuinum ſal in ſtercore iacet. Sed quanta flumina lachrymarū delebūt corda humilitatis meç? Iam incipiam loqui ad deum. Quare eleuans alliſiſti me? Sicut enim exaltaſti me à ſapientiæ tuæ uerbo doctrinæ, ſic profundo quod feci exiſtimo me hærere. Non enim inique egiſſem, niſi abſtuliſſes à me manum tuam. Sed tu domine bonus omnia benigne uis agi, ego uero inſipiens inſipienter cecidi. Sed quare domine per ſanctum Dauid concluſiſti os meū? Nūquid ego primus peccaui? aut ego primus cecidi? quia ſic repuliſti me deſolatum & deſertū, & expoliaſti me ſanctis tuis, & cōfuſus es me narrare iuſtitias tuas? Quis enim natus nō peccauit? aut quis ſuper terrā conuerſatus non inique egit, quoniā ſic me repuliſti? Prior ipſe Dauid qui concluſit os meum, nimiū peccauit in cōſpectu tuo: poſt quàm uero pœnituit, receptibilis factus eſt tibi. Necnon & ſanctus Petrus columna ueritatis dum cecidiſſet, eandem paſsionem amariſsimis lachrymis diluit, interficiens peccatum, & ſerpentis uenenum depurgauit, & non remanſit in eo. Sed illi quidem ſecūdum diſpenſationē meruerunt, hæc uero ut compleantur prædictum eſt. Væ autem mihi, quia peſsime rui. Væ mihi, quia in his male incidi. Sed nunc deprecor te domine, quia peiora perpeſſus ſum. Reuoca me domine, quia in ruina ſum peſsima. Da mihi bonum doctorem ſpiritum ſanctū, ut non factus ericius habitatio dæmoniaca efficiar, ſed cōculcem qui me cōculcauit diabolum, & ſuperatis eius artibus reſtituar rurſum ad ſalutem antiquam. Ne memor ſis malorum deprecatoris, qui aliquando tibi ſacerdotium miniſtraui. Ne memineris malorum qui iniqua reſpōdi. Nunc uos uniuerſi qui uidetis uulnus meū, timete & euigilate ne obdormiatis, et in talibus incidatis, ſed uenite in id ipſum qui eundē modū habetis pietatis, & cōgregemur, & cōſcindamus corda noſtra, et prouocemus flumina lachrymarū: Siquidem his fluentibus ſuper terram remiſsio peccatorū erit, et pœna effugatur, & tormēta. Doleo in anima mea, ò amici mei, quia de ſummo cecidi. Cecidi & cōfractus ſum, & nō eſt in me ſanitas. Doleant ſuper me angeli, quia peſsime rui. Doleant ſuper me coronæ ſanctorū, quia ſeparatus ſum à bona cōgregatione eorū. Sanctus Aaron doleat ſuper me ſacerdotiū ſuū. Doleat ſancta eccleſia, quia male corrui. Doleat ſuper me omnis homo, quia peſsime uulneratus ſum. Video enim ſuper me nubem obūbrantem, & ſolem abſcōdentem radios ſuos. Sed nunc cognouiſtis omnes, maceriā poſuit ori meo ſanctus Dauid. Coactus ſum à ſanctis epiſcopis in doctrinæ uerba prorumpere, & accepto codice Pſalmorum orans aperui, & aſcēdit mihi eloquium illud quod confundor dicere, eloqui compellor: Peccatori autē dixit deus, Quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamentū meum per os tuum? Sed plangite me, & uulnerate amaro fletu. Plangite me mortuum. Plangite me qui Iudæis aſsimilatus ſum. Quæ enim illis per Prophetam dicebantur, recte iam mihi ſimiliter ſonuerunt. Quid igitur faciam mulris circumdatus malis? Hei mihi mors quare tardas? ſcilicet ut maligneris mihi. O diabole quid feciſti mihi? Quomodo uulneraſti me? Putas ne profuit tibi ruina mea? An putas quod tu requieſcas, dum ego punior tormentis? Quis annunciabit mihi ſi deletum eſt peccatum meum? ſi fugi pœnas quas timui? Quis annunciabit mihi ſi cum ſanctis iterum adhærebo? Vos ò ſancti, quoniam non mereor horum nuncij uocem audire, ſed auſus peſsima peiores minas Euangeliorum percepi. Hei mihi ſinus Abrahæ quo carui. Hei mihi quia communicaui condemnationi diuitis in loco peſsimo, & ſiti in loco amaro & pleno doloris. Hei mihi pater Abraham deprecare pro me, ne de finibus tuis aliener, quos ualde cupiui, nec condigne quidem, propter ingens peccatum meum. Sed domine procido tibi, miſerere mihi nimium ululanti, qui multum pœnitui, qui multas lachrymas ſuper terram effudi, ſuper quem luxit omnis creatura. Vt quid deſtruxi maceriam meam, & exterminauit me aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſcitur me? Libera me à leone rugiente. Deprecatur te plebs uniuerſa ſanctorum propter inutilem. Obſecrat te domine omnis angelorum chorus propter me qui peſsima conſummaui, ut miſerearis ſuper ouem quę errauit, & lupi rapina facta eſt mihi. Domine protege me de ore ipſius, ne facias me fieri ſacrificium peccati, ſed ſupermitte ſpiritum tuum ſanctum, ut igneo reſpectu

repellat

repellat à me diabolum ſpinoſum, & reducat ad tuam ſapientiam, & deleatur quę contra me eſt cautio peccati, ut demoretur ad ueſperum planctus meus, & ueſperam in matutinum recipiam. Conſcindatur ſaccus meus, & ueniat mihi lætitia, & meæ exultationes, & recipiar rurſus in gaudium dei mei, & merear regnum eius orationibus ſanctorum, & petitione condolentis mihi eccleſiæ: quia tibi eſt gloria cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

IN APOLOGETICVM SANCTI PAMPHILI MARTYris pro Origene, Rufini Præfatio ad Macarium.

COgnoſcendæ ueritatis amore permotus ô uir deſideriorum Macari, iniungis mihi rem quæ tibi agnitæ ueritatis gratiam conferat, mihi tamen non dubito quin offenſam maximam cõparet eorum, qui ſe læſos putant ab eo qui de Origene non aliquid male ſenſerit. Et quamuis non meam de eo ſententiam, ſed ſancti martyris Pamphili ſciſcitatus ſis, & librum eius quem pro Origene in Græco ſcripſiſſe traditur, trãsferri tibi popoſceris in latinum: tamen non dubito futuros qui & in eo læſos ſe putẽt, ſi nos aliquid pro eo uel alieno ſermone dicamus. Quos tamẽ & ipſos deprecamur, nihil præſumpto uel præiudicato animo agere: ſed quoniam ad iudicium dei uenturi ſumus, non refugiant ſcire quod uerum eſt: ne forte ignorantes delinquant, conſiderantes quia falſis criminationibus percutere fratrum infirmorum conſcientias, in Chriſtum peccare eſt. Et ideo non accõmodent criminatoribus aurem ſuam, nec ab alio diſcant alterius fidem, maxime cum coram experiri ſit copia, et oris ſui confeſsio quid uel qualiter unuſquiſq; credat oſtendat. Sic enim ſcriptum eſt, quia corde creditur ad iuſtitiam, oris autem confeſsio fit ad ſalutem. Et ex uerbis ſuis unuſquiſq; iuſtificabitur, & ex uerbis ſuis condemnabitur. Qualiter ergo ſentiat Origenes de ſingulis, tenor libelli huius edoceat. De his autem quę apud eum contraria ſibi inueniunt, quid cauſę ſit, in ultimo breui addita aſſertione docuimus. Nos autem ſicut traditum eſt nobis à ſanctis patribus, retinemus quod ſancta trinitas coæterna ſit, & unius naturæ uniuſq; uirtutis atq; ſubſtantiæ: & quod filius dei in nouiſsimo tempore homo factus eſt, & pro peccatis noſtris paſſus eſt, & in ea ipſa carne in qua paſſus eſt reſurrexit à mortuis, propter quod & reſurrectionis ſpem humano generi tribuit. Carnis uero reſurrectionẽ non per aliquas præſtigias ſicut nõnulli calumniantur dicimus: ſed hanc ipſam carnem in qua nunc uiuimus reſurrecturam credimus, non aliam pro alia, nec corpus aliud quàm huius carnis dicimus. Siue ergo corpus reſurrecturum dicimus, ſecundũ Apoſtolum dicimus, hoc enim nomine uſus eſt ille: ſiue carnem dicimus, ſecũdum traditionem Symboli confitemur. Stulta enim adinuentio calumniæ eſt, corpus humanum aliud putare eſſe quàm carnem. Siue ergo caro ſecundum communem fidem, ſiue corpus ſecũdum apoſtolum dicitur quod reſurget, ita credendum eſt ſicut apoſtolus definiuit, quia quod reſurget in uirtute, reſurget & in gloria, & incorruptibile reſurget & ſpiritale corpus, quia corruptio incorruptionem non poſsidebit. Saluis ergo his prærogatiuis futuri corporis uel carnis, reſurrectio carnis credenda eſt integre atq; perfecte, ut & natura carnis eadem ſeruetur, & incorrupti ac ſpiritalis corporis ſtatus & gloria non infringatur. Sic enim ſcriptũ eſt. Hæc in Hieroſolymis in eccleſia dei à ſancto ſacerdote eius Ioanne prædicantur, hęc nos cum ipſo & dicimus, & tenemus. Si quis præter hæc uel credit, uel docet, uel à nobis aliter credi quàm expoſuimus putat, anathema ſit. Noſtræ ergo fidei documentum ſi quis habere uult habeat ex his. Siquidem aut legimus, aut huius fidei noſtræ facimus rationem, ſecundum apoſtolum probantes omnia, quod bonum eſt tenentes, ab omni ſpecie mala nos abſtinentes: & ſi qui hanc regulam ſequuntur, pax ſuper illos & ſuper Iſrael dei. Amen.

APOLOGETICVS PAMPHILI
martyris pro Origene, interprete Rufino.

NIHIL mirum fratres uidemini eſſe perpeſſi, quòd ita uos Origenis ſubterfugit intellectus, ut uos quoq; exiſtimetis de illo quod & alij nonnulli: qui ſiue per imperitiam ſui quia non ualent ſenſus eius altitudinem contueri, ſiue prauitate mentis qua ſtudium gerũt non ſolum dicta eius incuſare, uerũ etiam aduerſus eos qui hæc legunt hoſtiles inimicitias ſumere, tam pertinaciter id agentes, ut nulla prorſus uenia eos dignos haberi putent, ne ea quidem quæ impartiri ſolet (uerbi gratia) his qui Græcorum ſecularium libros, uel nonnunquam etiam hæreticorum percontandi atq; cognoſcendi ſtudio decurrunt: ſibi ſolis ſcilicet concedi debere peritiam probandi ſermonis putãt, ut ſi quid ab aliquo dictum eſt retinere ſciant, ab omni ſpecie mala abſtinere ſe nouerint. Ab his uero qui Origenis libros legunt, iſtud penitus excluſum putant eſſe mandatum, quo probabiles iubentur effici trapezitæ, ſcientes quod bonum eſt retinere, ab omni autẽ ſe ſpecie mala abſtinere: ſed tantummodo ſi legere libros illius uiſus fuerit, ſtatim ab his hæreticorum perfundatur infamia. Deniq; cũ multis huius uitæ & religioſis propoſito uiris, in quibus nihil prorſus culpæ inueniunt, inimicitias propter hoc ſolum habent ſi eorum ſtudia circa memorati uiri libros propenſius eſſe perſpexerint, inuidioſius etiam iſta fingentes, quod ab his in loco ſanctorum apoſtolorum uel propheharũ tam ipſe quàm dicta eius habeãtur. Sed de hoc certum non habeo utrum calumniandi uoto tantummodo iſta iactitent, an & uere ab aliquibus ſimplicioribus & propenſiore affectu diligentibus uirum, aliquando fortaſsis tale aliquid audierint. Nos tamen perſpectis frequenter his quæ ab eo cum magno timore dei & cum omni humilitate dicuntur, cum ueniam petit pro his quæ per nimiam diſcuſſionem & per multam ſcrutationem ſcripturarũ animo diſputantis occurrunt; quæ cum exponit, frequenter addere ſolet, & profiteri ſe nõ hæc quaſi definitiua pronunciare ſententia, nec ſtatuto dogmate terminare, ſed inquirere pro uiribus, & ſenſum diſcutere ſcripturarum, nec tamen profiteri quod integre perfecteq; comprehenderit, ſuſpicari magis ſe de quãplurimis dicens, nec tamen certum eſſe quia in omnibus quod perfectum eſt & integrum aſſecutus ſit. Sed & nonnunquam inuenimus eum de multis hæreſibus profitentem, in quibus ea quidem quæ in quæſtionẽ ueniunt mouet, nec tamen eorum abſolutiones adiungit, ſed cum omni humilitate, & ueritatẽ non erubeſcit fateri ſibi non liquere. Audiuimus etiam illud ab eo frequẽter intexi, quod hodie ne iſti quidem imperitiſsimi omniũ obtrectatores eius dicere dedignãtur, ut ſi quis melius de his locis quæ ille diſſeruit, dixerit, uel expoſuerit, illi potius qui rectius dixerit quàm ſibi eſſe auſcultandum. Præterea comprehendimus eum nõnunquam diuerſas expoſitiones eiſdem capitulis facere: & cum omni reuerẽtia, quaſi qui ſciat ſe de ſanctis ſcripturis dicere, cum multa quæ ſibi occurrerunt expoſuerit, præcipit his qui legunt probare de ſingulis quæ dixerit, & quod rectius prudens lector iudicauerit, obtinere: profecto quia nec ipſum latebat quod non omnia quæ mouerat, uel diſcuſſerat, probabilia uel fixa haberi deberẽt, pro eo quod multa myſtica in ſcripturis ſanctis, et in ſecreto recondita eſſe credantur. Illud deniq; eius ſi intentius aduertamus, quàm integre & catholice de omnibus tractatibus ſuis in præfatione ipſorum librorum quos in Geneſim ſcribit, proteſtatus eſt, omnem eius ſenſum ex hoc facile cognoſcemus. ORIGENES. Niſi omni modo pigri eſſemus, ac de ſides ne ad inquirendum quidem accedere domino & Saluatore noſtro ad hoc nos prouocante, profecto reuocaſſemus pedem, conſiderantes quod longe ſimus ab ea magnitudine ſpiritalis intelligentiæ, quæ de tam magnis rebus inueſtigari debeat intellectus.

PAMPHILVS. Et paulo poſt ait. ORIGENES. Sicui uero in diſceptatione profundum aliquid occurrerit, de hoc dicendum quidem eſt, ſed non cum omni affirmatione. Hoc enim aut temerarij hominis eſt, eius qui ſenſum humanæ infirmitatis perdiderit, oblituſq; ſui ſit: aut certe perfectorum uirorum, & eorum qui confidenter ſe ſciant ab ipſo domino Ieſu didiciſſe, id eſt à uerbo ueritatis, & ab ipſa ſapientia per quam omnia facta ſunt, agnouiſſe: uel eorum qui diuina reſpõſa ingreſsi turbinem & ca-

liginem ubi ipſe deus eſt, cœlitus acceperunt, in quod uix ille Moyſes ingreſſus uel intel-
ligere talia potuit uel proferre. Nos uero pro eo ſolo quod mediocriter licet, credimus ta-
men domino Ieſu Chriſto, & eius gloriamur eſſe diſcipuli, nec tamen audemus dicere
quod facie ad faciem ab ipſo traditam ſuſceperimus intelligentiam eorum quæ in diuinis
libris referuntur: quæ quidem certus ſum quod ne ipſe quidem mūdus pro uirtute ac ma-
ieſtate ſenſuum capere poteſt. Propter quod pronūciare quidem de his quæ dicimus, ſi-
cut apoſtoli potuerunt non audemus: in eo autem gratias agimus, quod cum multi impe-
ritiam ſuam neſciant, & motus ſuos incompoſitos & inordinatos, interdū etiam & ine-
ptos ac fabuloſos, cum omni intentione ſicut ſibi uidetur quaſi ueriſsima aſſertione an-
nuncient, nos de rebus magnis & his quæ ſupra nos ſunt, ignorantiā noſtram non igno-
ramus. PAMPHILVS. Cum ergo hæc eum de ſe dicere audiamus & huiuſ-
modi mente ac uoto quæ dicit aſſerere, miramur in tantum temeritatis aliquos eſſe proue-
ctos, ut qui ſe ita humiliat & iudicat, aſtruant quod ab alijs dicta eius uel libri pro ſermo-
nibus apoſtolicis uel dictis propheticis habeantur, aut quod ille ipſe uel prophetis uel a-
poſtolis ab aliquo comparetur. Et quidem quod & honore presbyterij in eccleſia prædi-
tus fuerit, & uitam abſtinētiſsimam egerit & ualde philoſophicam, quodq; puræ religio-
nis obſeruauerit diſciplinam, & præ cæteris uerbo dei & doctrinæ operam dederit, dubi-
um non eſt & ex his quæ ad nos laboris & ſtudij eius certiſsima deſignantur indicia. præ-
cipue uero per eos tractatus, quos penè quotidie in eccleſia habebat ex tempore, quos
& deſcribentes notarij ad monimentum poſteritatis tradebant. Conſequens igitur erat,
ex his omnibus laborum & ſtudiorum ſuorum teſtimonijs amplecti talem uirum: et neq;
defenſionis ſtudio plus dare ei meriti quàm menſura depoſcit: neq; rurſus obtrectandi ui-
tio facile condemnare, & alienum ab eccleſiaſtica doctrina temere pronunciare: cum u-
trunq; iſtud præcipitium prouidens ante diuinus ſermo prohibuerit dicens: Non ſit in te
menſura maior, neq; menſura minor. Abominabile eſt enim in cōſpectu domini utrūq;.
Vnicuiq; enim prout dignum eſt retribuere, iuſtitiæ proprium eſt. Propter quod et men-
ſura integra, & pondus æquale acceptabile eſt apud deum, non hoc quod mentitur ue-
ritatem, per quod uel plus donatur rebus quàm merita depoſcunt, uel ſubtrahitur meri-
tis quod debetur. Quanto rectius agerent obtrectatores iſti ſi abſq; ulla animi præuentio-
ne cum omni religione ueritatis, quam omnibus proximis noſtris cū charitate iubemur
expendere, intelligerent & ipſum unum de proximis eſſe quibus charitatem ex manda-
to debemus, & aſſumptos libros eius legerent cum ea uenia quam ipſe in præfationibus
ſuis depoſcit, ſicubi uenia dignum aliquid inuenirent. Nunc uero econtrario uideas eos
maledictis quidem probriſq; non parcere: eos uero qui ſcripturarum intelligendarum ſe-
cundum mandatum domini & ſaluatoris noſtri ſtudium gerunt, à lectione librorum eius
deterrere, quælibet alia etiam inepta nihil profutura quàm illius commentarios legi debe-
re affirmantes. In quibus ſæpe etiam ridiculi aliquid pati ſolent. Nam ut eorum conten-
tioſa præſumptio, uel ut uerius dicam præiudicatrix ueſania facilius declaretur, accidere
ſolet uel caſu, uel interdum ſtudio, ut nomine in codice non prætitulato legatur aliquid
ipſius in auribus obtrectatorum quaſi alterius tractatoris. Quod tamdiu placet & lauda-
tur, atq; omni admiratione habetur, quandiu nomen non fuerit indicatum. At ubi Orige-
nis cognita fuerint eſſe quæ placebant, ſtatim diſplicent, ſtatim hæretica eſſe dicuntur: &
ea quæ pauloante ad cœlum uſq; ferebantur, iiſdem uocibus eademq; lingua uſq; ad infe-
ros demerguntur. Præterea etiam illud eſt inuenire, quod nōnunquam tales ſunt accuſa-
tores eius qui nec Græcam nouerint linguam: alij omni modo imperiti: nonnulli etiam ſi
aliquid uidentur habere peritiæ, non tamen etiam id ſtudij habuiſſe inueniuntur, ut libris
eius operam dederint: aut ſi acciderit ut etiam legerint, non continuo etiam tantæ erudi-
tionis fuerint, ut altitudinem ſenſus eius aſſequi quiuerint, quo ea quæ ille diuerſo proſpe-
ctu pro locis & cauſis diſſerere ſolet, aduertere ualuerint. Multos inuenias, quos ſi inter-
roges, in quibus libris, aut in quibus locis dicta ſint hæc quæ arguūt, confiteantur ſe qui-
dem neſcire ea de quibus affirmat, nec legiſſe unquam, audiſſe autem alios dicentes. Ex
quo cuiuis plena ridiculi ſententia eorum uidebitur, cum de his iudicant, atq; ea conde-
mnant, quæ nec diſcere quidē prius, aut noſſe potuerunt. In alios uero noui furoris mor-
bus & inauditæ cladis inceſsit inſania: cum tam multa eius uolumina referta totius uti-
litatis

litatis & inſtructionis habeantur, & ſatis rara & perpauca forte loca ſint in quibus uel imperitiores quiq;, uel (quod uerius) maleuoli poſſe ſibi uideantur offendi: omnia quidem illa quæ & catholica, & ad ædificationem animæ, atq; ſententiæ inſtructionem etiam ipſi apta fatentur, omittunt & negligunt, nec aliquid inde unde poſſunt & debent, proficere uolunt: ea uero ſola quæ ad calumniam proficiunt, ſummo ſtudio ediſcũt: ut qui boni nihil unquã forte didicerint, hæc quæ ipſi non eſſe bona dicunt apprime memoriæ retinenda commendent: quo uidelicet promptius ea proferentes exercitatius ualeant concinnare calumnias. Aliud quoq; eſt genus hominum fœdum ſanè & turpe quantum ad probitatem pertinet morum, ſed ad calumniandum uehementius, & tetrius ad incuſandum, quos Græci Phagolœdoros appellarunt: qui ſummũ quidem ſtudium, ſed & ſatis intentam operam libris eius dederunt, ita ut & magiſtro eo in omnibus uterentur, & ſe ei tanquam ſpeciales diſcipulos manciparent. ſed ubi ad id loci uentum eſt ut iam ſe magiſtros malint quàm diſcipulos nominari, ubi auditoris plauſus ſectari cœptus eſt, ibi ſi forte aliquis audientium quæ laudantur Origenis eſſe obmurmurauerit, ne uel laude cedant magiſtro uel culpæ indicio, alienum eſſe Origenem cõtinuo proteſtantur, nihil ſibi cum illius doctrina commune eſſe confirmant: Anathema quoq; dicere eum non dubitant improbe, & inferre maledicta non parcunt: ne illum quidem apoſtolicum ſermonem uerentes quo deſignat, quia maledici regnum dei non poſſidebunt. In tantum autem horũ de quibus diximus progreſſa malitia eſt, ut quidam etiam cõſcribere aduerſus eum auſi ſint, & libellis editis derogare ei uiro qui per tot annos magiſter eccleſiæ fuit, qui in eccleſia ſenuit, qui aduerſus eas hæreſes quæ illo tempore eccleſiam impugnabant, ita cõſtanter, ita fortiter dimicauit, ut omnia eorũ diabolicæ machinationis fundamẽta ſubuerterit, nõ ſtudiorum laborem, non continentiæ, non inſtitutionis, non humilitatis quæ ſupra cæteras omnes uirtutes eius maximam gratiam continet, non illud certe conſiderantes quod presbyterij dignitate in eccleſia honoratus eſt. Quæ ſi omnia ad reuocãdam linguã, comprimendũq; ſermonem ſufficere non poſſunt, illud ſaltem contemplari debuerant, quantam irridendi materiam gentilibus, quantam hæreticis tribuant, cum eos quos aſſertores Chriſtiani dogmatis & defenſores putabant, confutari nũc uideant, & repelli à proprijs, & uelut ciuili bello gaudeant impugnatũ, quem ipſi hoſtiliter impugnare non poterant. Quoniam ergo quamplurimi ex ſimplicioribus quibuſq; fratribus à ſupra dictis lædũtur, non ſolum ut de ipſo male ſentiant, ſed etiã de his qui ſtudio ſcientiæ & intelligendarum ſcripturarum, inter cæteros etiam libros ipſius ſcripta conſpiciunt, ita ut uos quoq; ipſi in dubium ueneritis, ne forte multitudini uel autoritati calumniatorum fides debeat adhiberi de his quæ paſsim & ſine reſpectu diffamantur: uiſum nobis eſt, primo quidem curare ſuſpitionem ueſtram, ſimul etiam per occaſionem ueſtri omnium qui ei obtrectant confutare calumnias. Quod ita nobis proſequi rectius uiſum eſt, ut non noſtris uerbis & aſſertionibus defenſionẽ paremus, ſed ex ſuis proprijs uocibus quibus ipſe aliena hæc eſſe quæ iſti obijciunt proprio ſermone teſtatur, id eſt omne quicquid præter fidem catholicam prædicatur: quia ſi noſtris uerbis hæc aſſerere uelimus ſuſpicioſum uideri forte poſſit, eo quod nos amore ſi quid ipſe praue ſenſerit celauerimus. Vbi autem eius ipſius qui accuſatur uocibus, & ad omnes obiectiones accuſatorum ſuis uerbis eum non noſtra aſſertione defendimus, quæ ultra relinqui poteſt criminatoribus occaſio, ſaltem his qui nõ ueri ſtudio, ſed uelut libidine quadam culpandi ſemper agitantur? Et quoniam de eo nũc ſermo eſt, qui utiq; apud homines defunctus eſt, quid apud homines iudices pro defuncto fortius & firmius ualere debet, quàm & literæ, & ſcripta defuncti? Incipientes igitur indicijs ſcriptorum ſuorum oſtendere quid de ſingulis ſenſerit, ex his præcipue libris teſtimonia congregabimus quos accuſatores eius quàm maxime criminantur, id eſt quos per ſpacium & quietem in ſecreto conſcripſit: hos enim aſſerunt maxime à prædicatione eccleſiaſtica diſcrepare: ex his precipue libris, quos Peri archon attitulauit, in quibus quã plurima à calumniatoribus incuſantur. In his ergo ipſis, inter principia quaſi expoſitione fidei uſus ſit proferemus: tum inde & ex his quæ ſparſim uel per ipſos libros uel cæteros ſenſit, aſsignabimus eum prædicationem apoſtolicam cuſtodiſſe. Eſt ergo lectio ex primo Peri archon quam promiſimus hæc.

ORIGENES.

SIcut enim multis apud Græcos & Barbaros pollicentibus ueritatē, deſuevimus apud omnes eā quærere qui eā falſis opinionibus aſſerebant, poſteaquam credidimus filiū eſſe dei Chriſtū, & ab ipſo nobis hanc diſcendā eſſe perſuaſimus: ita cū multi ſint qui ſe putent ſentire quæ Chriſti ſunt, & nōnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant, ſeruetur uero eccleſiaſtica prędicatio per ſucceſsionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & uſq; ad præſens in eccleſiis permanens, illa ſola credenda eſt ueritas, quæ in nullo ab eccleſiaſtica traditione diſcordat. Illud tamen ſcire oportet, quoniam ſancti Apoſtoli fidem Chriſti prædicantes, de quibuſdam quidem quæcunq; neceſſaria crediderūt omnibus credentibus, etiam his qui pigriores erga inquiſitionem diuinæ ſcientiæ uidebantur, manifeſtiſsime tradiderūt. rationem ſcilicet aſſertionis eorum relinquentes ab his inquirendam qui ſpiritus dona excellentia, & pręcipue ſermonis ſapientiæ & ſcientiæ per ipſum ſpiritum ſanctum percipere merebantur; De alijs uero dixerunt quidem quia ſint, quomodo autem & unde ſint ſiluerūt: profecto ut ſtudioſiores quiq; ex poſteris ſuis amatores ſapientiæ & ſcientiæ exercitium habere poſſent, in quo ingenij ſui fructum oſtendere ualerent, hi uidelicet qui dignos ſe & capaces ſapientiæ præpararent. Species uero eorum quæ per prædicationem apoſtolicam manifeſte traduntur, iſtæ ſunt. Primo quod unus eſt deus qui omnia creauit, atq; compoſuit, quiq; ex nihilo eſſe fecit uniuerſa, deus à prima creatura & conditione mundi omnium iuſtorum, deus Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noe, Sem, Abraham, Iſaac, Iacob, duodecim patriarcharum, Moyſi & prophetarū: & quod hic deus in nouiſsimis diebus ſicut per prophetas ſuos ante promiſerat, miſit dominū Ieſum Chriſtum, primo quidem uocaturum Iſrael, ſecundo uero etiam gentes poſt perfidiam populi Iſrael. Hic deus iuſtus & bonus pater domini noſtri Ieſu Chriſti legem & prophetas & euangelia ipſe dedit, qui & apoſtolorum deus eſt, & ueteris ac noui teſtamenti. Tum deinde quod Ieſus Chriſtus ipſe qui uenit, ante omnem creaturam natus ex patre eſt. Qui cum in omnium conditione patri miniſtraſſet, per ipſum namq; omnia facta ſunt, nouiſsimis temporibus ſe ipſum exinaniens homo factus eſt, incarnatus eſt cum deus eſſet, & homo factus manſit quod deus erat. Corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens quod natum ex uirgine, & ſpiritu ſancto eſt. Et quoniam hic Ieſus Chriſtus natus & paſſus eſt in ueritate; & non per imaginem communi hac morte uere mortuus: uere enim à mortuis reſurrexit, & poſt reſurrectionem conuerſatus eſt cum diſcipulis ſuis & aſſumptus eſt. Tum deinde honore ac dignitate patri ac filio ſociatum tradiderunt Spiritum ſanctum. In hoc non iam manifeſte diſcernitur utrum natus ſit an innatus.

PAMPHILVS.

QVi de nato uel innato requirit, ſine dubio creaturæ in eo nullam habet opinionem, alioquin & hoc adduxiſſet ad inquiſitionem. Et adiungit Origenes: uel filius etiam ipſe dei habendus ſit, nec ne. ORIGENES. Sed inquirēda iam iſta pro uiribus ſunt de ſancta ſcriptura, et ſagaci perquiſitione inueſtiganda. Sane quod iſte ſpiritus ſanctus unumquenq; ſanctorum uel prophetarum, uel apoſtolorum inſpirauit, & non alius ſpiritus in ueteribus, alius uero in his qui in aduētu Chriſti inſpirati ſunt fuerit, manifeſtiſsime in eccleſiis prædicatur. Poſt hæc iam quod anima ſubſtantiam uitamq; habens propriam cū ex hoc mundo diſceſſerit, & pro ſuis meritis diſpenſabitur ſiue æternæ uitæ ac beatitudinis hæreditate potitura, ſi hoc ei ſua geſta præſtiterint: ſiue æterno igni ac ſupplicijs mancipanda, ſi in hæc eam ſcelerū culpa detorſerit. Sed & quia erit tempus reſurrectionis mortuorū cum corpus hoc quod in corruptione ſeminatur, ſurget in incorruptione: & quod ſeminatur in ignominia, ſurget in gloria. Eſt & illud definitū in eccleſiaſtica prædicatione, omnem animam eſſe rationabilem, liberi arbitrij & uoluntatis, eſſe quoq; certamen aduerſus diabolum & angelos eius cōtrariasq; uirtutes, ex eo quod illi peccatis eam onerare contendant. Nos uero ſi recte cōſulteq; uiuamus ab huiuſcemodi onere exuere nos conemur. Vnde & conſequens eſt intelligere non nos neceſsitati eſſe ſubiectos, ut omni modo etiam ſi nolimus uel bona uel mala agere cogamur. Si eñ noſtri arbitrij ſumus, impugnare fortaſſe nos poſſunt aliquæ uirtutes ad peccatū, & aliæ iuuare ad ſalutem, non tamen

neceſsitate

neceſsitate cogimur uel recte agere uel male. Quod fieri arbitrãtur qui ſtellarum curſus & motus cauſam dicũt humanorum eſſe geſtorũ, non eorũ quæ extra arbitrij libertatem accidunt, ſed eorũ quæ in noſtra ſunt poſita poteſtate. De anima uero utrũ ex ſemine traducis ducatur, ita ut ratio ipſius uel ſubſtãtia inſerta ipſis corporalibus ſeminibus habeatur: an uero aliud initiũ habeat, & hoc ipſum initium ſi genitum eſt, an non genitum, uel certe ſi extrinſecus corpori inditur, nec ne: non ſatis manifeſta prædicatione diſtinguit̃. De diabolo & angelis eius cõtrarijſq́ uirtutibus eccleſiaſtica prædicatio docuit quoniam ſint quidem hæc: quæ autem ſint, uel quomodo ſint, non ſatis clare expoſuit. Apud plurimos tamen iſta habetur opinio, quod angelus fuerit iſte diabolus, & apoſtata effectus quamplurimos angelorũ ſecum declinare perſuaſerit, qui & nunc uſq́ angeli ipſius nuncupentur. Eſt pręterea & illud in eccleſiaſtica prędicatione, quod mundus iſte ſit factus, & à certo tempore cœperit, & ſit pro ipſa ſui corruptione ſoluendus: quid tamen ante hunc mundum fuerit, aut quid poſt hunc mundum erit, iam nõ pro manifeſto multis innotuit. Non enim euidenter de his in eccleſiaſtica prædicatione ſermo profertur. Tum deinde quod per ſpiritum dei ſcripturæ conſcriptæ ſint, & ſenſum habeant non eum ſolum qui in manifeſto eſt, ſed & alium quendam latentem quàm plurimos. Formæ enim ſunt hæc quæ ſcripta ſunt ſacramentorũ quorundam, & diuinarum rerum imagines: de quo totius eccleſiæ unus eſt ſenſus, eſſe quidẽ omnẽ legem ſpiritalem, non tamen ea quæ ſpirat lex eſſe omnibus nota, niſi his ſolis quibus gratia ſancti ſpiritus in uerbo ſapiẽtię ac ſcientiæ condonatur. PAMPHILVS. Et poſt pauca ait.

ORIGENES.

ESt etiam illud in eccleſiaſtica prædicatione, eſſe angelos dei quoſdã & uirtutes bonas qui ei miniſtrarent ad ſalutẽ hominũ conſummandam: ſed quãdo iſti creati ſint, aut quomodo, nõ ſatis in manifeſto diſtinguit̃. De ſole autem & luna & ſtellis, utrũ animãtia ſint, an exanima, manifeſte nõ tradit̃. Oportet igitur uelut elementis & fundamentis huiuſmodi uti, ſecundũ mandatũ quod dicit, Illuminate uobis lumen ſcientiæ, eũ qui cupit feriem quandã & corpus ex horum omnium ratione cõficere, ut manifeſtis & neceſſarijs aſſertionibus de ſingulis quibuſq́ quid ſit in uero rimetur, & unũ ut diximus corpus efficiat exẽplis & affirmationibus, uel his quas in ſanctis ſcripturis inuenerit, uel quas ex conſequentiæ ipſius indagine, ac recti tenore repererit. PAMPHILVS.

HAec quidem in principio primi lib. Peri archon diſſeruit, ut oſtenderet quæ ſint illa quæ manifeſte in eccleſiaſtica prædicatione tradita ſunt, & quæ ſint quę nõ aperte definiuntur. De quibus ſingulis ſecundũ eam diuiſionẽ quam ſupra oſtẽdit, ſparſim diſputat. In reliquo uero corpore librorum ea quidem quæ ex definito prædicari ab eccleſia ſupra docuit, omnibus adhibitis probamentis, ex ſcripturis ſanctis manifeſtius & cõſtantius aſſerit. De his uero de quibus oſtendit non manifeſte, neque ex definito in eccleſia prædicari, opinionibus magis & his ſenſibus qui diſputanti & tractanti de talibus occurrere potuerunt, quàm certis aliquibus ac definitis aſſertionibus utitur, id eſt diſcutiens & pertractans potius quàm affirmans. In omnibus tamen locis ſermonis ſui meminit eius quem ſupra expoſuimus, cum ait illam ſolam recipiendam & credendam eſſe ueritatem, quæ in nullo apoſtolicis & eccleſiaſticis dogmatibus aduerſatur: & non ſolum in his libris quorum ſupra fecimus mentionẽ, ſed & in omnibus quæ de ſcripturis exponit, hac ſentẽtia uti ſolet, & in his præcipue in quibus plures unius capituli interpretationes exponit, hoc aſſerẽs, ſe quidem ne quid quod dici poſsit omitteret, plura uel diuerſa prout ſentire potuit protuliſſe, illud autem debere teneri quod apoſtolicus & eccleſiaſticus lector probaret. Hoc idem facit etiam cum hæreticorum diſcutit ſectas: quibus omnibus cõfutatis atq́ uictis unam ſolam eam quam ſupra expoſuit catholicæ ueritatis ſententiam tenet. De quibus ſingulis qualiter reſponderit hæreticis, & quomodo uniuerſa eorum dogmata deſtruens ipſe ſemper apoſtolicam confirmauerit fidem, ſi uelimus omnes ſententias eius cõgregare, & longum ſatis eſt, & erit tam nobis qui ſcribimus oneroſum, ꝗ legentibus tædioſum: ſed ſufficit pauca proferre, in quibus omnium profecto facile cognoſcentur indicia. Neq́ enim cõtra domini ſententiam ſentiendum eſt, ut qui in paucis inuenitur fidelis, non etiam in multis & haberi

debeat fidelis & credi. Primũ ergo ex eius libris ponemus exemplum quod illi ſuperiori conueniat, ex eo libro quem in Epiſtolam Pauli apoſtoli ad Titum ſcripſit, de eo capitulo in quo dicit Apoſtolus. Hęreticum hominem poſt trinam correptionem deuita, ſciens quia peruerſus eſt, & peccat, qui eſt à ſemetipſo damnatus. De quo dicit qualis ſit qui hæreticus, & qualis ſit qui catholicus eſt & eccleſiaſticus.

ORIGENES.

NOmen hęreſis quantũ ego deprehendere potui etiam in epiſtola Pauli apoſtoli ad Corinthios deſignatur hoc modo. Oportet enim & hæreſes eſſe ut probati manifeſti fiant, inter uos. Et iterũ ad Galatas, inter opera carnis hæreſeos quoq; nomen aſcribit, ut ait. Manifeſta autem ſunt opera carnis, quę ſunt fornicatio, immũdicia, impudicitia, idololatria, ueneficia, inimicitię, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſcordiæ, hæreſes, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ & prædixi uobis, quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſsidebũt. Per quæ cognoſcimus, quoniam ſicut hi qui fornicationibus & immundicijs, atq; impudicitijs, & idolorũ cultibus maculati ſunt, regnũ dei non poſsidebunt, ita & hi qui in hæreſim declinauerint. Neq; enim putandũ eſt tanti Apoſtoli tam abſolutã ſententiam poſſe ullo genere uacillare. Apoſtolus enim eſt omniũ eccleſiarũ Chriſti, non ab homine, neq; per hominem, ſed per Ieſum Chriſtũ & deum patrem electus. Propterea ergo ſecundũ auctoritatem ſentẽtiæ ipſius oportet nos ſicut reliqua mala quę numerauerat, ita nomen hæreſis deuitare, neq; cum talibus orationis ſocietate miſceri. PAMPHILVS. Et poſt hæc paucis quibuſdam per medium inſertis adiecit. ORIGENES. Quid uero ſit hæreticus homo, pro uiribus noſtris ſecundum quod ſentire poſsimus, deſcribamus. Omnis qui ſe Chriſto credere profitetur, & tamen alium deum legis & prophetarũ, alium euangeliorũ deum dicit, & patrẽ domini noſtri Ieſu Chriſti non eum dicit eſſe qui à lege & prophetis prędicatur, ſed alium neſcio quem ignotum omnibus atq; omnibus inauditũ, huiuſmodi homines hæreticos deſignamus, quãlibet uarijs ac diuerſis & fabuloſis cõcinnent iſta figmẽtis, ſicut ſectatores Marcionis & Valentini & Baſilidis, & hi qui ſe Eutychianos appellant. Sed & Apelles licet non omnibus modis dei eſſe deneget legem & prophetas, tamen & ipſe hæreticus deſignatur, quoniam deũ qui hunc mundum condidit, ad gloriam alterius ingeniti & boni dei eum conſtruxiſſe pronunciat: illum autem ingenitum deum in conſummatione ſeculi miſiſſe Ieſum Chriſtum ad emendationem mundi, rogatum ab eo deo qui eum fecerat, ut mitteret filiũ ſuum ad mundi ſui correptionem. Et ſi quidem hic ſolummodo qui de deo patre aliter ſentit quàm regula pietatis expoſcit, hæreticus habendus eſſet, ſufficeret utique quod ſuperius dictum eſt. Sed nunc unum atq; idem credendum eſt etiam de eo qui de domino noſtro Ieſu Chriſto falſi aliquid ſenſerit, ſiue ſecundum eos qui dicũt eum ex Ioſeph & Maria natum, ſicut ſunt Ebionitæ & Valentiniani, ſiue ſecundum eos qui primogenitum eum negant, & totius creaturæ deum & uerbum & ſapientiam, quæ eſt initium uiarum dei, antequam aliquid fieret, ante ſecula fundatam, atq; ante omnes colles generatam, ſed hominem eum ſolum dicentes: uel ſecundum eos qui deum quidem eum fatentur, non tamen aſſumpſiſſe hominem, id eſt animam corpusq; terrenum: qui ſub ſpecie quaſi amplioris gloriæ Ieſu domino deferendæ, omnia quæ ab eo geſta ſunt, phantaſtice magis quàm uere geſta eſſe teſtantur: quiq; neque de uirgine natum teſtantur, ſed triginta annorum uirum eum apparuiſſe in Iudæa. Alij uero ex uirgine quidem eum credũt eſſe primogenitum, ſed putaſſe ſe magis uirginem peperiſſe, non tamen uere peperiſſe confirmant. Latuiſſe quippe etiam uirginem putatiuæ generationis aſſerunt ſacramentum. Qui quomodo non ab eccleſia longe ponendi ſunt, cum philargyriæ morbo languẽtes dogmata ſtatuerunt, quibus ad ſuum nomen diſcipulos declinarent? Sed & eos qui hominem dicunt dominum Ieſum præcognitum & prædeſtinatum, qui ante aduentum carnalem ſubſtantialiter & proprie non extiterit, ſed quod homo natus patris ſolam in ſe habuerit diuinitatem, ne ipſos quidẽ ſine periculo eccleſiæ numero ſociari: ſicut & illos ſuperſtitioſe magis quàm religioſe, qui ne uideantur duos deos dicere, neque rurſum negare Saluatoris diuinitatem, unam eandemq; ſubſtantiam patris ac filij aſſeuerant, id eſt duo quidem nomina ſecundum diuerſitatem cauſarum recipientem, unam tamen ὑπόστασιν ſubſiſtere, id eſt,

unam

unam perſonam duobus nominibus ſubiacentem, qui latine Patripaſsiani appellantur. Sed & ſunt qui ſpiritum ſanctũ alium quidem dicant eſſe, qui fuit in prophetis, alium autem qui fuit in apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti: unum atq; idem delictum impietatis admittunt, quod illi qui quantũ in ſe eſt naturam deitatis ſecant & ſcindunt, dicentes unum legis, & alterũ euangeliorũ deum. Sed & illi qui non omnes humanas animas unius eiuſdemq; dicunt eſſe ſubſtantiæ, ſed diuerſas naturas animarum, inter eos hæreticos numerandi ſunt, qui iniquitatem in excelſum loquuntur, atq; iniuſtitiam iniquitatemq; eius accuſant. Necnon & illi qui liberi arbitrij poteſtatem ex animabus auferre nituntur, uelut pernicioſo dogmate cõmuni humanæ uitæ & uirtuti continentiæ labem quandam inferre iudicãdi ſunt, ne humani propoſiti reputetur bonum quid uel facere, uel dicere, uel ſentire, ex quo ad contemptũ aut negligentiam diuini iudicij mens humana formabitur. Sit autem in eccleſiaſtico ordine etiam de peccatorũ ſupplicijs fides, & de his qui pręmia bonæ conuerſationis & uitæ in regno domini iuſto eius iudicio recepturi ſunt. Si quis ergo horũ aliquid quæ ſuprà expoſuimus, cõmutare uel ſubuertere conatur, uelut peruerſus, & à ſeipſo damnatus ſecundũ ſententiam Apoſtoli, etiã à nobis præcepto obſequentibus eius, ſimiliter habendus eſt. Deſignat autem eccleſiaſticũ uirum cum his omnibus quæ ſuprà expoſuimus, etiam de mortuorũ reſurrectione fides, de qua ſanctus apoſtolus Paulus ita pronunciat, quia ſi quis negat reſurrectionem mortuorum, conſequens eſt ut Chriſti reſurrectionẽ neget. Habentur nihilominus in eccleſiaſtico ordine etiam de diabolo rationes, & de õmni eius exercitu, quod agones quoſdam & certamina aduerſus omnes homines, præcipue tamẽ aduerſus eos qui credunt in dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, mouent: & quod neceſsitatem quidem imponere peccandi per agones & certamina non ualent, perſuadere tamen & decipere ad ſubuerſionem poſſunt eos qui nõ omni cuſtodia ſua corda præmuniũt. Habendũ eſt autẽ in eccleſiaſticis obſeruationibus, quod neq; hominũ quis à Deo in perditionem traditus eſt, ſed unuſquiſq; pereuntium ſua negligentia pereat & culpa, qui habẽs arbitrij libertatem, eligere quod bonum eſt & potuit & debuit. Quod etiam de ipſo diabolo ſentiendũ eſt, qui in cõſpectu domini omnipotentis deſcribit̃ reſtitiſſe, & deſeruiſſe ſtatum ſuum in quo fuerat immaculatus: qui utiq; potuiſſet in hoc ſtatu in quo ab initio fuit, uſq; in finem perſeuerare ſi uoluiſſet. Deſignatus ut arbitror, nobis eſt prout potuimus, & deſcriptus quis & qualis eſſet hæreticus, & quæ uel in quibus eorum dogmata, falſæq; opiniones habeantur, & quæ ſit eccleſiaſticæ obſeruantiæ puritas. PAMPHILVS. Et poſt pauca addidit hæc. ORIGENES.

Requiſierunt ſanè quidam utrum hæreſim, an ſchiſmata oporteat uocari eos qui Cataphrygæ nominantur, obſeruantes falſos prophetas, & dicentes: Non accedas ad me, quoniam mundus ſum: non enim accipio uxorem, nec eſt ſepulchrũ patens guttur meum, ſed ſum Nazaræus Dei, non bibens uinum ſicut illi. PAMPHILVS. Iſtæ uoces ſunt eius qui uelut hæreticus accuſat̃, & corruptio & perditio animarũ, ab his qui nequaquam oſtium ori ſuo, & clauſtra labijs ſuis imponere à Propheta didicerũt. Quæ quidem non in publico dicta ſunt ab eo, id eſt in cõmuni eccleſiæ auditorio, ne forte putetur própter audientes fauorabilem aptaſſe ſermonem: ſed ex illis hæc libris protulimus, quos in ſecreto apud ſemetipſum nullo arbitro intercedente dictabat. In quo attentius uos illud uolo cõſiderare quod dixit, quia ſi quis horum aliquid cõmutauerit, hæreticus eſt, & peccat in ſubuerſione poſitus, & à ſemetipſo damnatus, ſecundũ Apoſtoli ſententiam: Cuius & nos auctoritati obſequentes eadem ſentire debemus. Cum ergo hæc ita ſe habeãt, conueniens arbitror interrogare iſtos ipſos accuſatores eius, ſi ipſi aliter ea quàm eius deſignatum uocibus eſt, uel de hæretico ſentiunt, uel de catholico. Dicant ipſi quę alia ſunt eccleſiaſtica dogmata, ſi hæc non ſunt quæ ſuperius ab illo digeſta ſunt. Et quidem generaliter hæc de omnibus eccleſiaſticis dogmatibus ab illo dicta ſunt: pergamus autem & quæ ſpecialiter de ſingulis, & maxime de principalibus rebus, de ſancta ac beata trinitate, id eſt de patre & filio & ſpiritu ſancto ſenſerit, indicantes & proferentes in mediũ ea quę in diuerſis ſui operis uoluminibus inſerta mandauit, & ut ipſius ſententia de maximis & diuinis rebus quę fuerit oſtendatur, & duobus uel tribus uocũ ſuarum teſtibus fiat omne uerbũ defenſionis eius. Indicat ergo quid de Deo patre omnipotente ſenſerit in his ipſis libris, qui quãmaxime ab accuſatoribus celebrantur, id eſt Peri archon, ſcribens hæc.

ORIGENES De Deo patre omnipotenti.

OMni igitur ſenſu qui corporale aliquid de Deo intelligi ſuggerit, prout potuimus confutato, dicimus ſecundũ ueritatem quidem Deum incõprehenſibilem eſſe, atq; inæſtimabilem. Si quid enim illud eſt quod ſentire uel intelligere de Deo potuerimus, multis lõge modis eum meliorẽ eſſe ab eo quod ſenſimus, neceſſe eſt credi. Sicut enim ſi uideamus aliquem uix poſſe ſcintillam luminis aut breuiſſimæ lucernæ lumen aſpicere, & eum cuius acies oculorum plus luminis capere ꝙ ſuprà diximus, non ualet, ſi uelimus de claritate & ſplendore ſolis edocere, nõne oportebit nos ei dicere, quia omni hoc lumine quod uides, ineffabiliter & inæſtimabiliter melior & præſtantior ſolis eſt ſplendor? Ita mens noſtra cum intra carnis & ſanguinis clauſtra concluditur, & pro talis materiæ participatione hebetior atq; obtuſior redditur, licet pro cõparatione naturæ corporeæ longe præcellens habeatur, tamen cum ad incorporea nititur, atq; eorum intuitionem rimatur, tunc ſcintillæ alicuius lucernæ uix obtinet locum. Quid autem in omnibus intellectualibus, id eſt, incorporeis tam præſtãs omnibus, tam ineffabiliter atq; inæſtimabiliter pręcellens eſt quàm Deus? Cuius utiq; natura acie humanæ mentis intendi atq; intueri, quãuis ſit puriſſima mens ac limpidiſsima, non poteſt. Verum nõ uidetur abſurdum, ſi ad euidentiorem rei manifeſtationem etiam alia utamur ſimilitudine. Interdum oculi noſtri ipſam naturam lucis, id eſt ſubſtantiam ſolis intueri non poſſunt: ſplendorem uero eius, uel radios feneſtris forte, uel quibuslibet luminum breuibus receptaculis infuſos intuentes, cõſiderare poſſumus fomes ipſe ac fons quantus ſit corporei luminis. Ita ergo quaſi radij quidam ſunt Dei naturæ, opera diuinæ prouidentiæ, & ars uniuerſitatis huius ad comparationem ſubſtantiæ ac naturæ. Quia ergo mens noſtra ipſum per ſe Deum ſicut eſt, non poteſt intueri, ex pulchritudine operũ & decore creaturarũ patentem uniuerſitatis intelligit. Non ergo corpus aliquod, aut in corpore eſſe putandus eſt Deus, ſed intellectualis natura ſimplex, nihil omnino in ſe adiunctionis admittens, uti ne maius aliquid, & inferius in ſe habere credatur, ſed ut ſit ex omni parte μονὰς, & ut ita dicam, ἑνὰς, & mens & fons, ex quo initium totius intellectualis naturæ uel mentis eſt. Mens uero ut moueatur uel operetur, non indiget loco corporeo, neq; ſenſibili magnitudine, uel corporali habitu, aut colore, neq; alio ullo prorſus indiget horum quæ corporis uel propriæ materiæ propria ſunt. Propter quod natura illa ſimplex, & tota mens, ut moueatur uel operetur aliquid, dilationis aut cunctationis habere poteſt nihil, ne per huiuſmodi adiunctionem circũſcribi uel inhiberi aliquatenus uideatur diuinæ naturæ ſimplicitas, uti ne quod eſt principium omniũ compoſitũ inueniatur & diuerſum, & ſit multa non unum, quod oportet totius corporeæ admixtionis una ſola (ut ita dixerim) diuinitatis ſpecie cõſtare. PAMPHILVS. Hæc in primo libro Peri archon ſcribit de diuina natura. In ſecũdo uero, quia idem Deus ueteris & noui Teſtamenti ſit, hoc modo refert.

ORIGENES.

HIs per ordinem prout potuimus, breuiter digeſtis, cõſequens eſt ſecundum id quod ex initio propoſitum eſt, confutare etiam eos qui putant alium deum eſſe patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, præter illum qui uel Moyſi reſponſa legis dabat, uel prophetas mittebat, qui eſt Deus patrum, Abrahã, Iſaac & Iacob. Oportet enim primo in hac nos fidei ratione firmari. Conſiderandum ergo eſt illud quod frequenter in Euãgelijs dicitur, & ſingulis quibuſq; domini & ſaluatoris noſtri geſtis adiungitur, ut impleatur quod dictum eſt per Prophetam illum & illum: cum manifeſtum ſit prophetas eſſe illius Dei qui mundum fecit. Ex ipſa ergo conſequentia concluditur, quoniam qui prophetas miſit, quæ de Chriſto credenda erant, ipſe prædixit: & dubium non eſt quod hæc non alienus quis ab eo, ſed pater ipſius prædicebat. Sed & illud quod frequẽter exempla de ueteri Teſtamento à Saluatore proferuntur, uel ab apoſtolis eius, non aliud indicat, niſi quod auctoritas ueteribus à Saluatore & ab eius diſcipulis adhibetur. Sed & illud quod ad benignitatẽ prouocans diſcipulos ſuos Saluator ait: Eſtote perfecti ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: cui etiam exiguæ intelligentiæ uiro euidentiſsimũ non ſuggerit intellectum, quod non alium ad imitandum

proponit

proponit diſcipulis ſuis Deum, niſi factorem ſolis & imbrium præbitorem? PAMPHILVS. Poſt hæc in conſequentibus multis argumentis atq; exemplis ſcripturarũ affirmans, oſtendit quoniã unus & idem Deus legis eſt & Euangeliorũ, & prophetarum, & apoſtolorũ, iuſtus & bonus, uiſibilium & inuiſibiliũ, ac totius uniuerſitatis dominus. Quomodo ergo ſenſerit de Deo patre, ex his eius ſcriptis quę ſuprà expoſuimus, claruit. Videamus nunc qualiter & de Dei filio diſſerat.

ORIGENES. De deitate filij Dei.

PRo uiribus igitur noſtris perexiguis conſiderata ex operum ſuorum magis quàm ex noſtri ſenſus cõtemplatione diuina natura, intuitisq; nihilominus creaturis eius uiſibilibus, fide quoq; inuiſibilibus contemplatis, quia non omnia uel oculis uidere poteſt humana fragilitas, uel ratione complecti, eo q omnium rationabiliũ infirmius & fragilius animal ſumus homines: præſtantiora enim ſunt ea quæ uel in cœlo, uel ſuper cœlos habẽtur: ſupereſt ut omnium harum creaturarũ & Dei medium, id eſt mediatorem quæramus, quem Paulus apoſtolus primo genitum omnis creaturæ pronunciat. Videntes enim ea quæ de eius maieſtate in ſcripturis ſanctis referunt̃, & intuentes quod imago inuiſibilis Dei, & primogenitus omnis creaturæ dicatur, & quod in ipſo creata ſint omnia ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terra ſunt uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt: & ipſe eſt ante omnes, & omnia illi conſtant, qui eſt caput omnium, ſolum habens caput Deum patrem, ſicut ſcriptum eſt, Caput autem Chriſti Deus; peruidentes etiam quod ſcriptum eſt, quoniam nemo nouit patrem niſi filius, neq; filium quis nouit niſi pater: Quis enim poter noſſe quæ ſit ſapientia niſi qui genuit eam? aut quis ad liquidum quæ ſit ueritas nouit, niſi ueritatis pater? Quis certe uniuerſam uerbi ſui naturam, atque ipſius Dei, quæ ex Deo eſt, inueſtigare potuit niſi ſolus Deus, apud quem erat uerbum? pro certo habere debemus quod hoc uerbum, ſiue ratio dicenda eſt, hanc ſapiẽtiam, hanc ueritatem nullus alius niſi pater nouit: de quo ſicur ſcriptum eſt, ne ipſum quidem mundum capere arbitror libros qui ſcriberentur de maieſtate & gloria filij Dei. Impoſſibile namq; eſt literis cõmittere quæ ad Saluatoris gloriã pertinent. PAMPHILVS. Vnum iſtud teſtimoniũ de deitate filij Dei ex illis libris protulimus, qui maxime ab accuſatoribus arguuntur: dubium autem non eſt, quod eodem ſenſu etiam in cæteris ſentiat, nec ſit ſibi ipſe contrarius.

ORIGENES De eo quod non ſit pater antequam filius, ſed coæternus ſit filius patri. In lib. I. de Gen.

NOn enim Deus cum prius non eſſet pater, poſteà pater eſſe cœpit, uelut impeditus aliquib. ex cauſis, quibus homines mortales impediri ſolent, ut non ſtatim ex quo ſunt, & patres eſſe poſsint. Si eñ ſemper perfectus eſt Deus, nec deeſt ei uirtus qua pater ſit, et bonum eſt eſſe eum patrem talis filij, quid differt, aut quid hoc bono fraudat ſe, & non ſtatim (ſi ita dici poteſt) ex quo poteſt eſſe pater efficitur pater? Id ipſum autem etiam de ſpiritu ſancto dicendum eſt.

Aliud quoq; teſtimonium de eadem re ex libris epiſtolæ ad Hebræos. Lux autem æterna quid aliud eſt ſentiendũ, quàm Deus pater, qui nunquam fuit quando lux quidem eſſet, ſplendor uero ei non adeſſet? Neq; enim lux ſine ſplendore ſuo unquam intelligi poteſt. Quod ſi uerum eſt, nunquam eſt quando filius non fuit. Erat autem non ſicut de æterna luce diximus, ne duo principia lucis uideamur inducere, ſed ſicut ingenitæ lucis ſplendor, ipſam illam lucem initium habens ac fontem, natus quidem ex ipſa, ſed non erat quando non erat. Aliud teſtimoniũ de eadem re de libris epiſtolæ ad Romanos. Quod promiſerat, inquit, per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo qui factus eſt ſecundum carnem ex ſemine Dauid: factus eſt quod ante non erat. Manifeſtum enim eſt quia ſecundum carnem non erat prius: ſecundum ſpiritum uero erat ante, et non erat quando non erat.

Item

Item in primo lib. Peri archon.

Quod extra ullum initium eſt generatio filij dei.

SI ergo ſemel recte receptũ eſt, unigenitum filium Dei ſapientiam eius eſſe ſubſtãtialiter ſubſiſtentem, neſcio ſi iam ultra euagari ſenſus noſter debeat ad ſuſpicãdum, ne forte ipſa ſubſtantia eius corporeũ aliquid habeat, cum omne quod corporeũ eſt, uel habitu, uel colore, uel magnitudine deſignetur. Et quis unquam ſani ſenſus habitũ uel colorem, aut menſuræ magnitudinem in ſapientia requiſiuit per quod ſapientia eſt? Quomodo autem extra huius ſapientiæ generationem fuiſſe aliquãdo Deum patrem, uel ad punctum momenti alicuius poteſt quis ſentire, uel credere, qui tamẽ pium aliquid de Deo intelligere nouerit, uel ſentire? Aut enim nõ potuiſſe Deum dicet generare ſapientiam antequã generaret, ut eam quæ non erat, poſtea genuerit ut eſſet: aut potuiſſe quidem, ſed (quod ne dici quidem de Deo fas eſt) noluiſſe generare: quod utrunq; & abſurdum eſſe, & impium omnibus pater, id eſt non ex eo quod non potuit Deus perficere ut poſſet, & ex eo cum poſſet, diſſimularet generare ſapientiã. Propter quod nos ſemper nouimus Deum patrem unigeniti filij ſui, ex ipſo quidem nati, & quod eſt ab ipſo trahentis, ſine ullo tamen initio, non ſolum eo quod aliquibus temporũ ſpatijs diſtingui poteſt, ſed ne illo quidẽ quod ſola apud ſemetipſam mens intueri ſolet, & nudo (ut ita dixerim) intellectu atq; animo conſpicari. Extra omne ergo quod uel dici, uel intelligi poteſt initium, generatam eſſe credendum eſt ſapientiam. Aliud teſtimoniũ eiuſdem. Qui autem initium dat uerbo Dei, uel ſapientiæ Dei, intuere ne magis in ipſum ingenitũ patrem impietatem ſuam iactet, quum eum neget ſemper patrem fuiſſe, & genuiſſe uerbum, & habuiſſe ſapientiã anterioribus uel temporibus uel ſeculis, uel ſi quid aliud eſt quod nominari poteſt. Item aliud teſtimonium de eiſdem. Efficitur ergo uirtus altera in ſua proprietate ſubſiſtens, ut ait ſermo ſcripturæ, uapor quidam primæ & ingenitæ uirtutis Dei, hoc quidem quod eſt, inde trahens, non eſt autem quando non fuerit. Si enim quis uoluerit dicere quaſi prius nõ extiterit, ſed poſtea ad ſubſiſtentiam uenerit, dicat cauſam quare qui eam ſubſtituit pater ante hoc non fecerit. Quod ſi aliquod ſemel initium dederit quo uapor iſte ex Dei uirtute proceſſerit, iterum interrogabimus quare non & ante illud quod dixit initium: & ita ſemper de anterioribus inquirentes, & uerbo interrogationis aſcendentes, perueniemus ad illum intellectũ, ut quoniam ſemper & poterat Deus & uolebat, nũquam uel decuit, uel cauſa aliqua exiſtere potuit, ut non bonum hoc quod uolebat, ſemper habuerit. Ex quo oſtenditur ſemper fuiſſe uaporem iſtum uirtutis Dei nullũ habentem initium niſi ipſum Deum. Neq; enim decebat aliud ei eſſe initiũ niſi ipſum unde eſt, & naſcitur Deum. Secundum Apoſtolum uero dicentem, quia Chriſtus Dei uirtus eſt, iam non ſolum uapor uirtutis Dei, ſed uirtus ex uirtute dicenda eſt. Item aliud teſtimoniũ de eiſdem. Sempiternum, uel ęternum proprie dicitur, quod neq; initium ut eſſet habuit, neq; ceſſare unquam poteſt eſſe quod eſt. Hoc autẽ deſignatur apud Ioannem, cum dixit, quoniã Deus lux eſt. Splendor autem lucis eius ſapientia ſua eſt, nõ ſolum ſecundũ quod lux eſt, ita ut æternitatis ſplendor ſit ſapientia ſua. Quod ſi integre intelligatur, manifeſte declarat, quia ſubſiſtentia filij ab ipſo patre deſcendit, ſed non temporaliter, neq; ab ullo alio initio, niſi (ut diximus) ab ipſo Deo.

Item aliud teſtimonium de libro primo.

De coæternitate filij Dei, & inſeparabilitate eius à patre.

INfandum autem eſt & illicitum, Deum patrem generationem filij ſui unigeniti atq; ſubſtãtiæ eius exæquare alicui uel hominũ, uel aliorum animantium generationi: ſed neceſſe eſt exceptum aliquid eſſe & Deo dignũ, cuius nulla prorſus comparatio nõ in rebus ſolum, ſed nec in cogitatione quidem uel ſenſu inueniri poteſt, ut humana cogitatio poſſit apprehendere, quomodo ingenitus Deus efficitur pater unigeniti filij. Eſt namq; ita ęterna & ſempiterna generatio, ſicut ſplendor generatur ex luce. Non enim per adoptionem ſpiritus filius fit extrinſecus, ſed natura filius eſt.

Item de eodem aliud teſtimonium.

Videamus ergo quid ſit Saluator noſter. Splendor dicitur etiam gloriȩ, id eſt ſplendor
luminis æterni: & certum eſt quod ſplendor ex lumine inſeparabiliter generatur: & do-
nec permanet lux, permanet ſemper & ſplendor. Saluator ergo noſter qui eſt ſapientia: ſa
pientia autem Dei ipſa eſt ſplendor æternæ lucis: inſeparabiliter & indeſinenter genera
tur ex patre. ſic enim & ipſa de ſe ſapientia per Salomonem dicit: Ante omnes colles ge
nerat me. Non eñ dixit, ante omnes colles genuit me, ſed generat me. In quo ſignifican-
tia ſempiternitatis eſt.

Ex libro ſecundo de Spiritu ſancto.

TEmpus eſt nunc nos pro uirib. noſtris de ſpiritu ſancto pauca diſſerere, quẽ
dominus & Saluator noſter in euãgelio ſecundũ Ioannem Paracletum no-
minauit. Sicut enim idem ipſe Deus, atq; idem ipſe Chriſtus, ita idẽ ipſe &
ſpiritus ſanctus eſt, qui & in prophetis, & in apoſtolis fuit, id eſt ſiue in illis
qui ante aduentũ Chriſti deo crediderunt, ſiue in his qui per Chriſtum con
fugerunt ad eum. Et duos quidem deos audiuimus auſos eſſe hæreticos dicere, & duos
Chriſtos: duos autem ſpiritus ſanctos nunq̃ audiuimus ab aliquo prædicari.

Quod eadem ſit inconuertibilitas ſpiritus ſancti, quæ patris & filij. De lib. I. Peri archon.

NVlla ergo natura eſt ſecundum quod nos ſentimus, quæ nõ poſſit recipere
malum: idcirco nõ confirmamus omnem naturã recepiſſe malum, id eſt ma
lam effectam: ſed ſicut eſt dicere, quia omnis hominis natura recipit ut poſ-
ſit nauigare, nõ tamen ex eo etiam omnis homo nauigauit: & iterum omni
homini poſsibile eſt diſcere artem grãmaticam, uel medicinam, non tamen
idcirco oſtenditur omnis homo uel medicus eſſe, uel grãmaticus: ita ſi dicimus nullam eſ-
ſe naturam quæ non poſsit recipere malum, non tamen cõtinuo etiam recepiſſe malum
deſignatur. Et rurſum, nulla natura eſt quæ non recipiat bonũ: nec tamen idcirco omnis
natura probatur recepiſſe quod bonum eſt. PAMPHILVS. Et poſt pauca addidit.

ORIGENES. Nulla ergo natura eſt quæ non recipiat malũ, excepta natura Dei, quȩ
fons omnium eſt. Et Chriſtus ſapientia eſt, & ſapientia utiq; ſtultitiã recipere non poteſt.
Et iuſtitia eſt, iuſtitia autem nunquam profecto iniuſtitiã capiet. Et uerbum eſt, uel ratio,
quæ utiq; irrationabilis effici non poteſt. Sed & lux eſt, & lucem certũ eſt quod tenebræ
non comprehendunt. Similiter autem & natura ſpiritus ſancti, quæ ſancta eſt, nõ recipit
pollutionem. Naturaliter enim uel ſubſtantialiter ſancta eſt. Si qua autem alia natura ſan
cta eſt, ex aſſumptione hac, uel inſpiratione ſpiritus ſancti habet ut ſanctificeẽ, non ex ſua
natura hoc poſsidens, ſed accidẽs, propter quod & decidere poteſt quod accidit. Ita & iu
ſtitiam accidentem quis habere poteſt, unde & decidere eam poſsibile eſt. Sed & ſapien-
tiam quis accidentem nihilominus habet, quamuis in noſtra poteſtate poſitum ſit, & ſtu-
dio noſtro & uitæ merito, ſi ſapientiæ operam demus, effici ſapientes, & ſi ſemper id ſtu-
dij geramus, ſemp ſapientiæ participemus: & id nobis uel plus, uel minus accidat, uel pro
uitæ merito, uel pro ſtudij quantitate.

Quod coæqualis ſit trinitas, & quod ſpiritus ſanctus non ſit creatura. De lib. I. Peri archon.

DE ſpiritu ſancto quia eſt, multæ nos ſcripturæ docuerũt, ſicut Dauid in quin
quageſimo pſalmo dicit: Et ſpiritũ ſanctum tuum ne auferas à me. Et in Da
niele dicitur: Spiritus ſanctus qui in te eſt. In nouo uero Teſtamento, abun
dantibus teſtimonijs edocemur, cum ſpiritus ſanctus deſcẽdiſſe ſuper Chri
ſtum perſcribitur, & cum ipſe dominus inſufflauit in apoſtolos poſt reſurre
ctionem dicens, Accipite ſpiritũ ſanctum. Et ad Mariam dicitur ab angelo: Spiritus ſan-
ctus ſuperueniet in te. Paulus uero docet, quia nemo poteſt dicere dominum Ieſum, niſi
in ſpiritu ſancto. Et in Actibus apoſtolorum per impoſitionem manuum apoſtolicarum
ſpiritus ſanctus dabatur in baptiſmo. Ex quibus omnibus dicimus tantæ & autoritatis &
dignitatis ſubſtantiam ſancti ſpiritus, ut ſalutare baptiſmum non aliter niſi excellentiſsi-
mæ omni-

mæ omnitrinitatis autoritate, id eſt patris, & filij, & ſpiritus ſancti cognominatione compleatur, & innato Deo patri, & unigenito eius filio, nomen quoq; ſpiritus ſancti copuletur. Quis ergo non obſtupeſcat quanta maieſtas ſit ſpiritus ſancti, cũ eum qui dixerit uerbum in filium hominis, audiat ſperare ueniam poſſe: eum uero qui in ſpiritũ blaſphemauerit, ueniam non habere neq; in præſenti ſeculo, neq; in alio futuro? PAMPHILVS Et poſt pauca adiecit. ORIGENES Veruntamen uſq; ad præſens nullum ſermonem in ſcripturis ſanctis inuenire potuimus per quem ſpiritus ſanctus factura uel creatura eſſe diceretur. PAMPHILVS Et inſertis quãpluribus teſtimonijs de uirtute ſpiritus ſancti, aliquanto poſt etiam hæc adiecit. ORIGENES Si reuelãte filio cognoſcit patrem ſpiritus ſanctus, ergo ex ignorantia ad ſcientiam uenit: quod utiq; & impium pariter, & ſtultum eſt, ſpiritũ ſanctum confiteri, & ignorantiã ei aſcribere. Non enim cum aliud aliquid eſſet antea quàm ſpiritus ſanctus, per profectum uenit in hoc ut eſſet ſpiritus ſanctus: ut quis audeat dicere, quia tunc quidem cum nõdum eſſet ſpiritus ſanctus, ignorabat patrẽ: poſtea uero quàm recepit ſcientiã, etiam ſpiritus ſanctus effectus eſt. Quod ſi eſſet, nunquam utiq; in unitate trinitatis, id eſt, Dei patris inconuertibilis, & filij eius, etiam ipſe ſpiritus ſanctus haberetur, niſi quia & ipſe ſemper erat ſpiritus ſanctus. PAMPHILVS Et poſt pauca adiecit. ORIGENES Rectum tamen uidetur inquirere quid cauſæ ſit quod qui regeneratur per Deum in ſalutẽ, opus habet & patre, & filio, & ſpiritu ſancto, non percepturus ſalutem, niſi ſit integra trinitas: nec poſſibile eſt participẽ fieri patris & filij, ſine ſpiritu ſancto. De quibus diſcutientes, ſine dubio neceſſariũ erit ut operationem ſpecialem ſpiritus ſancti, ſpecialem patris ac filij deſcribamus. Arbitror ergo operationẽ quidem eſſe patris, & filij, tam in ſanctis, quàm in peccatoribus irrationabilibus hominibus, & in mutis animalibus, ſed & in his quæ exanima ſunt, & in omnibus omnino quæ ſunt: operationem uero ſpiritus ſancti nequaquã prorſus incidere, uel in ea quæ exanima ſunt, uel in ea quæ animantia quidem, ſed muta ſunt: ſed ne in illis quidem inueniri qui rationabiles quidem ſunt, ſed in malitia poſiti, nec omnino ad meliora conuerſi. In illis aũt ſolis arbitror opus ſpiritus ſancti, qui iam ſe ad meliora conuertunt, & per uias Ieſu Chriſti incedunt, id eſt, qui ſunt in nouis actibus, & in Deo permanent. Quoniam autem operatio patris & filij eſt & in ſanctis, & in peccatoribus, manifeſtatur ex eo quòd omnes rationabiles uerbi Dei, id eſt, rationis participes ſunt, & per hoc uelut ſemina quædam inſita ſibi gerunt ſapientiæ & iuſtitiæ, quod eſt Chriſtus. Sed & hoc ipſum quod eſt, & permanet omnis creatura, operatio eſt Dei patris qui dixit, Ego ſum qui ſum: quæ peruenit ſuper omnes. Ipſe eſt enim qui ſolem ſuum oriri iubet ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. PAMPHILVS Et poſt multam de patre & filio per ſcripturarũ exempla aſſertionem, addidit hanc. ORIGENES Spiritus uero ſancti participationẽ à ſanctis tantummodo haberi inuenimus, propter quod dicitur: Nemo poteſt dicere dominus Ieſus niſi in ſpiritu ſancto. Et uix aliquãdo ipſi apoſtoli digni habentur audire, Accipietis uirtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in uos. Propter quod conſequens eſſe puto, quia qui peccauerit in filium hominis, uenia dignus eſt, pro eo quòd is qui uerbi uel rationis eſt particeps, ſi deſinat rationabiliter uiuere, uidetur in ignorantiam, uel ſtultitiã decidiſſe, & propter hoc ueniam promereri: qui autem iam dignus habitus eſt ſancti ſpiritus participatione, & retro fuerit conuerſus, hic re ipſa & opere blaſphemaſſe dicitur in ſpiritum ſanctum.

Quod ſi pater nouit initia omniũ quæ ſunt, & fines, ſic & filius, ſic & ſpiritus ſanctus ſciat id quod impoſsibile eſt omni creaturæ cognoſcere.

PAulus apoſtolus per ſpiritum ſanctũ qui perſcrutatur etiam profunda Dei, altitudinem diuitiarũ ſapientiæ & ſcientię Dei ſcrutãs, nec tamẽ ad finem, & (ut ita dixerim) ad intimam cognitionem præualens peruenire, deſperatione rei & ſtupore proclamat, & dicit: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Et quòd deſperatione perfectæ comprehenſionis hæc exclamauerit, audi ipſum dicẽtem: Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia Dei, & quàm inueſtigabiles uiæ eius. Non enim dixit difficile poſſe ſcrutari, ſed omnino nõ poſſe iudicia Dei: nec dixit difficile inueſtigari poſſe uias eius, ſed non poſſe inueſtigari. Quantumcunq; enim

quis ſcrutando promoueat, & ſtudio interiori proficiat, gratia quoq; Dei adiutus, ſenſuq; illuminatus, ad perfectum finem eorum quæ requirentur, peruenire non poterit, nec omnis mens, quæ creata eſt poſsibile habet ullo genere comprehendere: ſed cum inuenerit aliquantulũ ex his quæ quæruntur, iterum uidet alia quæ quærẽda ſunt. Quod ſi & ad ipſa peruenerit, multo iterum plura ex illis quæ quæri debeant, peruidebit. Propter quod & ſapientiſsimus Salomon naturam rerum per ſapientiã contuens ait: Dixi, ſapiens efficiar, & ipſa ſapientia longe facta eſt à me, longe plus ꝙ erat. Et altitudinem profundam quis inueniet? Sed & Eſaias ſciens rerum initia à natura mortali inueniri nõ poſſe, ſed ne ab his quidẽ naturis quæ quamuis diuiniores ſint ꝙ humana eſt, factæ tamen & ipſæ ſunt uel createę: Sciens ergo quòd à nullo harum neq; initiũ, neq; finis iueniri poteſt, ait: Priora quæ fuerunt dicite, & ſciemus quia dij eſtis: uel nouiſſima quæ ſunt, annunciate, & tunc uidebimus quia dij eſtis. Nam & Hebræus doctor tradebat, pro eo quod initiũ omnium uel finis non poſſet ab ullo comprehendi, niſi tantũmodo à domino Ieſu Chriſto & à ſpiritu ſancto, idcirco aiebat per figuram uiſionis Eſaiam dixiſſe duos Seraphim ſolos eſſe: qui duabus quidem alis operiunt faciem Dei, duabus uero pedes, & duabus uolare eos, & clamãtes ſibi inuicẽ dicere, Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus Sabaoth, plena eſt uniuerſa terra gloria tua. Quod ergo ſola Seraphim utraſq; alas ſuas habent in faciẽ Dei & in pedibus eius, audendũ eſt pronunciare, quòd neq; exercitus ſanctorũ angelorũ, neque ſanctæ ſedes, neq; dominationes, neq; principatus, neq; poteſtates ſcire poſſunt integre initium omniũ, et finem uniuerſitatis. Sed intelligendũ eſt ſanctos iſtos quos numerauimus ſpũs & uirtutes proximas quidem eſſe ipſis initijs, et attingere tantũ quantum conſequi non ualent reliqui. Verũtamen quantũcunq; illud eſt quod reuelãte filio Dei ac ſpiritu ſancto didicerint iſtæ uirtutes, quãplurima quidem aſſequi poterunt, & multo plura priores inferioribus, omnia tamen comprehendere impoſsibile eſt eis, quia ſcriptum eſt, Quãplurima ex operibus Dei in ſecretis ſunt. Vnde & optabile eſt ut ꝓ uiribus ſe unuſquiſq; extendat ſemper ad ea quæ priora ſunt, ea quæ retro ſunt obliuiſcens, tam ad opera meliora, ꝙ etiam ad ſenſum intellectumq; puriorem, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De incarnatione uerbi Dei. ORIGENES

IN omni orbe terrarum, in omni Græcia, atque exteris nationibus innumeri ſunt & immenſi, qui relictis patrijs legibus, & his quos putabãt deos uel obſeruantia Moyſi legis, in diſcipulatũ ſe Chriſti, cultumq; tradiderunt, & hoc non ſine ingenti odio eorum qui ſimulacra uenerantur, ita ut ab his frequenter & cruciatibus affligantur, nonnunꝙ etiam agantur in mortem. Amplectuntur tamen, & cum omni affectu cuſtodiunt doctrinæ Chriſti ſermonem. Et eſt uidere quomodo breui tempore ipſa religio creuerit pœnis multorũ mortibusq; proficiẽs, ſed & bonorũ direptionibus, atq; omni ab his afflictionũ genere tolerato. Et eo maxime mirum eſt, quòd ne doctores quidem ipſi, uel ſatis idonei ſunt, uel ſatis plures. Prædicatur tamen ſermo iſte in omni orbe terrarũ, ita ut Græci ac Barbari, ſapientes & inſipientes religionem Chriſti, ſiue Chriſti doctrinam ſuſcipiant. Ex quo dubiũ non eſt, non hoc humanis uiribus atq; opibus agi, ut cum omni poteſtate et perſuaſione ſermo Ieſu Chriſti apud omniũ mentes atq; animos inualeſcat. Nam & prædicta eſſe ab eo hæc ipſa, & diuinis ab eo reſponſis confirmata, manifeſtũ eſt cum dicit: Quia ante præſides & iudices adducemini propter nomen meum in teſtimoniũ illis et gentibus. Et iterũ: Multi mihi dicent in illa die: Domine, domine, nõne in nomine tuo manducauimus & bibimus, et in nomine tuo dæmonia eiecimus? & dicam illis, Diſcedite à me operarij iniquitatis, nunꝙ cognoui uos. Quæ ſi ita quidem ab eo dicta fuiſſent, nec ad finem tamen ea quæ prędicta ſunt, perueniſſent, fortaſſis minus eſſe uera uiderentur, nec habere aliquid auctoritatis: nunc uero cum iam in effectum res quæ fuerant ab eo prędictæ, perueniant, cum tanta aũt poteſtate atq; auctoritate prædicta ſint, manifeſtiſsime declarãt Deum uere eſſe, qui homo factus ſalutaria præcepta humilib. tradidit. Quid uero inde dicendũ eſt, ꝙ prophetæ de ipſo ante prædixerunt, non ceſſaturos principes ex Iuda, neq; duces de femoribus eius uſquequo ueniat ille cui repoſitũ eſt, regnum ſcilicet, & uſquequo ueniat expectatio gentium? Ma-

nifeſtiſsimum enim ex ipſa hiſtoria, & ex his quę hodie peruidentur, quia ex temporibus Chriſti ultra reges apud Iudæos non extiterunt: ſed & omnes ambitiones illæ Iudaicæ in quibus iactantiæ quāplurimum gerebant, & in quibus gloriabantur, id eſt uel de templi decore, uel de altaris inſignibus, atq; omnibus illis ſacerdotalib. infulis, indumentisq; pontificum, ſimul uniuerſa deſtructa ſunt. Cōpleta eſt enim prophetia quæ dixerat: Per dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine rege, & ſine principe, nec eſt ſacrificium, neq; altare, neq; ſacerdotiū. Ex quo utiq; ſubuerſum eſt templum, nec hoſtię offeruntur, nec altare inuenitur, nec ſacerdotiū conſtat, certiſſimum eſt defeciſſe principes ex Iuda, ſicut ſcriptum eſt, & ducem ex femoribus eius, uſquequo ueniat ille cui repromiſſum eſt. Cōſtat ergo quia uenit ille cui repoſitum eſt. Quod manifeſte uidetur impletū de multitudine eorum qui per Chriſtum Deo ex diuerſis gentibus crediderūt. Sed & in Deuteronomij cantico per prophetiam deſignat̃ pro peccatis prioris populi futura eſſe electio inſenſatæ gentis: non alia utiq; quàm hæc quę per Chriſtum facta eſt. Sic enim ait: Exacerbauerunt me in ſimulacris ſuis, et ego in zelo concitabo eos. Eſt ergo ſatis euidenter oſtendere quemadmodū Hebræi qui Deum exacerbaſſe dicuntur in his qui non ſunt dij, & irritaſſe eum in ſimulacris ſuis, irritati ſunt & ipſi in zelotypiā per gentem inſipientem quam Deus elegit per aduentū Ieſu Chriſti & diſcipulos eius. Sic enim dicit Apoſtolus: Videte enim uocationem ueſtram fratres, quoniam non multi ſapientes ſecundū carnem, nō multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ erant, prius deſtrueret. Non ergo gloriet̃ omnis caro in conſpectu Dei. Sed & de his quę in pſalmis prophetantur de Chriſto, quid dicendū eſt? de eo maxime qui ſuperſcribitur Canticum pro dilecto? ubi refertur, quia lingua eius calamus ſcribæ uelociter ſcribentis, decorus ſpecie ſuper filios hominū, quoniam diffuſa eſt gratia in labijs eius. Hoc eſt, quòd breui tempore trāſacto doctrina eius diffuſa eſt. Anno enim & aliquot menſibus docuit, uniuerſus tamen orbis prædicatione ac fide pietatis eius impletus eſt. Orta eſt ergo in diebus eius iuſtitia, & multitudo permanens uſq; ad finẽ, qui finis ablatio lunæ appellata eſt, & dominatur à mari uſq; ad mare, & à flumine uſq; ad terminos orbis terræ. Datū eſt autem et ſignum domui Dauid. Virgo enim in uentre concepit, & peperit Emmanuel, qđ interpretatur nobiſcum Deus: & impletū eſt quod ait ipſe Propheta: Nobiſcum Deus, ſcitote gentes & uincimini. Victi enim nos ſumus, & ſuperati ex gentibus, & uelut exuuiæ eius exiſtimus qui eius gratię noſtra colla ſubiecimus. Sed et locus natiuitatis eius prędictus eſt in Michæa propheta dicente: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaq; exigua es in ducibus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populū meum Iſrael. Sed & ſeptimanæ annorum impletæ ſunt uſq; ad Chriſtum ducem, quas prædixerat Daniel propheta. Adeſt nihilominus & is qui per Iob prędictus eſt beluam ingentem conſumpturus, qui & dedit poteſtatem familiaribus ſuis diſcipulis calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici, nihil ab eo nocendis.

PAMPHILVS.

HAec de ſummis rebus, id eſt de ſancta trinitate, Origenis fides quam ex pauciſsimis teſtimonijs de compluribus eius uoluminibus aſſumptam edocuimus. Et quid tam rectum? quid tam uerum? quid tam catholicum? quid certe ad inſtructionem omnium magis utile? uel apud iſtos certe ipſos qui inimica aduerſus eum mente deſæuiunt, quid tam irreprehēſibile? Et quidem in ſumma hæc poſuiſſe de fidei eius documento ac probatione ſufficeret, niſi etiam ad reliqua quorum eum criminantur, reſpondere neceſſariū uideretur. Intueamur tamen quæ ſint iſtę ipſæ criminationes quæ à maleuolis intenduntur. Prima illa eſt, quod dicunt eum innatum dicere filium Dei. Secunda, quod dicunt eum per prolationem ſecundum Valentini fabulas in ſubſtantiā ueniſſe filium Dei dicere. Tertia, quæ his omībus ualde contraria eſt, quod dicunt eum ſecundum Artemam uel Paulum Samoſatenū purum hominem, id eſt non etiam Deum dicere Chriſtū filium Dei. Quarta poſt iſtas eſt, quæ iſtis omnibus aduerſatur, (cæca enim eſt malitia) quòd dicunt eum dicere δόκησιν, id eſt putatiue tantum, & per allegoriam, non etiam ſecundū ea quę iuxta hiſtoriam referuntur, geſta eſſe omnia quæ à Saluatore geſta ſunt. Quinta illa quoq; criminatio eſt, qua aſſerūt eum duos Chriſtos prædicare. Sexta. Addunt illud quoq; quòd hiſtorias corporales quæ per omnem ſanctam ſcripturā referuntur de geſtis ſanctorū, penitus deneget. Septima. Sed

& de

& de reſurrectione mortuorum, & de impiorũ pœnis non leui impugnant eum calumnia, uelut negantem peccatoribus inferenda eſſe ſupplicia. Octaua. Quidam uero diſputationes eius, uel opiniones quas de animæ ſtatu uel diſpenſatione diſſeruit, culpant. Nona & ultima uero in eum eſt criminatio illa, quæ cum omni infamatione diſpergitur, μετενσωματώσεως, id eſt quòd humanas animas in muta animalia, uel ſerpentes, uel pecudes aſſerat tranſmutari poſt mortem, & quòd etiam ipſæ mutorũ animalium animæ rationabiles ſint. Quam criminationem idcirco nouiſſimã poſuimus, ut plura de libris eius coaceruantes exempla, euidentius eius falſitas noſceretur. Si ergo bene meminimus, ordines criminationũ quas ſuprà conſcripſimus, incipiamus à prima.

Quod ex Deo patre natus eſt filius, & unius eſt cum patre ſubſtantiæ : alienus uero à ſubſtantijs creaturarum. Ex primo libro epiſtolæ ad Romanos.

ORIGENES.

QVærat fortaſſis aliquis, ſi filius charitas eſt, præcipue propter hoc quòd Ioannes ad Deum patrẽ retulit hãc uocem dicens, Quia Deus charitas eſt. Sed rurſum ex ipſa eius epiſtola proferemus & illud quod ait: Chariſsimi diligamus inuicẽ, quoniã charitas ex Deo eſt. Qui ergo dixit, quia Deus charitas eſt, ipſe iterũ charitatem docet eſſe ex Deo : quam charitatẽ non credo eſſe alium niſi unigenitũ filium eius, ſicut Deũ ex Deo, ita charitatẽ ex charitate progenitã.

De eiſdem in quinto libro de Euangelio ſecundum Ioannem. Item in pſal.

VNigenitus filius ſaluator noſter, qui ſolus ex patre natus eſt, ſolus natura, et non adoptione filius eſt. Vnus ergo uerus Deus ſolus habet immortalitatẽ, lucem habitat inacceſſibilem. Vnus, ait, uerus Deus, ne ſcilicet multis ueri Dei nomen conuenire credamus. Ita ergo & hi qui accipiunt ſpiritum adoptionis filiorum in quo clamant Abba pater, filij quidem Dei ſunt, ſed non ſicut unigenitus filius. Vnigenitus enim natura filius, & ſemper & inſeparabiliter filius eſt : cæteri uero pro eo quod ſuſceperunt in ſe filium Dei, poteſtatẽ habent filij Dei fieri. Qui licet nõ ex ſanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolũtate uiri, ſed ex Deo nati ſunt, non tamen ea natiuitate ſunt nati qua natus eſt unigenitus filius. Propter quod quantam differentiã uerus Deus habet ad eos quibus dicitur, Ego dixi, dij eſtis : tantam differentiam habet uerus filius ad eos qui audiunt, Filij excelſi omnes.

De libris epiſtolæ ad Hebræos, quod homouſios eſt cum patre filius, id eſt unius cum patre ſubſtantiæ, alienus à ſubſtantijs creaturæ.

Interrogamus igitur eos quos piget confiteri Deum eſſe filium Dei, quomodo poterat ſola humana natura nihil in ſe habens eximiũ, neq; aliquid diuinæ ſubſtantiæ, hæreditatem capere omnem principatũ, & omnem poteſtatem, & uirtutem, & his omnibus præferri ac præponi à patre. Vnde rectum uidetur quod præſtantior eſſe debeat is qui hæreditatem capit, & genere utiq;, & ſpecie & ſubſtantia, & ſubſiſtentia uel natura, atq; omnibus quibuſcunq; modis debet eſſe præſtantior.

Et poſt pauca in eodem libro.

Cum autem diſcutitur hoc quod dictum eſt de filio Dei, quòd ſit ſplendor gloriæ, neceſſario uidetur ſimul diſſerendũ & illud quod dictum eſt, non ſolũ quod ſplendor eſt lucis æternæ, ſed & quod huic ſimile in ſapientia Salomonis refertur, in qua ſeipſam ſapientia deſcribit, dicens : Vapor enim eſt uirtutis Dei, & aporrhœa omnipotentis Dei gloriæ puriſſima. Et poſt aliquãta : Oportet autem ſcire nos quia per ineffabilia quædã & ſecreta, ac recondita quodã modo uim ſibi faciens ſcriptura ſancta conat̃ hominibus indicare, & intellectũ ſuggerere ſubtilem uaporis nomen inducens. Quod ideo de rebus corporalibus aſſumpſit, ut uel ex parte aliqua poſſimus intelligere quomodo Chriſtus qui eſt ſapientia, ſecundũ ſimilitudinem eius uaporis qui de ſubſtãtia aliqua corporali procedit, ſic etiam ipſe ut quidam uapor exorit̃ de uirtute ipſius Dei: ſic et ſapientia ex eo procedens, ex ipſa ſubſtantia Dei generat̃. Sic nihilominus & ſecundũ ſimilitudinẽ corporalis aporrhœæ, eſſe dicitur aporrhœa gloriæ omnipotentis pura quædã & ſyncera. Quæ utræq; ſimilitudines manifeſtiſsime oſtendunt cõmunionem ſubſtãtiæ eſſe filio cum patre. Aporrhœa enim ὁμοούσιος uidetur, id eſt unius ſubſtantiæ cum illo corpore ex quo eſt uel apor-

rhoea, uel uapor. PAMPHILVS. Satis manifeſte, ut opinor, & ualde euidenter oſtenſum eſt, quod filium Dei de ipſa Dei ſubſtantia natum dixerit, id eſt homuſion, quod eſt eiuſdem cum patre ſubſtantię, & non eſſe creaturã, neq; per adoptionem, ſed natura filiũ uerum, & ex ipſo patre generatũ. Supereſt ut & ſecundæ criminationi illatæ ſibi ab accuſatoribus per nos quidem prolatis, ſed ſuis uerbis ipſe reſpondeat, duobus uel tribus teſtimonijs adhibitis, quibus æquum eſt ſecundũ legem noſtram omne uerbum ſtare.

Quod non per prolationem natum dicat eſſe filium Dei ſecundum Valentini impietatem. ORIGENES.

EGo arbitror q; ſufficere debeat uoluntas patris ad ſubſiſtendum hoc quod uult pater. Volens eñ non alia uia utit̃, niſi quæ cõſilio uoluntatis profert̃. Ita ergo & ab eo filij ſubſiſtentia generat̃: quod neceſſe eſt in primis ſuſcipi ab his qui nihil ingenitũ, id eſt innatum præter ſolum Deũ patrem fatentur. Obſeruandũ nanq; eſt ne quis incurrat in illas abſurdas fabulas eorum qui prolationes quaſdã ſibijpſis depingunt, ut diuinã naturam in partes uocẽt, & Deum patrem quantũ in ſe eſt diuidant, cum hæc de incorporea natura uel leuiter ſuſpicari non ſolũ extremæ impietatis ſit, uerum etiã ultimæ inſipientiæ, nec omnino uel ad intelligentiam conſequens, ut incorporeæ naturæ ſubſtantialis diuiſio poſſit intelligi. Magis aũt ſicut uoluntas procedit è mente, & neq; partẽ aliquam mentis ſecat, neq; ab ea ſeparat̃ aut diuiditur, tali quadam ſpecie putandus eſt pater filium genuiſſe, imaginem ſcilicet ſuam: ut ſicut ipſe eſt inuiſibilis per naturam, ita imaginẽ quoq; inuiſibilem genuerit. Verbum enim eſt filius, & ideo nihil in eo ſenſibile intelligendũ eſt. Sapientia eſt, & in ſapientia nihil corporeum ſuſpicandũ eſt. Lumen eſt uerũ quod illuminat omnem hominẽ uenientem in hunc mundum, ſed nihil habet cõmune ad ſolis huius lumen.

De his ipſis ex IIII. libro Peri archon.

Tempus eſt, decurſis his quæ de patre & filio & ſpiritu ſancto diſſeruimus, de illis quoque quæ à nobis relicta fuerunt, pauca repetere. Deus pater cum & inuiſibilis ſit, & inſeparabilis à filio, non per prolationẽ ab eo (ut quidam putant) generatus eſt. Si enim prolatio eſt filius patris, prolatio uero dicitur quæ talem ſignificat generationẽ, qualis animalium uel hominũ ſolet eſſe progenies, neceſſario corpus eſt & is qui protulit, & is qui prolatus eſt. PAMPHILVS. Tum deinde in conſequentibus uehementius aduerſum Valentini hæreſim talia ſcribentem inuectus longe his contrariam ſuam ſententiã ſecundum catholicæ fidei protulit ueritatem.

Ex II. libro ſecundum Ioannem.

Vnigenitus ergo Deus ſaluator noſter ſolus à patre generatus, natura & non adoptione filius eſt, natus aũt ex ipſa patris mente, ſicut uoluntas ex mente. Non enim diuiſibilis eſt diuina natura, id eſt ingeniti patris, ut putemus uel diuiſione, uel imminutiõe ſubſtantiæ eius filium eſſe progenitũ. Sed mens, ſiue cor, ſiue ſenſus de Deo dicendus, indiſcuſſus permanens, germen proferens uoluntatis, factus eſt uerbi pater, quod uerbum in ſinu patris requieſcẽs, annunciat Deum quem nemo uidit unquam, & reuelat patrem quem nemo cognouit niſi ipſe ſolus, his quos ad eum pater cœleſtis attraxerit. PAMPHILVS. Sufficiat per hæc reſpondiſſe ſecundæ criminationi, nunc conſequenter reſpondebimus etiam his qui purum hominem, id eſt ſine Deo, ab eo dici aſſerunt Chriſtum.

Quod non purus homo, ſed diuinæ naturæ ſit Chriſtus, de libro primo Peri archon. ORIGENES.

EX eo quod dicit apoſtolus Paulus, Non ab hominibus, neq; per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, manifeſte datur intelligi quia non erat homo Chriſtus Ieſus, ſed erat diuina natura. Non eñ ſi homo eſſet, dixiſſet Paulus hoc quod ait: Paulus apoſtolus non ab hominibus, neq; per hominem. Si enim homo fuit Ieſus, et per ipſum aſſumptus eſt in apoſtolatũ Paulus, utique per hominem factus erat apoſtolus. Si autem per hominem factus erat apoſtolus, nunquam dixiſſet, quia neque per hominem: ſed manifeſte ſeparat ab humana natura Ieſum Paulus per hæc uerba. Non enim ſufficit ei dixiſſe, neque per hominem, ſed adiecit dicens,

Sed

Sed per Ieſum Chriſtum. Quem utiq; quia ſciebat excellẽtioris eſſe naturæ, propterea ſe dixit nõ aſſumprum eſſe per hominẽ. Hæc in initio epiſtolæ dicens, in ſequenribus libris ſimilia adiecit, exponens illud capitulũ in quo ſcriptũ eſt: Notum autem uobis facio fratres euangelium quod prædico uobis, quoniã non eſt ſecundum hominẽ: neq; enim ego ab homine accepi illud, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Aduerte ergo quid ſcribit, Quia cõuenienter quis & hęc adiungens prioribus oſtendere poterit his qui negant deitatem Ieſu Chriſti, ſed hominem eum ſolum pronunciant, quod nõ eſt homo, ſed deus, filius dei Ieſus Chriſtus. Sic enim dicit apoſtolus, quia euãgelium quod euãgelizaui uobis non eſt ſecundũ hominem, ſed ſecundũ Ieſum Chriſtũ. Euidẽter ergo oſtendit quia Chriſtus Ieſus non eſt homo: ſi autem nõ eſt homo, ſine dubio deus eſt, imò non aliud erit niſi homo, & deus. Et iterum. Si uerum eſt quod dicit Paulus, quia non ab homine accepi illud euangelium, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti, certum eſt quia Ieſus Chriſtus qui reuelauit non eſt homo. Alienũ eſt ab homine reuelare quæ ei occulta ſunt, & uelata ſunt: quod & ſi aliquando per hominẽ fiat, non tamen ab homine fit, ſed ab eo qui in homine loquitur Chriſtus. PAMPHILVS. Tempus eſt his ita euidenter oſtẽſis, nos etiam ad inſequentis criminationis tendere defenſionem breuitatis ſtudio paucorum teſtimoniorum probatione contentos, aduerſus eos qui dicunt eum per allegorias adimere omnia quæ de Saluatore ſcripta ſunt corporaliter facta. ORIGENES. Adiungendum eſt etiam illud his quæ ſupra diximus, quoniam corpus Chriſti nõ erat alienum à terrena ſubſtantia ſecundũ hoc quod filius eſt Dauid, & filius Abraham, ſicut ſcribit Matthæus: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham: Et ſicut Paulus dicit, Chriſtũ eſſe ex ſemine Abrahę, & ex ſemine Dauid ſecũdum carnem. Quod ergo dictũ eſt, quia conſummatis quadraginta diebus ieiunij, & xl noctibus poſtea eſurijt, ſine dubio hoc indicat, quod euacuari, & repleri ſimiliter ut noſtra corpora ſolent, etiam illius poterat corpus. Si uero quis obijciat nobis huius miraculi rationem de xl dierum ieiunio, facile ſolui poteſt cum adhibetur etiam illud exemplũ de Moyſe, & Helia, qui ſimiliter pertuliſſe ieiunium referuntur. Sed & illud, quod itineris labore & æſtu fatigatus ſedens ſuper puteum requieſcit, & ſitit, quid aliud indicat niſi neruorum fatigationem, & ſolis ardore nimio elementum corporei humoris abſumptũ? Quod uero in melioribus occupatus hoc quod bibere uoluerat diſtulit nec bibit, non propterea dicẽdum eſt quia nec paſſus eſt ſitim. Sed & illud quod frequẽter per cœnas uocatur, & in conſpectu omniũ mãducat, & bibit, non decipiens, uel fallens oculos uidentiũ facit, neq; putatiue (ut quidam arbitrantur) hæc gerit, maxime cum ita ſumeret cibum ac potum, ut à quibuſdã etiam quaſi pro ſumptione nimia culparetur, uelut cibũ ac potum auidius ac propenſius appetens. Si autem quis uiolentius uelit affirmare, ideo hæc ita eſſe quia per phãtaſiam manducabat, & illi quomodo id fieret neſciebant, reſpõdendum eſt ad ea ex his quæ ipſe dominus dixit. Venit Ioannes Baptiſta, neq; manducans, neq; bibẽs, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo deuorator & uinum bibens. Ipſo enim Saluatore dicente quia uenit filius hominis manducans & bibens, quomodo auſus eſt aliquis dicere, neq; mãducaſſe eum neq; bibiſſe? Quæ utiq; manifeſta incredulitas eſt doctrinæ eius. Si autem mãducabat, & bibebat, & ſubſtantia uini atq; eſcæ in carnem eius efficiebatur, ſine dubio per omnes corporis eius compages membrorum diffundebatur. Spiritalem enim naturã (ſicut quidam de eius corpore ſentiunt, quod imperite ſatis & abſurde faciunt) impoſsibile eſt uini atq; eſcæ recipere ſubſtantiam. Si uero quis indignans obſcœnas ad hæc proferat inquiſitiones, requirens ſi etiam digeſtiones in corpore fiebant, nihil abſurdum uidetur fateri ſecundum cõſequentiam naturæ corporeæ. Si uero etiam exemplis à nobis hoc exigant affirmari, oſtẽdendum eſt illos ſatis hæc inſipienter inquirere. Vbi enim iſta de apoſtolis, uel cæteris ſanctis facta referũtur, uel etiam de impijs & peccatoribus? Sed & circumciſionis eius ratio nobis quidem non generabit maiorem anguſtiam, dicentibus eum cõſequenter humano corpore & circumciſum eſſe, & præputium eius terræ mandatum fortaſsis uſq; ad tempus: aut ſi aliter eſt, in alia diſputatione requiretur. Hæc tamẽ eius circumciſio ſatis coanguſtabit eos qui ex diuerſo ſunt. Spiritale enim corpus quomodo poterat circũcidi ferro terreno? Propter quod non erubuerunt quidam ex ipſis de præputio circumciſionis eius etiam libros ede-

re, quibus oſtēdere conarentur quod in ſubſtantiā ceſſerit ſpiritalem. Non minus autem anguſtabuntur etiā illi qui animale corpus dicunt eſſe corpus Chriſti. Sed et de ſanguine eius & aqua quæ proceſsit de latere eius haſta compūcto à milite, eadem ſentienda ſunt. Sed his qui ſciūt quid audiatur per hoc quod dicitur, quia fixuræ clauorum erant in eius corpore, manifeſte declaratur quia caro erat terrena, id eſt humanæ naturæ: quę utiq; non erat talis, ut recipiendorū uulnerum ſubterfugeret qualitatem, quaſi non etiam multa humanæ infirmitatis in ipſa morte ſenſiſſet. Anima perturbatur, & triſtis eſt pro ea uſq; ad mortem. Quæ omnia euidenter oſtendunt quod non falſo, ſed quaſi homo dixerit, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Eadem nihilominus oſtendit etiam ſomni ratio cum dicitur: Qui erat in puppi ſuper ceruical dormiēs, ſicut Marcus refert, & ab homine ſuſcitatur è ſomno. Hęc enim licet habeant ſpiritalem intellectum, tamen manente prius hiſtoriæ ueritate, etiam ſpiritalis recipiēdus eſt ſenſus. Licet enim cæcos ſemper curet ſecundum ſpiritalem intelligentiam, cum ignorantia excæcatas illuminat mentes: tamen & corporaliter tunc cæcum ſanauit: & mortuos ſemper ſuſcitat, fecit tamen & tunc huiuſcemodi mirabilia, ſicut filiam principis ſynagogæ, & filium uiduæ, & Lazarū ſuſcitando. Et quāuis ſemper cum excitatur à diſcipulis compeſcat eccleſiæ turbines, uel procellas, tamen certū eſt etiam tunc geſta eſſe ea quæ per hiſtoriam referunī. Sic ergo ſanū eſt ſenſum ſcripturæ recipere, nec oportet inclinare aurē his qui dicūt per Mariam, & nō ex Maria eum natum: quod apoſtolus præſciens ita prædixit: Cum autem uenit plenitudo temporū miſit deus filiū ſuum factum ex muliere, factū ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierem, ſed factum ex muliere.

PAMPHILVS. Quid tam euidenter aut integre quàm ex his omnibus quæ ſcripſit cōfirmatur ab eo & dominicorū geſtorum ueritas, & hiſtoriæ ſcripturarū fides? Sed perſequamur conſequenter etiam reliqua, in quibus accuſatur quaſi duos Chriſtos dixerit, unum dei uerbum, & alium Ieſum Chriſtum qui ex Maria natus eſt.

Quod unus ſit Chriſtus filius dei. ex primo libro ſuper Eſaiam. ORIGENES.

Sicut dicit apoſtolus, Quoniam ęmulatores eſtis ſpirituū: ſicut cum unus ſit ſpiritus ſanctus, tanti per ſingulos dicuntur ſpiritus ſancti, quāti ſunt hi qui habent in ſe ſpiritum ſanctum: ita & de Chriſto dicendū eſt. Ab uno enim Chriſto multi fiunt Chriſti, de quibus ſcriptura dicit: Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Sic & ab uno Deo multi dij dicūtur, omnes ſcilicet hi in quibus habitat deus: ſed nobis unus eſt deus pater ex quo omnia. unus eſt ergo uerus deus qui (ut ita dixerim) præſtator eſt deitatis, & unus Chriſtus factor Chriſtorum, & unus ſpiritus ſanctus qui per ſingulas animas ſanctorum facit ſpiritum ſanctum. Chriſtus uero ſicut per hoc quod Chriſtus eſt facit Chriſtos, ita & per hoc quod filius dei & filius proprius & unigenitus, omnes eos qui percipiunt ab eo ſpiritum adoptionis, filios dei facit. PAMPHILVS. Vnum hoc teſtimonium eſt quod Chriſtus uerus unus ſit, qui participatione ſui multos faciat Chriſtos. Adhibeamus tamē & aliud ex primo libro de euangelio ſecundum Matthæum in quo hoc modo dicit.

ORIGENES. Si Chriſtus Ieſus cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, & in ſimilitudinem hominum factus, habitu repertus ut homo eſt, humilians ſeipſum, factus obediens uſq; mortem, mortem autem crucis: dubium non eſt quod natiuitas eius non eſt talis, ut quaſi qui ante nō fuerit, eſſe cœperit, ſicut de natiuitate hominum putatur: ſed qui prius erat, & erat in forma dei, uenit ut etiam formam ſerui ſuſciperet. Deniq; quod natū eſt ex carne, caro eſt, inquit: id eſt quod natū eſt ex ea quæ dixit: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum: hæc eſt forma ſerui, quæ utiq; caro eſt. PAMPHILVS.

Et in tertio libro epiſtolæ ad Coloſſenſes de eiſdem ita ſcribit. ORIGENES.

Data eſt autem lex Moyſi per angelos in manu mediatoris Chriſti & uirtute, qui cum eſſet in principio uerbū, & apud deum eſſet, & deus eſſet uerbū, patri in omnibus miniſtrauit. Omnia enim per ipſum facta ſunt, id eſt, nō ſolū creaturæ, ſed & lex & prophetę: & ipſemet eſt mediator dei & hominū. Quod uerbū quidē in fine ſeculorū homo factus eſt Ieſus Chriſtus, ſed ante hunc manifeſtū in carne aduentum mediator quidē erat homi

num, ſed nōdum erat homo. Erat tamen & tūc mediator dei & hominum: unde & data
lex per angelos, in ipſius mediatoris manibus data eſſe dicitur, ut eſſet lex ſancta, & man
datum ſanctū, & iuſtum, & bonū, & omnia hęc ſanctificarentur à Chriſto. PAMPHI-
LVS. Sufficere etiā opinor de his tribus teſtimonijs confutatā eſſe calumniam. Si quis
ſane offenditur quod dixit ſaluatorē etiam animā ſuſcepiſſe, nihil de hoc amplius reſpon
dendum puto, niſi quod huius ſentētiæ non Origenes auctor eſt, ſed ipſa ſacra ſcriptura
teſtatur, ipſo domino & ſaluatore dicēte: Nemo tollit animam meam à me. Et Triſtis eſt
anima mea uſq; ad mortem. &, Nūc anima mea turbata eſt. & multa his ſimilia in ſanctis
ſcripturis inuenies. Supereſt reſpōdere ad illam accuſationem quę calumniatur eum om
nem ſcripturam in allegoriam uertere, ex ipſis libris quos uel maxime obtrectatores eius
incuſant, id eſt de quarto Peri archon libro proferamus, quia non negat ea quæ in ſcriptu
ris referuntur, etiam ſecundum literam geſta. ORIGENES.

NE quis autem ſuſpicetur nos hoc dicere, quia nullam hiſtoriam ſcripturæ fa-
ctam eſſe ſentiamus, quoniam ex his aliquam non eſſe factam ſuſpicamur:
uel nulla præcepta legis ſecundum literā ſtare, quoniam quædam ſecūdum
literam dicimus obſeruari non poſſe, in quibus uel ratio, uel rei impoſsibili-
tas non admittit: uel ea quæ de Saluatore ſcripra ſunt non putare etiam ſen
ſibiliter impleta, uel præcepta eius ſecundū literam non debere ſeruari. Reſpondendum
ergo eſt quoniā à nobis euidenter decernitur, in quamplurimis ſeruari oportere hiſtoriæ
ueritatem. Quis enim negare poſsit quod Abraham in duplici ſpelunca ſepultus eſt in
Ebron? ſed & Iſaac, & Iacob, & ſingulæ eorum uxores? Vel quis dubitet quod Sichima
in portionem data eſt Ioſeph? Vel quod Hieruſalem metropolis eſt Iudææ, in qua con-
ſtructum eſt templū deo à Salomone? & alia innumerabilia. Multo enim plura ſunt quæ
ſecundum hiſtoriam uera ſunt, quā ea quæ nudum ſenſum continent ſpiritalem. Tum de-
inde quis non affirmet mandatum hoc quod præcepit, Honora patrem tuum & matrem
tuā, ut bene ſit tibi, ſine ulla ſpiritali interpretatione ſufficere, & eſſe obſeruātibus neceſ-
ſarium? maxime cum & Paulus eiſdem uerbis repetens cōfirmauerit ipſum mandatum.
Quid uero oportet dicere de eo quod dictū eſt: Non adulterabis, non occides, non fur-
tum facies, non falſum teſtimonium dices, & cætera huiuſmodi? Iam uero de his quæ in
euāgelio mandata ſunt, ne dubitari quidem poteſt quin ſecundū literam obſeruent, ſicut
cum dicit: Ego autē dico uobis non iurare omnino, & cum ait. Qui autē inſpexerit mu-
lierem ad concupiſcendū eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, & apud Paulum apo
ſtolum quæ præcipiuntur. Commonete, inquit, eos, conſolamini puſillanimes, ſuſtine-
te infirmos, patiētes eſtote ad omnes. & alia quamplurima. Sed & de ſingulis ſanctorum
qui in ſcriptura ſancta conſcripti ſunt, quosq; iuſtos, & electos dei eſſe ſcriptura teſtatur,
debet eſſe quædam fides ab his qui ſaluari cupiunt. Non enim poteſt eſſe perfecta in de-
um fides, niſi quis habeat & hanc fidem, qua de ſanctis quod ſancti ſunt credit. Quod au-
tem dicimus tale eſt. Qui crediderit in deū, & dogmata eius uera eſſe ſuſceperit, credit &
hoc, quod Adam quidem primus homo formatus eſt: credit & de Eua, quod unam è coſtis
Adam ſumēs deus ædificauerit eā ut eſſet eius mulier: credit et quod Enoch, qui in annis
ccc placuerit deo, poſteaquā Mathuſalem genuit translatus eſt: & de Noe quia reſponſa
accepit ut fabricaret arcam, & ſolus ſaluatus eſt ex diluuio, cum his tantūmodo qui cum
eo fuerant arcam ingreſsi: ſimiliter & Abrahā quod meruerit teſtimoniū dei, & quod ſu-
ſceperit hoſpitio cū eſſet ſub ilice Mambre, tres uiros ex quibus unus erat dominus: cre-
dit & de Iſaac uel quomodo natus eſt, uel quomodo oblatus eſt à patre, uel quomodo re
ſponſa dei audire meruerit. Sed & de Iacob, quod mutato nomine Iſrael à deo cognomi
natus eſt, de Moyſe quod per ſigna & uirtutes miniſtrauerit deo. Credit & quod Ieſus
Naue exauditus à deo ſtare fecerit ſolem ſuper Gabaon, & lunam ſuper uallem Aialon.
Quid autē dicendū eſt de fidelibus iudicibus, & de his quæ per eos geſta referunt? & in
Regnorum libris de Samuele, quod meſsium tempore pluuias à deo popoſcerit, & acce-
perit? & de Dauid quem aſſumpſit dominus ab ouibus, ut regeret Iacob puerum ſuum,
& Iſrael hæreditatem ſuam? & de Nathan quod propherauerit: necnon & Gad: ſed et de
Salomone quod apparuerit ei in uiſu dominus: et de Elia quod aſſumptus eſt per aſcēſio
nem in coelū, effectis illis omnibus quæ ſcripta ſunt ſignis & prodigijs: ſed & de Heliſæo
quoniam

quoniam nō ſolum reſuſcitauit filium Sunamitis, ſed & mortuū ſuper oſſa ſua proiectū. oporter ergo unūquenq; fideliū credere & omnibus quæ ſcripta ſunt de Ezechia, quod in diebus eius retrorſum repedauerit umbra ſolis. Eſt ergo fides noſtra primo quidē omnium in dominū noſtrum Ieſum Chriſtū, conſequēter uero etiā in omnes ſanctos patriarchas, uel prophetas, uel apoſtolos Chriſti, eo ordine quo ſuperius diximus. PAMPHILVS. Sufficienter iſta ad probationē catholicæ fidei eius, & qualiter etiam de ipſa ſcripturarum hiſtoria ſenſerit, dicta ſint. Et quoniā inter cæteras criminationes quas ei inferunt eſt etiam quam maximā ponūt, quod reſurrectionē ſcilicet mortuorū deneget, quæ utiq; futura manifeſte in eccleſiis prædicatᷣ, conſequēs etiā eſt has ex ipſius nos uerbis calumnias oſtendere, & mendaces euidēter arguere eos qui etiā ſcripta de hoc edere aduerſus eum non pepercerūt. Tam ex ipſis ergo libris quos de reſurrectione ſcripſit, ꝙ ex cæteris eius diuerſis uoluminibus approbabimus etiam in hac parte ꝙ catholice ſenſerit.

Origenes quomodo ſentiebat de Reſurrectione. ex primo lib. de Reſur.

QVomodo enim non uidetᷣ abſurdū, ut hoc corpus, quod pro Chriſto pertulit cicatrices, & pariter cū anima perſecutionū tolerauit ſæua tormēta, carcerum quoq; ac uinculorū & uerberum ſupplicia pertulit, igne etiā cruciatum, ferro cæſum eſt, inſuper & beſtiarū cruentos morſus, crucis patibula, ac diuerſa pœnarū genera perpeſſum eſt, tantorum certaminū præmijs defraudetur? Quippe ſi ſola anima quæ non ſola certauerat coronetᷣ, & corporis ſui uaſculum quod ei cū magno labore ſeruiuit, nulla agonis & uictoriæ præmia conſequatᷣ, quomodo non cōtra omnem rationē eſſe uideatur, ut naturalibus uitijs atq; ingenitæ libidini propter Chriſtum caro reſiſtens, & uirginitatē obtinens cū ingenti labore, qui continentiæ labor utiq; aut maior corporis quàm animæ eſt, aut certe utriuſq; æqualis eſt, præmiorū tempore altera uelut indigna reijciatᷣ; altera ueniat ad coronā? PAMPHILVS.

His aſſertionibus incipiēs uti de reſurrectione mortuorū, per totam uoluminis ſui ſeriem euidētiſsimis approbationibus uſus eſt. In ſecūdo uero libro eiuſdem materiæ, cum prædixiſſet quaſi ad gentiles loqueretur, huiuſcemodi ſuam ſententiam declarauit.

ORIGENES. Nos uero poſt corruptionem mundi eoſdem ipſos futuros eſſe homines dicimus, licet non eodem ſtatu, neq; in ijſdem paſsionibus. Non enim iterum ex conuentione uiri & mulieris erunt, ſed uerbi gratia, ea ratio quæ continet Pauli ſubſtantiam: Pauli autem nunc dico corporalis quæ ſalua permanet: & cum uoluerit deus ſecundum ea quæ dicta ſunt, per ſacramentū tubarū in nouiſsima tuba facere ut mortui reſurgant, per illam ipſam ſubſtantiæ rationē quæ ſalua permanet, ut de terræ puluere reſuſcitentur à mortuis ex omnibus locis in quibus ratio illa ſubſtantiæ corporalis in ipſis corporibus permanebat, quæ in terram prolapſa dei uoluntate iterum reſuſcitanᷣ. Ex hoc arbitror aſſerere uolentē dixiſſe apoſtolum in prima epiſtola ad Corinthios: poſt aſſertionem enim reſurrectionis mortuorū cum propoſuiſſet ſibi ea quæ poſſent ab alijs obijci de reſurrectione mortuorū, ſic ait. Sed dicit aliquis. Quomodo reſurgunt mortui? Quo autem corpore uenient? Stulte, tu quod ſeminas non uiuificatur niſi prius moriatur, & quid ſeminas? non quod futurum eſt corpus ſeminas, ſed nudum granū, utputa tritici, aut alicuius cæterorum, deus autē dat illi corpus prout uult. Cum enim manifeſtiſsime oſtēdiſſet quia mortui reſurgunt, & certū eſſet quia Saluator noſter cum ipſo corpore reſurrexiſſet quod ſuſceperat ex Maria, non autem ſatis clarū eſſet quomodo reſurrecturi eſſent cæteri, uel quale corpus habituri: cōparat reſurrectionē ſeminibus quę ſeminanᷣ in terra, utputa grano frumenti, quod cū ceciderit in terram corrūpitur: ſed rationis illius uirtus eſt inſita in interioribus eius medullis: ipſa ratiōis uirtus aſſumpta adiacentē ſibi terrā, uel aquæ humorem, ſeu aeris circūſtantē temperiem, caloris quoq; ſufficientē recipiens fomitem per diuinam potentiam cooperantē culmi uel ſpicæ cōſurgunt: & hoc eſt quod dicit: Tu quod ſeminas nō uiuificatur niſi prius moriatur: & quid ſeminas? non corpus quod futurum eſt ſeminas. Ergo hoc quod cadit in terram corpus noſtrum, comparatum eſt grano frumenti. PAMPHILVS. Et aſſertis his per huiuſmodi conſequentiam, poſt pauca addidit etiam hæc. ORIGENES. Quod autē omnis illa repromiſsio reſurrectionis mortuorū de hoc corpore ſit quod mortuū relinquitᷣ, ſanctæ ſcripturæ mul-

tis

tis modis hoc oſtẽdunt: ſed & ipſa hoc domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectio declarat, qui primogenitus ex mortuis dicitur. PAMPHILVS. Poſt hæc quibuſdã per medium latius diſputatis adiecit etiam iſta. ORIGENES. Sicut enim plus habet omnis rationabilis anima his quæ uel creſcendi, uel nutriendi, uel motus ſolius officiũ exhibere dicunt̃: ſic ea ratio quæ in humano corpore eſt, multo amplius habet, ꝗ̃ quæ in reliquis eſt corporibus, ex eo quod etiam ſi corruptum fuerit genus humanum, ſubſiſtere rurſum poteſt dei uirtute conſeruatum & cuſtoditum uſq; ad reſurrectionis ſuæ tempus. Quod autẽ ubicunq; fuerit reſtituatur, id eſt ab omni loco in quocũq; fuerit, ita ait Ioannes in reuelatione ſua: Et reddidit mare mortuos quos habebat in ſe, & mors & infernus reddiderunt mortuos ſuos qui erant in eis. Forte enim ut ego puto mare hic pro humido omni appellatũ eſt elemẽto, infernus autem pro aere, mors uero pro terra, quaſi quãdam cognationẽ his inter ſe inuicem habentibus. Corpus enim puluerẽ mortis uocat ſcriptura, uel terram uel corpus mortis. Sane qualis fuerit uniuſcuiuſq; præparatio in hac uita, talis erit & reſurrectio eius. Qui beatus hic uixerit, corpus eius in reſurrectione diuiniore ſplendore fulgebit, & apta ei manſio beatorũ tribuet̃ locorũ. Huic uero qui in malitia cõſumpſerit tẽpus ſibi uitæ prę ſentis indultũ, tale dabitur corpus quod ſufficere & perdurare poſsit in pœnis. Et arbitror quod hanc differentiã uolens oſtẽdere Paulus apoſtolus dicit. Alia caro animaliũ, alia uolucrũ, alia piſciũ, & cætera quæ enumerauit apoſtolus. Sed ſicut nõ eſt putandũ, quod animaliũ corpus accepturus ſit peccator, aut uolucrũ, aut piſciũ, ſic neq; ſolis, aut lunæ, aut ſtellarũ formam ſperãdum eſt accipere eos qui reſurgẽt in gloria: ſed exẽpli cauſa dicta eſſe hæc ab apoſtolo ſentiendũ eſt, ut deſignet̃ per hęc, quod alij pro meritis ſuis honorabiliores & clariores erũt beatiora quoq; habitacula ſorrituri: aliorũ uero indigniſsimus et abiectiſsimus pro geſtorũ ſcelere erit ſtatus, qui etiã muris animalibus dignus ſit cõparari. PAMPHILVS. Pauca hæc ad teſtimoniũ traximus ex multis & innumeris quæ per huiuſmodi ſenſum in ipſis libris quos de Reſurrectione ſcribit expoſuit. Nõ autẽ uidetur abſurdũ ad maiorem ſatisfactionẽ etiam de reliquis eius libris conſonas his uel paucas adhibere ſentẽtias. In 28. igit̃ libro de Eſaia propheta, de illo capitulo ſcribens, in quo dicitur: Reſuſcitabunt̃ mortui, & reſurgent hi qui in ſepulchris ſunt, ita ait Origenes. ORIGENES. Melius ergo eſt dicere quod omnes quidẽ reſurgemus, ut & impij ueniant in illũ locum ubi fletus & ſtridor dentiũ, & iuſti ubi recipiant unuſquiſq; in ſuo ordine ſecundũ meritum bonorũ geſtorum ſuorum, cum trãsformabit corpus humilitatis eorũ, ut ſit conforme corporis gloriæ Chriſti: quod ſeminatũ quidem eſt in corruptione, ſurget uero in incorruptiõe: quod ſeminatũ eſt in ignominia, ſurget in gloria: quod ſeminatũ eſt in infirmitate, ſurget in uirtute, reſurrectionis ſcilicet tempore: et quod ſeminatũ eſt corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Licet ergo omnes reſurgãt, & unuſquiſq; in ſuo ordine reſurgat, conſiderandũ eſt tamen propter illũ ſermonẽ Ioannis, quem in reuelatione ſua dicit: Beatus qui habet partem in reſurrectione prima, in hoc ſecunda mors non habet poteſtatẽ: ne forte diuidi omnis reſurrectionis ratio in duas partes poſſit: id eſt in eos qui ſaluandi ſunt iuſtos, & in eos qui cruciandi ſunt peccatores: ut ſit una quidem bonorũ, quæ dicitur prima: illa uero quæ eſt miſerorũ, ſecunda dicat̃: & illam quidẽ in omnibus puram, hilarẽ, totius plenam lætitiæ: illam uero alterã totam triſtẽ, totam mœroris plenã, & actibus ac uitæ eorũ dignam qui in præſenti uita Dei mandata contempſerunt, & iudicij eius timore neglecto, ſemetipſos tradiderunt in operationẽ totius immunditiæ & auaritiæ, nec ſe præparare conati ſunt, ut reſiſtere aduerſario poſſent aduerſus contrarias atq; inimicas humano generi poteſtates. Sepulchra aũt mortuorum in hoc loco ſimiliter & in multis alijs ſecundũ certiorẽ ſcripturę ſenſum accipienda ſunt, non ſolum ea quæ ad depoſitionẽ humanorum corporũ uidentur eſſe conſtructa, uel in ſaxis exciſa, aut in terra defoſſa, ſed omnis locus in quocũq; uel integrũ humanum corpus, uel ex parte aliqua iacet, etiã ſi accidat ut unum corpus per loca multa diſperſum ſit, abſurdum non erit omnia ea loca in quibus pars aliqua corporis iacet, ſepulchra corporis eius dici. Si enim non ita accipiamus reſurgere de ſepulchris ſuis mortuos diuina uirtute, qui nequaꝗ̃ ſunt ſepulturę mandati, neq; in ſepulchris depoſiti, ſed ſiue naufragijs, ſiue in deſertis aliquibus defuncti ſunt locis, ita ut ſepulturæ mandari non potuerint, non uidebuntur annumerari inter eos qui de ſepulchris reſuſcitandi dicunt̃. Quod utiq; ualde abſurdũ

eſt. PAMPH. Nihilominus in eo ipſo libro interiectis quibuſdã dicit. ORIG. Cũ ergo
Paulus ſcribit, quod ſicut ſtella à ſtella differt in gloria, ita erit & reſurrectio mortuorum:
& quod dicit, Seminaĩ in corruptione, ſurget in incorruptione, & cætera huiuſmodi: ma
nifeſte hæc de ſolo corpore ſcribit. Nõ enim anima ſeminata eſt in corruptione, aut in in-
firmitate, aut in ignominia. Deniq; euidenter adiungit his omnibus, & dicit: Seminatur
corpus animale: ut ne quis putaret animam eſſe quæ ſeminaĩ in corruptione, uel in igno-
minia, uel in infirmitate. PAMPHILVS. Hæc quidẽ ex his libris quos in Eſaiam ſcri
bit: nõ prǽteribimus uero neq; illum quẽ de primo pſalmo diſſeruit, in quo etiã de reſurre
ctione ita ſcribit. ORIGENES. Sicut enim in nobis eadẽ ſpecies permanet ab infan
tia uſq; ad ſenectutẽ, licet characteres multã uideanĩ immutationẽ recipere: ita intelligen
dum eſt hanc ſpeciẽ quæ nunc ineſt nobis, ipſam permãſuram etiã in futuro, plurima ta-
men immutatione melius & glorioſius facta. Neceſſe eſt enim animã in locis corporeis
habitantem uti corporibus talibus quæ apta ſunt his locis in quibus degit. Et ſicut, uerbi
cauſa, ſi in aquis maris nos habitare, uel degere poſceret, ſine dubio pro habitaculi quali-
tate neceſſariũ uidereĩ habere talẽ corporis ſtatũ, & compoſitionẽ, qualem habent illa a-
nimalia quæ in aquis uiuunt: ita nũc cum cœlorũ habitaculũ promittaĩ, ſecundum loco-
rum gloriã conſequens eſt aptandas eſſe etiam corporũ qualitates. Nec ideo tamen prior
hæc ſpecies exterminabiĩ, licet glorioſior eius effecta ſit permutatio. Sicut ẽm ipſius do-
mini Ieſu, uel Moyſi, uel Eliæ ſpecies nõ erat alia in transformatione q̃ fuerat ante tranſ-
formationẽ, ita nõ erit alia ſanctorũ ſpecies etiã ſi multo glorioſior fiat. PAMPHILVS.

Sed & in XV. Pſalmo exponẽs illum uerſiculũ: Inſuper & caro mea requieſcet in ſpe:
de carne domini ait hæc. ORIGENES. Dominus Ieſus Chriſtus hæc dicit, cuius pri
mo caro requieuit in ſpe. Crucifixus enim primogenitus ex mortuis factus, & poſt reſur-
rectionẽ aſſumptus in cœlũ, ſecum terrenũ corpus euexit, ita ut terrereĩ & obſtupeſce-
rent uirtutes cœleſtes uidentes carnem aſcendiſſe in cœlũ. De Elia enim ſcriptũ eſt, quia
quaſi in cœlũ aſſumptus eſt: & de Enoch, quia trãſlatus eſt: non tamẽ dictũ eſt quia aſcẽ-
dit in cœlũ. Offendaĩ qui uult ex noſtro ſermone: ego autem cum omni fiducia aſſeuero,
quia ſicut primogenitus ex mortuis eſt Chriſtus, ita primus carnẽ euexit ad cœlũ. Deniq;
nouitate ipſa perterreĩ cœleſtes uirtutes, quia quod nunquã uiderant ante, nũc tandem
uidebãt carnẽ aſcendiſſe in cœlũ: & propterea dicũt. Quis eſt iſte qui uenit de Edom, id
eſt à terrigenis? Rubor ueſtimentorũ eius ex Boſor. Videbãt enim ueſtigia uulnerum in
corpore eius, ex Boſor, id eſt in carne ſuſcepta. PAMPHILVS. Et poſt pauca.

ORIGENES. Hęc propter illud quod dictũ eſt, quoniã caro mea requieſcet in ſpe.
In qua ſpe? Non ſolũ quia ex mortuis reſurgit: parũ enim hoc eſt: ſed in ea ſpe requieſcit,
quod aſſumpta eſt in cœlũ. PAMPHILVS. Quid hoc euidentius & clarius ab ali
quo dici poteſt de reſurrectione carnis, quã aſsignauit nõ ſolũ reſurrecturã à mortuis, ue
rumetiã in cœlos, ſiqua tamen id meruerit, aſſumendã, ſecuturã ſcilicet eũ qui primogeni
tus ex mortuis factus, primus in cœlũ naturam carnis inuexit? Quid tamen in XVIII.
pſalmo exponẽs illum uerſum, In ſole poſuit tabernaculum ſuum, ſenſerit, audiamus.

ORIGENES. Quid eſt quod dixit: In ſole poſuit tabernaculũ ſuum? Quidã quidem
dicebant quod Saluator noſter aſcendens è terris ad cœlũ, et corpus ſuũ aſſumens, perue
nit uſq; ad eũ circulũ qui ſolis zona nominaĩ, & ibi (aiũt) poſuit tabernaculũ corporis ſui:
nõ enim ultra erat poſsibile id progredi. Sed hæc illi ita ſentiũt pro eo quod allegoriã no
lunt in ſcriptura diuina recipere: & ideo puræ hiſtoriæ deſeruiẽtes, huiuſmodi fabulas &
figmenta cõponunt. Nos uero deprecamur omnipotentiã dei, ut nos digneĩ audire, &
ſecreta nobis ſpiritalis intelligẽtiæ digneĩ aperire. Quod ergo à nobis in hoc loco ſentiĩ,
hoc eſt. In ſole poſuit tabernaculũ ſuum. Quæro quid ſit tabernaculũ Chriſti, & quæ ſit
habitatio in qua tabernaculũ Chriſti collocatur. Habitatio tabernaculi Chriſti ſol eſſe di
citĩ. Tabernaculũ uero Chriſti eccleſiã intelligo. Solem autẽ quem alium ſentire debeo,
niſi illud lumen uerũ quod illuminat omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundũ? Ipſum
uideo ſolem, de quo dictũ eſt, Quia timentibus nomen meũ orietur ſol iuſtitiæ, & ſanitas
in alis eius. In ſole ergo poſuit tabernaculũ ſuum, id eſt in ſole iuſtitię eccleſiã ſuam collo
cauit. In illo ẽm ſole iuſtitiæ eccleſia collocata eſt qui diem æternũ facit, ſicut dictum eſt.
Erit tibi dominus lux æterna, & deus gloria tua. PAMPHILVS. Erubeſcant etiam

illi qui & hoc de ipſo non dubitauerūt concinnare figmentū,quod dixerit corpus uel carnem Chriſti uſq; ad ſolem uectam, & ibi eſſe derelictā. Hoc enim ille ab alijs dictū non recte dictum eſſe confutat. Sed oſtenderūt ſe ne hæc quidē intelligere poſſe obtrectatores eius quæ ille ab alijs non recte dicta coarguit, & quæ ſunt quæ ipſe cōfirmat. Tum deinde etiam illi impudentiā ſuam retūdant,qui dicunt eum, corpus quidem reſurgere confiteri,carnem uero negare. Deſinant aliquando à maledictis,uidentes eum carnē uerbi dei cum ipſo uerbo deo in cœlum quo uerbum dei aſcendit,imponere. His coniungit de ſupplicijs peccatorum,quæ nos quoq; conſequenter ad ea quæ ſupra dicta ſunt cōiungemus,quoniam in ordine criminationum iſte fuerat ordo digeſtus.

ORIGENES. De pœnis peccatorum.

EGo arbitror q; ſicut in corpore eſcæ abūdantia, & qualitas uel quātitas cibi cōtraria, febres generat, & febres diuerſi uel modi, uel tēporis ſecundū eam menſurā qua intēperies collecta materiā ſuggerit ac fomitē febrium : quæ materię qualitas ex diuerſa intēperie cōgregata,cauſa uel acerbioris morbi, uel prolixioris exiſtit : ita anima cum multitudinē malorum operū & abundantiā in ſe cōgregauerit peccatorum, cōpetenti tempore omnis illa malorū congregatio concitat̄ ad ſuppliciū,atq; inflammat̄ ad pœnas:cum mens ipſa uel conſcientia per diuinam uirtutē omnia in memoriā recipiens,quorū in ſe ſigna quædā ac formas cū peccatet expreſſerat,& ſingulorū geſtorum ſuorū quę uel fœde ac turpiter geſſerat,uel etiā impie cōmiſerat, hiſtoriā quandam ſcelerū ſuorū ante oculos ſuos uidebit expoſitā. Tūc & ipſa conſcientia proprijs ſtimulis agitatur atq; cōpungitur, & ſui ipſius efficit̄ accuſatrix, & teſtis. Quod ita ſenſiſſe etiā apoſtolū Paulū puto cū dicit:Inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus,aut etiā defendētibus in die cū iudicabit deus occulta hominū ſecundū euangeliū meum per Ieſum Chriſtū. PAMPHILVS. Sed & in ſequentibus rurſum de peccatorū pœnis hoc modo ſcribit. ORIGENES. Multa ſunt enim quæ nos latēt quę illi ſoli cognita ſunt qui eſt medicus animarū noſtrarū. Si enim ad corporis ſanitatem pro his uitijs quę per eſcam potūq; collegimus, neceſſariā habemus interdū auſterioris ac mordacioris medicamenti curā:nonnunquā uero ſi id uitij qualitas depopoſcerit, rigore ferri & ſectionis aſperitate indigemus : quod ſi & hæc ſupergreſſus fuerit modus morbi, ad ultimū conceptū uitiū ignis exurit:quāto magis intelligendū eſt,medicū noſtrū deum uolentē diluere uitia animarū noſtrarum,quę ex peccatorū & ſcelerū diuerſitate collegerāt,uti huiuſmodi pœnalibus curis,inſuper etiā ignis inferre ſuppliciū his qui ſanitatē animæ perdiderūt? PAMPHILVS. Et poſt pauca addidit etiā hoc. ORIGENES.

Quomodo aūt perneceſſaria pœna eſt ea quā per ignē infert deus, Eſaias docens de Iſrael quidē dicit:Abluet dn̄s ſordes filiorū ac filiarū Sion,et ſanguinē expurgabit è medio ipſorū ſpiritu iudicij & ſpiritu aduſtiōis. De Chaldęis aūt ſic dicit:Habes carbones ignis ſedebis ſuper eos:hi erūt tibi adiutorio. Et in alijs dicit: Sāctificabit eos dn̄s in igne ardenti. Et in Malachia ꝓpheta ita dicit: Sedēs dn̄s cōflabit ſicut aurū & ſicut argentū populū ſuū,cōflabit & purgabit eos,& fundet purgatos filios Iuda. PAMPH. Hæc quidem ex libris Peri archon:innumerabilia uero diſperſa ſūt per omēs libros eius aſſertiōis huius teſtimonia,quę nos ſtudio breuitatis omittimus,cōmemorātes de his ſolūmodo,quę in ſexto pſalmo de hoc ipſo pœnarū genere diſputauit. ORIG. Poſſibile eſt cōſiderare ex his maxime dolorib. quos in hoc corpore poſiti ſentimus,qui quāuis magni ſint breuis certe ſunt tēporis,pro eo quod ſi paulo uehemētiores extiterint,cōtinuo etiā uitæ celerē inferūt finē. Deniq; multi ſi res popoſcerit ꝓ pietatis cōfeſſione in ipſis tormentis animā reddūt:alij uero in ipſo iam coronę aditu poſiti denegāt fidē,quā uſq; ad mortē ꝓpoſuerant cōfiteri. Et hoc nō utiq; diminutiōe propoſiti patiunt̄, ſed ui doloris nimia et inſuperabili ſuperati. Si ergo in hac pręſenti uita tā intolerabiles ſunt pœnarū dolores,cū iam craſſiori anima utit̄ indumēto:qd putandū eſt cū id ſpiritale effectū ex reſurrectione recipiet,et eo uehemētius utiq; quo ſubtilius ſentiet uim doloris? Puto em̄ quod quāta differētia eſt in pręſenti ſeculo nudū uerberari q̄ ueſtitū,ad ꝑſentiendū ſcilicet cruciatū, eo q; uehemētius nudū corpus crucièt uerbera q̄ ueſtitū:tantā puto futurā differētiā doloris cū corpus humanū craſſitudinis huius indumēto depoſito,uelut nudū corp⁹ cœpit ſentire tormēta.

eſſe eam ſubſtantia profitẽtes: quomodo non & iſti uidebunť quodammodo hoc præter ſcripturæ regulam, & rationẽ pietatis aſſerere, quod ſubſtãtia dei eſt quę peccat, ſi anima quæ de ſubſtãtia dei eſt, peccat? Inſuper etiã quod & pœnis ſubdẽda ſit pro peccato? Sed & illud quod ſequitur, quod perabſurdũ eſt incurrere, nõ præuident, quia neceſſe eſt eam ſimul cum corpore mori, & eſſe mortalem ſi ſimul cum corpore uel ſeminata uel formata uel nata eſt. Tum deinde illi qui unã quidem ex nullis ſubſiſtentibus à deo factam eſſe dicũt animam, id eſt illam quæ prima facta eſt in Adam, & ex ea iam omniũ hominũ animas exiſtere, & ſecundũ corporalem ſine dubio ſucceſsionẽ traducem quoq; fieri animarum, etiã ipſi quid aliud oſtẽdunt niſi animas eſſe mortales? Si enim ſicut animalia cætera ex ſolo ſemine oriunť, ita etiã de hominibus ſentiamus, ut cũ corpore ſimul in eodem ſemine etiã anima diffundať, quid dicemus de his qui imperfecti adhuc & de uẽtre aborſi ſunt: & qui nonnunquã antequã uaſculorũ naturaliũ receptaculis ſemina ſint ſuſcepta, depereũt? In quibus ſine dubio inueniť, quod ſimul illæ etiã quæ naturali ratione ſeminibus inſertæ erãt animæ, extinctæ ſint pariter & corruptæ. Siue ergo ex inſufflatione dei ſint, ſiue ab una illa quæ prima facta eſt, neceſſario ſimul cũ corporibus corrumpentur, ſi eandẽ cum corporibus etiam originẽ ſumunt ſecũdum ipſorum rationẽ. Aut enim nihil omnino ex rationabili atq; immortali anima participabit id quod adhuc in uẽtre receptũ eſt: & repulſa eſt illa ratio quæ affirmat eam in ſeminis traduce ſimul cũ corporibus ſeminatã: Aut ſi participat, neceſsitas imminet cõfiteri mortalẽ eſſe animã, quod fides noſtra utiq; nõ recipit. Verũtamẽ quid eſt quod ex his omnibus oſtẽdi uolumus? illud profecto, quod ſicut eos qui unamquãlibet de his quas ſupra expoſuimus opinionẽ ueram putãt, non recta ratione hæreticos quis appellat, pro eo ꝙ neq; ex diuinis ſcripturis certi aliquid de his uel manifeſte dictum eſſe uideať, neq; in prędicatione eccleſiaſtica cõtineri: ita neq; hunc uirũ culpari iuſtũ eſt, differentẽ quod ſibi uiſum eſt, maxime cũ illud præcipue ſeruauerit quod in eccleſia de animę confeſsione ſeruari omnimode debet, id eſt ne diuerſas naturas eſſe diceret animarũ: quinimmo & dicẽtes redarguit, & uehemẽti aſſertione cõuincit. Ipſe aũt fateť unius ſubſtanniæ omnes animas & immortales ac rationabiles, liberi arbitrij ac uoluntatis, iudicãdas quoq; eſſe pro his quæ in hac uita geſſerunt, eſſe tamen eas factas à deo qui uniuerſa cõdidit & creauit. Quãdo autẽ factę ſint, olim ſimul, an nũc per ſingulos naſcentiũ, quid periculi eſt alterũ è duobus opinari? Sed reſpõdere poſsibile eſt, ut omnis penitus culpãdi aditus excludať. Sicut enim de luminaribus cœli diuerſa ſinguli etiã ipſi qui ſunt in eccleſiis ſentiũt: aliјs quidẽ opinãtibus eſſe animãtia, & rationabiliũ animantiũ: aliјs uero putãtibus quod irrationabilia ſint, imò uero quod nõ ſolum uera anima, ſed & omni ſenſu penitus careant, & ſola ſine ſpiritu & ſenſu ſint corpora: nemo tamẽ merito alterũ eorũ qui hęc ita diuerſe ſentiũt, hęreticũ dixerit, propter hoc ꝙ nõ ita aperte de his traditũ eſt in apoſtolica prędicatiõe: Ita etiã eos qui de humana anima dubitãt, & de initio eius uel origine diuerſa opinanť, nõ eſt rectũ hæreticos pronũciare, maxime cũ in reliquis eccleſiaſticæ doctrinæ regulis quod rectum eſt & catholicũ teneant.

NOuiſſima criminatio eſt μετενσωματώσεως, hoc eſt transformationis animarum. Ad quod ſicut in cæteris fecimus, ipſius qui accuſať reſpõdebimus uerbis: illud primo perneceſſario cõmonentes, quia accuſatores eius non intelligentes qualiter ab eo de iſta quæſtione tractatum ſit, uel quod ratio diſputationis ita ſe habeat, ut non ſemper uelut ex una perſona pronunciari uideantur quæ dicuntur, ſed interdum etiam ea quæ contrario dici potuerunt, diſputentur: & hanc eſſe artẽ diſputandi non aduertẽtes, obiјciunt ei de hoc dogmate, quod quaſi ipſe ſenſerit ea quæ ex aduerſantis perſona diſſeruit, Deniq; quod diſcutiendi hæc & non confirmandi dixerit cauſa, ipſe per ea quæ poſt tractatum rei ipſius adiecit, oſtendit: hoc modo dicens. ORIGENES. Sed hæc quantum ad nos pertinet non ſunt dogmata, ſed diſcuſsionis gratia dicta ſint & abiјciantur. Pro eo autem ſolo dicta ſunt, ne uideatur quæſtio mota, non eſſe diſcuſſa. PAMPHILVS. Sed hoc in eo loco dixit, in quo de animabus animalium requirebat, non de tranſmutatione animarum.

In VII. libro in euangeliũ ſecundum Matthæũ ita ſcribit De animarũ trãſmutatione.

ORIGENES. Quidam quidem opinanť ex eo quod dictũ eſt: Ipſe eſt Helias qui uenturus eſt: animã Helię eandem eſſe quę Ioannis. Quod enim dixit: Ipſe eſt Helias: nõ

pœnæ. Tranſmutatio namq; corporũ pœnam non faciet peccatorũ, ita ut nulla extrinſe-
cus putenť inferri ſupplicia: quin potius eſt peccatoribus pœnarũ modus, id eſt ut pro his
quæ in hoc corpore geſſerunt, pœnam recipiant delictorũ. Manifeſtum tamen eſt quod
iſtæ ſingulæ rationes his qui poſſunt rei conſequentiã diligenter aduertere, cõtrariæ ſunt
huic dogmati quo perhibenť animæ tranſmutari. Quod ſi gentiliũ autores ſequi uolunt,
qui opinionẽ iſtam ex principiorũ ſuorum cõſequentia perſecuti ſunt, dicentes cum hæc
fiant ſine dubio, nunq̃ mundum iſtũ poſſe finiri: cõſequens eſt eos qui hæc uolũt ſcriptu
ræ noſtræ nõ credere, quæ manifeſtiſſime pronũciat finem mundi futurũ, & non exquire
re in ipſis ſcripturis expoſitiones, ſiue aſſertiones ineptas & incõſequẽtes, ex quibus nul-
lo genere oſtendi poteſt quod ſecundũ ſcripturas noſtras nunq̃ finis ſeculi futurus ſit.

De eadem re ex libro de Prouerbijs Salomonis.

Videtur autem mihi & illa aſſertio quæ transformari animas de corporibus in alia cor-
pora aſſeuerat, perueniſſe etiam in aliquos eorum qui Chriſto credere uidenť, ex quibuſ-
dam ſcripturæ ſanctæ occaſionibus, nõ intelligentes quomodo intelligi debeant quæ ſcri
pra ſunt. Non enim animaduertunt quomodo homo efficiatur aut pullus, aut equus, aut
mulus, & putauerunt tranſmutari humanã animam in pecudum corpora, ut æſtimarent
quod aliquando ſerpentis ſuſcipit corpus uel uiperæ, aliquando equi uel reliquorũ anima
lium. Iam ergo conſequens eſt & hoc illos dicere debere, quod diabolus qui leo in ſcriptu
ris dicitur, corpore leonis utatur, aut draconis carnibus cum draco nominatur. Ita erit ut
ſecundũ illos tranſmutatio iſta animarũ perueniat & in dæmonum naturã, ut ſit aliquan-
do uel leo uel draco anima habens diabolum. PAMPHILVS. Et paulo poſt. ORI-
GENES. Sed ſuperfluæ ſunt omnes iſtæ adinuentiones. Manifeſtum eſt enim quod una
pœna tam dæmonum naturæ q̃ humano generi peccatorum à domino præfinita ſit illa
quam dominus ſua ſententia deſignauit dicens: Ite in ignem æternũ, qui paratus eſt dia-
bolo & angelis eius: oſtendens quia eadem ſpecies pœnarũ peccatoribus hominibus &
diabolo & angelis eius pręparata ſit, licet in eadẽ pœna diuerſa ſit quantitas pœnæ. Alius
enim grauius ac uehementius cruciatur pro magnitudine peccatorũ: alius autem remiſ-
ſius, cuius leuiora & faciliora peccata ſunt.

DE ADVLTERATIONE LIBRO rum Origenis liber, qui eſt Ruffini.

IN HIS quæ in ſuperiori libro ſecundum Apologericũ ſancti marty
ris Pamphili, quem pro Origene gręco ſermone edidit, prout potui
mus, uel res popoſcit, latino ſermone digeſſimus, illud eſt qđ te deſi
deriorum uir Macari admonitũ eſſe uolo, ut ſcias hanc fidei quidem
regulã quam de libris eius ſupra expoſuimus, eſſe, quę et amplectien
da ſit & retinẽda. In omnibus enim his catholicũ ineſſe ſenſum eui-
denter probatur: inueniri tamen in eius libris quædam ab his non ſo
lum diuerſa, ſed nonnunq̃ etiam contraria, & ea quæ ueritatis regu
la non admittit, quę nos quoq; nec recipimus, nec probamus. Sed hoc unde acciderit opi
nionẽ quæ ad nos uſq; peruenit, ne à te quidẽ, uel ab his qui quod uerũ eſt, ſcire cupiũt, ce
lari uolo: ſi qui tamẽ ſunt qui audientes id quod uerũ eſt, & quod ipſa ratio indicat, acquie
ſcant, & obtrectãdi ſtudio non quiduis malint eſſe uerum, q̃ id quod eis obtrectandi ma-
teriam perimat. Dubitari nõ puto ꝙ hoc nullo genere fieri potuit, ut uir tam eruditus, tã
prudẽs, certe qđ indulgere etiã accuſatores eius poſſunt, uir qui neq; ſtultus, neq; inſanus
fuerit, ipſe ſibi cõtraria et repugnãtia in ſuis ſentẽtijs ſcriberet. Aut etiã ſi ullo genere cõ-
cedamus hoc accidere potuiſſe: fortaſſis eñ dicet aliquis, quia ea quæ in prima ætate con-
ſcripſit, poteſt fieri ut obliuiſcereť in ætate uergẽti, & aliter q̃ aliquãdo ſenſerat, poſt pro
ferret: quid faciemus qđ interdũ in eiſdẽ locis atq; (ut ita dixerim) in cõſequenti pene ca
pite ſentẽtię cõtrarij ſenſus inueniunť inſerti? Nũquid in eodẽ opere eiuſdẽ libri interdũ
(ut diximus) ſtatim in conſequenti capitulo oblitus ſui eſſe potuit? uerbi cauſa, ut qui ſu-
perius dixerat, nuſq̃ inueniri in omni ſcriptura, ubi ſpiritus ſanctus factus uel creatus eſſe
diceretur, continuo ſubijceret inter cæteras creaturas factum eſſe ſpiritũ ſanctum: aut ite-
rum qui patrẽ & filium unius ſubſtantiæ, quod græce ὁμοούσιον dicitur, deſignauit, in cõſe

quentibus ſtatim capitulis alterius ſubſtantiæ, & creatū poterat dicere eum quem paulo ante de ipſa natura Dei patris pronūciauerat natū? Vel iterū de reſurrectione carnis, qui tam euidēter pronunciauit naturā carnis in cœlum aſcendiſſe cū uerbo Dei, atq; inibi cœleſtibus apparuiſſe uirtutibus nouū & admirandum eis ſui uiſum præbentē, poſſibile erat ut hanc iterū nō eſſe saluandā diceret? Quia ergo hæc incidere ne in eum quidē poterāt, qui uel mente motus, uel cerebro eſſet inſanus, quid ſit in cauſa, ꝙ poſſum breuiter edocebo. Quanta ſit hæreticorū temeritas, ꝙ nihil his ſancti, nihil penſi ſit, facile intelligi datur ex his quæ frequēter & auſi ſunt & conuicti. Nam ſicut ipſorū patri diabolo ab initio falſare uerba Dei, atq; inflectere à ſuo ordine, & ſui ueneni interſerere uirus ſtudium fuit: ita & iſtis ſucceſſorib. ſuis hanc ſuæ artis hæreditatē reliquit. Deniq; cū dixiſſet Deus ad Adā: Ex omni ligno paradiſi mādŭcabitis: ille cū uellet Euam decipere, liberalitatem Dei omnia edere permittentē, una tantūmodo interiecta ſyllaba, in quātas coarctauit anguſtias? Ait enī: Quid eſt quod dixit Deus, ut ex omni ligno paradiſi nō māducetis? Quo ſcilicet per hoc graue eſſe præceptū Dei apud hominem cōquerens, præuaricationē præcepti facilius perſuaderet. Hæc exēpla patris ſui atq; hanc artem magiſtri ſui ſecuti hæretici, quoſcunq; ueterū nobilium tractatorū inuenerunt de his quæ ad gloriā Dei pertinent, plene & fideliter diſputaſſe, ita ut ex lectione eorū unuſquiſq; fideliū proficere poſſit & inſtrui: nō pepercerunt ſcriptis eorū uenenatū uirus infundere, ſiue interpolando quæ dixerant, ſiue quæ nō dixerant, inſerendo, quo facilius uidelicet ſub nomine doctiſſimi cuiuſq; & nobilis inter ſcriptores eccleſiaſticos uiri hæreſis ſuæ aſtrueret̄ aſſertio, ex eo quod ita ſenſiſſe etiam aliqui de claris uiris & catholicis uiderent̄. Et horum manifeſtiſſimas inter Græcos ſcriptores eccleſiaſticos probationes tenemus. Et quāuis ꝙplurimi ſint ex ueteribus in quorū libris huiuſcemodi deprehendit̄ adulterium, paucorū tamen ſufficit adhibere teſtimonia, ex quibus facilius quid etiam Origenis libris acciderit, agnoſcatur.

CLemens apoſtolorū diſcipulus, qui Romanæ eccleſiæ poſt apoſtolos & epiſcopus & martyr præfuit, libros edidit, qui græce appellant̄ ἀναγνωρισμός, id eſt recognitio: in quibus cum ex perſona Petri apoſtoli doctrina quaſi uere apoſtolica in ꝙplurimis exponat̄, in aliquibus ita Eunomij dogma ſcribit̄, ut nihil aliud ꝙ ipſe Eunomius diſputare credat̄, filium Dei creatū ex nullis extantibus aſſeuerans. Tum deinde etiam illud adulterij inſerit̄ genus, ut naturā diaboli cæterorumq; dæmonum nō propoſiti uoluntatiſq; malitia, ſed excepta ac ſeparata creaturæ ꝑduxerit qualitas, qui utiq; in cæteris omnē rationabilem creaturā docuerat, liberi arbitrij facultate donatam. Sunt etiam alia nōnulla libris eius inſerta, quæ eccleſiaſtica regula omnino non recipit. Quid quæſo de his ſentiendū eſt, quod apoſtolicus uir, imò pene Apoſtolus, non ea ſcribit quæ apoſtoli dicunt? cui Paulus apoſtolus teſtimoniū dedit, dicens: Cum Clemente & adiutoribus meis cæteris, quorum nomina ſunt in libro uitæ: & ſcribebat hoc quod libris uitæ contrariū eſt? An id potius credendū eſt quod ſuprà diximus, quod peruerſi homines ad aſſertionem dogmatū ſuorum ſub uirorū ſanctorum nomine tanquā facilius credenda, inſeruerunt ea quæ illi nec ſenſiſſe nec ſcripſiſſe credendi ſunt.

CLemens quoq; Alexandrinus presbyter et magiſter illius eccleſiæ, in omnibus pene libris ſuis Trinitatis gloriam atq; æternitatē unam eandemq; deſignat, & interdū inuenimus aliqua in libris eius capitula, in quibus filium Dei creaturā dicit: Nunquid credibile eſt de tanto uiro, tam in omnibus catholico, tam erudito, ut uel ſibi contraria ſenſerit, uel ea quæ de Deo nō dicam credere, ſed uel audire quidem impium eſt, ſcripta reliquerit?

DIonyſius quoq; Alexādrinus epiſcopus, eruditiſſimus aſſertor eccleſiaſticæ fidei, cum in ꝙplurimis in tātum unitatē atq; æqualitatē trinitatis defendat, ut imperitioribus quibuſq; etiā ſecundum Sabelliū ſenſiſſe uideat̄: in his tamen libris ſuis quos aduerſum Sabellij hæreſim ſcribit, talia inueniunt̄ inſerta, ut frequenter Arriani autoritate ipſius ſe defendere conent̄. Propter qđ & ſanctus epiſcopus Athanaſius compulſus eſt Apologeticū pro libris eius ſcribere, pro eo ꝙ certus erat nō illum diuerſe potuiſſe ſentire, ſibiq; ipſi contraria ſcribere, ſed ꝙ inſerta hæc à maleuolis noſſet. Et hæc quidem nos ducti rei ipſius cōſequentia de ſanctiſſimis uiris & eccleſiæ doctoribus ſenſimus, quo ſcilicet nō putemus eos qui rectam eccleſiaſticam fi-

cam fidem in q̃plurimis aſtruxerunt, in aliquibus ſibimetipſis aduerſa ſenſiſſe. De Origene uero in quo ſimiliter ut in his quos ſuprà diximus, aliqua diuerſitas inueniť, iſtud non ſufficit ſentire, quod de præiudicatis iam catholicis ſentitur uel intelligitur uiris, nec ſimilibus cauſę ſimilis ſufficit excuſatio, niſi & ipſius hæc conquerentis & deplorãtis ſcriptis atque uocibus probemus. Quid enim ipſe dum adhuc eſſet in carne uiuens, ſentiens uidensq; perpeſſus ſit de librorũ ſuorum, uel ſermonũ corruptionibus, uel adulterinis editionibus, ex ipſius epiſtola quã ſcribit ad quoſdã charos ſuos Alexãdrię euidenter doceť: & per hæc quæ ſit cauſa quod in ipſius ſcriptis quædã ſibi contraria inueniať, agnoſces.

De adulteratione uel corruptione librorũ ſuorum ex libro epiſtolarũ Origenis 1121 epiſtolæ ſcriptæ ad quoſdam charos ſuos Alexandriæ.

VERBA Origenis ex epiſtola ipſius quam ad quoſdam charos ſuos in Alexãdria ſcripſit, contra eos qui libros eius adhuc eo uiuente adulterauerunt.

QVidam eorum qui libenter habent criminari proximos ſuos, aſcribũt nobis & doctrinæ noſtræ crimen blaſphemiæ, quod à nobis nunquam audierũt: de quo ipſi uiderint, nolẽtes obſeruare mandatũ illud quod dicit, quia maledici regnũ Dei non poſsidebunt, dicentes patrem malitiæ ac perditionis, & eorum qui de regno Dei eijciuntur, id eſt diabolũ me dicere eſſe ſaluandũ. quod ne aliquis quidẽ mente motus, & manifeſte inſaniens dicere poteſt. Sed nihil mirum mihi uidetur, ſi adulteretur doctrina mea ab inimicis meis, & tali adulterio corrumpať, quali adulterio corrupta eſt epiſtola Pauli apoſtoli. Quidam enim ſub nomine Pauli apoſtoli falſam epiſtolam ſcripſerunt, ut conturbarent Theſſalonicenſes, quaſi inſtaret dies domini, et ſeducerent eos. Propter hanc epiſtolam in ſecũda epiſtola quam ad Theſſalonicenſes ſcripſit, hæc dixit: Rogamus autem uos fratres per aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti, & per ueſtram congregationem in ipſum, ut nõ moueamini cito à ſenſu ueſtro, neq; terreamini, neq; per ſpiritum, neq; per uerbum, neq; per epiſtolam tanq̃ per nos miſſam, quaſi inſtet dies domini: nemo uos ſeducat ullo modo. Talia ergo quædã uideo etiam nobis accidere. Nam quidam auctor hæreſeos cũ ſub præſentia multorũ habita inter nos fuiſſet diſputatio, & deſcriptum accipiẽs ab his qui deſcripſerant codicẽ, quæ uoluit addidit, & quæ noluit abſtulit, & quod ei uiſum eſt permutauit, circũferens tanq̃ ex nomine noſtro inſultãs, & oſtendens ea quæ ipſe cõſcripſit. Pro quibus indignantes fratres qui in Palæſtina ſunt, miſerũt ad me Athenas hominẽ qui acciperet à me ipſum authenticũ exemplar, quod ne relectũ quidem uel recenſitũ à me antea fuerat, ſed ita neglectũ iacebat, ut uix inueniri potuerit. Miſi tamen, & ſub Deo teſte loquor: quóniã cum conueniſſem illum ipſum qui adulterauerat librum, quare hoc feciſſet, uelut ſatisfaciens mihi reſpondit: Quoniã magis ornare uolui diſputationẽ illam atq; purgare. Videte quali purgatione diſputationẽ noſtram purgauit: tali nempe quali purgatione Marcion euãgelia purgauit uel apoſtolũ, uel quali ſucceſſor eius poſt ipſum Apelles. nam ſicut illi ſubuerterũt ſcripturarũ ueritatem: ſic & iſte ſublatis quæ uere dicta ſunt, ob noſtri criminationẽ inſeruit quæ falſa ſunt. Sed licet homines hęretici & impij ſint qui hæc facere auſi ſunt, tamẽ habebunt & illi iudicẽ Deum, qui talibus aduerſum nos criminationibus accõmodant fidem. Fecerunt autẽ hoc & alij nõnulli conturbare uolentes eccleſias. Deniq; in Epheſo cum uidiſſet me quidã hæreticus, & cõgredi noluiſſet, neq; omnino os ſuũ aperuiſſet apud me, ſed neſcio qua ex cauſa id facere uitaſſet, poſtea ex nomine meo & ſuo cõſcripſit qualem uoluit diſputationẽ, & miſit ad diſcipulos ſuos, ut ego quidẽ cognoui ad eos qui Romę erãt: ſed nõ dubito quin & ad alios qui per diuerſa ſunt. Inſultabat aũt & apud Antiochiam priuſq; ego illuc uenirem: ita ut & ad q̃plurimos noſtrorum perueniret ipſa diſputatio quã parauerat. Sed ubi affui, multis eum præſentibus argui. Cumq; iam ſine ullo pudore pertenderet impudenter aſſerere falſitatẽ, popoſci ut liber deferreť in mediũ, ut ſcelus meum agnoſcereť à fratribus, qui utiq; cognoſcerent quę ſoleo diſputare, uel quali ſoleo uti doctrina. Qui cũ auſus nõ eſſet proferre librũ, conuictus ab omnibus, & cõfutatus eſt falſitatis, & ita perſuaſum eſt fratrib. ne aurẽ criminationibus pręberẽt. Si quis ergo credere uult mihi in cõſpectu Dei loquenti, etiã de his quę in epiſtola mea cõficta ſunt et inſerta credat: ſin aũt quis nõ credit, ſed uult de me male loqui, mihi quidẽ nihil damni cõfert: erit aũt ipſe falſus teſtis apud Deũ, aduerſus proximũ ſuum teſtimoniũ falſum uel dicens, uel dicentib. credẽs.

Hæc

HAec ipſe adhuc ſuperſtes conquerit̃, quæ ſcilicet per ſemetipſum deprehendere potuit adulterata eſſe in libris ſuis atq; falſata. Meminimus ſanè etiã in alia eius epiſtola ſimilem nos de librorũ ſuorum falſitate legiſſe querimoniã: cuius epiſtolæ exemplar in præſenti non habui, ut etiam ipſius teſtimonium his pro fide ueritatis adiungerem. Sed ſufficere arbitror ad ſatisfaciendũ his qui non cõtentionis atq; obtrectationis ſtudio, ſed amore ueri audiunt quæ dicunt̃. Nam quod in ueteribus ſanctis ac præiudicatis catholicis uiris, quorum ſuperius fecimus mentionem, ſolo argumento ex rerum cõſequentia, ac recti tenore præſumpto oſtenditur & probat̃, quod ſi quid in libris eorum contra eccleſiaſticã fidem inuenitur, id inſertum ab hereticis potius q̃ ab his ſcriptum putetur: hoc in Origene non argumento ſolo ſimili ut in illis, ſed teſtimonio querimoniarũ ſuarum ex ſuis ſcriptis prolato, abſurdum nõ puto ſi credatur, ne uelut ſtultus aliquis aut inſanus contraria ſibi ſcripſiſſe uideatur.

DE hæreticorũ uero temeritate, ut credi iſtud ſcelus facile poſſit, illa res maximũ credulitatis præſtat exẽplũ, qđ abſtinere impias manus ne à ſacroſanctis quidẽ euãgelij uocib. potuerũt. Apoſtolorũ uero uel actus, uel epiſtolas qualiter polluerint, qualiter corroſerint, qualiter in omnibus maculanint, uel addẽdo impia, uel auferẽdo quę pia ſunt, ſi quis uult plenius ſcire, ex his libris Tertulliani, quos aduerſus Marcionẽ ſcripſit, pleniſſime recognoſcet. Quid ergo iam erit magnũ ſi Origenis ſcripta temerarunt, hi qui ſaluatoris dei noſtri dicta auſi ſunt temerare? Nec ſanè diuerſitas dogmatũ alicui aſſertionis noſtræ deneget fidẽ, qđ alterius hæreſis fuerint illi qui euãgelia deprauarũt, ad alterã uero hæreſim reſpiciãt iſta quæ diximus, Origenis libris inſerta: cognoſcat q de his dubitat, qđ ſicut in oĩbus ſanctis eſt ſpũs Dei, ſicut et Apoſtolus dicit, quia ſpũs prophetarũ ꝓphetis ſubiectus eſt: qui et iterũ ait, q̃d omnes unũ ſpiritũ portauimus: ita & in hæreticis unus eſt diaboli ſpiritus, qui eos eandẽ ac ſimilẽ ſemper malitiã docet.

VErum ne cui forte minus ad credendũ uideantur idonea ea quæ ex libris Græcorum ſcriptorũ exempla protulimus, quamuis Græcus ſcriptor ſit pro quo ſatisfacere uidemur, tamen quia quodãmodo in latinam linguam ſermo deuolutus eſt, et ſatisfieri etiam latinis hominibus pro his qui ex calumnioſis interpretationibus uulnerantur magnopere popoſciſti, non pigebit etiam latinis ſcriptoribus talia quædam accidiſſe monſtrare, & calumnias immenſas ex adulteratione librorũ ſuorum ſanctis & probatiſſimis uiris eſſe cõmotas. Et ne quid perfectæ credulitati deſit, res quæ ſunt adhuc memoriæ noſtræ retexam, quo teſtimonij ueritas neminem lateat.

HIlarius Pictauienſis epiſcopus confeſſor fidei catholicæ fuit: hic cũ ad emendationem eorum qui Ariminenſi perfidiæ ſubſcripſerant, libellũ inſtructionis pleniſſimæ conſcripſiſſet, cumq; libellus ipſe in manus inimicorũ & maleuolorum (ut quidam dicebant) corrupto notario, alij uero alia occaſione narrabant, quid intereſt? tamen cum in manus inimicorũ ipſo ignorante ueniſſet, ita ab eis corruptus eſt, illo ſancto uiro nihil penitus ſentiẽte, ut poſtea cum ad concilium epiſcoporũ ſecundum ea quæ ſe in libello ipſius nouerant corrupiſſe, hæreticum eum inimici arguere cœpiſſent, & ipſe libelli ſui fidem pro ſui defenſione flagitaret, de domo ſua prolatus libellus talis inuentus ſit, quem ipſe non agnoſceret. Fecere tamen eum excõmunicatum de concilij cõuentione diſcedere. Verum quia uiuenti, et adhuc in corpore poſito, res quãuis ſcelerata et inaudita cõtigerat, dolo cognito factio deprehenſa, retecta ſcelerũ machina potuit emẽdari. Adhibita enim curatio eſt aſſertionibus, ſatisfactionibus, & omnibus quæ uiuentes pro ſe facere poſſunt. Nam mortui pati nihil refutant.

SAncti Cypriani martyris ſolet omne epiſtolarum corpus in uno codice ſcribi: huic corpori hæretici quidam qui in ſpiritũ ſanctum blaſphemãt, Tertulliani libellum de Trinitate reprehenſibiliter (quantũ ad ueritatem fidei noſtræ pertinet) ſcriptũ inſerentes, & quãplurimos codices de talibus conſcribentes, per totam Conſtantinopolim urbem maximã diſtrahi precio uiliori fecerũt, ut exiguitate precij homines illecti ignotos & latentes dolos facilius cõpararent, quo per hoc cõmentum hæretici perfidiæ ſuæ fidẽ tanti uiri auctoritate cõquirerent. Accidit tamẽ ut recenti adhuc facto quidã ex noſtris fratribus catholicis inuẽti, admiſſi ſceleris cõmiſſa retegerẽt, et ex parte aliqua ſi quos poſſent ab erroris huius laqueis reuocarẽt.

Quamplu-

Quãplurimis tamen in illis partibus ſanctũ martyrem Cyprianum huius fidei quæ à Tertulliano non recte ſcripta eſt, fuiſſe perſuaſum eſt.

Adijciam adhuc unius facti talis exemplũ, quod memoriæ quidem recẽtioris eſt: cõmiſſæ autem nequitiæ antiquum ſatis, & quod omnes ueterũ fabulas uincat.

DAmaſus epiſcopus cũ de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberet, editionem eccleſiaſticæ fidei, cui ijdẽ editioni ſi eccleſiæ iungi uelint ſubſcribere deberent, conſcribendã mandauit cuidã amico ſuo presbytero uiro diſertiſsimo, qui hoc illi ex more negotiũ procurabat. Neceſſariũ uiſum eſt dictãti in ipſa editione de incarnatione domini, hominem dominicũ dici. Offenſi ſunt in hoc ſermone Apollinariſtæ, nouitatem ſermonis incuſare cœperũt: adeſſe ſibi cœpit qui dictauerat, et ex auctoritate uera ſcriptorũ catholicorum uirorũ confutare eos qui impugnabãt. Accidit ut & uni ex ipſis qui nouitatẽ ſermonis cauſabant, oſtenderet in libello Athanaſij epiſcopi ſcriptũ eſſe ſermonẽ de quo quæſtio habebatur: quaſi ſuaſus iam ille cui probatũ fuerat, rogauit dari ſibi codicem, quo & alijs ignorãtibus & contradicentibus ſatisfaceret. Accepto codice, inauditũ excogitauit adulteratiõis genus. Locũ ipſum in quo ſermo iſte ſcriptus erat, raſit, et ipſum ſermonẽ rurſum reſcripſit quem raſerat. Codex redditus ſimpliciter receptus eſt. Mouetur iterũ pro eodem ſermone quæſtio: ad probationem codex profertur, inuenitur ſermo de quo erat quæſtio, ex litura in codice poſitus, fides proferenti talem codicẽ derogatur, eo quod litura illa corruptionis & falſitatis uideretur indiciũ. Sed quoniam (ut iterũ eadem dicam) uiuenti hæc facta ſunt à uiuente, cõtinuo egit oĩa ut fraus cõmiſſi ſceleris nudaretur, ac nequitiæ macula nõ innocẽti uiro qui nihil tale geſſerat adhæreret, ſed in auctorẽ facti, atq; in uberiorẽ eius infamiã redũdaret.

SI ergo & Origenes talia ab hęreticis, & maleuolis ſe eſſe perpeſſum in epiſtola ſua ꝑpria uoce conqueritur, & multis alijs uiris catholicis tam uiuis ꝙ mortuis eadẽ acciderunt, ſimileſq; fraudes ſcriptis eorũ probantur illatæ, quę tandẽ animorũ obſtinatio eſt, in æquali cauſa nõ æquali uti uenia: ſed ex ijſdẽ accidẽtibus alijs excuſationis reuerentiam, alijs criminationis infamiã intẽdere? Quin potius aperiẽda eſt hoc in loco ueritas latens: non eñ poſſibile eſt tã iniquo iudicio uti quenq; hominũ, ut de cauſa ęquali nõ æqualiter ſentiat. Sed qd' auctores obtrectatorũ eius ij ſunt qui uel in eccleſia diſputare latius ſolẽt, uel etiã libros ſcribere qui totũ de Origene uel loquuntur uel ſcribũt, ne ergo plura eorũ furta cognoſcantur: qui utiq; ſi ingrati in magiſtrũ non eſſent, nequaquam criminoſi uiderentur, neq; ſimpliciores quoſq; ab eius lectione deterrerent.

Hic notatur Hieronymus.

DEniq; quidam ex ipſis qui ſe uelut euangelizandi neceſsitatẽ per omnes gentes & per omnes linguas habere putat, de Origene male loquens, ſex millia librorum eius ſe legiſſe, ꝙ plurima fratrum multitudine audiente, cõfeſſus eſt. Qui ſi utiq; ut ipſe dicere ſolet, pro cognoſcẽdis malis eius ipſos legebat, ſufficere poterant ei decẽ libri ad cognoſcendũ, aut uiginti certe, uel ut plurimũ triginta. Sex millia aũt librorum legere, iam nõ uelle cognoſcere eſt, ſed totam penè uitã ſuã diſciplinis eius & ſtudijs dedere. Quomodo ergo merito iſte audiendus eſt, cũ eos culpat qui inſtructionis ſuæ cauſa ꝑpauca eius ſalua fidei regula, atq; integra pietate legerũt?

SVfficere hæc ad oſtendendũ qualiter de Origenis libris ſentiendũ ſit, puto: quod omnis qui non cõtentionis ſed ueritatis ſtudiũ gerit, facile his tam euidentibus aſſertionib. acquieſcat. Quod ſi quis in cõtentione ſua permaneat, nos talem conſuetudinẽ non habemus. Definitũ enim eſt apud nos ſiquãdo eum legimus ſecundũ ſancti Apoſtoli cõmonitionẽ tenere quæ bona ſunt: ſi quid autem inuentũ fuerit in his quod cum fide catholica nõ conſonat, hoc & ab hæreticis ſuſpicamur inſertum, & tam ab illius ſenſu, ꝙ à noſtra fide ducimus alienum. In quo etiã ſi fallimur, nihil (ut opinor) periculi huiuſmodi errore incurrimus. Nam & ipſi, Deo iuuante, permanemus illæſi, uitando ea quæ ſuſpecta habemus, & improbamus, & accuſatores fratrum nõ inueniemur apud Deũ, quia diaboli propriũ eſſe hoc opus dicitur accuſandi fratres: unde & diabolus à criminando nomen accepit: ſimul & maledicorũ ſententiam quæ à regno Dei ſeparat ęos qui tales ſunt, declinamus.

Tomi operum Origenis primi, finis.

1.005.019

